Ex Libris Georgij Massimiani

[illegible] med. Doctoris

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

OPERA MEDICA,

Tam hactenus inedita, quàm variis locis & formis edita; nunc verò certo ordine disposita,. & in unum Volumen redacta,

Cum duplici Indice, uno Librorum & Capitum, operi præmisso, altero Rerum, ad calcem adjecto.

AMSTELODAMI,

Apud DANIELEM ELSEVIRIUM,

ET

ABRAHAMUM WOLFGANG.

CIↃ IↃC LXXIX.

TYPOGRAPHI LECTORI

SALUTEM.

MAgni Sylvii, Medici doctissimi atque expertissimi, Opera Medica, quotquot reperiri potuerunt, omnia, tam edita, quàm hactenus inedita, tibi, Lector Benevole, hoc in Volumine in unum redacta, offerimus. In Auctoris laudes descendere neque hîc necesse, neque etiam consultum esse putamus. Quantus fuerit in medendo, docendo, scribendo; quanto studio Medicam artem excoluerit, quantùm ejus pomoeria extenderit, si scire libet, adeas doctissimam, atque fusè id explicantem Clarissimi Viri, atque Expertissimi Medici D. L. Schachtii Professoris Medicinæ in Academiâ Lugduno-Batavâ dignissimi Orationem Funebrem in Auctoris obitum habitam, & sub calcem huic Volumini annexam; nec non Justi Schraderi M. D. expertissimi Præfationem, Secundo & Tertio Praxeos Medicæ Sylvianæ Libris, curâ ejus editis, præfixam. Sufficiet nobis hîc brevibus, quid in horum Operum editione præstitum sit, exponere.

Qui ad Theoriam pertinent Tractatus iis, qui Praxin Medicam continent præmisimus, nempe *Disputationum Medicarum* Decadem, hactenus aliquoties variis in locis impressam, in quâ plurima, quæ Physiologiam, & paucula, quæ Pathologiam spectant, pertractantur; Cui *Medendi Methodum*, quæ ferè integram Therapeuticen constituit, hactenus ineditam, & nondum ab Auctore ad finem perductam, neque omni ex parte absolutam, continuò subjunximus.

His succedit *Praxeos Medicæ Idea Nova*; cujus *Primum Librum*, cum duplici Indice, uno Rerum, altero Materiæ Medicæ, utroque locupletissimo, à Martino Carceo adornato, qualem ipse auctor eum in lucem emisit, apponere libuit; *Secundum* verò & *Tertium*, ut & horum *Appendicem*, quales J. Schraderi M. D. curâ post Auctoris obitum in publicum prodierunt.

Præter hæc, cùm varia quædam Auctoris superessent Opuscula, variis temporibus scripta, visum fuit, ea secundùm temporum ordinem præcedentibus subtexere. Primum igitur locum dedimus *Dictatis ad Casparis Bartholini Institutiones Anatomicas*, &c. hactenus ineditis, quorum mentionem facit Author in Præfatione Disputationum Medicarum. Secundum locum

 obti-

obtinet *Oratio* ejus *Inauguralis de Hominis Cognitione*, habita cùm Medicinæ Practicæ in Academiâ Lugduno-Batavâ Professionem auspicaretur. Tertium *De Medicamentis Chymicis Theses*, ab Auctore in Collegio quodam Medico dictatæ, & hactenus ineditæ. Quartum *Epistola Apologetica Anti-Deusingiana*. Quintum *Oratio de Affectûs Epidemii*, A°. cIↃ IↃc LXXIX. *Leidensem Civitatem depopulantis*, *Causis Naturalibus*, cùm Academiæ Lugduno-Batavæ Rectoratum deponeret, habita. Quibus denique Corollarii loco subnectere visum fuit *Orationem Funebrem in Auctoris obitum*, cujus jam suprà meminimus, utpote in quâ per compendium Auctoris genus, studium, mores, doctrina, & vita nativis coloribus egregiè depinguntur.

Minimè nos fugit, præter jam recensita, in Operum nostri Auctoris editione Parisiensi occurrere duos Tractatus, unum Institutionum Medicarum, alterum de Chymiâ: At eos præcedentibus inserere religio nobis fuit, cùm ipse illos repudiet, & pro suis minimè agnoscat Auctor noster, quemadmodùm expressè testatur in Admonitione suâ ad Lectores & Typographos, primo Praxeos suæ Medicæ libro præfixâ.

Quò verò omnibus numeris tuæ commoditati consuleremus, Benevole Lector, singulis paragraphis notas marginales apponi, & duos in totum opus Indices concinnari curavimus, unum Rerum iis contentarum locupletissimum, alterum Librorum & Capitum, quorum hunc sub initium præmisimus, illum sub finem adjecimus.

Hæc sunt, Lector, quæ in hoc volumine edendo præstitimus, & quorum te admonere voluimus; tu iis utere, nostrisque conatibus fave, ac vale.

I N-

INDEX
LIBRORUM & CAPITUM
Hoc Opere contentorum.

DISPUTATIONUM MEDICARUM

I. De *Alimentorum Fermentatione in Ventriculo.* 11
II. *De Chyli à Fœcibus alvinis Secretione, atque in Lacteas Venas Propulsione in Intestinis perfectâ.* 13
III. *De Chyli Mutatione in Sanguinem, Circulari Sanguinis Motu, & Cordis, Arteriarumque Pulsu.* 15
IV. *De Spirituum Animalium in Cerebro, Cerebelloque Confectione, per Nervos Distributione, atque Usu Vario.* 18
V. *De Lienis & Glandularum Usu.* 21
VI. *De Bilis ac Hepatis Usu.* 24
VII. *De Respiratione, Usuque Pulmonum.* 30
VIII. *De Vasis Lymphaticis, & Lymphâ.* 35
IX. *De Febribus Prima.* 41
X. *De Febribus Altera.* 47

DE METHODO MEDENDI LIBER I.

Cap. I. De *Methodo Medendi & Indicationibus in genere.* 55
II. *De Morbis & Functionibus integris in genere.* 56
III. *De Indicantibus, Indicatis & Indicationibus.* 57
IV. *De Morbis in Qualitatibus Sensilibus Propriis.* 59
V. *De Morbis in Qualitatibus Sensilibus Communibus.* 62
VI. *De Morbis Sanguinis, & eorum Indicationibus Curatoriis.* 66
VII. *De Morbis Bilis, & eorum Indicationibus Curatoriis.* 70
VIII. *De Succi Pancreatici Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.* 72
IX. *De Salivæ, & Pituitæ Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.* 74
X. *De Lymphæ Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.* 76
XI. *De Morbis Chyli, eorumque Indicationibus Curatoriis.* 77
XII. *De Spirituum Animalium Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.* 78
XIII. *De Partium Continentium sive Consistentium Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.* 81
XIV. *De Animæ Morbis, eorundemque Indicationibus Curatoriis.* 86
XV. *De Indicatione Præservatoriâ.* 87
XVI. *De Indicatione Urgente, quibusdam Mitigatoriâ dictâ.* 89
XVII. *De Indicatione Vitali.* 91

DE METHODO MEDENDI LIBER II.

Cap. I. De *Materiâ & Formâ Remediorum in genere.* 93
II. *De Supplentibus defectum.* 94
III. *De Evacuantibus Sanguinem, Menses, & Lochia.* 95
IV. *De Cholagogis.* ibid.
V. *De Phlegmagogis.* 97
VI. *De Melanagogis.* 99
VII. *De Melanagogis Humores Glutinosos Evacuantibus.* ibid.
VIII. *De Melanagogis Humores Austeros & Acidos Evacuantibus.* 101
IX. *De Hydragogis.* ibid.
X. *De Vomitoriis.* 102
XI. *De Sudoriferis.* 106
XII. *De Diureticis.* 109
XIII. *De Salivationem ac Ptyalismum excitantibus Medicamentis.* 111
XIV. *De Evacuationibus Particularibus.* 115
XV. *De Evacuantibus Excrementa, & alios Humores ex crassis Intestinis per Anum.* 116
XVI. *De Evacuantibus Urinam & alios Humores ex Urinariâ Vesicâ.* ibid.
XVII. *De Evacuantibus Menstrua vel Lochia in Utero Suppressa, & Humores alios ibidem hærentes, per utrumque ipsius Collum.* 118
XVIII. *De Evacuantibus Humores è Pulmonibus per Asperam Arteriam & Os.* 122
XIX. *De Evacuantibus Humores è Cerebro per Nares.* 125

XX. *De Evacuantibus per Aures.* 126
XXI. *De Flatuum Discussione atque per Ructus, Crepitusque Evacuatione per Os, Anum, Vesicam, Uterum.* 127
XXII. *De Medicamentis Alterantibus in genere.* 128
XXIII. *De Sanguinis, Pituitæ, Bilis, Salivæ, Succi Pancreatici, & Lymphæ Fluiditatem amissam Alterantibus Medicamentis.* 130
XXIV. *De Medicamentis Urinæ Fluiditatem amissam Alterantibus.* 133
XXV. *De Medicamentis Alvi Fœcum Fluiditatem amissam Alterantibus.* 136
XXVI. *De Sanguinis Fluiditatem nimiam Alterantibus Medicamentis.* 138
XXVII. *De Medicamentis Pituitæ Fluiditatem nimiam Alterantibus.* 140
XXVIII. *De Medicamentis Bilis, Lymphæ, Succi Pancreatici & Salivæ Fluiditatem nimiam Alterantibus.* 142
XXIX. *De Alterantibus Corpus Consistens aut Fluidum secundùm Qualitates Sensiles Proprias.* 144

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA. LIBER I.

CAP. I. D*E Siti Læsâ.* 158
II. *De Fame Læsâ.* 159
III. *De Alimentorum Fastidio.* 163
IV. *De Alimentorum Assumptione læsâ.* 164
V. *De Alimentorum Deglutitione læsâ.* 165
VI. *De Alimentorum in Ventriculo Retentione læsâ.* ibid.
VII. *De Alimentorum Fermentatione in Ventriculo læsâ.* 166
VIII. *De Alimentorum Expulsione ad Intestina læsâ.* 170
IX. *De Nauseâ, Eructatione, ac Vomitu.* 172
X. *De Chyli à Fœcibus alvinis Secretione læsâ.* 174
XI. *De Vitiosâ Bilis, & Succi Pancreatici unà cum Pituitâ continuò excitatâ in tenui Intestino Effervescentiâ.* 177
XII. *De contentorum per Intestina Propulsione, atque Expulsione læsâ, & in specie de Alvo adstrictâ.* 179
XIII. *De Alvi Fluxu.* 180
XIV. *De Variis Intestinorum Doloribus.* 184
XV. *De Contentorum in Intestinis Vomitione, ac nominatim de Cholerâ Morbo & Ileo.* 189
XVI. *De Chyli per Carneam Intestinorum Crustam Percolatione læsâ.* 194
XVII. *De Chyli per Lacteas Venas Motu læso, & Ipsum sæpiùs insequente Ascite.* ibid.
XVIII. *De Chyli Sanguificatione in Cordis Dextro Ventriculo læsâ.* 196
XIX. *De Continuâ & Vitali Sanguinis Effervescentiâ in dextro Cordis Ventriculo læsâ.* 198
XX. *De Sanguinis per Pulmones Motu læso.* 208
XXI. *De Sanguinis ab Inspirato, Expiratoque Aëre Alteratione læsâ.* 210
XXII. *De Aëris Inspiratione læsâ.* 212
XXIII. *De Aëris Expiratione læsâ.* 216
XXIV. *De Pulmonum Nutritione læsâ.* 220
XXV. *De Sanguinis Perfectione in Sinistro Cordis Ventriculo læsâ.* 222
XXVI. *De Cordis & Arteriarum Motu sive Pulsu læso.* 223
XXVII. *De Febribus in Genere.* 225
XXVIII. *De Febre Diariâ.* 228
XXIX. *De Febribus Synochis, Continentibus vulgò dictis.* 232
XXX. *De Febribus Intermittentibus.* 240
XXXI. *De Febribus Synechis, vel Continuis in specie dictis.* 257
XXXII. *De Febre Hecticâ.* 258
XXXIII. *De Febribus Malignis.* 260
XXXIV. *De Languore Universali, ut & Leipothymiâ & Syncope.* 262
XXXV. *De Cordis Palpitatione.* 274
XXXVI. *De Sanguinis è Sinistro Cordis Ventriculo per Arteriam Aortam ad omnes Corporis Partes Fluxu læso.* 275
XXXVII. *De Partium omnium Nutritione læsâ; & in specie de Atrophiâ, sive Tabe.* 277
XXXVIII. *De Carnosiore ac Obesiore Corporis Constitutione.* 278
XXXIX. *De Cachexiâ, & in specie, de Anasarcâ, Leucophlegmatiâque.* 279
XL. *De Sanguinis à Partibus omnibus ad dextrum Cordis Ventriculum per Venas Refluxu læso; & in specie de Inflammatione.* 281
XLI. *De Spirituum Animalium in Cerebro, ac Cerebello Generatione aut Secretione læsâ.* 286
XLII. *De Spirituum Animalium per Nervos Motu læso.* 291
XLIII. *De Sanguinis Plusquam-perfectione in Liene læsâ.* 294
XLIV. *De Bilis Generatione læsâ.* 296
XLV. *De Bilis in Folliculo suo Retentione aut Excretione læsâ.* 299
XLVI. *De Bilis Motu ad Intestinum impedito, ac in specie de Ictero.* 301
XLVII. *De Bilis ad Sanguinem Motu per Hepar læso.* 307
XLVIII. *De Bilis cum Sanguine in Hepate Mistione læsâ.* 308
XLIX. *De Lymphæ Glandulosæ in Conglobatis Glandulis Præparatione læsâ.* 309

L. De Lympha Glandulosa per Vasa Lymphatica & Ductum Thoracicum ad Venam Jugularem, Axillaremve sinistram Motu laeso: ut & Thoracis Hydrope. 314
LI. De Saliva in Glandulis Maxillaribus Conglomeratis tam superioribus, quàm inferioribus Praeparatione laesâ. 316
LII. De Saliva in Os, ac OEsophagum Motu laeso. 319
LIII. De Succi Pancreatici Generatione laesâ. ibid.
LIV. De Succi Pancreatici ad tenue Intestinum Motu, ac cum Bile Effervescentiâ laesis. 322
LV. De Urina in Renibus Secretione laesâ. 323
LVI. De Urina à Renibus per Ureteres Defluxu, atque in Vesicam Transitu laesis, 331
LVII. De Urina Retentione in Vesicâ, & Excretione per Urethram laesis. 332
LVIII. De Sudoris Excretione laesâ. 334

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA. LIBER II.

Cap. I. Animalium Functionum Distributio. 391
II. De Sensibus Externis. 392
III. De Sensibus Internis. 395
IV. De Animi affectibus. 397
V. De Animali Corporis Motu. 399
VI. De Dolore. 401
VII. De Primariis Visûs Laesionibus. ibid.
VIII. De Praecipuis Auditûs Laesionibus. 404
IX. De Olfactûs Laesionibus. 405
X. De Gustûs Laesionibus. 406
XI. De Tactûs Laesionibus. 410
XII. De Sensûs Caloris Laesionibus. 411
XIII. De Somni & Vigiliae Laesionibus. 412
XIV. De Imaginationis Laesionibus. 413
XV. De Ingenii, sive Ratiocinationis Laesionibus. 414
XVI. De Rationis sive Judicii Laesionibus. 416
XVII. De Memoriae Laesionibus. 417
XVIII. De Animi Affectuum Laesionibus. 418
XIX. De Animalis Motûs Laesionibus. 419
XX. De Epilepsiâ. 420
XXI. De Apoplexiâ. 429
XXII. De Paralysi. 436
XXIII. De Convulsione sive Spasmo. 441
XXIV. De Catalepsi. 455
XXV. De Affectibus Soporosis. 458
XXVI. De Somnolentiâ simplici. 460
XXVII. De Comate Somnolento, sive Cataphorâ. 464
XXVIII. De Comate Vigili. 467
XXIX. De Lethargo sive Veterno. 469
XXX. De Caro. 471
XXXI. De Insomniis. 472
XXXII. De Incubo. 474
XXXIII. De Somnambulis. ibid.

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA. LIBER III.

Cap. I. De Seminis Generatione Laesâ. 478
II. De Virilis Seminis Effusione, ac Penis Erectione laesâ. 479
III. De Uterinâ sive Menstruâ Purgatione laesâ. 480
IV. De Fluore Muliebri albo. 512
V. De Conceptione Laesâ. 520
VI. De Gestatione Foetûs laesâ; Abortu, aliisque Gravidas infestare solitis Symptomatibus. 528
VII. De Partu Laeso. 539
VIII. De Lochiorum Vitiis. 553
IX. De Doloribus post Partum. 558
X. De Lactis Generatione laesâ. 564
XI. De Lactis Motu Laeso. 574
XII. De Lactatione laesâ. 582

PRAXEOS MEDICÆ APPENDIX.

TRACTATUS I.

De Morbis Infantum.

Cap. I. De Ictero. 589
II. De Ventris Torminibus. 596
III. De Alvi Dejectione viridescente, Acidumque redolente. 599
IV. De Ructibus, Singultu, Nauseâ, Cardialgiâ, & Vomitu, ac praesertim Lactis coagulati. 600
V. De Aphthis. 603
VI. De Insultibus Epilepticis. 607
VII. De Dentitione difficili. 613
VIII. De Tineâ & Scabie ferâ. 614
IX. De Variolis & Morbillis. 617
X. De Vermibus. 622

TRACTATUS II.

De Peste. 624

TRACTATUS III.

De Lue Venereâ. 664

TRACTATUS IV.

De Phthisi. 689

TRACTATUS V.

De Cachexiâ. 704

TRACTATUS VI.

De Hydrope. 739

TRA-

TRACTATUS VII.

De Affectione Hypochondriacâ. 760

TRACTATUS VIII.

De Arthritide. 776

TRACTATUS IX.

De Febre Epidemiâ, Lugduni Batavorum Anno 1667 *plures affligente.* 794

TRACTATUS X.

De Affectu Epidemio, Ab Augusto mense 1669. *ad finem Januarii* 1670. *in Leidensis Urbis Incolas sæviente.* 815

OPUSCULA VARIA.

TRACTATUS I.

D*ictata ad C. Bartholini Institutiones Anatomicas, &c.* hactenus inedita. 875

DE INFIMO VENTRE. LIB. I.

Cap. I. D*E Cuticulâ.* 879
II. *De Cute.* ibid.
III. *De Pinguedine.* ibid.
IV. *De Membranis in genere, Membranâ Carnosâ, & Musculorum propriâ.* 880
V. *De Musculis in genere.* ibid.
VI. *De Musculis Abdominis.* 881
VII. *De Peritonæo.* ibid.
VIII. *De Omento.* ibid.
IX. *De Ventriculo.* ibid.
X&XI. *De Intestinis.* 882
XII. *De Mesenterio.* 883
XIII. *De Pancreate.* ibid.
XIV. *De Epate.* ibid.
XV. *De Bilis Vesiculâ.* 884
XVI. *De Liene.* 885
XVII. *De Renibus.* ibid.
XVIII. *De Capsulis Atrabilariis.* ibid.
XIX. *De Ureteribus.* ibid.
XX. *De Vesicâ Urinariâ.* 886
XXI. *De Vasis Spermaticis Virilibus præparantibus.* ibid.
XXII. *De Testibus.* ibid.
XXIII. *De Vasis deferentibus Ejaculatoriis, de Parastatis, Vesiculis Seminariis, & Prostatis.* ibid.
XXIV. *De Pene.* 887
XXV, XXVI & XXVII. *De Vasis Præparantibus, deferentibus & Testibus Fœmineis.* ibid.
XXVIII & XXIX. *De Utero.* ibid.
XXX. *De Uteri Collo exteriore.* 888
XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV & XXXV. *De Pudendo Muliebri, & Partibus ibi contentis.* ibid.
XXXVI. *De Membranis Fœtum involventibus.* ibid.
XXXVII. *De Vasis Umbilicalibus.* 889

DE MEDIA CAVITATE. LIB. II.

Cap. I. D*E Mammis.* 889
II. *De Musculis Intercostalibus.* ibid.
III & IV. *De Diaphragmate.* ibid.
V. *De Pericardio.* 890
VI & VII. *De Corde.* ibid.
VIII. *De Vasorum Cordis Fœtûs Unione.* 891
IX & X. *De Pulmonibus.* 892

DE SUPREMA CAVITATE. LIB. III.

Cap. I. D*E Pilis.* 892
II, III, IV, V & VI. *De Cerebro & Cerebello, eorumque Membranis, &c.* ibid.
VIII. *De Oculis.* 893
Appendix. *De Venis Lacteis.* 894

TRACTATUS II.

Oratio Inauguralis de Hominis Cognitione. 895

TRACTATUS III.

De Medicamentis Chymicis Theses hactenus ineditæ. 903

TRACTATUS IV.

Epistola Apologetica Anti-Deusingiana. 905

TRACTATUS V.

Oratio de Affectûs Epidemii Leidensis causis naturalibus. 913

TRACTATUS VI.

Oratio Funebris in Auctoris Obitum. 923

FRAN-

FRANCISCUS DELEBOE SYLVIUS, MEDICINÆ PRACTICÆ IN ACADEMIA LUGDUNO-BATAVA PROFESSOR.

C. van Dalen Junior delineavit et sculpsit.

FRANCISCI DELEBOE SYLVII

DISPUTATIONUM MEDICARUM DECAS,

Primarias Corporis humani Functiones Naturales, nec non Febrium Naturam, ex Anatomicis, Practicis & Chymicis Experimentis deductas complectens.

EXCELLENTISSIMO CLARISSIMOQUE VIRO,

D. ADOLPHO VORSTIO,

Medicinæ atque Botanices in Academiâ Lugduno-Batavâ Professori eximio,

Olim Præceptori suo, nunc Collegæ honorando, Salutem multam dicit

FRANCISCUS DELEBOE SYLVIUS.

QUoties non sine aliquâ voluptate studiorum meorum molestias repeto ac mente volvo, toties doctarum, politarumque tuarum, Vir Clarissime, Lectionum ante annos triginta ultra biennium continuum à me auditarum memoria animum meum recreat. Quocirca justum putavi Laborum meorum Academicorum primitias Tibi, utpote primo meo in Arte Medicâ Præceptori, offerre ac dicare; quò à me quoque discant alii Præceptores suos etiam tunc suspicere ac venerari, ubi vel Ipsorum fiunt Collegæ, vel alibi ad æqualem, aut superiorem quandoque honoris gradum promoventur. Tu autem, Vir Excellentissime, pro tuâ humanitate hoc levidense munusculum, animi mei grati signum, Tibi gratum esse patere, atque in vegetâ tuâ senectâ feliciter diu perenna.

Scribebam Lugduni Batavorum Ipsis Calendis Januarii CIↃ IↃC LXIII.

LECTORI

Veri & boni, adeóque æqui Studioso
Salutem precatur

FRANCISCUS DELEBOE SYLVIUS.

I. NOn ut placeam, sed ut prosim; nec proinde, cui laudem mereri laudis abunde est, ut emendicatis amicorum, aliorumve encomiis lauder, has scripsi Disputationes Medicas; sed ut Cogitationes meas longo rerum usu formatas, nunc verò, dum docendi munere fungor, vivâ voce pluribus à me deductas, nec uno tempore haustas in compendio spectare, atque accuratiùs observare possint mei Auditores.

II. Postquam verò supra meam expectationem non defuerunt hîc & alibi Viri in Arte nostrâ excellentes, qui conatus meos suâ lectione ac trutinâ dignos censuerint, factum est, ut brevi distracta fuerint exemplaria more Academico non ita magno numero edi solita: Quæ cùm etiam nunc majore fervore à pluribus expetantur; æquum judicavi æquæ Bonorum petitioni satisfacere, atque hanc Disputationum mearum Decadem denuò per prælum publici juris facere; quò ab omnibus examinari, ac si quid veri & utilis continere deprehendantur, inservire queant singulis.

III. Audio quidem non placere omnibus meum Dubitandi, Suspicandi, & cunctanter Opinandi magis, quàm festinanter de quibusvis Decernendi morem; ac si infra Professoriam dignitatem foret suam in rebus arduis Sententiam suspendere, nec mox de incompertis & ignotis æquè, ac de compertis notisque, Dictatoriè pronuntiare.

IV. Quamvis autem non me fugiat multùm promovere ambitiosam Docentis existimationem, si Pythagoræ ad instar Discipulos & Auditores habeat credulos & passim serviliter dicentes αὐτὸς ἔφα; in quorum proinde mentibus, tanquam in tabulâ rasâ quævis pro libitu, & Historicâ fide avidè arripienda, & mordicùs posteà contra quosvis defendenda inscribat: præfero tamen Ciceronis ingenuitatem, qui lib. I. de Nat. Deor. indignè fert eos, qui tantùm requirunt, quid quâque de re ipse sentiat, addens, illos curiosiùs id facere, quàm necesse est: non enim, pergit, tam auctoritatis in disputando, quàm rationis momenta quærenda sunt. Quinetiam obest plerumque iis, qui discere volunt, auctoritas eorum, qui se docere profitentur. Desinunt enim suum judicium adhibere: id habent ratum, quod ab eo, quem probant, judicatum vident. Nec verò, urget Orator & Philosophus, probare soleo id, quod de Pythagoricis accepimus; quos ferunt, si quid affirmarent in disputando, cùm ex iis quæreretur, quare ita esset, respondere solitos, IPSE dixit. IPSE autem erat Pythagoras. Tantum opinio præjudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret auctoritas.

V. Absit proinde, ut ego, qui sortis meæ humanæ ac tenuitatis probè mihi sum conscius, & Divinæ in veritate duntaxat consistenti gloriæ, publicoque Mortalium bono labores meos unicè consecravi, in Deum deprehendar injurius, aut in Proximum iniquus; absit, ut apud Tyrones ac rerum plerarumque adhuc inscios, meæ tamen fidei & informationi concreditos videri velim scire, quod nescio; absit, ut meâ culpâ pro veris accipiantur ab incautis, quæ vix habeo ipse pro verisimilibus; absit, ut quacunque demum ratione latentis veritatis manifestationem, aut Reipublicæ promotionem impediam.

VI. Non sum interim nescius, quin potius valdè doleo, plurimos reperiri, qui postquam publicè docendi facultatem obtinuerunt, ac si Dictatoriam, Censoriamque potestatem simul essent nacti, de quibusvis, quamvis sæpenumero non minùs imperitè, quàm inscitè vociferentur, & clamosâ suâ deblateratione famam sibi apud rerum ignaros & rudes comparare, Adversariis verò meticulosis terrorem incutere, ac silentium imperare satagant; qui, quoties nil veri, utilisve ex suo penario aut de suo promere norunt, toties in alienis, etiam optimis, carpendis ac per calumnias subvertendis operam suam & industriam collocent omnem.

VII. Quòd

VII. *Quòd si Principum & Magnatum edicto severo teneretur quivis sua vel ore prolata, vel scripto propagata dogmata, vel de alienis lata judicia solidis argumentis probare, aut quævis contumeliosè aliis adscripta demonstrare, bone Deus! quàm multi pudore confunderentur Thrasones gloriosi! quàm multi ad perpetuum silentium redigerentur Declamatores superbi!*

VIII. *Quoniam verò nec Legibus, nec Moribus strictè observatis satis cautum est adversus tales Reip. pestes omniumque Disciplinarum bonarum vastatores, in audaciâ suâ & proterviâ pergunt, sæviunt & furunt magis, magisque. Adeò ut vix aliud superesse videatur Viris bonis & cordatis contra perniciosorum istorum & quosvis aggredientium hominum latratûs remedium, quàm strenuè ipsis sese opponere, atque omnium oculis malè feriatorum & improborum technas exponere ac confutare.*

IX. *Hæ multorum artes iniquæ cùm non essent mihi planè ignotæ, ne crabrones irritarem, cavi sedulò, ne ulli sua confutando injuriam fecisse viderer: quapropter Dissentientium, quin & Adversariorum quoque nomina ut plurimùm reticui, nec facilè aliquem, nisi cum debitâ ipsi laude condecoratum citavi; uti subsequentes Disputationes legenti patebit & constabit abundè.*

X. *Non potui tamen qualicunque adhibitâ cautelâ Cl. Viri,* D. Antonii Deusingii, *Professoris Groningensis, hominis in fictos licet, factosve ex falsâ suspicione Adversarios acerbissimi Censoriam vitare virgulam.*

XI. *Utique satis mirari nequeo, quo jure putet hic homo impunè licere sibi quemvis Epistolarum à* Blottesandæo, *nescio quo contra se, suaque Opera editarum Auctorem, Fautoremve suspicari, ac eundem mox pro Authoritate suâ, quæ nulla est, scriptis publicis, aut literis privatis eo nomine cum indignationis suæ minatione, tanquam supremus omnium in Tribunali sedens Princeps, vel potius Tyrannus, ad Cordis sui secreta Ipsi extemplo pandenda citare, atque sic cognitorum sibi confessionem à quocunque temerè à se accusato exigere, ac tantùm non extorquere, atque tunc pro lubitu aut à præcedenti calumniâ gratiosè liberare, aut novâ indignè gravare.*

XII. *Postquam verò hunc & illum sibi suspectum insolenti hâc methodo, licèt irrito simul conatu, ad examen vocavit, placuit novo Censori perversâ suspicione agitato nunc in me quoque insurgere, atque calumniis insuper nomen meum & famam inquinare.*

XIII. *Homini autem huic animi impotentissimi non referam quidem par pari; quin sufficiet impræsentiarum mihi famam meam & innocentiam venenatis maledicentiæ ipsius aculeis liberatam vindicare, atque sic pernecessariæ ipsi resipiscentiæ ac pœnitentiæ (quam* Blottesandæo *& sociis ad ravim cum annexis conviciorum plaustris toties ubique inculcat) si bonus & probus imposterum audire cupit, occasionem ipsi salutarem præbere.*

XIV. *Libelli ergò sui, cui* Disquisitionis ulterioris de Chyli Motu atque Officio Hepatis *nomen dedit, pag.* 307. *accusat me* 1°. Bilsianæ hæreseos strenuum hostem; *quæ jejuna est Calumnia. Falsum enim est, me ullius hæreseos vel opinionis esse hostem; quippe qui nemini sum infensus, vel infestus, quamvis longissime abeat à meâ sententiâ. Cui accedit, quòd non pauca sint, de quibus idem sentio cum D. Bilsio; quædam etiam, in quibus citra ullam inimicitiam vel contumeliam dissentio ab ipso, quemadmodum videre est ex subjunctâ Disp.* 8. *quædam denique, de quibus adhucdum meum suspendo judicium. Demonstret igitur* D. Deusingius, *ubinam hostilem meum contra* Bilsianam *hæresin vel opinionem testatus sim animum, ni malit patere cunctis suam ad Calumniandum propensionem continuis fucatæ synceritatis contestationibus, tanquam larvâ tectam.*

XV. *Mox pag.* 308. *in vanâ criminatione suâ pergens ait* 2°. me invidiâ personæ D. Bilsii agi. *Quod itidem falsissimum est ac injuriosum. Id donec probaverit (probabit autem nunquam) aut se saltem ritè purgaverit, pro Calumniatore* D. Deusingium *habebo; qui per Dei gratiam meâ sorte contentus nemini sua invideo animi, corporisve dona, nemini sua fortunæ bona, nemini suas virtutes vel artes; plenè scilicet persuasus, quicquid habet quivis homo, id non casu vel fortuitò ipsi obvenisse, sed à Dei quævis pro sapientiâ suâ nobis homuncionibus imperscrutabili & arbitrio liberrimo mirabiliter dispensantis nutu cuivis contigisse. In Dei proinde Sapientiam & Bonitatem injurius graviter peccat invidus homo; qualis an non sit* D. Deusingius *ipse, judicet ipsius Conscientia.*

XVI. *Censet ibidem* 3°. D. Deusingius, me veritatis amore minùs agi. *Sed unde hoc ipsi notum? Quonam indicio hoc ipsi patuit? An unquam ulli me falsi arguenti non auscultavi? An per fas & nefas semel à me dicta sum tuitus? Hanc quoque Calumniam esse novit Renum scrutator & vindex Deus, cui proinde hanc meam commendo causam.*

XVII. *Concludit tandem* 4°. *Morum quoque Magister* D. Deusingius, Animi πάθη meliori rationi nebulam in me officere; *scribere voluit, opinor, offundere. At ubi hoc unquam in me, scriptisve meis observarit, ostendat, si tam lynceus existat hic Censor. Illud in ipso potiùs habuisse, & adhuc habere locum testantur ejus opera tot criminationibus & conviciis referta, an conspurcata. Ab animo certè rationi solidæ parente & compositos affectus habente talia procedere nequeunt, verùm ab animo irrequieto, ac vehementium pathematum, Superbiæ præsertim ac Iræ immoderatæ, imperantisque (quam idcircò ad Furoris species meritò revocarunt) turbine ac procellosis nebulis agitato, turbato, occæcatoque.*

XVIII. *Alibi,* Resurrectionis *puta* Hepatis assertæ *p.* 48. *more suo agens* D. Deusingius, *fingit* Cordatos Viros mirari, me indignè tulisse, quòd Meibomius de Bilsii dexteritate verum esset professus. *Ubi tergeminam observo calumniam. Nam* 1°. *à vero alienum est, me indignè tulisse, quicquid tandem de* D. Bilsio *testatus est* D. Meibomius. *Absit autem, ut unquam feram indignè, si aliquis profiteatur quod est verum!*

XIX. *Cui adde, quòd* 2°. *non minùs vanum sit, quàm falsum asserere* indignè me tulisse laudatam, *non dicam à* D. Meibomio *tantùm, sed à quovis alio* D. Bilsii dexteritatem, *quippe quam ipse laudavi, dum ipsum non tantùm Anatomicum, sed* Industrium Anatomicum *jam ante biennium ferè celebravi* Disp. 8. th. 14. *Quis autem, cui sanum est sinciput, credat te indignè laturum id in aliquo laudari ab aliis, quod laudaveris ipse?*

XX. *Sed* 3°. *producat in medium* D. Deusingius Viros illos Cordatos *talia figmenta & chimærica suspiciosorum hominum commenta vel somnia mirantes. Neque enim puto ullum Virum Cordatum, Candidum saltem ac Probum, tale quid de me crediturum, hinc & miraturum, si me noverit. Quòd si me non noverit, Prudentis erit & Candidi, donec de rei veritate ipsi plenè constet, suum judicium & admirationem tantisper suspendere, nec quid temerè in re sibi incompertâ in alienæ præsertim famæ detrimentum decernere. Pro spectris proinde ac Puerorum terriculamentis habebimus personatos illos & sub Cordatorum larvâ duntaxat spectabiles* D. Deusingii *Testes, donec ipsos nominaverit, atque sic hâc se calumniâ extraxerit.*

XXI. *Verumenimverò, ut omnibus procedere soleat cum Adversariis suis* D. Deusingius, *cogor hic* 4°. *epimetri loco addere,* D. Meibomium *ægerrimè tulisse, ac sponte suâ pluribus, ipsoque adeò Cl.* D. Olao Borrichio, *præsentibus, apud me nihil minùs cogitantem conquestum fuisse, quòd* D. Deusingius *literarum suarum ad Cl.* D. Eyssonium *scriptarum hinc inde ita truncatam ediderit partem, ut in multis alienus affingatur dictis suis sensus, quo non tantùm ad cœlos extolleretur* D. Bilsius; *quod ferri posset: sed eo ipso ad tartara detruderentur Viri boni & Reipublicæ, quàm* D. Bilsius, *magis utiles; quod minimè ferendum. Quapropter ante suum in Italiam discessum tradidit mihi manu suâ ex literis suis excerptum, quò, si res aliquando ita postularet, tolli posset omnis de suâ scriptione dubitatio ac disceptatio. Annectam igitur cuncta verbotenus ex ipsius autographo, ubi priùs monuero ea, quæ diverso leguntur charactere, mala fide fuisse omissa à* D. Deusingio.

XXII. Quæ nuper de *D. Bilsio* scripsi, ea nunc cum auctario repetere animus est, siquidem oculato Testi major habetur fides. Adfui ipsi cum Germano quodam, vidimusque ejus apparatum omnem. Nec fortè quisquam ipsius dexteritatem in secando posset imminuere; *nisi ipse nimiæ ostentationis culpâ suas laudes detereret.* Præter enim Balsamum in ipsis cadaveribus plurima ejus artificem manum loquuntur. Ipsam Cuticulam separatim nobis exhibuit: venarumque & arteriarum ductus non sine jucunditate spectare licuit. Denique etiam partim precibus, partim honestâ fraude (neque enim Studiosos, sed Aulicos nos venditabamus) id impetravimus, ut vivum canem nobis præsentibus secuerit. Ibi quidem magnâ dexteritate, uno ictu & abdomen & pectus discidit, ad sinistram cultro paulùm declinans, paucissimo sanguine effuso, Ductumque Thoracicum ostendit: sed *nihil* præterea. *Interim verò intolerabilis nobis fastus ipsius fuit: adeò enim*

in omnes Anatomicos debacchabatur, ut, cùm ad Renes pervenisset, illos à multis Professoribus in Academiis ne inveniri quidem posse diceret, &c.

XXIII. *Intolerabilis meritò videtur Viris bonis & gravibus* D. Bilsii *fastus, quoniam cum injurioso & contumelioso egregiorum & ipsi quoad industriam, dexteritatemque planè ignotorum Anatomicorum contemptu passim conjunctus. Quamvis autem apud sectionis peritos fidem non inveniat vana ipsius, de quibusdam per iteratam toties non unius, sed variorum experientiam pessundatis gloriatio; ab imperitis tamen (quorum numerus longè major) semper aliquid creditur jactantiæ, aliquid calumniæ. Quibus pondus addidit quorundam aut ipsi impensiùs addictorum, aut cæterorum Anatomicorum uni, vel pluribus infensorum Medicorum, Professorumve laudatio immodica hominem jam per se nimis tumidum ita inflans, ut metus sit, ne brevi crepet. Enimverò quoties aliquis secreto naturæ suæ instinctu citra magistrum aliquod aggreditur studium, Artemve liberalem, atque aliquid egregium in ipso præstat, illum magis admirari & laudare solemus, quàm si ad summum in Arte fastigium pervenerit alius ab Artifice informatus ac eruditus. Aliquid verò talis* D. Bilsio *accidit forsan, cujus in studio Anatomico fervorem, solertiam, dexteritatemque uti Anatomicorum nemo non laudat, ita ejusdem fastum & in alios pueriliter insurgentis petulantiam rident, quotquot manum unquam operi admoverunt, & suis magis, quàm alienis oculis & manibus fidere didicerunt. Notant enim ipsum audere tum alienæ industriæ ignarum, quin & contemptorem affirmare quidem, non item demonstrare nonnulla consimilibus plurium observationibus contraria, tum suæ tenuitatis non satis conscium pronunciare de rebus angustos mentis suæ cancellos transcendentibus. Uno verbo, laudant omnes Anatomici solertiam & dexteritatem* D. Bilsii, *culpant ejusdem fastum & maledicentiam.*

XXIV. *Ego certè, qui non sum professione Anatomicus, aliquando tamen veritatis eruendæ ergò & viva bruta, & humana dissecui cadavera, needum possum conjicere, quo nomine ita superbiat & Anatomicis insultet* D. Bilsius, *à quo hactenus nihil novi prolatum observo, quod utilitatem aliquam conferat Arti Medicæ aut faciliùs docendæ, addiscendæve, aut feliciùs exercendæ. Sunt enim magis ad sui ostentationem, quàm usum communem composita ipsius opera. Quicquid verò de* Ductu *sibi* Rorifero *dicto, &* Rore, *ejusque usu contra cæteros omnes asserit, probatione indiget; cujus loco contumeliosè invehitur in dissentientes, nec sibi mox assurgentes ac plaudentes.*

XXV. *Sed revertamur ad* D. Deusingium, *qui ne quid intactum relinqueret, quo se mihi nociturum sperabat, voluit p.*47. Pæana cecinisse Bilsio Blottesandæi Slegelium, quòd provocasset, sed frustrà, in vicinia licet, summos Anatomicos DD. Sylvium & ab Horne, &c. *Quâ exprobratione invidiosâ nolentem volentem cogit me illa in medium proferre, quæ mallem suppressa; sunt enim puerilia. Quisquis enim* D. Bilsii *provocationem legit, ac cum judicio expendit, mox quàm ridicula sit, facilè agnoscit; imprimis ubi ad singulas circumstantias attendit. In Lectorum proinde à nobis remotiorum gratiam totum negotium paucis, quemadmodum gestum est, enarrabo.*

XXVI. *Descripserat & figurâ expresserat* D. Bilsius *contortum, variisque gyris in se redeuntem volvulum in* Ductu Thoracico *circa suam in jugularem venam insertionem. Hunc sæpius à se frustrà quæsitum in dubium vocavit* D. van Horne, *optavitque sibi manus mox daturo & gratias ideò acturo illum à* D. Bilsio *monstrari. In quem finem parati erant aliquot Medici Leidenses unà nobiscum Roterodamum tendere; permoveram enim præsens ad illam demonstrationem* D. Bilsium. *Quoniam verò mihi fortè tunc erant Ægri quotidiè semel saltem visitandi per literas ad* D. Rijckwardum *scriptas rogavi* D. Bilsium, *uti horâ quartâ matutinâ hinc discedentes, ac circa decimam Roterodamum appellentes paratos offenderemus dissectioni ac demonstrationi canes; quò his absolutis liceret nobis eodem die domum reversis periculosè decumbentes ægros invisere. Reposuit* D. Bilsius *non posse administrari sectionem, nisi horâ secundâ pomeridianâ, quâ demum liceret quibusdam ex Magistratu illi interesse, ut & Medicis tempore antemeridiano ægrorum suorum visitatione occupatis; additâ insuper novâ conditione, ut* D. van Horne *ibidem alium secaret canem, in quo, si quam moveret controversiam,* Bilsianorum *placitorum contrarium ostenderet. Responsum est autem à* D. van Horne, *se non Actorem, at Spectatorem vocatum esse; paratum tamen cuivis optanti & ad se Lugdunum venturo demonstrare, quæ alicubi essent à se asserta. Cæterùm ad spectandum*

ea,

ea, quæ patefacturus esset D. Bilsius, non requiri Magistratûs præsentiam. Iniquum denique videbatur nobis Medicos Roterodamenses, si quibus liberet sectioni interesse, non velle, aut ridiculum, non posse ante horam decimam præfuisse ægris suis graviùs decumbentibus, postquam necesse habebant Leidenses toto ferè die à suis abesse. His ergò remoris irritus factus est meus & D. Rijckwardi conatus, ad reconciliandum cum D. van Horne alienatum D. Bilsii animum susceptus. Provocavit quidem postmodum Thrasonicè D. van Horne ad mutuam sectionem D. Bilsius, eandem cupiens semper coram hujus vel illius Urbis Magistratu tanquam judice administratam; monitus forsan ab aliis, cùm non subsint, non se submittere in controversiis plerisque, Academicis præsertim, quales sunt Anatomicæ, hujus Universitatis Professores Arbitris vel Judicibus Urbanis, sed duntaxat vel Academicis, & quidem rei agitatæ gnaris, vel Utriusque Curiæ Senatoribus. Ex quâ simplici actorum (quæ utriusque partis literis apud me servatis omni tempore probare potero) narratione facilè patere potest unicuique, quid de clamosâ D. Bilsii provocatione & inani gloriatione in D. van Horne ac meum opprobrium à D. Deusingio mota debeat statui. Adde quòd nunquam Dissentientium partium uni, nedum rudiori, alterâ inauditâ vel reluctante licet aut Statum quæstionis, aut Arbitros, aut Conditiones pro lubitu constituere & alteri obtrudere, ac tandem omnibus, vel quibusdam meritò repudiatis, tanquam re probè gesta, triumphum imaginarium & pæana sibi canere ante ullam vel pugnam initam, vel victoriam de Adversariis reportatam; quod D. Bilsius fecit, & à Slegelio in ejus gratiam & nostrum dedecus similiter factum optavit D. Deusingius.

XXVII. Sed quærat aliquis, quænam tandem esse potest tantæ D. Deusingii in D. van Horne & Sylvium iracundiæ, acerbitatisque causa, quænam occasio? Nam eâdem p. 47. testatur se ipsos veneratum esse semper, nec ullam ipsis unquam à se prius datam occasionem, ob quam justè sibi potuerunt irasci. At ni probarit me hactenus ipsum offendisse (probabit autem ad Calendas Græcas) quæ nunc ex ipsius Tractatulis contra me dicta protuli, falsitatis eum arguunt & mendacii.

XXVIII. Si quis tamen desideret tantæ in D. Deusingio protervitatis causam veram cognoscere, inspiciat p.48. & mox tolletur ipsi hoc dubium. Si velint (D. van Horne puta & Sylvius) extra suspicionem manere apud Viros Eruditos (ut eos ipse vellem honestiores haberi, quàm ut conscii fuerint) ostendant saltem vel publicè, vel privatim sibi displicere id genus scriptionis per libellos famosos, quod ipsorum itidem causâ, ut suspicio multis, at sine meâ culpâ, in me, meaque à Nebulonibus prodiit, &c.

XXIX. Has suspiciones ac criminationes ineptas priusquam solvam, rogo D. Deusingium, ut 1°. nominet mihi Eruditos illos Viros, qui suspicantur me conscium Epistolarum, quæ in ipsum prodierunt, nisi sub tectis Eruditorum virorum nominibus latitans velit cognosci Calumniator suspiciosus. Proferat saltem 2°. suspicionis istius rationes ullas probabiles. Ego certè nullam possum comminisci; neque enim ulla mihi fuit unquam cum D. Deusingio simultas, nulla de ipsius decretis (quæ ut hactenus ignoro, sic adhuc vel ideò magis ignorare volo) controversia; ut non videam, quorsum ipsi lubeat in mei gratiam conscriptas toties decantatas Epistolas. Ipsius præterea dignitatibus, honoribus, commodis, famæ &c. nec invideo, nec inhio; paucis nimirum, quæ per Dei benedictionem ac benignitatem possideo; quinimò paucioribus, si Divinæ providentiæ ita videatur, contentus vivere doctus. Adeò ut hariolari nequeam, quænam hominem illum in me nihil contra ipsum patrantem, nihil molientem, nihil forsan potentem concitarint & agitarint Furiæ.

XXX. Unum adhuc addo & desino, si hæc Viro Deum purè timente atque proximum ritè diligente dedecora mentem D. Deusingii occupaverat suspicio mala, quid ni per literas, quemadmodum alios, sic & me quoque hanc ob rem solicitavit & rogavit? Habuisset profectò ex tempore responsum, quod animam ipsius tam iniquo liberasset præjudicio & odio. Quòd si infra suam dignitatem fore censuisset, si prior ad me Novitium literas scriberet Professor Veteranus, poterat idem per literas toties, ad Cl. D. Vorstium, utriusque nostrûm olim Præceptorem, & nunc quoque Amicum, ac mihi Collegam honorandum scriptas idem sciscitari, atque responsum commodum expectare. Sed libuit homini Cordato, pugnaci & rixoso animum meum & vires scripto publico & acri experiri, quin ad retundendos publicè virulentos scripti sui mordacis aculeos, ni Probi nomine indignus, vel Timidus & Socors haberi velim, irritare ac cogere.

XXXI. *Quamvis autem propter agendi modum planè illiberalem à* D. Deusingio *observatum eundem minimè dignum judicem, cui cordis mei penetralia aperiam; ne tamen tacendo consentire videar, meque apud Viros veri ac æqui amantes suspectum reddant pessimæ* D. Deusingii *artes, quin potiùs constet universis innocenti mihi ac immerenti structas esse ab ipso insidias & technas, expediam & solvam uno ictu ex suspicione falsâ connexum, & simulatæ probitatis larvâ implicatum, putidarum denique calumniarum felle inquinatum, ac omnino detestabilem nodum. Testor proinde hîc publicè Conscientiam meam, ipsiusque conscium Deum, me Epistolarum à* Blottesandæo *contra* D. Deusingium *editarum nec Authorem, nec Socium fuisse, sed ne quidem ipsum nosse. Non puto tamen, si vel unum vel plures illarum suspicer Authores, teneri me illos hîc* D. Deusingio *indicare aut nominare, atque in immeritos forsan (omnis namque suspicio fallax est ac dubia) odium ipsius, iram, clamores, convicia & nescio quæ non excitare.*

XXXII. *Dilutis hactenus vanis* D. Deusingii *Suspicionibus atque Calumniis, nescio an operæ pretium sit ejusdem minùs æquam vel aptam de propositis à me* Bilis Motu, Ortu *&* Usu *censuram refellere: cùm illa quæ adversùs mea movet, satis arguant ipsum aut mea non legisse, aut præ nimiâ festinatione non expendisse, aut affectu præpostero abreptum non percepisse; ne dicam ipsum, si, quod inaudio, Chymica ignorat, pleraque mea non satis intelligere, nec proinde censere potuisse.*

XXXIII. *Quòd si unius, pluriumve rerum cognitione ac doctrinâ se cæteris suis coævis præstare putat* D. Deusingius; *quidni sua vel inventa per experientiam multifariam, vel excogitata per ratiocinationem solicitam, si quæ habet Reip. utilia, intactis, inconcussis, irreprehensisque alienis, more Mathematicorum (cùm præsertim inter illos & ipse numeretur) rationum urgentium & catenatarum robore ac evidentiâ ita adornata Literatorum Orbi proponit, ut Ipsorum assensum firmissimè cogant, meritasque suæ diligentiæ aut industriæ laudes vi blandâ quibusvis exprimant.*

XXXIV. *Interim meâ, & aliorum forsan interesse quis credat, aliquid saltem à me* D. Deusingio *hîc reponi; ne, si planè sileam, tumidior factus de Triumpho brevi habendo consilia ineat. Risum profectò tenere non potui, ubi Oratorem ipsum quoque pag. 313. observavi, atque ibidem argumenta Herculea & tanto Philosopho-Medico planè digna legi, quibus miserabiliter* Cl. D. Bartholino *persuadere conatur,* ne conjecturis meis incertis animum denuò involvat, & Nova in Arte Principia citra sensum, ac fortè meliorem rationem *prolata* admittat. *(Sic unico bruti fulminis ictu cadunt, corruunt, prosternuntur & proteruntur mea dicta omnia!) quin potiùs, vel sui saltem, Amici nempe cordati & candidi, commiseratione motus* largiatur sibi motum Chyli ad Hepar, ipsique Hepati subsidiariam aliquam opem inservientem Cordi, pro sanguinis præparatione, *&c. atque quamprimùm ad desertam, desperatamque aliàs* Veterum de Hepatis ac Bilis Usu *opinionem tam disertè ac nervosè à se hîc assertam denuò accedat; in gratiam scilicet, vel se intercessore cum Adversariis mox restituendus. Hæc tam gloriosi Debellatoris argumenta verbosa recitasse, an non est simul abundè ipsa refutasse?*

XXXV. *Ejusdem planè roboris & naturæ argumentum est, quo pag. 307. in me irritare satagit eundem* D. Bartholinum, *quòd temerarius* audeam ab ipso (utpote me non minùs exercitato Anatomico) atque à receptâ omnium ferè Anatomicorum sententiâ dissentire. *Licet tamen vel Tyroni Anatomico, ubi aliquid ab Artis Magistris non visum, vel notatum priùs inter secandum observat, idem ulteriùs & accuratiùs investigare, ac quicquid aut externo sensu percepit, aut mentis acumine inde deduxit, in commune bonum aliis communicare. Id quoties citra aliorum contumeliam & ignorantiæ exprobrationem contingit, laudi cedit Inventori, quemadmodum contrà dedecori, quoties invento suo pueriliter turgens Thrasonicè insultat Prædecessoribus suis, se non semper ideò minùs oculatis, aut dextris, aut ingeniosis, sed fortè minùs fortunatis. Casus enim, ne quis fallatur, longè plura nobis aperit & pandit in rebus Anatomicis, & forsan Naturalibus omnibus, quàm obscura & latitantia investigans & conjectans mentis oculus, quo tamen simul utendum nemo negat.*

XXXVI. *Sed imprimis lepida sunt & faceta, quæ mox elicit ex nostro dissensu Consectaria, dum eadem p. 307. inde arguit* 1°. Non semper in re Anatomicâ solo Sensuum testimonio niti Anatomicos; *quin* 2°. fallax esse judicium Sensuum, ni Ratione sublevetur; *denique* 3°. Nostrûm alterutrum circa Bilis saltem secretionem ac motum suo Sensuum judicio falli ac decipi.

XXXVII. *Verùm sponte quidem suâ & mole propriâ corruunt hæc argumenta plumbea; quod in Tyronum*

tamen gratiam ostendendum. Et 1°. quidem Anatomicorum nemo docuit unquam, quod sciam, solo Sensuum externorum testimonio nitendum in re Anatomicâ & partium Usu vero eliciendo; licet omnem Conclusionum suarum à Sensu petant certitudinem.

XXXVIII. *Quomodo autem 2°. Ratione sublevari possit Sensuum judicium, ne fallax sit, non assequor; qui minimè fallax, sed certum, indubitatumque puto Sensuum externorum cum requisitis unicuique conditionibus omnibus agentium testimonium; cui præterea confirmando, sublevandove tantùm abest, ut aliquid conferre possit Ratio, ut illa ipsa omne suum in rebus Sensilibus ritè cognoscendis ac dijudicandis à Sensu externo mutuetur & accipiat robur & firmamentum.*

XXXIX. *Nostrûm verò neuter 3°. Bilis aut Secretionem, aut Motum Sensu se observasse dixit; unde planè ridiculum est arbitrari nostrûm alterutrum hîc Sensuum judicio falsum aut deceptum. Enimverò, ut Canes nimiùm festinando creduntur cæcos parere catulos, sic quotquot temerè in quovis negotio præmaturum interponunt non vocati judicium, reverà deprehenduntur sæpissimè cum* D. Deusingio *hallucinari.*

XL. *Quorsum pag. 336. asseveret* D. Deusingius, me præ aliis elegisse Helmontii *vel* Backii, *vel* suam *p. 306. cum cæteris citatam* de Bile *opinionem, nisi ut tacitè Furti & ingrati animi me insimulet, non video; præsertim, ubi similes ab ipso criminationes alibi in hos aut illos vibratas expendo. Faxo tamen, ne hoc ipsi succedat ex voto. Equidem ultrò fateor etiam nunc ignorare me, qui rebus ipsis Naturalibus continuatâ multis annis & accuratâ pro virili Experientiâ, hancque comitante Ratiocinatione anxiâ ritè cognoscendis; non item diversissimis Auctorum singulorum de re quâvis Opinionibus, pro lubitu nonnunquam vel ambitione fictis colligendis, seligendis, vellicandisve tempus meum & operam impendi, & indies adhuc impendo: Fateor, inquam, ignorare me, an aliquis ante me similes meis protulerit de* Bilis Generatione, Motu & Usu *cogitationes. Hoc si factum quis probaverit, eo ipso à me Novatoris removebit calumniam. Id saltem certum, me à commemoratorum modò Auctorum trium nemine opinionem meam esse mutuatum; quippe qui eandem ante annos duos & viginti jam fovi, & in Collegio Anatomico viginti Auditoribus in hâc Academiâ dictatam publici juris tunc feci.* Helmontii *verò, ut &* Backii *scripta septem post annis demùm, anno quippe 1648. lucem viderunt.*

XLI. *Non dicam hîc, ut retaliem,* D. Deusingium *ex Dictatis meis ab Auditorum meorum aut hæredum aliquo sibi quomodocunque tandem comparatis (quod à bonâ, meliore, optimâve ratione non puto alienum) hausisse forsan, & nunc ingratum, quin & insuper injurium dissimulasse illa, quæ toto adhuc decennio seriùs, anno puta 1658. de* Bile Chylo & Sanguini condiendis admiscendâ, *in* Ideâ Inst. Medic. Physiolog. cap. 6. §. 9. *tam* disertè *contra ea, quæ alibi aliter docuit,* inculcavit; ut adeò, *dum indesinenter fluctuantis suæ mentis opera commentitia, & nullo Sensu externo, nullâ proinde Ratione solidâ firmata*

Destruit, ædificat, mutat quadrata rotundis,

Dubium se hîc profiteatur (*sic de se testatur ipse p. 307.*) *sibique similem, hoc est, ob incertitudinem quovis nutantem.*

XLII. *Plura quidem haberem adhuc dicenda, sed non decet,* Candide *Lector, diutius* Te Deusingianorum *placitorum lectione hîc morari, vel fatigare: valdè metuo enim, ne meâ transcriptione aliquid decedat ipsis nativæ venustatis & innati decoris. Malo proinde, postquam sibi solus omnia capere, ac præ aliis sapere videtur hic* Aristarchus Groninganus, *ad perennem illum omnis scibilis Fontem dicam, an inexhaustum infantiæ doctrinæ Oceanum hominum stupenda quævis & inaudita, sed in accuratâ summi omnium hujus ævi Scriptorum Censoris trutinâ priùs castigata ardenter sitientium gressum rectâ dirigere, quò sic Nectareæ*

Dulciùs ex ipso fonte bibantur Aquæ.

Tu interim vale, & incorruptè, imo integrè judica, vel sile.

Dabam Lugduni Batavorum, III. Id.
Januarii CIↃ IↃC LXIII.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE SYLVII

DISPUTATIONUM MEDICARUM DECAS,

Primarias Corporis humani Functiones Naturales, nec non Febrium Naturam, ex Anatomicis, Practicis & Chymicis Experimentis deductas complectens.

DISPUTATIONUM MEDICARUM I.

De Alimentorum Fermentatione in Ventriculo.

Rerum mutatio. I. NAturalium rerum omnium communis affectio est Mutatio.

Hominis Mors. II. Maxima homini mutatio accidit, quando cum morte commutat vitam.

Ejus causa. III. Moritur homo, quando extinguitur in ipso innatus Cordis Ignis.

Ignis vitalis extinctio. IV. Extinguitur hic Ignis, quando vel pabulo convenienti destituitur, obruiturve; vel aëris commodi inspiratione privatur.

Ejus pabulum sanguis. V. Conveniens hujus Ignis pabulum est Sanguis laudabilis, ob continuam sui consumptionem reparatione indigens continuâ.

Hujus reparatio. VI. Reparatur sanguis per assumpta ore alimenta, eaque fœcibus suis secretis, hinc & excretis liberata.

Alimenta duplicia. VII. Alimenta distinguuntur in solida & liquida, sive cibum & potum.

Eorum secretio à fæcibus. VIII. Ab inutilibus ac fœculentis partibus secedunt partes alimentorum sanguini reparando utiles, nunc faciliùs, nunc difficiliùs, prout firmiùs, vel laxiùs sunt inter se junctæ, mistæque.

Ad secretionem præparatio. IX. Præparantur & disponuntur ad faciliorem partium utilium & inutilium separationem ac secessum alimenta in ore atque ventriculo.

Chylificatio. X. Mutationem, quam in ventriculo subeunt alimenta, quamque impræsentiarum examinare fert animus, *Chylificationis* nomine vulgo indigitant; nobis *Fermentationis* nomen magis arridet ob rationes mox secuturas.

Corporum dissolutio primus gradus ad perfectionem. XI. Quemadmodum Naturæ, Artisque ultimus finis & scopus est corporis cujusvis in genere suo perfectissimi constitutio: sic primus ad illam gradus est ferè corporis cujusvis aliquibus sui partibus eò spectantis resolutio, & compagis sive vinculi communis, quo partes ejus omnes in unitate continentur, dissolutio blanda; quâ partes omnes & singulæ ad propositum scopum collimantes ac necessariæ post sui à reliquis segregationem in suâ perstantes integritate aptæ sunt & ritè dispositæ ad novum illud mistum constituendum.

Dissolutio hæc duplex. XII. Utique duplex mistorum observatur destructio & dissolutio: Altera quidem violenta & subitò cum notabili partium dissipatione contingens ab *Igne*, *Ustio* dicta; altera verò blanda & lentè citra notabilem partium jacturam contingens per *Aquam*, *Fermentatio*, vel, quando fœtor coincidit, *Putrefactio* vocata. (Ustio. Fermentatio, vel Putrefactio.)

Vinculum mistorum duplex: Sal, Oleum. XIII. Sed & duplex observatur mistorum vinculum, primarium quidem & potentius, *Sal*; secundarium verò & imbecillius, *Oleum*: illius vim frangit *Aqua*; hujus immutat & destruit *Ignis*.

Quænam Fermentari dicantur. XIV. *Fermentari* propriè dicuntur tam 1°. fructuum plerorumque, uvarum imprimis expressi, & in loco ab ambiente frigore secluso vasis aptis cum sufficienti aëris externi communicatione conclusi Succi; quàm 2°. ex frumentis variis (ut de melle, saccharo, fructibusque exsiccatis, uvis passis præsertim nunc sileam) cum aquâ parata, Cerevisiæque nomine vulgò venientia decocta; aut 3°. ex farinâ quâvis cum aquâ, aquamve continente liquore confectæ massæ, atque ad promovendam fermentationem addito fermento in loco calidiusculo, tepido saltem, repositæ.

Quænam Fermen- XV. Quicunque autem mutationum omnium

tationem promoveant, aut impediant.

mnium, quæ diversis prædictarum Fermentationum speciebus contingere solent variæ, investigator & observator erit accuratus, comperiet promoveri quamlibet, ubi concurrunt 1°. *Aqua copiosa.* 2°. *Ignis sive Calor mediocris.* 3°. *Aër satis liber:* impediri verò 1°. ob *Aquæ penuriam.* 2°. ob *Caloris defectum*, ab externo frigore ortum. 3°. ob *Aërem liberum* materiæ fermentandæ *interclusum.*

XVI. Hinc est, quòd Vina Hispanica nec tam celeriter, nec tam potenter fermententur, ac Rhenana, duplo plus Aquæ, si cum Spiritu volatili conferas, quàm illa continentia.

XVII. Hinc est, quòd Aëri frigido exposita musta admodum lentè aut minimè fermententur, secus ac eadem in cellis reposita, & imprimis externo calore adjuta.

XVIII. Hinc est, quòd eadem musta vasis arctè conclusa fermentari nesciant, vel desinant; quæ in iisdem aliquâ sui parte patentibus fermentantur ex voto.

Ratio, cur alia aliis faciliùs fermententur.

XIX. Rationem horum omnium si quis roget, hanc damus. Primarium mistorum vinculum, *Salem, dissolvit Aqua*; Secundarium, *Oleum, alterat Ignis:* Halitus hinc elevati abeunt in auras, Ignem aliàs suffocaturi, atque operationem ipsius enervaturi. *Sal dissolutus coagulare, Oleumque rarefactum unire* desinit. Atque sic dispositæ sunt Misti partes omnes, ut ab invicem segregentur, inque novi misti constitutionem coëant & adunentur facilè.

Chylificationem esse Fermentationem.

XX. Quòd si quis omnia circa alimentorum assumptionem, primamque mutationem contingentia contulerit cum modò recensitis, quàm bene cum Fermentatione quadret ipsa, mox agnoscet.

Ciborum masticatio ad Fermentationem præparatio.

XXI. Nam 1°. Cibi masticati, atque dum identidem linguâ hinc inde transferuntur in ore, salivâ simul imbuti secuturæ in ventriculo alterationis rudimenta præ se ferunt ac fermentationis.

Alimenta in ventriculo in Chylum verti.

XXII. 2°. Pars alimentorum fixior & esculenta (dum potulentorum pars magna sensim ad intestina, hinc & lactea vasa properat) in ventriculo diutinè, ad horas scilicet tres, vel quatuor, & quandoque plures subsistens ibidem in materiam albicantem, rarescentem ac tenacem, atque fermentati panis massæ non valdè dissimilem convertitur.

Alimentorum reliquiæ similes fermento.

XXIII. 3°. Reliquiæ alimentorum, circa ventriculi rugas hærentes, atque salivæ continuò deglutitæ beneficio sensim spumosiores factæ fermento ex massæ prædictæ portione addito sale parato omnibus modis assimilantur.

In saliva primaria fermenti vis.

XXIV. Quinimò in salivâ ipsâ primarias fermenti vires contineri, & ab ipsâ procedere nemo negabit, qui præter jam dicta ex salivæ defectu vel vitio alimentorum in ventriculo fieri solitam mutationem deficere, vel vitiari observaverit; qui *Salivam ex Aquâ multâ, paucoque sale ac Spiritu imprimis constare* cognoverit.

Salivæ natura.

Quænam ad Fermentationem in Ventriculo concurrant.

XXV. Concurrunt autem ad alimentorum Fermentationem in Ventriculo ritè obeundam 1°. *Aqua* ex potu, potulentâve ciborum parte, ut & salivâ petita. 2°. *Ignis* moderatus à Corde per arterias cum sanguine Ventriculo, partibusque vicinis sufficienter in sanis communicatus, aut in valetudinariis quibusdam per interna, vel externa auctus, fotusve. 3°. *Liber halitibus* & quandoque ructibus quoque per œsophagum erumpentibus *exitus.* Quibus accedit 4°. *Sal in salivâ* latitans, & ciborum fermentationem citiorem procurans: quod in aliis etiam contingit fermentationibus, quæ admisto fermento vel sale saltem paucis quandoque horis absolvuntur, ad plures aliàs dies ante sui perfectionem duraturæ. Sed nec 5°. *Partem Salivæ spirituosam* in fermentatione promovendâ otiosam testatur Vini Spiritus in eundem finem aliquando utiliter assumptus, & imprimis rebus aliis fermentandis commodè admistus.

Qua ratione Alimentorum partes fint conjunctæ.

XXVI. Salis autem, Spiritûs & Aquæ in salivâ existentium, & Igne adjutorum ope junguntur faciliùs; sed, quàm priùs, laxiùs quoque inter se alimentorum variorum partes salinæ, spirituosæ, aqueæ, oleaginosæ, & si quæ adhuc insunt ipsis aliæ: quinimò exinde disponuntur eædem ad promptiorem sui ad invicem secessum; de quo aliàs.

COROLLARIA.

Effervescentia quomodo differat à Fermentatione.

1. Effervescentia ex spiritûs acidi & salis lixiviosi, *aliûsve subjecti cujusvis fixum salem concludentis concursu orta, toto cœlo differt à* Fermentatione. *Hujus namque finis est partium misti ad faciliorem sui segregationem dispositio per salini earundem vinculi dissolutionem: Illius autem, spiritus acidi cum lixivioso sale coagulatio, aliove subjecto concentratio, adeóque cum ipsis conjunctio.*

Et utraque hæc ab Ebullitione ex affusâ vivæ Calci aquâ.

2. *Sed nec* Ebullitio *ex affusâ vivæ Calci aquâ excitata cum alterutrâ confundi debet; cùm isthæc à concluso quidem priùs calci ex calcinatione Igne, ast per accedentem Aquam à compedibus iterum liberato producatur. Liberatur autem Ignis à partibus terrestribus ipsum salis ope concludentibus, quamprimùm Terram deserit quodammodo Sal, ut irruat in Aquam; in quam non transit tamen sine admistâ cum Oleo tantillo Terrâ; quibus ortum suum debet Calcis cremor tam ejus lixivio innatans, quàm subsidens.*

DISPUTATIONUM MEDICARUM II.

De Chyli à Fœcibus alvinis Secretione, atque in Lacteas Venas Propulsione in Intestinis perfectâ.

I. ABsit nostro Veritatis eruendæ, ac de Ægris benè merendi studio Invidia, absit Calumnia. Neque enim aut Veterum, aut Recentiorum ulli dicam scribimus, dum in commune mortalium omnium adversâ valetudine diversimodè conflictatorum bonum, citra ullius præjudicium susceptos, emensosque multis annis labores molestos & immensos publici juris facimus; nec minùs Suspiciones, quàm Opiniones nostras Veritatis trutinâ, *Experientiâ*, pensandas, expendendas, decernendasque, uti candidè, sic & liberè promimus & liberaliter.

II. Constituimus namque, si cœptis faveat Deus, quasvis ad Vitæ naturalis beatitudinem requisitas hominis functiones delibare, ac de singulis cogitationes, observationesque nostras, imò dubitationes quoque Disputationibus publicis comprehensas, subsecuturis Exercitationibus Practicis fundamenti loco præmittere, ac Eruditorum examini & censuræ subjicere; atque interim nobilia Tyronum nostrorum Ingenia utili hoc exercitio ad majora excitare & manu quasi ducere.

III. Postquam igitur nuper *Ratione Duce ac Comite Experientiâ* Alimentorum ore assumptorum, atque Ciborum præsertim in Ventriculo fieri solitam mutationem tum *Chylificationis*, tum *Fermentationis* nomine multis jam tritam ventilavimus; proximum est, ut nunc pari modo *Chyli à fœcibus alvinis Secretionem, hinc & in Lactea Vasa Propulsionem* pro virili parte explicemus, ac rem in Medicorum Scholis hactenus forsan inauditam cum bonâ omnium Bonorum veniâ proponamus.

Misti partium secessio.

IV. Non nisi ad summum perductâ Fermentatione sponte secedunt ab invicem misti partes, atque imprimis mox in auras tunc abiens *Spiritus Volatilis*: Cujus in vino abundantis exhalatione sensim in vappam degenerat Vinum.

Quando ad summum est perducta fermentatio.

V. Ad summum, inquam, perductâ Fermentatione; debellato scilicet ac enervato tandem ipso etiam Spiritu Acido; à quo in misto existente copioso & unà cum Spiritu Volatili aliquatenus consurgente feriuntur admotæ nares.

Acidi spiritûs Conjunctio & Sejunctio.

VI. Hic enim *Acidus Spiritus, ex Sale per Oleum ab Igne distillatione parabilis, Sali lixivioso, ex rerum ustarum cineribus per Aquam eliciendo, & Oleo*, hinc & *Terræ* conjungitur intimè, atque ab iisdem sejungitur difficillimè.

Secretio partium fluidiorum à viscidioribus quando fiat.

VII. Quoties autem, uti præsenti negotio usu venit, non purissimæ quidem ac simplicissimæ, puriores tamen ac simpliciores, adeóque minùs compositæ, maximéque fluidæ desiderantur misti partes; toties, ubi ad requisitum illi Secretioni instituendæ gradum ascendit Fermentatio, segregandæ sunt & sejungendæ misti partes fluidiores & futuro usui convenientiores à viscidioribus, magisque consistentibus, ideóque inutilibus.

Ad eam præter Fermentationem requiri adhuc aliam mutationem.

VIII. Hæc partium omnium fluidiorum à viscidioribus & magis consistentibus Secretio, cùm solâ fermentatione obtineri nequeat (aliquarum enim secretionem illâ obtineri non negamus) novâ fermentatæ massæ adhucdum cohærentis mutatione atque alteratione, quâ hoc præstetur, opus esse patet.

Hæc per Chymiam eruenda.

IX. Desideratam huic Secretioni mutationem, multis necdum perspectam, sed in Democriti puteo latentem ut eruamus faciliùs, libet in consilium & auxilium advocare stupenda, mirandaque indies patrantem Chymiam, primariam certè mutationum naturalium Artem, in quibusdam, si dicere fas sit, Naturam ipsam superantem, atque Physicæ Scientiæ, ut & Medicinæ solidæ constituendæ perutilem ac unicè necessariam.

Chymiæ laus.

Quid doceat.

X. Quosvis autem, solertes præsertim & operi attentos Discipulos infinitis exemplis docebit illa, nunquam satis laudata, quia nunquam satis exculta vel cognita Ars, quemadmodum ex plenè fermentatis mistis secernuntur Ignis ope destillantes partes ad primævam simplicitatem & puritatem proximè accedentes; sic ex iisdem remissiùs fermentatis, aut aliàs minùs exactè mistis separari posse partes magis compositas, fluidiores tamen, à cæteris viscidioribus, magisque consistentibus; idque admiscendo aliquid, cui ob majorem affinitatem jungantur misti partes alterutræ, desertis ac relictis cæteris: unde rursus coalescentes vel subsidunt, vel innatant desertis.

Partium diversa separatio.

Separatio spiritûs acidi à suo sulphure in vitriolo.

XI. Sic Aquæ Vitriolatæ aut Vitriolo Aquâ soluto si affundas Tartari Salem itidem Aquâ vel Aëris humiditate Aqueâ solutum, jungetur huic

huic Tartari Sali, utpote sibi magis affini, Spiritus acidus in Vitriolo latitans; deseretque suum Sulphur, quod præceps liquoris fundum sensim petet: unde etiam *Præcipitationem* indigitarunt hanc mutationem Artifices; quæ ob admistæ Aquæ copiam faciliùs procedit & celeriùs.

Ut & Metallorum ab aquis fortibus per alia corpora.

XII. Sic Metalla Spiritu acido, Aquâ forti puta, corrosa, quoties aliud Metallum, corpusve prædicto Spiritui magis affine additur solutioni, toties à Spiritu corrodente derelicta sensim subsident, dum ille immisso unitur corpori.

Effervescentia quid sit: & quænam ad eam concurrant.

XIII. Hæc unitorum secretio, & uniendorum concretio, quando cum notabili aliquâ uniendarum partium pugnâ & hinc excitato fervore contingit, *Effervescentiæ* nomen meruit: In quâ semper observantur concurrere Spiritus acidus & Sal lixiviosum, corpusve lixivioso sale præditum: quod quò purius fuerit, eò arctiùs ei jungitur Spiritus acidus & ab eodem secedit segniùs: ac vice versâ.

Per hanc Chylus à fœcibus fecernitur.

XIV. Simili planè modo Fermentatorum in Ventriculo Alimentorum partem puriorem, fluidiorem, Sanguinique producendo magis utilem, *Chyli* nomine notam, opinamur secerni in Intestinis ab eorundem parte impuriore, viscidiore, hominique minùs utili in *Alvinas fœces* facessente.

Et quidem ope Bilis & Succi Pancreatici.

XV. Ut autem, cui hoc muneris adscribendum sit, pateat, notandum, instituto accurato omnium tam in brutis, quàm hominibus per Anatomen observabilium examine, hactenus duos duntaxat animadversos loco huic usui conveniente ad intestina delatos Liquores, *Bilem & Succum Pancreaticum*, quorum alterutri, vel utrique hanc *Chyli ab Alvinis fœcibus Secretionem* omninò acceptam putamus referendam.

Horum liquorum effusio in intestina.

XVI. Effunditur enim ut plurimùm per communem Ductum sive Exitum uterque Liquor præfatus in cavitatem Intestinorum, & quidem quatuor circiter transversorum digitorum spatio sub Pyloro: unde commodissimè præterlabentibus alimentis fermentatis admisceri potest ac debet uterque liquor.

Quomodo id fiat in Succo Pancreatico.

XVII. *Pancreaticus Succus* cum in peculiari vesicâ vel cavitate non asservetur, nec in suo ante paucos demum annos à Wirsungo primùm observato Ductu à Nobis aut aliis, quod sciamus, benè dispositis & sanis omnibus, unquam fuerit repertus; non dubitamus asseverare ipsum continuò per Ductum suum deferri ad Intestina, mutuato à Pancreate, in quo præparatur, Pancreatici nomine.

Qua ratio.

XVIII. *Bilis* autem, utpote Vesiculâ propriâ Epatis cavo insitâ conclusa, nec nisi in Ægris effusa tota, innotuit jam pridem omnibus. Hæc, quoniam non è Corpore, sed in Corpus exoneratur, necessariam, utilemque sui productionem & coäcervationem ostendit.

ne id fiat in Bile.

XIX. Effundi autem ad Intestina in Sano homine Bilem suspicamur, quoties alimenta debitè fermentata è Ventriculo propelluntur in ac per Intestina, & quidem motu Ipsorum peristaltico in brutorum viventium sectionibus non semel oculis à Nobis & aliis usurpato: tracto scilicet in consensum Folliculo Bilario, utpote ab eâdem causâ, de quâ suo loco & tempore, moto.

Succus Pancreaticus parum à Saliva differt.

XX. *Pancreaticum Succum naturalem nihil vel parum à Salivâ differre* putamus, uti docebimus pluribus, quando ex professo de Glandularum agemus usu.

Bilis ex quibus constituatur.

XXI. *Bilem* autem si quis terminis descriptam cupiat Chymicis, & analysi Chymicæ respondentibus, arbitramur ad ejus constitutionem concurrere *multum Salis lixiviosi retorridi, atque ideò subpinguis, accedente insuper pauco Oleo, pauco Spiritu volatili, paucâque Aquâ.*

Sal lixiviosum retorridum quid.

XXII. *Retorridum* vocamus *Salem lixiviosum, qualem calcinatio aut reverberatio exhibet diutina.*

Hujus ope Chylus secernitur à fœcibus.

XXIII. Salis autem lixiviosi in Bile dominantis ope fermentatorum Alimentorum comes *Visciditas*, ab Oleo copiosiore cum acido Spiritu pauco, Terrâque paucâ permisto pendens immutatur & frangitur: unde partes eorundem *Chylosæ* à cæteris secedentes ab allabente perpetuo Succo Pancreatico ampliùs diluuntur, dum Bilis pars bona cum Alvinis permanet fœcibus, illasque & suo inficit colore, & nitroso imprægnat sale.

Ut & ope Spiritus Acidi.

XXIV. Eandem Visciditatem destruit Spiritus acidus copiosior, Aquâ præsertim dilutus, & Olei vim frangens ac obliterans.

Chyli transcolatio in Venas Lacteas.

XXV. *Secretus* sic ab Alvinis fœcibus Chylus per *carneam* & spongiosam Intestinorum *Crustam*, veluti per pannum laneum, *transcolatur* quasi, exprimiturque in Venas Lacteas memorato Intestinorum motu peristaltico.

Chylus ex quibus componitur.

XXVI. *Chylum* autem constituunt *imprimis Alimentorum Spiritus Volatilis, & Oleum tenuius pauco Sale lixivioso, & Spiritu acido paucâ Aquâ dilutis temperatum.*

COROLLARIA.

Cum variis utatur homo alimentis, notandum,

Quænam plurimum Chyli præbeant.

I. *Liquidiora & omnis penè saporis expertia, Spirituque volatili abundantia facillimè fermentari,*

ri, & à fæcibus suis secerni, atque Chyli laudabilis plurimum promere.

Quænam minus. *2. Solidiora, viscidiora, & acido Spiritu turgentia, austera præsertim, fermentari difficiliùs & tardiùs, ab alvinis fæcibus secerni segniùs, & Chylum bonum cedere parciùs.*

Quidnam sit Alimentum, quid Medicamentum & quid Venenum. *3. Omnia excellente atque à mediocritate recedente qualitate prædita pro Medicamento, aut Veneno habenda, non Alimento. Nam* Alimentum *judicamus, quicquid aptum est in corpore nostro ita mutari, ut aliquâ sui parte in ipsius abeat restaurationem: Uti* Medicamentum, *quicquid aptum est corpus nostrum ita mutare, ut meliùs inde habeat:* Venenum *verò, quicquid ita mutat corpus nostrum, ut ejusdem intendat destructionem. Atque hâc distinctione positâ non difficile erit explicare, quî idem, Vinum puta, eidem homini esse queat, & sit subinde, nunc Alimentum, nunc Medicamentum, nunc Venenum.*

DISPUTATIONUM MEDICARUM III.

De Chyli Mutatione in Sanguinem, Circulari Sanguinis Motu, & Cordis, Arteriarumque Pulsu.

Medicis quid maximè opus. I. De veris Mutationum omnium in hominis functionibus indies contingentium causis, iisque variis, ut certò constet, Medicorum, praxin præsertim exercentium interest quàm maximè. Non erit proinde nobis hîc, uti non fuit hactenus, de anxiâ, sterili, & quandoque (ubi secundùm definitiones morborum etymologicas, non semper rei essentiam explicantes, perperam, ne pejus dicam, curantur ægri) noxiâ in Arte Medicâ vocabulorum disquisitione Grammaticâ; verùm de planâ veris affectionum quarumvis causis *ratiocinatione* catenatâ inveniendis, ac inde curationi ægrotorum debitè ac secundùm *experientiam* fœliciter instituendæ viâ Tyronibus nostris, ad solidam, ex ipsis Naturalium ac cumprimis Medicarum rerum fontibus *Sensûs* & *Rationis* ope petitam, *Usuque* multiplici comprobatam, & Ægris Ipsorum aliquando utilem futuram Medicinæ Artem aspirantibus sternendâ solicitudo prima; utpote quæ egregiorum Practicorum cum morbis, non larvis pugnantium semper fuit & erit propria, non Vitilitigantium.

Chyli via. II. A fœcibus ergò alvinis secretus, & in Lacteas venas expressus Chylus ex Ipsarum ramis minoribus sensim defertur in majores, donec in earundem Lacunâ jungatur allabenti ab inferioribus corporis partibus Lymphæ, cum quâ per Lacteam Thoracicam pergit ad Axillarem venam sinistram, in quam confluunt.

Quibus misceatur. III. Chylus primùm soli Lymphæ in Lacteâ, hinc & Sanguini in axillari & cavâ venâ confunditur; Sanguini, inquam, à capite, cæterisque partibus Cavæ Corde superiori unitis refluenti: cum quibus defluit paulatim versùs dextram Cordis auriculam.

Ex quibus constet sanguis cor ingrediens. IV. Circa Cordis auriculam dextram delabentibus Chylo, Lymphæ & Sanguini commiscetur Sanguis à partibus omnibus Cavæ venæ Corde inferiori junctis rediens & Cor repetens.

Ejus ingressus in cor. V. Horum omnium mistura dextram Cordis auriculam subit, quæ contracta eandem in dextrum Cordis ventriculum propellit.

Accensio, rarefactio & arctior mistio. VI. Misturam hanc heterogeneam accendit atque rarefacit Internus Cordis Ignis, promovetque arctiorem singulorum inter se permistionem; unde Sanguis exurgit adhuc imperfectus.

Ingressus in pulmones & temperatio. VII. Hic imperfectus Sanguis è dextro Cordis ventriculo delatus per Arteriam Pulmonalem in Pulmones ab inspirato Aëre in ipsis temperatur ac recreatur, sicque per Venam Pulmonalem properat in Cordis auriculam sinistram.

Regressus in cor. VIII. Ex contractâ sinistrâ Cordis auriculâ nuper admissus Sanguis protruditur in ejusdem Ventriculum sinistrum.

Ac ultima perfectio. IX. In Cordis ventriculo sinistro accenditur iterato & rarefit Sanguis ab eodem Igne Cordis interno, accipitque tunc ultimam sui ab Ipso perfectionem.

Ignis Vitalis sustentatio per sanguinem. X. Sustentatur autem & conservatur Sanguine alternatim in Cordis ventriculos impulso, hinc & expulso, utpote pabulo suo Ignis Cordis internus & Vitalis.

Sanguinis perfectio per ignem vitalem. XI. Perficitur vicissim ab hoc Igne Sanguis, redditurque ab ipso reparandis & augendis omnibus corporis partibus tam continentibus, quàm contentis convenientissimus.

Sanguinis per corporis partes distributio. XII. Perfectus enim & repetitâ sui incensione magis Vitalis factus in sinistro Cordis Ventriculo Sanguis in omnes & singulas Corporis partes, uno pulmone excepto, per Arteriam magnam sive Aortam distribuitur.

Ejus regressus in XIII. Quoniam autem non omnis consumitur in prædictos usûs Sanguis, sed aliquâ duntaxat

Venas & dehinc in Cor.

taxat sui parte; quicquid residuum inde manet, ac superfluum, remeat in Venas, & per Venas refluit ad Cor.

Ejus circulatio quid.

XIV. Qui Sanguinis è Cordis Ventriculis ad partes corporis omnes per arterias fluxus, & rursum à partibus singulis ad Cordis Ventriculos per Venas refluxus, reciprocus & continuus, circulatim & in circulum factus, *Motus Circularis* & uno verbo *Circulatio* est nominatus, vocabulis planè propriis, emphaticis & huic rei aptissimis.

Circulationis ratio & causæ.

XV. Motûs hujus Circularis in Sanguine observabilis & *Gulielmi Harvei Angli* de re Medicâ vel hoc nomine optimè meriti operâ noti & descripti rationem & causas si quis à nobis audire aveat, censemus Sanguinem in Cordis ventriculis perficiendum ab innato Ipsi Igne accendi, simulque rarefieri, atque sui rarefactione majus, majusque, quo contineatur, spatium requirere, ac proinde Cordis parietes sensim magis, magisque expandere, ac sponte tandem, ubi ampliùs dilatari nesciunt Cordis Ventriculi, in Arterias non tam erupturum, quàm irrupturum, ni Cordis parenchyma sui expansione molestatum Spiritûs animales in sui vocaret auxilium, qui copiâ convenienti accedentes contrahunt musculos parenchyma Cordis constituentes, sicque coärctant ejusdem Ventriculos, ac eâdem operâ sanguinem in Ipsis contentum expellunt in Arterias.

Sanguinis propulsio è Corde in Arterias.

Cordis Dilatatio naturalis & Contractio Animalis.

XVI. *Naturalem* proinde putamus vocandum Cordis Ventriculorum Dilatationem, à Sanguine rarescente factam, uti *Animalem* eorundem Contractionem per musculos absolutam, & Voluntati quodammodo parentem.

Sanguinis per Arterias motus.

XVII. Propulsus in Arterias Sanguis contentum in iisdem Sanguinem propellit ulterius, simulque expandit arteriarum cavitatem; quæ accedente motu arteriarum peristaltico per fibras earum transversas perfecto vicissim coarctatur, promoto & sic quoque Sanguinis per ipsas motu.

Ejus transitus ex Arteriis in Venas.

XVIII. Hunc Sanguinem immediatè suspicamur ex arteriis transire in venas; non verò per intermedium partium parenchyma; nisi forsan intercurrentibus per ipsum canalibus vasorum extrema connectentibus.

Quomodo fiat Nutritio.

XIX. Suspicamur prætereà, quemadmodum in Capite Arteriæ meningem crassam prætergressæ alteram deponunt tunicam, sic easdem capillares factas simplici duntaxat in partibus cæteris donari tunicâ; per quam porosam transudet, quicquid ex sanguine unicuique convenit maximè, dum reliquum pergit in Venas per anastomoses Arteriis passim continuatas.

Sanguinis Motus per Venas.

XX. Admissus in Venas Sanguis ex ramis minoribus assurgit paulatim in majores, partim impulsu Sanguini à Corde & Arteriis communicato; partim Venarum ipsarum motu peristaltico; partim Sanguinis, mediante carnosâ magis Venæ Cavæ, ubi Cordis auriculæ dextræ adunatur, fabricâ, in Cordis auriculam dictam propulsione, atque hinc consequente aliquo in Cavâ venâ spatio, appellenti Sanguini locum faciente.

In dextrum Cordis Ventriculum.

XXI. Propulsus in dextram Cordis auriculam Sanguis, motu ejusdem animali sensibiliter ipsam contrahente & coärctante expellitur denuò in dextrum Cordis Ventriculum.

Et hinc per pulmonem in sinistrum.

XXII. Ex dextro Cordis Ventriculo in Arteriam, hinc & Venam Pulmonalem, atque sinistram Cordis Auriculam, tandemque in sinistrum Cordis Ventriculum similibus de causis transfertur sanguis.

Sanguis mobilior fit ab Igne Cordis, & movetur à partibus continentibus.

XXIII. Adeò ut ab Innato quidem Cordis Igne mobilior reddatur Sanguis accensus & rarefactus; moveatur tamen & propellatur imprimis à partibus ipsum continentibus.

Inservit sanguinis circulatio 1°. Igni Cordis nutriendo.

XXIV. Inservit hæc Sanguinis Circulatio Vitæ naturali conservandæ, 1°. dum continuò allabente ad Cor pabulo laudabili in ardore suo permanet Ignis Cordis internus & innatus, Vitæ fons, & Animæ forsan, corporisque Vinculum primarium.

2°. Vitæ sustentandæ.

XXV. 2°. Dum accenso, sicque Vitali facto in Cordis Ventriculis Sanguine, eodemque quaquaversum in omnes corporis partes disperso in vitâ conservantur singulæ: subsequente aliàs impeditum Sanguinis arteriosi, hoc est, Vitalis ad partes quasvis transitum earundem internecione ac interitu morticino.

Num Ignis Cordis integer permaneat in sua actione.

XXVI. Ut scitu digna, sic cognitu difficilis quæstio hîc occurrit agitanda. An nempe credibile sit, fieri posse, ut Ignis Cordis internus refluentem continuò cum Lympha, Chyloque Sanguinem accendat, & nihilominus integer permaneat, nec inde pereat?

XXVII. Quamvis autem effectûs hujus mirabilis nulla reddi posset ratio, idcirco tamen pro incredibili, aut impossibili, adeóque falso habendus non esset: Nam, præterquam quòd Sanguis omnis è Corde effluens calidior deprehendatur venoso, atque eo ipso arguatur in ipso Corde calorem illum majorem nactus Sanguis, potest insuper possibilitas illius effectûs & affectionis simili alio huic simillimo illustrari exemplo, postquam accensæ lampadis aut candelæ flamma innumeras alias lampades aut candelas accendet ac inflammabit, nec tamen minùs ardere perseverabit ipsa, uti quotidiano

Visus

Visûs constat testimonio; cui cur cedere debeat in pari negotio Caloris sensus idem de Cordis Igne testimonium ferens, non videmus, nec assequimur.

Pulsus quid?

XXVIII. Quemadmodum in Sanguine, sic & in Corde, Arteriisque notabilis occurrit Motus, *Pulsus* nomine apud Medicos celebris; quapropter eundem quoque huc facientem paucis putamus enucleandum.

Constat duplici motu.

XXIX. Constat autem Pulsus gemino, eoque alternante Arteriarum & Cordis motu, Dilatatione puta & Contractione.

Quando Cor atque arteriæ dilatantur.

XXX. *Dilatari* dicitur Cor, quando ejus Ventriculi ampliantur, & parietes foras expanduntur; Arteriæ verò, quando ipsæ magis explicantur & distenduntur.

Quando contrahantur.

XXXI. *Contrahi* econtrà dicitur Cor, quando ejus Ventriculi coarctantur, & parietes ad sese propiùs accedunt; Arteriæ verò, quando illæ magis complicantur & angustantur.

Causa dilatationis Cordis.

XXXII. Dilatari diximus in superioribus Cor à Sanguine in ejus Ventriculis ab interno ejusdem Igne rarefacto.

Causa ejus contractionis.

XXXIII. Contrahi verò à Spiritibus animalibus parenchyma ipsius musculosum animali motu cientibus.

Causa dilatationis arteriarum.

XXXIV. Dilatantur Arteriæ à Sanguine è Cordis Ventriculis in ipsas propulso.

Causa contractionis earum.

XXXV. Contrahuntur eædem Arteriæ motu ipsarum peristaltico.

Contractionem & dilatationem Cordis & Arteriarum non simul fieri.

XXXVI. Hæc si vera sunt, uti vera esse putamus, utique non contrahentur simul, non dilatabuntur simul Cordis Ventriculi & Arteriæ; verùm dilatabuntur Arteriæ, quando & quoniam contrahuntur Cordis Ventriculi, effunditurque in ipsas Sanguis; contrahentur autem vicissim Arteriæ, quando desinet Cordis Ventriculorum contractio ob sanguinem ex auriculis in ipsos recens propulsum, & ab interno Cordis igne rarescentem: quod insuper binorum Sensuum, Visûs & Tactûs confirmatur testimonio.

Quinque circa Pulsum observanda.

XXXVII. Cùm autem Practicis utilis sit ac necessaria verarum Cordis, Arteriarumque Dilatationis & Contractionis causarum cognitio; & Arteriarum imprimis in earundem Dilatatione Tactum ictu ferientium soleat explorari à Medicis Pulsus; ac quinque circa ipsum occurrant observabilia, à quibus totuplices deducuntur absolutæ Pulsuum differentiæ; libet singularum causas, veras nobis visas, ordine proponere.

1°. Ejus robur & debilitas.

XXXVIII. Nam 1°. ratione *Moventis*, hoc est, Causæ expandentis Arterias, distinguitur Pulsus in *Robustum* sive *Validum*, & *Debilem* sive *Languidum*; à Spirituum animalium ad Cordis musculos Motorum & potenter vel languidè ipsius parenchyma contrahentium copiâ vel paucitate omninò deducendum, non item à Sanguinis rarefactione variâ, cùm hæc æqualiter ac lentè assurgat, neutiquam cum impetu, qui tamen & in Pulsu naturali, & præsertim in præternaturali Cordis Palpitatione convulsivâ existit manifestus.

XXXIX. 2°. Pro *Spatii* in unaquâque Arteriæ expansione occupati amplitudine diversâ distinguitur Pulsus in *Magnum* & *Parvum*; à Sanguinis rarefactione majore vel minore, & quidem pro ipsius Sanguinis ad rarescendum dispositione variâ pendentem. 2°. Magnitudo & parvitas.

XL. *Sanguinem ad magis & ampliùs rarescendum disponit Spiritus acidus mediocris, partes ipsius pingues vel oleosas blandè coagulans*, & ut interno *Igni Cordis diutius resistat*, ac idcircò ampliùs explicetur, efficiens. Harum causæ.

XLI. 3°. Ratione *temporis in unaquâque dilatatione* consumpti distinguitur *Pulsus* in *Celerem* & *Tardum*; à Spirituum animalium concitatiore aut segniore affluxu pendentem, atque irritationem magis, minúsve urgentem consequentem. 3°. Celeritas & Tarditas.

XLII. 4°. Pro *temporis in pluribus dilatationibus* sive pulsationibus observabilis *mensurâ* distinguitur Pulsus in *Frequentem*, *sive Crebrum* & *Rarum*; à Sanguinis incendio & rarefactione promptiore aut lentiore procedentem. 4°. Frequentia & raritas.

XLIII. Promptiùs autem incenditur & rarefit Sanguis ob salis lixiviosi oleo & spiritu volatili turgentis, hoc est, Bilis copiam ipsi admistam; lentiùs verò, ob ejusdem paucitatem. Earum causæ.

XLIV. 5°. *Qualitatis tactilis* in arteriâ tangendâ observabilis ratione distinguitur Pulsus in *Durum* & *Mollem*; ab Arteriæ rigiditate ac tensione vel laxitate pendentem. 5°. Durities & Mollities.

ADDITAMENTUM.

XLV. Plerorumque Opinionem thesi VI. sequutus, dixi ab Igne Cordis interno accendi & rarefieri *Sanguinem*, sicque promoveri *arctiorem partium ejus singularum inter se permistionem*; nunc verò, postquam multiplicem Sanguinis tam variis Liquoribus, *Spiritibus Animalibus*, *Lymphæ*, *Salivæ*, *Succo Pancreatico*, *Bili*, *Semini*, *&c.* materiam subministrantis Usum examinavi exactiùs, censeo *laxam duntaxat* minimèque arctam, *esse partium Sanguinis in Corde perfecti unionem*. De quâ pluribus alibi. Partium sanguinis unio laxa.

XLVI. Quæ de *Vitali Cordis Igne* (de quo thesi XXVI. & XXVII.) ejusque *Ortûs ac Perennitatis Causis* veris postmodum videor mihi eruisse, omnium judiciis exponentur brevi in II. meâ de *Febribus* Disquisitione.

DISPUTATIONUM MEDICARUM IV.

De Spirituum Animalium in Cerebro, Cerebelloque Confectione, per Nervos Distributione, atque Usu Vario.

Uni vel pluribus Veterum non omnia fuisse perspecta.

I. QUandoquidem nullius Visceris functio plenè cognosci potest ignoratâ ejusdem fabricâ, mirari subit inter Medicos doctrinæ famâ celebres occurrere aliquos tam absurdos vel iniquos Censores, qui omnia ad Medicinæ perfectionem facientia uni vel pluribus Veterum perspecta fuisse etiam nunc apertè, palamque profiteri non erubescant, ipsos licet falsi arguat Experientia quotidiana; quippe quæ plurima, eaque ad solidam Sanitatis, Morborumque notitiam comparandam requisita, ab Antiquorum in Arte Medicâ utut excellentium Virorum nemine conscripta, solerti Anatomicorum Recentiorum operâ indies adhuc promit.

Inscitia partium corporis causa hodiernorum errorum.

II. Et utinam tanta foret nostri in re Anatomicâ præ cæteris superioribus omnibus fœlicis sæculi ulterior fœlicitas, ut tandem aliquando innotesceret nobis omnium & singularum corpus humanum absolventium partium perfecta structura & natura; quò faciliùs ad functionum in singulis ac per singulas fieri solitarum essentiam intimam penetrare daretur: Hujus namque defectu aberramus omnes plùs minùs à Vero; quinimò asseveramus non raro nimis audacter multa, quæ si non planè falsa, ficta saltem, adeóque falsitatis suspecta esse propria cujusque dictat & urget ardens Conscientia.

Ex ignorantiâ fabricæ cerebri variæ opiniones.

III. Si alicubi, certè in accuratâ Cerebri, Cerebellique fabricâ investigandâ, eruendâ, describendâque negligentiores aut infœliciores saltem fuêre hactenus Anatomici; laboris molesti dicamne impatientes, an intricatis hîc passim minutiis ad votum extricandis impares? Unde quid mirum, si de partis primariæ plus satis visui nostro in multis se subducentis functione in varias itum sit opiniones, suspiciones, fictionesve?

Ejus Anatomiæ difficultas.

IV. Utique ignoscimus libenter omnibus & singulis in partis hujus nobilis explicatione fatiscentibus; quò & nobis, qui in ejusdem illustratione per annos plures viginti non parùm operæ pro re natâ consumpsimus, ignoscatur pariter, si successus necdum responderit nostræ, nedum aliorum forsan expectationi, & animæ super hâc re multiplici vexationi.

V. Conabimur tamen quibusvis Veritatis Studiosis, nobisque corporis, mentisve dotibus præstantioribus, aut aliàs instrumentorum aptiorum inventione fortunatioribus in Cerebri pervestigatione viam denuò sternere faciliorem; idque omnia, quæ ex variis, humani præsertim Cerebri sectionibus nobis observare dedit summus ejusdem Opifex, quæque præsenti negotio inservitura obliviosa suggeret Memoria, proponendo, exponendoque, quantum licebit, & fideliter, & breviter, & dilucidè.

Cerebri substantia.

VI. *Cerebri, Cerebellique Substantia*, ut hinc exordium faciamus, mollis est, cohærens, extensiva, subpinguis, atque ideò pinguium ad instar liquescens potiùs, quàm Lienosi parenchymatis modo diffluens; minimè verò Glandularum plerarumque ritu firma, solida, & æquali vel inæquali duritie consistens.

Ejus continuatio cum Medullâ Spinali. *Quid sit cerebri Pons.*

VII. *Continuatur Cerebrum Spinali Medullæ*; cujus *Radices* subit quasi & *semi-amplectitur*, illisque adunatur *Cerebellum* parte sui centrosâ; quam omnibus suo secandi modo inversis, ob aliquam tunc cum ponte similitudinem, *Pontem* nominavit *Varolius*.

Corpus Callosum.

VIII. A binis Medullæ Spinalis Radicibus assurgens utrinque *Cerebrum per Corpus Callosum coalescit, continuaturve* in sui medio, moxque iterum ad verticem ascensurum secedit ab invicem intercurrente *Crassæ Meningis Falce*; *Falx.* dum utrobique parte sui reliquâ explicatur quaquaversum, imprimis autem retrorsum, ut & extrorsum, donec tandem introrsum contortum & sursum sensim in tenuem Limbum desinens & ad radicem suam denuò accedens, ipsam undique ferè complectatur, atque simul in latere utroque *Cavitatem*, sive *Ventriculum* formet. *Ventriculi.*

Extima superficies. Anfractus.

IX. Hujus *Cerebri extima superficies* omnis per *Anfractus*, intestinorum tenuium convolutionibus quodammodo similes, ubique satis profundè discriminatur, atque imprimis per notabilem *Fissuram* sive *Hiatum*, *Fissura.* ad Oculorum radices occipientem, ac secundum Tempora supra, nec ultra Medullæ Radices retrorsum pergentem, atque Cerebrum utrinque in superiorem quidem partem grandiorem, inferiorem verò minorem dirimentem; cum comitantibus totam Fissuræ profunditatem & productionem Anfractibus, imò ipsam quoque

que radicis partem supremam minorum Anfractuum rudimentis.

Tenuis Meninx.

X. Extimam hanc Anfractibus flexuosam, ut & intimam æqualem ac ventriculos conformantem Cerebri superficiem investit ubique *Tenuis Meninx*; infinitis *Arteriarum Carotidum* per anfractus omnes atque imprimis per dictam Fissuram ramis majoribus distributarum propaginibus capillaribus conspersa & comitata.

Lateralium Cerebri Ventriculorum Formatio & progressus.

XI. Horum *Lateralium Cerebri Ventriculorum Formationem & progressum* si quis proindè nosse desideret, respondemus, *Non esse Ventres in ipsâ Cerebri substantiâ medullari excavatos*; verùm *ex Cerebro circa suas radices contortuplicato concinnè concavatas Concamerationes*; atque suum à parte anteriore & inferiore, ubi tenuis Carotidis Arteriæ ramus Plexui Choroidi inseritur, initium capientes, hinc sensim retrorsum, mox sursum, deinde antrorsum circa utramque Spinalis Medullæ Radicem *Falcatim* procedentes, donec sub *Corpore Calloso in Septum* non tam lucidum, quàm *pellucidum attenuato* & ad Radices usque deorsum expanso utrinque per foramen rotundum, an ovale, coëant ad Infundibuli partem supremam & ampliorem; licet aliquantò ulteriùs progrediantur adhuc iidem antrorsum.

Plexûs Choroidis origo, constitutio, & progressus.

XII. *Plexus Choroides* in Ventriculi lateralis prædicto exortu suam utrinque videtur habere originem, plurimis, nec nisi in Ægris ferè observabilibus *Glandulis tenui Membranâ & Arteriolis* multis simul contextis constans, & ubi *Medullæ Radicibus per Limbum connectitur undique complicatâ Cerebri substantiâ*, iisdem ibidem applicatus & per tenuissimas fibrillas vel canaliculos, ut & arteriolas conjunctus, donec sub præfato Septo pellucido retrorsum inter contiguum & fortè passim utrique Radici eodem in loco sibi adunatæ connexum, *nec ullam Cavitatem aut Ventriculum ibi formantem Fornicem*, Callosi corporis propaginem, magis expansus perveniat ad *Pinealem Glandulam*; cui, ut & vicinis partibus ita colligatur, ut sine sectione aut ruptione, hoc est, vi divelli nequeat ab illis.

Corporis Callosi Hiatus Septum pellucidum dividens.

XIII. *Corpus Callosum*, ubi in Septum pellucidum incipit attenuari, *Hiatum* habere, ipsum etiam Septum quamvis tenuissimum in partes duas nonnunquam dirimentem, cum admiratione ante annum casu observavimus, & Spectatoribus nostris demonstravimus jam aliquoties.

Arteriarum Carotidum constitutio & progressus.

XIV. Consideratione dignum est, *Carotides Arterias* Cerebro Sanguinem afferentes (idem accidit *Cervicalibus* ad Cerebellum tendentibus) ubi Meningem crassam penetrant, *alteram deponere tunicam*; & tales maximâ sui parte cum Meninge tenui per Cerebri Fissuram & Anfractus omnes distributas universæ *Ipsius superficiei Capillares Surculos innumeros* largiri antequam perveniant ad sinus, in quos tandem inseruntur, seque exonerant. Quarum per superficiem decurrentium arteriarum respectu paucæ sunt & parvæ, quæ ipsam Cerebri Substantiam pertranseunt Medullarem.

XV. Sed nec hoc minùs videtur notabile, quòd, sicut in cæteris Visceribus omnibus (uno insuper excepto Hepate, cui planè contrarium evenit) *non item in Cerebro ac Cerebello Arterias comitentur Venæ*, unà cum illis in totidem ferè distributiones divaricandæ, verùm aut nullæ, aut perpaucæ saltem percipiantur ex amplis Meningis crassæ Sinibus, Venis Jugularibus continuatis, ad ipsum Cerebrum delatæ.

Venas in Cerebro Arterias non comitari.

XVI. Ubi nec hoc prætereundum, partem Cerebri anfractibus incisam, adeóque maximè extimam coloris esse obscurioris, & album pauco rubore dilutum mentientis, dum interior impensè albet.

Cerebri substantiæ color.

XVII. Examen quoque meretur conclusa in Radicum albicantium medio *Substantia colore subcarneo imbuta*, quæque in Cerebro teneriori & molliori non ita difficulter aliquâ sui parte separari potest à reliquâ ipsam complectente parte albicantiore.

XVIII. Plurimas Capillares arteriolas per ipsam Cerebri quoque & Radicum Substantiam deferri confirmat, præter alia documenta, inflata per tubulum immissum Arteria Carotis Sanguinem in illas propellens, ac innumerabilibus punctis cruentis dissectam substantiam inficiens.

Capillares Arteriolas per Cerebri Substantiam deferri.

XIX. In utriusque Lateralis Ventriculi concursu sub Septo pellucido spectatur *Infundibulum* sensim coarctatum, *Pituitariæ Glandulæ* connexum, & colore obscuriore atque carneo tinctum.

Infundibilum & Glandula pituitaria.

XX. Inter utramque Spinalis Medullæ radicem, superiore & inferiore sui parte coalescentem, *Ductus* reperitur à prædicto Infundibulo retrorsum vergens, pro *Tertio* sive *Medio Cerebri Ventriculo* habendus omninò.

Medius Cerebri Ventriculus.

XXI. Ab hoc Tertio inter coadunatas Spinalis Medullæ Radices conformato Ventriculo sub *Ponte nostro*, *Testibus & Natibus* in quatuor ipsius extremis eminentibus ornato, *Canalis* vel *Aquæ-ductus* est versus Quartum Cerebelli Ventriculum.

Canalis.

XXII. In hujus autem Pontis extremitate anteriore ultra binos Testes sita est *extra Ventriculos*

Glandula Pinealis.

culos omnes Glandula Pinealis, utrique Spinalis Medullæ Radici parte sui latiore *Nervulo*, nerveove funiculo utrinque conjuncta, dum tenuior & acuminata inter testes retrorsum extensa & Choroidi Plexui, Quartoque sive Brevi crassæ Meningis Sinui connectitur tam firmiter, ut cum labore veniat separanda, & inflato per tubulum hoc Sinu cum annexis & adjacentibus partibus agitetur simul tota.

Alveus.

XXIII. Inter mox enarratum Pontem nostrum & Quartum in Cerebello latitantem Ventriculum alius *Canalis* reperitur, *Alveus* nominandus, ex coalitis Medullæ Spinalis radicibus formatus, ac tenui membranâ ipsis superextensâ concameratus.

Cerebelli constitutio & color.

XXIV. Uti sola duntaxat Cerebri superficies per grandiores distinguitur Anfractus, sic *Cerebelli massa* penè omnis, quæ dissecta spectaculo amœno frondes arborum repræsentat, discriminatur altissimè in *Lamellas* innumeras; parte quidem illarum internâ, mediâque albicante, externâ verò albicantem ambiente obscuriore; singularum Lamellarum discrimen adjuvante *tenui Meninge* ipsas investiente; comitantibus eandem infinitis *Arteriarum Cervicalium* ramusculis capillaribus.

Quartus Cerebri ventriculus.

XXV. *Ventriculum Quartum* dictum constituunt partes *Cerebelli* à suis *Radicibus, Varolianum Pontem formantibus*, prodeuntes & post frondosas sui explicationes ad Spinalis Medullæ Radices, ubi ex *Alveo* prænominato in *Calamum Scriptorium* sensim coarctantur, complicatæ; unde nec hunc quoque Ventriculum pro Cavitate in Cerebelli substantiâ consistente haberi posse patet.

Calamus Scriptorius.

XXVI. Desinunt maximâ sui parte Arteriæ Cervicales Cerebello dicatæ in *Sinum Quartum*, Cerebro, Cerebelloque intermedium, & omnium vulgò celebratorum minimum ac brevissimum.

Spirituum Animalium Confectio.

XXVII. Atque ex hâc in plurimis adhuc mancâ Cerebri, Cerebellique autopsiæ Anatomicæ debitâ descriptione nostras, intactis alienis, de Spirituum Animalium Confectione, hinc & Distributione, atque Usu Suspiciones magis deducemus, quàm Opiniones.

Ex sanguine ad Cerebrum & Cerebellum ascendente, ea nutriri, & Spiritus Animales elaborari.

XXVIII. Suspicamur ergò 1°. *Sanguinem* à Corde per Arterias Carotides ac Cervicales sursum appellentem, partim transire *in ipsam medullarem Cerebri, Cerebellique substantiam, ad eorundem Vivificationem atque Nutritionem*; partim *secundum ipsorum superficiem* deduci per ramos ipsarum capillares *ad Spirituum Animalium elaborationem*. Arteriæ namque Cerebri ac Cerebelli duntaxat, uti superiùs dictum, non item ullius alius in corpore Visceris, superficiem perreptantes innumeræ, in publicum, non privatum usum ita se superficie tenus distribui demonstrant.

Pars sanguinis spirituosa, quomodo liberetur à parte sui aquosâ.

XXIX. Suspicamur prætereà *per Capillarium Arteriolarum Poros* penetrare *partem Sanguinis* maximè *Spirituosam in* Cerebri, Cerebellique *Corticem cinereum, hinc in mediam substantiam albicantem*; atque in hoc transitu *liberari parte sui Aqueâ*, penitissimè ipsi adhærente; non absimili modo illi, quo per Spongiam oleo imbutam, Cerebri medullæ subpingui hactenus, consimilem, secernitur, separatur, vel, uti loqui solent Chymici, rectificatur à suo phlegmate Spiritus Vini purissimus, Spiritui Animali naturâ suâ proximè accedens; quod vel ex hujus per illum aut aliàs volatilem quemvis restauratione evincitur.

Spiritus Animalis spiritui Vini similis.

XXX. Hunc *Spiritum Animalem* præ cæteris Corporis Contenti partibus omnibus simplicissimum & purissimum suspicamur 2°. partim *pergere continuò per universos Corporis Nervos* ad singulas ejusdem Partes; quod ex punctis, dissectis, aliàsve malè affectis (uti in oris torturâ) Nervis deducitur commodè: partim, ubi copiosior producitur, minùsve consumitur, *coacervari* præterea *per universam Cerebri, Cerebellique substantiam*, nondum in Nervos protensam, eamque adimplendo quodammodo expandere; & primò quidem ad functiones animales omnes alacriorem quemvis reddere, uti post Vini generosi moderatum usum, corporis quietem, somnumque naturalem fieri observamus; ubi autem magis adhuc exsuperat, caput etiam gravare, uti Vino potentiore leviter captis, nondum tamen ebriis, accidere videmus; donec ipso rursus in variis, quibus inservire solet, functionibus imminuto levetur novo caput onere; quemadmodum contrà eundem nimis exhaustum, præter inexplicabilem capitis inanitatem, consequi solet corporis languor, non priùs recedens, quàm assumpto conveniente alimento, spirituoso præsertim, & concessâ defatigato Corpori requie simul obrepat suavis somnus, sicque recreetur denuò misellus, & in singulas horas, imò quævis momenta mutabilis homo.

Animalem Spiritum ad partes Corporis per nervos partim deferri.

Partim in Cerebro ac Cerebello coacervari & in quem usum.

XXXI. Suspicamur 3°. *Spiritum Animalem* quaquaversum per Nervos translatum, *non* tamen in variis suis Usibus *mox in totum absumi, aut in auras evanescere; ast in vasa Lymphatica bonâ sui parte transmeare*, ac per ipsa sub *Lymphæ* nomine *remeare* ad Sanguinem à Cerebro & Cerebello per Sinus in Jugulares Venas refluentem, utpote parte sui Spirituosâ plurimùm destitutum.

Spiritum Animalem non in totum absumi; sed in Lympham mutari.

XXXII. Ean-

Cur Lactea Thoracica Venæ Axillari implantetur.

XXXII. Eandem ob causam suspicamur 4°. *Lacteam Thoracicam implantari in Axillarem vel Jugularem Venam* sinistram; quò videlicet præter Spiritus Animales per Vasa Lymphatica undique ad ipsam recurrentes, Chylus Spiritu volatili abundans communicetur eidem *Sanguini Spiritu suo*, uti dictum, *maximâ ex parte privato*.

Sanguinis partem Aquosiorem concrescere in liquorem, cujus varii effectus.

XXXIII. Suspicamur 5°. *Partem Sanguinis Aquosiorem*, atque à spirituosâ in Cerebri superficie novissimè secretam cum servatâ aliquâ ejusdem portione *sub tenui Meninge coagulari in Liquorem*; qui sensim *ad Ventriculos*, hinc *per Infundibulum ad Glandulam Pituitariam* tendat secundum naturam; dumque *pars* ejus *fluidior* pedetentim *distillat ad Uvulam*, ut blandè *irriget Fauces, Laringem, atque Gulam*, concrescere partem ejusdem *viscidiorem in Mucum* per *Nares* & quandoque per *Os* quoque *excernendum*: Quoties autem major Aquæ copia producitur præter naturam, uti non rarò in multis Ægris etiam sub ipsâ tenui Meninge adhuc hærens observatur, toties eandem aut in Cerebro stagnantem, aut in Nares, Fauces, Partesve Inferiores secundum Medullæ Spinalis ductum delabentem varios, & quandoque graves, imò lethales excitare affectus.

In Plexus Choroidis Glandulis liquorem aliquem fieri.

XXXIV. Suspicamur 6°. Aliquid ex *Sanguine* & fortè aliunde quoque admissum in *Plexus Choroidis Glandulis* ampliùs in *Liquorem* aliquem elaborari; quamvis in quem Usum necdum valeamus hariolari.

In Glandula Pineali Humorem præparari.

XXXV. Suspicamur etiam 7°. in *Glandulâ Pineali* quendam *Humorem* præparari: qualis autem is sit, quemve Usum habeat, dubitamus valdè.

Spirituum Animalium usus 1°. in Sensibus externis.

XXXVI. Inserviunt autem *Spiritus Animales* 1°. *Sensibus Externis*, per Nervos ad ipsorum Organa delati & spontè, & voluntariè; quoties scilicet Objectum aliquod externum considerat & expendit Anima attentiùs & avidiùs.

2°. In Sensibus internis.

XXXVII. Inserviunt iidem Spiritus Animales in ipso Cerebro hærentes 2°. *Sensibus Internis, Imaginationi, Ratiocinationi, Judicio ac Recordationi*: uti partim extenso quasi in acri, vehementique ipsorum actione Cerebro, partim ex corporis languore profundas & protractas Meditationes consequente apparet.

3°. In affectibus Corpori communicandis.

XXXVIII. Inservire 3°. videntur Animales Spiritus *Animi motibus & affectibus Corpori communicandis*; neque enim aliquid tam simplex, tam purum, tam subtile, tam æquale, tamque proinde Animæ passionibus Corpori, ac vicissim Corporis affectionibus Animæ communicandis aptum reperitur in Naturâ, multò minùs in Homine, quàm Spiritus Volatilis, qualem Animalem esse jam docuimus.

4°. In Motu Animali.

XXXIX. Inserviunt 4°. Spiritus Animales *Motui Animali*, per fibras musculorum, ut & *Motui* Canalium, Cavitatum, & Vasorum omnium *Peristaltico*, itidem per ipsorum fibras circulares absolvendo.

5°. In variis contentorum in corpore alterationibus.

XL. Suspicamur denique 5°. Inservire Spiritus Animales *Variis Contentorum in corpore Alterationibus perficiendis*; uti hoc vel ex unicâ seminis effusione copiosâ cæteras functiones Animales dictas debilitante comprobari videtur. Sed de his alio tempore, si Deus volet, agemus pluribus.

DISPUTATIONUM MEDICARUM V.

De Lienis & Glandularum Usu.

Cognitio functionum læsarum quàm necessaria & quid ad eam requiratur.

I. NEmo unquam ex arte faciet Medicinam, qui Functionum quarumvis læsarum causas proximas & remotiores non cognoverit.

II. Cognoscet illas nemo, qui partes, in quibus, & causas omnes, à quibus secundum naturam singulæ Functiones fiunt, non præcognoverit.

Anatomiæ utilitas.

III. Hæc omnia præcognoscet nemo, qui Anatomes imperitus, ac proindè contemptor, ex sui, alteriusve quantivis etiam hominis cerebri figmentis Corporis humani fabricam molitur, & nugatur.

Ex ejus neglectu variæ opiniones.

IV. Hanc Anatomes in socordibus imperitiam, hunc ejusdem in delicatulis neglectum, & in nasutulis contemptum consequuntur tam multifariæ, tam à rei veritate alienæ, tam ægris sæpenumero noxiæ de Viscerum plerorumque Usu Opiniones.

De Lienis Usu sententiæ ex ejus Anatome confutantur.

V. Assertionem hanc nostram confirmant inter alia plurimæ de *Lienis Usu* Veterum, Recentiorumque Sententiæ, ad accuratum Visceris hujus nobilis examen Anatomicum, tanquam ad splendidum Solis fulgentis lumen spontè ac ita disparentes, ut confutatione haud videantur indigere ulteriori.

VI. Sufficiet idcirco nobis ex Anatome patentem Visceris hujus præstantissimi cum aliis cor-

corporis partibus per vasa communionem & communicationem, aliaque pauca hîc attingere, ut prætermissâ erronearum de ejus Usu Opinionum exagitatione ac refutatione, nostras de vero Ipsius Usu deducamus & explicemus Cogitationes.

Lienem rarissimè offendi,

VII. In *Cadaverum humanorum ex variis morborum generibus defunctorum* longè ultra centum à nobis dissectorum examine atque observatione valdè sumus mirati *nullum viscus*, si Cor excipias musculosum, *minus offendi labefactum ipso Liene; etiam in affectibus melancholicis* perperam Lieni male habenti vulgò adscriptis.

& admodum variare.

VIII. Sumus insuper multùm mirati *nullum viscus observari, quoad magnitudinem & figuram, magis variare eodem ipso Liene.*

Ejus substantia.

IX. Cæterùm *substantia ipsius* præ viscerum reliquorum omnium substantiâ est *longe tenerrima, solubilis & à vasis suis facilè diffluens;* adeòque placentæ Uterinæ eatenus planè consimilis.

Communicatio.

X. Per vasa sua *communicat Lien* cum variis partibus, & quidem 1°. *per Arterias cum Corde*, à quo reliquarum universi corporis partium more Sanguinem accipit perfectum.

XI. 2°. *Per Nervos cum Cerebro*, à quo Spiritus obtinet Animales.

XII. 3°. *Per Venas cum Hepate*, ad quod per ramum suum Splenicum, hinc Venam Portæ Sanguinem deponit ac mittit copiosum.

XIII. 4°. *Per Vasa Lymphatica cum communi ipsis & Lacteis Trunco*, in quem suam exonerat Lympham.

XIV. Non meminimus aliud præterea ab ullo Anatomicorum observatum, demonstratumque Vas, per quod Lieni cum aliis partibus sit vel minimum commercium.

Quæ de Vase brevi adferuntur esse commentum.

XV. Quicquid enim de *Vase Brevi* tanto cum apparatu, pompâ, strepitu, & ridiculo imperitorum applausu in Theatris Anatomicis, aut alibi proferri solet à multis, id omne commentum aut somnium esse jam ante annos viginti sæpiùs evicimus, cum ad Circularem Sanguinis motum, à Nobis primum (absit dicto invidia) in hanc Academiam tunc introductum, atque præsentibus nonnunquam, quos honoris causâ nominamus, *D. Adolpho Vorstio, Medicinæ Professore Primario & Academiæ impræsentiarum Rectore Magnifico, Præceptore olim nostro, nunc Collegâ Venerando;* ut & *Joanne Walæo, Antecessore nostro Solertissimo, & tanti candoris Viro*, ut paulò pòst quàm hunc Sanguinis motum *Harvejanum* publicè satis acriter impugnâsset, experimentorum à nobis factorum evidentiâ victus & captus eundem pari zelo & fervore propugnaret: His, inquam, aliisque Viris Honoratis & Veritatis amantibus præsentibus, concurrente magnâ Studiosorum catervâ, ad circularem illum Sanguinis motum frequenter à nobis in Horto Academico & alibi ad oculum demonstratum evertendum inter alia cùm hoc quoque ex fictitio Vase brevi petitum, ac plerisque Herculeum visum produceretur & urgeretur argumentum, id verè ficulneum & stramineum esse Anatomicâ Splenici rami tam ad Ventriculum, quàm ad Lienem divarriticâ demonstratione & ligaturâ ostendimus.

Sanguinis circulationem ab Auctore in Acad. Lugduno-Batav. esse introductam.

Lienis Usus Sanguinis plusquam perfectio.

XVI. Quapropter jam tunc suspicati sumus, & nunc planè opinamur, postquam nullum vas (quale observatur uterque Uretur Urinam deferens à Renibus ad Vesicam Urinariam) reperitur, quod secretum in Liene Liquorem qualemcunque, tanquam inutile corpori recrementum ad partem aliquam externam, per quam vel continuò, vel per intervalla in totum è corpore excludatur ac eliminetur, transportare queat: verùm, *Venæ duntaxat & Vasa occurrant Lymphatica, per quæ, quicquid ex Liene effertur, possit deferri;* & Venæ quidem contentum in se Sanguinem propellant in Venam Portæ & consequenter in ipsum Hepar; Lymphatica verò Vasa Lympham suam in prædictum Truncum, Ductumve communem effundant: Ea propter, inquam, opinamur, *Quicquid à Liene prodit, Sanguinis commisceri massæ;* ac proinde nullum in Liene secerni inutile, noxiumve corpori Excrementum; verùm *Sanguinem in Corde jam perfectum*, ac copiosè ad *Lienem* delatum, *ampliùs in Ipso elaborari, & quodammodo plusquam perfici*, adeò ut *Fermenti* cujusdam *Sanguinei, aut Tincturæ* (cum Chymicis si loqui libeat) induat ibidem naturam, cujus interventu faciliùs & celeriùs in Sanguinem abeat Chylus.

Huic etiam confert Sp. Animalis.

XVII. Huic Sanguinis exaltationi Splenicæ promovendæ non parum conferre *Spiritum Animalem* nemo ibit facilè inficias, qui per Chymiam edoctus fuerit, *Omnia Fixa unius Spiritus Volatilis ope reddi Volatilia;* & *Ex Fixi Volatilisatione, hinc Volatilis Fixatione manare* multis inauditas vel incredibiles, *veras* tamen *Mutationum mirabilium Tincturas.*

XVIII. Arbitramur ergò *Sanguinem à Corde per Arterias ad Lienem delatum ibidem Spiritibus Animalibus continuò eodem confluentibus commixtum, magis magisque cum ipsis permisceri & digeri, atque sic in Tincturæ aut Fermenti Sanguinei essentiam exaltari & plus quàm perfici.*

XIX. Interim non irascimur Adversariis no-

nostris, qui jam pridem ob Splenis causam sæpius cum affectu dictam imposito nobis *Patroni Lienis* titulo, eo ipso non tam offenderunt nos, quàm præter suam mentem condecorarunt. Laudem namque nos meruisse putamus, si Usum eruimus & proposuimus verum & laudabilem Visceris laudabilis, à multis licèt & olim & nunc nullâ tamen suâ culpâ contempti.

In affectibus Melancholicis Lienem non esse malè constitutum.

XX. Præter memoratam Lienis fabricam solius Anatomes operâ detectam & eximium ejusdem Usum retegentem; idem illud Corpori utilissimum Viscus ab Inexpertorum calumniis liberat eadem Dissectio (quod nos adhuc addere oportet, quamvis ob toties laudatam hîc Anatomen Ilia fortè rumpantur Momis) dum in Affectibus melancholicis, etiam diuturnis, & post multorum annorum vexationem ad mortem usque ægros comitantibus, in Cadaverum plurimorum perscrutatione innoxium & plerumque præ cæteris Visceribus satis sanum nobis manifestavit Lienem, non inflatum, non induratum, non obstructum.

XXI. Hoc ut seriò considerent, ac per Stultorum æquè, ac Sapientum Magistram, Experientiam, tandem aliquando sapere discant; quotquot hactenus antecedentium in errore versantium gregem sunt secuti, Practicos hortamur & obtestamur ad unum omnes, quo nobiscum eximii hujus Visceris præstantiam expiscentur, atque illam ubi agnoverint, in suorum ægrorum commodum praxin Medicam in quibusdam emendent aut saltem reforment, ac errare desinant.

In Glandularum usu error.

XXII. Si in vero Lienis Usu assignando à vero aberratum est hactenus à plerisque, utique in *Glandularum Usu* designando, determinandoque erratum est adhuc magis.

Pancreaticum & Salivales Ductus ac Vasa Lymphatica unde oriantur.

XXIII. Huic autem crasso, nec diutiùs ferendo errori detegendo facem accendit eadem nunquam pro merito celebrata, Medicisque pernecessaria Anatome, dum primò *Pancreaticum*, hinc & *Salivales Ductus*, Ipsaque *Vasa Lymphatica* ex conglobatis Glandulis omnibus orta vel producta retexit, atque omnibus sedulis Naturæ scrutatoribus in similes Ductus plures ulteriùs inquirendi occasionem præbuit, & inveniendi viam monstravit.

Per illos ductus liquorem quemdam deferri.

XXIV. Hæc enim omnia suadent & tantùm non persuadent *ex Glandulis omnibus similia originem suam trahere Vasa sive Ductus, atque præparatum in illis Glandulis Liquorem in communem Corpori usum, vel in Os, vel in tenuia Intestina, vel in communem Lactearum Truncum, vel aliò per Illa Vasa deferri.*

Duo Glandularum genera.

XXV. Observantur autem, ut de Testibus nunc sileam, duo primaria Glandularum genera.

XXVI. Sunt enim aliæ ex variis quasi partibus & minoribus Glandulis conglomeratis & cum aliquâ superficiei suæ inæqualitate conglutinatis exurgentes: quales *Pancreas* existunt & *Thymus*, &c.

XXVII. Aliæ verò æqualem superficiem habentes & ex unâ quasi sibi continuatâ substantiâ conflatæ & conglobatæ observantur; quales *in Mesenterio, & circa Lumbos*, & alibi continentur, Vasisque Lymphaticis donantur.

Glandularum, tertium genus.

XXVIII. His addi potest, cui libuerit, Genus tertium, ab utroque prædicto valdè diversum, *Glandularum Renalium*, aut *Succenturiatorum Renum* nomine quibusdam venientium & notabilem in se cavitatem habentium, atque in Venam proximam secundum appositam commissuræ valvulam contenta sua affundentium.

Glandularum usus.

XXIX. *Ductus proprii vel Lymphatici in Glandulis*, plerisque saltem, *observati*, & ampliùs observandi, atque *vel in Os, aut Intestina*, vel in *Venas sanguineas* (quod Renalibus Glandulis accidere modò diximus) vel in *Lactearum Venarum Truncum* desinentes, ac præparatum, acceptumque à Glandulis Succum sive Liquorem eò deferentes, satis, superque arguunt non coacervandis excrementis inutilibus aut noxiis, sed *elaborandis humoribus corpori utilibus & necessariis inservire Glandulas omnes.*

Qualis in Glandulis liquor.

XXX. Qualis autem *in Glandulis Liquor*, & *an in omnibus idem* paretur, disquirendum est omninò, quamvis arduum sit aliquid certi hac de re statuere.

Non in omnibus esse similem.

XXXI. Non in Glandulis omnibus similem, verùm aliquo modo saltem dissimilem produci vel inde patere putamus, quòd *nec Glandulæ omnes sibi sunt similes, nec in similem Cavitatem exonerantur.*

Similis in Vasis Lymphaticis.

XXXII. *Similitudinem* autem majorem esse putamus *in Liquore per Vasa Lymphatica ex Glandulis* æqualibus & *Conglobatis* delato.

Peculiaris in Glandulis renum.

XXXIII. *Peculiarem* autem, ac sui generis *Liquorem in Renalibus Glandulis parari* omninò sumus persuasi.

Saliva & Succus Pancreatis, &c. num conveniant?

XXXIV. An verò *Saliva & succus Pancreaticus, & in cæteris Conglomeratis Glandulis paratus*, hincque excretus *Liquor in plerisque conveniant*, non audemus asseverare, quamvis eò propendeamus.

In Glandulosis Succis esse similitudinem.

XXXV. Suspicamur interim *aliquam in materiâ ad Succi Glandulosi cujusvis præparationem concurrente existere similitudinem.*

Saliva ex

XXXVI. Ut autem à maximè notâ ex illis Glan-

quibus componatur. Glandularum Liquoribus vel Succis Salivâ examinis nostri capiamus exordium, arbitramur, uti alibi jam innuimus, *Esse in Salivâ multum Aquæ, parum Spiritus Volatilis, & minimum Salis lixiviosi cum Olei, Spiritúsque acidi tantillo misti, temperatique.*

Quantum ad Salivam accedat Succus Pancreaticus. XXXVII. *Salivæ* quamvis *proximè accedere Succum Pancreaticum* suspicemur, id tamen certò asseverare non possumus, postquam illum naturalem nunquam conspeximus, multò minùs examinare potuimus.

Lympham esse variam. XXXVIII. *Lympham* quod attinet, suspicamur eandem non unius esse naturæ, verùm *differre* ipsam, *quæ in Glandulis præparatur*, ab illâ, *quæ aliàs à partibus cæteris redit.*

Quæ à partibus corporis redit, quid? XXXIX. Hanc enim suspicamur esse *Spirituum Animalium in suis functionibus non planè consumptorum reliquias magis aquosas*, ad novum corpori usum præstandum per hæc Vasa *refluentes.*

Quæ in Glandulis præparatur, quid. XL. Istam verò esse *Liquorem ex sanguinis parte serosiore*, hoc est, Sale lixivioso & Aquâ constante in Glandulis à reliquâ massâ segregatâ *& Animali spiritu* ad easdem delato *simul mistis & elaboratis paratum.*

Succus Renalis unde. XLI. *Succum* denique *in Glandulis Renalibus præparatum* suspicamur produci ex *Sanguine ferè toto ad ipsas affluente, ac cum animali spiritu minùs exactè misto.*

Usus succorum & liquorum in Glandulis præparatorum. XLII. Cui autem bono præparentur illi in Glandulis variis Succi & Liquores, ampliùs despiciendum, neque enim facilè est id decernere.

Usus Salivæ, XLIII. *Salivam* quidem suspicamur 1°. non tantùm *Os totum & Fauces madefacere*, verùm continuò deglutitam & Alimentorum reliquiis aliquâ sui parte viscidiore permistam *promovere in Ventriculo Fermenti novi confectionem.* 1°. Os & Fauces madefacere.

XLIV. Eandem suspicamur 2°. quando *Cibi* assumuntur, & inter masticandum ipsâ imbuuntur, *præparare eosdem & disponere ad faciliorem sui fermentationem*, cujus ab ipsâ rudimentum quasi accipiunt in Ore. 2°. Cibum disponere ad fermentationem.

XLV. Eandem suspicamur 3°. Ubi in Ventriculo jam sunt alimenta assumpta, & continuò deglutitur, *promovere prædictam Alimentorum fermentationem.* 3°. Ejus promovere in Ventriculo fermentationem.

XLVI. An prætereà commodi aliquid corpori præstet Saliva, non audemus asserere, quamvis aliquid adhuc præstare suspicemur, de quo aliàs.

XLVII. *Pancreaticum Succum*, uti Salivæ non planè disparem, sic & aut *Chyli ab alvinis fœcibus secretioni*; aut *ejusdem saltem per Lacteas vectioni servire, & Pituitæ multæ in tenuibus Intestinis restibili materiam suppeditare* suspicamur. Succi Pancreatici Usus.

XLVIII. *Lympham in Glandulis genitam, si de acido Spiritu simul participare constaret*, insignem ipsius Usum afferremus; sed ob incertitudinem & dubitationem in alium tempus differre cogimur. Lymphæ Usus.

XLIX. Cæterùm illam & *Sanguini & Chylo faciliùs conjungendis, uniendisque ministrare* suspicamur.

L. *Liquorem* denique *in Glandulis Renalibus* ex Sanguine & Animali spiritu *paratum inservire* suspicamur *Sanguini à Renibus post Lotii serosi separationem redeunti & hactenus minùs fluido à Coagulatione & coitu servando.* Liquoris in Glandulis Renalibus usus.

DISPUTATIONUM MEDICARUM VI.

De Bilis ac Hepatis Usu.

Omnia fieri propter finem. I. NOn minùs piè, quàm verè dictum est à nonnullis, *Deum*, utpote Sapientissimum, Optimum & Maximum rerum omnium Authorem ac Dominum; *& Naturam*, utpote ordinariam, ordinatamque à Deo in cunctis rebus sensilibus agendi, patiendique vim & potentiam, *nihil facere frustra*; verùm omnia propter finem Summi Opificis Majestati, adeóque Sapientiæ, Bonitati atque Potentiæ condignum, & Homini ad Creatoris sui imaginem condito utilem.

Hepar non esse II. Quamobrem, quoties per Anatomen, admiranda Dei opera reserantem, illaque oculis nostris spectanda exhibentem, animo attento Hepatis, omnium in humano corpore Viscerum facilè maximi, certè gravissimi, non tantùm Fabricam singularem; ac Venarum, quàm in ullo alio viscere, luxuriam majorem; atque Cavæ non minùs, quàm Portæ in ipso radicationem, & communionem mirabilem: verùm insuper conjunctum Ipsi Fellis Folliculum, unà cum innumeris ex ipso ortis, ac secundùm Portæ propagines intra communem utrisque Capsulam distributis ramificationibus; notabilem denique per Venam Umbilicalem & Placentam Uterinam cum Matre institutam Viscus inutile.

Fœtûs

Fœtûs nondum nati communicationem, aliaque plura contemplamur ac mente volvimus: toties non possumus non succensere stupendo & minimè ferendo, excusandove quorundam ex præjudicio in tantum excœcatorum lapsui, ut tam affabrè concinnatum viscus, velut inutile, non minùs temerario, quàm ridiculo conatu proscribere non erubuerint.

Hepatis exequiæ ridiculæ.

III. Sed nec defuerunt, quod referre pudet, qui ex more malo falcem suam in alienam messem immittere assueti tam insigne viscus in Cadaverum sectione, uti alia multa, perperam quærentes, an invenire aut videre nolentes, ad solennes Hepatis, ad tempus quidem propter ipsorum incuriam, ut benigniùs loquamur, latitantis ac tecti, mox verò aliorum de rei veritate solicitiorum curâ retecti atque ex latebris educti, manifestatique Exequias Medicorum Filios invitarint, atque sic semetipsos deridendos aliis propinarint.

Hepati Epitaphium perperam scriptum.

IV. Unde nec illi culpâ vacant, qui ob assignatum à Veteribus Jecinori, & aliquot retrò seculis decantatum quidem, nunc verò ad Chyliferorum Vasorum per Thoracem productorum, atque insalutato Hepate Chylum rectà Cor versus deportantium exortum illustrem, tanquam ad nitidum & ardens Veritatis jubar concidentem & tantùm non disparentem Usum, Visceri huic, quasi omni munere jam defuncto ac tumulato, Epitaphium scripserunt minùs circumspectè.

V. Quapropter, antequam *Jecinoris*, nunquam secundùm Naturam in corpore humano desiderati visceris, ut *& Bilis*, nunquam nisi præter naturam in Folliculo suo deficientis, *Usum*, quem multis annis labore investigavimus indefesso, quemque post ratiocinationes, experientiasque multas & multifarias suspicamur verum, exacto hujus Ævi Literatorum exponamus examini ac censuræ, Ingenuos & Candidos Veritatis æquè, ac Publicæ Utilitatis amantes Viros omnes & singulos unicè volumus rogatos, uti suum de his, aliisque nostris circa res Naturales ac Medicas Conjecturis & Opinionibus Judicium extremum tantisper suspendant, donec paucula, quæ hactenus à nobis publici juris facta sunt, ac successivè, juvante Deo, adhuc fient, tam inter se, quàm cum iis, quæ unicuique sedulo, attentoque Veritatis scrutatori, & in praxi Medicâ, & in Sectionibus Anatomicis, & aliàs in Naturalibus mutationibus omnibus, Chymicis præsertim, observare datur, accuratè contulerint, & ad rectæ Rationis trutinam expenderint; quò sic de illis æquum & justum ferre queant Arbitrium: Cui uti nostra omnia lubentes submittimus, ita parvi pendimus, quòd Unus & Alter nobis non ignotus Conviciator turpis & in omnes maledicus (aliquando ab aliis, uti nunc à carnifice Conscientiâ, pro meritis excipiendus) ob benedictionem Divinam benignè nobis contingentem invidiæ œstro percitus more suo vel naso ringatur adunco, vel ore oblatret improbo. Qui, quoniam solidâ, firmâque ratione, quâ destituitur, nostra expugnare, aut æqualia forsan præstare nescit, calumniis saltem, quibus ut malè innutritus, ita miserè attritus cernitur, non aperto marte, ast per insidias, aut per alios etiam nunc insulsos (quippe suo periculo & damno necdum cautiores factos) laborum nostrorum fructus ad alios non minùs, quàm ad nos uberiùs ac citiùs aliàs forsitan redituros retardare, minuere, tollere, malitiosè magis quàm versutè, satagit.

VI. Quibus præfiscinè Adversariorum causâ præmissis rectà pergimus ad Bilis, ut & Hepatis Usum nobis probabilem visum partim ex præfati Jecinoris & Bilariæ Vesiculæ structurâ propriâ, partim ex utriusque tam inter se, quàm cum aliis partibus variis per vasa sua varia communicatione multiplici, aliisque experimentis eruendum, explicandumque.

Unde Usus Bilis & Hepatis eruendus.

VII. Inter Partium ad Hepatis structuram concurrentium varia genera, si Fellis Folliculum quis velit exceptum, tria, quatuorve observamus ipsi peculiaria, & 1°. quidem *Venam Portæ*, ex infinitis ramulis à plerisque Infimi Ventris visceribus sanguinem revehentibus in unum truncum coëuntem, mox verò, ubi Hepar ingressa est, crassiore tunicâ præditam, in ramos innumeros denuò divisam & imprimis per concavam hujus visceris partem distributam; 2°. verò *Vasa Bilaria* ex Ductu Hepatico præsertim oriunda, multipliciter divaricata & Venæ Portæ ramos omnes ubique ramis totidem comitantia. 3°. *Communem* utrisque Vasis prædictis complectendis dicatam *Vaginam* crassam & carnosam, in totidem cum ipsis ramificationes diductam, deductamque. 4°. Denique *Venam Cavam* membranâ tenuissimâ hîc constantem, ac per convexam ferè Jecinoris partem in plurimos ramos exporrectam, & Venæ Portæ ramis passim occurrentem, atque junctam. Quibus 5°. adderemus *Venam Umbilicalem*, nisi mox implantaretur in Portæ Venam, & obliteraretur post nativitatem, utpote quæ Fœtui duntaxat inservit in Utero materno.

Partes Hepar constituentes.

1°. Vena Portæ.

2°. Vasa Bilaria.

3°. Communis vagina.

4°. Vena Cava.

5°. Vena Umbilicalis.

VIII. Observantur in eodem Hepate alia

Vasa per se vix aliquid ad ejus Usum inveniendum conferentia, uti sunt, 6°. *Arteriæ*, si cum Venâ Cavâ sanguinem revehente conferantur, & paucæ, & parvæ. Et 7°. *Nervi* mediocres. Atque 8°. *Vasa Lymphatica*. Quibus tandem 9°. accedit *Parenchyma* Hepatis peculiare & satis firmum, ex flavo rubescens, ad Bilis mutationem ac dispositionem variam imprimis mutabile.

6°. Arteriæ. 7°. Nervi. 8°. Vasa Lymphatica. 9°. Parenchyma.

IX. Fellis Folliculus, quatenus pro diversâ ab Hepate parte habetur, propriam quoque obtinet fabricam, dum 1°. ex *Membranis, sive Tunicis* constat Vesicam Pyriformem constituentibus, unde sensim à Fundo ampliore in angustam desinit Cervicem; Ex quâ 2°. prodit *Ductus Bilarius, Cysticus* dictus; ex quo duo alii efformantur: Quorum alter *Intestinalis*, deorsum tendit, & circa lumborum regionem dextram in tenue implantatur Intestinum, quod ibidem sub mesenterio sinistrorsum vergens innumerabilium affectuum gravissimorum focus existit, & locus primariò affectus; Alter verò, *Hepaticus*, sursum assurgit & cum Venâ Portæ intra communem utrique Vaginam per universum, prout jam dictum, distribuitur Hepar.

Fellis Folliculi Partes. 1°. Tunicæ. 2°. Ductus Bilarius. Intestinalis. Hepaticus.

X. Præter quos, observati sunt à quibusdam Anatomicis adhuc alii *Ductus Bilarii* ex ipsius Vesiculæ Felleæ fundo passim exorti, atque itidem per Hepatis parenchyma, hinc communem Vaginam penetrantes, atque Venæ Portæ propaginibus itidem juncti.

Alii.

XI. In Folliculo Fellis occurrunt etiam 3°. *Arteriæ*; ut & 4°. *Venæ*; sed & 5°. *Nervi*; ac 6°. denique *Vasa Lymphatica*, sicut Hepatica, liquorem flavescentem vehentia; uti ante annos viginti ex ipsorum ligaturâ sæpius animadvertimus, & aliis quoque quamvis nondum plenè tunc nobis perspecta ostendimus. Et ne verba dare videamur, Observationis hujus, quemadmodum plerarumque nostrarum Demonstrationum Anatomicarum, oculatum & locupletissimum Testem citamus *D. Franciscum vander Schagen*, etiam nunc apud Amstelodamenses Medicum Celeberrimum & Amicum Veterem.

3°. Arteriæ. 4°. Venæ. 5°. Nervi. 6°. Vasa Lymphatica. Horum liquor.

XII. Ut autem ex præmissis peculiaria quorundam Vasorum munera, ut & Bilis, Hepatisque Usum verum prosequamur, non putamus aliquem de Circulari Sanguinis Motu certum negaturum 1°. per *Arterias* advehi Sanguinem tam Fellis Folliculo, quàm ipsi Hepati.

Hepati & Fellis folliculo advehi sanguinem Per Arterias.

XIII. Ut nec 2°. Advehi eidem Hepati Sanguinem per *Venam Portæ*, ac privatim Fœtui per *Venam Umbilicalem*; & quidem non, ut fieri solet, per cæteras corporis venas, ex ramis minoribus transeundo in majores, verùm contrà, & modo huic visceri peculiari, ex ramis majoribus remeando in minores, & tandem in capillares: non tamen ad Hepatis nutritionem, cui Arteriæ ministrant, verùm in alium finem, de quo agemus inferiùs.

Per Venam Portæ, ac fœtui per Venam Umbilicalem & quomodo.

XIV. Sic nec 3°. Revehi eundem Sanguinem, à Bilis Folliculo quidem per *Venas Cysticas* in Portæ Truncum; ab Hepate verò per *Venæ Cavæ radices* in ejusdem Caudicem.

Ab iisdem revehi & quomodo.

XV. 4°. Per *Nervos* advehi duntaxat Spiritus Animales credemus tantisper, donec urgentibus liqueat argumentis, eosdem inservire posse alliciendis, admittendisve præterea undecumque tandem quibusvis liquoribus, illisque quócunque demum posteà transportandis. Neque enim ullo valemus assequi mentis acumine Vasa eadem contrariis contentorum ministrare posse vectionibus, iisque eodem aut diverso tempore secundum naturam perficiendis; cùm nullum vel naturale, vel artificiale talis affectionis nobis suppetat experimentum planum; necessarium tamen omninò, si à simili saltem aliqua sumenda foret assertionis dubiæ explanatio vel comprobatio: Neque ignoramus obscuriora illustrari quandoque, nunquam tamen probari aut demonstrari per similia.

Iisdem advehi Spiritus Animales per Nervos.

XVI. 5°. Per *Vasa Lymphatica* versus communem ipsis & Lacteis Venis Ductum sive Truncum deferri ipsorum Contenta unicâ evincitur eorundem ligaturâ: Deplentur namque ipsa tunc & detumescunt Truncum versus, implentur verò atque intumescunt versus Hepar & Bilariam Vesiculam. Cui experimento, suisque adeò Sensibus fidem qui derogat, Mente insuper captus credendus, & Rationis expers.

Et Lympham per Vasa Lymphatica.

XVII. Si aliqua de contentorum in præfatis Vasis motu nos ursit difficultas; quod nunc 6°. de Bilis per *Ductus Bilarios* fluxu naturali cum omnibus fortè nos manet certamen, non parum nos tenet solicitos, prævidentes scilicet multorum criminationes atque calumnias; quas, postquam descendimus in arenam, excipiemus fortiter bonæ bono publico inserviendi conscientiæ clypeo, dum simul aggrediemur & oppugnabimus Adversarios gemino Victricis aliquando Veritatis gladio, Experientiâ & Ratione.

Bilis per Ductus Bilarios fluxus naturalis.

XVIII. Equidem, cùm ex naturali Bilis fluxu & Verus ejusdem, Hepatisque Usus, & alia innumera in Arte nostrâ hinc consequentia pendeant, ut in illo eruendo, determi-

Ejusdem necessitas in Bilis & Hepatis usu constituendo.

minandoque accurati simus, è re Medicâ & publicâ esse planè ac plenè sumus persuasi.

Vetus opinio de Bilis secretione, & motu.

XIX. Videntur quidem hactenus plerique Antecessorum suorum authoritate magis, quàm evidenti ratione, aut manifestâ experientiâ moti credidisse *Bilem in Hepate secerni à sanguine, secretamque per Ductus Bilarios transferri in ejusdem Folliculum, vel tenue Intestinum.*

Bilem à sanguine non secerni, sed eidem misceri in Hepate.

XX. Verumenimverò Sanguinem Venosum (agimus enim nunc imprimis cum iis, qui motum sanguinis admittunt circularem) per capillares Venæ Portæ in Hepate distributæ propagines propellendum Bile suâ, cujus ope fluidior existit, ibidem destitui & privari nemo rem attentè perpendens concedet facilè; quin Sanguini potiùs Bilem, quâ fluidior fiat, in Hepate nobiscum putabit admiscendam.

Secretionis istius impossibilitas.

XXI. Huc accedit faciendæ Bilis à Sanguine secretionis impossibilitas. Neque enim Liquor à Liquore, intimè ipsi conjuncto, separari potest arte, nisi per *Distillationem*, rariùs verò per *Præcipitationem*. Bilem autem ob suam promiscuè cunctis se immiscendi naturam pronam intimè sanguini conjunctam quis negabit?

Sive per Distillationem: Sive per Præcipitationem.

XXII. At *Distillationi* qualicumque simile quid comminisci non datur in Hepate. *Præcipitatio* verò nulla fit, nisi accedente tertio, quod secernendorum alterutri & quandoque, separabile si sit, utrique se jungat: Cuinam autem Bilem à Sanguine præcipitandi vim tribuemus in Hepate?

Sive per Colaturam.

XXIII. *Colaturâ* quidem separari quoque potest Liquor Aqueus aut Serosus à pinguiore atque magis consistente ipsi confuso, non item ab ullo ipsi permisto: Bilem autem sanguini permistam quis negabit, aut contrarium probabit?

Sive per Exsuctum.

XXIV. *Exsugi* Liquor alteri per minima junctus ratione potest nullâ solus; sed in hepate ne secretus quidem à sanguine: Desunt enim Instrumenta exsugendo ulli in Hepate Liquori, nedum Bili necessaria.

Cui ineptus Fellis Folliculus.

XXV. Neque enim Fellis Folliculus, cui tanquam primariæ hujus Machinæ parti exuctus ille videretur omninò adscribendus, ita efformatus est, ut talis ab ipso queat expectari effectus: quod manifestum fiet unicuique & naturalem, & artificialem suctum distinctè examinanti.

Suctus naturalis quomodo fiat.

XXVI. Quoties namque ore aliquid sugunt homines, qui nobis naturalis censetur suctus, toties labiis compressis & coarctatis vel fistulam, vel papillam, vel quidvis aliud tabulatum, & cavitati, è quâ quid cupiunt exsuctum, arctè junctum complectuntur, institutâque per os inspiratione potentiore, loco aëris externi, contentum inibi aërem, aquam, vinum, lac, aliumve liquorem quemvis, aut etiam pulverem in os alliciunt, attrahuntque.

Suctus Artificialis qui fiat.

XXVII. Quoties verò per Follis fistulam, vel latitans sub alterâ ipsius tabulâ foramen, aër aut quidvis aliud in ejusdem cavitatem allicitur, qui suctus est artificialis; toties diducuntur, explicanturque ab invicem tabulæ follis latera constituentes, quò in spatium patulum hâc diductione productum alliciatur aër vicinus, aliudve quidvis eò attrahi aptum.

XXVIII. At quid, amabo, in Vesicæ Bilariæ fabricâ occurrit, quod naturali huic, artificialive suctui imitando queat inservire? Nihil profectò.

Suctui inepti Ductus Bilarii.

XXIX. Quid rursus in Ductuum Bilariorum structurâ observatum est unquam, quod Bilem potiùs, quàm sanguinem; imò quod alterutrum, aut utrumque ex Portæ Venæ propaginibus capillaribus ad se ac in se queat allicere? Nihil profectò.

XXX. Rogamus proinde, ut Illi, quibus etiamnum Bilis in Jecinore placet secretio, & in Bilarios Ductus, ipsumve Folliculum attractio, in eruendis, & clarè, distinctèque demonstrandis Secretioni, Suctuique illi perficiendo instrumentis aptis operam collocent sedulam; dum paucis ostendemus, *Bilis ex suâ Vesiculâ Effusioni, Expulsionive, ut & per omnes Bilarios Ductus Propulsioni tam Ipsius Vesiculæ, quàm prædictorum Ductuum omnium fabricam impensè favere.*

Bilis ex Vesiculâ expulsioni, & per ductus Bilarios propulsioni favet

Vesiculæ structura.

XXXI. Vesicula etenim & spontaneæ contenti Fellis æstuantis ac turgentis ex fundo ampliore in ac per angustatam sensim cervicem eruptioni convenientissima, & naturali ejusdem per sui contractionem expressioni aptissima existit, & affabrè facta.

Ductuum Bilariorum structura.

XXXII. Ductus verò Bilarii ulteriori ejusdem Fellis admissi propulsioni motu suo peristaltico absolvendæ structuram acceperunt concinnam.

Vaginæ Venæ Portæ constitutio.

XXXIII. Cui accedit Vagina Venæ Portæ, Bilariique Ductûs Hepatici propaginibus Communis, eaque carnosa, contenti in utrisque liquoris fluxum peristaltico suo motu promovens; commodissimè quidem versus eosdem terminos, nullâ verò comprehensibili ratione versus contrarios.

Bilem per Ductus Bilarios effundi, &

XXXIV. Adeò ut Bilis è suo Folliculo per Ductus Bilarios effusionem suadeat & tantùm non persuadeat; Ejusdem autem per eosdem Du-

non per eosdem allici. Ductus in Vesiculam allectionem dissuadeat & evertat tum Vesiculæ Felleæ, tum Ductuum Bilariorum omnium fabrica; uti hoc omnibus Mechanicæ leges intelligentibus meridianâ luce clariùs patere putamus.

Novus Bilis generationis, modus & Usus. XXXV. Quòd si proinde Bilis nec in suam Vesiculam, nec in suos Ductus alliciatur ex Portæ Venæ ramis; verùm contrà ex suâ Vesiculâ per suos Ductus partim ad Intestina tenuia, partim ad Portæ, hinc & Cavæ Venæ ramos propellatur, utique alius planè, atque hactenus factum, assignandus Bili erit Generationis modus, alius Usus.

XXXVI. Suspicamur ergo, ut paucis nostras exponamus hac de re cogitationes, *Generari Bilem ex Sanguinis per arterias Cysticas ad Biliariam Vesiculam delati partibus Ipsi maximè similibus, & per ejusdem Tunicæ poros in cavitatem ipsam sensim penetrantibus, atque ibidem mox in eandem cum reliquâ Bile naturam abeuntibus.*

Metalla tingi à lapide Philosophico. XXXVII. Quòd si metalla quævis magnâ licet quantitate fusa (dummodò secretioris ac sublimioris Artis Chymicæ Antistitibus adhibenda fides) ad Philosophici Lapidis excellentioris etiam paucissimi admistionem; mox itidem in Lapidem tingentem sive Tincturam similem transeant; mirum videri debet nemini, si *à Bile copiosâ in suo Folliculo contentâ affluens eò pars sanguinis minor in similem Bilem mutetur confestim*; cùm insuper notissimum sit Vini cantharum infusum in Aceti dolium mox converti in Acetum, sicque perpetuari posse idem Acetum.

Vinum in Acetum converti.

Bilis Usus unde innotescat. XXXVIII. *Bilis Usum*, postquam Ipsam ex Naturæ legibus productam convenienti tempore tum ad Intestina tenuia, tum ad Portæ Venam propelli existimamus, tam ex partibus Bilem constituentibus, quàm ex contentis in dictis cavitatibus, in quas Bilem deferri docuimus, ratiocinatione sagaci elici & infinitis in praxi quotidianâ observabilibus experimentis confirmari posse putamus.

Bilis partes componentes. XXXIX. *Bilem* componentes partes si quis exquirat, non dubitamus asseverare, *constare Ipsam multo Sale lixivioso, paucâ Aquâ diluto, concurrente ac intimè ipsis admisto & Oleo, & Spiritu Volatili quantitate mediocri*: Quâtenus proximè accedit ad Tincturas Chymicorum ex *Sale, Sulphure, ac Mercurio*, prout loqui solent, penitissimè junctis, atque ob Aquæ defectum in pulveris ferè formam redactis constantes.

Ejus Vires & proprietates. XL. Concurrere ad Bilis compositionem partes enumeratas vel ex Ejusdem Viribus & Affectionibus patere videtur. Permiscetur enim facilè Aquæ ratione sui Salis; Quòd flammam concipere potest, id suo debet Oleo; Quævis penetrat ob admistum Spiritum Volatilem; Ab Aquâ denique suam habet fluiditatem: Uti ab omnibus istis simul sumptis pendent mirabiles ejusdem & in corpore & extra corpus operationes.

XLI. Sunt autem ita inter se temperata hæc omnia in *benè dispositâ Bile*, ut nulla inde corpori contingat noxa, nulla in corpore excitetur turba; cùm contrà ab eâdem *malè affectâ* innumera creentur homini & mala, & damna. Bilis benè & malè dispositæ effecta.

XLII. Continetur naturaliter & quidem semper in tenuibus Intestinis, ad quæ defertur Bilis, *Humor Pituitosus*, quantum conjicere valemus, partim ex continuò deglutitæ Salivæ, partim ex assumptorum Alimentorum, partim ex Succi Pancreatici reliquiis post Bilis admistionem ortus. Contenta in tenuibus intestinis. 1°. Humor Pituitosus.

XLIII. Continetur aliquando in iisdem Intestinis, aut per Ipsa potiùs propellitur, quicquid ore assumptum descendit in Ventriculum, atque factâ in ipso longiore aut breviore morâ plus, minúsve alteratum effluit, protruditurve per pylorum ad Intestina. 2°. Ore assumta.

XLIV. Hisce Bilem, & quidem secundum Naturam commisceri autumamus, idque tam ad promovendam ex fermentatis Alimentis *Chyli à Fæcibus alvinis secretionem*; quàm etiam ad juvandam *Pituitæ Intestinalis* ex prædictis omnibus *separationem*. Illis Bilem commisceri, & quo fine.

XLV. Continetur in Venæ Portæ, hinc & Cavæ radicibus, quin & per Ipsas propellitur *Sanguis* à partibus refluens variis, Liene imprimis; in quo à Spiritu animali, adeóque volatili plusquam perfectum alibi docuimus Sanguinem, ac proinde Bili faciliùs & intimiùs admittendæ aptiorem. Contenta in Venæ Portæ, & Cavæ radicibus sanguinis.

XLVI. Huic, mox & toti massæ proximæ per minima Bilem admisceri opinamur, quò faciliùs *Incendium Vitale in Cordis Ventriculo dextro suscipere possit & in sinistro perfici.* Ut & ejus toti massæ Bilem admisceri & in quem finem.

XLVII. Unde, quoties malè habet Bilis, læditur variis modis & Chyli ab Alvinis fœcibus, & Pituitæ à subministrantibus ipsam materiebus Secretio, & Sanguinis in Corde rarefactio & Incensio Vitalis. Hinc quot mala homines maneant nemo in Arte Medicâ versatus ignorare potest, aut debet; uti aliàs, Deo præsente, pluribus ostendemus. Quænam ex malè dispositâ Bile mala oriantur.

XLVIII. Atque hic nobis verus videtur Bilis Usus, isque insignis; ex quo *Hepatis Usum* sponte exurgere arbitramur. *Inservit* scilicet 1°. *continendis, firmandisque teneris Venæ Cavæ Radicibus; ut & Portæ Venæ Ramis, unâ cum* Hepatis Usus.

Bila-

Bilariis Ductibus Hepaticis intra Communem Vaginam conclusis, & in capillares propagines discerptis. 2°. *Parenchymatis sui blando fotu promovet Bilis & Sanguinis per Venas prædictas refluentis permistionem.*

Vaginæ Usus.

XLIX. *Vaginæ* verò, sive *Capsulæ Communis Usus* est, *Sanguinem per Portæ Venam*, quàm per Arterias segniùs Hepar versùs affluentem, cúmque Ipsius in Hepate truncus in ramos minores, tandemque minimos ramusculos iterum dispescatur, longè difficiliùs adhuc fluxurum *in motu suo juvare, atque eâdem operâ Bilis quoque affluxum promovere.* Hanc ob rem Venæ Portæ tunica itidem longè crassior & carnosior est in Hepate, quàm est tunica Venæ Cavæ ibidem admodum tenuis & albicans.

Usus Meatuum ex Fellis Folliculo prodeuntium.

L. Si generandæ, hinc & per suam Cervicem & Ductum Cysticum expellendæ Bili serviat *Fellis Folliculus*; quærat aliquis, cui *Usui* sint *Meatus complures ex ejusdem fundo passim prodeuntes*, atque itidem in Venæ Portæ ramulos implantati? Cui respondemus eidem inservire Ipsos Usui, & tum demum esse summè utiles, quando præter naturam impeditur Bilis per Folliculi Cervicem effluxus, quò *aliqua tunc saltem & è Vesiculâ effundatur & Sanguini admisceatur Bilis.*

ADDITAMENTUM.

Viam esse à Ductu Bilario Hepatico versus Cor.

LI. Paucis post habitam Disputationem hanc diebus secuimus in Nosocomio Academico Virum, in cujus *Ductum Bilarium Hepaticum* immisso tubulo, hinc & flatu observavimus erumpentes maculas, mox & vesiculas subflavas per cavam Hepatis superficiem dispersas; quin sensim ipsum Hepar quodammodo intumuit; hinc & ad Cavam Venam, dextrumque Cordis Ventriculum, atque Pulmones properavit Flatus, cujus pars aliqua ex Axillari Venâ dextrâ fortè priùs dissectâ cum Sanguine erupit: certo argumento *Viam esse patentem à Ductu Bilario Hepatico versus Cor:* quod urgebamus in superioribus.

Arteriam Hepaticam in Bilarium

LII. Sed & aliquot mensibus post elapsis in sectione publicâ demonstravit Clar. D. *Joh. van Horne*, Collega noster & Anatomicus eximius, *Arteriam Hepaticam* maximâ sui parte intra communem vaginam deductam in *Bilarii Ductûs Hepatici ramos* inseri. Quod egregium Ipsius inventum sententiam nostram non parum confirmat, dum ipsum *Sanguinem Arteriosum Bili ad Hepar delatæ admisceri* evincit; indubio procul, ut *illius motum in Hepar, vel potius in Portæ, hinc & Cavam Venam* promoveat, quin & *ejusdem cum Sanguine permistionem* facilitet.

Ductum Hepaticum inseri.

Sanguinem Arteriosum Bili admisceri.

Ex Arteriâ Hepaticâ in Fellis Folliculum viam patere.

LIII. Nostram sententiam confirmavit quoque Experimentnm die Septembris 15°. ejusdem anni 1660. à Nobis in Cane factum: in quo per immissum in *Arteriam Hepaticam* tubulum Flatus ad extremos ejus ramos per Vesiculæ Felleæ superficiem dispersos paulatim propulsus tandem in ipsam Bilis Vesiculam penetravit; ac ipsam distendendo *ex Arteriâ Hepaticâ in Fellis Folliculum viam patere* probavit.

Arteriam quandam cum Hepaticâ communicare.

LIV. Evenit quidem nuper, 13°. Novembris 1662. ut in Nosocomio publico inflatâ *Arteriâ Hepaticâ* penetraret Flatus ad Arteriæ Magnæ Truncum ascendentem, hinc & descendentem, atque utrumque distenderet. Quod factum putamus ratione alterius alicujus Arteriæ nobis invisæ cum Hepaticâ tamen alicubi communicantis; quemadmodum id non uno in loco accidere solet Carotidis ac Cervicalis Arteriæ ramis in Capite.

In Anatomicis sæpè iteranda experimenta.

LV. Hæc ideò lubentiùs annotamus, ne quis existimet eundem successum semper exspectandum institutis modo licet simili experimentis; cùm non rarò impedita reperiantur, diversimode saltem affecta in variis subjectis Vasa: quocirca sæpiùs faciendæ sunt sectiones, sæpiùs iteranda eadem experimenta priusquàm in re inter Anatomicos controversâ aliquid certi queat determinari: quod dum negligunt aliqui ex aliorum Libris, aut propriis Commentis tantùm Docti, mirum non est, si uti temerè, sic, grandi licet supercilio, perperam judicent de plerisque, assumentes videlicet pro fundamento certo, quidquid Authorum dissentientium aliquis statuit vel urget palato suo & placito magis favens; quamvis, an ita se res habeat, planè ignorent.

DISPUTATIONUM MEDICARUM VII.

De Respiratione, Usuque Pulmonum.

I. EXaminatis ordine aliquot Nutritioni famulantibus Functionibus, libet nunc *Respirationis* naturam investigare.

Respiratio Vitæ necessaria.

II. Respirationem Vitæ hominis naturali absolutè necessariam evincit Mors eandem interceptam mox excipiens, comitansve; quando scilicet in strangulatione ac suffocatione aut extrinsecùs stringuntur, aut intrinsecùs opplentur fauces.

Ejus Materia.

III. Respirationis *Materia* est *Aër*, qui per os vel nares asperam Pulmonum Arteriam ingreditur inspiratus, & vicissim per easdem vias ipse egreditur expiratus.

Partes.

IV. Constat enim duabus Respiratio partibus, *Inspiratione* atque *Exspiratione*, iisque alternatim reciprocantibus.

Modus & Vis.

V. Quamvis autem in prædictis, tanquam Sensu notis, nulla fortè occurrat difficultas, occurrit tamen gravis in *modo & vi*, quibus inspiratur, expiraturque mutuò per viam eandem Aër: Neque enim super hac re satis inter se conveniunt Medici & Anatomici. Ut proinde in re dubiâ & rixarum plenâ propositam difficultatem solvamus fœliciùs, methodum sequemur in illius deductione Analyticam, inchoando scilicet ab Effectis, in Sensus externos incurrentibus, & hactenus nobis notioribus, quippe priùs ac per se innotescentibus; & pergendo gradatim ad Causas, soli Rationi per Ratiocinationem patentes, & hactenus nobis minùs, quia posteriùs ac per consequentiam demum notas.

Quâ ratione fiat inspiratio & exspiratio.

VI. Binorum ergò Sensuum, Visûs & Tactûs, amplissimo testimonio constat, unicuique saltem volenti, & imprimis dum decumbit semet ipsum attentè observanti constare poterit 1°. In Aëris inspiratione, ac præsertim pro lubitu auctiore, attolli, hoc est, sursum, extrorsumque moveri thoracem; abdomen verò foràs propelli. 2°. In Aëris expiratione similiter auctiore introrsum ac deorsum cogi, atque adeò deprimi thoracem; abdomen verò intrò compelli.

VII. Ex quibus Sensu, Experientiâque manifestis, tanquam Datis, sequenti ratione ratiocinabatur porrò Mens nostra.

In inspiratione amplior fit Thorax.

VIII. A pectoris musculis dum attollitur Thorax; à Diaphragmate autem contracto dum deorsum ac extrorsum propelluntur Abdominis viscera, (hæc verò ab illis ita cieri eadem testatur Experientia) necessariò amplior redditur Thoracis Cavitas.

Et explicantur Pulmones.

IX. Hanc Thoracis cavitatem ampliorem factam ut repleant ipsi contigui Pulmones, explicantur quaquaversùm, utpote laudatâ Experientiâ teste spongiosi, & flexiles, adeóque explicationi prædictæ aptissimi.

Ut & eorum Cavernulæ.

X. Pulmonum verò explicationem comitatur necessariò Cavernularum in ipsis existentium similis expansio & hiatus major.

Quæ Aëre implentur.

XI. Hiatum denique hunc ingreditur atque implet Aër externus interno, inque asperâ Pulmonum arteriâ contento continuus.

Causa Aëris ingressûs in Pulmones.

XII. Concludimus proinde *Aërem* in sui inspiratione *ingredi Pulmones, quia explicantur*; neutiquam verò dilatari aut explicari Pulmones, quòd Aër ipsos ingrediatur.

In Exspiratione arctior fit Thorax.

XIII. Rursus. A Musculis suis dum coarctatur Abdomen, introrsum & sursum urgentur conclusa hypochondriis viscera, & cum ipsis Diaphragma; eâdemque operâ deorsum ac introrsum trahitur Thorax, (hæc autem ita fieri memoratâ constat Experientiâ) interior Thoracis coarctatur Cavitas.

Et coarctantur Pulmones.

XIV. Hanc Cavitatis Thoracis coarctationem compressi coguntur sequi Pulmones, qui proinde similiter coarctantur.

Eorumque Cavernulæ.

XV. Pulmonum autem compressionem & coarctationem consequitur necessariò Cavernularum in Ipsis existentium angustia.

Ex quibus Aër expellitur.

XVI. Ex angustatis tandem Pulmonum Cavernulis foràs exprimitur iterum necessariò Aër modò per Inspirationem ingressus.

Causæ Aëris egressûs è Pulmonibus.

XVII. Concludimus idcircò *Aërem* denuò *egredi Pulmones, quoniam compressi coarctantur*; neutiquam verò contrahi Pulmones ob Aëris egressum.

XVIII. Atque talis quidem fuit Mentis nostræ Ratiocinatio, visa nobis valdè probabilis & verosimillima; quam interim pro verâ, probatâque non habuimus, donec eam confirmasset, sicque nos & alios certiores fecisset ulterior Experientia.

Thorax in Inspiratione elevatus.

XIX. Instituimus ergo in hunc finem non unam Brutorum Viventium dissectionem, atque pro modulo nostro satis accuratè singula exa-

examinantes comperimus, 1°. Sensibus manifestam Thoracis elevationem, explicationemque in Inspiratione.

In Exspiratione deprimitur. XX. 2°. Ejusdem Thoracis depressionem, detractionemve, atque complicationem in Expiratione.

Musculorum abdominis, Viscerum & Diaphragmatis motus in Exspiratione. XXI. 3°. Musculorum abdominis Contractionem ac tensionem, viscerumque in ipso contentorum versus Diaphragma, Diaphragmatis verò versus Thoracis interiora compulsionem in Exspiratione.

Diaphragmatis motus in Inspiratione. XXII. 4°. Diaphragmatis motum proprium deorsum cum notabili sui explicatione, viscerumque abdominis deorsum, extrorsumque factâ propulsione, idque in Inspiratione.

Ejusdem actus in Expiratione. XXIII. 5°. Ejusdem Diaphragmatis motum alterum, itidemque proprium, & priori adversum, utpote sursum latum, cum insigni satis corporis sui complicatione & coarctatione, atque (discissis etiam & quiescentibus proinde abdominis musculis) contentorum in Thorace introrsum & sursum factâ compulsione, idque in Exspiratione.

Pulmonum in respiratione constitutio. XXIV. 6°. Pulmones, quantum saltem hactenus ex autopsiâ assequi valuimus, Membranæ Costas succingenti, ut & Diaphragmati integris & illæsis, quamdiu scilicet superest aliqua Respiratio, contiguos, nec ab illis, nisi alicubi ita vulneratis & sauciatis, ut per patens vulnus pateat liber aëri externo aditus, secedentes, atque æquè ac in morte collabentes. Observantur quippe Pulmones costis prius quasi agglutinati per vulnus inflictum eruptionem tentare, mox verò, in vulnere nî hæreant, concidere, nec ampliùs, nisi vulnere iterum occluso, obturatove explicari.

Ut & in Aëris inflatione. XXV. 7°. Inflatos per tubulum in asperam arteriam immissum Pulmones valdè explicari, eosdem verò cessante inflatione sibi relictos mox iterum concidere, ac sponte ad priorem molem naturalem redire.

Ac ejusdem exsuctu. XXVI. 8°. Pulmones eosdem, si contrà per eundem tubulum exsugatur fortiùs conclusus in ipsis aër, coarctari multùm intra molem naturalem, ad quam sponte tamen relabuntur sibi relicti.

Omnis Pulmonis motus ab externâ causâ. XXVII. Ex hoc autem gemino per tubulum instituto in Pulmonibus experimento sic ulteriùs ratiocinabamur. Mediocris cùm sit moles Pulmonum naturalis, & ab illâ tum expandendo, tum coarctando per vim externam abduci queant benè multùm, mox verò sibi redditi & ablatâ vi externâ ad mediocritatem pristinam redeant sponte, probabile fit *omnem Motum extra vel intra molem naturalem Pulmonibus contingentem ab externâ deducendum causâ.*

Et à quâ. XXVIII. Quòd si Causæ forinsecùs ipsis advenienti Motum suum debeant Pulmones, petendus is erit *aut à re ipsos subeunte, aut à re ipsos ambiente.*

Quænam Pulmones ingrediantur. XXIX. Pulmones autem ingredi observantur, 1°. Sanguis è contracto Cordis ventriculo dextro per arteriam ab ipsis Pulmonalem dictam eructatus. 2°. Aër per arteriam asperam in Ipsos inspiratus. Eosdem 3°. per nervos ingredi Animales spiritus ex consequentiâ habemus.

A Sanguine non expandi Pulmones. XXX. Quamvis autem 1°. permaneat in aperto per vulnus thorace Cordis motus, Ventriculique dextri æquè ac sinistri contractio, Sanguinisque adeò per arteriam pulmonalem in Pulmones propulsio, nulla tamen in Pulmonibus observatur expansio.

XXXI. Unde Pulmones ab impulso in Ipsos sanguine non expandi concludimus.

Nec ab aëre ipsos subeunte. XXXII. Quamvis rursus 2°. pateat læso Thorace aut Diaphragmate Aëri per Nares hinc & fauces in asperam arteriam ingressus, attamen ne sic quidem observantur expandi, explicarique Pulmones.

XXXIII. Unde similiter Pulmones ab Aëre ipsos subeunte non expandi concludimus.

Nec à Spiritibus Animalibus. XXXIV. Quamvis tandem 3°. illæsi perseverent Pulmonum Nervi, ac proinde non denegetur ad ipsos Spirituum animalium affluxus, vulnerato tamen Thorace non expanduntur ampliùs Pulmones.

XXXV. Unde itidem Pulmones à Spiritibus animalibus per nervos allabentibus non expandi concludimus.

Pulmones expandi non à re ingrediente, sed ambiente. XXXVI. Si proinde *à re Pulmones ingrediente non fiat Pulmonum expansio, expandentur ipsi à re eosdem ambiente.*

Et quidem à Costis & Diaphragmate. XXXVII. Ambiunt autem Pulmones proximè suâ membranâ investitæ Costæ atque Diaphragma.

XXXVIII. *Ad Costarum* ergò *sive Thoracis & Diaphragmatis motum*, explicationemque *consequi Pulmonum explicationem*, atque expansionem concludimus.

Quod probatur binis experimentis. XXXIX. Hanc Conclusionem confirmant superiùs allata experimenta bina sibi opposita, Pulmonum puta durante Thoracis & Diaphragmatis integritate explicatorum: Eorundemque ad alterutrius harumce partium aditum in Thoracis cavitatem liberum aëri præstans vulnus concidentium & collabentium.

XL. Unde sic ampliùs argumentabamur.

Quo

Quo posito ponitur, & sublato tollitur aliquis effectus; id omninò habendum pro efficiente illius effectûs causâ.

Atqui positâ motorum Thoracis & Diaphragmatis secundum sui continuitatem integritate, ponitur Pulmonum expansio; sublatâ verò eâdem illorum motorum per inflictum vulnus integritate, tollitur, cessatque Pulmonum expansio.

Ergò Thoracis & Diaphragmatis motorum secundùm sui continuitatem integritas pro Efficiente Causâ est habenda Expansionis Pulmonum.

Pulmones moveri ad reciprocum Thoracis & Diaphragmatis motum.

XLI. Movebuntur proinde in sui explicatione, hinc & contractione Pulmones ad reciprocum Thoracis & Diaphragmatis memoratum sæpiùs motum; hoc est, Expandentur, explicabunturque Pulmones, quoties sui elevatione Thorax, sui verò pressione Diaphragma spatium ipsis præstant, parantque in Pectore majus: Comprimentur verò, coarctabuntur, complicabunturque iidem Pulmones, quoties sui depressione Thorax, sui verò elevatione Diaphragma spatium ipsis faciunt in Pectore minus. Quod erat probandum.

Pulmonum expansionem sequi Aëris inspirationem.

XLII. Quoties verò explicantur, expanduntur que Pulmones, toties spatium quoque majus efficitur in ipsorum substantiâ spongiosâ per asperam arteriam cum faucibus, hinc per os & nares cum externo aëre communicans; Toties proinde Aër ambiens externus & interno continuus inspiratur, hoc est, asperam arteriam ingreditur & magis tunc patula Pulmonum explicatorum spatia implet.

Eorundem coarctationem sequi Aëris exspirationem.

XLIII. Quoties contrà complicantur, uti dictum, coarctanturque iidem Pulmones, toties spatium minus efficitur in eorundem substantiâ spongiosâ; toties proinde exspiratur, hoc est, exprimitur denuò, propelliturque forâs per asperam arteriam, hinc & os, vel nares inspiratus priùs aër. Quod itidem erat probandum.

Vera Motûs Pulmonum causa.

XLIV. Atque sic Ratiocinatione, uti putamus, catenatâ, solidâque elicuisse ac eruisse nobis videmur *veram Causam & Rationem Motûs Pulmonum tam in Aëris Inspiratione, quàm in reciprocâ ejusdem Expiratione.*

Pulmonum motus & Expansio.

XLV. Non moventur ergò Pulmones naturaliter motu proprio, verùm sequuntur ipsi duntaxat Thoracis & Diaphragmatis motum, sed *nec expanduntur Pulmones, quia implentur aëre, verùm aëre implentur, quia expanduntur.*

Eorundem subsidentiæ causa.

XLVI. Quamvis autem sibi relicti (ut in Thoracis vulneribus magnis accidere docuimus per Experientiam) sponte subsiderent, sicque inspiratum denuò expellerent aërem; non subsidunt tamen, donec subsidat Thorax, eleveturque Diaphragma, vel vulneretur alterutrum, Thorax præsertim. Quod accidit, ut vulgò loqui solent, fugâ vacui.

XLVII. *Contigua namque conclusa & mobilia non minùs moventur cum continentibus, quam Continua.*

Pulmones contigui Thoraci & Diaphragmati.

XLVIII. Contigui autem sunt in viventibus Thoraci ac Diaphragmati sanis Pulmones, qui proinde in sui explicatione ac complicatione utriusque sequuntur motum.

Aër externus motum interni sequitur.

XLIX. Aëri verò Interno Continuus est Externus; qui proinde illius quoque motum sequitur, pro re natâ nunc accedens, nunc recedens.

Respirationis Usus.

L. Hâc ratione si fiat Pulmonum motus, Aërisque Inspiratio & Exspiratio, quæritur nunc meritò, *Quem in naturali vitâ præbeat homini Usum Inspiratus, Exspiratusque Aër?*

LI. Certè utilem, imò necessariam esse homini Aëris Inspirationem, Exspirationemque vel inde patet, quòd alterutrâ impeditâ mox angatur, sublatâ verò confestim è vivis tollatur homo.

Hominis vitam pendere ab Igne Cordis.

LII. Ut proinde Inspirati, Exspiratique Aëris ad vitam necessitas & utilitas cum Pulmonum Usu evidentior fiat, fundamenti loco præmittendum, *Naturalem hominis Vitam pendere proximè ab Ignis in Corde accensi*, hinc per arterias cum Sanguine quaquaversum distributi *perpetuitate*; postquam ipsius exstinctionem consequitur statim & semper mors.

Qui propterea præservandus.

LIII. Accendi ergo & ab exstinctione præservari debet Ignis ille Cordis vitalis ad Vitæ perennitatem.

Accenditur ille effervescentiâ in Corde factâ.

LIV. Accenditur & quidem perpetuò, (si veritatis manifestandæ, ac propagandæ ergo Conjecturas nostras ulteriores, & posteriores secundum id, quod Disp. V. thes. XLVIII. insinuavimus, publico examini subjicere licet, uti licere putamus) *Accenditur*, inquam, *Ignis vitalis ex Sanguinis tum ascendentis Bile amarâ imbuti, tum descendentis Lymphâ subacidâ referti in Cordis auriculâ dextrâ, hinc & ventriculo dextro confluentis effervescentiâ.*

Quæ cuinam similes.

LV. Hanc in Corde naturaliter excitatam Effervescentiam non valdè absimilem censemus artificiosæ ex lixivio sulphuri cuivis per cocturam juncto ad aceti vel vini acidiusculi affusionem productæ.

Sanguis quomodo calefiat?

LVI. Putamus insuper multas partes Igneas tum in acido Lymphæ Spiritu, tum in amaro Bilis sale lixivioso semper abundantes in conflictu

ctu illo à suis compedibus liberatas, erumpentesque aggredi & ingredi partem Sanguinis Butyrosam, illamque blandè accendendo calorem illum sensui nostro manifestum causare.

Sanguinis emendando inservire respirationem.

LVII. *Huic effervescentiæ, fervorique contemperando Inspirationem Aëris; halitibus verò tunc simul excitatis exterminandis Expirationem ejusdem opinamur dicatam.*

Quod probatur.

LVIII. Hujus Opinionis nostræ confirmationem petimus ex singularibus, quæ in Pulmonibus ipsis & Animalibus Pulmones habentibus occurrunt consideranda.

LIX. Nam ut de Nervis, ac Vasis Lymphaticis nunc sileamus, utpote nihil in Pulmonibus singularis ostentantibus; considerandum 1°. Solos Pulmones accipere Sanguinem & tantùm ex dextro Cordis ventriculo per arteriam suam Pulmonalem.

Pulmones Solos accipere sanguinem.

Et eundem remittere.

LX. Considerandum 2°. Solos Pulmones remittere Sanguinem & tantùm ad Cordis auriculam sinistram & ventriculum sinistrum per venam suam itidem Pulmonalem dictam.

Et Tracheam Arteriam habere.

LXI. Considerandum 3°. Solos Pulmones accepisse vas continuò patulum, Tracheam videlicet arteriam: cùm venæ lacteæ, quando nullum devehunt Chylum, ita sint coactæ atque coarctatæ, ut pro fibris habitæ sint olim, habeanturque adhuc hodie à non paucis præconceptæ Opinioni suæ, quàm veracibus Sensibus externis, aut illis consentienti Rationi plus tribuentibus.

Venæ Lacteæ pro fibris habitæ.

Animalia solùm habere Pulmones.

LXII. Considerandum 4°. Solùm Pulmones habere Animalia, quorum Cordi est annexus Ventriculus dexter.

Animalia Pulmonibus prædita calidiora.

LXIII. Considerandum 5°. Animalia Pulmonibus prædita Calorem habere ac promere in suo & Corde & Corpore majorem, quàm cætera Pulmonibus destituta.

Et in his pro ratione caloris augeri minuive respirationem.

LXIV. Considerandum 6°. in singulis Animalibus Pulmones habentibus pro Caloris in ipsorum Corde accremento aut decremento, augeri, minuive Respirationem.

Finis Ventriculi Cordis dextri & Pulmonum.

LXV. Unde liquere videtur 1°. *in eundem Scopum collineare Ventriculi Cordis dextri, pulmonumque productionem.*

LXVI. 2°. *Propter Ignem, hinc & Calorem auctiorem concessos iisdem Animalibus cum dextro Cordis ventriculo Pulmones.*

Calor sanguinis in Corde excitatus quomodo temperetur in respiratione.

LXVII. 3°. *Calorem proinde in Cordis ventriculo dextro excitatum majorem cohiberi denuò & temperari in Pulmonibus ab Aëre inspirato.*

LXVIII. 4°. *Huic usui inservire tum Arteriam, Venamque Pulmonalem Sanguini æstuanti devehendo; tum Arteriam asperam Aëri æstum temperaturo per Inspirationem admittendo, hinc & absolutâ temperatione rursum per exspirationem emittendo destinatas.*

LXIX. Quâ vi autem, quâve ratione temperet Sanguinis æstum inspiratus aër, licet non demonstret, commonstrabit saltem ac quodammodo illustrabit accuratum Ignis vulgaris Fornace Chymicâ conclusi & ad sui conservationem præter pabulum Aërem quoque desiderantis examen, & cum Igne nostro vitali collatio amussitata.

Et quidem quâ vi ac ratione, similitudine ignis vulgaris explicatur.

LXX. Quemadmodum enim 1°. plus aëris requiritur Igni fumanti, flammantive conservando, minus prunæ: sic plus aëris desideratur temperando Igni Cordis interno in Respirantibus animalibus auctiori, minus in Transpirantibus duntaxat parciori.

Majorem ignem plus Aëris requirere.

LXXI. Quemadmodum 2°. pro Ignis cujusvis augmento vel decremento plus vel minus aëris requiritur; Sic pro aucto, diminutove Ignis vitalis incendio augetur, minuiturve in nobis Respiratio, ac plus minusve inspiratur, expiraturque Aëris.

LXXII. Quemadmodum 3°. pro ipsius Aëris diversitate observamus differre plurimùm Ignis externi vivacitatem; nam existente Aëre sereno, frigido & sicco magis luculentè, potentiúsque ardere solet Ignis, eodem autem existente turbido, æstuoso, & nebuloso, pluvioso, humidove, obscuriùs, debiliúsque: sic ad ejusdem Aëris mutationes nominatas deprehendimus & Ignem Cordis internum mutari sensibiliter, & Respirationem contingere variam; nam existente aëre sereno, frigido & sicco, vegetior est Ignis noster Internus, proceditque Respiratio faciliùs; eodem autem existente turbido, æstuante, & pluvioso, hebetatur Ignis noster internus, proceditque Respiratio difficiliùs.

Pro Aëris diversitate diversa est Ignis vivacitas.

LXXIII. Quemadmodum 4°. potentiùs ardere observamus Ignem fornace conclusum, quando non tantùm parte superiore liber est fumo exhalanti exitus, verùm insuper parte inferiore liber aëri aditus & accessus; Eundem contrà languescere, quando alterutra obturatur via, superior præsertim; extinguitur enim tunc paulò pòst Ignis: Sic vivacior existit Ignis noster vitalis, quando præter Transpirationem integra permanet Aëris Inspiratio & Exspiratio; hebescit verò, quamprimùm alterutra vel minimùm labefactatur; suffocatur denique, ubi Respiratio intercluditur. Quoniam verò eâdem viâ recedit aër, quâ priùs accesserat, idcircò cum fornacum Chymicarum fabricâ similitudinem majorem habent viæ, per quas in piscibus admittitur, emittiturque

Pro majore Aëris accessu potentiùs Ignem in fornace ardere.

Aqua, quæ Ipsis esse solet loco Aëris à nobis respirati.

Sanguini ex aëre aliquid communicari.

LXXIV. Cùm autem ab inspirato aëre Sanguinis æstum concludamus temperatum, necesse est, ut aliquid ex aëre communicetur Sanguini, quod contrariam illi, quam in Corde accepit, producat in ipso mutationem; hoc est, quod blandè rarefactum blandiùs condenset, accensumque in ardore suo leniter compescat.

Salem habere vim condensandi.

LXXV. *Nihil* autem observatum est hactenus, quod *condensandi, hinc & æstum comprimendi vim habeat æquè atque Sal.*

Eundem per Aërem esse dispersum.

LXXVI. *Salem proinde puriorem ac simpliciorem per aërem dispersum suspicamur, eumque Copiosiorem hyeme aut hyemali existente aëris constitutione.*

Et in Nitro concretum.

LXXVII. Hunc *Salem* puriorem præ notis cæteris salibus omnibus *in Nitro abundantiùs concretum* testatur per notos Nitri effectus Experientia.

Ac Sanguinem condensare, qui primarius est Pulmonum Respirationisque Usus.

LXXVIII. Concludimus igitur *Aërem Inspiratum ratione Salis sui purioris condensare denuò in Pulmonum Vasis Sanguinem in Cordis ventriculo dextro rarefactum, atque operâ eâdem reprimere æstum majorem in ipso simul excitatum: huncque primarium esse Pulmonum, Respirationisque Usum.*

ADDITAMENTUM.

Experimentum circa Respirationem in Cane factum.

LXXIX. Dum prælum exercent iterum hæ Disputationes, 15°. nempe Januarii, 1663. *Joannes Swammerdamius*, Amstelodamensis, Discipulus meus sedulus & industrius, me vocat, experimentum à se excogitatum ac cum successu institutum ostensurus. Aperuerat vivo adhuc Cani asperam arteriam, in eamque intruserat tubulum æneum, cui Ventriculi Canini jam priùs post inflationem exsiccati pylorus cum Intestini tenuis portione itidem præparatus erat alligatus, atque circumjecto vinculo arteriam prædictam circa eundem tubulum arctè constrinxerat. Unde mox per colligatum illum ventriculum Respiratio in Cane omnis perficiebatur.

LXXX. Sed & alium ejusdem Ventriculi orificio alteri, OEsophago puta, tubulum similiter annexuerat; per quem inflato Spiritu præfatum Ventriculum valdè distendit, ac confestim orificium cerâ obturavit. Unde amœno spectaculo Aër conclusus observabatur in thoracis, abdominisque elevatione, adeóque Inspiratione Pulmones ingredi, subsidente ac foveam notabilem exhibente dicto Ventriculo: in Thoracis autem, abdominisque reciprocâ depressione, adeóque Exspiratione, idem Aër è Pulmonibus repulsus novâ parietum Ventriculi expansione foveam illam denuò repleбat.

Quo Autoris opinio non parum confirmatur & alia à suâ infirmatur.

LXXXI. Quo experimento in variis Canibus postmodum me præsente simili modo repetito & succedente censeo non parùm confirmari meam de *Aëre Pulmonum motum tam Inspirationis, quàm Exspirationis tempore consequente* Opinionem; atque simul infirmari Amici cujusdam mei ex aliorum placitis haustam Sententiam, quæ statuit thoracis & abdominis elevatione dispelli aërem vicinum, eundemque continuatâ vi propelli ad & in ejusdem (non alterius) Animalis Os vel Nares, hinc & Pulmones.

Motum omnem solo pulsu non absolvi: sed etiam tractu.

LXXXII. Ego sanè, qui me non tantùm in rebus naturalibus *Tractûs* possibilitatem (ut Scholasticorum termino utar) mente assequi, at insuper, quod primarium est, plura ejus exempla, sive experimenta observasse puto, haud accedo illis, qui *Motum omnem solo Pulsu absolvi* docent.

LXXXIII. Nec assensum meum coget facilè, qui ex suis præsuppositis, nec probatis, tanquam principiis, modo suo explicabit, nec clarè ac distinctè demonstrabit *Pelli* id, quod *Trahi* testatur Sensus externus non deceptus, sed integer ac ritè agens.

Quod Experimento probatur.

LXXXIV. Et ut in modò allegato experimento hîc pergam, nullum est ibi ampliùs Aëri externo cum interno & intra ventriculum post obturationem concluso commercium; quapropter reciprocum interni ad Pulmones ingressum; hinc ex Pulmonibus egressum consequitur Ventriculi clausi satis insignis concidentia, moxque iterum distensio. Fingere autem illam Concidentiam subitò & cum manifesto & & quodammodo violento membranæ delapsu contingentem produci ab Aëre quaquaversùm propter elevatum abdomen ac thoracem propulso, judicent liberiùs & cordatiùs Philosophantes, an non sit hoc nimiùm suis præjudiciis adhærere ac tribuere.

Ut & alia ratione.

LXXXV. Quid si tubulo ex coriis densissimis & nullum Aëri transitum concedentibus parato, atque non dicam per aquas medias & profundas, sed per transversum parietem undique arctissimè iterum circumclusum transmisso annecteretur similis Ventriculus; dum alterum tubuli extremum asperâ arteriâ strictissimè concluderetur; an diceremus tunc Aërem thoracis, abdominisque expansione pressum per nescio quæ longissima & imaginaria itinera

vias

vias sibi quærere ac invenire ad illum Ventriculum, quem tunc tam potenter premat, ut cogatur contenti aëris pars ingredi Pulmonem? Id, si volet, credat Judæus Apella, non Ego; qui abhorreo & caveo mihi ab omnibus præjudiciis Experientiæ evidenter contrariis.

Arteriæ Asperæ cum Arteriâ Venâque Pulmonali communio.

LXXXVI. Aliud insuper observavit ac mihi demonstravit eâdem occasione *Swammerdamius*, lentè, diuque in Pulmones adhuc calentes pressum ex dicto Ventriculo *Aërem transire tandem in Arteriam, Venamque Pulmonalem, hinc & utrumque Cordis Ventriculum*. Unde arguitur Arteriæ Asperæ cum dictis Vasis communio, tum ad Inspirati aëris partem in vasa admittendam, tum vicissim ad Halitus ex Vasis cum aëre Exspirato emittendos.

Contractionis motus in Vena Jugulari, & Cavâ descendente.

LXXXVII. Dum fieret hoc experimentum aliquoties, observavimus quoque manifestum Oculis *Contractionis motum in Venâ Jugulari atque Cava descendente*: qualem in Avibus non rarò in *Cavâ Venâ tum supra, tum infra Cor* deprehendit ac mihi quoque monstravit Anatomicus diligentissimus *Nicolaus Stenonius*, Danus, in novis Glandularum variarum circa Oculos, Nares atque alibi existentium Ductibus eruendis fœlicissimus.

Vasorum motus peristalticus.

LXXXVIII. Hoc autem in variis Venis facto experimento illustratur & confirmatur mea de *Vasorum omnium motu peristaltico* Sententia, post *Venæ Cavæ propè Cor carnosæ motum contractionis* jam olim à me visu notatum liberiùs proposita, de quâ Disp. III. Thes. XX. uno verbo actum.

DISPUTATIONUM MEDICARUM VIII.

De Vasis Lymphaticis, & Lymphâ.

Anatomiæ præstantia.

I. MAgna est Artis Anatomicæ ob suas ad Sensuum Externorum tribunal decernendas demonstrationes sensibiles, ideóque manifestas, certasque præstantia & gloria; quamdiu scilicet intra præscriptæ Normæ cancellos sese continent Artifices omnes: Quamprimùm autem Aliquis comparatâ ob egregiè navatam in Arte laudatissimâ & Mortalibus utilissimâ operam condignâ suis laboribus laude atque authoritate tumidus fit ac Suffenus, moxque neglectis probationum Anatomicarum legibus Dictaturam affectat in cæteros Artis Dissectoriæ Magistros æquè, ac Tyrones, atque ab Ipsis grandi, Censorioque supercilio præ se contemptis Placita sua dicam, an Præjudicia per autopsiam non satis probata, probandave cupit Oraculorum haberi loco, sibique quidvis pro lubitu fingenti & asserenti vult credi; utique excitantur necessariò inter Anatomes gnaros lites ac rixæ, eæque non sine notabili Veritatis, Artis, ac Reip. detrimento.

Rixarum inter Anatomicos causa.

II. Deploranda intolerabilis hujus Superbiæ exempla & in hâc, & in cæteris quoque Medicinæ partibus habuimus hoc fœcundissimo aliàs Virorum in quâvis Disciplinâ Excellentium sæculo plurima. Et utinam non superessent adhuc ejusdem notæ nimis multa! Etenim quid frequentiùs contingit Medicinæ Alumnis, quàm in polemica, & convitiorum, calumniarumque plena incidere Anatomicorum, aliorumque Scripta?

Earum medela.

III. Enimverò longè satiùs foret Unumquemque Infirmitatis, quin & Ignorantiæ suæ conscium ac memorem non perfunctoriè, at seriò, continuóque considerare atque agnoscere, si quid cognoscat, habeatve, nihil se cognoscere, aut habere, quòd à Luminum Patre non acceperit supernè, & quidem, non superbè sibi condendum, defodiendumve, ast benignè in commune bonum promendum, & in proximum erogandum; etiam ubi ob animi ingrati vitium se quovis bono indignos testantur plerique homines; idque ad Summi Opificis exemplar, Solis sui lumen non minùs in malos, quàm bonos fundentis, atque à Se gratis sperandam bene actorum remunerationem probis spondentis.

Lis de Vasorum Lymphaticorum Structurâ, & eorum ac Lymphæ usu.

IV. Memoratam humanæ Calamitatis sortem non quiverunt effugere detecta hoc ævo Vasa Lymphatica, tum quoad suam Structuram, tum quoad suum, latæque in se Lymphæ Usum verum.

Cui implicitus Auctor.

V. Quamvis autem ob dissentientes, ac quidem cum indignâ animorum irritatione atque hinc secutâ scriptorum acerbitate dissentientes Anatomicos eximios satiùs forsan esset, donec magis sedati, compositique fuerint animi fervidiores, à scribendo Mihi temperare; Mihi cumprimis; qui uti non sum professione Anatomicus, ita nihil lucri capio, captove ex dissectionibus meis, demonstrationibusve Anatomicis, & unius Medicinæ illustrandæ causâ susceptis, & omnibus, singulisque, excluso nemine, gratis patentibus: Viro tamen bono censui

censui indignum animo quieto, pacatoque aliorum repullulascentes continuò spectare turbas & pugnas; ubi præsertim aliquid suppetere videtur, quod ipsis componendis, aut ex æquo dirimendis, discernendisque queat inservire; Cui accedit, quod nolens volens in hanc rixosam protrahor scenam.

Et quam componere conatur.

VI. Dabo tamen operam, ut (neglectis, spretisque Libellorum famosorum à Tenebrionibus ac certis Reip. pestibus in malè sanorum hominum delectationem, atque quorumvis, bonorum imprimis malis invisorum, contumeliam scribi edique solitorum, Chimæris, puerilibusque mendaciis & eructatis turpiter in dissidentes convitiis) dabo, inquam, operam, ut citra ullius aliter opinantis offensam ea proferam in medium, quæ & meis usurpavi oculis, & non semel absque omni externo apparatu, aut ostentatione demonstravi aliis, & quâvis occasione commodâ etiam nunc paratus sum demonstrare quibusvis Veritatis & Boni publici Sectatoribus Experimenta; ut &, quæ tum Ratiocinatione firmâ & solidâ, tum Conjecturâ probabili & circumstantiis convenientissimâ visa sunt mihi consequi ex visis Consectaria: quò sic protractæ nimiùm inter Amicos aliósque liti aut amicè sopiendæ, aut ab Artis Anatomicæ peritis (utpote quibus solis, ne Sutor ultra crepidam, hoc debetur muneris) aliquando in æquitate determinandæ subministrem, quæ ad manus præstò sunt, adminicula, uti spero & confido, nec inepta, nec inutilia.

Vasa Lymphatica quæ & Lympha quid.

VII. *Lymphatica* voco *Vasa*, rectà enim ad rem propero, per quæ continuò deferri deprehenditur *Liquor limpidus* & ad Visûs testimonium colore *Aqueus*; quandóque à confluente Chylo *Albicans* & *Lacteus*; raro, nec nisi post mortem in homine circa Trunci insertionem à Me, aliisque aliquoties jam observatus, *Subrutilus*; quemadmodum circa Hepar ferè *Croceus*; eleganti nomenclaturâ ab Illustri Anatomico, *D. Thomâ Bartholino*, *Lympha* dictus.

Vasorum Lymphaticorum partes.

VIII. Hæc Vasa Lymphatica in *Truncum* distinguo & *Ramos*.

Truncus.

IX. *Truncus* in Thorace observatur & superiore Abdominis parte, à *Cisternâ Lumbari* inchoans & secundum Arteriæ Aortæ ductum ascendens, tandemque in Venam Jugularem, Subclaviamve sinistram, vel utramque per Insertionem desinens.

Ejus insertio.

X. Insertionem hanc evincunt 1°. Lymphæ, Chylique spontaneus, 2°. Cujusvis Liquoris vel Aëris per siphunculum immissi artificiosus; 3°. Styli blandè intrusi facilis transitus ex Trunco in prædictas Venas: quemadmodum hæc nuperrimè adhuc in publicâ Virilis Subjecti dissectione coram omnibus demonstravit Vir Clarissimus, *Joannes van Horne*, in hoc Athenæo Collega meus & Anatomicus merito suo Celeberrimus.

Truncum hunc non esse Venam Lacteam.

XI. Truncum hunc quamvis Anatomici Laudatissimi Lacteis adscripserint Venis, & ab Ipsis eum denominârint, puto tamen illum commodiùs Vasis accenseri Lymphaticis; cùm Lymphæ per ipsum motus sit perpetuus, adeóque pro primario habendus; Chyli verò motus tantùm pro secundario, quippe qui post alimentorum demùm assumptorum distributionem contingit, ac per intervalla duntaxat repetit.

Venas Lacteas esse ferè Vasa Lymphatica.

XII. Quinimò parùm abest, quin opiner Vasis Lymphaticis annumerandas ipsas Venas Lacteas, eâ saltem sui parte, quâ ultra Mesenterii Glandulas feruntur versùs Cisternam; cùm ab omnibus Glandulis Conglobatis in quacunque corporis regione existentibus, quales quoque sunt Mesentericæ, producta observentur Vasa Lymphatica.

Lympham commisceri Chylo, & cui usui.

XIII. Unde ampliùs suspicor præparatum in Mesenterii Glandulis Lympham commisceri allabenti Chylo, ipsumque magis magisque disponere faciliori ejusdem cum Sanguine in Venâ Jugulari, vel Subclaviâ confusioni; ut & mox secuturæ Sanguinis in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiæ.

Trunci forma.

XIV. Truncum in sui medio plerumque bifurcatum, iterumque coëuntem observârunt omnes. Eundem ter in animalibus retis modo in plures ramificationes distinctum, denuóque concurrentem à se repertum, & ante octennium in Tab. II^{a}. Fig. 4^{a}. delineatum publici juris fecit Anatomicus Insignis, *D. Olaus Rudbeck*. Cui simile quid Ego quoque observavi in Cane, & quidem in loco Trunci insertioni valdè propinquo; ubi contortum mæandrum descripsit & figurâ editâ expressit Anatomicus Industrius, *D. Ludovicus De Bils*: unde ab utroque hoc Authore diversimodè licet propositas, pro iisdem tamen habendas suspicor Trunci hujus in se redeuntes Divaricationes reticulatas: quales in pulmonum præsertim superficie observavit, & in posteriùs editarum Figurarum 2^{a}. exhibuit laudatus *D. Rudbeck*.

Vasorum Lymphaticorum rami.

XV. Continuatos Trunco Vasorum Lymphaticorum Ramos, & in *Viscera*, & in *Artus*, & imprimis in *Conglobatas Glandulas* protentos animadverterunt Anatomici Solertiores.

XVI. In

Eorundem Valvulæ.

XVI. In Vasorum Lymphaticorum Trunco, & in conjunctis Ipsi Ramis *Valvulas* contineri cavitate suâ sursum versùs insertionem spectantes non semel docuit me, aliosque Anatomica Experientia: In diversis enim Trunci locis impediebatur Lympha, ne deorsum aut extrorsum, hoc est, in Ramos annexos propelli posset; cùm & ex Ramis omnibus in Truncum, & per Truncum versùs Insertionem promoveatur ipsa semper, in Vivis quidem spontè, in Demortuis autem appresso stylo facillimè.

Ex Vasorum Lymphaticorum fabricâ Lymphæ motus, materia, ortus, qualitates & usus deducendi.

XVII. Atque hæc de Vasorum Lymphaticorum fabricâ præmittenda erant investigando, explicandoque *vero Lymphæ* per dicta Vasa *Motui*: quem determinare conabimur ejusdem Anatomes ope, cùm non satis conveniat de Ipso inter dissidentes hoc etiam nomine Anatomicos Egregios, aliquidque lucis ex hujus dubii elucidatione sit affulsurum certiùs eruendis, clariúsque ac distinctiùs enarrandis Lymphæ tum Materiæ & Ortui, tum Qualitatibus & Usui.

Lymphæ motus qui. 1°. In Venam Jugularem & Subclaviam sinistram.

XVIII. Cùm ergò 1°. Naturalis & facilis observetur Lymphæ, Chylique in Venam Jugularem, Subclaviamve sinistram Ingressus; impossibilis verò Sanguinis ob Valvulam appositam in Lymphaticum Truncum ex dictis Venis Egressus, Apertionem illam & Vasorum Liquores colore ac consistentiâ diversos vehentium communicationem à Summo Deo concludo ordinatam duntaxat Lymphæ, Chyloque ad dictas venas delatis admittendis.

2°. Ex Ramis in Truncum.

XIX. Cùm 2°. Valvulæ concedant quidem Lymphæ, Chyloque in Truncum, ac per Truncum in Venam Jugularem, Subclaviamve sinistram affluxum, impediant verò eorundem, postquam ipsas præterfluxerunt, refluxum; nisi, ut aliquoties in dissectionibus observavi, applicentur, apprimanturve Stylo, vel aliâ re quâvis Vasorum lateribus Valvulæ fluxum extrorsùm priùs morantes; aut continuato aëris inflatu, liquorisve tepidi præsertim infusione distendantur sensim eousque Vasa, ut ad Valvularum non æquè distendi aptarum latera penetrare possit aër inflatus, liquorve infusus: iterum concludo Lymphæ, Chylique Motum proprium esse ex Ramis omnibus in Truncum, & consequenter in Venam Jugularem aut Subclaviam, neutiquam verò ex Trunco in Ramos qualescumque.

XX. Cùm 3°. institutâ ubivis Vasorum Lymphaticorum ligaturâ detumescant mox ipsa supra ligaturam versùs Truncum, intumescant contrà infra eandem ligaturam, & quidem magis magisque, dum pars ipsorum superior & Trunco vicinior Lactearum Venarum ritu obliteratur ferè, ac fibram tenuem repræsentat; iterum concludo Naturalem Lymphæ Motum esse à partibus & Ramis extremis versùs Truncum, hinc & Venas Sanguineas.

XXI. Hoc experimentum non tantùm in Brutis à pluribus est institutum; sed insuper in homine. Nuperrimè namque id in Juvene tribus post decollationem horis adhuc calente cum fœlici successu tentavit, ac Me, aliisque, Medicis præsertim non paucis præsentibus in Scroto, Crure atque Brachio præstitit, & postmodum publicè demonstravit jam nominatus Anatomicus Accuratissimus *D. Johan. van Horne*. Demonstratus in Homine.

XXII. Effugia verò quærere videntur, qui se argumenti à Lymphaticorum Vasorum ligaturâ petiti vim eludere posse putant, si dicant, ligari tunc simul cum Lymphaticis Vasis Venas sanguineas. Esto enim, ligentur simul hæc Vasa. An non utrorumque similiter ligatorum intumescentia & detumescentia similis arguet similem contentorum in utrisque motum, à corporis puta Circumferentiâ ad Centrum, sive Cor? Lympham non moveri à Trunco in Ramos.

XXIII. Adde quòd seorsim, & intactis Venis, Arteriisque ligari queant, & non semel à Me, aliisque ligata sint Vasa Lymphatica, quod & in modò memorato juvene factum est, consequente nihilominus prædictâ Ipsorum Intumescentiâ, Detumescentiâque. Vasa Lymphatica separatim posse ligari.

XXIV. Observandum enim Vasa Lymphatica non tantùm supergredi & subinde amplecti quodammodo Venas Sanguineas; verùm non raro ab ipsis separata progredi per circumfusam sibi pinguedinem, modo planè consimili ei, quo per Mesenterium ferri deprehenduntur Venæ Lacteæ à Mesaraïcis Sanguineis sejunctæ, atque pinguedini immersæ. Eadem non tantùm supergredi & amplecti Venas, sed & ab iis separata progredi.

XXV. Sed nec argumenti hujus potentissimè stringentis Veritas obscuratur, fingendo aliquid è vicinis vasis deferri in ligata Lymphatica, quæ ultra ligaturam intumescunt. Neque enim sufficit hoc asserere, cùm idem sit asserenti probandum, & ostendenda sint ab effati hujus Authoribus Vasa illa observatum Liquorem in Lymphatica ultra ipsorum ligaturam advehentia. A quo liquore mirum est non impleri ac distendi potiùs, aut saltem simul Ligatorum Vasorum Lymphaticorum partem Trunco suo viciniorem; cùm inter ipsam & Truncum nulla sit per Ligaturam impedita communicatio, non intumescit tamen ipsa, sed sensim adeò detumescit, ut penè dispareat & ad fili tenuis E vicinis Vasis in Lymphatica nihil deferri.

tenuis crassitiem in circumjectâ pinguedine delitescat, quemadmodum jam monui, & idem Lacteis Venis contingere significavi; & quidem, meo judicio, eâdem prorsus de causâ.

Motus Lymphæ à Corporis partibus ad Truncum.

XXVI. Non verebor ergò, aut hæsitabo ex præmissis omnibus simul collatis certò tandem concludere, *Motum Lymphæ omnis Naturalem esse à partibus corporis quibusvis Vasa Lymphatica obtinentibus versus Truncum, & consequenter Cavam Venam dextrumque Cordis Ventriculum.*

Ex collatis contrariarum sententiarum argumentis elucescere veritatem.

XXVII. Quemadmodum autem ab omnibus examinanda in medium protuli argumenta, quibus existimo patere ac probari Motum Lymphæ ex Ramis Lymphaticis omnibus in communem Truncum, & sic porrò usque ad Cor ipsum: ita opto & rogo, ut quisquis contrariam, vel diversam tuetur sententiam, promat itidem argumenta, quibus promotus est ac deductus in eam, cui adhæret, opinionem; quò non tantùm Contraria, vel Diversa juxta se posita magis elucescant, sed tandem aliquando ex collatis simul argumentis utrinque prolatis quæsita Veritas citiùs, faciliúsque inveniatur, & nuda omnibus manifestetur.

Nullius Opinioni esse prærogativam.

XXVIII. Nulli siquidem Mortalium, & falli, & fallere proclivium, vel jure debetur, vel à prudente viro gratis unquam concedetur in Affectionum rebus naturalibus contingentium investigatione aliquod Cerebri sui commentum citra probationem sufficientem à Sensu integro, vel Ratione certâ petendam pro Vero asserendi, & incautis aut inexpertis credendum obtrudendi prærogativa.

Quomodo fides sensibus adhibenda.

XXIX. Grave siquidem, atque absurdum videtur bene oculato Testi suis non tantùm diffidere, sed in totum fidem detrahere, imò abrogare Sensibus externis, atque pro falso habere, quod adhibitâ omni requisitâ circumspectione viderit sæpiùs suis oculis, ut credat alii dogmata sua non satis probanti, nec cum necessariis circumstantiis per autopsiam coram omnibus, ac imprimis agitatæ rei peritis & dissentientibus demonstranti.

Quandiu observatio dubia, ut & falsitatis suspecta esse debet.

XXX. Non nego quidem fieri posse, quod indies mihi, aliisque accidere novi, ut Aliquis aliquid observet ab aliis nondum, vel non plenè observatum: illud idem tamen mihi est, imò esse debet, dubium ac incertum, quandiu id ipsum meis non percepi Sensibus; quin imò illud idem meritò suspectum est mihi falsitatis aut fallaciæ, quando ex illo Observato, fide historicâ duntaxat sumendo, quia celato aut denegato, ab Inventore, Fautoribusve, aut aliis deducitur, ac reverà consequi videtur Affectio; cujus contrarium meridianâ luce clariùs mihi constare puto per Experientiam semper modo eodem mihi, aliisque secundùm omnes circumstantias accuratè consideratas occurrentem, adeóque manifestam.

XXXI. Donec igitur tandem aliquando ex offusæ undique obscuritatis latebris quovis erroris fuco liberata erumpat Temporis Filia, Veritas, pergendum ad alia circa Lympham ex conclusis à me exurgentia Quæsita ordine solvenda. Quæritur enim 1°. *Ubinam, & in quâ Parte;* 2°. *ex quâ Materiâ;* 3°. *denique in quem Usum præparetur Lympha?*

XXXII. *Utilem* profectò Corpori Liquorem Lympham esse arguit ejusdem cum descendente ad Cor Sanguine confusio: Inutilis enim, excrementitiaque si foret, Urinæ in Renibus secretæ ad instar, non admisceretur Ipsa Sanguini; verùm, quemadmodum Urina ex Renibus per Ureteres in Vesicam deducitur, ac per Urethram foràs excluditur, ita per canales huic Functioni peculiariter ordinatos aut immediatè aut mediatè propelleretur extra Corpus Lympha.

Lympham esse utilem.

XXXIII. Utilis ergò cùm sit Corpori *Lympha*, inquirendum diligenter in *Locum, in quo generetur Ipsa.* Hunc autem non unum, aut uniusmodi comperiemus; postquam Ipsam à plerisque, non tamen ab omnibus, Corporis partibus, affluentem testatur Experientia. Neque enim à Renibus, aut Conglomeratis Glandulis, Pancreate puta, Glandulisque Salivalibus hactenus, quod sciam, ab ullo est observata prodire.

Ubinam Lympha generetur.

XXXIV. Ubi ulteriore examine, eoque accurato digna videtur occurrere Observatio, quâ constat, Sanguinem à Corde quaquaversùm per Arterias delatum ad idem Cor referri undique per Venas; dum Lympha ab omnibus Partibus Nervos notabiles accipientibus per sua Vasa & Truncum advehitur & confunditur Sanguini ad Cor descendenti, exceptis jam notatis partibus.

Lympham sanguini confundi.

XXXV. *Renes* siquidem inutile corpori recrementum foràs propellendum secernunt à Sanguine, mox per Ureteres demittunt idem in Vesicam, post aliquam moram per Urinarium meatum voluntariè excludendum.

Renum functio.

XXXVI. *Glandulæ* autem *Conglomeratæ* utilem corpori Liquorem in se præparatum effundunt in Cavitatem talem, ex quâ viæ sunt manifestæ, atque patentes ad cæteras corporis partes omnes, & quidem per intermedia Vasa Lymphatica. Sic Glandulæ Maxillares, tam Superiores, quàm Inferiores, Salivam in se confectam

Ut & Glandularum Conglomeratarum.

fectam per Ductus proprios in Oris Cavitatem deponunt; quae maximâ sui parte deglutiri solet in Ventriculum; à quo ulteriùs propellitur ad Intestina: Sic Glandulæ Pancreas conformantes Succum in se paratum per Ductum peculiarem continuò in Tenuis Intestini ad dextri Renis regionem contorti, ac sub Mesenterio sinistrorsùm tendentis Cavitatem per eundem ut plurimùm emittunt Hiatum, per quem ex suâ Vesiculâ defluit ad Intestina Bilis: unde per Lacteas Venas aperta est via regia ad Vasorum Lymphaticorum Truncum, &c.

In partibus corporis quomodo producatur Lympha.

XXXVII. Ex Partibus autem, à quibus ad Truncum suum affluere observatur Lympha, (quasque in Viscera, Artus, sive Musculos cum Membranis, & Glandulas Conglobatas, distinxi jam in superioribus) quoniam *Viscera* singula, ut & *Musculi* Functionem publicam obeunt à Lymphæ præparatione longè diversam; quæ ab Ipsis abit Lympha, non primariò, at secundariò duntaxat putanda est produci in Ipsis.

Glandularum Conglobatarum functio.

XXXVIII. Quoniam verò nulla hactenus innotuit *Glandularum Conglobatarum Functio publica*, non immeritò quæritur, an non ea sit *Singularis cujusdam Lymphæ Confectio*? quod suadere videntur modò citatæ Glandulæ Conglomeratæ Salivam, aliumve Liquorem Salivæ analogum & affinem in se generantes, ac per Ductus suos in Os, aut Intestina protrudentes: Unde quid magis probabile potest inferri, quàm simili modo *parari* & quidem *Actione Conglobatarum Glandularum propriâ Lympham peculiarem*, & à Viscerum, Musculorumque Lymphâ in quibusdam diversam?

In Lympha esse diversitatem.

XXXIX. Utique non videtur Lympha à partibus tam diversis affluens, pro eâdem vel consimili habenda, sed potiùs pro diversâ: Quemadmodum enim Sanguis à quibusdam partibus ex nutritione duntaxat ipsarum restitans videtur refluere; ab aliis verò, (ut silentio nunc præteream illas, in quibus, Cerebro puta & Renibus, aliquid secretum est à Sanguine, utile vel inutile) postquam in Ipsis aliquid accessit Sanguini, eundem immutans & alterans; uti id ex professo alibi asserui de Liene ac Hepate: ita Lympha videtur à quibusdam partibus refluere, tanquam superfluitas alicujus eò confluentis Liquoris; ab aliis verò, tanquam Liquor ampliùs in ipsis elaboratus & alterius rei accessu mutatus.

Animales Spiritus esse materiam Lymphæ.

XL. Talis autem si censeatur Lymphæ Generatio, quæritur, A Quonam igitur Liquore suum ortum probabiliter accipiat Lympha? Cui quæsito ut satisfaciam, respondeo, Suspicari me *Animalibus Spiritibus originem suam primariam debere omnem Lympham*. Quemadmodum enim plus Sanguinis advehitur singulis partibus, quàm illis opus est ad sui nutritionem; unde quod redundat, refluit per Venas: ita videtur mihi vero simillimum Spiritus Animales continuò deferri ad partes singulas per Nervos, & quidem majori copiâ, quàm ut semper in ipsarum Functiones consumantur omnes; unde superstites ipsorum reliquiæ referantur per Vasa Lymphatica, quæ proinde desinant in Venas Cerebro proximas, quò Sanguini à Cerebro, Cerebelloque relabenti, & ob præviam Spirituum Animalium ex parte Sanguinis Spirituosâ, Volatilique Confectionem minùs spirituoso denuò admistæ latum ipsius resarciant damnum: quamobrem etiam opinor hanc esse urgentem Trunci Lymphatici in Jugularem, Subclaviamve Venam Inserti rationem; cui similem ab admisto Spiritu Acido, de quo mox, deducendam existimo.

Lymphæ motus facilior diuturniorque.

XLI. Hunc Lymphæ ex Animalium Spirituum reliquiis ortum confirmare videtur Lymphæ, quàm Sanguinis facilior, diuturniorque motus: nam aliquot etiam post mortem horis ligata intumescent Vasa Lymphatica, non item Venæ Sanguineæ; ut ex præmissâ constat observatione.

Animalibus Spiritibus admisceri Spiritum Acidum.

XLII. Quemadmodum autem alibi argumentis variis probare sum conatus Bilem admisceri Sanguini per Hepar refluenti, ita adducor nunc, ut Suspicer *Animalibus Spiritibus ad Conglobatas Glandulas per Nervos delatis admisceri in iisdem Spiritum Acidum ex affluente ad Ipsas Sanguine in Ipsis secretum.*

Spiritum Acidum sæpè in corpore observari.

XLIII. Huic meæ Conjecturæ ansam dedit *Spiritus Acidus* non raro satis purus in corpore observatus, etiam absque ullius rei manifestè acidæ usu vel abusu.

Infantium Affectus frequentissimus.

XLIV. Sic 1°. (ut de Febrium Intermittentium, Affectionis Hypochondriacæ, similiumque Generatione nihil nunc addam) frequentissimus est in hisce regionibus affectus, & Infantes nuper natos per Ventris tormina, Nauseas, Coagulati lactis Vomitus, Abdominis à Flatibus distenti Angustias, hinc & consequentes nonnunquam Hernias, Alvi Adstrictiones, mox & Fluxus, Dejectiones Versicolores, plerunque tamen variè Virescentes, & Acidum spirantes, tandemque Insultus Epilepticos mirè affligens, ab Acido Spiritu cum Bile in tenuibus Intestinis effervescente dubio procul originem suam accipit; uti hoc tam ex præmissis Symptomatibus comitibus, quàm insequente Curâ, per alterantia & purgantia ex Arte instituta

stituta unicuique ad omnia attendenti patere potest.

Dolores ex improviso oborti.

XLV. Sic 2°. Dolores atrocissimi in quâvis Corporis parte subinde instar fulminis ex improviso oborti, vel aliâs acutissimè lancinantes, certissimum præbent Spiritûs Acidi in corpore separatim existentis, valdè mobilis, & partes Sensu præditas rodentis argumentum.

Quænam sint acria.

XLVI. *Quicquid* enim *præter Ignem acre, mordaxque observatur in rerum naturâ, id omne aut est Spiritus Acidus, aut Sal Lixiviosum*, vel, cum Plinio ut loquar, *Lixivium*; quippe quod ex rerum combustarum Cineribus vel sponte Aëris humidi & Aquei ope abit in lixivium, vel affusâ Aquâ elicitur, iterumque ad salis consistentiam decoqui potest; quo acriore utimur ad fonticulos cuti inurendos, diciturque tunc Cauterium potentiale. Nullum autem mihi ad recensitorum duorum alterutrum non reducendum incidit hactenus Acris nomine dignum.

Sal lixiviosum quid.

Cauterium potentiale quid.

Acredo in Sale Lixivio & Spiritu acido unde.

XLVII. Ubi observandum & Salem lixivium, & Spiritum Acidum insignem ab Igne suam obtinere acrimoniam; cùm uterque ex materiâ Salinâ Ignis acrioris vi paretur, & tantò existat acrior, quantò acriorem expertus est Ignem: quod Nemo ignorat, negatve, nisi Chymiæ ignarus.

Spiritum Acidum in corpore non gigni, sed ab aliis separari.

XLVIII. Cùm autem nullus in Corpore accendi queat Ignis tantus, talisque, quanto, qualique opus est ad Spiritûs Acidi confectionem; non credendus est ullus in corpore propriè paratus Spiritus acidus, sed à suis duntaxat primariò temperantibus impedimentis, oleo puta & Spiritu Volatili separatus & liberatus.

Ossium Caries unde.

XLIX. Sic 3°. Ossium Caries eundem agnoscit Acidum spiritum nimis purum in corpore existentem; quod ex præviis sæpenumerò Doloribus intolerabilibus & à solâ aciditate deducendis liquet. Acrimonia siquidem à Lixivio Sale oborta fixior permanet in eodem loco, partemque affectam videtur urere, dum Spiritus Acidus partem à se correptam repetitis lancinationibus impetere, aut lacerare, aut perforare judicatur.

Saliva Acida.

L. Eandem Conjecturam meam confirmavit Saliva subinde tam acida reddita, ut aliorum acidorum assumptorum ad instar Dentes stupefaciat.

Unde fiat.

LI. Salivam verò in Glandulis Maxillaribus Conglomeratis præparari cùm jam sit Anatomes gnaris notissimum, Aciditas in ipsâ deprehensa sequetur vel prædictarum Glandularum, eorumve, quæ ad Ipsarum integritatem concurrunt, utpote *in quibus*; vel Materiæ unius, aut multiplicis, *ex quâ* debet parari, Vitium qualecunque.

Succus Pancreaticus quando Acidus.

LII. Unde, quoties Acida non observatur in Ore Saliva, adsunt nihilominus citra commissum aliquod in Assumptis erratum Acidi humoris in Ventriculo, vel Intestinis sævientis documenta; toties arbitror (cùm à Bile amarâ & acido adversâ id nequeat deduci) Succum Pancreaticum aciditate nimiâ peccare, atque vel ipsius Pancreatis requisitorumve in Ipso, vel Affluentis ad ipsum Sanguinis, aliorumve culpâ id accidere.

Spiritus Acidi temperatæ præparatio ubi fiat.

LIII. Ex hisce autem sic porrò sum argumentatus. Si Aciditas in Salivâ, vel, hâc integrâ, in Ventriculi, Intestinorumve contentis observata notabilis & noxia, assumptis tamen alimentis minimè acidis neutiquam adscribenda, ortum suum debeat Efficienti, Materialive Salivæ, Succive Pancreatici Causæ vitiatæ, nimiùm scilicet acidæ; fit valdè probabile, institui, absolvique naturaliter aliquam Spiritûs Acidi, sed temperati præparationem in prædictis Glandulis Maxillaribus & maximè in Pancreaticis, utpote consistentiâ firmioribus, hinc & Acido Spiritui resistere magis aptis.

Acidorum humorum materia à sanguine Arterioso.

LIV. Acidorum humorum Materiam Glandulis præbet Sanguis arteriosus; in quo partes acidas existere arguit tum ejusdem è vasis suis effusi coagulatio in grumos; tum Ossium in Aneurismate ab arterioso sanguine facta corrosio & consumptio.

Spiritus Acidus temperatur à Spiritu Volatili.

LV. *Temperatur Acidi Spiritus Acrimonia* præsertim *à Spiritu Volatili* eundem facillimè sibi unitum demulcente: Ita Vini Spiritus cum Salis Spiritu cohobatus eundem sic lenit, ut dulcis tunc vocetur Artificibus.

Ut & à Pinguibus.

LVI. *Temperatur* eadem *Spiritûs acidi Acrimonia à Pinguibus* omnibus, sed difficiliùs, nisi propter admistum pinguedini salem lixivium, cum Ipso coëuntibus.

Spiritus Acidus & Volatilis, Sal lixivium & Oleum quomodo jungantur.

LVII. Quemadmodum enim nullo negotio penitissimè junguntur Spiritus Acidus & Volatilis, atque Lixivio Sali facilè admiscetur Oleum; ita è contrà difficiliùs combinantur spiritus Volatilis & Sal Lixivium, omniumque difficillimè Spiritus Acidus & Oleum.

Et quidem in Glandulis Conglobatis. In Pancreate. In Glandulis Maxillaribus.

LVIII. Unde, si quid valeo hariolari, In Glandulis Conglobatis uniuntur Spiritus Volatilis & Acidus, quod ex Lymphâ constat liquidissimâ; in Pancreate verò Spiritus Acidus & Oleum, quod ex Pituitâ Intestinorum patet Viscidiore; in Maxillaribus denique Glandulis cum utroque Spiritu Acido & Volatili Oleum,

leum, quod testatur Saliva consistentiâ inter Lympham & Pituitam media.

Lympha, Saliva & Pituita ex quibus constent.

LIX. Plura in singulis nominatis Liquoribus Lymphâ, Salivâ, & Pituitâ concurrere novi, sed prædicta in iisdem præ cæteris abundare autumo.

Unde Tumores Strumosi, Gravedo, Sternutatio, Tussis, &c.

LX. Hanc meam de Lymphæ ex combinato utroque Spiritu origine Conjecturam confirmant insuper. Affectus varii Conglobatis Glandulis familiares, aut ex vitiatâ Ipsarum dispositione pendentes. Tales sunt ab humoribus tenacibus, gypseamque consistentiam adipiscentibus, & ab acido præsertim Spiritu pendentibus, & in ipsis coacervari solitis orti Tumores Strumosi. Tales sunt malè affectarum Glandularum Conglobatarum comites Affectus, Gravedo, sive Coryza, ut & Sternutatio, vel Tussis, &c. ab acido spiritu minùs temperato orti; quemadmodum id per conjunctam humoribus excretis vel acidam, vel acido-salsam liquet acrimoniam.

Lymphæ materia copiosior & parcior unde.

LXI. *Lymphæ* autem *Glandulosæ Materiam copiosiorem* peto à *Spiritu Volatili*, hoc est, *Animali*; *parciorem* verò à *Spiritu Acido*: ex quâ miscellâ deducendus erit ejusdem Lymphæ *Usus* verus.

Lymphæ Usus.

LXII. Hunc ut, quantum Ego saltem probabili Conjecturâ possum assequi, absque ambagibus proponam. Censeo 1°. *Lympham*, quatenus maximâ sui parte ex *Animali* constat *Spiritu*, *prævenire* suo in Venas reditu *nimiam Ipsius consumptionem*; atque idcircò planè providè ipsam reddi Sanguini à Cerebro, Cerebelloque, ubi partem maximè spirituosam reliquit copiosam, refluenti.

1°. Impedire nimiam animalium Spirituum consumptionem.

LXIII. Censeo 2°. *Lympham*, quatenus *Spiritûs Acidi* aliquid habet admistum, eatenus Sanguinem ad Cor Descendentem disponere, ut ad Sanguinis Ascendentis & Bile in Hepate impraegnati concursum in Cordis Auriculâ Dextrâ, Ventriculoque Dextro contingentem contingat, *ubi temperata sunt omnia, lenia, blanda & Naturæ amica; ubi verò vitiata sunt quædam, vel omnia, minor, majorve, aut quovis alio modo Naturæ inimica & noxia Effervescentia.*

2°. Effervescentiam sanguinis in Corde dirigere.

LXIV. Atque sic candidè Conjecturas meas dubias æquè ac Opiniones magis probabiles visas omnibus communico, illud iterum & unicè optans, ut quotquot eandem materiam suscipient tractandam minùs soliciti sint de alienarum Sententiarum eversione, quàm de suarum statuminatione ac corroboratione: Cùm enim uniuscujusque rei una sit duntaxat Veritas, utique Ipsam qui habet, omnem habet; unde qui se Ipsam habere probaverit, eo ipso, ut aliorum omnium secùs sentientium Opiniones sponte ruant, effecerit.

DISPUTATIONUM MEDICARUM IX.

Et

De Febribus Prima.

A nullius Scriptoris Dictatura & placitis Ars Medica deducenda.

I. POstquam non desunt, qui Authorem aliquem Antiquum aut Neotericum pro Dictatore venditant in Scientiâ Physicâ & Arte Medicâ condendâ; quin, ut tacitè Dictaturam illam in se derivent, Tyronibus, cæterisque Disciplinarum rudibus Laudatum Authorem à Se solis plenè intelligi atque explicari posse Auditoribus suis inculcant, & incautis persuadere conantur: Ne Juventuti rerum adhuc imperitæ fucus fiat, sciendum, *Per solam Experientiam omnibus patentem comparatum, determinatumque omni ævo, quicquid hactenus boni, certique habemus in Medicinâ*, (quod de Naturalium rerum scientiâ itidem probare, si hîc locus esset, non foret difficile:) Neutram proinde ab ullius quantivis etiam Hominis arbitrio pendere concludimus, ac idcircò, Nihil æquè ridiculum, imò Disciplinarum Cultoribus noxium excogitari posse statuimus, quàm si ab ullius Prisci aut Recentioris Scriptoris Dictaturâ & Placitis Artem Medicam deducendam quis asseveret, atque sic ab ulteriori Veritatis in multis adhucdum latitantis investigatione pusillanimos deterreat, vel malitiosè abstrahat.

Febris naturam per Experientiam investigat Auctor.

II. Spretis proinde affectatæ in Medicinâ Dictaturæ monstris, non dubitabimus per Experientiam, Veterum in primâ utilissimæ Mortalibus Artis constitutione Magistram, progredi in Affectûs, præ cæteris omnibus Homini & familiaris, & molestissimi, & ob multifarium gravium Authorum de Ipsius Naturâ, Causis veris & Curatione dissensum admodum intricati, *Febris* puta, enucleatione.

Auctoris de Febribus sen-

III. Sed nec verebimur nostram de *Febribus* sententiam, utpote ex ipsâ praxi petitam, licet

tentia à communibus Opinionibus discrepans.

licet à tritis, creditisque passim Opinionibus in multis discrepantem, atque imprimis à quorundam Theoreticorum Doctorum Decretis plurimùm recedentem, publico omnium subjicere examini, atque inimica æquè ac amica de Ipsâ experiri quorumvis Judicia.

IV. Subsecuturæ autem de Febrium Essentiâ Disquisitioni præmittemus, & fundamenti loco habebimus id, in quo, si non omnes, plerique saltem conveniunt Medici, non tam nomine tenus, quàm reverà & opere ipso Practici.

Pathognomonicum Febris signum.

V. Quærenti namque, Quodnam sit *Pathognomonicum*, adeóque *Febri Omni, Soli, ac Semper conveniens*, atque à Medicis apud Ægros observari solitum *Signum*, idque aut simplex, aut complexum? Respondebunt in Ægrotorum examine accurato exercitati, ac proinde non tam ex libris suis, quàm ex praxi suâ loquentes Medici ad unum omnes, Signum illud esse *Pulsum præter naturam Frequentiorem*; quippe quo præsente adesse, absente autem Febrem abesse pronuntiant cuncti.

Pulsus frequentior triplex.

VI. *Pulsum* dico *præter naturam Frequentiorem*, cùm insuper observetur & *Naturalis* & *Non-naturalis Pulsus Frequentior*.

Naturalis Pulsus frequentior quis.

VII. *Naturalem* voco *Pulsum Frequentiorem*, qualem à Naturâ, hoc est, à naturali & peculiari corporis sui constitutione, si cum aliis conferantur, habent aliqui, etiam Sani.

Non-naturalis Pulsus frequentior quis.

VIII. Per *Non-naturalem Pulsum Frequentiorem* intelligo istum, qui propter aliquod in rebus Non-naturalibus dictis patratum erratum à naturali descîscit, atque ipso Frequentior ad tempus existit, absque tamen ullâ notabili tunc simul apparente in corpore molestiâ, Functionisve læsione. Sic ad Aëris æstum auctum, Corporis motum vehementiorem, Iram, Vigilias protractas, quò & nimiam Meditationem refero, Vini generosi potum largiorem &c. non rarò Pulsus excitatur solito Frequentior: Qui, quoties sublatis, sedatisve Caussis enumeratis ad pristinum redit statum & raritatem consuetam, nec alienam corpori affert aut post se relinquit noxam, non incommodè *Non-naturalis* nomine videtur indigitari.

Pulsus præter naturam frequentior quis.

IX. *Pulsus* verò *præter naturam Frequentior* mihi censetur, qui ab errore quidem externo in memoratarum rerum Non-naturalium abusu commisso semper forsan ortus conjunctam vel mox subsequentem habet notabilem Corporis molestiam, doloremve, atque adeò Functionis alicujus ad Vitæ Naturalis beatitudinem requisitæ labefactationem.

Eundem esse Febris signum Pathognomonicum.

X. Præter quem Pulsum præter naturam Frequentiorem, cùm aliud Signum hactenus observatum sit & manifestatum nullum, quod Febri Omni, Soli, ac Semper competat & adsit, concludimus meritò id solum & unicum habendum pro Signo Febris Pathognomonico.

Calorem auctum non esse Febris signum Pathognomonicum.

XI. Enimverò, quamvis plerisque Febribus comes sit *Universi Corporis Calor auctus* (in quo à Corde quaquaversùm cum Sanguine propulso Febris Essentiam plerosque quærere aut ponere non ignoramus;) quoniam tamen is nec Omni, nec Soli, nec Semper competit Febri; eundem pro inseparabili & Pathognomico Ipsius Signo neutiquam putamus habendum.

Quia Soli Febri non competit.

XII. Nam 1°. *Non Soli Febri* competit *Calor in universo Corpore auctus*, cùm non rarò in Maniacis, aliisque nullo modo Febrientibus deprehendatur Calor naturali auctior.

Nec etiam omni Febri conjungitur.

XIII. Sed *nec* 2°. *Omni Febri* conjungitur *Calor Auctus*; cùm nonnunquam occurrant & Suo, & Adstantium, & Ipsorum Medicorum calculo Febricitantes, quales hîc etiam in Nosocomio habuimus & examinandos stitimus Medicinæ Studiosis, in quibus nunquam, ne quidem per aliquot septimanas, imò menses, observatus est in ullâ corporis parte, nedum universo corpore, auctus Calor vel ab Ipsis Ægris, vel à Nobis, aliisque Medicis, vel à cæteris Adstantibus; sed contrà Frigus perseverans, Ægrisque valdè molestum, & Adstantibus omni tempore manifestum.

XIV. Nec obstat, quòd aliquis ex præjudicio contra proprium (si quo vigebat) aliorumque, ac imprimis Ægrotantium Sensum absurdè urserit, nec tamen probare potuerit, Calorem fuisse nihilominus in Ægrotorum, utpote Febricitantium, Corde tunc auctum; quod ipsum confutavit Experientia; pejus enim habuerunt semper Ægri ab assumptis medicamentis Refrigerantibus, meliùs verò à Calefacientibus, tum Spirituosis, tum Oleosis aromaticis.

Nec semper adest.

XV. Quin *nec* 3. *Febribus Semper comes adest Calor*; cùm circa Intermittentium initia plerumque affligat Ægros Frigus, idque non raro ad horas plures durans, & tam grave, ut in ipso solo Vulgus totam Febrim constituat Intermittentem, à dicto Frigore in Germaniâ denominatam, nec plerumque subsequentem valdè curet Calorem, utpote non semper æquè ac Frigus molestum, aut tandiu permanentem; idque contra erroneam quorundam Opinionem, qui ex præjudicio suo fingunt, & credulis inculcant, non tantùm aliquando, verùm semper quadruplo diutiùs infestari Febrientes

Non semper quadruplo diutius infestari Febrientes à Calore, quam à Frigore.

à Calore, quàm à Frigore. Falsi tamen Ipsos arguit Experientia quotidiana, uti sæpenumerò ad fucum omnem tollendum & Juventutem à falsis præjudiciis liberandam, vel adversùs ipsa muniendam ex ingenuâ & simplici Ægrotorum narratione & propriâ singulorum Medicinæ Tyronum, quibus libebat, observatione contrarium evicimus in Nosocomio Academico.

Ad Febrium cognitionem Pulsûs præter naturam frequentioris causæ inquirendæ.

XVI. Postquam igitur ex supradictis Unicuique Sensibus suis externis sanè utenti constare potest, non Calorem in Corporis partibus interioribus, exterioribùsve auctiorem observatum, sed Pulsum præter naturam Frequentiorem, Signum esse Febris omnis Pathognomonicum & Demonstrativum; quò vera Febrium omnium essentia, hinc & Differentiæ, faciliùs eliciantur & manifestentur, in Prædicti Pulsûs Causas veras sedulò inquirendum nemo non videt. Ut autem exactiùs, pressiùs, distinctiùsque nostra procedat investigatio, *Pulsûs Naturalis* partes, earundemque Causas adæquatas priùs venabimur.

Pulsus quid.

XVII. Enimverò per *Pulsum* intelligimus *geminum Cordis Ventriculorum & Arteriarum Motum, Dilatatione sive Expansione, ac reciprocâ Contractione sive Constrictione constantem*: De quo cùm apud omnes convenire putem, non est, quòd in illo probando, explicandove aliquid temporis teramus.

Controversia de Pulsu inter Harvejum & Cartesium.

XVIII. Occurrit tamen mox in limine Difficultas & Controversia nobilis, eaque non contemnenda, postquam duo præclara hujus ævi Lumina, *Gulielmum Harvejum Anglum*, ac *Renatum Cartesium Gallum* exercuit; nec prætereunda, quin potiùs solvenda, diluendaque, postquam ad Verarum Cujusvis Pulsûs Causarum inventionem, ac Medicinam ex arte faciendam lucem est allatura insignem.

Harveji Sententia.

XIX. Docuit autem *Harvejus*, Medicorum, utpote Sensilium Philosophorum, sequutus morem ac Sensuum externorum testimonium, *Arterias Dilatari, quando Cordis contrahuntur Ventriculi!* & vice versâ, *Contrahi* easdem *Arterias, quando Dilatantur Cordis Ventriculi*.

Cartesii Sententia.

XX. *Cartesius* verò, Mechanicæ suæ legibus, quàm Sensibus suis externis magis fidens, suspicatus est & opinatus, *Dilatari simul, & Contrahi simul Cordis Ventriculos & Arterias.*

Sententia Auctoris qui Harvejo assentitur.

XXI. *Ego*, qui in rebus sensilibus, ac proinde Sensu externo duntaxat dignoscendis, dijudicandisque minimè puto Sensibus diffidendum, verùm (quod ad Experientiam ritè faciendam semper requiritur) post adhibitam omnem cautelam necessariam Ipsis omninò censeo fidendum; quoniam institutâ ad Veritatem hanc nudam cognoscendam, ipsamque ab omni fuco vindicandam, in brutorum vivorum sectionibus observatione multiplici perpetuò Veracem comperi *Harvejum*, etiam nunc in Ipsius persto Sententiâ.

Probata Visu & Tactu.

XXII. Binos autem fideles, ac omni exceptione majores hujus Veritatis profero Testes, *Visum* & *Tactum*.

Dilatari Arterias, in Cordis contractione & effundi Sanguinem è Corde.

XXIII. *Visûs* namque constanti testimonio constat 1°. Dilatari, Pulsareque Arterias, quoties Contrahuntur & Coarctantur Cordis Ventriculi. 2°. Effundi è Cordis Ventriculis Sanguinem in eorundem Contractione.

XXIV. Cùm autem ab effuso è Cordis Ventriculis in Arterias Sanguine Ipsas Dilatari nobiscum sentiat *Cartesius*, nolens volens accessisset nobis, si debitam suis Sensibus tribuisset fidem, si suum duntaxat suæ indulsisset Mechanicæ: quæ præterea, si rectè consideretur, stare potest ac constare cum nostrâ Sententiâ, uti ex sequentibus patebit.

XXV. *Tactûs* autem testimonio liquet in Cordis Ventriculos circa mucronem dissectos immissum digitum sensibiliter comprimi, Sanguinem simul effundi, quoties Contrahuntur prædicti Ventriculi; concurrente tunc simul Arteriarum Dilatatione per admotam Ipsis manum itidem Tactu dignoscibili.

XXVI. Sensuum ergo binorum, *Visûs & Tactûs* amplissimo testimonio, quemadmodum Mihi, Aliisque quàm plurimis, sic & Cuivis Veritatem unicè sectanti & à præjudiciis libero experimentum simile facturo liquidò poterit constare, *Dilatari Arterias, quando*, imò uti mox ostendetur, *quoniam Contrahuntur Cordis Ventriculi*; quod erat probandum.

Omnis Veritas in Medicinâ & Physicâ ab Experientiâ.

XXVII. Quid obstat autem, quò minùs hâc occasione datâ Omnes Medicinæ Studiosos fideliter ac seriò de aureâ, & maximi in Arte Medicâ, quin & Physicâ Scientiâ momenti, ac semper & ubique observandâ Regulâ informemus? *Nihil* scilicet *in Medicinâ vel Naturalium rerum Cognitione admittendum pro Vero, nisi quod Verum esse ostenderit, aut confirmârit per Sensus externos Experientia.*

XXVIII. Quicquid enim Ingenium etiam subtilissimum & sagacissimum excogitare potest humanæ Menti maximè probabile atque plausibile, id omne, Artem Medicam si spectet, tantisper Falsi suspectum esse Prudentibus debet, donec id ipsum Verum esse, hoc est, tale, quale fingitur, in rebus ipsis actu observari manifestârit Veritatis Magistra Experientia.

 XXIX. Ab-

XXIX. Absit autem, ut inter legitimos Medicorum Filios aliquis reperiatur tam socors, cui (repugnante licet cum Ægrotorum nonnunquam damno Experientiâ) suis, alienisve adhærere lubeat figmentis ac Chimæris, quoniam malè sanæ placuerunt Menti, aliquando & sæpenumerò serò cum Medeâ exclamaturæ,

——— *Video meliora proboque;*
Deteriora sequor.

XXX. Sed ad rem. Sublatâ difficultate superiori, proximum est, ut memoratorum *Motuum quatuor ad Pulsûs integritatem concurrentium Causæ veræ* ostendantur & adstruantur. Ut autem à *Cordis Ventriculorum Dilatatione*, sive expansione faciamus initium, non possumus Veterum ac Recentiorum plerorumque silentio præterire Opinionem, quâ *Cordi Facultas* quædam tribuitur, *quæ Ventriculos ejus dilatet, quò impleantur.*

Nullam esse facultatem Pulsificam.

XXXI. Verùm enim verò, cùm ab Iisdem nulla demonstrentur Instrumenta, quorum ope, nullus explicetur Modus, quo velint perfici hanc Ventriculorum Cordis à Facultate Pulsificâ Dilatationem; factum est, ut Viri ad libertatem nati & uni Veritati addicti in dubium vocarint hanc decantatam plurimorum facultatem, censuerintque licere sibi negare impunè, quod gratis esset affirmatum à tam multis, probatum verò hactenus à nemine.

Nulla facultatis Pulsificæ esse Instrumenta.

XXXII. Quinimo Experientiam in auxilium hîc advocantes nonnulli, ut latentem adhuc manifestarent Veritatem, omnia, quæ circa Cordis Ventriculorum Dilatationem contingunt, accuratiùs & distinctiùs observarunt, eademque solo Sensuum externorum testimonio uti dignoverunt & compererunt, sic ab aliis quoque dignoscenda & determinanda existimarunt.

Dilatatio Cordis sensibus detecta.

XXXIII. Horum Ego etiam vestigia premens, observavi 1°. Contrahi & coarctari adnatas utrique Cordis Ventriculo Auriculas priusquàm Dilatentur, expandanturque Ipsi Cordis Ventriculi. 2°. Propelli Auricularum dictâ Contractione Sanguinem in Cordis Ventriculos. 3°. Sanguinem in Cordis Ventriculos propulsum mox ibidem magis, magisque Incalescere atque Rarefieri.

Ejusdem ratio & modus.

XXXIV. Unde partim à Sanguinis in Ventriculos propulsi copiâ, partim ab ejusdem incensi & rarefacti tumore distendi, expandi & dilatari Cordis Ventriculos concludimus.

XXXV. Conclusionem hanc nostram tritâ & passim obviâ confirmamus Experientiâ, quâ cuivis potest constare Liquores quosvis, viscidiores imprimis, quoties ad Ignem incalescunt, toties simul turgere, atque rarefactos ampliorem, quàm priùs locum, quo contineantur, requirere, ac idcircò continuato fervore tandem quà data porta ruere atque erumpere, sibique non rarò viam vi parare.

Liquores ab Igne rarefieri.

XXXVI. Similem Sanguini mutationem in Cordis Ventriculis obvenire posse nemo dubitabit, cui per Experientiam perspicua est Sanguinis sponte grumescentis viscididitas & inflammabilitas; cui per Sensum cognitus est connatus Cordi Ignis.

Sanguinem in Corde rarefieri.

XXXVII. Quinimò similem Sanguini mutationem in Cordis Ventriculis actu obvenire nemo dubitavit, cui per Laudatam Experientiam innotuit Sanguinem in memoratis Ventriculis fieri fervidiorem, floridiorem, rapidiorem; qualem aperta promit Arteria, minùs Vena.

Et fervidiorem, floridiorem, ac rapidiorem fieri.

XXXVIII. Hujus autem Veritatis multiplices Testes produco *Visum* & *Caloris Sensum*; à quibus haurit & mutuatur Mens, quicquid de hâc re solidè cupit deductum.

Quod probatur Visu & Tactu.

XXXIX. Intruso namque in Cordis Ventriculos digito, quàm in ullâ aliâ Corporis parte major sentitur ibi Calor, individua & propria Ignis Qualitas, eaque Sensui semper manifesta, quando Ignis existit liber & in suum agens pabulum; quo compedibus ligato nullus quoque apparet Sensui Calor: quod experimentum, præter similia plura, Illos vellem observare, qui in rerum Naturalium Causas inquirunt solicitè.

In Corde major Calor, quàm in ullâ aliâ parte.

XL. *A Sanguine* ergò *in Cordis Ventriculos* ex annexis Auriculis *protruso*, *ibidemque* à Cordis Igne Innato (sed mediante Effervescentiâ perpetuatâ conservato) à Sanguine inquam, ibi *accenso & rarefacto*, utpote Causis & præsentibus, & effectui desiderato producendo sufficientibus *deducendam puto Ventriculorum Cordis Expansionem & Dilatationem*: quod erat probandum.

Dilatatio Cordis à Sanguine rarefacto.

XLI. Non minùs in *Cordis Ventriculorum Contractionis & Coarctationis*, quàm in eorundem Dilatationis *Causis veris*, *certisque* assignandis laborarunt Authores ingeniosi. Nam, ut alios nunc omittam, *Mathematicus insignis & Philosophus industrius*, jamque aliquoties citatus, *Renatus Cartesius*, Mechanicæ suæ legibus intentus *Sanguinis* in Cordis Ventriculis magis, magisque rarefacti, ac sponte in Arterias exitum quærentis *Eruptionem*, *Causam* esse *Ipsorum Collapsus censuit*.

De Cordis Contractione Opinio Cartesii.

XLII. Cui quamvis haud invitus concesserim, quod verum esse superiùs docui per Experien-

Non sufficiens.

perientiam, Sanguinem continuatâ sui rarefactione, quando ampliùs distendi nequeunt Cordis Ventriculorum parietes, tandem sponte erupturum in Arterias; non putem tamen hominem præjudiciis vacuum & ad omnia, quæ circa Cordis Ventriculorum Coarctationem occurrunt observanda, attendentem, facilè in hâc unâ acquieturum Causâ, quin potiùs aliam insuper, ac quidem validiorem agniturum & admissurum.

Et quare.

XLIII. Non sufficere namque, non tantùm ad tantam, quantam sensibus observare quivis potest, sed vel ad minimam Ventriculorum Cordis Coarctationem Sanguinis sensim ampliùs rarescentis Eruptionem vel inde patet, quòd illa duntaxat Sanguinis pars erumpat, quæ Ventriculorum ad summum expansorum cavitate ampliùs nequit contineri: reliquum autem, si nihil adsit, quod ipsum expellat, cùm ipsi continendo sufficiens sit spatium, nulla causa est, cur simul erumpat, ut hec proinde, cur concidant, collabantur & coarctentur Cordis Ventriculi.

Ratio falsitatis.

XLIV. In totum autem evertere videtur illum Cordis Ventriculorum Collapsum spontaneum Sanguis, non blandè erumpens, ast in Arterias vi effusus & protrusus: atque imprimis potens Parenchymatis Cordis è corpore vivo exsecti Contractio aliquandiu permanens, nullo tunc Sanguine, qui erumpat, præsente.

In Cordis contractione observabilia.

XLV. Quapropter ut vera Coarctationis Cordis Ventriculorum Causa innotescat, velim Omnes Veritatis Sectatores, seposito tantisper omni præjudicio, sequentia unicuique per Experientiam observabilia sedulò perpendere; & 1°. quidem Cordis Parenchyma Musculosum, & in plures quasi Musculos coctione diutinâ resolvendum. 2°. Idem Cordis Parenchyma in Ventriculorum Coarctatione non laxius, quod in Collapsu fieri deberet, ast firmius & durius, qualis Musculorum contractorum apparet substantia. 3°. Mucronis in Ventriculorum Coarctatione versùs Basin accessum; cujus contrarium in Collapsu deberet contingere. 4°. Dissecto circa mucronem Corde, Digiti in Ventriculum intrusi in Ventriculorum Coarctatione notabilem Compressionem. 5°. Sanguinis ex prædicto vulnere in Ventriculorum Coarctatione, non blandam, sed fortem Expressionem & Effusionem. 6°. Cordis & Arteriarum Pulsum, non tantùm ad omnes, etiam leviores, Animi Affectus alteratum, sed & pro Voluntatis imperio mutabilem. 7°. Denique Vehementem Cordis in sui Palpitatione Quassationem, non tantùm Visu & Tactu, verùm Auditu quoque in remotiore licet loco observabilem, & Costas subinde perfringentem.

Motus Animalis in Cordis contractione.

XLVI. Hæc & similia in Cordis Ventriculorum Coarctatione observabilia si quis Mente sanâ expenderit, non putem Ipsum tantos, tamque mirabiles Motus à solâ Sanguinis rarescentis Eruptione ampliùs deducturum, quin potiùs illos proprio in Cordis parenchymate constituendo *Motui*, eique *Animali* mecum attributurum; à quo omnium allegatarum Mutationum ratio facilè poterit deduci, atque explicari.

Coarctatio Ventriculorum à Parenchymatis contractione.

XLVII. Mihi ergò *Coarctatio Ventriculorum Cordis à Contractione Parenchymatis Ipsius animali ortum ducere videtur*, modo planè eodem, quo & cæteri moventur totius Corporis Musculi; nisi quòd in Cordis motu, ob continuam à rarefacto & Cordis parietes explicante Sanguine factam irritationem, continua itidem sive alternans & reciproca instituitur ejusdem Contractio: quod similiter in aliis quoque Musculis contingere quotidiana docet Experientia, nì à Voluntate firmiore subinde contra irritationes externas opponatur motus contrarius: quod non æquè facilè fieri potest, ubi Causa interna existit gravis.

Musculos omnes ad sui vergere contractionem.

XLVIII. Adde quòd reverà Musculi omnes continuò ad sui vergant Contractionem; nec illa, nisi ab opposito, id est, partem in contrarium situm movente & itidem perpetuò Contracto impediantur Musculo. Sic Musculi brachium flectentes continuò moventur à Spiritibus Animalibus & Contrahuntur, ipsorumque Contractionem sequitur Brachii Flexio; nì à Musculis oppositis potentiùs agentibus extendatur idem Brachium, aut ab utrisque æqualiter agentibus servetur ipsum in æquilibrio & quodam rigore: quo simul impeditur flectentium Musculorum operatio & plena Contractio.

Oris Tortura quomodo fiat.

XLIX. Hoc effatum meum si cui videatur paradoxon, aut minùs vero simile, jubebo Ipsum Experientiam consulere, atque ad partis alicujus, Oris puta, ex oppositi Musculi paralysi ortam Torturam attendere. Fit enim illa ob Musculi sani naturalem & continuam Contractionem; quæ cùm ab opposito Musculo paralytico non impediatur, nec cohibeatur, videtur Convelli Musculus sanus.

Modus contractionis Cordis.

L. Pari ratione Cordis Musculi oppositis destituti continuò manerent Contracti, nì à Sanguine in Ipsius Ventriculos propulso, & ibidem ab interno Igne rarefacto expanderetur Ipsius parenchyma: quæ Ventriculorum expansio

pansio postquam eousque progressa est, ut incommoda sit Sentientibus Cordis partibus, excitatur Facultas ejusdem Animalis, quæ Spirituum Animalium ope insurgit, & Musculosum Cordis parenchyma Contrahit: hoc dum fit, Coarctatur simul Ventriculorum Ipsius Cavitas, & in Arterias expellitur contentus, rarefactusque in Ipsis Sanguis; quod erat probandum.

LI. Atque hanc putamus Veram Contractionis Cordis, Coarctationisque Ipsius Ventriculorum Causam, Mechanicæ legibus convenientissimam.

Arteriarum Dilatatio quomodo fiat.

LII. Quemadmodum autem Cordis Ventriculorum Expansionem à Sanguine ex Auriculis in Ipsos delato, hinc ab Interno Cordis Igne magis, magisque rarefacto deduximus; sic *Arteriarum Dilatationem Sanguini eidem in continuatâ sui rarefactione sponte Erupturo; ob excitatam verò ab Ipso validam Cordis Contractionem, Ventriculorumque Ipsius Contractionem in arterias vi Propulso adscribimus.*

Arterias non Impleri sanguine quia Dilatantur.

LIII. Frustrà namque censent aliqui *Impleri sanguine Arterias, quia Dilatantur*; postquam desunt perficiendæ illi Dilatationi necessaria Instrumenta.

Sed Dilatari, quia Implentur.

LIV. *Dilatantur* verò reverà *Arteriæ, quia Implentur*; adsunt enim præstò jam enumerata ad Impletionem illam absolvendam requisita omnia; uti hæc manifesta fient unicuique in Brutorum viventium sectionibus Experientiam sedulò consulenti.

Arterias Contrahi non ob sanguinem erumpentem.

LV. In Arteriarum Sanguine turgentium Contractionis Causis veris adinveniendis, confirmandisque major nos urget Difficultas: neque enim hîc fingere licet Sanguinem ex Arteriis, uti è Cordis Ventriculis, sponte erumpentem illarum Coarctationi ansam præbere: Sed

Nec ob Animalem motum.

nec Arteriis Animalem Motum, qualem Cordi adscripsimus, cùm musculosa non sit Earum substantia, tribuere licet.

Sed naturalem per fibras; & quidem peristalticum.

LVI. *Naturalem* tamen *Motum*, per *Fibras* Ipsarum *transversas* & annulares perficiendum, *Arteriis concedere* nil vetat: Naturalem, inquam, qualem in Intestinis Motu peristaltico manifestè ob grandius Ipsorum corpus constrictis observamus.

Qui à Spiritibus Animalibus peragitur.

LVII. Utrumque autem hunc *Intestinorum & Arteriarum*, & aliàs omnem *in Vasorum Constrictione* fieri solitum *Naturalem Motum*, non minùs, quàm Animalem, *à Spiritibus Animalibus Fibras Ipsorum replentibus deducendum* suspicor & tantùm non opinor.

Nervos in Arterias passim implantari.

LVIII. Implantantur autem passim in Arterias Nervi, desideratos illos spiritus ad ipsas deferentes; uti unumquemque id docere poterit Autopsia Anatomica.

COROLLARIA.

Indicans quid in Medicina.

1. *Quicquid Medico Ægros ritè curaturo agenda monstrat & indicat, id omne usitato* Indicantis *nomine venit apud rerum & operum, quàm verborum & captiuncularum magis accuratos observatores Practicos; quorum ore teritur solemne, utile ac verissimum Præceptum,* A Juvantibus & Nocentibus sumi potissimam in faciendâ Medicinâ Indicationem; *quam dum insulsè rident, aut imprudenter negligunt quidam scioli, destruunt non rarò Ægros, ad quos sanandos erant vocati.*

A Juvantibus & Nocentibus potissima Indicatio.

Purgantia non esse Venena.

2. *Quisquis pro Venenis habet, atque diffamat Purgantia Medicamenta, is quid Venenum, quid Purgans sit, planè ignorat.*

Ex unâ re omnis generis Medicamenta.

3. *Ex quâlibet Plantâ,* Vite *puta; quin ex solo ejus Fructu,* Uvâ *recenti, vel passâ; aut expresso è fructu Liquore,* Musto; *aut secretâ per Fermentationem puriore ejus parte* Vino; *aut subsidentibus duntaxat ejusdem Vini* Fœcibus; *aut accrescente tantùm Vasorum parietibus Recremento salino,* Tartari *nomine vulgò noto; Arte possunt, & unius quidem Ignis ope omnis generis parari Medicamenta, & alia: quippe*

Ex Omnibus Omnia.

DIS-

DISPUTATIONUM MEDICARUM X.

Et

De Febribus Altera.

Hominis cognitio Medico necessaria.

I. QUisquis Artem Medicam, sed solidam, constituere cogitat, is ex Quibus, Qualibusque constet Homo ante omnia cognoscere satagat, quò Functionum ejus omnium tam integrarum, quàm labefactatarum naturam & Causas veras ingeniosè erutas judiciosè queat explicare, ac consequenter Valetudinem, quoad fieri potest, optimam ipsi præstandi Methodum, eamque exactam elicere, atque uti ore, sic & opere ipso demonstrare.

Ad istam cognitionem quænam requirantur.

II. Cognitionem illam longè, latéque diffusam adipiscetur faciliùs, & fortè tantùm, qui tergemino *Experimentorum Anatomicorum, Practicorum & Chymicorum* cumulo abundè instructus accedat ad opus tam laudabile, quippe etiam nunc necessarium.

Veterum Medicina non perfecta.

III. Asserunt quidem, nec diffitemur, multi, evicit verò hactenus nemo, perfectam reliquisse nobis Veteres Medicinam, quod ubi à quovis præstitum comperiemus, mox sine tergiversatione pedibus ibimus in ipsorum sententiam.

Medicina hactenus imperfecta.

IV. Interim, quoniam Artis Medicæ, qualecunque habemus à diversis constructum & adornatum diversimodè, ædificium arbitramur cum nonnullis egregiis & cordatis Medicis esse in multis imperfectum, & in non paucis ruinosum, optamus plures arte præstantes, peritosque Viros manum medicam Medicinæ seriò admovere, atque præjudiciis omnibus semper noxiis valedicentes collatis operis uni veritati ac publico mortalium bono ardenter studere, quò tandem aliquando ad optatum, sperabile saltem manifestæ perfectionis fastigium perducatur Artium nobilissima, generique humano tam utilis, quàm necessaria Medicina.

Corpus humanum patefacit Anatomia.

V. Corporis certè humani Continentis partes multifarias, singularumque affabrè concinnatam structuram & cum aliis communionem atque communicationem; quin & Contenta multiplicia, eorundemque Qualitates varias patefaciunt *Experimenta Anatomica*, per autopsian imprimis frequentem, cogitatamque comparanda.

Ejus Affectiones observat Praxis Medica.

VI. Affectiones verò ex Naturalium rerum quarumvis usu vel abusu homini tam sano, quàm ægro accidere solitæ observantur tantùm accuratè in praxi medicâ, Medicisque ad omnia, quæ ipsis praxin exercentibus occurrunt, attentis innotescunt luculenter per *Experimenta* verè *Practica*.

Naturalium rerum vires & Actiones manifestat Chymia.

VII. Cunctarum denique Naturalium rerum ad Alterationem facientes vires, & agendi, patiendique modi, atque adeò sensiles Mutationum naturalium omnium & singularum Causæ clarissimè manifestantur per *Chymica Experimenta*, utpote circa merè naturales, artificio licet institutas, rerum naturalium mutationes occupata.

Ex his tribus Febrium natura indaganda.

VIII. Hauriemus proinde ex laudato triplici hoc Experimentorum Medicorum fonte vivo, quidquid ad multùm intricatam Febrium naturam extricandam proferemus in medium.

IX. In primâ quidem nostrâ de Febribus Disquisitione docuimus 1°. Pathognomonicum Febris omnis Signum esse Pulsum præter naturam Frequentiorem. 2°. Pulsum complecti tum Cordis Ventriculorum, tum Arteriarum Dilatationem ac Coarctationem. 3°. Cordis Ventriculorum Expansionem deberi Sanguini tum ob sui copiam, tum maximè ob sui rarefactionem parietes ipsorum explicanti. 4°. Eorundem Coarctationem acceptam ferendam Spiritibus Animalibus musculosum Cordis parenchyma contrahentibus. 5°. Arteriarum Dilatationem esse à Sanguine per Cordis contractionem in ipsas propulso. 6°. Earundem Constrictionem fieri à Spiritibus Animalibus fibras ipsarum annulares implentibus, sicque cavitatem ipsarum coarctantibus.

Sanguinis in Corde Rarefactio.

X. Quoniam verò Sanguinis in dextro Cordis Ventriculo contingentem Rarefactionem ibi & in Disput. VII. de Respirat. thes. LIV. & seqq. paucis tantùm attigimus verbis, operæ pretium nos facturos arbitramur, si clariùs & distinctiùs cogitationes nostras de illâ ulteriores hîc explicemus & pro virili parte adstruamus; postquam pleraque ad Febrium essentiam explanandam requisita ex ritè soluto hoc arduo, duro, dubioque nodo ferè sponte fluxura confidimus.

XI. Ab

Ignem, qui in Corde est, sanguinem rarefacere.

XI. *Ab Igne* igitur, & à solo quidem Igne, quando manifesta est Sensui Effectûs sensilis Causa, *rarefieri liquores, viscidos* præsertim, testatur passim Experientia. Ignem verò in Corde nostro, quàm in ullâ corporis parte aliâ, magis vigere ac dominari arguit exuberantior ibidem Calor Sensui patens. *Igni* proinde meritò *tribui notabilem Sanguini in Corde accidentem rarefactionem* etiam nunc concludimus.

Ignis Vitalis origo & sustentatio.

XII. Quamvis autem concessuri sint forsan plerique adscribendam Igni Rarefactionem Sanguini in Cordis ventriculis contingentem, non conveniet tamen facilè inter Viros etiam primarios, (quippe diversis circa rerum naturalium principia & affectiones fundamentis & dogmatibus imbutos) de *verâ* nativi Calidi, hoc est, *Ignis nostri Vitalis* & quasi Vestalis, utpote à primo generationis exordio ad mortem usque in Corde accensi, permanentis, conservatique, *origine ac sustentatione.*

Veritas non Auctoritate sed ratione probanda.

XIII. Utique, ubi veritas in re dubiâ investigatur unicè, non sufficit probationis loco aliquem magni nominis & existimationis antiquum aut recentiorem allegare Scriptorem, ipsiusque duntaxat in medium proferre placitum; quod apud Viros graves ac seriò philosophantes ridiculum est, ne dicam puerile: verùm producenda sunt simul argumenta effatum illud sufficienter demonstrantia, sive illa ab ipsis Authoribus, sive ab ipsorum Sectatoribus excogitata sint ac inventa.

Multa de Calido innato & Humido primigenio dici.

XIV. Novi equidem & multa, & grandia dici vulgò de *Calido innato*, & ejus pabulo, *Humido primigenio*, quæ optarem quoque ab aliquo clarè ac distinctè per Experientiam indubitatam vel Rationes solidas demonstrari atque probari; hocque ut tentent, ac præstent, rogo & obtestor cunctos de injuriâ Veteribus aut Recentioribus quoque factâ & illatâ, quoties in dubium revocantur illorum decreta, cum iracundiâ & stomachatione toties conquerentes.

De iis Autoris sententia.

XV. Ego interim (qui facilè patior unumquemque suo abundare sensu, dummodò sine calumniâ liceat mihi animi mei sensa in commune bonum ad Veritatis stateram libranda, & probanda exponere) quid secundum memorata tria Experimentorum genera de Vitalis in Corde Ignis exortu post longum, molestum & anxium examen mihi tandem visum sit maximè probabile, veritatis eruendæ causâ candidè proponam & aperiam; quin & rigido, accuratoque omnium, peritorum præsertim & candidorum examini ac censuræ lubens subjiciam.

XVI. Considerans ergò nec 1°. *lucentem*, sicque visui patentem observari in Corde vivis exsecto *Ignem*, hoc est, *Flammam*; contradictio enim est in adjuncto dicere Flammam non lucentem; nam per solam lucem distinguitur à Fumo Flamma; qui dum accenditur, ideóque lucere incipit, flammam dicitur concipere; imò in flammam abire: nec 2°. aliquid *Ellychnio* analogum ibidem occurrere, cui affixus dicatur, vel fingatur accensus in Corde Ignis; nec 3°. quid *Oleosum & pingue* à Sanguine diversum ibidem patere aut contineri, in quo, tanquam in pabulo subsistere, aut ab ipso sustentari asseratur conservatus mirabiliter in eodem Corde Ignis: verùm 4°. *Sanguinem* duntaxat oculis subjici, & quidem nunc in dextrum Cordis ventriculum impulsum, nunc paulò post maximâ sui parte iterum inde in Pulmonalem arteriam expulsum; quamvis ibidem citra manifestam Sensui causam priùs confestim & potenter incalescentem: Judicavi *auctum* inibi *affluentis Sanguinis Calorem vulgaris nostri* in Lampadis Oleo, Candelæ Sevo vel Cerâ, Ligno, Carbonibus & similibus accensi *Ignis more minimè foveri vel excitari*; verùm *deberi aut restitantibus intra dextri Cordis Ventriculi cavernulas Sanguinis reliquiis, aut ipsi Sanguini utrinque ex Venis accedenti, aut utrisque.*

In Corde non reperiri Ignem lucentem.

Nec quippiam Ellychnio analogum.

Nec quid Oleosum & pingue.

Sed Sanguinem.

Ignem Cordis more ignis vulgaris non foveri, sed sanguini deberi.

XVII. Solis remanentis in Cordis Ventriculo dextro Sanguinis reliquiis hoc incendium adscribi non posse arbitror, quia communicatæ & commixtæ appellenti Sanguini tepidiori efficient quidem ipsum, quàm priùs erat, calidiorem, neutiquam verò se æquè calidum; uti hoc infinitis unicuique obviis, & quidem simillimis potest constare experimentis. Nam liquori ferventi si affundatur similis tepens, aut frigidus, calidior quidem fiet posterior, uti aliquid de suo fervore amittet prior, adeò ut mixtura ex utroque sit futura temperamenti medii; nunquam verò ad fervidioris æstum observabitur accedere frigidior: Sanguinis verò in Cordis ventriculum dextrum affluentis atque ibidem mox magis incalescentis Calor æquat restantis calorem; aliunde proinde, quàm ex hujus admistione solâ oriundus.

Solis sanguinis reliquiis hoc incendium non adscribendum.

XVIII. Examinatis rursus accuratâ, sæpiusque iteratâ indagine Cordis cum Cavâ venâ connexione, omnibusque in Sanguine ad dextrum Cordis Ventriculum infernè ac supernè appellente contentis, visus mihi sum tandem aliqua huic negotio & difficultati elucidandis valdè convenientia observasse.

XIX. Illud enim 1°. valdè notabile arbitror, Cavam venam ita dextris Cordis Auriculæ

Sanguinem ascendentem

culæ ac Ventriculo adnatam, ut, & ipsius Venæ ibi loci carnosæ existentis, & Auriculæ prædictæ contractione simul concurrente, non tantùm admissus in Auriculam Sanguis in dextrum Cordis ventriculum propellatur, sed insuper *Ascendens Sanguis* contractionis tempore *sejungatur ac separetur in totum à Descendente*: quod in Brutorum vivorum sectione oculis aliquando patet.

Ascendenti Sanguini jungi bilem.

XX. Sed & Sanguinem utrumque diligenter considerans, præter alia quædam, de quibus inferiùs, notavi 2°. magnam esse inter utrumque admistorum ratione diversitatem. *Ascendenti* namque jungitur per Ductum Hepaticum unà cum Venæ Portæ propaginibus omnibus æquè divaricatum delata & in Hepate ipsi communicata *Bilis*; quemadmodum id pluribus argumentis nos evicisse putamus in Disput. nostrâ VI. de Bilis ac Hepatis Usu ante biennium & quod excurrit hîc habitâ; imprimis, si Additamento iteratæ ejus editioni nuper juncto adjecta experimenta nova simul considerentur.

XXI. A propositâ nostrâ sententiâ non dimovet nos ingeniosa Vasorum Bilariorum investigatio & observatio semel atque iterum in vivo Bruto à quibusdam facta, ligando Ductum Cysticum, effluente nihilominus ex cæteris Ductibus Hepaticis sectis aliquâ Bile; cùm idem experimentum aliquoties ipsi facientes observaverimus in Canibus pro laborum numero plures Ductus Bilarios Hepaticos habentibus nullum tumorem in ipsis ubicunque ligatis produci, nisi forsan subinde in Cystico inter folliculum & ligaturam: adeò ut illo experimento confirmetur potiùs, quàm infirmetur nostra sententia. Admissa enim, nec tamen vi ad Hepar propulsa Bilis refluit denuò, ac effluit per factam in Ductibus variis aperturam.

Descendenti Lympham.

XXII. *Descendenti* verò *Sanguini* admiscetur 1°. omnis undecunque properans ad Cor *Lympha*: 2°. absolutâ Alimentorum in Ventriculo Fermentatione, partisque ipsorum utilis à fœcibus alvinis in tenui intestino Secretione, *Chylus*;

Chylum.

quemadmodum hæc nos sufficienter probasse putamus in Disp. nostrâ VIII. de Lymphâ, Vasisque Lymphaticis, ante biennium itidem hîc habitâ: 3°. tempore ab Alimentorum assumptione vacuo, ex *Bile*, *Succoque Pancreatico* unà cum *Salivâ* perpetuò secundùm naturam deglutitâ & ad tenue intestinum delatâ confluentibus ac simul effervescentibus secretus, paratusque *Liquor*.

Liquorem ex Bile Succoque Pancreatico, & Salivâ compositum.

XXIII. Non est autem, cur nos vel minimùm moretur singulare D. *Ludovici de Bils*, Anatomicis omnibus, notis & ignotis, dummodò diversum à se sentientibus, nec mox sibi Thrasonicè glorianti assurgentibus insolenter (ut etiam nunc benigniùs ipsum tractemus) insurgentis de Lymphæ naturâ, ejusque, ut & Chyli motu naturali commentum, nullo, ne unico quidem, ab experientiâ evidenti, solidâve ratione petito & in medium producto argumento adstructum, vel confirmatum.

Sententia D. De Bils de Lymphæ naturâ rejicitur.

XXIV. Quapropter illo sibi relicto, ac neglecto, pergamus ad cætera Igni nostro Vitali ex præmissis fundamentis, experimentisque Anatomicis pleniùs, planiùsque expediendo, explicandoque servitura.

XXV. *Ab ipso* ergò *Sanguine*, ut pressiùs agamus & nihil prætereamus, quatenus *à singularium partium Nutritione refluit*, Incendium ejus Vitale, hinc & Rarefactionem nemo deducet facilè, qui consideraverit ipsum hactenus effœtum & Igne suo Vitali quodammodò destitutum, quò denuò accendatur, sicque vegetior addatur ad Cor redire.

Ignem Vitalem non fieri à sanguine à partibus refluo.

XXVI. Sed nec, dum *Sanguini Descendenti* pars *Seri in Renibus*, vel *Ascendenti Spirituosa volatilis in Cerebro ac Cerebello* demitur, talis utrique accidit Mutatio, unde vitale illud incendium queat expectari.

Nec à sanguine Descendente, sero, & ascendente Spiritu aliquatenus privato.

XXVII. Si *Sanguini* accedat (quod nos suspicari & tantùm non opinari docuimus suo loco) & penitiùs immisceatur in *Liene Spiritus Animalis*, aptior reddetur sic forsan ille Sanguis suscipiendo præfato incendio; quamvis ab illâ mutatione solâ frustrà quis arbitretur pendere posse tam notabilem in Corde accidentem Sanguini Caloris & Rarefactionis mutationem.

Sanguinem in Liene huic incensioni aptiorem quidem reddi: non tamen omninò aptum.

XXVIII. Idem judicium esto de qualicunque mutatione Sanguini à *Renalibus Glandulis* obveniente.

Ut & à Glandulis Renalibus.

XXIX. Majoris autem momenti & ponderis erunt, quæ à memoratis *Lymphâ*, *Chyloque Descendenti*, atque *Bile Ascendenti Sanguini* copiosè junctis, ac in Cordis dextro Ventriculo demum simul confusis possunt deduci.

Sed majorem aptitudinem recipere à Lymphâ, Chylo & Bile.

XXX. *Bilem* profectò si quis per Artem Chymicam tum distillando, tum blandè calcinando, tum ante aut postea cum variis miscendo ritè examinaverit, comperiet ipsam, quod non semel docuimus, *Lixivo Sale*, *eodemque Volatili & Oleoso* abundare: unde ad *Spiritûs Acidi* cujusvis affusionem mox plus minus effervescit, & pro Spiritûs Acidi varietate mutationes quoque subit varias.

Bilis quibus constet.

XXXI. *Lympham* quoniam nullâ cavitate con-

Lymphæ

qualitates hactenus non clarè cognitæ.

contentam, sed continuò per vasa sua satis exilia ad Cor fluentem, nullâ notabili quantitate hactenus potuimus excipere puram, ipsius idcircò Saporem (quem *subacidum* tamen aliqui se gustasse asserunt) cæterasque qualitates ita distinctè & clarè non valuimus expiscari, quemadmodum Bilis, verùm per conjecturas duntaxat & ratiocinationes magis solicitas, implicitas & impeditas: de quibus vide quoque Disp. nostræ VIII. Thes. 42. & seqq.

Sed tantum aliquatenus ex Succo Pancreatico, & Salivâ.

XXXII. In aliqualem tamen ejus notitiam nos deduxerunt 1°. *Succi Pancreatici*, ut & *Salivæ* præter naturam se habentium consideratio & examen. 2°. *Gravedo* aliique *Affectus Catharrhis* vulgò adscribi soliti, quosque nos *Lymphæ* in substantiâ suâ, sive qualitatibus ac motu vitiatæ putamus tribuendos. 3°. *Glandularum, Conglobatarum* quoque, Affectus aliqui, & imprimis *Cancer*, in quibus manifesta occurrunt Aciditatis, sed volatilis, signa ex dolorum vehementiâ & modo, atque ipsâ curâ per medicamenta volatili sale constantia consequente patentia.

Ex Gravedine, & Catarrhis, & ex Glandularum Conglobatarum Affectibus.

Bilis ubinam acorem contrahat,

XXXIII. Expendentes namque modò memoratam *Bilem* à multis Infantibus nuper natis *Æruginosam & Acidum spirantem* excerni, inquisivimus sedulò in Acoris istius ortum verum & fontem; quem frustrà quis in Vesicâ Bilariâ, ipsâque adeò Bile quærat, cùm ibi contenta Bilis numquam talis existat, sed in tenui demum intestino talis evadat.

& à quibus.

XXXIV. Aliunde proinde arcessendus ille Acor, & quidem vel à *Succo Pancreatico vitioso*, per suum Ductum cum Bilario in tenue Intestinum hiantem eò delato; vel à *Salivâ*, aliisve *Humoribus* à *Capite delabentibus*, ipsisve *Alimentis*, aut *Medicamentis*, *Venenisve* per OEsophagum in Ventriculum deglutitis, atque inde ad tenue Intestinum propulsis: cùm præter has vias nullæ hactenus aliæ sint observatæ ad tenuis Intestini cavitatem aliquid deferentes.

Acor ille in Infantibus non ab Alimentis, Medicamentis aut Venenis.

XXXV. Ab *assumptis Alimentis, Medicamentis aut Venenis* nemo sanæ mentis deducet in teneris Infantibus Lacte materno, nutricis vel brutorum dulci, jusculis saltem, aliisve pulticulis minimè acidis vescentibus molestum illum Acorem.

Nec à Salivâ, vel Humoribus Acidis.

XXXVI. A *Salivâ* quoque, aliisve *Humoribus Acidis* à capite delabentibus non deducendam eandem Acritudinem constat ex ipsorum Ore circa hujus mali exortum nullâ, ne vel minimâ (postea licet subinde aliquâ) acrimoniâ, nedum acidâ affecto; quod tamen foret in tali casu omninò necessarium, cùm summa sit prædictæ Aciditatis acrimonia, uti ex Ventris torminibus, quibus tam enormiter torquentur misellis Infantes, ut & subsequentibus plerumque Aphthis patet, quando scilicet per Ventriculum & OEsophagum ad Os assurgunt paulò post halitus acerrimi, & totam dictarum partium superficiem usque ad extrema labia unà cum linguâ pustulis & ulceribus parvis infestantes.

XXXVII. Restat igitur, ut à *Succo Pancreatico Acidiore & acriore* per Ductum proprium ad tenue Intestinum effuso deducamus illud malum; quod insuper confirmat Dolor (ubi communis est Ductuum Bilarii & Pancreatici coïtus & exitus) in dextrâ Lumborum regione, hinc & in anteriore sinistri hypochondrii parte valdè molestus, & quidem secundùm Intestini tenuis Lumbis primùm sub Mesenterio annexi, mox ad sinistras antrorsum erumpentis gyrationem.

Sed à Succo Pancreatico Acidiore.

XXXVIII. Neque enim Infantes tantùm, quin Adultos etiam non rarò affligit Æruginosa & Amaro-acida Bilis; cujus afflictionis principium cùm observetur plerunque circa delineatam dextram Lumborum regionem, meritò diximus eâ confirmari adscriptam modò Succo Pancreatico ibidem in tenue Intestinum effluenti, atque Bili se jungenti Aciditatem illam vitiosam; quæ vel idcircò Pancreatico Succo magis venit adscribenda, quòd non rarò absque ullâ Bile, aut Amaritudine comite Humor Acidus priùs circa Lumbos molestus deprehendatur in Ventriculum, hinc & Os cum vel sine Vomitu assurgere, nunc Aquæ, nunc Pituitæ formâ.

XXXIX. Quòd si excedens, atque ideò vitiosa hæc debeatur Succo Pancreatico Aciditas in Æruginosâ Bile observata, utique Acidus vel potiùs *Subacidus* censendus erit ex sui naturâ idem *Succus Pancreaticus*, sed temperatus.

Succum Pancreaticum esse Subacidum.

XL. Si proinde Aciditate temperatâ præditus est Succus Pancreaticus, necesse est, ut & in Conglomeratis Pancreatis Glandulis separetur à Sanguine Liquor Acidus, & ibidem Spiritûs Animalis potissimùm ope temperetur ac demulceatur. Nihil enim æquè Acidum Spiritum temperat; atque Spiritus Volatilis; unde dulcescit penè cum Spiritu Vini cohobatus Acidus Salis Spiritus.

Liquorem Acidum à sanguine in Pancreate secerni, & Spiritu Animali temperari.

XLI. In Conglomeratis Glandulis si secernatur, tempereturque Liquor Sanguinis Subacidus, non video, quid obstet, quò minùs simile quid suspicemur de Glandulis universi corporis Conglobatis, ac putemus Partem itidem Sanguinis Acidiorem in ipsis separari,

Ut & in Glandulis Conglobatis.

atque

atque Spiritu Animali partim per nervos plures ad ipsas delatos affluente ibidem, partim à Musculis, aliisque Partibus per Vasa Lymphatica refluente in iisdem Vasis temperari ac deliniri.

Liquor in Gravedine cur Salso-acidus.

XLII. Hanc meam Conjecturam confirmare videtur Liquor in Gravedine & Coryzâ è naribus distillans & Salso-acidus existens, ob impeditum forsan tunc Spirituum Animalium ad Conglobatas Plexûs Choroidis Glandulas affluxum. Glandulas enim Conglobatas tunc affici patet ex similibus tum in Faucibus plerunque, tum circa Collum & alibi nonnunquam simul malè affectis.

Lympham esse naturaliter Subacidam.

XLIII. Ex his, similibusque Conjecturis pluribus suspicatus sum aliquandiu & nunc planè opinor *Præparatum in Glandulis Conglobatis Liquorem, Lymphæ* nomine jam celebrem, *naturaliter esse Subacidum*, qualem aliquos se gustu deprehendisse jam narravi suprà.

Ex Subacido & Amaro Effervescentia.

XLIV. *Subacida* verò si Ratione probata, Sensu comprobata sit Sanguini Descendenti conjuncta *Lympha*, *Amara* verò Sanguini Ascendenti permista *Bilis*, an non excitabitur necessariò in Utriusque confluxu & commistione *Effervescentia*, sed blanda & Naturæ amica?

Effervescentia ex misturâ Acidi & Salium cur fiat.

XLV. Inquirenda autem hîc, explicandaque accuratiùs natura & ratio *Effervescentiæ ex Spiritûs Acidi, Salisque Lixivi Confluxu semper oriundæ.* Non desunt enim, qui semel imperitè à se pronuntiata mordicùs ad ravim vociferando tutantur, maluntque offuscari Veritatem, quàm inanem suam obliterari Omniscientiæ gloriolam.

Spiritus acidus quomodo paretur.

XLVI. Observandum igitur in antecessum 1°. *Spiritum Acidum* arte parari, quoties ex concluso vase Ignis potentis vi propellitur Sal quodvis.

Quomodo Sal Lixivum.

XLVII. Observandum 2°. *Salem Lixivum* remanere in Cineribus rerum Ignis potentis ac imprimis patentis vi combustarum.

Utriusque Materia Sal,

XLVIII. Unde patet 1°. Utriusque *Materiam esse Subjectum Salinum.*

Efficiens Ignis.

XLIX. Patet quoque 2°. Utriusque *Causam Efficientem* esse *Ignem*, & quidem *potentem.*

Parandi modus diversus.

L. Patet insuper 3°. *Modo* præsertim *agendi, patiendique* utrumque differre; cùm ad *Spiritum Acidum* parandum Salinæ substantiæ adjungenda sit *Terra Pinguis*, quoties illa ipsi deest; ad *Salis* verò *Lixivi* eductionem separanda sit per combustionem *pars misti Oleosa*: unde *aperto Igne* comburi solent Mista pro *Sale Lixivo*, & *clauso* vase distillari Salia in *Spiritum Acidum.*

Utrique Ignem jungi.

LI. Cùm autem uterque paretur Ignis vehementiâ, *Ignem* quoque *utrique intimè junctum & unitum copiosum* concludimus: quod confirmat utriusque acrimonia Ignea, quævis urens & consumens.

Ab utroque quomodo Effervescentia fiat.

LII. Quotiescunque autem concurrunt bini hi potente Igne, at diversimodè administrato & agente ex consimili materiâ Salinâ parati Sal Lixivus & Spiritus Acidus, mirum non est, si communis materiæ suæ nomine commisceantur facilè, atque tunc ob mutationem, quam respectu Olei à Lixivo Sale maximam partem separati, Acido verò Spiritui copiosiùs & intimiùs adjuncti passi sunt diversam, nova ipsis contingat Alteratio, ob quam Ignis in utroque priùs modo peculiari conclusus, jam suis compedibus mâgis magisque liberatus omnes misturæ hujus confusæ partes incipiat commovere, agitare & rarefacere, quin imò aliquâ sui parte avolans Sensui externo se quoque manifestare.

Effervescentia quid.

LIII. Hanc partium diversarum à liberato Igne factam ut plurimùm cum evidenti calore agitationem & quandoque ebullitionem nonnullis Authoribus Chymicis, quo ab aliis affinibus speciebus distingueretur, *Effervescentiæ* nomine indigitare placuit, appellatione nec ineptâ, nec sensu observatis incongruente; quàm retinebimus & nos tantisper, dum magis emphaticam ex Veterum ruderibus substituerint Censores Grammatistæ.

Quomodo fiat in Corde Effervescentia.

LIV. Quotiescunque autem in Corde ob Effervescentiam descriptam domicilium hoc suum geminum aliquâ sui parte deserit Ignis, toties proximis se insinuat, & quidem propensiùs ac intimiùs naturæ suæ magis convenientibus Sanguinis partibus: quapropter, cùm præstò adsit *Sanguinis pars Oleosa*, sive *Butyrosa*, ipsumque adeò Ignem excipere aptissima, quid mirum, si huic se immisceat, ipsum accendat, mox & reliquum Sanguinem simul calefactum rarefaciat ex Bile ac Lymphâ effervescentibus exurgens Ignis, modo haud multum absimili ei; quo Terebinthinæ Spiritui oleoso & Sale Volatili pleno affusus Vitrioli Spiritus Acidus æstum parit summum? Quod erat probandum.

Effervescentia duplex.

LV. Quemadmodum verò, quandiu temperatæ sunt Bilis & Lympha, tamdiu blanda & corpori utilis excitatur in ipsarum confluxu Effervescentia; sic quoties utraque vel alterutra existit minùs temperata, toties contingit acrior, Naturæ humanæ infesta & modò hanc, modò illam Febris speciem pariens Effervescentia. Sed de his, si Deus volet, agemus in sequentibus.

Ad Effervescentiam concurrere Bilem & Lympham Sanguini permixtas, ut & Sanguinis in Ventriculis reliquias.

LVI. Quamvis ergò, ut tandem aliquando prolixam hanc de Calore Sanguinis in Corde aucto Disquisitionem concludamus, ex hâc Bilis & Lymphæ cum Sanguine in dextris Cordis Auriculâ & Ventriculo confluentium Effervescentiâ & accendi & conservari queat Ignis noster Vitalis in Corde; non puto tamen inutiles esse restitantes in eodem Ventriculo Sanguinis reliquias jam priùs accensas, quin potiùs illarum ope adjuvari & promoveri Sanguinis perpetim affluentis Incendium vitale; adeò ut in statu naturali & sano utramque causam memoratam judicem conjungendam, quò peragantur omnia commodiùs & faciliùs. Neque enim frustrà voluit Deus semper aliquid Sanguinis remanere in Cordis Ventriculis, sed in certum finem; quem in omnibus rerum quarumvis affectionibus sedulò investigare, atque nonnunquam Ipso benedicente fœliciter eruere concessum est hominibus ratione utentibus.

COROLLARIA.

Omnem Artem esse conjecturalem.

1. *Si, quemadmodum definiunt Philosophi,* Ars est Habitus cum rectâ ratione effectivus: *in* Homine *tantùm ratione utente Ars reperietur, nec tamen nisi multo rerum* Usu *comparabitur; inque* Operatione *ipsâ versabitur. Quapropter, si non semper, ut plurimum saltem, Artifici, ut pro circumstantiarum nonnunquam obscurarum, confusarum vel latentium diversitate Opus suum ritè instituat & faciat, opus erit* Conjectura; *in quâ quoniam Hominem quemvis sæpiùs hæsitare atque aberrare quotidiana testatur Experientia, non dubito asseverare, non dicam* Medicinam *duntaxat, sed* omnem omninò Artem esse Conjecturalem, *hoc est, incertam & fallacem, haudquaquam certam, vel* Scientiæ *appellatione dignam.*

Ut & omnes Disciplinas Practicas.

2. *Nec est* Artium *tantùm, sed* omnium *insuper* Disciplinarum Practicarum *eadem* Incertitudinis & Conjecturæ *sors. Nam sive* Divina, *sive* Civilia, *sive* Naturalia *quis spectet, nullam homini, quoties circa hæc aut illa pro re natâ personis aut rebus applicanda occupatur, sicque ipsis operatur, concessam esse in Actionibus suis Certitudinem observabit.*

Unde Contrarium ratione non autoritate probandum.

3. *Quisquis proinde contrarium verbis quidem, adeóque gratis asserit, nec tamen urgentibus rationibus aut evidentibus exemplis demonstrat, incassum laborat; postquam nemini data est unquam in Philosophiâ & Veritatis investigatione Dictatura; quin unicuique incumbit ex æquo asserti sui probatio; cujus loco qui hujus vel illius Scriptoris egregii auctoritatem, placitumve interponit, reverâ & actu causam suam desperatam esse ostendit & vadimonium deserit.*

FRANCISCI DELEBOE SYLVII
DE
METHODO
MEDENDI
LIBRI II.

Quorum prior de Morbis atque Indicationibus; posterior verò de Materiâ, & formâ Remediorum agit.

Opus Posthumum.

FRANCISCI DELEBOE SYLVII
DE
METHODO MEDENDI
LIBER PRIMUS,
Qui
De Morbis, atque Indicationibus tractat.

Caput I.

De Methodo Medendi & Indicationibus in genere.

Method. Medendi Fundamentum Praxeos.

I. Methodum Medendi aggredior docendam, & quidem tantò libentiùs, quòd Medicinæ ritè faciendæ fundamentum sit & basis.

Ejus Definitio.

II. Est autem, ut omnes ambages præscindam, *Medendi Methodus, Ars inveniendi & ritè usurpandi remedia reparandæ ac restituendæ Valetudini amissæ maximè convenientia.*

Remedia quid.

III. Quæcunque valetudini adversæ curandæ inserviunt, meritò *Remediorum* nomine veniunt, & *Auxiliorum.*

Circa ea duo præstanda.

IV. Remedia illa & inveniri sive excogitari debent à Medico; hinc & in usum revocari.

Ut inveniantur quatuor attendenda.

V. Cùm autem illa quærantur Ægris, hoc est, valetudine adversâ utentibus, ut illa ingeniosè excogitentur ac inveniantur, attendendum ad ipsum Hominem curandum, in quo Ægro reperiuntur *Morbi, Morborum Causæ*, atque *Symptomata*, res nimirum præter naturam in ipso existentes; ut & aliquid adhuc in ipso secundùm naturam existens, quod *Virium* nomine vulgò venit: ad quæ quatuor attendendum est Medico Ægrum quemvis probè Curaturo.

Unde petantur Indicationes.

VI. Idcircò ad illa quatuor attendendum est Medico, quia sicut vulgò benè dicitur ab illis petuntur Agendorum Indicationes.

Vires sui conservationem indicant.

VII. *Vires* namque sive quicquid secundùm naturam in Ægro adhuc reperitur, *sui Conservationem indicant*: Conservari etenim debent omnia, quæ sunt secundùm naturam in quovis homine, ergo in ægro quoque.

Morbus sui sublationem, Causa Morbifica sui correctionem, & Symptoma gravius sui Mitigationem.

VIII. Inter tres Res præter naturam in Homine occurrentes, *Morbus* dicitur, *sui Indicare Sublationem*; & quidem *Indicatione Curatoriâ*: sicut *Causa Morbifica, sui Correctionem*, & quidem *Indicatione Præservatoriâ*; denique *Symptoma*, non quodvis, sed *gravius*, & *Vires Ægri multum atterens, sui mitigationem*, ast *Indicatione Urgente*.

His quatuor Indicationibus Methodus Medendi continetur.

IX. Quibus *quatuor Indicationum Generibus* quoniam continetur omnis *Medendi Methodus*, cùmque Indicationum Doctrina sit maximi in arte Medicâ momenti, totum illud negotium aliquantò accuratiùs est tractandum, ejusque explicatio altiùs petenda, quò hæc res omnis cuivis reddatur facilior & manifestior.

Earum fontes explicandi.

X. In hunc finem, quò singula pateant *magis*, constituimus ipsos *Indicationum Fontes* scrutari atque omnia accuratiùs determinare.

Quænam Indicationem promant.

XI. Examinemus proinde Morbos, & Morborum Causas, & Symptomata, quæ Indicationes promunt in Methodo Medendi.

Ca-

CAPUT II.

De Morbis & Functionibus integris in genere.

Morbi definitio.

I. MOrbum ego habeo cum plerisque Medicis pro *Constitutione Hominis pravâ Functiones qualescunque lædente.*

Sanitatis & Morbi Effectus.

II. Sicut enim Sanitatis Effectus est Functio integra, sic Morbi Effectus est Functio labefactata, & quovis modo magis vel minùs læsa.

Morborum Divisio unde petenda.

III. Ex Functionum proinde diversitate ritè consideratâ Morborum subjecta, speciesque faciliùs determinabuntur, & cuivis patebunt.

Functionum divisio.

IV. Existimo autem *Functiones* aptissimè dividi, prout vel *Individui Conservationi*, vel *Speciei Propagationi* serviunt.

V. *Individui Conservationi* quæ inserviunt *Functiones* itidem aptissimè in *Naturales* dividi possunt & *Animales*.

Functiones Naturales quænam.

VI. *Naturales* voco, quæ in variâ assumptorum mutatione, scilicet alimentorum & aëris, adeóque vitæ Naturalis Conservatione sunt occupatæ.

Animales quæ.

VII. *Animales* autem nomino, quæ partim in rerum Cognitione per sensus tam Externos, quàm Internos; partim in rerum Cognitarum quà homini utilium quidem Appetitione per animi Affectus ac Fruitione per corporis motum; noxiarum verò Aversione ac Fugâ per eosdem Animi, Corporisque Motus, versantur.

VIII. *Speciei Propagationi* servientes Functiones, aut in *Maribus* reperiuntur aut in *Fœminis*.

Generationi servientes Functiones in Maribus.

IX. Quæ in *Maribus* desiderantur Generationi servientes Functiones, tum 1°. *Seminis Productione.* tum 2°. *ejusdem Conservatione.* tum 3°. *Ipsius in Uterum Effusione* continentur, ad quam requiritur 4°. *Membri Virilis Erectio tandiu perdurans, donec sit Seminis facta Effusio.*

In Fœminis.

X. Quæ in *Fœminis* longè plures requiruntur ad Generationem absolvendam Functiones, sunt 1°. *Seminis Productio.* 2°. *Ejusdem in Uterum Effusio cum Virilis Seminis Affusione concurrens.* 3°. *Utriusque Retentio*, ut ex ipsis 4°. *Formetur*, mox & paulatim *perficiatur & augeatur, nutriaturque* in Utero Fœtus. 5°. *Fœtus maturi, perfectique Exclusio, sive Partus.* 6°. Fœtui in Utero Nutriendo serviens *Sanguinis copiosioris Generatio*; atque 7°. ante Gravidationem *menstrualis Effusio*; quin post *Partum* 8°. *Sanguinis* ejusdem *in Mammis in Lac mutatio*; sicut 9°. *Lactis producti* è Mammis facilis *Effusio ad Lactationem*: & si quæ plures observantur Generationi Servientes in Fœminis Functiones.

XI. Hæc omnia de Functionibus Hominum variis prolata ut nostro inserviant scopo, expendenda sunt singula, quæ illis absolvendis desiderantur, & in homine imprimis reperiuntur.

XII. Ad Functiones singulas absolvendas concurrunt semper aliqua ex parte Hominis, aliquando etiam quædam extra hominem sita: quæ singula tamen ritè debent esse disposita & constituta, quò Functio quævis perfecta fiat.

Quænam ad Functiones absolvendas concurrant.

XIII. Sic ad *Chylificationem* in Ventriculo perficiendam concurrunt quædam ex parte hominis; *Ventriculus*, quo continentur ac retinentur Alimenta assumpta, & *Saliva* continuò deglutita; præter quæ concurrunt quoque ipsa *Alimenta*, extra hominem, ipsiusque constitutionem posita, & tamen intra corpus sumenda, ut fermententur in Ventriculo, fiatque sic dicta Chylificatio.

Quænam ad Chylificationem.

XIV. Ubi notandum ad Chylificationem concurrere 1°. Partem Corporis Humani solidam, hinc Continentem *Ventriculum.* 2°. Partem fluidam & contentam, *Salivam*: ac 3°. Ipsa Alimenta assumpta, tum liquida, *Potum*, tum solida, *Cibum*: quæ omnia necessariò requiruntur ad Chylificationem absolvendam; adeò ut quoties contingit lædi Chylificationem, illorum trium examen exactum sit instituendum, ut pateat, num læsionis ejus Causa quærenda sit, & invenienda in uno, vel pluribus ex illis memoratis modò tribus ad Chylificationem perficiendam necessariis.

Quænam ad Visum.

XV. Sic ad *Visum* in Oculo absolvendum requiruntur adhuc plura simul necessariò tunc concurrentia, & 1°. quidem *Objectum externum*, videndum. 2°. *Medium*, inter objectum & Oculum. 3°. *Lux*, Objectum illuminans. 4°. Ipse *Oculus* cum omnibus suis Tunicis & Humoribus. 5°. *Nervus Opticus.* 6°. *Spiritus Animalis* per opticum nervum ad Oculum delatus. 7°. *Cerebrum ac Cerebellum* à quo Spiritus Animalis ad Oculum defertur. 8°. *Anima*, quæ sola videt.

XVI. Inter quæ tria occurrunt extra hominem sita, *Objectum, Medium, & Lux*: reliqua in Homine existunt, & quidem tam *Continentes*, quàm *Contentæ ipsius Corporis Partes*, ipsaque ejus *Anima*.

Functiones quædam, ad quas nihil extra hominem concurrit.

XVII. Hîc dantur aliquæ Functiones, ad quas absolvendas nil extra hominem ipsiusve constitutionem positum immediatè concurrit: quemadmodum evenit in Contentorum plerorumque, Bilis, Salivæ, Succi Pancreatici, Lymphæ, Spirituum Animalium, Seminis, Lactis Productione: ut & in Partium Continentium Nutritione & Augmentatione undecunque tandem pendente: Denique in Sensuum Internorum Frequentissimâ Operatione, rarò ullius objecti præsentiam desiderante: in quibus proinde quotiescunque aliqua observatur læsio, toties illa videtur adscribenda alicui in Parte Corporis Continente, Contentâve, aut etiam in Animâ vitio, id est, Morbo.

Morborum subjecta quænam.

XVIII. Cùm igitur ad plures Hominis Functiones absolvendas desiderentur non tantùm Partes ipsius Corporis Continentes, ast Contentæ quoque, quin Anima ipsius, ritè Constitutæ, quoties Harum una vel plures malè sunt Constitutæ, atque hactenus Functionis alicujus læsæ Causæ, toties illa Constitutio mala vocatur Morbus, possuntque Morborum Subjecta esse 1°. Partes Corporis Continentes, quod agnoverunt hactenus omnes; 2°. Partes Corporis Contentæ ac Fluidæ, quod urgent hoc tempore plures: 3°. Anima ipsa, quod mecum forsan concedent pauci: quamvis hoc existimo verissimum: sicut in sequentibus magis patebit.

Quando Functio dicatur lædi ab errore externo.

XIX. Quoties autem istis omnibus in Homine ritè se habentibus læditur tamen aliqua in ipso Functio, & quidem ratione illorum, quæ extra ipsius sunt Constitutionem, ut ex. gr. Chylificatio ratione Alimenti copiosioris vel pravi assumpti; vel Visio ratione Objecti remotioris, vel Medii non satis pellucidi, aut genuini, & pelluciditatis nomine varii, vel Lucis non satis Objectum illustrantis, toties dicunt lædi Functionem ab errore externo, vel ipsam non tam lædi, quàm frustrari.

In Curatione differre, an Functio ab errore externo; an verò hominis culpa sit læsa.

XX. Utique plurimùm differt in Curatione ritè instituendâ Functio frustrata vel ab errore externo læsa, & Functio hominis culpâ labefactata & vitiata: quod sedulò est observandum à Medico prudente.

XXI. Atque hoc in genere de Morbo triplici, Corporis Continentis, Corporis Contenti, & Animæ dicta sunto: nunc ad ipsam Medendi methodum revertamur, & primaria saltem ipsius capita expendamus.

Caput III.

De Indicantibus, Indicatis & Indicationibus.

Methodus Medendi quid.

I. Docuimus Capite I. cum aliis, *Medendi Methodum* esse *Artem inveniendi, & ritè usurpandi remedia reparandæ ac restituendæ Valetudini amissæ maximè convenientia.*

In Remediorum inventione ad quænam attendendum.

II. Addidimusque, ut Remedia illa inveniantur, attendendum esse ad ea, quæ *secundum naturam* in Ægris supersunt, & ad ea, quæ *præter naturam* in iisdem occurrunt, quò *externæ* quoque *Causæ* sunt referendæ.

Quænam dicantur ostendere, monstrare, ac indicare.

III. Eadem illa tum secundùm naturam, tum præter naturam in Ægris occurrentia dicuntur *ostendere, monstrare*, ac *indicare* quid agendum sit ad Valetudinem adversam corrigendam, tollendamve.

Indicantia, & Indicata quænam.

IV. Unde illa eadem vocantur vulgò *Indicantia*, sicut Remedia dicuntur *Indicata*; unde desumpta est tota *Indicationum* doctrina.

Indicationum una à Rebus secundum naturam; Tres verò à Rebus præter naturam.

V. Harum autem Indicationum quatuor quoque diximus esse genera: quarum una à Rebus secundùm Naturam in Ægris superstitibus; reliquæ verò tres à Rebus præter naturam desumuntur.

Quid advivendum in Ægris necessarium.

VI. Nisi aliquid superesset in Ægris secundùm naturam, nulla Functio etiam imperfectè posset absolvi, adeóque nec vita permanere; quin moriendum esset confestim cuivis ægro.

Vita & mors unde pendeant.

VII. *Vita* enim cùm pendeat imprimis & proximè à Mutatione continuò Sanguini in Corde adveniente, illam saltem fieri oportet ad vitæ conservationem: sicut illâ extremè labefactatâ sequitur *Mors*.

Quid secundùm, quid contra naturam sit.

VIII. Quicquid autem hanc maximè vitalem Functionem in Corde facit, omninò secundum naturam est, sicut quicquid eandem destruit, maximè contra naturam.

Quænam ad Vitæ Conservationem requirantur.

IX. Cùm proinde ad Vitæ Conservationem omninò requiratur Functionis laudatæ in Corde Conservatio, requiretur quoque ejus, aut eorum, quæ illam efficiunt, Conservatio.

Plerasque Functiones à se mutuò pendere.

X. Quemadmodum verò pleræque Functiones à se mutuò pendent, atque mutuas sibi conferunt operas, ita ad Vitæ Conservationem requiritur quoque Conservatio cæterorum omnium

omnium cæteris Functionibus ad vitam perpetuandam præsertim necessariis efficiendis requisitorum.

Vires & Vitalis Indicatio quid.

XI. Ista verò omnia secundùm naturam in homine quovis, etiam ægro reperta Virium nomine vulgò veniunt, in eoque conservari debent, quò tum Vita perpetuetur, tum faciliùs affectus quivis superentur: Unde *Indicationem*, hoc est, Agendorum ostensionem *à viribus petitam* vocarunt *Vitalem*, ut & *Conservatoriam*.

Quid præcipuè sui conservatione indigeat.

XII. Id autem imprimis sui Conservatione indiget; quod ratione Affectûs Ægrum quemvis urgentis maximè consumitur, vel corrumpitur: quod ritè observandum à Medico prudente.

In quâ Indicatione maxima difficultas.

XIII. Minor quidem difficultas occurrit in determinandâ Indicatione vitali, major in cæteris ex æquo explicandis, cum magna occurrat Morborum, magna Causarum & Symptomatum diversitas, quæ si non satis accuratè spectetur ac distinguatur, cæcutiet ubique Medicus.

Tres res præter naturam tres promunt Indicationes.

XIV. Cum autem res præter naturam sint tres, Morbus, Morbi Causa, & Symptoma, quodlibet etiam peculiarem sibi promere diximus Indicationem, Curatoriam nempe, Præservatoriam, atque Mitigatoriam.

Indicatio Curatoria unde.

XV. *Morbus* quidem, cum quo simul spectatur *Causa Continens*, hoc est, quicquid actu Functionem aliquam lædit, tollendus, sicque Æger curandus; unde *Indicatio* à Morbo, & Causâ Continente sumpta vocatur *Curatoria*.

Præservatoria unde.

XVI. Quæ à *Causâ Morbificâ* petitur *Indicatio*, à Medicis *Præservatoria* vulgò dicitur, quæ Denominatio satis ostendit qualis tunc intelligenda Causa, plures namque ac multùm diversæ occurrunt Causæ morbificæ.

Præservatio quî fiat.

XVII. *Præservamus* autem *à re futurâ*, *Causa* igitur hîc considerata est *Morbum nondum faciens*, aut actu producens; *ast factura* & producere potens; ergo *Antecedens* vulgò dicta.

Causa Continens quid, & quomodo spectetur.

XVIII. *Causa* quidem *actu Morbum producens*, vocatur *Continens*, soletque in Medendi Methodo unà cum Morbo spectari, atque unà cum Ipso *Indicationem Curatoriam* dictam promere: Causa verò Antecedens dicta nondum producit Morbum, illum tamen producere apta est nata, quamprimùm ejus vis in actum deducitur vel sponte vires sumendo, vel, & imprimis, aliunde irritata, excitata, & agitata: quam irritantem, excitantem, agitantem, atque ipsa in actum deducentem Causam vocant vulgò *Procatarcticam* & *Occasionalem*, quia illi occasionem præbet ad vim suam exerendam, & actu Morbum producendum.

Causa Antecedens quid.

Procatarctica & Occasionalis quid.

XIX. Antecedens proinde Causa est *Causa in potentiâ*; quæ dum in actum deducitur, fit Continens: Hæc, antequam in Actum deducatur, dicitur *Præservatoriam* promere Indicationem, quoniam illius vitium qualecunque si in tempore corrigatur, præservatur eo ipso Homo à Morbo imminente ac ipsum minante.

Causa Antecedens quando fiat Continens.

Præservatoria Indicatio quare sic dicta.

XX. Quicquid proinde in Homine occurrit & latet, quod nondum Morbum producit ac Functionem aliquam lædit, aptum tamen natum est ad levem occasionem Morbum in Homine qualemcunque producere ac Functionem lædere, id *Antecedentis Causæ* nomine venit, atque *Præservatoriam Indicationem* promit.

Quænam sint Causæ Antecedentes.

XXI. Meritò præterea *Præservatoria* vocatur hæc *Indicatio*, cùm moneat Medicos ac Ægros, satiùs esse Morbos prævenire, atque ab imminentibus Morbis homines præservare, quàm illud negligendo in Morbos incidere, qui difficiliùs tolluntur, quàm præveniuntur.

Quid moneat Præservatoria Indicatio.

XXII. *Symptomata* cum dicantur Morbos sequi modo eodem, quo umbra sequitur corpus, credita sunt eadem similiter sublato Morbo sponte evanescere, ideóque existimarunt multi *nullam deberi peculiarem Symptomatibus medicationem*, tantúmque sollicitudinem requiri in Medico de tollendo Morbo, & Causâ antecedente, nullam de Symptomatis.

Symtomata falsò credita nullam requirere Medicationem.

XXIII. Verùm enim verò ipsa Experientia quotidiana ostendit, nòn raro *tam gravia urgere nonnunquam ac conficere Ægros Symptomata*, (sive sint sanguinis aliorumve Humorum naturalium effusiones; sive sint Dolores, spiritus animales exhaurientes; sive sint Partium variarum à flatibus Distensiones, Respirationem imprimis impedientes; sive sint Effervescentiæ vitalis qualescunque Oppressiones, ab Humoribus acribus, Halitibusve similibus, aut flatibus quovis modo id præstantibus) *ut nisi succurratur ipsis*, neglecto etiam sæpiùs ipso tum morbo, tum causis omnibus ipsum actu producentibus *pereundum sit Ægro priùs, quàm superetur Morbus*: quamobrem Medici prudentes ad ipsa quoque attenderunt *Symptomata gravia & ægros valdè debilitantia*, ipsisque mox succurrendum docuerunt; *à quibus* proinde *Indicationes* quoque *petendas* ostenderunt, quas quidam, quoniam urgent talia Symptomata, *Urgentes*; alii & magis appositè vocarunt *Mitigatorias*: sunt enim *mitiganda Symptomata urgentia*, quippe gravia & vires ægri exhaurientia.

Symptomata gravia requirere medelam,

& Indicationem promere Mitigatoriam.

XXIV.

Res secundùm vel præter naturam sunt vel in Corpore vel Animâ.

XXIV. Quicquid autem secundùm vel præter naturam se habet in Ægris, illud ipsum spectatur vel in eorum *Corpore*, vel in *Animâ*.

Quæ in Corpore sunt, sunt Duplicia.

XXV. Et quidem in *Corporis Partibus Continentibus & Consistentibus*, aut in *Contentis & Fluidis*; quatenus ipsa secundùm Qualitates suas sensiles Proprias vel Communes concurrunt ad Functiones quasvis peragendas.

XXVI. In *Animâ* verò, quatenus & Illa *modis variis* debet esse Disposita & Constituta itidem ad Hominis Functiones ritè absolvendas.

Ad Corpus Contentum referenda Externa Aer, Alimenta.

XXVII. Ad *Corpus Contentum* referenda videntur etiam *Externa*, sed Functionibus quibusdam perficiendis absolutè necessaria, *Aër* puta inspirandus, & *Alimenta* assumenda.

Sensuum requisita externa.

XXVIII. Ad Corporea requisita referenda quoque ad *Visum* 1°. *Objectum*, 2°. *Medium*, 3°. *Lux*. Ad *Auditum*, 1°. *Objectum*. 2°. *Medium*. Ad *Olfactum*, 1°. *Objectum*, & 2°. *Medium subinde*. Ad *Gustum*, *Objectum*. Ad *Tactum*, *Objectum*. Ad *Caloris sensum*, 1°. *Objectum*, & aliquando 2°. *Medium*; postquam hic sensus tam per *Contactum*, quàm *sine Contactu* & per distans potest fieri.

Quænam externa Functionibus sint necessaria.

XXIX. Hæc, inquam, omnia, extra hominem licet existant, necessaria sunt ad nominatas Functiones absolvendas: quæ proinde simul considerari debent in Methodo Medendi rectè ordinandâ.

A Fortuitis etiam peti Indicationes.

XXX. Quin ne *fortuita* quoque, atque *casu contingentia* sunt prætereunda, quoties Functiones lædunt: ab illis enim omnibus petuntur Agendorum *Indicationes*.

Quænam pro Indicante habenda.

XXXI. Quicquid ergo in Ægris Functiones lædit, sive existat in ipsis sive existat extra ipsos, id omne pro *Indicante* habendum.

Indicans non tantum esse aliquid in Homine permanens.

XXXII. Quamvis enim aliqui doceant *Indicans esse aliquid in homine permanens*, attamen ubi ad Curationem accedunt, dictorum suorum immemores ab Externis quoque Indicationes suas petunt, & meritò, cùm & illis facienda Medicina ad Ægros Curandos: sic Aër noxius & Morbos pariens Corrigendus vel vitandus; sic Alimenta noxia priùs, quàm assumantur, corrigenda sunt, vel additis saltem correctoriis usurpanda.

A quibus Indicationes petantur.

XXXIII. Petuntur igitur in Methodo Medendi Indicationes ab iis omnibus, quæ in Ægris aut secundùm, aut præter Naturam concurrunt ad Functionem quamvis efficiendam, aut lædendam, sive illa homini inexistant, sive extra eundem reperiantur.

A juvantibus & nocentibus potissimam peti Indicationem.

XXXIV. Hoc autem fundamento ritè posito facilè patet decantatissimi apud Medicos Practicos præcepti veritas; docent enim *à Juvantibus & Nocentibus potissimas peti Agendorum Indicationes*: quæ ad duas generales possunt reduci omnes.

In Juvantibus continuandum.

XXXV. Quarum prima est: *Quæcunque observantur Sanos aut Ægros juvare, eadem usurpanda Sunt*, nec ab eorundem usu temerè abstinendum, aut desistendum.

A Nocentibus abstinendum.

XXXVI. Altera verò econtra: *Quæcunque Sanis aut Ægris deprehenduntur nocere, ab iisdem abstinendum est*, nec in ulteriore ipsorum usu, vel potiùs abusu, continuandum aut perseverandum.

Caput IV.

De Morbis in Qualitatibus Sensilibus Propriis.

I. Postquam in genere Indicationum rationem innuimus, & ostendimus quadruplices occurrere Indicationes, Vitales, Curatorias, Præservatorias, & Mitigatorias, proximum est, ut singulas examinemus accuratiùs, initio facto à Viribus, & Indicatione Vitali.

Vires quid, & quotuplices.

II. Diximus jam nos Virium nomine intelligere quicquid secundùm naturam in Ægris reperitur. Illud autem aut in Corpore ipsius Continente observatur, aut in Corpore Contento, aut in Animâ.

Constitutio præternaturalis ex naturali cognoscitur.

III. Quoniam verò Contraria juxta se posita magis elucescunt, ut qualia sint quæ secundùm naturam in quibusvis Ægris occurrere possunt, percipiantur faciliùs, consultum duxi, statum hominis præter naturam imprimis considerare, cùm illo noto facilè etiam innotescat status ejusdem ac constitutio naturalis.

Ex Curandi modo modum conservandi patere.

IV. Constitutio igitur naturalis, vel secundùm naturam Corporis tam Continentis, quàm Contenti, ut & Animæ patebit maximè ex copulatâ ipsi Constitutione eorundem præternaturali, sive Morbo, ex cujus Curandi modo facile patebit modus Conservandi in statu naturali, quicquid Virium nomine venit.

In Morborum constitutione Auctor differt ab aliis.

V. Quapropter, ut aliquod temporis lucrum faciamus, rectâ pergemus ad Morborum quorumvis examen, postquam non planè idem sentimus cum aliis.

Triplex Morborum Subjectum.

VI. Quemadmodum autem jam nuper attigimus, triplicia Morborum agnoscimus Subjecta, Corpus hominis Continens, Corpus ejusdem Contentum, atque ipsius Animam, & quidem ideò, quia hæc tria non rarò omnia requiruntur in ipso ad Functiones ipsius quasdam ritè edendas: Eorum proinde unum, vel duo, vel omnia tria si fuerint malè affecta, lædetur inde Functio, eritque Functionis istius læsæ Causa illa Dispositio vitiosa, quæ omninò habenda tunc pro Morbo, sive occurrat illa in ejus Corpore Continente, aut Corpore Contento, vel Animâ; & quidem seorsim vel conjunctim. Sed rem totam repetamus altiùs.

Quid pro Morbo habendum.

Corpus humanum per sensus externos tantùm innotescere.

VII. *Corpus humanum* non tantùm in Sensus Externos incurrit, verùm *per ipsos tantùm innotescit*, quapropter, quatenus idem in sensus externos incurrit, illud considerabimus.

Et in Consistens & Fluidum distingui.

VIII. Quoties proinde totum *hominis Corpus* ejusdem dissectione artificiosâ examinamus, toties ipsum partim *Consistens*, partim *Fluidum* observamus, unde idem in *Consistens sive Continens*, ac *Fluidum sive Contentum* à plerisque fuit distinctum aut divisum, & quidem planè appositè ad faciendam medicinam; quapropter illam quoque hîc servabimus Distinctionem.

In humoribus etiam esse Morbos.

IX. Hoc enim sæculo cùm Medici plures in Humoribus quoque Morbos reperiri docuerint, quin imò non pauci novam Morborum omnium distinctionem, explicationemque proposuerint, puto & mihi quoque licere liberè cogitationes super hâc re proprias in medium proferre, cùm videantur illæ mihi facere tum ad veritatem ampliùs manifestandam, tum ad Ægros faciliùs, fæliciúsque curandos.

In Corpore continente Qualitates sensiles spectandæ tum propriæ, tum communes.

X. Et ut à corpore *Continente* dicto, vel propriè magis *Consistente* dicendo faciamus initium, quatenus illud variis Functionibus inservit, sæpenumerò plures tunc concurrunt Consistentis Corporis Partes ad unam Functionem obeundam, in quibus spectandæ sunt *Qualitates* singularum *Sensiles*, tam *Propriæ*, uno tantùm sensu Observabiles, quàm *Communes*, pluribus sensibus perceptibiles, secundùm quas duplices Qualitates conabimur omnes omninò Morbos & Continentis, & Contenti Corporis explicare: atque sic novam Morborum delineationem proponemus.

Eæ quid sint.

Nova Morborum delineatio.

Visibiles Qualitates quæ.

XI. Inter *Qualitates sensiles proprias*, & uno tantùm sensu Externo perceptibiles, initium faciemus ab iis, quæ *Visu solo* dignoscuntur, *Colore*, *Luce*, *Tenebris*, *Pelluciditate*, ejusque opposito, *Opacitate*.

Easaliquando Morborum aliquando Symptomatum rationem induere.

XII. In solo Visu considerabiles sunt illæ Qualitates, ideò Visûs tantùm ratione *Morborum* rationem induunt, (quandoque *Symptomatum*, uti in Ictero) & in Oculi partibus variis spectantur.

Colore quæ partes destitutæ desiderentur.

XIII. *Colore* igitur omni destitutæ desiderantur *Corneæ tunicæ pars* anterior, ut & *Humores Oculorum* tres; quæ Partes si Colore aliquo sint infectæ, hactenus visionem lædunt, atque *Morbo* dicuntur affectæ *in Colore*.

Morbus in colore.

Quæ partes debeant esse pellucidæ.

XIV. Partes eædem non tantùm omni Colore desiderantur ad Visum destitutæ, ast insuper *Pellucidæ*, quapropter, si plus, vel minus, in totum aut ex parte fiunt *Opacæ*, hactenus læditur Visio, oriturque *Morbus Opacitatis* multiplex.

Morbus Opacitatis.

Quæ Partes coloratæ desiderentur in oculo.

XV. Contrà in eodem Oculo desiderantur aliquæ *Partes Coloratæ*, *superficies* puta *Uveæ Tunicæ inferior subcærulea* in Albedinem declinans, aliæ quoque *Opacæ*, eadem *Tunica Uvea*, & pars reliqua *Cornea*, unde si Color Uveæ mutetur, aut ipsa fieret Diaphana, læderetur Visio, & quidem propter *Morbum* in Colore aut *Pelluciditate* vitiosis.

Morbus in Pelluciditate.

Auditus qualitas.

XVI. Post Visum considerabimus *Auditum*, cujus Qualitas propria est *Sonus*; cujus ratione si Auditus lædatur, *Morbus* erit *in Sono*; quando is existit, & auditur in Aure, impeditque quovis modo Auditum: ut enim ritè fiat Auditus, nullus esse debet in Aure Sonus; cujus nomine cùm malè sit affecta ad Audiendum Auris, hactenus Morbo dicitur detenta.

Morbus in Sono.

Quid in Auditione curanda Medicos hactenus solicitos tenuerit.

XVII. Quemadmodum autem Oculi Partes aliquæ ad videndum requiruntur pellucidæ, atque Coloribus perviæ, ita aliquæ Auris Partes ad audiendum Sonis Perviæ, quæ Constitutio non satis hactenus intellecta, nec proinde explicata solicitos tenet in Auditione curandâ non rarò Medicos Rationales.

Olfactûs qualitas.

XVIII. Pergamus ad *Olfactum*, cujus Qualitas propria est *Odor*; qui omnis abesse debet ab Odoratûs Organo, aliàs læditur idem, adeóque *Pars* in Organo illo odorem qualemcunque gratum aut ingratum spirans, & hactenus Objectorum externorum dignotionem impediens *Morbo* dicenda detenta, & quidem ratione *Odoris*.

Morbus Odoris.

Olfactûs Organon. f. & p. n. constitutum.

XIX. Quemadmodum verò omni odore destitutum requiritur Olfactûs Organum, ita in eodem via debet patere Odoribus aliunde accedentibus; quâ quovis modo impeditâ Morbo affecta est Pars ita vitiata.

Gustûs Qualitas.

XX. Sequitur spectandus *Gustus*, *Saporibus*, Qualitati sibi propriæ, dignoscendis dicatus. *Lingua* verò, *Palatumque* primaria Gustûs Organa, ut & *Saliva* ipsis serviens, omni Sapore destituta desiderantur ad Gustum ritè obeundum: quocirca quoties Sapor qualiscunque

Quæ Sapore destituta desiderantur in Gustu.

Par-

Partes illas occupat, & Gustum rerum externarum lædit, toties *Morbo* & quidem in *sapore* sunt illæ affectæ.

Morbus Saporis.

Organum Gustus Sapores debet admittere.

XXI. Quemadmodum autem omni sapore destitutæ desiderantur laudatæ Partes, ita debent Sapores in rebus gustandis existentes ab illis admitti, ut gustentur: quòd si eosdem haud admittant, nec proinde sapor rerum in Linguâ vel Palato gustetur, & hactenus Morbo affectæ sunt illæ Partes, ac imprimis, sæpiusque *Saliva*, quippe quâ dilui solent objecta sapida, & Linguæ Palatoque communicari; Requiruntur tamen in Linguâ quoque & Palato aptitudines ad rerum sapidarum substantiam Salivâ propriâ, vel aquâ, liquoreve alio solutam excipiendam & dignoscendam: unde patet vitium & Morbum posse tum in Salivâ, tum in Linguâ, vel Palato existere Gustum tollens, aut obliterans.

Morbus Gustûs in quibusnam possit esse.

Tactûs qualitas.

XXII. Sequitur *Tactus*, cujus Qualitas propria est *Durities*, ipsique opposita *Mollities*; secundùm quæ læditur non rarò Tactus; in cujus Organo requiritur Mollities, ut fiat Tactus, quæ si mutetur, & induresc at ex. gr. cutis & maximè in acinis digitorum, reddaturque ipsa Callosa non parum lædetur eo ipso Tactus; quam ipsius læsionem, tanquam Morbus, producit Durities ibi existens.

Morbus Duritiei.

In Tactu requisita.

XXIII. Quemadmodum autem Mollis requiritur Tactu prædita Pars, ut Tangat, ita omni sensu, & imprimis molesto, carere debet rei Tactum afficientis, ut dignoscat externa objecta tangenda, aliàs obliterabitur aut confundetur externi objecti Tactus, qui hactenus læsus, pro suâ Causâ Morbum agnoscet Organum Tactûs interno objecto motum.

XXIV. Sic Pars puncturâ, lancinatione, pulsatione, distensione, aliove objecto molesto affecta, non poterit probè judicare de objecto externo eidem parti oblato, ut tangatur.

Caloris Sensus à Tactu distinctus.

XXV. Ultimum locum occupet *Caloris Sensus* mihi vocatus, & à Tactu variis nominibus distinctus, quem forsan primo loco maluissent me citasse, quotquot Veteres secuti, à Calore ac Frigore omnes ferè in naturalibus rebus mutationes exspectant, deducuntve.

Quare postremo loco de illo agit Auctor.

XXVI. Quoniam verò ego cum Ipsis non sentio, censui commodiùs postremò de hisce agi Qualitatibus, quæ dissidium inter nos creant; quod vix putem habere locum in cæteris jam propositis.

Caloris sensûs Qualitates propriæ quæ.

XXVII. *Caloris ergo sensûs* Qualitas propria est *Calor*, ejusque Oppositum, *Frigus* ut & medium ex utroque *Tepor*.

A quibus lædatur & recreetur hic sensus.

XXVIII. Atque uti ab extremo, sive summo Calore, ac Frigore non parùm læditur Caloris sensus, ita idem non parùm recreatur à Tepore, qui ad benè sentiendum requiritur in hujus Sensûs Organo; quod, ubi valdè calet aut friget, ineptum est ad ritè sentiendum.

Calorem & Frigus non esse Qualitates Activas.

XXIX. Quamvis autem vulgò memoratæ modò Qualitates, *Calor & Frigus*, habeantur pro *Qualitatibus Activis*; à quibus proinde, si non omnes, utique mutationes plerasque in rebus naturalibus observabiles pendere docent, mihi tamen haud sit vero simile.

Sonus & calor à rebus diversis, & diverso modo.

XXX. Quemadmodum autem Sonus editur à rebus diversissimis, Duris & Solidis collisis, vel Duris Aërem verberantibus, sed & Mollibus quoque Aërem quatientibus, quin Flatulentis quoque atque Vaporosis, Vento, & similibus; ita Calor à rebus producitur diversissimis, & modo diversissimo.

A quibus producatur calor.

XXXI. *Calor* enim non producitur tantùm *ab Igne vulgari accenso*, nunc in *Ligno*, vel *Cespitibus*, *Carbonibusve subterraneis*, nunc in *Cerâ*, *Sebo*, aut *Oleo*, *Vinive spiritu*; sed etiam à *Solaribus Radiis*; ut & à *Lixivo Sale*, quin aliquando ab huic opposito *spiritu Acido*; ne nunc attingam *Aromatica acriora*, quæ ad Lixivum Salem ratione suæ acrimoniæ sunt redigenda: Quin imò *solo Corporis nostri motu* incalescit idem, ut & à variis *Animi Motibus* vehementibus, *Irâ* præsertim & *Solicitudine* anxiâ.

Caloris Doctrina difficilis ob varias ejus causas, variaque effecta.

XXXII. Hic Calor non tantùm Causas efficientes agnoscit Varias, sed idem quoque existit planè varius, quin Effectus quoque in nobis producit varios: adeò ut non sit res tam facilis Doctrina de Calore, sed accuratum requirat plurimarum rerum examen.

Ut & Frigoris doctrina.

XXXIII. Idem quoque dicendum de *Frigore*, quod itidem variis modis se manifestat in Nobis, & agnoscit Causas efficientes planè diversas.

Frigus unde.

XXXIV. Nam *Frigus* non tantùm producitur *ab eo, quod Glaciem Hyeme gignit*, qualecunque tandem illud sit, quod mihi tamen maximam videtur habere cum Sale Armoniaco, sed haud concreto, similitudinem.

Ejus variæ causæ.

XXXV. Inter Causas igitur Frigoris locum primum damus *Aëri gelido & Glacianti*, ut & *Subterraneo*, quò *Ventus* referendus; *Aquæ* simili, *Grandinique & Nivi*, quo spectant *Lintea*, & *Vestimenta* omnia *Madida* & simul sensui *Frigida*, quæ omnia frigus pariunt in nobis; ut & *Potus* quivis *gelidus*, & imprimis *Aqueus*; quin paulatim producit in nobis Frigus *Potus Copiosus & diu continuatus*, etiam *Spiritus*

ritûs Vini, à quo paulatim Hydropici evadunt Homines, frigidique. Hoc potentiùs efficit omne *Acidum*, *Acerbumque*, Aqueis præsertim solutum. Frigus quoque parit *Torpor & Quies Corporis*, *Somnusque multus*, *Tristitia*, & *Terror*, & similia.

Frigus & Calorem producentia cur distinguenda.

XXXVI. *Omnia* verò *quæ Calorem ac Frigus in Nobis producunt*, accuratè sunt *distinguenda*, cùm nec modo eodem id efficiant, nec proinde modo eodem, quoties nos lædunt, curari debeant: licet id perperam negligatur à multis, quibus satis est notasse Calorem aut Frigus molestum, atque illis opponere id, quod ipsis vocatur Frigidum vel Calidum: quamvis quotidianâ & multiplici experientiâ constet talibus sæpè plurimùm lædi, neutiquam juvari Ægros, & quidem propter neglectum aut non intellectum modum, quo Calor aut Frigus fuit productum in nobis à Causâ singulâ: docuimus namque non tantùm Caloris atque Frigoris plures occurrere Causas, verùm eas agendi modo plurimùm differre: Quàm rem aliàs examinabimus accuratiùs.

In Organo Sensûs Caloris requiri Teporem.

XXXVII. Requiritur autem *in Organo Sensûs Caloris*, nec Calor magnus, nec Frigus molestum, *ast Tepor*: unde quoties illud à quâcunque demum Causâ internâ aut externâ etiam vel calet, fel friget multùm, ideóque ineptum est ad objecta externa ritè dignoscenda, toties *Morbo* dicendum id affectum, & quidem nunc *Caloris*, nunc *Frigoris*, prout hæc, aut illa qualitas ipsum urget & angit.

Morbus Caloris, vel Frigoris.

XXXVIII. Ut autem; quæ pluribus de Qualitatibus sensilibus Propriis hactenus proposuimus, paucis comprehendamus, atque Methodo Medendi applicemus. In Partibus Continentibus, vel potiùs Consistentibus *ad Functiones*, *Animales* præsertim, ac inter ipsas *sensus Externos ritè obeundos requiritur* sæpenumerò *Qualitas sensilis Propria*, sed *Remissior*, aliquando *Nulla*: unde quoties *eadem Qualitas Excellit* aut *præter naturam in ipsis reperitur*, toties ipsæ *Morbo dicendæ* affectæ, quia Functiones hactenus lædunt.

Ad Functiones Animales ritè obeundas quid requiratur. & quomodo illæ Functiones læduntur.

XXXIX. Ex iis, quæ de Qualitate sensili Propriâ in Partibus Consistentibus au Continentibus quovis modo peccante, atque Morbum in ipsis Constituente diximus, facilè patet idem de *Partibus Contentis*, vel potiùs *Fluidis* posse, imò debere dici; quemadmodum id & de Oculorum Humoribus, & de salivâ quodammodò attigimus: quapropter, ne Lectoribus Nostris tædio simus inani eorundem repetitione, consultum videtur ad cæteras Morborum species in qualitatibus Sensilibus Communibus observabiles rectâ pergere, atque sic temporis aliquid lucri facere.

Morbi in Partibus Contentis.

CAPUT V.

De Morbis in Qualitatibus Sensilibus Communibus.

I. INter Qualitates sensiles Communes, hoc est, Pluribus sensibus observabiles primum locum tribuimus *Numero*, qui propriè *Partibus Consistentibus* tantùm competit, non item *Fluidis*: sic ex. gr. secundùm naturam duo sunt homini Crura & Pedes, Duo Brachia & Manus, Duo Renes, Duo Pulmones, Duo Testes, Duo Oculi, Aures, Nares, &c. Unum Cerebrum, ac Cerebellum, Unum Cor, Unum Hepar, Lien, Ventriculus, Una Lingua, &c. Quinque in Manibus, & Pedibus Digiti, & sic porrò: Quoties autem ille Numerus mutatur, toties *Morbo in Numero* vel *Aucto*, vel *Diminuto* dicitur laborare Pars, sive Membrum Organumve, cujus Functio eo ipso plus vel minus læditur.

Numerum Partibus Consistentibus; non autem Fluidis competere.

Morbus in Numero.

II. Secundum locum assignamus *Magnitudini*, sive Moli aut Copiæ, quæ tam in *Partibus Consistentibus* spectatur, quàm *in Fluidis*.

Magnitudo & Copia tam Partibus Consistentibus quàm Fluidis competit.

III. In *Partibus Consistentibus*, Cerebro puta, Corde, Pulmone, Liene, Hepate, Renibus, Musculis, Artubus, &c. in quibus respectu habito ad totum Corpus & Partes cæteras certa proportio & *Magnitudo* requiritur, quæ sive Excedatur, sive Deficiat; *Morbo* in *Magnitudine* nunc *Auctâ*, nunc *Diminutâ* dicitur laborare illa Pars.

In Partibus Consistentibus Morbus in Magnitudine.

IV. In *Partibus Fluidis*, sanguine puta, Bile, Lymphâ, Succo Pancreatico, Salivâ, Semine, Lacte, Menstruis, Lochiis & similibus, quò & Urina forsan & Alvi fœces haud incommodè referentur, requiritur certa in quovis homine ratione ætatis, sexûs, vitæ generis & similium *Copia & Proportio*: Qui si mutetur & augeatur vel diminuatur, Morbo in *Copiâ* vel auctâ, vel *diminutâ* dicetur affectum illud Contentum.

In Partibus Fluidis Morbus in Copia.

V. Unde nimia sanguinis Abundantia vocatur *Plethora*: quæ tum demum *Morbus* vocatur, quando Actionem aliquam lædit; *Causa* verò

Plethora quando Morbus, & quando

Causa Antecedens. verò *Antecedens*, quamdiu nullam lædit adhuc Actionem.

In Partibus Consistentibus Morbus Figuræ. VI. Tertium locum dabimus *Figuræ* in *partibus* tantùm *Consistentibus* reperibili, quamvis omnes Partes hæ certam non desiderant Figuram, ut alicui Functioni serviant: desiderant tamen multæ. Sic *Oculus* requiritur *rotundus*, *Pupillæ Orificium Rotundum*, *Humor Crystallinus Convexus*, *Pectus & Dorsum subplanum*, & sic de aliis, quæ figura si mutetur & functio inde lædatur *Morbo Figuræ* laborare dicitur illa Pars. Non dicam hîc ad Ornatum facere plurimum Partium externarum plerarumque Figuram.

Figura læsa in Partibus externis non morbus; sed Symptoma est. VII. Hæc *Figura* in Partibus externis *læsa*, nullam tamen Functionem simul lædens, non pro Morbo, sed pro *Symptomate* in *Qualitatibus Mutatis* habenda.

In Partibus Consistentibus Morbus solutæ Unitatis. VIII. Quartum Morbis Qualitatum sensilium Communium locum tribuemus *Continuitati* vel *Unitati solutæ*, ac *Divisæ*, qui Morbi *Consistentibus* tantùm competunt *Partibus*.

IX. Pars enim quævis Consistens non tantùm molem aliquam & magnitudinem habet, ast insuper Particularum suarum unionem ac continuitatem, quæ si lædatur & divisa Functionem aliquam simul lædat, *Morbum* parit *in Solutâ Continuitate*, aut, uti vulgò loqui solent, *Unitate*.

Ejus varia nomina. X. Hi *Morbi nomina* sortiuntur diversa 1°. ratione *Partis*, quæ Morbos tales patitur; 2°. ratione *Causæ*, solutionem illam producentis. 3°. ratione *Modi*, quo fit eadem solutio.

In Partibus Mollibus & duris, XI. Sic, quæ *partibus Mollibus* contingit Continui Solutio, *Vulnus* vel *Ulcus* vocatur, quæ *Ossibus*, *Fractura*, vel *Caries*.

A re durâ vel acri. XII. Sic quæ à *Re Durâ* contingit *Partibus Mollibus* Continui solutio, dicitur *Vulnus*; quæ à *Re acri ac rodente*, *Ulcus*, & *in Ossibus*, *Caries*.

A Modo Lædendi. XIII. Sic quæ *punctim* Parti Molli accidit Continui solutio, dicitur *Punctura*; quæ *cæsim*, *Vulnus*; quæ *distensione*, *Ruptura*.

In Partibus Consistentibus & Fluidis Morbus loci sive situs. XIV. Quoniam ex pluribus Partibus componitur humanum Corpus, atque ipsæ non confusæ, sed ordine conveniente sunt inter se dispositæ ac collocatæ, unicuique suus est à Deo assignatus certus *Locus*, quem si mutaverint & hactenus Actionem aliquam læserint, *Morbo* dicuntur laborare in *Loco* vel *situ*, qui æquè competit *Partibus Consistentibus*, quàm *Fluidis*: quem 5°. considerabimus loco.

Sanguinis locus quis. XV. Et ut à Fluidis faciamus initium, *Sanguinis Locus* sunt 1°. *Cordis Auriculæ ac Ventriculi*; 2°. *Arteriæ*. 3°. *Venæ*. & 4°. forsan *Canales inter Arterias & Venas medii*.

Quando in eo peccat. XVI. Quoties proinde *Sanguis alibi* reperitur, dicitur is peccare *Loco*, sive is in Partium quarumvis Consistentium substantiam effundatur, sive in Corporis Cavitatibus variis colligatur, & Functionem quamvis necessariò lædat, & semper quidem naturalem Sanguinis Motum, ipsumque Circularem, dum is tunc semper alteratur.

Quando peccat copiâ vel motu. XVII. Quoties idem *Sanguis extra Corpus effunditur*, non potest idem dici peccare *Loco*, quippe qui tantùm consideratur & nominatur, quamdiu Sanguis permanet adhuc in Corpore: ast ubi effunditur idem è Corpore, peccabit idem *Copiâ diminutâ*, & forsan *Motu* quoque, de quo agemus postmodum.

Bilis locus quis. XVIII. *Bilis pura* reperitur in suo *Folliculo*, tanquam in *loco proprio*; eadem fertur quoque pura per *Ductus suos Bilarios*; quin eadem effertur quoque in *tenue Intestinum*, ubi tamen mox succo Pancreatico & Pituitæ Salivari admiscetur, & quoties Alimenta sunt in Ventriculo fermentata, & ad tenue Intestinum propelluntur, ipsis quoque: Bilis eadem, meo saltem judicio, fertur quoque *ad Sanguinem per Hepar refluentem*, eique in Hepate immiscetur, ut cum Ascendente ad Cor properet. Quibus miscetur.

Quando in loco peccat, & morbo loci laborat. XIX. Hæc *Bilis*, quoties tota, vel maximâ sui parte, è *suo effunditur Folliculo*, sive ad Intestinum tantùm defluat sive sursum quoque aut tantùm ad Ventriculum efferatur, *Loco* dicitur peccare, atque *Morbo in Loco* laborare: quamvis & tunc motu quoque laboret: læditur enim tunc Functio ab ipsâ pendens. Ut & in motu.

Succus Pancreaticus quando dici possit loco peccare. XX. *Succus Pancreaticus*, quoniam nullibi secundùm naturam colligitur, aut in Corpore purus reperitur, sed continuò ad tenue Intestinum per Ductus suos defertur, non videtur posse dici *Loco* peccare, nisi forsan rupto aliquo Vase, quod tamen puto rarissimum, effundatur is in Pancreatis substantiam, vel ipsius superficie perforatâ in Abdominis Cavitatem.

Ut & Saliva. XXI. Idem dicendum de *Salivâ* ex aliquo vase suo rupto vel discisso in Genarum substantiam effusâ; quæ aliàs deglutita & ad tenue Intestinum devoluta *Pituitam* constituit *Intestinalem*. Pituita intestinalis.

Lymphæ locus quis. XXII. *Lymphæ locus* sunt *Vasa Lymphatica*, unà cum *Ductu Thoracico*, in quibus aliquandiu moratur propter viæ longitudinem, ac non rarò ex ruptis post obstructionem vasis effunditur in vicinarum partium substantiam, molestiam & dolorem ibidem pariens, *Morbumque in Loco* patiens. & quando morbo loci laborat.

Partium Consistentium locus quis. XXIII. Quoad partes *Consistentes Locus* earum dicitur, quando aliquæ in aliquâ *concluduntur Cavitate*, sic Cerebri ac Cerebelli Locus est

Cra-

Cranium; Cordis, Pulmonum, ac OEsophagi Pectus; Ventriculi, Intestinorum, Hepatis, Lienis, Renum, Uteri, Vesicæ, Mesenterii, &c. Abdomen; quarum aliquæ si extra illas excidant, propellanturve Cavitates, atque Functionem aliquam lædant, dicuntur ipsæ *Morbo* laborare *in Loco* mutato; sic Intestina in Umbilico, aut Inguine extra Cavitatem abdominis propulsa, quoniam actionem lædunt, Morbum patiuntur in Loco mutato; idem dicendum de iisdem, aut Ventriculo, Uterove per vulnus aut sursum in Thoracis Cavitatem, aut inter Peritonæum & Abdominis musculos, aut planè extra ejusdem Cavitatem excidentibus, & similibus.

& quando Morbo loci laborant.

XXIV. Quando verò *Partes* duæ pluresve *solidæ, duræque, Ossa* puta, sibi mutuò adaptantur, ut alii Functioni, *Motui* nempe, inserviant, uti fit in Ossium Articulatione, dicuntur ita esse sitæ, hicque ipsarum esse situs, quem quoties mutant, dicuntur Ossa luxari ac dislocari, patique *Morbum in situ*, quoniam Functionem, Motum Partis lædunt.

Partes duræ quando Morbum in situ patiuntur.

XXV. Nec tantùm *Partes Consistentes* diversæ uni Functioni servientes se Contingere solent, verùm non rarò simul per Ligamenta *Connecti*; secundùm quam *Connexionem*, variis sensibus perceptibilem Qualitatem, & inter hujus Morbos sexto loco explicandam considerabimus *Laxationem*, vel *Ruptionem aliamve Divisionem ac Vulnerationem Ligamentorum* variorum, propter quam Ossa præsertim ab invicem nimis recedunt, & quandoque Acetabulis suis excidunt, fitque *Luxatio*, sicut Ossi femoris nonnunquam evenit, sic Uterus Ligamentis solutis excidit foràs.

Partium Consistentium Connexio.

Earum Morbus in Connexione. Luxatio quid.

XXVI. Huic connexioni læsæ opponitur Partium itidem Consistentium ac secundùm naturam ab invicem sejunctarum *Connexio præternaturalis*, exempli gratiâ quando Palpebræ, Labia tum Oris, tum Pudendi muliebris, Digiti, &c. Coalescunt, quod evenit ferè post Partium dictarum excoriationem, aliamque vulnerationem.

Partium Consistentium Connexio præternaturalis.

XXVII. Inter Qualitates sensiles Communes consideranda 7°. *Partium Consistentium Soliditas, & Cavernositas*, vel *Fistulositas*, sic Ossa & Carnes dicuntur Solida; Arteriæ, Venæ, Vasa Lymphatica, Ductus Salivares, Pancreaticique, &c. sunt Corpora Fistulosa ut & *Intestina* & Ventriculus, Vesica tum Bilaria, tum Urinaria Cavitates formant.

Partium Consistentium Soliditas & Cavernositas, & Fistulositas.

XXVIII. Si proinde Soliditas Ossium mutetur atque Ossa perforentur, aut in Carnibus producantur *Fistulæ*, atque hactenus Functio aliqua, vel Partis ipsius affectæ Nutritio, vel Animalis Motus lædatur, *Morbus* dicetur in *Soliditate mutatâ* & læsâ.

Morbus in Soliditate mutatâ.

XXIX. Contrà si Arteriarum, Venarum aliorumque Vasorum *Fistula & Cavitas Tubulata* mutetur, & aliquando in totum claudatur, aut ex parte angustetur, atque hinc Functio aliqua lædatur, Motus nempe Humoris eo Vase delati, tunc dicetur *Pars* illa laborare *Morbo* in *Angustiâ*.

Vasa quando laborant morbo in Angustiâ.

XXX. Pro *Causarum* Angustiam illam parere solitarum *diversitate* dividitur illa *Generalis Angustia* in 5. *species: Obstructionem, Constipationem, Compressionem, Coalescentiam & Subsidentiam*.

Species Morbi in Angustiâ.

XXXI. Quemadmodum autem Fistulosa requiruntur illa Vasa, hoc est, Cavitatem secundùm ipsorum Longitudinem patentem habentia, ita eorundem *Tunica & ambitus* desideratur *clausus*, nec Liquori contento exitum præbens; unde quoties is ei præter naturam paratur, toties *Vasa* dicuntur *aperta*, & pro Causæ aperientis diversitate laborare Morbo nunc *Diæreseos*, quando Vasa à Re incidente, rumpente, aut erodente aperiuntur: nunc *Diapedeseos*, quando Tunicæ Vasorum ita explicantur, & rarefiunt, ut per ipsarum poros transudare videantur Contenti Humores: nunc *Anastomoseos*, quando eorundem Vasorum Oscula nimis aperiuntur & patent: quod an locum habeat, vel habere possit valdè ambigo, postquam ex motu Sanguinis circulari patet Vasa omnia Humorem contentum transfundere in Alias Cavitates aut Vasa, vel Canales; nullibi autem extrema occurrant Vasa, quorum Orificia possint dici præter naturam aperiri, cùm semper sint, debeantque esse aperta secundùm naturam.

Vasorum Tunicæ naturalis & præternaturalis constitutio.

Vasorum Diæresis.

Diapedesis.

Anastomosis.

Quæ an locum habeat dubitatur.

XXXII. Inter Qualitates sensiles Communes ponimus 8°. *Motum & Quietem*, tam in *Partibus Consistentibus*, quàm *Fluidis* occurrentem.

Partium tam Consistentium, quàm Fluidarum Motus & Quies.

XXXIII. Inter *Partes Consistentes* manifestè *moventur Ossa*, quoties flectuntur, aut extenduntur, in Artubus aut ad se invicem adducuntur, ac vicissim ab invicem abducuntur in Maxillis: ut & *Musculi*, quoties ad Motum partis cujusvis absolvendum Contrahuntur ipsi: *Ventriculus, Oesophagus, Intestina, Lingua, Arteriæ*, &c. quando Motu peristaltico se contrahunt, & Lingua se mirè torquet.

Partium Consistentium quænam & quomodo moveantur.

XXXIV. Hic Partium Motus quoties ita læditur, ut Actio alia insuper lædatur, ex. gr. totius membri aut Corporis Motus, toties *Partes primæ Morbo in Motu, aut Quiete* laborare dicendæ.

Quando Morbo in Motu aut quiete laborare dicantur.

XXXV.

XXXV. Sic impeditus Linguæ Motus Alimentorum Deglutitionem lædit: sic OEsophagi Motus læsus eandem Deglutitionem lædit: sic Ventriculi Motus aut impeditus, aut Coactus Alimentorum Retentionem, atque Expulsionem lædere solet. Intestinorum Motus læsus Chyli, tum propulsionem deorsum, tum expulsionem in Lacteas Venas tum fœcum alvinarum propulsionem deorsum, expulsionemque foràs lædit, & sic de cæteris.

Partium Fluidarum Motus & quies. XXXVI. Partium Fluidarum pleræque in perpetuo versantur Motu, quædam ad tempus quiescere videntur.

Sanguis quomodo moveatur, & quiescat. XXXVII. Et *Sanguis* quidem secundùm naturam Movetur continuò tam per vasa sua, *Venas* & *Arterias*, quò Tubulatos Partium omnium Canales intermedios revocamus, quàm per *Cordis Auriculas* & *Ventriculos*; in quibus tamen aliquam videtur nectere *moram*, dum ibidem effervescit, mox & rarefit.

Quando laboret morbo in motu. XXXVIII. Idem Sanguis quoties aut in totum alicubi Quiescit; aut magis vel minùs Movetur, unde necessariò aliqua læditur Functio, dicendus idem laborare *Morbo in Motu* vel *Sublato*, vel *Aucto*, vel *Diminuto*.

Bilis quomodo moveatur & quiescat. XXXIX. *Bilis*, quatenus in *Folliculo* suo colligitur, hactenus aliquandiu saltem *Quiescit*, nec ulteriùs pergit; quatenus verò in *Ductibus Bilariis* reperitur, hactenus *Movetur* neque ibi secundùm naturam quiescere potest aut debet.

Quomodo peccet in motu & quiete. XL. Unde quoties *Bilis* tota è *Folliculo* suo expellitur, & Functionem non unam lædit, toties *Motu* dicenda peccare *aucto*, ac vice versâ, quoties ipsa è folliculo suo prodit nulla, sed universa in ipso remanet, dicenda eadem peccare *Quiete*, vel *Motu sublato*.

Quomodo laboret quiete. XLI. *Bilis* autem in *Ductibus Bilariis* occurrens, si, ne ulteriùs Moveatur ac propellatur, impediatur, dicetur laborare *Quiete*.

Saliva, Succus Pancreaticus & Lympha quomodo moveantur. XLII. *Saliva, succus Pancreaticus, & Lympha*, nullibi debent moram nectere in suis Vasis, ast continuò ulteriùs propelli, saliva quidem in Oris Cavitatem, succus Pancreaticus in Tenue Intestinum, Lympha per Ductum Thoracicum in Venam Jugularem, Axillaremve sinistram: unde quoties *Motus* ille vel *Augetur*, vel *Minuitur*, vel *Aboletur*, toties *Humores* illi dicendi laborare *Morbo in Motu Aucto, Diminuto*, vel *Abolito*, quatenus inde subsequens Functio læditur.

Quomodo in motu peccent, & morbo laborent.

Urina quando peccet copiâ & quiete. XLIII. *Urina*, quandiu in Corpore Continetur, cùm ejus causâ Functiones aliquæ sint institutæ, Ipsius puta in Vesicâ retentio per musculum sphincterem, atque exclusio per fibrosam Vesicæ Substantiam; quoties ipsius Culpâ Functio aliqua læditur, ut si ab ejus collectæ copiâ extendatur nimiùm vesica, & quidem ita, ut ampliùs ipsa nequeat contrahi, & urina excludi, toties ipsa dicenda peccare *Morbo in Copiâ auctâ*, & dum in corpore retinetur, *Quiete*, propter quam non parùm angitur Homo, & non rarò inde moritur.

XLIV. *Alvi Fœces*, quamdiu in Corpore retinentur, pro Contentis habendæ, quamvis non semper sint fluidæ, sunt tamen aptæ, ut per Intestina usque ad podicem *propellantur*, imo per podicem *expellantur*. Alvi Fœcum motus.

XLV. Hæ *Fœces*, si quavis de causâ ineptæ fiant ad sui propulsionem atque exclusionem, illaque vel *segniùs contingat*, vel *subsistat*, dicentur ipsæ peccare *Motu diminuto*, vel *abolito*; quemadmodum in Alvi fluxu, *Motu aucto*. Quomodo in eo peccent.

XLVI. Inter qualitates Sensiles Communes Considerando 9°. ipsa *Fluiditas*, & *Consistentia*; In *Contentis* autem *Fluiditas* requiritur, sicut in *Continentibus Consistentia*. Partium Contentarum Fluiditas, & Continentium Consistentia.

XLVII. Si proinde *Contenta*, quæque per Canales varios hinc inde transferri debent, desinant esse fluida, fiantque Consistentia, lædaturque inde necessariò Functio, dicentur illa Contenta laborare *morbo in Fluiditate plus vel minùs mutatâ*: sic Sanguis Grumescens, sic Pituita Coagulata, sic Urina in Arenulas vel Calculos Concrescens dicentur hoc laborare morbo. Contenta quando laborent morbo in Fluiditate.

XLVIII. Contrà si Carnes in Pus vel Saniem corrumpantur, dicentur *Morbo in Consistentiâ mutatâ* esse affectæ. Sic quando Carie corrumpuntur Ossa, pristinam amittunt firmitatem & Soliditatem sive Consistentiam, eadem dicenda laborare *Consistentiæ mutatæ morbo*, cùm idcircò & ipsorum Nutritio, & sæpe Partis sive Membri Motus lædatur. Partes solidæ quando Morbo Consistentiæ mutatæ laborent.

XLIX. Inter Qualitates sensiles Communes considerandum 10°. *Tempus*, quod ratione motûs spectatur, quando nimirum eo tempore, quo moveri aut emoveri debebant Partes tam Consistentes, quàm Fluidæ, ipsæ non moventur, vel contrà quando ampliùs moveri non debebant, moventur adhuc, & utroque modo Functiones lædunt. Sic stare, atque ambulare solent Infantes post ætatis annum primum, vel secundum saltem; quòd si ne post tertium, quartumve annum id præstare possunt, Motus non tantùm; sed Motûs tempus hîc desideratur. Sic Menstrua fluere debent Fœminis pubertatis tempore, hoc est, circa decimum quartum ætatis annum usque ad quinquagesimum, aut quinquagesimum secundum, & quidem singulis mensibus, & tunc quoque per tres quatuorve dies. Quòd si Menstrua Tempus in Motu Consistentium, & Fluidorum, & quo modo in eo peccetur.

ſtrua ipſis fluant longè ante annum decimum quartum, vel poſt quinquageſimum, aut ſeriùs accedant, anno puta vigeſimo, vel citiùs deficiant, anno nempe trigeſimo, & ſic porrò; vel ſingulis menſibus non redeant, & quidem aut frequentiùs aut rariùs; vel minùs, diutiúſve duret eorum fluxus; Hæc omnia, ſi Functiones lædant, præter naturam ſe habent.

L. Atque ſic videmus nobis Morbos omnes vulgò notos, & alios quoque ad paucas & diſtinctas Qualitatum Senſilium Claſſes revocaſſe, ſecundùm quas inſtituemus ipſas Curandi Indicationes, poſtquam prius eorum ſeriem ob oculos poſuerimus.

SERIES MORBORUM.

Partium Contentarum ſive Fluidarum Morbi ſunt.

I. In Qualitatibus Senſilibus propriis Functionem aliquam lædentibus.

1°. ratione Viſûs, in Colore mutato; in Perſpicuitate, aut Opacitate mutatâ; in Luce aut Tenebris.

2°. ratione Auditûs, in Sono.

3°. ratione Olfactûs, in Odore grato, vel ingrato.

4°. ratione Guſtûs in Sapore multifario, Dulci, Acido, Auſtero, Salſo, Amaro, &c. vel Inſipido.

5°. ratione Tactûs in Duritie aut Mollitie.

6°. ratione Caloris Senſûs, in Calore, Frigore, Tepore, Rigore, Horrore.

II. In Qualitatibus Senſilibus Communibus Functionem aliquam lædentibus.

1°. ratione Copiæ auctæ vel diminutæ.

2°. ratione Loci mutati.

3°. ratione Motûs aucti, diminuti, aboliti.

4°. ratione Temporis mutati, exempli gratiâ quando Menſtrua ſingulis menſibus non prodeunt, ſed citiùs, vel tardiùs.

5°. ratione Fluiditatis mutatæ.

Partium Continentium ſeu Conſiſtentium Morbi ſunt.

I. In Qualitatibus Senſilibus Propriis Functionem aliquam lædentibus.

1°. ratione Viſûs in Colore mutato. in Perſpicuitate vel Opacitate mutatâ. in Luce aut Tenebris.

2°. ratione Auditûs in Sono.

3°. ratione Olfactûs in Odore grato vel fœtente.

4°. ratione Guſtûs in Sapore multifario.

5°. ratione Tactûs in Duritie aut Mollitie.

6°. ratione Caloris Senſûs, in Calore, Frigore, Tepore.

II. In Qualitatibus Senſilibus Communibus Functionem aliquam lædentibus.

1°. ratione Numeri aucti vel diminuti.

2°. ratione Magnitudinis auctæ vel diminutæ.

3°. ratione Figuræ mutatæ.

4°. ratione Continuitatis ſolutæ, aut ſecreti Coaleſcentiæ.

5°. ratione Connexionis ſolutæ.

6°. ratione Loci & Sitûs mutati.

7°. ratione Soliditatis vel Fiſtuloſitatis mutatæ.

8°. ratione Motûs aucti, diminuti, aboliti.

9°. ratione Conſiſtentiæ mutatæ in fluiditatem.

CAPUT VI.

De Morbis Sanguinis, & eorum Indicationibus Curatoriis.

I. POſtquam Corporis partium tam Continentium & Conſiſtentium, quàm Contentarum & Fluidarum Morbos ſecundùm Qualitates ſenſiles tam Communes, quàm Proprias in diverſas ſpecies ſic diſtinximus, tempus eſt, ut nunc ipſas Medendi Methodo applicare incipiamus.

De quibus Fluidarum partium vitia conſiſtunt.

II. Quò autem brevior & dilucidior ſit noſtra Medendi Methodus, initium faciemus à *Contentarum* ſive *Fluidarum* Corporis *Partium* vitiis, quæ, ſicut ex jam dictis patet, conſiſtunt 1°. in earum *Qualitate ſenſili propriâ mutatâ.* 2°. in earundem *Copiâ vel auctâ, vel diminutâ.* 3°. in earundem *Motu vel aucto, vel diminuto, vel abolito.* 4°. in earundem *Loco mutato*, & forſan nonnunquam 5°. in *Tempore mutato: Menſtruis* puta non menſtruatim prodeuntibus, & ſimilibus. 6°. in earundem *Fluiditate* mutatâ in ſubſtantiam Conſiſtentem.

III. Inter Corporis Humani Contenta, ſive Partes Fluidas meritò primum locum tribuimus *Sanguini*, à quo immediatè vita pendet, par- A Sanguine Vita & cæterarum partium reparatio.

partiumque cæterarum omnium Reparatio. Cujus Vitia & Indicationes considerabimus secundùm Qualitates sensiles tum Proprias, tum Communes.

Quales Colores in ejus partibus sint naturales.

IV. Inter proprias spectabimus 1o. ipsius *Colorem*, qui secundùm naturam *parte sui superiore*, postquam eductus concrevit, est *rutilus*, *parte* autem *inferiore nigricans*: quemadmodum ipsius *serum* est *Subflavum*.

Color in superficie albicans quid indicet.

V. Hic *Color* si mutatus occurrat, indicat Sanguinem malè affectum; nam *in superficie si albicet*, crustamque similem habeat, *Pituitam* & quidem *Glutinosam* in Sanguine abundare significat, ideóque ipsam *Incidendam* & ampliùs *corrigendam*, quinimò etiam *Minuendam*.

VI. Quomodo hæc singula peragenda sint, postmodum in genere docebimus, ubi *Indicatorum Materiam* & *Formam* in compendio proponemus, nunc enim ex Indicantibus Indicata duntaxat rimamur.

Color ejus Niger quid indicet.

VII. Quoties Universus *Sanguinis Color Ater ac Niger* observatur, toties in ipso *Acidum exuperare* significat, à quo Nigredinem accipit, quapropter *Acidum* in Corpore nostro, hinc & in ipso Sanguine *Minuendum*, & *Infringendum* indicat; quod quî obtinendum docebimus postmodùm.

Color rubicundus quid indicet.

VIII. Contrà *Color* Sanguinis magis *rubicundus* significat *Bilem* in ipso *abundare*, ipsamque *Minuendam*, ipsiusque *Vim Frangendam* indicat.

Sonus in Sanguine nullus.

IX. 2°. Quoad *Sonum*, non memini aliquem in Sanguine observari, quapropter nil etiam nunc de ipso trademus.

Sanguinis Odor nullus naturalis.

Ejus Fœtor quid indicet.

X. 3°. Quoad *Odorem*, *Sanguis* secundùm naturam, quantum ego saltem novi, est *Inodorus*; qui *fœtens* si observetur, *corruptionem* ipsius significat, ipsamque *Corrigendam* & *Emendandam* indicat: ubi ad Causæ Corrumpentis diversitatem erit attendendum, ac secundùm ipsam Remedia diversa erunt usurpanda, de quibus posteà, & quidem in genere, ubi ostendemus quibus mediis possimus variis satisfacere Indicationibus.

Sanguinis Sapor naturalis.

XI. 4°. Quoad *Saporem*, *Sanguis* secundùm naturam gustatur *subdulcis*, & ipsius *serum insipidum*.

Ejus Sapores præternaturales.

XII. Quoties autem *Sanguinis*, ac præsertim *Seri* ipsius *Sapor mutatur*, toties ac frequentiùs quidem *Salsus*, aliquando *Acidus* vel *Austerus*, aliquando *Amarus* deprehenditur; plures namque in ipso sapores non memini me observare.

Sapor Salsus quid indicet.

XIII. *Salsus Sanguinis* ac præsertim *Seri Sapor* significat *nimis purum* existere in Corpore *Salem lixivum*, ideóque cum *spiritu Acido* confluentem parere *Liquorem Salso Muriatico Sapore* notabilem, corporique noxium, cùm talis Sapor, sed blandior, in Solâ Urinâ sit ferendus, non item in Sanguinis sero, aut inde productis Lymphâ, Succo Pancreatico, aut Salivâ.

XIV. *Sapor* autem ille *Salsus muriaticus* indicat sui *Temperationem ac Correctionem*: quæ quibus absolvi possit & obtineri, docebimus posteà.

Sapor Acidus vel Austerus quid indicet.

XV. Ubi autem *Acidus*, vel *Austerus* est *Sanguis*, & imprimis ejus *Serum*, significatur *Acidum & Austerum redundare* in Corpore, indicaturque ipsius *Correctio*, & *Correcti Diminutio*.

Sapor Amarus quid indicet.

XVI. Ubi denique *Amaricat* tum *Sanguis*, tum ejus *Serum*, significatur *Bilis valdè amara & copiosa* Sanguini admista, indicaturque ipsius tum *Correctio*, tum *Diminutio*: quorum Remediorum Materia & Forma multiplex tradetur postmodùm.

Sanguis quando mollis, quando durus.

XVII. 5°. Quoad *Duritiem ac Mollitiem*, *Sanguis* secundùm naturam dicendus *Mollis*, postquam Digitis si conteratur, nulla in ipso sentitur Durities, sed summa mollities, nisi postquam eductus, effususque in *Grumos concrevit*, tum demùm *firmior* factus ab illâ mollitie descivit atque *duritiem levem* mentitur. Talis autem non est in Vasis secundùm naturam.

Ejus durities in Vasis quid indicet.

XVIII. Quemadmodum verò Sanguis in Vasis suis contentus semper fluidus existit ac fluens secundùm naturam, ita præter naturam ibidem coagulari potest ac concrescens aliquam *Consistentiam*, hinc & *Duritiem* nancisci: quæ significat *exuperare* in eo *Acidum* & imprimis *Austerum*, à quibus Sanguinis Coagulationem pendere notum, indicatque usurpanda, quæ *Acidum & Austerum Corrigant & Infringant*, quin aliquando *Minuant*.

Calor in Sanguine naturalis quæ & præter naturam quid indicet.

XIX. Denique 6°. *Sanguis* secundùm naturam *mediocriter Calidus* observatur; qui aliquando præter naturam *nimis Calidus*, aut *minùs Calidus* reperitur: significatque *Calentior Causas Caloris aucti dominium* habere in Corpore, sicut *minùs Calens Causas contrarias dominari*; unde à *Calentiore Indicatur Contemperatio* & quandoque *Diminutio Causarum Calorem* in Sanguine *Augentium*, sicut à *minùs Calente Temperatio* & *Diminutio Causarum Calorem* in Sanguine *impedientium*.

Caloris tum naturalis tum præternaturalis Causæ veræ Practico sunt noscendæ.

XX. Ubi facilè quivis agnoscit, ut hisce Indicationibus ritè satisfiat, opus esse, ut Causæ veræ atque adæquatæ tum Caloris naturalis, tum Caloris præter naturam in Sanguine Aucti vel Diminuti notæ sint: nam in Causis veris de-

terminandis, (plures namque tales occurrere docuimus non semel) si fallatur Medicus, periculum est ne in remediis, ipsorumque materiâ determinandis fallatur similiter, atque in grandius periculum conjiciat ægrum, tantùm abest, ut ipsum ritè curet.

XXI. Hoc idcircò hîc moneo, quia observavi sæpiùs non parùm hîc peccari à multis satis & nimis confusè hanc de Calore, ipsiusque causis multifariis, modoque agendi vario doctrinam tractantibus, nec proinde Tyronibus viam ad Medicinam ritè ac tutò faciendam satis planam parantibus vel monstrantibus.

Causæ Caloris diversæ, ut & earum Agendi modus.

XXII. Utique non tantùm *Calor*, quem sentimus, *multùm diversus* occurrit & observari potest, verùm ipsius quoque *Causæ* notantur *diversæ*, singularumque *agendi modus existit valdè diversus*.

An tempore Frigoris febrilis Sanguis sit Frigidus?

XXIII. An *tempore Frigoris febrilis*, aut quando aliàs undecunque Universum Corpus valdè friget, *Sanguis* quoque *frigidus* existat, ego saltem non possum determinare, qui nunquam eo tempore sum ausus Sanguinis eductionem præscribere, atque tunc Sanguinem eductum potui contingere; quod testari poterunt, qui non dubitant eo tempore quoque Venam secare, Sanguinemque mittere.

Et si talis sit, nequaquam tunc vena secanda.

XXIV. Hoc si fiat, & tunc Sanguis observetur frigidus, non puto facilè Medicum prudentem ad similem Venæ apertionem venturum, cùm per ipsam quoque minuatur Sanguinis Calor, augeaturque proinde in ipso frigus; quo nil nocentius & ad vitam tollendam præsentius ac potentius. Cum Calore namque consistit Vita, uti cum frigore mors.

XXV. Atque sic consideravimus in Sanguine Qualitates sensiles Proprias præter na turam in ipso existentes cum suis Indicatis: pergamus ad Communes.

Sanguinis copia præter naturam quotuplex.

XXVI. Inter Qualitates sensiles Communes Contentis competentes posuimus primo loco Quantitatem sive *Copiam*, eamque nunc præter naturam *diminutam*, nunc *auctam*.

Sanguinis diminuta copia quid indicet.

XXVII. *Diminuta* præter naturam *Sanguinis* naturalis *quantitas & copia indicat sui augmentum*; cujus materiam & modum proponemus postmodùm.

Aucta quid indicet.

XXVIII. *Aucta* ejusdem *Sanguinis Copia indicat sui Diminutionem*; quod quibus mediis & modis obtineri queat, docebimus in sequentibus, ubi Indicatorum in genere consideratorum materiam & formam spectabimus, explicabimúsque.

Sanguinis Motus præternaturam quotuplex.

XXIX. Contentis, ergo *Sanguini* quoque competit *Motus*, & quidem *Continuus*, ac *Circularis*; qui vel *in totum*, vel *ex parte* potest *augeri*, vel *minui* vel etiam *aboleri*.

Universus Ejus Motus auctus quid indicet.

XXX. Quando *totius Sanguinis Motus est auctus præter naturam*, tunc *is Diminutionem sui indicat*. Minuendus certè motus nimius: Quibus autem mediis hoc ipsum queat obtineri, docebimus in sequentibus.

Diminutus quid indicet.

XXXI. *Diminutus* contrà *Sanguinis Motus Universus sui indicat augmentum*; quod quæ præstant & quomodo, dicendum posteà.

Abolitus quid indicet.

XXXII. Imprimis *Abolitus Sanguinis universi Motus indicat sui restitutionem*, & quidem *festinatam*; cùm aliàs brevi sequatur Mors. Id autem faciendum docebimus posteà, prout causa ejus est diversa, diversimodè.

Quando Abolitum in Vase Sanguinis Motum vitæ periculum non sequitur & quando sequitur.

XXXIII. Tantum autem Vitæ periculum non sequitur *Abolitum in aliquo Vase Sanguinis Motum*, quamvis si aliquandiu perduret, corrumpatur in totum, in *Pus* scilicet Sanguis, nec tantùm reddatur nutriendæ illi Parti, in quâ subsistit, ineptus; verùm, si *reliquo Sanguini* reddatur & illi *admisceatur*, eundem ita *inficiat & corrumpat*, ut & universus Corpori nutriendo, cæterisque Functionibus, quibus inservit, reddatur paulatim magis, magisque ineptus, accedente universi Corporis Tabe ac Morte, sicut in Phthisi, Empyemate ac similibus Affectibus indies fieri videmus, atque seriò notare deberemus, quò lethalibus tandem istis Affectibus in tempore obviam eatur, nec quod ferè à multis solet fieri, negligantur, quando Præservationi aut Curationi superest locus.

Quando Loco peccet Sanguis.

XXXIV. *Loco* etiam *peccare* solet *Sanguis* quoties quâcunque de causâ *ex apertis* quovis modo *vasis effunditur* idem *in Partium Vicinarum substantiam vel Cavitatem*.

Locus Sanguinis naturalis.

XXXV. *Locus* enim *naturalis Sanguinis* sunt *Cordis Auriculæ ac Ventriculi, atque Arteriæ, ac Venæ, cum Ductibus intermediis*, extra quos Canales atque Cavitates quoties reperitur Sanguis, extra locum suum existere dicendus, ac *loco peccare*.

XXXVI. Loquimur autem de *Sanguine puro, ejusve massâ*; nil enim impedit aliquas ejus partes à reliquâ massâ secedentes transire in partium quarumvis substantiam, tum ad ipsarum nutritionem, tum ad Liquorum variorum præparationem.

In Tempore quomodo peccet Sanguis.

XXXVII. *Tempore* ostendimus nuper posse quoque peccare Sanguinem tum ratione *Moræ*, tum ratione *Motûs*, & quidem *Uteri respectu* in Fœminis.

Fœminarum Menses quid sint.

XXXVIII. Notum enim est Sanguinem in Fœminis Puberibus & ad generandum adhuc aptis secundùm naturam mensibus singulis

ad

ad Uterum copiâ majori meare, ibidem in ejus sinubus colligi, & tandem effluere.

Sanguis menstruus quomodo morâ peccet.

XXXIX. Hic *Sanguis* quoties non tantùm ibi colligitur, sed *ibidem diutiùs permanet*, *nec constituto tempore effluit*, cùm variis modis fœminis noceat, dicitur tunc *Morâ peccare*.

Quando Effluxûs tempore.

XL. Quemadmodum si *effluat* quidem, sed nunc *seriùs*, post quintam demùm, sextamque septimanam, vel adhuc seriùs; nunc *citiùs*, singulis puta, vel alternis, vel ternis septimanis, tunc dicendus *peccare Fluxûs sui, Effluxûsque Tempore*.

XLI. Sic etiam *Tempore peccat Fluxus Sanguis menstruus*, quando *diu ante quartum decimum* ætatis annum, quo secundùm naturam solet incipere idem Fluxus, *anno* puta *ætatis octavo*, *nono*, *decimo vel undecimo*, *vel diu post eundem* notatum annum *decimum quartum*, *decimo septimo*, *decimo octavo*, vel adhuc seriùs incipiunt Fœminis prodire menstrua; cùm vix unquam sine notabili earum detrimento id fieri observetur.

Quid hæc vitia indicent.

XLII. *Hæc* autem *Vitia* omnia *indicant* vel Subsistentem ac Moram nectentem in Utero *Sanguinem esse ad Effluxum excitandum*; sic *segniùs Effluentem* itidem *ad Motum citiorem urgendum*; quemadmodum contrà *citiùs solitò effluentem* ad *segniorem fluxum ac effluxum deducendum*.

XLIII. Rursum. *Menstruus Fluxus ante annum ætatis quartum decimum observatus coërcendus*; ut & *seriùs adventans ad effluxum citiorem urgendus, ac vi blandâ cogendus*.

XLIV. *Quomodo* autem, ac *quibus mediis* hoc queat obtineri, paucis docebimus in sequentibus, atque passim docetur in Practicorum Libris.

Fluiditate quomodo peccet Sanguis.

XLV. Inter Qualitates Sanguinis sensiles Communes notavimus etiam *Fluiditatem*, quæ *mutari* potest atque *Functionibus obeundis obesse*.

XLVI. Communem illam dixi Qualitatem sensilem, quoniam pluribus apparet sensibus, Visui puta & Tactui; quibus Fluiditas rerum aut Consistentia dignosci potest.

Quid eo indicetur.

XLVII. Hanc Fluiditatem quoties amisit Sanguis, Consistitque idem *Coagulatus ac Grumescens*, toties *indicat* idem sui *Solutionem* talem, cujus ratione fiat denuò Fluidus.

XLVIII. Quænam *remedia* id præstare possint, & quomodo eadem sint usurpanda, dicemus quoque in sequentibus.

Omnia hæc Sanguinis vitia non esse Morbos; sed Causas Morbificas & Symptomata.

XLIX. Antequam verò à Sanguinis Consideratione transeamus ad Humorum, Fluidorumve aliorum examen, unum habeo monendum, *Omnia* nempe *vitia quæ in Sanguine* ad Indicationes instituendas explicuimus, *non esse Morbos*, verùm aliquando *Causas Morbificas*, & quidem *Antecedentes*, à quibus docuimus Præservatoriam peti Indicationem, & aliquando *Symptomata*, Præcedentes Morbos manifestantia, sicque ad Medicationes Ipsis Curandis aptas eliciendas viam monstrantia, imò agenda Indicantia.

Plethoræ duplex consideratio, & indicatio.

L. Res fiet exemplo manifestior. Sanguis copiâ nimiâ peccans in *Plethorâ*, quamdiu Functionem nullam adhuc lædit, rationem habet *Causæ Antecedentis*, & ad Imminentis Morbi Præcautionem *Indicatione Præservatoriâ Diminutionem sui Indicat*: Idem Functionem actu lædens, adeóque *Morbum Constituens & Causam Continentem*, ad Præsentis Morbi Curationem *Indicatione Curatoriâ Indicat itidem sui Diminutionem*.

Sanguis Nigricans quid indicet.

LI. Idem *Sanguis* solitò magis *Nigricans* testatur *nimiam Acidi Humoris Admistionem*, à quo Acido læditur Sanguinis non tantùm Color, verùm in Nutriendo Corpore, Humoribusque variis producendis Utilitas, quin imò Effervescentia in Corde Vitalis: Quoniam verò nulla Functio læditur à Sanguine *Nigricantiore*, quà tali, verùm is Color Symptoma est in Qualitate Mutatâ, sequiturque Functionem ab Acido nimio læsam, idem hactenus *signum est Acidi exuperantis in Sanguine*, adeóque non immediatè, sed mediatè tantùm *Indicat istius Acidi Correctionem ac Diminutionem*.

Quod in Sanguine, idem in cæteris humoribus observandum.

LII. Quod nunc dictum de Sanguine, id etiam intelligendum erit de Cæteris Humoribus ordine proponendis, ac secundùm Qualitates suas Sensiles tam proprias, quàm Communes à statu naturali recedentes, adeóque vitiosas considerandis.

Plurima loco suo non proferuntur & quare.

LIII. Plura siquidem, dum illa nunc tractanda seriò ac sæpiùs speculor, tempore diverso mihi occurrunt notabilia, quæ quoniam nondum in chartam conjeci, atque in exactum ordinem retuli, non semper loco aptissimo à me proferuntur: nolo tamen illa perire Lectoribus meis, etiam privatim cuncta exactiùs repetituris & in certum ordinem redacturis, donec liceat mihi per otium Medicam Theoriam accuratiùs conscribere atque publico dare.

Systema Medicinæ adornare opus laboriosum.

LIV. Longo enim tempore, ac multiplici Labore opus est ex Observationibus Practicis, ac præsertim Memoriæ infelici, non item chartæ mandatis Systema quodvis adornare catenatum & solidum: quod mecum agnoscent, quotquot unquam operi manum seriò admoverint.

CAPUT VII.

De Morbis Bilis, & eorum Indicationibus Curatoriis.

I. PErgamus ad aliorum quoque Humorum sive Contentorum Vitia Methodo Medendi accommodanda, & quidem consideremus post Sanguinem *Bilem*, Humorem omnibus obvium, suâ quippe Vesiculâ contentum.

Bilis Color naturalis.

II. Inter proprias *Bilis* qualitates Sensiles 1°. *Colorem* ipsius considerabimus, qui secundùm naturam est duplici nomine *Croceus*. Collecta siquidem Croci ad instar quodammodo *rubere* videtur; at diluta *flavere*.

Præternaturalis.

III. Hic Color Bilis præter naturam mutatus observatur, quoties *Colore Viridi multifario*, vel aliquando *Cœruleo, Atrove* donatur.

Et unde, & quid indicet.

IV. Quoniam verò experientiâ longâ & multiplici edoctus sum omnem illam *in Colore Bilis mutationem* pendere à *Succo Pancreatico, acrimoniâ acidâ, sed multifariâ peccante*, ipsique admistâ, nemo non videt, significare illum Colorem quovis modo mutatum non primarium, sed secundarium notatoque Succo debitum *Vitium in Bile*, atque *Indicare Ipsius Correctionem*, ast *per Correctum eundem Succum*.

V. Cùm igitur Bilis adscito illo Colore diverso naturali Acrior existat, & quidem Acrimoniâ non propriâ & Salinâ Lixivâ, sed adventitiâ & alienâ, Acidâ nempe, gradibus tamen pro Coloris mutatione variante, *Indicatur* simul *Corrigentis species*, tale nimirum, *quod Acidum Corrigere, Frangere ac Temperare aptum* est; Cujus materiam & Formam dabimus in sequentibus.

Bilis Æruginosa, & Atra est Acida.

VI. Notum namque *Bilem Æruginosam & intensè Viridem* manifesta Odore ac Torminibus *Aciditatis suæ Vitiosæ* signa præbere: Sicut *Bilis Atra* id adhuc manifestiùs evincit factâ in Vase cupreo, ipsâve Terrâ Effervescentiâ notabili, & planè simili ei, quam Aquæ fortes cum iisdem excitare solent.

Sonum in Bile non habere locum.

VII. Quemadmodum de Sanguine dictum, ita de Bile habeo dicendum, me nullum in ipsâ, vel ab ipsâ observasse *Sonum*; ni forsan Flatus in tenui intestino excitatos, & passim per borborygmos, vel ructus, crepitusve sonoros se Auditui manifestantes Bili adscribamus, utpote ipsorum Causæ Efficienti: quamvis mallent forsan nonnulli eosdem Pituitæ, utpote Causæ Materiali, cui plurimùm debent, adscriptos.

Flatus à Bile & Pituitâ.

Saltem *Flatus* nec Bilis sunt nec Pituita, propriè loquendo licet utrique suum debeant ortum.

Odor. Bilis naturalis.

VIII. Quoad Odorem, *Bilis naturalis Odor* vix exprimi potest, nisi eum vocemus *Amaricantem*; quod neminem turbare debet, quamvis Saporis nomen tribuimus Odori; quod inde videtur factum, quoniam Olfactûs & Gustûs Organa sunt sibi non tantùm proxima, sed simul quoque in Faucibus Communicantia: unde cum Aëre Inspirato allectus rerum per nares Odor penetrat usque ad Fauces atque ibidem salivæ junctus sui quoque Saporem ibidem promit: qui cùm multiplex occurrat & quidem propriis nominibus ab invicem distinctus, non mirum, si *Odoribus*, multifariis licèt, sed nominibus distinctis destitutis tribuantur sæpe ipsos comitantium *Saporum nomina*, quemadmodum & hîc fit.

Olfactûs & Gustûs Organa Communicantia.

Odoribus saporum nomina tribui.

Bilis Æruginosæ Odor Acidus.

IX. Unde dicimus *Bilem Æruginosam* spirare ac redolere *Acidum*, cùm reverà ipsius Odor & Halitus naribus cum Aëre inspirato admistus penetret usque ad Fauces, ibidemque Gustui Aciditatem suam acrem manifestet; quam dicimus ipsam tunc redolere.

Quando à Saporibus Odores denominantur, & quando ab ipsâ re.

X. Toties autem observo à *Saporibus denominari Odores, quoties Halitus odorati* à rebus expirantes & unà cum Aëre inspirato *notabilem habent Saporem Comitem*: quod ubi non habet locum, tunc à Sapore non habet idem Odor denominationem; verùm ab ipsâ re, ex quâ expirat, vel à re aliâ similem odorem promente. Sic à moscho denominatur ejus Odor, cui similem quotquot expirant, moschata vocantur, propter odorem similem odori, quem moschus exhibet.

Odor vitiosus in Bile solus acidus.

XI. Non memini autem alium in *Bile* observari vulgò *vitiosum Odorem* à Medicis nominatum, *præter Acidum*: qui namque Odor Ructuum Olidus aliquando culpatur, is non dicitur esse Bilis, quamvis corruptæ aut corrumpenti adscribatur Bili, quæ & tunc quoque ad Æruginosæ naturam vergit, talisque observatur, si pura evomatur.

Odor Ructuum Olidus à Bile.

Acidus Odor quid indicet.

XII. Eadem autem *Bilis Acidum redolens* sicut signum est Humoris Pancreatici & Melancholici Acidioris admisti ita *ejusdem Correctionem Indicat*, sicut modò ratione Coloris ejus viridis & Atri docebamus.

Sapor Bilis naturalis.

XIII. Quoad Saporem notum est, *Bilem Ama-*

lis, & præternaturalis. *Amaram* esse secundùm naturam, quæ præter naturam fit aliquando *Sapore Vitriolato*, sed cum Amarore notabili conjuncto, qui paucus in vitriolo.

Quidque indicet. XIV. Hic *Sapor Bilis Vitriolatus significat* multum *Acidum* ei admistum, ideóque ejusdem *Contemperationem* ac *Correctionem Indicat*. *Bilis* autem *minùs amara* Indicat *defectum Amaroris*, & ejus *Augmentum* cupit.

Bilis Durities & Mollities. XV. Ratione Tactûs, *Mollis* est, quia *Fluida Bilis*: quæ quoties præter naturam consistentiam acquirit notabilem, quinimò *induratur* in *Calculos*, vel *Crustam Calculosam*, toties *Duritie* peccat, fitque suis Functionibus absolvendis hactenus inepta.

Bilis indurata quid indicet. XVI. *Concreta & Indurata Bilis sui solutionem ac dissolutionem Indicat*, cujus Indicationis Remedia, & Materiam, Formamque paucis attingemus in sequentibus.

Calor in Bile nullus, sed ab ea in Sanguine accenditur. XVII. Ratione Sensûs Caloris, nullam novi notabilem *Caloris*, aut *Frigoris qualitatem in Bile*, etiam præter naturam; licet *ab ipsâ Calorem accendi in Sanguine* ac universo Corpore putem satis notum. Quapropter hîc quoque plura de *Bilis Calore* non addam.

Bilis Copia augetur & minuitur. XVIII. Pergamus proinde ad Bilis Qualitates sensiles Communes, & quidem ab ejus incipiamus *Copiâ*, quæ tum *augeri* præter naturam potest, tum *minui*.

Quid indicet. XIX. *Aucta Bilis Copia Indicat* sui *Diminutionem*; sicut ejusdem *Diminutio* sui *Augmentum*.

XX. Quibus autem mediis ac modis tum minui, tum augeri possit, ac debeat Bilis, docebimus inferiùs.

In Motu quot modis peccet Bilis. XXI. *Peccat* etiam subinde *Bilis Motu*, quoties ipsa 1°. *Sursum fertur ad Ventriculum*. 2°. Impetuosè ac copiosè *propellitur ad Intestinum*, in Cholerâ morbo, & Alvi fluxu Bilioso. 3°. Maximam partem *ruit ad Sanguinem*, in Ictero, & plerisque forsan Febribus Continuis & Ardentibus.

Bilis ad Ventriculum assurgens quid indicet. XXII. *Bilis ad Ventriculum* præter naturam *semper assurgens sui Depulsionem per Intestina* Indicat; & quoniam illud ferè ipsius debetur Volatilitati auctæ, aut Vehementi cum Succo Pancreatico Effervescentiæ, *sui Fixationem*, atque *Effervescentiæ nimiæ Mitigationem* ac *Compressionem*.

Bilis ad tenue Intestinum mota quid indicet. XXIII. *Bilis* ad *tenue Intestinum* impetuosè ac copiosè *Mota*, *Motûs hujus Cohibitionem*, *Mitigationem ac Sedationem Indicat*: Et quoniam illa fieri videtur propter spiritum Acidum Volatilem, Fructuumve Præcocium Succum Fermentationi aptum. Bili tum in suâ Vesiculâ, tum in Ductibus Bilariis admistum & ibidem vitiosam Effervescentiam producentem, *Indicat* simul *Istius Spiritûs Acidi & Volatilis Contemperationem ac Fixationem*, hinc & præter naturam *Effervescentiæ Coërcitionem ac Sedationem*.

XXIV. *Bilis ad Sanguinis* massam nimiùm *deducta Indicat sui ad tenue Intestinum Reductionem ac Deductionem*. Et quoniam ferè id evenit propter Bilarii Ductus Intestinalis Obstructionem aut singularem Bilis Volatilisationem, *Indicat* simul *Obstructionis notatæ solutionem*, aut *Bilis blandam Fixationem*. Bilis in Sanguinem delata quid indicet.

XXV. Quænam sit Remediorum istorum variorum Materia & Forma commodissima, docebimus in sequentibus.

XXVI. *Loco* peccare potest quoque *Bilis*, quando in *Folliculo suo nimia colligitur*, nisi quis malit eam tunc Morâ peccare aut Copiâ; vel in *Ventriculum assurgit*, *ibique hæret*, quod nunquam fit secundùm naturam; vel *alibi pura hæret*, cùm Locus Bilis naturalis & ejus Folliculus tantùm sit, & ejus Ductus Bilarii triplices, Cysticus, Hepaticus, & Intestinalis: Nam licèt ad tenue Intestinum deferatur Bilis, non debet tamen ibi manere pura, quin continuò Pituitæ Intestinali, Succoque Pancreatico affluenti, ut & Alimentis, quoties fermentata propelluntur per Intestina, admisceri, atque utilitatem multiplicem corpori afferre. Loco quot modis peccet Bilis. Ejus Locus naturalis.

XXVII. *Bilis* hæc in *Folliculo suo nimiùm collecta vel subsistens*, & hactenus quoque *Loco* peccans *Indicat sui Remotionem è dicto Folliculo*, quod fit *Eductione* ipsius è dicto Folliculo *ad Intestinum*, quod ipsius via est magis ordinaria & patentior; quin ad Eductionem extra Corpus aptissima. Bilis in Folliculo nimis copiosa quid indicet.

XXVIII. Nam *Bilis moram nectens*, *in suâ Vesiculâ* Mutationem quoque ulteriorem mutuâ partium suarum in se invicem actione adipiscitur. Cujus quoque nomine noxia fit Homini; unde & hujus quoque ratione *Correctionem* Indicat, & si Corrigi nequeat, omnimodam è *Corpore Expulsionem*. Ea subsistens quid indicet.

XXIX. Quoties namque *Pars Corporis aliqua* vel Continens & Consistens, vel Contenta & Fluida recedit eousque à Constitutione suâ Naturali, ut ad eandem *reduci nequeat* Remediis naturalibus, toties eadem omnimodam sui à Corpore reliquo *remotionem* Indicat, dummodo ea tutò fieri queat. Pars, quæ ad naturalem Constitutionem reduci nequit, sui remotionem indicat.

XXX. Sic *Bilis in Calculos concreta*, sic Urina similiter in Calculos mutata, quoties iterum *solvi non potest* atque in *laudabilem & utilem* Bilis in calculos concreta, Et Urina

Cor-

In eos mutata, quid indicent. Corpori Humorem redigi nequit, toties sui omnimodam è corpore *amotionem Indicat*; quæ institui debet, si institui possit, & quidem cum minori detrimento, quàm afferunt Calculi ex notatis Humoribus producti.

XXXI. Nam si cum majori periculo ac detrimento Ægrorum instituenda sit notatorum Calculorum Amotio quàm exurgit ab ipsis in corpore hærentibus, tum satiùs est illos in corpore permanere, quàm in grandius periculum & incommodum Ægros conjicere.

Bilis in Ventriculo quid indicet. XXXII. Eadem *Bilis*, quoties *in Ventriculum* assurgit, toties inde est *removenda*, sive sursum propellatur, sive deorsum deducatur: quod indicat tunc Bilis, cùm Ventriculus non sit Locus Bilis.

Eadem in Tenui Intestino quid indicet. XXXIII. Eadem *Bilis* quoties pura hæret *in tenui Intestino*, si unquam verè ibi hæreat aut hærere possit pura, toties inde quoque est removenda, & quidem sursum, si eò vergat, vel deorsum: si nullum motum sursum testetur.

XXXIV. Quibus autem mediis hoc faciendum, docebimus inferiùs, ubi de Vomitoriis & Evacuantibus per Alvum agemus.

Bilis quando tempore peccare dici possit. XXXV. Cùm semper, quantum Ego saltem possum judicare, Moveri debeat per sua Vasa Bilaria Bilis tam ad tenue Intestinum, quàm ad Venæ Cavæ propagines in Hepate repertas, non putem facilè dici posse *Bilem Tempore sui Motûs peccare*, nisi *forsan sistatur aliquando aliquandiu in suo Motu*, qui sponte iterum restituatur postmodum.

Quod an fiat, dubitatur. XXXVI. An verò id aliquando in Homine contingat, non ausim vel asserere, vel etiam negare: cùm neutrum habeam compertum.

XXXVII. Dubitationem meam non parùm auget, quòd aliquando nulla observentur Bilis effusæ ad tenue intestinum indicia, imprimis urgente Febrium Intermittentium Frigore, unde quis dubitare possit, an tunc temporis non *impediatur in suo ad tenue Intestinum motu Bilis*: Hoc si fiat, utique illo saltem tempore non moveretur ad Intestinum tenue Bilis, atque tunc meritò dicenda foret peccare Tempore.

XXXVIII. Quoniam verò id necdum satis liquet, suspendam potiùs meum hac de re judicium, donec multiplici Observatione id magis innotescat: Interim omnibus ansam præbeo ulteriùs in hanc rem scitu dignissimam inquirendi.

XXXIX. Sic enim proficimus indies, dum per experientiam conamur difficultates omnes in praxi occurrentes paulatim superare ac tollere.

Fluiditate quando peccet Bilis. XL. Tandem in *Bile Fluiditas* quoque consideranda; quæ omninò mutatur, quoties ipsa vel *Glutinositatem nimiam* acquirit, redditurque *minùs fluida*, vel *Lapidescit & in Calculosam Substantiam vertitur*, redditurque *minimè fluida*.

Et quid indicet. XLI. Quoties id accidit, *Glutinosior Bilis sui Attenuationem ac Incisionem indicat*; *Coagulata* verò & *Lapidescens Bilis sui Solutionem ac Dissolutionem*.

XLII. Utrumque quibus mediis debeat fieri, docebimus in sequentibus.

CAPUT VIII.

De Succi Pancreatici Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

Succi Pancreatici Color naturalis. I. UT ad cæteros Humores pergamus, nunc *Succum Pancreaticum*, sive *Melancholicum* examinabimus, & 1°. quidem ejus *Colorem*: qui secundùm naturam videtur esse *Aqueus*, Collectus namque in vase Vitreo Aquæ similis apparet:

Qui an mutetur ambigitur. An is aliquando istum Colorem præter naturam mutet, ambigo; nam non memini me ipsum alium observare, aut ab aliis observatum legere: quapropter nil de mutato ipsius Colore habeo nunc dicendum.

De ejus Sono, & Odore nihil dicendum. II. Ut nec 2°. de *Sono* ullo ipsi adscribendo.

III. Quin 3°. de *Odore* ipsius nil habeo, quod dicam, postquam ipsius Odor videtur sequi ejusdem saporem.

Ejus Sapor naturalis. IV. Ergò 4°. *Sapor* ipsius secundùm naturam mihi hactenus creditus est *Subacidus*, id est, ad Aciditatem gratam vergens, non tamen valdè Acidus: quod alibi pluribus videor mihi evicisse argumentis, quæ hîc repetere non expedit; postquam id ipsum Experimentis suis confirmavit *Regnerus de Graaf* in *Homine*, sicut in ejus de Succo Pancreatico iteratò nuper edito Tractatu videre est.

Ejus Sapores præternaturales. V. Hic Sapor naturalis Succi Pancreatici observatus est mutatus, quoties 1°. illius *Aciditas* reddita est *multùm aucta & Acris*, vel contrà *infracta & diminuta*. 2°. quando idem factus est *Salsus muriaticus*. 3°. quando idem occurrit *Acido-Salsus*. 4°. quando idem contigit *Austerus & Acerbus*. 5°. quando *Insipidus* existit.

VI. Ta-

Non tam in homine, quàm canibus observandi. VI. Talem autem multifarium in Hominibus observatum ne quis putet, cùm non ita facilè id fieri queat, nec occasiones illum in Homine Colligendi opportunæ quotidiè occurrant; verùm in Canibus, quibus utimur necessariò defectu Hominum vivorum, aut morte violentâ mox defunctorum.

Eos in homine etiam esse constat ex Praxi. VII. Qualem autem in Canibus, reperimus Succum illum, talem in Hominibus occurrere posse nil obstat, cùm præsertim multifariè vitiati effecta quotidie notentur in praxi; ex quâ potissima possunt peti ejus quovis modo affecti argumenta & signa.

VIII. Multifariè, inquam, Vitiosi Succi Pancreatici argumenta nobis exhibet Praxis Medica, *1º. Ex humoribus.* tum *ex Humorum Vomitu* aut *per alvum excretorum Odore*, atque ibi *Sapore* quoque, tum ex *2º. Ex Symptomatibus.* *Symptomatibus multifariis* ex Humoribus ad tenue Intestinum Confluentibus ortis, tunc ex *3º. Ex Remediis.* *Remediis* multifariis Affectus inde ortos curantibus, ac Humores peccantes Corrigentibus & vacuantibus.

Humorum Sapores Vitiosi succo Pancreatico adscribendi. IX. Cùm enim constet ad Tenue Intestinum nihil ex cæteris corporis Partibus confluere, præter dictum Succum Pancreaticum, Bilem, ac Pituitam ex Salivâ & Muco forsan oriundam. Constet quoque Bilem Amaram existere, ac semper talem gustari; Saliva verò & Mucus nullum saporem habeant notabilem, nec nisi raro illum spontè habeant mutatum, quin illis hactenus minimè mutatis contingant tamen Vomitus *Humorum magis vel minùs Acidorum*, ut & *Salsorum muriaticorum*, vel *Acido-Salsorum*, vel *Austerorum*, ut & ex *Amaro & his notatis mistorum*; Utique non malè concludimus *Sapores hos vitiosos & diversos adscribendos Succo Pancreatico* variis modis mutato & vitiato.

Succus Pancreaticus Acidior & Acrior quid indicet. X. Quoties igitur ex Vomitu excreti Humoris Sapore, aut Symptomate Ægros torquente concluditur *Succus Pancreaticus naturali Acidior & Acrior*, toties idem *Indicat sui Correctionem*, *Aciditatisque auctæ Diminutionem*: quod quibus mediis & modis queat, debeatque fieri, docebimus in sequentibus.

Minùs acidus vel insipidus quid indicet. XI. Quoties idem Succus censetur *Minùs Acidus*, vel etiam *Insipidus*, toties idem *Indicat suæ Aciditatis Augmentum*, vel *liberationem*, prout aut deficere potest in Corpore Acidum, vel nimiùm frangi, aut Concentrari. De quâ re agendum alibi, cùm sit res magni momenti; ad quam non potuerunt attendere, qui hactenus ignorarunt varias Acidi affectiones ac mutationes solius Chymiæ ope habendas.

Salsus Muriaticus familiaris scorbuticis. XII. Quoties Idem Succus existit *Salsus Muriaticus*, & hactenus ex parte fractus, qualis familiaris videtur esse Scorbuticis, & plerisque forsan Belgis Maritimis & Paludosa loca incolentibus, adeóque omnibus ex Belgico aut Germanico Vocabulo Latinitate donato Anseaticis dictis Nationibus quia Oceano proximi degunt.

Quid indicet. XIII. Quoties, inquam, Succus ille occurrit *Salsus Muriaticus*, toties idem *Indicat suæ Salsuginis Muriaticæ Correctionem*, quod quæ præstare possunt, dicemus postmodùm. Nam de hâc quoque Salsorum Muriaticorum verâ Correctione ac Emendatione vix aliquid occurret in Medicorum, qui hactenus scripserunt, Voluminibus. *De Salsorum Muriaticorum Correctione nihil apud Medicos.*

Sapor Acido-Salsus quid indicet. XIV. Quoties idem observatur *Acido-Salsus*; id est, in quo manifesta sunt Aciditatis excedentis & Salsedinis Muriaticæ indicia; toties utriusque Qualitatis peccantis *correctionem ac emendationem Indicat*.

Illum reperiri probatur. XV. Si quis miretur me *utramque* hanc in Succo Pancreatico *qualitatem*, *Acidam & Salso-muriaticam* simul peccantem culpare, rogo ipsum, si quando laboraverit coryzâ, in quâ Humor valdè acer effluens è naribus vicinam faciei cutim multùm rodat, ut illum Humorem gustet; observabit namque ipsum esse tum Salsum muriaticum, tum acidum, & quidem manifestè. Sed de his pluribus agere non est hujus loci.

Sapor Austerus & Acerbus quid indicet. XVI. Quoties idem Humor deprehenditur *Austerus & Acerbus*, toties idem *Indicat* hujus suæ *Austeritatis Correctionem ac Emendationem*: quæ omnia quibus mediis obtineri queant, docebimus in sequentibus.

Durities in Succo Pancreatico nulla. XVII. 5º. Quoad Qualitates Tactiles, *Duritiem & Mollitiem*, cùm Fluidus sit Humor, nullam Duritiem testatur; nec memini unquam illum repertum ad notabilem consistentiam, eandemque subsequentem Duritiem præter naturam redactum. Hactenus igitur nîl habeo nunc, quod addam.

Nec Calor aut Frigus, XVIII. Ut *nec* 6º. *Calorem ullum aut Frigus*, extremæ cuti etiamsi applicetur, testatur: quamvis sat scio ab ipso præter naturam affecto *Frigus excitari* tum in tenui Intestino, tum alibi. *Quamvis Frigus excitet.*

Et quid tum indicet. XIX. Quoties proinde ab Ipso Frigus producitur, toties ab eodem *Indicatur Frigoris ejusdem Mitigatio ac Contemperatio*, quod fit per ea, quæ Acido juncta Calorem manifestum in Corpore producunt, quæ postmodùm proponemus.

Succus Pancreaticus peccat Copiâ. XX. Idem *Succus Pancreaticus* peccat nonnunquam vel *Copiâ nimiâ*, vel *deficiente*.

Excedens XXI. *Excedens* ipsius *Copia Indicat* sui *Diminu-*

quid indicet. *minutionem*, partim per ipsum Educentia, partim per abstinentiam eorum, quæ ipsum fovere solent, de quibus utrisque agemus postmodùm.

Parcior quid indicet. XXII. *Parcior* ejus *Copia Indicat ipsius augmentum*, per similium usum frequentiorem, abundantioremve: de quibus itidem agemus postmodùm.

Motu quomodo peccet Succus Pancreaticus. XXIII. Peccat subinde *Succus Pancreaticus Motu*, quando is existit *lentior*, aut ex parte saltem in totum *subsistens*, aut etiam sursùm *assurgit ad Ventriculum*.

Ejus motus Lentior quid indicet. XXIV. *Lentior* ejus *Motus*, vel Glutinositati auctæ, vel Acrimoniæ magnæ debitus *Indicat* sui *Promotionem*, tum Glutinositatis emendatione, tum Acrimoniæ Correctione: quarum materia sequetur.

Sublatus quid indicet. XXV. *Sublatus ex parte ipsius Motus* propter Ductuum quorundam Obstructionem *Indicat sui Restitutionem*, per Obstructionis sublationem, quod quibus mediis queat fieri, docebimus posteà.

Perversus ad Ventriculum quid indicet. XXVI. *Perversus* Succi hujus *Motus ad Ventriculum Indicat sui ad Tenue Intestinum Reductionem*, idque per Medicamenta Ipsum deorsùm deducentia, adeóque Purgantia; quæ suo tempore proponemus.

Loco quomodo peccet Succus Pancreaticus, & quid indicet. XXVII. *Loco* peccat Succus Pancreaticus quando in *Ventriculo* reperitur, *quo removendus* loco: secundùm suam Indicationem; de quo jam dictum, nec novum Unum & idem variis modis peccare, atque uno tantùm medio ac modo restitui.

Tempore Motûs quomodo peccet Succus Pancreaticus. XXVIII. *Succus Pancreaticus* quoniam continuò ac sine Intermissione videtur Movendus ad tenue Intestinum, nòn verò certis Intervallis, non videtur Tempore Motûs sui peccare, nisi forsan, quando in quibusdam suis Ductibus obstructis retentus cessat ex parte Moveri, atque perforatâ obstruente Causâ iterum abundantiùs movetur; quamvis tunc dubitari queat, utrum peccet *Copiâ nimiâ*, quâ affluit, utrum *Acrimoniâ auctâ*, quâ plura mala excitat, utrum *Motu concitatiore*, quo tunc effertur, utrum *Tempore*, quo tunc effluit abundantiùs, utrum modis illis omnibus.

Et quæ tum indicet. XXIX. Parum autem refert, quo maximè modo videatur tunc peccare hic Succus, cùm reverà videatur attendendum ad omnes notatas circumstantias, cùm singulæ aliquid Indicent. Et *Copiâ* quidem, ipsum *minuendum*; *Acrimoniâ* verò *ipsum temperandum*; *Motuque concitatiore*, ipsum *compescendum*; *Tempore* denique ipsum tunc in specie *coërcendum*.

XXX. Sic plures concurrunt Indicationes, & à Tempore quidem Effusionis Motûs petitur *Indicatio de Tempore*, quo usurpanda sunt Medicamenta Indicationibus variis satisfactura.

Fluiditas ejus mutata quid indicet. XXXI. Denique *Fluiditas ejus mutata*, propter Glutinositatem magnam ipsi accedentem, *Indicat Fluiditatis suæ restitutionem ac reparationem*: quam quæ præstent Remedia, dicetur posteâ.

CAPUT IX.

De Salivæ, & Pituitæ Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

I. INter partes Corporis Contentas Fluidas considerabimus 4°. *Salivam* & ex ipsâ exurgentem *Pituitam*: ut & *Mucum è Naribus prodeuntem* & quidem similiter secundùm Qualitates Sensiles tam proprias, quàm Communes.

Salivæ & Pituitæ Color naturalis & præternaturalis. II. Quoad *Colorem*, observatur is *Aqueus ad Album vergens*. Hic Color utriusque Naturalis non facilè mutatur, nisi quando redditur magis Glutinosa, vel aliud ei admiscetur.

Qui quid indicet. III. *Glutinosior* reddita *Saliva* vel *Pituita* videtur *magis Albicans*, & hactenus potentiùs Visum afficit, & faciliùs cerni, atque ab aliis discerni potest, & quoniam sequitur auctam sui Tenacitatem, *Indicat sui attenuationem ac incisionem*: quod quæ faciunt, dicemus posteà.

IV. Si *ab aliis additis*, exempli gratiâ Bile mutetur Salivæ aut Pituitæ Color, *Indicabit* ejusdem *restitutionem per Additi Remotionem*; quod quibus mediis queat fieri, posteà dicemus.

Sonus in Salivâ & Pituitâ per se nullus. At per accidens quid indicet. V. *Sonum per se Saliva vel Pituita nullum promit*, nec facilè Sonus aliquis ab ipsis producitur, nisi forsan in Asthmate, quando *Aër difficiliùs per Pituitam in Trachæâ Arteriâ ductus Sibilum efficit*: A quo Indicatur Pituitæ ibi hærentis Remotio, sicque Sibili sublatio. Cui Indicationi satisfaciunt Medicamenta posteà recensenda.

Saliva & Pituita secundùm naturam inodoræ. Earum Odor præter naturam quid indicet. VI. *Saliva* atque *Pituita secundùm naturam* est *inodora*; quotiescunque proinde Alterutri aliquis adest Odor, toties vitium ipsum contraxisse certum, quod Ipsa Indicat Corrigendum, & qui-

& quidem secundùm Odoris diversitatem diversimodè Medicamentis postmodùm proponendis.

Earum Sapor.

VII. *Sapor Salivæ atque Pituitæ secundùm naturam nullus*, hoc est, *Insipida* est utraque: at præter naturam observatur utraque nunc *Salsa*, nunc *Acida*, nunc *Austera*, nunc *Amara*, nunc *Dulcis*, & quidem aliquando Dulcedine fastidiosâ.

Naturalis & præternaturalis.

Qui quid indicent.

VIII. Hi *Sapores omnes* cùm sint præter naturam & Gustum lædant in Ore, *Indicant sui Correctionem*; quatenus verò Pituitam comitantur, & hactenus Functiones, quibus illa ministrat, itidem lædunt, *Indicant* similiter sui *Correctionem* Medicamentis suo tempore docendis.

Earum Durities naturalis nulla.

IX. *Saliva & Pituita*, utpote Humores Fluidi, *nullam secundùm naturam habent Duritiem*; quam tamen subinde *præter naturam acquirunt*, quoties magis, magisque incrassantur, & tandem aliquam Consistentiam majorem & Duritiem variam nanciscuntur, unde videas non tantùm Mucum in Naribus Induratum, sed eundem aut Pituitam Salivarem in Asperâ Arteriâ in Lapillos, vel Gluten quasi compactum, induratumque.

Præter Naturam verò quomodo eam acquirant.

Et quid indicet.

X. Hoc ubi contingit, sui *Indicat Emollitionem*, aut *Solutionem*, quod fit per Medicamenta in posterioribus proponenda.

Calor & Frigus Salivæ & Pituitæ Naturalis & Præternaturalis.

XI. Quoad *Calorem aut Frigus*, *Saliva & Pituita* secundùm naturam observatur *temperata sive tepida*: præter naturam verò reperitur aliquando actu Frigida, non tantùm in naribus existens & retrorsùm ad Fauces retracta, verùm in Tenui quoque Intestino cumulata & manifestum Ægris Sensum frigoris pariens.

Hæc quid indicet.

XII. Hoc ubi fit, ea *Indicat* sui *Calefactionem*, hoc est, talem mutationem, quâ desinat sentiri Frigida: quod quæ præstant Medicamenta, referentur postmodùm.

Salivæ & Pituitæ Copia præter naturam quæ.

XIII. Inter Qualitates Sensiles Communes sequitur *Copia*, quæ aliquandò Minuitur præter naturam, aliquandò Redundat.

Quid indicet Salivæ Copia minor.

XIV. *Minor Salivæ Copia Indicat sui Augmentum*, quod præstant Medicamenta posteà enumeranda.

Quid indicet nimia.

XV. *Nimia Salivæ Copia Indicat sui Diminutionem*, partim subtrahendo Ipsi Materiam, partim *eandem* è Corpore ex parte Educendo per Hydragoga & Phlegmagoga.

Parcior Pituitæ copia quid indicet.

XVI. *Parcior Pituita* in Tenui Intestino, ipsâve Massâ Sanguineâ Indicat similiter *sui Augmentum*, per Ea, quæ ipsam sunt apta nata augere, posteà proferenda.

Nimia quid indicet.

XVII. *Copia Pituitæ Nimia Indicat sui Diminutionem* partim per abstinentiam eorum, quæ illam augent, partim per ejusdem Eductionem per Phlegmagoga posteà dicenda.

Parcior Mucus quid indicet.

XVIII. *Parcior Muci è Naribus proventus Indicat sui Augmentum*, partim per ea, quæ ipsi materiam suppeditant, ubi deficit; partim per ea, quæ ipsius materiam deducunt vel alliciunt ad nares, aut aliàs impedimenta quævis tollunt, &c. posteà dicenda.

Nimius quid indicet.

XIX. *Nimius Muci è Naribus Proventus Indicat sui Diminutionem*, nunc per abstinentiam ab iis, quæ ipsum augent; nunc per Aversionem, aut Eductionem Materiæ ipsum producentis; Quorum Remediorum Materiam pluribus proponemus posteà.

Motu Saliva quomodo peccet & quid indicet.

XX. *Saliva Motu peccat*, quoties aut *Glutinosior segniùs*, aut *Fluidior & Aquosior ocyùs* fluit. Et ibi quidem *Motum facilitandum Indicat* per Glutinositatis suæ Incisionem ac Emendationem; Hîc *eundum tardandum* per substantiæ suæ inspissationem.

Mucus quomodo Motu peccet.

XXI. Sic etiam *Mucus Motu* peccat, quoties *Glutinosior* diutiùs hæret in naribus vel faucibus, nec facilè delabitur, aut *Liquidior* nolentibus aut non cogitantibus excidit è naribus, aut depluit in fauces, asperamque arteriam.

Et quid indicet.

XXII. Glutinosior, hinc & in Motu suo *segnior* Mucus *Indicat* sui *attenuationem*, Motusque adeò lenti *promotionem*: sicut idem Liquidior, & *Mobilior* sui inspissationem, atque in Motu *retardationem*.

XXIII. Medicamenta quæ ista præstent, proponentur posteà.

Loco quomodo peccet Saliva & quid indicet.

XXIV. *Loco peccare* potest *Saliva*, si *Copiosa in Asperam Arteriam*, deferatur, (aliquam enim ejus partem parvam eò naturaliter ferri non negaverim:) hoc si fiat, sui Loco illo remotionem, sive *Expectorationem Indicat*.

Quomodo Mucus, & quid indicet.

XXV. Sic *Mucus*, cujus Pars magna per nares solet effluere, si omnis ad Fauces descendat, sive deglutiatur, sive in Asperam Arteriam defluat, hactenus *Loco peccat* & similiter sui inde *Remotionem Indicat*; quod fiet, si ad Ventriculum delapsus porrò per Alvum, aut Vomitu per Os expellatur, aut ex asperâ Arteriâ expectoretur.

Tempore quomodo peccent Saliva & Mucus.

XXVI. Cùm *Saliva & Mucus* continuò secundùm naturam producantur, ac moveantur, *Tempore peccabunt*, si aliquando fluere desinant, unde Oris ac Linguæ, Nariumque Ariditas molesta produci solet.

Et quid indicent.

XXVII. Id quoties contingit, *Motûs* sui *restitutionem Indicant* per Masticatoria, Sternutatoria, & alia benegniùs Humorum istorum Effluxum & quandoque Affluxum promoventia, sive Obstructiones aliquæ in Glandulosis eorum Ductibus existant, sive Humores illi

Glutinosiores producantur, sive aliter ipsorum Effluxus impediatur: nam secundùm Ipsius Causarum diversitatem Remediis diversis tunc indicatis utendum; de quibus omnibus specialiùs agendum alibi.

Fluiditate quomodo peccet Mucus, & XXVIII. Denique *Fluiditas Muci* aliquando in totum tollitur, quando *Consistentiam* acquirit Solidam, exsiccaturque extremè, adeò ut ampliùs nequeat fluere: quæ Mutatio *Indicat* sui *Solutionem*. quid indiget.

Saliva, si Consistentiam acquirat quid indicet. XXIX. An *Saliva* eousque queat exsiccari, ut similiter consistentiam acquirat solidam, dubito; cùm nullum memoriæ nunc occurrat exemplum: si tamen id aliquando factum observetur, *Indicabit* similiter sui *solutionem*, non incisionem, quod competit Glutinosiori.

CAPUT X.

De Lymphæ Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

Lympha per quas vias feratur. I. INter partes Contentas & Fluidas spectabimus 5°. *Lympham*, undique per Vasa Lymphatica versus Venam Jugularem, Axillaremve sinistram continuò motam & propulsam & Sanguini ad Cor descendenti admistam.

Colores Lymphæ Naturales. II. Hæc *Lympha* 1°. quoad *Colorem*, observatur *Aquea*, id est, Limpida & Coloris omnis expers; nisi quod *ex Hepate* prodeat *subflava*, & nonnunquam propè Ductûs sui in notatas Venas Insertionem observetur *subrutila*, & quasi *subcruenta*.

Præternaturales nondum observati. III. *Alium*, hoc est, *mutatum ejus Colorem hactenus non vidi*: an alii observarint, non memini: saltem in viventibus observari non potest, nec proinde aliquid de ipso ad Medendi Methodum faciens concludi.

Lymphæ Sonus nullus. IV. Idem planè dicendum de Ipsius *Sono*, quem nullum ab ipso aut in ipso puto quærendum aut inveniendum.

Ut nec Odor. V. An *Odore* aliquo sit præditus, ignoro: ergo hactenus quoque, quod de ipso mutato proferam, non habeo.

Sapor Lymphæ naturalis. VI. *Sapor Lymphæ* observatus est non semel *ad levem Aciditatem inclinans*, quod ex aliis quoque Ipsius probatur effectibus, Doloribus puta lancinantibus, quoties illa ex ruptis suis vasis effusa notatur, ut & ex remediis has ejus noxas curantibus.

Ejus Sapores præternaturales. VII. Mutari potest hic *Lymphæ Sapor*, quando fit vel *Salsus Muriaticus*, *vel Acidior*, *vel Austerus*, *vel Dulcis*: Non puto namque alio Ipsam Sapore facilè infici, quoniam cæteri Sapores sunt à naturali ejus Sapore nimis alieni, adeóque mixturam rei contrariæ desiderant, quam vix in Glandulis locum habere existimo.

Et quid indicent. VIII. Quoties autem notatis modis *mutatur Lymphæ Sapor*, toties læditur haud dubiè Functio, cum est ipsa dicata: quocirca *Indicabit* eadem mutatio ipsius *emendationem*, atque in statum naturalem deductionem aut reductionem.

Ejus Durities nulla. IX. Cùm fluida sit Lympha, nulla in eâ poni potest *Durities*.

Lymphæ Calor & Frigus præternalis. X. Si aliquid conjectare licet, quoad *Calorem aut Frigus*, quamvis omnes Humores actu Caleant in Sanis, non videtur absurdum aliquos subinde *Frigere in Ægris*, ac præsertim *Lympham*, ubi se habet præter naturam.

Quid indicet. XI. Quoties proinde *Frigida* est *Lympha*, hoc est, Frigoris sensum producit in Homine, toties *Indicat* eadem sui *Contemperationem*, ne ampliùs frigus pariat.

Copia quomodo peccet Lympha & quid indicet. XII. Potest Lympha peccare *Copiâ* vel *auctâ*, vel *Diminutâ*, sicque ipsius lædi Actio: atque tunc Indicat eadem sui *Diminutionem* per Hydragoga, vel Sudorifera Diureticave; aut contrà sui *Augmentum* per assumpta subacida.

Motu quomodo peccet Lympha, & quid indicet. XIII. Si quandoque sistatur in suo *Motu Lympha*, quod fit, præsertim ab *Obstructione* in uno vel pluribus ejus vasis præter naturam existente, unde Actio ejus læditur, *Indicabit sui Motûs restitutionem*, partim tollendo impedimentum, Obstructionem; partim restituendo urgendoque ejus Motionem, Corporis Motu, aut Sudoris provocatione qualicunque, sic enim Contenta omnia & Fluida in Homine aptissimè ad Motum naturalem deducuntur.

Tempore Motus si peccet, quid indicet. XIV. Cùm semper Moveri debeat *Lympha*, nullum *Tempus* erit, quo ipsi est Quiescendum; quare quovis tempore ad Motum excitanda, si moveri desinat.

Loco si peccet eadem quid indicet. XV. *Locus Lymphæ* naturalis sunt ejus *Vasa*, *Lymphatica* inde dicta; unde si unquam ex Vasis suis ruptis effundat ipsa in Loca Vicina, sitque adeò *extra suum Locum*; *inde* erit eadem *removenda*, per Sudorifera, aliave Discutientia.

Fluiditate si peccet quid indicet. XVI. Non putem facilè *Lympham* posse in Vasis suis amittere suam *Fluiditatem*, atque solidam acquirere Consistentiam; hoc tamen si forsan fiat, *Indicatur* tunc Ejusdem *Solutio*, atque *ad Fluiditatem pristinam Reductio*.

CA-

Caput XI.

De Morbis Chyli, eorumque Indicationibus Curatoriis.

Chylus quas per vias feratur. I. INter Corporis Contenta *Chylus* quoque referendus, qui per Vasa fertur tum Lactea, tum Lymphatica versus Cor, postquàm secretus est in tenui Intestino ab Alimentorum parte Excrementitiâ.

Color ejus naturalis. II. Hujus *Chyli Color* naturalis est impensè albicans, & *Lacteus*, unde ipsius Vasa vocata sunt Lactea. Is Color mutari non potest, quin simul vitiatus sit Chylus: quamvis eum oculis usurpare non possumus. *Præternaturalis nullam lædit Functionem.* Color saltem ipsius mutatus, quâ talis, functionem nullam lædet, nec proinde aliqua ipsius in medendi Methodo erit consideratio & Indicatio.

Ut nec ejus Sonus, Odor, Sapor, Durities, & Calor. III. Idem dicendum de ipsius *Sono*, *Odore*, *Sapore*, *Duritie*, ac *Calore*: cùm vivente homine sensus externos omnes fugiat Chylus.

Ejus Copia præternaturalis. IV. Pergamus proinde ad Qualitates sensiles communes *Chyli*, adeóque *Copiam*: quæ *nimia* erit, si plus ex Alimentis assumptis ejus eliciatur, quàm decebat; vel *parcior*, si contrà ejusdem minus extrahatur, quàm oportebat: *Unde Plethora & Atrophia.* unde ibi quidem sequetur *Plethora*, hîc *Corporis Consumptio*.

Chylus nimius quid indicet. V. *Chylus nimius Indicat* sui *Diminutionem*, 1°. subtrahendo ipsi materiam, ex quâ copiosior prodit, Alimentum puta facilis fermentationis, ac secretionis, & substituendo, aliam Fermentationis, secretionisque difficilioris.

VI. Indicat Chylus nimius 2°. Remedium Secretionem sui prohibens ac impediens.

Parcior quid indicet. VII. Contrà *Chylus parcior Indicat* 1°. sui *Augmentationem*, per Alimentum facilioris Fermentationis, hinc & Secretionis.

VIII. 2°. Per Remedium Promovens & facilitans Chyli Secretionem.

Motus Chyli per quæ vasa fiat. IX. *Chylus* in Fistulâ Intestinali, ac tenui præsertim intestino secretus *Movetur*, tum per laudatam *Fistulam Intestinalem*, tum per *Venas Lacteas*, denique *Ductum Thoracicum*, & forsan *Venam quoque Cavam superiorem* usque ad dextrum Cordis Ventriculum.

Ejus ab Alvinis fœcibus secretio quid. X. Neque Chylus propriè dictus, hoc est, Liquor Lacteus ex Cibis fermentatis prodiens, ac per Lacteas Venas propulsus, solâ ipsorum fermentatione paratur, verùm novam insuper in tenui saltem intestino contingentem mutationem priùs desiderat, quàm in dictas venas transfundi queat; quam *Chyli ab alvinis fœcibus secretionem* vocavimus.

XI. Hic ergo Chylus à notatis fœcibus secretus fertur cum iisdem per fistulam intestinalem, donec per totum ipsius ductum ratione ejusdem motûs peristaltici propellatur per ipsius crustam carnosam & pannosam, tanquam per *Colum in Lacteas Venas* passim in eam hiantes. *Ejus transcolatio in lacteas venas.*

XII. Admissus in Lacteas Venas Chylus *propellitur* successivè usque in *Ductum Thoracicum*. *Hinc ad Ductum Thoracicum propulsio.*

XIII. In Thoracico Ductu affluenti undeque Lymphæ admiscetur, ac cum eadem fertur ad *Venam Jugularem*, *Axillaremve*, atque ibidem *Sanguini* ad Cor descendenti *confunditur*: quin unà cum ipso ad dextram Cordis Auriculam delatus Ascendenti quoque Sanguini commiscetur, simulque in dextrum Cordis Ventriculum propellitur: in quo ratione Vitalis Effervescentiæ Sanguinis naturam induit. *Denique ad Venam Jugularem Axillaremve, ubi Sanguini confunditur.*

XIV. Hic *Motus Chyli* præter naturam *vitiari* potest, tum 1°. quando *is per Anum unà* cum fœcibus alvinis *excernitur* in Alvi fluxu Cœliaco, quem simul ab ipso Chylosum nominavimus. *Motus Chyli quot modis possit vitiari.* *Fluxus Cœliacus unde.*

XV. Tum 2°. quando *in Vasis Lacteis obstructis hæret ac quiescit*.

XVI. Tum 3°. quando ex vasis lacteis obstructis & posteà ruptis *effunditur* inter *mesenterii membranas*, vel in *Abdominis Cavitatem*, Hydropem producens. *Hydrops unde.*

XVII. Hic *Motus Chyli læsus Indicat* Motûs sui naturalis *restitutionem*, & 1°. quidem in Alvi Fluxu Chyloso, per vasorum Lacteorum aut Crustæ pannosæ reserationem. 2°. in Chyli stagnatione in suis venis per ipsarum Obstructionis solutionem. 3°. in Chyli Effluxu, tam per ejusdem Obstructionis solutionem, quàm per Lactearum Venarum ruptarum consolidationem. *Motus Chyli læsus quid indicet.*

XVIII. Quemadmodum Motu peccare potest Chylus, sic & *Loco*; qui 1°. Tenue Intestinum. 2°. Venæ Lacteæ. 3°. Ductus Thoracicus; & forsan 4°. Vena Cava superior usque ad Cor. *Locus Chyli naturalis.*

XIX. *Loco* peccabit *Chylus*, *quoties* 1°. diutiùs in tenui *hæret* aut Crasso *Intestino*, & quidem propter Crustam pannosam vel Lacteas Venas in sui apertione obstructas vel pituitâ tenaci obductas. *Loco quot modis peccet Chylus.*

XX. Quoties 2°. *subsistit* & stagnat *in Vasis* suis obstructis, compressisve.

XXI. Quoties 3°. *effusus* est ex Vasis ruptis in partium vicinarum substantiam, vel *abdominis Cavitatem*.

Quid indicet.

XXII. Chylus proinde *Loco peccans Indicabit* 1°. *Impedimentorum* tum in crustâ pannosâ intestinali, tum in Lactearum venarum exortu, tum in earundem universo ductu *Sublationem*, per abstergentia vel dissolventia Pituitam obducentem, obstruentemve ipsius vias.

XXIII. Indicabit 2°. Sui effusi *remotionem à loco præternaturali*, per sudorifera præsertim & quandoque purgantia; quamvis fatear me hactenus non posse assequi quomodo Humor quivis ex vasis ruptis effusus in aliquam cavitatem reduci possit in eadem atque porrò educi per viam alvi.

Humorem ex vasis suis effusus non posse in eadem reduci.

Nisi sit Serum, in transitu ex Arteriis in venas, subsistens.

XXIV. Id quidem videor mihi assequi *Sanguinis serum in* ejusdem *transitu ex arteriis in venas*, si per intermediam partium substantiam per Canales quasi hiantem contingat, posse tum ipsos multùm distendere, tum in partium substantiam vicinam penetrare, atque iterum in eosdem *Canales*, hinc & Venas redire, dummodò mediis convenientibus, quicquid ibidem se habet præter naturam, in statum reducatur naturalem, hoc est, tum serum recuperet naturam multùm fluidam, tum Canales paulatim angustentur iterum, coganturque & claudantur ipsorum pori priùs nimiùm hiantes.

XXV. *Chylus* quemadmodum non semper paratur in Corpore, sic nec semper *Moveri potest aut debet*, ast *tunc tantùm*, *quando ex assumptis*, *fermentatisque Alimentis secretus est in tenui Intestino*: tunc autem continuò &c. donec universus ad Cor pervenit, moveri debet idem Chylus, nec in motu cessare.

Tempus Motûs Chyli naturalis.

XXVI. Tempus proinde *Motûs Chyli*, est Ipsius præsentia in Corpore; quòd si tunc non moveatur, quando secretus in Corpore reperitur, tunc quoque dicetur *peccare Tempore*: ergo tunc maximè *ad Motum* & transfluxum est idem *commovendus*, mediis jam laudatis, remoras puta tollentibus, si quæ sint, mox & ipsum blando corporis motu ad motum & fluxum commovendo.

Tempore quando peccet, & quid indicet.

XXVII. Cùm *Chylus* habeat majorem quàm Lympha vel Succus Pancreaticus Consistentiam, videaturque Lacti similis, possitque forsan ejus modo facilè coagulari, facilè quoque amittere poterit suam fluiditatem, imprimis, quando idem est *Pituitosior*; unde satis frequentes fiunt in Vasis Lacteis Obstructiones, & forsan Chyli non satis fluidi productiones.

Fluiditate quando peccat Chylus.

XXVIII. Hoc ubi fit, *Indicat* idem *Chylus fluiditatis amissæ restitutionem* per remedia ipsum diluentia, incidentia, vel quovis modo dissolventia.

Et quid indicet.

Caput XII.

De Spirituum Animalium Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

Spiritus Animales in sensus non incurrere.

I. Quæ hactenus Consideravimus Contenta, si non semper, aliquando saltem atque arte incurrunt in sensus externos; quod autem nunc examinare statuimus Contentum, *nunquam*, quod sciam, *in ullius Hominis externum sensum incurrit*, nec proinde aliquid de ipso statui potest, nisi per ratiocinationem & ab effectu. De spiritibus namque Animalibus nunc fari lubet, atque illorum examinare Qualitates tum Naturales, tum Præternaturales: ut inde Dogmaticæ sumantur in faciendâ praxi Indicationes.

Eorum Color Sonus, Odor & cæteræ qualitates sensiles propriæ ignotæ.

II. Et 1°. quidem quis eorum *Color*, quis *Sonus*, quis *Odor*, quis *Sapor*, quæ *Qualitas Tactilis*, an *Calidi*, *vel Frigidi* sint, ego planè ignoro: nec hactenus, quamtumvis per annos penè quadraginta laborem tulerim, aliquid de Ipsorum Qualitatibus Sensilibus propriis aut Sensibus, aut Ratione assequi potui.

III. Potui quidem, si quid ratione polleam, concludere Quales illi non essent, non item quales actu essent.

IV. Sed visus quoque sum mihi aliquid notare, cum quo habeant Ipsi *affinitatem magnam*, puta cum *Vini Spiritu rectificato*, (hujus namque ope recreantur citissimè, potentissimè, atque optimè,) non potui tamen determinare hactenus, an tantùm de Spiritu Volatili, qualis in Vini Spiritu abundat, participent, an quid aliud ipsis junctum sit & intimè unitum, quod ad ipsorum essentiam constituendam pertineat.

Spiritus Animales magnam habere affinitatem cum Spiritu Vini.

At quarum Partium respectu ignotum.

V. Interest tamen omnium, qui Dogmaticam Medicinam exercere volunt, ut *Animalium Spirituum naturam & compositionem*, si quam habent, uti *habere ipsos sum planè persuasus*, assequi conentur, quò tum Functiones ab Ipsis pendentes, tum earundem læsiones, læsionumque modos, & causas veras, tum denique

Spirituum Animalium Natura cognitu necessaria.

nique modum hæc omnia ritè curandi determinare possint.

VI. Conaremur proinde aliquid in re obscurâ, & si datum, aliis saltem viam pararemus ac sterneremus ad ulteriora & magis abstrusa: nisi locus hîc non sit de hisce nunc agendi.

Spiritus Animales Copiâ quomodo peccent.

VII. Consideremus proinde secundùm præfixam ac constitutam nobis methodum Qualitates Animalium Spirituum sensiles Communes. Et 1°. quidem Ipsorum *Copiam*, quæ tum augeri potest nimiùm, tum minui.

Et quidem nimiâ.

Quâ ratione Actiones Animales hebetentur.

VIII. Ubi *nimiâ* sunt Spiritus Animales *Copiâ* in Homine, *hebetantur* quodammodò *Actiones* ipsius *Animales*, sicut à nimio Sanguine Vitales atque Naturales. Tunc enim non satis commodè ac liberè moveri possunt, nec tam alacriter absolvuntur laudatæ Actiones, adeò ut quasi veternosi ac stupidiores evadant, quotquot neglexerunt aliquandiu Animalium Actionum exercitia, donec novo exercitio exhauriatur superfluorum spirituum pars, liberiúsque perficiantur porrò eædem Actiones.

Quâ de causâ exsuperent Spiritus Animales.

IX. *Exsuperant* in Homine *Animales Spiritus* partim ob notatum Actionum Animalium exercitium neglectum, partim ob usum nimium Alimentorum valdè spirituosorum, Potûs generosi, atque adeò ipsius Spiritûs Vini.

Ex defectu eorum languent Actiones Animales, Naturales & Vitales.

X. Quòd si subinde exsuperent in homine Animales Spiritus, certè longè frequentiùs *deficiunt* iidem, unde *languent* non tantùm *Animales Actiones* dictæ sensus externi, ac Interni, cum Animali Motu, verùm *Naturales* quoque ac *Vitales*: tanta nimirum est Animalium Spirituum ad Functiones omnes ritè obeundas necessitas.

Eorum defectus causæ.

XI. *Deficiunt Animales Spiritus* partim ob *nimium Animalium Functionum Exercitium*; partim ob *Sanguinis, Seminis, Lactis, sed & Bilis quoque, aliorumque Humorum effusiones magnas*; partim ob *Alimentorum Spirituosorum*, hoc est, quovis modo Spiritu Volatili abundantium *neglectum, aut penuriam*.

Exsuperantes Spiritus Animales quid indicent.

XII. *Exsuperantes* in Homine *Animales Spiritus Indicant sui Diminutionem*, 1°. subtrahendo ipsis Materiam, & abstinendo à Spirituosorum Usu; 2°. Exercendo in aliquo excessu Actiones animales. 3°. Minuendo Sanguinem, aliosque Hominis Humores.

Eorumdefectus quid indicet.

XIII. Contrà *Spiritus Animales* in homine *Deficientes indicant sui augmentum*, 1°. usurpando uberiùs Alimenta Spirituosa, ipsumque adeò vini spiritum. 2°. Exercendo mediocriter Actiones Animales.

Spiritus Animales quomodo Moveantur.

XIV. *Moventur* in Homine Animales Spiritus, & meo quidem judicio, *semper*. *Moventur* autem ipsi *à Cerebro, aut Cerebello*, in quibus censeo ipsos secerni à Sanguinis massâ; & quidem *per Nervos*, sive prolongatam Cerebri, Cerebellique Medullam; tum *ad Sensuum Externorum Organa*, tum *ad Musculos* Animali Motui servientes, tum *ad cæteras Partes omnes*, Viscerum Parenchymata, Glandulas multifarias, quin & *Vasa Omnia*, Venas, Arterias, Vasa Lymphatica; ipsaque adeò *Ossa*, Dentes præsertim, in quos inseruntur Nervi.

Quibus inserviant Spiritus Animales.

XV. *Sensibus Externis atque Motui Animali Animales Spiritus* inservire nemo forsan negat; sed alios insuper usus habere ipsos pauci hactenus docuerunt, plures negarunt, & negant.

Nervos inseri in Partes sensu carentes.

XVI. Probatur tamen tum *Nervorum sæpè Copiosorum Insertione in Partes Sensu externo aut carentes, aut vix utentes*, atque Motu omni destitutas: unde facilè patet in alium finem ac usum deferri ad Ipsas Spiritus Animales.

Quem usum præstent iis Partibus Animales Spiritus.

XVII. Quem autem laudatis Partibus Usum præstent tunc Animales Spiritus, patebit partim ex Spirituum Animalium naturâ, partim ex Eorum, quæ in Partibus singulis parari solent, Consideratione.

XVIII. Cùm autem Spiritus Animales, sicut uno verbo jam attigimus, maximè conveniant cum Vini Spiritu talia procul dubio præstabunt in nobis, qualia extra nos observatur præstare Vini Spiritus.

Quid in Humorum præparatione præstent Spiritus Animales.

XIX. Si Partes Multifarias examinemus, in quibus multifarii parantur Humores, in quorum præparatione concurrunt Animales Spiritus, facilè concludemus cùm illi existant vel Salso-Amari, ut Bilis; vel variis gradibus plus vel minùs Acidi, ut Lympha Succusque Pancreaticus; vel etiam Glutinosi, qualis Saliva, Mucus, & inde orta Pituita Intestinalis: Cúmque à Vini Spiritu rectificato Temperari soleat & Mitigari omne Acre, tam Salinum Lixivum, quàm Acidum; atque Incidi, Attenuarique omne Glutinosum; *similem à Spiritibus Animalibus Effectum circa* Laudatorum *Humorum Præparationem* exspectandum censeo & concludo.

Spiritus Vini Effecta.

Animalium Spirituum Motus læsi effecta.

XX. Si proinde *vitietur Animalium Spirituum Motus*, impedianturque ipsi plus minusve transferri ad Partes quasvis, non tantùm *Imbecillior erit Sensus Externus* quivis, *Motusque* Partium Animalis, verùm *Humores* omnes parabuntur *Acriores*, minúsque adeò Temperati, sed *Pituitosi* etiam *Glutinosiores*.

Eorum Motus læsus quid indicet.

XXI. Quoties igitur *minùs Moventur quaquaversum Spiritus Animales*, fiuntque Sensus Externi hebetiores, Motusve Animalis Languidior, aut Effervescentia excitatur tam in tenui

tenui Intestino, quam Corde Acrior ac Vehementior, & sic porrò, *Indicatur Motus* eorundem quaquaversùm *Auctior*, tum tollendo *impedimenta* omnia, propter quæ minor existit eorum Motus, tùm excitando ipsos variis sensuum Motûsque exercitiis.

Eorum motum augeri unde pateat.

XXII. Sed *Augetur* quoque aliquando *Spirituum Animalium* Motus, quod patet tum *Vigiliis perennibus*, sensuumque adeò Externorum Exercitio perpetuo ac defatigante; tum *Morbibus Convulsivis*, & ipsâ *Convulsione*; tum *Artuum Defatigatione ac Inquietudine* spontaneâ; tum posteà *Effervescentiâ utrâque Languidiore*, & sic porrò.

Et Motus Auctus quid indicet.

XXIII. Hoc ubi evenit, *Indicatur Spirituum Animalium Motus Lentior*, quod fit, partim eorum materiam substrahendo, partim eorundem secretionem ex parte sistendo, (fermentationem alimentorum impediendo) partim eosdem torpidiores præstando, per anodyna & narcotica.

Tempus Motûs Spirituum Animalium.

XXIV. *Moveri* debent *Animales Spiritus continuò*; nullum proinde *Tempus* est, quo cessare debent à Motu: quamvis Somni tempore videantur non quidem cessare à Motu, sed parciùs moveri ad sensuum Externorum Organa: ad quæ tunc etiam moveri Animales Spiritus patet ex Somno interrupto ab Objecto potentiùs Sensorium afficiente.

Et quidem in somno.

Extra Somnum parcior eorum Motus quid indicet.

XXV. Si proinde Somni Tempore minùs moveantur ad Sensoria Spiritus Animales, benè est inde homini; sed etiam, ubi decebat ipsum vigilare, si *pauciores* eò ferantur, ita ut semper pronus sit ad Somnum, tunc *Indicatur eorundem Motus copiosior* factus eo Tempore, quo negotiis suis qualibuscunque vacare debet quivis.

Locus Spirituum Animalium quis.

XXVI. *Locus Spirituum Animalium*, quantum mente assequi possum sunt 1°. *Superficies Cerebri ac Cerebelli Cineritia*, in quâ creduntur mihi à Sanguine ipsi secerni. 2°. *Substantia Cerebri ac Cerebelli Media & Albicantior* unà cum *Spinalis Medullæ Radicibus*: 3°. *Nervi Omnes*; 4°. *Musculorum Fibræ*, & *quicquid in Partibus singulis ipsos excipit è Nervis*. & forsan 5°. *Vasa Lymphatica*, per quæ videntur mihi eorundem reliquiæ reduci ad Sanguinem, ne pereant. Ideò *loco peccabunt*, quoties *inde effunduntur*, partibus illis læsis. *Indicant* proinde tunc *Loco remotionem*, quæ impossibilis, aut difficillima.

Quomodo loco peccent & quid indicent.

XXVII. Cùm valdè mobiles sint Animales Spiritus, atque mobilitate superare videantur cætera Corporis Contenta *omnia*, *necesse est* ipsos simul esse maximè *Fluidos*, quò moveri queant tam facilè quaquaversùm, & quidem non tantùm sponte, sed imprimis ad Voluntatis imperium.

Fluiditas Spirituum quæ, & in quem finem.

An eam amittere queant dubitatur.

XXVIII. *An Spiritus Animales* tam mobiles, tamque subtiles, ut omnem sensum externum fugiant, *Fluiditatem* suam *amittere possint*, multi meritò dubitabunt.

Spiritus Vini rectificatissimus à quibus coaguletur.

XXIX. Si quis autem Consideret *Spiritum Vini rectificatissimum*, adeóque subtilissimum atque maximè mobilem, (cum quo contulimus Animales Spiritus) quamvis non cogatur, coaguleturve à Frigore, Cogi tamen ac *Coagulari à volatili Sale Urinæ*, *Salis Armoniaci* & alio forsan: non inconcinnè forsan existimabit: *Idem fieri posse* in Corpore humano *Spiritibus Animalibus ab eodem Sale Volatili aut aliâ re simili*, quò referre quis possit Opium & omnia Opiata, quæ videntur ex parte saltem in plerisque Coërcere Spirituum Animalium Motum, & quidem Ipsos minùs fluxiles præstando, etiam ad Motum Animalem.

Quod idem ab eadem causa forsan contingere potest Spiritibus Animalibus.

Et non tantùm arte; sed & sponte.

XXX. Quemadmodum autem id solet *fieri arte*, sic idem fieri potest *sponte*, in Affectibus Soporosis & Narcoticis; in quibus, videntur lentiùs moveri Animales Spiritus adeóque minùs esse Fluidi.

Quid Spiritus minùs Fluidi indicent.

XXXI. Id quoties contingit, toties reddendi sunt ipsi *Fluidiores* atque *Mobiliores*.

Fluidiores reddi Spiritus Animales per Salia Volatilia.

XXXII. Ubi notandum, Notum esse per multiplicem experientiam, Ipsa *Salia Volatilia* tunc utiliter adhiberi, etiam *naribus admota*, & quidem *purissima*, quale *Spiritus Salis Armoniaci*, à quo tamen Cogitur & Coagulatur Spiritus Vini.

An diversitas sit inter Spiritum Vini, & Animalem, dubitatur.

XXXIII. Unde meritò quis dubitare possit, an non *notabilis aliqua diversitas* observetur *inter Spiritum Vini & Spiritum Animalem*: cùm similem mutationem non patiantur ab eodem; nisi quis putet salem volatilem mutationem subire in corpore antequam eò pertingat.

De quo dum dubitatur secundùm Experientiam procedendum in Medicinâ.

XXXIV. Quandiu autem nobis de hoc dubio non satis constat, interest, ut secundùm ea, quæ nos docuit, docebitque Experientia circa Ægros instituta, procedamus in Curatione indies instituendâ, inquirendo tamen semper in eorum, quæ fiunt, rationes donec ea assequamur.

Satius esse Veritatem perscrutari, quàm alios vellicare.

XXXV. Dolendum est, dum tot difficultates supersunt in Medicinâ perficiendâ superandæ, tam paucos seriò manum operi admovere, dum plerique tempus suum pessimè collocant in *Vellicandis* protervè *aliorum dictis* qualibuscunque, quòd satiùs foret impendi in laborioso (sed laborem fugiunt homines dicaculi) rerum arduarum examine, atque *Veritatis* in tam multis adhuc latentis *perscrutatione*, ac detectione.

CA-

Caput XIII.

De Partium Continentium sive Consistentium Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

I. Animus mihi fuit per omnium Contentorum vitia secundùm qualitates Sensiles tum Proprias tum Communes ordine progredi, verùm visus sum mihi observare multis fastidium inde moveri, ac si crambe non tantùm bis, at sæpiùs, cocta recoctaque ipsis continuò apponeretur: quamvis in cujusvis Contenti examine semper aliquid occurrerit singulare, quodque vix aliquis per se nisi in Arte Medicâ satis versatus, posset assequi. Ut tamen tractandorum varietate magis excitem ac delectem Lectores meos, malo ad Continentium partium Vitia pergere, atque ipsa ordine planè mutato examinare.

Ordo Morborum Partium Consistentium.

II. Considerabo scilicet Morbos Partium Continentium, non secundùm earundem species diversas, quod feci in Partium Contentarum Morbis; sed secundùm Morborum Ipsorum Ipsis obvenientium species; quas docui observari similiter in Qualitatibus Sensilibus & Propriis & Communibus.

Morbi in Colore, Perspicuitate, & Opacitate.

III. Ut proinde rem aggrediar, spectabo 1°. ipsarum Morbos *in Colore*, ac *Perspicuitate* aut *Opacitate* observabiles.

Quænam pars debeat esse coloris expers.

IV. Partes paucæ ad Functionem suam obeundam desiderant esse aut Coloratæ, aut Coloris expertes: sunt tamen aliquæ, exempli gratiâ, *Tunica Cornea* debet *omnis* esse *Coloris expers*, sic & *Humor Crystallinus* dictus (reverâ in Partium Consistentium censum referendus) ut Visui serviant.

Tunica Cornea, & Humor Cristallinus.

Si colore inficiantur, læditur Visio, & quo respectu.

V. Si proinde vel Tunica Cornea, vel Humor Crystallinus *Colore quocunque inficiatur*, *lædetur* mox *Visio*, adeò ut falsò censeatur Objectum quodvis eò infectum Colore, quo infecta est alterutra istarum partium.

Color ille quid indicet.

VI. Talis autem *Color*, qualiscunque, *Indicat sui remotionem* à Parte, quam inficit & tingit, & sic restituetur Visus perfectus.

Opacitate earundem partium etiam lædi visionem diversimodè.

VII. Requiruntur *ad Visionem* perfectam eædem *Partes Perspicuæ*; quòd si ex toto, aut ex parte fiant eædem *Opacæ*, *lædetur* eadem *Visio*, sive in totum tollatur, sive depravetur, puteturque Objectum quodvis, nunc perforatum, nunc bifidum, nunc quovis modo mutilum.

Quid ea indicet.

VIII. Quoties id fit, *Indicatur Opacitatis Remotio*, & *Perspicuitatis amissæ Restitutio*.

Morbi Partium Consistentium in Sono.

IX. Considerabimus 2°. Partium *Consistentium* Morbos in *Sono*, quo spectare videtur stridor Dentium, aliique Soni præter naturam à Partibus Consistentibus producti, quoties Auditum lædunt, adeò ut subinde putent Ægri se audire Objectum externum, cùm tamen audiant duntaxat Internum.

Quid indicent.

X. Ubi hoc fit, *Indicatur Soni* Interni *remotio*, ut commodè audiatur externus, nec ille aut impediatur, aut saltem alteretur.

Odoratûs Morbi varii.

XI. Considerabimus 3°. *Odores Partium Consistentium*, & Odoratum rerum externarum quovis modo impedientes: sic *Corruptio* tum *Tunicæ* in Naribus, tum *Gingivarum* in Ore, tum *Ossium variorum* in partibus iisdem solet Odorem gravem ac molestum nonnunquam producere, atque rerum externarum Olfactum modis variis lædere, quod secundùm naturam non solet fieri.

& quid indicent.

XII. Quoties id contingit, toties *Indicatur Odoris noxii remotio*, ut perfectus fiat rerum externarum Odoratus.

Gustus, Morbi qui.

XIII. Considerabimus 4°. *Sapores* varios Linguam vel Palatum ita inficientes, ut aliorum ore contentorum Sapor dignosci nequeat: sic *Amaritudo Bilis*, *Austeritas*, *vel Aciditas Succi Melancholici*, *Salsedo Muriatica Humoris à Cerebro delabentis* non rarò ita imbuere ac inficere solet Linguam & Palatum, ut vitiosus & perversus sequatur rerum forinsecus assumptarum Gustus.

& quid indicent.

XIV. Quoties id evenit, toties *Indicatur Saporis* perversi & *vitiosi remotio* ex Ore, adeóque Linguæ & Palati, & eo ipso Gustûs restitutio in integrum.

Tactûs Morbi.

XV. Considerabimus 5°. *Duritiem ac Mollitiem Tactum lædentem*, sic Callositas Dura in Cute, ac præsertim in Volâ manûs & Acinis Digitorum impedit Tactum, adeò ut de Objectorum externorum Duritie ac Mollitie accuratè non queat judicare Pars Cutis Callo indurata.

& quid indicent.

XVI. Quoties id accidit, læditurque in Parte sic Callo induratâ Tactus, toties *Indicatur Calli* Tactum lædentis *Remotio*, atque Tactûs restitutio.

Caloris sensûs Morbi.

XVII. Considerabimus 6°. *Calorem ac Frigus*

gus Sensum suum lædens. Sic durante *Frigore febrili*, Partes frigore vehementi correptæ eo ipso ineptæ sunt ad rerum externarum Calorem aut Frigus ritè discernendum, adeò ut non raro tunc temporis miserè combustæ fuerint Partes interno frigore correptæ ad Internecionem usque.

Frigus Febrile impedire sensum Caloris aut Frigoris rerum externarum.

Ut & Æstum Febrilem.

XVIII. Sic durante vicissim *Æstu Febrili*, non raro eo ipso ineptæ fiunt similiter Partes omnes aut quædam ad Calorem aut Frigus externorum objectorum ritè percipiendum; unde non raro ab externarum rerum frigore graviter afficiuntur partes tum externæ, tum internæ, introducunturque tunc novi affectus prioribus sæpe graviores.

Quid utrumque indicet.

XIX. Quoties Alterutrum horum evenit, toties *Indicatur* Qualitatis Vitiosæ, atque Sensum *Caloris* malè afficientis *Remotio* aut *Correctio* saltem, sicque Partis malè affectæ ad naturalem statum reductio.

XX. Atque sic paucis percurrimus Morbos in Qualitatibus Sensilibus Cuivis Sensui propriis occurrentes, atque imprimis Sensuum suorum Actionem modis variis lædentes; Potest namque fieri, ut inde aliæ quoque Functiones lædantur, Motus puta, Partibus frigore nimio correptis; proximum est, ut jam pergamus ad Morbos in Qualitatibus Sensilibus Communibus repertos, ac similiter Actiones aliquas lædentes.

In Numero quo modo peccent Partes Consistentes.

XXI. Inter hos Morbos primum locum dedimus *Numero* Partium Consistentium, aut *Excedenti*, aut *Deficienti*, atque Functionem aliquam lædenti.

In Numero excedente sunt Dentes extra Ordinem exsurgentes.

XXII. In *Numero Excedente* sunt *Dentes extra Cæterorum Ordinem*, tam intra Oris cavitatem Interiorem, quàm versus Labia *exurgentes*, atque Linguæ Motum, hinc & Loquelam, vel Labiorum Motum impedientes ac lædentes, aut Dolorem inferentes.

Ut & Plures Digiti.

XXIII. In Numero Excedente numerandi quoque *Plures Digiti vel in Manu, vel in Pede*, dummodò Manûs aut Pedis Actionem lædant. Nisi enim lædatur aliqua Functio, ab Ipsis, possunt illi Deformitatem afferre, quæ tamen pro Morbo non videtur habenda, quia Functionem non lædit.

In Numero deficiente sunt Dentes in ore desiderati.

XXIV. *In Numero Deficiente* habendi *Dentes in Ore desiderati*, sive fuerint extracti, sive casu aut per Infortunium expulsi, excisique, quoties unam, pluresve lædunt Functiones, Manducationem, aut Loquelam.

Ut & Digiti.

XXV. Sic in eodem Numero deficiente ponendi *Digiti Deficientes*, atque semper Manûs Actionem, Comprehensionem, plus, vel minùs lædentes.

Nec non Oculus deficiens.

XXVI. Huc referendus *Oculus alter* quovis modo *deficiens*, propter quem destituitur Homo Visûs Naturalis parte alterâ; adeò ut objecta Oculi desiderati lateri obversa non videantur sæpe, quæ aliàs in oculum illum inciderent.

Quid harum Partium Excessus & Defectus indicent.

XXVII. *Partes Numero Excedentes Indicant* Numeri excedentis *Diminutionem*, sicut earundem *Defectus Indicat* earundem *Reparationem*: dummodò & in quantum hæc possint Arte Medicâ obtineri.

In Magnitudine quomodò peccent Partes Consistentes.

XXVIII. Secundò inter Qualitatum Sensilium Communium Morbos Partibus Consistentibus accidentes notavimus Ipsarum *Magnitudinem* nunc *auctam*, nunc *diminutam*.

Ad Magnitudinem Auctam referri vulgò Tumores. Sed malè.

XXIX. Ad *Magnitudinem Auctam* referuntur vulgò *omnis Generis Tumores*, quamvis multi potiùs ad Contenta Loco peccantia debeant referri.

XXX. Sic *Hydatides*, *Erysipelas bullosum*, quin Ipsa *Inflammatio Tumor* est ortus à Contentis Loco peccantibus, atque Cuticulam, Cutem, Partesque alias explicantibus; non item verè à Partium earundem augmento nimio procedentes.

Rectè verò Excrescentia Carnea. Et quo respectu.

XXXI. *Excrescentia* autem *Carnea* in Parte aliquâ læsâ verè habenda pro Ejusdem *Magnitudine Auctâ*; quàm tunc demum arbitror illud nomen mereri, quando augmentum illud ejusdem naturæ occurrit, cum Parte, cujus Magnitudo dicitur Aucta, non item quando est naturæ diversæ.

XXXII. Sic præter naturam *Auctus* dicendus *Musculus*, quando ipsius *Caro est* facta solito *Copiosior*; non item, quando accrevit ipsi Tumor OEdematosus, Lymphaticusve, aut alius quivis.

Partem omnem Magnitudine Auctam Tumore laborare; non autem vice versâ. Tumores duum esse generum.

XXXIII. Adeò ut *Pars omnis, cujus Magnitudo est aucta, Tumore laboret*; non autem vice versâ, quæ Tumorem patitur, semper quoque habeat Magnitudinem auctam.

XXXIV. *Tumores* igitur *alii* sunt ex Partium Consistentium *Magnitudine atque substantiâ auctâ*; alii ex Partium Contentarum extra *Locum naturalem Effusione*, in vel inter Partium Consistentium substantiam. Quæ benè distincta multas difficultates tollent in Medicinâ.

Magnitudo Aucta quid indicet.

XXXV. *Magnitudo* Partium Consistentium *Aucta*, & Functionem aliquam lædens, adeóque sic Morbum Constituens *sui Indicat Diminutionem*.

Magnitudo diminuta quotuplex.

XXXVI. Sicut nimiùm Augeri potest Continentium Partium substantia, sic & eadem potest præter naturam *nimiùm minui*, quod fit in *Macilentiâ & Tabe*, ut & quandoque in *Partium*

tium Amputatione, per Vulnera, aut Erosione per Ulcera.

Quid Macies, quid Tabes, & quid indicent.

XXXVII. Universalis Partium Pinguium Consumptio vocatur ferè *Macies*; Carnosarum verò, *Tabes*. Utraque *Indicat sui Augmentum*.

Pars amputata quid indicet.

XXXVIII. Pars *amputatione sublata Indicat sui Reparationem simplicem*.

Pars Erosa quid indicet.

XXXIX. *Pars Erosa* & Ulcus constituens itidem *sui reparationem*; quæ quoniam obtineri nequit, nisi post correctionem aut sublationem Humoris Corrodentis, *Indicatur* simul *Hujus Emendatio ac Eductio*; ut & *Partis Erosæ, ac Ulceratæ Mundatio*, & *ad Partis deperditæ reparationem Præparatio*.

Figurâ quomodo peccent Partes Consistentes.

XL. Tertium inter Qualitatum Sensilium Communium Morbos in Partibus Consistentibus locum dedimus *Figuræ*, quando propter ipsam mutatam non tantùm Deformitas exurgit, ast Functio aliqua simul læditur.

Tibiarum Ossa contorta lædere Progressionem.

XLI. Sic *Tibiarum Ossa* nimis *contorta* non tantùm Deformitatem ipsis afferunt, sed non rarò *Motum* ipsum *lædunt* progressivum.

Gibbum lædere Respirationem.

XLII. Sic *Costarum Figura* mutata & *Gibbum* constituens non tantùm Deformitatem parit, sed, quod miserrimum, *Respirationem lædit*.

Figura mutata quid indicet.

XLIII. Omnis *Figura mutata Indicat Figuræ* naturalis, aut saltem ad naturalem proximè accedentis *conciliationem*.

Morbi in Continuitate solutâ, ac secreti Coalescentiâ.

XLIV. Quarto loco inter dictas Qualitates sensiles Communes posuimus Morbos in *Continuitate solutâ*, vel contrà in *Solutorum Coalescentiâ*.

Morbus in Unitate solutâ quis.

XLV. Partes namque *substantiæ similis Continuæ* sunt secundùm naturam: Quòd si præter naturam illæ quovis modo dividantur, & illarum *Unitas*, vel *potiùs Continuitas Solvatur*, *Actionemque* aliquam *lædant*, quod semper fit, Morbum hunc constituunt.

Ejus divisio 1o. in Vulnus & Fracturam.

XLVI. Hi *Morbi subdividi* solent primò ratione *Partis*, cui hoc accidit, quæ aut *Mollis* est, ut Cutis, Caro, Parenchyma, Glandula, &c. aut *Dura*, ut Os. Unde sicut *solutio transversim facta* in *Parte Molli* vocatur *Vulnus*, sic in *Osse*, *Fractura*.

2o. In Vulnus & Puncturam.

XLVII. Secundò ratione *Modi solvendi*, unde quod *cæsim* accidit Parti *Molli* vocatur *Vulnus*; quod *Punctim*, *Punctura*.

3o. In Vulnus vel Fracturam, & Ulcus vel Cariem.

XLVIII. Tertiò ratione *Causæ Efficientis*, quæ si fuerit *res Dura*, vocatur *Vulnus* vel *Fractura*, sin *Acris & Rodens*, dicitur *Ulcus* in *Parte Molli*, & *Caries in Osse*.

XLIX. Hæc uno verbo libuit attingere, quò faciliùs procedat hæc Doctrina, etiam vulgò à quibusdam accuratè proposita.

Quid omnes hæ Dissolutiones indicent.

L. *Omnes* istæ Partium Continuarum Divisiones aut *Dissolutiones Indicant Continuitatis solutæ reparationem* atque *Consolidationem*.

Morbi in Coalescentiâ qui fiant.

LI. Quemadmodum *Partes* aliquæ requiruntur in Homine Continuæ, ita aliæ desiderantur *ab Invicem sejunctæ ac secretæ*: quòd si tales præter naturam *Coalescant*, semper Functionem aliquam lædent.

In Labiis & Digitis. Alimentorum Assumtio, Rerum manibus Apprehensio, & Ambulatio quî lædantur.

LII. Sic *Labia* debent esse ab Invicem Disjuncta, & *Manuum Pedumque Digiti* ab invicem sejuncti; quòd si præter naturam *Coalescant* vel Labia, vel Digiti, *læditur* Alimentorum Assumptio, rerumque commoda manibus perfici solita Apprehensio, ut & Ambulatio, quæ plus vel minùs labefactabuntur.

In Partium Coalitione quid indicetur.

LIII. Hæc ubi eveniunt, *Indicatur Partium* præter naturam *Coalitarum separatio*, & à *novâ Coalitione Præservatio*.

Connexionis solutæ morbus quis.

LIV. Non tantùm reperiuntur *Partes* similis *substantiæ* Continuæ, verùm *diversæ*, simul Connexæ: quæ si ab invicem *Disjungantur*, lædaturque ac solvatur ipsarum naturalis Connexio, lædaturque inde ipsarum Actio, dicuntur ipsæ *Morbum* pati, & quidem *Connexionis solutæ*, quem 5°. loco recensuimus inter Morbos Qualitatum Sensilium Communium.

Musculos Ossibus per Tendines, & Cerebro per Nervos connecti.

LV. Sic *Musculi Connectuntur Ossibus per Tendines*, aut Ligamenta, quin *Cerebro per Nervos*: Quòd si aut *Tendines*, *aut Nervi* dissecentur, atque sic Musculorum cum Ossibus aut Cerebro Connexio dissolvatur, Lædetur Ipsorum Actio, Motus Partium.

Soluta Partium Connexio quid indicet.

LVI. Quoties autem *Soluta* est qualiscunque *Partis* alicujus cum aliâ *Connexio*, toties *Indicatur ejusdem restitutio*, dummodò ea fieri queat, quòd non semper potest fieri.

Morbi in Loco, vel Situ mutato quinam.

LVII. Sextò, Notavimus Partium Consistentium *Morbos in Loco* vel situ mutato, quando inde Actio læditur.

LVIII. Sic Abdomen Locus est Ventriculi, Intestinorum, Epatis, Lienis, Renum, Pancreatis, &c. Quæ partes si alibi reperiantur, in Thorace puta, lædent dubio procul aliquam Functionem aut propriam, aut alienam, Pulmonis puta, vel Cordis: & dicentur laborare Morbo in Loco Mutato.

LIX. Huc referendæ variæ species Herniæ, Umbilicalis, Inguinalis, & Scroti; Intestinorum, Uteri, &c. secundùm locum, in quo fit, & partem cui ea contingit.

Situm Appositionem partium spectare.

LX. *Situs* spectare videtur *Appositionem* duarum pluriumve *partium* certam, ad Functionem aliquam obeundam: talis est Ossium in Articulationibus.

Qui mutatus Functionem lædit.

LXI. Quòd si hunc suum *situm naturalem mutent* istæ *Partes*, mox ipsa *læditur Functio*.

Luxatio quid.

LXII. Iste *situs Ossium mutatus* vocatur vel *Luxatio*, vel Subluxatio, prout vitium fuerit gravius, vel levius.

Morbus in loco & situ quid indicet.

LXIII. *Morbus* uterque in *Loco*, *&* *Situ* Partium Mutato, *Indicat* Partium *restitutionem* in Locum, vel Situm naturalem.

Soliditates & Fistulositates mutatæ.

LXIV. Inter Morbos Partium Continentium secundùm Qualitates Sensiles Communes posuimus septimò eos, qui in *Soliditate*, aut *Fistulositate Mutatâ* reperiuntur.

Soliditas quænam hîc intelligenda.

LXV. *Soliditas Partium Consistentium* intelligenda, quantùm ea Sensibus ac Visu saltem judicari potest. Sic Cutis, quamvis Poris censeatur prædita, Solida tamen vocatur, quia nullos manifestos habet Meatus & Canales; quòd si præter naturam in eâ aut per eam *Fistulæ* excitentur, aut *Sinuosa Ulcera*, eademve *Perforetur Instrumento acuto, Ipsius soliditas læditur*, hinc & una, pluresve ipsius Functiones, Nutritio puta, sensusque Tactûs & Caloris vitiantur.

Quando Soliditas lædatur.

Intestina, Abdominis Musculi, & Peritonæum à Vermibus perterebrantur.

LXVI. Sic à Vermibus perterebrantur nonnunquam *Intestina*, hinc & *Abdominis Musculi*, cum subjecto *Peritonæo*, ac supertensâ *Cute*.

Soliditas læsa quid indicet.

LXVII. Hæc Partium Consistentium omnium *Soliditas læsa Indicat sui restitutionem* in integrum, sive *Consolidationem*, modis & mediis variis absolvendam, tum pro Partis Affectæ, tum pro Causæ Efficientis, & Afficientis, tum pro Modi Efficiendi & Afficiendi diversitate.

Fistulositatis Vitia varia.

LXVIII. *Fistulositatis* vitia sunt varia, tum præsertim, quando illa *in totum tollitur*, *aut ex parte*; tum etiam, quando illa *plus vel minus augetur & ampliatur*.

Quâ ratione ea tollatur in totum.

LXIX. *Tollitur in totum Fistulositas Vasorum*, in eorum *Clausurâ* per *Obstructionem*, *Constipationem*, *Compressionem* extremam, & *Coalescentiam*.

Et quâ ratione ex parte.

LXX. *Tollitur* ipsa *ex parte* in Vasorum *Angustiâ*, sed non extremâ.

Subsidentia quid.

LXXI. Huc refertur vulgò *Subsidentia*, quæ tamen, si aliquando habeat locum, pro verâ Angustiâ noxiâ & Actionem lædente haberi nequit; postquam illa *consequitur Contenti absentiam*, effusionemve; quo denuò accedente mox tollitur eadem, nulloque alio indiget auxilio, aut remedio.

Obstructio unde.

LXXII. In *Obstructione* Canalis fistulositas occluditur à Re ipsi inhærente, atque Contenti Motum tollente.

Constipatio unde.

LXXIII. In *Constipatione* Canalis ejusdem Fistulositas occluditur à Re ipsi adhærente aut inexistente; sive sit Caro in eâ excrescens, sive Tumor in ejus Tunicis ortus.

Compressio unde.

LXXIV. In *Compressione* Canalis ejusdem Fistulositas clauditur à re externâ ipsam angente, sive illa Vinculum sit, aut Tumor vicinus.

Coalescentia unde.

LXXV. In *Coalescentiâ* concrescunt latera sive parietes Canalis, & quidem post præcedentem ipsorum excoriationem aut exulcerationem.

Ex parte angustia unde.

LXXVI. Ex *parte* Canalium Meatus *angustantur* tum à re Ipsis *inexistente*, ipsisque *adglutinatâ*, tum à re ipsis *accretâ*, tum à *Vinculis*, aut *Tumore vicino*, tum à *partiali parietum Coalitu*; unde non planè, ast quodammodò via & transitus impeditur.

Quomodo Canales amplientur.

LXXVII. *Læditur* quoque *Meatuum* & Canalium *Fistulositas*, quando ipsa non Minuitur, vel Tollitur, sed *Augetur*, *Ampliaturque*: quod fit ferè à *Contenti Copiâ*, vel *Rarefactione*, vel *Collectione*: unde Distenduntur, Explicanturque nimiùm Canales, quin Rumpuntur etiam aliquando: sicque Ipsorum læditur Actio, vel Usus.

Fistulositas Ampliata quid indicet.

LXXVIII. Quemadmodum verò Canalium, Ductuum, Meatuum, Vasorumve *Fistulositas* ex parte, aut in totum sublata Indicat sui Reserationem, Apertionemque: Ita eadem nimiùm *ampliata Indicat* sui *Angustationem*.

Diversis remediis pro Causarum & Partium diversitate utendum.

LXXIX. Pro diversitate autem *Causarum* Efficientium, & *Partium* Affectarum *diversis utendum Remediis*.

LXXX. Alia siquidem Curandi ratio, alia Remedia conveniunt, debenturque Obstructioni, alia Constipationi, alia Coalescentiæ, alia Compressioni, alia Pituitæ, alia Sanguini obstruenti, & sic porrò.

Motus dupliciter in Partibus Consistentibus considerantur.

LXXXI. Inter Qualitates sensiles Communes in Consistentibus Partibus Morbos Constituentes mentionem fecimus octavò *Motûs*, qui considerandus in Ipsis non tantùm tanquam *Actio Animalis*, sed etiam tanquam ejusdem *Animalis Motûs Causa*. Quòd quia videbitur multis novum & mirum, id accuratiùs explicandum.

In quo Consistit Motus Animalis.

LXXXII. Hoc ut fiat manifestum. *Animalis Motus consistit in Membri alicujus* Manûs puta, Brachii, Pedis, Cruris, Oculi, Capitisve *Flexione*, *Extensione*, *Transpositione*, *Contorsione*, *Agitatione*, ac sic porrò: non item in *Solâ Musculi Contractione*, & Abbreviatione, aut *Ossium solorum Inflexione*, aut *Extensione*, *Partiumve* ad se Invicem *Attractione*, aut ab invicem *Abstractione*; quamvis hæ particulares partium quarundam Motiones concurrant simul ad Motum Animalem absolvendum.

& in quo non.

Ut Corpus moveatur quænam concurrant.

LXXXIII. Ut ergò tota illa vel Universi corporis, vel Quorundam Artuum, Organorumve Machina Motu Animali cieatur, concurrant necesse est *singularum partium minorum Motiones singulares*, quibus sigillatim, vel simul læsis læditur Membri primarii *Motus*: adeò ut *partium singularum* ad Membrum aliquod Movendum concurrentium *Motus læsi* videantur posse *haberi pro Morbo*; sicut *totius Membri Motus læsus pro ipso Symptomate, sive Functione læsâ*: postquam uniuscujusque Particulæ Motus læsus lædit totius Membri Motum.

Quomodo Motus lædatur.

Partium singularum Motus læsus est Morbus. Et totius Membri motus læsus Symptoma.

Quod exemplo declaratur.

LXXXIV. Res hæc fiat exemplo manifestior. Ut *manu*, tanquam Organo, *aliquid apprehendam*, & fortiter teneam, quin & manu apprehensum *agitem aut vibrem*, *plurimæ partes* simul debent *moveri*, adeóque esse mobiles. Et 1°. quidem Pollex, ac singuli Digiti, qui omnes moveri debent seorsim, secundùm suos & Musculos, & Articulos; qui itidem moveri debent, ac proinde esse mobiles. Ut autem manu sic prehensum agitetur, opus est ut Brachium ipsum, quin aliquando Cubitus quoque, atque Radius similiter moveantur, sintque Mobilia. Ad singulorum autem Motum Concurrunt non tantùm Cubitus, & Radius, atque Brachii Os, verùm Scapula quoque, Clavicula, ipsæque adeò Costæ: atque admodum multi Ossa hæc variè moventes Musculi.

Quid in hoc exemplo habendum pro Motu, ac Functione Animali.

LXXXV. In hâc verò Actione, Chirothecæ puta vel solâ Apprehensione, vel Concurrente simul ejusdem Agitatione ac Vibratione, *Totus ille Concursus Partium illarum Variarum*, Ossium imprimis & Musculorum (nam & Cutis, & Membranæ, & Nervi, & aliæ forsan adhuc Partes simul veniunt spectandæ) *Motarum habendus pro Animali Motu & Functione Animali*; quamvis Partium earundem sigillatim Consideratarum Motus, quoties *impeditus est aut læsus*, videatur pro *Morbo* habendus: quatenus propter uniuscujusque Immobilitatem, Motumve quovis modo læsum læditur mox totus ille Membri Integri, & Brachii universi, adeóque Manûs quoque Motus.

Et quid læsum pro morbo habendum.

Motus hic Variis modis læditur.

LXXXVI. Hic Partium Minorum, & ad Membri magis Compositi Motum Concurrentium *Motus læditur modis variis*, tum quando subinde *impeditur, & difficiliùs* procedit, tum quando *minor vel imbecillior* existit, tum quando *in totum tollitur & cessat*, tum quando *major vel coactus contingit*: adeò ut quemadmodum *Motus Animalis Membri totius* variis modis læsus constituit *Varias Symptomatum species*, ita *Motus Partium singularum* Membrum idem constituentium & ad ejusdem Motum concurrentium constituat *varias Morborum species*.

Unde Varia Totius Membri Motûs Symptomata.

& varii singularium Partium Motûs Morbi.

LXXXVII. *Motus* autem *Partium singularum variè læsus Indicat sui restitutionem*; quò restitui quoque possit in integrum totius Membri Motus.

Qui quid indicent.

LXXXVIII. Tandem nonò Inter Qualitates Partium Consistentium Sensiles Communes consideravimus earundem *Consistentiam*, unde illæ *propriis Continentur terminis*, non item, sicut Fluidæ, alienis.

Consistentia partium quænam.

LXXXIX. Hæc Consistentia *si mutetur*, & desinant esse tales, fiantque Fluidæ, Ipsarum *Functio* vel Usus proculdubio lædetur.

Si mutetur Functio læditur.

XC. Ubi notandum, in respectu ad Morbum pro eodem habendum Partis cujusvis Usum deficientem vel Actionem læsam: quamvis *Actio plus in se contineat*, quàm *Usus partis*: qui videtur pars esse Actionis aut concurrere ad Actionem. Sic Actio est integri Organi, Usus autem singularum partium ad Organi, quâ talis, constitutionem concurrentium. Adeò ut sæpè ad Functionem unam absolvendam concurrant plurium Partium Usus.

Differentia inter Partis Actionem, & Usum.

XCI. Exempli gratiâ Visio, est Functio: cujus Organum est Oculus, adeò ut Oculi Actio, sit Visio: ad quam ritè absolvendam concurrunt plurium Partium Oculum constituentium Usus. Tunicæ scilicet corneæ Humorumque trium, Aquei, Crystallini, & Vitrei; Transmissio & Infractio specierum; Tunicæ Retiformis Exceptio specierum; Tunicæ Uveæ Exclusio magni luminis; & sic porrò.

Quæ exemplo Visûs declaratur.

Quænam ad Visionem concurrant.

XCII. Ut autem ad propositum nostrum revertamur, Quoties *partes Consistentes* suam *amittunt Consistentiam*, fiuntque Fluidæ, toties earundem Usus vel Functio qualiscunque *læditur*.

Quando Partes Consistentes amittunt Consistentiam læditur Functio.

XCIII. Fiunt autem illæ *Fluidæ*, quando exempli gratiâ Carnes, Viscera, &c. *in Pus abeunt* in Ulceribus, *aut in Saniem*.

Quando fiant Fluidæ.

XCIV. Quoties autem id contingit, toties *Indicant* quidem *sui Restitutionem* in integrum; quod, quantum ego saltem novi, quoniam obtineri nequit, hactenus Indicabunt *Partium reliquarum Conservationem in statu integro, ac proinde Præservationem* à simili malo.

Et quid tum indicent.

XCV. Hoc si quis malit ad *Indicationem Præservatoriam*, adeóque *Causam Antecedentem* referre; cùm illo non pugnabo: cùm reverà Præservandæ sint Partes adhuc integræ à sui Corruptione instante, imò fiente.

XCVI. Atque sic videor mihi percurrisse Indicationes à Morbis tam Partium Contentarum ac Fluidarum, quàm Continentium & Con-

Consistentium petendas. Antequàm verò ad Indicationes à Causis Antecedentibus, ac Symptomatibus prodeuntes pergam, aliquid saltem dicendum de Indicationibus ab Animæ Morbis petendis, postquam docuimus non semel dari quoque Animæ Morbos.

CAPUT XIV.

De Animæ Morbis, eorundemque Indicationibus Curatoriis.

Quare agendum de Animæ Morbis.

I. DE Animæ Morbis, Eorundemque Indicationibus existimamus vel idcircò dicendum magis in nostrâ Medendi methodo, quòd de illis pauci aliquid docuerunt, pauci illos agnoverunt, pauciores in praxi eorum mentionem ex professo fecerunt.

Quid sint Animæ Morbi.

II. Sunt autem *Animæ Morbi Dispositiones vitiosæ Animæ, propter quas læduntur Functiones* aliquæ, ac imprimis, ad quas necessariò concurrit Anima rationalis, qualis Humana.

Illos in Qualitatibus Sensilibus constitui non posse.

III. Quoniam verò Anima Externis Sensibus non percipitur facilè, inde patet, in eâdem Qualitates Sensiles, tum proprias, tum communes non offendi; nec proinde *Animæ Morbos in illis constitui* posse; sicut ipsos in corpore constituimus ac demonstravimus.

A malâ Animæ Constitutione lædi Functiones.

IV. Verùm, quoniam concurrit tamen Anima ad Functiones varias, idcircò Animales dictas, perficiendas, & ita quidem concurrit, ut ejus culpâ eadem observentur sæpiùs lædi & perperam peragi, quamvis benè constitutum sit Corpus, tam Continens, quàm Contentum; nemo non videt *aliquid* desiderari *in eâdem Animâ*, secundùm quod concurrat ipsa ad Functiones Animales absolvendas, *quo malè constituto eædem quoque quovis modo lædantur.*

Ad quas Functiones concurrat Anima.

V. *Functiones*, ad quas peragendas concurrit necessariò Mens, sive Anima humana, sunt quadruplices, 1°. *Sensus externi*; 2°. *Sensus Interni*; 3°. *Animi Motus*; 4°. *Corporis Motus, Animalis*, sive *Voluntarius* dictus.

Sensus cognitioni, Motus Fruitioni & fugæ inservire.

VI. Sensus utrique inserviunt Rerum quarumvis Cognitioni, Motus autem earundem Fruitioni, aut Fugæ.

Quæ non ritè peragentur absque Animâ Sanâ.

VII. Hæ Functiones omnes ac singulæ *non peragentur ritè*, nisi *Anima* sit benè Constituta, hoc est *Sana*.

Quando Mens est Sana, quando Ægra.

VIII. Sana erit Mens 1°. quando *Attenta* est ad suas Functiones: uti contrà Ægra, quando *Supina*, & minùs rebus agendis Attenta, vel aliò *Abstracta*, ideóque ipsis minimè Attenta; potest enim plus, vel minùs deficere in suâ Attentione.

IX. Sana censenda Mens 2°. quando in rerum cognitione comparanda ipsa est *Accurata*, hoc est, omnes, ac singulas Objectorum circumstantias & minutias observans; uti contrà Ægra, quando eadem *Oscitans* est: ac negligit Objectorum suorum Circumstantias omnes observare atque notare: unde plena cognitio haberi nequit, sed imperfecta tantùm.

X. Sana quoque habenda Mens 3°. quando *Distinctè* omnia *concipit, explicatque*, uti contrà Ægra, quando *Confusè* id agit. Ubi rerum Ordo, Situs, Locus, & similia spectantur, quæ tum in rebus diversis; tum in rerum earundem partibus diversis considerantur.

XI. Sana quoque dicenda Mens 4°. quando *Libera* est, unique Veritati addicta; sicut Ægra, quando Præjudiciis est *Præoccupata*; nec tam quærit veritatem, quàm ut Opinio, vel Fictio sua vel aliena habeatur pro verâ.

XII. Sana etiam credenda Mens 5°. quando *Tranquilla* est, *Animoque pacato*; sicut contrà Ægra, quando *Animi Affectibus* est *Agitata & Turbata.*

XIII. Plures Animæ Dispositiones tum bonas, tum malas, propter quas ritè, aut perperam peraguntur Functiones ab ipsâ ex parte saltem pendentes, adeóque pro Sanitate, Morbisve habendas studio nunc prætereo, ne sim multis forsan tædio, cùm ex ungue Leonem, hoc est, ex his paucis ritè examinatis plures aliæ facilè possint capi.

XIV. Quoties proinde *Anima* in Opere suo est *Supina*, minúsque Attenta, toties *indicat* Ipsa *sui Excitationem ad Attentionem majorem.* Anima Supina quid indicet.

XV. Quoties eadem *aliò est Abstracta*, & nil minùs quàm rebus agendis Attenta, toties avocanda est à rerum alienarum meditatione, ac *revocanda* potenter *ad agendarum considerationem.* Abstracta quid indicet.

XVI. Sic quoties *Oscitans* est Mens, ac negligens accuratum circumstantiarum omnium ac singularum examen, toties *excitanda* est, *urgendaque ad illud exactè instituendum.* Oscitans quid indicet.

XVII. Quoties *Confusè* tantùm omnia objecta concipit, exprimitve, toties *urgenda* est *ad* eadem *distinctè concipienda*, secundùm Ordinem, ac Locum vel Situm Objectorum Diversorum aut Partium ejusdem Objecti Diversarum. Confusa quid indicet.

XVIII.

Præjudiciis præoccupata quid indicet.

XVIII. Quoties Præjudiciis excæcata est ac *Præoccupata Mens*, atque falsis Commentis, quàm Veritati magis addicta, toties in Libertatem ac *Veritatis amorem asserenda* est.

Affectibus agitata quid indicet.

XIX. Quoties *Animi Affectibus* qualibuscunque *Agitata*, *Turbata*, *Perturbataque* est Mens, ideóque ad ritè ratiocinandum, aliaque peragenda inepta; toties *ad Quietem*, Tranquillitatemque *reducenda* est, pacandaque.

XX. Hæc omnia & similia plura quî obtineri queant, dicemus forsan in sequentibus: Hæc paucis nunc delibasse sufficiat, & in re nondum tritâ viam aliquam monstrasse.

CAPUT XV.

De Indicatione Præservatoriâ.

I. POstquam Indicationem Curatoriam & à Morbo tum Corporis utriusque, tum Animæ petitam, petendamve absolvimus, proximum est, ut ad Indicationem Præservatoriam, & ab Antecedente Causâ petendam pergamus.

Causa Morbi Antecedens quænam.

II. Diximus autem illam esse *Antecedentem Causam*, quæ *in Homine existens apta est nata Functionem aliquam lædere, nondum tamen ipsam lædit, donec aliunde excitetur, irritetur, atque à Potentiâ in Actum deducatur.*

Quotuplex sit 1°. Sanguis in Corpore abundans.

III. Tales *Causæ Antecedentes* sunt 1°. *Sanguis in Corpore abundans*, & noxam non producens quidem, sed minans.

2°. Humor quivis alius abundans.

IV. Secundò, *Humor* quivis alius, *Bilis*, *Pituita*, *Succus Pancreaticus*, *Saliva*, *Lympha*, *Semen*, *Lac*, & forsan *Spiritus Animales* quoque, quoties *multùm Abundant*, nec tamen Functionem aliquam lædunt, lædere tamen possunt, ubi Causa externa, tum fortuita, tum in Rebus non-naturalibus reperta istas Internas Causas Commovet, Excitat, & ita Conturbat, ut noxam homini afferant, Functionemque aliquam lædant.

3°. Aliqua Partium Infirmitas.

V. Tertiò *Aliqua in Partibus Consistentibus producta vel relicta infirmitas*, nullam Functionem tamen lædens, nisi accedente Causâ externâ, & imprimis Aëris Conturbatione, Frigore, aut Æstu, &c.

Aëris Æstus quorum possit esse causa in Sanguine.

VI. Exempli gratiâ. Quoties *in Aëre augetur Æstus*, toties similis quoque augetur in Corpore æstus, unde *Sanguis* necessariò in Corde rarefiet solito magis, Locusque ipsi continendo requiritur in Vasis, & Venis præsertim major; qui quoniam denegatur ipsi ratione suæ abundantiæ, propter quam plena sunt jam ipso Vasa, impeditur Sanguinis Motus, mox & *Rarefactio*, unde in *Suffocationis*, *Extinctionisque periculum Conjicitur* Ignis *Cordis Vitalis*, quam sequitur Hominis *Mors & Interitus*.

Ut & in Bile.

VII. Sic *Bilis abundantior* in suo Folliculo, (ibi namque colligitur tantùm) facilè ab eodem *Aëre æstuante*, *Corporis Motu violentiore*, ac similibus attenuatur, agitatur & ad copiosiorem sui effluxum irritatur, unde non tantùm in tenui Intestino excitatur *Effervescentia vitiosa*, quin sæpè *Vomitus*, *Alvive Fluxus*, ipsaque adeò *Cholera morbus*, &c. Sed in Corde quoque *Febris Continua*, & similia mala plura: quæ non fuissent metuenda, si paucior fuisset in suâ Vesiculâ Bilis.

VIII. Sic *Pituita* in tenui Intestino Cumulata & Aucta, nullam tamen noxam producens, aut Functionem lædens, ab eodem *Aëris æstu*, *Corporisve Motu* attenuata, & soluta, hinc ad Sanguinem translata, quin unà cùm ipso quaquaversùm propulsa mox à superveniente *Aëre frigido*, aut *Vento*, *Pluviâ*, vel re simili denuò *in Vasis Coagulata Obstructionem excitat*, hinc *Sanguinis subsistentiam*, *Vasorum Distentionem* & tandem *Ruptionem*, *Sanguinis Effusionem*, *Inflammationem*, *Suppurationem*, & sic porrò. — Ac etiam in Pituitâ.

IX. Sic *Lac in Mammis abundans*, & nullam noxam Mulieri afferens, dummodò in tempore exsugatur, si diutiùs hæreat in mammis, *Spontè Concrescere solet*, atque *Inflammationem pati.* — Similiter in Lacte.

X. Sic videntur *Animales Spiritus abundantiores* ad *Solis æstum* posse ita affici, ut, cùm priùs nil mali paterentur homines, tunc *Vertiginem*. aliaque incommoda perpetiantur. — Sic & in Spiritibus Animalibus.

XI. Sic quoad *Consistentes Partes*, qui sæpiùs & diutiùs *steterunt in Aquâ frigidâ*, vel *sine calceis ambularunt in pavimento lapideo*, *& imprimis cæruleo*, hisce in locis familiari, quamvis nullum inde tum patiantur detrimentum notabile, ubi postmodùm *Intermittentibus Febribus corripiuntur*, *Dolores* solent solitò *graviores*, *atrocioresque in iisdem pati pedibus*. Introducta igitur est ab illo frigore externo Aquæ aut Pavimenti Constitutio talis in pedibus, quæ quamvis tunc nullam Functionem lædat tamen ad intermittentium Febrium accessum in actum deducta, Dolores ibi pariat & ferat notabiles & graves. — Consistentes Partes frigore correptæ quænam incommoda patiantur.

XII. Talis autem *Antecedens Causa* in Hominis — Causa Morbi

Antecedens quid indicet.

minis Corpore præexistens, ac facilè in Continentem abiens, *Indicat sui Emendationem*, atque

Indicatio Præservatoria unde dicta.

sic Hominis *à futuro* aliàs *Morbo Præservationem*, unde meritò *Indicatio* illa dicta est *Præservatoria*.

A quibus præservemus.

XIII. *Præservamus* autem *à Re* non actu ac nunc nocente, ast posteà *nociturâ*: *deducenda*

Unde deducenda Indicatio Præservatoria.

proinde *Indicatio Præservatoria à Re* nondum Actionem ullam in Homine lædente, verùm aptâ, ut illam lædat, ubi eadem à Potentiâ deducitur in Actum.

Prudentis Medici officium.

XIV. Quoniam igitur metus est ne in Actum deducatur, & actu lædat Functionem unam vel plures, *Prudentis Medici erit* Consilia salutaria istis Hominibus communicare, quò in tempore *imminentia*, *minantia* saltem *mala præveniant*, sicque *ab Ægritudine se præservent*.

Emendatio Causæ Antecedentis Varia.

XV. Ista verò *Emendatio Causæ Antecedentis* pro cujusque Diversitate erit *varia*.

Sanguis abundans minuendus duobus modis.

XVI. *Sanguis*, exempli gratiâ, in Corpore *abundans*, redundansque *Minuendus*, & ad quantitatem mediocrem reducendus, quocunque tandem id fiat modo, sive per Ipsius Detractionem è venâ sectâ & apertâ; sive per Inediam aliquamdiu continuatam, utut Detractione minùs tutam.

Et tempore verno.

XVII. Hoc autem citiùs faciendum quando in Aëre incipit Æstus, idem instat, *tempore* puta *verno* ad Æstatem Inclinante, *Mense* scilicet *Majo*, quo plerique solent Præservationis Causâ Sanguinem abundantem per venam sectam mittere ac minuere, aliaque modò dicenda exequi.

Bilis abundans minuenda.

XVIII. Nam si *Bilis* quoque tunc præsertim *abundet in Corpore*, cùm metus sit, ne superveniente Solis æstu in actum deducatur Bilis Effusio nimia è suo Folliculo, hinc & Affectus plures modò recitati excitentur, à Prudente Medico *Minuetur Bilis*, & imprimis *per Al-*

Per Alvum.

vum, tanquam viam consuetam modumque magis facilem: *non item per Vomitum*, nisi in

Non per Vomitum nisi in facilè Vomentibus.

assuetis atque *facilè vomentibus*, in quibus etiam Vomitus excitatur plerumque ab ipsis *Cathar-*

In his Catharticis tutiùs utimur, quàm Vomitoriis.

ticis; quibus & tunc quoque *tutiùs utimur*, *quàm Vomitoriis*; postquam Humoribus Biliosis spontè sursùm vergentibus, etiam à blandis Catharticis sequitur Vomitus blandior, qui sæpè observatur vehementior ac violentior assumptis Vomitoriis: quæ majorem Corpori vim inferunt, ipsumque graviùs agitant, secùs atque Cathartica, quæ longè blandiùs vim suam exercent. Unde aliquando vomitoria, junguntur Catharticis.

Bilis omnium Humorum facillimè educitur.

XIX. Nullus autem Humor est in Homine, qui *faciliùs educitur per Vomitum*, ac *secessum quàm Bilis*, cùm sit omnium maximè Mobilis & Volatilis: cæteri verò, Pituita, & Hu-

Pituita vero & Succus Pancreaticus segniùs.

mor Melancholicus, sive Pancreaticus, minùs Mobiles, & magis Fixi, adeóque Intestinis, aliisque Partibus tenacitate suâ vel aciditate arctiùs adhærentes, ac segniùs cedentes, atque educi apti.

Pituita abundans quid indicet.

XX. *Pituita* in corpore *abundantior*, necdum tamen Functionem ullam lædens, *Indicat* sui *Diminutionem*, quo præveniatur Malum aliàs facilè futurum, Præserveturque homo ab ipso.

Eductione minuenda & quidem per Alvum.

XXI. Quod de Bile dictum, magis adhuc dicendum de Pituitâ, *Ipsam Eductione Minuendam*, sed itidem *deorsùm per Alvum*, neutiquam sursùm per Vomitum; cùm ad Motum segnior sit Bile, ideóque difficiliùs expelli queat sursùm; nisi in facillimè Vomentibus.

Succus Pancreaticus abundans quid indicet.

XXII. *Succus Pancreaticus* in Corpore *Abundantior*, *Indicat* itidem sui *Diminutionem*, & quidem per Alvum: ubi ampliùs notandum,

Educendus per Alvum.

cùm sit is naturâ suâ subacidus, Bonum esse, si priùs tantillùm ad Eductionem faciliorem

Priùs tamen præparandus.

præparetur, ipsius Aciditatem ampliùs Temperando, & quodammodò concentrando,

Et quomodo.

quod felicissimè fit per Salia Volatilia, usurpatis postmodùm Hydragogis, cùm per se sit Humor satis tenuis, limpidus & subacidus,

Ejus Constitutio naturalis & præternaturalis.

adeóque ad seri Consistentiam proximè accedens: quamvis præter naturam fiat subinde Glutinosus, ad Pituitæ naturam tunc magis degenerans.

Lympham indicare sui Diminutionem per Alvum, Urinas, & Sudorem.

XXIII. Hæc omnia imprimis vera sunt de *Lymphâ*, quæ in Corpore *Abundantior* videtur mihi augere Sanguinis serum, atque *Indicare* similiter *sui Diminutionem*, tum per *Alvum*, tum per *Urinas*, tum per *Sudores*: omnibus namque hisce viis Educitur & Minuitur felicissimè, & facillimè.

Seminis Abundantia indicat Diminutionem.

XXIV. *Seminis Abundantia* Indicat sui *Diminutionem* modo legitimo, ne nimirum cumulatum corrumpatur & graves noxas homini afferat: quod præsertim locum habet in Perso-

Diversam in Vegetis, quam Frigidoribus.

nis Vegetis, ac Venereis: Cæteri frigidiores lentè possunt festinare; nec facilè noxam magnam metuent sibi à semine; quod nisi usu legitimo effundatur in talibus, minùs quoque

Veneris Usum facere ad Seminis generationem.

producetur, cùm præter constitutionem masculam & vegetam, non parum ad *Seminis generationem* faciat *Veneris Usus*, seminisque Effusio, sed moderata, & cujusque robori accommodata.

Lactis Abundantia indicat sui diminutionem.

XXV. *Lactis Abundantia* plures noxas minans, & *sui Diminutionem Indicans*, nunquam Minuitur feliciùs, & aptiùs, quàm Infan-

tium

tium aliorumve suctu; cujus loco ipsæ fœminæ possunt sibi per vasa vitrea papillas excipientia & claudentia exsugere Lac. *& quidem Suctu.*

Spiritus Animales abundantes indicant sui diminutionem, quæ fit Meditatione & Exercitio. XXVI. *Spiritus Animales* in Homine *Abundantiores*, sicut *Indicant sui Diminutionem*, ita nullo modo Minuuntur aptiùs & utiliùs, quàm multâ & profundâ & *Seriâ Meditatione*, quâ copiosi exhauriuntur Spiritus, & longè plures, quàm ullo vehemente Corporis *Exercitio*.

Pars malè constituta quid indicet. XXVII. Quoties metus est, ne *Pars* aliqua propter Aëris, Pluviæ, Ventorum, Aquarum, Pavimentorum, similiumve Rerum injuriam Constitutionem talem nacta sit, propter quam, licet nulla notetur adhuc Actio læsa, Dolores solito graviores patiatur à Febre quâcunque, aliâve Causâ Externâ, aut idem jam contigit; danda est opera, ut in tempore Constitutio illa per Contrariam rem Mutetur ac Corrigatur. Id enim ab Ipsâ *Indicatur*, ut illud *Caveatur* quod imprimis habet locum in *præveniendâ Arthritide*. *Arthritis quomodo præveniatur.*

CAPUT XVI.

De Indicatione Urgente, quibusdam Mitigatoriâ dictâ.

I. POstquam de Curatoriâ, quæ à Morbo, ac de Præservatoriâ *Indicatione*, quæ à Causâ Antecedente solet peti, egimus; proximum est, ut nunc de Urgente, quàm Mitigatoriam vocarunt alii, agamus, quam à Symptomatibus Urgentibus deducendam docent.

A quibus Symptomatibus petendæ sint Indicationes Mitigatoriæ. II. Notandum autem sublatis Morbis sponte cessare aut cedere Symptomata: unde facilè patet non à quibusvis, ac levioribus, sed gravioribus duntaxat, & ideò *urgentibus Symptomatis* peti *Indicationes*, quibus in specie facienda Medicina.

Quatenus urgeant Symptomata. Prostratis Viribus frustrà quæritur Remedium. III. Hactenus autem *Urgent* illa *Symptomata*, quatenus *Vires Ægrorum valdè dejiciunt*, sive sint Animales Vires, sive Vitales; *quibus prostratis* ac pereuntibus *frustrà quæritur*, applicaturque *remedium* Morbis, unde non rarò *pereunt Ægri priùs, quàm Morbi tollantur.*

Vires conservandæ, neglectis ad tempus Morbis primariis. IV. Ne proinde prosternantur nimiùm Vires, succurrendum illis *Symptomatibus Vires valde dejicientibus*, etiam *neglectis* nonnunquam ad tempus *Morbis primariis*; donec restitutis, vel saltem roboratis aliquantùm Viribus liceat Morbo primario mederi, atque tunc ipsum curare.

Vires Vitales & Animales. V. Dixi illa duntaxat Symptomata urgere, quæ *vires* valdè dejiciunt, aut *Vitales*, aut *Animales*.

Vitales à quibus constituantur. VI. *Vires Vitales* Constituunt 1°. *Sanguis.* 2°. *Humores* omnes ad Sanguinis Constitutionem Concurrentes, *Bilis*, *Lympha*, (ad quam refero *Humorem Triumviralem*, utut displiceat rerum Anotomicarum & Chymicarum imperitis hoc nomen) atque *Chylus*.

Animales à quibus. VII. *Vires* verò *Animales* constituunt *Spiritus Animales*.

Quando Vires pereunt. VIII. Quoties autem *horum Unus* vel *Plures pereunt*, toties *Vires alterutræ*: aut utræque simul *pereunt*.

Quando pereat Sanguis. IX. *Sanguis perit* propter *Hæmorrhagiam* qualemcunque, Sponte, Arte, aut Fortuitò contingentem.

Quando Bilis. X. *Bilis perit* ejus *Effusione* tam Sursùm, quam Deorsùm.

Quando Lympha. XI. *Lympha perire* potest tam *Vomitu*, & *secessu*, quàm *sudore* ac per *Urinas*, & forsan quoque *Salivatione*.

Quando Humor Triumviralis. XII. *Humor Triumviralis* potest imprimis *perire Vomitu* ac *secessu*.

Chyli Defectus Unde. XIII. *Chyli defectus* est ob *Inediam* vel *Alimentorum Excretionem sursùm*, vel *deorsùm*, ut & *Fluxum Cœliacum utrumque*, tam *Ictericium*, quàm *Chylosum*.

Quot modis pereant Spiritus Animales. XIV. *Spiritus Animales pereunt* 1°. *Vigiliis perseverantibus.* 2°. *Doloribus atrocibus.* 3°. *Inquietudine atque Agitatione Corporis continuante.* 4°. *Animæ vexatione qualicumque.*

Non tantùm Symptomatibus, sed eorum Causæ proximæ remedium adferri. XV. Si quis autem ritè totum, quod nunc tractamus, negotium attentâ mente consideraverit, & quomodo in Symptomatum Urgentium medicatione procedant Medici, facilè comperiet non simpliciter & tantùm illis *Symptomatibus, quà talibus, remedium ipsos afferre, verùm ipsorum quoque Causæ proximæ & Continenti*; quamvis illa non semper sit Morbus primarius quo tenetur Æger, pendeat licet aliquando ab illo morbo, quod exemplo fiet magis manifestum.

Hæmorrhagia larga Febri Ardenti superveniens unde oriatur. XVI. Superveniat exempli gratiâ Ægro *Febre ardente* laboranti *Hæmorrhagia*, non mediocris & critica, quæ ipsum levet, aut curet; sed Symptomatica & larga, quæ ipsum valdè debilitet, quin in Vitæ discrimen conjiciat, perseverante ipsâ Febre. Tunc certè illa Hæmorrha-

morrhagia ortum habebit *à Bile valdè Acri* Febrem ardentem quidem producente ac fovente; sed insuper *Sanguinem* admodum *attenuante* ac dissolvente, adeò *ut viam quærat & inveniat in Vasis ad Nares tendentibus*, ibidemque facilè patentibus; vel in *Utero*, vel in *Hæmorrhoïdibus*, vel in *Renibus*, vel *alibi*: unde Sanguis copiosè effluens Vires Vitales extremè debilitat & in præsens vitæ discrimen conjicit Ægrum, adeò ut nisi brevi compescatur Sanguinis effluxus, moriendum sit Ægro. & quomodo fiat.

Curam requirit neglectâ tantillum ipsâ Febre. XVII. In tali Ægro quamvis Affectus primarius sit Febris Ardens à Bile Acriore producta; producitur tamen ab eâdem quoque notata Hæmorrhagia extremè periculosa, & ad *sui medelam Medicum vocans* & urgens, licet *neglectâ tantillùm ipsâ Febre*.

Indicat sui suppressionem. Quæ dupliciter obtinetur. XVIII. *Hæmorrhagia* verò illa periculosa *Indicat sui suppressionem. Suppressio* autem illa *obtinetur* partim *Coagulando Sanguinem*, ubi effluit, quò reliquo affluenti non pateat ampliùs exitus; partim *Temperando Acrimoniam Bilis* Sanguinem nimiùm attenuantis, quò minùs aptus sit ad fluxum, hinc & effluxum.

In ejus Cura sanguis coägulandus, & Bilis Acrior temperanda. XIX. Causa ergo Hæmorrhagiæ est Sanguis tenuior & minùs consistens; hujus Bilis Acrior: Docuimus autem in superioribus & Sanguinis Consistentiam Diminutam, & Bilis Acrimoniam Auctam, Morbos esse: Dum igitur ad Hæmorrhagiam curandam usurpo remedia & Sanguinem Coagulantia, & Bilem Acriorem Temperantia, reverà Morbos curo, non Symptomata; quamvis tunc non instituo Curare in specie ipsam Febrem Ardentem, Primarium Morbum, sed illi copulatum, imo ejus Causam, & majus vitæ periculum producentem. Curo igitur *Bilem Acriorem, non quâ Febrem*, sed *quâ Hæmorrhagiam producentem*.

Dolorem esse Febris Ardentis Symptoma, & quâ ratione. XX. Sic quoad Dolorem qualemcumque Atrocem, atque Vires Animales primò, hinc & Vitales consumentem, *Dolor* quidem est *Symptoma* exempli gratiâ itidem *Ardentis Febris*, sed non Febris, quâ Febris, sed *quatenus ab Humore valde Acri productæ*, atque hujus quoque ratione Dolorem in Variis Partibus pruducentis.

Dolor Capitis vehemens quid indicet. XXI. Quatenus autem à Dolore Capitis puta vehementi Animales Spiritus exhauriuntur, ideóque summoperè debilitatur Æger, unde non rarò Delirium, hinc & Mors sequitur aliquando; ab *illo Dolore Urgente Indicatio petitur Dolorem Mitigans*.

Quomodo mitigetur. XXII. *Mitigabitur autem Dolor Medicamentis Humorem, Halitumve Acrem, Doloris Causam, lenientibus*, demulcentibus, temperantibusque.

XXIII. Humor verò, Halitusve Acer nobis habetur pro Morbo. *Curatur ergo Dolor, curato Morbo*, à quo habet ortum: licet non curato semper simul Morbo, vel Affectu primario, Febre. Curato Morbo à quo oritur curatur dolor.

XXIV. Quisquis hæc à me dicta ritè consideraverit, facilè claudet Os ineptis Medicis, Me, aliosque imperitè culpantibus; ac si *præter Methodi Medendi leges ac præcepta exhiberemus mox in Curæ initio Ægris Medicamenta Dolores, aliaque Symptomata Mitigantia*. Rectè sub initium Ægris exhiberi Anodyna.

XXV. Non considerant namque *rarò, imò rarissimè uno tantùm affici Ægros affectu vel morbo*, sed plerumque multis, & quandoque multiplicibus; quamvis *unus* haberi possit *omnium primarius*, à quo denominationem habere potest Affectus sæpissime complicatus. Rarissimè Ægros uno tantùm laborare morbo. Unus tamen est primarius.

XXVI. Dum ergo sæpe multis morbis ab eâdem causâ pendentibus, vel multiplicibus à diversis causis ortum habentibus laborat idem Æger, bonum est ita singulos considerare, ut quamvis *Curetur primarius, non negligantur tamen in Curâ reliqui*, & imprimis quando ipsorum Curatione promovetur primarii Curatio, adeò ut non rarò *Affectûs levioris Curatio sit præparatio, & via ad primarii Curationem* Qui curandus non neglectis reliquis. Morbi secundarii cura aliquando est via ad curationem primarii.

XXVII. Exemplo res fiet iterum manifestior. Vocetur Medicus ad *Ægrum Febre ardente laborantem*, in quo præter *Ardorem urgeat Sitis, Capitis Dolor, Vigilia, mox & Delirium, Inquietudo*, & quæ solent tunc simul observari. In Febre Ardenti urgere sitim, Capitis dolorem, vigilias, Delirium, inquietudinem, &c.

XXVIII. *Febris ortum* habet à *Bile Æstate* post intensum Solis æstum acri factâ, inque Sanguinem effusâ. Febris Ardentis causa Bilis.

XXIX. Hæc *Bilis* quemadmodum *non potest mox educi è Sanguinis massâ, vel ad temperiem laudatam reduci*, verùm id paulatim exspectandum beneficium: nonne utile, quin necessarium erit, quoties id potest obtineri, ut *Capitis Dolor minuatur, vel tollatur, Somnus exulans Concilietur, Delirium emendetur*, quamvis nondum possit tolli Febris? Quæ non potest educi ex Sanguine, nec ad temperiem reduci. Utile Capitis dolorem minui, Somnum Conciliari, Delirium emendari, &c.

XXX. Hæc autem omnia obtinebuntur *Medicamentis Acrimoniam Bilis temperantibus*, adeóque *Anodynis* maximè, & *Narcoticis*: quæ cùm *promoveant* quoque *Febris Ardentis Curationem* immeritò culpantur à rerum optimarum ignaris, & magno Ægrorum damno negliguntur ab imperitis, utut ætate suâ & multorum annorum praxi, sed infeliciter ferè institutâ, gloriantibus Medicis: hoc est, Senibus magis, quàm peritis. Peritia siquidem non tam multorum annorum serie, quàm multarum rerum usu comparatur. Quibus id Medicamentis obtineatur. Anodynis & Narcoticis Febris Ardentis Curationem promoveri.

CA-

Caput XVII.

De Indicatione Vitali.

Unde petatur Indicatio Vitalis.

I. Quæ vulgò vocatur *Indicatio Vitalis*, ea dicitur à *Viribus peti*.

Vires duplices.

II. *Vires*, ſicut nuper dictum, obſervamus & agnoſcimus *duplices*, *Vitales ſive Naturales*, & *Animales*.

Quænam pertineant ad Vires Vitales.

III. Ad *Vitales Vires* diximus pertinere tum *Sanguinem*, tum *Humores omnes ad Ipſius conſtitutionem concurrentes*, *Bilem*, *Lympham*, *Humorem Triumviralem*, Ipſumque adeò *Chylum*:

Quænam ad Animales.

ſicut ad *Vires Animales*, *Spiritus Animales* dictos; Vitalem namque, aut Naturalem, nullum obſervamus, nullum proinde admittimus.

Quatenus in Indicatione præſervatoriâ, & quatenus hîc vires conſiderandæ.

IV. Ubi nuper egimus de Indicatione Urgente, harum quoque Virium utrarumque fecimus mentionem, ſed quatenus tunc *prævenimus Illarum deperditionem*, *atque Jacturam*; *hîc* conſideramus eaſdem, quatenus ſunt *Conſervandæ & Augendæ*.

Quænam remedia ibi, & quænam hic locum habeant.

V. Ibi propoſuimus *Remedia Ipſarum Defectûs Cauſæ accommodata*, hîc proponemus *Auxilia ipſarum Reparationi materiam ſubminiſtrantia*.

Quare Vires in Ægris æquè ac in Sanis conſervandæ.

VI. Utique cum Vita noſtra & ad ſuum eſſe, & ad ſuum benè eſſe à dictis utriſque pendeat Viribus, meritò ſunt ipſæ in Medicinâ ſpectandæ, ac in *Ægris æquè atque Sanis Conſervandæ*.

In Sanis quorum reſpectu & quomodo Vires conſervandæ.

VII. In ſtatu quidem Sano ſunt quoque Conſervandæ Vires, aſt ita, ut & *omnium & ſingularum* ſimul habeatur *ratio*, quoniam omnes ac ſingulæ continuò ratione Functionum omnium conſumuntur, ideóque ſui Reparatione indigent continuâ, quæ fit *Convenientium Alimentorum*, cuivis ætati, ſexui, ac Vitæ Generi accommodatorum *aſſumptione*.

In Ægris quomodo.

VIII. In *ſtatu autem morboſo* ac præternaturali, quoniam non ex æquo Conſumuntur Vires ſingulæ, verùm in quibuſdam hæ, in aliis aliæ, *non poſſunt* ipſæ ſemper *ſolis Alimentis propriè dictis reparari*, quin opus eſt ſæpiùs *Alimentis Medicamentoſis vocatis*.

Effuſa Bilis quodnam Alimentum requirat.

IX. Quoties namque *effuſa eſt magnâ copiâ Bilis*, atque ipſius proinde adeſt in Corpore Ægri Defectus, toties tale *Indicatur Alimentum*, quod in ſpecie Bili producendæ eſt maximè aptum, *Aromaticum* puta, & imprimis *Amaricans*, quale plures nobis præbent Plantæ, multis etiam ſanis gratæ, ſive in Potu,

Plantæ quænam Aromaticæ & Amaricantes.

ſive in Cibo uſurpentur, Abſinthium puta, Abrotanum, Salvia, Majorana, Tanacetum, Ruta Hortenſis, Matricaria, Betonica, Meliſſa, &c. ex quibus non rarò Placentæ parantur, aut Vina medicata. Quæ quoniam ſunt ſapore acriore, inter Condimenta ferè referuntur.

Condimenta inſervire Humoribus temperandis.

X. Et certè *Condimenta* omnia, ſi ritè conſiderentur, quemadmodum Sapore ſunt valdè diverſa, ita *inſerviunt variis Humoribus noſtris reparandis*.

Aromatica & Amaricantia Bilem; Acida vero Succum Pancreaticum & Lympham reparare.

XI. Nam ſicut *Aromatica* omnia, & imprimis, potentiúſque *Amaricantia Bilem reparant* & augent in nobis, ita omnia *Acida*, eóque vergentia reparant *Succum Pancreaticum & Lympham*.

Humorum Sapores noſcendi.

XII. Unde bonum eſt noſſe, *quales* ſint etiam *ratione Saporis Humores* in corpore noſtro reperti, quò queamus ſingulis deficientibus reparandis & augendis convenientia invenire & uſurpare auxilia & Alimenta, quæ ratione Saporis excellentioris vocantur *Medicamentoſa*, & quoniam ſimul Alterant & Mutant Corpus noſtrum, ſi aliquantò majore ſumantur quantitate, aut puriora: quæ tunc etiam haberi poſ-

Alimenta quâ ratione Medicamenta & Venena dicantur.

ſunt pro *Medicamentis*, quandiu nempe mutationem afferunt nobis utilem; ſicut cenſenda ſunt *Venena*, ubi mutationem afferunt noxiam & corpus deſtruunt.

Sanguis deficiens quid indicet, & quibus reparetur.

XIII. *Sanguis* certè ſi *deficiat* in *Ægris*, *Indicat ſui reparationem per Alimenta multùm blanda*, *& Chylum ſimilem promentia*; qualia ſunt Panis triticeus, ritè fermentatus, Carnes Juniorum Animalium, & parata ex ipſis Juſcula,

Quænam Alimenta Chylum bonum ſuppeditent.

Ova recentia, Lac dulce, Cerevisia ritè cocta & fermentata.

Bilis deficiens quid indicet, & quibus reparetur.

XIV. Ubi verò *Bilis deficit*, docuimus eam ſimiliter *Indicare ſui reparationem* per *Alimenta magis Aromatica & Amaricantia*: quò refero *Salia Volatilia*, quæ obſervavi plurimùm facere ad Bilis laudabilis generationem & augmentum.

Lympha, & Succus Pancreaticus quid indicent, & quibus reparentur.

XV. Ubi *Lymphæ*, *Succique Pancreatici adeſt in Ægris Defectus*, *Indicatur* quoque, *Ipſorum Reparatio*, *ſed per Alimenta vel Condimenta ſubacida*, Acetum, Mala Citria, Aurea, Ribeſia, Berberorum fructus, & ſimilia.

Saliva & Pituita quid indicent, & quibus reparentur.

XVI. Ubi *Salivæ*, *hinc & Pituitæ* obſervatur in *Ægris Defectus*, eadem *reparanda & augenda uſu aucto Alimentorum magis viſcidorum*, Piſcium, Juſculorum ex capitibus præſertim &

pedibus animalium terrenorum paratorum, Ostreorum, &c.

Humor Triumviralis ex quibus componatur, & si deficiat quid indicet, quibusque reparetur.

XVII. Ubi *Humor Triumviralis* creditur deficere, cùm ex *Salivâ sive Pituitâ inde Ortâ, Bile, succoque Pancreatico* simul concurrentibus habeat ortum, *Condimenta Indicabuntur tunc magis composita & mixta*, qualia sunt Sinapi, & Raphanus Rusticanus cum aceto parata, Cappares, Genistæ atque Sambuci flores nondum explicati, & cum aceto conditi, & similia ex Indiâ utrâque ad nos deferri solita, atque ex variis plantarum aromaticarum partibus cum aceto præparata.

Plantæ aceto condiendæ.

XVIII. Sic possent ad illorum imitationem in hisce quoque locis plurium Plantarum radices, caules, folia, flores, semina, fructus aceto condiri & utiliter usurpari.

Ex quibus Chylus paretur.

XIX. *Chylus* præparatur, paratur, & reparatur ex *Alimentis facilis fermentationis, & multi succi*, de quibus jam egimus, ubi de Sanguinis Defectu sumus modò loquuti.

Spiritus Animales deficientes quid indicent, & quibus reparentur.

XX. *Spiritus Animales* in Ægris propter Vigilias, Dolores, Corporis, Animive Inquietudinem ac Vexationem *Deficientes Indicant* itidem sui *Reparationem*, quæ facillimè ac fœlicissimè contingit usu moderato & continuato *Alimenti multùm Spirituosi*, quale vinum quodvis Generosum, & imprimis ejus Spiritus rectificatus, sed minimâ quantitate sæpiùs usurpatus.

XXI. Atque sic paucis & in compendio dedimus illa, quæ faciunt ad Indicationem Vitalem ritè cognoscendam, & in usum revocandam. Ubi notandum non Confundendam simul *Humorum* memoratorum *Desideratorum reparationem*, quæ huc spectat, cum Eorundem *Obtusorum ac Inertium Emendatione*, quæ ad Indicationem Curatoriam referenda: quamvis & ad hanc quoque reduci queat *Eorum Defectus*; Possunt enim Copiâ Excedere, aut Deficere, uti superiùs dictum.

Non Confundenda Humorum desideratorum reparatio cum eorundem Obtusorum Emendatione.

Finis Libri Primi.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE SYLVII
DE
METHODO MEDENDI
LIBER SECUNDUS.

QUI

De Materiâ & Formâ Remediorum tractat.

CAPUT I.

De Materiâ & Formâ Remediorum in genere.

Primaria Methodi Pars Indicatio Curatoria.

I. QUicunque attentus fuit dum de Medendi Methodo hactenus egi, in legendo, is facilè potuit observare *primariam* & amplissimam ejus partem *Indicationi Curatoriæ* deberi.

Eandem Indicationi Urgenti servire.

II. Quin *eandem Indicationi Urgenti servire* docui, quatenus ejus ope Urgentia Mitigantur; vel in totum Tolluntur Symptomata, sicque Conservatis Viribus valdè pereuntibus, vita quoque Conservatur, sine quâ Curari nequit Affectus primarius.

In quâvis Indicatione Remedium, non verò Remedii Materiam & Formam indicari.

III. Quoniam verò *in quâvis Indicatione*, Auxilium quidem ac *Remedium Indicatur*, *non item Materia & Forma Remedii*: ne continuò idem diceretur, Consultum duxi, post examinatas ordine, licet in compendio, varias Indicationum species, paucis quoque de Materiâ & Formâ Remediorum sive Indicatorum tractare.

Remedia esse Materialia, & Spiritualia. Spiritualia quænam. Materialia quænam.

IV. *Remedia* verò alia sunt *Materialia* sive Corporea, alia *Spiritualia* & Discursus, sive Rationes, atque Ratiocinationes; quibus Anima, sive Mens Ægra corrigitur aut erigitur, sicut *Corporeis atque Materialibus emendatur Corpus utrumque Continens sive Consistens, atque Contentum sive Fluidum.*

Ea esse Usitatiora.

V. Cùm Remedia Materialia sint *usitatiora*, de illis agemus priùs.

Unde petantur.

VI. *Petuntur* autem illa *Remedia* partim è *Cœlo*, partim ex *Aëre*, partim ex *Aquâ*, partim è *Terrâ*; non tanquam ex quatuor *Elementis*, verùm tanquam ex quatuor *Matricibus*, ut loqui amant plures Chymici, vel *Receptaculis*, è quibus promere solemus Remediorum variorum Materiam.

VII. E *Cœlo* namque *Solares* saltem *Radii* ad nos pertingunt, magnam in nobis mutationem producentes: quibus etiam utimur in faciendâ Medicinâ. Quænam è cælo petantur.

VIII. Ex *Aëre* habemus *Pluviam*, *Nivem*, *Grandinem*, *Rorem*, *Ventos*, & longè plura, quibus itidem utimur non rarò in Ægrorum curatione, si non omnibus, saltem plerisque. Quænam ex Aëre.

IX. Ex *Aquis* non tantùm *Pisces* omnis generis capimus, sed *Coralia* quoque *Margaritas*, *Conchas*, &c. quibus similiter utuntur Medici in Ægrorum suorum Curatione. Quænam ex Aquis.

X. In *Terris* & supra *Terram* inveniuntur pleraque non tantùm Vitæ nostræ sustentandæ utilia, atque necessaria, verùm Morbis quoque Curandis convenientia; quæ vulgò in tres solent dispesci Classes, *Animalium*, *Vegetabilium* & *Mineralium*. Quænam è Terrâ, & in quot classes dividantur.

XI. Ex hisce omnibus tum *Alimenta* petuntur & Sanguini blandiori, & cæteris Humoribus, ut & Animalibus Spiritibus à mediocritate illâ nonnihil recedentibus ac deficientibus reparandis convenientia; tum *Medicamenta* notabilibus in Corpore Mutationibus producendis apta. Ex iis omnibus peti Alimenta & Medicamenta.

XII. Quæ ad Alimenta spectant, ea ex iis, quæ nuper de Indicatione Vitali docuimus, facilè poterunt peti.

XIII. *Medicamenta* vulgò, nec malè distinguuntur in *Alterantia*, & *Vacuantia*. Cùm etiam quadrent iis, quæ suprà in Morborum examine, adeóque Indicatione Curatoriâ, hinc & Præservatoriâ, Urgentéque proposuimus. Medicamentorum distinctio.

XIV. Ubi quoniam Indicata præsertim spectavimus, nunc ex professo de ipsorum Materiâ & Formâ diversâ nonnulla proponemus.

Morbos omnes redactos esse ad Corporis Qualitates Sensiles.

XV. Ut autem omnia brevioribus comprehendamus, considerandum Nos omnes *Morbos Corporis* Utriusque redegisse *ad Ipsorum Qualitates sensiles* tam Proprias, quàm Communes à statu naturali, adeóque Mediocritate ad Hominis Sanitatem requisitâ recedentes; secundùm quarum Mutationem, adeóque Indicationem, Indicatorum Materiam proponemus.

Qualitatum Sensilium Propriarum Species sex.

XVI. *Qualitatum Sensilium Propriarum* pro Sensuum Externorum Senario à nobis constituto *Sex* Constituimus *species*. Et 1°. quidem ratione *Visûs*, *Colores*, ut & *Pelluciditatem*, & *Opacitatem*. 2°. ratione *Auditûs Sonos*. 3°. ratione *Olfactûs*, *Odores*. 4°. ratione *Gustûs*, *Sapores*. 5°. ratione *Tactûs Duritiem ac Mollitiem*. 6°. ratione *Sensûs Caloris*, *Calorem ac Frigus*.

Qualitatum Sensilium Communium Species decem.

XVII. *Qualitatum* verò *Sensilium Communium* prout in Partibus Consistentibus, vel Fluidis occurrunt *species* constituimus *Decem*. Quarum 1ª. *Numerum* continet, in solis partibus Consistentibus spectabilem. 2ª. *Magnitudinem* in iisdem Partibus Consistentibus, uti *Copiam* in Fluidis notabilem. 3ª. *Figuram* in solis Partibus Consistentibus reperibilem. 4ª. *Continuitatem*, aut *Secretionem* itidem in Partibus Consistentibus duntaxat occurrentem. 5ª. *Connexionem* in iisdem tantùm notabilem. 6ª. *Locum & situm* Partibus utrisque competentem. 7ª. *Soliditatem* & *Fistulositatem* in Solis Partibus Consistentibus observabilem. 8ª. *Motum* utrisque partibus contingentem. 9ª. *Tempus Motûs* quibusdam Partibus Fluidis peculiare. 10ª. *Consistentiam* & *Fluiditatem* reciprocè mutabilem.

Morborum Corporis summa genera decem. Unde Indicationes petantur.

XVIII. Adeò ut ad *sedecim summa Genera* omnes Corporis *Morbi* queant commodè revocari.

XIX. Docuimus in superioribus *Indicationes* in Methodo Medendi *peti* ab iis omnibus, quæ in Ægris aut *secundùm*, *aut præter naturam* concurrunt ad Functionem quamvis efficiendam, aut lædendam sive illa Homini inexistant, sive extra eundem reperiantur.

Remediorum genera esse Triplicia. Respectu fontis unde hauriantur.

XX. Ut autem Quadruplicibus Indicationibus magis speciatim à nobis consideratis, Vitali, Præservatoriæ, Curatoriæ, atque Mitigatoriæ sive Urgenti satisfaciamus *triplici Remediorum genere* uti solemus, *Diætetico*, *Pharmaceutico*, & *Chirurgico*: cùm ex triplici fonte hauriantur omnia nostra Remedia, quæ nuper aliter quoque consideravimus.

Et respectu Modi Operandi.

XXI. Horum omnium Remediorum Materiam ut faciliùs assequamur, quod nuper cœpimus dicere, nunc clariùs ac distinctiùs proponemus: si nimirum *Remediorum operandi modum* spectemus in Corporeis vitiis superandis, *triplicia* ferè observabimus *Remediorum genera*: & 1°. quidem *Defectum Supplentium* & Restaurantium, Reparantiumque. 2°. *Redundantiam Dementium*, quorum quædam Contenta Evacuant; quædam Continentia vel Consistentia Dividunt ac secant, vel Rodunt & Consumunt. 3°. *Reliquam Mutationem multifariam Alterantium ac Corrigentium*.

1°. Defectum supplentia. 2°. Redundantiam dementia. 3°. Alterantia & Corrigentia.

CAPUT II.

De Supplentibus defectum.

Defectum Supplentium Materia.

I. D*Eficientia in Ægris* quæ *supplent*, tum ex *Alimentis*, & *Condimentis*, tum ex *Aëre* petuntur; adeò ut hæc sit eorum *Materia*.

Pro deficientium diversitate diversa esse remedia.

II. Pro *diversitate* autem *Deficientium*, Sanguinis, Bilis, Salivæ atque Pituitiæ, Succi Pancreatici, Lymphæ, Seminis, Lactis, Animaliumque Spirituum, usurpanda erunt Alimenta vel Condimenta diversa, sicut docuimus nuperrimè.

Partes Consistentes si deficiant quænam & quo modo reparentur.

III. Ubi *Partes Continentes* ac *Consistentes* in totum deficiunt, Dentes puta; in Junioribus quidem solent illi ut plurimùm sponte iterum excrescere, non item in Adultis: Ossa alia integra, vel Musculi non solent ulli denuò excrescere: Ubi autem eorum Pars aliqua duntaxat periit, solet quidem Ossis loco Callus excrescere, & subinde nova Caro regenerari, & sic porrò: dummodò Externæ noxæ, Aëris præsertim caveantur, & Sanguinis puritas conservetur aut præstetur.

Caput III.

De Evacuantibus Sanguinem, Menses, & Lochia.

Evacuantia duplicia Pharmaceutica & Chirurgica.

I. Redundantia in *Ægris* quæ Demunt ac Tollunt diximus esse ratione Partium Contentarum & Fluidarum *Evacuantia* dicta: quorum alia sunt *Pharmaceutica*, alia *Chirurgica*.

Sanguinem tolli ferè Instrumentis Chirurgicis.

II. Primò, *Sanguinem* quidem, excepto Menstruo & Lochiorum, sola ferè videntur tollere *Instrumenta Chirurgica*, quæ Vasa ejus, Venas & Arterias pungendo, aut secando aperiunt, Sanguinique Effluxuro aperiunt.

Venæ sectio, Scarificatio. Hirudines.

III. Huc spectant non tantùm *Venæ sectio* dicta, verùm *Scarificationes* quoque cum vel sine Cucurbitulis: ut & *Hirudines*.

Sanguis è Naribus elicitur Pharmaceuticis.

IV. Ad *Sanguinem è Naribus eliciendum usurpantur quandoque Auxilia Pharmaceutica*, asperitate suâ & duritie acuminatâ Venas in Naribus capillares aperientia; quò referri debet *Millefolium*, si naribus indatur, mox externè nares premantur ac fricentur, unde multis solet elici satis facilè Sanguis satis copiosus.

Millefolium è naribus Sanguinem elicere.

Sanguis Menstruus, & Lochia evacuantur

V. Sed quoad *Sanguinem Menstruum & Lochiorum* in Corpore subsistentem faciliùs, certiúsque ad Effusionem ac Diminutionem movent *Medicamenta*, quàm Instrumenta Chirurgica. Medicamentis.

Nequaquam Instrumentis Chirurgicis.

VI. Nam in Utero Vas nullum potest tutò quovis Instrumento Chirurgico aperiri, ut per ipsum educatur Mensium vel Lochiorum Sanguis.

Apertâ venâ id non semper præstari.

VII. Sed nec in pede aut brachio *aperta Vena id certò præstat, sed subinde tantùm, ac per accidens, imò fortuitò*: nam longè sæpiùs nil hâc viâ proficitur, quàm ut alteruter fluxus promoveatur, aut excitetur.

Sed certiùs & faciliùs Medicamentis convenientibus, & quomodo.

VIII. *Medicamentorum autem convenientium ope id faciliùs, certiúsque obtinetur*, non quidem semper immediatè, ast *mediatè, correctâ utriusve suppressi fluxûs Causâ remotiore*, *Obstructione* puta Ductuum à Pituitâ ipsis inhærente, ipsosque Opplente.

Eorum Materia unde petenda. & quomodo applicanda.

IX. Eorum autem *Materia* consistit in *Plantis omnibus Aromaticis, & blandè Acribus*, ut & *omni Sale Volatili*: quod id citiùs præstat, *si externè* in vase conveniente *applicetur Uteri Orificio* exteriori, unde assurget spiritus salinus sat subitò vias obstructas reserans & Sanguini subsistenti exitum parans.

Caput IV.

De Cholagogis.

Cholagoga duplicia.

I. Secundò, *Bilem Redundantem Evacuant & Minuunt Cholagoga* dicta tum per *Vomitum*, tum per *Secessum* ipsam Educentia.

Hæc unde Bilem evacuent.

II. Sed *Bilem* evacuant *in suo præsertim folliculo collectam*; licet putem illam quoque, quæ *rectà tendit ad Intestinum* similiter sic evacuari.

Bilis evacuatio per Alvum naturalis, per Vomitum præternaturalis.

Assumtorum Naturalis Motus.

III. *Facilior* autem *tutiorque Bilis Evacuatio est per Alvum*, cùm *via* illa sit *naturalis*; sursùm verò ac per *vomitum præternaturalis*. Voluit enim Deus Ore assumi alimenta, hinc per gulam depelli ad Ventriculum, ut in eo fermententur ac iterum deorsùm ad Intestina propellantur; in quibus postquam secreta est & in lacteas venas colata pars utilis, Chylus dicta, reliquiæ ac fœces paulatim deorsùm propulsæ tandem excludantur per anum.

Eorundem Motus præternaturalis ut & cæterorum Humorum.

IV. Violenta proinde ac inversa, adeóque perversa, ac *præternaturalis* est *Assumptorum regurgitatio* sursùm, ut & cæterorum Humorum ad tenue Intestinum exoneratorum, Bilis, succique Pancreatici Propulsio ad Ventriculum, quæ nunquam contingit nisi propter Intestini tenuis *Motum peristalticum* supernè deorsùm tendentem *inversum* ac infernè sursùm perperam factum, & contenta sua eò adigentem; unde in consensum tractus Ventriculus patitur similiter motum inversum è pyloro versus orificium superius ad œsophagum & os.

Qui motus quomodo fiat.

Vomitus præternaturalis.

V. Quamvis autem *Vomitus semper* est *præternaturalis*, & ideò nunquam contingit nisi in statu præternaturali, vel à causâ præternaturali, motuque adeò inverso Ventriculi; solet tamen nonnunquam esse *utilis*, tum *spontè factus*, adeóque *Criticus*, tum *Arte factus*, & *Artificialis*: quemadmodum *noxius* esse solet tum *Symptomaticus*, ab Humoribus ipsis cum Ægri detrimento excitatus, tum *imperitè aut imprudenter* per assumpta *nimius* aut aliàs, *violentus* factus.

Quando utilis. Quando Noxius.

VI.

Bilis rectè deorsùm, malè sursùm effunditur.

VI. Quoties autem *Bilis* potest cum Ægri *commodo deorsùm* expelli, *malè* videtur illa mihi *sursùm effundi.*

VII. Incipiemus proinde à Cholagogorum Bilem deorsùm evacuantium materiâ.

Cholagoga duplicia.

VIII. Distinguuntur autem illa in *blandiora*, sive *mitiora* & *potentiora*; quorum illa *majore*, hæc *minore* solent *exhiberi quantitate*: quamvis hæc quoad operationem sint quandoque non minùs blanda quàm illa: quod de *Scammonio* verissimum esse, quicquid garriant imperiti, testatur ubique Medicorum peritiorum experientia quotidiana. Ego certè post alios multos aliquot millenis vicibus eo sum usus, sed semper cum successu optimo, & operatione blandâ.

Scammonium blandè purgare.

Cholagoga mitiora.

IX. Inter *Cholagoga Mitiora*, quæque majori quantite possunt exhiberi, numerantur *Manna, Cassia, Tamarindi, Rosarum pallidarum, & Violarum Succus, Persicorumque flores, Myrobalani Citrinæ, Rhabarbarum & Aloë*: uti inter *potentiora Scammonium & Asarum*, & si quæ sunt plura.

Potentiora.

Mannæ dosis & vires.

X. *Manna* quidem exhibetur ab ℥j. ad ℥ij. & ℥iij. est blandum Medicamentum, quod non tantùm Bilem, verùm Pituitam quoque purgare atque per Alvum evacuare solet.

Quot modis queat exhiberi.

XI. Hæc quoniam plerumque immunda & fœcibus plena occurrit, dissolvitur in Vino, Cerevisiâ, Jusculo, Aquâve stillatitiâ fæniculi, menthæ, aliâve simili, calefactis, mox per linteum colatur, ut fœces à liquore mundo secedant, qui hauritur. Aliàs si mundior fuerit, Infantibus & Pueris comedenda datur. Potest etiam Cerevisiæ cum pane coctæ sacchari loco addi, & sic exhiberi, si priùs in nodulo claudatur, ut fœces in eo remaneant & pars munda eliciatur.

Cassia duplex.

XII. *Cassia* duplex usurpatur à Medicis, alia fistularis, & Lignea: inter Purgantia verò usurpatur *Fistularis*, quæ laudatur nuper extracta & subacida.

Fistularis purgat, & qualis esse debeat.

Ejus dosis.

XIII. Exhibetur ipsa ab ℥j. ad ℥ij. Quoniam verò flatibus facilè dat ansam, carminantia dicta simul usurpantur ad ejus correctionem. Boli formâ exhiberi potest, aut Potionis, si diluatur.

Quibus corrigatur.

Quomodo exhibeatur.

Tamarindorum Vires.

XIV. *Tamarindi* sunt Cassiâ longè acidiores, ideóque æstum simul temperant.

Dosis.

XV. Exhibentur etiam ab ℥j. ad ℥ij. & ℥iij.

Pulpa.

XVI. Cum fructûs racemi conjuncti adsint, solet ab ipsis Tamarindorum *Pulpa* separari, & ad usum servari.

Quot modis exhibeatur.

XVII. Potest ipsa & Boli, & Potionis, & Conditi formâ exhiberi.

Succi Rosarum, & Violarum Usus.

XVIII. *Succi Rosarum Pallidarum* frequentior, ut & *Violarum* rarior *usus* est ad Bilem purgandam. Ex quibus paratur & Syrupus & Mel, & Conserva, Dosis autem Succi est ℥ij. at Syrupi, Mellis & Conservæ est ℥iij. ad ℥iv.

Sirupus, Mel, & Conserva. Horum doses.

Quot modis exhibeantur.

XIX. Possunt & Succus, & Syrupus, & Mel liquore grato dilui, & sic exhiberi. Quamvis non parùm molestum sit ægris tantam Medicamenti copiam simul ac semel assumere: quapropter à plerisque *præferuntur medicamenta*, quæ *minore quantitate* possunt usurpari.

Medicamenta paucâ quantitate assumenda præferri.

Florum Persicorum usus.

XX. *Persicorum flores* in hisce regionibus rariores rariùs etiam *usurpantur*, nisi aliunde ad nos deferantur & imprimis in *Syrupum*, aut *Conservam* redacti.

Sirupus, & Conserva.

Vires.

XXI. Aliquantò potentiores sunt floribus rosarum & violarum; quin facilè *vomitum* quoque cient; *aquasque* unà cum Bile educunt.

Sirupi & Conservæ doses.

XXII. Syrupi quidem dosis est ad ℥jß. & ℥ij. Conservæ autem ad ℥j.

Myrobalanorum Citrinarum Vires.

XXIII. *Myrobalani Citrinæ* laudantur, quòd levi adstrictione sint præditæ, ideóque simul roborent.

Dosis & quî exhibeantur.

XXIV. In substantiâ exhiberi solent ad ʒjß. & ʒij. in infusione ad ℥ß. ad ℥j.

Rhabarbari usus & vires.

XXV. Decantatissimum & vulgatissimum Cholagogum censetur *Rhabarbarum*, itidem blandè adstringens; ideóque in alvi fluxu quoque laudatum.

Dosis, & quî exhibeatur.

XXVI. Usurpatur in substantia à ʒj. ad ʒij. In alvi fluxu priùs torreri solet, atque similiter ad ʒj. vel ℈iiij. exhiberi.

XXVII. Infundi quoque solet à ʒij. ad ℥ß. & ʒvj. & quandoque leniter decoqui.

Aloës vires, & usus.

XXVIII. *Aloë* summoperè amaricans, ideóque Hæmorrhoides, Menstrua, & alios Sanguinis fluxus facilè concitans non satis tutò quibusvis exhibetur; & imprimis formâ pilularum, ne ipsius amaror percipiatur.

Et quot modis exhibeatur.

XXIX. Datur tamen aliquando in Electuario, Hierâ picrâ dicto; & sæpè ad Menses movendos; cùm Pituitam quoque incidat, & Uteri orificia obturantem solvat & propellat. Datur etiam in Vino Medicato.

Ejus dosis.

XXX. Dosis ejus est à ʒß. ad ʒj. & ʒij. Aliquando namque parvâ quantitate multùm purgat, aliquando vix majore.

Ejus præparatio. Aloe Rosata.

XXXI. Præparatur ipsa frequenter succo Rosarum pallidarum, & tum vocatur *Rosata*. Posset quoque *Violarum* succo sic parari, quin eo paratæ dicuntur Pilulæ Angelicæ Bejeri, aut Francofurtenses vocatæ, atque per universam Europam satis notæ.

Pilulæ Francofurtenses.

Scammonii Vires.

XXXII. *Scammonium* potentissimum est omnium Cholagogorum Evacuans, quippe quod

quod ad gr. xv. tantùm tutò exhibetur. Est autem insuper tutissimum remedium, Corrigitur vulgò Cydonio malo, in quo decoquitur, & vocatur *Diagridium*.

Diagridium quid.

XXXIII. Præparatio ejus facilior est, si dosis ejus contundatur & affusâ aliquâ Aquâ stillatitiâ, quicquid eâ dissolvi potest, effundatur, remanente in fundo materiâ nigricante, addendo liquori tantillum Julapii, vel Syrupi rosacei. Cujus medicamenti ope dejectio Bilis & Aquarum promovetur facillimè, atque sine omnibus torminibus ac molestiis; adeò ut nullum norim medicamentum Purgans huic præferendum, atque magis tutum, cùm & Puerperis, & Infantibus sæpissimè exhibuerim cum summo successu; nec parùm risi postmodùm Theoreticorum nostrorum Scriptorum Metum, continuò jubentium abstinendum à Medicamentis Scammoniatis; quamvis vulgatissima *Electuaria Diaprunum Solutivum*, ac imprimis *è Succo Rosarum* ductum vim suam primariam Scammonio debeant.

Scammonii Præparatio egregia. Scammonio Præparato nullum purgans præferendum. Electuaria Diaprun. Sol. & è Succo Rosar. vim suam Scammonio debere.

XXXIV. *Asarum* cùm imprimis per vomitum educat Bilem; ipsius inter Vomitoria faciemus mentionem.

Asari Vires.

Caput V.

De Phlegmagogis.

I. Inter Humores extra Sanguinis massam in humano Corpore occurrentes *Pituita* post Bilem numeratur, quam non semel docuimus Ortum suum primarium habere è Salivâ, & Muco forsan.

Pituita unde oriatur.

II. Saliva siquidem continuò ad Os confluens continuò deglutitur, Ipsique forsan Mucus in faucibus conjungitur & simul per OEsophagum in Ventriculum detruditur, ubi Tunicas oblinit, sensimque ad tenue Intestinum protruditur, atque ibidem propter Crustam pannosam adhærens diutiùs moratur: adeò ut *in tenui* præsertim *Intestino* colligatur & coacervetur, nullibique in statu naturali tam copiosa reperiatur, quàm in laudato Intestino.

Quomodo generetur. Ejus locus.

III. Hæc *Pituita*, ubi exuperat, cum Chylo ad Sanguinem transit, eundem, hinc & aliquando Corpus universum reddit *Pituitosum*: quocirca eadem tunc Minuenda est.

Quæ mala producat. Esse minuendam.

IV. *Minuitur* autem, dum ejus pars aliqua è Corpore ducitur, ac evacuatur: quod fieri potest per vias universales omnes, *Vomitum, Secessum, Urinas, Sudores, ipsamque Salivationem.*

Quo modo, & quibus Viis id fiat.

V. Nunc autem agemus de *Materiâ Medicamentorum Pituitam* per *Alvum ac secessum evacuantium.*

Phlegmagoga quæ.

VI. Hæc Medicamenta dicuntur *Phlegmagoga*, dividunturque vulgò in *Mitiora* & *Potentiora.*

& quotuplicia.

VII. Inter *Mitiora* numerantur *Manna, Aloë, Sena, Myrobalani Chebulæ, Emblicæ ac Bellericæ*, ut & *Agaricus*, ac *Mechoacanna.* Inter *Potentiora Turbith, Carthami semen, Hermodactylus, Sagapenum, Opopanax, Colocynthis, & Euphorbium: Mercurius sublimatus dulcis*, & *Præcipitatus Quivis.*

Mitiora. Potentiora.

VIII. *Myrobalani Emblicæ ac Chebulæ* convenientiores censentur Pituitæ evacuandæ; *Bellericæ* autem quoniam creduntur quodammodò adstringere, commendantur magis in Pituitâ non glutinosâ, sed fluidiore. Dantur omnes in substantiâ à ʒj. ad ʒij.

Myrobalanorum differentia. Vires. Dosis.

IX. *Agaricus* & *Agaricum* quibusdam, Sennerto, &c. *Pituitam fluidiorem* creditur magis evacuare, quàm *glutinosam*; aliis contrà, Mesue. Daturque à ʒj. ad ʒij. in substantiâ; cúmque Ventriculo habeatur adversum, Corrigitur Zinzibere, Nuce moschatâ, & aliis aromatibus.

Agarici vires. Dosis. Quibus corrigatur.

X. Parantur ex Ipso & Zinzibere Trochisci, & dicitur Agaricus Trochiscatus.

Agaricus Trochiscatus.

XI. *Mechoacanna Pituitam*, sed imprimis *Humores Serosos* evacuat; daturque à ℈ iiij. ad ʒ ij.

Mechoacannæ vires. Dosis.

XII. *Turbith ac Turpetum Pituitam crassiorem ac tenacem* ex Universo Sanguine, partibusque remotis creditur educere; daturque in substantiâ à ℈ ij. ad ℈ iiij. & ʒß. In Infusione autem, uti alia ferè omnia ad duplum, hoc est, à ʒß. ad ʒ iij.

Turbith Vires. Usus. Dosis.

XIII. *Carthami*, *sive Cnici Semen* dicitur *Pituitam & Aquas* & sursùm & deorsùm evacuare; usurpaturque frequentiùs in decocto à ʒ iij. ad ʒ vj. Paratur ex ipso *Syrupus Diacnicu* dictus, daturque ad ℥ ij.

Carthami Seminis Vires. Usus. Dosis Sirupi Diacnicu Dosis.

XIV. *Hermodactylus Pituitæ Glutinosæ* educendæ, etiam è locis remotissimis, adeóque ipsis *Articulis* convenit; daturque à ℈ ij. ad ℈ iiij. & ʒß.

Hermodactyli Vires. Dosis.

XV. *Sagapenum & Opopanax* Gummi sunt, *Pituitæ Glutinosæ tum incidendæ, tum educendæ* apta, à ʒß. ad ʒj.

Sagapeni & Opopanacis Vires. Dosis.

Foliorum Senæ Vires Usus Dosis.

XVI. Libet hisce addere *Senæ folia*, quippe quæ *Pituitam* non minùs educunt, quàm Humorem Melancholicum, de quo posteà. Exhibentur à ʒj. ad ʒij. in pulvere ac substantiâ, cum pulpâ Prunorum in formâ Electuarii, & ad ℥ß. in infusione.

Colocynthis Vires. Dosis Trochisci Alhandal.

XVII. *Colocynthis*, cujus Pulpa solet usurpari, remoto semine, potens est Phlegmagogum, quippe quod datur tantùm ad gr. xv. ut & ipsius Trochisci, *Alhandal* dicti.

Euphorbii Dosis. Vires.

XVIII. *Euphorbium* acre ac rodens Vegetabilium Phlegmagogorum potentissimum, datur tantùm ad gr. viij. vel decem. Pituitam lentam educens, ut & Humores Serosos.

Mercurii Præcipitati & Sublimati Vires.

XIX. *Mercurius* cum Mineralium Spiritibus Acidis quovis modo præparatus, ac *præcipitatus*, aut *sublimatus*, potens efficaxque existit Phlegmagogum, pro sui præparatione diversâ dosi variâ exhibendum.

Quâ ratione uterque operetur.

XX. Videtur autem mihi *Mercurius* in qualicunque sui præparatione notatâ *imbibere atque concentrare plurimum Spiritûs Acidi*, cujus ratione *incidat* potenter *Pituitam Glutinosam*, eamque aptam reddat ad evacuationem, concurrente forsan simul *Effervescentiâ cum Bile* institutâ, cujus ope erumpentes Halitus Acres irritent Intestinum Tenue ad sui Coarctationem frequentiorem, continuatamque, hinc & Contentorum Solutorumque exclusionem.

Mercurius purus non evacuat humores per alvum.

XXI. Qui proinde *Mercurius purus* putus non solet ullos *evacuare Humore per alvum*, postquam præparatus est cum Spiritibus Mineralium acidis, magnam evacuandi nanciscitur vim: sed quæ tantò existit *blandior*, quantò spirituum dictorum Aciditas est magis tecta & concentrata; uti contrà *vehementior*, quò eadem magis est manifesta.

Quatenus blandior aut vehementior purgat.

Mercurii Sublimati Vires.

XXII. Unde *Mercurius Sublimatus Corrosivus*, omnium Mercurialium medicamentorum (quantum Ego saltem novi) *vehementissimum vix ad grani partem quartam*, & ad summum *mediam*, & ne sic quidem satis tutò exhiberi potest: quin cum summâ Humorum omnium, corporisque agitatione ac conturbatione non solùm deorsùm, sed sursùm quoque Humores Pituitosos qualescumque, etiam multùm glutinosos educit. Unde *non facilè ulli dandum*, postquam suppetunt blandiora, & tutiora, & illa quoque satis efficacia.

Dosis.

Usus ferè nullus.

Mercurii Dulcis Vires.

XXIII. Illud autem facit *Mercurius sublimatus*, ad illius differentiam, *Dulcis* vocatus, hoc est minimè Corrosivus, quo ille gaudet nomine, & quidem ob suam acrimoniam extremam.

Mercurius Corrosivus quo modo paretur.

XXIV. Ubi namque *Mercurius* vel cum Vitriolo & Sale marino tritus vel in Igne forti Nitrive Spiritu priùs solutus, addito Sale marino, tandemque post Spiritus acidi partem multam destillatione abstractam igne fortiori urgetur, Nivis vel Glaciei ad instar in Vasis partem superiorem attollitur, estque tunc valdè Acris, ac Corrodens, vulgò *Corrosivus* dictus.

Mercurius Dulcis quo modo fiat.

XXV. Huic Mercurio sublimato Corrosivo si Crudus addatur, simulque teratur, mox iterum sublimetur, prodibit & assurget omnis Acrimoniæ expers, ideóque *Dulcis* dictus; cujus grana xx. ad xxx. tutiùs exhibentur, quàm Corrosivi pars Grani tertia, vel quarta.

Ejus Dosis.

Mercurii Sublimati Acrimonia quî tegatur.

XXVI. Mirum autem est novâ Mercurii additione ac sublimatione obvolvi ac tegi, quin corrigi posse tantam & tam nocentem *prioris acrimoniam, & austeram, & urentem, rodentemque*. Vix enim putem aliquam reperiri in rerum naturâ Austeritatem, quæ cum sublimati corrosivi Mercurii Austeritate queat conferri. Cumque Austera pleraque sint terrea & sapore obtuso, hic Mercurius acerrimus simul existit, & omnia penè consumens: quo malim proinde abstinere, quàm frequenter uti Medicos de suorum Ægrorum salute multùm solicitos.

Ejus Austeritas extrema.

& acerrima.

Mercurii Præcipitati præparatio varia.

XXVII. *Præcipitatus* paratur *Mercurius* priùs in *Acido Spiritu solutus*, hinc post ejusdem abstractionem *in fundo remanens*, aut *Salis marini*, vel *tartari* additi ope ad *fundum depulsus*, ac verè *præcipitatus*. Cujus utriusque Præparationes occurrunt plurimæ, tum ratione solventis, tum ratione præcipitantis, tum ratione Coloris.

Mercurius alii purgantibus additus meliùs operatur.

XXVIII. Quocunque modo paratus sit Mercurius cum majori successu usurpatur, certiùsque operatur, si alii Purganti jungatur; quo ad evacuationem faciliùs deducitur, quàm si solus exhibeatur, cujus rei ratio ex suprà dictis facilè patet; quoniam nempe Humores pituitosos imprimis attenuat & incidit, atque sic ad eductionem præparat.

Ca-

Caput VI.

De Melanagogis.

Humor Melancholicus cujus Naturæ.

I. Inter Humores à Sanguinis massâ diversos fit passim mentio *Humoris Melancholici*, quem vulgò *Terrenæ* pronuntiant naturæ.

Quinam Humores Auctori dicantur Melancholici.

II. Quantum Ego ex accuratâ & longâ Ægrorum à me curatorum observatione, atque Humorum Affectus Melancholicos dictos producentium evacuatione laudabili, hoc est, Affectus notatos fœliciter curando factâ judicare potui; Duplices Humores, à quibus Affectus illi pendebant tunc notavi, non parùm inter se differentes, *Austeros* puta, & *valdè Glutinosos Pituitosos:* quibus partim correctis, partim eductis curavi fœliciter dictos Affectus; quapropter Utrosque *Melancholici Humoris* nomine indigitandos censui.

Qui notandi in Curatione Melancholicorum.

III. Hæc autem distinctio haud est parvi pendenda à Medicis Praxin aliquando facturis, quoniam illâ neglectâ vix unquam ex voto *curabuntur Melancholici:* quinimò planè persuasus sum ideò tam raró curari fœliciter Affectus Melancholicos, quia illam distinctionem non satis observarunt plerique Medici, Authoribus suis nimiùm addicti, atque eorum, quæ in praxi contingunt, negligentiores.

Ut & in eorum Alteratione & purgatione.

IV. Vel idcircò autem ad illam distinctionem attendendum est, quia in horum *binorum Humorum & Alteratione,* & imprimis *Evacuatione* eadem non possunt semper utiliter usurpari Medicamenta.

Quibus Humores Austeri corrigantur. Et quibus Glutinosi.

V. Humores namque *Austeros Alterant & Corrigunt* optimè *Salia Volatilia & Plantæ omnes Aromaticæ* blandiores. *Glutinosos* autem etiam *Spiritus Acidi*, qui corrumpunt ampliùs & noxios reddunt Austeros.

Quibus evacuentur Austeri. Quibus Glutinosi.

VI. *Austeri Humores Evacuantur* fœlicissimè per vulgò dicta *Hydragoga*, *Glutinosi* verò per *Phlegmagoga.*

Humorum horum distinctio, quàm necessaria.

VII. Unde cuivis patet facilè; quantæ utilitatis, imò *necessitatis* sit, ad medicinam ritè faciendam *hæc distinctio*, quæ in Affectibus Melancholicis tam cognoscendis, quam curandis lucem affert magnam: sicut agnoscent, quotquot in ipsorum curatione occupati conferent ea, quæ ab aliis & à me super hoc negotio sunt dicta & scripta.

Duo Genera Humorum Melancholicorum, & eos purgantium.

VIII. Ergò *duo Genera Humorum Melancholicorum*; *duo Genera Medicamentorum ipsos Purgantium* proponemus.

Caput VII.

De Melanagogis Humores Glutinosos Evacuantibus.

Quæ Glutinosos humores purgent.

I. Propriè loquendo Humores hi sunt *Pituitosi maximè Glutinosi*, quibus educendis conveniunt *Myrobalani Indæ*, *Polypodium*, *Epithymum*, *Sena*, *Elleborus niger*, *Lapis Lazuli*, *& Lapis Armenus.*

Myrobalanorum Indarum Vires. Dosis.

II. *Myrobalani Indæ* blandiùs id efficiunt, sumunturque ut cæteræ ad ʒj.

Polypodii Vires. Dosis. Quomodo exhibeatur.

III. *Polypodium* blandum est medicamentum, quod etiam *Pituitam* educere docent, Daturque à ʒj. ad ʒij. & ʒiij. In decoctione aut Infusione ad ʒvj. & ℥j.

Epithymi Vires. Dosis.

IV. *Epithymum* itidem blandum est medicamentum, quàm præcedens tamen efficacius, utpote magis aromaticum; datur à ʒjß. ad ʒij. & ʒiij. in Infuso ad ʒvj. & ℥j. quamvis aliqui plus dent.

Foliorum Senæ & Rhabarbar Usus.

V. *Senæ folia* hoc tempore in frequentissimo sunt cum *Rhabarbaro* apud Medicos vulgares usu; adeò ut in quovis affectu, undecunque orto, si purgandum videatur semper atque tantùm præscribantur â plerisque hæc duo medicamenta, sive tantum infundantur, sive simul leviter decoquantur in liquore ipsis probato, hinc Colaturæ addatur vel Manna, vel Syrupus aliquis laxativus, rosarum puta cum senâ; vel de cichorio cum rheo, vel diachicu, vel flores Persicorum, vel aliquando Electuarium Diaprunum solutivum, Diaphœnicum, Diacarthanum, aliudve simile.

Senæ Vires.

VI. Cæterùm *Sena blandum* est medicamentum, si aut in *substantiâ*, aut *infuso* exhibeatur, *non item si decoquatur*, tunc enim *tormina* solet producere.

Ejus correctoria. Mundatio.

VII. Propter illa tormina solent ipsi *anisi*, *aliave carminantia semina* addi; quin *stipites* abjici, cùm ab iis præsertim credantur produci *flatus & tormina.*

In decoctione ejus

VIII. Quantum Ego potui observare, ubi *deco-*

intima vis elicitur. Hæc Melancholicos purgat humores qui tormina excitant.

decoquitur *sena*, videtur *vis ejus intima elici*, quæ non tantùm Pituitam minùs & magis glutinosam, sed Austeros quoque Acidosque adeóque summè *Melancholicos Humores educat quibus* illa debentur *Tormina*.

Humoribus Austeris & Acidis malè adhibetur, nisi sint præparati.

IX. Unde in quibus abundant tales *Humores Austeri & Acidi* non satis prudenter *exhibetur sena*, nisi ex parte saltem fuerint *ipsi præparati, temperatique*.

Quare in quibusdam Tormina producat, in quibusdam non.

X. Hinc est, quòd *in quibusdam semper à senâ producantur tormina*, quia Humoribus scatent Austeris & Acidis, quod non item evenit aliis, quando *Pituitosi duntaxat redundant Humores*, imprimis, quando iidem sunt *minùs Glutinosi*.

Sena Phlegmagogum & Melanagogum. Rhabarbarum Cholagogum.

XI. Est igitur *sena tum Phlegmagogum, tum Melanagogum medicamentum*, sicut *Rhabarbarum Cholagogum*.

Hoc magis ingratum illo.

XII. Est insuper *sena minùs ingratum, quàm Rhabarbarum*, medicamentum.

Senæ Dosis. Ex ejus pulvere & Prunorum pulpa fit Electuarium.

XIII. Dosis ejus est à ʒj. ad ʒij: paraturque ex ipsius *pulvere atque Prunorum pulpâ Electuarium* non ingratum, & satis tutum, cujus dosis major erit aut minor, prout senæ plus vel minus fuerit additum.

Ejus parva quantitas non sufficit ad magnum decoctum vi purgante imbuendum.

XIV. Non possum cum illis sentire, qui putant ℈j. ipsius sufficere ad liquoris convenientis, decocti puta cujusvis, ℥xij. imò xx. purgante vi imbuendas: quos falsi arguit, etiam præfractos, Experientia.

Nimia Senæ & Rhei quantitas male infunditur in pauco liquore.

XV. Id quidem certum est, satis imprudenter à multis multum senæ atque rhabarbari infundi in paucâ liquoris cujusvis quantitate quâ elici non potest sæpiùs non dicam omnis, sed ne quidem media, vel quarta ipsorum vis. Sed stulti dum vitant vitia, in contraria currunt.

In eorum Infusionibus ad quænam attendendum.

XVI. Quisquis proinde certus esse cupit de quantitate tum liquoris, tum purgantis infundendi, attendet 1°. ad *ipsum liquorem*, an purus sit, an alterius medicamenti purgantis extractionem juvantis, aut impedientis vi imbutus. 2°. An *purgans sit potens, ac purgandi* vi plenum, an eâdem quâvis de causâ plus vel minus *destitutum*.

Aliquantò plus præscribendum.

XVII. Cùm autem Medicus non possit scire, quale sit purgans, quod usurpabit Pharmacopœus, solent Medici prudentiores *aliquantò plus Purgantis præscribere*, quò si aliquantùm effœtum id sit, quantitate aliquantò majore compensetur illa jactura.

Pharmacopœorum in horum usu error.

XVIII. Sed alius non rarò hic à *Pharmacopœis* committitur *error*, dum alii purgans infundunt in Liquoris quantitate præscriptâ, alii majore, atque ipsius vel partem tantùm sumunt, vel nimiùm evaporant; quin nonnunquam purgans exprimunt, aut idem omittunt: Unde quanta & quàm incerta sit futura talis Infusi efficacia nemo non videt. Interim putant multi Pharmacopœi talia sibi licere, quibus tamen tam Medicis, quàm Ægris imponitur.

Unde Medicis imponitur.

Quare Autor in suâ Praxi maluit præscribere Electuaria, & Pilulas, quàm Infusiones.

XIX. Quamobrem, cùm impossibile sit Medico cujusvis Pharmacopœi, ubi plures in eâdem Urbe existunt, mores singulares, quos sæpè tegunt, nosse, malui ego in meâ praxi præscribere aut Electuaria, aut Pilulas, quàm Infusiones: cùm Potiones quoque Concinnari possint ex dissolutis liquore convenienti Electuariis; & observavi me longè certiùs, ac tutiùs præ aliis potuisse facere meis Ægris medicinam.

XX. His per parenthesin, cùm in plerisque Purgantibus possint habere locum, sic propositis, pergamus ad cætera Melanagoga.

Ellebori nigri Usus.

XXI. Post Senam examinandus *Elleborus niger*, Veteribus valdè familiare ac tutum medicamentum, quamvis rariùs hoc usurpetur tempore; quo perperam *confuderunt* multi *Elleborum nigrum, cum albo*, dum ille quidem Purgans est per alvum, blandum, hic satis vehemens Vomitorium.

Ejus confusio cum Albo. Quod est Vomitorium.

Ellebori nigri dosis. Ejus Extractum.

XXII. *Dosis* ipsius in substantiâ est à ʒß ad ℈ij. & ʒj. in Decocto ad ʒiij. & ℥ß. Paratur egregium ex ipso Extractum, quod pro Menstrui diversitate existit diversum.

Lapidis Armeni & Lazuli Vires, & Dosis.

XXIII. *Lapis Armenus & Lazuli* dicuntur Humores lentos & crassos melancholicos educere à ʒß. ad ʒj. & ℈iiij.

CA-

CAPUT VIII.

De Melanagogis Humores Austeros & Acidos Evacuantibus.

Humoribus Melancholicis post præparationem convenire Hydragoga.

I. DIximus in superioribus Humores *Austeros & Acidos*, adeóque *magis propriè Melancholicos* dicendos haud evacuari facilè, nisi post prævium sui præparationem ac contemperationem, atque tunc Ipsis convenire *Hydragoga*, postquam iidem sic correcti ac temperati seri habent formam & consistentiam: Ergò de illis agemus utrisque simul, hoc est, de Humoribus Austeris & Acidis, atque de Serosis & Salsis Muriaticis: quo ipso facem aliquam illustrandæ nostræ Arti Medicæ accendo, dum scilicet Humores istos omnes tam diversos à plerisque habitos ad unum genus redigo; sicut priùs Melancholicos ad duo genera deduxi.

CAPUT IX.

De Hydragogis.

Hydragoga quæ.

I. AD *Hydragoga* & Serosos Humores educentia pertinent *Soldanella, Ebuli* & *Sambuci Baccæ, Semen, Cortex medianus, Radix, & Folia: Mechoacanna, Jalappa; Iridis Radix; Gratiola; Esula; Mezereum, Elaterium, Gummi de Peru, & Crystalli Lunæ.*

Succi Iridis Vires

II. Ex *Radice Iridis* recenti contusâ *Succus* exprimitur, qui non tantùm Incidendi, Attenuandique vi pollet, ast insuper *Serum expurgat*, ei addendo aliquid dulcis, Mannam, Syrupum laxativum rosarum, violarum, aliumve magis purgantem, florum Persicorum, rosf. solut. cum senâ, de cichor. cum rheo, diacnicu, &c.

Additamenta.

Dosis.

III. Hujus Succi dosis est ab ℥ß. ad ℥j. & ℥iß.

Gravidis non exhibetur.

IV. Quoniam verò Menses quoque solet movere, *Gravidis haud tutò exhibetur.*

Ebuli & Sambuci Vires.

V. *Ebuli atque Sambuci* partes molles omnes *Aquis ducendis* conveniunt, quamvis partes aliæ potentiùs, aliæ debiliùs id peragant: unde variâ quoque dosi usurpari solent.

Dosis.

Ex eorum Baccis Rob. Ejus Dosis. Vires.

VI. Ex *Baccis* contusis Succus exprimitur, qui solâ decoctione in *Rob* vertitur, medicamentum pergratum, quod ad ʒj. & ʒij. datur, nec tantùm *per alvum serum educit*, verùm *per Sudores* quoque idem expellit.

Ex Corticibus Succus. Ejus Dosis. Vires.

VII. *Cortex medianus* tam *Ligni*, quàm *Radicum* efficacior est, daturque ejus *Succus* inde expressus ad ʒij. & ℥ß; quamvis etiam decoqui possit. Qui ex radicum cortice habetur, potentior est ac Vomitum simul plerumque movens.

Foliorum Usus & Vires.

VIII. Solent quoque *prima folia, necdum explicata*, in jusculo pauco decoqui, & ad spinachiæ modum parari, atque usurpari, unde Aquæ blandè per alvum evacuantur.

Florum Usus & Vires.

IX. Quin *flores virides adhuc ac nondum aperti condiri solent*, & Capparum ritu in prandio & cœnâ cum carnibus assumi, unde similiter expurgatur blandè *Serum*.

Mechoacannæ Vires, Usus & Dosis.

X. *Mechoacannam* diximus jam & Pituitam & Aquas educere per alvum: sive detur in Substantiâ à ℈iiij. ad ʒiß. & ʒij. sive paretur ex ipsâ Spiritûs Vini ope *Resina*.

Jalappæ Vires, Usus & Dosis.

XI. Sed potentius Medicamentum, serososque Humores fœliciter expurgans est *Jalappa*, itidem radix, sed priore nigricantior, & solidior & ponderosior, cujus in pulvere dosis est à ℈ij. ad ʒj.& ℈iiij. *Resinæ* autem ad gr. vj. viij. x.

Soldanellæ Vires.

XII. *Soldanella* commendatur etiam inter Hydragoga, licet culpetur quoque tanquam Ventriculo adversa & tormina excitans. Datur à ʒj. ad ʒjß. & ʒij. Ejus autem Succus ad ʒiij. & ℥ß. Unde patet totam ejus vim non inesse substantiæ ipsius Humidiori, sed maximè ficciori.

Dosis. Succus.

Gratiolæ Vires.

XIII. Aquas quoque ac serum evacuat *Gratiola*, nec tantum per alvum, verùm per Vomitum quoque, corpusque non parùm turbat, unde inter violenta censetur Purgantia, nec semper satis tutò exhibetur. Dosis ejus in substantiâ est à ℈ij. ad ʒj. in decocto ad triplum, & quadruplum.

Usus. Dosis.

Esulæ & Mezerei Vires.

XIV. *Esula* & *Mezereum* acria sunt medicamenta, & valdè rodentia; unde nisi eorum Acrimonia priùs obtundatur, tutò usurpari non possunt. Obtunditur illa mucilagine sem. psyllii, tragacanthâ, & similibus.

Correctoria.

Esulæ Usus. Dosis.

XV. Usurpatur autem *Esulæ radix*, ac imprimis ejus *Cortex*, à gr. vj. ad gr. x. & xij. *Succus* verò sive *Lac*, à gr. iij. ad gr. viij.

Mezerei Dosis.

XVI. Sic *Mezereum* datur à gr. v. ad gr. viij. & ℈ß.

Elaterii Vires. XVII. *Elaterium*, quod est Cucumeris Asinini Succus; potentissimum est Hydragogum, & acre; unde simili corrigitur, quo antecedentia, modo: Usus. Hydropicis conducit, ut & illa. Vomitumque similiter movet. Datur-Dosis. que à gr.iij. ad gr.iiij. aut vj.

Gummi de Peru, Gummi Gotte, sive Guttæ Gambæ Vires. XVIII. *Gummi de Peru*, sive *Gummi Gotte*, & *Gutta Gamba* dictum, potens est Hydragogum, idemque quàm tria modò dicta longè tutius, quippe non ita vehemens & acre: Vomitum quoque subinde movet: daturque à gr. ij. Dosis. ad gr. iiij. & gr. vj. quamvis aliqui parùm prudenter ipsum ad ℈ ß. exhibeant.

Præparatio. XIX. Præparatio ipsius elegans & optima est, si solvatur in Vini Spiritu rectificato, deinde affusâ Aquâ rosaceâ vel aliâ præcipitetur ad fundum. Pulvis eleganter flavescens vocatur *Magisterium*, estque tunc longè præstantius medicamentum, quàm si crudum exhibeatur. Magisterium.

Crystallorum Lunæ præparatio. XX. Inter purè Chymica laudatur meritò *Luna sive Argentum*, quando Spiritu Nitri solvitur, hinc & in *Crystallos* redigitur. Potens est *Hydragogum* & summum *Melanagogum*. Dosis ad gr.iiij. v. vj. Pilularum forma commodissimè usurpatur, cùm valdè amaricet. Laudatur non tantùm in Hydrope, verùm in omnibus omninò Affectibus Melancholicis. Vires. Dosis. Usus.

CAPUT X.

De Vomitoriis.

I. POstquam in compendio dedimus Purgantium per Alvum Materiam, proximum est, ut similiter Vomitoriorum materiam proponamus.

Vomitoria blanda. II. *Vomitum movent* quædam *copiâ*, quâ sumuntur, & nauseam excitando Ventriculum ad vomendum blandè concitant; qualia sunt Aqua, Jusculum, Cerevisia. Aqua pura, Jusculumve, aut Cerevisia, & imprimis *tepida*, *copiosè* & quasi ad ingurgitationem hausta; quibus si oleum, butyrum, car- Horum usus. nisve pinguedo conjungatur, Vomitus citiùs & faciliùs succedit, cùm sic Nausea potentiùs excitetur; minùs si magis caleant.

Mel in Aquâ dissolutum Ficuum Decoctum. III. Idem præstabit Mel cum Aquâ dissolutum, aut Coctum copiosè assumptum, ut & Ficuum Decoctum; aut Aquâ tepidâ ficubus priùs comestis superbibitâ; quo artificio innocentiam suam probavit Æsopus.

Quæ Vomitoria non vera, & quæ vera. IV. Sed ista non sunt vera Vomitoria, cùm Vomitum licet excitent, nullos *Humores* educant, nisi stagnantes in Ventriculo, ac Tenuis Intestini principio; quos etiam *ex Sanguinis massâ in Ventriculum*, hinc & Os *deducunt vera Vomitoria* quæ postmodùm proponemus.

Horum differentia. V. Observo autem alia *Vomitoria Pituitam* præsertim, alia verò *Bilem*, alia *promiscuè quosvis Humores Vitiosos* per Vomitum expellere: quod licèt à paucis notatum sit, debebat tamen omninò notari: sicut id patet ex iis, quæ jam diximus dum de Purgantibus per Alvum loqueremur, etiam secundùm Auctores Classicos, Catalogus eorum quæ per Alvum, & Vomitum evacuent. docendo 1°. *Flores Persicorum* etiam per *Vomitum* expellere Humores *Biliosos*, *ac serosos*. 2°. *Asarum Bilem sursùm* quoque evacuare. 3°. *Turbith Pituitam glutinosam* per *vomitum* ejicere. 4°. *Carthami Semen* tum *Pituitam*, tum *Aquas* sursùm & *Vomitu* extrudere. 5°. *Elaterium Aquam*, *Bilemque* non tantùm per Alvum, verùm *Vomitu* quoque excludere. 6°. *Ebuli & Sambuci radicem*, *corticem*, *summitates recentes*, ac *Flores Aquas* per *Vomitum* quoque educere. 7°. *Gummi Gotte Aquas & Bilem* tam per *Vomitum*, quàm Dejectionem expellere.

VI. Idem de pluribus aliis Purgantibus ex propriâ experientiâ possem testari, quamvis hoc ab aliis non vidi notatum. Et ne quis putet hoc accidere, quoties satis magnâ ipsa exhibentur quantitate; norunt omnes, qui formulas meas viderunt, me cavere sedulò à Medicamentis tum violentis, tum quantitate magnâ præscribendis: evenit tamen mihi sæpenumerò, ut præter opinionem atque intentionem meam observarem Vomitus satis frequentes post quorumvis Purgantium exhibitionem. Multa purgantia simul & Vomitum ciere.

VII. Fateor quidem multùm tunc *conferre Humorum Volatilitatem*, atque *sursùm Inclinationem*; non possum tamen id omne huic uni Humorum Proclivitati sursùm adscribere, verùm partem quoque ipsis Medicamentis; utut ipsa frequentiùs, & abundantiùs soleant Humores varios deducere ad Alvum. Huc conferre Humorum Volatilitatem, & sursùm inclinationem.

VIII. Dum proinde primaria & magis consueta examinabimus Vomitoria, quæ in singulis observavi, & memini, eadem simul monebo; quin, ne mihi hoc excidat, à *Cydoniis* faciam initium, quamvis illa plerisque habeantur pro minimè Vomitoriis aut Purgantibus.

Syrupi Cydoniorum Vires. IX. Paravi tamen ipse non semel Acidulum *Syrupum*, vel potiùs *Mivam Cydoniorum* ex solo Succo ad Syrupi consistentiam igne blando decocto;

coᴄto; cujus effectum laudabilem ac sæpè valdè differentem miratus sum sæpenumerò.

Dosis. Hujus effecta.

X. Hujus si cochleare dimidium Infantibus, vel plus Adultioribus exhibeatur, *Pituitam Glutinosam* incidit, & nunc *Tussi ex Pulmonibus* educit, nunc *Vomitu è Ventriculo, Tenuique Intestino*, nunc *Dejectione* ab iisdem partibus expellit: quodque maximi faciendum *Robur simul affert Ægris*, eosdemque fœliciter restituit, adeò ut hoc uno remedio plures restituerim Ægros à plerisque medicamentis abhorrentes, ipsaque aversantes. *Pituitæ* autem imprimis, conducit tum *Evacuandæ*, tum *Corrigendæ*.

Laus.

Anethi Vires

XI. Inter Vomitoria referuntur *Anethi semina & flores*: quæ cum *Pituitam* attenuare atque corrigere soleant, eidem quoque *Vomitu Evacuandæ* conducent; danturque ad ʒij. & ʒiij.

Dosis.

Atriplicis Vires & dosis.

XII. Vomitum quoque ciet *Atriplicis semen atque Radix*. Daturque Radix ad ℈iiij. semen autem ad ʒij. & ʒiij. *Bilem evacuat*, hinc in Ictero conducere putatur.

Persicorum Flores & Syrupus.

XIII. *Persicorum flores*, atque *Syrupum* ex illis paratum *Vomitu Bilem ac serum* educere jam diximus.

Raphani Succi & Seminis Vires & dosis.

XIV. *Raphani succum ac semen* quoque *Vomitum* ciere, atque *Pituitam, serumque* educere docent, si Succi ℥j. ad ℥ij. seminis autem ʒij. ad ʒiij. usurpentur.

Asari Vires.

XV. *Asarum* tum quoad *folia*, tum quoad *Radicem Vomitorium* est, atque Purgans per Alvum, *Bilemque* educit. Datur radix ad ℈iiij. Folia verò N°. 6, 7, 8. vel plura, prout majora sunt vel minora ex quibus contusis, addito liquore apto Succus exprimitur, atque exhibetur. Medicamentum, quod licet magni factum sit à quibusdam literatis magis, quàm verè Practicis, non parùm ingratum est atque satis violentum, nec ullo modo conferendum cum quibusdam Chymicis, de quibus agemus postmodùm.

Dosis. Præparatio. Medicamentum ingratum & violentum.

Turpethi Vires & Dosis.

XVI. Docuimus in superioribus *Turpethum* quoque *Pituitam tenacem* Vomitu expellere à ʒjß. ad ij.

Ebuli & Sambuci Vires.

XVII. Sic *Ebuli & Sambuci* Radix, Cortex, medianus puta & virescens, foliorum summitates nondum explicatæ, atque flores nondum aperti tam *sursùm*, quàm *deorsùm Aquas educunt*; sicut jam monuimus.

Carthami Seminis Vires.

XVIII. Idem dicendum de *Carthami semine*, quod similiter *Aquas & Pituitam* sursùm ac deorsùm evacuat.

Genistæ Vires. Dosis.

XIX. *Genistæ folia, flores ac semina Pituitam tenuem, & Aquas* tum *Vomitu*, tum *Secessu* educunt à ʒij. ad ʒiij. & ℥ß. unde Hydropicis conducunt: nam & *Urinas* movent.

Ellebori albi Dosis & Vires.

XX. *Ellebori albi radix* à ʒß ad ʒj. *Pituitam Glutinosam educit Vomitu*, sed violentum est medicamentum, ideóque nonnullis secuturis modis omnibus postponendum.

Cyclaminis Dosis & Vires.

XXI. *Cyclaminis radix* ad ʒß. exhibita dicitur non tantùm *Hæmorrhoïdes*, ac *Menses movere*, ast insuper tam *sursùm*, quàm *deorsùm Pituitam* evacuare.

Cataputiæ Majoris ac Minoris Vires, & Dosis.

XXII. *Cataputiæ majoris radices ac semina* ad ℈j. & ʒß. usurpata *Pituitam Glutinosam, & Bilem, Aquasque* tum *sursùm*, tum *deorsùm* expellunt: quod etiam verum de *Semine Cataputiæ minoris*, quæ Lathyris vocatur.

Elaterii Vires.

XXIII. *Elaterium* diximus, & Aquas sive *Serum, & Bilem* non tantùm per *Alvum* verùm per *Vomitum* quoque vi propellere: postquàm Medicamentum est satis vehemens, atque ad gr. iiij. aut vj. exhibendum.

Dosis.

Guttæ Gambæ Vires.

XXIV. Sic quoque docuimus *Gummi Gotte*, aut *de Peru* dictum, sive *Guttam Gambam* similiter *Bilem* ac *Serum* tam per *Vomitum*, quàm per *Alvum* educere itidem ad gr. iiij. aut vj. quamvis hoc medicamentum blandius Censeam Elaterio.

Dosis.

Chymica Vomitoria Vulgaribus longè præferenda.

XXV. Atque sic præcipua vulgaribus Medicis, Galenicis vocatis, medicamenta notavimus vomitoria; superest, ut similiter nonnulla Chymica proponamus, quæ non tantùm non cedent jam enarratis, sed eadem multis antecellunt & superant parasangis, sive consideres ipsorum dosin, quæ ut plurimùm minor est; sive spectes ipsorum operationem, quæ plerumque longè blandior: sive ipsorum efficaciam, quæ longè laudabilior ac præstantior; sive ipsorum usurpationem, quæ longè facilior, cùm & sapore, & odore sint, quàm præcedentia, minus ingrata: adeò ut modis omnibus prioribus sint præferenda.

Ex quibus petantur.

XXVI. Ista verò petuntur 1°. ex Vitriolo. 2°. ex Antimonio. 3°. ex Mercurio. 4°. ex Lunâ.

Vitrioli albi præparatio.

XXVII. Ex Vitriolo quidem laudatur 1°. Vitriolum *album*, quod Germanis vocatur *Chalitzstein*, vel *Augenstein*, quod Aquâ pluviâ solvitur, filtratur, iterumque crystallisatur, & tunc datur à ℈j. ad ʒß. & ℈ij.

Dosis.

Sal Vitrioli & Gilla Paracelsi quid.

XXVIII. Secundò *Sal Vitrioli* vel *Gilla Paracelsi*, quod aliud nil est, quàm Vitrioli Martis aut Veneris cum Sulphure præparati solutio in vulgaris Vitrioli Phlegmate facta: quæ ad ℈j. & quandoque ʒß. exhibetur.

Ejus Dosis.

Vomitoriorum Vitriolatorum Vires.

XXIX. Hæc Vitriolata Vomitoria imprimis *Phlegma* sive *Pituitam*, & *Humores illi immersos* blandè satis evacuant.

XXX.

Ex Antimonio infinita Vomitoria parari. XXX. Ex Antimonio infinita ferè parantur *Vomitoria*; quæque omnia simul sunt *Purgantia per Alvum*; quæ omnes educere solent *Humores in* Corpore peccantes, *Bilem, Pituitam, & quodvis serum*; adeò ut non putem ullum reperiri in rerum naturâ Medicamentum ipsi Antimonio æquiparandum; postquam non tantùm *omnis generis Evacuantia*, sed & *Alterantia* ex ipso queunt parari; unde si aliqua reperiatur in rerum naturâ materia, ex quâ parari possit medicamentum universale, Morbos quosvis ab Humorum Vitiis pendentes curans, illa reverà sit Antimonium, quod ex parte saltem expertus loquor. *Eadem esse purgantia. Eorum Vires. Ex Antimonio & Evacuantia & Alterantia parari. Ex Antimonio Medicamentum Universale parari.*

Antimonii crudi Vires, & Dosis. XXXI. Sed consideremus impræsentiarum Vomitoria ex ipso paranda. Et 1°. quidem ipsum *Antimonium crudum*, quod ad ℈ ß. & ℈ j. exhibitum mirè purgat Humores omnes noxios tam sursùm, quàm deorsùm; sed violentè magis.

Croci Metallorum præparatio. Dosis. XXXII. Satiùs proinde est ipso uti arte præparato; ac 2°. quidem laudatur *Crocus Metallorum* dictus, ex Antimonio, & Vitriolo paratus quique ad gr. ij. iij. vel iv. exhiberi potest; aut in Aquâ, Vino, aliove liquore infundi, atque tunc Aqua Benedicta vocari; quæ ab ℥ ß. ad ℥ j. & ℥ ij. assumitur: ac sursùm, deorsúmque operatur. *Aqua Benedicta quæ. Ejus Dosis.*

Antimonii Reguli præparatio. XXXIII. Ex Antimonio paratur 3°. Regulus, beneficio Salis Tartari & Nitri, mixturam priùs, sicut loquuntur Artifices, detonando, hinc & fundendo, ac effundendo.

Ex eo parantur Globuli & Pocula. XXXIV. Ex hoc Regulo Antimonii parantur Globuli, & Pocula.

Globulorum Usus. XXXV. Globuli deglutiuntur, iterumque per alvum excreti lavantur & ad novum usum assumuntur.

Poculorum Usus. XXXVI. Poculis liquor aptus, Vinum, Cerevisia, vel Aqua stillatitia infunditur, per aliquot horas relinquitur, & tandem assumitur pro Ægrorum ætate, aut viribus, quantitate diversa, unde Humores vitiosi sursùm ac deorsùm excernuntur.

Vitrum Antimonii quomodo paretur. XXXVII. Paratur 4°. ex Antimonio *Vitrum*, & quidem modis variis, adeóque colore vario. Præfertur tamen meritò, quod per se, atque sine ullâ additione alterius rei calcinatione, hinc & fusione obtinetur.

Ejus Vires. XXXVIII. Illud optimum est tum Vomitorium, tum Purgans per Alvum, omnes Humores peccantes feliciter evacuans.

Usus & Dosis. XXXIX. Usurpari potest in substantiâ, si ejus in pollinem triti gr. j. ij. vel plura pro Ægri ætate, affectu, robore, vitæ genere, aut consuetudine exhibeantur.

XL. Tutius tamen Infunditur tritum hoc vitrum per noctem in Liquore conveniente, Vino multifario, Gallico, Rhenano, Hispanico, Græco, Canariensi, &c. Cerevisiâ, Aquâ stillatitiâ, Hydromelite, Aceto, vel Oxymelite, aut Oxysaccharo, &c. Unde Vomitorium paratur convenientissimum, efficacissimum, atque omnibus superiùs laudatis vulgaribus longè præstantius. Hinc extant infinitæ penè Descriptiones ac Præparationes Oxymelitum, Oxysaccharorum, Vinorum, &c. Vomitoriorum. *Usus tutior. Vomitorium præstantissimum. Oxymel, Oxysaccharum, Vinum Vomitorium.*

Sapa Vomitoria. XLI. Descripsi & commendavi alibi ex Antimonii Vitro paratam Sapam Vomitoriam, cujus effectum sæpissimè sum expertus laudabilem; quod medicamentum est gratissimum, ad piperis vel pisi mediocris quantitatem usurpandum in quovis liquore Ægris accepto.

XLII. Quemadmodum cum Musto paratur ex Antimonii Vitro Sapa, sic cum Pomorum redolentium, Pyrorum, Prunorum, Cydoniorum ac similium Succo inspissato parari possunt Mivæ, Syrupi, Rob & aliorum nominum medicamenta Humoribus quibusvis per Vomitum educendis aptissima, tutissima, & gratissima. Et hoc præ aliis omnibus præstat Vitrum Antimonii quod majoris adhuc facerent multi, si, quantum in ipso lateat virium, ritè nossent. Sed de his pluribus agere non est hujus loci, aut temporis. *Mivæ, Syrupi, Rob, &c. ex Vitro Antimonii. Antimonii Vitri laus.*

XLIII. Ad Medicamenta Vomitoria & quidem Antimonialia refertur quoque ac meritò *Mercurius Vitæ* dictus, quem quidam inepti & ignari Cavillatores, imò Calumniatores vocarunt *Mercurium Mortis*; sed non sunt audiendi Asini de Lyrâ judicium laturi. *Mercurius Vitæ malè à quibusdam Mercurius Mortis dictus.*

XLIV. Refero autem hoc Medicamentum ad Antimonialia, utut haud ignorem aliquos Chymicos ipsum referre ad Mercurialia: qui tamen falsi arguuntur ex ipsius vel in Vitrum, vel in Regulum fusione satis facili, quod nunquam illi facient, si medicamentum verè Mercuriale fundant. *Ad Medicamenta Antimonialia referendus.*

XLV. Paratur idem ex Antimonio ejusve Regulo, & Mercurio sublimato simul per retortam in Butyrum destillatis, mox ad Aquæ simplicis affusionem in pulverem album præcipitatis: In quâ destillatione bona Mercurii pars viva per retortam transit cum butyro, aliqua in retortæ collo hæret, aliqua cum Antimonii sulphure in Cinnabarim vertitur & Igne forti in retortæ partem superiorem sublimatur. *Qua ratione paretur.*

XLVI. Pulvis autem albus edulcoratur & ad gr. ij. iij. iiij. v. & vj. exhibetur: estque Medica- *Ejus Dosis.*

Vires. dicamentum optimum quosvis Humores tam sursùm, quàm deorsùm fœliciter evacuans.

Pulveris Antimonii flavescentis dosis & Vires. XLVII. Ex eodem Antimonio & Nitri Spiritu destillatur quoque ex Retortâ *Oleum ex flavo rubescens*, Cui affusa aqua Spiritum acidum eluit, atque *pulverem flavescentem* in fundo relinquit, qui ad gr. j. ij. vel iij. similiter Humores quosvis sursùm ac deorsùm educit.

XLVIII. Plura cum prædictis plus minùs convenientia solent à Chymicis parari ex Antimonio medicamenta, quæ omnia huc referre nimis longùm foret, ac tædiosum; hæc pauca plerisque nota exempli loco sufficiant.

Observatio Utilis in Medicamentis ex Mineralibus & Metallis paratis. XLIX. Notandum autem omnia ex Mineralibus & Metallis parata medicamenta, quò minus sunt fixa, eò potentiùs Vomitum ciere, sicut magis fixa per Alvum magis purgant; hinc ampliùs adhuc fixata sudores imprimis movent, denique fixissima alterando duntaxat & roborando Affectus ab Humoribus ortos emendant & tollunt. Quod magni faciendum in praxi.

Mercurialia Medicamenta magni facienda. L. Notatis & commendatis Vomitoriis Antimonialibus, proximum est, ut ad Mercurialia nunc pergamus, cùm & illa sint magni facienda, quippe quæ mirabilia sæpe præstant in curandis Morbis gravissimis, & chronicis.

Mercurii Sublimati & Præcipitati Vires. LI. Cùm de Phlegmagogis, hoc est, Pituitam per Alvum Educentibus agerem in superioribus, memini *Mercurii tam sublimati quàm præcipitati*, quem docui Humorem Pituitosum Glutinosum & Incidere, adeóque ad Eductionem faciliorem ac leviorem præparare, & per Alvum Evacuare; nunc docebo eundem *Pituitam* eandem *sursùm* quoque *Vomitu expellere*.

Medicamenta ex Mercurio parata pro volatilitate aut fixitate, vel per vomitum vel per alvum vel per sudores evacuare, vel alterare. LII. Notandum autem (quod nuper de Medicamentis ex Antimonio, ut & aliis Mineralibus aut Metallicis paratis docui) ex Mercurio *quoque parata Medicamenta*, quò magis sunt Volatilia, eò potentiùs & abundantiùs Humores noxios per Vomitum extrudere; quò verò sunt magis fixa, eò eosdem per Alvum magis educere, hinc & per sudores, atque tandem ipsos tantùm corrigere, atque sic quoque Sanitatem Hominibus restituere, aut conservare.

LIII. Singula, quæ nuper ac modò dixi, velim expendi ac trutinari accuratiùs, cùm ea non debeant pendi parvi, sed magni fieri, postquam magni sunt in Medicinâ fœliciter faciendâ usûs.

Medicamenta ex Mineralibus & Metallis quò volatiliora, eò magis vomitum ciere. LIV. Repeto proinde *Omnia ex Mineralibus & Metallis parata Medicamenta, quò sunt magis volatilia, eò esse ad Vomitum ciendum aptiora.*

Volatilitas in Salibus, Mineralibus, & Metallis est consideranda. LV. *Volatilitas* enim, quemadmodum *in Salibus*, ita in *Mineralibus ac Metallis* est maximè considerabilis; quippe quæ Ignem magis ferre possunt, quàm quævis alia.

Volatilitas & Fixitas secundùm Chymicos. LVI. *Volatilitas* certè, ac *Fixitas* secundùm Chymicos *dicitur ratione Ignis*, quem quæ minimè possunt ferre; quin abeant mox in aërem & auras, dicuntur ipsis *Volatilia*; sicut *Fixa*, quæ possunt diu, aut semper in Igne etiam forti ac vehementi persistere.

Spiritum Volatilem ad ignem blandum attolli. LVII. *Spiritus* quidem, ideò *Volatilis* à me dictus qualis paratur è Vino, aliisque Plantarum Succis expressis, aut Decoctis, sed priùs fermentatis, *ad Ignem blandum attollitur*, & nisi coërceatur, *Halitus* formâ in aërem dispergitur facillimè.

Spiritum sequi Aquam. LVIII. Huic succedit *Aqua*, quæ Spiritum mox sequitur, & *Vaporis* formâ attollitur, ac in auras abit.

Oleum Ignis augmentum requirere. LIX. *Oleum* Igne aucto accenditur in Aëre libero, vel colligitur in Vasis clausis.

Terram igne non sublevari. Sed in Vitrum verti. LX. *Terra* Ignis vim eludit, nec ab ipso solo aliquid mutationis accipit; aliis autem additis mutationes varias eorum ratione in Igne subit, unde *sale fixo ipsi admisto in Vitrum vertitur Igne forti*, & sic porrò.

Sal igne funditur. Volatile assurgit. Fixum in fundo manet. LXI. *Sal* qualecumque in Igne funditur, & *aliàs simul assurgit*, quando est *Volatile*; aliàs *in fusione perdurat* quando est *fixum*.

Major in Mineralibus & Metallis partium unio quam in Vegetabilibus. Cum Salibus habere affinitatem, & ab ipsis accipere varietatem. LXII. *Mineralia & Metalla*, in quibus est intimior partium componentium unio, quàm in Vegetabilibus, vel Animalibus, magnam habent cum Salibus affinitatem, & ab ipsis notabilem accipiunt varietatem.

Metalla & Mineralia in igne fluere. Quædam avolare quædam permanere. LXIII. Unde *Mineralia & Metalla funduntur & fluunt in Igne*; quin ipsorum quædam tunc simul in totum, aut ex parte saltem avolant & pereunt in Igne, quædam contrà permanent ac perdurant in Ipso.

Quænam perfectiora, quænam imperfectiora. LXIV. Quin pro *perfectioribus ac præstantioribus* habentur, quæ *Ignem possunt ferre*; sicut pro *imperfectioribus ac vilioribus*, quæ *vim Ignis sustinere non possunt*.

Ex ipsis parata Medicamenta quænam præstantiora, & quænam non. LXV. Idem quoque observamus verum in *Medicamentis ex ipsis paratis*; quæ longè sunt *præstantiora*, si *possunt Ignem ferre* ac in ipso perdurare, *minùs præstantia* verò, quæ *Ignem fugiunt* atque in auras abeunt.

Fixiora habere Operationem præstantiorem; Volatilia verò contra. LXVI. *Fixiora* quidem ac in Igne perdurantia *Medicamenta* ex Mineralibus, & Metallis parata *operationem* habent in superandis morbis *tutiorem*, *blandiorem*, ac *præstantiorem*, licet simul *lentiorem*; sicut contrà eadem magis *Volatilia*, hoc est, minùs fixa operationem minùs tutam, minùs blandam ideóque minùs præstantem, laudabilemque.

Meliùs per Alvum, quàm per Vomitum educi humores;

LXVII. Utique longè *tutiùs & blandiùs* est per *Alvum educi Humores peccantes*, quàm *per Vomitum*, quoniam hîc major infertur corpori vis, ibi longè minor.

Et adhuc meliùs per sudores & Urinas, quàm per Alvum & Vomitum.

LXVIII. *Longè tutiùs & blandiùs* est *per Sudores aut Urinas educi Humores* peccantes, quàm *per Alvum aut Vomitum*, quoniam hîc quàm ibi magis excitatur Humorum peccantium agitatio & conturbatio; quæ semper est minùs tuta.

Tutiùs Humores corrigi quàm educi.

LXIX. *Longè tutiùs Corriguntur ac Emendantur*, quàm *Educuntur peccantes Humores*, quoniam omnis Evacuatio cum aliquali contingit Corporis debilitatione.

Variationem hanc deberi majori aut minori fixitati.

LXX. Atque *hæc Mutatio* notabilis & varia *debetur* unicè Medicamentis *magis, vel minùs fixis*.

Fixiora præferenda.

LXXI. *Præferenda* proinde *Medicamenta fixiora minùs fixis*.

LXXII. His ita in genere accuratiùs propositis & probatis, pergamus ad ipsa *Vomitoria ex* Mercurio parabilia.

Vomitoria Mercurialia duplicia.

LXXIII. Sunt illa, sicut diximus jam in superioribus, vel *Sublimatione, vel Præcipitatione* parata.

Mercurii Sublimati corrosivi Dosis.

LXXIV. Potentissimum, nec satis tutum, Vomitorium est *Sublimatus corrosivus*; cujus dimidium granum multo liquore priùs solvendum ac diluendum vim obtinet in vomitu ciendo maximam.

Vires.

LXXV. Educit autem *Pituitam*, etiam *tenacissimam*, quam simul *ad eductionem præparat incidendo ac solvendo*.

Mercurii Sublimati Dulcis Dosis.

LXXVI. *Mercurius sublimatus dulcis* longè blandius est corrosivo medicamentum, & rariùs vomitum ciens, cujus dosis est ad ℈j. & ʒß. *Pituitam* similiter *glutinosam incidit, attenuat & blandè, adeóque tutò evacuat*.

Vires.

LXXVII. *Præcipitatur* variis modis *Mercurius* & in genere quidem, aut Spiritum acidum ab ipso abstrahendo, aut in ejus in Acido Spiritu solutionem Aquam salsam infundendo. Mercurium variè præcipitari.

LXXVIII. Quò *Spiritus Acidus leniùs*, adeóque *minùs abstrahitur*, eò *Mercurius* existit *minùs fixus*, *adeóque ad Vomitum ciendum potentior*. Qui fiat ad Vomitum potentior.

LXXIX. Quò rursus *Spiritus Acidus* abstrahendus *majorem aut minorem habet figendi potestatem*, eò quoque *magis, vel minùs fixus remanebit* in Retortæ fundo Mercurius. Quî fiat magis vel minùs fixus.

LXXX. *Colore varius* paratur hic Mercurius *Præcipitatus*; *flavus*, qui ferè *Turbith minerale* vocatur, cum *Oleo sulphuris per campanam* paratus; *rubeus*, & *coralinus*: quin ad Metallorum quorundam additionem *viridis*, aliterve coloratus. Quî fiat colore varius.

LXXXI. Exhibetur autem ad gr. ij. iij. iiij. v. aut vj. prout magis, vel minùs fixus existit. Ejus Dosis.

LXXXII. Qui cum *Aquâ Salsâ*, præcipitatur Mercurius *albus* existit, & ad vomitum ciendum satis quoque aptus, daturque ad gr. iiij. v. vel vj. Mercurii Vomitivi Dosis.

LXXXIII. Atque sic magis notas Mercurii Vomitorii præparationes paucis attigimus, uno verbo aliquid de *Vomitorio Lunari* dicturus, *Sale* puta vel *Crystallis Lunæ* inter Hydragoga Melanagoga memoratis, à quibus non tantùm per *Alvum*, verùm per *Vomitum* quoque *Humor serosus ac Melancholicus Austerus* solet evacuari. Sal & Crystalli Lunæ Vomitivi.

LXXXIV. Infinita adhuc ex aliis subjectis parari solent à quibusdam, & commendari Vomitoria, sed hæc nunc sufficient.

CAPUT XI.

De Sudoriferis.

Sudorifera & Diuretica quomodo evacuent.

I. Inter ea quæ Humores in Corpore redundantes Minuunt, etiam *Sudorifera* numerantur & *Diuretica*. Illa quidem per *Corporis Cutim*, ejusque *Poros*, hæc verò per *Renes*, *Ureteres*, *Vesicam* & *Urethram* illos evacuant, sicque minuunt.

Utraque Gradibus tantùm differre.

II. Utraque autem *gradibus tantùm differre* videntur, sicut Vomitoria & Purgantia per Alvum; adeò ut *potentiora* & Humores Minuendos, Educendosque magis agitantia & solventia *sint Sudorifera*, quàm *Diuretica*; quin eadem tam Sudores, quàm Urinas ferè Moventia; unde si *minùs efficacia* sunt aut Humores Minuendi minùs apti, ut per Sudores vacuentur, tunc ferè *per Urinas expelli solent*.

Potentiora esse Sudorifera. Debiliora Diuretica.

III. Utiliter *per Sudores Minuuntur*, Vacuanturque non Humores omnes, sed quidam tantùm, *non Sanguis, non Bilis*, sed *Pituita* quævis, *Serumque* omne, tam *Aqueum*, quàm *Salsum Muriaticum, Acidum, & Austerum*. Quinam humores utiliter per sudores evacuantur, & quinam non.

IV. *Pituita* verò *Glutinosa* cùm sit ad Motum minùs apta, priùs vel simul *Incidi* debet, *Attenuari & Fluida fieri*, quò faciliùs queat per sudores, aut cum sudore foras expelli. Pituita Glutinosa ante evacuationem præparanda.

V. Sic

Ut & Humor Austerus Acidusque. V. Sic Humor *Austerus*, *Acidusque* præparari debet ad sui per Sudores expulsionem.

Quinam Humores vacuentur ex Sudore patere. VI. Notatos Humores per Cutis Poros, adeóque Sudores propelli, expellique patet ex ipso *Sudore*, qui aliquando *Glutinosus* prodit, sæpiùs *Aqueus*, *&* *Insipidus*, aliquando *Salsus Muriaticus*, aliquando etiam vel *Acidiusculus*, vel *Austeriusculus*.

Sudor Amaricans Spontaneus. VII. *Sudorem Amaricantem* quoque licet rarissimè, manare, si mea memoria me non fallit, existimo: quamvis *nunquam* observatum hoc à me, aliisve factum *Arte* adeóque Medicamentorum ope: sed fuit is *spontaneus*.

Humor Aqueus & insipidus à quovis sudorifero expellitur. VIII. *Humor Aqueus & Insipidus* cum facilè Moveatur, ac Emoveatur, à quovis expelletur Sudorifero.

Glutinosus ab iis, quæ simul attenuant. IX. *Humor* autem *Glutinosus* ab iis tantùm quæ vim habent simul Humorem talem *Incidendi & Attenuandi*.

Salsus Muriaticus, ut & Acidus Austerusque à Salibus volatilibus. X. *Humor Salsus Muriaticus*, ut & *Acidus*, *Austerusque* cedit præsertim *Salibus Volatilibus*, & ipsum motum sequi solet ad corporis superficiem.

Sudorifera secundùm Humores educendos diversa. XI. Adeò, ut, quemadmodum dixi de Vomitoriis, nunc dicere quoque debeam de *Sudoriferis*, *ipsa diversa esse secundùm Humores*, quos educunt, *quodque* notasse *usum habebit in faciendâ ritè praxi Medicâ* & Sudoriferis cuique Humori educendo convenientibus seligendis ac præscribendis quod magis patebit ex Sudoriferorum materiâ ordine proponendâ. *Quod notandum in faciendâ Praxi.*

Et omissum vulgò à Scriptoribus. XII. Utique non satis possum mirari non fuisse hoc observatum à multis, qui de Sudoriferis multa scripserunt vel potiùs exscripserunt, sicut mos est plerorumque. Pauci namque scribunt tantùm aut imprimis quod ipsi sunt experti, quia pauci aliquid verè experiuntur, sed illa, quæ ab aliis audiverunt, aut in eorum scriptis legerunt, adeóque fide historicâ pro vero admiserunt, in usum revocant, nunquam dubitantes an ita illa se habeant, sicut sunt eadem ab aliis prolata; unde mirum non est, si tam pauci possint aliquid certi de plerisque testari; nam ægrorum cura si unâ non succedat, aliâ aggrediuntur viâ. *Paucos scribere quod sunt experti.* *Plerosque ex aliis exscribere.* *Paucos aliquid certi posse testari.*

Immensus labor Medicamentorum Vires causasque scrutari. XIII. Certè labor immensus est (quemque fugiunt plerique homines, magis pratici, hoc est, garruli, quàm verè practici) *Labor*, inquam, *immensus est*, *omnium medicamentorum*, quibus quis utitur in faciendâ praxi, qualitates sensiles tam proprias, quàm communes accuratè observare, atque *operationem*, hinc & *singularum rationem*, *causasque scrutari* ac eruere: longè autem *facilius est*, *aliorum* labores, observationes, inventa, etiam optima, certissima & manifesta *vellicare*, rodere, corrumpere, contemnere atque falsi suspecta reddere: quod strenuè faciunt multi-loqui, quàm operari magis docti. *Facile aliorum Opera vellicare.*

Radices Sudoriferæ. XIV. Inter Sudorifera numerantur vulgò *Radices Apii*, *Bardanæ*, *Angelicæ*, *Fœniculi*, *Petroselini*, *Pimpinellæ*, *Zedoariæ*, *Gentianæ*, *Contrajervæ*, *Imperatoriæ*, *&c.* quæ omnes cùm sint *Aromaticæ*, hactenus videntur Sudorem movere, quatenus *Humorem Pituitosum Glutinosum Incidunt*, atque *Mobilem faciunt*, atque simul quaquaversùm propellunt, adeóque ad Cutis quoque Poros. *& quatenus tales.*

Quasdam earum Acidum atque Austerum Humorem temperare. XV. Quin eædem Radices, quarum nonnullæ *Amaricant*, aliæ aliter sunt *Acres*, *Acidum* quoque atque *Austerum* ut & *Salsum Muriaticum* plus minùs *Temperant Corriguntque*; & sic quoque Sudores promovent ab illis impeditos in multis morbis.

Alia præterea Sudorifera. Folia. Semina. Flores. Ligna. XVI. Huc referri debent *folia Cardui Benedicti*, *ejusque semen*, *Capillus Veneris*, *Scabiosa*, *flores Papaveris erratici*, *Sambuci*, *Chamæmeli*, *Centaurii minoris*, *&c.* ut & *Lignum Guajacum*, *Sassafras*, *Juniperinum*, *Quercinum*, *Buxinum*, &c. Quæ omnia simili modo juvant, postquàm vel Pituitam Glutinosam incidunt, vel Humores, Acidos, Austeros, Salsosve Muriaticos Alterant & Corrigunt.

Salia Volatilia Sudorifera ex quibus educantur. XVII. Huc referri debent omnia *Salia Volatilia*, *C. C. Urinæ*, *Salis Armoniaci Ossium Sanguinis*, *Ungularum*, *Cornuum*, quippe quæ idem præstant & modis omnibus juvant.

Lapides Sudorifici quinam. XVIII. Quin *Lapis Bezoar & Orientalis & Occidentalis Acidum infringunt*, ac *concentrant*, & potentiùs *Lapis de Porco*, cùm valdè *Amaricet*, quod etiam testantur de *Lapide Bilis humanæ*.

Marina Sudorifera. XIX. Idem dicendum de *Oculis Cancri*, *Coraliis*, *Margaritis*, *Conchis*, *& similibus*, quæ *Acido peccante* usurpata non semel Sudorem movent.

Opii Vires. XX. Hoc imprimis verùm de *Opio*, cujus præsertim ratione *Sudores movent omnia Opiata*. *Opium* siquidem *amarore* suo *Pituitam Incidit*, *Humores Acidos*, *Austeros*, *& Salsos Temperat*, & sic quoque Sudores promovet.

Terræ Sigillatæ vires. XXI. *Terra Sigillata* in se continet, quod *omne Acre Temperat*, cujus ratione Sudorem quoque Promovere videtur.

Antimonii Diaphoretici & Bezoardici Mineralis Vires. XXII. *Antimonium Diaphoreticum & Bezoardicum Minerale* quodvis, *quatenus* fixum est redditum, & quidem ratione sui sulphuris, *omne Acre Temperat* & ad Mediocritatem reducit, & sic quoque Sudorum propulsionem promovet.

Mercurii præcipitati Diaphoretici præparatio.

XXIII. *Mercurius Præcipitatus Diaphoreticus*, ex Mercurio sublimato Corrosivo in Aquâ decoctione soluto, per affusum Oleum Tartari per deliquium paratum præcipitato, & edulcato factus, ad gr. iiij. v. vj. Sudorem quoque movet, Pituitam Glutinosam solvendo; Unde Obstructionibus quoque Conducit.

Dosis. Vires.

Sudorifera esse interna & externa.

Ex allatis sudorificis plura erui posse.

XXIV. Atque sic aliqualem Sudoriferorum internorum, & assumendorum Materiam, & Operandi Modum, Rationemque proposuimus, ex quibus longè plura eruere poterit, quisquis sedulus fuerit Medicamentorum observator: sequitur ut quædam de Externis loquamur Sudoriferis.

Sudorifera externa quænam.

XXV. *Sudores* quoque *Movent*, ac in eum finem usurpantur varii generis *Balnea*, 1°. *Aëris*. 2°. *Aquæ dulcis*. 3°. *Ex Plantarum decoctis*. 4°. *Spiritus Vini accensi*. 5°. *Vaporis Aceti, aliorumque*. 6°. *Sulphurea &* similia Naturalia. 7°. *Fotus*. 8°. *Tegulæ calefactæ*, *Lintea* ut & *Arena Calens à sole, aut Igne*, & *similia saccis inclusa* & corpori applicata. 9°. *Frictiones*, ac *Inunctiones*. 10°. *Tegumenta*, & si quæ plura id possunt præstare: quæ omnia forinsecùs usurpantur.

Non tantùm internè assumpta, sed & externa sudorem movere, ut Balnea.

XXVI. Non tantùm intra corpus assumpta Medicamenta, quin & *Potus calens affatim* haustus Sudorem Movent ac Emovent; verùm externa quoque, eaque plurima & maximè diversa, inter quæ præcipua sunt *Balnea multiplicia*.

Balneum siccum humorem aqueum expellere.

XXVII. Sic Solus *Aër arte calefactus & Balneum siccum constituens* in Hypocausto, aut alio loco angusto, vel ad Ignem luculentum sedendo, Sudorem potenter elicit, atque ubi *Humiditas Aquea* in corpore redundat, sic satis facilè ac fœliciter per Sudores Expellitur: *non item Humor Austerus, vel Acidus, vel Salsus Muriaticus*: quamvis *Humor Glutinosus* possit quoque sic & attenuari & expelli per Sudores: dummodò satis diu continuentur ne Humor idem Igne solutus & quaquaversum propulsus Coaguletur denuò in Vasis Capillaribus, ibique Obstructionem pariat, & mala plura eam consequentia.

Non verò Austerum, Acidum, vel salsum Muriaticum. Attamen Glutinosum & quo modo.

Balneum Spirituosum quot modis paretur.

XXVIII. Huic proximum est *Balneum Spirituosum*, atque per accensum Vini Spiritum ritè paratum, sive quis in *dolio*, aliove *Instrumento ligneo, aliove sedeat*; vel, quod præstantius, *in lecto jacens Instrumento conveniente tegatur*; atque in loco extremo, aut infimo Vini Spiritus accendatur, qui Corpus petens ipsum penetret atque mox Sudorem Copiosum eliciat.

Ejusdem Effecta.

XXIX. Hoc Balneum plerisque aliis longè præstantius *Humores* quosvis superiùs *notatos* tum *Alterat*, *& ad Eductionem præparat*, tum *facillimè educit, aut elicit*.

Balneum Naturale in quos humores agat.

XXX. Huic *Balneo* succedit *Naturale ex Aquâ Sulphureâ calente paratum* quod imprimis *Humoribus Glutinosis Incidendis ac Educendis* conducit; quin *Aqueos* etiam facillimè propellit; sed & *Austeros*, *Acidosque*, & *Salsos Muriaticos Temperat*, hinc & foràs expellit.

Balneum Aquæ Dulcis calefactæ quibus humoribus educendis conducat.

XXXI. Quarta *Balneorum* species esto *Artificialis*, sed *Aquæ Dulcis puræ Calefactæ*, cui Insidentes Homines, ad sudorem blandum deducuntur, conducitque imprimis *Humoribus Salsis Muriaticis*, ut & *Austeris & Acidis Diluendis ac Educendis*: non item Aqueis, aut Glutinosis expellendis, quos ferè vel Auget, vel non satis educit.

Balneum Vegetabile ex quibus fiat.

XXXII. Huic proximum balneum est *Vegetabile*, ex variis plantarum partibus in Aquâ purâ aliove Liquore decoctis paratum; quodque ratione Plantarum plerumque Aromaticarum, ex quibus confici solet, plurimum præstat in *Humoribus Glutinosis attenuandis*, *Acidisque*, *& Austeris*, *atque Salsis Muriaticis Corrigendis*, *ac Temperandis*, ut & *Corporis Partibus roborandis*, ne ab Aquâ nimiùm humectatæ flaccescant.

& quænam præstet.

Balneum Vaporosum quî paretur, & quid præstet.

XXXIII. Quemadmodum Vini Spiritu accenso paratur Balneum sudorem movens, sic *ab Aceto, vel Decocto modo memorato Ignitis & Candentibus Lateribus vel silicibus affuso*; vel ab iisdem in dictos liquores projectis *Vapor attollitur*, qui Corpus nudum loco angusto, Dolio puta, vel aliquo Instrumento apto conclusum feriens ac in poros ejus penetrans sudores excitat, atque Humores peccantes simul expellit.

Fotus quid efficiat.

XXXIV. Balneo succedit proximè *Fotus*, quo Partes aliquæ solæ deduci possunt ad sudorem. Est namque fotus vel *Aquæ solius Calentis*, vel *Lactis*, vel *Decocti plantarum in Lacte*, vel *Aquâ*, vel *Cerevisiâ*, vel *Jusculo*, vel *Vino*, vel *pluribus* simul junctis, addito nonnunquam *Vini spiritu*.

Et quot modis paretur.

Et applicetur.

XXXV. Usurpatur autem Fotus variis modis *applicando Liquorem* Calentem opè *Sacculorum*, quibus inclusæ sunt plantæ, vel *pannorum laneorum*, *liquori immersorum*, vel *spongiarum*; vel quando Humiditas externa metuitur, *ope Vesicæ bubulæ*, quæ ad medium liquore calente impletur, atque ligata parti fovendæ applicatur, & tamdiu ibi relinquitur, quandiu calet Liquor: Tunc enim alius calens in prioris locum sumendus, & similiter fovendæ parti applicandus.

Fomentatio per res siccas quot modis fiat.

XXXVI. Quemadmodum cum rebus Humidis foventur ac fomentantur partes multæ, sicque

sicque ex ipsis elicitur *sudor*; ita non malè *siccarum rerum ope idem promovetur*, sive *Soli panni linei, laneive calefacti* parti affectæ applicentur, sive *iisdem plantarum* partes variæ, ac imprimis *folia, flores, ac semina* in pulverem redacta includantur, quin *Sal vulgare tostum, vel Arena ipsis addatur*, moxque Calefacti tales Sacci applicentur ad sudorem eliciendum.

Arena à Solis radiis calefacta sudorem movet. Hydropis curatio.

XXXVII. Quemadmodum *arte calefit arena*, quæ Corpori applicetur, sic in Regionibus calidioribus, aut æstatis tempore à Solis radiis calefacta *Arena*, si eâ corpus nudum tegant homines, non ita difficulter *sudor excitatur, & Hydrops* aliquando curatur.

Frictiones sudorem movere. Eundemque promoveri

XXXVIII. Ad Sudorem promovendum faciunt quoque *Partium frictiones*, quarum ope cutis pori aperiuntur, & Sudor non ita difficulter elicitur: imprimis si concurrat *Partium cum Vini spiritu*, vel Oleis destillatis ac penetrantibus *inunctio*.

cum Vini Spiritu, aut Oleis destillatis inunctione.

Tegumenta Sudorem movere copiosa.

XXXIX. Denique *Tegumenta*, si satis multa corpori imponantur, aut circumponantur Sudores tum *promovere*, tum *sola movere possunt ac solent*.

At Mediocria eundem promovere.

XL. Nisi corpus quovis modo ritè sit tectum, atque contra externi Aëris frigus, quando illud urget, munitum, impeditur ab Aëris frigore Sudor; quapropter, sicut *Sola Tegumenta*, si copiosa fuerint, *Sudores* possunt *expellere*, ita eadem dummodò mediocria usurpentur, eundem possunt *promovere*, quoties nempe alia simul sunt in usum revocata, quæ Sudorem per se movere sunt apta.

XLI. Atque sic pleraque, quæ ad Sudores movendos facere aut concurrere possunt, in compendio examinavimus, proximum est, ut similiter Diuretica examinemus.

Caput XII.

De Diureticis.

Humores, quando ob varias causas per sudores non expelluntur, per Urinas excerni.

I. Diximus nuper *gradibus* inter se *differre Sudorifera & Diuretica*; adeò ut, quoties aut *Humores minùs apti* sunt, ut per Sudores expellantur, aut *minùs efficacia sunt Remedia* ad Sudores movendos usurpata, aut *non satis munitum est contra Aëris frigus corpus, ejusve pori aliàs non satis patent*, aut quidvis aliud ad Sudoris expulsionem necessarium desideratur; ut inquam; tunc *Excretio fiat per Urinas, vel cum Urinis*.

Faciliùs Humores Sanguini confusos per Urinam, quàm per sudores excerni.

II. Faciliùs enim est, *Humores* qualescunque Sanguinis massæ confusos, aut confundendos, ab eâdem in Renibus, quàm in Corporis Habitu secerni, ac proinde *per Ureteres, Vesicam & Urethram*, quàm *per Cutis Poros Excerni*.

Ejus ratio.

III. Patent siquidem magis omnes intra Corpus, quàm in superficie, Habituve existentes Viæ, & quidem propter Calorem in ipso Corpore, quàm superficie majorem: à Calore namque, ejusve Causâ non tantùm Humores omnes fiunt Fluidiores, verùm Viæ quoque omnes Patentiores.

Citiùs in Corporis superficie quàm in interioribus Vias occludi.

IV. Impediuntur proinde *Citiùs* & Ampliùs *in superficie*, quàm *Corporis Interioribus Viæ* ab Externo Frigore.

Quicquid Universali Evacuatione excluditur, Sanguini esse permixtum.

V. *Quicquid* autem *Universali Evacuatione* aut per Sudores aut per Urinas *excludi* solet, id omne jam est *Sanguinis* Massæ *admistum*, vel saltem, antequam viis notatis expellatur, ipsi admiscendum.

VI. Per *Diuretica* verò hic ea intelligimus *Medicamenta, quæ Humores* in Corpore aut Redundantes, aut aliter noxios vel à Sanguinis massâ, vel ab aliis Partibus separant, & *ad Urinæ vias deducunt, ut cum ipsâ Excernantur*.

Diureticorum Definitio.

VII. Potest namque fieri, ut *Pituita Glutinosa* in tenui Intestino cumulata, vel in Corporis Habitu hærens, atque Leucophlegmatiam, vel alios Tumores OEdematosos producens Incidatur & inde separetur, mox Sanguinis Massæ admista unà cum Urinâ in Renibus secedat hinc per Ureteres ad Vesicam deferatur, tandemque *cùm Urinâ* eâdem *Excernatur*.

Pituitam Glutinosam posse cum Urinâ excerni.

VIII. Si, quod aliqui asseverant se observasse, detegantur *Viæ rectâ ex tenui Intestino ad Renes latæ*, poterit per illas Pituita Intestinalis Soluta, vel Dissoluta unà cum Potûs fluidioris parte sine ambagibus eò deferri, & posteà per Ureteres ac Vesicam Expelli.

Idque faciliùs si Viæ dentur ex tenui Intestino ad Renes.

IX. Si quis autem non tantùm Medicos, & imprimis Practicos legat, verùm Medicamentorum usurpatorum Effectus observet, agnoscet facilè omnia penè Sudorifera nuper à me proposita & laudata referri quoque inter Diuretica, & promiscuè ad Humores Vitiosos tum per Sudores, tum per Urinas Evacuandos præscribi ac fœliciter usurpari.

Omnia Sudorifera etiam referri inter Diuretica.

X. Ubi per transennam & obiter notandum, quem-

Post assumpta su-

Sudorifera & diuretica non mox sudorem, & urinam copiosam excerni.

quemadmodum non semper mox consequitur Sudor usurpationem Sudoriferorum, ita non semper mox consequi Urinæ copiosæ atque Humoribus Vitiosis plenæ Excretionem ubi assumpta sunt Diuretica.

Hujus ratio.

XI. Cujus rei ratio est manifesta; Ubi namque ad secretionem, hinc & Excretionem non sunt apti vel dispositi Humores vitiosi, ubi præcedere debet illa requisita eorundem Præparatio, hoc est, blanda Separatio & Secretio; quâ perfectâ contingit facilè eorundem Excretio.

Diuretica & præparare, & excernere humores.

XII. Pleraque autem laudanda hîc Diuretica non minùs ad Excretionem præparant, secernuntque Humores Vitiosos, quàm ipsos Excernunt, Expelluntque.

Diuretica duplicia: Blanda, Violenta.

XIII. Inter *Diuretica* verò observo *duplicia* commendari à Medicis Scriptoribus, alia quidem, quæ *blandiora* sunt, & nullam vim Corpori afferunt, alia *Violenta magis*, quæque si Humores noxios haud inveniant in corpore, in quos agant, & vim suam exerant, quin & obtundant, corpori noxam afferant, quin Sanguinem purum, & quandoque cum ipso Animam expellant unà cum Urinis.

Quæ etiam Sanguinem, & aliquando animam cum Urinâ expellunt.

XIV. Quemadmodum autem *priora Diuretica tuta* sunt, ita *posteriora periculosa*.

Priora tuta, Posteriora periculosa.

XV. Et quemadmodum *priora commendo*, ita *posteriora* sunt mihi *suspecta*, nec ipsis temerè aut frequenter utendum arbitror.

Illa commendantur, hæc dissuadentur.

XVI. Primorum materiam priùs consideremus. Sunt autem *Radices* Apii, Petroselini, Fœniculi, Eringii, Asparagi, Ononidis, Rusci, Valerianæ, Pimpinellæ, Urticæ, Graminis, Asari, Plantaginis, &c.

Tutiora Diuretica. Radices.

XVII. *Folia* chærefolii, eupatorii aquatici, absinthii, petroselini, urticæ, fragariæ.

Folia.

XVIII. *Semina* dauci, fœniculi, seselios, chærefolii, milii solis, saxifragiæ, violariæ, malvæ, ciceres; & semina 4. frigida majora dicta.

Semina.

XIX. *Baccæ* Juniperi, Ebuli, Sambuci.

Baccæ.

XX. *Nuclei* Persicorum, Amygdalæ amaræ.

Nuclei.

XXI. *Fraga*, Terebinthina Veneta.

Fraga.

XXII. *Succus* Citri, Limonum.

Succus.

XXIII. *Vinum* Rhenanum, Mosellanum, & quodvis inde Diureticum dictum.

Vina.

XXIV. *Alumen* Crudum à ʒß. ad ʒj. in Vino Calente solutum, & post edulcationem calidè usurpatum.

Alumen. Ejus dosis & usus.

XXV. *Oleum Stillatitium* Juniperi, Terebinthinæ Venetæ, Ceræ. *Hartm. Pr. p.* 16.

Olea Stillatitia.

XXVI. *Spiritus* Salis, & Nitri, tum purus, tum cum Vini Spiritu dulcis factus.

Spiritus.

XXVII. *Oculi Cancri.*

Oculi cancri.

XXVIII. *Sal Succini Volatile*, & quodvis *Sal Volatile* ex variis animalium partibus paratum.

Salia Volatilia.

XXIX. *Tinctura Tartari* aliquandiu continuata.

Tinctura.

XXX. Inter Diuretica minùs tuta, adeóque non semper absque periculo usurpanda est 1°. *Scorpio*, cujus usti cinis ex Vino etiam secundùm Veteres ad Urinam movendam exhibetur.

Diuretica minùs tuta. 1°. Scorpio Ejus usus.

XXXI. Secundum locum occupent *Millepedes*, aut Aselli vocata Animalcula sub Lapidibus ferè ad Terram latitantia, quorum Succum expressum cum Vino exhibent.

2°. Millepedes, sive Aselli. Eorum Usus.

XXXII. Tertium locum teneant *Cantharides*, quarum Usus satis frequens est in Gonorrhæâ Virulentâ: non malè infunduntur in Vini Spiritu, hujusquea liquid additur Decocto convenienti, atque sic tutiùs exhibetur; quàm si pulvis cantharidum propinetur.

3°. Cantharides. Eorum Usus, & præparatio.

XXXIII. Quartum locum dabimus *Vermibus Majalibus* dictis, nigricantibus, valdè fœtentibus, & potentissimè urinas moventibus in Podagrâ, &c.

4°. Vermes Majales. Eorum Vires.

XXXIV. Sed notandum hæc *posteriora Diuretica* non tam convenire *Humoribus in Sanguine, alibive hærentibus per Urinas educendis*, quàm *ipsi Urinæ haud secretæ secernendæ, atque excernendæ*: adeò ut priora Diuretica sint magis Universalia, & passim usurpanda; posteriora magis Particularia & in certis Affectibus convenientiora.

Posteriora hæc Diuretica non convenire humoribus, sed ipsi Urinæ excernendæ. Priora Universalia; Posteriora particularia.

XXXV. Posteriora hæc sicut aliquando Sanguinem purum propellunt loco Humorum in Sanguine, alibive peccantium, ita meritò *pro periculosis habentur* medicamentis, adeóque non nisi magnâ & continuâ, prudentique *cautione* adhibitâ *usurpandis*.

& pro periculosis habenda. & admodum cautè usurpanda.

XXXVI. Possunt tamen, *ubi frustra sunt* in usum revocata *Diuretica blandiora*, urgetque malum grave, nonnunquam etiam, sed, uti dictum, prudenter exhiberi, attendendo semper ad effectum; qui quamdiu est bonus, continuandum in eorum usu, quamprimùm vel minima observatur noxa, cessandum ab ulteriore ipsorum usurpatione, dandaque opera, ut mox malis inde ortis occurratur.

& quando.

Atque sic Diureticorum quoque materiam & vires paucis percurrimus.

Ca-

Caput XIII.

De Salivationem ac Ptyalismum excitantibus Medicamentis.

Humores etiam per Salivationem evacuari, ac Sputationem.

I. NOn tantùm per Vomitum, aut Secessum, non tantùm per Sudores, auc Urinas *Minui ac educi possunt* ex Universâ Sanguinis Maßâ & Corpore Universo *Humores*, verùm per *Salivationem* quoque ac *Ptyalismum*, sive *Expuitionem*, & *Sputationem*.

Ejus utilitas.

II. Nec tantùm illa Evacuatio utilis est in *Luis Venereæ curatione*, ast in plurium *Affectuum gravium* à Pituitâ Glutinosâ, Humoribusque aliis eidem immersis & implicatis prodeuntium Sanatione.

Salivatio quotuplex.

III. Nec tantùm *Arte* instituitur *Salivatio Artificialis*, sed nonnunquam ipsa notatur *Spontanea*, eaque subinde *Critica*, *chronicos* Affectus tollens, quandoque *Symptomatica*, homines tandem miserè tollens.

Ejus definitio.

IV. Est autem *Salivatio*, *Humorum Evacuatio Universalis per Salivaria* vasa in Os delatorum, sicque excretorum instituta.

Quinam Humores Salivatione evacuentur.

V. *Humores*, qui frequentiùs per *Salivationem sponte* Evacuantur, sunt plerumque *Pituitosi*, tam Tenues, quàm Glutinosi: aliquando *Acidi* quoque & *Salsi*, quippe qui Pituitæ admiscentur facilè ac intimè, habentque hi omnes aliquam cum Salivâ affinitatem. Saliva siquidem facilè in Humorem Pituitæ similem abit, quoties in vasculo colligitur & asservatur.

Quinam Salivam excernant copiosam.

VI. Quemadmodum verò *Melancholicis* multis evenit, ut tenue sputum copiosum excernant, indeque vocentur *sputatores*, sicque Salivam ejiciant fluidiorem; ita non paucis Senibus, Pituitâ multâ, eâque satis glutinosâ scatentibus evenit, ut Salivam itidem copiosam sed crassiorem excernant, eamque insipidam; unde molestiam quidem patiuntur, non item insigne damnum.

Non tantum Humores insipidos sed etiam acres, imò acerrimos excerni per Salivationem. Eorum effecta.

VII. Non desunt autem, quibus *non blandi ac penè insipidi*, *sed acres*, *imò acerrimi Humores*, nunc fluidiores, nunc tenaciores continuâ *Salivatione* ex ore fluunt, exciduntque; quique non tantùm *lintea*, & *pannos laneos*, *sed corium* quodvis contra corruptionem paratum *rodant & consumant*, *Ægrosque* noctu, diuque miserrimè per annos multos ad mortem usque *torqueant*, & *tandem necent*.

Eos esse incurabiles.

VIII. Tales plures vidi, & cum dolore vidi, postquam ipsos *nec à me*, *nec ab aliis unquam curatos*; pristinæque sanitati restitutos vidi: quamvis subinde aliquod ipsis attuli levamen, nunquam verò sanationem.

IX. Plerisque autem *à partibus inferioribus* sentiuntur assurgere acres halitus qui caput circa tempora mirè, miseréque lancinent, quas crudeles lancinationes solet mox excipere *Humoris acerrimi effluxus ex ore*; à quo magis rodantur, quàm consumantur gingivæ, cæteræque in ore existentes partes.

Viæ per quas ferantur hi humores acres. & quid efficiant.

X. Tales autem *purgantibus* medicamentis vix unquam levantur, magis *anodynis* & *narcoticis*, aliisque Humores acres *tum temperantibus*, *tum concentrantibus*.

Non purgantibus, sed temperantibus levari.

XI. Quemadmodum autem modò memoratæ *Salivationis Spontaneæ species sunt Symptomaticæ*, ita non rarò in hisce regionibus observavi Salivationes Spontaneas, sed criticas, Ægrosque ab Affectibus chronicis fœliciter liberantes.

Præter Salivationes Spontaneas Symptomaticas, esse etiam criticas.

XII. Nec mirum. Sicut enim *Affectus Chronici* & Diuturni omnes ortum habent *à Pituitâ* tenaci, crassâ, glutinosâ & viscosâ, illam saltem habent suæ Causæ *primariæ conjunctam*, ejusdemque Humoris ortus debetur maximè Salivæ; ita *Ejusdem cum Salivâ Evacuatio* videtur facilior, quando idem Sanguinis massæ junctus iterum ab eadem secernitur sponte, ut excernatur cum Salivâ.

Affectus Chronici unde oriantur. Et quid suæ causæ primariæ conjunctum habent. Pituitæ præcipua materia, & evacuatio facilior.

XIII. Quemadmodum verò sæpiùs cum Ægrotantium commodo instituitur talis *Salivatio* spontanea & critica ita decet prudentem Medicum similem nonnunquam instituere *Artificialem*.

Salivatio Artificialis aliquando instituenda.

XIV. Novi quidem Magnum Platerum, existimare *Hydrargyrum*, *sive Argentum vivum* solum vi quâdam ipsi peculiari *expuitiones copiosas moliri*, cùm alia, quæ hoc pacto illud faciant, hactenus non fuerint cognita (Prax. Lib. 3. Cap. 4. pag. 481. 8°.) non desunt tamen quæ idem, licet imbecilliùs præstent, sicut *de Semine staphidis agriæ* posteà dicemus.

Argenti Vivi Vires. Ut & Seminis staphidis Agriæ.

XV. Quoniam verò id præ aliis notis medicamentis omnibus efficacissimè, & si in ejus usurpatione prudentia adhibeatur, tutissimè absolvit Mercurius, sive Argentum vivum *modis variis* tam internè, quàm externè administratum, meritò in ipsius adhibendi modis optimis

Modi varii exhibendi Argenti vivi.

mis tantillum hærebimus, & talia, quæ Tyrones audivisse ac notasse aliquando juvabunt, ordine proponemus.

Salivationem ab Hydrargyro non tantùm in Lue Venereâ sed etiam in Scabie aliisque morbis esse instituendam.

XVI. Fateor in *Luis Venereæ Curatione Salivationem Hydrargyri ope* institui sæpiùs; posset tamen, imò deberet in aliorum quoque affectuum rebellium curatione similiter Salivatio excitari, in *Scabie* puta *fœdâ*, & ordinariis medicamentis haud cedente; aliisque *Affectibus ab Humore Glutinoso, & Acri* Sanguini permisto & Partibus plerisque intimè admisto pendentibus, atque vulgarium remediorum vim eludentibus, Ægrosque ad internecionem penè affligentibus.

Quotupliciter Mercurius exhibeatur.

XVII. Usurpatur autem *Mercurius* ad Salivationem movendam quandoque *Crudus*, quandoque priùs cum Sulphure in *Cinnabarim* dictam, vel cum Salibus, Spiritibusve acidis *sublimatus*, aut *Præcipitatus*.

Mercurius crudus quomodo exhibeatur.

XVIII. *Mercurius Crudus* frequentissimè priùs *Salivâ*, modisve aliis *exstinctus*, *Oleis*, *Axungiis*, *Butyro*, *Unguentisve* admiscetur, mox externè corpori inungitur: unde post repetitas diebus aliquot inunctiones in aliis seriùs, citiùs in aliis commovetur Salivatio.

Loci inungendi tutiores.

XIX. *Tutior ad inungendum locus* eligitur in *partibus Artuum extremis*, *pedum plantis*, *manuumque volis*: mox in subsequentibus *articulationibus pedum & carporum*. Inde *sub genubus & in cubitis*. Denique in *Inguine*, ac *sub Axillis*. Tandem in *spinâ dorsi*, & præsertim ad *regionem lumbarem*: cavendo *ne caput*, *aut thorax* inungatur; postquam inde vitæ periculum incurrisse ægros est observatum.

Inunctio quî instituenda.

XX. *Inunctio primùm pauca* solet institui, & attendi ad mutationes in corpore hinc obvenientes, conturbationes ventris, motusque humorum versus Fauces atque Os. Servari autem debet Ægri corpus in loco calido, satisque operimentis tegi, quò ad sudorem compositum censeatur *Corpus*. Nam *utile* tunc quoque *sudorem blandum elici*: quo ipso videntur Humores omnes, ac imprimis glutinosi & pituitosi solvi, & ad Mercurii vim subeundam aptiores reddi. A frigore Coguntur Humores Pituitosi, fiuntque ad motum inepti. Contrarium à Calore exspectandum.

Salivantibus sudor utilis.

Inunctionis Continuatio.

XXI. *Continuandum* quidem pro Ægrorum robore aut debilitate quotidiè aut diebus alternis in eâdem inunctione, donec incipiant intumescere Gingivæ, atque angi & ardere fauces cum fœtore anhelitûs: quod *signum omnia sequenti Salivationi se accommodare*, ipsamque esse in procinctu ut se manifestet, tunc desistendum ab inunctione ulteriore, ne Salivatio sequatur nimia, Ægrumque facilè aliàs suffocatura.

Salivationis instantis signa.

Mercurium crudum ad Salivationem assumi. Ejus Dosis.

XXII. *Mercurio crudo* ad Salivationem excitandam *utuntur* etiam nonnulli *intra corpus*; quod efficitur, si quotidie ad aliquot *grana* vj. viij. x. assumatur, donec paulatim Salivatio succedat, cujus instantis signa, ut modò dictum (Vid. *Plat. Lib.* 3. *c.* 4. *p.* 498.) sunt ardor in ore, Gingivarum tumor, faucium anxietates, halitûs fœtor, & sputatio crebra: unde quivis facilè concludere potest, Humores Vitiosos exitum sibi parare per Salivæ vias. Tunc autem abstinendum ab ulteriore Mercurii usu, nisi segniùs procedat post dies duos, tres, quatuorve ipsa Salivatio: in quo casu non tantùm licet, quin decet quoque novum exhibere Mercurium.

Salivationis Instantis signa.

Quando ab ejus Usurpatione desistendum.

XXIII. Ubi autem illa satis procedit; cavendum ab omni Mercurii usurpatione ulteriore, à quâ possent quantitate nimiâ ferri ad Salivæ vasa & Faucium Glandulas Humores Glutinosi, peccantesque in corpore, atque in vitæ discrimen adduci ac suffocationis periculum conjici Ægri.

Mercurii Vis & efficacia.

XXIV. Prudentiâ certè opus est, in Mercurii usurpatione, cùm ab ipso mirè commoveantur, & ad fauces imprimis propellantur ab Ipso Humores Pituitosi Glutinosi, aliique ei admisti per universam Sanguinis massam, imò corpus universum dispersi: tanta est Mercurio vis & efficacia.

Quomodo exhibendus Mercurius in Salivatione.

XXV. Potest autem tunc Mercurius crudus modis variis extingui, Salivâ, Succo citri, aliisve, mox cum Agarico; Rhabarbaro, Aloë, Scammonio, Colocynthide, aliisve purgantibus vulgaribus additis in pilulas redigi, atque sic parvâ dosi indies exhiberi, donec se manifestet instans Salivatio. Ubi semper notandum, quod jam monuimus, optimum esse in loco, quin lecto calente contineri Ægrum, ut semisudet, sicque Salivatio facilitetur.

Mercurio præparato etiam excitatur salivatio.

XXVI. Non tantùm Crudo externè, ac internè usurpato Hydrargyro excitatur Salivatio, sed eodem priùs coagulato ac modis variis præparato.

Cinnabaris quî fiat, & applicetur.

XXVII. Inter ipsius præparationes varias postrema non est Ipsius cum *Sulphure cocti sublimatio* in *Cinnabarim*, quæ *Suffumigii modo usurpatur*: *Fumus* autem aut *toto corpore* excipitur, aut *solùm Ore*.

Ejus Mixtio, & cum quibus.

XXVIII. Permiscetur autem *Cinnabaris* hæc cum Mastiche, Thure, Myrrha, Benzoino, Styrace Calamitâ, Ladano, Succino, Resinâ, aliisque, unde *Trochisci* formari possunt.

Quomodo applicetur.

XXIX. Corpus autem Ægri *in loco angusto* clau-

clauditur, eoque calente, *Balneo nempe sicco*, & aliquando propter debilitatem *in lecto* continetur, & Fumus ex Cinnabari in Trochiscos, vel Pulverem cum aliis paratâ, & in prunas conjectâ excitatus ita deducitur, ut plerasque, aut certas corporis partes feriat, in easque penetret, *Capite solo probè tecto ab illo fumo permanente libero*, nisi quòd ferè sub finem fumi aliquid cum Aëre inspiretur, sicque Salivatio facilitetur.

Quomodo operetur, & fiat salivatio.

XXX. Tali fumo autem per Corporis poros penetrante ad interiora, Humores ubivis existentes *Pituitosi* & Glutinosi, *Acresque paulatim solvuntur*, *& ad fluxum deducuntur*, qui *paulatim ad Glandulas oris Salivares diriguntur*, & *Salivatio* instituitur; quæ hâc viâ perficitur fœliciùs quando in Partibus externis Ulcera existunt quæ Fumo viam concedunt magis patentem atque eo ipso citiùs curantur.

Alia fumigationis ratio particularis.

XXXI. Nec tantùm *Universali Fumo* excitatur Salivatio, sed *particulari Solo ore* per Infundibulum excepto: quam Ego Mercurio utendi rationem habeo pro omnium *tutissima* & nihilominus in Affectibus non nimis inveteratis, adeóque curatu difficillimis *aptissimâ*.

& quidem quare tutissima.

XXXII. Sic enim paulatim excitatur Salivatio moderata, sine ullo suffocationis metu; tantùm enim Salivæ vicibus singulis elicitur, quantum videtur posse ferre commodè quivis Æger.

Eam deprehendi facilè non posse.

XXXIII. Quin talis suffumigatio & Salivatio æstate, aliâve Aëris tempestate calidâ instituta concedit Ægris exitum, adeò ut vix, nec nisi à rei hujus peritis deprehendi queat: quod imprimis optant, quorum interest ignorari eorum morbum & curationem.

Quomodo peragatur.

XXXIV. Parùm nempe Cinnabaris cum aliis junctæ prunis quotidie aut diebus alternis injicitur, mox imposito infundibulo fumus ore excipitur, levisque Salivatio excitatur: quæ posteà renovatur, nisi sponte ipsa continuet.

Mercurium sublimatum & præcipitatum etiam Ptyalismum excitare.

XXXV. Ad Salivationem excitandam usurpatur quoque *Mercurius* tam *Sublimatus*, quàm *Præcipitatus*, de quibus, ubi de Vomitoriis, & Purgantibus Phlegmagogis egi, pluribus sum locutus: nunc pauca *Ptyalismum Artificialem* spectantia prolaturus.

Mercurius præcipitatus eligendus minimè fixus.

XXXVI. Quoties proinde ad movendam Salivationem *usurpandus est Mercurius præcipitatus*, quò illa & faciliùs & fœliciùs contingat, seligendus & in usum revocandus *minimè fixus*.

Evacuantia ex Mineralibus parata quo minus fixa; eò copiosiùs & vehementiùs evacuare, & contrà.

XXXVII. Sicut enim docui sæpiùs, *Medicamenta Evacuantia* omnia *ex Mineralibus parata*, *quæ* redduntur præparatione suâ *magis fixa*, eò Humores peccantes *minùs* quâvis viâ *Evacuant*; *quò* autem eadem sunt *minùs fixa*, eò eosdem *Evacuant ampliùs & copiosiùs*, imò *etiam vehementiùs*.

& quo magis fixa eò minùs per alvum; & magis per sudores aut Urinas: quo verò magis volatilia eò frequentiùs per vomitum, & non per alvum

XXXVIII. Quinimò, *quò eadem* sunt *magis fixa*, *eò minùs* Humores Evacuant *per Alvum*; *& magis per Sudores*, *aut Urinas*: quò verò eadem sunt *magis Volatilia*, eò Humores faciliùs ac frequentiùs Evacuant *per Vomitum*, non item per Alvum.

& ubi maximè volatilia sunt, per Salivationem.

XXXIX. Sic eadem, ubi sunt *maximè Volatilia*, Humores faciliùs expellunt *per Salivationem*, dummodò minimâ exhibeantur unâ vice dosi, non item per Vomitum.

Salivatio quî fiat, Eam paulatim esse excitandam. Vomitus quomodo excitandus & quî fiat.

XL. *Salivatio* siquidem cùm fiat per Humoris Pituitosi ubique, at imprimis in Sanguinis masâ solutionem ac dissolutionem, hinc ad Salivares Glandulas deductionem, *paulatim ac successivè*, non item vi, ac simul excitanda & promovenda; *Vomitus* verò excitari debet à *medicamento satis bonâ quantitate simul*, *eodem saltem die usurpato*, ut ab ipso, vel Humoribus ab ipso ad tenue Intestinum, ac Ventriculum deductis irritetur potentiùs utraque pars hæc ad sui coarctationem, quin motus peristaltici violentam inversionem: quale quid nunquam evenit, aut evenire debet in Salivatione concitanda.

Salivationem non fieri motu Animali, qualis ex parte observatur in Vomitu. Sed planè naturali: Et quâ viâ.

XLI. *Salivatio* siquidem, hoc est, Salivæ ad Os deductio, *non fit animali* partis ullius *motu*, qualis ex parte observatur in Vomitu, ratione Diaphragmatis & Musculorum abdominis, (unde Voluntaria potest fieri Vomitio, etiam nullo assumpto Vomitorio) sed Salivatio fit *motu planè naturali*, Humorum Pituitosorum, aliorumque ipsis admistorum *per Arterias ad Glandulas Salivares, hinc per Vasa Salivaria in Os*.

Motu voluntario posse promoveri Salivæ deductionem in Os ex ductibus Salivaribus. Et aliquatenus Materiam Salivarem ad Glandulas.

XLII. Et quamvis Linguæ, labiorumque *motu voluntario promoveri possit Salivæ deductio in Os*, sed Salivæ in Ductibus Salivaribus jam existentis; non potest tamen eadem promoveri, propriè loquendo, *Materiæ salivaris* deductio *ad Salivares Glandulas*, nisi quatenus exsuctæ in Os salivæ succedit faciliùs, & abundantiùs in dictas Glandulas nova ejus materia.

Materiam Salivarem, si magnâ copiâ feratur ad Os atque Fauces, suffocationem minari.

XLIII. Cavendum autem, ne confertim & *magnâ copiâ feratur* ad salivares Glandulas *Pituita* à Salivatione producentibus medicamentis, postquam *periculum inde est Suffocationis*, dum non tantùm Glandulæ Conglomeratæ Maxillares tam superiores, quàm inferiores inde replentur ac intumescunt; verùm tota Oris, Faucium, Nariumque Tunica Glandulosa eâdem Pituitâ tunc impletur, ac distenta periculosam & nonnunquam lethalem producit

cit in Faucibus angustiam, homines verò Suffocantem.

Lentiùs in Salivatione excitandâ procedendum.

XLIV. Satius proinde in Salivatione movendâ lentiùs, adeóque cautiùs procedere, quàm nimiùm festinando non quidem cœcos catulos parere, ast Ægris Sanitatis restitutionem expectantibus mortem accersere, atque sic eos necare, qui debebant servari, & restaurari.

Qualis Mercurius minimè fixus.

XLV. Ille autem *Mercurius* est *minimè fixus, à quo minùs est abstractus Spiritus Acidus*; non quòd Spiritus Acidus reddat Mercurium Volatilem, (ab ipso siquidem figitur) sed quòd in Spiritûs Acidi abstractione avolet primùm ejus pars maximè Volatilis, permanente in Mercurio parte maximè fixâ & figente.

Acidi Spiritûs Partes non esse omnes æquè fixas. In Spiritûs acidi destillatione partes volatiles primas assurgere: fixiores postremas.

XLVI. *Non sunt enim Acidi Spiritûs cujusvis partes* omnes similes, hoc est, *æquè fixæ, aut volatiles*; sed aliæ magis, aliæ minùs fixæ: nam quæ *in Spirituum Acidorum destillatione assurgunt primæ*, *Volatiles* magis sunt, sicut magis fixæ, quæ aucto magis, magisque Igne, *assurgunt postremæ*. Quod qui nescit, aut non observabit, ineptus est, ut de Chymicorum medicamentorum viribus mirabilibus judicium ferat, vel illa commodè in usum revocet: tantùm interest ad omnes, & minimas quoque circumstantias attendisse.

Spiritûs Acidi Volatiles & fixæ partes ad quid aptum reddant Mercurium.

XLVII. Quò igitur *plures* sunt *Mercurio* juncti, & uniti *Spiritus Acidi Volatiles*, *eò aptior* idem existit 1°. *Salivationem*, 2°. *Vomitum*, 3°. *Alvi dejectionem* excitare; quò eorundem *pauciores* ipsi adsunt & insunt, *sed fixiores potiùs*, eò idem *Mercurius aptior* 1°. *Sanguinem mundare* ac in statum optimum reducere, quòd vulgò vocant roborare; 2°. *Urinas ciere*. 3°. *Sudores movere*; minimè autem aptus Alvum vel Vomitum, minimè Salivationem excitare.

Ut & Antimonium aliaque Mineralia.

XLVIII. Quòd de Mercurio nunc dixi, verum quoque deprehendent Solertiores in *Antimonii*, *aliorumque Mineralium præparationem*, atque usurpatione in Medicinâ fœliciter faciendâ.

Mercurius præcipitatus quid efficiat.

XLIX. *Mercurius* ergo *præcipitatus*, & minimè fixus, parvâque quantitate assumptus & per dies plures exhibendus. (quod itidem intelligendum de Sublimato Dulci) quaquaversùm pergit, atque tam sui, quàm Spirituum Acidorum in se concentratorum ratione Pituitam Glutinosam occurrentem *incidit ac solvit*, *fluidamque* facit, quin paulatim, quò ipsa sponte vergit, *ad Salivares Glandulas deducit*, *& Ptyalismum producit*.

Ante Salivationem Humores ex Ventriculo & Intestinis purgandi.

L. Notandum autem in omni salivatione fœliciter excitandâ, opus esse, ut *priùs Humores in Ventriculo*, *ac Intestinis* hærentes vicibus repetitis *educantur*, ne si adhibitis medicamentis Salivationem excitare aptis illi vel vomitu assurgant, vel per lacteas venas versùs Sanguinem propulsi unà cum cœteris ei jam immersis ad Salivares glandulas delati Ægros copiâ suâ opprimant & suffocent: quod non rarò factum, quoties ab imperitis ac imprudentibus Medicis, Chirurgis, aut Empiricis neglecta fuit illa prævia Humorum in Ventriculo & Intestinis cumulatorum Evacuatio, omnino ad tutam Salivationem instituendam utilis ac necessaria.

LI. *Præmittenda* est igitur *Salivationi* ritè instituendæ *sufficiens Humorum in primis viis*, *hoc est*, *Ventriculo ac Intestinis collectorum Diminutio*, *ac Evacuatio per Alvum*. Quo facto tutiùs adhibetur quovis modo Mercurius crudus, vel modis variis præparatus, tam internè, quàm externè ad Salivationem fœliciter instituendam.

Quænam mala Salivationem per Hydrargyrum tantam comitentur.

LII. Quoniam verò in plerisque Artificialem hanc per hydrargyrum excitatam Salivationem consequi solent aut potiùs *Comitari Oris Ulcera* sæpè satis ampla & malas imprimis, Linguamque occupantia, non tantùm Dolores immanes, molestiasque graves producentia, dum effluit cum Salivâ Humor Acer, quin etiam, ubi eadem ad Curationem tendunt, *Cicatrices molestissimas relinquentia*, unde non rarò *Linguæ motus manet impeditus & Loquela*, *deglutitioque læsa*, sed & *Genarum motus similiter impeditus*: Prudentis Medici & Chirurgi erit, dare operam, ut in tempore præveniantur curenturve hæc mala, usurpando *Gargarismos*, qui *Humores acres temperent*, *Ulcera mundent*, *atque blandè exsiccent*.

& quomodo Curentur Gargarismis.

Hi Gargarismi ex quibus parentur.

LIII. *Gargarismi* tales parantur ex *Lacte dulci*, *succove Raparum* addito *Saccharo*: postmodum ex *Salviâ*, *floribus rof. rubr.* & similibus ex *Aquâ hordei*, vel *ferrata* decoctis, addito *Syrupo de Rosis siccis*, *Myrtino*, & similibus diligenter usurpatis.

Cicatrices à Salivatione ortæ exscindendæ, vel discindendæ.

LIV. *Cicatrices* non rarò *exscindi* debent, vel *discindi*, quò liberior parti restituatur motus, explicatis denuò partibus nimis arctè colligatis, & tunc excitatâ cicatrice convenientiore, ubi Gargarismi postremi maximè conducent.

In Salivationis diminutione Alvus subducenda.

LV. Postquam *sponte Minui Salivatio incipit*, semel aut bis blando Phlegmagogo *subducenda est Alvus*, quò Humores Vitiosi, per Hydrargyrum soluti, nec tamen simul educti per secessum expellantur: ne aliàs hinc inde alicubi subsistentes Partibus vicinis noxam aliquam adferant.

LVI.

Ac postea sudor blandus promovendus.

LVI. Quo facto haud malè *Sudor semel aut bis promovetur blandus*, quò Humorum eorundem reliquiæ ad alvum haud delatæ, in corporis nempè *Habitu hærentes sic quoque* propellantur, expellanturque foràs.

Quænam durante Salivatione Alimenta assumenda.

LVII. Durante Salivatione sicut difficile est assumere *Alimenta Solidiora*, ita ipsorum assumptio ferè noxia est: quorum loco & *Lac dulce*, & *juscula* usurpantur commodiùs & aptiùs, ut & cum *Pane Cocta Cerevisia*, Criticorum quorundam elegans Bierenbrodium: addito, quibus placet, pauco Saccharo.

Mercurium potentiùs, reliqua debiliùs Salivationem movere.

LVIII. Quamvis forsan præ aliis notis omnibus *efficacissimè* ac copiosissimè Salivationem moveat, promoveatve *Argentum Vivum*; non desunt tamen *alia*, quæ idem agant, licet *imbecilliùs* & forsan parciùs.

Staphidis Agriæ Dosis, usurpandi modus, & Vires.

LIX. Mentionem feci jam in superioribus *Staphidis Agriæ*, cujus *Semina quindecim* ajunt, si trita *cum Hydromelite* assumantur, potenter *Humores Pituitosos glutinosos per Vomitum* expellere, *cum Suffocationis periculo*. (Dodon. Herb. Belg. lib. XII. Cap. X. *p.m.* 595.) Ab illis namque inflammantur Fauces, ardorque summus in eis accenditur. Eadem *semina* docent *mansa Pituitam ex Capite allicere in Os*. Unde facilè patet eadem semina si ex aquâ multâ decoquantur, & illo decocto Os colluatur, posse levem sic excitari Salivationem: quæ forsan fœliciùs succederet, si non simul ac semel quindecim semina, sed unum vel duo diebus pluribus exhiberentur, sicque paulatim Salivatio levis excitaretur.

Mercurium æquè ac Staphidem Agriam Pituitam è Capite in Os allicere.

LX. Quemadmodum enim *ab hisce seminibus Ardor* excitatur *in faucibus*, sic idem evenit à *Mercurio*; à quo itidem *Pituita è Capite allicitur in Os & Nares*. Quamvis fatear me ad Salivationem movendam malle uti Mercurio, quàm Staphide Agriâ; cùm illius quàm hujus operatio sit magis familiaris, & jam usitata, notaque.

Præferendus tamen Mercurius.

Radicis Pyrethri Vires, & Usus.

LXI. *Radix Pyrethri*, quæ satis frequenter ac fœliciter in ore continetur ad Dentium Dolores tollendos cum suâ Causâ; *Humores Plures in Os allicit, unà cum Salivâ*: Ergo *Salivationem* movet, quam fortassis moveret diutiùs & copiosiùs, si intra corpus sumeretur quantitate parvâ, sed iteratò.

Mastiches Usus & Vires.

LXII. Quin sola *Mastiche* mansa & in Ore contenta *Pituitam glutinosam unà cum Salivâ in Os allicit*, Ergò *Salivationem* quoque excitat.

Alia Salivantia.

LXIII. Et procul dubio longè plura quis reperiat Salivationem excitantia, qui ad omnia medicamentorum effecta attendet accuratè: qualia sunt præter jam memorata, *Cubebe*, *Nigella*, *Zinziber*, *Sinapi*, *Salvia*, &c. Apophlegmatismis, materiam præbentia, verè Salivantia.

Omnia, quæ Pituitam è Cerebro ad Os deducunt, esse Salivantia.

LXIV. Illa enim *omnia Pituitam è Cerebro ad Os deducere dicta* reverà illam ex Glandulis Salivaribus, & Tunicâ Oris, Faucium & Narium Glandulosâ *educunt cum Salivâ & Muco*, & *successivè ex ipso Sanguine*, quod fieret magis, si eadem internè usurparentur, Ægrique aliquandiu in eorundem usu continuarent.

LXV. Sed illa ulteriorem indaginem desiderant experientiâ multiplici confirmatam.

Caput XIV.

De Evacuationibus Particularibus.

Evacuationes Universales & Particulares quænam.

I. Non dantur tantùm *Evacuationes Universales*, per quas ex *Universo Sanguine*, *Partibusque* Remotissimis quoque Humores Peccantes Secernuntur, Excernunturque, verùm dantur quoque *Evacuationes Particulares*, quæ ex *Partibus* fiunt *determinatis*, ac *per vias ipsis peculiares*.

Particulares quotuplices. Quæ sit & qui fiat Prima.

II. Inter has Evacuationes possent numerari 1°. *Evacuationes quæ fiunt ex Intestinis Crassis per Anum*, beneficio *Enematum*, *& Suppositoriorum*.

Secunda.

III. 2°. *Evacuationes*, quæ fiunt *ex Vesicâ Urinariâ per Urethram*, & quidem per *Injectiones ac Catheteres*.

Tertia.

IV. 3°. *Evacuationes*, quæ fiunt ex *Utero per ejus Collum utrumque*, sive Menses sint Suppressi, Lochiave retenta, vel imprimis Alii Humores Glutinosi in ipso existentes.

Quarta.

V. 4°. *Evacuationes*, quæ fiunt ex *Pulmonibus* per *Asperam Arteriam & Os*.

Quinta.

VI. 5°. *Evacuationes* quæ fiunt *è Cerebro per Nares*, *Errhinorum ope*.

Sexta.

VII. 6°. *Evacuationes*, quæ fiunt ex *Auribus ac per Aures*; per quas etiam subinde ex partibus vicinis ac Cerebro ipso Sanguis, Pus, Sanies, &c. effluit aut educitur.

Septima.

VIII. 7°. *Flatuum Discussiones atque Excretiones*, per *Ructus*, *Crepitus*, *per Os*, *Anum*, *Vesicam*, *Uterum*, *&c*. Et si quæ sunt plures.

CAPUT XV.

De Evacuantibus Excrementa, & alios Humores ex crassis Intestinis per Anum.

Evacuantia Particularia ex Intestinis Crassis per alvum.

I. UT de Particularibus Evacuantibus nonnulla hîc addamus, initium faciemus ab iis Evacuantibus, quæ tantùm Contenta tum Alvi Excrementa, tum alios Humores vitiosos, educunt ex Intestinis Crassis, & quidem per Anum sive Podicem.

Inter ea hîc non numerari Purgantia Ore assumpta.

II. Ubi mox patet non agendum hîc nobis de iis, quæ *Ore assumpta*, non tantùm Contenta in crassis, vel etiam tenuibus Intestinis, ac Ventriculo, sed alios quoque Humores alibi repertos simul solent expellere per Alvum, quæque *Purgantia* simpliciter vocantur.

Sed ea, quæ ex solis intestinis crassis educunt.

III. Verùm agendum de iis, quæ *ex solis Intestinis crassis* educere valent tum Alvi Excrementa, quâvis de causâ ibi hærentia, tum alios Humores itidem ibi hærentes, atque Valetudini humanæ nocentes.

In iis diu quid hærere non posse quin noxam afferat.

IV. Nam fieri non potest, ut diu in crassis Intestinis hæreant vel Alvi Excrementa, vel Humores quivis, quin noxam simul afferant homini, unde, ubi etiam cuncta peraguntur blandissimè, *Ponderis Sensus, & Anxietates* observantur in parte Abdominis infimâ & laterali, & *Capitis Dolor* excitatur in plerisque, ut nunc non dicam *Hæmorrhoïdes* inde habere tam sæpè ortum, malum sanè gravissimum.

Quænam inde sentiantur.

Illa præcavenda, aut tollenda.

V. Ut proinde talia incommoda *præcaveantur*, vel *tollantur*, danda est opera ut in tempore illa Contenta evacuentur.

Quæ id præstant quomodo usurpanda, & quomodo agant.

VI. Quæ autem ex Solis Intestinis crassis hoc præstare possunt, *externè Ano & Podici immittuntur*, quò & ad *sui contractionem irritent Intestina crassa*, & ad Eductionem faciliorem *præparent Contenta*, eadem compacta Solvendo, Glutinosa Incidendo, quin imò dissolvendo & fluida reddendo.

Et qualia sint.

VII. Quæ hæc omnia præstare possunt ac solent, plurima occurrunt, omnia nimirum *acria* & Intestinum mordicare atque sic irritare apta; deinde omnia tum *aquea*, tum *pinguia*; tum aliàs *blandè solvendi, ac dissolvendi vi prædita*, qualia sunt Salia Lixiva, Volatilia & fixa, vel Acida, vel naturaliter, vel artificialiter Aqueis diluta, Urina puta, Vinum, Lixivium, &c.

Et quæ talia.

Quâ formâ usurpanda. Suppositoria vel Glandes. Enemata. Clysteres. Injectiones. Fomenta.

VIII. Hæc omnia usurpari solent nunc *formâ Solidiore ac consistente*, vocanturque tunc *Suppositoria vel Glandes*; nunc *formâ liquidâ & fluidâ*, vocanturque tunc *Enemata, Clysteres, Injectiones*, & sic porrò: Quin adhibentur quandoque *Fomenta*, vel *Vapor ex decocto assurgens*, atque Ano exceptus, unde subinde sollicitatur quoque ad Desidendum ac dejiciendum Alvus: quæ omnia patebunt magis, ubi de Medicamentorum formis agetur.

CAPUT XVI.

De Evacuantibus Urinam & alios Humores ex Urinariâ Vesicâ.

Evacuantia Particularia ex Vesicâ Urinariâ.

I. INter Evacuantia particularia, quæque ex parte aliquâ duntaxat Evacuant Contenta, meminimus 2°. loco eorum, quæ *ex Urinariâ Vesicâ*, tum Urinam ipsam, tum alios Humores ibi hærentes, atque noxam homini afferentes educere solent.

Urina subsistens quomodo educatur, Candelâ cereâ.

II. *Urinam* quod attinet, quoties illa *subsistit in suâ Vesicâ*, nec sponte excludi potest, toties ipsam levissimo negotio, & operatione facillimâ eduxi *immissâ per Urethram Candelâ cereâ*, quali uti solent Sartores; nam eâdem mox extractâ succedebant sponte non tantùm Urina, sed unà cum ipsâ *Calculi in Urethræ Orificio priùs* hærentes, ipsumque obstruentes; quos tunc observavi unà cum Urinâ copiosâ effluente fuisse vi expulsos quantitate copiosâ; adeò ut meminerim aliquando in Viro satis procero & crasso *ultra 50 uno tempore* fuisse excretos, & quidem omnes exactè rotundos, licet magnitudine plurimùm differentes, dum maximi æquarent ciceres, minimi essent longè minores, atque omnes magnitudine se successivè consequentes.

Ut & calculi in Urethrâ hærentes.

Eos, ultra 50 aliquando fuisse excretos diversæ magnitudinis.

Educitur etiam Cathetere.

III. Hoc ipso si non succedat subsistentis Urinæ è suâ Vesicâ Excretio, immittendus *per Urethram Catheter*; ut plurimùm *Argenteus*, qui cùm sit cavus, extracto stylo transitum concedit Urinæ; atque sic quoque ipsa educitur fœliciter.

IV. Ubi

Catheteres ex quibus fiant.

IV. Ubi notandum *Catheteres* quidem plerosque parari ex *Argento*; sed parari quoque possunt ex *materiâ coriaceâ*, ut & *Balænarum setis*. Quales Catheteres cùm sint flexiles, faciliùs usurpantur in *Viris*, quorum *Urethra* circa penis radicem contorquetur aliquantùm, nec rectà pergit usque in Vesicam: quod non habet locum in *fœminis*, quarum Urethra & amplior, & brevior, & rectior est quàm in Viris; quapropter rariùs subsistit Urina in fœminis, sed & faciliùs educitur quoque ex ipsis.

Urethra in Viris diversa à fœminarum Urethrâ.

Unde rariùs in Fœminis subsistit, quam in Viris.

Humores vitiosi quomodo præparandi, & è vesicâ educendi.

V. Non tantùm Urina, & quandoque Calculi minores educi possunt ac debent è suâ vesicâ, verùm *Humores Glutinosi, & Purulenti* Ulceratæ Vesicæ adhærentes, qui quoniam *Incidi* debent, *abstergeri*, atque tunc demùm *educi*, Medicamenta quædam in Vesicam immitti oportet, à quibus Effectus laudati producantur, sicque soluti Humores vitiosi evacuentur.

Et quomodo Pus educatur, ejusque nova Productio impedienda.

VI. Quoniam verò, ubi exulcerata est Vesica, non tantùm educi debet Pus indies ex allabente Sanguine ortum, verùm ejusdem *Puris productio nova impediri*, Medicamentis hactenus laudatis, & alia sunt addenda, quæ hoc etiam præstent.

Injectiones quâ formâ parandæ, & per Syringam immittendæ.

VII. Quoniam verò immittenda in Vesicam Urinariam Medicamenta fluida requiruntur & liquida, *Injectionum* illa nomine veniunt, solentque *per Syringam* in ipsam infundi, & ex talibus parari, quæ memoratis satisfaciant Indicationibus omnibus & singulis.

Ex quibus parentur.

VIII. Parantur in hunc finem *Decocta ex Plantis Aromaticis* aut in *Aquâ*, aut in *Vino*, aut in *Hydromelite* decoctis; quibus pro Indicatione diversâ tunc adduntur alia, inter quæ omnibus forsan meritò præfero *Sulphuris Balsamum*, non quidem cum expressis oleis paratum, cùm sit tunc minùs efficax; sed cum *Oleis stillatitiis, Terebinthinæ*, tum vulgaris, tum imprimis *Venetæ*, alteriusve excellentioris, *Anisi, Succini, Juniperi*, aliisque confecti, cùm sit tunc majoris efficaciæ, ac longè plus præstet in Affectibus quibusvis curandis.

Balsami Sulfuris tum simplicis tum Compositi Vires.

IX. Inservit namque hic *Sulphuris Balsamus* & *Ulceribus mundandis*, & *Puri abstergendo*, & *Cicatrici promovendæ*; quæ omnia desiderantur in Ulcerum Curatione.

X. Potest quoque illis injectionibus addi *Balsamus Peruvianus*, & *Oleum de Copaïvâ*, sed non accedunt ad Balsami Sulphuris efficaciam, utilitatemque multiplicem.

Balsami Peruviani, & Olei de Copaïvâ Vires.

XI. Posset forsan *Vesicæ* quoque *Calculus* per injectum in eam Liquorem paulatim solvi, ac educi: si nempe *decocto Graminis* adderetur tantùm *Spiritûs Nitri* vulgaris, vel etiam dulcis facti, quantum requiritur ad Calculum sensim dissolvendum absque Vesicæ læsione: quod observari potest ex Spiritu laudato minimâ quantitate priùs, hinc aliquantò majore addito, sensimque tamdiu ipsâ auctâ, donec acrior facta injectio plus ejus ferre non possit. Satius enim est minus Spiritûs addi, & lentiùs curationem absolvere, quàm acriori injectione ipsam præcipitare, atque magis impedire, quàm promovere.

Vesicæ calculum solvi Decocto Graminis, & Spiritu Nitri mistis; & quomodo.

XII. Quamvis autem hactenus non licuit mihi tali ratione ac viâ tentare Calculi dissolutionem ac eductionem, non dubito tamen, quin ea sit futura omnium facillima, tutissima & certissima, quandiu non est ulcerata vesica; tunc enim non satis tutò, ac commodè usurpantur *Acida*, quippe quæ *ulcus augent*, atque sic plus forsan nocerent, quàm prodessent miseris.

Solutionem Calculi hanc esse tutissimam.

Acida Ulcus augere.

XIII. In usum *nondum revocavi hanc methodum*, quam nunc laudo, quoniam reperi non semel contradicentes aut Medicos, aut Chirurgos, quibus rarò placent, quæ in suis Autoribus non legerunt, aut à suis Præceptoribus non didicerunt, imprimis quando urit eos Invidia. Adde quòd rescindam sensim praxin, nec promiscuè omnes ampliùs accedam: hæc autem tentari debent *in plebeis, & robustioribus*, quò circumstantiæ plures in tali curâ observandæ paulatim & sine calumniâ notentur, ut inserviant posteà delicatioribus & in lautiore fortunâ constitutis. In usum autem talia revocabunt *commodissimè*, qui *soli degunt* in aliquo loco, faciuntque praxin liberiorem, quàm qui inter plures subjecti sunt Calumniis.

Hanc Curandi calculum Methodum cur nondum instituerit Autor.

In quibus institui debeat.

Et qui eam instituere commodissimè poterunt.

CAPUT XVII.

De Evacuantibus Menstrua vel Lochia in Utero Suppressa, & Humores alios ibidem hærentes, per utrumque ipsius Collum.

Menstrua & Lochia in Utero Subsistentia quomodo, & per quas vias evacuanda.

I. QUoties in Utero subsistunt *Menstrua vel Lochia*, toties illa comodissimè *per ipsius Collum* tam Internum, quàm Externum *Evacuari solent*, & quidem partim per *Remedia Externa*, partim per *Interna*.

Remedium Externum Venæ sectio si adsit Plethora.

II. Inter *remedia externa* fit meritò hîc mentio *Venæ sectionis* in Pede instituendæ, cùm non rarò, & imprimis quando Phlethora urget; ideóque segniùs movetur, atque ad sui affluxum naturalem præparatur Sanguis; observata sunt Menstrua & Lochia ejus causâ subsistentia hujus ope mota, & ad fluxum naturalem deducta.

Si verò subsistant propter Obstructionem, noxiam esse Venæ sectionem, nisi concurrat Plethora.

III. Sed quoties utraque subsistunt *propter Obstructionem* in Uteri Vasis, Vasorumve Orificiis existentem, toties, *nisi concurrat Plethora*, plus *detrimenti*, quàm emolumenti attulit Fœminis *Venæ sectio*: quippe quæ minuendo Sanguinem laudabilem, copiâ non excedentem, Mulieres tantùm debilitat, neutiquam desideratum fluxum alterutrum restituit.

Et opus esse Obstructionem tollentibus.

IV. Tunc autem opus est *medicamentis* tam internis, quàm externis, quæ *noxam*, si quæ ab externo frigore Aëris, Aquæ, Nivis, Pavimentive Utero fuit introducta, *tollant* ac emendent; hinc & *Pituitam* coagulatam & obstruentem *incidant*, *attenuent*, fluidamque præstent, quin & *moveant*, *emoveantque*, sicque Subsistenti Sanguini denuò viam parent ad exitum, ipsumque ad effluxum cogant, urgeantque.

Huic inservientia Externa quæ, & quomodo applicanda, & quî operentur.

V. Inter *externa* medicamenta laudantur meritò *Balnea*, *Fomenta*, *Suffitus*, & quæ huc revocari possunt, à quibus vel assurgentes *Halitus*, *Vapores*, *Fumi*, vel *penetrans Liquor* Pituitam, aliosve Humores glutinosos in Uteri orificiis & vasis hærentes, atque Obstructionem facientes *incidant* & attenuent, adeóque fluxiles faciant & aptos, ut Sanguini tunc aut posteà exitum quærenti cedant, vel cum eodem effluant.

Balnea quomodo usurpanda, & quomodo agant.

VI. *Balnea* certè, quibus tunc *supra umbilicum* saltem insidere solent Mulieres, sese humiditate suâ insinuant in Collum Uteri externum, mox & Internum, atque *Humorem* qualemcunque Glutinosum tam frequenter in Colli Interni cavitate subsistentem *solvunt* ac dissolvunt, mox illo inde remoto ad interiora penetrant, & ibidem *Orificiis Uteri adhærentem*, inhærentemque Humorem similiter Glutinosum incidunt & dissolvunt, sicque ad effluxum aptum reddunt.

VII. Usurpantur autem *Balnea calentia*, quò sic & faciliùs, & citiùs, & efficaciùs exoptatum effectum producant.

In Balneis considerandus liquor; & quod liquori incoquitur.

VIII. In *Balneorum* autem præparatione considerantur duo: *Liquor*, ex quo parantur, & variæ *Plantarum Partes*, aliaque quæ incoqui solent Liquori delecto ad Balnei confectionem: quò sic utroque nomine fiant præstantiora.

Qualis liquor assumendus.

IX. Quoad *Liquorem Balnei*, *Aqua* potest commodè usurpari; quin usûs tempore *Vini Generosi*, & præsertim *Albi*, non item rubri, aliquid addi; ut & *Vini Spiritus*, & *Sal Volatile*, quamvis hoc non tam Liquorem tunc augeat, quàm cæterorum simul decoctorum vim promoveat & intendat.

Quænam Plantæ in eo decoquendæ.

X. Quoad *Decoquenda* in Balnei præparatione, Inter *Plantas*, earumque Partes, laudo & commendo quasvis *Aromaticas*, hoc est, *Odoratas & Sapore acri & grato præditas*, sed maximè *Hystericas* dictas, hoc est, Fœminis præcipuè convenire observatas in movendis mensibus.

Hystericæ Radices.

XI. Talia sunt *Radices* Ireos, Acori, Asari, Aristolochiæ, Valerianæ, Rubiæ maj. Enulæ Campanæ; Cyclaminis, Spicæ nardi, Gentianæ, &c. Quibus accenseri debent Allia, Cæpæ, Porri.

Folia.

XII. *Folia* Sabinæ, Rutæ, Artemisiæ, Pulegii, Levistici, Calamenti, Majoranæ, Matricariæ, Abrotani, Absinthii, Nepetæ, Origani, Satureiæ, Lauri, Mercurialis, &c.

Flores.

XIII. *Flores* Lavendulæ, Chamæmeli, Sambuci, Anethi, Cheri, Leucoii, Meliloti, Spicæ Nardi, Schœnanthi, &c.

Baccæ.

XIV. *Baccæ* Lauri, Juniperi, Ciceres rubri, &c.

Semina.

XV. *Semina* Nigellæ, Nasturtii, Apii, Levistici, Carvi, Sileris Montani, &c.

Thermas siccantes impedire Mensium fluxum.

XVI. Postquam verò observatæ sunt *Thermæ siccantes* non semper promovere, quin sæpè ampliùs *impedire Mensium fluxum*, meritò ad Humorem Glutinosum non tantùm incidendum, ac per Aromatica nimis eum sæpè exsiccantia

cantia ideóque inspissantia commodè attenuandum; verùm simul *emolliendum*, convenient hîc simul decoctæ Radices Liliorum, Semina Lini, Fœnugræci, &c. Sic enim Humores glutinosi partim attenuati, partim emolliti faciliùs Fluidi redduntur, quin ad fluxum, effluxumque deducuntur, sicque subsistenti Sanguini ordinaria via libera restituitur & aperta.

Emollientia Hystericis addenda.

XVII. Talibus Balneis calentibus utuntur fœminæ, ipsisque insident, atque *ultra medium ventrem saltem immerguntur*.

Quomodò adhibenda Balnea.

XVIII. Bonum autem est, *non nimis calere* Balnea, ne Sudor multus promoveatur, cum quo exhaustis partibus Sanguinis magis Serosis Humores Glutinosi redderentur glutinosiores.

Non nimis debere calere.

XIX. *Nec diu continuandum* est in Balneorum usu propter easdem rationes: nisi enim eorum ope brevi solvatur obstructio, vix ipsorum continuatione idem obtinebitur beneficium.

Nec diu in eorum usu continuandum.

XX. *Fotus* ex iisdem parantur, ex quibus Balnea, sed minori quantitate, applicanturque Pudendis, & quidem aptissimè cum *Spongiis, Pannisve Laneis*, non item Lineis. Panni namque Lanei æquè, ac Spongiæ imbibunt plus liquoris, quàm linei, nec permittunt illum tam facilè effluere aut diffluere; quin prætereà diutiùs servant in se liquoris calorem, sine quo plus nocebit, quàm proderit Fotus.

Fotus ex quibus parentur. Quomodò applicentur.

XXI. Fotui affinis est *Vapor* ex calefacto Decocto *assurgens*, atque in Sellâ patente Pudendis exceptus, sicque ad interiora penetrans.

Vapor quî agat.

XXII. Huc revocant aliqui ex modò laudatis Decoctis parata & injecta *Enemata*, quæ per Intestini recti, & Coli vicinioris tunicas penetrantia usque ad Uterum, ipsius obstructionem reserant, & sic quoque Mensium vel Lochiorum fluxum si non moveant, promoveant saltem.

Enemata etiam hîc conducunt.

XXIII. Huc referri debent *Fumi* & *Halitus* itidem Muliebribus excepti, atque similiter Pituitam obstruentem solventes, ac educentes; succedentibus faciliùs menstruis vel lochiis.

Ut & Fumi ac Halitus.

XXIV. Ad *Fumum* parandum conveniunt *Ligna* Sabinæ bacciferæ, ac Juniperi, Coryli, Aloës, Lauri, & similia, & ipsorum *Baccæ*, ut & Spica Nardi, Schænanthum, Cassia Lignea, Garyophylli, Galbanum, Bdellium, Opopanax, Sagapenum, Thus, Benzoinum, Storax, *Ungulæ* Asinorum, Equorum, & similia plura.

Ad Fumum parandum convenire Ligna. Baccas. Gummi. Ungulas.

XXV. Horum plura vel pauciora per se aut in trochiscos redacta prunis insperguntur, fumusque assurgens in Sellâ perforatâ & undique clausâ excipitur per pudenda.

Quomodò usurpentur.

XXVI. *Halitus* commodè parari potest ex *Sale tartari*, aliove fixo & *Sale armoniaco*, qui cùm sit penetrantissimus, plurimum hîc præstabit, & multis aliis meritò præferetur.

Halitus ex quibus paretur.

XXVII. Sic vulgò laudant *Oleum Spicæ ac Zibetham* pudendis apposita, vel illita, quorum expiratione subtili, potentique docent itidem efficaciter moveri menstrua.

Linimenta etiam quæ huc faciunt.

XXVIII. Solet etiam *Oleis*, *vel Unguentis Pubis, pectinisque*, quin & *Lumborum regio illini*, sed & ipsis *Emplastra* applicari, quæ ex similibus modò laudatis parari solent: adeò ut quæcunque primarii Practici observarunt conducere movendis mensibus fuerint omnia *Aromatica*, licet his aut illis peculiaribus medicamentis fuerint magis addicti, nec ad generalem ipsorum classem satis attenderint, quod tamen fuisset bonum.

Ut & Emplastra. Non nisi Aromatica Menses movere.

XXIX. Utique in curandis ægris non utimur medicamentis generalibus, sed determinatis, hâc vel illâ plantâ: Bonum tamen est, ex variis medicamentis, quorum vires laudabiles ostendit successus fœlix, accuratiùs observatis determinare, in quo consistat ipsorum vis & efficacia, quò defectu hujus vel illius jam experti substituere possimus alia, quæ simili sunt præditâ qualitate sensili, ex quâ probabiliter conjiciamus pollere quoque ipsa simili efficacia.

In Curatione usurpari Medicamenta determinata. In quo consistat Medicamenti Vis, observandum & quare.

XXX. Quodque monui & inculcavi sæpiùs, quoniam continuum habet in faciendâ praxi usum, licet decies ac sæpiùs repetatur, meritò deberet idcircò placere, hâc occasione iterum inculcabo: *Pleraque tum Medicamenta, tum Alimenta, quæ usurpamus* quoniam ferè Ore assumimus omnia, *Sapore* imprimis suo & *Odore* nos afficiunt vario, imò illis nobis præsertim *distinguuntur*, non item ullis aliis Qualitatibus Sensilibus: meritò proinde *secundùm ipsorum Sapores ac Odores varios & considerantur, & in certas classes rediguntur*; quò sic faciliùs, & fœliciùs aliæ in aliorum deficientium locum tutò queant substitui.

Medicamentorum Sapores & Odores considerandi, & ea secundùm ipsos in classes redigenda.

XXXI. Quamvis autem plures occurrant *Sapores* in rebus, possunt tamen plerique commodè ad *duos* revocari ordines & classes, *Acidorum*, & *Salso-acrium*; quemadmodum *Odores* omnes referuntur ad *Suaveolentes, ac Fœtentes*.

Omnes Sapores & Odores ad duos referri.

XXXII. Ad *Saporem Acidum* referendus *Austerus & Acerbus*.

Ad Saporem Acidum pertinere Austerum & Acerbum.

XXXIII. Ad *Salso-Acrem* Saporem reducendus non tantum *Acris-aromaticus*, sed etiam *Amarus*, & *Lixivus*.

Ad Salso-Acrem, verò Acrem-Aromaticum, & Amarum ac Lixivum.

XXXIV.

Medium inter hos esse Salso-Muriaticum. XXXIV. His quasi *medius*, vel potiùs ex utroque exurgens est *Salso-Muriaticus*.

Ut & Dulcem inter Acidum & Salso-Aromaticum. XXXV. Qui *Dulcis* observatur *Sapor* in Saccharo, Uvis passis, Melle, Ficubus, & similibus, itidem *medius* est, atque aliquando magis ad *Acidum*, aliquando magis ad *Salso-aromaticum* vergens.

Dulcedinem in varios alios Sapores degenerare. XXXVI. Sic Sacchari, & Uvarum passarum *Dulcedo* faciliùs *degenerat in Acidum*. Mellis autem & Ficuum in *Salso-aromaticum*; quamvis & possit contingere Contrarium, ut Mel in *Acidum* mutetur, & Saccharum in *Amarum* Saporem; quamvis id eveniat rariùs & difficiliùs.

Optandum, ut quis de Saporum Naturâ accuratè tractaret. XXXVII. Bonum foret aliquem in hisce mutationibus omnibus expertum ac peritum nobis conscribere atque publico exhibere de *illis omnibus accuratum Tractatum*, futurum haud dubiè in Medicinâ, ut & Naturali scientiâ utilem. Sed hæc & similia plura referimus inter desiderata, quæ rarò contingunt, postquam plerique nimiùm festinantes, nec satis temporis experimentis sufficientibus faciendis concedentes, *malunt videri, quàm esse aut fieri docti*; properantque nimis non tam in scribendis, quàm in exscribendis, censendisve aliorum libris: quem *malum* plerorumque *morem* sicut mutare non possumus, sic eundem, utpote Reip. noxium, *carpere licet*. (Plerosque malle videri quàm esse doctos. Et magis exscribere, quàm scribere libros. Quare eorum malum morem carpere liceat.)

XXXVIII. Sed redeamus in viam, & pergamus Medicamenta Externa, quibus Mensium præsertim Fluxus & Effluxus excitari ac promoveri potest ac solet, enarrare.

Pessaria & Nascalia quibus applicentur & ex quibus parentur. XXXIX. Laudantur in hunc finem tanquam extrema, *Pessaria*, quæ fœminis *Viros passis*, intrudi, & *Nascalia*, quæ *Virginibus* admoveri solent, atque ex *Acrioribus* parantur.

Raphani Vires, & Usus. XL. Solus *Raphanus* in pessi formam sectus in Uteri Cervicem externam intrudi solet, atque acrimoniâ suâ, & halitibus assurgentibus Menses ciere.

Sacculorum Usus & quibus impleantur. XLI. Plantarum quoque Partes molliores, Folia, contunduntur, *Sacculo oblongo* induntur, sicque in sinum muliebrem immittuntur ad idem efficiendum. Laudantur autem in eum finem *Mercurialis*, *Scordium*, *Alliaria*, *Asarum*, *Gentiana*, *Nigella*, *Sabina* & similia plura.

Plantarum succi & pulveres in pastam, ac dehinc in Pessaria & Nascalia redacti. XLII. Quin nonnumquam Earundem *Plantarum Succi*, ac *Pulveres*, aliaque similia in *pastam rediguntur* & in *Pessaria vel Nascalia* formantur, quæ Pudendis blandè intrusa & ibidem aliquandiu retenta Menses movere possunt, solutâ nempe Pituitâ, eâdemque eductâ, quæ Menstruis viam præcludebat.

Obstructione remotâ Venam posse secari, si adsit Plethora, aut segniùs Sanguis moveatur. XLIII. Ubi his modis sublata sunt impedimenta, nil obstat, mediocrem institui *in Talo Sanguinis eductionem*, imprimis quando aliqua urget simul *Plethora*, *aut segnius movetur* in Corpore *Sanguis*, quod ex Parvo Debilique Cognoscitur Pulsu.

Aut Cucurbitulas applicari. XLIV. Quin Venæ-Sectionis loco subinde utiliter Femoris parti internæ admoventur *Cucurbitulæ sine*, & quandoque *cum Scarificatione*: sic enim motus conciliatur Sanguini deorsùm, ergo etiam ad Uterum potentior, unde facilè tunc viis patentibus Effluxus obtinetur desideratus.

XLV. Atque hæc præcipua sunt *Remedia*, quibus externè solemus uti ad Mensium præsertim fluxum excitandum, proximum est, ut *interna* quoque paucis explicemus.

Qualia sint Remedia externa. 1°. Humores Glutinosos incidentia. 2°. Sanguinem quiescentem agitantia. XLVI. Quivis autem ex supradictis facilè assequetur, qualia in hunc finem desiderentur Remedia, scilicet talia, quæ 1°. *Humores Glutinosos* & Orificia Vasorum obducentes, aut obturantes Incidant & fluidos reddant: quæ 2°. *Sanguinem quiescentem*, atque morâ vel ad coagulationem inclinant, vel ad corruptionem vergunt, *iterum agitent*, commoveant, & à coagulatione, aut corruptione aut imminente, aut inchoatâ liberent.

Hæc Præstare Aromatica, & Salia Volatilia. XLVII. Hæc omnia *Sola* præstare possunt *Aromatica* toties à me laudata, explicataque, ut & *Salia Volatilia*.

Acida conducere Obstructionibus tollendis, & Sanguini coagulando atque hîc minimè Usurpanda. XLVIII. Licet enim *Acida* vim habeant Incidendi, Solvendique Humores Pituitosos & Glutinosos, & hactenus videantur conducere *Obstructioni tollendæ*; quoniam tamen simul *Sanguinem Coagulare* solent, *minimè sunt hîc usurpanda*.

Aromatica, ac Salia Volatilia & Obstructionem tollere, & Sanguinis Coagulationem impedire, & ejus effluxum promovere. XLIX. *Aromatica* verò, & præ aliis omnibus *Salia Volatilia* utrique satisfaciunt Indicationi, quatenus & *Glutinosos Humores*, *Solvunt*, Inciduntque; & *Sanguinis Coagulationem*, ipsamque insequentem *Corruptionem impediunt*, emendantque: quin imò Humorum quorumvis in Corpore *Motum* præ aliis omnibus *promovent*.

Hoc probare Medicamenta Specifica. L. Si *Medicamenta* vulgò à Practicis laudata, & *Specifica* dicta consideremus, agnoscemus facilè, omnia, quæ modò dixi, esse ipsam veritatem, idem confirmante experientiâ.

Salium Volatilium Vires in hoc affectu. LI. Possum autem testari, à quo mihi notiora fuere *Salia Volatilia*, ipsorumque vim egregiam sum expertus in praxi, me longè faciliùs, citiùs, & fœliciùs subsistentia, vel *suppressa menstrua* illorum ope *movisse* aut promovisse, quàm priùs ullis aliis vulgò celebratis Remediis tum externis, tum internis.

Eorum laus. LII. Ita indies majores atque laudabiliores

Salium

Salium Volatilium in curandis ægris effectus excogitabam & observabam, etiam supra meam expectationem.

LIII. Unde dubitabam & hærebam subinde solicitus, an illis adscribi possent tam multi & tam varii effectus, donec hâc occasione diligentiùs non tantùm operationes ipsorum in ægris, sed etiam ipsorum subjecta & materiam expendens mirari desierim energiam ipsorum stupendam.

LIV. Sed adhuc mirari desii Chymicos subtiliores majora & majoris momenti remedia ex ipsis quæsivisse, ac forsan invenisse; quod non est hujus loci.

Ex quibus possint parari.

LV. Præter hæc *Salia Volatilia* & quidem qualiacunque ex omnibus Animalium Partibus parabilia (licet cuncta non sint æquè potentia, efficaciaque) laudo inter Alterantia omnia Aromatica, quorum pleraque in superioribus proposuimus ad Balneorum confectionem. Libet tamen primaria hîc quoque enumerare vulgò usurpari solita; quò unicuique constet, quàm syncerè & candidè agamus.

Aromaticorum Hystericorum Catalogus.

Radices.

LVI. Laudantur ergo *Radices* Asari, Fumariæ bulbosæ, Dictamni albi, Ireos, Rubiæ, Cyclaminis, Chelidoniæ, Schœnanthi, Spicæ, Aristolochiæ, Gentianæ.

Folia.

LVII. *Folia* Sabinæ, Pulegii, Artemisiæ, Rutæ, Melissæ, Marrubii, Calamenti, Mentastri, Nepetæ.

Flores.

LVIII. *Flores* Cheiri, Croci, Rorismarini, Genistæ.

Semina.

LIX. *Semina* Nigellæ, Petroselini, Paludapii, Lupinorum, Apii, Fœniculi, Levistici.

Baccæ.

LX. *Baccæ* Lauri.

Aromata.

LXI. Inter *Aromata*, Cinnamomum, Macis, Cassia Lignea, Xyloaloë.

Gummi.

LXII. Inter *Gummata* Myrrha, ejusque trochisci, Castoreum, Galbanum, Sagapenum, Succinum, Borax, Gummi Lacca, Asa fœtida, &c.

Metalla. Chalybis Vis.

LXIII. Inter *Metalla* Chalybis Limatura similiter laudatur, ac penè pro extremo habetur remedio, quamvis nullo modo cum Salibus Volatilibus conferendo, & imprimis cum meo *Oleoso*, quod cæteris omnibus hactenus à me usurpatis reperi efficaciùs & huic rei aptissimum.

Vires Salis Volatilis Oleosi Auctoris.

Negligentia Medicorum in excogitandis Remediis

LXIV. Utique, quoties animo repeto plurima medicamenta, eaque valdè nonnunquam ingrata, quibus longo tempore cruciantur, exercenturque, & quidem sine successu misellæ fœminæ, miror ita negligentes fuisse in *excogitandis*, præparandisque *medicamentis* tum *efficacibus*, tum faciliùs usurpandis Medicos; cùm non desint ex vulgò notis, quæ multùm præstent, quamvis necesse habeam iterum repetere non esse ipsa *cum Salibus Volatilibus conferenda*, ipsis nempè longè inferiora.

huic Affectui efficaciter curando inservientibus.

Nulla Remedia Salibus Volatilibus esse conferenda.

Præter Medicamenta incidentia Usurpanda etiam evacuantia.

LXV. Præter Alterantia Humoresque Glutinosos præsertim Attenuantia & *Incidentia*, usurpari quoque debent non rarò *Medicamenta* eosdem Humores jam præparatos, emendatosque *Evacuantia*, sive copiâ excedente simul peccent, sive in totum, aut nisi seriùs & cum insigni Ægrorum incommodo, emendari nequeant.

& quidem Phlegmagoga.

LXVI. Sunt autem illa *Phlegmagoga* Humores puta Tenaces ac Glutinosos Educentia, quæ in superioribus laudavimus.

Acidos & Austeros etiam aliquando adesse humores.

Qui unde oriantur.

LXVII. Quoties autem non tantùm Humores Glutinosi, Obstructiones parientes, in corpore abundant, verùm *Acidi* quoque, & *Austeri*, quod tum ex multo Malorum Citriorum, aliorumve fructuum acidorum, Aceti, Vini Rhenani, & similium abusu, tum ex Animi mœrore, ac terrore, tum ex Aëris asperi frigore & similibus evenire solet; toties iidem ex parte Corrigendi sunt, temperandique ac Concentrandi, mox per *Hydragoga* superiùs memorata Evacuandi.

Corrigendi & Hydragogis evacuandi.

Istos Humores optimè corrigi Salibus Volatilibus.

Ea esse Polichresta.

LXVIII. Quæ *Humores Acidos & Austeros temperent*, obtundant, Diluant, Concentrentque, sæpiùs proposita sunt & à me laudata Medicamenta, inter quæ iterum primas tenent *Salia Volatilia*, si quæ alia, *verè Polychresta* & in medicinâ faciendâ usûs infiniti.

Medicamenta interna quâ formâ exhibenda.

LXIX. Hæc autem omnia *Medicamenta Interna* tum Alterantia, tum Evacuantia multiplici possunt exhiberi *formâ*, & humidâ, & siccâ, & Pulverum, & Conditorum sive Electuariorum, & Pilularum, & Tabellarum seu Trochiscorum, & Potionum, & Apozematum, & Vinorum Medicatorum, & quâcunque aliâ formâ.

Quæ non erit difficilis etiam Juniori Medico adornare.

LXX. Neque *difficile* fuerit *Medico* etiam *juniori formam* unicuique Ægro acceptiorem seligere, atque formulam convenientem *adornare*, qui aliquando Practicis Exercitationibus apud ægros interfuerit; & vel Praxin meam diligenter observarit, ne plures alios egregios Practicos recenseam.

CAPUT XVIII.

De Evacuantibus Humores è Pulmonibus per Asperam Arteriam & Os.

Pro variis humoribus, qui è Pulmonibus per Asperam Arteriam & Os expelluntur, varia Medicamenta usurpanda.

I. CUm *varii Humores ex Pulmonibus per asperam Arteriam & Os expelli* soleant, utique *diversi* quoque *generis medicamenta* in eum finem sunt præscribenda & usurpanda, quod qui non observant, perperam ægris suis consulunt.

Est autem hæc Evacuatio particularis.

II. Est autem *Particularis* hæc *Evacuatio* eos tantùm Humores, qui in *Pulmonibus* præter naturam reperiuntur, expellens, & quidem *per Os*, ideóque necessariò per *arteriam asperam*, quæ sola cum Oris cavitate communicat.

Et ope Aëris promovetur. Expectoratio dicta.

III. Per eandem viam quoniam continuò Inspiratur, Expiraturque *Aër*, hujus ope promovetur & absolvitur illa Evacuatio, *Expectoratio* dicta.

Cum Tussi efficitur.

IV. Cum Aëre igitur, sed vehementiùs Expirato, id est, *Tussi* efficitur hæc Evacuatio.

Remedia insuper requiri ad Humores aptos reddendos.

V. Ut plurimùm autem non sufficit hæc Tussis ad Humores in Pulmonibus existentes ad Os, sicque extra Corpus expellendos, verùm desiderantur insuper *Remedia Humores* varios ad illam expulsionem aptos reddentia.

Varia in Pectore hærere.

VI. *Humores*, tum & *Calculi*, aliave *Materia coagulata* & indurata distingui debent, quò singulis sua determinentur remedia.

Quinam ibi Humores hæreant.

VII. Humores Expectorandi sunt vel *Sanguis*, vel *Pus*, *Saniesve*, vel *Pituita*, eaque Glutinosa, vel Consistentiæ mediocris, vel *Serum*, idque nunc insipidum, vel Dulce, nunc Salsum Muriaticum, nunc Acidum, vel Austerum.

Sanguis quando expectorandus.

VIII. *Sanguis* utiliter ex Pulmonibus per os nunquam excernitur, nisi quando metus est Suffocationis, quando in asperâ subsistit arteriâ coagulatus & grumescens.

& quâ cautelâ.

IX. In hoc casu prudentiâ opus est magnâ, ne *præter Sanguinem* in asperâ arteriâ subsistentem *alius eò feratur*, & cum ipso Vita efferatur.

Coagulatus dissolvendus. Vasa aperta consolidanda. Sanguis aliò avertendus.

X. Danda proinde tunc opera, ut *Sanguis coagulatus quidem dissolvatur*, & ad evacuationem aptus reddatur, sed *Vasa* quoque *aperta & rupta simul consolidentur*, sicque novo Sanguini affluxuro via præcludatur, quin quò fœliciùs hoc contingat, quoties licet, *Sanguis aliò avertendus*, imprimis, quando concurrit Plethora, vel Sola Sanguinis æstuatio & Motus in corpore ac per Vasa impetuosus.

Vena aperienda.

XI. Tunc igitur confestim *Vena* in brachio aut pede *aperienda*, & Sanguis pro suâ vel abundantiâ, vel æstu, vel motu diversis copiâ sufficiente educendus, adeò ut illam missionem possit ferre Ægrotus, nec valdè inde debilitetur.

Medicamentum adhibendum Sanguinem coagulans, & rupta vasa consolidans.

XII. Interim parandum Medicamentum, quod & *coagulatum Sanguinem blandè dissolvat*, & *aperta, ruptave vasa potenter consolidet*: nec obstat diversum hoc, & subcontrarium medicamentum componi ac simul exhiberi.

Sanguinem coagulatum Solventia.

XIII. *Sanguinem Coagulatum blandè Solvunt*, Oculi Cancri, Antimonium Diaphoreticum, sperma Ceti, Mumia, &c.

Vasa quænam consolident.

XIV. *Vasa consolidant potenter* Sanguis draconis, Lapis Hæmatites, variæque Plantarum partes vulgò notæ.

Medicamenta minore quantitate assumenda commodiora esse, quàm quæ majori assumuntur.

XV. Quoniam verò ex Plantarum partibus Decocta & Syrupi præsertim parari, & illa *quantitate majore* assumi solent, non ita commodè in hoc præscribentur, exhibebunturque Casu: ubi *satiùs* est *minori* usurpare medicamenta *mole ac dosi*, quapropter, quas aptiores comperi, commendo præ aliis medicamentorum formis Mixturas, cochleatim nempe usurpandas; cùm præsertim modò laudata medicamenta plurimùm efficacia commodè jungantur Misturis.

Medicamenti ex pluribus partibus compositi singulas pro suis viribus operari.

XVI. Possent igitur in eâdem Misturâ componi Oculi Cancri & Antimonium diaphoreticum, similiaque Sanguini Draconis, Lapidi Hæmatiti, Coraliis & similibus: & quod mireris, proderit tale medicamentum utrique Indicationi, dum *Confusi medicamenti partes diversæ*, ac verè *confusæ* tantùm præstant singulæ, quod ab ipsis desiderabatur.

Unum Medicamentum contrarios effectus producere. Hoc adhibendum in Affectibus complicatis.

XVII. Sic possumus *eodem medicamento*, non tantùm arte composito, sed tali nobis à Naturâ nonnunquam concesso diversos, & aliquando *contrarios effectus producere*: quod imprimis faciendum magni, quando *complicati sunt Affectus diversissimi*, vel aliàs pluribus Satisfaciendum est Indicationibus diversissimis.

Quomodo cautè sit procedendum in Sanguinis expectoratione.

XVIII. Atque sic procedendum est *cautè in Sanguinis expectoratione* subinde promovendâ, & ipsius effusione novâ impediendâ.

Pus & Saniem sponte prodire.

XIX. *Pus*, nisi glutinosius fuerit, & quidem ab admistâ ferè Pituitâ tenaci, *spontè* solet

prodire

prodire Tussi, ut & *Sanies*, nisi hæc fuerit fluidior, quod frequentiùs evenit.

Puri Viscoso quænam Medicamenta applicanda. XX. *Viscosius Pus* ad Expectorationem faciliorem adjuvatur iisdem *remediis*, quibus Pituita Glutinosa, de quibus mox.

Quænam Saniei fluidiori. XXI. *Sanies fluidior* iisdem remediis ad expectorationem facilitandam corrigetur, quibus serum, de quo brevi.

Pituitam minùs Glutinosam sponte expectorari. XXII. *Pituita* ergò *minùs Glutinosa* & consistentiæ mediocris facilè Aëris exspirationem sequitur, ac Tussi excluditur, ut nullâ indigeat sui alteratione.

Glutinosa incidenda. XXIII. *Pituita* verò *Glutinosa* sui eget emendatione ac *Incisione*, quò faciliùs Tussi expelli queat.

Quænam id præstent. XXIV. Inserviunt in hunc finem *omnia Aromatica blandiora*, quò *Salia* refero *Volatilia*; Idem præstare possunt *Acida*, sed itidem *blandiora*.

XXV. De quibus omnibus quoniam sæpiùs egimus pluribus in superioribus, non est, quod illa iterum repetamus.

Modus ea exhibendi, & Usurpandi. XXVI. Præparantur illa modis variis, usurpanturque nunc *Decocti*, nunc *Mixturæ*, nunc *Linctûs*, nunc *tabellarum formâ*. Estque utile, si *aliquandiu serventur in Ore*, quò paulatim ad fauces pergentia bonâ sui parte transeant in asperam arteriam, sicque copiosiùs jungantur Pituitæ Incidendæ. Quicquid autem deglutitur longiore viâ redire potest cum Sanguine ad Pulmones.

Acida Dulcibus Miscenda. XXVII. Quoties *Acida* in hunc finem usurpantur, toties haud pura, sed *Dulcibus & Saccharatis* quantitate parvâ *admista* in usum revocari debent, ne si puriora fuerint ad tussiendum acrimoniâ suâ Pulmones nimiùm irritent, sicque plus noceant quàm prosint.

Serum incrassandum. XXVIII. *Serum* qualicumque tandem Sapore fuerit, in genere omne *incrassari* debet, quò faciliùs expectoretur; eludit namque aliàs expirati aëris vim, nec patitur se nisi segniùs ac repetitâ tussis vi expelli.

Serum incrassantia. XXIX. *Incrassant Serum* Gummi Tragacanthum, Arabicum, Radix Althææ, Symphyti, &c. Ex quibus saccharo exceptis *Trochisci* parari possunt; qui ore diutiùs contenti & paulatim salivâ dissoluti sensim ad asperam tendunt arteriam, & in eâ fluidius Serum inspissant, & aptum reddunt quò aëris ope possit faciliùs expelli.

Acrius serum temperandum. XXX. Ubi autem *acrius est Serum*, hactenus quoque aliqua sunt usurpanda, quæ ipsum *Temperant*, quoniam acrimoniâ suâ non tantùm ad sæpiùs Tussiendum vellicat & fatigat Pulmones, ast insuper abradit Asperæ arteriæ tunicam, sensim *ulcus excitat* in Pulmonibus, unde ortum habet suum frequentissimè *Phthisis*. Causa Phthiseos.

XXXI. *Acrimonia* ejus *frequentissima est Salsa Muriatica*, sicut *rarior* multùm *Acida*. Molestiam singularem producere solet ipsius *Austeritas*. Seri diversæ Acrimoniæ.

XXXII. *Salsam Muriaticam seri Acrimoniam Temperant*, Obtunduntque ex parte modò laudata *Incrassantia*, vi suâ emplasticâ lenientia istam acrimoniam; quod efficaciùs præstant si jungantur illis *Opiata*; sicut id testantur vulgò notæ *Pilulæ de Cynoglossâ & Styrace* dictæ, in hunc finem longè aptissimæ; quin adhuc aptiores, si addito Saccharo in tabellas formentur, aut trochiscos, detineanturque in Ore; sic enim pars earum longè major vadit ad asperam Pulmonum arteriam, quàm si redactæ in pilulas devorentur, quamvis & sic quoque plurimùm præstare observentur, licet non statim cuivis cavillatori, & sciolo incidat vel placeat via, per quam transferatur ad pulmones vis medicamenti. Salsam Muriaticam Acrimoniam quænam temperent. Pilularum de Cynoglossa & Styrace Vires.

XXXIII. Mirum certè videtur, & Medico indignum, respuere aut criminari medicamenta, quorum operandi ratio, & alia eò spectantia, non sunt mox cuivis perspecta.

XXXIV. *Culpari* certè non debet, qui quorumvis *medicamentorum* operandi modum, & *vias*, per quas ad locum affectum ferantur, scrutatur licet illa non semper assequatur: sed culpa non vacat qui quoties vel modus agendi, vel via medicamentis quovis transferundis vera nondum innotuit, non tantùm *recusat uti* talibus medicamentis, sed insuper *carpit* eos, qui secundùm experientiam certam & manifestam *iis utuntur fœliciter*. Qui vias Medicamentorum nesciunt non esse culpandos: sed qui iis uti recusant, & alios iis fœliciter utentes carpunt.

XXXV. *Humores* igitur *Serosos* atque *Salsos* utiliter corrigere, ac *temperare Opiata*, & cum Opio parata medicamenta tum Veterum, tum Recentiorum, Experientiæ magis quàm Cavillationibus addictorum, docet Observatio, millies confirmata in nostris ægris in publico Nosocomio decumbentibus; adeò ut quivis volens possit hoc indies absque ullâ solicitudine addiscere. Humores Serosos & Salsos temperari Opiatis.

XXXVI. Utique quoties Medicinæ Studiosus in Laudatorum Auctorum lectione assiduus observat, quod passim evenire solet, *Dissidium* non tantùm *circa* quorumvis *Affectuum Causas*, sed insuper *circa Medicamenta* in Curatione usurpanda; non mirum si solicitus inde fiat, nescius cui ex dissidentibus accedere debeat; cùm sæpiùs eveniat quosdam sine verborum apparatu laudare illa, quæ observarunt in ægris suis utilia; dum alii argumentorum hinc inde Dissidium esse inter Auctores tum circa Affectus tum circa Medicamenta. Unde dubii hærent Tyrones cui assentiantur.

inde labore magno sæpè conquisitorum numero atque plausibilitate confutare student, quod ex præjudicio experiri noluerunt, sicque Tyrones dubios ac solicitos reddunt.

Prudentiores judicium suspendere debent, donec fuerint experti.

XXXVII. Inter quos qui *Prudens* fuerit; quemadmodum neutri dissentientium parti facilè assensum præbebit, verùm tantisper *Judicium suum suspendet*, donec ad praxin accedens circumspectè possit *experiri*, quisnam verè judicaverit, vel falsò.

Bonum esse, Tyrones ad Ægros accedere, dum in Academiis studiis incumbunt.

XXXVIII. Verùm enim verò, quoniam plures anni requiruntur plerumque, antequam cuivis Affectus Controversi occurrant Curandi, molestum est tot annis anxium manere veritatis avidum Animum, *bonum* est posse, dum Studiis adhuc in Academiis incumbunt *Tyrones*, *videre Ægros*, sicut hic evenit, atque observare, quibus medicamentis curentur singuli, quin imò posse dubia sua proponere, ac non raro ipsâ experientiâ in Ægris factâ eadem sublata videre.

Veritate unâ detectâ plures posse detegi.

XXXIX. Unde longè citiùs possunt singuli ad plura pergere majora. Sicut enim uno absurdo dato vel assumpto multa solent sequi absurda; ita non rarò *Veritate unâ detectâ & determinatâ plures possunt deduci* Veritates, & lumen accendi aliis eodem fundamento inveniendis.

Nil utile ægris, nisi quod tale experientia probaverit.

Tyrones non debere credere iis, qui sine experientiâ quid docent.

XL. Quemadmodum autem in Arte Medicâ nil haberi potest bonum *& utile Ægris*, nisi quod *in usum fuit revocatum* & illis utile observatum; ita suspecti esse *Tyronibus* debent, quotquot *sine experientiâ* multa juventuti obtrudunt *credenda*, quippe quæ, bonâ fide accepta licet, non rarò malè cedunt postmodùm Ægris; adde quod falsis dogmatibus sic imbuta mens, inepta fit aliis utilibus ac veris eruendis: unde ubi se falsos seriùs deprehendunt, necesse habent plerique aliis quoque dogmatibus similiter falsis mentem suam liberare; quod quanto sui præjudicio fiat, judicare possunt optimè, qui decepti fuerunt ab Hominibus garrulis, & Oratoribus magis, quàm Philosophis Studiosi in candore suo simplices.

Tyrones in ægrorum curatione præsentes maximè proficere.

XLI. Iterum idcircò repeto non æstimabile bonum consequi Medicinæ *Tyrones*, qui dum adhuc versantur in Academiis, observare possunt modos *curandi ægros* simplicissimos, ex quibus scilicet maximè *proficiunt*, atque omnium certiores fiunt.

Opiatorum & Pilularum de Cynoglossa Vires.

XLII. Laudamus igitur & commendamus secundùm experientiam sæpissimè hîc etiam in Nosocomio Academico confirmatam *Opiata* omnia, & inter illa *Pilulas de Cynoglossâ & Styrace* dictas Humoribus Salso-Muriaticis ad asperam arteriam delatis, & inde rursus expectorandis, quatenus & Acrimoniam ipsorum Salsam temperant, & fluiditatem eorundem nimiam minuunt, adeóque consistentiam convenientem ad expectorationem, atque cum Tussi expulsionem ipsis conferunt: quicquid in contrarium deblaterent multi veriùs nomine tenus, quàm ipso opere Medici.

Quinam sint verè Medici & quinam non sint.

XLIII. Illi namque sunt *verè* tantùm *Medici*, qui per experientiam propriam observarunt, adeóque noverunt, quid præstent Medicamenta, quorum vis quæritur: non item, qui soli lectioni debent, quicquid proponunt; nescii scilicet an decepti fuerint à suis Auctoribus, nec ne; an verum proinde proferant, an falsum.

Humores Salsos temperantia Medicamenta quare magnificienda.

XLIV. Talia Medicamenta *Humoribus Salsis Corrigendis*, *Temperandis* ac Emendandis Convenientia meritò *magni fiunt*, ac fieri debent à Medicis Junioribus, quoniam non ita multa nota sunt, quæ illud præstent ægris beneficium. Unde magis mirum culpari eadem ab imperitis, utut in Librorum lectione non rarò valdè versatis.

Causæ dissensûs Authorum de Medicamentis.

XLV. Sed quærat aliquis, unde fiat, ut tantus de tam multis *Medicamentis* occurrat *inter Authores Dissensus*. Quantum Ego hariolari valeo, duas istius Dissidii videor mihi eruisse *causas*: alteram *infelicem successum propter* imprudenter adhibita vel *usurpata* nonnunquam Remedia etiam optima; Multi namque satis temerè nimiâ quantitate exhibent suis ægris Medicamenta, quæ minore usurpata forent ipsis utilia; sicut majore nocentia. Adde quòd Ægri non rarò sentientes aliquod ab assumptis medicamentis levamen, quò citiùs curentur, illa quantitate nimiâ usurpant, & sic non rarò sibi nocent; non vitio medicamenti optimi, sed quantitatis excedentis. In mediocritate siquidem laudabili consistit omne bonum:

1a. Infelix successus propter imprudentem usurpationem.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra, citraque nequit consistere rectum.

Abusus ergò Medicamenti etiam optimi terrorem incussit meticulosis, adeò ut ne quidem ausi sint uti rebus optimis, quibus abusi fuerant alii.

2a. Nasutuli & Cavillatores.

XLVI. Alteram Dissidii Causam tribuo *Hominibus nasutulis*, & nodum in scirpo quærentibus, atque in *contradictione viventibus*, *Cavillatoribus* puta, & nunquam veritatem, adeóque unionem optantibus, sed alienorum dictorum vellicatione, morsione, arrosione lætantibus; atque nil construentibus, sed quævis destruentibus; & idcircò ratiunculas undecun-

que

que quæsitas, petitasve in medium proferentibus; quibus aliorum dicta evertant.

Hi quid agant.

XLVII. Hi cùm ferè otiosi sint & maleferiati Homines, raró aliquid boni vel magni præstantes, in conquirendis argutiis, & sophismatibus, quibus aliena impetant, & conterant, tempus suum & operam malè collocantes; atque istis nugis Lectorum mentibus tenebras offundentes, adeò ut minùs prudentes, propter rationum allatarum plausibilitatem, aut Styli affectati ornatum, facilè irretiantur & capiantur garrulorum technis, & avertantur à veritatis notitiâ, imprimis postquam Stylo ferè simplici res comprobatas experientiâ soleant cunctis communicare Viri boni, probi & candidi, nullo fuco, nullis Verborum lenociniis utentes, ut aliis sua persuadeant, quippe qui inane nomen, sicut Garruli, non quærunt, verùm aliis tantùm prodesse volunt.

Et quid contra Viri Boni.

XLVIII. Egimus nuper de Humoris Serosi & Salso-Muriatici tum Incrassatione tum Contemperatione ad Ipsius Expectorationem promovendam necessariis: Proximum est, ut nunc similiter agamus de Medicamentis eundem Aciditate puriore peccantem Emendantibus, & ad expectorandum juvantibus.

Quænam humores acidos temperent.

XLIX. Inserviunt autem in hunc finem eadem *Salso-Muriaticum Corrigentia* sed *additis Medicamentis Acidum concentrantibus & infringentibus*; qualia sunt Oculi Cancri, Margaritæ, Coralia, Creta, Terra sigillata quævis, &c.

Quid observandum in eorum usu.

L. Quoniam verò à Sero Acido faciliùs, citiùs, & graviùs rodi solet Aspera Pulmonum Arteria, opus est, ut non tantùm *efficaciora* usurpentur ipsum corrigentia remedia, sed insuper ita eadem parentur & administrentur ut *majore sui parte deferri possint in notatam arteriam asperam.*

LI. *Forma* proinde commodissima erit *Trochiscorum & Tabellarum*, quò diutiùs in ore possint contineri, & abundantiùs ad asperam Pulmonum Arteriam deferri, atque partim in Ore, partim in dictâ Arteriâ Acidum serum imbibere, & concentrare.

Eorum forma commodissima Trochisci & Tabellæ.

LII. Parantur tales Tabellæ ex *Pulvere* laudatorum modò medicamentorum, sed qui *Saccharo, vel Glycyrrhizæ succo*, vel *utroque* aquâ conveniente & gratâ soluto excipiatur, & in Tabellas, Trochiscosve formetur.

Eæ quomodo parentur.

LIII. *Serum Austerum corrigetur* medicamentis ipsum Emendantibus; qualia sunt inter vulgo nota *Castoreum, Asa fœtida, Carabe* sive *Succinum*; inter Chymica omne genus *Salium verè Volatilium*, inter quæ hactenus efficacissimum reperi Spiritum Salis Armoniaci: Oleum succini, macis, &c.

Serum Austerum quibus corrigitur.

LIV. Quoties ingratiora, *Castoreum* & imprimis *Asa fœtida* usurpanda sunt, toties *Pilularum formam* cæteris præfero, ubi devorari possunt ab ægris; aliàs *Castorei Tinctura* cum aliis potest misceri, & cochleatim assumi; cùm ex partibus inferioribus assurgant plerunque Halitus tales serum inficientes.

Ingratiora pilularum forma exhibenda.

Castorei Tinctura.

LV. Conveniunt proinde tum *Remedia*, quæ seri tenuitatem blandè *incrassent*, & ejusdem *austeritatem* simul *emendent* ac superent.

Cum halitus assurgunt quænam conveniant remedia.

LVI. *Salia Volatilia* cuivis *Potui, vel Liquori admisceri* possunt, & assumi, à quibus similiter ubicunque existens Austerum efficaciter corrigi solet & paulatim debellari.

Salia Volatilia quomodo exhibenda.

Caput XIX.

De Evacuantibus Humores è Cerebro per Nares.

Errhina quæ & quotuplicia.

I. INter Evacuantia Particularia memoravimus quoque *Errhina*, quæ *per Nares solent educere Humores* in Cerebro & Superiore Narium parte hærentes, sive id fiat blandè atque *citra sternutationem*, sive *hâc mediante*.

Humores per Nares evacuandi qui, & quotuplices.

II. Humores per Nares elici soliti sunt ferè *Pituitosi glutinosi*, sive fuerint hi *Insipidi*, sive *Acidi*, quemadmodum id præsertim contingit in Lue Venereâ, aliisque Affectibus chronicis & cum magno Capitis dolore copulatis.

In quibus Affectibus occurrant.

Quænam Medicamenta eos humores evacuent.

III. Cùm Humores è Capite, partibusque ad Nares inde tendentibus per Nares eliciendi sint semper Pituitosi & Glutinosi, manifestum est desiderari ad illos faciliùs ad eductionem hanc præparandos *Medicamenta Pituitam Glutinosam Incidentia*, quapropter Laudo meritò *Aromatica* omnia tum *blandiora*, tum, quoties non sufficiunt hæc, *acriora* quoque. Quin hûc revocari possunt ac debent nonnulla *latentem in se aciditatem continentia*; ut & *Salia Volatilia*, quæ omnia fœliciter in hunc finem usurpari posse non semel docuit me Experientia.

IV. Usurpantur Errhina, atque Sternutatoria dicta Medicamenta *tum Formâ siccâ, tum Humidâ.*

Quâ formâ usurpentur.

V. Quæ *Humidâ Formâ* usurpantur, sunt ferè

Quæ formâ humi-

da usurpentur. ferè *Succi ex Plantis viridibus* expressi, aut soli, aut aliquo liquore juncti, Aquâ puta Stillatitiâ, & quandoque Vino, Vinive Spiritu.

Cephalica quænam. VI. Inter hasce Plantas commendantur pleræque *Cephalicæ* dictæ, Betonica, Majorana, Beta, Nigella, Pulegium, Origanum, Ireos radix, &c. Ex quibus recentibus contusis Succus exprimitur, addito subinde Liquore conveniente, imprimis quando sunt illæ minùs succulentæ.

Horum succus cum conveniente Liquore exhibetur.

Vel Solus & quot modis. VII. Idem *Succus* ad guttas aliquot ex Cavâ manu allicitur per nares sursùm, aut Gossipium, vel Spongiola eodem Succo madens naribus intruditur, & sic cum inspirato aëre sursùm ascendens Plantæ Vis aromatica Pituitam viscosam solvendam incidit, attenuat & ad Spontaneum descensum præparat.

Planta recens trita quì exhibeatur. VIII. Potest aliquando manibus tantùm conteri *Plantæ recentis* pars, & sic in nares intrudi; unde idem sequi solet beneficium.

Formâ siccâ ferè sunt Pulveres. IX. *Formâ siccâ* parata Errhina, vel Sternutatoria ferè *Pulveres* sunt ex iisdem tum debilioribus, tum potentioribus parati, atque similiter ad dimidii, vel integri Pisi molem in alterutram, vel utramque narem cum inspirato aëre allecti, an pulsi. Unde similiter Pituita Glutinosa in superiori Narium parte collecta, vel in Cerebri ventriculis, Glandulâve Pituitariâ, vel alibi hærens Solvitur, & concurrente sæpiùs Sternutatione vi expellitur per Nares.

Quâ ratione agant.

Mercurialia etiam esse Errhina. X. Dixi non tantùm Plantarum Aromaticarum partes varias, Radices, Folia, Flores, &c. usurpari ad paranda tum Errhina, tum Sternutatoria, sive Ptarmica; verùm etiam quædam *Acidum in se Spiritum concentratum habentia*, qualia sunt *Mercurius* quovis modo præcipitatus, qui vel solus, vel aliis pulveribus junctus mirabilia sæpe præstat in Humoribus Glutinosis è Cerebro per Nares eliciendis.

Ut & Salia Volatilia. XI. Idem faciunt *Salia Volatilia*, sed *acriora*, tum Sicca, tum Humida Naribus admota, atque in plerisque mox Sternutationem potenter excitantia, Humoresque Pituitosos Glutinosos simul Solventia & per Nares educentia.

Caput XX.

De Evacuantibus per Aures.

I. Inter Evacuationes Particulares notavimus quoque illam, quæ per *Aures* contingere solet, tum sponte, tum etiam Arte.

Sordes Aurium Evacuantur naturaliter. II. *Sordes* secundùm Naturam colligi paulatim in exteriore Aurium cavitate notum, quamvis non æquè notum, unde habeant illæ suum ortum.

III. Illæ ibidem collectæ, sive Humidiores existant & fluidæ, sive magis glutinosæ sive consistentes magis ac penè siccæ, facilè possunt inde elici apto instrumento omnibus noto & familiari.

Præter naturam verò Sanguis, Pus, Sanies, & Serum. IV. Sed præter naturam quoque observatur Humor varius per Aures evacuari, *Sanguis, Pus, Sanies, ac Serum* multiplex, inprimis fœtore multis molestum, vel Acrimoniâ.

V. Præter naturam dico, quia secundùm naturam nil talis hâc viâ evacuari solet aut debet.

Sanguis quando evacuetur. VI. *Sanguis* non rarò post casum, ictumve Capitis per Aures effunditur.

Quando Pus. VII. *Pus* non tantùm notato succedit Casui, vel Ictui, sed ob quamvis aliam causam producto in Capitis interioribus Apostemati.

Quando Sanies. VIII. *Sanies* Succedit ferè diutiùs retento alicubi Puri, adeóque novam corruptionem Subeunti; unde tum ratione Sanguinis varii, purioris, vel impurioris in pus mutati, tum ratione corruptionis brevioris, aut diuturnioris Sanies occurrit varia.

Ejus Varietas.

Quando Serum Saniei junctum. IX. Huic Saniei si copiosum jungatur *Serum*, & illud quoque diversum, mixtus Humor effluere solet, qui propter consistentiam tenuiorem *Seri* ferè nomine venire solet.

Fœtor & Acrimonia à quo pendeant. X. *Fœtor* imprimis à Sanie pendet, sicut *Acrimonia* ab utroque, Sanie ac Sero.

In horum evacuatione festinandum. XI. Quoniam autem viâ minùs conveniente evacuatur per Aures Sanguis, Pus, Sanies, Serum, ac sæpenumerò Auditum lædit, tollitve, promovetur meritò, *festinaturque* istius Humoris, Acrimoniâ præsertim suâ nocentis, *Evacuatio*.

Hoc quot fiat modis. XII. Quod fit 1°. *facilitando Sanguinis in Pus mutationem.* 2°. *Fluiditatem conciliando Puri*, quoties in ipso desideratur. 3°. *Obtundendo, temperandoque Puris, Saniei, Serive Acrimoniam.* 4°. Denique *Instrumenti ope*, & quandoque linteis educendo blandè Pus, Saniem aut Serum moram ibi nectens.

XIII. Quæ hîc prodesse possunt, aliunde petenda.

Caput XXI.

De Flatuum Discussione atque per Ructus, Crepitusque Evacuatione per Os, Anum, Vesicam, Uterum.

Flatus tum Discussionem, tum Excretionem indicare.

I. Inter Particulares Evacuationes fecimus quoque mentionem *Flatuum*, qui contenti in variis corporis Partibus illas mirè solent distendere atque augere, quapropter sui tum *Discussionem ac Dissipationem* Indicant, tum *Excretionem* per vias ubivis patentes, ac foràs tendentes.

Et pro vario ubi hærent loco, variè quoque excerni.

II. Sic qui continentur *in Ventriculo*, ac ipsi proximo *tenui Intestino Flatus*, commodissimè *Eructantur* sursùm per *OEsophagum* & *Os*: qui concluduntur in *crassis Intestinis*, atque his maximè Vicinis *Tenuibus*, viâ breviore atque aptiore *excluduntur deorsùm per Anum Crepituum* nomine: qui aliquoties reperiuntur in *Vesicâ*, observantur quoque excludi *per Urethram*: sic qui *ad Uterum* sunt delati, aut in ipso geniti *per ipsius Cervicem Utramque* observantur erumpere, atque foràs exitum invenire.

Aliquando excludi, sed dissipari.

III. Quamvis autem *Flatus* omnes *non excludantur* semper è corpore, sed non rarò permaneant in ipso aliquandiu, donec sponte arteve quovis modo *Discutiantur, ac Dissipentur*, aliterve *Disparéant*; hæcque Flatuum qualiscunque Dissipatio non sit Ipsorum Excretio, libet tamen hoc loco etiam de hâc aliquid addere atque notare.

Flatuum Excretionem impediri à Pituitâ tenaci unde oriuntur, & juvari à Carminantibus. Hæc esse Aromatica.

IV. *Flatus* ubivis existentes ad sui *Excretionem* juvant, quæcunque *impedimenta tollunt*, propter quæ firmiùs partibus inhærent; *Tenacitatem* puta & *Glutinositatem Pituitæ*, ex quâ iidem sunt producti: quæ vulgò *Carminantium* nomine veniunt, & *Aromatica* sunt, abundantque *Oleo aromatico*, quod copiosum ex ipsis distillatione elici potest.

Et quo modo usurpanda. Internè & quibus formis.

V. Hæc *Carminantia* tum *internè*, tum *externè* possunt usurpari fœliciter.

VI. *Internè formâ* Pulveris, Tabellarum, Pilularum, Olei, Potionis, Vini Medicati, & quâvis aliâ ægris maximè gratâ & acceptâ.

Externè & quibus formis.

VII. *Externè* formâ *siccâ*, & *humidâ*, Sacculorum, Fomenti, &c. quæ Parti affectæ applicantur calidè, atque sensim Flatuum tenacitatem solvendo, eorundem Excretionem facilitant, vel Discussionem.

Flatuum Discussio qui fiat.

VIII. Existimo autem *Discuti* verè *flatus*, quatenus ipsorum materia multùm tenax inciditur & rumpitur, unde subsidit materia pituitosa in flatus distracta & distenta, conciditque & coït in exiguum Pituitæ globulum.

Flatus quomodo producantur & rursus pereant.

IX. Videtur namque modo haud planè diverso illi, quo pueri solent ex sapone aquâ soluto per straminis tubulum excitare bullas, *Bilis* juncta *Pituitæ glutinosæ* ipsam rarefaciendo, *distrahere in flatus*, qui ulteriore rarefactione tandem *sponte rumpuntur*, dum mox Pituita priùs ita distracta & rarefacta concidit, reditque ad pristinam sui naturam & consistentiam; cessante tunc Bilis actione propter defectum materiæ, in quam sic agat; nisi alii Pituitæ parti se insinuet eamque similiter in flatum distrahat & rarefaciat.

Flatum dissipantia quomodo agant.

X. Quicquid autem assumptum vel forinsecùs applicatum sine flatuum excretione ipsos dissipat ita, ut desinant angere aut distendere partes priùs malè affectas, videtur id hactenus hoc perficere, quatenus aut promovet *Bilis* actionem in Pituitæ rarefactione, adeò ut citiùs tunc *crepet ipsa*, desinatque flatum constituere; aut eandem *Pituitam* in flatus distractam *incidit*, viamque evadendæ Bili conclusæ, parat: unde mox concidat & coëat iterum priùs distracta Pituita.

Flatus non tantùm dissipari, sed arte etiam evacuari.

XI. Nec tantùm sic Discutiuntur aut Dissipantur in Corpore Flatus, verùm iidem ad exitum, *excretionemque* arte nonnunquam juvantur.

Utrumque præstare Carminantia.

XII. Eadem modò laudata *Carminantia*, sicut non rarò sine ullâ ipsorum Excretione *Flatus dissipant* in corpore; ita eosdem ad sui exitum, *Exclusionemque juvant*, si quâvis formâ deglutiantur unde mox videas Excerni tunc Flatus, aliàs segniùs eosdem prodire.

Et quatenus id præstent.

XIII. Hoc autem videntur mihi efficere, quatenus Flatuum materiam tenaciorem, hactenusque Ventriculo, aut Intestinis arctiùs adhærentem inde liberant, & ad exitum aptiorem faciunt.

Et quot modis possint exhiberi.

XIV. Sic *Semina Carminantia per se comesta*, aut *Saccharo incrustatâ*, aut cum eodem in *pulverem*, aut *tabellas* redacta, aut in *Oleum Distillata*, aut cum Vini Spiritu rectificato extracta in *Tincturas*, distillatione in *Spiritus*, *Aquasve Carminantes*, aliterve præparata debitâ quantitate assumi possunt, ut id efficiant.

Quomodò fiant blandiora.

XV. Talia *Carminantia*, ita per se, aut si poten-

Ore assumta sursùm Flatus propellere.

potentiora fuerint, Olea puta vel Spiritus, aliis admistis redduntur *blandiora*, & ore assumpta sursùm præsertim Flatus ad eructandum cogunt, quamvis non rarò eosdem quoque deorsùm propellant, expellantque.

In Enematis ipsos per podicem excludere.

XVI. Cæterùm ad eosdem ad *podicem* ac per ipsum *excludendos*, usurpantur utiliter *Enemata*, qui ex laudatis Carminantibus parata inque crassum intestinum infusa hærentes in ipsorum cellulis flatus tenaces solvunt & ad exitum facilem promovent adeò, ut unà cum clysmate magno sæpè numero exprimantur flatus abdomen priùs in immensum distendentes, atque non parùm ægris molesti.

In Vesicâ hærentes flatus quomodò eliciantur.

XVII. Si qui latentes observentur *in Vesicâ flatus* ipsam distendentes, possent commodè immisso in eam cathetere exitum invenire, aut Syringâ elici: quemadmodum enim hujus ope immitti potest liquor vel aër, ita viceversâ elici flatus, vel liquor in cavitate quâvis retentus, nec facilè aliàs exitum inveniens.

In Utero hærentes qui curentur.

XVIII. In *Utero* si concludatur *flatus exitum* invenire nescius, non incommodè *vasculum Spiritum salis armoniaci continens* ad ipsius orificium applicabitur, quò sponte assurgens, & quaquaversùm penetrans Spiritus laudatus latentibus flatibus se insinuet, illos incidat, & ad exitum solicitet, quin aptos reddat.

In Vasis Sanguineis esse Flatus.

XIX. Si alibi, *Vasis* nempe *Sanguineis concludatur flatus*, sicut non semel ipsum post mortem in cadaverum dissectione observavi ex apertis Vasis erumpentem, atque omnes ipsum observare possunt in *multis febricitantibus*, non tantùm (postquam Intestina, hinc & abdomen distenderat) anxietatem, atque difficultatem in respiratione parientem, verùm sine notabili calore (ne quis huic hoc adscribat) Venas ubique multùm distendentem: si, inquam, existat in Vasis Sanguineis flatus, exhibenda erunt *flatus discutientia*, *sed maximè Spirituosa*, & Sudoriferis juncta, quò tum resolvatur, tum discutiatur, ac dissipetur.

& quidem quando Febricitent ægri.

Quibus dissipentur.

XX. Atque hæc de Evacuantibus tum Universalibus, tum Particularibus in compendio dicta sufficiant.

CAPUT XXII.

De Medicamentis Alterantibus in genere.

Tria Remediorum genera.

I. DOcuimus in superioribus pleraque Remedia, quibus utitur Medicus in ritè Curandis Ægris, haud incommodè referri posse ad tres species: quarum 1ª. contineat Ea, quæ *Deficientia* in nobis *Suppleant*, ac reparent. 2ª. verò Ea, quæ *Redundantia Diminuant*, *Tollant*, *Evacuentque* è Corpore. 3ª. denique Ea, quæ multifariàm *Peccantia Qualitate aliâ quâvis Alterent*, *Corrigant*, *Emendent*, ac in statum naturalem Reducant, & Restituant.

II. De prioribus duabus speciebus egimus hactenus; proximum est, ut similiter paucis agamus de Alterantibus, atque Corrigentibus Vitiosas Humorum præsertim Qualitates, propter quas læduntur Hominis Functiones.

Vitiosorum Humorum Alterationes dupliciter considerandæ.

III. Considerabimus autem Alterationes illas tum secundùm *Qualitates* Humorum *Sensiles Proprias*; tum secundùm *Communes*. cùm sic faciliùs omnia capi possint, & usibus medicis accommodari: multæ siquidem Qualitates à plerisque Medicis sunt hactenus neglectæ, & quidem magno ægrotantium malo, artisque detrimento; uti patebit ex dicendis.

A Qualitatibus Sensilibus non produci Mutationes.

IV. Quamvis autem ad Qualitates sensiles Proprias, imò & Communes respiciamus, & secundùm ipsas Remedia proponamus, non velim tamen aliquem eousque abripi insaniâ, ut putet nos tam esse insanos, ut existimemus à dictis *Qualitatibus* sensilibus Propriis, quà talibus, *produci Mutationes* in rebus Naturalibus, & Functiones in Homine alias præter ipsos Sensus Externos; sunt enim nostro, ut & aliorum arbitrio, Qualitates illæ omnes, non *Reales*, uti loquuntur Philosophi, verùm *Intentionales*. Id est, Res naturales non agunt in Res naturales alias, ut ipsas immutent vi Qualitatum Sensilium Propriarum; sed duntaxat in sensus Externos, ut Animæ secundùm ipsas innotescant, adeóque per sui repræsentationem.

Qualitates Reales & Intentionales.

Res agere per Qualitates Reales.

V. *Res* autem *naturales*, ut alias *immutent*, *agunt in ipsas per Qualitates Reales*, quarum ope Mutatio absolvi potest.

Ignis varia effecta.

VI. Exemplo fiet Res manifestior. Ignis noster vulgaris Observatur & Calore nostros Sensus afficere, & plurima etiam Rarefacere, Aquam, Oleum, &c.

Quid agat calore.

VII. *Calore* Ignis se *nostris manifestat Sensibus*, adeò ut illo in sensu observato judicet Anima Ignem adesse.

Aliud præter calorem in

VIII. Ut autem *ab* eodem Igne Rarefiat Oleum, Aqua, & quodvis aliud, *alind præter Calo-*

Rarefactione requiri. *Calorem* requiritur in Igne, cujus vi absolvere possit *Rarefactionem.*

Rarefactio quid. IX. Cùm enim *Rarefactio* sit *partium densarum, densatarumve distractio ab invicem, ac diductio quasi à Centro versus Circumferentiam*; utique, ut fiat illa distractio, diductio, expansioque

& qui fiat. partium ab invicem, opus est, ut *Rarefaciens se insinuet inter Rarefaciendi partes proximè ac densè sibi applicatas*, quò se ipsis interponendo *illas* queat *diducere & quasi removere ab invicem.*

Constitutio in rebus Rarefacturis requisita. X. Requiritur proinde, ut *Acumen* habeant Res aliquid *Rarefacturæ*, cujus ope penetrare possint Rarefaciendum, seque inter ipsius partes insinuare.

XI. Nec sufficit Acutas esse Res aliquid Rarefacturæ, verùm *parte sui remotiore Crassas*, ad *Cunei qualiscunque formam figuratæ*; quò parte quidem priore, quâ se insinuant Rarefaciendo, penetrare possint densum, & posteriore magis amplâ & crassâ sensim ab invicem diducere ejusdem rarefaciendi partes densas.

Ut & in Rarefaciendis. XII. Sed nec hoc sufficit ad absolvendam rarefactionem, cùm hactenus sit tantùm fissio, vel fissura, & divisio rei ab invicem; verùm in rarefactione quodammodò *connexæ debent permanere rarefaciendi partes*, atque quaquaversum quidem *ab invicem distrahi*; sed etiam ut globum quasi majorem constituant, dum rotationis motu aguntur omnes, inter se quodammodò connexæ & junctæ à Centro versus Circumferentiam.

Rarefacientium figura. XIII. Opus est proinde, ut omne Rarefacturum Motu rotationis actum, quaquaversum in orbem quasi distrahat Rarefaciendum; sitque proinde ita figuratum, ut secundùm suæ figuræ latera queat illam absolvere distractionem.

In Tetraëdris esse Acumen, non in Cubis. XIV. Illud autem non fiet, nisi ejus latera sint similia; adeóque figuræ regularis, hoc est, *Tetraëdra*: in quibus solis est *Acumen, non item in Cubis.*

Figura partium ignis. XV. Unde concludi potest *Partes Ignis esse Tetraëdra*: hoc est, *Pyramides*, sed Æquilateras, ex Triangulis constantes aut assurgentes.

Partes Rarefaciendi non esse Tetraëdra. XVI. Quod autem à Tetraëdris talibus Rarefieri debet, non potest habere partes similes, hoc est *Tetraëdra*; cùm Tetraëdrum non videatur Mutaturum sibi simile, ast hactenus Diversum & sub contrarium.

XVII. Qualis autem Figura sit Partium Densi jam non examinabo, explicabove, cùm sit hoc alterius loci, spectetque ad Physica.

Ignis, quatenus rarefacit, quomodò considerandus. Sufficiat hoc tempore ac loco paucis docuisse, *Ignem, ut rarefaciat, non posse considerari tanquam Calidum*, hoc est, Calorem producendo in Sensu, *sed tanquam Tetraëdris constantem.*

Mutationes non fieri per Qualitates Sensiles Proprias. XVIII. Quod autem ostendi verum de Igne secundùm sua Tetraëdra Rarefaciente Densum; idem probari potest ac debet similiter de cæteris *Mutationibus* realibus in Rebus naturalibus toties occurrentibus, & nunquam per *Qualitates Sensiles Proprias*, quippe Intentionales, & tantùm sui ideam Animæ per sensus externos repræsentantes, explicabilibus.

XIX. Hoc dictum esto in gratiam eorum, qui veritatem quærunt adhuc in rerum naturalium cognitione, non item eorum, qui se illam possidere arbitrantur, nec proinde ulterius quærunt, sed gaudent in possessione scientiæ indubitatæ.

Reales Mutationes ab Autore quæri in rerum figuratione. XX. Ex iis, quæ modò dixi, cuivis patere potest, Me non minùs, ac multos alios, *Reales Mutationes*, in rebus Naturalibus quærere, ac *deducere ab ipsarum figuratione variâ*, licet in harum explicatione non parùm recedam forsan à cæteris, quos non puto tam distinctè & clarè sentire, atque loqui, ac Ego facio. Sed tempus nondum natum, ut hæc in medium proferam.

XXI. Sed redeamus ab hisce contemplationibus magis abstractis & Physicis, ad magis concretas, Medicasque, ne non intelligamur satis ab omnibus. Expectabimus proinde, ut

Quosdam gloriatos, se mentem Autoris in Affectuum explicatione illustrasse. illi, qui satis impudenter ac imprudenter *gloriati sunt*, se Philosophiâ suâ *illustrasse meam mentem*, atque juvisse *in Affectuum* obscuriorum *explicatione*; quamvis, antequam essent forsan, id potuerim facere admodum Juvenis: ut illi, inquam, tale quid promant.

Eorum impudentia. XXII. Magna certè impudentia talium Thrasonum gloriari se, qui ex se ac suo nil habent, sed omnia ab aliis, & plurima à me, juvisse me in explicandis Affectibus obscurioribus, qui *eodem* ipsos *explico modo* & ratione,

Auctorem eodem modo ac olim Affectuum naturam explicare. Et indies proficere in rerum cognitione, secundùm propria fundamenta, nulli communicata, nisi ex parte. Ex quibus nemo reliqua eruere poterit, & quare. quo *olim* & antequam illos vidissem aut nossem, nisi quòd *indies proficio in naturalium rerum cognitione* promovendâ, & quidem *secundùm fundamenta*, quæ mihi arbitror *propria*, postquam neminem novi, qui eadem sequatur, habeatve, & ipsa *nulli* mortalium *aperui* hactenus *in totum*, verùm ex parte tantùm, sicut & nunc à Me factum: Ex quibus si quis *eruere possit reliqua*, equidem non invidebo; licet non putem id futurum facilè; ut nimirùm mortalium ullus, licet maximè ingeniosus, brevi assequi queat, quæ annis quadraginta investigavi studio indefesso, & excolui jam annis forsan septem ac triginta, conferendo semper omnia, quæ mihi toto illo tempore occurrerunt observanda tum in rebus naturalibus omnibus, tum

præcipuè in medicis secundùm infinitas mutationes, quas in ipsis consideravi & notavi.

Neminem hactenus id potuisse. XXIII. Nulli suum detraho Ingenium, sed *hactenus* offendi *neminem*, qui tam perspicax testatus sit datum sibi Ingenium, cujus vi tanta *efficere posset*.

Satiùs fore sua proferre, XXIV. *Satiùs foret* tales gloriosos Thrasones opere aliquo publicè edito Cunctis *testari* tantum suum *Ingenium*, & non inani jactantiâ vel apud plebejos imperitos, vel apud Tyrones ignaros, vel apud quosvis parùm in Studio Medico, & sublimiore ac Solidiore Physico versatos *se nimiùm extollere*: apud quos omnis qui valdè gloriatur, næ eo ipso abundè probat, quàm sit vento, hoc est, re inani tumidus. quàm se extollere.

Caput XXIII.

De Sanguinis, Pituitæ, Bilis, Salivæ, Succi Pancreatici, & Lymphæ Fluiditatem amissam Alterantibus Medicamentis.

Alterantia quatenus imprimis spectanda. I. Sed redeamus ad nostra *Alterantia* Medicamenta, quæ *spectantur imprimis*, quatenus Contentos in Homine Humores modis variis à statu naturali & laudabili deficientes & aberrantes corrigunt ac restituunt.

II. Quoniam igitur *Alterantia* in primis usurpantur ad *Contentas, Fluidasque Partes, Humorum* nomine notas, mutandas, & *Generalis* Partium illarum *Qualitas* ipsa est *Fluiditas*, sine quâ effectus suos nequeunt producere Humores; non sine causâ ab eâdem *Fluiditate Humorum læsâ* ordiemur Doctrinæ hujus de Alterantibus Remediis Tractationem. Fluiditas Generalis Humorum Qualitas.

Quot modis peccent Humores in fluiditate. III. Peccant verò *Humores* Hominis variè, cùm *fluidi* requirantur omnes ac singuli, quoties *fluiditatem* illam vel *amittunt in totum*, aut *ex parte*, vel *accipiunt solito & debito majorem*.

In totum quî Sanguis fluiditatem amittat. IV. *In totum* fluiditatem suam Amittit *Sanguis*, quoties *Concrescit & coagulatur in grumos*.

Quænam id corrigant. V. Sic coagulatum & grumescentem Sanguinem *Corrigunt ac Emendant Oculi Cancri, Mumia, Sperma Ceti, Os de Corde Cervi, Mandibulæ Lucii*, & similia plura; sed uno verbo *Salia Volatilia* omnia.

In totum quî fluiditatem amittat Pituita. VI. *In totum* fluiditatem suam amittit *Pituita*, quoties *coagulatur in Gluten*, partibus adhærens, atque in Vasis angustioribus Obstructionem faciens.

Quænam id corrigant. VII. Glutinosam hanc *Pituitam Incidunt & Dissolvunt*, tum *Acida* omnia *Spirituosiora*, tum *Aromatica* omnia *acriora*, tum iterum *Salia Volatilia* omnia.

In totum qui fluiditatem amittat Bilis. VIII. *In totum* fluiditatem suam Amittit *Bilis*, quoties *in Calculos crustamve calculosam concrescit*.

Quænam id corrigant. IX. *Bilem* in Calculos, calculosamve crustam Concretam *solvunt & dissolvunt Acida multùm spirituosa, Spiritus Nitri, Graminisque succus*, & si quæ plura detegat aliquando Experientia.

An Saliva, Succus Pancreaticus, vel Lympha fluiditatem amittere queant. X. An *Saliva, Succus Pancreaticus vel Lympha in totum* possint suam *fluiditatem amittere* in homine vivente, valdè dubito; hoc tamen si aliquando fieret, putarem iisdem, quibus Pituitam, *solvi & dissolvi posse hosce humores*. Si fieret; quomodo id corrigatur.

Quando ex parte fluiditatem amittunt contenta. XI. *Ex parte fluiditatem amittunt* suam Corporis *Contenta*, quando Consistentiam acquirunt firmiorem, aut Tenacitatem majorem, licet sint adhuc fluida.

Quando Sanguis, & à quibus causis. XII. Et *Sanguis* quidem tum *à frigore* externo Aëris, Aquæve, tum ab *assumptis Acidis & Austeris* præsertim, vel *Glutinosis, Terreisve*, aliquandiu continuatis, tum ab *Animi Mœrore, aut Terrore*, tum à *Corporis segnitie ac Quiete*, tum denique à *Somno multo*.

Secundùm quarum diversitatem diversa esse debet curatio. XIII. Hoc idcircò noto, quia secundùm *Causæ diversitatem Curanda* diversimodè *Sanguinis fluiditas diminuta*.

A frigore orta diminuta fluiditas quî curanda. XIV. Ubi namque ab externo Aëris, Aquæve *Frigore diminuta* est ejus *fluiditas*, tum non tantùm illa restituenda, sed insuper *Causa minuens*, quâ est ingressa, eâdem foràs est iterum expellenda & propellenda viâ.

& quibus Medicamentis. XV. Sic præter laudata in superioribus *Salia Volatilia*, & varia ex animalibus petita, *Oculos Cancri, mumiam, sperma Ceti*, &c. Conveniunt hîc quoque *Plantæ Aromaticæ acriores atque gratæ*: ac præsertim, quæ sudores simul possunt, & solent propellere; quorum sudoriferorum ope foris expellitur noxa cum Aëre, Aquâve frigidis Corpori impressa & introducta.

Ab assumptis Acidis diminuta fluiditas quibus curetur. XVI. Ubi ab assumptis *Acidis* solito magis Coagulatus, ideóque minùs fluidus existit Sanguis, ad ejus emendationem ac restitutionem usurpanda sunt *medicamenta*, quæ tum *Acidum* infrin-

infringant, concentrent ac enervent; tum *Coagulationem ipsam solvant*, eundemque Sanguinem iterum fluidum præstent.

Acidi vim quænam infringant.

XVII. *Acidi vim infringunt*, Creta, Coralia, Oculi Cancri, Margaritæ, &c.

Coagulatum Sanguinem quænam solvant.

XVIII. *Coagulatum Sanguinem fluidum faciunt Aromatica.*

Salium Volatilium Vis.

XIX. *Utrumque* fœliciter præstant *Salia Volatilia.*

Ab austeris diminuta fluiditas difficilè curatur.

XX. Ubi ab *Austeris* imprudenter usurpatis *Sanguinis Consistentia* est *aucta*, fluiditasque diminuta, difficiliùs procedit ejusdem restitutio.

Attamen optimè à Salibus Volatilibus.

XXI. Sed nulla huic usui commendata unquam ab ullo remedia cum *Salibus volatilibus* comparari possunt, quippe quæ tum *Austerum* potenter *corrigant*, tum *Austeri effectum noxium feliciter tollant* & curent; adde quod pleraque usu recepta petita sint ex animalibus, contineantque multum Salis Volatilis. Huc referenda *Aromatica blandiora* & *spirituosa*.

A Glutinosis diminuta Sanguinis fluiditas quibus curetur.

XXII. Ubi à *Glutinosorum* diutino usu adeóque abusu similis redditus est, adeóque *minùs fluidus Sanguis*; ad illius restitutionem conducent 1°. *Acida spirituosa*. 2°. *Aromatica Acriora*; 3°. *ex utrisque mixtis parata* Condimenta & Medicamenta. 4°. toties laudata meritò *Salia Volatilia*.

A Terrenis diminuta fluiditas difficilè curatur.

XXIII. Ubi *à Terrenis* perperam in Picá usurpatis *aucta* est *Sanguinis Consistentia*, difficilis existit ejus Cura, nec nisi lentè auxiliis cedens, etiam optimis.

Attamen à Salibus Volatilibus.

XXIV. In quem finem hactenus reperi optima esse *Salia Volatilia*.

A Mœrore aut terrore diminuta fluiditas qui curetur,

XXV. Ubi ab *Animi Mœrore* aut *Terrore* gravi *Sanguis* redditus est *minùs Fluidus*, toties tum *solandus est Animus* tristior tum *firmandus*, roborandusque adversus omnia adversa; tum *vitium* Sanguini tunc introductum *emendandum* est, corrigendumque.

& quibus.

XXVI. Hoc Vitium quoniam simile est illi, quod debetur Austeris, corrigetur illud iisdem, *Aromaticis puta blandioribus, ac Spirituosis*, ut & *Salibus Volatilibus*.

A Corporis quiete diminuta fluiditas quomodò curetur.

XXVII. Ubi à *Corporis Quiete* nimiâ, & Segnitie Sanguis redditus est paulatim ad motum segnior; ejusdem *Corporis Motu* indies paulatim aucto reparabitur ista noxa.

Ut & ea, quæ à nimio somno oritur.

XXVIII. Denique ubi à *Somno nimio* excitatum est simile malum, corrigetur ipsum *vigiliis* sensim protractis, & Somno diminuto.

Quid in præcedentibus duobus observandum.

XXIX. Ubi observandum, Mutationes illas Corporis Motûs & Vigiliarum paulatim faciendas, non subitò: cùm, sicut verissimè docuit Medicorum Princeps, Mutatio omnis subita sit periculosa, quia utplurimùm noxia.

Quot modis fluiditatem amittat ex parte pituita.

XXX. *Ex parte fluiditatem* suam *solet amittere Pituita*, fierique Consistentiæ nocentis, tum 1°. ab Aëris, Aquæ, Pluviæ, Nivis, Ventorum, Linteorum Corpori applicatorum, imprimis plus minùs Humidorum *Frigore*; tum 2°. *ab Alimentis Glutinosis*, Animalium extremis, Piscibus, Condimentisve & aliis *Austeris*: Tum 3°. *ab Animi Mœrore, aut Terrore* gravi, aut diuturno. Tum 4°. à *Corporis Segnitie ac quiete*. Tum 5°. à *Somno nimio*.

& quibus curetur.

XXXI. Cùm eadem sint Pituitæ, quæ Sanguinis Consistentioris Causæ, non multùm differet utriusque Curatio: nisi quòd Medicamenta potentiora tutiùs exhiberi possint ac usurpari in Pituitæ, quàm Sanguinis Correctione.

XXXII. Quævis proinde *Aromatica*, & *Salia Volatilia*, ut & *Spirituosa Sudorifera*, etiam *potentia* hìc conducent ad noxas externo frigori cujusvis rei debitas foràs denuò in tempore propellendas, expellendasque: quò spectant *frictiones*, *inunctiones*, &c.

A Frigore diminuta pituitæ fluiditas quibus curetur.

XXXIII. Inter *Alterantia* & Pituitam ab externo frigore Coagulatam, Crassioremque factam Incidentia convenient *Eadem*, ut ut Potentia, sed parcè tamen, sæpiúsque usurpata.

A Glutinosis alimentis diminuta pituitæ fluiditas quibus curetur.

XXXIV. Ubi à *Glutinosorum Alimentorum abusu* aucta est *Pituitæ Consistentia* præter similium intermissum usum, Conducent *Aromatica Acriora* sæpiùs, & parcè usurpata, ut & *Salia Volatilia*, & quandoque *Acida*, sed magis Spirituosa, quippe quæ omnia & singula Pituitam incidunt, attenuant & fluidam reddunt.

Quibus curetur diminuta ab Austeris Pituitæ fluiditas.

XXXV. Ubi ab *Austerorum* nimio usu, adeóque Abusu *Glutinosa* est facta Pituita, præter *Aromatica acriora & Spirituosa*, conveniunt imprimis *Salia Volatilia* omnia, sed maximè Spirituosa & Aromatica; non item Acida.

& quibus à Mœrore vel Terrore diminuta.

XXXVI. Eadem conveniunt omnia, quoties *Animi Mœror* gravis *Metusve inopinatus* hominem corripuit, cùm ratione Austeri tunc in homine aucti & nocentis sequatur Pituitæ nimia Coagulatio.

Ut & quibus à quiete & somno.

XXXVII. *Corpus movendum indies* magis; *protrahendæve sunt Vigiliæ*, quoties à *Corporis quiete*, aut *Somno nimio* aucta est Pituitæ Glutinositas: suntque simul usurpanda, tunc *Aromatica*, & *Spirituosa*, ut & *Salia Volatilia*, quippe quæ tum Spirituum Animalium torporem corrigunt, tum ipsorum Secretionem juvant: non item Acida, quæ illis potiùs obsunt.

Salium Volatilium vires.

Bilem ex parte fluiditatem amittere 1°. ab Aëris Constitutione Boreali.

XXXVIII. *Ex parte fluiditatem* suam amittet *Bilis*, quoties fiet solitò *Glutinosior*, ideóque ad motum ineptior. Quod existimo evenire imprimis 1°. *ab Aëris Constitutione Boreali* diu perseverante, sicut jam per annum integrum ferè talis nos ursit mala & aspera Constitutio Aëris plurima hominibus mala pariens, & imprimis frequentes Gravedines, hinc Tusses, ac Phthisin; Dolores artuum varios, etiam Podagricos, & similia plura.

Quæ plurium malorum Causa.

2°. Ab Alimentis Glutinosis, & condimentis Austeris.

XXXIX. Augetur Bilis Glutinositas 2°. & maximè à *continuato Alimentorum Glutinosorum Usu*: ut & *à Condimentis Austeris, Olivis* puta & similibus, quibus multi sunt perditè addicti.

3°. A Mœrore, Terrore & Metu.

XL. Idem fit 3°. *ab Animi Mœrore gravi* ac perseverante, ut & à *Terrore inopino & potenti*, vel *Metu frequenti ac vehementi*; quatenus ab hisce Animi Affectibus, sicut sæpiùs docui secundùm experientiam multiplicem, augetur in Homine ac intenditur Austerum, à quo Humores omnes fiunt Glutinosiores, atque ad Motum ineptiores.

Qui Affectus Austerum in homine augent.

Bilis nimia Glutinositas quibus corrigatur.

XLI. Quemadmodum autem Humorum Quorumvis, ita & *Bilis Glutinositas Aucta Corrigetur* ac Emendabitur continuato *Aromaticorum*, & *Spirituosorum*, ipsorumque adeò *Salium Volatilium Usu*: quamvis ratione Causæ diversæ observanda sint quoque alia.

Quid observandum quando est à Boreali Aëris constitutione.

XLII. Ubi namque *Borealis* & aspera *Constitutio Aëris* huic Bilis Glutinositati auctæ dedit ortum, danda opera, ut Æger *talem vitet Aërem*, continendo ipsum, quantum res ipsius patiuntur, in loco arte calefacto, & correctum Aërem habente.

Quid quando est ab Alimentis Glutinosis.

XLIII. Ubi ab *Alimentis Glutinosis* ortum habuit Glutinositas Bilis aucta; tum *abstinendum* ab ulteriore similium usu; quin horum loco usurpanda, quæ Succum præbent magis fluidum, qualia sunt Carnes Animalium juniorum, & maximè volucrium, non autem aquatilium.

Quid quando est a Condimentis Austeris.

XLIV. Quoties *Condimenta Austera, Olivæ* puta, & similia Glutinositati Bilis auctæ præbuerunt ansam, toties illis *abstinendum* est, atque horum loco usurpanda sunt, quæ *Sale Volatili acri abundant*, ipsaque *Salia Volatilia acria*, quippe quæ tum Austerum potenter infringunt & immutant, tum ejus noxas corrigunt ac emendant: Talia sunt *Plantæ omnes acriores, & Scorbuticæ* dictæ, Nasturtium, Cochlearia, Sinapi, Cerefolium, Petroselinum, Fœniculum, Apium, Petroselinum Macedonicum, & similia plura. Talia sunt etiam reliquæ *Plantæ Aromaticæ omnes*, Angelica, Mentha, Thymus, Rosmarinus, Ruta, Majorana, & imprimis Amaricantes, Absinthium, Marrubium Aquaticum, Matricaria, Tanacetum, &c.

Quænam Austerum potenter infringant.

XLV. *Noxa* omnis ab *Austeris* perperam, hoc est, diu & multùm usurpatis proveniens non nisi sensim & blandè corrigitur, perseverandum proinde in usu medicamentorum laudatorum.

Quomodo curetur Bilis Glutinositas, quæ est à Mœrore, Terrore & Metu.

XLVI. Quoties ab *Animi Mœrore* continuante, aut *Terrore* potenti, quamvis inopinato, vel *Metu* familiari & frequenti ortum habuit suum Bilis Glutinositas, toties, quoniam ratione Austeritatis tunc in corpore auctæ nascitur illa Glutinositas, præter *vitationem ac profligationem* illorum *Animi Affectuum*, usurpanda erunt, quæ modò laudavi ad Austeri Correctionem; quamvis in hoc casu citiùs superetur ferè Austeritas noxia, quam ubi habuit illa ortum ab Austeris assumptis.

Vis Austeri ab Animi Affectu efficacior, quàm ab assumptis.

XLVII. *Ab Animi Affectu* siquidem *promptior, efficaciorque est vis Austeri* tunc producti, quemadmodum *lentior, segniorque*, licet simul magis rebellis, ubi ortum suum debet assumptis.

Austeri diversitas.

XLVIII. *Austerum* namque *illud* videtur *magis Spirituosum ac penetrans, hoc Terreum & obtusum.*

Unde ex parte Fluiditatem amittunt Saliva, Succus Pancreaticus & Lympha.

XLIX. Ex *parte Fluiditatem* suam *amittent Saliva, Succus Pancreaticus & Lympha* ob Causas nuper in Pituitæ examine propositas.

Succi Pancreatici à Frigore externo inspissatio quid poducat.

L. Ubi duo præsertim observo, 1°. *ex Succi Pancreatici* ab externo Aëris, Aquæ, Venti, Pluviæ, Linteaminum, &c. *Frigore* qualicumque *Inspissatione* ac Coagulatione produci sæpenumero in Ductibus Pancreaticis Lateralibus *Obstructiones*, hinc & *Febres Intermittentes*; sicut id multiplici constat mihi experientiâ & Ægrorum accuratâ Observatione.

Obstructionum in ductibus Pancreaticis lateralibus, & Febrium intermittentium causa.

LI. Potest, inquam, ex Ipsius *Succi Pancreatici*, sed jam glutinosioris ulteriori *Coagulatione, Inspissatione, Condensatione*, aut quocunque vocabulo alio emphatico designandâ Consistentiâ auctâ excitari *Obstructio in Ductibus Lateralibus*, hinc & *Febris Intermittens*. Unde tamen non sequitur, non posse produci eandem & forsan frequentiùs à *Pituitâ glutinosâ in tenui Intestino hærente*, atque à Calore quâlicunque Solis, Ignis, Balnei, vel Alimentis similibus, Aromaticisve aut Spirituosis, Corporis Motu & similibus *Solutâ*, per lactea vasa usque ad Sanguinem, hinc cum hoc ad Pancreas usque deductâ, & tunc demum à modo memorato frigore qualicunque in Ductibus Lateralibus iterum coagulatâ & inspissatâ, mox & obstructionem ibidem faciente. Adeò ut bini hi modi Obstructionem in Pancreatis Ductibus Lateralibus pariendi debeant expendi & considerari à quovis veram Febrium Intermittentium productionem rimanti.

Gravedinis causa vera. LII. Alterum, quod hîc censebam observandum, versatur circa *Gravedinis Causam veram*: quam non rarò existimo ego esse *Lympham in vasis Glandularum Plexûs Choroeidis ab externo frigore Coagulatam*, & nonnunquam *Mucum in Glandulæ Pituitariæ Vasis* similiter *concreatum*: unde in hoc casu postremo sentitur imprimis molestia circa narium radicem; in illo verò in medio capite, ubi sitæ sunt illæ plexus glandulæ. Ejusque effecta.

Salivæ aucta Glutinositas quid faciat. LIII. Quoties *Salivæ* aucta est *Glutinositas*, & diminuta ex parte ipsius *Fluiditas*, toties *muco*, quasi obducitur *Lingua*, & ubique adhæret in *Ore Saliva*, etiam quando ipsa expuenda est.

Ejus causæ. LIV. Ortum autem habet illa diminuta Salivæ Fluiditas, sicut jam dictum, *ab externo frigore* qualicunque aliquandiu perseverante, atque imprimis ab *Alimentis Glutinosis*, vel *Condimentis austeris*, ut & *Animi Mœrore aut Terrore* aliquandiu continuante; adjuvante etiam *Torpore ac Sopore*, omnes humores glutinosiores præstante.

Earum Remedia. LV. Quarum *Causarum Remedia* cùm non semel sint à me proposita, non est, cur actum semper agamus.

Quibus Salivæ Glutinositas curetur. LVI. *Ipsa* autem *Salivæ* ipsius *glutinositas aucta*, adeóque *proxima Fluiditatis diminutæ causa*, *Corrigetur*, cùm in Ore præsertim pariat manifestam molestiam, Colluendo ac nonnunquam Eluendo ipsum Os *Aquâ purâ*, *Acidulis*, addendo subinde tantillum Vini, vel Spiritûs acidi: unde non tantùm Incidetur existens in Ore Saliva, verùm emendabitur ex parte secutura.

& ejus Materia corrigatur. LVII. Quòd si *laudatus liquor* varius etiam intra corpus assumatur, diluendo *Salivæ Materiam*, *Corriget* eo ipso eandem postmodùm producendam: ubi convenient quoque Salia Volatilia.

Quibus remediis corrigatur Succi Pancreatici & Lymphæ Glutinositas. LVIII. Quoties *Succi Pancreatici* & *Lymphæ aucta* est *Glutinositas*, *diminutaque ex parte* eorum *Fluiditas*, & quidem ob Causas modò in Salivâ notatas; toties *Causarum* illarum *Remedia* non semel laudata in usum sunt revocanda: & imprimis Remedia humorem utrumque Incidentia & Attenuantia, & proinde Fluidiorem facientia internè sunt usurpanda.

LIX. Quamvis nil obstet ad succum Pancreaticum corrigendum adhiberi externè Olea, Linimenta, Unguenta, Emplastra, Illinitiones quoque cum Spirituosis, addito cæteris Sale Volatili subtiliore.

Mucus Gravedinem producens quibus corrigatur. LX. Sic ad *Lympham* vel *Mucum*, sed in Capite Gravedinem producentem *corrigendum*, *Incidendum*, *Solvendum*, *Fundendum* præ aliis externis omnibus, quantum ego hactenus sum expertus, optimum est *Succinum* suffitus vel fumi formâ Ore Naribusque exceptum; Cujus vim præsentem, summamque non satis possum prædicare, cùm semper mira mihi occurrat. Succini Vis & efficacia.

Externa quando adhibenda. LXI. Quoties proinde effectus bonus expectari potest à Medicamentis externis; & ab illis non abhorrent Ægri, toties eadem sunt adhibenda, sive sola sufficiant, sicut sæpiùs observavi uno die solo illo suffitu curatam Gravedinem; sive jungantur internis, quò citiùs, fœliciúsque, imò faciliùs procedat Cura. Gravedinis cura.

CAPUT XXIV.

De Medicamentis Urinæ Fluiditatem amissam Alterantibus.

Humores Excrementitii, & inutiles. I. PRæter Humores Corpori humano utiles, occurrunt quoque *Excrementitii*, ac proinde tandem corpori *inutiles*, quando scilicet munere suo functi secreti sunt à cæteris utilibus & amandati ad sua receptacula, quò tempore opportuno, etiam ad voluntatis imperium excernantur.

Urina & Alvi fœces inter Contenta & Fluida habendæ. II. Tales sunt *Urina*, & *Alvi fœces*, quæ licet consistentiam habeant plerumque Contentis cæteris majorem, sintque minùs fluidæ, habentur tamen, *haberique* omniò debent *inter Contenta* & Fluida, cùm reverà suis contineantur canalibus ac receptaculis, tandemque ulteriùs sensim propulsa expellantur è corpore.

Urinæ constitutio naturalis. III. Hæc *Urina* præ omnibus Contentis ad sensum externum observabilibus est secundùm naturam maximè Fluida, & talis requiritur, ut tempore suo faciliùs emittatur, effundaturque.

Eam fluiditatem amittere vel in totum vel ex parte. IV. *Amittit* aliquando hæc *Urina*, quâ non tantùm ejus Liquor, verùm Contenta quoque comprehenduntur, *in totum*, aut *ex parte* suam *Fluiditatem*.

In totum quando in Calculos & Arenulas abit. V. Urinæ Partem *in totum* Fluiditatem suam posse amittere testantur, evincuntque *Calculi* & *Arenulæ* in Urinâ Fluidissimâ redditâ sæpè sponte orti, atque in Vesicâ sensim aucti.

Quos solvit Spiri- VI. *Calculos* & *Arenulas solvit* & dissolvit extra

tus Nitri Calculosis utilis.

extra corpus *Spiritus Nitri* tam purus, quàm aliis modis ampliùs elaboratus; à quo etiam *optimè habere Calculosos* diligentes docuit experientia.

Ut & alia Medicamenta.

VII. Laudantur *plura* ex Calce viva, Tartaro, Millepedibus, Vermibus Majalibus parata *Medicamenta*, quorum vis magis innotesceret, si charitate magis, quàm invidiâ moverentur plerique Medici, quosvis alios, etiam Præceptores suos, malignè culpantes, aut ridentes, quoties assequi non possunt, aut elicere ipsorum industriâ inventa, vel dexteritate parata remedia.

Ex parte amittit Urina fluiditatem, quando fit Glutinosior ob Pus admistum.

VIII. *Ex parte* minuitur Urinæ *Fluiditas*, quando fit *Glutinosior*; quod imprimis accidit, ab admisto *illi Pure*, sed *magis Pituitoso*, & *Glutinoso*, hactenusque Urinæ faciliùs ac intimiùs admiscibili.

Pus quâ ratione diversum.

IX. Notandum siquidem *Pus diversum* produci, tum *ratione Sanguinis diversi*, ex quo producitur, tum *ratione Partis ulceratæ*, in quâ producitur.

Pus minùs Glutinosum unde.

X. Sic Sanguis purus Biliosus, aut Serosus & Salsus Muriaticus *Pus* dabit *minùs Glutinosum*.

ValdeGlutinosum unde.

Varia Urinæ Glutinositas.

XI. Contrà Sanguis Pituitosus, & quidem Glutinosâ Pituitâ scatens *Pus* proferet *valdè Glutinosum*, atque hîc Urinæ intimiùs se admiscens, ipsamque adeò Glutinosiorem præstans: quod non æquè fit à Pure supradicto.

Pus Renum aut Pulmonum minùs Glutinosum Pure Vesicæ.

XII. Iterum *Pus in Renibus, aut Pulmonibus* productum, & cum Urinâ nonnunquam excretum non est tam *Glutinosum*, atque *Pus in Urinariâ Vesicâ* genitum, & Urinam præstans valdè *Glutinosam*.

Et quare.

XIII. Videtur autem ideò *Pus in Renibus*, aliisque *Visceribus, ipsisque Musculis* genitum *minùs Glutinosum*, quia nutriuntur hæ partes omnes Sanguinis parte minùs Glutinosâ, ex quo Sanguine corrupto cùm producatur Pus, non mirum, si quoque sit hoc minùs Glutinosum.

Quâ Sanguinis parte nutriantur Viscera & Musculi.

Et quâ Partes membranosæ.

XIV. Contrà Vesica cæteræque Partes Tunicis constantes membranosis & tenacibus videntur nutriri parte Sanguinis magis Pituitosâ & Glutinosâ, ideóque exinde natum *Pus* existit quoque *valdè Glutinosum*.

Ulceratæ Vesicæ pus magis glutinosum, magisque Urinæ admistum, quàm pus Renum.

XV. Experientiâ certè multiplici constat *Pus in ulceratâ Vesicâ* productum esse magis tenax & *Glutinosum*, atque *Urinæ intimiùs admistum*, quàm Pus in *Renibus*, vel alibi genitum, itidemque Urinæ, ast leviùs admistum.

XVI. Hoc idcircò addo, ut si hoc delicato sæculo alicui non arrideat, quam proposui, ab alimento partium desumpta ratio, aliam ex suis quærat principiis, vel præjudiciis.

Causa diversitatis in Pure observanda in praxi.

XVII. Hoc saltem scio, ipsum *in curâ* nil laudabilis effecturum, qui negliget, quæ dixi.

Laudabile in Affectibus obscuris causas manifestas invenire, & communicare.

XVIII. Existimavi hactenus me rem omnibus gratissimam præstiturum, ac præstitisse, quando labore magno, atque meditatione multiplici potui in *Affectu obscuro Causas invenire* manifestas, modumque productionis ejus eruere facilem ac evidentem: atque illa omnia Lectoribus meis *communicare*. Nam, ut est in proverbio, creditus is hactenus

Fœlix, qui potuit rerum cognoscere causas,

ergò is etiam, qui eas aliis clarè explicuit.

Auctoris doctrinam quibusdam sordere ob evidentiam.

XIX. Unde non parùm miratus sum nuper, audiens *doctrinam* meam *sordere* nonnullis, quòd esset *nimis clara* & facilis.

Eosque malle propterea palpando, quàm ex Arte agendo Ægros curare.

XX. Quapropter concludo tales malle ignorare, quàm percipere Ardua; quin malle tantùm credere aliis obscura & obscurè docentibus, quàm res ipsas percipere: quin imò malle videri, quàm esse doctos; malle in admiratione esse, quàm in ædificatione; & ut ad Medicinam hæc applicem, *malle palpando, quàm ex arte* planè agendo suos *ægros curare*, parùm soliciti an pereant, restituanturve.

Facili tutáque viâ Ægri curandi.

XXI. Ego certè talibus non invideo miseram suam fortunam & splendidam ignorantiam, quin opto cuncta evidenter assequi, & sic *facili, tutâque*, imò manifestâ *viâ ægros meos curare*

Non per terminos obscuros, sed perspicuè cogitationes sunt explicandæ.

XXII. Nec mirum, si tales tenebriones magni faciant eos Auctores, qui per ænigmata & *terminos obscuros*, affectatosque, suamque ignorantiam tegentes loquuntur, non item eos, qui candidè ac *perspicuè* suas *cogitationes*, non credendas, sed examinandas & intelligendas aliis proponunt, ac cujusvis examini exponunt.

Pro ratione Glutinositatis in pure Urinæ fluiditatem variare.

XXIII. Sed redeamus ad Urinæ Fluiditatem ex parte diminutam; quod præsertim observavi factum *ab admisto ei Pure*: quod quò fuit *Tenacius & Glutinosius*, eò etiam reddidit Urinam minùs fluidam, ideóque segniùs effluentem, atque diutiùs Urethræ adhærentem.

Ob acre Acidum in Pure Urina difficilè & cum dolore redditur.

XXIV. Quoniam verò *in Pure* omni latet *Acidum acre*, Partes sensiles rodens ac Dolores atroces producens, quod maximum hîc ægris malum est, non tantùm in tali casu *Urina* segniùs, & *difficiliùs* effluit, sed cum summis *cruciatibus*.

Cujus Causa & Remedia inquirenda.

XXV. De quo sicut maximè conqueruntur ægri, ita meritò ejus *Causam* veram investigant Medici solertes, & supra libros docti, ut *Remedia inveniant* his Doloribus certa, tutaque, faciantque suis ægris medicinam verè Dogmaticam & rationalem, non tantùm Empiricam,

vel

vel Methodicam, hoc est, temerariam & incertam.

Ulceris in Renibus Causa Calculus. XXVI. *Ulceris in Renibus Causa frequentissima* est *Calculus* in Pelvi præsertim hærens, paulatim excrescens, atque inæqualis, à quo Corporis agitatione qualicunque commoto & Renum substantiam contundente, mox & vulnerante Sanguinis effusioni via paratur.

Sanguinem & Pus cum Urina excerni. XXVII. Hic *Sanguis* tum purus cum Urinâ effundi, tum in Pus mutari, & Ulcere ibi paulatim succedente, continuò Pus defluere, ac cum *Urinâ excerni* solet.

Ulceris in Renibus causa aliquando serum Acre. XXVIII. *Ulceris in Renibus Causa* est *aliquando serum Acre* Urinæ admistum, & Acrimoniâ suâ Renum Carunculas, hinc & substantiam reliquam rodens, atque Ulcus producens, unde & sic quoque Pus generari & cum Urinâ excerni solet.

Ulceris in Vesicâ causa. 1a. Serum Acre. XXIX. *Ulcus* etiam *in Vesicâ* sæpiùs excitatur, & 1°. quidem ab eodem *Sero Acri* moram in Vesicâ cum Urinâ faciente, atque paulatim eandem rodente & ulcerante: quod imprimis solet fieri circa Vesicæ Collum.

2a. Pus Renum. XXX. 2°. A *Pure in Renibus* producto, & in Vesicâ collecto, paulatimque Vesicam similiter Acrimoniâ suâ Acidâ erodente.

3a. Calculus Vesicæ. XXXI. 3°. A *Calculo in Vesicâ* subsistente, atque ibi sensim aucto, tandemque Orificium ejus Comprimente, atque duritie suâ inæquali, dum in Urinæ excretione Vesica circa illum coarctatur; sed meo judicio cumprimis ab Urinâ circa calculum diutiùs hærente, atque paulatim acrimoniam, & quidem Acidam nacta, & hactenus Vesicam rodente ac erodente.

Acrimoniam Acidam Urinæ inesse. XXXII. *Acrimoniam in Urinâ* tum à sero delabente, tum à propriâ ejus corruptione *Acidam esse* patet ex Urinæ istius Sapore acido & acri; qualem sæpiùs me jubente gustarunt & mihi retulerunt Ægri, aut Infantium Matres, aliive adstantes, ac ministrantes.

Pro ratione Puris in Vesicâ Urina Glutinosa magis aut minus. XXXIII. Quoties igitur à quâcunque Causâ memoratâ *Pus* colligitur in Vesicâ; & Urinæ *plus, vel minùs* admiscetur, toties eadem *Urina plus vel minùs* redditur ab ipso *Glutinosa*, adeóque *minùs fluida*, sed ubique adhærens, quin cum molestiâ, & dolore prodiens.

A Sanguine fit crassior. XXXIV. Sic *à Sanguine* puro & copioso Urinæ admisto redditur eadem *Crassior*, ideóque minùs Fluida.

Ut & à Pituitâ Glutinosâ. XXXV. Sic à *Pituitâ Glutinosâ* sponte vel arte per Renes ad Vesicam delatâ redditur *Urina Crassior*, ideóque minùs Fluida & mobilis.

Urinæ fluiditas diminuta à Pure in Renibus ei admisto quo modo curanda. XXXVI. Quoties proinde à *Pure Urinæ in Renibus* admisto minuitur *Urinæ Fluiditas*, toties opera danda, ut illa *Puris admistio cesset*; quod fiet si Ulcus in Renibus curetur: usurpatis præterea quæ Puris glutinositatem minuant.

Ulcus Renum incurabile. XXXVII. An spes sit *Curationis Ulceris in Renibus*, valdè dubito; Ego saltem non memini unquam à me, vel aliis curatum.

At quibus Malum leniatur. XXXVIII. Potest tamen aliquid usurpari, quod *leniat malum*, impediatque ne gravissimum reddatur. In quem finem nil præstantius reperi hactenus *Balsamo sulphuris* tum Anisato, tum Succinato, tum Juniperino, tum Terebinthinato; sed Terebinthinæ Venetæ aliusve optimæ, non vulgaris, oleo parato. A quibus, sicut sæpiùs docui, licet viribus non parùm fractis ad Renes pervenientibus mundatur Ulcus, quin Puris proventus minuitur, adeóque Ulceris augmentum plus minùs impeditur.

Balsami Sulfuris compositio Varia & Vires.

Balsami Sulfuris Succinati Vires. XXXIX. Cæteris autem omnibus *optimum* reperi hoc in casu *Succinatum*.

XL. Ab hoc insuper redditur *Pus tenuius ac Fluidius*, & hactenus quoque Urina Fluidior.

XLI. Quod de Pure in Renibus Urinæ admisto dixi, de ipso in Vesicâ eidem adjuncto dicendum; & fateor supra meam expectationem *Balsamum sulphuris Succinatum hìc præstitisse mira*; unde spem concepi posse aliquando efficaciora adhuc in hunc finem *remedia inveniri*, quæ forsan in totum curarent in Vesicâ præsertim, ubi Dolores sunt atrocissimi, *Ulcera molesta*; cùm præsertim per Urethram possit aliquid quoque in ipsam inmediatè infundi Vesicam.

Forsan inveniri posse Remedia Ulcus Renum & Vesicæ curantia.

Quod aliis tentandum relinquit Autor. XLII. Quod vel idcircò addo, ut si hoc mihi propter ætatem inclinantem atque ad occasum properantem non concedatur, *tentent* id *alii*, nec de successu bono desperent.

XLIII. Utique si talia quæ modo protuli mihi fuissent nota in meâ juventute, ausus fuissem paulatim majora sperare; verùm in Senectute demum illa mihi innotuerunt, unde Vitæ summa brevis spes me vetat inchoare longas. Si tamen Deus id mihi concesserit, potero aliàs etiam informare ampliùs solertes.

Urinæ fluiditas diminuta à Sanguine quomodò curanda. XLIV. Quoties autem à puro *Sanguine* Urinæ admisto reddita est *Urina minùs Fluida*, toties, ut illud vitium emendetur, impediendus Sanguinis effluxus & permistio cum Urinâ.

1°. Sanguinis effluxus impediendus. XLV. Sanguinis effluxus impedietur curando Vulnus in Rene imprimis factum, & quidem à Calculo ipsi impacto & commoto sive concusso.

2°. Vulnus consolidandum. XLVI. Optimum autem fuerit, si mox *Vulnus Consolidetur*, beneficio *Sanguinis Draconis*

Sanguine Draconis.

nis alicui Misturæ, aliive Liquori admisti; & cochleatim sumendo; qualem misturam descripsi in Praxeos meæ Libro primo, & sæpiùs cum successu admirando exhibui ægris.

3°. Calculus expellendus aut dissolvendus.

XLVII. Ubi Consolidatum est sic Vulnus, danda opera, ut *expellatur* per Ureteres *Calculus*, si possibile; aut *dissolvatur*, si & hoc possibile.

Calculos è Renibus expellentia.

XLVIII. Quæ *calculos è Renibus expellunt*, propelluntque, varia vulgò laudantur, quæ quamvis non sint propriè hujus loci, notabo tamen quædam mihi usu multo comperta: Inter quæ primum laudo cum aliis, 1°. *Oleum amygdalarum dulcium* semel, aut sæpiùs ad ℥ß. vel ℥j. cum vino rhenano diuretico tepido, succo citri, & saccharo ad gratiam additis assumptum. 2°. *Oleum baccarum Juniperi* recens ac ritè paratum ad Guttas v. vj. aut plures ex vino subinde usurpatum. 3°. *Oleum Terebinthinæ Venetæ* itidem ad Guttas iij. jv. aut v. similiter usurpatum.

1°. Olei Amygdalarum dulcium vires & dosis.
2°. Olei Baccarum Juniperi Vires & Dosis.
3°. Olei Terebinthinæ Venetæ Vires & Dosis.

Hæc cur aliis præferenda.

XLIX. *Hæc* quoniam *vim naturæ* nullam *inferunt*, idcircò multis aliis *præfero*, quæ nonnunquam symptomata producunt periculosa, imò lethalia.

Dolor Vehemens optimè lenitur opiatis.

L. Ubi *Dolor vehemens* urget à Calculo in Renibus, ac præsertim Ureteribus hærente, utilissimè ac convenientissimè adduntur cæteris medicamentis *Opiata*; à quibus nunquam impeditam, sed potiùs promotam vidi cæterorum medicamentorum calculos expellentium vim & operationem.

Calculos solvit Spiritus Nitri.

LI. *Calculos* majores, adeóque propelli nescios *solvit* præ multis aliis *Spiritus Nitri*, ex Vino, Cerevisiâ, Jusculo, aliove Liquore conveniente, ad guttas aliquot, adeóque aciditatem gratam bis, terve indies assumptus.

Urinæ fluiditas diminuta à Pituitâ Glutinosâ quomodò curanda.

LII. Quoties à *Pituitâ Glutinosâ* sponte, vel arte *Urinæ admistâ* minuitur hujus *fluiditas*: toties usurpanda, quæ Pituitam illam Glutinosam Incidant & attenuent, Salia Volatilia, Spiritus Acidi temperatiores, & quandoque hæc bina simul juncta, & aliis blandioribus dissoluta.

CAPUT XXV.

De Medicamentis Alvi Fæcum Fluiditatem amissam Alterantibus.

Alvi fæcum Consistentia naturalis quænam.

I. INter Contenta fecimus quoque mentionem *Alvi fæcum*, quarum *Consistentia* requiritur *mediocris*, & quidem talis, ut absque molestiâ vel dolore propelli possint per Intestinorum fistulam, & tandem expelli per podicem, sive anum.

Aliquando nimis indurantur in totum.

II. Hæ *Alvi fæces in totum* aliquando adeò *indurantur*, exsiccantur, & compinguntur, ut minimè possint loco moveri.

Quibus iterum fluida reddantur.

III. Emolliuntur, humectantur, dissolvunturque hæ *Alvi fæces, redduntúrque iterum fluidæ*, tum assumptis ore blandis *Apozematibus lenitivis* & alvum solventibus, tum injectis per anum *Enematis* similibus; tum etiam aliquando usurpatis externè *Fomentis* ex Emollientibus paratis, ut & *Oleis*, *Linimentis*, *Unguentisque* similibus.

Aliquando ex parte inspissantur.

IV. Sed possunt eædem *ex parte* amittere suam *fluiditatem lentam*, quoties quodammodò inspissantur & glutinosiores, adeóque minùs mobiles fiunt.

& excernuntur difficiliùs.

V. In tali casu *propelluntur*, *expelluntúrque* adhuc Alvi fæces, ast segniùs, difficiliùs, imò cum molestiâ sæpè ac dolore; unde ex vehementi Ventris compressione tunc necessariò concurrente ac frequenti, *Herniæ* nonnunquam excitantur, vel *Ani delapsus*, *Hæmorrhoïdes*, atque in fœminis *Menstrua inordinata*, vel *Abortus*.

Unde Herniæ, Ani delapsus, Hæmorrhoides, Menstrua inordinata, Abortus.

Fæcum alvi induratarum causa multiplex.

VI. *Causa* Fæcum alvi Glutinosiorum Duriorum sive Solidiorum, adeóque Immobiliorum, & minùs *Fluidarum* observatur *multiplex*.

1°. Aër Frigidus & Siccus.

VII. Et 1°. quidem *Aër frigidus & siccus*, qualis est à Borealis, à quo etiam Alvi fæces, uti alia omnia, solito magis indurantur, & minùs fluidæ fiunt.

2°. Alimenta Glutinosa, & Condimenta, Medicamentaque Austera & Terrea.

VIII. 2°. *Alimenta* tum Glutinosa, tum Duriora, & imprimis sicciora; hoc est, Potulentâ ejus parte, aqueâque adeò carentia; ut & *Condimenta*, *Medicamentaque* Austera, Terreaque.

Qualia Alimenta sint Glutinosa.

IX. Inter *Alimenta* sunt non tantùm *partes Animalium extremæ*, multùm Glutinosi Succi continentes, ac prominentes; verùm ipsæ *Cartilagines*, multis non minùs in deliciis, quàm Canibus Ossa; quorum quædam teneriora vel tenuiora devorare solent nonnulli.

X. Huc referri debet *Panis*, & imprimis *non fermentatus*, vel *bis coctus*, atque abundanter absque potu sufficiente assumptus: ut & *Oriza*, *& omnis frumenti, aut leguminis species*, si talia devorentur.

Qualia Condi-

XI. Inter *Condimenta Austera* meritò referuntur

runtur *Olivæ*, in plerisque adstrictam præstantes alvum. (menta Austera.)

(Qualia Medicamenta terrea.) XII. Inter *Medicamenta*, sive Medicamentosa Veneni naturam tunc induentia, referri possunt ac debent *Coralia*, *Oculi Cancri*, *Creta*, *Terræ argillaceæ ac sigillatæ omnes*, *Lacca*, *Carbones*, *Cespites* & infinita, quibus abutuntur præ aliis omnibus Puellæ nonnullæ ante Fluxûs menstrui adventum primum, propter Picam ipsas tunc vexantem ac urgentem.

(3°. Mœror, Terror, Sollicitudo.) XIII. 3°. Fœcum alvinarum Solidiorum Causa esse potest *Animi Mœror*, *Terror*, *ac Solicitudo*.

(4°. Vigilia, aut Somnus nimius.) XIV. 4°. *Protractæ Vigiliæ*, aut *Somnus multus*.

(5°. Nimia quies, aut defatigatio.) XV. 5°. *Nimia corporis quies ac torpor* & quandoque longa per motum *defatigatio*.

(6°. Sudor multus, Urinæ copiosa excretio, & neglecta alvi dejectio.) XVI. 6°. *Sudor multus ac frequens*; ut & *Urinæ uberior* excretio; aut *neglecta & dilata urgens alvi dejectio*.

(A singulis sex rebus non naturalibus Alvi fœces indurari.) XVII. Sic à *singulis rebus sex non naturalibus* vulgò dictis, sed vitiatis, possunt reddi alvi fœces ad sui excretionem ineptiores, quippe nimis consistentes.

(Pro Causarum varietate & multitudine cura instituenda.) XVIII. Prout autem *Causæ* istius mali fuerint *Variæ*, atque *plures*, paucioresve simul concurrentes, aut seorsim existentes, ita diversa erit ejusdem *instituenda cura*.

(Aër Borealis vitandus & corrigendus.) XIX. *Aër* namque *Borealis* partim potest *vitari*, partim accenso igne *corrigi ac emendari*.

(Alimenta noxia vitanda & convenientia usurpanda.) XX. *Alimenta* noxia possunt ac debent *vitari*, & *convenientia* eorundem loco *usurpari*.

(Condimenta & Medicamenta vitanda.) XXI. Longè magis autem *Condimenta*, ut & *Medicamenta*, quæ tunc pro Venenis potiùs habenda, postquam homini nocent, non item prosunt, vel ipsum in meliùs mutant, (quod medicamentorum proprium) *vitanda* sunt, quin noxæ ab ipsis corpori continenti, contentove introductæ paulatim sunt corrigendæ ac tollendæ.

(Et noxæ ab illis ortæ tollendæ. Et quibus.) XXII. Hæ *noxæ* omnes hîc referri possunt ad austerum in corpore auctum; quapropter quæ sæpiùs commendavi ad ejus mutationem ac correctionem, hîc usurpanda; cùm & ipsa Experientia quotidiana testetur illorum ope superari ac tolli mala & Symptomata fæmellis ex talium abusu oborta: nimirum *Aromatica*, & *Spirituosa*; quibus ego meritò addo semper *Salia Volatilia*.

(Mœror ratione moderandus.) XXIII. Quoad *Animi Mœrorem*, cæterosque ipsius Affectus hîc noxios, docui quoque sæpiùs ipsos *ratione moderandos*, & *noxas* inde in corpore relictas & austeri indolem sapientes tollendas modò laudatis *Aromaticis*, & *Salibus Volatilibus*. (Et ab eo noxæ quomodo corrigendæ.)

XXIV. Si *protractæ Vigiliæ* fuerint Causa hujus mali, partim erunt *minuendæ*, partim per anodyna & narcotica *procurandus Somnus*. (Protractæ vigiliæ minuendæ & somnus conciliandus.)

XXV. Sin *Somnus nimius* fuerit in culpâ, idem *minuendus*, atque corporis exercitio cujusvis naturæ ac vitæ generi conveniente *impediendus*. (Somnus nimius minuendus, & impediendus.)

XXVI. Unde quoque patet Corporis motu atque agitatione conveniente fugandam ejus *quietem ac torporem* tollendum. (Quies & Torpor fugandi.)

XXVII. Sicut contra *nimium* ejus *motum* internam humiditatem exhaurientem quiete, Somnoque coërcendum. (Nimius motus coërcendus.)

XXVIII. *Sudor multus ac frequens* potenter aqueam corporis humiditatem profundens ac educens pro causæ suæ diversitate *minuendus aut sistendus*. (Sudor nimius minuendus.)

XXIX. Sic ex *Corporis motu vehementi* promanans, ejus *quiete* minuendus & facilè tollendus. (Quiete, si fit ex corporis motu.)

XXX. *Sudor* autem ab *internâ Causâ*, &, uti ego sentio, Vitiosâ, peculiarique Sanguinis Effervescentiâ, & imprimis *febrili*, ortum habens, paulatim *coërcendus*, coërcitâ, sublatâque illâ Effervescentiâ noxiâ; ubi arte opus est, cùm aliàs in gravissima, imò lethalia nonnunquam Symptomata incidant ægri tales, si Sudor imprudenter cohibeatur. (Si fit ab internâ causâ, coërcendus.)

XXXI. Quomodo autem Sudor talis præternaturalis ex arte curari debeat, non est hujus loci pluribus enarrare, cùm aliàs & alibi hoc fecerimus, & forsan simus adhuc suo tempore acturi.

XXXII. Eadem ferè ratio est *Urinæ copiosiùs* & aliquandiu excretæ; cùm videantur hæ gradibus tantùm differre Urinæ ac Sudoris Evacuationes præternaturales. (Si induratio fit ab urinâ copiosiùs excreta, quomodo curetur.)

XXXIII. *Neglecta*, diutiúsque dilata *fæcum alvinarum dejectio* facilè potest *curari* ac tolli, dummodò ad ejus solicitationem attendentes singuli mox adeant latrinam & alvum deponant. (Neglecta fœcum dejectio quî curetur.)

XXXIV. Atque hæc spectant Hujus mali Causas multifarias; superest ut ipsa *Excrementa* alvi Glutinosiora, vel *Duriora*, minúsque fluxilia *quî reddi* possint *fluidiora*, paucis enarremus. (Excrementa duriora reddi fluidiora.)

XXXV. Possunt in hunc finem usurpari *Potulenta copiosa*, tum *Aquea*, tum subinde simul *Pinguia*, *Jusculа* puta & similia. (Per Potulenta copiosa, aquea, & pinguia.)

XXXVI. Possunt aliquando illis addi *Salia Volatilia*, & aliquando *Acida* sed blandiora, quæ dissolvant cartilaginosa & ossea. (Per Salia Volatilia, & Acida.)

XXXVII. Possunt *Enemata injici* ex *jusculis*, *Urinâ*, *Lacte dulci*, decoctisve emollientibus, (Per Emollientia.)

S tibus,

tibus, addendo *Olea*, *Butyrum*, Mel, & similia; quæ diutiùs retenta emollient ac dissolvent compactas fæces alvinas, sicque facilitabunt ac promovebunt earundem evacuationem.

Per Linimenta.

XXXVIII. Posset quoque Venter totus, ac imprimis pars ejus inferior inungi *Oleis aut Unguentis emollientibus*, Althææ, Martiati & similibus, ad promovendam fæcum alvinarum emollitionem, ac proinde motum ac eductionem.

CAPUT XXVI.

De Sanguinis Fluiditatem nimiam Alterantibus Medicamentis.

Fluiditas in corporis partibus præcipuè spectanda, & quotupliciter.

I. DOcuimus in superioribus Alterari præsertim Arte medicâ Partes Corporis Contentas & Fluidas; quamobrem ipsam earum Fluiditatem primùm censuimus spectandam, & quidem tum quatenus illa interdum in *totum tollitur*, aut *ex parte* tantùm *minuitur*; interdum etiam *intenditur & augetur*.

II. Egimus quidem hactenus de Fluiditatis istius sublatæ, aut diminutæ Causis ac Remediis; unde proximum videtur, ut eandem auctam spectemus secundùm varias Partes in Corpore contentas, & fluidas.

Sanguinis fluiditatem augeri 1°. ab Aëre.

III. *Sanguinis fluiditatem auget* 1°. *Aër* quocunque modo *æstuans*, ratione scilicet Solis, Foci, Hypocausti, Balnei, tam sicci, quàm humidi: ut & Fotûs, Lecti, Vestimentorum, Tegumentorum & similium, quæ omnia commodè ad Aërem corpus ambientem possunt revocari.

Per Calorem Humores attenuantem.

IV. Hæc omnia Corpus ambientia *Calorem* in ipso augere solent, atque simul Humores quosvis attenuare, fluidiores atque mobiliores reddere.

& omnia fluxiliora reddentem.

V. *Calor* siquidem vel potiùs *Ignis*, *Caloris causa*, cuncta pro sui diversitate incidere, liquare, fundere, atque *fluxiliora reddere* solet. Hæc autem memorata omnia in nobis Calorem augere, adeóque Ignem internum intendere atque potentiorem facere possunt: uti constat Experientiâ quotidianâ.

2°. Ab Alimentis

VI. Sanguinis fluiditatem augent 2°. *Alimenta*, & imprimis potulenta Calidè assumpta, ut & Spirituosa, Vinum puta generosum, & maximè ipsius Spiritus, Cerevisia potens, Hydromeli, &c.

& Condimentis.

VII. Huc referenda *Condimenta*, sed *Aromatica*; ut & *Salia Volatilia*, & imprimis valdè *Oleosa*, ut & *Olea Aromatica* stillatitia.

3°. A Corporis motu.

VIII. 3°. *Corporis motus* & agitatio vehemens aut diuturnus.

4°. Ab Animi affectibus.

IX. 4°. Inter *Animi Motus*, Ira & Hilaritas, & Lætitia effusa.

5°. A Vigiliis protractis.

X. 5°. *Vigiliæ protractæ*.

6°. Ab Hæmorrhagiâ.

XI. 6°. *Hæmorrhagia*, sed non nimia.

Huc pertinere Venena multis modis corpori illata.

XII. Præter has res non-naturales modum parùm excedentes; notari possent quædam, quæ absque controversiâ *Veneni* nomine veniunt, sive *cum Aëre inspirentur*, aliàsve *per Corporis poros penetrent*, sive *Aëri*, *vestibus*, *aliisque immista sint*, sive *ore assumantur* cum Alimentis, Condimentis, Medicamentis, aliisve, quamvis reverà sint *Venena*; quippe quæ nec corpus servant in statu laudabili, nec illud eò deducunt, quin ipsum potiùs destruunt, & tandem hominem necant.

Talia esse noxias particulas in Aëre volitantes, & Febres malignas, Pestem &c. parientes.

XIII. Talia sunt, quæ *in Aëre volitant* noxiæ particulæ, quæque aut inspiratæ, aut per poros introductæ *febres* pariunt *ardentes*, *malignasve*, ipsamque adeò *Pestem*, *Dysenteriam*, &c.

In Febribus malignis & ardentibus est Sanguis solito fluidior.

XIV. In omnibus, plerisque saltem *Malignis Febribus* observatur *Sanguis solito fluidior*, quod etiam in *Ardentibus* contingit, ut & *Peste*, & quandoque in *Dysenteriâ*, quoties scilicet *Bilis* quoque *peccat per se*, unde ab ejus *acrimoniâ auctâ* Febres producuntur, & quidem ardentes, concurrente simul *Acido itidem acri*, valdè noxiam in tenui Intestino Effervescentiam cum Bile acriore excitante, atque tunc Dysenteriæ gravissimæ causam præbente.

Hi morbi unde.

Sanguinis aucta fluiditas quomodo curanda.

XV. Quoties proinde *Sanguinis Aucta Fluiditas* ortum habuit *ab Aëre* quâvis de Causâ Æstuante, toties secundùm Causæ diversitatem Mutandus erit iste Æstus.

Solis radii vitandi.

XVI. *Sol* cùm à nobis mutari non possit, potest tamen *vitari*; seligendo aliquem locum à solis radiis remotum, in *Umbrâ*, in *Cellâ*, in *Cubiculis* ad septentrionem patentibus, fenestris maximè.

Focus extinguendus.

XVII. *Focus* potest extingui.

Ignis ex Hypocausto tollendus.

XVIII. Sic & Ignis ex *Hypocausto* tolli.

Balneum vitandum.

XIX. *Balneum* potest vitari, aut temperari.

Fotus removendus, aut temperandus.

XX. *Fotus* possunt removeri, aut temperatiores adhiberi.

XXI.

Lecti mutandi. XXI. *Lecti* possunt minùs *plumosi* usurpari, aut alii ex *Gossypio* & similibus parati, atque minùs caloris producentes.

Vestimenta tegumentaque minuenda. XXII. *Vestimenta, Tegumentaque* possunt *pauciora, tenuiora, minusve lanosa* & calefacientia uti sunt linea & sericea usurpari.

Aër Frigidior usurpandus. XXIII. Quin eligi potest, ac usurpari Aër naturâ vel arte *frigidior*, quò Sanguinis emendari queat vitium ejusque Fluiditas minui.

Alimenta Frigidiora usurpanda. XXIV. *Alimenta* usurpentur minùs calentia, vel potiùs *frigida*.

Potus Spirituosus vitandus. XXV. *Potus Spirituosus vitetur*, ejusque loco usurpetur *Acidiusculus*.

Ut & Condimenta Aromatica. XXVI. Inter *Condimenta vitentur Aromatica*, & sumantur tum *Acidiuscula*, tum *Austeriuscula, Olivæ, Omphacium*, & similia plura.

Nec non Salia Volatilia. XXVII. Caveatur quoque ab *Usu Salium Volatilium* qualiumcunque, sed maximè Oleosorum.

Corporis motus sit paucus. XXVIII. *Corporis Motus* esto *paucus*, & *blandus*.

Animi Affectus vitandi. XXIX. *Animi Excandescentia* vitetur, quin *levis Mœror* etiam arte procuretur.

Somnus conciliandus. XXX. *Somnus* protrahatur, & si desideretur, arte excitetur per Anodyna, & quandoque Narcotica.

Hæmorrhagia curanda, & quibus. XXXI. *Hæmorrhagia* omnis curetur, usurpando austeriuscula, terrasque sigillatas, & adstringentes, ipsumque adeò Sanguinem Draconis.

Venenum è corpore expellendum. XXXII. Quoties *à Venenis* vel Inspiratis, vel aliàs per Corporis superficiem intrò missis, vel etiam Ore assumptis Sanguinis Consistentia, naturalis est diminuta, ejusdemque Fluiditas aucta, toties idem Venenum eâdem, si fieri possit, quâ ingressum est viâ, vel aliâ convenienti *expellendum*, per *Vomitum* puta, per *Secessum*, & imprimis *cum Sudore* per Corporis Poros: cum Venenum Sanguinem fluidiorem faciens participet de Sale Volatili, & Corporis superficiem imprimis querat.

Participare de Sale Volatili.

Ore assumtum Vomitu ejiciendum. XXXIII. Quod *ore est assumptum Venenum*, si brevi observetur, mox excitato *Vomitu* simul hâc viâ expellendum est.

Vomitorio aliquo. XXXIV. *Vomitus excitari* potest Aquâ tepidâ copiosâ ebibitâ, & aliquando addito oleo, vel butyro; vel aquâ mulsâ; vel decocto ficuum; vel Vomitorio Antimoniali, aliove probato in tempore exhibito.

Alvus Solicitanda, & quomodo. XXXV. *Alvus solicitanda* tum Enematibus pro Veneni & Symptomatum conjunctorum diversitate variandis, tum Decoctis laxantibus, additis Tartaro, Tamarindis, & similibus.

Sudor Movendus, & quibus. XXXVI. *Sudor Movendus* ac Promovendus tam vulgaribus, Electuariis Opiatis, Theriacâ, Mithridatio, Diascordio Fracastorii, & nostro Orvietano, &c. quàm Chymicis, Antimonio Diaphoretico, Bezoardico Minerali, & similibus.

Symptomata etiam consideranda. XXXVII. Ubi semper pro *Symptomatum comitum diversitate* addenda sunt, quæ illis superandis conducant.

Sanguis fluidior ad consistentiam reducendus. XXXVIII. Postquam singulis Sanguinis Fluidioris Causis pro sui varietate varia sunt adhibita Remedia, ipsæque aut vitatæ sunt, aut sublatæ, aut correctæ, Ipsi *Sanguini Fluidiori* quoque, ut ad *Consistentiam Solidiorem*, adeóque naturalem atque laudabilem *reducatur*, sua sunt adhibenda Remedia.

Quod fit Acidis & Austeris blandioribus. XXXIX. Cùm *Sanguis* autem in primis ab *Acidis & Austeris* Consistentiam nanciscatur solidiorem, firmiorem, & crassiorem, non sine causâ Remedium Sanguini Fluidiori primarium ponimus in laudatis tum *Acidis*, tum *Austeris*, sed *blandioribus*, ac temperatioribus: cùm si alicubi, hoc certè in casu, sit cautione opus & prudentiâ, ne ex uno malo aliud gravius producatur.

Sanguinis Consistentia nimia periculosior. XL. Nam longè *periculosior est Sanguinis Consistentia nimia, minùs periculosa minor*.

Usurpanda Acido-Austeriuscula, & quomodo. XLI. Usurpanda sunt proinde Medicamenta *Acido-Austeriuscula*, sed parvâ quantitate, sed partitim ac sæpiùs, donec à restitutis Functionibus læsis, ac in primis Animi Languore aut Deliquio sublato & correcto, satis constet laudabilem, pristinamque Sanguini restitutam Consistentiam.

Medicamenta Sanguini consistentiam conciliantia. XLII. Ex vulgò notis laudantur *Omphacium, Plantago, Acetosa, Portulaca, Sempervivum majus, Solanum, Cydonia, & Granata mala, Pyra, & Pruna Sylvestria, Berberi, Ribesia, Cerasa acidiuscula, Mespila, Nymphæa, Fragaria*, &c.

XLIII. Huc spectat *Alumen*, ipsiusque Spiritus; cæterique *Spiritus Acidi omnes*, ac inprimis *Metallis juncti*, atque *Vitriolum* ex ipsis solutis dantes, quale *Martiatum & Solare* multis præstant.

XLIV. Possunt ex illis variâ formâ componi Medicamenta, illisque alia simul addi quæ potentiùs adstringant, Sanguinisque consistentiam reddant firmiorem, minúsque fluidam: qualia sunt *Coralia, Creta, Sanguis draconis, Lapis hæmatites, Terræ sigillatæ*, atque *argillaceæ pleræque, Crocus Martis adstringens dictus*, &c.

Ex quibus aptiora eligenda. XLV. Ex quibus facilè se expediet Medicus prudens, ægrisque præscribet Remedia optima, quorum formulas simul addere nimis longum foret.

CAPUT XXVII.

De Medicamentis Pituitæ Fluiditatem nimiam Alterantibus.

Pituitæ fluidioris causæ.

I. Quemadmodum suprà, sic & hîc post Sanguinem examinabimus *Pituitam*, cujus *Fluiditas* ferè ab iisdem *augetur Causis*, à quibus diximus augeri Sanguinis Fluiditatem, ac imprimis sex rebus non-naturalibus.

1°. Aër Calidus.

II. Quemadmodum enim à Sole aut Igne Vulgari augetur in *Aëre Calor*, simulque omnia fluere apta, fiunt vel fluida, vel fluidiora, ita idem evenit Pituitæ in corpore nostro existenti.

A Sole & Igne fluere apta reddi fluida.

III. Dixi à *Sole* atque *Igne* non tantùm Calorem produci, aut intendi in Aëre, quem sensu percipimus externo, verùm insuper omnia fluere apta reddi *fluida*, vel saltem fluidiora.

Horum ope Metalla & Mineralia fundi.

IV. *Metalla* siquidem omnia, ut & omnia *Mineralia* quid metallici continentia, utut solida & dura; multò verò faciliùs Sulphur, & omnia Sulphurea, licet consistentia, & ad sensum externum sicca, horum ope *funduntur*, solvuntur & fluida fiunt.

Quî solis radii id efficiant.

V. Quamvis autem *Solis Radii* hoc non efficiant in metallis per se, ope tamen *perspicillorum convexorum* radiorum contemperatione id efficiunt.

Etiam Ignem id efficere.

VI. *Ignem* autem vulgarem, ac imprimis Carbonum, aut Lignorum *id efficere* cuivis potest esse notissimum.

Humores ab Igne & Sole fluidiores reddi.

VII. Quod si Corpora solida ac per se minimè fluida, reddantur tamen ab *Igne* ac *Sole* talia; quid nî ab iisdem *redduntur fluidiora*, quæ jam sunt actu fluida, & soluta, non item consistentia, qualia sunt *Humores* omnes in homine dicti, & hîc quam examinamus, Pituita.

Idque suadere rationem & experientiam.

VIII. Nec tantùm *id suadet Ratio* à me nunc allata, & à majori ad minùs derivata; sed confirmat, evincit & probat *Experientia*, quâ id quotidie fieri manifestè constat.

Pituitæ fluidioris causa Aër externus æstuans.

IX. Idcircò ex Rebus non-naturalibus primò numeramus *Pituitæ fluidioris Causam*, *Aërem Externum*, sed ab Igne aut Solis radiis *æstuantem*; simulque quævis fluere apta vel fluida, vel fluidiora præstantem.

Ut & tegumenta, Vestimenta, Lecti, Fomenta, Balnea.

X. Huic jungimus omnia, quæ Calorem nostrum Internum ac Ignem augent, aut in corpore sistunt cum suis effluviis, *Tegumenta* puta, *Vestimenta*, *Lectos*, *Fomenta*, *Balnea*, & similia, quæ nuper pluribus explicuimus.

2°. Alimenta & Condimenta Spirituosa, Aromatica, &c.

XI. Inter Pituitæ fluidioris Causas secundum locum assignamus *Alimentis & Condimentis* valdè *Spirituosis*, *& Aromaticis*, & quandóque *Acidis*; sed etiam *Aqueis*, & imprimis calidè aut copiosè assumptis.

Alimenta quî id præstent.

XII. *Alimenta* certè *Spirituosa*, Vinum puta Generosum, ipsiusve Spiritus, Hydromel, Cerevisia potentior, similesque Potus artificiales plures, sicut Calorem augent in nobis manifestum, ita observantur in specie Pituitam reddere in nobis fluidiorem.

Ut & Aromata, & Salia Volatilia.

XIII. *Aromata & Aromatica* omnia idem præstare notissimum; quibus ego libenter addo *Salia Volatilia*, quippe quæ tanquam Condimenta usurpantur felicissimè, ac præsertim in statu neutro, quando est quidem in homine Causa Morborum Antecedens, nondum tamen Continens, *aut Morbus*; qui proinde præveniri debet, ac præcaveri, sicque ab imminente in tempore homo præservari.

Pituita fluidior quî curetur.

XIV. Quando igitur est in homine *Pituita* minùs Glutinosa, ideóque *Fluidior*, undecunque talis producta, ideóque impetuoso sui fluxu Morbum & Affectum graviorem, Leucophlegmatiam puta minans, tunc opus est Ipsius blandâ *coagulatione*, & nimiæ Fluiditatis diminutione, quò sic homo ab imminente præservetur Morbo.

XV. Quomodò autem id effici & obtineri queat, dicemus posteà in hujus Fluidioris Pituitæ Curatione, per Alterationem, ac Emendationem, seu Inspissationem.

XVI. Abusus igitur Aromatum, & Aromaticorum, ut & Salium Volatilium potest Pituitam reddere justo Fluidiorem.

XVII. Idem præstare possunt *Acida*, sed *Spirituosa & Volatilia*, non item ad Austeritatem inclinantia, quæ coagulant.

Quomodò Aquea alimenta Pituitam reddant fluidiorem.

XVIII. *Pituitam* quoque *Fluidiorem* faciunt *Aquea Alimenta*, quippe quæ ipsam dissolvunt & diluunt nimiùm.

XIX. Sed imprimis quando eadem tum *copiosè*, tum *calidè* assumuntur: Copiâ siquidem diluunt & quasi abluunt Pituitam; Calore autem potentiùs solvunt & dissolvunt, sive fundunt & liquant.

3°. Corporis Motus Vehementior.

XX. Tertium inter Res non-naturales Pituitam Fluidiorem facientes locum tribuemus *Cor-*

Corporis Motui Vehementiori ac protracto, cujus ratione sicut Humores cæteri omnes, sic & Pituita fiunt fluidiores ac fluentes, aucto nimirum in Corpore Calore, atque Ignis Interni operatione.

4°. Vigiliæ.

XXI. Quartus locus assignandus venit *Vigiliis*, ob rationem penè similem; tunc enim agitatur ferè simul corpus, etiam ubi maximè componitur ad quietem, ac somnum; quo fugiente in ipso lecto hinc inde commovetur Corpus & in agitatione fatigante permanet.

5°. Ira.

XXII. Quinto Inter *Animi Affectus Ira* Bilem commovens & acriorem faciens Pituitam simul cum cæteris humoribus commovet, fluidioremque reddit; etiam ratione Caloris unà in Corpore tunc aucti.

6°. Sudor assuetus & Urina subsistens.

XXIII. Sexto Inter *Excreta & Retenta, Sudor assuetus*, aut *Urina subsistens* in corpore, hinc ad Salivares, Pancreaticasque Glandulas copiosius ruentes, quin ad tenue Intestinum fluentes, Pituitam reddunt fluidiorem, cum sic & Saliva, & Succus Pancreaticus præcipua Pituitæ Materia, fiant fluidiores.

Sex Res Non-naturales esse causas Pituitæ fluidioris. Hujus Remedia secundùm illas res.

XXIV. Atque sic paucis percurrimus *sex Res non-naturales* Pituitæ Fluiditati Auctæ ansam præbentes: proximum est ut ejusdem afferamus *Remedia*, & quidem secundùm dictas Res non-naturales tunc peccantes adornanda seligendaque.

1°. Aër quo modo mutandus.

XXV. 1°. *Aërem* quod attinet, sicut in Sanguinis Fluiditate auctâ docuimus, *vitandus Æstuans*, & contrà *seligendus*, parandusve arte *frigidior*, non tamen rigidus nimis & brumalis, à quo nimiùm posset coagulari ac incrassari, compingique Pituita. Blandè siquidem, uti sæpiùs docuimus, omnis Mutatio in corpore instituenda, & facienda.

XXVI. Sufficiet proinde *Aër* tantillum *ad Frigidum inclinans, & serenus*, qualis ferè in Cubiculis septentrionem versùs patentibus.

Pavimento inspergenda Aqua frigida, ut & Plantæ frigidæ.

XXVII. Posset durante Æstatis æstu *pavimento*, quod hîc conveniet Lapideum, & Marmoreum, inspergi *Aqua* Putealis, omnium frigidissima vel Fontana ut & *Plantæ* superiùs laudatæ Sempervivum, Plantago, Solanum, Nymphæa, Portulaca, Folia Vitis, &c.

In illâ Aquâ potest dissolvi Alumen, Nitrum, Lapisque Prunellæ, Sal Armoniacum.

XXVIII. Quin posset in *Aquâ dissolvi Alumen, Nitrum, Lapis prunellæ* & forsan *Sal Armoniacum*, à quo Congelatur tunc Aër in glaciem vitrum ambituram & illi adhæsuram, unde Frigus quoque sentietur in Aëre.

Vestimenta & Tegumenta minuenda.

XXIX. Sic *Minuenda* sunt Corporis *Vestimenta*, & *Tegumenta* ponderosa, vel valdè Languinosa vel lanea.

Abstinendum à Balneis.

XXX. Abstinendum à *Balneis*, Fotibus.

2°. Desistendum ab usu Alimentorum Spirituosorum.

XXXI. 2°. Desistendum ab usu frequenti multove *Alimentorum Spirituosorum*, Potuumque adeò Generosorum dictorum.

Ut & Condimentorum Aromaticorum. Usurpanda Austeriuscula

XXXII. *Aromatica* cumprimis vitanda inter *Condimenta*, & horum loco *usurpanda Austeriuscula*, Olivæ, Mespila, Cydonia, Pruna Sylvestria.

Vitanda. Acida Spirituosa, & usurpanda Austeriuscula.

XXXIII. Sic vitanda quoque *Acida Spirituosa*, Acetum, Spiritus Nitri, Salis, &c.

XXXIV. Horum loco usurpanda *Austeriuscula*, & cum Omphacio, similibusque parata.

XXXV. Commendantur *Vina rubra*, quippe austeriuscula, sed moderatè tamen sumpta.

Abstinendum à multâ Aquâ.

XXXVI. Abstinendum quoque *à multâ Aquâ, & Jusculis tenuioribus*, & imprimis Calentibus.

Potus sit paucus & austeriusculus.

XXXVII. *Potus* ergò esto *paucus*, & naturâ vel arte *austeriusculus*, Vinum rubrum, &c.

Juscula sint crassioris consistentiæ.

XXXVIII. *Juscula* præferuntur ad Gelatinæ Consistentiam redacta, ope extremitatum animalium, Cornu Cervi, &c.

Condimenta usurpanda astringentia.

XXXIX. Inter *Condimenta*, Bellariaque usurpentur Cydonia, ejusque Caro, Miva, &c. Mespila, Mala Granata, Aurea, Omphacium, &c.

3°. Corporis motus sit paucus.

XL. 3°. *Corporis Motus* esto paucus & moderatus.

4°. Somnus longior.

XLI. 4°. *Somnus esto longior*, Emulsionibus Amygdalinis præsertim promovendus.

5°. Ira sedetur ac mœror excitetur.

XLII. 5°. *Ira sedetur* ac Præveniatur, Animusque ad *Mœrorem* moderatum deducatur.

6°. Sudoris & Urinæ Retentorum materia per Alvum educatur.

XLIII. 6°. *Sudoris, & Urinæ Retentorum materia* per alvum potiùs, quàm viâ ordinariâ educatur cùm ad sudorem promovendum requiratur Corporis Calefactio, quæ Pituitam solvit, fluidioremque facit.

Pituita ipsa fluidior inspissanda.

XLIV. Nec sufficit Res non-naturales Pituitæ Fluidiori ansam præbentes vitasse, aut emendasse; *Pituita* ipsa *Fluidior* facta denuò *inspissanda* est, sicque minùs fluida reddenda.

Quibus id fiat.

XLV. In hunc finem inter ea, quæ ad Alimenta, vel potiùs Condimenta, sive Alimenta Medicamentosa retulimus, conducunt omnia *Austeriuscula*, Omphacium, Cydonia, Mespila, &c.

XLVI. Quæ nisi sufficiant, adjungenda sunt Potentiora, verè inter Medicamenta duntaxat referenda, Coralia, Creta, Terræ sigillatæ omnes, variaque Vitriola, sed priùs blandè calcinata, quò Spiritus acidi Volatiliores, at-

atque solvendi vi præditi expellantur, solaque vis adstringens & coagulans remaneant.

Conjungi Spiritus Acidos Volatiles cum Austero.

XLVII. Id enim notandum, non rarò *Conjungi* in eodem Subjecto *Spiritus Acidos Volatiles cum Austero*; idque tum naturaliter, tum artificiosè; unde in talibus vis gemina, & quidem sibi contraria se manifestat.

Quid illa conjuncta præstent.

XLVIII. Illa verò partim solvunt, partim compingunt & coagulant Pituitam in nobis; & pro alterutrius dominantis respectu, hoc vel illud efficiunt potentiùs.

Aluminis rupei vires.

XLIX. Tale videtur nobis à Natura communicari *Alumen rupeum dictum* quod licet gustu sit austerum, adeóque adstringens, ac coagulans, observatur tamen simul incidere Pituitam & Urinas movere: idque ratione Spiritus Acidi non ita intimè partibus austeris immisti, unde is facilè destillatur, & separatur.

Vitriolum Martis qui paretur.

L. Inter Artificialia meritò reponimus *Vitriolum Martis*, ex Oleo Vitrioli acri, & potenter incidente ac solvente paratum, à quo Mars, sive ferrum solvitur & dissolvitur, atque additâ Aquâ satis copiosâ in Vitriolum concrescit.

Ejus Vires.

LI. Hoc *Vitriolum* observamus habere Vim Incidendi Pituitam, & quidem ratione Spiritus Acidi Vitrioli, aut Sulphuris cujus ope paratur.

LII. Idem observamus vi adstringendi præditum, non tantùm ratione austeritatis & adstrictionis blandæ, quâ præditum est, verùm post Spiritûs subtilioris expulsionem, ac levem Calcinationem, ad flavedinem, & ampliùs ad rubedinem, unde tunc satis potenterplerosque humores in nobis coagulat & inspissat.

Talibus Medicamentis plurimùm præstari in Rerum Naturalium & Medicarum Mutationibus.

LIII. Ex quibus arte paratis, & tamen *polychrestis medicamentis* plurimùm proficere solemus in rerum naturalium ac medicarum mutationibus assequendis, atque iterum mutandis.

Quale Vitriolum Martis adhibendum in Pituitâ fluidiore.

LIV. Hæc ut nostro negotio accommodemus. In *Pituitâ* incrassandâ, & inspissandâ, ejusque Fluiditate minuendâ bonum erit usurpare, non *Vitriolum Martis* crudum, sed priùs ad colorem flavum *calcinatum*.

Quale sit ad albedinem calcinatum.

LV. Ubi namque ad *albedinem* tantùm *Calcinatur*, vix aliud præter Phlegma & terra insipida separatur, vixque aliquid Spiritus Acidi volatilis.

Quale ad flavedinem calcinatum.

LVI. Ubi autem *ad flavedinem* usque idem *calcinatur*, expelluntur simul Spiritus Acidi, sed Volatiliores, vimque solvendi & attenuandi Pituitam habentes.

Hujus Vires.

LVII. Unde separatis tunc Spiritibus illis Acidis Volatilioribus pars reliqua suam magis exerit austeritatem, cogitque & coagulat Pituitam Fluidiorem.

Medicamenta omnia ritè præparanda.

LVIII. Quod idcircò pluribus explico, cùm plures illa non satis distinctè concipiant, sed confusè, ac si sufficeret quovis medicamento uti absque ullâ ipsius præparatione ulteriore: cùm tamen hujus ratione mutatio magna in operatione observetur.

Rerum Naturalium Constructionem per Artificialem erui.

LIX. Juvat proinde *constructionem rerum naturalem per artificialem eruere*, quando scilicet arte paramus res similes naturalibus; quarum structuram & compositionem concludimus ex artificiali attentâ mente institutâ.

Vitriolum Martis quâ formâ usurpandum.

LX. Tale autem *Vitriolum Martis* ad flavedinem Calcinatum usurpatur convenientissimè *formâ pilularum*, immiscendo ipsum gummatibus, vel aliis rebus Glutinosis, ut in massam convenientem redigatur, ad formandas inde Pilulas.

Alia Pituitam incrassantia.

LXI. Si quis abhorreat à Chymicis efficacioribus, usurpare poterit medicamenta vulgaria ex variis plantarum partibus petita inertiora, *Radices* tormentillæ, garyophyllatæ, bistortæ, &c.

Folia equiseti, plantaginis, bellidii, quercûs, &c.

Flores rosarum rubrarum, balaustiorum, &c.

Nuces Cupressi, Gallas, &c.

Semina plantaginis, portulacæ, &c.

Fructus, Cydonia, Mespila, Sorba, Corna, &c.

Cortices Granatorum, Cupulas Glandium, &c.

Mastichen, Thus, Acaciam, Hypocistidem, &c.

Quæ quibus formis usurpanda.

LXII. Ex quibus Pulveres, Pilulæ, Decocta, Condita sive Electuaria, Tabellæ & nescio quid non parari potest, atque Ægris exhiberi.

CAPUT XXVIII.

De Medicamentis Bilis, Lymphæ, Succi Pancreatici & Salivæ Fluiditatem nimiam Alterantibus.

Bilem Sanguini fluiditatem conciliare.

I. B*ilis* quamvis habeat plerumque Consistentiam majorem, quàm Lympha, videtur tamen plurimùm conferre ad debitam *Fluiditatem Sanguini conciliandam*, ne quis putet omnia Fluidiora vim quoque habere Fluiditatem tribuendi magis, quàm ea, quæ sunt minùs fluida.

II. A-

Aliud esse fluidum aliud fluiditatem tribuere.

II. Aliud etenim est fluidum esse, aliud alii fluiditatem tribuere ac conciliare.

Aquam Fluiditatem tribuere.

III. *Aqua*, dum dissolubilia diluit, eisdem quoque fluiditatem conciliat, vel auget.

Ut & Spiritum Volatilem.

IV. *Spiritus Volatilis*, quæ dissolvere potest, eadem reddit fluidiora.

Bilem omnium maximè humores reddere fluidos.

V. In corpore humano nullus humor invenitur, qui alios æquè reddat fluidos, atque *Bilis*; quamvis non sit tam fluida ipsa, atque Lympha.

Ejus causam quæri.

VI. Cùm igitur Lympha Bile fluidior minùs faciat ad fluiditatem Sanguini præsertim conciliandam, quàm Bilis; meritò ejus Effectûs tam diversi Causa desideratur & quæritur.

& ex Solâ Chymiâ peti.

VII. Nemo autem difficultatem hanc tollet nisi fuerit peritus Chymiæ, mutationumque Chymicarum, ex quibus solis hujus difficultatis solutio peti potest ac debet.

Lympha quâ ratione Pituitam reddat fluidiorem, & Sanguinem inspisset.

VIII. *Lympha* igitur cùm in se contineat *Acidum*, quamvis hujus ratione incidere attenuare, solvere ac dissolvere; adeóque *fluidiorem* facere soleat *Pituitam*; inspissat tamen & coagulare solet *Sanguinem*, ipsumque adeò reddere minùs fluidum.

Bilis quâ ratione Pituitam & Sanguinem dissolvat.

IX. *Bilis* verò, quatenus *Sale abundat lixivo* & quidem *satis Volatili*, & *Pituitam* & *Sanguinem solvere solet* ac dissolvere, atque utrumque fluidiorem facere; quod benè notandum: habet enim usum magnum in praxi faciendâ, & convenientibus remediis seligendis & usurpandis.

In fluidioris Sanguinis causas & remedia inquirendum.

X. Sola proinde Bilis cùm videatur Sanguini suam Fluiditatem dare, atque augere, non sine Causâ in ejusdem fluidioris factæ Causas & Remedia inquiremus.

Consistentia naturalis Bilis, Lymphæ, Pituitæ, Sanguinis, Salivæ, & Succi Pancreatici.

XI. *Bilis Consistentia & Fluiditas* secundùm Naturam est *Mediocris*, Olei vulgaris æmula. *Lympha* verò *fluidior* est; *Pituita* contrà, & *Sanguis minùs* sunt *Fluidi*. Salivæ & Pancreatici Succi Consistentia Naturalis vix describi potest, cùm secundùm Naturam nullibi coacervetur in Corpore, verùm *Saliva* mox deglutiatur, nî expuatur; & *Succus Pancreaticus* non nisi arte colligi queat, cujus tunc Consistentia observatur Fluidior & quasi Aquea, non multùm à Lymphæ Consistentiâ differens.

Bilis fluiditatem augent 1°. Aër æstuans.

XII. *Bilis Fluiditatem Naturalem augent* inter res non-naturales 1°. *Aër* quovis modo, sed imprimis à Sole *æstuans*.

XIII. Sicut enim Oleum tum à Sole, tum ab Igne vulgari magis colliquescit & fluidius fit, ita videtur Bilis ab utroque idem pati.

Cur Bilis magis à Sole, quàm vulgari igne liquescat.

XIV. Quòd autem putem Ipsam *magis liquefieri à Sole, quàm vulgari Igne, Spiritus volatiles* faciunt unà cum Solis radiis, meo judicio, si non à Cœlo ad nos derivati, ex Aëre saltem copiosè ad nos delati.

A Sole Spirituosiores fieri fructus.

XV. Hinc est, quòd ab æstuante *Sole Spirituosiores & blandiores fiant quivis Plantarum fructus*, non item ab Igne nostro vulgari; quamvis eorundem *maturitas* ex parte *promoveatur ab ipso*, non item Spirituositas; nisi aliud accedat, quod Magnetis modo Aëris, terræque partes Spirituosas alliciat in Plantas.

Eorum maturitas ab igne vulgari promovetur.

Varia Volatilis Spiritûs effecta in Sal.

XVI. A *Volatili* verò *Spiritu* ad Solis æstum maximè in Aëre observato, & quaquaversùm disperso, & imprimis cum ipsius radiis in subjecta ipsum recipere, ac retinere apta potenter impresso redditur *Sal fixum* in Plantis, *maximè fixum*, in Animalibus *magis volatile*, ipsaque adeò Bilis, tali Sale præ cæteris Humoribus omnibus maximè abundans.

Quare Bilis à Solis æstu fluidior fiat, & ab eâ Morbi oriantur.

XVII. Non mirum proinde, si præ cæteris quoque Humoribus omnibus *ab Solis æstu* alteretur, volatilisetur, agitetur, *fluidiorque fiat* in corporibus animalium *Bilis*; atque plerique ab illo excitati *Morbi à Bile* malè affectâ pendeant & originem ducant.

XVIII. Quod vel inde patet, quòd *Affectus* illi omnes non priùs curentur, quàm curatâ, hoc est, alteratâ, diminutâve *Bile*.

& quidem Æstatis tempore.

XIX. Unde *Æstatis tempore*, sed Aëre à Solis radiis æstuante, produci solent *Affectus* plerique *à Bile fluidiore*, atque Acriore originem ducentes.

Non tantùm ratione partium Spirituosarum Bilem fieri fluidiorem.

XX. Nec tantùm *ratione partium Spirituosarum* cum Solis radiis per aërem abundantiorum tum Inspiratarum, tum per Corporis superficiem ad interiora penetrantium, tum alimentis plerisque; plantis præsertim sese similiter insinuantium, atque sic quoque assumptarum *redditur Bilis fluidior*, quia Spirituosior.

Sed etiam ratione Salis Volatilis.

XXI. Sed insuper ratione *Salis Volatilis* itidem tunc abundantiùs in Aëre dispersi & producti, atque similiter inspirati, & cum alimentis assumpti.

Ut & particularum ignearum.

XXII. Quin etiam ratione *particularum Ignearum* tunc abundantissimè cum Solis radiis Aëri communicatarum, & in res quasvis, Homines quoque, potenter intrusarum, ideóque omne in nobis Acre acrius reddentium.

Triplici ratione Bilis à Solis Radiis fluidior.

XXIII. A *Solis* proinde *radiis* triplici nomine videtur reddi *Bilis fluidior*, & 1°. quidem ratione *partium Spirituosarum*. 2°. ratione *Salis Volatilis*, 3°. ratione *partium ignearum* cum notatis radiis corpori humano conciliatarum & maximè Bilem afficientium ejusque fluiditatem augentium.

Bilis fluiditatem

XXIV. Posset quoque Bilis fluiditatem augere

etiam augere Balneum.

gere *Balneum*, & imprimis cum *Vini Spiritu paratum*, si diutiùs continuetur, ac sæpiùs usurpetur; quod tamen rarum.

2°. Bilis fluiditatem augent Alimenta pinguia.

XXV. 2°. Ex *Alimentis* culpantur imprimis *Pinguia* sæpiùs ac nimiùm assumpta.

Condimenta Aromatica.

XXVI. Ex *Condimentis Aromatica*.

Salia Volatilia, & præsertim Oleosa.

XXVII. Quibus Ego addo *Salia Volatilia*, & præsertim *Oleosa*; quæ multiplici usu observavi reddere Bilem æquè, ac Humores alios, fluidiorem.

Potus Generosi.

XXVIII. Huc etiam ex Potibus faciunt omnes *Potus Generosi*, *Vinum Hispanicum*, *Canariense*, *Gallicum potentius*, *Hydromel*, *Vini & Frumenti Spiritus*, *Cerevisia pinguior*, qualis, quam vocant Joppensem, atque Mommam.

Aquæ Aromaticæ. Vina Medicata.

XXIX. Ad Medicamentosa revocandæ *Aquæ Aromaticæ* cum Vini Spiritu paratæ, ut & *Vina Medicata* & Aromatica.

3°. Bilis fluiditatem auget Corporis Motus.

XXX. 3°. *Corporis Motus Vehemens* Bilis augebit fluiditatem.

4°. Vigiliæ protractæ.

XXXI. Ut & 4°. *Vigiliæ protractæ*.

5°. Ira vehemens.

XXXII. 5°. Ex Animi Affectibus *Ira Vehementior*.

Bilis fluidioris remedia.

XXXIII. Atque in compendio postquam retulimus *Bilis Fluidioris Causas* frequentiores, videntur quoque ipsius *remedia* eodem ordine proferenda.

Solis Æstus vitandus.

XXXIV. *Solis* proinde *æstus* vitetur, ut & Ignis, atque Balnei cujusvis, sed in primis cum Vini Spiritu parati.

Aër Frigidiusculus seligendus.

XXXV. Contrà seligatur *Aër ad frigus vergens*, atque Locus ad Septentrionem spectans, subterraneus, vel quovis modo frigidior redditus: de quo egimus nuper adhuc pluribus.

Pinguia Vitanda.

XXXVI. Quoad *Alimenta*, vitentur Pinguia.

Ut & Aromatica.

XXXVII. Quoad *Condimenta* prætereantur Aromatica, & horum loco usurpentur Acidula & Austeriuscula, sæpiùs & nuper quoque laudata.

Usurpanda Acidula & Austeriuscula.

Salia Volatilia vitanda.

XXXVIII. Abstineatur quoque à *Volatilibus Salibus*, & maximè *ab Oleosis*.

Ut & Potus Generosi. Usurpandi econtra Acidiusculi.

XXXIX. Vitentur etiam *Potus Generosi*, & in eorum locum substituantur *Acidiusculi*, Cerevisia tenuis, Vinum rubellum potiùs & *Austeriusculum*, maturum tamen ac oligophorum.

Vitandæ Aquæ Spirituosæ, & Aromaticæ, nec non Vina similia.

XL. Vitentur similiter *Aquæ Spirituosæ* atque *Aromaticæ*, ut & *Vina* similia: & substituantur *Acidulæ*, quales Spadanæ, atque Antoninæ.

A Motu vehementi abstinendum, & contra quiescendum.

XLI. *Corporis Motus Vehemens* omnis caveatur, quin *blandissimus* tantùm & in loco frigidiusculo concedatur: Indulgeaturque *Quieti*.

Somnus sit longior.

XLII. *Somnus* quæratur & concilietur etiam longior.

Ira vitanda, Mœrori & Gaudio mediocri indulgendum.

XLIII. *Iræ* occasiones omnes vitentur, quin *Mœrori* mediocri indulgeatur, & maximè moderato *Gaudio*.

Bilis ipsa fluidior curanda Austeriusculis.

XLIV. Ipsa *Bilis Fluidior* laudatis nunc & nuper *Austeriusculis* gratioribus sensim ad consistentiam deducatur laudabilem atque vitæ utilem.

Lympha & Succus Pancreaticus non videntur fieri posse fluidiores.

XLV. Cùm *Lympha & Succus Pancreaticus* Collecti observentur valdè Liquidi ac Fluidi, vix putem notabiliter *augeri* posse ipsorum *fluiditatem*: nec proinde opus esse, ut hîc ejus investigemus & assignemus Causas, multò minùs Curationem.

Salivæ solito Fluidioris curatio petenda ex dictis de Pituitâ.

XLVI. Quoad *Salivam* illam subinde *solitò fluidiorem* in sputatoribus præsertim observari notum: sed quæ dici possunt de Causis & *Curatione* ipsius, facilè peti poterunt ex iis, quæ de *Pituitæ Fluidioris Causis & Curatione* diximus non ita pridem.

CAPUT XXIX.

De Alterantibus Corpus Consistens aut Fluidum secundùm Qualitates Sensiles Proprias.

Cur de Fluiditate primo egerit Auctor.

I. CUm Partium Corporis humani Contentarum Qualitas ipsas à Continentibus distinguens sit Fluiditas, quæ multis modis præter naturam mutari, & variis Affectibus ansam præbere solet; consultum judicavimus ab illis *Fluiditatis Mutatæ Causis ac Remediis Alterantium* doctrinam inchoare; quam quoniam nunc satis multis videmur persecuti, ex Lectorum nostrorum utilitate futurum censemus, si nunc Alterantium doctrinam spectemus, non tantùm secundùm Qualitates vulgò primas dictas, sed secundùm *Qualitates Sensiles* cuique Sensui *proprias*; secundùm communes postmodùm ipsam itidem consideraturi.

Colores præter naturam.

II. Faciemus autem initium à Qualitatibus Visibilibus, sed Visui Propriis, hoc est, à *Coloribus* in Corporis partibus tàm *Consistentibus*, quàm *Fluidis*, & quidem præter naturam mutatis, & aliquando Functionem aliquam lædentibus, ut in Corneâ tunicâ Ictericorum flavâ si locum ibi habeat; aliquando aliquam læsam Consequentibus, ut in *Pallore* Febricitantium, Studentium, vel Amantium.

Quinam pro talibus habendi.

III. *Color* ergo naturalis est Partibus plerisque à Deo datus singularis, qui sive *ita mutetur*, ut *Functionem* aliquam simul *lædat*, vel *Functionis læsæ signum* sit, habendus is pro *præternaturali*;

Eorum causæ & Remedia investiganda.

li; cujus *Causæ* sunt proinde investigandæ ac eruendæ, ut secundùm ipsas *Remedia* inveniantur ac eruantur, ad emendandum cum Colore vitioso Affectum primarium.

Cutis Color apud Nationes Septentrionales Naturalis.

IV. Sic apud *Nationes magis Septentrionales Cutis Color naturalis* solet observari *Candidus*; qui tamen in multis notatur, non parùm à *Candore deflectens*, absque tamen Functionum ullarum Vitæ feliciter transigendæ necessariarum læsione: unde non tantùm considerandus *Color cuivis Nationi* præ aliis magis *familiaris*, sed in primis *cuivis individuo* ab infantiâ, vel pueritiâ, vel adolescentiâ, vel juventute familiaris, vel proprius.

Quomodo considerandus.

Mutatur secundùm ætatem, & vitæ genus diversum.

Mutatur siquidem in multis secundùm *ætatem* ut & secundùm *vitæ genus* diversum, & hoc quandoque mutatum *Color*.

In quibus partibus spectetur.

V. Qui *Color* spectatur præsertim in *Cute* tum *Faciei*, tum *Manuum*, tum aliquando *Partium aliarum* similiter denudatarum *Colli*, *Pectoris*, *Dorsi*, *Brachiorum*, & si quæ Partes aliæ adhuc denudentur aliquando, quæ tunc ab aliis cerni solent.

Quænam in Colore circumstantiæ sint considerandæ.

VI. Ut proinde de Uniuscujusque Colore adæquatum ferre possit Medicus judicium, opus est, ut ipsius Colorem *secundùm notatas circumstantias præcognoscat*, vel *ingeniosè ex adstantibus*, *notis*, aut *ipsis personis expiscetur*; & imprimis, quando seriò res agitur, nec adulatione laudantur etiam deformes, ac decolores, atque inde signum aliquod petendum est, ad Affectum præsentem, aut instantem determinandum.

Palloris momentanei & permanentis causæ Animi affectus.

VII. Color Cutis ab albedine omnibus forsan placente ac desiderata recedens, adeóque vitiosus est 1°. *Pallor*: cujus Causæ possunt esse plures. Nam is aliàs est *momentaneus*, & tum accedens, tum mox iterum recedens, qualis ferè ortum habet ab *Animi Affectu non multùm vehemente*, *Terrore* puta, & aliquando *Irâ*; qui Pallor cessante aut diminuto Animi Affectu solet ut plurimùm cessare aut minui: quemadmodum ab *Affectu vehementi solet* aliquando diu *permanere*, aut *nunquam cedere*.

Prior nonnaturalis, Posterior præternaturalis.

VIII. *Prior Pallor* haberi posset pro *Non-naturali*; quemadmodum *posterior* pro *Præter-naturali*: prior siquidem cum Animi Affectu accedit & recedit; posterior eodem sublato licet ac superato permanet nihilominus, & quidem semper cum Functionis alicujus læsione, nunc majore, nunc minore: cujus etiam ratione Medici opem implorat, ejusque Artem nonnunquam exercet ac vexat hic Pallor.

Qui quid indicet.

IX. *Permanens* ab Animi Affectu graviore *Pallor*, indicat summopere *corruptos* fuisse *ab ipso Humores*, & *ab Irâ* quidem *Bilem*, *à Terrore autem ac Mœrore Succum Pancreaticum*, qui sponte non potuerunt ad statum naturalem redire, quin in præternaturali persistentes non tantùm *conservant mutationem in Cutis Colore factam*, verùm cum subcontrariis Humoribus vitiosè in tenui Intestino effervescentes, eosdem corrumpunt, & unà cum ipsis *Pituitam*, mox & *universum Sanguinem*; unde non mirum si plures labefactentur quoque Functiones.

& quæ mala producat.

X. Quæ noxa *tamdiu permanet* in Corpore, donec paulatim & sponte illa *emendetur*, aut aliquando ex Contrariis Diætæ vitiis, aut morbis, medicamentisve *mutetur*: quod frequentiùs evenit, ac multi putabunt.

Hæc quandiu durent.

XI. Sicut ex Animi Affectu producitur in faciei Cute notabilis *Pallor*; ita idem non rarò sequitur 2°. nimiam *Corporis Defatigationem ac Motum*. Quamvis enim dum movetur vehementiùs Corpus, tota Faciei Cutis soleat rubere, ubi tamen à motu cessat, recedente rubore, solet succedere Pallor diutiùs permanens, nec tam facilè cedens.

2°. Pallor à nimiâ Corporis defatigatione, ac motu.

XII. Solet quoque 3°. *Pallor* faciei sequi multas *Vigilias*, *Curas*, *Solicitudinesque Animi*; quales sæpiùs vexare solent *Amantes*, unde vulgò dicunt *Palleat omnis Amans, Color hic est aptus Amanti.*

3°. A Vigiliis, curis, Animique sollicitudinibus.

XIII. *Æstus* quoque *Aëris perseverans* solet 4°. Faciei producere *Pallorem*.

4°. Ab Aëris æstu.

XIV. *Inedia* & Alimentorum, & imprimis bonorum Defectus solet 5°. *Pallorem* faciei proferre, propter Humores Acidos & Austeros tunc dominium accipientes accedente dubio procul *Animi Mœrore*.

5°. Ab inediâ.

XV. Sic 6°. *Alvi fluxus*, *Sudor nimius*, *Hæmorrhagia*, *Menstrua*, *Hæmorrhoïdes*, *Lochia*, *Seminis*, & *Lactis effluxus*, si *modum excedant*, solent Faciei *Pallori* dare ansam.

6°. Ab alvi fluxu, sudore nimio, Hæmorrhagia, Menstruis, Hæmorrhoïdibus, Lochiis, seminis & lactis effluxu nimio.

XVI. Usus rerum *Nutriendo Corpori* minimè, aut non satis *convenientium* & Acidum obtundentium, atque in Austerum mutantium frequens solet *Palloris* esse Causa, ut *Cretæ*, *Coralliorum*, *Laccæ*, *Cespitum*, *Carbonum*, &c. *Orizæ*, *Hordei*, *Fabarum*, *Pisorum*, *aliorumque frumentorum aut leguminum Crudorum*, &c. *Nucis Moschatæ*, *Maceris*, *Piperis*, *Garyophyllorum*, aliorumve *Aromatum*, *Salis*, &c.

7°. Ab usu rerum Nutritioni ineptarum. Quænam talia sint.

XVII. Sed satis frequenter variis *Affectibus supervenire* solet *Pallor*, *Febri* puta, & imprimis *Intermittenti*, *Hydropi*, *Phthisi*, *Suppressis menstruis*, & similibus pluribus. *Paralysi*, omnibusque à Pituitâ ortis Affectibus: cui si conjunctus sit *Humor Melancholicus* simul peccans, reddetur *Pallor ingratior* & magis truculentus.

Quibus Affectibus Pallor superveniat.

Ab humore Melancholico Pallor ingratus.

XVIII. Nec mirum pallere à *Pituitâ & Humore Melancholico* dominium in corpore habentibus *Cutem*, cùm non tantùm ipsorum Color

Ejus causa.

Color rutilus à Bile. lor sit talis, sed insuper Bilis, à quâ omnis *Color Rutilus* in nobis ortum habet, vim frangant & aliquando enervent: Pituita quidem suâ glutinositate, Melancholia verò Aciditate, & Austeritate id præstant.

Quare purulentis affectibus laborantes palleant. XIX. Ubi Puris multùm conficitur, ibi dominium habet Acidum, ut non debeat esse ampliùs mirum si *tunc palleat Cutis, quod Phthisici, Empyici, aliique Ulceribus*, aut *Fistulosis affectibus gravibus laborantes* testantur abundè.

Pallor permanens præternaturalis. XX. Quoties proinde *Pallor* non brevi sed *longo tempore* observatur, in Cute faciei priùs candente, non dubitandum est quin sit is *Præternaturalis*, ac proinde Medicinæ operâ indigeat.

In curatione ejus causa investiganda. XXI. Ejus autem *Cura*, ut ritè instituatur, *investiganda ipsius Causa* vera; quâ inventâ longè faciliùs, certiúsque procedet Curatio.

& omnia symptomata spectanda. XXII. Ubi notandum *observanda* quoque *omnia Symptomata* simul cum *Pallore* illo concurrentia; ex quibus omnibus simul collatis determinabitur faciliùs, an unus, an plures peccent Humores, ac quomodò peccent singuli, quò secundùm illorum vitia Remedia quoque administrentur convenientia.

1°. Pallor ab Animi affectu gravi quomodò curetur. XXIII. Si proinde 1°. deprehendatur *Pallor præternaturalis*, qui solus Curam Medicam desiderat, ortum habere *ab Animi affectu gravi, Mœrore* imprimis, aut *Terrore*, ut & *Irâ*, danda sedulò opera, ne ulla ampliùs tali Affectui detur ansa, ne malum augeatur, reddaturque curatu difficilius.

XXIV. Quoties autem à *Mœrore aut Terrore* habuerit ortum, non tantùm *Animus solandus*, ac contra fortunæ adversæ tela *roborandus*; sed insuper *usurpanda*, quæ *Austerum* semper tunc idcircò peccans *corrigant ac emendent*, ubi præ omnibus aliis commendo *Salia Volatilia* quævis, & in primis *Aromatica*.

Austerum corrigendum Salibus Volatilibus, & imprimis Aromaticis.

Pallor ab Ira. XXV. Quoties ab *Irâ* excitatur *Pallor*, toties existimo concurrere simul *Mœrorem aut Terrorem*, ipsumque Irâ æquè potentem.

Qui curandus. XXVI. Hic Pallor si permaneat, & Iracundus sit æger, danda opera, ut *omnes* tum *Iræ* novæ, tum *Mœroris*, tum *Terroris Occasiones vitentur*, atque contra omnes illos Animi Motus Æger *roboretur*.

Quænam conducant Medicamenta. XXVII. Quoad Medicamenta circumspectiùs hîc agendum, *copulandaque* sunt, quæ *Humorem Melancholicum Austerum emendent* quidem, verùm *Bilem* interim *acriorem non reddant*: unde inter *Salia Volatilia* præferrem tunc *puriora, Spiritum Salis Armoniaci*, & similes; addendo pro re natâ & successu vario alia: siquidem ex Juvantibus & Nocentibus petuntur Agendorum potissimæ Indicationes.

Spiritus Salis Armoniaci.

XXVIII. Si 2°. *Pallor* habuerit ortum à *nimiâ corporis Defatigatione, vitanda nova*, Corpusque movendum tantùm mediocriter. 2°. Pallor à defatigatione curatur vitando novam.

XXIX. Quoniam verò Defatigatione illâ *Spiritus Animales* fuerunt multùm exhausti, eorum defectus reparandus *Potu Generoso*, sed parvâ quantitate, atque sæpiùs usurpato; quin usurpari quoque potest *Vini Spiritus rectificatus*, & maximè *Aromaticus*, sed quantitate parvâ, & aliis fractus, sive dilutus. & Potu generoso & Vini Spiritu rectificato, & Aromatico.

XXX. Si 3°. *Pallor* habuerit ortum à *Vigiliis, Curis, Solicitudinibus*, similiter *Somnus Conciliandus, Animus recreandus, Solicitudinesque ac Curæ abigendæ*. 3°. Pallor à Vigiliis, Curis, & Sollicitudinibus quî curetur.

XXXI. Quoniam verò & tunc *exhauriuntur Animales Spiritus*, ipsorum *reparationi*, quemadmodum dictum, studendum.

XXXII. Si 4°. *Pallor* habeat ortum à *nimio Aëris Æstu*; *vitandus* idem vivendumque in Aëre magis temperato, & ad frigidum inclinante. 4°. Pallor ab aëris æstu curatur eum vitando.

XXXIII. Inter *Medicamenta* verò laudantur mihi, qui Spiritus Animales simul consumptos reparent, Humoresque simul acriores factos temperent, qualia sunt *Spirituosa*, sed additis nonnunquam *Acidis*, Spiritus Salis puta, vel Nitri dulcis, &c. Quod si Humores Melancholici facti fuerint quoque Acriores, non incommodè *jungentur prioribus Salia Volatilia*, quò singula Medicamenta sint *temperatiora*, & ideò utiliora, nec facilè noxam præsentem augentia, sed pluribus Indicationibus concurrentibus satisfacientia. & Medicamentis spirituosis, & Acidis. Quibus jungentur aliquando Salia Volatilia.

XXXIV. Si 5°. *Pallor* habuerit ortum ab Inediâ, & Fame, adeóque Alimentorum Defectu, exhibenda sunt *Alimenta*, sed *facilis Fermentationis, & multi nutrimenti*, Juscula puta, Lac dulce, Ova sorbilia, & quidem quantitate minore, ac sæpiùs: ne ab Alimentis copiosis aut Fermentationis difficilioris gravetur Ventriculus, novumque succedat Ægro malum, priore gravius: postquam nonnulli hoc facto sunt mortui, quia oppressi, & suffocati. 5°. Pallor ab inediâ curatur Alimentis.

XXXV. Hîc conveniunt quoque *Potus Generosi*, sed similiter quantitate parvâ sæpiùs assumpti. Potu Generoso,

XXXVI. Conducunt quoque tunc *Aromatica & Salia Volatilia*, quæ Humorem tum Acidum, tum aliquando simul Austerum imprimis ob conjunctum Inediæ Animi Mœrorem nocentiorem corrigant ac emendent. Nam Affectibus & Rebus Non-naturalibus Pallori ansam præbentibus sublatis Pallor remanens Sale Volatili facilè abigitur. Medicamentis Aromaticis & Salibus Volatilibus.

XXXVII. Si 6°. *Humorum Laudabilium* 6°. Pallor ab humo-

Effu-

rum laudabilium effusione curatur eam impediendo.

Effusio qualiscunque occasionem præbuerit *Pallori*; omnis *Hæmorrhagia* sistatur, *Alvi fluxus* compescatur, *Sudores* cohibeantur, *Seminis*, *Lactisque Effusio* reprimatur: & quidem medicamentis aliàs propositis, aut proponendis.

Et Vires labefactatæ restituendæ spirituosis & Aromaticis.

XXXVIII. Quoniam verò *Vires* omnes Vitales, & Animales tali Effluxu non parùm labefactantur, illæ sunt quoque simul *roborandæ Spirituosis*, & *Aromaticis*, sed quæ novo Effluxui non præbeant ansam: unde laudantur tunc Vina potentia, sed rubra, & subaustera, in quibus præter Spiritum Volatilem Copiosum reperitur Austerum blandum; quibus utrique Indicationi fœliciter satisfit.

XXXIX. Atque hæc de Pallore præternaturali, ejusque Causis & Curatione dicta sufficiant; pergamus ad Colorem alium sæpiùs quoque se manifestantem, & faciei Cutem molestè inquinantem, *Ruborem* puta.

Rubor nonnaturalis & præternaturalis.

XL. Hic *Rubor*, sicut de Pallore dictum, observatur aliquando *Non-naturalis*, aliquando *Præternaturalis*.

Nonnaturalis causæ.

XLI. *Non-naturalis* est, qui ex *Pudore*, aut *Irâ*, ad *Aëris æstum*, ad *Corporis Motum* aliquantò vehementiorem, ad *Alimentorum* tum *Spirituosorum*, tum *Aromaticorum*, tum *Calidiorum* assumptionem, & ad *sudoris eruptionem* solet non rarò excitari.

Quomodò disparet.

XLII. Hic quemadmodum illas Res Nonnaturales modum excedentes solet comitari aut consequi, sic *iisdem remittentibus*, solet paulò post similiter remittere ac *disparere*.

Præternaturalis quis.

XLIII. Quando autem idem *diutiùs permanet*, & quidem *cum patientis molestiâ*, vel *aliæ functiones simul ab ejusdem causâ læduntur*, *Præternaturalis* vocatur.

Quotuplex.

XLIV. Hic *Rubor Præternaturalis* aliquando *totam Cutim*, aliquando ejus saltem *partem maximam* æqualiter occupat, aliquando *aliquam duntaxat ejus partem*, & quidem aliàs *sine Tumore notabili*, aliàs *cum Tumore notabili*, vel *grandiore*, vel *exiguo*, unde plurima exurgunt Affectuum variorum nomina.

Totius Cutis rubor in Febribus Malignis.

XLV. *Tota* siquidem *Cutis Rubore* afficitur in variis *Febrium speciebus*, & imprimis *Malignis*, quarum non paucæ cum Rubentibus Maculis majoribus, minoribusve totam Cutem solent inquinare.

Cutis partis rubor in Erysipelate sine tumore.

XLVI. Aliquam Corporis & cutis Partem sine notabili Tumore solet occupare Rubor in *Erysipelate* puro ac legitimo dicto.

At cum tumore in Inflammatione.

XLVII. Cum Tumore magis Notabili in *Phlegmone sive Inflammatione* ampliore.

Et cum parvis tumoribus in Pustulis, Furunculis, &c. Variolis & Morbillis.

XLVIII. Cum *Tumoribus minoribus* in varii Generis *Pustulis*, *Furunculis*, &c. quò referri debent *Variolæ*, *Morbilli*, aliique affectus exiguis maculis & punctulis rubentibus Cutem inficientes.

Hos Rubores à diversis pendere causis.

XLIX. Ex quibus Affectibus multifariis Cutis quoque Rubore manifestis crassâ duntaxat Minervâ delineatis facilè agnoscet unusquisque illum *Ruborem à diversis* pendere *Causis*.

Rubor in Febrium ardore Bili tribuendus.

L. Qui enim *in Febrium Ardore* solet in Cute universâ erumpere atque apparere *Rubor*, is meritò *Bili* tunc dominium, aut tyrannidem in Corpore exercenti, & Calorem omnem, hinc & comitem ipsi Ruborem producenti adscribitur.

Maculæ rubræ in Febribus Malignis Bili corruptæ adscribendæ.

LI. In *Febribus* ob gravia Symptomata sæpè non expectata, & nonnunquam inopinatam Mortem *Malignis* vocatis modo peculiari & nocentiori affectam, *Corruptamque Bilem* alibi docendum, atque inde quoque deducenda Symptomata ipsarum singularia, ipsæque adeò *Maculæ Rubræ* majores, minores cum, vel sine ardore Cutem inquinantes.

Bilem corrumpi ab Acidis.

LII. Quicquid autem *Bilem* valdè afficere potest ac *Corrumpere*, id ei quodammodò contrarium, & in ipsam agere potens sit, oportet; Ergò *Acidum*: quibus *unitis* si accedat *Ignis qualiscumque*, *Cœlestis* aut *Sublunaris*, reddetur illud *Concretum* adhuc nocentius; imprimis, quando idem est magis compositum, nec nisi majore vi tunc ad exuperantem acrimoniam deducendum.

Hæc unita reddi nocentiora ab igne.

Duo Acria Salinum Lixivum & Acidum.

LIII. Cùm enim *duo* sint tantùm in rerum naturâ *Acria*, *Salinum Lixivum*, & *Acidum*; quoties illa concurrunt, ac se mutuò *infringunt*, mutanturque adeò in *Substantiam mediam* & minùs acrem, quippe *fractam*; potest ipsa *unius Ignis*, sed *vehementioris* operâ reddi *denuò acrior*, & tantò nobis *nocentior*, quòd difficiliùs temperari queat, utpote magis quàm priùs subtilis, & volatilis facta, ideóque subitò mutationes magnas, etiam lethales in nobis producens.

Hæc juncta se invicem infringere.

At per ignem fieri acriora & nobis nocentiora.

Unde Febres Malignæ oriantur.

LIV. Inde forsan est, quòd *Febres Malignæ* ac *Epidemiæ ortum sæpiùs ex Aëre corrupto habent*.

Venena quorum malorum sint causa.

LV. Quamvis enim ex *assumptis* variis *Venenis*, sed potentioribus, ita *corrumpi* queat tum *Bilis*, tum *quivis alius* in corpore *Humor*, ut *malignus*, hoc est, cum inexspectatis, nec vulgaribus Symptomatibus hominem brevi ac modo singulari necans inde *producatur Affectus*, ipsaque adeò *Febris* tunc quoque *Maligna* dicenda; non afficiet tamen illa ullos, nisi eodem assumpto Veneno: quod vitabunt, quotquot effectum illum noxium animadverterint: sive *Aqua* sit per se, aut arte infecta, *venenataque*; sive sit aliqua *planta*, quæ cum cæteris fuerit usurpata; sive aliud *Venenum* casu vel studio assumptum.

A prudentibus vitanda.

Ea 1o. cum Aëre in-

LVI. *Venena* certè variis modis corpus humanum

spirari, aut corporis poros penetrare. manum ingrediuntur, & 1°. quidem *Inspirantur cum Aëre*, aut etiam in Aëre existentia *Corporis Poros penetrant*, & sic se illi insinuant, Humoresque ipsius, sed & Partes Consistentes corrumpunt.

2°. Cum Alimentis assumi. LVII. 2°. Eadem cum *Alimentis*, Cibo, vel Potu, vel Alimentorum loco Ore assumuntur, & mox Humoribus se jungentia totum Corpus afficiunt, & inficiunt.

3°. Ex vestimentis aut tegumentis corpus ingredi. LVIII. 3°. Eadem Linteis, Laneisve *Vestimentis, Tegumentisve inexistentia, per Cutis Poros* ad interiora penetrant, noxasque suas in Corpore excitant.

4°. A Venenatis Animalibus, aut armis corpori immitti. LIX. 4°. Eadem nunc *Venenatorum Animalium Puncturis*, nunc *Armorum qualiumcumque infectorum Vulneribus* noxam suam in corpus immittunt.

5°. A Medicamentis externis, quibus permiscentur. LX. Huc referri possunt 5°. *Venena* Chirurgorum, aliorumque Ministrorum artibus diabolicis *Medicamentis externis permista* & Vulneribus, vel Ulceribus applicata, sicque ad interiora penetrantia, hominesque pro veneni naturâ diversâ diversimodè inficientia.

Venena produci ab alterutro, vel utroque Acri. Acrimoniam hanc vel patere vel latere. LXI. Si quis autem Ipsorum Venenorum Effecta & Symptomata, quæ in homine solent excitare, attentâ mente consideraverit, tandem agnoscet, *illa omnia ortum suum ac efficaciam debere alterutri, vel utrique Acri*, cujus *Acrimonia vel patet, vel latet*.

Quando patet, prompta est ejus actio. LXII. Quoties *patet Acrimonia Veneni*, toties *prompta est ipsius actio*, Humorumque Corruptio, sentiturque confestim ejus noxa, Corporisque affectio mala.

Quando verò latet, tarda. LXIII. Quoties latet ipsius Veneni Acrimonia, toties *lenta & tarda* est ejusdem *Actio*, Humorumque Corruptio; nec nisi paulatim observatur ejus noxa.

Quænam venena hic intelligantur. LXIV. Quamvis autem quævis modum ac mediocritatem excedentia Humores nostros, hinc & Corpus reliquum malè afficiant, possintque hactenus dici Venena; intelligimus tamen hîc *Venena* non leviora, sed *graviora ac vehementiora*, quorumque *Actio difficiliùs sisti potest ac superari in nobis*.

Vasa Vitrea terreave ferre posse Acrium mixtionem, quam ferre nequeunt corpora nostra. LXV. Aliud enim est, aliquid mutare, alterare, corrigere, imò debellare in nostro corpore, aliud extra Corpus nostrum: Multa siquidem ut debellentur, *Acribus* indigent, quæ sicut *ferre possunt Vasa Vitrea, terreave*, qualia sunt Crucibula; *non possunt tamen illa ferre, ac perferre Corpora nostra*, quippe quæ corrumpuntur quoque ab ipsis.

LXVI. Sic *Sal Tartari*, vel quodvis aliud *Lixivum* Corporis nostri *partes Consistentes rodit*, & ad internecionem deducit; cujus tamen vim *frangit Acidus Spiritus* Vitrioli puta, Sulphuris, Salis, vel quivis alius: Hic tamen si sumatur intra corpus, majori vehementiâ idem corrodit, quàm Sal Lixivum, adeò ut priùs, quàm *hæc duo Acria se ibi temperent, Corporis lethalis Corruptio sit futura*; quæ tamen *in vase Vitreo* vel *Crucibulo fiet commoda Contemperatio*. Salia Lixiva corpus consistens rodere. Eorum Vim frangi spiritu acido. Hæc duo acria corpus, priusquam ibi se contemperent, necare. Quod tamen commodè fit in Vase vitreo, aliove.

LXVII. Hoc qui non animadvertunt, negliguntque aut rident, nunquam Venenorum naturam, operationem, aut curationem solidè cognoscent. Venenorum natura, operatio, aut curatio solida.

LXVIII. Venena igitur consistere videntur omnia in alterutro, vel utroque Acri, nunc patente, nunc latente.

LXIX. Sicut autem *Utrumque Acre*, ubi seorsim Arte paratur, *Igne paratur*, & quidem forti ac vehementi; ita *Utrumque Conjunctum* & mutuò fractum, si ejus *Acrimonia* debeat denuò *intendi*, opus est *Igne*, quo solo ea potest obtineri. Utrumque Acre igne parari. Eorumque conjunctorum acrimoniam intendi.

LXX. Quin imò valdè probabiliter judicamus *omne Acre* in rerum naturâ existens & passim occurrens *Acrimoniam* suam similiter *accepisse ab Igne* aut *Cœlesti*, per solis radios in Terram usque delatos; aut *Sublunari, & vulgari* in Terræ partibus penitioribus subsistente, totiesque, ubi Sulphuris fodinæ sunt, se manifestante, atque Vicina omnia destruente. Omne Acre acrimoniam accepisse ab Igne.

LXXI. Hæc dum asserimus, *secundùm Experientiam loquimur & ratiocinamur*, nihilque fingimus gratis, quod velimus sine probatione nobis credi; quemadmodum magno cumprimis Artis Medicæ, ac Ægrorum damno notamus *plerosque Philosophorum nomine* superbientes *supponere* passim, quod erat *probandum*; & quod mireris, Eos quoque, qui se profitentur *Mathematicos*, quique putant se solos Adversariorum assensum cogere, quamvis gratis velint suis somniis, vel figmentis credi, succenseantque omnibus meritò de ipsorum commentis dubitantibus. Auctorem secundùm experientiam loqui & ratiocinari. Plerosque Philosophos supponere quod est probandum. Imò ipsos Mathematicos.

LXXII. Quamvis autem non ignorem *odio* me esse *pluribus*, quia *Veritatem* cordatè scrutor, & urgeo (nam Veritas Odium parit) & aliorum morem malum carpo, non desinam tamen, quo cœpi, pergere affectu ac fervore in Veritatis investigatione; Veritatis Auctori, Deo, eventum qualemcumque commendans; hoc etiam tutus, quòd, dum hæc propono liberè, nulli studio contraeam, vel contradicam. Auctorem, quamvis odio sit pluribus ob veritatem in ejus investigatione tamen perrecturum.

Reliqua non absolvit Auctor.

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

PRAXEOS MEDICÆ

IDEA NOVA.

LIBER PRIMUS

De Affectibus Naturales Hominis Functiones Læsas vel Constituentibus, vel Producentibus, vel Consequentibus.

OMNIBUS
IN
EUROPA CHRISTIANA

POTESTATIBUS SUPREMIS

AB
OMNIS BONI DONI

LARGITORE DEO

Corporis æquè, ac Mentis Sanitatem perfectam, quin Pacem fidam & tranquillam

Optat

FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS, MEDICUS.

QUem in commune Mortalium omnium bonum ſuſcepi exantlandum in adornandâ Medicinâ moleſtum laborem, ejuſdem Partem qualemcunque pro re natâ enatam & in lucem paulatim editam non uni tantùm Principi, ſed Vobis omnibus, quippe Summis rerum Terrenarum in hâc Orbis univerſi parte, in quâ ſum natus & vivo, Dominis, quibus Veſtram, Veſtrorumque Subditorum proſperitatem cordi eſſe ac curæ, nullus ambigo, cenſui dicandam. Deum Opt. Max. toto animo venerans, ut Vobis Medicinam, vitæ in terris beatè tranſigendæ utilem ac neceſſariam, in multis autem adhuc deficientem, Medicorum excellentium, atque ſub Veſtris Dominationibus paſſim degentium operâ perficiendi ardens deſiderium, & conſtantem voluntatem inſpiret.

Conatus ſum quidem aliquid pro meo modulo, meiſque viribus in Reip. commodum hactenus præſtare: ſed quis tantum opus ab uno expectabit homine, & quidem privato, ideóque infinitis ad rem tam immenſam & arduam conficiendam neceſſariis adminiculis deſtituto? Tantum tamen videor mihi continuato annis penè quadraginta in Arte Medicâ operoſo labore profeciſſe, ut audeam nunc aſſeverare, poſſe collatâ Principum authoritate atque munificentiâ plurium Medicorum induſtriâ & judicio pollentium ſolertiâ brevi multùm evehi Ædificii Medici perfectioris ſtructuram, tantò magis deſiderabilem & optabilem, quantò magis ejus ope indigent Principes non minùs, quàm Subditi tam multis, tam gravibus, iiſque nondum ſatis cognitis, ideóque tam ſæpè pro inſuperabilibus habitis morbis ad internecionem uſque afflicti.

Nec dubito, quin memoratâ ratione queat, ſi non omnibus, pleriſque ſaltem affectibus intra tempus breve inveniri rationalis & certa Medicina. In quem finem, poſtquam ſupra expectationem meam libuit Clementiſſimo & Sapientiſſimo Deo ex gratiâ merâ non tantùm me ante annum à morbo graviſſimo liberare, adeóque ex Orci faucibus eripere, mihique Corporis, Animique robur priſtinum reddere; aſt inſuper meam Mentem ampliùs illuminare, hinc & votis meis tam benignè annuere, ut ad tenebroſos, intimoſque naturalium rerum receſſus facilior & ulterior mihi paretur indies aditus; opellam meam, ſi deſideretur, Vobis Mundi Regimini cœlitùs Præfectis ex ſyncero de Rep. ampliùs benè merendi amore ac ſtudio hîc offero publicè.

Deus idem pro ineffabili ſuâ in humanum genus miſericordiâ & bonitate hactenus Cogitationes atque Conſilia Veſtra dirigat ad Nominis ſui Sacroſancti gloriam ſempiternam, ut & Veſtram, Veſtrorumque Subditorum itidem ad imaginem ſuam creatorum ſalutem temporalem ac æternam. Amen. Sic vovebam Lugduni-Batavorum 14. Aprilis. cIↃ IↃc Lxxi.

LECTORI

Veri & boni publici Amanti
Salutem precatur
FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS.

Quotquot utilitatem aliquam Reip. quovis modo præbere conantur, hactenus laude digni sunt & Primorum favore ac benevolentiâ: quotquot verò reverà publica commoda promovent, præmia insuper merentur in Rep. benè constitutâ; in quâ, docente Cicerone, legibus & præmia proposita sunt virtutibus, & supplicia vitiis; tantùm abest, ut negligi debeant vel contemni tales à rerum Dominis, quoties ipsorum facta, etiam optima, non tantùm invident inertes malevoli, sed ipsa quoque rodunt cavillatores garruli, & criminantur adulatores maleferiati, & traducunt calumniatores maledici.

Hæc ut ex parte saltem meis rebus accommodem, tot sunt ridiculæ atque iniquæ inimicorum meorum, & subinde amicorum quoque quorundam fucatorum in Fœderato præsertim Belgio ex falso præjudicio, vel invidiâ, odiove de dictis & scriptis meis censuræ, ut nesciam penè, unde sit nunc mihi faciendum aptum præfandi initium.

Utique tanti facio tranquillitatem meam, ut, nisi jacta esset alea, editumque jam aliquid à me in publicum; quod tamen ringentibus adversariis probant hîc & alibi supra meam expectationem multi Reip. faventes Viri boni; prævenirem fortassis alto silentio multifarias me manentes adhuc, prævisasque malevolentium cavillationes atque calumnias.

Quapropter proferenda sunt in medium de conatibus & laboribus meis nonnulla, ne plures ob lentiùs qualitercunque absolutum ac nunc etiam editum Libellum hunc arbitrentur me inanibus malignorum hominum minis ac criminationibus injuriosis ad perpetuam redactum taciturnitatem.

Enimverò, postquam Reip. amore motus non semel oblatam Medicinæ Professionem ante annos tredecim (quamvis cum insigni rei privatæ jacturâ) in hâc capessivi Academiâ, id mihi negotii credidi solùm dari, ut non pauca per annos multos privatim à me apud ægros, aliterve observata, quin & ampliùs indies observanda, ut & inde ratiocinatione catenatâ solicitè conclusa, deductaque, adeóque tum vera, tum generi humano utilia docerem meos Auditores.

Quamobrem, ut meo munere ritè fungerer, dies, noctesque impendi tum in revocandis lentè in memoriam, quæ longo tempore consideraveram, accuratiùs examinaveram, & notaveram, tum in conferendis præteritis cum insequentibus experimentis quotidiè propriis sumptibus in commune bonum factis, tum in eliciendis inde conclusionibus & dogmatibus ad curandos ægros maximè solidis, tum in studiosâ Juventute ad me audiendum magno numero huc confluente fideliter de iis, quæ tum vera, tum bona censerem, informandâ, quin ad medicam praxin ex arte aliquando exercendam probè formandâ.

Nec defuit meis conatibus in Dei timore, atque charitate susceptis successus divinitùs fortunatus: adventantibus adhuc indies à meis Discipulis praxin feliciter domi & alibi facientibus literis pro accepto beneficio mihi gratantibus. Sed, quemadmodum in humanis rebus nihil est ab omni parte beatum, non defuit quoque hominum malignorum, vel mihi hactenus invidentium livor, cavillatio, detrectatio, & quicquid solet ministris suis suggerere humanæ tranquillitatis ac fœlicitatis perturbator perpetuus, Diabolus.

Malevolentiam & maledicentiam meorum adversariorum multifariam nunc ob causas sonticas pluribus non persequar, contentus impræsentiarum detrimentum, quod ex quorumvis cavillationibus & criminationibus quibusvis Reip. affertur, paucis perstringere.

Quodcunque accepit unusquisque à Deo singulare Animi, Corporis aut Fortunæ donum, (Et quid quæso habet ullus homo, quod non acceperit supernè?) tenetur idem illud corde humili Largitorem agnoscens in commune mortalium bonum ac emolumentum impendere, neutiquam in cujusvis damnum aut detrimentum.

Commune mortalium bonum promovetur, & latentem adhuc in quibusvis rebus Veritatem *eruendo, ipsamve plus minùs obscuram illustrando, aliisque manifestando; &* Utilitatem *quamvis ex rebus notis humano generi provenientem, aut proventuram investigando, inventamque in usum revocando, aliisque communicando.*

Hoc qui facit, pro excellente Cive omninò habendus, cujus virtutem imitatione dignam, non invidiâ censuit eloquentiæ Romanæ Parens. Laudandi certè, qui æmulantur, nec omninò culpandi sunt, qui superare quoque conantur aliorum virtutes ac benè acta; abominandi contrà, qui malignè cavillantur, vel contumeliosè traducunt aliorum dicta, vel facta utilia, quoties ipsa non possunt æquare, aut superare. Horum verò verè miserorum proprium est, ut primò invideant bonis, mox ex malevolis fiant maledici.

Quotquot igitur sentiunt, existimantve ingenio, judicio, memoriâ, dexteritate, aut rerum quarumvis agendarum solertiâ se alios antecellere, suntque splendoris & gloriæ cupidiores, (cùm tam multa sint adhuc in rerum naturâ obscura, & densis tenebris immersa) cum nominis sui celebratione inclarescerent, si labore improbo, jugique industriâ nonnulla ex illis adhuc tectis retegerent, atque in lucem publicam proferrent, sicque Reip. inservirent.

Quotquot autem absque factâ multorum laborum semente amplam laudis messem affectant metere, utplurimùm spes agitant inanes; unde paulatim dolorem concipiunt ac mœrorem, dum vident alios interim frui gloriâ meritâ, quam suffeni vellent in se transmissam, vel saltem (consolatio siquidem miserorum est habere pares) ab invisis remotam: quocirca, quod debebant in acquirendâ honestis artibus gloriâ impendere, studium penè omne collocant in alienorum dictorum, scriptorum, factorumve Reip. utilium vellicatione, arrosione, corruptione, reprehensione, confutatione ac detrectatione, quò ipsos debitis, & nonnunquam præstitis laudibus privent, ipsas saltem extenuent ac minuant.

Hoc ipso autem quamvis sat sæpè noceant bonis (plerorumque siquidem hominum mos est minùs auscultare alienarum laudum præconibus, magis detractoribus) nullum tamen eo ipso redundat in ipsos, aut Remp. commodum.

Quamvis enim lætentur multi cavillationibus & calumniis in proborum dedecus eructatis, oderunt tamen simul, si prudentes sint, cavillatores & calumniatores; quoniam & sibi ab ipsis norunt metuendum: quemadmodum dicuntur Magnates amare proditionem, licet oderint proditores.

Tantum autem abest, ut ex qualibuscunque cavillationibus vel calumniis ulla Reip. accedat utilitas, ut contrà cum notabili hujus detrimento deterreantur iis multi ab inventis suis vel observatis publico aliàs servituris propagandis; atque aliorum vel etiam proprio periculo facti cautiores malint eadem secum perire (quemadmodum id sæpissimè factum cum dolore sum in variis expertus) quàm iniquè à Censoribus nasutulis, utut rerum ipsarum ignaris, traduci, vel scurriliter Blateronum operâ per vanorum & improborum hominum ora deferri: Quod fiet, quandiu impunè licebit cuivis petulco petulanter probos impetere, ac solo garritu adulatorio apud Summates, non valdè tunc sapientes aut prudentes, gratiam invenire.

His accedit, quòd multa, quæ nos adhuc latent, non velit pro impenetrabili suâ sapientiâ Deus semper simul, sed paulatim & partitè, non ab uno, sed à pluribus erui atque in apricum proferri.

Quemadmodum autem laudant meritò omnes boni antiquos ac recentiores Auctores, qui etiam ex parte tantùm viderunt multa, non perviderunt singula, multò minus omnia, quoniam id saltem posteritati reliquerunt, quod & quantum ipsis innotuit; ita existimant (postquam inventis aliquid addere faciliùs est, quàm ignota invenire) operæ pretium facere omnes, qui vel tantillùm scientiarum, artiumve pomœria promovent; ac proinde non tantùm quovis docti & honesti nomen ambiente indignum, sed in bonos

bonos ac Remp. iniquum quoque ac injuriosum videtur mox suggillare aut improbè traducere illos, qui etiam hoc tempore pro virili parte conantur saltem viam sternere aut monstrare ad plura tecta retegenda vel obscura illustranda, vel utilia excogitanda & in communem mortalium usum deducenda; & longè magis eos, qui actu hoc præstant & suas observationes utiles liberaliter aliis communicant: cùm ex Reip. bono foret quosvis quovis modo ad plura & majora præstanda excitari, quinimò plures ipsis adjungi, qui manum quoque operi admoveant, atque tum laboris, tum laudis partem condignam cum aliis jam benè meritis ac merentibus ferant.

Sed quoniam molestum est, atque grave delicatulis vel aliàs pigris hominibus manu operari, amœnius contrà & facilius linguâ volubili garrire, plerique homines inaniter gloriosi atque in mustaceo laureolam quærentes conturbant & loquacitate suâ importunâ obscurant indies ampliùs ea, quæ nesciunt vel nolunt magno & assiduo labore illustrare. Magno enim labori uti non sunt assueti, ita nec dediti. Operam idcircò pessimè navant, ut linguâ petulcâ potentes fiant ad quævis problematicè atque in partem utramque pro lubitu deblateranda, non item, ut mentis, corporisve dotibus emineant ad opera ulla difficilia perficienda, vel dubia & intricata extricanda, explicanda, determinandave.

Interim non raró talibus Locutulejis ampla tribuuntur & annua pro vanâ & adulatoriâ loquacitate stipendia; quibus ferè carent bonarum rerum Inventores, quippe rebus ipsis obscuris & arduis perscrutandis, quàm verbis ornatè proponendis, aut benevolentiæ serviliter captandæ magis studentes.

Quod nunc dixi, exemplo fiet magis manifestum. Agitatur miris modis hoc tempore in Medicinâ nostrâ de Bilis humanæ parandæ modo, motu & usu controversia. Ubi ultrò agnosco, sicut testatus sum sæpiùs tam publicè, quàm privatim, me non posse hactenus mihi plenè hâc in parte satisfacere, & quidem partim defectu quorundam adhuc experimentorum ad dubia nonnulla cunctos etiam nunc urgentia dissolvenda requisitorum; partim propter varia experimenta nec in omnibus, nec semper successum similem habentia, quinimò subinde sibi quasi repugnantia.

Quapropter optandum foret illos, quibus quàm mihi per otium id magis licet, operam necessariam impendere tum excogitandis, tum faciendis accuratè multifariis experimentis, mox & tollendis omnibus difficultatibus quosvis angentibus, sicque cum honore suo atque Reip. commodo proferendo vero & plano parandæ in homine Bilis modo, motui & usui.

Hoc quicunque tentabit efficere, laudem apud me obtinebit; ast qui effecerit, habebit me insuper Sectatorem fidem ac certum.

Conatus sum ego, & quidem auso magno, ex observationibus meis multiplicibus Ideam Medicinæ Novam adornare; quam Auditoribus meis primùm, mox & omnibus (cùm meum de Rep. benè merendi studium placuerit multis in arte nostrâ Viris eximiis & illustribus) in animi mei simplicitate cœpi candidè communicare.

Cùm autem observarem hoc ipso excandescere ac in me insurgere Cavillatores atque Calumniatores malignos, necesse habui cautiùs progredi, ne per imprudentiam, aut festinationem aliquid excideret mihi, quod meritò carperent, traducerentque homines maledici.

Atque inter causas plures, isthæc quoque tardavit hujus Libelli concinnationem ac editionem; quo ipso existimo majorem accessisse publico utilitatem. Attendi namque, quantum meæ occupationes atque distractiones continuæ concesserunt, ad singula diligentiùs, quin expendi quævis accuratiùs & diutiùs, & plurima experientiâ multiplici confirmavi luculentiùs, quæ prius ex parte saltem solâ mihi constabant ratiocinatione solicitâ; adeò ut tantò securiùs & cordatiùs prodeam nunc cum meditatis & observatis meis in publicum.

Potuissem quidem & plura, & forsan perfectiora, quin & majora, & abstrusiora, ideóque meliora & utiliora ex penario meo promere, si desideratum ad illa præstanda mihi fuisset largitus Deus otium, quod vix unquam expectandum ab hominibus. Nec tamen putavi æquum, me in Belgio parsimoniæ prudenter addicto nimiùm ac perpetuò esse privatæ rei negligentem, ac penè omnia mea incredibili labore

 parta

parta impendere gratis Reip. opibus florenti ac potenti; ne mihi præter votum pro præstito beneficio novo, tanquam prodigo ac re malè gestâ novi sufficerentur Curatores.

Testor interim coram Cordium Scrutatore unico, Deo, me hîc aut alibi aliud non scripsisse, aut docuisse, quàm quod visum est mihi verum, aut vero simillimum, ac imprimis Ægris utile. Horum siquidem gratiâ nullum detrectavi aut subterfugi unquam laborem, etiam molestissimum; nullis peperci sumptibus, etiam pro rerum mearum statu sæpè satis immensis. Cui meæ charitati benignè annuens non semel gratiosa mihi rependit, ac rependet adhuc dubio procul tempore opportuno Clementissimus Deus præmium, quod meis meritis debitum denegarunt vel averterunt sæpiùs omnis generis homines ingrati.

Faxit Deus Opt. Max. ut, quemadmodum hæc scripsi, quò servirem Artis Medicæ Tyronibus, hinc & horum ope ipsis Ægris, ita prosint cuncta utrisque. Nam veteranis & in Artis operibus consummatis Medicis non scripsi, cùm meâ informatione haud indigeant.

LUGDUNI-BATAVORUM
14. Aprilis 1671.

Ad Lectores ac Typographos æquos FRANCISCI DELEBOE, SYLVII Admonitio.

Quamvis magni non faciam mea Opuscula, nolim tamen ipsa quovis modo corrupta edi à quovis me vivente ac inscio. Quapropter, ut meo saltem honori ac Reip. utilitati consulam, omnes monitos velim, me pro meo minimè agnoscere, quod anno 1664 sub Collegii Medico-Practici, *meoque nomine Francofurti edidit Thomas Matthias Gotzius: ut nec, quod audio hoc anno 1671 Parisiis sub* Praxeos *meæ titulo edidisse Fridericum Leonardum: multò minùs Libellum famosum ac turpem, quem ante paucos annos sub* Disputationum Medicarum Parte Secundâ de Seminis Circulatione & Hominis Generatione, *quò illum mihi affingeret, ac meæ famæ bonæ noceret, stylum meum imitatus ex penario suo nefario & ascitis moribus pravis conscripsit, ediditque nonnullus Ardelio maleferiatus. Cujus à me contempti nullam hîc fecissem mentionem, nisi aliquot Viri boni ex stylo facti dubii per literas de ipso me rogassent.*

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.

LIBER PRIMUS,

De Affectibus Naturales hominis Functiones læsas vel constituentibus, vel producentibus, vel consequentibus.

OPERIS DISTRIBUTIO.

Ex Affectibus simplicibus compositos cognosci.

I. PRaxin Medicam in Auditorum nostrorum gratiam & commodum compendio, & quidem methodo *Platerianæ* non valdè dissimili tradituri, eos imprimis proponemus *Affectus*, qui magis existunt *simplices*; cùm illis cognitis *compositorum & complicatorum* notitia non ita difficulter pateat.

Affectus quomodo tractandi.

II. Cùm autem Hominis Valetudo prospera, sive Sanitas ex Functionum omnium integritate; Adversa verò, sive Morbus ex earundem labefactatione ac læsione innotescat; consultum videtur *Affectus* in praxi Medicis obvenientes secundùm *læsarum in Homine Functionum* diversitatem ordine tractare, postquam ipsas vel *constituunt*, vel *producunt*, vel *consequuntur*.

Functiones duplices. Naturales & Animales quænam.

III. Hæ Functiones omnes aut *Individuo conservando*, aut *Speciei propagandæ* ministrant.

IV. Quæ conservando Individuo serviunt Functiones, commodè in *Naturales*, variæ *Assumptorum* mutationi famulantes, & *Animales* in rerum quarumvis per *Sensus Externos & Internos Cognitione*, hinc & vario *Animi*, *Corporisque Motu* consistentes subdividuntur.

Praxeos Medicæ divisio.

V. Distribuemus proinde Praxin nostram Medicam in *tres Libros*, qui agent de *Affectibus* læsas hominis *Functiones*, 1°. quidem *Naturales*, 2°. verò *Animales*, 3°. denique *Generationi dicatas* spectantibus.

Quando uno & quando pluribus Affectibus laborare dicatur æger.

VI. Rariùs quidem unica duntaxat in Ægris observatur Functio læsa, sed plerumque plures occurrunt simul læsæ. Quæ si pendeant ab invicem, aut ab eâdem saltem causâ, *uno* tantùm dicetur Æger laborare *Affectu*, qui à primario ferè ac graviori, vel magis saltem notabili Symptomate denominari solet: sin ab invicem non pendeant Functiones plures simul læsæ, verùm diversas agnoscant Causas, tunc *diversis & diversi nominis Affectibus* teneri dicetur Æger.

Duo ad Vitæ conservationem necessaria.

VII. Quæ ad Vitæ Naturalis conservationem intra corpus assumi & admitti solent ab Hominibus, vel *Alimenta* sunt deglutienda, vel *Aër* inspirandus.

Respirationis & Alimentorum necessitas.

VIII. Quamvis autem maxima sit Respirantibus inspirandi Aëris necessitas, nec tam diu Aëre, quam Alimentis carere possit Homo; quoniam tamen Alimentorum in Dextro Cordis Ventriculo alteratorum causâ instituta videtur in quibusdam duntaxat, non omnibus Animalibus, Aëris Respiratio, malumus ab Alimentorum Assumptione vitiatâ dicendorum facere initium, & tum demum de Respirationis læsionibus agere, ubi eâ opus habent Alimenta ex dextro Cordis Ventriculo in ac per Pulmones delata.

CAPUT I.

De Siti Læsâ.

Sitis prima functio naturalis.

I. PRimum inter Naturales Functiones locum *Siti* vel ideò assignamus, quia prima hominis nuper nati Passio naturalis est Sitire, atque Lac ex mammâ sugendo Sitim suam lenire.

Quotupliciter lædatur.

II. Hæc Sitis læditur imprimis, quoties vel *augetur*, vel *depravatur*: rariùs enim cum hominis detrimento *minuitur*, vel *tollitur*; neque enim credendum sublatam verè in quibusdam cum oris ariditate, corporisque ardore delirantibus Sitim, ejusve causam, quoniam eam non sentiunt, vel observant.

Auctæ Sitis causæ internæ 1°. Bilis acrior cum Succo Pancreatico effervescens.

III. *Auctam Sitim* deducendam puto plerumque à *Bile acriore* in tenue Intestinum delatâ, ibidemque cum confluente *Succo Pancreatico* ita effervescente, ut inde halitus Salsi, non verò Amari ad Ventriculum & Fauces eleventur, atque ariditatis Sensum ibidem producant.

2°. Eadem Sanguini permista.

IV. Hæc eadem Bilis acrior, ejusve halitus Salsi si per vasa lactea penetrent ad Cor (idem dicendum de Bile eâdem per Ductum Hepaticum eò delatâ) & *Sanguinem salsugine suâ nimiùm inficiant*, nil obstat *Salivam* tunc simul reddi plus minùs *salsam* vel *acrem*, Sitimque minùs temperantem, quin augentem.

3°. Humor Salsus.

V. Sitis quoque auctæ causa subinde existit *Humor Salsus à Capite ad Fauces depluens*, atque ibidem ariditatis & Sitis sensum producens; aut inde ad Ventriculum quoque delapsus & ibidem, aut in tenui Intestino halitibus salsis materiam promens, à quibus itidem Sitis major excitetur.

Auctæ Sitis causæ Externæ quamplures.

VI. Præter nunc memoratas Causas internas, plures concurrere possunt Auctæ Sitis Causæ Externæ; ac 1°. quidem *Aër* ab Igne aut Sole æstuans, 2°. *Alimenta* vel salsa, vel aromaticè acria & arida.

VII. Sitim quoque augent *Corporis agitatio*, *& motus* vehemens; ac inter *Animi affectus Ira* præsertim, *Terrorve magnus*, ut & *Vigiliæ protractæ*; atque *Alvus* tum *adstrictior*, tum *laxior*; *Sudor* multus; *Urina* copiosè excreta; *Sanguinis*, *Lactis*, *Seminisve* effluvium notabile, &c.

Depravatæ Sitis causæ. 1°. Vitium Bilis.

VIII. Quemadmodum verò *Sitim* auget Sal lixivus in Bile abundans, vel acrior, sic eandem *Depravare* videtur *reliquarum in ipsâ Bile existentium partium vitium*: quod cùm & ratione partium multiplicium Bilem componentium, & ratione modi multifarii, quo peccare queunt singulæ, multiplex esse possit, difficile est singulas istius Depravationis species & causas exactè ac distinctè persequi & accuratè describere.

2°. Succi Pancreatici & Pituitæ Intestinalis.

IX. Adde quòd & *Succus Pancreaticus* & *Pituita Intestinalis* ob vitium sibi peculiare vitiosam cum Bile effervescentiam excitando, Sitim non parùm queant depravare.

3°. Sex Rerum non naturalium.

X. Depravatæ Sitis Causa *Sex rerum non-naturalium* dictarum nulli in specie tribui potest; sed inexplicabili nobis hactenus, vitioso tamen plurium simul concurrentium effectui.

Sitis auctæ curatio per Aquea, Acida, Oleosa.

XI. *Sitim auctam Curant* præ aliis omnibus & *Aquea*, lixivum Bilis Salem diluentia & ad Urinæ vias deducentia; & *Acida*, ejusdem acrimoniam potenter frangentia & invertentia; & *Oleosa*, eandem acrimoniam lenientia, Lac puta & Emulsiones ex oleosis seminibus paratæ.

Et hæc mixta.

XII. Possunt commodè Aquea tum Acidis, tum Oleosis jungi, atque tunc plus efficient. Exempli loco sit Formula sequens, quæ

Julapium.

℞. *Aq. hordei* ℥xxx.
Fl. ros. rubr. ℥ß.
Sp. Vitriol. q. s. ad gratam aciditatem.
Stent in Aquæ dulcis, vel Arenæ Balneo per horas tres, aut donec colore rubello tincta sit Aqua, Rosarum Tinctura dicta, Cui Colatæ affunde Syr. Jujubini, ℥iij.
M. & fiat Julapium gratissimum.

Julapium.

XIII. Si quis ab Acidis abhorreat, vel lædatur, sequenti utatur.

℞. *Aquæ decoctionis hordei*, ℥xx.
cinnamomi, ℥j.
Syr. Violacei simpl. ℥ij ß.
Lap. prunellæ, aut Nitri solâ solutione & coagulatione depurati, ʒj.
M.

XIV. Alterutro hoc Julapio uti poterit per intervalla Sitiens, sumendo ejus haustum mediocrem, donec Sitis restinguatur.

Emulsio.

XV. Cui Emulsio lactea magis placet, Formula sequens inservire poterit.

℞. *Hordei mundati ad crepatur. cocti*, ℥j.
Amygd. dulc. mund. ʒij.
Cum Aquâ decoctionis hordei.
F. Emulsio ad ℥xij.
Addendo Julapii rosatii ℥j.
M.

XVI. Potest huic Emulsioni, ad gratiam ipsi

ipsi majorem conciliandam, ægrumque debilem roborandum, aliquid Aquæ Cinnamomi addi, vel ad flatus discutiendos aliquid Aquæ Fœniculi; & per vices usurpari.

XVII. Quin, ubi molestæ sunt vigiliæ, somnusque desideratur blandus, possunt duæ, tresve Seminis papaveris albi drachmæ cum cæteris contundi, atque ex ipsis quoque Emulsio elici; quò unâ fideliâ plures simul dealbentur parietes.

Sitim fallit Lapis prunellæ, & Nitrum purificatum. Rotulæ ex Succo Citri aut Berberorum.

XVIII. Potest aliquando ad Sitim fallendam, ubi præsertim à multâ Aquâ offenduntur Ægri, aliquid prædicti *Lapidis prunellæ*, aut ipsius *Nitri purificati* contineri in ore; quò etiam spectant *Rotulæ* gratissimæ ex Saccharo & *Succo Citri*, aut *Berberorum* paratæ.

Juscula Carnium.

XIX. Sitim auctam leniunt quoque *Juscula Carnium Vervecinæ aut Vitulinæ* cum multâ aquâ & sine sale præparata.

Sitis aucta à Catarrho quomodò curetur.

XX. Quoties *Catarrhus Salsus*, vel *Saliva* similis causa est Sitis Auctæ, toties illi facienda medicina, *Salsedinem* illam *temperando* per Pilulas de Cynoglossâ & similia; tum & *Salsum Serum*, si redundet in sanguine, *evacuando per alvum vel urinas*: de quibus agetur in sequentibus.

Depravata Sitis quomodò curanda.

XXI. *Depravatam Sitim Curant*, quæ vitiosam Bilis, Succi Pancreatici, ac Pituitæ Intestinalis, aliorumve Humorum constitutionem corrigunt: quæ quoniam non ita mox patet, usurpari possunt utiliter omnia humores qualescunque emendantia Universalia, & imprimis *Salia volatilia oleosa*, sed *temperatiora*, & quidem Aqueis juncta, cumque Vino haud generoso per vices exhibita.

Salia volatilia oleosa.

CAPUT II.

De Fame læsâ.

Sitis & Fames quid sint.

I. UT Potulentorum, *Sitis*; sic Esculentorum Appetitus, *Fames* dicitur.

Famis læsæ species.

II. Primariæ Famis læsæ species sunt *Aucta*, *Diminuta*, *Abolita*, & modis variis *Depravata*.

Naturalis famis causa.

III. *Naturalis* quidem *Famis Causam* primariam censeo *Alimentorum* in Ventriculo Fermentatorum *reliquias* in ipso restitantes, atque à deglutitæ continuò Salivæ parte ipsis adhærente *magis, magisque fermentatas*, & tandem *halitum subacidum*, *gratumque*, qui superius Ventriculi orificium blandè afficiat, sicque Famem producat, *emittentes*.

Auctæ famis causa in Sanis.

IV. Hanc Naturalem Famem (imprimis, ubi Alimentorum assumptio differtur solito diutiùs) augere potest in Sanis etiam *Succus Pancreaticus* ad tenue Intestinum delatus, & post Alimentorum secretionem, depulsionemque absolutam in Confluentem Bilem duntaxat & Pituitam Intestinalem agens, atque itidem Halitus Acidiusculos & gratos in Ventriculum propellens: quod vel ex Fame ad Animi deliquium nonnunquam ob alimenta tardiùs usurpata procedente videtur patere.

In Ægris Succus acidior.

V. In *Ægris* autem *Auctæ Famis* Causam petendam puto à *Succo acidiore* in corpore abundante, ac præsertim ex *Pancreate* ad Intestinum delato, ac inde Halitus solito Acidiores ad Ventriculum amandante, qui Famis sensum intendant, & post detrusa deorsum alimenta eandem mox renovent & potentiùs urgeant.

Qui à quibus augeatur.

VI. Hunc acidum in universo corpore Succum augent 1°. *Cibi Acidi*, vel Acidis conditi; *Potusque Acidiores*, Vinum acidiusculum, quale Rhenanum & Mosellanum, ex minùs maturis uvis præsertim expressum. 2°. *Aër frigidior*, serenus tamen. 3°. *Tristitia moderata*, & diu continuata. Quorum vim intendent. 4°. *Corporis Motus vehementior*; 5°. *Vigiliæ nimiæ*. 6°. *Alvus naturali adstrictior*.

Famis Diminutæ causa frequentior.

VII. *Famis* verò *Diminutæ Causam* frequentiorem & graviorem, quamvis lentè ortam reor *Salivam Viscidiorem & Pinguiorem*, adeóque ad promovendam Alimentorum, hinc & eorundem reliquiarum fermentationem ineptam; quinimò Pituitam in tenui Intestino similem producentem; à quâ Succi Pancreatici Aciditas blanda obtundatur, & tandem omnis in corpore Aciditas minùs acris reddatur & iners.

Ejusdem causa rarior.

VIII. Ejusdem Diminutæ Famis Causam rariorem, leviorem, ac subitò sæpè ortam judico *Bilem Pinguiorem* ab Intestino tenui ad Ventriculum assurgentem, atque tum Alimentorum reliquias, tum Salivam corrumpentem, atque gratam ipsarum aciditatem obtundendo Appetitum prosternentem.

Famem quomodò diminuunt sex Res non-naturales.

IX. Ex sex rebus non-naturalibus dictis diminuent Famem 1°. *Alimenta* copiosiùs assumpta, & maximè pinguia & viscida. 2°. *Aër* æstuans & pluviosus. 3°. *Somnus* nimius. 4°. *Corporis* quies ac segnities. 5°. *Curæ* extremæ. 6°. *Alvi fluxus*.

Abolitæ famis causa.

X. *Diminutæ Famis Causæ*, si *gravissimæ* fuerint, tollent in totum & *abolebunt Famem*.

XI. De-

Depravata fames, Pica & Malacia. XI. *Depravata Fames*, quæ in genere *Pica*, in Gravidis *Malacia* vocatur, mares quidem rariùs, Fœminas verò frequentiùs divexare solet; & maximè vel ante Menstruorum fluxum, vel ipsis suppressis; unde fiunt ferè simul Cachecticæ.

In Pica quænam appetantur. XII. Appetuntur autem in Picâ vel Alimenta minùs apta & insueta, vel res pro alimentis non habitæ, quales sunt Creta, Carbones, Cineres, Lacca, Pix, Lutum, Cespites, Panni attriti, Corium & nescio quid non.

XIII. Huc referuntur Aromata, quæ Condimenta quidem sunt, vel Medicamenta, non item Alimenta.

Depravatæ famis in fœminis causa. XIV. Enimverò *Depravatæ*, inque *Fœminas* sævientis *Famis Causa* utplurimùm ex *suppressis* deducenda *menstruis*; Ab illis namque circa Uterum stagnantibus, ideóque plus minùs corruptis, posteà Sanguini universo denuò permistis, eundemque inficientibus tota ipsius Massa vitiatur & depravatur: A quâ sicut Cachexia universalis producitur, ita & Saliva, Succus Pancreaticus, cæterique in corpore Humores generantur vitiosi & unà cum plerisque & quandoque omnibus Functionibus Fames quoque depravatur.

Ut & in Viris. XV. Similem undecunque tandem ortam Sanguinis, ac cæterorum Humorum corruptionem & depravationem in Viris, ut & Mulieribus quandoque locum habuisse, quoties Picâ laborant, omninò censendum: quemadmodum iidem Viri Suffocationis Mulieribus quidem magis familiaris, & quod ab Utero crederetur originem trahere, Uterinæ dictæ, Sensum & Affectum aliquando patiuntur, sed & iisdem planè, quibus Fœminæ, curantur medicamentis; quocirca ob rationes inferiùs Capit. 22 dicendas *Suffocationem* hanc non *Hystericam*, sed *Hypochandriacam* putamus vocandam.

Famis Auctæ Curatio. XVI. *Curabitur Fames Aucta*, exhibendo ea, quæ Acidum Succum in corpore temperant, infringunt ac emendant, ejusdemque augmentum præveniunt.

Succum Acidum quænam infringant. XVII. Potentissimè *Succum Acidum infringunt Salia lixiva, tum fixa, tum volatilia*; ut & alia alterutro abundantia, Corallia, Margaritæ, Oculi Cancrorum, Creta, Lapis hæmatites, Succinum, Chalybis limatura, & similia.

Eundem quænam obtundant. XVIII. Eundem *Succum Acidum obtundunt Pinguia & Oleosa* omnia.

Quænam temperent. XIX. *Succum Acidum temperat* quoque *Spiritus volatilis* ex Vino, aliisve paratus, tam purior, quàm modis variis factus aromaticus.

Quænam enervent. XX. *Succum* denique *Acidum diluunt & enervant Aquea* quævis copiosè usurpata.

XXI. Quòd si pro re natâ plura conjungantur, plus efficient. Exempli loco sunto sequentia, ubi priùs monuero *Acidi Succi augmentum ac proventum præveniri* præcipuè *abstinendo ab usu Acidorum*. Acidi succi augmentum quî præveniatur.

Pulvis. XXII. Cui proinde *Pulveris* forma præ aliis placet, in ejus gratiam

℞. *Corall. rub. præp.*
Margarit. pr. an. ℈j.
Cretæ albæ, ℈ß.
Sacchari alb. ʒiij.
M. F. Pulvis, in 6. doses dividendus, & bis in die tribus saltem, quatuorve post cibum assumptum horis ex vini potentioris cochleari assumendus.

Mistura. XXIII. Cui forma liquida magis arridet, capiat subinde sequentis misturæ cochleare unum.

℞. *Aq. menth.* ℥ij.
Cochlear.
Tincturæ Cinnamomi, cum spiritu Vini rectificato per infusionem paratæ, an. ℥ß.
Syr. absinthii, ℥j.
M.

Oleum. XXIV. Vel

℞. *Ol. Macis stillat.*
Granor. juniper. an. ℈j.
M. in vitro.
Hujus Olei Guttas ij. *vel* iij. *sumat Æger aliquoties in die ex Vini malvatici, alteriusve generosi, aut præmissæ misturæ cochleari.*

Juscula. XXV. Utatur quoque fame auctâ pressus Jusculis tum pinguioribus, tum ad gelatinæ consistentiam proximè accedentibus, nulloque acido conditis.

In fame auctâ purgantia non usurpanda. XXVI. Nulla Purgantia præscribo in Fame Auctâ, quoniam nulla sunt mihi hactenus nota, quæ Humores Acidos educant blandè; sumque prætereà edoctus per experientiam multiplicem irritari quidem, non item nisi cum summis torminibus, & noxâ majore, quàm fructu evacuari Acidos in corpore humores, & imprimis à Medicis de suorum Ægrotorum dolore ac molestiâ parùm solicitis, aut bardis, aut saltem hujus rei ignaris.

Famis Diminutæ & Abolitæ Curatio. XXVII. *Fames sensim Diminuta vel Abolita Curabitur* medicamentis humorem *Pituitosum Viscidum corrigentibus ac educentibus*.

Pituitam viscidam corrigere Acida & Aromatica. XXVIII. *Corrigunt* ac incidendo emendant humores pituitosos viscidos tum *Acida*, tum *Sale lixivo* tam *fixo*, quàm *volatili* prædita, & *Aromatica* omnia.

Eundem XXIX. Correctum quodammodò Pituitosum,

tosum, viscidumque humorem simul redundantem *evacuant Colocynthis, Turpetum, Hermodactyli, Mercurius* tam *præcipitatus*, quàm *sublimatus* & *corrosivus*, & *dulcis*, &c. — *quænam evacuent.*

XXX. Tyronibus exempli loco sunto Formulæ sequentes:

Mistura.

℞. *Aq. menthæ*, ℥ij.
cinnamom. ℥ß.
Syr. fœniculi, ℥j.
Spir. salis q. s. ad gratam aciditatem.
M.

Pulvis.

Vel ℞. *Salis tart. vitriol.* ʒß.
Crem. tart. ʒj.
Sacchari Cand. alb. ʒij.
M. f. pulv. in 3. doses divid.

Accipiat semel aut bis in die ex Vino Rhenano, aut præcedenti misturâ: Cui, si libet, poterit loco Spiritûs Salis addi *Elixiris proprietatis* Drach. ß. & per intervalla cochleatim assumi.

Mistura.

XXXI. Qui ab Acidis offenduntur, sequenti utantur Misturâ per vices & cochleatim usurpandâ.

℞. *Aq. menthæ.*
fœnic. an. ℥iß.
vitæ Matthioli, vel alterius cujusvis Aromat. ʒvj.
Ol. macis still. gr. iij.
Syr. menth. ℥j.
M.

Vinum medicatum.

XXXII. Qui Vino medicato delectantur, sequenti aut simili utantur formulâ;

℞. *Rad. enul. camp.*
acori, an. ʒij.
Fol. salviæ,
majoran.
rut. hortens. an. M. j.
Sem. fœnic. dulcis; ʒij.
Cort. arant. sicc. ʒj.
Concisa & crassè contusa insuantur sacculo, cui in cantharum immisso affundatur vin. album ad ℥xx.

Ejus Usus.

Postquam per noctem steterit in cellâ, exhiberi poterit ad ℥iij. iv. vel v. aut manè stomacho jejuno, aut inter prandendum, ac cœnandum, prout unicuique magis placebit, ac conducere observabitur. Potest quoque tamdiu recens vinum in usurpati locum affundi, quandiu vis aromatica prodit ex puppulâ.

Pilulæ.

XXXIII. Ubi purgandum erit, tunc

℞. *Mass. pilul. fœtid. maj.* ʒß.
cochiar. ℈j.
Extr. catholic. ℈ß.
Ol. garyophyll Gutt. ij.
M. f. pilul. N. 15. *inaurandæ, aut Glycyrrh. Cinnamomive pulvere conspergendæ.*

Harum Pilularum v. vel plures accipiat Æger, prout faciliùs, aut difficiliùs se purgari notaverit.

Pilulæ aliæ.

XXXIV. Quòd si quis volet Chymica simul addi, & quidem Pilularum formâ, tunc

℞. *Gum. Ammon. vel Opopanac. &c. cum aceto mund. & inspiss.* ʒß.
Troch. alhandal,
Mercur. sublim. dulc. an. ℈j.
M. f. pilul. N. 15. *inaurandæ.*

Exhibeantur itidem Ægro quinque vel plures.

Apozema.

XXXV. Quòd si Apozematis forma Ægro præferatur, nec ab amaris multùm abhorreat, sequens erit satis conveniens.

℞. *Rad. glycyrrh. ras.* ℥ß.
apii, ℥j.
ras. ligni guajaci, ℥iij.
bacc. lauri,
sem. anisi, an. ʒij.
Pulpæ Colocynth. ʒß.
Coq. s. a. ex aq. pluv.
In colat. ℥℥xxx. *dissolv.*
Syr. ros. sol. cum sennâ,
diacnici, an. ℥iß.
salis tart. vitriol. ℈ij.
Tinctur. Cinam. ℥j.
M.

Ejus Usus.

Hujus Decocti Unc. iij. iv. vel v. assumat Æger semel aut bis in die, quò tum corrigantur, tum simul educantur per epicrasin humores Pituitosi & Viscidi.

Vivendi ratio in Ægro.

XXXVI. Abstineat interim Æger ab Usu *Alimentorum* Pinguium & Viscidorum. *Aëre* utatur sereno & calidiore simul ac sicciore, arte saltem ita parato. Augeat *Vigilias*, si Somnus fuerit longior vel profundior. *Animus* esto ad Hilaritatem compositus. *Corporis motus, Exercitiumque* esto moderatum. *Alvi dejectio & Urinæ excretio* assumptis indies, si commodè fieri possit, respondeat.

Famis à Bile Pinguiore diminutæ curatio.

XXXVII. *Fames confestim à Bile Pinguiore Diminuta Curabitur, emendando* illam Bilem, aut eandem, si copiâ simul redundaverit, *educendo* vel sursùm, vel deorsùm.

Bilem illam emendant Elixir proprietatis.

XXXVIII. *Bili* huic *emendandæ* conducit præ cæteris omnibus *Elixir proprietatis*, ad guttas v. vel vj. ex vino, aut convenienti misturâ assumptum & imprimis paulò ante assumendum cibum.

Spiritus Salis dulcis.

XXXIX. Qui acidiora minùs ferre possunt, ejus loco usurpent *Spiritum Salis dulcem*, cum Vini rectificato Spiritu aliquot cohobationibus paratum.

Absinthium.

XL. Eandem Bilem emendat *Absinthium*,

& ab ipso denominatum *Vinum absinthites*. Cujus loco aliæ *plantæ aromaticæ* similiter infundi possunt in Vino & utiliter inter prandendum ac cœnandum mediocri quantitate assumi. Tales autem plantæ sunt *Calamintha montana*, *Majorana*, *Rosmarinus*, *Ruta hortensis*, *Hyssopus*, *Thymus*, *Salvia*, *&c.* — Plantæ aromaticæ.

Bilem per vomitum quænam educant. — XLI. *Bilem per Vomitum educunt* commodissimè varia ex *Antimonio* parata medicamenta, *Crocus Metallorum* dictus, *Vitrum*, & ex hoc præparata *Sapa vomitoria*, *Oxysaccharum*, vel *Oxymel Vomitorium*, *Mercurius Vitæ*, &c.

Quænam per Alvum. — XLII. Eandem *Bilem* per *Alvum evacuant Rhabarbarum*, *Scammonium*, *Tamarindi*, &c.

Scammonii præparatio egregia. — XLIII. Præparatur ex tempore atque optimè *Scammonium*, si conveniente dosi ad *Grana* xij. vel xv. pro Ægrorum ætate, aut ad purgationem sustinendam majore aut minore aptitudine; si, inquam, Scammonium in mortario teratur & tantillum Aquæ convenientis, Melissæ puta, Cichorei, Acetosæ aut similis affundatur, & lacteus liquor terendo electus lentè effundatur, atque aquâ novâ vis reliqua similiter eliciatur; remanentibus in fundo fœcibus nigricantibus: hinc prædicto liquori Aquæ Cinnamomi, vel Fœniculi, alteriusve aromatici ʒ ij. & Syrupi rof. solutivi, aut similis itidem ʒ ij. aut iij. addantur; sicque Haustulus gratissimus ægris exhibeatur. Qui ut faciliùs operetur, bonum erit dimidiâ post haustuli assumptionem horâ Ægro *Cremoris Tartar* ℈ j. vel ʒ ß. ex jusculo propinare. — Ejusdem Usus.

Tabellæ ex Scammonio. — XLIV. Possunt etiam ex *Scammonio* parari & ad Usum servari *Tabellæ* gratissimæ, quæ

℞. *Crystallor. Tartar.* ℥ iß.
Diagridii, ʒ iij.
Ol. Cinnamom. Gutt. vj.
Sacchar. alb. in Aq. rosaceâ dissolut. ℥ viij.
M. f. s. a. Tabellæ.

Earum Usus & Dosis. — Hæ Tabellæ Infantibus, Puerisque, & aliàs Delicatulis dari possunt convenientissimè: cùm earum Dosis summa sit à ʒ iij. ad ℥ ß. Infantibus ad ʒ ß. vel ʒ j. & Adolescentibus ad ʒ ij. exhiberi queunt cum regimine.

XLV. Qui vano ac præpostero terrore perculsi à blandissimi ac tutissimi, potentis quamvis, Scammonii & Scammoniatorum usu abhorrent, suisve Ægris hactenus metuunt, *Rhabarbaro* utantur, & quidem modo sequenti:

Rhabarbari infusio. — ℞. *Rhabarb. electi & rasi*, ʒ ij.
Tartar. crudi & optim. ʒ ß.
Aq. Cichorei, *q. s.*
Infund. per noctem in Cinerum, vel Aq. Dulcis Balneo tepido,
Colaturæ mediocriter expressæ adde Syr. rof. sol. vel de cichor. cum rheo, ℥ ß.
Aq. cinamom. ʒ ij. *vel*,
quòd nauseabundum Rhabarbari odorem potentissimè ac fœlicissimè corrigit & tollit, flatusque dissipat,
Olei Anisi, Gutt. ij. vel iij. — Ol. Anisi Vires.
M. f. Haustus.

Electuarii Diapruni Auctoris Vires. — XLVI. Ad Bilis redundantis evacuationem qui Electuario uti malet, illi commendamus Cholagogum, sive Diaprunum nostrum in Nosocomii Academici usum ante aliquot annos à Nobis præscriptum, ac sæpissimè cum Ægrotorum commodo tum ibi, tum alibi ab Aliis Medicis æquè ac Nobis usurpatum; quod vel idcircò commendabile magis, quòd parvâ licet quantitate assumptum satis potenter agat & blandè. Cujus proinde formulam hîc omnibus communicamus.

Electuarium Cholagogum, sive Diaprunum Sylvii.

℞. *Pulp. prunor. acido-dulc.* ℥ x.
Crem. Tartar.
Scamm. opt. an. ℥ ij.
Rhabarb. electi, ʒ x.
Cinnam. acuti, ℥ ß.
Santali Citrini, ʒ ij.
Sacchari Clarificati, ℥ xvj.
M. f. s. a. Electuarium.

Dosis. — Dosis à ʒ iij. ad ℥ ß.

Dissolvi potest quantitate sufficiente Aquæ convenientis, atque sic exhiberi.

Depravata Fames quomodò curanda. — XLVII. Cùm pro appetitæ rei diversitate diversissima existat *Depravata Fames*, in genere duntaxat proponetur hîc à Nobis Ejusdem *Curatio*, quæ consistit in *Sanguinis*, *cæterorumque Humorum purificatione ac emendatione*, quâ restitutâ sponte evanescet *Pica*.

Et quidem optimè Salibus volatilibus. — XLVIII. Comperi autem hactenus præ aliis medicamentis omnibus conducere in hoc affectu *Salia volatilia*; quæ cùm varia occurrant, illa seligenda, à quibus plus utilitatis Ægris contingere accuratâ observatione notabimus. Quocirca mutanda sunt subinde medicamenta, & imprimis, ubi nos iis parùm proficere videmus.

Ea etiam menses movere. — XLIX. Tantò autem utiliora sunt Salia volatilia, quòd lentè atque blandè Menses quoque Moveant, quorum Suppressorum causâ Picam frequentissimè produci notum.

Optima iis utendi ratio. — L. Optima verò Salibus volatilibus utendi ratio est, si ad plures, paucioresve guttas, pro ut debiliora sunt vel potentiora, bis, terve aut sæpiùs in die assumantur ex Vino vel alio liquore conveniente, ac præsertim inter prandendum,

ac cœnandum, quò Alimentis juncta impediant eorundem corruptionem à vitiosâ salivâ exspectandam; quin Salivam sensim emendent, sicque Alimentorum Fermentationem simul læsam paulatim restituant.

Sudores etiam movendi, & quomodò. LI. Juvat etiam in hoc Affectu molesto *Sudores* quandoque *blandè movere*: Cavendum autem, ne tegumentis obruantur Ægri; quin satiùs nullum, quàm coactum prodire Sudorem; postquam Humores vitiosos emendant, corriguntque. Sudorifera, licet ipsos non expellant. Præfero autem semper liquida & spirituosa crassioribus, licet *Antimonialia*, ut ut sicca, sint hîc optima, *Antimonium* puta *Diaphoreticum*, *Bezoardicum Minerale*, *&c*.

LII. Pro Humorum autem vitiosorum simul aliquando redundantium varietate, institui possunt utiliter per alvum, vomitumve *Purgationes*; de quibus jam ex parte actum, & agetur adhuc in sequentibus. Humores purgandi.

CAPUT III.

De Alimentorum Fastidio.

Alimenta quædam fastidiri. I. NOn tantùm vel parum, vel nihil, vel nimium, vel mira & absurda Ægri appetunt; verùm nonnunquam *pleraque*, aut *quædam* saltem ac *certa fastidiunt & adversantur Alimenta*.

Ab Ægris & Sanis. II. Hoc *Fastidium* & *Ciborum* & *Potuum* quorundam non *Ægros* duntaxat corripit, sed nonnunquam cæterùm *Sanos*.

Quænam magis fastidiantur. III. Ubi & hoc notandum, Omnes *magis* ferè *fastidire actu calida vel tepida*, & odore suo Olfactum simul potentiùs afficientia, quàm frigida, ideóque Odoratum minùs moventia.

Fastidium duplex. IV. Fastidium autem omne aut *Nativum* est, aut *Adventitium*.

Nativum unde oriatur. V. *Nativum* sequitur plerumque, si non semper, *Animi Affectum potentem Matris Fœtum utero gerentis*, & similia vel præsentia, & in Sensus externos incurrentia, vel absentia, sæpiùs tamen in memoriam revocata, & nunc ob humores vitiosos in corpore existentes, nunc ob præjudicia undecunque hausta pro ingratis judicata fastidientis & aversantis.

Adventitium unde in Sanis. VI. *Adventitium* post nativitatem *Fastidium* in *Sanis* excitatur, aut ex *Præjudicio*, Alimenta ista pro immundis, ingratis, aut noxiis habente; aut ex iisdem *Alimentis*, aut similibus *nimiâ copiâ*, præsertim ad *nauseam usque*, *vomitumve usurpatis*; vel ex iisdem *non satis mundè paratis*, *oblatisve*: quæ si urgente fame, aliâve necessitate cogente assumpta fuerint, eorundem fastidium pariunt, ac contra similia grande relinquunt præjudicium; quod aliquando quidem iterum tandem tollitur, aliquando ad vitæ finem permanet.

Unde in Ægris. VII. In *Ægris* excitatur similiter ac frequentiùs quorundam vel plerorumque Alimentorum Fastidium, & imprimis, quoties *calentia*, *tepidave* ipsis offeruntur: ab illorum enim odore Ægris facilè ingrato Nausea ferè simul excitata promovet & auget ipsum eorum fastidium.

VIII. Nec uniusmodi tantùm, sed aliquando omnis generis & saporis Alimenta, ipsaque adeò consueta & aliàs desiderata solent Ægri multi fastidire; quin non Cibos duntaxat, verùm non rarò etiam Potus omnes, Vinum, Cerevisiam & ipsam subinde Aquam. Quænam fastidiant Ægri.

IX. Hoc Alimentorum Fastidium tam frequens est Ægris Symptoma, ut adversæ valetudinis manifestum sit quandoque signum, ac præsertim in Pueris, ægritudinem instantem aut urgentem fastidio illo testantibus. Fastidium morbi signum.

X. Consideratione dignum est, non tantùm Carnes, atque Juscula, pinguia præsertim, Ægros fastidire, sed tam frequenter omnia & *dulcia*, & *acido-dulcia*; non item, nisi rariùs, *magis acida*. Consideratione dignum.

XI. Eousque autem assurgit quandoque, viresque in Ægris sumit quorundam Ciborum, Potuumve Fastidium, ut sublato jam morbo aliquandiu, & quandoque diu, imò quandoque semper ipsis adhæreat; dum in aliis mox, brevi saltem idem tollitur ac evanescit. Ejus duratio varia.

XII. Ægrotorum verò Fastidia pendent utplurimùm & 1°. à *vitiosis Halitibus* in tenui Intestino vitiatâ propter vitiatos simul vel seorsim *Bilem*, *Pituitam*, *Succumque Pancreaticum* Effervescentiâ productis, atque ad Ventriculum & Os assurgentibus, famem notabiliter minuentibus, sitim verò plus minùs depravantibus, & ad factam Alimentorum mentionem, aut conspectum, imprimis olfactum, gustumve Nauseam plerumque simul moventibus. In Ægris pendere, 1°. A vitiosis Halitibus.

XIII. Pendent eadem aliquando & 2°. à molestiâ semel aut sæpiùs similium Alimentorum assumptionem secutâ, hincque formato præjudicio pertinaci de simili molestiâ, si ampliùs assumantur, rediturâ: unde nonnullis ex solâ ingratorum vel noxiorum Alimentorum me- 2°. A molestia ex similibus Alimentis secuta.

Nausea & Vomitus unde aliquando. memoriâ Nausea, hinc & Vomitus excitari solet.

Fastidii Ægrorum causa. XIV. Meritò Bili, Succo Pancreatico, & Pituitæ in tenui Intestino confluentibus, atque vitiatis, ac proinde vitiosè effervescentibus adscribitur illud Ægrotorum Fastidium; cùm illis emendatis aut evacuatis tollatur, cureturque mox in plurimis.

Fastidii diversitatis causa. XV. Prout autem aliàs hic, aliàs ille humor peccat, ita & hujus vel illius Saporis Alimenta præ aliis fastidiunt Ægri: qui, ubi plures simul notabiliter peccant, omnis generis Alimenta penè aversantur.

XVI. Quisnam verò Humor & quo modo peccet, conjuncta ostendent Symptomata ex secuturâ aliorum Affectuum tractatione petenda.

Ejus curatio in Sanis. XVII. *Sanorum Fastidium Curabitur*, liberando mentem omni præjudicio; aut sensim assuescendo usui Alimentorum fastiditorum: quod aliquando frustrà, aliquando cum successu tentatum.

In Ægris. XVIII. Eodem planè modo *Curandum Ægrotorum Fastidium* à præjudicio ortum.

XIX. Ubi autem ab *Humorum vitio* præsenti ortum habet id præjudicium, Curatio sequetur, si Humores peccantes *corrigantur*, vel *expurgentur*.

Humores corrigendi. XX. *Corrigentur* Humores peccantes medicamentis partim jam in superioribus propositis, partim in sequentibus adhuc proponendis.

Expurgandi per vomitum. XXI. *Expurgabuntur per Vomitum* Humores tum fluxiles, tum sponte sursùm vergentes; & quidem Vomitoriis jam memoratis, aut hinc inde memorandis.

Per Alvum. XXII. *Expurgabuntur per Alvum* iidem Humores, nullam sursùm viam affectantes, & valdè viscidi, & quidem medicamentis jam præscriptis & ampliùs præscribendis.

CAPUT IV.

De Alimentorum Assumptione læsâ.

Alimenta Ore assumenda, masticanda, & deglutienda. I. NOn sufficit homini Alimenta Esculenta, Potulentaque appetere, nisi eadem *Ore assumat*, *solidiora masticando comminuat*, & inde *per Gulam in Ventriculum deglutiat*.

Liquidiorum assumtio quomodò lædatur. II. Læduntur multis modis hæ Functiones, & 1°. quidem *Liquidiorum Assumptio Suctu* perfici solita, ubi illa *plus minùs deficit*.

III. Accidit autem illud, quando Ægri *Os* vel *aperire*, vel *claudere*; *Labia* saltem *convenienter* vel *conjungere*, vel *disjungere*; *Linguam* verò *satis exerere*, vel *contorquere* non possunt.

Quando Os aperiri nequit. IV. *Os aperire* non possunt Ægri, quando ipsum permanet conclusum in *Temporalium Musculorum Convulsione*.

Quando nequit claudi. V. *Os claudere* non possunt iidem, quando illud perpetuò hiat in *Maxillæ inferioris Luxatione*, aut *Musculorum temporalium Paralysi*, vel *Vulnere transverso*.

Labia quando decenter conjungi, VI. *Labia convenienter ac sufficienter conjungere* non possunt Ægri, quando illa *desunt*, vel *Paralysi* laborant aut *Vulnere grandi* hiant.

& disjungi nequeunt, VII. *Labia decenter disjungere* non possunt iidem, quando ipsa itidem *desunt*, aut *convulsa Cynico spasmo* tenentur.

& quando imperfectè. VIII. Utrumque *imperfectè* contingit, quando in *alterutro latere Paralysis* vel *Convulsio* adest: unde in affecto latere nulla vel nimia fit oris contractio, utraque vitiosa & noxia, in *Oris Torturâ* dictâ.

Suctus quando lædatur. IX. Læditur idem Suctus in *Labiorum Coalitu*, viam Alimentis intercludente.

Masticatio quando lædatur. X. Ciborum solidiorum *Masticatio* læditur, quando *Maxilla Inferior* à superiore *abduci*, aut ad eandem *adduci* nequit.

XI. Prius contingit à *Musculi Temporalis Convulsione*, in *Spasmo Trismo* dicto; posterius ab ejusdem *Paralysi* vel *solutâ Continuitate transversè*; utrumque in *Maxillæ Luxatione*.

XII. Læditur eadem Masticatio *Dentium* hinc inde *deficientium*, vel aliàs supernè ac infernè *non satis sibi adaptatorum*, vel *Stupore*, *Dolore*, *Carie*, aliâve *Corruptione* laborantium vitio.

Lingua quando convenienter moveri nequeat. XIII. *Lingua* convenienter *exeri* vel *contorqueri* nequit, quoties *Paralysi*, aut *Convulsione*, aut *Vulnere*, aut *Freno breviori* laborat.

XIV. De *Paralysi*, *Convulsione*, *Dolore* ac similibus agetur in *Secundo Libro*, unde peti poterunt, quæ Affectui præsenti ampliùs elucidando & curando erunt necessaria.

CAPUT V.

De Alimentorum Deglutitione læsâ.

Deglutitio quot modis lædatur.

I. CIbum, Potumve, aut utrumque aliquando *minimè*, aliquando non nisi *cum difficultate deglutire* possunt Ægri.

Ei Lingua & OEsophagus inserviunt.

II. Inserviunt naturaliter *Deglutitioni* & *Lingua*, Cibos præsertim ad fauces protrudens, & *OEsophagus* eosdem ac Potum admissum detrudens.

Utriusque constitutio requisita.

III. Requiritur in hunc finem tum *Lingua mobilis*, tum *OEsophagus explicabilis ac complicabilis*, ut & *ejusdem Canalis* æquè ac *superius Ventriculi Orificium patens*, *nec impeditum*.

Alimentorum protrusio ad fauces quot modis lædatur.

IV. Læditur *Alimentorum protrusio ad fauces*, quoties *Lingua* vel *Paralysi*, vel *Convulsione*, vel *Vulnere*, vel *Ulcere*, vel *Dolore* laborat, de quibus Affectibus omnibus agendum alibi.

Deglutitio quot modis aboleatur.

V. Læditur & *Aboletur Alimentorum Detrusio per Gulam*, sive *Deglutitio*, quando vel 1°. *OEsophagus* est *Obstructus* à re solidâ ipsius canalem implente, *Carne* puta nunc in ipso læso excrescente, nunc per ingluviem, aut infortunium devoratâ & in ipso firmiter hærente, aliquando *Cartilagine*, *Osse*, *Nucleo*, &c. ibi morante. vel 2°. *compressus* est à *Tumore* vicino, sicut fieri solet in *Anginâ*. vel 3°. *Coalitus* est post sui *excoriationem*.

Quot modis difficulter fiat.

VI. *Cum difficultate Deglutiunt* Ægri, 1°. quando *leves* duntaxat existunt, necdum extremæ modò *memoratæ noxæ*, atque ex parte tantùm OEsophagi Canalem claudunt. 2°. quando *Paralysi*, *Excoriatione* aut *Exulceratione* laborat OEsophagus. 3°. quando *Halitus*, *Ructusque acerbi & austeri* vel *copiosi* saltem è Ventriculo assurgentes sistunt & quandoque repellunt Alimenta deglutienda.

Quot modis impediatur, & cum dolore fiat.

VII. *Impeditur* aliquando, *nec nisi cum difficultate ac dolore* absolvitur Alimentorum *Deglutitio*, quando *superius Ventriculi Orificium* vel *Inflammatum*, vel *Excoriatum*, vel *Ulceratum*, vel *Carneâ excrescentiâ* plus minùs est *obsessum*.

VIII. De Affectibus autem plerisque modò memoratis, & Deglutitionem lædentibus agetur inferiùs, unde peti poterunt, quæ hîc desiderantur ad ulteriorem ipsorum tum notitiam, tum curationem.

CAPUT VI.

De Alimentorum in Ventriculo Retentione læsâ.

Alimenta in Ventriculo retinenda.

I. NOn sufficit assumi Ore, ac deglutiri per OEsophagum *Alimenta*, nisi eadem *convenienti tempore morentur* ac *retineantur in Ventriculo*, & quidem tam diu, donec ibidem sufficienter fuerint fermentata.

Hæc eorum retentio quando lædatur.

II. Hæc requisita Alimentorum in Ventriculo Mora & Retentio læditur, quando vel *mox*, ubi sunt admissa, vel *citiùs saltem*, *quàm decebat*, *expelluntur* iterum, idque aut *sursùm per Os & Vomitum*, aut *deorsùm per Intestina & Alvum* in Affectu *Lienteriâ* dicto.

Exturbationis Alimentorum è Ventriculo causæ.

III. Hæc alterutra deorsùm, vel sursùm facta Alimentorum exturbatio nunc *Ventriculi*, nunc *Alimentorum ipsorum*, nunc *vitiosi alicujus Humoris* Ventriculum continuò aut post assumpta demùm Alimenta irritantis culpâ contingere solet.

Aliquando Ventriculus.

IV. *Ventriculi* culpâ eveniet hoc malum, quoties ille *Inflammatus*, *Exulceratus*, *Excoriatusve* nihil admittere potest, quin mox inde irritetur ad sui contractionem violentam, contentorumque exonerationem.

Aliquando Alimenta & assumta.

V. *Alimentorum*, *aliorumve simul Assumptorum* culpâ idem accidit, si *acria* fuerint & ad sui excretionem ventriculum mordendo irritaverint.

Aliquando Humores.

VI. *Aliorum in Corpore priùs existentium Humorum* vitio idem continget, si *acrimoniâ suâ* Ventriculum ad perpetuam Nauseam, Vomitumque aut Contractionem deorsùm tendentem, omniumque proinde admissorum Depulsionem incitaverint.

& quinam.

VII. Tales Humores sunt sæpiùs *Biliosi Salini*, quandoque *Pancreatici Acidiores*, & *acrimoniâ volatili* prædititi, ac in se mutuò agentes, ad Ventriculum assurgentes, Halitus saltem acres eò mittentes, atque ipsum lancinantes, mordentesque.

VIII. Aliquando *Humores Acido-salsi & acres à Capite ad fauces*, hinc & *Ventriculum* delabuntur,

tur, ipsumque ad sui contractionem, admissorumque expulsionem cogunt.

IX. De *Inflammatione* atque *Exulceratione* quâvis suo agetur loco.

Malum hoc quî curandum si sit ab Alimentis acribus.

X. Ab *Alimentis acribus* si hoc malum contingat, vel *blandiora*, simulque *lenientia* erunt postmodùm usurpanda; vel ipsorum saltem *acrimonia priùs* erit *temperanda & corrigenda*.

& quibus.

XI. In hunc finem conducunt *Oleosa* plura, *Oleum* ipsum, *Lac* quodvis, *Vaccinum*, *Ovillum*, *Caprinum*, &c. *Juscula Carnium*, præsertim pinguia; *Emulsiones* ex variis *seminibus* parandæ, *Amygdalis dulcibus* præsertim.

Acrimonia acida quibus temperetur.

XII. *Acrimonia Acida temperabitur* prætereà *dulcibus*, *Saccharo*, *Melle*, *Passulis majoribus*; & quandoque *Spirituosis*, vel aliis, quæ *Acidum Concentrant*, nec tamen alimentis nocent, qualia sunt *Coralia*, *Margaritæ*, &c. Quin multa longiore coctura sensim dulcescunt, & aciditatem suam plus minùs amittunt.

Quibus Lixiva & Aromatica.

XIII. *Acrimonia lixiva & aromatica*, qualis in pipere, garyophyllis, erucâ, & similibus occurrit, tum memoratis *Oleosis* & *Dulcibus* temperatur; tutiùs tamen ab iisdem in totum, vel maximâ ex parte abstinetur.

Quibus Salsa.

XIV. *Acrimoniam Salsam*, qualis in Sale marino & fossili, & salitis plerisque, mirè corrigit *Calx viva* ex ustis silicibus vel conchis parata, nulli Medico prudenti ampliùs metuenda, sed lixivii formâ in plurimis Affectibus fœlicissimè usurpanda.

Humores Acres quibus corrigantur.

XV. Quemadmodum Alimenta & Condimenta, ita *Humores vitiosi & Acres corrigentur Oleosis ac Spirituosis*, & subinde suis *Contrariis*, sed priùs *temperatis*, jam memoratis, & in sequentibus adhuc memorandis.

Iidem etiam evacuandi.

XVI. Iidem *Humores Acriores*, priùs tamen plus minùs correcti ac temperati, quoties simul *redundant*, *segniúsve aut difficiliùs se corrigi ac restitui patiuntur*, *Evacuandi* sunt per medicamenta superiùs præscripta & inferiùs præscribenda.

Opii & Opiatorum vires

XVII. Imprimis tum ad *urgentem Humorum Acrimoniam temperandam*, tum ad *Sensum Ventriculi obtundendum*, molestamque ipsius *Contractionem sedandam*, conducit *Opium* & quodvis ab Opio denominatum medicamentum. Theriaca, Mithridatium, Diascordium, Philonium Romanum, Laudanum Opiatum, &c. si quantitate parvâ sæpiùs usurpetur, additis cæteris Humores maximè peccantes blandè temperantibus medicamentis, quorum formulæ passim exstant in hoc opusculo.

Utendi ratio.

XVIII. De *Vomitu*, atque *Lienteriâ*, in quibus semper simul læditur Ventriculi, & quandoque ac forsan perpetuò Intestinorum Excretio sive Expulsio, ex professo agemus in sequentibus.

CAPUT VII.

De Alimentorum Fermentatione in Ventriculo læsâ.

Chylificatio quid.

I. QUam vulgò *Chylificationem* vocant, malumus *Fermentationis* nomine appellare *Mutationem assumptis Alimentis in Ventriculo secundùm naturam contingentem*.

Chylificationis læsæ species.

II. Hujus Alimentorum Fermentationis læsæ primariæ species sunt 1°. *Abolita*, vel *Diminuta*; 2°. *Aucta*; 3°. *Depravata*: quibus cognitis tum illa, quæ *segniùs*, tum illa quæ *citiùs* absolvitur, deducetur facilè.

Quid sit Abolita.

III. *Abolita* censetur Alimentorum Fermentatio, quando ipsa, sufficienti tempore in Ventriculo retenta licet, *cruda* tamen, *nec immutata* vel sursùm, vel deorsùm iterum excernuntur: quemadmodum *Diminuta*, quando eadem tunc *aliquantum quidem*, *minùs tamen*, *quàm decebat*, prodeunt *immutata*: Unde nihil, vel parum nutrimenti, roborisque ab assumptis Alimentis accedit Ægro.

Quid Diminuta.

Quid Aucta.

IV. *Aucta* verò dicenda Alimentorum Fermentatio, quando *citiùs*, quàm decebat, absolvitur ipsa: unde si consueto & naturali tempore moram necterent in Ventriculo Alimenta, nimiùm immutarentur; ut ne sic quidem convenientem Corpori præberent Nutrimenti materiam; quemadmodum panis massa solito nimiùm, vel diutiùs fermentata exhibet panem acidiorem, minúsque ideò laudabilem. In mediocritate consistit namque omne bonum, in extremis malum.

Quâ ratione non valdè noxia.

V. Ubi notandum, non valdè noxiam esse homini Auctam Alimentorum Fermentationem, nisi perseveret diutiùs; quoniam utplurimum Alimenta sufficienter fermentata moram in Ventriculo longam non faciunt, verùm mox ad Intestina propelluntur, ac ibidem in utilem Chylum, atque alvinas fœces secernuntur, &c.

Quâ ratione noxia.

VI. Ubi autem aliquandiu perennat Fermen-

mentatio aucta, nimium appetitur Alimentorum, & quando cuncta optimè cedunt, sensim *Plethora, hinc & Habitus Athleticus* consequitur, qui, nisi solvatur in tempore, in quantum periculum homines conjiciat, ex *Hippocrate*, cui Experientia suffragatur, notum.

Quid Depravata. VII. *Depravatur* Alimentorum Fermentatio, quando eadem ita immutantur in Ventriculo, ut conveniens corpori tam continenti, quàm contento nutrimentum non præbeant, sed noxium: unde infinita prodeunt mala; postquam Vitia primæ Concoctionis non corriguntur facilè in secundâ; quod semper verum de Coctione Depravatâ.

Ejus duæ species. VIII. Inter Depravatæ Alimentorum Fermentationis species varias duæ vulgò numerantur primariæ, *Cruditatis* nomine notæ, *Nidorosæ* puta, & *Acidæ*.

Abolitæ & Diminutæ causæ. IX. *Aboletur*, aut *Diminuitur* Alimentorum Fermentatio, nunc ipsorum *Alimentorum*, nunc *Fermenti* culpâ, nunc propter *Humores vitiosos* ad Ventriculum delatos.

1ª. Alimentorum vitium. X. *Alimentorum vitio* id accidit, quando Ipsa vel *quantitate nimiâ* ingeruntur, vel *qualitate suâ vitiosâ* Fermentationem plus, minúsve impediunt aut sistunt.

Hoc in quibus consistat. XI. Qualitas Alimentorum vitiosa consistit frequenter in eorundem *Pinguedine* exuperante; quandoque in *Spiritu volatili* præposterè, nimiúmque assumpto; quandoque in *Sale lixivo*, vel *fixo*, vel *volatili* copiosiùs itidem usurpato: uno verbo in iis, quæ *Spiritum acidum, ejusque operationem potenter frangunt*: unde incidi atque ab invicem sufficienter segregari nequeunt partes Alimentorum viscidiores: tantum potest ubique plurium rerum ad eundem effectum producendum requisitarum & concurrentium certa proportio & harmonia. Quò facit quoque *Potus* quivis, præsertim *Aqueus* copiosiùs ingurgitatus, & tum Fermentum diluens, abluensque, tum Cibos obruens ac in sui Fermentatione impediens.

2ª. Fermenti Defectus & Inertia. XII. *Fermenti culpâ Diminuitur*, vel *Aboletur* Alimentorum Fermentatio, tum propter Ipsius *Defectum*, tum propter ipsius *Inertiam*.

Quando deficiat. XIII. *Deficit* Ventriculi *Fermentum*, quando *non satis generatur*, in *Salivæ defectu, continuâve expuitione*; vel *aliò defertur*, per *continuam potationem*, ob quam ad Intestina propellitur.

Quando iners existat. XIV. *Iners* existit hoc *Fermentum*, quia justo *Pinguius*, *Viscidius*, vel *Aquosius* producitur, ob *Salivam similem*, ex *Alimentis consimilibus* diutiùs usurpatis ortam; & quandoque ab *Aëris externi æstu*, aut *vehementi Corporis*, *Animive exercitio* Spiritus Animales exhauriente deducendam, & imprimis, ubi Alimentis Spiritu Volatili abundantibus non reficiuntur, reparanturve consumpti ac deficientes in corpore Spiritus animales, ad Fermentationem Alimentorum promovendam summè utiles.

XV. Ubi plures Causæ simul concurrunt, graviùs læditur Alimentorum prædicta Fermentatio, & vice versâ. Plures causæ concurrentes quid faciant.

XVI. Eandem *Fermentationem Diminuere* ac quandoque *Abolere* possunt quædam, cum aut pro Alimentis, Medicamentisve malè usurpata, & quoniam vel ipsum *Fermentum enervant*, vel *Alimenta Fermentationi inepta* reddunt, hactenus pro *Venenis* habenda; qualia sunt omnia, quæ *figendi* vi excellenti sunt prædita. Assumpta quædam Fermentationem lædere.

XVII. Alimentorum *Fermentationem Diminuere*, ac subinde *Abolere* possunt *Humores vitiosi*, & *Biliosi* præsertim, *Oleositate peccantes*, ad Ventriculum assurgentes, atque aut *Fermentum* ipsum *corrumpentes ac enervantes*, aut se *Alimentis* immiscendo ipsorum *fermentationem turbantes, impedientes, sistentesve*. 3ª. Humores vitiosi.

XVIII. *Augetur* contrà Alimentorum *Fermentatio*, vel 1°. *Fermenti solito & acidioris & volatilioris* culpâ: vel 2°. *Alimentorum* pro assumentis constitutione naturali *faciliùs fermentabilium* diutinè usurpatorum vitio: vel 3°. *Humorum aciditate volatili præditorum* & ad Ventriculum vel à *Capite delabentium*, vel à *Pancreate assurgentium* causâ. Auctæ Fermentationis causæ.

XIX. *Fermentum* & *Saliva*, ut & *Succus Pancreaticus*, atque *Humores à Capite decidentes* Aciditatem suam volatilem auctam debent imprimis *Alimentis volatili aciditate præditis*, copiosiùs ac diutiùs assumptis, ut & *Condimentis* similibus, *Vinoque*, aliive *Potui generoso ac spirituoso*, *subacido* tamen, quale *Mosellanum ac Rhenanum Vinum*, aliquandiu copiâ non nimis excedente licet usurpatis. Fermenti, Salivæ, Succi Pancreatici, & Humorum Aciditas ab Alimentis, & condimentis.

XX. Idem promovere possunt ex parte *Mœror solicitus*, non tamen nimis gravis; ut & *Aër serenus & subtilis*, non verò multùm æstuosus aut rigidus, ad Borealis tamen naturam quodammodò vergens. A Mœrore, & Aëre sereno.

XXI. *Depravatur* Alimentorum Fermentatio in *Nidorosam Cruditatem* à *Bile acriore & nimis volatili* ad Ventriculum assurgente, atque Fermentationem non tantùm impediente, at insuper alterante ac corrumpente: Unde *Ructus* excitantur, qui Ventriculum distendant, vel mordeant, & nunc ova frixa, nunc pisces fœtentes, nunc alia redolentes attollantur. Nidorosa cruditas unde. Ab eâ Ventriculi distentio, & ructus.

XXII. Quoties autem *Ventriculi Distentio* con-

concurrit, aut *difficiliùs erumpunt* isti *Ructus*, toties *Pituitam viscidam* simul peccare certum.

Acida Cruditas unde.

XXIII. *Acidam Cruditatem* producunt *Humores Acidi*, & imprimis *Succus Pancreaticus* vel *redundantiâ*, vel *aciditatis intensione* peccantes, & ad Ventriculum delati; unde non tantùm

Quid producat.

præcipitatur Alimentorum Solutio ac Fermentatio, sed eadem insuper vitiatur & corrumpitur, elevatis eâdem operâ *Ructibus Acidis* & nonnunquam valdè molestis.

Eandem causam pro suâ qualitate Functionem diversimodè lædere.

XXIV. Nec mirum aut novum, eandem Causam pro sui majore aut minore copiâ, vel intensiore aut remissiore qualitate Functionem aliquam nunc secundùm quantitatem, nunc secundùm qualitatem plus minus alterare, atque mutare, imò lædere.

Abolitæ vel Diminutæ Alimentorum fermentationis propter ipsorum copiam curatio.

XXV. *Curabitur Abolita vel Diminuta Alimentorum Fermentatio* propter Ipsorum *nimiam copiam* ingestam solâ sæpè *Inediâ*, sive parciore alimento aliquandiu usurpato.

Quibus fiat.

XXVI. Idem citiùs obtinebitur usurpando medicamenta Fermentationem promoventia, qualia imprimis sunt *Acida & Salina lixiviosa per Spiritum Volatilem alterata & plus minùs Volatilisata*. Huc spectant *Spiritus Salis* cohobatione iteratâ cum Vini spiritu *dulcis* factus; *Sal tartari* itidem cum Vini spiritu *volatilis* redditus; *Sal succini*, *Urinæ*, *Cornu Cervi*; Ipsumque *Sal Armoniacum* crudum, ejusque *Spiritus*, sive Sal volatile, &c.

XXVII. Hæc enim omnia *Cibos* æquè ac *Humores crassos*, *viscidosque* in corpore repertos incidunt, & crudos ad Fermentationem deducunt, sicque corpori utiles reddunt.

& quomodò.

XXVIII. Usurpantur autem ista omnia commodissimè, si quantitate uniuscujusque Constitutioni ac Ætati conveniente assumantur ex Vino, aliove Liquore apto inter prandendum ac cœnandum. Possunt tamen extra illud tempus non incommodè quoque in usum revocari, & imprimis, quando *Pituitâ viscidâ* scatet corpus.

Pinguia quomodò corrigenda.

XXIX. *Pinguia* corrigentur à *Spiritu Acido dulci* potentiùs, à *Sale Volatili* debiliùs & segniùs.

In Spiritûs Vini Usu nimio quid exhibendum.

XXX. Ubi à *Spiritûs Vini usu nimio*, adeóque *abusu* potiùs oritur non tantùm Appetitûs prostratio, sed insuper Diminuta & quandoque Abolita Alimentorum Fermentatio, juvat plurimùm *Spiritus Acidus dulcis* redditus quantitate parvâ, sæpiúsque assumptus; ut & *Elixir proprietatis* ritè paratum.

Ut & Alimentorum Sale volatili, vel fixo abundantium.

XXXI. Idem præstabit hoc medicamentum, ubi *Sale volatili*, *vel fixo nimis abundantibus Alimentis* aliquis fuerit usus diutiùs; unde Spiritus Acidus in variis Humoribus existens, atque omninò necessarius nimiùm infringitur & iners redditur.

Abolita vel diminuta fermentatio à potu copioso quî curetur.

XXXII. *Abolita*, *Diminutave Alimentorum Fermentatio* ab ingurgitatione *Potûs copiosi* & imprimis *Aquei*, *Cerevisiæ* puta tenuioris, aut similis profecta *Curabitur*, *Minuendo* indies Potûs talis quantitatem, atque ipsius loco *usurpando parcè Vinum satis generosum*, aliumve Potum satis potentem, atque Spiritu Volatili præstantem.

A fermenti defectu quî curetur.

XXXIII. Ubi ob *Fermenti Defectum Diminuitur*, *vel Aboletur* dicta *Fermentatio*, idem unà cum *Salivâ deficiente augendum*, parando & subinde exhibendo Misturam ex *Sale Volatili pauciore & Spiritu Acido dulci copiosiore* simul junctis.

Continua sputatio noxia.

XXXIV. Sic à *continuâ Sputatione paulatim desuescendum*. Hæc enim malum morem ac consuetudinem consequitur plerumque. Quin bonum est *Linguam in Ore quietiorem* continere, cùm ejus agitatione multâ Copiosoris Salivæ effusio promoveatur.

Ut & nimia Potatio.

XXXV. Quin etiam *perpetuâ*, *præmaturâve Potatione* abstinendum; Fieri enim nequit, ut Medicus Sanos præstet homines in Diætâ continuò peccantes.

Fermentum iners quî emendetur.

XXXVI. *Fermentum Iners*, *tum Pinguius*, *tum Viscidius*, *tum Aquosius ob Salivam similem* redintegrabitur modò memoratâ Misturâ, utpote singulis hisce Indicationibus satisfaciente. Quod citiùs obtinebitur, si abstineat prætereà Æger ab *Alimentis* similibus, ac eorum loco usurpaverit, quæ sint boni, copiosique nutrimenti, & facilis Fermentationis; si fugiat *Aërem* Nubilosum, aut Æstuantem; si moderatum instituat *Corporis*, *Animique* exercitium; si *Somno* fruatur mediocri.

Idem à rebus ipsum vitiantibus quî curetur.

XXXVII. Ubi à rebus *Fermentum Figentibus & Aciditatem ejus Concentrantibus*, vel *Alimenta* assumpta ad *fermentationem inepta* reddentibus, *Cretâ* puta, *Cineribus*, *Calce*, *Coraliis*, &c. in *Picâ* perperam usurpatis Diminuitur vel Aboletur ista Fermentatio, *Acidis* utendum, & quidem *blandioribus* ac *temperatis*, perseverandumque aliquandiu in eorundem Usu, ac præsertim paulò ante Ciborum assumptionem: quin non raró inter prandendum, cœnandumque convenient *Salia volatilia* mediocri quantitate ex Vino minùs generoso sumpta, cùm non tantùm Alimentorum Fermentationem promoveant, verùm Fixorum quoque, Fixatorumque naturam sensim immutent ac emendent. Cavendum interim sedulò ab ulteriori *Noxiorum* abusu.

Regula in praxi observanda.

XXXVIII. Dixi utendum *Acidis blandioribus ac Temperatis*; quæ Regula semper ac ubique observari debet in Medicinâ ritè faciendâ; tum quoniam Temperati sunt omnes in corpore nostro secundùm naturam existentes Humores; tum quoniam à minùs temperatis continuò Effervescentiæ in nobis excitantur vehementiores, adeóque noxiæ: vix enim accidet, quin tunc Halitus eleventur simul Acres & mordicantes, à quibus nil boni, quin mali plurimum venit expectandum. Satiùs proinde lentiùs ac tutiùs procedere, quàm nimis festinando in noxæ alicujus periculum Ægrum conjicere.

Diminuta vel Abolita Fermentatio à Bile pinguiore quî curetur.

XXXIX. Quoties à *Bile Pinguiore* ad Ventriculum assurgente *Diminuitur vel Aboletur Alimentorum Fermentatio*, toties eadem *corrigenda Spiritu Salis dulci*; vel, si quantitate simul peccare deprehendatur, *evacuanda* per *Cholagoga* blanda, vel *Vomitoria* levia, ex *Antimonio* præsertim parata, qualia attigimus jam in superioribus.

Ut & Aucta propter Fermentum nimis Acidum.

XL. *Aucta* propter *Fermentum nimis Acidum & Volatile Alimentorum Fermentatio Curabitur* exhibendo ea, quæ *Aciditatem* illam *infringant & blandè figant*, *Coralia*, *Margaritas*, *Oculos Cancri*, *Chalybis limaturam*, *Cretam* & similia.

Coraliorum, Margaritarum, &c. Magisteria notantur.

XLI. Ubi notandum, decantata & mirè laudata ex *Coralis*, *Margaritis* ac similibus per Tartari præsertim Oleum parata quorundam *Magisteria* non respondere Auctorum suorum promissis, postquam præparatione tali fracta est, si non in totum abolita, eorum Acidum temperandi, figendi ac concentrandi Vis: Satiùs proinde iisdem in pollinem duntaxat redactis, quàm ita corruptis magis, quàm præparatis uti.

Aucta fermentatio propter Alimenta quî curetur.

XLII. *Aucta* propter *Alimenta faciliùs fermentabilia* continuò usurpata *eorundem Fermentatio Curabitur*, exhibendo *Alimenta magis crassa*, *viscida*, *& fermentationis difficilioris*, *Panem* puta ex farinâ & furfuribus paratum, nec priùs fermentatum; *Carnes bubulas* sale conditas, aut fumo insuper induratas, &c.

Plethoræ & Habitus Athletici curatio.

XLIII. Orta verò post perseverantem aliquandiu Alimentorum Fermentationem Auctam *Plethora*, hoc est, *Sanguinis optimi Abundantia*, hancque consequens, *Habitus Corporis Athleticus Curatur* citò, tutóque per *Sanguinis missionem*, semel, aut sæpiùs pro re natâ institutam: quæ si negligatur, aut diutiùs differatur, non rarò in præsens *Suffocationis* periculum conjiciuntur Ægri; à quo priùs non liberantur, quàm educto per Venam sectam Sanguine Respiratio reddatur liberior, sicque Mors aliàs instans avertatur.

Auctæ ob Vitiosos Humores fermentationis curatio.

XLIV. *Humorum Acidorum & Volatili Acrimoniâ præditorum*, vel à *Capite* sensim per gulam defluentium, vel ab *Intestinis* ad Ventriculum assurgentium vitio *Aucta Alimentorum Fermentatio Curabitur*, exhibendo per vices, sicut jam dictum, medicamenta omnem in corpore *Aciditatem* paulatim *Temperantia*, *Infringentia & blandè Figentia*; abstinendo à *Potu*, *Ciboque* Acidiore, Acidisve condito; studendo *Hilaritati*; vitando *Aërem* valdè serenum & acriorem.

Ut & Cruditatis Nidorosæ. Hæc si à Bile, ea temperanda vel evacuanda.

XLV. *Cruditas Nidorosa Curabitur*, emendando *Bilem* per sæpiùs laudatum *Spiritum Salis dulcem*, aliumve simili modo præparatum: vel, si copiâ simul peccaverit auctâ, ipsam *educendo* aut per *Os & Vomitoria*, aut per *secessum & Purgantia Cholagoga* jam memorata.

XLVI. Ubi notandum in principio usurpanda esse ista *Evacuantia dosi parvâ*, ne Bilis per se valdè fluxilis ac quodammodò turgens furorem concipiat & *Choleram Morbum*, *Diarrhœam* saltem producat gravem, ideóque periculosam.

XLVII. Nisi enim constet Humores Pituitosos & Viscidos simul redundare in corpore, *semper in Bilis expurgatione tutius est minore dosi uti cholagogis*, & quidem ob *Superpurgationis* metum.

Purgantia parvâ dosi exhibenda.

XLVIII. Adde quòd, licet nihil fortè evacuent purgantia minore dosi exhibita, eadem iterari queunt, & aliis post aliquot horas itidem quantitate parvâ denuò assumptis præcedentium operatio promoveri: quod idem, ubi nulla urget necessitas, sequenti tantùm die fieri potest, postquam *Purgantia medicamenta non tantùm Vitiosos Humores Evacuandi*, *sed eosdem quoque Alterandi ac Emendandi*, *& ad eductionem commodam Præparandi vim habent*.

Præceptum Medicis junioribus observandum.

XLIX. Hoc autem Præceptum sedulò commendamus Medicis junioribus atque Tyronibus, quoniam sic agendo non tantùm nullam creabunt Ægris suis noxam, sed cuivis reddentur tali prudentiâ magis commendabiles: quod unicè faciendum à quovis lucrum honestum benè agendo quærente.

Bili adjuncta Pituita alteranda & purganda.

L. Ubi verò Bili Cruditatem Nidorosam gignenti conjuncta est *Pituita Viscida*, præter *Spiritum Salis Dulcem* ipsius alterationi ac incisioni conducentem Purgantia erunt adjungenda *Phlegmagoga*, & quidem utraque dosi aliquantò majore; quoniam *retardatur*, *impediturque à Pituitâ Viscidiore quorumvis Purgantium operatio*, quæ proinde quantitate ipsorum auctâ promoveri debet.

& quomodò.

LI. Possunt in hunc finem convenientissimè Pilularum formâ præscribi Purgantia, quippe quibus Gummi solvendæ, incidendæque Pituitæ Viscidæ præ aliis medicamentis omnibus aptissima, nec in liquore ullo facilè solubilia possunt facilè admisceri, atque unâ, eâdemque operâ Humores peccantes tum alterari, tum educi.

Pilulæ.

LII. Inserviet autem huic scopo Pilularum sequens, aut similis Formula; quæ

♃. *Gumm. Ammon. vel Galbani, &c.*
aceto præp. ʒß.
Mastich. el. ℈j.
Troch. Alhand.
Resin. Scamm. an. Gran. xxv.
M. f. pil. N. xxv.
Inaurentur.

Earum dosis.

Accipiat Æger v. aut vij. manè stomacho jejuno, & super bibat post horam jusculum.

Cruditatis Acidæ curatio.

LIII. *Acida Cruditas Curabitur* exhibendo medicamenta sæpiùs jam memorata & *Acidum Spiritum Temperantia* vel *Concentrantia*: sedulò *cavendo à Purgantibus antequàm temperati fuerint Humores Acidi* & ad Seri naturam deducti, quos tunc demùm redundantes per Hydragoga educi nil obstat.

Serosos Humores quænam evacuent.

LIV. *Serosos* autem, *Acidosque Humores contemperatos educunt* inter alia multa *Mechoacannæ*, atque *Jalappæ* radix, *Sambuci ac Ebuli* partes pleræque, *Gummi Gotte*, *Elaterium*, *&c.*

Electuarium Hydragogum Auctoris.

LV. Inter composita commendare ausim *Electuarium* ante aliquot annos itidem in Nosocomii Academici Usum à Me excogitatum, atque sæpissimè cum Ægrorum commodo usurpatum: Cujus Descriptionem in Juniorum gratiam hîc addam.

Electuarium Hydragogum Sylvii.

♃. *Baccarum Juniperi in aq. coctar. expressarum, & ad pulpæ consistentiam redactarum,*
Pulpæ Tamarind. an. ℥iv.
Rad. Jalappæ, ℥jß.
Scammon. elect. ʒj.
Cinnamom. acuti,
Sem. fœnic. dulcis, an. ʒij.
Sacchari Clarific. ℥x.
M. f. s. a. Electuarium.

Hujus quoque Dosis est in adultis à ʒiij. ad ʒß. Blandum, efficax, nec ingratum existit medicamentum. Potest Aquâ conveniente, Petroselini, Fœniculi, aliâve dissolvi, & Potionis formâ exhiberi, aut per se assumi ac deglutiri.

Ejus dosis. Vires. Usus.

Fermentum Iners & Humores pituitosi qui corrigantur. Vinum Medicatum.

LVI. Ad *Fermentum Iners Corrigendum*, & *Humores Pituitosos Viscidos simul Emendandos Vinum medicatum* præparari ac usurpari poterit formâ sequenti.

♃. *Rad. enul. camp.*
galangæ, an. ʒij.
Fol. menthæ crispæ,
calaminth. mont. an. M. ß.
Sem. anisi,
Cinnamon. acut. an. ʒij.
Nucis Moschat. ʒj.

Concisa & crassè contusa includantur Sacculo, cui in vase Vitreo, Lapideo, aliove solido affundatur
Vini albi Gallici, vel
Rhenani (prout hoc vel illud meliùs ferre potest Æger)
q. l. exempli gratiâ, Lib. iij.

Stet per horas xij. vel plures in loco frigido, ut vis plantarum Aromatica insinuetur Vino: Cujus tam in Prandio, quàm in Cœnâ bibat Æger haustum, addendo in quovis haustu vel
Spir. Salis Dulcis, Gutt. x.
vel *Elixiris propr.* Gutt. v.

Ejus Usus.

Ubi penè consumptum est Vinum, aliud affundi potest, donec desinat fieri Aromaticum.

Vinum Absinthites.

Si cui *Absinthites* magis placet, addi poterit *Summ. Absinth.* M. ß. & uti dictum, usurpari.

CAPUT VIII.

De Alimentorum Expulsione ad Intestina Læsâ.

Assumta è Ventriculo ad Intestina protrudi.

I. Assumpta Ore Alimenta, eademque sufficienti tempore in Ventriculo retenta, fermentataque *paulatim per Pylorum*, hoc est, inferius Ventriculi Orificium *deorsùm Protrudi solent ad Intestina.*

Et quâ ratione.

II. In hunc finem per fibras suas circulares Ventriculus sese contrahendo cavitatem suam coarctare solet, atque contenta deorsùm expellere.

Expulsio hæc quot modis lædatur.

III. Hæc Alimentorum Expulsio præter Naturam vel *Aboletur*, *Diminuitur* saltem ac *lentiùs*, *segniùsque* fit; vel *Præcipitatur & citiùs*, quàm decebat, perficitur; vel *viâ præposterâ* ac inconvenienti absolvitur.

Abolita vel Diminuta quænam.

IV. *Abolita*, vel potiùs *Diminuta* duntaxat censenda ista Expulsio, quando lentiùs procedit ipsa & imperfectè, unde bona Alimentorum

pars

Abolita cum vita diu esse nequit.

pars diutiùs restitat in Ventriculo, ipsumque Gravitatis Sensu premit.

V. Non puto enim *Aboleri* posse hanc Expulsionem, quin brevi pereat Æger; postquam non semel à Me, Aliisque accuratis Naturæ Operum Scrutatoribus observati sunt hîc *Partium* Cavitatem formantium & Contenta quædam deferentium *Motus Contractionis*, *Naturales* mihi vocati, ad plures horas Externo Sensui notabiles, adeóque superstites, Abolito licet atque in totum cessante omni Musculorum *Motu*, *Animali & Voluntario* dicto, quinimò jam mortuo Bruto vel Homine.

Motus Contractionis post mortem superstites.

Expulsio præcipitata quæ.

VI. *Citiùs*, quàm decebat, perficitur, Præcipitaturque eadem Alimentorum *Expulsio* è Ventriculo, si mox vel paulò post ipsorum assumptionem eorundem inchoetur, absolvaturque Expulsio, vel saltem in Ventriculo non retineantur, quandiu decebat, &, ut debitè, sufficienterque alterentur ac fermententur, requirebatur.

Depravata quæ.

VII. *Præposterâ viâ* tentatur & absolvitur, adeóque *Depravatur* illa *Expulsio*, quando non deorsùm ad Intestina per Pylorum, sed sursùm ad Os per Gulam expelluntur iterum è Ventriculo Alimenta, & *Vomitus* excitatur.

Abolitæ vel diminutæ causæ.

VIII. *Aboletur*, vel potiùs *Diminuitur* Alimentorum *Expulsio è Ventriculo*, tum ipsorum *Alimentorum*, tum *Ventriculi* culpâ.

1a. Alimentorum vitium.

IX. *Alimentorum* vitio id accidit confestim, quoties *copiâ nimiâ* fuêre ingesta, unde ad immensum explicatus Ventriculus segniùs, difficiliúsque ad sui complicationem redit, atque interim molestum Ponderis & Gravitatis Sensum patitur.

2a. Ventriculi Vitium. Et hoc unde.

X. *Ventriculi* culpâ lentè ac perseveranter accidit hæc *Diminuta Expulsio*, quando *Ventriculus* vel *flaccidus* est factus secundùm *membranosam suam substantiam*, ex nimio ac diuturno *Aquosorum*, *Aquæ* puræ, atque imprimis algidæ, *Cerevisiæ*, *Apozematum* valdè humectantium, refrigerantiumque, &c. usu; vel *imbecillis* est redditus secundùm suas *fibras*, ob *potum valdè frigidum*, aut *medicamenta stupefacientia*, & *Spiritibus animalibus aditum* ad Ventriculum *præcludentia*, vel *ipsos* ibidem *inspissantia*, *coagulantiave*, vel aliàs *inertes*, *ac inutiles præstantia*.

Expulsionis præcipitatæ causa irritatio.

XI. *Citiùs*, quàm decebat, contingit *Alimentorum Expulsio è Ventriculo* propter *Irritationem*, nunc *Ventriculi* Ipsius, nunc *Alimentorum*, nunc aliorum *Humorum* ad Ventriculum delatorum culpâ ortam.

1°. A Ventriculo.

XII. Accidit hæc *Irritatio Ventriculi culpâ*, quando is vel *Inflammatus*, vel *Excoriatus*, vel *Exulceratus* existit, unde à quovis Alimento, licet maximè temperato & blando, atque quantitate mediocri, vel parvâ usurpato irritatur mox ad sui contractionem, contentorumque suorum expulsionem.

XIII. Accidit hæc eadem *Irritatio Alimentorum vitio*, quando ipsa vel *acria* sunt, vel *acribus* saltem *condita*. 2°. Ab Alimentis.

XIV. Evenit denique ista *Irritatio* Ventriculi *aliorum Humorum culpâ*, quando vel à *Capite delabuntur* & deglutiuntur, vel *ab Intestinis assurgunt* Fermentatione Alimentorum etiam durante *Humores*, *Halitus* saltem *acres* ad Ventriculum, eundemque acrimoniâ suâ mordent, incitantque ad sui complicationem, atque contentorum Alimentorum Expulsionem aut sursùm, aut deorsùm. 3°. Ab Humoribus.

XV. De *Vomitu*, sive *Depravatâ* Contentorum in Ventriculo *Expulsione* sursùm per Os factâ, cùm plura circa Ipsum occurrant consideranda, sequenti agemus capite.

Abolita, vel Diminuta Expulsio curatur 1°. Eam promovendo.

XVI. *Curabitur Abolita*, *Diminutave* Alimentorum *Expulsio* ad Intestina, 1°. *Promovendo ipsorum* in Ventriculo existentium *protrusionem ac descensum*, usurpando aliquoties & cochleatim Oleum Amygdalarum dulcium vel Olivarum; cujus ope tum Alimenta reddentur magis fluida, tum Pylorus faciliùs, ampliúsque explicabitur ad exitum ipsis præbendum.

2°. Vomitum excitando.

XVII. 2°. Si Ventriculum valdè gravent, angantque, Vires autem malè sic affecto satis constent, *excitando* quandoque *Vomitum*, immisso in fauces digito, pennâve oleo madidâ, & comprimendo simul abdomen, quò faciliùs refundantur, & sursum propellantur assumpta, *liquidiora* præsertim ac *Potulenta*: *Esculentorum* siquidem, cùm sola difficiliùs Vomitu excerni possint, *Solutionem ac Fermentationem* satiùs erit 3°. *Spirituosis & Sale Volatili abundantibus*, sive *Aromaticis festinare*, quò postmodum pro re natâ deorsùm, vel etiam sursùm propellantur.

3°. Spirituosa & Aromatica assumendo.

XVIII. 4°. *Cavendo* sedulò ab ulteriori *multorum Alimentorum ingurgitatione*.

4°. Ab Alimentorum ingurgitatione cavendo.

XIX. 5°. *Roborando Ventriculum Flaccidum Aromaticis* cum Vino generoso, ejusve Spiritu mixtis.

5°. Ventriculum roborando.

XX. 6°. *Abstinendo* à *multùm Aqueis*, actu *frigidis vel algentibus*; & horum loco usurpando *Spirituosum & paucum potum*, Vinum Hispanicum puta, Canariense, aliudve potens.

6°. Ab Aqueis abstinendo.

XXI. 7°. *Restaurando Spiritus Animales inertes aut stupefactos* per Vinum Medicatum, ejusve Spiritum Plantis aromaticis imbutum sæpiùs, & quantitate parvâ usurpandum.

7°. Spiritus Animales restaurando.

XXII. *Ventriculi Inflammationis*, *Excoriationis*, &c. *Cura* liquebit ex Affectuum istorum

 Tra-

Tractatione generali postmodùm tradendâ.

Alimenta acria vitanda aut temperanda. XXIII. *Alimenta nimis acria* vitanda, aut temperanda sunt saltem; atque ipsorum loco suavibus & blandis utendum.

XXIV. *Humorum acrium Cura* ex parte data est in superioribus, & patebit ampliùs ex sequentibus.

CAPUT IX.

De Nauseâ, Eructatione, ac Vomitu.

Si quid per Oesophagum ascendit, signum est morbi. I. IN perfectâ Sanitate, statuque naturali è Ventriculo nil planè sursùm per Oesophagum propelli solet; adeò ut, quicquid hâc viâ assurgit, Labefactatae Valetudinis certum praebeat indicium, sive ipsa *Alimenta*, sive alia quaedam *Halitûs*, *Flatûs*, *Vaporis*, aut *Liquoris* fluidioris, crassiorisve formâ ascendant & per Os expellantur.

Ructus, Ructatio & Vomitus quid. II. Ubi *Flatûs*, *Halitûsve Sonori* specie quid sursùm erumpit, *Ructus* id propriè dicitur, & illa Excretio, *Ructatio*; quemadmodum, ubi *Alimenta* vel *Humores* quivis sursùm è Ventriculo propelluntur, *Vomitus*.

Nausea quid. III. Vomitum semper, Ructationem subinde praecedere solet *Nausea*, sive propensio major vel minor ad Vomitum, licet irritus sit nonnunquam ille vomendi conatus.

Flatus difficiliùs. IV. *Flatus* quidem propter materiae suae visciditatem adhaerent magis Ventriculo, & difficiliùs excluduntur, unde saepenumerò comitatur ipsos *Ventriculi Inflatio* & distensio molesta; quae cessat, levaturve eructatis Flatibus. Halitus faciliùs excluduntur, & cum sonitu. *Halitus* verò & *Vapores* faciliùs erumpunt è Ventriculo, nec nisi raro *sonitum* edunt notabilem, ast *sibilum* duntaxat, dum saepè satis sonori existunt *Ructus*, sonumque pro materiae suae visciditate majore vel minore efficiunt magis vel minùs fortem.

Ructuum causae. V. Habent autem *Ructus* ortum, vel 1°. ex ipsis *Alimentis*, aliisve assumptis flatulentis, *Castaneis* puta, *Pisis*, *Fabis*, *Rapis*, *Raphanis*, &c. vel 2°. ex *Humore Pituiso & Viscido*, tum in Ventriculo haerente & ab *assumptis Aromaticis* in flatus rarefacto; tum in tenui Intestino reperto & à *Bile* itidem in flatus diducto & ad Ventriculum propulso.

Bilis flatuum causa efficiens. VI. *Bilem*, utpote sale volatili & oleoso constantem, *internam esse Flatuum Efficientem Causam* confirmat tum omne Sal Volatile, ac praesertim Oleosum, tum omnis Plantarum pars discutiendis flatibus apta, Semen imprimis, à quovis Pituitam viscidam in Ventriculo aut Intestinis habente usurpatum, & in principio quidem flatus excitans vel augens, tandem autem iterum dissipans.

VII. Eorundem *Flatuum Materialem Causam* esse *Humorem Pituitosum & quidem Viscidum* patet tum ex *Causis* Ipsorum *Antecedentibus*, *Alimentis* consimilibus, *Lacte dulci*, *Piscibus*, ac praesertim *marinis*, *Animalium extremis*, *pedibus* puta, gelatinam viscidam continentibus, &c. tum ex ipsâ eorum *Curâ* per solam pituitosi & viscidi humoris correctionem ac eductionem tutò, foeliciterque absolvi solitâ. Humor Pituitosus Viscidus, materia.

VIII. Quemadmodum in Ructu Flatus tantùm, ita in *Vomitu* vel *Alimenta*, eaque nunc *cruda*, nunc *magis*, aut *minùs fermentata*; vel *Humores* multifarii, *Aquosi*, *Serosi*, *Pituitosi*, *Biliosi*, *Atrabilarii*, &c. *Tenues*, *Crassive*; *Albi*, *Flavi*, *Virides*, *Coerulei*, *Atri*, &c. *Insipidi*, *Amari*, *Acidi*, *Acerbi*, *Dulces*, quandoque *misti*; *Foetentes*, aut *Inodori*; *Acres*, *blandive*: Aliquando *Sanguis*, vel etiam *Pus*: Quin & quandoque *Alvi faeces* ad Ventriculum remeantes per gulam & Os nunc faciliùs, nunc difficiliùs effunduntur. Quaenam & qualia per Vomitum excludantur.

IX. Sequitur autem *Vomitus* omnis *Ventriculum* aut *primariò*, aut *secundariò affectum*, cum *inverso* ejusdem *Motu peristaltico à parte inferiore sursùm*. Vomitus unde.

X. *Primariò* est affectus *Ventriculus*, quando in ipso tantùm existit Vomitionis & inversi ejusdem Motûs peristaltici Causa; uti *Secundariò*, quando ab aliis partibus priùs affectis trahitur in *Consensum* Ventriculus, irritaturque ad Motûs sui peristaltici inversionem; sive hoc fiat *inverso* itidem aut *in totum*, aut *ex parte* saltem *motu Intestinorum peristaltico*; sive hoc accidat *agitato vehementer ac sursùm in Tussi gravi* unà cum *Abdominis Musculis Diaphragmate*. Primariò. Secundariò.

XI. Afficitur ad Vomendum *primariò Ventriculus*, 1°. quando *Inflammatus*, *Excoriatus* aut *Exulceratus* est; tunc enim à quovis Alimento excitatur facilè ad quamvis suam Contractionem violentam, ipsamque adeò Motûs sui inversionem. 2°. quando *Alimenta assumuntur copiâ*, & imprimis *qualitate* suâ Ventriculo *gravia* & *molesta*, ideóque ipsum ad praeternaturalem sui contractionem, contentorumque adeò exclusionem urgentia. 3°. quando *Humores acres à Capite* in Ventriculum delabuntur, ipsumque Primariò Ventriculum affici 1°. ab Inflammatione, Excoriatione, aut Exulceratione. 2°. Ab alimentis copiâ vel qualitate peccantibus. 3° Ab Humoribus Acribus.

circa

circa orificium inferius rodendo & mordicando ad perversam sui contractionem, vomitumque incitant & tantùm non cogunt.

Ab inverso in totum Motu peristaltico fit Vomitus in Ileo.

XII. *Ab inverso in totum Motu Intestinorum peristaltico* in consensum trahitur & ad *Vomitum* adigitur Ventriculus in *Ileo* dicto Affectu gravissimo, in quo aliquando etiam injecta Enemata iterum per Os excluduntur.

Ab eodem ex parte tantùm in Cholerâ, &c.

XIII. Ab eodem *Motu ex parte tantùm inverso* excitatur Vomitus frequenter tum in *Cholerâ* dicto *Morbo*; tum in quâvis aliâ *vitiosâ Humorum in tenui Intestino Effervescentium propulsione sursùm*; tum in *impedito Fœcum alvinarum descensu*, huncque consequente earundem *regressu & ascensu*.

Vomitus in Vehementi Tussi.

XIV. In *vehementi Tussi, validâque Diaphragmatis conquassatione*, accedente *potenti Musculorum Abdominis contractione Vomitum* sæpiùs contingere notissimum; quod putamus fieri propter conjunctam tunc *Viscerum* omnium *in Abdomine contentorum compressionem sursùm thoracem versùs factam*, & ipsum *Ventriculum cum contentis* maximè *angentem*, atque ad Motûs naturalis inversionem urgentem.

XV. *Ventriculi Inflammationis, Excorationis, Exulcerationisque Generatio* & *Curatio* petenda ex Generali Affectionum illarum Tractatione suo loco tradendâ.

Vomitus ab Assumtis quî curetur.

XVI. *Vomitus ab Assumptis* excitatus illorum exclusione factâ sedatur plerumque *sponte*; usurpatis saltem paucis tum *Aromaticis*, tum *Opiatis* compescitur, & sic *Curatur*. Ex. gr.

Mistura.

♃. *Aq. menthæ*, ℥ ij.
Tinct. Cinnamom. ʒ ij.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Syr. Menthæ, ℥ ß.
M.

Ejus Usus.

Accipiat per intervalla brevia Cochleare j. Æger, ac brevi cessabit Vomitus.

Humores acres purgandi & alterandi.

XVII. *Humores acres à Capite in Ventriculum delapsi*, inde *removendi purgantibus* sæpiùs memoratis; *corrigendive alterantibus* & acrimoniam noxiam temperantibus.

XVIII. Iidem *in Capite subsistentes*, aut ibidem *contemperandi*, aut *per nares*, aliasve *vias convenientissimas* etiam *Universales expurgandi* medicamentis non semel nominatis.

XIX. De cæteris *Affectibus Ventriculum in Consensum trahentibus* agetur inferiùs.

Vomitus Sanguinis curatio.

XX. *Vomitus Cruentus à Sanguine* ex Ventriculi, Intestinorumve Vasis ruptis, erosisve effluente ortus *curabitur*; conglutinatis denuò Vasis per *Misturam* sequentem, in aliis quoque *Sanguinis excretionibus* utilem.

Mistura.

♃. *Aq. plantaginis*, ℥ ij.
cinnamomi, ʒ vj.
Aceti stillatitii, ℥ ß.
Coral. rub. præp. ʒ ß.
Sanguinis Draconis, ℈ ß.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Syr. Myrtini, ℥ j.
M.

Ejus Usus Vires.

Hæc *Mistura* cochleatim sæpiùs assumpta curabit plerasque vasorum rupturas, & supra multorum exspectationem Sanguinis effluxum brevi tollet.

XXI. *Collectus* autem in *Ventriculo Sanguis* sponte ferè, suppresso ejus effluxu & vomitu, deponitur per alvum. Quòd si metus sit à coagulato nimiùm Sanguine, addi poterit prædictæ *Misturæ Oculorum Cancri*, ʒ ß. ut & *Antimonii Diaphor.* ℈ j. atque uti dictum usurpari.

Puris Vomitus curatio.

XXII. *Puris Vomitus* cùm sequatur ferè *Inflammationem Pancreatis*, alteriusve Partis vicinæ, aut *Ulcus* saltem notabile undecunque ortum, *Curabitur* in totum curato priùs Affectu primario, quod ex sequentibus petendum, atque interim *Misturâ*, quæ tum *Antimonium Diaphoreticum*, tum *Oculos Cancri* continebit, utendum sæpiùs; quin commodum erit subinde *Balsami Sulphuris Anisati Guttam unam* ex quovis Liquore assumere, tum ad *Pus temperandum*, tum ad *Partem primariò affectam* contra noxam ulteriorem muniendam, imò *sanandam*.

Flatuum curatio.

XXIII. *Flatuum Generatio ac Eructatio Curabitur*, 1°. *vitando Alimenta pituitosa & flatulenta* dicta. 2°. *Incidendo*, ac posteà *Educendo Pituitam viscidam* in corpore existentem. 3°. *Temperando Bilem*, si fuerit *Acrior*. 4°. *Discutiendo Flatus* jam genitos & molestos.

Pituitam incidentia.

XXIV. *Incidunt Pituitam Viscidam* tum *Acida*, tum *Aromatica* omnia & *Sale Volatili* prædita, sæpiùs memorata.

XXV. Eandem *Educunt Phlegmagoga* hinc inde in hoc Opusculo descripta.

Bilem temperare Spiritum Nitri.

XXVI. *Bilem Acriorem* in hoc casu præ aliis omnibus *temperat* optimè *Spiritus Salis Nitri*, ad duas tresve Guttas, ex misturâ conveniente, potuve ordinario assumptus.

Flatum Discutientia.

XXVII. *Flatus Discutiunt Aromatica* pleraque, ex quibus *Olea* possunt distillari, *Semina* præsertim, *Flores* ac *Cortices*: Palmam interim cunctis præripit *Spiritus Nitri*, omnibus modis utilis, dum & *Pituitam* & *Bilem* corrigit, *Flatusque* in sui generatione impedit, & genitos dissipat.

Spiritûs Nitri Vires.

Flatus discutiens, & compescens Mistura.

XXVIII. Ad Flatus verò tam in Ventriculo, quàm Intestinis hærentes, molestosque compescendos, discutiendosque conducet *Mistura*

ſtura ſequens exemplaris loco Tyronibus ſervitura.

℞. *Aq. Menthæ*,
Fœniculi, an. ℥ij.
Spir. Vini rectificati, vel
Aquæ vitæ Matthioli, vel
Spiritûs Carminat. noſtri, ℥j.
Spir. Nitri opt. Gutt. xx.
Laud. Opiat. Gran. iij.
Ol. Macis ſtillat. Gutt. vj.
Syr. Menthæ, ℥jß.
M.

Ejus Uſus. Hæc Miſtura cochleatim ſæpiùs, rariúſve, prout Dolores ac Tenſiones magis, vel minùs urgebunt, aſſumatur.

Spiritus Carminativus Auctoris. XXIX. Quoniam *Spiritus Carminativi noſtri* mentionem hîc fecimus, ejuſdem Deſcriptionem Junioribus Medicis haud inviti communicabimus, poſtquam ipſius Vires ſummas cum magno Ægrorum noſtrorum commodo multis jam annis ſæpiùs ſumus experti.

Spiritus Carminativus Sylvii.

℞. *Rad. Angelicæ*, ʒj.
Imperatoriæ,
Galangæ, an. ʒiß.
Fol. Roriſmarin.
Majoranæ,
Rutæ hortenſ.
Baſiliconis,
Summ. Centaur. min. an. M. ß.
Baccar. Lauri, ʒiij.
Sem. Angelicæ,
Leviſtici,
Aniſi, an. ʒß.
Zinziberis,
Nucis Moſchat.
Maceris, an. ʒiß.
Cinnamom. ʒvj.
Garyophyllor.
Cort. Arantior. an. ʒj.
Conciſis & craſsè contuſis affunde Spiritûs Vini Malvatici, vel
Hiſpanici, ℥xl.

Digerantur per biduum in M. B. Hinc ad ſiccitatem diſtillentur. Quicquid aſcenderit Magmati iterum affundatur, per biduum digeratur, mox tres partes quartæ diſtillentur. Ejus præparatio.

Servetur Spiritus diſtillatus ad Uſum.

XXX. Qui volet affundat reſiduo *Spiritûs Vini vulgaris*, ſed *rectificati* ℥xx. atque poſt bidui digeſtionem iterum diſtillet, quandiu prodibit ſatis potens Spiritus, qui ſeorſim ſervetur, tanquam imbecillior priore, magnarum tamen ad diſcutiendos flatus virium, ſi, quemadmodum hîc factum, convenientibus Mixturis jungatur, aut addito Saccharo in Aquâ Roſaceâ vel Fœniculi diſſoluto edulcoretur ad gratiam, uſurpeturque purior & potentior. Vires. Uſus.

CAPUT X.

De Chyli à Fœcibus alvinis Secretione læsâ.

Partes Alimentorum utiles ab inutilibus ſecerni, haſque excerni. I. QUemadmodum quævis Alimenta Fermentatione in Ventriculo perfici ſolitâ non indigent, Potus nempe aut Aquei, aut Spirituoſi, aut priùs ſatis fermentati; ſed *viſcida* præſertim, parteſque arctiùs connexas habentia, qualia ſunt *Cibi* plerique, ſolidiores imprimis, & inter ipſos Panis quoque parùm vel nihil fermentatus; ita eorundem *Alimentorum Partes nutriendo corpori utiles nunc ſponte, faciliùs ſaltem, nunc difficiliùs, nec niſi alterius beneficio Secedunt à cæteris* benè multis, ex Cibis maximam partem oriundis, *quæ* tanquam corpori reficiendo *inutiles* poſt aliquam in craſſis Inteſtinis moram *Excernuntur iterum per alvum.*

Alimentis fermentatis admiſceri Bilem, Succum Pancreaticum & Salivam. II. Alimentis ergò in Ventriculo Fermentatis, mox ad Inteſtina propulſis admiſcentur ibidem quatuor utplurimum tranſverſis ſub Pyloro digitis & *Bilis*, & *Succus Pancreaticus*, & *Saliva* quoque continuò deglutita, exiguamque in Ventriculo ſano, Alimentiſque vacuo moram nectens, quin confeſtim ad Inteſtina properans, & unà cum prænominatis Humoribus, ſi terminis *Helmontianis* impunè uti liceat, *Triumviratum* in Humani Corporis Oeconomiâ valdè notabilem inſtituentes. Humorum Triumviratus.

Partis liquidioris Seceſſus à craſſiore. III. His autem tribus ritè conſtitutis obſervatur admiſtionem iſtam conſequi *Partis Liquidioris* & albicantis *Seceſſus* à *Parte Craſſiore*, & pro Alimentorum, Medicamentorumve ſimul uſurpatorum diverſitate diverſum colorem, conſiſtentiamque nanciſcente.

Illa pergit ad Cor. IV. *Pars tenuior, fluidior & albicans*, nobis per excellentiam *Chyli* nomine inſignita, per Inteſtinorum Cruſtam Spongioſam, hinc & Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum pergit ad Cor; ut Sanguinis formam ſubeat; dum Hæc ad Inteſtina Craſſiora. *craſſior, tenacior & diverſicolor Alimentorum pars* detruditur ad Inteſtina Craſſiora, in quibus *Alvinarum Fœcum* nomen, formamque ſortitur.

Bilis vis V. *Bili* verò in *Seceſſu* illo promovendo *primas*

in hac secretione. *mas* tribuimus, quatenus *Sale suo Volatili & Oleoso* blandè *incidit* partes Alimentorum *Viscidiores*, *liberatque* ab ipsis *Fluidiores*, quin has facit *magis fluidas*, imò *fluentes*.

Ut & Salivæ. VI. *Salivæ* autem adscribimus, quòd magis, magisque Alimentorum Fermentationem promovendo, eorundemque Visciditatem minuendo ad Secessum desideratum singulas reddat aptiores.

Nec non Succi Pancreatici. VII. Denique *Pancreaticum Succum* existimamus *Spiritu suo Sub-acido* eandem Alimentorum *Visciditatem pertinaciorem* potentiùs *solvere*, atque simul partes ipsorum *maximè Viscidas cogendo Fluidioribus* unà *confluendi*, mox & *perfluendi* occasionem præbere.

Horum requisita temperatio. VIII. Requiruntur autem ad beneficium tantùm humano Alimento præstandum *Liquores hi terni* suo & quidem convenienti huic operi modo, graduque *Temperati*.

Primaria pars in Bile. IX. Primaria quidem *Bilem* constituens pars censetur mihi *Sal Lixivus*, tam per *Volatilem Spiritum*, quàm per *Oleum Temperatus*.

In Succo Pancreatico. X. *Succum* verò *Pancreaticum* constituens Pars primaria videtur mihi *Acidus Spiritus Spiritu Volatili* præsertim *Temperatus*.

In Salivâ. XI. *Salivæ* pars potissima licet *Aqua* meritò statuatur, non est tamen illa, quæ Chyli Secessum maximè promovet, ast *Contemperatus* in ipsâ per *Spiritum Volatilem* tum *Spiritus Acidus*, tum *Sal Lixivus*.

Partes illæ hic spectandæ. XII. Quamvis enim plura in Singulorum præfatorum Liquorum constitutione concurrere putem, potissimas tamen in præsenti Secessu absolvendo partes judico modò memoratas.

Vitiosa secretio unde. XIII. Quoties proinde *Humorum* horum *trium Unus, vel Duo, vel Omnes malè sunt constituti*, toties *Pitiosa* continget *Chyli à Fœcibus Alvinis Secretio*: quæ itidem *Alimentorum perperam Fermentatorum vitium* consequi potest.

Quotuplex. 1a. Abolita. XIV. Observatur verò dicta *Secretio* lædi. 1°. quando *Nulla* fit, & Alimenta fermentata licet, & ad pultis consistentiam, formamque deducta Propelluntur sensim per alvum albentia, nec ullâ Bilis flavedine tincta, concurrente tunc brevi Universi Corporis Tabe, Viriumque omnium prostratione notabili, & quidem in *Cœliaci* vulgò dicti *Affectûs* priori specie, quam distinctionis causâ *Ictericium Alvi Fluxum* nominari posse Lib. hujus Cap. 13. dicemus.

2a. Diminuta. XV. Læditur eadem *Secretio* 2°. quando *parcior* fit & *Diminuta*, gradu tantùm à modò memoratâ specie differens: in quâ Fœces Alvinæ pultis consistentiam quidem servant, plus minùs tamen tinctæ prodeunt, accedente tardiùs Corporis Contabescentiâ, Viriumque Languore.

3a. Depravata. XVI. Læditur eadem *Secretio* 3°. quando *inutilia quoque ac ideò noxia ex parte Alimentorum fœculentâ secreta* unà cum Chylo pergunt ad Sanguinem: quam speciem si quis *Auctam*, *Depravatamve* vocaverit, parum interesse puto, dummodò ita de ipsâ re constet, ut exinde Cura conveniens instituí queat.

Abolitæ causæ. XVII. *Aboletur Chyli* à Fœcibus alvinis *Secretio*, vel ipsorum *Alimentorum* Assumentis constitutioni peculiari incongruentium, aliásve *vitiosè Fermentatorum*, vel laudatorum Humorum *Bilis*, *Succive Pancreatici*, aut *Salivæ* culpâ.

Alimenta incongruentia. XVIII. *Incongruentia*, vel potenter fastidita *Alimenta*, uti *non fermentabuntur* facilè, ita *nec in partes utiles ac inutiles se posteà secerni* patientur.

Cruda. XIX. *Alimenta* etiam *optima*, & unicuique aliàs convenientia & gratissima, si quâcunque aliâ de causâ *permanserint cruda*, nec proinde ad suarum partium Secessum Fermentatione debitâ præparata fuerint, *frustra expectabitur Chyli Secretio à Fœcibus alvinis*.

Eorum partes quasdam utiles præparatione ulteriore indigere ad secretionem. XX. Ex *Alimentis debitè fermentatis*, quamvis *Partes maximè Volatiles ac Spirituosæ*, unà cum *Aqueis sponte forsan Secedant* à cæteris, possintque transcolari in Lacteas Venas, *Oleosæ* tamen, *Salinæ*, *Acidæ*, *Terreæ*, aliæque corpori *alendo itidem utiles ac necessariæ* ulteriore indigent ac novâ præparatione antequam *Viscidioribus*, *Austerioribus*, aliisque ad corpus benè nutriendum *minùs aptis* valedicere possint.

Sal Bilis volatile iners. Ejusdem defectus. Causæ Icteri. XXI. Hanc *Secretionem frustrà desiderabis*, quoties aut *iners* fuerit *Sal Bilis Volatile*, aut ipsa *non deferetur ad Intestina Bilis*; quorum alterutrum locum habet in *Morbo Regio*, sive *Ictero*, in quo idcircò albicantia, nec tincta prodire solent Alvi Excrementa.

Hoc Sal unde fiat iners. XXII. *Iners* fit *Sal Bilis Volatile*, ob assumpta diutiùs & copiosiùs *Alimenta* multùm *Viscida* vel simul *Pinguia*, quin & quandoque *Spirituosa*, ipsumque adeò Vini Spiritum; cujus abusum non infrequenter excipit æquè Morbus regius, quàm Ascites Hydrops. Quod citiùs & potentiùs fiet, si *Medicamenta*, vel potiùs *Venena* Volatilem Bilis Salem infringentia fuerint introsumpta, vel forinsecùs admissa.

Bilis defectus unde. XXIII. *Non defertur ad Intestina Bilis*, propter *Obstructum* vel à *Bile in Calculos*, *crustamve calculosam concrescente*, vel à *Pituitâ Viscidâ Ductum Bilarium Intestinalem*.

Pituita ductum bilarium ob- XXIV. *Pituita* ista *Viscida* vel Ipsi potuit esse *Bili admista*, & Ductui sensim magis magisque

struens unde.

que adhærens tandem ipsum in totum Obstruere; vel unà *cum Succo Pancreatico delata* in *utriusque Ductûs* Bilarii & Pancreatici *concursu*, concrescere, atque Bili præsertim, ad ipsam nempe incidendam minùs potenti, exitum præcludere; vel *in tenui Intestino existens*, idem *Orificium opplere*, atque Bili saltem exitum negare.

Quomodò à Succo Pancreatico vel Salivâ vitiatis lædatur hæc Secretio.

XXV. Nunquam Ego à *Solo Succo Pancreatico*, vel *Salivâ vitiatis Aboleri* posse puto hanc Chyli Secretionem: quamvis eorundem *Visciditate* ac *Inertiâ* promoveri posse judicem illum Defectum, atque *Diminui* aliquando illam *Secretionem*.

Inertia Succi Pancreatici & Salivæ unde.

XXVI. *Visciditas* verò ac *Inertia Succi Pancreatici*, ut & *Salivæ* expectanda est à nimiò & protracto Usu *Alimentorum Viscidorum*, ac imprimis *Marinorum Piscium*, Ipsiusque *Panis* non satis pisti, vel fermentati, vel cocti, rerumque aliarum valdè *Pinguium*, &c.

Diminutæ Secretionis causa.

XXVII. *Diminutæ* quoque Partium Alimenti Utilium ab Inutilibus *Secretionis Causa* frequentior est ipsa *Bilis parcior* vel *Inertior*, ad tenue Intestinum descendens, ob Causas modò memoratas, sed leviores.

Depravatæ auctæve causæ. 1°. Alimenta convenientia.

XXVIII. *Secretionis* verò *Depravatæ*, *Auctæve Causas* qui prædictis contrarias dixerit, non facilè falletur. Nam 1°. *Alimenta* uniuscujusque Constitutioni *maximè convenientia*, & avidiùs expetita præ aliis faciliùs, citiúsque, imò ampliùs fermentabuntur, ac proinde *solito plus de suo* tribuent Chylo.

Succi laudabilis. Unde Plethora & Habitus Athleticus.

XXIX. Eadem interim si fuerint *Succi planè laudabilis*, vix aliquam corpori afferent noxam, nisi metuatur inde forsan *Plethora* & *Habitus Athleticus*.

Succi minus laudabilis. Unde Cachexia,

XXX. *Eadem*, si fuerint *Succi minùs laudabilis*, facilè *Cachexiam* inducent, nec tum convenienter nutrietur Corpus Continens, aut reficientur Vires, quas in Contentis maximam partem consistere putamus. Hinc fieri existimamus, quòd aliquando reperiantur nonnulli, qui & appetunt, & digerunt Alimenta multa, minusque laudabilia, interim sensim Contabescunt & Deficiunt, aut Cachectici fiunt.

& Tabes.

2°. Alimenta modo medio se habentia &c.

XXXI. 2°. *Alimenta modo medio se habentia*, hoc est, non minùs excrementitias, quàm nutritias partes continentia & aut *minori quantitate*, *parciúsve* assumpta, aut *Condimenti*, *Medicamentive alicujus* simul usurpati ope potentiùs fermentata tum faciliùs, tum copiosiùs proment partes suas Liquidas, etiam Excrementitias, unà cum Chylo Cor versùs transcolandas, transferendasque; hinc & Nutritioni quovis modo vitiandæ occasionem daturas.

3. Bilis acrior.

XXXII. 3°. *Bilis naturali acrior* plus solvet ac eliciet ex Alimentis probè licet fermentatis, quàm decebat; unde Chylum quoque minùs laudabilem futurum quis non videt?

XXXIII. 4°. *Salivam*, sive ex ipsâ ortam *Pituitam*, *Succumve Pancreaticum* eatenus hoc malum producere posse putem, quatenus Spiritu Volatili abundantes Alimenta in Ventriculo abundè fermentata ulteriùs, adeóque nimiùm fermentant, dum per Intestina feruntur; atque sic ad inutiles quoque ac noxias partes unà cum laudabili Chylo secernendas, & in lacteas deducendas ansam præbent.

4°. Saliva, & Succus Pancreaticus, Spiritu Volatili Abundantes.

XXXIV. Major autem hîc noxa expectanda, quando vel Bilis, vel Saliva, Succusve Pancreaticus tantùm peccant; minor, quando simul peccant, quoniam tunc se mutuò ferè temperant.

Major noxa quando singulus, minor quando omnes humores peccant.

XXXV. *Curabitur Abolita Chyli Secretio* vel ipsorum *Alimentorum*, vel *Fermentationis* culpâ orta, eorundem *Emendatione*, de quibus actum suprà.

Abolita Secretio qui curetur.

XXXVI. Curabitur eadem ob *Bilis inertiam* producta, usurpando sæpiùs *Sal Volatile Acrius*, undecunque tandem paratum, vel *Plantas aromaticas acriores*, *Cochleariam*, *Nasturtium*, *Sinapi*, *Raphanum rusticanum*, &c. Quibus & Visciditas Bilis corrigetur, & Sali Acrimonia sua restaurabitur.

Quando Bilis est iners.

XXXVII. Curabitur eadem ob *Bilem ad Intestina non delatam*, 1°. *Solvendo Bilem* in Calculos concretam, per *Succum Graminis*, & imprimis per *Nitri Spiritum* Calculos quosvis Solventem, &c. 2°. *Incidendo Pituitam*, *Obstructionem* in Ductu Bilario Intestinali facientem, per modò dicta, & quævis alia sæpiùs laudata, tum *Acida*, tum *Sale Fixo*, vel *Volatili prædita*, sive pura, sive simul mista; qualia sunt *Sal tartari vitriolatum*, *Sal armoniacum*, &c.

Quando deficit.

XXXVIII. Desistendum autem ab ulteriori usu *Alimentorum Viscidorum*, quin *Condimenti* loco usurpanda frequenter modò memorata *Aromatica*, *Sinapi*, *Raphanus rusticanus* & similia, quò sensim corrigatur ubivis occurrens *Pituita Viscidior*.

XXXIX. Idem non minùs fæliciter præstant *Salia Volatilia* inter prandendum ac cœnandum ex Vino, aliove Potu aliquandiu assumpta; sicut non semel dictum.

XL. *Curabitur* eâdem ratione, iisdemque mediis, & quidem faciliùs *Diminuta Chyli Secretio*.

Diminutæ curatio.

XLI. *Curabitur* tandem, *Aucta*, *Depravatave* Alimentorum Secretio, 1°. *Assumendo Alimenta Fermentationis* aliquantò *difficilioris copiâ* saltem solito *majore*, si fuerint *Fermentationis* faci-

Ut & Auctæ vel Depravatæ.

facilis; atque tunc *abstinendo* sedulò à *Condimentis Fermentationem promoventibus*; quin potiùs usurpando quædam *ipsam impedientibus*, *Coralia*, *Cretam*, &c.

Bilis acrior quî temperetur.

XLII. *Bilis acrior temperabitur* potentiùs quovis *Acido*, & imprimis *Austero*, *Omphacio* puta, *Berberorum*, *Granatorumve Succo*, &c. Ut & *Viscidis*, tum *Alimentis*, *Piscibus*, marinis præsertim, tum *Medicamentis*, *Amygdalis dulcibus*, ipsarumque adeò Emulsione, &c.

Saliva, Succusque Pancreaticus Spiritu volatili abundans quî emendetur.

XLIII. *Saliva*, *Succusve Pancreaticus Spiritu volatili abundans*, & hactenus hîc peccans emendabitur abstinendo à copioso saltem usu *Potûs generosi* & Spiritu volatili turgentis, substituendo in ejus locum magis *Aqueum* & *Subausterum*, nî aliud quid hoc vetet.

CAPUT XI.

De Vitiosâ Bilis, & Succi Pancreatici unà cum Pituitâ continuò excitatâ in tenui Intestino Effervescentiâ.

Effervescentia in tenui intestino.

I. NOn tantùm, quando è Ventriculo ad Intestina propelluntur Alimenta fermentata, *Confluunt* quoque *in Tenue Intestinum Bilis & Succus Pancreaticus*; verùm *continuò*, adeóque illo etiam tempore, quo nullum assumptum, vel ad Intestina deductum est Alimentum, eò feruntur, ac *necessariò ibidem propter partium suarum dispositionem subcontrariam in Concursu suo Effervescentiam excitant*, in Sanitatis quidem statu, hoc est, quandiu benè dispositus, temperatusque est uterque, *blandam & Naturæ amicam*; ubi verò alteruter, aut uterque intemperatus est, & acrior, *vitiosam & noxiam*.

Naturalis & Præternaturalis.

Quænam Pituitæ, Bilis, & Succi Pancreatici partes ad Cor, quænam ad Intestinum crassum pergant.

II. Quoniam verò secundùm Naturam semper observatur *Pituita* in tenui Intestino consistens, atque à *Salivâ* continuò deglutitâ originem suam ducens, cujus quoque nomine mutationem aliquam patiatur prædicta *Effervescentia*: censeo in illo binorum horumce Humorum Confluxu dissolvi *Pituitæ* Intestini tenuis parietibus adhærentis *partem Fluidiorem*, eandemque cum maximâ *Bilis*, *Succique Pancreatici* concrescentium parte junctam penetrare in Lacteas Venas usque ad Cor; dum *pars* ejusdem *Pituitæ tenacior & viscidior* cum aliquâ reliquorum *Humorum parte* itidem *viscidiore* pergit sensim ad Intestinum crassum, ibidemque *Alvinis Fœcibus* admista easdem viscidiores facit & flaviores.

Sanguinis Consistentia unde.

III. Hic ex *Bile*, *Succo Pancreatico*, & *Pituitâ Salivariâ ortus Humor Triumviralis*, & cum *Lymphâ* properans ad Cor, videtur mihi *Consistentiam & Coagulationem Sanguini* largiri *naturalem*; quemadmodum *eidem* variis modis *vitiato* tribuendam puto plerumque *vitiatam* quomodocunque naturalem *Sanguinis Consistentiam*.

Pancreatis Succum esse Acidum.

IV. *Effervescentiam* idcircò illo Ternorum istorum Humorum confluxu excitari arbitror, quòd non tantùm ex variis Affectibus homini præter naturam obvenientibus concludi putem *Acidum* esse *Pancreatis Succum*, sed illud ipsum *Ingeniosissimi Anatomici*, *Regneri de Graaf*, Discipuli mei Charissimi, industriâ evictum sit abundantissimè; uti patet ex Ejusdem de *Succi Pancreatici Naturâ & Usu Dissertatione*, Anno superiore in hâc Academiâ sub meo Præsidio publicè disputatâ.

Effervescentia hæc probatur.

V. Talem namque, hoc est, *quovis modo*, *vel gradu Acidum Pancreatis Succum* impossibile est commisceri cum *Bile*, *Amarâ & Sale volatili abundante*, quin mox excitetur inde *Effervescentia*, infinitis ex Chymiâ & aliunde petendis exemplis confirmanda.

Qualis sit in Sanis, qualis in Ægris.

VI. Hanc Effervescentiam prosperæ valetudinis tempore admodùm blandam esse vel inde patet, quòd nullus sit ejus Sanis sensus; qui tamen in Ægris tam sæpè tam est manifestus & atrox, ac per lancinationes, distensiones, tormina, frigora, æstus, ebullitiones &c. tum in regione lumbari, tum in sinistro hypochondrio, tum in universo quandoque abdomine se prodens.

Effervescentia hæc vitiosa 1°. Ratione Bilis Acrioris & Salivæ.

VII. Multifariè verò *Vitiosa* existit prædicta *Effervescentia* 1°. ratione *Bilis Acrioris & Salinæ*; unde *Sitim* sæpiùs augeri, atque *Diarrhœam* plerumque originem trahere arbitror.

2°. Ratione Bilis pinguioris.

VIII. 2°. Ratione *Bilis* naturali *Pinguioris*, unde *Ardorem in regione Lumbari* tantùm, aut in *universo* præterea *corpore* produci existimo.

3°. Ratione Succi Pancreatici Acrioris.

IX. 3°. Ratione *Succi Pancreatici Acidioris & Acrioris*; unde cæteris paribus *Frigus* excitari puto plerumque in nominatâ *Lumborum regione*, ac postmodùm in *universum* distribui *corpus*; quod manifestum est in omni penè *Intermittentium Febrium principio*.

4°. Ratione Succi Pancreatici Austeri.

X. 4°. Ratione *Succi Pancreatici Austeri & Acerbi*, cui adscribo tum similium Halituum *Hypochondriacam Suffocationem* producentium, tum

ri & Acerbi.

tum *Dolorum* Intestina mirè *torquentium* ac *contorquentium* ortum.

5°. Ratione Pituitæ Viscidoris. Unde Flatus & Sanguis Melancholicus.

XI. 5°. Ratione *Pituitæ Viscidioris*, ex quâ generari solent *Flatus* similes, ac Intestina, Ventriculumque, aliasve subinde partes distendentes, imprimis quando concurrit *Bilis Acrior*; aliàs enim *Sanguis* producitur *tenax*, *viscidusque*, *Melancholici* nomine notus.

Dolores in tenui intestino à Bile & Succo Pancreatico Acribus.

XII. Ubi & *Bilis*, & *Succus Pancreaticus* simul peccant *Acrimoniâ propriâ*, *Dolores* excitantur in tenui Intestino atrocissimi, & non rarò ipsis copulantur vel *Cholera morbus*, vel *Dysenteria*, &c. ac semper ferè *inordinata Febris*: de quibus omnibus suo agemus loco.

Ex Pituitâ viscidâ multi morbi.

XIII. Ubi præterea *Pituita* existit valdè *Viscida*, vel aliàs *Vitiosa*, ibi *Affectionis*, *Suffocationis*, aut *Melancholiæ Hypochondriacæ*, *Scorbuti*, *Colicæ*, aliorumque *Affectuum affinium* & quidem graviorum generatio indies se prodit, & verò nunc hâc, nunc illâc, sæpiúsque mutabili formâ.

Ex hâc vitiosâ Effervescentiâ innumeri Morbi.

XIV. De *Affectibus* certè *innumeris* penè ex *Vitiosa ternorum* horumce *Humorum* in tenui Intestino confluentium *Effervescentiâ* ortis agetur per universam ferè praxin Medicam, postquam ab illâ dependent *plerique*.

XV. Producuntur enim non tantùm ex illâ miscellâ vitiatâ *Humores noxii*, quin non rarò *Flatus*, *Halitus*, vel *Vapores pravi*, plurima homini damna afferentes.

Terni hi humores Medico investigandi.

XVI. Interest proinde, ut quivis Medicus pro re natâ scrutetur ac investiget sedulò trium horumce *Humorum* naturam & qualitates tum naturales ac temperatas, tum præternaturales atque à temperie propriâ recedentes, noxasque homini infinitas ferentes.

Affectus ex hâc Effervescentiâ noti, eorum productio ignota.

XVII. Effectus sanè & Affectus ex vitiosâ illâ Effervescentiâ procedentes notissimi sunt & quotidiani, quamvis eorundem ratio & generatio magnam partem nos adhuc lateat.

Bilis Acrior unde.

XVIII. *Bilis Acrior* sequitur 1°. *Alimenta Acriora*, acribus saltem & valdè aromaticis condita. 2°. *Aërem æstivum*, vel quâvis aliâ de causâ *æstuantem*. 3°. *Corporis Motum Vehementiorem*. 4°. *Vigilias nimias*. 5°. *Iram & Curas* frequentiores. 6°. *Alvum adstrictiorem*.

Bilis Pinguior unde.

XIX. *Bilis Pinguior* debetur imprimis *Alimentis similibus* copiosiùs assumptis, *Oleo*, *Butyro*, &c. ut & *Medicamentis*, aut Medicamentosis Aromaticis valdè Oleosis sæpiùs, diutiúsve usurpatis, *Oleis stillatitiis*, ut & *Vini Spiritui*, cum Oleosis præsertim parato, *Anisato* puta, &c.

Succi Pancreatici Aciditas unde.

XX. *Succi Pancreatici Aciditas excedens* oritur 1°. ex *Alimentis*, *Condimentis* aut *Medicamentis* similibus, abundantiùs, sæpiúsve aut diutiùs usurpatis. 2°. ab *Hyberno*, *frigidiore* saltem & *asperiore Aëre*. 3°. à *Metu* ac *Mœrore* quovis, Animique *Solicitudine* gravi. 4°. à *Vigiliis* perseverantibus, Spiritusque Animales consumentibus, ac per consequens quorumvis Humorum acrimoniam intendentibus. 5°. à vehementi, continuatoque *Corporis Motu*, eosdem Spiritus exhauriente. 6. ab *Alvo adstrictâ*.

Ejusdem Austeritas unde.

XXI. *Succi Pancreatici Austeritas* oritur præsertim ex *Alimentis*, vel *Condimentis* potiùs, *Medicamentisve* similibus, ac *immaturis Fructibus* perperam usurpatis, *Pomis*, *Pyris*, *Mespilis*, *Castaneis*, *Olivis*, *Omphacio*, *&c.* ut & à *Mœrore gravi* ac diutiùs perseverante, imprimis cum *Solicitudine* juncto.

Pituita Viscidior unde.

XXII. *Pituita Viscidior* originem suam debet 1°. *Alimentis similibus*, *Piscibus* marinis præsertim. 2°. *Aëri* humido, nebuloso & uliginoso. 3°. *Vitæ desidi*, *ac sine Curis*, accedente *Somno multo*. 4°. *Corporis quieti* ac segnitiei. 5°. *Animo Meticuloso* & ignavo. 6°. *Tardæ* plerorumque Excrementorum *Excretioni*.

Effervescentiæ hujus vitiosæ curatio.

XXIII. *Curabitur* omnis memorati *Triumviratûs Effervescentia vitiosa*, *Corrigendo*, *Expurgandove Causam* ipsius *Internam*, & *Vitando*, *Emendandove Externam*: considerando sedulò, an una duntaxat, an plures simul peccent.

XXIV. Quæ *Bilem Acriorem Corrigant*, proposuimus cap. 1. §. 11. & seq. Quæ eandem *Evacuent*, cap. 2. §. 41. & seq.

Bilem pinguiorem quænam corrigant.

XXV. *Bilem* justo *Pinguiorem Corrigemus*, & *abstinendo ab usu Pinguiorum*, & *usurpando* frequentiùs *Acida*, sed *temperatiora*, imprimis ad Alimentorum condituram, *Succum* nempe *Citri*, *Arantiorum*, *Granatorum acidorum*, *Berberorum*, *Ribesiorum*, *Omphacium*; vel admiscendo eorum aliquid cum *Potu ordinario*, ac præcipuè *Spiritum Salis vel Nitri dulcem*, &c.

XXVI. Quæ *Succum Pancreaticum Acidiorem infringant*, *temperentque*, peti possunt ex Libri hujus Cap. 2. §. 17. & seq.

Succum Pancreaticum quænam corrigant.

XXVII. Eundem *Austeriorem* præ aliis omnibus *Corrigere* comperi hactenus *Spiritum Salis Armoniaci*, omnemque alium *Salem Volatilem*, ac præsertim *Oleosum*, quovis tempore ex Vino, aliove Liquore convenienti sæpiùs usurpatum.

XXVIII. Eundem *Correctum ac Temperatum Evacuamus* commodè *Hydragogis*, de quibus egimus Cap. 7. §. 53. & seq.

XXIX. *Pituitam Viscidam Emendant* plura, de quibus actum à nobis Cap. 2. §. 28. & seq.

XXX. Eandem *Educunt Phlegmagoga*, quæ ibidem §. 29. 33. & seq. notavimus.

XXXI.

Externæ causæ vetandæ & vitandæ.

XXXI. *Externas Causas* faciliùs vetat Medicus, quàm vitat Æger; monendus tamen à Medico, ne in Se posteà devolvat continuati peccati culpam.

Alimenta per condimenta corrigenda.

XXXII. Quæ autem in totum vitari non possunt *Res non-naturales*, non satis naturaliter occurrentes, quantum fieri poterit, Corrigantur, *Alimenta* præsertim per *Condimenta* convenientia, & noxam ipsorum emendantia, non semel hîc & alibi memorata.

Aër peccans quibus temperetur.

XXXIII. *Aër, si æstuet, Aquâ purâ, Plantis refrigerantibus* dictis, earundemve Decoctis, *Aceto*, & similibus temperetur; *Humidus* autem ac *Nebulosus*, *Igne lucido*, *Plantisque Aromaticis* corrigatur.

Vigiliæ moderatæ sint.

XXXIV. *Vigiliæ* sunto pro cujusvis constitutione *moderatæ*.

Corporis motus mediocris.

XXXV. Sic *Corporis Motus* esto *mediocris*.

Animus ab omni Affectu gravi liber.

XXXVI. *Animus* autem esto ab omni *Affectu gravi* liber; liberetur saltem ab ipso, quantum licet: quod nunquam *Medicamentis*, semper obtinetur *Rationum* undecunque conquisitarum vi ac pondere: quibus proinde, tanquam *Instrumentis* labefactatæ Hominis Valetudini restaurandæ non tantùm utilibus, sed planè necessariis, non minùs utitur *Medicus* prudens ac peritus, quàm *Theologus*, *Jurisconsultus*, vel *Orator*.

Alvus laxa quibus præstetur.

XXXVII. *Alvus*, quantum commodè licet, *servetur aut præstetur Laxa*, tum *Alimentis* uniuscujusque constitutioni peculiari maximè convenientibus, tum quandoque *Medicamentis Laxantibus* dictis, *Prunis*, *Passulis Minoribus*, *Cremore Tartari*, *Syrupo Rosarum solutivo*, & similibus.

Suppositoria alvum solventia.

XXXVIII. Potest quoque *Alvus Solvi*, tum solicitando ipsam per *Suppositorium* ex cocto Melle atque Sale marino, gemmeove paratum, aut ex *Aluminis* rupei frustulo in longum conciso concinnatum & Oleo aliquo illitum; tum per *Clysterem* Emollientem ac subinde Flatus discutientem injectum; Cujus formula esto sequens, aut similis.

Clyster Emolliens ac Flatum discutiens.

℞. *Rad. althææ*, ℥ij.
fol. malvæ,
summ. melilot. an. M. j.
Coq. in aq. hordei,
In colatur. ℥viij. *dissolv.*
Elect. Diacatholici, vel
Diapruni solut. vel
Bened. laxat. ℥j.
Ol. rosati, vel
Lilior. alb. ℥ß.
M. f. Enema, quovis tempore injiciendum, ac per horæ dimidium, aut circiter in corpore tenendum.

CAPUT XII.

De Contentorum per Intestina Propulsione, atque Expulsione læsâ, & in specie de Alvo adstrictâ.

Fæces Alvinæ excerni per Anum.

I. ET *Alimenta* in Ventriculo præparata, & *Saliva* continuò deglutita, hinc per Ventriculum ad Intestina delata, & *Bilis* ex suo Folliculo per Ductum Bilarium Intestinalem, & *Succus Pancreaticus* per proprium Ductum ad Intestina properans, & *Miscella* ex hisce omnibus exurgens, ulteriùs *propelli* debent per longam Intestinorum fistulam, donec, transmissis ubique per Lactea Vasa utrique corpori nutriendo *Utilibus partibus*, *Inutiles* ac *Fæcum Alvinarum* nomine notæ tandem *Expellantur*, *Excernanturque per Anum*.

Quot modis hæc excretio lædatur.

II. Hæc variorum tam secundùm, quàm præter naturam *Intestinis Contentorum Propulsio atque Expulsio* variis lædi solet modis; dum vel 1°. *Segniùs*, *paricúsve*, accidit; vel 2°. *Citiùs*, *sæpiùs*, *copiosiúsve* contingit; vel 3°. cum *Dolore ac cruciatibus* absolvitur; vel 4°. *Viâ non debitâ* perficitur.

Alvus adstricta.

III. *Segniùs*, *parciúsve* accidit in *Alvo* plus minùs *Adstrictiore*.

Alvi fluxus.

IV. *Citiùs*, *sæpiùs*, *copiosiúsve* contingit in quovis *Alvi Fluxu*.

Excretio cum dolore.

V. Cum *Dolore* absolvitur in *Ventris Torminibus*, *Colicâ*, *Dysenteriâ*, *Tenesmo*, &c.

Viâ non debitâ.

VI. *Viâ non debitâ* perficitur in *Cholerâ morbo*, *Ileo*, aliisque *Vomitionibus* ab Intestinis productis, ut & in *Vulneribus* ac per tunicas penetrantibus *Intestinorum Ulceribus*.

Ad Alvum adstrictam pertinere segniorem propulsionem, & parciorem expulsionem.

VII. Ad *Alvum Adstrictiorem*, de quâ hoc agemus Capite, revocamus tam *Segniorem Contentorum Propulsionem*, quàm *rariorem*, & *parciorem* ipsorum per Anum *Expulsionem*.

Quæ quando fiant.

VIII. *Segniùs* procedit *Contentorum Propulsio*, hinc & *Rariùs* eorundem *Expulsio* per Intestina, quando secundo, tertio, quarto demum die, tardiúsve adhuc deponuntur Alvi Excrementa, quæ quotidie semel saltem excerni oporteret.

Et unde. IX. Evenit autem id, quoniam sunt *Contenta* & propulsa *Visciodora*, vel *magis Indurata, Exsiccatave*.

Visciditas fœcum unde. X. *Visciditatem* suam debent Contenta *Rebus non naturalibus* Capite proximè præcedente narratis.

Ut & earum durities. XI. *Duritiem* autem, tum *Alimentis similibus, Osseis*, & *Cartilaginosis*, tum *Flatibus austeris*, Consistentiam Contentis firmiorem conciliantibus.

Nec non siccitas. XII. *Siccitatem* habent Contenta propter *Chylum copiosiùs elicitum*, & quandoque propter *Potum pauciorem* cum *Pane multo* usurpatum.

Parcior Excretio unde. XIII. *Parciùs* prodeunt *Alvi Excrementa*, quia eorum *pars aliqua* secreta est ac in *Lacteas Venas propulsa* unà cum Chylo, de quo vitio actum Cap. 10. vel *aliâ & indecenti viâ excluduntur*, tam in *Vomitu* præternaturali ab Intestinis ortum habente, quàm in *Vulnere*, aut *Ulcere Intestinorum* notabili.

XIV. Pleraque ad hujus Affectûs *Curationem* facientia proposita sunt in superioribus, præsertim quæ *Visciditati Humorum, Flatuumque emendandæ* conveniunt.

XV. *Excrementis* prætereà *Induratis Emolliendis*, ac *Viscidioribus Dissolvendis* plurimùm confert *Clyster ex Lacte Vaccino* tepido & pauco *Melle* paratus, injectus, & aliquandiu retentus; sic enim non tantùm emollita Excrementa educuntur, sed *Flatus* quoque ad exitum facilem alliciuntur, ad Subsidentiam saltem disponuntur. Excrementa indurata quibus emolliantur.

XVI. Potest quoque *Clyster* superiori Capite præscriptus ad laxandam alvum subinde infundi; aut *Suppositorium* conveniens immitti, quale ibidem notavimus ex *Alumine crudo*, quod præfero cæteris omnibus.

CAPUT XIII.

De Alvi Fluxu.

Alvi fluxus quid. I. QUoties *citiùs*, ac præsertim *sæpiùs*, aut *copiosiùs*, quàm solebat & decebat, contingit *Contentorum per Intestina Propulsio*, atque *Expulsio*, toties *Alvi Fluxu* laborare dicitur homo.

Ejus species. II. Distinguitur autem *Alvi Fluxus* in species diversas, & imprimis ratione *Excreti* diversi. Nam. 1°. Excernuntur aliquando ipsa *Alimenta*, Cibus, Potusque, *cruda*, nec mutata, sed qualia fuerunt, sinon assumpta ore, deglutita saltem per gulam, in Affectu *Lienteriâ* dicto. 1ª. Lienteria.

2ª. Alvi fluxus Ictericius. III. 2°. Excernuntur aliquando eadem *Alimenta, fermentata* quidem ac debitè immutata in Ventriculo, *non* tamen *Secreta*, & in *Chylum, Fœcesque Alvinas separata* in ipsis Intestinis, verùm *pultacea* adhuc & *albicantia*, qualia sæpenumerò excernere solent Icterici; unde non ineptè hunc *Alvi Fluxum Ictericium* appellari posse autumem, alteram nempe *Affectionis Cœliacæ* dictæ speciem.

3ª. Chylosus. IV. 3°. Excernuntur aliquando *Alimenta* tum *fermentata*, tum in *Chylum, Fœcesque alvinas secreta*, sed *simul adhuc Confusa*, in alterâ *Cœliacæ Affectionis* specie; quam *Chylosum Alvi Fluxum*, distinctionis majoris ergò, nominare quid vetat?

4ª Diarrhœa Biliosa. V. 4°. Excernuntur aliquando sæpè, aut copiosè, non quidem Alimenta, sed *Humores Aquei & Biliosi*, in *Diarrhœâ* sive *Alvi Fluxu Bilioso* inde dicto.

VI. 5°. Excernuntur aliquando frequenter ac copiosè *Humores Pituitosi*, sed *crassi*, & *viscidi* in *Diarrhœâ Pituitosâ* inde dictâ; aliquando tenues ac *Serosi*, nunc blandiores, nunc acriores, in *Serosâ* ideò dicendâ. 5ª. Diarrhœa Pituitosa & Serosa.

VII. 6°. Excernuntur aliquando *Pinguia* & *Oleosa* Excrementa, in *Alvi Fluxu Pingui* seu *Unguinoso* inde nominando. 6ª. Alvi fluxus Pinguis.

VIII. 7°. Excernitur aliquando *Sanguis purior*, in *Dejectione Cruentâ*, ad quam referendum puto *Hæmorrhoïdum Fluxum*: aliquando *Liquor Carnium loturæ similis*, in *Fluxu Hepatico* dicto. 7ª. Dejectio Cruenta, & Fluxus Hepaticus

IX. 8°. Excernitur aliquando *Pus* & *Materia Purulenta*, vel *Saniosa*, in quàvis *Dejectione Purulentâ* dictâ, & *Dysenteriæ* familiari; ad quam *Tenesmus* ex parte saltem videtur referendus, ex parte ad Pituitosam dejectionem: postquam *perpetuus est desidendi, dejiciendique Conatus, cum Excretione paucâ tum mucosâ, tum purulentâ.* 8ª. Dysenteria, & Tenesmus.

X. Cùm in *Lienteriâ* & non mutata, & paulò postquam fuêre assumpta, excludi soleant Alimenta, *Ventriculi* ad admissorum expulsionem mox assurgentis *culpâ* eam contingere apparet; de quo Affectu, ejusque Causis ac Curatione actum est suprà Cap. 6. Causa Lienteriæ.

XI. Cùm in *Alvi Fluxu Ictericio* Alimenta excludantur satis Fermentata, manifestum fit, procedere Ipsum à *Chyli, Alvinarumque Fœcum Secretionis Defectu*, & quidem ob *Bilis* vel *Absentiam* vel *Inertiam*, de quibus egimus jam suprà Cap. 10. Alvi fluxûs Icterici.

XII.

Chylosi. XII. Cùm in *Chyloso Alvi Fluxu* unà cum Alvi Fœcibus prodeat plus minùs Chylus, Alimentorum Fermentatione, Partiumque Utilium ac Inutilium Secretione integris, *læsa* erit *Chyli per Spongiosam Intestinorum Crustam in Lacteas Venas Transcolatio*, de quâ inferiùs agemus Cap. 16.

Diarrhœæ Biliosæ. XIII. Cum in *Diarrhœâ Biliosâ* Humores Biliosi & Aquosi, sive Serosi effunduntur, tunc *Bilem Salis* sui ratione *Acriorem*, *Fluidioremque*, *Pituitam* verò *Salivarem*, *Succumve Pancreaticum Aquosiorem* ac itidem *Fluidiorem* esse tam ex ipsis *Excretis*, quàm *Siti* comite patet.

Pituitosæ. XIV. *Diarrhœa Pituitosa* pro *Causâ* primariâ agnoscit *Alimenta Viscida*, multumque Pituitæ Viscidæ promentia; pro secundariâ *Aërem Frigidum & Asperum*, *Pituitam in Sanguine* tum *Augentem*, tum *Coagulantem*, tum in *Cerebro*, *Cerebrive Glandulis* præter naturam *Secernentem*: unde *Catarrhorum Pituitosorum* ortus, à quibus ad Fauces delabentibus ac deglutitis hæc Diarrhœa sæpiùs gignitur.

Pituita unde in corpore cumuletur. XV. Facit quoque ad *Pituitam* in Corpore *Cumulandam Somnus Multus*, *Corporis torpida Quies*, *Ingenium Hebes*, *Aër pluviosus*, vel aliàs *Humidus*, &c.

Causa Serosæ. XVI. *Diarrhœa Serosa* debetur frequentiùs *Succo Pancreatico Seroso*, subinde *Salivæ simili*, rariùs *Humoribus Aqueis* ac *Serosis* à *Cerebro* versus Fauces distillantibus ac deglutitis.

Succus Pancreaticus & Saliva unde Aquosiores. XVII. *Succus Pancreaticus*, Ipsaque *Saliva* redduntur *Aquosiores & Blandi* propter copiam *Potus Aquei* assumpti; accedente subinde *Aëre Humido*; aut deficiente *Urinæ*, *Sudorisve consueti* Excretione.

Unde Serosi & Acres. XVIII. Iidem fiunt *Serosi & Acres*, sive *Salini*, ex usu copioso tum *Aqueorum*, tum *Salitorum*, à quibus non tantùm *Tenuiores* ac *Fluidiores*, verùm *Acriores* quoque & *Salini* existunt.

Pituitæ Secretio. XIX. *Secernitur* præter Naturam *Pituita* tum *Viscida*, tum *Aquea* vel *Serosa* in *Cerebro*, Ejusve *Glandulis*, semper forsan *præcedente* quidem undecunque universi *Corporis & Capitis* præsertim *Calore*, ac *Soluto* simul, *Deductoque* copiosiùs ad Cerebrum *Humore Pituitoso* qualicunque in Corpore vel Sanguine tunc existente, ast mox *Subsequente Frigore Aëris*, ac penetrante simul per poros magis apertos *Aurâ subtili & Coagulante Humorem prædictum* in Variis Cerebri partibus: unde sive contingat in *Vasis Lymphaticis Obstructio*, ac post *distensionem nimiam* eorundem *Ruptio*, hinc & *Contenti Effusio*; sive aliter *Secedat à Sanguine Humor Pituitosus*, *Catharri* saltem nomine ruere solet nunc in *Nares*, nunc in *Fauces*, ac inde vel in *Asperam Arteriam*, vel in *OEsophagum*; per quem in *Ventriculum*, ac *Intestina* delatus huic *Serosæ Diarrhœæ* materiam subministrare videtur. Catarrhus.

Causa Alvi Fluxûs Pinguis. XX. *Pinguis & Oleosus*, sive *Unguinosus Alvi Fluxus* sequitur ferè *nimium Pinguium Alimentorum Usum vel Abusum*.

Cruenti. XXI. *Alvi Fluxus Cruentus* debetur semper *Vasi* alicui *Venoso vel Arterioso* in *Tenui vel Crasso Intestino*, rariùs in *Ventriculo* vel parte aliâ præter naturam *rupto*, *secto*, vel alio quovis modo *aperto* & ad Intestina contentum Sanguinem emittenti.

XXII. De *Vasorum* quorumvis *Apertione* multiplici, *Causis* Variis, & *Curatione* diversâ suo agetur loco.

Hæmorrhoidum Fluxus Criticus & Symptomaticus. XXIII. *Hæmorrhoïdum Fluxus*, quibusdam non multùm Ægris familiaris, vel *Criticus* existit, & ipsos levare solet: aliquando *Symptomaticus* est, ac Ægros multùm debilitat.

Causa Fluxus Hepatici. XXIV. *Fluxum Hepaticum*, si aliis unquam, mihi, quod sciam, nunquam visum, à *Copioso Sero* Sanguini admisto & Vasa simul relaxante puto deducendum.

Serosus Sanguis unde. XXV. *Serosus* fit *Sanguis* à *Potu* nimio tum *Aqueorum*, *Aquæ*, *Cerevisiæ*, &c. tum Ipsius *Spiritûs Vini*, à quo tandem Partium omnium firmitas infirmatur & tonus penè tollitur.

Causa Dejectionis Purulentæ. XXVI. Cùm & *Pus* & *Sanies* ex *Sanguinis Corruptione* ortum habeat & quidem post *Inflammationem* in *Apostemate*, aut undecunque orto *Ulcere* tam profundiore, quàm superficiario, sive *Exulceratione*; tale quid locum habere oportet, quoties *Purulenta* vel *Saniosa* observatur *Dejectio*. Sed de his Affectibus agetur in genere inferiùs.

Tenesmi. XXVII. *Tenesmus* Mucosâ, Purulentâque constans Dejectione, *Humorem Viscidum Pituitosum*, simulque *Acrem Acidum* circa *podicem* adhærentem, atque ibidem *Ulcus* molestum rodendo excitantem agnoscit.

Diarrhœa Biliosa, curatur. 1°. Bilis Acrimoniam corrigendo. XXVIII. *Diarrhœa Biliosa Curabitur* 1°. *Corrigendo Bilis Acrimoniam Salinam* medicamentis Cap. 1. §. 11. & seq. traditis. Seligenda verò, propter *Fluiditatem* ipsius simul *auctam*, quæ *Austeritate* blandâ sunt prædita, *Cydonia* tum *Mala*, tum *Pyra*, pro Ægri palato vel *Syrupi*, vel *Mivæ*, vel *Carnis*, vel aliâ formâ parata. Huc spectant *Poma Punica*, *Berberorum Fructus*, *Uvæ immaturæ*, *Omphaciumve*, *Plantago*, *Portulaca*, &c. *Boli* ac *Terræ* pingues atque *Sigillatæ* omnes.

2°. Pituitæ Salivaris, & Succi Pancreatici XXXIX. 2°. *Corrigendo Pituitæ Salivaris*, *Succive Pancreatici Aquositatem* nimiam, tum *Alimentis* solidioribus ac minimè Aquosis, tum Me-

Medicamentis eandem aut *Imbibentibus*, aut *Evacuantibus*.

Humorem Aqueum quænam imbibant. XXX. *Imbibunt Humiditatem Aqueam* præ aliis multis *Creta*, *Cornu Cervi*, & quodvis aliud *Os ustum*, ac per se in pulverem redactum, parvâque quantitate subinde usurpatum, &c.

Quænam Evacuent. XXXI. *Evacuant Humiditatem Aqueam* tum *Hydragoga* per Alvum; tum *Sudorifera* & *Diuretica* per Sudores aut Urinas, inter quæ laudo valdè *Decocta* ex *Radicibus Chinæ*, *Sarsæparillæ*, *Petasitidis*, *Contrayervæ*, &c. *Lignis Guajaci*, *Sassafras*, *Juniperi*, *Quercûs*, *Buxi*, &c. parata.

Rhabarbari tosti vires. XXXII. Pluribus Indicationibus Satisfacit *Rhabarbarum tostum*, & ad ʒj. vel circiter exhibitum; postquam non tantùm unà *cum Bile evacuat* benignè *Aquas* hîc redundantes, sed blandâ suâ *austeritate* laxiorem *alvum mox adstringit*.

Bilem temperantia. XXXIII. Post correctam, & copiâ nimiâ simul peccantem Bilem blandè vacuatam unà cum Sero Aquoso, usurpari quoque possunt *Diascordium*, *Theriaca*, *Hyacinthorum Confectio*, & similia, quò ad *Temperiem* naturalem *Bilis* redigatur, & *Intestina* dejectione frequenti debilitata recreentur, *roborenturque*.

Pulvis. XXXIV. In Tyronum gratiam sequentes addemus formulas.

℞. *Rhei tosti*, ℈ij.
Nucis moschat. ℈ß.
M. f. pulvis.

Ejus Usus. Accipiat Æger manè ex cochleari vel vini, vel jusculi.

Alius pulvis, vel Bolus. XXXV. Quando *multo Sero* simul scatet Sanguis,

℞. *Rhabarb. tosti*,
Rad. Jalapp. an. ℈j.
Cinnamom. acut. Gran. vj.
M. f. Pulvis, vel
Cum Conserv. Ros. pallid. q. s.
F. Bolus, *manè sumendus*.

Mistura. XXXVI. Post factam evacuationem talem, circa vesperam utatur per intervalla Æger cochleari uno sequentis *Misturæ*, quæ

℞. *Diascord. Fracast.* ʒjß.
Conf. Hyacinthor. ʒj.
Syr. Myrtini, ℥j.
Aq. cinnamom. ℥ß,
plantagin. ℥ijß.
M.

Decoctum serum evacuans per Urinas vel Sudores. XXXVII. Quoties totus *Sanguis Sero* scatet, tunc operæ pretium erit *Decocto* sequenti aut simili per *Urinas* vel *Sudores* ipsum educere ac minuere,

℞. *Rad. apii*,
petasitid. an. ℥j.
Rasur. ligni Juniperi,
Sem. milii, *an.* ℥iij.
Coq. s. a. ex aq. purâ.
In Colat. ℥xxx. *dissolv.*
Syr. v. rad. ℥iv.
Spir. Salis dulcis, ℈j.
M.

Ejus Usus. Capiat bis, terve in die haustum, si non abhorreat Æger, calentem, & imprimis summo manè in lecto, unde prodibit faciliùs Sudor, Vires. sin minùs, Urina copiosior, sicque pedetentim *Consumetur* Sanguinis *Serum*, omnesque *Humores* reddentur *puriores* ac *meliores*.

Diarrhœæ Pituitosæ Curatio. XXXVIII. In *Diarrhœæ Pituitosæ Curatione*, non tantùm *Diæta* vitiosa in laudabilem, & subcontrariam mutanda; verùm *Medicamentis* quoque Cap. 2. propositis *Corrigenda Pituita Viscidior*; eademque posteà per *Sudorifera* & *Diuretica* modò memorata & descripta, vel similia *Expellenda* foràs per *Cutis Poros* aut *Urethram*, *Avertendaque* ex parte à *Ventriculo* & *Intestinis*.

Serosa quî curetur. XXXIX. *Diarrhœa Serosa Curabitur Abstinendo* ab ulteriori *Potu nimio Aqueorum*; *Assumendo* subinde, quæ *Aquas imbibant*, *Cornu Servi ustum*, *Cretam*, &c. aut per *Sudores*, *Urinasve expellant* modò dicta.

XL. Nihil autem vetat, nullo alio vetante, *Hydragogo* assumpto *Evacuari* quandoque magnam redundantis *Seri* partem per *Alvum*.

Salsum & Mordax serum qui corrigatur. XLI. Quoties in Serosâ Diarrhœâ undecunque prodiens *Salsum & Mordax* existit *Serum*, toties *Corrigendum* idem *Pilulis de Cynoglossâ*, de *Styrace*, aut similibus.

Gravedinis curatio. XLII. Quoties à præcedente *Gravedine* ortum habuit Serosa Diarrhœa, toties *Cerebro* facienda quoque *Medicina*, *Roborando*, *Restituendoque* in pristinam integritatem *Glandulas* semper tunc malè affectas: quod citò, tutóque, nec injucundè fit *Suffitu* solo & solius *Succini*, Ore patulo & Naribus sæpiùs ac sensim excepto; quo sæpenumerò unâ vice usurpato Gravedinem satis gravem curavi mox in suo principio, ne ultra noctem duraret. Huic Succino, cui composita placent magis, ad pompam nempe facientia, plura possunt addi, *Mastiche*, *Thus*, *Belzoin*, *Styrax*, &c. & inde *Pulvis* pro Suffitu parari, atque idem paulatim prunis inspergi atque Capite pallio, aliove operimento amplo tecto, ut minus ejus fumi pereat, uti jam dictum, ore, naribusque excipi.

Alvi Fluxûs Pinguis curatio. XLIII. *Alvi Fluxus Oleosus & Pinguis* sponte ac sensim *cessabit*, cessante Pinguium qualiumcunque abusu: quamvis usurpari quoque pos-

possint, quæ Pinguedinem nimiam absorbeant, vel corrigant *Cornu Cervi ustum*, *Creta*, *Coralia*. *Cineres Cardui benedicti*, *Absinthii*, *Genistæ*, aut eorumdem *Lixivium* cum vino paratum, vel *Sal fixus* ex iisdem cineribus elixatus ac elicitus.

Ut & Cruenti. XLIV. *Alvi Fluxus Cruentus Curabitur*, si ab *Humore acri* vasa rodente ortum habuerit, *Corrigendo*, temperandoque *Humorem acrem*, ac *Consolidando Vas erosum*.

XLV. *Humorem Acrem*, ac semper fortè *Acidum* quæ Corrigant, petenda ex Cap. 2. *Mistura* verò erosa vasa *consolidans*, omnemque *Sanguinis effluxum* mirè *cohibens* habetur Cap. 9. §. 20. quam Junioribus Medicis sæpiùs cum optimo successu expertus fideliter commendo.

In Hæmorrhoïdum Fluxu Critico & Symptomatico quid agendum. XLVI. *Hæmorrhoïdum Fluxus*, quandiu cum Ægri levamine fit, estque *Criticus*, tandiu observandus, nec sistendus; Ubi verò nimius existit, ac *Symptomaticus*, Ægrumque infirmans, tunc lentè laudatâ modò *Misturâ*, similive alio medicamento cohibendus.

Fluxûs Hepatici curatio. XLVII. Si *copiosum Serum* possit *Sanguinem* ita diluere, ut ex *Vasis* ab Ipso simul *relaxatis* partem ipsius aliquam secum ad *Intestina deducat*, & *Loturæ Carnium similem Fluxum*, vulgò *Hepaticum* dictum producat, Curabitur tum *Sudoriferis & Diureticis Serum* aliâ viâ è corpore propellentibus, tum *Roborantibus Austeris Laxatorum Vasorum* noxam resarcientibus; de quibus hoc ipso capite jam actum: & ante omnia *Cavendo* imposterum à nimio *Aqueorum* Potu.

Partium robur naturale, ob Spiritûs Vini abusum deficiens, quì restauretur. XLVIII. *Partium tonus ac robur naturale* ob *Spiritûs Vini abusum* deficiens difficulter *Restauratur*, nec facilè nisi usurpatis cum exactâ Diætâ, vix unquam iterum ab ebriosis hominibus exspectandâ, *Spirituosis subausteris*, qualia sunt inter *Naturalia*, *Vina* potentia simul & cum nigredine gratâ subaustera; inter *Artificialia* verò plura ex *Vino* generoso atque *Cydoniis* vel *Punicis malis*, vel *Myrti baccis*, aliisve similibus parata.

Alvi Fluxûs purulenti curatio. XLIX. *Purulentus*, vel *Saniosus Alvi Fluxus Curabitur*, *Curato Apostemate*, aut *Ulcere* qualicunque ubicunque existente; ac illum producente.

L. Præter ea, quæ posteà de *Inflammatione*, Ipsamque subsequente *Apostemate*, atque *Ulcere* dicemus in genere, pauca hîc afferemus, quæ in specie *Intestinis affectis* conducunt.

Enema ad Ulcus in Crassis intestinis. LI. Quoties igitur in *Crassis Intestinis* existit *Ulcus*, atque ad locum affectum pertingere possunt *Enemata*, toties valdè proderit sequens, quod diutissimè in corpore servetur, sæpiusque si res desideraverit, novum injiciatur.

℞. *Lactis Bubuli recentis*, & *si lubet*, *priùs Chalybeati*, ℥viij.
Terebinthinæ Venet. Ovi Vitello dissolut. ℥ß.
Mellis rosati, ℥j.
M. f. Enema.

Tali Enemate, & quidem unico, circa initia, adeóque maturè injecto, curavi non semel Dysenteriam cum Puris dejectione junctam. Ejus laus.

LII. In *Tenuibus Intestinis* quando hæret *Ulcus*, sequens *Apozema Vulnerarium* conferet, si sæpiùs in die assumatur ad aliquot Uncias. Apozema Vulnerarium ad Ulcus in Tenuibus intestinis.

℞. *Rad. Consol. Sarracenic.* ℥ß.
Fol. Pyrol.
Alchimill. an. M. j.
Hederæ terrestr. M. ij.
Sanicul. Maris,
Summ. Hyperic. an. M. ß.
Rasur. Cornu Cervi, ʒiij.
Coq. s. a. ex Aq. Ferrat.
In Colat. ℥xxv. *dissolv.*
Syr. de Althæâ Fernel.
Botryos, *an.* ℥iß.
Tinct. cinnamom. cum Vini rectific. spiritu extract. ℥ß.
M.

LIII. Utilis erit in eodem casu *Mixtura* sequens, cochleatim sæpiùs assumenda. Mixtura.

℞. *Aq. Plantagin.* ℥ij.
Cinnamom.
Aceti stillat. an. ℥ß.
Diascord. Fracast. ʒij.
Ocul. Cancr. pulverif. ʒß.
Antimon. Diaphoret. ℈j.
Syr. Rosar. rubr. ℥j.
M.

LIV. Cui *Conditi* forma est gratior, is hâc, vel simili utatur, quæ Conditum

℞. *Conf. Rof. rubr.* ℥ij.
Diascord. Fracast. ʒij.
Conf. Hyacinthor. ʒj.
Cornu Cervi usti & pulverif. ʒß.
Syr. Myrtini, *q. s.*
M. f. Conditum.

De hoc Condito assumat Æger aliquoties in die ad Nucis Moschatæ quantitatem. Ejus Usus.

LV. Ad *Ulcus* tam *mundandum*, quàm *consolidandum* præ aliis omnibus forsan serviet *Balsamus Sulphuris* vel *Anisatus* gratior, vel cum *Succini Oleo* paratus potentior, ad *Guttas duas*, *tresve* cum dictâ *Misturâ*, vel *Decocto* aliquoties in die sumendus. Ulcus mundat & consolidat Balsamus Sulfuris compositus.

LVI. In *Dysenteriâ*, existente in corpore *Humorum acrium magnâ copiâ*, conveniet mox Dysenteriæ curatio.

in

in principio *Rhabarbarum tostum* cum *Laudani Opiati Grano uno* exhibitum; & ubi necessitas urserit, denuò iterandum. Addi quoque potest *Theriaca*, vel *Diascordium*, quando ex præjudicio aliqui abhorrent aut Ægris suis metuunt ab usu Laudani, toties à nobis ob laudandos effectus laudati medicamenti.

LVII. Nec abs re fuerit eodem, quo assumptum fuit Rhabarbarum, die suprà laudatum ex *Lacte Bubulo*, aliisque paratum injicere *Clysma*, cujus beneficio & *Ulcus abstergetur*, & *Tormina* demulcentur, & *Ulceratæ partis consolidatio promovetur*.

LVIII. *Tenesmus*, in Ano residens, *Curabitur* præsertim applicando, intrudendoque Podici *Medicamenta Humorem tum Acido-acrem*, tum *Viscidum Corrigentia*, hinc *Ulcus Abstergentia*, denique idem *Consolidantia*: In quem finem vix *Balsamo Sulphuris* æquè præstans occurret remedium, si cum *Therebinthinæ Venetæ Spiritu Oleoso*, vel *Succini*, *Anisive Oleo* ritè fuerit paratum, ac per se solum, vel aliis admistum *Podici applicetur*.

Tenesmi curatio.

Balsami Sulphuris vires.

CAPUT XIV.

De Variis Intestinorum Doloribus.

Intestina omnis Generis Doloribus affligi.

I. QUamvis inter *Functionum Animalium Læsiones* in *Secundo Libro* tractandas, de *Dolore* in Genere simus acturi; non potuimus tamen sicco pede ipsorum tractationem specialem hîc pertransire, quoniam præ cæteris Corporis humani partibus Continentibus omnibus *Intestina* non tantùm *atrocissimis*, verùm omnis forsan *Generis Doloribus* affligi solent; adeò ut nullibi opportuniùs, quàm hîc eorum species omnes observari, ideóque explicari posse videantur.

Horum Dolorum distinctio.

II. *Distinguuntur* hi *Dolores* omnes 1°. ratione *Intestinorum* affectorum, dum aliàs *Tenuia*, alias iis urgentur *Crassa*. 2°. ratione *Modi*, quo Ægros affligunt, afficiuntque Dolores varii: Aliàs enim cum *Ardoris*, aliàs cum *Frigoris Sensu* id accidit; aliàs Dolores sunt in eodem loco *Fixi*, partemque affectam *Perterebrantes* quasi, aliàs *Vagi* & cum *Lancinationibus* per intervalla utplurimùm repetentibus *Pungentes*, sive *eandem* tunc *partem* identidem afficiant, sive *diversas* petant: aliàs *Distendentes* sunt, & *sola Intestina*, vel *Abdomen simul* expandentes; aliàs *Rodentes*, aut *Urentes* observantur; aliàs cum *Laccerationis*, vel *Contorsionis*, vel *Contusionis*, vel *Gravitatis*, vel *Pulsationis*, vel alio quovis *molesto Sensu* Ægros angunt.

Dolor Lumbaris.

III. Quoties *Intestini Tenuis pars superior* ac Ventriculo proximo *dextræ Lumborum regioni* superstrata, *Mesenterioque* substrata *Dolorem* patitur, toties is à loco affecto *Lumbaris* nominatur.

Varius.

IV. In eodem autem loco ferè omnes *Dolorum* species pati solent Ægri, nunc cum *Calore* magno *Ardentem*, aliàs cum *Frigore* gravi *Algentem*; nunc *Fixum* & *Lumbos* quasi *Perterebrantem*, aliàs repetentibus subinde *Lancinationibus Vagis Pungentem*; nunc eosdem Lumbos *Distendentem*, aut *Contundentem*, aut *Gravitatis Sensu* tantùm *Prementem*, aut *Urentem*, aut *Rodentem*, aut *Lacerantem*, aut cum *Pulsatione continuâ*, *interruptâve*, iterumque subinde redeunte molestum, aut quovis alio vix Ægris, Medicisve explicabili modo mirè *Torquentem* ac *Contorquentem*.

Lateris Sinistri Dolor cum Duritie.

V. *Intestini Tenuis Pars* huic proxima & in *Hypochondrio Sinistro* à Lumbis, Mesenterioque *liberiùs exurgens & assurgens Lancinationibus* frequenter, ac *Distensionibus* cum *notabili* ac *permanente* quandoque *Duritie* affligitur; quamvis tunc *Lieni* ferè, licet perperam, illud Malum & Dolor vulgò adscribatur, & à Medicis nonnullis præjudicio inveterato vel maligno excæcatis mordicùs præter omnem Rationem solidam, quin contra quotidianam & manifestam, ex variorum quippe cadaverum sectione multiplici petitam, Experientiam eadem Sententia etiam nunc teneatur. Medicos ex conscientiâ, utut errante, idem judicantes ac dicentes minimè cupio hîc notatos, at præfractos duntaxat, & malitiosos.

Lieni perperam adscriptus.

Hypochondriacus nominandus.

VI. *Dolorem* autem istum, si nomen quovis præjudicio vacuum illi foret à me imponendum, appellarem Ego à loco affecto *Hypochondriacum*, additâ speciei urgentis nomenclaturâ, & cognominando ipsum aut *Lancinantem*, aut *Distendentem*, & sic porrò.

Dolor Iliacus.

VII. Qui *reliquam Intestini Tenuis partem* occupat *Dolor*, *Iliacus* ab Intestino *Ileo* vocato insigniri solet, observaturque itidem varius.

Dolor in Tenesmo.

VIII. In *Crassi Intestini* parte postremâ, *Intestini Recti* nomine notâ, excitatur satis frequenter *Dolor Ardens & Pulsans*, simulque non raro *Lancinans*, & quidem in *Hæmorrhoïdibus Cæcis* tunc dictis ac *Inflammatis*; quemadmodum *Rodens* atque ad perpetuò *Desidendum* irritans,

ritans, in *Tenesmo*: de quo Capite proximè præcedente actum: aliquando cum majore, minoreve *Pruritu Mordicans* & valdè molestus.

Dolor Colicus. IX. In *reliquâ Intestini Crassi* parte, *Coli* nomine gaudente, quivis *Dolor* excitatus, *Colicus* vocatur.

Hic ab Iliaco distinguitur. X. *Distinguuntur* ab invicem *Colicus* & *Iliacus Dolores* imprimis *secundùm Intestini* utriusque *Situm*.

Intestini Coli situs. XI. Utique *Colum Intestinum* à dextro Inguine incipiens circa dextrum Renem assurgit versùs Hepar, & inde utplurimùm quidem sub costarum notharum cartilaginibus transversim fertur ad sinistrum hypochondrium, cujus magnam partem occupat, mox ad sinistrum renem contortum pergit porrò ad inguen sinistrum, ubi Sigmoïdeâ formâ inversâ satis amplè convolutum devolvitur ad Os Sacrum, ut in Rectum Intestinum abeat & desinat: Unde in *Abdominis ambitu ac circumferentiâ modò designatâ exortus Dolor*, verè *Colicus* dicendus; quamvis nonnulli eum tantùm hoc beant nomine, qui partem Abdominis superiorem, anterioremque Cinguli modo angit & torquet, inscii, aut immemores, quàm sæpè usque ad Umbilicum, & quandoque usque ad Vesicam insigni anfractu per medium Abdomen volvatur Colon.

Tenuis Intestini situs. XII. *Tenue* autem *Intestinum*, mox ubi in hypochondrio sinistro emergens à Centro Mesenterii (sub quo in Lumbari regione ipsum latere diximus) magis, magisque recedit, eidem licet annexum, hinc inde circa regionem umbilicalem contorquetur, sicque in *Abdominis meditullio* penè coactum ibidem *Iliacos* sustinet *Dolores*, plurimùm itidem inter se *variantes*.

Dupliciter Intestina Dolore affici. XIII. *Afficiuntur* autem in omni Dolore *Intestina* vel in *Tunicis*, *Membranisve* suis *Internis*, secundùm suam *Cavitatem*, vel in *Externis*, secundùm suam *Superficiem*.

Dolorum in Intestinis causæ internæ. XIV. *Causæ Internæ Dolorum Internorum Intestina* quævis afficientium quærendæ sunt in ipsorum *Contentis*, nunc in *Consistente* adhuc *formâ* permanentibus, nunc in *Halitus*, *Flatusve* priùs mutatis.

Externas hic non spectari. XV. *Externas* & *simul Immediatas*, sive *Proximas Dolorum Intestinis obortorum Causas* v. g. *Acus, Gladios*, &c. hîc non spectamus, sed illas duntaxat, quæ intra corpus admissæ, pro *Internis* haberi possunt ac debent, quatenus *Contentis* se admiscent, atque tunc unà cum Ipsis à se plus minùs sæpè corruptis Dolores, aliaque pariunt.

1°. Doloris Ardentis causa prima. XVI. Ut autem singulis Dolorum speciebus *Causas* suas assignemus, existimamus 1°. *Dolorem Ardentem* habere utplurimùm Ortum à *Bile Pinguiore* cum *Succo Pancreatico*, *Acidiore* potenter, ac Vitiosè *Effervescente*: sicut notum Spiritum Vitrioli Oleo Terebinthinæ affusum Effervescentiam excitare cum ingenti Calore & Ardore conjunctam.

Altera. XVII. Aliquando Eundem *Ardentem Dolorem* produci putamus *Sanguine* aut in Vasis Intestinorum Capillaribus *Stagnante*, aut iisdem post distensionem summam ruptis *Effuso*, & *Inflammationem* pariente, accedente tunc manifestâ circa partem affectam *Pulsatione*; cujus ratione distinguitur à præcedente specie.

2°. Doloris algentis causa. XVIII. 2°. *Algentem*, Frigoreque gravi molestum *Dolorem* putamus Originem suam trahere à *Succo Pancreatico valdè Acido & Acri* cum *Bile minùs Pingui*, *vel Paucâ*, *vel Pituitosis Humoribus simul obrutâ Effervescente*; sicut observamus Spiritum Vitrioli Sali Volatili cuivis, non tamen Oleoso, affusum Effervescentiam excitare cum notabili Algore ac Frigore copulatam. Effervescentia cum frigore.

XIX. *Spiritûs Acidi operationem in Frigore producendo multùm à Pituitâ promoveri* docet ipsa Doctorum æquè ac Imperitorum omnium Magistra Experientia.

Æstus & frigus ab Effervescentiâ ubi sentiantur. XX. *Æstus* quidem à prædictâ Effervescentiâ vitiosâ pendens imprimis ac ferè tantùm in *Regione Lumbari* sentitur, ubi confluxus est Bilis & Succi Pancreatici: *Frigus* autem non rarò in *loco inde remotiore* tantùm, vel primariò urget; quando nimirum *multâ Pituitâ*, *câque viscidâ* obducta est pars Intestini superior; quæ munit quidem contra molesti Frigoris Sensum Partem, quam tegit, non frangit autem aut impedit actionem Succi Pancreatici per se Frigus parientis; enervat verò & obtundit Oleositatem & Acrimoniam Bilis, cui tanquam primariæ Causæ Calor debetur, quoties Pituita hæc ad Bilis exitum occurrit copiosa vel viscida.

Ejus sensus causa Pituita Viscida. XXI. Prout igitur Intestinum tenue magis vel minùs copiosâ, viscidâve Pituitâ est obductum, ita in loco prædictorum Humorum, Bilis, Succique Pancreatici, Confluxui remotiore, aut propinquiore Calor, Frigusve ex ipsorum Effervescentiâ vitiosâ obortum sentitur.

3°. Doloris perterebrantis causa. XXII. 3°. *Dolorem* partem quasi *Perterebrantem ac Fixum* adscribo *Succo Pancreatico multùm Acri*, *Viscidæque Pituitæ immisto*, & *Vitreæ Pituitæ* nomine tunc noto: Perterebrationem autem Acrimoniæ Acidæ, Fixitatem verò Visciditati comiti assigno.

4°. Contorsionis XXIII. 4°. Ubi non tantùm *Aciditatem acerrimam*

sensus unde. rimam habet *Succus Pancreaticus*, verùm *Austeritatem* quoque, tunc mirus accedit *Contorsionis Sensus* in parte affectâ, qualis non rarò in Colico urget ac torquet.

5°. Dolor cum Gravitatis sensu unde. XXIV. 5°. A *Copiosâ, Viscidâque Pituitâ* præ cæteris Humoribus peccante *Dolor* cum *Gravitatis Sensu* excitari solet.

6°. Doloris distendentis causa Flatus. XXV. 6°. Ab eâdem *Pituitâ Viscidâ* in *Flatus rarefactâ* & Intestina sola vel unà cum Abdomine distendente *Dolor Distendens* oritur.

Ab his Tympanites. XXVI. *Flatibus* iisdem nunc in Ipsorum Intestinorum cavitate permanentibus ac conclusis, nunc extra eadem quoque in Abdominis cavum penetrantibus, ibidemque Peritonæum expandentibus ortum suum debet *Tympanites*.

Flatuum Materia & Efficiens. XXVII. *Flatuum Materialis* quidem *Causa* est *Pituita Viscida*, *Efficiens* autem *Bilis*, tum *Acrimoniâ Salinâ*, tum *Oleositate volatili* peccans: quod præter alia probant quævis Olea aromatica, ex Seminibus præsertim elicita Guttis aliquot assumpta, & Pituitam viscidam in Ventriculo vel Intestinis repertam mox in Flatus solventia, eosdemque porrò etiam discutientia.

7°. Doloris lancinantis & vagi causa. XXVIII. 7°. A *Succo Pancreatico Acidiore* in vitiosâ sui cum Bile Effervescentiâ dominium habente excitati *Halitus Acres* atque intestina hinc inde pungentes in iisdem *Dolores* producunt *Lancinantes & Vagos*.

8°. Rodentis ac urentis causa. XXIX. 8°. A *Bile Acrimoniâ Salinâ* peccante, atque cum *Succo Pancreatico Humorem Salsum rodentem* constituente *Dolorem obscurè Urentem ac Rodentem* gigni autumo; quod vel *Coryza* confirmat, in quâ Humor Acido-Salsus à Cerebro per Nares distillans similem Rodentem Dolorem facere solet.

Ut & Pruriginosi. XXX. Ab eâdem *Bile acriore*, atque *Salsum Humorem* constituente, tandemque ad *Anum* delatâ *Dolor Pruriginosus* excitatur, Ægris multis valdè molestus: qualem

Ascarides. *Ascarides* quoque nonnunquam in Podice hærentes producunt.

9°. Doloris contundentis causa. XXXI. 9°. *Contundens Dolor* videtur mihi ortum ducere à *Pituitâ multâ* cum *Succo Acido pauco* junctâ.

10°. Lacerantis causa. XXXII. 10°. *Lacerans* & Partem affectam sine Ardore *Rodens Dolor* debetur *Succo Acido puriori*, nec à Bile aut Pituitâ temperato vel fracto.

Pro causarum Diversa compositione Dolorum diversitas. XXXIII. Prout enim Causæ jam memoratæ puriores ac solitariæ magis, aut cum aliis modis variis junctæ ac plus minùs ab illis contemperatæ occurrunt, ita aliquam in Doloribus dictis pariunt diversitatem, verbis vix satis explicabilem.

XXXIV. *Curabitur* 1°. *Dolor Ardens*, *Bilem Pinguiorem Temperando per Acida*, & imprimis per *Spiritum Nitri*; addendo simul *Aquea*, ut & *Spirituosa*, quin & *Suboleosa*, ac præsertim *Opiata*, & quidem variâ formâ eadem usurpando. Exempli loco sunto sequentes Formulæ. 1°. Doloris Ardentis curatio.

℞. *Aq. Cichorei*, Mistura.
Acetosæ, an. ℥ iij.
Syr. Diacodii, vel
Papav. alb. ℥ j.
Spir. Nitri, Gutt. viij.
M.

Capiat Æger hanc Misturam tribus vel quatuor vicibus post aliquot horarum intervallum. Ejus Usus.

XXXV. Cui Emulsionis forma gratior est, sequenti aut simili utatur. Emulsio.

℞. *Hordei mundat. ad crepaturam cocti*, ℥ j ß.
Sem. papav. albi, ʒ iij.
Cucumer.
Melonum, *an.* ʒ ij.
Cum ejusdem Hordei decocto
F. Emulsio ad ℥ xv.
addendo Julapii rosati, ℥ j.
M.

Si lubet addatur Lapid. Prunell. ʒ ß. Hanc Emulsionem ad Uncias duas, tresve usurpet per intervalla Æger. Ejus Usus.

XXXVI. Ubi Dolor magis urget, aut his blandis non cedit, sequens paretur Mistura. Mistura.

℞. *Aq. Fumariæ*, ℥ ij.
Fœniculi, vel
Cinnamomi, ℥ ß.
Aceti stillatit. ʒ vj.
Spir. Nitri, Gutt. vj.
Laud. Opiat. Gran. iij.
Syr. Violac. simp. ℥ j ß.
M.

Sæpiùs sumat Æger Cochleare unum hujus Misturæ donec tum Æstus, tum Dolor minuatur, vel paulatim Somnus obrepat. Ejus Usus.

XXXVII. Si *Copia* quoque *Bilis* peccare observetur, eandem blando purgante *Educi* nil vetat; in quem finem conducet *Conditum* sequens valdè gratum, simul Alterans. Conditum Bilem evacuans, & simul alterans.

℞. *Pulpæ Tamarind.* ℥ ij.
Conf. Rosar. pallid. ʒ x.
Elect. è Succo Rosar. ℥ j.
Salis Tartar. Vitriolat. ʒ j.
M. f. Conditum.

Hujus accipiat Æger ad Nucis Moschatæ quantitatem, aut aliquanto plus, pro cujusque Ægri constitutione diversâ, & quidem aut eundo Ejus Usus.

do cubitum horâ unâ post cœnam mediocrem, aut manè stomacho jejuno. Potest quoque dissolvi conveniente Liquore, atque Haustuli formâ usurpari. Poterit etiam *Electuarium* nostrum *Cholagogum* suprà Cap. 2. §. 46. descriptum, sicut ibi doctum, in usum revocari.

XXXVIII. *Inflammationis Generationem* ac *Curationem* pluribus persequemur Cap. 40. hujus Libri.

2°. Doloris Algentis curatio.

XXXIX. Curabitur 2°. *Algens* ac cum molesto *Frigore* urgens *Dolor*, *Temperando Succi Pancreatici Aciditatem* nimis *Acrem Sale Lixivo* tam *Fixo*, quàm *Volatili*, adeóque Ipso *Spiritu Volatili*, ut & *Oleosis*, & *Aqueis*: quorum plura si fuerunt simul mista, plus quoque præstabunt.

& quibus fiat.

XL. Conducet proinde *Spiritus Vini Aromaticus* quivis, utpote Sale quoque Volatili & Oleoso præditus; ut & *Aqua Theriacalis* quævis, cum Vini Spiritu parata, quippe quæ ab *Opio* ipso egregiam vitiosum Succum temperandi vim obtinuit. Huc quoque faciunt *Coralia*, *Margaritæ*, *Oculi Cancri*, *Antimonium Diaphoreticum*, &c. Quæ omnia plus præstabunt, si ad Sudorem Corpus componatur, & adhuc plus, si actu Sudor blandè propellatur.

Haustulus sudorificus.

XLI. In hunc finem sequens Formula præscribi poterit.

℞. *Aq. Fœniculi*,
Theriac. simpl. an. ℥ß.
Salis Absinthii, ℈j.
Ocul. Cancr. ℈ß.
Syr. Card. bened. ℥ß.
M. f. Haustulus, unâ vice assumendus: Cui, si Dolor valdè urgeat, addi poterit *Laud. Opiat.* Gran. j. & eodem assumpto vel Foco assideat, vel in Lecto aptè tectus se contineat Æger Sudorem præstolaturus.

Ejus Usus.

Mistura Dolorem frigidum sedans.

XLII. Cui Sudare molestum, is sequentis Misturæ Cochleare unum subinde assumat, donec tam Dolor, quàm Frigus remiserint, aut cessarint.

℞. *Aq. Menthæ*, ℥ij.
Vitæ Matthioli, vel
Tinctur. Cinnamom. ℥ß,
Laud. opiat. Gran. ij.
Ol. Garyophyllor. Gutt. iij.
Syr. 5. Rad. ℥j.
M.

Abstinendum à Vomitoriis,

XLIII. Inter *Evacuantia* nulla hîc conveniunt Doloribus urgentibus, nisi *Sudorifera* jam laudata, vel *Diuretica*. *Vomitoriis* verò, nisi sponte & satis facilè procedente Vomitione, abstinendum, atque tunc quoque addenda semper, quæ Acidum temperent, Juscula puta Pinguia & similia. Sic nec *Purgantia per Alvum* exhibenda, nisi Temperato priùs humore Acido, aut concurrente simul Bile & Pituitâ copiosâ, non tamen valdè Viscidâ.

& Purgantibus.

XLIV. Quæ autem tunc conducunt *Medicamenta*, notata sunt ex parte suprà, Cap. 7. §. 54. & 55.

3°. Dolor Perterebrans quî curetur,

XLV. *Curabitur* 3°. *Dolor Perterebrans*, *Fixusque*, *Corrigendo*, *Temperandoque* tum *Acrimoniam Succi Pancreatici Acidam*, tum *Visciditatem Pituitæ* comitem: quod imprimis præstant *Gummi Aromatica*, *Galbanum*, *Sagapenum*, *Bdellium*, *Ammoniacum*, *Opopanax*, *Mastiche*, *Myrrha*, &c. ut & *Sal Volatile* quodvis, at imprimis *Oleosum*. Quinimò quò quid Sale Volatili, sed Oleoso magis abundabit, eò potentiùs ac efficaciùs Pituitam Vitream dictam, Humorem pessimùm corriget. Unde *Oleum Cornu Cervi* non minùs potens, quàm ingratum est in hoc Affectu remedium.

& quibus.

Balsamus Sulphuris compositus.

XLVI. Conveniet quoque in rebelli ac duplicato hoc Humore debellando *Balsamus Sulphuris & Anisatus*, & *Succinatus*, & *Juniperinus*, & cum quovis alio Oleo aromatico paratus.

Spiritus Vini Aromaticus.

XLVII. Conducet etiam in hoc opere absolvendo *Spiritus Vini Aromaticus* quivis, plus minùs compositus, addito, si lubet, *Oleo Aromatico*, ipsoque aliquando *Opio*, vel *Laudano Opiato*, & aliis.

Mistura.

XLVIII. *Mistura* sequens cochleatim sæpiùs usurpata multùm proderit.

℞. *Aq. menthæ*,
Fœniculi, *an.* ℥j.
Cochleariæ,
Vitæ Matthioli, vel
Cujusvis Arom. an. ℥ß.
Ol. Macis stillat. Gutt. iv.
Laud. Opiat. Gran. iij.
Syr. Fœniculi, ℥j.
M.

Decoctum.

XLIX. Si Cui *Decocti* forma magis placeat, sequens parari poterit, & ad *Uncias* tres aut plures aliquoties in die assumi.

℞. *Cort. rad. Levistici*, ʒij.
Ligni Guajac. ℥ß.
Ras. Ligni ejusdem, ℥iij.
Sassafras, ℥j.
Bacc. Lauri, ℥ß.
Sem. Sileris montan.
Fœnicul. dulc. an. ʒiij.
Coq. s. a. ex Aq. purâ,
In Colat. ℥xl. *dissolv.*
Syr. Bizantini, ℥iv.
Spir. Vini rectificat. ℥ij.
M.

Si quis volet hoc *Decoctum* simul blandè *Purgans* Humorem priùs ex parte correctum, incoquatur illi *Pulpæ Colocynthid.* ʒj.

Pilulæ Pituitam Vitream corrigentes, ac educentes.

L. Ad Ejusdem *Pituitæ Vitreæ* ex parte correctæ ulteriorem *correctionem*, atque blandam *eductionem* utiles erunt sequentes Pilulæ.

℞. *Gummi Galbani aceto squillitico præp.* ℈ij.
Vitrioli Martis ad Albedinem igne blando lentè calcinati,
Mastich. elect. an. ℈j.
Castorei opt.
Myrrhæ rub. an. Gran. xv.
Croci Orient. ℈ß.
Trochiscor. Alhandal, ʒj.
Resinæ Jalapp.
Scammonii, an. ℈j.
Ol. Cort. Citri, Gutt. vj.
M. f. P. N. L.
Inaurandæ, aut Glycyrrhizæ pulvere Respergendæ.

Earum Usus.

Harum *Pilularum* tres, pluresve sumat subinde post cœnam cubitum iturus Æger, aut manè stomacho vacuo quinque, vel tot, quot desiderabuntur, ut lentè ac benignè vitiosi Humores expellantur.

4°. Dolorem cum Contorsionis sensu curat Spiritus Salis Armoniaci.

LI. *Curabitur* 4°. cum *Contorsionis Sensu* conjunctus *Dolor*, & à *Succi Pancreatici Austeritate* ejusdem Aciditati copulatâ ortus exhibendo sæpiùs *Spiritum Salis Armoniaci*, utpote in Austeritate corrigendâ multiplici usu comprobatum remedium, & quidem ad Guttas iij. iv. pluresve, aut in Vino, aut potiùs in conveniente Misturâ, non semel in hoc Libello præscriptâ.

Tinctura Castorei

LII. Conducet hîc quoque *Tinctura Castorei*, itidem ex vino ad paucas Guttas usurpanda, vel potiùs alicui *Misturæ* cochleatim assumendæ addenda; sic Ex. gr.

Mistura.

℞. *Aq. pulegii,* ℥ij.
Fœniculi, ℥j.
Tincturæ Castorei, ʒiij.
Laud. opiat. Gran. ij.
Syr. menthæ, ʒvj.
M.

5°. Dolor cum gravitatis sensu quî curetur.

LIII. *Curabitur* 5°. cum *Gravitatis Sensu* molestus *Dolor* à *copiosâ, Viscidâque Pituitâ* oriundus, per Medicamenta Ipsam tum *Corrigentia & Incidentia*, tum paulatim *Evacuantia* Cap. 2. §. 28. & seq. memorata.

6°. Dolor distendens & a flatibus quî curetur.

LIV. Curabitur 6°. *Distendens*, & à *Flatibus* excitatus *Dolor*, tum *Corrigendo Pituitam Viscidam, & Bilem Acriorem*; tum blandè ac successivè *Evacuando utramque Copiâ* simul peccantem; tum *Discutiendo Flatus*, aut *Cohibendo, Impediendoque* ipsorum *Productionem*.

Externa, in Dolo- rum horum curâ.

LV. Præter ea, quæ hinc inde in hoc & aliquot superioribus Capitibus ad *Utriusque Humoris* peccantis *Correctionem* ac *Eductionem* protulimus, hîc quædam *Externa* in hoc Affectu commodè usurpanda subjungemus.

Ad pituitam solvendam, & flatus discutiendos Linimentum.

LVI. *Pituitæ* igitur *Viscidæ Solvendæ*, quin & *Flatibus* ex ipsâ ortis *Discutiendis* conducent apprimè *Unguenta Martiatum*, & *Althææ compositum*, &c. additis *Oleis Chamæmelino, Liliorum Alborum, Laurino*, &c. si Abdomen, & imprimis pars ejus superior illis inungatur. Exempli gratiâ.

℞. *Unguent. Alth. comp.*
Ol. lilior. alb. an. ℥ß.
de Lateribus, Philosophorum dicti, ʒj.
M. f. Linimentum.

Ejus Usus. Vires.

Hoc Infantium cubitum iturorum Abdomen totum si aliquandiu inungatur, mirum quàm fœliciter Pituita in eorundem ventre contenta dissolvatur, & Flatus inde geniti & Abdomen totum distendentes discutiantur, atque Universi corporis Contabescentia cum Alvo plerumque laxiore consequens paulatim curetur: quemadmodum id sexcenties sum expertus.

Tumoris in sinistro Hypochondrio prægrandis curatio.

LVII. Viro annos quinquaginta circiter nato, & Tumorem in sinistro Hypochondrio prægrandem, inæqualem, durumque, Brachium æquantem, ac dextrorsùm secundùm frequentissimum Coli situm protensum, atque Lieni ab aliis Medicis adscriptum, habenti unà cum aliis Hypochondriacæ Affectionis Symptomatibus ante annos viginti Amstelodami sequens *Linimentum* ac *Emplastrum* toti superiori Abdominis regioni applicandum præscripsi, præter *Pilulas* ex Gummi paratas, non semel in hoc Libello descriptas: quorum ope paulatim emollitus, atque maximâ ex parte sublatus est idem Tumor.

Linimentum.

℞. *Unguent. alth. comp.*
Ol. capparum, an. ℥j.
Philosophor. ʒij.
M.

Emplastrum Flatus & Tumores Discutiens.

LVIII. Emplastrum, quo fœliciter usus est idem, quoniam non semel ipsum in Flatuum & Tumorum inde ortorum Discussione efficax comperi, in Juniorum Medicorum gratiam hîc adscribam.

Emplastrum Carminans Sylvii.

℞. *Gumm. Galbani,*
Bdellii,
Ammoniac. an. ℥ß.
Thuris Masculi,
Myrrh. rubeæ, an. ʒij.
Opii Thebaïc. ʒj.
Dissolv. in Aceto Squillino, iterumque inspissatis adde

Ceræ

Ceræ Citrinæ,
Colophoniæ, an. ℥iij.
Balsam. Peruviani,
Ol. Philosophor. an. ℥j.
Terræ, ℥ß.
Carvi stillat. ℈ß.
Terebinth. Venet. q. s.
M. f. s. a. Emplastrum.

Ejus Usus. Hoc Emplastrum extendendum super alutam, eamque formatam priùs secundùm Tumoris amplitudinem & figuram chartâ ei impositâ & dissectâ observandam.

Flatus discutere Salia volatilia oleosa. LIX. *Flatus* potenter simul & blandè *Discutiunt* præ aliis multis *Salia Volatilia*, sed *Oleosa*. In quorum Usu aliquid observavi notatu dignum, produci nempe ab iisdem Flatus, quoties in Ventriculo aut Intestinis hæret Pituita Viscida, sed Flatus mox eorundem vi dissipabiles ac erumpentes, aliterve disparentes; unde arguimus Flatus ex Humoribus in corpore vitiosis ortos, & plus minúsve Viscidos sensim à dictis Salibus discuti posse & aboleri; quod ipsa etiam confirmat Experientia.

Ab iisdem Pituitam Viscidam incidi. LX. In quorum Salium Oleosorum Usu id quoque notabile, *Pituitam Viscidam* sensim ab iisdem *Incidi ac emendari*; adeò ut, quicquid ferè ad sui Curationem tum Flatus ipsi, tum ipsorum Materia desiderabant, id omne præstare possint Salia hæc Oleosa.

Bilis Acrimoniam corrigit Spiritus Nitri. LXI. Ad *Bilis Acrimoniam* tunc semper simul plus minùs peccantem corrigendam conducit præ cæteris omnibus *Spiritus Nitri*, Flatus simul Discutiens, ad Subsidendum saltem cogens, novumque ipsorum exortum impediens: de quo, & aliis hûc facientibus actum jam suprà Cap. 9. §. 26. & seq.

7°. Doloris Lancinantis & Vagi Curatio. LXII. *Curabitur* 7°. *Lancinans* & *Vagus ab Acidis & Acribus Halitibus* originem trahens *Dolor*, *Temperando* illam *Aciditatem acrem* medicamentis *Aromaticis*, & *Sale Volatili Oleoso* præditis, ac præsertim *Opiatis* simul additis, non semel hinc inde in hoc Libello descriptis; & *Expellendo* blandè Humores & Halitus peccantes foràs per *Sudorifera*, eosdem simul Temperantia; rariùs verò, nec nisi præmissâ Humorum vitiosorum Correctione ac temperatione, usurpatis *Purgantibus* per Alvum. De quibus omnibus non semel actum in hoc Tractatulo.

LXIII. *Curabitur* 8°. *Rodens ac Urens à Bile Acri Dolor Medicamentis* tum *Acido-austeris*, Omphacio, Granatorum Succo, &c. tum *Oleosis* variis, *Emulsionibus* præsertim ex Hordeo, Amygdalis dulcibus, seminibus Papaveris albi, & similibus paratis; ut & *Alimentis Viscidioribus*, Piscibus nempe Marinis, & quorumvis Animalium Extremis, plurimùm Gelatinæ promentibus, Pedibus, Capitibus, &c. 8°. Doloris Rodentis & Urentis Curatio.

LXIV. Eadem *Bilis*, quoties *quantitate nimiâ* simul peccat, *Cholagogis* blandis & subacidis præsertim, Tamarindis, Cassiâ, & similibus Minuenda, Educendaque. Cholagoga blanda.

LXV. *Ascarides Rodentem in Podice Dolorem parientes* inde Vivi, Mortuive *tollendi*, & ipsorum exortus novus impediendus. Ascarides tollentia.

LXVI. *Ascarides necant Amara dulcibus juncta*; *Suppositoria* ex Aloë, Absinthio, &c. atque Melle parata & immissa; quæ ipsorum remotionem, Exclusionemque simul promovent. Necantia.

LXVII. *Exortum Ascaridum impediunt Medicamenta* quosvis *Humores* in corpore *vitiosos*, ac præcipuè *Pituitosos* tum *Corrigentia*, tum *Expellentia* passim ac sæpè nominata. Eorum Exortus impedientia.

LXVIII. *Curabitur* 9°. *Contundens*, ac *Pituitæ multæ*, *Acidoque pauco debitus Dolor*, *Minuendo Pituitam* per *Phlegmagoga* sæpiùs recensita; *Temperandoque Acidum* per *Spirituosa*, *Oleosa*, & *Salina tum fixa*, tum *volatilia* hinc inde notata. 9°. Doloris contundentis Curatio.

LXIX. *Curabitur* 10°. *Lacerans* & sine ardore *Rodens Dolor puro*, nec à cæteris fracto *Acido* adscribendus, Medicamentis *Acidum* potenter *Concentrantibus*, aut *Mitigantibus*, inter quæ primas tenent *Opiata*. Huc faciunt Aromatica omnia, tum Spirituosa, tum Oleosa sæpiùs laudata. 10°. Doloris lacerantis curatio.

LXX. Nec difficile erit ex iis, quæ hîc de Dolorum variorum Ortu ac Curatione protulimus, aliorum adhuc magis obscurorum vel complicatorum, nec forsan hîc explicatorum Causas veras & Curandi rationem invenire.

CAPUT XV.

De Contentorum in Intestinis Vomitione, ac nominatim de Cholerâ Morbo & Ileo.

Motus Contentorum in Intestinis secundùm, & præter Naturam. I. INtestinorum *Contenta* secundùm Naturam quidem aut in *Lacteas Venas Propelluntur*, quatenus Corpori nutriendo sunt utilia; aut per *Anum Expelluntur*, quatenus eidem alendo sunt inuti-

inutilia: Præter Naturam verò Eadem unà cum confluentibus Humoribus aut *Excluduntur nimiùm* per *Alvum*, in *Alvi Fluxu* inde dicto, de quo Cap. 13. actum; aut Motu Intestinorum peristaltico inverso *Repelluntur* sursùm in *Ventriculum*, atque inde consistente formâ *Evomuntur*, vel Vaporis, Halitûs, Flatûsve formâ *Exhalantur*, *Eructanturve*; Aliquando per *Intestinorum Vulnera*, vel *Ulcera* (de quibus agendum alibi) *Excernuntur* aut in *Abdominis cavitatem*, aut *extra corpus*.

Flatuum & Halituum eruptio.

II. *Flatus* ergò erumpunt in *Ructatione*; *Halitus* verò in *Oscitatione* & *Hypochondriacâ Suffocatione*, in quâ non rarò *Flatus* quoque attolluntur; De quibus ex parte actum Cap. 9. Affectus, in quo *Vapores* assurgere observentur, nullus succurrit.

Vomitus ab Intestinis procedens varius.

III. *Vomitus* verò *ab Intestinis procedens* pro Materiæ excretæ varietate differt: Aliàs enim *Alimenta* ad Intestina priùs depulsa repelluntur: Aliàs *Humores* ad Intestina delati, & vel sinceri, purique, Biliosi, Pituitosi, Serosi; vel Amari, Acidi, Austeri, Salsi, Dulces, Insipidi, &c. vel Flavi, Virides, Cærulei, Atri, Albi, Aqueive & Clari, &c. vel variè mixti: Aliàs *Fœces Alvinæ*: Aliàs *Sanguis*, vel etiam *Pus*, aliave ab Intestinis assurgentia Vomitu Excernuntur.

Ejus causa primaria.

IV. Primaria multiplicis hujus Vomitionis omnis *Causa* est *Motus Intestinorum Peristalticus Inversus* & in sui consensum, similemque Motûs Inversionem Ventriculum trahens, imò cogens.

Ubi incipiat.

V. *Incipit* frequentiùs hæc *Motûs Inversio* à loco Insertionis utriusque Ductûs Bilarii & Pancreatici; rarissimè ab ipso Podice; subinde ab hâc, vel illâ Intestini tenuis parte, Gangrænâ vel alio gravi Affectu laborante.

Causa cur à loco Insertionis Ductus Bilarii & Pancreatici incipiat Vomitio.

VI. A loco Insertionis Gemini Ductûs contingit Motûs Intestinorum Inversio, propter potentem ac *violentam Humorum Acrium* in corpore jam existentium, aut à nuper assumptis corruptorum, irritatorumve *Effervescentiam*.

Quinam Humores in corpore sint acres.

VII. Existentes in Corpore Humores Acres sunt *Bilis* & *Succus Pancreaticus*, à naturali statu recedentes, ut & aliquando *Saliva* vel *Acida*, vel *Salsa* deglutita & ad Intestina deducta.

Quænam Assumpta Humores corrumpant.

VIII. Assumpta præfatos Humores corrumpentia, & ad vitiosè effervescendum irritantia sunt vel *Fructus Horarii*, *Cerasa*, *Pruna*, *Melones*, *Mala Persica*, *Uvæ*, *&c.* Ipsumque adeò *Mustum*: vel *Medicamenta* quævis *Acria*, & alterutrum dictorum Humorum Acriorem reddentia, ut & *Vomitoria*, vel *Venena certa*, *Arsenicum*, *Auripigmentum*, &c. quò & *Mercurius sublimatus corrosivus* referri potest, imò debet, postquam purum, nec fractum, minimâ licet quantitate introsumptum omnia turbat & corrumpit.

Cholera Morbus quid.

IX. Quoties autem aut sponte ab Humoribus in Corpore præexistentibus, aut ob externum erratum in Diætâ commissum *Humores Biliosi tam sursùm*, *quàm deorsùm* magnâ vi & copiosè, unà cum comitibus Anxietatibus præcordiorum molestis Excernuntur, *Cholera Morbus* dici solet iste Affectus.

In Affectione & Suffocatione Hypochondriacâ, Ut & in Scorbuto varios Humores evomi.

X. In *Affectione*, atque *Suffocatione Hypochondriacâ*, ipsoque *Scorbuto* excitantur nonnunquam, & quidem Sponte Vomitus Humorum variorum, Tenuiorum, vel Crassiorum; Viscidiorum, vel Fluidiorum; Amarorum, vel Acidorum, vel Salsorum, vel Austerorum, vel Dulcium, vel Insipidorum; Flavorum, vel Viridium, vel Cœruleorum, vel Atrorum, vel Alborum, vel Aqueorum sive Crystallinorum, vel Variegatorum: adeò ut admodùm difficulter omnes in variis, aut iisdem etiam Ægris occurrentes differentiæ numerari, aut in certum ordinem redigi queant.

Sanguinem aliquando evomi, & ob quam causam.

XI. Aliquando *Sanguis* quoque vi sursùm effunditur ab Intestinis per *Vomitum*; quem suspicor Ego, si non semper, utplurimùm saltem ex *Pancreate* prodire, propter *Vas* aliquod in ipso *à Succo Acriore apertum*; atque Ipsum, concurrente tunc simul Effervescentiâ cum Bile vitiosâ, sursùm propelli ad Ventriculum, ut evomatur; dum plerumque pars aliqua descendit ad inferiora, ut per Alvum excernatur.

Doloris Lumborum & Puris Vomitus, ac Dejectionis Spontaneæ in Muliere Curatio.

XII. Curavi ante annos circiter viginti Coloniensis Nautæ Viduam ex summo Animi Mœrore propter Mariti obitum, si Memoria mea me non fallit, contracto in *Dolorem Lumborum* gravem ac diuturnum, hinc & *Puris Vomitum* ac *Dejectionem Spontaneos* prolapsam, & à vocatis Medicis pro incurabili relictam, Vini tamen Saccharati, calefactique per vices assumpti ope paulatim restitutam; post septennium verò itidem ex Mœrore Animi grandi in Dolorum Lumborum similem ac vehementem deductam. Conjectans proinde ex superioris Affectûs narratione latere in loco affecto *Pus* ex præviâ *Inflammatione* productum, ac collectum, bis exhibui ei *Vomitorium Antimoniale*, & quidem, si rectè memini, *Sapam Vomitoriam*: Cujus ope excrevit primo die per Vomitum Puris satis benè cocti plus quàm Pintam, sive Uncias viginti, per Alvum verò ejusdem bonam quantitatem; uno autem, alterove die interposito iterati Vomitorii beneficio denuò Puris aliquam, minorem tamen, quàm priùs, partem sursùm, deorsùmque evacuavit, atque paucis exhi-

Pus per Vomitorium ejectum.

exhibitis cardiacis & putredini resistentibus medicamentis brevi perfectæ sanitati est restituta.

Hoc ex Pancreate prodiisse.

XIII. Ex *Pancreate Pus* illud vel idcircò prodiisse putavi, quòd illius Situi responderet Locus affectus; quòdque non semel post mortem in Pancreate offenderim Pus majore, minoreve copiâ collectum, nunquam verò in ullâ aliâ parte, à quâ via pateret ad Intestina.

Sanguinis Vomitus à Pancreate.

XIV. Eadem ratio facit, ut *Sanguinis Vomitum*, non à *Liene*, non ab *Hepate*, non à *Mesenterio*, sed à solo *Pancreate*, salvis tamen aliorum judicio vel observatione, conjectem ac censeam deducendum.

Causa, cur à Podice incipiat Vomitus.

XV. A *Podice* quoties *incipit Motus Intestinorum Peristalticus Inverti*, toties *Humorem Acerrimum* ipsi adhærere autumo, cùm *solis Lenientibus & Acria Temperantibus* curari soleat. Nunquam enim talis æger mihi occurrit curandus, ut accuratum in ipso Symptomatum omnium instituere potuissem examen, hinc & judicium de singulis ferre solidum.

Ileus quid.

XVI. Non infrequenter *in hâc vel illâ Tenuis Intestini parte incipit Motus ipsius Peristalticus Inverti*, cum insequente *Alvinarum Fœcum Evomitione*, ab affecto *Intestino*, *Ileo* Medicis vocato, itidem *Ileo* Practicis dictâ.

Ejus causæ. 1a. Intestini Gangræna.

XVII. Binas hujus mali *Causas* observavi in demortuorum sectione, alteram quidem *Intestini Gangrænam*, ipsamque comitantem Intestini corrupti Corrugationem, & Coarctationem tantam, ut Fœcibus transitus deorsùm omnis denegaretur, quin eædem ad regressum sursùm, adeóque per Vomitum egressum miserandum cogerentur.

2a. Intestini ingressus in partem proximam.

XVIII. Altera hujus mali *Causa* post mortem à me deprehensa fuit *Intestini tenuis parte quâvis coarctati Ingressus in partem proximam, sed Flatu solito magis expansam*: Unde similiter Alvinis fœcibus transitus ad alvum omnis præcludebatur, consequente mox earundem regressu & ascensu ad Ventriculum, cum miserabili ipsarum Evomitione.

Eamque vel inferiorem vel superiorem.

XIX. Judicavi autem modo dicto illum contigisse Intestini tenuis in partem proximam Ingressum, & quidem nunc partis superioris in proximam inferiorem, nunc inferioris in superiorem; quoniam observaveram sæpiùs 1°. Intestinum tenue variis in locis Flatu distentum, atque in partibus proximis tam superioribus, quàm inferioribus ad notabilem longitudinem arctissimè contractum. 2°. Ægros eosdem torminibus pressos corpus suum mirè agitasse ac non raro subitò inflexisse. Istâ verò inflexione sæpiùs repetitâ contingere potuit, ut subinde ob relaxatum in alterutro extremo Intestinum ulteriùs pressus Flatus locum concederet opposito Intestini adhuc coarctati extremo sese in satis sufficienter expansi Intestini cavitatem insinuandi, succedente mox ejusdem Intestini à propulso Flatu liberati coarctatione satis violentâ circa partem proximam insinuatam.

Quando Curationis est spes, & quando non.

XX. Quoties autem pars Intestini Inferior subit Superiorem, toties aut sponte per assumpta Alimenta, aut arte per pilulas plumbeas, aureasve deglutitas Curationis spes superest; non item, quando pars Intestini Superior ingreditur Inferiorem, quoniam sensim ulteriùs pergit pars conclusa, unde augetur magis magisque angustia, omnisque præcluditur contentis descensus, quocirca necessariò, certòque inde venit exspectanda Mors.

Intestinum non posse convolvi.

XXI. Fit quoque *Intestini Contorti ac Convoluti* mentio frequens apud Practicos, cujus non tantùm exemplum post diligentem investigationem reperi nullum, quin vix posse fieri puto, ut nodo quasi complicentur, intricenturque Intestina tenuia.

Hernia intestinalis causa Vomitionis fœcum.

XXII. *Alvinarum* interim *Fœcum per Vomitum Excretionis Causa* in praxi haud infrequens occurrit *Hernia Intestinalis* non quidem omnis, sed talis & tanta, ut *per foramen angustius* excidentia *Intestina tenuia, & Crassa quoque*, vel ob propriam molem, vel ob sua contenta perpetuò appellentia, ibidemque morantia, *per idem foramen reponi nequeant, ut nec contentis allabentibus transitum deorsùm præbere*; unde Contenta continuò magis, magisque compacta & indurata, interdumque dissolvi nescia Tumorem durum pariunt & insuperabilem, quin Sanguinis refluxum quoque impedientia *Inflammationi*, atque mox subsequenti Intestinorum *Gangrænæ*, hinc & *Fœcum per os Evomitioni* ansam præbent.

Ejus Mala quibus augeantur.

XXIII. Mala ista omnia non raro augentur, aut producuntur à *Fomentationibus* perperam & nimis calentibus applicatis; ut & à præposterâ, fortique *Frictione* partis tumentis; denique à *Vi* tumentibus Intestinis ad illorum repulsionem illatâ.

Vomitionis fœcum Curatio.

XXIV. *Vomitionis* hujus *multifariæ Curatio* absolvetur pro cujusque *Causæ varietate diversimodè*.

Humores Acriores, quando ab iis pendet, corrigendi.

XXV. Quoties igitur à *vitiosâ confluentium Humorum Acriorum Effervescentiâ* pendet Intestinorum ad peristaltici sui Motûs Inversionem Irritatio, toties *Humores* illi *Acriores Corrigendi* sunt ac *Temperandi*, imò *Sopiendi* unà cum Ipsâ eorum *Effervescentiâ*.

XXVI. Quæ *Humores* tum *Biliosos*, tum

Pan-

Pancreaticos Acriores Temperent, non semel proposita sunt in superioribus Medicamenta: quibus ad *Effervescentiam vitiosam Compescendam, Sensumque Intestinorum* ex parte saltem *Sopiendum* addenda sunt semper *Opiata*, itidem non semel nominata.

Fit hoc sequenti Misturâ. XXVII. In quorumvis autem Humorum sive Salinorum, sive Acidorum Acrimoniâ peccante conducet Mixtura sequens cochleatim per intervalla brevia usurpanda.

♃. *Diascord. Fracast.* ℥ij.
Conf. Hyacinthor. ʒj.
Syr. papav. albi, ℥j.
Aq. plantag. ℥ij.
Fœniculi, ℥j.
M.

Humores post correctionem evacuandi. XXVIII. Ubi sedatus est hic Vomitus, si *redundare* videantur prædicti Humores, post sufficientem ipsorum temperationem, *Evacuari* ac *Minui* poterunt ipsi *per alvum*, exhibitis *Purgantibus* vel *Cholagogis*, vel *Hydragogis* sæpiùs memoratis.

Si sedari nequeat Vomitus, exhibendum XXIX. Quòd *si sedari nequeat Vomitus ob Humores copiosos in corpore existentes*, atque *vi sursùm exitum affectantes*, *Vomitorium blandum* exhiberi nil vetat, additis subinde, quæ Humores simul *temperent*, *nimiamque* Ipsorum *Effervescentiam* quodammodò *sedent ac compescant*, ipsisque adeò, necessitate urgente, *Opiatis*, sed quantitate parvâ. Ex. gr.

Vomitorium blandum.

♃. *Oxysacchar. Vomitor*, ʒij.
Laud. Opiat. Gran. ß. vel j.
Aq. menthæ q. s.
M. f. Haustulus.

XXX. Assumpto isto Vomitorio, post bonam Humorum peccantium partem sursùm, deorsúmve excretam, si perseveret adhuc Nausea, vel Vomitus, usurpetur *Mixtura* modò præscripta, vel pro Humoris maximè peccantis diversitate similiter alia.

Mistura Succum Acidum temperans. XXXI. Nam si *Succus Acidus* exuperet, tunc

♃. *Aq. menthæ*,
Fœniculi, an. ℥j.
Vitæ Matthiol. ℥ß.
Theriac. veteris, ʒij.
vel *Laud. Opiat.* Gran. ij.
Syr. Myrtini, ℥j.
M.

Mistura Bilis Acrimoniam corrigens. XXXII. Quod si *Acrimonia Bilis* redundet, tunc

♃. *Aq. plantag.*
Portulac. an. ℥j.
Spir. Salis dulcis, ℈ß.
Diascord. Frac. ʒiß.
vel *Laud. Opiat.* Gran. ij.
Syr. portulac. ℥j.
M.

XXXIII. Quemadmodum Pancreaticus Succus, sic & *Saliva*, cæterique à *Capite delabentes Humores Acriores Corrigendi, Temperandi*, ac *Evacuandi* sunt.

XXXIV. Quoties ab *Horariis* ac brevi corrumpi solitis *Fructibus Cholera Morbus* excitatur, toties *Opiatis* præstantissimis compescenda nimia *Humorum Effervescentia* in tenui Intestino excitata; in quem finem pro re natâ una ex tribus mox præscriptis *Mixturis* usurpari poterit, donec sedetur ac compescatur efferus illa Humorum conturbatorum, omniaque in corpore ad internecionem nonnunquam conturbantium Motus. Cholera Morbus ab Horariis Fructibus quî curetur.

XXXV. *Vomitoria Medicamenta* perperam vel nimiâ quantitate assumpta, & Vomitum immanem producentia solis *Opiatis* compesci possunt ac devinci. Unde iterum hîc commendo laudatas modò *Mixturas*, vel alias similes, cùm facilè sit plures tales formare. A Vomitoriis vomitus nimius Opiatis compescitur.

XXXVI. Inter *Venena Vomitus* enormes atque utplurimùm lethales producentia tum *Arsenicum & Auripigmentum*, tum *Mercurium sublimatum corrosivum* retulimus: quæ omnia propter latentem, manifestamve suam Acrimoniam fœlicissimè Temperantur, & ad blandiorem excretionem præparantur, *Oleosis*, *Jusculis puta pinguibus*, *Oleo expresso quovis*, *Lacte*, *Butyro* & similibus: inter quæ *Lac* etiam ab Ipsis *Coagulari* solet, rursùmque excerni, unde hactenus quoque prodest, quatenus scilicet promptiùs illi se jungunt Venena ipsum coagulantia, & eo ipso vim suam nocentem amittunt. Tamdiu autem usurpanda sunt pinguia, quandiu Dolor, Nausea, vel Vomitus permanent. Vomitus à Venenis curantur Oleosis.

XXXVII. Possunt prætereà utiliter usurpari *Opiata* sæpiùs jam memorata & laudata: quippe quæ Acrimoniam omnem non minùs Temperent, ac Effervescentiam insequentem Compescant, quàm Sensum Externum Sopiant. Ut & Opiatis.

XXXVIII. *Affectionis, Suffocationisque Hypochondriacæ*, ut & *Scorbuti*, cùm Affectus sint ex variis, pluribusque complicati, *Tractatio* & *Curatio* tradetur commodiùs inferiùs.

XXXIX. Undecumque *Sanguis* prodeat, qui *Vomitu excluditur*, quoniam semper Vas ruptum, apertumque indicat, sequiturque, *promptam læsi vasis Consolidationem* desiderat, sine quâ Compesci nequit tam noxius vitæ Sanguinis Effluxus. Cui conducet *Mistura* Cap. 9. §. 20. præscripta, vel alia similis. Sanguinis Vomitio quî curetur.

Concretus Sanguis quibus dissolvatur.

XL. Quòd si *Concretus* putetur, metuaturve in Cavitate Intestinorum *Sanguis*, ad ejusdem Solutionem addentur eidem Misturæ *Oculi Cancri*, *Antimonium Diaphoreticum*, *Sperma Ceti*, & similia; ut annotatum ibidem §. 21. Non enim nocebit talia simul usurpasse, quamvis nullus restitisset in Fistulâ Intestinali Sanguis.

Regula Practicis observanda.

XLI. Hæc namque continuò est à Prudentibus Practicis observanda Regula Aurea, *Ut in Casibus dubiis ac incertis Medicamenta in Usum revocentur, quæ tantùm prodesse, nullatenus nocere possint Ægris, conjectatis sive laborent, sive non laborent Affectibus.*

Puris Excretio quî curetur.

XLII. *Puris Excretio per Vomitum ac Dejectionem Alvinam* non sistenda, sed *blandè promovenda*, cùm sit Humor toto genere præter naturam, hominique omni ex parte noxius; Ejusdem autem *novus ortus*, quantum licet, *impediendus*, cùm ex Sanguine, Ignis nostri Vitalis fomite, partiumque corporis omnium, tam continentium, quàm contentarum pabulo, generetur.

Ei maximè conducere Medicamenta Antimonialia.

XLIII. Inter omnia, quæ *Puris Excretionem moveant*, vel *promoveant*, præfero ac commendo *Antimonialia Medicamenta*, quippe quæ observavi sæpenumerò habere insuper *vim corrigendi noxas corpori à Pure contingentes*, quin *novam Puris productionem impediendi*, postquam *non minùs Corporis humani, quàm Auri purificationi servit Antimonium ritè tam præparatum, quàm administratum.*

Puris generationem sistere Balsamum sulfuris compositum.

XLIV. *Puris continuam ex Sanguine corrupto generationem sistit* quoque *Balsamus Sulphuris Anisatus, & alius quivis*, ad guttas duas, tresve aliquoties in die assumptus; à quo *Ulceris* prætereà *mundatio & consolidatio certa* exspectanda, & forsan certior, quàm ab ullo alio Medicamento.

Ut & omnia Antimonialia Medicamenta.

XLV. Conducet in hunc quoque finem *Antimonium Diaphoreticum*, & quodvis aliud ex *Antimonio paratum Medicamentum alterans*, & imprimis *Balsamus* ex ipsius *Floribus* artificiosè confectus.

Inversum ex toto Motum peristalticum curari Jusculis pinguioribus.

XLVI. Inverso per totam Intestinalem fistulam Motu peristaltico, *Jusculis* utendum *pinguioribus* tam per Os assumptis, quàm Ano applicatis & injectis, quò Acrimonia quævis Humorum quorumvis ubivis existens aut occurrens demulceatur, atque molesta Intestinorum Irritatio sedetur.

Ut & Fomentis, & Enematis Emollientibus.

XLVII. Possunt in eundum finem parari tum *Fomenta*, tum *Enemata Emollientia* dicta, sæpiùsque usurpari. Ex. gr.

♃. *Rad. althææ*, ℥ij.
Fol. ejusdem,
malvæ,
verbasci, *an.* M. ij.
Sem. lini,
fœnugræci, *an.* ℥jß.
Decoquantur ex Aq. purâ;
Colaturâ tepente foveatur Podex:
quin ex Ejusdem, ℥ viij.
additis Ol. lilior. albor. ℥j.
Butyri recentis, ℥ß.
vel *Adipis Gallinæ*, *alteriusve convenientis*, ʒ iij.
F. Enema, *sæpiùs injiciendum.*

Nec non Anodynis & Narcoticis.

XLVIII. Ad eandem *Irritationem sopiendam*, *Humoresque Acres temperandos* tum externis, tum internis medicamentis addi poterunt *Anodyna*, imò *Narcotica*, & usurpari tam *Emulsiones*, quàm *Misturæ Opiatæ* & similia plura. Ex. gr.

Emulsio.

♃. *Hordei mundati ac ad crepaturam cocti*, ℥jß.
Amygd dulc. mund.
Sem. papav. alb. an. ʒ iij.
Cum Aq. decoctionis Hordei
F. Emulsio ad ℥ xv.
add. Syr. Diacodii, ℥jß.
Aq. fœniculi, vel
Rosaceæ, ℥j.
M.

Ejus Usus.

Assumat per intervalla brevia Æger haustulum.

XLIX. Cui potentior Mistura minori quantitate assumenda vel acceptior, vel utilior censetur, sequenti cochleatim utatur frequenter.

Mistura.

♃. *Aq. plantaginis* ℥ ij.
fœniculi, ℥j.
Conf. hyacinth.
alkermes, *an.* ʒ ß.
Laud. opiat. Gran. iij.
Syr. papav. alb. ℥j.
M.

L. Quòd si quis solidiorem Medicamenti formam præferat, is sequenti utatur.

Bolus.

♃. *Diascord. Fracast.* vel
Theriac. recentis, ℈ß.
Conf. hyacinth. ʒj.
M. f. Bolus; ad Drachmam dimidiam, vel integram per intervalla devorandus.

Ejus Usus.

LI. Qui præter Pilulas nil assumere possunt, iis sequentes præscribantur.

Pilulæ.

♃. *Laud. opiat.* Gran. iv.
fiant Pilulæ N. viij.
Inaurandæ.
vel ♃. *Mass. pilul. de cynogloss.* ℈j.
Laud. opiat. Gran. iij.
M. f. Pilul. N. x.

Acci-

Earum Usus. Accipiat subinde alterutrarum Pilularum unam Æger, donec Vomitus tantillùm compescatur & somnus aliquis ei obrepat, qui observandus: non neglectis extrinsecus administrandis jam memoratis.

Intestinorum Gangræna incurabilis. LII. Pleraque ad *Intestinorum Inflammationis & Gangrænæ Curationem* necessaria peti poterunt ex generali Utriusque Affectûs Tractatione suo loco tradendâ: licet Gangrænam Intestinorum existimem Incurabilem.

Ileus quomodò curandus. LIII. *Intestini Pars Superior intrusa in partem Inferiorem* nunquam, meo saltem judicio, retrocedet; *Inferior* verò *immissa in Superiorem* non ita difficulter repelletur per *globulos aureos, plumbeosve* cum *Oleo Amygdalarum dulcium*, vel *Olivarum* deglutitos, aut *Mercurium crudum* ad Unciam unam, vel duas assumptum.

LIV. *Herniæ* multiplicis, cum paucis absolvi non possit, Generationem, Curationemque nunc vel aliàs, si Deus volet, peculiari Capite tractabimus.

CAPUT XVI.

De Chyli per Carneam Intestinorum Crustam Percolatione læsâ.

Chyli per crustam carneam percolatio. I. CHylus à Fœcibus Alvinis Secretus *Motu Intestinorum peristaltico* non tantùm propellitur deorsùm, verùm *exprimitur* quoque, *percolaturque* vi eâdem *per Crustam ipsorum Carneam & spongiosam in Lacteas Venas.*

Quot modis lædatur. II. *Læditur* hæc *Chyli Percolatio*, & plus minùs *impeditur* aut *minuitur* in *Alvi Fluxu Chyloso*, de quo actum Cap. 13. §. 4. & 12. quando vel 1°. *obducta* sunt, *obturatave* Panni hujus Carnei *Orificia Humore Pituitoso Viscido*; vel 2°. *Abrasa* est hinc inde eadem *Crusta Carnea*, & illi subjecta *Intestini pars Cicatrice obducta, occlusis* simul *ad Lacteas Venas tendentibus poris*, quemadmodum id nonnunquam evenit post *Alvi Fluxus Dysentericos* graves in tenui Intestino imprimis excitatos: sicut non semel post mortem in Cadaverum sectione observavi.

Ejus læsionis sequela. III. Solet autem hoc Malum consequi alíqualis & quandoque notabilis Corporis Marcor & Macies ad Vitæ finem perdurans, nec obesis quoque ventribus parcens.

Prioris speciei curatio. IV. *Curabitur Species prior* per *Medicamenta Pituitam Viscidam* tum *Incidentia* & Attenuantia, sicque paulatim Corrigentia, tum plus minùs alteratam, imprimis quando simul *redundat, Evacuantia* sæpiùs memorata.

Posterior species incurabilis. V. *Posterior Species Incurabilis* existit unà cum *Macie* qualicumque illam consequente. Nulla enim nota sunt hactenus Medicamenta, quæ Cicatricem in Tenui Intestino factam Solvere, Crustamque novam reparare possint, & quidem talem, quæ transitum concedat Chylo ad Lacteas Venas propellendo.

CAPUT XVII.

De Chyli per Lacteas Venas Motu læso, & Ipsum sæpiùs insequente Ascite.

Chyli propulsio ad Ductum Thoracicum. I. CHylus per Carneam Intestinorum Crustam percolatus, & *in Lacteas Venas admissus*, per easdem *transferri* ac *propelli* debet ad *Cisternam*, sive *commune Ductûs Thoracici Receptaculum* circa Lumbos situm.

Quot modis lædatur. II. *Læditur* hic *Motus*, quando is in uno, pluribusve locis *impeditur*; atque *lentiùs pergit*, aut planè *Sistitur, Stagnatque Chylus.*

Quare impediatur. III. *Impeditur* in suo *Motu* per Lacteas Venas *Chylus*, quando *Viscidior ac Tenacior* existens propellitur lentiùs.

Viscidior Chylus unde. IV. *Viscidior* existit *Chylus* ob *Alimenta similia copiosiùs, diutiúsve* assumpta.

Chyli motus unde sistatur. V. *Sistitur* in *Motu* suo, *Stagnatque* in *Lacteis Vasis Chylus*, quando eadem sunt *Obstructa*, & quidem nunc à prædicto *Chylo Viscidiore* in ipsis *Coagulato*; nunc à *Pituitâ Intestinali* in ipsa *Propulsâ & ibidem Coagulatâ.*

Pituita Intestinalis quando in lacteas venas propellatur. VI. *Propellitur Pituita* Intestinalis in Lacteas Venas, quoties Ipsa à *Corporis Motu*, aut *exercitio vehementi, Aërisve Æstu* qualicumque Solis, Foci, Balnei, &c. ut & aliquando à *Febrili Ardore*, aliisque tunc simul in Corpore concurrentibus *Solvitur*; atque imprimis accedente Potu calente, aut tepido *Dissolvitur*, sicque *fluxilis, fluidaque* redditur.

Quando in iisdem Pituita, & Chylus viscidior coaguletur. VII. *Coagulatur* eadem *Pituita*, ut & *Chylus Viscidior* in Venis Lacteis rariùs quidem ab *Aëris Frigore mox Calorem subsequente*; quando nimirum ex loco calido transfertur corpus in fri-

frigidum, ex Balneo in Cellam, vel liberum Aërem Boreâ perflatum, Venterque minùs tectus per poros apertos frigus acre tunc admittit; frequentiùs autem à *Potu frigidiore* aut *Gelido* affatim assumpto, mox ad Intestina properante, atque tum Ipsa *Intestina*, tum partes vicinas omnes, ipsasque adeò *Lacteas Venas* non tantùm potenter *refrigerante*, verùm *Contenta* quoque in ipsis *incrassante & coagulante*.

Venarum Lactearum Obstructio, ac postea ruptio causa Effusionis Humiditatis in Abdominis cavitatem.

VIII. Coagulatis hoc modo in Venis Lacteis vel Chylo Viscidiore, vel Pituitâ Intestinali; factâque in Ipsarum Ramis pluribus, vel paucioribus *Obstructione*, *sistitur & stagnat* mox in iisdem, quicquid ex Intestinis vel *Liquoris* ex continuo Bilis, Succi Pancreatici & Pituitæ Salivaris confluxu orti, vel *Chyli*, vel *Potûs* tantùm copiosè hausti propellitur in Ipsas; quin idem *easdem* sensim magis, magisque eousque *distendit*, ut tandem *rumpantur*, ac per consequens aut priùs *inter Mesenterii Membranas*, aut mox *in Abdominis Cavitatem effundatur multiplex* illa *Humiditas* ipsis excepta, & in motu suo intercepta.

Ascitis Generatio.

IX. Atque hanc non infrequentem puto *Hydropis Ascitis Generationem*, & imprimis, quando is ex potu multo subitò producitur, sicut in *Febre Ardente* cum urgente ac permanente *Siti* junctâ intra triduum memini factum.

Hæc Obstructio quî præveniatur.

X. *Prævenietur* hæc *Obstructio*, 1°. *Cavendo* ab *Usu Alimentorum Viscidiorum*, ac præsertim ab *Ingurgitatione* quorumvis.

XI. 2°. *Usurpando Medicamenta Humores Pituitosos, Viscidosque Corrigentia, Educentiaque* sæpiùs memorata.

Quomodò curetur.

XII. *Obstructio* in Venis Lacteis ex dictis Causis Contrariis se mutuò excipientibus jam *facta*, vel prudenter *conjectata Curabitur* Medicamentis potenter *Incidentibus*, præsertim *Sudoriferis Aromaticis*, potiùs iteratò, quàm simul ac semel tantùm assumptis. Observavi namque sic fœliciùs, faciliùs, citiùs, & tutiùs Solvi Obstructiones.

Misturæ sudoriferæ.

XIII. Usurpari poterit proinde in hunc finem *Mistura* sequens intervallis brevibus ad Sudoris eruptionem usque cochleatim assumenda, quin eodem prodeunte subinde adhuc, licet rariùs, exhibenda.

℞. *Aq. petroselini*, ℥ij.
Fœniculi,
Theriacal. simp. an. ℥j.
Spir. Salis Armoniac. Gutt. XX.
Syr. Card. bened. ℥j.
M.

vel ℞. *Aq. fumar.* ℥iij.
Cochleariæ,
Vitæ Matth. an. ℥j.
Aceti stillat. ℥ß.
Ocul. Cancr. pulv. ʒß.
Salis absinthii,
Antim. diaphor. an. ℈j.
Syr. 5. rad. ℥j.
M.

Venas Lacteas sponte coalescere.

XIV. *Sponte Coalescent Lacteæ Venæ*: postquam sublata fuerit Earundem Obstructio, sicut accidit Venæ Sectæ.

Aquæ in Abdomine collectæ evacuandæ.

XV. *Aquæ* in Abdominis Cavitate ex variis Humoribus per Vasa rupta effluentibus *Collectæ*, atque *Hydropem Ascitem producentes*, *Loco peccantes*, loco isto movebuntur tum per *Hydragoga* potentia, tum per *Sudorifera*, tum per *Paracenthesin*.

Hydragogis.

XVI. *Hydragoga* non semel proposita sunt in hoc Opusculo, inter quæ potiora sunt ex *Sambuco* aut *Ebulo*, *Jalappæ radice*, *Elaterio*, atque *Gummi Gotte* parata: non neglectis *Lunæ Crystallis*.

Sudoribus.

XVII. *Sudores* in hunc finem elicientur utiliter tum per *assumpta* sæpiùs, & modò memorata, tum præsertim per *Balneum humidum* vel *siccum* simul conjunctum.

Paracenthesi.

XVIII. His autem brevi non proficientibus, festinandum est ad *Paracenthesin*, non quidem illam vulgarem periculi plenam; verùm

Novâ & tutissimâ.

novam & tutissimam per *acum argenteam*, sed *cavam*, & blandè quatuor circiter transversis infrà umbilicum digitis, totidemque ad ejusdem latera in abdomen immissam, & post suf-

Ejus operatio quæ.

ficientem Aquæ effusionem iterum extractam, similiterque alio tempore aut die in idem foramen intrusam; nisi consultum videatur novum alibi excitare foramen.

Periculo vacat.

XIX. Periculo vacat hæc Operatio Chirurgica, quia eductâ Acu nil ampliùs effluet Liquoris, quin applicato Emplastro vel Diapalmæ, vel Albo cocto, vel alio simili non tantùm contra omnes Aëris externi injurias munitur locus perforatus, sed ipsius consolidatio promovetur.

Ad eam festinandum.

XX. Festinandum verò ad istam Paracenthesin, *ne*, dum nimiùm differtur, *acrimoniam noxiam comparet* morâ *Humor* in Abdomine collectus, atque paulatim *Contentarum partium* omnium *Membranas*, hinc & *Substantiam corrodat & corrumpat*, sicque Affectum incurabilem faciat.

CAPUT XVIII.

De Chyli Sanguificatione in Cordis Dextro Ventriculo læsâ.

Chyli in Sanguinem mutatio.

I. CHylus ex *Lacteis Venis* continuò in *Ductum Thoracicum* delatus, atque ibidem *Lymphæ* undiquaque affluenti confusus pergit cum ipsâ in *Venam Jugularem*, *Axillaremve Sinistram*, hinc & *Cavam*, ubi *Sanguini* admiscetur, cum quo in *Cordis Auriculam*, mox *Ventriculum Dextrum* propellitur, ut in *Sanguinem mutetur*.

Ubi inchoëtur.

II. Hanc *Chyli Mutationem in Sanguinem inchoari* putamus in *Venâ Jugulari*, *Axillarive sinistrâ*, imprimis verò in connexæ ipsis *Cavæ trunco*; *absolvi* autem in Cordis Ventriculo Dextro; *perfici* verò partim in *Pulmonibus*, partim in *Cordis Ventriculo Sinistro*, & *Arteriâ Magnâ*.

Absolvatur, & perficiatur.

A quo Sanguinis rudimentum accipiat Chylus.

III. *Sanguinis Rudimentum* quidem accipit, me Judice, *Chylus à Sanguine ad Cor Descendente*, cui in prædictis Vasis confunditur.

A quo Formam.

IV. *Sanguinis* verò *Formam* nanciscitur idem *Chylus à Bilioso Sanguine ad Cor Ascendente*, atque tam in *Dextrâ Cordis Auriculâ*, quàm præcipuè in *Dextro ejusdem Ventriculo* cum *Lymphatico Sanguine*, cui Chylum admistum diximus, *confluente*, atque ob diversam, imò subcontrariam utriusque in quibusdam sui partibus dispositionem magni momenti *Effervescentiam excitante*.

A quo Ultimam perfectionem.

V. *Ultimam Sanguinis Perfectionem* obtinet *Chylus* idem à *continuatâ, contemperatâque*, propter *Aëris Respirationem* in *Pulmonibus*, *Sinistris Cordis Auriculâ*, *Ventriculoque*, atque *Arteriæ Aortæ grandioribus ramis Effervescentiâ* modò laudatâ, & capitibus proximè subsequentibus accuratiùs in quibusdam circumstantiis explicandâ.

Ignis Vitalis unde.

VI. Hujus autem *Effervescentiæ vi* ac beneficio arbitramur *erumpere atque exurgere Ignem Vitalem*, qui non minùs *Chyli adventantis*, quàm *Sanguinis* undique *remeantis partes pinguiores*, *oleosasque rarefaciendo*, cæteras omnes simul laxè uniendo in *massam unam heterogeneo-homogeneam* redigat, ipsumque adeò *Chylum in verum Sanguinem* operâ eâdem mutet.

Quot modis lædatur Chyli Sanguificatio.

VII. *Læditur* hæc *Chyli Sanguificatio* præsertim, quando minimè laudabilis, sed *vitiosus* ex ipso generatur *Sanguis*, *Serosus*, *Pituitosus*, *aliâve Qualitate Sensili Propriâ*, *vel Communi peccans*: quique nunc *Cachexiâ*, nunc *Anasarcâ*, *Leucophlegmatiâve*, nunc *Tabe*, aliove in *Nutritione apparente vitio* se manifestat.

Ejus causæ.

VIII. *Vitiatæ Sanguificationis Causa* omnis vel in ipso *Chylo* existit, vel in *Sanguine Ascendente Bilioso*, vel in *Descendente Lymphatico*, vel in *Causâ* aliquâ *Externâ*, vel in pluribus simul concurrentibus.

In Chylo.

IX. In *Chylo* ipso *Læsæ Sanguificationis Causa* quærenda est, inveniendaque, quoties ipse *Vitiosus* propter *Vitiosa* vel *Alimenta*, vel *Salivam*, &c. productus est: de quibus actum in superioribus.

In Sanguine ad Cor Ascendente.

X. In *Sanguine ad Cor Ascendente* ac *Bilioso*, id est, Bile Saturato *Sanguificationis læsæ Causa* existit, quoties Ipsi *quantitate majore*, *aut minore*, *aliterve vitiosa Bilis* admista est in Hepate.

Admistâ ei Bile, vel majore quantitate,

XI. *Majore quantitate admiscetur Bilis Sanguini*, quando eadem *copiosior generatur* in suo Folliculo, ex *Alimentis Aromaticis & Sale Volatili* abundantibus copiosiùs usurpatis; vel *copiosius effunditur* è suâ Vesiculâ, propter *fluiditatem majorem* ipsi conciliatam vel ab *Aëris æstu*, vel ab *Alimentis* tum *Acrioribus*, tum *Spirituosis*, vel à *potenti Corporis Motu*, vel *ab Irâ vehementi*, vel à *Vigiliis*, & similibus.

Vel minore,

XII. *Minore quantitate admiscetur Bilis Sanguini*, quando eadem *parcior generatur* ex *Alimentis* Aromaticâ vi destitutis, & *Pituitam producere solitis*, qualia sunt *Pisces Marini*, & similia, continuò assumptis; vel *segniùs effunditur* è suo Folliculo, propter *fluiditatem* ipsius *diminutam*, & *Spissitudinem auctam* nunc ab *Aëre frigido & aspero*, nunc ab *Alimentis modò memoratis*, & *Potu Gelido* frequentiùs usurpato, nunc ab *Animi Mœrore gravi*, aut *Terrore grandi ex improviso accidente*, ut & à *Somno multo & protracto*, ipsâque *Corporis quiete diuturnâ*, *&c.*

Vel Acriore, vel pinguiore.

XIII. Non tantùm quantitate auctâ diminutâve, sed aliquando *Acrior*, vel *Pinguior Bilis admiscetur Sanguini*, atque hactenus quoque Ipsum vitiat; & vel *acriorem* tantùm vel simul *pinguiorem* ac *inflammabiliorem* facit.

A quibus Bilis fiat Acrior.

XIV. *Acrior* fit *Bilis* ab *Aëris Æstu*, *Alimentorum*, vel potiùs *Condimentorum Acrimoniâ exuperante*, qualis est in Pipere, Garyophyllis, Zinzibere, Sinapi, &c. *Vigiliis*, *Corporis exercitio nimio & protracto*, *Iracundiâ continuâ*, imprimis cum *Solicitudine* junctâ.

A quibus Pinguior.

XV. *Pinguior* redditur *Bilis* præsertim ex Usu

Usu nimio *Alimentorum pinguium*, cum *pinguedine* saltem multâ, Butyro, Oleo, &c. *paratorum*; quò referri possunt *Olea stillatitia* sæpiùs usurpata.

Sanguificationis læsæ causa in Sanguine ad Cor descendente.

XVI. In *Sanguine ad Cor Descendente*, atque ob admistam ei Lympham *Lymphatico* dicto, *Læsæ Sanguificationis Causa* existit, quoties *Lympha* reperitur vel *Acidior*, vel *Salsior*, vel *Pituitosior*, vel *Aquosior*.

Lympha quando fiat Acidior.

XVII. *Acidior* redditur *Lympha* propter usurpata copiosiùs, diutiúsque *Alimenta* tum *Acida*, tum valdè *Acidis condita*, propter *Aërem Borealem*, *Animique Solicitudinem*, *Mœrorem* aut *Terrorem*, accedentibus aliquando *Vigiliis*, *Corporisque Defatigatione nimiâ*, *&c.*

Quando Salsior.

XVIII. *Salsior* redditur *Lympha*, & quidem facilè ac frequenter ab *Aëre frigido & aspero calefactum & Sudore diffluens universum Corpus*, *& Caput præsertim penetrante*, *Gravedinemque* hoc est, *Gravitatis Sensum molestum* non tantùm in *Capite*, sed in *Artubus* quoque *pariente*: unde sicut per nares postea distillat in subsequente *Coryzâ Liquor Salsus*, ita similem tunc, hoc est, *Salsum Humorem* in *Conglobatis Glandulis* passim produci, atque tum in *Corporis Habitum*, ipsosque Musculos effundi, tum per *Vasa Lymphatica Cor versùs* propelli non tantùm Rationi, verùm Ægrorum quoque Afflictioni tunc sæpè urgenti, adeóque Experientiæ quotidianæ videtur planè consentaneum.

Quando Pituitosior.

XIX. *Pituitosior* efficitur *Lympha*, ob Usum diu continuatum *Aëris Humidioris & frigidioris*; *Ingurgitationem Alimentorum similium*, maximè *Piscium*, *Leguminum*, *Olerum*, *&c.* *Cerevisiæ* non satis coctæ aut fermentatæ, *Aquæ Putealis*, &c. *Vitam desidem*, *Curisque vacuam*; *Somnum multum & longum*, & similia plura.

Quando Aquosior.

XX. *Aquosior* fit *Lympha* propter *nimium Aquæ Pluvialis*, alteriusve *tenuioris* Usum, *Aëremque humidiorem* diutinè usurpatum, neglectis interim Alimentis tam Spirituosis, quàm Succulentis, & Acidis.

Sanguificatio læsa à Causâ externâ.

XXI. *Vitiatur immediatè Sanguificatio à Causâ Externâ*, quando eo tempore, quo ad Cor defertur Chylus & Sanguis laudabilis, peccatur in unâ, pluribusve Rebus Non-naturalibus dictis, *Aëre* puta priùs æstuante, mox frigido; *Potu* valdè penetrante Spirituoso vel glaciato, imprimis copiosè assumpto; *Agitatione corporis* vehementi; *Animi Affectu* gravi, Excandescentiâ, Tristitiâ, Timore, Consternatione aut Solicitudine angente, &c. unde vel *Bilis Acrior*, vel *Succus Pancreaticus Acidior*, *Acerbiorve*, vel *Pituita Intestinalis Viscidior* transfertur quaquaversùm & imprimis versùs Cor, in quo vel *Chylum*, vel Sanguinem priùs benè constitutum ita corrumpit, ut non nisi pravus produci queat ex *Chylo* affluente *Sanguis*.

Curatio Sanguificationis læsæ. 1°. A Bile copiosiore.

XXII. *Curabitur Chyli Sanguificatio læsa* pro Causæ diversitate diversimodè. Nam 1°. quoties illa pendet à *Bile Copiosiore* Sanguini Ascendenti admistâ, eadem *minuenda* erit per Cholagoga sæpiùs memorata.

XXIII. Ejusdem *Bilis Proventus* novus sistendus *vitando*, vel *moderando* saltem *Res Nonnaturales* ipsam producentes modò recensitas: quin & usurpando liberaliùs ea, quæ parciorem Bilem diximus generare.

2°. A Bile parciore.

XXIV. 2°. Quoties Sanguificatio læditur propter *Bilem parciorem* ad Cor tendentem, eam *augendo*, & quidem *usurpando* aliquantò copiosiùs ea, *quæ Bilem copiosiorem gignere* asseruimus; simulque *Vitando* ea, quæ *ipsius productioni contraria* esse docuimus secundùm Experientiam.

3°. A Bile Acriore.

XXV. 3°. Quoties *Bilis Acrior* Chyli Sanguificationem lædit, toties eadem *Temperanda* Medicamentis non semel jam in superioribus propositis, ac præsertim Cap. 1. §. 11. & seq. ut & Cap. 10. §. 42. *vitando* simul omnia, quæ §. 14. diximus ipsam reddere acriorem.

4°. A Bile Pinguiore.

XXVI. 4°. Quoties *Bilis Pinguior* Chyli Sanguificationem lædit, toties eadem *Corrigenda* Medicamentis *Acidis*, sed temperatioribus, qualia præscripta Cap. 2. §. 38. & seq. atque Cap. 11. §. 25. *Cavendo* præterea ab Oleosorum, Pinguiumque abusu, de quibus actum §. 15.

5°. A Lymphâ Acidiore.

XXVII. 5°. Quoties *Acidior Lympha* Chyli Sanguificationem lædit, toties illa *corrigenda*, *emendandaque* Medicamentis Cap. 2. §. 17. & seq. ut & alibi præscriptis.

XXVIII. *Abstinendum* interim sedulò ab ulteriori *Acidorum usurpatione*, cæterisque hujus Cap. §. 17. notatis.

6°. A Lymphâ Salsiore.

XXIX. 6°. Quoties *Salsior Lympha* Chyli Sanguificationem lædit, toties convenient Medicamenta Cap. 13. §. 41. & 42. laudata: ut & *Sudorifera Aromatica*, sed *blandiora*, quorum ope Salsedo Lymphæ paulatim corrigetur.

XXX. Conducunt etiam in hoc casu *Hydragoga* post aliqualem saltem Acrimoniæ Salsæ contemperationem subinde usurpata, sed dosi mediocri.

7°. A Lymphâ Pituitosiore.

XXXI. 7°. Quoties *Pituitosior Lympha* Chyli Sanguificationem lædit, toties Medicamenta *Humores* in Corpore *Pituitosos Incidentia & Corrigentia*, Cap. 2. §. 28. & seq. præscripta; eosdemque sic Evacuationi præparatos *Expurgantia*, Ibidem §. 33. & seq. proposita erunt

erunt exhibenda; vitando simul, quæ Pituitam producere hîc & alibi docuimus.

8°. A Lymphâ Aquosiore.

XXXII. 8°. Quoties *Aquosior Lympha* Chyli Sanguificationem lædit, toties *abstinendum* à nimio *Aquæ* cujusvis usu; quin redundans eadem in corpore tum *exercitiis* satis potentibus, tum *Balneo*, &c. expellenda per *Sudores*, non quidem profusos, sed identidem repetitos; in quem finem *usurpari* quoque possunt *Sudorifera*, sed *Aromatica* & *Spirituosa*, quò *deficientes* ferè simul *Animales Spiritus reparentur*, *Viresque Animales* operâ eâdem *conserventur*, imò *augeantur*.

9°. A causâ externâ.

XXXIII. 9°. Quoties Humoribus omnibus, ipsoque adeò Chylo in Corpore Sano ritè constitutis *tempore Distributionis Chyli* ab unâ, pluribusve *Causis Externis* aut *inevitabilibus* aut *inexpectatis* §.21. enumeratis Ejusdem Sanguificatio læditur, toties, quæ *vitari non possunt*, quantum licet, *corrigi* debent ac *temperari*, *noxæ* saltem ab Ipsis Unicuique illatæ mox *emendari* & *tolli*.

Nempe Aëre frigido.

XXXIV. Sic quotquot *Aërem subierunt frigidum*, quamprimùm licebit, *accedent* ad *Ignem luculentum*, aut *Lectum ingredientur calefactum*, *stragulis* saltem *corpus egregiè operient*, quò expellant denuò è corpore admissum frigus.

Potu penetrante & Spirituoso.

XXXV. Sic, quotquot abusi fuerint *Potu penetrante ac Spirituoso*, si pars ejus bona hæreat adhuc in Ventriculo, illam excitato Vomitu iterum effundent, immisso in fauces digito, aut plumâ oleo madidâ, nî sponte illum promovere possint, quod multis facilè, imò familiare.

XXXVI. Quòd si ad interiora penetraverit jam ille Potus, Crapulæ ad instar, ipsius exhalatio patienter expectanda, usurpando, si tunc Sitis adhuc urgeat, Potum Acidulum & minimè Spirituosum, vel Aqueum, qualis est Acidularum, cavendo semper ab omni excessu.

XXXVII. Quòd si *Glaciatus*, *Gelidusque Potus* fuerit tunc assumptus, convenient *Aromatica & Sale Volatili Oleoso abundantia* per vices usurpata, quippe quæ Glacialem noxam citissimè, tutissimè atque jucundissimè superare apta sunt nata. Idem autem fœliciùs absolvent, si eorundem ope *Sudor* simul moveatur, vel promoveatur. Potu glaciato vel gelido.

XXXVIII. Sic quotquot *vehementer Corpus* vel currendo, vel saltando, vel aliter *agitaverint*, unde *Sudor* simul eruperit; cavebunt sedulò ab *Aëre frigido*, quin potiùs in Lectum *Calefactum* se recipient, ut quieti se dedant, & grandior noxa præcaveatur. Vehementi corporis motu.

XXXIX. Sic quotquot *Animi Affectu vehementi* fuerunt commoti, operam dabunt, ut per se, aliosve is *compescatur* & ad priorem *tranquillitatem Animus reducatur*; quod una præstare potest *Ratio & Discursus* Animam Rationalem solidis undecumque petitis rationibus blandè componendo, imò ad quævis, quæ mutari non possunt, patienter, atque fortiter ferenda firmando & obfirmando. Vel Animi Affectu.

XL. *Noxæ* autem multifariæ Causas istas Externas vitiosas consequentes modis variis, & quidem quamprimùm corrigentur, postquam ex Functionibus læsis, aliisve signis propriis Medico innotuerint; de quibus passim agitur in hoc Opusculo. Noxæ has causas externas consequentes corrigendæ.

CAPUT XIX.

De Continuâ & Vitali Sanguinis Effervescentiâ in dextro Cordis Ventriculo læsâ.

Sanguinis in corde Effervescentia.

I. NOn tantùm, quando aliquot post assumpta Alimenta horis ad dextrum Cordis Ventriculum, quò in Sanguinem mutetur, Chylus defertur, sed *continuò à refluente undique Sanguine*; illoque partim *amaro Felle imbuto*, partim *acidâ Lymphâ prædito Effervescentia excitatur ibidem blanda*, imò *Vitalis*.

Vitalis quare dicatur.

II. *Vitalem* insignimus *Effervescentiam* in Cordis Ventriculo dextro excitatam, quoniam *Vitæ nostræ Conservatio naturalis ab ipsâ dependet*.

A quibus, & quo modo fiat, & quid efficiat.

III. *Ex Salis namque Volatilis Oleosi* in Felle dominantis, & *Spiritûs Acidi Dulcis* potissimam *Lymphæ* partem constituentis, *Subcontrariorum* scilicet *Confluxu blanda* & Naturæ amica excitatur *Pugna*, *Effervescentiæ* nomine à Nobis descripta, in quâ & ob quam latentes, conclusæque in utroque *Partes Igneæ* compedibus suis solvuntur atque in libertatem vindicatæ in *Oleosas*, *pinguesque* tum *Sanguinis*, tum & *Chyli* partes obvias, proprium nempe actionis suæ subjectum, se insinuant, easdemque *rarefaciunt*, quin & *cæteras* quoque ipsis plus minùs admistas ita *mutant & alterant*, ut tum *Vita perpetuari*, tum *Sanguis quòvis moveri*, tum *Continentium*, *Contentarumque partium* omnium perpetuò plus, mi-

minúsve Consumptarum *Reparatio* necessaria *perfici* queat & *absolvi*.

Quot modis lædatur. IV. Hanc *Effervescentiam* Vitæ ac Nutritioni pernecessariam *lædi* contingit, 1°. quando vel in *totum Aboletur*, vel *ad tempus* saltem *Cessat*. 2°. quando *Diminuitur* & Minor sive Debilior fit. 3°. quando *Augetur* & Major sive Potentior existit. 4°. quando *Præcipitatur* & Celeriùs contingit. 5°. quando *Retardatur* & Segniùs perficitur. 6°. quando *Depravatur* & Inæqualis, aut Inordinata observatur.

In ejus Abolitione Mors. V. I. Ubi in Totum *Aboletur* hæc Vitalis Effervescentia, præsto est *Mors*; quia Vitalis Cordis, vel Sanguinis potiùs Ignis, ejus ope in Corde perpetuari solitus, mox eo ipso extinguitur.

Aboletur 1°. Sanguinis Ascendentis culpâ. Vel propter Bilis defectum. VI. Aboletur autem ista Vitalis Effervescentia. 1°. *Sanguinis Ascendentis & Biliosi* culpâ, & quidem aut propter *Bilis Defectum*, quoties magnâ vi effunditur in tenue Intestinum, hinc tam sursùm per Vomitum, quàm deorsùm per Secessum excluditur Bilis è Corpore, in Cholerâ Morbo; Unde non mirum, si tunc nonnunquam intra paucas horas pereant Ægri.

Vel Volatilitatem & Acrimoniam. VII. Aut propter *summam Bilis Volatilitatem & Acrimoniam*, unde non tantùm *Sanguis* redditur *Dissolutior*, verùm *Lympha* quoque *inertior*; sicut accidere putamus in *Peste*, omnibusque *Malignis Febribus*, in quibus tam sæpè subitò ac inexspectatò extinguuntur Ægri.

2°. Sanguinis descendentis culpâ. Ob nimiam Lymphæ Aciditatem. VIII. Aboletur eadem Vitalis Effervescentia 2°. *Sanguinis Descendentis*, atque *Lymphatici* culpâ, & quidem ob *nimiam Lymphæ Aciditatem*, à quâ non tantùm opprimitur & suffocatur quasi in Corde *Bilis*, & unà cum Bile *Ignis Vestalis & Vitalis*; vel ipse *Sanguis extremè coagulatus* ineptus redditur securæ naturaliter suæ rarefactioni.

Vel ejus defectum, qui quando fiat. IX. Vix unquam existimamus *Lymphæ* tantùm *Defectum* excogitari posse, ob quem Vitalis Aboleatur Effervescentia, nisi forsan *Compresso*, *Vulnerato*, *Ruptove* alicubi *Ductu Thoracico*, ideóque *Stagnante*, aut aliò *Effusâ Lymphæ parte maximâ*. Neque probabile videtur *Glandulas Conglobatas omnes*, à quibus Lymphæ Aciditatem arbitramur procedere; ita posse simul *affici solas*, ut propterea *deficiat in Corde Acida Lympha*: Quoties namque *Frigore congelatur Corpus*, non minùs, quin magis *extremæ partes* ipso corripiuntur, quàm *internæ*, *latentesque Glandulæ*; in quibus præterea non tam minuitur, quàm *corrumpitur à Frigore Lympha*, ipsius licet tunc *Motus simul alteretur*, *turbeturque*; sicut id observamus accidere in *Gravedine*, in quâ *Sistitur* primùm cum Capitis Gravitate (unde Gravedinis nomen) Motus omnis Humoris tum ad Nares, tum ad Fauces; posteà *Distillat uberiùs*, ac sæpè utróque Humor solito tenuior & Acrior, Acido nempe Salsus, atque tunc propriè vocatur is Affectus vel *Coryza*, dum effluit per nares, vel *Branchos*, dum defertur ad Fauces & Raucedinem parit; quemadmodum *Tussis*, quando ulteriùs in Asperam Pulmonum Arteriam delabitur, ipsosque ad Expirationem concitatiorem, violentamque irritat & cogit.

Lympham à frigore corrumpi. Gravedo. Coryza. Branchos. Tussis.

3°. A nimiis Halitibus. X. Aboletur eadem Vitalis Effervescentia 3°. à *Nimiis Halitibus in vehementissimâ Effervescentiâ excitatis*, atque spatium omne in dextro Cordis Ventriculo, hinc & Pulmonum Vasis ita occupantibus, ut ab iisdem suffocetur, extinguaturque Ignis tunc simul erumpens, Vitalis aliàs futurus, nec locus concedatur ampliùs Effervescentiæ novæ mox securæ.

XI. Non tantùm, quatenus Sanguini novo Effervescentiam excitaturo, & consequenter Rarefactionem subituro denegatur spatium in Vasis Pulmonum; sed etiam, quatenus extremè distenti à prædictis Halitibus Pulmones tum ampliùs explicari, tum reciprocè complicari nequeunt, nec proinde ad Sanguinis Æstum temperandum pernecessaria Respiratio perfici potest, Aboletur à nimiis Halitibus in Cordis dextro Ventriculo Vitalis Effervescentia.

4°. A nimio Sanguine in Plethorâ & Habitu athletico. XII. Sed aboletur eadem adhuc 4°. à *nimio Sanguine Vasa omnia*, *Venas & Arterias replente*, in *Plethorâ ad Vasa dictâ*, *Habituque Athletico*, & quidem ob defectum Spatii Sanguinem post Effervescentiam debitam mediocriter licet Rarefaciendum excepturi.

5°. Ab igne Vitali potentiore. XIII. Aboletur eadem Vitalis Effervescentia. 5°. ab *Igne Vitali potentiore* in Corde excitato, & *Sanguinem plus satis & ad immensum rarefaciente*; unde aut Spatii satis ampli, quo capiatur, aut Refrigerii sufficientis, quo temperetur Sanguis æstuans, defectu Suffocatur non rarò in *Febribus Ardentissimis* sui culpâ Ignis noster Vitalis.

Ad tempus cessat Sanguinis Effervescentia. XIV. *Ad tempus* non tantùm breve, at subinde satis notabile, ad unum & alterum puta diem, *Cessat* nonnunquam in dextro Cordis Ventriculo *Sanguinis Effervescentia*, Pulsu atque Respiratione Sensui Externo subtractis asserenda, tum semper in gravissimâ *Hypochondriacæ Suffocationis* specie, atque *Syncope*, tum aliquando etiam in leviori prædictæ *Suffocationis*, atque *Animi Deliquii* specie, cum Pulsu videlicet ad Sensum obliterato conjunctâ, qualis non infrequenter observatur in hisce Regionibus.

In Syncope. & Animi deliquio.

In his non semper XV. Non prætereundum enim *haud semper*

in

Pulsum & Respirationem ad Sensum tolli.

in omni Suffocatione Hypochondriacâ, vel Animi Deliquio leviore Pulsum ac Respirationem ad Sensum tolli; quamvis perpetuò plus minùs impediantur, minuanturve; cùm permaneant nonnunquam Vox ipsa & Loquela, licet impeditiores.

Cessationis hujus causæ, Pituita Viscida & Acida.

XVI. Potissima *Effervescentiæ* hujus *ad tempus notabile Cessantis Causa* est *Pituita Viscida* simul & *Acida copiâ non nimis excedente* (aliàs cum subsequente Morte Aboleretur) *Lympha* hinc & *Sanguini Descendenti conjuncta & ad Cor delata.*

XVII. Ejusdem *ad tempus breve*, horæ puta quadrantem, dimidium, vel horam integram *Cessantis Effervescentiæ Causa* censetur mihi *Halitus Viscidus simul & Acidus*, sive *Flatus* à *Tenui Intestino* per Lacteas Venas & Ductum Thoracicum *ad Cor penetrans.*

Halitus Viscidus & Acidus.

Pro diversitate causæ diversam esse hujus cessationis durationem.

XVIII. Prout enim copiosior vel solidior, magisve consistens, aut paucior, magisve halituosa existit hæc Pituita Viscido-Acida, ita Effervescentiam nostram Vitalem magis, diutiúsve, aut minùs, breviúsve impediet, atque ad Sensum Externum saltem tollere videbitur: postquam meritò dubitari potest, an reverà & actu illa tollatur aut tolli possit absque Patientis interitu: cujus Dubii solutio ac determinatio pendebit à Cujusque præjudicio, vel placito circa Quæsitum sequens lato, *An* nimirum *Vita possit permanere absque continuâ, novâque Ignis Vitalis sustentatione, ac generatione?* an verò *possit idem ad tempus extingui, atque priùs, quàm corruptio lethalis Sanguinem, cæterosque Humores occupaverit, denuò in Corde Sponte suâ, Medicamentorumve ope accendi, ac restitui?*

Quando Sponte dicitur Ignis Vitalis accendi.

XIX. *Sponte suâ* dicetur *Ignis noster Vitalis accendi, restituique in Corde*, quando *Acida, Viscidaque Pituita* copiâ nimiâ Descendenti Sanguini juncta *Bilem* cum Ascendente accedentem ita opprimit, ut ejus vis ad tempus nulla observetur, donec hujus ipsius Bilis ope paulatim ad mediocritatem aliquam reductâ, redactâque Pituitâ prædictâ Ignis novus exurgat & Vitam pro tempore sublatam forsan Corpori reddat.

Quando Medicamentorum ope.

XX. *Medicamentorum ope* dicetur *Ignis noster Vitalis accendi ac restitui*, quando in prænominatis Affectibus *Olei* alicujus *valdè Aromatici* Guttula una vel altera cum pauco Spiritu Vini Aromatico, aliove liquore convenienti semel aut sæpiùs infusa in os Ægri in mortis agone versantis penetrat usque ad Sanguinem prædictâ Pituitâ Viscido-acidâ infectum ac pessimè affectum, ipsamque *Pituitam corrigendo ac emendando, Bilemque simul roborando ac erigendo* subitò vel paulatim Ignem Vitalem languentem aut extinctum suscitat, excitatve.

Balsamus Vitæ.

XXI. Sed quærat Veritatis Perscrutator ingeniosus, An *in dextro Cordis Ventriculo, an verò alibi Oleum tale Aromaticum*, apto *Balsami Vitæ* nomine, aliove consimili donatum, (cujus in tali casu vires stupendæ haud ignotæ sunt Chymicæ Artis peritis æquè, atque praxeos Medicæ gnaris) *jungatur Sanguini à Pituitâ Viscido-acidâ ad internecionem penè condensato?*

In Pulmonum Vasis hærens.

XXII. Hujus petitioni ut, salvo cujusvis judicio, quantum Ego mente assequi valeo, satisfacere studeam, existimo minimè absurdum esse arbitrari in *Pulmonum Vasis contingere hanc Olei Aromatici, atque tunc verè Vitalis cum Pituitâ Viscido-acidâ & Sanguinem nimiùm densante conjunctionem;* postquam nil obstare videtur, quominùs aliqua densioris Sanguinis pars propulsa sit in Pulmonalem Arteriam & quidem priùs, quàm sublatus fuerit ad Sensum tam Pulsus, quàm Respiratio. Hoc autem posito, haud difficile erit explicare, quî Aromatici & Vitalis Olei vis penetret quoque facilè usque ad ipsum dextrum Cordis Ventriculum, meâ conjecturâ, plus minùs tunc hiantem, & quidem per ipsum Sanguinem in Pulmonali Arteriâ non minùs, quàm dicto Ventriculo nimis coagulatum, minúsque idcircò fluidum.

A Pituitâ Halituque Viscido-acidis impediri Effervescentiam.

XXIII. His per parenthesim quasi ad Ingeniorum incitamentum insertis, notandum, Ab utrâque Causâ memoratâ, Pituitâ nempe, Halituque Viscido-acido, impediri, ac sisti plus minùs solitam utriusque Sanguinis ad dextram Cordis Auriculam confluentis Effervescentiam, hinc & Rarefactionem, ac proinde Cordis tum Expansionem, tum Contractionem reciprocam, ipsumque adeò Pulsum; qui nullus idcircò in Syncope, & quibusdam Hypochondriacæ Suffocationis speciebus, hactenus ad Animi Deliquia omninò revocandis, observatur.

Cessationis etiam causa Animi Mœror, Terror, & Frigus.

XXIV. Inter sex *Res Non-naturales Inexpectatus Animi Mœror gravis*, aut *Terror*, & quandoque *Frigus Aëris vel Aquæ mordax* illam Effervescentiæ Vitalis Cessationem profert nonnunquam, & quidem frequentiùs in personis ad illam propter Viscidos, Flatulentosque simul & Acidos Humores in corpore jam existentes dispositis, Fœminis præsertim, aliisque Naturæ timidioris.

Diminuitur Sanguinis Effervescentia.

XXV. II. *Diminuitur, Minorque*, sive *Debilior* fit hæc *Sanguinis* ad Cor Descendentis & Ascendentis *Effervescentia*, vel *Biliosi*, vel *Lymphatici* culpâ.

Propter Bilem.

XXVI. *Biliosi*; quando *minùs acris* existit, aut *nimis pauca* in Ascendente Sanguine *Bilis*.

Minùs Acrem.

XXVII. *Minùs acris* producitur in Corpore

re *Bilis*, 1°. ob *Aërem* frigidiorem ac humidiorem. 2°. ob *Alimenta* & *Condimenta* Pituitosa, Aquea, Oleosa, Acida, non item Acria & Aromatica diutiùs usurpata. 3°. ob multum & profundum *Somnum*. 4°. ob *Quietem* ac segnitiem *Corporis*. 5°. ob *Animum* curis vacuum ac timidum, mœstumque. 6°. ob *Menses*, *Sudoresve* solitos suppressos.

Nimis paucam.

XXVIII. *Nimis pauca* reperitur in Ascendente Sanguine *Bilis* ob easdem Causas modò memoratas, & imprimis ob *Alvi Fluxum Biliosum*, vel *nimias Bilis Evacuationes* perperam institutas, unde minuitur naturalis quantitas Bilis.

Et propter Lympham.

XXIX. *Lymphatici Sanguinis* culpâ *Diminuitur* prædicta Effervescentia, quando *minùs Acida*, vel *Parcior*, vel *Viscidior* existit *Glandulosa* in Sanguine *Lympha*.

Minùs Acidam,

XXX. *Minùs Acida* reperitur in Sanguine hæc Lympha. 1°. ob *Aërem Æstuantem* aut Pluviosum. 2°. ob *Alimenta* & *Condimenta* Pituitosa, Aquea, Oleosa, vel Aromatica, non item Acida. 3°. ob multum & profundum *Somnum*. 4°. ob segnitiem ac *Quietem* nimiam *Corporis*. 5°. ob *Animum* curis vacuum, vel Iracundum 6°. ob *Menses*, solitumve *Alvi fluxum* suppressos.

Parciorem,

XXXI. *Parcior* accedit ad Sanguinem *Lympha* ob easdem Causas modò recensitas & maximè ob *stagnantem*, *aliove delatam* propter Glandulas malè affectas *Lympham*, in *Gravedine*, aliisque similibus Affectibus.

& Viscidiorem.

XXXII. *Viscidior* existit eadem in Sanguine Lympha 1°. ob *Alimenta* similia diutinè usurpata. 2°. ob *Aërem* Frigidum & asperum. 3°. ob *Animi* Mœrorem gravem ac perdurantem.

Augetur Sanguinis Effervescentia

XXXIII. III. *Augetur*, fitque *Major*, vel *Potentior* eadem Sanguinis Utriusque in Corde Confluentis Effervescentia *alterutrius*, vel *utriusque Sanguinis* culpâ.

Propter Bilem

XXXIV. Et *Biliosi* quidem, quando *Acrior*, vel *Copiosior* existit in Sanguine Ascendente *Bilis*.

Acriorem,

XXXV. *Bilis Acrioris Causas* protulimus, Cap. 1. §. 6. & 7. & Cap. 11. §. 11. & Cap. 18. §. 14.

& Copiosiorem.

XXXVI. *Copiosior* existit in dicto Sanguine *Bilis*, tum quando *in suo Folliculo* reperitur *naturali Copiosior*; tum quando *impeditus* est ipsius *ad Intestinum Descensus*: tum quando eadem *turget*, hoc est, à *Causâ Externâ* vel *Internâ irritatur ad sui quaquaversùm Effusionem*, sicut fieri solet in *Cholerâ Morbo*, & quibusdam *Febribus Ardentibus*.

Copia ejus in Folliculo unde.

XXXVII. *Copiosius in suo Folliculo* existit *Fel*, imprimis ob *frequentem usum Condimentorum*, *Medicamentorumque Amarorum*, præsertim *Aromaticorum & Acrium*.

Ejus Descensus unde impediatur.

XXXVIII. *Impeditus* est *Bilis ad Intestinum Descensus* propter qualemcumque *Angustiam* in *Ductu* ejus *Intestinali* existentem.

Cholera Morbus unde.

XXXIX. *Choleram Morbum* excitant frequenter *Fructus Horarii*, de quibus actum Cap. 15. §. 8.

XL. *Febrium Ardentium Causas*, *Generandique modum* exhibebimus inferius Cap. 29. & seq.

Bilis ab internâ causâ quando turgeat.

XLI. Sufficiat hîc notasse *Bilem ab internâ turgere causâ*, hoc est, ad sui è suâ Vesiculâ effusionem irritari & cogi, quoties *Liquoris Acidi Volatilis* aliquid unà *cum Sanguine eò penetrat*, & ibidem *ad effervescendum Bilem adigit*; unde non mirum, si quà data porta ruat, & nunc ad Intestina delata *Vomitiones*, *Alvive Dejectiones Biliosas* excitet, nunc ad Hepar, hinc & Cor ruens *Febres Ardentes* producat.

Effervescentia augetur à Lymphâ Volatili & acri.

XLII. *Lymphatici Sanguinis culpâ Augetur* in Corde Vitalis Effervescentia, quando non tam Copiosa, quàm *Volatilis & Acris* existit *Parcior* licet *Lympha* cum Descendente Sanguine ad Cor affluens.

Ejus causæ.

XLIII. Talis autem existit Lympha propter *abusum Condimentorum*, *Medicamentorumve similium*, qualia sunt Vina Mosellana & Rhenana Acidiuscula simul & Spirituosa, Acetum Vinipotens, Succus Citri cum Vino generoso usurpatus, Spiritus Nitri, &c.

Effervescentia magis augetur si Bilis & Lympha simul peccant.

XLIV. Quòd si concurrant Bilis unà cum Lymphâ modo dicto peccans, quis non videt graviùs adhuc lædi & augeri necessariò prædictam utriusque Sanguinis Effervescentiam?

Celerior fit ob Pituitam pauciorem.

XLV. IV. *Celeriùs* perficitur eadem *Effervescentia* ob *Pituitam* in Sanguine *pauciorem*, atque *Bilem*, *Lymphamque* ideò *acriores*, minùsque temperatas.

Ejus causæ.

XLVI. *Pituita* existit *Paucior* in Sanguine 1°. propter *Aërem* æstivum, æstuantemque ac subtilem. 2°. propter *Alimenta*, *Condimentave*, atque *Medicamenta* multùm *acria & aromatica* copiosiùs usurpata, neglectis aliis, quæ Pituitam generare solent. 3°. propter *Corporis motum* vehementem diu continuatum. 4°. propter *Vigilias* protractas. 5°. propter *Animi Curas & Solicitudines* graves ac perseverantes. 6°. propter *Diarrhœam Pituitosam*, aliumve quemvis *Defluxum*, *Effluxumve Pituitosi humoris* præternaturalem in Coryzâ, Tussi, Ascite, &c.

Tardior fit ob Pituitæ Viscidæ

XLVII. V. *Tardiùs* contrà procedit eadem *Effervescentia* ob *Pituitæ* ac *Viscidæ* præsertim

abun-

abundantiam. *abundantiam* in Sanguine, atque hanc consequentem *Bilis* & *Lymphæ* aliqualem *inertiam*.

XLVIII. *Pituitæ Viscidioris Causas* retulimus Cap. 2. §. 7. & 9.

Depravatur Effervescentia, quando est inæqualis, & inordinata.

XLIX. VI. *Depravatur* eadem ipsa *Effervescentia*, fitque variis modis Vitiosa, quando vel *Inæqualis* observatur, modò Major, mox iterum Minor; modò Celerior, mox iterum Tardior: vel *Inordinata* existit, ac subinde tantillum cessat vel interrumpitur, mox iterum ordine nullo servato repetit & potentior fit, quemadmodum id contingit aliquando in quibusdam *Hypochondriacæ Suffocationis* speciebus, in quibus nunc debilis, rarus, parvus, compressus, imò quandoque nullus sentitur Pulsus, mox iterum robustus, frequens, magnus aut mirè agitatus percipitur, accedente notabili *Cordis Palpitatione*.

Inæqualitas unde.

L. *Inæqualis* hujus *Effervescentiæ Causa* est *Inæqualis* nunc *Bilis*, nunc *Lymphæ*, *Liquorisve* ex suprà memorato *Intestinali Triumviratu prodeuntis*, *aliorumve* adhuc forsan *Humorum* Sanguini admisceri solitorum, ac necdum ulli satis perspectorum, *Quantitas alterutri Sanguini juncta*.

A Bilis copiâ aut paucitate.

LI. Ubi namque *Plus Bilis* cum Ascendente Sanguine ingreditur Cor, Major, Celeriorque contingit Effervescentia, unde quoque Major, Frequentiorque Pulsus: ubi contrà *Minus* ipsius accedet, Minor etiam & Tardior excitabitur Effervescentia, simulque Pulsus Minor & Rarior.

A Lymphæ copia aut paucitate.

LII. Ubi verò *Plus Lymphæ* cum Descendente Sanguine accedet ad Cor, Minor, Tardiorque procedet Effervescentia, unà cum Minore, atque Rariore Pulsu: ubi contrà *Minùs* ejusdem affluet, Major, Celeriorque producetur Effervescentia, Pulsusque Major, ac Frequentior.

A liquore Triumvirali.

LIII. Ubi *Liquoris ex Confluentium ad tenue Intestinum Humorum Ternario exurgentis* Natura, Viresque magis erunt nobis perspectæ, solidiùs, certiúsque de noxis constitutionem ipsius vitiosam consequentibus determinare poterimus. Quod itidem intelligendum de aliis Humoribus, si, quod suspicamur, plures adhuc occurrant, qui vel immediatè, vel mediatè Sanguini ad Cor refluenti admiscentur.

LIV. Hoc autem vel idcircò hìc notamus, quò plures ad veritatem in multis rebus Medicis adhuc latentem nobiscum investigandam excitemus, gavisuri, & ipsis (quemadmodum aliis jam fecimus) gratulaturi suam in eâdem forsan præ nobis eruendâ fœlicitatem majorem, ac semper omnis boni Largitori Deo gratias debitas pro beneficio generi humano per quoslibet collato acturi; nulli autem solertiam, diligentiam, inventionem, aliaque eò spectantia invisuri, vel calumniis quorundam pigrorum, inertium aut maleferiatorum hominum more criminaturi.

LV. *Inordinatæ Sanguinis Effervescentiæ Causam* putamus *Inæqualem* non tantùm vel *Bilis*, vel *Lymphæ*, &c. tantùm vel simul; sed *utriusque*, *pluriumve ad Cor Affluxum*; unde major in eâ contingit Confusio & Conturbatio, nunc cum insigni Cordis Palpitatione, mox cum sublato ad sensum ejusdem Motu ac Pulsu, in Suffocatione Hypochondriacâ tam sæpè observabili. Inordinatæ Effervescentiæ Causa.

LVI. Quamvis autem *Cordis Palpitatio*, *Animique Deliquium grave* ortum habeat nonnunquam ab *Humoribus* unà cum Sanguine *ad Cor* delatis, ac *vitiosam Effervescentiam* producentibus; arbitramur tamen eadem sæpiùs produci ab *Halitibus Acribus à tenui Intestino* ob itidem vitiosam ibi excitatam Effervescentiam elevatis, & tum ad *Ventriculi superius Orificium & Gulam*, tum ad *Cor* per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum *deductis*, & *Sanguinis Effervescentiam conturbantibus*, *Corque irritantibus*. Cordis Palpitatio, Animique Deliquium unde.

LVII. I. Cùm *Incurabilis* sit *Abolita in totum Sanguinis Effervescentia*, opera erit sedulò danda, ut ipsa, quoties licet, in tempore *Præcaveatur ac Præveniatur*, quod fiet 1°. Ubi ex *Cholerâ Morbo* metuendus est *Bilis Defectus*, post sedatam Bilis tunc ferocientis Effervescentiam noxiam, Effusionemque ad Intestina nimiam (de quo vide Cap. 15. §. 26. 29. & 34.) *Reparando*, *Regenerandoque Bilem*, & quidem usu quorumvis *Aromaticorum*, & *Acrium*, & *Oleosorum*, ipsorumque adeò *Oleorum Stillatitiorum* Foliorum & Florum Rorismarini, Majoranæ, &c. Seminum Anisi, Fœniculi, Carvi, &c. Corticum Citri, Arantiorum, &c. Cinnamomi, Nucis Moschatæ, Macis, Garyophyllorum, &c. Abolita Effervescentia incurabilis. Quomodò præcaveatur 1°. in Cholerâ Morbo. Et quibus.

LVIII. Hæc *Olea Aromatica* si cum *Vini Spiritu* uniantur artificiosè, *Balsama* vel *Elixiria Vitæ* vocantur à quibusdam: quorum Gutta una vel plures cum Liquore conveniente, Vino præsertim, exhibitæ *Languentes ob Bilis Defectum Vires Vitales* restaurant, & moribundos aliàs ex Orci faucibus eripere, ac pro mortuis habitos nonnumquam resuscitare videntur. Balsama & Elixiria Vitæ.

LIX. Huc spectant quoque *Salia Volatilia* omnia; licet *Oleosa* sint cæteris magis efficacia, ideóque præferenda. Salia Volatilia.

LX. *Prævenietur* Sanguinis Effervescentia *Abolita* 2°. Ubi tum in *Peste*, tum in *Febribus Ma-* 2°. In Peste & FebribusMalignis.

Malignis ejus metus est propter *Summam Bilis Volatilitatem* atque *Acrimoniam* tunc peccantem, *Figendo*, *Coagulandoque* ac *Temperando* ipsam per *Acida Austeriora*, Omphacium, Alumen crudum, Acaciam, ejusve Succedaneos Hypocistidis, vel Prunorum Sylvestrium inspissatos Succos, &c. Inter Chymica meritò laudantur, commendanturque Spiritus Nitri, Salis, Vitrioli, Sulphuris, Aluminis & Similes, imprimis cum Vini rectificato Spiritu cohobati, & blandiores facti.

& quibus.

Quænam Bilem corrigant & Sanguinis consistentiam restituant.

LXI. Ab hisce omnibus non tantùm Bilis corrigetur, verùm *Sanguinis Consistentia* diminuta *restituetur*, quin *Lymphæ inertia* simul *emendabitur*: sicque variis nominibus Abolitioni propinqua Sanguinis Effervescentia Vitalis conservabitur, ac restaurabitur.

3°. In nimiâ Lymphæ Aciditate,

LXII. *Prævenietur* eadem Sanguinis in dextro Cordis Ventriculo vitaliter Effervescentis *Abolitio* 3°. ubi ob *nimiam Lymphæ Aciditatem* metus est, ne unà cum Bile opprimatur, & suffocetur Ignis Vitalis, Sanguis saltem nimiùm ab ipsâ coagulatus convenienter rarefieri nequeat, *Corrigendo*, *Infringendoque* culpatam *Lymphæ Aciditatem* modò memoratis *Salibus Volatilibus Oleosis*, atque *Oleis Aromaticis* tam puris, quàm in laudata *Vitæ Balsama* ulteriùs elaboratis. Quæ proinde cùm hactenus quoque conducant, meritò usurpabuntur in omni penè Vitæ discrimine, citra summum nempe ardorem, tum externis Sensibus manifestum, tum in malignis febribus latentem ac præcordia imprimis urentem, angentemque contingente.

& quibus,

Salium Volatilium Oleosorum Vires.

LXIII. Iisdem autem Salibus Volatilibus Oleosis non tantùm Lymphæ Aciditas excedens minuetur, verùm *Bilis* quoque pressa & tantùm non oppressa *roborabitur*, Ipsiusque *Sanguinis Coagulatio nimia minuetur* & ad statum naturalem reducetur.

4°. In Nimiis Halitibus.

LXIV. *Prævenietur* eadem *Abolitio* Effervescentiæ Sanguineæ 4°. ubi à *nimiis Halitibus* & in dextro Cordis Ventriculo, & in Pulmonum Vasis spatium rarefiendo Sanguini necessarium ita occupatur, ut Ignis Vitalis Extinctio immineat, *Dissipando* dictos *Halitus* jam *productos*, & *Impediendo* eorundem *productionem novam*.

Quænam Halitus dissipent.

LXV. *Halitus dissipant & discutiunt* prædicta *Olea Aromatica*, & *Salia Volatilia* quævis, sed maximè *Oleosa*; seligendo semper illa, quæ ex Plantarum partibus Halituum discussioni per se aptis, talibusque per Experientiam compertis sunt parata.

Quænam Halituum productionem impediant.

LXVI. *Halituum nova productio Impedietur* ab iisdem *Aromaticis Oleis* & *Salibus Volatilibus*, ut & à quibusvis aliis *Humorum Pituitosorum Visciditatem Incidentibus*, *Acidis* puta, sed maximè *Nitri Spiritu*, cujus nimirum Vires in hoc Affectu debellando sunt singulares ac stupendæ.

5°. In Plethorâ, & Habitu Athletico.

LXVII. *Prævenietur* eadem Effervescentiæ Sanguineæ *Abolitio* 5°. ubi in *Habitu Plethorico & Athletico Vasa omnia repleta sunt Sanguine*, *Minuendo Sanguinis Redundantiam* per ipsius ex venâ sectâ *Missionem* sufficientem unâ, pluribusve vicibus pro re natâ & urgente necessitate instituendam.

6°. In Febribus Ardentissimis.

LXVIII. *Prævenietur* eadem Vitalis Effervescentiæ in Sanguine produci solitæ *Abolitio* 6°. ubi ab *Igne potentiore* in Cordis Ventriculo dextro exurgente, Sanguinemque nimiùm rarefaciente *Suffocationis* metus in *Ardentissimis Febribus* occurrit, *Temperando* illum *Æstum* undecunque ortum, & imprimis per *Acida* unà cum Potu assumpta, & modò §. 60. notata; commutando ac corrigendo insuper *Aërem* æstuantem cum frigidiore, conclusum cum liberiore, quietum cum agitatiore, humidum cum sicciore.

LXIX. Quoniam enim putamus *Ignem nostrum Vitalem maximâ sui parte prodire à Bile*, imprimis quando fit *ardentior*; idcircò Ratione ducti existimamus ea præsertim tunc usurpanda remedia, quæ Bili corrigendæ maximè conducunt, qualia etiam Experientiâ Comite laudavimus.

Cessans Effervescentia quibus curetur.

LXX. *Cessans ad Tempus* brevius vel longius eadem Sanguinis Effervescentia Vitalis tum in *Syncope*, tum in *Hypochondriacâ Suffocatione Curabitur* laudatis toties *Oleis Aromaticis*, & *Salibus Volatilibus* quibusvis, sed maximè *Oleosis*; factâ semper aliquâ pro Symptomatum Comitum diversitate Mixturarum varietate, unà cum Simplicium ipsorum delectu.

Castorei & Spiritûs Salis Armoniaci Vires in Suffocatione.

LXXI. Quemadmodum enim, ubi nominata urget *Suffocatio*, meritò aliis multis præfertur *Castoreum*, ejusque cum rectificato Vini Spiritu elicita *Tinctura*, & *Salis Armoniaci Spiritus*; ita ubi Frigus tam externè, quàm internè urget valdè in *Syncope*, aliisve Affectibus affinibus, præ aliis omnibus mihi hactenus compertis laudo *Oleum Garyophyllorum Stillatitium* non ingratum; nec improbo *Terebinthinæ Oleum* minùs gratum, postquam cum Spiritu Vitrioli Effervescentiam excitat cum insigni calore junctam.

Olei Garyophyllorum & Terebinthinæ Vires in Syncope.

Mixtura.

LXXII. Exempli loco esto sequens Mixtura.

℞. *Aq. pulegii*, ℥ij.
theriac. simpl. ℨvj.
Tinctur. Castorei, ℈ij.

Ol. Macis Stillat.
Succini, an. Gutt. iij.
Syr. fœniculi, ℥ ß.
M.

Ejus Usus. Hujus Usus esto in *Suffocatione Hypochondriacâ*, ipsam sæpiùs cochleatim exhibendo.

Spiritus Salis Armoniaci Usus & Vires. LXXIII. Potest huic Misturæ addi *Spiritus Salis Armoniaci* ℈j. unde longè potentior evadet; quamvis possit quoque in quovis ejus Cochleari ad *Guttas* iij. iv. aut v. adjici; aut angusti orificii Vitrum Spiritum dictum continens in gravissimâ ejus specie naribus applicari; acri namque ipsius odore solent utplurimùm excitari Ægri tum ab illâ Suffocatione, tum ab Epilepsiâ.

In Syncope & Animi deliquiis Misturâ. LXXIV. In *Syncopes* autem metu, aliisve *Animi Deliquiis* levioribus, cum *Frigore* tamen molesto & formidabili conjunctis, ex medicamentis vulgò in Officinis plerisque prostantibus sequens paretur Mixtura itidem cochleatim per intervalla brevia usurpanda.

♃. *Aq. menthæ*, ℥ij.
Vitæ Matthioli, ℥j.
vel *Tinctur. Cinnamom.* ℥ ß.
Ol. Garyophyllor. Gutt. vj.
Syr. Cochleariæ, ℥j.
M.

Salium Volatilium & Oleorum Aromaticorum Vires. LXXV. Non tantùm per quotidianam Experientiam edoctus commendo laudata modò Salia volatilia, & Olea Aromatica, sed quia idem Ratio suadet: Ratio, inquam, ex Salium istorum & Oleorum analysi, atque Animi Deliquiorum, Hypochondriacæque Suffocationis Causâ Efficiente, Pituitâ Viscidâ & Acidâ, vel Halitibus itidem Viscidis & Acidis, Austerisve simul collatis petita. Habent namque Salia ista & Olea vim omne Viscidum solvendi ac incidendi, omne autem Acidum & Austerum temperandi ac corrigendi, omne demum Halituosum & Flatulentum discutiendi ac dissipandi.

Eorum Usus cùm Æger nec Os aperire, nec quid deglutire potest. LXXVI. Ubi Æger magis Mortuo, quàm Vivo similis Os nec aperire, nec claudere, multò minùs debitè aliquid deglutire potest, tunc commodum erit, loco præscriptarum Misturarum, laudata *Olea Aromatica* tum simplicia, tum magis composita *cum rectificato Vini Spiritu* vel confusa duntaxat & tantillùm agitata, vel majori artificio & circulatione diutinâ penitiùs juncta ad *Guttas iij. iv. pluresve* subinde in Ægrorum Os, ac imprimis per Infundibulum Argenteum, Aureumve ad fauces usque immittere, quò tum in Ventriculum, ac Intestina (unde tam gravis Mali Causa utplurimùm quaquaversùm propellitur) tum in Asperam Pulmonum Arteriam usque ad Ipsum Sanguinem in Pulmonalibus Vasis hærentem possint penetrare, atque ubique noxam urgentem corrigere ac emendare.

LXXVII. Inter Causas Antecedentes, ac Res Non-naturales *Animi Mœror præveniri* potest ac debet Rationibus tum Philosophicis, tum Theologicis contra quævis molesta Mentem in tempore muniendo; Idem jam præsens ac urgens *tolletur* ac superabitur iisdem, quamvis plerumque tardiùs ac lentiùs. Animi Mœror quibus præveniatur. Quibus tollatur.

LXXVIII. Potest quoque contra *expectandum* ac *prævisum Pavorem* muniri ac præparari Animus ad quævis adversa fortiter ferenda; unde minùs afficietur tunc ab incusso Terrore Animus, cujus noxæ mox iterum evanescent: uti contrà potentiùs, graviúsque concutietur Animus Meticulosior, & adversa quævis, etiam minima, pro gravissimis habens, ac nullis ferendis aut perferendis accommodatus, aut exercitus. Pavor quibus præveniatur.

LXXIX. Ab *inexpectato* verò *Terrore* omnes quidem afficiuntur potenter: potentiùs licet ac diutiùs Timidi ac Ignavi; leviùs, breviúsque Fortes ac Cordati, ob rationes modò datas. Inexpectati Terroris effecta.

LXXX. Ubi à *mordaci Aëris vel Aquæ Frigore Cessat* Vitalis Sanguinis Effervescentia, non tantùm transferendum Corpus Ægri in Aërem blandiorem, non tamen æstuantem, Partesve affectæ ex Aquâ algidâ removendæ, at insuper Frictionibus fortioribus Sensus in partibus externis excitandus, quin exhibenda, infundendave per Os medicamenta ex *Aromaticis Oleis, Salibusque Volatilibus* parata, & imprimis *Sudores* simul moventia; quò repellatur foràs Frigus, ejusque Causa unà cum refluo Sanguine, Lymphâve ad Cor & interiora penetrans. Cessans Effervescentia à Frigore externo quomodò curetur. Et quibus.

LXXXI. Horum autem eorundem medicamentorum beneficio Emendabitur quoque Viscidorum & Acidorum Humorum, Flatuumque in Corpore præexistentium Vitium: quin *Præcautionis* loco assumi possunt eadem, quoties Frigidiori Aëri exponi, Aquæve imponi debet Corpus. Oleorum Aromaticorum, & Salium Volatilium Vires.

LXXXII. II. *Diminuta in Corde Sanguinis Effervescentia* ob *Bilem minùs Acrem Curabitur* 1°. Mutando *Aërem* Frigidiorem, Humidioremque in Calidiorem ac Sicciorem, arte saltem paratum per Ignem luculentum, Plantasque Aromaticas in mansione ordinariâ dispersas. Diminuta ob Bilem minùs Acrem Effervescentia curatur. 1°. Aërem Mutando.

LXXXIII. 2°. Admiscendo *Cibis Condimenta* Aromatica & Acria; ut & abstinendo ab Ali- 2°. Acria Cibis admiscendo.

Alimentis valdè Pituitosis, Aqueis, Oleosis, & Acidis.

LXXXIV. 3°. Detrahendo aliquid *Somno*, & protrahendo indies *Vigilias*.

LXXXV. 4°. *Exercendo Corpus* magis, magisque, etiam ad mediocrem Defatigationem.

LXXXVI. 5°. *Occupando Animum Curis ac Solicitudinibus*, nec abhorrendo ab *Iracundiâ* non nimis vehementi; *Lætitiæ* imprimis studendo, & omnem *Tristitiam*, *Metumque* abigendo.

LXXXVII. 6°. *Movendo* blandè *Menses*, *Sudoresque* solitos, per medicamenta sæpiùs, ac suo præsertim loco descripta & describenda.

LXXXVIII. *Diminuta* ob *Bilem nimis Paucam* in Ascendente Sanguine contentam *Effervescentia* prædicta *Curabitur*, quando easdem, quas minùs acris, agnoscit Causas, memoratis modò modis; quando verò *Alvi Fluxum Biliosum* sequitur, aut ab imprudentibus perperam institutas *nimias Bilis Evacuationes*, tum *comprimendo*, *supprimendoque*, si adhuc duret, *nimium* illum *Bilis Effluxum*, per *Austera & Opiata* leniora, non semel hinc inde jam notata; tum *reparando Bilis Defectum*, per *Condimenta*, *Medicamentave* & *Aromatica*, & satis *Acria*, itidem passim laudata, *Sinapi* puta, *Rhaphanum Rusticanum*, *Nasturtium*, *Cochlearium*, *Piper*, *Zinziber*, *Cinnamomum*, *Garyophyllos*, *Cardamomum*, *&c.* Horum enim ope non tantùm *Acrior*, sed & *Copiosior* reddetur in Corpore *Bilis*, ac consequenter Augebitur Diminuta priùs Sanguinis Effervescentia.

LXXXIX. *Curabitur* eadem *Diminuta Effervescentia* ob *Lympham minùs Acidam* 1°. Mutando *Aërem* à Sole aut Igne quovis *æstuantem* cum *frigido*, ac recipiendo se in locum subterraneum, vel aliàs frigidulum; & corrigendo *Humidum* vel *pluviosum* imprimis excitato in cubiculo, aliove mansionis loco Igne lucido ex odoratis præsertim Lignis parato.

XC. 2°. Usurpando frequenter *Condimenta*, *Medicamentaque Acida*, Succos Citri, Arantiorum, Ribesiorum, Berberorum, Acetum, Acetosam, Spiritus Salis, Vitrioli, Sulphuris, Nitri, &c. quorum ope Augebitur sensim unà cum deficiente Lymphæ Aciditate Diminuta ideò Sanguinis Effervescentia. Quòd ut citiùs contingat, vitanda simul, minuenda saltem *Alimenta & Condimenta Pituitosa*, *Aquea*, *Oleosa*, *& valdè Aromatica*.

XCI. 3°. Minuendo *Somnum*, & Augendo indies *Vigilias*.

XCII. 4°. *Exercendo* magis magisque agitatione mediocri *Corpus*.

XCIII. 5°. Occupando *Animum* curis ac solicitudine mœstâ.

XCIV. 6°. Restituenda *Suppressum Menstruorum* vel *Alvi Fluxum* familiarem.

XCV. *Curabitur* eadem *Diminuta* ob *Parciorem Lympham Sanguinis Effervescentia*, 1°. Eandem paulatim *augendo* per *Condimenta*, *Medicamentaque Acida* modò recensita indies quantitate parvâ quovis tempore usurpata.

XCVI. 2°. Tollendo *Lymphaticorum Vasorum Obstructionem*, aliamve *Angustiam* omnem, tum *Stagnationis*, tum horum *Vasorum Ruptionis*, atque adeò *Lymphæ Effusionis* Causam, per *Medicamenta Coagulatam* in laudatis Vasis *Pituitam Solventia* ac *Incidentia*, & imprimis *Sudorifera* non semel in hoc Opusculo præscripta: observando semper cum majori successu eadem usurpari, quando ad Sudorem blandum eliciendum componitur corpus, ac præsertim quando idem actú talis propellitur; sic enim faciliùs, citiúsque solvitur Obstructio illa noxia.

XCVII. *Curabitur* denique *Diminuta* ob *Viscidiorem Lympham* prædicta *Sanguinis Effervescentia*, usurpando eadem modò memorata Medicamenta *Incidentia*, tum *Acida*, tum *Salina*, & imprimis *Volatilia*, qualia sunt *Spiritus Salis & simplex*, & *dulcis*, atque *Salia Volatilia* omnia, *Oleosa* præsertim, toties à nobis ac meritò laudata, eaque diutinè ac minori quantitate assumpta, tum sine, tum unà cum Alimentis.

XCVIII. *Vitanda* interim *Alimenta Viscida*; ut & *Aër frigidus & asper*; *Animique Mœror gravis ac continuatus*: quorum loco usurpanda sunt *Alimenta* facilis fermentationis, Panis triticeus ritè fermentatus, inter Carnes Volatilium potiùs, quàm Aqueorum, additis *Condimentis* Aromaticis; sic *Aër* quæratur, pareturve arte blandè calens ac siccus; *Animusque* disponatur ad Hilaritatem, gratisque objectis recreetur.

XCIX. III. *Aucta* verò *Sanguinis Effervescentia Curabitur* 1°. quando *Fel Acrius* ejus Causa existit, *Corrigendo*, *Temperandoque* Ipsum imprimis per modò recensita *Acida*, pro singulorum Ægrorum constitutione peculiari varianda, & plus, minúsve aliis additis alteranda.

C. *Curabitur* eadem 2°. quando *Fel copiosius* in Folliculo suo existens nimiâ quoque copiâ pergit ad Cor, illud *Minuendo*, *Evacuandoque* per *Cholagoga* sæpiùs à nobis jam descripta, & imprimis Cap. 2. §. 42. & seq. sed minore dosi usurpata: ne aliàs Hypercatharsis, aliive Affectus graves excitentur.

CI. *Abstinendum* autem simul ab ulteriori usu *Condimentorum*, *Medicamentorumve Aromati-*

Marginalia (left): & abstinendo à Pituitosis &c. 3°. Somnum minuendo & Vigilias augendo. 4°. Corpus Exercendo. 5°. Quosdam Animi Affectus admittendo & quosdam abigendo. 6°. Menses Sudoresque Movendo. Diminuta ob Bilem nimis Paucam Effervescentia quomodo curetur. Quibus Bilis Acrior & copiosior reddatur. Diminuta ob Lympham minùs Acrem Effervescentia curatur 1°. Aërem mutando. 2°. Acida Usurpando, & Vitando Pituitosa, Aquea &c. 3°. Somnum minuendo, & Vigilias augendo. 4. Corpus exercendo.

Marginalia (right): 5°. Curas admittendo. Menses & Alvum movendo. Diminuta ob Parciorem Lympham Effervescentia curatur. 1°. Acida usurpando. 2°. Obstructiones tollendo. Diminuta ob Viscidiorem Lympham Effervescentia curatur usurpando Acida & Salina. Vitando Viscida, Aërem frigidum & Mœrorem. Curatio Auctæ Effervescentiæ. 1°. Ob Fel Acrius. 2°. Ob Fel copiosius.

maticorum & *Acrium*, & maximè *Amarorum*.

3°. Ob ductum Bilarium obstructum.

CII. *Curabitur* eadem 3°. quando *Impeditus est Bilis ad Intestinum Descensus* ex *Obstructione Pituitosâ in Ductu Bilario Intestinali* existente; illam *Solvendo* per *Incidentia* modò §. 97. & Cap. 2. §. 28. 30. & seq. imò hinc inde passim descripta.

CIII. Quòd si *Calculosa* fuerit Ductûs Intestinalis *Obstructio*, Solvetur eadem commodè tum per *Graminis* Decoctum, vel Aquam post præviam fermentationem distillatam, tum per *Spiritum Nitri* optimum cum aliis indies usurpatum, tum per alia huic Coagulationi Calculosæ magis specialia.

4°. Ob turgentem Bilem.

CIV. *Curabitur* eadem 4°. quando *Turgens Bilis* sponte, hoc est, ab *Internâ Causâ* ad sui *Effusionem* universalem *irritatur*; *Incrassando*, *Figendoque* tum *Bilem*, tum *Acidum Volatile* in corpore furens, imprimis per *Sulphura Mineralium* aut *Metallorum Narcotica* vel potiùs *Anodyna* dicta, ut & *Bolos*, *Terrasque Sigillatas* multifarias, præsertim circa Aurifodinas extractas: quibus *Præveniri* quoque potest illa periculosa, & sæpenumerò lethalis efferæ Bilis Effusio.

CV. *Choleræ Morbi Curationem* dedimus Cap. 5. §. 34. sicut *Febres Ardentes* curandi modum daturi sumus inferiùs Cap. 29. & seq.

5°. Ob Lympham parciorem.

CVI. *Curabitur* eadem *Sanguinis Aucta Effervescentia* 5°. quando *Lympha* & *Volatilis*, & *Acris*, *Parcior* licet ad Cor defertur, & ipsius Causa existit, tum *Abstinendo* ab ulteriori Usu *Condimentorum*, *Medicamentorumve Aciditate Volatili & Acri* præditorum, & §. 43. notatorum, tum *Assumendo* per vices *Acida magis Austera* & *Aquâ* sufficiente diluta.

Celeris Effervescentia curatur.

CVII. IV. *Celeriùs perfecta* hæc Sanguinis *Effervescentia* ob *Pituitam* in ipso *Pauciorem*, *Bilemque* ac *Lympham* idcircò *Acriores*, minùsque Temperatas, *Curabitur* 1°. *Reparando & Augendo Pituitam* desideratam *Alimentis* multam Pituitam generantibus, Jusculis paratis ex partibus extremis Animalium, Capitibus, Pedibusque Vitulorum, Ovium, &c. Piscibus, Marinis præsertim, Lacte Bubulo, Caprillo, &c.

1°. Pituitam augendo.

& ab Acribus Abstinendo.

Abstinendo interim, *parcè* saltem *utendo Condimentis*, *Medicamentisve* valdè *Acribus* & *Aromaticis*.

2°. Aërem mutando.

CVIII. 2°. Mutando *Aërem* quovis modo æstuantem ac subtilem in Frigidum & Crassiorem.

3°. Quiescendo.

CIX. 3°. *Corpus* à *Motu* vehementi ac perseverante componendo ad *Quietem*.

4°. Somnum augendo.

CX. 4°. *Vigilias* protractas commutando cum *Somno* & longiore & profundiore.

CXI. 5°. *Animum* liberando à *Curis & Solicitudinibus gravibus* ac molestiis.

5°. Curas vitando.

CXII. 6°. Sistendo, Curandoque *Diarrhœam Pituitosam*, aliumve *Pituitosi Humoris Defluxum* aut *Effluxum* præternaturalem, sicut id suo docetur loco.

6°. Diarrhœam Pituitosam, & Pituitæ fluxum sistendo.

Tardior Effervescentia qui curetur.

CXIII. V. *Tardiùs procedens* Sanguinis *Effervescentia* ob *Pituitæ*, ac *Viscidæ* imprimis *Abundantiam*, *Bilisque* ideò & *Lymphæ Inertiam*, *Curabitur Diætâ* & *Medicamentis* tum Cap. 2. §. 28. & seq. tum hujus Cap. §. 96. & seq. tum alibi propositis.

Inordinata quomodo curetur.

CXIV. VI. *Depravata & Inæqualis*, vel *Inordinata* Sanguinis *Effervescentia* ab *Inæquali* vel *Bilis*, vel *Lymphæ*, vel *Liquoris* ex Confluentium ad tenue Intestinum Humorum *Ternario exurgentis*, vel *aliûs alicujus nondum satis observati Humoris tantùm*, vel *Plurium simul Affluxu* sive *Liquoris*, sive *Halitûs* specie ad Cor facto pendens *Curabitur*, Et *Corrigendo* 1°. Singulorum quocunque modo peccantium *Humorum vitium*: Et *Coërcendo* 2°. Plurium confluentium *Effervescentiam vitiosam*: Et *Emundando*, *Discutiendove* 3°. *Halitus*, *Flatusve* tunc excitatos *vitiosos*: Et *Componendo* 4°. *Animum* quovis *Affectu gravi turbatum*, frequentissimamque ac potentissimam confusè agitatorum Humorum variorum Causam: Et *Vitando*, *Temperandove* 5°. *Aërem* aut *Alimentum noxium*, rariorem, minùsque potentem prædictæ Humorum agitationis Causam.

CXV. Quibus *modis & mediis Corrigi* debeant 1°. *Singulorum Humorum* in Corpore humano existentium, & hactenus *notorum Vitia*, non semel dictum in superioribus.

Humores aliquos hactenus ignotos & Sanguini admisceri & Effervescentiam conturbare.

CXVI. Quoniam verò Capitis hujus §. 50. & 53. aliorum insuper nulli (quod sciam) hactenus planè notorum, perspectorumque Humorum mentionem feci; quos tamen in homine tum existere, tum Sanguini ad Cor refluenti vel immediatè, vel mediatè admisceri, atque vitiatos Sanguinis Effervescentiam nonnunquam mirè conturbare non sine causâ me suspicari dixi, nec tamen ipsos vel nominavi, vel indicavi, meritò id Medicum eximium, cui præcedentia typis mandata percurrere libuerat, movit, ut me moneret, verbo saltem, ne ulli verba dedisse viderer, dicta mea illustrarem, atque Humorum à me conjectatorum aliquos patefacerem: Cujus acri, exactoque judicio sicut semper multùm tribui, ita ipsius consilium in hoc negotio mihi sequendum duxi.

A Testiculis, & Partibus Seminis generationi di-

CXVII. Plurima certè testantur & in Sanis, & in Ægris quandoque aliquid à *Testiculis*, aliisve *Seminis generationi ministrantibus partibus*,

ac

catis aliquem per corpus universum diffundi Halitum.

ac præsertim vegetis, multúmque Seminis potentis producentibus transire ac meare in corpus universum, quod valdè, validéque ipsum afficiat. Cui dicto fidem faciunt non tantùm Castrati effœminati, sed tum Mares, tum Fœminæ ad Venerem alacriores, atque inexplicabili naturalis libidinis œstro nonnunquam perciti, & imprimis ad objecti Sensus potenter moventis, Animamque mirè commoventis occursum: Unde, quoties votis suis potiri non licet, aut non decet, quot malis subinde urgeantur idcircò, premanturque miseri, docent ac evincunt infinitæ à Medicis notatæ historiæ commiserationis plenæ.

CXVIII. Illud idem confirmant Brutorum Castratorum, Boum, Vervecum, Caponum &c. Carnes suaves, gratæque, ac plurimùm à non Castratorum, Taurorum, Arietum, Gallorum gallinaceorum &c. virosis atque ingrati saporis carnibus differentes.

CXIX. Adde quòd Bruta non minùs, quàm Homines plurimùm soleant post castrationem pinguescere, atque Homines ante pubertatem Eunuchi facti rarò multùm virilis barbæ proferre, aut vocem masculam nancisci.

CXX. Hæc omnia verò à Spermatico halitu per universi corporis partes tam continentes quàm contentas disperso deducenda plurima evincunt, quæ pluribus deducere non est hujus loci.

A Glandulis Renalibus & Trachealibus Humorem singularem Sanguini communicari. Glandulæ Thymi liquor.

CXXI. Præter Testiculos observantur hinc inde in humano corpore *Glandulæ* à cæteris plus minùs differentes, *Renales* puta & *Tracheales*; in quibus *Humorem Singularem* produci, eundemque immediatè aut mediatè Sanguini communicari fabrica earum singularis arguit.

CXXII. His meritò annumerabitur ex Conglomeratarum genere *Glandula Thymus*, cujus *Excretoria vasa propria* sicut omnibus Anatomicis, quantum ego saltem novi, hactenus sunt incomperta, ita *Liquor* qualiscunque per ipsa delatus, atque adeò ejusdem *Usus verus* omnibus manet etiamnunc incognitus.

Exhortatio.

CXXIII. Quoniam verò multiplicibus occupationibus perpetuò distractus desideratæ horum & aliorum indagini ex voto hactenus non potui vacare, plures ex Auditoribus meis in Anatome ingeniosis ac industriis ad hasce, similesque partes diligentiùs perscrutandas non semel hortatus sum; quò, si fieri queat, hæc & alia plura nos adhucdum latentia eruerent, atque cum nominis sui laude ac commendatione orbi literato manifestarent; quod & hîc denuò publicè facio, singulisque successum fœlicem adprecor.

CXXIV. Donec igitur Memorati Humores, Halitusve nobis perspecti sint, de illorum vitiis variis ac remediis convenientibus tantisper silebimus, quò in viam reversi doceamus, Quoties *plures Humores simul*, & quidem *diversimodè peccare*, ideóque magis *intricatè Sanguinis Effervescentiam vitiare* deprehenduntur, toties acri & solicito judicio *quærenda*, *seligenda* & cæteris *præmittenda*, quæ *magis urgenti Humori aut vitio potissimùm succurrant*, vel ita *temperanda Remedia polychresta*, ut *simul singulorum vitia emendent*, *nullum foveant*, *vel augeant*. Ubi subacto per longum rerum usum judicio opus est, atque observatione accuratâ Juvantium & Nocentium: quibus neglectis non potest non sæpiùs cum ægrorum detrimento hallucinari Medicus, etiam portentosè Suffenus.

Quoties plures Humores simul & diversimodè peccant quid Medico agendum.

CXXV. *Coërcent* 2°. præ multis aliis, atque universè quamvis *Humorum Effervescentiam Opiata*: quibus pro re natâ, & Humorum maximè peccantium diversitate addi possunt alia Ipsos simul temperantia, qualium formulas hinc inde proposuimus.

Humorum Effervescentiam coërcere Opiata.

CXXVI. *Emendantia & Discutientia* 3°. *Halitus*, *Flatusque* non semel in hoc Opusculo præscripsimus, ac nominatim Cap. 9. §. 23. & seq.

CXXVII. 4°. *Animum Affectibus turbatum & omnes in Corpore Humores conturbantem componunt Rationes Solidæ* ratiocinatione masculâ Menti ægræ propositæ, atque Assensum ejusdem potenter cogendo tum ad pristinam serenitatem, tum ad quævis molestissima, quoties mutari non possunt, patienter, atque fortiter ferenda, perferendaque ipsam deducentes ac firmantes.

Animi Affectus ratione sedari.

CXXVIII. Quâ ratione 5°. tum *Alimenta noxia*, tum *Aër vitiosus vitari* debeant, vel *corrigi*, non semel quoque dictum in superioribus.

CXXIX. *Inæqualis nunc Bilis*, *mox Lymphæ*, *alteriusve Humoris noxii ad Cor Affluxûs* & *Inordinatam* in Corde *Sanguinis Effervescentiam excitans*, postquam tam ex diversis Animi Affectibus, quàm cæteris Rebus Non-naturalibus diversimodè, at subitò ac reciprocè ipsos Ægros invadentibus ortum suum habent, *diversis* quoque *auxiliis*, tam *Spiritualibus* & in ratiocinatione catenatâ consistentibus, quàm *corporeis* & medicamentorum nomine notis, pro symptomatum concurrentium diversitate subinde mutandis aut ingeniosè commiscendis, *Curabitur*.

Inæqualis Humorum ad Cor Affluxûs, & Inordinatæ hinc Effervescentiæ curatio.

CXXX. Hæc autem omnia cùm non ita difficulter peti possint ex supradictis, ne eadem continuò repetendo Lectori nauseam excitemus, malumus brevitati studentes ad sequentia festinare.

CA-

CAPUT XX.

De Sanguinis per Pulmones Motu læso.

Sanguinis per Pulmones Motus.

I. *Sanguis in dextro Cordis Ventriculo Effervescens, Incalescens* atque *Rarescens* parietes ipsius sensim magis, magisque *expandit*, donec istâ expansione irritatum *Cor* parenchyma suum musculosum Spirituum Animalium ope contrahat, simulque *Sanguinem* contentum in *Pulmonalem Arteriam exprimat: ex quâ per Pulmonum parenchyma* (quod mihi maximè videtur probabile) *in Pulmonalem Venam transfusus ad sinistram Cordis Auriculam, Ventriculumque sinistrum pergit.*

Sanguinem ab Aëre in Pulmonibus temperari & condensari.

II. Dum autem per Pulmones vadit *Sanguis*, ab *Aëre Inspirato* in *Æstu* suo ac fervore blandè *temperatur*, & plus minùs *condensatur*, ne ab excitatis fervore nimio Halitibus copiosioribus Suffocetur in Corde & Sanguine modò accensus Ignis Vitalis.

Quot modis lædatur hic Sanguinis Motus.

III. *Læditur* hic *Sanguinis per Pulmones Motus.* 1°. quando *Nullus* fit. 2°. quando *Tardiùs*, 3°. quando *Celeriùs* procedit. 4°. quando *aliò, quàm quò decebat*, propellitur Sanguis.

Hujus ablati causæ. 1ª. Sanguinis Defectus.

IV. I. *Nullus* fit *Sanguinis per Pulmones Motus.* 1°. *ob ejus in Dextro Cordis Ventriculo Defectum*, Cavâ Venâ insigniter vulneratâ, & effuso intra vel extra corpus omni penè Sanguine, ad Cor aliàs fluxuro.

2ª. Ejusdem Coagulatio ac concretio.

V. 2°. *Ob ejusdem Coagulationem ac Concretionem*, quamvis summam vix possim comminisci subitaneam, nisi forsan in gravissimâ *Syncope* ab Acido acri abundantiùs ad Cor delato; quemadmodum id non semel observavimus factum à Spiritibus acidis per Syringam in Canum Venam notabilem infusis.

3ª. Cessans cordis Contractio.

VI. 3°. *Ob cessantem Cordis Contractionem* in *Apoplexiâ* vehementissimâ, propter impeditum Spirituum Animalium per Nervos ad partes quasvis Motum.

4ª. Nimia Vasorum Pulmonis repletio.

VII. 4°. *Ob nimiam Vasorum Pulmonis Repletionem*, tum sæpiùs in *Plethorâ extremâ*, tum rariùs in *plerorumque Pulmonis Vasorum Obstructione* qualicumque.

Universalis hic Motus impeditus causa mortis.

VIII. Ubi *Universalis* ac per omnia Pulmonum Vasa contingit *Motus* ille Sanguinis valdè *impeditus*, aut *cessans*, brevi moritur Homo, aut *Extinctus* ob Sanguinis *defectum*; aut *Suffocatus* ob ejusdem *copiam*, vel *stagnationem*; nî confestim sectâ venâ *redundans minuatur*, vel pro re natâ *copiosiùs affluens aliò avertatur.*

Particularis causa Peripneumoniæ.

IX. Ubi autem in *quibusdam* duntaxat *Pulmonum Vasis* propter *Obstructionem moveri desinens Sanguis* aliquamdiu ibidem *stagnat*, *Peripneumoniam*, hoc est, *Pulmonum Inflammationem* parit.

Tardioris motûs causa. 1ª. Sanguinis Visciditas.

X. II. *Tardiùs movetur* per Pulmones Sanguis, vel 1°. propter sui *Visciditatem*, à *Pituitâ* simili undecunque ortâ productam.

2ª. Vasorum Angustia.

XI. Vel 2°. propter ipsorum *Vasorum Angustiam*, non tamen extremam.

3°. Animalium Spirituum Penuria.

XII. Vel 3°. propter *Animalium Spirituum* Cor imbecilliùs moventium *Penuriam:* sive illi *consumantur* nimiùm per Dolores, Vigilias, Meditationes solicitas, Curas, Corporis Defatigationes, &c. sive *non reparentur* per Inediam protractam, Spirituosorum saltem Alimentorum defectum, aut neglectum.

Celerioris motûs causa. 1ª. Sanguinis aucta Fluiditas.

XIII. III. *Celeriùs* per Pulmones movetur Sanguis, vel 1°. propter auctam ipsius *Fluiditatem* à Sero quovis in ipso abundante.

2ª. Major Æstus.

XIV. Vel 2°. propter *Æstum majorem* in Corde unà cum potentiore ac proinde celeriore *Sanguinis Rarefactione* quocumque modo excitatum.

3ª. Humor Halitusve acris.

XV. Vel 3°. propter *Humorem, Halitumve acrem* unà cum Sanguine ad Cor delatum, ipsumque ad frequentiorem sui contractionem, Sanguinisque contenti expulsionem irritantem.

Præposteri motûs causa. 1ª. Vasa erosa, vel rupta.

XVI. IV. *Aliò, quàm quò decebat, movetur* Sanguis per Pulmones propulsus, 1°. quando Ipsus ex *Vasis* suis *erosis, ruptisve* erumpit in *Arteriam Asperam*, mox per *Os ejicitur* in *Hæmoptoe*, hoc est, *Sanguinis Sputo.*

2ª. Vasa aperta.

XVII. 2°. Quando idem ex *apertis* quovis modo *Vasis* suis effunditur in *Pulmonum Parenchyma*, & *Peripneumoniam* producit.

3ª. Vasa Vulnerata.

XVIII. 3°. Quando idem ex *Vasis* suis *Vulneratis* excidit in *Pectoris Cavitatem*, ubi collectus atque in *Pus* vel *Saniem* mutatus *Empyema* constituit.

Vasa Pulmonum à quibus erodantur.

XIX. *Eroduntur Vasa* Pulmonum sæpius ab *Humoribus Acribus & Salsis, vel Acidis* è *Capite* ad Pulmones delabentibus; rariùs, si unquam, à *similibus* unà cum Sanguine ad Pulmones delatis.

A quibus rumpantur.

XX. *Rumpuntur* eadem *Vasa* 1°. à *Tussi, Vociferatione, Saltu, aliove Corporis Motu vehementiore.*

XXI. 2°. A *Sanguine potentiùs* in Corde *Incale-*

calescente, atque simul valdè *Rarescendo* Pulmonum Vasa *nimiùm Distendente*.

A quibus Vulnerentur.

XXII. *Vulnerantur* eadem *Vasa* à quovis *Instrumento acuto*, *Cultro*, *Gladio*, similive alio per Thoracem aut Diaphragma inflicto in Pulmones, ipsorumque Vasa *penetrante & sauciante*.

Sanguinis motus deficiens ob ejus defectum incurabilis.

XXIII. I. *Sanguinis*, ob sui in dextro Cordis Ventriculo defectum, *in ac per Pulmones Deficiens Motus Curari nequit*.

Ut & Sanguinis concretio subitanea. Quæ verò paulatim evenit quomodò curetur.

XXIV. *Sanguinis Coagulatio ac Concretio valida & subitanea* pro *Incurabili* habenda: Quæ autem *paulatim evenit*, *sensimque augetur*, *Curabitur Medicamentis Aciditatem acriorem frangentibus*, *temperantibusque*, adeóque tum *Spirituosis*, tum *Oleosis*, tum præsertim *Sale Lixivo præditis*; quamvis Homini conducant imprimis *Salia volatilia oleosa*, quippe quæ dictis omnibus ac singulis constant, nec tantùm celerrimè quaquaversùm in corpore transfunduntur, verùm satis potenter, blandè licet, desideratam efficiunt, perficiuntque Acidi Acrioris emendationem, si conveniente liquore diluantur, sæpiúsque usurpentur.

Oculorum cancri Usus & Vires.

XXV. Inter vulgò nota meritò laudantur *Oculi cancri* Vino acidiusculo, vel Aceto stillatitio pauco (quò faciliùs Acido in corpore peccanti admisceantur) soluti & aliis convenientibus additis per intervalla sumpti. Exempli gratiâ;

Mixtura.

℞. *Aq. hyssopi*,
Fœniculi, *an.* ℥ iß.
Vitæ Matthioli, ℥ j.
Aceti stillatit. ʒ ij.
Ocul. Cancri pulverat. ʒ ß.
Syr. Cochlear. ℥ j.
M.

Alia Mixtura.

vel ℞. *Aq. menth.* ℥ ijß.
theriacal. simpl. ʒ vj.
Tinct. Castorei, ʒ ij.
Spir. Salis Armoniac. ℈ j.
Ol. Cortic. arantior. Gutt. vj.
Syr. fœnicul. ℥ j.
M.

Earum Vires & Usus.

Prior Mistura minùs efficax, licet gratior; posterior minùs grata, sed magis efficax erit: utraque cochleatim usurpata conducet acriori Acido temperando; quamvis posterior præferenda, quoties aliquid austeri concurrere observabitur, cujus primarium signum est Angustia quævis ad Hypochondriacam Suffocationem tendens, sive ipsa assurgat usque ad fauces, sive hæreat circa præcordia, & inexplicabiles pariat Ægris anxietates, ac continuò instans Animi Deliquium minitantes.

Austeri signa.

Cordis Contractio cessans quomodò curetur.

XXVI. *Cordis Contractio* in vehementi Apoplexiâ *Cessans nunquam Curabitur*; nec facilè *prævenietur*, nisi *valdè Spirituosis & Aromaticis* sæpiùs usurpatis, *Aquâ vitæ Matthioli*, *Apoplecticâ* & similibus: non neglectis interim aliis antecedentes Apoplexiæ Causas corrigentibus aut educentibus alibi proponendis.

Plethoræ curatio.

XXVII. *Sanguinis Plethora* citò, tutóque *Curatur Evacuatione* ipsius sufficiente per *Venam sectam*; sive illa simul ac semel fiat, sive pro Ægrorum naturâ peculiari & viribus per iteratas vices. Sunt enim plures, qui magnam ejus detractionem confertim factam ferre non possunt, quin mox in Animi Deliquium incidant; à quo cùm nil boni unquam certò evenire possit ulli, malim ego ipsum, quoties licet, præcaveri, atque securè potiùs, quàm temerè Curationem omnem institui; postquam non semel illis temerariis Sanguinis humani Effusoribus accidit, ut unà cum Sanguine Animam ægris educerent: Cujus nullum est periculum, si per intervalla, etiam brevia, eliciatur minori quantitate Sanguis, quamprimùm vel minimum instantis Animi Deliquii comparet signum, sistendus, & posteà, si Affectus ampliùs desideret, iterum cum majori ægrorum commodo mittendus.

XXVIII. *Obstructionis* & hanc insequentis *Inflammationis Ratio*, *Generatio*, *& Curatio* ex professo tradetur inferiùs Cap. 40.

Tardior Sanguinis Motus Curatur. 1°. Corrigendo Visciditatem ejus.

XXIX. II. *Tardior Sanguinis per Pulmones Motus Curabitur* 1°. *Corrigendo ipsius Visciditatem Pituitosam* per *Incidentia & Attenuantia* tum *Spirituosa*, tum *Salina*, tum *Oleosa*, tum & quandoque *Acida* usurpata, vel *Sola*, vel prudenter *commixta*, non semel proposita.

2°. Vasorum angustiam tollendo.

XXX. 2°. *Tollendo* præsentem *Vasorum Angustiam*, & quidem pro Causarum peccantium varietate diversimodè: sed de his agendum alibi.

3°. Spiritus Animales reparando.

XXXI. 3°. *Reparando Spirituum Animalium* Cor imbecilliùs contrahentium *penuriam*, tum *assumendo* sæpiùs *Alimenta* multùm *Spirituosa*, Vinum generosum, ac præsertim ejusdem Spiritum tam simplicem, quàm diversorum additione multipliciter Aromaticum factum, eundemque rariùs quidem solum ac purum, frequentiùs Aqueorum gratorum admistione fractum, dilutumque; tum *vitando*, *moderandoque Curas, Vigilias*, *Lucubrationes protractas*, *Corporis Defatigationes*, *&c.*

Celerior Motus Curatur 1°. Fluiditatem Sanguinis minuendo per incrassantia, Alimenta,

XXXII. III. *Celerior Sanguinis per Pulmones Motus Curabitur* 1°. *Fluiditatem* ipsius *minuendo* per *Incrassantia*, tum *Alimenta*, tum *Medicamenta*.

XXXIII. Ex *Alimentis* usurpentur *Pedes*, aliaque brutorum *extrema* multùm *Gelatinæ* pro-

 men-

mentia, ipsique adeò *Pisces*, ac præsertim *marini*.

XXXIV. *Potus* esto *Vinum rubellum* & austeriusculum, aut *Cerevisia Chalybeata*, vel quibusvis adstringentibus gratioribus facta medicata.

Medicamenta.

XXXV. Inter *Medicamenta* laudatur *Diascordium*, *Theriaca recens*, ac omne *Terræ Sigillatæ* genus, *Cornu Cervi ustum*, &c.

Pilularum de Cynoglossâ Vires.

XXXVI. *Serum Salsum* præ aliis omnibus *corrigunt Pilulæ de Cynoglossâ*, ad grana duo vel tria semel aut bis quotidie assumptæ: quarum loco sequentes de *Styrace* dictæ parari poterunt atque pari dosi usurpari.

Pilulæ de Styrace.

℞. *Styracis Calam.*
Succi Glycyrrhiz. inspiss. vel extracti,
Olibani,
Myrrhæ rub.
Opii Thebaïc. an. ʒß.
Croci Orientalis, ℈j.
Cum Syr. papav. albi q. s.
F. Massa Pilularum.

Rotulæ.

XXXVII. Cui Rotulæ magis placent, sequenti aut simili utatur formulâ.

℞. *Sem. hyoscyami albi*,
papav. albi, *an.* ʒß.
Thuris mascul.
Myrrhæ rub. an. ℈j.
Croci opt. ℈ß.
Succi Glycyrrhiz. inspiss. ʒj.
Sacchar. althææ, ℥ß.
Gumm. tragacanth. in Aq. rosac. dissolut. ʒj.
M. f. s. a. Rotulæ exiguæ.

Earum Usus.

Harum unam subinde in ore teneat Æger, ac sensim deglutiat. Potest quoque Ipsis admisceri *Opii Thebaïci* Drachma dimidia, unde potentiùs corrigetur quævis Humorum Acrimonia.

2°. Ipsius æstum temperando.

XXXVIII. Sanguinis per Pulmones Motus Celerior Curabitur 2°. *Temperando Ipsius Æstum* in Corde auctum per *Acida* & *Aquea*, qualibus constant *Sempervivum majus*, *Plantago*, *Solanum*, *Acetosa*, Sanguinis æstum blandiùs vel potentiùs compescentia.

3°. Temperando Humorem Acrem.

XXXIX. Curabitur idem Sanguinis per Pulmones Motus Celerior 3°. *Temperando Humorem Acrem* ad Cor delatum per *Spirituosa*, *Oleosa*, & imprimis *Opiata*, & alia sæpiùs memorata; illumque simul redundantem *Educendo* per *Hydragoga* itidem aliquoties laudata.

Et Halitus Acres.

XL. *Halitus* verò itidem *Acres* ad Cor translati *Temperandi* sunt iisdem, ac *Discutiendi* per *Diaphoretica Spirituosa & Sale Volatili* tum *Simplici*, tum *Oleoso prædita*. Eorundem autem *productio nova impedietur* imprimis per *Opiata & Anodyna* cujusvis Constitutioni & Comitibus Affectibus maximè convenientia.

Præposterus Motus Curatur. 1°. Vasa rupta consolidando.

XLI. IV. *Aliò, quàm quò decebat, Effusus Sanguis per Pulmones Motus Curabitur* 1°. in *Sanguinis Sputo*, *Consolidatis* quamprimùm *Vasis ruptis vel erosis* per Misturam Cap. 9. §. 20. descriptam, vel similem sæpiùs cochleatim assumptam: mox *Averso à Pulmonibus Sanguine* copiosiùs in *Plethorâ* effluente per *Venam* in Brachio aut Pede alterutro vel utroque *apertam*; denique *Correctis Humoribus Acribus Salsis*, vel *Acidis* à Capite defluentibus per memorata modò §. 35. & seq. *Opiata*, & blanda *Aromatica*. *Curando* simul, *Vitandove Tussim*, *Vociferationem*, *Saltum*, aliumve quemvis *Corporis Motum vehementiorem*.

2°. Sanguinem educendo.

3°. Humores corrigendo

In Vasorum distensione quid agendum.

XLII. Ubi verò ab *Incenso*, *& Rarescente nimiùm Sanguine* ad rupturam usque distenta fuêre Pulmonum Vasa, confestim Venâ Sectâ educendus, temperandusque Sanguis, assumptis prætereà sufficienti copiâ Julapiis refrigerantibus dictis, atque ex Aqueis, Acidisque potissimum paratis. Ex. gr.

Julapium.

℞. *Aq. Hordei*, ℥xx.
Julap. Rosac. ℥iij.
Olei Sulphuris per campanam parati q. s. ad aciditatem Ægro gratam.
M.

Ejus Usus.

Bibat sæpius haustum mediocrem, donec Æstus observetur moderatus.

XLIII. *Peripneumoniæ Curatio* petenda ex subsecuturo Cap. 40.

Grandium Pulmonis Vasorum Vulnera lethalia.

XLIV. Pleraque *Grandium Pulmonis Vasorum Vulnera* solent esse *lethalia*; *Minorum* autem, ut & *Empyematis Curatio* tradetur alibi.

CAPUT XXI.

De Sanguinis ab Inspirato, Expiratoque Aëre Alteratione læsâ.

Sanguinem in Pulmonibus condensari.

I. AD *Sanguinis* ob Effervescentiam nuper descriptam in dextro Cordis Ventriculo incensi *Æstum temperandum Respirationem* ordinatam judicant plerique, quoniam evidentior *Calor* observatur in universo Corpore, ac præsertim Corde Animalium Pulmones, ideóque geminum in Corde Ventriculum habentium; quem ab Inspirato Aëre frangi ac temperari patet

tet ex incommodis Aërem ad ipsius moderationem minùs aptum consequentibus.

Ab Aëre inspirato,

II. Hoc uti Ego non nego fieri, ita censeo *Sanguini multùm* in dextro Cordis Ventriculo *rarefacto* iterum *condensando* imprimis conducere Aërem inspiratum.

& quâ ratione.

III. Quâ vi autem, quove modo & ratione Sanguinem in utrumque hunc finem alteret Inspiratus Aër, non æquè patet. Ego id fieri puto, quatenus *in Aëre dispersæ sunt partes Nitrosæ atque Subacidæ*, Sanguinem æstuantem, rarefactumque condensare, atque ipsius æstum quoque blandè compescere potentes.

Partes Aëris Subacidæ & Nitrosæ.

IV. Distinguo autem inter partes Aëris Subacidas & Nitrosas: cùm *Subacidæ*, *Acidæque* sint magis simplices, *Nitrosæ* verò magis compositæ, ex *Acidis* puta, non quibusvis, sed simul *Oleosis*, cum *Sale lixivo* junctis: quod artificiosa, Chymica nempe, Nitri Analysis & Synthesis manifestum facit.

Hæ ex quibus componantur.

Diversi generis partes per Aërem volitare.

V. *Per Aerem* multiplices volitare partes, non tantùm *Aqueas*, *Igneas*, *Terreasque*, at *Oleosas* quoque, *Spirituosas*, *Salinas Lixivas*, & *Acidas*, quin multipliciter ex his omnibus plus minùs mistas, plurima evincunt Experimenta, sedulis Mutationum Chymicarum Scrutatoribus haud ignota, quamvis desidiosis ubique Philosophastris & garrulis Cavillatoribus abstrusissima: quæ aliquando, si res desideret, in bonorum ac uni veritati addictorum gratiam cum multis aliis ex nostro penu per Dei benedictionem satis locupleti, ringentibus licet adversariis, publicè proferemus.

Quot modis Sanguinis hæc temperatio lædatur.

VI. *Læditur* hæc *Sanguini* non minùs utilis, quàm necessaria per Inspiratum Aërem *Temperatio* in Pulmone facienda, quoties ipsa vel *Nulla*, vel *Parcior*, vel aliquando *Nimia* fit.

Quando nulla fit.

VII. *Nulla* fit *Sanguinis Temperatio Aëris valdè æstuantis & quieti* culpâ; unde in *Animi Deliquium grave*, vel ipsam *Mortem* non rarò tunc incidit Homo; Sanguine ob defectum partium Nitrosarum, Acidarumve modò laudatarum summè rarefacto & fluido, ideóque Ignem suum internum obruente, ac suffocante.

Quando parcior.

VIII. *Parciùs temperatur* idem *Sanguis* ab Inspirato Aëre, ob eandem Causam, sed leviorem; quando *pauciores aut inertiores* sunt in Aëre *partes Acidæ*, ac *Nitrosæ*; *pauciores* saltem *Inspiratione alliciuntur*, quàm ad præsentem, urgentemque Sanguinis æstum & rarefactionem ex æquo temperandum desiderabantur.

Ob partium Aëris Acidarum ac Nitrosarum paucitatem.

Quæ quare pauciores inspirentur.

IX. *Alliciuntur Pauciores* Aëris *Acidæ*, *Nitrosæve partes* ob *Inspirationem* ipsam quàvis de causâ *impeditam*, & capite proximè sequente pluribus explicandam.

X. *Pauciores existunt* aut *Inertes* in Aëre partes *Nitrosæ*, *Acidæve* ob summum *Æstum*, *vel Humiditatem* in ipso repertam: cujus prætereà rei Signum, si non simul Causa esse solet Tranquillitas Aëris summa.

Quare pauciores, aut inertes existant in Aëre.

XI. A Solis namque Radiis, tum Igneïs, tum Spirituosis, frequentissimâ æstuantis Aëris causâ, Oleosæ quidem Aëris partes rarefiunt potenter, Salinæ autem, Acidæque leniuntur ac inertiores fiunt; sicut ab humiditate Aqueâ, sive pluviâ dissolutæ infirmantur: unde non mirum, si tales inspiratæ Sanguinis æstui temperando minùs sint aptæ.

XII. *Aërem quietum Sanguini temperando ineptiorem* esse ipso mediocriter saltem agitato evincit *Flabelli* usus, in summo Aëris æstu per agitationem blandam moderando tantoperè utilis.

Aër quietus Sanguini temperando ineptus.

XIII. Utique à Vento quovis, Flabellique motu Frigus produci testatur Sensus Frigoris in partibus externis Aërem sic agitatum excipientibus: quod fieri puto partim ob discussionem partium ignearum urgente Aëris æstu circa nos collectarum, ideóque calorem in nobis majórem producentium; partim ob adductionem & congregationem partium nitrosarum & acidarum priùs ab igneis vel fractarum, vel quaquaversùm depulsarum & ab invicem semotarum; ob majorem saltem ignearum copiam, efficaciamque Sensu minùs perceptarum.

Quare Ventus aut flabelli motus frigus producat in Aëre.

XIV. *Nimia* fit ab Aëre inspirato Sanguinis per Pulmones delati *Temperatio*, id est, *Condensatio & Refrigeratio*, quando *redundant in Aëre partes Nitrosæ*, *Acidæve*, à quibus sæpenumerò Hyemis præsertim tempore, flante Boreâ, & in Regionibus Zonæ frigidæ vicinioribus, ac imprimis, quoties priùs incaluit magis universum corpus eoúsque *coagulatur* in Pulmonibus *Sanguis*, ut *Obstructionem* in Vasis suis, aut intermediis Pulmonum mæandris pariat: unde sequitur semper ipsius *Sanguinis Stagnatio*, & aliquando, auctâ ob affluentem continuò Sanguinem *Vasorum Distensione*, eorundem *Ruptio*, *Sanguinisque Effusio*, unà cum *Peripneumoniâ*; quin post apertum Apostema *Phthisis*, & utplurimùm tandem *Mors*.

Nimia Sanguinis Temperatio à Redundantiâ partium Nitrosarum vel Acidarum in Aëre.

XV. *Curabitur Abolita & Diminuta* in Pulmonibus *Sanguinis Temperatio*, mutando *Aërem* summè *Æstuantem Algido*, sive *Naturali*, sive *Artificiali*. Talem namque continere solent tum Speluncæ, tum Cellæ subterraneæ, non rarò Nitrosæ. Talem arte paramus diluendo Nitrum, vel Salem Armoniacum Aquâ, mox ipsam per Cubiculorum pavimentum effundendo; vel Acetum acre purum, Aquâve mistum

Abolita & Diminuta Sanguinis Temperatio quî curetur.

Aër Æstuans refrigerandus.

ſtum itidem diſpergendo; vel Plantas recentes acidiuſculas, ipſarumve folia & flores ſimiliter per conclavia projiciendo: quorum omnium ope augemus quoque in Aëre partes Acidas & Nitroſas.

Quies Aëris turbanda.

XVI. *Quies Aëris* ſumma ob ſilentes in totum Ventos artificioſè *turbanda* per *flabella*, vel quocunque modo alio *excitando Ventum flantem*.

Ejus Humiditas corrigenda.

XVII. *Humiditas Aëris Nubili* corrigitur extructo lignis *Foco luculento*.

XVIII. *Impedita Reſpiratio* quî curanda ſit, ſequens docebit Caput.

XIX. *Nimia Condenſatio, Refrigeratioque Sanguinis* per Pulmones delati *Curabitur*, mutando Aërem aſperiorem, gelidumque calidiore atque tranquillo; & accendendo in conclavi apto Ignes ſatis magnos: & uſurpando medicamenta Nitroſas & Acidas Aëris admiſſi partes lenientia.

Nimia Sanguinis Condenſatio quî curetur.

XX. Cætera hunc algidiorem Aërem Inſpiratum conſequentia, memorataque damna quî curari debeant, docebitur inferiùs Cap. 40. ubi de *Inflammatione* agetur ex profeſſo.

CAPUT XXII.

De Aëris Inſpiratione læſâ.

Aër ad Sanguinis refrigerium inſpirandus & exſpirandus.

I. UT Sanguis è Dextro Cordis Ventriculo exæſtuans, ac per Pulmones ad Siniſtrum propulſus blandè condenſetur, refrigereturque Aërem tum Inſpirari, tum iterum Exſpirari proximè præcedente diximus Capite.

Inſpiratio quomodo fiat.

II. Contingit autem *Aëris* hæc *Inſpiratio*, quoties ad Diaphragmatis explicationem deorſùm, & Thoracis elevationem ſurſùm Contigui utrique Pulmones ſimul expanduntur: ſicut id pluribus nos abundè probaſſe putamus in Diſputationum noſtrarum Medicarum Octavâ.

Quot modis lædatur.

III. *Læditur* eadem Aëris Inſpiratio 1°. quando *Ceſſat* vel *Aboletur*. 2°. quando *non Sufficiens* fit, & ideò *Frequentior* contingit. 3°. quando cum labore ac *Difficultate* accidit.

Quando ceſſet.

IV. I. *Ceſſare* dicitur mihi *Aëris Inſpiratio*, quando nulla ejus eſt neceſſitas; quod evenit tum in *Syncope*, tum in quibuſdam *Hypochondriacæ Suffocationis* ſpeciebus: In quibus ſine Vitæ cum morte commutatione carere poteſt homo aliquando ad tempus ſatis notabile, dies puta integros, Reſpiratione omni, ad Senſum ſaltem manifeſtâ; de quâ duntaxat loqui ſolent Medici veri ex Senſu obſervatis judicantes, Imaginariam imaginariis cedentes Doctoribus.

Quare tum nulla eſt inſpirationis neceſſitas.

V. Nulla verò tunc eſt Inſpirati Aëris neceſſitas, ob nullum in Cordis Ventriculo dextro excitatum notabile Sanguinis Incendium, nullam contingentem ejuſdem Rarefactionem notabilem; quocirca nullâ indiget tunc Sanguinis æſtus nullus temperatione, nullâ ejuſdem rarefactio deſideratâ condenſatione; quin haud expanduntur valdè, irritanturve aliter ad ſui Contractionem in tali Affectu Cordis Ventriculi; unde *Deficit* neceſſariò tunc *Pulſus* ad Senſum. De quibus vide quoque Cap. 19. §. 14. & ſeq.

Quando aboleatur.

VI. *Aboleri* verò dicitur mihi eadem *Aëris Inſpiratio*; quando *urget* quidem *ipſius Inſpirandi neceſſitas*, exiſtente notabili Sanguinis in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiâ & Rarefactione, atque permanente ad tempus breve licet Pulſu ſatis magno & robuſto, *Deſinit tamen, tolliturque ſubitò ipſa Inſpiratio* in dictâ *Suffocatione* vel *Strangulatione*.

Hoc fit tripliciter.

VII. *Aboletur* autem tam neceſſaria Vitæ actuoſæ Aëris Inſpiratio vel *Thoracis* & *Diaphragmatis*, vel *Pulmonum*, vel *Viarum* culpâ.

Vel Thoracis & Diaphragmatis culpâ.

VIII. *Solius Thoracis*, vel *Diaphragmatis* culpâ *non* putem *Aboleri* poſſe Inſpirationem, quamvis *utroque ſimul in Motu* ſuo *deficiente* id accidere nil obſtet.

In Apoplexiâ.

IX. *Deficient* ſimul in *Motu* ſuo, quando in *Apoplexiâ* graviſſimâ Spiritibus Animalibus deſtituuntur partes omnes, hinc & Senſu, Motuque; unde Mors certò & confeſtim ſuccedit.

Vel vitio Pulmonum.

X. *Pulmonum vitio* Aëris Inſpiratio Abolebitur, quando *Aſpera* in ipſis *Arteria* quocunque modo *extremò anguſtatur*.

Vel viarum ad Pulmones tendentes.

XI. *Viarum* ad Pulmones tendentium *culpâ* Inſpiratio Aëris Abolebitur, quando vel *Os & Nares* ſimul planè *obturantur*, vel *Larynx obſtruitur, comprimiturve* ſummoperè in *Catarrho Suffocativo* dictâ, *Anginâ, Strangulatione*, &c.

Non ſufficiens fit Aëris Inſpiratio.

XII. II. *Non Sufficiens* fit *Aëris Inſpiratio*, & idcircò *ſimul Frequentior*, tum 1°. *Sanguinis* per Pulmones delati, tum 2°. *Thoracis*, tum 3°. *Diaphragmatis*, tum 4°. *Pulmonum*, tum 5°. *Viarum culpâ*.

1°. Sanguinis ipſius culpâ.

XIII. 1°. *Sanguinis* per Pulmones delati *culpâ* hoc accidit, quoties idem *nimiùm in Corde Accenſus & Rarefactus* ſatis temperari nequit ab Aëre conſuetâ quantitate & ratione inſpirato; verùm ejuſdem quantitatem deſiderat ſolito majorem;

jorem; quocirca, ut illi succurratur defectui, plusque Aëris inspiretur, & *Major* fit; & imprimis *Frequentior Thoracis & Diaphragmatis Explicatio*; cùm faciliùs ipsa festinetur, quàm intendatur; adde quòd nimiùm effervescenti Sanguini continuò temperando magis conveniat sæpiùs iterata externi Aëris paucioris Inspiratio, quàm ejusdem copia major rariùs accedens.

2°. Thoracis culpâ.

XIV. 2°. *Thoracis culpâ Non Sufficiens*, ideóque *Frequentior* fit *Aëris Inspiratio*, quando is satis & quantum decebat attolli, explicarique non potest, tum ob *induratas* nimiùm *Pectoris Cartilagines*, tum præsertim ob *Pleuritidem*, *Doloris* comitis causâ Pectoris Expansioni impedimentum afferentem.

3°. Diaphragmatis culpâ.

XV. 3°. *Diaphragmatis culpâ Non Sufficiens, & ideò Frequentior fit Aëris Inspiratio*, quando vel propter *Affectum proprium*, *Inflammationem* imprimis, convenienter Motu suo gemino ac reciproco cieri, vel propter *spatii in Abdomine defectum*, aliaque ibi existentia *impedimenta* deorsùm satis explicari nequit; quemadmodum id evenire solet in *Ascite gravi*, *Uteri gestatione sublimi*, *Ventriculo aut Intestinis flatu distentis*, &c.

4°. Pulmonum culpâ.

XVI. 4°. *Pulmonum vitio Non Sufficiens, ideóque Frequentior fit Aëris Inspiratio*, quando eorundem *Parenchyma universum* vel saltem *maximâ sui parte* est *minùs spongiosum*, *minúsque explicabile*, aut ipsi *Peripneumoniâ* tenentur, *mediocrive* duntaxat *Asperæ Arteriæ ramorum notabilium Angustiâ* urgentur.

Quando minùs Spongiosum existit Parenchyma.

XVII. *Minùs Spongiosum* existit Pulmonum Parenchyma, quoties idem fit *magis Carnosum & Solidum*, quale non rarò reperi in quorundam post mortem dissectione; aut etiam *Corrugatum*, quale itidem est aliquando à me observatum: quamvis utriusque hujus Affectûs Causam reddere adæquatam putem valdè arduum, sinon impossibile; conjecto tamen *Carnosius & Solidius* fieri *Pulmonum Parenchyma*, quoties ab *acriore* simul & *viscidiore Sanguine* idem *parte Arteriis*, *Venisque intermediâ* tum leviter excoriatur, tum iterum consolidatur & nutritur ita, ut sensim solidior fiat ipsius Caro.

Ob carnositatem.

Vel Corrugationem.

XVIII. *Corrugationem Parenchymatis* ejusdem acceptam refero *Sanguini Austeriori & Acriori* ibidem ipsum leviter excoriatum potenter contrahenti potiùs, quàm verè nutrienti; nisi forsan idem accidat à *Pure* vel *Aquâ* similiter *austeris*, & in Pectoris cavitate Collectis, ipsumque paulatim penetrantibus & constringentibus.

5°. Viarum culpâ.

XIX. 5°. *Viarum* Aëri transitum ad Pulmones concedentium *culpâ Frequentior*, quia *non Sufficiens fit Inspiratio*, quando *Nares solæ* sunt magis vel minùs *obturatæ*, tum continuò in *connato* ferè, aut ab externâ causâ, sæpiùsque fortuitâ, *Ictu*, *Casu*, &c. *adventitio* ac permanente *vitio*, tum subinde ac per intervalla in Affectu nunc graviùs, nunc leviùs urgente, *Gravedine* puta, *Polypo*, &c. tum aliquando ab *Externis* in Nares *immissis*; unde Ore aperto Inspiratio Aëris tunc facienda; quæ ideò impeditior erit, adeóque frequentior; & adhuc magis, si aliquandiu est loquendum, vel ambulandum Ægro; maximè, si festinandum.

In Narium obturatione.

XX. Idem accidet forsan, si *Ostium Laryngis crassâ, viscidâque Pituitâ sit plus minùs obsitum*, vel *Tonsillæ* fuerint *Inflammatæ*, aliásve *Tumefactæ*, atque Aëri Inspirando viam ex parte saltem occludant; in quo Affectu Frequentior Inspiratio observatur, sive id accidat ob solam viarum Angustiam, sive accedat (quod mihi maximè fit probabile) Molestia ex Aëre frigidiore copiosiùs unâ vice attracto, ad quam vitandam frequentior instituatur simul & minor Inspiratio.

Vel Laryngis.

XXI. III. Quæ *cum Difficultate* contingit *Aeris Inspiratio*, in genere *Dispnœa* vocatur, cujus primariæ species sunt *Anhelatio*, *Orthopnœa*, *Asthma*, *Incubus & Suffocatio Hypochondriaca* cum *Strangulationis* metu, sensuve conjuncta: quibus addere licet in *Singultu*, *Suspiriis* & pungentibus *Pleuritidis* doloribus *Interruptam*, *Impeditamque Inspirationem*.

Dyspnœa quid & quotuplex.

XXII. In *Anhelatione* simplici solet Inspiratio fieri parva simul & concitata: In *Orthopnœa* verò minùs quidem concitata, sed longè major, & quidem erectâ, exporrectâque Cervice; sicut in *Asthmate* præter *Inspirationem difficiliùs ac cum labore procedentem* observatur *Sibilus sive Stertor* in pectore, unà cum *Tussi*, quâ subinde aliquid excernitur, subinde nihil. *Incubo* dormientibus tantùm, ac præsertim dorso incumbentibus obvenienti copulatur *ponderis præcordia prementis*, *ac suffocationem minantis somnium*; unde mira subinde sibi de personâ certâ invisâ, vel incertâ delirare solent Melancholici. In *Suffocatione Hypochondriacâ* Inspirationem lædente, atque vigilantibus sæpiùs, quàm dormientibus obveniente ita anguntur fauces, ut in strangulationis periculo se versari putent Ægri.

Anhelatio. Orthopnœa. Asthma. Stertor. Tussis. Incubus. Suffocatio Hypochondriaca.

XXIII. In *Singultu* interrumpitur per intervalla incerta & inæqualia, propter Convulsivum Diaphragmatis Motum, aliquando graviùs, aliquando leviùs Inspiratio; quæ urgentibus *Suspiriis* continuatam, sed leviorem Interruptio-

Interrupta inspiratio in Singultu. Suspiriis.

ruptionem patitur cum frequentiâ junctam; quemadmodum in *Pleuritide* interrumpitur eadem imprimis, quoties urgente magis æstu febrili Majoris adest conatus.

Pleuritide.

Dyspnœæ causa Flatus.

XXIV. Excitatur autem *Dyspnœa* omnis, tum frequentiùs à *Flatibus*, vel *Halitibus* in tenui Intestino ex Pituitâ per Bilem rarefactâ productis, & partim per Ventriculum, Oesophagumque ad Os assurgentibus, hinc cum Aëre inspirato in *Pulmonum bronchia* & ulteriùs forsan penetrantibus; partim, copiosiúsque per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum ad Venam Cavam superiorem, hinc dextrum Cordis Ventriculum, denique *Pulmonum Vasa*, ipsumque ipsorum *Parenchyma* spongiosum translatis, ibidem hærentibus, ipsorumque adeò *explicationem* requisitam non minùs, quàm *complicationem impedientibus*, sicque Ægros mirè & valdè angentibus: tum aliquando à *Pituitâ viscidâ* è Capite delabente, *Pulmonum Bronchia* occupante, & angustiam diversam in ipsis producente. Unde pro harumce Causarum simplicitate aut complicatione, adeóque vitio majore aut minore variæ oriuntur Dyspnœæ species, & quidem nunc leviores, nunc graviores.

Et Pituita Viscida.

Causæ Asthmatis & Orthopnœæ.

XXV. In *Asthmate* atque *Orthopnœâ* utraque Causa concurrit plerumque, quamvis in *Occulto* dicto *Asthmate* videantur mihi soli urgere *Halitus*, *Flatusve*; uti eosdem in *Anhelatione*, *Incubo* & *Hypochondriacâ Strangulatione* omnem paginam absolvere agnoscet facilè, quisquis attentè omnia Ægris tunc obvenientia examinaverit, expenderitque Symptomata.

Anhelationis, Incubi, Hypochondriacæ Strangulationis.

XXVI. *Singultûs*, *Suspiriorum*, atque *Pleuritidis Generationem*, atque *Curationem* dabimus Cap. seq. & 40.

XXVII. I. *De Syncopes*, gravissimarumque *Hypochondriacæ Suffocationis* specierum *Curatione* quædam in medium protulimus Cap. 19. §. 70. & seq. quæ ibi videantur.

Abolita Aëris Inspiratio, quænam incurabilis.

XXVIII. *Abolita Aëris Inspiratio* in Motu suo simul deficientibus *Thorace* atque *Diaphragmate*, propter Animalium Spirituum in gravissimâ *Apoplexiâ* defectum, *Incurabilis* existit, quoniam sat citò tolli non potest impedimentum quodvis, propter quod Nervorum exortus ita comprimitur, ut Spiritibus Animalibus transitus denegetur per Ipsos ad partes inferiores.

XXIX. *Abolita* ob *Asperam Pulmonum Arteriam* summè *angustatam Inspiratio Aëris* pro *Incurabili* habenda, nî mox Expiratione forti expellatur, quod illam replet, Sanguis, Pus, Pituita, vel quidvis aliud; vel tollatur vinculum ipsam constringens in Strangulatione.

XXX. Eadem *Inspiratio Ore*, *Naribusque* simul *obturatis Abolita Curabitur* tollendo extemplo causas obturantes, ne aliàs brevi sequatur Mors.

Quænam curari potest & quomodò.

XXXI. Sic ob *Faucium*, ac imprimis *Laryngis Obstructionem Abolita Aëris Inspiratio Curabitur* remotâ quamprimùm quâvis Obstructionis Causâ, illam vel extrahendo, vel in OEsophagum, hinc & Ventriculum impellendo.

Faucium ac Laryngis Obstructio tollenda.

XXXII. Curabitur eadem, factâ ob *Anginam* angentem extremâ Laryngis Angustiâ, curatâ quovis modo Anginâ per Aversoriam in Artubus, Eductoriamque sub Linguâ Sanguinis missionem, atque Cataplasmata & Gargarismata tum potenter Incidentia, tum Maturantia, & similia.

Angina curanda.

XXXIII. Si à *compresso per funem Larynge* Aboleatur Aëris Inspiratio, eodem in tempore soluto aut dissecto eadem Curabitur.

Compressio Laryngis per funem removenda.

XXXIV. II. *Frequentior Aëris Inspiratio* 1°. propter *auctum Sanguinis* in Corde *Incendium & Rarefactionem* Curabitur sedato illo æstu, tam per Sanguinis eductionem, quàm per Acida temperatiora, vel Salem Nitrum, & purum, & postquam Sulphuris ope in Prunellæ dictum Salem, Lapidemve deflagravit.

Frequentior inspiratio ob auctum Sanguinis incendium quî curetur.

XXXV. *Non Sufficiens*, & adeò *Frequentior Aëris Inspiratio* 2°. propter *impeditam Pectoris explicationem*, Cartilaginibus osseam duritiem nactis, adeóque inflexilibus debitam, orta non *Curabitur*, nisi Cartilaginum emollitione; quàm quæ præstare possint medicamenta paucis hactenus innotuit; quamvis fuerint nonnulli, qui etiam ossa quævis emolliverint, variè inflexerint, & iterum induraverint pro lubitu, quod mirabile.

Ob impeditam pectoris explicationem quî curetur.

XXXVI. Impeditæ ac Frequentioris ob *Pleuriticum Dolorem* Inspirationis *Curatio* sequitur Pleuritidis Curationem, ex generali Inflammationem quamvis Curandi methodo petendam; de quâ vide infrà Cap. 40.

Ob Pleuriticum Dolorem quî curetur.

XXXVII. *Frequentior & Impedita* 3°. *Aëris Inspiratio Diaphragmatis Inflammationem* sequens Curabitur illâ secundùm modò citatam methodum generalem curatâ.

Ut & ob inflammationem.

XXXVIII. Eadem Inspiratio impedita propter *impeditum in suâ explicatione Diaphragma Curabitur*, in *Ascite* quidem, evacuatâ quovis modo ex Abdominis Cavitate Aquâ; in *Uteri gestatione*, excluso Fœtu; in *Tympanitide*, *flatibusque distentis Ventriculo vel Intestinis*, eorundem exclusione aut subsidentiâ.

Nec non ob impeditum Diaphragmatis motum.

XXXIX. *Non Sufficiens ac frequentior Aëris Inspiratio* sequens 4°. *Pulmonum parenchyma*

Frequentior Inspiratio quæ

vel

nam incurabilis.

vel *magis Carnosum & solidum* factum, vel *Corrugatum* habetur mihi pro *Incurabili*.

Ob Peripneumoniam qui curetur.

XL. Eadem *Peripneumoniæ* debita *Curabitur*, ipsâ cæterarum Inflammationum modo curatâ.

Ut & ob Asperæ Arteriæ Angustiam.

XLI. Eadem *mediocri notabilium Asperæ Arteriæ ramorum Angustiæ* adscribenda *Curabitur*, sublatâ illius Angustiæ Causâ, nunc Internâ plus minùs ramos ejus replente, nunc Externâ & in Pulmonum parenchymate hærente atque eosdem comprimente; de quibus in genere agendum alibi.

Quid hic observandum.

XLII. Hìc observandum, quoties *Pituitâ* sive fluidâ, viscidâve, sive acri, blandâve; vel *Sanguine* concrescente, solutove; vel *Pure* crasso, tenuive; vel *Sanie*, vel aliquando *Aquâ* Demersis in Pulmones penetrante oppletur *Aspera Arteria*, toties Curationem institui ac promoveri, aliquando solo effluxu Aquæ admissæ, sæpiùs *Tussi* à contentis excitatâ; quorum expulsionem juvabunt interdum vel Incidentia, vel Incrassantia pro excernendorum varietate varianda, sæpiúsque quantitate mediocri assumenda.

Vomitus utilis in Asperæ Arteriæ Obstructione.

XLIII. Observandum quoque *Vomitum* hìc aliquando satis commodè institui, cùm constet per Experientiam vehementi Vomendi conatu promoveri quoque Contentorum in Asperâ Arteriâ Expulsionem; excepto *Sanguinis Sputo*, in quo semper Vomitus existit periculosus.

Frequentior inspiratio ob Nares obturatos rariùs curatur.

XLIV. *Connatum* 5°. aut in Nativitate, aut post Nativitatem *casu obortum*, pertinaxque *vitium Nares* occupans, & angustiâ ibi factâ *Inspirationem impediens*, quin ad *Frequentiorem* cogens *rariùs* solet *Curari*, cùm difficile sit Partium illarum Coalitum, vel Obstructionem antiquam tollere.

Ob Gravedinem aut Polypum qui curetur.

XLV. Eadem Inspiratio propter *Gravedinem*, aut *Polypum* impedita, his Curatis sponte solet ad integritatem redire.

Ut & ob res Naribus immissas.

XLVI. Quoties à *Rebus* qualibuscunque in *Nares immissis* & illas obturantibus impeditur Inspiratio, toties iisdem extractis expeditur denuò.

Nec non ob Laryngem obstructam.

XLVII. Impedita propter *Pituitam viscidam ostium Laringis obsidentem* Inspiratio *Curabitur* remotâ, excretâque gargarisando Pituitâ.

Aut compressam.

XLVIII. *Tonsillarum Inflammationes, Tumoresve OEdematosi* partim methodo generali, partim Gargarismis curandi sunt priùs quàm Inspiratio idcirco impedita restitui queat.

Dyspnœa à Flatibus curatur.

XLIX. III. *Dyspnœa* ortum à *Flatibus, Halitibusve* ex *Pituitâ in tenui Intestino à Bile* productis habens *Curabitur*, 1°. *Emendando Pituitam* Qualitate quâvis, ac *Educendo* eandem Quantitate nimiâ peccantem remediis non semel in superioribus laudatis.

1°. Pituitam emendando ac educendo.

L. 2°. *Corrigendo* itidem *Bilem*, Qualitate aliquâ si peccaverit, vel *Evacuando* ipsam, si redundaverit, medicamentis sæpiùs propositis.

2°. Bilem corrigendo.

LI. 3°. *Dissipando*, aut per alvum clysterum carminantium dictorum ope abducendo, aut sursùm quoque ructuum formâ excludendo *Flatus, Halitusque*, antequam penetrent in Lacteas Venas, per remedia itidem aliquoties jam præscripta.

3°. Flatus Dissipando.

LII. 4°. Potentiùs *eosdem Discutiendo* & unà cum *blando Sudore* foràs propellendo, quamprimùm ad Pulmones penetrarunt, atque in ipsis hærent; idque laudatis sæpenumerò Sudoriferis Aromaticis.

4°. Eosdem potentiùs discutiendo.

Dyspnœa à Pituitâ viscidâ in pulmonibus hærente curatur

LIII. *Dyspnœa* verò à *Pituitâ viscidâ* è Capite in fauces delabente, atque *Pulmonum bronchia occupante* profecta *Curabitur* 1°. *Impediendo* illius in *Capite proventum* per medicamenta quævis Aromatica, Roremmarinum, Salviam, &c. toties in superioribus memorata, sæpiúsque indies quovis tempore parvâ dosi usurpanda.

1°. Impediendo ejus proventum.

LIV. 2°. Eandem in *Capite collectam* & *Incidendo, attenuandoque* per eadem Aromatica, & *Educendo*, tum per Alvum mediantibus Phlegmagogis passim propositis; tum per Nares Errhinorum ope; tum per Os Masticatoriorum operâ.

2°. Eam in Capite incidendo, & educendo.

LV. 3°. Eandem in *Pulmones delatam Incidendo* per modò dicta Aromatica, & *Tussi* mediante *excreando* per similiter Aromatica Bechica in ore contenta, nec nisi lentissimè deglutita, quò illorum pars aliqua penetret ad Pulmones.

3°. Eam in pulmones delapsam incidendo, & exscreando.

LVI. Quemadmodum autem semper sunt cæteris ejusdem generis atque Naturæ medicamentis præferenda ea, quæ longâ plurium experientiâ notata sunt cuivis Affectui magis specialia & utilia: ita hìc quoque præ aliis Aromaticis eligenda sunt, quæ tum aliorum, tum propriæ observationes ostenderunt esse singulis Dyspnœæ speciebus magis convenientia: ubi nec prætereunda singularis cujusvis Ægri constitutio; cùm & secundùm ipsam experiamur indies delectum esse habendum medicamentorum in eodem Affectu aliàs præstantium: quod nemo in praxi benè versatus & ad ea, quæ quotidie diversimodè accidunt, attentus negabit unquam.

Regula in praxi faciendâ utilis.

CA-

CAPUT XXIII.

De Aëris Expiratione læsâ.

Aëris expiratio. I. AEr in Pulmones Inspiratione attractus, postquam munere suo functus est, iterum exprimi debet, quò alii alliciendo paretur locus: diciturque hæc Aëris exclusio, *Expiratio.*

Quibus perficiatur. II. *Perficitur* imprimis *Expiratio* hæc à *Musculis Abdominis*, tum *Thoracem detrahentibus*, tum omnia in *Abdomine contenta comprimentibus*, atque *versùs Diaphragma propellentibus*, ipsumque adeò Diaphragma sursùm cogentibus, ac per consequens *Pulmones coärctando Aërem in ipsis contentum blandè exprimentibus*: concurrente simul *proprio Diaphragmatis Motu*, angustiam in Pectore majorem faciente.

Læditur 1°. In Sternutatione. III. *Læditur* hæc *Aëris Expiratio* 1°. in *Sternutatione*, in quâ post aliquam Inspirationis inchoatæ suspensionem subitò, & magnâ, sed mox iterum cessante, sive abruptâ vi per *Nares* imprimis, aliquando & *Os* quoque, cum vehementi *Corporis* universi concussione, atque occurrentium exclusione *Aer* unâ vice expellitur.

2°. In tussi, IV. Læditur eadem Aëris Expiratio 2°. in *Tussi*; in quâ non unâ, sed pluribus simul ac interruptis vicibus fit *Aëris*, *Contentorumque in tracheâ arteriâ* (si quæ ibi occurrant & sequacia sint) *exclusio in*, aut *per Os*, cum dissimili Corporis concussione, nunc blandâ, nunc vehementi.

Aut Humidâ, V. *Tussis* omnis aut *Humida* vocatur, quoties ipsius ope Humores in asperâ arteriâ contenti, Pituita, Sanguis, Pus &c. in os, postmodum excreandi; aut per os foràs expelluntur:

Aut Siccâ, VI. Aut *Sicca*, quoties magno licet ac multo labore nihil excernitur, sed irrito fatigatur universum corpus Tussiendi conatu, unde tum *Capitis*, tum *Hypochondriorum*, aliarumque *Partium Dolor* vehemens nonnunquam excitatur, quin aliquando *Hernia* producitur, aliquando *Urina*, vel *Alvi fæces involuntariè extruduntur.*

3°. In Singultu. VII. Læditur eadem Expiratio 3°. in *Singultu*; in quo deprehenditur Ventriculi regio subitò & violenter antrorsùm, extrorsùmque propelli, cessante mox, sed sæpenumerò iterum repetente *motu* illo verè *convulsivo*, adeóque molestissimo tunc & gravissimo Ægris Symptomate.

In eo quænam pars Diaphragmatis afficiatur. VIII. In Singultu autem illâ sui Motûs parte *Diaphragma* censeo affici, quâ *inservit Expirationi*; quâque in aperto brutis adhuc viventibus abdomine vi satis magnâ versùs Ventriculi regionem contrahi Tactu non minùs, quàm Visu percipitur.

IX. Quapropter proprium *Diaphragmatis*, neutiquam Ventriculi, *Affectum* judico *Singultum*, cùm præter jam dicta *Voluntarius* esse possit, & à Me, aliisque omni tempore pro lubitu excitari queat. Esse Diaphragmatis, non Ventriculi affectum.

X. Trahi tamen utplurimùm ad Singultum producendum ab affecto priùs Ventriculo Diaphragma in consensum non negaverim, & præsertim ab *acribus Halitibus*, *vel Flatibus*, *vel Humoribus* undecunque accedentibus, & quâcunque demum viâ ad membraneum Diaphragmatis centrum penetrantibus, ipsumque *pungendo*, vel *rodendo* ad convulsivum illum motum efficiendum irritantibus. Diaphragma à Ventriculo trahi in consensum.

XI. *Veram* proinde *Singultûs Causam* puto, quicquid ad violentam, non tamen durantem, sed mox interruptam, cessantemve, iterumque sæpenumerò repetentem sui Contractionem Diaphragma cogere aptum est; sive illud in Ventriculo reperiatur (quò referenda Medicamenta vel Alimenta noxia & acria, Venena potiùs dicenda;) sive idem ex tenui Intestino à Vitiosâ Humorum confluentium Effervescentiâ excitatum Humoris, Halitûs, Flatusve formâ eò assurgat, & superius Ventriculi Orificium ita rodendo præsertim afficiat, ut ipsum ambiens Diaphragma simul afficiatur; sive idem in Thoracis, Abdominisve cavitate conclusum immediatè Diaphragma mordicet, vel ad ipsum per vasa sua deferatur, ac in ejus substantiâ hærens partes ipsius sensiles rodat, vel quovis alio modo ad molestam illam, convulsivamque sui contractionem solitariam & subinde continuò repetentem ipsum adigat. Vera Singultûs causa.

XII. *Sternutationis Causas evidentes*, tum externas, tum internas si quis observaverit, comperiet ipsam nunc à *Solis lucentis splendore* aut immediatè, aut mediante reflexione per nivem, glaciem, aquam, speculum &c. factâ; nunc à *rebus acribus*, cæpis puta, sinapi, raphano &c. vel *naribus* admotis, attractisve, vel *ore* assumptis; nunc ab *Humoribus* itidem *acribus à capite ad nares* in gravedine sive coryzâ delabentibus; nunc à *Vaporibus*, *Halitibusve* similiter *acribus è Ventriculo*, *tenuive Intestino* ascendentibus, naresque irritantibus excitari, atque semper qualemcunque tandem *Narium vellicationem* Sternutationis causæ.

sentiri

sentiri: unde meritò istæ Causæ omnes ac diversæ eatenus Sternutationem videntur producere, quatenus Nares irritando, vellicandoque ad molestiam illam expirato per Nares potenter Aëre simul expellendam Partes Expirationi dicatas movent; Cum quâ vehementi Aëris Excussione concurrere solet universi corporis Concussio itidem vehemens.

Tussis causa. XIII. *Tussis Causa* est, quicquid Asperam Pulmonum Arteriam vellicare, aut quovis modo irritare potest ac molestare.

Humidæ. XIV. Et *Humidæ* quidem *Tussis Causa* multiplex observatur: Aliàs enim quædam *forinsecùs advenientia*, vel *ore assumpta*, perperámque in Asperam Arteriam delata Tussim mox excitant molestam: Aliàs *Humores à Capite delabentes* (& quidem utplurimùm *Pituitosi* multifarii nunc Acres, Salsique, vel Acidi, nunc Blandi & Insipidi; nunc tenues, fluidique, nunc crassi & viscidi; quandoque *Sanguis* purus, vel cum aliis Humoribus mistus; & quandoque *Pus* vel *Sanies*) in eandem Arteriam Asperam penetrantes ad Tussiendum Pulmones cogunt: aliàs *Humores* itidem Varii (*Sanguis*, *Pus*, *Sanies*, & *Pituita* forsan, *Serumve*) ex *Pulmonum substantiâ* vel *vasis* in Arteriam eandem translati Tussim producunt.

Sanguinis Sputum & Hæmoptoica passio. XV. Quoties autem Sanguis ex Pulmone prodiens Tussi excernitur, toties peculiari nomine *Sanguinis Sputum*, & *Hæmoptoica Passio* vocatur is Affectus.

Tussis siccæ causæ. XVI. *Tussis* verò *Sicca* pro *Causis Externis* agnoscit tum *Aërem*, tum *Potum frigidum* affatim admissum, Asperamque Arteriam molestantem: pro *Internis* autem aliquando *Catarrhum* valdè *viscidum*, vel valdè *tenuem*, *acremque* expirato vehementiùs Aëri haud cedentem; aliquando *Halitus*, *Flatusve* à tenui Intestino, Ventriculove per gulam elevatos, & unà cum Aëre in Pulmones allectos; vel ab eodem Intestino per Lacteas Venas in Cor & Pulmonum Vasa, imò substantiam, usque ad Tracheam Arteriam sese insinuantes, atque ipsam continuò sine sui exclusione ad Tussiendum irritantes.

Expirationis læsæ Affectuum curatio. XVII. *Multiplices* in *Expiratione læsâ* notati *Affectus Curabuntur* 1°. *sublatâ*, *correctâve Causâ externâ*. 2°. *curando* quosvis *Solidarum partium Affectus* internos. 3°. *Emendando* quævis partium *Contentarum vitia*, tum *Minuendo* ipsorum *redundantiam*, tum *Corrigendo* ipsorum *qualitates* vitiosas; tum *loco movendo*, aut *emovendo*, quæ *loco peccant*, &c.

Singultûs curatio. XVIII. Et ut à *Singultu* faciamus initium, quoties *Alimenta*, *Medicamentave noxia* & *acria*, vel potiùs *Venena*, continentur in Ventriculo, nî *temperari* possint & *corrigi* per *Alterantia*, *Expelli* debent aut per *Vomitoria* sursùm viâ breviore, aut per *Purgantia* deorsùm viâ longiore: quod intelligendum quoque de quibusvis Humoribus in Ventriculo, aut tenui Intestino repertis & Singultum parientibus.

Alterantibus, inter quæ Opiata præcipua. XIX. Medicamenta Humores quovis modo peccantes, ut & Assumpta quævis *Alterantia* & *Corrigentia* non semel proposuimus in superioribus, ut non videatur necessum eadem hîc repetere; unum tantùm monituri, *Opiata* præ aliis omnibus conducere in curando Singultu quovis, non tantùm, quatenus quosvis Humores acres temperant, sed insuper, quatenus Ventriculi sensum obtundunt, & forsan Spiritus Animales quoque faciunt ad motum torpidiores: dummodò per vices exiguâ usurpentur quantitate, atque tamdiu, donec aut cesset, aut notabiliter minuatur Singultus.

Et Vomitoriis, maximè Antimonialibus. XX. Inter *Vomitoria* cæteris omnibus præfero hîc *Antimonialia*, tum quia promiscuè Humores quosvis evacuant felicissimè, tum quia humanæ naturæ sunt amicissima, modo peculiari omnes in homine Humores ad statum laudatissimum sensim deducendo; quæ vis an in aliis rebus similiter occurrat dubito, in Antimonio ipsam existere novi: quicquid garriant in contrarium Viri præjudiciis suis excæcati, tum aliàs Docti, tum Indocti.

Sed parvâ dosi assumtis. XXI. Cavendum autem (postquam revera *omne nimium est Naturæ inimicum*) ne simul nimiâ sumantur quantitate; cum semper satiùs sit eorum minorem dosin exhiberi, quàm majorem; quoniam nulla noxa sequetur unquam illam, sæpiùs hanc: nec enim præter multorum Suffenorum æquè, ac Imperitorum Medicorum placitum, tum alia purgantia, tum præsertim Antimonialia ritè parata, & minore quantitate usurpata, nullumque Humorem sursùm aut deorsùm evacuantia nocent ulli, quod millies expertus testor, quin semper tunc prosunt, noxios in corpore humores aut emendando, aut ad secuturam posteà purgationem ampliùs præparando: quod imprimis velim notari à Medicis Junioribus, in quorum gratiam hic meus editur Tractatulus, non item Seniorum, atque in Artis operibus versatorum, nec proinde informatione meâ egentium; multò minùs præfractorum, & quævis aliena ex præjudiciis aut invidiâ mox rejicientium, nec minùs imperitè, quàm improbè culpantium.

Et quidem subinde repetitis. XXII. Quoties proinde post usurpata priùs convenienter Narcotica Vomitorio assumpto parum, vel nihil est sursùm aut deorsùm ejectum

ctum; & urget adhuc Singultus, quin Humorum in Ventriculo, aut vicino Intestino existentium, malumque hoc excitantium remanent signa, toties tutò licet aut eodem die novum, sed quantitate minore, aut subsequente aliud quantitate aliquantò majore Ægro exhibere Vomitorium, quo vel ampliùs corrigantur, vel sursùm, deorsùmve, aut utrâque viâ expellantur Humores peccantes: Sic enim tutissimè, ac minimè injucundè, satisque citò absolvetur Singultus; Cura verè Rationalis & Dogmatica, Experientiæ potissimùm, hinc & Rationi Sanæ, non Ægræ aut Commentitiæ, adeóque falsæ innixa.

Et aliquando post ea Mistura Aromatica exhibenda.

XXIII. Quòd si per assumptum Vomitorium excreti fuerint Humores vitiosi, & à vomitu defatigati Ægri, conducet Mistura Aromatica, molestis Halitibus circa Ventriculum hærentibus dissipandis convenientissima, unà cum additis quantitate parvâ Opiatis, tum ad concitatam per vomitum potentiorem Bilis, Succique Pancreatici Effervescentiam compescendam, tum ad Somnum blandè conciliandum, tum ad ipsum Singultum magis sedandum aptissimis. Exempli gratiâ.

℞. *Aq. menthæ*, ℥ij.
Vitæ Matthioli, vel
Theriacal. simpl. ℥ß.
Conf. alkermes, ʒj.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Syr. menthæ, ℥j.
M.

Ejus Usus.

Hujus Misturæ cochleare unum assumat sæpiùs Æger, donec ad Somnum sentiat disponi suum corpus; quem ut citiùs capiat, commodè decumbat.

XXIV. Huic Misturæ addi possunt *Spiritûs Nitri* Guttæ vj. vel viij. quoties *Flatus* simul vexant, quod sæpè contingit.

Singultus etiam curatur evacuantibus.

XXV. Si ad Vomitum minùs inclinent Ægri, nec Nausea urgeat, præstat *deorsùm Evacuari Humores peccantes*, & quidem pro sui varietate nunc *Cholagogis*, nunc *Phlegmagogis*, nunc *Hydragogis* tantùm, nunc diversis pro re natâ simul mistis, aliquoties in superioribus propositis.

Ut & simul Humores Viscidos incidentibus

XXVI. Quoniam verò *Affectus pertinaces* omnes ortum habent ab *Humoribus viscidioribus*, illos saltem agnoscunt Causæ suæ conjunctos, idcircò in *Singultu obstinato* non sunt negligenda medicamenta Humores viscidos incidentia simul ac educentia. In quem finem convenient *Pilulæ* nostræ *Magistrales*, superiùs Cap. 14. §. 50. descriptæ; ut & *Apozema* Cap. 2. §. 35. propositum. Nec tamen opus, ut talia quotidie usurpentur, nisi parum educant; ubi namque plures dejectiones faciant, satiùs est, ut tertio, vel quarto tantùm die assumantur, atque diebus intermediis sola incidentia & Humores quovis modo peccantes corrigentia, tum Halitus, Flatusque discutientia, vel aliàs Roborantia sæpiùs laudata usurpentur.

Eorum Usus.

Curatio Singultus quando est Symptoma alterius morbi.

XXVII. Ubi Singultus alterius Affectûs gravis, Febris acutæ, Inflammationis, &c. est Symptoma, sponte illo curato remittere solet; quamvis tunc nil obstet simul usurpari prudenter Opiata vel Sudoriferis, vel quibusvis Alterantibus, Affectuique primario, Humorive vitioso corrigendo dicatis Medicamentis addita, & subinde assumpta: A quibus si blandus Sudor promoveatur, & Symptomata cætera unà cum Singultu minuantur, benè sperandum de Ægri restitutione; sin minùs, malè.

Sternutationis curatio.

XXVIII. *Sternutatio*, quæ ab Externis Causis ducit originem, mox illis sublatis, vel vitatis cessare solet: quæ verò Internas agnoscit, tum à Cerebro delabentes, tum ab inferioribus partibus assurgentes, *Curabitur* tum *Corrigendo in Coryzâ Humores Acido-Salsos*, atque ipsis ferè conjunctos *Pituitosos viscidos*, & *Oleosis & Spirituosis Aromaticis*; tum eosdem *Educendo* partim per *Alvum Hydragogis & Phlegmagogis*, partim per *Nares*, aut *Os Sternutatoriis blandioribus*, aut *Masticatoriis*: tum *Corrigendo Humores* vitiosè in *Ventriculo*, ac imprimis *tenui Intestino Effervescentes*, atque *Halitus Acres* sursùm *ad Nares propellentes* laudatis modò *Spirituosis* & *Oleosis*, non neglectis vel omissis *Opiatis*; tum eosdem, si redundarint, *Educendo* deorsùm potiùs, quàm sursùm, medicamentis sæpiùs propositis. Ubi plurimùm conferre solent *Sudorifera*, quæ non tantùm foràs protrudant, sed simul emendent Humores vitiosos.

Tussis curatio fit diversimodè.

XXIX. *Tussis* pro Causæ diversitate *Curabitur* diversimodè. Nam ubi quævis *forinsecùs admissa* & in Asperam Pulmonum Arteriam delata, vel solâ Tussi rursùm excreta sunt, vel pauco potu superassumpto delinita, cessat mox Tussis, vel paulatim saltem sedatur.

Corrigendo Humores in Capite Pituitosos Acidos, Salsos.

XXX. *Humores* autem *Pituitosi* à Capite in Arteriam nominatam delabentes ad sui *Correctionem* desiderant quidem *Acidi* Oculos Cancri, Coralia, Margaritas, &c. *Salsi* verò Gummi Tragacanthum & Arabicum, Radices Althææ, ipsiusque Saccharum, Glycyrrhizæ radicem, ejusdemque Succum inspissatum; Pilulas de Cynoglossâ, vel Styrace Cap. 20. §. 36. aut Rotulas §. 37. præscriptas.

Insipidos tenues.

XXXI. *Humores* autem *Pituitosi* neutiquam Acres, ast *Insipidi*, quoties simul *Tenues* sunt &

Aquei,

Aquei, ad sui Correctionem atque Incrassationem indigent iisdem Pilulis & Rotulis.

Crassos & Viscidos.

XXXII. Qui verò *Crassi* sunt & *Viscidi* ad sui Attenuationem, Incisionemque tum Acidodulcia, tum Aromatica, Oxymel simplex & Squilliticum, additis Syrupo de Hyssopo, de duabus & quinque Radicibus, & similibus requirunt, sive Linctûs formâ lentè deglutiantur, sive Aquis aromaticis diluta cochleatim usurpentur.

Minuendo Humores in Sanguine Pituitosos.

XXXIII. Iidem *Humores Pituitosi* multifarii in Sanguine, Capite saltem *redundantes Minuendi* per *Hydragoga* & *Phlegmagoga*, ut & quandoque *Diuretica* & *Sudorifera*:. Quin recurrendum aliquando ad ipsam *Salivationem* modis variis excitandam.

Sistendo Sanguinem à Capite in Pulmones delatum.

XXXIV. *Sanguis à Capite in Pulmones delatus* & Tussim excitans in effluxu suo sistendus, *Venæ-sectione* quidem, si *Plethora* concurrat, vel *notabilis* ejus *Fervor*, vel *solitæ* ejus *Evacuationis Suppressio*: quamvis ejus Fervor nimius Acidis, & præsertim Austeriusculis compesci quoque possit; Exempli loco esto sequens Apozema.

Apozema.

♃. *Fol. plantagin.* M. ij.
Semperviv. maj.
Acetosellæ, an. M. j.
Coq. ex Aq. hordei ad Colat. ℥ xx.
addendo Syr. Jujubini ℥ iij.
Salis petræ purificati, ʒ j.
vel Lap. prunellæ, ʒ ß.
vel Spir. Nitri, Gut. xx.
M. F. Apozema.

Ejus Usus.

Hujus haustum mediocrem subinde assumat Æger ad quemvis Sanguinis æstum nimium, hinc & subsequentem quamvis Hæmorrhagiam compescendum.

XXXV. Idem Sanguis in effluxu suo sistendus *Vasorum apertorum Conglutinatione* per laudatam sæpiùs in superioribus & Cap. 9. §. 20. præscriptam Misturam, vel similem.

Prævenienda Sanguinis corruptio in Pus. Balsami Sulphuris Anisati Vires.

XXXVI. *Sanguinis Corruptio in Pus, vel Saniem* modis omnibus prævenienda, & imprimis per *Balsamum Sulphuris Anisatum*, aliumve minimè ingratum: quandoquidem hujus ope non tantùm impeditur Sanguinis perversio in Pus, Saniemve, Partisque Ulceratæ læsio ulterior, verùm promovetur insuper totalis hujus Curatio, si præsertim pro Affectûs vehementiâ vel Ulceris amplitudine variâ ter, quater aut sæpiùs in die usurpetur ad guttam unam, vel duas ex cochleari Decocti, Misturæve cujusdam pectoralis, vel saltem Cerevisiæ Saccharatæ.

Sanguis in Asperâ Arteriâ servandus solutus, & excernendus.

XXXVII. *Sanguis* idem in Asperam Pulmonum Arteriam undecunque delatus, ne ibidem *coaguletur*, hinc & *corrumpatur*, mox convenientibus medicamentis *servandus Solutus*, vel *iterum Solvendus*, *Excernendusque*. In quem finem multis aliis præferendi sunt, unà cum *Antimonio Diaphoretico*, *Cancrorum* dicti *Oculi* pauco Aceto stillatitio ex parte saltem soluti & gratis additis assumpti, postquam omnem hìc absolvunt paginam; Exempli loco sit Formula sequens cochleatim usurpanda.

Oculorum Cancri Vires.

Mistura.

♃. *Aq. hyssopi*,
Fœniculi, an. ℥ j.
Vitæ Matthiol. ʒ ij.
Aceti Stillatitii, ℥ ß.
Ocul. Cancr. ʒ ß.
Antimon. Diaphor. ℈ j.
Syr. capillor. vener. ℥ j.
M.

Quid observandum in Usu Oculorum Cancri.

XXXVIII. Cavendum autem in talibus Misturis Oculos Cancrorum Aceto solutorum capientibus, ne *Syrupi ex mucaginosis* parati eis addantur, quales sunt de Althæâ Fernelii, Jujubinus, Violaceus & similes; quoniam mox aut paulò post redduntur inde mucaginum ad instar spissæ & ad usum ineptæ; quod non facilè fiet, si ex Aromaticis parati usurpentur Syrupi, ac præsertim satis recentes, cùm multi temporis tractu evadant viscidiores.

Sanguis vel Pus ab Affectu Pulmonum excretus festinationem in curâ requirit.

XXXIX. Ubi ex Pulmonum Affectu proprio Sanguis purus vel in Pus corruptus Tussi excernitur, majus urget periculum, quapropter ad ipsius curationem magis festinandum, ne procrastinando pereat occasio hìc aut nullibi præceps; facilè namque inficitur & corrumpitur, difficulter autem restauratur ac restituitur singularis Pulmonum substantia.

Ut & continuationem.

XL. Non desistendum proinde ab usu medicamentorum Sanguinis è ruptis Pulmonum Vasis effluxum ac corruptionem curantium, donec in totum sit sublatum malum: quin imò Auctor sum, ut aliquandiu post curatum ad sensum Affectum perseveretur in blandorum medicamentorum usurpatione parciore, quò adversus novi mali accessum roboretur pars semel affecta, ideóque facile iterum afficienda.

Consideranda juvantia, & nocentia unicuique medicamenta.

XLI. Quemadmodum verò aliàs semper, sic & hìc attendendum sedulò ad medicamenta unicuique individuo maximè conducentia, quò hæc cæteris præferantur, & quandiu prosunt, in eorum assumptione continuetur. Quamprimùm autem minùs proficere observantur, alia in eorum locum erunt substituenda, atque sic ægrorum sanitas modis omnibus promovenda.

Siccæ Tussis curatio, per compressam

XLII. *Sicca Tussis* ab *Aëre aut Potu frigidis* orta *Curabitur* compressâ sæpiùs aliquandiu Expiratione, quò aucto in Pulmonibus & Faucibus

Expirationem. bus Calore corrigatur vitium ab externo frigore ortum & urgens.

XLIII. Ut enim hoc in genere moneam, non parùm ad Tussim omnem, ac Siccam præsertim conpescendam, sedandamque conferet compressus, quandiu licet, Spiritus, & simul sic cohibita vi Tussis; quâ ratione non semel in me, aliisque observavi sublatam in totum, vel diminutam Tussim satis aliàs molestam; quemadmodum ipsum quoque Singultum notavi sæpenumerò sic curatum.

Per Humorum Viscidorum Incisionem. XLIV. *Humores valdè viscidi*, quoties Siccæ Tussis Causa existunt, potenter Incidentibus continuò quantitate exiguâ deglutitis emendari solent, ac corrigi; Cui usui servient Trochisci Bechici albi, Radix Helenii pulverata & cum Saccharo in Tabellas redacta vel Frusta dissecta, &c. si ore contineantur, & continuò salivâ solutâ unà cum ipsâ in asperam deferantur arteriam.

XLV. *Catarrhi Salsi & Acres* Siccam Tussim producentes corrigentur, temperabunturque toties laudatis à Me Pilulis de Cynoglossâ, vel Styrace, &c. non neglectis Purgantibus Hydragogis. Per Catarrhorum Salsorum & Acrium Correctionem.

XLVI. *Halitus, Flatusve* ab Intestino tenui per Lacteas Venas sursùm ad Pulmones assurgentes, atque Siccam Tussim concitantes ad ejus & sui curam desiderant Medicamenta 1°. Humores tum semper Pituitosos & Biliosos, tum aliquando simul Acidos Temperantia; Educentiave. 2°. Ipsos Halitus, Flatusque Discutientia, vel tam in suo exortu, quàm post ipsum eosdem sopientia: Quorum pleraque non semel sunt in superioribus proposita, & inter alia Cap. 9. §. 29. *Spiritus Carminativus*, magnarum in hoc Affectu feliciter curando virium. Et Flatuum remotionem.

CAPUT XXIV.

De Pulmonum Nutritione læsâ.

Pulmonum Nutritio. I. HActenus cum aliis Motum Sanguinis Circularem agnoscentibus existimavi non tantùm ut ab Inspirato Aëre alteraretur, verùm insuper, ut *Ipso Pulmones nutrirentur, propelli in eosdem Sanguinem è dextro Cordis Ventriculo*: Unde sicut soli hunc excipiunt Pulmones Sanguinem, ita solos eo ali putavi, donec anno superiore ex observatione Anatomici Solertissimi & Cadaverum Conditoris eximii D. *Frederici Ruysch*, Medici Hagiensis scripto publico *Valvularum in Vasis Lymphaticis & Lacteis Dilucidationem, atque quasdam Observationes Anatomicas rariores* continente patefacta fuerit *Arteria* ex Aortæ Trunco Descendente oriunda, &, quoniam Bronchiorum divaricationes comitatur, *Bronchialis* ab Ipso dicta; &, siquidem Sanguinem in Ventriculo Cordis Sinistro elaboratum, atque perfectum ad Pulmones deducit, Eorundem Nutritioni ab Ipso assignata. Per Arteriam Bronchialem.

Eam observandi difficultas. II. Quamvis autem, ubi ad hujus Capitis editionem perventum est, opportunè asperiori gelu debitum adolescentis cadaver in Nosocomio publico secandum obtigerit, atque in eo Arteriam prædictam ex laudato Tractatulo diligenter, at sine successu inquisiverim, nolim tamen idcircò Viro egregio hîc derogare fidem: quin potiùs doleo, quòd paucis pòst diebus præter omne fas impeditus fuerim à nonnullis Reip. ob præposteras simultates & alia minùs addictis, ac sæpè noxiis, quominùs Juvenis ex difficili respiratione extincti cadaver in multorum Studiosorum huic rei per autopsiam cognoscendæ avidè inhiantium gratiam potuerim dissecare, Arteriam nominatam iteratò investigare, atque publicè forsan demonstrare; cùm præsertim modum ipsam certiùs observandi uno verbo mihi aperuisset idem D. *Ruysch*, ac simul retulisset aliis quoque non semel idem, quod mihi, contigisse.

Nutritio hæc quando lædatur. III. Sive igitur per solam hanc *Bronchialem*, sive simul per *Pulmonalem Arteriam* nutritium Sanguinem accipiant Pulmones, quoties ob vitiatam in dextro Cordis Ventriculo Sanguinis Ascendentis, Descendentisque Effervescentiam vitiosus existet Sanguis ex utroque exurgens, *lædetur* ipsorum *Pulmonum Nutritio*; & quidem citiùs, faciliùs atque potentiùs, quàm ulla alia corporis pars, si ex parte saltem nutriantur Sanguine è dextro Cordis ventriculo accedente, quippe qui minùs temperatus est altero è sinistro Cordis thalamo effuso, & ab Inspirato Aëre plus minùs in eisdem temperato.

Et quot modis. IV. *Læditur* autem *Pulmonum Nutritio* 1°. quando illa *Diminuitur*, vel *Aboletur*, & ipsi plus, minùsve contabescunt. 2°. quando ipsa *Depravatur*, & substantiam, consistentiamque acquirunt Pulmones naturali duriorem, compactioremve, aut contrà molliorem, flaccidioremve, aut etiam inæqualem, &c. vix enim

enim puto, nec nisi rarissimè 3°. *Augeri* posse, si propriè loquamur, Pulmonum Nutritionem, quandiu permanet ipsorum Parenchyma laudabile.

1°. Contabescunt Pulmones. V. *Contabescunt* plus minùs, & quandoque in utroque, quandoque in alterutro *latere*, atque in hoc vel illo *Lobo Pulmones*, vel *Sui*, vel *Sanguinis*, *Purisve* culpâ.

Culpâ Sanguinis. VI. Et *Sanguinis* quidem culpâ, quando idem *purulentus* existit, maximè in *Pleuritide* in *Abscessum* abeunte, atque *Pus suum* vel immediatè, vel Sanguine mediante Pulmonibus communicante: unde tamen non Pulmonum tantùm, sed universi corporis subsequi solet Tabes.

Vel Pulmonum. VII. *Pulmonum* verò culpâ contingit Tabes, quoties à *causâ* ipsis *externâ*, vel *internâ inepti* redduntur *assimilando sibi debitè Sanguini* affluenti: quod non semel observavi evenire *internè ab Ulcere*, *externè ab Empyemate*; utrobique à *Pure corrumpente* non tantùm Sanguinem qualemcumque ad ipsos delatum, sed ipsam quoque *Ipsorum Substantiam*, ut ampliùs ullo nequeant nutriri.

Empyema Aquosum observatum. VIII. Anno 1662. in dextri lateris *Empyemate Aquoso*, ex Pure ac Sero Albicante simul collectis constante, reperimus in Nosocomio Academico *Pulmonem dextrum corrugatum*, *lividum*, *flaccidumque*, ac meo quidem judicio *Tabe* confectum: quod ambienti Aquæ Purulentæ adscribendum censebam malum.

Phthisicorum Tabes. IX. In *Phthisicis* non tantùm *Pulmones* corrumpi, ac ideò quoque subinde contabescere, verùm *universum* insuper *Corpus Tabe* confici notissimum, & quidem ob Sanguinem itidem ab adjuncto Pure corruptum, atque Partes omnes paulatim corrumpentem ita, ut naturali Nutritioni perficiendæ reddantur ineptæ.

2°. Depravatur Pulmonum Nutritio. X. *Depravatur* Pulmonum Nutritio à *Sanguine* alterutro, vel utroque *vitioso*, *vitiosos* saltem *Humores* admistos habente; unde rarò quidem Pulmones tantùm, verùm cæteræ quoque Corporis partes simul afficiuntur, ac perperàm nutriuntur.

Ejus Causæ. XI. Hisce *Causis* nunc à *Bile*, nunc à *Succo Pancreatico*, nunc à *Salivâ*, nunc à *Liquore ex hoc Ternario* exsurgente, nunc à *Chylo*, nunc à *Lymphâ* quovis modo vitiatis, nunc à *Sero in Renibus haud secreto*, verùm in Sanguine præter naturam permanente, & si quæ sunt plura, quæ Sanguinem vitiare possunt ac solent, pendentibus debetur *Tuberculorum* hinc inde in Pulmonibus sæpiùs observatorum exortus, *Substantiæque ipsorum* mollis & spongiosæ *mutatio in Carnosam*, *OEdematosam*, multisque modis *solito duriorem*, *solidiorem*, aliterve à naturali consistentiâ desciscentem.

XII. *Augeri* credendum Pulmonum Nutritionem, quoties iidem consistentiam suam & substantiæ modum naturalem servantes nimiùm tamen excrescunt, atque Pectoris cavitatem ita replent, ut inde impedita potiùs, quàm difficilis reddatur Inspiratio: Cujus rei exemplum semel atque iterum post mortem in sectione habui. 3°. Quomodo augeatur Pulmonum Nutritio.

XIII. Auctæ hujus Pulmonum Nutritionis *Causam* puto partim *Constitutionem Ipsorum optimam*, partim *Usum Alimentorum nutriendis Pulmonibus maximè aptorum*, ac forsan Pulmonum ex Junioribus Animalibus desumptorum. Ejus causa.

XIV. Harum omnium Nutritionis Pulmonum læsæ specierum *Signa* petenda erunt ex aliis *Functionibus simul læsis*, Et I. ipsius quidem *plus*, *minúsve Deficientis* ex *Respiratione* modis variis læsâ unà cum *reliqui corporis aliquali saltem contabescentiâ* ipsi superveniente, ac imprimis post *Empyema*, vel *Ulcus* in *Pulmonibus excitatum*, adeóque *Phthisin*. Nutritionis Pulmonum læsæ Signa. 1°. Diminutæ.

XV. II. *Depravata Pulmonum Nutritio cognoscetur* partim ex *læsâ Respiratione*, partim ex qualicunque *Corporis reliqui Cachexiâ*, cujus diversitas Humorem solitariè, aut unà cum aliis peccantem manifestabit. 2°. Depravatæ.

XVI. III. *Auctam Pulmonum Nutritionem significabit Respiratio* citra evidentem Causam *impedita*, existente corporis reliqui constitutione laudabili. 3°. Auctæ.

XVII. Talibus Conjecturis putem distingui ac dignosci posse ab invicem varias læsæ Pulmonum Nutritionis Species, hactenus à paucis notatas.

XVIII. *Deficiens Pulmonum Nutritio* propter *Sanguinem Purulentum*, *vel Pus* ipsum in *Pleuritide*, aliisve *Inflammationibus* in Abscessum degenerantibus ad ipsos quâvis viâ delatum *Curabitur*, partim *Curando* convenienter dictos *Affectus*, partim *Liberando Sanguinem à Pure*; partim *Tollendo è Pulmonibus introductam à Pure noxam*. Diminutæ Nutritionis curatio.

XIX. *Pleuritidis*, aliarumque *Inflammationum* doctrinam & *Curam* proponemus Cap. 40.

XX. *Sanguinem à Pure liberabunt* præ aliis forsan Medicamentis omnibus quævis *Antimonialia*, tum *Diaphoretica*, tum *Purgantia & Vomitoria*; quæ non semel observavi, etiam in Phthisi ac inveterato Pulmonum Ulcere grandi, per Alvum & Urinas bonam Puris quantitatem eduxisse, adeò ut ad plures tunc dies nullum Tussi Pus excerneretur. Ulcus autem in Pulmonibus grande, ac subinde multiplex fuisse manifestavit post obitum Cadaveris à me facta dissectio. Sanguinem à Pure liberando. Quod præstant Antimonialia.

Noxam è Pulmonibus tollendo,

XXI. *Tolletur è Pulmonibus noxa Puri debita*, sive *Ulcus* sit profundum, aut *Exulceratio* duntaxat superficiaria, tum per *Decocta Vulneraria* dicta, tum per *Balsamum Sulphuris* quemvis, ac imprimis gratiorem *Anisatum*.

Per Balsamos Sulfuris.

Per Decoctum Vulnerarium.

XXII. Vulnerarii Decocti Pulmonibus hoc in Casu accommodati formula esto sequens, aut similis, quæ

℞. *Rad. glycyrrhiz. ras.* ℥j.
aristolochiæ, ℥ß.
Fol. veronicæ,
scabiosæ,
Consolid. Sarrac.
alchimillæ,
pyrolæ, *an.* M.j.
Passul. maj. mund. ℥iiij.
Coq. ex aq. hordei
In Colat. ℥xxx. *dissolv.*
Syr. de hyssopo,
botryos, *an.* ℥j.
M.

Ejus Usus.

Bibat sæpiùs in die Æger Unciam unam vel duas hujus Decocti; cui Guttula non laudati Sulphuris Balsami addi potest, aut ex alio liquore grato seorsim bis, terve quotidie usurpari.

Balsamus ex Antimonii floribus.

XXIII. Præstantiorem adhuc existimo *Balsamum ex Antimonii floribus* verè Sulphureis & inflammabilibus modo simili paratum, cujus vires eximias non semel sum expertus.

Pulmonis noxa ea Empyemate qui curetur.

XXIV. *Pulmonis noxa Empyema consequens Curabitur aut sublato* è Pectoris Cavitate per institutam in Thorace *Paracenthesin*, *Pure*, aut eodem per Alvum, Vomitumve expurgato; quod ante paucos annos memini factum à Chirurgo ruri degente ac Empirico per Decoctum singulare; cujus ope à multis Medicis, & Chirurgis egregiis pro incurabili habitus Æger in Thorace graviter læsus, sensimque contabescens curatus est intra paucas septimanas fœlicissimè, atque sanus hactenus vixit: ne quis, quod ferè à plerisque nasutulis solet fieri, mox temerè carpat, rideatve id, cujus rationem ignorat.

Depravatæ Nutritionis curatio.

XXV. *Depravata Pulmonum Nutritio Curabitur* diversimodè, pro Humorum tunc simul peccantium atque illam Depravationem producentium diversitate, addendo semper dicta *Pectoralia & Pulmonibus amica*. Humorum autem Vitia singula non semel attigimus in superioribus.

Tubercula in Pulmonibus quomodo curanda.

XXVI. Quî *Tubercula in Pulmonibus* orta, nec tamen facilè nisi conjecturâ multùm incertâ dignoscenda *Curari* debeant, possintve dubito, nî forsan id queant præstare *Antimonialia medicamenta fixiora*, universali corpus humanum ab omni noxâ & impuritate depurgandi vi prædita.

Auctæ Pulmonum Nutritionis curatio.

XXVII. *Auctam Pulmonum Nutritionem* si quis vellet *minuere*, oporteret ipsum Alimenta usurpare aliquantò crassiora, minúsque spongiosa, Condimenta saltem, aut Medicamenta nimiam Alimentorum (si dicere fas est) rarescentiam impedientia, sistentia, reprimentiave; qualia esse puto Margaritas, Coralia, Laccam, Cretam, &c. si rariùs parvâ sumantur quantitate.

CAPUT XXV.

De Sanguinis Perfectione in Sinistro Cordis Ventriculo læsâ.

In quibus differant Sanguis è dextro, & è sinistro cordis Ventriculo effusus.

I. SAnguinem ad Universi Corporis partes, ipsosque adeò Pulmones (de quo Cap. præcedenti actum) ex Sinistro Cordis Ventriculo propelli notum est ex Circulari Sanguinis Motu: Unde non immeritò quæritur, *In quonam differat uterque ex utroque Cordis Ventriculo effusus Sanguis?* Respondeo autem, In eo differre, quòd 1°. *Sinistri Ventriculi Sanguis Alterationem in Pulmonibus novam subierit ab Aëre Inspirato*; & forsan 2°. *eidem Sanguini aliquid accedat vel à Salivâ, vel ab alio Liquore Glanduloso* asperam arteriam humectante, atque unà cum Aëre Sanguini se immiscente, eundemque hactenus quoque *quodammodò Alterante, ac Temperante*.

II. An verò insuper aliquid aliud Sanguini accidat in Ventriculo Cordis Sinistro planè ambigo; neque aliquod ipsius hactenus mihi suppetit Signum notabile, unde id queam concludere.

In quo consistat Sanguinis perfectio.

III. Quocirca id tantùm possum impræsentiarum asserere, Sanguinem per Arteriam, Venamque Pulmonalem, atque intermedium fortassis Pulmonum parenchyma meantem tum ab inspirato Aëre, tum à Salivâ, aliove Liquore Glanduloso temperatum minùs ferventem atque rarefactum, adeóque blandiorem prodire ex Cordis Ventriculo Sinistro, quàm Dextro; atque in eo videri mihi consistere Ipsius *Perfectionem*, quòd *multifariæ ejus Particulæ* priùs potenter Effervescentes, Rarefactæve atque ab invicem valdè distractæ nunc *blandè Temperatæ, Condensatæque*, iterum *plus minùs laxè tamen coalescant*, sicque tam Nutriendo Continenti Corpori,

pori, quàm producendis Humoribus in Corpore variis, Vitæque adeò conservandæ aptiores fiant.

Quot modis eadem lædatur.

IV. *Lædetur* proinde illa *Sanguinis Perfectio* imprimis, quando ab *Inspirato Aëre, Corporisve Humoribus* cum eodem ipsi communicatis *minùs vel nimis Temperatur*, aut etiam *ampliùs Incenditur, Rarefitque*, aut *aliàs Corrumpitur* idem Sanguis: *de quibus vide quæ* Cap. 21. *sunt dicta.*

Sanguinis corruptio ab Aëre inspirato.

V. *Corrumpetur Sanguis ab Aëre Inspirato:* quoties idem à *Ventis, Exhalationibusve* quibusvis undecumque venientibus, ipsique admistis *multùm inquinatur*, & noxam suam delato per Pulmones Sanguini communicat; unde noxa eadem vel paulatim massam totam, vel majorem, minoremve ipsius partem inficiens diversimodè nunc quaquaversùm dispergitur, nunc uni potissimùm parti adhæret, atque in eâdem malignitatis suæ vim manifestat: sicut fieri novimus in *Peste*, aliisque *Affectibus Epidemicis utplurimùm ab Aëre malè affecto pendentibus.*

Ab Humoribus.

VI. Læditur quoque illa Sanguinis Perfectio ab *Humoribus* Ascendenti, Descendentive admistis, vel *Bile*, vel *Lymphâ, Liquoreve ex Intestinali Triumviratu orto*, vel etiam *Chylo* eousque qualitate pravâ excedentibus, ut ab Inspirato Aëre convenienter aut *Sufficienter non possit denuò Temperari.*

VII. *Aëris Inspirandi pleraque Vitia* quomodo *emendanda* sint, docuimus Cap. 21.

VIII. Quomodo Idem *Aër qualitate malignâ* inquinatus & corruptus corrigi debeat, dicemus, ubi de *Peste*, atque *malignis* agemus *Febribus.*

IX. Denique quâ viâ, quibus mediis *Humores cum Sanguine ad dextrum Cordis ventriculum delati & ipsum* eousque *corrumpentes*, ut ab Inspirato Aëre, aliisve Humoribus in Pulmone ipsi admistis satis temperari nequeat, ad *integritatem pristinam restitui* debeant, petendum ex Curâ singulis nominatorum Humorum malè affectorum speciebus in superioribus propositâ, & hinc inde adhuc proponendâ.

CAPUT XXVI.

De Cordis & Arteriarum Motu sive Pulsu læso.

Pulsus qui fiat.

I. A *Sanguine* in Cordis Ventriculos è Venis, ac ejusdem Auriculis propulso, & partim *Copiâ*, partim & imprimis ob Effervescentiam sui *Rarefactione* ipsos *replente Distenduntur, Explicanturque* paulatim dictorum *Ventriculorum parietes*, donec consequente eorundem *Coarctatione* effundatur idem Sanguis in *Arterias* ipsis adnexas; quæ eo ipso *Expanduntur*, quemadmodum paulò post iterum *Constringuntur*, & quidem *Motu Tactui & Visui* quandoque *manifesto*, qui *Pulsus* nomine notus apud Medicos.

Per eum quid Medici Intelligant.

II. Per *Pulsum* namque intelligunt Medici binos sibi oppositos & contrarios, imò reciprocos in binis narratis partibus diversis Motus, Expansionis, & Contractionis secundùm parietes, tunicasve: Dilatationis verò & Coarctationis secundùm Cavitatem Ventriculorum Cordis & Arteriarum.

Cordis Ventriculi à quibus expandantur, & Coarctentur.

III. *Cordis Ventriculum Dextrum Expandi* putamus tum ab *impulsi Sanguinis Copiâ*, tum ab ejusdem mox ab Effervescentiâ *Rarescentis Amplitudine*; *Sinistrum* verò imprimis à *Sanguinis fervidioris* & adhuc quasi bullientis, utut in Pulmonibus ab Inspirato Aëre plus minùs temperati *Copiâ*: *Utrumque* autem *Coarctari* ex mirè Turbinis ad instar contortâ *musculosâ Cordis substantiâ* cæterorum musculorum ritu per *Animales Spiritus fibras ejus replentes contractâ.*

A quibus Arteriæ.

IV. *Arterias* verò *Expandi* censemus à *Sanguine* Cordis *Contractione in Ipsas Expulso*; Easdemque rursus *Constringi* à *Spiritibus Animalibus Fibras* ipsarum *annulares implentibus*, sicque *Cavitatem* ipsarum *Angustantibus.*

Quibus in locis Pulsus exploretur.

V. *Exploratur* autem à Medicis *Pulsus* non tam in Corde ipso, quàm *in Arteriis*, ac præsertim *in utroque Carpo*, ubi sunt sensui Tactûs manifestiores: quamvis etiam circa *Tempora*, & subinde ad *Collum* observari possit Arteriarum Pulsus; quemadmodum *Cordis Motus*, applicata ejus regioni manu, imprimis ubi ejusdem *Palpitatio* urget, non satis distinctè ex Arteriarum Pulsatione dignoscenda, vel ubi exiguus, vel nullus sentitur in Carpo Pulsus.

Primariæ Pulsûs Differentiæ.

VI. *Primariæ* in Carpo explorati *Pulsus Differentiæ* ad *tria summa* reduci possunt *Capita, Pulsûs Robur, Magnitudinem ac Frequentiam. Celeritas* enim Pulsui adscripta Mente quidem

Pulsus Celer.

concipi potest, non item Digitis tangi ac percipi: *Durities* autem non nisi rarò in Pulsu re-

Durus.

peritur, ac semper in Statu Præternaturali; cum modò dictæ in Naturali quoque ac Nonnaturali observentur.

Robustus.

VII. *Pulsus Robustus* dicitur, quando vi Tangentis

Debilis. gentis digitos ferit Arteria; *Debilis* verò, quando id leniter ac leviter duntaxat contingit.

Magnus. Parvus. VIII. *Magnus* dicitur *Pulsus*, quando multum & amplo spatio; *Parvus*, quando parùm & angusto spatio explicatur Arteria.

Frequens. Rarus. IX. *Frequens* dicitur *Pulsus*, quando eodem Temporis spatio sæpiùs, quàm aliàs, vel in aliis; *Rarus* verò, quando minùs sæpè, quàm solebat, aut decebat observatur Arteriæ expansio & ictus.

Moderatus. X. *Moderatus*, sive *Mediocris* vocatur *Pulsus*, qui medius est inter prædictarum Differentiarum trium extremos.

Causa Pulsûs Robusti. XI. *Robustus* sive *Potens*, *Validusque Pulsus* debetur *Spiritibus Animalibus copiosè* ad musculosum Cordis Parenchyma *delatis*, & ipsum *validè contrahentibus*: unde is nunquam sui ratione existit præternaturalis, aliquando quidem ratione Causæ irritantis.

Debilis. XII. *Debilis Pulsus* sequitur sæpiùs *Spirituum Animalium Defectum Universalem* in corpore universo, *Partialem* saltem in ipso Corde; aliquando universi Corporis *Segnitiem ac Torporem*, sive Immobilitatem.

Universalis Defectus Animalium Spirituum unde. XIII. *Spirituum Animalium Defectus Universalis* est tum ob *Sanguinis Defectum ab ejus effusione ac hæmorrhagiâ* notabili, quandoque *ab Inediâ* protractâ: tum ob *impeditam in Syncope, Suffocatione hypochondriacâ &c. Sanguinis Effervescentiam & Rarefactionem*; unde semper cum Parvo Pulsu concurrit Debilis: tum ob *Spiritus exhaustos Curis, Inediâ, Vigiliis, nimiove Corporis Motu* aut Agitatione: tum ob *malè affectum Cerebrum* Spirituum Secretioni, Præparationique adversarium.

Partialis in Corde unde. XIV. *In Corde privatim Deficient Animales Spiritus*, si *Nervi* ad ipsum tendentes fuerint *vulnerati*; nam illos solos, cæteris benè habentibus, humiditate quâvis transmittendis Spiritibus ineptos reddi posse vix puto.

Eorundem Torporem in Sopore non semper reperiri. XV. *Segnitiem ac Torporem Spirituum Animalium* semper in *Somno*, vel *Sopore* ipso haud reperiri testatur Motus Animalis Somnambulorum, & Ipse Pulsus in Sopore gravi non rarò valdè Robustus: unde patet *Narcotica*, quâ talia, *non tam Spiritus Animales* forsan, vel *omnes ex æquo Nervos*, quàm *Sensuum Externorum Organa*, vel *Nervos ad ipsa tendentes* afficere.

Narcoticorum vires.

Torporis in Motu Animali causa. XVI. Semper autem *in Motu Animali Segnities ac Torpor* deprehenditur *à Gelu* ac quovis *Vehementi Aëris, Aquæ, aliorumque frigore*; quamvis dubitare liceat, an Ipsi Animales Spiritus verè ac per se, an Musculi potiùs afficiantur tunc à frigore; postquam (nisi Causa ejus fuerit extrema) Corporis agitatione vehementi præveniri aut etiam superari potest ille Partium secundùm Motum Torpor, quod fieri non posset, si Torpor ipsos occupasset Spiritus; quibus existentibus mobilibus & Animæ imperio subjectis à Torpore liberabuntur faciliùs ipsi Musculi per affluxum eorundem ad ipsos solito copiosiorem.

XVII. *Pulsus Magnus* sequitur *Sanguinis Rarefactionem amplam, plenamque*, concurrente *Arteriarum Mollitie*. Causa Pulsûs Magni.

XVIII. *Parvus* verò *Pulsus* contingit, tum ob *Sanguinis Rarefactionem exiguam*, tum ob *Arteriæ Duritiem*, propter quam multùm expandi nequit. Parvi.

XIX. *Frequens Pulsus* agnoscit pro Causâ vel *summam Sanguinis Rarefactionem*, ita ut solâ Pulsûs Magnitudine satis excipi nequeat; vel in *mediocri Sanguinis Rarefactione Arteriæ Duritiem*; unde ibi Frequenti Pulsui conjunctus est Magnus, hîc Parvus; vel *quidvis* aliud *Cor ad sui Contractionem crebrò vellicans*. Frequentis.

XX. *Rarus* denique *Pulsus* accidit ob *exiguam, lentamque Sanguinis Rarefactionem*. Rari.

XXI. *Animalium Spirituum Copia* sequitur *Alimentorum Spiritu Volatili abundantium Usum legitimum*, ac eorundem tum *Fermentationem* in Ventriculo, tum *Secretionem* in Intestinis, tum *Effervescentiam* in Corde, tum præsertim, præter aliorum *Humorum* omnium *Productiones* laudabiles, *Partis* maximè *Spirituosæ Separationem* in Cerebro ac Cerebello integras: quemadmodum Eorundem *Defectus* præter ea, quæ §. 13. & 14. diximus, omnia modò *dictis contraria*, sicut ex nominatarum Functionum Læsarum tractatione patet. Animalium Spirituum copia unde. Defectus unde.

XXII. *Sanguis multùm Rarefit*, quando is *laudabilis* existit, *excitaturque in Corde*, dum Effervescit, *Ignis potens*: qui tamen, quando *Nimius* existit, plus satis, adeóque malè Rarefit Sanguis, uti solet in Ardentibus evenire Febribus. Sanguis unde multùm, Unde malè rarefiat.

XXIII. *Minùs, Parúmve Rarefit Sanguis*, quando Is est ad *rarescendum ineptior*, atque *solito aut fluidior*, aut *viscidior*; vel *Ignis* excitatur in Corde *Parcior*, Sanguinique sufficienter rarefaciendo impar. Unde Minùs vel parùm.

XXIV. *Arteriarum Durities Naturalis* adscribenda *Tunicarum Crassitiei*; quemadmodum *Præternaturalis* adscribi solet vulgò *Membranarum Inflammationi*. Arteriarum Durities unde.

XXV. *Plurimùm ac subitò Rarefit Sanguis*, quoties tum ipsus est ad *rarescendum aptior*, tum in ipso & Corde *Ignis accenditur acrior*. Sanguis unde plurimùm ac subitò rarefiat.

XXVI. *Ad Sui Contractionem Crebrò* vel continuò *vellicatur Cor*, tum à quocumque *Acri* unâ A quibus ad sui contractio-

nem crebro vellicetur Cor. unà cum Sanguine ad Ipsum delato, sive illud sit *Acidum*, sive *Salsum Lixivum*, sive ex utroque mistum, quale *Salsum* est *Muriaticum*; tum à quocumque *Halituoso vel Flatulento* in Cordis Ventriculos penetrante, ipsiusque *Parietes* aliquantùm, non tamen nimiùm explicante, & ita quidem, ut iterum queant contrahi; tum ab *Re Cordi externâ*, in Pericardio puta contentâ, ipsumque *rodente aut pungente*. Sic offendimus ante triennium in Pericardio Humorem Salsum & Acrem, à quo tam Pericardii, quàm Cordis Membrana erat erosa, excoriataque.

Exigua & Lenta Sanguinis rarefactio unde. XXVII. *Exigua, Lentaque Sanguinis Rarefactio* debetur vel *Ipsius Viscitidati excedenti*, vel *Igni parciùs* in Sanguinis utriusque confluxu *erumpenti*, vel *Utrique* simul concurrenti. Vix enim unquam fiet, ut Sanguine Universo existente aliquandiu Viscidiore, Bilis, aut Lympha sint valdè acres; nisi ratione *Diætæ*, ac præsertim Alimentorum modò *Bilis* producatur *Acrior*, modò *Lympha*, *Succusque Pancreaticus Acidior*; modò *Saliva*, & *Pituita Viscidior*: quod facilè contingit, ubi multifariis utuntur homines *Alimentis*, nunc uni, mox alii Humori pravo generando aptis; & insuper *Aërem* usurpant nunc æstuantem, mox gelidum; ac præterea immoderati sunt in *Corporis, Animique* sui *Motibus*, &c.

XXVIII. Quomodò enumeratis *Pulsûs læsi speciebus Succurri* debeat, non difficile erit ex passim propositis concludere.

XXIX. Sic cæteræ *Pulsuum læsorum Inæqualium* puta, *Intermittentium* ac similium *Differentiæ*, *Causæque* non ita difficulter ex jam dictis eruentur.

XXX. Aliàs autem, si Deus volet, in secundâ nempe Opusculi hujus Editione hæc omnia examinabimus, explicabimusque accuratiùs, & notabili auctario ditabimus; jam verò ad Affectus læsi variis modis Pulsûs consectarios, comitesve festinamus.

CAPUT XXVII.

De Febribus in Genere.

Febrium Signa. I. SI, quod in Affectuum latentium, aut controversorum naturâ investigandâ omninò fieri oportet, Practicorum morem, atque Signa, ex quibus de *Febris* præsentiâ Ipsi & Alii omnes concludere solent, observemus, facilè patebit *ex Solo Pulsu præter naturam Frequentiore Ipsos Febrem arguere*: Ubi autem *Febris species certa determinanda* & ab aliis est distinguenda, tunc ad *plura Signa* ipsos simul attendere, quis nisi planè hospes in praxi nescit?

Ex Pulsûs frequentioris causis variis Febrium differentiæ. II. Ne autem (quæ binis de Febribus Disquisitionibus publici juris jam fecimus, atque huic Libro, vel alii subjiciemus) inutiliter hîc repetamus, *ex Pulsûs præter naturam Frequentioris Causis variis modo vario agentibus varias rimabimur Febrium multifariarum Species ac Differentias*, quemadmodum ex praxi quotidianâ petitas, ita denuò ad eandem praxin directas.

Pulsus præter naturam frequentioris causæ. III. *Pulsûs* ergò *præter naturam Frequentioris*, conjunctum nempe, aut mox accedentem Corporis molestiam, Doloremve notabilem, Functionisque adeò alicujus ad Vitæ Naturalis beatitudinem requisitæ Labefactationem habentis, *Causa* est vel 1°. *Nimia, permanensque Sanguinis Rarefactio, ab Igne potentiore ex utriusque Sanguinis Effervescentiâ* erumpente facta.

1°. Nimia Sanguinis Rarefactio.

2°. Quodlibet Acre in Sanguine. IV. Vel 2°. *Quodlibet Acre*, nunc *Acidum*, nunc *Lixivo-Salsum*, nunc *Muriatico-Salsum* per Venas unà cum Sanguine ad Cor propulsum, atque Internè Cordis Parenchyma mordicans.

V. Vel 3°. *Quodlibet Halituoso-Flatulentum*, itidem cum Sanguine ad Cor delatum, aut ex ejusdem in Corde Effervescentiâ excitatum, atque Cordis Ventriculorum Explicationem augens. 3°. Quodlibet Halituoso-flatulentum.

VI. Vel 4°. *Quodlibet Acre, Durumve* aut in Pericardio, aut alibi existens, atque Cor externè rodens aut pungens. 4°. Quodlibet Acre vel durum externum.

VII. Observandum porrò *Pulsûs præter naturam Frequentioris Causas* nunc *continuò*, nunc *per intervalla* duntaxat, eaque nunc *ordinata, certaque*, nunc *inordinata, incertaque* Cor afficere: Unde maximè notabilis pendet *Febrium in Continuas, & Intermittentes Distinctio ac Divisio*. Febrium Continuarum & Intermittentium differentia unde.

VIII. *Continua* dicitur *Febris*, quæ à primo invasionis suæ momento permanet usque ad ultimum durationis suæ momentum, ac integram sui cessationem. Febris Continua quænam.

IX. *Continua Febris*, quoties blandior uno duntaxat durat die, *Diaria, Ephemeraque* vocatur; quemadmodum *Diaria plurium dierum*, sive *Synochus non putris*, quoties ipsa itidem blandior per paucos, tres, quatuorve continuatur dies. Febris Diaria & Ephemera quænam. Synochus non putris quænam.

Intermittens quænam.

X. *Intermittens* autem dicitur *Febris*, quæ post intervalla nunc breviora, nunc longiora diversis redit Paroxysmis.

Ejus species.

XI. Unde pro *Singulorum Accessuum & Paroxysmorum Interstitio diverso Eadem nomina* quoque *sortitur diversa*. Nam si quotidie novus redeat Paroxysmus præcedenti proportione respondens, dicitur *Quotidiana*; Sin hoc alternis tantùm contingat diebus, *Tertiana*; Sin post duos demum intermissionis dies revertantur paroxysmi, *Quartana*; & sic porrò. Quamvis rariùs observentur *Quintanæ, Sextanæ*, &c. observantur tamen aliquando.

Quotidiana. Tertiana. Quartana. Quintana. Sextana.

Febris composita.

XII. Præter has binas primarias Febrium Species occurrit adhuc alia *ex utrâque mista vel composita*, & Continua quidem, Exacerbationes tamen aliquas, & rursùm Remissiones habens, & quidem nunc quolibet, nunc tertio, nunc quarto demum die, unde Febris ista meritò vel *Quotidiana-Continua*, vel *Tertiana-Continua*, vel *Quartana-Continua* nuncupatur.

Quotidiana-Continua, &c.

XIII. Observantur insuper *Febres ex pluribus Intermittentibus multipliciter compositæ*. Tales sunt I. *Quotidianæ Duplices, Triplicesve*, quoties eodem die duo, tresve sibi proportione variâ successivè respondentes producuntur paroxysmi.

Quotidiana Duplex, Triplex, &c.

XIV. Tales sunt II. *Tertianæ Duplices, Triplicesve* ex duabus, tribusve Tertianis constantes, sive in Duplici eodem die bini, aut alternis diebus singuli revertantur paroxysmi; sive in Tertianâ Triplici uno die bini, altero unus, aut quandoque uno die Terni, altero nullus infestent paroxysmi.

Tertiana Duplex, Triplex, &c.

XV. Distinguitur autem à Quotidianâ Duplex Tertiana diversis repetens diebus, tum ratione Temporis Invasionis, tum ratione Durationis, tum ratione comitum Symptomatum. Quoties namque horum omnium ratione Paroxysmus Primus respondet Tertio, & hic Quinto; Secundus verò Quarto, & hic Sexto, & sic porrò, Tertianam Duplicem adesse concludimus; Quotidianam verò Simplicem, quoties Paroxysmus Primus respondet Secundo, hic Tertio & sic porrò.

Ejus à Quotidianâ differentia.

XVI. Arguitur quoque Duplex Tertiana, quoties præcessit Tertiana Simplex, alternis repetens diebus: quæ si posteà redeat quotidie, omninò erit habenda pro Duplici Tertianâ, non item pro Simplici Quotidianâ.

Dari Febres Quotidianas.

XVII. Novi non deesse Magnos Medicos, qui omnes Quotidianas negant Febres, & tantùm Tertianas Duplices, Quartanasve Triplices admittunt, & quidem, quantum Ego saltem judicare valeo, magis ex Præjudicio, quam Experientiâ certâ vel Ratiocinatione cogente: quas si quis attentâ Mente consulat, non video, quo jure tolli possint è Cæterarum numero Febres Quotidianæ; sicut id clariùs patebit, ubi de Febrium Intermittentium Causis Cogitationes nostras proposuerimus.

Quartana Duplex,

XVIII. Tales ex Intermittentibus Febribus Compositæ sunt III. *Quartanæ Duplices, Triplicesve*. Contingit enim aliquando, ut Æger uno tantùm die immunis sit à Febre, ac binis sequentibus novos patiatur paroxysmos: atque tunc de Quartanâ Duplici nullum est dubium.

Triplex.

XIX. Sed contingit quoque, ut quotidie novus revertatur paroxysmus, ita tamen, ut Primus respondeat Quarto, & hic Septimo; Secundus verò Quinto, & hic Octavo; Tertius denique Sexto, & hic Nono, & sic porrò; vel ut ex Quartanâ Simplici producta sit Duplex, atque tandem ex Duplici Triplex, unde itidem facile distinguitur à Quotidianâ Simplici, vel Tertianâ Duplici: Cujus Confirmatio habetur nonnunquam ex ipsius Curâ, si nempe unus paroxysmus primùm tollatur, atque tunc binis consequentibus diebus revertantur adhuc paroxysmi, uno interposito intermissionis die: aut si duo tollantur paroxysmi, uno duntaxat remanente, atque quarto quovis die revertente. Ut nunc sileam alia symptomata Febribus Quartanis magis propria, nec nisi rarò in Tertianis, vel Quotidianis observabilia, & quidem tunc ferè, ubi ad Quartanarum naturam & typum vergunt.

Distincta à Quotidianâ, & Tertianâ Duplici.

XX. Præter has Febres Intermittentes ordinatas, definitoque tempore utplurimùm, nisi aliquod in Diætâ committatur erratum, vel aliquod usurpatum fuerit Medicamentum, recurrentes, observantur & aliæ satis frequenter nunc hoc, nunc alio & planè incerto tempore redeuntes, & affligentes, quas proinde Inordinatas & Vagas quis haud ineptè posset nominare.

Febris inordinata vel vaga.

XXI. Quamvis autem cum majore aut minore *Frigoris Sensu* pleræque soleant Ægros invadere Febres, succedente illi *Calore* nunc leviore, nunc graviore; non desunt tamen, quas solum Frigus, solusve Calor, aut neutrum tam Ægrorum, quàm Medicorum, vel Adstantium Sensui manifestum comitetur: ne quis putet *Febris omnis essentiam in Calore præter naturam in Corde aucto, hinc per universum corpus disperso*, sicut vulgò dicitur, *Consistere*.

Febrim non in calore præter naturam aucto consistere.

XXII. *Continuarum* quidem *Febrium Causam Continuam*, hoc est, continuò ad Cor delatam requiri; uti contrà *Intermittentium Causam* non continuò, sed *per Intervalla* duntaxat eò delatam, ideóque in motu suo ad Cor impediri aptam

Febrium Continuarum & Intermittentium causæ quales.

aptam nemo negabit, qui tum Corporis Continentis fabricam & vias, sive Vasa, tum Corporis Contenti, hoc est, Sanguinis, aliorumque Humorum naturalem Motum mente attentâ expenderit accuratè.

Frigoris & Caloris in Febribus Causæ inquirendæ.

XXIII. Cùm inter plurima *Febrium* multifariarum *Symptomata*, meritò tanquam *primaria & frequentiora* numerentur *Frigus & Calor*, inquirendum sedulò in maximè probabiles *utriusque*, hinc & in *Continuati post superatum primum Frigus Caloris*; aut *per intervalla recurrentis tum Frigoris, tum Caloris*; aut *exacerbati* duntaxat *diverso & stato tempore Caloris Causas*: His enim perspectis, determinatisque non erit forsan valdè arduum Febres diversissimas licet explicare, atque ab infinitis penè difficultatibus à quovis movendis animum veritatis avidum extricare.

Febrium continuarum causa.

XXIV. Ut proinde, missis aliorum de hâc re Opinionibus, (unicuique namque suam probandam censeo) quod mihi etiam nunc verum videtur, paucis proferam, existimo I. *Febrium Continuarum omnium Causam* esse *Bilem*, aut *Lympham* (sub quâ *Succum Pancreaticum*, ipsamque adeò *Salivam* comprehendo, quatenus cum Ipsâ deferuntur ad Cor) aut *Utramque vitiosam*, & in dextro Cordis Ventriculo *Effervescentiam talem* excitantem, unde *continuò Pulsus producatur frequentior*.

Frigoris in Febribus continuis diversæ causæ.

XXV. *Frigus* autem, si à *Bile solâ primariò vitiatâ* pendeat Febris Continua, *circa primam invasionem observabile ab eâdem* deduco *Bile vitiosâ*, & unà *cum Succo Pancreatico vitiosam* in tenui Intestino *Effervescentiam* excitante, & quidem talem, ut *Halitus Acidiusculi* à dicto Succo attollantur & mox quaquaversùm propulsi *Frigus leve* ubique pariant, quod tamen paulò post *Calori ab eâdem Bile ad Cor delatâ* producto cedat.

XXVI. Sin à *Lymphâ solâ primariò vitiatâ pendeat Febris Continua*, cùm malè affectas consequatur illa tum *Glandulas Conglobatas*, tum ex parte quoque *Glandulas Conglomeratas*, ipsumque adeò *Pancreas*, quid mirum, si hujus *Succus aliquantò factus Acidior vitiosam* producat in tenui Intestino *cum Bile Effervescentiam*, simulque *Halitus* promat *Acidiusculos*, qui per Universum Corpus dispersi *ubique Frigoris sensum excitent* pro vitio suo majore aut minore diversum?

XXVII. Sin tum *à Bile*, tum *à Lymphâ simul vitiatis* pendeat *Febris Continua*, ex memoratis *Causis conjunctis* producetur *Frigus* circa ejus initia Ægros infestans.

Caloris verò causæ diversæ.

XXVIII. Post præcedens Frigus aliquando gravius, aliquando levius solet in *Febribus Continuis* plerisque *subsequi Calor*, isque *longè major*, & *molestior* à *Bile solâ primariò peccante*, à quâ proinde ortum habent *Febres Ardentes* dictæ; longè verò *minor & blandior &* quandoque *Nullus* à *Lymphâ solâ primariò peccante*, imprimis quoties *multa simul in Ægris redundat Pituita*, quibus adscribi debent *Febres Algidæ*; denique *modo medio se habens Calor*, ab *utrâque* simul vitiatâ, seque quodammodò vicissim temperante.

In Febribus Ardentibus.

& Algidis.

Febres Catarrhales unde.

XXIX. Quoties *Lympha* vitiatur, & *Glandulæ in Cerebro* existentes simul valdè afficiuntur, solet (si propriam Vocabulorum significationem sequamur) primùm *Gravedo*, id est, Dolor Gravativus in Capite excitari, & paulò post tum quandoque *Coryza*, ubi ad Nares; tum quandoque *Raucedo* vel *Tussis*, ubi ad Fauces vel Pulmones distillat delabens à Cerebro liquor, *Catarrhi* nomine notus; à quo tunc comites *Febres* nominari solent *Catarrhales*.

Febrium Intermittentium Causa.

XXX. II. *Febrium Intermittentium omnium Causam* esse puto *Succum Pancreaticum aliquâ sui parte in uno pluribusve Pancreatis Ductibus lateralibus obstructis stagnantem*, ac morâ suâ ibi *acriorem* factum, atque *acrimoniâ istâ acidâ* per *Pituitam* plus minúsve viscidam & notatæ obstructionis Causam viâ vi paratâ *penetrantem* ac *in tenue Intestinum effusum*, *vitiosamque ibi cum Bile atque Pituitâ Effervescentiam excitantem*, ac in *paroxysmi* quidem *principio Frigus* diversum, aliquando gravius, aliquando levius, aliquando diuturnius, aliquando brevius producentem, donec tandem (ubi ejus præter naturam retenti ac ideò vitiati nil ampliùs affluit) superetur idem vicissim (quod plerunque fieri solet) *à Bile*, partim priùs compressâ & quasi suppressâ, nunc denuò sibi redditâ, partim continuò allabente; unde citiùs, tardiúsve *Mixtura ex Utroque ac Pituitâ* exurgens, & ad dextrum Cordis Ventriculum delata *subsequentis Caloris* aliquando *majoris*, aliquando *minoris*, aliquando *nullius* Causa existit, prout variè se habet ad *Succum Pancreaticum* semper tunc ex parte saltem vitiatum *Bilis & Pituita*.

In iis Frigus unde.

Unde Calor.

Febrium compositarum causæ.

XXXI. III. *Febrium ex Continuis ac Intermittentibus compositarum*, atque non planè Intermittentium, verùm *Remittentium* duntaxat, *rursusque Exacerbatarum Causam* censeo utramque *utriusque* jam memoratam *Causam simul concurrentem*.

Hecticæ Causa.

XXXII. IV. *Febrium Continuarum & Blandarum* quidem, interim *Duabus* circiter *post alimenta quævis assumpta horis exacerbatarum* (quas *Hecticas* vocare solent) *Causam* existimo imprimis

 mis

mis *Salivam* propter *affectas Glandulas* plures simul *vitiosam*, & *vitioso Chylo* ansam præbentem; à quo ad Cor sic delato Effervescentiâ læsâ quàm priùs *frequentior* adhuc excitetur *Pulsus*.

Frigus & Calor à quibus oriantur.

XXXIII. Quemadmodum autem *Frigus omne in Febribus* quibusvis deducendum judico partim ac imprimis *à Succo Pancreatico*, quà *Acido*, & fortè aliquando etiam *à Lymphâ*, itidem *Acidiore* existente; partim *à Pituitâ* vel *Insipidâ*, vel *Acidâ*: Sic *Calorem omnem* acceptum puto ferendum *Bili* ratione sui tum *Salis Lixivi*, tum *Olei*; *Oleum* namque aptum est *Ignis vim suscipere*, ipsamque *conservare*; *Acidum* contrà *eundem extinguere*, *Oleumque ab Igne rarefactum* denuò *condensare*; *Salsum* verò *lixivum* Oleo *præsertim junctum*, quoties cum Acido effervescit, Calorem notabilem producere. Atque sic, ubi omnia moderata sunt & proportionem servant requisitam, modumque debitum, *conservatur* per pugnam illam amicam *in Sanguine universo Ignis vitalis*; *augetur* verò, quoties *dominium* habet *Bilis* multùm *Salsa & Oleosa*; *minuitur* contrà quoties vis *Acidi* major est; *extinguitur* denique idem, ubi *extremus excessus* est in *Subcontrariorum illorum alterutro*, *vel utroque*.

Ignis vitalis quando conservetur, augeatur, minuatur, & extinguatur.

Febris curatur 1°. Condensando Sanguinem.

XXXIV. In genere *Curabitur Febris* vel 1°. *Condensando Sanguinem* nimis rarescentem, & *Compescendo Sanguinis Effervescentiam* nimiam.

2°. Temperando Acre.

XXXV. Vel 2°. *Temperando Acre* quodvis vel *Acidum*, vel *Salsum Lixivum* in Humoribus repertum & ad Cor delatum.

3°. Discutiendo Halitus.

XXXVI. Vel 3°. *Discutiendo* omne *Halituoso-Flatulentum*, ejusve *ortum Præveniendo*.

4°. Demendo Acre.

XXXVII. Vel 4°. *Demendo Acre omne* forinsecùs *Cor vellicans*.

Febrium frigus & calor quibus temperentur.

XXXVIII. Inter *Symptomata Febrium* magis frequentia & primaria *Frigus Corrigitur* medicamentis *Acidum Temperantibus* & *Pituitam Insipidam Emendantibus*; *Calor* verò medicamentis *Salem Lixivum Demulcentibus* & *Oleum Condensantibus*.

Obstructio Ductuum Pancreatis quomodò curetur.

XXXIX. *Obstructio Ductuum Pancreatis Curabitur Solvendo*, *loco* saltem præternaturali *Removendo Pituitam viscidam*, eandemque *Educendo* per *Vomitum*, *Alvum*, *Urinas vel Sudores*.

XL. Quibus autem mediis ac remediis hæc omnia præstari queant, ex jam supra-dictis colligere non erit difficile, magisque adhuc patebit ex peculiari variarum Febris specierum Curatione in sequentibus proponendâ.

CAPUT XXVIII.

De Febre Diariâ.

Variarum Febrium Species ordine tractandæ.

I. NE Tyrones in Classicorum Auctorum lectione occupatos videamur magis confundere, quàm juvare, libet Variarum Febrium Species, prout vulgò distinguuntur & proponuntur, ordine tractare.

Quid sit Diaria vel Ephemera.

II. A *Diariâ* proinde faciemus initium, quæ aut unius est diei, & vix quatuor & viginti horarum spatio durat, *Ephemera dicta*; aut per duos, tres, quatuorve dies durat, *Plurium dierum Diaria* tum *Synochus simplex pura*, vel *non putrida* quibusdam vocata.

Quid Synochus simplex pura.

Diariæ circumstantiæ.

III. Solet *Diaria* cum *levi horrore* comitans, aut prægressum Frigusculum testante aliquando incipere; aliquando *sine ipso*, & imprimis, quando universum corpus à *Re Non-naturali* dictâ sensim eousque *incaluit*, ut tandem excitetur *Febricula*, in quâ tunc non tam incipit Calor in Corde & Sanguine augeri, quàm ex *Non-naturali Auctiore degenerare in Præternaturalem*, qui prætereà *Functiones* aliàs *lædat*, & *Pulsum Naturali Frequentiorem*, sublatâque, moderatâve licet ipsius Causâ solito tamen diutiùs cum majore, minoreve laborantis molestiâ permanentem producat.

Calor in Diariâ & Synocho qualis sit.

IV. *Calor* in Diariâ Horrorem excipiens, aut sine ipso quovis modo excitatus nec intermittere, nec ullis paroxysmis novis exacerbari solet, verùm continuus ad finem usque perseverare, atque in Ephemerâ, ut & Homotono sive Acmasticâ Synocho dictâ in eodem ferè gradu permanere; sicut in Paracmasticâ sensim decrescere, in Epacmasticâ verò perpetim accrescere, donec tandem paulatim rursùm desinat.

V. *Calor* idem in *Ephemerâ mitis* est, blandusque & halituosus, cute molli & humectâ permanente: in *Synocho* aliquantò *major*, non tamen acris, ubi Sanguis, cæterique Humores existunt temperati; *acrior* verò, ubi Sanguis ob Bilem, Lymphamve naturali paulò acriorem occurrit acrior, ad Putridarum dictarum naturam & morem tantillum deflectens.

Diariarum Febrium Causæ.

VI. *Diariarum Febrium* omnium *Causæ* sunt *Sex res Non-naturales* dictæ *vitiosè usurpatæ*, ideóque mox manifestæ.

Symptomata.

VII. *Symptomata* præter *Pulsum Frequentiorem* in Febribus Diariis observabilia pro Causarum notatarum Solitariarum aut Copulatarum diversitate occurrunt diversa.

Quando à Solo Aëris æstu est. VIII. Nam ubi à *Solo Aëris* vel Soli, vel Igni, vel Balneo adscribendo *æstu* excitatur *Diaria*, nullus observatur Horror, quin *solùm Calor*, isque paulatim magis, magisque in Corpore *auctus*, donec tandem Præternaturalis factus non tantùm *Pulsu* solito *Majore* ac *Frequentiore*, verùm *Capitis* quoque *Dolore*, ac *Pulsatione*, similibusve Symptomatibus mox recensendis *Febris præsentiam* testetur.

Quando à Corporis æstu, superveniente frigore. IX. Quòd si *Corpori* quâvis de causâ *æstuanti superveniat* Aëris, alteriusve rei *Frigus*, unde Diaria Febris excitetur, *Horror levis* præcedet mox secuturum *Calorem auctiorem*; atque tunc in principio quidem *Pulsus* erit *parvus*, mox verò *major*, & utrique conjunctus *Frequentior*, accedentibus aliis quoque *Symptomatibus*.

Quando à potu generoso. X. Sic ubi à *Potu generoso*, id est, *multùm Spirituoso*, & imprimis *Aromatico* nimiâ quantitate assumpto excitatur *Diaria Febris*, vix unquam Horror præcedet Calorem continuò auctum, tandemque Præternaturalem ac Febrilem factum, nec tantùm *Pulsu Majore* ac *Frequentiore*, verùm *Calore insuper molesto*, aliisque *Symptomatibus* manifestum.

Quando à Corporis Motu. XI. Ubi *à nimiâ Corporis agitatione*, *defatigatione* ac *Motu vehementiore* producitur *Diaria Febris*, *Pulsus* non tantùm *Frequentior*, sed insuper *Debilis* præter *universalem* ac *molestam totius corporis Lassitudinem* observatur.

Quando ab Animi Affectu. XII. Ubi verò *Animi Affectibus* sive *Motibus* debita *Diaria Febris* pro Causâ suâ *Iram* agnoscit, tunc non tantùm *Frequentior & Major*, sed insuper *Inæqualis* & *turbatus* occurrit *Pulsus*; quemadmodum, ubi à *subitaneo Mœrore* producta est ipsa, idem existit *Parvus*, *Debilis & Inæqualis*, atque circa initium accessûs *Rarus*, & paulò post *Frequentior*, utrobique cum *Calore acriore*, *Cutisque levi ariditate*.

Quando à Vigiliis nimiis. XIII. Ubi à *Vigiliis protractis*, atque *Solicitudinibus* oritur *Diaria Febris*, Comes solet adesse *Pulsus Frequens*, *Parvus*, ac *Debilis*, cum *Calore corporis Aridiore*, *Capitisque Dolore* nunc *Gravativo*, nunc *Vacuitatis* aut *Inanitatis Sensum* præ se ferente.

Causæ Variationis Symptomatum. XIV. *Omnia Febrium Diariarum Symptomata* pro memoratarum *Causarum*, *Corporisque* tum *Continentis*, tum præsertim *Contenti*, hoc est, *Humorum* multifariorum *constitutione variâ* non parùm solent *variare*.

Symptomata frequentiora. XV. Sunt autem *Symptomata* in *Febribus Diariis* frequentissima, *Horror* levis præcedens, *Calor* aliquantò gravior subsequens. *Sitis* nunc major, nunc minor. Aliquando *Oris amaritudo* manifesta, aliquando nulla. *Corporis* universi, ac præsertim *Artuum Inquietudo*, & *Lassitudo* plus, minùsve molesta. *Capitis Dolor* cum *Pulsatione* notabili gravis. *Vigiliæ* protractæ, *Somnusve* profundior. *Respiratio* concitatior. *Pulsus Frequentior*, & simul aliquando *Major* & satis *Robustus*, aliquando *Minor* & *Debilis*: rarò *Inæqualis*. *Venæ* turgidulæ. *Cutis* plerumque *mollis & madida*, rariùs *durior* & *aridior*. *Facies* rubens, tumensque. *Urinæ* in Ephemerâ vix à statu naturali mutatæ; in plurium dierum Diariâ colore magis rubeo tinctæ. *Sudor* aliquando citiùs, aliquando seriùs erumpens, nec graveolens, nec ægro molestus; rarò nullus.

Prognostica. XVI. *Periculosa* ex sui naturâ *non est* Diaria Febris, unde nunc sponte cùm *Sudore* aut *Madore* utplurimùm terminatur, nunc arte facili superatur: *Periculum* autem metuendum vel *ob vitiosam Corporis affecti*, *Contenti* præsertim *Constitutionem*, propter quam in alias tum *Putridas* dictas, tum *Hecticam* degenerare potest; vel ob *commissum novum* illâ durante in aliquâ *Diætæ* parte, aut *Medicamentis erratum*, propter quod itidem mutari potest in notatas *Febrium aliarum* species, aliosve *Affectus* graviores.

Curatio varia secundùm varias causas. XVII. *Difficilis non est* Diariarum Febrium *Curatio*, cùm pleræque *sponte Sudore solvantur*: Ubi tamen ad Curam vocatur Medicus, quemadmodum aliàs semper, ita hîc quoque *Varianda Curatio secundùm Causarum varietatem*; *Corporis tam Continentis*, *quàm præsertim Contenti Constitutionem variam*; *Ipsaque Symptomata præ aliis urgentia*.

Quando est ab Aëris æstu. XVIII. Ubi proinde *Aëris æstus* illam produxit solus; idem cum temperatiore mutandus, temperandus saltem Aquâ frigidâ vel Aceto in pavimentum effusis, Plantis & Aquosis & Acidis, Lactucâ, Acetosâ, Vitium foliis, &c. per ægrotantis Cubiculum dispersis: Febricitanti verò simul Sitienti Julapium sequens aut simile per intervalla sumendum præscribatur.

Mistura.

℞. *Aq. Card. bened.* ℥vj.
Acetosæ, ℥ij.
Syr. papav. errat. ℥j.
Spir. Nitri, Gutt. vj.
M.

Maneat Æger moderatè tectus ad Sudorem blandè promovendum, Febremque simul tollendam.

Quando est à Corporis æstu, superveniente frigore. XIX. Si *æstuanti Corpori* supervenerit Aëris, alteriusve rei *Frigus*, atque hujus ratione metuatur secutura forsan levior, graviorve alicubi in *Vasis Obstructio*, *Contentorumque Stagnatio*, hinc & alia mala graviora, prædicto Julapio admisceri poterit utiliter *Salis volatilis è Cornu Cervi*, *Sale Armoniaco*, aliisve similibus parati *Scrupulus unus*, & idem partitis vicibus usurpari.

Quando est à potu generoso. XX. Si à *Potu Generoso* largiùs hausto excitata fuerit Febris Diaria, Curatio instituenda per Potum Acidiusculum, Julapium modò præscriptum, aut sequentem Rosarum Tincturam, quæ

Rosarum Tinctura.

℞ *Aq. Hordei*, ℥xxx.
Rosaceæ, ℥ij.
Florum Ros. rubr. sicc. ℥j.
Ol. sulphur. per camp. parati q. s. ad aciditatem gratam.

Infundantur in Vase vitreo clauso & in loco calente ad Tincturæ eleganter rubentis extractionem. Colaturæ adde

Syr. jujubini, ℥iij.
M.

Ejus Vires. Hujus Tincturæ gratissimæ usu moderato Æstus præter naturam in Sanguine, universoque Corpore productus paulatim compescetur, Febrisque ipsi conjuncta citò, tutò & jucundè tolletur.

Quando à nimio corporis motu est. XXI. Si à *nimio Corporis Motu* ac *Defatigatione* excitata fuerit Febris Diaria, *Spirituoso Potu reparandi* sunt *Spiritus Animales* plus satis consumpti, ita tamen, ut conjunctus Corpori Æstus non augeatur, sed potiùs simul minuatur. In hunc finem Mixturam laudo sequentem cochleatim per intervalla brevia usurpandam.

Mixtura.

℞. *Aq. fl. Tiliæ*,
Betonicæ,
Fœniculi, an. ℥ij.
Spirit. Vini rectificat.
vel *Aq. Vitæ Matthiol.* ℥iß.
Spir. Salis dulcis, ℈j.
Julap. Rosat. ℥j.
M.

Quando est ab irâ vehementiore. XXII. Ubi ab *Irâ vehementiore* excitata est Diaria Febris, præter illa, quæ Animum præstant serenum, sequentem commendo Mixturam, quæ *Bilem* simul *commotam & acriorem* factam corriget, ac Æstum Febrilem ab Ipsâ pendentem compescet, si subinde cochleatim assumatur.

Mistura.

℞. *Aq. Plantagin.*
Lactucæ,
Acetosæ, an. ℥j.
Cinnamom. ℥ß
Spir. Salis dulcis, ℈ß.
Syr. Diacodii, ℥j.
M.

XXIII. Quòd si permaneat Mentis Commotio vehemens, utile erit *Laudani Opiati Grana* ij. *vel* iij. prædictæ Mixturæ addere, quò ad Somnum Corpus, & ad Tranquillitatem Mens citiùs reducatur.

Quando est à Mœrore. XXIV. Ubi contrà *à subitaneo & gravi Mœrore* orta est Diaria Febris, ad ejus Curationem unà cum salutaribus Animo solando ac erigendo aptis consiliis sequentem laudo Mixturam, quæ *Succum Austerum* in omni Mœrore gravi productum vel auctum emendare solet, simulque vitiatam tunc ac Febrilem in Corde Sanguinis Effervescentiam redintegrare.

Mixtura.

℞. *Aq. Pulegii*,
Fœniculi, an. ℥ij.
Spir. Carmin. nostri,
vel *Aq. vitæ Matthiol.* ℥ß.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Spir. sive Salis volat. è sale Armoniac. ℈j.
Syr. Fœniculi, ℥j.
M.

Ejus Usus. Exhibeatur sæpiùs ejus Cochleare unum, donec Somnus obrepat, meliùs saltem habeat Æger, minúsque angatur circa præcordia, ubi semper in Mœrore gravi anxietates urgere solent inexplicabiles.

Quando est à Vigiliis nimiis. XXV. Ubi à *Vigiliis protractis* oritur Diaria Febris, ad ejus Curationem promovendus blandè Somnus, tum removendo Vigiliarum Causas, tum disponendo Corpus ad Somnum capessendum per Emulsionem hanc, vel similem.

Emulsio.

℞. *Hordei mund. ad crepaturam cocti*, ℥iß.
Sem. papav. alb. ℥ß.
Cum ejusdem hordei decocto F. Emulsio ad ℥xv.
addendo Syr. papav. albi, ℥j.
Aq. Fœniculi, vel Rosac. ℥iß.
M.

Ejus Usus. Hujus Emulsionis haustulum bibat sæpiùs Febriens, donec Somnum experiatur. Qui si ne sic quidem accedat, eidem Emulsioni *Laudani Opiati Grana* ij. *vel* iij. tutò addentur, atque tunc Somnus faciliùs & potentiùs producetur; quo accedente abstinendum est ab ulteriore Emulsionis usu, nisi eodem mox interrupto necessitas redeat eâdem ampliùs utendi.

Quando est à Solicitudine. XXVI. Ubi à *Solicitudine Animum rodente*, ac præter Vigilias, cunctos ferè *Humores Acriores reddente* Diaria, in aliam brevi degeneratura, excitatur Febris; quam in Animi Mœrore Diariam producente exhibui Mixturam, in hâc quoque curandâ Febre Tyronibus commendo.

Pro humorum Varietate varianda curatio. XXVI. Pro *Humorum* in quovis Diariâ Febre laborante occurrentium *varietate variandam* quoque illius *Curationem* non sine causâ monuimus §. 17.

In Plethorâ vena aperienda, XXVIII. Ubi proinde *Sanguinis Plethora* in tali Febriente observatur, consultum est Ve-

& quomodo. nâ mox apertâ ejus tantùm educere, quantùm sine noxâ vel Animi Deliquio demi potest. Quamvis enim non semper malè cessit *Sanguinis missio* ad Deliquium Animi facta, quoniam tamen aliquando & satis sæpè mala plurima nonnullis Ægris attulit magna ejus evacuatio confertim facta, præfero semper iteratam ipsius Diminutionem minorem, ubi res ac necessitas desiderat, eodem quandoque die institutam: ne, dum citò curare volumus, non satis tutò curemus; postquam sat citò, si sat benè, & sat tutò: quàm Observationem unicè commendo Medicis Junioribus.

Et quo loco. XXIX. Parum autem videtur referre, an in *Brachio*, vel *Manu*, an in *Pede*, an in *hâc vel illâ Venâ* instituatur *Sectio*; nisi forsan Ægris unus locus præferatur alteri: vel in *Fœminis* propter *Fluxum Menstruum* aut instantem, aut impeditum una pars seligenda sit præ alterâ; & *Una Vena aperiri* possit *tutiùs, faciliúsve alterâ*: quæ omnia ubique velim à Medicis & Chirurgis accuratè observari.

Bilis Copiosa minuenda. XXX. Ubi *Copiosa* est in Corpore *Bilis*, *Cholagogo* blando tutò minuetur, ac præsertim Apozematis vel Julapii laxantis formâ, additis, quæ Febrilem æstum simul temperent. Exempli gratiâ.

Apozema. ℞. *Rad. Cichorei*, ℥j.
Taraxaci cum toto, M. ij.
Fol. Acetosæ, M. j.
Tamarindor. ℥ißs.
Coq. ex Aq. hordei, ad Colat. ℥ xx.
addendo Syr. de Cichor. cum rheo, ℥ ij ß.
M.

Julapium. vel ℞. *Aq. hordei*, ℥ ij.
Fœniculi,
vel *Cinnamomi*, ℥ ß.
Syr. de Cichor. cum rheo, ℥ ij.
Spir. Vitriol. q. s. ad aciditatem gratam.
M.

Eorum Usus. Accipiat Æger subinde Apozematis, aut Julapii præscripti Haustulum, donec Alvus reddatur laxior; tunc cessandum ab ulteriore usu, nisi eadem fiat adstrictior, tunc enim alterutrius aliquid denuò sumendum.

Bilis Acris Alteranda. XXXI. Ubi non tam Multa, quàm *Acris* adest *Bilis*, *Alterantia* & imprimis *Acida* sunt in Potu assumenda, & imprimis ea, quæ Sudorem quoque solent promovere, Acetum Stillatitium tam simplex, quàm unà cum aliis ante distillationem ipsi additis compositum, quò referenda *Aqua Alexipharmaca Amstelodamensium*, & ipsa longè gratior *Aqua Prophylactica* (Pesti namque præcavendæ A°. 1655. unà cum *D. Francisco vander Schagen*, & *D. Paulo Barbette*, Medicis eximiis, præter alia quædam communi consilio curavimus Amstelodami in Ægrorum nostrorum gratiam & bonum parari) cujus Formulam idcircò hîc addere libet.

Aquâ Prophylacticâ. *Aqua Prophylactica Egregia.*
℞. *Rad. Angel.*
Zedoariæ, an. ℥ j.
Petasitidis, ℥ ij.
Fol. Rutæ hortens. ℥ iv.
Melissæ,
Scabiosæ,
Flor. Calend. an. ℥ ij.
Nucum Jugland. immatur. concis. ℔ ij.
Pomor. Citrior. recent. concis. ℔ j.
Contundantur omnia simul, deinde affund. Aceti Vini Opt. ad tres quartas partes ex arenâ in cucurbitâ vitreâ per se distillat. ℔ xii.
Digerantur per noctem, manè distillentur igne Cinerum lento penè ad siccitatem, idque sine ustione.

Ejus Vires. Acetum hoc magnarum virium, & gratissimum servandum Usui.

& Usus. XXXII. Admisceri potest Potui ordinario, Cerevisiæ, Apozemati, Jusculo, &c. ad aciditatem cuivis Ægro gratam, & ad *Sitim tollendam*, *Sudoremque blandum promovendum* sæpiùs quantitate parvâ usurpari.

Lympha, & Succus Pancreaticus Acidiores temperandi, & evacuandi. XXXIII. Ubi *Acidiorem Lympham*, *Succumque Pancreaticum* in corpore adesse propter Causas prægressas, Frigus Aëris acre toleratum, Acida multa diutinè usurpata, Mœrorem Animi continuatum, & similia, metus est rationalis, vel aliqua ejus magis manifesta se produnt signa, commodum erit unà cum Alimentis ex Vino, vel alio Potu ordinario *Salia* usurpare *Volatilia* Cornu Cervi, Salis Armoniaci, vel alia benigniora, tum *Acidum Temperantia*, tum *ad Sudorem Corpus blandè disponentia.*

Pituita copiosa minuenda, Viscida incidenda, & salsa temperanda. XXXIV. Ubi Diaria Febris corripit Hominem, in quo vel *Copiâ*, vel *Visciditate*, vel *Salsedine* peccans *Pituita* reperitur, danda mox opera, ut illa *Nimia* per evacuationem *Minuatur*, *Viscida Incidatur*, *Salsa Temperetur*, atque sic secutura aliàs, metuenda certè mala plura præcaveantur; idque per medicamenta sæpiùs in superioribus proposita & laudata.

Medicamenta pro Ægrorum constitutione varianda. XXXV. In *Delicatulis* & *constitutionem* Corporis *teneriorem* habentibus *Medicamenta* usurpanda sunt *blandiora*, magisque temperata: In *Robustioribus validiora.*

Sitis quî tollatur. XXXVI. *Sitis blandior* & solum Æstum sequens *Aqueis* præsertim, & *Subacidis* tolletur; sicut eadem *gravior*, Bilisque acrimoniam auctam, similemve causam agnoscens *Acidioribus* indigebit; de quibus vide §. 18. 20. 22. & 31.

XXXVII.

Ut & Oris Amaritudo. XXXVII. Ubi *Oris Amaritudo* urget, conducent quæ Bilem blandè per alvum educent, de quibus actum §. 30.

XXXVIII. Quæ *Corporis Inquietudinem*, *Lassitudinemve* curare possint, proposita sunt §. 21.

Capitis Dolor, & Pulsatio, ut & Vigiliæ qui tollantur. XXXIX. *Capitis Dolorem & Pulsationem*, *Vigiliasque* tollent, quæ habentur §. 22. & 25. quibus addi possent inter externa Epithema vel Linimentum sequens.

Mistura.

♃. *Aq. betonicæ*, ℥ij.
rosaceæ, ℥j.
Aceti Calend. ʒvj.
Opii Thebaïc. ℈ß.
M. pro Epithemate, quo tepido

Ejus Usus. linteis excepto tum tota Frons, tum imprimis Temporum regio tegatur, & quoties Lintea exsiccari deprehenduntur, mox eodem similiter madefiant, donec Dolor minuatur & Somnus sequatur.

Linimentum. XL. Linimentum ex his aut similibus paretur.

♃. *Ung. Popul.* ʒij.
Opii Thebaïc. Oleo rosaceo dissolut. ℈j.
M. F. Linimentum,

Ejus Usus. Quo inungatur Temporum regio utraque, vel chartâ bibulâ idem excipiatur & ibidem applicetur.

XLI. *Somnum profundiorem* minuent, quæ continentur §. 21. & imprimis 24. sed omisso tunc Laudano Opiato.

In Symptomatum concursu quid agendum. XLII. Ubi *plura* concurrunt *Symptomata*, non erit valdè arduum ex prædictis talia concinnare aut copulare auxilia, quæ iisdem conducant.

CAPUT XXIX.

De Febribus Synochis, Continentibus vulgò dictis.

Putridarum Febrium Species. I. QUas aliqui ad Diariarum & Synocharum non putridarum ipsis vocatarum (de quibus Capite proximè præcedente actum) differentiam *Putridas* nominant *Febres*, distinguunt plerique in *Continuas* & *Intermittentes*; uti rursus istas in *Continentes*, sive *Synochas*, & *Continuas* generis nomine speciatim appellatas, sive *Synechas*.

Σύνοχος. II. Parùm verò refert, quòd Σύνοχος Veteribus Græcis & Hippocrati vox est ignota, &

Continuum & Continens. apud Latinos *Continuum* & *Continens* pro eodem usurpatur; quia, ubi Res diversæ occurrunt, aut finguntur, quæ distinctis nominibus destituuntur, licet, imò decet originationis, & significationis ejusdem voces doctrinæ distinctioris ergò subinde ab invicem distinguere, atque singulas sensu diverso priùs satis explicatas usurpare.

Σύνοχος, sive Continens Febris quid. III. Συνόχεις igitur, sive *Continentes* illas vocant *Febres*, quæ *sine ullâ Exacerbatione* perdurant usque ad ultimam & integram sui cessationem: *Συνεχής sive Continua quid.* Συνεχῆς verò, sive *Continuas* generali nomine illas indigitant *Febres*, quæ licet ad finem usque continuò perseverent, quotidie tamen, aut tertio, quartove quovis die aliquam patiuntur Exacerbationem: Illas hoc, has 31. examinabo Capite, uti proximè sequente Intermittentes.

Continentium Febrium Causa. IV. *Continentium* autem *Febrium Causam* dixi Cap. 27. §. 24. esse judicio meo nunc *Bilem*, nunc *Lympham*, & quæ cum Lymphâ confluunt, nunc *Utramque simul* malè affectam, & talem in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiam excitantem, unde *continuò Pulsus producatur præter naturam Frequentior.*

Earundem distinctio. V. Has proinde *Continentes*, sive *Synochas Febres* ratione *Causæ diversæ* haud ineptè quis posset distinguere in *Biliosas* & *Lymphaticas*.

Febrium Lymphaticarum subdivisio. VI. Et quoniam sub generali *Lymphæ* nomine non tantùm eam comprehendimus *Lympham*, quæ à *Conglobatis Glandulis*, & *ab aliis quoque Partibus* ad Cor pergit; verùm *Succum* insuper *Pancreaticum*, Ipsamque *Salivam*, ex *Conglomeratis Glandulis* prodeuntes, *Liquoremque adeò ex Intestinali Triumviratu* oriundum, omnes unà cum Lymphâ Descendenti Sanguini admistos; subdividi poterunt *Febres Lymphaticæ* in *Lymphaticas Glandulares*, *Pancreaticas*, & *Salivares*.

Febrium harum diversitas. VII. Hæ Febres omnes pro diversâ cæterorum Humorum in corpore simul existentium constitutione aliquam patientur diversitatem.

Quænam à Bile, quænam à Lymphâ, quænam à Succo Pancreatico, & quæ à Salivâ oriantur. VIII. A *Bile* quidem produci existimo maximè *Ardentes*; à *Lymphâ* verò *Glandulosâ Febres Capitis*, *Artuumque Doloribus acutioribus & Lancinationibus* copulatas; uti à *Succo Pancreatico* quasvis cum *Ventris torminibus & lancinationibus* conjunctas; denique à *Salivâ* eas, quæ cum *Ventriculi & vicinarum partium anxietatibus*, & *distensionibus* molestæ observantur. Quoties autem ex memoratis plures simul vitiati sunt Humores, toties plurium Symptomata simul solent

lent concurrere, uti subinde ob mutuam Humorum peccantium temperationem eadem solito benigniora occurrere.

Pro Bilis constitutione variâ, variari symptomata.

IX. *Bilis* tunc temporis vel *Acrimoniâ Salinâ Lixivâ solâ*, aut *insuper Inflammabilitate Oleosâ* peccare solet. Unde ibi quidem *Acrior* observatur *Calor* auctus; hîc simul *Maximus*. *Pulsus* ibi cæteris paribus *Frequentior*; hîc simul *Major* existit. *Urinæ* ibi *Crassiores*; hîc insuper magis *Tinctæ*. *Sitis* ibi valdè *Molesta*; hîc *Inexplebilis*. *Lingua* ibi *Arida*; hîc simul *Fissa vel Nigra*.

Ut & pro Lymphæ constitutione.

X. *Lympha Conglobatarum Glandularum* omnium, aut plerarumque saltem *Acrior & Acidior*, Febrilemque in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiam excitans *Calorem Rodentem* magis, quàm Magnum, atque *Lancinationibus* ubique molestum parit.

XI. Eadem *Lympha in Capitis præsertim Glandulis Acrior* facta & *Salsa Muriatica*, vel *simul Acida* præter *Gravedinem*, sive Capitis Dolorem gravantem, hinc subsequentem posteà *Coryzam*, vel *Raucedinem*, *Tussimve*, *Febrem* solet producere *Catarrhalem dictam*, *Calore* non tam Vehementi & Intenso, quàm *Mordicante & Acri* comitatam.

XII. In *Lymphaticâ Febre* omni *Horror* levis subinde molestus adest & urget. *Pulsus Frequens* magis, quàm *Magnus*. *Urinæ* Tinctæ quidem ac Rubentes excernuntur plerumque, mox tamen Conturbantur, & flavescunt, vel albescunt, videnturque multum deponere Sedimentum pro Humorum constitutione variâ multifarium. *Lassitudo* gravis & lancinans occupare solet Artus.

Nec non Succi Pancreatici.

XIII. *Succus Pancreaticus* secundùm se totum diversimodè vitiatus & *Acrior* factus, Febremque Continentem pariens tum *Anxietatibus circa Præcordia*, tum *Ventris Torminibus*, & *Lancinationibus*, aut *Dejectionibus Cruentis*, acrive *Dolore* copulatis se manifestat, ut & *Pulsu* imprimis *Frequenti*, & ad *Parvitatem*, ac *Debilitatem* inclinante; sæpiúsque *Inæquali*; cum *Appetitu* quandoque *prostrato*, quandoque *aucto*; *Siti* rariùs urgente; *Urinis Crudis* ferè, *Aqueisque*.

Ac quoque Salivæ.

XIV. *Saliva Febrem Continentem* producens *Visciditate auctâ* peccare solet; unde *Blandior* quidem, ac *Lenta* deprehenditur, *Appetitu* ferè prostrato, & insequente Alimentorum assumptionem *Dolore gravante*, accedente nonnunquam *Ventriculi ac Intestinorum Distensione ac Inflatione*; mox & *Anhelatione*, sive *Difficili Respiratione*; ut & *Somnolentiâ*, unà cum *auctâ* post unam, duasve ab assumptis Alimentis horas *Pulsûs Frequentiâ*, sensim denuò remittente; Ideóque cum *Hecticâ* dictâ *Febre* magnam affinitatem habet hæc *Salivaris*, si non sit levior ejusdem Species, aut Hecticæ saltem copuletur semper.

Novæ hæ Febrium Continentium Distinctiones non mirandæ.

XV. Has novas Febrium Continentium Distinctiones ac Nomenclaturas minùs mirabitur, aut contemnet, quisquis ab omni præjudicio liber attendet accuratè ad omnia Symptomata, peccantiumque Humorum vitia in variis Febrientibus observabilia; nec nova hujus ævi negliget Inventa Anatomica: quippe quæ cum Chymicis Mutationibus collata miram Lucem afferunt intricatæ Febrium Doctrinæ faciliùs ac fœliciùs extricandæ.

XVI. *Qualibus Rebus Non-naturalibus* ortum suum debeant prædicta *Bilis, Lymphæ, Succi Pancreatici & Salivæ vitia*, docuimus in superioribus, ut non videatur necessum hîc ampliùs illis immorari, cùm inde possint, ac debeant peti.

Caloris in Synochis diversi causæ.

XVII. Sed quærat Veritatis Studiosus, *Quî à Causis tam diversis producatur Calor in Febribus hisce Synochis molestus, licet diversus?*

Quomodò producatur à Bile.

XVIII. Huic æquæ petitioni ut, quantum mihi datum est, satisfacere coner, existimo 1o. *Calorem Febrilem produci* propriè ac *per se à Bile* tum *Acriore*, tum *Pinguiore*, quatenus illa & in *tenui Intestino cum Succo Pancreatico*, & in *Cordis ventriculo Dextro cum* affluente undique *Lymphâ* Effervescens, non tantùm plures *Ignis* particulas, quibus tunc abundat, de se promit, verùm maximam earundem tunc erumpentium partem utrobique partibus suis Oleosis denuò excipit, atque in Corde quidem Sanguini mox penitiùs admiscet, unde idem solito magis rarescit, *Caloremque* itidem *Majorem* ubique communicat, cum *Pulsu Majore* ac *Frequentiore*.

Quomodò à Lymphâ.

XIX. 2°. *Calorem Febrilem puto per accidens à Conglobatarum Glandularum Lymphâ Acidiore* produci; quatenus illa in *Dextro Cordis Ventriculo cum Bile Ascendenti Sanguini* admistâ *Effervescens*; illam solito acriùs aggreditur, & ita immutat vel corrumpit, hoc est, suâ visciditate liberat & privat, ut copiosiùs tunc erumpant Igneæ particulæ, à quibus ob Acidi admistionem *Calor Acrior & Mordacior* excitetur, isque pro cæterarum Sanguinis partium constitutione diversâ non parum in quibusdam circumstantiis varians cum *Pulsu Frequentiore* quidem, *rariùs* verò simul *Majore*, ast *sæpè* potiùs *Minore*.

Quomodò à Succo Pancreatico.

XX. 3°. *Febrilem Calorem* similiter *per accidens* à *Succo Pancreatico in totum Acidiore produci*

duci censeo, quatenus non tantùm in *tenui Intestino Bilis* ab ipso nimiùm alteratur & infringitur, verùm *Miscella* ex Utriusque, atque Pituitæ Salivaris confusione orta solito existens Acidior, ubi cum Lymphâ ad *Dextrum Cordis Ventriculum* pervenit, mox in reliquam *Bilem* unà cum Sanguine ascendentem potentiùs insurgit, & post Visciditatem ipsius naturalem diminutam, acrem cum ipsâ, Corporique noxiam Effervescentiam excitat, unde itidem *non tam Magnus, quàm Acris* prodit *Calor*, isque pro totius massæ Sanguineæ diversitate in quibusdam diversus, præsente *Pulsu Frequentiore* semper, ac quoad Magnitudinem *Parvo vel Mediocri*, vix unquam *Magno*, nî simul *Bilis* existat multùm Acris.

XXI. Nam quoties 4°. reperitur in corpore *Bilis* vel *Naturaliter*, vel *Non-naturaliter* (hoc est, ob rei Non-naturalis, Aëris puta æstivi, Potûsve generosi, &c. continuatum aliquandiu usum) *satis Acris & Oleosa*, necdum tamen Functionem aliquam lædens, atque à Re Non-naturali Aëre puta Frigidiore, Potuve Acidiore, Vino Rhenano nempe, &c. *augetur subitò ac eousque Lymphæ, Succive Pancreatici, vel Utriusque Aciditas*, ut inde producatur *Febris Synocha*, non mirum si tunc ob Bilem Acriorem & Pinguiorem simul concurrentem *Calor* excitetur, non tantùm *Acrior*, sed simul *Major*, *Pulsusque* conjungatur cum *Majore*, non tamen Maximo, *Frequentissimus*.

Quomodò à Salivâ.

XXII. Ubi autem 5°. *Saliva Visciditate* tali peccat, unde non tantùm *Alimentorum Fermentatio minùs commoda* fiat, sed insuper *duabus ferè post ipsorum assumptionem horis Pulsus* jam continuò Frequentior reddatur *adhuc ad tempus aliquod magis Frequens*, cum *Calore* Ægris quidem rarissimè manifesto, vel molesto, Adstantibus tamen ac Medicis aliquando præter Genarum ruborem auctum notabili; Mutationem illam, tum quoad Pulsum & continuò, & magis adhuc post assumpta Alimenta Frequentiorem, tum quoad qualemcunque Calorem tunc simul observabilem, contingere arbitror, quatenus *Saliva* Ventriculo vacuo ad tenue Intestinum tendens ita *vitiat Bilis, Succique Pancreatici Effervescentiam*, ut non tantùm *obtundatur Liquor* ex hisce tribus prodiens, verùm insuper *Halitus subflatulenti ex ipsâ exurgant*, & quidem *copiosiores* atque *magis volatiles*, quando Alimentorum Pars fluidissima horis duabus ferè post ipsorum assumptionem ad Intestina delabitur: Qui *Halitus* ad *Cor* delati & *ad frequentiorem sui Contractionem* Ipsum *irritant*, & unà cum Sanguine *quaquaversùm delati Calorem* producunt *non magnum* quidem, aut *multùm Acrem*, Ægrisve gravem ac molestum, *Cutis* tamen *Ariditate* satis manifestâ (pro Caloris aucti signo habitâ) copulatum; & ad eorundem copiam & volatilitatem subinde auctam *Genarum rubore* notabilem; dum interim *Pulsus Frequentior* quidem observatur, & satis *Parvus*, *Debilisque*; concurrente ac indies auctâ, ob Sanguinem indies Viscidiorem, Corporique Nutriendo ineptiorem factum, *totius Corporis Tabe*.

Differentiæ Febrium à Symptomatis petitæ.

XXIII. Postquam verò ad *quatuor primarias Differentias Febres Synochas omnes ratione Causarum* notabiliter in corpore humano peccare solitarum reduximus, libet paucis quoque aliquot *earundem Differentias à Symptomatibus gravioribus easdem subinde comitantibus* petitas *Eximiorum Practicorum*, ac imprimis *Magni Plateri* ad exemplum considerare, atque hoc loco expendere: nullâ hîc factâ *Febris Catarrhalis*, de quâ §. 11. jam egimus, mentione.

Febris Ardens.

XXIV. Primum autem locum dabimus *Febri*, quæ ab æstu, & ardore summo maximè urgente *Ardens* dicitur, Græcis Καῦσος: Qui summus æstus quoniam observatur non tantùm in Continuis, Synechis, alternis diebus exacerbationem patientibus, verùm in Continentibus quoque, Synochis, meritò hîc quoque Ardentis Febris facimus mentionem. Cui non mirum, si comes adsit Arida *Sitis*, quam vix extinguas.

Leipyrias.

XXV. Secundum locum tribuunt aliqui *Febri*, quæ *Leipyrias* dicitur, in quâ toto Affectûs tempore *Externa frigeant*, dum *Interiora uruntur*.

Febris, Breune Belgis & Germanis dicta.

XXVI. Tertium locum sibi vendicant illæ *Febres*, quæ imprimis *Faucium ardore* ac *rubore obscuro* sunt molestæ, unde *Lingua* quoque non tantùm *Arida* existit, verùm *Colore puniceo-nigricante* tincta. Hic Affectus ob dictum Colorem tam Belgis, quàm Germanis *Breune* dicitur, & non rarò Epidemius existit.

Febris Delira.

XXVII. Quartum locum concedemus *Febribus*, quas *Deliras* vocabimus ob Delirium non leve (quale in multis Febribus subinde observatur) sed grave, ad Furorem nonnunquam vergens, quod intra paucos dies advenit Ægris, Adstantesque non parùm turbat; imprimis ubi Epidemiæ sunt tales febres, atque *Convulsionibus* supervenientibus tandem ipsos necant. Easdem solent *Vigiliæ* pertinaces comitari, *Capitisque Dolor* magnus Delirium præcedere.

Colliquans.

XXVIII. Quintum locum occupent *Colliquantes* dictæ *Febres*, in quibus brevi tempore consumi solet Corpus ac emaciari.

Maligna.

XXIX. Sexto loco *Febres* ponemus *Malignas*

gnas dictas, Vires vitales præter Causas & Rationes manifestas subitò dejicientes, aut inexspectatò Ægros necantes; quæ utplurimùm solent esse simul Epidemiæ. Præter Pulsum Debiliorem, Symptomata cætera habent ferè solitò blandiora. Sed de his Cap. 33. agemus ex professo.

Causa Febris Ardentis.

XXX. 1°. *Ardentis Febris Synochæ Causa* est *Bilis* & primariò, & tantùm peccans non tantùm *Acrimoniâ Salsâ*, sed insuper *valdè Inflammabili Oleositate*: quocirca præter *Pulsum Frequentiorem* concurrere solet *Maximus*, & in principio saltem *satis Robustus*, unà cum Vigiliis molestis, ac Siti morosâ.

Leipyriæ.

XXXI. 2°. Quoniam non memini unquam observatam mihi *Febrem Leipyriam*, idcircò magis hæreo in *verâ Causâ* Ipsi assignandâ, cùm præsertim non satisfaciant, quæ alii ex suis præjudiciis potiùs, quàm ex iis, quæ in Ægris observari debuissent atque aliis proponi, afferunt.

XXXII. Si tamen unquam, de quo valdè dubito, Leipyrias Febris existat Synocha, & liceat mihi aliquid de ipsius Causâ conjectare, putem illam tunc ex *Duplici Febre constare*, *Biliosâ* & *Pancreaticâ*, & ita quidem ut à *Succco Pancreatico universo acidiore* continuò in tenui Intestino eleventur *halitus similes*, qui confundantur tantùm massæ Sanguineæ, atque in *Corporis Habitu Frigoris Sensum* producant, dum in *partibus Internis à Febre Bili Oleosæ magis, quàm Acri debitâ excitatur Calor urens*.

Febris Breune dictæ.

XXXIII. 3°. *Febris puniceo-nigricantem Linguæ, Fauciumque colorem comitem habentis Causa* videtur esse *Bilis* tum *Acrior*, tum *Pinguior*, sed *Salivæ* imprimis, & *Glanduloso Faucium Liquori infesta*, ipsisque arctiùs adhærens, ubi unà cum Aëre Halitûs specie expiratur; quocirca præter universi corporis æstum molestum Labia quoque nonnunquam finduntur, exulceranturque, imò crustis fœdis onerantur.

XXXIV. In quo autem illa peculiaris constitutio vitiatæ Bilis consistat, propter quam Ori magis, & Humoribus ad Os delatis adversa sit, quàm cæteris, hactenus determinare non possum, nî fiat ob *Bilis Oleositatem*.

Delirræ.

XXXV. 4°. *Febrium* notabili & gravi Delirio post aliquot saltem dies comitatarum, ideoque *Delirarum* vocandarum *Causa* est *Bilis* tum *Salinâ Acrimoniâ plus*, tum *Oleositate auctâ minùs peccans*, & *Succi Pancreatici Visciditatem* ita minuens, ut idcircò cum ipso acriore facto vitiosè effervescens *Humorem* efficiat *Bili Atræ* non valdè dissimilem, à quo unà cum *Vigiliis Capitis Dolor*, hinc *Delirium*, tandem *Convulsio*, denique *Mors* ipsa producantur.

Colliquantis.

XXXVI. 5°. *Festinanter Colliquantis Febris Causa* est *Bilis* talem Sanguini constitutionem citò afferens, ob quam idem quovis modo ineptus reddatur corpori nutriendo, & tamen ob febrilem partium variarum consumptionem copiosiore alimento indigenti.

XXXVII. In quo autem illa *Sanguinis ad Nutriendum Ineptitudo* consistat, an uniusmodi tantùm, an multiplex in variis hominibus producatur, necdum suppetunt mihi data vel observata sufficientia, ex quibus Dubii hujus solutionem hauriam.

Curatio.

XXXVIII. Postquam plures Synocharum protulimus Differentias tum secundùm Causas ipsarum varias, tum secundùm Symptomata insigniora & graviora ipsas comitantia, proximum est, ut ipsarum Causis subjungamus tandem *Methodum singulas Curandi* tum Rationi, tum Experientiæ consentaneam, ideóque verè *Dogmaticam*.

Synochæ Bilariæ.

XXXIX. I. *Synocha* ergò *Bilaria Curabitur* 1°. *Corrigendo Bilis Acrimoniam Salinam*, imprimis per *Acida temperatiora*, Spiritum Salis dulcem, &c. 2°. *Emendando Bilis Oleositatem Inflammabilem* per *Acida Austeriuscula*, Sempervivum majus, plantaginem, &c. 3°. *Minuendo Bilem*, si vel minimùm, quòd ferè fieri solet, abundare observetur, per *Cholagoga*, sed blandiora & subacida, vel acidis juncta, Cremori vel Crystallis Tartari, Sali Tartari Vitriolato, &c. & quidem mox *in principio*, vel postquam Medicamentorum Alterantium ope *Bilis Sanguini penitiùs juncta incipit ab eodem iterum secerni, &, ut in totum excernatur, apta reddi*: quod imprimis expectandum à sæpiùs laudatis Acidis, sed blandioribus, vel artificiosè temperatis.

Apozema Acrimoniam Bilis Salinam temperans.

XL. Corrigendæ *Acrimoniæ Bilis Salinæ* inter composita conducet Apozema sequens sæpiùs in die usurpandum quantitate mediocri & tepidum.

℞. *Rad. acetosæ cum foliis*, M. ij.
Fol. fragar.
Violariæ, *an.* M. j.
Coq. ex Aq. hordei ad Colat. ℥ xx.
add. Syr. acetos. Citri, ℥ iij.
Spir. Salis dulcis, ℈ ß.
M.

Apozema Bilis Oleositatem Inflammabilem emendans.

XLI. Ad *Emendandam Bilis Oleositatem Inflammabilem* præscribi poterit sequens Apozema similiter usurpandum.

℞. *Rad. Plantagin.* ℥ j.
fol. semperv. maj.
Portulac. an. M. ij.
Coq. ex Aq. purâ ad Colat. ℥. xx.
addendo Syr. portulac. ℥ iij.

 Ol.

Ol. sulph. per campanam parati q. s. ad aciditatem gratam.
M.

Apozema Bilem à Sanguine secernens.

XLII. Ad *Bilem Sanguini penitiùs immistam denuò ab Ipso secernendam* conferet Apozema sequens modo eodem, quo priora, usurpatum.

℞. *Rad. Taraxaci cum fol.* M. ij.
Herb. Fumariæ, M. j.
Coq. ex Aq. purâ ad Colat. ℥ xx.
addendo Syr. Cichor. simp. ℥ iij.
Salis Tartar. Vitriol. ʒ j.
M.

Apozema Cholagogum.

XLIII. Denique ad *Bilem* Apozemate præcedente aut simili medicamento *à Sanguine Solutam* & ad Excretionem dispositam sensim & blandè unà cum *reliquâ in suâ Vesiculâ redundante, turgenteque minuendam, evacuandamque* inserviet præter alia tum simplicia, tum composita hinc inde in superioribus notata sequens Apozema, bis, terve in die ad *Uncias* iij. vel iv. tepidè assumendum.

℞. *Rad. Cichorei*, ℥ ij.
Fol. Endiviæ, M. ij.
Flor. Ros. pallid. M. j.
Crem. tartari,
vel Tartari crudi, ʒ ij.
Coq. in vase fictili vitrato ex Aq. purâ ad Colat. ℥ xx.
add. Syr. de Cichor. cum Rheo, ℥ iij.
M.

Symptomatum curatio.

XLIV. Quoniam verò in Febrium à Bile quovis modo peccante ortarum Curatione non sufficit ad Ipsam Bilem, Ipsarum Causam, Curam suam dirigere, quò Febris nec augeatur, nec foveatur; verùm insuper attendendum est ad omnia Symptomata Febres hasce Bilarias comitantia, omnesque Mutationes utrique Corpori, tam Continenti, quàm Contento idcircò contingentes, plura sunt ad integram, perfectamque illarum Curationem in usum revocanda.

Summus æstus & pulsus magnus, ac major Sanguinis rarefactio curanda Venæ sectione.

XLV. Quapropter *Summi Æstûs* simul excitati, Pulsûsque in Magnitudine aucti, atque *Majorem Sanguinis* ab aucto in Corde Igne *Rarefactionem* consequentis ratione, ne tandem *Vasa* sensim magis, magisque distenta *rumpantur*, aut quovis alio modo *aperiantur*, vel *Ignis noster Vitalis* propter impeditum Sanguinis ob nimiam sui rarefactionem vasa sua replentis motum in Corde, alibive *suffocetur*, Locus ipsi parandus per *Sanguinis* sufficientis è Venâ in brachio, manu, pede, alibive sectâ *missionem*.

XLVI. Hâc verò *Sanguinis eductione* quoniam constat per quotidianam experientiam *non parùm Minui Sanguinis Æstum*, hactenus etiam Venæ sectio laudanda; sive Ardor ille molestus temperetur propter Halitus acres & pingues unà cum Sanguine copiosiùs effusos, sive id accidat aliâ de causâ pro cujusvis præjudicio variè fingendâ.

XLVII. *Sitis* tunc *valdè importuna* compescenda erit sensim per Apozema §. 40. & 41. præscriptum; vel Tincturam Rosarum Cap. præcedentis §. 20. descriptam, vel Julapium sequens, aliudve simile, parùm ejus sæpiùs assumendo, quod præfero multo potui confertim hausto, quia omnis Mutatio subita meritò judicata est Hippocrati Naturæ inimica, & ideò periculosa. — Sitis importuna compescenda.

Julapium.

℞. *Aq. hordei*, ℥ xx.
Syr. portulacæ, ℥ ij.
Acetos. Citri, ℥ j.
Spir. Salis dulcis, ʒ ß.
M.

XLVIII. *Linguam molestè Aridam*, vel etiam *Fissam* leniet Succus crassior è quibusdam Seminibus Aquæ cujusvis ope elicitus, & Mucago, vel Mucilago vulgò dictus, qualem è Cydoniorum, Psyllii, &c. seminibus extrahimus Aquâ rosaceâ, vel aliâ conveniente. Hujus autem aliquid ore aliquandiu continetur, ac posteà iterum expuitur; idemque aliquoties repetitur. — Lingua Arida, & fissa lenienda, Seminum mucagine.

XLIX. Idem obtinetur, si folia Sempervivi majoris membranulâ externâ denudantur, Aquæ puræ aut Rosaceæ induntur, hinc subinde Linguæ imponuntur, atque identidem renovantur. — Foliis Sempervivi majoris.

L. Idem præstabit *Aqua pura*, si ejus aliquid ore contineatur, & post gargarisationem iterum excernatur; hocque sæpiùs repetatur. Potest etiam loco Aquæ puræ usurpari *Decoctum Raparum*, aut *Emulsio* blanda, qualis sequens. — Aquâ purâ. Decocto raparum vel hâc Emulsione.

℞. *Hordei mundat. ad crepat. cocti*, ℥ ij.
Cum ejusdem decocto
F. Emulsio ad ℥ xv.
Addendo Julap. rosati, vel Syr. Violac. simp. ℥ j.
M.

LI. Potest quoque in hunc finem similiter usurpari conquassatus *Ovi vitellus* & cum *Aquæ rosaceæ*, vel aliûs ægro gratæ *Unciis* iij. iv. vel v. atque *Sacchari* tantillo mistus, & cochleatim ore sumptus, & postmodum aut deglutitus, aut iterum excretus. — Ovi vitello cum Aquâ Rosaceâ & Sacharo.

LII. II. *Glandularis Synocha Lymphatica Febris Curabitur*, si 1°. mox in principio *durante* adhuc *Horrore Mixtura* sequens cochleatim brevibus exhibeatur intervallis. — Glandularis Synochæ Lymphaticæ curatio in Horrore.

℞. *Aq.*

Mixtura. ℞. *Aq. Petroselin.* ℥ iß.
Fœniculi,
Theriacal. simpl. an. ʒ vj.
Syr. fœniculi, ℥ j.
Spir. Salis dulcis, ℈ j.
M.

EjusVires. Hujus enim ope non tantùm *Horror minuetur*, sed insuper *Acida Lymphæ Acrimonia temperabitur*, quin secuturus posteà *Æstus* ex parte saltem *prævenietur*.

Caloris Curatio. LIII. Si 2°. præsente *Calore* talia dentur Medicamenta, quæ *Ignem Rodentem magis*, *quàm Urentem doment*, sintque ex Acidis temperatis composita, non neglectis Salibus Volatilibus.
Mixtura. Conducet proinde Mixtura sequens subinde cochleatim assumpta.

℞. *Aq. petroselin.*
fumariæ, an. ℥ iß.
fœniculi, ℥ j.
Spir. Salis dulcis, ℈ j.
Sal. Volatilis succini, ℈ ß.
Laud. opiat. Gran. ij.
Syr. quinque rad. ℥ j.
M.

Sitis lenitur Apozemate seq. LIV. Quoties *Sitis* quoque urget, parari poterit *Apozema* sequens, atque pro re natâ exhiberi, abstinendo tamen à nimiâ potatione.

℞. *Rad. Scorzoneræ*
Apii, an. ℥ j.
Hordei crudi, ℥ ij.
Coq. ex Aq. purâ ad Colat. ℥ xx.
addendo Syr. papav. alb.
errat. an. ℥ iß.
Spir. Salis dulcis, ʒ ß.
M.

Redundans Lympha Minuitur Apozemate seq. LV. Si 3°. *Redundans* in Corpore *Lympha*, & quodammodò saltem laudatis aut similibus medicamentis temperata per blanda *Minuatur*, *Evacueturque Hydragoga*. In quem finem conferet Apozema sequens.

℞. *Rad. Petroselin.*
Fœniculi,
Eringii,
Ebuli, an. ℥ j.
Fol. Soldanellæ, ℥ ß.
Coq. ex Aq. purâ ad Colat. ℥ xx.
add. Syr. diacnicu, ℥ iij.
M.

Ejus Usus. Hujus Apozematis, *Unc.* iij. vel iv. bis, terve in die assumantur, donec commoda sequatur Humorum Serosorum Evacuatio.

Conditum. LVI. Cui *Conditum* præfertur, ei sequens ad Nucis Moschatæ quantitatem subinde assumendum præscribatur.

℞. *Conf. rosar. pallid.* ℥ iß.
El. è succo rosar. ℥ j.
Pulv. rad. Jalapp. ʒ ij.
Crem. tartar. ʒ j.
Syr. rof. sol. parum.
M. F. Conditum.

Conducet quoque *Electuarium nostrum Hydragogum* suprà Cap. 7. §. 55. descriptum, valdè blandum, gratumque.

LVII. Si 4°. Lymphatica Febris *Corpus Plethoricum* corripiat, & imprimis *Æstivâ Aëris Constitutione*, non dissuaserim *mediocrem Sanguinis Eductionem*, maximè in *Assuetis*; cùm illam ferant faciliùs & cum majori commodo. In Corpore Plethorico Sanguis educendus.

LVIII. Si verò 5°. Lymphatica Febris superveniat *Bilioso*, tum *Bilis* non tantùm in consensum tractæ, verùm *Ardorem solitò majorem* patientis ratione usurpanda erunt Medicamenta tum *Alterantia*, tum *Purgantia* ex modò atque §. 40. & seq. propositis judiciosè componenda. Exempli loco esto sequens Apozema utrique Indicationi satisfaciens, si tandiu quantitate mediocri assumatur, donec moderata prodeat Dejectio. In Biliosis Bilis.

℞. *Rad. Cichorei,* Apozema.
Fœniculi, an. ℥ j.
Herb. Fumariæ,
Borraginis, an. M. j.
Coq. ex Aq. Hordei ad Colat. ℥ xx.
add. Syr. de cichor. cum rheo,
diacnici, an. ℥ iß.
Spir. Salis dulcis, ʒ ß.
M.

LIX. Quòd si ratione *Bilis* à Lymphâ vitiatæ *Magnus* sequatur *Æstus*, Hujus quoque causâ *Missio Sanguinis* conferet, sicut docuimus modò §. 45. & 46.

LX. Si denique 6°. *Catarrhalis* fuerit Lymphatica Febris, tum quia præ aliis Glandulis Conglobatis omnibus affectæ sunt imprimis eæ, quæ in *Capite* occurrunt, ita erunt paranda Medicamenta, ut Partis maximè affectæ habeatur ratio maxima. In quem finem non tantùm *Suffitu* tentabitur Capitis Glandularum Restitutio, verùm inter *Universalia* tum *Alterantia*, tum *Evacuantia* usurpabuntur, quæ actu observantur *Capiti* maximè *dicata* & utilia; quin ad *Evacuationes Capiti peculiares* in tempore accedendum. Febris Lymphaticæ Catarrhalis curatio.

LXI. Fiat proinde *Suffitus* ex *Succino*, *Mastiche*, similibusque; qui non tantùm, quoties commodè licet, Capite tecto Naribus, & Ore excipiatur, verùm Capitis Tegumenta omnia eodem condiantur, atque ipsi mox imponantur, ne Suffitûs vis tardando dissipetur. Suffitus.

LXII. *Alterantis, Evacuantisque Universalis* Alterans, Evacuans

que Universale Apozema. *lis* exemplum præbeat sequens *Apozema*, sicut præcedentia, usurpandum.

♃. *Rad. Pœoniæ*,
Scorzoneræ, *an.* ℥j.
Apii, ℥ß.
Fol. betonicæ,
Violariæ
Primul. veris, *an.* M.j.
Turbith. Gummos. ℥ß.
Rad. Mechoacann. ʒij.
Tartari Crudi, ʒiß.
Sem. siler. mont. ʒij.
Coq. ex Aq. purâ ad Colat. ℥xx.
add. Syr. diacnicu, ℥ij.
M.

Caput Particulariter evacuatur Errhinis, & Masticatoriis. Spiritus Salis Armoniaci

LXIII. *Evacuationes Capitis Particulares* obtinentur *Errhinis*, atque *Masticatoriis*. Sola *Betonicæ* aut *Majoranæ folia* recentia digitis contrita & naribus indita *Errhini* benigni rationem habere possunt; & multùm proderit *Spiritus Salis Armoniaci* in longioris colli vasculo naribus applicatus, quoniam Humorem tunc Viscidum Glandulas obstruentem solvit, tum Salso-acidum exinde productum temperat.

Vires. Mastiches & Pyrethri Vires.

LXIV. Sola *Mastiche*, aut *Pyrethri radix* mansa Pituitam, Serumque in Os deducit è Capite, ut excreentur.

Pancreatica Synocha febris curatur 1°. Humorem Acidum temperando.

LXV. III. *Pancreatica Synocha Febris Curabitur*, si 1°. usurpentur medicamenta *Humorem Acidum Temperantia*, & quidem *blandiora*, uti sunt omnia *Salia Lixiva*, sed imprimis *Volatilia & Oleosa*. Quâ de causâ plurimum hîc præstat *Opium*, & omne *Opiatum* medicamentum, atque *Aromaticum* quodvis: Ex quibus Composita plurima præscripsimus hinc inde in hoc Opusculo. Epimetri tamen loco esto sequens Mixtura, quandiu *Frigus* urget cochleatim sumenda.

Mistura.

♃. *Aq. Petroselini*,
Graminis,
Fœniculi, *an.* ℥j.
Aq. vitæ Matthiol.
vel *Theriacalis simpl.* ʒx.
Laud. opiat. Gran. iij.
Syr. quinque rad. ℥j.
M.

2°. In Calore Humoris utriusque Acrimoniam Acidam & Salinam temperando.

LXVI. Si 2°. *Calore jam urgente*, ob *Bilem* vitiatam & in consensum tractam exhibeantur Medicamenta utrique *Acrimoniæ Acidæ*, atque *Salinæ simul temperandæ* apta, ideóque ex *Binis Acribus*, *sed fractis* parata. In quem finem conducet *Apozema* sequens, subinde ad *Uncias* aliquot bibendum.

Apozema.

♃. *Rad. Apii*,
Cichorei, *an.* ℥j.
Fol. Agrimon.
Sem. Fœniculi,
fumar. an. M.j.
Coq. ex Aq. Hordei ad Colat. ℥xx.
addendo Syr. Byzantini ℥iij.
Spir. Salis dulcis, ℈j.
vel *Nitri*, Gutt. xij.
M.f. Apozema.

LXVII. Cui magis arridet *Mixtura*, ei sequens præscribatur cochleatim assumenda. Mixtura.

♃. *Aq. Card. bened.*
Fœniculi, *an.* ℥iß.
Theriac. simpl. ℥ß.
Spir. Salis dulc. ℈j.
Laud. opiat. Gran. iij.
Syr. Fumar. ℥j.
M.

LXVIII. Si 3°. *Anxietatibus circa Præcordia permanentibus* molesta sit hæc Febris, propter Pituitam Viscidiorem simul concurrentem, atque in Flatulentos Halitus resolutam, conferent *Salia Volatilia Oleosa*, & *Olea stillatitia* præcedentibus Misturis quantitate parvâ juncta. Ex. gr.

3°. Anxietates circa Præcordia hærentes tollendæ.

Mixtura.

♃. *Aq. fumariæ*
Menthæ, *an.* ℥iß.
Vitæ Matthiol. ℥ß.
Spir. Nitri, Gutt. viij.
Laud. opiat. Gran. ij.
Ol. macis stillat. Gutt. iij.
Syr. menthæ, ℥j.
M.

LXIX. Si 4°. *Ventris Tormina* imprimis urserint, ob Humorem Pancreaticum non tantùm Acidiorem, at simul Austeriorem, conducent imprimis *Salia Volatilia Oleosa*, vel additis *Oleis stillatitiis Oleosa* facta, & cochleatim assumendis Mixturis addita. Exempli loco esto sequens Formula.

4°. Ventris Tormina sedanda.

♃. *Aq. Menthæ*
Fœniculi,
Petroselin.
Cochleariæ, *an.* ℥j.
Spir. Nitri, Gutt. x.
Laud. opiat. Gran. iij.
Spir. Salis Armoniac. ℈j.
Ol. anisi, Gutt. vj.
Syr. fœniculi, ℥iß.
M.

LXX. Si 5°. *Dejectionibus Cruentis*, *Acrive* saltem *Dolore copulatis* existat Febris hæc gravis, præter modò laudatas Mixturas conducet imprimis Enema ex Lacte bubulo, Terebinthinâ & Ovi vitello paratum, sæpiúsque perseverante malo injectum, quale est Cap. 13. §. 51.

Ut & Dolores Acres in Dejectionibus Cruentis.

LXXI.

Salivaris vel Pituitosa Synocha Curatur. 1°. Visciditatem eorrigendo.

LXXI. IV. *Salivaris vel Pituitosa Synocha Febris Curabitur*, si 1°. *Salivæ*, hinc & *Pituitæ Visciditas* Medicamentis vel *Aromaticis*, hoc est, Sale Volatili Oleoso præditis, vel *Acidis* temperatis, vel *Utrisque* simul mistis, & quidem pro Cæterorum Humorum Bilis, Succique Pancreatici Constitutione variâ, *Corrigatur ac Emendetur*: Qualia plura sunt hinc inde, atque in hoc etiam Capite proposita, unà cum Formulis ad fœliciter praxin faciendam convenientibus. Vide Cap. 14. §. 45. & seq.

2°. Halitus Flatulentos Discutiendo.

LXXII. Si 2°. *Halitus Flatulenti* ab Ipsâ educti & in *Ventriculo* primùm & *Intestinis Distensionem ac Inflationem*; posteà in *Corde Irritationem*, atque *Pulsum Frequentiorem*; in *Pulmonibus* autem *Anhelationem*; in *Cerebro* tandem *Somnolentiam* excitantes *Discutiantur*, *novusque* Ipsorum *proventus Impediatur*. In hunc finem conducent Medicamenta Cap. 14. §. 56. & seq. laudata.

3°. Appetitum prostratum restituendo.

LXXIII. Si 3°. *Appetitus* plerunque *prostratus Spiritu Salis dulci*, *Elixire proprietatis* & similibus *Acidis temperatis* Potui ordinario admistis, aut cum aliis Affectui primario convenientibus Liquoribus & Mixturis cochleatim subinde usurpandis paulatim *Restituatur*, &, si præterea plus minùs *Depravatus* fuerit, *Corrigatur*.

In his Febribus Symptomatum etiam ratio habenda.

LXXIV. *Febribus Synochis à gravibus & valdè urgentibus Symptomatibus* denominatis *Cura* debetur eadem, quam proposuimus, nisi quòd tunc, sicut aliàs semper, *Symptomatum* istorum *gravissimorum ratio sit habenda exacta & solicita*.

Ut & in omnibus aliis Morbis.

LXXV. Falluntur enim, & Discipulis suis non minùs, quàm Ægris injuriam insignem faciunt Medici Doctores omnes, qui putant, docent saltem, curari posse ullos ex Arte Morbos, neglectis gravibus, ideóque urgentibus ipsorum Symptomatibus; quæ volunt omnia morbis primariis curatis sponte cessare: postquam magno mortalium damno observamus indies ob præfractam horum Sciolorum & Garrulorum Medicastrorum pertinaciam, negligentiamque à Symptomatibus gravibus tolli tam sæpè priùs Ægros, quàm tollantur ab ipsorum medicamentis Morbi solùm curati.

Medicamenta Symptomata tollentia, etiam Humores corrigere.

LXXVI. Adde, quòd Medicamenta Symptomatibus quibusvis tollendis, minuendisve convenientia emendent, corrigantque simul vitia Humorum, Partiumve Solidarum, à quibus pendent immediatè ista Symptomata. Tolluntur ergò simul Morbi, dum tolluntur Symptomata: Neque dubitamus cum nonnullis Medicis celebribus in Morborum censum referre Humorum Vitia; quoniam non minùs ad Totius Corporis & Functionum Integritatem requiruntur, faciuntque Partes Contentæ, quàm Continentes.

Febris Ardens curatur Sanguinem minuendo.

LXXVII. 1°. Ad *Febrium* igitur *Synocharum Ardentium* Dogmaticam *Curam Educendus* quamprimùm *Sanguis* satis copiosè ac frequenter, quo Summus ille minuatur, tollaturve Æstus: quod tantò magis faciendum, si adsit *Plethora*, hoc est, Sanguinis abundantia.

Bilem educendo,

LXXVIII. Misso, quantum Vires commodè ferre possunt, Sanguine; quandiu *turget* adhuc *Bilis*, atque ipsius ad Intestinum deducendæ, mox & cum successu educendæ spes est, tutò exhibebitur, & quidem unicâ saltem post ligatam Venam sectam horâ, *Cholagogum* blandum; quale est Apozema §. 43. notatum; à quo si brevi, hoc est, intra horas duas nulla contingat dejectio, plus ejus assumi debet, donec Alvi sequatur ductio: quâ succedente usurpanda sunt sæpiùs *Alterantia*, Æstumque ac Sitim compescentia medicamenta, de quibus actum §. 47. & alibi.

& Alterando, &c.

LXXIX. Nec sufficit semel Sanguinem mittere, aut Bilem expurgare, quin non rarò iterandæ sunt illæ Evacuationes, non neglectis Alterantibus; donec ex diminuto æstu febrili appareat diminutam, sublatamve aut superatam Febris hujus Causam.

Atque hæc non rarò iterando.

Leipyrias Febris curatur alterantibus.

LXXX. 2°. Si rectè conjectavi, quando *Leipyriam Febrem* suspicatus sum constare *ex Biliosâ & Pancreaticâ*, *Curabitur* eadem, usurpando medicamenta, quæ Aciditatem Succi Pancreatici excedentem, atque Oleositatem Bilis exuperantem corrigant, & *Acidum* quidem *concentrent*, *Oleosum* verò *imbibant*, & *offuscent*.

Et qualibus.

LXXXI. Quæ utrumque hoc præstent, laudo Margaritas, Coralia, Oculos Cancri, & omnia Concharum genera, imprimis calcinata, Cretam, &c. si sæpiùs parvâ sumantur quantitate.

Nec non Calorem & Frigus temperando.

LXXXII. Possunt præterea usurpari medicamenta nunc Calorem, nunc Frigus magis temperantia, prout hoc, vel ille magis Ægrum molestat: qualia non semel præscripta sunt in superioribus, & proximè sequente Capite plura præscribentur.

Febris, de Breune dictæ curatio.

LXXXIII. 3°. *Febris puniceo-nigricantem Linguæ, Fauciumque Colorem, Caloremque aridum comitem habens Curabitur*, si præter Universalia isti Febri satis ardenti convenientia, & ex jam dictis petenda remedia, in specie usurpentur ea, quæ huic Oris partium Ardori, Ariditati, & vitiato Colori observata sunt conducere.

Ex quibus fiat.

LXXXIV. Laudantur imprimis Gargarismi parati ex Aquâ vel Decocto Plantaginis, Lactu-

Lactucæ, Solani, Portulacæ, Ligustri, Fragariæ, *Prunellæ*, aut *Brunellæ* (quod nomen ipsi ab hoc Affectu inditum ajunt, quoniam præ aliis omnibus ei creditur conferre) Caprifolii, &c. additis nonnunquam Succis acidis & austeris Mororum, Berberorum, Acetosæ, Citri, &c.

LXXXV. Commendatur etiam hîc à Chymicis *Nitrum* cum Sulphure præparatum, atque idcircò *Sal Prunellæ* dictum.

Gargarismus. LXXXVI. Gargarismi optimi Formula esto sequens.

℞. *Fol. Prunellæ*,
Salicis,
Fragar. an. M. j.
Hordei integri, P. j.
F. Decoctio ex Aq. purâ,
In Colat. ℥ xij. *dissolv.*
Diamori, ℥ j.
Lapid. Prunell. ʒ ß.

Ejus Usus. *M. F. Gargarismus*, quo tepido sæpiùs Os colluat & gargarizet Ægrotus.

Angina qui præveniatur. LXXXVII. Conducit quoque utplurimùm in hoc Affectu *Apertio Venarum Raninarum* sub Linguâ, & quidem quoties tumere observantur, atque *Anginæ* instantis, vel urgentis signum præbent. Nam novum non est huic Affectui copulari Anginam.

Crustæ labiorum quî leniantur. LXXXVIII. *Crustas Labiorum fœdas* leniet, siccabit ac tollet Pulvis *Cretæ* Lactis Cremore exceptus ad consistentiam Linimenti, & ipsis applicatus; ut & Unguentum album Camphuratum similiter usurpatum.

Febris delira quî curetur. LXXXIX. 4°. *Febris Delirium grave ac furiosum comes habens Curabitur*, adhibitis, præter alia superiùs laudata, iis præsertim, quæ non tantùm *Somnum promovere* possunt; sed *Acre biliosum* potenter atque blandè *temperare*, atque sic *acriorem* ipsius cum Acido *Effervescentiam compescere*.

Et quibus. XC. In hunc finem conducet præ vulgò notis omnibus *Opium*, & quodvis paratum inde Opiatum medicamentum: Præstantius tamen judico *Sulphur* quodvis *minerale*, *Vitrioli* vel *Antimonii* &c. fixum.

XCI. Usurpari possunt *Opiata* tum internè, tum externè: quorum *Formulas* plures in superioribus dedimus, ac in specie Cap. 28. §. 22. 25. 30. & 40. unde peti poterunt.

Febris colliquans quî curetur. XCII. 5°. *Brevi Colliquans Febris Curabitur*, in usum revocando & cæteris admiscendo Medicamenta, quæ *Bilem Acriorem simul, ac Pinguiorem potenter, blandè licet corrigant*: In quem finem laudo præ multis aliis *Dulcis Salis Spiritum*, & similes alios per Vini Spiritum priùs temperatos, aliis Alterantibus in hoc Capite passim præscriptis admiscendos. & quibus.

Symptomatum cura etiam habenda. XCIII. Semper autem attendendum est ad *cætera Symptomata*, in singulis Ægris plus minùs differentia, & idcircò aliquam in Curâ ritè instituendâ medicamentorum diversitatem desiderantia: ubi Medici prudentia & judicium ad incudem revocatum mirè nonnunquam elucet; postquam Præcepta aliorum egregia & longo rerum usu formata formant quidem, non conferunt Medico Juniori Judicium.

XCIV. 6°. *Febrium Malignarum Curationem* dabimus brevi secuturo Cap. 33.

CAPUT XXX.

De Febribus Intermittentibus.

Intermittentes Febres quænam. I. INtermittentes *Febres* sunt & dicuntur; quæ diversis Ægros urgent *Paroxysmis*, spontè tum in totum recedentibus, tum de novo accedentibus.

II. Quoties namque ab *Internis Causis*, nullo in Rebus Non-naturalibus dictis patrato errato, *intervallis certis aut incertis redeunte* molestantur Ægri *Febre*, toties illa vocatur *Intermittens*, hoc est, haud continuò affligens, ast per *Paroxysmos* repetens, iterumque in totum desinens.

Febris simpliciter quæ dicatur. III. Quoties contrà non ab Internis, sed *ab Externis Causis*, ac imprimis ab uno pluribusve in Rebus Non-naturalibus commissis erratis excitatur *Febris*, toties illa *Simpliciter Febris* vocatur; donec aut ex *comitibus Symptomatibus* probabiliter censeatur futura vel *Continua*, eaque *Diaria*, *Synochave*, vel *Intermittens*: aut post paucos saltem dies certò determinetur ipsius species.

In principio invasionis speciem Febris non posse definiri. IV. Nimiùm namque sibi adscribunt, quotquot, falsi sæpiùs licet arguti, ad consequendam judicii acris apud imperitos famam, inaniter gloriantur, se mox in primâ cujusvis Febris invasione, & invasionis principio statuere posse certò, an Ephemera, an Synocha, an Intermittens, & quidem an Quotidiana, an Tertiana, an Quartana sit futura Febris. Quam gloriationem Thrasonicam libenter concedimus iis, qui se, aliosque pascere solent fumo ac delectare vento.

V. Fe-

Febrium Intermittentium species.

V. Febrium Intermittentium *Species* ac *Differentiæ* petuntur 1°. ab *Intervallo* diverso, nunc breviore, nunc longiore, quod inter ipsos intercedit Paroxysmos. 2°. à *Symptomatibus gravioribus*, quæ ipsas comitari solent, diversis.

1°. Ratione Intervallorum.

VI. 1°. Ratione *Intervallorum* diversorum dividuntur *Febres Intermittentes* in *Quotidianas*, *Tertianas*, *Quartanas*, *Quintanas*, & sic porrò, quatenus vel unoquoque, vel tertio, vel quarto, vel quinto, & sic porrò repetunt die. Quas nunc *Simplices*, aliàs *Multiplices*, *Duplices*, *Triplicesve*, aut etiam *ex Diversis Compositas* sæpiùs observari docuimus Cap. 27. §. 13. & seq. additis easdem ab invicem distinguentibus Signis.

2°. Ratione Symptomatum graviorum.

VII. 2°. Ratione *Symptomatum Graviorum* (quemadmodum de Synochis jam dictum Cap. 29. §. 23. & seq.) Nomina diversa sortitæ sunt Febres Intermittentes. Nam 1°. *Algidæ* observantur nonnunquam, non tantùm Frigore præsertim, sed Frigore tantùm molestæ; adeò ut aliquando & frequentiùs levis, aliquando & rariùs nullus sequatur Calor.

1a. Algida.

VIII. Tales etiam semper Algidas, in Nosocomio Academico habuimus ita manifestas, ut non tantùm incipiente, atque augescente, sed etiam vigente ac declinante, imò cessante Paroxysmo, id est, semper tum Suo, tum Adstantium, tum Medicorum Sensu molestè ubique frigerent, nunquam teperent, minùs calerent ullibi Ægri. Suntque hæ Algidæ graviores semper forsan *Quotidianæ*.

IX. Tam frequenter autem occurrunt *Frigore* præcedente, quàm *Calore* subsequente molestiores Febres Intermittentes, ut non tantùm ab Ipso Denominationem suam in pluribus Germaniæ, aliisque Septentrionis Regionibus acceperint, verùm Plebejorum plerique tam diu se duntaxat frebricitare putent, quandiu Frigus patiuntur acre, seque à Febre liberatos judicent, quamprimùm incipit Calor sæpenumerò minimè, parúmve molestus, vel gravis. Suntque tales tum frequentiùs *Quartanæ*, tum interdum *Tertianæ*.

2a. Ardens.

X. 2°. *Ardentes* non rarò existunt Intermittentes Febres, ac imprimis *Tertianæ*, in quibus breve ac leve duntaxat, vel nullum ferè notatur Frigus, vel Horror tantùm mediocris præcedere Calorem, Ardoremque summum, eundemque post finitum paroxysmum sæpenumerò diutinè permanentem, ac semper molestum: adeò ut nonnunquam novus Paroxysmus priùs revertatur, quàm præcedentis Calor auctior in totum remiserit.

XI. Non est autem necessum, ut idcircò credatur simul permansisse cum remanente Calore Febris, quoniam Pulsus quidem remittit ab acquisitâ suâ frequentiâ, non redit autem auctus Corporis Calor ad pristinam temperiem: unde etiam non rarò accedit paulatim tali Febri Intermittenti Synocha, fitque Tertiana Continua.

3°. Frigida & Calida.

XII. 3°. Quamvis autem aliquando Febres Intermittentes solo Frigore, vel Calore sint Ægris graves, *utplurimùm* tamen utroque urgentur, & *Frigori succedere solet Calor*; Atque tunc ipsos *quandoque Frigus*, *quandoque Calor magis angit*, *diutiúsve durat*, *rariùs æqualiter eosdem afficit*. Toto namque cælo errant, qui ex falsis suis Præjudiciis, atque contra Experientiam quotidianam Discipulos suos malè docent duplo, triplo vel quadruplo superari semper Frigus præcedens à subsequente Calore, vel ratione *Durationis*, vel ratione *Vehementiæ*.

Febrium Intermittentium Symptomata.

XIII. Nam, ut plerarumque Intermittentium Febrium secundùm bina modò memorata Ipsarum Symptomata præ aliis omnibus frequentissima & maximè notabilia, non neglectis tamen cæteris, Historiam, & *Invasionis*, *Affectionisque modum* paucis describam, solet in antecessum ferè *Oscitatio* & *Pandiculatio*, quin aliquando *Universalis Artuum Lassitudo* vel *Inquietudo*, rariùs *Somnolentia* præcedere, atque plus vel minùs durare ac urgere.

Oscitatio. Pandiculatio. Artuum Lassitudo. Inquietudo. Somnolentia.

Frigus in regione Lumbari.

XIV. Harum molestiarum uni, vel pluribus succedit plerumque (quantum Ego saltem in Ægris meis observare potui) *Frigus in Regione Lumbari*, & quidem nunc gravius, nunc levius; quod paulò post secundùm Spinæ ductum tam sursùm, quàm deorsùm ad *omnia Corporis Extrema* pergit, atque non tantùm in *Manuum*, *Pedumque Digitis*, verùm in *Naso*, *Auribus*, *Mento*, *Linguâ*, imò *Universâ* subinde *Cute* se manifestat, & interiora interim non minùs, quàm exteriora molestat & affligit.

In omnibus corporis extremis.

Frigus in Ventris medio.

XV. Rariùs quidem *Nullum in Lumbari Regione Frigus*, vel *non nisi seriùs* sentitur, Quod aliquando *in Ventris medio*, ubi *Tenuia Intestina* convolvuntur, præsertim, vel tantùm Ægris observavi molestum.

In Capitis partibus.

XVI. Sed & nonnunquam in *Capitis partibus Interioribus*, & quidem nunc in *Occipite*, nunc in *Syncipite*, nunc in *Vertice* potissimùm Frigus grave notavi.

Horror. Rigor.

XVII. Frigori leviori *Horror*, graviori verò *Rigor* esse solet Comes.

Dolores varii.

XVIII. Durante Frigore *Dolores* urgent magis *Rodentes*, *Contundentes*, *Lancinantes*, cum *Ventris Torminibus*, aliisque Symptomatibus quibusdam molestis, à quibus mox nonnullas denomi-

nominabimus Febrium Intermittentium Species.

Pulsus Debilior. XIX. Incipiente Frigore unà cum *Pulsu mox Frequentiore* observabis tum *Minorem*, tum *Debiliorem*, atque eodem magis adhuc urgente *tam Exiguum*, ut sæpiùs Tactu ampliùs percipi nequeat.

Anxietates. XX. Ubi remittere Frigus incipit, solent non raro *Anxietates circa Præcordia* esse mox *secuturi Caloris* præludia.

Sitis. XXI. Quin unà cum *Calore* paulatim accenditur & augetur *Sitis*; rariùs enim durante Frigore urget; urget tamen aliquando.

Pulsus major. Robustior. XXII. Cum Calore autem *Pulsus, continuò Frequentior*, redditur sensim *Major*, & plerumque simul *Robustior*. Nam illo tunc existente *Parvo, Debilive* judicatur *Febris Maligna, Summave Virium prostratio*, ideóque auctum periculum.

Linguæ Ariditas. Respiratio aucta. Capitis Æstus & Dolor. Temporum pulsatio. Vigilia. Delirium. XXIII. Accedit *Calori auctiori* utplurimùm *Linguæ Ariditas, Respiratio aucta* & quandoque *difficilis, Capitis Æstus, Dolorque, Temporum Pulsatio, Vigilia*, & non raro *Delirium*.

Sudor. Urinæ copiosa excretio. Somnus varius. XXIV. Denique paulatim remittente iterum Calore *Sudor* ferè manare solet *copiosior*, vel *parcior, Urinæ* saltem satis *copiosa excretio*. Atque nunc ferè concurrente *Somno vario*, nunc magis tranquillo, nunc multùm irrequieto; atque Somniis, vel Insomniis gravi, omnibus, plerisque saltem Symptomatibus liberatur iterum ad tempus Æger; donec novo adventante Paroxysmo Febrili nunc eadem, nunc pauciora, pluravе graviùs, leviùsve ipsum afficiant; Quæ tandem sponte, arteve in totum, ex parte saltem tolluntur, aut ipsum tollunt.

XXV. Atque ita præcedente Frigore, atque succedente Calore solent utplurimùm Ægros plerosque torquere Febres Intermittentes: quamvis nonnunquam (ut ad cæteras Ipsarum à comitibus Symptomatibus aliis non parùm Ægros quandoque urgentibus denominatas, denominandasve Species ac Differentias pergamus) 3°. observentur *Epialæ dictæ*, in quibus simul ac ubique *Frigus & Calor* vehementer urget.

3a. Epiala.

4a. Siticulosa. XXVI. 4°. A Siti valdè importunâ & inextinctâ vocentur *Siticulosæ*: Quales non tantùm observantur frequentiùs Calore urente, verùm etiam Frigore urgente, adeò ut licet continuò bibant Ægri, nihilo tamen sitiant minùs. Nec duntaxat Ægris, ac præsertim potui tunc nimio indulgentibus, sed ipsis Medicis quoque morosam Sitim curaturis pariunt Febres tales molestiam summam.

5a. Famelica. XXVII. 5°. *Famelicas* liceat eas nominare Febres, quibus conjuncta est Fames rabida & inexplebilis, adeò ut nisi concedatur, exhibeaturque durante licet Paroxysmo Cibus, in Animi Deliquium, aliaque Symptomata molesta incidant Ægri. Quamvis enim plerisque tunc Diminuitur, vel Aboletur aliquando in totum Ciborum Appetitus; alios tamen non tantùm levis, sed dira invadit unà cum Paroxysmo Febrili Fames.

XXVIII. 6°. *Cardiacæ* occurrunt Febres Intermittentes, inexplicabili sæpè, intolerabilique circa superius Ventriculi Orificium Dolore comitatæ, atque hoc præsertim Symptomate graves, ac nonnunquam Epidemiæ, sive Vomitus simul concurrat, sive absit. 6a. Cardiaca.

XXIX. 7°. *Torminales* aut *Colicæ* à Torminibus Ventris gravissimis, ejusdemve Distensionibus mirè angentibus, & unà cum Intermittentis Febris Accessu accedentibus, ejusdemque Discessu discedentibus denominandæ subinde visuntur Febres. 7a. Torminalis sive Colica.

XXX. 8°. *Syncopales*, à Syncope Ægros unà cum Febre invadente nomen sortitæ occurrunt nonnunquam Febres, valdè graves ac periculosæ, silentio ideò haud prætereundæ. 8a. Syncopalis.

XXXI. 9°. *Observantur* aliquando Febres Intermittentes à comite Suffocatione Hypochondriacâ, vulgò Hystericâ dictâ, cum Paroxysmo febrili graviùs (& Fœminas præsertim) afficiente *Præfocantes* nominandæ; cùm reverà nonnunquam Ægras tunc suffocent ac interimant, licet non valdè graves simul existant, quoad cætera Symptomata, Febres ipsæ. 9a. Præfocans.

XXXII. 10°. Prædictis subinde valdè affines subjungemus *Anhelosas*, à difficili & anhelosâ respiratione nominatas, & mirè, misereque cum, vel sine *Cordis Palpitatione* Ægros angentes. Has observavi non semel cum *Abdominis distensione*, atque *Præcordiorum Anxietate* incipientes, *Pulsu* mox existente *Parvo, Debilique* ac *Frequentiore, Frigore ac Dolore Lumborum Regionem* simul urgente. Quòd si tunc *Flatus* vel sursùm per *ructus*, vel deorsùm per *crepitus* aliqui erumperent, *Paroxysmus* existebat *levior*, sin minùs, *gravior*: Nam postquam per unam, pluresve horas duraverat illa Distensio & Anxietas, sensim utraque minuebatur, atque simul *Respiratio difficilis & Anhelatio summa* excitabatur, & quidem tanta, ut corpus vel minimam sui agitationem, motumve ferre non posset, *Pulsu* sensim aliquantò *Majore magis, quàm Robusto* existente, ac continuò *Frequentiore*, unà cum *Venis ubique valdè turgentibus*, quæ extra paroxysmum erant exiguæ ac vix conspicuæ. *Anhelatio* hæc aliquando graviùs, aliquando leviùs, 10a. Anhelosa.

viùs, aliquando diutiùs, aliquando breviùs angebat; unde nonnunquam Præfocationi Hypochondriacæ convenientia medicamenta simul utiliter usurpabantur. Tandem verò *Madore magis, quàm Sudore solvebatur Paroxysmus*, donec novus accederet, *rariùs quotidianus, crebriùs tertianus*.

11a. Asthmatica. XXXIII. 11°. Nec infrequentes sunt Febres Intermittentes *Asthmaticæ*, à comite Asthmate nunc graviore, nunc leviore ita dicendæ. In quibus itidem Abdominis Anxietas & Distensio præcedere solet, atque illis remittentibus Difficilis Respiratio & verè Asthmatica sequi, quæ unà cum Paroxysmo utplurimùm satis diu & aliquando ad unum, vel plures dies durante minuitur, & tandem cessat; nonnunquam illo sublato perseverat. Hujusmodi Asthmaticam Febrem vidi *decimoquarto die aliquandiu recurrentem*, atque per plures dies vicibus singulis Ægrum satis molestè afficientem, nî convenientibus & quoad Anxietatem, & quoad Durationem minueretur medicamentis.

12a. Tussiculosa. XXXIV. 12°. Non tantùm Asthmaticas modò descriptas comitari solet Tussis, sed alias quoque nullo Asthmate tunc simul urgente; à quâ Tussi præ aliis Symptomatibus omnibus Ægros valdè tunc molestante *Tussiculosas, Bechicasve* ipsas non incommodè nominari posse putavi. Mox enim, atque ingravescit Paroxysmus febrilis, urgere quoque incipit *Tussis*, utplurimùm *Sicca*, rariùs, nec nisi per accidens, *Humida*; quoties scilicet prætereà Humor varius aut sponte, aut à Febris Causâ; aut à siccâ Tussi motus delabitur ad Pulmones.

13a. Catarrhalis. XXXV. 13°. Sed observantur quoque Febres Intermittentes *Catarrhales* vocandæ, à Catarrho non tantùm ad Pulmones, verùm ad alias quoque Partes ruente, atque unà cum Paroxysmo febrili moto, ac cessante. Humor namque novus non delabitur ad partes extra Febrilem Paroxysmum, qui verò jam defluxit, non recedit aut deserit partem affectam, licet desinat Febrilis Paroxysmus.

14a. Arthritica. XXXVI. 14°. Ad Catarrhales Febres revocant aliqui Practici *Arthriticas*, quoniam existimant ortum suum Catarrhis debere Arthritidem. Quoniam verò Ego judico unà cum Sanguine per Arterias deferri ad Articulos Humorem diversum Arthritidem producentem, omninò distinguendas existimo Arthriticas Febres à Catarrhalibus: Cæterùm quoties accuratè satis observare potui ex fideli Ægrorum narratione Arthritidis ortum & progressum, toties quoque notavi Ipsam unà cum Febre Synochâ, vel Intermittente fuisse productam: unde novis redeuntibus Intermittentis Febris Paroxysmis non parùm augebatur Arthritis, donec aut in Continuam mutaretur, aut cessaret sponte, tollereturve arte Intermittens, perseverantibus nihilominus Articulorum Doloribus.

XXXVII. 15°. Quemadmodum Synochæ, ita frequenter Intermittentes occurrunt Febres *Insanæ* aut *Deliræ* vocandæ, Belgis *Rasende Koortsen* dictæ, à *Delirio*, rariùs quidem durante *Frigore*, crebrius urgente *Calore* post *Capitis Dolorem, Vigilias, Temporum Pulsationem* ipsis superveniente, atque unà cum Paroxysmo iterum & quidem post Somnum vel placidum, vel Insomniis tumultuosum sensim cessante. 15a. Delira.

XXXVIII. 16°. A Vomitu aut mox incipiente, duranteve adhuc Frigore, aut mox inchoante, accrescenteve Calore nunc continuò, nunc per intervalla multùm molesto Febres Intermittentes occurrunt *Emeticæ* aut *Vomitoriæ* dicendæ; tantò graviores, quòd plerumque inde non levantur, sed gravantur magis Ægri. Unde meritò Vomitus ille non censetur Criticus, sed Symptomaticus. 16a. Vomitoria.

XXXIX. 17°. Sic observantur quoque Alvi Dejectione multâ, vel frequenti, & quandoque simul torminosâ diverso Accessûs tempore Ægros valdè molestantes, ac debilitantes Febres Intermittentes, *Catarcticæ* idcircò, aut *Dejectoriæ*, aut, si à vocabulis magis emphaticis non abhorreant delicatæ aures, *Cacatoriæ* vocandæ. 17a. Catarctica.

XL. 18°. Non tantùm singuli plerarumque Intermittentium Febrium Paroxysmi desinere solent ac solvi Sudore Ægris utili, ac proinde pro Citrico tunc habendo; sed nonnunquam durante bonâ vel maximâ cujusvis Paroxysmi parte Sudor multus, Ægrisque noxius, ideóque Symptomaticus, sæpiùs calidus, rariùs frigidus ex universo corpore, aut parte privatâ, Capite, Thorace, Abdomine, Artubusve manans *Febres* constituit *Sudatorias*: Quales observantur etiam Synochæ, *Sudoris Anglici* nomine notæ ac celebres. 18a. Sudatoria.

XLI. 19°. Sed observantur etiam Febres Intermittentes continuâ ferè Mictione, & quidem Symptomaticâ, Ægrosque infirmante, non Criticâ & ipsos levante molestæ; quas proinde aptè *Micturientes* aut *Ureticas* vocaveris. 19a. Micturiens.

XLII. 20°. Observantur denique, ut tandem hisce nomenclaturis ex parte novis finem imponam, Febres Intermittentes, quas durante Paroxysmo Sputatio & Salivatio gravis & molesta comitatur, ideóque *Sputatoriæ* aut *Ptyalodes* nominandæ. 20a. Sputatoria.

XLIII. Occurrunt dubio procul adhuc

 plures

plures Intermittentium Febrium Species ac Differentiæ à Symptomatibus gravibus, molestisque appellandæ; sed sufficiant hoc tempore aliquot satis notabiles ad exemplum proposuisse, quas diversissimis quotidie peragendis avocatissimus potui revocare in Memoriam segniùs concredita reponentem.

Febrium Intermittentium causæ variæ.

XLIV. Febrium autem Intermittentium tot modis inter se differentium *Causas* si quis me rogaverit, respondebo *aliam esse Intermittentis Febris, quâ est Intermittens, aliam hujus vel istius Speciei, quatenus hoc vel illo recurrit Die, his vel illis comitata est Symptomatibus gravibus.*

Circa quas Auctoris Opinio ab aliis Medicis diversa.

XLV. Quoniam verò, si alicubi, certè in assignandâ verâ Febrium Intermittentium omnium & singularum Causâ portentosus observatur Medicinæ Doctorum dissensus, atque à cæterorum omnium Opinione non parùm forsan recedit ultimò etiam mea; libet in eorum præsertim gratiam, qui nunquam me hâc de materiâ publicè, privatimve docentem audiverunt, audientve, aut sermones saltem mecum contulerunt, conferentve, totum hoc negotium arduum & intricatum altiùs repetere, accuratiùs examinare, atque, quàm unquam est hactenus à me factum, enucleatiùs explicare: quod faciam, quantum operas indies urgente Typothetâ, easdemque præstolante Auditorio privato, licebit per occupationes, distractionesque quotidie accrescentes magis, quàm decrescentes, ideóque Animum à meditatione attentâ, omninò hîc requisitâ, perpetuò abstrahentes.

Ad Febrim intermittentem producendam quid requiratur.

XLVI. *Ad Febrem* igitur *Intermittentem*, hoc est, Intervallis nunc certis, nunc incertis, nunc brevioribus, nunc longioribus, & quidem post cessationem totalem, eamque itidem nunc diuturniorem, nunc breviorem novis Paroxysmis pariter tum ratione Frigoris, tum ratione Caloris nunc brevioribus, nunc longioribus sæpiùs repetentem, *producendam requiritur Aliquid*, quod in Sanguine non existens, aliàs Synocha Febris excitaretur, sed ipsi admistum unà cum ipso ad Dextrum Cordis Ventriculum deferatur, & quidem 1°. à *Parte Corporis tali, quæ per Vasa sua* aut immediatè, aut mediatè *communicet cum Corde*. Fundamenti namque, Postulatique loco hîc supponimus Circularem Sanguinis Motum, & ab aliis, & à nobis alibi abundè probatum.

A quâ parte corporis, & per quæ vasa debeat ad cor deferri.

Quomodò à causâ externâ debeat affici.

XLVII. 2°. *A Parte tali, perque Vasa talia, in quâ, vel in quibus possit ipsum, ob Causam Externam*, in Rebus Non-naturalibus ferè consistentem, *ita infici & affici, ut subitò secundùm aliquam saltem sui partem in Motu suo sistatur, atque ad tempus aliquod*, idque nunc longius, nunc brevius *impediatur, ne hactenus continuò ad Cor deveniat.*

Qui debeat esse constitutum.

XLVIII. 3°. *Illud idem tale sit oportet, quod* aut propter *solam sui moram* & stagnationem *in Foco suo vel Vasis suâ sponte*, aut *propter quamcunque aliam Causam Internam* à quovis ejus Assertore nominandam, demonstrandamque ac *concurrentem tale vitium acquirat, ex quo* (ubi denuò ipsi quocunque demum modo ac medio restitutus est patens ad Cor aditus) *vel Solo, vel aliis pariter determinandis juncto cuncta Symptomata* etiam diversissima & in descriptis multifariis Febrium Intermittentium Speciebus observabilia tum *commodè possint deduci*, tum *rationali, certâque Curatione confirmari*. Commentis namque, Figmentisque inanibus, praxi Medicæ adversis semel ac semper valedicere jubemus omnes Cordatos & dignos Medicinæ, Artium Reginæ, Alumnos.

Quomodò debeat sisti & moveri.

XLIX. 4°. *Impedimentum ipsum tale* sit oportet, *quod ad tempus Humorem priùs stagnantem cogere possit, postquam verò eidem transitum quacunque demum de causâ concessit, mox ad pristinam revertatur naturam nocuam*, & proinde *similem priori Humorem tamdiu eodem in loco similiter sistat, donec idem, uti prior, per paratam quovis modo viam effusus Paroxysmum novum producat*; idque tamdiu alternatim continuetur, donec tandem (nî priùs perierit Æger) aut sponte, aut casu, aut arte notatum corrigatur, tollaturve Impedimentum, atque eo ipso Intermittens Curetur Febris.

Præter Sanguinem ad cor deferri.

L. Si proinde *omnes Corporis Humani* (nam Brutorum OEconomiam Veterinariis relinquimus expendendam, explicandamque) *Humores* suis in Locis parari, aut etiam coacervari, posteáque per Vasa sua ad Dextrum Cordis Ventriculum deferri solitos excutiamus, & attentè consideremus, observabimus præter *Sanguinem* à Partibus Continentibus omnibus ac singulis ad Cor per Venas refluentem; 1°. *Bilem* tam immediatè *Sanguini Ascendenti* per Ductum suum Hepaticum; quàm mediatè *Sanguini Descendenti* per Ductum suum Intestinalem, Intestinorum fistulam, Lacteas Venas, Ductumque Lymphaticum Thoracicum; 2°. *Lympham* immediatè *Sanguini Descendenti* per Vasa sua Lymphatica, eorundemque Truncum; 3°. *Succum Pancreaticum* mediatè duntaxat eidem *Sanguini Descendenti* per Ductum proprium, Intestinalem Fistulam, Lacteas Venas, & Ductum Thoracicum; 4°. denique *Salivam* itidem mediatè tantùm *Sanguini Descendenti* per suos Ductus, Os, OEsophagum, Ventriculum, Intestina, Lacteas

1°. Bilem. 2°. Lympham. 3°. Succum Pancreaticum. 4°. Salivam.

Lacteas Venas, & Ductum Thoracicum admisceri, atque unà cum ipso ad Dextrum Cordis Ventriculum propelli.

Ab his humoribus causam febrium intermittentium esse deducendam.

LI. Præter quos *Humores* nominatos *quatuor* cùm hactenus innotuerint nulli ad Dextrum Cordis Ventriculum delati, meritò *ab illorum Uno vel Pluribus Febrium Intermittentium, quà Intermittentium, Causam* deducendam, petendamque judicamus: postquam ab Ipso *Sanguine malè affecto Synocham, non Intermittentem* futuram Febrem, propter ipsius Motum ad Cor perpetuum, nemo non videt.

Non à Sanguine.

LII. Quòd *si stagnet alicubi Sanguis*, mox ibidem orietur *Inflammatio:* quæ si reliquo Sanguini communicetur, itidem non Intermittens, ast Synocha produci solet Febris. Cui aliquando Intermittentem ac præsertim Tertianam copulari, atque tunc ex utrâque Tertianam Continuam fieri haud novum, nec mirum, ob rationes ex posteà dicendis satis futuras manifestas.

Nec à Bile.

LIII. Sanguine igitur relicto 1°. *A Bile Febres Intermittentes, quâ Intermittentes, deducendas censebit nemo*, qui attentâ mente consideraverit, nec in suâ Vesiculâ, nec in suis Ductibus posse illam subitò ab ullâ Causâ Externâ ita infici & affici, ut ibidem aut secundùm aliquam sui partem in motu suo ad tempus sistatur, atque iterum vel sponte suâ, vel ob quamcunque aliam demonstrabilem Causam Internam inveniat viam, per quam quocunque modo feratur ad Cor, ac vel sola, vel aliis juncta producat Symptomata superiùs notata.

LIV. *Concrescit* aliquando, nec diffiteor, *Bilis* tum in Folliculo suo *in Calculos, Lapillosve* majores aut minores, tum in Hepaticis suis Ductibus in *calculosam Crustam;* Verùm quemadmodum neutrum fit subitò, ita nunquam est observatum alterutrum ab Internâ Causâ, quin Externâ duntaxat iterum solutum, nec tamen ita, ut aliquid Febribus Intermittentibus simile possit inde deduci.

LV. Judicatur itidem aliquando, fateor, ex obscurè-albicantibus & viscidioribus Alvi fœcibus *in Ictero Bilis ad tenue Intestinum* quâcunque demum de causâ *non deferri*. Attamen non semper, subinde licet, observatur Ictero Intermittens conjuncta Febris; quæ proinde ab illo Bilis impedimento deduci nequit.

Nec à Lymphâ.

LVI. 2°. A *Lymphâ similiter Febres Intermittentes, quâ Intermittentes, haud videntur deducendæ*. Nam, præterquàm quòd Symptomata pleraque ipsas frequentiùs comitantia, & in Abdomine imprimis observabilia, ne per somnium quidem à Lymphâ expectari queant; prætereà, si à Lymphâ penderent, producerenturque Febres Intermittentes, tunc vel universa Lympha, vel aliqua ejus pars culpanda foret, tanquam in Motu suo ad Cor reciprocè impedita, iterumque expedita. Si universa; ubi & quale fingetur illud Impedimentum? an in omnibus Glandulis Conglobatis, Musculis & Visceribus? an in omnibus Lymphaticis Vasis, eorundemve Trunco circa suam in Venam Jugularem, Axillaremve sinistram insertionem? Sin aliqua duntaxat ejus pars? Quænam & ubi? An quæ à Glandulis Conglobatis omnibus, vel quibusdam tantùm ad Cor tendit? An eadem in omnibus Glandulis impeditur? Sed raro deprehenduntur, nec nisi ferè in Gravedine, atque Catarrhalibus Febribus (de quibus præcedente Capite actum) tumentes, aut induratæ istæ Glandulæ, vix unquam valdè licet urgentibus, quarum Causas rimamur, Intermittentibus Febribus: adeò ut, quò quis attentiùs Lymphæ ortum & motum, ejusdemque Focum & Vasa deferentia enucleat, eò minùs inclinet ad Febrium Intermittentium, quà talium, Causam Lymphæ adscribendam.

LVII. 3°. *A Salivâ Febres Intermittentes, quâ Intermittentes, minimè videntur deducendæ.* Nec à Salivâ. Quamvis enim (ne argumenta plura ex modò de Lymphâ dictis huc transferamus) aliquando, id enim non est perpetuum, paulò ante Paroxysmum Febrilem, aut unà cum ipso Incipiente observetur Saliva copiosior, vel parcior ad Os deduci, talis tamen tunc non notatur eadem Saliva, ut ei solidè adscribi queant, non dicam omnia, sed ne frequentissima quidem in omnibus penè Intermittentibus Febribus molesta Symptomata. Non fertur, inquam, semper, quod tamen omninò fieri oporteret, Saliva tempore Intermissionis parcior ad Os, & copiosior instante aut urgente Paroxysmo; cùm aliquando eveniat contrarium, aliquando neutrum. Quæ autem in Salivâ deprehenduntur plerumque Vitia, eadem nil minùs, quàm primarium testantur Salivæ vitium, sed potiùs secundarium duntaxat, quemadmodum id ex posteà dicendis clariùs patebit.

LVIII. 4°. *A Succo Pancreatico Febres Intermittentes, quà Intermittentes, quivis meritò censebit deducendas*, qui omnia & singula ad ipsas producendas *Requisita* §. 46. & seq. notata hîc & tantùm hîc concurrere animo observaverit attento. Sed à Succo Pancreatico.

LIX. Nam 1°. Laudatus ille *Succus defertur* ab ipso *Pancreate, Parte tali, quæ per Vasa sua & Ductus proprios mediatè* (sicut §. 50. dictum) *communicat cum Dextro Cordis Ventriculo.* Et quare.

LX. 2°. Defertur idem Succus *per Vasa talia*, Ductus nempe Laterales, *in quorum uno vel pluribus potest ipse ob Causam Externam ita infici & affici, ut subitò secundùm aliquam sui partem in Motu suo sistatur, atque ad tempus aliquod impediatur, ne hactenus continuò ad Cor deveniat.*

A quâ causâ & quomodò in motu suo sistatur.

LXI. Evenit autem illud, quoties nunc ab Æstu Aëris, nunc à vehementiore Corporis Motu, nunc à Vigiliis protractis, nunc ab Animi Solicitudine, aut Irâ durante, nunc ab Alimentis, Condimentis, Medicamentisve acrioribus, vel quâcunque demùm Causâ aliâ *Pituita* in tenui Intestino plurimùm colligi & accumulari solita *solvitur*, mox *& Sanguini admista* unà cum ipso quaquaversùm *ad omnes Corporis partes propellitur*, quin *Humoribus singulis* ubivis præparatis arctiùs vel laxiùs *conjuncta cum iisdem per ipsorum Vasa devehitur*: Unde *superveniente subitò Causâ Externâ, Pituitam Coagulare aptâ* (Aëre puta glaciali, Ventisve algidioribus agitato, vel quocunque Afflatu frigus pariente, Pluviâ vel quâvis Aquâ corpus contingente, frigoreque suo ipsum afficiente; Potu cujusvis Liquoris gelidi, majore imprimis copiâ sumpti; Animi Terrore aut Mærore summo, repentino præsertim & inopinato, &c.) quemadmodum alibi, ita in *Ductibus Pancreatis Lateralibus*, angustioribus scilicet *Concrescit eadem Pituita, Ductus eosdem Obstruit, ac, ne per illos Succus*, ibidem idcircò Stagnans, *in Ductum Medium*, ampliorem, *& sic ulteriùs pergat, impedit.*

Et cur potiùs in Pancreate, quàm alibi.

LXII. Illud autem in *Pancreate*, quàm cæteris forsan Corporis Partibus omnibus, accidit faciliùs, sæpiúsque, quoniam cum Succi Pancreatici, cæteros Humores omnes Aciditate superantis Materiâ acidiore jungitur, transportaturque faciliùs & copiosiùs Pituita; quin ab eâdem secedit rursus non ita difficulter accedente Causâ ipsam Coagulante; à quâ promovetur ille Secessus inter Succum Acidiusculum quidem, non tamen valdè Acrem, atque Pituitam, sed Viscidiorem simul confusos tantùm, neutiquàm intimè mistos.

Obstructio in ductibus Pancreatis Lateralibus.

LXIII. Nec tantùm *Obstructionem in Ductibus Pancreatis Lateralibus* ex modò enumeratis Causis ex parte sibi contrariis, seseque mutuò excipientibus *fieri posse probabiliter Conclusimus*, verùm ipsam non semel *actu factam evidenter* in Cadaverum Sectionibus *per autopsiam evicimus*.

Experimento comprobata.

LXIV. Aliquoties namque publicè quibusvis præsentibus in Nosocomio Academico Ægrorum, præter alios Affectus graves, Intermittentibus quoque Febribus, & quidem non rarò multifariis, diutinè laborantium & tandem mortuorum Cadavera dissecantes, per Syringam huic rei aptam infudimus Salem Volatilem liquidum & tincturâ cœruleâ infectum in Ductum Pancreaticum, ubi in tenue hiat Intestinum. Qui Sal quoniam nunc in plures, nunc in pauciores Glandulas non penetrabat; dum in cæteras tum viciniores, tum remotiores, & quidem non coloratis tam ulteriores, quàm citeriores admitteretur, ipsasque colore suo inficeret, obstaculum aliquod hinc inde latitasse, propter quod, ne per Laterales Pancreatis Ductus omnes in connexas ipsis Glandulas mearet, Liquor infusus impediretur, Spectatorum nemo non videbat, & procul omni dubitatione agnoscebat.

LXV. Obstaculum autem illud *Obstructionem* fuisse *ab Humore Crasso, Viscidoque Laterales Ductus infarciente* vel idcircò assevero, quoniam (præterquàm, quòd nullum vel minimum, cui hoc adscriberetur, occurrebat vel Compressionis, vel aliûs Angustiæ speciei signum) Causæ Antecedentes omnes, quoties innotescunt, Symptomata Febres Intermittentes comitari solita, ipsaque adeò easdem Curandi Ratio maximè rationalis ac certissima cum Obstructione planè convenire, & amussatim quadrare deprehenduntur.

LXVI. 3°. *Talis est Succus Pancreaticus, qui propter solam sui moram & Stagnationem in Ductibus suis Lateralibus sponte suâ vitium tale possit acquirere; adeò ut tunc ex Ipso partim Solo, partim Aliis posteà determinandis juncto cuncta Febrium Intermittentium Symptomata, etiam diversissima commodè, nec ita difficulter possunt deduci, atque Rationali, certâque Curatione confirmari.*

Ex Succo Pancreatico solo, vel aliis humoribus juncto oriri Symptomata Febrium Intermittentium.

LXVII. Est enim *Succus Pancreaticus* naturâ suâ *Subacidus*: quod evincunt non tantùm Argumenta plura à Me in *Disquisitione meâ de Febribus Secundâ* §. 32. & seq. proposita, sed ipsa Experientia fœlici successu ab Ingeniosissimo *D. Regnero de Graaf* tum sæpiùs hîc & alibi in Canibus, tum etiam semel Andegavi in Homine infœliciter sub trabe oppresso ac extincto instituta, & peculiari *Exercitatione* sub finem Anni 1664. examini publico sub meo præsidio hîc exposita.

Succus Pancreaticus Subacidus.

LXVIII. Hic *Succus*, quoniam *Subacidus* est, idcircò simul *talis est, qui propter solam sui moram & Stagnationem in Ductibus suis quibusvis sponte suâ vitietur, & quidem ita, ut reddatur primùm solito Acidior; hinc Obstruentem suos Ductus Pituitam*, si non in totum *Solvat* & secum educat, *perforet* saltem ac *permeet*; atque tandem tum *Solus*, tum *Aliis Humoribus* posteà explicandis *junctus Symptomata in Febribus Intermit-*

mittentibus omnibus occurrentia omnia non tantùm producere possit, ast reverà *producat*.

Acida sponte fieri Acidiora.

LXIX. Testatur enim Experientia quotidiana quævis *Acida sponte suâ reddi continuò Acidiora.* Sic Acetum quò servatur diutiùs, eò acescit magis. Cujus eventûs Ego sequentem puto Rationem; Acrimoniam nempe Acidorum augeri tunc, quoniam evanescunt ex parte saltem Spiritus Volatiles Aciditatem illam temperantes; unde non mirum, si conservatus Liquor quivis Acidus reddatur sensim Acidior. Eandem ob causam multis licet ignoratam promovetur Aceti confectio in loco Igne vulgari calefacto, vel sub ædium tecto summo Solis radiis exposito; horum enim ope via paratur Spiritibus Volatilibus citiùs & faciliùs sic ex parte paulatim effluxuris.

Ut & Succum Pancreaticum in corpore.

LXX. Quemadmodum autem extra corpus nostrum Acida quævis acescunt sponte magis, magisque; ita in eodem Ipsa & nominatim *Succum Pancreaticum Stagnantem ampliùs acescere* probant *Symptomata* tum in *Melancholicis Affectibus* dictis plerisque, tum, quod hîc magis urget, in *Febrium Intermittentium initiis* observabilia, & sicut absque ullius Acidi abusu sæpe oborta, ita *uni Acido accepta referenda*; quæ idcircò mox accuratiùs excutiemus.

Et quare.

LXXI. Acescit verò Succus Pancreaticus in Ductibus suis Stagnans, quoniam secedit tunc ab Ipso sensim magis magisque Spiritus Volatilis ei secundùm naturam conjunctus, ipsumque blandè temperans.

Ipsum Pituitam incidere.

LXXII. Hic *Succus Pancreaticus* Stagnatione, sicut dictum, *Acidior & Acrior* factus in *Obstruentem* Ductus suos *Pituitam* vim suam exerere, ipsamque *Incidere* incipit: Quæ si tenacitate ac visciditate tantâ prævaleat, ut in totum ab ipso abstergeri, solvi atque inde removeri nequeat, *eandem* saltem *perterebrat, sibique per ipsam vi viam aperit, quam pervadat.*

LXXIII. Symptomatum omnium in Febribus Intermittentibus observabilium exortum à Succo Pancreatico Acidiore, aliisque Humoribus ipsi junctis deducemus, postquam verbo præmiserimus *quartum Requisitum* §. 49. notatum hîc quoque concurrere: *Pituitam* nempe *Viscidam Ductus Pancreatis Laterales Obstruentem talem esse, quæ* non tantùm in ipsis *Succum* laudatum *ad tempus cogere possit, ut ibi Stagnet*; sed insuper, *postquam eidem* acrimoniâ suâ viam sibi paranti *transitum concessit, mox iterum coëat, concrescat, solutamque ex parte Obstructionem reparet ac redintegret, hinc & similem priori Succum tandiu eodem in loco similiter sistat, donec idem, uti prior, per apertam similiter viam effusus Paroxysmum novum producat; idque tandiu alternatim continuetur, donec quocunque modo tollatur in totum Obstructio ac Febris*, aut ipsus Æger.

Pituitam Viscidam non tantùm obstruere ductus Pancreatis laterales. Sed postquam Succo Pancreatico transitum concessit, rursum concrescere.

Quod probatur.

LXXIV. Pituitæ Viscidæ Naturam esse, ut perforata licet sponte coëat iterum & coalescat, evincunt non tantùm viscida omnia eandem mutationem spontaneam subire solita, verùm insuper pleraque Febres Intermittentes eradicantia vel etiam jugulantia dicta medicamenta; sive sint ea Incidentia, & Diuretica, Sudoriferave, sive Vomitoria, Purgantiave per Alvum. Illa enim omnia videntur mihi Febres Intermittentes quasvis curare, quatenus Pituitam Viscidam in Ductibus Pancreaticis hærentem incidunt, solvunt, abstergent, atque secum ad Intestina deducunt, quin aliquando diversâ licet viâ è corpore in totum educunt. Quod agnoscet facilè quivis medicamenta Febribus Intermittentibns fœliciter tollendis specialia, vulgò specifica dicta seriò expendens, trutinansque: quod pluribus hîc probare studio supersedemus, quò brevitati studeamus; cùm præsertim ex iis, quæ hactenus dicta sunt, & dicentur adhuc, proclive sit unicuique id ipsum elicere.

LXXV. Quoties non subitò & à Medicamentis casu vel arte usurpatis, aut Rebus Nonnaturalibus non-naturaliter se habentibus, modumque excedentibus exterminantur, verùm lentè ac penè insensibiliter evanescunt Febres Intermittentes, toties, si quis omnia, quæ tunc Ægris obveniunt, observaverit, comperiet Solutionis hujus rationem adscribendam omninò iisdem rebus Non-naturalibus, & quandoque Medicamentis, sed valdè moderatis, ideóque segniùs, minúsque notabiliter laudatum effectum producentibus.

Febrium Intermittentium Symptomatum Deductio.

LXXVI. Postquam pluribus deduximus Febrium Intermittentium, quà Intermittentes sunt, exortum à Succo Pancreatico in Lateralibus suis Ductibus Obstructis Stagnante, proximum est, ut jam Symptomata omnia, eademque diversissima in Febribus iisdem notabilia tum ab eodem, tum ab Humoribus aliis cum ipso junctis deducamus, atque sic nostram de Febrium harumce ortu Sententiam ex parte saltem, uti speramus, jam probatam comprobemus ac comfirmemus.

Effervescentia solito Acrior in Bile.

LXXVII. *Succus* ergo *Pancreaticus* Stagnatione notatâ redditus *naturali Acidior*, atque post perterebratam obstruentem Pituitam in tenuis Intestini cavitatem effusus mox *in Confluentem Bilem qualemcunque* insurgit, atque cum ipsâ *Effervescentiam solito acriorem* parit, & quidem pro *Pituitæ* simul occurrentis varietate variantem.

LXXVIII.

Frigus. LXXVIII. Quamdiu enim *Succus* ille *Acidior Pituitâ adjutus oppressam tenet Bilem*, tamdiu *Frigus* in multis circumstantiis plurimùm differens profert.

In Lumborum regione Vehemens. LXXIX. Nam 1°. frequentissimè in *Lumborum Regione*, ubi confluxus est trium modò memoratorum in tenui Intestino Humorum, *Frigus angit vehemens*, quando Succus prædictus est Acidior & Pituita non valdè viscida, per quam penetrans Intestinorum Tunicam Frigoris Sensu afficit.

In eâdem paucum vel nullum. LXXX. 2°. In eâdem Lumborum Regione *paucum vel nullum sentitur Frigus*, quando valdè Viscida existit Salivaris Pituita, Succi Pancreatici penetrationem ad Intestini tunicam impediens, unde tunc aut in *Ventris medio*, tenuis nempe Intestini parte ulteriore, aut *in extremis* duntaxat *corporis partibus* urget Frigus.

In Capitis partibus interioribus. LXXXI. 3°. *In Capitis partibus Interioribus Frigus* maximè molestare videtur, quando idem Humore scatet Pituitoso, cui se jungens Succus Acidus, ejusve Halitus, ibidem magis, quàm alibi, se manifestat, ægrumque torquet.

Pandiculatio, Inquietudo, Lassitudo. LXXXII. 4°. Ab iisdem Halitibus lenioribus, & ob admistam Pituitam Intestinalem magis Flatulentis ad Pulmones tendentibus excitantur in Paroxysmorum plerorumque initiis *Oscitationes*, uti ab iisdem per Corporis Habitum dispersis *Pandiculationes, Inquietudines, Artuumque Lassitudines*.

Horror & Rigor. LXXXIII. 5°. Ab iisdem Halitibus acrioribus, minúsque Pituitæ admistæ habentibus, sed gradibus acrimoniæ differentibus producitur aliàs *Horror*, aliàs *Rigor*.

Dolores Rodentes, Lancinantes, Ventris Tormina, Dolores Gravantes. LXXXIV. 6°. Ab iisdem Halitibus, majorem acrimoniam obtinentibus *Dolores Rodentes, Lancinantes, Ventrisque* adeò *Tormina* gignuntur: sicut ab admistâ multâ Pituitâ *Dolores Gravantes* magis ac *Contundentes*.

Pulsus Frequentior. LXXXV. 7°. *Pulsus* mox cum accessu *Frequentior* existit propter irritationem Cordis ab Halitibus tum flatulentis, tum acribus eò tendentibus: Idem acto Frigore paulatim redditur *Minor* ratione Aciditatis auctæ in Halitibus assurgentibus, Sanguinisque magis coagulati, adeóque ad sui rarefactionem minùs apti: Unde non mirum, si prætereà unà cum *Animali* Motu universo *Debilior* fiat Pulsus; qui proinde urgente valdè Frigore vix, aut ne vix quidem observari potest.

Minor.

Debilior.

LXXXVI. Ubi autem omnis Succus Pancreaticus stagnatione acrior factus effusus est in tenue Intestinum, atque *Bilis* aut *per se Acrior existens*, aut *propter vitiosam* cum dicto Succo factam *Effervescentiam Acrior facta* vicissim *dominium nanciscitur*, qui tunc ferè *plures* attolluntur *Halitus* magis *Biliosi*, 1°. *Anxietatem circa præcordia* solent parere, quin nonnunquam *Nauseam, Vomitumque*, aut subinde *Alvi fluxum*, de quibus posteà agemus pluribus. Anxietas circa præcordia. Nausea. Vomitus. Alvi fluxus.

LXXXVII. 2°. Ab iisdem Halitibus magis Biliosis partim ad Ventriculum, hinc & Fauces assurgentibus, partim ad Cor & Pulmones transeuntibus *Sitis* excitatur. Sitis.

LXXXVIII. 3°. Bile dominium in Corde quoque recuperante, Sanguis paulatim magis rarefit, *Pulsusque Major* fit, & *Robustior*; permanente nihilominùs priore *Frequentiâ*, propter irritationem non minùs à Bilis Acrimoniâ & Sanguinis rarefactione auctâ Cordi contingentem. Pulsus Major & Robustior.

LXXXIX. Sed imprimis 4°. *Calor & Ardor* in Corde, hinc & Universo *augetur* Corpore propter imperantem successivè Bilem. Calor & Ardor.

XC. Nec mirum proinde, si tunc 5°. Ardori tali copuletur *Linguæ Ariditas*, cùm Halitus è Sanguine in Pulmones delato per asperam arteriam effusi eandem exsiccent. Linguæ Ariditas.

XCI. Nec mirum si 6°. Rarefacto valdè Sanguine *difficiliùs* procedat & *augeatur Respiratio*. Respiratio difficilis & aucta.

XCII. Nec mirum, si 7°. *Capitis* præsertim *Æstus, Dolor, Pulsatioque* angat ægros, postquam nulla Corporis Pars tot habet Arterias, tantùm accipit Sanguinis, quàm idem Caput: in cujus Temporali regione cùm sint notabiles illæ Cerebri anfractuosæ Fissuræ, per quas grandes feruntur Arteriæ, ibidem *Pulsatio*, quàm alibi sentitur molestior. Capitis Æstus, Dolor & Pulsatio.

XCIII. Nec mirum quoque, si 8°. tum *Vigiliæ* tam frequenter urgeant, tum non rarò *Delirium*: Vitiosi namque producuntur tunc necessariò Spiritus Animales, Moventur iidem turbulentè, quin à quiete, tranquillitate saltem naturali impediuntur, quapropter Mens illius egens turbatur; quin sæpenumerò *Amens* fit Æger. Vigiliæ. Delirium.

XCIV. Postquam verò *Bilis* à Succo Pancreatico propter stagnationem suam Acriore facto similiter *Acrioris factæ æstus* præternaturalis *ac furor paulatim remittere incipit*, jamque ad serenitatem, tranquillitatemque pristinam Universi Corporis Humores disponuntur, Qui durante paroxysmo turbulento penitiùs erant confusi, jam sensim ab invicem rursùm secerni ac secedere, quin eorum aliqui unà cum Potu liberaliùs ferè assumpto per *Sudorem*, aut *Urinas* excerni solent. Sudores, & Urinæ Excretio.

Somnus blandus. XCV. Quemadmodum autem durante & urgente paroxysmo Vigiliæ augere, sic eodem declinante *Somnus blandus* fatigatis obrepere solet, atque ipsos iterum recreare.

Minùs tranquillus, & Insomniis gravis. XCVI. Quòd si arctiùs uniti Corporis Humores ex parte duntaxat secesserunt iterum ab invicem, *Somnus* observatur *minùs tranquillus*, & *Somniis vel Insomniis gravis*; qui Affectum potiùs ingravescere, quàm minui testatur.

Causæ Febrium 1°. Algentium. XCVII. Sed, ut omnes à nobis enumeratas Febrium species ordine persequamur, 1°. *Algentes* ortum suum debent *Succo Pancreatico Acidiori*, & *Pituitæ satis Copiosæ ac Viscidæ* juncto, *Bile* interim existente valdè inerte.

2°. Ardentium. XCVIII. 2°. *Ardentes Febres* originem trahunt à *Succo Pancreatico minùs acri* & *Pituitâ paucâ, minúsque Viscidâ, Bile* autem tum *Acri, & Oleosâ*, tum *Copiosâ*.

3°. Epialarum. XCIX. 3°. *Epialas Febres* puto esse duplices Intermittentes, sed utrasque à *Succo Pancreatico Acriore*, *Bileque* itidem *Acri* productas, & ita quidem, ut continuò unius Frigus concurrat cum alterius Ardore, atque prioris paroxysmus novus & Frigus revertatur, quando posterioris Calor incipit augeri & Ægrum angere.

4°. Siticulosarum. C. 4°. *Siticulosas Febres* adscribo *Sali Acriori* in *Bile* existenti; cui si Comes adsit *Oleositas* multa, urget Sitis maximè durante Calore; Sin eadem fuerit parcior, etiam vexante Frigore: Vis autem ipsius nocens manifestatur magis ad Succi Pancreatici post stagnationem febrilem erumpentis occursum, Effervescentiamque vitiosam.

5°. Famelicarum. CI. 5°. *Famelicas Febres* deduco à *Succo Pancreatico* propter stagnationem suam *aciditate gratiore, potenti tamen* prædito, quæ ad Ventriculum usque ascendens tum Famem illam immanem, tum aliquando, si denegetur Cibus, Animi Deliquium, & alia Symptomata producat.

6°. Cardiacarum. CII. 6°. *Cardiacas Febres* parit *Succus Pancreaticus* stagnatione suâ *Corrodentem* vim nactus, imprimis quando *Bilis* concurrit *Acris*, atque potens contingit ex ipsorum confluxu Effervescentia; unde Halitus acerrimi ad superius Ventriculi Orificium assurgentes ipsum acriter mordent ac rodunt.

7°. Torminalium. CIII. 7°. *Torminales Febres* fiunt ab eodem *Succo Pancreatico* stagnatione suâ tum *Acriore*, tum *Austeriore* facto, atque Acrimoniam suam nunc in Tenuia, nunc in Crassa quoque Intestina exerente: Cum quo si concurrat *Pituita Viscida*, & *Bilis mediocriter saltem Acris*, *Flatus* excitantur, qui unà cum Intestinis Abdomen distendant & Colicum Dolorem importunum Febris Comitem pariant.

CIV. 8°. *Syncopales Febres* itidem *Succo Pancreatico* debentur, sed stagnatione suâ *Volatilem magis, quàm Acrem Aciditatem* nacto, *Bile* interim existente *paucâ vel inerte*, unde idem absque morâ per Lacteas Venas versùs Cor penetrans non tantùm quaquaversùm prorumpit, ac *Sudorem frigidum* excitat, verùm *Sanguinem* quoque mox ita *coagulat*, ut ad tempus sensibiliter rarefieri non possit, nec proinde *Pulsus* observari, donec cessante hujus Succi nocentissimi accessu paulatim aliquid virium recipiat Bilis, atque videatur Æger tunc à Mortuis redire ad Vivos. 8°. Syncopalium.

CV. 9°. *Præfocantes Febres* tribuo *Halitibus Austeris* è *Succo Pancreatico* propter sui stagnationem *Austeriore* facto in sui cum *Bile* Effervescentiâ excitatis, nec tantùm ad Ventriculum, ac OEsophagum, verùm per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum ad Cor etiam & Pulmones assurgentibus, atque in OEsophago *Suffocationis Sensum*, in Pulmonibus autem *Suffocationem* veram nonnunquam producentibus. 9°. Præfocantium.

CVI. 10°. *Anhelosas Febres* itidem *Halitibus, sed minùs Austeris* modo simili ex *Succo Pancreatico minùs Austero*, sed *Pituitæ Viscidæ* in tenui Intestino concurrente misto eductis, & ideò *magis Flatulentis* acceptas puto referendas: è quibus facilè, tantúmque Symptomata omnia §. 32. enumerata possunt deduci, & satis commodè explicari. 10°. Anhelosarum.

CVII. 11°. *Asthmaticas Febres* producit meo Judicio *Pituita Viscida* in tenui Intestino reperta, & à *Succo Pancreatico* Febrilem Paroxysmum excitaturo soluta, quin unà cum ipso ad Cor ac Pulmones delata, ibidem hærens atque Stertorosam Respirationem proferens; dum multi, paucive Flatus simul ex eâdem prodeunt, & Paroxysmum graviorem, aut leviorem, longiorem, aut breviorem faciunt. 11°. Asthmaticarum.

CVIII. 12°. *Tussiculosas Febres* rariùs Flatus, sæpiùs Halitus, non tam Viscidi, quàm Acres proferunt, partim *Succo Pancreatico*, partim *Pituitæ Intestinali*, sed *acrioribus & mordicantibus* adscribendi, quoties illi ad Pulmones pertingunt, Ipsosque irritando ad continuò tussiendum irritant & cogunt. 12°. Tussiculosarum.

CIX. 13°. *Catarrhales Febres* debentur *Humoribus in Capite* paulatim *collectis*, atque ab *Intermittentis Febris Causâ* eò delatâ solutis, & ad sui Distillationem ac defluxum quaquaversùm commotis. 13°. Catarrhalium.

CX. 14°. *Arthriticas Febres* quæro in *Succo Pancreatico ita corrupto*, ut *Articulis* potissimum 14°. Arthriticarum.

sit infestus, sive *Acrimoniâ* simul, quod frequentissimum, insigni præditus *Bilem*, cum quâ vitiosè efferbuit, unà secum eò deducat, & Dolorem atrocissimum producat; sive *minùs Acer*, atque *Pituitam Viscidam* non item Bilem Acrem offendens ab eâdem assumptâ plurimùm obtundatur, atque Tumore OEdematoso, quàm Dolore acuto affectæ partis Motum potiùs impediat. Ubi notandum sæpenumerò, indies, alternisve diebus qui repetunt, Paroxysmos Febriles nullo vel notabili, vel molesto Frigore, Caloreve, at potiùs levi Capitis Dolore, ac subinde Siti Ægros urgere, concurrente Pulsu aliquantò Frequentiore, atque Minore primùm, deinde aliquantò Majore: ex quibus quoque Paroxysmus novus notatur; exacerbatis post aliquot demùm horas Doloribus Arthriticis, & quidem ita, ut quamvis tardiùs, citiúsve ipsi ex parte iterum remittant, non tamen in totum intermittant, verùm sublato licet Paroxysmo Febrili persistant nihilominus Articulorum Dolores nunc graviores, nunc leviores, donec tandem aut sponte, aut arte discedant.

15°. Insanarum. CXI. 15°. *Insanas Febres Bile* præsertim jam per se *satis Acri*, ad occursum tamen *Succi Pancreatici* novum Paroxysmum Febrilem parientis *Acriori* factæ tribuendas cætera Symptomata ipsas ferè comitantia evincunt.

16°. Vomitoriarum. CXII. 16°. *Vomitorias Febres* ab eâdem *Bile* valdè *Volatili*, & quandoque simul *Acri* ad prædictum *Succi Pancreatici* affluxum, ipsumque consequentem vitiosam Effervescentiam multùm agitatâ & ad Ventriculum assurgente petendas nemo non videt; quod Bilis nunc flava, nunc Æruginosa simul excreta confirmat.

17°. Cacatoriarum. CXIII. 17°. *Cacatorias Febres Bili* quoque, sed minùs Volatili, & *magis Acri*, ad notatum verò *Succi Pancreatici* accessum adhuc *Acriori* factæ, hinc & post solutam Intestinalem Pituitam ipsa Intestina mordenti & ad Contentorum propulsionem deorsùm irritanti & cogenti omninò puto assignandas.

18°. Sudatoriarum. CXIV. 18°. *Sudatorias Febres* ipsi *Succo Pancreatico magis Volatili, quàm Acri*, & ideò Sanguinis Massam solventi potiùs, quàm coagulanti existimo adjudicandas.

19°. Ureticarum. CXV. 19°. *Ureticas Febres* ab eâdem Causâ, sed minùs Volatili produci sum persuasus, postquam non tantùm eadem est Sudoris, quæ Urinæ Materia, verùm ab externo frigore impeditus Sudor Urinas reddere solet copiosiores.

20°. Sputatoriarum. CXVI. 20°. *Sputatorias Febres* ab eodem deduco *Succo Pancreatico*, stagnatione suâ ita vitiato, ut in Paroxysmi Febrilis productione ad Salivares Glandulas copiosiùs deferatur & Salivæ tum copiosiori materiam, tum fluidiori ansam præbeat.

CXVII. Plurium aliarum Intermittentium Febrium cum gravissimo *Capitis, Dentium*, aliarumve partium Dolore, aut alio Symptomate notabili molestarum Causas ex iis, quæ nunc dicta sunt, non ita difficulter ab Ingeniosis elici posse confido, quapropter, antequam ad omnium, singularumque jam propositarum, expositarumque Febrium Curationem accedam, Earundem secundùm Accessuum & Paroxysmorum Intervallis nunc brevioribus, nunc longioribus redeuntium diversitatem in Quotidianas, Tertianas, Quartanas, Quintanas, cæterasque distinctarum Rationem, Causasque, quas puto verissimas, proferam, explicatasque Opinioni meæ applicabo. Reliquarum. Ratio & Causæ Febrium Intermittentium secundùm Paroxysmorum Intervalla.

CXVIII. Quamvis autem Typorum horumce rationem diversam Humoribus diversis vulgò adscriptam in totum haud sequar, non puto tamen Humores illos diversos hîc negligendos, cum, si non immediatè illam diversitatem producant, faciant tamen multùm, ast mediatè tantùm, ad illius productionem, sicut patebit ex dicendis. Humores hîc considerandi.

CXIX. Quemadmodum ergò Cujusvis Febris Intermittentis Paroxysmus novus secundùm ea, quæ docui, excitatur toties, quoties à Succo Pancreatico propter stagnationem suam Acriore facto perforatur Pituita Ductum ejus Lateralem obstruens, transitque nominatus Succus ad tenue Intestinum, hinc post qualitercunque vitiatam cum Bile Effervescentiam & alia Symptomata ibidem, ac in viciniâ producta per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum, ac Venam Cavam superiorem in Dextrum Cordis Ventriculum, & sic porrò: ita *citiùs, tardiúsve excitatur* idem *Paroxysmus novus*, prout *citiùs, tardiúsve penetratur, perforaturque* à memorato *Succo Pancreatico Pituita Ductum* ipsius *Lateralem obstruens*. Differentiæ Paroxysmorum causa.

CXX. Hæc autem *Pituitæ Obstruentis* Penetratio ac *Perforatio citiùs, vel tardiùs* contingit tum ratione ipsius *Pituitæ Ductum Obstruentis*, tum ratione *Succi Pancreatici eam Perforantis*.

CXXI. Quò namque *Viscidior & Copiosior* existit illa *Pituita*, eò difficiliùs, adeóque *tardiùs* eadem *perforabitur*: & contrà, quò eadem *minùs* existet *Glutinosa & Paucior*, eò *perforabitur* faciliùs, adeóque *citiùs*.

CXXII. Quò rursus existet *Succus Pancreaticus* per se *Acidior*, simulve *Copiosior*, eò citiùs acqui-

acquiret ſtagnatione ſuâ majorem, atque *Pituitæ Obſtruenti faciliùs, citiúſque perforandæ* ſufficientem Acrimoniam: & contrà, quò *Succus* idem *magis* exiſtet *Obtuſus* vel *Auſterus & Paucus*, eò difficiliùs & *tardiùs* eidem Pituitæ perforandæ ſufficientem acquiret Acrimoniam.

Cauſa Febris Quotidianæ. CXXIII. Quò igitur *Pituita* Obſtruens *Paucior* erit & *minùs Glutinoſa*, *Succus* verò *Pancreaticus Acidior*, *& Copioſior*, eò *citiùs* continget novus Intermittentis Febris Paroxyſmus, adeóque *Quotidianus*, hoc eſt, intra horas circiter quatuor & viginti recurrens.

Quartanæ, vel Quintanæ. CXXIV. Quò verò *Pituita Obſtruens Viſcidior* erit *& Copioſior*, *Succuſque Pancreaticus Obtuſior vel Auſterior & Paucior*, eò *tardiùs* eveniet novus Intermittentis Febris Paroxyſmus, adeóque *Quartanus*, vel *Quintanus*, & ſic porrò.

Tertianæ. CXXV. Quoties autem 1°. *modo medio* ſe habebunt *Pituita Obſtruens*, *Succuſque Pancreaticus*, vel 2°. cum *Pituitâ Obſtruente Viſcidiore aut Copioſiore* concurret *Succus Pancreaticus per ſe Acidior aut Copioſior*, vel 3°. cum *Pituitâ minùs Glutinoſâ*, *Paucâve Succus Pancreaticus* exiſtet itidem *minùs Acidus*, *Paucuſve*, toties alternis ferè diebus recurrent novi Febrium Paroxyſmi, producenturque *Tertianæ*, ſupra cæteras Febres Intermittentes omnes multùm in ſuis Symptomatibus differentes: & quidem propter triplicem modò memoratum Pituitæ Obſtruentis, Succique Pancreatici eam Perforantis reſpectum poſſibilem.

Febrium Anticipatio & poſtpoſitio. CXXVI. Notandum autem, non niſi rarò Febres Intermittentes intervallis naturalium Dierum, horis quatuor & viginti terminatorum, exactis recurrere; quin ſæpiùs aut citiùs, aut tardiùs reverti: quocirca tunc horis aliquot tempus conſtitutum, exſpectatumque *anticipare* dicuntur, quod culpatur, vel *poſtponere*, quod laudatur: quamvis parùm referat ſive poſtponant, ſive anticipent *Paroxyſmi*, dummodò eorundem *duratio*, *Symptomatumque* comitum *gravitas* indies minuatur; ad quod imprimis attendendum Medico ad prognoſin ex arte formandam, & mutationem futuram certò prædicendam.

Febrium Compoſitarum cauſæ. CXXVII. Ex iis, quæ jam dicta ſunt, non ita difficulter Intermittentium Febrium & *Multiplicium*, & *ex variis Compoſitarum Cauſæ* poterunt inveniri ac reddi, *Obſtructiones* puta tum *variæ*, tum *in variis* Pancreatis *Ductibus* Lateralibus *ſimul productæ*.

Cauſa Mutationis Febris Simplicis in Multiplicem. CXXVIII. Difficultas verò haud contemnenda ſupereſt magis urgens in explicandâ *cujuſvis Febris Intermittentis Simplicis*, Quartanæ ſcilicet, aut Tertianæ *Multiplicatione*, hoc eſt, in Duplicem, Triplicemve Mutatione: quam ego arbitror accidere, quoties ob *erratum in Diætâ*, *Medicamentiſve*, aut *Venenis* potiùs perperam uſurpatis patratum *Pituita nova* in Corpore ac inteſtino tenui præſertim ſolvitur, hinc & unà cum Sanguine quaquaverſùm, ergò ad Pancreas quoque propellitur: Quæ in uno, pluribuſve ipſius Ductibus priùs non affectis quâcunque de causâ iterum coagulata, Obſtructionem à priore magis, vel minùs differentem producens, Febrem quoque producet priore magis vel minùs gravem. Atque hoc ita fieri quotidiana ſi non evincit, certè abundè confirmat Experientia.

CXXIX. Poſtquam verò nulla nunc obverſatur ampliùs menti meæ circa Intermittentium Febrium Cauſas difficultas notabilis, quam putem poſſe Ingenio, Judicioque pollentibus, atque ad ea, quæ hactenus dicta ſunt, attentis; & imprimis rerum naturalium ipſarum obſervatoribus accuratis facere ullam remoram, conferam me rectà ad Earundem *Curationem*.

CXXX. Quemadmodum verò in verarum Cauſarum inveſtigatione & aſſignatione *Febres Intermittentes* conſideravimus, & quâ ſunt *Intermittentes*, & quâ *his vel illis comitatæ* ſunt *Symptomatibus*, & quâ *his vel illis revertuntur Intervallis*, ita nunc in *Earundem Curatione Dogmaticâ* proponendâ Methodum ſervabimus eandem, attendemuſque ad eadem, poſtquam illis accuratè ac ritè obſervatis Cura ſequetur ex Arte tum facilior, tum fœlicior. Curatio Febrium Intermittentium.

CXXXI. Quoniam igitur *Febrium Intermittentium, quâ Intermittentium*, *Cauſa* nobis eſt viſa & conſtituta *Succus Pancreaticus* propter Ductuum ſuorum Lateralium à Pituitâ in ipſis coagulatâ productam Obſtructionem *factus* ſtagnatione *Acidior*, *Acriorque*, hinc poſt perterebratam obſtruentem Pituitam in tenue Inteſtinum delatus, ibidemque *vitioſè cum* occurrente *Bile atque Pituitâ Inteſtinali Efferveſcens*, mox cum iiſdem quâvis demùm formâ uſque ad dextrum Cordis Ventriculum ſerpens, ac in eo non tantùm Acrimoniâ ſuâ vel Flatulentiâ *Cor irritando Frequentiorem Pulſum excitans*, verùm inſuper *Vitalem Efferveſcentiam*, ipſamque *Sanguificationem* modis variis *alterans & turbans*, tum cætera *Symptomata* omnia ſuperiùs notata, explicataque variis in locis proferens, *Curatio* illarum abſolvetur, ſi 1°. *Pituita obſtruens* plus, minuſve glutinoſa & coagulata *incidatur*, *ſolvaturque*, quin *inde*, loco nimirum peccans, *removeatur*, & *ad tenue ſaltem Inteſtinum deducatur*, *aut in totum è Corpore educatur*. 2°. *Succi Pancreatici Aciditas & Acrimonia aucta* Quâ ratione peragenda.

Temperetur & Corrigatur. 3°. *Ejusdem ac Bilis Effervescentia* in tenui Intestino *vitiosa Impediatur aut Emendetur.*

1°. Pituitam Obstruentem incidendo.

CXXXII. 1°. *Pituita Obstruens Incidetur* commodissimè *Aromaticis & Sale volatili quovis*, sed ita præsertim usurpatis, ut *Corpus* universum vel *Motu*, vel *Igne*, *Balneove*, vel *Tegumentis* simul *incalescat*; quò Medicamenti vis quaquaversum dispersa pertingat quoque ad ipsum Pancreas, ejusque Ductus Laterales, Locumque adeò Affectum & Morbi Focum: Quæ conducunt imprimis *Melancholicis & Pituitosis.*

Mistura Melancholicis & Pituitosis utilis.

CXXXIII. Exempli loco esto Mistura sequens aliquoties in die ad Cochleare unum assumenda, duabus verò, tribusve ante novi Paroxysmi adventum horis ad Cochlearia tria usurpanda; Corporis calorem, sicut dictum, blandè simul augendo, etiam usque ad Sudoris mediocris eductionem: sic enim plus præstabit, & nonnunquam Febrem fœliciter tollet.

℞. *Aq. Petroselin.* ℥ij.
Fœniculi, ℥j.
Theriacal. simpl.
vel *Vitæ Matthiol.* ℥iß.
Salis volatilis Succini, ℈j.
Syr. Cardui bened. ℥j.
M.

Alia Biliosis conducens.

CXXXIV. Quoties *Constitutio Ægri* vel *Naturalis*, vel *Præternaturalis* observatur *Biliosa*, usurpari poterunt *Solventia*, *Incidentiaque Acida*, Ex. gr.

℞. *Aq. Fumariæ* ℥iij.
Salis Armoniac.
vel *Tartari Vitriolat.* ʒj.
Antimon. Diaphoret. ʒß.
Syr. fœniculi, ℥j.
M.

Alia Pituitosis & Biliosis utilis.

CXXXV. Quoties simul *Pituitosi & Biliosi Humores* in eodem abundant Ægro, *ex binis modò* laudatis *Subcontrariis* parari poterunt hæ misturæ. Ex. gr.

℞. *Aq. Card. bened.*
Cichorei, *an.* ℥iß.
Theriac. simp.
Aceti stillatit. an. ʒvj.
Ocul. Cancr. pulver. ʒß.
Syr. 5. rad. ℥j.
M.

CXXXVI. Si *Obstruens Pituita non* fuerit *valdè glutinosa*, unâ sæpè Sudatione tali solvitur in totum Obstructio, deduciturque ipsius Causa in tenue Intestinum, & Curatur Febris.

Pituitam Obstruentem evomendo.

CXXXVII. Potest in Corpore *paucâ Pituitâ*, sed *copiosiore Bile* scatente quatuor, tribusve ante Paroxysmi reditum horis *Vomitorium* exhiberi; cujus ope non tantùm *Bilis redundans*, sed simul *Pituita obstruens* ad tenue Intestinum, hinc ad Ventriculum, & tandem per Gulam & Os expellitur, Febrisque sic jugulari dicitur, quia tollitur. In quem finem usurpavi sæpè cum fœlici successu *Sapam Vomitoriam* ex *Antimonii Vitro* à Me paratam, & alia ex Antimonio hîc præ aliis omnibus conveniente similiter paranda medicamenta.

Purgando per alvum.

CXXXVIII. Idem præstant subinde *Purgantia per alvum*, sed additis semper, quæ simul incidant & educant Pituitam viscidam. Ex. gr.

Pilulis.

℞. *Mass. pilul. fœtid. maj.* ℈ß.
Troch. alhandal,
Mercur. dulcis, *an.* Gran. v.
Ol. succini. Gutt. ij.
M. f. Pilul. N. v.

Earum Usus.

Inaurentur, & quatuor vel quinque ante futurum Paroxysmum horis assumantur, Corpusque blandè moveatur.

2°. Succi Pancreatici Aciditatem temperando.

CXXXIX. 2°. *Aucta Succi Pancreatici Aciditas & Acrimonia Temperabitur* fœlicissimè *Salibus Volatilibus*, & *Aromaticis* omnibus, non neglectis *Opiatis*. Conveniet proinde in hunc finem Mistura §. 133. proposita, eritque magis efficax, si eidem addantur

Laud. Opiat. Gran. iij.
& *Ol. Garyophyll.* Gutt. ij.

3°. Succi ejusdem & Bilis Effervescentiam impediendo.

CXL. 3°. Ejusdem *Succi Pancreatici & Bilis Effervescentia vitiosa Impedietur*, emendabitur saltem ac *Corrigetur* laudatâ modò Misturâ, & imprimis propter *Opium* Oleositate suâ utrumque Acre mirè leniens, ac temperans.

CXLI. Atque ex paucis hisce formulis facilè quivis junior Practicus alias excogitabit pro re natâ præscribendas & in nonnullis variandas; si præsertim attentus fuerit ad omnia, quæ hîc offendet tum Præcepta, tum Formularum Exempla.

Symptomatum curatio.

CXLII. Postquam verò præmisimus Febrium Intermittentium, quà Intermittentium Curationem Rationalem multiplici Experientiâ confirmatam, videndum quid ad sui *Curam indicent*, desiderentque *Symptomata* insigni suâ diversitate notabilia, Ægrisque tam sæpè tam molesta.

1°. Frigoris.

CXLIII. *Frigori, cæterisque Symptomatibus* ipsum comitari solitis conducet Mistura §. 133. præscripta, sed additis, quæ §. 139. laudavimus; postquam nil observavi hactenus æquè Frigus temperare, atque *Garyophyllorum Oleum.* Potest autem, quandiu Frigus angit, ter, quaterve in horâ memoratæ Misturæ, aut similis cochleare unum assumi ab Ægro.

CXLIV.

2°. Caloris. CXLIV. 2°. *Calori, comitibusque Symptomatibus* temperandis conferent Misturæ hinc inde positæ, ut & Apozemata Cap.29. §.40. & seq. præscripta; ad quorum imitationem facilè concinnabuntur plura.

3°. Epialarum. CXLV. 3°. In *Epialis Febribus* Medicamenta convenient ex prædictis subcontrariis composita; qualis Mistura §. 135. proposita; cui plures similes hinc inde habemus in hoc Tractatulo, & facilè est unicuique pro Symptomate magis urgente, atque post assumptum medicamentum Successu diverso quodvis mutare, aliudve fingere. Attendendum enim semper ad Juvantia & Nocentia; quin secundùm ipsa non rarò alteranda & innovanda sunt remedia; postquam in hoc etiam elucet Medicorum Judicium ac Ingenium.

4°. Sitis. CXLVI. 4°. Ad *Sitim leniendam, tollendamque* laudo, quæ Cap.29. §.47. commendavi, & adjeci. Notandum autem licere durante Calore Potum assumere copiosiorem, quod cavendum urgente Frigore; quo tempore satiùs est Os Aquâ purâ, & subinde Vino mistâ colluere, atque Sitim fallere, quàm multùm bibere: quin tunc juvat Prunellæ lapis Potui additus, & quantitate parvâ sæpiùs sumptus.

5°. Famis. CXLVII. 5°. Ad *Famem* Animi Deliquium minantem *compescendam* convenient omnia, quæ Acidum potenter infringunt, concentrantque, *Oculi Cancri, Margaritæ, Coralia, Creta*, &c. in pulverem duntaxat redacta, & Misturis aliàs conducentibus addita, vel seorsùm ex alio Liquore, Vino, Cerevisiâ, Jusculove ad aliquot grana subinde, donec Fames minui observetur, exhibita.

6°. Cardialgiæ. CXLVIII. *Cardialgia* toties tam acerba *Curabitur* imprimis *Opiatis*; quæ pro cæterorum Symptomatum simul concurrentium diversitate Medicamentis diversis erunt addenda; quoniam utrumque acre, unde ille Dolor Ventriculi ortum habet, demulcent ac leniunt. Assumentur autem illa sæpiùs & quantitate minore, donec, quod quæritur, obtineatur beneficium & Doloris diminutio, vel sublatio.

7°. Torminum. CXLIX. In *Febribus Torminalibus & Colicis* conducet Mistura Cap.29. §.69. proposita & subinde cochleatim assumpta. Huc revocanda sunt, quæ Cap.14. §.45. & seq. alibique pluribus sunt à me proposita.

8°. Syncopes. CL. 8°. *Syncope* ut *præcaveatur*, commendo Misturam Cap. 19. §.74. præscriptam vel similem, aliquot ante Paroxysmum horis sæpiùs cochleatim usurpatam, & cætera ibidem laudata.

9°. Suffocationis uterinæ. CLI. 9°. *Suffocationes Hypochondriacæ* Febribus Intermittentibus junctæ minuentur, & curabuntur Medicamentis tum alibi, tum Cap. 19. §.71. & seq. à me propositis.

CLII. 10°. *Anxietas Anhelosa* Febribus iisdem copulata cùm eandem, ast leviorem agnoscat Causam, Medicamentis Curabitur, Minuetur ve similibus tam instante, quàm incipiente Paroxysmo sæpiùs minore quantitate usurpatis. 10°. Anxietatis Anhelosæ.

CLIII. 11°. *Asthma* Intermittentis Febris comes Curabitur fœliciter post Humoris Pituitosi Glutinosi Incisionem *Vomitorio* aliquot ante paroxysmum futurum horis, & quandoque die ipsum præcedente assumpto, ac præcipuè in facilè vomentibus: Possunt enim aliàs *Phlegmagogis* potentioribus ac efficacioribus, (qualia sunt Mercurialia omnia, Colocynthis, Hermodactyli, &c.) per alvum evacuari per epicrasin. 11°. Asthmatis.

CLIV. Quoad *Humores Pituitosos è Capite* nonnunquam tunc simul *delabentes, atque asperam arteriam implentes* conducent eadem *Phlegmagoga* sæpiùs minore quantitate unà cum incidentibus, Pituitamque corrigentibus usurpata, & imprimis formâ *Pilularum*; quales non semel præscripsimus in superioribus.

CLV. Quoad *Halitus Flatulentos* Asthma tam frequenter, si non in totum producentes, magnoperè saltem augentes, convenient omnia, quæ tum *illorum materiam, efficientemque causam emendant*, tum *illorum exortum impediunt*, tum *eosdem productos discutiunt ac dissipant*; de quibus vide Cap. 14. in quo plurima continentur, quæ huc faciunt.

CLVI. 12°. *Tussim Febrilem* Curant, quæ *Halitus acriores* tum *temperant*, tum *discutiunt*. Id autem faciunt Opiata Volatilibus, Oleosisque Salibus juncta, sæpiúsque instantibus Paroxysmis quantitate parvâ usurpata, quò fœliciùs, citiùs, tutiùs, certiúsque id præstent. In eum finem Formula sequens laudanda. 12°. Tussis.

♃. *Aq. Menthæ*, ℥iij. Mistura.
Spir. Carminant. nostr. ʒj.
Salis Armoniac. Gutt. xx.
Laud. opiat. Gr. iij.
Syr. fœnicul. ℥iß.
M.

CLVII. 13°. *Catarrhi* unà *cum Febrili Paroxysmo* ad sui delapsum concitati, prout *Materiâ* constant *diversâ* & *Partes* afficiunt *diversas*, Medicamenta desiderant diversa. In genere *corrigenda* eorum *qualitas vitiosa, minuenda* eorundem *copia*, & *corroborandæ Partes* ab ipsis affici solitæ. 13°. Catarrhi.

CLVIII. *Catarrhi* proinde *crassi* & *viscosi* attenuandi & incidendi Aromaticis sæpiùs laudatis:

datis: *Serosi* verò & *Salsi* temperandi Oleosis, & Opiatis passim propositis.

CLIX. *Evacuandi* crassi Phlegmagogis, Serosi Hydragogis.

CLX. *Corroborandæ Partes* affectæ, afficiendæve contra *Pituitam viscosam* & crassam per Aromatica ipsis grata; contra *Serum salsum* per Glutinosa; tum externa Emplastri, Unguenti, vel Linimenti; tum interna Pilularum, Tabellarum, Conditorumve; &c. formâ usurpata. Eorundem exempla non uno in loco exhibuimus.

14°. Arthritidis. CLXI. 14°. *Arthritidis* Febres Intermittentes comitantis *Curatio* consistet 1°. in *Succi Pancreatici Emendatione Universali* in superioribus satis propositâ. 2°. In *Bilis* per se, aut per accidens vitiosæ *Correctione* aut *Eductione* alibi datâ. 3°. In *Pituitæ* qualiscumque simul peccantis *Alteratione* aut *Diminutione* itidem non semel in hoc Tractatulo exhibitâ. 4°. Denique in *Articulis Affectis* tam contra *futurum Dolorem muniendis*, quàm *præsente ac urgente Dolore liberandis*.

Articuli contra futurum dolorem muniendi. CLXII. *Contra futurum Dolorem muniuntur Articuli* Medicamentis externis secundùm Humores varios Dolorem varium parientes variandis: Quæ cùm minùs efficacia desiderentur, quàm illa, quæ urgentes Dolores superare oportet, facilè ex ipsis ordine proponendis seligentur.

Dolores præsentes quî tollantur. CLXIII. *Præsentibus* igitur ac *Urgentibus Doloribus ut Dogmaticè*, hoc est, tam secundùm Rationem, quàm secundùm Experientiam *liberentur Arthritici*, cùm non semper iisdem Medicamentis, ne quidem in eodem Paroxysmo, liberentur iidem, nedum omnes Arthritici, considerandum illud evenire, quatenus non tantùm in diversis Ægris, sed in iisdem quoque diverso Paroxysmi tempore Causæ Dolorum existunt sæpenumerò diversæ.

In diversis Ægris. CLXIV. In *Ægris diversis* existunt Causæ Diversæ, quatenus aliàs *Bilis*, & quidem diversa, aliàs *Pituita*, itidem diversa copulatur primariæ Arthritidis Causæ, *Succo Pancreatico*, similiter plurimùm diverso.

In Eodem Ægro. CLXV. In *eodem Ægro* sed diverso Paroxysmi tempore Causæ Dolorum Arthriticorum existunt diversæ, quatenus in principio nocet imprimis atque acrimoniâ suâ Acidâ Dolorem parit *Succus Pancreaticus*; posteà verò ipsi copulatur, ipsiusque Acrimoniam vel infringit, vel immutat *Bilis*, pro vitii sui diversitate Dolorem pariens diversum, & imprimis *Ardore* summo molestum; cùm à Succo Pancreatico excitetur Dolor magis *Rodens*, quàm Ardens: quod accuratè observandum ad Dolorem utrumque specialibus præsertim Medicamentis potenter corrigendum; potest namque blandioribus & imprimis *Oleosis* utraque Acrimonia commodè ac fœliciter demulceri, sicque Dolor leniri.

CLXVI. Hinc est, quòd *Cataplasmata* ex Farinaceis & Lacte Bubulo parata conducant omnibus penè Arthriticis quovis Dolore laborantibus. Ex. gr. Omnibus Arthriticis utile Cataplasma.

℞. *Farin. rad. althææ*
sem. lini,
hordei, *an.* ℥j.
Coq. cum Lacte Bubulo ad Pultis consistentiam. F. Cataplasma; quod mediocriter calens applicetur.

CLXVII. Ubi *Ardor* Summus concurrit, & *Bile* corpus scatet *Acri*, loco Lactis dulcis substitui potest *Lac Ebutyratum*. In Ardore.

CLXVIII. In *Constitutione Pituitosâ* addentur commodè Farina Fabarum, Flores Chamæmeli, Sambuci, & alia leniter *Incidentia*. In Constitutione Pituitosâ.

CLXIX. Laudatur meritò à multis Cataplasma ex Triticei panis optimi, hoc est, ex farinæ flore solo parati micâ, Croco & Lacte Bubulo decoctum, dolores quosvis admodùm demulcens. Cataplasma.

CLXX. Cui *Epithemata* placent magis, ei sequens commendo in *Ardore* summo tepidè applicandum, & ubi exsiccatur renovandum. Epithema in Ardore.

℞. *Aq. sambuci*,
fumariæ, *an.* ℥ iiij.
Aceti Calendulæ, ℥ ij.
Opii Thebaïc. ʒ ß.
M.

CLXXI. Quoties *Dolor magis Rodens*, quàm *Ardens* urget, toties laudo *Epithema* sequens similiter usurpandum. Aliud in Dolore rodente.

℞. *Aq. petroselini.* ℥ v.
Aq. theriac. simp. ℥ j.
Opii Thebaïc. ℈ j.
M. F. Epithema.

CLXXII. Quoties in Corpore valdè Pituitoso minùs Dolor, magis *Motûs Impotentia* Ægrum molestat, toties commodè usurpabuntur magis Aromatica, tum in Cataplasmatibus, tum in Epithematibus, tum in Emplastris, Unguentis, aut Linimentis, minùs tunc ferè Opiatis, utpote tunc missis requisitis, vel utilibus. Ex. gr. In Motûs Impotentiâ.

Cataplasma.
℞. *Rad. Iridis florent. pulverat.* ℥ j.
Fol. menth,
Summ. absinth.
Flor. chamæm an. M. ij.

Sem. Cumini pulv. ℥ iß.
Farinæ fabar. ℥ ij.
Coq. ex Aquâ purâ ad Cataplasmatis consistentiam, addendo sub finem
Aquæ Theriac. Simpl. ℥ ij.
M. f. Cataplasma, quod calidè applicetur.

Quænam Unguenta & Olea sint applicanda. CLXXIII. Quorum Cutis ferre potest pinguia, illis Unguenta & Olea possunt applicari, qualia sunt in *Ardore* urgente Populeon, Album Caphuratum, Rosatum, Refrigerans Galeni & similia; In *Dolore* autem *Rodente* Aregon & Martiatum. Juvat verò aliquando ista diversa commiscere, atque magis temperata reddere.

Balsami Sulphuris Succinati Vires in Dolore Rodente. CLXXIV. Non ita pridem in *Dolore Podagrico valdè Rodente* cum admiratione summâ expertus sum vim stupendam *Balsami Sulphuris Succinati*, ad paucas guttas dolenti parti illiti, unde confestim Effervescentia in parte affectâ excitata est calens, imò urens, at mox iterum cessans unà cum Dolore atrocissimo in momento quasi sublato. An verò idem sit futurus in omnibus successus meritò dubito, quandoquidem omnes oleosa, & imprimis per distillationem parata ferre non possunt, ac Bilis Acrior in multis reperitur; existimo tamen eos, in quibus Acidum exuperat, & Pituita redundat, illum Balsamum faciliùs toleraturos & commodum inde habituros: Cavendum interim, ne diutiùs ejusdem usus continuetur, sed sublato dolore aliud medicamentum blandius porrò usurpetur ad partes membraneas iterum leniendas & paulatim restaurandas.

Salia Volatilia. CLXXV. Possent in eundem finem parari Unguenta, vel Linimenta ex *Salibus Volatilibus* Axungiâ Porcinâ, Butyro, aliâve Pinguedine exceptis.

Caphura. CLXXVI. Nec immeritò laudatur à multis *Caphura* tum Emplastris, tum Unguentis, tum Linimentis, tum Epithematibus Spirituosis admista, postquam cuivis Acri temperando mirè conducit.

Saliva. CLXXVII. Nec desunt, qui ad partem affectam contra novos insultus muniendam commendant *Salivam* propriam ipsi manè infricatam: quod acceptum ferendum Salivæ, Humori Corporis nostri maximè temperato, & ideò utrique Acri temperando, Partibusque contra utrumque roborandis aptissimo.

CLXXVIII. Atque ex his paucis observationibus non ita difficile erit cætera Curandæ Arthritidi necessaria ex Scriptis Practicorum seligere atque in usum revocare.

15°. Curatio Delirii. CLXXIX. 15°. *Insanas Febres Curabunt* quæcunque Bilis Acrimoniam tum potenter, tum blandè corrigunt, temperantque, qualia sunt imprimis *Oleosa*, *Emulsiones*, *& Opiata* internè usurpata; eademque Capiti externè quovis modo applicata: quorum Formulæ hinc inde continentur in hoc Opusculo.

16°. Vomitionis. CLXXX. 16°. *Vomitorias Febres* optimè *Curabunt* omnia *Bilem figentia* & ad potenter Effervescendum ineptam reddentia, uti sunt quævis *Austera* ipsam inspissantia & coagulantia; ut & *Opiata* ipsam obtundentia.

17°. Cacatoriarum. CLXXXI. 17°. *Cacatorias Febres Curabunt* eadem simul juncta & partitis vicibus quantitate parvâ sæpiùs usurpata. Ex. gr.

Conditum.
♃. *Conf. Ros. rub.* ℥ ij.
Diascord. Frac. ʒ ij.
Conf. hyacinth. ʒ j.
Terræ sigill. ℈ j.
Sang. draconis, ℈ ß.
M. f. Conditum, ad Nucis Avellanæ quantitatem aliquoties in die devorandum.

Observatio. CLXXXII. Sunt autem hîc præferenda Medicamenta formâ sicciore parata & usurpata; quoniam Humida diluunt nimiùm Bilem, Succumque Pancreaticum, ac eorundem excitant, promoventque potiùs, quàm sistunt Effervescentiam. Unde tam in Vomitu, quàm Alvi fluxu compescendo juvat Potus parciùs assumptus, & imprimis Chalybeatus, vel Auro candente Auratus factus: sive is fuerit Cerevisia, sive Vinum, & maximè rubellum; sive Lac bubulum, &c.

18°. Sudatoriarum. CLXXXIII. 18°. *Curatu* difficiliores sunt *Febres Sudatoriæ*, haud facile nisi *Austeris* cessuræ. Usurpanda sunt autem illa in pauco liquore soluta, & quidem tum sæpiùs in die, tum quantitate parvâ, quò *Succi Pancreatici volatilitatem* paulatim atque continuò emendent ac corrigant. Ex. gr.

Mistura.
♃. *Aq. plantagin.* ℥ iij.
Cinnamomi,
Aceti stillat. an. ℥ ß.
Syr. portulacæ, ʒ j.
Coral. rub. pulv. ʒ j.
M.

Ejus Usus. Hæc Mistura cochleatim exhiberi potest; quam si quis volet potentiorem, addet ipsi *Acaciæ*, aut *Succi Hypocistidis* Scrupulum dimidium, vel etiam integrum.

19°. Ureticarum. CLXXXIV. 19°. *Ureticis Febribus* conducent modò memorata Medicamenta, postquam utrarumque Causæ gradibus duntaxat differunt.

20°. Sputo CLXXXV. 20°. *Sputatorias Febres* vix

puto

(margin: ...tatoriarum.) puto aliter *Curari* posse, quàm Succum Pancreaticum vel ad Alvum, vel ad Vesicam, vel ad Corporis Superficiem Hydragogis, Diureticis, Sudoriferisve in tempore, hoc est, ante Paroxysmi adventum, aut eodem inchoante assumptis deducendo, ac educendo.

(margin: Odontalgiæ Curatio.) CLXXXVI. Quamvis *Febrium Odontalgicarum* enarrationem in superioribus non addiderim, lubet tamen aliquid de earundem Curâ hîc adnectere. Consistet autem ipsa, præter generalia Intermittenti Febri debita remedia, in *Humoris Acidioris* Odontalgiam excitantis per Misturas sæpiùs ante Paroxysmi accessum, imò durante Paroxysmo cochleatim assumptas *temperatione*, atque blandâ temperati tempore intermissionis *eductione*.

CLXXXVII. In hunc finem conveniet Mistura sequens.

(margin: Mistura.)
℞. *Aq. Betonicæ,*
Fœniculi, an. ℥ij.
Theriac. simpl. ʒiß.
Laud. opiat. Gr. iij.
Ol. garyophyll. Gutt. iv.
Syr. stœchad. ℥j.
M.

(margin: Theriacæ Vires.) CLXXXVIII. Sæpiùs fœliciter ad Dolorem cum Lancinationibus repetentem minuendum applicui Regioni dolenti (nam rarò unus Dens solus dolet) *Theriacam* recentem Corio Emplastri formâ illitam.

(margin: Humor educendus Hydragogis.) CLXXXIX. Humorem ex parte saltem modò laudatâ, similive Misturâ temperatum educunt *Hydragoga* formâ Ægro maximè acceptâ, & quidem minore dosi, sed vicibus iteratis exhibita. Sic enim fœliciùs tales tolluntur Dolores, quàm si potentissima dosi majore sumantur semel purgantia.

CXC. Atque ex hactenus prolatis arbitror unicuique patere, quî secundùm Symptomata molestiora succurrendum & occurrendum sit Febribus Intermittentibus ipsorum ratione tantam diversitatem patientibus. Restat, ut quædam de *Quotidianarum, Tertianarum, Quartanarum*, &c. *Curâ* moneamus, postquam Ipsas non tam Humoribus diversis Pituitæ, Bili, Succove Melancholico, quàm Pituitæ Obstruenti, Succoque Pancreatico diversimodè se habentibus adscripsimus. *(margin: Febrium Quotidianarum, Tertianarum, Quartanarum, &c. Curatio.)*

(margin: Attendendum ad Symptomata comitantia.) CXCI. In harum proinde Curatione non tam erit attendendum ad Recursûs uniuscujusque Intervallum, quàm Symptomatum comitantium, & Frigoris præsertim, Calorisque diversitatem: nam secundùm hæc si, prout in superioribus docuimus, instituatur Cura, erit procul dubio illa fœlix; quemadmodum contrà eandem observavimus sæpenumerò infœlicem aut nullam, si ex singularium Humorum tunc peccare creditorum præjudicio Cura tentaretur Humoribus verè tunc peccantibus minimè conveniens.

CXCII. Quamvis enim, ut exemplo rem illustrem, *Tertianæ* utplurimùm contingant *Æstate*, & quidem urgente Solis æstu, in *Ætate Juvenili ac Virili*, & maximè *Biliosis*; unde tunc meritò in earundem Curatione habetur simul *Bilis* tum per se, tum ratione Paroxysmi Febrilis multùm peccantis ratio exacta: non desunt tamen *Tertianæ*, quæ *Hyeme*, urgente gelu, *Senes, Puerosve* corripiant, in quibus scatet *Pituita*; in quo casu, si quis ad *Bilis* temperationem aut eductionem imprimis attenderet, toto cælo erraret. Nam sicut in plerisque Tertianis *Æstus magnus*, Bilis tunc simul peccantis effectus, observatur, ita in nonnullis *nullus* vel *paucus* notatur *Æstus* Ægris molestus; pro hujus itaque nunc *præsentis*, nunc *absentis* varietate curam quoque variabit Medicus prudens, ac omni præjudicio liber. *(margin: Quod in Tertianis ex. gr. ostenditur.)*

CXCIII. Quod de Tertianis jam dixi, verum etiam comperiet in *Quotidianis, Quartanis*, &c. Medicus quivis ad Ægrorum querelas, & Practicorum accuratiorum Observationes, quàm Theoreticorum Auctorum figmenta magis attentus, considerabitque in ipsis magnam tum Frigoris, tum Caloris, tum cæterorum pluribus ordine in superioribus notatorum Symptomatum diversitatem; secundùm quam sicut hactenus Deo benedicente longè fœliciùs, quàm multi alii præjudiciis suis vel alienis occœcati Medici fecerunt, meos curavi Ægros, ita ut eandem Methodum servent ac sequantur seriò meos hortor Discipulos, imò Lectores quosvis Veritati & suorum Ægrorum Bono unicè addictos.

CXCIV. Attendendum, inquam, semper in Febrium Intermittentium quarumvis Curatione Dogmaticâ & Rationali ad *Humores quosvis quovis modo in Corpore simul peccantes*, cùm ipsi *Causa* sint, cur *Pituita Obstruens* magis vel minùs existat glutinosa, cur *Succus Pancreaticus* sit magis, vel minùs acer, ac proinde *Paroxysmus* in omnibus suis *variet* circumstantiis, & *Symptomatibus*. *(margin: Attendendum ad Humores peccantes.)*

CXCV. Quoties namque *Bilis* habet in corpore dominium, toties *Pituita* erit minùs viscosa, *Succusque Pancreaticus* minùs acer: ideóque faciliùs, citiúsque Curabitur hactenus Febris, dummodò curetur ritè. *(margin: Bilem.)*

CXCVI. Quoties autem *Pituita* in corpore Humoribus dominabitur cæteris, toties obtusio- *(margin: Pituitam.)*

tusiores erunt & *Succus Pancreaticus* & *Bilis*, adeóque *Pituita* ipsa *obstruens* magis glutinosa; unde segniùs, licet satis facilè, curabitur illa Febris, leviora ferè habens omnia Symptomata.

Acidum. CXCVII. Quoties tandem *Acidum* redundans in Corpore Humoribus cæteris præcellit; toties *Bilis* erit magis fracta & iners, *Pituita* verò nunc glutinosior, & imprimis quando ad *Austeritatem* vergit Acidum; nunc fluidior & serosior, præsertim quando *Acrius* existit Acidum, & Bilis parti Salinæ penitiùs junctum, atque unà cum Pituitâ fluidiore *Serum* efformans *Salsum*, sed *Muriaticum*: Unde tum segniùs, tum difficiliùs curabitur tunc Febris.

CXCVIII. Quâ ratione autem procedendum sit in harum tot modis inter se differentium Febrium Curâ Dogmaticâ, non minùs Experientiâ multiplici confirmatâ, quàm solidâ Ratione nitente, ex supradictis colliget facilè quivis tam Ingenio, quàm Judicio præstans. Jubemus enim à Dogmaticâ Medicinâ recedere omnes laudatis Animæ dotibus destitutos.

Quomodo Febres multiplices curentur. CXCIX. Quemadmodum Febres Intermittentes *Simplices*, ita curari debent *Multiplices*; nisi quòd hîc propter Intervallum Intermissionis, aut Remissionis brevius majore opus sit Medico circumspectione, exactâque occasionum idonearum observatione, postquam tum breviores, tum rariores solent illæ occurrere; quibus neglectis negligitur ferè simul, aut pervertitur ipsa Cura.

Remissionis Intervallum observandum. CC. Dixi non tantùm Intermissionis, sed etiam *Remissionis Intervallum brevius* esse in Febribus Intermittentibus Multiplicibus, quàm Simplicibus; quoniam ob Paroxysmorum novorum duplicationem ac multiplicationem nulla sæpè observatur Febris plena Intermissio, sed Remissio duntaxat: quo tempore agenda sunt illa præsertim, quæ cum aliquâ Corporis utriusque conturbatione peragi debent aut solent; quo spectant imprimis *Evacuationes per Alvum, & Vomitum*: quæ nisi tempore conveniente instituantur, nocent sæpe multùm, prosunt nihil; ut cum suo damno insigni experiuntur indies multi Ægri. Est igitur verè ille Medicus
Fœlix, quem faciunt aliena pericula cautum. In Evacuationibus.

CAPUT XXXI.

De Febribus Synechis, vel Continuis in specie dictis.

Febris Synecha & Continua. I. SUperiùs, Cap. 27. §. 12. docuimus *Febres* occurrere *continuò* quidem *permanentes, at quotidie, aut tertio, quarto, aliove die novas Exacerbationes habentes*; quas vulgò ac benè *Quotidianas-Continuas, Tertianas-Continuas, Quartanas-Continuas*, &c. vocant, postquam reverà ex *Continuis & Intermittentibus concurrentibus componuntur*; licet aliter judicent, ac doceant multi Medici, Auctorum suorum placitis, quàm Ægrorum observationi magis attenti: unde ipsas subinde haud composito, sed simplici nomine *Synechas & Continuas* indigitant.

In eâ nullum Frigus. II. Utplurimùm autem in quâvis Exacerbatione novâ *nullum* observatur *Frigus*, quia Synocharum Calor perdurans illud infringere, atque Succi Pancreatici Aciditatem minorem superare solet Bilis Acrimonia & Oleositas excedens.

Aliquando Horror vel Rigor exiguus. III. Aliquando tamen vel *Horror*, vel *Rigor exiguus* in quâvis sentitur Exacerbatione; quoties nempe Succi Pancreatici Aciditatem majorem undecunque ortam supprimere nescit Acrimonia Bilis remissior, quin quodammodo saltem per frigusculum, partiumve membranearum rosionem, hancque subsequentem Panniculi carnosi concussionem levem illa se manifestet.

Quænam Febres Continuis copulentur. IV. *Plerumque* quidem sic Continuis copulatæ Febres Intermittentes sunt *Tertianæ*; *rariùs Quotidianæ*; *rarissimè Quartanæ*.

Causos sive Febris Ardens. V. Notabilis & gravissima Febrium harumce Tertianarum species *Causos* vocatur, sive *Febris Ardens*, in quâ summus angit, ægrosque torquet *Æstus* ad finem usque perseverans, per intervalla licet tantillum remittens, hinc & graviùs iterum affligens. *Quin* præter illum *Æstum molestissimum* solet tunc Ægros vehementer urgere *Sitis*; uti contrà prosterni *Fames*. His accedit sæpenumerò *Linguæ Ariditas & Nigredo* cum *Labiorum Fissuris* atque *Exulceratione fœdâ*, supervenientibus tandem *Crustis horrendis*. Nec infrequens in hisce Febribus *Capitis Dolor gravis* unâ cum *Delirio* satis *vehementi*. In quibusdam primarium Symptoma est *Cardialgia difficilis*, *cum* vel *sine Vomitu* Ægris valdè molesto. *Singultus* quoque multis gravis quosdam torquet. *Alvi Fluxus* aliis evenit, aut *Hæmorrhagia* diversa. Quin non raro *Sudores* copiosi unà cum exacerbatione quâvis profunduntur, vel *Urinæ* uberiùs effunduntur, unde corpora Ejus Symptomata.

Ægrorum brevi colliquescunt, Febrisque ista in specie vocatur *Colliquans*.

Quotidianarum continuarum Symptomata. VI. In *Quotidianis* verò *Continuis Contundens Dolor* Ægrorum *Lumbos*, & *Dorsum*, *Artusque* satis frequenter quassat. Quin nonnunquam cum Febris exacerbatione novâ in *Animi Deliquium*, vel *Syncopen* quoque incidunt ipsi, unde tunc *Syncopalis* vocatur hæc Febris.

Compositarum Febrium denominatio à Symptomatibus. VII. Quemadmodum igitur tam *Synochæ*, quàm *Intermittentes*, ita ex utrisque *Compositæ Febres* à comitibus Symptomatibus gravibus denominationem singularem acceperunt tum apud Plebejos, tum apud Medicos praxin exercentes, atque in Curâ ipsis meritò attentos.

Earum causa primaria quatenus ardore sunt molestæ. VIII. *Primaria* quidem harumce *Febrium Synecharum*, *quâ cum calore insigni & continuo sunt Ægris molestæ*, *Causa* existit *Bilis* & *Acrimoniâ* & *Inflammabilitate* nimiâ peccans; unde non tantùm in dextro Cordis Ventriculo perpetuò vitiosam excitat Effervescentiam, sed in tenui quoque Intestino, ac præsertim accedente per Intervalla *Succo Pancreatico* propter sui stagnationem acriore facto atque paroxysmum obscurum producente.

Quatenus Frigore vel horrore sunt molestæ. IX. Earundem Febrium perpetuo ferè *Frigusculo* vel *Horrore* molestarum *Causa* primaria censetur mihi *Lympha* & imprimis *Succus Pancreaticus omnis Acrimoniâ Acidâ* peccans, & tum continuò, tum præsertim ad novi paroxysmi productionem *Halitus Acidiusculos* ex Intestino tenui quaquaversùm propellens, atque Frigoris Sensum vagum excitans.

Earum Symptomata reliqua. X. *Symptomatum* cæterorum has Febres subinde comitantium Causa & Ratio ex iis, quæ Capitibus præcedentibus dicta sunt, facilè capi potest, ut non videatur necessum illi rei ampliùs immorari.

Ut & Curatio. XI. Sic & Ipsarum Curandi ratio ex prædictis non ita difficulter poterit peti, sequendo in plerisque Synocharum Curationem, atque convenientе tempore usurpando insuper illa, quæ Obstructionem in uno, pluribusve Pancreatis Ductibus existentem blandè solvant, Ipsumque Succum hactenus Acriorem corrigant.

Per Venæsectionem. Sudorem. Purgationem. XII. *Venæ-sectio* quidem conducit tunc imprimis, quando *Ardor adest summus*; *Sudoris* autem excitatio, & quidem per Aromatica blandiora & Salia Volatilia, quando Acidi quovis modo molesti occurrunt signa; *Purgatio* denique per *Alvum* vel *Vomitum*, quando *Bilis* turget, urgetve copiosa.

CAPUT XXXII.

De Febre Hecticâ.

Febris Hectica quænam. I. MUltùm celebratur apud Medicos *Febris Hectica* dicta, in quâ, præter *Pulsum Frequentiorem*, simulque *Parvum*, *Debilem*, ac quodammodo *Durum*, *Calor Ægris parùm molestus* deprehenditur; qui tamen *unâ*, *duabusve post assumptum Alimentum horis tantillùm exacerbatur* & augetur, iterumque paulò post ad pristinam æqualitatem redit, atque *circa arterias*, quàm cæteras corporis partes, *major sentitur*. Huic accedit *continua*, *lentaque Corporis Emaciatio*, quâ ad extremum deductâ Febris hæc vocatur *Marasmodes*.

Eam à Salivæ vitio pendere. II. Cùm semper *paulò post Alimentorum quorumvis assumptionem*, adeóque partis eorundem fluidioris ad Intestina deductionem plus minùs *exacerbetur hæc Febris*, non sine causâ *semper Salivæ vitium notabile ad Ipsius productionem concurrere, aut ab ipso ipsam pendere* quis credat.

Ejus aliæ causæ. III. Ex *Rebus Non-naturalibus* dictis observantur Febres Hecticæ nonnunquam immediatè à *nimio Corporis exercitio*, *laboreve continuato*; quandoque ab *Irâ vehementissimâ*, & imprimis à *Tristitiâ & Animi Mœrore immoderato*; quandoque à *Vigiliis multùm protractis*; subinde ab *Inediâ diuturniore*, ut & *Alimentis parvi*, *pravive Succi*, & similibus ortum trahere.

Eam alios Affectus consequi. IV. Sed observantur quoque Hecticæ Febres alios Affectus consequi, ac præsertim *Febres Diarias* errato in Diætâ grandi debitas, ut & *Continuas*, *Intermittentesque* morosiores aut vehementiores; ac frequentissimè *Viscerum plerorumque*, maximè *Pulmonum Inflammationes*, hasque subsequentia *Apostemata*, & *Ulcera*.

Quinam Humores in Hecticâ peccent. V. Cùm autem in Hecticâ Febre *Calor* sit *exiguus*, ideóque raró Ægris molestus, *Pulsusque Parvus*, *Debilisque*, judico peccare tunc imprimis *Glandularum Conglomeratarum Liquorem*, non *Salivam* duntaxat, sed ipsum quoque *Succum Pancreaticum*, & quidem *Visciditate auctâ*, non item *Acrimoniâ Acidâ* vel *Austeritate molestâ*, quamvis aliquando *hanc* simul offenderim *gravem*: Unde *Bilem* simul concurrere *inertiorem* quis mirabitur, aut negabit? sed *Lympham* quoque tunc *obtusiorem* futuram nemo non videt.

Causa VI. *Contabescentiæ* proinde in *Hecticâ Febre* mo-

Contabescentiæ. molestæ *Causam* existimo *Viscositatem nimiam Humorum omnium*, ipsiusque adeò *Sanguinis*, propter quam Partium Nutritio indies minuitur: Exacerbationis. *Exacerbationis* autem unâ vel duabus post Alimentorum assumptionem horis contingentis *Salivam* itidem *nimis Glutinosam*: propter quam fluidior Alimentorum pars citiùs ad Intestina descendens, ac Bili occurrens in Halitus similes ex parte saltem diducta & ad Cor de-Pulsus Frequentioris. ducta, ibidemque ampliùs rarefacta *Pulsum solito adhuc Frequentiorem*, mox quaquaversùm Ruboris. propulsa in *Facie* quidem *Ruborem levem*, ac in Caloris. *Cute* reliquâ *Calorem blandum*, quin alibi alia *Symptomata* pro reliquorum Humorum & Partium constitutione diversâ excitat.

Appetitûs prostrati. VII. Propter notatam *Humorum* omnium *Tenacitatem Viscosam* minuitur, & tandem prosternitur *Alimentorum* omnium *Appetitus*, ac-Fastidii. cedente ipsorum quoque *Fastidio*; quin eorun-Fermentationis Alimentorum. dem impeditur & labefactatur *Fermentatio*, Sanguificationis. *Partium Utilium ab Inutilibus Secretio*, *Sanguificatio*, Generationis Spirituum Animalium. *Spirituum Animalium Generatio*, &c. Unde augetur indies Bilis, Salivæ, Succi Pancreatici, & Lymphæ Glutinositas & Inertia, redditurque sic paulatim Malum gravius, & tandem incurabile.

Quando à nimio corporis motu est Hectica, quænam sit Humorum constitutio. VIII. Quoties à *Nimio Corporis Motu* ac *Defatigatione* diuturniore producitur Hectica Febris, toties arbitror non tantùm *Spiritus Animales*, sed partem quoque Sanguinis *Aqueam* nimiùm exhauriri, atque idcircò penitiùs unito *utroque Acri Acriore facto* Humores omnes Viscosiores fieri, quin Functiones Naturales omnes, sicut modò dictum labefactari.

Ut & quoties est ab Irâ. IX. Quoties ab *Irâ vehementissimâ* ortum habet Febris Hectica, toties à *Bile* tunc *Acrimoniam excedentem* nactâ in consensum trahi *Acidum*, idemque itidem acrius factum notatam Unionem utriusque Acris penitiorem promovere autumo.

Nec non quoties est à Mœrore. X. Quoties à *Tristitiâ & Animi Mœrore immoderato* excitatur Febris Hectica, toties à *Succo Pancreatico Austeriore* facto Humores omnes Glutinosiores fieri existimo.

Et quoties est à Vigiliis nimiis. XI. Quoties à *Vigiliis protractis* Febris Hectica efficitur, toties ob *Animales spiritus* nimiùm consumptos *Acrimoniâ in utroque Acri auctâ* eorundem *Unionem arctiorem* fieri, atque Humores omnes Interiores ac tenaciores produci censeo.

Quoties est ab Ineditâ. XII. Quoties *Inediam diuturniorem* Hectica consequitur Febris, toties Alimentorum utrumque *Acre* demulcentium defectu *Acrimoniam utriusque intendi*, atque porrò *Unione intimiore* factâ Humores viscosiores gigni judico.

XIII. Quoties ab *Alimentis parùm Succi Nutritii blandi* continentibus eadem contingit Hectica Febris, toties idem, quod modò dictum, sed segniùs, evenit. Quoties est ab Alimentis parùm Nutrientibus.

XIV. Quoties meliorum defectu, aut propter Picam neglectu ab *Alimentis pravi*, hoc est, *Glutinosi*, vel aliàs *Pinguis*, *Acrisve Succi* diutiùs usurpatis Febris oritur Hectica, toties aut per se, aut per accidens, sicut jam pluribus explicatum, Humores citiùs, tardiúsve fient nimis glutinosi. Quoties est ab Alimentis pravis.

XV. Quoties *Diariis Febribus* succedit Hectica, toties secundùm varia Diætæ vitia ipsas producentia, prout modò deductum, hujus Origo petenda. Quoties Diariæ succedit.

XVI. Quoties *Synochas Febres* sequitur Hectica, toties, ubi à *Bile vitiosâ* istæ duxerunt ortum, partim *Acrimoniæ* ipsius secundùm §. 9. partim *Medicamentis* eandem *alterantibus*, sed diutiùs & copiosiùs usurpatis, adeóque *Humores cæteros simul corrumpentibus* & *inspissantibus* ipsa est adscribenda. Quoties Synocham Febrim sequitur.

XVII. Quoties *Intermittentes Febres* abeunt in Hecticam, toties *Humores* tunc *maximè peccantes* plures, paucioresve secundùm ea, quæ dicta sunt, eandem gignunt. Quoties Febrim Intermittentem.

XVIII. Quoties denique *Viscerum* primariorum, ac præsertim *Pulmonum Inflammatio in Apostema deducta* Hecticam Febrem parit, toties à *Pure* tota *Sanguinis massa* inficitur & *Glutinositatem singularem* nanciscitur, quæ *Humoribus cæteris* communicata eosdem simili labe inquinat & ad Functiones Naturales ritè obeundas ineptos reddit. Quoties est ab Apostemate.

XIX. Qamvis in *Corporis Contabescentiâ* conveniant omnes *Hecticæ Febris* species non parùm differet tamen Singularum secundùm *Causarum* tam *diversè ipsam producentium diversitatem Curatio*. Hecticæ Curatio.

XX. In Genere tamen propter *Humorum omnium Tenacitatem atque Glutinositatem noxiam* usurpanda erunt *Medicamenta*, quæ blandè ipsam *emendent ac corrigant*, omnia nempe *Aromatica benigniora*, & *Salia Volatilia Oleosa*; quippe quæ Viscosum omne incidunt, alterant, & in statum naturalem deducunt. Quomodò & quibus fiat.

XXI. Seligenda sunt autem talia, quæ Uniuscujusque Ægri *Constitutioni tum naturali*, *tum præsenti* maximè conducant & conferant; quod ex Juvantibus & Nocentibus facilè comperiet ac dignoscet Medicus. Et qualibus.

XXII. In *Diæta* ritè regendâ & dirigendâ curandum sedulò, ut 1°. *Aër* sit maximè temperatus vel naturâ, vel arte. In Diæta cura habenda 1°. Aëris.

XXIII. 2°. *Alimenta* sint *facilis fermentationis*, 2°. Alimentorum.

tionis, *Lac* puta vel *Muliebre*, vel *Asininum*, vel *Caprinum*, vel etiam, sicut hodie Mos invaluit, *Bubulum*, idque adhuc calens assumptum; *Juscula varia*; *Ovorum Vitelli*; *Caro Juniorum Animalium*; *Panis Triticeus* ritè fermentatus & coctus; *Cerevisia* mediocris ac fermentata; *Vinum* maturum & oligophorum, paucâque aquâ dilutum, &c.

3°. Animi Motus. XXIV. 3°. *Animi Motus* sunto Moderati, cavendo imprimis ab iis, à quibus ortum habuit Febris Hectica.

4°. Corporis Motus. XXV. 4°. *Corporis Motus* esto blandus, & maximè, quando ab ejusdem excessu excitata est Febris Hectica.

5°. Somni & Vigiliarum. XXVI. 5°. *Somnus & Vigiliæ* mediocritatem servent, cùm hîc omnis excessus sit valdè noxius.

6°. Excretionis. XXVII. 6°. *Excretiones solitæ*: ac imprimis *naturales*, atque *Individuo servientes*, nec Ægrum debilitantes, si segniùs procedant, promoveantur; cæteræ omnes vitentur, quales sunt Sanguinis, Seminis, Lactis Effusiones omnes.

Pro ratione Synecharum, aut Intermittentium Febrium Curatio varianda. XXVIII. Quoties *Synechis* aut *Intermittentibus Febribus* accedit, aut succedit Hectica, toties Illarum ratione Cura erit varianda, & quidem pro Humorum diversorum diversimodè peccantium vitio diverso: quæ omnia ex Capitibus præcedentibus petenda.

Hectica ab Inflammatione Abscessu, Ulcere, &c. incurabilis. XXIX. *Inflammationes, Abscessus, Ulcera & Fistulas* consequentem Hecticam nemo curabit unquam, qui præter jam memorata remedia non usurpaverit quoque *Medicamenta* potenter *Ulcera, Fistulasque mundantia*, hinc & *consolidantia*. Inter quæ haud postremum locum occupant *Sulphuris Balsamus Anisatus*, vel aliàs quivis Aromaticus; ut & omnia ex *Antimonio* parata *Medicamenta fixiora*, nec proinde Vomitum, Sedesve promoventia. Inter vulgaria cluent omnia, quæ *Plantarum Vulnerariarum* nomine innotuerunt, atque in Decoctis tam Ulcerum, quàm Fistularum Curationi dicatis usurpari solent.

XXX. Atque sic observatis exactè omnibus, in quibus secundùm agendi modum conveniunt aut differunt Febrium Hecticarum Causæ diversæ, longè faciliùs in earum Curatione ad optatum finem perveniet Medicus, dummodò tum obsequentes, tum patientes, quod raro evenit, habeat Ægros, nec malum ad extremum fuerit deductum.

CAPUT XXXIII.

De Febribus Malignis.

Febris Maligna quænam. I. QUemadmodum aliàs Morbus vel Affectus quivis, ita *Febris* nomen *Maligni* sortitur, quoties *subitò ac inexpectatò Vires Ægri prosternuntur, aut Symptomata occurrunt, quàm in Affectu simili observari solent, longè graviora.*

Vires ex Pulsu dignosci. II. *Vires* in Malignis Febribus prosterni solitæ sunt *Vitales dictæ*, ex *Pulsu* vel mox à principio nimis *Debili*, vel subitò multùm *Debilitato*, ut & *inopinatâ Morte* Ægros obruente dignoscendæ ac dijudicandæ.

FebrisMalignæ Divisio. Epidemicæ vel Privatæ. III. Malignæ Febres aliàs *Epidemicæ* sunt, atque in plures eodem tempore sævientes, *Causamque communem*, *Aërem* puta, vel *Alimenta* vitiata habentes; aliàs *Privatæ*, hunc vel illum hominem duntaxat & quidem ob *Causam singularem*, ac *Veneni* nomine ferè tunc notam afficientes.

Contagiosæ vel non Contagiosæ. IV. Rursus vel *Contagiosæ* sunt, quæ alios inficiunt, vel *minimè Contagiosæ*, adstantibus nullam noxam afferentes.

Acutiores vel Longiores. V. Iterum vel *Acutiores* sunt, paucis diebus ad finem tendentes, vel *Longiores*, ac pluribus diebus durantes.

Febris malignæ Symptomata & signa. VI. In Malignis Febribus observatur plerumque *Horror* levis præcedere, ipsumque *Calor* mox subsequi, rarò quidem magnus, sæpiùs mitior, adeò ut de ipso vix soleant conqueri Ægri. *Urinæ* ab urinis sanorum parùm vel nihil utplurimùm differunt. *Pulsus Frequens* quidem est, ast simul *Parvus* ac *Debilis*, & modis omnibus *Inæqualis*, quandoque *Intermittens*, aut *Deficiens*. Sæpiùs *Sopor* aut *Veternus*, rariùs *Vigiliæ* urgent. *Insomniis turbulentis* anguntur crebrò Ægri, *Corporisque Inquietudine*. *Cardialgia* frequenter adest molesta, & quandoque *Nausea*, quin subinde *Vomitus* quoque; ut & *Capitis Dolor*, & nonnunquam *Delirium* aut *Vertigo*. *Sitis* major sæpè, quàm Corporis, Fauciumque Ardor. *Membra* omnia videntur aliquando labore multo *defatigata*, & præ lassitudine quasi quassata. *Biliosi, fœtidique Alvi fluxus* quandoque accedunt. *Sanguinis è naribus, uterove stillicidium*, vel *fluxus copiosior* subinde concurrit; eductusque aut effluens sponte *Sanguis* plerumque *coagulari nescit*. *Maculæ*, atque *Vesiculæ* tum colore, tum magnitudine multifariæ nonnunquam erumpunt in corporis superficie; *Tumores* autem in *Glandulis*. Aliquando *Extrema* subitò

itò

itò *incalescunt*, mox iterum *refrigerantur*. *Sudores* vel nulli, vel satis copiosi sponte prodeunt, à quibus nî leventur Ægri, præsertim quando arte promoventur, conclamatum est.

Causa.

VII. Ex quibus *Symptomatibus* omnibus ritè consideratis, & cum iis, quæ tum *Malignitati resistere*, tum *eandem superare* notum est per Experientiam, simul collatis judico, *Malignarum Febrium Causam*, si non semper, utplurimùm saltem *Sal* esse tum *Volatile*, tum *Acre*, quod *Glandularum Liquorem Subacidum* concentratione noxiâ *enervet*, atque inertem, invalidumque præstet: unde *Sanguinis Consistentia naturalis Minuatur*, ac proinde ejusdem *Rarefactio eludatur*, quin non rarò *Animalium Spirituum Secretio impediatur*; hinc & reliqua *Symptomata* modò enumerata *producantur*; prout nimirum *Sal* illud *Volatile Acre* aut *cum Aëre* in Pulmones, hinc & Sanguinem quoque Inspiratione allicitur, aut cum *Alimentis vel Salivâ* in Ventriculum deglutitur, aut *per Corporis poros* sese insinuans vel *Glandularum Liquores primum*, vel *una cum Sanguine ipsos inficit, enervat & vitiat*. Hinc namque Symptomatum variorum modis variis in Malignis Febribus observatorum varietas pendet; ut & à cæteris Humoribus in corpore cujusvis repertis.

Pulsus Parvus & Languidus unde.

VIII. Sanguis ergò minùs consistens rarefactionem sustinet minorem, unde non tantùm *Pulsus* sequitur *Parvus*, sed insuper *Languidus*; quin prætereà *opprimitur, extinguiturque faciliùs Ignis Vitalis* in Sanguine accensus & sustentatus, *obruitque* tam sæpè imparatos *Mors inexpectata*.

Causam Febrium Malignarum forinsecùs advenire.

IX. Febrium Malignarum omnium *Causam* existimo *forinsecùs advenire*, nunquam per se in corpore ex corruptis sponte Humoribus produci: quia Solus Ignis vehementior Causa esse potest Acrimoniæ auctæ in Sale Volatili; qualis in nobis nullus excitatur sine Bile, ratione sui Salis Volatilis, sed Oleosi.

A Malignitate præservatio.

X. Corpus humanum tam Continens, quàm Contentum contra Malignitatem talem omnem in Sale Volatili Acri consistentem munitur ac *Conservatur* frequenti & moderato *Acidorum*, ac præsertim *Austeriusculorum* usu.

Malignitatis causa qui corrigatur.

XI. Ipsum verò *Sal Volatile & Acre*, Malignitatis nempe notatæ Causa, *Corrigitur ac Emendatur iisdem*, ut & *Oleosis*, sed imprimis *Acido vel Austero Terreo permistis*: quo pertinent *Argillaceæ* atque *Sigillatæ Terræ* omnes, *Bolus Armena*, *Terra Lemnia*, &c. Ipsumque adeò *Sulphur Minerale aut Metallicum* omne, sed ritè præparatum, *Vitrioli*, *Antimonii*, &c. Huc spectant ex vulgò notis *Theriaca*, *Diascordium*, &c. Quin ad hujus *Salis* correctionem faciunt quoque *Salia Volatilia*, sed blanda & *Oleosa*, quippe quæ Acrimoniam istius noxiam leniunt ac demulcent.

XII. Eundem *Salem Volatilem Acrem* plus, minúsve temperatum, aut à se saltem simul temperandum *foràs è corpore propellunt* ac eliminant tutissimè ac commodissimè *Sudorifera*. Notum enim est per Experientiam multiplicem Malignarum Febrium Curationem hâc ratione ac viâ institui felicissimè. Quibus è corpore propellatur.

XIII. Laudantur autem non tantùm simplicia *Sudorifera*, sed composita quoque, Theriaca, Mithridatium, Diascordium & infinitæ aliæ Confectiones Opiatæ ad priorum imitationem à variis excogitatæ, atque in usum revocatæ. Ubi hoc à me notandum, præferenda semper illa, quæ simul Salis Volatilis Acrimoniam temperare possunt, quæ idcircò aliis addi utile. Ex. gr.

Mixtura.

℞. *Theriac. Veteris*, ʒij.
Antimon. Diaphor. ʒj.
Syr. Card. bened. ℥ij.
Aq. prophylact. nostr. ℥j.
Aq. Cinnamom. ℥ß.
Scabiosæ, ℥ij.
M.

Ejus Usus.

Hujus Misturæ partem quartam vel quintam sumat Æger, atque Corpus ad Sudorem disponat, quin post horæ dimidium ejusdem unum vel duo cochlearia iterum capiat, sicque pergat, donec commodus sequatur Sudor. Intereà, si valdè Sitiat & Lingua sit arida, subinde jusculi aliquid superbibat, sed Acido aliquo, Succo Citri, Arantiorum, Omphacio, Aceto, &c. priùs ad gratiam temperati: quò non tantùm promovebitur Sudoris eruptio, sed insuper corrigetur Salis peccantis Acrimonia noxia. Sitis & Linguæ Ariditas quomodò curanda.

XIV. Rariùs, nec nisi, quando *in Ventriculo, aut Intestinis* hæret pars noxii Salis, urgetque simul *Nausea*, *Vomitorio* excludi debet hoc *Venenum*: atque tunc cæteris omnibus præfero *Antimonialia Vomitoria*, sed blandiora & fixiora, quippe quæ *Sulphur* habent in se mirabile, à quo mirè temperatur quodvis acre. Quando Vomitorium adhibendum & quodnam. Antimonii Sulfur Mirabile.

XV. Hujus Sulphuris ratione Sudoriferis cæteris vel Mixturis Alterantibus addo plerumque *Antimonium Diaphoreticum*, *Bezoardicumve Minerale* tam simplex, quàm modis variis compositum, aliave ex Antimonio parata Sudorifera.

XVI. Postquam per Sudorifera sufficienter ac ritè usurpata sublatum est è Corpore Malignum illud Venenum in Sale Volatili & acri repertum, perseverandum aliquandiu in moderato Quibus & quomodò sanguini sua consistentia restituatur.

 rato

rato Acidorum Subausterorum Potulentis admistorum usu, quò *Sanguini Consistentia* pristina sensim restituatur. Conducunt proinde hîc Omphacium, Mala Granata, Cytonea, Arantia, Berberi, &c.

XVII. Plura de Salis volatilis & acris naturâ, noxis, ac curâ proponemus, quando nostras de Peste Cogitationes, Observationesque peculiari Tractatione publici juris faciemus; hæc interim sedulis operum Naturæ Scrutatoribus plura inveniendi, eruendique ansam præbebunt.

CAPUT XXXIV.

De Languore Universali, ut & Leipothymiâ & Syncope.

In Virium examine ad Sanguinem respiciendum.

I. CUm ex assumptis Alimentis Chylus, ex Chylo Sanguis, ex Sanguine tum reliqua Corporis Contenta omnia eliciantur, tum omnes Corporis universi partes Continentes nutriantur & augeantur, meritò *ad Sanguinem respicitur, ubi tam Vires, quàm earundem Rationes* examinantur, expenduntur, determinanturque.

Ex Sanguinis mutatione malè affectâ plurima oriri mala.

II. Cùm proinde in dextro Cordis Ventriculo inchoëtur, in sinistro verò absolvatur Sanguinis tum ex Chylo generatio & confectio prima, tum ejusdem plus minùs effœti atque variis partibus hinc inde privati & ideò ad Cor refluentis reparatio ac renovatio, plurima ex intricatâ etiam nunc, quæ in Cordis Ventriculis Sanguini contingit, Mutatione malè affectâ eveniunt necessario homini mala: quæ Pulsu variè mutato cumprimis se unicuique ac Medicis præsertim manifestant.

III. Febres quidem hactenus ex Pulsu præter naturam frequentiore, utpote unico Febribus omnibus & communi, & proprio, adeóque Pathognomonico Signo deduximus; accedentibus Symptomatibus aliis species ipsarum singulas, earundemque gradus ab invicem distinguentibus: proximum jam est, ut alios *Affectus à Pulsu Parvo & Languido* deducamus & paucis explicemus.

Affectus à pulsu parvo & languido quibus nominibus indigitentur.

IV. Hi autem Affectus, qui tum comitantium Symptomatum ratione varii, tum gradibus distincti observantur, in genere *Imbecillitatis*, aut *Debilitatis*, in specie *Animi Deliquii*, ἐκλύσεως, λειποθυμίας, λειποψυχίας, ἀποψυχίας, ἀσφυξίας, *Syncopes* & aliis nominibus designantur.

In quæ non inquirendum, sed in Affectuum naturam & causas.

V. Non inquiremus hîc anxiè in horumce Vocabulorum singulorum originationes singulares, cùm, quicquid se, aliosque torqueant multi, usu tantùm valeant verba; sed in Affectuum ipsorum nominibus istis denotatorum, & in praxi Medicis Curationi eorundem attentis negotium facessentium naturam, essentiam & causas veras.

Languor connatus, vel adventitius.

VI. Observatur ergò aliquando Universalis *Partium, Functionumque ac Virium* omnium *Languor*, vel *à Nativitate* connatus, vel *post* eam sensim ac insensibiliter obortus, aut *post Affectum alium* præcedentem accedens, remanensve. Hunc *Infirmitatem, Imbecillitatem, aut Debilitatem* nominant. Eidem comes adesse solet *Pulsus* tum *Parvus* & justo Minor, tum *Debilis* & justo Languidior, tum plerumque *Rarior*, tum quandoque semel aut sæpiùs per intervalla certa vel incerta *Intermittens*, tum aliquando secundùm arteriæ ductum magis, magisque deficiens, *Miurus* dictus, tum subinde *Formicans* aut *Vermiculans*.

Ejus quinam Pulsus comes.

In eo concurrere Sensuum Hebetudinem, & Corporis Lassitudinem.

VII. Concurrunt ferè simul in Affectu graviore *Sensuum* tam *Internorum*, quàm *Externorum Hebetudo*, atque *Motûs Corporis, Animalis* vocati, *Defectus*, *Lassitudinis* nomine notus.

Ejus varia genera.

VIII. Observatur quoque aliquando non permanens quidem, aut continuò perseverans, sed ordinatè, inordinatéve, adeóque per intervalla nunc certa, nunc incerta repetens, atque nunc leviùs, nunc graviùs Ægros afficiens *Imbecillitas*, eademque iterum aliàs citiùs, aliàs segniùs recedens, nî Ægros simul è medio tollat & occîdat.

Duæ species.

IX. *Imbecillitatis ac Debilitatis* hujus si quis duas duntaxat species gradibus maximè differentes ac Medicinæ faciendæ haud ineptas constituere volet, *speciem leviorem Animi Deliquii ac Leipothymias*, *graviorem Syncopes*, *Lipopsychias vel Asphyxias* nomine indigitare poterit.

In Animi Deliquio quænam occurrant.

X. In omni *Animi Deliquio Pulsus Minor* fit ac *Debilior*, adeò ut in leviore ipsius specie vix, & in graviore minimè possit percipi. *Sensus Externi, & Interni* plerumque simul *offuscantur*, aut etiam *operari desinunt*. *Animalis* quoque, sive *Voluntarius Motus debilis* existit, aut *nullus*: ipsaque adeò *Respiratio* vel *obscura* deprehenditur, vel planè *deficit*.

Illud quænam præcedant &

XI. *Animi Deliquium* præcedere ac prænuntiare solent utplurimùm *Cardialgia* vel *Titillatio*

in

prænunciant. *in Orificio Ventriculi superiore, Cordisve compressio*, & *Oscitatio*; & aliquando *Ventris Distensio*, *Rugitus*, *vel Tormina*; *Caligines aut Tenebræ ob oculos versantes*, cum comitante, aut mox subsequente ipsas *Vertigine*, *Auriumque Tinnitu*; *Pandiculationes*, & subinde *Motus Convulsivi*. Notandum enim, cùm non tantùm *gradibus*, sed *Symptomatum* quoque *numero ac vehementiâ differant* Animi Deliquia, non semper modo eodem aut omnes hisce corripi.

Quænam sequantur. XII. Ubi *Animi Deliquium* iterum *solvitur*, & ad se redire incipiunt Ægri, tunc *Cor* rursus *agitari*, imò sæpiùs *palpitare* solet; quin *Pulsus* non tantùm sensim *Major*, & *Robustior*, sed simul *Frequentior* deprehenditur: atque *Sensibus Externis*, unà cum *Internis*, utut Languidis adhuc, sensim *restitutis*, *Cordis* quoque *anxietas & compressio*, cæteraque *Symptomata* minui, tandemque evanescere observantur; nisi quòd *Lassitudo*, & *universi corporis Defatigatio* segniùs recedat.

In Syncope quænam occurrant. XIII. Gravissima & singularis Animi Deliquii species est *Syncope*, in quâ præcedente aliquando *Aurium Tinnitu* subitò ac penè inopinatò *corruunt Ægri* Aurâ frigidâ quasi correpti; *Pulsus* mox *nullus* observatur, *nulla Respiratio*; quod Syncopi & Suffocationi Hypochondriacæ gravissimæ proprium: Interim *Sudor* & *Frigidus* & *Glutinosus* erumpit; *Partesque corporis omnes Frigent & Pallent*; quin sæpè *Urina & Alvi excrementa effluunt*; adeò ut mortuis, quàm vivis existant similiores.

Languorem, Animi deliquium & Syncopen esse Functionis Vitalis Symptomata. XIV. Hi Affectus omnes cùm per *Pulsum* & *Minorem*, & *Languidiorem dignoscantur*, revocanda sunt in memoriam, quæ Cap. 26. de variis Pulsuum Differentiis, earundemque Causis attigi; quò faciliùs capi queat, quod hîc maximè observandum, *Languorem* nimirum *Universalem*, ut & *Animi Deliquium* ac *Syncopen Functionis Vitalis*, hoc est, Vitam proximè spectantis esse *Symptomata*.

Eorum causa. XV. Cùm igitur in notatis Affectibus omnibus Pulsus observetur Naturali & Minor & Languidior, *Causam* ipsorum censeo tum semper *Glutinositatem Auctam* in *Sanguine*, cæterisque ex ipso secretis *Humoribus*; tum simul aliquando *Aciditatem Auctam in Succo Pancreatico*, *Lymphâ* & forsan ipsâ quoque *Salivâ*.

Causa Languoris Universalis connati. XVI. Quoties autem aut ex *Glutinosiore Parentum Semine*, aut *Matris* saltem *Sanguine* similem Sanguinem, similesque Humores adeptus est in materno utero *Infans*, toties *Connatum* habebit *Universalem Languorem*, non raro in praxi occurrentem.

Acquisiti. XVII. Quoties verò, licet sanus fuerit natus Infans, citiùs aut seriùs ex *Diætæ* non semel in superioribus notatæ *vitiis paulatim* noxam similem in *Sanguine*, *Humoribusque* omnibus contraxerit homo, toties *Languor* ille *Universalis* vocabitur *Acquisitus*, itidem in praxi haud rarus.

XVIII. Quoties denique per *Affectum* quemvis non lentè, ast properè ac *nuper ortum*, Medicique, Ægri, Adstantiumve culpâ *non ritè curatum accedit*, *remanetve Glutinositas in Sanguine*, *Humoribusque nimia*, toties *Languor* ille *Universalis* dicetur *Symptomaticus*, nimis frequens in praxi. Symptomatici.

XIX. Dixi *post Affectum Medici*, *Ægri*, *Adstantiumve culpâ non ritè curatum*; Nam & *Medicus falli potest ac perperam Ægrum curare*, maximè quando præjudiciis excæcatus & turgens non satis attendit ad Juvantia & Nocentia, quin mavult perire suum Ægrum, quàm mutare suam sententiam, ut ut erroneam & Ægri statu indies in deterius vergente confutatam. Culpâ Medici.

XX. *Potest* hîc quoque *in culpâ versari Æger*, quando non tantùm negligit aut spernit prudentis Medici consilium salutare, sed imprimis cum sui detrimento abutitur rebus noxiis. Ægri.

XXI. Sed *possunt* etiam *peccare Adstantes*, quando sunt non tantùm indulgentiores Ægris morosis, sed insuper avocant ipsos à Medicorum peritorum præscriptis optimis, quorum loco audent nonnunquam ipsis exhibere noxia & vetita. Adstantium.

XXII. Addidi *accedere*, *aut remanere Glutinositatem in Sanguine atque Humoribus nimiam*. *Accedit* namque illa, quoties usurpantur nimiùm, vel diutiùs Medicamenta Humores fluidos ac tenues Incrassantia & Inspissantia. *Remanet* eadem, quoties in Affectibus à Glutinositate Humorum ortis non adhibentur satis potentia, vel satis diu Medicamenta Incidentia & Attenuantia. Glutinositas nimia in Sanguine quando accedit. Quando Remanet.

XXIII. Quoties *Humorum omnium Glutinositati copulatur Aciditas* ex insigni Diætæ vitio in *Glandularum* quarumvis, ac præsertim *Pancreatis Liquoribus aucta*, toties *Languori Universali* jungitur facilè aut *Animi Deliquium*, aut etiam *Syncope*, prout nimirum levius, graviusve fuerit utrumque vitium: quamvis non novum absque notabili *Humorum Lentore* produci *Animi Deliquium*, non item *Syncopen*; quam sine illo vix putem unquam observatam, quin potiùs Causâ externâ existente gravissimâ *Mortem*: plura siquidem ad Syncopen, quàm Mortem inferendam requiruntur. Quare Languori Universali jungatur Animi deliquium, aut Syncope.

XXIV. In Languore Universali quoniam propter Humorum omnium Sanguinem constitu- Unde in Languore Universali

Pulsus Minor & Debilior. stituentium aut producentium Glutinositatem auctam exilior fit Sanguinis ejusdem Rarefactio, & idcircò *Pulsus Minor*, contingit quoque idem necessariò *Debilior*; nisi enim expandantur multùm Cordis Ventriculi, non poterunt iidem constringi valdè, nec proinde potenter. Adde quòd Sanguis tenax & lentus ineptus est Spiritibus Animalibus copiosis ac subtilibus ex se promendis; quâ de causâ quoque Pulsus existet naturali Debilior.

Unde Rarior. XXV. *Rarior* erit tunc etiam *Pulsus* propter *Humores* omnes *Blandiores* dicam, an *Hebetiores*, atque idcircò *imbecilliùs effervescentes*, minúsque aut *Acrimoniæ* propriæ, aut Effervescentiæ, atque ideò *exurgentium Halituum* ratione ad sui Contractionem Cor irritantes; nî forsan *Externæ* cujusdam *Causæ* respectu ad tempus breve *Concitatior* fiat *Pulsus*.

Animi Deliquii & Syncopes causæ. XXVI. Atque ita penè se habet Languoris Universalis Generatio; *Animi* verò *Deliquii & Syncopes*, Affectuum certè cognitu, explicatuque difficiliorum *Productio*, sicut vulgò per Vitales Spiritus traditur, quoniam mihi non satisfacit, conabor illam ex Causis eorundem manifestis, tanquam principiis notioribus, gradatim & paucis aliter deducere.

1a. Certi Odores. XXVII. Observatur ergò tum Animi Deliquium, tum & aliquando Syncope consequi 1°. *Certos Odores* nunc per se gratos, nunc ingratos cum Aëre inspiratos, Moschi puta, Zibethæ, Rosarum, Cinnamomi, &c. Fumi candelæ extinctæ, &c.

2a. Rerum & Personarum conspectus. XXVIII. Sic 2°. *Rerum, Personarumve ingratarum* & invisarum *Conspectus* Animi Deliquium in nonnullis parit.

3a. Rerum ingratarum assumptio. XXIX. Idem observatur 3°. fieri à *Rerum* quovis modo *ingratarum Assumptione*.

4a. Inedia protracta. XXX. Sed & 4°. *Inedia protracta* non infrequens Animi Deliquii Causa existit.

5a. Animi Affectus. XXXI. Quin & 5°. Inter *Animi Affectus Effusum Gaudium* Animi Deliquium, vel Syncopen, & aliquando ipsam Mortem produxisse observatum est. A *Terrore vehementi* idem non semel accidisse notum. A *Mœrore* autem, ut & *Irâ* non tam videtur effici Animi Deliquium, quàm ad ipsum disponi homo; qui faciliùs in hoc incidet malum, si successivè ac subitò utroque hoc contrario agitetur Animi Affectu; hoc est, si valdè *Mœrenti* aut *Timenti Gaudium* circa idem objectum eveniat inopinatum & magnum; si valdè *Irato Terror*, & *Metus*, ac proinde *Mœror* incutiatur maximus.

6a. Magna Sanguinis Effusio. XXXII. Animi quoque Deliquium, vel Syncope supervenire solet 6°. *Magnæ Sanguinis Effusioni* per Nares, Uterum, Hæmorrhoides, Vasave alia vel arte, vel casu aut per infortunium aperta & sauciata, &c.

XXXIII. Idem accidit 7o. *Nimiæ Seminis Effusioni*, tum sponte evenienti, tum præcipuè ob Venerem immodicam. 7a. Nimia Seminis Effusio.

XXXIV. Idem contingit non rarò 8o. post *nimiam Humorum* per Vomitum, Alvum, Urinas, Sudores, &c. *Evacuationem*, & imprimis, quando id cum magnis fit Doloribus, Corporisque Agitatione vehementi. 8a. Nimia Humorum evacuatio.

XXXV. Idem accidit 9°. ubi vel *Hydropicorum Aqua*, vel *Empyicorum Pus effunditur confertim*. Ut & Hydropicorum aquæ vel Empyicorum Puris.

XXXVI. Idem observatur evenire 10°. ab *Ictu* vel *Morsu* quorundam *Animalium Venenatorum*. 10a. Ictus vel Morsus Animalium Venenatorum.

XXXVII. Hoc ipsum malum comitatur 11°. Quarundam *Febrium Intermittentium Paroxysmos*, & quidem aut mox in *Principio*, aut sæpiùs in *Augmento*, aut subinde in *Vigore*; rariùs in *Declinatione*, nisi forsan ob Sudores copiosiores. 11a. Febrium Intermittentium Paroxysmi.

XXXVIII. Sic 12o. *Doloribus* quibusdam vehementioribus *Dentium*, *Orificii superioris Ventriculi*, *Intestinorum*, *Vesicæ*, &c. supervenit aliquando Animi Deliquium. 12a. Dolor vehementior.

XXXIX. Idem Animi Deliquium opprimit 13°. nonnullos post *nimium Corporis Motum* ac *Defatigationem* extremam. 13a. Nimius Corporis Motus.

XL. Sed & 14°. producitur nonnunquam Animi Deliquium ab *Æstu summo* vel *Solis*, vel *Ignis*, vel *Balnei*, vel *Febris*. 14a. Æstus summus.

XLI. Nec infrequens, ut 15°. *Fame*, *Sitive diutiùs & valdè urgente* Animi accidat Deliquium. 15a. Fames vel Sitis urgens.

XLII. Quin aliquando 16°. quibusdam *Fœminis Lactantibus* evenit Animi Deliquium ob *nimiam Lactis deperditionem*, imprimis à *robustioris Infantis potenti Suctu* pendentem; ut & nonnunquam propter Dolorem Papillarum fissarum, vel aliter malè affectarum prægravem. 16a. Nimia Lactis deperditio.

XLIII. Ex enumeratis autem ac similibus Causis manifestis sedulò expensis, atque cum iis, quæ in superioribus proposuimus, diligenter collatis arbitramur *omne Animi Deliquium* deduci debere proximè ac immediatè *ab ipso Sanguine ad Cor utrinque accedente*, atque *iis omnibus, quæ tum secundùm, tum præter naturam ipsi conjunguntur, & unà cum ipso ad Cor deferuntur, ipsiusque Effervescentiam naturalem ita turbant & immutant, ut* non tantùm *Sanguinis Rarefactio minuatur*, sed Cor ipsum *non satis expandatur*, *contrahaturque*, *Sanguisque insufficienter in Arterias effundatur*, ideóque *Pulsus Minor*, Animi Deliquii causa proxima unde.

nor, & *Languidior*, quin aliquando *Nullus sentiatur*.

Quænam ad Pulsum laudabilem requirantur.

XLIV. Si enim ad *Pulsum* laudabilem efficiendum requiratur, sicuti omninò requiri arbitramur, tum 1°. *Sanguis* undique & utrinque ad dextrum Cordis Ventriculum *refluens*: tum 2°. *Bilis* Ascendenti Sanguini juncta; tum 3°. *Lympha* undequaque cum Descendente Sanguine affluens; tum 4°. Singularis ex continuo *Bilis*, *Succique Pancreatici & Salivæ* in tenui Intestino confluxu post sui Effervescentiam ortus & mox per Lacteas Venas translatus *Liquor*; tum forsan 5°. *Aër Inspiratione in Pulmones attractus* & aliquâ sui parte Sanguini per Ipsos circulanti admistus, dum in subsequente mox Expiratione excluditur iterum reliqua; tum aliquando 6°. *Chylus*, quamvis non semper is, sed post assumpta demum Alimenta propellatur ad Cor. Si hæc omnia, inquam, requirantur ad laudabilem Pulsum efficiendum, utique singula tum *adesse*, tum *ritè disposita esse* oportet: quòd si *horum unum* vel *plura in totum* aut *ex parte desint*, aut *copiâ majore adsint*, aut *alienâ qualitate donata* eò accedant; vel *alia* insuper *non requisita*, ideóque necessariò *noxia* simul confluant, continget dubio procul præter aliarum in Corde fieri solitarum Functionum labefactationem aliqua *Pulsus læsio*.

Pulsus deficit in Magnitudine & Robore 1°. Ob Sanguinis defectum.

XLV. Ut autem in præsenti maneamus negotio, *Pulsus deficiet plus, minúsve in Magnitudine ac Robore*, 1°. propter universalem *Sanguinis Defectum* post *Hæmorrhagiam* notabilem, aut *Inediam* diu protractam: unde non tantùm deficiet Sanguis, verùm alii quoque in Corpore Humores, Bilis, Succus Pancreaticus, Lympha, & cæteri ad Vitalem Sanguinis rarefactionem, Pulsumque adeò Magnum efficiendum necessarii.

2°. Ob Bilis Defectum.

XLVI. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 2°. propter *Bilis Defectum* in *Alvi fluxu & Vomitu enormi*, ac præsertim Cholerâ Morbo; unde quantitate minore, tandemque forsan nullâ si ad Cor deferatur Bilis, an mirum, si minor, vel nulla excitetur in Ipso Effervescentia? si minor, vel nulla fiat Sanguinis Rarefactio? si minor, vel nulla sequatur Ventriculorum Cordis tum Expansio, tum Contractio, Pulsusque sentiatur vel Minor, vel Nullus?

3°. Ob Lymphæ Defectum.

XLVII. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 3°. propter *Lymphæ Defectum* à *Sudore nimio*; cum quo præter Spiritus Animales Lympham quoque minui evincere videntur Acida non minùs, quàm Spirituosa Volatilia multùm Sudantes recreantia & restituentia. Defectu autem Lymphæ Subacidæ tum Sanguinis Consistentia mediocris, tum ejusdem Effervescentia deficiet; unde idem nec satis rarefiet in Corde, nec hujus Explicatio, Complicatioque fiet satis magna; unde Pulsus etiam observabitur necessariò Naturali Minor.

4°. Ob Liquoris Triumviralis Defectum.

XLVIII. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 4°. propter *Liquoris ex Intestinali Triumviratu exurgentis Defectum in Vomitu & Alvi fluxu molesto, ac imprimis continuo*. Hoc enim ex parte, aut in totum excluso, carebit necessariò Sanguis ejus beneficio; censuimus autem alibi facere ipsum ad *Coagulationem naturalem Sanguini conciliandam*; eâ proinde si plus vel minùs destituatur Sanguis, nec hujus defectu reparetur continuò, sicut modò dictum, minùs aptus erit ad rarescendum, Cordisque ventriculos explicandum Sanguis, sequeturque Pulsus necessariò Minor.

5°. Ob Inspirandi Aëris Defectum.

XLIX. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 5°. propter *Inspirandi Aëris Defectum* in *Oris*, *Nariumque*, *Fauciumve*, aut *Asperæ Arteriæ Angustiâ* qualicumque; ob quam minori copiâ accedens Aër desideratum Sanguini refrigerium, vel quamcunque tandem Mutationem satis nequit conferre; quocirca segniùs propulsus per Pulmones Sanguis, nec sufficientem novo ex dextro Cordis Ventriculo succedenti locum faciens, Cordis Contractionem impedit, & hactenus Pulsûs Minoris Causa existit.

6°. Ob Chyli Defectum.

L. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 6°. propter *Chyli Defectum*, & in præposterâ *Inediâ*, sive voluntariâ, sive coactâ, & in *Alimentorum Fermentatione*, aut *Secretione*, aut *Transcolatione*, aut *Translatione* quovis modo impeditâ. Nisi enim quotidie, ac imprimis consueto tempore assumantur Alimenta, ex quibus electus Chylus ad Cor deferatur, non tantùm non resarcietur Sanguis continuò deperditus, sed in se, Sanguinemque reliquum nimiùm, perperamve agent Humores in Corde, ac Intestino tenui confluentes, ac nonnunquam præstabunt Sanguinem magis, vel minùs consistentem, hactenusque ad debitam, sufficientemve sui Rarefactionem, Cordisque Ventriculorum Explicationem, Complicationemque ineptum; unde necessariò sequetur Minor, & Debilior Pulsus.

Pulsus Minor & Languidior 1°. Ob Sanguinis redundantiam.

LI. Non tantùm ex enumeratorum *Humorum* Defectu, verùm aliquando *Excessu* quoque *Minor & Languidior* contingет *Pulsus*. Nam 1°. *Sanguinis Redundantia*, *Plethora* dicta, impedit, ne spatii & loci defectu copiosus in Arterias expelli

expelli possit Sanguis, nec proinde idem in dextro Cordis Ventriculo valdè, satisque rarefieri, Cordisque parietes multùm explicari, rursumque complicari queant.

2°. Ob Bilis copiam.

LII. Quin 2°. *Bilis majori copiâ ad Cor delata*, in *Febribus Ardentibus* præsertim, non tantùm Sanguinem solito magis, potentiúsque rarefacit, cum Pulsu Majore ac Robustiore; sed postquam istâ rarefactione nimiâ tandem Vasa multùm distendendo, & *Plethoram ad Vasa* dictam, dicendamve constituendo spatia ipsorum omnia replevit, utut *Ardorem conservet noxium, non potest* tamen Loci defectu æquè ac priùs *Sanguinem diducere*, atque *Pulsum Magnum, Robustumque producere*; qui potiùs sensim observatur *Minor ac Debilior* ob deficientem Sanguinis Rarefactionem, Cordisque Ventriculorum Explicationem, Complicationemque; donec Sanguinis effusione qualicumque Locus paretur novus reliquo ampliùs rarefacto excipiendo, unà cum Pulsu & Majore & Robustiore mox simul concurrente.

3°. Ob Lymphæ Subacidæ copiam.

LIII. Pulsum Minorem, ideóque Languidiorem quoque producet 3°. *Lympha Subacida, si copiâ majore accedat ad Cor*; quoniam *Consistentiam tribuet Sanguini firmiorem ac solidiorem*, quàm ut debitè, satisque possit idem rarefieri ad Cordis Ventriculos sufficienter dilatandos, quò succedat notabilis eorundem constrictio ad Pulsum Magnum & Robustum constituendum omninò necessaria.

4°. Ob Liquoris triumviralis copiam.

LIV. Idem dicendum 4°. de *Liquore* illo *Intestinorum tenuium Triumvirali*, si præsertim ejus munus sit, coagulationem naturalem, ab acido subaustero pendentem, Sanguini præstare: Hoc enim aucto, augebitur quoque Sanguinis coagulatio, minuetur contrà ejusdem aptitudo ad rarescendum, ac Minuetur proinde Pulsus, fietque simul Debilior.

LV. Cum *Aëris laudabilis copia magna* in Pulmones allecta non possit non esse utilis, non poterit ab ipsâ expectari, nec deduci Pulsus Minor vel Languidior.

5°. Ob Chyli copiam.

LVI. Potest tamen 5°. *à Chylo majori copiâ* quovis modo *ad Cor delato* Pulsus reddi & Minor & Debilior; quatenus Sanguinea Vasa nimiùm replet, ac Plethoram tum efficit, tum auget.

Pulsus Minor & Languidior. 1°. Ob Sanguinem peccantem.

LVII. Si *quantitate* aut *deficiente*, aut *excedente Pulsum Minorem, Languidioremque* producere potuerunt & *Sanguis*, & alii memorati *Humores* ad Cor cum ipso delati, certè non minùs idem præstabunt iidem, quoties *qualitate peccant noxiâ. Sanguis* namque 1°. vel *fluidior*, vel *solidior* ineptus est laudabili suæ rarefactioni, quâ deficiente ostensum jam est non semel Pulsum consequi Minorem, Languidioremque.

2°. Ob Bilem Glutinosam & minùs Acrem.

LVIII. Sic 2°. *Bilis Glutinosa, minúsque Acris* effervescet minùs, partesque Igneas de se promet parciùs; unde Sanguis rarescet minùs, & tandem Pulsus fiet Minor ac Debilior.

3°. Ob Lympham Acidiorem vel Austeriorem.

LIX. 3°. *Lympha vel Acidior, vel Austerior* non tantùm Sanguinem præstabit Glutinosiorem, ideóque ad rarescendum ineptiorem, sed insuper non parùm obtundet Bilem, partesque Igneas undecunque erumpentes, atque sic Pulsui & Minori & Languidiori dabit ansam.

4°. Ob Liquorem Triumviralem Acidiorem vel Austeriorem.

LX. 4°. Idem sentiendum, dicendumque de *Liquore laudato Triumvirali* vel *Acidiore*, vel *Austeriore*.

5°. Ob Aërem Borealem & Asperiorem.

LXI. 5°. *Aër Borealis & Asperior* facit multùm ad Sanguinem valdè coagulandum, ipsiusque rarefactionem impediendam.

6°. Ob Chylum Acidiorem & Austeriorem.

LXII. Si 6°. Alimenta assumantur *Acidiora* vel *Austeriora, Chylus* quoque parabitur similis, à quo notata incommoda sunt expectanda cum Pulsu Minore ac Debiliore.

Pulsus Minoris & Debilioris causæ aliæ.

LXIII. *Pulsus Minor ac Debilior* debetur quoque aliis *Rebus præter Naturæ leges ad Cor delatis*, quoties aut *Humores* in Corpore corrupti, aut *Halitus, Flatusve* ex ipsis producti, aut *Venena* per Os, Nares, Cutisve Poros, vel quamcunque aliam viam in Corpus penetrantia unà cum Sanguine Cor accedunt, & Sanguinem aut nimis solvunt ac dissolvunt, aut nimis coagulant, coguntve, aut quovis modo alio ad debitam sui rarefactionem ineptum reddunt, sicut pluribus explicatum in præcedentibus.

In Animi Deliquio & Syncope ab eâdem Causâ diversi Affectus.

LXIV. Ut autem omnia, quæ hactenus præmisimus, *Animi Deliquio* atque *Syncopæ* pressiùs applicemus, & utriusque Affectûs naturam, generationemque clariùs deducamus, quoniam non tantùm *Pulsus* in utroque observatur *Minor, ac Debilior*, vel *Nullus*; sed *Animales* quoque *Functiones, Sensus & Motus* non parùm labefactantur, videndum an, & quî ab unâ, eâdemque Causâ tam diversi Affectus possint produci.

Gradibus differre hos Affectus.

LXV. Consideranda verò & distinguenda sunt Symptomata, quæ utrique Affectui solent esse communia, ab iis, quæ *Syncopæ* sunt peculiaria; *Sudor* enim tum *frigidus*, tum *glutinosus erumpit in Syncope, non item in Animi Deliquio*; in quo ne quidem *Corporis universi Frigus* semper observatur, quamvis perpetuum sit Syncopæ; cætera verò Symptomata in Affectu utroque solent subinde notari. Unde patet partim *gradibus differre hos Affectus*, partim *aliquid gravius Syncopen continuò comitari*.

LXVI.

Oriri ab Acido majori copiâ ad Cor deducto.

LXVI. *Symptomata* autem omnia superiùs enumerata, ut & *Causas Externas* sive *Manifestas* si quis attentâ mente trutinatus fuerit, & cum iis, quæ modò de *Pulsu* tam *Minore*, quàm *Debiliore* pluribus deduximus, contulerit, concludet facilè *Affectum utrumque*, ac præcipuè *Syncopen, ortum habere* imprimis *ab Acido majori copiâ ad Cor deducto*, & imperium in Sanguine obtinente; non neglectâ interim Humorum variorum *Glutinositate*.

LXVII. Hoc ut fiat evidentius, libet ordine tum *Symptomata* notata, tum Causas memoratas expendere, atque in Juniorum Medicorum, ac Tyronum præsertim gratiam omnia *Exuperanti Acido* & *Glutinoso* astruere.

Exuperans Acidum & Oleosum Causa. 1°. Cardialgiæ.

LXVIII. Diximus autem Signum instantis Animi Deliquii esse utplurimum 1°. *Cardialgiam*, vel *Titillationem in Orificio Ventriculi superiore*. Quid verò aptius est utrumque hunc Affectum excitare, quàm *Acidum*? Illud enim *blandius* si fuerit, & ad superius Ventriculi Orificium *Halitûs* formâ ascenderit, partem dictam *titillabit* duntaxat & vellicabit; sin *acrius* extiterit, mordebit eandem, atque *Dolorem* pariet molestum, *Cardialgiæ* nomine notum.

2°. Compressionis Cordis & Oscitationis.

LXIX. Addidimus 2°. præcedere quandoque *Cordis Compressionem* & *Oscitationem*. Quamvis autem *Pituitoso Humori* tum *Copioso*, tum *Glutinoso* debeatur Cordis Compressio, & *Halitibus Flatulentis* Oscitatio; quoniam verò hi Affectus observantur non tam perpetuò Ægros urgere, quàm ipsos ante mox secuturum Animi Deliquium infestare, ac proinde Causam insuper aliam, & quidem vel Pituitam otiosam in actum deducentem, vel Halitus Flatulentos ex eâdem producentem agnoscere; facilè patet tum ad Pituitæ vim excitandam & augendam, tum ad Oscitationem gignentes Halitus efficiendos requiri *Acidum*; quippe quod, *Austeriusculum* præsertim si fuerit, *Glutinosiorem* præstet *Pituitam*, quæ *Gravitatis* & *Compressionis Sensum* citiùs & potentiùs producat; cum *Bile autem vitiosè ac victoriosè effervescens*, sicut in *Febrium Intermittentium* plerarumque *initiis* evenire docuimus, *Flatulentis Halitibus*, adeóque ipsi *Oscitationi* ansam præbeat.

3°. Distensionis ventris, Rugituum & Torminum.

LXX. Diximus 3°. præcedere aliquando Animi Deliquium *Ventris Distensionem*, *Rugitus*, vel *Tormina*: quæ omnia cùm ortum habeant à *Flatibus* vel Blandioribus, vel Acrioribus, ex *Pituitâ* vel *Viscosâ* duntaxat, vel simul *Acidâ* certo tempore, ac paulò ante Animi Deliquium deductis & diductis, Veritas dictorum nostrorum patet abundè.

4°. Tenebrarum ob oculos versantium, vertiginis, auriumque Tinnitûs.

LXXI. Docuimus 4°. præcedere nonnunquam ipsum Animi Deliquium *Caligines*, aut *Tenebras ob oculos versantes*, unà cum *Vertigine*, *Auriumque Tinnitu*. Hæc autem omnia quis ignorat ortum suum debere *Halitibus* ex partibus inferioribus ad Cerebrum assurgentibus, nunc blandis, nunc acribus, atque semper *Pituitam Viscidam*, subinde eandem simul *Acidam* pro *Materiâ* habentibus, atque *Spirituum Animalium Motum mirè conturbantibus*?

5°. Pandiculationum, & Motuum Convulsivorum.

LXXII. Observavimus denique 5°. præcedere quoque aliquando Animi Deliquium *Pandiculationes*, *Motusque Convulsivos*. Quoniam verò eadem esse solet *Pandiculationis*, quæ *Oscitationis Causa efficiens*, differantque tantùm parte affectâ, quæ modò de Oscitatione monuimus, huc transferri poterunt. *Motus* autem *Convulsivi* cùm ortum habeant (sicut in sequenti Libro, si Deus sinet, pluribus ostendemus) ab *Humore*, *Halituve acri*, *sed Acido Nervorum Initia alternatim rodente ac vellicante*, non parùm nostra sic confirmatur Sententia.

Symptomata Animi Deliquium comitantia.

LXXIII. Postquam Symptomata enucleavimus Animi Deliquium præcedere solita, percurramus quoque alia, quæ Ipsum solent comitari valdè notabilia: Inter quæ quamvis haud postremum locum occupet *Pulsus vel Minor & Languidior*, *vel Nullus*, Sensui saltem manifestus, quoniam tamen in eum finem jam plura de ipsius Causis protulimus, ne actum agamus, ad cætera pergemus Symptomata.

Pulsus Minor & Languidior, vel Nullus.

Sensus Interni & Externi affecti.

LXXIV. Trahuntur autem in Animi Deliquio omni in consensum *Sensus* tam *Interni*, quàm *Externi*, atque *offuscantur* quidem semper plus minùs, quin aliquando *cessant ab omni suâ operatione*. Ut autem hujus Effectûs ac Eventûs miri ratio magis pateat, velim Juniores considerare (nam Seniores, Consummatique in Arte Medicâ Viri meâ non indigent informatione) in *Vertigine* omni, quam monuimus præcedere utplurimùm Animi Deliquium, ac præsertim graviorem ipsius speciem, *turbari & offuscari* quodammodò *Sensus* tam *Internos*, quàm *Externos*: Postquam verò per manifestam Experientiam notum *Gyros rei Externæ visæ* aut ipsius *Corporis* producere Vertiginem, agitatis, & itidem *in gyrum*, *confusè saltem*, *actis Animalibus Spiritibus*; cur dubitabimus, quoties in Corpore ab Halitibus valdè agitatis & ad Cerebrum assurgentibus similiter agitantur, conturbantur, & in gyrum forsan coguntur iidem Spiritus, non tantùm turbari & conturbari, sed etiam offuscari, tandemque ita obnubilari Sensus tam Internos, quàm Externos, ut ad tempus cessare videantur? Nam, si quid tunc operati fuerint, quod ignoratur, eorum tamen Memoriam

moriam nullam servavit Mens conturbata & confusa, nec sui compos.

Animalis Motus Diminutus & Abolitus.

LXXV. His ita constitutis non mirum, si in Animi Deliquio *Animalis* quoque, sive *Voluntarius Motus Minuatur* vel *Aboleatur*; ipsaque *Respiratio* vel *Obscuretur*, vel *Deficiat*. Sequitur namque Motus Animalis tum ordinatum ac perpetuum, tum à Voluntate pro re natâ & affectu vario determinatum Spirituum Animalium Motum per Nervos ad Musculorum omnium, selectorumve fibras; quorum Motuum neuter cùm integer consistere possit cum conturbato, perversoque Spirituum Animalium Motu, necessum, ut in tali casu luxetur, laxeturque, aut in totum tollatur Motus Animalis, & ipsa quoque Respiratio.

Respiratio obscurata vel deficiens.

Herum Symptomatum causæ.

LXXVI. Non tantùm autem *ad tempus cessabunt Sensus Externi, & Interni, Motusque Animalis* propter conturbatum Spirituum Animalium Motum; verùm etiam propter *Motum eorundem impeditum vel sublatum*; quod fiet, quando iidem *produci atque à Sanguine secerni desinent, propter coagulatam & immobilem factam ab Acido* quovis, & imprimis *Austeriore Sanguinis massam*. Opus enim est ad Sensus tam Internos, quàm Externos, & Animalem Motum absolvendum Spiritibus Animalibus liberè ac copiosè ad singulorum Organa motis; quamvis quænam illa sint, quæ Internis Sensibus peculiariter inserviant, pro lubitu fingere sit facilius, quàm solidè designare ac demonstrare: observamus tamen in quâvis Mentis Functione attentâ tendi quasi Cerebrum & Animales Spiritus multos perire ac consumi; quod tantisper sufficiat ad Organum aliquod Internis Sensibus assignandum, donec distinctiùs queant hæc omnia Sensibus Externis capi, & aliis explicari, ac tandem singulorum assensus ad sensum eundem habendum blandè cogi.

Internorum Sensuum Organa.

Quando Animi Deliquium solvitur Cor agitari & palpitare.

LXXVII. Sed Causam propositam confirmemus adhuc per ea, quæ observari solent, quando *solvitur* Animi Deliquium. Diximus enim tunc *Cor* paulatim denuò *agitari*, atque *palpitare*. Fuit ergò Animi Deliquii talis Causa, quæ Cordis Motum impedivit, quâque *superatâ* & devictâ Motus ipsi restituitur.

Causæ cessationis & restitutionis Motus in Corde.

LXXVIII. Si proinde Motûs Cordis Causam veram & in compendio dedimus suprà Cap. 28. §. 3. & pluribus deduximus in Disquisitione nostrâ de Febribus primâ, utique Humorum Sanguini confusorum Glutinositati, vel Aciditati, vel utrique tribuenda erit tum Effervescentia in Corde ad Sensum Cessans, tum Partium Ignearum Eruptio valdè Diminuta, tum Sanguinis universi Rarefactio Deficiens, tum proinde Cordis Motus & Pulsus Desideratus: qui actutum redintegratur, ubi ex parte saltem correcta, devictave est extrema Glutinosi, Acidique vis & noxa, & quidem à *Bile*, vel quovis *Aromatico* Naribus admoto, vel potiùs Ori infuso, vel denique alibi forinsecùs applicato, & ad Cor usque, aliumve Mali focum, fomitemque penetrante.

LXXIX. Tunc enim à *Bile*, usurpatisve *Aromaticis* successivè dominium in Glutinosum & Acidum obtinentibus non tantùm *Sanguis* denuò *rarefit* magis, magisque, sed insuper *Halitus, Flatusve producuntur*, à quibus omnibus *Expanduntur* iterum *Cordis Ventriculi, Excitantur Spiritus Animales* torpidi ac ignavi, mox & *Complicantur iidem Ventriculi*, atque sic *Restituitur Sanguini* suus *Motus*, *quin redditur* idem *Concitatior*, & *Conturbatus*, hoc est, fit *Cordis Palpitatio*; de quâ pluribus agemus Capite proximè sequente.

LXXX. Nec tantùm, quando solvitur Animi Deliquium, restituitur Cordi Motus, qui plerumque contingit inordinatus & palpitans, sed recipit *Pulsus* paulatim *Magnitudinem* amissam, *Roburque* pristinum, licet in principio existat simul *Frequentior*: quorum omnium causa & ratio data est modò.

Pulsum paulatim recipere magnitudinem, & robur.

LXXXI. Correctâ verò, debellatâque paulatim, uti dictum, tot malorum Causâ, non mirum si cætera quoque gradatim leventur, tollanturque Symptomata; postquam sublatâ causâ tollitur effectus.

Correcta Causa, tolli Symptomata.

LXXXII. Quæ autem Functiones posteriùs fuêre labefactatæ, tardiùs quoque videntur restitui; quamvis pro mali foco & fomite diverso hæc omnia varient non parùm: quæ quivis mediocriter in praxi versatus, & ad omnia attentus facilè tum observabit, tum assequetur ex jam dictis.

Ordinem esse in Functionum labefactatione & restitutione.

LXXXIII. *Symptomata Syncopi omni ac semper conjuncta*, & hic quoque paucis expendenda docuimus non tantùm esse *Partium corporis omnium Frigus & Pallorem*, sed imprimis *Sudorem* quoque tam *Frigidum*, quàm *Glutinosum*; cui copulatur perpetuò *Anxietas Cordis extrema*, Ægrosque non minùs, ac si Mors instaret, turbans; nec mirum, cùm sæpè sit certa Mortis properantis prænuntia.

Syncopes Symptomata.

LXXXIV. *Frigus* illud & in *Corpore*, & in *Sudore algidum* qui ratiocinatione solidâ & catenatâ aliunde, quàm ab *Humore Acido* deducet in Homine, non parùm me rapiet in sui admirationem, postquam in continuâ & solicitâ aliquot lustrorum praxi & omnium externarum Causarum observatione laboriosâ nihil reperi

Partium Corporis omnium frigus, & Sudor algidus.

peri hactenus in rerum naturâ, quod manifestè Frigus pariat in Homine præter Acidum, & quicquid de Acido participat: quemadmodum id variis exemplis testatus sum in hoc Opusculo & alibi.

Eorum Causa.

LXXXV. Ab Acido igitur, & tantùm ab Acido Frigus in Homine produci posse ac solere cùm constet mihi certò, puto meritò me *Frigidi Sudoris, Corporisque in Syncope Causam* existimare *Acidum Humorem, Halitumve* Sanguini aliunde admistum, ad Cor delatum, & unà cum Sanguine quaquaversùm propulsum, atque in Corporis superficie hærentem, ac ibidem tum Ægris, tum Adstantibus, Medicisque ipsis sui Sensum præbentem. Hoc autem sentiam & opinabor tamdiu, donec alius aliam evidentem satis ejus demonstret Causam.

Sudor Glutinosus.

LXXXVI. *Glutinosus* existit *Sudor* idem ratione *Humoris Pituitosi* à notato *Acido soluti*, & unà cum ipso foràs expulsi atque *sponte* iterum extra corpus *concrescentis* ac *coagulati*.

Pallor corporis.

LXXXVII. *Pallor* accidit *Corpori universo* ratione ejusdem *Acidi* dominium ubique nacti, accedente imprimis *Glutinosâ Pituitâ*, Acidi æmulâ & sociâ.

Anxietas Cordis ac Præcordiorum extrema.

LXXXVIII. *Anxietas Cordis Præcordiorum extrema, Ægrisque inexplicabilis* partim *Mali Focum, Abdomen*, Partesque in tenue Intestinum se exonerantes, ac imprimis *Pancreas*; partim *Mali Fomitem* manifestat, *Humorem* non tantùm *Acidum*, qui Dolores Lancinantes, Rodentesve, aut Perterebrantes pareret, sed *insuper Glutinosum*, qui Partibus omnibus firmiter adhærens ab iisdem recedit lentiùs ac difficiliùs, ac proinde urget pertinaciùs; quin à *Bile* oppressâ in *Halitus, Flatusque Viscosos, lentosque* diductus notatam auget Anxietatem.

LXXXIX. Atque sic videor mihi satis luculenter tum *Languoris Universalis*, tum *Animi Deliquii*, tum *Syncopes ortum* deduxisse partim à *Pituitâ lentâ & Glutinosâ*, partim à *Succo Acido*, & quandoque *simul Austero* ipsi admisto; superest, ut prolixitatem brevitate compensando Affectuum istorum Curandi Methodum & rationem paucis subjungamus. Non videtur enim necessum hîc labore vano & inutili repetere multa, quæ tradidimus in superioribus; postquam ex ritè descripto & cognito Affectu ejusdem Cura facilè capitur & instituitur.

Languoris Universalis Animi Deliquii, & Syncopes curatio quomodo differant.

XC. *Languoris* autem *Universalis Cura* semper potest sui ratione institui parilis; quod de Animi Deliquii aut Syncopes Curâ dici nequit, quoniam per Paroxysmos redeunt hi Affectus, & tunc valdè infestant Ægros, extra quos inducias dant iisdem, uti Medicis novos prævenien-di occasionem optimam, miniméque, cum sæpè soleat esse præceps, negligendam.

Quomodò Eadem fiat.

XCI. *Languori* ergò *Universali* semper, tum etiam metuendo *Animi Deliquio & Syncopæ*, debetur *Humoris Glutinosi & Pituitosi* continua, lentaque *Correctio ac Emendatio*; ut & ejusdem, ubi simul redundaverit, aut in totum emendari nequiverit, per repetitas vices *Evacuatio*, imprimis per *Alvum & Urinas*.

XCII. Quoniam verò sæpiùs in superioribus egimus de *Pituitosi Humoris Correctione ac Evacuatione*, quò remittimus Lectorem studiosum, aliquot duntaxat in Juniorum Medicorum gratiam subnectemus hîc Medicamentorum selectiorum formulas.

Ad emendandum Humorem pituitosum glutinosum Vinum Medicatum.

XCIII. Ad Emendandum igitur in Universo tum Corpore, tum Sanguine scatentem Humorem Pituitosum Glutinosum conducet *Vinum vel Cerevisia Medicatum*, & quidem per varias Plantarum variarum partes Aromaticas præparatum, & quotidie tum inter prandendum, cœnandumque, tum aliàs mediocri quantitate, pro Ætatis, Sexûs, Languorisque ipsius diversitate usurpandum. Ex. gr. ex solis Radicibus.

♃. *Rad. Angelicæ.*
Galangæ,
Acori. an. ℥j.
Apii,
Enul. camp.
Fœniculi, an. ℥ij.
Levistici, ℥j.

Concisæ & crassè Contusæ insuantur Sacculo oblongo, imponanturque Vasi Lapideo, Vitreove angustioris orificii, mox Vinum affundatur laudabile ad Uncias xxx. vel circiter; maneatque in Cellâ per noctem, quo tempore vis Radicum Aromatica communicabitur Vino;

Ejus Usus.

cujus haustulus, sicut dictum, bis, terve sumetur in die; atque Vinum aliud in ebibiti locum affundetur tamdiu, donec Vis Aromatica penè omnis fuerit extracta; tunc enim novæ sumentur Radices, sed priùs in umbrâ siccatæ; quod semper observandum in omnibus Plantarum partibus Aromaticis per infusionem usurpandis.

Cerevisia Medicata.

XCIV. Quòd si cui lubeat *Cerevisiâ* uti *Medicatâ*, tunc Vini loco similiter Radicibus prædictis affundet Cerevisiam usualem, quamvis tunc præferam Dulci Amaricantem. Observandum verò satius esse singulis noctibus tantùm affundere Radicibus Cerevisiæ, quantum sequenti die bibendum, quoniam Cerevisiæ vis evanescit facilè, nisi Dolio claudatur: unde nonnunquam in usum diuturnum integra, eaque nunc majora, nunc minora non tantùm

Cerevisiæ, ast Vini quoque sic Medicati parantur Dolia; si Radices tantùm, sive aliæ quoque Plantarum partes illis indantur, sed copiâ etiam majore.

Aliud vinum aut Cerevisia medicata.

XCV. Cui proinde *Folia* præferuntur *Aromatica*, is sequenti, aut simili utatur Formulâ.

♃. *Fol. Rorismarin.*
Majoranæ,
Hyssopi,
Salviæ,
Rutæ hortens.
Calaminth. Mont.
Menthæ crisp.
Serpilli, an. M. ß.

Concisa similiter includantur Sacculo, ipsisque affundatur Vinum, aut Cerevisia, & sicut dictum usurpetur quotidie.

Absinthites.

XCVI. Cùm multis laudetur *Absinthites* Vinum, poterit, quoties Absinthii sapor placet magis, aliquid ejus addi cæteris.

Ad Flatus Vinum vel Cerevisia medicata.

XCVII. Quoties *Flatibus* urgentur simul Languore Universali detenti Ægri, toties præ aliis Plantarum partibus usurpari poterunt *Semina* itidem *Aromatica*, & ad sequentis Formulæ formam & imitationem plures præscribi.

♃. *Sem. Coriandri,*
Fœniculi dulcis,
Anisi, an. ʒij.
Apii,
Petroselini, an. ʒiß.
Cardamomi,
Carvi, an. ʒj.

Crassè contusa indantur Sacculo, & affundatur Vinum aut Cerevisia pro usu quotidiano.

Aliud.

XCVIII. Sed possunt quoque commodissimè ex variis Plantarum partibus simul junctis talia Medicata Vina & Cerevisiæ parari ad sequentis Formulæ exemplar.

♃. *Rad. Calam. aromatic.*
Helenii, an. ʒij.
Fol. Majoranæ,
Salviæ, an. M. j.
Flor. Rorismar.
Garyophyllor.
Stœchad. Arab. an. P. ij.
Sem. Polii montan.
Fœnicul. dulc.
Cinnamom. acut. an. ʒij.
Nucis Moschat.
Cort. arant. sicc. an. ʒj.

Concidantur, & crassè Contundantur, sacculoque includantur, mox in Vase conveniente Vinum aut Cerevisia superfundatur ad Usum.

Aliis etiam uti licere formulis medicamentorum.

XCIX. Quamvis autem Vini, aut Cerevisiæ formâ commodissimè possint continuari aliquandiu Medicamenta Pituitam Glutinosam Emendantia, licet tamen eadem *Pulveris*, *Electuarii*, *Tabellarum*, *Apozematis*, *Pilularum* vel aliâ quâvis Ægro magis placenti formâ tum præscribere, tum usurpare. Sic plures circumferuntur apud Practicos *Species Aromaticæ*, in hoc Casu convenientissimæ, quales sunt *Diacalaminthes*, *Diagalangæ*, *Dialaccæ major*, *Diambræ*, *Dianthos*, &c. Quibus si quadruplum, sextuplum, vel octuplum Sacchari convenienti Aquâ dissoluti addatur, facilè in *Tabellas* redigi poterunt. Eædem si Melle, Syrupove apto excipiantur *Electuaria* proment convenientia; quibus etiam addi possunt Conservæ variæ. Ex. gr.

Species Aromaticæ. Tabellæ. Electuaria. Conditum.

♃. *Conserv. fl. Betonicæ* ℥j.
Rorismarin.
Euphrag. an. ℥ß.
Spec. Diambræ, ʒij.
Diagalang. ʒj.
Syr. Menthæ, q. s.
M. f. Conditum.

Conditum hoc aliquoties in die ad Nucis Moschatæ quantitatem comedendum.

Cavendum à copioso Saccharo in Pituitæ Glutinosæ correctione.

C. Non possum autem me continere, quin moneam hîc Medicos Juniores, ut in Pituitæ Glutinosæ Correctione caveant sedulò, ne multo utantur Saccharo & valdè Saccharatis medicamentis; cùm inde non tam emendetur, solvaturque, quàm Augeatur Pituita, quin reddatur indies Glutinosior. Unde more malo, imò pessimo, etiam hîc in Belgio ubere Pituitæ omnigenæ parente, multi Medici Nocentium negligentes in quâvis penè Tussi aliquandiu protractâ & Phthisin minante, quin imò productam fovente utuntur dicam, an abutuntur *Conservâ Rosarum Rubrarum* copiosâ indies devoratâ; unde non tantùm non abstergetur, exsiccatur, consolidaturque *Ulcus in Pulmonibus* ortum, sed insuper *Gravitatis Sensus* ac *intolerabile Frigus* excitatur *in Ventriculi regione*, unà cum *Appetitu prostrato*, redditurque tandem hâc arte Malum immedicabile. Quem quorundam morem malum imitantur quotquot ritu pecorum sequuntur antecedentium gregem, ac eunt, quà itur, non quà eundum est.

Conservæ Rosarum Rubrarum abusus in Ulcere Pulmonum.

Ut & Emulsionum.

CI. Quod dictum modò de Rosarum rubrarum Conservâ intelligendum quoque de *Emulsionibus* à quibusdam Medicis, etiam Senioribus in hoc casu perperam usurpatis, sive parentur ex *Hordeo mundato*, & *Seminibus frigidis majoribus* dictis, vel *Amygdalis dulcibus*; quippe quæ non nisi rarò ad quædam Symptomata le-

lenienda usurpari debent, ac posteà iterum omitti. Atque sic se rem habere unumquemque sapere cupientem docebit Stultorum quoque Magistra Experientia.

Ad corrigendam Pituitam Glutinosam Pilulæ.

CII. Cui *Pilulæ* magis placent, quàm Formæ aliæ, illi sequentes ac similes poterunt præscribi.

℞. *Gum. Galbani aceto præparati,* ℈ ij.
Succini albi,
Mastich. el. an. ℈ j.
Olibani,
Myrrhæ rub.
Castorei opt. an. ℈ ß.
Vitriol. Martis ad albedinem igne lento exsiccati, ʒ ß.
Ol. macis stillat. Gutt. viij.
M. F. pilul. N. 40.
Inaurentur.

Earum Usus.

Possunt harum Pilularum tres aut quinque omni tempore assumi, ac præsertim manè stomacho vacuo, aut vesperi unâ horâ post cœnam, aut utroque tempore; quò Humores Pituitosos citiùs & potentiùs, aut segniùs, blandiúsque corrigant, & tandem idem homini beneficium præstent.

Apozema.

CIII. Si quem quorundam Medicorum Seniorum Apozematibus unicè gaudentium veneratio tenet anilis, potest is hîc quoque ipsos imitari, ac sequente, similive uti præscriptionis formulâ.

℞. *Rad. valerianæ,*
acori, an. ʒ ij.
apii, ℥ j.
Herb. betonicæ,
melissæ,
marrub.
saturejæ,
scabiosæ,
Sum. centaur. min. an. M. ß.
Flor. rorismarin.
chamæm. Rom.
Stœchad. Arab. an. P. j.
Sem. fœnicul. dulcis,
amomi, an. ʒ ij.
Bacc. Juniper. ℥ j.
Lauri, ʒ iß.
Coquantur igne lento, & vase clauso in Aquâ purâ ad Colaturæ ℥ XL.
addendo Syr. Botryos,
Hyssop.
Artemisiæ Fernel.
Stœchados, an. ℥ j.
Tinct. Cinnamom. ℥ iß.
M.

Ejus Usus.

Hujus Apozematis Unciæ duæ aut tres poterunt semel aut bis quotidie quovis tempore assumi: ne quis frustrà se torqueat, existimando cum multis ratione minùs, quàm more motis *Medicamenta omnia Ventriculo tantùm cibis vacuo tutò assumi*, cùm contrarium in multis deprehenderim verum, præsertim quoad Alterantia & Corrigentia Humores. Observavi namque millies *Alterantia*, sed blanda, quibus solis velim uti Medicos, *sæpè cum majore Ægrorum commodo usurpari paulò ante, aut post assumpta Alimenta, quin unà cum ipsis, quàm tempore alio*: Nec huic Experientiæ contraria est Ratio, sic enim Medicamenti vis se blandè admiscet ac insinuat non tantùm Salivæ in Ventriculo, sed confluentium Humorum Ternario in tenui Intestino, quin Sanguini quoque universo ac cæteris Humoribus omnibus in dextro Cordis Ventriculo, & cunctis Arteriis, Venisque: quo ipso citiùs, faciliùs, fœliciúsque absolvitur quæsita Ipsius, aut Ipsorum Emendatio & Correctio.

Medicamenta non tantùm Ventriculo cibis vacuo assumi posse.

Medicamenta Chymica.

CIV. Hactenus quidem proposuimus Medicamenta vulgò nota & omnibus laudata; quòd si quis supra vulgus sapere doctus ad *præparationes Chymicas*, Medicamentaque magis efficacia, ideóque magis tuta, dummodò ritè tum parentur, tum administrentur, animum erexerit, commendabimus ipsi tum *Tincturas, Extractaque*, tum *Olea* ex prædictis artificiosè confecta, tum *Salia Volatilia*, & imprimis *Oleosa* ex plerisque Animalium partibus arte paranda & convenienter usurpanda: quæ cùm ferè sint vulgaribus Medicamentis minùs ingrata, assumantur quantitate longè minore, operenturque tum citiùs, tum blandiùs, tum efficaciùs, exoptantur meritò ab Ægris per se satis afflictis; ut Medico Gratiosi nomine gaudente videatur indignum, quin planè inhumanum non velle, cum maximè possit, Ægrorum Infirmitati, Fastidio & Nauseæ gratiore medicamento succurrere, quin malle Afflictum afflictione novâ continuò affligere. Quapropter istis morosis Medicis præferendos existimo benigniores, atque quovis modo Ægrorum infirmitati naturali, & quandoque morositati se ac medicamenta sua accommodantes. Longè namque facilius ac decentius est, labore aliquo, licet subinde satis magno, Medicum quemvis excogitare, ac tentando invenire gratiora Ægris medicamenta, quàm singulos Ægros, etiam delicatiores, atque affectibus suis afflictissimos, ideóque nonnunquam quævis gratissima, cibosque adeò & potus delicatissimos fastidientes, quin ad Medicamentorum conspectum vel olfactum mox nauseantes, & quandoque vomentes vi naturæ

Tincturæ. Extracta. Olea. Salia Volatilia.

Eorum laus.

factâ

factâ quævis medicamenta, etiam nauseosa, & quidem magnâ copiâ sumere ac in Ventriculo nauseante continere. Quod quàm sit Rationi sanæ adversum, qui ratione pollet, sanè judicet; quàm idem cum multorum Ægrorum querelis ac detrimento à nonnullis Medicis ferreis tentetur, ac præfractè tuteur, nulli ampliùs ignotum; & imprimis, postquam via commodior & facilior, imò tutior in usum revocata & diu jam continuata est ab aliis Medicis non minùs doctis & in praxi fœlici benè versatis.

Nec non Utilitas in Languore Universali.

CV. In Languore autem Universali, de quo agimus, quàm utiliter, quàm fœliciter usurpentur *Medicamenta Chymicè parata*, cùm diutiùs in eorum usu sit tunc pergendum, norunt optimè, qui aliquandiu iis sunt usi, eademque aliis commendant meritò; sic enim cum minori molestiâ ac penè insensibiliter obtinetur, recuperaturve Sanitas desiderata, & bonis terrenis omnibus præferenda.

Humores Glutinosi non tantùm corrigendi; sed & minuendi, ac educendi.

CVI. Non tantùm corrigi possunt ac debent *Humores Pituitosi & Glutinosi*, Languorem Universalem producentes, verùm quando simul redundant, vel in totum emendari nequeunt, *Minuendi* quoque, ac *Educendi è Corpore*, & maximè *per Alvum & Urinas*; quod faciliùs, fœliciúsque absolvitur, postquam ex parte saltem fuerint modo prædicto correcti.

CVII. *Medicamentorum Pituitam Viscosam per Alvum Evacuantium Formulas* plures dedimus in superioribus; quocirca illis impræsentiarum supersedentes unam hîc addemus, quæ

Decoctum Pituitam per Urinas evacuans.

ipsam deducat ad Renes ac educat cum Urinâ, & quidem formâ *Decocti*.

℞. *Rad. apii,*
Eringii,
Asari, an. ℥j.
Fol. Eupator. Cannab.
Urticæ,
Cerefol. an. M.j.
Sem. fœnic. dulc.
Seselios,
Saxifragiæ, an. ʒij.
Coq. ex Aquâ purâ ad Colat. ℥xxx.
addendo Syr. 5. *rad.* ℥iij.
Spir. salis dulcis,
vel Salis Volatilis Succini, ʒj.
M.

Ejus Usus.

Bibat Æger bis in die Haustum ad ℥iij. iv. vel v. stomacho cibis vacuo, hoc est, quinque ad minimum post assumptum cibum horis. Præstabit, si calens, aut tepidum saltem usurpetur.

Salium Volatilium Vires.

CVIII. Idem efficiunt *Salia Volatilia* diutinè, etiam unà cum Alimentis assumpta; quippe quæ non tantùm Pituitam Glutinosam incidunt ac emendant, sed ejusdem partem ad Urinæ vias propellunt, ac Sedimenti formâ expellunt: quod tamen paulatim in Urinis deficit, atque eo ipso Pituitæ maximam partem correctæ ac superatæ signum præbet indubitatum: quod vel idcircò in Juniorum Medicorum gratiam hîc monendum, quoniam non desunt Seniores, qui tum in Salium Volatilium præstantiorum præparatione minùs versati, tum in eorundem administratione minùs exercitati, tum proinde in eorundem viribus observandis minùs assueti eadem non sine aliquâ Invidiæ suspicione indirectè magis, quàm directè sufflaminant. Sic culpant multi ea, quæ ignorant, & labore manuario addiscere nolunt: quasi sufficeret ad solidam rerum Naturalium, Medicarumque notitiam comparandam Scripta quorumvis evolvere, atque pro lubitu citra experientiam hujus vel illius Sententiam cæteris præferre ac imperitè laudare. Rident autem tales Censores inexpertos, ac Theoreticos, licet valdè Suffenos, non tantùm in Ægrorum curatione, verùm in Remediorum quoque præparatione periti Practici. Expertus hæc omnia loquor, ringentibus licet Adversariis, cæterisque malevolis; quorum quoque causâ non pauca reticeo, quæ aliàs liberaliter patefacerem.

Ea à Senioribus Medicis sufflaminari.

Animi Deliquii & Syncopes Curatio.

CIX. Atque hæc sufficere poterunt Languoris Universalis Curationi: quoniam verò ad *Animi Deliquii & Syncopes productionem* docuimus concurrere cum *Pituitâ Glutinosâ Liquorem Acidum*, & imprimis *Pancreaticum*, meritò in horum Curatione utriusque Humoris habenda erit ratio: quapropter *Acidi* quoque *Correctio* semper, ac *Eductio* subinde erit tunc instituenda, & quidem in Affectuum istorum *Præcautione*, atque *extra* ipsum *Paroxysmum*; quo *præsente ac urgente* usurpanda erunt Medicamenta magis efficacia & Spirituosa, quæ nimirum ad partes maximè affectas mox penetrare atque instans vitæ periculum citò amovere possint.

Ante Paroxysmum. In Paroxysmo.

Aromatica & Sale Volatili abundantia Pituitam emendare, & Acidum temperare.

CX. Quæ autem diximus Viscosam Pituitam emendare posse *Aromatica & Sale Volatili abundantia*, eadem docuimus non semel in superioribus conducere similiter *Acido temperando & corrigendo*: utroque proinde nomine convenient in varias formulas præscripta modò Medicamenta; quod uno verbo nunc monuisse sufficiat.

Acidum Humorem evacuare Hydragoga.

CXI. *Acido Humori temperato Educendo* inserviunt *Hydragoga* vulgò dicta; quæ non semel laudavimus & præscripsimus in superioribus; qua-

quapropter unicam duntaxat ipsorum formulam hîc addemus.

Pilulæ. ℞. *Gumm. Sagapen. aceto soluti & iterum inspissat.* ℥ß.
Resinæ Jalapp. ℈j.
Magist. Gum. Gotte, ℈ß.
Ol. Bacc. Junip. G. iij.
M. f. pilul. N. 15.
Inaurentur, aut Glycyrrhizæ pulvere conspergantur.

Earum Usus. Sumat Æger quinque, aut plures, paucioresve, prout difficiliùs, aut faciliùs ipsi solvi potest alvus.

Aloës vitium. CXII. Datâ operâ omitto in plerisque Pilulis à me præscribendis *Aloën*; quoniam in multis cum molestiâ, & quandoque cum noxâ Hæmorrhoïdes aperire solet.

Animi Deliquium & Syncope qui præcaveatur. CXIII. *Paroxysmo Animi Deliquii & Syncopes instante*, atque adventûs sui signa superiùs memorata promente, exhibenda sunt, quæ *Halitus, Flatusque Acidiusculos*, & quandoque simul *Glutinosos* tum potenter concentrare, tum discutere apta sunt nata; quæ diximus modò desiderari multùm efficacia & subtilia, quò quaquaversum penetrare possint & ipsis jungi. Sunt autem talia & *Spirituosa*, & *Salina Volatilia*, & *Oleosa* intimè Artis ope unita.

Et quibus. CXIV. Conducunt proinde omnia *Salia Volatilia Oleosa* ex variis *Animalium* præsertim, vel *Plantarum* quarundam partibus arte parata: Conducunt *Tincturæ Aromaticæ Spiritûs Vini* rectificati beneficio ex variis *Aromatibus, Plantarumve*, ut & *Animalium partibus* quibusvis *Aromaticis* vel *Infusione* solâ, vel *Distillatione* insuper eductæ. Quæ omnia convenientibus Liquoribus solvi debent, ac Ægris sæpiùs exhiberi. Exempli gratiâ ex solis Plantarum partibus.

Mistura. ℞. *Aq. Menthæ*,
Fœniculi, an. ℥j.
Cochleariæ,
Vitæ Matthiol. an. ℥ß.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Syr. Menthæ, ℥j.
Ol. Garyophyll.
Macis stillat. an. Gutt. ij.
M.

Opii Vires. CXV. In propositâ Mixturâ cochleatim, & sæpiùs assumendâ nemo miretur addi *Laudanum Opiatum*, postquam non semel asseruimus in superioribus Opium vim habere summam impediendi, compescendique vitiosam Humorum Acrium Effervescentiam tum in tenui Intestino, tum in Corde, tum alibi; sine quâ non solent excitari facilè Halitus noxii & Acidiusculi, curandosque Affectus producentes.

CXVI. Prædictæ, aut simili Misturæ addi possunt varia ex Animalium partibus parata & valdè efficacia, *Tinctura Castorei*, *Spiritus salinus Salis Armoniaci*, vel *Urinæ*, *Sal Volatile ac Oleum Sanguinis*, *Ossium*, *Cornuum*, *Ungularum*, &c. Olea rectificari debent, atque non tantùm suo empyreumate ex parte liberari, verùm insuper penetrantiora reddi, & magis potentia. Rectificatio autem ista commodè fit cum Spiritu Vini Tartarisato. Salium Volatilium & Oleorum Vires.

CXVII. Possunt quoque laudata modò Salia Volatilia, & Olea exhiberi ex cochleari cujusvis Liquoris, Aquæ, Vini, Cerevisiæ, Jusculi, &c. Eorum Usus.

CXVIII. Nemo autem, nisi expertus, persuadebitur facilè de mirabili prædictorum Medicamentorum efficaciâ, & vi summâ non tantùm in præcavendis, sed insuper in minuendis ac citò curandis Animi Deliquiis & Syncope. Possunt enim non tantùm ante Paroxysmum, aut ipso instante, verùm eodem urgente usurpari laudata Remedia, tum cautè infundendo eorum pauxillum in os, tum ipsa applicando, illinendove naribus: Vis namque ipsorum volatilis quaquaversùm dispergitur & ad intima penetrans suo simili, hoc est, Halitibus Volatilibus facilè jungitur, atque eosdem alterat, mutat, temperat, corrigitque, adeò ut desinant Aciditate suâ non tantùm partes Sensiles irritare aut vellicare, Frigorisve sensu afficere, sed imprimis Sanguinem nimis condensare, atque hactenus Vitam obnubilare ac penè obliterare. Ante & in Paroxysmo.

CXIX. Possunt quoque urgente Animi Deliquio aut Syncope alia, sicut vulgò fieri solet, usurpari, quæ Sensus externos quosvis excitent, qualia sunt Frictiones partium externarum, Vociferationes, Applicatio rerum Acrium circa Nares & Os, Aceti, Vini Rhenani, Aquæ Cinnamomi, Aquæ Vitæ Matthioli, Apoplecticæ; Antepilepticæ, Theriacalis, &c. Suffitus multifarius tam humidus, quàm siccus, Aceti tum solius, tum Cinnamomo, Garyophyllis, aliisve juncti, Succini, Plumarum Perdicis, & similium ipsi plebi satis notorum. In Animi Deliquio & Syncope etiam usurpanda externa.

CXX. Soluto vel sponte, vel arte Paroxysmo recreandæ sunt *Vires* tum *Animales*, tum *Vitales* utplurimùm prostratæ tam *Spirituosis*, quàm *Aromaticis*. Non parùm enim solent exinde languere *Vires Animales*, an quia non producti sunt paroxysmo durante Spiritus in Cerebro? Restituuntur autem illi confestim Vino generoso, ejusdemve Spiritu parcè usurpato. Curatio post Paroxysmum.

Aromaticorum Vires.

CXXI. *Aromatica* verò reparare solent *Vitales* dictas *Vires*, an quia cum *Bile* magis conveniunt, quæ non parùm ab *Acidis Halitibus* fracta est ac debilitata tum in tenui Intestino, tum in Corde? Si proinde Vino jungantur quædam Aromatica, vel usurpetur Spiritus Vini Aromaticus, unâ, eâdemque operâ Debilitati utrique succurretur. Ex. gr.

Mixtura.

℞. *Aq. betonicæ*, ℥ij.
Vitæ Matthiol. ℥j.
Conf. alkermes, ʒj.
Syr. borragin. ℥j.
F. Mixtura sæpiùs cochleatim usurpanda.

CAPUT XXXV.

De Cordis Palpitatione.

Cordis Palpitatio quid.

I. AD *Cordis* Motum & Pulsum præter naturam vitiatum refertur meritò ejusdem *Palpitatio*; quam pro *Motu ipsius Convulsivo* habendam censeo; cùm reverâ sit *Motus Cordis inordinatus, coactus ac sæpenumerò simul vehemens*. Nam non semper adest notabilis vehementia, unde gradibus non parùm differre solet Cordis Palpitatio.

Quî dignoscatur.

II. Inordinatus hic Cordis Motus ex parte quidem ac quodammodò, non tamen planè ac plenè ex Arteriarum Pulsu dignosci potest; unde opus est, ut plerumque admoveatur sub mammillâ sinistrâ manus: quamvis in Cordis Palpitatione vehementi Motus idem Oculis usurpari queat, ut & ad distantiam sæpè notabilem Auribus percipi.

Ejus vehementia, & effectus.

III. Accidit enim nonnunquam, ut tam vehemens fiat Cordis Palpitatio, Costarumque tanta percussio, ut propter eam eædem confringantur, aut in junioribus ac tenerioribus foràs propellantur, protuberantesque maneant.

Gradus.

IV. Sunt autem, sicut jam innuimus, aliqui ratione majoris, aut minoris vehementiæ in Cordis Palpitatione gradus; unde aliquando nisi applicatâ Pectori manu observari ac dignosci nequit; aliquando Visui quoque, Auditui que mox patet.

Causa.

V. Palpitationis Cordis *Causam* puto esse, quicquid *absque intermissione Ipsum ad sui Contractionem inordinatam & quandoque simul vehementem aptum est incitare*; sive illud *intra Cordis Ventriculos*, aut *in ejusdem Substantiâ* contineatur, sive *extra Cor* existens, ipsum tamen ad tempus aut semper continuò vellicat, mordet, pungitve.

Diversitas.

Unde notatur quædam Cordis Palpitatio perpetuò Ægrum infestans, quædam pro tempore urgens ac denuò remittens, aut in totum recedens.

Requisitum in causâ.

VI. Quicquid ex Venis & Auriculis effunditur in Cordis Ventriculos, ac mox iterum ejusdem Contractione expellitur in Arterias, fit quidem aliquando Pulsûs Majoris, Potentiorisve Causa, non item Palpitationis; ad quam producendam opus est, ut ejus Causa Cordi adhæreat, vel inhæreat, ipsumque continuò ad sui Contractionem irritet, quæ proinde fiet tum inordinata, tum inæqualis, ac subinde simul vehemens.

Eam oriri à Flatibus & Humoribus Viscosis.

VII. Examinatis proinde, expensisque iis, quæ tum Ego in Ægris Cordis Palpitatione laborantibus observavi, tum ab aliis Medicis notata vidi, judico Palpitationem hanc utplurimùm ortum suum habere ab *Humoribus, Flatibusve multùm Viscosis, ac simul Acribus ad Cordis Ventriculos delatis, & in ipsis hærentibus*, atque ipsum ad inordinatam, inæqualemque sui Contractionem *continuò irritantibus*.

Hi unde & quomodò deferantur ad Cor.

VIII. Hi Humores, atque Flatus frequentiùs ex tenui Intestino deferentur ad Cor, sive *sponte* ob vitiosam sui effervescentiam commoti eò propellantur; sive ob *Corporis Motum* concitatiorem, maximè in ascensu, vel *Animi Affectum* gravem, Iram, Metum, Tristitiam, Gaudiumve agitati eò transferantur; sive ab *externâ Causâ*, *Aëris* puta æstu aut frigore acri; *Alimentis* dulcibus, acidisve; *Rerum quarumvis Odore* potenti, eoque nunc suavi, nunc ingrato, &c. similiter ad effervescendum, Halitusque tam glutinosos, quàm acres producendos, & ad Cor transmittendos adigantur & urgeantur.

Palpitatio frequens in AffectioneHypochondriacâ.

IX. Hinc est, quòd in plerisque *Affectionis Hypochondriacæ* speciebus tam frequens, familiarisque sit Cordis Palpitatio.

Ut & in Febribus Intermittentibus.

X. Hinc est, quòd tam sæpè circa *Febrium Intermittentium initia*, urgente adhuc, aut remittente Frigore; ut & in earundem *vigore*, Æstu existente summo, Palpitatio sentiatur Cordis molesta.

Eandem etiam oriri à Tumoribus Carneis, &c. in cordis Substantiâ.

XI. Præter notatos Humores, Flatusque observati sunt aliquando in *Cordis substantiâ Tumores Carnei*, aut *Excrescentiæ Osseæ*, *Cartilagineæve*, quibus *Palpitatio* ad mortem usque conjuncta non immeritò fuit adscripta.

XII.

Ut & à Vermibus, Humore Acri, ac Vulnere.

XII. *Vermes in Pericardio* reperti Cor pungendo, vel *Humor Acris* mordendo *Palpitationis* raræ Causa esse possunt; ut & *Vulnus Cordi inflictum*.

Ac talem esse incurabilem.

XIII. Causæ binis paragraphis postremis notatæ sicut cognitu sunt difficiles, si non impossibiles, ita curari non possunt.

In Paroxysmo quomodò curetur, quæ est à Flatibus.

XIV. Frequentissima Cordis Palpitationis species priori loco memorata urgente paroxysmo *Curabitur*, si à *Flatibus* habeat ortum, Medicamentis tum *Incidentibus*, & *Discutientibus*, tum *Acrimoniam Acidam* præsertim *Temperantibus*, sæpiùs suprà propositis. Ex. gr.

Mixtura.

℞. *Aq. Petroselin.*
Fœniculi, an. ℥ iß.
vitæ Matthiol. ℥ j.
Ol. macis stillat. Gutt. iv.
Spir. Salis Armoniac. Gutt. xx.
Laud. opiat. Gr. iij.
Syr. menthæ, ℥ j.
M.

Ejus Usus.

Hujus Misturæ Cochleare unum singulis horæ quadrantibus assumat Æger, donec aliquod sequatur levamen.

Quomodò curetur quæ est ab Humore Viscoso & Acri.

XV. Si *ab Humore Viscoso & Acri* putetur producta Cordis Palpitatio, iisdem utendum *Medicamentis Alterantibus* modò laudatis, *Incidentibus & Acrimoniam Temperantibus*: quin nonnunquam, perseverante diutiùs (quod ferè fieri solet) Paroxysmo, Humorem ipsum *Evacuantibus*.

XVI. Ad Incidendum, Temperandumque Humorem notatum conducet Mixtura modò præscripta, vel alia similis: Ad eundem autem Educendum cæteris omnibus præfero *Pilulas* ex Gummatibus parandas, cùm & Ipsæ Glutinosos Humores solvant, & ad faciliorem sui eductionem disponant. Ex. gr.

Pilulæ.

℞. *Gumm. Galbani aceto squillitico soluti & iterum inspissati*, ʒ ß.
Vitriol. Martis ad albedinem calcinat. ℈ j.
Troch. alhandal, ʒ ß.
Diagrid. Gran. xv.
Ol. carvi, Gutt. vj.
M. F. Pilulæ, *N.* xxv. Inaurandæ.

Earum Usus.

Sumantur 5. aut 7. matutino tempore, ac Ventriculo vacuo; superbibendo post sesquihoram jusculum, vel Cerevisiam cum pauco pane coctam, & macere aromatisatam.

XVII. Qui abhorrent à Pilulis, *Apozema* usurpent ex Incidentibus, Aromaticis & Purgantibus paratum; in quem finem laudamus sequens valdè amaricans & efficax.

Apozema.

℞. *Rad. Apii*, ℥ j.
Angelic. ʒ j.
Ras. Ligni Sancti, ℥ iij.
Bacc. Lauri, ʒ ij.
Pulp. Colocynthid. ʒ j.
Sem. Carvi, ℈ ij.
Cort. Arantior. ʒ ij.
Coq. s. a. in Aq. purâ.
In Colaturæ ℥ xxx. *dissolv.*
Syr. ros. sol. cum sennâ, ℥ iij.
Spir. Vini rectific. ℥ ij.
M.

Ejus Usus.

Sumat Æger hujus Apozematis ℥ iij. iv. vel v. Quòd si assumptione tali parùm vel nihil dejiciat, poterit aut eodem die, aut sequenti saltem tantundem, aut plus pro Medici judicio bibere, atque sic per ἐπίκρασιν humorem noxium minuere ac educere.

Extra Paroxysmum qui curetur.

XVIII. *Extra Paroxysmum* similia usurpari possunt ac debent tum *Alterantia*, tum *Evacuantia*, & quidem indies. Nam non nisi temporis tractu, perseverantiâque debellari possunt notati Humores: qui per intervalla etiam educendi, pertinaciores scilicet, ac inemendabiles: ubi satiùs iteratis vicibus, sensimque illos evacuare, quàm simul ac semel idem tentando in graviores Affectus Ægros conjicere.

CAPUT XXXVI.

De Sanguinis è Sinistro Cordis Ventriculo per Arteriam Aortam ad omnes Corporis Partes Fluxu læso.

Usus Motûs Sanguinis ad omnes Corporis Partes.

I. Sanguis in utroque Cordis Ventriculo ac intermediis Pulmonibus perfectus transfertur tandem per Arteriæ Aortæ ramos infinitos ad omnes *Corporis Partes*, quò tum *Ipsæ* illo *Nutriantur*, tum ex eodem *Liquores* Humanæ OEconomiæ ampliùs *Utiles*, *Inutilesve* variis in in locis *Secernantur*, iterumque ad *Sanguinis massam remittantur*, aut è *Corpore prorsus excludantur*.

Quot modis hic motus lædatur.

II. Hic Sanguinis per Arterias *Fluxus læditur* aliquando, vel *Universè*, vel *Particulatim*; & quidem quando aut 1°. *segniùs, vel minimè fluit*; aut 2°. *celeriùs, potentiùsve movetur*, aut 3°. *in partium Substantiam*, *Cavitatesve* ita fluit, ut *ibi hæreat*; vel *foràs effluit è Corpore*.

Universè segniùs fluit Sanguis.

III. *Universè fluit segniùs Sanguis*, aut etiam in motu suo planè *sistitur & stagnat* idem 1°. in Ple-

1°. in Plethorâ.

Plethorâ quoad Vasa dictâ, & quidem *defectu spatii sufficientis ad excipiendum Sanguinem* in Cordis Ventriculis perfectum, ideóque simul *amplius rarefactum*.

2°. In Animi Deliquio Syncope & Languore Universali.

IV. 2°. In *Animi Deliquio & Syncope*, ut & *Languore Corporis Universali* propter *Sanguinem ad rarefiendum minùs aptum*; sicut pluribus dictum ac deductum Cap. 34.

Particulatim idem fluit Segniùs ob Angustiam Arteriarum.

V. *Particulatim segniùs per Arterias fluit* vel aliquando etiam *sistitur* & *stagnat* idem *Sanguis* propter *Angustiam* qualemcunque in *alicujus Partis Arteriis* existentem, ac imprimis *Compressionem* aut *Obstructionem*: vix enim capere possum in Arteriis locum habere posse Constipationem, Coalescentiam, vel Subsidentiam.

Ob Arteriarum compressionem.

VI. *Comprimi* possunt Arteriæ à *Tumore duriore* ipsis vicino, *Vinculis*, &c.

Ob earundem Obstructionem.

VII. *Obstruentur* Arteriæ, ac imprimis *Capillares* tum à *Pituitâ Glutinosâ* unà cum Sanguine per Ipsas delatâ, & aut *sponte* ac sensim denuò *coalescente*, aut propter *Frigus Aëris* per Cutis Poros eò penetrans *coagulatâ*, tum ab Ipso *Sanguine* propter *Frigus* vel *Acidum* externum eò se insinuans *concreto*.

Idem Universè movetur celeriùs vel potentiùs, in Febribus Ardentibus.

VIII. *Universè movetur* per Arterias *celeriùs, potentiúsve Sanguis* in *Febribus Ardentibus* omnibus, tam *Continuis*, quàm *Intermittentibus*, quamdiu *permanet Pulsus* non tantùm *Frequentior*, sed simul *Major & Robustior*; nam postquam eóusque rarefactus est tunc Sanguis, ut Vasa nimiùm distendat, & Plethoram ad Vasa constituat, sensim tum *Minor*, tum *Debilior* fieri solet *Pulsus*; donec *Sanguinis* per Venam sectam *missione spatium* paretur *Sanguini excipiendo amplius*, simulque *Suffocationi proximus recrectur* quasi, exciteturque operâ eâdem *Ignis Vitalis*; unde *Pulsus* quoque fit tunc iterum & *Major* & *Robustior*.

In Cordis Palpitatione.

IX. Movetur itidem potentiùs, celeriúsque Sanguis Universè in *Cordis Palpitatione*, propter Cor ad frequentiorem sui contractionem tam coactum, quàm irritatum.

Post notabilem Sanguinis Effusionem.

X. Accidit idem post notabilem, non tamen extremam *Sanguinis Effusionem*, eamque aut *spontaneam*, aut *artificialem*, aut *fortuitam*, per *vulnus* nempe casu, vel vi acceptum.

Particulatim idem movetur ob Sanguinem ex ea effusum.

XI. *Particulatim*, hoc est, *ad certam, determinatamque Partem movetur celeriùs ac potentiùs Sanguis*, ob *Sanguinem ex eâdem effusum*, non tamen quantitate nimiâ, vel summâ; quoniam, ubi hoc evenit, reliquus quoque Sanguis eò fertur, imò effertur adeò, ut ejus defectu minuatur quoque Vitalis in Corde Ignis, & Sanguis deficiens, paucusque, utut ibi rarefactus, minùs expandat Cordis Ventriculos, ideóque minùs irritet Musculosum ejusdem Parenchyma ad sui contractionem, minùs proinde propellatur quaquaversùm Sanguis, deficiente tandem, nî brevi succurratur, post Languorem Universalem Vitâ.

In Partium Substantiam & è Corpore fluit Sanguis ex apertis Arteriis.

XII. In *Partium Substantiam*, vel *Corporis Cavitates fluit & ibi colligitur ex Arteriis* quovis modo *internè apertis* & patentibus effusus *Sanguis*: quemadmodum idem ex iisdem *circa Corporis superficiem læsis effluit è Corpore*.

Causæ Plethoræ ad Vasa.

XIII. *Plethora ad Vasa* pro *Causis* agnoscit *Constitutionem Corporis sanam, usumque Alimentorum optimorum liberaliorem, Animum Curis vacuum, Exercitium Corporis paucum, Somnum multum*, & similia.

XIV. De *Sanguinis ad rarefiendum minùs apti Causis* & *Curâ* egimus Cap. 34. unde sunt petenda, quæ hûc faciunt.

XV. De *Tumorum variorum Ortu, Causis & Curatione* dicendum alibi; de *Obstructione autem Vasorum Sanguineorum*, ipsiusque *Causis, Effectis & Curandi* modo plura proponemus Cap. 40.

XVI. De *Febribus*, ut & *Cordis Palpitatione* ex professo tractavimus in superioribus; sed de variis *Vulnerum* differentiis, & *Causis, Curâque* aliàs forsan, si Deus volet, commentabimur.

Ejusdem Curatio.

XVII. Inter plurima igitur ad notatorum ex læso Sanguinis per Arterias Fluxu Affectuum *Curationem* facientia unicum tantùm de *Plethorâ ad Vasa* dictâ citò, tutóque *Curandâ* monebimus; ipsam nimirum absolvi *Sanguinis eductione sufficiente per apertam Venam*: ubi tamen observandum, ut pro cujusque Curandi constitutione propriâ eliciatur *unâ, pluribusve vicibus*, & quidem *copiâ nunc majore, nunc minore* Sanguis.

Augmentum prævacetur. 1°. Alimenta minuendo.

XVIII. Ejusdem *Plethoræ Augmentum prævacebitur*, 1°. *minuendo Alimentorum multi & laudabilis Succi quantitatem*; quin *substituendo* in eorum locum *Alimenta fermentationis difficilioris*, atque *minùs Succi nutritii continentia*.

2°. Corpus exercendo.

XIX. 2°. *Corpus indies magis exercendo*, ac defatigando.

3°. De Somno detrahendo.

XX. 3°. *De Somno* aliquid paulatim *detrahendo*.

4°. Mentis Occupationes Augendo.

XXI. 4°. *Accersendo & Augendo Curas, Mentisque Occupationes* serias, non tamen nimis angentes.

5°. Venam aperiendo.

XXII. 5°. Quamdiu laudatis mediis necdum satis potest impediri Sanguinis augmentum nimium, danda est opera, ut subinde *Sanguis* nihilominus *auctior* sectâ venâ *minuatur* in tempore.

CA-

CAPUT XXXVII.

De Partium omnium Nutritione læsâ; & in specie de Atrophiâ, sive Tabe.

Nutritio, & Acceretio quid. I. GEneralis *Sanguinis* ad *Partes* omnes ac singulas delati *Usus* est Ipsarum *Nutritio*, sive Particularum sensim ab ipsis secedentium ac pereuntium reparatio; ut & in Juventute Earundem ad molem, magnitudinemque decentem *Accretio*.

Quot modis lædantur. II. Hæc *Partium* omnium & *Nutritio*, & *Accretio læditur* aliquando vel *Universè*, vel *Particulatim*, & quidem frequentiùs secundùm *Carnes Musculorum*, & *Pinguedinem*, rariùs secundùm *Viscerum Parenchymata*, & *Ossa*.

III. Læsio hæc contingit quando 1°. Nutritio ista *Deficit* in *Atrophiâ* vel *Tabe*: 2°. quando eadem *Nimia* fit, speciatim in *Carnositate*, aut *Obesitate*. 3°. quando eadem *Inæqualiter* aut *Perperam* evenit in *Cachexiâ*, *Anasarcâ*, *Leucophlegmatiâ*, *Rachitide*, &c.

Atrophia. IV. Hoc quidem Capite agemus de *Atrophiâ*, sive *Nutritionis Defectu*; sequentibus verò de cæteris.

Defectus Nutritionis quorum ratione contingat. V. *Deficere* solet *manifestè Corporis Nutritio* imprimis, ut dictum, ratione *Pinguedinis* & *Carnis Musculosæ*; non item ratione *Cartilaginum*, *Ossium* vel *Parenchymatis Viscerum*.

Quid Macies. VI. Ubi *Pinguedo sola* consumitur, nec æquè reparatur, *Macies* dici queat; ubi *Caro simul* minuitur, nec restituitur, *Tabes*. Quid Tabes. Neque novum est observare homines, quibus sola Pinguedo perit; sed & aliquando, quibus Caro magis, quàm Pinguedo.

Atrophia duplex. VII. Hæc Atrophia gemina sæpiùs existit *Universalis*, per universum Corpus; infrequentiùs *Particularis* & in determinatis tantùm Partibus, *Artubus* præsertim.

Ejus causæ. VIII. Accidit hæc Atrophia crebriùs *Sanguinis*, rariùs *Partis affectæ vitio*.

1°. Sanguis. IX. *Sanguinis culpâ* evenit Atrophia, quando is aut *deficit* in corpore universo, vel parte aliquâ; aut *ineptus* est Partibus contabescentibus reparandis.

Deficiens in universo corpore. X. *Deficit Sanguis in Corpore universo* tum propter *Inediam* voluntariam, coactamve; tum propter *Sanguinis Effusionem* qualemcunque notabilem; tum propter *Alimentorum convenientium* defectum; tum propter *Corporis Motum* nimium; tum propter *Vigilias* diutiùs continuatas; tum propter *Curas permanentes*; tum propter *Aëris æstum* nimium & diuturnum; tum propter *Alvi Fluxum* protractum.

XI. *Deficit* ferè *Sanguis in Parte aliquâ* propter *impeditum ejus ad vel in Ipsam Fluxum*, *Arteriarumque* adeò *ad* ipsam tendentium *Dissectionem*, aut *Compressionem* qualemcunque, ob *Luxationem Ossium*, *Tumores duros*, *Vincula*, &c. In parte aliquâ.

XII. *Corpori Continenti*, ejusdemque *Partibus* pluribus, paucioribusve *nutriendis* ac reparandis *ineptus est Sanguis* propter *Qualitatem vitiosam*, *Humoresve Vitiosos*, *Salsos*, *Viscosos*, *Purulentos*, &c. ipsi admistos. Ineptus.

XIII. *Qualitatem vitiosam* retinet sæpè *Sanguis* post *Affectus & Morbos graves* prægressos, *Febres Ardentes*, *Dysenteriam*, &c. aut præsentes adhuc, *Febrem Hecticam* tum *simplicem*, tum *Phthisicam*, lentè, vel *Colliquantem*, subitò Corpus consumentem: quamvis & tunc existimem considerandos *Humores vitiosos*, qui notatas *Febres producunt*, atque *Sanguinem* insuper *vitiant*, corporique nutriendo *ineptum* reddunt, maximè in *Phthisi Pus* Sanguinem inficiens ac corrumpens. Ob Qualitatem vitiosam.

XIV. *Humorum vitiosorum*, *Salsorum*, *Viscosorum*, *Purulentorum*, &c. *ortum* variis in locis proposuimus, aut proponemus adhuc in hoc Tractatulo, unde peti potest. Ob Humores vitiosos.

XV. *Partium Nutriendarum vitio* accidit Tabes, quoties Ipsæ à quâcumque demum *Causâ*, & imprimis *Externâ*, *Fortuitâque* aliquam sunt passæ noxam, ex *Casu* nempe, *Contusione*, *Vulnere grandi*, &c. unde non tantùm *vasa* per Ipsas delata *rupta* sunt, aut *dissecta*, verùm *Carnes* ipsæ, ac *Membranæ*, &c. labefactatæ sunt & vitiatæ; quocirca non tantùm *deficit*, verùm *corrumpitur* quoque accedens ipsis *Alimentum*, *Sanguis*. 2°. Pars nutrienda affecta.

XVI. Quam nonnulli *Tabis Causam* quærunt vel ponunt in *Humidi Primigenii*, *Calidive Innati defectu*, aut *Temperamento Insito in calidius*, *sicciusque mutato*, illam ego in *Bile*, *Lymphâ* quin & *Salivâ*, *Succoque Pancreatico* haud fictis & commentitiis, adeóque Chimæricis, verùm actu existentibus, à multis observatis, sensilibusque Humoribus, sed variis modis mutatis & vitiatis quærendam, inveniendamque arbitror. Tabis causæ variæ.

XVII. In *extremâ Tabe*, præter *Faciem Hippocraticam* dictam, *in Temporibus collapsis*, *Oculorum sedibus concavis*, *Naribus acutis*, *Malis prominentibus & Ore hiante* consistentem, *Costæ* in Thorace protuberant, *Ensiformisque Cartilago* incur- Constitutio corporis in extremâ Tabe.

incurvata cernitur; *Scapulæ* alarum, & *Claviculæ* arcuum ad instar eminent; *Dorsi spina* se exerit; *Venter* collapsus, contractusque apparet; *Clunes* pendulæ sunt, vel consumptæ; *Crura, Brachia, Pedes, Manusque* cum *Digitis* arida spectantur, & circa *Articulos* Protuberantiæ attolli videntur; *Ungues* curvantur; Pili excidunt; *Cutisque* flaccida, corrugata, fusca, & arida existit; *Venæ* interim prominent, undique conspicuæ ac lividæ; *Corpusque* universum tantùm non transparens ac pellucidum in quibusdam observatur.

Tabes curatu difficilis.

XVIII. Semper *Curatu difficilem*, ac subinde *Incurabilem Tabem*, imprimis, postquam duravit aliquandiu, testantur Medici omnes, ipsisque suffragatur Experientia; licet censeant plerique ipsam in principio haud ita difficulter curari posse, dum innotescat.

Curatur 1°. Sanguinis defectum reparando.

XIX. *Curabitur* autem *Tabes* 1°. *Reparando Sanguinis Defectum* vel *Universalem*, vel *Particularem*; tum *usurpando Alimenta* optima, & quidem quantitate moderatâ, tum *amovendo, emendandove* singulas Defectûs istius *Causas*; de quibus actum est, agendumve alibi.

2°. Sanguinis vitium corrigendo.

XX. Curabitur eadem Tabes 2°. *Corrigendo vitium Sanguinis* qualecumque, *Amovendoque* ab ipso *Humores vitiosos* singulos ipsi admistos, per *Evacuantia singulis convenientissima, Vomitoria, Purgantia* per alvum, & imprimis *Diuretica, Sudoriferave*, ut & subinde *Salivantia*: de quibus actum est aliis in locis, unde seligenda sunt, quæ hîc maximè prosint.

XXI. *Correctio Sanguinis* variis modis alterandi & vitiandi pro vitii varietate variabitur, usurpando medicamenta unicuique vitio maximè apta, nî habeantur ad manus *Corrigentia Universalia*, qualia ex *Mineralibus* & *Metallis*, aliisque ad Animalium partes minùs determinatis parantur efficacissima, ideóque optima, & in specie ex *Antimonio, Auro, Ferro, Vitriolo, Coraliis, Margaritis*, &c. unde non immeritò laudantur, commendanturque *Tincturæ, Sulphura*, &c. ex enumeratis paranda.

3°. Partium alendarum noxam reparando.

XXII. Curabitur eadem Tabes 3°. *Reparando Partium alendarum noxam* per infortunium ipsis factam; de quâ re agendum ex professo in Parte Medicinæ Chirurgicâ.

CAPUT XXXVIII.

De Carnosiore ac Obesiore Corporis Constitutione.

Nutritio nimia in quibus fiat.

I. NUtritionem diximus Capite præcedente *nimiam* fieri notabiliter, tum in *Carnosâ Musculorum Excrescentiâ*, tum in *Obesitate*, unde totum Corpus observatur amplius; quod æquè non fit, quoties *Viscerum Parenchymata*, vel *Glandulæ* in molem accrescunt nimiam, propter quam *Tumores* duntaxat hinc inde producti censentur.

Musculorum carnositas unde.

II. Redditur verò *magis Carnosus* Corporis Habitus Musculosus à *Sanguine multo & laudabili*; concurrente *Corporis Motu*, exercitioque moderato; *Vitâ Curis* anxiis vacuâ; *Somno* mediocri, vel protractiore; *Alimentorum* multi Succi, ac fermentationis facilis assumptione largiore.

Obesitatis causa.

III. *Pinguius* verò & *magis Obesum* tam in habitu ac superficie, quàm interioribus fit Corpus à *Sanguine Pinguiore*, ad cujus productionem facit *Corporis Constitutio sana* quidem, concurrente tamen *Succo Acido satis copioso, sed blando, temperatoque*; *Bile* autem *parciore, minúsque acri*; *Motu Corporis* pauco; *Vitâ* itidem sine *Curis* rodentibus; *Somno* placido & longiore; *Alimentorumque pinguium* assumptione continuâ & multâ.

IV. Rariùs quidem gravatur Carne multâ vel nimiâ Corpus, frequentiùs Pinguedine.

Musculorum carnositatis curatio.

V. *Curabitur Carnis* Musculosæ *Augmentum nimium*, 1°. *Minuendo* subinde *Sanguinem* apertâ Venâ. 2°. *Exercendo valdè* ac solito *diutiùs Corpus* ad Defatigationem satis notabilem. 3°. Occupando, vexandoque *Animum Curis* gravibus & solicitis: 4°. Augendo *Vigilias*, detrahendoque aliquid *Somno*. 5°. Usurpando parciùs *Alimenta* multi, optimique Succi, horumve loco sumendo, quæ minùs nutriunt, aut difficiliùs fermentantur.

Obesitatis curatio.

VI. *Curabitur* autem *Corporis Obesitas*, 1°. Usurpando sæpiùs, satisque abundanter *Condimenta* quævis *acria*, tum *Acida*, tum *Aromatica*, hoc est, *Salsa*, vel *Amara*; quæ tam *Liquores Glandulosos* præstent *Acidiores*, quàm *Bilem* magis *Amaram* & acrem. Talia verò sunt Acetum, Succus Citri, Spiritus Salis, &c. Piper, Garyophylli, Cinnamomum, Macis, Zinziber, Nasturtium, Eruca, Sinapi, Raphanus quivis, & imprimis Rusticanus, &c. 2°. *Corpus Movendo* multùm. 3°. *Animum torquendo* Curis. 4°. *Somno* indies aliquid detrahendo. 5°. Ab *Alimentis Oleosis & Pinguibus* in totum abstinendo: sic enim paulatim non tantùm consumetur Pinguedo superflua, sed ejusdem impedietur augmentum novum.

CAPUT XXXIX.

De Cachexiâ, & in specie, Anasarcâ, Leucophlegmatiâque.

Cachexia quid.

I. QUalitate peccans *Corporis Nutritio* & potest, & solet *Cachexia* vocari; in quâ *Nativus Cutis* & imprimis *Faciei Color languescit*, mutaturque in *pallidum*, & aliquando in *flavum* vel *lividum & luridum*; sicut in nonnullis in *rubidum* vel *rubicundum*, exurgentibus tunc ferè simul in *Naso*, *Genisque* varii generis *Pustulis*.

In eâ corporis constitutio, & Signa.

II. Concurrit in plerisque Cachexiæ speciebus *Dyspnœa*, quæ augetur magis, quoties corpus movetur, imprimis concitatiùs, & in ascensu. Quin tunc sæpiùs *Cordis Palpitatio*, *Arteriarumque circa Jugulum*, *Temporaque Pulsatio*, Visui quoque manifesta, producitur. Accedit frequenter *Universi Corporis*, & *Crurum* præsertim *Lassitudo*. Urget quoque non rarò *pressans & angens Cordis Dolor*, qui post assumpta Alimenta intendi solet. Quin adest utplurimùm *Febris lenta*, eaque vel *Continua*, vel *Intermittens*, vel *ex utrâque Composita*. *Urinæ* sæpiùs *Crudæ*, *Aqueæve* prodeunt, rariùs *Crassæ*, *Turbidæve*, nî ab Affectu alio comite, aut externâ Causâ turbentur ac mutentur. Tandem *Marcescit* & *Contabescit* nonnullis *Corpus* Universum; sicut idem aliis sensim *Turget ac Tumet*; fitque à *Seroso* quidem *Humore Anasarca*; uti à *Pituitoso*, magisque *viscoso Leucophlegmatia*; & ab utroque, priore saltem, quando *Abdomen cum Cruribus* tantùm occupatur, *Ascites*.

Anasarca Leucophlegmatia. Ascites.

Quos invadat Cachexia.

III. Nullis, ac nulli ætati parcit *Cachexia*; licet *Fœminas* propter *diutiùs Morantem*, *Impeditumque*, aut quovis modo *Suppressum Menstruorum Fluxum* corripiat frequentissimè; soleatque sat sæpè comitari *Affectionem Hypochondriacam*, notabilemque ipsius speciem, *Scorbutum*.

Ejus comes.

Ejus Causa Sanguinis vitium.

IV. *Cachexiæ* omnis *Causa* est *Sanguis qualitate vitiosâ præditus*, propter quam licet aliquantùm, & aliquandiu nutriantur Corporis partes, non nutriuntur tamen, uti oportebat; sed pro *qualitatis peccantis varietate* modis variis læditur ipsarum nutritio: unde *plures* quoque observantur *Cachexiæ species*, tum secundùm *Coloris mutati*, tum præsertim secundùm *Symptomatum* conjunctorum diversitatem distinguendæ.

Vitiatur Sanguis dupliciter.

V. *Vitiatur Sanguinis Qualitas* & ab *Humoribus Naturalibus* ad Sanguinis Constitutionem in Corde concurrentibus, sed qualitate vitiosâ præditis; & à *Rebus Non-Naturalibus* dictis aliquem ex notatis Humoribus, ipsumque Sanguinem vitiantibus, & ita corrumpentibus, ut prava sequatur Corporis Nutritio.

VI. *Humores Naturales*, Sanguini confundi soliti, & hactenus noti, sunt *Bilis*, & Glandularum Conglobatarum, cæterarumque Corporis partium *Lympha*, ut & *Saliva*, *Succusque Pancreaticus*, unà cum *Bile* in tenui Intestino juncti, atque Liquorem singularem Lymphæ admiscendum componentes, Ipsique adeò *Spiritus Animales* quovis modo Sanguini redditi; quos omnes qualitate vitiosa tum affici, tum eandem Sanguini communicare posse vix putem aliquem in Arte Medicâ vel mediocriter versatum, atque Veritati addictum negaturum.

1°. Ab Humoribus vitiosis.

VII. Horum vitia plura notavimus in superioribus, & proferemus adhuc in sequentibus: unde poterunt peti, quæ huc faciunt.

VIII. Quemadmodum verò varia *Humorum Vitia* nonnunquam *sensim ac sine sensu* producuntur in Corpore, ita eadem quandoque *subitò ac sensibiliter* gignuntur à *Rebus Non-Naturalibus*, aliisve *Venenorum* nomine notandis notabili excessu peccantibus, omniaque in corpore valdè turbantibus, aut corrumpentibus.

2°. A Rebus Nonnaturalibus.

IX. *Vitia* ista frequentissima & manifestissima sunt *Acrimonia* tum *Acida*, tum *Salsa Muriatica*, tum aliquando *Salsa Lixiva*, & *Viscositas*, vel *Fluiditas nimia*: quorum *Causas*, *Generandique modum* non semel proposuimus, explicuimusque in superioribus; quò remittimus Lectorem Studiosum, ne crambe non bis tantùm, ast sæpiùs cocta Mors sit, & nauseam moveat delicatis.

Eorum vitia frequentissima.

X. Memoratorum *Symptomatum ratio* facilè patebit unicuique cogitanti, expendentique, quoties *Sanguis* undecunque tandem fuit factus *Vitiosus* & Cachexiam producens, toties *Humores* nominatos omnes, cùm ex Sanguine ortum habeant, gigni quoque *Vitiosos*; unde non tantùm *Alimentorum Appetitus* uterque similiter vitiatur, sed ipsorum præterea *Fermentatio*; quapropter *Anxietates circa præcordia*, *Cordisque Dolor pressans* sequuntur tam ante, quàm post ipsorum assumptionem.

Ratio Symptomatum.

Humorum Vitiosorum

Alimentorum appetitûs vitiati. Fermentationis. Anxietatum. Cordis Doloris.

XI. Dum verò perperam Fermentatorum Alimentorum pars, vel massa tota per Intestinum tenue propellitur, qui confunduntur ipsi *Succus Pancreaticus & Bilis* pariter vitiosi, non tantùm exspectatam *utilium*, *inutiliumque* partium

Secre-

Partium Secretionis vitiatæ. Effervescentiæ vitiosæ. *Secretionem* corrumpunt; verùm contingit quoque vitiosa horumce Humorum *Effervescentia*; quin non rarò *Halitus*, *Flatusve* multifarii ex illâ vitiosâ miscellâ excitati non tantùm descriptam modò *Anxietatem* augent, verùm ad Cor delati ejusdem *Palpitationem* producunt; atque ad Pulmones translati *Dyspnœam* efficiunt; & quaquaversùm propulsi *Lassitudinem* pariunt notatam.

Anxietatis. Palpitationis. Dyspnœæ. Lassitudinis.

Febris Continuæ & Lentæ. XII. Ex eodem Humorum omnium vitio pendet *Continua*, *Lentaque Febris*, quatenus vitiosè in dextro Cordis Ventriculo effervescentes inter alia Symptomata plura *Pulsum* quoque creant solito *Frequentiorem*, adeóque *præternaturalem*.

Pulsûs frequentioris.

XIII. Cùm autem propter Inquietudinem Corpus stragulis tectum sæpiùs denudant Ægri, facilè contingit, ut per Pancreatis Vasa Pituita delata ibidem coaguletur, Obstructionemque pariat; propter quam Succus stagnans *Intermittentis Febris* multifariæ Causa existet. Illud autem fiet citiùs, faciliúsque, si Corpus sudore diffluat, porique cutis pateant, vel Aër occurrat frigidior & asperior.

Intermittentis Febris.

Urinæ vitiatæ. XIV. *Crudæ, minúsque Tinctæ, Crassæve prodeunt Urinæ* propter *Humores* dictos *Acriores*, intimiùs cum Sanguine concrescentes, *Aqueosve* abundantes, ac desideratam Effervescentiam minuentes, adeò ut non sequatur requisita & utilis partium excrementitiarum, unàque cum Urinis excernendarum Secretio, multò minùs Excretio.

Coloris Varii in Facie. XV. Quemadmodum autem *Partes* omnes tunc *malè Nutriuntur*, ita *Cutis Faciei* Aëri & Visui præ aliis omnibus exposita noxæ suæ signa promit per *Colorem* pro Humorum maximè peccantium varietate *varium*.

Dolorum. XVI. Quoties autem *Acrimonia Humorum* concurrit, toties illa internè *Doloribus*, aut externè *Pustulis* manifestatur.

Pustularum. Hydropis. XVII. Quoties redundant *simul Copiâ Humores* vitiosi, toties variæ *Hydropis* species tandem succedunt; sin minùs, *Contabescit* paulatim universum *Corpus*.

Tabis.

XVIII. Quæ in specie solet ob *Menstrua minùs commodè aut tempestivè fluentia Fœminis* accidere *Cachexia*, illius rationem, ac generationem dabimus, si Deus volet, Praxeos hujus Lib. 3. Cap. 3.

Cachexiæ Hypochondriacæ productio. XIX. Ex iis autem, quæ hîc & alibi sunt dicta, *Cachexiæ Hypochondriacæ* omnis, atque Scorbuticæ productio ab Ingenioso & Judicioso Medico deducetur facilè.

Cachexiæ Curatio. XX. Ut proinde ad *Cachexiæ Curationem* transeamus, sciendum, si ullibi, certè hîc observandum accuratè aureum illud disticho sequenti propositum Præceptum:

Principiis obsta, serò Medicina paratur,
Cùm mala per longas invaluêre moras.

Nisi enim succurratur in tempore Cachexiæ, non rarò ea sensim tam pertinax, rebellisque fit, ut serò tantùm, vel nunquam curari possit. Monendi proinde à Medicis ordinariis, etiam non rogatis, Ægri, ipsorumque Parentes, aut Consanguinei & Amici, quamprimùm incipientis Cachexiæ signa se manifestant in Colore Faciei mutato, ne malum hoc, sicut est in proverbio, negligatur in herbâ, postquam & altas & eradicatu difficiles mox agere solet radices, quas postmodum non nisi Herculeo labore superare licet.

XXI. *Cachexiæ* autem omnis *Curatio* consistet in *Sanguinis quovis modo vitiosi Correctione ac Emendatione.* Ubi observanda *Vitii species atque Causa* vera, sive illa una sit, vel multiplex. **In quo consistat.**

XXII. Prout igitur hic vel ille Humor primariò & maximè hoc vel illo modo peccans, & ab hoc vel illo in Rebus Non-naturalibus commisso errato pendens Sanguinem vitiavit, Cachexiamque produxit, ita seligenda sunt *Medicamenta*, quæ *blandè*, *paulatimque* tum notatum *Humorem*, tum *Sanguinem* ipsum *alterare*, atque ad *constitutionem naturalem redigere* possint, aut, si planè ac in totum emendari nequeant, eundem *quodammodo saltem correctum sensim evacuent:* non neglectis interim *Rebus Non-naturalibus*, *aliisve* mala hæc producentibus, aut foventibus; quæ nisi *corrigantur*, *caveanturve*, frustra expectabitur optata Curatio fœlix, & Successus agendorum laudabilis. **Humor vitiosus & Sanguis corrigendus, aut evacuandus.**

XXIII. Quibus *Medicamentis* & Formulis laudatæ Humorum variorum Correctiones ac Evacuationes perfici possint, debeantque, non semel ostensum in superioribus; ubi videri poterunt.

XXIV. *Perseverandum* est autem aliquandiu in *Medicamentorum convenientium usu*, ac præsertim, ubi duravit aliquandiu, radicesque fixit Cachexia, segniùs recessura; & quidem in cujusvis Medicamenti proficientis usu, quandiu non tantùm ab ipso benè habet Æger, sed idem absque nauseâ, & fastidio usurpat: Quamprimùm autem desinit placere, aut prodesse gratissimum licet, aut optimum etiam medicamentum, mox aliud præscribendum, aliâve formâ exhibendum. **Ac in eo perseverandum.**

XXV. In *diutinâ* verò *Cachexiâ* semper conveniunt *Medicamenta Pituitam tenacem ac glutinosam Corrigentia*, *Evacuantiaque*, post- **Diutina Cachexia quibus curetur.**

quam

quam omnes *Affectus Diuturni* ab illâ vel in totum, vel ex parte saltem pendent.

XXVI. Quòd si *Glutinosæ Pituitæ* copuletur *Humor Acidus*, vel *Salsus Muriaticus*, quod frequentiùs contingit, aut *Salsus Lixivus*, sive *Biliosus*, quod rariùs evenit, conjungenda sunt Medicamenta utrique Indicationi satisfacientia, sæpiùs proposita & laudata; quorum ope nunc citiùs, nunc tardiùs expectari potest Sanitatis amissæ recuperatio.

CAPUT XI.

De Sanguinis à Partibus omnibus ad dextrum Cordis Ventriculum per Venas Refluxu læso; & in specie de Inflammatione.

Sanguinis Motus à Corde versùs Corporis partes, & ab iisdem versùs Cor.

I. QUemadmodum à *Corde Sanguis* universus per *Arterias* defertur ad *Corporis Partes Continentes* omnes ac singulas, tum ad earundem *Vivificationem* ac *Nutritionem*, *Augmentumque*, tum ad *Humores* omnes, sive *Contenta* utilia & inutilia quovis modo à reliquâ Massâ *secernenda*; ita idem post beneficium hoc multifarium multifariè in Corpus utrumque collatum *residuus* ac superstes, quin multis modis *parte sui aliquâ destitutus* aut *effœtus* iterum *ab iisdem Partibus Continentibus* omnibus ac singulis per *Venas* fertur ad *Cor*, ibidem mutuâ concurrentium Partium variarum *Misturâ*, mox *Effervescentiâ*, & *Rarefactione Vitali renovandus*.

Ejus Motus Circularis quid.

II. Atque hic *Sanguinis Fluxus* ac *Refluxus* reciprocus & alternans *Motûs Circularis* nomine jam cluet & claret.

Quot modis lædatur Sanguinis refluxus.

III. *Impeditur* autem nonnunquam in *suo Refluxu Sanguis*, quoties is vel *Stagnat*, subsistitque in suis Vasis & viis, vel *Effunditur* extra ipsa, sive hoc fiat *intra vicinarum partium Substantiam*, vel *Corporis Cavitates*, sive id accidat *extra Corpus ipsum*.

Quot modis stagnet in Vasis.

IV. *Stagnat in Vasis* suis *Sanguis*, vel ob *Plethoram* summam & ad *Vasa* dictam; vel ob *Angustiam* nunc Ipsorum *Compressione*, nunc *Obstructione* factam.

1°. Ob Plethoram ad Vasa.

V. *Plethoræ ad Vasa* mentionem sufficientem fecimus Cap. 36. quæ ibi poterit videri.

2°. Ob Compressionem venarum.

VI. *Comprimuntur* ad Sanguinis Refluxum impediendum *Venæ* nunc à *Tumoribus* vicinis durioribus, nunc à *Vinculis* partibus circumjectis, Venasque, quàm Arterias, arctiùs stringentibus.

3°. Propter earundem Obstructionem.

VII. *Obstruuntur Venæ* nunc ab ipso *Sanguine*, *Pituitâve* in ipsis *Coagulatis* ac concretis, nunc quamvis rarissimè, à *Calculo* in ipsis *genito*, sensimque ampliùs aucto.

Cavernosam partium substantiam ad venas referri.

VIII. Ad Venas referri velim *Cavernosam singularum partium substantiam*, per quam ex Arteriis Sanguinem in Venas existimo cum multis maximâ sui parte transmeare.

A quibus Sanguis coaguletur.

IX. *Sanguis Coagulatur* & à *Frigore Aëris* vel *Aquæ* intenso partes valdè afficiente; & à *Medicamentis* potenter *Adstringentibus*, *Austerisque forinsecùs*, aut *intrinsecùs* Sanguini communicatis, & ipsum Congelantibus.

A quibus Pituita.

X. *Pituita Coagulatur* in dictis Vasis ab iisdem *Causis*, frequentissimè tamen à *Frigore Aëris*, *Aquæ*, *Potûs*, aliorumve Partes priùs calentes aut externè, aut internè *subitò infestante*, atque *Pituitam*, *Viscosam* imprimis, quâcunque tandem de Causâ *in tenui præsertim Intestino solutam*, hinc ad *Sanguinem deductam*, & unà cum ipso *quaquaversùm propulsam* iterum inibi *cogente ac inspissante*.

Quænam Pituitam solvant.

XI. *Pituitam* in tenui Intestino *Solvere* solent 1°. *Aër* à Sole, Igne, Balneo, &c. æstuans. 2°. *Alimenta*, ut & *Medicamenta* Spirituosa & Aromatica, Volatilive Sale abundantia. 3°. *Corporis Motus* vehemens; quò Frictiones, ac Tegumenta refero. 4°. *Ira* immoderata. 5°. *Vigiliæ* protractæ.

XII. Ubi notandum, quò plures Causæ concurrunt, peccantque excessu majore, eò faciliùs, citiùs & copiosiùs solvitur & Sanguinem versùs transfertur notata Pituita.

Sanguinis è vasis suis effusio.

XIII. *Sanguis* autem in nominatis suis *Vasis stagnans* & paulatim *collectus* eadem magis, magisque *distendit*, & ita quidem, ut aliquando *rumpantur*, aut quovis modo alio *exitum ipsi concedant*; unde contingit tunc *Sanguinis è Vasis suis Effusio*, sive idem *hæreat in Partium adjacentium Substantiâ*, sive *colligatur in Cavitate Corporis propinquâ*, sive *effundatur in totum extra Corpus*.

Productio Inflammationis & Abscessûs.

XIV. In *Vasis Capillaribus*, & forsan *intermediâ* quoque ipsis *partium* quarumvis *substantiâ sinuosâ Conclusus* adhuc & *Subsistens*; aut *extra easdem Vias suas consuetas*, sed *apertas* & patentes in qualemcunque *partium ipsarum*, *vicinarumve substantiam porosam*, & *carneam* præsertim, *membraneamve*, aut earundem *interstitia Effusus* & copiâ mediocri saltem *Collectus Sanguis*

guis ſponte mox *Excandeſcit* & *Caloris Senſum moleſtum* in parte ſenſili producit, ac ſenſim *corruptus* in *Pus* vel *Saniem abire* ſolet. Unde prior quidem Mutatio vocatur *Inflammatio*, ſicut poſterior, *Abſceſſus* vel *Apoſtema*.

Inflammatio quî fiat. XV. Arbitror autem *Incendi ac Inflammationem parere Sanguinem*, quatenus *ex ipſo* in Vaſis ſuis valdè diſtinctis, Partibuſve quibuſvis aliis *ſubſiſtente*, hoc eſt, *ſtagnante* mox incipiunt *evaneſcere partes Spirituoſæ, magiſque Volatiles ac ſubtiles*, tum *Acidas*, tum *Salinas temperare ſolitæ*; unde *utræque Acriores* factæ *acriùs in ſe mutuò inſurgunt*, *Efferveſcentiamque ob partes* Sanguinis *Oleoſas* præſentes *Calidam* excitant, quin paulatim *Sanguinem* ita *corrumpunt*, ut in *Pus* vertatur, & quidem pro Sanguinis corrupti varietate planè *varium*.

Pus quomodò generetur.

Empyema quî fiat. XVI. *Sanguis* in *Cavitatem* aliquam *Humoribus* naturaliter *vacuam*, Pectoris puta, vel *Abdominis Effuſus*, ibidemque Collectus & in *Pus* Corruptus *Empyema* conſtituit.

Sanguis in corporis partes cavas effuſus variè mutatur. XVII. Idem *Sanguis* in *Partes Corporis cavas, Ventriculum, Inteſtina, Veſicamve Urinariam Effuſus*, ob admiſtos ipſi tunc Humores varios, *mutationem ſubit variam*, nî brevi ex ipſis expellatur.

Quid Hæmorrhagia. XVIII. Ejuſdem *Sanguinis extra Corpus Effuſio*, in genere vocatur *Hæmorrhagia*; licet in ſpecie tribuatur hoc nomen Sanguini è Naribus erumpenti; quemadmodum idem ex Ani vaſis effluens dicitur *Hæmorrhoïs*: Sanguis autem ſingulis menſibus Fœminis ex Utero ſtillans, *Menſium*, *Menſtruorum*, & *Fluxûs Menſtrui* nomine gaudet; qui verò poſt partum hâc viâ copioſior evacuari ſolet, *Lochiorum*.

Hæmorrhois. Menſes & Menſtrua. Lochia.

Quinam Sanguinis Effluxus Naturalis. XIX. Ubi notandum, *nullum* eſſe *naturalem Sanguinis Effluxum* præter utrumque modò memoratum Fœminis proprium, de quo variis modis lædi ſolito pluribus agemus, ſi Deus ſinet, Opuſculi hujus Libro tertio. Nam Hæmorrhagia omnis alia, ſive ſponte accidat, ſive fortuitò eveniat, ſive arte procuretur; ſive noxia ſit, vel utilis; præter ordinarium Naturæ curſum ſemper contingit, cùm talis à perfectè ſanis nulla ſit expectanda.

Sanguinis Effluxûs cauſa. XX. *Cauſa* proinde omnis *Sanguinis Effluxûs* eſt *Apertio Vaſorum* qualiſcunque, ſive illa fiat ex nimiâ *Vaſorum* à copioſo, valdè rarefacto, aut retardato Sanguine, Flatibuſve, *Diſtenſione*; ſive ab Humoris aut in Vaſis, aut extra ipſa ſubſiſtentis *Acrimoniâ rodente*, ſive à *re durâ & acutâ vulnerante*, *obtuſâve contundente*, aut quovis alio idem contingat modo.

XXI. De pleriſque Sanguinis præter naturam è Vaſis ſuis Effuſi Cauſis & Curatione agendum alibi; hoc Capite *Inflammationis Eſſentiam* perſequemur, ac *Curam*.

XXII. Ad *Inflammationis* ergò, hinc & *Abſceſsûs* ſecuturi *Curationem* requiritur 1°. ut *Compreſſio*, vel *Obſtructio Vaſorum tollatur*. 2°. ut *Subſiſtentis*, *ſtagnantiſque Sanguinis Motus reſtituatur*. 3°. ut *Sanguis* è Vaſis ſuis *effuſus*, ſi fieri poteſt, ante ſui ſuppurationem inde *removeatur*. 4°. Si removeri, atque adeò *Suppuratio* impediri nequeat, ut eadem *maturetur*, *promoveaturque*. 5°. ut *Puris* producti *Eductio feſtinetur*. 6°. ut *Ulceris mundatio & conſolidatio* quàm citiſſimè *abſolvatur*. Inflammationis curatio.

XXIII. I. *Vaſorum Compreſſio* à *Vinculis* arctiùs partibus circumjectis tolletur, illis ſublatis; à *Tumore duro*, eodem curato, de quo alibi docendum. 1°. Vaſorum Compreſſio quî tollatur.

XXIV. *Obſtructio verò Vaſorum à Pituitâ Viſcosâ*, vel *Sanguine* in ipſis *Coagulatis Curabitur*, uſurpando tam internè, quàm externè *Medicamenta* peccantem Humorem *ſolventia*, iterumque *fluxilem facientia*. Ut & eorundem obſtructio.

XXV. Inter *Interna* conducunt præ aliis omnibus *Salia Volatilia* ex variis Animalium partibus parata, quippe quæ omnia & ſingula vi egregiâ pollent Coagulata & Conglutinata omnia in corpore humano diſſolvendi, eademque ad priſtinam fluiditatem reducendi, atque inſuper Sudorem movendi; quo ſimul blandè promoto multò faciliùs, citiùs, fœliciúſque obtinetur deſiderata illa & amabilis Coagmentatorum Reſolutio. Internè Salibus Volatilibus.

XXVI. Hinc eſt, quòd exhibito tempeſtivè unico ſæpè Sudorifero ex laudatis Salibus Volatilibus, aut ſimilibus parato Pleuritis, Lateris nempe Inflammatio, abſque ullâ Venæ apertione, Sanguiniſque miſſione fuerit fœliciſſimè curata. Pleuritis Sudorifero curata.

XXVII. Hinc eſt, quòd Miſturæ ex ſimilibus paratæ, atque cochleatim per intervalla brevia in tempore uſurpatæ tum Pleuritidem, tum Peripneumoniam, tum aliarum partium Inflammationes citò, tutò & jucundè curaverint. Ut & Peripneumonia.

XXVIII. Exemplum Miſturæ talis Sudoriferæ in Juniorum Medicorum gratiam ſequentem dabo, quæ Miſtura Sudorifera in Inflammatione.

℞. *Aquæ Petroſelin.*
Hyſſopi,
Fœnicul. an. ℥j.
Theriac. Simpl. ℥ß.
Spiritus ſalis armoniac. ʒß.
Laud. Opiat. Gran. iiij.
Syr. papav. errat. ℥j.
M.

XXIX.

Ejus Usus. XXIX. Potest Spiritûs Salis Armoniaci loco usurpari Sal Volatile Cornu Cervi, vel aliud quodvis, ac pro ejus acrimoniâ minore, majoreve ipsius plus, vel minus Misturæ addi, atque quantitate majore, minoreve vicibus singulis capi, corpusque in loco calido, lecto præsertim, contineri ad Medicamenti vim quaquaversùm promovendam, & subinde Sudorem facilitandum; quamvis haud sit opus Sudorem continuò excitare; cùm non prosit, nisi quatenus tunc faciliùs, citiúsque ad locum affectum & obstructum penetrat vis Medicamenti volatilis & salina.

Quænam ad Salem Volatilem referenda. XXX. Ad Salem Volatilem referri possunt ac debent Oculi Cancri, Mandibulæ Lucii, Os de Corde Cervi, &c. cùm ipso abundent.

Inflammationi conducere Sulphura Metallica & Mineralia. XXXI. In hoc casu conducunt quoque Omnia *Sulphura Metallica & Mineralia, sed fixa*; quocircà etiam huc refertur *Antimonium Diaphoreticum* ad fixitatem aliquam deductum; quamvis hæc pluribus nominibus hîc conveniunt.

Ut & Salia Volatilia ex Plantis Scorbuticis. XXXII. Nec tantùm conferunt hîc *Animalium Salia Volatilia*, sed omnia ex variis *Plantarum Scorbuticarum* dictarum & acrium partibus petita, eorundemque vim æmulantia, uti sunt Succi Erysimi, Cochleariæ, Nasturtii & hortensis & aquatici, Taraxaci, &c. Aquæ Theriacales dictæ, &c. dummodò vim habeant Pituitam Coagulatam vel Sanguinem Concretum solvendi & dissolvendi.

Obstructio externè tollitur Unguentis & Oleis, & Spiritu Vini. XXXIII. Inter *Externa* conveniunt *Unguentum* Martiatum, Althææ compositum, &c. *Oleum* Liliorum alborum, Chamæmelinum, Anethinum, Laurinum, Laterinum, vulgò Philosophorum dictum, &c. quæ commodè possunt simul misceri, & affectæ parti externæ inungi; præmittendo vel addendo subinde *Spiritum Vini* rectificatum, tam simplicem, quàm compositum, modisque variis Aromaticum.

Et Cataplasmatis Dissolventibus. XXXIV. Possunt quoque in hoc Casu applicari externè *Cataplasmata*, sed magis *Dissolventia*, quàm Emollientia, vel Maturantia dicta; quæ nimirum Humorem Coagulatum, Sanguinem, Pituitamve Incidant & Solvant, ex partibus nempe Plantarum Acrium & Aromaticarum parata. Exempli loco esto sequens.

Cataplasma.

℞. *Cœparum sub Cineribus aut fictili vase assarum & contusarum*, ℥ij.
Fol. Erysimi,
Cærefolii,
Nasturt. hort.
Sambuci, *an.* M. iß.
Farinæ fabar.
Lupinor. an. ℥j.
Nidi hirundin. N. j.
Albi græci, ℥j.
F. s. a. Decoctio in Lacte ebutyrato ad Cataplasmatis Consistentiam.

Ejus Usus. Hoc Cataplasma mediocriter calens affectæ parti externè applicandum; cujus ope internæ quoque Obstructiones solvi poterunt: Observandum verò, renovandum ipsum, quamprimùm exsiccari occipit.

2°. Sanguis Stagnans rursum moveatur. XXXV. 2°. *Sanguini Stagnanti* & in Vasis suis Subsistenti desideratus *restituitur Motus* plerumque ac fœlicissimè *Sudoriferis*, aliquando *Venæ-sectione*, *Sanguinisque missione*.

Sudoriferis. XXXVI. *Sudoriferis*, quatenus ipsorum ope non tantùm *fluidior*, *mobiliorque* fit *Sanguis*, sed insuper *actu movetur* idem magis, magisque rarefactus *à Volatili Sale* iisdem inexistente, *Sanguinemque* solâ sui morâ sensim plus minùs ab *Acido suo Spiritu concrescentem* iterum *solvente*, *diducente*, ac proinde *agitante*.

Sudori comes pulsus frequentior & robustior. XXXVII. Hinc est, quòd *Sudori comes* soleat esse *Pulsus* tam continuò *Frequentior*, quàm subinde simul *Major* & *Robustior*; nî concurrat extrema Virium dejectio: tunc enim & *Minor*, & *Languidior* Pulsus Frequentiori jungitur.

XXXVIII. Dum enim ad dextrum Cordis Ventriculum pertingit Sudoriferorum Sal Volatile, ibidem ampliùs, potentiúsque rarescit Sanguis, ac non tantùm sponte sibi quærit exitum, verùm Cordis Ventriculum ampliùs expandendo ipsum & ad Frequentiorem, & ad Validiorem sui Contractionem, Sanguinisque adeò expulsionem ac propulsionem irritat & cogit; Sanguinemque ideò priùs in Motu suo paulatim deficientem suscitat, commovet, & quaquaversùm à Corde promovet.

XXXIX. Ubi autem laudata illa Sudoriferorum Vis usque ad Obstructionis locum pervenit, Materiam obstruentem quamcunque aggreditur, incidit, attenuat, solvit, fluxilemque facit; unde accedente Sanguinis potentiùs agitati & adpulsi impetu faciliùs, fœliciúsque unà cum ipso propellitur ulteriùs.

Sanguis Stagnans ad motum impellitur Venæ Sectione. XL. *Venæ-sectione* autem, *Sanguinisque missione restituitur Stagnanti Sanguini suus Motus*, quatenus in educti locum transfertur vicinior, atque facto sic Universo Sanguini spatio ampliore movetur quoque Sanguis omnis tum celeriùs, tum potentiùs; quocircà & ille, qui priùs in Vasis suis stagnans subsistebat, nunc verò sublatâ Plethorâ non sistitur ampliùs, ad motum interruptum, valdè saltem diminutum redintegrandum potentiùs concitatur, & juvatur; nî hoc impediat Obstructio gravior, & soli Sanguini

guini vehementiùs moto cedere nescia, sed insuper incidentium & obstruentem humorem dissolventium indiga.

XLI. Tunc autem post Sanguinis detractionem sufficientem utile est vicibus paribus & cochleatim exhibere Misturam Sudoriferam, & Incidentem, qualem §. 28. notavimus; sive ad ejus assumptionem levis aut nullus sequatur Sudor, dummodò rebellis solvatur, tollaturque Obstructio.

3°. Sanguis in partium Substantiam effusus inde removetur.

XLII. 3°. *Sanguis è Vasis suis Effusus*, ac per *Viciniorum partium Substantiam dispersus*, si removeri queat, in totum aut ex parte quantocyùs *inde removendus*, *impediendo* idcircò ipsius *coagulationem*, atque potenter *dissolvendo partes* ipsius *crassiores*, *discutiendoque tenuiores*, ac *temperando* insimul *acriores*; idque tam internis medicamentis, quàm externis.

Ejus Coagulationem impediendo & dissolvendo.

XLIII. *Sanguinis Coagulationem impediunt* Oculi cancri, Antimonium diaphoreticum, Mumia, Sperma Ceti, Gummi Galbanum, Sagapenum, &c. Opium, Cerevisia Joppensis dicta, &c. Quin ex nominatis pleraque *dissolvunt* prætereà *Crassiores Sanguinis partes*, *discutiuntque Tenuiores*, ac insuper *temperant Acriores*, imprimis ubi aliis junguntur, quæ ipsorum vim promovent, augentve. Ex. gr.

Mistura.

℞. *Aq. hyssopi*,
Fœniculi, *an.* ℥ij.
Aceti stillat. ʒvj.
Spiritûs Vini rectificati, *vel cujusvis Aromatici*, ℥ß.
Ocul. Cancri, ʒj.
Spermat. Ceti,
Mumiæ Alexandr. an. ℈j.
Laud. opiat. Gran. iv.
Syr. 5. rad. ℥iß.
M.

Ejus Usus. & Vires.

Hujus Misturæ assumat sæpiùs Æger Cochleare unum: Cujus ope non tantùm impedietur Sanguinis Effusi Concretio; sed partes ipsius Crassiores incidentur, attenuabunturque paulatim; Tenuiores autem unà cum Sudore aut insensili Transpiratione Discutientur continuò; quin temperatis ejusdem partibus acrioribus Dolor lenietur, tandemque in totum tolletur; ipsaque adeò solvetur ac dissolvetur Obstructio: quali solâ in tempore, atque diligenter usurpatâ curatæ sunt non semel incipientes Pleuritides, ac Peripneumoniæ, aliarumque Partium Inflammationes satis graves, atque anxietatibus, doloribusve acutis molestæ. (Et Laus.)

Unguenta.

XLIV. Parti affectæ inungi potest *Unguentum* Martiatum, de Althæâ compositum, aliudve Aromaticum quodvis; quò referendum quorundam Butyrum Majale dictum, atque cum Plantarum Aromaticarum Succo paratum; additis quandoque *Oleis* itidem Aromaticis, Laurino, Anethino, aliisve potentioribus, aut stillatitiis, Terræ, Terebinthinæ, Succini, Laterino, &c. sed minori quantitate. (Olea.)

Emplastrum de Spermate Ceti.

XLV. Inter *Emplastra* meritò laudatur *de Spermate Ceti* dictum, quod

℞. *Ceræ albæ*, ℥iv.
Spermat. Ceti, ℥ij.
Gum. Galb. aceto dissol. ℥j.
M. f. s. a. Emplastrum, per quod liquatum trahatur tela, fiatque vulgò dictum Spanadrapum, utrimque alternatim applicandum. (Spanadrapum.)

Ejus vires.

Hoc Emplastrum egregium non tantùm sanguinem in externis corporis partibus omnibus, sed Lac quoque in Mammis à coagulatione præservat, quin non rarò mediocriter coagulatum iterum solvit & discutit, aut restituit.

Fotus.

XLVI. *Fotus* quoque conducere possunt ex Plantis Aromaticis & potenter discutientibus in Aquâ, Vinove coctis parati, addendo subinde usûs tempore aliquid Spiritus Vini. Ex. gr.

℞. *Rad. Bryoniæ*,
Apii,
Filicis, *an.* ℥ij.
Fol. Sambuci,
Empator. Cannab.
Chamædryos,
Menthæ,
Absinth. an. M. j.
Flor. Melilot.
Chamæm. Rom. an. M. jß.
Sem. Cumini,
Bacc. Lauri, *an.* ℥j.

Crassè contusa omnia Coquantur ex Aquâ pluviali, sed igne lento, atque vase clauso. Serventur ad Usum.

Ejus Usus.

XLVII. Usurpari potest hic Fotus, infuendo sacculo, sacculisve contusas plantarum partes, atque post coctionem exprimendo liquorem superfluum, applicandoque Sacculos mediocriter calentes parti affectæ; ubi tamdiu relinqui debent, quamdiu calent; postquam verò à tepore deficiunt, removendi sunt, & alii calentes applicandi. Potest etiam Pannus laneus, vel Spongia mollis & partem affectam tegere apta Fotui calenti imponi, mox expresso liquore superfluo parti dolenti applicari, atque, sicut modò dictum, aliquoties renovari. Quin potest quoque Vesicæ bubulæ ab urethrâ suâ resectæ ac in aquâ tepidâ emollitæ infundi Fotûs tantùm, quantum requiritur, ut, postquam funiculo revincta est pars collo suo privata, cui-

vis parti laxè applicari possit Vesica fotu turgidula, non tamen plena vel distenta: sic enim prævenitur omnis noxa ex madentibus, moxque frigentibus indusiis, aliisve linteis corpori contiguis facilè contingens.

XLVIII. Horum ergò medicamentorum variorum ope commemoratis satisfiet Indicationibus; neque ipsis præcavebitur duntaxat, reparabiturve Sanguinis Coagulatio; sed insuper attenuabuntur partes ipsius crassiores, incrassatæve; discutienturque ac per insensibilem transpirationem educentur foràs tenuiores; quin temperabuntur acriores, si quæ tales mox simul dissipari nequeant, quò & tandem evanescant ipsæ paulatim, possint saltem faciliùs, fœliciúsque ad suppurationem perduci.

4°. Sanguinis in Pus mutatio promovetur.

XLIX. 4°. Ubi in talem, tamve profundum locum effusus est Sanguis, ex quo citra Suppurationem & Abscessum amoveri nequeat commodè; promovenda erit & acceleranda *Puris confectio ac generatio.*

Emollientia & Maturantia Medicamenta.

L. Hoc præstant omnia *Medicamenta Emollientia & Maturantia* vulgò dicta, *Radices & Folia* Althææ, Malvæ, Liliorum alborum, Branca Ursina, Atriplex, Mercurialis, &c. *Semina* Lini, Fœnugræci, Althææ, &c. horumve *Farinæ*, ut & Hordei, *Caricæ* pingues. *Axungia* humana, suilla, &c. *Pinguedo* Anseris, Gallinæ, Vitulina, &c. *Ossium* omnium *Medulla*, *Butyrum* quodvis, *Oleum* Olivarum, Amygdalarum dulcium, ac penè omne ex variis seminibus, nucleisve expressum, aut cum floribus emollientibus decoctum, &c.

Humores Pituitosi & Viscosi Sanguini conjuncti quid insuper requirant.

LI. Ubi *Humores Pituitosi & Viscosi* conjuncti sunt Sanguini, præcedentibus addenda sunt Cæparum, Squillæ, &c. Bulbi, & aliquando Gummi Bdellium, Galbanum, Ammoniacum, &c. Styrax liquidus, Cera, Terebinthina, Mel, & similia plura.

Cataplasma.

LII. Ex his autem commodissimè parari solent *Cataphlasmata.* Ex. gr.

℞. *Farin. rad. althææ,*
Hordei, an. ℥ij.
Fol. Malvæ,
Brancæ ursinæ, an. M. iij.
Sem. lini, ejusve farinæ, ℥ iß.
Caricarum ping. concis. N°. X.

Coquantur igne lento ex Aquâ purâ, Cerevisiâve tenui, aut, *urgente Ardore summo*, ex Lacte ebutyrato ad Humiditatis consumptionem, ac Decoquendorum emollitionem; tunc Contusis exactè omnibus adde

Axungiæ porcinæ
Butyri recentis, an. ℥ iß.
M. f. Cataplasma.

LIII. Ubi *Glutinosa Pituita* immixta est Sanguini, & *Ardorem* in parte parit *leviorem*, tunc sequens paretur. Aliud Cataplasma.

℞. *Cœparum sub Cineribus coctarum, hinc & contusar.* ℥ iv.
Farinæ Fabarum,
Sem. fœnugræci, an. ℥ iij.
Flor. Chamæmel. Rom.
Sambuci, an. M. iß.
Coq. s. a. ex Cerevisiâ tenui, vel Aquâ purâ, ut fiat Cataplasma.

LIV. Ubi æstus magnus adest in parte Inflammatâ, *nec pinguia ferre possunt Ægri*, cavendum sedulò ab omnibus Oleis, & Oleosis; quin tunc semper utile observavi *Lac ebutyratum*, hoc est, Lactis Cremoris ebutyrati serum; in quo si fiat Decoctio, Cataplasma hujus vi Æstum temperabit egregiè, quin *ne Inflammationi facilè copuletur Erysipelas*, impediet. Lactis Ebutyrati Vires.

LV. Si magis arrideant Ægris *Unguenta*, *Emplastrave*, nec à pinguibus lædantur; inungi poterit semel aut sæpiùs pars dolens *Unguentis* Agrippæ, de Althæâ simplici, vel Composito, Pectorali, &c. aut solis, aut additis *Oleis* convenientibus, Lilior. alb. Amygdalar. dulc. & similibus ad Linimenti consistentiam redactis; ac mox ei imponi *Emplastrum* Diachylon simplex, & aliquando cum Gummi, ut & Mucilaginum, imprimis ubi multâ Pituitâ, eâque viscosâ scatet Corpus, & Sanguis. Unguenta, vel Emplastra.

LVI. 5°. His aut similibus medicamentis promotâ & absolutâ *Puris* Generatione, *non est procrastinanda Ejusdem Eductio*, cùm ipso præsente Dolor perseveret, educto minuatur; quin Pus morâ reddatur acrius, ideóque nocentius, atque ab ipso partes vicinæ magis, magisque corrumpantur, sicque Ulcus majus, adeóque curatu difficilius efficiatur; imprimis quando Vasa vicina corroduntur à Pure illo acriore facto, & naturâ suâ existente acido. 5°. Pus educitur.

LVII. Rariùs quidem sponte, nec nisi tempore longiore aperitur Apostema profundiùs hærens: quapropter, ubi ex partis affectæ Mollitie tactui manifestâ, ut & Rubedine ac Dolore diminutis Puris perfecti præsentia innotuit, quoties licet, aut *Cultello* acuto, aut potentiali *Cauterio* parandus Puri exitus, & quidem in loco Tumoris maximè molli ac declivi. Apertura in parte affectâ. Facta Cultello, vel Cauterio potentiali.

LVIII. Quòd si neutrum admittat Æger, aut delicatulus, aut morosus, danda opera, ut versùs corporis superficiem alliciatur Pus, quò citiùs ab Ipso perforetur corrosa Cutis; cui usui serviet Emplastrum sequens mihi sæpè probatum, quod Vel Emplastro.

℞. *Mellis opt.*
Farinæ secal. an. ℥j.
Vitell. ovi N°. j.

Ejus Usus. Imponantur igni blando, & agitentur ad Emplastri consistentiam: Extendatur supra linteum densum, & applicetur parti affectæ, indies renovando.

Ficus contusi. LIX. Possunt *Ficus* etiam contundi & Cataplasmatis modo calidæ applicari loco Tumoris maximè molli ac eminenti, quò sic facilitetur & promoveatur Abscessûs apertio.

Quâ ratione Pus educendum. LX. Ubi autem Puris multùm continetur in Abscessu, cavendum sedulò, ne omne unâ vice educatur, sed partitim; quoniam vires Ægrorum non parùm prosternuntur aliàs. Ubi verò Puris parùm adest, nil nocet omne effluere, quod aptum est, paratumque, ut effluat; omissâ pressione forti, vel diutinâ, multis Chirurgis familiari, à quâ nunquam observavi aliquid commodi evenisse Ægris, sæpiùs multùm incommodi. Quoties autem in loco ab apertione remotiore Pus hæret, aut sinuoso duntaxat ductu ad locum apertionis fertur, toties licet, convenitque partium pressione blandâ ipsum propellere foràs.

6°. Ulcus mundatur & consolidatur. LXI. 6°. Viâ Puri factâ & apertâ pergendum statim ad *Ulceris Mundationem* ac *Consolidationem*; in quem finem varia solent adhiberi medicamenta, quæ omnia nec culpo, nec carpo. Ego sæpiùs cum admiratione consideravi *Balsami sulphuris* Terebinthinati, Anisati, &c.

Balsami Sulfuris compositi vires. effectum in hoc casu laudabilem, multisque incredibilem, si ejus aliquid Ulceri instilletur, aut illinatur. Mox enim novi Puris generatio ita fuit inde diminuta, ut non rarò hujus unius Balsami ope intra paucos dies plenè curata fuerint & in Mammis, & alibi excitata post Inflammationes Apostemata notabilia.

LXII. Ex hoc autem Experimento haud parvi pendendo censui Ulcerum Apostemata consequentium Mundationem ac Consolidationem consistere in *Correctione Puris acidi, rodentisque* Ulceratæ parti adhærentis, atque Sanguinem ipsi nutriendæ dicatum ex parte saltem corrumpentis, ac in novum pus vertentis: *Corrigi* verò illud *Pus* parti affectæ adhærens à *Sulphuris Balsamo* laudato, imprimis ratione *Olei Aromatici*, adeóque *Sale Volatili Oleoso* abundantis; à quo Spiritus Acidus in Pure luxurians, quin Sanguinem in Pus indies corrumpens non tantùm obtundatur, sed insuper mitigetur, emendeturque ita, ut affluens Sanguis partes priùs consumptas brevi reparet, Consolidationemque ultimam expediat. In quo consistat Ulceris Mundatio & Consolidatio. Quâ ratione Pus corrigatur à Sulphuris Balsamo.

LXIII. Quid ex hoc Experimento ampliùs deduci queat ad Medicinam in aliis quoque perficiendam expendant, judicentque tum Medici, tum Chirurgi & Ingeniosi, & Judiciosi. Adderem libens plura, nî multa, operosaque negotia mea denegarent mihi ad rem hanc, & alia peragenda otia necessaria.

CAPUT XLI.

De Spirituum Animalium in Cerebro, ac Cerebello Generatione aut Secretione læsâ.

Sanguis non tantùm Partium Continentium; sed etiam Contentarum materia. I. NOn tantùm *Partibus* corporis consistentibus ac *Continentibus* nutriendis ac restaurandis, verùm fluidis quoque ac *Contentis* ubivis *præparandis ac reparandis materiam subministrat Sanguis.*

In Cerebro Spiritus Animales à Sanguine secerni. II. In *Cerebro* namque, ac *Cerebello* (sicut docuimus Disput. nostr. Med. IV. §.28. & seq.) *Secernitur à reliquâ Sanguinis massâ Spiritus Volatilis, Animalis* nomine mox indigitandus; qui quamvis Oculis corporis forsan non cernitur, ac sentitur, Ratiocinatione tamen solidâ, eâque multiplici demonstratur Menti.

Hæc Secretio quot modis lædatur. III. Hæc *Spirituum Animalium Secretio*, vulgò Generatio dicta, læditur, 1°. quando *Nulla*, vel *Parcior* saltem contingit. 2°. quando *Nimia* forsan, vel *Copiosior* fit. 3°. quando *Malè affecti* prodeunt Spiritus.

IV. 1°. Si aliquando *Nulli* secernantur Spiritus Animales, Hominem diu superesse posse haud fit mihi verosimile, quin mox ipsum Motu, Cordis præsertim atque Thoracis, Diaphragmatisque destitutum extingui arbitror. 1°. Quando Nulli secernuntur Spiritus.

V. Sæpiùs *Pauciores* à Sanguine secerni Animales Spiritus satis manifestum, & quidem nunc *Sanguinis*, nunc *Cerebri*, *Cerebellive culpâ*. Vel Pauciores.

VI. *Sanguinis* culpâ hoc fit, 1°. si is *parum Spiritûs Volatilis in se contineat*, propter *Alimenta similia* diutiùs vel ultrò, vel fortuitò, vel vi usurpata. Quod fit quando Sanguis parum Spiritus in se continet.

VII. 2°. Si massæ *Sanguineæ is penitiùs inhæreat*, propter *Alimentorum Fermentationem in Ventriculo deficientem*, aliudve simul assumptum *Spiritus cum Sanguine intimiùs uniens*, quale puto *acerbum* omne atque *austerum*; quo etiam videntur Vel ei penitiùs inhæret.

dentur facere inter Causas evidentes. 3°. *Animi Mœror*, ac *Metus* magnus, & imprimis permanens. 4°. *Pigritia*, *Desidia*, *& Corporis quies*; 5°. *Animus laxus* & nullâ re occupatus; 6°. *Somnus longior & profundior*, &c.

Quando Cerebri Substantia extima non satis est patula.

VIII. Si clarè ac distinctè assequeremur, ac conciperemus, quo modo & ratione sit affectum *Cerebrum ac Cerebellum* ad Spirituum Animalium Secretionem ritè absolvendam, non ita difficulter forsan determinare possemus, quo vitio idem laboret, quoties ipsius culpâ læditur ac minuitur illa Secretio.

IX. Utique *patulam & satis patulam desiderari extimam Cerebri, Cerebellique Substantiam*, quò per ipsam *penetret*, *coleturque* quasi *Sanguinis pars maximè spirituosa*, qui concesserit; *eandem solitò compactiorem percolationi laudatæ ineptam* futuram concedet idem me judice.

Et quidem ob Frigus.

X. Hanc Causam videtur confirmare, quin probare *Frigus aëris, aquæ, nivisve* caput vehementer afficiens; à quo non tantùm Gravedo, sed parcior quoque Spirituum Animalium productio sequi solet. Quemadmodum autem in Gravedine Glandulas Cerebri observamus affici & cogi à Frigore haud semper valdè magno; ita in Animalium Spirituum Secretione diminutâ existimem ipsum Cerebrum ac Cerebellum affici malè à Frigore valdè intenso substantiam ipsius mollem compingente, ac secundùm ejus porosos ductus ipsam cogente & coarctante.

Non semper eodem modo affici à Frigore caput, Cerebrum & Sanguinem in capite existentem.

XI. Quamvis autem non negem à Frigore externo, eoque magno affici posse malè ipsum quoque Sanguinem ad Cerebrum tendentem, quin coagulari eundem aliquando tunc in suis vasis; non sequetur autem in tali Sanguinis Coagulatione Spirituum Animalium Secretio diminuta duntaxat; quin maximè Sanguinis motus impeditus, mox & Inflammatio, & quicquid talem in Capite Inflammationem solet comitari valdè grave; quod tamen in Animalium Spirituum Secretione à frigore impeditâ non observatur semper: unde patet non semper modo eodem affici à frigore Caput, atque Cerebrum, aut Sanguinem in Capite repertum.

Frigus tam externum quam internum hanc secretionem impedire.

XII. Quemadmodum verò *Frigus externum* (hoc est, quod frigus in nobis producit, atque in Aëre, Aquâ & Nive reperitur) Animalium Spirituum Secretionem impedit; ita videtur *Frigus internum* (hoc est, quicquid existens in nobis Sensum frigoris producit ibidem, in febrium putà Intermittentium initiis) *Secretionem Spirituum Animalium itidem impedire*, unde ad Animalem Motum, quin omnes Functiones Animales dictas obeundas plerumque inepti sunt frigore febrili vehementi correpti: Quod arbitror Ego fieri à frigus parientibus halitibus unà cum sanguine ad Caput delatis, & partim Sanguinem quidem austeritate suâ cessioni partium spirituosarum ineptum reddentibus, partim Cerebri substantiam externam compingentibus, porosve ipsius sinuosos angustantibus, sicque parti sanguinis maximè Spirituosæ transitum ex parte saltem denegantibus.

Et quâ ratione.

2°. Quando copiosiùs secernuntur Spiritus.

XIII. 2°. *Copiosiùs* videntur *Secerni à Sanguine Spiritus Animales* in Hominibus Corpore, Animove Gaudio præsertim & Irâ vehementer agitatis.

XIV. Hujus auctæ Spirituum Animalium Secretionis *Causa* quærenda, inveniendaque nunc in ipso *Sanguine*, nunc in *Cerebri, Cerebellique Poris* sinuosis.

Quod fit quando Sanguis abundat partibus Spirituosis.

XV. In *Sanguine*, quoties idem *abundat partibus spirituosis*, *Potui* præsertim generoso & spiritu volatili turgenti liberaliùs usurpato debitis; & ab *Aëre sereno ac mediocriter æstuante* ad spirituosarum partium secessum aptior redditur; accedente imprimis *Corporis motu concitatiore*, *Animive Affectu gravi* omnia vehementiùs in Corpore foràs propellente; quales sunt præ aliis *Gaudium & Ira* mediocritatem excedentia.

Et Cerebri Sinus porosi sunt patentiores.

XVI. A quibus non tantùm Sanguis ad Spirituosæ partis secessum copiosum fit aptissimus, sed *Cerebri* quoque *Sinus porosi vel Pori sinuosi* redduntur *patentiores*, ideóque ad Spirituum Animalium copiam majorem faciliùs transmittendam convenientiores.

3°. Quando malè sunt affecti.

XVII. 3°. *Malè affecti*, *Depravative* censendi Animales Spiritus, quando 1°. *nimiùm Torpidi*, *Agitative* sunt, aut etiam *perperam Moti*; quando 2°. *Impuri* sunt & à re quâvis præter naturam ipsis admistâ *Inquinati*.

In quibus id observetur.

XVIII. Animalium Spirituum Torpor, vel Agitatio nimia, Motusve Inordinatus observatur facillimè in *Animali Motu* tunc simul læso; uti eorundem Impuritas & Inquinatio in *Sensibus* tam *Internis*, quàm *Externis* inde læsis.

Torpidi.

XIX. *Torpidi* & ad Motum inepti sunt Animales Spiritus ob *Vim Narcoticam* ipsis admistam, vel in *corpore* paulatim *productam*, vel forinsecùs *introductam* nunc ex *Aëre inspirato* & Carbonum fumo inquinato, nunc ab *Alimentis medicamentosis*, Potu generoso præsertim ac inebriante, ipsisve *Medicamentis*, Opio puta, omnibusque Opiatis perperam, hoc est, immodicè cujusvis respectu assumptis, vel applicatis.

Agitatiores.

XX. *Agitatiores*, nimisque moti occurrunt Animales Spiritus, & ob *Aërem* valdè *æstuantem*

tem, & ob *Alimenta* multùm *Spirituosa* copiosiùs, non tamen in excessu maximo usurpata, & ob *Defatigationem Corporis* continuatam, & ob *Vigilias* diutiùs *Protractas*, & ob *Animi solicitudinem perseverantem*, & ob *Iram vehementiorem*.

Perperam moti.

XXI. *Perperam Moventur* Animales Spiritus frequentiùs in *Vertiginosis*, dum subinde *Objecta* ipsa, subinde *Locus*, in quo stat, sedet, aut decumbit Æger, subinde ipsus *Æger*, subinde hæc omnia simul creduntur in orbem verti ac circumgyrari. Huc referendus quoque *Affectus*, in quo se aut reverà *præcipitari & cadere*, aut saltem *in casûs ac præcipitationis periculo versari* existimant Ægri, rogantque, ut prehensi firmentur contra præcipitationem, casumque metutum non tantùm infantes, sed adulti quoque.

Vertiginosi.

XXII. *Vertiginosi* Animalium Spirituum *Motûs* Causa nunc est *Externa*, attentus nimirum Objecti rotati visus, vel etiam aspectus itidem attentus rerum valdè remotarum, vel sublimium, vel profundarum: nunc *Interna*, Corporis ipsius Gyratio diutina; quæ Causæ omnes sunt *manifestæ*: præter quas nonnunquam occurrunt aliquæ magis *occultæ*, Halituum puta, Flatuumque ascensus ad Caput, à quibus parti Sanguinis spirituosæ junctis, & unà cum Animalibus Spiritibus in Cerebri, Cerebellique Ductus translatis Motus rotationis (quo agitati sunt) communicatur Spiritibus Animalibus, sicque produci videtur Vertigo.

Conturbati.

XXIII. Aliquando vehementer conturbatâ, atque *panico* præsertim & *vano terrore concussâ Mente* conturbantur quoque Spiritus Animales, agitatique nimiùm corpus reddunt vacillans, producuntque illum, de quo mox, Casûs metum nulli rationi, vel ratiocinationi cedentem.

Impuri.

XXIV. *Impuri* redduntur Spiritus Animales, tum ab *Aëre* impuro, nebuloso, variisve Plantarum sponte, suive ustione graveolentium, Cadaverum humanorum & brutorum, Mineralium accensorum, vel aliàs ignis vi actorum, & de sulphuris naturâ plus minùs participantium exhalationibus inquinato; tum ab *Alimentis* noxiis & corruptis, tempore nimirum arctioris annonæ, obsidionum, navigationum longinquarum, &c. tum ab *Animo* variis ac sæpè contrariis Affectibus simul & potenter agitato, unde ex Humoribus variis malè affectis excitantur necessariò halitus in abdomine diversi, moxque transferuntur inde ad Cor, hinc & ipsum Cerebrum Spiritus Animales infecturi.

Parcior Spirituum

XXV. 1°. *Parcior* Spirituum Animalium *Secretio Curabitur*, 1°. usurpando *Alimenta multo, & soluto spiritu Volatili abundantia*, Vinum Generosum ritè fermentatum, ipsumque aliquando Spiritum Vini rectificatum, aut simplicem, aut aromaticum.

Secretio curatur. 1°. Alimentis Spiritu Volatili abundantibus.

XXVI. 2°. *Promovendo, Restituendove Alimentorum Fermentationem* in Ventriculo *deficientem*, per Medicamenta Cap. 7. §. 26. & 33. proposita; inter quæ cluet modò laudatus *Vini Spiritus*, ut & *Sal volatile* quodvis cum tantillo Vini, alteriùsve potûs ordinarii semel, aut sæpiùs inter prandendum, cænandumque ad aliquot guttas usurpatum: postquam corrigit quoque omnem assumptorum, vel aliàs in corpore corruptorum *austeritatem*.

2°. Promovendo eorum Fermentationem.

XXVII. 3°. *Liberando Animum à Tristitiâ & Metu*, idque Rationibus undecunque petitis, atque mentem afflictam excitantibus, recreantibusque.

3°. Liberando Animum à Tristitiâ.

XXVIII. 4°. *Abigendo Pigritiem, corpusque moderatè exercendo.*

4°. Corpus exercendo.

XXIX. 5°. *Animum in rebus seriis, gratis tamen occupando.*

5°. Animum rebus gratis occupando.

XXX. 6°. *Somnum paulatim ac indies minuendo.*

6°. Somnum minuendo.

XXXI. Quoties ab *externo Frigore Aëris, Aquæ, aut Nivis* malè fuit affectum caput, sive *Gravedo* simul fuerit producta, sive *Animalium Spirituum Defectus* imprimis urgeat, toties observavi fœliciter ac brevi curari Ægros, si quàm citissimè fieri potest foràs propellatur iterum, quicquid penetravit in Caput, aliasve corporis partes noxam ipsis afferens, idque per Sudorifera semel, aut, quod præfero, sæpiùs & partitis vicibus assumpta, sed spirituosa & volatilia; quippe quæ non tantùm alterant, corriguntque Frigoris, aliorumque ipsum comitantium malorum Causam, verùm emendant quoque noxam in Corpus *Continens, Contentumque introductam*.

Cerebri Frigus curatur sudorifero.

XXXII. In hunc finem Formulam commendo sequentem.

Mixtura.

℞. *Aq. fumariæ,*
Fœniculi, an. ℥ ij.
Theriac. simpl. vel
Alteriùs Aromaticæ cujusvis, ℥ j.
Spiritûs Salis armoniac. Gutt. xx.
Ol. Garyophyll. Gutt. iij.
Bezoard. Miner. ʒ ß.
Laud. opiat. Gr. ij.
Syr. papav. errat. ℥ j.
M.

Ejus Usus.

Hujus medicamenti Cochlearia duo sumat Æger, atque mediocriter tectus expectet Sudorem; quem facilitabit, exoptatumque experie-

perietur, si semper post horam dimidiam tantundem ipsius assumpserit, donec erumpat sudor: tunc enim rariùs & parciùs eo utetur; usurpando subinde aliquid jusculi puri, aut cum tantillo vini ei admisti, quò Vires recreentur, & ad sudorem diutiùs ferendum aptiores reddantur. Nil enim æquè juvat ipsos, ac sudor aliquandiu blandè prolectus; quod me docuit sæpiùs Experientia.

XXXIII. Quoties ab *Interno Frigore*, aut Febrili, aut alio absque febrili paroxysmo subinde Homines corripiente, *Spirituum Animalium Secretio naturalis & sufficiens impeditur*, toties simili Sudorifero, sicut jam dictum, ritè usurpato nunc citiùs, nunc tardiùs prodeunte sudore restituitur citiùs, tardiúsve desiderata Spirituum Animalium Secretio humanæ fœlicitati tam utilis, ac necessaria.

XXXIV. Hujus namque, aut similis medicamenti & Spirituosi, & volatilis, & Aromatici ope cum sudore, aut insensili transpiratione discutiuntur, dissipanturque Halitus & Flatus noxium & molestum homini Frigus, quin Sensuum omnium Stuporem, Motûsque Torporem producentes.

Non rite curatur Venæ sectione, nec Vomitu.

XXXV. Quotquot autem urgente tali externo, internove Frigore Sanguinem mittunt, aut per vomitum, secessumve mali causam se putant educturos, in vitæ, graviorum saltem malorum periculum conjiciunt ægros, sicut non semel hoc vidi factum à Viris in Librorum lectione, quàm Symptomatum ægris obvenientium observatione magis versatis, & idcircò sibimetipsis æquè, ac aliis sæpiùs nocentibus. Tantùm potest falsis præjudiciis præoccupata, ideóque rebus ex æquo expendendis, decernendisque inepta Mens.

Copiosior Spirituum Secretio Minuitur 1°. Subtrahendo Potum Spirituosum. 2°. Fruendo Aëre frigido. 3°. Corpus minùs exercendo. 4°. Animum à gaudio & irâ liberando.

XXXVI. II. *Copiosior Spirituum Animalium Secretio* ac Proventus *Minuetur* 1°. *Subtrahendo Potum valdè Spirituosum*, ejusque loco substituendo magis *Aquosum*.

XXXVII. 2°. *Fruendo paulatim Aëre magis frigido*, qualis montanus, vel marinus, imprimis Borealis, & Subterraneus.

XXXVIII. 3°. *Minùs agitando, exercendoque Corpus*, adeóque ipsum quieti & somno dando.

XXXIX. 4°. *Animum ab omni concitatione vehementi Gaudii* præsertim aut *Iræ liberando*, ipsumque pacatum, tranquillum ac penè otiosum servando.

Et hoc paulatim mutando.

XL. Quoniam verò omnis mutatio subita esse solet simul periculosa, sedula est danda opera, ut paulatim contingant in notatis rebus nonnaturalibus desideratæ mutationes.

Diæta etiam mutanda.

XLI. Quemadmodum autem memorata Diætæ vitia consequuntur patentiores Cerebri, ac Cerebelli Tubuli transcolandis Animalibus Spiritibus destinati & ordinati, non dubitandum, quin similiter Diæta priori subcontraria eosdem ad naturalem, laudabilemque angustiam redigat, reducatque.

Torpidi Spiritus quibus ad motum excitantur.

XLII. III. *Torpidi & ad Motum ineptiores Spiritus Animales excitabuntur, & à vi narcoticâ ipsis admistâ liberabuntur* per *Salia Volatilia*, sed *acriora, medicamentaque* omnia *mordacitate aromaticâ* prædita, Piper, Garyophyllos, Castoreum, Allium, Raphanum rusticanum, Sinapi, Cochleariam, Erysimum, & similia sæpiùs minore quantitate usurpata. Ex. gr.

Mixtura.

℞. *Aq. Cochleariæ.*
Erysimi, an. ℥j.
Tinct. Castorei, ʒj.
Ol. Garyophyll. Gutt. ij.
Syr. Cochleariæ, ʒvj.
M.

Ejus Usus.

Hujus misturæ Cochleare unum accipiat sæpenumerò Æger.

XLIII. Quòd si alicui suffeno Medico Mixturæ nomen sordeat, Decoctum paretur ad sequentis formulæ normam.

Decoctum.

℞. *Rad. galangæ.* ʒij.
Raphani rustican. ℥ij.
Fol. erysimi, M. ij.
Garyophyllor. ʒß.

Fiat Decoctio in vase clauso ex Aquæ & Vini albi ana q. s.

In Colat. ℥xx. dissolv.
Syr. Cochleariæ, ℥iij.
Tinct. Cinnamom. ʒj.
M. f. Apozema.

Ejus Usus.

Hujus Apozematis Cochlearia quinque aut sex aliquoties in die usurpet Æger in lecto decumbens, ac mediocriter tectus, quò, si possibile, Sudor erumpat levis, ægrum levaturus.

Vis narcotica Spirituum quibus corrigitur.

XLIV. Horum autem medicamentorum ope non tantùm Animales Spiritus liberabuntur à suo Torpore, verùm ipsa *vis narcotica* vel in corpore tractu temporis genita, vel forinsecùs admissa quoque *corrigetur & tandem superabitur.*

A Sopore ac Stupore quomodò Ægri excitentur.

XLV. A Sopore ac Stupore Torporis ferè comite excitabuntur Ægri Objectis externis potentibus Sensus externos acriter moventibus, eorum interim organa non lædentibus. Sic Lux magna Oculis objiciatur; Sonus fortis excitetur Auribus propinquus; Odorata acria Naribus admoveantur, Spiritus salis armoniaci, Cornu Cervi, & similes; Aromata itidem acria, vel Salia Ori indantur; Corporis Cutis

asperis pannis confricetur; Igni, Aërisque æstui, non item Frigori exponatur Corpus: postquam externo frigore excitari Torporem notum. Non sequitur tamen inde Opium similiter torporem producens pro frigido habendum, quoniam effectus idem procedere potest à Causis variis, sed variè agentibus: adde quòd amaricat Opium, naturâ pingui dotatum, quæ caloris volunt esse indicia: de quâ re propriè agendum in physicâ scientiâ, de cujus possessione licet glorientur multi, nullum reperi hactenus, qui Mathematicorum more dissentientium cogeret assensum.

Agitatiores Spiritûs quomodò ad blandum motum reducantur.

XLVI. *Agitatiores, nimiúmque moti Animales Spiritus componentur & ad naturalem, blandumque motum reducentur*, emendando, removendove Res non-naturales motui nimio ansam præbentes: Mutando scil. *Aërem* æstuantem in frigidiusculum; Minuendo *Alimentorum* Spirituosorum usum, ac in eorum locum assumendo, quæ Pituitam præbent parùm tenacem; Concedendo *quietem corpori* defatigato; *Somnumque* excitando blandum per Anodyna, & ubi res videtur exigere, Narcotica; Exuendo Animum omni *solicitudine* anxiâ & mordaci, ac imprimis resistendo *Iræ* acerbæ, conciliandoque Animo *tranquillitatem* amœnam & amabilem.

XLVII. Ipsos autem *Spiritus nimiùm agitatos ad decentem, compositumque motum reducent* blandè Musicorum Sonorum modulamina, sed potentiùs Anodyna, & tandem Narcotica prudenter, hoc est, partitim & quantitate parvâ usurpata.

In gyrum acti Spiritus quomodò in ordinem reducantur.

XLVIII. *In gyrum acti Animales Spiritus reducentur in ordinem* remotis Causis externis, ac correctis internis, denique ad quietem aliqualem Spiritibus ipsis blandè deductis.

XLIX. *Desinant* igitur Ægri *aspectare Objecta rotata, Remotiora, Sublimia & Ima*; desinant *corpus suum rotare*: quin potiùs omnem operam dent, ut *somnum capiant* medicamentis non semel in hoc capite laudatis, & alibi in formulas convenientes præscriptis.

L. Quoties absque notatis Causis manifestis, ab occultis & quidem internis Causis pendet Animalium Spirituum gyratio, ac Vertigo, toties *Halituum, Flatuumque Productio & Ascensus impediri* debent, aut iidem *suffocandi* sunt, *discutiendive*.

Flatuum productio quibus impediatur.

LI. Illorum *Productio impeditur* per Medicamenta *Humores Acrimoniâ & Glutinositate* peccantes *corrigentia*, & *minuentia*, quæ sæpiùs in superioribus sunt proposita.

Quibus eorum Ascensus.

LII. Eorundem *Ascensus impeditur* imprimis per Anodyna, & Narcotica sæpiùs laudata & commendata.

Quibus iidem suffocentur.

LIII. Iidem *suffocabuntur* assumptione liberali Apozematum ex aromaticis blandioribus & gratioribus paratorum.

Et quibus discutiantur.

LIV. *Discutientur* iidem per Olea præsertim ex Seminibus carminantibus vulgò dictis destillatione elicita; & Tincturas cum Vini Spiritu rectificato ex quibusvis Plantarum aromaticarum partibus per solam infusionem, aut subsequentem insuper distillationem eductas; additis ad majorem gratiam tum Syrupis, tum Aquis vulgaribus quantitate conveniente. Quales formulas plures hinc inde habemus in hoc libello in gratiam Tyronum.

Terrore conturbati Spiritus quomodò sedentur.

LV. Quoties à *Terrore vano & panico conturbati sunt cum Animo Spiritus Animales*, toties, quandiu sibi adhuc constat Mens, danda est opera, ut *averruncetur rationum potentium pondere iste pavor Lymphaticus*, & tam multis lethalis, atque *Somnus mox exulans* quibusvis auxiliis, adeóque ipsis narcoticis quamprimùm *reducatur*: nisi enim hoc fiat ocyssimè, brevi Medicina serò parabitur.

Impuri à rebus externis quomodò purificentur.

LVI. *Impuri redditi Animales Spiritus à rebus externis haud purificabuntur*, nisi remotis iisdem; postquam positâ, & manente causâ, ponitur & manet effectus. Removeantur proinde Aër quovis modo inquinatus, Alimentaque corrupta, eadem saltem vitet homo: qui præterea usurpet medicamenta noxam plus, minúsve in corpus introductam emendantia, expellentiaque.

LVII. Ubi notandum 1°. *noxas* cum *Aëre* admissas commodiùs *Sudoriferis*, cum *Alimentis* autem assumptas *Vomitoriis & Purgantibus per alvum* protrudi foràs.

LVIII. 2°. *Emendantia* medicamenta utiliter usurpari posse tunc etiam, cùm laudatæ instituuntur Evacuationes: quæ continuari debent etiam, postquam institutæ sunt istæ Evacuationes; uti non raro, antequàm instituantur.

Cur Auctor Salia Volatilia toties commendet.

LIX. Cùm ex hominis partibus omnibus levi artificio eliciantur Salia Volatilia (quibus proinde illas constare concludo) nulli debet videri mirum, si tam sæpè inter *Alterantia, Hominumque Humores depravatos Emendantia* medicamenta commendem, laudemque *Salia Volatilia, sed blanda*; quibus etiam nunc primas meritò tribuo in corrigendis, emendandisque noxis ab Aëre quovis modo inquinato, aut Alimentis pravis corpori contento præsertim communicatis. Nec dubito, quin, quotquot nunc ex iniquo præjudicio, aut petulantiâ merâ me culpant

culpant vel rident Salia Volatilia toties extollentem, si aliquando experiantur, quantum ad hominum Valetudinem conservandam, restituendamve possint Salia ista ipsis nunc ita exosa, vel ridicula, pudore confusi rubore suffundantur ob spreta, contemptaque non tam mea dicta, quàm vindicis Dei dona.

Impuri à rebus internis Spiritus quâ ratione emendentur.

LX. Quoties denique ab *Animi Affectibus variis & sub-contrariis hominem simul ac potenter agitantibus* (quod sæpissimè habet locum) Humores variis afficiuntur malè, atque ita, ut ex suo in tenui Intestino confluxu ac Effervescentiâ vitiosâ excitentur Halitus multifarii ad Cor ac Cerebrum quoque translati, atque Spiritus Animales inquinantes ac impuros reddentes, toties 1°. *Componendi sunt Animi Motus immoderati.* 2°. *Corrigendi sunt Humores vitiati.* 3°. *Emendandi, Discutiendive sunt Halitus noxii.* 4°. *Depurgandi sunt Animales Spiritus ab impuritatibus acquisitis.* Quæ omnia quî debeant obtineri, sæpiùs dictum in superioribus; ubi Salia volatilia, sed blandiora, plurimùm præstare poterunt: quicquid obstrepant & garriant in hoc Belgio multi Medici, rerum plerarumque naturalium Ignari, utut inani Doctorum titulo & aliquot annorum praxi qualicumque tumidi.

Caput XLII.

De Spirituum Animalium per Nervos Motu læso.

Spiritus Animales non tantùm Sensibus, & motui Animali; sed etiam humoribus temperandis inservire.

I. Secreti à Sanguine in Cerebro ac Cerebello Spiritus Animales per continuatam ipsorum in Nervos Tubulatam Medullam deferuntur quaquaversùm, non tantùm ad *Sensus Externos, & Motum Animalem exercendos*, sed insuper, meâ saltem conjecturâ, imò sententiâ, ad *temperandos Humores quosvis, Bilem, Salivam, Succum Pancreaticum*, sive *Melancholicum, Glandularumque Conglobatarum Lympham*, & fortè ad *primariam Semini generando materiam* suppeditandam.

Spirituum per Nervos motus qualis.

II. Hic Animalium Spirituum per Nervos Motus secundùm naturam, me judice, *Continuus* est ac *Æqualis*; pro *Animi* tamen *Affectibus diversis mutabilis, ac Inæqualis*.

Quot modis lædatur.

III. *Læditur* autem hic Animalium Spirituum *Motus* 1°. quando *Nulli*, vel *solito Pauciores*; 2°. quando *Plures*, ac decebat expediebatque; 3°. quando *Inæqualiter, Inordinatè, ac præter, contrave Voluntatem* ad *partes quasdam, vel omnes* moventur per Nervos Spiritus.

1°. Quando Nulli feruntur ad Organa Spiritus.

IV. I. Ubi *Nulli* feruntur ad Sensuum externorum, Motûsve Animalis Organa Spiritus Animales, *Cessant toto illo tempore memoratæ Functiones*, Visus, Olfactus, Auditus, Gustus, Tactus, & Caloris Sensus, ut & in Apoplexiâ & Paralysi Motus.

Et quando solito pauciores.

V. Ubi autem *solito Pauciores* deferuntur ad eadem Organa Spiritus Animales, *Imperfectæ ac imbecillæ* observantur fieri eædem *Functiones*, in Motu tremulo & infirmo, nec diu durante, in Visu debili ac mox defatigato, &c.

Utrumque fit culpa

VI. *Nulli, solitove Pauciores* feruntur per Nervos Spiritus Animales nunc *suâ*, nunc *Nervorum* culpâ.

Vel Spirituum.

VII. *Spirituum Animalium* culpâ id evenit, quoties illi *plus, minúsve Deficiunt*, aut *Torpidi* sunt: de quibus actum est capite proximè præcedente.

Vel Nervorum.

VIII. *Nervorum* culpâ Deficit Animalium Spirituum in totum, aut ex parte Motus ad partes, quando illi sunt *Dissecti, Compressi, Obstructi*, (dummodò queant obstrui) aut *Subsidentes*.

In eorum dissectione.

IX. *Dissecantur Nervi* à rebus quibusvis acutis, & Corpus vulnerare aptis.

Compressione.

X. *Comprimuntur* Nervi à *Vinculis, Tumoribus duris*, aut *Humoribus compactis*, nervisque incumbentibus.

Obstructione.

XI. Haud posse Obstrui Nervos vel ideò censeo, quia ipsorum Tubuli, cùm sint angustis Cerebri, Cerebellique Tubulis continuati, nil admittent, quod non sit tenuissimum, ac in Cerebri, Cerebellive tubulos priùs penetraverit: In quos si quis Halitus, Flatusve unà cum Spiritibus ingredi mox & in Nervos penetrare posse contendat, non video quâ ratione & vi judicet idem Halitus, Flatusve notatos iterum concrescere posse, ut Obstructionem ibidem pariant.

Et subsidentiâ.

XII. *Humores Pituitosos & Aquosos* circa *Nervos* hærentes ipsorum *Tunicas, Membranasve*, hinc & *Medullam* humectare, ac forsan eatenus laxare posse, ut *ipsa per subsidentiam collabens* Tubulos suos transmittendis Animalibus Spiritibus ineptos reddat, evincere videtur Paralysis à pluviâ frigidiore post vestes inde madentes hanc aut illam partem ita afficiente orta, ut nunc una, nunc plures partes Motum, ac Sensum plus minùs amittant.

2°. Quando Nimii moventur per nervos Spiritus. Propter Animi Motum. Et irritationem.

XIII. II. *Plures*, quàm Externi Sensus, vel Animalis Motus ad sui perfectionem exigebant, *moventur per Nervos Animales Spiritus*, 1°. propter *Animi Motum vehementem*, *Hominemque valdè angentem*, *torquentemque*, *Iram* præsertim, *Metum*, *Gaudiumve* immoderatum. 2°. propter *Irritationem continuam & gravem* circa *Spinalis medullæ caput* in Convulsione Universali, aut in *partis affectæ parte sensili*, ejusve *Nervo* in Convulsione Particulari urgentem.

Quæ in Universali Convulsione oritur à Spiritu acido & acri.

XIV. Irritatio hæc ut plurimùm, & fortassis semper in Universali Convulsione primariò afficiente, ortum habet à *Spiritu acido & acri Halitûs formâ* in *Medullæ Spinalis exortum* propulso, ipsamque nunc sine notabili, nunc cum ingenti dolore mordente; prout scilicet partem afficiendam minùs, vel magis offendit.

XV. *Halitus* hos *Acidos* ex *tenui Intestino*, si non semper, utplurimùm saltem assurgere confirmabunt Symptomata concurrentia attento animo considerata & expensa.

XVI. *Halitus* eosdem *acrimoniâ* peccare *acidâ* evincent Symptomata eadem, ut & Curatio per simplicissima & notissima instituta.

XVII. Convulsionis Universalis secundariò afficientis, ac imprimis Particulari supervenientis Causa vera videtur mihi *Motus Spirituum Animalium* ratione Partis primariò affectæ *auctus*, & *impetuosus*, sensimque ob irritantis Causæ continuationem *auctior & impetuosior*, tandem malo pertinaciùs urgente quaquaversùm *impetuosissimus*; quam ob rem omnes in universo corpore Musculi contrahuntur vehementissimè, producuntque Convulsionem Universalem.

In particulari verò convulsione à causis variis.

XVIII. Eadem Irritatio in Convulsione Particulari produci potest 1°. Ab *Humore*, *Halituve Acri*, *Acidoque Nervum* ad Musculum convulsione laborantem delatum, aut *Membranas*, *Tendinemve rodente*; 2°. Ab ejusdem *Nervi*, *Membranæ*, *Tendinisve Puncturâ* qualicunque nunc externæ Causæ, nunc internæ, *Ossis* puta *fragmento* acuto, debitâ: 3°. à quâvis aliâ Causâ in *Musculi affecti* parte magis sensili, ac *Tendine* imprimis *Dolorem acutum* producente, Inflammatione puta, Erysipelate, &c.

3°. Quando inæqualiter, & præter voluntatem moventur Spiritus.

XIX. III. *Inæqualiter*, *Inordinatè*, *ac præter*, *contrave Voluntatem moventur Spiritus Animales per Nervos* ad Partes mobiles in *Motu Convulsivo*, ac *Tremore*, *Quassuve membrorum coacto*. Distinguendus namque hic *Tremor* quiescente licet ac decumbente corpore molestus à *Motu Tremulo*, de quo dictum §. 5. quique quiescente corpore cessat, eodemque iterum moto repetit.

Motus convulsivi causa.

XX. *Motus Convulsivus* debetur *Spirituum Animalium in oppositos Musculos Motui auctiori*, *sed alternanti*, sive sit *Universalis*, sive *Particularis*.

XXI. Hic alternans Spirituum Animalium Motus consequitur *alternantem Irritationem in Nervis Animales Spiritus ad oppositos musculos deferentibus*.

In Motu Convulsivo Universali ubinam fiat irritatio.

XXII. In *Motu Convulsivo Universali*, qualis frequenter occurrit in principio paroxysmi *Epileptici*, (nam succedere solet tandem Convulsio) *Irritatio* statuenda *circa primam Nervorum* ad Musculos varios tendentium *divaricationem*.

Ubinam in Particulari.

XXIII. In *Motu Convulsivo Particulari*, qualis subinde in alterutro Brachio, vel Crure, alibive observatur, ponenda *Irritatio circa Nervorum ad oppositos* ejusdem Membri *musculos* delatorum *exortum*.

Irritationis causa.

XXIV. *Irritatio* autem illa omninò adscribenda *rei valdè mobili & alternatim oppositos Nervos vellicare aptæ*, adeóque *Halitibus acribus & acidis*, frequentissimè à tenui Intestino assurgentibus & ad Nervorum originem penetrantibus.

Coacti Tremoris causa.

XXV. *Coactus Tremor* debetur *Animalibus Spiritibus inordinatè ac continuò cùm aliquo impetu* ad trementium membrorum musculos per nervos propulsis: sive fuerit is *Universalis*, sive *Particularis*, sive corpus fuerit adhuc robustum, sive debile.

Inordinati Spirituum Motûs causa.

XXVI. *Inordinati* autem illius ac *Continui cum Impetu Animalium Spirituum Motûs* Causa quærenda frequentiùs in ipsis *Spiritibus inordinatè agitatis*, ac præsertim in Tremore Universali; aliquando etiam in *Nervis continuâ*, *sed minùs gravi irritatione* (aliàs Motus Convulsivus contingeret) *vexatis*, quod existimo habere imprimis locum in Tremore particulari.

XXVII. *Inordinatè agitantur Spiritus Animales à Flatibus & Halitibus continuò ad Caput cum Sanguine ascendentibus*, atque unà cum Spirituosâ Sanguinis substantiâ *in Cerebri*, *Cerebellique*, *mox Nervorum* quoque Tubulos pergentibus, Animalesque Spiritus inordinatè, ac impetuosè agitantibus.

XXVIII. A Nervorum Irritatione leviore produci aliquando Tremorem vel inde patet, quòd aliquando ipsum sequatur, aliquando in ipsum desinat Motus Convulsivus.

Spirituum defectus ob dissectos nervos incurabilis.

XXIX. 1°. *Dissecti Nervi* cùm nequeant curari, hactenus *reparari nequit Spirituum Animalium Defectus* in parte quâvis. Quoniam verò plures plerumque Nervi ad eandem feruntur partem tum ad Sensum, tum ad Motum ipsi lar-

largiendum, non mirum, si uno, pluribusve Nervis dissectis in parte aliquâ permaneat sæpenumerò in ipsâ Sensus, & Motus, quamvis non parùm Diminutus, cum aliquo Partis Stupore ac Torpore.

Ob compressos Nervos restituetur per remotionem Vinculorum.

XXX. *Restituetur* Spiritibus Animalibus Motus per *compressos Nervos*, 1°. solutis, remotisve *Vinculis* eos angustantibus.

Per Curationem Tumorum.

XXXI. 2°. *Curatis Tumoribus Durioribus* per Medicamenta *Incidentia*, *Emollientia*, ac *Resolventia*, vel *Maturantia*: de quibus agendum alibi.

Per eductionem Humorum tenacium. Salium Volatilium usus.

XXXII. 3°. *Incisis*, *Emollitis*, ac *Resolutis*, aut *in Puris imperfecti speciem deductis*, ac *eductis Humoribus tenacibus & compactis* per medicamenta descripta Cap. 40. §. 33, 34, 44. & seq. 50. & seq. Ubi unum incidit addendum, *Salia Volatilia* hîc externè usurpari posse cum magno successu, si usûs tempore jungantur fotibus, & cataplasmatibus, aut permisceantur Unguentis quantitate parvâ; quorum beneficium incredibile mirabuntur, celebrabuntque probi ac Deum timentes.

Defectus Spirituum propter Nervos Obstructos quî curetur.

XXXIII. Si possent *Obstrui Nervi*, ac reverà notarentur Obstructi, conducerent præ aliis omnibus *Salia Volatilia* tum internè, tum externè usurpata, & sæpiùs in hoc Libello à me laudata & præscripta.

Ut & propter Nervos subsidentes.

XXXIV. *Humores Pituitosos & Aquosos circa Nervos hærentes*, *ipsorumque Membranas*, *Medullamque nimis humectantes*, *laxantesque Corrigent ac Tollent* tum interna *Sudorifera*, imprimis Aromatica, tum externa *Incidentia*, *& Discutientia*, inter quæ iterum laudo *Salia Volatilia*; quòd si multùm in Corpore redundent iidem, convenient quoque *Phlegmagoga*, & *Hydragoga* per vices usurpata: quorum formulas pluries dedimus in superioribus.

Quomodò curetur Spirituum Motus nimiâ copiâ per Nervos factus. 1°. propter Animi Affectum. 2°. Propter Irritationem.

XXXV. 2°. Quoties *majori*, ac decebat, oportebatque, *copiâ feruntur per Nervos Animales Spiritus* 1°. propter *Animi Affectum vehementem* toties idem *componendus*, ad *mediocritatem saltem reducendus*, *Corporique Somnus*, etiam per *Narcotica*, ubi res desiderat, sed quantitate parvâ per vices usurpata, conciliandus.

XXXVI. Quoties idem contingit 2°. propter *Irritationem continuam & gravem* circa *Spinalis Medullæ caput* in Convulsione Universali, & quidem à *Spiritu acido & acri ab Intestino tenui* eò delato, toties 1°. *Humores acidi emendandi* sunt; 2°. *Halituum proventus impediendus*; quin 3°. *Acrimonia* eorundem *minuenda*, *temperandaque*; ac 4°. ipsorum *Expulsio per Sudores*, aut *Insensilem transpirationem* procuranda; denique 5°. *Pars ab ipsis affecta restituenda*, & *Dolore liberanda*; Ipsorumque 6°. *Spirituum Animalium Motus nimius coërcendus*, & *ad tranquillitatem*, hoc est, *Motum pacatiorem deducendus*. Quæ omnia quî obtineri queant, non semel dictum est in superioribus, additis medicamentorum formulis convenientibus.

In particulari convulsione quando fit, ab humore vel halitu acri.

XXXVII. Quoties autem notata Irritatio in Particulari Convulsione est in *Partis affectæ parte sensili*, *ejusve Nervo* ab eodem *Humore*, *Halituve acido & acri* facta, toties conducunt modò laudata remedia, nisi quòd tunc *Externa* cum successu magno simul usurpari queant ex *Aromaticis & Volatilibus Salibus* parata; quæ similiter non semel proposita.

Quando fit à Nervi, Tendinisque Puncturâ.

XXXVIII. Quoties verò eadem Particularis Convulsio habet ortum à *Nervi*, *Tendinisve Puncturâ*, sicut aliquando id per Chirurgi imperitiam, præcipitantiam vel infortunium, Animumve turbatum in Venæ apertione fieri notum, toties quàm citissimè *Oleum Terebinthinæ calens cum Vini rectificato spiritu* in vulnus mittatur, sicut cum optimo successu in Carolo IX. Galliarum Rege factum ex consilio suo scripsit Ambrosius Pareus Oper. Chirurg. Lib. 9. Cap. 38.

XXXIX. Quòd si seriùs hoc fiat, vel non auscultet huic medicamento *Nervi*, *Tendinisve vulnus*, idem mox *dissecandus transversim*; cùm satiùs sit alicui parti actionem suam perire, quàm lethiferæ Convulsionis periculo Ægrum exponi.

XL. Sic quoties ab *Ossium fractorum fragmentis acutis Nervi*, *Tendinesve Musculorum punguntur*, succedente mox Doloribus gravibus *Convulsione Particulari*, & tandem *Universali*, toties, ubi possibile, rescindenda sunt fragmenta ossium extrema & acuta, vel, si hoc neglectum fuit, aut fieri nequivit, & ad Universalem Convulsionem omnia inclinant, festinandum ad partis affectæ loco circa ossis fracturam commodissimo amputationem; cùm aliàs moriendum sit Ægro necessariò per Convulsionem Universalem.

Quando fit ab Inflammatione, aut Erysipelate, &c.

XLI. Quoties ab *Inflammatione*, *aut Erysipelate*, &c. *Dolor acutus* excitatus *in Musculi parte magis sensili* ansam præbet *Particulari Convulsioni*, toties allaborandum sedulò, ut *Dolor* ille *Anodynis*, *vel Narcoticis* quoque tam *internis*, quàm *externis minuatur*, ejusdemque Causa, *Inflammatio*, aut *Erysipelas*, &c. citissimè & suavissimè *curetur*, non omissis interim medicamentis auctiori Animalium Spirituum Motui minuendo & sedando utilibus, jam laudatis.

Motum Convulsivum, Epi-

XLII. III. Cùm *Motûs Convulsivi*, adeóque ipsius *Epilepsiæ Causa* in corpore *remotior* non

Iepsiam, & Convulsionem iisdem remediis curari.

non differat à *Convulsionis Causâ* itidem *remotiore*, nisi *agendi modo hîc continuò, ibi alternatim Nervorum initia rodente ac irritante*, non mirum, si plerunque *hi Affectus se consequantur*, & *iisdem remediis* §. 36. laudatis *curentur*.

Motûs Convulsivi recursus.

XLV. Solet autem *Motus Convulsivus* plerunque *per intervalla nunc longiora, nunc breviora recurrere*, nec nisi *rarò permanenter affligere*, atque tunc, non secùs ac *Convulsio* ut plurimùm *perdurare solita*, citiùs necare.

Tremoris Coacti curatio.

XLVI. *Tremoris Coacti* ab Inordinato, Perpetuo ac cum impetu facto Spirituum Animalium ad trementes partes motu, Flatibus, Halitibusque ipsis se admiscentibus, eosdemque ita perperam concitantibus adscripto pendentis *Curatio* instituetur *Rationalis & dogmatica*, si

1°. Causas ejus corrigendo, & evacuando.

1°. *Causa & Flatuum, & Halituum Materialis ac Efficiens Alteratione* conveniente *corrigatur*, & si quantitate auctâ simul peccaverit, *Evacuatione per Alvum* & quandoque per *Vomitum, Urinas vel Sudores minuatur*; in quos fines utilia medicamenta, eorundemque formulæ in superioribus passim reperientur.

2°. Flatuum generationem impediendo.

XLVII. Si 2°. Eorundem *Flatuum, Halituumque productio impediatur* per medicamenta sæpiùs proposita.

3°. Eosdem productos discutiendo.

XLVIII. Si 3°. *Flatus, Halitusque jam producti* & ubivis occurrentes *discutiantur*, aut ad *subsidendum cogantur* per medicamenta itidem non semel laudatata.

4°. Animales Spiritus ad Motum placidum reducendo.

XLIX. Si 4°. *Animales Spiritus ad Inordinatum, Involuntarium, Impetuosumque Motum ab ipsis coacti* paulatim ab *ipsis liberentur* & ad *motum placidum, ordinatum & voluntarium reducantur*. Quorum prius fiet per Medicamenta *subtilissima & maximè volatilia, spirituosaque* Sudorem, Insensilem saltem Transpirationem promoventia, eosdemque sic foràs expellentia; posterius verò per Medicamenta tum *Anodyna*, tum *Narcotica* minore quantitate, partitisque vicibus usurpata: quæ bina simul exhibere nil impedit, quin expedit, cùm sic faciliùs ad Spirituum Animalium, noxiorumque Halituum & Flatuum locum pertingant, fœliciúsque opus utrumque absolvant commendata modò medicamenta, quorum formulas plures in hoc Libello reperies.

L. Qui à *leviore Nervorum* Spiritus Animales ad Musculos deferentium *irritatione* producitur *Tremor*, *Curabitur* modo eodem, quo *Motus Convulsivus*; de quo jam dictum.

CAPUT XLIII.

De Sanguinis Plusquam-perfectione in Liene læsâ.

Sanguinem & Spiritus ad Lienem deferri, Sanguinem & Lympham à Liene efferri.

I. AD *Lienem* per Arterias *Sanguinem*, atque per Nervos *Spiritus Animales* adferri; iterumque à *Liene* per Venas quidem *Sanguinem*, per Vasa Lymphatica verò *Lympham* efferri, per Anatomica Experimenta Cupientibus omnibus notum esse potest, at Operi manum adhibentibus, ac ingenuis Veritatis Scrutatoribus ignotum esse nequit.

Unde Functio Lienis eliciatur.

II. Cùm autem præter quadruplicia nunc memorata Vasorum genera nulla sint hactenus observata, quæ aliquid ad Lienem transferant, aut è Liene auferant, meritò ex illis, ac imprimis secundùm id, in quo aliquid acceperunt singularis, *Functio Lienis naturalis* elicitur.

Vas breve à Liene ac Ventriculo Sanguinem revehere.

III. Utique *Vas breve* dictum non esse diversum à *Venæ Splenicæ* ramis Vas, utrinque *à Liene ac Ventriculo Sanguinem revehens*, ad neutrum advehens, jam pridem evicimus per autopsiam.

Sanguinem in Liene plusquam-perfici.

IV. *Mirabilis Nervosarum Fibrarum* circa vasorum omnium in Lienem Ingressum *Textura*, hoc sæculo à solertibus Anatomicis detecta, non parùm meam de *Sanguine* ibidem *à Spiritibus Animalibus* copiosè appellentibus *subtiliore, ac spirituosiore præstando*, adeóque *plusquam-perficiendo* confirmat Conjecturam.

V. Cùm enim *nec Sensui, nec Motui serviat Lien*, in alium finem notabili copiâ Spiritus excipit Animales: cui bono autem, nisi ut Sanguini affluenti jungantur, ac intimè misceantur, eundemque faciant solito magis subtilem ac spirituosum, hoc est, reliquo Sanguine (qui perfectus) perfectiorem, adeóque plusquam-perfectum?

Canes sine Liene vivere.

VI. Nec obstat, quòd aliqui Canibus superstitibus exsecuerint Lienem: potest namque Animal quodvis, quamvis ejus sanguis non sit valdè spirituosus, vivere.

Lien non tam ad vitam, quàm ad commodiorem vitam datus.

Non videtur enim tam simpliciter ad vitam, quàm commodiorem vitam datus Animalibus Lien; sicut Respirantibus tantùm dati Pulmones unà cum dextro Cordis Ventriculo. Adde quòd necdum constat, num absque ullo sanitatis detrimento diu queant sic supervivere Canes.

Sanguinis plusquam perfectio

VII. Hanc proinde nondum ab ullo eversam, sed Animalibus Spiritibus petendam, penden-

in Liene quot modis lædatur.

dentemque *Sanguinis Plusquam perfectionem* in Liene absolutam *lædi* autumo, dum eadem aut *Minuitur*, aut etiam subinde *Augetur*, *postquam in mediocritate consistit virtus*.

Quando ea minuitur quid Sanguini eveniat.

VIII. Quando *Minuitur Sanguinis Plusquam-perfectio Splenica*, metus est, ne tota *Sanguinis Massa* reddatur paulatim *valdè Glutinosa & multùm Tenax*; qualem tam sæpè observamus in hoc Belgio mirè *Crustosam*, nimiùmque in superficie cohærentem, adeò ut vix acuto dividi possit cultro; sicut contrà, ubi *Aucta* est eadem *Sanguinis Plusquam-perfectio*, metus est, ne *minùs Consistens* evadat *Universus Sanguis*, *nec satis concrescat*, *cohæreatque*; nî ab opposito id compensetur *Acido austeriusculo*, à quo imprimis pendere videtur ipsius *Coagulatio naturalis*.

Ut & quando augetur.

Quibus jungatur Sanguis Lienosus in Hepate.

Hanc ob causam putem *non Lymphæ cum Descendente Sanguine ad Cor pergenti*, atque Acidas, Austerasque Humorum partes secum vehenti, *verùm Bili cum Ascendente Sanguine ad Cor delatæ*, atque Consistentiam humorum impedienti *jungi* hunc *Sanguinem Lienosum in Hepate*.

Minuitur hæc Sanguinis Plusquam-perfectio 1°. Propter Spirituum Animalium Defectum.

IX. Videtur autem *Minui* posse hæc in scenam à Me producta *Plusquam-perfectio Sanguinis Splenica* 1°. propter *Spirituum Animalium Defectum* tam *Universalem*; (de quo actum Cap.41.) quàm subinde in *Liene Particularem* propter ipsius Nervos vel Pauciores, vel quâvis de causâ in opere suo impeditos.

2°. Propter Sanguinem Glutinosiorem & Viscosiorem.

X. 2°. Propter *Sanguinem Glutinosiorem* ac *Viscosiorem*, undè minùs aptus est suæ Plusquam-perfectioni suscipiendæ.

3°. Propter Lienem malè affectum.

XI. Minui quoque posse videtur 3°. Sanguinis Plusquam-perfectio *Lienis malè affecti culpâ*. Cùm enim per Lienis Vasa penetrare, atque aliquam in ipsis mutationem subire debeat cum Animalibus Spiritibus copulatus Sanguis, quin *ab ipso Lienis Parenchymate singulari aliquid ei expectandum veniat*, non est dubium. Nam si *solidius & firmius* ejus *Parenchyma*, non tantùm segniùs ac impeditiùs per ipsius vasa movebitur Sanguis, sed insuper *minùs promovebitur ejusdem attenuatio, & exaltatio*.

Augetur contra 1°. A Spirituum Animalium Abundantiâ.

XII. *Augebitur* contrà eadem *Sanguinis Exaltatio & Attenuatio in Liene* 1°. *à Spirituum Animalium* vel *Universali*, vel *in Liene* saltem *Particulari abundantiâ*, *Nervos multos, grandesve* in ipsum insertos consequente.

2°. A Sanguine Spirituosiore.

XIII. 2°. A *Sanguine Universo* propter *immoderatiorem Spirituosorum & Aromaticorum usum Tenuiore atque Spirituosiore*.

3°. A Lienis Parenchymate Teneriore.

XIV. 3°. A *Lienis Parenchymate Teneriore*, *Laxioreque* non tantùm Vasis locum liberum concedente, ast ipsius *Sanguinis attenuationem*, *exaltationemque facilitante*.

Quomodò curetur Diminuta hæc Plusquam-perfectio. 1°. propter Spir. Animal. Defectum Universalem, & Particularem.

XV. *Curabitur* 1°. propter *Spirituum Animalium Defectum Universalem Diminuta* in Liene *Sanguinis Exaltatio & Plusquam-perfectio*, usurpando *Potum generosum* ac *Spirituosum* satis fermentatum, ipsumque adeò *Vini spiritum*, ac imprimis *rectificatum*, tam *simplicem*, quàm *Aromaticum*, cum *Sale Volatili* mistum.

XVI. *Spirituum Animalium Defectus* in *Liene Particularis* ob *Nervos pauciores* ad ipsum delatos *Incurabilis* est; ast ubi *impediti* sunt *Nervi*, *expediendi* sunt *Medicamentis subtilibus & abstergendi vi præditis*, quæ nullibi magis elucet, quàm in *Salibus Volatilibus*, magno mortalium malo hactenus tam parùm notis, ideóque tam raro in usum revocatis.

2°. Propter Sanguinem Glutinosiorem.

XVII. 2°. *Sanguinem Glutinosiorem*, *Viscosiorem ac Tenaciorem* nil æquè *incidit ac emendat*, quàm quodvis *Sal Volatile* diutinè quovis tempore, ast præcipuè inter prandendum, ac cœnandum cum vino, aliove liquore conveniente usurpatum.

3°. Propter Lienis Parenchyma solidius & firmius.

XVIII. 3°. *Lienis Parenchyma solidius & firmius*, reddetur *laxius ac tenerius* per toties laudata *Volatilia Salia & Aromatica blandiora* longiori tempore continuata; postquam omnis *affectus chronicus* & moram nectens ab *Humore Pituitoso* suam originem trahit, eundem saltem Causæ suæ conjunctum habet, qui nulli remedio faciliùs, citiùs, aut tutiùs cedit, quàm Volatili Sali ex arte usurpato.

Quomodò curetur Aucta Sanguinis Exaltatio. 1°. Propter Spirituum Animalium redundantiam.

XIX. *Aucta* verò *Sanguinis Exaltatio* in Liene 1°. propter *Universalem Spirituum Animalium* in corpore universo *redundantiam*, *Curabitur* Medicamentis *Subausteris* ex arte quantitate parvâ subinde usurpatis, & abstinendo à Potûs Generosioris, omniumque adeò Spirituosorum quotidiano & notabili usu.

XX. Eadem ubi solùm *grandibus Nervis* ad Lienem delatis debetur, non videò, quî satis tutò usurpari queant medicamenta modò laudata, nisi quantitate minimâ.

2°. Propter Sanguinem Spirituosiorem.

XXI. Eadem Exaltatio *Sanguinis* aucta 2°. in *Liene* propter *ipsum* ex immoderatiore Spirituosorum & Aromaticorum usu *Tenuiorem* atque *Spirituosiorem Curabitur*, partim valedicendo paulatim usui notatorum immoderato, partim usurpando prudenter Subaustera medicamenta & condimenta.

3°. Propter Lienis parenchyma Tenerius & Laxius.

XXII. Exaltatio eadem aucta 3°. propter *Lienis Parenchyma Tenerius & Laxius*, *Curabitur*, si curari queat, per medicamenta subaustera non semel à me laudata tum interna, tum externa sat diu usurpata.

CAPUT XLIV.

De Bilis Generatione læsâ.

Tractatio de Bilis generatione ardua.

I. LOcum & Modum Generationis, Secretionisve, ut & Usum, Modumque Motûs Bilis verum, cum singulorum *Læsionibus, Causis & Curatione* tractare aggredior, rem profectò præ cæteris omnibus forsan etiam nunc in Medicinâ obscuram, ideóque arduam, quin dissidiorum & contradictionum plenam.

Bilis Materia & generationis modus.

II. *Suspicatus sum* quidem Disp. Med. 6. §. 36. secundùm Experimenta mihi tunc nota, *Generari Bilem ex Sanguinis per Arterias Cysticas ad Bilariam Vesiculam delati partibus ipsi maximè similibus, & per ejusdem Tunicæ poros in Cavitatem ipsam sensim penetrantibus, atque ibidem mox in eandem cum reliquâ Bile naturam abeuntibus.*

Et per varias vias motus.

III. Eandem *Bilem* censui ex *Folliculo suo propelli per Ductum Cysticum in Communem dictum, hinc partim per Intestinalem ad tenue Intestinum, partim per Hepaticum ad Venæ Portæ atque Cavæ ramos, inde unà cum ascendente Sanguine ad Cor in Usus notabiles* in eâdem Disputatione propositos, & in sequentibus hîc Capitibus ampliùs proponendos.

Adversus quæ variæ objectiones productæ.

IV. Contra has meas de *Bilis Ortu, Motu* & *Usu* cogitationes à diversis varia quæsita, excogitataque sunt, aut sponte occurrentia in medium prolata experimenta & argumenta; quorum pleraque tamen ipsas (quantum ego saltem judicare possum) non tam falsitatis arguunt, quam dubias reddunt; excepto uno, de quo mox.

Non tantùm à Viris Doctis; sed etiam ab Auctoris Discipulis quibusdam.

V. Nec tantùm alibi à Viris Celebribus & Doctis mota mihi est publicè super hâc re controversia, sed, quod mireris, & de quo mei exultant Adversarii, etiam hîc à nonnullis ex Discipulis meis Laureolam in mustaceo quærentibus, ne dicam triumphum insuper ante partam victoriam sibi canentibus non tam indictum est mihi, quàm illatum bellum, non apertum, sed opertum, tectumque, quo sperabant forsan aliqui me priùs iri oppressum, quàm de pugnâ imminente, subeundâque certiorem factum.

VI. Verùm enim verò, qui uni Veritati eruendæ, communibusque hominum commodis promovendis unicè addictus didici etiam Victus triumphare cum Victoribus, tot diversæ armaturæ agminibus neutiquam fui â proposito meo deterritus, quin potiùs in eodem alacriùs persequendo plurimùm excitatus ac roboratus.

Qui pro fideli informatione ejus existimationi & fortunæ plurimùm detrahere conabantur.

VII. Quamvis autem hactenus speraverim omnes, quibus informatione & manuductione ad praxin fideli (ut alia nunc reticeam amoris ac benevolentiæ clara testimonia) Parentis loco fui, juramenti sui, sponsionisve, quando hîc Medicinæ Doctores fuerunt creati, solenniter præstiti memores vicissim Me Parentis loco habituros, atque, si quid veritati, utilitative mortalium in meis vel dictis, vel scriptis existimarent se observasse minùs consentaneum (sicut ipsos, cœterosque Auditores meos rogavi sæpiùs) de eo me humanè morituros: Contrarium tamen hîc factum, quin Adversariis meis (quâ Promotionis spe nondum assequor) innotuerunt priùs, quàm mihi consilia ipsorum & artes, quibus existimationi meæ qualicunque ac penè fortunæ quoque gloriabantur aliqui plurimùm iri detractum. Idcircò de bono eventu securus, ubi per Amicos in Urbibus vicinis, mox in hâc quoque degentes ac de me, honoreque meo sic vacillante solicitos significatum est mihi, in quanto videretur multis versari fama mea periculo, ut cum majore nominis sui laude, inusitatique animi grati commendatione solennem ac publicam de me superato, prostratoque reportarent Filii mei Medici exoptatam victoriam, in Disputatione sub meo præsidio in Auditorio nostro Medico publicè habendam curavi sequens inseri Corollarium, quo primaria eorum argumenta continebantur.

Corollarium illorum Argumentis oppositum.

VIII. *Bilis humanæ Motum ex Folliculo suo per Ductûs Hepatici ramos ad Cor, nec* 1°. *Folliculi defectus in Equis, Cervis, aliisque brutis; nec* 2°. *Ductûs Cystici cum Intestinali ad obtusum, cum Hepatico verò ad acutum angulum insertio; nec* 3°. *Cystici Ductûs ligatura, quin Folliculi exsectio, Bilisque, (sed pallidioris, fluidioris, & minùs amaræ, quàm ex Folliculo ipso excipiebatur) in vase vitreo Intestinali Ductui alligato collectio evertunt.*

Acriter oppugnatum & defensum.

IX. Contrà quam meam positionem pugnatum est acriter 15. & 19. Decembris Anni 1668. à notatis Liberis meis Academicis ad epulum hoc invitatis; qui, secùs ac ego, arbitrabantur pro se stare tum memoratas in Corollario Observationes Anatomicorum, tum Regulas de Motu singulares Mathematicorum, tum Ingenii subtilis technas Logicorum: quo verò successu editum sit prælium illud, soli judicare potue-

tuerunt ac debuerunt Viri docti tunc præsentes ac præjudiciorum expertes. Ego saltem istius dimicationis superstes quovis tempore novum pro veritate in hâc de Bilis Motu vero Controversiâ etiam nunc multùm latente ampliùs eruendâ certamen qualecunque privatum, vel publicum, scripto vel vivâ voce cum quocunque honestè pugnaturo sum inire paratus.

De Bilis Ortu & Motu solæ consideratione dignæ rationes M. Malpigii.

X. Sed, ut hanc rem ad Veritatis illustrationem majorem altiùs repetam, ultrò fateor inter argumenta contra meas de *Bilis Ortu*, *Motuque* Conjecturas à variis prolata & mihi communicata, me nulla offendisse, quæ valdè urgerent, præter ea, quæ in eximio suo *de Hepate Tractatu* 1666. Bononiæ edito, & anno sequente ad me misso habet *Vir multis nominibus Excellentissimus, nec tantùm in Naturæ arcanis per anatomen retegendis solertissimus, verùm in secùs Sentientium opinionibus amicè atque placidè refutandis ad exemplum candidissimus & humanissimus Marcellus Malpighius.*

Jecur constare multiplicibus lobulis, ad eosque terminari Vasorum extrema.

XI. Hic ex suis experimentis (quæ licet ob negotiorum multitudinem nondum similiter ipsemet capere potui, pro veris tamen à Viro tam *ingenuo* accipio) *totum Jecur* docet *multiplicibus constare lobulis, qui glandulosis coagmententur globulis; ad quos terminentur omnium vasorum afferentium ac efferentium, Venarum Portæ* atque *Cavæ*, *Arteriæ Hepaticæ*, *Nervorum*, *Ductûsque Bilarii Hepatici*, quin & *Radicum ex Folliculo Fellis propagatarum extrema*: quæ omnia, quippe minima, licet non attingat *Sensus*, ita tamen se habere, sicut monet idem, *Rationi* videtur consentaneum.

Secretionem Bilis fieri in Acinis Glandulosis.

XII. Quibus sic observatis, suppositis vel concessis, *Secretio Bilis expectanda veniet in laudatis Acinis Glandulosis*; quemadmodum valdè probabiliter idem Vir *Ingeniosissimus* existimat *omnem Depurationem*, *Secretionemque Succi*, *sive Excrementitii*, *sive Proficui è Sanguinis massâ solis Glandulis haberi.*

Quamvis locus modusque secretionis Bilis Auctori esset mutandus, non tamen usus ab ipso assignatus evertitur.

XIII. Quamvis autem secundùm admissa *Illustris Malpighii* experimenta videam *Locum*, *Modumque Secretionis aut Generationis Bilis* à me hactenus creditum & assignatum, quin *Modum*, quo existimavi *moveri Bilem*, ex parte saltem mutandum; non video tamen, quod ad Medicum ædificium perficiendum censeo primarium, & quò collimo, *Usum Bilis* à me propositum idcircò everti.

XIV. Nam, etsi suppositis ejus experimentis secerneretur Bilis in Glandulosis Hepatis Acinis, ferreturque ipsius pars aliqua rectà per Ductus Bilarios Hepaticos versùs eorum Truncum ad Intestinalem, & pars alia per Folliculi radices ad ejusdem Cavitatem, atque inde per Ductum Cysticum ad eundem Intestinalem, ipsumque Intestinum: *non sequitur* tamen inde 1°. *Nil ejusdem Bilis transire ex iisdem Acinis ad Venæ Cavæ ramos minimos Acinis quoque implantatos.* 2°. *Nil ejusdem Bilis per notatos Ductus Bilarios Hepaticos delatæ transire in Ramos Venæ Portæ ipsis arctè conjunctos.* Siquidem nec ab Ipso, nec à quovis alio, quod sciam, probatum est hactenus *Bilem secerni è Sanguine Venoso, non verò ex Arterioso.* Dicitur quidem, ast itidem non probatur ab Ipso, vel ullo alio *Venam Portæ munus explere Arteriæ*; quæ haud desideratur, sed adest *Hepatica.*

XV. Antequam ad *Bilis* Motum pergam, unum de ipsius *Ortu* habeo monendum, etiam secundùm laudati Malpighii experimenta, geminum illum statuendum, alterum *simplicem per Ductûs Bilarii Hepatici ramos minimos ex Glandulosis Acinis exceptæ*, atque rectà versùs Truncum majorem propulsæ; alterum *duplicem per Folliculi radices ex iisdem Glandulosis Acinis admissæ, moxque ad Folliculum ipsum delatæ, ibidemque aliquandiu* morantis, & *mutationem, si non novam, ulteriorem saltem subeuntis* ante, quàm per Ductum Cysticum effundatur. Unde fortassis (quod §. 8. extat) quæ *ex solo Ductu Bilario* excipitur *Bilis*, *pallidior*, *fluidior & minùs amara* est, quàm quæ colligitur *in Folliculo.*

Ortus Bilis geminus.

Cur Bilis, quæ ex solo Ductu Bilario excipitur, pallidior, fluidior, & minùs amara sit, quàm quæ ex folliculo.

XVI. *Bilem ad Intestinum tenue moveri*, nemo negavit unquam, cùm facilè id evidentibus evinci queat experimentis; sed *Ipsam sursum per Hepar & Cavæ Venæ propagines ad ejusdem Truncum, & sic cum Sanguine ad Cor ferri* negant multi; Ego verò etiam nunc asserere haud dubito, duobus præsertim, ne nimis longus sim, argumentis motus; quorum alterum *Motum illum possibilem*, alterum *necessarium arguit*, etiam per *Ductum Bilarium Hepaticum.*

Bilem ad Intestinum tenue, & per Ductum Hepaticum ad Cor moveri.

XVII. *Posse Bilem per Ductum Hepaticum ad Cor ferri* nemo negabit, qui noverit *apertum esse ipsi per hunc Ductum, hinc & Cavam Venam viam*; quod evincit Experimentum à me, aliisque factum, & Disp. Med. 6. §. 51. descriptum, quod fit Tubulum, hinc & Flatum immittendo in Ductum memoratum, ex quo sensim observatus est Flatus penetrasse ad Venæ Cavæ Truncum, dextrumque Cordis Ventriculum, ipsosque adeò Pulmones: postquam istæ partes omnes tumefactæ sunt ab illo flatu.

Probatur 1°. Experimento.

XVIII. *Ferri necessariò Bilem ex Hepate versùs Cor*, non tantùm ex Glandulosis ejus Acinis, verùm *ex ipso etiam Folliculo per Ductum Hepaticum* demonstrat *Icterus*; sive is adscribatur *Ductui*

2°. Ex Ictero.

ctui Intestinali Obstructo, quemadmodum est vulgaris Medicorum Sententia, sive is debeatur *universæ Bilis, ac præcipuè Cysticæ*, hoc est, *in Folliculo suo elaboratæ* (secundùm §. 15.) *Spirituositati auctæ*; quod ego existimo veritati maximè consentaneum ob rationes Cap. 46. passim proferendas.

XIX. Quemadmodum igitur *in Ictero*, statu hominis præternaturali, *fertur manifestè Bilis vel universa, vel saltem plurima versùs Sanguinem*, ita *in mediâ sanitate*, statuque hominis naturali, *ejus multùm eò ferri* omninò statuendum est: cùm præsertim ne unica quidem ratio solida & assensum cogens contra hunc motum, quod sciam, prolata sit hactenus à quoquam.

XX. Atque his de *Bilis Ortu, & Motu* quodammodo secundùm Experientiam immutatis, permanente interim *Usu* à Me ipsi assignato, videndum quot & quibus modis *lædi* soleant singuli; & *Secretio* quidem, sive *Generatio Bilis læditur* 1°. quando ipsa plus, minúsve *Deficit*. 2°. quando *Nimia* fit. 3°. quando variis modis qualitate *Vitiosa* producitur.

Quot modis Bilis Secretio lædatur.

XXI. 1°. *Deficit* plus, minúsve *Bilis novæ productio* tum *Sanguinis*, tum *Glandulosorum Acinorum* culpâ.

1°. Defectu generationis.

XXII. *Sanguinis* culpâ hoc fit, quoties desiderantur in ipso *partes reparandæ, restaurandæque Bili utiles ac necessariæ*, ipsique implexæ atque implicatæ, adeóque ipsius Secessum impedientes.

Culpâ Sanguinis.

XXIII. *Reparandæ Bili* conducunt *Aromatica* omnia & imprimis *amaricantia*, ipsaque *Salia volatilia*, & maximè *oleosa*.

Quænam reparandæ Bili conducant.

XXIV. *Contraria Bili* sunt *Acida*, & præsertim *Austera*, ut & *Viscosa, Terreaque* ipsius Secretionem impedientia.

Bilis contraria.

XXV. Sanguinem autem talem præstant 1°. *Aër* nebulosus & frigidus, adeóque Borealis. 2°. *Alimenta* viscosa, & austera. 3°. *Somnus* multus & profundus. 4°. *Animi mœror ac terror*. 5°. *Corporis quies* nimia. 6°. *Alvus adstrictior*, & aliquando *laxior*.

Quænam Sanguinem ad Bilis Secretionem ineptum reddant.

XXVI. *Glandulosorum Acinorum* vitio *Deficiet Bilis*, quoties illi *ad promovendam ejus Secretionem minùs sunt apti*: quamvis, quales in eum finem requirantur, necdum constet.

Quando Glandulosorum Acinorum culpâ deficiat Bilis.

XXVII. Id saltem hactenus observavi, *Medicamenta, quæ Sanguinem ad cujusvis Humoris Secretionem aptum reddunt, reddere simul Partes, in & à quibus fiunt singulæ Secretiones, ad eandem Secretionem absolvendam aptas*: unde concludo talem inter Partes, Secernendosque in ipsis Humores esse affinitatem, ut ab eâdem re aut juventur, aut lædantur Sanguis, & Partes illi muneri dicatæ: Ex quâ affinitate spero futurum, ut aliquando excogitetur à quovis ad id vocato Natura cujusvis Partis cuivis Functioni aut Secretioni servientis.

Inter Sanguinis partes, & secernendos humores esse affinitatem.

XXVIII. 2°. *Augetur Bilis* à Sanguine *Secretio* itidem nunc *Sanguinis*, nunc *Glandulosorum Acinorum* vitio.

2°. Læditur Bilis Secretio ejus auctione.

XXIX. *Sanguinis* culpâ id evenit, quoties idem *abundat Bili constituendæ partibus valdè convenientibus*; nec *impeditur à contrariis* §. 24. notatis, propter Causas externas omnes, plerasque saltem ac potiores simul aliquandiu concurrentes.

Culpâ Sanguinis.

XXX. *Abundat Bili producendæ* aptis partibus *Sanguis* 1°. propter *Aërem calidiorem* ac æstuantem, atque adeò æstivum. 2°. propter *Alimenta Spirituosa, & Pinguia*, & imprimis *Sale volatili oleoso* abundantia, qualia sunt Vina potentia & dulcia, Carnes pinguiores, Panis optimè Fermentatus, Cerevisia potentior & amaricans, &c. Huc faciunt Condimenta omnia tum aromatica, tum præsertim amarescentia. 3°. propter *Vigilias* diuturnas. 4°. propter *Iram* frequentem. 5°. propter *Corporis motum* vehementem, aut multum. 6°. propter *Alvum adstrictiorem*, Bile in corpore retentâ, vel *laxiorem*, ipsâ exuperante, exitumque quaquaversùm quærente.

Quænam Sanguinem Bili producendæ aptum reddunt.

XXXI. *Condimenta dulcia & saccharata, mellitave non* tam videntur mihi *augere, quàm turbare*, atque ad *vitiosè effervescendum excitare, ac cogere Bilem*: unde non raro ipsorum usum nimium, adeóque abusum sequi solet *Vomitus & Alvi fluxus* noxius, quin aliquando simul lethalis.

Dulcia Bilem turbare, & Vomitum & Alvi fluxum ciere.

XXXII. *Glandulosorum Acinorum* vitio *augebitur Bilis Secretio*, quando vitiosam & copiosæ Bili separandæ convenientem dispositionem ob eadem modò memorata Diætæ vitia primaria diutiùs continuata novam, vel saltem auctam sunt nacti.

Quando Glandulosorum Acinorum culpâ Bilis Secretio augetur.

XXXIII. 3°. *Qualitate vitiosâ* producitur *Bilis*, quoties 1°. secundùm *qualitates suas sensiles proprias Colore* est dilutiùs, vel obscuriùs flavescens; *Sapore* autem magis, vel minùs amara; *Odore* plus vel minùs acris aut fœtens; *Duritie*, quoties in calculos concrescens consistentiâ & firmitate prædita est notabili: vel 2°. secundùm *qualitates sensiles communes*, naturali nunc *consistentior* est, aut *fluidior*; ac proinde nunc *glutinosior*, nunc *liquidior*, ut de *copiâ* mutatâ & jam propositâ nil addam.

3°. Qualitate vitiosâ producitur Bilis.

XXXIV. Cùm & *Colores* & *Sapores* & *Odores* observentur *à rebus diversissimis mutationes incre-*

Colores & Sapores & Odores à

rebus diversissimis mutari. *incredibiles pati*, ultrò fateor me hactenus veras ipsarum Causas & Rationes accuratas exactè assignare non posse; hilari & grato animo à quovis tam fœlice illas acceptaturus. Quibus in opaco latitantibus, observationum tamen multitudine inveniendis, & ingenii ope in apricum proferendis utinam utilem Reip. laborem impendere haud detrectarent Magnorum Regum auctoritate institutæ ac necessariis ad rem talem absolvendam adminiculis haud dubiè abundè instructæ Societates Regiæ!

Quænam consistentiam Bilis augeant, quænam minuant. XXXV. *Consistentiam*, hinc & *Glutinositatem Bilis*, ut & aliorum Humorum in corpore *Augeri* à frequenti *Austerorum* usu, easdem contrà *Minui* à continuatâ *Volatilium Salium* & *Acrium Aromaticorum* usurpatione aliquot annorum observationibus sum edoctus.

1°. Deficiens Bilis Secretio quî curetur. XXXVI. *Deficiens Bilis Secretio* major aut minor, vel Sanguini, vel Glandulosis Hepatis Acinis debita *Curabitur* 1°. *Aëre* naturâ vel arte Calente. 2°. *Alimentis* & *Condimentis* Sale & Spiritu volatili abundantibus, & imprimis amaricantibus. 3°. *Vigiliis* modum parùm excedentibus. 4°. *Iracundiâ* moderatâ. 5°. *Corporis exercitio* aliquantò vehementiore. 6°. *Alvo* servatâ tenerâ, non item fusâ, vel fluente.

XXXVII. Inter *Medicamenta* expertus commendo frequentem usum *Salium Volatilium Oleosorum*; ut & *Aromaticorum amarescentium* & imprimis *Absinthii* & similium quovis modo usurpatorum.

2°. Eadem Aucta quî curetur. XXXVIII. 2°. *Aucta plus, minusve Bilis Secretio Curabitur* 1°. *Aëre* frigidiore ac Boreali. 2°. *Alimentis*, *Condimentisque* Austeris, Glutinosis, & parùm Spirituosis. 3°. *Somno* etiam arte aucto. 4°. *Animi mœrore* mediocri. 5°. *Corporis quiete*. 6°. *Alvo* servatâ subadstrictâ post subductum subinde Rhabarbaro Bilem.

XXXIX. *Medicamenta* hîc conducent omnia Consistentiam Sanguinis augentia, & *Austera, Terreaque*, quò spectant omnes Terræ pingues & sigillatæ, Bolus Armena, ut & Coralia, Margaritæ, &c. In quorum usu cavendum, ne incidat in Scyllam cupiens vitare Charybdim; usurpanda sunt ergò quantitate parvâ, & vicibus repetitis, quo sic paulatim emendetur Biliosis particulis turgens Sanguis.

XL. 3°. *Bilis Sapor minùs amarus* corrigetur frequenti usu *Condimentorum*, *Medicamentorumve blandè amarorum*, *Absinthii* præsertim, & ex ipso parati *Absinthitis*, & similium. 3°. Bilis Sapor minùs amarus quî corrigatur.

XLI. *Durities Bili* in calculos concrescenti conciliata *Curabitur* Graminis Succo & Decocto, ut & Nitri Spiritu tam puro, quàm dulci ex Vino, Cerevisiâ, &c. usurpato. Ut & Ejusdem durities.

XLII. *Aucta Bilis Consistentia & Glutinositas Curabitur Aromaticis* subacribus, & imprimis *Salibus Volatilibus* omnibus, sed maximè Oleolis. Nec non ejus Aucta Glutinositas.

XLIII. *Aucta Bilis Fluiditas & Liquiditas Curabitur* prudenti ac continuato Usu *Austerorum*, sed blandiorum, Omphacii, Cydoniorum, Mespilorum, Prunorum Sylvestrium, &c. Et contra ejus Aucta Fluiditas.

CAPUT XLV.

De Bilis in Folliculo suo Retentione aut Excretione læsâ.

In causas, cur Bilis præter naturam in suo folliculo vel retineatur vel excernatur, inquirendum. I. CUm in omnibus Animalibus *Vesiculam Bilariam* habentibus observetur semper *Bilis* satis multa eâdem Sanitatis tempore coacervari ac *retineri* (quæ si non perpetuò; per intervalla saltem *excernatur* per Ductum Cysticum, quocunque tandem ulteriùs amandanda) meritò in ejus ibidem præter naturam *Retentæ*, aut inde *Excretæ* Causas, & Curationem inquiritur.

Nimiùm Retinetur Bilis. II. *Nimiùm Retinetur* ac proinde *accumulatur* in Folliculo suo *Bilis*, vel *sui*, vel *Folliculi* culpâ.

Sui culpâ. III. *Sui culpâ Retinetur diutiùs* in suâ Vesiculâ Bilis, quoties *Glutinosior* existit, adeóque ad motum ineptior, aut *in Calculos concreta*, ideóque ad excretionem ineptissima: neque tam potens videtur Vesiculæ motus & contractio, ut inexistentes sibi Calculos queat expellere.

IV. *Glutinosior* redditur *Bilis* ab *Alimentis* similibus vel *austeris Condimentis*, diu usurpatis; ut & *Aëre* frigido & aspero; *Animique Mœrore*: à quibus præsertim Succus Pancreaticus, hinc & Sanguinis Massa universa, mox & Humores omnes fiunt nimis Glutinosi. Ob glutinositatem,

V. *In Calculos concrescit & coagulatur Bilis* à *Succo Lapidescente* quibusdam dicto, vel *Lapidem faciente* potiùs dicendo, quem ab *Acido-austero* vim suam obtinere suspicor, postquam ab *Acido subtili & acri solvuntur Lapides, Calculique*. & in calculos concretionem.

VI. *Folliculi sui culpâ diutiùs* in eodem *Retinebitur Bilis*, quoties ob Bilis collectionem summam ipsius *Fibræ laxiores* fient, aut *deficient in eis Animales Spiritus*, imprimis propter ipsius ner- Vel Folliculi culpâ.

Nervos malè affectos (quamvis rariùs Causam hîc alterutram locum habere putem) aut *obstructus* erit ejus *Exitus* à *Bile in extremè Glutinosum Humorem, Calculumve concretâ.*

Nimiùm contrâ excernitur. Bilis. Sui culpâ.

VII. Eadem *Bilis excernitur nimiùm è suo Folliculo* itidem vel *sui*, vel *Folliculi* culpâ.

VIII. *Sui* culpâ, ubi *fluidior & liquidior Bilis* existit, ex nimio usu *Condimentorum*, *Medicamentorumve Aromaticorum*, *acriorum & amarorum*, ipsiusque *Salis Volatilis cujuscunque*; à quibus ante omnia redditur Bilis valdè Liquida & fluida, quin universus quoque Sanguis, mox & Humor quivis ex ipso secretus.

IX. Huc faciunt quoque *Aër fervidus* ac æstivus, *Ira* frequens, *Corporis motus* satis vehemens diu continuatus, & *Vigiliæ* protractæ.

Vel folliculi culpâ.

X. *Folliculi culpâ nimiùm ex ipso excernitur Bilis*, quoties idem *ad sui contractionem irritatur* valdè; quod videtur habere locum, quando ab *humoribus acribus & multùm volatilibus*, ipsisque adeò *Venenis* talibus, arsenico puta & similibus, vel in tenui Intestino priùs cum Bile vitiosè effervescentibus, atque halitus sui similes per Lacteas Venas versùs Cor, hinc cum Sanguine quaquaversùm & ad dictum Folliculum emittentibus, vel aliàs quovis modo eò delatis, ac rodentibus irritatur Folliculus; excitaturve in eodem Vitiosa cum Bile Effervescentia, unde ab elevatis tunc halitibus propter ipsorum copiam vel acrimoniam itidem irritatur ad sui Contractionem Folliculus.

Bilis glutinositas quî curetur.

XI. *Curabitur Bilis Glutinositas nimia*, mutando, quantum licet, *Diætam* §. 4. notatam in subcontrariam, usurpandoque *Condimenta*, *Medicamentaque Aromatica subacria & amaricantia*, & imprimis *Salia Volatilia Oleosa*; quorum ope curavi sæpiùs Bilis tenacitatem excedentem.

Calculos ex Bile ortos esse, quomodò dignoscatur.

XII. Cùm difficile sit Calculos ex Bile ortos dignoscere, non mirum si eorundem Curatio res inaudita videatur multis Medicis. Quoniam tamen, ubi Calculi post obitum reperiuntur in Fellis Folliculo, reliqua Bilis amurcam imitatur, sordibusque scatet ac fœcibus subsidentibus; qualem non semel vomitu excretam observavi; existimarem in talibus metum esse, ne aliqua Bilis pars concrescat in calculos, dum in tales fœces abit alia; ideóque usurpanda tunc *Medicamenta* hosce *Biliosos Calculos solventia*, ut & *Concretionem quamvis impedientia.*

Calculos Biliosos dissolvit Gramen.

XIII. Inter Calculos Biliosos dissolventia medicamenta non dubito referre (quod uno verbo attigi Cap. præced. §. 41.) *Graminis radices ac herbam*, vel distillatam, vel, quod præfero, decoctam, contusamve, Succumque ex ipsâ expressum, addito saccharo vel melle ad gratiam; postquam notum est multiplici experientiâ Boves & Oves, quibus hyeme alimentum est fœnum, atque concrescit in Ductu Bilario lapidea, vel calculosa crusta, ubi Majo mense iterum gramine utuntur viridi, sensim ab illo liberari affectu; certo argumento inesse viridi ac recenti Gramini calculos dissolvendi vim, quæ perit, quando idem in fœnum exsiccatur.

Et Spiritus Nitri.

XIV. Solvendis Calculis conducit quoque *Spiritus Nitri*, quem proinde commendo similiter in hoc casu; & imprimis, postquam cum spiritu vini factus est dulcis & blandus: qui tutò ex vino, cerevisiâ, aliove potu qualicunque, etiam medicato usurpari poterit ad Guttas x. xij. vel plures, idque aliquoties in die.

Concretionem calculorum quænam impediant.

XV. *Concretionem novam impedient Salia Volatilia quævis*, sed imprimis *Oleosa*; quippe quæ Bilem puram præstant, defœcatamque, sicut multiplici sum edoctus experientiâ.

Folliculi distensio quî curetur.

XVI. Si post Bilis collectionem magnam, *Folliculique* Distensionem summam, ejusdem *Fibræ laxentur valdè*, non video ipsas nisi sensim restitui posse, usurpatis aliquandiu tam internè, quàm externè *Aromaticis* blandioribus.

Animalium Spirituum defectus quî curetur.

XVII. *Animalium Spirituum Defectus* reparandus *Spirituosis Alimentis* prudenter, hoc est, quantitate parvâ, sed diutinè, usurpatis.

Ut & Obstructio in Folliculi ductu.

XVIII. *Obstructio in Folliculi Exitu aut Ductu* existens, & à *Bile in tenacissimum humorem aut calculum concretâ* ortum habens *Curabitur* solvendo illum Humorem, Calculumve per Succum recentem, aut depuratum, Decoctum, Aquamve Graminis sæpiùs exhibitum, addendo ad gratiam Spiritum Nitri aut simplicem aut dulcem, unà cum saccharo, aut melle.

Bilis fluidior quî emendetur.

XIX. Contrà *Bilis Fludior ac Liquidior Emendabitur*, ejusdemque *Nimia Excretio Curabitur* vitando *Medicamenta*, *Condimentaque Aromatica*, omniaque *Salia Volatilia*, & ipsorum loco usurpando quævis *Subaustera*, Omphacium, Pruna sylvestria, eorundemve Succum, Terras pingues varias, Bolum Armenam, Terram Lemniam, Sigillatamve quamvis.

XX. *Aër calidus* in *frigidum* mutandus; *Ira* in *Mœrorem*; *Corporis Motus* in *Quietem*; *Vigilia* in *Somnum*, quibus aliquid indulgendum.

Ejusdem copiosa excretio à Venenis quî curetur.

XXI. Quoties ab assumptis *Venenis* facta est Folliculi Fellis magna irritatio, *Bilisque copiosa Excretio*, toties modis omnibus *temperanda* Venenorum *Acrimonia*, quin ipsa per *Vomitum vel Alvum* quantocyùs *expellenda*.

Venenorum acrimonia quibus temperetur.

XXII. *Temperant & Obtundunt Acrimoniam Venenorum* præ omnibus aliis fœlicissimè *Pinguia*: Unde in vulgari etiam usu sunt *Lac dulce*,

dulce, imprimis calens, calefactumve, Oleum Olivarum; vel Amygdalarum dulcium, Juscula pinguia, Decoctum Ficuum, & similia, quæ sola, vel cum Aquâ tepidâ copiosè, ac sæpiùs assumpta obtundunt, diluunt & ad evacuationem sursùm, deorsúmve apta reddunt Venena voluntariè, fortuitóve admissa.

XXIII. Possunt, ubi hæc non sufficiunt, exhiberi aliquando blanda Vomitoria, vel Purgantia per alvum.

XXIV. Ad *Obtundendam* verò *Veneni acrimoniam*, eandemque ad interiora serpentem foràs *per corporis habitum propellendam* conducunt *Opium*, omniaque *Opiata*, Theriaca, Mithridatium, Diascordium, Orvietanum, &c.

XXV. *Bilis Effervescentia vitiosa* tum in *tenui Intestino*, tum in *Fellis Folliculo impedietur*, *temperabitur*, *tandemque compescetur* per modò laudata *Opiata*, imprimis Diascordium, ut & *Subaustera terrea* itidem modò laudata, Terram Lemniam, & Sigillatam, Bolum Armenam, Sanguinem Draconis, Lapidem hæmatitem, Oculos cancri, Margaritas, Coralia, Cretam, &c. Bilis effervescentia vitiosa qui temperetur.

XXVI. Formulas Medicamentorum ubique non addo, cùm facilè sit vel Tyroni Medico ex plurimis jam in superioribus propositis novas & unicuique Indicationi satisfacientes concinnare.

CAPUT XLVI.

De Bilis Motu ad Intestinum impedito, ac in specie de Ictero.

Bilem ad tenue Intestinum defluere.

I. **B**Ilem in statu maximè sano *ad tenue Intestinum per Ductum ipsius Intestinalem defluere* non tantùm Partium harumce omnium Fabrica, & Structura, verùm ipsa Bilis in dicto Intestino reperta, quin alvi fæces ab ipsâ tinctæ satis, superque probant; ne argumenta proferam ab eâdem Bile in statu non-naturali aut præternaturali per Alvum, vel Os satis meracâ, & quidem copiâ notabili excretâ desumpta.

Hic Bilis motus quot modis impediatur.

II. *Impeditur* aliquando *Bilis ad Intestinum Motus*, quando Ipsa *glutinosior* est ac *viscosior*, ideóque ad motum ineptior, de quo vitio actum Capite præcedente; vel quando aliqua in *Ductu Cystico*, vel *Intestinali* existit *Angustia*, propter quam difficiliùs, adeóque segniùs, parciúsque per Ipsos movetur Bilis; quod tum à *Bile valdè glutinosâ* Ductuum notatorum parietibus agglutinatâ, tum ab eâdem *in calculosam materiam* concrescente, itidemque notatis parietibus sensim adhærente fiet. Nam non videtur impossibile accidere aliquando hominibus, quod tam frequenter hyemis tempore observatur evenire pecudibus ac pecoribus.

Quomodò in totum tollatur.

III. *Tolletur in totum* Bilis descensus ad Intestinum ab *Obstructione Bilarii Ductûs Intestinalis*, vel propter ipsam *Bilem maximè glutinosam* Ductum illum paulatim magis, magisque obducentem atque tandem in *totum opplentem*, vel propter eandem *Bilem lapidescentem* atque totum Ductum similiter *obturantem* ortâ.

Icteri causa vulgaris.

IV. *Ab Obstructione* notatâ Ductûs Intestinalis docent vulgò *Bilem in Descensu suo naturali planè impeditam ascendere vi ad Hepar*, sicque *ferri ad Sanguinem*, mox cum ipso transferri *ad corporis habitum & superficiem*, ibidemque *parere Icterum*.

V. Quamvis autem existimem posse aliquando *ab Obstructione* dictâ excitari *Icterum*, non puto tamen sufficere istam Obstructionem ad illum producendum, nisi *novam mutationem subeat in suo* præsertim *Folliculo tunc subsistens Bilis*. Non sufficiens.

VI. Id ut sentiam, plurima me movent, ac quodammodo cogunt Experimenta tum Anatomica, tum Practica; quæ optarem conjungi semper, quoties licet, ab iis, qui rem utilem cupiunt præstare mortalibus, adeóque ipsi Medicinæ in rerum Naturalium, Medicarumque obscuriorum illustratione. Nam sæpenumerò evenit, ut quædam Experimenta Anatomica videantur contradicere Practicis, unde ex diutinâ illorum collatione inter se, atque circumstantiarum omnium pensitatione accuratâ Veritas fœliciùs & utiliùs elucescit. Hoc verò si negligatur, obscuratur potiùs nostra notitia, & confunduntur magis res jam per se minùs distinctè nobis occurrentes. Ejus rationes. Experimenta Anatomica & Practica conjungenda.

VII. Observavi autem 1°. in *dissectione Ictericorum non semper obstructum esse Ductum aut Intestinalem, aut Cysticum*. In Ictericis non semper esse Ductuum Obstructionem.

VIII. Observavi 2°. *non semper in Ictero pallere Alvi excrementa*, licet solito essent minùs tincta. Non semper pallere Alvi excrementa.

IX. Observavi 3°. non tantùm à *Veneno* peculiari, verùm *ab Animi mœrore gravi & inexpectato sæpè citiùs productum Icterum*, quàm ut quis aut sibi, aut aliis persuadere possit *productam* tam subitò à quacunque demum Causâ tunc præ- Icterum ab Animi Mœrore produci.

Nervos malè affectos (quamvis rariùs Causam hîc alterutram locum habere putem) aut *obstructus* erit ejus *Exitus* à *Bile in extremè Glutinosum Humorem, Calculumve concretâ.*

Nimiùm contrà excernitur. Bilis. Sui culpâ.

VII. Eadem *Bilis excernitur nimiùm è suo Folliculo* itidem vel *sui*, vel *Folliculi* culpâ.

VIII. *Sui* culpâ, ubi *fluidior & liquidior Bilis* existit, ex nimio usu *Condimentorum*, *Medicamentorumve Aromaticorum, acriorum & amarorum*, ipsiusque *Salis Volatilis cujuscunque*; à quibus ante omnia redditur Bilis valdè Liquida & fluida, quin universus quoque Sanguis, mox & Humor quivis ex ipso secretus.

IX. Huc faciunt quoque *Aër fervidus* ac æstivus, *Ira* frequens, *Corporis motus* satis vehemens diu continuatus, & *Vigiliæ* protractæ.

Vel folliculi culpâ.

X. *Folliculi culpâ nimiùm ex ipso excernitur Bilis*, quoties idem *ad sui contractionem irritatur* valdè; quod videtur habere locum, quando ab *humoribus acribus & multùm volatilibus*, ipsisque adeò *Venenis* talibus, arsenico puta & similibus, vel in tenui Intestino priùs cum Bile vitiosè effervescentibus, atque halitus sui similes per Lacteas Venas versùs Cor, hinc cum Sanguine quaquaversùm & ad dictum Folliculum emittentibus, vel aliàs quovis modo eò delatis, ac rodentibus irritatur Folliculus; excitaturve in eodem Vitiosa cum Bile Effervescentia, unde ab elevatis tunc halitibus propter ipsorum copiam vel acrimoniam itidem irritatur ad sui Contractionem Folliculus.

Bilis glutinositas quî curetur.

XI. *Curabitur Bilis Glutinositas nimia*, mutando, quantum licet, *Diætam* §. 4. notatam in subcontrariam, usurpandoque *Condimenta*, *Medicamentaque Aromatica subacria & amaricantia*, & imprimis *Salia Volatilia Oleosa*; quorum ope curavi sæpiùs Bilis tenacitatem excedentem.

Calculos ex Bile ortos esse, quomodò dignoscatur.

XII. Cùm difficile sit Calculos ex Bile ortos dignoscere, non mirum si eorundem Curatio res inaudita videatur multis Medicis. Quoniam tamen, ubi Calculi post obitum reperiuntur in Fellis Folliculo, reliqua Bilis amurcam imitatur, sordibusque scatet ac fœcibus subsidentibus; qualem non semel vomitu excretam observavi; existimarem in talibus metum esse, ne aliqua Bilis pars concrescat in calculos, dum in tales fœces abit alia; ideóque usurpanda tunc *Medicamenta* hosce *Biliosos Calculos solventia*, ut & *Concretionem quamvis impedientia.*

Calculos Biliosos dissolvit Gramen.

XIII. Inter Calculos Biliosos dissolventia medicamenta non dubito referre (quod uno verbo attigi Cap. præced. §. 41.) *Graminis radices ac herbam*, vel distillatam, vel, quod præfero, decoctam, contusamve, Succumque ex ipsâ expressum, addito saccharo vel melle ad gratiam; postquam notum est multiplici experientiâ Boves & Oves, quibus hyeme alimentum est fœnum, atque concrescit in Ductu Bilario lapidea, vel calculosa crusta, ubi Majo mense iterum gramine utuntur viridi, sensim ab illo liberari affectu; certo argumento inesse viridi ac recenti Gramini calculos dissolvendi vim, quæ perit, quando idem in fœnum exsiccatur.

XIV. Solvendis Calculis conducit quoque *Spiritus Nitri*, quem proinde commendo similiter in hoc casu; & imprimis, postquam cum spiritu vini factus est dulcis & blandus: qui tutò ex vino, cerevisiâ, aliove potu qualicunque, etiam medicato usurpari poterit ad Guttas x. xij. vel plures, idque aliquoties in die. Et Spiritus Nitri.

XV. *Concretionem novam impedient Salia Volatilia quævis*, sed imprimis *Oleosa*; quippe quæ Bilem puram præstant, defœcatamque, sicut multiplici sum edoctus experientiâ. Concretionem calculorum quænam impediant.

XVI. Si post Bilis collectionem magnam, *Folliculique* Distensionem summam, ejusdem *Fibræ laxentur valdè*, non video ipsas nisi sensim restitui posse, usurpatis aliquandiu tam internè, quàm externè *Aromaticis* blandioribus. Folliculi distensio quî curetur.

XVII. *Animalium Spirituum Defectus* reparandus *Spirituosis Alimentis* prudenter, hoc est, quantitate parvâ, sed diutinè, usurpatis. Animalium Spirituum defectus quî curetur.

XVIII. *Obstructio in Folliculi Exitu aut Ductu* existens, & à *Bile in tenacissimum humorem aut calculum concretâ* ortum habens *Curabitur* solvendo illum Humorem, Calculumve per Succum recentem, aut depuratum, Decoctum, Aquamve Graminis sæpiùs exhibitum, addendo ad gratiam Spiritum Nitri aut simplicem aut dulcem, unà cum saccharo, aut melle. Ut & Obstructio in Folliculi ductu.

XIX. Contrà *Bilis Fludior ac Liquidior Emendabitur*, ejusdemque *Nimia Excretio Curabitur* vitando *Medicamenta*, *Condimentaque Aromatica*, omniaque *Salia Volatilia*, & ipsorum loco usurpando quævis *Subaustera*, Omphacium, Pruna sylvestria, eorundemve Succum, Terras pingues varias, Bolum Armenam, Terram Lemniam, Sigillatamve quamvis. Bilis fluidior quî emendetur.

XX. *Aër calidus* in *frigidum* mutandus; *Ira* in *Mœrorem*; *Corporis Motus* in *Quietem*; *Vigilia* in *Somnum*, quibus aliquid indulgendum.

XXI. Quoties ab assumptis *Venenis* facta est Folliculi Fellis magna irritatio, *Bilisque copiosa Excretio*, toties modis omnibus *temperanda* Venenorum *Acrimonia*, quin ipsa per *Vomitum vel Alvum* quantocyùs *expellenda*. Ejusdem copiosa excretio à Venenis quî curetur.

XXII. *Temperant & Obtundunt Acrimoniam Venenorum* præ omnibus aliis fœlicissimè *Pinguia*: Unde in vulgari etiam usu sunt *Lac dulce*, Venenorum acrimonia quibus temperetur.

dulce, imprimis calens, calefactumve, Oleum Olivarum; vel Amygdalarum dulcium, Juscula pinguia, Decoctum Ficuum, & similia, quæ sola, vel cum Aquâ tepidâ copiosè, ac sæpiùs assumpta obtundunt, diluunt & ad evacuationem sursùm, deorsúmve apta reddunt Venena voluntariè, fortuitóve admissa.

XXIII. Possunt, ubi hæc non sufficiunt, exhiberi aliquando blanda Vomitoria, vel Purgantia per alvum.

XXIV. Ad *Obtundendam* verò *Veneni acrimoniam*, eandemque ad interiora serpentem foràs *per corporis habitum propellendam* conducunt *Opium*, omniaque *Opiata*, Theriaca, Mithridatium, Diascordium, Orvietanum, &c.

XXV. *Bilis Effervescentia vitiosa* tum in *tenui Intestino*, tum in *Fellis Folliculo impedietur*, *temperabitur*, *tandemque compescetur* per modò laudata *Opiata*, imprimis Diascordium, ut & *Subaustera terrea* itidem modò laudata, Terram Lemniam, & Sigillatam, Bolum Armenam, Sanguinem Draconis, Lapidem hæmatitem, Oculos cancri, Margaritas, Coralia, Cretam, &c. Bilis effervescentia vitiosa quî temperetur.

XXVI. Formulas Medicamentorum ubique non addo, cùm facilè sit vel Tyroni Medico ex plurimis jam in superioribus propositis novas & unicuique Indicationi satisfacientes concinnare.

CAPUT XLVI.

De Bilis Motu ad Intestinum impedito, ac in specie de Ictero.

Bilem ad tenue Intestinum defluere.

I. Bilem in statu maximè sano *ad tenue Intestinum per Ductum ipsius Intestinalem defluere* non tantùm Partium harumce omnium Fabrica, & Structura, verùm ipsa Bilis in dicto Intestino reperta, quin alvi fæces ab ipsâ tinctæ satis, superque probant; ne argumenta proferam ab eâdem Bile in statu non-naturali aut præternaturali per Alvum, vel Os satis meracâ, & quidem copiâ notabili excretâ desumpta.

Hic Bilis motus quot modis impediatur.

II. *Impeditur* aliquando *Bilis ad Intestinum Motus*, quando Ipsa *glutinosior* est ac *viscosior*, ideóque ad motum ineptior, de quo vitio actum Capite præcedente; vel quando aliqua in *Ductu Cystico*, vel *Intestinali* existit *Angustia*, propter quam difficiliùs, adeóque segniùs, parciúsque per Ipsos movetur Bilis; quod tum à *Bile valdè glutinosâ* Ductuum notatorum parietibus agglutinatâ, tum ab eâdem *in calculosam materiam* concrescente, itidemque notatis parietibus sensim adhærente fiet. Nam non videtur impossibile accidere aliquando hominibus, quod tam frequenter hyemis tempore observatur evenire pecudibus ac pecoribus.

Quomodò in totum tollatur.

III. *Tolletur in totum* Bilis descensus ad Intestinum ab *Obstructione Bilarii Ductûs Intestinalis*, vel propter ipsam *Bilem maximè glutinosam* Ductum illum paulatim magis, magisque obducentem atque tandem in *totum opplentem*, vel propter eandem *Bilem lapidescentem* atque totum Ductum similiter *obturantem* ortâ.

Icteri causa vulgaris.

IV. *Ab Obstructione* notatâ Ductûs Intestinalis docent vulgò *Bilem in Descensu suo naturali planè impeditam ascendere vi ad Hepar*, sicque *ferri ad Sanguinem*, mox cum ipso transferri *ad corporis habitum & superficiem*, ibidemque *parere Icterum*.

V. Quamvis autem existimem posse aliquando *ab Obstructione* dictâ excitari *Icterum*, non puto tamen sufficere istam Obstructionem ad illum producendum, nisi *novam mutationem subeat in suo* præsertim *Folliculo tunc subsistens Bilis*. Non sufficiens.

VI. Id ut sentiam, plurima me movent, ac quodammodo cogunt Experimenta tum Anatomica, tum Practica; quæ optarem conjungi semper, quoties licet, ab iis, qui rem utilem cupiunt præstare mortalibus, adeóque ipsi Medicinæ in rerum Naturalium, Medicarumque obscuriorum illustratione. Nam sæpenumerò evenit, ut quædam Experimenta Anatomica videantur contradicere Practicis, unde ex diutinâ illorum collatione inter se, atque circumstantiarum omnium pensitatione accuratâ Veritas fœliciùs & utiliùs elucescit. Hoc verò si negligatur, obscuratur potiùs nostra notitia, & confunduntur magis res jam per se minùs distinctè nobis occurrentes. Ejus rationes. Experimenta Anatomica & Practica conjungenda.

VII. Observavi autem 1°. in *dissectione Ictericorum non semper obstructum esse Ductum aut Intestinalem, aut Cysticum*. In Ictericis non semper esse Ductuum Obstructionem.

VIII. Observavi 2°. *non semper in Ictero pallere Alvi excrementa*, licet solito essent minùs tincta. Non semper pallere Alvi excrementa.

IX. Observavi 3°. non tantùm à *Veneno peculiari*, verùm *ab Animi mœrore gravi & inexpectato sæpè citiùs productum Icterum*, quàm ut quis aut sibi, aut aliis persuadere possit *productam* tam subitò à quacunque demum Causâ tunc præ- Icterum ab Animi Mœrore produci.

præsente atque agente *in Ductibus Bilariis Obstructionem.*

Curari à Medicamentis Obstructiones non solventibus.

X. Observavi 4°. *Curari & quidem sat citò Icterum à Medicamentis, quorum ope solutam*, vel tam *citò solutam Obstructionem vix aliquis credat*, nisi præjudicio præoccupatus. In hunc censum refero cum *Cannabis semine decoctum Lac bubulum*, cujus tamen unius beneficio plures curavi, & à plebejis novi curatos: huc refero *Saponem* tum cum *Olivarum*, tum cum *Raparum Oleo*, vel *Balænarum pinguedine* paratum, itidemque *Lacte solutum* & assumptum.

Infantes cum Ictero nasci, aut primum natos eo affici.

XI. Observavi 5°. *Infantes multos nasci cum Ictero, aut mox post partum ipsis erumpere Icterum.*

Eum produci absque Ductûs Bilarii Obstructione.

XII. Ex his Observationibus cùm pateat *Icterum posse produci absque Ductûs Bilarii Obstructione*, quæritur meritò, quænam vera sit, aut esse possit ejus Causa?

Symptomata Icterum instantem aut præsentem indicantia.

XIII. Hæc ut fœliciùs & faciliùs eruatur, præmittam Symptomata Icterum instantem aut præsentem indicantia vulgò nota, mox alia quædam jungam à paucis forsan notata.

Dolor compressivus.

XIV. Solet igitur *Icterum frequentiùs præcedere ac in principio* etiam *comitari Compressivus Cordis Dolor* dictus, & *circa Ventriculi regionem inferiorem maximè molestus*, concurrentibus *anxietatibus*, *atque obscuris in dextro hypochondrio*, ubi & *Bilis Folliculus, & ejus Ductus* existit, *Lancinationibus.*

Anxietates & Lancinationes.

Alvi Excrementa alba.

XV. *Alvi Excrementa ferè albent*, suntve *coloris cineritii*, nec à Bile, uti aliàs, diversimodè tincta; quin *segniùs ad dejiciendum Ægri* solicitantur.

Alvus segnior.

Urinæ obscurè rubentes, & lintea colore croceo tingentes.

XVI. Mox *Urinæ* prodeunt *obscurè rubentes*, atque immissa lintea vel chartam *colore croceo inficientes.*

Color Citrinus in facie, collo, adnatâ Oculorum tunica, & universâ corporis cute.

XVII. Tandem in *facie ac collo*, & magis evidenter in *adnatâ Oculorum tunicâ*, eorum album constituente, hinc per *universam corporis cutim Color Citrinus & flavus*, quin aliquando ad *viriditatem obscuram vergens* exurgit; unde nunc *flavus*, nunc *niger* vocatur *Icterus.*

Pruritus.

XVIII. Ubi inclinat Icterus, nonnunquam *pruritus magnus* sentitur *in totâ corporis superficie.*

Icterus à Spiritûs Vini abusu.

Ut & Ascites.

XIX. Inter Causas externas non raro vidi ex *Spiritûs Vini*, aliorumque *Potuum generosiorum abusu* productum *Icterum*, & huic succedentem *Ascitem*, utplurimùm lethalem.

Bilem in Ictero Sanguini solitò minùs permisceri.

XX. Quibus omnibus ritè expensis censeo, sive locum habeat cujusvis Ductûs Bilarii Obstructio, sive talis Obstructio fingi nequeat, *Bilem* tunc *subire mutationem notabilem*, *propter quam moveatur & feratur impetuosiùs & copiosiùs versùs Sanguinem*, cui tamen *solitò minùs permisceatur*, sed ipsi duntaxat *confundatur*, ideóque faciliùs ab eodem recedat, & non tantùm Cuti, partibusque externis, verùm Musculis quoque, atque Visceribus se jungat, & illa Calore suo inficiat & tingat.

Secundùm Naturam verò intimè uniri humoribus.

XXI. Bilis enim naturaliter se habens tum in tenui Intestino, tum etiam Cordis Ventriculo dextro haud laxè tantùm, sed intimè admiscetur ac permiscetur occurrentibus Humoribus, & ita quidem, ut ab illis ampliùs separari nequeat: quæ unio fit propter ipsius Effervescentiam in loco memorato utroque cum confluente Acido institutam.

Quid ad Bilis effervescentiam cum Humoribus requiratur.

XXII. Quoniam igitur *desiderari* videtur *in Ictero* ista *Bilis cum cæteris Humoribus intima conjunctio ac secundùm aliquas sui partes permistio*, ut & laudata illa *Effervescentia*, si non in totum, ex parte saltem *impedita*, videndum, quò utriusque hujus effectûs, quin & Icteri quoque Causa innotescat, *quid requiratur in Bile ad Effervescentiam utramque perficiendam*, *quidque illi advenire possit*, *ut ipsam minuat vel tollat.*

Inter quæ Effervescentia contingat.

XXIII. Jam verò cunctis, imò lippis & tonsoribus notum, *Effervescentiam omnem contingere inter Acidum & Salem Lixivum*, *quodve de Sale lixivo participat*, & in quantum de ipso participat.

Ratione cujus Bilis ad Effervescentiam concurrat.

XXIV. Quisquis autem *Bilem* examinaverit, & tam cum *Acidis Liquoribus*, quàm cum *Salibus lixivis* qualibusque confuderit, facilè capiet *Bilem concurrere ad excitandam Effervescentiam ratione Salis Lixivi*, sed *multis modis in ipsâ multùm temperati*; ne fiat in corpore potens ac vehemens, adeóque nocens, quin blanda potiùs & naturæ amica Effervescentia.

Bilis Sal quî ineptum ad Effervescentiam reddatur.

XXV. Quòd si Salis Lixivi rationem habeat in Effervescentiâ excitandâ *Bilis*, ulteriùs pergendum, ac videndum, quî affici queat Ejus *Sal*, ut minùs sit ad Effervescendum aptus.

Quodnam Sal Lixivum ad effervescendum aptum, quodnam ineptum sit.

XXVI. Notum autem iterum per Experientiam *Salem Lixivum purissimum*, adeóque *acerrimum* esse *ad Effervescendum aptissimum*; eundem contrà *quomodocunque obtusum ad Effervescendum* reddi *plus*, *minúsve ineptum.*

Quænam ejus Acrimoniam obtundant.

XXVII. *Obtundunt* verò *Lixivi Salis acrimoniam* plura, & 1°. quidem omne *Oleosum & Pingue*; quod testatur Sapo quivis. 2°. omne *Spirituosum Volatile*; quod testatur Tartari Sal cum Spiritu Vini rectificatissimo volatile factum. 3°. omne *Terreum*; quod testantur Coralia, Margaritæ, Oculi Cancri, Creta, & alia plura.

Quænam acuant.

XXVIII. Lixivi Salis Effervescentiam *promo-*

promovet, facilitatque Aqua, si pauca ipsi jungatur; eandemque *infringit & offuscat, si multa* ei affundatur.

XXIX. *Solus Ignis* ejusdem *Lixivi Salis Acrimoniam acuit & auget;* unde quò diutiùs illud Ignis urgetur vi & flammâ, eò redditur idem acrius & ad potenter ac vehementer effervescendum convenientius.

Bili non parùm Oleosi & pinguis esse admistum.

XXX. Hæc omnia ut negotio præsenti accommodemus, atque Doctrinæ de Ictero satis obscuræ optatam lucem pro virili afferamus, Quisquis attentè *Bilem* consideraverit, agnoscet facilè *non parum Oleosi & Pinguis ei secundùm naturam esse admistum;* propter quod, utpote potentissimum ac efficacissimum, adeóque primarium Acrimoniæ Salinæ obtundens, nunquam acris vel magna durante sanitate observatur Bilis aut in Corde, aut in tenui Intestino Effervescentia.

Et parùm Spiritûs Volatilis.

XXXI. Eidem *Bili* admistum esse *Spiritûs Volatilis aliquid* agnoscet, quisquis non tantùm Nervos satis grandes viderit ad Hepar deductos, sed insuper ipsam cognoverit rebus quibusvis facilè admisceri; quod non fieret, nisi ei permistus esset notabili quantitate Spiritus Volatilis: nam propter Oleositatem comitem difficiliùs admiscetur rebus omnibus Sal lixivus, cui quoties junctus est Spiritus Volatilis, toties aptior fit ad illam cum singulis commistionem absolvendam. Sed eo ipso redditur insuper Bilis Sal temperatius; unde hactenus quoque blandior existit ejusdem in statu naturali Effervescentia.

Ut & parùm Terræ.

XXXII. *In Bile aliquid reperitur Terræ;* non tamen tantùm, ac multi malè putant, quia vel malè operantur, vel malè ratiocinantur; aliàs minùs esset mobilis, & fluida, minúsque aliis se insinuans, quin eadem mobilia præstans; sicut id peculiariter patet in Colorum materiâ, quæ à Bile admistâ redditur fluidior, & ad pingendum aptior. Ab admistâ verò Terrâ, etiam paucâ, infringitur Bilis Effervescentia, ne in statu sanitatis contingat potens, acrisque.

Ignem non solum esse in rebus naturalibus agens.

XXXIII. Non possum silentio hîc præterire quorundam in rerum naturalium notitiâ per Chymiam comparandâ errorem satis crassum & noxium: Existimant enim omnia, quæ rebus naturalibus insunt, solâ patere distillatione, nilque ipsis contineri, quod distillatione non prodeat; ac si solus Ignis, ut aliqui perperam putant, esset Agens, & quidem universale, quod rebus naturalibus omnem afferat mutationem; quod qui asserunt, quàm parùm sint in experimentis Chymicis sumendis versati, eo ipso plus satis testantur; postquam infinitæ mutationes occurrunt, quæ ab Igne deduci nequeunt, & non paucæ, quæ Igni adversantur. De quâ re plura proferam, si aliquando mihi otium, aliaque ad id opus condendum necessaria concedat Deus; quò quam sex ac triginta annis mente volvi Naturalium rerum Scientiam, scripto consignare, atque publico communicare valeam.

XXXIV. *Ignis* certè *in humano corpore talis, tantusque* à mentis sanæ homine *fingi non potest, à quo uri, acriorque fieri queat Bilis Sal Lixivus,* ne quidem in statu recedente maximè à naturali; cùm, si quis rem ritè examinaverit, primaria intensioris Caloris in statu non-naturali, aut præter-naturali Causa in corpore ipso existens sit à Bili petenda, deducendaque.

Sal Bilis Lixivus ab igne in nostro corpore acrior fieri nequit.

XXXV. Dixi Caloris Causam primariam in corpore existentem, sive Internam; quò distinguam ipsam ab Externâ quâvis, quam nil impedit posse aut *Ignem* vulgarem quovis pabulo sustentatum esse, aut *Solem;* à quibus Humores omnes ac præcipuè Bilem acriores fieri nulli non notum.

Bilis Caloris Causa interna in nobis. Externa verò Ignis vel Sol.

XXXVI. Quoties proinde Acrior redditur in humano corpore Bilis, & quidem acrimoniâ propriâ, & in Sale Lixivo consistente, toties acrimonia illa quærenda, deducendaque ab externo Igne nunc Solis, nunc Foci.

Acrimonia Propria Bilis ab externo igne.

XXXVII. Dixi acrimoniâ Propriâ, quò distinguatur ab Accidentali, quæ ipsi ex admisto Acido acri contingit, quod Bilem producit nunc Æruginosam, nunc Atram, prout nimirum minùs, vel magis acre Acidum Bili admiscetur, & compositum Humorem constituit, uno licet Bilis nomine notum.

Accidentalis ab Acido acri.

XXXVIII. Cùm proinde inter ea, quæ in corpore inveniuntur, atque inter Causas Internas referri possunt ac debent, nil occurrat, quod *Bilem* possit *reddere Acriorem,* præter *Succum Acidum,* facilè quoque patet, cui adscribi debeat *Bilis Incendium* vulgò magis celebratum, quàm intellectum, aut explicatum.

Bilis incendium cui adscribendum.

XXXIX. His ita præmissis, quærendum porrò, *Cuinam præsertim debeat suam in Ictero se Humoribus cæteris permiscendi, ac intimè uniendi ineptitudinem Bilis.*

Causa ineptitudinis Bilis se Humoribus intimè uniendi.

XL. Hoc ut faciliùs, evidentiúsque pateat, considerandum sæpenumerò Icterum brevi temporis spatio excitari à *Viperæ* morsu: cujus *Venenum,* quoniam celeriter opus suum absolvere solet, *valdè mobile,* adeóque *subtile,* quin *naturæ Volatilis, & Spirituosæ* omninò censendum.

Icterum excitari à Viperæ morsu. Ejus Venenum naturæ volatilis & spirituosæ.

XLI. A *Spiritu valdè Volatili copiosiùs Bili admisto, ipsamque Spirituosiorem faciente Icterum produ-*

A Spiritu volatili Icterum produci.

producì posse confirmare, quin probare videtur *Icterus* sat sæpè *Vini generosioris*, ac præsertim ejusdem *Spiritûs potatoribus* propter neglecta simul alia alimenta solidiora *superveniens*, ac imprimis, quando aliquis *Animi mœror* præcessit, permanetque.

Bilem ad Icterum producendum aptum reddi à Viperæ veneno, & à potu generosiore.

XLII. Adeò ut non videatur mihi absurdum vel improbabile, *Bilem ad Icterum producendum reddi* nunc à *Veneno Viperæ* penetrantissimo & spirituosissimo brevi tempore, nunc à *Potu generosiore* diutinè usurpato, sed longiori tempore *nimiùm Spirituosam* & *ad* convenienter *cum Acidis effervescendum*, hinc & *Humoribus cæteris se intimè jungendum minùs aptam*.

XLIII. Sed dicat aliquis rei attentus, Si à Veneno Viperæ, aliove, aut à Potu generosiore ita immutari potest Bilis, ut absque Obstructione in Ductibus Bilariis existente produci queat Icterus, non desinet saltem ad tenue Intestinum deduci Bilis; à quâ licet minor ac debilior contingat ibidem cum Succo Pancreatico Effervescentia, quid nî ab eâdem saltem tinguntur alvi Excrementa, uti aliàs fieri solet?

In omni Ictero non æquè alba esse Excrementa.

XLIV. Cui difficultati ut satisfaciam, Respondeo 1°. In omni Ictero haud æquè albicantia, ideóque minùs flavo Bilis colore tincta occurrere Alvi Excrementa: unde judico aliàs plus, aliàs minùs Bilis admisceri quoque in Ictero Alvi Excrementis, à quibus plus, vel minùs tingantur.

Nec æquè malè affectam Bilem.

XLV. Respondeo 2°. In omni Ictero haud æquè affectam esse malè Bilem; unde hactenus quoque magis vel minùs ipsa Excrementis Alvi admisceri potest, eademque tingere.

Ad tingenda Excrementa requiri effervescentiam Bilis & Succi Pancreatici.

XLVI. Respondeo 3°. Ut à Bile ritè tingantur Alvi Excrementa, desiderari præviam & sufficientem ejusdem cum Succo Pancreatico Effervescentiam, propter quam ejus partes diversæ ab invicem secedunt, ac Tincturam habentes Excrementis junguntur.

Bilem posse ad hepar ferri neglectâ suâ ad intestinum viâ.

XLVII. Respondeo 4°. Si durante Ictero Spirituosior, & volatilior, ideóque fluidior & mobilior existat Bilis, poterit eadem faciliùs penetrare ex glandulosis Hepatis acinis per minimos suos Ductus ad Venæ Cavæ radices atque cum Sanguine ad Cor; maximè, si ab eâdem Bile spirituosiore irritatus arctiùs Contrahatur, aut aliquando etiam Obstruatur Ductus Bilarius Intestinalis; quam ob rem facto ad Hepar impetu, in eodem persistat Bilis, neglectâ ordinariâ suâ, licet amplâ, versùs Intestinum tenue viâ.

Quî Ductus Bilarius possit angustari.

XLVIII. Potest namque fieri, ut, si non obstruatur in totum, angustetur saltem Ductus Bilarius Intestinalis à Pituitâ, imprimis post Mœrorem gravem viscosiore factâ, ipsum quovis modo obducente; vel à Bile Spirituosiore factâ, ideóque turgente ac è suo Folliculo effusâ irritetur idem Ductus ad sui contractionem arctiorem; propter quam Ipsi transitus denegetur liber ad Intestinum, atque ideò ipsa sursùm ad Hepar feratur penè tota per Ductum Hepaticum, mox cum Sanguine ad dextrum Cordis Ventriculum delata cum Descendente ac Lymphatico Sanguine solito minùs effervescat, ideóque *Sanguinis massæ toti magis confundatur, quàm permisceatur*, mox ubique à Sanguine recedens Partes quasvis colore suo inficiat, & ad nutritionem naturalem minùs aptas reddat; quocircà sensim succedat Ictero vel Atrophia, vel Hydrops, nî brevi curetur.

Etiam ab Obstructione Ductûs Bilarii posse produci Icterum.

XLIX. Quamvis enim non putem requiri necessariò ad Icterum producendum Bilarii Ductûs *Obstructionem*, non video tamen, cur non possit aliquando ipsa Ictero præbere ansam, dum sistendo Bilem in naturali suo effluxu in tenue Intestinum causa est, quòd Bilis moram ibidem nectens alteretur, &, si ita loqui fas est, spiritascat tum accessu majore Spiritûs Animalis, tum exaltatione atque attenuatione ulteriore partium ipsam constituentium.

Quod patet ex Dolore in dextro hypochondrio.

L. Hoc vel inde patere videtur, quòd multis, antequam Icterum patiantur, soleat summa in dextro hypochondrio, ubi observatur Intestinalis Ductûs insertio in tenue Intestinum, sentiri Anxietas, præcedente nonnunquam Mœrore gravi, Alimentorumve Pituitosorum abusu.

A Mœrore humores reddi glutinosos.

LI. A Mœrore autem solent Humores omnes reddi glutinosi ac viscosi, maximè in tenui Intestino, & quidem propter Succum Pancreaticum idcircò factum austeriorem.

Pituitam Viscosam Bilarii Ductûs Orificium posse obstruere.

LII. Undecumque autem Pituita existat glutinosa & viscosa, eadem apta est nata in tenui Intestino Ductûs Bilarii Orificium obducere, atque obstruere, sicque Bilis descensum, exitumque impedire; quapropter Angustia excitabitur ibi loci à Bile in notatam Pituitam vim suam exerente, atque Flatus ex ipsâ producente, dum pars reliqua in semetipsam agens attenuatur, spiritascit, & tandem Icterum excitat.

Auctam Bilis Spirituositatem esse Icteri causam.

LIII. Ex iis, quæ hactenus in medium protuli, videor mihi non improbabilem *Icteri* absque Bilarii Ductûs Intestinalis Obstructione necessariâ *generandi modum* & rationem invenisse ac dedisse, *auctam* scilicet *Bilis tenuitatem, & spirituositatem*, ideóque *ad ritè & satis effervescendum ineptitudinem*; quam idcircò in Bile notavi, quoniam observatur ipsa tunc Sanguini non tam permisceri, quàm confundi.

LIV.

Ut & ejus Symptomatum.

LIV. Videndum porrò, an *Symptomata Ictero* familiaria & in superioribus notata *deduci* queant *à modò assignatâ ejus Causâ*; denique, an *nota* ejusdem *Curatio eidem quadret*?

Compressivi Cordis Doloris.

LV. *Compressivi Cordis Doloris* eadem *Causa* est, quam §. 52. dixi esse *Anxietatum circa Ventriculi regionem inferiorem in tenui Intestino excitatarum, Pituita glutinosa* ibidem coacervata & in *Flatus* ex parte diducta, Continentesque Partes diducens, angens ac premens.

Lancinationum in dextro Hypochondrio.

LVI. *Lancinationes in dextro Hypochondrio* adscribendæ *Humori Acido & Pancreatico* à Bile parciùs accedente minùs fracto, adeóque puriori, noxamque suam potentiùs exerenti, partesque Sensiles pungenti & lancinanti.

Coloris albescentis in Alvi excrementis.

LVII. *Alvi Excrementa* solito sunt *minùs tincta* tum ob *Bilem parciùs accedentem*, tum ob eandem *minùs effervescentem*, ideóque *partes suas tingentes minùs* ad ipsa inficienda *deferentem*.

Alvi segnioris.

LVIII. *Segniùs ad dejiciendum solicitantur Ægri* propter Causam eandem, minúsque acrem Bilem.

Urinæ obscurè rubescentis.

LIX. *Urinæ obscurè rubent* ob Bilem copiosam & tincturâ multâ prægnantem ipsis admistam.

Coloris flavi in variis corporis partibus.

LX. *In Cute totâ*, sed imprimis magis tenerâ, qualis est *faciei, colli, manuum*; quin *Carne* universâ *exoritur diversus Color Flavus* ab eâdem *Bile* propter auctam suam Spirituositatem, partiumque suarum unionem intimiorem minùs quoque in Corde effervescente, minùs proinde Sanguini se permiscente, quin potiùs ipsi duntaxat confusâ, ideóque notatis Partibus ubique, dum transfluit cum ipso, adhærente, atque colore suo flavo nunc pallidiore, nunc obscuriore, atque ad viriditatem quandoque vergente ipsas inficiente.

Pruritûs.

LXI. Inclinante Ictero sentitur *in corporis superficie Pruritus* propter effervescentiam ubique resuscitatam & halitus subacres inde erumpentes, atque Partes sensiles blandè mordicantes. Fieri enim nequit, quin, postquam usu medicamentorum convenientium correcta est, non tantùm in suo Folliculo, in quo multa est Collecta, verùm in Universâ quoque Sanguinis massâ, cui est Confusa, quin Partibus Continentibus & solidis omnibus, quibus adhæret, Bilis ubique ad occursum Succi Pancreatici & Lymphæ, imò ipsius Sanguinis solitò acidioris (quod in cujusdam Icterici mortui sectione memini me aliquando observare) excitetur, quàm priùs, potentior Effervescentia; ex quâ proinde Halitus attollantur subacres, qui ad sensiles Partes, ac præsertim Cutim delati Pruritum ibi pariant.

LXII. Quæ modò dixi, confirmabuntur ampliùs ex *Icteri Curatione*, quæ haud negligenda est, quin potiùs *acceleranda*, quoniam ipsi facilè *succedit Cachexia & Hydrops, vel Tabes Lethalis*.

Icteri curatio acceleranda.

LXIII. In eo autem consistet Icteri Curatio, ut 1°. *Remotiores Causæ, Animi Mœror, Alimentorum Viscosorum, Potûsve Generosioris abusus tollantur*. 2°. *Mediæ Causæ, Pituita Glutinosa Ductum Bilarium obducens, aut obstruens*, quoties locum habet, aut *Venenum qualecunque Bilem immutans & vitians, Corrigantur ac Emoveantur*. 3°. *Causa Proxima, Bilis Corrupta & Vitiata, nimiùm* scilicet *Spirituosa* & ad ritè effervescendum ineptior facta *Emendetur, & ad Intestinum iterum Deducatur*. 4°. denique *Color Cutis fœdus Separetur*, & naturalis restituatur.

Et quî peragenda.

LXIV. 1°. *Animi Mœror* superatur & tollitur ritè de quibusvis rebus molestis ratiocinando, Animumque ad quævis adversa fortiter ferenda, perferendaque firmando, & obdurando.

1°. Animi Mœror tollendus.

LXV. *Alimentorum Glutinosorum abusus* paulatim mutandus, eorundemque loco alia minùs glutinosa usurpanda; vitandi proinde pisces, ac præsertim marini; ut & Animalium extrema: Condimentisque utendum subacribus & aromaticis, sinapi, raphano rusticano, & similibus Viscosos humores corrigentibus; quò referri debent Salia Volatilia toties à me passim commendata, & potui ordinario, sed commodissimè Vino addita & in prandio ac cœnâ utilissimè usurpata; licet possint quoque quovis alio tempore assumi.

Alimentorum Glutinosorum abusus mutandus.

LXVI. *Potus Generosiores* indies minuendi, & tandem in totum omittendi, ac præ aliis omnibus Vini Spiritus: Concedendum tamen assuetis parùm Vini benè maturi & subdulcis, adeóque subpinguis, ob rationes paulò post secuturas.

Potus Generosus minuendus.

LXVII 2°. *Pituitam Glutinosam* sæpiùs docui *Corrigi & Incidi* Aromaticis & Salibus Volatilibus, quorum usum etiam nunc commendo.

2°. Pituita Glutinosa corrigenda.

LXVIII. Eandem ex parte correctam, aut eâdem operâ, eodemque medicamento corrigendam educunt Phlegmagoga sæpiùs in superioribus laudata & præscripta: libet tamen Formulam hîc addere Apozematis alterantis & purgantis, cujus aut similis tempestivè usurpati ope pluries brevi curavi Ictericos.

Et educenda.

Apozema.

℞. *Rad. Rubiæ tinctorum,*
Chelidoniæ maj.
Apii, *an.* ℥ß.
Fl. genistæ, M. ß.

 Sem.

Sem. Aquilegiæ,
Petroselin.
Anis. an. ʒij.
Tartar. Crudi, ʒiß.
Coq. ex vini albi & aquæ puræ, an. q. s.
In Colat. ℥xx. *dissolv.*
Syr. diacnicu,
de cichor. cum rheo, an. ℥iß.
M.

Ejus Usus. Assumat bis, terve in die tantùm hujus Apozematis Æger, ut bis, terve inde dejiciat, & unà cum Pituitâ Bilem excernat.

Venenum corrigendum expellendumque. LXVIII. Quoties à *Veneno Viperæ*, aliove qualicunque productus est Icterus, toties ad illud *Corrigendum, Expellendumque* conducunt omnia Sudorifera volatili sale abundantia, quippe quæ utrique satisfaciunt Indicationi; nec Theriacâ. sine causâ hîc laudantur Theriaca; viperarum trochiscos in se continens, variaque ex Viperis, Sale Volatili abundantibus, parata.

Antimonio diaphoretico, & Bezoardico minerali. LXIX. Huc facit Antimonium Diaphoreticum, ad grana xv. ipsoque longè præstantius Bezoardicum Minerale ad scrupulum dimidium ex quovis liquore assumptum.

Sale Volatili c. c. LXX. Huc facit Sal Volatile Cornu Cervi, aut ex quâvis Animalis parte distillatione prolectum, & si potentius fuerit ad guttas vel grana v. aut vj. ex Liquore conveniente aliquoties usurpatum. Ex. gr.

Haustus sudorificus.
℞. *Theriac. Veter.* ℈ij.
Bezoard. min. ℈ß.
Salis Cornu Cervi, Gran. iv.
Vel *Spir. Sal. Armoniac.* Gutt. v.
Syr. papav. errat.
Aq. fœniculi, an. ℥ß.
Card. bened. ℥j.
M. F. Haustus, unâ vice assumendus;

Ejus Usus. quo assumpto tegatur mediocriter Ictericus, quò Sudor promoveatur.

Mistura Sudorifica. LXXI. Quòd si malit Æger vicibus partitis & cochleatim assumere aliquod Sudoriferum liquidiùs, atque sic paulatim expectare Sudorem, utatur sæpiùs Mixturâ sequente, cujus ope blandus excitabitur Sudor.

℞. *Aq. fumariæ,* ℥iij.
Theriac. simplic. ℥j.
Tinct. Croci, ʒij.
Laud. Opiat. Gran. iv.
Salis Cornu Cervi, ℈j.
Bezoard. mineral. ʒß.
Syr. Card. bened. ℥jß.
M.

Apozema Sudoriferum. LXXII. Cui Apozematis forma placet magis, ei sequens aut simile poterit præscribi, quod

℞. *Rad. Scorzoneræ,* ℥j.
Imperator. ℥ß.
Rad. Ligni juniperin. ℥ij.
Sassafras, ℥ß.
Fol. Card. bened.
Scabiosæ,
Scordii, an. M. j.
Bacc. juniper. ℥ij.
Sem. aquilegiæ,
Urticæ,
Ras. Cornu Cervi. an. ʒiij.
Coq. s. a. ex aquâ purâ,
In Colat. ℥xxx. *dissolv.*
Syr. Card. bened. ℥iij.
Aq. Theriacalis cujusvis, ℥jß.
Salis Tart. Vitriolat. ℈ij.
M.

Hujus Apozematis sumat Æger simul aut partitè tantùm, quantum ad sudorem blandè propellendum requiritur; quo subinde haud profluente Urina excernitur satis copiosa, quæ itidem juvare solet. Ejus Usus.

LXXIII. 3°. *Bilis depravata & vitiata, nimiúmque Spirituosa facta Ictericorum Emendabitur* potissimum per *Oleosa & Pinguia*, quorum ope videtur insuper *Bilis ad ritè effervescendum aptitudo restitui.* 3°. Bilis nimiùm Spirituosa emendanda.

LXXIV. Sic à solo *Cannabis semine* in lacte bubulo itidem pingui ad crepaturam circiter cocto, & colato, atque bis, terve in die ad ℥v. aut vj. sumpto plures curavi, ac vidi curatos Ictericos, sicut jam supra §. 10. monui. Cannabis semen Icterum curat.

LXXV. Sic à quovis *Sapone* ad Drachmam circiter unam in calente lacte dissoluto, & Sacchari tantillo edulcato, atque bis aut semel saltem in die usurpato aliquoties curavi fœliciter Icterum post præmissa medicamenta superiùs §. 68. laudata. Ut & Sapo quivis.

LXXVI. Existimavi quidem olim hactenus prodesse Saponem in curando Ictero, quatenus Sale suo lixivo solveret in Ductu Bilario Intestinali Obstructionem; quod quia de Cannabis semine eundem affectum fœliciter curante dici non potest, censeo nunc duplici nomine conducere saponem, tum ratione sui Salis Lixivi, sed fixi, ex quo paratur; tum ratione suæ pinguedinis vel olei, cum quo conficitur. & quidem quâ virtute.

LXXVII. Ratione Lixivi Salis, sed fixi, quatenus idem Bili secundùm spirituositatem auctam corruptæ junctus ejusdem Volatilitatem & Spirituositatem nimiam minuit & corrigit, assumendo in se Spiritûs Volatilis in eâdem luxuriantis partem aliquam.

LXXVIII. Ratione Pinguedinis vel Olei, sed crassi, ac minimè volatilis vel aromatici, cujus

cujus ope obtundit acumen Salis Volatilis & Spirituosi in Bile dominium habentis.

In quo potissima consistat Icteri curatio. LXXIX. Atque hoc Experimento gemino curati per Saponem atque Cannabis semen Icteri patere videtur, in quo ejus potissima consistat Curatio, & à quibus, qualibusve possit, debeatque illa sperari, ac expectari.

Crocus Icterum curat, & quâ ratione. LXXX. In ejusdem asserti mei confirmationem *Crocum* produco in Curatione Icteri familiarem, qui cùm laudetur pinguis, eo ipso meæ favet opinioni; Crocus enim facilè jungitur Spiritui Volatili, cujus ope Tinctura, Extractumque paratur egregium; à quibus cùm præterea deduci soleant Spiritus Animales ad quietem, tranquillitatemque, quin torporem forsan, succedente somno tum blando, tum aliquando satis profundo, res omnis redditur tantò manifestior.

Opii vires. LXXXI. Ipsum *Opium*, potentissimus Spirituum Animalium Domitor Soporifer, Oleosum est ac pingue, motum ipsis lentum ac difficilem concilians, quin penè tollens.

Pinguia & Oleosa vincire Spiritus Volatiles, & eatenus Icterum curare. LXXXII. A *Pinguibus igitur & Oleosis cogi & vinciri possunt Volatiles Spiritus & ad quietem, tranquillitatemque deduci*; unde patere videtur, si quoties quantitate nimiâ Bili junguntur, aut in ipsâ exaltantur, hoc est, in potentiâ suâ, efficaciâque roborantur Animales Spiritus, ipsam volatiliorem, mobilioremque faciendo, Icterum producunt, toties superatâ per Oleosa, somnumque blandè conciliantia medicamenta ipsorum volatilitate ac mobilitate notatâ curandum eundem Icterum.

Ut & Mineralium & Metallorum Sulphura. LXXXIII. Hoc ipsum videntur confirmare *Mineralium, Metallorumque Sulphura fixa & Anodyna, Volatiles Spiritus blandè figentia & tranquillantia*, non sine causâ multùm à Chymicis peritioribus celebrata.

LXXXIV. Eadem *Bilis* plus minùs correcta iterum *ad tenue Intestinum deducenda* per Cholagoga, imprimis per usitatissimum Rhabarbarum quovis modo usurpatum; quare laudo rursus Decoctum §. 68. præscriptum. *Bilis ad tenue Intestinum deducenda.*

LXXXV. 4°. *Cutis Color fœdus* & in Ictero nunc *flavus*, nunc *obscurè viridescens* sponte quidem, paulatimque obliteratur, aboleturque, citiùs autem tollitur per Sudorifera subtilia, & Volatili Sale prædita, sive blandus sequatur Sudor, sive nullus. Parum enim refert, an Sudor tunc simul erumpat, nec ne, dummodò à dictis Salibus Volatilibus Sudorem propellere aptis abstergatur, & cum insensili transpiratione abigatur foràs Bilis hæc Partibus quibusvis præter naturam inhærens. *4°. Cutis color flavus tollendus.*

LXXXVI. Exempli gratiâ usurpet Ictericus, cui Alvi excrementa solito sunt prædita colore, cui Appetitus restitutus est, cui colore rubeo minùs tinctæ sunt Urinæ, cui Color aureus in cute ampliùs non intenditur, sed potiùs tantillum remittit; usurpet, inquam, sæpiùs in die unum sequentis Potionis Cochleare, à quo si Sudor erumpat, citiùs plena curatio erit expectanda; sin per Urinas potiùs plus deponatur materiæ rubentis, & paulò post subsidentis, segnior erit expectanda, non minùs tamen bona vitiosi coloris remotio à Cute. *Mistura Colorem cutis flavum in Ictero tollens.*

℞. *Aq. graminis,*
Absinthii, an. ℥ij.
Tinct. Croci, ʒiij.
Spir. sal. armoniac. Gutt. xxx.
Bezoard. miner. ʒß.
Laud. opiat. Gran. iiij.
Syr. fœniculi, ℥j.
M.

CAPUT XLVII.

De Bilis ad Sanguinem Motu per Hepar læso.

Bilem cum Sanguine versus Cor ferri. I. SEcundùm ingeniosas *Illustris Malpighii* de vero Secretionis Bilis loco (quas Cap. 44. sum amplexus) Observationes judicavi ejusdem Capitis §. 16. & seq. à *Glandulosis Jecinoris. Acinis ferri* quoque *Bilem sursùm versùs Cor cum Sanguine ab Hepate eò tendente.*

Motus hic raro læditur, nisi in Cholerâ Morbo. II. Hunc *Bilis Cor versùs Motum* rariùs existimo *lædi*, hoc est, *tolli* aut *inverti*, nisi forsan subinde in *Cholerâ Morbo*; quid nî tam sæpè idcircò lethali?

Ejus causa. III. Hic *Universæ*, *Plurimæ* saltem *Bilis Raptus* aut *Impetus deorsùm*, si verè habeat unquam locum, adscribendus erit, meâ saltem conjecturâ, *vitiosæ Biliosarum Sanguinis partium in suis vasis ab horariis fructibus; aliisve consimilibus rebus noxiis assumptis, atque ad Sanguinis massam deductis excitatæ Effervescentiæ*; propter quam *sine convenienti sui in glandulosis Hepatis globulis secretione præcipitentur, si non omnes, pleræque saltem ad tenue Intestinum, atque inde partim sursùm, partim deorsùm magnâ vi expellantur*; concurrentibus inexplicabilibus *Ventriculi & Intestino-*

stinorum Anxietatibus, ob novam fortassis cum Pancreatico Succo in tenui Intestino factam Effervescentiam itidem vitiosam & molestissimam.

Curatio. IV. Hic *Motus Bilis perversus ac ex parte inversus Curari* nequit, nî *compescatur* vitiosa *Bilis* tum in massâ Sanguineâ, tum in tenui Intestino *Effervescentia*, solis *Opiatis* cedens, sicut Cap. 15. §. 34. à me dictum.

CAPUT XLVIII.

De Bilis cum Sanguine in Hepate Mistione læsâ.

Bilis cum Sanguine mistio. I. QUæ *Bilis* ex glandulosis Hepatis globulis Cor versùs creditur mihi amandari, eadem priùs *Sanguini per Cavæ ramos Jecinori implantatos ad truncum suum refluenti admiscenda videtur*, quò sic fœliciùs in dextro Cordis ventriculo excitetur inter ascendentem ac descendentem Sanguinem vitalis Effervescentia.

Quot modis lædatur. II. *Lædi* posse videtur hæc Bilis cum Sanguine Mistio, 1°. quando illa est *laxior & minor*. 2°. quando illa est *arctior & major*. 3°. quando ipsa est *inæqualis*.

Nullam non fieri. III. Planè *Nullam* fieri unquam Bilis cum Sanguine Mistionem haud puto.

1°. Quando minùs & laxiùs fit. IV. 1°. *Minùs & laxiùs Sanguini admisceri, adeóque confundi potiùs Bilem* arbitror, quando ipsa est *valdè Spirituosa*, ut in Ictero (de quo actum abundè Cap. 46.) vel valdè *viscosa, terreave*; unde difficiliùs, segniùs, adeóque imperfectiùs & minùs Sanguini unietur.

2°. Quando magis, & arctiùs fit. V. 2°. *Magis & arctiùs Sanguini admisceri Bilem* judico, quando eadem *magis est Salina & acris*, & forsan *pinguior*: quod videtur confirmari per Febres ardentes.

3°. Quando inæqualiter fit. VI. 3°. *Inæqualiter admiscetur Sanguini in Hepate Bilis*, quando ipsa non est *Homogenea*, sed *Heterogenea*, diversis constans partibus, aliis *acrioribus*, aliis *obtusioribus*; quod in Icteri principio, aliisque casibus nondum satis observatis putem habere locum; elicimus enim sat sæpè diversam ex eodem Folliculo Bilem.

Harum læsionum signa incerta. VII. Dum hîc Affectus describimus necdum satis à Practicis observatos, investigatosque, non mirum, si eorum signa sint adhuc incerta, & plura alia eò facientia etiam nunc obscura, quæ plurium diligentiâ eruentur ac determinabuntur aliquando: interim aperimus ea, quæ Ingeniis fœlicioribus servitura speramus.

1°. Cura Bilis auctâ spirituositate peccantis. VIII. 1°. *Bilis auctâ spirituositate peccantis Curam* dedimus Cap. 46. §. 73. & seq.

Ut & auctâ Viscositate peccantis. IX. *Bilis auctâ viscositate peccantis Curatio* instituetur fœlicissimè usu diutino *Aromaticorum acriorum, Saliumque. Volatilium* quorumvis.

Nec non Terrestris & Lapidescentis. X. *Bilis Terrestrior & ad Lapidescendum prona curabitur spiritu nitri dulci* aliquandiu ad guttas aliquot ex vino, cerevisiâ, vel quovis alio liquore aliquoties quotidie assumpto.

2°. Cura Bilis Salinæ & Acris. XI. 2°. *Bilis Salina nimis & acris Curabitur* aliquando per *Oleosa*, aliquando per *Viscosa*, aliquando per *Spirituosa*, aliquando per *Acida*, sed blandiora: quæ cùm inter se plurimùm differant, prudentiâ opus erit Medico, ut pro cæterorum humorum in corpore tunc simul existentium diversitate seligantur & in usum revocentur maximè convenientia. Unde mirum non est, si non semper habent omnes Medici eundem successum, quamvis utantur iisdem medicamentis, sed non eodem tempore, ut nec in iisdem aut Affectibus, aut Causis: quorum determinatio pendet à Judicio Practico singula singulis suo tempore, ac loco, ac mensurâ ritè adjudicante.

Ut & auctâ pinguedine peccantis. XII. *Bilis auctâ Pinguedine peccans Curabitur* & *Acidis temperatioribus*; & *Sale Lixivo* tum *puriore* Absinthii, Cardui benedicti, &c. tum *magis terrestri*, Oculis Cancri, Coraliis, Conchis, &c. adeóque *Plantis aromaticis*, sed imprimis amaricantibus; & *mixtis ex utrisque, Sale Tartari Vitriolato, Sale Tartari* post Spiritûs Salis Armoniaci abstractionem in cucurbitâ remanente, atque *à conjuncto Salis spiritu* vim egregiam nacto, & similibus.

3°. Nec non heterogeneæ, & partibus dissimilibus turgentis. XIII. 3°. Si Symptomatibus dissimilibus & à Bile tamen ac tantùm deducendis urgeatur brevibus intervallis Æger, ideóque valdè probabiliter conjectetur *Bilis heterogenea & partibus dissimilibus turgens*, danda est in Casu anxio & dubio magna opera, ut, quæ noxam Homini afferunt *Bilis partes à statu naturali maximè recedentes, potenter ac blandè corrigantur, emendenturque*: quod imprimis petendum à Symptomatibus tunc maximè urgentibus, ac nonnunquam subitam mortem primâ, secundâ, tertiâve suâ invasione afferentibus.

Causæ Affectuum investigandæ. XIV. Utinam proinde, quotquot *Divinum Medici nomen* profitentur, superatâ & conculcatâ illâ verè *Diabolicâ, Medicisque ideò indignâ, licet ipsis penè propriâ, Invidiâ*, utilem laborem impenderent Causis veris Affectuum obscuriorum indies

indies in praxi faciendâ occurrentium eruendis, atque in commune mortalium bonum proponendis! Nullus enim dubito, quin tunc multa etiam nunc de Bilis naturâ, & utilitatibus omnibus forsan ignota sensim Deo ingenuis & ingeniosis benedicente sint proditura in lucem. Ego saltem hic coram Deo sanctè profiteor ac testor, me multis annis laborem sustinuisse hominibus plerisque incredibilem, quò Bilis naturam & in humano corpore utilitates assequerer, atque tum Ægris, tum & postmodum Auditoribus meis secundùm ea, quæ mihi supernè concessa sunt, maximè prodessem: in quo etiam nunc inter multas multorum etiam iniquas criminationes, contradictiones atque calumnias lætatur meus omnis gloriæ inanis cupiditate vacuus & liber, adeóque tranquillus, ac de bono eventu securus Animus.

Ut & Bilis natura, & Usus.

Caput XLIX.

De Lymphæ Glandulosæ in Conglobatis Glandulis Præparatione læsâ.

Lympha ubinam, & ex quibus præparetur.

I. Ex *singulis Glandulis Conglobatis*, non item ex Conglomeratis, *Vasa Lymphatica prodire* constat Experientiâ: quapropter *Lympham in istis præparari* sum arbitratus, & quidem partim *ex parte Sanguinis Acidiore* in laudatis Glandulis à reliquâ massâ *secretâ*, partim ex *Spiritibus Animalibus* per Nervos ad Ipsas delatis, atque *illi permistis*.

Ejus Materia.

II. Quamvis autem putem *partem Sanguinis Acidiorem* potissimam esse Lymphæ materiam, non puto tamen illam puram putam, sed *Aquâ dilutam* huic usui servire: quam tunc demum voco *Impuram*, quando alia insuper Sanguinis pars eidem occurrit admista, redditque *Lympham Minus Acidam*, *Viscosioremve*, & quandoque forsan *Subsalsam*.

Serum Insipidum.

III. Quemadmodum enim *Serum Sanguinis* existit naturaliter *Insipidum*, in Belgio autem dimidiæ fortassis hominum parti (quantum Ego saltem ex sanorum ac ægrorum educto sanguine gustu potui deprehendere) *Subsalsum* reperitur; ita mirum videri debet nemini, si paretur ibidem quoque Lympha diversa: *Secernitur* enim admodùm *difficulter Spiritus Acidus à Sale lixivo Fixo*, *faciliùs* autem *à Volatili*; *qualem Volatilem in legitimo Sanguinis Sero ex Bile laudabili contineri* planè inclino, ut credam: In quo eodem *Sanguinis Sero Acidum Spiritum* Lymphæ materiam præbiturum itidem *occurrere* arbitror.

Subsalsum.

In sero Spiritus Acidus Lymphæ materia.

IV. Prout igitur existet in corpore Sanguinis *Serum laudabile*, aut idem ab externis causis, *Aëre*, *Alimentis*, &c. vel internis, *Animi*, *Corporisve Motu*, *Vigiliis*, &c. *variè mutabitur*; ita producetur quoque ex ipso *Lympha* nunc *Acidior*, nunc *Subsalsa*, nunc *Dilutior & Aquosior*, nunc *Viscosior*, & sic porrò.

Pro seri diversitate Lympha diversa.

V. Prout rursus *Animales Spiritus* existent in Corpore *Copiosi*, *vel Pauci*; *Puri*, vel *Impuri*; *Eorumque Motus ad Glandulas Conglobatas Liber* erit, aut *Impeditus*; ita non parùm hactenus *varians* producetur *Lympha*.

Pro Animalium Spirituum copiâ vel Paucitate, &c. Lympha varians.

VI. Prout denique *Glandulæ* ipsæ *Conglobatæ* occurrent in Corpore aut *Integræ*, aut *modis variis malè Affectæ*; ita & ipsarum culpâ tum *Spiritûs Acidi* à Sanguine, ejusve Sero *Secretio*, tum *ejusdem cum Volatili & Animali Permistio* fiet *diversa*.

Ut & pro glandularum variâ constitutione.

VII. Unde quàm multis modis variantes possint exurgere Vitiatæ Lymphæ Species nemo non videt, quas omnes hîc ordine in re novâ persequi ac enumerare longùm foret, ac forsan impossibile.

Variantes Vitiatæ Lymphæ Species.

VIII. Sufficiat igitur impræsentiarum Vitiatæ Lymphæ fontes indicasse, & aliquot in praxi observatas Species attigisse, quin ipsas Curandi modum designasse.

IX. *Lædetur* autem Lymphæ Glandulosæ Præparatio 1°. quando *Parcior*. 2. quando *Copiosior*. 3°. quando variis modis *qualitate vitiatâ* producetur, naturali *Acidior*, vel *minùs Acida*, & aliquando *Subsalsa*, vel *Glutinosa*, & si quæ plura observabuntur aliquando Lymphæ vitia.

Quot modis lædatur Lymphæ præparatio.

X. Cùm per vasa propria, Lymphatica ideò dicta, deferatur Lympha omnis per Truncum Thoracicum vocatum ad Descendentem Sanguinem, ac cum ipso ad dextrum Cordis ventriculum, quò cum Ascendente, ac Bile imbuto Sanguine ibidem Effervescentiam excitet Vitalem, *Lympham notabili Quantitate atque Subacidam* requiri etiam nunc existimo.

Requisita Lymphæ quantitas & qualitas.

XI. Hæc *Lymphæ Quantitas* debitâ proportione suo debet opposito respondere, quò laudabilis contingat Effervescentia; unde si *major* sit *Lymphæ quantitas* obruetur Bilis, accidetque minor ac inefficax Effervescentia, sentieturque Pulsus hactenus minor; sin contrà *minor* sit *Lymphæ quantitas*, efficacior erit tunc Bilis & major Sanguinis Effervescentia, sentieturque Pulsus hactenus major.

Lymphæ proportio cum suo opposito.

Ejusdem Aciditas aucta & diminuta.

XII. Quod major facit Lymphæ naturalis quantitas, idem potentiùs efficit ejusdem *Aciditas aucta*; sicut contrarium ejus *Aciditas diminuta*.

Horum consideratio magnæ est utilitatis.

XIII. Hæc cùm magnam in faciendâ Medicinâ habeant utilitatem, digna sunt, ut à singulis Medicis expendantur attentè, atque in usus revocentur practicos. Sic enim paulatim multa in Arte adhucdum obscurissima & confusissima illustrabuntur, explicabunturque utilissimè: ad quod beneficium proximis ac sibi aut suis tam in hoc, quàm similibus casibus pluribus conferendum, ex animo Medicos ingenio & judicio præstantes hortor ad unum omnes.

Plurimis aquam Medicis hærere.

XIV. Bone Deus! quàm sæpè Doctissimis, experientissimisque aqua hæret Medicis, ubi Pulsûs parvi, debilisque toties inopinatò in Ægris observati ratio vera reddenda est! quàm sæpè ad oppressam, deficientemve Naturam, vel occultas recurritur qualitates, malignitatemve, quò apud rei ignaros patens occultetur ignorantia! Ex cujus ignorantiæ nocentis tenebris ut aliquando plurium operâ Lux exurgat hominibus omnibus salutaris, non detrectavi pro virili parte laborem in hoc etiam negotio sustinere immanem, ac invidiosum; quem agnoscent, laudabuntque magis exteri ac posteri, quàm præsentes mihi Medici ob rationes ipsorum conscientiæ satis notas, nec prudentibus ignotas.

Lymphæ Subsalsæ vel Viscosæ effecta.

XV. Si parcior, vel copiosior, acidior, vel minùs acida Lympha non parùm immutat vitalem Sanguinis Effervescentiam, mutatio itidem haud levis expectanda est ab eâdem *Subsalsâ*, vel *Viscosâ*; impedietur namque hactenus quoque ipsa, unde mutatio in Pulsu continget notabilis, & vita periclitabitur non rarò.

Parcioris Lymphæ productio unde.

XVI. *Parcioris* autem *Lymphæ Productio* debebitur præsertim *parciori usui Alimentorum, Condimentorumque Liquidiorum & Subacidorum*, à quibus ortum suum habet haud dubiè Lympha.

Copiosioris unde.

XVII. *Copiosioris* verò *Lymphæ* Generatio adscribenda erit *uberiori eorundem usurpationi*.

Acidioris unde.

XVIII. *Acidioris Lymphæ* præparatio petenda ex *usu frequenti & multo Condimentorum* aut *Medicamentorum*, imò *Alimentorum Acidorum*. Nam si Lympha sit secundùm naturam subacida, si Succus Pancreaticus sit secundùm naturam subacidus, uterque humor necessarius & ad vitam beatam utilis, utique utriusque consumptio indies facta sui eget reparatione, Alimento absolvendâ; requiretur proinde Alimentum quoque Acidas in se continens particulas, & hactenus plus minùs acidum; ne quis omnem à Condimentis, aut Medicamentis expectet aciditatem.

XIX. Ut *Acidior* existat Lympha, in causâ esse potest quoque *Spiritus Animalis paucus* vel in corpore toto repertus, vel saltem *ad Conglobatas delatus Glandulas*, ideóque Lympham minùs temperans & magis acidam relinquens.

Minùs Acidæ unde.

XX. *Minùs Acidæ Lymphæ* productio expectanda erit ab *usu raro, parcoque Alimentorum, Condimentorum, Medicamentorumque Acidorum*: ut & à *Spiritibus Animalibus* in corpore universo *abundantibus, abundanter saltem ad Conglobatas Glandulas propulsis*, ibidemque blandiorem, ac minùs acidam Lympham efficientibus.

Subsalsæ unde.

XXI. *Subsalsa* producetur Lympha propter usum frequentiorem, nimiumque Alimentorum Salsorum, vel Sale, Muriâve conditorum, aut fumo exsiccatorum, ut & Condimentorum similium; quibus nimiùm indulgent multi Belgæ, Sanitatis laudabilis negligentiores. Quod malum vitare nequeunt, qui longum per mare faciunt iter, Sale conditis carnibus, & similibus uti coacti.

Viscosioris unde.

XXII. *Viscosiorem* pariunt Lympham Animalium extrema, Capita, Pedesque, ut & Pisces marini plerique, si sæpiùs, multúmque usurpentur: ut & alimenta quævis quantitate nimiâ ingurgitata, nec proinde in ventriculo satis fermentata, quin potiùs idcircò tenacitate noxiâ prædita, & similem Chylum, hinc & Sanguinem, mox & Humores alios itidem similes efficientia.

Alia Lymphæ vitia unde.

XXIII. Si quæ alia observentur aliquando in Lymphâ vitia, non ita difficulter ipsorum quoque Causæ tum ex Alimentis, tum ex reliquis Rebus Non-naturalibus plus minùs peccantibus eruentur. De quibus quæ non semel attigimus in superioribus, hûc quoque transferri possunt, ac debent, quò evidentior fiat hæc doctrina.

Glandularum requisita constitutio ignota.

XXIV. Qualis sit *Glandularum Conglobatarum Constitutio Lymphæ* laudabili parandæ comparata cùm non satis adhuc liqueat; nil habeo, quod de vitiis ejusdem nunc addam.

Pororum Figura rejecta.

XXV. Utique animum meum veritatis avidum non explet indeterminata & Authoribus tamen suis valdè placens *Pororum Figura*, non tantùm ratione cogente haud evicta, sed ne quidem manifestâ experientiâ unquam ab ullo facta probabilis. Quòd enim de rebus solidis aut siccis per cribrum variæ figuræ foraminibus donatum transmissis affertur à quibusdam, nil urget quoad liquida & humida; sed ne quidem verum quoad corpuscula solida, quæ per foramina

mina rotunda feruntur æquè, si fuerint Sphærica, vel Cylindrica, vel quâvis aliâ formâ oblongâ & rotundâ; ne nunc dicam quævis corpuscula, cujuscunque tandem fuerint figuræ, transire cujusvis figuræ foramina, quoties ipsis existunt minora. In corporis autem nostri Partibus aut Visceribus gratis assumere aut ponere pro lubitu nescio quas, quippe à nullo determinatas, Pororum itidem fictorum Figuras, per quas Sanguinis secundùm omnes sui partes, partiumque particulas fluidi, & per insensiles arteriolas, venulasque continuò fluentis nonnullæ particulæ transeant, plures transitu intercludantur, an non sit novas explosarum loco credulis hominibus obtrudere Chimæras credendas, judicent Viri judicio & ingenio præstantes.

Chymicas Operationes magis hic quadrare.

XXVI. Quapropter videntur mihi, quos idcircò & Ego secutus sum, aptiùs & naturalibus rebus accommodatiùs philosophari, qui in rebus obscuris & ab externis Sensibus abstrusis secundùm Chymicas mutationes Sensibus patentes Operationes in corpore nostro factas explicant, licet ne sic quidem omnem tollant difficultatem: plus tamen luminis afferunt nostris tenebris, quàm cæteri, qui, utut similitudinibus sensilibus utantur, non utuntur tamen talibus, quæ satis quadrant cum iis, quæ fiunt in corpore nostro.

In naturalibus mutationibus explicandis Quantitatum Affectiones non sufficere, sed Qualitatum etiam addi debere. Quarum naturæ investigandæ.

XXVII. Et ut candidè dicam, quod sentio, & desidero in eorundem placitis, Naturales mutationes nimis arctis cogunt cancellis, dum in solis Quantitatum hærent affectionibus, non satis expendentes longè plures atque à prioribus multùm diversas existere Qualitatum affectiones, secundùm quas memoratæ fiunt in rebus naturalibus mutationes. Quarum Qualitatum naturam, essentiamque atque diversitatem, quin agendi modum multifarium Sensibus aut Mente assequi, aliisque clarè, ac distinctè explicare licet sit valdè arduum, non desperandum tamen de successu bono, quin potiùs labore improbo tentandum ab Ingeniosis hoc vadum adhuc in multis latens, quò vera comparetur novo inventori gloria, promoveaturque bonum publicum.

Et investigarentur ab Auctore, si otium suppeteret.

XXVIII. Si plus quàm hactenus otii largiretur mihi quâcunque demùm viâ Deus, tentarem & Ego in ætate jam provectiore fortunam, nullus dubitans, quin multa essem hoc labore & magno & amœno detecturus & observaturus, quæ aliis ad ulteriora pergentibus viam præpararent, pararentque faciliorem. Non desunt enim jam nonnulla, quæ otii defectu nequeo chartæ committere, atque proximo meo communicare. Sed ista & alia plura pendent à providentiâ, & auxilio Divino, sine quo nil possumus, nil præstamus laudabilis.

Glandularum Conglobatarum Vitia.

XXIX. Quamvis autem, ut in viam redeam, Constitutionem Glandularum Conglobatarum exactam non sumus hactenus assecuti, aliquid tamen addemus de earundem Vitiis, propter quæ non raró, nec parùm vitiatur ipsius Lymphæ productio. *Tumoris* saltem, *ac Indurationis*, ut & *Inflammationis* earum sensui manifestorum ac sæpiùs simul concurrentium faciemus hîc mentionem.

Tumor, Durities & Inflammatio.

XXX. Glandularum harum & *Tumor*, sive *Moles aucta*, & *Durities*, & *Inflammatio* etiam in vivis ad sensum apparent (nam post mortem latentes quoque notari possunt) tum in faucibus, tonsillæ dictæ, tum in colli partibus variis, aliisve locis multâ pinguedine aut carne minimè tectis, ubi aliquando visu, semper tactu, calorisve sensu dignoscuntur notata illarum vitia.

Tumor à Duritie distinguendus.

XXXI. Distinguendus est Glandularum Tumor ab earundem Duritie, cùm & Tumor absque Duritie, & Durities absque Tumore possit existere, quin imò subinde existat: licet sæpiùs jungatur Tumori Durities.

Quando fiat.

XXXII. Intumescunt Glandulæ Conglobatæ, tum quando ipsæ aluntur, augenturque copiosiùs in statu optimo, tum quando ipsæ coacervant præter naturam in suâ substantiâ continuò allabentem Sanguinem: qui faciliùs per ipsam molliorem atque flaccidiorem dispergitur, quàm per substantiam carnium firmiorum ac solidiorum.

Quando Sanguis in Glandulis coacervetur.

XXXIII. Coacervatur autem præter naturam in Conglobatis Glandulis Sanguis propter impedimentum illius refluxui positum, & imprimis obstructionem in Venis capillaribus, Canalibusve Arteriis, Venisque interpositis à Pituitâ concrescente frequentiùs, Sanguine autem coagulato rariùs contingentem.

Quando in iisdem coaguletur Pituita, vel Sanguis.

XXXIV. Quoties namque vel ab Aëre tum naturâ, tum arte æstuante, vel ab Alimentis, Condimentisve aut Spirituosis, aut Aromaticis, aut Volatili Sale abundantibus, vel à Corporis, Animive Motu, Irâ præsertim vehemente, vel à Vigiliis solito magis soluti & fluidi facti sunt in corpore unà cum Sanguine Humores omnes, & maximè Pituita, quin quaquaversùm deferuntur iidem abundantiùs, toties superveniente Aëris, Aquæve frigore, vel usurpatis Alimentis, Condimentis, Medicamentisve actu frigidis, aliâsve coagulandi vi præditis, vel ad quietem summam devoluto corpore, vel Tristitiâ extremâ, Metuve panico, inexpecta-

pectatoque homines opprimente, quemadmodum in aliis partibus, ita in Glandulis Conglobatis Coagulari solet tum Pituita, tum Sanguis; unde ad motum inepti facti hærent in Vasis, vel intermediis Canalibus, Sanguinemque affluentem, ne per impeditas vias ulteriùs pergat, sistunt, qui per Glandularum substantiam vicinam dispersus eandem in molem majorem, hoc est, *Tumorem* distendit.

Unde oriatur Duricies.

XXXV. Idem humor si Glandularum substantiæ arctiùs impingatur, aut post partium suarum fluidiorum ac molliorum discussionem solidior fiat & compactior, *Duritiem* in Glandulis efficit.

Unde Inflammatio.

XXXVI. Sanguis notatus quoties in Vasis suis & Ductibus subsistens, aut ex iisdem in Glandularum substantiam effusus incenditur, toties *Inflammationem* parit satis frequentem, apparentemque in Tonsillis.

Unde Gravedo & Coryza.

XXXVII. Quoties autem ita ab externo frigore affectæ sunt malè Glandulæ Conglobatæ circa Choroeidem Plexum in Cerebri Ventriculis lateralibus & alibi observabiles, toties consequi solet Gravedo; quâ urgente producta Lympha existit Salso-acida, talisque gustatur in Coryzâ.

Unde Lympha fiat Salso-acida.

XXXVIII. Unde probabiliter licebit concludere, quocumque demum modo tunc lædantur notatæ Glandulæ, Lympham deflectere à suo statu & qualitate naturali, generarique Salso-acidam: cùm ab ipsâ non tantùm per nares effluente corrodatur interna ipsarum superficies, ut & faciei cutis, verùm quaquaversùm intra corpus delatâ, vel distillante *Dolores* producantur nunc leviores, nunc graviores, prout nimirùm ejusdem Vitium existit levius, graviusve.

Unde Oriantur Dolores.

XXXIX. Hi Dolores sicut adscribuntur vulgò *Catarrhis* non satis explicatis, ita veriùs deducuntur à vitiatâ, sicut dictum, *Lymphâ* ex vasis suis effusâ, & in partes vicinas, quin aliquando remotas quoque viam reperiente, aut acrimoniâ suâ sibi faciente.

Unde Phthisis.

XL. Ab eâdem Lymphâ vitiatâ & acriore in asperam Pulmonum arteriam per fauces delabente, atque post excoriationem paulatim ulcus pariente ortum habet utplurimùm *Phthisis* plerisque exitialis, utpote in suo exortu, quando facilè curatur, ferè ab omnibus neglecta.

XLI. Plura ipsarum Conglobatarum Glandularum Vitia evidentia nunc non suggerit mea Memoria, quibus Lymphæ vitiatæ causa queat adscribi; aliàs, si à me observentur, & Deus sinet, additurus.

1°. Parcior Lympha qui curetur.

XLII. Notatorum Lymphæ Vitiorum Curam quod attinet; si 1°. *Parcior* in corpore producatur *Lympha*, eadem uberiore Sub-Acidorum & Alimentorum, & Condimentorum usu poterit augeri. In hunc finem usurpari poterunt in Condimentis Omphacium, Acetum, Succus Citri, Arantiorum, &c. Inter fructus gratiores Cerasa tum acido-dulcia, tum acidiora, Ribesia, Berberi, &c. Inter Plantas Acetosa, Acetosella, &c. Inter Potus Vinum Mosellanum, vel quodvis aliud subacidum, maturum tamen. Cavendum enim à Vinis immaturis, ut & Cerevisiâ multùm acidâ factâ, cum ab ipsis Tormina excitentur. Inter magis medicamentosa conveniunt Spiritus Salis, & Nitri dulces facti, & unà cum potu ordinario usurpati.

2°. Qui Copiosior.

XLIII. Si contrà 2°. *Copiosior* generatur in Corpore *Lympha*, minuendus erit Sub-acidorum Alimentorum, Condimentorumque Usus, ac eorundem loco usurpanda erunt pro re natâ, hoc est, diversitate Constitutionum, & Functionum singulari nunc magis Spirituosa, nunc magis Aquea, nunc magis Aromatica, & Sale Volatili abundantia.

3°. Qui Acidior.

XLIV. Si 3°. *Acidior* existat & paretur in Glandulis Conglobatis Lympha, ejusdem Aciditas excedens minuetur ac temperabitur potiùs, quin ejusdem Temperatioris Generatio procurabitur imprimis Usu Salium Volatilium formâ liquidâ præparatorum, & unà cum Alimentis cæteris indies quantitate mediocri assumptorum.

Salia Volatilia.

XLV. Plura possunt in hunc finem parari, & usurpari Salia Volatilia, tum Simplicia, tum Composita, prout Uniuscujusque industria & fœlicitas erit major, vel minor. Plurimùm namque differunt inter se laudata Salia tum ratione materiæ, tum ratione præparationis multifariæ.

XLVI. Si cui desit occasio manibus propriis Salia Volatilia parandi, adeóque in gratiora, & efficaciora inquirendi, utatur Salis Armoniaci Spiritu vel puro, vel aliis admisto, quem ad guttas plures, paucioresve ex Vino, Cerevisiâ, vel alio liquore inter prandendum, cœnandumque accipient Ægri, atque in ejusdem usu quotidiano continuabunt aliquandiu, donec Lymphæ Acidioris Effectus mali fuerint in totum sublati & superati.

Mixtura.

XLVII. Quòd si malit Æger Potu ordinario uti puriore, atque in mixturâ potiùs medicatâ usurpare Salem Volatilem: illi sequens aut similis præscribatur Formula, sumatque sæpiùs in die, etiam mox ante aut post assumptos cibos, hujus Mixturæ Cochleare unum.

℞.

℞. *Aq. Menthæ*,
Fœniculi, *an.* ℥ ij.
Vitæ Matthioli, ℥ j.
Spir. Salis Armoniac. Gutt. xxx.
Syr. Menthæ, ℥ j.
M.

4°. Minùs Acida Lympha quî curetur.

XLVIII. Si 4°. *minùs acida* producatur in homine *Lympha*, ejusdem aciditas intendetur à Condimentis, Medicamentisve aciditate notabili præditis, atque satis bonâ copiâ usurpatis, Aceto acriore, Succo Citri, & Granatorum Acidorum; Spiritu Salis, Vitrioli, Nitri, Oleo Sulphuris per Campanam parato, &c. quæ omnia ordinario potui, vel cuivis julapio, vel jusculis quoque ad gratam Ægro aciditatem addi possunt, & sic tamdiu indies usurpari, donec Aciditatis in Lymphâ restitutæ compareant signa.

XLIX. Quoniam verò Stulti, dum vitant vitia, in contraria currunt, & facilè abusus fieri potest in Acidorum usu nimio, quò plerique inclinare solent homines, monendi sedulò, ne diutiùs perseverent in Acidorum spirituum usurpatione, sibique sic plus noceant, quàm prosint.

L. Quoties *ex Spirituosorum nimio usu* diminuta & fracta est Lymphæ aciditas, toties minuendus paulatim eorundem usus, quò sic purior, acriorque reddatur Lymphæ Aciditas.

5°. Quî curetur Subsalsa.

LI. Si 5°. *Subsalsa* existat *Lympha*: abstinendum à Salsorum, Salitorumve Alimentorum quotidiano usu; quod paulatim tentandum, cùm plerique salitis addicti admodum difficulter dimoveri queant à suo proposito, & more malo, qui legis habet rationem.

6°. Quî Viscosior.

LII. Si 6°. *Viscosior*, ideóque inertior producatur *Lympha*, cavendum ab usurpatione multâ & Piscium, præsertim marinorum, & Capitum, Pedumque Animalium terrestrium: quin imò inter Condimenta in quotidiano usu adhiberi debent Aromatica quævis, atque Sale Volatili abundantia, qualia sunt pleraque Antiscorbutica, Cochlearia, Sinapi, Raphanus uterque, Nasturtium tum hortense, tum aquaticum, &c.

7°. Quî Salso-Acida.

LIII. Si 7°. à Diætæ vitiis §. 29. & seq. notatis *Glandulæ Conglobatæ Vitientur*, *Lymphaque* producatur *Salso-Acida*, sicut dictum §. 37. emendandum erit Glandularum æquè, ac ipsius Lymphæ vitium.

Glandularum Tumor & Durities quî curentur.

LIV. Et *Glandularum* quidem *Tumor*, tum & *Durities Pituitæ* in viis suis coagulatæ debita Curabuntur per medicamenta incidentia & attenuantia, & imprimis Sudorem simul moventia, quò foràs propellatur, quod forinsecùs penetravit per cutis poros, aliasque apertiones in corporis interiora, vel cum ipso habet affinitatem. In quem finem conducet mixtura sequens cochleatim sæpiùs assumpta, corpore, ubi decumbit Æger, ad Sudorem promovendum mediocriter tecto. Mixtura.

℞. *Aq. fumariæ*,
Fœniculi, *an.* ℥ jß,
Theriac. simpl. ʒ vj.
Spir. Sal. armon. Gutt. xx.
Bezoard. mineral. ʒ ß,
Vel *Antimon. Diaphor.* ʒ j.
Syr. Card. bened. ℥ j.
M.

LV. Tali remedio & solvitur denuò Pituita in Glandulis coagulata, & eadem soluta, mobilisque facta removetur à loco, in quo præter naturam hæret, quin non rarò reducitur denuò in Vasa sua, moxque aut emendatur in totum, Sanguinique admiscetur, aut, ubi emendari nequit, Sanguini tantùm confunditur, & nunc per Corporis poros cum Sudore, nunc per Renum Vasa & Urethram cum Urinis, nunc per Intestina cum Alvi fœcibus excernitur, ac nocere desinit. Quid ea efficiat.

LVI. In eundem finem ex parte saltem conducit Suffitus ex Carabe, Mastiche & similibus, quoties Capitis Glandulæ sunt malè affectæ, naribus & ore patulo cum aëre inspirato exceptus, & ad interiora penetrans; nec tantùm Humorem Pituitosum in ipsis hærentem solvens, verùm Glandulas ipsas in pristinum statum reducens, quin adversùs novas Aëris injurias muniens ac roborans. Suffitus.

LVII. Eodem Suffitu linteis excepto Glandulæ superficiales per frictionem blandam restitui possunt in integrum: In quem finem usurpari quoque potest Unguentum Martiatum, & Althææ compositum parti affectæ illitum. Frictiones. Linimenta.

LVIII. Si præter Tumorem ac Duritiem *Inflammatione* quoque laborent *Glandulæ*, in specie *Tonsillæ*, Gargarismis emollientibus & incidentibus blandioribus, neutiquam adstringentibus, sed tepidè usurpatis corrigendus & Humor Pituitosus obstruens, & Sanguis aut in Vasis subsistens, aut in Glandularum substantiam effusus, accensusque: quibus si nequeat impediri, emollientibus præsertim & blandè incidentibus Aromaticis promovenda ejus Suppuratio, hinc & Apostematis apertio, Purisque adeò effusio, hinc & Ulceris mundatio & consolidatio: de quâ re plura videantur Cap. 40. §. 50. & seq. Glandularum Inflammationes quî curentur.

LIX. Gargarismi emollientis & blandè incidentis formula esto sequens. Gargarismus emolliens & incidens.

℞. *Rad. Apii,*
Althææ, an. ℥j.
Fol. Malvæ, M. j.
Passul. maj. incis. ℥ij.
Coq. ex Aq. hordei.
In Colat. ℔ j. *dissolv.*
Syr. Violac. simp.
5. rad. an. ℥ß.
M. F. Gargarismus.

Raparum Succus.

LX. Posset quoque Gargarismi loco usurpari solus Raparum assarum, vel in Aquâ paucâ coctarum Succus expressus.

Glandularum Constitutio vitiata corrigenda.

LXI. Curatâ Inflammatione, si sui negligentiores non fuerint Ægri, Gargarismo ex subadstringentibus & Aromaticis minùs acribus parato, & aliquoties in die calidè usurpato reparanda vitiata priùs Glandularum Substantia & Constitutio.

Gargarismus adstringens.

Ex. gr. esto sequens formula.
℞. *Rad. Bistortæ,*
Imperator. an. ℥ij.
Fol. Veronicæ. M. j.
Salviæ,
Fl. Ros. rub. an. M. ß.
Coq. ex Aq. hordei ad Colat. ℔ j.
add. Mellis rosat. ℥j.
M. pro Gargarismo.

LXII. Reliqua Diætæ vitia vitari, aut, inevitabilia si fuerint, emendari debent non semel recensitis passim superiùs modis.

CAPUT L.

De Lymphæ Glandulosæ per Vasa Lymphatica & Ductum Thoracicum ad Venam Jugularem, Axillaremve sinistram Motu læso: ut & Thoracis Hydrope.

Lymphæ motus per vasa & ductum Thoracicum ad venam jugularem.

I. Glandulosam Lympham imprimis ab eâ distinguo, quam tum à Musculis, tum ab aliis Partibus ex Spiritibus Animalibus eò delatis, ac superstitibus ortum habere suspicor; cum quâ tamen confusa per eadem Vasa Lymphatica pergit ad Ductum Lymphæ, Chyloque Communem, ac per Universum Thoracem ad dorsi Spinam situm, ideóque Thoracicum vocatum, donec tandem exoneretur omnis in Venam Jugularem, Axillaremve sinistram, ubi Sanguini conjuncta descendit cum ipso per Cavam Venam superiorem ad dextrum Cordis Ventriculum.

Quot modis lædatur.

II. Hic naturalis *Lymphæ* per Vasa Lymphatica, Ductumque Thoracicum *Motus* lædi potest 1°. quando *in totum*, vel *quodammodo* saltem *impeditur.* 2°. quando *aliâ viâ, & aliò*, quam versùs laudatas Venas *Lympha movetur.*

Diu in totum impeditus Ægrum occidit.

III. Si unquam *in totum impeditur Lymphæ Motus per Ductum Thoracicum*, diu non putem superfuturum Ægrum.

Impeditur ab Obstructione.

IV. *In totum impediri* potest per plura, vel pauciora *Lymphatica Vasa Lymphæ Motus* imprimis ob eorundem *Obstructionem.*

Quæ unde oriatur.

V. *Obstructio* hæc fiet à *Pituitâ glutinosâ* unà cum Lymphâ per ejusdem Vasa delatâ, & in iisdem concrescente ac *coagulatâ*, ideóque in ipsis hærente, mox & ipsa opplente.

Quando Pituita Glutinosa per Vasa Lymphatica deferatur.

VI. Deferri solet Pituita Glutinosa per Vasa Lymphatica, quoties ipsa in tenui Intestino præsertim ab Aëris æstu qualicunque, Corporisve Motu vehementiore, aut Potu Spirituoso, Aquosove imprimis tepido, vel calente copiosiùs ingurgitato solvitur, vel dissolvitur, & primò quidem per Lacteas Venas, mox & Ductum Thoracicum Sanguini confunditur, ac posteà unà cum ipso quaquaversùm, Ergò ad Conglobatas quoque Glandulas, hinc & Vasa Lymphatica propellitur.

Quando in iisdem coaguletur.

VII. *Coagulari* solet *Pituita* eadem in *Vasis Lymphaticis* frequentiùs ab *Aëre* externo, *Pluviâ, Aquâ frigidis*, aut *Nive* quoque quovis modo superficiem Corporis molesto frigore afficientibus, ac simul fluida quævis facilè coagulabilia in ipso ubivis coagulantibus atque ad concrescendum cogentibus.

An Pituita mœrore concrescat.

VIII. An sicut Sanguis, ita Pituita quoque à Mœrore aut Terrore summo & inopinato queat concrescere, non ausim asserere, ut nec negare; licet id minùs videatur mihi probabile.

Qui motus Lymphæ quodammodò impediatur.

IX. *Quodammodo impeditur Lymphæ Motus* per vasa Lymphatica; tum, quando ipsa est *glutinosior*, adeóque ad motum lentior ac ineptior, tum, quando *ex parte compressa*, vel quovis modo alio *angustata* sunt *vasa* ipsa.

Quando Lympha in loca vicina effunditur.

X. Quoties *in vasis suis obstructis subsistit*, & magis, magisque accumulata *nimiùm ipsa distendit*, & tandem *rumpit Lympha*, toties eadem in *Loca vicina*, vel *Cavitates propinquas* effunditur, atque tunc *aliâ viâ & aliò*, quàm decebat, *movetur Lympha.*

Unde Dolores & Tumores.

XI. Ex hâc *Lymphæ per vasa sua in corporis habitu*

habitu distributa & obstructa, hinc rupta *effusione in partes vicinas* producuntur *Dolores* varii & *Tumores* quoque, *Catarrhis* vulgò adscripti: Inter quos haud postremum locum tenent, qui partem brachii superiorem usque ad humerum ipsum occupant, & quandoque Collum simul affligunt; ad quos etiam referendi, qui dolorem Ischiaticum mentiuntur atque incessum impediunt in natibus hærentes.

Eorum diversitas. XII. Horum dolorum quidam patiuntur partes affectas vestimentis multis tegi, & ab ipsis incalescere; alii à tegumentis exacerbantur: unde quoque difficiliùs cedunt, & curantur; quàm priores.

Unde oriantur. XIII. Oriuntur ferè ab externo frigore partes illas priùs ad Sudorem usque calentes ac in somno sæpiùs denudatas penetrante, atque post coagulatam in Lymphæ vasis Pituitam, obstructionemque in ipsis, mox & ruptionem factam pro Lymphæ diversitate Dolores varios, & variis duntaxat medicamentis cedentes producente.

XIV. Quæ namque Acidior est Lympha, dolores magis rodentes, atque aromaticis oleis & unguentis cedentes parit; quæ verò magis est Salsa muriatica, dolores minùs aromaticis oleis & unguentis, quale populeon, auscultantes excitat.

Hydrops Thoracis unde. XV. Ex hâc *Lymphæ* è Thoracis Vasis Lymphaticis lateralibus obstructis, mox & ruptis effusione, atque per tegentem costas membranam in Thoracis cavitatem penetratione *Hydropem Thoracis* plerumque, si non semper, ortum habere autumo.

Obstructio Vasorum Lymphaticorum in Thorace qui præveniatur. XVI. *Prævenietur Vasorum Lymphaticorum* in Thoracis interioribus *Obstructio*, cavendo 1°. ne corpus nimiùm incalescat, & hoc si caveri nequeat, 2°. ne thorace denudato idem mox refrigeretur, ac per consequens Pituita fusa & quaquaversùm diffusa potenter in Vasis variis, ergò & Lymphaticis, concrescat & coaguletur.

Quî Curetur & quibus. XVII. *Curabitur* eadem *Obstructio*, si quantocyùs, quando locum habuerunt Causæ ipsius memoratæ, atque metus est, ne notatum malum fuerit productum, assumatur simul ac semel, aut vicibus partitis *Sudoriferum attenuans & incidens*, quale præbent Aquæ Theriacales plures cum vini spiritu præsertim paratæ, ut & Aromaticæ aliæ; Decocta ex Lignis Guajaco, Juniperino, Sassafras, &c. Radicibus Imperatoriæ, Chinæ, Salsæparillæ, Petasitidis, &c. Foliis Scordii, Cardui Benedicti, Cardui Mariæ, Scabiosæ, Taraxaci, &c. Floribus Papaveris erratici, Sambuci, Chamæmeli, &c. Baccis Juniperi, Lauri, Sambuci, &c. Seminibus Milii, Cardui Benedicti, &c. parata; Salia Volatilia Succini, Cornu Cervi, &c. Antimonium Diaphoreticum, Bezoardicum minerale, Oculi Cancri, &c.

Ex. gr. esto sequens Mixtura, sicut dictum sæpiùs, ad unum vel plura Cochlearia, donec Sudor erumpat, usurpanda.

Mistura.

℞. *Aq. fumariæ*,
Taraxaci, *an.* ℥ij.
Theriacalis simplicis, vel
Vitæ Matthioli, ℥j.
Spir. Salis armoniac. Gutt. xxx.
Laud. Opiat. Grana iij.
Antimon. Diaphoret, ʒß.
Syr. Cardui Benedicti, ℥j.
M.

XVIII. Cui Decocti forma magis placet, is sequenti utatur sæpiùs ad ℥iij. vel iv. ac benè tectus ad Sudorem se componat.

Decoctum.

℞. *Rad. Sarsæparillæ*,
Apii, *an.* ℥j.
Ras. ligni Guajaci,
Juniperini, *an.* ℥jß.
Fol. Cardui Mariæ,
Scabiosæ,
Scordii, *an.* M. j.
Flor. Sambuci, M. ß.
Sem. Milii, ℥ij.
Coq. s. a. ex aquâ purâ ad Colaturæ ℔iij.
addendo Syr. papav. errat. ℥iv.
M.

XIX. Si anni tempestas fuerit frigida, vel multâ scateat Æger pituitâ, Decocto præcedenti commodè addi poterunt Aquæ vitæ Matthioli, vel cujusvis alterius Aromaticæ, ℥ij. quò pluribus Indicationibus simul satisfiat.

XX. Iisdem propositis jam medicamentis, etiam ubi superatum videtur notatum malum, sed minore quantitate, atque rariùs assumendis *Corrigetur Pituitæ*, hinc & *Lymphæ viscositas & tenacitas*: ubi non erit opus Sudorem urgere, ast Pituitam, & Lympham solùm alterando sensim emendare. Pituitæ & Lymphæ viscositas corrigenda.

XXI. *Vasa Lymphatica rupta*, postquam Obstructione notatâ fuerint medicamentis laudatis liberata, consolidabuntur sponte, sicut observamus evenire in vasis sanguineis; cùm conglutinandi vi præditum sit cujusvis partis alimentum proprium, quippe plus minùs tenax & glutinosum. Vasa Lymphatica rupta sponte consolidantur.

XXII. Dolores in Artubus, ac præsertim Brachii parte superiore orti, atque noctu maximè molesti, postquam Humoris Serosi redundantia, si quæ adsit, fuerit Hydragogis, & Sudoriferis quoque diminuta, tollentur illinendo partem affectam sequente linimento. Dolores qui curentur.

Linimentum. ℞. *Unguenti Martiat.*
Ol. lumbricor. an. ℥ß.
Succini, ℈j.
M.

XXIII. Quòd si Dolores ab hoc linimento, vel solis tegumentis augeantur, sequenti utendum.

Aliud. ℞. *Unguent. Populeon.*
Nervini, *an.* ʒij.
Ol. lilior. alb. ʒiij.
M.

Balsamus Sulphuris Terebinthinatus. XXIV. Quòd si Dolores iidem Coxendicen affecerint, & imprimis partem spinæ inferiorem ita occuparint, ut vix erigi queat corpus & ad motum deduci, præstantissimus erit Balsamus Sulphuris Terebinthinatus, si paucis ejus guttis pars affecta illinatur, quo sæpiùs unâ nocte curavi homines miseros.

XXV. *Hydrops Thoracis* cognitu admodum difficilis, utut satis frequens in hisce locis, *Curabitur* tutissimè (post præmissam Lymphaticorum Vasorum obstructorum reserationem, ac consolidationem, quò ipsus non foveatur ampliùs) continuato tam per laudata medicamenta, quàm per stupham siccam Sudore, sicque paulatim evacuatis per corporis poros Aquis præter naturam in pectore stagnantibus: quibus si nil efficiatur, & de Thoracis Hydrope satis constet, non video, cur non liceat per acum argenteam cavam in thorace innoxiam instituere Paracenthesin; ex tali namque vulnere parvo nil periculi imminet Ægro. Hydrops Thoracis qui curetur.

CAPUT LI.

De Salivæ in Glandulis Maxillaribus Conglomeratis tam superioribus, quàm inferioribus Præparatione læsâ.

Glandularum conglomeratarum liquor. I. QUemadmodum in Glandulis Conglobatis omnibus Lympha, ita in *Conglomeratis* omnibus *Liquor peculiaris* generatur; qui haud in communes omnibus, verùm *peculiares singulis Ductus*, eosdemque in *determinatas* unicuique *Cavitates* desinentes defertur.

Salivales Ductus bini, II. *In Os* quidem sese duplices exonerant utrinque *Ductus bini*, à *Salivâ* per ipsos deportatâ *Salivales*, *Salivaresve* dicti, & à Glandulis Maxillaribus Conglomeratis tam superioribus, quàm inferioribus oriundi: ut taceam *infinitos canaliculos* ex similibus Glandulis ortos & itidem *in Os patentes*, ac contentum Liquorem effundentes, à Diligentissimo & Accuratissimo Anatomico *Nicolao Stenonio* primùm, quantum Ego saltem novi, observatos. & infiniti canaliculi.

Saliva unde. III. *Salivam* omnem *ortum* habere judico partim ex *Sanguinis parte*, quàm quæ Lymphæ servit, magis glutinosâ per *Arterias*, partim ex *Animalibus Spiritibus* per *Nervos* ad memoratas Glandulas Conglomeratas deductis.

Salivæ generatio quot modis lædatur. IV. Hanc *Salivæ* naturaliter *Insipidæ* ac omnibus Liquoribus permiscibilis *Generationem lædi* censeo 1°. quando *Parcior* fit. 2°. quando *Copiosior* producitur. 3°. quando *multifariè qualitatibus sensilibus peccans* præparatur.

Parcior fit 1°. Defectu materiæ. V. *Parcior*, quàm decebat, *generatur Saliva* 1°. *defectu materiæ*, quoties illa *non reponitur* Alimentis convenientibus, qualia videntur esse potissima Juscula ex Brutorum carnibus parata, Lac, Potus crassior, Cerevisia puta potentior, Vinum rubellum, &c. vel aliò deducitur, sive intra corpus remaneat in Hydrope vario, sive extra corpus effundatur in Alvi fluxu, vel Urinæ, aut Sudoris excretione nimiâ.

2°. Viarum vitio. VI. 2°. *Vitio Viarum*, *per quas defertur ad Glandulas dictas requisita Materia*, dissectis, obstructis, compressisve Arteriis grandioribus, & aliquando Nervis quoque; unde aliquis saltem accidere potest Salivæ Defectus.

3°. Glandularum vitio. VII. 3°. *Glandularum ipsarum Vitio*, quando ineptæ fiunt transcolandæ, admittendæve laudatæ materiæ, aut eidem immutandæ & in Salivam deducendæ. Quamvis, quomodo affectæ sint ac secundùm naturam constitutæ istæ Glandulæ ad munus hoc absolvendum, nondum satis constet.

Copiosior fit. VIII. *Copiosior* contrà *producitur* aliquando *Saliva*, (quemadmodum id Melancholicis quibusdam & Sputatoribus inde dictis continuò, & nonnullis Ægris Salivatione spontaneâ, eâque abundantiore aut pauciore laborantibus accidere notum) 1°. ob *Materiæ Salivaris redundantiam*, nunc ex ubere usu Alimentorum Liquidiorum, Vini præsertim acidiusculi; nunc ex Urinæ, aut Sudoris consueti excretione parciore. 1°. Ob Materiæ Salivaris redundantiam.

2°. Ob viarum amplitudinem & multitudinem. IX. 2°. Ob *Viarum Sanguinem Spiritusque Animales ad Salivares Glandulas deferentium amplitudinem aut multitudinem*; propter quam plus materiæ in Salivam mutandæ affertur dictis Glandulis.

3°. Ob Glandularum Vitium. X. 3°. Ob *Glandularum ipsarum Salivam conficientium vitium*, propter quod Salivaris materiæ

riæ plus, quàm decebat, excipitur è Sanguine, mutaturque in Salivam; licet illud vitium quale sit aut esse possit, hactenus determinare non possim.

Qualitatibus sensilibus peccantem Salivam testatur sapor ejus.

XI. *Qualitatibus sensilibus*, tam *propriis*, quàm (præter Qantitatem, de quâ nunc actum) *communibus vitiosam* produci quandoque *Salivam*, testatur *Sapor* ejus aliquando *Salsus*, aliquando *Acidus*, aliquando *fastidiosè Dulcis*, aliquando *Amarus*, dummodò hic à Bile ad Os assurgente non habuerit ortum: Arguit idem *major* vel *minor* quandoque ipsius *Glutinositas* vel *Aquositas*, & si quæ aliæ observatæ sunt unquam, observabunturve imposterum Mutationes in *Colore*, *Odore*, *Sapore*, *Calore*, *Frigore*, ac similibus Qualitatibus.

Salsus.

XII. *Salsus Salivæ Sapor* debetur haud dubiè *Sero in Sanguine Salso*, concurrente forsan simul *Glandularum Salivarium vitio*, propter quod minùs aptæ sunt amovendæ à se, superandæve istius Seri Salsitudini.

Acidus.

XIII. Sic *Acidus Salivæ Sapor* acceptus erit ferendus *excedenti copiæ Humoris Acidi* tum in *Corpore*, tum in *Sanguine*; ac fortè subinde alicui *Defectui Animalium Spirituum* vel *Universali*, vel *Particulari* saltem in Glandulis Salivaribus.

Fastidiosè Dulcis.

XIV. *Sapor Salivæ fastidiosè Dulcis*, & Saturni saccharum æquans vel superans quærendus *in Sero simili* undecunque tandem orto. Nam difficile est admodum omnes in corpore nostro Humorum secundùm Qualitates penè innumeras obvenientes Mutationes exactè explicare, cùm ignoremus plerunque, quibus, qualibusque Alimentis fuerint usi Ægri, & imprimis à quibus, qualibusque tam mirè alterentur Sapores, Odores, Colores, ac cæteræ Humorum nostrorum Qualitates; & quidem, meo saltem judicio, propter neglectam à plerisque Chymiam, ut ita dicam, Experimentalem, ac Præjudicia Experimentorum ac Postulatorum loco passim à plerisque habita, & imprudenter aliis, ne dicam impudenter, obtrusa.

Amarus.

XV. *Amarus Salivæ Sapor* vel à *Bile* sursùm ructatâ & aliquandiu in Ore sui reliquias relinquente, ideóque Salivam omnem aliquandiu inquinante oritur; vel, ubi talis eructatio Bilis locum non habuit, ab eâdem forsan Bile puriore in Sero existente, atque in Salivaribus Glandulis Salivæ materiæ admistâ: utut de hoc postremo modo valdè dubitem, cùm vix unquam observaverim Sanguinis Serum amarum.

Glutinosior & Aquosior Saliva.

XVI. *Glutinosior Saliva* ortum suum debebit, *Sanguini multâ Pituitâ* itidem *glutinosâ scatenti*; uti *Aquosior & Fluidior ejusdem defectui*.

Parcior Salivæ Proventus qui curetur, quando fit 1°. ob defectum materiæ.

XVII. *Curabitur Parcior Salivæ proventus* 1°. *defectui materiæ* aptæ, atque *Alimentorum convenientium* adscribendus *liberaliore eorundem Usu*: sicut Curato Hydrope, quoties ipsius materia ipsi fovendo insumitur vel avertitur; ut & Curato Alvi fluxu, quando per ipsum materia ejus evacuatur; denique sublato nimio Urinæ aut Puris effluvio, quando ipsius culpâ evenit. Horum autem Affectuum Curatio alibi & quidem suo tradenda loco.

2°. Ob dissectam Arteriam aut Nervum.

XVIII. 2°. *Dissecti Arteriæ aut Nervi* non curantur, *damnumque* inde ortum non nisi tardiùs *ex parte saltem reparatur*; quatenus Arteriæ ac Nervi reliqui ad easdem partes tendentes paulatim ferè augentur, atque sic tandem jacturam dissectis debitam quodammodo resarciunt.

XIX. Quî *Vasorum horumce Obstructio & Compressio* curari debeat & possit, alibi non semel dictum est ac doctum.

3°. Ob glandularum vitium.

XX. 3°. *Glandularum ipsarum Vitium* quale sit, propter quod parcior producatur Saliva, postquam innotuerit, non ita difficulter illi aptum invenietur remedium: quamvis, dum ignoratur adhuc utrumque, possit Medicus prudens talia usurpare imprimis externè medicamenta, quæ vocantur vulgò roborantia, suntque pleraque Aromatica, Ex. gr. Unguentum martiatum, quo inungi poterit maxillæ utriusque regio, in quâ sitæ sunt Salivares Glandulæ; à quo si commodum accipiat Æger, illa observatio erit notanda; & alio tempore in alio Ægro, aut in eodem, si ferre non possit pinguia, Fotus aliquis paretur ex plantis aromaticis, addito quandoque Spiritu vini, & nonnunquam egregio Sale Volatili; cujus itidem ope si meliùs habeat Æger, hactenus utilis erit tum aliis curandis, tum Glandularum constitutioni naturali, atque vitio eruendis observatio. Sic paulatim augetur notitia humana, perficiturque indies Ars Medica, non nisi labore improbo, iteratoque comparanda.

Copiosior Salivæ proventus curatur 1°. Minuendo ejus Materiam.

XXI. *Copiosior Salivæ proventus Curabitur* 1°. *minuendo ejus materiam*, tum *detrahendo* indies aliquid de Alimentis liquidioribus; tum *evacuando* ipsam per *alvum*, aut cum *urinis* vel *sudoribus*.

XXII. Inter *alvum moventia* conducent *Phlegmagoga & Hydragoga* simul mixta, & sæpiùs minore quantitate assumpta.

Exempli gratiâ sunto Pilulæ sequentes bis aut semel tantùm in septimanâ usurpandæ.

Pilulæ. ℞. *Mass. pilul. mastichin.* ʒj.
Resinæ Jalappæ, ℈j.
Ol. succini, Gutt. iij.
M. F. pilulæ N. xx.
Inaurentur.

Earum Usus. Sumat Æger cubitum iturus tres, quatuorve, ut bis, aut ter ad summum inde purgetur.

XXIII. Inter *Diuretica & Sudorifera* convenient imprimis Decocta minùs ingrata aliquoties in die, aut potûs ordinarii loco fœliciter usurpanda. Ex. gr.

Decoctum. ℞. *Rad. Chinæ in taleolas sectæ,*
Apii, an. ℥j.
Ras. ligni Juniperini, vel
Guajacini, ℥ij.
Sassafras, ʒij.
Passul. major. incis. ℥iv.
Coq. s. a. ex Aquâ purâ,
In Colat. ℥xxx. *dissolv.*
Syr. 5. rad. ℥ij.
Spir. Sal. Armoniac. G. xxx.
Aq. Cinnamomi, ℥j.
M.

Ejus Usus. XXIV. Quòd si quis eodem medicamento per plures vias optet Pituitam & Serum evacuare, is semel aut bis in septimanâ poterit in Decocti modò præscripti ℥ij. dissolvere Electuarii Hydragogi nostri ʒij. vel iij. prout Æger faciliùs aut difficiliùs purgabitur, aut Medico animus fuerit plus vel minùs eundem expurgare.

2°. Viarum amplitudo quì curetur. XXV. 2°. *Viarum Salivæ materiam afferentium amplitudo nimia* Curabitur imprimis Fomentatione *subadstringente & blandè aromaticâ* in vino rubello paratâ & maxillis per pannum laneum sæpiùs calidè applicatâ: cujus ope paulatim arctari ac roborari poterunt viæ ampliores.

3°. Quì Glandularum Vitium. XXVI. 3°. In ipsis *Glandulis* quoties aliquod *Vitium* simul concurrere rationali conjecturâ concluditur, quamvis necdum vitium tale satis innotuerit, existimo tamen posse modò laudata *subadstringentia & blandè aromatica* tum externè, tum internè commodè usurpari. Ex. gr. esto Apozema sequens.

Apozema. ℞. *Rad. Garyophyllatæ,*
Bistortæ, an. ʒj.
Imperatoriæ, ʒij.
Chinæ select. ℥j.
Glycyrrhiz. rasæ ℥jß.
Coq. s. a. ex vino rubello ad Colat. lib. ij.
Addendo Aq. Cinnamom.
Syr. Myrtini,
Ros. Rubr. an. ℥j.
M.

Hujus Apozematis ℥ij. aut iij. assumat bis, terve in die Æger. Ejus Usus.

XXVII. *Salsitudo Salivæ* tolletur tam abstinendo à multo Salsorum usu, quàm emendando Seri salsitudinem per Oculos Cancri, Coralia, Margaritas, Conchilia & similia mediocriter calcinata, & imprimis per pilulas de Cynoglossâ, vel de Styrace ad grana ij. vel iij. indies, aut diebus alternis devoratas. Quomodò curetur Salivæ Salsitudo.

XXVIII. *Salivæ Aciditas Curabitur* iisdem, ut & Cretâ, Sanguine Draconis, Lapide Hæmatite, Salibus fixis, & maximè volatilibus, quippe blandiùs, licet simul lentiùs, (quod itidem magis laudandum) in corpore nostro Humores quosvis alterantibus & corrigentibus. Quomodò ejus Aciditas.

XXIX. *Dulcedo Salivæ fastidiosa Curabitur* fortassis per Conchilia & similia mediocriter calcinata, ut & Salia Volatilia aliquantò acriora, quin Salia quoque fixa, nec non Acida satis acria, denique Salsa cum Acidis juncta, Salem puta Tartari Vitriolatum & similia; licet hactenus illis non sim in hunc finem usus, quoniam nullus mihi talis evenit Casus curandus, à quo in ejus naturam & curandi modum inquisivi accuratiùs, præsentesque formavi conceptus. Quomodò Dulcedo fastidiosa.

XXX. *Amaritudo Salivæ* à Bile in Os assurgente producta sponte atque paulatim recedet, ipsâ iterum deorsùm propulsâ, expulsâque cholagogo per anum; poterit tamen simul elui amaror pertinacior, ipsum Os colluendo vino acidiusculo puro, vel cum aquâ misto, cujus etiam loco usurpari poterit modo simili acetum. Quomodò Amaritudo.

XXXI. Quòd si *purior Bilis permanserit in Sanguine, ipsiusve Sero*, eadem minuenda erit per cholagoga blanda, reliquaque corrigenda per Acida temperatiora & gratiora.

XXXII. *Salivæ Glutinositas nimia emendabitur* tum per assumpta Medicamenta incidentia aromatica sæpiùs laudata & præscripta, imprimis Salia Volatilia inter prandendum, cœnandumque cum vini tantillo usurpata; tùm per similia ore contenta, mox & post ejus collutionem iterum excreta; tum per Alimenta similia cautè omissa ac neglecta; tum per Pituitam tenacem, si copia simul auctâ peccaverit, post sui præparationem præviam, blandè ac lentè phlegmagogis ex parte eductam. Quomodò Glutinositas.

XXXIII. *Salivæ Fluiditas & Aquositas nimia* emendabitur usurpatione iteratâ Glutinosiorum, & quandoque Subausterorum Alimentorum, qualia sunt Mespila, Sorba, Mala Cotonea, &c. quibus pro re natâ jungi possunt aliquando Pilulæ de Cynoglossâ, &c. Quomodò Aquositas.

CAPUT LII.

De Salivæ in Os, ac OEsophagum Motu læso.

Fluxus Salivæ in Os.

I. *Salivam* unicuique non cogitanti sponte *in Os confluere*, atque ad voluntatis arbitrium copiosiùs eò allici posse, quin eandem mox *deglutiri*, facile est unicuique experiri atque observare.

Quot modis lædatur.

II. Hic *Salivæ in Os Motus læditur* 1°. quando *parciùs*, vel *difficiliùs*; 2°. quando *copiosiùs*, vel *faciliùs* eò effertur.

Quando parciùs affluit.

III. *Parciùs* in Os affluit *Saliva*, 1°. propter sui *defectum*, de quo capite actum præcedente. 2°. propter *Salivares Ductus Obstructos, vel Compressos, vel Discissos.*

Quando difficiliùs.

IV. *Difficiliùs* ad Os effluit Saliva, propter sui *Glutinositatem*, de quâ itidem capite dictum superiore.

Quando Copiosiùs.

V. *Copiosiùs* in Os fertur eadem *Saliva*, 1°. propter sui *redundantiam*; de quâ vide similiter caput præcedens. 2°. propter *Ductus Salivares patentiores, laxioresve*; quocirca in ipsis moram debitam minimè nectit Saliva, quin continuò effluens locum facit modò secuturæ qualicunque Salivæ, utplurimum idcircò magis aquosæ aut fluidæ. Ista verò Ductuum Salivarium amplitudo & laxitas debetur non rarò *Sputationi continuæ* more malo sensim contractæ. Quò enim quis magis vel minùs Functionem quamvis exercet, eò partes illi ministrantes ad eandem faciliùs & hîc quoque abundantiùs, vel difficiliùs & hîc etiam parciùs perficiendam vel aptiores, vel ineptiores facit.

Quando faciliùs.

VI. *Faciliùs* in Os defertur *Saliva* propter sui *Tenuitatem ac Fluiditatem* capite præcedente propositam.

Salivæ Deglutitio quot modis lædatur.

VII. *Salivæ* in Os admissæ *Deglutitio* læditur, quoties ipsa vel *planè non* potest fieri, vel non nisi *cum magnâ difficultate*.

Ejus læsionum causæ.

VIII. Utraque hæc læsio accidit præsertim propter Faucium, aut OEsophagi angustiam, nunc Tonsillarum Tumori, nunc Anginæ, rariùs Tumori in OEsophago ipso existenti, vel Carni ex ipso excrescenti adscribendam: unde cum difficultate fit, dummodò fieri possit, OEsophagi Contractio, ac Deglutiendorum detrusio.

IX. Lædi quoque potest *OEsophagi* Motus propter *Paralysin*, aut *Convulsionem* propriam, *Motumve Convulsivum* in Suffocatione Hypochondriacâ frequentem.

X. Quæ proximè præcedente capite de variorum hîc memoratorum Curatione dicta sunt, inde peti poterunt: ut & ex aliis locis, quæ ibi sunt tradita, vel tradentur.

Ductus Salivares dissecti incurabiles. Obstructi & Compressi quî curentur.

XI. *Ductus Salivares Dissecti* Curari nequeunt: *Obstructi* autem, *Compressive* curabuntur imprimis medicamentis *attenuantibus & incidentibus*, tam *Collutionis*, quàm *Fomenti* formâ usurpatis.

Ut & potentiores & laxiores.

XII. Ductus Salivares patentiores, laxioresque Curabuntur similiter Oris Collutione, Maxillarumque Fomentatione ex sub adstringentibus & blandè aromaticis parato decocto; quale Cap. præced. §. 26. descriptum habetur. Sed danda quoque opera, ut sensim desuescant Ægri à continuâ Sputatione in consuetudinem perperam ascitâ.

CAPUT LIII.

De Succi Pancreatici Generatione læsâ.

Quis vocetur Succus Pancreaticus.

I. *Humorem in Conglomeratis Pancreatis Glandulis præparatum*, ac per *Ductum* ejusdem *in tenue Intestinum* effusum *Pancreatici aut Melancholici Succi* nomine indigitamus.

Ejus Sapor.

II. Eundem affinitatem habere magnam cum Salivâ, sed *Sapore subacido* ab illâ insipidâ, licet facilè acescente, distingui non suspicamur ampliùs, verùm post *Regneri de Graaf*, verè industrii, fœlicisque Anatomici, & quondam Discipuli nostri carissimi observationem ingeniosam non tantùm in Canibus, sed in Homine quoque factam, collectumque Succum, certò asseveramus.

Ejus descriptio.

III. Est igitur *Succus Pancreaticus naturaliter Sapore Subacidus in Conglomeratis Pancreatis Glandulis ex parte Sanguinis maximè consimili & Spiritibus Animalibus paratus*; atque *continuò ex Ductibus minoribus in majores, tandemque in maximum & medium, plerumque simplicem, rarò duplicem, hinc & Intestinum tenue confluens.*

Ejus Generatio quot modis lædatur.

IV. Succi hujus *Generatio læditur*, 1°. quando *Parcior*; 2°. quando *Copiosior*; 3°. quando *multifariis qualitatibus sensilibus, sapore, odore, colore, glutinositate*, &c. *Vitiosus* producitur.

Parcior fit 1°. Defectu materiæ.

V. *Parcior* efficitur hic Succus, 1°. *defectu Materiæ aptæ in Sanguine*, propter *Alimenta* minimum Acidi continentia diutiùs usurpata, vel propter ipsam *aliò delatam* in *Hydrope*, aut *è corpore effusam* in *Sudore subacido*, *Urinâque* itidem *acidiore*; *Alvive fluxu Lienterico*, ac *Cœliaco*. Qui namque cum Torminibus conjunctus est, atque ab Acido acri ortum habet, is censetur mihi plerumque ab ipso Succo Pancreatico Acidiore habere ortum, qui quamvis effundatur simul è corpore, paratus tamen fuit in Pancreate.

2°. Vitio viarum.

VI. Parcior generatur idem Succus 2°. *vitio viarum*, & imprimis *Arteriarum*, per quas defertur ad Pancreatis Glandulas Sanguis, si aliquando ipsas *obstrui*, vel *comprimi* contingat.

3°. Vitio glandularum pancreatis.

VII. 3°. Ipsarum *Pancreatis Glandularum ad subacidam Sanguinis partem* à reliquâ commodè *secernendam* & ampliùs *cum Animalibus Spiritibus* in laudatum Succum *præparandam ineptarum* culpâ.

Copiosior fit 1°. Propter materiæ abundantiam.

VIII. *Copiosior* generatur Succus Pancreaticus 1°. propter *materiæ* ad ipsum producendum aptæ in corpore atque Sanguine *abundantiam*, tum *Alimentis* similibus diu & multùm assumptis, tum *Evacuationibus subacidorum consuetis suppressis* debitam.

2°. Propter Arteriarum & Nervorum copiam & magnitudinem.

IX. 2°. Propter *Arteriarum*, *Nervorumque* ad Pancreas delatorum *copiam & magnitudinem*; quocirca multum quoque Succo Pancreatico parando aptæ affertur materiæ.

3°. Propter glandularum pancreaticarum dispositionem.

X. 3°. Propter ipsarum *Glandularum Pancreaticarum constitutionem peculiarem* Succo Melancholico multo præparando faventem. quamvis & hîc quoque adhucdum hæreamus in notatâ Constitutione vitiosâ, æquè ac naturali & laudabili determinandâ & describendâ.

Sapore vitiosus fit 1°. Quando nimis acidus efficitur.

XI. *Sapore vitiosus* producitur Succus Pancreaticus 1°. quando idem *nimis Acidus* efficitur, & quidem tum propter *Acidorum Alimentorum*, *Condimentorum*, *Medicamentorumve assumptionem nimiam*; tum propter *Succi laudabilis moram in ductibus ejus quibusdam minoribus obstructis* factam, unde mox idem acidior evadit, & reliquo iterum junctus universum eo saltem tempore inficit, & similiter solito acidiorem facit: quemadmodum id plerunque notabiliter observatur in principio Febrium Intermittentium cum Frigore, Acidi acrioris progenie, paroxysmos suos inchoantium.

2°. Quando contra minùs Acidus.

XII. 2°. Quando idem paratur *minùs Acidus*, & quidem tum ob *Acidorum Alimentorum*, *Condimentorumque usurpationem parciorem* aut *nullam*; tum *ob adversorum* (qualia sunt sæpius memorata Creta, Oculi Cancri, Margaritæ, Coralia, & similia, ut & Salia & fixa & volatilia) *usum frequentem aut copiosum*; tum ob *Humoris Acidi per Sudores*, *aut Urinas evacuationem multam*.

XIII. 3°. Quando idem *Muriatico-Salsus* generatur, ob *Serum simile* in corpore abundans, tum propter *Alimenta* cum *multo Sale condita* diutiùs assumpta, tum propter *Gravedinem* molestam, perseverantemque humores laudabiles in Salsos muriaticos, sive Lympham similem corrumpentem. 3°. Quando Muriatico-Salsus.

XIV. 4°. Quando idem Succus producitur *Austerus*, & quidem tum propter *Alimenta*, *Medicamentaque similia* copiosiùs aut diutiùs assumpta, tum propter *Animi Mœrorem summum*, & imprimis non expectatum, *Terroremque magnum* inopinatum. 4°. Quando Austerus.

XV. 5°. Quando idem Succus gignitur *fœtidus*, quod imprimis accidit, ubi aliqua existit *in Pancreate Corruptio*, *Puris* puta post Inflammationem *confectio*, cujus aliquid quoties Succo Pancreatico jungitur, toties fœtorem ipsi suum conciliare potest. 5°. Quando fœtidus.

XVI. 6°. Quando ejusdem Succi *Color Pituitæ*, *Aquæve similis* mutatur in alium qualemcunque naturali dissimilem; quod fieri potest, quando illi *aliquid Sanguinis puri*, vel *corrupti admiscetur*, & colorem ipsius naturalem plus minùs perdit. 6°. Quando color ejus vitiatur.

XVII. 7°. Quando Succus Pancreaticus efficitur *Glutinosior*, & quidem propter *Pituitam similem multam* in corpore existentem, Sanguinique conjunctam, & tum Humores alios, tum præsertim hunc viscositate suâ inficientem. 7°. Quando fit Glutinosior.

XVIII. Cùm plures Qualitates Succi hujus vitiosæ non occurrant impræsentiarum, pergemus rectâ ad enumeratorum in ipsius generatione vitiorum Curationem.

XIX. *Parcior Succi Pancreatici Generatio Curabitur*, 1°. *utendo* abundantiùs *Alimentis*, *Condimentisque Subacidis*, ubi eorum defectu hoc accidit malum; vel curando *Hydropem*, *Sudoremve*, aut *Mictum acidum*, *Alvive fluxum Lientericum*, *Cœliacumve*, quando illis suum debet ortum; de quibus actum est in superioribus, vel agetur adhuc in sequentibus Parcior Succi Pancreatici generatio curatur 1°. Utendo subacidis.

XX. 2°. *Reserando Arteriarum Obstructionem* per incidentia & attenuantia sæpiùs jam proposita; *tollendove ipsarum Compressionem*, liberando ipsas Vinculis vel Tumoribus Cavitatem ipsarum arctantibus. 2°. Reserando Arteriarum Obstructionem.

XXI.

3°. Emendando Glandularum Pancreaticarum vitium.

XXI. 3°. Quî *Glandularum Pancreaticarum vitium*, propter quod parcior in ipsis producitur Succus, *Curari* debeat, dictu erit arduum, postquam ipsum necdum patet, ignoratâ nempe Glandularum Constitutione naturali præparando laudato Succo debitâ: Quoniam tamen Succus Subacidus separatur, conficiturve in Ipsis, existimo *Medicamenta blandè Aromatica & imprimis Salia Volatilia Subacidis juncta* valdè probabili conjecturâ hîc futura utilia; Ex. gr. Sal Volatile Succini, Sal Armoniacum sublimatione iteratâ purius factum, & plura similia industriè parata.

Observatio.

XXII. Ubi notandum, postquam omnis Mutatio à medicamentis alterantibus expectanda sensim absolvi debet, aliquandiu perseverandum esse in talium usurpatione, quò successus habeatur optatus, ac lentè hîc festinandum.

Copiosior ejusdem generatio curatur 1°. Parciùs utendo acidis.

XXIII. *Copiosiùs generatus* hic Succus ad sui *Curationem* indiget 1°. ut Æger *omittat, diminuat* saltem *Alimentorum, Condimentorumque Acidorum Usum*, quoties idem illi dedit ansam, & Succo abundantiori suppeditavit materiam: quæ poterit quoque in corpore jam existens *minui per Hydragoga*, ut & *Sudorifera, & Diuretica*: quæ tantò erunt magis utilia, si consueta Humorum Acidorum Evacuatio qualiscunque fuerit suppressa.

XXIV. Inter Sudorifera & Diuretica laudo in hoc Casu quævis *Acidum* insuper *contemperantia, obtundentia, & concentrantia*, sæpiùs in hoc opusculo recensita & in formulas quoque redacta.

2°. Coarctando Arterias & Nervos.

XXV. 2°. Si commodè internis, externisve remediis coarctari possent (minui namque non possunt) *Arteriæ ac Nervi* Pancreati inserti; eorundem *angustatione* prudenti, lentissimâque, à solis *blandè adstringentibus* quærendâ.

3°. Corrigendo constitutionem Glandularum præternaturalem.

XXVI. 3°. Si aliquando *Glandularum Pancreaticarum Constitutio Naturalis ac Præternaturalis innotesceret; hujus Correctione per medicamenta ipsi subcontraria*; quibus adhucdum ignoratis tentari possent forsan, etiam ad Constitutionem utramque aliquando pernoscendam, quæ *adstringunt blandè, acidumque simul concentrant*, inter quæ elucent Lapis hæmatites, Sanguis Draconis, Creta alba, &c. quæ, sicut dicebam modò de Alterantibus omnibus, quantitate parvâ usurpari possent aliquandiu, & à Prudentibus Medicis observari accuratè successus, effectusque ipsorum.

Acidioris Succi præparatio curatur 1°. Minuendo usum acidorum.

XXVII. *Acidioris Succi præparatio Emendabitur* 1°. *minuendo* indies, & quandoque *tollendo in totum*, ad tempus saltem, *Alimentorum, Condimentorum, Medicamentorumque manifestè Acidorum usum*.

2°. Tollendo obstructiones.

XXVIII. 2°. *Tollendo in Ductibus Pancreatis lateralibus & minoribus* à Pituitâ glutinosâ in ipsis coagulatâ *Obstructionem* factam, tum per *incidentia & attenuantia*, tum per *propellentia* ipsam vel *in tenue Intestinum* duntaxat, vel simul *extra corpus per vomitum*, aut *secessum*, & aliquando *per Urinæ, Sudorisve vias*. In quem finem multiplicem convenientia remedia præscripta sunt sæpiùs in superioribus, ut non videatur necessum toties acta iterum hîc agere.

Minùs Acidi Succi Generatio quî curetur. 1°. quando fit ob defectum usum Acidorum usum.

XXIX. *Minùs Acidus* ubi producitur 1°. Succus Pancreaticus *defectu Alimentorum, Condimentorumque similium, reddetur idem Acidior* usurpando *Alimenta, Condimentaque subacida & grata*, & quidem non vi, & quantitate magnâ; sed diutinè, atque quantitate mediocri; ne nimiùm festinando plus detrimenti afferatur Ægris, quàm emolumenti.

2°. Quando fit ob adversorum usum.

XXX. 2°. Ubi idem *minùs Acidus* existit ob præposterum *adversorum*, Cretæ, Coraliorum, &c. ut & Salium fixorum, volatiliumve *usum; abstinendum* ab ulteriore ipsorum usu; idem saltem *moderandus ac minuendus*.

3°. Quando fit ob humoris acidi copiosam excretionem.

XXXI. Ubi 3°. idem contingit propter *Humoris Acidi per Sudores, Urinasve copiosam excretionem*, opera danda, ut Acidi humoris à Sanguine Secretio, hinc per Sudores, Urinasve Excretio paulatim minuatur: quod efficiet convenientissimè Conditum sequens in hunc finem valdè efficax.

Conditum.

℞. *Conf. rof. rubr.* ℥ij.
Pallid. ℥j.
Diascordii Fracastorii, ʒiij. vel nostri (cujus descriptio sub finem hujus Libri habebitur) ʒj.
Coral. rubr. præp.
Margarit. præp. an. ℈iv.
Syr. Granat. acid. q. s.
M. F. Conditum.

Ejus Usus.

Hujus Conditi ʒj. vel circiter assumat Æger manè stomacho jejuno, tantundem horis duabus ante cœnam, & tantundem iturus cubitum, Os eluendo, si volet, tantillo vini, alteriusve potûs grati, & illud superbibendo.

Sapor Succi Salso-muriaticus quî emendetur.

XXXII. *Sapore Salso-muriaticus generatus Succus Pancreaticus*, quod ex similis humoris vomitione cognosci potest, *Emendabitur* diutinâ & parcâ medicamentorum Serum simile in corpore nostro existens corrigentium, & Cap. superiore 51. §. 27. & alibi à me passim descriptorum usurpatione: ut & *Salsamentorum abstinentiâ; Gravedinisque*, si quæ urgeat, *Curatione* festinatâ, ne plura ipsi neglectæ succedant mala.

Qui Austerus.

XXXIII. *Austerus si producatur Pancreaticus*

Ejus Generatio quot modis læditur.

IV. Succi hujus *Generatio læditur*, 1°. quando *Parcior*; 2°. quando *Copiosior*; 3°. quando *multifariis qualitatibus sensilibus, sapore, odore, colore, glutinositate*, &c. *Vitiosus* producitur.

Parcior fit 1°. Defectu materiæ.

V. *Parcior* efficitur hic Succus, 1°. *defectu Materiæ aptæ in Sanguine*, propter *Alimenta* minimum Acidi continentia diutiùs usurpata, vel propter ipsam *aliò delatam in Hydrope*, aut è *corpore effusam* in *Sudore subacido*, *Urinâque* itidem *acidiore*; *Alvive fluxu Lienterico*, ac *Cœliaco*. Qui namque cum Torminibus conjunctus est, atque ab Acido acri ortum habet, is censetur mihi plerumque ab ipso Succo Pancreatico Acidiore habere ortum, qui quamvis effundatur simul è corpore, paratus tamen fuit in Pancreate.

2°. Vitio viarum.

VI. Parcior generatur idem Succus 2°. *vitio viarum*, & imprimis *Arteriarum*, per quas defertur ad Pancreatis Glandulas Sanguis, si aliquando ipsas *obstrui*, vel *comprimi* contingat.

3°. Vitio glandularum pancreatis.

VII. 3°. Ipsarum *Pancreatis Glandularum ad subacidam Sanguinis partem* à reliquâ commodè *secernendam* & ampliùs *cum Animalibus Spiritibus* in laudatum Succum *præparandam ineptarum* culpâ.

Copiosior fit 1°. Propter materiæ abundantiam.

VIII. *Copiosior* generatur Succus Pancreaticus 1°. propter *materiæ* ad ipsum producendum aptæ in corpore atque Sanguine *abundantiam*, tum *Alimentis* similibus diu & multùm assumptis, tum *Evacuationibus subacidorum consuetis suppressis* debitam.

2°. Propter Arteriarum & Nervorum copiam & magnitudinem.

IX. 2°. Propter *Arteriarum*, *Nervorumque* ad Pancreas delatorum *copiam & magnitudinem*; quocirca multum quoque Succo Pancreatico parando aptæ affertur materiæ.

3°. Propter glandularum pancreaticarum dispositionem.

X. 3°. Propter ipsarum *Glandularum Pancreaticarum constitutionem peculiarem* Succo Melancholico multo præparando faventem. quamvis & hîc quoque adhucdum hæreamus in notatâ Constitutione vitiosâ, æquè ac naturali & laudabili determinandâ & describendâ.

Sapore vitiosus fit 1°. Quando nimis acidus efficitur.

XI. *Sapore vitiosus* producitur Succus Pancreaticus 1°. quando idem *nimis Acidus* efficitur, & quidem tum propter *Acidorum Alimentorum, Condimentorum, Medicamentorumve assumptionem nimiam*; tum propter *Succi laudabilis moram in ductibus ejus quibusdam minoribus obstructis* factam, unde mox idem acidior evadit, & reliquo iterum junctus universum eo saltem tempore inficit, & similiter solito acidiorem facit: quemadmodum id plerunque notabiliter observatur in principio Febrium Intermittentium cum Frigore, Acidi acrioris progenie, paroxysmos suos inchoantium.

2°. Quando contra minùs Acidus.

XII. 2°. Quando idem paratur *minùs Acidus*, & quidem tum ob *Acidorum Alimentorum, Condimentorumque usurpationem parciorem* aut *nullam*; tum *ob adversorum* (qualia sunt sæpius memorata Creta, Oculi Cancri, Margaritæ, Coralia, & similia, ut & Salia & fixa & volatilia) *usum frequentem aut copiosum*; tum ob *Humoris Acidi per Sudores, aut Urinas evacuationem multam*.

3°. Quando Muriatico-Salsus.

XIII. 3°. Quando idem *Muriatico-Salsus* generatur, ob *Serum simile* in corpore abundans, tum propter *Alimenta* cum *multo Sale condita* diutiùs assumpta, tum propter *Gravedinem* molestam, perseverantemque humores laudabiles in Salsos muriaticos, sive Lympham similem corrumpentem.

4°. Quando Austerus.

XIV. 4°. Quando idem Succus producitur *Austerus*, & quidem tum propter *Alimenta, Medicamentaque similia* copiosiùs aut diutiùs assumpta, tum propter *Animi Mœrorem summum*, & imprimis non expectatum, *Terroremque magnum* inopinatum.

5°. Quando fœtidus.

XV. 5°. Quando idem Succus gignitur *fœtidus*, quod imprimis accidit, ubi aliqua existit *in Pancreate Corruptio, Puris* puta post Inflammationem *confectio*, cujus aliquid quoties Succo Pancreatico jungitur, toties fœtorem ipsi suum conciliare potest.

6°. Quando color ejus vitiatur.

XVI. 6°. Quando ejusdem Succi *Color Pituitæ, Aquæve similis* mutatur in alium qualemcunque naturali dissimilem; quod fieri potest, quando illi *aliquid Sanguinis puri*, vel *corrupti admiscetur*, & colorem ipsius naturalem plus minùs perdit.

7°. Quando fit Glutinosior.

XVII. 7°. Quando Succus Pancreaticus efficitur *Glutinosior*, & quidem propter *Pituitam similem multam* in corpore existentem, Sanguinique conjunctam, & tum Humores alios, tum præsertim hunc viscositate suâ inficientem.

XVIII. Cùm plures Qualitates Succi hujus vitiosæ non occurrant impræsentiarum, pergemus rectà ad enumeratorum in ipsius generatione vitiorum Curationem.

Parcior Succi Pancreatici generatio curatur 1°. Utendo subacidis.

XIX. *Parcior Succi Pancreatici Generatio Curabitur*, 1°. *utendo* abundantiùs *Alimentis, Condimentisque Subacidis*, ubi eorum defectu hoc accidit malum; vel curando *Hydropem, Sudoremve*, aut *Mictum acidum, Alvive fluxum Lientericum, Cœliacumve*, quando illis suum debet ortum; de quibus actum est in superioribus, vel agetur adhuc in sequentibus

2°. Reserando Arteriarum Obstructionem.

XX. 2°. *Reserando Arteriarum Obstructionem* per incidentia & attenuantia sæpiùs jam proposita; *tollendove ipsarum Compressionem*, liberando ipsas Vinculis vel Tumoribus Cavitatem ipsarum arctantibus.

XXI.

3°. Emendando Glandularum Pancreaticarum vitium.

XXI. 3°. Quî *Glandularum Pancreaticarum vitium*, propter quod parcior in ipsis producitur Succus, *Curari* debeat, dictu erit arduum, postquam ipsum necdum patet, ignoratâ nempe Glandularum Constitutione naturali præparando laudato Succo debitâ: Quoniam tamen Succus Subacidus separatur, conficiturve in Ipsis, existimo *Medicamenta blandè Aromatica & imprimis Salia Volatilia Subacidis juncta* valdè probabili conjecturâ hîc futura utilia; Ex. gr. Sal Volatile Succini, Sal Armoniacum sublimatione iteratâ purius factum, & plura similia industriè parata.

Observatio.

XXII. Ubi notandum, postquam omnis Mutatio à medicamentis alterantibus expectanda sensim absolvi debet, aliquandiu perseverandum esse in talium usurpatione, quò successus habeatur optatus, ac lentè hîc festinandum.

Copiosior ejusdem generatio curatur 1°. Parciùs utendo acidis.

XXIII. *Copiosiùs generatus* hic Succus ad sui *Curationem* indiget 1°. ut Æger *omittat, diminuat* saltem *Alimentorum, Condimentorumque Acidorum Usum*, quoties idem illi dedit ansam, & Succo abundantiori suppeditavit materiam: quæ poterit quoque in corpore jam existens *minui per Hydragoga*, ut & *Sudorifera, & Diuretica*: quæ tantò erunt magis utilia, si consueta Humorum Acidorum Evacuatio qualiscunque fuerit suppressa.

XXIV. Inter Sudorifera & Diuretica laudo in hoc Casu quævis *Acidum* insuper *contemperantia, obtundentia, & concentrantia*, sæpiùs in hoc opusculo recensita & in formulas quoque redacta.

2°. Coarctando Arterias & Nervos.

XXV. 2°. Si commodè internis, externisve remediis coarctari possent (minui namque non possunt) *Arteriæ ac Nervi* Pancreati inserti; eorundem *angustatione* prudenti, lentissimâque, à solis *blandè adstringentibus* quærendâ.

3°. Corrigendo constitutionem Glandularum præternaturalem.

XXVI. 3°. Si aliquando *Glandularum Pancreaticarum Constitutio Naturalis ac Præternaturalis innotesceret; hujus Correctione per medicamenta ipsi subcontraria*; quibus adhucdum ignoratis tentari possent forsan, etiam ad Constitutionem utramque aliquando pernoscendam, quæ *adstringunt blandè, acidumque simul concentrant*, inter quæ elucent Lapis hæmatites, Sanguis Draconis, Creta alba, &c. quæ, sicut dicebam modò de Alterantibus omnibus, quantitate parvâ usurpari possent aliquandiu, & à Prudentibus Medicis observari accuratè successus, effectusque ipsorum.

Acidioris Succi præparatio curatur 1°. Minuendo usum acidorum.

XXVII. *Acidioris Succi præparatio Emendabitur* 1°. *minuendo* indies, & quandoque *tollendo in totum*, ad tempus saltem, *Alimentorum, Condimentorum, Medicamentorumque manifestè Acidorum usum.*

XXVIII. 2°. *Tollendo in Ductibus Pancreatis lateralibus & minoribus* à Pituitâ glutinosâ in ipsis coagulatâ *Obstructionem* factam, tum per *incidentia & attenuantia*, tum per *propellentia* ipsam vel *in tenue Intestinum* duntaxat, vel simul *extra corpus per vomitum*, aut *secessum*, & aliquando *per Urinæ, Sudorisve vias*. In quem finem multiplicem convenientia remedia præscripta sunt sæpiùs in superioribus, ut non videatur necessum toties acta iterum hîc agere.

2°. Tollendo obstructiones.

Minùs Acidi Succi Generatio quî curetur. 1°. quando fit ob defectuosum Acidorum usum.

XXIX. *Minùs Acidus* ubi producitur 1°. Succus Pancreaticus *defectu Alimentorum, Condimentorumque similium, reddetur idem Acidior* usurpando *Alimenta, Condimentaque subacida & grata*, & quidem non vi, & quantitate magnâ, sed diutinè, atque quantitate mediocri; ne nimiùm festinando plus detrimenti afferatur Ægris, quàm emolumenti.

2°. Quando fit ob adversorum usum.

XXX. 2°. Ubi idem *minùs Acidus* existit ob præposterum *adversorum*, Cretæ, Coraliorum, &c. ut & Salium fixorum, volatiliumve *usum; abstinendum* ab ulteriore ipsorum usu; idem saltem *moderandus ac minuendus*.

3°. Quando fit ob humoris acidi copiosam excretionem.

XXXI. Ubi 3°. idem contingit propter *Humoris Acidi per Sudores, Urinasve copiosam excretionem*, opera danda, ut Acidi humoris à Sanguine Secretio, hinc per Sudores, Urinasve Excretio paulatim minuatur: quod efficiet convenientissimè Conditum sequens in hunc finem valdè efficax.

Conditum.

℞. *Conf. ros. rubr.* ℥ij.
Pallid. ℥j.
Diascordii Fracastorii, ʒiij. vel nostri (cujus descriptio sub finem hujus Libri habebitur) ʒj.
Coral. rubr. præp.
Margarit. præp. an. ℈iv.
Syr. Granat. acid. q. s.
M. F. Conditum.

Hujus Conditi ʒj. vel circiter assumat Æger manè stomacho jejuno, tantundem horis duabus ante cœnam, & tantundem iturus cubitum, Os eluendo, si volet, tantillo vini, alteriusve potûs grati, & illud superbibendo. Ejus Usus.

Sapor Succi Salso-muriaticus quî emendetur.

XXXII. *Sapore Salso-muriaticus generatus Succus Pancreaticus*, quod ex similis humoris vomitione cognosci potest, *Emendabitur* diutinâ & parcâ medicamentorum Serum simile in corpore nostro existens corrigentium, & Cap. superiore 51. §. 27. & alibi à me passim descriptorum usurpatione: ut & *Salsamentorum abstinentiâ; Gravedinisque*, si quæ urgeat, *Curatione* festinatâ, ne plura ipsi neglectæ succedant mala.

Qui Austerus.

XXXIII. *Austerus si producatur Pancreaticus*

cus Succus, (quod frequens Suffocatio Hypochondriaca, cum Strangulationis metu, ut & Austerorum humorum vomitus arguit) *Abstinendum* 1°. ab ulteriore *Austerorum fructuum, medicamentorumve* usu; *Vitandæ* 2°. omnes *summi Mœroris, & gravis Terroris* occasiones, quin adversus ipsorum noxas *muniendus Animus, & firmandus, regendusque*. Denique 3°. Usurpanda sunt frequenter *Salia Volatilia*, & præsertim *Aromatica*, & quidem quantitate parvâ, ad guttas puta iv. v. vj. ex vini cochleari; postquam nil hactenus, quod sciam, tam potenter, ac efficaciter, tamque citò emendat in nobis & corrigit Austerum, quàm Sal Volatile quodvis, sed imprimis Aromaticum; quod millies fœliciter expertus testor & omnibus Medicis junioribus informatione fideli egentibus intimè commendo.

Quì Fœtidus. XXXIV. *Succus Pancreaticus Fœtidus* si reddatur *à Pure proprio* ipsi admisto, exacta & diu continuata opera est danda, *ut in Pancreate Ulcus post Abscessum relictum tandem planè ac plenè curetur*, assumptis indies *Antimonio Diaphoretico, Bezoardico minerali*, vel quovis alio magis efficaci & *fixo medicamento ex Antimonio parato*; Cujus *magisterium, elixir*, aut *quinta essentia* si habeatur, mirabilia, plerisque licet incredibilia visa, non tantùm in hoc malo periculoso, & curatu difficillimo, sed & similibus, in aliis quoque visceribus aliquando repertis, curandis præstabit.

XXXV. *Color Succi Pancreatici ab admisto ipsi Sanguine mutatus Curabitur Consolidatione Vasorum Sanguineorum ab acri acido erosorum* per modò laudata medicamenta excellentia ex Antimonio præsertim parabilia; quæ humorum quoque Acrimoniam omnem corrigunt, temperantque, ac longè plura præstant, quàm ignava Misochymicorum turba mente suâ præjudiciis excœcatâ potest assequi vel admittere. Pro quibus orandum seriò, ut tandem aliquando sit ipsis mens sana in corpore sano, dum illud saltem ipsis contigerit sanum. Quì color vitiosus.

XXXVI. *Glutinosior si producatur in Pancreate Succus, corrigetur* hoc vitium *continuâ & continuatâ usurpatione Aromaticorum acriorum*, ut & *Salium Volatilium* quorumvis, & quandoque *Acidiusculorum* quoque *magis Spirituosorum*, aut *cum Spirituosis artificiosè paratorum ac elaboratorum*, quæ itidem fugiunt Chymiæ osores, quippe ignorantes. Talia verò quia sæpiùs laudavi & descripsi suprà, eò gnavos & dignos Medicinæ Alumnos remitto. Quì Glutinositas.

CAPUT LIV.

De Succi Pancreatici ad tenue Intestinum Motu, ac cum Bile Effervescentiâ læsis.

Succi Pancreatici motus. I. SUccum *Pancreaticum* continuò & in Glandulis suis à Sanguinis massâ secerni, & cum Animalibus Spiritibus ampliùs elaborari, perficique, & *in Ductus majores, ac Medium* tandem, hinc & *ad Tenuis Intestini Cavitatem* secundùm naturam *Moveri* arbitror.

Quot modis lædatur. II. Hic *Succi Pancreatici per Ductus minores, majores, maximumque ad Intestini tenuis Cavitatem usque Motus vitiari potest modis variis*, & quidem aliquando secundùm *totam Succi massam*, aliquando secundùm *aliquam duntaxat ejus partem*: dum vel *Nullus* fit, vel *lentiùs, & difficiliùs*, vel *ocyùs, quippe faciliùs* procedit.

Ejus defectus universus. III. Existimo vel *raro*, vel *nunquam in universum deficere Succi Pancreatici Motum* per suos Ductus ad tenue Intestinum: quod eveniet duntaxat, si eveniat, *ex Ductûs Maximi, medìique Obstructione à Pituitâ glutinosissimâ circa ipsius Orificium hærente, itidemque coagulatâ & impactâ*; quæ vix permanebit aliquandiu ibidem, quin à Succo perpetuò accedente mox iterum solvatur, aut in præsens vitæ periculum conjiciatur Æger: Cui an non inde Mors inexpectata superveniat subinde, quis prudens negabit, aut observatione accuratâ in mortuorum cadavere, hocque Ductu in antecessum factâ temerè asseverabit?

IV. Memini certè visam mihi aliquando glutinosam, copiosamque in hoc Ductu hærentem, adhærentemque Pituitam, nec facilè inde cedentem ac removendam.

V. *Aliquam Succi Pancreatici partem in Motu suo per Ductus Minores & laterales*, ad Medium, maximumque *sæpiùs in totum* ad tempus saltem *impediri* propter *Obstructionem à Pituitâ Viscosâ* in ipsis concrescente ortam nemo facilè negabit, qui ea, quæ hujus Lib. Cap. 30. §. 61. & seq. secundùm experientiam conclusi, mente attentâ legerit, atque ad experientiam propriis Sensibus eadem usurpaturus revocaverit. Aliquam Succi partem in motu sisti.

VI. Quoties in Ductibus quibusdam sistetur modo dicto *Succus Pancreaticus*, toties *Parciùs* uni- Parciùs moveri.

universum ad tenue Intestinum iri motum, nemo non videt.

Ut & difficiliùs ac lentiùs. VII. *Difficiliùs, ideóque lentiùs* quoque Movebitur Succus Pancreaticus, per suos Ductus ad Intestinum tenue, quoties idem existet *glutinosior*: de quo Capite actum præcedente.

Faciliùs & Ocyùs. VIII. *Faciliùs, adeóque Ocyùs Movebitur idem*, quando is solito erit *Aquosior & Fluidior*, cujus Causa erit *multus potus aqueus & diureticus*, qualem præbent *Salia Volatilia* & *Acidulæ* multæ, Spadanæ, Swalbacenses, &c. Unde deducendus forsan inter alios ipsarum effectus mirabiles Alvi quoque fluxus tam frequens, utplurimùm Ægris conveniens, raró noxius; quatenus properant non tantùm per Renes ad vesicam, verùm per Pancreas quoque ad tenue Intestinum, nec tantùm fluidiorem præstant Succum Pancreaticum, sed ipsum reddunt quoque minùs acidum vel austerum, frequentissimam segnioris & adstrictæ alvi causam; quocirca & diluuntur facilè Alvi excrementa, & ad descensum præcipitatur magis solito ipsa Bilis.

Defectûs Succi universalis cura. IX. Si aliquando Medicum subeat cogitatio Pituitam glutinosam copiosissimam non tantùm redundare in corpore, verùm eandem quaquaversùm, ipsumque adeò Pancreas delatam multam, ita ut non tantùm metus sit, posse ab ipsâ in totum obstrui Ductum Pancreaticum medium & communem, verùm ab ipsâ esse obstructum, ob summas Ægrum subitò afficientes Angustias; non putem tunc malè ad malum tantùm tollendum in usum revocari *Acidum Spiritum, Nitri præsertim*, utpote *penetrantissimum*, sed *vino generoso*, ejusve *spiritui* admistum; quò non tantùm *Solvatur notata Obstructio*, sed insuper *Pancreatici Succi Defectus* in Effervescentiâ cum Bile perpetuandâ *suppleatur*.

X. *Obstructionem* circa *Ductûs Pancreatici orificium in tenue Intestinum* hians sitam Medicamento laudato per Os assumpto, & ad tenue Intestinum delato (sine ulteriore per Lacteas Venas, Ductum Thoracicum, Cavam Venam superiorem, Cordis Ventriculum dextrum, Arteriam, Venamque Pulmonalem, hinc post sinistrum Cordis Ventriculum Arteriam Aortam ad ipsum Pancreas transmissione) posse immediatè propter Spiritûs Acidi cum Pituitâ commercium tolli, dum Pituita hæc ab ipso eo penetrante solvitur ac dissolvitur, facile admisero. Obstructio Ductûs Pancreatici quî tollatur.

XI. Ex *Obstructione Ductuum Pancreaticorum minorum* ortus *Succi Melancholici Motus parcior* restituetur Remediis Cap. jam citati 31. §. 132. & seq. ut & Cap. 50. §. 13. & seq. propositis.

XII. *Ocyor Succi Pancreatici Motus* ob ejusdem *Aquositatem & Volatilitatem* forsan vel *Acidulis* vel *Volatilibus Salibus abundantiùs* assumptis debitam factus Sedabitur *abstinendo ab ulteriore eorundem usu*, atque *usurpando* intereà, quæ aliquam conciliare valent ipsis consistentiam majorem, qualia sunt *acerba & austera*, sed quantitate parvâ sæpiùs assumpta. Ocyor Motus quî curetur.

XIII. *Succi Pancreatici, sed vitiosi* ad tenue Intestinum Motum consequitur ejusdem *cum Bile* itidem *vitiosa Effervescentia*; de quâ quoniam ex professo jam est actum hujus Libri Cap. 11. quæ ibi sunt dicta, ex parte hûc possent transferri, ac proinde ibi poterunt legi.

CAPUT LV.

De Urinæ in Renibus Secretione læsâ.

Urinæ in Renibus Secretio. I. QUemadmodum ab assumptis, atque in Ventriculo fermentatis Alimentis secernitur Pars optima & corpori utilis, sed fluida, & colore lacteo prædita, Chylique nomine per Lacteas Venas Cor versùs deducta, secedentibus ad alvum partibus inutilibus ac fœculentis, crassiorem consistentiam servantibus; ita rursùm *ex Chylo in Sanguinem mutato secernitur in Renibus pars Seri superflui*, quæ, dum ad reliquam massam refluit Sanguinis portio præcipua, per papillares ipsorum carunculas distillat in Pelvim, amandaturque hinc per Ureteres ad Vesicam Urinariam, à memorato Sero Urinam tunc constituente denominatam; in quâ coacervatur paulatim, donec iterum excernatur subinde.

II. *Glandulosæ* observantur in Renum Parenchymate conclusæ, atque in Tubulos membraneos Pelvi continuatos protensæ, quin Ductibus peculiaribus Lotii stillicidio dicatis donatæ *Carunculæ*. Glandulosæ Renum Carunculæ.

III. Hoc *Lotium* quoniam in iis quoque, (in quibus Sanguinis serum deprehenditur insipidum) observatur plerumque *Salsum*, non sine causâ quis suspicari queat *Mutationem aliquam singularem subire in Renibus Lotii materiam, dum per laudatas colatur Carunculas*: licet mihi saltem valdè videatur probabile ad Seri Urinarii Urinæ secretio ubinam præparetur, & ubi perficiatur.

 Secre-

Secretionem in Effervescentiâ suâ vitali præparari Sanguinem æquè ac Chylum in Corde ipso, eandemque absolvi in Renibus; quamvis ejus rationem necdum satis assequar, utut existimem per modum *Præcipitationis* eam contingere.

Quot modis lædatur.

IV. Hæc *Urinæ Secretio læditur* 1°. quando *Nulla* fit. 2°. quando *Parcior*; 3°. quando *Copiosior*. 4°. quando tum *Liquoris*, tum *Contentorum* ratione in *Colore, Odore, Sapore, Crassitie*, &c. variis modis *vitiosa* contingit.

Quando nulla fit.

V. *Nulla* fit *Urinæ* in Renibus *Secretio* sæpiùs ipsarum *Caruncularum Obstructarum, aliterve malè affectarum* vitio; rariùs forsan ipsius *Sanguinis, Serive* culpâ, *inepti* puta *ad sui Secretionem*, & quidem *ob intimiorem partium heterogenearum permistionem*.

Propter Caruncularum obstructionem à Pituitâ.

VI. *Obstrui* possunt *Carunculæ* à *Pituitâ multâ & glutinosâ* in tenui Intestino quâvis ratione solutâ & Sanguini confusâ, posteà vero *in Renibus ab externo frigore* imprudenter admisso, ipsorumque *Carunculas simul vitiante iterum coagulatâ*, & ibidem cum Sero Urinario à *Sanguine* ex parte saltem *secedente, inque Carunculis hærente*, atque *ipsarum Ductus paulatim opplente* ac obstruente.

Ab externo frigore.

VII. *Vitium Carunculis ab externo Frigore* introductum, *Coarctatio* erit forsan & *Constrictio Substantiæ ipsarum spongiosæ*, propter quam in ipsis hærebit, & sistetur faciliùs Pituita Sero perfluente dissoluta, donec tandem ipsarum Ductus replens impediat ulteriorem Lotii per ipsos transitum.

Propter nimiam Sanguinis concretionem.

VIII. *Intimiùs permiscentur partes Sanguinis heterogeneæ*, sicque *ineptus* fit idem *ad Seri sui Secretionem*, quotiescunque *Lymphæ* ad Cor tendentis *Aciditas* existit *acrior*, adeò ut nimiùm *concrescat universus Sanguis, solâ ipsius superstite fluiditate*.

A Lymphæ aciditate acriore.

IX. Hæc *Lymphæ Aciditas* reddi potest *acrior*, tum in *Glandulis Conglobatis*, tum in *Glandulis Pancreatis Conglomeratis* ab *externo Frigore valdè acri*, vel *Animi Mœrore aut Terrore magno, ac inopino*, imprimis concurrente ac præcedente *rerum Acidarum* & hactenus *valdè acrium abusu notabili*.

Quando parcior fit Urinæ secretio.

X. *Parcior* fit *Urinæ Secretio*, propter *Causas easdem*, at leviores; ut *Alvi fluxum*, & imprimis *Sudorem copiosum*.

Quando copiosior.

XI. *Copiosior* fit *Urinæ Secretio* ratione assumpti Potûs & Consuetudinis (quod semper observandum) vel ob *Renum Carunculas*, si non *secundùm canales suos nimis patentes*, sic *saltem constitutas, ut Seri plus secernant à Sanguine, quàm decebat*, quemadmodum evenit in *Diabete*; vel ob *Sanguinem ad Seri solito abundantioris Secretionem ac dimissionem malè affectum*; vel ob *suppressos Sudores, Alvive fluxum Serosum* assuetos.

XII. Afficitur malè Sanguis ad copiosiorem sui dimissionem ab *Effervescentiâ vitali per Salia Volatilia & alia Diuretica* ubertim quovis tempore assumpta *quodammodo vitiatâ*; unde non tantùm *redditur Sanguis* fluidior, sed insuper *minùs coactus, & secundùm partes suas serosas cum cæteris minùs coadunatus*: quapropter & faciliùs & abundantiùs secedit ab ipso in Renibus Lotium.

Quando Ratione Liquoris vitiata est Urina 1°. in Colore.

XIII. *Ratione Liquoris* sui observatur *Urina* 1°. in *Colore suo vitiata*, ubi prodit eadem *Aquea*, hoc est *consistentiâ & colore aqueo* prædita, quod fit *defectu partis Salinæ & Biliosæ Urinam plus minùs tingentis colore subflavo*. Id enim notandum, geminis partibus constitui Urinam ipsam, & Aqueâ & Salsâ, quæ simul junctæ Urinæ componunt Liquorem, colore citrino, & consistentiâ mediocri donatum. Unde postquam copiosus ac præsertim penetrans, ideóque Diureticus assumptus est Potus, qualis est Aqua, sed maximè Acidularum, Vinum tenue ac diureticum, Cerevisia similis, &c. quæ primùm & paulò post excerni solet Urina, non tantùm Colore, ast quoque Sapore observatur Aquea, & insipida: sicut ea, quæ post absolutam in Ventriculo Esculentorum fermentationem prodit, non tantùm Colore plus minùs flavescente tincta est, ast insuper Salsa.

Non-naturalis. Præter-naturalis in Principio Febrium Continuarum, & Paroxysmorum Febrium Intermittentium.

XIV. Quemadmodum autem hic *Color Aqueus* consequitur assumptionem Potûs quantitate notabili nuper usurpati, & maximè Diuretici, estque *Non-naturalis*; ita similis observatur *in principio Febrium Continuarum, & Paroxysmorum Febrium Intermittentium*, estque tunc *Præter-naturalis, Cruditatem* denotans, hoc est, intimiorem partium Sanguinis commixtionem, impeditamque Salinarum cum Lotio Secretionem; cujus Causa est Vitalis Effervescentia propter Humorum confluentium acrimoniam excedentem acrior, Sanguinisque partes omnes, aqueis exceptis, nimiùm cogens. Hoc patet imprimis ex Intermittentium Febrium Paroxysmis plerumque cum Frigore molesto excitatis; Cùm autem producatur in corpore nostro frigus ab humore Acidiore; idemque ad Febrem Intermittentem pariendam deferatur necessariò ad Cor, ac ibidem ita turbet vitalem Effervescentiam, ut non tantùm minor, debiliorque fiat Pulsus, (quod à coagulato nimiùm per Acidum excedens Sanguine pendet) verùm Sanguinis partes omnes commisceantur penitiùs, nec nisi partem Aquosam tunc à se dimittant

tant in Renibus, cæteris, Salinis præsertim, in universâ ejus massâ permanentibus tamdiu, donec paulatim ex parte saltem domito humore Acido, eodemve minore copiâ, vel magis temperato ad Cor affluente restituatur Effervescentia vitalis, regatque ipsam potentior vel copiosior Bilis; à quâ Humorum laxior unio, mox & Salinarum muriaticarum Secretio pendet facilior, & uberior, quin quandoque nimia.

Cruditatis & Coctionis Causa & Modus.

XV. Ex quibus tantoperè in Medicinâ decantatæ *Cruditatis Natura*, & *Causa vera*, quin & *Modus*, quo illa plerunque producitur, redditur manifestior; sed insuper *Coctionis* quoque tantoperè optatæ *Natura*, & *Causa vera*, *Modusque*, quo absolvitur, non parùm illustratur: quod paucis hâc occasione datâ hîc explicare conabor.

Cruditas & Coctio Humorum in Sanguine, quando intelligatur.

XVI. *Cruditatem*, *Coctionemque Humorum Sanguinis massam constituentium*, *ipsive admistorum* intelligunt Medici, quando in *Morborum Acutorum* præsertim examine ac *Curatione* de ipsis agunt; & ut illa ex voto cedat, *Coctionem Humorum* tantoperè, ac meritò exoptant. Quoties namque *immediatè*, aut per *intermedios Humores* extra Sanguinis massam in corpore contentos, *Bilem*, *Succum Pancreaticum*, *Lympham & Pituitam*, *inficitur afficiturque malè Sanguis*, toties *vitalis Effervescentia ipsi peculiaris alteratur similiter*, *vitiaturque*, & quidem *ita*, ut confestim *plus minúsve turbetur naturalis & laxa Humorum continuò ad Cor confluentium confusio cum Sanguine*, *sive arctiùs & intimiùs*, *sive laxiùs & minùs intimè tunc ipsi jungantur*.

Urinæ crudæ quænam.

XVII. Quoties autem solitò intimiùs, arctiúsque Sanguini junguntur Humores reliqui, toties *Urinæ magis Aqueæ* prodeunt, *minúsque Tincturæ ac Contentorum cæterorum habentes*: quas vocant *Crudas*, hoc est, *Cruditatis testes*.

Coctæ quænam.

XVIII. Postquam verò *Urinæ* vicissim paulatim redduntur *magis Tinctæ*, ac plus *Contentorum ferentes*, laudantur, vocanturque *Coctæ*, *Coctionem* videlicet plus, minúsve *cœptam*, *promotamve significantes*: quod fit, quoties Humores notati, tanquam excrementitii & priùs Sanguini arctiùs, intimiúsque uniti, ab eodem iterum sensim Secernuntur, atque unà cum Urinâ ex parte Excernuntur: quod homini bonum est, ac utile; sicut alterum malum erat, & noxium. Secundùm naturam enim & in statu Sano Tinctura saltem aliqua Urinæ conciliatur citrina; nullum verò Contentum, nisi aliquod in Diætâ committatur erratum, vel à statu Sanitatis perfecto deflectat plus minùs hominis constitutio, reperitur in Urinis.

Humorum in Sanguine unio unde.

XIX. Si quis autem attento animo expenderit omnes in corpore *Humores Sanguini confundendos*, ut & singulorum *qualitates proprias*, is facilè nobis accedet, concedetque *arctiorem ipsorum cum Sanguine unionem Acido deberi*, ac proinde *Succo Pancreatico vel Lymphæ malè affectis*; contrà *eorundem unionem cum Sanguine laxiorem*, adeóque *arctioris solutionem à Salso Lixivo*, & imprimis *Volatili*, adeóque *Amaro*, ac proinde *Bile* potentiore, ac dominium habente *sperandam*, *expectandamque*.

Quibus humorum coctio impediatur & promoveatur.

XX. Quàm vera, imò verissima sint, quæ jam dixi, confirmat Experientia quotidiana, cùm unicuique ea, quæ Sanos in Ægritudines varias conjiciunt, easdemque augent, & viceversâ Ægris Sanitatem amissam restituunt, exploranti notum esse possit *Acidorum*, *sed excedente aciditate præditorum vi Coctionem illam in Sanguine impediri*; *Aromaticorum* autem, *atque in specie Amarorum*, *aut Salium Volatilium*, *sed temperatiorum ope eandem promoveri*, *ac obtineri*.

2°. Ratione Coloris Urina rubea, tenuis,

XXI. Ratione *Coloris* observatur sæpenumerò *Urina* 2°. *Rubea*, quæ si præterea *Tenuis* existat, ortum habet *ab æstu summo* in Sanguine existente, *paucâ*, *nec nisi maximè Volatili Fellis parte Lotio admistâ*; impeditâ adhuc Partium Sanguinis Salinarum, excrementitiarumque Secretione, atque Excretione ad modò laudatam Coctionem inchoandam, & absolvendam necessariâ. Licet enim tunc dominium supra cæteros humores obtineat Bilis, quod ex summo patet corporis Ardore, non habet tamen dominium pacatum, sed turbulentum, quandoquidem acrior ac præternaturalis excitatur Effervescentia in Corde, Humores confluentes intimiùs & inter se & cum Sanguine uniens.

Crassa.

XXII. Eadem *Urina rubea*, *si crassa simul* existat *in Febribus ardentibus* tam Continuis, quàm Intermittentibus, debetur *copiosiori partium Salinarum*, *aliarumque Excrementitiarum*, *sive priùs in Effervescentiâ præternaturali Corruptarum à reliquâ Sanguinis massâ Secretioni*, *ac cum Aqueis Excretionis*, adeóque *inchoatæ Coctioni*: quod fit, quoties quâcunque de causâ contemperati sunt, ex parte saltem, Humores subcontrarii, Acidi, & Salsi, Amarive vitalem in Sanguine ac Corde Effervescentiam producere soliti: unde quæ priùs fiebat acrior, nunc blandior fit Effervescentia; quæque prius arctiùs fuerant unitæ Sanguini, nunc paulatim ab ipso secedunt denuò partes Salinæ, qui verò nunc effervescunt, laxiùs inter se ac cum Sanguine uniuntur; donec tandem universus Sanguis,

guis, omnesque oriundi ex ipso, & confluxuri denuò ad ipsum Humores restituantur paulatim pristinæ suæ atque laudabili constitutioni, repareturque tractu temporis amissa homini Sanitas.

Obscurè rubens & subcrassa. XXIII. *Urina obscurè rubens & subcrassa, nullum tamen notabilem in corpore ardorem comitem habens, Icterum* denotare solet, imprimis quando immissum in eam linteum croceo inficitur ab ipsâ colore, nî hoc ab aliquo fiat assumpto.

Sanguineo colore tincta. XXIV. *Urina* verè *Sanguineo colore tincta* dignoscitur facilè à supradictis, & imprimis Sedimento fœdo & subnigricante, aut grumescente; quod Sanguinis admisti certum signum.

Alii Urinæ colores. XXV. Alii *Urinæ Colores* singulares & rariores, *Viridis, Lividus, Niger*, &c. sicut Causas plerunque agnoscunt externas vel internas singulares, atque gravissimas, ita cum Symptomatibus in ægris simul concurrentibus conferri debent ad ipsos Affectus ritè dignoscendos & prognosin exinde formandam: quæ omnia hîc pertractare nimis longum foret.

Urinæ variæ respectu Pelluciditatis & Opacitatis. XXVI. Non tantùm ratione Coloris varii variant Urinæ, verùm etiam *Pelluciditatis & Opacitatis respectu*. Nam aliæ sunt *Pellucidæ*, vulgò *Claræ* dictæ; aliæ *Opacæ*, vulgò *Turbidæ* aut *Turbatæ* vocatæ. Ubi notandum *alias reddi & manere Claras, sive Pellucidas*; & contrà *mitti & manere alias Turbidas vel Opacas*: rursus *alias reddi Claras, Pellucidasque, & postmodum Turbari & Opacas fieri*, talesque aut *permanere*, aut *iterum clarescere*: sic *alias excerni Turbidas & Opacas, iterumque Clarescere*; quod ferè fit Sedimenti subsidentiâ.

XXVII. *Claræ atque Pellucidæ mittuntur* pleræque *Aqueæ*, ut & *Flavæ*, atque *Rubeæ*: quam *Pelluciditatem rarissimè amittunt Aqueæ, nonnunquam Flavæ, sæpiùs Rubeæ*: quod frequentissimum in *Gravedine*, ac *Febribus* à simili causâ oriundis, & à multis *Catarrhalium* nomine donatis: Atque hæ Urinæ sic Turbatæ non raro iterum clarescunt sedimento subsidente; quandoque Turbatæ manent, quando nimirum in augmento versatur adhuc Gravedo, nec ad vigorem ascendit ei comes Febris, vel alia quævis.

Ab Odore Urinæ, XXVIII. *Ab Odore* naturali deflectunt Urinæ, quando existunt *Inodoræ*, aut *Suaveolentes*, aut *Fœtentes*.

Inodoræ, XXIX. *Inodoræ* sunt pleræque *Urinæ Crudæ*, aut *Aqueæ*, de quibus actum §. 13. & seq.

Suaveolentes, XXX. *Suaveolentes Urinæ* rariùs excernuntur nisi post assumpta quædam, Terebinthinam puta, unde Violaceum odorem nanciscuntur: an ab internis causis tale quid aliquando eveniat, nunc saltem non memini.

Graveolentes. XXXI. *Graveolentes ac Fœtentes Urinæ* agnoscunt itidem aliquando *Causam externam*, Asparagorum exempli gratiâ usum; verùm frequentiùs *Causam internam, Corruptionem* puta in Sanguine, sed talem, ob quam in laxâ unione maneant ipsius partes, quin unà cum Salinis Secedant *corruptæ pingues*, odorum, & ideò fœtorum quoque subjectum primarium. Ubi notandum, Urinarum Fœtorem non tam in ipsarum Liquore, quàm Contentis residere.

Respectu Saporis est 1°. Insipida. XXXII. *Sapor Urinæ* naturaliter *Subsalsus* mutatur 1°. quando illa excernitur *Insipida*, quod evenit non tantùm paulò post assumptum potum copiosum, & maximè diureticum, estque talis Saporis mutatio non-naturalis; verùm etiam, ubi Urina existit præter-naturalis & Cruda; de quâ vide §. 13. & seq.

2°. Amara. XXXIII. 2°. Quando *Urina* prodit *Amara*, quod debetur *multæ Bili* ad Cor delatæ, atque *admodum laxè Sanguini admistæ, quin amarore ipsius Serum*, hinc & *Lotium inficienti*.

3°. Acida. XXXIV. 3°. Quando *Urina* redditur *Acida*; quod evenit aliquando valdè tristibus & Melancholicis, propter *Succum Pancreaticum*, vel *Lympham Acidiores*, atque *Sanguinis Serum*, mox & *Lotium* quoque *aciditate suâ contaminantes*.

Urinæ tenuitas & crassities. XXXV. De *Urinæ Tenuitate, & Crassitie* aliquid §. 13, 21. & seq. jam dictum, & utriusque Causa ibidem proposita.

Urinæ contenta. XXXVI. *Contenta Urinæ* varia enumerantur, quorum quædam *innatant in Superficie*, alia *Fundum petunt*, alia *in ejus Liquore*, & quidem nunc in *parte superiore*, nunc in *mediâ*, nunc in *inferiore feruntur*, alia denique *Vasis lateribus & fundo adhærent*: quorum nullum secundùm naturam in Urinâ reperitur.

In ejus Superficie. XXXVII. In Urinæ Superficie occurrunt *Bullæ ac Spuma, Pinguedo*, & *Arenulæ*.

In Fundo. XXXVIII. *Urinæ Fundum* petunt *Sedimentum ordinarium*, atque rariùs *farinaceum*, vel *furfuraceum*, ut & *Filamenta, Squammulæ, Arenulæ, Calculi, Caruncula, Sanguinis grumi, Pus, Sanies, Vermes*.

In parte superiore, mediâ, & infimâ. XXXIX. In *Urinæ parte superiore* fertur *Nubecula*; in *mediâ Enæorema sive Suspensio*; in *inferiore Hypostasis, sive Sedimentum*: quibus nonnunquam insunt *Arenulæ* multæ, paucæve.

Triplex hoc contentum XL. Atque hoc triplex Contentum, frequentissimum nempe in Urinis Ægrotorum, con-

considerat. 1°. Ratione quantitatis. consideratur 1°. ratione *Quantitatis*, estque *paucum*, vel *multum*.

2°. Coloris. XLI. 2°. Ratione *Coloris Album* est, aut *Rubrum*, aut *Nigrum*, aut *colore alio tinctum*.

3°. Substantiæ. XLII. 3°. Ratione suæ *Substantiæ* aut *Æquale*, quando partes omnes sunt æquè crassæ ac tenues; aut *Inæquale*, quando partes aliæ sunt tenuiores, aliæ crassiores.

4°. Connexionis. XLIII. 4°. Ratione *Connexionis*, aut *Continuum*, quando partes omnes sunt sibi conjunctæ; aut *Divulsum*, quando partes quædam disjunctæ sunt à cæteris.

Arenulæ in Urinâ, undique dispersæ. XLIV. *Arenulas* ubique in Urinis à me visas observavi frequentissimè ortum habere *à læsis ab externo Frigore Glandulis Conglobatis*: & nonnunquam *ex longo in dorsum decubitu*; propter quem aliquando concrescunt in *Calculos* tam *rubeos friabiles* & *molliores*; quàm *subflavos vel magis pallidos & cinereos*, plerunque *duriores* ac *solidiores*.

Pinguedo Urinæ innatans. XLV. *Pinguedo Urinæ innatans*, nisi ab *oleo* epoto habeat ortum, debetur sæpiùs *Humori Salso muriatico acriori partem Sanguinis Oleosam* præter naturam à reliquâ masſâ *secernenti* ac imbibitam in *Serum*, hinc & *Lotium transferenti*: unde tam frequens observatur ipsa in *Urinis Scorbuticorum*, aliorumque similibus Humoribus Salsis scatentium, eorumque culpâ nonnunquam *Contabescentium*: Quòd si ab Humoribus ejusmodi excitentur aut foveantur *Febres*, vocantur istæ tunc *Colliquativæ*, quia non tam extra vasa repertus adeps tunc solito magis consumitur, quàm intra vasa Oleosum Sanguinis à notato Humore corrumpitur, & partim cum Urinis excernitur, partim ad Pinguedinis cujusvis reparationem ineptum redditur.

Spuma & Bulla. XLVI. *Spumæ*, *Bullarumque* originem aliquando *Flatibus* deberi non negavero; quamvis sæpiùs *Gravedinem*, atque *Catarrhos* in Cerebro genitos ipsas comitari observaverim.

Sedimenta varia. XLVII. Inter rariora *Sedimenta furfuraceum*, *farinaceum*, *squammosum* & similia in *Ardentibus Febribus* subinde occurrentia *summo æstui* veniunt adscribenda, propter quem *particulæ quædam Sanguinis terrestriores ampliùs torrentur*, atque ideò à reliquâ ejus masſâ secretæ unà cum Lotio excernuntur, atque, dum illud paulatim refrigeratur, ipsum deserunt & fundum petunt.

Filamenta. XLVIII. *Filamenta* in Urinis observata videntur similem pilis agnoscere materiam, *Salem* puta *volatilem ac oleosum* in talia filamenta oblonga concrescentem; quod non infrequens in Mutationibus Chymicis.

XLIX. *Arenulæ fundum Lotii petentes* sunt omnis generis, tum exiguæ, tum grandiores; tum friabiles, tum solidæ; tum rubræ, tum flavescentes, aut subcinereæ, adeóque ad *Calculorum* naturam propiùs accedentes, quin *ortum illis primum* plerunque dantes, atque ipsos indies *foventes & augentes*; accrescit namque Calculis Arenularum substantia in calente Lotio segniùs & arctiùs concrescens, quàm in eodem frigefacto. Arenulæ in fundo.

L. In quo hæc concrescendi & *Calculos efficiendi vis* consistat, necdum satis innotuit; quid ego hîc conjectem in re obscurâ, quò alios Ingeniosos magis ad veritatem latentem eruendam pro virili juvem, aperiam lubens. *Solvuntur* autem *Calculi omnes*, quales Ego saltem hactenus offendi, *in Salis petræ, aut nitri acido spiritu*; unde concludo *à Spiritu Acido*, quà tali, *non posse Calculorum expectari Coagulationem*; ergò ab alio illi ex parte saltem subcontrario. Quòd si quis varia consideret, quæ *Concretionem naturalium rerum promoveant*, reperiet *Austeris eam inesse vim*; unde ab illis *Glutinositas & Tenacitas rerum fluidarum* produci solet; quibus *si jungantur Terreæ*, *Salinæque volatiles partes*, *aliquid Calculis* non multùm absimile exurget. Propendeo itaque in hanc sententiam, *Concrescere materiam Terream & Salinam volatilem Glutinosæ junctam Humoris Austeri ope in Calculos.* Infringitur autem coagulantis Austeri vis ab Acido acri, quale in Spiritu Nitri reperitur. Calculorum causa.

LI. *Carunculæ* in Urinis repertæ ortum ferè suum debent Ulcere laborantibus Renibus, eorundemque partibus à corpore reliquo separatis & unà cum Lotio excretis. Carunculæ.

LII. *Sanguis*, *ejusque Grumi* in Urinis occurrentes *vas aliquod Sanguineum* in *Renibus*, *Ureteribus*, *Vesicâ* vel *Urethrâ ruptum*, *erosumve* testantur. Sanguis ejusque Grumi.

LIII. *Pus & Sanies* utplurimùm in *Renibus*, *Vesicâ*, ipsiusve *Collo ac Sphinctere*, aut *Urethrâ ruptum Abscessum* sequuntur; rariùs ex *Pleuritide*, aut *Peripneumoniâ*, similive *Inflammatione in Apostema versis* originem habent. Pus & Sanies.

LIV. *Vermes* in Renibus ferè à corrupto ibidem Sanguine oriuntur, & unà cum Urinâ in Vesicam depulsi excernuntur. Vermes.

LV. Inter *Contenta Urinæ magis ordinaria* & *ortum suum à Sanguinis parte* nutriendo quidem corpori minùs aptâ, sed insuper ab ejusdem constitutione laudabili minimùm recedente ducentia, *Nubecula* constat ex parte ipsius maximè pingui & minimè terreâ, adeóque levio- Unde constet Nubecula.

re;

re; *Sedimentum* contrà ex parte ipsius minimè pingui, verùm maximè terreâ, ideóque graviore; *Enæorema* denique ex parte mediâ, hoc est, de utrâque participante. Unde prout Contenti cujusvis materia fuerit purior, ita locum suum accuratiùs servabit; & prout eadem fuerit impurior, & de reliquâ plus vel minùs participans, ita à loco suo magis vel minùs deflectet unumquodque.

Sedimentum. Enæorema.

LVI. *Contentorum quantitas major* significat *multùm* esse in Sanguine *Materiæ inutilis*, adeóque *secernendæ*; sicut *minor*, *minùs* esse istius materiæ: dummodò cætera signa consentiant.

Contentorum quantitas quid significet.

LVII. *Contenta* hæc *quò magis sunt alba*, *eò magis laudantur*, suntque *signa Coctionis laudabilis*, hoc est, Alterationis, sive Correctionis, hinc & Secretionis optatæ Humorum noxiorum in Sanguine: *quò eadem ab albedine recedunt magis*, qualia sunt *rubea*, & *maximè nigra*, *eò culpantur magis*, suntque *signa Coctionis deficientis*, adeóque *periculi majoris*.

Quid eorum colores.

LVIII. Sic *Æquale Contentum*, & *Continuum*, *Coctionis desideratæ* signum dat, uti *metuendæ Inæquale* ac *Divulsum*.

Quid Æqualitas.

LIX. Ut autem ad Notatorum Vitiorum *Curationem* nos accingamus, *Urinæ Secretio deficiens* propter *Carunculas* Renum *obstructas restituetur*, medicamentis *Glutinosam Pituitam incidentibus*, *attenuantibus*, & *fluidam reddentibus*; mox *Diureticis*, & *Urinam propellentibus*.

Curatio Urinæ Secretionis deficientis propter caruncularum obstructionem.

LX. Quæ *Pituitam incidunt & fluidam reddunt*, sæpiùs jam suprà sunt memorata, inter quæ hîc præstant, quæ simul dicuntur *Diuretica*, quò citiùs, faciliúsque vim suam exerant, suntque Rad. Apii, Fœniculi, Eringii, Petroselini, &c. Fol. Chærefolii, Rutæ, Urticæ, Eupatorii, &c. Sem. Seselios, Milii solis, Saxifragiæ, Petroselini, Fœniculi, &c. Baccæ Juniperi, Sambuci, Ebuli, &c. Nuclei Persicorum, Amygdalæ Amaræ, &c. Spiritus Salis, & Nitri, &c. Sal volatile quodvis. Ex quibus variâ formâ præparari, exhiberique possunt pro Ægrorum placito, & constitutione diversâ Medicamenta efficacia.

Diuretica.

LXI. Exempli gratiâ, Apozema sequens ad ℥ij. aut iij. usurpari poterit aliquoties in die.

Apozema.

℞. *Rad. Apii,*
Eringii, an. ℥j.
Fol. Eupatorii Aquatici,
Chærefolii, an. M. j.
Bacc. Juniper. rec. & cont. ℥ij.
Coq. ex Aq. purâ ad Colat. ℥xx.
addendo Syr. 5. radic. ℥iij.
Spir. Nitri, vel Salis, q. s. ad aciditatem gratam.
M.

LXII. Cui præfertur medicamentum minore quantitate sumendum, ei sequens præscribatur Mixtura.

℞. *Aq. Petroselin.*
Fœniculi, an. ℥vj.
Vitæ Matthioli, vel
Antinephrit. Amstelod. ℥j.
Spir. Sal. Armoniac. Gutt. xx.
Ol. Bacc. Juniper. Gutt. x.
M.

Accipiat Æger sæpiùs in die Cochleare unum: quòd si urgeant ipsum vigiliæ, aut dolores, addantur Mixturæ Laudani Opiat. Grana iij.

Ejus Usus.

LXIII. His medicamentis non tantùm incidetur Pituita Glutinosa Renum Carunculas obstruens, verùm eâdem operâ Fluida denuò facta propelletur blandè ad pelvim.

Et Vires.

LXIV. Quòd si segniùs procedat Urinæ Excretio, ubi per plures horas assumptum fuerit alterutrum laudatorum medicamentorum, commodè hauriet Æger Acidularum Diureticarum, (quales Spadanæ, Swalbacenses, aliæque) quantitatem bonam; sive puras illas usurpet, sive vini maturi & itidem Diuretici partem quartam, quintamve illis admisceat.

Acidulæ Diureticæ.

LXV. Quoties *Copiosa* in corpore *Pituita glutinosa* simul existit, toties ipsa sic *præparata & soluta Phlegmagogis* convenientibus, de quibus sæpiùs actum in superioribus, *minuetur ac educetur*.

Pituita glutinosa copiosa educenda.

LXVI. Si *externum frigus regionem lumbarem* ac in eâ *Renum Carunculas malè affecerit*, *Constitutio* ipsarum *mala emendabitur* iterum per *Sudorifera*, *Aromatica & Salia volatilia*, sed iteratis potiùs vicibus, quàm simul ac semel duntaxat usurpata; sic enim non tantùm Humores fluidos evacuant, sed insuper Partes Continentes alterant, emendantque Sudorifera.

Renum caruncularum mala constitutio emendanda.

LXVII. *Aciditas Lymphæ, Succique Pancreatici* quomodocunque tandem *aucta*, corrigetur ac minuetur iterum *frequenti Salium Volatilium* quantitate parvâ indies usurpandorum *assumptione*.

Lymphæ & Succi Pancreatici Aciditas aucta minuenda.

LXVIII. Ubi tamen ab *externo frigore* ansa est data illi *Aciditatis augmento* præternaturali, danda est vicissim opera, ut noxa per cutis poros in partes vicinas, ipsumque Sanguinem, ac imprimis Glandulas utrasque introducta per modò laudata *Sudorifera* prudenter ac per vices usurpata vicissim superetur, tollaturque.

Et si est ab externo frigore noxa tollenda.

LXIX.

Si à Mœrore aut Terrore, animus ab iis liberandus.

LXIX. Ubi verò idem factum ab *Animi Mœrore aut Terrore magno* ac inopinato, *Animus affectu liberandus est utroque*, ac prætereà contra similes insultus *roborandus & muniendus*, & quidem Rationibus solidis Animum regentibus.

Si est ab Acidorum usu, ab illis abstinendum.

LXX. Quoties *nimis Acidorum Alimentorum, Condimentorum, aut Medicamentorum abusum* consequitur *Lymphæ, Succique Pancreatici Aciditas aucta*, toties *abstinendum* ab illis, *usus* saltem valdè *minuendus*, & *usurpanda*, quæ *Acidum* omne *temperant, obtundunt, infringunt*, aut *concentrant*, quæ proposuimus sæpiùs in superioribus.

Parcior Urinæ Secretio quî curetur.

LXXI. *Parcior Urinæ Secretio* sicut easdem, quas ipsius Defectus, agnoscit aliquando Causas, sed leviores; ita iisdem *Curabitur remediis*, sed itidem *blandioribus*, aut *minori copiâ, breviorive tempore* usurpandis.

LXXII. Ubi autem propter *Alvi fluxum*, vel *Sudorem copiosum parcior sit Urinæ Secretio, Curabitur* eadem curato alterutro, vel utroque: de quibus actum est suprà, ageturque infrà.

Copiosior Urinæ Secretio ob vitiosam canalium Substantiæve Carunculacarum constitutionem quî curetur.

LXXIII. *Copiosior Urinæ Secretio vitiosæ Caruncularum Renalium* secundùm *Canales, Substantiamve Constitutioni debita Curabitur* medicamentis *Canalium laxitatem coarctantibus, Substantiæque Caruncularum vitium* emendantibus.

Earum laxitatem quænam coarctent.

LXXIV. *Canalium in Carunculis Renalibus laxitatem coarctabunt* maximè opportunè *externa* Emplastri formâ Lumbari regioni, ubi Renes siti sunt, imposita atque ex *roborantibus & adstringentibus blandioribus* parata: quorum ope Caruncularum earundem vitium corrigi poterit ac emendari.

Sanguis malè affectus quî restituatur.

LXXV. *Sanguis* per *Salia Volatilia* & alia *Diuretica* nimiùm assumpta fluidior & *ad Seri sui copiosiorem dimissionem malè affectus* restituetur partim *abstinendo* ab ulteriori notatorum abusu, partim *usurpando Austera temperatiora*. Exempli gratiâ.

Mixtura.

℞. *Aq. Plantagin.* ℥iij.
Cinnamomi, ℥j.
Spir. Aluminis, Gutt. xx.
Syr. Myrtini, ℥j.
M.

EjusUsus.

Hujus misturæ assumat Æger indies bis terve Cochleare unum.

In Sudoribus solitis suppressis, ut & alvi fluxu Seroso quid agendum.

LXXVI. *Suppressi Sudores soliti, Alvive fluxus Serosus* ferri possunt, quandiu noxam nullam Ægris afferunt, nec incommodum patiuntur ipsi ab Urinarum Excretione parciore: Possunt aliàs *Diuretica* pro Humorum in corpore existentium constitutione diversâ exhiberi varia, quò ad Renes Seri copia major reducatur, & aliæ noxæ vitentur.

Quid, quando Urina est Aquea post assumtum potum copiosiorem.

LXXVII. *Urina Aquea* paulò post assumpta alimenta, & imprimis Potum copiosiorem, Diureticumque reddita, cùm plerùmque nil mali portendat, producatve, nullam Curam exigit.

Quid, quando est cruditatis signum.

LXXVIII. Quæ autem *Cruditatis*, hoc est, *Coctionis* in Sanguinis Humoribus deficientis est signum, *Urina Aquea*, quoties frustrà, seriùsve venit expectanda spontanea & à Naturâ illa *Coctio*, toties *Arte promovenda* est, & quidem *Medicamentis omnem Humorum Acrimoniam, & imprimis Acidam*, (unde illa penitior Humorum in Sanguinis massâ permistio effici solet) *blandè temperantibus, atque arctam Humorum unitionem iterum solventibus*.

Humorum Acrimoniam temperare Sulphura Mineralium & Metallorum. Salium Volatilium Oleosorum & Aromaticorum Vires.

LXXIX. Præ omnibus aliis *blandè Acrimoniam* omnem Humorum, & Acidam quoque *temperant Sulphura Mineralium & Metallorum fixa, & ad summam sui perfectionem exaltata*: Quibus proximè accedunt *Salia Volatilia Oleosa*, & ex his *Aromatica*: quorum prudenter usurpatorum vi captum humanum in multis superante non tantùm Naturæ humanæ convenientissima conciliatur in tenui Intestino, atque Corde Humorum Subcontrariorum Effervescentia; verùm *dissolvitur* iterum in Sanguine *Concretio & Coadunatio* præternaturalis *Humorum acriorum*, sed priùs ab ipsis moderatorum. Hæc magni in faciendâ Medicinâ momenti loquor expertus, ac veris Medicinæ Cultoribus commendo.

Urina rubea & tenuis à Bile quî curetur.

LXXX. *Urina rubea, tenuisque* à *Bile volatiliore, atque acriore*, similive Causâ externâ ortum habens *Corrigetur* præter *Causarum* externarum *æstum* in corpore *augentium vitationem, medicamentis volatilitatem, & acrimoniam Bilis auctiores temperantibus*; quod præstant omnia *Subaustera & Acida benigniora* sæpiùs & aliquandiu quantitate parvâ usurpata.

Ut & Urina rubea & crassa in febribus ardentibus.

LXXXI. *Urina rubea & crassa in* Febribus Ardentibus superveniens, sicut Coctionem inchoatam significat, ita medicamentis turbari vel mutari non debet; quin potiùs, quando segniùs pergit hoc Naturæ opus, adjuvandum est laudatis §. 79. medicamentis, pro Symptomatum & Humorum diversitate seligendis.

Nec non ea, quæ Icterum denotat.

LXXXII. *Urina obscurè rubens & subcrassa* Icterum denotans, emendatur sponte curato Ictero.

Urina Sanguinea quomodò curetur.

LXXXIII. *Urina Sanguinea*, in Renibus, Vesicâ Urinariâ, hujusve Collo, aut Urethrâ læsi Vasis Sanguinei testis, emendabitur sanato

 &con-

& consolidato Vase saucio: in quem finem conducet Mixtura sequens cochleatim sæpiùs assumpta.

Mixtura.

℞. *Aq. Petroselin.*
Plantag. an. ℥iß.
Cinnamom. ℥ß.
Sang. Draconis, ℈ß.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Spir. Nitri dulcis, Gutt. x. vel
Aceti stillat. ʒij.
Syr. Myrtini, ℥j.
M.

Urina Clara & Rubens reddita, at paulo post turbida facta quid indicet.

LXXXIV. *Urinæ Claræ, atque plus minùs Rubentes redditæ, at paulò post Turbidæ factæ* sicut Gravedinis, Febriumque Catarrhalium testes sunt satis certi, ita earundem Curationem instituendam indicant, & illâ absolutâ restituuntur.

Odoris Urinarum cura.

LXXXV. *Odor Urinarum* ab assumptis variis variè mutatus, iisdem omissis redit ad statum naturalem.

Fœtens Urina quî curetur.

LXXXVI. *Fœtentes Urinæ* propter Sanguinis corruptionem ipsis cum Sanie aut Pure communicatam corrigentur correctâ Sanguinis corruptione, curatoque Ulcere Saniem, Pusve promente.

Quî Urina insipida & cruda.

LXXXVII. *Urina Insipida*, ubi simul existit *Cruda*, corrigetur sublatâ Humorum in Sanguine Cruditate: de quâ vide §. 78. & 79.

Quî Amara.

LXXXVIII. *Amara Urina* corrigetur *Bilis per Alvum deductione abundantiore* per Cholagoga: de quibus sæpiùs actum in superioribus.

Quî Acida.

LXXXIX. *Acida Urina* corrigetur continuato aliquandiu moderato usu *Salium Volatilium* quorumvis, at imprimis *Aromaticorum* Melancholicis valdè convenientium.

Arenulæ per Urinam dispersæ quî curentur.

XC. *Arenulæ ubique in Urinâ* occurrentes, atque *Conglobatarum Glandularum ab externo frigore frequenti, acidisvi assumptis malè affectarum* testes, disparebunt curato Glandularum notatarum affectu, idque per *Aromatica temperatiora & Salia Volatilia* tempore satis longo usurpata; cùm temporis quoque tractu produci, augerique soleat hoc malum.

Quomodò grandiores Urinæ fundum petentes.

XCI. Ubi autem *grandiores* prodeunt *Arenulæ, Urinæ fundum petentes, Calculorumque productionem inchoantes, ac foventes*, usurpanda sunt, præter *Salia Volatilia oleosa*, quæ *Calculos queunt solvere*; inter quæ locum primum meritò tribuimus *Spiritui Nitri*, cùm in ipso tam facilè & tam manifestè dissolvantur & diffringantur Calculi.

XCII. Potest autem commodè in Potu ordinario, Cerevisiâ, Vino, Jusculis &c. ad levem aciditatem Spiritus Nitri admisceri, atque sic diutinè usurpari: cujus effectum egregium mirabuntur omnes.

Quomodò Pinguedo Urinæ innatans tollatur.

XCIII. *Pinguedo Urinæ innatans*, & individua penè *Scorbuti gravioris comes* tolletur, emendato *Humore Salso Muriatico acriore*, per *Salia Volatilia* quævis, sed imprimis per *oleosa & aromatica* inter prandendum, cœnandumque ex vini haustu ad guttas aliquot assumenda.

Quomodò curetur Spuma à flatibus.

XCIV. *Spuma in Urinæ superficie permanens*, quando *Flatibus* ortum debet, quod paret ex aliis insuper Flatuum indiciis, recedet, curatis Flatibus, de quo suprà Cap. 14. §. 56. & s. alibique.

Quomodò eadem, quando est à Catarrhis.

XCV. Quòd si *Spuma* sit *Catarrhorum in Capite subsistentium* signum, quod ex aliis quoque signis collatis concludi debet, illis adhibenda erit Cura, tum per Humorem *qualitate vitiosum* alterantia & caput roborantia, tum per Humorem loco peccantem removentia; & emoventia Hydragoga.

Quomodò Sedimenta furfuracea, farinacea.

XCVI. *Sedimentum furfuraceum, farinaceum, aut simile* in Febribus Ardentibus observatum, his curatis, paulatim desinet prodire.

Quomodò Filamenta.

XCVII. *Filamenta* cum Urinis excreta cedent *Acidis Volatilibus* cautè usurpatis, qualia sunt Spiritus Nitri, Salis, &c.

XCVIII. De *Arenularum & Calculorum Curatione* pauca posuimus §. 91. & 92. quæ ibi videantur.

Quomodò Carunculæ subsidentes.

XCIX. *Caruncularum in Urinis subsidentium* Curatio pendebit ab *Ulceris in Renibus existentis curatione*; quæ absolvetur forsan fœliciùs quotidianâ Balsami Sulphuris Succinati, vel Juniperini ad Guttas iij. vel iv. assumptione, quàm ullo alio medicamento hactenus noto.

Quomodò Urinæ cruentæ.

C. *Urinæ Cruentæ, Grumorumque Sanguinis fundum ejus petentium Cura* §. 83. jam data.

Quomodò Pus & Sanies.

CI. *Pus & Sanies* desinent in Urinâ subsidere Curato Ulcere ubivis existente; cui rei serviet *Balsamus Sulphuris* §. 99. laudatus; donec *Olea ex Antimonii Sulphure distillatione* parata prostent venalia.

Quomodò Vermes.

CII. *Vermium Curationi* serviunt omnia *Corruptioni contraria*, tum *Aromatica* & imprimis *Amara*, tum *Acida*, sed *blandiora* diutinè usurpata: inter quæ hîc præferenda, quæ sunt simul Diuretica.

Nubecula copiosa & obscurè rubea quî emendetur.

CIII. Inter *Contenta magis ordinaria, Nubecula Copiosa & ad rubedinem aut nigredinem inclinans*, sicut *Partem Sanguinis Excrementitiam & pinguiorem abundare, ac segniùs emendari & coqui monstrat*, ita *medicamenta* eandem *corrigentia*

tia & minuentia indicat, *Subacida* puta & *Diuretica vel Sudorifera debiliora*.

Quî Enæorema copiosum, subrubrum, &c. CIV. *Enæorema* in Urinæ medio suspensum *Copiosum*, *subrubrum*, *nigrumve*, ac *Inæquale*, *Divulsumque Humorem excrementitium naturæ mediæ* tum *redundare*, tum *coqui cœptum segniùs* tamen *corrigi* docens, ipsius *Alterationem*, hinc & *Secretionem*, *Excretionemque* per *Alvum*, *Urinas*, vel *Sudores* indicat: quod fiet per *Subacida Salibus volatilibus*, vel *Aromaticis blandioribus juncta*, hinc & *Purgantia* pro Affectuum & Symptomatum diversitate variè mista, *Cholagoga*, *Phlegmagoga* & *Hydragoga*; ut & *Diuretica*, *Sudoriferave* similiter mista, temperatave.

CV. *Sedimentum* denique Urinæ fundum petens, atque similiter *Copiosum*, *ad rubedinem*, *nigredinemve propendens*, *Inæquale ac Divulsum*, quemadmodum testatur *Excrementitium Humorem magis terreum*, *& glutinosum* in Sanguine tam *exuperare*, quàm *segniùs ab ipso Secedere*, ita eundem *Incidentibus & attenuantibus*, *Aromaticis* præsertim & *Salibus volatilibus*, rariùs *Subacidis corrigendum*, & *ad sui Secessum præparandum*, quin *Phlegmagogis* posteà *minuendum*, & quandoque *Diureticis*, & *Sudoriferis* non vi, at vicibus partitis assumptis lentè, blandéque *ad Urinas* potissimum propellendum indicat. Ut & Sedimentum Copiosum subrubrum, nigricans, inæquale, ac divulsum.

CAPUT LVI.

De Urinæ à Renibus per Ureteres Defluxu, atque in Vesicam Transitu læsis.

Urinæ à Renibus in Vesicam Defluxus. I. URina in Renum Carunculis à refluo Sanguine Secreta & *in Pelvim Colata Defluit* naturaliter *per Ureteres in Vesicam Urinariam* inde dictam.

Quî impediatur. II. Hic *Urinæ* in Vesicam suam ex Renibus *Defluxus* & Translatio *impeditur* aliquando, & imprimis ob *Angustiam in Ureteribus*, tam ubi *Pelvi continuantur*, quàm ubi *Vesicæ* inter binas ejus tunicas *implantantur* Ureteres.

Obstructio in Pelvi à calculo. III. *Angustia* Urinæ transitum *per* Ureteres impediens sæpiùs *Obstructio* est *à Calculo in Pelvi hærente* atque *Ureterum ingressum obturante*; rariùs ab eodem *ipsorum cum Vesicâ commissuram opplente*: nonnunquam ab uno magno, pluribusve *Calculis* mediocribus *Vesicæ cavitatem replentibus* sistitur diutiùs in Ureteribus Urina; à quâ non semel vidi tunc sensim ampliatos ac distentos Ureteres, pollicem non rarò admittentes, atque Urinam usque ad Renes ipsos in se continentes.

In ipsis Ureteribus ab eodem. IV. *A Calculo in Ureteribus ipsis hærente* vix putem impediri unquam, diu saltem, hunc Urinæ transitum; postquam inveni aliquando in Ureteris medio, ibidem quàm alibi magis explicato, Calculum Ovi columbini molem penè æquantem, ad cujus latera descendebat Urina liberè; quod inde patebat, quòd nulla in eodem Uretere continebatur Urina, & nullibi, præterquam ubi hærebat Calculus, distentus erat Ureter.

V. Potest quoque Urinæ hic Transitus impediri à *Tumore quovis Ureteris cum Vesicâ commissi locum occupante*, atque ingressum ibi secundùm naturam satis angustum ampliùs angustante. A Tumore.

VI. Hæc *Angustia* omnis & à *Calculo*, & à *Tumore* orta, cùm non nisi curatis ipsis possit curari; ejus *Curatio* ab illorum Curatione erit expectanda: licet omnes Tumores insignes ibidem curentur rariùs, tum quia brevi pereunt homines suppressâ utrinque Urinâ, tum quia difficulter eò dirigi possunt medicamenta efficacitatem suam servantia. Curatio.

CAPUT LVII.

De Urinæ Retentione in Vesicâ, & Excretione per Urethram læsis.

Urinæ Retentio in Vesicâ.

I. URina coacervatur aliquandiu secundùm naturam in suâ Vesicâ, donec copiâ vel qualitate gravis excitet ipsam ad sui Exonerationem per Urethram.

A quo fiat.

II. *Retentioni* huic Lotii voluntariæ inservit *Musculus Sphincter* Orificio Vesicæ circumpositus, ipsumque constringens, sicut *Excretioni* ejusdem *Fibrosa Vesicæ Tunica* totam ipsius Substantiam corrugans & Cavitatem coarctans, sicque contentam in ipsâ Urinam per Urethram exprimens.

Quomodò lædatur.

III. *Læditur hæc Urinæ Retentio*, quando *involuntariè* in *Urinæ Incontinentiâ effluit*; læditur ipsius *Excretio*, quando 1°. *excerni nequit*, etiamsi maximè id conetur Æger, in *Ischuriâ* & Urinæ Suppressione; vel 2°. *non nisi cum conatu magno, ardore ac dolore* in *Dysuriâ & Urinæ Ardore* dicto expellitur satis copiosa; vel 3°. *urgente* licet *irritatione* ad mejendum assiduâ, *profluit* duntaxat *Urina guttatim & paulatim* in *Urinæ Stillicidio*, sive *Stranguriâ*; vel 4°. haud per urethram, verùm *per aliam viam, vulnus, ulcusve* in *Vesicâ*, vel *Urethrâ* existens nunc in Abdominis cavitatem, nunc extra corpus effunditur.

Urinæ Excretio quot modis lædatur. Ischuria, Dysuriâ, Urinæ Ardor. Stranguria.

Involuntarii Urinæ affluxûs causæ.

IV. *Involuntarium Urinæ Effluvium* agnoscit sæpiùs pro *Causâ* suâ *Sphincteris Paralysin*, *aut Vulnus grande*; unde desinit contrahi Sphincter ac Vesicæ Orificium claudi; quocirca exstillat sponte, propelliturve forâs à contractâ Vesicâ Urina.

V. Idem fit aliquando in Affectibus gravibus *Epilepsiâ*, *Apoplexiâ*, *Syncope*, *Consternatione*, ut & *Ebrietate*, in quibus Sensus omnes, Interni præsertim, turbantur, labefactanturve ita, ut ad Vesicæ Sphincterem & Tunicam fibrosam nulli, vel conturbati tantùm ferantur Animales Spiritus; quocirca vel non retinetur, vel non nisi confusè ac inordinatè, adeóque involuntariè tum retinetur, tum vicissim exprimitur Urina.

Ischuriæ causæ.

VI. In *Ischuriâ* supprimitur in totum Urina 1°. quando extremè *Angustatum* est *Vesicæ Orificium* vel *Urethræ Canalis* propter *Obstructionem*, *Compressionem*, aut *Coalitum*.

Obstructio.

VII. *Obstruitur* utrumque sæpiùs à *Calculo* ipsi impacto; rariùs à *Concretâ Pituitâ*, vel *Sanguinis Grumis*, vel *Carne ex Vesicæ fundo per ipsam Urethram excrescente*, *ipsamque obturante*; (sicut ejus rei stupendum exemplum vidi ante plures annos Amstelodami in fœminâ ex hoc affectu propter Sanguinis deperditionem conjunctam tandem miserè defunctâ;) subinde à *succrescente in Urethræ canali Carunculâ*, ipsumque opplente.

VIII. *Comprimitur* Vesicæ Orificium, vel Urethræ Canalis à *Tumore* vicino & imprimis *duro*, *Inflammatione*, *Scirrho*, &c. ut & à *Vinculis* Membrum Virile arctiùs constringentibus.

Compressio.

IX. *Coalescunt* facilè tam *Vesicæ Orificium*, quàm *Urethræ Canalis*, ubi *vulnerata* fuerunt, aut *derasa* tum à *Calculis asperioribus*, tum ab *Humoribus acrioribus*.

Coalescentia.

X. *Supprimitur* 2°. *Urinæ Exclusio*, quando *nulla fieri potest Vesicæ Contractio*, & propter ipsius *Paralysin*, & propter *ipsius Repletionem*, *Distensionemque ab Urinâ* diutiùs retentâ *extremam*; quæ non tantùm ob *Ebrietatem*, aut *Morbum gravem delirantibus* evenit, sed aliquando etiam *mente constantibus*, aut præ pudore infante, noxioque tandiu lotium præposterè cohibentibus, donec ad ejus Expulsionem ampliùs contrahi nequeat Vesica nimiùm ab ipso distenta.

Quando Vesica contrahi nequit.

XI. In *Dysuriâ* conatu magno, sed ardore ac dolore comitibus, exprimitur satis bonâ copiâ Urina, propter *Orificium Vesicæ*, aut *Urinarium meatum erosum*, vel *ulceratum*, ad Urinæ autem transitum *ardente dolore* affectum, ipsamque non nisi cum difficultate transmittens.

Dysuria quo modo & à quo fiat.

XII. *Erodi*, *Ulcerarique* solent istæ partes tum ab *Humoribus acribus* Urinæ junctis & ipsas rodentibus, tum à *Calculis asperis grandioribus* ipsas in transitu difficili radentibus, & Ulceri sponte mox subsecuturo ansam præbentibus.

XIII. In *Stranguriâ* irritatio perpetua est ad Urinæ vix tantillum allabentis extrusionem, ab internâ *Vesicæ superficie abrasâ, ulceratâve*, atque nullius rei accedentis contactum nisi cum dolore summo atque molestiâ insigni ferente, quin totum vesicæ corpus ad sui coarctationem, admissique licet paucissimi expulsionem mox guttatim & cum stillicidio faciendam continuò excitante, ac cogente.

Nec non Stranguria.

XIV. *Abraditur*, *Ulceraturque interna Vesicæ superficies* ab *Humoribus acribus* eò delatis, & à

Calcu-

Calculis, *asperioribus* præsertim ibi hærentibus, atque ad corporis motum vehementem, agitationem ac concussionem ipsam sensim sauciantibus.

Per insolitas vias effluit Urina. XV. Per *insolitas vias* effluit è *Vesicâ* suâ Urina, quando ipsa vel *disrupta* vel aliàs *vulnerata*, vel *ulcere perforata* est.

Quando Vesica est Disrupta. XVI. *Disrumpitur* facilè ex *Casu* in Ventrem, quando Urinâ turget Vesica.

Vulnerata. XVII. *Vulneratur* eadem *fortuitò*, vel *studio* & *arte*. Fortuitò per Gladium, Cultrum, Bombardam, &c. idque malitiosè aut casu. Studio per Lithotomi cultellum.

Ulcero perforata. XVIII. *Ulcera* vel succedunt præcedentibus vulneribus, vel ortum habent ab Humorum acrimoniâ rodente, Calculove conterente, aut Inflammatione apertâ.

Urinæ effluxus in Abdominis cavitatem. XIX. Quoties autem *per Vesicam* penetrant *Vulnera*, *Ulcerave*, toties in *Abdominis cavitatem* confluit Urina.

Extra corpus. XX. Sic quoties in *Vesicæ collo* existunt *Vulnera*, vel *Ulcera*, nec internè, ast externè patent ipsa; toties foràs *extra Corpus* effunditur eadem Urina; ut & quando in *Urethrâ Vulnus* est, aut *Ulcus* per ipsam penetrans.

Curatio. XXI. *Curationem* malorum enumeratorum quod attinet, quando *Sphincteris Paralysis*, aut *Vulnus* debeat *curari*, docebitur alibi.

XXII. Sic etiam hujus loci non est, sed alterius, *Epilepsiæ*, *Apoplexiæ*, *Syncopes*, *Consternationis*, *Ebrietatisve Curationem* tradere.

Calculi Vesicæ Orificium obturantes qui tollantur. XXIII. *Calculi Vesicæ Orificium obturantes* aut repelli debent Cathetere, si fuerint majores; aut assumpto potu liberaliore, & quidem diuretico, expellendi sunt foràs.

Ut & quî in Urethram sunt impacti. XXIV. Iidem *in Urethram impacti emollitâ*, & *laxatâ eâdem* fotu conveniente *promovendi* sunt *potu diuretico* ubertim assumpto; aut si *grandior* fuerit *Calculus*, eadem aperienda, & *Calculus* educendus, *consolidato* exinde *Vulnere*.

Pituita obstruens qui removenda. XXV. *Pituita Concreta* & *Vesicæ Orificio* sæpiùs, quàm *Urethræ Canali impacta* conveniente Liquore per syringam immisso *incidenda* est & *attenuanda*, quò faciliùs tunc unà cum Urinâ excerni queat.

XXVI. In hunc finem conducent *Aromatica* in Aquâ vel Vino decocta, quibus *Salia Volatilia* commodè poterunt admisceri.

Sanguinis grumi quibus solvantur. XXVII. *Sanguinis Grumi solventur iisdem*; dummodo simul opera detur, ne novus continuò accedat; quòd fiet Sanguinis effluxum impedientibus, vasaque læsa Consolidantibus medicamentis: qualia sæpiùs dedimus suprà, & in specie Cap. 55. §. 83.

XXVIII. *Carnis ex Vesicæ fundo excrescentia* difficulter Curabitur, nisi consolidans decoctum immittendo in Vesicam per syringam. Carnis excrescentia quî tollatur.

XXIX. *Compressio* tam *Orificii Vesicæ*, quàm *Canalis Urethræ* à *Tumore* quovis Curabitur sponte Curato Tumore notato: ut & à *vinculis* producta, horum *solutione*. Compressio à Tumore quî curetur.

XXX. Ubi *coaluit Urethræ Canalis*, aut *Vesicæ Orificium*, Instrumento apto blandè immisso perforatio facienda; idemque, si cavum fuerit, consolidante unguento, emplastrove incrustatum tandiu ibi relinquendum, donec novi coalitûs metus fuerit sublatus. Quî coalescentia.

XXXI. Ipsius *Substantiæ Vesicæ Paralysis* & laxitas Curabitur medicamentis in sequente Libro præscribendis.

XXXII. *Extrema Vesicæ ab Urinâ diutiùs retentâ Distentio Curabitur* immittendo per Urethram usque ad ipsius Cavitatem *Candelam Ceream* oleo priùs illitam, eandemque mox iterum extrahendo; vel si res sic non succedat, immittendo in Vesicam *Catheterem argenteum*, *coriaceum*, aut ex *Balænarum setis* veriùs, quàm ossibus paratum, oleo itidem inunctum, atque Urinam per ipsum emittendo. Vesicæ ab Urinâ retenta distensio quomodo curetur.

XXXIII. In *Dysuriâ Erosum*, *Ulceratumve Vesicæ Orificium*, *Meatusve Urinarius Curabitur* tam *internè* Balsamo Sulphuris anisato, succinato, juniperinove ad guttas duas, tresve, bis terve indies ex conveniente liquore, Hydromelite, Vino Hispanico, aut Decocto vulnerario assumpto; quàm *externè* immisso eodem ad plures guttas ex simili Decocto per Syringam, & aliquandiu in Meatu læso circa glandem manu presso, aut Vesicâ retento: idque aliquoties indies renovando. Ut & Ulcus in Vesicæ orificio, aut ductu Urinario.

XXXIV. *Humores* autem *rodentes*, *Acidique* aut *Salsi muriatici* si deferantur adhuc in Vesicam, *corrigendi* sunt Oculis cancri, margaritis &c. & imprimis Salibus Volatilibus sæpiùs indies quantitate parvâ ex liquore apto usurpatis. Humores rodentes quibus temperentur.

XXXV. Iidem ex parte saltem temperati, si abundent insuper in corpore, *minuendi*, *evacuandique* sunt *Hydragogis*. Quibus evacuentur.

XXXVI. Quæ modò laudata sunt, conducent quoque in *Stranguriæ Curatione*. Stranguriæ curatio.

XXXVII. *Disrupta*, vel *Vulnerata*, *Ulcerata*ve ad interiora *Vesica Incurabilis* est. Disrupta, Vulnerata, aut Ulcerata Vesica ad interiora incurabilis.

XXXVIII. *Vulnerata*, *Ulcerata*ve *ad exteriora Vesica Curari* poterit medicamentis consolidandis Vulneribus, mundandisque Ulceribus dicatis, & alibi proponendis. Quod intelligendum quoque de *Urethræ Vulnere*, aut *Ulcere curando*. Ad Exteriora quî curetur.

CAPUT LVIII.

De Sudoris Excretione læsâ.

Sudoris Excretio quotuplex.

I. QUemadmodum Vomitus, sic & *Sudor* non videtur mihi *Excretio Naturalis*, sed aut *Non-naturalis*; aut *Præter-naturalis*; aut *Medica*, eaque aut *Artificialis*, aut *Critica*.

Naturalis.

II. *Excretionem Naturalem* non existimo esse *Sudorem*, quoniam in Sanis rebus non-naturalibus moderatè utentibus nullum hactenus observavi erumpentem Sudorem.

Non-naturalis.

III. *Non-naturalem* judico *Sudoris Excretionem*, quoties illam movet res aliqua non-naturalis auream mediocritatem excedens, Aër puta æstuans vel pluviosus; Cibus, Potusve multus, & imprimis calens; Corporis Motus vehementior, Animi anxietas magna & urens, &c. Quâ cessante iterum cessat Sudor.

Præternaturalis.

IV. *Præter-naturalem* censeo *Sudorem*, qui ab Humoribus corruptis, aut assumpto Veneno excitatur, hominem debilitans, aut necans.

Medicus. Criticus.

V. *Medicum* voco *Sudorem*, qui aut sponte ab Humoribus in homine existentibus *Criticus*, aut arte à medicamentis intra corpus assumptis, vel balneo, frictionibus, &c. forinsecùs usurpatis *Artificialis* propellitur in Ægrorum commodum & sanationem.

Artificialis.

Quot modis Sudoris Excretio lædi censeatur.

VI. *Læsa* verò censenda *Sudoris Excretio*, quando 1°. undecunque *consuetus*, & homini *nec molestus, nec noxius Sudor in totum, aut ex parte impeditur*.

VII. Quando 2°. *Non-naturalis Sudor subitò sistitur*.

VIII. Quando 3°. *Medicus Sudor*, vel *Criticus*, vel *Artificialis plus, minúsve impeditur*.

IX. Quando 4°. *Sudorum horum aliquis* adeò *urgetur & augetur*, ut inde malè habeat homo.

X. Quando 5°. *cùm, aut sine Febre Sudor erumpit hominem plurimùm debilitans*.

XI. Quando 6°. *Sudor*, qui usitatissimus & minimè noxius esse solet *Insipidus*, erumpit *Salsus*, vel *Amarus*, vel *Acidus*.

1°. Consuetus Sudor haud noxius, quando accidat.

XII. 1°. *Consuetus Sudor haud noxius* accidit homini *in statu neutro*, adeóque *minùs sano* existenti, sequiturque (meo saltem arbitratu) *Humorum subcontrariorum*, atque *à mediocritate laudabili recedentium constitutionem talem*, à quâ excitetur *Effervescentia Sudorem utilem producens*; atque sic à corruptione morbum notabilem productura Sanguinem præservans: postquam ipso impedito, sublatove facilè gravi morbo idem corripitur homo: qui in totum, aut ex parte impeditur à Causis §. sequenti proponendis gravioribus, levioribusve.

XIII. 2°. *Non-naturalis Sudor sistitur subitò* tum ab *externo Frigore* Aëris, Aquæ, Indusii, Lecti, aliorumve Tegumentorum, aut Vestimentorum Corpus Sudore diffluens ac ubique patens per poros ingrediente, ipsosque non tantùm constringente, sed insuper Humoribus omnibus per vasa quævis quaquaversùm valdè motis Mutationem notabilem, Coagulationem puta, vel aliud quid noxium afferente; tum à *Tegumentorum, Vestimentorumve solâ remotione*, Corporisque denudatione; tum à *subitâ corporis valdè priùs moti quiete*; tum à *Terrore inopinato* quemvis Contentorum motum sistente aut saltem conturbante. 2°. Non-naturalis Sudor à quibus subitò sistatur.

XIV. 3°. *Medicus*, & tam *Criticus*, quàm *Artificialis Sudor impeditur plus, minúsve* ab eodem *Frigore externo* imprudenter in denudatum corpus admisso, vel *Animi Motu gravi* ac inexpectato, *Mœrore* imprimis aut *Terrore* consternante. 3°. A quibus Medicus.

XV. 4°. *Sudor* quivis *per se innoxius*, vel *utilis urgeri* potest, *augerique* nimiùm ab *Aëre* naturâ vel arte calidiore; ab *Alimentis*, potulentis maximè, copiosè, calidève assumptis; à *Corporis motu* vehementi; ab *Irâ & Solicitudine* angente; à *Tegumentis* corpus tantùm non opprimentibus; & à *Sudoriferis* potentibus imprudenter usurpatis. 4°. Sudor utilis à quibus nimiùm augeatur.

XVI. 5°. *Sudor cum aut sine Febre* sponte prodiens, ac *hominem debilitans*, ideóque *præternaturalis*, ortum videtur habere ab Effervescentiâ vitiosâ Humorum ad tenue Intestinum confluentium, atque *Liquorem solventem, incidentemque* producentium; à quo ad Cor delato universa Sanguinis massa ita immutetur, ac dissolvatur, ut partes ipsius Serosæ facilè à cæteris secedant & per corporis poros Sudoris formâ erumpant. 5°. Sudor præternaturalis cum aut sine febre unde.

XVII. *Liquorem* hunc existimo maximè affinem *Sali Volatili subacido*, cùm à simili propellatur facilè Sudor.

XVIII.

6°. Unde Sudor Salsus. Amarus. Acidus.

XVIII. 6°. *Sudor* erumpit *Salsus*, sed muriaticus à *Sero simili* existente in Sanguine: sicut *Amarus* à *Bile* amarorem suum servante, atque Sero permistâ: *Acidus* verò à *Lymphâ*, *Succove Pancreatico acidiore*, atque saporem suum in Sero servante.

Utilis Sudor Diminutus vel Suppressus qui augeatur vel restituatur.

XIX. *Diminutus*, vel *Suppressus* in totum innoxius, vel utilis *Sudor augebitur*, *restitueturve*, 1°. *Causas* ejus omnes *externas removendo*. 2°. *Calorem in Aëre excitando*; 3°. *Corpus* calefactis ac sufficientibus *vestimentis*, *tegumentisve operiendo*; 4°. *Alimenta*, & imprimis *Potulenta*, & *copiosa & calentia*, Juscula puta, Vinum, Cerevisiam & similia *exhibendo*. 5°. *Corpus* præposterè quieti traditum iterum, quantum vires possunt ferre, *movendo & agitando*. 6°. *Mœrorem ac Terrorem* magnum rationibus efficacibus ex animo *abigendo*. 7°. *Sudorifera*, & maximè liquida, spirituosaque *usurpando*. 8°. *Balneum* vel *humidum*, vel *siccum*, quando res sinit, *adhibendo*.

Nimius, aut per se noxius Sudor quomodò minuatur, & tollatur.

XX. *Nimiùm auctus*, aut *per se noxius*, hominemque magis, magisque *debilitans Sudor minuetur*, & tandem *tolletur* 1°. *servando corpus mediocriter tectum*, non tamen nudum; 2°. *cavendo à Volatili Sale*, *ut & Acido spirituoso*, quale Acetum; quin 3°. *usurpando*, *quæ Acidum figant*, Cretam, Coralia, &c.

XXI. Hoc fundamento non semel hoc anno 1670. variis Ægris ab Epidemiâ febre huic Urbi superiore anno tam infestâ in *Sudorem* quotidianum & noctu præsertim molestum, viresque ipsorum indies magis, magisque prosternentem prolapsis præscripsi *Conditum* sequens, aut simile; à quo bis, terve in die ad Nucis Moschatæ quantitatem sumpto paulatim tam *Sudore* adverso, quàm *Febre* quartanâ & aliâ, si quæ remanserat, sunt liberati & robustiores facti.

Conditum.

℞. *Conf. ros. rubr.* ℥ij.
Conf. Hyacinth. ʒj.
Diascord. Frac. ʒij.
Coral. rubr. præp. ℈ij.
Syr. Myrtini q. s.
M. f. Conditum.

Diascordium Fracastorii à multis fastidiri.

XXII. Sed *Diascordii Fracastorii* loco, cùm ad Drachmam unam & Scrupulos quatuor exhiberi soleat, & ideò à multis ægris fastidiatur, dum hyeme superiore adhuc infirmus decumberem, aliam Diascordii præparationem ac formulam excogitavi, & ut pararetur operam dedi; Cujus dosis est à Granis xv. ad Scrupulum unum, adeóque Fracastoriani dosi longè minor, efficacia verò, effectusque in omnibus longè major: sicut experientur mecum, quotquot utroque utentur. Quapropter mei descriptionem Epimetri loco libens hîc addam.

Diascordium Auctoris.

Diascordium Sylvii.

1. ℞. *Rad. Gentianæ*, ℥ß.
Angelicæ, ʒij.
Fol. Sicc. Scordii. ℥ij.
Card. Bened.
Dictamn. Cret. an. ℥ß.
Croci opt. ʒij.
Acaciæ veræ, ʒiß.

Concisis & crassè contusis affundatur Spiritus vini rectificatus ad trium, quatuorve digitorum transversorum supereminentiam. Stent per horas 24. in loco tepido, Tinctura tunc effundatur, aliusque Vini Spiritus similis toties affundatur, digeratur, effundaturque, quoties ad Tincturæ omnis atque virtutis extractionem erit opus.

Tincturæ omnes confusæ post subsidentiam fœcum, si quæ sint, claræ, puræque ab ipsis lentè effundantur, atque Vini Spiritus in MB. ad extracti liquidioris vel Julapii consistentiam iterum separetur & abstrahatur. Qui simili usui servire poterit, aut loco Spiritûs Aromatici fœliciter aliis medicamentis admisceri.

2. ℞. *Opii Thebaïci* q. l.

Huic blandè siccato affunde Acetum stillatitium ad digitorum 4. supereminentiam. Stet in loco tepido tamdiu, donec Tinctura rubicunda eliciatur; quæ effundenda, & seorsim servanda, donec simili modo ex Opio reliquo Tinctura reliqua extrahatur.

Tincturæ omnes post subsidentiam clarescentes à subsidentibus fœcibus effundantur, & similiter ad Extracti mollioris, aut Syrupi fluidioris consistentiam igne lento deducantur.

3. ℞. *Rad. Imperatoriæ*, ℥j.
Cassiæ ligneæ.
Cinnamom. opt. an. ℥ß.
Nucis Moschatæ, ʒiij.
M. f. Pulvis tenuissimus.

4. ℞. *Boli Armenæ veræ*, ℥iß.
Teratur seorsim ac cribretur, mox in porphyrite lævigetur in pollinem.

5. ℞. *Gumm. Arabici Vermicul.* ℥ß.
Solvatur in Aq. Fœnicul. ℥j. vel iß.

6. ℞. *Extractum prius totum.*
Extracti Opii, ʒij.
Pulverem utrumque.
Hæc simul misce, addendo paulatim Gummi Arabicum solutum.

Simul

Simul terantur exactè, & si Consistentia videatur solidior, adde

Syr. Myrtini q. s.

M. f. s. a. Opiatum.

Ex eo Pilulæ.

XXIII. Cui libebit, licebit hujus Opiati partem igne suavissimo in Vase stanneo, vitreove ad Pilularum consistentiam redigere, atque ita paratam seorsim servare, quò ex granis xv. præter propter formentur Pilulæ tres aut plures devorandæ; quod multi vehementer optant in Sudore movendo.

XXIV. Sed unicuique prudenti Medico facilè erit additis aliquot Bezoardici mineralis, Antimonii Diaphoretici, alteriusve Pulveris Sudoriferi granis Opiatum ipsum satis tenax redigere in formam Pilularum, sicque suis Ægris exhibere.

Sudor Salsus Muriaticus quibus emendetur.

XXV. *Sudor salsus Muriaticus* erumpens hactenus emendabitur medicamentis Salsedinem Muriaticam Corrigentibus, sæpiùs in superioribus propositis, & quandoque per Alvum Educentibus.

Amarus quid indicet.

XXVI. *Sudor Amarus* indicat Bilem Minuendam per Cholagoga sæpiùs laudata.

Acidus qui curetur.

XXVII. *Sudoris Acidi* materia Coraliis, Cretâ, Oculis Cancri & similibus Concentrabitur, Temperabiturve, hinc & Hydragogis deorsùm per Alvum Evacuabitur ac Minuetur.

Libri Primi Finis.

INDEX RERUM
In Librum Primum
PRAXEOS MEDICÆ
LOCUPLETISSIMUS
à
MARTINO CARCEO
de Karczagh-Uyszállása, Cumano-Ungaro adornatus:

In quo Numerus Romanus Capitum est; Notæ autem Arabicæ Paragraphorum.

Hoc qui uti volet faciliùs, singulis paginis Capitum numerum apponat.

A.

Abscessus est, cùm Sanguis post Inflammationem in pus corrumpitur XL, 14. *Cura* §.22. Si in locum profundum Sanguis effusus sit, & amoveri nequeat, generatio puris promoveatur 49. Genitum educatur 56. Factâ apertione 57. Quam facilitat Cataplasmatis ex Ficu applicatio. 59.
Absinthites bilem pinguiorem emendat II, 40. Ut & humorem glutinosum ac pituitosum XXXIV, 95.
Acidi Causæ, 1. Cibi, Potusve acidi. 2. Aër frigidus, serenus tamen & subtilis. 3. Tristitia, moeror. 4. Corporis motus vehemens. 5. Vigiliæ nimiæ. 6. Alvus adstricta II, 6. XI, 20. XVIII, 17. *Subjecta.* Acida *Austeriora:* Omphacium, Alumen crudum, Acacia & ejus succedanei Succi, Hypocistidos, vel Prunorum Sylvestrium, &c. *Chymica:* Spiritus Nitri, Salis, Vitrioli, Aluminis, imprimis cum Spiritu vini rectificato cohobati, & blandiores facti XIX, 60. *Austeriuscula:* Sempervivum, Plantago XXIX, 30. Solanum XX, 38. *Acida temperatiora:* Succi Citri, Arantiorum, Granatorum acidorum, Berberorum, Ribesiorum, XI, 25. Acetum, Acetosa, XIX, 90. Acetum stillatitium simplex & compositum, Aqua Prophylactica & Alexipharmaca XXVIII, 31. Sal nitrum & lapis prunellæ XXII, 34. Cremor & Crystalli Tartari, Sal Tartari Vitriolatum XXIX, 39. *Acidiuscula:* Vinum Rhenanum & Mosellanum II, 16. *Subacida* Cholagoga: Tamarindi, Cassia XIV, 64.
Subjecta acidi *in corpore humano* sunt secundùm naturam, (1.) *Succus* pancreaticus (experientiâ felici D. Regneri de Graaf XI, 4. In canibus & in homine XXX, 67. (2.) *Lympha* XIX, 3, 8. XLIX, 1, 18, 19.) præter naturam. (3.) *Saliva* LI, 13. (4.) *Pituita Vitrea*, à quâ Dolor perterebrans & fixus XIV, 22. (5.) *Urina* LV, 34. (6.) *Sudor.* LVIII, 18.
Effecta acidi naturalis. Famem excitare, II, 3, 4. Fermentationem alimentorum promovere, VII, 37. Chyli à Fœcibus alvinis secessum juvare X, 7. Effervescentiam Intestinalem subire XI, 5. Vitalem ex parte constituere XIX, 3. Sanguini consistentiam restituere 61. Ignem vitalem potentiorem, ac æstum sanguinis in corde auctum temperare 68, 69. XX, 38. XXII, 34. à capite in pulmones delati fervorem compescere XXIII, 34. Sanguinem æstuantem & rarefactum, in pulmonibus condensare, XXI, 3. Aptum enim est ignem extinguere, & oleum ab igne rarefactum condensare XXVII, 33. Pituitam viscidam incidere XIX, 66. XXIX, 71. Bilem justo pinguiorem corrigere XI, 25. *Effecta acidi præter-naturalis.* quod
Redundans vel Intensione peccans, cruditatem acidam & ructus procreet acidos, VII, 23. *Deficiens* seu *parciùs*, effervescentiam vitalem diminuat XIX, 31. *Acre* nimis eandem aboleat 8. Sanguificationem vitiet, XVIII, 17. dejectiones cruentas, anxietates circa præcordia, ventris tormina, pulsum ad parvitatem inclinantem, XXIX, 13. vasorum erosionem & hæmoptoën XX, 19, 16. cardialgiam XXXIV, 68. motus convulsivos, 72. dolorem algentem XIV, 18. lancinantem & vagum, 28. lacerantem & sine ardore rodentem 32. Peripneumoniam & Phthysin, hyemis tempore inspiratum XXI, 14. Tussim humidam, à capite delabens XXII, 14, 30. Calorem rodentem magis, quàm urentem producat XXX,

10. Cor ad Frequentiorem sui contractionem irritet XXVI, 26. abundantiùs ad cor delatum Sanguinem coagulet, XX, 5. Febrium intermittentium causa sit, XXX, 58. nec non frigoris in paroxysmorum accessione 78, ad 81. Horroris ac rigoris 84. etiam in Synechâ XXXI, 3, 9. Pituitam obstruentem ductus pancreatis solvat & perforet, XXX, 68. Coctionem humorum in Sanguine impediat LV, 20. *Iners* seu minùs acidum diminuat effervescentiam vitalem XIX, 29. *Volatile* fermentationem augeat VII, 18. si cum sanguine ad folliculum fellis penetret, bilem turgere faciat XIX, 41. Volatile magis quàm acre Sanguinem coagulet, bile existente inerte & pauca, Syncopalem Febrem producat, XXX, 104. Sicque Sanguinem solvat potiùs, quàm coagulet, atque Sudatorias febres faciat. ibid. *Aqueum seu fluidum* Diarrhœam serosam XIII, 16. *Stagnans* acquirat acrimoniam, XXX, 68. acida enim sponte suâ continuò redduntur acidiora 69. *Bili permistum* eam nunc atram, nunc reddat æruginosam XLVI, 36. *Glutinosum, viscidum, pituitosum,* quòd Pituitæ viscidæ conjunctum, pituitam componat vitream, doloris fixi causam XIV, 22. & Tenesmi XIII, 27. Quòd ad cor majori copiâ deductum, Syncopen, pulsum parvum & debilem, XXXIV, 16, 66. (copiâ enim non nimiâ effervescentiam ad tempus notabile cessare facit, nimiâ ignem vitalem abolet XIX, 14, 19.) frigus totius corporis, pallorem, sudorem frigidum & glutinosum efficiat, 82, 83. nec non animi deliquium, 64, 66.

CURA alterantibus, ut sunt

I. Salia lixiva, volatilia, sal volatile Ammoniaci, Cornu Cervi, XXVIII, 33. & *fixa*, quæ infringunt potentissimè ejus acrimoniam atque concentrant, ut sunt Coralia, Margaritæ, oculi Cancri, Creta, lapis Hæmatites, Succinum, Chalybis limatura, omnia Concharum genera, imprimis calcinata II, 17. XXIX, 80. XXX, 147.

Sal volatile oleosum, quo abundat Spiritus vini aromaticus XIV, 39, 40, 62. XIX, 62, 65. XX, 24. quod egregiè temperat, XXIX, 65. *Aromatica*, quæ temperant XIV, 62, 69. XXIX, 65. XXX, 109. XXXVI, 77, 78.

II. Spirituosa seu Spiritus volatilis, (succi enim pancreatici acidi pars primaria Spiritus acidus Spiritu volatili contemperatur X, 10.) temperat XIV, 39. sive sit purus sive aromaticus II, 19. VI, 12. XIV, 39, 40, 47. XX, 24.

III. Oleosa, quæ obtundunt II, 18. XIV, 63. ut sunt Emulsiones ex hordeo, amygdalis dulcibus, seminibus papaveris albi: Sed olea aromatica stillatitia acidum temperant & corrigunt XIX, 75, 57, 58, 62, 65, 70, 71. excedentem aciditatem minuunt 63.

IV. Pinguia, quæ obtundunt II, 18. ut Juscula pinguia ac ad gelatinæ consistentiam cocta, 25. XIV, 43.

V. Aquea, quæ diluunt II, 20. & temperant XIV, 39.

VI. Opiata, XIV, 40, 62.

CURA evacuantibus, ut sunt

Sudorifera aromatica, aut Salia volatilia XXXI, 12. LV, 67, 68. *Diuretica*, Acidulæ diureticæ, quæ urinas movent, per se vel cum diureticis LV, 64. *Vomitoria, & Purgantia*, sed priùs temperato humore acido, XIV, 39, 43. quia humores acidos nulla edunt purgantia blandè II, 26. nisi ad Seri naturam deducti fuerint VII, 53. tunc verò commodè Hydragoga 54. XXXIV, 110.

Acini hepatis glandulosi faciunt ad Separationem Bilis in hepate XLIV, 12. quibus venæ cavæ minimi rami inserti sunt, 14.

Acrimonia (simplex duplex est) (1) *Acida* penitiùs humores in sanguinis massâ permiscet LV, 78. (2) *Salina lixiva* & acida, si volatilitate prædita, Alimentorum in Ventriculo retentionem lædunt VI, 7. *Cura acidæ* Dulcibus, Spirituosis, & acidum concentrantibus, 12. *Lixivæ* & aromaticæ, Oleosis & dulcibus 13. Oleosis & pinguibus, Spiritu volatili, Terreisve XLVI, 27. *Utriusque*, Lenientibus, Butyro, oleo, lacte, jusculis carnium pinguibus, emulsionibus, 27, 10, 11. Oleosis 15. quæ & acrimoniam Venenorum temperant XV, 36. XX. 36. XXX, 156. XLV, 22, 24. *Opiatis* XV. 26, 27, 37. Anodynis, Narcoticis, 48. VI, 17. XXX, 158.

Acrimonia (composita) *Salsa muriatica* frequenter est à Frigore caput & glandulas afficiente, XVIII, 18. XIX, 9. *Cura*, calce vivâ VI, 14. Pilulis de Cynoglossâ I, 20. de Styrace XIII, 41. XX, 36, 37. Sudoriferis aromaticis XIX, 29. Hydragogis post aliquam contemperationem, 30.

Aër æstuans solvit Pituitam XVI, 6. Oleum rarefacit, quod Salem & Acidum obtundit XXI, 11. Bilem facit acriorem XI, 18. & fluidiorem XVIII, 11. *æstuans & pluviosus* enervat Acidum, XIX, 30. diminuit Famem II, 17. *æstuans & humidus* nitrosas & acidas particulas pauciores reddit, ut & *tranquillus*, XXI, 10. *Quietus* Sanguini temperando ineptior, 12. *Frigidus* hybernus & asperior Aciditatem auget, XI, 20. Frigidus & asper, spissitudinem Bilis auget, fluiditatem diminuit XVIII, 12. *Humidus*, nebulosus, uliginosus, visciditatem Pituitæ auget XI, 22. pluviosus facit ad cumulandam Pituitam XIII, 15. Diarrhœæ Serosæ Causa adjuvans est 17. *Frigidus* minùs acrem facit Bilem XIX, 27. Pituitosiorem facit Lympham XVIII, 19. *Borealis* Acidum auget 17. Et hyemis tempore copiosè ni-

nitrosas & acidas partes inspirantibus suppeditando, causa Peripneumoniæ est. XXI, 14. quia aliquâ sui parte Sanguini miscetur XXXIV, 44.

Aëris Inspiratio XXII. fit explicatione Diaphragmatis deorsùm, elevatione Thoracis sursùm 2. *Cessat*, cum nulla ejus necessitas, 4. *Aboletur*, cum necessitas urget & fieri nequit. 6. *non sufficiens & Frequentior*. 12. *Difficilis*, cujus species ibid. 22. *Cura* Abolitæ 28. Frequentioris, 34. Difficilis, 49.

Aëris exspiratio. XXXIII. fit à Musculis abdominis Thoracem detrahentibus & motu Diaphragmatis sursùm tum propria, tum à contentis abdominis coacto, 2.

Æstum temperant: Aquosa & *Acida*, Lactuca, acetosa, vitium folia XXVIII, 18. Febrilem compescens Mistura 22.

Affectus omnis *Chronicus* & pertinax est ab humore Pituitoso & viscido XXIII, 26. XXXIX, 25. XLIII, 18.

Algidæ Febres graviores semper forsan sunt quotidianæ XXX, 8. *Causa*. Succus pancreaticus acidior & Pituita copiosa viscida, ac Bilis iners, 97.

Alimenta Acida & acidis condita augent Acidum XVIII, 12. *Aromatica* & sale volatili abundantia augent Bilem XVIII, 11, 14. *Acria* & *Oleosa*, Oleave stillatitia Bilem regenerant XIX, 57. *Acria* & *Spirituosa* fluidiorem faciunt Bilem XVIII, 11. Spirituosa legitimè i. e. parcè usurpata reparant Spiritus animales XXVI, 21. XXXIV, 119. XLI, 25. *Salsa* & acria, ut & arida Sitim augent I, 6. *Pinguia* Bilem faciunt pinguiorem XI, 19. XVIII. 15. Pinguia & viscida Famem diminuunt II, 9. Bilis Salem volatilem inertem reddunt, X, 22. Juscula pinguia & ad gelatinæ consistentiam cocta Acidum temperant in Fame auctâ II, 25. in Dolore algente XIV, 43. Acrimoniam quorumvis humorum demulcent in Ileo XV, 46. Juscula vervecina & vitulina cum multâ aquâ & sine sale Sitim leniunt I, 19. *Pituitam generantia*, juscula ex extremis animalium, capitibus, pedibus vitulorum, ovium: Pisces, marini præsertim, lac bubulum, caprillum XIX, 107. legumina & olera XVIII, 19. XI, 22. *Facilioris fermentationis*, ut sunt: Panis triticeus ritè fermentatus, carnes volatilium potiùs, quàm aqueorum, condita aromatibus, XIX, 98. Lac muliebre, Asininum, Caprinum, Bubulum, juscula varia, ovorum vitelli XXXII, 23. quæ diutinè usurpata fermentationem augent VII, 18. *Fermentationis difficilis*, crassa, viscida, Panis ex farinâ & furfuribus paratus, nec fermentatus, carnes bubulæ sale conditæ, fumo induratæ, VII. 42. *Qualitate vitiosa*, Si nimis pinguia, multùm Spirituosa, salina, & aquea, fermentationem abolent. II.

Alimentorum fastidium III. Nativum. 5. Adventitium. 6. Signum est quandoque ægritudinis instantis, præsertim in pueris. 9. Dulcium præsertim, rariùs acidorum 10. *Assumptio*. IV. *Deglutitio* V. *Retentio* VI. *Fermentatio* VII. abolita 3. aucta 4. Depravatæ species. 8. *Expulsio ad intestina* VIII.

Aloë omittitur in pilulis præscribendis, quia hæmorrhoïdes aperit XXXIV. III.

Alvus adstricta Bilem acriorem facit XI, 18. & Acidum intensè acre 20. *adstrictior & laxior* sitim auget I, 7. *Alvi fluxus solitus Suppressus* minùs acidam facit Lympham XIX, 30.

Alvi dejectio assumptis respondens in Fame diminuta II, 36.

Alvi fluxus XIII. (Diminuit famem II, 9.) est varius, *Lientericus*, 2. *Icteritius* 3. Causa II. *Chylosus* 4. Causa 12. *Biliosus* 5. Causa 13. Cura 28. *Pituitosus* 6. Causa 14. Cura. 38. *Serosus* 6. Causa 16. Cura 39. *Pinguis* seu *Unguinosus* 7. Causa 20. Cura 43. Cruentus 8. Causa 21. Cura 44. Hæmorrhoidum fluxus huc spectat, 8. Causa eadem 21. Cura 46. *Hepaticus* 8. Causa 24. Cura 47. *Purulentus & Saniosus* 9. Causa 26. Cura 49.

Amarus Salivæ sapor est à Bile sursùm eructatâ, vel ab eâdem in Sero Sanguinis existente. LI. 15.

Amentiæ causa, sunt Spiritus animales producti vitiosi, & turbulentè moti XXX, 93.

Anasarca significat Chyli Sanguificationem læsam XVIII, 7. est tumor totius corporis ab humore seroso XXIX, 2.

Angina comprimit OEsophagum & alimentorum deglutitionem lædit V, 5. Aëris inspirationem abolet XXII, 11. Salivæ deglutitionem lædit LIII, 8. *Cura*. XXII, 32. instantis, apertione venarum raninarum XXIX, 87.

Angustia quævis ad Suffocationem Hypochondriacam tendens, sive assurgat ad fauces, sive hæreat circa præcordia, & anxietates pariat, ac continuè instans animi deliquium minitetur *Austeri* signum est XX, 25.

Anhelatio, Inspiratio parva est & concitata XXII. 22. Causa sunt flatus & halitus, 25. Cura 49.

Anhelosæ Febris XXX, 32. *Causa* Halitus flatulenti magis, quàm austeri 106. *Cura* 152.

Animi Affectus graves rationibus curare non minùs Medici est, quàm Theologi, Jurisconsulti, vel Oratoris XI, 36. Ut & Discursu ad tranquillitatem reducere XVIII, 30.

Animi Deliquium & Syncope differunt maximè gradibus XXXIV, 9. & symptomatum numero ac vehementiâ II. *Communia* utrique sunt, symptomata antecedentia, II. concomitantia 10. consequentia 12. *Propria* Syncopi 13. *Causæ externæ* communes sedecim enumeratæ à §. 27, ad 43.

ad 43. *Interna* Causa communis Acidum majori copiâ ad cor deductum, non neglectâ Humorum Glutinositate 66. & lentore, qui in Syncope notabilis esse debet, in Animi deliquio non item 23. *Cura* Animi Deliquii & Syncopes, paroxysmo instante 112. & urgente 117. ac soluto, 119.

Animi Mœror & Terror instans rationibus Theologicis & Philosophicis prævenitur; *urgens* iisdem tollitur XIX, 77, 78. Mistura. XXVIII, 24.

Antimonialia Sanguinem à Pure liberant XXIV, 20. quia prædita sunt universali corpus humanum ab omni noxâ & impuritate depurandi VI, 26. & Antimonium ritè paratum non minùs corporis humani, quàm auri purificationi inservit XV, 43. minori semper dosi sunt usurpanda XXIII, 21.

Anxietas summa in dextro Hypochondrio Ductûs Bilarii obstructionem innuere videtur in Ictero XLVI, 50. *Præcordiorum* in Pancreaticâ Synochâ à Pituitâ viscidâ in flatulentos Halitus resolutâ XXIX, 68. *Circa præcordia* in Intermittentibus Febribus ab Halitibus biliosis, XXX, 86. Anxietates hæ sunt secuturi Caloris præludia 20. Anxietatis anhelosæ *Cura* 152. Anxietas præcordiorum, Cordisque dolor pressans ante & post cibum in Cachexiâ XXXIX, 10. *Cordis & præcordiorum*, mali focum, Abdomen & Pancreas; fomitem, Acidum glutinosum in Halitus diductum manifestat, XXXIV, 87.

Apoplexia vehementissima, in quâ cessat Cordis contractio, propter impeditum spirituum animalium ad partes quasvis motum XX, 6. Cessat Thoracis & diaphragmatis Motus, nam defectu Spirituum animalium partes sensu, Motuque destituuntur XXII, 9. Malum est incurabile 28. sed præveniri potest valdè Spirituosis & Aromaticis, Aquâ vitæ Matthioli, Apoplecticâ & similibus XX, 20.

Apostema, in quo post Inflammationem Sanguis in Pus & Saniem corrumpitur XIII, 16. apertum, in Pulmonibus Phthisin producit XXI, 14. XL, 14. Si sit profundum, cultello acuto, aut potentiali cauterio aperiendum 58. aut emplastro, 58. aut cataplasmate ex ficu 59.

Aqua Prophylactica egregia XXXIII, 31.

Aqua Theriacalis ab Opio egregiam vim habet vitiosos humores temperandi XIV, 40.

Aquositatis humorum *Causæ*, Potus aqueus, Aër humidus, Urinæ & Sudoris consueti excretio deficiens XIII, 17. Alimenta Spirituosa & Succulenta neglecta, XVIII, 20. *Effecta*; diluunt & enervant Acidum *copiosè assumpta* II, 20. fermentationem impediunt, VII, 11. aciditatem nimis acrem temperant XIV, 39. *pauca* salis lixivi effervescentiam promovet, *multa* offuscat & infringit XLVI, 28. Diarrhœam producit, XIII, 13. *Cura* imbibentibus, Cretâ, Cornu Cervi usto, osse usto 30. ut impedit fermentationem, Curatur potu satis potenti & Spiritu volatili præstanti VII, 32.

Arenulæ in Urinis à læsis Frigore Glandulis: à longo in dorsum decubitu. LV, 44. variæ admodum 49. in calente Lotio segniùs & arctiùs concrescunt, *ibidem*.

Ariditas Linguæ, ab Halitibus, ex Sanguine in pulmones delato, per asperam arteriam ascendentibus XXX, 89.

Aromatica, aciditatem acrem corrigunt XIV, 62, 69. XIX, 62. *Bilem* roborant 63. defectum ejus reparant 57. inertiam acuunt X, 37. *Spiritus animales* reparant VIII, 21. Pituitosos & viscidos humores emendant VII, 56. IX, 24. eos in flatus rarefaciunt 5. in flatus solvunt & mox discutiunt, Pituitam in ventriculo & intestinis repertam XIV, 27. Visciditatem corrigunt XXIX, 71. ut & Humorem Glutinosum & Pituitosum XXXIV, 92. Crassos & viscidos humores attenuant & incidunt XXX, 132, 158. Ventriculum flaccidum roborant VIII, 18. roborant & partes affectas contra pituitam viscosam & crassam in catarrho simili XXX, 160. Motûs impotentiam curant 172. benigniora Hecticis opem ferunt XXXI, 20. Bechica Pituitam in pulmonibus incidunt XXII, 45. & in capite 54. proventum ejus impediunt 53. Corporis obesitatem curant XXXVIII, 6. Vires vitales reparant XXXIV, 120. Sudores movent, quando acidum peccat XXXI, 12. Aromaticæ Plantæ II, 40. Olea XIX, 57. Radices XXXIV, 92. Folia 94. Semina 96, &c.

Arteria bronchialis inventa Pulmonum nutritioni assignata XXIV, 1.

Arteriarum expansio est, cùm Cor contrahitur & contra XXVI, 2, 4.

Arthriticæ Febris Intermittentis XXX, 36. *Cura* in quo consistit 161. Omnibus penè Arthriticis conducens cataplasma 166. & aliud, quosvis dolores demulcens, 169. Epithema in ardore usurpandum, 170. Dolore magis rodente, quàm ardente urgente 171. Motûs Impotentiâ molestante, Cataplasma 172. vexante ardore, Unguentum Populeon, Album Caphuratum, Rosatum, Refrigerans Galeni; Dolore vero rodente Aregon, Martiatum. 173.

Ascarides necandi & tollendi XIV, 65, 66.

Ascites, Tumor est abdominis ab humore Seroso sæpiùs, aliquando Pituitoso, XXXIX, 2. frequentiorem facit Inspirationem, explicationem diaphragmatis impediendo, XXII, 38. *Causa* est vasorum lacteorum obstructio & ruptio, ac humiditatis in abdominis cavitatem effusio, XVII, 8. *Cura*, Sudoriferis, 13. Hydragogis 15. & Paracenthesi 18.

Asthma

Asthma est difficilis ac laboriosa respiratio, procedens cum sibilo, stertore ac tussi, XXII, 22. *Causa*, Pituita ad Pulmones delata 25.
Atrophia Nutritionis defectus est XXXVII, 4. Estque vel universalis, vel particularis, quando pinguedo sola consumitur, & dicitur *Macies*, vel caro simul minuitur, & dicitur *Tabes* 7, 6.
Austeri Causæ Fructus immaturi, Poma, Pyra, Mespila, Castaneæ, Olivæ, Omphacium XI, 21. Cydonea, tum mala, tum pyra, Syrupi, Mivæ, Carnes Cydoneorum, Poma punica, Berberorum fructus, Uvæ immaturæ, Plantago, Portulaca, Boli, ac Terræ pingues atque sigillatæ. XIII, 28. *Effecta*, Austeris inest vis calculos efficiendi, & glutinositatem ac tenacitatem rerum fluidarum producendi LV, 50. adstringendi, sic Rhabarbarum austeritate blandâ laxiorem alvum adstringit XIII, 32. sic Austera laxatorum vasorum noxam resarciunt 47. Partium tonum ac robur restaurant, Vina naturalia & artificialia, Myrti baccæ 48. Volatilitatem corrigunt ac temperant X, 43. Fluiditatem Bilis corrigunt. XIX, 88. indurant contenta Intestinorum XII, 11. Dolorem contorsionis, & Halitus Hypochondriacam Suffocationem producentes excitant XI, 10. *Cura* Spiritu salis Ammoniaci, sale volatili oleoso 27. XIV, 51. Tincturâ Castorei 52. Misturâ laudatâ XXVIII, 24.

B.

Balsamus Sulphuris Anisatus in Puris vomitu assumi debet. LX, 22. Puris enim generationem impedit, Ulcus mundat & consolidat XV, 44. XXIII, 36. noxam è Pulmonibus puri debitam tollit XXIV, 21. XXXI, 29. Anisatus vel Terebinthinatus Ulceri instillatus incredibiles effectus producit XL, 61, 62. & in Dolore coxendicis parti affectæ illitus L, 24. Succinatus in dolore podagrico rodente efferbuit, & vim stupendam monstravit XXX, 174. Ex Antimonii floribus sulphureis paratus præstantior existimatur, XXIV, 23. XV, 45.
Balsamus vitæ homines moribundos ex orci faucibus eripit, & pro mortuis habitos resuscitare videtur XIX, 21, 58.
Bilis generatio XLIV. locus & modus generationis ac secretionis &c. obscura in Medicinâ res est. 1. Sententia prior authoris 2. 3. oppugnata à Viris doctis 4. à Discipulis laureolam in mustaceo quærentibus. 5. à Marcello Malpighio, adversario humanissimo, experimenta allata urgent, 10. quare Locum & Modum generationis Bilis, Motum ex parte; non verò Usum author mutat. 13. læsiones. 20. *Cura* 36. *Retentio* in folliculo, aut *Excretio* læsa XLV. *Motus* ad *intestinum* impeditus XLVI. Causa est Icteri, non tamen sufficiens. 5. *ad Sanguinem* versùs cor per hepar læsus XLVII. Motum hunc per Ductum Hepaticum posse fieri XLIV, 17. necessariò fieri probatur 18. qui si est Bilis turgentis, Febres Ardentes producit XIX, 41. *Mistio* ejusdem cum *Sanguine* in Hepate XLVIII.
Causæ Bilis *copiosioris & acris:* Alimenta aromatica & sale volatili abundantia, amara & acria, spirituosa; Aëris æstus; Corporis motus potens; Ira vehemens, Vigiliæ XVIII, 11, 14. XIX, 37. Olea stillatitia 54. sinapi, raphanus rusticanus, nasturtium, cochlearia &c. 88. Alvus adstrictior XI, 18. & laxior XLIV, 30. Sudor multus, Urina copiosè excreta, Sanguinis, Lactis, Seminisve effluvium notabile 1. cap. 7. Ex cap. XIX, §. 35. nil in humano corpore occurrit, quod Bilem reddat Acriorem, præter Acidum XLVI, 38. *Paucioris* aut *Inertis*, Alimenta multum viscida & pinguia, & quandoque spirituosa, Medicamenta & Venena volatilem bilis salem infringentia X, 22. Alimenta pituitam producere solita XVIII, 12. Sudores, Mensesve suppressi XIX, 27. Evacuationes Bilis nimiæ, & Alvi fluxus biliosus, 28. *Obtusior* est, quando Pituita dominatur cœteris humoribus, XXX, 196. aut Acidum redundat in Corpore 197. *Volatilis & Spirituosæ*, Spirituosorum abusus; unde Morbus regius X, 22. XLVII, 19. in quo Bilis spirituositate peccat. 53, 63. venenum viperæ 40. Sal volatile acre & malignum XXXIII, 7. quod Bilem volatilem & acrem facit in Febribus malignis & Peste XIX, 7. *Oleosæ & Pinguioris*, Alimenta similia copiosiùs assumpta; Oleum, Butyrum, & Medicamenta oleosa & aromatica, Olea stillatitia. XI, 19. XVIII, 15. *Inflammabilitatis* causa est, quod ignis vim suscipere & conservare aptum est XXVII, 33. *Aquosæ* & consistentiâ *fluidioris* seu tenuis, ac liquidioris: Aëris æstus, Alimenta acriora & spirituosa XVIII, 11. aromatica acria & amara, salia volatilia. XLV, 8. vide *Aquositatis causas*. *Spissioris*: Aër frigidus & asper, Alimenta Pituitam producere solita; Potus gelidus. XVIII, 12. *Glutinosæ*, Austerorum usus frequens XLIV, 35. Animi mœror. XLV, 4. *Æruginosæ & Atræ:* Acidum acre bili permistum XLVI, 37. *Heterogeneæ:* partes bilis diversæ, aliæ acriores, aliæ obtusiores. XLVIII, 6. *Calculosæ*, Succus Lapidescens quibusdam dictus, ab Acido-austero vim obtinens. XLV, 5.
Bilis Partes (1.) Oleum & pinguedo, XLVI, 30. Spiritus volatilis, 31. (3.) Terra. 32. (4.) Primaria pars ejus est, Sal Lixivus per volatilem spiritum & oleum temperatus X, 9. Visciditas denique ipsi est naturalis XXXIX, 20.
Bilis Effecta secundùm naturam. Bilis amara & sale

ſale volatili abundans, cum Succo Pancreatico efferveſcit in tenui inteſtino XI, 5. ratione ſalis lixivi XLVI, 24. Chylum à fœcibus alvinis ſecernit X, 5. flavedine fœces tingit, 14. cum Sanguine Lymphatico deſcendente, quatenus eſt in ſanguine aſcendente, in corde efferveſcit, XIX, 1. Ignis Vitalis maximâ ſui parte ex hâc prodit. 69. & Chylus Sanguinis formam hinc obtinet XVIII, 4. & Urina tincturam, Coctionem humorum denotantem LV, 18.

Effecta ejusdem *noxia: Copioſa* & *acrior* in ſanguine aſcendente Sanguificationem lædit XVIII, 10. Efferveſcentiam vitalem auget XIX, 34. majorem & frequentiorem Pulſum facit 51. Dominium ejus auget Ignem vitalem in Febribus XXVII, 33. Et ſuperato Animi deliquio Cordis palpitationem efficit XXIV, 78. Pituitam minùs viſcoſam, Succum Pancreaticum minùs acrem efficit. XXX, 195. Nauſeam, Vomitum, Alvi fluxum 89, ad 93. *Acris* Sitim auget I, 3. Siticuloſas Febres producit, in quibus urget Sitis durante Calore, ſi adſit Oleoſitas multa; durante Frigore, ſi parcior, XXX, 100. Diarrhœæ plerumque originem & Siti auctæ præbet XI, 7. Flatuum interna Cauſa efficiens eſt §. 11. XIV, 27. IX, 6. Dolorem obſcurè Urentem & Rodentem, (quatenus ſalſum humorem componit) 29. & in Ano Pruriginoſum excitat 30. Febrium delirarum Synocharum cauſa eſt acrimoniâ ſalinâ plus, oleoſitate minùs peccans XXIX, 35. acris Inſanarum Intermittentium XXX, 111. *Pauca* & *iners* vitiat Sanguificationem XVIII, 12. diminuit Efferveſcentiam Vitalem XIX, 26. Secretionem Chyli à fœcibus alvinis abolet X, 21. Unde cauſa eſt Alvi fluxûs Icteritii XIII, 11. *Spirituoſa* Icterum producit, XLVI, 41. quia inepta eſt ad ritè & ſatis efferveſcendum 53. *Acris* & *Volatilis* abolet vitalem efferveſcentiam in Peſte & Febribus malignis XIX, 7. Cruditatis Nidoroſæ cauſa eſt VII, 21. nec non Vomitoriarum Febrium, quatenus ad ventriculum aſſurgit XXX, 112. minùs volatilis, magis acris Cacatoriarum Febrium 113. *Pinguior* ſubitò Famem diminuit, dum ad Ventriculum aſſurgit, II, 8. Ardorem in regione Lumbari aut in univerſo Corpore producit XI, 18. Ardentem etiam Inteſtinorum Dolorem XIV, 16. Sanguificationem vitiat, XVIII, 10.

Oleoſa, Calor omnis eſt à Bile, ratione ſui ſalis lixivi & olei XXVII, 33. Et in Synochâ Ardente XXIX, 8. (à Lymphâ, 19. à Succo Pancreatico 20. per accidens, & à Salivâ 22.) in Synochis, Faucium ardore, ac rubore obſcuro moleſtis. 26, 33. in Intermittentibus XXX, 89. Ardentibus 98.

Fluida. Fluxilis per ſe ac quodammodo turgens furorem concipit, & Choleram morbum ac Diarrhœam producit, ſi purgantia magnâ doſi exhibeantur VII, 46. effunditur è ſuâ Veſiculâ XVIII, 11. magnâ vi in tenue Inteſtinum, unde Mors intra paucas horas XIX, 6. *Turget* Bilis ferociens 57. quando ad ejus Veſiculam aliquid penetrat, quod eam ad efferveſcendum & ſui effuſionem cogit, unde Alvi dejectiones bilioſæ, & Febres ardentes, ſi ad cor ruat 41. XIV, 8, 10. *Spiſſa* non poteſt Sanguini miſceri, unde Sanguificatio læditur, XVIII, 22. *Glutinoſa* retinetur in ſuo Folliculo nimis XLV, 4. nec poteſt moveri ad Inteſtina XLVI, 2. quia obſtruit Ductum Bilarium, 3. *Æruginoſa* ac *flava* bilis excreta, Bilem Volatilitate peccare confirmat. XXX, 112. *Heterogenea* inæqualiter admiſcetur Sanguini in Hepate XLVIII, 6. *Calculoſa* in folliculo retinetur nimiùm XLV, 2. Signum Bilis *calculoſæ*, ſi Vomitu excreta amurcam imitetur, 12.

CURA per alterantia Bilis

Acrimoniæ ſalinæ lixivæ (1.) *acidis* acrimoniam lixivam frangentibus I, 11. & omnibus quæ Bilem inertem reddunt. XXIX, 39. *Acido-auſteris* temperatur, X, 42. XIV, 62. XXIX, 39. (2.) *Spirituoſis*, quia Spiritu volatili naturaliter temperatur, X, 9. hoc teſtatur Sal Tartari cum Spiritu vini rectificatiſſimo volatile factum, XLVI, 27. XLVIII, 11. (3.) *Aqueis*, quæ diluunt & ad Urinæ vias deducunt I, 11. (4.) *Oleoſis* quia & naturaliter per oleum temperatur X, 9. per Lac, & Emulſiones, I, 11. XIV, 63. *Viſcidis* X, 42. XIV, 63. (5.) *Terreis*, ut ſunt, Coralia, Margaritæ XLVI, 27. (6.) *Opiatis* XV, 62, 32. XXVIII, 22, 25. XXIX, 90. quibus præſtantius eſt Sulphur minerale Vitrioli vel Antimonii fixum, *ibid.*

Bilis paucæ & inertis. Vide Cauſas Bilis copioſæ & acris ſupra.

Spirituoſæ & volatilis. Spirituoſæ quidem: *Oleoſis & Pinguibus* XLVI, 73. quia hæc cogere & vincire poſſunt Spiritus volatiles, 82. Opii exemplo, quod oleoſum ac pingue eſt, 81. *Volatilis* verò: Figitur acidis auſterioribus, XIX, 60. in Febribus Vomitoriis XXX, 180. Cacatoriis, 181. Malignis, XXXIII, 10. Sulphure minerali aut metallico, Bolo Armenâ, Terrâ Lemniâ II. XLVI, 83.

Pinguioris, Acidis temperatioribus, XI, 25. Acido Spiritu dulci potentiùs ut ſunt: Spiritus Nitri, Salis, dulces, II, 38, 39. VII, 29, 30, 39. Elixire proprietatis, *ibid.* Sale Lixivo tum puriore, Abſinthii, Cardui benedicti, &c. tum magis terreſtri, oculis Cancri, &c. XLVIII, 12. *Sale volatili* ſegniùs VII, 29. Plantis *Aromaticis* emendabitur II, 40. ut & abſinthite *ibid.* Sed amaricantibus, XLVIII, 12. *Aqueis*, *Spirituoſis*, *Suboleoſis*,

sis, *Opiatis* XIV, 34. Pinguedinem nimiam absorbent Cornu Cervi ustum, Creta, Coralia, Cineres Cardui benedicti in Alvi fluxu oleoso & pingui XIII, 43. *Oleosæ & Inflammabilis*, Acidis Austeriusculis, Semper vivo majore, Plantagine XXIX, 39, 41. Tincturâ rosarum 47. in Linguæ ardore & fissurâ, Mucagine ex seminibus, 48. decocto raparum. 49. Oleositatem Bilis imbibentibus 81.

Bilis fluxilis. Cura Subausteris succis, & Terris pinguibus XLV, 19. Potu parciore, chalybeato, vel aurato, vino rubello, lacte bubulo XXX, 182.

Glutinosæ, Condimentis, Medicamentisque subacribus & amaricantibus, & imprimis Salibus volatilibus oleosis XLV, 11. XLVI, 67. XLVIII, 9. *Heterogeneæ*, Corrigendo & emendando XLVIII, 23. *Calculosæ*, seu terrestris & ad lapidescendum pronæ, Spiritu nitri XLVIII, 10. & Succo vel decocto Graminis XLV, 14, 18.

CURA per evacuantia

Sudoriferis, quæ Sal volatile acre malignum ex corpore educunt, XXXIII, 12, 13. Sic & Icterum à veneno viperæ curant. XLV, 68, 70, 71, 72. Sic Bilis Sanguini penitiùs juncta secerni & excerni debet XXIX, 42. *Vomitoriis*, 11, 41. *Purgantibus*, 42. vide infra.

C.

Cacatoriarum Febrium Cura XXX, 181.

Cachexia, est qualitate peccans Corporis Nutritio XXIX, 1. Sequitur auctam Chyli ex Alimentis Succi minùs laudabilis Secretionem X, 30. Vitiosam Chyli Sanguificationem, XVIII, 7. depravatam Pulmonum Nutritionem, XXIV, 15. *Causa* Cachexiæ omnis, Sanguis qualitate vitiosus, XXXIX, 4. in Fœminis Menstrua minùs commodè aut tempestivè fluentia 18. *Symptomata* enumerata 2. eorundem ratio, 10. Cachexiæ *Cura* acceleranda, 20.

Cachexiæ Hypochondriacæ atque Scorbuticæ productio ex dictis deducenda, XXXIX, 19.

Calculosæ crustæ ex Bile ductum bilarium intestinalem obstruunt, X, 23. *Causa*, Succus lapidescens, ab Acido Austero vim obtinens, XLV, 5. *Cura* Graminis radice, ac herbâ, variè usurpatis, 13. Spiritu Nitri, 14, 18. X, 37. XIX, 103.

Calculorum variorum Causæ LV, 44. *Cura*, Solvuntur Spiritu salis petræ, & Nitri, 50. NB. Calculus in ureteribus repertus, ovi columbini magnitudinem æquans, Urinæ transitum non abolebat. LVI, 4.

Caloris Febrilis Causa, Bilis est ratione salis lixivi & olei, XXVII, 33. XXVIII, 5. XXIX, 9. *per se* est Bilis acrior ac pinguis, 18. *per accidens* Lympha acidior 19. & Succus Pancreaticus 20. Sed calor hic acris est & mordax *ibid.* rodens ac lancinans, 10. mordicans & acris; non vehemens & intensus. 11. *Cura*, Salem lixivum Demulcentibus & Oleosum condensantibus XXVII, 38. Ignem rodentem magis, quàm urentem domando, in Lymphaticâ, 53. in Pancreaticâ, 66, 67.

Calor in Continuis modò major est, modò minor, modò medio modo se habet XXVII, 28.

Calori conjuncta Symptomata in Febribus Intermittentibus XXX. 21, ad 24. Cura 144.

Calx viva acrimoniam Salinam, qualis est in sale marino aut fossili, curat, formâ Lixivii exhibita VI, 14.

Candela Cerea, aut Catheter argenteus, coriaceus, aut ex Balænarum setis paratus, per urethram immitti debet, & extrahi, dum à diutiùs retentâ Urinâ distenditur Vesica LVII, 32.

Caphura cuivis acri temperando conducens in Arthritide laudatur XXX, 176.

Cardiacæ Febres XXX, 28. *Causa*, Halitus acerrimi superius Ventriculi orificium mordentes ac rodentes 102. *Cura* 148.

Cardialgia XXXIV, 11. quid sit, 68.

Catarrhales Febres Intermittentes XXX, 35. ab Arthriticis omninò distinguendæ 36. *Causa*, sunt Humores in Capite collecti, in paroxysmo soluti, & ad defluxum quaquaversùm commoti, 109. non tantùm ad Pulmones, 35. à Glandulis in Cerebro affectis XXVII, 29. *Cura* XXX, 157, ad 160. XXIX, 60, ad 64.

Catarrhorum Pituitosorum *ortus* ab Alimentis viscidis, & Aëre frigido, XIII, 4. *Cura* 42. XXIII, 45.

Catarrhus Suffocativus obstruendo, aut comprimendo vias Inspirationi inservientes, Inspirationem abolet XXII, 7.

Catarcticæ Febres intermittentes XXX, 39. *Causa* 113. *Cura* 181.

Causus: Continuarum Tertianarum Febrium species gravissima cum suis symptomatis, XXXI, 5. at species quoque est Continentium XXIX, 24. *Causa*, Bilis primariò & tantùm peccans, 30. *Cura* 77, ad 79.

Cholagoga. Vide infra Purgantia Bilem.

Cholera Morbus, est, cùm Humores Biliosi tam sursùm, quàm deorsùm, magnâ vi, copiosè, & cum anxietatibus præcordiorum molestis excernuntur, XV, 9. viâ ergò non debitâ perficitur contentorum in Intestinis Expulsio XII, 6. *Causa*, violenta humorum acrium in tenui Intestino Effervescentia, motum intestinorum peristalticum invertens, 6. XI, 12. Fructus etiam Horarii frequenter, XIX, 39. Bilem turgere facientes 36. XV, 8.

Effe-

Effectum, Abolet Effervescentiam vitalem, unde intra paucas horas perit Æger XIX, 6. *Cura* 105. citatur ex XV, 34.

Chylificationem malumus Fermentationis nomine appellare VII, 1.

Chylus est Pars Assumptorum tenuior, fluidior, & albicans X, 4. Corpori nutriendo utilis 1. *Secernitur* ab inutilibus vel sponte, vel beneficio alterius 1. Nimirùm Bilis 5. Salivæ 6. Succi Pancreatici 7. *Percolatur* per carneam & spongiosam Intestinorum Crustam in Lacteas Venas motu Intestinorum Peristaltico XVI, 1. *Movetur* per Lacteas Venas ad commune Ductûs Thoracici Receptaculum XVII, 1. *Mutatur in Sanguinem* in dextro Cordis ventriculo XVIII, 2.

Coagulatio Sanguinis Naturalis est ab Humore Triumvirali, cum Lymphâ ad Cor properante XI, 3. XXXIV, 48.

Coagulatio Humorum p. n. *Chyli* Viscidioris, *Pituitæ* Intestinalis in venis Lacteis XVII, 5. *Pituitæ* Succo Pancreatico junctæ in Ductibus Pancreatis lateralibus XXX, 61, 62. Lymphæ junctæ, in Ductu Thoracico L, 5, 7. *Sanguinis* in dextro Cordis Ventriculo, in Syncope XX, 5. XXX, 104. in Venis XL, 7. *Bilis* XVIII, 12. *Causæ*, Aëris Frigus intensum, Calorem subsequens, vel Aër Borealis & asperior, Ventis algidioribus agitatus. Nix, Pluvia & Aqua Frigida, Frigore molesto Corpus afficiens. Potus frigidior & gelidus, majori copiâ sumptus, XVII, 7. XXX, 61. XXXIV, 61. XL, 9. L, 7. Animi Terror ac Mœror summus, repentinus & inopinatus XXX, 61. An tamen sic Pituita, ut Sanguis, ab his Affectibus concrescere queat, nec asseritur, nec negatur L, 8. à Medicamentis potenter Adstringentibus, Austerisque forinsecus aut intrinsecus Sanguini communicatis Ipse Coagulatur XL, 9. *Effecta*; Humorum Stagnatio, Vasorum Obstructio XVII, 5, 8. XXX, 61. *Cura*, *Incidentibus & Solventibus*, Acida acriora frangentibus, Spirituosis, Oleosis, Sale lixivo præditis in Coagulatione *Sanguinis* XX, 24. XL, 24, 25, 28. 43, 45, 46. &c. *Pituitæ* verò; Pituitam *solventibus & incidentibus* XIX, 96. tum Acidis, tum Salinis volatilibus & Oleosis, 97. *Sudoriferis* Aromaticis XVII, 12. & Sale volatili abundantibus XVIII, 37.

Coctionis primæ Vitia non facilè corriguntur in secundâ VII, 7.

Coctionem Humorum Urina Tincta significat LV, 18.

Cœliaci Affectus species sunt: Alvi fluxus Icteritius; & Chylosus XIII, 3, 4.

Colicus Dolor ex Intestini Coli situ determinandus XIV, 11. *Causa* Flatûs XXX, 103. XI, 13. *Cura* 149.

Color Superficiei Corporis in Ictero Flavus à Bile XLVI, 60. *Curatur* Sudoriferis 86.

Compressio Vasorum est à Tumore vicino vel Vinculis V, 5. XL, 6.

Compressio Cordis in Animi Deliquio XXIV, 11, 12. *Causa*, Humor Pituitosus & Glutinosus 69.

Compressivus Cordis Dolor in Ictero, *à Pituitâ Glutinosâ* in Flatus rarefactâ XLVI, 55.

Constipatio, *Coalescentia* & *Subsidentia* vix habent locum in Arteriis XXXVI, 5.

Contabescentia Corporis universi sequitur Chyli à fœcibus alvinis Secretionem læsam X, 14, 15. aut Viscositatem Sanguinis in Hecticâ XXXII, 6.

Convulsio, in quâ plures moventur Spiritus Animales per nervos, quàm Externi Sensus, vel Motus Animalis requirebant, propter *Irritationem continuam* & gravem circa Spinalis Medullæ exortum, unde Convulsio *Universalis*: aut in Partis Affectæ parte Sensili, aut Nervo; unde *Particularis* XLII, 13. *Causa*, *Illius*, est Spiritus Acidus & acris, Halitûs formâ in Medullæ Spinalis exortum propulsus 14. *Hujus*, Humor, Halitusve acris & Acidus, Nervum, ad Musculum Convulsione laborantem, delatum, aut Membranas, Tendinemve rodens: aut Res quævis pungens 18. *Cura* Universalis 36. Particularis 37. &c.

Cor Expanditur & Contrahitur XXVI, 3.

Cor ad sui Contractionem Irritantes Causæ, XXVI, 26.

Cordis Palpitatio, est Motus Cordis inordinatus, coactus ac sæpenumerò simul vehemens, XXXV, 2. Differentiam ratione graduum Vehementiæ admittit 3, 4. *Causa*, quicquid absque Intermissione Cor ad sui Contractionem inordinatam irritat 5. ut sunt: Humores, Flatusve Viscosi Acres 7. & rariores aliæ Causæ 11. *Cura* 14, 16.

Corporis Habitus magis Carnosus XXXVIII, 2. Pinguior 3. *Cura*. Carnosi, 5. Obesi & Pinguis, 6.

Corporis Motus Vehementior Sitim auget I, 7. Bilem acriorem facit XI, 18. Acidum intendit 20.

Corporis Quies Famem diminuit II, 9. Pituitam auget XI, 22. Bilem minùs acrem facit, XIX, 27.

Coryza, in quâ Humor Salsus à Cerebro per Nares destillat, docet Rodentem Dolorem ab Humore Salso produci XIV, 29. XVIII, 18. XIX, 9. *Cura* XXIII, 28.

Crapula XVIII, 36.

Cruditas Humorum, notata Colore Urinæ Aqueo, est Infirmior Partium Sanguinis Commixtio, LV, 14.

Cruditas Nidorosa à Bile volatili & acriori VII, 21. *Acida* ab Acido multo, vel intenso, 23. *Cura Illius* Spiritu Salis Dulci 45. *Hujus* Acidum temperantibus & concentrantibus, 53.
Curæ extremæ Famem diminuunt II, 9.

D.

Defatigatio Corporis auget Acidum, XVIII, 17. excitare potest Diariam Febrem XVIII, 21.
Deglutitionis Requisita V, 3.
Dejectio Cruenta, Purulenta, Saniosa, XIII, 8, 9. *Cura* 51, 52, 53.
Deliquii Animi gravis Causa externa, Aër valdè æstuans & quietus, XXI, 7. *Interna nonnunquam* Humores ad Cor delati Vitiosam Effervescentiam excitantes, *sæpiùs* Halitus Acres ad Ventriculi superius Orificium & Gulam, aut ad Cor deducti, XIX, 57. *Cura* 74.
Delirii Cura XXIX, 89, 91.
Dentium Dolori medetur Theriaca recens emplastri formâ corio illita, & dolenti regioni applicata XXX, 188.
Diabetes, in quo plus Seri Secernitur à Sanguine, quàm decebat. LV, 11.
Diariæ Febris, XVIII. *Causæ*, Sex Res Non-naturales 6. *Symptomata* 15. *Cura* 88. &c.
Diarrhœæ origo, est à Bile acri & salinâ, XI, 7. estque *Biliosa* XIII, 5. *Pituitosa, Serosa* 6. *Cura* Biliosæ 28. Pituitosæ 38. Serosæ 39.
Diascordium Sylvii LVIII, 22.
Discutientia Tenuiores partes Sanguinis Coagulati, XL, 48.
Discutientia Flatus; vide Flatuum Curam.
Diuretica; *Radices* Apii, Fœniculi, Eringii, Asparagi, &c. *Folia* Chærefolii, Rutæ, Urticæ, Eupatorii, &c. *Semina* Seselios, Milii Solis, Saxifragiæ, Petroselini, Fœniculi, &c. *Baccæ* Juniperi, Sambuci, Ebuli, &c. Nuclei Persicorum, Amygdalæ amaræ, &c. *Spiritus* Salis & Nitri, &c. *Sal Volatile* quodvis LV, 60.
Dolor Intestinorum varius, XIV. *vel ratione Loci affecti*, (1.) *Lumbaris* 3. (exemplum in Viduâ Nautæ Coloniensis restitutâ, XV, 12.) (2.) *Hypochondriacus* 6. male Lieni adscribitur 5. (3.) *Iliacus.* (4.) Colicus. 9. *Vel ratione Modi afficiendi.* (1.) *Ardens* à Bile pinguiore, cum Succo Pancreatico acidiore potenter effervescente 10. *Cura* 34. *Ardens & Pulsans* à Sanguine Inflammationem pariente 17. (2.) *Algens* à Succo Pancreatico acidiore & acri, cum Bile minùs pingui, vel paucâ, vel Pituitosis humoribus simul obrutâ effervescente 11. *Cura* 39. (3.) *Perterebrans* & *Fixus* à Succo Pancreatico viscidæ Pituitæ immisto, Pituitæ vitreæ nomine noto, 22. *Cura* 45. (4.) *Contorsionis* ab Acido austero. 23. *Cura* 51. (5.) *Gravativus* à copiosâ & viscidâ Pituitâ 24. *Cura* 53. (6.) *Distendens* à Pituitâ viscidâ in Flatus rarefactâ 25. *Cura* 54. (7.) *Lancinans* & *Vagus* ab Halitibus acribus acidis. 28. *Cura* 62. (8.) *Obscurè Urens ac Rodens* ab Humore salso 29. qui ad Anum delatus dolorem *Pruriginosum* excitat 30. *Cura* 63. (9.) *Contundens,* à Pituitâ multâ cum Succo Acido pauco junctâ. 31. *Cura* 68. (10.) *Lacerans & sine Ardore Rodens* à Succo Acido puriore. 32. *Cura* 69.
Dolor Artuum Catarrho ascriptus, est à Lymphâ ex suis vasis effusâ L, 11. *Cura* 22.
Dolor Articulorum: vide *Arthritis.*
Dolor Capitis Gravativus ab affectis in Cerebro Glandulis XXVII, 29. XXIX, 11. *Pulsans* in Diariâ XXVIII, 8, 15. Delirium solet præcedere XXIX, 27. XXX, 37. *Causa* Pulsantis doloris, Pulsus est Arteriarum, quæ copiosæ sunt in cerebro 92. *Cura* 39, 40.
Ductus Salivales à Glandulis Salivalibus oriuntur. LI, 2.
Dysenteria, est aliquando ab Effervescentiâ Bilis & Succi Pancreatici, acrimoniâ propriâ peccantium. XI, 13. in quâ Alimentorum Expulsio cum Dolore absolvitur, XIII, 9. *Cura* 44, 51. &c.
Dyspnœæ Species. XXII, 21. *Causa frequentior* Halitus & Flatus, *rarior* Pituita viscida à capite delabens 24. *Cura* 49, 53.
Dysuria, in quâ difficulter & cum conatu Urina Excernitur LVII, 3.

E.

Effervescentia fit *Calida*, si Spiritus Vitrioli Oleo Terebinthinæ affundatur XIV, 16. XIX, 71. at *Frigida*, si Sali Volatili cuivis, non tamen Oleoso XIV, 18.
Effervescentia Intestinalis ex Confluxu Bilis & Succi Pancreatici *blanda*, si Humores temperati; *noxia*, si contrà XI, 1. *Effecta*, Humores Noxios producit, Flatus, Halitus & Vapores damna afferentes. 15. *Cura* pro varietate Humorum 23. Compescendo, XV, 26. XXX, 140.
Effervescentia Vitalis dicenda, quæ in dextro Cordis ventriculo fit XIX, 2. *Excitatur* ex Salis volatilis Oleosi in Felle dominantis, & Spiritûs Acidi Lymphæ potissimam partem constituentis, Subcontrariorum confluxu. 3. *Læditur* dum *Aboletur* & cum Mors præstò est 5. aut ad tempus *Cessat* in Suffocationis Hypochondriacæ gravissimâ specie & Syncope. 14. dum *Diminuitur* 25. dum *Augetur* 33. dum *Celeriùs perficitur* 45. dum *Tardiùs procedit* 47. dum denique *Depravatur* 49. *Effecta*: *Acrior* & præter-naturalis Humores inter

ter se & cum Sanguine Unit, LV, 21. *Cura.* Abolita non Curatur; Præveniri tamen potest 57. Cessans ad tempus Curari potest 70. Diminuta 82. Aucta 99. Celeriùs perfecta 107. Tardiùs procedens 113. Depravatave Curantur 114.
Electuarium Cholagogum sive Diaprunum Sylvii II, 46.
Electuarium Hydragogum Sylvii VII, 55.
Elixir vitæ præcavet Effervescentiæ Vitalis Abolitionem, & homines ex orci faucibus eripit XIX, 58.
Emollientia & Maturantia XL, 50.
Emplastrum Carminans Sylvii XIV, 58.
Empyema est Sanguinis stagnantis, ruptis vasis, in cavitatem humoribus naturaliter vacuam Effusio, ac in Pus corruptio XX, 18. XL, 16. Corrumpit Substantiam Pulmonum externè XXIV, 7, 8. *Cura* Paracenthesi 24.
Emulsio in Siti auctâ I, 15. in Dolore Ardente, XIV, 35. NB. Parcè usurpanda, præcipuè in Affectibus Pituitosis XXXIV, 99, 100.
Ephemera, seu Diaria Febris XXVIII.
Epialæ Febres XXX, 25.
Epidemicæ Febres in plures eodem tempore sæviunt & causam communem habent XXXIII, 3.
Epilepsiâ Corruptorum Naribus si Spiritum Salis Ammoniaci continens angusti orificii vitrum applicetur, utplurimùm excitantur XIX, 73.
Eructatio, est Flatûs, Halitûsve sonori sursùm facta è Ventriculo Excretio IX, 2.
Erysipelas ne Inflammationi superveniat, facit Lac ebutyratum XL, 54.
Exacerbationis Febrilis Causa in *Hecticâ*, est Saliva Glutinosa XXXI, 6.
Expulsio Alimentorum ex Ventriculo ad Intestina juvatur Oleo Amygdalarum dulcium vel Olivarum VIII, 57.
Evacuatio fieri debet, si Humores redundent, aut difficiliùs se corrigi patiantur 17, 16.
Evacuationes Capitis Particulares Errhinis & Masticatoriis XXIX, 63.

F.

Facies Hippocratica XXXVII, 17.
Famelicæ Febres XXX, 27, 147.
Famis Naturalis Causa II, 3. *Auctæ* in sanis 4. in ægris 5. *Diminutæ sensim* 7. *Diminutæ subitò* 8. *Depravatæ* 11. *Cura* Famis *Auctæ* 16. *sensim Diminutæ* 27. *confestim Diminutæ* 37. *Depravatæ* 47.
Fastidium Alimentorum: Vide Alimentorum, &c.
Febrium Omnium commune & proprium, adeóque Pathognomonicum Signum est, Pulsus p.n. Frequentior XXXIV, 3. XXVII, 1. *Causa in genere* (1.) Nimia Sanguinis Rarefactio 3. *Cura*. Condensando 34. (2.) Quodlibet acre nunc Acidum, nunc Lixivo-Salsum, nunc Muriatico-Salsum 4. *Cura* Temperando 35. (3.) Quodlibet Halituoso-Flatulentum 5. *Cura* Discutiendo & Ortum Præveniendo 36. (4.) Acre Cor externè rodens ac vellicans 6. *Cura* Demendo.

TABELLA FEBRIUM.

Febris est vel Continua, vel Intermittens XXVII, 8.
Continua est, quæ à primo invasionis momento permanet ad ultimum durationis suæ momentum & integram cessationem.
Continua blandior, *Diaria* (1.) *Unius diei*, Ephemera dicta. (2.) *Plurium dierum*, Synochus non putris dicta XXVII, 9. seu Simplex pura XXVIII, 2.
Estque (1.) *Homotonos*, sive Acmastica, in eodem gradu permanens (2.) *Paracmastica*, sensim decrescens. (3.) *Epacmastica* perpetim accrescens, donec desinat XXVIII, 4.
Causæ sunt, Sex Res Non-naturales dictæ 6.
Continua sive Synochus, *Putrida* dicta XXIX, 1.
Continens, sive Synocha, quæ sine exacerbatione perdurat usque ad ultimam sui cessationem XXIX, 3.
Distinguitur
I. Ratione Causarum, quòd sit, 5.
1. *Biliosa*, unde Ardentes 5. *Causa* 9. *Cura* 39.
2. *Lymphatica*
Glandularis, Capitis, Artuumque doloribus acutioribus & lancinationibus copulata. *Causa* 10. *Cura* 52.
Pancreatica, Ventris torminibus & lancinationibus conjuncta. *Causa* 13. *Cura* 65.
Salivaris, Ventriculi & vicinarum partium anxietatibus molesta (Est levior Hecticæ species.) *Causa* 14. *Cura* 71.
II. Ratione Symptomatum 23.
1. *Ardens* seu Καῦσος 24. *Causa* Bilis acrimoniâ & inflammabili Oleositate peccans 30. *Cura* Sanguinis Missione 77.
2. *Leipyrias*, ubi externa frigent, interna uruntur 25. *Causa* Succus Pancreaticus acidior, Halitus similes massæ Sanguineæ confundens; & Bilis Oleosa magis, quàm acris internè calefaciens 32. *Cura* 80.
3. *Puniceo-nigricantem* Linguæ Faucium que colorem comitem habens 26.

26. *Causa* Bilis acris & pinguis, Salivæ & Glandulosæ faucium liquori infesta 33. *Cura* 83.
4. *Delira* & ad Furorem vergens 27. *Causa* Bilis acrimonia salsa, Visciditatem Succi Pancreatici minuens, & cum illo Humorem *Bili atræ* non valdè dissimilem efficiens 35. *Cura* 89.
5. *Colliquans* 28. *Causa* Bilis Sanguinem ad Nutriendum ineptum reddens 36. *Cura* 92.
6. *Maligna* 29. de quâ XXXIII. *Causa*, Sal volatile acre, Glandularum subacidum Liquorem concentrans 7. *Cura* 10.

Continua in specie sic dicta, seu *Synecha*, quæ continuò permanet, sed Quotidie, aut Tertio, Quarto, aliove die exacerbationem habet XXXI.

Intermittens, quæ post intervalla nunc breviora, nunc longiora, diversis redit Paroxysmis, XXVII, 10. *Causa* Intermittentium non est Bilis XXX, 53. Non Lympha 56. Non Saliva 57. Sed Succus Pancreaticus 58. *Symptomata* 13, ad 24. *Cura* in genere, 131.

Distinguitur Intermittens

I. *Ratione intervallorum, suntque*
(1.) *Simplices:* Quotidiana, Tertiana, Quartana, (2.) *Multiplices:* Duplices, Triplices, (3.) *Compositæ* ex diversis, Quotidiana-Continua, &c, XXX, 6.

II. *Ratione Symptomatum Graviorum*, XXX, 7.
1. *Algida*, non tantùm Frigore præsertim; sed aliquando Frigore tantùm molesta, ita ut frequentiùs *levis*, rariùs *nullus* sequatur Calor XXX, 7. *Causa.* Succus Pancreaticus Acidior, Pituita Copiosa & Viscida, Bile existente Inerte 97. *Cura* 143.
2. *Ardens*, in quâ breve, vel nullum Frigus, vel Horror tantùm mediocris præcedit Calorem summum XXX, 10. *Causa* Succus Pancreaticus minùs acris, Pituita pauca, minùsque viscida, Bilis autem Acris, Oleosa, & Copiosa 97. *Cura* 144.
3. *Epiala*, in quâ simul, ac ubique Frigus & Calor vehementer urget XXX, 25. *Causa* Succus Pancreaticus & Bilis acres, ita, ut hujus Calor cum Frigore illius concurrat 99. *Cura* 145.
4. *Siticulosa*, à Siti importunâ & inextinctâ, XXX, 26. *Causa* Bilis acris vexante Frigore, & Oleosa durante Calore 100. *Cura* 146.
5. *Famelica*, à fame rabidâ & inexplebili, etiam tempore paroxysmi XXX, 27. *Causa.* Succus Pancreaticus propter stagnationem Aciditate gratâ, potenti tamen præditus 101. *Cura* 147.
6. *Cardiaca*, Dolore inexplicabili circa Ventriculi Orificium superius comitata XXX, 28. *Causa* Succus Pancreaticus stagnatione Corrodentem vim nactus, præcipuè si Bilis concurrat Acris 102. *Cura* 148.
7. *Torminalis & Colica* XXX, 29. *Causa* Succus Pancreaticus Acrior & Austerior, vel Flatus 103. *Cura* 149.
8. *Syncopalis* XXX, 30. *Causa* Succus Pancreaticus volatilem magis, quàm acrem Aciditatem nactus, Sanguinem coagulans 104. *Cura* 150.
9. *Præfocans* XXX, 31. *Causa.* Halitus Austeri ad OEsophagum, Cor & Pulmones assurgentes 105. *Cura* 151.
10. *Anhelosa* XXX, 32. *Causa.* Halitus minùs austeri, magis Flatulenti 160. *Cura* 152.
11. *Asthmatica* XXX, 33. *Causa.* Pituita Viscida à Succo Pancreatico soluta, ad Pulmones delata 107. *Cura* 153.
12. *Tussiculosa* XXX, 34. *Causa.* Halitus & Flatus Acres ad Pulmones delati, eosque ad tussiendum Irritantes 108. *Cura* 156.
13. *Catarrhalis* XXX, 35. *Causa.* Humores in Capite collecti, atque ab Intermittentis Causâ eò delatâ soluti, & ad defluxum quaquaversùm commoti 109. *Cura* 157.
14. *Arthritica* XXX, 36. *Causa.* Succus Pancreaticus ita corruptus, ut Articulis sit infestus. Si Acrimoniâ præditus Bilem secum ducat, Dolorem atrocissimum producet: Si minùs acer assumat Pituitam, Tumorem OEdematosum 110. *Cura* 161.
15. *Insana* XXX, 37. *Causa*, Bilis Acris, & ad occursum Succi Pancreatici Acrior facta 111. Unde Vitiosi producuntur Spiritus Animales & Moventur turbulentè 93. *Cura* 179.
16. *Vomitoria* seu *Emetica* XXX, 38. *Causa*, Bilis Volatilis & Acris ad Ventriculum assurgens 112. *Cura* 180.
17. *Cacatoria* seu *Catarctica* XXX, 39. *Causa.* Bilis minùs volatilis, magis Acris, ad occursùm Succi Pancreatici Acrior facta, 113. *Cura* 181.
18. *Sudatoria* XXX, 40. *Causa* Succus Pancreaticus magis Volatilis, quàm Acris 114. *Cura* 183.
19. *Uretica* XXX, 41. *Causa* eadem; sed minùs volatilis 115. *Cura* 184.

20. *Sputatoria* xxx, 42. *Causa.* Succus Pancreaticus ita corruptus, ut ad Glandulas Salivares copiosiùs feratur 116. *Cura* 185.

21. *Odontalgicæ Cura* xxx, 186.

Fel amarum Salis Volatilis dominio potens concurrit ad Effervescentiam Vitalem xix, 3. Acriùs auget Effervescentiam 90.

Fermentatio diuturna inducit Aciditatem, exemplo massæ panis vii, 4.

Fermentatio Alimentorum in Ventriculo vii. *Deficit*, si Fermentum deficiat 13. aut iners sit, i. e. pinguius, viscidius, aquosius. 14. *Augetur*, si Fermentum sit solitò acidius & volatilius, 18. *Cura. Promovendo* Fermentationem. 26, 29, 32, 33. *Impedietur* Cretâ, Cineribus, Calce, Coraliis, 37.

Filamenta in Urinis à Sale volatili Oleoso in Filamenta concrescente lv, 48.

Flatus adhærent Ventriculo & difficiliùs Excluduntur propter materiæ viscididitatem; Halitus faciliùs: Flatus cum sonitu, Halitus cum sibilo Erumpunt. ix, 4. Flatus in Eructatione, Halitus in Oscitatione & Hypochondriacâ Suffocatione Erumpunt xv. 2. *Causa Efficiens* Flatuum *externa*, Assumpta Aromatica ix, 5. *interna* est Bilis Sale volatili abundans ix, 6. xi, 15. *Materialis*; Humor Pituitosus xi, 11. xiv, 27. *Effecta, Austeri* Halitus indurant Contenta Intestinorum xii, 11. Possunt esse Causa Morbi Ilei, quatenus in partem Intestini flatibus distentam pars non distenta illabitur, & fœcibus alvinis descensus non conceditur, xv, 18. Tormina ventris & Colicum Dolorem producunt xxx, 103. *Viscidi* & *Acidi* faciunt Effervescentiam ad tempus Cessare xix, 17. Ex Ventriculo ad Os assurgentes, cum Aëre inspirato in Pulmonum bronchia penetrantes, vel per venas Lacteas *&c.* eò delati, Dyspnœæ causa sunt. xxii, 24. Singultûs verò, quatenus membranaceum Diaphragmatis centrum pungunt, & rodunt, & ad Motum Convulsivum irritant. xxiii, 10, 11. Distensionis ventris, Rugitûs, Torminum xxxiv, 70. Ab iisdem in Abdominis Cavitatem prorumpentibus & Peritonæum distendentibus Tympanites fit xiv, 26. *Cura* per solam Pituitosi Humoris Correctionem & Eductionem perfici solita Materiam Flatuum probat Pituitam ix, 7. *Ad Exitum alliciuntur* Clystere, aut saltem ad *Subsidendum* disponuntur xii, 16. *Dissipantur* Clysterum Carminantium usu, aut sursùm Ructuum formâ *Excluduntur*. xxii, 51. *Discutiuntur Externè* per Unguenta Martiatum, & Althææ compositum, additis Oleo Chamæmelino, Liliorum alborum, Laurino xiv, 56, 57. Emplastro Carminante Sylvii 58. *Internè* per *Acidum* Spiritum Nitri. Qui Flatus in sui generatione impedit & genitos dissipat ix, 27. xiv, 61. Per *Salia volatilia* quævis, sed imprimis *Oleosa* xix, 65. xiv, 59. ix, 24. xxxiv, 112. Per *Aromatica* ix, 24. pleraque; ex quibus Olea possunt destillari 27. Per *Spirituosa*, ut Spiritum Carminativum Sylvii ix, 29. xx, 40. Per *Olea* Aromatica xix, 65. ut Anisi. ii, 45. Per Aquam Fœniculi i, 16. Per *Diaphoretica* Anodyna & Opiata. xx, 40. *&c.* xxiii, 24. Vinum & Cerevisiam Medicata xxxiv, 96, 97. Tincturas Aromaticas 112. 113. Misturas, xxxv. 14.

Fluxus alvi varii: Vide, Alvi Fluxus.

Fomentationes nimis calenter usurpatæ Herniam & Gangrænam Intestinorum augent xv, 29.

Fotus in Inflammatione prudentur usurpandi xl, 46, 47.

Frigus utplurimùm nullum in Synechis xxxi, 1.

Frigus febrile ab Acido & Pituitâ xxvii, 33. Frigus in regione Lymbari xxx, 14. & ei conjuncta Symptomata, Horror & Rigor, 17. *Causa* 78, 79. *Cura* 143.

Frigus mordax Vitali Effervescentiæ noxium, Salibus Volatilibus, & Oleis Aromaticis, nec non Sudoriferis, ac Frictionibus fortioribus *Curatur* xix, 80.

Frigus externum *Carunculas Renum* coarctat, & forsan constringit, lv, 7. *Glandulas* in Capite, *Cerebrum & Cerebellum* xli, 10. *Sanguinem* afficit, 11. *Spirituum Animalium Motum* impedit. 12. *Torporem* in Motu Animali inducit, *licet forte non Spiritus Animales, sed Musculi tunc afficiantur*, xxvi, 16. *Cura* Sudoriferis Aromaticis lv, 66. xli, 31. non Sanguinis missione, Vomitu, aut Secessu 35.

Frigefacimus Aërem æstuantem Algido naturali vel artificiali. sic Nitrum vel Ammoniacum solvendo aquâ & effundendo; vel Acetum acre purum, Aquâve mixtum: vel Plantas recentes Acidiusculas projiciendo per cubicula xxi, 15. ut Lactucam, Acetosam, Vitium folia xxviii, 29. Vel Flabello Aërem quietum agitando xxi, 13.

G.

GLandulares Febres Synochæ xxix, 6. *Causa* 10, 11. *Cura* 52.

Glandulæ sunt, vel *Conglobatæ*, in quibus Lympha generatur, ex quibus Vasa prodeunt Lymphatica xix, 1. Vel *Conglomeratæ*, in quibus Liquor peculiaris generatur, qui non per Ductus omnibus communes; sed peculiares singulis in determinatas Cavitates fertur. l, 1. Sic Saliva per Ductus

ctus Salivales. 2. Sic Succus Pancreaticus per Ductum Pancreatis, LIX, 1.

Glandularum Renalium, *Trachealium* & *Thymi usus* adhuc est incognitus XIX, 121.

Glandularum Conglobatarum Constitutio nondum exactè cognita XLIX, 29. Tumor earum ab earumdem Duritie distinguendus 31. Tumor unde. 34. Durities 35. Inflammatio 36. Quando afficiuntur circa Choroïdem plexum in Cerebri Ventriculis Lateralibus observabiles, & alibi, *Gravedo est*. 37. *Cura* Tumoris & Duritiei Sudoriferis 54. Suffitu ex Carabe. 56. Imflammationis. *Cura* 51, 59.

Globuli Aurei aut Plumbei cum Oleo Amygdalarum aut Olivarum deglutiti, Inferioris partis Intestini in Superiorem Ingressum *Curant* XV, 53.

Glutinositas Salivæ præsertim, fundamentum est Febrium Hecticarum XXXII, 6, 7. *Cura* 20.

Glutinositas aucta in Sanguine, *Causa* est Pulsûs Languidi XXXIV, 5. Ei juncta Aciditas, Deliquii Animi & Syncopes 23. Pulsûs Minoris ac Debilioris 24. Sudoris Frigidi 84. & Glutinosi 85.

Gravedinis Causa Aër Caput afficiens XVIII, 18. & præsertim Frigidus XIX, 19. XXVII, 29. XLIX, 36. Inspirationem per nares impedit XXII, 29. *Cura* XIII, 42.

H.

Habitus Altbleticus fit à Fermentatione Auctâ aliquamdiu permanente VII, 6. ab Auctâ Chyli boni à fœcibus Secretione X, 28, 29. *Cura* citò tutò per Sanguinis Missionem; secùs Suffocat VII, 43. Effervescentiam Abolet XIX, 12.

Hæmoptoë est, dum Sanguis ex ruptis, erosisve Vasis erumpit in Arteriam Asperam, & per Os rejicitur. XX, 16.

Hæmoptoïca passio est, dum Sanguis ex Pulmone prodiens Tussi excernitur XXIII, 15.

Hæmorrhagia in genere, est Sanguinis extra corpus Effusio: *in specie*, Sanguinis ex Naribus eruptio, XL, 18. Defectum Spirituum Animalium inducit, hinc Debilem Pulsum XXVI, 13, 12.

Hæmorrhoïs est Sanguinis ex Ani Vasis Effluxus XL, 18.

Hæmorrhoidum Apertarum Fluxus XIII, 8. Criticus bonus; Symptomaticus malus, sistendus. 23, 46.

Hæmorrhoidum Cœcarum Dolor Ardens & Pulsans, XIV, 8.

Halitus à Flatibus differunt IX, 4. XV, 2. *Pravi* fiunt ab Effervescentiâ Humorum in tenui Intestino vitiatâ, XI, 15. *IN Ventriculo*, *Subacidi*, sunt causa Famis II, 3, 4, 5. solito *Acidiores* Famem augent 5. *Flatulenti* Ventriculum inflant & distendunt. IX, 4. XXIX, 72. *Acres* durante fermentatione Ventriculum mordentes, eum ad Alimentorum Expulsionem irritant VIII, 14. *Acerrimi* superius Ventriculi orificium mordicantes Cardialgiam producunt XXXIV, 68. & Animi Deliquium II, 4. XIX, 46. *Vitiosi* Fastidium Alimentorum inducunt III, 12. *IN Oesophago & circa Fauces*, *Austeri*, Suffocationis sensum producunt XXX, 105. *Acerbi & austeri* cum ructu copiosè è Ventriculo assurgentes, impediunt Deglutitionem. V, 6. *Salsi* ad Fauces elevati Sitim creant, I, 3. *Biliosi* à Ventriculo ad Fauces, vel à Pulmonibus assurgentes Sitim producunt XXX, 86. *IN Ore*, Si Bilis Acrior & Pinguior cum Aëre halitûs specie exspiretur, Linguæ, Fauciumque Colorem Puniceo-nigricantem, Labiorum fissuras & crustas adferre potest XXIX, 33. *IN Intestinis*, *Austeri* & *acerbi* Dolores Torquentes XI, 10. *Acres*, ab Acido excitati, Dolores Lancinantes & vagos XIV, 28. *Circa Præcordia*, Anxietatem augent XXXIX, 11. *IN Corde*, *Acres* Cor ad Frequentiorem sui Contractionem irritant XXVII, 4, 5. & Pulsum Frequentiorem faciunt XXIX, 72. Sanguinis per Pulmones Motum accelerant XX, 15. Palpitationem Cordis XXXIX, 11. & Animi Deliquium pariunt XIX, 56. *Nimii*, Effervescentiam Vitalem Abolent. XIX, 10. *Viscidi* & simul *Acidi* ad tempus notabile Cessare faciunt. 17. *IN Pulmonibus Causa* Anhelationis XXIX, 72. Dyspnœæ XXII, 24. XXXIX, 11. Asthmatis XXX, 155. præcipuè occulti XXII, 25. *Acres* Pulmones ad tussiendum irritantes Tussiculosæ Febris XXX, 108. ad Pulmones tendentes Oscitationis. 82. *Austeri* veræ Suffocationis 105. *IN Cerebro*, Vertiginis XLI, 22. Caliginis Oculorum, Tinnitûs Aurium, quatenus Spirituum Animalium motum mirè conturbant XXXIV, 71. Somnolentiæ XXIX, 72. *Circa Spinalis Medullæ caput*, Si Irritationem producant continuam, fit Convulsio universalis, XLII, 13. *Quaquaversùm propulsi*, Lassitudinem pariunt XXXIX, 11. *Subflatulenti & Volatiles* sunt Causa Caloris in Febribus Salivaribus Synochis XXIX, 22. *Per Habitum Corporis dispersi* Pandiculationis, Inquietudinis, & Lassitudinis Causa sunt XXX, 82.

CURA variat: *Acres* temperandi ac discutiendi per Diaphoretica, Spirituosa, & Sale volatili simplici ac Oleoso prædita, & eorum productio impediri debet per Anodyna & Opiata. XX, 40. Salia enim Volatilia facilè Halitibus Volatilibus junguntur, & eosdem temperant. XXXIV, 117.

Hecticæ Febris *Causæ*, sunt Res Non-naturales. XXXII, 3. & Saliva vitioso Chylo ansam præbens & Ef-

& Effervescentiam Vitalem lædens XXVII, 32. XXXII, 6. *Cura* 19, *&c.*

Hernia Intestinalis, cùm Intestina excidunt per foramen angustius & reponi nequeunt, Causa est Ilei morbi. XV, 22. producitur aliquando à Tussi Siccâ XXIII, 6.

Horror Febrilis, levis in Diariâ aliquando XXVIII, 3, 9, 10. in Lymphaticâ Febre omni, subinde, XXIX, 12. Frigoris levioris comes Intermittentibus XXX, 17. in Synecharum exacerbatione XXXI, 3. in Malignis etiam XXXIII, 6. *Causa*, sunt Halitus Acidi XXX, 13.

Humores vitiosi Famem Depravant II, 14. Fastidium Alimentorum adferunt. III, 5. *Acres* in tenui Intestino Effervescentes Motum Intestinorum peristalticum invertunt IX, 13. XV, 6. *Pituitosi & Viscidi* Causa Materialis sunt Flatuum IX, 7. *Blandiores*, an hebetiores, Rari Pulsûs XXXIV, 25. *Triumviralis* facit ad Coagulationem naturalem Sanguini conciliandam. 48, 54. XI, 3. Bilis, Succus Pancreaticus, & Saliva constituunt Triumviratum X, 3. *Humores* corporis humani durante Paroxysmo turbulento *Confunduntur*, qui Secerni debent aut Educi per Sudores XXX, 94. *Corrumpuntur* à Fructibus horariis. Medicamentis acribus, & Venenis certis XV, 8. *Temperantur* per Anodyna, Narcotica, Emulsiones, Opiatas Misturas XV, 48. ad 51. *Humores fluxiles* sponte sursum vergentes expurgandi Vomitu. III, 21. *Viscidi* verò per Alvum 22.

Hydropis Ascitis generatio ab Obstructione & Ruptione Venarum Lactearum & Effusione liquoris in Abdominis cavitatem XVII, 8, 9. Humor tunc Loco peccat 15. *Cura* Incidentibus 12. Sudoriferis Hydragogis, & per Paracenthesin 15. Festinandum ad Paracenthesin 20.

Hydrops Thoracis ab Obstructione Vasorum Lymphaticorum lateralium Thoracis, & Lymphæ in ejusdem Cavitatem ruptis vasis Penetratione I, 15. *Cura* Sudoriferis enumeratis 17. Paracenthesi 25.

I.

ICTERUS ex obscurè albicantibus & viscidioribus Alvi Fœcibus, docet aliquando Bilem ad Intestina non deferri XXX, 55. propter impeditum Bilis Motum ad intestina XLVI, 2, 4. *Symptomata* Icterum *Præcedentia* 14. *Concomitantia* 15 ad 17. *Consequentia* 18. *Causa* Non semper est Obstructio Ductûs Bilarii Intestinalis, nec sufficere putatur ad Icterum producendum. 5, 12. Sed (1) *Remotiores*, Animi Mœror, Viscosorum & Spirituosorum abusus. (2) *Mediæ*, Pituita Ductum Bilarium obstruens, aut Venenum Bilem corrumpens 2. (3) *Proxima* Bilis corrupta, scilicet, nimis Spirituosa & ad effervescendum ineptior 63. *Cura* acceleranda, quia facilè succedit Cachexia, Hydrops, vel Tabes lethalis 62. fit verò 64, 67, &c.

Ignis externus Salis Lixivi Acrimoniam acuit & auget XLVI, 29. At talis & tantus in Corpore humano non datur 34.

Ignis Vitalis Effervescentiæ beneficio erumpit in Corde XVIII, 6. ex concursu Salis Volatilis Oleosi, & Spiritûs Acidi Lymphatici XIX, 3. hoc extincto Homo extinguitur 5. à nimis Acidâ Lymphâ extinguitur 8. & Sui culpâ 13. Accenditur *sponte* & Vitam pro tempore sublatam reddit 19. *vel Medicamentorum ope* 20. *Effecta*. Sanguinem rarefacit 3. qui ejus fomes est XV, 42. Chylum in Sanguinem mutat XVIII, 6. Potentior seipsum Suffocat in Febribus Ardentibus XIX, 13.

Ileos Morbus, in quo Expulsio Alimentorum viâ non debitâ fit XII, 6. Est Fœcum Alvinarum per Os Evomitio. XV, 16. *Causa* est Inversus Motus Intestinorum peristalticus, aut in totum, IX, 12. aut ab aliquâ tenuis Intestini parte XV, 16. propter Gangrænam Intestini 17. aut ingressum Intestini coarctati in partem expansam 18. aut Herniam Intestinalem 22. *Cura* 52.

Iliacus Dolor, ab Intestino Ileo ita vocatus XIV, 7.

Incidentia Crassos & Viscidos Humores *Acida, Saliva Lixiva*, & *Aromatica* II, 28. *Acida & Salina* Volatilisata, Spiritus Salis dulcis, Sal Tartari volatile, Sal Tartari vitriolatum X, 37. Sal Succini, Urinæ, Cornu Cervi, Ammoniacum Crudum & ejus Sal Volatile VII, 26, 27. Sale lixivo fixo & volatili prædita II, 28. Sal Volatile acrius, Plantæ Aromaticæ acriores, Cochlearia, Nasturtium, Sinapi, Raphanus rusticanus, X, 36. Pilulæ Magistrales Sylvii XXIII, 26. (Citantur ex XIV, 50. Ut & Mistura II, 35.) Oxymel simplex & squilliticum, additis Syrupo de Hyssopo, de Duabus & Quinque Radicibus 32. Potenter incidunt viscidos humores, Siccæ Tussis causas, Trochisci Bechici albi, Radix Helenii Pulverata & cum Saccharo in Tabellas redacta, vel in Frusta dissecta 44.

Incubo, dormientibus præsertim, ac dorso incumbentibus supervenienti, copulatur ponderis præcordia prementis, ac Suffocationem minantis Somnium XII, 22.

Inedia est Causa Defectûs Sanguinis, & per consequens Spirituum Animalium XXXVII, 10. XXVI, 13.

Inertia Fermenti, quando justo Pinguius, Viscidius, vel Aquosius existit, Abolet, vel Diminuit Fermentationem, VII, 14. Salis Volatilis *in Bile*, Abolet Chyli à Fœcibus Alvinis Segregationem X, 22,

x, 22, 27. Unde Causa est Alvi Fluxûs Icteritii XIII, 11. *Cura* Salibus Volatilibus acrioribus, & Plantis Aromaticis acrioribus X, 37. *Inertia* Succi Pancreatici & Salivæ Diminuit aliquando Chyli Secretionem 25, 26. Bilis Inertior & Lympha obtusior in Hecticâ XXXII, 5. Lympha in Peste & Febribus malignis Iners, à Bilis volatilitate XIX, 7. Emendabitur 60, 61.

Inflammatio sequitur Obstructionem Vasorum in Pulmonibus XX, 28. & vocatur Peripneumonia 9. *Causa* est Sanguis aut in vasis conclusus Subsistens; aut extra effusus, spontè Excandescens XL, 14. *Cura Internè*, Salibus Volatilibus 25, 29, 30. Sudorifero 26. Misturâ 28. *Externè*, *Unguentis* Martiato, Althææ composito. *Oleis* Liliorum alborum, Chamæmelino, Anethino, Laurino, Laterino, præmittendo vel addendo Spiritum Vini rectificatum 33. *Cataplasmate* 34, &c.

Insanæ Febres. Vide supra *Febres*.

Intestinorum Contorsio & Convolutio non est Causa morbi Ilei, XV, 21.

Intestinorum Hernia & Gangræna est Causa Vomitionis Fœcum Alvinarum XV, 22.

Intestinorum Tenuium Situs XIV, 12.

Irritatio Ventriculi, Alimentorum è Ventriculo Expulsionem accelerat VIII, 11. ad Motûs peristaltici Inversionem. Causa est Vomitûs IX, 10. *Humorum acrium* ad violentam Effervescentiam. Invertit Motum Intestinorum peristalticum XV, 6. *Asperæ arteriæ*, Tussim producit XXIII, 13. *Cordis*, Palpitationem, XXXV, 7. XXXVI, 9. *Pulmonum*, Tussim, XXX, 108. *Circa Spinalis Medullæ caput*, copiosiùs movet Spiritus Animales, in Convulsione universali, *in parte sensili aut nervo partis affectæ* in Convulsione particulari, XLII, 13.

Iscuria est, cum Urina Excerni nequit LVII, 3.

L.

Labiorum crustas fœdas tollit Pulvis Cretæ Lactis Cremore exceptus & Unguentum album Caphuratum. XXIX, 88. Symptoma est Synechæ Ardentis. XXXI, 5.

Lac ebutyratum egregiam Æstum temperandi vim habet in Inflammationibus XL, 54.

Languor Universalis, est Connatus, Acquisitus, vel Symptomaticus XXXIV, 9. *Causæ* 16, 17, 18. *Cura* 89, &c.

Lassitudo Universalis XXXIV, 7. Occupans Artus in Febribus Lymphaticis XXIX, 12. in Intermittentibus Universalis Artuum Lassitudo. XXX, 13. *Causa* Halitus leniores Acidi in corporis habitum dispersi 82. quaquaversum propulsi XXXIX, 11.

Laxantia Medicamenta: Pruna, Passulæ minores, Cremor Tartari, Syrupus Rosarum Solutivus XI, 37.

Leipothymia, *Leipopsychia* XXXIV, 9.

Leipyria XXIX, 25. *Causa* 31. *Cura* 80.

Lenientia temperant Acrimoniam VI, 10. XV, 15.

Lentor Humorum requiritur ad Syncopen, non item ad Animi Deliquium XXXIV, 23.

Leucophlegmatia est Nutritio Depravata & inæqualis XXXVII, 3. est enim Tumor Universi Corporis ab Humore Pituitoso & magis Viscoso XXXIX, 20.

Lien, in quo Sanguis plusquam-perfici à Spiritibus Animalibus conjicitur XLIII, 4. potest Canibus exscindi, ut tamen superstites maneant. 6.

Lienteria est, cùm Alimenta Cruda & Immutata Excernuntur XIII, 2, 10.

Linguam Aridam & fissam leniet Mucago, vel Mucilago ex seminibus Cydoniorum, Psyllii &c. XXIX, 41, 42. Folia Sempervivi majoris, Aqua pura, Decoctum Raparum 50.

Linguæ Ariditas est ejusdem ab Halitibus è Sanguine in Pulmones delato effusis Exsiccatio. XXX, 90.

Linguæ, *Fauciumque Color Nigricans* Curatur Gargarismis paratis ex Aquâ, vel Decocto Plantaginis, Lactucæ, Solani, Portulacæ, Ligustri, Fragariæ, Prunellæ, aut Brunellæ 84, 85.

Lochia sunt Sanguis Copiosior post Partum Fœminis ex Utero Effluens XL, 18.

Lotium Salsum plerumque, etiam in iis, in quibus Serum Sanguinis insipidum, LV, 3.

Lumborum Regionem sæpè habet Frigus in Febribus XXX, 79, 80.

Lympha Glandulosa in Glandulis Conglobatis præparatur XLIX, 1. ex parte Sanguinis Acidiore cum Aquâ dilutâ, 2. & ex Spiritibus Animalibus. 1. Distingui debet ab illa, quæ tum à Musculis, tum ab aliis Partibus ex Spiritibus Animalibus eò delatis ac superstitibus oritur. L, 1. *Movetur* per Vasa Lymphatica & Ductum Thoracicum ad Cor L.

Lymphæ Copiosioris Causa, Uberior Alimentorum, Condimentorumque Liquidiorum & Subacidorum usurpatio. XLIX, 17. *Parcioris*, eorundem parcior usus. 16. Sudor nimius XXXIV, 47. *Acidioris*, Vide Acidi Causas suprà. Potest quoque in Causâ esse Spiritus Animalis paucus. 19. *Minùs acidæ* XIX, 30. Spirituum Animalium copia, XLIX, 20. Bilis Volatilitas & Acrimonia. XIX, 7. *Subsalsæ*, Alimenta salsa, Sale, Muriâve condita, aut Fumo exsiccata XLIX, 21. *Salsioris*, Aër Frigidus & asper calefacto corpori superveniens, & in Glandulis Humorem Salsum producens XVIII, 18. *Spirituosæ & Volatilis*, Acidiuscula simul & Spirituosa, Vina Rhenana & Mo-

Mosellana, Acetum Vini potens, Succus Citri cum Vino generoso Usurpatus, &c. XIX, 43. *Aquosioris* XVIII, 20. *Pituitosioris, Viscosioris, Glutinosæ* XVIII, 19. XIX, 32. XLIX, 22.

Lymphæ Effecta Utilia, Sanguini Consistentiam naturalem largiri XI, 3. & cum Sanguine Descendente ad Cor deferri, atque ibidem cum Ascendente Effervescere XIX, 3. Sicque Ignem Vitalem Conservare 2. *Effecta damnosa*, *Copiosior* ad Cor delata, Consistentiam tribuit Sanguini firmiorem, ac solidiorem, Pulsumque producit Debiliorem. XXXIV, 53. Bilem obruit, fietque Inefficax Effervescentia & Pulsus minor XLIX, 11. *Parcior*, Defectus Lymphæ vix dari potest tantus, ut Aboleat Effervescentiam XIX, 9. Parcior tamen eam Diminuit, 31. XXXIV, 47. Si Minùs quàm debebat Lympha affluat, & Bilis copiosior sit, Effervescentia major & celerior, Pulsusque Major & Frequentior fiet 52. XLIX, 11. *Acidior* Vitiat Sanguificationem XVIII, 16, 17. Bilem Viscididate naturali privat, & Calorem acriorem, mordacioremve producit, ac Pulsum rariùs Majorem, sæpè potiùs Minorem efficit XXIX, 19. Acrior & Acidior Rodentem excitat Calorem 10. Aciditate nimiâ prædita Opprimit & Suffocat quasi in Corde Bilem, ac cum Bile Ignem Vitalem, V. Sanguinem extremè Coagulat XIX, 8. Acidior vel *Austerior*, Sanguinem reddit Glutinosiorem, Bilem Obtusiorem, sicque Pulsui & Minori & Languidiori dat ansam, XXXIV, 59. *Minùs acida, seu iners* Diminuit Effervescentiam Vitalem XIX, 29. *Salsa*, Gravedinem & hinc sequentem Coryzam, Raucedinem, Tussim, Calorem Mordicantem & Acrem XXIX, 11. Salsior vitiat Sanguificationem XVIII, 16. *Volatilis & Acris* cum Sanguine Descendente ad Cor affluens auget Vitalem Effervescentiam XIX, 42. *Aquosior* Sanguificationem vitiat. XVIII, 16. *Pituitosior* idem facit, facit & Obstructionem in Vasis Lymphaticis L, 5. *Glutinosior* impedit Motum per vasa Lymphatica. L, 10. *Viscidior* diminuit Effervescentiam XIX, 29.

CURA Copiosioris. Minuendo usum Acidorum, & Usurpando Spirituosa, Aquea, Aromatica, & Sale Volatili abundantia XLIX, 13. *Parcioris*, Usurpando Acida 42. *Acidioris*, Vide Acidi curam. *Minùs acris* XIX, 89, 90. XLIX, 48. *Salsioris* XVIII, 29. XIII, 41, 42. XLIX, 51. *Volatilis* XIX, 106, 104. *Aquosioris* XVIII, 32. *Pituitosioris* XVIII, 31. *Viscidioris* XIX, 92.

M.

Macies est Defectus Pinguedinis, XXXVII, 6.

Magisteria Margaritarum & Coraliorum per Tartari præsertim Oleum parata minùs valent, quàm eadem in pollinem duntaxat redacta VII, 41.

Malignæ Febres, quoties inexpectatò Vires Ægri prosternuntur, aut Symptomata occurrunt, quàm in affectu simili, longè graviora XXXII, 1. Seu quæ Vires Vitales præter Causas & Rationes manifestas, subitò dejiciunt, aut Ægros necant, & præter Pulsum Debiliorem, Symptomata cætera ferè habent solito blandiora XXXIX, 29. *Causa*, Sal volatile acre, Glandularum Subacidum Liquorem concentrans & enervans. 7. extrinsecus adveniens 9. *Cura* per Terras Sigillatas, Bolum Armenam, & Sulphura Metallorum & Mineralium 11. Sudorificam Misturam. 13.

Marasmodes, vocatur Hectica Febris, dum continua, lentaque Corporis Emaciatio ad extremum est deducta, XXXII, 1.

Masticatoria Pituitam in Capite collectam incidunt, attenuant, & per Os educunt XXII, 54. Ut Mastiche, aut Pyrethri radix mansa XXIX, 64.

Medicamenta omnia Ventriculo tantùm cibis vacuo tutò assumi, Experientia refutat. XXXIV, 102.

Melancholicus Sanguis est tenax atque viscidus. XI, 11.

Melancholicorum Affectuum Symptomata probant Succum Pancreaticum stagnantem ampliùs acescere XXX, 70.

Melancholici in Incubo delirant se vidisse personas, &c. XXII, 22.

Menses sunt Sanguis singulis mensibus Fœminis ex Utero stillans. XL, 18. *Moventur* Suppressi, Salibus Volatilibus 11, 49. Solitus eorum fluxus restitutus Bilem minùs acrem, Acriorem facit XIX, 87.

Menstrua Suppressa Causa sunt utplurimùm Famis Depravatæ in Fœminas sævientis, & hinc natæ Cachexiæ 11, 14, 11. minùs acrem producunt Bilem XIX, 27. ut & Lympham 30.

Mercurius Crudus sumi potest, cùm Intestini partem superiorem inferior ingreditur XV, 54.

Miurus Pulsus secundùm Arteriæ ductum magis, magisque deficit XXXIV, 6.

Mœror Animi Austerum producit XXVIII, 24. Dolorem Lumborum in Viduâ Coloniensi procreaverat XV, 10. *Solicitus*, non *gravis*, Fermenti Acidi in Ventriculo Volatilitatem auget VII, 20. *Inexpectatus & gravis* Effervescentiæ Vitalis Cessationem inducit XIX, 24. *Cura*, Rationibus, 77. Et Vitii ab eo inducti Misturâ laudatâ XXVIII, 24.

Motui Animali Segnitiem ac Torporem inducit Gelu XXVI, 26. Qui Debilitatur aut Deficit in omni Animi Deliquio XXXIV, 10, 64. ad tempus

Cessat, propter conturbatum, aut impeditum vel sublatum Spirituum Animalium Motum 76.

Motus Convulsivus debetur Spirituum Animalium in oppositos Musculos Motui auctiori, sed alternanti XLII, 20. *Causa Universalis* est Irritatio circa primam Nervorum ad Musculos varios tendentium divaricationem 22. *Particularis*, circa Nervorum ad oppositos membri Musculos delatorum exortum 23. *Causa Irritationis*, Halitus Acres & Acidi 24. XXXIV, 72.

Motûs Cordis, Contractionis & Expansionis Causa XXVI, 3. Convulsivus ejus motus est Palpitatio XXXV, 1.

Motus naturalis, seu Contractionis, est Partium Cavitatem formantium & contenta quædam deferentium VIII, 5.

Motus Peristalticus Ventriculi Inversus, est Causa Vomitûs IX, 10. *Intestinorum* in totum Inversus, in Ileo 12. ex parte, in Cholerâ 13. aut Ileo, si Fœcum Alvinarum Evomitio sequatur XV, 16.

N.

N*Arcotica Vis* vel in Corpore genita, vel forinsecus introducta, Torpidos facit Spiritus Animales XLI, 19.

Narcotica non tam Spiritus Animales forsan & Nervos omnes, quàm Sensuum Externorum Organa, aut eorum Nervos afficiunt XXVI, 15.

Nausea est Propensio major vel minor ad Vomitum, licet irritus sit nonnunquam ille vomendi conatus IX, 3. *Causa* Halitus Biliosi XXX, 86. Symptoma est *Malignarum Febrium* XXXIII, 6.

Nervi soli, cæteris benè habentibus, humiditate quâvis transmittendis Spiritibus inepti reddi vix queunt XXVI, 14. Licet Humores Pituitosi & Aquosi circa Nervos hærentes ipsorum Tunicas, Membranas, Medullamve ita humectare, ac forsan eatenus laxare possint, ut ipsa per Subsidentiam collabens Tubulos transmittendis Spiritibus Animalibus ineptos reddat XLIII, 12. *Obstrui* verò non possunt 11.

Nutritio corporis *deficit* in Atrophiâ vel Tabe XXXVII. *Nimia* est in Obesitate XXXVIII. *perperam fit* in Cachexiâ, Anasarcâ, Leucophlegmatiâ, XXXIX.

O.

O*Besitas* est nimia corporis Nutritio XXXVII, 3. *Causa* Sanguis Pinguior XXXVIII, 3. *Cura* Acribus 6.

Obstructio OEsophagi Abolet Alimentorum Deglutitionem V, 5. *Venarum Lactearum* à Coagulatione Pituitæ vel Chyli Viscidioris XVII, 5, 7, 8. producit Hydropem Ascitem 9. *Laryngis*, Inspirationem impedit XXII, 11. *Vasorum Pulmonis*, impedit Sanguinis per Pulmones Motum, XX, 7. quam sequitur Peripneumonia XXI, 14. *Ductûs Pancreatici*, Causa Intermittentium Febrium XX, 58, 63, 64. *Ductûs Bilarii Intestinalis*, Abolet Chyli à Fœcibus Alvinis Secessum X, 21, 23. producit Icterum XLVI, 5. *Vasorum Lymphaticorum* L, 4. *per corporis habitum dispersorum*, si vasis ruptis Lympha effundatur, Dolores & Tumores Catarrhis vulgò adscriptos producit 11. *In Thorace* verò *existentium*, si ruptis vasis Lympha in Cavitatem Thoracis penetret, Hydropem facit Thoracis 15. *Arteriarum* impedit ex parte Sanguinis Distributionem XXXVI, 5, 7. *Venarum & Vasorum Capillarium* producit Inflammationem XL, 7, 14. *Caruncularum in Renibus* impedit Urinæ Secretionem LV, 5. *Urethræ*, à carne ex Vesicæ fundo excrescente, in Fœminâ Amstelodami visa LVIII, 7. *Causa* est vel Res solida canalem implens V, 5. Vel Calculus, Sanguis, Pituitave coagulata in vasis XL, 7. vel Bilis maximè Glutinosa & Lapidescens XLV, 3. vel Chylus viscidus coagulatus XVII, 5. *Cura* Solventibus coagulatos humores. Vide *Coagulationis curam.* Incidentibus. Vide *Incidentia.* Sudoriferis Aromaticis, XVII, 12.

Odontalgicarum Febrium *Cura* XXX, 186, 187.

Olea Aromatica pura, vel in Vitæ Balsama elaborata Aciditatem infringendo, Effervescentiæ Vitalis Abolitionem præveniunt XIX, 62. Halitus discutiunt 65. Ignem Vitalem accendunt 20. cum Spiritu Vini artificiosè unita, Balsama vel Elixiria Vitæ fiunt 58. in Syncope & Suffocatione Hypochondriacâ juvant 70. XIV, 39. Bilem regenerant Olea stillatitia XIX, 57. & Pinguiorem efficiunt XI, 19. Pituitam in Flatus solvunt & discutiunt XIV, 27.

Oleosa, Acrimoniam leniunt, ut sunt Lac & Emulsiones I, 11. Acidum obtundunt II, 18. Bilem minùs acrem XIX, 27. Lympham minùs acidam efficiunt 30. Acidum temperant XIV, 39, 68. & Acrimoniam lixivam VI, 13. ac Bilem Acrem XIV, 63. *Aromatica* Incidunt Pituitam XX, 29.

Oleosa sunt Folia & Flores Rorismarini, Majoranæ, *Semina* Anisi, Fœniculi, Carvi. *Cortices* Citri, Arantiorum, &c. Cinnamomum, Nux Moschata, Macis, Garyophyllum, &c. XIX, 57. *Semina* præsertim IX, 27.

Oleum Cornu Cervi Vitream Pituitam incidit & Acidum temperat XIV, 4, 5.

Oleum Garyophyllorum verò urgente Frigore optimè sumitur XIX, 71. XXX, 143.

Opium eo, quòd Torporem, uti Frigus, inducat, pro frigido non est habendum XLI, 45.
Opiata Acrimoniam omnem temperant; Sensum Externum sopiunt; Violentam humorum Effervescentiam compescunt XV, 26, 34, 37. Habent enim vim summam eam impediendi & compescendi, &c. XXXIV, 114.
Orthopnœa quid XXII, 22. *Causa* sunt Flatus, & Pituita viscida à Capite ad Pulmonum Bronchia delabens 24, 25.
Oscitationis Causa sunt Halitus Flatulenti ad Pulmones tendentes XXX, 82. XXXIV, 69.

P.

Palloris in Vultu *Causa*, Acidum Glutinosæ Pituitæ junctum XXXIV, 86.
Palpitatio Cordis signum est Inordinatæ Effervescentiæ XIX, 55. tam vehemens aliquando, ut Costas perfringat XXXV, 3. plerisque Hypochondriacæ Affectionis Speciebus familiaris 9. & sæpè circa Febrium Intermittentium initia molesta 10.
Pancreas collecto inibi Pure malè affectum post mortem offendit Author XV, 13.
Pancreatis Ductus Laterales Obstructos Autopsia evicit XXX, 63.
Pandiculationis Causa sunt Halitus Flatulenti per Habitum corporis dispersi XXX, 82. XXXIV, 72.
Paracenthesis in Hydrope Ascite tuta XVIII, 19. ad quam festinandum 20. in Empyemate institui debet XXIV, 24. in Hydrope Thoracis, aliis priùs frustrà tentatis, licita est, L, 25.
Paralysis Musculorum Temporalium IV, 5. Labiorum 6. Linguæ, impedit Alimentorum Deglutitionem 13. Sphincteris Vesicæ, Causa est involuntariæ Urinæ Excretionis LVII, 3. *Causa* aliquando Pluvia frigidior Partes ita afficiens, ut Motum ac Sensum amittant XLII, 12.
Pericardii & Cordis Membrana, ab Humore Salso & Acri erosa & excoriata reperta est XXVI, 26.
Peripneumonia, Pulmonum Inflammatio XX, 9. *Causa*, Sanguinis è Vasis in Pulmonum Parenchyma Effusio 17. XI, 14.
Phthisis sequitur Peripneumoniam, aperto Apostemate XXI, 14. *Phthisici* Tabidi XXIV, 19. ab Ulcere Pulmonum 14. quia Pure infectus Sanguis ad Nutritionem ineptus XXXVII, 13.
Pinguedo. Pinguium *Causæ*. Vide: Bilis Pinguioris. *Effecta ibid.* Pituitam auget II, 27, 36. & Visciditatem Humorum X, 26. Acidum obtundit 18. Unde, auctâ Fame, jusculis utendum pinguibus 25. quæ Acrimoniam quamvis demulcent XV, 46. *Cura ibid.*
Pituitæ Causæ, Lac dulce, Pisces marini, Animalium extrema, Pedes, Caput gelatinam viscidam continentia IX, 7. XIX, 107. Ingurgitatio leguminum, olerum, Cerevisiæ non satis coctæ aut fermentatæ XVIII, 19. Aër humidus, nebulosus & uliginosus; Vita deses, ac sine curis; Somnus multus; Corporis quies ac segnities; Animus meticulosus ac ignavus; Tarda plerorumque Excrementorum Excretio XI, 22. Aër frigidus & asper; Animi Mœror gravis ac perdurans XIX, 32. Torpida Quies, Ingenium hebes XIII, 14, 25.
Effecta. Natura ejus est, ut perforata sponte coëat XXX, 74. Spiritûs Acidi operationem in Frigore producendo promoveat XIV, 19. Secundùm naturam semper in tenui Intestino observatur, à Salivâ originem ducens XI, 2. *Copiosa* in Sanguine Effervescentiam Vitalem Tardiorem efficit XIX, 47. partem Intestini superiorem, contra molesti Frigoris sensum munit, Oleositatem & Acrimoniam obtundit ac enervat, XIV, 20. Dolorem cum Gravitatis sensu excitat 24. ut & Contundentem 31. ac Gravitatis, Compressionisve sensum XXXIV, 96. *Parcior* in Sanguine Celeriorem efficit Effervescentiam XIX, 45. *Acido juncta* Pituitam componit Vitream XLV, 22. *Viscida* simul & *Acida* copiâ non nimis excedente ad Cor delata Effervescentiam ad tempus notabile Cessare facit XIX, 16. *Glutinosa* cum *Acido*, Pallorem universi corporis producit XXIV, 86. *Salsa* in Febre Diariâ XXVIII, 34. *Aquosa* & *Fluidior* Diarrhœam efficit XIII, 13, 14. *Viscida*, vel aliàs *vitiosa* si existat in Effervescentiâ Intestinali, Affectionis, Suffocationis, Melancholiæ Hypochondriacæ, Scorbuti, Colicæ, aliorumque Affectuum generatio se prodit XI, 13. Si concurrat cum Bile Acri, Flatuum est materialis Causa II. XIV, 27. Si Bilis non sit Acris, fit Sanguis tenax & viscidus, Melancholicus dictus XI, 11. Obstruit, Vide Obstructionis Causas X, 23. Signum Pituitæ Viscidæ peccantis est Distentio Ventriculi VII, 22. *CURA* Incidentibus, Attenuantibus, *Aromaticis* XXII, 54. quæ proventum ejus in Capite impediunt 53. *Acidis, Sale lixivo fixo & volatili præditis* II, 28. Elixire Proprietatis 30. Vino & Cerevisiâ Medicatis 31. XXXIV, 92, 94.
Plethora est Sanguinis optimi Redundantia VII, 43. XXXIV, 5. Oritur 51. ex Fermentatione auctâ VII, 6. Ex Chyli à Fœcibus alvinis Secretione auctâ X, 29. Plethora *ad Vasa* est à Rarefactione Sanguinis nimiâ, Vasa distendente XXXIV, 52. Sequitur Constitutionem Corporis sanam, usum Alimentorum optimorum liberaliorem, &c. XXXVI, 13. *EFFECTA*. Abolet Effervescentiam Vitalem XIX, 12. Motum Sanguinis per Pulmones

nes xx, 7. Pulsum producit Languidiorem xxxiv, 52. Stagnationem Sanguinis in Vasis xl, 4. *CURA*. Sanguinis Missione, nî suffocari velimus vii, 43. absque tamen Animi Deliquio, ne cum Sanguine Vita effundatur xx, 27. Diætâ xxxvi, 18.

Pleuritis, Lateris Inflammatio xl, 26. Expansioni Pectoris impedimentum adfert xxii, 14. pungentibus doloribus interrumpit & impedit Inspirationem 21, 23. in Abscessum abiens Pulmonum Nutritionem lædit, & universi corporis Tabem inducit xxiv, 6. *Cura*, etiam absque Sanguinis Missione xl, 26.

Podagræ Dolor rodens, Balsamo Sulphuris Succinato in momento sublatus xxx, 174.

Polypus Narium impedit Inspirationem xxii, 19, 45.

Potus Aqueus Diarrhœæ Serosæ Causa xiii, 17. Serosum facit Sanguinem 24. *Auratus* vel *Chalibeatus*, Cacatorias curat Febres xxx, 182. Multùm *Spirituosus* & *Aromaticus* magnâ quantitate sumptus excitat Diariam Febrem xxviii, 10. quæ Curatur Potu Acidiusculo 20. Sanguificationem lædit xviii, 35. quam Acidulæ curant 36. Spirituosus cum Oleosis paratus auget Bilem Pinguiorem xi, 19. *Paucior* Contenta Intestinorum siccat xii, 12. *Gelidus* Bilem spissat xviii, 12. *Cura* Aromaticis 37.

Pruriginosus Dolor in Ano xiv, 30.

Ptyalodes, seu Sputatoriæ Febres xxx, 42.

Pulmonum Nutritio læsa xxxiv. *Signa* Deficientis 14. Depravatæ 15. Auctæ 16. *Cura* 18. &c.

Pulsus est Reciprocus Cordis & Arteriarum Motus xxvi, 2, 1. Explorari debet in Arteriis præsertim Carporum, licet circa Tempora & Collum observari possit 5.

Pulsus est (1.) *Robustus* xxvi, 7. *Causa* 11. vel *Debilis* 7. *Causa* 12. Observatur hic in Leipothymiâ & Syncope xxxiv. Causa ibidem à 45, ad 63. (2.) *Magnus* 8. *Causa* 17. Observatur in Causo xxix, 30. vel *Parvus* 8. *Causa* 18. Observatur talis in Hecticâ xxii, 5. *Vix observabilis* in Febribus Intermittentibus urgente Frigore xxx, 85. in Febribus Malignis xxxiii, 6. in Animi Deliquio leviore vix, in graviore planè non percipitur xxxiv, 10. (3.) *Frequens* 9. *Causa* 9. Signum est Febrium Pathognomonicum xxxiv, 3. vel *Rarus* 9. *Causa* 20.

Punctura Tendinis & Nervorum curatur in *Carolo IX. Galliarum Rege* Oleo Terebinthinæ calente cum Spiritu Vini rectificato in vulnus immisso xlii, 38. Curatur & Partis punctæ sectione transversim factâ 39.

Purgantia in Febribus, nisi convenienti tempore exhibeantur, multùm nocent xxx, 200.

Purgantia Bilem, Rhabarbarum, Tamarindi, Scammonium 11, 42. Tabellæ purgantes 44. Haustus 45. *Electuarium Cholagogum Sylvii* 46. Rhabarbarum tostum in Diarrhœâ xiii, 34, 35. Conditum purgans xiv, 37. Cassia 64. Apozema & Julapium in Diariâ xxxviii, 30. Sal Tartari vitriolatum, Crystalli Tartari, Cholagogis jungenda in Synochâ Bilariâ xxix, 39. Bilem Sanguini penitiùs junctam secernens Apozema 42. Purgans 43. Alterans simul & Purgans 58. Pilulæ xxx, 138. NB. Cholagoga ob metum Hypercatharseos parvâ dosi exhibenda xix, 100. Si nil purgent, iterentur vii, 47, 48.

Purgantia Pituitam, Colocynthis, Turpetum, Hermodactyli, Mercurius præcipitatus & sublimatus tam corrosivus, quàm dulcis 11, 29. Pilulæ 33. additis Chymicis 34. Ex Gummi paratæ solvendæ Pituitæ aptissimæ vii, 52. *Pilulæ Magistrales Sylvii* ad Pituitæ Vitreæ eductionem iv, 50. uti citantur xxiii, 26. ad Pituitam Glutinosiorem educendam xxxiv, 101. ad Viscosos & Glutinosos Humores solvendos xxxv, 16. Mercurialia sunt Phlegmagoga potentiora & efficaciora in Asthmate Febrili, xxx, 153. Apozema xxxiv, 102. NB. Phlegmagoga dosi aliquanto majore usurpanda, vii, 50.

Purgantia Serum & Acidos Humores ad Seri naturam deductos, sunt *Hydragoga* Mechoacannæ & Jalappæ Radix, Sambuci ac Ebuli partes pleræque, Gummi Gotte, Elaterium vii, 54. *Electuarium Hydragogum Sylvii*, 55. Bolus vel vel Pulvis purgans in Diarrhœâ Serosâ xiii, 35. Lunæ Crystalli multùm in Ascite valentes xvii, 16. Apozema Lympham redundantem minuens xxix, 55. Conditum 56. Pilulæ xxxiv, 110.

Puris perfecti Signa, Partis affectæ mollities, rubedo, dolor diminutus xl, 5. *Causa* materialis, Sanguis xv, 42. *Effecta*. Pus omne naturâ suâ Acidum, Partes corrumpit, Vasa rodit xl, 56, 62. Sanguinis massam Glutinositate singulari inficit xxxii, 18. *Cura* Præveniendo Sanguinis in Pus corruptionem Balsamo Sulphuris Anisato, in Decocto, Misturâ, vel Cerevisiâ sumpto xxiii, 36. Ubi hoc non possumus, accelerando ejus confectionem ac generationem xl, 49. per Emollientia & Maturantia 50. Geniti Excretionem spontaneam per Vomitum aut Alvum non sistendo; sed blandè promovendo, per Antimonialia xv, 42, 43. tum Diaphoretica, tum Purgantia, & Vomitoria, etiam in Phthisi xxiv, 20. Puri verò perfecto viam ad eductionem parando, aperto Apostemate xl, 56, 57. aut si sit in Thorace, Paracenthesin instituendo xxiv, 24.

Postea Ulcus mundando & consolidando, atque Puris novi generationem impediendo, Balsamum Sulphuris Ulceri instillando XL, 61. Decocto Vulnerario XIII, 52. XXIV, 22.
Pustulæ designant Acrimoniam Humorum XXXIX, 16.
Putridæ Febres XXIX, 1.

Q.

Quartana est Febris, cùm post duos Intermissionis dies Paroxysmus revertitur XXVII, 11.
Quartana Duplex, Triplex XXVII, 18. quomodo Quartana Triplex à Quotidianâ distinguatur. 19.
Quies Corporis, Pituitam Auget XI, 22. XIII, 15, Bilem enervat XIX, 27. Famem Deminuit II, 9.
Quietus Aër Sanguini temperando ineptior XXI, 12.
Quotidianas Febres magis ex præjudicio, quàm experientiâ certâ, vel ratiocinatione cogente quidam negant. XXVII, 1, 7.
Quotidianæ Duplices & Triplices LXVII, 13.
Quotidianarum Continuarum Symptomata XXXI, 6.

R.

Ratio & *Discursus* Animum turbatum tranquillat XVII, 39.
Raucedo est à Defluxu Humorum Acrium ad Fauces XIX, 9. XXVII, 29.
Respiratio ordinata ad Sanguinem temperandum XXI. & rarefactum condensandum 2. *Læsa*, est Signum læsæ Pulmonum Nutritionis XXIV, 14, 15, 16. *Nulla* observatur in Syncope & Suffocatione Hypochondriacâ XXXIV, 13.
Rigor in Febribus, est Frigoris gravioris comes, XXX, 17. est ab Halitibus Acidiusculis 83. à Succi Pancreatici Aciditate majore & Bilis Acrimoniâ remissiore XXXI, 3.
Roborant Ægrum Aqua Cinamomi. I, 16. *Ventriculum flaccidum* Aromatica cum Vino generoso, ejusve Spiritu mixta VIII, 19. *Intestinum*, Diascordium, Theriaca, Confectio Hyacinthorum, XIII, 33. *Cerebrum*, Suffitus Succini, 42. cui addi possunt Mastiche, Thus, Belzoin, Styrax.
Ructatio & Ructus, vide *Eructatio*.
Rugitus à Flatibus. XXXIV, 70.

S.

Saccharum magnâ quantitate sumptum auget Pituitam. XXXIV, 99.
Salia lixiva fixa aut volatilia Acidum infringunt II, 16. Pituitam incidunt 28. Abolitam Fermentationem curant. VII, 26.
Salia Volatilia. Sal Tartari cum Spiritu Vini volatilis redditus, Succini, Urinæ, Cornu Cervi, Ammoniacus, Fermentationem auget VII, 26. *Animalium*, ut Oculi Cancri, Mandibula Lucii, Os de Corde Cervi: hæc enim Sale Volatili abundant XL, 30. Sal Volatile ac Oleum Sanguinis, Ossium, Cornuum, Ungularum, rectificari debent cum Spiritu Vini Tartarisato, XXXIV, 115. *Plantarum Scorbuticarum* Erysimi, Cochleariæ, Nasturtii Hortensis & Aquatici, Taraxaci. XL, 32.
EFFECTA. Acidum & Austerum corrigunt XIX, 75. Acidum infringunt II, 17. Acrimoniam Acidam temperant. XXX, 139. Bilis in Calculos Concretionem impediunt XL, 15. Pingue corrigunt VII, 29. Pituitam incidunt XXX, 132. & per Urinæ vias expellunt XXXIV, 107. Humores depravatos emendant XLI, 59. Salivæ vitium corrigunt & Fermentationem restituunt II, 50. Sanguinem depurando Picam curant 47, 48. Halitus discutiunt XXXIV, 112. uti & Flatus XIX, 66. Effervescentiam Cessantem excitant XIX, 70. Menses movent II, 49. & peccante Acido Sudores movent XXXI, 12. *Externè* usurpari possunt juncta Potibus, Cataplasmatis, ac permista Unguentis, in Tumoribus Nervos comprimentibus XLII, 32.
Sal volatile Acre Aëris Subacidum Glandularum Liquorem concentrat & enervat XXXIII, 7. *Cura*, 11.
Sal volatile Oleosum Humores qualescunque emendando Sitim depravatam curat I, 21. *Salis volatilis* maligni Acrimoniam lenit in Febre Malignâ XXXIII, 1. *Aciditatem Acrem* omnem temperat. XIV, 62. sicque Bilem Roborando Sanguinis Consistentiam nimiam minuit, & ad statum naturalem reducit, XIX, 60. *Austerum* corrigit XI, 27. & hinc orta Tormina XXIX, 68. *Pituitam Vitream* incidit XIV, 45. sic Glutinosos Humores XXXII, 20. XXXIV, 103, 113. & Lympham Viscidiorem XIX, 97. Sanguinis massam depurando Famem depravatam, seu Picam corrigit, 47. in Syncope & Suffocatione Hypochondriacâ Cessantem Effervescentiam restituit. XIX, 70. Flatus producit, quos discutit XIV, 59. NB. Exhiberi non debet in Ardore XIX, 62.
Salivæ in Glandulis Maxillaribus Conglomeratis tam Superioribus, quàm Inferioribus *Præparatio* LI. *Materia* Sanguinis pars magis Glutinosa, quàm quæ Lymphæ servit, & Spiritus Anima-

males. 3. *Pars ejus potissima*, Aqua x, 11. *Causa Copiosioris*, materiæ redundantia: Viarum materiam deferentium amplitudo & multitudo: Glandularum vitium LI, 4. *Parcioris*, contrà 4. *Salsæ*, Serum Sanguinis Salsum 12. *Acidæ*, Acidi in Corpore & Sanguine copia, &c. 13. *Dulcis*, Serum simile 14. *Amaræ*, Bilis vel sursùm eructata; vel eadem purior in Sanguinis Sero 15. *Glutinosæ*, Sanguis Glutinosus 16. & Alimenta Viscida x, 26. *Aquosæ* XIII, 17.

Effecta, *Saliva* bene constituta, continuò deglutita, facit ad Fermentationem II, 3. ad Secessum Chyli à Fœcibus Alvinis x, 6. Originem dat Pituitæ Intestinali XI, 2. Asperam humectat Arteriam & cum Aëre inspirato Sanguini per Pulmones meanti se immiscet xxv, 1. Defectus ejus Fermenti defectum inducit VII, 13. *Salsa* Sitim minùs temperat, quin auget x, 4. *Viscidior ac Pinguior* sensim Abolet Famem II, 7. *Vitiosa*, corrumpit Alimenta 50. *A Salivâ* dependent Ventriculi ac vicinarum partium Anxietatibus & Distensionibus molestæ Febres Synochæ XXIX, 8. quæ tum Visciditate auctâ peccat 14. & Genarum rubore, Cutis ariditate se manifestat 22. quæ & in Hecticâ observantur, cujus Exacerbatio post Alimenta assumptam à Salivâ Glutinosâ est XXXI, 6. Febres tamen Intermittentes à Salivâ non deducendæ XXX, 57. *CURA Copiosioris*, Minuendo materiam per Phlegmagoga, Hydragoga LI, 21, 22. Diuretica, Sudorifera, 23. Viarum amplitudinem adstringendo 25. & Glandularum vitium emendando subadstringentibus, &c. 26. *Parcioris*, Defectum materiæ reparando 17. & Vasorum Obstructionem ac Compressionem tollendo 19. *Salsæ*, Pilulis de Cynoglossâ: Oculis Cancri, &c. 27. *Acidæ* Cretâ, Sanguine Draconis, Lapide Hæmatite, Salibus fixis & Volatilibus 28. *Dulcis*, Salsis Acido junctis, ut Tartaro Vitriolato 29. *Amaræ*, Os Acido colluendo, vel Bilem educendo 31. *Glutinosæ*, Incidentibus Aromaticis 32. *Aquosæ*, Alimentis Glutinosis & Subausteris 33.

Saliva propria manè parti affectæ infricata munit contra Arthritidis novos insultus XXX, 177.

Salivæ in Os ac OEsophagum Motus LII.

Salivatio aliquando excitanda ad Humores Pituitosos è Capite purgandos XXII, 33.

Salsi Humores corriguntur Gummi Tragacanthâ & Arabico. Radice Althææ, ipsiusque Saccharo, Glycyrrhizæ radice, ejusque Succo inspissato XXIII, 30. Pilulis de Cynoglossâ, de Styrace, Rotulis XX, 36, 37. Oculis Cancri, Coraliis, Margaritis, Conchilibus LI, 27.

Salsus Humor est vel Muriaticus, vel Lixivus XXXIX, 26.

Sanguificatio Chyli incipit in Venâ Jugulari, Axillarive sinistrâ XVIII, 2. Rudimentum accipit à Sanguine ad Cor Descendente 3. Formam ab Ascendente 4. Ultimam Perfectionem in sinistro Cordis Ventriculo 5. & XXV. Plusquamperfectionem in Liene XLVIII. Mistionem cum Bile in Hepate XLVIII.

Sanguis Arteriosus è sinistro Cordis Ventriculo per Arteriam Aörtam *ad omnes Corporis Partes fluit* XXXVI. ut inserviat Partium *Continentium* Nutritioni; in Juvenibus Accretioni XXXVII, 1. *Contentarum* Præparationi ac Reparationi XLI, 1. ut: Spirituum Animalium Secretioni 2. Bilis Generationi XLIV, 2, 14. Lymphæ Glandulosæ Præparationi XLIX, 1. Salivæ L, 3. Succi Pancreatici LIII, 3. Urinæ Secretioni LV, 1.

Sanguis Venosus à Partibus omnibus ad dextrum Cordis Ventriculum per Venas *refluit*, ut Effervescentiâ & Rarefactione Vitali Renovetur XL, 1.

Sanguis à dextro Cordis Ventriculo per Pulmones *ad sinistrum* Cordis Ventriculum pergit XX. hic Fluxus à Corde in Partes & Refluxus à Partibus ad Cor, *Motus Circularis* dicitur XL, 2.

Sanguinis Effecta: Copiâ Plethoram facit XXXIV, 61. Plethoræ Effecta vide. *Defectus* Atrophiam Corpori inducit XXXVII, 9. Spirituum Animalium defectum, ac propterea Pulsum facit debilem XXVI, 13, 14. XXXIV, 45. *Qualitate vitiosus* ab Humoribus Naturalibus ad Sanguinis Constitutionem requisitis, sed vitiatis XXXIX, 5. vel Re Non-naturali & Venenis 8. vel Pure XXXVII, 12. Ineptus est Nutritioni. *ibid.* Cachexiam producit XXXIX, 1, 4. *Serosus* Causa est Fluxûs Hepatici XIII, 14. *Dissolutior* à Volatilitate Bilis & Acrimoniâ, Abolet Vitalem Effervescentiam in Peste & Febribus Malignis XIX, 7. Unde eductus in Febribus malignis plerunque coagulari nescit XXXIII, 6. *Fluidior* à Sero abundante Celeriùs per Pulmones movetur XX, 13. *Fluidior* vel *Solidior* ineptus est rarefactioni, Unde Pulsus parvus XXXIV, 57. *Fluidior aut Viscidior* rari Pulsûs Causa XXVI, 23. *Glutinosus* Languoris Universalis, Animi Deliquii, ac Syncopes Causa est XXXIV, 15, 23. *Viscosus* Contabescentiæ in Hecticâ XXXIII, 6. *Tenax ac lentus* ineptus est Spiritibus Animalibus de se promendis, unde Pulsus naturali est debilior XXXIV, 24. *Stagnans* Acrior fit, Inflammationem concipit, & in Pus corrumpitur XL, 15. *Coagulatus* Obstruit Venas 7. *Concretus* à Frigore externo vel Acido Obstruit Ar-

Arterias xxxvi, 7. *Effluens è Naribus* Hæmorrhagiam, *ex Ani* Vasis Hæmorrhoïdes constituit. *Stillans ex Utero* singulis mensibus, Mensium; copiosiùs post Partum exiens, Lochiorum nomine venit xl, 18. *Excretus Vomitu*, Vomitum cruentum ix, 20. *per Alvum*, Dysenteriam xiii, 8, 9, 21. *Tussi*, ex Pulmonibus, Sanguinis Sputum, seu Hæmoptoïcam Passionem constituit xxiii, 15. *Effusus* in Partium Substantiam, si excandescit cum Caloris Sensu, Inflammationem: si in Pus & Saniem Corrumpitur, Abscessum producit xl, 14. in Cavitatem Pectoris Effusus, atque in Pus corruptus, Empyema constituit 16. xx, 18. In Pulmonum Parenchyma, Peripneumoniam 17.

Sanguinem rarefacit Ignis Vitalis, ex Effervescentiâ excitatus xix, 3. *Sanguis* enim Ignis Vitalis Fomes est, & Partium pabulum xv, 42. Condensat Aër Inspiratus xxi, 2.

Sanguis Ascendens ac Cor, seu Biliosus, lædit Sanguificationem ratione Bilis peccantis xviii, 10. Sic Abolet Effervescentiam xix, 6. *Sanguis Descendens* ad Cor, seu Lymphaticus xviii, 16. xix, 8.

Sanguis minùs fervens & rarefactus, adeóque blandior prodit ex Sinistro Cordis Ventriculo, quàm ex Dextro xxv, 3.

Sanguis Ineptus est ad Seri sui Secretionem, si partes ejus Heterogeneæ intimiùs misceantur lv, 8.

Scammonii præparatio ex tempore li, 43.

Scorbuti generatio prodit, ubi in Effervescentiâ Intestinali, præter Bilem & Succum Pancreaticum Acrimoniâ propriâ peccantes, Pituita existit Viscida vel aliàs Vitiosa xi, 13. in Scorbuto nonnunquam excitantur varii Vomitus xv, 10. & Scorbutum, Affectionis Hypochondriacæ speciem notabilem, sæpe Cachexia comitatur xxxix, 3. hinc Cachexia Scorbutica 19. hinc Pinguedo innatans in Urinâ Scorbuticorum, ab Humore Salso-Muriatico Acriori lv, 45.

Sedimentum Urinæ Furfuraceum, Farinaceum, Squamosum rariùs est ab æstu Febrili lv, 47.

Sensuum Internorum organa faciliùs est fingere, quàm demonstrare xxxiv, 75. Sensus Interni offuscantur, quin aliquando cessant ab omni suâ operatione 74. Sensu partes destituuntur in gravissimâ Epilepsiâ xxii, 9. in Sensibus Externis & Internis læsis, Spirituum Animalium impuritas & inquinatio facillimè observatur xli, 18.

Serum Sanguinis naturaliter Insipidum in Belgio dimidiæ fortassis Hominum parti *Subsalsum* xlix, 3. *Salsum* li, 12. *fastidiosè Dulce* materiam Salivæ simili suppeditat 3.

Serum Salsum, sed *Muriaticum*, efformatur à Pituitâ fluidiore, & Acido Acriori Bilis parti Salinæ penitiùs juncto xxx, 117.

Singultus xxii, 21. est interrupta Respiratio per intervalla certa & incerta, propter Convulsivum Diaphragmatis Motum 23. Pars affecta Diaphragma est, non Ventriculus xxiii, 9. & quidem eâ parte, quâ Exspirationi inservit 8. *Causa* est, quicquid Diaphragma ad sui Contractionem cogere potest 11. *Cura* Opiatis 19. Vomitorio, 20, 22. Compresso aliquandiu Spiritu 43.

Sitis est *Appetitus Potulentorum* ii, 1. *Causa* Halitus Salsi (Biliosi xxx, 87.) ad Ventriculum & ad Fauces assurgentes: ad Cor & Pulmones transeuntes: Humores Salsi à Capite ad Fauces delabentes 1, 3, 4, 5. *Cura*; Lixivum Bilis Salem Alterantibus, Julapio 12, 13. Emulsione 15. *Fallendo* Sitim, Lapide Prunellæ, Nitro purificato, Rotulis ex Saccharo & Succo Citri, aut Berberorum paratis 18. *Leniendo* Jusculis carnium, Vervecinæ, Vitulinæ cum multâ Aquâ & sine Sale paratis 19. *Temperando* Salsum humorem Pilulis de Cynoglossâ 20. *Cura Sitis Febrilis* Julapio xxvii, 18. Tincturâ Rosarum 20. Apozemate Bilis Acrimoniam Salinam corrigente xxxix, 40, 42. Julapio 47. Emulsione 50.

Solvunt Pituitam in tenui Intestino, Aër æstuans, Alimenta Spirituosa, Aromatica, Sale Volatili abundantia, Corporis Motus vehemens. Ira immoderata, Vigiliæ xl, 11. xvii, 6. xxx, 61.

Solvunt Concretum Sanguinem, Oculi Cancri, Antimonium Diaphoreticum, Sperma Ceti xv, 40. ix, 20, 21. Salia Volatilia Animalium omnia xl, 25. Mistura 28. Sal Volatile Cornu Cervi 29. Sulphura Metallica & Mineralia fixa 31. &c. Cataplasma 34. Coagulationem impediunt, Mumia, Gummi Galbanum, Sagapenum, & Mistura 43. Emplastrum de Spermate Ceti 44. Fotus 46.

Somnolentiam excitant Halitus Flatulenti ad Cerebrum delati xxix, 72.

Somnus varius, Somniis vel Insomniis gravis in Febribus, Calore remittente concurrit xxx, 24. *Causa*, quia durante Paroxysmo Humores arctiùs uniti ex parte saltem ab invicem secesserunt 96.

Somnum Inducentia, Semina Papaveris albi 1, 17. Emulsio ex iisdem xxviii, 22, 25. Epithema 39. Linimentum 40. Pilulæ de Laudano opiato xv, 51. Somnum *Minuentia* xxviii, 41.

Spasmus Cynicus convulsa tenet Labia, ut decenter disjungi nequeant iv, 7. *Spasmus Trismus*, Convulsio est Musculi Temporalis, in quâ Maxilla Inferior à Superiore abduci nequit ii, 10.

Spatium requiritur ad Rarefactionem Sanguinis, quo denegato Effervescentia Vitalis Aboletur XIX, 11, 12.

Species Aromaticæ Melle, Syrupove exceptæ promunt Electuaria XXXIV, 96.

Spiritus Acidus, difficulter secedit à Sale lixivo fixo, faciliùs à volatili XLIX, 3. existit in Sanguinis Sero, & Lymphæ materiam præbet, *ibid.* est Pars primaria Succi Pancreatici X, 10.

Spirituum Animalium Generatio, aut *Secretio* in Cerebro ac Cerebello, ex massâ Sanguinis XLI, 2. *Læditur*, si *nulli* Secernantur, tunc enim Homo Motu destitutus extinguitur 4. Si *Pauciores*, Idque Sanguinis, Cerebri, Cerebellive culpâ 5. *Copiosiores*, in Gaudio & Irâ vehementer agitatis 13. *Torbidi*, ob Vim Narcoticam, 19. (Narcotica, quâ talia, non tam Spiritus Animales *forsan* vel omnes ex æquo Nervos afficiunt, quàm Sensuum Externorum Organa, vel Nervos ad ipsa tendentes XXVI, 15. & Opiata *forsan* Spiritus Animales faciunt ad Motum Torpidiores XXIII, 20. *Agitatiores* ob Aërem æstuantem, ob Alimenta Spirituosa, ob Defatigationem Corporis continuatam, ob Vigilias protractas, ob Animi Solicitudinem perseverantem, ob Iram vehementiorem 20. *Vertiginosi*, attentus objecti rotati visus: attentus aspectus rerum remotarum, vel sublimium, vel profundarum: Gyratio ipsius Corporis diutina 22. *Impuri* ob Aërem impurum, Alimenta corrupta, Animum Affectibus contrariis potenter agitatum 24. *Cura Parciorum*, Alimentis Spiritu Volatili abundantibus 25. *Copiosiorum*, Contrà 36. *Torpidorum*, Salibus Volatilibus, & Aromaticis Acrioribus 42. *Agitatiorum*, Anodynis, Narcoticis 46. Sono Musico 47. *In Gyrum actorum*, remotis Causis externis 48. *Impurorum*, externas Causas vitando 56. & noxas admissas emendando 57.

Spirituum Animalium Motus per Nervos, ad Sensus Externos & Motum Animalem exercendos: ad temperandos Humores: & fortè ad primariam Semini generando materiam suppeditandam XLII. 1. Motus his naturaliter continuus & æqualis; mutabilis & inæqualis pro Animi Affectibus 2. *Læditur*. Si *nulli* Moveantur, & tunc Sensus Externi ac Motus Animales Cessant, ut in Apoplexiâ & Paralysi 4. Si *Pauciores*, imbecillæ ac imperfectæ sunt eædem Functiones, in Motu Tremulo, Visu debili 5. Si *plures*, quàm oportebat, Convulsio est 13. Si *inæqualiter* ac *inordinatè*, Motus Convulsivus, Tremor coactus 19. *Cura Nullorum* 29. *Copiâ majori motorum* 35. *Inordinatè motorum* 44.

Spiritus Animales Musculosam Cordis Substantiam Contrahunt, Fibras ejus replendo XXVI, 3. Ut & Arterias, Fibras earum annullares implendo 4. *Copia* Spirituum Animalium ad Cor delata, Robustum facit Pulsum 11. *Defectus* Debilem 12. *Causa* Copiæ 21. Defectûs 13, 14. *Cura* Defectûs XX, 12. XXVIII, 21.

Spiritus Animales ad Fermentationem summè utiles VII, 14. Bili juncti, aut in ipsâ exaltati, Bilem Volatiliorem faciendo, Icterum producunt XLVI, 82. ad Lienem, nec Sensui, nec Motui inservientem, delati, Sanguinem faciunt subtiliorem XLIII, 5.

Spiritus Carminativus Sylvii IX, 29.

Spiritus Vini abusus Morbum Regium, & Ascitem Hydropem producit X, 22. Appetitum prosternit, Fermentationem abolet VII, 11, 30. facit Serosum Sanguinem, Firmitatem Partium infirmat & tonum tollit XIII, 25. cum Oleosis paratus Bilem Pinguiorem facit XI, 19.

Spiritus Vini, Acidum temperat XIV, 39, 68. & præcipuè Aromaticus, quia Sale volatili Oleoso præditus, in Dolore Algente 40. Perterebrante 47. commendatur. Bilem Pinguiorem temperat 34. Halitus & Flatus Acidos, ac simul Glutinosos concentrat & discutit XXXIV, 112. Vires Vitales ac Animales reparat 119.

Spuma in *Urinis* à Flatibus, Gravedine, atque Catarrhis LV, 46.

Stagnatio Chyli Viscidioris in Vasis Lacteis XVII, 5. *Sanguinis* ob Plethoram XL, 4.

Sternutatio est, in quâ post aliquam Inspirationis inchoatæ suspensionem, vi magnâ, sed interruptâ, per Nares, & Os, cum vehementi universi Corporis Concussione, Aër cum occurrentibus unâ vice expellitur XXIII, 3. *Causa* est res Nares Vellicans 12. *Cura* 28.

Sternutatoria blandiora Pituitam per Nares aut Os educunt XXIII, 28.

Succus Pancreaticus præparatur in Glandulis Pancreatis Conglomeratis LII, 1. Naturaliter Subacidus, ex Sanguinis parte consimili & Spiritibus Animalibus 3. *Generatio* ejus *læditur*, quando *Parcior* defectu Materiæ, 5. vitio Viarum 6. aut Glandularum 7. *Copiosior* propter Materiæ abundantiam 8. Arteriarum & Nervorum ad Pancreas delatorum copiam & magnitudinem 9. Glandularum constitutionem Succo Melancholico præparando faventem 10. *Nimis Acidus* ob Assumpta Acida, & moram in Ductibus Obstructis 11. *Minùs Acidus* ob Acidorum usum parcum aut nullum; adversorum usum frequentem & copiosum, aut Humoris Acidi per Sudores ac Urinas Evacuationem multam. *Muriatico-Salsus*, ob Serum simile 13.

Austerus ob Alimenta similia & Moerorem magnum 14. *Fœtidus* à Pure ei admisto 15. *Colore mutatus* à Sanguine puro vel corrupto 16. *Glutinosior* à Pituitâ simili in corpore existente 17. EFFECTA, quia naturâ suâ est Acidus, & Subacidus etiam in Homine XXX, 67. LIII, 2. Effervescentiam cum Bile excitat XI, 1, 4, 5. Chyli à Fœcibus Alvinis Secessum promovet X, 7. Halitus Acidiusculos ad Ventriculum mittendo Famem excitat II, 4. Pars ejus primaria est Acidus Spiritus Spiritu Volatili contemperatus X, 10. Naturâ suâ est Viscidus; Cujus visciditatem Bilis Acris si diminuat, facit Humorem Bili Atræ non valde dissimilem, Vigiliarum, Dolorum Capitis, Delirii, Convulsionis & tandem Mortis Causam XXIX, 35. *Nimis Acidus*, seu *Acrior* Frigus excitat in Lumborum regione, quod in Universum Corpus posteà distribuitur XI, 9. XXX, 79. hinc in Ventris medio, aut extremis Corporis partibus 80. & in Capitis partibus interioribus Frigus molestat 81. hinc Febres Algentes 97. Famelicæ 101. Cardiacæ 102. hinc Dolor Intestinorum Algens XIV, 18. Perterebrans ac Fixus 22. Lacerans 32. *Minùs Acer* faciliorem cedit Curam Febribus Intermittentibus XXX, 195. *Muriaticus-Salsus* Diarrhoeæ Serosæ Causa existit XIII, 16, 18. Doloris obscurè Urentis ac Rodentis XIV, 29. *Austerus* excitat in Effervescentiâ Halitus Hypochondriacam Suffocationem producentes XI, 10. Hinc Dolores Contorsionis Sensu non rarò in Colico Dolore molesti XIV, 23. Hinc & Febres Torminales XXX, 103. ac Præfocantes 105. *Viscidus* promovet Defectum Secretionis Chyli à Fœcibus Alvinis X, 26. *Spiritu Volatili abundans* Chyli à Fœcibus Alvinis Secessum depravare potest 33. *Volatilem magis, quàm Acrem Aciditatem nactus* Syncopales Febres producit XXIX, 104. *Volatilis* magis, quàm *Acris* Sudatorias Febres 114. A Succo Pancreatico dependent Ventris Torminibus & Lancinationibus conjunctæ Febres XXIX, 8. Hinc Synocha Pancreatica 6. *CURA. Parcioris*, Acidis LIII, 9. *Copiosioris* Hydragogis, Sudoriferis, Diureticis 23. *Acidioris* 27. *Minùs Acidi* 29. *Salso-Muriatici* 32. *Austeri* 33. *Fœtidi* 34. *Glutinosioris* 36. *Volatilis*, Vide Acidi Volatilis Curam.

Succi Pancreatici Motus ad tenue Intestinum LIV. Deficere vix potest ex Ductûs maximi Obstructione 3. Motus in Ductibus lateralibus ad Ductum maximum & medium impediri ad tempus potest 5. Hinc Stagnans est XXX, 61, 63. & stagnatione Acrior redditus Obstructionem solvit 68. Difficiliùs movetur, si Glutinosior est 7. Faciliùs, si Aquosior 8.

Sudatoriæ Febres Sudoris Anglici nomine celebres XXX, 40. *Causa* Succus Pancreaticus magis Volatilis, quàm Acris 114. *Cura* Austeris 184.

Sudor Frigidus & Glutinosus Syncope familiaris, XXXIV, 65. *CAUSA Frigidi*, est Humor Acidus 83. &c. Halitus Sanguini admistus, ad Cor delatus, & in Corporis superficie hærens 84. *Glutinosi*, Humor Glutinosus ab Acido solutus, foràs propulsus, atque iterum extra Corpus concrescens 85.

Sudoris Excretio Naturalis non datur LVIII, 2. Sed est *Non-naturalis* à Rebus *Non-naturalibus* 3. *Præter-naturalis* ab Humoribus corruptis 4. *Medicus*, qui vel prodit sponte & dicitur *Criticus*; vel promovetur arte, & *Artificialis* audit 5.

Sudor Consuetus noxius non est, qui tamen impeditus gravem noxam adfert 12. quia minùs acrem facit Bilem XXX, 27. Sudoris Motus auget Acrimoniam Bilis 82, 87. Hinc Sudor multus Sitim auget I, 78. *Sistitur* à Frigore Aëris, Aquæ, Indusii LVIII, 13. *Urgetur* & Augetur ab Aëre calido, Alimentis, Potulentisve calidè sumptis, à Motu Corporis vehemente, ab Irâ & Solicitudine angente, Tegumentis & Sudoriferis potentibus 15. *Cura* Diminuti aut Suppressi Sudoris 19.

Sudorifera Humiditatem Aqueam evacuant. *Radices* Chinæ, Sarsæparillæ, Petasitidis, Contrayervæ: *Ligna* Guajaci, Sassafras, Juniperi, Quercûs, Buxi XIII, 3. Formâ Decocti 37. Obstructionem Tollunt in Hydrope Thoracis. Ut sunt *Radices* Imperatoriæ, *Folia* Scordii, Cardui Benedicti, Cardui Mariæ, Scabiosæ, Taraxaci. *Flores* Papaveris erratici, Sambuci, Chamæmeli. *Baccæ* Juniperi, Lauri, Sambuci. *Semina* Milii, Cardui Benedicti. *Salia Volatilia* Succini, Cornu Cervi, &c. Antimonium Diaphoreticum, Bezoardicum Minerale, Oculi Cancri L, 17. in Inflammatione XL, 39. & Aquam in Hydrope Ascite loco movent XVIII, 15. Sic Balnea humida & sicca 17. *Sudorifera Aromatica & Spirituosa* Aquosam Lympham, ex corpore expellunt, Animales Spiritus reparant, & Vires Animales conservant XVIII, 32. Salsedinem Lymphæ corrigunt 29. noxam glacialem à Potu glaciato superant 37. & à Frigore *externo* XLI, 31, 3. ut & ab *interno* illatam curant 33, 34. Humores & Halitus peccantes foràs expellunt XIV, 62. XXII, 52. Sudorifera Sale volatili abundantia Icterum à Veneno Viperæ productum curant

rant XLVI, 68. Colorem Cutis fœdum tollunt 85. Salem Volatilem Acrem in Febribus Malignis expellunt XXXIII, 12, 13. Pleuritidem sæpè curant XL, 26. Humores Pituitosos circa Nervos hærentes corrigunt ac tollunt XLII, 34. in Depravatâ Fame juvant II, 51.

Sudorifera Liquida & Spirituosa semper præferuntur Crassioribus; Sed Antimonialia etiam formâ Siccâ valent in Fame depravatâ, II, 51.

Suffitu Succini Gravedo Curatur XIII, 42. & Glandulæ restituuntur XXIX, 60, 61.

Suffocatio Hypochondriaca, in quâ Motus OEsophagi Convulsivus frequens est LII, 9. & Vomitus variorum Humorum nonnunquam excitatur XV, 10. Effervescentia Vitalis existit inordinata, XIX, 49. imò Cessat ad tempus longius, vel brevius 70. Inspiratio existit difficilis XXII, 21. *Causa* sunt Halitus Acerbi & Austeri XL, 10. in OEsophago Suffocationis sensum, in Pulmonibus veram Suffocationem nonnunquam producentes XXX, 105. *Cura* XIX, 71, 72. XIV, 50, 51. XX, 52.

Sulphura Mineralium & Metallorum fixa, ad summam perfectionem exaltata omnem Acrimoniam temperant LV, 79. *Narcotica vel potiùs Anodyna* dicta, Bilem Turgentem & Acidum Volatile incrassant & figunt XX, 104. Somnum promovent & Effervescentiam Acriorem compescunt, qualia sunt, *Vitrioli vel Antimonii*, quæ præstantiora sunt Opio XXIX, 89, 90. Spiritus volatiles blandè figunt XLVI, 83. Sal Volatile Acre Malignum corrigunt in Febribus Malignis XXXIII, 11. Cogulatos Humores solvunt XL, 31.

Suspirium est continuata, leviter interrupta ac cum frequentiâ conjuncta Aëris Inspiratio XXII, 21, 23.

Syncope est Animi Deliquii species gravissima, in quâ præcedente aliquando Aurium Tinnitu, subitò ac penè inopinatò corruunt Ægri, aurâ frigidâ quasi correpti. Pulsus mox nullus observatur, nulla Respiratio XXIV, 13. Effervescentia Vitalis ad tempus cessat XIX, 14. Rarefactio Sanguinis impeditur XXVI, 13. Sanguis coagulatur XXX, 104. *Causæ manifestæ* variæ XXXIV, à §. 27. ad 42. *proxima & immediata* Acidum majore copiâ ad Cor deductum, imperium in Sanguine obtinens cum Glutinositate Humorum 43, 66. vide *Syncopales Febres*. *Cura* XIX, 71, 72, 74. XXXIV, 90, 108, 112, 113.

Synechæ Continuæ Febres in specie, ex Continuis & Intermittentibus compositæ XXXI, I. *Causa* Calore molestarum, Bilis Acrimoniâ & Inflammabilitate nimiâ peccans 8. Frigusculo, vel Horrore molestarum, Lympha & imprimis Succus Pancreatis Acidâ Acrimoniâ peccans.

Synochæ, sive *Continentes* Febres, quæ sine ullâ Exacerbatione perdurant ad ultimam sui cessationem XXIX, 3.

Synochus non putris XXVII, 9.

T.

TAbellæ Purgantes ex Scammonio II, 44.

Tabes universi corporis sequitur Abolitam Chyli à Fœcibus Alvinis Secretionem X, 14. Sanguificationem Chyli in dextro Cordis Ventriculo læsam XVIII, 7. Sanguinem Purulentum XXIV, 6. Viscidiorem, à Salivâ simili, & Corpori Nutriendo inutiliorem XXIX, 22. in hac Deficit Nutritio secundùm Pinguedinem & Carnem simul XXXVII, 6. *Cura* difficilis 18.

Tenacitas Viscosa Humorum Appetitum prosternit, Fastidium Alimentorum inducit, &c. XXXII, 7.

Tenesmus est perpetuus desidendi, dejiciendique Conatus, cum Excretione paucâ, tum mucosâ, tum purulentâ XIII, 9. Excretio hæc fit cum Dolore XII, 5. Dolor is est rodens XIV, 8. *Causa*, est Pituitosus Humor & Acidus circa Podicem hærens ac Ulcus excitans 27. *Cura*. Ulcus Abstergentibus & Consolidantibus 58.

Tonsillæ Inflammatæ efficiunt Inspirationem non sufficientem XXII, 20. *Cura* Gargarismatis 48.

Tonus Partium perit à Spiritûs Vini abusu XIII, 25. *Cura* Spirituosis subausteris 48.

Tormina Ventris XII, 5. ab Halitibus Acidis Acrimoniam magnam obtinentibus XXX, 84. hinc Torminales Febres à Succo Pancreatico stagnatione suâ Acriore & Austeriore facto 103. *Cura* 149. XXIX, 69. XIV, 45.

Triumviratus Humorum ex Bile, Succo Pancreatico, & Salivâ continuò deglutitâ ad Intestinum properante X, 2. Consistentiam & Coagulationem naturalem Sanguini dat XI, 3. XXXIV, 48, 54.

Tubercula Pulmonum XXIV, 11.

Tumor Glandularum XLIX, 20.

Tumor OEdematosus in Arthritide, est à Succo Pancreatico minùs Acri, & Pituitâ Viscidâ ad Articulos delatis XXX, 110.

Tussis est Aëris, Contentorumque in Tracheâ Arteriâ Exclusio in ac per Os, cum Corporis concussione XXIII, 4. *Humida* dicitur, quoties Humores excernuntur 5. *Sicca*, quando nihil 6.

Causa est, quicquid Asperam Pulmonum Arteriam vellicare potest 13. *Humidæ* 14. XXIX, 9. XXX, 109. *Siccæ* XXIII, 16. *Cura* diversimodè à 29. ad finem. Spiritus aliquamdiu compressus Tussim sæpenumerò curat 43. Tussim Febrilem XXX, 156.

Tussis vehemens Causa Vomitûs esse potest IX, 14.

Tympanites à Flatibus nunc in Intestino manentibus, nunc in Abdominis cavum penetrantibus, & Peritonæum distendentibus oritur XIV, 26. In Tympanitide, Flatibusque distentis Ventriculo & Intestinis, Diaphragmatis Explicatio impeditur & Inspiratio XXII, 38.

V.

VApores faciliùs è Ventriculo, quàm Flatus erumpunt, & rarò Sonum edunt IX, 4. in quo Affectu assurgere observentur, nullus succurrit XV, 2. Acres è Ventriculo, tenuive Intestino assurgentes & Nares vellicantes Sternutationis Causa sunt XXIII, 12.

Vas breve Venosum non est diversum à Venæ Splenicæ ramis XLIII, 3.

Venarum Raninarum Apertio sub Linguâ, quando Angina instat, aut præsens est XXXIX, 87.

Venæ Lacteæ Ruptæ in Ascite sponte coalescunt, ut Venæ sectæ XVII, 14.

Venæ Sectio in Plethorâ non ad Animi Deliquium, unde iterata diminutio magnæ & confertim factæ evacuationi præfertur XXVIII, 28. quæ Vena secetur, an in Brachio, vel in Pede, parum referre videtur, nisi in Fœminis propter Fluxum Menstruum selectio fiat 29. in Synochâ Bilariâ si Æstus adsit XXIX, 45. in Lymphaticâ Corpus Plethoricum corripiente, & imprimis Æstivâ Aëris Constitutione 57. Synocharum Ardentium Dogmatica Cura hanc requirit 77. & quando Ardor adest in Synechis, prodest XXXI, 12. in Inflammatione ad Motum Sanguini Stagnanti conciliandum XL, 40.

Venena Volatilia Folliculum Fellis irritant ad Excretionem XLV, 10. *Cura* 20.

Venena Humores in Corpore Humano corrumpentia, Vomitus enormes producentia: Arsenicum, Auripigmentum, Mercurius sublimatus corrosivus XV, 8. *Cura*, Ad excretionem parentur, Oleosis, Jusculis pinguibus, Oleo expresso quovis, Lacte, Butyro 36. Opiatis 37. quæ si in Ventriculo hæreant, Vomitorio excludi debent, & quidem Antimoniali XXIII, 14.

Venenum Viperæ Bilem ad Icterum producendum nimiùm Spirituosam reddit XLVI, 42. *Cura*, Sudoriferis 68.

Ventriculus Flaccidus est secundùm Membranosam Substantiam, *Imbecillis* secundùm Fibras VIII, 10.

Vermes in Pericardio reperti Causa Palpitationis Cordis usque ad Mortem XXXV, 12. in Renibus oriuntur à corrupto ibidem Sanguine LV, 54.

Vertigo à gyris rei externæ visæ, aut corporis fit, agitatis & in gyrum confusè saltem actis Spiritibus Animalibus: cur non & ab Halitibus ad Cerebrum assurgentibus Spiritus Conturbantibus? XXXIV, 74.

Vertiginosi Spirituum Motûs Causa, Visus attentus objecti rotati, rerum remotarum, sublimium, profundarum, Corporis gyratio diutina, Halituum & Flatuum ascensus ad Caput XLI, 22.

Vigiliæ Bilem faciunt Acriorem XI, 18. & Fluidiorem XVIII, 11. Succum Pancreaticum Acidiorem XI, 20. & Lympham XVIII, 17. Producunt Febrem Diariam XXVIII, 13. & Hecticam XXXII, 3. Pituitam Diminuunt II, 36.

Vigiliæ pertinaces comitantur Febres Deliras Synochas XXIX, 27. accedunt Calori auctiori intermittentium XXX, 23. deliris Intermittentibus 37. *Causa*, quæ Febrium Delirarum 93. *Cura* Somnum Inducentibus. Vide in *S*.

Vinum Medicatum in Fame Diminutâ ad Pituitam Viscidam corrigendam II, 32. ad Fermentum Iners Ventriculi corrigendum & Pituitosos Humores Incidendos VII, 56. ad restaurandos Spiritus Animales VIII, 21. ad Sanguinem Humore Pituitoso & Glutinoso scatentem depurandum & emendandum XXXIV, 92, 93, 94.

Vinum maturum & Oligophorum, paucâque Aquâ dilutum Hecticis propinandum XXXII, 23.

Vires Vitales & Animales prostratæ Spirituosis & Aromaticis restituendæ XXXIV, 119, 120. XVIII, 32. Oleis Aromaticis cum Spiritu Vini Unitis XIX, 58.

Virium Languor sequitur aliquando Chyli à Fœcibus Secretionem parciorem X, 15.

Virium Vitalium prostratio in Malignis Febribus XXXIII, 1. quæ cognosci debet ex Pulsu vel à principio debili, vel subitò multùm debilitato 2.

Visciditas naturalis Bili XXIX, 20. Succoque Pancreatico, quâ diminutâ Acrior fit Effervescentia 35. *Causæ*, quæ Pituitæ. Et, Unio utriusque Acris intimior, ab Auctâ in utroque Acri Acrimoniâ XXXII, 8, 9, 11, 12. *Effecta*. Saliva & Succus Pancreaticus Visciditate peccant in

in Hecticâ 5. Unde Contabescentia 6. Appetitus prostratus, Fastidium, impedita Fermentatio, Chyli Secretio, Sanguificatio, Spirituum Animalium generatio 7. Fames diminuta 11,7. *Viscida* præcipuè indigent Fermentatione x, 1. *Cura.* Corrigit Sal Volatile Acrius x, 36. Temperant in Pituitâ Vitreâ *Gummi Aromatica*, Galbanum, Sagapenum, Bdellium, Ammoniacum Opopanax, Mastiche, Myrrha, Sal Volatile Oleosum, Oleum Cornu Cervi xiv, 45. *Debellat* Balsamus Sulphuris Anisatus, Succinatus, Juniperinus 46. *Solvunt* Unguentum Martiatum, Althææ compositum, Oleum Chamæmelinum, Liliorum alborum 56. *Incidunt.* Vide Incidentia.

Ulcerum mundatio & consolidatio Balsamo Sulphuris Terebinthinato & Anisato xl, 61. quatenus Pus Acidum corrigit 62.

Unio Bilis cum reliquis Humoribus in tenui Intestino & Corde propter Effervescentiam cum confluente Acido non *laxa* tantùm, sed *intima* est xlvi, 21. Uniuntur *arctiùs* Humores durante Paroxysmo Febrili xxx, 96, 94. Unio utriusque Acris *arctior* ab Acrimoniâ in utroque xxxii, 11, 8, 12. Unio Humorum Sanguini confundendorum cum Sanguine *arctior* Acido debetur, *laxior* Salso Lixivo & imprimis Volatili lv, 19. inter Se & cum Sanguine intimior Effervescentiæ Acriori 21. Sic Ignis Vitalis ex Effervescentiâ erumpens Chyli & Sanguinis partes Oleosas rarefacit, cæteras *laxè* unit xviii, 6. & Aër Inspiratus rarefactus partes *laxè* coalescere facit xxv, 3.

Volatilitas. Causæ. Alimenta, Condimenta Volatilia, Vinum, aliive Potus generosi & Spirituosi aliquamdiu usurpati vii, 19. Aër serenus & subtilis, Mœror solicitus, non gravis 20 Vina Rhenana, Mosellana, Acetum Vini potens, Succus Citri cum Vino generoso usurpatus, Spiritus Nitri xix, 43. *Effecta.* *IN Fermento* Ventriculi auget Fermentationem vii, 28. *IN Pituitâ* Salivali & Succo Pancreatico auget Chyli à Fœcibus Secessum x, 33. *IN Bile* Cruditatis Nidorosæ viii, 21. &c. Causa est. Vide, *Acidum Volatile & Bilem volatilem.* *CURA*, Acidum volatile in corpore furens Figunt Sulphura Mineralium & Metallorum Narcotica, vel potiùs Anodyna dicta, ut & Bolus, Terra Sigillata xix, 104.

Vomitoria, quæ Bilem educunt, ex Antimonio parata: Crocus Metallorum, Vitrum Antimonii, Sapa Vomitoria, Oxysaccharum vel Oxymel Vomitorium, Mercurius Vitæ, &c. ii, 41. Blandum Vomitorium exhiberi debet, cum ob Humores copiosos Vomitus sedari nequit xv, 28. Sic in Puris Vomitu ac Dejectione, cum Lumbari Dolore conjunctâ, Sapa Vomitoria profuit Viduæ Coloniensi 12. In Corpore paucâ Pituitâ, copiosiore Bile scatente, tribus ante Paroxysmi reditum horis, est exhibendum xxx, 137. Conducit in Synechâ, quando Bilis copiosa turget xxxi, 12. In Singultu curando xxiii, 18.

Vomitoria Antimonialia quosvis Humores evacuant 20. His excludi debet Sal noxium, si pars ejus in Ventriculo & Intestinis hæreat in Febribus Malignis xxxiii, 14.

Vomitus in Sanguinis Sputo semper periculosus xxii, 43.

Vomitus excitari potest in robustis immisso in Fauces digito, pennâve Oleo madidâ, cùm assumpta liquidiora Ventriculum gravant viii, 17. Sic in abutentibus Potu penetrante ac Spirituoso, si bona pars Potûs in Ventriculo hæreat xviii, 35.

Vomitus est, dum Humores quivis, aut Alimenta è Ventriculo sursùm expelluntur ix, 2. hunc semper præcedit Nausea 3. Varius est ratione Excretorum 8. xv, 3, 10. *Causa* Ventriculus affectus primariò, aut secundariò, cum inverso Motu Peristaltico ix, 9. ad 14. Motus Intestinorum Peristalticus inversus, à loco Insertionis Gemini Ductûs xv, 6. à Podice 15. ab hâc vel illâ tenuis Intestini parte 16. Bilis Volatilis & Acris ab Intestinis ad Ventriculum assurgens xxx, 112. *Cura* Vomitûs ab Assumptis excitati, Aromaticis & Opiatis ix, 16. *Cruenti* conglutinando Vasa Misturâ 20. *Vomitûs ob Humores copiosos*, si sedari nequit, Vomitorio blando xv, 28. *Purulenti* post Puris evacuationem 42. Balsamo Sulphuris Anisato 44. Antimonio Diaphoretico 45. *Febrilis*, Bilem Figentibus Austeris & Opiatis xxx, 180.

Urinæ Secretio in Renibus lv.
Læditur, quando
(1.) *Nulla* est vitio Caruncularum Obstructarum à Pituitâ 6. aut Coarctatarum & Constrictarum ratione Substantiæ earundem spongiosæ à Frigore externo 7. aut Heterogenearum Sanguinis partium intimiore permistione, ab Acido acriore 8.
(2.) *Parcior* ab iisdem Causis levioribus, Alvi fluxu, & Sudore multo 10.
(3.) *Copiosior.* Ratione Potûs assumpti; vel ob Renum Carunculas patentes aut ad Seri Secretionem malè constitutas; aut ob Sanguinem ad Seri dimissionem malè affectum; aut ob Suppressos Sudores, Alvive fluxum Serosum assuetos 11.
(4.) *Vitiosa* dupliciter. *Primò* ratione *Liquoris*, in quo considerandus *COLOR.* Sic Urina est

Aquea, hoc est, consistentiâ & colore aqueo prædita à defectu partis Salinæ & Biliosæ Urinam plus minùs tingentis colore subflavo 13. Non-naturalis à Potu Diuretico: Præter-naturalis & Cruditatem denotans in Paroxysmo Febrium Intermittentium 14. *Rubea tenuis*, ab Æstu summo in Sanguine. Et Fellis parte paucâ, eâque maximè volatili Lotio admistâ 21. *Rubea crassa* in Febribus Ardentibus à copiosâ partium Salinarum & aliarum à Sanguine Secretione, id est, ab inchoatâ Coctione 22. *Obscurè rubens & subcrassa* absque Ardore, Icterum denotare solet 23. *Sanguineo colore tincta*, cognoscitur ex Sedimento Fœdo, nigricante aut grumescente 24. *Viridis Livida*, *Nigra* 25. *Pellucida* vulgò Clara, *Opaca* vulgò Turbida 26, 27.
Considerandus ODOR hinc *Inodora* 29. *Suaveolens*, à Terebinthinâ 30. *Graveolens* ab Asparagorum usu, à corruptione internâ 31.
Considerandus SAPOR, qui naturaliter *Subsalsus*, Mutatur verò, quando Excernitur *Insipida* 32. *Amara* 33. *Acida* 34.
Vitiosa Secundò ratione *Contentorum* 36. quæ vel
(1.) *Superficiei innatant*, ut *Bullæ ac Spuma* 37. aliquando à Flatibus, sæpiùs Gravedinis atque Catarrhorum in Capite genitorum comites 46. *Pinguedo*, si non ab Oleo epoto, sæpiùs ab Humore Salso-Muriatico Acriore partem Sanguinis Oleosam Secernente 45. *Arenulæ* à læsis ab externo Frigore Glandulis Conglobatis aut longo in Dorsum decubitu 44.
(2.) *Fundum petunt* Sedimentum ordinarium, rariùs farinaceum, vel furfuraceum 47. ut & Filamenta 48. Arenulæ 49. Calculi 50. Carunculæ 51. Sanguis & ejus Grumi 52. Pus, Sanies 53. Vermes 54.
(3.) *Feruntur in parte superiore*, ut Nubecula: *in media* Enæorema, seu Suspensio: *in inferiore* Hypostasis, seu Sedimentum 39, 55.
(4.) *Vasis lateribus & fundo adhærent* 36.
CURA. *Deficientis* Secretionis Incidentibus & Attenuantibus Diureticis 59, 60. Si à Frigore: Sudoriferis Aromaticis, Salibus Volatilibus 66. *Copiosioris*, Austeris 74, 75. *Albæ*, ut est nota Cruditatis, Acrimoniam temperantibus, Sulphuribus Mineralium ac Metallorum, Salibus Volatilibus Oleosis, Aromaticis 78, 79. *Rubeæ tenuis*, Subausteris 80. *Crassæ* 81, 79. *Sanguineæ* Misturâ Vulnerariâ 88.
Urinæ à Renibus per *Ureteres Defluxus ad Vesicam* LVI.
Urinæ Retentio & Excretio per Urethram LVII. *Læditur*, quando Excerni nequit in *Ischuriâ* 3, 6. quando cum conatu Excernitur, in *Dysuriâ* 11. quando guttatim fit, in *Stranguriâ* 13. quando per aliam Viam fit 15. *Causas & Curam* vide *ibid.*

FINIS.

INDEX
Materiæ Medicæ, seu Medicamentorum
IN
PRAXEOS MEDICÆ
LIBRO PRIMO

Tam in Formulis, quàm extra ipsas laudatorum,

à

MARTINO CARCEO
de Karczagh-Uyszállása, Cumano-Ungaro collectus.

A.

ABsinthites *Bilem Pinguiorem* emendat, in Fame confestim Diminutâ II, 40.
Humores Pituitosos, Glutinosos, & Viscidos, in Fermenti Ventriculi Inertiâ VII, 56.
in Languore Universali XXXIV, 95.
Acetum Calendulatum
in Dolore Capitis XXVIII, 39.
in Ardore Arthritico XXX, 170.
Acetum Squillinum ad Solvenda Gummata XIV, 50, 58. XXXV, 16.
Acetum stillatitium in Vomitu Cruento IX, 20.
in Ulcere Intestinorum XIII, 53.
in Dolore Ardente à Bile pingui XIV, 36.
in Ascite ad Sudores excitandos XVII, 13.
ad solvendos Oculos Cancri.
in Coagulatione Sanguinis XX, 25.
in Inflammatione XL, 43.
in Febribus Intermittentibus, à Pituitoso & Bilioso Humore abundante XXX, 135.
ad Bilem acrem temperandam in Diariâ XXVIII, 31.
in Febribus Sudatoriis, ad Succi Pancreatici volatilitatem corrigendam XXX, 183.
in Defectu Lymphæ, ad augendum Acidum XLIX, 42, 48.
Acidulæ Spadanæ, Swalbacenses Diureticæ in Excretione Urinæ segniore LV, 64. Aqueam faciunt Urinam 13. Fluidiorem Succum Pancreaticum & Alvi fluxum Ægris convenientem, rarò noxium efficiunt LIV, 8.
Adeps Gallinæ in Clystere emolliente XV, 47.
Album Græcum in Cataplasmate Dissolvente Humorem Coagulatum in Inflammatione XL, 34.
Aloë Suppositorium ingreditur in Ascaridibus necandis XIV, 66.
Aluminis rupei frustulum in longum concisum & Oleo illitum, est Suppositorium Alvum solvens XI, 38. XII, 16.
Alumen crudum volatilitatem Bilis figit XIX, 60.
Antimonialia Vomitoria in Singultu XXIII, 20. iterare licet 22.
Antimonium Diaphoreticum
Sudores movet II, 51. XXXIII, 13, 15.
in Dolore Algente XIV, 40.
in Ascite XVII, 13.
in Hydrope Thoracis L, 17.
in Ictero à veneno Viperæ XLVI, 69.
Sanguinem Coagulatum solvit IX, 21. XV, 40. XXIII, 37.
in Pleuritide XX, 31.
Ulcus Mundat & Consolidat & Puris generationem sistit XV, 44, 45.
in Ulcere Intestinorum XIII, 53.
in Vomitu Cruento ac Purulento IX, 20, 21, 22.
in Succo Pancreatico à Pure propriè fœtido LIII, 34.
Incidit, Attenuat & simul Sudores movet
in Tumore ac Duritie Glandularum XLIX, 54.
in Febribus Intermittentibus XXX, 134.
Aqua Absinthii in Ictero declinante, ad Colorem fœdum tollendum XLVI, 86.
Acetosæ in Dolore Intestinorum Ardente XIV, 34.
in Diariâ ab Æstu XXVIII, 18. ab Irâ 22.

Alexipharmaca Amstelodam. in Diariâ, si Bilioso superveniat XXVIII, 31.
Antinephritica Amstelodam. in Urinæ Secretione deficiente LV, 62.
Betonicæ in Diariâ à defatigatione XXVIII, 21.
in Dolore Capitis 39.
in Intermittentibus Odontalgicis XXX, 187.
in Languore Universali XXXIV, 120.
Caprifolii in Gargarismate pro Linguâ nigrâ & fissâ XXIX, 83, 84.
Cardui Benedicti in Calore Febrili XXVIII, 18.
in Synochâ Pancreaticâ XXIX, 67.
in Febribus Intermittentibus XXX, 135.
in Ictero XLVI, 70.
Cichorei, Vehiculum Cholagogorum II, 45.
in Dolore Ardente XIV, 34.
in Febribus Intermittentibus XXX, 135.
Cinnamomi in Siti compescendâ, Ægrum roborat I, 13, 16.
in Fame sensim Diminutâ II, 30.
in Haustu Cholagogo 45.
in Vomitu Cruento IX, 20.
in Diarrhœâ XIII, 36.
in Ulcere Intestinorum 53.
in Dolore Ardente XIV, 36.
in Diariâ à Bile commotâ & acri XXVIII, 22, 30.
in Febribus Intermittentibus Sudatoriis XXX, 183.
in Febribus Malignis XXXIII, 13.
in Salivâ Copiosâ LV, 23, 26.
in Sero Sanguinis fluido LV, 75.
in Urinâ Sanguineâ 83.
Cochleariæ in Fame auctâ II, 21.
in Dolore fixo & perterebrante XIV, 48.
in Hydrope Ascite XVII, 13.
in Synochâ Pancreaticâ Torminali XXIX, 69.
in Languore Universali XXXIV, 112.
in Spiritibus Animalibus Torpidis excitandis XLI, 41.
Erysimi ad Torpidos Spiritus Animales excitandos XLI, 42.
Florum Tiliæ in Diariâ à defatigatione XXVIII, 21.
Fœniculi, Flatus discutit IX, 28.
in Emulsione ad sitim auctam I, 16. ad Humores Acres temperandos XV, 48.
in Fame sensim Diminutâ à Pituitâ II, 31.
in Dolore Ardente à Bile pingui XIV, 36. Algente 41. Fixo & perterebrante 48. Contorsionis 52.
in Cholerâ ad utrumque acre temperandum XV, 27, 31, 49.
in Ascite XVII, 13.
in impediendâ Sanguinis Coagulatione XXIII, 38. XX, 25.
in Diariâ à Defatigatione XXVIII, 21. à Mœrore 24.
in Julapio laxante 30.
in Synochâ Glandulari XXIX, 52. ad Ignem rodentem 53.
in Pancreaticâ 65, 67.
in Ventris torminibus 69.
in Intermittentibus Febribus XXX, 133. Odontalgicis 187.
in Languore Universali XXXIV, 113.
in Palpitatione Cordis XXXV, 14.
in Pleuritide XL, 28, 43.
in Ictero XLVI, 70.
in Lymphæ Aciditate corrigendâ XLIX, 47.
in Duritie ac Tumore Glandularum XLIX, 54.
in Noxâ à Frigore externo illatâ Sudoriferis tollendâ XLI, 32.
in Urinæ Secretione Deficiente LV, 62.
Fragariæ in Gargarismate ad Linguam nigram & fissam XXIX, 83, 84.
Fumariæ in Dolore Ardente XIV, 36.
in Hydrope Ascite XVII, 13.
Thoracis L, 17.
in Synochâ Glandulari ad Ignem rodentem XXIX, 53. Pancreaticâ, ad anxietates tollendas 68.
in Febribus Intermittentibus XXX, 134.
in Epithemate pro Dolore Arthritico 170.
in Noxâ à Frigore externo Capiti illatâ, Sudoriferis curandâ XLI, 32.
in Ictero XLVI, 71.
in Tumore ac Duritie Glandularum XLIX, 54.
Graminis in Synochâ Pancreaticâ XXIX, 65.
in Ictero Declinante XLVI, 86.
Hordei ad Bilis Salem.
in Siti I, 12, 13. etiam Febrili XXVII, 20.
in Julapio Laxante 30.
in Synochâ Biliariâ ad Sitim XXIX, 47. ad Linguam Aridam & Fissam 50.
Hyssopi in Juvando Sanguinis per Pulmones Motu XX, 25.
in Coagulatione Sanguinis impediendâ XXIII, 35.
in Inflammatione XL, 28, 43.
Lactucæ in Diariâ à Bile commotâ XXVIII, 22.
in Gargarismate ad Ardorem Linguæ ac Nigredinem XXIX, 83, 84.
Ligustri in Ardore, ac Nigricante Linguæ Colore XXIX, 83, 84.
Menthæ in Fame Auctâ II, 23. Diminutâ sensim 30, 31.
in Vomitu IX, 16.
in Discutiendis Flatibus, 28.
in Dolore Algente XIV, 42. fixo ac perterebrante 48.

in Vomitu Cholerico xv, 28, 21.
in Syncope ac Animi Deliquiis xix, 74.
in Juvando Sanguinis per Pulmones Motu xx, 25.
in Curâ Singultûs post Vomitorium xxiii, 23.
in Synochâ Pancreaticâ ad Anxietates xxix, 68.
in Ventris Torminibus 69.
in Febribus Intermittentibus Tussiculosis xxx, 156.
in Languore Universali xxxiv, 113.
in Aciditate Lymphæ corrigendâ xlix, 47.
Petroselini in Exhibendo Electuario Hydragogo vii, 55.
in Hydrope Ascite xvii, 13.
in Synochâ Glandulari xxix, 52.
ad Ignem rodentem, 53.
in Pancreaticâ 65. in Ventris Torminibus 69.
in Febribus Intermittentibus xxx, 133.
in Dolore rodente 171.
in Palpitatione Cordis xxxv, 14.
in Pleuritide xl, 28.
in Urinâ Secretione Deficiente lv, 62.
in Urinæ Sanguineâ 83.
Plantaginis in Vomitu Cruento ix, 21.
in Diarrhœâ xiii, 36. in Ulcere Intestinorum 53.
in Cholerâ ad utrumque Acre temperandum xiv, 27, 32, 49.
in Diariâ à Bile commotâ xxviii, 22.
in Gargarismate pro Linguâ aridâ & nigrâ xxix, 83, 84.
in Febribus Intermittentibus Sudatoriis xxx, 183.
in Fluido Sanguinis Sero lv, 75.
in Urinâ Sanguineâ 83.
Portulacæ in Cholerâ à Bile Acriore xv, 32.
in Gargarismate pro Linguâ aridâ & nigrâ xxix, 83, 84.
Prophylactica idem præstat, quod Acetum stillatitium xxviii, 31. Sitim tollit, Sudores, movet 32. xxxiii, 13.
Prunellæ in Gargarismate pro Linguâ aridâ & nigrâ xxix, 83, 84.
Pulegii in Dolore Contorsionis ad Austerum corrigendum xiv, 52.
in Suffocatione Hypochondriacâ xix, 72.
in Diariâ à Mœrore xxviii, 24.
Rosacea in Cholerâ ad Humores Acres temperandos xv, 48.
in Diariâ à Vigiliis xxviii, 25. à Potu Generoso 20.
In Dolore Capitis, Pulsatione ac Vigiliis 39.
in Linguæ Ardore & Fissurâ xxix, 48, 49.
Sambuci in Epithemate pro Ardore summo xxx, 170.
Scabiosæ in Febribus Malignis xxiii, 13.
Taraxaci in Hydrope Thoracis l, 17.
Theriacalis simplex in Dolore Algente xv, 41.
in Hydrope Ascite xvii, 13.
Thoracis l, 17.
in Suffocatione Hypochondriacâ xix, 72.
in Juvando Sanguinis per Pulmones Motu xx, 25.
in Curâ Singultûs post Vomitorium xxiii, 23.
in Synochâ Glandulari xxix, 52.
in Pancreaticâ 65, 67.
in Febribus Intermittentibus xxx, 133, 135.
in Dolore Arthritico rodente 171.
in Motûs Impotentiâ 172.
in Febribus Odontalgicis 187.
in Pleuritide xl, 28.
in Noxâ à Frigore externo Sudoriferis tollendâ xli, 32.
in Ictero xlvi, 71, 72.
in Tumore ac Duritie Glandularum à Pituitâ xliv, 54.
Vitæ Matthioli in Fame sensim Diminutâ ii, 31.
in Dolore Algente xiv, 42. fixo ac perterebrante 48.
in Hydrope Ascite xvii, 13.
Thoracis l, 17, 19.
in Syncope ac Animi Deliquiis xix, 74.
in Juvando Sanguinis per Pulmones Motu xx, 25.
in Curâ Singultûs post Vomitorium xxiii, 23.
in Coagulatione Sanguinis impediendâ 37.
in Diariâ à Defatigatione xxviii, 21. à Mœrore 24.
in Synochâ Pancreaticâ xxix, 65. ad tollendas Anxietates 68.
in Febribus Intermittentibus xxx, 133.
in Languore Universali xxxiv, 113, 124.
in Palpitatione Cordis xxxv, 14.
in Aciditate Lymphæ corrigendâ xlix, 47.
in Urinæ Secretione deficiente lv, 62.
Axungia Humana, Suilla mollit & maturat xl, 50.
Porcina etiam 52.

B.

Baccæ Ebuli, Diureticæ, incidunt lv, 60.
Juniperi in *Electuario Hydragogo Sylvii* vii, 55.
in Languore Universali xxxiv, 102.
in Ictero xlvi, 72.
in Hydrope Thoracis l, 17.
Diureticæ, incidunt lv, 60.

Baccæ Lauri in Fame ſenſim Diminutâ II, 35.
in *Spiritu Carminativo Sylvii* IX, 29.
in Dolore perterebrante XIV, 49.
in Languore Univerſali XXXIV, 102.
in Fleuritide XL, 46.
in Hydrope Thoracis L, 17.
Myrti in Tono Partium reſtaurando, ſi in Vino generoſo uſurpentur XIII, 48.
Sambuci in Hydrope Thoracis L, 17.
Diureticæ, incidunt XV, 60.
Balſamus ex *Floribus Antimonii* paratus in Ulcere mundando & Puris productione impediendâ XV, 45.
Peruvianus in *Emplaſtro Carminante Sylvii* XIV, 58.
Sulphuris Aniſatus, Juniperinus, Succinatus, Terebinthinatus,
in Puris generatione ſiſtendâ XV, 44. XXIII, 36.
in Ulcere mundando & conſolidando XIII, 55. admirabilis XL, 61.
in Dolore perterebrante & fixo XIV, 46.
in Dolore Podagrico *Succinatus* dolenti parti illitus Effervescentiam fecit calidam & Dolorem in momento ſuſtulit XXX, 174.
in Dolore Coxendicis Terebinthinatus valet L, 24.
Vitæ in Agone verſantibus utiliter exhibetur XIX, 21, 58.
Belzion in Suffitu ad Serum Salſum corrigendum, & Glandulas roborandas XIII, 42.
Bezoardicum Minerale in Fame depravatâ, Sanguinem Sudoriferis depurando II, 51.
in Febribus malignis XXXIII, 15.
in Noxâ à Frigore externo illatâ XLI, 32.
in Ictero à Veneno Viperæ XLVI, 69, 71, 86.
in Tumore ac Duritie Glandularum XLIX, 54.
in Hydrope Thoracis L, 17.
in Fœtido Succo Pancreatico, à proprio Pure LIII, 34.
Bolus Armena Bilem Turgentem curat XIX, 104. & fluidam XLV, 19. Effervescentiam p. n. compeſcit 25. & Sal volatile acre malignum XXXIII, 11. Conſiſtentiam Sanguinis auget XLIV, 39.
Bulbi Cæparum, Squillæ, ubi Humores Pituitoſi Sanguini ſunt immiſti, in Inflammatione maturant & molliunt XL, 51.
Butyrum Recens in Clyſtere emolliente XV, 47.
Majale cum Plantarum Aromaticarum Succo paratum, Sanguinis Coagulationem impedit XL, 44. Maturat & Mollit 50, 52.

C.

CÆpæ Coctæ in Cataplaſmate Diſſolvente XL, 34. maturante & emolliente 53.
Carabe in Suffitu ad Pituitam Coagulatam in Glandulis Solvendam XLIX, 56.
Caſtoreum in Pilulis ad Pituitæ Vitreæ correctionem & eductionem XIV, 50. Correctionem XXXIV, 101.
in Spiritibus Animalibus Torpidis excitandis XLI, 42.
Cera Citrina in *Emplaſtro Carminativo Sylvii* XIV, 58.
Alba in Emplaſtro de Spermate Ceti XL, 45. mollit & maturat 51.
Chalybis Limatura in Fame auctâ Acidum infringit II, 17.
in Fermentatione auctâ VII, 40.
Cinnamomum acutum
in *Electuario* { *Cholagogo* / *Hydragogo* } *Sylvii* VII, 46. / II, 55.
in Vino Medicato 56.
in *Spiritu Carminativo Sylvii* IX, 29.
in Purgante ad Correctionem XII, 135.
in Languore Univerſali XXXIV, 97.
Colocynthidis Pulpa in Dolore perterebrante XIV, 49.
in Fame ſenſim Diminutâ, Purgat Pituitam II, 29, 35.
in Aſthmate Febrili XXX, 153.
Colophonia in *Emplaſtro Carminante Sylvii* XIV, 58.
Conchæ, imprimis calcinatæ, Acidum concentrant, Oleum imbibunt in Synochâ Leipyriâ XXIX, 80, 81.
Bilem pinguiorem emendant XLVIII, 12. Salſum corrigunt 27.
Confectio Alkermes in Cholerâ ad acres Humores temperandos XV, 49.
in Singultu poſt vomitorium XXIII, 23.
in Languore Univerſali XXXIV, 120.
Hyacinthorum in Temperandis Humoribus acribus XV, 27, 49, 50.
in Alvi fluxu XIII, 36, 54.
in Febribus Intermittentibus Cacatoriis XXX, 181.
Conſervæ Florum Betonicæ, Euphragiæ, Roriſmarini, in Languore Univerſali XXXIV, 98.
Roſarum Rubrarum in Ulcere Inteſtinorum XIII, 54.
in Febribus Intermittentibus Cacatoriis XXX, 181.
in Condito Acidi Humoris à Sanguine Secretionem impediente LIII, 31.
in Condito Sudores nimios minuente LVIII, 21.
Roſarum Pallidarum Purgat Bilem XIV, 37.
in Synochâ Glandulari, XXIX, 56.
in Condito Acidi Humoris à Sanguine Secretionem impediente LIII, 31.

Coralia rubra quomodo præparari debeant VII, 41.
Acidum infringunt, in Fame auctâ II, 17, 22.
in Fermentatione auctâ impediunt Fermentationem VII, 40, 41.
in Vomitu Cruento IX, 20.
in Dolore Algente XIV, 40.
in Tussi ab Acido XXIII, 30.
in Febre Leipyriâ Acidum concentrant & Oleum imbibunt XXIX, 80.
in Febribus Intermittentibus Sudatoriis XXX, 183.
in Sudore nimio, LVIII, 20, 21.
Sanguinis Consistentiam augent XLIV, 39.
Acidi Humores à Sanguine Secretionem minuunt LIII, 31.
Effervescentiam Bilis p. n. temperant XLV, 25.
Salivæ Salsedinem curant LI, 17.
Cornu Cervi Ustum in Ulcere Intestinorum XIII, 54.
Rasura ejus, in Ictero, XLVI, 72.
Cortices Arantiorum incîdunt.
in Palpitatione Cordis XXXV, 17.
in Fame sensim Diminutâ II, 32.
in *Spiritu Carminativo Sylvii* IX, 29.
in Languore Universali XXXIV, 97.
Ligni Guajaci in Dolore perterebrante XIV, 49.
Radicum Levistici, in Decocto ad Dolorem Ardentem XIV, 49.
Cremor Tartari in Fame sensim Diminutâ II, 20.
post sumptum Scammonium, ad juvandam ejus operationem in Jusculo 43.
in *Electuario Cholagogo Sylvii* Laxat XI, 37. Bilem ducit XXIX, 39, 43, 56.
Creta Acidum infringit in Fame Auctâ II, 17, 22.
Fermentationem impedit X, 41.
Fermentum acidum Volatile Figit VII, 40.
Sic Sudores nimios Minuit LVIII, 20.
Acidum concentrat & Oleum imbibit in Synochâ Leipyriâ XXIX, 80, 81.
in Salivâ LI, 28, &
in redundante Succo Pancreatico LIII, 26.
Effervescentiam Bilis p. n. compescit XLV, 25.
Pulvis ejus Lactis Cremore exceptus Labiorum crustas tollit XXIX, 88.
Crocus Metallorum Bilem purgat per Vomitum II, 41.
Crocus in Icteri Curâ familiaris XLVI, 80.
in Cataplasmate quosvis dolores demulcente XXX, 169.
in Pilulis ad Pituitæ Vitreæ Correctionem & Eductionem XIV, 50.
in Pilulis de Styrace Serum Salsum corrigentibus XX, 36.
in Rotulis ibid. 37.
in *Diascordio Sylvii* LVI, 21, 22.
Chrystalli Lunæ in Hydrope Ascite XVII, 16.
Tartari in Tabellis ad Bilem Evacuandam II, 44.

D.

Diagridium, Vide Scammonium, in Tabellis Cholagogis II, 44.
in Pilulis Glutinosos Humores Solventibus in Palpitatione Cordis XXXV, 16.
Diascordium Fracastorii Roborat Ventriculum & Bilem temperat XIII, 33. sumptum post evacuationem 36.
in Ulcere Intestinorum 54.
in Cholerâ ad utrumque Acre XV, 27, 32.
in Ileo ab Humoribus acerrimis 50.
in Febribus Intermittentibus Cacatoriis XXX, 181.
Sudores movet XXXIII, 13.
Veneni acrimoniam obtundit XLV, 24.
Bilis Effervescentiam compescit 25.
Acidi Humoris à Sanguine Secretionem impedit IV, 31.
in Condito Sudores nimios minuente LVIII, 21.
Diascordium Sylvii omnia illa feliciùs præstat LVIII, 22.

E.

Ebuli partes pleræque & *Elaterium* Serum purgant VII, 54.
Electuarium Benedictum laxativum in Clystere XI, 38.
Diacatholicum, Diaprunum solutivum, ibid.
E Succo Rosarum purgat Bilem XIV, 37.
in Synochâ Glandulari XXIX, 56.
Elixir Proprietatis in Fame sensim Diminutâ à Pituitâ II, 30. Confestim Diminutâ à Bile pinguiore 38.
in Juvandâ Fermentatione VII, 30.
in Haustu Vini Medicati ad gutt. v.
in Synochâ Salivali & Pituitosâ, si Appetitus sit prostratus XXIX, 73.
Emplastra Diachylon simplex & aliquando *cum Gummi* in Juvandâ Suppuratione XL, 55.
De Mucaginibus ibid.
De Spermate Ceti Sanguinem à Coagulatione præservat, etiam in Mammis & Mediocriter Coagulatum solvit & Discutit XL, 45.

F.

Farina Fabarum in Motûs Impotentiâ XXX, 172.
in Cataplasmate Dissolvente magis, quàm Emolliente & Maturante ad Coagulatum Humorem dissolvendum, Incidendum XL, 34.

in Cataplasmate Maturante, ubi Sanguini Pituita juncta XL, 53.
Hordei in Inflammationibus, ad Pituitam Obstruentem Incidendam XL, 50, 52.
Lini Maturat & Mollit XL, 50, 2.
Lupinorum in Obstructione Inflammationem pariente, in Cataplasmate Dissolvente magis Coagulatum Humorem, quàm Maturante XL, 34.
Radicum Althææ in Dolore Arthritico XXX, 166.
in Inflammationibus, Maturat & Mollit XL, 50, 52.
Secalitia in Emplastro Apostema Aperiente XL, 58.
Seminum Lini, Hordei, Fabarum, in Dolore Arthritico XXX, 168.
Fœnugræci, Lini, XL, 50.
Flores Calendulæ in Aquâ Prophylacticâ *Trium* XXVIII, 31.
Chamæmeli in Dolore Arthritico, Incidunt leniter XXX, 168.
in Motûs Impotentiâ 172.
in Languore Universali XXXIV, 102.
in Fotu ad Dissolvendum Coagulatos Humores XL, 46.
in Cataplasmate Maturante, ubi Sanguini Pituita juncta est XL, 53.
in Hydrope Thoracis, Sudores movent L, 17.
Garyophyllorum in Languore Universali XXXIV. 97.
Genistæ in Ictero XLVI, 67.
Meliloti in Inflammatione XL, 46.
Papaveris erratici Incidunt, Attenuant, Sudores movent, in Hydrope Thoracis L, 17.
Rorismarini in Languore Universali XXXIV, 97, 102.
Rosarum Pallidarum in Apozemate Cholagogo in Synochâ Bilariâ XXIX, 43.
Rubrarum ad Sitim compescendam I, 12.
in Julapio XXVIII, 19.
in Gargarismate adstringente, curatâ Inflammatione Tonsillarum XLIX, 61.
Sambuci Incidunt, Attenuant, Sudores movent, in Hydrope Thoracis L, 17, 18.
in Febribus Intermittentibus Arthriticis XXX, 168.
in Cataplasmate Maturante, ubi Sanguini Pituita juncta est XL, 53.
Stœchadis Arabicæ in Languore Universali XXXIV, 97, 102.
Folia, Absinthii Summitates in Motûs Impotentiâ XXX, 172.
in Vino Medicato ad Iners Fermentum VII, 56.
in Fotu ad Inflammationes XL, 46.
Acetosæ in Apozemate Cholagogo, ad Diariam in Corpore Copiosâ Bile Abundante XXVIII, 30.
Acidum Augent XLIX, 42.
Acetosellæ in Tussi à Sanguine Fervido à Capite ad Pulmones defluente XXIII, 34.
Acidum Augent XLIX, 42.
Agrimoniæ in Synochâ Pancreaticâ ad utrumque Acre Temperandum XXIX, 66.
Alchimillæ in Decocto Vulnerario XXIV, 22.
Althææ in Clystere Emolliente XV, 47.
Maturant & Molliunt XL, 50.
Balsiliconis in *Spiritu Carminativo Sylvii* IX, 29.
Betonicæ recentia digitis trita, Errhini benigni rationem habent XXIX, 63.
in Synochâ Lymphaticâ Catarrhali 62.
Brancæ Ursinæ Maturant XL, 52.
Calaminthæ montanæ, in Vino Medicato ad Fermentum Iners Ventriculi VII, 65.
in Languore Universali XXXIV, 94.
Cardui benedicti Attenuant, Incidunt, Sudores movent, in Ictero XLVI, 72.
in Hydrope Thoracis L, 17.
Cardui Mariæ idem faciunt L, 17.
Centaurii minoris in *Spiritu Carminativo Sylvii* IX, 29.
Cerefolii in Decocto Diuretico XXXIV, 106.
in Pleuritide externè XL, 34.
Chærefolii Diuretica sunt LV, 60.
Chamædryos in Pleuritide XL, 46.
Consolidæ Sarracenicæ in Decocto Vulnerario XXIV, 22.
Endiviæ in Synochâ Bilariâ, in Apozemate Cholagogo XXIX, 43.
Erysimi in Cataplasmate Coagulatum Humorem Dissolvente XL, 34.
Torpidos Spiritus Animales excitant XLI, 42, 43.
Eupatorii Aquatici, Diuretica, Incidunt LV, 60, 61.
Eupatorii Cannabini in Decocto Diuretico XLIV, 106.
in Pleuritide XL, 46.
Fragariæ in Synochâ Bilariâ XXIX, 40.
in Gargarismo ad Linguæ, Fauciumque Nigrum Colorem & Calorem 86.
Hederæ terrestris in Apozemate Vulnerario XIII, 52.
Hyssopi in Languore Universali XXXIV, 94.
Liliorum Alborum Molliunt & Maturant, XL, 50.
Majoranæ recentia digitis contrita, Naribus indita, Errhinum benignum sunt XXIX, 63.
in Vino Medicato ad Famem Diminutam II, 32.
in *Spiritu Carminativo Sylvii* IX, 29.

in Languore Universali xxxiv, 94, 97.
Malvæ in Clystere emolliente xl, 38. xv, 48.
Maturant in Cataplasmate xl, 52.
in Gargarismo emolliente ad Inflammationes Tonsillarum xlix, 59.
Meliloti Summitates in Clystere emolliente xl, 38.
Menthæ Incidunt in Vino Medicato ad Fermentum Iners corrigendum vii, 56.
in Motûs Impotentiâ xxx, 172.
in Languore Universali xxxiv, 94.
in Fotu Coagulatos Humores dissolvente xl, 46.
Plantaginis in Tussi à Sanguine fervido à Capite ad Fauces delabente xxxiii, 34.
Portulacæ in Synochâ Bilariâ ad Oleositatem Inflammabilem Bilis xxix, 41.
Primulæ Veris in Synochâ Lymphaticâ Catarrhali in Apozemate Alterante & Evacuante Universali xxix, 62.
Prunellæ ad Linguæ, Fauciumque Nigricantem Colorem ac Calorem in Gargarismate xxix, 84.
Pyrolæ in Decocto Vulnerario xxiv, 22.
Rorismarini in *Spiritu Carminativo Sylvii* ix, 29.
in Languore Universali xxxiv, 94.
Rutæ hortensis Diuretica, Incidunt lv, 60.
in Fame sensim Diminutâ, in Vino Medicato ii, 32.
in *Spiritu Carminativo Sylvii* ix, 29.
in Aquâ Prophylacticâ *Trium* xxviii, 31.
in Languore Universali xxxiv, 94.
Salicis in Gargarismate ad Linguam Nigram & Aridam xxix, 86.
Salviæ in Fame sensim Diminutâ, in Vino Medicato xi, 32.
in Languore Universali xxxiv, 94, 97.
in Gargarismate Adstringente, Curatâ Inflammatione Tonsillarum xlix, 61.
Sambuci in Pleuritide xl, 34, 46.
Saniculæ maris in Decocto Vulnerario xiii, 52.
Scabiosæ in Aquâ Prophylacticâ *Trium* xxviii, 31.
in Decocto Vulnerario xxiv, 22.
in Ictero xlvi, 72.
in Hydrope Thoracis, Attenuant, Incidunt, Sudorifera sunt l, 17, 18.
Scordii in Ictero xlvi, 72.
in Hydrope Thoracis l, 17, 18.
Sempervivi Majoris in Tussi ad Fervorem Sanguinis compescendum xxiii, 34.
in Synochâ Bilariâ, ad Oleositatem Bilis xxix, 39, 41.
ad Linguæ Ariditatem & Fissuram, si membranâ exteriore denudata & Aquæ Rosaceæ intincta, subinde Linguæ imponantur 49.
Serpilli in Languore Universali xxxiv, 94.
Soldanellæ in Synochâ Lymphaticâ in Apozemate Hydragogo xxix, 55.
Taraxaci in Hydrope Thoracis Incidunt, Attenuant, Sudorifera sunt l, 17.
Verbasci in Clystere Emolliente xv, 47.
Veronicæ in Decocto Vulnerario xxiv, 22.
in Gargarismate Adstringente, Curatâ Inflammatione Tonsillarum, xlix, 61.
Violariæ in Synochâ Bilariâ ad Acrimoniam Salinam xxix, 40, 62.
Urticæ in Decocto Diuretico xxxiv, 106. lv, 60.
Fructus. *Amygdalæ dulces* in Emulsione ad Auctam Sitim i, 15.
in Auctâ Chyli Secretione, ad Bilem Acriorem x. 42.
Amaræ Diureticæ, Incidunt lv, 60.
Berberi Acidum Augent xlix, 42.
Caricæ pingues Maturant & Molliunt xl, 50, 52.
Castaneæ immaturæ Austerum producunt xi, 21.
Cerasa tum Acido-dulcia, tum Acidiora Acidum augent, in Parcioris Lymphæ Curâ, xlix, 42.
Colocynthidis Pulpa Pituitam purgat ii, 29, 35.
Cotonea Salivæ fluiditatem curant ii, 33.
Cydonia Bilis fluiditatem curant xlix, 43.
Ficuum Decoctum Acrimoniam Venenorum obtundit & temperat xlv, 22.
Ficus contusæ & calidæ, Tumoris loco maximè molli applicatæ, Abscessûs Apertionem juvant xl, 59.
Fructus Horarii Cerasa, Pruna, Melones, Mala Persica, Uvæ, &c. Choleræ Causa sunt xv, 8.
Garyophilli in *Spiritu Carminativo Sylvii* ix, 29.
Spiritus Animales à Torpore excitant xli, 42, 43.
Mespila Austerum producunt, xi, 21.
Fluiditatem Bilis Auctam curant xliv, 43.
& Salivæ ii, 33.
Passulæ Majores in Decocto Vulnerario Pectorali xxiv, 22.
in Gargarismate Emolliente & Incidente, ad Inflammationem Tonsillarum xlix, 59.
Minores Laxant xi, 37.
Persicorum Nuclei Diuretici, Incidunt lv, 60.
Piper Spiritus Animales Torpidos excitat xli, 42.
Poma immatura Austerum producunt xi, 22.
Pomum Citrium in Aquâ Prophylacticâ *Trium* xxviii, 31.

Pruna Laxant XI, 37. *Acido-dulcia*, in *Electuario Cholagogo Sylvii* II, 46. *Sylvestria*, Bilis Fluiditatem Auctam curant XLIV, 43. XLV, 19.
Pyra Immatura Austerum Augent XI, 21.
Ribesia Acidum Augent XLIX, 42.
Sorba Fluiditatem Salivæ curant LI, 33.
Tamarindorum Pulpa Bilem Evacuat per Alvum II, 42. XIV, 37. XXVIII, 30.
in *Electuario Hydragogo Sylvii* VII, 55.

G.

GUmmi *Ammoniacum* in Pilulis Pituitam Corrigentibus & Educentibus II, 34. VII, 52.
in *Emplastro Carminante Sylvii* XIV, 58.
in Dolore Perterebrante à Pituitâ Vitreâ 45.
in Inflammatione, ubi Sanguini Pituita juncta, Mollit & Maturat XL, 51.
Arabicum Salsos Humores corrigit XXIII, 30.
Bdellium in *Emplastro Carminante Sylvii* XIV, 58.
in Dolore Perterebrante à Pituitâ Vitreâ 45.
in Inflammatione, ubi Sanguini Pituita juncta, Mollit & Maturat XL, 51.
Galbanum in Pilulis ad Pituitam *Viscidam* Incidendam & Educendam VII, 52.
Vitream XIV, 45, 50. XXXIV, 101.
in *Emplastro Carminante Sylvii* XIV, 58.
in Inflammatione, ubi Sanguini Pituita juncta, Maturat & Mollit, XL, 51.
in Palpitatione Cordis, ad Glutinosos Humores Solvendos XXXV, 16.
Hinc, Coagulationem Sanguinis impedit XL, 43, 45.
Gotte Serosos Humores ducit VII, 54. & Aquam in Hydrope Ascite XVII, 16.
Olibanum Serum Salsum corrigit (aliàs dicitur *Thus Musculum*) in Pilulis de Styrace XX, 36.
in Palpitatione Cordis ad Pituitam Corrigendam XXXV, 101.
Opopanax in Pilulis ad Pituitam Famem Diminuentem II, 34.
Vi aromaticâ Vitream Pituitam Incidit XIV, 45.
Mastiche & *Myrrha* Vide in M.
Sagapenum in Dolore Perterebrante à Pituitâ Vitreâ Incidit XIV, 45.
in Syncope in Pilulis Hydragogis XXXIV, 110.
Coagulationem impedit XL, 43.
Styrax Calamita Serum Salsum Corrigit XX, 36.
Styrax Liquidus in Inflammatione, ubi Sanguini Pituita juncta, Maturat & Mollit XL, 50.
Tragacanthum Serum Salsum Corrigit XX, 37.
Pituitosos Humores Salsos XXIII, 30.

H.

HErbæ. *Atriplex* Maturat & Mollit XL, 50.
Betonica in Languore Universali XXXIV, 102.
Borrago in Synochâ Lymphaticâ Bilioso superveniente XXIX, 58.
Centaurii Minoris Summitates in Languore Universali XXXIV, 102.
Cochlearia Acrimoniâ suâ Bilem Auget XIX, 88.
Spiritus Animales Torpidos excitat XLI, 42.
Fœniculi Summitates in Synochâ Pancreaticâ, ad utrumque Acre temperandum XXIX, 66.
Fumaria in Synochâ Bilariâ ad Bilis à Sanguine Secretionem XXIX, 42.
in Lymphaticâ, Bilioso superveniente 58.
in Pancreaticâ ad utrumque Acre temperandum, *ejus Summitates* 66.
Gramen, Cujus Decoctum, Aquæ, Succus, Calculosam Obstructionem Solvit XIX, 103. XLIV. 41. XLV, 18.
Marrubium, *Melissa* in Languore Universali XXXIV, 102.
Mercurialis Maturat, Mollit XL, 50.
Plantago in Synochâ Bilariâ ad Emendandam Bilis Oleositatem XXIX, 39.
Rosmarinus Aromaticâ vi Pituitæ proventum in Cerebro impedit XXII, 53.
Salvia idem præstat. ibid.
Satureia in Languore Universali XXXIV, 102.
Taraxacum Bilem à Sanguine Secernit XXIX, 42. XXVIII, 40.

L.

LAc dulce, imprimis calens, calefactumve, Acrimoniam Venenorum Obtundit & Temperat XIV, 22.
Lac ebutyratum in Inflammationibus cavet Erysipelas XL, 54.
propterea Cataplasma in eo decoquitur, 34, 52.
Lapis Hæmatites Acidum infringit II, 17.
Acidam Salivam temperat LI, 28.
Blandè Adstringit & Acidum Concentrat, in Copiâ Succi Pancreatici à vitio Glandularum LIII, 26.
Effervescentiam Bilis p. n. temperat XLV, 25.
Lapis Prunellæ Sitim fallit I, 13.
Sanguinis à Capite ad Fauces delabentis Fervorem compescit in Tussi XXIII, 22.
Linguæ, Fauciumque Colori Nigricanti ac Ardori conducit XXIX, 86.
Laudanum Opiatum in Vomitu ab Assumptis IX, 16.
Cruento 20.
in Misturâ ad Flatus Discutiendos 28.

in

in Dolore Ardente xiv, 36. Algente 41, 42. Perterebrante 47, 28. Contorsionis 52.
in Cholerâ cum Vomitorio xv, 29. & à Succo Acido 31. & à Bile 32, 49. Formâ Pilularum 51.
in Curâ Singultûs xxiii, 23.
in Diariâ *ab Irâ*, permanente vehemente Mentis Commotione xxviii, 23. à *Mœrore* ad corrigendum Austerum 24.
in Synochâ *Lymphaticâ* ad Ignem Rodentem magis, quàm Urentem xxix, 53.
Pancreaticâ ad Acidum temperandum 65.
Urgente Calore, ad utrumque Acre 67.
in Anxietatibus Præcordiorum 68.
in Ventris Torminibus 69.
in Febribus Intermittentibus, ad Acidum temperandum xxx, 139. ad utrumque Acre 140.
in Tussi Febrili, ad Halitus Acres temperandos & discutiendos 156.
in Febribus Odontalgicis 187.
in Instante Animi Deliquio ac Syncope, ad Inhibendam vitiosam Effervescentiam xxxiv, 113.
in Palpitatione Cordis, ad Acidum Acre temperandum xxxv, 14.
in Pleuritide xl, 28, 43.
in Noxâ à Frigore Sudoriferis curandâ xli, 32.
in Ictero xlvi, 71.
in Hydrope Thoracis ad Sudandum l, 17.
in Urinâ Sanguineâ lv, 83.
Lignum Buxi Sudores movet xiii, 31.
Guajaci Sudoriferum & Diureticum xiii, 31.
in Fame sensim Diminutâ, in Apozemate ac Pituitosos & Viscidos Humores Corrigendos & simul per Epicrasin Educendos ii, 35.
in Dolore Perterebrante xiv, 49.
Vocatur aliàs *Lignum Sanctum*.
in Palpitatione Cordis ad Incidendum xxxv, 17.
in Hydrope Thoracis l, 17.
Juniperi Sudoriferum ac Diureticum.
in Diarrhœâ Biliosâ xiii, 31.
in Ictero xlvi, 72.
in Hydrope Thoracis l, 17.
Quercûs Sudoriferum ac Diureticum.
in Diarrhœâ Biliosâ xiii, 31.
Sassafras ibidem.
in Dolore Perterebrante xiv, 49.
in Ictero xlvi, 72.
in Hydrope Thoracis, Attenuat, Incidit l, 17.
Lunæ Chrystalli in Hydrope Ascite xvii, 16.

M.

Magisterium Gummi Gotte in Pilulis Hydragogis, ad Acidum correctum Educendum xxxiv, 110.
Magisteria ex Coraliis, Margaritis per Tartari Oleum parata Acidum temperandi vim amittunt vii, 41.
Mandibulæ Lucii, quia Sale volatili abundant, in Pleuritide utiliter adhibentur xl, 30.
Margaritæ Quomodo præpari debeant vii, 41.
Acidum infringunt ii, 17.
Corrigunt xxiii, 30.
concentrant & Oleum Imbibunt in Leipyriâ xxix, 80.
hinc, Fermentationem abolent vii, 40.
Dolorem Algentem curant xiv, 40.
Serum Salsum Corrigunt li, 27.
Sanguinis Consistentiam augent xliv, 39.
Acidi Humoris à Sanguine Secretionem, hinc per Sudores & Urinam Excretionem Minuunt liii, 31.
Effervescentiam Bilis vitiosam compescunt xlv, 25.
Mastiche in Suffitu ad Serum Salsum Corrigendum xiii, 42.
ad Glandulas Capitis malè affectas xlix, 56.
in Synocha Lymphatica Catarrhali xxix, 60.
Mansa Pituitam & Serum in Os è Capite deducit 64.
in Pilulis Phlegmagogis vii, 52. xiv, 50. xxxiv, 101.
Mel Mollit & Maturat in Inflammationibus, ubi Sanguini juncta Pituita est xl, 51.
in Emplastro Apostema aperiente 58.
Mel Rosatum in Gargarismo adstringente, Curata Inflammatione Tonsillarum xlix, 61.
Mercurius Vitæ Bilem Purgat per Vomitum ii, 41.
Sublimatus & *Præcipitatus* Pituitam Purgat 29.
Sublimatus Dulcis in Pilulis 34. xxx, 138.
Crudus in Ileo, ad Uncias duas, si Pars Intestini Inferior Superiorem ingressa est xv, 53.
Mithridatium Sudores movet
in Febribus Malignis xxxiii, 13.
Veneni Acrimoniam obtundit xlv, 24.
Mumia Alexandrina Coagulationem Sanguinis Impedit, in Inflammationibus xl, 43.
Myrrha rubea in Pilulis ad Pituitæ Vitreæ Correctionem & Eductionem xiv, 50, 101.
in Pilulis de Styrace, & *Rotulis* ad Serum Salsum Corrigendum xx, 36, 37.

N.

Nidus Hirundinum in Cataplasmate Humores Coagulatos Dissolvente, in Inflammatione xl, 34.
Nux Moschata in Vino Medicato vii, 56.

in *Spiritu Carminativo Sylvii* IX, 29.
in Correctione Rhabarbari XIII, 34.
in Aquâ Prophylacticâ *Trium* XXVIII, 31.
in Languore Universali XXXIV. 97.

O.

Oculi Cancri Acidum Infringunt II, 17.
Corrigunt XXIII, 30.
Concentrant & Oleum Imbibunt, in Synochâ Leipyriâ XXIX, 80, 81.
Incidunt, Temperant LVIII, 27.
Acidum volatile blandè Figunt VII, 40.
Bilem Pinguem curant XLVIII, 12.
Pituitam Coagulatam Solvunt & Incidunt
in Febribus Intermittentibus XXX, 135.
Sanguinis Coagulationem impediunt XXIII, 37. XL, 30, 43.
Coagulatum Solvunt IX, 21. XX, 25.
in Puris Vomitu IX, 22.
in Ulcere Intestinorum XIII, 53.
in Dolore Algente Intestinorum XIV, 40, 41.
in Hydrope Ascite ad Incidendum XVII, 13.
in Hydrope Thoracis Attenuant, Incidunt, Sudores movent L, 17.
Oleum Tartari per Deliquium.
Non laudatur ad Magisteria Margaritarum & Coraliorum paranda VII, 41.
Olemu Stillatitium Anisi Rhabarbari Odorem nauseabundum corrigit, & Flatus dissipat II, 45.
Bilem generat XIX, 57.
Austero conducit, in Torminibus XXXIX, 69.
Ex Antimonii floribus Ulcus curat LV, 101.
Baccarum, seu Granorum Juniperi in Fame auctâ II, 24.
in Languore Universali, in Pilulis Hydragogis XXXIV, 110.
Carvi in *Emplastro Carminativo Sylvii* XIV, 50.
in Pilulis Phlegmagogis, in Palpitatione Cordis XXXV, 16.
Bilem regenerat XIX, 57.
Cinnamomi in Tabellis Purgantibus ex Scammonio II, 44.
in Dolore Algente XIV, 42.
Bilem regenerat XIX, 57.
Cornu Cervi Vitream Pituitam Incidit, sed ingratum est XIV, 45.
Corticum Arantiorum Bilem regenerat XIX, 57.
Juvat Sanguinis Coagulati per Pulmones Motum XX, 25.
Corticum Citri Bilem regenerat XIX, 57.
in Pilulis ad Pituitæ Vitreæ Correctionem & Eductionem XIV, 45.
Fœniculi Bilem regenerat XIX, 57.
Garyophillorum Urgente Frigore laudatissimum
in Syncope XIX, 71.
Instante Animi Deliquii ac Syncopes Paroxysmo XXXIV, 113.
in Febribus Intermittentibus XXX, 137, 143.
in Noxâ à Frigore XLI, 32.
Spiritus Torpidos excitat XLI, 42.
Bilem regenerat XIX, 57.
in Pilulis Phlegmagogis II, 33.
Laterum, seu Philosophorum in *Emplastro Carminante Sylvii* XIV, 58.
in Dolore distendente 57.
in Dolore Hypochondrii sinistri, vulgò Lienis 58.
in Inflammationibus ad Sanguinem Coagulatum Solvendum XLI, 44.
Lumbricorum in Doloribus Artuum L, 22.
Macis in Fame Auctâ ab Acido II, 24.
Diminutâ à Pituitâ 31.
Flatus Discutit IX, 28.
Bilem regenerat XIX, 57.
in Dolore Fixo ac Perterebrante XIV, 48.
in Synochâ Pancreaticâ ad Anxietates XXIX, 68.
in Suffocatione Hypochondriacâ XIX, 72.
in Languore Universali, in Pilulis ad Pituitæ Correctionem XXXIV, 101.
& Misturâ 113.
in Palpitatione Cordis XXXV, 14.
Majoranæ Bilem regenerat XIX, 57.
Nucis Moschatæ & Rorismarini idem facit.
Succini in Suffocatione Hypochondriacâ XIX, 72.
in Pleuritide XL, 44.
in Dolore Artuum L, 22.
in Pilulis Phlegmagogis XXX, 138.
Sulphuris per Campanam in Diariâ à Potu generoso XXVIII, 20.
in Synochâ Bilariâ, ad Bilis oleositatem inflammabilem XXIX, 41.
Terebinthinæ in Pleuritide XL, 44.
Terræ in *Emplastro Carminante Sylvii* XIV, 58.
in Pleuritide XL, 44.
Oleum per Expressionem Amygdalarum dulcium Cochleatim usurpatum promovet Alimentorum è Ventriculo ad Intestina protrusionem VIII, 16.
in Ileo, si Intestini pars Inferior Superiori immissa, Globi deglutiendi hoc Oleo inungendi XV, 53.
Mollit & Maturat XL, 50, 55.
Acrimoniam Venenorum obtundit & temperat XLV, 22.
Laurinum in Inflammationibus XL, 44.
Pituitam viscidam solvit & Flatus discutit XIV, 56.

Oli-

Olivarum in Ileo Globi deglutiendi eo inunguantur xv, Juvat Alimentorum è Ventriculo ad Intestina propulsionem viii, 16.
Maturat & Mollit xl, 50.
Acrimoniam Venenorum obtundit & temperat xlv, 22.
Olea per Infusionem & Decoctionem.
Anethinum in Pleuritide xl, 33.
Capparum in Tumore sinistri Hypochondrii Lieni adscripto xiv, 57.
Chamæmelinum ad Solvendam Pituitam Viscidam & Discutiendos Flatus xiv, 56.
in Inflammatione xl, 33.
Liliorum alborum in Clystere Emolliente xi, 38. xv, 47.
ad Discutiendos Flatus xiv, 56.
in Inflammatione xl, 33.
in Juvandâ Suppuratione xl, 55.
in Dolore Artuum Ardente l, 23.
Rosatum in Clystere Emolliente xi, 38.
Olibanum idem quod Thus Masculum, in Pilulis de Styrace xx, 36.
Opiata Vitiosos ac Acres humores temperant vi, 17. Talia sunt: *Theriaca, Diascordium, Mithridatium, Philonium Romanum, Laudanum Opiatum.*
Effervescentiam Humorum p. n. coërcent xix, 125.
in Singultu compescendo prosunt xxiii, 19.
Opium Thebaïcum in *Emplastro Carminante Sylvii* xiv, 58.
in Pilulis de Styrace, ad Serum Salsum corrigendum xx, 36.
in Dolore Capitis xxviii, 39, 40.
in Epithemate pro Dolore Arthritico xxx, 170.
in Dolore Rodente 171.
Coagulationem Sanguinis impedit xl, 43.
Veneni Acrimoniam obtundit, & per Corporis habitum expellit xlv, 24.
Orvietanum Veneni Acrimoniam obtundit & per Corporis habitum foràs propellit xlv, 24.
Ossium medulla Maturat & Mollit xl, 50.
Os de Corde Cervi, quia Sale Volatili abundat, in Inflammationibus valet xl, 30.
Oxymel simplex & Scilliticum Crassos Humores Incidit xxiii, 32.
Oxymel Vomitorium Bilem purgat ii, 41.
Oxysaccharum Vomitorium etiam, ibidem, & in Cholerâ xv, 28.

P.

Panis Triticeus, ex Farinæ Flore paratus, cum Croco & Lacte decoctus, quosvis dolores demulcet xxx, 169.
Pilulæ Cochiæ in Pituitâ purgandâ ii, 33.
de Cynoglossâ Serum Salsum temperant i, 20. xiii, 41. xxiii, 30. li, 27.
Acres Humores temperant in Ileo xv, 51.
Fœtidæ majores in Pituitâ purgandâ ii, 33.
in Febribus Intermittentibus xxx, 138.
Masticbinæ in Copiosâ Salivâ li, 22. *Ex Laudano Opiato* in Ileo xv, 5.
Pinguedo Anseris, Gallinæ, Vitulina, Maturat & Mollit xl, 50.

R.

Radices Acetosæ cum Foliis in Synochâ Bilariâ ad Acrimoniam Salinam xxix, 40.
Acori, in Vino Medicato ad Famem diminutam à Pituitâ Viscidâ ii, 32.
in Languore Universali xxxiv, 92, 102.
Allii Spiritus Animales torpidos excitant xli, 42.
Althææ Molliunt & Maturant xl, 50.
in Clystere Emolliente xi, 38. xv, 47.
in Tussi Humores Salsos corrigunt xxiii, 33.
in Gargarismate Emolliente ad Inflammationem Tonsillarum xlix, 59.
Angelicæ in *Spiritu Carminativo Sylvii* ix, 26.
in Aquâ Prophylacticâ *Trium* xxviii, 31.
in Languore Universali ad Glutinosos & Pituitosos Humores incidendos xxxiv, 92.
in Palpitatione Cordis, Vi Aromaticâ Incidunt xxx, 17.
Apii Diureticæ sunt, & Incidunt lv, 60, 61.
in Diarrhoeâ Serosâ in Decocto Diuretico xiii, 37.
in Synochâ Lymphaticâ ad Sitim xxix, 54.
in Apozemate Alterante & Evacuante Universali 62.
in *Pancreaticâ* ad utrumque Acre 66.
in Languore Universali xxxiv, 92, 102, 106.
in Palpitatione Cordis xxxv, 17.
in Ictero xlvi, 67.
in Hydrope Thoracis l, 18.
in Copiosâ Salivâ li, 23.
in Gargarismate Emolliente ad Inflammationem Tonsillarum xlix, 59.
Aristolochiæ in Decocto Vulnerario xxiv, 22.
Asari in Decocto Diuretico xxxiv, 106.
Bistortæ in Gargarismate Adstringente, Curatâ Inflammatione Tonsillarum xlix, 61.

Brancæ Ursinæ Maturat & Mollit in suppurando XL, 50.
Bryoniæ in Pleuritide, XL, 56.
Calami Aromatici in Languore Universali XXXIV, 97.
Cichorei ad Evacuandam Bilem in Diariâ à copiosâ Bile XXVIII, 30.
in Synochâ Bilariâ XXIX, 43.
in Lymphaticâ Biliosâ 58. Pancreaticâ calore Urgente 66.
Chelidoniæ majoris in Ictero XLVI, 67.
Chinæ & Contrajervæ Diureticæ XIII, 31.
Sudoriferæ, Attenuant, Incîdunt L, 17.
in Copiosâ Salivâ LI, 23. à Vitio Glandularum 26.
Consolidæ Sarracenicæ in Decocto Vulnerario XIII, 52. XXIV, 22.
Ebuli in Synochâ Lymphaticâ in Apozemate Hydragogo XXIX, 55.
Enulæ Campanæ in Vino Medicato.
in Fame sensim à Pituitâ Diminutâ II, 32.
in Fermenti inertiâ à Pituitâ viscidâ VII.
in Languore Universali XXXIV, 92.
Eringii Diuretica, Incidit LV, 60, 61.
in Synochâ Lymphaticâ XXIX, 55.
in Decocto Diuretico XXXIV, 106.
Filicis in Pleuritide XL, 45.
Fœniculi Diuretica, Incidit, LV, 60.
in Synochâ Lymphaticâ, in Apozemate Hydragogo XXIX, 55, 58.
in Languore Universali XXXIV, 92.
Galangæ in Vino Medicato.
in Fermenti Inertiâ à Pituitâ VII, 56.
in Languore Universali XXXIV, 92.
in Decocto ad Spiritus Animales à Torpore excitandos XLI, 43.
in *Spiritu Carminativo Sylvii*, IX, 29.
Garyophyllatæ in Salivâ Copiosâ à Vitio Glandularum LI, 26.
Glycyrrhizæ in Pituitâ corrigendâ II, 35.
in Salso Humore corrigendo XXIII, 30.
in Decocto Pectorali Vulnerario XXIV, 22.
in Salivæ Copiâ vitio glandularum LI, 26.
Graminis Calculos ex Bile solvit XLV, 13.
Helenii pulverata cum Saccharo in Tabellas redacta, aut in Frusta dissecta in Siccâ Tussi ab Humoribus Viscidis XXIII, 44.
Hermodactylorum Pituitam purgant II, 29.
Jalappæ Serum ducit XIII, 35. & Aquam VII, 54.
in *Electuario Hydragogo Sylvii* 55.
in Synochâ Lymphaticâ XXIX, 56.
Imperatoriæ Incidit, Attenuat, Sudores movet in Hydrope Thoracis L, 17.
in Gargarismate adstringente, curatâ Inflammatione Tonsillarum XLIX, 61.
in Salivæ Copiâ à Vitio Glandularum LI, 26.
in *Spiritu Carminativo Sylvii* IX, 29.
Iridis Florentinæ in Motûs Impotentiâ XXX, 172.
Levistici in Dolore perterebrante XIV, 49.
in Languore Universali XXXIV, 92.
Liliorum alborum Maturat & Mollit XL, 50.
Malvæ idem præstat, ibid.
Mechoacannæ Serum ducit VII, 54.
in Synochâ Lymphaticâ XXIX, 62.
Mercurialis Maturat & Mollit XL, 50.
Nasturtii Bilem Auget XIX, 88.
Pæoniæ in Synochâ Lymphaticâ in Apozemate Alterante & Evacuante Universali XXIX, 62.
Petasitidis Attenuat, Incîdit, Sudores movet, in Hydrope Thoracis L, 17.
in Diarrhœâ serosâ XIII, 32, 35.
in Aquâ Prophylacticâ *Trium* XXVIII, 31.
Petroselini Diuretica, Incîdit LV, 60.
in Synochâ Lymphaticâ in Apozemate Hydragogo XXIX, 55.
Plantaginis in Synochâ Bilariâ ad Oleositatem Bilis Inflammabilem emendandam XXIX, 41.
Pyrethri Mansa Serum & Pituitam è Capite in Os deducit XXIX, 64.
Raparum Decoctum ad Linguam molestè Aridam & Fissam Gargarismi forma XXIX, 50.
Raphani Rusticani Bilem Auget XIX, 50.
Spiritus Animales Torpidos excitat XL, 42, 43.
Rhabarbarum Purgat Bilem II, 42, 25.
in *Electuario Cholagogo Sylvii* 46.
Blandè adstringit, unde in Dysenteria laudatur XIII, 32, 55.
Rubiæ Tinctorum in Ictero XLVI, 67.
Salsæparillæ Sudores movet XIII, 31.
Attenuat, Incîdit, in Hydrope Thoracis L, 17, 18.
Scorzoneræ in Synochâ Lymphaticâ urgente Siti, XXIX, 54.
in Alterante & Evacuante Universali Apozemate.
in Ictero XLVI, 72.
Taraxaci in Diariâ, in Apozemate Cholagogo XXVIII, 30.
in Synochâ Bilariâ ad Bilem Sanguini penitiùs immistam ab Ipso denuò secernendam XXIX, 42.
Turbith Gummosi Pituitam Purgat II, 29.
in Alterante & Evacuante Universali Apozemamate XXIX, 62.
Valerianæ in Languore Universali XXXIV, 102.
Zedoariæ in Aquâ Prophylacticâ *Trium* XXIX, 31.

Rasura Cornu Cervi in Decocto Vulnerario XIII, 52.
in Decocto Sudorifero in Ictero XLVI, 72.
Ligni Guajaci, Juniperini, Sassaffras, in Hydrope Thoracis L, 18.
in Copiosâ Salivâ LI, 33.
Resina Jalappæ in Pilulis Hydragogis XXXIV, 110.
in Copiosâ Salivâ L, 22.
Scammonii in Pilulis Phlegmagogis VII, 52.
Utraque in Pilulis ad Pituitæ Vitreæ Correctionem & Eductionem XIV, 50.

S.

S*Accharum Althææ* Serum Salsum corrigit XX, 37. XXIII, 30.
Sal Absinthii in Dolore Algente XIV, 41.
in Misturâ Sudorificâ ad Hydropem Ascitem XVII, 13.
Ammoniacum Fermentationem promovet VII, 26.
Solvit & Incidit, in Febribus Intermittentibus XXX, 134.
Cardui Benedicti Incidit, Attenuat, Sudores movet in Hydrope Thoracis L, 17.
Nitrum in Julapio ad Sitim I, 13.
Cum Sulphure in *Sal Prunellæ* elaboratum, in Linguâ Nigrâ & Faucium Ardore XXIX, 85.
in Frequentiore Inspiratione propter Incendium Sanguinis XXII, 34.
Vocatur aliàs *Sal Petræ*, in Sanguinis Fervore XXIII, 34.
Tartari post abstractionem Spiritûs Salis Ammoniaci in Cucurbitâ remanens Pinguedinem Bilis corrigit XLVIII, 12.
Tartari Vitriolatum in Fame sensim Diminutâ II, 30, 35.
in Calculo prodest X, 37.
Bilem Educit XIV, 37. XXIX, 39.
Et à Sanguine Secernit 42.
Pinguedinem Bilis Auctam curat XLVIII, 12.
Et Dulcedinem Salivæ fastidiosam LI, 29.
Solvit & Incidit, in Febribus Intermittentibus XXX, 134.
in Ictero XLVI, 72.
Sal volatile Ammoniaci Frigus arcet XXVIII, 19.
Pituitam Incidit, & in Calculo Solvendo valet X, 37.
Cornu Cervi Fermentationem promovet VII, 26.
Frigus Febrile tollit XXVIII, 19.
Attenuat, Incidit, Sudores movet in Hydrope Thoracis I, 17.
in Ictero à Veneno Viperæ XLVI, 70, 71.
Succini Fermentationem promovet VII, 26.
in Febribus Intermittentibus Sudores movet XXX, 133.
in Synochâ Lymphaticâ ad Ignem Rodentem domandum XXIX, 53.
in Decocto Diuretico XXXIV, 106.
in Hydrope Thoracis L, 17.
Salia volatilia Plantarum Erysimi, Cochleariæ, Nasturtii utriusque, Taraxaci, Coagulatos Humores Solvunt XL, 32.
Impeditos Nervos expediunt, quia abstergendi vi prædita sunt XLII, 16.
Sanguis Draconis in Vomitu Cruento IX, 20.
Et Urinâ Sanguineâ LV, 83.
in Febribus Intermittentibus Cacatoriis XXX, 181.
in Effervescendâ Acidâ Salivâ LI, 28.
in Succo Pancreatico redundante, Adstringit blandè & Acidum concentrat LIII, 26.
Santalum Citrinum in *Electuario Cholagogo Sylvii* II, 46.
Sambucus Aquam ducit VII, 54.
Sapo in Lacte calente dissolutus ad Drachmam Unam, Icterum curat XLVI, 75.
Scammonium Purgat Bilem II, 42.
in *Electuario Cholagogo Sylvii* 46.
Hydragogo Sylvii II, 55.
Scilla Pituitosos Humores Incîdit.
in Pleuritide XL, 50.
Semina Althææ Maturant & Molliunt XL, 50.
Amomi in Languore Universali XXXIV, 102.
Angelicæ in *Spiritu Carminativo Sylvii* IX, 29.
Anisi in Fame sensim Diminutâ II, 35.
in *Spiritu Carminativo Sylvii* IX, 29.
in Fermentatione debili VII, 56.
in Languore Universali XXXIV, 96.
in Ictero XLVI, 67.
Apii in Languore Universali XXXIV, 96.
Aquilegiæ in Ictero XLVI, 67.
Cannabis in Lacte bubulo pingui ad crepaturam Cocta Icterum curant XLVI, 74.
Cardamomi in Languore Universali XXXIV, 96.
Cardui Benedicti in Hydrope Thoracis L, 17.
Carvi in Languore Universali XXXIV, 96.
Coriandri ibidem.
Cucumeris in Emulsione ad Dolorem Ardentem XIV, 35.
Cumini in Motûs Impotentiâ XXX, 172.
in Pleuritide XLV, 46.
Cydoniorum dant Mucaginem Linguæ Nigræ ac Fissæ utilem, in Synochâ Bilariâ XXIX, 48.
Fœniculi dulcis in Fame sensim Diminutâ II, 34.
in *Electuario Hydragogo Sylvii* VII, 55.
in Dolore Perterebrante XIV, 49.
in Languore Universali XXXIV, 96, 97, 102.
in Decocto Diuretico, Incidunt 106. LV, 60.

Fœnugræci in Clystere Emolliente xv, 47.
in Cataplasmate Maturante, ubi Sanguini Pituita juncta est xl, 53, 50.
Hordei Mundati, in Emulsione ad Sedandam Sitim i, 15.
Crudi in Synochâ Lymphaticâ in Apozemate ad Sitim xxix, 54.
Integri in Gargarismate ad Oris Ardorem xxix, 86.
Hyoscyami albi in Rotulis ad Serum Salsum corrigendum xx, 37.
Levistici in *Spiritu Carminativo Sylvii* xl, 29.
Lini in Clystere Emolliente xv, 47.
Maturant ac Molliunt xl, 50.
Milii in Diarrhœâ Serosâ xiii, 37.
Incidunt, Attenuant, Sudores movent in Hydrope Thoracis l, 17.
Milii Solis Diuretica, Incidunt lv, 60.
Papaveris albi in Emulsione ad Dolorem Ardentem xiv, 35.
Acres Humores Temperandos in Ileo xv, 48.
in Rotulis ad Serum Salsum corrigendum xx, 37.
Petroselini Diuretica, Incidunt lv, 60.
in Languore Universali xxxiv, 97.
in Ictero xlvi, 67.
Polii Montani in Languore Universali xxxiv, 97.
Psyllii Mucaginem dant Linguam Aridam & Fissam lenientem in Synochâ Bilariâ xxix, 48.
Saxifragiæ Diuretica, Incidunt lv, 60.
Seselios in Decocto Diuretico xxxiv, 106.
Diuretica, Incidunt lv, 60.
Sileris Montani in Dolore Perterebrante xiv, 49.
in Synochâ Lymphaticâ, in Apozemate Alterante & Evacuante Universali xxix, 62.
Sinapi Bilem Augent xix, 88.
Spiritus Animales Torpidos excitant xli, 42.
Urticæ in Ictero xlvi, 72.
Species Diambræ, Diagalangæ in Languore Universali xxxiv, 98.
Sperma Ceti Sanguinem Coagulatum Solvit xv, 40.
Et Coagulationem impedit xl, 43.
Spiritus Aluminis Volatilitatem Bilis Figit xix, 60.
Serum Sanguinis Fluidum Emendat lv, 75.
Carminativus Sylvii Flatus discutit ix, 29.
in Febribus Intermittentibus Tussiculosis xxx, 156.
in Diariâ à Mœrore xxviii, 24.
Cornu Cervi Spiritus Animales Torpidos excitat xli, 45.
Salis Ammoniaci Lympham Acidiorem Corrigit xlix, 47.
Et Austeritatem Succi Pancreatici xi, 27.
in Dolore Contorsionis Colico xiv, 51.
in Suffocatione Hypochondriacâ xix, 71.
in Diariâ Mœrore xxviii, 24.
Sanguinis Coagulati per Pulmones Motum juvat xx, 25.
Et Coagulatum Solvit in Pleuritide xl, 28.
Incidit, Attenuat, Sudores movet in Hydrope Ascite xvii, 13.
in Hydrope Thoracis l, 17.
in Tumore ac Duritie Glandularum à Pituitâ xlix, 54.
in Noxâ à Frigore illatâ depellendâ xl, 32.
in Ictero xlvi, 60, 86.
in Salivâ Copiosâ li, 23.
in Synochâ Lymphaticâ *Catarrhali*, si in longioris colli Vasculo Naribus applicetur, Obstructionem Glandularum solvit xxix, 63.
in Torminali 69.
Spiritus Animales Torpidos excitat xli, 45.
in Febribus Intermittentibus Tussiculosis xxx, 156.
in Palpitatione Cordis xxxv, 14.
Urinas movet lv, 60, 62.
Salis Communis in Fame sensim Diminutâ à Pituitâ Viscidâ ii, 30.
Bilem Pinguiorem corrigit xi, 25.
Acidum Auget xlix, 48.
Diureticus, Incidit lv, 60, 1.
Salis Dulcis in Fame confestim Diminutâ à Bile Pingui ii, 39.
in Cruditate Nidorosâ, si Pituita adsit vii, 39.
in Fermento Ventriculi Inerte 56.
in Decocto Diuretico in Languore Universali xxxiv, 106.
in Diarrhœâ Serosâ xiii, 37.
in Cholerâ à Bile Acriori xv, 32.
Volatilitatem Bilis Figit xix, 60.
in Diariâ à Defatigatione xxviii, 21.
ab Irâ seu Bile commotâ 22.
in Synochâ Bilariâ ad Acrimoniam Bilis xxix, 39, 40. in Julapio ad Sitim 47.
in Lymphaticâ ad Ignem Rodentem magis, quàm Urentem 53. ad Sitim 54.
Si æstate sit & in Plethorico, ad Ardorem Sanguinis 58.
in Pancreaticâ, Calore Urgente 66, 67.
in Salivali & Pituitosâ, si Appetitus sit prostratus 73.
in Colliquante Synochâ, ad Bilem Acriorem simul & Pinguiorem potenter, blandè tamen corrigendam 62.
Acidum Auget xlix, 42.
Salis Nitri Bilem *Acriorem* Temperat ix, 26.
Corrigit xiv, 60.
Volatilem Figit xix, 60.
Pinguem Corrigit xi, 25.
in Dolore Ardente xiv, 34, 36.

in *Calculos concretam* Solvit x, 37. xix, 103. xliv, 39. xlv, 14, 18. xlviii, 10.
Flatus discutit & eorum productionem impedit, Pituitam Incidendo, & simul cum Bile Corrigendo ix, 27, 28.
ad Subsidendum cogit xiv, 61. xxiii, 24.
Fervorem Sanguinis compescit, in Tussi, xxiii, 34.
Et Calorem Febrilem in *Diariâ* ab Æstu Aëris xxviii, 18.
in Synochâ Pancreaticâ ad utrumque Acre xxix, 66.
ad tollendas Anxietates ab Halitibus Flatulentis 68.
ad Tormina ab Austero 69.
Acidum Auget xlix. Diureticus est, Incidit lv, 60, 61.
in Urinâ Sanguineâ 83.
Dulcis præcipuè commendatur xix, 60.
Et Acida Omnia blandiora ac Temperata vii, 27, 28. Obstructionem Solvit liv.
Sulphuris Volatilitatem Bilis Figit xix, 60.
Acidum Auget xlix, 48.
Vini rectificatus in Flatibus Discutiendis ix, 28.
in Dolore Peterebrante xiv, 49.
in Diariâ à defatigatione xxviii, 21.
in Palpitatione Cordis xxxv, 17.
in Inflammatione externè xl, 33. internè 43.
in Defectu Spirituum Animalium xlii, 15.
Vitrioli in Tincturâ Rosarum ad Sitim i, 15.
Volatilitatem Bilis Figit xix, 60.
in Diariâ, si Febriens Bile abundet, in Julapio Laxante xxviii, 30.
Acidum Auget xlix, 48.
Succinum Infringit Acidum ii, 17.
in *Suffitu*, in Synochâ Lymphaticâ Catarrhali xxix, 61.
in Gravedine, Diarrhœæ Serosæ ortum dante xiii, 42.
in *Pilulis* ad Pituitæ Correctionem in Languore Universali xxxiv, 101.
Succus liquidus Acetosæ ad Linguam Nigram & Fissam in Synochâ xxix, 84.
Agrestæ, seu Omphacium Bilem Acriorem temperat x, 42.
Pinguiorem corrigit xi, 25.
Fluidam curat xliv, 43. xlv, 19.
Acidum Lymphæ Auget xlix, 42.
in Febribus Malignis Sitienti, post sumptum Sudoriferum, in Jusculo xxxiii, 13.
Arantiorum Acidum restaurat xix, 90. xlix, 42.
in Febribus Malignis Sitienti, post sumptum Sudoriferum, in Jusculo xxxiii, 13.
Berberorum in Rotulis ad Sitim i, 18.
Bilem Acriorem temperat x, 42.
Pinguiorem corrigit xi, 25.
Acidum restaurat xix, 90.
ad Linguam Nigram & Fissam xxix, 84.
Citri idem præstat, quod Berberorum.
in Febribus Malignis Sitienti, post Sudoriferum, in Jusculo xxxiii, 13.
in Defectu Lymphæ xlix, 42.
ad Augendum Acidum 48.
Granatorum Acidorum Bilem Acriorem temperat x, 42.
Pinguiorem corrigit xi, 25.
Acidum Auget xlix, 48.
Mororum, dictus *Diamorum*, in Gargarismo, ad Linguam Nigram & Fissam xxix, 88.
Raparum decoctarum expressus Gargarismi Emollientis vicem subit, in Tonsillarum Inflammatione xlix, 59.
Ribesiorum Bilem Pinguiorem corrigit xi, 25.
Acidum restaurat xix, 90.
Succus Inspissatus, *Acacia* (Succus Seminis Spinæ Ægyptiæ) Volatilitatem Bilis Figit, Acrimoniam temperat xix, 60.
in *Diascordio Sylvii* lviii, 22.
Glycyrrhizæ Serum Salsum Corrigit in Pilulis de Styrace xx, 36.
in Rotulis 37. in Tussi xxiii, 30.
Hypocistidis & Prunorum Sylvestrium Acaciæ succedunt, in ejus defectu xix, 60.
Syrupus Absinthii in Fame Auctâ ii, 23.
Acetositatis Citri in Synochâ Bilariâ ad Sitim xxix, 40, 47.
Althææ Fernelii, Quia Mucaginosus est, si addatur Oculis Cancri, corrumpitur xxiii, 38.
in Decocto Vulnerario xiii, 52.
Artemisiæ Fernelii in Languore Universali xxxiv, 102.
Borraginis in Languore Universali xxxiv, 120.
Botryos in Decocto Vulnerario xxiv, 22. xiii, 52.
in Languore Universali xxxiv, 102.
Byzantinus in Dolore Perterebrante xiv, 49.
in Synochâ Pancreaticâ Urgente Calore, ad utrumque Acre temperandum xxix, 66.
Capillorum Veneris in Sanguine Coagulato solvendo xxxiii, 37.
Cardui Benedicti in Dolore Algente xiv, 41.
in Hydrope Ascite, ad Incidendum & Sudores movendos xvii, 13.
in Hydrope Thoracis l, 17.
in Ictero xlvi, 71, 72.
in Febribus Intermittentibus xxx, 133.
in Febribus Malignis xxxiii, 13.
in Tumore ac Duritie Glandularum à Pituitâ xlix, 54.

Cichorei simplex in Synochâ Bilariâ, ad Bilem à Sanguine Secernendam xxix, 42.
Cichorei cum Rheo in Fame confestim à Bile Diminutâ ii, 45.
in Diariâ Bilioso superveniente xxvi, 30.
in Synochâ Bilariâ ad Bilem Minuendam xxix, 43.
in Synochâ Lymphaticâ Plethoricum corripiente 58.
in Ictero xlvi, 67.
Cochleariæ in Syncope ac Animi Deliquiis xix, 74.
in Juvando Sanguinis per Pulmones Motu xx, 25.
ad excitandos Spiritus Animales Torpidos xli, 42, 43.
Diacnicu in Fame sensim diminutâ ii, 35.
in Synochâ Lymphaticâ Bilioso superveniente xlix, 58. aut in Lymphâ redundante Minuendâ 55. in Catarrhali, in Apozemate Alterante & Evacuante Universali 62. in Ictero xlvi, 67.
Diacodii in Dolore Ardente xiv, 34.
in Ileo ad Acres Humores temperandos xiv, 48.
in Diariâ à Bile Commotâ xxviii, 22.
Fœniculi in Fame sensim Diminutâ ii, 30.
in Dolore fixo ac perterebrante xiv, 48.
in Suffocatione Hypochondriacâ xix, 72.
in Juvando Sanguinis Coagulati per Pulmones Motu xx, 25.
in Diariâ à Mœrore xxviii, 24.
in Synochâ Lymphaticâ, durante Horrore xxix. 52.
Pancreaticâ Torminali 69.
in Febribus Intermittentibus, si Biliosos teneant xxx, 134. Tussiculosos 156.
in Ictero Declinante xlvi, 86.
Fumariæ in Synochâ Pancreaticâ, Calore Urgente xxix, 67.
Granatorum Acidorum in Condito Acidi Humoris à Sanguine Secretionem impediente liii, 31.
Hyssopi in Tussi ad Incidendum xxiii, 32.
in Decocto Vulnerario Pectorali, ad noxam à Pure Pulmonibus illatam xxiv, 22.
in Languore Universali xxxiv, 102.
Jujubinus in Tincturâ Rosarum ad Sitim i, 15.
in Julapio xxviii, 20.
in Tussi à Sanguine Fervido à Capite ad Pulmones delato xxiii, 34.
NB. Quia Mucaginosus est cum Oculis Cancri misceri non debet 38.
Julapium Rosaceum in Emulsione ad Sitim i, 15. ad Dolorem Ardentem xiv, 35. ad Linguam Fissam xxix, 50.
in Julapio Refrigerante xx, 42.
in Diariâ à Defatigatione xxviii, 21.
Menthæ in Fame sensim Diminutâ ii, 31.
in Vomitu ab Assumptis ix, 16.
in Flatibus discutiendis 28.
in Dolore Contorsionis ab Austero xiv, 52.
in Curâ Singultûs post Vomitorium xxiii, 23.
in Synochâ Pancreaticâ ad Anxietates xxix, 68.
in Languore Universali xxxiv, 98, 113.
in Palpitatione Cordis xxxv, 14.
in Lymphæ Acidæ correctione xlix, 47.
Myrtinus in Vomitu Cruento ix, 20.
in Diarrhœâ xiii, 36.
in Ulcere Intestinorum 54.
in Cholerâ xv, 31.
in Salivâ Copiosâ à Vitio Glandularum li, 26.
in Sero Sanguinis nimis Fluido lv, 75.
in Urinâ Sanguineâ 85.
Papaveris Albi in Dolore Ardente xiv, 34.
in Cholerâ xv, 27. & Ileo, 49.
in Synochâ Lymphaticâ ad Sitim xxix, 54.
in Pilulis de Styrace xx, 36.
Papaveris Erratici in Diariâ ab Æstu Aëris xxvii, 18.
in Synochâ Lymphaticâ ad Sitim xxix, 54.
in Pleuritide xl, 28.
in Noxâ à Frigore externo. xli, 32.
in Ictero xlvi, 70.
in Hydrope Thoracis l, 18.
Portulacæ in Cholerâ à Bile Acriore xv, 32.
in Synochâ Bilariâ ad Bilis Oleositatem inflammabilem xxxix, 41. ad Sitim 47.
in Febribus Intermittentibus Sudatoriis xxx, 183.
Quinque Radicum in Diarrhœâ Serosâ xiii, 37.
in Dolore Algente xiv, 42.
in Hydrope Ascite xvii, 13.
in Tussi ab Humoribus Pituitosis Crassis & Viscidis ad Attenuandum, Incidendum xxiii, 32.
in Synochâ Lymphaticâ ad Ignem Rodentem magis, quàm Urentem xxix, 53.
Pancreaticâ, Urgente Frigore 65.
in Febribus Intermittentibus, in Pituitosis & Biliosis xxx, 135.
in Decocto Diuretico xxxiv, 106.
in Pleuritide xl, 43.
in Gargarismate Emolliente ad Tumorem Tonsillarum xlix, 59.
in Salivâ Copiosâ li, 23.
Rosarum Rubrarum siccatarum in Ulcere Intestinorum xiii, 53.
in Salivæ Copiâ à Vitio Glandularum li, 26.
Rosarum solutivus laxat Alvum xi, 37.
in Synochâ Lymphaticâ ad Serum ducendum xxix, 56.

Rosa-

Rosarum solutivus cum Senâ in Fame sensim Diminutâ, II, 35.
in Palpitatione Cordis XXXV, 17.
Stœchados in Febribus Intermittentibus Odontalgicis 187.
in Languore Universali XXXIV, 102.
Violaceus simplex in Siti compescendâ I, 13.
in Dolore Ardente XIV, 36.
in Synochâ Bilariâ ad Linguam Nigram & Fissam XXIX, 50.
in Gargarismate Emolliente ad Inflammationem Tonsillarum XLIX, 59.
NB. Quia Mucaginosus est, Oculis Cancri addi non debet, XXIII, 38.

T.

Tartarum Crudum. in Haustu Cholagogo II, 45.
in Apozemate Alterante & Evacuante Universaliter XXIX, 82.
in Ictero XLVI, 67.
Terebinthina Veneta in *Emplastro Carminante Sylvii* XIV, 58.
in Enemate ad Ulcus Intestinorum XIII, 51.
Mollit & Maturat in Inflammationibus, ubi Sanguini Pituita juncta est XL, 51.
Terræ Pingues, Sigillata, Lemnia. Turgentem Bilem curant XIX, 104.
in Febribus Intermittentibus Cacatoriis XXX, 181.
Sal volatile Acre Malignum Corrigunt XXXIII, 11.
Effervescentiam p. n. Bilis temperant XLV, 25.
Bilem Fluidam corrigunt 19.
Theriaca Recens Emplastri formâ corio illita, & dolenti regioni applicata Dolorem Dentium tollit XXX, 188.
Acres Humores quosvis temperat XV, 49.
Theriaca Vetus Sudores Movet XXXIII, 13.
in Cholerâ ad Acidum temperandum XV, 31.
in Ictero XLVI, 70.
Theriaca Veneni Acrimoniam obtundit & per Corporis habitum expellit XLV, 24.
Thus in Suffitu Serum Salsum corrigit XIII, 42.
Thus masculum idem cum Olibano.
in *Emplastro Carminante Sylvii* XIV, 58.
in Rotulis ad Serum Salsum corrigendum XX, 37.
Tinctura Castorei in Dolore Contorsionis ab Austero XV, 52.
in Suffocatione Hypochondriacâ XIX, 71.
in Juvando Sanguinis per Pulmones Motu XX, 25.
ad excitandos Torpidos Spiritus XLI, 42.
Tinctura Cinnamomi in Fame Auctâ II, 23.
Sensim Diminutâ 35.
in Vomitu ab Assumptis IX, 16.
in Decocto Vulnerario XIII, 52.
in Dolore Algente XIV, 42.
in Syncope ac Animi Deliquiis XIX, 74.
in Languore Universali XXXIV, 102.
ad excitandos Torpidos Spiritus Animales XLI, 43.
Tinctura Croci in Ictero XLVI, 71.
Tinctura Rosarum in Siti I, 12. XXIX, 47.
Trochisci Alhandal in Pilulis Phlegmagogis II, 34. VII, 52. XIV, 50. XXX, 138. XXXV, 16.
Trochisci Bechici albi ad Siccam Tussim XXIII, 44.
Trochisci Viperarum ingrediuntur Theriacam XLVI,

V.

Vitelli Ovorum conquassati ad Linguam Nigram & Fissam XLVI, 68.
in Emplastro Aperiente XL, 58.
in Enemate ad Dysenteriam, ad Terebinthinam dissolvendam XIII, 51.
Vitriolum Martis ad albedinem calcinatum in Pilulis ad Pituitæ Vitreæ Correctionem & Eductionem XIV, 50. XXXIV, 101. XXXV, 16.
Vitrum Antimonii per Vomitum purgat Bilem II, 41.
Unguentum Agrippæ in Juvandâ Suppuratione, Ubi Sanguini Pituita juncta est XL, 55.
Album Caphuratum Crustas Labiorum curat XXIX, 88.
Ardorem Arthriticum lenit XXX, 173.
Althææ compositum ad Solvendam Pituitam & Discutiendos Flatus XIV, 56, 57.
in Pleuritide XL, 33, 34.
in Inflammationibus ad juvandam Suppurationem, etiam *simplex* 55.
Aregon in Dolore Rodente Arthritico XXX, 173.
Martiatum ad Solvendam Pituitam & Flatus discutiendos XIV, 56.
in Pleuritide XL, 33, 44.
in Dolore Rodente Arthritico XXX, 173.
in Dolore Artuum L, 22.
in Glandularum Vitio tentari debet LI, 20.
Nervinum in Dolore Artuum calido L, 23.
Pectorale in Juvandâ Suppuratione in Inflammationibus XL, 55.
Populeon in Dolore Capitis Pulsante XXVIII, 40.
in Dolore Artuum Ardente L, 23.
Refrigerans Galeni in Dolore Arthritico Ardente XXX, 173.
Rosatum in Dolore Arthritico Ardente *ibid.*

Finis MATERIÆ MEDICÆ.
Sequuntur FORMULÆ.

INDICULUS FORMULARUM

Seu

PRÆSCRIPTIONUM.

A.

Apozema Alterans, Acrimoniam utramque Temperans in Synochâ Pancreaticâ, Urgente Calore XXIX, 66.
in Synochâ Lymphaticâ ad Sitim 54.
Bilis Acrimoniam Salinam in Synochâ Bilariâ XXIX, 40.
Oleositatem Inflammabilem emendans in Synochâ Bilariâ 41.
in Tussi à Sanguine Fervido à Capite ad Pulmones delabente XXIII, 34.
Pituitæ Glutinositatem Incidens in Fame sensim Diminutâ II, 35.
in Languore Universali XXXIV, 102.
Apozema subadstringens & blandè Aromaticum ad Salivæ copiam à Vitio Glandularum LI, 26.
Apozema Vulnerarium in Ulcere Intestinorum XIII, 52.
Pectorale in Ulcere Pulmonum XXIV, 22.
Apozema Evacuans Cholagogum in Diariâ, si Bilis copiosa sit XXVIII, 30.
in Synochâ Bilariâ XXIX, 43.
ad Bilis à Sanguine Secretionem 42.
Hydragogum in Synochâ Lymphaticâ 55.
Apozema Diureticum in Languore Universali XXXIV, 106.
in Urinæ Secretione deficiente LV, 61.
Apozema Aromaticum Sudoriferum in Diarrhoeâ Serosâ, si Sanguis multo Sero scateat XIII, 37.
in Dolore Intestinorum Perterebrante, à Succo Pancreatico Acri & Pituitâ Viscidâ XIV, 49.
ad excitandos à Torpore Spiritus Animales XL, 43.
in Ictero XLVI, 72. ad Colorem fœdum 86.
in Hydrope Thoracis L, 18.
Apozema Diureticum & Sudoriferum ad Minuendam Salivæ Copiam LI, 23.
Apozema Alterans & Purgans Universale in Synochâ Lymphaticâ Catarrhali XXIX, 62.
Cholagogum, Si Lymphatica Bilioso superveniat 58.
Phlegmagogum, Incidens, Aromaticum.
in Cordis Palpitatione XXXV, 17.
in Ictero XLVI, 68.

B.

Bolus Purgans Serum in Diarrhoeâ Serosâ XIII, 35.
Irritationem Intestinorum sopiens & Humorum Acrimoniam demulcens in Ileo XV, 50.

C.

Cataplasma Leniens Dolorem Arthriticum XXX, 166.
Incidens Aromaticum, in Motûs Impotentiâ 172.
Dissolvens & quodammodò *Molliens* Coagulatos Humores XL, 34.
Emolliens & Maturans 52, 53.
Conditum Adstringens & Vulnerarium in Dysenteriâ XIII, 54.
in Febribus Intermittentibus Cacatoriis XXX, 181.
Acidi Humoris à Sanguine Secretionem & per *Sudores ac Urinas Excretionem Minuens*, in Defectu Succi Pancreatici ab hâc Causâ LIII, 31.
Sudores diminuens & roborans LVIII, 21.
Incidens & Emendans Pituitam Glutinosam in Languore Universali XXXIV, 98.
Bilem Pinguem Alterans & Purgans in Dolore Intestinorum Ardente XIV, 37.
Hydragogum in Synochâ Lymphaticâ XXIX, 56.

E.

Electuarium Cholagogum Sylvii II, 46.
Hydragogum Sylvii VII, 55.
Emplastrum Carminans Sylvii XIV, 58.
Solvens Coagulatos Humores, de Spermate Ceti XL, 45.
Aperiens Apostema 58.
Emulsio ad Sitim I, 25.

in Dolore Ardente xiv, 35.
in Ileo ad Humores Acres xv, 48.
Somnum Inducens xxviii, 25.
Enema Emolliens xi, 38. in Ileo xv, 47.
ex Lacte Bubulo, &c. in Dysenteriâ xiii, 51. ad Excrementa Indurata xii, 15.
Epithema in Dolore Capitis xxviii, 39.
Ardente Arthritico xxx, 170.
Rodente magis, quàm Ardente 171.

F.

F*Otus* ex Aromaticis & Discutientibus, in Inflammationibus ad Coagulatos Humores xl, 46.
ex Emollientibus in Ileo xv, 47.

G.

G*Argarismus* in Febre Puniceo-nigricante Linguæ, Fauciumque Colore gravi xxix, 86.
Emolliens in Inflammatione Tonsillarum xlix, 59.
Subadstringens, Curatâ Inflammatione Tonsillarum 61.

H.

H*Austus Purgans* ex Infusione Rhabarbari ii, 45.
Vomitorius in Cholerâ xv, 28.
Sudorifer in Ictero à Veneno Viperæ xlvi, 70.

I.

J*Ulapium* ad Sitim i, 12, 13. xxix, 47.
Refrigerans Sanguinem nimis rarescentem xx, 42.
in Febribus xxviii, 18, 28.
Laxans ibid. 30.

L.

L*inimentum* Solvens Pituitam & Discutiens Flatus xiv, 56.
in Affectione Hypochondriacâ, *Vulgò* Tumore Lienis 57.
in Dolore Capitis Pulsante & Vigiliis molesto
Somnum Inducens xxviii, 40.
in Dolore Artuum, Urgente Frigore l, 22.
Urgente Calore 23.

M.

M*istura ad Acrimoniam Utramque* in Synochâ Lymphaticâ xxix, 52.
ad Ignem Rodentem magis, quàm Urentem 53.
in Pancreaticâ, Urgente Calore 67.
in Cholerâ & Ileo xv, 27, 47.
in Diarrhœâ Serosâ post factam Evacuationem leniter Adstringens xiii, 26.
Ad Acrimoniam lixivam Bilis in Dolore Ardente xiv, 34, 36.
in Vomitu Cholerico xv, 32.
in Diariâ ab Irâ xxviii, 22.
Ad Acrimoniam Acidam in Fame Auctâ ii, 23.
in Dolore Algente Sudorifera xiv, 41.
Aromatica 42.
in Vomitu Cholerico post assumptum Vomitorium xv, 31.
in Synochâ Pancreaticâ Urgente Frigore xxix, 65.
in Palpitatione Cordis xxxv, 14.
in Febribus Odontalgicis xxx, 187.
in Lymphâ Acidiore xlix, 47.
Ad Austerum Corrigendum in Dolore Contorsionis xiv, 52.
in Suffocatione Hypochondriacâ xix, 72. xx, 25. posterior.
in Metu Syncopes & Animi Deliquii cum Frigore xix, 74.
in Diariâ à subitaneo & gravi Mœrore xxviii, 24.
in Synochâ Pancreaticâ Torminali xxix, 60.
Ad Pituitosum, Viscidum, Tenacem Humorem Incidendum & Flatus Discutiendos.
in Fame sensim Diminutâ ii, 30, 31.
Flatus Discutiens ix, 28.
in Dolore Perterebrante xiv, 48.
in Synochâ Pancreaticâ ad Anxietatem Præcordiorum à Pituitâ in Flatus rarefactâ xxix, 68.
in Febribus Intermittentibus
in Melancholicis & Pituitosis xxx, 133.
in Pituitosis & Biliosis 135.
in Tussi Febrili 156.
in Instante Animi Deliquio ac Syncope, ex Aromaticis xxxiv, 113.
Ad Solvendos Humores Coagulatos & Coagulationem impediendam.
in Sanguinis Motu per Pulmones xx, 25.
in Sanguinis Defluxu à Capite in Asperam Arteriam xxiii, 37.
in Inflammationibus xl, 28, 43.
Ad Sistendum Sanguinis Effluxum in Vomitu Cruento ix, 20.
in Dysenteriâ xiii, 53.
in Urinâ Sanguineâ lvi, 83.
Corroborans & Confortans in Vomitu ab Assumptis ix, 16.
in Diarrhœâ post Purgans xiii, 36.
in Curâ Singultûs post Vomitorium xxiii, 23.
in Diariâ à Defatigatione ad Spiritus Animales reparandos xxviii, 21.

in Languore Universali ad Vires Vitales & Animales reparandas XXXIV, 120.
ad Torpidos Spiritus Animales excitandos XL, 42.
Ex Austeris pro Sanguinis ad Seri Sui copiosiorem dimissionem malè affecti Correctione LV, 75.
Diuretica in Urinæ Secretione læsâ LV, 62.
Sudoriferæ in Dolore Algente XIV, 41.
in Hydrope Ascite XVII, 13.
in Hydrope Thoracis L, 17.
in Febribus Malignis XXXIII, 13.
in Inflammatione Coagulationem Solvens XL, 48.
in Noxâ Capiti à Frigore externo, Aëris, Aquæ, Nivis illatâ XLI, 32.
in Ictero à Veneno Viperæ XLVI, 71.
in Tumore ac Duritie Glandularum XLIX, 54.

P.

Pilulæ *Alterantes* Humores Pituitosos corrigunt XXXIV, 101.
De Styrace Incrassant XX, 36.
Serum Salsum corrigunt LI, 27.
Phlegmagogæ in Fame sensim Diminutâ II, 30, 31, 34.
in Cruditate Nidorosâ, si Pituita adsit VII, 52.
in Dolore Perterebrante, ad Pituitam Vitream XIV, 50.
Magistrales dictæ XXIII, 26.
in Febribus Intermittentibus XXX, 138.
in Palpitatione Cordis XXXV, 16.
NB. Utplurimùm ingreditur Gummi aliquod.
Hydragogæ in Languore Universali XXXIV, 110.
Phlegmagogæ & Hydragogæ in Copioso Salivæ proventu LI, 22.
Pulvis in Fame Auctâ II, 22.
Alterans & Laxans in Diminutâ 30.
Purgans in Alvi Fluxu XIII, 34, 35.

R.

Rotulæ ex Saccharo, Succo Citri ac Berberorum paratæ, ad Sitim I, 18.
Ex Seminibus Hyosciami, &c. ad Serum Salsum corrigendum XX, 37. XXIII, 30.

T.

Tabellæ ex Scammonio Purgantes Bilem II, 44.

V.

Vina Medicata *Vide in Indice Rerum.*

FINIS.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.

LIBER SECUNDUS & TERTIUS,

De Affectibus Animales, & Generationi dicatas Hominis Functiones Læsas vel Constituentibus, vel Producentibus, vel Consequentibus.

OPUS POSTHUMUM,

Editum Curâ

JUSTI SCHRADERI, M. D.

Medicinæ Sanioris & Ἀπαθείας Studioso
S. D.
JUSTUS SCHRADER.

Q*Uicquid Antiqui Medicinæ Proceres, queis & primordia & incrementa sua debet Ars Nobilissima, in monumentis suis nobis reliquerunt Experimento & Ratione confirmatum, id omne haud mediocrem æstimationem quin grande pretium mereri, planius est, quàm ut operosè hîc egeat demonstrari. Attamen pari jure suus quoque constare debet honos suumque pondus recentioris ævi operibus, & Insignium Virorum, quos postremum hoc tulit seculum, laudatissimis inventis, quæ ignorare vel negligere sicut ignavi hominis est, ita eadem accuratè cognoscere, & juxta ipsorum normam philosophari, imò etiam medendi methodum perfectiorem reddere, prudentem & cordatum quemque decet, quò veritati atque mortalium valetudini sensim rectiùs consulatur. Hoc præ aliis seriò expendit, & animosè nec infeliciter præstitit Medicorum nostri temporis, dum viveret, Coryphæus,* FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS, *quo tàm benè merito & Illustri Professore ante quinquennium circiter carere cœpit Inclyta Academia Lugduno-Batava, notabili & Discentium, qui peritiâ, & Infirmorum, qui sanitate egent, detrimento. Etenim in docendâ ac faciendâ Arte caput altiùs extulit, raris dotibus supra communem turbam instructus; Judicio scilicet limato, Ingenio acri, & inusitatâ sedulitate eundem fermè tenorem perpetim servante: quæ pulcherrima virtutum triga Ipsum facili negotio ad fastigium illud evexit, præsertim quòd genuinis ad excolendam* Ἰατρικὴν *mediis & instrumentis uteretur.* Anatomen *intelligo &* Chemiam, *sine quibus nec Corporis nostri fabrica probè nobis innotescere, nec veræ morborum causæ determinari queunt, nec denique recta institui medicatio. Quemadmodum nempe corporis Continentis sive solidi, quod artus ac viscera complectitur, texturam dividit & rimatur Anatome, sic Contenti seu fluidi intra cavitates & vasa moti compagem dissolvit ac detegit Chemia, adeóque ingentem lucem affert abstrusioribus affectuum causis eruendis, & faciliorem certioremque curandi rationem paulatim suppeditat. Omninò igitur strenuè hanc oportet excolere, ne in eodem semper Medicina consistat gradu, sed cordatior ultra Veterum doctrinam, ultra primas qualitates & elementorum quorundam chimaras, ad intima & vera mutationum principia penetret. Dudum equidem, fateor, circa Chemicas* ἐγχειρήσεις *versati sunt tum rudes & indocti, tum dein quoque eruditi & sapientiores; ast propter diversos fines: aliis circa metallorum è mineris & divite glebâ extractiones ac operosas repurgationes occupatis, aliis salutaria in solatium ægrorum pharmaca unicè quærentibus, aliis tandem Philosophiæ naturalis condendæ vel emendandæ ergò curiosis saltem experimentis operam impendentibus. Verumenimverò nemo hactenus, quod sciam, eâ solertiâ præclaram hanc artem ad Medicam Praxin applicuit, ac* Sylvius *noster; qui longè, quàm Chemicorum vulgus, prudentior, ea, quæ in eorundem hypocaustis Naturam arte gubernatam efficere advertit, similibus in animali, humano præcipuè corpore evenientibus* φαινομένοις *haud incongruè accommodare novit. Est enim in hoc Universo operationum naturalium ingens quidem diversitas, quin varietas immensa, sed tamen miranda quoque intermista observatur similitudo, & harmonia singularis; ubi nimirum præstò sunt corpora eâdem formâ seu componentium particularum habitudine, iisdemque proinde qualitatibus prædita, quæ perpetuò (ni externa quædam vis obstiterit) eosdem, similes saltem coguntur edere effectus. Unde neutiquam est absurdum aut ridiculum, abstrusiorem rerum quarundam indolem, derivatâ ab aliis consimilem ferè genium ostendentibus nobisque magis obviis luce, pervestigare ac eruere; ceu faciunt ii, qui e. g. Humorum in corpore nostro virtutes ac vitia, & vera quibus hæc coërceantur remedia, per ea, quæ extra hominem, etiam in Artificum officinis contingere observant, indagare annituntur. Quod ipsum, si-*

quidem maturo judicio & solicitâ circumspectione fiat, reliquas omnes inquirendi vias longè antecellit; postquam hoc tramite Contenti in nobis naturam meliore successu scrutamur, & in cognitionem medicam tot nebulis adhucdum obscuratam pedetentim altiùs deducimur. Neque hæc investigandi ratio nova censenda est, atque ab Antiquorum more omninò aliena, quippe quibus Ipsis non pauca ab arte Culinari, Chemiæ quoddam simulachrum præ se ferente, mutuari lubuit. Viderant è veteri ævo Philosophi, in Coquinâ carnes, legumina, olera, fructus, cæteraque esculenta omnia per ignem variâ ratione directum emolliri ac cruditate suâ liberari; quum ingestorum concoctiones à calore & blando viscerum fotu primariò dependere, profiterentur. Viderat Naturæ genius Hippocrates, vapores ab ebulliente humido elevatos ac frigidiori lebetis operculo allisos in guttas concrescere, pristinamque vicissim induere speciem, quum in libello περὶ ἀδένων cerebri madorem ac depluentem inde in colli laterumque declivia catarrhum ab exspirationibus intra capitis cavum, velut cucurbitam, condensatis originem trahere, posteritatem doceret. Imò quæcunque de succorum intra nos corruptelâ & putredine (cui tota febrium doctrina vulgò superstruitur) disserunt Medicorum libri, an non ab externarum rerum mutationibus ad interitum vergentibus sunt arcessita? Multò itaque magis Experimenta Chemica scopo memorato inservire possunt ac debent, utpote quæ licet plus artificii in se habeant, tamen solius Naturæ vi & efficaciâ agunt, quicquid agunt. Quapropter si quis rationibus auscultare haud recuset, & doctam Antiquitatem verè imitari, hoc est, non tàm eadem cum Ipsâ sentire quàm agere cupiat, necesse est, hâc ratione & methodo rerum Medicarum notitiam illastret, augeat, perficiatque. Sic animi sui donis à Deo Opt. Max. concessis quilibet utetur rectiùs, nec secundùm nuda Veterum dicta, at res ipsas philosophari discet; quorum illud indignæ cujusdam servitutis signum esse autumo, hoc generosæ mentis characterem. Cæterùm abundè commonstravit b. Sylvius, quanta in Arte cæteroquin difficillimâ sibi lux affulserit, ex quo semitam hanc per Anatomen & Chemiam fuit ingressus. Humorum enim quorumvis nostri corporis proprietates inde majori accuratione exposuit, eorundemque vitia, quæ functiones affligunt, clariùs depinxit; quod præclaræ utilitatis negotium esse, facilè mecum judicabunt plerique, quando in morboso statu sæpiùs respicienda Humorum massa, rariùs verò culpanda Viscera, toties innoxia. Præterea haud vulgarem ἀκρίβειαν sapiunt ab Ipso primùm si non in scenam producta, at dilucidiùs saltem enodata & ad usum translata memoranda Acrium discrimina, quæ sicut per universam rerum naturam sese extendunt, ita quàm maximè in Homine quoque locum inveniunt. Fateor equidem, jam à multis retrò seculis Hippocratem lib. de Naturâ Humanâ disertè docuisse, amaros, acidos, salsos in corpore humores subesse, & Medicos ab Eo cunctos id scivisse, nobisque tradidisse; fateor ampliùs, Eosdem de succorum pugnâ, ebullitione, fermentatione, similibusque motibus in quibusdam morbis oboriri solitis jam dudum in scriptis suis esse locutos: attamen fecerunt id omnes obscurè, parcè, nec ἐπιμελῶς. Quod si enim humoris salsi, acidi, amarique genium, & (in quo præsertim deficiunt) cuique illorum dicata corrigentia seu fræna distinctè calluissent, nequaquam in Affectuum causis exponendis tàm frequenter ad qualitates primas dictas, earumque intemperiem, quin potiùs ad perversam liquorum intra nos, quoad saporem, consistentiam, misturæque modum, dispositionem confugissent. Si porrò mutuas confluentium succorum actiones perfectiùs intellexissent, procul dubio intestinæ humorum agitationi & pugnæ non tàm confusè ac promiscuè ebullitionis, fermentationis, effervescentiæ nomina imposuissent; quæ diversa motuum genera (licet in eodem actu concurrere quandoque possint) solicitiùs examinare atque à sese invicem distinguere, magni momenti est in Arte Medicâ. Ad hæc autem cuncta curiosè attendit Sylvius, nec tamen absolvit omnia; ne quis existimet, me Ipsius tradita Antiquorum sententiæ adeò præferre, ac si Hi imperfecta, incerta, mutila nobis reliquissent, ab Illo verò consummata, certa, integra fuissent profecta; quod ipsum de homine pronunciare, hominis esset stolidi & affectuum nebulis penitus occæcati. Certè sicut nunquam non b. Vir suam in opere isthoc imbecillitatem ipsus liberè agnovit, & innumeras in rebus Medicis tricas atque difficultates superesse, ingenuè confessus est, ita ego nullatenus audebo de Eodem majora aut meliora proferre. De Ipsius doctrinâ hoc saltem reticere nequeo, inniti eandem præcipuè geminæ illi Effervescentiæ, alteri inter Succum Pancreaticum & Bilem in cavo tenuis Intestini, alteri inter hanc & Lympham in Cordis ventriculo; cujus asserti veritas necdum quidem

dem ἀποδεικτικῶς est stabilita, neque tamen etiam (ausim dicere) evidentibus experimentis aut sufficienti argumentorum robore eversa. Imprimis verò, quod de Bilis ab Hepate motu versus Cor memoravit Sylvius, plurimis disceptationibus ansam dedit, quinimò non paucos ad brutorum Anatomen & instituendas circa fellis potissimùm officinam varias observationes impulit; queis etsi illud obtinuissent, universum biliosum laticem à jecore ad Intestinum ferri, neutiquam tamen eo ipso omnem omninò aditum ei præclusissent ad microcosmi regiam. Enimverò siquidem intestinorum contentis in venas Mesenterii sanguineas pateat ingressus, (ceu non sine causâ suspicatur Solertissimus nostri temporis Anatomicus, quamprimum fortasse idem publico persuasurus) nullam biliosi succi in Cavam & Cor commodiorem viam existere posse, quilibet etiam Artis tyro promtè intelliget.

At quo dilabor? Non enim dogmata Sylviana, eorumque valorem hic ponderare, sed potiùs quæ ad Operum Illius editionem pertinent, memorare constitui. Quemadmodum igitur Affectuum corporis nostri historia ingentis est amplitudinis, latissiméque diffusa, ita eandem (præsertim si à vulgari doctrinâ & consuetâ methodo deflectat) intra breve temporis intervallum adornare, atque simul & semel in lucem emittere, vix possibile cuiquam esse judico. Hinc b. Vir in arduo isthoc negotio lentè cautéque procedere voluit, quando Medicam suam Praxin haud uno quasi impetu expromere, sed per partes publico communicare decrevit; id quod reipsâ præstare cœpit, quin absolvisset etiam, siquidem Sapientissimo Numini placuisset longiorem Ipsi vitam indulgere. Ediderat jam pluribus abhinc annis partem priorem Libri Primi, imò & alteram antè triennium nobis dederat, quum non longè post Secundo itidem successivè evulgando sese accingeret; quod dum seriò molitur, ecce, vix inchoato opere tollitur è cœtu mortalium, qui toties aliorum fata remorari, tot perniciosos & interitum minantes morbos profligare noverat. Quàm verò candidè, quàm fideliter hujus sui Operis perfectionem fuerit meditatus, vel inde apparet, quod, fragilitatis humanæ conscius, seque vix huic rei penitus conficiendæ superfuturum prævidens, maturè de eâ supremam voluntatem calamo disertè expresserit; ubi me, quamvis nil tale conjectantem, nominare, suorumque ἀνεκδότων editorem designare haud dubitavit, ceu è b. Viri Testamento non longè post obitum ejusdem ab Hæredibus mihi commonstrato ipse perspexi. Quamobrem quum præclaræ Testatoris voluntati morem gerere multis nominibus deceret, lubens volensque hoc suscepi negotium, quamvis difficile, operosum, & laboris plenum: quippe in tantâ chartarum mihi concreditarum inordinatâ mole, textûs ipsius quandoque ob multas ambages, quandoque brevitatem nimiam obscuritate, & non levi capitum sectionumque seu incisorum confusione, mihi ipsi, fateor, primò diffidebam, de ejusdem successu subdubitans. Attamen stimulos moranti subdiderunt Operis tum præstantia, tum utilitas, tum, quæ res Medicas plerumque comitari solet, singularis jucunditas; quibus illecebris effectum est, ut intra mediocre tempus ex hoc labyrintho feliciter emerserim. Prodeunt igitur, præter Primum ab Ipso quondam Auctore editum, nunc meâ curâ Duo Libri posteriores, ex Ejusdem Autographo justâ fidelitate exemti ac typis impressi. Dispescuit enim Ipse Sylvius totam suam Praxin in tres tantùm libros publicâ luce donandos. Verùm quia & Infantum morbos, & gravissimos quosdam alios affectus accuratè descripsit, eosdemque suo tempore foras dari voluit, haud alienum vel Medicorum Filiis ingratum fore judicavi, si exinde Appendicem efformarem; quò sic Praxis b. Viri, secundùm divisionem ab Ipso factam, maneret Tripertita. Huic proinde meritò cedat spurium istud editionum par, quarum altera Francofurtensis est, altera (si titulo habenda fides) Parisiensis, utraque inscio Sylvio divulgata, ceu ex Ejusdem præfatiunculâ mox sequente est manifestum. Postremæ autem seu Parisiensis magistro plus tribuerem, si Chymiam illam, quæ frigida, impolita, omnisque ἀληθείας expers, quin Optimo Viro falsè adscripta est, omisisset, hujus autem loco duas de Febribus disquisitiones inseruisset, sicque turpis negligentiæ crimen fuisset amolitus.

Sed non morabor Te ampliùs, ex inani hoc discursus mei Propylæo ad ipsam Basilicam properantem, rebus Medicis abundé locupletatam, nec ruinoso Ratiociniorum acervo, verùm stabili Experientiæ fulcro superstructam. Hanc itaque ingredere, sed vana, si quæ habes, præjudicia, & inimicos veritati affectus à tergo relinque. Vale.

LECTORI

Æquo ac Reip. Addicto fœlicia quævis precatur

FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS.

QUoniam molestum fuit hactenus privatis meis Auditoribus exscribere Dictata mea in multis admodum vitiosè ab aliis excepta, descriptave; sed insuper me inconsulto tàm in Germaniâ, quàm in Galliâ non parùm corruptus editus est Praxeos meæ Liber Secundus ac Tertius, necdum ad editionem satis locupletatus & accuratus: Ne Tyronibus Medicis, ac Ægris quoque noceant isti Libri, consultum duxi, quantum mihi ab occupationibus quotidianis permittetur otii, hoc omne illis augmentandis, & ut indies à me privatim explanari queant, simul edendis dare; aliquando, si Deus volet, ipsos ampliùs concinnaturus, & in commune miserorum Mortalium bonum cum additamentis publici juris facturus. Deus interim meis conatibus in charitate cœptis ac perficiendis cœlitùs benedicat! Valè, hisque mecum fruere, imò meliora, si habes, hilari mente cum omnibus communica. Initium laboris hujus faciebam Lugd. Batav. XV. Sept. cIↃ IↃC LXXII.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.

LIBER SECUNDUS,

De Affectibus Animales hominis Functiones læsas vel Constituentibus, vel Producentibus, vel Consequentibus.

CAPUT I.

Animalium Functionum Distributio.

Auctoris Institutiones Mediceæ nondum absolutæ, ut iis Praxin suam superstruat.

I. NEcessarii otii defectu mihi non licuit hactenus Medicinæ Institutiones ante annos duodecim publicis Lectionibus hoc in Athenæo Auditoribus meis propositas exactiùs examinare, accuratasque publici juris facere; quibus, tanquam fundamento apto & congruo, superstrui posset Praxis mea Medica.

Eam cur ediderit.

II. Hujus tamen præposteram editionem mihi extorserunt Typographi vel Bibliopolæ aliqui lucri proprii, quàm boni publici magis amantes, dum me inscio & inconsulto, licet adhuc vivente atque valente, nonnulla in multis corrupta & imperfecta non dubitarunt meo nomine in lucem mittere. Unde, quò tum meæ famæ qualicunque, tum Tyronum Medicorum, ac proinde Ægrorum quoque, quibus labor meus fuit unicè consecratus, commodis consulerem, coactus fui ordine perverso Medici mei Operis editionem à Praxi inchoare.

Cur in eâ Functiones integras explicet.

III. Quâ de causâ in Praxeos meæ Libro primo necesse habui ubique *Functionum* singularum *Integrarum rationem* succinctam earundem *Læsionibus* præmittere; postquam veritatem tantùm quærens non potui semper idem sentire cum quocunque, qui ante me scripsit, Auctore Medico.

Quare in iis multùm ab aliis differat.

IV. Unde non pauca forsan minùs poterunt satisfacere aliis, etiam Veritati maximè addictis, ac longè minùs adhuc cuivis præjudiciis vel propriis, vel alienis laboranti, ac secundùm illa cunctorum sententias censenti, atque approbanti, vel improbanti.

Ut & in Functionibus Animalibus.

V. Cùm proinde *Animales* quoque *Hominis Functiones* in multis aliter ac plerique alii concipiam, operæ pretium videtur illas hîc aliquantò explicatiùs enarrare, quin quasdam opinionum mearum singularium rationes addere.

Earum summa genera.

VI. *Animales* igitur *Hominis Functiones*, quantum ego (in summâ inter magnos etiam & illustres auctores vigente hîc dissensione, opinionumque discrepantiâ) illas se ordine consequentes in me, aliisque mihi sum visus observasse, commodè ad quatuor summa Genera revocari posse judicavi, ad *Sensus Externos*, ad *Sensus Internos*, ad *Motus Animi*, & ad *Motus Corporis*.

Eas duplici modo inservire.

VII. *Inserviunt* enim *Animales Hominis Functiones* partim *Rerum* quarumvis *Cognitioni*, partim earundem *Fruitioni*, vel potiùs *Usioni*; quandoquidem Fruitio in bonam ferè sumitur partem. Utimur siquidem utrâque fortunâ, fruimur tantùm prosperâ.

Cognitioni Sensus, Usioni Motus.

VIII. *Cognitioni* Rerum inserviunt *Sensus* tam *Interni*, quàm *Externi*; *Usioni* autem *Motus* tum *Animi*, tum *Corporis*.

Sensus externi quinam.

IX. Per *Sensus Externos* illas intelligo Functiones, quarum ope *Objecta Externa*, *Sensilia*que

que

que per Organa Corporis peculiaria sese insinuantia Menti offeruntur cognoscenda, & ab ipsâ revera percipiuntur.

Circa Objecta quid agat Mens. X. *Objectorum* Sensibus Externis perceptorum *Simulachra, Notiones, Ideas, Repræsentationesque* in semet-ipsâ *effingit & format*; quin multifariæ in eisdem passim observatæ *varietatis causas & rationes investigat, eruit, aut concludit*; sed & mirabiles in rebus variis & in suo præsertim corpore *mutationes* ab iisdem nunc in melius, nunc in deterius factas expendens, ipsa eatenus vel *bona*, vel *mala judicat*, sicque intimam eorundem notitiam consequitur *Humana Mens*.

Sensus interni quinam. XI. *Internorum* autem *Sensuum* nomine veniunt, quibus prædita hæc omnia præstat Humana Mens, Facultates, Potestates, aut quocunque tandem nomine aut vetere aut novo licebit eas in delicatulorum & sua duntaxat probantium, admirantiumque gratiam indigitare.

XII. Hoc Mentis examen judiciumque varii mox sequuntur *Animi Motus & Affectus*, quibus Objecta illa diversimodè prosequitur Anima. Eos sequuntur Affectus,

XIII. Quin prout Objectum quodvis nobis vel aliis bonum & utile, malumve ac noxium fuit judicatum, sic ad idem consequendum, possidendumque, aut fugiendum, avertendumve variè ad Voluntatis dictamen ac imperium *Animali & Voluntario* dicto movetur Corpus *Motu*. & Motus corporis.

XIV. Sed videntur hæc omnia esse talia, quæ planiore ac pleniore indigeant interpretatione, quam aliquot sequentibus conabor absolvere Capitibus.

CAPUT II.

De Sensibus Externis.

Ad sensum externum plura concurrere. I. CUm *Externi Sensus* illæ sint Hominis Functiones, quibus Objecta Externa, sensiliaque Animæ cognoscenda offeruntur & ab ipsâ cognoscuntur per Instrumenta Corporis peculiaria; in quæ modo mirabili sese illa insinuant, & ipsa penetrant; plura ad Sensum Externum ritè constituendum concurrere patet.

1°. Objectum cognoscendum. II. Et 1°. quidem *Objectum* ipsum *Cognoscendum*, à quo, utpote à Sentientis Hominis Corpore non parùm sæpenumerò remoto, extra ipsius Sentientia Organa certè manente, *aliquid*, quod *Speciem*, *Qualitatemve* vocant, *emanat Sensile*, idque pro Sensuum Externorum diversitate *diversum*. & ab eo Species.

Propriæ & Communes. III. Nam non tantùm uno, verùm sæpè pluribus Sensibus Externis percipiuntur, si non omnia, pleraque saltem Objecta Sensilia: Unde, quæ *unum tantùm Sensum* afficiunt *Species*, vocantur *Propriæ*; uti *Communes*; quæ *plures* afficiunt *Sensus*.

2°. Organum Corporeum. IV. 2°. *Organum Corporeum* Speciem Objecti Sensilis ac ipsi præsentis Sensilem convenienter admittens.

3°. Mens sive Anima. V. 3°. *Mens* ipsa, sive *Anima* sensationi, ut significanter loquar, & operi attenta, sensilemque Objecti sui Speciem in Corporeo Organo considerans, quin secundùm sensiles suas circumstantias Objectum ipsum sic percipiens.

Requisita in Objecto Cognoscendo. VI. 1°. *Cognoscendum*, hoc est, ut Cognoscatur aptum, censeo *Externum Objectum*, quando Sensiles ab ipso Species prodeunt, & ad Sensûs cujusvis Externi Organum deferuntur, illud penetrant, ipsumque adeò sensibiliter afficiunt.

VII. Debent namque 1°. *Species* sive *Qualitates Sensiles ab Objecto externo emanare.* 2°. *ad & in Sensuum Organa deferri.* ac 3°. *eadem Organa sensiliter afficere*, hoc est, sui speciem, ideam vel imaginem in ipso depingere ac simulare: liceat in re obscurâ mihi metaphorâ à Visione desumptâ & optici magisterii curioso nulli non noti operâ cæterorum quoque Sensuum Externorum Sensationem adumbrare ac describere.

VIII. *Ut* 1°. *ab Objecto emanent Species sensibiles*, requiritur plerunque *aliquid, quod Objectum ita moveat & mutet, ut Species suas Sensiles quaquaversum ex se fundat.* Sic Lux sive Lumen (neque illa hîc ab invicem distinguo; cum etiam illa non distinguant Authores Latini) Objecta Visibilia ita movet & afficit, ut Colores suos cum Figurâ suâ è se mittant: sic Malleus Campanam ita ferit & movet, ut Sonum reddat & diffundat: sic Pruna, Succinum, aliaque Odorifera adurendo ita movet, ut Odorem de se spirent: sic Oris Saliva Dulcamaram, dum manditur, ita imbuit & movet, ut post Amarorem obvium manifestet quoque ipsius Dulcedinem latentem: sic Ferrum allisum Silicem ita movet, ut Calorem suum effundat & Ignem. 1°. Species ab Objecto emanare.

IX. *Ut* 2°. *ab Objecto ad Sensûs Organum*, non rarò minùs vel magis *ab Objecto remotum & di-* 2°. Ab Objecto ad sensûs

Organum deferri. & *distans deferantur Species Sensiles*, *Medio intermedio est opus*, eoque *conveniente*, hoc est, ad *Specierum transmissionem ritè disposito vel affecto.* Sic Visûs Medium requiritur Diaphanum ac Pellucidum; nam per Opacum transire non possunt Species Visibiles, quin ab ipso sistantur: sic Auditûs Medium requiritur transmittendis, non sistendis, aut confundendis, corrumpendisve Sonis aptum: sic Caloris Sensûs Medium requiritur transmeando Calori conveniens: sic Olfactûs Medium requiritur transeundis Odoribus pervium: sic aliquando Tactûs Medium requiritur transferendæ Duritiei adæquatum.

3°. Objecta Organum sensibiliter afficere. X. *Ut* 3°. *Sensûs Organum sensiliter afficiant Objecta externa*, opus est, ut *Ipsa certo spatio distent*, *aut contigua astent* Organo; & quidem tum ratione *Objecti Moti*, tum ratione *Organi*, pro cujusvis Individui constitutione singulari non parum sæpè *variantis*. Nam Objecta non semper Moventur æquè potenter; nec singulorum hominum Organa sunt eodem conformata modo; nec proinde ab eodem Objecto sensibili æque moventur, afficiunturve omnes. Unde aliqui etiam remotiora Vident, Audiuntve, alii tantùm propinquiora.

Distantia inter Objectum & Organum. XI. *Distantia* proinde *conveniens* requiritur quandoque *inter Objectum & Organum*, ut hoc ab illo afficiatur sensiliter. Nam *si remota nimiùm sint ab Organo Objecta*, quàm ut ad Ipsum satis pervenire possint Motæ ac Effusæ illorum Species, utique *non sentientur Objecta, vel Obscurè duntaxat & Confusè; non item Clarè ac Distinctè*: sin contrà *nimis propinqua sint eidem Organo Mota Objecta*, eadem *Confusè*, *non Distinctè afficient Sensum*, *quin Sensorium simul lædent*, si potenter ipsum afficiant.

Nec nimis remota, nec nimis proxima. XII. Hinc est, quòd remotiora ab Oculis Objecta vel planè non videamus, vel tantùm Obscurè ac Confusè; ad quæ dum sensim accedimus propiùs aut illa ad nos, paulatim eadem cernimus Clariùs & Distinctiùs; donec iisdem existentibus nimis propinquis, Obscuretur & Confundatur denuò Visio. Idem verum est de Objectis Sonum, Calorem, aut Odorem fundentibus, quando sunt à nobis remotiora, quæ paulatim percipiuntur clariùs, distinctiùsque, dum nobis appropinquant.

Objecta Lucida. XIII. Hinc est, quòd *Objecta* oculis proxima, si potenter Visum moveant, *Lucida* puta, non raro Visum perdant: sin minus potenter moveant, confusè duntaxat & obscurè videantur, ac sensim, dum ab oculis removentur, distinctiùs cernantur & clariùs, donec ad decentem uniuscujusque oculis distantiam constituta observentur distinctissimè atque clarissimè.

XIV. Hinc est, quod immanis *Sonus* in loco Auribus vicino excitatus non raro tollat Auditum, vel, nî tollat, confusus tantùm audiatur. Hinc est, quod Harmonia instrumentorum musicorum ope producta, sed valdè sonora, longè distinctiùs, ideóque suaviùs percipiatur in loco aliquantum remotiore, quàm vicino. Sonus.

XV. Hinc est, quòd *Calor* ingens in loco corpori proximo excitatus urat vehementer, suumque corrumpat Sensorium; qui ad convenientem distantiam perceptus recreat sentientem. Calor.

XVI. Hinc est, quòd *Suaveolentia* licet naribus admota sæpiùs graviter afficiant plures; quos refocillant, delectantque eadem, si magis remota minus sui odoris ad ipsos mittant, quod excipiant. Suaveolentia.

XVII. Hinc est, quòd *Dulcia* plerorunque palato per se gratissima, si potentiùs Gustum afficiant, movendo nauseam fiant ingrata. Dulcia.

XVIII. Hinc est, quòd *Mollities* mediocris (cutis v. g.) tacta sit sentienti accepta, quæ pastæ ad instar cedens, ac mediocritatem ideò excedens Tactui reddatur inamœna. Mollities.

XIX. Requiritur proinde *certa* & unicuique homini tantùm non peculiaris *proportio in Distantiâ Objectorum Sensilium ac Sensorii*, ut commoda & jucunda simul fieri queat Sensatio.

XX. 2°. Ut ipsius *Organi Corporei*, vulgò *Sensorii*, Objectorum species excipientis, *Requisita* determinentur, notandum ipsa pro *Sensuum diversitate* occurrere *diversa*. Requisita in Organo.

XXI. *Sensuum* autem *Externorum diversitas & numerus*, meo saltem judicio, elici debet *à Sensilium*, & *uno duntaxat Sensu perceptibilium*, adeóque *Propriarum* dictarum *Qualitatum diversitate ac numero*: ut nunc nil addam de *Primordiorum ac Elementorum Naturalium numero certo*, minimè supponendo, verùm demonstrando; ut & aliis hanc rem satis obscuram, si non probantibus, saltem illustrantibus, aut comprobantibus & confirmantibus. Sensuum externorum numerus unde eliciendus.

XXII. Quòd si quis omnes ac singulas Sensibus Externis perceptibiles *Qualitates*, atque *Intentionales* vocari solitas, percurrat & enumeret, utique *Sex* observabit *Proprias*, & uno tantùm Sensu perceptibiles, *Colorem*, *Sonum*, *Odorem*, *Saporem*, *Duritiem*, & *Calorem*, cum suis *Oppositis* & *Adjunctis*. Qualitates propriæ sex.

XXIII. Unde, si benè observavi, *totidem* erunt constituendi *Externi Sensus*, *Visus*, *Auditus*, *Olfactus*, *Gustus*, *Tactus & Caloris Sensus*: Externi Sensus quotnam.

quem peculiaris nominis defectu sic vocari posse autumo.

XXIV. Optarem equidem, si vera est mea assertio, uti ego illam veram esse planè nunc etiam sum persuasus, alium aliquem magni nominis & authoritatis Virum eandem ante me proposuisse (ignoro namque, an id sit factum ab ullo) atque sic derisorum sannam, cui me talia sentiendo & docendo expositum sat scio, à me avertisse.

XXV. Quicquid autem inde mihi eveniat, pro veritate, hominumque utilitate pugno, quarum amore motus cogor etiam contra inveteratam, si non omnium, plerorumque saltem opinionem, quod sentio, candidè proferre: non quòd existimem me aliquid novi, & aliis ignoti manifestare, quin potiùs idem, distinctiùs tamen, quàm olim explicare.

Duo sensus diversi hactenus confusi.

XXVI. Videntur namque mihi *Duo Sensus* sub *Unius* nomine hactenus malè *confusi*: *Tactus* nempe, qui *Duritiem, Mollitiemque*; atque *Caloris sensus*, qui *Calorem, Frigusque* percipit: quosque omninò existimo ab invicem distinguendos.

Ejus confusionis ratio.

XXVII. Confusionis autem illius hæc mihi censetur ratio, quòd *non diverso & distincto, sed eodem utatur uterque hic Sensus Organo.*

XXVIII. *Non utitur autem uterque hic Sensus Organo diverso ac distincto, quia eodem percipi potest utraque Qualitas*: *quæ* præterea & quidem *utraque reliquorum quoque Sensuum Organis percipitur.* Sic exempli gratiâ Lingua, Gustûs Organum, percipit quoque Calorem ac Duritiem suorum Objectorum; nec tamen pro eodem Sensu habetur Gustus & Tactus. Idem planè accidit Naribus, Auribus, & Oculis.

XXIX. Unde confirmatur, quod modò dicebam, *Sensuum distinctionem ab Objectorum Qualitate diversâ petendam, non item ab ipsius Organi diversitate*; quippe quod tum demum diversâ concinnatur structurâ, quando ad hanc vel illam Objectorum Qualitatem ritè percipiendam diversitas aliqua requiritur.

XXX. Atque hæc paucis ac in transcursu dicta sufficiant de Sensuum Externorum Numero, cùm hic locus non sit hæc pluribus ad amussim revocare.

Quare Organa singularia.

XXXI. Quoties proinde aliqua Objectorum Qualitas Sensilis, ut sentiretur, peculiarem Organi Sentientis structuram postulavit, toties *singulare Organum* in eum finem constructum est, atque collocatum in Capite, loco Cerebro, Cerebelloque proximo.

XXXII. Talia *Organa peculiaria* in homine occurrunt *quadruplicia*, 1°. *Oculi* ad Videndum. 2°. *Aures* ad Audiendum. 3°. *Nares* ad Olfaciendum, & 4°. *Lingua* ad Gustandum. Eorum numerus.

XXXIII. Horum Organorum Fabrica exacta ex Anatomicorum Sectionibus, Demonstrationibus & Observationibus peti possunt ac debent. Sufficiet hîc hoc unum attigisse, *Organorum istorum omnium ac singulorum Partem primariam esse Membranam ex tenui Meninge ortam, illi saltem continuatam*; in quâ videtur fieri Objectorum Externorum per Species suas emissas & admissas repræsentatio ad ritè sentiendum. Fabrica, & pars primaria.

XXXIV. III. Non sufficit ad *ritè Sentiendum*, ut ab Objecto Externo Species Sensiles effundantur, deferanturque ad Sensûs Organum; quin ab ipso admissæ depingantur in Membranâ ejusdem primariâ modò laudatâ; (ut exemplo à Visu desumpto iterum utar) verùm opus est, ut *Anima* quoque ad Sensum perficiendum concurrat *operi huic Attenta.* Requisita in Animâ.

XXXV. Requiritur in *Animâ*, ut Objectum quodvis Sentiatur perfectè, *Attentio*, hoc est, singularum Objecti circumstantiarum exacta & accurata Consideratio atque Observatio. Attentio.

XXXVI. Hæc Circumstantiarum Consideratio & Observatio, prout ab Animâ vel accurata, vel oscitans fuerit facta, ita Speciei Sensilis perceptio, hoc est, Sensus erit aut perfectus, distinctus & planus; vel imperfectus, confusus & obscurus. Pro cujus diversitate diversa perceptio.

XXXVII. Objecti agitati Considerationi Attenta non est Anima, quoties aliò avertitur, atque aliud Objectum à priori diversum præsens aut absens ita speculatur acriter, ut illi unicè inhærens alia omnia negligat, nec ipsa Observet.

XXXVIII. Hanc necessariam in Sensu quovis perficiendo Animæ Attentionem qui parvi pendit, aut rejicit & ridet, quomodò Sensus peragatur, meo saltem arbitratu, nondum capit.

CAPUT III.

De Sensibus Internis.

Qui se gerat Mens in Sensibus internis. I. QUomodò in Externorum Sensuum Organis ad Objectorum Sensilium perceptionem Anima se gerat, diximus capite superiore: proximum est, ut, quomodò eadem in Specierum Sensibus Externis admissarum & attentè consideratarum examine, Objectorumque assurgente gradatim per ipsas Cognitione ulteriùs pergat, ostendamus quoque ad compendium.

Notiones primæ quid. II. Hoc ut debitè fiat, notandum *Animam* post attentam, vel supinam Specierum in Sensuum Externorum Organa admissarum contemplationem, ideas & imagines, quæ illas species ita, uti perceptæ sunt & apprehensæ, repræsentent, formare; quæ *Notiones* vocantur, & quidem *Primæ;* utpote quæ primâ hac mentis operatione hanc præfatam contemplationem ejus consequente formantur.

Quomodò ex iis formentur Notiones secundæ. III. Quales *Notiones Primas*, vel ad idem objectum diversis temporibus & modis subinde sensatum, vel ad varia objecta eodem aut diversis temporibus itidem sensata, formatas, quoties *inter se confert* ac comparat eadem *Anima*, toties in omnibus, vel quibusdam duntaxat, vel nullis circumstantiis inter se convenire, ac proinde in quibusdam, vel omnibus circumstantiis differre comperit; unde novas quoque *Ideas*, sibi format, *ac imagines*, easque duplices, aliàs quidem *ex circumstantiis*, in quibus inter se *conveniunt*, aliàs verò *ex circumstantiis*, in quibus ab invicem *differunt* ac distinguuntur inter se Collatæ Notiones Primæ; qui utræque *secundarum Notionum* nomine veniunt, utpote secundâ mentis operatione formatæ: quarum Species, Genus, illæ quidem Convenientiæ, atque adeò *speciei*, hinc & gradatim *Generis* tum *subalterni*, tum Differentia. *summi*; Hæ verò diversitatis, atque adeò *Differentiæ* tam *specificæ*, quam *Genericæ* imò *individualis* sive *singularis* nomine innotescunt.

Imaginatio quid. IV. Et quatenus in Notionibus illis tàm Primis, quàm secundis, efformandis occupata est Mens, *Imaginationis & Phantasiæ* nomen meruit & accepit: estque hic *Internorum sensuum Primus*.

Notiones ex qualitatibus propriis & Communibus. V. *Formantur* autem, ut hoc adhuc addam, *Notiones illæ tam Primæ, quàm secundæ ex qualitatibus sensilibus, tam cuivis sensui propriis*, quas nuper enumeravimus; *quàm pluribus sensibus Communibus*, quas hic censeo paucis enarrandas, antequam pergamus, imò verò ut faciliùs pergamus ulterius.

VI. Observatæ sunt autem à me sequentes, 1°. Numerus. & 1°. quidem *Numerus* sive Multitudo sensilium objectorum ab invicem disjuncta; eaque vel sine intermedio intervallo sibi invicem *Contigua*, vel per intermedium intervallum & spatium ab invicem *Distans*.

VII. 2°. *Magnitudo*, sive multitudo sensi- 2°. Magnitudo. lium objectorum simul conjuncta; eaque vel sine intermedio vinculo sibi invicem *Continua*, vel per intermedium vinculum simul *Connexa*.

VIII. 3°. *Figura*, sive Determinata & di- 3°. Figura. stincta Multitudinis Numerum vel Magnitudinem constituentis Dispositio & Ordinatio externa: eaque vel *Recta*, vel *Circularis*, vel *Mista*.

IX. *Recta* pro *Angulorum* vel *Rectorum*, vel Recta. *Obliquorum*; & horum vel *Acutorum*, vel *Obtusorum* multipliciter simul concurrentium numero & diversitate observatur omninò multiplex.

X. *Circularis* itidem non una observatur, nec Circularis. uniformis.

XI. *Mista* denique multiplex quoque occur- Mista. rit & multifaria.

XII. 4°. *Locus*, sive spatium à rebus Nume- 4°. Locus. rum constituentibus ad determinatam inter se distantiam occupatum. Adeò ut in loco designando inter plura semper fiat relatio & respectus.

XIII. 5°. *Situs*, sive spatium à rebus sive 5°. Situs. partibus Magnitudinem constituentibus ad determinatam inter se distantiam & positionem in variis circumstantiis observabilem occupatum.

XIV. 6°. *Alteratio*, sive Numeri, Magni- 6°. Alteratio. tudinisve (augendo sc. vel minuendo) aut Figuræ (aliter sc. ordinando) Mutatio.

XV. 7°. *Motus*, sive Loci sitûsve Mutatio. 7°. Motus.

XVI. Atque hæ sunt septem impræsentiarum occurrentes mihi qualitates sensiles communes, *Numerus, sc. Magnitudo, Figura, Locus, Situs, Alteratio & Motus: ex quibus*, (dicebam modò) *ut & singulorum sensuum propriis qua-* Qualitates Propriæ quot. *litatibus sensilibus sex Colore, Sono, Odore, Sapore, Duritie & Calore*, cum suis oppositis & affinibus *formantur Notiones tam Primæ, quàm Secundæ.*

Quibus qualitatibus accidat mutatio.

XVII. Unum adhuc occurrit monendum, non tantùm Numero, Magnitudini, Figuræ, Loco, ac Situi *accidere mutationem*, verùm *recensitis* quoque *qualitatibus sensilibus propriis*: unde quod modò dulce erat, fit paulò post amarum, acidum, aut alio sapore præditum; quod album erat modò fit paulò post rubrum, viride, vel alio colore affectum, & sic de cæteris.

XVIII. Quæcunque namque sensibus externis percepimus objecta, *vel in eodem permanent* sensilium qualitatum *statu, vel illum mutant*. Ibi eodem modo semper offeruntur iisdem sensibus; hîc alio & diverso.

In his Notionibus non quiescere animam.

XIX. In hisce autem tam Primis, quam secundis notionibus à se formatis non conquiescit Anima humana, quin potiùs omnia mirata, omnium quoque tanto numero, tantaque varietate à se observatorum & notatorum *rationes atque causas nosse optat*, & ut noscat *Ingenii ope* atque acumine mox allaborat.

Sed ipsarum causas & rationes indagare.

XX. *Mens*, inquam, *ab utrisque Objectorum suorum notionibus concatenatâ ratiocinatione gradatim assurgens, ipsarum rationes & causas expiscatur sedulò, ac, si cœptis faverit Deus, sensim capit*.

1°. Ex numero & Magnitudine, copia & abundantia Massæ.

XXI. Nam 1°. ex Observatorum *Numero & Magnitudine Copiam & Abundantiam Massæ*, ex quâ omnia illa constituuntur, deducit ac demonstrat, *insignem*.

2°. Ex alteratione partium diversitas.

XXII. 2°. Ex omnium observatorum inter se collatorum *Diversitate notabili*, ac imprimis plerorumque, si non omnium, *Alteratione multifariâ*, atque ipso etiam eorundem *Motu, eoque vario, Partium* per dictam *Massam constituentium diversitatem* arguit *multiplicem*.

Quæ ad Physicam spectat.

XXIII. *Quotuplex* autem sit *Partium omnium & singularum Mundi Massam constituentium Diversitas prima & simplicissima*, ad Physicæ scientiæ structuram oppidò necessaria, non est hujus loci, nec instituti ostendere. Sufficiet verò hoc tempore & loco, Ingenii humani operandi modum & vias legisse atque aperuisse.

3°. Ex eâdem alteratione Agens & Patiens.

XXIV. Nam & 3°. ex præfatâ *Alteratione uni, eidemque objecto contingente, nec à semetipso expectandâ, ipsam aliunde, ac quidem à re ab objecto alterando diversâ proficisci concludit*: ac proinde Mutationem omnem in Alteratione observabilem, *Mutans & Mutandum, Agens & Patiens* præsupponere, imò arguere arguit.

Atque hinc Partium Varietas prima. & quot rerum primordia. & Quænam.

XXV. Plures ergò si sint, eæque variantes Mundanæ Massæ Partes, ac sese invicem illius varietatis ratione variè immutantes atque alterantes, non immeritò quæritur iterum 1°. *Quotuplex sit illa Partium* omnium *Varietas prima* & simplicissima, 2°. *Quot* proinde *mundanarum rerum omnium primordia*. Quæ sc. neque sint ex se invicem neque ex aliis, sed ex ipsis omnia. & 3°. denique *Quænam* illa sint, quibusque nominibus indigitanda Rerum naturalium elementa. Ex quibus tribus quæsitis debitè enucleatis & adstructis pendere puto solidæ, adeóque certæ earundem rerum scientiæ constitutionem, de quâ alias & alibi.

Qua Methodo procedat mens in cognitione.

XXVI. Ingenium ergò humanum, quò Mutationum omnium rationes & causas expiscetur, sequenti ferè procedit methodo ac ordine.

XXVII. 1°. *Perpendit, examinat & observat omnia, quæ ante mutationem, durante mutatione, & post mutationem concurrunt circa rem, & cum re quæ mutatur*.

XXVIII. 2°. *Similes mutationes* eodem modo examinatas & observatas *inter se confert*, & tam ubi conveniant, quàm ubi differant, *notat*.

XXIX. 3°. *Ex & Ab iis, quæ semper similibus mutationibus concurrere animadvertit*, examinandam *mutationem ortum suum ducere suspicatur & opinatur*.

XXX. De suspicione atque opinione suâ ut certior fiat Mens, quoties licet ac libet, & *Mutanda, & quæ Mutatura censet, conjungit & componit Artifex; & quo concursu si eadem mutatio consequatur, & observetur aliquoties*, utique omnis amplius dubitandi tollitur occasio, quin imò *confirmatur* tunc in suâ sententiâ Homo *per Experientiam*; sine quâ inanes, vani & futiles sunt à subtilissimo licet ingenio excogitati discursus omnes.

XXXI. Hunc ingenii humani in veritate eruendâ processum qui seriò expenderit & secutus fuerit, quin aliquando gratos & acceptos laborum suorum fructus sit reportaturus amplissimos, nullus ambigo.

Judicium.

XXXII. Verum tempus est, ut *Judicium* quoque, internorum sensuum tertium examinemus, & illius itidem munera & officia explicemus.

Quomodò usurpet mens.

XXXIII. Anima etenim, ut de ingenii sui quæsitis, excogitatis & prolatis, an vera sint, nec ne, certior fiat & secura, eadem incûdi subjicienda & ad Veritatis trutinam Experientiam revocanda & expendenda judicio committit.

XXXIV. Nam quæcunque constare possunt Experientiâ, uti *experientiâ constare naturalia omnia debent*, pro *Veris, Certisque haberi nequeunt, donec accuratum & exactum ipsius examen sustinuerint*, & tanquam probata ex ejusdem purgatorio igne prodierint illæsa; pro

falsis

falsis aliàs & fictis, uti modo dicebam, habenda.

Ejus duo officia.

XXXV. *Judicii autem humani*, ut æquus ingenii Judex habeatur, *duo sunt officia & munera.* 1um. *Rationum omnium ab Ingenio allegatarum Expensio accurata.* 2um. *De earundem soliditate, valore ac pondere, Decisio æqua & justa.*

1°. Expendere rationes.

XXXVI. *Expendit Judicium* rationes & causas ab Ingenio prolatas, quoties, uti referebam modò, similia experimenta instituit Artifex, eaque cum Ingenii excogitatis exactè in omnibus confert, atque convenientiam cum iisdem, aut diversitatem inter ipsa observat & notat.

2°. Decidere.

XXXVII. *Decidit* autem idem *Judicium*, quando *Rationes ab Ingenio productas cum Experientiâ constantibus vel convenire, vel dissentire*, adeóque vel *veras, vel falsas esse pronuntiat.*

Ratiocinatio.

XXXVIII. Est tamen & alia quoque, quàm præcedens, multis parasangis *inferior Judicii Expensio & Decisio: quâ ratiocinationis* duntaxat ab ingenio *deductæ connexum examinat*; unde ipsum si cohærentem ac concatenatum comperiat *Probabiles quidem ac Verosimiles testatur* Rationes ab Ingenio excogitatas, *non* autem *Probatas & veras*; donec, uti jam dixi non semel, Experientiæ examen sustinuerint: quod diligenter observasse & notasse juvabit, *ne Probabile confundatur cum Probato, nec Verosimile cum Vero.*

Memoria.

XXXIX. Occupat extremum & 4°. inter sensus internos locum *Memoria*, minimè negligenda, verùm itidem breviter examinanda.

Ejus officium.

XL. Est autem *Memoriæ officium* & munus *omnia* prædictorum *sensuum Internorum opera*, Imaginationis puta Notiones 1as. & 2as. Ingenii ratiocinationes, atque Judicii decreta *fideliter asservare*, ut quoties opus est, illis uti queat Homo.

Ejus dotes tres.

XLI. Hoc suo munere ut ritè fungatur *Memoria & Felix* audiat, *tres* in ipsâ desiderantur *dotes*, quarum 1^{a}. *est* ut *concredita admittat facile.* 2^{a}. ut *retineat firmiter.* 3^{a}. verò ut *reponat promptè.*

Et totidem defectus.

XLII. Quibus dotibus totidem ex adverso *Infelicis Memoriæ* observantur *defectus*; quorum 1us. est Concredita *admittere difficulter.* 2us. *retinere laxè.* 3us. denique *reponere tardè.*

Eorum Auxilia.

XLIII. *Difficilem admissionem juvat* longa & accurata concrediti contemplatio: *Retentionem laxam roborat* circumstantiarum omnium exacta & protracta expensio. *Tardam verò repositionem promovet* iterata commissorum recordatio.

Reminiscentia.

XLIV. Ad memoriam refertur *Reminiscentia*, rei sc. penè oblitæ ex circumstantiis temporis, loci, adstantium & similium arte instituta recordatio & in memoriam revocatio.

Ingenii scrutinium.

XLV. Non tantùm ratiocinia sua Memoriæ committit asservanda, verùm Ipsius etiam dotes ac defectus scrutatur illorum rationes assequi cupidum Ingenium humanum.

XLVI. Utique si convenientia Infelici Memoriæ præscripsi modò auxilia, Ingenii pervestigationi debebitur illorum inventio, utpote quod de Memoriæ infelicitate conquerentem me monuit, 1°. non satis diu me multa Memoriæ committenda contemplari. 2°. pluribus attentam mentem minùs diu expendere singula. ac 3°. rariùs recordari me concredita Memoriæ, nec ferè nisi urgente necessitate.

XLVII. Hæc autem omnia cum instituto mei examine faterer vera, remedium confitenti reo fidele, tutumque mox adjecit, quodque, aliis etiam ut inserviret, candidè vobiscum communicavi. Atque sic de sensibus internis quæ nunc habebam dicenda, absolvi.

CAPUT IV.

De Animi affectibus.

Res sensiles duplici modo considerari.

I. NOn tantùm *considerantur res sensiles*, quatenus corpora constituunt naturalia, & sese mutuò alterant & immutant; verùm insuper *quatenus se habent ad viventia*, & imprimis ad *hominem*; in cujus videlicet gratiam conditus est à Deo mundus hic universus.

Mundus homini utilis & inutilis.

II. Qui autem homini in suâ integritate perseveranti futurus erat mundus omnibus modis utilis & commodus, is nunc ob ipsius peccatum maledictus, factus est eidem multis modis noxius & inutilis.

Morborum origo, & medela.

III. Ex hac nunquam satis deploratâ mundi maledictione pendet omnium morborum ortus & origo: quibus cum dum miserè conflictatur homo, ad Creatorem suum precibus & supplicationibus flectendum recurrit, & nonnunquam secundùm ineffabilem Ipsius misericordiam à suis liberatur infirmitatibus, sanitatique restituitur pristinæ.

Variis hominem agitari affectibus.

IV. Unde per Experientiam edoctus homo, quandoque voluptate, quandoque dolore affici suos

suos sensus ab objectis externis; quinimò quandoque recreari, quandoque confici suas ad vitam naturalem (ut de civili & spirituali nunc sileam) necessarias vires; utique alterum utpote sibi gratum bonumque *amat*, alterum utpote sibi molestum malumque *odit*; alterum *optat & quærit*, alterum *metuit & fugit*; uno verbo, variis agitatur humana mens affectibus & animi motibus; de quibus Medicorum est tractare, cùm sit Medicorum illos curare.

Quos curare Medici est.

V. Medicorum esse Animi motus & affectus curare, qui nescit aut dissimulat, hospes est in arte Medicâ, nec audiendus proinde. Utique non pauci occurrerunt mihi tales curandi; & per Dei gratiam sunt à me tales curati non pauci; & quidem non rarò ratiocinatione magis, quàm medicamentis corporeis, quibus corpus imprimis afficitur, non æquè anima.

Animi affectus unde excitentur, & quid agant.

VI. Agedum, delibemus ergò *Animi motus & affectus*, corpus ipsum in consensum trahentes, uti ab ipsius affectionibus plerumque excitatos.

In illis tria observanda.

VII. Veniunt autem in omnis animi affectûs examine observanda tria. 1°. *Objectum agens & animum movens.* 2°. *Subjectum patiens, sive Homo, cujus animus movetur.* 3°. *Affectus ipse* in animo motus & ab objecto excitatus.

1°. Objectum movens varium.

VIII. 1°. Animum *movens Objectum* consideratur, quatenus Patienti homini *Bonum* est vel *Malum*, id est aliquid confert ad naturalem ipsius vitam simpliciter vel beatè transigendam, vel è contrà ad ejusdem vitam naturalem destruendam, vel saltem miseram efficiendam.

IX. Objectum autem illud utrovis modo spectatum vel eidem Patienti *Præsens* est, vel *Absens*, & hoc vel *Præteritum*, vel *Futurum*.

X. Et futurum rursus, quà bonum, *comparatu*; quà malum, *superatu* spectatur vel *impossibile*, vel *dubium*, vel *possibile*, & hoc quidem vel *facilè*, vel *difficulter*.

XI. Est autem objectum mundanum omne tàm bonum, quàm malum, vel *inanimatum*, vel *animatum sive vivens*; & hoc vel *planta*, vel *animal*; ut & hoc iterum vel *brutum*, vel *homo*.

XII. *Homo* autem Affectuum Objectum, homini eorundem subjecto & Patienti 1°. vel *notus* est vel *ignotus*. 2°. vel *concivis*, vel *peregrinus*. 3°. ab *Ipso liber* & solutus, vel *eidem alligatus*, & quidem aut 1°. *sanguine*, Ipsique adeò vel *Conjux*, vel *Parens*, vel *Natus*, aliove *consanguinitatis, affinitatisve vinculo conjunctus*; aut 2°. authoritate, ipsique adeò vel *Præpositus* vel *Subditus*: aut 3°. *affectu*, ipsique adeò vel *Amicus & Charus*, vel *Inimicus & exosus*.

2°. Subjectum patiens varium.

XIII. 2°. *Subjectum patiens*, sive Homo, cujus animus moveri dicitur & affectu cieri, vel *primariò & per se movetur*, quando rectà in ipsum dirigitur agentis Objecti actio, vel *secundario & per consensum*, quandò rectà in aliud dirigitur, & indirectè in ipsum deflectit ejusdem Objecti actio.

XIV. Illud autem *aliud*, in quod rectà dirigitur tunc objecti actio, vel *vivens* est, vel saltem *viventis beatitudini serviens*.

XV. *Vivens* est vel *planta*, vel *brutum*, vel *homo* secundùm varias modò recensitas circumstantias consideratus & spectatus.

XVI. Viventis beatitudini serviunt, quæ viventia cùm non sint, nec proinde sensûs, aut cognitionis compotia, per se nihil mali pati possunt, verùm quatenus Domino, Possessori, vel Usufructuario voluptatem aliquam afferunt, vel alium in vitâ naturali usum. Sic e. g. pictura, res inanimata, per se nihil patitur mali, etiamsi conspurcetur, dispescatur, aut comburatur, verùm eatenus duntaxat, quatenus desinit tunc esse Domino suo utilis & grata.

3°. Affectus varii.

XVII. 3°. Atque pro Objecti Agentis, & Subjecti Patientis secundùm memoratas circumstantias concursu vario *varii* quoque oriuntur & exurgunt *Animi motus & Affectus*.

Amor & Odium.

XVIII. Nam primariò ab *Objecto* omni 1°. sub *boni specie* considerato movetur animus ad ejusdem *Amorem*; uti vice-versâ ab objecto *pro malo* judicato, ad ipsius *Odium*.

Voluptas. Gaudium.

XIX. 2°. Ab *Objecto bono*, eoque *præsenti* excitatur *Voluptas* in sensibus, & *Gaudium sive Lætitia* in Animo; à *malo* verò producitur in sensibus *Dolor*, & in Animo *Tristitia vel Mœror*.

Dolor. Tristitia vel Mœror.

XX. 3°. Ab *Objecto tàm bono, quàm Malo*, eoque jam *præterito*, gignitur *mistus ex Gaudio & Mœrore Affectus*; Et *Gaudium* quidem ex boni objecti memoria, & mali præteritione; *Mœror* verò ex boni objecti præteritione, & mali memoriâ.

Desiderium. Abhorrentia sive Metus.

XXI. 4°. Ab *Objecto bono futuro* generatur in animo *Desiderium*, ex malo verò *Abhorrentia* sive *Metus*.

Desperatio. Anxietas. Solicitudo. Spes.

XXII. Ab eodem autem futuro Objecto bono *comparatu impossibili* profertur *Desperatio*: ab eodem *dubio*, *Anxietas & Solicitudo*: ab eodem tandem *possibili*, *Spes*: cui accedit *gaudium* si facilè putetur obtinendum; vel *mœror*, si cum difficultate venit obtinendum.

XXIII. Ab eodem verò futuro Objecto malo & *superato impossibili* producitur similiter *Desperatio*, ab eodem autem *dubio*, itidem *Solicitudo & Anxietas*; ab eodem denique *possibili* *Spes*;

Spes; & cum *gaudio* comite, si facilè putetur superabile; aut *mœrore*, si difficulter censeatur superabile.

XXIV. Ab Objecto autem secundariò & *per* alterius Patientis *consensum* motus affectus varius existit: prout *approbamus vel improbamus objecti boni fruitiones*, aut *mali perpessionem*.

Congaudium. XXV. Nam 1°. quoties *approbamus* fruitionem objecti boni, gaudemus, & quasi congratulamur, aut *congaudemus* subjecto fruenti objecto bono.

Invidia. XXVI. 2°. Quoties *improbamus* ejusdem boni objecti fruitionem, *Invidemus* illi bonum illud.

Insultus. XXVII. 3°. Quoties *approbamus alicui perpessionem* objecti mali & noxii, toties lætamur & exultamus, & *insultamus* illi.

Condolentia. Misericordia. XXVIII. 4°. Quoties *improbamus perpessionem objecti mali* alicui contingentem, toties condolemus ipsi, & *misericordiâ* afficimur erga ipsum.

XXIX. Est autem & approbatio vel improbatio *ratione æquitatis vel iniquitatis* in boni, malive objecti passione; ex quâ quoque varii oriuntur affectus.

Acquiescentia vel applausus. XXX. Nam 1°. Quoties æquum esse judicamus aliquem aut bono frui, aut malum perpeti, acquiescimus & applaudimus.

Indignatio. XXXI. Quoties 2°. iniquum censemus illum aut frui bono, aut pati malum, toties Indignamur & *Irascimur* objecto malo, aut illi à quo movetur.

XXXII. Occurrit autem alia adhuc magni in arte Medicâ momenti Affectuum differentia *ab objectorum realitate*, vel *fictâ existentiâ*. Affectuum alia differentia.

XXXIII. Nam si revera tale sit objectum, quale judicat Mens, toties Affectus inde ortus fundamentum suum & firmitatem suam habet in ipsâ re, & realis dici potest. Affectus reales.

XXXIV. Quod si tale non sit objectum, quale judicat Mens, ipsaque tale sibi finxerit tantùm, quamvis Affectus non minùs Agitet hominem, quàm alter in ipsâ re fundamentum suum habens, faciliùs tamen superari potest, & quidem aut fallendo Mentem falsam, aut eandem meliùs informando & liberando ab Imaginatione falsâ & inani. Imaginarii.

XXXV. Occurrunt autem non rarò tales Imaginarii Ægrorum affectus in praxi Medicâ, qui plurimùm negotii quandoque facessunt etiam primariis Medicis, quales sunt Amor Insanus, Terror panicus, Melancholiæ Hypochondriacæ infinitæ penè species; ut & febricitantium deliria, variis affectibus ipsos agitantia. Magnum negotium Medicis facessentes.

XXXVI. Diversos hos animi affectus nunc paucis attigisse sufficiat; ubi namque occasio feret quorundam tractationem instituere, ibi pluribus de singulis agemus ex professo, & enucleabimus accuratiùs.

CAPUT V.

De Animali Corporis Motu.

Motus Animalis quis dicatur. I. VArios animi motus & affectus sequitur tandem ipsius quoque corporis motus, animalis dictus.

II. Hunc ut commodè proponamus, omnis motus corporeus homini contingens videtur examinandus.

In omni Motu duo. III. In omni autem motu spectandum & *Mobile*, quod movetur, & *Movens*, quod movet.

Mobile. Idque duplex. IV. *Mobile* quod movetur, vel est hominis *corpus continens*, vel ejusdem *corpus contentum*.

V. Commodè namque puto *humanum corpus distingui* posse *in Continens & Contentum*.

Corpus Continens quid. VI. *Continens voco*, non tantùm quod cavitatem aliquam peculiarem constituit, in quâ continetur, aut per quam defertur aliquid: uti sunt Venæ, Arteriæ, Ventriculus, Intestina, Vesicæ tàm Bilaria, quàm Urinaria, Ureteres, &c. Verùm, *quicquid consistentiam habens propriam, reliquo corpori cohæret aut continuatur*.

VII. *Contentum* verò nomino *quicquid propriâ caret consistentiâ, vel reliquo corpori non cohæret*, ac proinde in ipso verè dicitur contineri: qualis est Sanguis, qualia Alimenta in ventriculo, vel intestinis contenta; imò ipsæ fæces alvinæ, & urinæ, priusquam excretæ sint è corpore, in ipso continentur adhuc. Contentum quid.

VIII. *Contentum* ergò corpus dicitur, *quicquid propriis terminis non continetur, aut saltem reliquo corpori conjunctum non est*.

IX. *Utrumque* autem hoc corpus tàm continens, quàm contentum observatur 1°. *mobile, quia sæpenumerò motum*. Utrumque Mobile & Movens.

X. Sed non tantùm Mobile observatur utrumque corpus, *verùm etiam* 2°. *Movens*.

XI. Quinimò Ipsa quoque *Anima* evincitur *Movens nostri corporis*, ut mox ostendemus.

Corpus continens, a continente, & contento: ac contentum à continente & contento & continente moveri.

XII. Ut autem à corpore faciamus initium; observandum *Corpus continens moveri & à corpore continente, & à corpore contento*: ut & vice versâ *Corpus contentum moveri & à corpore continente & à corpore contento*.

Ossa à quo moveantur.

XIII. Sic 1°. *Ossa, corpora continentia, moventur à musculis, corporibus continentibus.*

Musculi à quibus.

XIV. Sic 2°. *Musculi eorumve fibræ, Corpora continentia, moventur à Spiritibus animalibus, corporibus contentis*: sic Cordis parenchyma, ut & Arteriæ, &c. dum expanduntur, moventur à sanguine in ipsis rarefacto, vel aliàs copiosiùs impulso.

Alimenta à quo moveantur.

XV. Sic 3°. *Alimenta in ore, œsophago*, ventriculo, Intestinis *contenta moventur ab iisdem partibus ipsa continentibus* contractis & angustatis: sic sanguis contentus in Cordis ventriculis movetur à musculis Cordis parenchyma constituentibus & sui contractione ventriculos coarctantibus, sanguinemque contentum expellentibus.

Sanguis in Cordis Ventriculis à quo moveatur.

XVI. Sic 4°. *Contentus in Cordis ventriculis sanguis movetur & rarefit ab interno, adeóque ibidem contento Cordis Igne.* Sic alimenta in ventriculo contenta moventur à saliva itidem in ipso contenta dum fermentantur. Sic bilis in corpore contenta movetur ad occursum humoris acidi itidem in corpore contenti, dum effervescit, & nunc choleram morbum, cum vomitu & alvi dejectione conjunctum, nunc febres varias producit. Sic Pituita in intestinis contenta movetur à bile ibidem contentâ, quando in flatus abit, & colicum cruciatum excitat. Et sic de cæteris.

Motus hi vel naturales vel Organici.

XVII. Inter quos *motus* varios aliqui sunt *merè naturales*, qualis est motus sanguinis ab igne accensi & rarefacti; alimenti à salivâ fermentati; pituitæ à bile in flatus conversæ; bilis & succi acidi effervescentiam concitantium. Alii verè *motus Organici* vocari queunt, ob peculiarem organi constitutionem ad motum illum obeundum requisitam; qui ferè per distensionem fieri solent, qualem concipimus dilatationem ventriculorum Cordis, & arteriarum à sanguine sive rarefacto, sive propulso, & distendente parietes; qualem concipimus musculosarum fibrarum ipsorumque adeò musculorum motum à spiritibus animalibus fibras replentibus & distendentibus: qualem concipimus motum intestinorum à flatibus distentorum; qualem concipimus motum eorundem intestinorum peristalticum à spiritibus animalibus ipsorum fibras replentibus, distendentibus, atque sic cavitatem ipsorum coarctantibus.

Motus Animalis & Voluntarius quisnam.

XVIII. Hujus posterioris *motus organici species primaria* per musculos perfici solita, *animalis* & in homine *voluntarii* nomine venit.

Cur ita vocetur.

XIX. *Animalis* autem vocatur, quoniam ab animâ creditur regi, & *Voluntarius*, quoniam ad voluntatis arbitrium observatur sic & sic immutari.

Non perficitur semper ab objecto.

XX. Non video autem, quomodò ab objecto deduci queat omnis motus voluntarius, quandoquidem eodem absente perficitur, & quidem pro animi affectu vario, in loco ab omnibus objectis remotissimo, noctu in lecto excitato admodùm diversimodè.

Quî perficiatur.

XXI. Quòd si quis roget, quomodò suspicer, cieri motum animalem & voluntarium; cum ejus nullam sensibilem invenire potuerim, nec proinde hic producere queam experientiam, neque quidquam hic habeam probatum ac verum; quod probabile ac verosimile judico breviter eloquar.

Musculi quî se habeant.

XXII. Censeo ergò 1°. Musculos, & imprimis ipsorum fibras animali spiritu repletas & distentas breviores reddi, ac sic alligatas sibi partes ad se trahere, aut à se complexas coarctare & per consequens contenta in ipsis propellere.

Quî Animales Spiritus.

XXIII. 2°. Animales spiritus in benè constituto & sano homine *continuè* à cerebro per nervos ad musculorum fibras defluere.

XXIV. *Copiosiùs* tamen, quoties vel objecto externo vehementiùs afficitur & dolore sensus externus, aut animi affectu vehementiore concutitur anima.

Eorum constitutio.

XXV. Censeo prætereà 3°. *spiritus animales* præ cæteris corporis contenti partibus omnibus ad *puritatem & simplicitatem elementarem* (ut sic loquar) *proximè accedere*; atque ideò *animæ* quoque *proximè jungi*; quinimò *per animales spiritus reliquo corpori conjungi animam*: & quidem idcircò, quod observamus pro animæ arbitrio & voluntate quaquaversùm ad sensum & animalis motûs organa, ipsumque adeò cor propelli spiritus animales; & *hoc unum esse, cui proximè imperat anima; non item igni cordis interno*, quem post animales spiritus puto esse simplicissimum in corpore: Neque enim corpus continens pro simplici haberi potest, cum manifestè ex variis machinæ ad instar compositum observetur, nec moveri queat nisi ab alio, secùs ac Ignis, aut Spiritus.

Eorum ope Animam corpori conjungi.

Illis Animam imperare.

Corpus continens non esse simplex corpus.

XXVI. Hæc qui ritè observaverit & perpenderit, facem sibi ad alia secretiora accensam ultro fatebitur; sed de his aliàs.

Animalis Motûs definitio.

XXVII. *Animalis ergò motus is est qui per musculos obitur, aut per fibras ad voluntatis arbitrium ab animali spiritu motas.*

XXVIII.

XXVIII. Atque sic percurrimus quatuor functionum genera animalibus peculiaria; Sensus externos, Sensus internos, Motus animi, & Motus corporis: proximum nunc est, ut ad earundem functionum læsiones primarias transeamus, quas primò generali ratione describere, deinde specialem quoque illarum historiam annectere decrevimus.

Caput VI.

De Dolore.

Dolor unde producatur; & quorum sit affectio.

I. Ut ab Externis Sensibus faciamus initium, observandum, quemadmodum *ex objecti grati ac sensorium demulcentis sensatione Voluptas* excitatur, sic *ex ejusdem objecti sensorium lædentis perceptione Dolorem* produci: *Dolor* enim *non tantùm Tactûs*, sed *cæterorum quoque Sensuum Externorum Affectio est* & molestum ipsis Symptoma.

Ejus Causa.

II. *Causa* igitur *Doloris* omnis *Objectum* est *Sensile, aut intra Corpus existens, aut forinsecùs ipsi adveniens*, atque *sensorium quodvis molestè afficiens ac lædens*. Sic *lux nimia* Dolore afficit Oculos; *Sonus fortis* Aures; *Odor gravis & acer* Nares; *Sapor mordens* Linguam & Palatum; *Durities acuta* Cutim & Membranas, *Calor & Frigus Urens* itidem Cutim & Membranas.

Idem sensorium pluribus sensibus inservire.

III. Nihil enim impedit Idem sensorium pluribus inservire sensibus; sic Oculi non tantùm vident, sed simul Tactu sunt præditi; sic Lingua non tantùm sapores dignoscit; sed insuper Duritiem, Calorem, ac Frigus. Cujus rei ratio videtur, quod ad Tactum & Caloris sensum nullus requiritur sensorii apparatus, qualem desiderant Visus, Auditus, Olfactus & Gustus, idcircò peculiaribus organis alligati.

Ad doloris curationem tria requiri.

IV. Ad *Doloris Curationem* requiritur 1°. *Objecti dolorem inferentis amotio*, aut saltem *emendatio*; positâ enim aliàs causâ, ponitur effectus. 2°. *Sensorii læsi reparatio*, 3°. Urgente multùm dolore ac permanente causâ *Sensûs stupefactio*.

V. *Amovetur Causa Doloris externa*, vel *illam tollendo*, vel illam *fugiendo & vitando*. Sic spina parti infixa extrahitur; sic solis æstum fugimus conferendo nos in aliquod antrum, vel ad umbram.

Causa Doloris externa tollenda, vel vitanda.

VI. *Amovetur Causa Doloris Interna*, si *sanguis* fuerit, illum per venam sectam, vel aliter educendo; si *alii humores* fuerint, illos evacuando per vomitum, purgationem, urinas, sudores, salivationem, partis apertionem &c. si *partes solidæ* fuerint, & quidem *luxatæ*, ipsas reponendo; sin fractæ, itidem reponendo, aut fragmenta acutiora resecando, &c.

Interna qui amovеatur.

VII. *Emendatur Doloris Causa* varia modis variis, Lumen magnum productâ umbrâ, Objectum acre per temperantia acrimoniam, &c. de quibus alibi actum vel agendum.

Doloris causa varia variis modis emendatur.

VIII. *Sensorium læsum reparatur*, restituiturque in integrum præ læsionis diversitate modis variis: aliter enim vulneratum, aliter ustum, aliter erosum, aliter contusum restituitur & curatur, de quibus alibi.

Sensorium læsum reparando.

IX. *Sensui stupor inducitur* per *Narcotica & Opiata* omnia, prudenter ac per vices potiùs parciúsque, quàm confertim, externè aut internè usurpata.

Sensui stuporem inducendo.

X. De Dolorum variis speciebus, Causis, & Curatione videatur Libri Primi Caput XIV.

Caput VII.

De Primariis Visus Læsionibus.

Suffusio quid.

I. Inter multifarias Visûs læsiones, quæ curari possunt, quasque solas hîc attingemus, haud postremum locum sibi vendicat *Suffusio* dicta, ut plurimùm Visum gradatim obtenebrans & tandem tollens.

Unde oriatur.

II. Ortum enim habet hic Affectus *ex pituitâ viscidiore*, melancholiæ nomine vulgò veniente, à causâ quâcunque genitâ, hinc & attenuatâ, sanguinique confusâ, & unà cum ipso ad Oculos per Arterias delatâ, & in humore Aqueo imprimis hærente, ipsumque obscurante; donec tandem magis magisque accrescens, iterumque concrescens ac coagulata circa pupillam constituentem Uveam vel ex parte, vel in totum lumini externo, ac imprimis speciebus visibilibus transitum deneget, sicque Cæcitatem tandem inducat.

III. Hanc *pituitam viscidam* in Corpore *generant* imprimis Alimenta similia; *augent* Tristitia & Metus; *commovent* iidem Affectus Iræ præ-

Pituitam viscidam quænam generent.

præsertim copulati, ut & Aër conturbatus aut æstuans, vigiliæ protractæ, solicitudines, Corporis motus vehementior, &c.

Qui paulatim suffusio accrescat, IV. Excitati ab hac pituitâ halitus, & humori Aqueo in Oculis confusi primùm vel nubeculam oculis obversantem, vel filamenta, festucas, muscas & similia ante oculos volitantia repræsentant; deinde Objecta externa omnia obscuriùs, aliquando patula vel hiantia exhibent; denique lumen duntaxat obscurè admittunt: Interim Oculos affectos inspicientes primò quidem loco nigredinis ac tenebrarum secundùm naturam repræsentari solitarum, humor aqueus vitri alicujus fusi ad instar occurrit, ac sensim magis magisque albescere videtur, donec tandem foramini uveæ accrescere deprehendatur, & dictam catarrhactam producere, & ipsam quidem magis vel minùs albicantem, solidamque &c. Et medico pateat.

Ejus Curatio. V. Curatio hujus Affectûs spectat eundem, dum vel producitur, vel jam est productus.

In Principio. VI. In Principio quidem, ubi halitus duntaxat in oculis observantur, laborandum, tum ut nulli ampliùs eò deferantur, tum ut, qui jam eò penetrarunt, inde rursus removeantur & tollantur.

VII. Nulli deferentur ampliùs ad Oculos, si ipsorum Causa Materialis ac Efficiens corrigatur, aut Tollatur.

Corrigenda Pituita Viscida. VIII. *Corrigetur Ipsorum Materialis Causa*, *Pituita Viscida* medicamentis incidentibus & attenuantibus, uno verbo, Sale volatili præditis: Scilicet *Radicibus* foeniculi, apii, valerianæ, chelidoniæ majoris, &c. *Herbis* euphrasiæ, majoranæ, rutæ, &c. *Seminibus* foeniculi, sileris montani, carvi, &c. *Oxymelite* tàm simplici, quàm scyllitico. *Syrupo* foeniculi absinthii, stoechados, byzantino &c.

Eadem tollenda. IX. *Tolletur* eadem *Pituita Viscida*, quoties copiâ simul peccat, vel tardiùs corrigi potest tota, per Phlegmagoga tum vulgaria, tum Chymica, Mercurium præsertim quovis modo debitè præparatum: Exempli loco sunto pilulæ sequentes Magistrales variisque indicationibus inservientes, quæ

Pilulæ. ℞. *Gumm. galbani cum aceto scyllitico præp.* ℥j.
Mastich. el. ℥ß.
Castorei opt.
Myrrh. rubr. an ℈j.
Carab. alb. gr, xv.
Croci sel. ℈ß.
Aloës rosat. ℥ß.
Troch. Alhandal. ℈j.
Ol. foenicul. still. gr. vj.
M. f. pilul. num. 50. *Deaurandæ.*

Earum Usus. Harum autem accipiat æger alternis diebus, unâ vel alterâ post coenam modicam horâ, 3. 4. vel 5. ut sequenti die manè semel inde alvum deponat. Satius enim & tutius est per epicrasin corrigere, & simul minuere causam morbificam, quàm vehementer ipsam agitando ægrum in gravioris mali periculum conjicere.

Corrigenda Bilis Acrior. X. *Corrigetur Halituum Efficiens Causa*, *Bilis acrior*, medicamentis mediocriter acidis, & imprimis *Nitro*, in quo aliquid sulphurei (unde ignem concipere solet) continetur; quò spectat Sempervivum majus, Plantago, Solanum, Endivia, Lactuca, & similia plura.

Eadem tollenda. XI. *Tolletur* eadem *Bilis acrior*, ubi quantitate nimiâ simul peccat, per Cholagoga, Rhabarbarum præsertim, Tamarindos, Cassiam, Tartarum & similia blanda.

Halitus discutiendi in tenui intestino excitati. XII. *Impedietur* quoque *Halituum* in tenui præsertim Intestino productorum *delatio ad Oculos*, si mox discutiantur, & magis, si ipsorum productio impediatur & compescatur.

XIII. *Discutientur Halitus in tenui Intestino excitati* assumptis quotidie, ac imprimis eorum productionis tempore, (quod sæpenumerò esse solet quando vel vacuus est Ventriculus, vel ad Intestina propellitur prima postremave Alimentorum fermentatorum pars, & quidem pro assumptorum alimentorum diversitate diversimodè) Medicamentis sale volatili ac præcipuè oleoso abundantibus.

Eorum productio impedienda. XIV. *Impedietur Halituum productio* medicamentis vitiosam tunc contingentem Effervescentiam compescentibus, aut potiùs corrigentibus. Quæ qualia sint aut esse debeant, necdum mihi perspectum est satis.

Halitus ad oculos delati discutiendi. XV. Quibus in tenui adhuc Intestino existentes, iisdem *ad oculos jam delati halitus discutientur*, quamvis segniùs, *medicamentis*, tum *internè assumptis*, tum *oculis admotis*. Notum enim est mihi per experientiam, Volatilem salem sufficiente Aquæ quantitate dilutum & Oculis applicatum discutere tandem halitus oculis conclusos, sicque humores ipsorum atque visum clarificare.

Catarrhactæ induratio expectanda. XVI. Ubi aut neglecta est hujus Affectûs præcautio, aut impediri non potuit ejusdem productio vel cita, vel lenta, expectanda est patienter ipsius Catarrhactæ induratio, maturatio dicta.

Ac postea ipsa auferenda. XVII. Ubi verò ad maturitatem ac requisitam soliditatem pervenit, Acu argenteâ rotundâ perforandus est in parte exteriore Oculus, atque ejusdem ope sensim ab uveâ liberanda catarrhacta, deorsúmque depellenda, donec tum lumen, tum objecta externa dignosci possint ab

ab Ægro; tum mixturâ ex ovi albumine atque alumine simul in vase terreo tritis paratâ, & cannabe exceptâ devinciendus est oculus, & per aliquot dies in dorsum decumbens æger quietus servandus, quò subsidens catarrhacta non elevetur denuò, ac visum iterum offuscet.

Scotoma & Visus obtenebratio.

XVIII. Ad hujus Affectûs prodromum revocari potest *Scotoma & Visûs Obtenebratio*, quando sc. confestim occæcari videntur homines, præeunte nonnunquam nubeculæ aut fumi oculis obversantis specie: quo malo sæpiùs redeunte suffusio subsequi solet.

XIX. Hujus Scotomatis Causas, Generationis modum, atque Curationem ex supradictis elicere quivis potest.

Senum Visio.

XX. Alterius autem generis est Affectus, *Senum Visio* dictus, in quo Juvenes, quod Senibus aliàs obvenire solet, oculis vicina objecta minùs commodè assequuntur, quàm remotiora.

Ejus causa.

XXI. Hujus Vitii causam esse puto Humores oculorum ob sui exsiccationem aliquantò opaciores.

XXII. Exsiccationem illam pendere arbitror à defectu humoris Aquei ad Oculos cum sanguine delati.

Curatio.

XXIII. Unde quodammodò malum illud emendari posse suspicor fotu Aquæ dulcis tepidæ oculis admotæ, & forsan, ubi Aqua in universo sanguine desideratur, usurpatione Alimentorum solitò magis Aqueorum.

XXIV. Interim Vitio illi succurri potest perspicillis mediocriter convexis ac valdè perspicuis.

Myopia quid.

XXV. Vitium prædicto contrarium est *Myopia*; quâ qui laborant, propinqua perfectè, non item remotiora vident ac discernunt.

Ejus Causa.

XXVI. Hujus Causam censeo Humores oculorum nimis aqueos ac pellucidos; quapropter solet temporis tractu vitium illud in plerisque spontè quodammodò corrigi ac minui, dum sensim exsiccantur ætate humores.

Curatio.

XXVII. Malum hoc emendari posse autumo usurpatis circa oculos, quæ aquosos humores blandè possunt consumere, sicque Oculorum humores quadantenus exsiccare.

XXVIII. Interim succurritur huic vitio & defectui perspicillis concavis.

Aliæ Vitiosæ Visiones.

XXIX. *Vitiosa* quoque existit *Visio*, quando Ipsa *Objecta aliter affecta repræsentantur atque actu sunt*; sive aliter *colorata*; sive aliter *inflexa & incurvata rectave*; sive *perforata, bifidave & hiantia*, quæ solida; sive *truncata*, quæ integra; sive *multiplicia*, quæ simplicia; imo *variè mota & gyrata*, quæ quiescunt.

Coloris.

XXX. *Coloris* quidem naturalis objectorum *mutatio* videtur mihi adscribenda halitibus ad Oculos delatis, & colore proprio vel ab externo lumine, simul adventitio externorum objectorum species inficientibus.

Figuræ.

XXXI. *Figuram* objectorum *immutare*, atque quæ recta sunt, ac si *curva* essent, ac *viceversâ* repræsentare videntur iidem halitus unam humoris Aquei partem magis occupantes, quàm cæteras; unde illa incurvatio vel falsa & putatitia ficta rectitudo specierum visibilium consequantur.

Objecti Perforati.

XXXII. *Perforata* putantur Objecta visa, quoties alicubi hæret in humore aqueo coagulatus & conglobatus halitus, transitum speciei hactenus denegans: Uti *bifida* vel *hiantia*, quoties idem halitus in longum deorsùm versus est situs ac extensus.

Truncati.

XXXIII. *Capite aliâve parte notabili truncata* videntur Objecta, quando in parte Aquei humoris superiore transversim, aut alibi ad latus consistit concretus ille ac tenuis halitus.

Multiplicati.

XXXIV. *Multiplicia* & imprimis *duplicia, geminaque* putantur esse *objecta eadem externa*, quoties non æqualiter moventur bini Oculi, quod Ebriis satis familiare, & febrientibus quibusdam cum delirio Ebrietati valdè consimili.

XXXV. Segnities autem illa ad movendum Oculos æqualiter adscribenda videtur spiritibus animalibus multò vapore, narcotico præsertim infectis & torpentibus, atque tardiùs, segniúsque ad musculos oculos moventes delatis.

Moti, unde Vertigo.

XXXVI. *Moveri putantur, quamvis quiescant*, tum *Objecta externa visa*, tum *pavimentum ac sedile, cui insidet* æger, tum *ipse æger* ob spiritus animales plus minùs commotos & confusè ac vertiginosè ad Oculos, Tactûsque Organa propulsos.

Horum Vitiorum Curationes.

XXXVII. *Halitus*, qui *objectorum Colores* immutatos repræsentant, aliam *curam* non videntur exigere, quam quæ absolutè Ipsis præter naturam genitis & ad Oculos delatis debetur, quamque jam proposuimus in Suffusionis Curatione.

XXXVIII. Idem omninò dicendum de iisdem halitibus *Objectorum Figuram* vitiantibus, Eademve *Perforata, Bifida*, vel *Truncata* repræsentantibus.

Spiritus Animales Vapore infecti qui corrigantur.

XXXIX. Spiritus Animales per Ebrietatem aliamve in febribus accidentem Temulenti Delirii speciem Objecta geminantes, restituentur

tur in integrum cessante spontè Ebrietate, ac Temulentiâ morbosâ, eâdemve arte suppressâ vel sublatâ.

XL. In hunc finem conducit Potus Aquæ puræ, ut & Acidularum: quin & Decoctum Lactucæ, Rosarumque rubrarum Tinctura cum spiritu vitrioli parata, Brassicæ Caudex. Observavi præterea salem volatilem plurimùm in eodem casu conferre, ipsumque Castoreum, quovis modo usurpatum: singula verò peculiari ratione juvant.

Iidem agitati quibus ad quietem reducantur. XLI. *Spiritus Animales nimium agitatos*, & Objecta externa, ipsumve Ægrum *vertigine* correpta repræsentantes ad tranquillitatem reducunt Anodyna, & potentiùs Narcotica minore quantitate ac per intervalla usurpata.

Mixtura. XLII. Exempli loco esto sequens formula, quæ

℞. *Aq. fl. tiliæ*, ℥ijß.
Antiparalyticæ, aut Antepilept. cujusvis ℥j.
Laud. Opiat. Gr. iij.
Syr. stœchad. ℥j.
M.

Ejus Usus. Accipiat Æger subinde hujus cochleare unum, donec corrigatur Vertigo.

CAPUT VIII.

De Præcipuis Auditûs Læsionibus.

Quot modis lædatur Auditus. I. *Aboletur* Auditus in Surditate, Cophosi; *Diminuitur* Idem in Barycoiâ, sive gravi Auditu; *Augetur* in Auditu acutiore; *Depravatur* in Obauditione, Auriumque Tinnitu, Sibilo & similibus Affectibus affinibus.

Abolitus Auditus duplex. II. *Abolitus Auditus* est aliquando *nativus*, aliquando fortuitus & *adventitius*.

Nativus. III. Qui à *Nativitate Surdi* sunt, *Muti* quoque nascuntur & permanent; quoniam Voces articulatas non audiunt ab aliis, aut à se editas, nec proinde illas imitari, aut emendare norunt.

Adventitiæ Surditatis causæ. IV. *Adventitiæ Surditatis Causa* nunc in *externâ Auris Cavitate* hæret, nunc in *Internâ*, nunc in *Tympano*, nunc in *Nervo*, nunc in *Spiritibus animalibus*, nunc in *Cerebro*.

In externâ cavitate. V. *In externâ Auris Cavitate* hærens surditatis Causa Sordibus collectis, induratisque, aut aliis rebus forinsecùs obvenientibus, Auresque obturantibus debetur.

In Internâ. VI. In *Auris Cavitate Internâ* excitatum Apostema nonnunquam Surditatis Causa existit.

In Tympano. VII. *Tympanum* quovis modo ruptum creditur Causa existere surditatis, sive hoc fiat à sono vehementissimo, sive idem accidat ab intruso instrumento acuto, sive id sequatur ruptum ibidem apostema.

In Nervo Auditorio. VIII. *Nervi Auditorii* culpâ fiet surditas, si is exsiccetur, aut non tam obstruatur ipsius medulla, quàm ab humore intra membranam ejus contento comprimatur, aut à quovis tumore vicino nimiùm coarctetur.

In Spiritibus Animalibus. IX. A *Spiritibus animalibus* torpidis ac immobilibus aliquando ad tempus surditatem excitari posse autumo in Apoplexiâ, Caro, aliisque similibus affectibus soporosis.

In Cerebro. X. *A Cerebro* graviter læso, ac contuso, vulneratove aut corrupto, Auditum tolli posse arbitror.

Difficilis Auditûs Causæ. XI. *Difficilis & Gravis Auditus* agnoscit plerasque Causas memoratas, sed leviores, ac insuper humores tum Caput universum, tum imprimis Aures occupantes, & Catarrhi nomine notos.

Auditus Auctus. XII. *Auctum* censeo in iis *Auditum*, qui minimos sonos etiam dormientes observant, & inde expergiscuntur.

Ejus Causa. XIII. *Aucti Auditûs Causam* puto sensorium perfectissimum, imò quodam modo plusquam perfectum & simul valdè tenerum, unde ad minimum objecti cujusvis motum excitatur; & sicut objecta à talibus observantur accuratiùs & distinctiùs, quàm à plerisque aliis, ita molestiâ sensorium afficiunt, si vel minimum recedunt ab exactâ mediocritate: unde somnum talium hominum experimur levem ac continuè ferè interruptum; quod itidem illis existit valdè molestum.

Auditus Depravatus. XIV. *Depravatus dicitur Auditus*, quando aliter percipitur sonus externus, ac is editus est, aut alius sonus ipsi admistus putatur, aut absolutè sonus aliquis externus creditur audiri, quamvis nullus edatur, nisi in ipso Audiente, & quidem Tinnitûs, Sibilive aut simili nomine veniens.

Ejus Causa. XV. Omnis autem Depravati Auditûs Causa est sonus præter naturam in Ægri aure mutatus, vel excitatus à vaporibus & halitibus aut sursùm elevatis, aut ibidem productis & falsâ soni externi specie illudentibus.

Surditas adventitia quomodò curetur. XVI. *Surditas connata incurabilis* esse solet; *adventitia* non raro curatur; imprimis quæ à

Sordi-

Sordibus in aure moram nectentibus, aliisve rebus forinsecus in Aures deductis originem duxit; nam illis artificiosè eductis nonnunquam in momento restituitur Auditus.

Quomodò Difficilis Auditus. XVII. Sic *curato Apostemate* aliquando restituitur, aliquando gravis remanet Auditus, utplurimùm incurabilis.

XVIII. Surditas à *rupto Tympano* habetur pro incurabili.

Quomodò quæ est ab Auditorio Nervo surditas. XIX. *Auditorii Nervi* affectum excipiens surditas rariùs in totum curatur: Ejus autem Curatio cæterorum Affectuum ipsam comitantium, vel producentium curam sequi solet.

Ut & quæ est à Spiritibus Animalibus & Cerebro. XX. Idem statuendum de surditate *Spirituum Animalium aut Cerebri* malam dispositionem consequente. Nam humores vitiosi in corpore universo ac capite præsertim existentes, corrigendi sunt & pro re natâ subinde evacuandi per vias universales, & Capiti magis proprias & peculiares.

XXI. *Auditum Acutiorem* quæ tutò ac blandè obtundant, non novi.

Aurium Tinnitus & Sibilus qui curetur. XXII. *Tinnitum, Sibilumque Aurium*, cæteraque eò spectantia curant medicamenta humores halitusque ipsorum Causas Corrigentia, Evacuantia, & Discutientia, tum interna, tum externa, non semel à me proposita.

Quibus innitatur Medicina Dogmatica & rationalis. XXIII. Omnis namque Medendi methodus Dogmatica & Rationalis innititur accuratæ Investigationi, ac Inventioni Causarum omnium ad hunc aut illum Affectum producendum connexarum: His namque artificiosè ac verè compertis, haud difficile erit Medico Judicio practico pollente convenientia singulis Causis pro re natâ vel minuendis, vel reparandis, vel variè alterandis tum externa, tum interna præscribere auxilia, dummodo & à noxiis abstinere atque cavere, & utilia usurpare velit Æger, sine quo frustrà in consilium advocatur Medicus, in Artis operibus utut versatissimus & maximè judiciosus.

CAPUT IX.

De Olfactûs Læsionibus.

Olfactu carere possumus. I. NUllo sensu externo cum minori beatæ vitæ detrimento carere possumus, quàm Olfactu.

Quo modo lædatur. II. *Aboletur* autem, *Imminuiturve* aliquando, quin & *Augetur*, aut *Depravatur* nonnunquam Odoratus.

Aboliti & Diminuti Causæ. III. *Abolitus* & *Diminutus* easdem agnoscit *Causas*, sed gradibus differentes: sive in sensorii ineptitudine, aut gravi læsione, sive in Nervi Odoratorii, Spirituum Animalium, aut Cerebri morbis observentur ipsæ.

In Sensorio. IV. *Sensorii* in Naribus existentis Affectus manifesti sunt vel nimia *exsiccatio*, vel nimia *humectatio*, ut in gravedine accidit.

V. *Nervi Odoratorii*, *Animalium Spirituum* & *Cerebri* vitia ex præcedentibus capitibus peti possunt, ne sæpiùs eandem recinamus Cantilenam.

Aucti Odoratûs Causa. VI. *Aucti Odoratûs Causa* est sensorium solito tenerius, atque à quovis Odore potentiùs affectum.

Depravati Odoratûs Causa. VII. *Depravatur Odoratus* à fœtore in corpore existente atque Odoribus externis admissis se admiscente, illosque inficiente ac vitiante; & forsan aliquando à quibusdam halitibus ad certos demùm Odores externos admissos in corpore excitatis & tunc cæteros aliundè accedentes inficientibus.

Odoris excitatio à permistione rerum, in se inodorarum. VIII. Odores autem, sive halitus odoratos ex rebus nullum aliquando ex se ac per se odorem spirantibus, sed simul tantùm junctis excitari, testantur Sal tartari & Sal armoniacum, vel sicca, vel in Aquâ soluta & confusa; elevato mox Sale Urinæ Volatili in Sale Armoniaco latente & tunc inodoro, ad tartarini verò salis occursum mox erumpente atque exhalante, & Olfactum potentissimè movente.

Eam quoque in nostro corpore contingere. IX. Tale quid autem in corpore nostro itidem accidere posse, atque nunc ab Odoratis, nunc ab inodoris aut per nares cum aëre attractis, aut ore præsertim assumptis, deglutitis, & ad Intestina mox pergentibus, ac ibidem Effervescentiam vitiosam & molestam excitantibus, halitus fœtentes aut quovis modo odoratos per œsophagum sursùm propelli, externosque odores infici quid vetat? observamus enim quotidie ab assumptis dulcibus vel acidis suffocationem dictam produci, & quidem ab halitibus in tenui Intestino vitiosè genitis ac sursùm elevatis, idque non rarò cum acri aut gravi odore, externos corrumpente.

Fœtoris è corpore erumpentis causa. X. *Fœtor spontè ac continuè* ad nares è corpore Ægri delatus, parti alicui in naribus, Faucibus, Ore, Pulmonibus, vel alibi corruptæ aut putrescenti debetur.

Abolitus vel Dimi- XI. *Curabitur Olfactus Abolitus vel Diminutus* Hu-

nutus Olfactus quî curetur. *Humectando* paulatim Nares ficciores tum per interna, tum per externa medicamenta.

Cum Gravedine conjunctus quî curetur. XII. *Curabitur idem* cum *Gravedine* conjunctus, *exsiccando* humiditatem superfluam Nares occupantem; *evacuandoque* per vias Universales, hinc & Nares ac Os Serum in Corpore redundans, copiosius saltem in Cerebri glandulis secretum; & imprimis *restituendo Dispositionem Vitiosam in Glandulis Cerebri* ab externo frigore introductam, per suffumigia ex Mastiche, Carabe, Thure, Benzoino, Styrace & similibus parata, & tum naribus excepta, tum linteaminibus simul calefactis Capiti, ac Cervici affricta.

XIII. *Depravatus Olfactus curabitur* emendando materiam in corpore halitus fœtidos ad nares propellentem; aut impediendo, cohibendoque Effervescentiam vitiosam similes halitus promentem; denique curando partium variarum putredine affectarum morbos varios, de quibus agitur alibi. Depravatus Olfactus quî curetur.

Caput X.

De Gustûs Læsionibus.

Quot modis Gustus lædatur. I. Quemadmodum cæteri Sensus Externi, ita & Gustus aliquando *Aboletur*, vel *Diminuitur*, aliquando *Augetur*, & sæpenumerò *Depravatur*.

Aboliti & Diminuti causæ. II. *Aboletur*, vel plus, minúsve *Diminuitur* Gustus tum *sensorii Linguæ* puta & *Palati* vitio; tum *Salivæ*; tum *Spirituum Animalium, Nervorum aut Cerebri* culpâ.

In Linguâ. III. *Lingua* non rarò in variis morbis, ardentibus præsertim febribus, *arida* fit, & omnis Gustûs expers.

IV. Si non aboleatur, plurimùm saltem minuitur quandoque Gustus à *Pituitâ viscidâ* Linguam & Palatum obducente, aut ab ipsâ *Salivâ solito viscidiore & inertiore*.

V. *Exsiccatur Lingua in febribus ardentibus* ab *halitibus* è Pulmone imprimis cum exspirato Aëre emanantibus, & unà cum faucibus, Linguam & Palatum malè afficientibus.

In Salivâ. VI. Ab iisdem halitibus *Saliva viscidior* reddi solet, quin & *Pituita ad Palatum & Fauces* naturaliter deposita tenacitatem acquirit ac lentorem, quibus *obducta Lingua* ineptior fit ad dignoscendos rerum sapores.

VII. *Salivæ* vitio etiam Diminuitur vel Aboletur Gustus, quatenus Ipsa desideratur ad Gustûs perfectionem. Hæc igitur non tantùm quatenus Linguam malè afficit malè affecta, sed insuper quatenus inepta est eliciendis, ac dissolvendis mistorum partibus saporem in se continentibus, hîc peccare potest.

VIII. Quod enim capite præcedenti dictum de Odore latente per inodora eliciendo, & confirmatum exemplo Salium Armoniaci & Tartari unitorum: nunc quoque dici potest ac debet de sapore nonnunquam eliciendo ex rebus penè insipidis, & quidem salivæ utut insipidæ ope.

IX. Desideratur autem *Saliva insipida* quidem, attamen *fluida & subspumosa*, non item viscida & tenax; quò partes mistorum sapidas dissolvere, quinimò nonnunquam forsan vel latentes sapores elicere, vel planè novos producere queat. Cui usui servit antè omnia subtilis & ad dulcedinem usque *contemperatus Spiritus acidus* in ipsâ latitans. Salivæ constitutio naturalis ad Sapores eliciendos.

X. Hic acidus spiritus obtunditur imprimis à partibus *oleosis*, à quibus suam tunc nanciscitur saliva *visciditatem*: quocirca ineptior deprehenditur semper ad Gustum Saliva tenax & viscida. Unde vitietur.

XI. Quæ jam in superioribus de *Spirituum Animalium, Nervorum, ac Cerebri* vitiis proposui, huc quoque quadrant.

XII. *Augetur* Gustus tum ob sensorii constitutionem valdè teneram, Linguamve delicatam, tum ob *Salivæ* temperiem exquisitam. Aucti Gustûs causâ.

XIII. Molestus verò solet esse Auctus Gustus, quoniam non nisi gratissima & exquisitè sapida tunc placere solent, qualia cùm, si non impossibile, valdè saltem difficile sit semper ac ubique habere, miserum censeo illorum hominum statum, qui non nisi cum molestiâ gustare atque usurpare possunt alimenta vel medicamenta, quæ vel latum unguem recedunt à delicatissimo sapore. Ejusdem Molestia.

XIV. *Depravatur Gustus*, quoties alieno sapore prædita Censentur objecta externa ore assumpta. Depravati Gustûs causæ.

XV. Quamvis ob *Linguam aridiorem*, aut *muco obductam* non semper dignosci possit verus rerum gustandarum sapor, non idcircò tamen falsus ipsis adscribitur Sapor, sed potiùs nullus aut minor, unde pro Depravati Gustûs causâ hæc haberi nequit.

XVI. Veræ autem *Gustûs Depravati Causæ* à Sa- Saliva vitiata.

à *Salivæ*, *aliorumve humorum*, vel *halituum ad Os delatorum* vitiis sunt deducendæ. Qualis enim in Salivâ, cæterisque Ori communicatis humoribus, halitibusve Sapor continebitur, talis in totum aut ex parte assumptis inesse judicabitur.

XVII. Sic *Salsâ vel Acidâ* existente *Salivâ*, rerum assumptarum sapor plus minùs salsus vel acidus esse putabitur.

Humores ad Os delati. XVIII. *Humores alii* ad Os delati sunt vel *Bilis*, vel *Succus Pancreaticus*, vel *Pituita*, vel *Mistura* diversa ex hisce promanans, *vel aliud quid* ab *Intestino tenui* per Ventriculum ascendens; vel *Pituita* multiplex *à Cerebro*, *ejusve Glandulis* Descendens; vel *Humor multifarius ex Pulmonibus* prodiens.

XIX. Præter humores naturaliter in nominatis partibus observabiles ac subinde præter naturam vitiatos & ad Os delatos, occurrit quandoque ex variis partibus prodiens *Sanguis*, *Pus*, *Sanies*, aliquidve aliud hisce affine.

Ut & Halitus. XX. *Halitus* imprimis *ab Intestino tenui*, *aut Ventriculo* per œsophagum, quandoque ex *Pulmonibus* per asperam arteriam, vel ex ipsis *Faucibus* aut *Naribus* malè affectis prodeunt.

Saliva Acida. XXI. *Salivam* subinde *tàm acidam* generari & in os effundi, ut Dentes inde stupeant, experientia quotidiana testatur. Ab eâdem tali existente assumptorum saporem immutari ac depravari nemo sanæ mentis negabit, quod eâdem insuper constat experientiâ.

Salsa. XXII. Eandem *Salivam* non infrequenter *Salsam* observamus, & itidem rerum sapores salsedine suâ inficientem ac depravantem.

Acida unde. XXIII. *Acida* existit *Saliva*, quoties vel *plus acidi purioris* ac cæteris destituti separatur à sanguine in Glandulis salivalibus vel *minùs spiritus volatilis* per nervos accedit ad ipsum temperandum.

Salsa unde. XXIV. *Salsa* verò existit eadem *Saliva*, quoties sanguinis *serum* non tantùm existit *salsum*, sed idem *copiosius* secedit à reliquo sanguine ad salivam generandam, prætermissis aut parciùs accedentibus partibus reliquis, simul aliàs requisitis.

Bilis Amaritudinem creat. XXV. *Bilis* ad os delata & salivam ipsam, vel alimenta, cæterave assumpta immediatè inficiens, *Amaritudine* suâ id præstat & omnia amara Gustui repræsentat.

Succus Pancreaticus Aciditatem. XXVI. *Succus Pancreaticus* verò *Aciditate* tunc excedente idem efficit, rariùs *salsedine*.

XXVII. *Pituita* cum ex se sit *insipida*, nisi à *Succo Pancreatico* admisto reddatur acida vel salsa, vix unquam assumptorum saporem depravabit.

Uterque mistus saporem vitriolatum. XXVIII. *Humores* autem *ex Bile ac Succo Pancreatico vitiatis* geniti, utplurimùm *saporem Vitriolatum*, aut alium *similem*, rariùs valdè *Dulcem* obtinent, ac eundem assumptis imprimunt, sicque gustum depravatum reddunt.

Pituita à cerebro delabens Acida vel Salsa. XXIX. *Pituita* à Cerebro, ejusve Glandulis descendens ac Gustum depravans vel Acida, vel Salsa deprehenditur.

Aliquando ad nauseam dulcis. XXX. Rariùs, aliquando tamen, *Dulcedo nauseosa* quemadmodum ab infernis partibus assurgit, ita à supernis delabitur, & tum salivam, tum cætera assumpta inficit & gustum depravat.

Ejus causa Auctori ignota. XXXI. Quidnam Dulcedinem illam summam & nauseosam Saturni saccharum si non excedentem, assequentem saltem imprimis producat, me nondum capere ultrò fateor: nam sola aciditatem temperantia non sufficere, planè sum persuasus.

Pituita ad Pulmones delata, & rursus ad Os propulsa. XXXII. *Pituita multifaria ad Pulmones delata*, & morâ longiore aut breviore ibi factâ, plus minùsve *immutata*, dum iterum ad Os propellitur, & salivæ, & assumptorum quorumvis saporem, corrumpere atque modis variis Gustum depravare potest.

Sanguis ad Os delatus dulcis. XXXIII. *Sanguis* undecunque ad Os delatus saporem subdulcem præ se fert, atque hactenus aliorum saporem pervertere, sicque Gustum depravare poterit.

Puris Sapor. XXXIV. *Puris laudabilis* sapor forsan nullus est notabilis, ab illo tamen assumptorum saporem immutari posse puto, & imprimis ab eodem minùs laudabili, & in *Saniem* acriorem degenerante: unde Gustus sequetur quoque Depravatio.

Halitus multifarii ad Os assurgentes, è Ventriculo, &c. XXXV. Halitus, tum è Ventriculo, tum imprimis per ipsum è tenui Intestino solent Ructuum nomine multifarii assurgere, tum acidi, tum nidorosi, tum alii, atque salivæ & assumptorum quorumvis saporem naturalem non parum alterare, sicque Gustum ipsum Depravare.

Ex Pulmonibus ulcere laborantibus. XXXVI. Ex *Pulmonibus & Asperâ ipsorum Arteriâ Ulcere* in Phthisi laborantibus *Halitus* graveolentes & Gustum simul malè afficientes ac Depravantes attolli clarum.

Ut & ex faucibus. XXXVII. Ex *Faucibus itidem Ulcere sordido*, quod in Lue Venereâ est admodum familiare, laborantibus fœtentes atque salivam quoque & assumpta inficientes halitus prodire satis notum.

Atque etiam ex Naribus. XXXVIII. Denique ex *Naribus* quoque tum secundùm partes suas subcarneas, vel potius glandulosas *Ulcere*, tum secundùm Osseas vel cartilagineas *Carie* laborantibus halitus noxios unà cum Aëre inspirato ad fauces tendere, vel

vel liquoris formâ sensim per palatum ad Os aliquid descendere, atque salivam, hinc & assumpta inquinari posse nemo negabit, qui vel mediocriter fuerit in praxi versatus.

Abolitus Diminutusque Gustus quî curetur. A Linguæ Ariditate.

XXXIX. *Abolitus, Diminutusve Gustus Curatur* pro Causarum diversitate diversimodè. Quando namque *à Linguæ ariditate* ortum habet, tunc & *humectantibus & lenientibus* opus, Aquâ purâ, Succo acetosæ, Sempervivi majoris & similibus vel expressis, vel distillatis, vel decoctis & linguæ impositis, aut gargarisatis; dummodò simul Affectûs primarii, Ardentis Febris & similium, habeatur ratio exacta. Huc faciunt Mucilagines semin. cydoniorum, psyllii, &c.

Ab Halitibus.

XL. Quòd si ab iisdem halitibus in Ardentibus febribus, aliisve Pulmonum vel Intestini tenuis, Ventriculive affectibus, ad Os delatis *Pituita* quoque *Capitis* & *Saliva* inspissetur, viscidior fiat, iisdemque tanquam muco obducatur & ad Gustum ineptior fiat Lingua; *incidentibus* acidis & *humectantibus* erit utendum; quò non tantùm in ore Contenta dictorum humorum vitia corrigant, sed insuper introsumpta Pituitam ubicunque in corpore hærentem *attenuent* & *dissolvant*, & ad secuturam fortè *expurgationem* faciliorem præparent.

A Salivâ Viscidâ.

XLI. Quòd si *Saliva Universa producatur Viscidior*, & hactenus obliteretur plus minùs ipse Gustus: cum, uti dixi, à partibus *oleosis* pendeat imprimis illa visciditas, emendanda illa erit *Acidis*, sed cum *volatili Spiritu* contemperatis, & in specie Spiritu salis dulci cum aquis aromaticis, fœniculi, & similibus diluto & subinde parvâ quantitate assumpto. Nam omnis alteratio laudabilis sensim perficienda, non confestim & subitò; adeò ut, quæ prodesse solent, si minori quantitate ac sæpiùs assumantur; nocere observentur, si eâdem quantitate simul exhibeantur. Tantùm interest ipsum modum servare in rebus omnibus.

Auctus Gustus quî curandus.

XLII. An, quemadmodum modò diximus Diminutum *Gustum* restitui nonnunquam assumptione Acidorum sed contemperatorum, sic idem *Auctus* obtundi queat quodammodò frequentiore usurpatione *alimentorum subpinguium*, ignoro; quippe qui hoc nondum tentavi; posset tamen id, me judice, circumspectè ac sine periculo tentari. Nam haud improbabile videtur mihi, à pinguibus non tantùm salivam reddi posse aliquantò viscidiorem, at insuper ab iisdem obtundi posse Linguæ sensum nimis exquisitum, ideóque molestiæ magis subjectum.

Depravatus Gustus quî curetur.

XLIII. Ad *Depravati Gustûs* species varias ritè *curandas* plurima pro Causarum diversitate occurrunt agenda. Nam 1°. *Saliva acidior*, si à nimio acidorum & quidem puriorum usu vel abusu potiùs habeat ortum, is mutandus, & quantum licet abstinendum ab acidis, non contemperatis saltem. Nam, ne quis fallatur, longè potentiùs in nos agunt pura, licet diversa & contraria, quam eadem inter se mista.

Saliva acidior curatur Abstinentiâ ab Acidis.

XLIV. Non tantùm abstinendum ab Acidis, sed usurpanda præterea, quæ *Aciditatem vitiosam temperent*, at sensim & paulatim, non confertim, copiâve magnâ simul sumpta; quemadmodum de alterantibus omnibus jam dictum.

Usu Aciditatem temperantium.

XLV. *Temperant* verò *acida*, & *Spiritus Volatilis*, & *Oleum*, & *sal lixivum*, *volatile* imprimis & *oleosum*: quorum vires nemo facilè agnoscet, nisi expertus.

XLVI. Usurpanda imprimis, quæ spiritu volatili abundant, Vinum puta generosum & inter magis medicamentosa, spiritus Vini aromaticus quilibet, cum aliis tamen Aquis aromaticis & convenientibus Syrupis mistus. Exempli gratiâ.

Et imprimis spiritu volatili abundantium.

Mistura.

℞. *Aq. Majoranæ, vel*
Fœniculi, ℥ij.
Vitæ Matthioli, vel
Antapoplecticæ, vel
Antiparalyticæ, ℥ß.
Syr. stœchad. ℥j.
M.

Usus.

XLVII. Talia autem spiritu volatili prædita per vices ac minori quantitate assumenda sunt, quò sensim emendent vitia quoque interna.

Saliva salsa curatur,

XLVIII. Ubi *Salsa* existit *Saliva* (tunc enim serum quoque salsum existere non dubito) præter jam memorata Acidæ salivæ conducentia, addenda insuper, quæ in specie salsis humoribus prodesse nos docuit Experientia, pilulæ sc. de cynoglossa, vel styrace dictæ, gummi tragacanthum, mastiche, thus masculum, & similia plura: quæ itidem parvâ sunt exhibenda quantitate, ac sæpiùs, quo sensim emendent ac corrigant tum humores jam peccantes, tum humores producendos & itidem aliàs peccaturos.

Salsos humores temperantibus.

XLIX. Quod *si redundet simul in sanguine serum salsum*, minuendum id erit per hydragoga dicta medicamenta, sæpiùs memorata, subinde & quidem quantitate mediocri exhibenda.

Et Evacuantibus.

L. *Bilis* potentiùs ad Os elevatur ob sui volatilitatem auctam à copiosiore spiritu volatili ipsi admixto pendentem: quapropter abstinendum tunc à Vino valdè generoso, ac spirituoso,

Bilis ad Os elevata quî curetur.

tuoso, & imprimis ab omni Spiritu Vini, tam simplici, quàm aromatico; quin tunc utile erit usurpare Vinum minùs potens, atque ad aciditatem mediocrem vergens, Mosellanum puta & Rhenanum.

Bilis Amaritudo quibus temperetur.

LI. Ejusdem *Bilis excellens amaritudo temperabitur* medicamentis *aciditate* præditis, quorum ope sal ejus volatile magis reprimetur & paulatim emendabitur. Talia sunt spiritus acidi omnes, quamvis cæteris præferam illum, qui ex *Alumine* paratur, & tum blandior existit, tum aliquid *austeritatis* habet.

Ejus copia minuenda Emeticis, & Cholagogis.

LII. Quòd si non tantùm volatilitate, at insuper *copiâ peccaverit* eadem *Bilis*, educenda est & in assuetis quidem, aut nauseabundis, vel vomiturientibus per *Emetica*, ex Antimonio præsertim parata, & non semel jam à me proposita: per *Cholagoga* verò & Bilem deorsùm expellentia, Rhabarbarum, Tamarindos & similia, in iis, qui difficulter vomunt aut non nisi cum periculo vitæ aut affectûs gravioris vomitionem ferre possunt; quod imprimis caveri volunt in plerisque Pectoris morbis; quamvis præter multorum Opinionem nonnulli Phthisi, ac plerique Asthmate laborantes non tantùm non malè, quin benè habeant à Vomitoriis; quod per Experientiam edoctus assevero.

Succus Pancreaticus Aciditate volatili peccans corrigitur Sale Volatili Oleoso.

LIII. *Succus Pancreaticus Aciditate volatili* peccans curabitur præsertim *Sale Volatili oleoso*; nam propter communem volatilitatem faciliùs invicem adunabuntur, à sale autem lixivo infringetur nimia Aciditas, quæ ab oleo similiter obtundetur. Conducunt igitur in hoc & similibus Casibus omnibus à Succo Pancreatico Acidiore pendentibus Aromatica omnia quovis modo Ægris acceptiore usurpata.

Ejus copia minuenda Hydragogis, Sudoriferis & Diureticis.

LIV. *Idem Succus*, si *copiosius* deprehendatur ad Intestina ferri, post sufficientem ipsius acrimoniæ contemperationem præmissam, *minuetur* per *Hydragoga* dicta medicamenta, de quibus egimus alibi; Ut & per Sudorifera & Diuretica Sale volatili oleoso constantia.

Eadem salsa quî corrigatur.

LV. Quòd si aliqua occurrant signa, ex quibus *Ipsum salsedine* quoque laborare liceat conjicere, ut si, qui sursùm eructantur aut evomuntur humores, salsi gustentur, atque interim nullum signum adsit, ex quo colligere liceat, eos tales à Capite in Ventriculum priùs descendisse, convenient illa, quæ §. 48. hujus capitis in Salsæ Salivæ curatione docui usurpanda.

LVI. *Idem Succus Salsus copiâ simul redundans* curabitur Hydragogis, quemadmodum de Salivâ dictum §. 49. & modò §. 54.

Pituita Intestinorum vitiata quî curetur.

LVII. Cùm *Pituita Intestinorum* tum *Salivæ* naturam æmuletur, tum à *Succo Pancreatico* vitioso vitietur, ab Horum curâ illius pendebit Curatio.

Ut & humores mixti.

LVIII. Humores mixti ex præfatis in tenui Intestino confluentibus orti, prout magis de uno vel altero participant & ideò varii existunt, Curandi methodum variam exigunt.

Humores & Halitus Austeri quibus corrigantur.

LIX. In specie *Humores* ut & *Halitus Austeri* omni Sali Volatili cedunt, & maximè illi, qui ex *Sale armoniaco* paratur, & Ejusdem *spiritûs* nomine venit. Unde tàm excellens est Ipsius in dictâ suffocatione Uterinâ Usus & Effectus; si ad guttas 3, 4, 5, vel 6. (prout purior & potentior est, aut debilior & dilutior) exhibeatur sæpius ex cochleari Vini, Cerevisiæ, alicujusve Mixturæ eidem malo appropriatæ.

Quibus Dulcedo Nauseosa.

LX. *Dulcedinem* humorum *nauseosam* corrigent imprimis *Acida*, & subinde *Amara*, ut & Acido-Salsa, Tartarum Vitriolatum, Elixir proprietatis, &c.

Quibus Pituita à cerebro descendens Acida vel Salsa.

LXI. *Pituita à Cerebro* ad Palatum descendens *Acida* vel *Salsa* temperabitur ac educetur medicamentis jam propositis: Et quoties licet, derivabitur quoque ad Nares per errhina & sternutatoria.

Pituita in Pulmonibus quî curetur.

LXII. *Pituita in Pulmonibus* reperta tum Alterantibus, tum Expectorantibus indiget. Crassior quidem incidentibus; Salsa verò & tenuis incrassantibus corrigitur.

Quî Sanguis ad Os delatus.

LXIII. *Sanguis* undecunque ad Os delatus & Gustum depravans indicat Vasis aperti consolidationem, de quâ egimus alibi: Sapor verò eluetur ex Ore collutione ipsius cum Vino, Aceto, Aquâ & similibus.

Ut & Pus & Sanies.

LXIV. *Puris & Saniei* deductio ad Os, Affectûs à quo procedunt Curationem necessariam arguunt, mox & Oris mundationem modò dictam.

Atque etiam Halitus à Ventriculo & Intestino.

LXV. *Halitus à Ventriculo & Intestino tenui* assurgentes, atque Gustum vitiantes discuti debent, ac nova Ipsorum productio impediri.

LXVI. *Acidi* quidem sale volatili quocunque, oleoso præsertim, discutientur; *Nidorosi* verò ac de Bile participantes spiritu Nitri; à quo flatus quoque viscidi Colicum dolorem producentes potenter dissipabuntur, ac imprimis, quando cum Aquis Aromaticis & Opio permiscetur.

Nec non è Pectore manantes.

LXVII. *Halitus è Pectore* manantes corrigi possunt quodammodò per Aromatica, illorum tum odorem, tum saporem ingratum obliterantia, tum noxam emendantia; in totum autem curari non possunt & tolli, nisi sublato Affectu primario, à quo habent illi suum ortum.

Et ex Faucium Nariumque ulceribus, & Carie orti.

LXVIII. Idem planè statuendum de *halitibus* molestis ex *Faucium, Nariumve Ulceribus & Carie* originem trahentibus.

CAPUT III.

De Tactûs Læsionibus.

Tactûs Objectum proprium.

I. *Tactus proprium Objectum* censeo *Duritiem*, à Rerum continuarum soliditate ac Inflexilitate pendentem; Cui opposita *Mollities* Rerum Continuarum flexilitati, aut extremæ Discretarum exiguitati debetur. Sic Dura sunt Lapides, Metalla, Ligna, Arena, Glacies, &c. Mollia verò Lanæ, Folia, Pollines, Farinæ, Olea, Aquæ, Spiritus, &c.

Quot modis lædatur Tactus.

II. Hic Tactûs sensus *læditur*, quoties aut in totum *aboletur*, aut ex parte *minuitur*, aut quodammodo *augetur*, aut modis variis *depravatur*.

Aboliti & diminuti causæ.

III. In totum *aboletur* rariùs *in toto*, *sæpiùs in quibusdam duntaxat corporis partibus*, imprimis *Sensorii* culpâ, aliquando *Spirituum Animalium, Nervorum*, aut *Cerebri* vitio, in gravissimis putà morbis, Epilepsiâ, Apoplexiâ, aliisque soporosis Affectibus: Quibus existentibus levioribus *Minuitur* tantùm idem Tactus, adeò ut tunc potentiùs agentia objecta sentiant duntaxat Ægri, non item mediocriter aut leviùs sensum afficientia.

Sensorium læsum.

IV. *Sensorium* læditur præsertim ab *Aquæ humiditate ac frigore*. Hinc non raro à Pluviâ cum frigore junctâ partes madefactæ non tantùm in Paralysin, at insuper in Tactûs abolitionem aut Diminutionem incidunt.

Spirituum Animalium Vitium.

V. *Spirituum Animalium* vitio abolebitur, Diminueturve Tactus, quoties conturbati sunt à *causâ quâcunque*; aut *Torpidi* existunt, vel à *Narcoticis* usurpatis, vel ab *intenso Aëris frigore*; quamvis ab externo frigore simul affectum sit tunc ipsum sensorium.

Nervi læsi.

VI. *Nervorum* culpâ Abolebitur, Diminuetur saltem Tactus, quoties illi *Dissecti* sunt, *Compressi* saltem, aut aliàs *ita affecti*, ut transitus nullus, aut parcus tantùm concedatur per ipsos spiritibus Animalibus ad Tactûs sensoria.

Cerebrum vitiatum.

VII. *Cerebri* culpâ vel abolebitur, vel Diminuetur Tactus, quando ejus vitio *sufficiens Spirituum Animalium copia non producitur*, vel ad *singulos nervos non propellitur*.

Auctus Tactus quis.

VIII. *Auctus* videtur mihi *Tactus*, quando non nisi cum molestiâ aut dolore objecta externa non tantùm acuta, vel inæqualia, & aspera, sed & politam æqualemque duritiem habentia, quin aliquando mollissima objecta tangi possunt aut contrectari: Quod non tantùm in partibus ac *sensoriis tensis*, *inflammatis*, *excoriatis*, aut *aliàs dolentibus* fieri observatur, verùm in Delicatioribus quoque, ac *Cutim teneriorem* habentibus nonnunquam contingit; unde vix alicujus rei tantillùm asperæ contactum ferre possunt, quin mox de molestâ tunc sibi sensatione conquerantur.

Depravatus quis.

IX. *Depravatus* censetur mihi *Tactus*, quoties aliter judicatur quoad Duritiem affectum objectum externum, ac reverà est affectum; quapropter malè huc refertur à plerisque *Dolor*, in quo plerunque ritè Judicat Tactus de Objecti Duritie, Acumine, Asperitate, &c. quamvis nil impediat, cum Depravato Tactu conjungi Dolorem, aut parti jam dolenti accidere, ut idcircò perperam judicet de Objecti tunc oblati duritie.

Ejus causa.

X. *Depravatur* autem *Tactus* propter *aliud internum externumve objectum Tactum jam afficiens*, ac *novi objecti qualitati tactili se ita immiscens*, ut falsum de ipsâ fiat judicium. Unde non mirum, si dolore affectum sensorium sinistrè ac perperam judicet de omni alio objecto, etiam minimè duro, ipsi tunc oblato.

XI. Quemadmodum enim in Sensorio teneriore atque Tactu idcircò aucto, id est, non nisi cum molestiâ objecta mediocriter dura ferente, duriora, asperiora, acutiora putantur objecta, quàm reverà sunt; ita in eodem graviùs adhuc affecto ac dolente, ad objecti saltem mediocriter duri contactum dolorem patiente, de objecti duritie judicium fit magis adhuc iniquum, dum longè duriùs putatur aut fingitur esse, quàm actu existit.

Abolitus & Diminutus Tactus quî curetur.

XII. *Curabitur Abolitus, Diminitusve Tactus* Gravissimis *Affectibus Soporosis*, ut & *Apoplexiæ* ac *Epilepsiæ* junctus, illis curatis.

Quando est à pluviâ.

XIII. Curabitur *idem à Pluviâ cum frigore copulatâ* ortus, consumendo humiditatem illam uni pluribusve partibus impactam per sudorifera tum interna, tum externa, non neglectis linimentis & quandoque Emplastris idem efficientibus atque naturalem partibus temperiem restituentibus.

Per sudorifera interna.

XIV. *Sudorifera interna* sunto Aromatica, & attenuantia; Carduus benedictus, Cent. minus, Scordium, Fœniculum, Enula Campana, Lignum Guajacinum, Quernum, Sassafras, Juniperinum, &c. Ex quibus & decocta parari possunt, & Electuaria, & pulveres, & alia.

Huc

Huc pertinent Aquæ theriacales dictæ ac similes.

Externa. XV. Inter *Externa sudorifera* sunt Balnea Aquæ dulcis, stuphæ siccæ, aut cum Vini spiritu, aliove liquore conveniente paratæ.

Per Linimenta. XVI. *Illiniri* possunt parti affectæ non tantùm *Olea & Unguenta* Aromatica, sed *Spiritus Vini* quoque tum simplex, tum Aromaticus, Aqua putà Theriacalis, Antiparalytica, Antapoplectica, &c.

Quando est à Spiritibus Animalibus agitatis. XVII. *Curabitur idem Tactus ob spiritus animales potentiùs conturbatos agitatosque Abolitus, Diminutus* saltem, pacando eosdem atque ad quietem, tranquillitatemque reducendo, tum per discursus acceptos, ac interdum per Musicam ex arte institutam, tum per anodyna, & quandoque narcotica medicamenta, tum externa, tum interna, sæpiùs proposita.

Aut Torpidioribus. XVIII. *Idem affectus ob eosdem spiritus torpidiores* curabitur tàm externis, naribus admotis, sp. salis armoniaci, Castoreo, &c. ut & frictionibus, ligaturis, motu corporis coacto, &c. quàm internis acrioribus, & imprimis eodem spiritu Salis armoniaci ex spiritu vini aromatico exhibitis.

Quando est à Nervis læsis. XIX. *Dissecti Nervi* curari nequeunt, ut nec inde Abolitus Tactus.

XX. *Compressi Nervi* restituentur, cum læso inde Tactu, sublatâ compressionis causâ quâcunque.

Quando est à cerebri vitio. XXI. *Cerebri vitium* Spirituum animalium generationi, aut Motui officiens tollendum, quò vel generentur vel moveantur sufficienter ad Tactûs Organa Spiritus.

Tactus Auctus quî curetur. Quando est à Sensorii teneritudine. XXII. *Auctus ob sensorii teneritudinem Tactus* non nisi sensim, laboribus sensorium ipsum callositate quodammodò obducendo, aut cuivis objecto non nimis aspero assuefaciendo, emendabitur & obdurabitur.

Vel præternaturali ejus constitutione. XXIII. *Auctus* autem *ob præternaturalem sensorii dolentis constitutionem Tactus curabitur* sublato dicto affectu & Doloris Causâ; quæ prout varia esse potest ac solet, ita modis variis curari debet.

Tactus depravatus quî curetur. XXIV. *Depravatus Tactus Curabitur*, remoto vel ipso objecto interno, externove Sensorium occupante, vel molestiâ ab ipso in Sensorium introductâ. Quæ cum varia esse possint, pro singulorum diversitate Curatio instituenda erit diversimodè.

CAPUT XII.

De Sensûs Caloris Læsionibus.

Caloris Sensus quis. I. CAloris *Sensum* illum voco, cujus proprium Objectum est *Calor*, hujusque oppositum *Frigus*.

Quot modis lædatur. II. Illum itidem lædi contingit, quando vel *aboletur*, *diminuitur* saltem, vel *augetur*, vel *depravatur*.

Abolitus. III. *Aboletur* quando nec Calor, nec Frigus, etiam Urens sentitur, quod & in gravi Epilepsiâ, & in quibusdam gravioris Soporis speciebus accidere docet Experientia.

Ejus Causæ. Sensorium affectum. IV. Hujus *Abolitionis Causam* vix in *Sensorio*, nisi *gangrænâ vel sphacelo* affecto, id est demortuo, puto quærendam vel inveniendam.

Nervus læsus. V. Sæpiùs judico *in Nervo discisso*, vel aliàs *ita graviter affecto, ut Spiritus ad partem deferri nequeant*, hujus Aboliti Sensûs Causam existere.

Spiritus Animales vitiati. VI. Non infrequenter *ab Ipsis Animalibus Spiritibus ita conturbatis, aut torpentibus*, ut itidem ad Sensoria non deferantur, aboleri hunc Caloris sensum censeo: & imprimis in gravissimâ Epilepsiâ & Caro forsan extremè urgente ac ideò lethali.

Cerebrum malè affectum. VII. Ex *Ipsius Cerebri Conquassatione, aliâve gravi læsione* sensum quoque Caloris quodammodo *aboleri* posse, evincit Experientia in Apoplexiâ.

Caloris Sensus Diminutus. VIII. Ab *iisdem Causis*, sed levioribus *Diminui* solet idem *Caloris Sensus*: cujus Causam in Sensorio malè affecto aliquando existere puto, Ex. gr. à Callo.

Auctus. IX. *Augetur* idem *Caloris Sensus*, quoties tenerius existit sensorium, adeò ut ad minimum calorem, aut frigus externum, ægrè habeant tales: quod non infrequens.

X. Puto tamen in nonnullis concurrere *humores ad externum Calorem aut frigus aliquantò immoderatiora agitatos, atque* eundem nunc Caloris nunc Frigoris Sensum augentes.

Depravatus. XI. *Depravatur idem* nunc *Caloris*, nunc *Frigoris Sensus*, & quidem frequentissimè in *Febribus*, hunc imprimis Sensum molestantibus, à Calore aut Frigore in Corpore ipso excitato, & sensorium ita afficiente, ut pravum de externo calore aut frigore instituatur plerunque Judicium; dum modò Calida, tepida saltem putantur, quæ actu sunt frigida, aut vice-versa frigida, quæ actu sunt Calida vel tepida.

XII. Hujus præternaturalis Caloris aut Frigoris in Corpore concitati Causas videre est in Tractatu de Febribus.

Abolitus Caloris Sensus quî curetur. Quando est à Sensorio affecto.

XIII. *Abolitus Caloris Sensus propter sensorii corruptionem* & gangrænam non *curatur*, nisi sublatâ ejus causâ. In quantum proinde ipsa Corruptio partis & gangræna curari potest, in tantùm Caloris sensus abolitus restitui poterit: de quâ re agendum in Chirurgiâ.

Quando est à Nervo læso.

XIV. *Abolitum eundem sensum ob nervum discissum arbitror incurabilem*; quamvis rarò, aut nunquam forsan unus duntaxat nervus deferatur ad eandem partem Caloris sensum ipsi largiturus: unde licet unus & alter abscindatur nervus, & hactenus quidem abolitus permaneat in sensorio Caloris sensus, ob cæteros tamen nervos superstites, & aliquando resectis connexos, aliquis quoque in ipso permanet ac conservatur sensus, sed diminutus & stupidior.

XV. *Abolitum* autem *ob aliam Nervi curabilem affectionem Caloris sensum* restitui censeo, quando restituitur in integrum Nervus, sive compressus fuerit, sive aliàs ita affectus, ut Spiritibus animalibus transitum deneget.

Quando est à Spiritibus Animalibus vitiatis.

XVI. *Ob conturbatos, perperamque agitatos in gravi Epilepsiâ spiritus animales Abolitus Caloris sensus* sensim restituitur cessante paroxysmo; quod itidem de Caro dicendum, si unquam in ipso abolitus deprehendatur Caloris sensus.

Quando est à cerebro malè affecto.

XVII. Idem omninò dicendum *de gravi Cerebri Conquassatione aut læsione abolitum Caloris sensum* comitem habente; illâ namque curatâ, quodammodò saltem diminutâ, sensim redire observatur idem sensus.

Diminutus quî curetur.

XVIII. Quemadmodum ab iisdem, sed levioribus causis *diminui solet Caloris sensus*, ita citiùs & faciliùs tunc restituitur.

Ut & Auctus.

XIX. Vix *Auctum Caloris sensum* ad *mediocritatem redigi posse* puto, nisi *longâ consuetudine*: quâ videmus quotidiè homines assuescere objectis etiam per se cuivis molestis.

XX. Quòd si *ab objectis externis Calorem aut Frigus ex commotis tunc in Corpore humoribus produci* observemus, opus erit medicamentis uti, quæ illum præternaturalem noxiumque humorum motum compescant, obortum saltem ab Ipsis Calorem aut Frigus corrigant; de quibus actum in dissertatione de Febribus & alibi.

Nec non Depravatus.

XXI. *Depravatus Caloris Sensus* cùm *à Calore aut Frigore febrili* utplurimùm pendeat, illo ex arte correcto ac sublato, sponte ad integritatem pristinam revertetur.

CAPUT XIII.

De Somni & Vigiliæ Læsionibus.

Somnus & Vigilia Affectio Sensuum externorum.

I. NOn *Sensuum Internorum*, non *Animalis Motûs*, sed *Sensuum Externorum* Affectionem *Somnum ac Vigiliam* esse, inde patere putamus, quòd illi permaneant, permanere saltem possint durante Somno, non item Sensus externi, quibus operantibus vel ad opus paratis Vigilia præstò est: adeò ut *durante vigiliâ operentur Sensus externi, ferientur verò durante Somno.*

Somni finis.

II. Quoniam verò multi spiritus animales consumuntur Sensuum Externorum operatione attentâ & diu continuatâ, illudque damnum non parùm debilitare solet homines; idcircò ferias concessit iisdem Deus, Somnum; quò tunc iterum accumulari queant novi spiritus, novo Sensuum externorum exercitio, ubi evigilarunt, servituri.

Quot modis peccet.

III. *Somnus* autem ad virium recuperationem homini concessus variis modis peccare solet, dum 1°. *nullus* obvenit, in *vigiliis perpetuis*: 2°. *brevior* existit, aut *levior*. 3°. *longior*, vel *gravior* & *profundus* contingit. 4°. *cum Insomniis* conjunctus est, iisque aut *gratis* aut *ingratis & molestis*,

Perpetuæ Vigiliæ.

IV. *Perpetuæ Vigiliæ* urgere solent in variis Affectibus, ac præsertim *Doloribus atrocissimis*, *Febribusque* quibusdam, ut & in *magnis animi solicitudinibus & curis anxiis*; & quandoque *in nimiâ corporis defatigatione & inquie*; quæ omnia istarum Vigiliarum causæ solent existere.

Somnus brevior,

V. *Somnus brevior* fit *ob easdem causas*, *sed leviores.*

& levior.

VI. *Somnus levior ab iisdem causis* pendere potest, atque *extra morbos à sensuum externorum uno, vel pluribus* propter sensorii teneritudinem *auctis*; unde à minimo objecto excitantur è somno sensus.

Longior.

VII. *Somnus longior in statu naturali* consequi solet tum *Animum curis vacuum*, tum *Corpus exercitio* blando & moderato mediocriter *defatigatum*, tum *Alimenta somnum promoventia* copiosiùs assumpta, tum *Consuetudinem*, &c. in *statu præternaturali* verò *humores pituitosos* in corpore auctos & caput petentes; quandoque *Alimenta*

menta vi narcoticâ prædita copiosiùs usurpata, *Vinum* præsertim & *alios potus inebriantes*.

Profundior. VIII. *Somnus profundior* pro causâ agnoscit *Vim Narcoticam*, vel *in corpore ex humoribus vitiatis excitatam*, vel *forinsecùs advenientem*, ac *introassumptam*, aut *externè admotam*.

Insomnia. IX. *Insomnia* utplurimùm consequuntur *Mentem cogitationum gratarum*, vel *ingratarum vexantiumve plenam*, aliquando *Corporis valetudinem adversam*, dum excitatis in somno profundiore *doloribus* vel *angustiis* ipsa inde angitur Anima, quæ in Somno nihilominus perseverans miras & deliras ferè conclusiones inde elicit: Quòd si *Cogitationes nunc gratæ, nunc ingratæ ægrum hominem insuper corripiant*, somnia quoque orientur inde multifaria.

X. Singulas Somni profundioris aut Depravati species hîc enarrare longius foret; quare sufficiet impræsentiarum summa illius capita attigisse, & Curationis fontes aperuisse; unde reliqua patebunt facilè.

Vigiliæ nimiæ quî curentur. XI. *Curabuntur* autem *Vigiliæ nimiæ* sublatis, delinitis saltem Doloribus, curatis febribus, remotis Animi curis, quiete corpori concessâ, & usurpatis in eundem finem anodynis, & quandoque narcoticis: de quibus omnibus alibi actum.

Ut & Somnus brevior & levior. XII. *Somni brevioris, ac levioris Cura* ex modò dictis patet.

Nec non Longior. XIII. *Somnus longior & protractus minuetur*, occupando Mentem utilibus ac seriis negotiis; exercendo corpus aliquantò magis; usurpando alimenta somno promovendo minùs apta; assuefaciendo pigrum hominem surrectioni maturiori; corrigendo, evacuandoque humores pituitosos; vitando, minuendo saltem potus inebriantes ac somnum augentes.

Atque etiam profundior. XIV. *Somnus profundior curabitur*, corrigendo in corpore humores narcosin parientes, tum per acida, tum per aromatica, tum seorsim, tum aliquando simul usurpata; vitando externam narcoticorum applicationem, ac imprimis ipsorum assumptionem, corrigendo insuper per præfata ipsorum usurpatorum noxam.

XV. *Sani Somniis dediti* moderentur Cogitationes intensas rerum quarumvis, ac minuant imprimis somnum.

XVI. *Valetudinarii* præter jam dicta usurpent medicamenta humores in corpore noxios emendantia & educentia.

CAPUT XIV.

De Imaginationis Læsionibus.

Imaginationis munus. Notiones primæ & secundæ quænam. I. CUm Imaginationis munus sit, *Primas & Secundas* formare *Notiones*: Illæ quidem sunt rerum sensilium secundùm qualitates sensiles tum proprias tum communes externis sensibus exceptarum, & quidem quatenus exceptæ sunt, simulacra; Hæ verò novæ ex circumstantiis, secundùm quas inter se aut convenire, aut differre comperiuntur plures Primæ inter se collatæ Notiones per solam solius Mentis operationem productæ.

Earum diversitates. II. Ubi notandum, *Convenientiæ Notiones Secundas* Primis proximas *Speciei infimæ*, remotissimas *Generis Summi*, Intermedias inferiorum respectu, *Generis*, superiorum *speciei*, sed *subalterni* nomine vulgò venire: *Discrepantiæ* autem *Notiones* itidem *secundas* Primis proximas *Differentiæ Individualis*, remotiores *Differentiæ specificæ aut Genericæ* nomenclaturâ insigniri: quemadmodum ipsa *objecta*, eorundemque *Notiones primæ*, *Individua* vocantur, ut & hæc ipsa, *Singularia*, Notiones verò secundæ communes omnes, *Universalia* dicuntur.

Imaginatio quot modis læ. III. *Læditur* autem *secundùm Primas Notiones Imaginatio*, quando vel *aliquid omittitur aut præteritur, quod in rebus ipsis existit*; vel *aliquid illis affingitur, quod in rebus ipsis non occurrit* & quidem ratione qualitatum sensilium vel propriarum, vel communium.

datur secundum primas notiones.

Omissio alicujus circumstantiæ. IV. *Præteritur aliqua circumstantia* in rebus ipsis existens, quando *illæ non examinantur* ex omni parte, aut *non accuratè*, aut *non distinctè*: at ex parte duntaxat, vel perfunctoriè, vel confusè.

Examinando res ex parte. V. *Ex parte duntaxat examinari possunt* Sensibus externis *Objecta extra hominis arbitrium, quoad ipsum sensum, posita*; unde undique considerari ab ipso nequeunt.

Vel perfunctoriè. VI. *Perfunctoriè ac minùs accuratè* considerantur, examinanturque *objecta remotiora, nimiumve agitata, aut subtiliora*.

Vel confusè. VII. *Confusè, minúsque distinctè* considerantur *objecta* tum *valdè agitata*, tum *partes multùm intricatas habentia, minúsve*, ubi hoc requiritur, *illustrata*.

Affictio alicujus, quod non adest. VIII. *Aliquid affingitur Notionibus primis quod rebus ipsis abfuit*, quando aliquid ex præjudicio ipsis tribuitur præter aut ultra sensus externi (quo tamen solo menti innotescunt) testimonium.

Quot modis lædatur secundùm secundas Notiones.

IX. *Læditur secundùm secundas Notiones Imaginatio* necessariò, quoties *vitiosæ* sunt *Notiones primæ*; ut & quoties *non exactè conferuntur, ac expenduntur quâ parte inter se conveniunt, aut differunt* eædem Notiones primæ: unde minùs accuratas & ipsis rebus convenientes fingi oportet Notiones secundas.

Imaginationis læsæ curatio.

X. Cùm *Imaginatio*, sive Notionum tum primarum, tum secundarum formatio *sit purum putum Animæ sive Mentis*, nullo autem modo ipsius Corporis *opus*; mirum videri debet nulli, *si ejus vitia non curentur corporeis*, at *intellectualibus* & à ratione sanâ petitis *auxiliis*.

Circa primas Notiones.

XI. Corrigetur proinde ac prævenietur primum Imaginationis circa primas Notiones vitium in unius pluriumve circumstantiarum rebus ipsis præsentium omissione, instituendo exactam omnium qualitatum sensilium & propriarum, & communium observationem; mox & considerando idem objectum, quoties licet, ex omni parte; denique expendendo omnes, ac singulas ipsius partes, partiumque particulas, & in singulis omnes, singulasque qualitatum propriarum & communium diversitates.

XII. Corrigetur secundùm Imaginationis circa primas notiones vitium in unius, pluriumve qualitatum sensilium propriarum, vel communium in rebus ipsis non observatarum figmento & falsâ attributione; nihil concedendo aut tribuendo rei, quod reverà sensu externo in ipsa non fuit deprehensum.

Circa secundas Notiones.

XIII. Corrigetur primum Imaginationis circa Notiones secundas vitium, è primarum notionum vitio pendens, illud ipsum, uti jam dictum, corrigendo ac emendando.

XIV. Corrigetur secundum Imaginationis circa secundas Notiones vitium ex minùs exactâ qualitatum singularum sensilium tum propriarum, tum communium cum similibus collatione ac expensione ortum; instituendo exactam & accuratam singularum qualitatum prædictarum in variis objectis observatarum cum sui similibus comparationem, mox & convenientiæ ac discrepantiæ æquum judicium.

Qualitates sensiles propriæ.

XV. Quò supradicta omnia fiant clariora, libet Qualitates sensiles tum proprias, tum communes secundùm sua capita enumerare. *Visui* ergò *propriæ* sunt *Colores*, unà cum *Luce sive Lumine*, ac *Pelluciditate*, ipsisque oppositis *Tenebris*, ac *Opacitate*: *Auditui* verò *Soni*: *Olfactui Odores*: *Gustui Sapores*: *Tactui Durities* cum *Mollitie*: *Caloris Sensui Calor & Frigus* multiplex.

Communes.

XVI. Pluribus Sensibus *Communes Qualitates sensiles* sunt 1°. *Numerus*. 2°. *Contiguitas, vel Distantia*. 3°. *Locus, sive Situs*. 4°. *Motus & Quies*. 5°. *Tempus, existentiæ, mutationumque durationem determinans*. 6°. *Magnitudo sive Moles*. 7°. *Continuitas sive Connexio*. 8°. *Consistentia & Fluiditas*. 9°. *Rigiditas, & Flexilitas*. 10°. *Soliditas & Cavernositas*. 11°. *Figura multifaria*. 12°. *Liquiditas & Glutinositas*. 13°. *Flatulentia*, quò Vapores, Fumi, Halitus, &c. referendi.

CAPUT XV.

De Ingenii, sive Ratiocinationis Læsionibus.

Ratiocinatione quid peragatur.

I. MEns humana in rerum Externis Sensibus perceptarum observatione, hinc & Notionum primarum secundarumque formatione non acquiescit, quin mox & Convenientiæ & Diversitatis secundùm qualitates sensiles tàm proprias quàm communes in ipsis notatarum causas & rationes cognoscere satagit; quod Ingenii sui viribus, hoc est, *Ratiocinatione*, sive discursu elicere conatur.

Arguitur 1°. Materiæ Copia.

II. Nam ubi Anima considerat 1°. *Numerum, sive Multitudinem* objectorum sensibilium, atque insuper plurium *Molem insignem sive Magnitudinem*, mox inde *Materiæ* tàm multa, & ab invicem distincta, & non rarò tàm magna objecta constituentis *Copiam notabilem* arguit.

2°. Diversitas.

III. Ubi verò 2°. *Diversitatem notabilem in iisdem objectis* tam multis considerat eadem Anima, & quidem non tantùm in *Magnitudine*, at insuper in *Figurâ*, *indies* præsertim *mutabili*, aliisque qualitatibus sensilibus propriis, *Colore*, *Odore*, &c. *concludit* mox eadem Anima *non unam & uniformem, at diversam & diversiformem esse illam Materiam*, ex quâ tàm multa & tàm diversa constituuntur objecta.

3°. Motus & quies.

IV. Ubi rursus 3°. *Mutationem non tantùm in Figurâ externâ, verùm insuper in Loco integrorum Objectorum, vel Situ partium variarum, ejusdem Objecti* contingere observat, expenditque Anima, & *Tota Objecta, & Plures ejusdem Objecti partes moveri elicit* eadem.

4°. Actio & Passio.

V. Ubi iterum 4°. *ad Objectorum integrorum loco suo motorum & concurrentium allisum* non rarò eorundem *Figuras mutari* observat Mens; *quæ in Figurâ suâ mutantur aut mutata sunt, ali-*

quid

quid pati aut passa esse, quæ verò immutata permanserunt, aliquid egisse concludit eadem; & quemadmodum hæc *Agentis*, sic & illa *Patientis* nomine indigitat.

VI. Ubi verò *utraque mutationem aliquam subiisse* observat Mens, in *utrisque & Agentia & Patientia* agnoscit.

5°. Diversitas in eodem Objecto.

VII. Ubi autem 5°. *Objectum unum idemque citra alterius objecti concursum mutari tamen in Figurâ, aliisve qualitatibus sensilibus vel propriis, vel communibus* observat Mens; *in uno eodemque Objecto diversas & inter se differentes materias contineri* arguit, à quibus vel agentibus, vel patientibus diversitas observata pendeat, deducaturque.

Mens diversa ad certum numerum redigit.

VIII. Postquam verò sic gradatim procedendo Mens humana non tantùm in diversis Objectis, sed etiam non rarò in uno eodemque Objecto, Materiam deduxit diversam; cujus diversitatis respectu contingat omnis in rebus sensilibus observabilis Mutatio, meritò *diversas illas materias ad certum, determinatumque numerum, & formam sive modum*, si possibile, *redigere allaborat* eadem Anima.

IX. Sic enim in semetipsâ discurrendo disserit & ratiocinatur Mens, *Materiæ illæ diversæ*, ex quibus res sensiles omnes constant, *vel definito, certoque numero comprehenduntur, vel innumerabiles existunt ac innumeræ.*

X. *Innumerabiles autem ac innumeras esse materias diversas, ex quibus res constituantur definitæ ac determinatæ, planè absurdum*; oportet proinde *illas certo ac definito contineri numero.*

XI. Cùm ergò *nec una duntaxat* & uniformis esse possit rerum tàm diversarum *materia*; *nec quoque innumeræ possint admitti materiæ diversæ*; videndum *an binario, an ternario, aliove definito numero constitui ac evinci queant Rerum sensilium omnium Materiæ diversæ*, ex quibus postmodùm elici possint omnes in prædictis rebus contingentes atque observabiles Mutationes, sicque adornari *Rerum Naturalium Scientia*, quæ est alterius loci.

Ratiocinatio quid, & quot partes habeat.

XII. Ut proinde ad nostrum negotium revertamur, *Ratiocinatio*, quæ Ingenii Functio est, cùm versetur propriè in rationibus & causis omnium affectionum rebus sensilibus accidentium aut affectarum investigandis & inveniendis, *duas videtur habere partes, Investigationem*, atque *Inventionem.*

Investigatio & Inventio.

XIII. *Finis & Scopus Ingenii* est *Inventio Causarum, Medium ad finem* illum consequendum est *Investigatio*: quam nisi quis instituerit ritè, mirum non est, si fine suo frustretur; quamvis ne tunc quidem illo semper potiatur, quando labore magno non malè causas investigat, quippe quas non rarò celatas cupit ingenio humano, vel non nisi tandem ac suo tempore patere vult Deus, & quidem tunc, quando de inventione desperat homo.

Quando Ratiocinatio læ-datur.

XIV. *Læsa* judicatur *Ratiocinatio*, quando *perperam instituta* est Causarum vel Rationum *Investigatio.*

Et quot modis. 1°. Ingenii stupiditas.

XV. *Læditur* autem Ratiocinatio 1°. in hominibus stupidis & *Ingenio hebeti præditis*, ad investigandum planè ineptis.

Eaque duplex.

XVI. *Hæc stupiditas* quibusdam est *nativa & naturalis*, & ab ipsâ nativitate observata; quibusdam *adventitia & præternaturalis*, & non rarò quibusdam *Affectibus gravibus, Soporosis* præsertim *comes*, aut *succedens*, ut & nonnunquam *immoderato & diuturno Animi mœrori* superveniens.

2°. Tarditas.

XVII. Læditur quoque Ratiocinatio 2°. in *Tarditate Ingenii*, quæ duobus modis occurrit; Nam observantur quidam, qui *longius tempus* desiderant ad inveniendas quæsitas affectionum rationes & causas; quas alii *ex tempore* promunt; unde, quemadmodum in his laudatur *Ingenii promptitudo*, ita in illis culpatur *Ingenii Lentitudo*.

Eaque duplex. Lentitudo.

XVIII. Sed & observantur quidam, qui *Affectionum intricatarum & obscuriorum causas & rationes assequi nequeunt, quamvis ad minùs obscuras & arduas pertingant*; dum alii non ita difficulter ad abstrusissima penetrant: Unde quemadmodum in his dicitur vigere *Ingenii Acumen ac subtilitas*, ita illis dicimus contigisse *Ingenium obtusum & crassum*.

Crassities.

3°. Hallucinatio, & Cavillatio.

XIX. Læditur adhuc 3°. *Ratiocinatio*, quando *Depravatur*, & *falsæ Affectionum rationes eliciuntur ac producuntur pro veris*; quo vitio quamvis omnes forsan homines laborent in multis; aliqui tamen malitiosè id agunt non infrequenter: Unde priùs quidem vitium vocari queat *Hallucinatio*, posterius verò *Cavillatio*.

XX. Accidit certè non rarò (& cui quæso id non accidit aliquando?) ut quis cespitet, fallatur & hallucinetur in verâ Affectionis quæsitæ causâ eliciendâ & proponendâ; quod maximè humanum est: Hoc ubi ex humanâ infirmitate quis facit, excusationem meretur, meliusque à Doctioribus se informari patietur & gaudebit.

XXI. Accidit autem itidem non rarò (& utinam non accideret id tàm frequenter!) ut aliqui non tantùm ex humanâ infirmitate hallucinentur in verâ quæsitæ Affectionis causâ eruendâ, sed insuper malitiosè illam pro verâ haberi cupiant, utut ipsam falsam postmodùm agnoscat

gnoscat vel sponte, vel per alios meliùs informata Mens.

Animam à corporis malâ constitutione impediri in suis functionibus.

XXII. Quamvis tam unius, quàm alterius hominis Animam, Mentemque donis excellentioribus donatam putem à Deo; quoniam tamen observamus Soporosis præsertim Affectibus accedere aut succedere non ita infrequenter Ingenii stuporem, non immeritò forsan quis suspicetur, Animam, quæ dum Corpori est unita ejus indiget operâ in suis functionibus peragendis, ad Corporis, Animalium præcipuè Spirituum, noxas impediri quoque aut turbari in Functionibus sibi aliàs propriis.

Ingenii hebetis Causa Spirituum Animalium Torpor.

XXIII. *Ingenii* proinde *plus minúsve hebetis Causas corporeas* censemus esse *Spiritus Animales Torpidiores, minúsque agiles*, cùm observemus Homines stupidos habere insuper Sensus Externos segniores, Corporisque motum tardiorem, ac esse proniores in somnum, quæ omnia Spirituum Animalium torporem arguunt; quod idem confirmatur Ingeniosorum hominum agilitate, vivacitate & vigilantia.

Hujus torporis causæ.

XXIV. Hujus *Torporis Causas* quærimus in *Pituitâ viscidiore*, quâ tales ut & *Senes ob ætatem Hebetiores* facti abundare deprehenduntur, quemadmodum contrà *Ingeniosi bile* & quidem *mobiliore ac fluidiore*.

XXV. Prout ergò plus, vel minùs redundat in Corpore Pituita, sed plus vel minùs viscida, ita Ingenio magis vel minùs hebeti observantur iidem laborare.

Depravatæ Ratiocinationis causæ.

XXVI. *Depravatæ* autem *Ratiocinationis Causæ* videntur esse *Præcipitantia nimia*, ideóque non sufficiens consideratio ac expensio omnium circumstantiarum in re quæsitâ observabilium: Cui *Præcipitantiæ ac Inadvertentiæ* si conjungatur *Fastus & Inanis gloriæ cupido*, non item candidus unius Veritatis Amor, unà cum *Loquacitate*, tum non tantùm veri-similia, sed falsa quoque pro veris obtruduntur incautis ab hominibus pro Doctis haberi cupientibus, ac per fas & nefas, hoc est, Cavillando & conviciando, minimè autem Cogitata sua probando & rebus ipsis convenientia demonstrando, auctoritatem atque dominium in alios affectantibus.

Stupidi Ingenii curatio.

XXVII. *Stupiditas Ingenii nativa* vix unquam *curabitur*, *adventitia* non nisi admodum difficulter, ac imprimis medicamentis Animalium Spirituum torpori medentibus, atque Pituitam viscidam solventibus, emendantibus ac tollentibus; de quibus omnibus actum in superioribus.

XXVIII. Conducet quoque *continuum Ingenii exercitium atque Excitatio conveniens* per alios, quin & *manuductio* circa objecta sensibus proposita & artificiosè examinata; cùm & hîc verè fabricando fabri fiamus.

Depravata Ratiocinatio quî curetur.

XXIX. *Depravata Ratiocinatio curabitur sistendo Præcipitantiam, & Advertendo ac intendendo Animum* rebus examinandis, nec à labore suscepto supersedendo, donec exactè fuerint omnia expensa.

XXX. *Inanem* autem *gloriam qui exuere non possunt*, tanquam incurabiles sunt aspernandi, ac pro ipsis orandum, ut ad mentem sanam redeant.

CAPUT XVI.

De Rationis sive Judicii Læsionibus.

Judicium quid.

I. *Judicium* est Mentis functio de Ingenii Ratiocinationum soliditate ac bonitate decernens.

Ejus munera.

II. *Duo* sunt *Rationis sive Judicii munera*. Primum rationes ab Ingenio ratiocinando elicitas *librare atque exactè examinare*: Secundum ex æquo de illarum valore ac soliditate *statuere ac determinare*.

Examinatio quot modis fiat.

III. Examinat Ingenii opera Mens, 1°. expendendo an *nihil veri omissum, nihil falsi admissum* sit ab Ingenio in notionum Primarum Secundarumve qualitatibus sensilibus tàm propriis, quàm communibus observandis: quod fit collatione institutâ cum ipsis rebus, de quibus agitur.

IV. 2°. Considerando, an *catenata sint & arctissimè cohærentia Ingenii ratiocinia*, an verò dissolutæ scopæ duntaxat.

V. 3°. Attendendo, an non *plus vel minùs aliudve sit in Conclusione, quàm erat in Præmissis*.

Decretio.

VI. Ubi autem exactum rigidumque instituit Ratio propriæ vel alienæ Ratiocinationis ingeniosæ examen, si volet, justam & æquam de ipsâ feret sententiam.

De quibus fiat.

VII. Quemadmodum non tantùm *in Causas & Rationes Affectionum* in rebus sensilibus observatarum inquirit humanum Ingenium, verùm insuper in earundem *rerum ad nos aliosque homines relatarum Bonitatem & utilitatem, vel mali-*

malitiam & noxam: ita non tantùm de *Rationum & Causarum cum Affectionibus ipsis convenientiâ vel inconvenientiâ, disconvenientiâve,* adeóque *de veritate vel falsitate,* at insuper de *ipsarum rerum bonitate vel malitiâ,* tum nostri, tum aliorum respectu decernit Judicium.

Quot modis lædatur judicium. VIII. *Læditur* autem *Judicium* modis variis, & 1°. quidem, quando *nullum* in homine observatur, qui proinde dicitur ac est *Judicii expers,* in *Fatuitate, Stultitiâ, &c.*

Fatuitas.

Judicium debile. IX. Læditur idem Judicium 2°. quando *imbecille ac debile,* ideóque rebus levibus tantùm & facilibus determinandis sufficiens, non item abstrusis & arduis, implicatisve par existit.

Delirium. X. Læditur quoque Judicium 3°. quando *Depravatur* & sinistrum sive iniquum notatur, hoc est, cum re cogitatâ minimè consentiens, at *delirum* & ab ipsâ re planè diversum.

Fatuitas duplex. XI. *Judicii defectus,* Stultitia, Stoliditas, Fatuitas, vel quovis alio nomine vocatus, quibusdam est nativus, quibusdam gravium morborum, Febrium, Inflammationum, Epilepsiæ, &c. Comes, quibusdam vehementium Animi pathematum, Iræ, Mœroris, ut & Ebrietatis, aut Senii symptoma.

Nativus. XII. Ubi *nativus* est *Judicii Defectus,* difficile videtur decernere, *an,* quod mihi magis probabile videtur, *Corporis aliquam consequatur noxam vix explicabilem, an ipsius Animæ culpâ talis sit.*

Adventitius duplex: A Morbo. XIII. Ubi autem *Ardentibus Febribus; certisve Inflammationibus* accidit *Judicii Defectus,* ac frequentiùs *Delirium,* utique humorum agitatorum Intemperantiæ ac fervori hoc omne vel idcircò tribuendum, quòd ad temperiem reductis humoribus redeat plerumque pristina Judicii serenitas & integritas.

Ab animi affectu. XIV. Quamvis à *vehementibus Animi affectibus, atque Temulentiâ* sæpiùs *Deliret homo,* aliquando tamen etiam ipsi *Deficit Judicium.*

Judicii Diminuti causæ. XV. *Eædem, at leviores* solent esse *Judicii Diminuti ac imbecillis* Causæ.

Delirii causæ. XVI. *Depravati, Delirantisque Judicii Causam* dixi modò sæpiùs observari *graves Animi Affectus, Iram, Mœrorem, Gaudium,* & similes, ut & *Ebrietatem,* ac *Inflammationes nonnullas,* aut *Febres, ardentes* præsertim.

XVII. Accidit quoque *Delirium,* quoties *erratum ab Imaginatione, aut Ingenio,* atque ab horum alterutro vel utroque falsa pro veris subministrata sunt *Judicio minùs accuratè singula ponderanti & trutinanti,* sed *præcipiti* in sententiâ ferendâ.

XVIII. Accidit etiam & sæpè Delirium ob *præjudicium & Animum opinione iniquâ vel præposterâ præoccupatum,* cujus causâ necesse est, ut itidem tale sequatur Judicium, hoc est, iniquum atque à rectâ ratione aberrans, ideóque delirum.

XIX. *Omnia Judicii Vitia,* quatenus à *Corpore Vitiato* dependent, *hujus emendationem* desiderant, ut *curentur,* quandoquidem spontè tunc redintegrari observantur. Judicii vitia qui curanda.

XX. Idem omninò dicendum de *Ebrietate,* quâ cessante mox, vel paulò post, cessare solent Judicii noxæ qualescunque.

XXI. Sic *gravissimos Animi Affectus, Iram, Mœrorem,* &c. comitans vel consequens *Judicium vitiosum, iisdem sedatis aut compositis* ad integritatem redire mox aut brevi solet.

XXII. *Nativum Judicii vitium* aliquando in *morbo gravi correctum* quasi ac restitutum testantur Medicorum observationes, atque curato Ægro iterum ipsum corripuisse: unde à corporeo vitio illud exstitisse arbitror, cùm illo ex morbo mutato in melius quoque mutatum fuerit, atque eodem ad totius harmoniam corpoream restituto in pejus denuò ruerit. Nativum vitium in morbo gravi correctum.

XXIII. *Judicium vitiatum ob Sensuum Externorum, Imaginationis, aut Ingenii præcedentia vitia,* eademque à *Judicio non observata* non corrigetur nisi correctis observatisve illorum vitiis. Judicium ob Sensuum vitia depravatum qui curetur.

XXIV. Denique *Judicium à præjudiciis vitiatum* rarissimè curatur; cùm admodùm difficile sit ac novum, admissa semel ex animo eruere præjudicia; quibus permanentibus pro incurabili habendum hactenus tale Judicium. Ut & judicium à præjudiciis vitiatum.

CAPUT XVII.

De Memoriæ Læsionibus.

Memoria quid. I. MEmoria videtur mihi Sensuum Internorum Operum, Notionum primarum sc. & secundarum, ut & Ratiocinationum, sive Causarum per Ingenium inventarum, atque Decisionum sive Decretorum à Judicio factorum *Promus-condus.*

II. *Memoriæ* namque *munus* est, 1°. *Omnia prædictorum Sensuum Opera admittere vel accipere.* 2°. *eadem conservare.* 3°. *tandem illa ipsa,* ubi opus, *reponere.* Ejus Munera.

III. Quemadmodum autem *laudatur* 1°. *Memoria,* quæ sibi *concredita facilè admittit;* 2°. quæ eadem Ejus virtutes & vitia.

eadem firmiter retinet; 3°. *quæ ipsa fideliter ac promptè reponit*: Ita econtra *culpatur Memoria* 1°. quæ *difficulter aut minimè admittit concredita.* 2°. *quæ haud diu conservat admissa, sed eadem mox aut paulò post amittit, in Oblivione ac Memoriâ Labili*; 3°. *quæ infideliter aut quocunque modo mutilata; vel segniùs & cum difficultate reponit admissa & conservata.*

Cur difficulter aut non admittat res.

IV. *Difficulter aut minimè admittit* Sensuum Internorum Opera Memoria, ob *Mentem cogitationum multitudine tantùm non pressam & oppressam*, ideóque singulis Memoriæ mandandis minùs attentam.

Cur non satis firmiter retineat.

V. *Non satis firmiter retinentur, quin citiùs, tardiúsve excidunt* Memoriæ concredita, ob *Animam oscitanter rariúsve ipsa recolentem*, adeóque *negligentem*.

Cur infideliter reponat.

VI. *Infideliter ac quibusdam suis circumstantiis mutilata* reponuntur Mentis Opera Memoriæ concredita, tum ob *eadem negligentiùs ac festinanter tantùm à Mente observata*, tum *ob eadem secundùm aliquas duntaxat circumstantias subinde reculta.*

Cur segniùs, ac cum difficultate.

VII. *Segniùs ac cum difficultate reponit concredita sibi* Memoria ob *neglectas ferè loci, temporis, personarum & similium circumstantias*, sine quibus arduum est ipsarum rerum satis meminisse.

Memoriæ felicitas.

VIII. In quo autem quorundam *Memoriæ prodigiosæ felicitas* consistat, fateor me hactenus assequi non potuisse.

IX. Quæ vulgò de *Memoriæ atque Oblivionis causis à Cerebri humiditate ac siccitate* petitis dicuntur, non mihi satisfaciunt; Neque enim puto soli corpori, sed Animæ præsertim inesse Memoriam; quamvis non negem, dum in corpore degit Anima, ad Corporeos morbos multùm variare Memoriæ affectiones; magis tamen ad Animæ affectus. — Memoriæ & Oblivionis causæ.

X. Interim non nego, quemadmodum *ad excedentem humoris pituitosi in humano corpore copiam*, Sensus omnes tum Externi, tum Interni non parùm læduntur, ita & *Memoriam tunc plurimùm affici*; & quidem quatenus *Animales Spiritus* tunc existunt *minùs puri & mobiles*, minúsque ad animales functiones peragendas apti: quamvis & tunc simul noxium censeam Cerebrum humidius, quippe producendis, parandisve Spiritibus animalibus ineptius.

XI. Quoties proinde in *Memoriâ* quovis modo *læsâ* observatur simul *aliquod in Corpore existens vitium*, toties *antè omnia illud erit corrigendum.* — Ejus curatio.

XII. Sublato autem Corporeo vitio, si quod tunc concurrat, emendanda sunt enumerata Animæ errata, & assuefacienda ipsa sensim attentiori, eidemque sæpiùs iterandæ operum suorum considerationi atque repositioni; & sic, quantum possibile, curabuntur Memoriæ vitia modò enarrata.

CAPUT XVIII.

De Animi Affectuum Læsionibus.

Affectus unde.

I. QUemadmodum ex Veri Falsique consideratione ac cognitione Disciplinæ formantur in Intellectu; ita ex Boni Malique observatione & apprehensione Affectus excitantur in Animo.

Eorum Varietas unde.

II. Prout autem quæcunque Mentis Objecta vel Nobis, vel Aliis Bona vel Mala, & quidem aut Præterita, aut Præsentia, aut Futura censentur à Judicio, ita in Animo nostro varia producuntur pathemata, motus & agitationes.

Cur moderati, cur immoderati.

III. *Moderati* sunt hi *Animi Motus*, quoties *Justa fuit & æqua in suis decretis Ratio*; *Immoderati* verò & ad extremorum alterutrum inclinantes, quoties *injusta & iniqua, vel sibi, vel aliis tulit Ratio de Objectorum bonitate vel malitiâ decreta.*

IV. Verùm, ut meæ de Animi Motibus & Affectibus Cogitationes unicuique pateant clariùs, libet hoc negotium repetere altiùs, sed paucis.

V. Varios ergò in eodem homine Affectus pariunt eadem *Objecta pro Bonis vel Malis habita*, & 1°. quidem vel *Nobis, vel Aliis*, atque his vel nobis *acceptis & gratis*, vel *inacceptis & ingratis.* — Eorum diversitas.

VI. 2°. Vel *Præsentia*, vel *Absentia*, & quidem aut *Præterita*, aut *Futura.*

VII. 3°. Vel *Superabilia*, vel *Insuperabilia.*

VIII. Atque secundùm hos respectus varios diversis modis concurrentes *septem Affectuum sibi contrariorum paria* deduxi. Et 1°. quidem *Amorem*, vel *Odium*. 2°. *Lætitiam*, vel *Tristitiam*. 3°. *Spem*, vel *Desperationem*. 4°. *Iram*, vel *Metum*. 5°. *Clementiam*, vel *Crudelitatem*. 6°. *Gratulationem*, vel *Invidentiam*. 7°. *Commiserationem*, vel *Insultationem*. — Septem Affectuum sibi contrariorum paria.

IX.

Amor. IX. *Amor* enim est propensio, sive inclinatio, imò unio Animi nostri cum objecto, quod Nobis judicamus bonum.

Odium. X. *Odium* verò est Aversio & abominatio Objecti, quod Nobis judicamus malum.

Lætitia. XI. *Lætitia* est Animi voluptas consequens fruitionem Objecti, quod nobis bonum; vel liberationem ab objecto, quod nobis malum judicavimus.

Tristitia. XII. *Tristitia* contrà est Animi Dolor consequens privationem aut denegatam fruitionem Objecti, quod nobis bonum; vel perpessionem Objecti, quod nobis malum æstimaveramus.

XIII. Lætitia hæc ac Tristitia spectant quidem propriè *Objectum* utrumque *præsens*; impropriè tamen, ac certo modo *præteritum* quoque, aut *futurum*.

Spes. XIV. *Spes* est Animi Motus alacer ad fruitionem Objecti Nobis boni judicati, sed futuri, quà superabilis; aut ad Liberationem ab Objecto nobis malo judicato, sed itidem futuro ac superabili.

Desperatio. XV. *Desperatio* contrà est Animi Motus anxius ad denegationem Objecti nobis boni judicati, sed futuri & insuperabilis; aut ad perpessionem objecti nobis mali judicati, & itidem futuri ac insuperabilis.

Ira. XVI. *Ira* est Motus Animi insurgentis contra Objectum aut benè, aut malè, nostro tamen judicio iniquè agens, acturumve.

Metus. XVII. *Metus* verò est Motus & consternatio Animi trepidantis ad potentiam & vim Objecti aliquid nobis ingratum & grave agentis vel acturi.

Clementia. XVIII. *Clementia* est Motus Animi remittentis debiliori & delinquenti suum delictum.

Quænam ad eam requirantur. XIX. Ad *Clementiam* enim requiritur 1°. *Objectum malum*, & nobis quidem malum, ob delictum erga nos patratum. 2°. *Potestas* in nobis puniendi hoc delictum, adeóque vindictam sumendi de delinquente. 3°. *Remissio pœnæ* justæ, & quidem ob infirmitatem aliquam in delinquente observatam, non verò innocentiam.

Crudelitas. XX. *Crudelitas* verò est Motus Animi contra innocentes, tanquam noxios, sævientis.

Ad eam quænam concurrant. XXI. Ad *Crudelitatem* namque concurrunt 1°. *Objectum*, si non planè innoxium, saltem non tam noxium, atque inflictæ pœnæ existit gravitas, & hactenus itidem innoxium. 2°. *Potestas* in Crudelibus, non minùs quàm voluntas sæviendi in alios & innocentes. 3°. *Augmentum & Aggravatio pœnæ* aut meritæ, aut pro meritâ suppositæ.

Gratulatio. XXII. *Gratulatio* est Motus Animi gaudentis alii benè esse, aut desinere ipsi malè esse.

Invidentia. XXIII. *Invidentia* contrà est Motus Animi dolentis alii benè esse, aut desinere ipsi malè esse.

Commiseratio. XXIV. *Commiseratio* est Motus Animi compatientis alterius miseriæ.

Insultatio. XXV. *Insultatio* denique est Motus Animi exultantis ob alterius miseriam.

Affectuum alii boni, alii mali. XXVI. Horum Animi Motuum aliqui sunt per se boni, dummodò sint moderati, ubi autem nimis excedunt vitiosi fiunt; alii sunt per se mali, nec ferri possunt nisi rarissimè.

Quinam boni. XXVII. Inter *laudabiles Animi motus* enumerantur Amor, Odium, Lætitia, Tristitia, Spes, Ira, Metus, Clementia, Gratulatio, & Commiseratio.

Quinam mali. XXVIII. Inter *culpandos Animi Motus* sunt Desperatio, Crudelitas, Invidentia & Insultatio.

Boni quomodo vitientur. XXIX. *Vitiantur Animi Motus laudabiles* quoties in ipsis observatur *excessus*, *nec conveniens aptumque de illis latum est judicium*, cujus dictamen sequitur *voluntas* & huic obsequens *Affectus*.

Vitiosorum curatio. XXX. Quapropter *Affectuum vitiosorum correctio & Curatio* unicè pendet ab exacto singulorum Objectorum quà bonorum, vel malorum, nobis vel aliis, superabilium vel insuperabilium examine, hinc & solido de singulis circumstantiis ferendo judicio, denique moderatione servatâ in singulorum executione: quod præceptum generale singulis applicare non erit valdè arduum.

CAPUT XIX.

De Animalis Motus Læsionibus.

Animalis motus quis. Quis voluntarius. I. ANimalem Motum voco, qui per Spiritus Animales perficitur; qui ubi per oppositos musculos administratur, *Voluntarii* nomine gaudet.

Quænam Animali. II. Sic *Animali motu cieri* puto omnes universi corporis *canales*, *cavitatesque* quando *secundùm naturam contrahuntur*.

Quænam Voluntarii. III. Utplurimum tamen *Animalis Motûs* nomine

rio motu dicantur. nomine solus *Voluntarius*, aut per Musculos perfectus Motus venit; in quâ significatione & nos nunc utemur.

Quot modis lædantur. IV. *Animalis* ergò sive *Voluntarius Motus læditur* 1°. quando *aboletur* in *Paralysi*; 2°. quandò *diminuitur*, in *Motûs imbecillitate* ac *Tremore*. 3°. quando *augetur* in *Convulsione*. 4°. quando *depravatur* in *Motu convulsivo* dicto.

Aboletur 1°. Culpâ partis movendæ. V. *Aboletur Motus* 1°. licet impropriè, Ipsius *partis movendæ Culpâ*; uti fit, quando aut luxata sunt, aut fracta, aut p. n. in suâ articulatione connâta ossa movenda.

2°. Musculorum. VI. 2°. *Musculorum* Dissectorum, Refrigeratorum, Humectatorum, Ustorum, aliterve pessimè affectorum vitio.

3°. Nervorum. VII. 3°. *Nervorum* Dissectorum, Refrigeratorum, Humectatorum, Compressorum, aliterve ita affectorum culpâ, ut spiritus animales per ipsos ad Musculos transferri nequeant.

4°. Spirituum Animalium. VIII. 4°. Ipsorum *Animalium Spirituum* torpidorum aut valdè conturbatorum causâ.

5°. Cerebri. IX. 5°. *Cerebri ac Cerebelli* graviter affectorum, ideóque ad spiritus animales parandos, & forsan propellendos quoque, ineptorum vitio.

6°. Mentis. X. 6°. *Mentis* ob pathemata vehementia ita conturbatæ, ut spiritus animales ampliùs quaquaversùm dirigere nequeat, culpâ.

Unde Diminuatur, XI. *Diminuitur* Animalis Motus ab iisdem Causis, sed levioribus.

& Augeatur, XII. *Augetur Animalis Motus* ob irritationem vel in musculo, vel in nervo, vel in aliquâ Cerebri, Cerebellive aut Spinalis Medullæ parte permanentem, & à puncturâ, erosione, aut ustione, &c. ortam; hincque consequentem nimiam, & involuntariam spirituum animalium ad certas partes propulsionem.

& Depravetur. Convulsio. XIII. *Depravatur Animalis Motus*, fitque *Convulsivus*, ob irritationem non continuò, sed per intervalla duntaxat memoratas partes repetentem, aut etiam alternatim oppositas afficientem.

XIV. *Irritatio* omnis fit à re vel *durâ*, vel *acri* partes sensiles lædente, sive forinsecùs adveniat, sive in corpore ipso existat & talis evadat. Ita ossa fracta, suis extremitatibus acutis hoc præstare possunt. Ita Humores acres, acidi præsertim, p. n. in corpore occurrentes partes sensiles mirè afficiunt & rodunt.

XV. *Curabitur Abolitus Motus Animalis* 1°. *Ossium luxatorum, fractorum, connatorumve* culpâ, iisdem repositis, consolidatis, solutisve; de quibus videndi Libri Chirurgici. Abolitus motus curatur. 1°. Ossium læsorum curatione.

XVI. Idem contingit 2°. *Consolidando musculos dissectos, Calefaciendo refrigeratos, Exsiccando humectatos, Sanando ustos*, &c. quibus indicationibus conducentia medicamenta non pauca præscripsimus in superioribus, & exstant apud omnes Practicos. 2°. Musculorum læsorum curatione.

XVII. 3°. *Nervorum* Affectus graviores attigimus quodammodò hinc inde, ac ex passim dictis eorum Curatio non ita difficilis erit ei, qui unum aut alterum adjunget Practicum egregium. 3°. Nervorum vitiosorum curatione.

XVIII. 4°. *De Spirituum Animalium torpore* corrigendo, aut *conturbatione* sedandâ egimus quoque in superioribus. 4°. Spirituum Animalium læsorum curatione.

XIX. 5°. *Cerebri ac Cerebelli graves affectus*, *Apoplexiam* putâ, & similes affectus notabiles infra tractabimus ex professo. 5°. Cerebri vitiati correctione.

XX. 6°. De *Animi Motibus*, hosque graviores consequente *Mentis conturbatione* paucis actum est in paulò antecedentibus capitibus. 6°. Animi motuum sedatione.

XXI. *Irritatio externa ob Nervi puncturam*, *in Convulsione* hinc brevi consequente, confestim curanda, cum sit affectus acutissimus & maximè periculosus: de quo videantur Chirurgiæ scriptores & in specie Paræus. Irritatio ob nervi puncturam citò curanda.

XXII. Eadem *Irritatio ab Osse fracto* facta vix curabitur, nisi aut ritè repositis fragmentis, aut iisdem serrâ, vel aliter ablatis. Eadem ab osse fracto vix curabilis.

XXIII. *Irritatio ab acribus in corpore productis humoribus, aut assumptis qualibuscunque* curabitur *temperando evacuandove illa acria, & demulcendo partes affectas*, *sopiendove ipsum sensum* per medicamenta sæpiùs enarrata. Ab acribus humoribus curanda eos temperando, & evacuando.

XXIV. Atque sic Functionum Animalium læsionibus generaliter propositis, pergimus ad earundem, & quidem præcipuarum, particularem historiam, initium faciendo ab Epilepsiâ.

CAPUT XX.

De Epilepsiâ.

Epilepsia affectus notabilis. I. CUm Epilepsia affectus sit, qui spectatores omnes non parùm turbet, & in sui admirationem trahat, ipsisque Medicis plurimùm negotii facessat, operæpretium erit, eundem accuratè examinare, ut, quantùm in hac communi humanæ mentis caligine licet, facem aliquam abstruso illi affectui elucidando accendamus.

II. De-

II. Describemus proinde mox in limine suis coloribus, quibus in sensus adstantium externos se prodit, hunc affectum mirabilem.

Unde ita vocetur.

III. *Epilepsia* vocatur, quòd plerumque subitò ac quasi ex insidiis hominem nihil minùs cogitantem, aut sibi metuentem apprehendat; nec tantùm aliquâ sui parte, ast secundùm omnes primarias ipsius functiones hominem apprehendat & corripiat.

Symptomata. 1°. Sensuum externorum abolitio.

IV. Nam 1°. *Sensus externi omnes, in* gravi præsertim Epilepsiâ, *tolluntur & abolentur:* ita ut Epilepsiâ correpti durante paroxysmo nihil videant, nihil audiant, nihil olfaciant, nihil gustent, nullam duritiem tangant, nullum ardorem sentiant; quamvis ad extremum corrumpantur, & vitientur ab objectis destruentibus omnia sensuum externorum organa, unde videas non rarò Epilepticos in Ignem incidentes magnâ sui corporis parte comburi, quinimò ad mortem usque, idque absque ullo sui sensu; nisi à paroxysmo excitati tum demùm noxam suis sensoriis illatam incipiant sentire, ac de dolore & molestiis conqueri.

2°. Sensuum internorum cessatio.

V. 2°. *Sensus Interni omnes itidem cessant & videntur aboliti*, postquàm nullam ullius functionis ab illorum ullo exercitæ memoriam testati sunt unquam Epilepsiâ gravi correpti ægri.

VI. Quibus prætereà non idem accidit, quod dormientibus; quibus in somno haud infrequenter contingunt somnia; quorum si non omnium, quorundam saltem meminisse solent plerique somniantes jam à somno iterum excitati; cùm nihil talis obveniat Epilepticis.

3°. Ut & Affectuum.

VII. 3°. *Animi motus & Affectus* itidem in Epileptico insultu *cessare atque aboleri*, eadem ratio suadet.

4°. Corporis motus animalis vitiatus.

VIII. 4°. *Corporis motus omnis, animalis præsertim & voluntarius*, in Epilepsiâ *plurimùm afficitur*, non, uti de sensibus & Animi Affectibus dictum, sui abolitione, verùm & *Auctione & Perversione*.

Duobus modis.

IX. Utique duobus modis læditur animalis in Epilepsiâ motus, 1°. quidem & præcipuè Perversione, ac inordinatione. 2°. Vehementiâ & Augmentatione.

Vel potiùs tribus.

X. Quinimò si libeat exactissimè Motûs animalis læsiones in Epilepsiâ observabiles expendere, tribus modis illum labefactari comperiemus.

1°. Inordinatus.

XI. Nam 1°. *inordinatus* observatur partium motus.

2°. Interruptus.

XII. 2°. Non rarò hic aut ibi *interruptus*, & mox iterùm excitatus: quæ duo spectant motus qualitatem & perversionem.

3°. Impetuosus, & vehemens.

XIII. 3°. *Impetuosus & vehemens validusque* notatur, adeò ut vix ac ne vix quidem impediri queat plerumque etiam à fortissimis quibusque eum cohibere tentantibus.

In quibus consistat convulsivus motus.

XIV. Atque in *hisce tribus consistit convulsivi motûs natura & essentia:* quæ omnia solicitè perpendenda sunt iis, qui in Epilepsiæ naturam & causas veras penetrare volent.

Respiratio læsa.

XV. Nec tantùm Motus purè Animalis & voluntarius læditur in Epilepsiâ, verùm insuper ex naturali & animali mistus, unde videas non rarò ipsam *Respirationem* quoque cohiberi, aut cum difficultate obiri.

Excretio Alvi & Urinæ.

XVI. Sed & *alvi excrementa*, ut & *Urina* non infrequenter excernuntur in paroxysmo Epileptico.

Ut & Seminis.

XVII. Quinimò nonnunquam ipsum *semen* in quibusdam effunditur.

Sudoris eruptio.

XVIII. *Sudor* etiam non rarò in quibusdam erumpit, cum totius corporis æstu.

Spuma ex ore & naribus.

XIX. Plerumque autem *ex ore & naribus spuma* emanat.

XX. Atque hæc sunt primaria, quæ in Epileptico paroxysmo observari solent, symptomata & functiones læsæ.

Per paroxysmos reditus.

XXI. Solet enim *per paroxysmos redire hic affectus*, & *quandoque unico duntaxat* ad salutem & sanitatem, aut mortem *terminari* paroxysmo.

Homines sanos ab Insultu Epileptico mori.

XXII. Non est enim infrequens, homines pro sanis habitos, etiam nullâ externâ dignoscibili causâ concurrente, Insultu corripi Epileptico, eoque nec prævisо, nec expectato; atque eodem, ubi vel diutiùs protrahitur, vel saltem vehementiùs exagitat, spiritus animales conterendo & consumendo, Cordisque motum necessarium impediendo, aut respiratione læsâ Cordis Internum Ignem ad sui suffocationem cogendo, interimi & exanimari.

Epilepsiam lethalem diversimodè homines corripere.

XXIII. Accidit autem talis Epilepsia lethalis nunc Vigilantibus, nunc Dormientibus; nunc hilaribus, nunc mœstis; quæ omnia essentiam ipsius indagantium admirationem augent, & consternationem.

In quibusdam post unicum paroxysmum cessare.

XXIV. Uti autem quibusdam primo sui paroxysmo lethalis contingit Epilepsia, sic alios unico graviori vel leviori duntaxat affligit, & postmodùm cessat, uti hoc non infrequens est Infantibus ante dentium vel Variolarum eruptionem; & Virginibus ante mensium effluxum.

In aliis sæpius recurrere.

XXV. Præter quas semel duntaxat ægros exagitantes Epilepsias, aliæ quoque occurrunt frequentiores multiplicibus paroxysmis eosdem ægros affligentes, & *nunc brevioribus, nunc longioribus intervallis recurrentes.*

Aliquando alium affectum habere comitem.

XXVI. *Agnoscunt* autem *Epileptici* illi subinde *recurrentes paroxysmi aliquando alium affectum comitem, quem consequuntur, ejusque Symptomata existunt*; Sic familiaris est in hisce regionibus Epilepsia infantes plerosque excrucians, & non paucos enecans; cui comes, imò causa existit bilis æruginosa, acidumque spirans, cum alvi fluxu plerumque conjuncta. Sic vermibus non rarò debentur insultus Epileptici. Sic vulnera gravia, capitis præsertim, comites nonnunquam habent paroxysmos Epilepticos, eosque sæpenumerò lethales.

Aliquando nullum.

XXVII. Accidit autem quandoque, ut *nulli alii affectui noto debeantur recurrentes subinde insultus Epileptici*, nunc frequentiùs, nunc rariùs ægros affligentes; nec minùs tamen graves, aut curatu difficiles. Qui causam agnoscunt, nihil mali, præter Epilepsiam, quod saltem observari queat, homini afferentem.

Epilepsiæ differentia à Symptomatibus.

XXVIII. *Primaria Epilepsiæ differentia* sumitur *à Symptomatum tàm præsentium & paroxysmum quemvis comitantium, quàm eundem insequentium, aut post ipsum remanentium vehementiâ majore vel minore*, cùm ejus ratio summa in Medicinâ faciendâ haberi debeat.

Hæc quò vehementiora, eò Epilepsia periculosior.

XXIX. Utique quò vehementioribus comitata Symptomatibus ægrotantes infestat Epilepsia, eò plus ipsis incumbit & vitæ & sanitatis amittendæ periculi: & vice versâ.

Ex quibus oriatur maximum Epilepsiæ damnum.

XXX. Cùm autem omnium Symptomatum vehementia ab inopinato insultu, adeóque *casu graviori*; hinc & à *concussione, atque agitatione membrorum externorum*, Capitis, & Artuum tàm superiorum, quàm inferiorum; ac *denique à contorsione membrorum reliquorum*, oculorum puta, linguæ, oris sive maxillarum, Diaphragmatis, sphincterum & similium, desumi debeat, facilè patet, quot noxæ, quot damna homini ab Epilepticis insultibus impendeant.

1°. In casu inopinato.

XXXI. Quoties namque 1°. *in recurrentibus* sæpiùs paroxysmis Epilepticis *casus fit inopinatus*, fieri potest, ut quis ex alto decidens, illo ictu & casu mox pereat, aut in multa mala incidat: aut foco assidens, in Ignem prolapsus graviter uratur, & nemine præsente una pluresve partes ad internecionem quandoque comburantur, aut saltem turpiter defœdentur, uti ejus rei infinita occurrunt in praxi exempla.

2°. In vehementi capitis concussione.

XXXII. Quoties 2°. *vehementer concutitur caput*, & præsertim *saxis* alliditur, uti illis accidit, qui per plateas Epilepsiâ corripiuntur, aut aliàs in pavimentum corruunt, nec mollia quædam in tempore capiti substerni possunt pulvinaria; toties gravissima mala sequi posse observamus quotidie, neque enim contusiones duntaxat, aut vulnera capiti infliguntur, verùm quandoque graviores affectus, Apoplexia puta, consequuntur.

XXXIII. Quoties *artus simili ratione concutiuntur vehementissimè*; toties fracturæ ossium, aut aliàs contusiones & vulnera gravia concitari, quotidiana evincit experientia. Ut & artuum.

XXXIV. Quoties 3°. *Oculi vehementissimè contorquentur*, Strabismus quibusdam, & aliis alius visûs defectus consequi & permanere solet. 3°. In oculorum vehementi contorsione.

XXXV. Quibus *os vehementer distrahitur*, aliquando Oris contorsio & Spasmus remanet. Ut & Oris.

XXXVI. Quibus *Maxillæ vehementer* concutiuntur, aut dentes collisi confringuntur, aut lingua, uti frequenter intercurrere solet, graviter læditur & subinde amputatur. In Maxillæ contusione.

XXXVII. Quibus *lingua vehementiùs convellitur*, subinde loquela remanet vitiata. In Linguæ convulsione.

XXXVIII. Sed & *accidit nonnunquam*, ut maximè deplorandum Symptoma consequatur Insultus Epilepticos, *Amentia scilicet aut totalis, aut partialis*: unde plures videas, qui ex gravi hoc affectu inciderint in *Fatuitatem & Dementiam*; alios, *quibus omnes Animi dotes, Internis sensibus se manifestantes, multùm fuerint debilitatæ*; ut de sensibus externis, Animique affectibus nunc nihil dicam. Insultum Epilepticum sequi Amentiam, & debilitatos sensus Internos.

XXXIX. Observatum enim est, *Externos sensus non* parum fuisse in quibusdam labefactatos. Ut & Externos.

XL. Sed & reperti sunt quidam ab eodem malo in *continuum mœrorem* prolapsi. Nec non continuus mœror.

XLI. Atque hæc sunt præcipua ferè mala, quæ Epilepticos insultus consequuntur vehementiores.

XLII. Accidit autem quandoque, ut *non ita gravia observentur in ipsis* Epilepticis paroxysmis *Symptomata*, nec semper omnes aboleantur aut cessent tàm interni, quàm externi sensus; unde *levior tunc vocatur illa Epilepsia*. Epilepsia levior aliquando.

XLIII. Unde *videas quosdam videntes, audientes, aliisque sensibus externis* magis, minúsve valentes, ut & proinde internis. In utentibus sensibus tam externis, quàm internis.

XLIV. Quinimò videas quosdam *quædam loquentes, canentes, & quidem non voluntariè, verum inordinatè, interruptè, impetuosè*, simili planè ratione, quâ diximus cæteros cieri corporis motus: Unde alios videas *gesticulationes quoque non planè ingratas, ut & saltationes ac tripudiationes pati involuntarias & coactas*: uti cum admiratione non semel vidi. Et variè corpus moventibus.

XLV. *Primaria ergò Epilepsiæ differentia* & quidem meritò *desumitur ab ipsius affectûs vehementiâ majori, vel minori*; unde majus quoque Primaria Epilepsiæ differentia ab ejus vehementia.

vel

vel minùs naturali hominis vitæ, ejusve beatitudini periculum imminet.

Proxima à loco affecto & foco.

XLVI. *Proxima*, & hæc quoque magni in Medicinâ faciendâ momenti *differentia petitur à loco primariò affecto, & foco materiæ Epilepticum* insultum excitantis: Unde quando *in ipso cerebro, aut capite fomes* ille contineri creditur, *Idiopathica* dicitur illa Epilepsia: Sin *extra caput* alibi coacervetur & generetur idem fomes, atque inde per intervalla deferatur ad cerebrum, atque paroxysmum excitet Epilepticum, *Sympathica & per Consensum facta* vocatur illa Epilepsia.

Epilepsia Idiopathica.

Sympathica.

Eam aliquando præsentiri.

XLVII. Neque enim infrequens est Epilepticis, non tantùm *ex abdomine, ac frequentius* quidem *ex sinistro hypochondrio*; quin etiam *ab extremis artubus auram quasi & halitum* placidè ascendentem sentire, & tanquam mox secuturi paroxysmi Epileptici signum prævium ac certum animadvertere; quo signo dato, qui sapiunt, mox ita se componunt, ut minùs lædantur à membrorum capitisque concussione; aut saltem ut ita componantur, in auxilium vocant adstantes, qui huic malo assuefacti confestim suppetias ferunt ægrotantibus.

Et quidem aliquot ante paroxysmum horis.

XLVIII. Quinimò accidit nonnunquam, *ut aliquot ante paroxysmum horis* ejusdem futuri præmoneantur ægri, & quidem *capitis præsertim gravitate, & non satis explicabili sensuum internorum conturbatione*, atque *apparente non rarò adstantibus assuetis in ipsâ facie, & oculis maximè, constitutione peculiari, tristi ac turbatâ.*

XLIX. Quoties autem *ab ipso ventre infimo* elevantur halitus Epileptici, accidit quibusdam, ut *ante paroxysmum sentiant in abdomine agitationem & molestiam itidem non satis explicabilem*; quam ferè comitatur aut mox excipit jam enarrata Capitis gravitas & molestia, itidem non satis (uti jam dictum) explicabilis.

Signa Paroxysmum Epilepticum indicantia magni usus in Praxi.

L. Hæc signa paroxysmum futurum indicantia & præmonentia usum insignem in praxi habere, tum ad locum affectum, hinc & fomitis naturam indagandam, tum ad incommoda è corporis vehementi concussione quovis paroxysmo recurrente præcavenda, nemo non videt.

LI. In illa proinde inquirendum est sedulò Medico ad Epilepticos vocato, & quidem ad Epilepticos statis, aut incertis etiam temporibus paroxysmum patientes, & recidivam.

Differentia considerabilis à causæ existentiâ aut absentiâ.

LII. *Differentia* itidem in praxi considerabilis *sumitur à Causæ in corpore humano existentiâ, aut absentiâ.* Nam accidit, ut *quandoque in ipso homine* lateat omnis Epilepsiæ causa; *quandoque sit externum duntaxat objectum gravem animi affectum, iram puta* vel *metum insignem* & quidem *inopinatum excitans*; quandoque utrumque, unde in dispositis ad Epilepsiam sæpè minimus tantùm & inopinatus strepitus metum afferens paroxysmum excitat, dum latentem in corpore fomitem commovet & turbat. Quod tum magis evenit, quando ex metu ortum primum habuit Epilepsia, uti hoc frequentissimè accidere quotidiana testatur Experientia, & ejus notabile exemplum habuimus in Nosocomio publico.

LIII. Unde, ut hoc nunc obiter moneam, multùm interest, ut prima affectûs hujus origo, prima causa Medico ægrum ex arte curaturo innotescat; ut sic causarum omnium concatenatio pateat, sine quâ Dogmaticè atque scientificè non curatur æger, dummodò curetur, verùm Empiricè atque fortè fortunâ.

Origo Epilepsiæ in ægro indaganda.

LIV. Occurrit adhuc differentia Epilepsiæ à durationis ipsius diuturnitate majori vel minori desumpta, in praxi Medicâ minimè negligenda; Difficiliùs utique curatur Epilepsia inveterata; quàm eadem nuper orta, nisi temporis tractu sponte facta sit lenior & blandior, quæ in principio adhuc erat ferocior: & quidem ob materiæ peccantis imminutionem, aut emendationem spontè vel casu factam.

Differentia à durationis diuturnitate non negligenda.

LV. Differentiæ quæ petuntur ab ægrorum ætate, constitutione propriâ, sexu, vitæ genere, adeóque diætâ, Aëre, Alimentis, Somno & Vigiliis, Animi motibus, Corporis exercitiis consuetis, aut nuper assumptis Excretis & Retentis, Tegumentis & similibus, minimè sunt negligendæ, cùm & illæ in praxi lumen aliquod afferant. Ne tamen in hisce prolixiores videamur, si quid de singulis monendum occurrat, postmodum id præstabimus, & rectà ad Ipsius Epilepsiæ causas eruendas pergemus.

Ut nec differentiæ aliæ à pluribus rebus petitæ.

LVI. Putamus autem pleraque nunc enarrata plurimum ad latentem Epilepsiæ causam veram conferre posse, uti ex dicendis mox patebit.

Epilepsiæ causæ.

LVII. Ut autem convenienti ordine & methodo in hac investigatione difficili procedamus, à Functionibus in Epilepsiâ læsis faciemus indagationis nostræ initium.

LVIII. Diximus enim & Externos & Internos Sensus, ut & Affectus animi aboleri in gravi Epilepsiâ: Motum autem animalem inordinatum fieri, interruptum, & impetuosum.

LIX. Cùm ergò, ut ab externis sensibus incipiamus, illi in gravi Epilepsiâ aboleantur, in levi verò minuantur duntaxat, aut aliqui saltem aboleantur, reliqui minuantur: Causa hujus abolitionis, vel imminutionis & labefactionis quæren-

Causa abolitionis vel imminutionis sensuum externorum in quibus quærenda.

quærenda erit vel 1°. *in rebus externis, Objecto puta sensuum, Medio, aut Movente*; vel 2°. *In sensuum organis sive sensoriis, oculis, auribus, linguâ, naribus*, &c. vel 3°. *in spiritibus animalibus, aut illos deferentibus nervis; aut eosdem generantibus* Cerebro ac Cerebello; *aut materiam illis suppeditante sanguine per arterias Carotides ac Cervicales à Corde ad Caput delato, & forte aëre quoque per nares inspirato & ad Cerebrum quoque delato*: vel 4°. *denique ab ipsâ Animâ ad sensationem supinâ, vel aliò abstractâ.*

LX. Hæc enim quatuor omninò & tantùm ad sensus externos ritè obeundos concurrere ac requiri, sum persuasus.

1°. Non est in Objecto, vel Movente, vel Medio.

LXI. *Abolitio autem sensuum externorum* in gravi Epilepsiâ, uti eorundem imminutio, aut partialis duntaxat Abolitio in leviori observabilis, proximè adscribi nequit 1°. *Externis, vel Objecto, vel Moventi, vel Medio*; quandoquidem illa plerumque benè se habent, adstantium testimonio, qui cùm similiter Epilepsiâ non corripiantur, signum est, non externorum culpâ concitari proximè paroxysmum: verùm aliundè.

Non à terrore gravi.

LXII. Quamvis autem dixerimus in superioribus, accidere, imò accidisse non semel, *ut à Terrore gravi* excitata fuerit in quibusdam Epilepsia, cujus Exemplum luculentum habuimus anno superiore in Nosocomio publico, in muliere superioris pestis tempore vehementi metu & perturbatione perculsâ, & ad minimum tumultum, atque hinc ortum metum toties novum paroxysmum mox patiente: quamvis, inquam, primam sui originem timori vehementi debeat subinde Epilepsia, non sequitur tamen inde, priusquam omnes Epilepsiam comitantes functiones læsæ labefactentur, aliud intermedium non intercedere, quod proximè modo tàm mirabili conturbet functiones tot simul læsas, quodque nunc quærimus.

Est enim ab Objecto distinguendus.

LXIII. *Metum autem & timorem* gravem, utpote Animi affectum ab externo objecto motum, ab ipso objecto distinguere omninò debemus, cum inter objectum & Animi affectum varia intercedant, & 1°. quidem Sensatio per sensus externos; 2°. Imaginatio. 3°. Ratiocinatio. 4°. Judicium; & forte 5°. Memoria quoque, præsertim in recurrente sæpiùs paroxysmo: quas functiones omnes excipit tandem Animi motus & affectus.

LXIV. Quomodò autem ex animi affectu ita gradatim in nobis generato sequatur *Sensuum externorum hinc & internorum, imò Ipsorum animi motuum* (etiam ab animi motu orta) *abolitio, ut & motûs animalis inordinatio, interruptio, & augmentatio*, postea dispiciemus.

LXV. Sufficiat eo exemplo nunc ostendisse, immediatè ab objecto, ut & medio, atque objectum movente externo non pendere sensuum externorum abolitionem aut imminutionem in Epilepsiâ observabilem.

LXVI. Sed nec 2°. *à Sensoriis*, hoc est, sensuum organis pendet immediatè eorundem abolitio Epilepticis sæpè tàm noxia & lethalis: In quibus omnibus & singulis tale vitium, quod subitò illorum functionem aboleat, & mox reddat, ne per imaginationem quidem excogitare licet. 2°. Non est in Sensoriis.

LXVII. Adde, quod *vitium rei* cujusvis ad hominis constitutionem & perfectionem concurrentis, & *Epilepsiam excitantis, in tali hominis parte* consistere debeat, quæ *non tantùm sensibus externis ac internis, sed & animali motui inserviat*; cùm non sensus duntaxat, verùm animalis motus quoque, & quidem duplici modo læsus occurrat.

LXVIII. Sed nec 3°. *Animæ* adscribi debet aut potest proxima Epilepsiæ causa; quamvis enim, quod modo attigi, non minùs ad animalem ac voluntarium motum efficiendum, quàm ad sensus externos & internos, ipsosque animi motus concurrat Anima, & hactenus illam conditionem omninò requisitam obtineat; ad sensus tamen externos concurrit duntaxat, quatenus præsens atque attenta, & proinde peccare potest tantummodò quatenus aliò abstracta est, aut supina. 3°. Nec in Animâ.

LXIX. *Supina* autem si fuerit ad sensus externos obeundos anima, non abolebuntur tamen ideò sensus; verùm fortiùs agente & sensoria afficiente objecto externo, mox excitatur & attentior redditur anima; quod tamen minimè contingit in Epilepsiâ; in quâ etiamsi graviter afficiatur, imò corrumpatur organum, nullum tamen suæ attentionis excitatæ signum exhibet anima.

LXX. *Aliò autem abstracta*, & imprimis exstatica si fuerit anima, qui summus est abstractæ animæ gradus, nullus corporis motus animalis observatur, verùm mortuorum instar immobiles jacent ægri, aut aliàs exstatici: cùm in Epilepsiâ motus observetur convulsivus.

LXXI. Ubi autem mediocris duntaxat contingit animæ abstractio, illa ab objecto graviùs & cùm dolore sensorium afficiente mox retrahitur & revocatur ad munus suum intermissum; quod tamen minimè contingit in Epilepsiâ: Cujus proinde causam proximam concludimus nec Animam quoque existere.

LXXII. Sequitur proinde 4°. *ut animalibus* 4°. Est in Animali-

Bus Spiritibus. *libus spiritibus illam* culpam tribuamus; cùm ad sensus externos ac internos, ut & animi corporisque motus, & animales præsertim, necessariò concurrant: ac proinde communis functionum illarum omnium causa existant; quod modò desiderabamus.

Et quidem malè dispositis. LXXIII. *Animalibus ergò spiritibus malè dispositis & affectis si adscribi debeant omnia Epilepsiam comitantia Symptomata*, videndum, *qualis sit illa spirituum animalium dispositio mala & vitiosa*, ut ab illâ tàm gravia homini incumbant incommoda.

LXXIV. Priusquam verò animalium spirituum ad Epilepsiam producendam requisita vitia proponamus, imò ut faciliùs & clariùs eadem explicemus, præmittendæ videntur eorundem naturales dotes, ut ex ipsis probè notis ac perspectis eorundem defectus & vitia evidentiùs innotescant.

Animalium Spirituum dotes naturales. LXXV. Inter *animalium spirituum itaque dotes naturales*; observavimus sequentes: &

1ª. Copia. 1°. quidem ut sint in corpore humano *Copiosi*: ne si *pauci* reperiantur, non sufficiant tàm multis functionibus, quibus ministrant, ritè saltem obeundis.

2ª. Puritas. LXXVI. 2°. Ut sint *Puri*: ne ab illis *inquinatis* inficiantur objecta cognoscenda, & perperam cognita judicentur perperam, sequaturque animi corporisque motus vitiosus.

3ª. Continuitas. LXXVII. 3°. Ut sint *Continui*: ne illis *divulsis* interrumpatur, adeóque corrumpatur functio quævis per ipsos obiri solita.

4ª. Mobilitas. LXXVIII. 4°. Ut sint *Mobiles*, ne illis *torpentibus & immobilibus*, cessent functiones ab ipsis absolvendæ.

5ª. Tranquillitas. LXXIX. 5°. Ut sint *Sedati*, ac proinde Animæ morigeri; ne illis turbatis dominari nesciat, aut frustra dominetur Anima.

Animales Spiritus in Epilepsiâ peccare continuitate, & conturbatione. LXXX. Cùm autem in Epilepsiâ cessent atque aboliti sint sensus tàm interni quàm externi; motus autem animalis sit inordinatus, interruptus & impetuosus, sive violentus, *nec copiâ, nec puritate, nec mobilitate peccare spiritus animales Epilepsiæ causam* patet; verùm *continuitate* atque *conturbatione*.

Unde interruptus & inordinatus motus. LXXXI. *Ob vitiatam* enim spirituum animalium *continuitatem interrumpitur* subinde, fitque *ob* eorundem *conturbationem inordinatus* animalis motus; ob spirituum autem *copiam* nunc in hos, mox in illos musculos delatam sequitur subinde *contractio violenta & potens*.

Obcopiam contractio violenta. Cur Sensus cessent. LXXXII. *Ob* eorundem autem *spirituum ad sensuum organa cessantem amandationem* cessare & aboleri videntur sensus externi omnes, hinc & interni.

Proxima functionum læsarum causa. LXXXIII. Adeò ut *proxima læsarum primariò in Epilepsiâ functionum causa* sit *Animalium Spirituum à sensoriis aversio*, sive amandationis naturalis ad ipsa defectus; atque *ad motûs organa interruptus, inordinatus, conturbatusque, ac vehemens motus*.

Animalium Spirituum vitia unde. LXXXIV. Unde autem hæc animalium spirituum vitia pendeant, & producantur, arduum erit demonstrare: Ut interim in re abstrusâ & difficili, quid vero maximè simile videatur, proponamus, observandum 1°. *quoties in violento animi, corporisve motu commoventur vehementer spiritus animales, toties imperfectiùs obiri sensus externos, hinc & internos*: unde hoc deduco, *ad sensus utrosque placidum & æqualem requiri animalium spirituum motum*, non verò impetuosum & turbatum, atque *à conturbatiore spirituum animalium motu aboleri in Epilepsiâ sensus omnes, tàm internos, quàm externos; accedente* forsan *eorundem spirituum ad motûs organa duntaxat propulsione*.

Vehementer moti spiritus quid producant. Quid æqualiter moti. Quid conturbati.

Cujus naturæ sit id, quod Epilepticum insultum excitat. LXXXV. Observandum 2°. *cùm interruptus, inordinatus, & violentus ac fortis accidat Epilepticis animalis motus, Id, quod animales spiritus ad insultum Epilepticum excitandum disponit, vim habere* 1°. *divellendi eorum continuitatem*; 2°. *commovendi eosdem vehementer, adeoque ipsos agitandi, conturbandi*, ac inordinatè, & quandoque impetuosè quaquaversùm propellendi.

Spiritus Animales proxime accedere ad Spiritum Vini. LXXXVI. Unde si quis & naturalia & artificialia omnia examinaverit accuratiùs, & inter se contulerit exactiùs, agnoscet 1°. *spiritus animales vini spiritui & aliàs ardenti omni accedere proximè*.

Causa Epilepsiæ remotior sensibus quodammodò manifesta. LXXXVII. 2°. *Aliquo modo sensibus externis se patefacere* & manifestare *Epilepsiæ causam remotiorem*, uti hoc accidit præsertim in recens natis infantibus, in quibus alvi fœces virides & acres *aciditate tàm potenti dotatæ reperiuntur, ut nares quoque afficiant vehementer*: ut nunc, quæ de variolarum causâ protuli, silentio prætercam, ante quarum exortum nonnunquam unus, pluresve insultus Epileptici observantur præcedere.

Antepileptica sale lixivo fixante prædita. LXXXVIII. 3°. Agnoscet Idem Investigator accuratus *pleraque Antepileptica, Specifica dicta, Lixivioso sale fixo, fixante saltem esse prædita*.

Causa Epilepsiæ remotior spiritus acidus volatilis. LXXXIX. Ex quibus omnibus & similibus ex praxi desumendis concludo, *Causam Epilepsiæ remotiorem*, & animales spiritus ad paroxysmum producendum disponentes *esse Spiritum acidum volatilem*.

Spiritus Acidi differentia & XC. *Spiritum* dico *acidum*, & quidem *volatilem*; atque *ideò minùs acrem: quò enim fixior est*

 acidus

proprietates. *acidus spiritus, eò existit acrior; quò volatilior, eò blandior:* ast vice versâ *quo volatilior* existit idem spiritus, eò *celeriùs operatur; quò fixior, eò segniùs:* quæ probè notasse juvabit eos, qui per Chymiam in Naturæ penetralia penitiùs penetrare gestiunt.

A quo fiat Volatilis. XCI. *Volatilis* autem *fit acidus spiritus ab admisto ipsi spiritu volatili*, cujus ope faciliùs jungitur spiritibus animalibus, illosque exinde ab invicem disjunctos commovet, turbat & conturbat, & quidem ratione suæ mistionis, de quâ egimus in superioribus.

Vera & adæquata Epilepsiæ causa. XCII. Suspicamur Ergo & tantùm non opinamur, *Veram & adæquatam Epilepsiæ omnis causam esse spiritum acidum volatilem quacunque* demum *in parte generatum, coacervatumve*, atque *inde ad Cerebrum delatum, spiritibus animalibus junctum, ipsos divellentem, impetuosè commoventem, ac proinde à blando, continuo, ordinato, & voluntatis imperio subjecto motu ad interruptum, inordinatum, conturbatum, impetuosum & violentum deducentem.*

XCIII. Hanc autem esse spirituum animalium in Epilepsiâ omninò affectionem confirmat levior Epilepsia; in quâ uti sensus externi imminuuntur & obtenebrantur duntaxat, aut quidam saltem abolentur, reliquis offuscatis tantùm; sic motus convulsivus blandior fit, & ipsa musculorum contractio minùs violenta.

XCIV. Idem confirmare videtur Epilepsia nonnunquam à gravi terrore concitata: *in omni enim metu & mœstitiâ dominatum in corpore nanciscitur & augetur spiritus acidus;* cui ob concurrentem tunc animalis motus tarditatem aut defectum copiosior immiscetur *spiritus Volatilis, eundem spiritum acidum itidem volatilisans.*

XCV. Inventâ Epilepsiæ, sive Spirituum animalium malè dispositorum functiones varias in Epileptico paroxysmo lædentium, causâ proximâ, Spiritu putà acido volatili: proximum est, ut ad ejusdem pergamus curationem.

Instantis Paroxysmi Signa. XCVI. Huic tamen præmittemus subinde observabilia instantis, ingruentisve paroxysmi signa, utpote quæ Medicum præscire juvat.

1°. Extremorum frigus. XCVII. Sunt autem illa 1°. *Extremorum frigus*, nulli rei, quàm acido spiritui & quidem volatili commodiùs adscribendum.

2°. Visus turbatus & obscurus. XCVIII. 2°. *Visus turbatus, & obscurus*, aut aliàs quocunque modò sine causâ evidenti vitiatus: ut & quandoque *Splendores, Iridis adinstar oculis obversantes*, agitatos animales spiritus manifestantes.

3°. Odor fœtens. XCIX. 3°. *Odor fœtens* sine causâ manifestâ vel externâ nares petens.

C. 4°. *Sonus & tinnitus* aures verberans. 4°. Tinnitus aurium.

CI. 5°. *Vertigo, & Capitis versatio, gravitasque, cum vel sine ejusdem dolore.* 5°. Vertigo.

CII. 6°. *Tremor & membrorum omnium incerta & inordinata quassatio*, palpitatio, & agitatio. 6°. Membrorum quassatio.

CIII. 7°. *Linguæ peculiaris motus tremulus* & inordinatus, ac cespitans, ad balbutiem aut temulentiam vergens. 7°. Linguæ motus tremulus.

CIV. 8°. *Memoriæ labefactatio, & Mentis conturbatio inexplicabilis:* quam animadvertunt, non satis assequuntur ægri. 8°. Memoriæ labefactatio & Mentis conturbatio.

CV. 9°. *Tristitia inopinata & gravis: quandoque lætitia & risus absurdus.* 9°. Tristitia, lætitia.

CVI. 10°. Aliquando *Aura ab aliquâ parte sensibiliter assurgens & caput petens.* 10°. Aura assurgens.

CVII. Atque hæc ferè sunt primaria instantis & mox invasuræ Epilepsiæ signa.

CVIII. *In graviori* autem, uti jam dictum, *sensus externi omnes, ut & Interni cessant & abolentur; Motus* autem *animalis inordinatus, interruptus & vehemens contingit;* unde corruit æger, partesque externas validè concutit, ac non rarò graviter lædit. Signa in graviori Epilepsiâ.

CIX. In *leviori* verò paroxysmo *nec toto corpore convellitur semper, nec corruit*, quin aliquando *quædam duntaxat concutiuntur partes, caput, oculi, manus, pedes, os, nunc plures, nunc pauciores:* aliquando *sedet, stat*, vel *discurrit æger hinc inde;* aliquando *vociferatur*, vel *canit*, uti hoc non semel, in eâdem tamen ægrâ, meis sensibus percepi, & nuper retuli; aliquando *vident & audiunt* in medio paroxysmo, eademque referunt postmodùm, in quibus *Internos sensus* adeóque *Memoriam permanere* patet. In leviori.

CX. Qui functiones in omni Epilepsiâ læsas & labefactatas perpenderit, pro difficili gravique malo habebit Ipsam. Epilepsiam esse grave malum.

CXI. Quò autem plures functiones simul læsæ fuerint, eò gravius erit malum. Quando gravius.

CXII. Quò vehementiùs, graviúsque læsæ fuerint eædem functiones, eò periculosius quoque censendum veniet idem malum. Quando periculosius.

CXIII. Quò diutiùs duraverit malum, si in eâdem perstet vehementiâ, eò curatu erit difficilius. Quando curatu difficilius.

CXIV. Sed & hæreditaria curatu erit difficillima.

CXV. Quò diutiùs protrahitur paroxysmus, eò gravior censendus.

CXVI. Cùm variæ ab Authoribus variis assignentur Epilepsiæ causæ, non mirum est, si in ipsam curandi methodo & ratione non satis conveniant. In curandi methodo Autores differre.

CXVII. Conveniunt autem & idcirco minùs, Epilepsia pro affecto

incurabili habita. nùs, quòd rariùs curatos videas Epilepticos, ac proinde pro affectu penè incurabili habeatur Epilepsia.

CXVIII. Quòd si certa & quotidiana foret Epilepsiæ curatio, innotuisset faciliùs ipsius causa vera, & generandi modus verus.

Pro variâ ejus causâ curatio variè instituta. CXIX. Prout ergò unusquisque hanc aut illam Epilepsiæ agnovit causam, hanc aut illam affectam in ipsâ partem, sic & Curationem Ipsius instituit diversam. Unde alii humorem pituitosum Cerebri ventriculos quadantenus obstruentem pro causâ Epilepsiæ habentes, illi imprimis corrigendo & educendo incubuerunt.

CXX. Qui verò humorem, vaporemve acrem Cerebri membranas vellicantem pro verâ Epilepsiæ habuerunt causâ, illi temperando & emendando insudarunt maximè.

Medicamenta Specifica usu comperta. CXXI. Plerique tamen commendarunt Medicamenta Specifica dicta, & usu comperta, utpote à quibus quandoque curatos Epilepticos sola docuit Experientia, nulla invenit Ratio vel Ratiocinatio.

Cur vera non inventa fuerint medicamenta. CXXII. Cur autem vera non invenerit medicamenta ratio, puto factum, quia plerique Veterum mancipia existentes, satis esse putarunt, si dictis ipsorum crederent, quamvis an vera forent, ignorarent.

CXXIII. Unicuique autem suæ opinionis probationem ac defensionem commendans, Ego meam sententiam & Rationi, & Experientiæ conformem conabor demonstrare.

Antepileptica Medicamenta Autoris Sententiam confirmare. CXXIV. Fiet autem id imprimis, si ostendero, pleraque Antepileptica dicta & aliquando saltem in Epilepsiâ curandâ utilia reperta confirmare meam de Epilepsiæ generatione, ipsiusque causarum concatenatione opinionem; & hinc deductam remedii Epileptici veram & requisitam qualitatem.

Epilepsiæ causa & remedium. CXXV. Dixi enim in superioribus, arbitrari me Epilepsiæ Causam esse *spiritum acidum, eumque volatilem* spiritus animales dispescentem, & conturbantem: Remedium autem ipsi futurum *salem lixiviosum vel fixum, vel volatilem quidem, ast simul fixantem*; atque alterutrum observari in plerisque Antepilepticis medicamentis.

Medicamenta Antepileptica. CXXVI. Hoc ut nunc demonstrem, ordine percurrenda sunt mihi celebratissima in hunc finem medicamenta.

Ruta. CXXVII. Primum locum occupet *Ruta tàm hortensis, quàm sylvestris*, sale volatili acri & mordicante, adeóque convenienti spiritus acidi correctorio turgens.

Polium CXXVIII. Secundùm locum habeat *Polium montanum*, volatili sale itidem abundans. montanum.

CXXIX. Sed non prætereunda 3°. loco *Pœoniæ radix*, & ipsius *Semen*; quamvis hactenus nihil grandis ab Ipsis sæpissimè à me usurpatis viderim præstitum. Pœonia.

CXXX. Plus tamen tribuendum puto 4°. *Valerianæ sylvestris* & *Dentariæ* radici, sale itidem volatili abundanti. Valeriana. Dentaria.

CXXXI. Nec prætereundi 5°. *Liliorum Convallium, & Tiliæ flores*, sale volatili turgentes & spiritu. Flores Liliorum Convallium & Tiliæ.

CXXXII. Sed nec omittenda 6°. *Squilla*, cujus *Acetum & Oxymel* Infantibus Epilepticis auxilio fuisse novimus, & acrimoniâ suâ salem suum volatilem manifestare, nemo negabit in arte peritus. Squilla.

CXXXIII. Laudatur 7°. *Viscum quernum*, ut & in *Tiliâ* vel *Corylo* natum, ob eandem rationem utile. Viscum quernum.

CXXXIV. Inter *Ligna* commendantur 8°. *Corylinum*, Heraclêi nomine à Rulando tectum, ut & *Buxinum*: quorum destillatum oleum celebratur, & utile comperitur, sale abundans volatili. Lignum Corylinum. Buxinum.

CXXXV. Ad plantas referendum 9°. *Tartarum*, cujus *spiritus* meritò commendatur inter Epileptica; licet illum longè superet qui ex *ipsius paratur sale*. Tartarum.

CXXXVI. Sed nec 10°. ex animalibus parata desunt Specifica Epileptica, & quidem meritò laudatur *Spiritus & Sal volatile Cranii humani*. Cranii Humani Spiritus & Sal Volatile.

CXXXVII. Huic 11°. proximè accedit *Spiritus & Sal Volatile Cornu Cervi*. Ut & Cornu Cervi.

CXXXVIII. Ac 12°. *Ungula Alcis*: ut nunc sileam *Coagulum Leporis, Stercus Pavonis, Apri vesicam cum urinâ in furno siccatam*; imò Integras *Hirundines & Picas, &c.* In quibus omnibus Sal figens occurrit copiosum. Ungula Alcis. Coagulum Leporis. Stercus Pavonis. Apri vesica & urina. Hirundo. Pica.

CXXXIX. Non possum quin ferè neglectum & præteritum à me 13°. memorem *Castoreum*, excellens in omnibus capitis affectibus remedium, & volatili sale turgidum. Castoreum.

CXL. Inter Marina commendatur 14°. *Corallium*: Sale fixo & fixante constans. Corallium.

CXLI. Ut & 15°. *Succinum*, & sale sua volatili, & oleo celebratissimum & utile: ut & fumo in ipso paroxysmo. Succinum.

CXLII. Laudantur quoque aliquot in Epilepsiâ curandâ *pretiosi Lapides, Jaspis, Smaragdus, & Chelidonius*: quos omnes sale abundare norunt Chymici. Jaspis. Smaragdus. Chelidonius.

CXLIII. Claudat Epilepticorum phalangem *Cinnabaris nativa*, Magno Cratoni Epi- Cinnabaris Nativa.

lepsiæ Magnes vocata, & quidem meritò; cujus acidum spiritum figendi vis eximia Artis peritis non est ignota.

CXLIV. Quibus primariis Epilepsiæ unquam curatæ remediis, ut alia perpaucis adhucdum nota silentio nunc prætercam, spiritum acidum volatilem figendi vi præditis non parùm confirmari intelligis meam de causâ Epilepsiæ opinionem.

Medicamenta Sale figente & volatili constantia in Epilepsiâ optima.

CLXV. Unde omnibus & singulis Auditoribus meis, Expertus loquor, unicè commendo, *ut undecunque parata medicamenta quærant sale figente atque imprimis volatili quoque constantia*, & tunc optima quævis *in Epilepsiæ curâ sibi* spondeant.

Primaria eam curandi pars.

CXLVI. Atque in hoc unico primariam Epilepsiæ curandæ partem consistere certò sibi persuadeant.

CXLVII. Videamus interim an præterea aliquid agendum, & quo successu. Solent enim Practici plerique & Venæ-sectionis, & Vomitionis, & Purgationis, & Sudoris, & Frictionis, & Fonticulorum, & Setaceorum facere mentionem.

Quid præstet Venæsectio.

CXLVIII. *Venæ-sectionem* quod attinet, ab ipsâ morbificâ causâ, spiritu acido & volatili, illam non indicari, nemo non videt; unde si aliquando in Epilepticis cum commodo instituta fuit Venæ-sectio & sanguinis eductio, factum id est, ob sanguinem simul redundantem, aut aliàs ardentiorem, motuve concitatiore præditum.

CXLIX. Quoties proinde Epilepticos simul infestat Sanguinis redundantia, vel incendium, vel motus violentus, toties cum successu felici venam secari, & sanguinem loco convenienti emitti posse arbitror.

Quid Vomitio.

CL. *Vomitûs concitationem* rariùs in Epilepticis locum habere puto, nisi in ventriculo, aut Intestinis ventriculo vicinis hæreant humores peccantes, & imprimis Epilepsiam producentes, atque illi sursùm viam affectantes: quo casu in facilè vomentibus cum notabili utilitate vomitoria exhiberi posse autumo; quòd si difficulter vomant ægri, aut sursùm non affectet viam humor noxius, frustra imò perperam fatigantur ægri vomitoriis.

Quid Purgantia.

CLI. Eadem ferè ratio est *Purgantium & per alvum humores educentium medicamentorum*; quæ minimè sunt exhibenda ægrotis, nisi ubi cacochymia in ipsis regurgitat, nec corrigi potest commodè, verùm educi desiderat.

CLII. Quoties autem nec magna quantitas urget humorum noxiorum, nec illorum qualitas à mediocritate multùm recessit, satiùs est à Purgantibus supersedere, & solis alterantibus illos emendare.

CLIII. Ubi autem nulla spes est humores noxios vel diætâ, vel alterantibus superare, satiùs est in tempore illos educere, quàm procrastinando in plures morbos incidere.

CLIV. Purgantia autem pro peccantium humorum diversitate præscribenda sunt varia, & pro ægrorum affectionibus formâ variâ.

CLV. Idem planè judicandum est de *Diureticis & Sudoriferis* medicamentis, utpote quæ nullum per se usum afferunt Epilepsiæ, ni simul sint figentia humorem acidum volatilem, & tunc non expellendo, sed alterando id præstent & conducant.

Quid Diuretica & Sudorifera.

CLVI. *Frictiones* in parte fomitem ad caput amandante excitatæ, dum exitum ipsi parant per poros transpirando, apprimè convenire puto: Epilepsiam tamen per se curare non existimo.

Quid Frictiones.

CLVII. *Ligaturas* quoque ascendenti auræ viam ad cerebrum nonnunquam intercludere ipsa testatur Experientia, licet Morbum non superent, paroxysmum tamen subinde præveniant.

Quid Ligaturæ.

CLVIII. *Fonticulos* & imprimis *Setaceum* cum ægrorum commodo nonnunquam institui nemo Experientiæ auscultans negabit: Exitum enim parant humori noxio, ut effluat.

Quid Fonticuli.

CLIX. *Inunctiones* sine detrimento institui posse omnes nôrunt, & imprimis quando spiritum acidum volatilem figentia illis insunt remedia.

Quid Inunctiones.

CLX. Præ cæteris autem medicamentis omnibus Epilepsiam curare aptis sunt *Salia lixiviosa figentia, & præsertim ad volatilitatem deducta*, quo citiùs & penitiùs jungantur spiritui acido itidem volatili, Epilepsiam parienti.

Medicamenta aptissima quænam.

CLXI. *Ad paroxysmum ipsum citiùs solvendum* solent *quædam in aures insusurrari, aut inclamari, aut denique insufflari.*

Paroxysmi curatio.

CLXII. *Naribus* autem commodè *adhibentur spirituosa & acria*, id est, *sale lixivioso volatilisato prædita*, quæ tantò plus præstabunt, quò *vim majorem habebunt simul figendi spiritum acidum volatilem*: qualia diligentibus Naturæ scrutatoribus non deerunt.

CLXIII. Atque sic Epilepsiæ tractationem brevem absolvimus; proximo capite Apoplexiæ examen instituere animus est.

CA-

CAPUT XXI.

De Apoplexiâ.

Apoplexia qualis affectus.

I. CUm non minùs stupendus, sed & plerumque magis lethalis Affectus sit Apoplexia, quàm Epilepsia; & in multis cum ipsâ conveniens, non abs re me facturum putavi, si absolutâ Epilepsiæ tractatione Apoplexiæ generandi, curandique modum itidem traderem.

II. Apoplexia etenim non minùs quàm Epilepsia ex insidiis & inopinato aggreditur homines, ipsosque subitò prosternit & plerumque simul enecat.

Ejus definitio.

III. *Est* autem *Apoplexia affectus, in quo attoniti stipitum instar jacentes stupent Ægri, nullo sensu vel externo, vel interno, nulloque motu animali puro superstite, verùm in totum abolito; ubi sc. gravis adest & urget Apoplexia.*

IV. In mitiore namque symptomata omnia sunt remissiora.

Convenientia cum Epilepsiâ.

V. *In sensuum ergò abolitione convenit Apoplexia cum Epilepsiâ: In motûs autem læsione differt*, postquam in Apoplexiâ idem aboletur, in Epilepsiâ convulsivus fit.

Symptomata. Similitudo cum Mortuis.

VI. Mortuis verò similes apparent Apoplectici, à quibus solâ respiratione, ac pulsu, ut & faciei colore distinguuntur.

Obliterata respiratio.

VII. In *gravissimâ autem Apoplexiâ obliteratur ipsa respiratio*, adeò ut vix observari queat, aut cum stertore in moribundis accidat.

Pulsus inæqualis.

VIII. *Pulsus* itidem in gravissimâ Apoplexiâ *languidus apparet & parvus, celer tamen*: in minùs gravi verò *plenior* existit & *satis validus*, semper tamen *inæqualis*.

Faciei color mutatus.

IX. *Faciei color* denique *parùm à naturali statu recedit*, nisi quòd valdè læsâ respiratione *subinde intendatur*, & tandem *obscurior evadat*, qualis ferè observatur in strangulatis, cùm reverà suffocentur tandem ægri.

Torpor & stupor.

X. *Non dormiunt* quidem verè Apoplectici, non omnes saltem, nec nisi qui à Narcoticis tales existunt, *Torpidi tamen stupent:* & quamvis fixis, patentibusque oculis nonnunquam adstantes intueri videantur, *non vident* tamen, *nec audiunt*, sed *nec usti*, *nec puncti* aliquid *sentiunt*, *ullumve cognitionis aut Intellectionis* signum præbent.

Obliterati omnes sensus.

Animalis motus labefactatus.

XI. *Animalis* quoque *motus* ita est in Apoplexiâ *labefactatus*, ut *membra* omnia *velut resoluta langueant*, & ab adstantibus *elevata* & *erecta* mox suo pondere rursus *concidant*.

Apoplexiæ diversitas. 1°. Ratione vehementiæ majoris vel minoris.

XII. Apoplexia ergò *differt* 1°. *ratione vehementiæ majoris vel minoris*. Nam aliquando omnia Symptomata sunt gravissima, & sensim perit æger; aliquando sunt mitiora, aggravatis duntaxat & torpidis, non planè abolitis sensibus; ac perseverante obscuro ex torpore motu, in quibus liberior quoque permanet respiratio, pulsusque validior; unde nisi novus accedat paroxysmus, sensim ad se redeunt & restituuntur, aut saltem Paralytici fiunt.

2°. Ratione Causarum vel Internarum vel Externarum.

XIII. *Differt* 2°. *Apoplexia ratione Causarum vel Internarum, vel Externarum.* Aliquando namque ab Internis causis pendet Apoplexia, iisque nunc per se ac sponte agentibus, nunc ab externâ causâ motis: aliquando à solis causis externis, nullâ internâ causâ concurrente.

Hæc differentia maximi momenti.

XIV. Hæc differentia cùm maximi sit ad medicinam ritè faciendam momenti, examinanda est accuratè.

Et quare Medico consideranda.

XV. Utique à Medico præcaveri nequit Causa externa fortuita, Casus puta, Ictus, & similia.

XVI. Ubi autem Interna est atque in corpore Apoplexiæ causa, & dispositio ad Apoplexiam producendam, Medici est omnia illa prænoscere atque in tempore emendare, atque sic Apoplexiam prævenire.

XVII. Potissima proinde ad Medicinam faciendam Apoplexiæ differentia petitur à Causâ Apoplexiam producente vel internâ vel externâ.

Apoplexia ab externa causa duplex.

XVIII. *Apoplexiæ ab externâ causâ* immediatè productæ *species* sunt ferè sequentes *binæ*, *à Concussione Capitis, vel Narcosi* ortæ.

1°. A concussione capitis.

XIX. Nam vel 1°. ex Casu in caput, aut Ictu graviter Caput feriente excitatur non rarò Apoplexia, *à Capitis Concussione orta*.

2°. A Narcosi.

XX. Vel 2°. *ex assumptis* perperam & nimiâ copiâ *Narcoticis* quibuscunque, Opio puta, Vino, Spirituve Vini, aliisve nimis sæpè Apoplexiâ corripi, & enecari observamus Ægros, ad Ipsam minimè dispositos.

Ab internis causis qui producatur Apoplexia.

XXI. Quemadmodum autem aliquando ab externis causis solis excitatur primariò Apoplexia; sic non rarò ab internis causis producitur eadem; atque illis aut seorsim ac per se agentibus; aut concurrentibus simul causis externis dispositionem in corpore præexistentem commoventibus & excitantibus; Aëre putà frigido, & ventis præsertim turbato; Alimentis noxiis humo-

humores vitiosos in corpore solventibus & agitantibus; Corporis motu vehementiore humores malos commovente; ut & Animi affectu graviore, Irâ humores turbante, vel Metu, aut Mœrore summo, Iræ imprimis superveniente, & contrarium Humoribus motum conciliante, & similibus: uti etiam Ictu vel Casu etiam leviore, nec nisi ob præexistentem materiam noxio futuro.

Ejus signa. 1°. Somnolentia.

XXII. *Hanc ad Apoplexiam dispositionem in Corpore præexistentem manifestant* 1°. *Somnolentia, & perpetua in somnum propensio:* unde tales mox ubi quiescunt ac sedent, in somnum observes labi.

2°. Capitis gravitas.

XXIII. 2°. *Capitis gravitas indolens.*

3°. Sensuum hebetudo.

XXIV. 3°. *Sensuum omnium, Internorum præsertim, hebetudo insueta*, cùm offuscatâ ordinariâ mentis alacritate.

4°. Languor insolitus.

XXV. 4°. *Pigritia & languor aliquis* in motu *insolitus.*

5°. Oculi tumidi.

XXVI. 5°. *Oculi tumidi* quasi, ut & *ipsorum vasa turgidula.*

XXVII. Ex quibus & similibus minantis Apoplexiæ signis de futuro periculo Ægros suos monet, & ut præveniatur, allaborat Medicus fidelis ac peritus; negligit autem inexpertus & idcirco nimis securus.

Ejus causa.

XXVIII. His ita præmissis, & fundamenti loco positis, videndum porrò, cuinam læsarum in Apoplexiâ quâvis functionum omnium adscribi debeat Causa.

Facilior inventu, quàm Epilepsiæ.

XXIX. Cùm autem ad Animalium functionum omnium, sensuum putà externorum, hinc & internorum, ipsius quoque Animalis motûs Abolitionem tendat Apoplexia, faciliùs fortè illius causam communem reperiemus, quàm Epilepsiæ.

Quænam functionibus inserviant.

XXX. Ut autem id fiat, considerandum quænam omnibus illis functionibus præter animam inserviant Corporis Continentis, Contentive partes, *Functionibus* ergò *animalibus omnibus inserviunt* proximè tria. 1°. *Anima.* 2°. *Organa.* 3°. *Spiritus Animales.*

Apoplexia ab Animalibus Spiritibus deducenda.

XXXI. *Animæ* namque cur *adscribatur Apoplexia*, nulla ratio suadet. Organa sensuum & animalis motûs cùm sint planè diversa, ab illis læsis non pendebit Ipsorum in Apoplexiâ læsio & Abolitio: quæ proinde ab Animalibus Spiritibus erit deducenda.

Quænam Sensibus & Motui inserviant.

XXXII. *Sensibus autem externis & Motui* inserviunt 1°. & proximè *Spiritus Animales.* 2°. *Nervi*, per quos Ipsi ad sensuum & motûs organa deferuntur. 3°. *Cerebrum ac Cerebellum*, in quibus à reliquo sanguine iidem spiritus segregantur. 4°. *Sanguis*, ex quo iidem secernuntur. 5°. *Arteriæ tàm Cervicales, quàm Carotides*, per quas à Corde ad Cerebellum & Cerebrum sanguis devehitur.

1°. Animales Spiritus benè constituti.

XXXIII. 1°. *Animales Spiritus*, ubi de Epilepsiæ causis egimus, (cap. præced. §. 75. & seq.) diximus ad functiones animales ritè obeundas requiri 1°. *Copiosos.* 2°. *Puros.* 3°. *Continuos.* 4°. *Mobiles.* ac 5°. *Sedatos*, adeóque Regenti Ipsos Animæ Morigeros.

Malè constituti.

XXXIV. Abolebuntur proinde Functiones animales, à Spiritibus animalibus perfici solitæ, Ipsorum culpâ, quoties *vel* 1°. *desunt & deficiunt, vel* 2°. *desinunt esse Continui.* vel 3°. *sunt Immobiles.* vel 4°. *Conturbati:* neque enim ad motum *puritatem* aliquid conferre putamus, uti ad sensum.

Ob defectum.

XXXV. *Deficiunt spiritus animales, non per se*, verùm quia non separantur à sanguine, Ipsius sanguinis aut Cerebri, Cerebellique culpâ.

Sanguinis culpâ.

XXXVI. *Sanguinis culpâ*, si is non deferatur ad Cerebrum vel Cerebellum; ruptis sc. arteriis Carotidibus aut Cervicalibus, ex gravi casu, vel Ictu, vel vulnere, aut iisdem interclusis vinculo, eas namque obstrui aut comprimi non puto.

Vel Cerebri.

XXXVII. *Cerebri, Cerebellique tantùm vitium*, permanente in vitâ homine, excitari posse, ut non segregari queant in ipsis à sanguine spiritus animales, vix puto.

Vel ex ruptis arteriis.

XXXVIII. Quapropter *omnem spirituum animalium defectum ex ruptis arteriis deducendum* arbitror.

Continuitatem Spirituum læsam non esse causam Apoplexiæ.

XXXIX. *Continuitatem spirituum animalium læsam* eousque deduci posse, ut Apoplexia inde oriatur, non censeo.

At quidem immobilitatem & torporem.

XL. *Immobiles verò & Torpidos reddi* posse *Animales spiritus*, ut Apoplexia sequatur, omninò sum persuasus; cùm experientiâ constet, non rarò ex assumptis nimiâ quantitate narcoticis, Opio & opiatis, vini spiritu, Ipsoque vino, in gravem somnum, hinc & Apoplexiam incidisse atque sic exspirasse & Infantes & Adultos.

Ut & conturbationem.

XLI. *Ex conturbatione solâ spirituum animalium Apoplexiam* nonnunquam ortum duxisse arguunt exempla eorum, qui ex Ictu vel Casu, citra notabilem sanguinis effusionem, corruentes & attoniti paulò post exspirarunt, cessante sc. unà cum cæteris animalis motûs speciebus, ipsâ respiratione & pulsu.

XLII. Quòd *si plures simul concurrant Causæ*, mirùm non est, si tunc gravior quoque & citiùs enecans excitetur Apoplexia.

Apople-

XLIII. *Proximam* proinde *Apoplexiæ* omnis,

xiæ Causa proxima. mnis, id est, Functionum animalium omnium ablationis, *Causam* censemus *spirituum animalium vel defectum, vel Torporem & Immobilitatem, vel Conturbationem vehementem.*

Defectus Spirituum duplex.

XLIV. *Deficit autem animalis spiritus vel absolutè, vel in sensuum, motúsque animalis organis duntaxat.*

Absolutus.

XLV. De absoluto egimus modo.

Vel in Organis.

XLVI. *Potest tamen*, etiam præsens in Cerebro ac Cerebello, *deficere* in sensuum motusque organis, & quidem ob *Viarum, per quas deferri debet, nervorum, vitium, angustiam* putà *ex obstructione, vel compressione;* aut *solutam unitatem*, ubi sc. transversim discissi sunt nervi, animales spiritus deferentes; & ut ubique in partibus infra caput delatis id fiat, *ubi spinalis medulla in cervice discissa est*, uti hoc facilè contingere potest, & à quibusdam in bobus fit, immisso inter vertebras stylo acuto, & discisâ medullâ, unde non minùs attoniti & Apoplectici corruunt, ac icti.

Apoplexiam fieri 2°. Nervorum culpâ.

XLVII. Potest proinde accidere Apoplexia nullo spirituum animalium proprio vitio: verùm 2°. *Nervorum in spinali medullâ conclusorum culpâ;* quando videlicet Medulla illa *vel angustatur* in totum, *vel dissecatur.*

Ob Angustiam.

XLVIII. *Angustatur ex Obstructione*, dummodo talis accidere queat, quod iis probandum relinquo, qui hoc asserunt; *aut ex Compressione*, quod faciliùs admitto, humore sc. pituitoso, vel sanguine circa spinalis medullæ radicem collecto & ipsam comprimente.

Ob dissectionem.

XLIX. *Dissecari posse radicem spinalis medullæ* omnem, ejusque modum proposuimus jam modò.

3°. Cerebri & cerebelli culpâ.

L. *An* 3°. *Cerebrum & Cerebellum* eousque vitiari queant, ut *Apoplexiam per se producere* valeant, *spiritus sc. animales aut non separando à sanguine*, aut *vitiosos producendo*, me valde dubitare jam dixi. Quomodò enim in illo, cujus Cerebri pars media in pus erat conversa aut aliàs corrupta, reliqua omnia in Capite se habuerint, non satis liquet. Neque enim satis accuratè plerumque ad singula attenditur, cui malè habenti & confusè atque obscurè duntaxat observato quodammodò adscribi potest affectûs quæsiti causa, licet in cæteris neglectis aut præteritis plus sæpè veniat spectandum, ac multi credunt.

4°. Sanguinis culpâ.

LI. 4°. *Sanguinis culpâ* sequetur Apoplexia, si ineptus sit ut ab ipso separentur spiritus animales, & narcotico spiritu sit repletus.

5°. Arteriarum Carotidum & Cervicalium vitio.

LII. 5°. *Arteriarum Carotidum & Cervicalium vitio* Apoplexiam gigni posse diximus, 1°. quando *Ipsis ruptis* sanguis effunditur, atque ejus defectu deficit spiritus animalis, aut ab eodem effuso angustatur spinalis medullæ radix, & intercluditur spirituum animalium transitus deorsùm.

LIII. 2°. Quando *iisdem angustatis & compressis* transitus denegatur sanguini ad cerebrum, atque sic deficit animalium spirituum materia.

A quibus proximè oriatur Apoplexia.

LIV. Ut igitur iterum omnia hæc paucis repetam, *Oritur proximè Apoplexia* vel 1°. *ob spirituum animalium conturbationem:* vel 2°. *ob eorundem torporem & immobilitatem:* vel 3°. *ob eorundem defectum*, & eum quidem vel quia *non generantur*, ex *defectû sanguinis* ad cerebrum ac cerebellum non delati, *propter arteriarum angustiam vel rupturam;* vel quia *ad organa non deferuntur, propter nervorum angustiam*, vel *dissectionem.*

Ejus tres Species.

LV. Ex quo Apoplexiæ Causarum ternario *tres ejusdem* in praxi valdè considerabiles exsurgunt *species;* quarum Prima *erit, quæ ab animalium spirituum conturbatione ducit ortum.* Secunda *quæ ab eorundem torpore:* & Tertia *denique, quæ ab eorundem defectu*, eoque vario, unde in alias species subdividi poterit hæc ipsa species.

Cur Apoplexia plerumque lethalis.

LVI. Antequam ulteriùs in Apoplexiæ tractatione pergamus, non negligenda quæstio discutienda occurrit; *Cur scilicet Apoplexia, quæ functiones animales propriè aggreditur, plerumque observetur lethalis, secùs ac Epilepsia, easdem itidem affligens.*

Ad vitæ conservationem duæ functiones necessariæ.

LVII. Cui quæstioni ut debitè satisfaciam, observandum 1°. *ad vitæ conservationem proximè facere binas functiones*, alteram *in Corde* factam *ab ejus Interno Igne Sanguinem accendente, rarefaciente, ac perficiente;* alteram *à Pulmonibus, cæterisque respirationi inservientibus partibus.*

Primæ inservire motum cordis & arteriarum venarumque.

LVIII. 2°. *Functioni in Corde factæ inservire Motum, & Ipsius Cordis secundùm suos* ventriculos coarctati & expansi, & *Arteriarum & Venarum*, Sanguinem in circulari suo motu promoventium.

Quos absolvunt Spiritus Animales & Cordis parenchyma.

LIX. 3°. *Motus hos omnes absolvi* præsertim *per Spiritus Animales, & musculosum* Cordis parenchyma contrahentes, atque sic ejusdem ventriculos coarctantes; & arteriarum, venarumque fibras ad cavitatis suæ coarctationem moventes; & Diaphragma, reliquosque thoraci ministrantes in exspiratione atque inspiratione musculos moventes.

LX. Quibus positis in promptu ratio est, cur ex Apoplexiâ, graviori præsertim, tàm raro unus evadat æger; cùm enim per animales Spiritus, motumque adeò in quibusdam animalem per-

perficiantur functiones omnes ad naturalis vitæ conservationem absolutè necessariæ, quid mirum, si *illis vel* 1°. *conturbatis*, ac munus suum exinde non obeuntibus ritè, *vel* 2°. *immobilibus*, & Narcosi correptis, ac torpidis, *vel* 3°. *deficientibus* quâcunque tandem de causâ in functionum animalium organis, *sequatur Respiratio difficilis & tandem nulla, Pulsus autem inæqualis & tandem languidus & parvus, sicque suffocetur Ignis Cordis Internus ob sanguinem non allabentem sufficienter, nec expulsum convenienter; ut & aëris respirati defectum, auctamque hactenus quoque Ignis Interni extinctionem.*

LXI. A quo urgente imminentis mortis periculo in Apoplexiâ curandâ non postrema desumi debet indicatio.

LXII. Ut autem commodè progrediamur in ulteriori Apoplexiæ tractatione, singulas enumeratas species ordine examinabimus, facto initio ab eâ, quæ à spirituum animalium defectu pendet.

Triplex Apoplexiæ causa.

LXIII. Diximus in superioribus, *Apoplexiam oriri vel* 1°. *ab omnimodo spirituum animalium defectu* in ipso Cerebro & Cerebello, idque *ob sanguinis defectum, ruptis, dissectisve arteriis carotidibus* & cervicalibus, *aut iisdem angustatis à vinculo*, aut *tumore prægrandi* & duro: *vel* 2°. *ab eorundem spirituum animalium in Cerebro ac Cerebello quidem præsentium, in organis autem sensuum & motûs defectu, propter nervorum dissectionem, aut compressionem* circa spinalis medullæ radicem excitatam.

Quænam Apoplexia curabilis, quæ incurabilis existat.

LXIV. 1°. Quoties *ruptis, vel dissectis arteriis Carotidibus aut Cervicalibus* excitatur Apoplexia, toties pro incurabili, adeóque lethali habenda.

LXV. Sin à *vinculo* ortum ducat, illo in tempore soluto, curabitur facilè.

LXVI. Sin *à tumore grandi* ortum ducat, nisi confestim tolli queat, vel minui, incurabilis erit, moxque necabit ægrum.

LXVII. 2°. Sin spiritus animales in Cerebro ac Cerebello existentes copiosi *propter spinalis medullæ dissectionem* ad inferiores partes deferri desinant, excitabitur Apoplexia itidem incurabilis atque lethalis.

Quæ à Spinalis medullæ compressione fit, curabilis.

LXVIII. Sin verò per *spinalis medullæ compressionem à sanguine extra vasa sua effuso, aut pituitâ eò delabente*, impediantur spiritus animales deorsùm fluere, priventurque partes, in quas ferri debebant, sensu & motu; videtur insuper probabile, spiritus animales *coacervatos copiosiùs in Cerebro ac Cerebello ibidem quasi compingi & immobiles reddi, aut conturbari, atque sic ineptos reddi*, ut in sensoria ex superiore spinalis medullæ radicum parte suos nervos obtinentia deferantur, atque sic in illis quoque aboleatur sensatio, aut conturbetur saltem & obscura contingat, uti in quibusdam Apoplecticis subinde fieri observatur; in quibus obscura quædam Auditûs aut Visûs obtusi notantur signa; Unde etiam tunc de convalescentiâ plus spei superesse solet; nisi fortè, quod nonnunquam accidere solet, plus nocentis humoris affluat, qui malum adaugeat, & incurabile reddat.

LXIX. *A sanguine* hæc Apoplexia si accidat; duo peragenda, *Sanguinis effluxus ulterior impediendus*; & qui *jam Effluxit Sanguis, inde removendus.* Compressio hæc à Sanguine si fit, quid agendum.

LXX. Sanguinis effluxus ulterior impeditur 1°. sanando & consolidando vulnus, per quod fit effluxus: & quidem usurpando medicamenta potenter adstringentia, & arteriam læsam conglutinantia, qualia sunt imprimis sanguis draconis, & lapis hæmatites, in pollinem redacti, cum aceto stillatitio, ut & plantaginis aliave simili aquâ misti, atque si fieri queat cochleatim exhibiti: uti alibi de illorum viribus sumus testati.

LXXI. 2°. *Sanguinem fluentem aliò trahendo*, institutâ scilicet in pede venæsectione, & extracto sanguine ad quantitatem satis notabilem.

LXXII. *Sanguis autem ibi hærens & jam effusus* blandè ad palatum & nares alliciendus per apophlegmatizantia, & concretum sanguinem solventia, ori indita: nisi fortè sponte ad aures, vel aliò viam sibi quærere & exitum observetur, qui motus tunc blandè promovendus emollientibus & benignè attrahentibus.

LXXIII. Interim danda simul opera est, ut spirituosis refocillentur animales spiritus, ac si torpor gravis concurrat, idem corrigatur acribus quidem, sed blandis, & cum superioribus indicationibus coincidentibus.

LXXIV. *A pituitoso humore* ad spinalis medullæ radicem confluente, ibidemque angustiam magnam excitante si oriatur Apoplexia, confestim & quæ jam confluxit, & quæ adhuc confluere potest, omni vi removenda. A pituitoso humore si fit, quid agendum.

LXXV. Atque hic longè securiùs & cordatiùs adhibere licet medicamenta per nares & palatum humorem peccantem potenter allicientia & educentia; qualia sunt omnia errhina, sternutatoria, & apophlegmatismi.

LXXVI. Optima autem parantur ex rutâ, majoranâ, fl. lilii convall. migellâ, cyclamino, cucumere agresti, gentianâ, nicotianâ; pipere albo; zinzibere, elleboro albo, pyrethro, castoreo, caryophyllis, ptarmicâ, euphorbio: ut & cubebis, sinapi, & similibus. Medicamenta per nares & palatum humores educentia.

LXXVII.

Ex quibus fiunt 1°. Pulveres. LXXVII. Possunt ex illis 1°. *pulveres* parari & naribus insufflari.

2°. Succi. LXXVIII. 2°. *Succi* exprimi, aut cum vino, vinive spiritu elici eorum vis, atque sic naribus infundi aut per syringam injici.

3°. Electuaria. LXXIX. 3°. Cum ficubus, aliisve subigi, & *Electuarii* formâ ori illini.

LXXX. Quoniam autem in reliquo corpore similis humor non rarò simul redundat, purgantibus acrioribus & quidem maximâ dosi exhibitis licet eorum evacuationem tentare, atque idem iterare.

Medicamenta purgantia acriora. LXXXI. In hunc finem conducunt Colocynthis, Euphorbium, Scammonium & similia.

Ægrorum decubitus. LXXXII. Quòd si commodè fieri posset, præstaret *pronos quàm supinos* decumbere ægros, quò & sic quoque commodior & facilior sit humoris peccantis per nares atque os effluxus: quamvis plerunque valdè arduum sit, & penè impossibile illud efficere.

Quid iis in hac Apoplexiæ specie accidat. LXXXIII. Solet autem in hâc præsertim Apoplexiæ specie nonnunquam fieri, ut tantillum levati appareant ægri, atque tunc oculos aperiant, loqui tentent, ingravescente tamen ob copiosiùs affluentem humorem malo tandem pereant: dum alii sensim meliùs habere incipiant, & in totum liberentur, aut saltem in paralysin incidant, de quâ postea agemus.

Setaceum. LXXXIV. Conducit huic quoque Apoplexiæ speciei *Setaceum* cervici applicatum, cujus ope non parum humoris peccantis tàm fluentis adhuc, quàm fortè jam defluxi commodè educi potest.

Cucurbitulæ. LXXXV. Huc etiam spectant *Cucurbitulæ, scarificatæ* præsertim, cervici & scapulis applicatæ, neutiquam rejiciendæ.

Vesicatoria. LXXXVI. Conferunt quoque *Vesicatoria* ponè aures applicata, & partim revellendo, partim corrigendo humorem peccantem, inservientia.

Venæsectio cur instituatur. LXXXVII. *Venæ-sectionem* quod attinet, à Practicis mox ferè, ac semper in Apoplecticis omnibus institui solitam; utique ad humorem à cerebro removendum institui nequit: quæritur proinde, an in hâc Apoplexiæ à pituitâ ortæ specie institui commodè queat, cùm instituatur plerumque, & si queat, cur instituatur aut saltem institui debeat.

Quæstio duplici modo decidenda. LXXXVIII. Aliud profectò est, si in ullo casu Medico, certè in hoc, Practicè decidere difficultatem, aliud Theoreticè.

Theoreticè. LXXXIX. *Theoreticè* dico, à Medico secundùm Theoriam Medicam, qualis ex Institutionibus vulgò petitur.

Practicè. XC. *Practicè* verò, secundùm ea, quæ in praxi extra & ultra theoriam quotidie occurrunt observanda circa ægros, de quibus Theoretici ne γρὺ quidem.

Hæc verò postremo modo. XCI. Unde omninò arbitror, Practicè considerari & decidi debere hanc quæstionem in Medicinâ Apoplecticis ritè faciendâ maximi momenti.

Et cur. XCII. *Neque enim in Ægris Apoplexiâ correptis ad solam Apoplexiam*, id est, abolitum sensum & motum, *est attendendum, verùm insuper ad summum*, in quo versantur, *vitæ periculum.*

A quo pendeat Mors in Apoplecticis. XCIII. Sed ex abolito sensu & motu non *pendet proximè Mors Apoplecticos* plerosque tollens, verùm *à suffocato Igne Cordis Interno*, & quidem ob sanguinem ex deficiente Cordis, Arteriarumque, cæterarum Respirationi & sanguinis motui inservientium partium motu in Cordis ventriculis restagnantem, & Ignem internum opprimentem atque extinguentem.

Venæsectionem ex Arte institui in omni Apoplexiâ. XCIV. Quamvis autem ob deficientem in universo corpore animalem motum, deficiat tandem in Corde quoque & respirationis organis eorum motus, partim naturalis, partim animalis, atque idcircò restagnet in Corde & vasis sanguis: quoniam tamen hoc vitium tam citò tolli nequit, ut simul præcaveatur Ignis interni suffocatio; *arbitror omninò ex Arte*, licet plerisque forsan veram ejus causam & rationem ignorantibus, atque in hac re Empiricis duntaxat, *institui venæ-sectionem*; ex quâ sponte effluente sanguine, via aliqua & locus paratur, in quem recipi queat sanguis in Cordis ventriculis eorumque viciniâ collectus, & Internum Ignem, vitæ vinculum, extinguens.

XCV. Sanguine autem sic quodammodò imminuto recreatur & resuscitatur quasi languescens Ignis, qui tum diutiùs præstolari potest integram sui liberationem, à libero animalium spirituum ad motus organa motu pendentem.

XCVI. Quapropter judico, prudenter & *ex arte posse, imò debere in omni Apoplexiâ institui venæ-sectionem*, & pro Ægrorum constitutione, sanguinisque copiâ in vasis existente *satis largam sanguinis evacuationem:* sic enim diutiùs durabit æger, & faciliùs superabitur ipsa Apoplexia: uti hoc confirmat Experientia: sine quâ nescio an quis conscius peccare metuens facilè sit concessurus in senibus, & penè decrepitis venæ-sectionem.

Quando Scarificationibus, aut cucurbitulis utendum. XCVII. Ubi autem venæ-sectionem ob ætatem decrepitam vix audet instituere Medicus, *suadent periti*, nec malè, ut *tunc scarificationes*

nes instituantur, aut saltem applicentur cucurbitulæ scarificatæ, utpote *venæ-sectionis vicariæ*.

Celsi Testimonium. XCVIII. Insignis est Cornelii Celsi de Venæ-sectione in hujus Apoplexiæ specie locus ad hanc rem faciens, quem propriis Ipsius verbis hic consignare lubet; Continetur is mihi lib. 3. c. 27. pag. 142. *si omnia membra*, inquit, *vehementer resoluta sunt, sanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus vix unquam sanitatem restituit, sæpe mortem tantùm differt, vitam interim infestat. Post sanguinis missionem, si non redit & motus & mens, nihil spei superest: si redit, sanitas quoque prospicitur*.

Remediorum quorundam Apoplecticorum examen. XCIX. Non possum, quin hâc occasione datâ quædam auxiliorum genera à quibusdam commendata simul examinem, an sc. utilitatem aliquam afferant in Apoplexiæ curâ, nec ne.

Pilorum vellicatio. C. Et primò quidem commendatur *pilorum, & in cruribus præsertim, vellicatio*, quæ, cùm sensu careant ægri, planè ridicula mihi videtur, neque enim ad ullam omnium Apoplexiæ causarum emendationem vel hilum afferre possit.

Digitorum complicatio. Narium prehensio. CI. Ejusdem farinæ est *digitorum complicatio, & narium prehensio*; quæ cui bono esse queat, non video.

Corporis concussio. CII. *Corporis autem concussio, nisi prono corpore*, ut faciliùs sic effluere queat humor peccans, præter damnum evidens nil conferet ægro.

Frictiones. Ligaturæ. CIII. Sic & *extremorum frictiones cum aceto & sale, ut & ligaturæ* nihil proderunt in ullâ Apoplexiâ.

CIV. Satiùs proinde est abstinere à talibus, quæ nullum usum habent, nullum ægro afferunt commodum.

Vomitoria. CV. Sed nec *Vomitoria* hic exhiberi velim, cùm absque concurrente diaphragmatis, abdominis præsertim musculorum motu animali, in Apoplexiâ abolito, Vomitus cieri nequeat, nec proinde præter inanem Vomendi conatum & fortè incommodum inde consecuturum à Vomitoriis aliquid expectari queat.

Ex Apoplexiâ Paralysis. CVI. Accidit autem plerumque, ut licet à pituitosâ hâc Apoplexiâ non pereant mox quidam Ægri, non tamen semper restituantur in integrum, verùm *in Paralysin incidant*; *cui si novus paroxysmus Apoplecticus accedat, aut gravis Sopor, pereunt plerumque*.

Apoplexia quandoque salivatione solvitur. CVII. Accidit *aliquando, ut per salivationem solvatur Apoplexia*, quæ tamen rara.

Apoplexiæ à Narcosi Descriptio ex Celso. CVIII. *Apoplexiam à Spirituum Animalium torpore & narcosi ortam* paucis verbis describit supra memoratus Cornelius Celsus, non tamen explicat. Sic enim Cap. 26. lib. 3. *Attonitos rarò videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo, ἀποπληξίαν hunc Græci appellant. His sanguis mittendus est: Veratro quoque albo, vel alvi ductione utendum. Tum adhibendæ frictiones &c.*

CIX. *Attonitos autem videas, quorumque & corpus & mens tantùm non stupeat à Vino non ita rarò, etiam nondum Apoplecticos*; ad Apoplexiam tamen propensos; unde tales si sapiunt, à Vini ingurgitatione nimiâ sedulò abstinebunt; facilè namque ipsis à Vino continget Apoplexia. A vini nimiâ ingurgitatione.

CX. Cùm autem varia sint, quæ vi suâ narcoticâ inducant Apoplexiam, & in eorundem curâ aliqua requiratur variatio, singula ordine examinabimus. Apoplexiæ à narcosi curatio.

CXI. *Primum & præcipuum locum* occupet ipsum *Opium, omniaque ab ipso dicta Opiata*, imprimis *Laudanum*, parvâ quantitate usurpandum, ac proinde facilè noxium. Opium & Opiata.

CXII. Omnia namque medicamenta insigniter alterandi vi prædita, & ideò parvâ quantitate assumenda, si majori exhibeantur, plurimùm nocere possunt. Si enim alimenta copiosiùs assumpta venena existunt, quantò magis medicamenta, & quidem potentiora.

CXIII. Cùm ergò facilè peccare quis queat in usurpando nimiâ quantitate Opio, prudentis Medici erit, cautè se gerere in Opii Opiatorumque exhibitione, atque uti sæpiùs inculcavi, iteratis potiùs vicibus, & singulis quidem parùm usurpare, quàm cum ægrorum periculo simul & semel multum præbere: cùm præsertim idem & quidem laudabilior effectus obtineri possit ex eodem Opiato partitis vicibus exhibito, quàm unicâ. Eorum exhibitio.

CXIV. Quòd si interim ab incautiore Medico fuerit peccatum, vel ab imprudenti ægro majori quantitate assumptum opiatum, hincque orta sit Apoplexia, utique ob rationes in superioribus propositas mox puto venam secandam, & satis liberaliter mittendum sanguinem. Venæ-sectio.

CXV. Deinde autem usurpandas frictiones, ligaturas & similia soporem illum frangentia, inter quæ meritò commendatur *Castoreum, Acetum, Succini oleum, & omnia acria exhalatione suâ sternutationem excitantia, & olfactum vehementer afficientia*. Frictiones. Ligaturæ. Soporem frangentia.

CXVI. Quibus nisi mox succedat levamen, pereundum est ægro.

CXVII. Post Opium & Opiata secundum locum *occupat Vinum, ejusve Spiritus*, à quibus frequenter Apoplexiæ levis præludia patiuntur aliqui, & tandem gravis damna; in quâ etiam plerumque extinguuntur. Vinum, ejusque Spiritus.

CXVIII. *Primarium* autem in hac quoque Apo- Venæ sectio.

Apoplexiæ specie *auxilium erit Venæsectio, & quidem cum sanguinis detractione satis largâ:* quâ si redeat ad se æger, spes convalescentiæ aliqua superest, sin minus, signum est mortis certæ, atque affectûs desperati: partim ob spiritus animales insuperabili torpore correptos; partim ob cordis Ignem internum suffocationi & extinctioni suæ proximum, imprimis ubi ex sanguinis missione nulla sequitur pulsûs in robore vel magnitudine excitatio.

Vomitoria, Purgantia & Sudorifera. CXIX. Quòd si post extractum è venâ sanguinem excitari occipiat æger, & quasi è veterno expergisci videatur, tunc aliqua sanationis spes affulget, atque tunc exhibenda sunt, si plenus sit ex ingurgitatione ventriculus, Vomitorium aut Purgans medicamentum: hinc & Sudorifera acriora ex Guajaco, ex Sale Tartari vitriolato & similibus parata.

CXX. Conducet etiam Castorei tinctura cum aceto, aliisve acidis elicita, & exhibita.

Frictiones & Ligaturæ. CXXI. Conducent quoque frictiones & ligaturæ.

Apoplexiæ à Spirituum Animalium conturbatione curatio. CXXII. *A Spirituum Animalium conturbatione* corruunt non raro homines, ac levi quasi Apoplexiâ correpti mox ad se redeunt.

CXXIII. Hæc autem conturbatio ubi vehementem Apoplexiam producit, plerumque simul lethalis existit.

Venæsectione. CXXIV. In quâ non minùs, quàm cæteris Apoplexiæ speciebus, mox sanguinem mittendum autumo; à cujus missione nisi ad se quodammodò redeat æger, cum ipso conclamatum jam esse arbitror.

CXXV. Ad se tamen si quodammodo redierit æger, eundem in quiete servandum arbitror, nec frictionibus, aut ligaturis fatigandum, nec errhinis, aut sternutatoriis amplius conturbandum, verùm anodynis potiùs demulcendum, & spirituosis refocillandum, atque sic sensim ad pristinum statum reducendum, ac sanitati restituendum. Anodynis & spirituosis.

Apoplexiæ a causâ internâ curatio. CXXVI. Diximus in superioribus Apoplexiam non raro causam agnoscere internam, quæ sensim in corpore cumulata tandem gravem illum ac plerumque lethalem producat affectum.

CXXVII. Diximus etiam eandem causam suis se manifestare signis, & Medicum sui monere officii, ægrumque imminentis periculi.

Præventio. CXXVIII. Est proinde Medici tela prævisa declinare; imò in tempore avertere ac removere, quod omninò in minante hominis ruinam & internecionem Apoplexiâ fieri debet ac potest.

CXXIX. Oritur autem talis *Apoplexia* omnis vel 1°. *à pituitoso humore puro* ubique sensim conservato, & tandem in cerebro secreto & Apoplexiam tunc pariente senibus familiarem. Oritur hæc Apoplexia 1o. à pituitoso humore puro.

CXXX. Vel 2°. *à Sanguine pituitoso atque adeò plethorâ pituitosâ* omnia vasa replente, distendente, & suffocationem simul minante. 2o. à Sanguine pituitoso.

CXXXI. *Pituitosus humor* observatur præsertim in Senibus, aut Cacochymicis pituitosis ex diætæ vitio pituitosum humorem præter naturam augentibus. Pituitosus humor in Senibus, & Cacochymicis unde.

CXXXII. *Pituitosus sanguis* cumulatur etiam in cætera sanis, ex continuatâ longo tempore ciborum, potûsque ingurgitatione ortus. Pituitosus Sanguis unde.

CXXXIII. Pituitosus humor *ex Senio* ortus difficiliùs impeditur, *quàm ex diætæ* vitio productus, dummodò curari velint Ægri, & noxia omittere. Ille difficiliùs impeditur, quàm hic,

CXXXIV. Senibus enim ubi ex senio generantur majori copiâ humores pituitosi, Medicina præveniens illorum productionem roborare debet partes senio labefactatas, Ventriculum putà & quicquid ad alimentorum fermentationem in ventriculo requiritur; ut & Cerebrum, & quicquid eò spectat. Et quare.

CXXXV. Primaria autem partes has *roborantia & pituitæ generationem aut cumulationem in homine impedientia* sunt: Mastiche, Succinum, Thus sive Olibanum, Castoreum, Rosmarinus, Majorana, Salvia, Ruta, Lavendula, Nux Moschata, Garyophylli, & similia plura, pro hominum constitutione propriâ variè immutanda. Pituitæ generationem impedientia.

CXXXVI. Productus jam humor pituitosus, & redundans in Senibus, partim iisdem est corrigendus, partim blandis phlegmagogis dictis expurgandus lentè ac per vices, ne valdè commotus noceat. Humor Pituitosus in Senibus corrigendus & educendus.

CXXXVII. Possunt autem utraque & alterantia & purgantia hæc medicamenta variis formis usurpari, idque pro ægrorum lubitu, quibus, ubi licet, aliquid etiam indulgendum.

CXXXVIII. Idem pituitosus humor in junioribus adhuc ob diætæ suæ vitium ortus superandus 1°. *Diætæ pravæ emendatione in meliorem.* 2°. *Pravi humoris emendatione atque evacuatione decenti*, de quâ modò dictum. 3°. *Partium continentium & contentarum corruptarum restauratione in integrum* per medicamenta roborantia dicta, de quibus itidem egimus modò. In Junioribus quî superetur.

CXXXIX. *Apoplexia à Pituitoso sanguine* orta præcavetur 1°. *diætâ reformatâ*, minuendo Apoplexia à Pituitoso Sangui-

ne præcavetur. 1°. Diætâ reformatâ. sc. alimentorum tàm esculentorum quàm potulentorum ingurgitationem, eamque sensim reducendo ad mediocritatem, imò infra mediocritatem, donec superatum sit damnum corpori illatum.

2°. Minuendo Sanguinem. CXL. 2°. *Minuendo ipsum sanguinem pituitosum*, & quidem Venæ-sectione sanguinisque redundantis evacuatione sufficienti, sive illa unâ vice fiat, sive pluribus, idque pro re natâ, ubi enim plurimùm excedit, unâ vice demi non debet, sed vicibus pluribus.

3°. Ejusdem constitutionem corrigendo. CXLI. 3°. *Corrigendo pituitosam sanguinis constitutionem*, idque usurpando Alimenta medicamentosa, pituitam sc. emendantia; vel saltem medicamenta non excedente valdè qualitate prædita, ac sensim duntaxat pituitosam illam sanguinis dispositionem reparantia atque in integrum reducentia.

CXLII. Atque his mediis convenienti modo usurpatis præmunientur sensim Senes ac juvenes, *Cacochymiâ, vel Plethorâ Cacochymicâ laborantes*, atque de futurâ sibi & imminente Apoplexiâ meritò metuentes. Uti hoc benedicente Deo à Me feliciter factum memini, atque ideò liberiùs & certiùs idem aliis commendare audeo.

CXLIII. Atque sic Apoplexiæ quoque absolvimus tractationem, cui Deo adjuvante, annectemus & subjungemus Paralyseos examen.

CAPUT XXII.

De Paralysi.

I. Diximus in superioribus *Apoplexiam vel interimere Ægros; vel* Ipsam, redeuntibus sensibus & motu, *tolli ac curari; vel denique in Paralysin transire*: Ejus proinde Tractationem commodè absolutâ Apoplexiam curandi ratione nunc aggrediemur.

Paralysis quid innuat. II. Observandum autem, *Paralysin Resolutionem* dicere, quoniam *Membra omnia*, externa præsertim, *Caput & Artus* animali motu & in homine Voluntario cieri & agitari solita, *laxa, flaccida, & quasi resoluta* tunc occurrunt, imò, quando gravior fit morbus, frigida quoque ac tumida, & sensus expertia.

Animalis Motûs Symptoma. III. Unde quoque patet, *Animalis Motus symptoma propriè esse Paralysin*, & quidem in ejusdem defectu sive *Abolitione*: quo differt à Convulsione, Catalepsi, & similibus affectibus cum partium movendarum rigore, non verò relaxatione & flacciditate conjunctis.

Abolitus Tactus Paralyseos consectarium. IV. Quamvis autem *semper ferè* atque imprimis *in gravissimâ Paralysi* (sunt enim varii in ipsâ notabiles gradus) *Abolitus, aut valdè saltem imminutus* observetur *Tactus, Calorisque sensus*, non est tamen id de Paralyseos Essentiâ; sed consectarium, nam semper plus minùs labefactatus observatur in Paralysi uterque sensus prædictus.

Quid propriè, quid impropriè in Paralysi labefactetur. V. *Propriè igitur & primariò labefactatur* in Paralysi, uti & in Apoplexiâ, *Motus animalis; impropriè autem, secundariò, ac per consensum Sensus*, & quidem præ cæteris omnibus *Tactus & Caloris sensus*: quamvis in particulari Linguæ Paralysi Gustus quoque labefactetur.

Paralysis quomodò ab Apoplexiâ differat. VI. Et omninò *ab Apoplexiâ* non *differt Paralysis*, nisi *partium affectarum multitudine*. Nam *in Apoplexiâ omnes universi corporis partes afficiuntur; In Paralysi* non omnes: sed *vel omnes sub Capite, in Paraplegiâ, vel omnes in alterutro latere, in Hemiplegiâ; vel quædam ubicunque, in Paralysi particulari.*

VII. Videntur autem *Tactus & Caloris sensus* simul ferè affici in omni Paralysi, quoniam *Universales* magis sunt ac per omnes corporis partes diffusi, atque *peculiari organo* (uti quatuor reliqui, Visus, Auditus, Olfactus & Gustus) *non prædit*i, atque à *spiritibus animalibus ad motum animalem producendum* quodammodò fortean *simul adjuti*. Cur Tactus & Caloris Sensus simul afficiantur.

VIII. Ut Paralyseos omnis Causa proxima innotescat, consideranda in antecessum omnia ad animalem motum perficiendum necessaria.

IX. Docuimus autem, ubi de animali motu egimus, requiri 1°. *Ipsa membra, partesve quæ moventur*, sive illa sint dura, uti Ossa quæ flectuntur, ac vicissim extenduntur, aut ad se invicem adducuntur & abducuntur: vel mollia, uti Canales, OEsophagus putà, Cordis ventriculi, qui coarctantur & expanduntur, aut comprimuntur, uti abdomen. In Animali Motu quænam requirantur.

X. 2°. *Musculos, inque ipsis fibras, cum tendinibus*; quorum sc. ope moventur proximè partes movendæ.

XI. 3°. *Nervos* à Cerebro & Cerebello ad Musculos delatos: quò & *spinalis medulla* pertinet.

XII. 4°. *Ipsum Cerebrum ac Cerebellum*, cum quibus per nervos participant Musculi, & à quibus animales spiritus accipiunt.

XIII.

XIII. 5°. *Ipsos spiritus animales*, à Cerebro & Cerebello per nervos ad musculos delatos.

XIV. 6°. *Denique Ipsam Animam* spiritus animales regentem in motu voluntario.

Paralysin Animæ vitio non fieri. XV. Uti autem docuimus, Apoplexiam Animæ vitio proximè non contingere, sic nec Paralysin ipsius culpâ fieri putamus.

Nec vitio partium movendarum. XVI. Sed nec fiet proximè Paralysis vitio *partium movendarum*; sive fractarum, sive discissarum, sive luxatarum, &c. quamvis impediri tunc queat earum motus & aboleri, non erit tamen cum resolutione, quod in paralysi requiritur.

Nec Cerebri. XVII. Sed nec *Cerebri vitio* excitabitur proximè Paralysis, verùm remotè duntaxat, ut postea dicemus.

Nec Nervorum. XVIII. Eadem ratio est Nervorum.

Sed Musculorum & Spirituum. XIX. Unde restat, ut vel *Musculorum*, *vel Animalium Spirituum vitio* oriatur proximè Paralysis.

XX. Et certè *Animalis motus proximè fit propter Musculorum fibras Animalibus Spiritibus turgentes & distentas.*

XXI. Quæ Duo cùm sola concurrant ad animalem motum producendum, eorum alterutrorum culpâ proximè abolebitur Idem motus.

Quando Musculorum vitio. XXII. Et 1°. quidem *Musculorum vitio*, quando *Ipsorum fibræ* ineptæ sunt & malè dispositæ ad sui distensionem, *flaccidæ sc. & molles*, quas rigidas & duriores esse oportebat.

Et quando Animalium Spirituum. XXIII. 2°. verò *Animalium spirituum vitio*, quando Ipsi inepti sunt & malè dispositi ad fibras musculorum distendendas, & vel 1°. *ob sui defectum* vel 2°. *ob sui immobilitatem*.

In horum defectu. XXIV. *Deficiunt Animales Spiritus* Paralysin excitaturi non absolutè, sed in musculis, *ob viarum, Nervorum sc. angustiam*, aut alium ad spiritus transmittendos ineptitudinem, *flacciditatem* fortè aut humiditatem, spiritus ab invicem dividentem, atque sic eorundem continuitatem, ad motum omninò necessariam dirimentem; *vel ob eorundem dissectionem*.

Et immobilitate. XXV. *Immobiles redduntur spiritus* per narcosin, & stuporem, aut torporem.

Paralyseos causæ remotiores. 1°. Humiditas Aquea. XXVI. *Remotiores* ergò Paralyseos causæ Proximas producentes sunt 1°. *Omnia, quæ flaccidas & molles reddere possunt musculorum fibras, humiditas imprimis aquea, vel in corpore existens & eo delata, vel forinsecùs adveniens* & per cutem penetrans, uti est *pluvia* diu parti alicui incumbens: quamvis hæc particularis ferè Paralyseos causa esse queat, non item universalis.

2°. Pituita. XXVII. 2°. *Omnia nervos angustantia*, atque imprimis *pituita* secundùm *spinalis medullæ radicem defluens*, & *paraplegiam*, aut *hemiplegiam* excitans, *comprimendo*, & forsan *emolliendo simul* substantiam medullarem spinalis medullæ: atque sic *transitum spirituum animalium impediendo*.

XXVIII. 3°. *Omnia nervos, aut spinalem medullam dissecantia, vulnera, &c.* 3°. Nervos lædentia.

XXIX. 4°. *Omnia narcotica spiritus animales torpidos & immobiles præstantia, atque aliquam Paralyseos speciem excitantia*; non tamen tàm periculosam, nec curatu tàm difficilem, quàm sunt præcedentes: quod fit, quando non omnes spiritus animales narcosi afficiuntur, ut in Apoplexiâ, sed in quibusdam duntaxat partibus, ex Opiato illi applicato, aut alio narcotico partem certam afficiente. 4°. Narcotica.

XXX. *Pituita* autem *spinalem Medullam angustans vel in toto corpore redundat*, variarum functionum læsarum consequens; *vel privatim in capite generatur, aut cumulatur*, & quidem Cerebri aut Cerebelli vitio; quoties illa debiliora facta *coacervant pituitam* in sanguine existentem, *aut eundem in pituitam mutant.* Pituita in corpore duplici modo.

XXXI. *Coacervant* 1°. quando *non excernitur per nares aut palatum illa*, quæ naturaliter in ipsis secernitur. Quot modis coacervatur in cerebro.

XXXII. 2°. Quando *nimis multùm pituitæ secernunt, & plus quàm decebat, nec tamen illam rursus excernere possunt.*

XXXIII. *Eundem sanguinem in pituitam mutant*, quando repleta sunt humore sanguinem in pituitam mutare apto; qualis forsan est spiritus acidi peculiaris species, per Ingeniosam industriam inveniendus, & accuratam experientientiam confirmandus. Quando Sanguis in pituitam mutetur.

XXXIV. Antequam ad *Paralyseos* Curationem transeamus, pauca de Ejus *differentiis* monenda occurrunt. Paralyseos differentiæ.

XXXV. *Primaria autem Paralyseos differentia desumitur à partibus affectis pluribus vel paucioribus*, unde 1°. *Gravissima Paralyseos species est Paraplegia*, in quâ omnes sub capite partes resolvuntur. 2°. *huic proximè accedens Hemiplegia*, quando alterutrius lateris partes omnes afficiuntur, & cui æquiparandam censeo *Partium inferiorum, utriusque puta pedis, Paralysin.* 3°. loco poni possunt *concurrentes variarum partium Paralyses.* Unde 4°. *loco levissima erit*, quæ *unam duntaxat, afficit, tantòque levior, quò partem ad vitæ naturalis felicitatem minùs necessariam occupat.* Primaria. Paraplegia. Hemiplegia.

XXXVI. *Secunda differentia desumetur ab aliorum affectuum simul concurrentium*, ægrumque itidem affligentium *comitatu, vel absentiâ*; unde alia *Paralysis* dicetur *Solitaria*, alia *Comitata.* Secunda differentia.

Solitaria. XXXVII. *Solitaria* erit, quæ præter Abolitum in parte partibusve Motum & Sensum, nullum alium comitem agnoscit affectum ægrum urgentem.

Comitata. XXXVIII. Ad *comitatam Paralysin* referunt aliqui *eam motûs læsi speciem, quæ Colicos dolores nonnunquam sequi solet*; in quâ *cum membri immobilitate* quidem, *non* autem *verâ resolutione* jungitur *affectæ partis dolor gravis & atrox*, illam vehementer affligens, adeò ut plerumque *in convulsiones transeat* hic affectus, ægrosque jugulet.

Et quidem sensus immobilitas.

Hanc non esse Paralysis speciem. XXXIX. Ex quibus omnibus facilè patet, perperam Paralyseos nomine indigitari hunc affectum, cùm reverà sit partis Immobilitas quidem, non autem Paralysis aut resolutio.

Et quare. XL. Immobilitas autem est Genus, cujus una species est *Paralysis ex partis moventis, sive musculi deficiente contractione orta*; præter quam multæ aliæ esse possunt Immobilitatis species, tùm *ratione partis ipsius movendæ*, uti docuimus aliàs, tum etiam *ratione doloris in musculo siti*, ob quem contractionem ferre nequeat, uti in hac ex colico dolore ortâ paralysi fieri solet; *quo ampliùs urgente, cogitur tandem præter voluntatem contractio, sicque excitatur convulsio*, primam partis in ipsâ immobilitatem consequens, ac tandem ægrum è medio tollens.

XLI. Nec tamen idcircò commodè videtur mihi ad Paralysin referri, quoniam post administrata varia humores acres, salsos & biliosos corrigentia, adeóque humiditate partes afficientia, quando cum successu hæc fiunt; remanet aliqua in partibus affectis debilitas, quæ moderatè calefacientibus & discutientibus est superanda.

XLII. Nam etiamsi cum illis humoribus acribus aliqua humiditas aquea conjuncta nonnunquam observaretur, Immobilitas tamen tunc concurrens non tàm ab aqueâ humiditate deducenda, quàm ab acrimoniâ dolorem excitante sicque motum impediente.

Aliò relegandа. XLIII. Malim proinde hanc Immobilitatis speciem aliò relegare, nec cum Paralysi conjungere; & vel idcircò quoque, quòd propriè *Paralysis ortum habeat à Causâ non tantùm cum partis resolutione ejusdem motum animalem, verùm consequenter sensum ipsum tollens.*

Et quare.

XLIV. Sunt autem *contradictoria, sensu destitui & atrocem dolorem sentire.* Quapropter *si sensu destituantur Paralytici, gravibus doloribus in eâdem parte affici nequeunt.*

XLV. Unde *aut de Paralysis essentiâ non est, ne secundariò quidem, sensum simul ex parte aut in totum tolli*; aut *Paralysis non est, ubi sensus non tantùm non tollitur, sed acutus & subtilis observatur*, uti hoc necessariò contingit, ubi gravis & atrox sentitur Dolor.

XLVI. Seligant ergò alterutrum, qui pro Paralysi habent Immobilitatem cum summo dolore, Colicam consequentem, & dicant, vel non labefactari tandemque aboleri sensum in Paralysi, vel non esse illam Immobilitatem Paralysin: quod mihi erat probandum.

XLVII. Utique malim ego pro peculiari affectu à Paralysi diverso habere illam Immobilitatem Colicos dolores subinde sequi solitam, quàm cum illâ confundere, cùm non tantùm affligendi modus sit diversus, sed insuper causa assignetur diversa, ipsaque etiam curandi ratio diversa. Diversa sanè à Paralysi.

XLVIII. Hâc ergò Immobilitate hoc loco prætermissâ redeamus ad veram Paralysin; ejusque Curationem aggrediamur.

XLIX. Difficilis curatu affectus observatur Paralysis. Paralysis curatu difficilis.

L. Difficiliùs autem vel idcircò curatur, quòd Ægri vix perseverare velint in necessario medicamentorum usu protracto. Et cur.

LI. Est enim Chronicus & longus affectus Paralysis omnis.

LII. Hæc uti plerumque Apoplexiam sequitur, sic & eandem nonnunquam præcedit ac prædicit. Apoplexiæ comes.

LIII. Quò autem Universalis magis est, pluresve partes simul infestat, eò difficiliùs quoque curatur; & vice-versâ. Quænam curatu difficilior.

LIV. Sic & gravior est, quæ spinalem medullam, aut nervos agnoscit pro parte affectâ; quàm quæ musculorum fibras vel tendines. Quænam gravior.

LV. Incurabilis autem est, quæ ex nervorum, aut spinalis medullæ dissectione oritur. Quænam incurabilis.

LVI. Difficiliùs quoque curatur inveterata, quàm nuper orta.

LVII. Instituenda verò Curandi ratio varia, pro partium affectarum causarumque afficientium varietate. Curandi ratio varia.

LVIII. Cùm autem primariæ Paralyseos species sint *Paraplegia, & Hemiplegia*, ex Apoplexiâ plerumque ortæ, aut à causâ externâ gravi excitatæ, & quidem *ab humore pituitoso, vel aqueo spinalem medullam totam, vel mediam ita irrigante, humectante, emolliente, aut quocunque tandem modo afficiente, ut liber* per ipsam *spiritibus animalibus denegetur transitus*, libet ab hac causâ tanquam potiori & frequentiori Curationis omnis initium facere.

LIX. *Curatur* autem *Paralysis ab humore pituitoso à Capite sive Cerebro ad spinalem medullam dela-* Curatio Paralyseos ab humore pituitoso.

delabente, eandemque vitiante, 1°. *humorem ab affectâ parte tollendo.* 2°. *novi affluxum præveniendo.* 3°. *affectum vitiosum & dispositionem malam in medullâ spinali excitatam emendando*, atque sic spiritibus animalibus transitum liberum restituendo.

1°. Eum tollendo. LX. *Humor ad affectam partem affluxurus, si malum inducias det, priùs educetur*, atque ejusdem affluxus paratus prævenietur, *tum purgantibus universalibus, tum caputpurgiis humorem è cerebro per nares & palatum evacuantibus, errhinis putà, sternutatoriis, atque apophlegmatizantibus.*

LXI. Non semel phlegmagogorum variorum mentionem fecimus, ut non opus sit idem semper repetere.

Et quidem satis validis Phlegmagogis. LXII. Hoc tamen hic observandum, *satis valida hic usurpanda*, ob Causas in Apoplexiæ curâ jam allegatas; non tamen tàm valida, atque in ipsâ Apoplexiâ, *dosi* tamen *plenâ*: Imprimis autem *Colocynthis* conducit, & ex ipsâ parati *Trochisci Alhandal* dicti, ut & *Hermodactyli* atque *Turbith gummosum*: addito Ipso *Mercurio dulci*, optimo in hoc affectu remedio. Nam ut hoc notem, in *pituitosis humoribus, & quidem crassâ pituitâ conducunt omnia Mercurialia, non item in biliosis, in quibus præferuntur meritò Antimonialia*, quæ tamen ubique commodè usurpari possunt.

Ut & Errhinis, sternutatoriis & apophlegmatizantibus. LXIII. Ubi de Apoplexiæ curâ egimus, meminimus simplicium primariorum ad *errhina, sternutatoria, atque apophlegmatizantia* paranda utilium; quibus hic quoque uti licebit.

Nuchæ cauterium sive Setaceum imponendum. LIV. Ante omnia autem, & quidem mox in principio, *Cervicis posteriori sedi*, sive *Nuchæ* dictæ *Cauterium imponi debet, aut Setaceum*; cujus ope *materia peccans, & spinalem medullam vitians brevissimè, citissimè, ac tutissimè* ab affectâ parte retrahetur.

Vel vesicatoria, aut cucurbitulæ. LXV. *Alterutrum si recusent Ægri* vel Adstantes, uti fieri solet, *vesicatoria* saltem, atque *cucurbitulæ tum simplices, tum scarificatæ nuchæ applicentur.*

Ab Ægris & ab Adstantibus eludi Medicorum consilia. LXVI. Si recusent, inquam, Ægri vel Adstantes: *Neque enim novum est, eludi non rarò Medicorum consilia & impediri ab immorigeris ac delicatulis Ægris, qui blanditiis curari mallent quàm ferro aut Igne.*

LXVII. *Sed nec novum etiam est, Adstantium tergiversationibus, dilationibus, & altâ sapientiâ turbari & eludi Medicorum etiam peritorum consilia optima*; Ita enim comparatum est cum nostrâ Medicinâ, ut quamvis Incertitudinis Ipsam culpent plerique, ac proinde Ipsis Artificibus minimam fidem adhibeant Nasutuli, sibi tamen quamvis rerum Medicarum planè ignaris plenam fidem haberi velint, & suo judicio vel nullo, vel puerili stare cupiant Ipsos etiam Medicos: qui proinde ni pro authoritate reprimant sciolorum audaciam, necesse habent suum plebeiis submittere judicium, & ab illorum applausu aut explosione pendere.

LXVIII. *Tanti sc. facit unusquisque Judicium proprium, quo se præ cæteris omnibus antecellere nugantur plerique, dum pauci duntaxat, si non alienis, propriis saltem periculis cautiores facti suspendunt judicium suum, donec re probè examinatâ & cognitâ aptam de ipsâ ferre queant sententiam; quod hominis prudentis proprium est, summéque in Medico necessarium, ne sc. temerè quid tentet, aut timidè negligat, verùm prudenter singula decernat, hinc generosè exequatur.*

LXIX. Cùm autem *in casu proposito* non rarò *periculum sit in morâ*, quotiescunque necessariam judicaverit Medicus *Cauterii aut Setacei* in nuchâ applicationem, toties reluctantibus Ægris vel Adstantibus periculum præsens & grave contestari; dilationis vel omissionis noxam ostendere; ac tandem consecuturum damnum obluctantibus adscribere debet; quò territi saltem & mali futuri metu obsecundent, qui probè ac peritè suadenti parêre nolunt. Illi de periculo monendi.

LXX. *Qui autem hæc præcepta negligit Medicus, non tantùm Ægros suos, verùm semetipsum simul negligit*: *Ægros*, quatenus dolorem aut molestiam aliquam refugientes, non urgentur majori damno ab Ipsis Medicis, nec proinde coguntur quasi ad obsequium ipsis necessarium: *semetipsum* negligit Medicus, quatenus re postea malè cedente, culpa omnis in eum devolvitur, arguiturque aut imperitiæ, utpote non prævidentis damna futura; aut negligentiæ, utpote non providentis majori fervore atque contentione ad officium revocare Ægros, ob ferendam molestiam semper excusabiles. Quod minime Medico negligendum.

LXXI. *Summum ergò in Paraplegiâ, atque Hemiplegiâ curandâ auxilium à Fonticulis aut Setaceis in cervice institutis omninò expectari potest*: tum ratione evacuationis, tum ratione salis lixiviosi cauteria producentis & humorem noxium corrigentis: imprimis si subinde aliquid ejus fonticulo imponatur. Summum auxilium à Fonticulis & Setaceis expectandum.

LXXII. *Venæ-sectionis* mentio fit à quibusdam, quæ tamen nisi comite plethorâ, non videtur habere locum: neque enim hic eadem est quæ in Apoplexiâ imminentis ab Interni cordis Ignis suffocatione periculi ratio. Venæsectio.

LXXIII. Quòd si tamen *minùs commodè* observetur *circuire sanguis*, idque *ex pulsu minùs pleno, adeóque parvo, ut & respiratione anhelosâ*, venæ-sectionem omninò necessariam puto, &

qui-

quidem ob rationes in Apoplexiæ tractatione propositas: Et has duas à pulsu & respiratione desumptas notas omnibus & singulis commendo diligenter observandas, cùm non tantùm in hoc Casu, sed in multis aliis affectibus quoque considerari debeant, & Venæ-sectionem indicent, *pulsus* inquam *parvus & quidem oppressus, mollis tamen; ut & Respiratio anxia & anhelosa*, primaria sanguinis circa cordis ventriculos restagnantis & suffocationis periculum minantis signa & indicia.

Ad humores corrigendos conducere Sudorifera, & quænam.

LXXIV. Ad humores pituitosos tàm corrigendos & emendandos, quàm educendos conferunt Sudorifera, atque imprimis ex ligno guajacino, juniperino, sassafras, & similibus parata; quæ quotidie assumpta, quamvis sudorem non moveant, corrigunt tamen humorem peccantem, roborantque partes affectas, unde præ cæteris omnibus in frequenti usu esse debent; additis etiam rad. Chinæ, Sarsæparillæ, Iridis, Enulæ campanæ, Acori, Galangæ, Curcumæ & similibus, ut & fol. chamæpityos, salviæ, majoranæ, rorismarini, betonicæ, thymi, polii, &c. flor. primulæ veris, stœchados, anthos, &c. sem. carvi, fœniculi, sileris montani, erucæ, rutæ; baccis lauri, & juniperi &c. quibus omnibus humor pituitosus corrigitur & sensim consumitur, partesque ab ipso malè dispositæ & affectæ in integrum tandem restituuntur, quod tertium erat agendorum.

Fotus & Balnea.

LXXV. Non tantùm illa internè sumi, verùm externè quoque applicari possunt, & quidem per fotus, aut balnea.

LXXVI. Per fotus, decoquendo in Cerevisiâ, Vino, Vini Spiritu, aut Lixivio: & applicando calidè parti affectæ; eamque continuè servando calidam: Nihil enim æquè paralyticis partibus nocet, ac frigus.

LXXVII. Balnea imprimis conducunt tum naturalia, Thermæ, sulphureæ præsertim; tum artificialia ex plantis enarratis, additis sulphure, sale lixivioso, & similibus parata, & quotidie usurpata.

Hypocausta, aut Stuphæ Siccæ.

LXXVIII. Illorum autem loco non incommodè usurpari possunt hypocausta, aut stuphæ siccæ; cum vini spiritu paratæ; ut & in decumbentibus continuè Machina instar Cistæ corpus tegens, & accenso in extremitate spiritui vini aromatico aditum ad membra paralytica concedens, unde & sudor copiosus excitari potest, & partes affectæ egregiè roborari.

Olea, Linimenta, Unguenta, Emplastra.

LXXIX. *Humori pituitoso emendando, & consumendo; partibusque roborandis inserviunt* quoque *Olea, Linimenta, Unguenta & Emplastra*: & quidem in iis duntaxat, quorum cutis pinguia ferre potest.

Quosdam pinguia ferre non posse.

LXXX. Accidit enim multis, ut ex pinguium quorumvis applicatione vel illinitione mox pustulæ excitentur, & erysipelas partem universam corripiat, & quandoque partis sequatur mortificatio & gangræna: quod observasse proderit Medico & Ægris.

LXXXI. Ubi ergò pinguia ferre possunt ægri, variâ formâ usurpari possunt, & imprimis olea, cùm sic faciliùs penetrent, & quidem penitiùs quoque.

Quænam Olea conveniant.

LXXXII. *Olea* autem convenientia sunt inter vulgaria *tum expressa*, ex nucibus juglandibus, baccis juniperi, ac semine Trifolii asphaltitis sive bituminosi, quod valdè commendatur.

LXXXIII. *Tum Infusa & decocta*, rutaceum, costinum, lumbricorum, nardinum, de Euphorbio, de Castoreo & similia.

LXXXIV. *Tum stillatitia*, Terebinthinæ, de Lateribus, Succini, Ceræ, Rorismarini, galbani, & similia plura.

Quænam Unguenta.

LXXXV. Inter *Unguenta* Usitata commendantur Martiatum, Agrippæ, Nervinum, &c.

Quænam Emplastra.

LXXXVI. *Emplastra* ex Usitatis laudantur de baccis Lauri, Betonicæ, Meliloti, Oxycroceum &c.

Infusio in Vini Spiritu.

LXXXVII. Ubi autem noxia sunt pinguia, *infundi* possunt radices, herbæ, semina &c. paralysi convenientia *in Spiritu Vini* rectificato, & illo illini partes affectæ.

Alimenta Medicamentosa.

LXXXVIII. Possunt etiam *alimenta* Paralyticorum reddi medicamentosa; & quidem tàm cibi, quàm potus.

Panis.

LXXXIX. *Cibi*, & 1°. *panis*, immiscendo & impastando illi varia convenientia & minùs ingrata, semina puta carvi, fœniculi, anisi, & hisce in locis usitata cumini.

Carnes.

XC. *Carnes Condiri* possunt Majoranâ, Roremarino, Salviâ, Nuce Moschatâ, Garyophyllis & similibus.

Semen sinapi.

XCI. Aut pro *Condimento* usurpari potest semen sinapi cum aceto tritum in bellarium.

Vinum Medicatum.

XCII. *Vinum* imprimis reddi potest Medicatum, infundendo in ipso folia, flores, semina simplicium pituitam corrigentium, jam enumeratorum.

Hydromeli.

XCIII. Potest quoque parari *Hydromeli* salviatum, aut aliud antiparalyticum, atque indies parvâ quantitate usurpari.

Continuatione opus in usu Medicamentorum.

XCIV. Ante omnia autem *continuatione opus est*, cùm difficulter superetur humor Paralysin, universalem imprimis, excitans. Unde *suspicor aliquid peculiaris in illâ pituitâ reperiri, quod nondum satis assequimur, cujus nomine affi-*

ciat

ciat tàm nocenter & tàm pertinaciter omne genus nervosum: quodque sedulò quærendum puto, ac tum faciliùs superatum iri hunc affectum tàm rebellem.

Alumen plumosum utile.

XCV. Putarim etiam *Alumen plumosum*, tum crudum, tum præparatum utile futurum in hoc affectu, si oleis immisceatur & illinatur.

Aër Frigidus & Humidus Vitandus.

XCVI. Imprimis cavendum ab *aëre frigido & humido, ventisque turbato.*

Corporis exercitia adhibenda.

XCVII. *Corporis exercitia*, ubi licet, *frictiones* saltem usurpentur frequenter.

Animus sit hilaris.

XCVIII. *Animus ad hilaritatem* sit compositus; vitetur ante omnia *mœror & timor: sed & Ira* noxia existit, cùm humores omnes, pituitosos æquè ac biliosos commoveat.

Somnus brevis. Alvus laxa.

XCIX. *Somnus* sit brevis.

C. *Alvi dejectio*, si fieri queat, respondeat quotidie.

Caput per nares expurgandum.

CI. Præ cæteris omnibus *Capitis evacuatio & expurgatio per nares & palatum* si supprimatur, excitanda errhinis, & apophlegmatizantibus, masticatoriis præsertim.

Particularis Paralyseos curatio.

CII. Quoties particularis Paralysis ob nervum à pituitâ malè affectum oritur, toties simili, quo dictum, modo curabitur illa; & imprimis medicamentis externis affecto nervo applicatis; Oleis, Unguentis, Emplastris, Spiritu Vini medicato, balneis, frictionibus, Cucurbitulis, scarificatis quandoque, vesicatoriis, ut & fonticulis, tegumentis & similibus.

Ab humore pituitoso.

CIII. Quoties autem in particulari Paralysi ipsæ musculorum fibræ vel tendines relaxati sunt ab humore pituitoso eò delabente, aut humiditate externâ eò penetrante: toties non dissimili ratione curabitur; evacuando pituitam, si copiosa sit, per alvum, vel sudores; eandem emendando per memorata; partesque roborando per eadem enumerata.

Ab externâ humiditate.

CIV. Ab externâ humiditate si habeat ortum, & vel nervus, vel musculus malè sit affectus, non ita difficulter curari potest, dummodò non negligatur, ac in tempore succurratur, antequam habitum contraxerit malum, tum enim difficulter & subinde minimè tolli potest, ac superari: quando sc. eousque processit laxitas, flacciditas, ut restitui nequeat in integrum; Nec novum est, membranas eousque humectari subinde atque emolliri, ut postmodum ad pristinam firmitatem & naturalem tensionem reduci nequeant, sed vel nimiùm tunc rigescant, vel minùs: quod utrumque vitiosum. Idem in corpore cur fieri nequeat, non video: imò fieri debere, arguit hoc malum non rarò incurabile.

In principio vigilandum.

CV. Moneo proinde iterum omnes, ne in principio negligant ægros, verùm confestim festinent talis affectûs curam: nam hic verè habet locum usitatum Distichon:

Principiis obsta, serò Medicina paratur,
Cum mala per longas invaluêre moras.

CVI. A dissectione spinalis medullæ, nervorum, musculorum ac tendinum, incurabilem diximus esse Paralysin.

Paralysis à Narcosi quì curanda.

CVII. A Narcosi quæ oritur, curabitur 1°. removendo omnia externa narcosin producentia. 2°. corrigendo vitia à narcoticis introducta, spiritibus sc. animalibus, & imprimis acribus, Sale lixivioso volatili præditis, uti Oleo de Castoreo, euphorbio & similibus, parti illitis; ut & sudoriferis acrioribus, ex cort. & ligno Guajaci, ligno Sassafras, &c. vesicatoria hic quoque conducere posse puto: de quibus quoniam in Apoplexiæ curâ jam actum est, ab eorundem repetitione nunc supersedebimus; atque sic Paralyseos Curandæ finem faciemus.

CAPUT XXIII.

De Convulsione sive Spasmo.

Paralysis & Convulsio Affectus contrarii.

I. UT Epilepsiæ Apoplexiam, sic Paralysi Convulsionem subjungemus, & quidem eò magis, quod contrarii sint affectus.

II. In *Paralysi* namque *languida, resolutaque* observantur *membra* movendæ, *In Convulsione* verò *rigida & contracta.*

Convulsionis natura ignota.

III. De Convulsionis autem naturâ & essentiâ cùm non satis conveniat inter Medicos, licebit nobis more nostro liberè in veritatem inquirere, citra tamen ullius vituperium.

Externa ejus signa.

IV. Quapropter gravem hunc & periculi nonnunquam plenum affectum ab externis ejusdem signis describemus, ut inde gradatim ad ejusdem penetralia perveniamus.

Quî membra in convulsione sint disposita.

V. Utique *Convulsorum membra eodem modo disposita sunt, uti* solent esse disposita, *quando voluntario* sed *potentiori cientur motu: Contrahuntur* sc. eodem, *quo in sanis, modo musculi*, partesque per musculos moveri solitæ eodem quoque, quo in sanitate fieri solet, modo moventur

VI. *Differt* autem in *eo Uterque motus, quod in sanis sit Voluntarius, moderatus, & in contrarium pro arbitrio mutabilis*; In *convulsis verò Invitus, coactus, immoderatus, & ne vi quidem ad naturalem situm pars reducibilis*, adeò ut rigida permaneat pars convulsa, rigidum membrum convulsum.

Convulsionis Natura in quo sita.

VII. Adeò ut *tota Convulsionis Natura* in eo videatur consistere, *quod Motus ille animalis dictus desinat esse voluntarius ac liber, sitque coactus & invitus.*

Esse auctum p. n. motum animalem.

VIII. Cùm ergò in *Convulsione non desinat pars moveri, id est, per musculum unum, vel plures flecti, extendi, aut quocunque tandem modo cogi*: quin potiùs *potentiùs & arctiùs*, naturali tamen modo haud absimili, pars moveatur, hoc est, per musculos suos flectatur, extendatur, &c. atque ita mota, flexa sc. vel extensa conservetur, omninò *pro aucto præter naturam motu animali habenda Convulsio.*

Qualis sit affectus.

IX. Quemadmodum ergò *Paralysis* nobis erat *Affectus in Animali Motu præter naturalem Abolito vel Imminuto*: sic *Convulsio* nobis est *Affectus in eodem animali motu præter naturam Aucto.*

Unde oriatur.

X. Et quemadmodum *Paralysis* nobis *oriebatur ex defectu expansionis aut distensionis, Insufflationisve fibrarum musculosarum*; sic *Convulsio orietur nobis ex nimiâ expansione, distentione, aut Insufflatione earundem fibrarum musculorum.*

Unde partium movendarum tensio.

XI. Et quemadmodum ex defectu illius Insufflationis fibrarum ad partium in convenienti situ & naturali firmitate conservationem requisitæ oriebatur flacciditas & laxitas membrorum movendorum; sic *ex nimiâ earundem fibrarum insufflatione sequitur in Convulsione nimia partium movendarum rigiditas & tensio.*

Ejus causa proxima.

XII. Unde non ita difficile nobis erit, *proximam Convulsionis causam* expiscari, dummodò de *motûs voluntarii causâ proximâ* conveniat.

Motus voluntarii causa proxima.

XIII. *Hæc enim si*, uti nobis saltem videtur, *sit Spiritus animalis ex naturæ quidem lege continuè à Cerebro & Cerebello per nervos ad musculorum fibras mediocri quantitate delatus, ad Voluntatis verò dictamen & imperium copiâ majori eodem propulsus*: utique *Convulsionis Causa proxima erit Idem Spiritus Animalis copiâ nimiâ ad easdem fibras impulsus, & quidem citra, imò contra Voluntatis decretum.*

XIV. Docuimus enim alibi, *continuè ac sine intermissione deferri ad musculorum fibras Spiritus Animales naturaliter, sicque servari oppositos in æquilibrio musculos*; idque convicimus per *Oris torturam*, ex alterutrius maxillæ, labiorumque musculis paralyticis ortam; musculis sc. oppositis, cæterùm sanis, mox partem sanam nimiùm contrahentibus & quidem convellentibus, idque ob defectum renitentiæ & æquilibrii Paralysin consequentem.

Quomodò fiat.

XV. Quoties autem lubet homini hanc aut illam partem flectere, extendere, aliove motu ciêre, toties ad musculos ipsam flectentes aut extendentes copiâ majori mittit Spiritus animales, qui musculos illos potentiùs inflantes & contrahentes quàm inflantur & contrahuntur oppositi, partem quoque ipsis musculis contractis junctam simul flectunt vel extendunt: quæ nostro arbitratu est ratio motus voluntarii.

Quî fiat motus involuntarius & Convulsivus.

XVI. In motu autem involuntario, invito & coacto, sive Convulsione, propelluntur quoque, sed præter ac contra Voluntatis jussum, copiosiùs in horum, illorumve, aut utrorumque musculorum fibras spiritus animales *à Causâ præternaturali acti.*

XVII. Propelluntur ergò *in Motu Voluntario Spiritus Animales copiosiùs* ad musculorum fibras *ab ipsâ Animâ liberè agente*, in *Convulsione* autem *à Causâ aliâ præter naturæ leges in homine repertâ & Spiritus Animales eò adigente.*

Convulsionis differentiæ.

XVIII. Antequam autem Causa præternaturalis spiritus animales copiosiùs ad musculorum fibras contra Voluntatis dictamen propellens proponatur, imò ut faciliùs eadem eruatur & confirmetur, docendum in antecessum, *Convulsionum* observari *varias differentias.*

Universalis. Tetanus.

XIX. Nam observatur *Convulsio* quandoque *Universalis in Tetano, sive Rigore*; in quo omnes universi corporis partes convelluntur, ac idcirco *rectum & distentum* occurrit tunc corpus hominis ac rigidum.

Semi-Universalis. Emprosthotonus. Opisthotonus.

XX. Quandoque observatur *Convulsio* quasi *Semi-universalis, in* ἐμπροσθοτόνῳ & ὀπισθοτόνῳ: in quibus *vel Antrorsùm vel Retrorsùm* convelluntur & flectuntur omnes universi corporis partes, ex musculis nunc anterioribus, nunc posterioribus præter naturam contractis, & *totum corpus vel antrorsùm, vel retrorsùm, inflectentibus.*

Particularis.

XXI. Quandoque observatur *Convulsio particularis*, non universum corpus, sed quasdam duntaxat ejus partes, Caput putâ, vel artus, &c. & quidem nunc plures, nunc pauciores occupans & vexans.

Ex his differentiis causa faciliùs invenitur.

XXII. Atque ex hâc Convulsionum differentiâ, quâ nunc universum corpus nunc quasdam duntaxat ejusdem partes affici patet, faciliùs in causam præternaturalem spiritus animales copiosiùs ad musculorum affectorum fibras propellentem perveniri posse puto.

Locus pri-

XXIII. Cùm enim *non tantùm particularis,*

ris, *verùm universalis* quoque *excitari queat Convulsio*, patet 1°. *locum primariò affectum esse posse Ipsum Cerebrum ac Cerebellum*, *Initium saltem radicum spinalis medullæ*. (mariò affectus.)

(Qualis sit causa.) XXIV. 2°. *Causam Convulsionis esse talem*, *quæ eò pervenire queat*.

XXV. 3°. *Causam eandem talem esse*, *ut Spiritus Animales copiosiùs ad omnes omninò musculos commovere queat*.

(Quî operari queat.) XXVI. 4°. *Causam eandem idem effecturam vel agitando*, *& cogendo Spiritus Animales ad musculorum fibras: vel irritando & molestando Cerebrum ac Cerebellum spinalisve medullæ radices*, *ut ab illis*, *aut ab animâ eò adigantur etiam involuntariè iidem spiritus*.

(Nervi punctura causa convulsionis.) XXVII. *Postremum locum habere posse arguit nervi cujusvis punctura*, quam mox musculi (cujus nervus est) sequi solet convulsio; *ejusdem nervi dissectione* mox *curabilis*.

(Et quomodò.) XXVIII. Unde *deduco* 1°. *in nervi puncturâ non impediri transitum Spiritibus Animalibus ad musculum, quin potiùs majori copiâ eò allici*.

XXIX. 2°. *In eâdem nervi puncturâ affici præsertim partem nervi membraneam & extimam*, *admodum sensilem*; *non æquè medullarem & internam*.

(Quænam pars cerebri afficiatur.) XXX. Sed & 3°. *ex utroque hoc deducto* ampliùs *deduco*, *Cerebri*, *ac Cerebelli*, *aut spinalis medullæ radicum partem membranosam affici debere*, *non medullarem, ut consequatur Convulsio*.

(A Quibus convulsio producatur.) XXXI. Sed & *probabiliter deduco* 4°. quemadmodum ex puncturâ, aut humore acri nervos privatos afficiente observamus produci Convulsiones particulares, sic etiam *ab humoribus acribus Cerebri*, *Cerebellique aut spinalis medullæ radicum partes membranosas rodentibus aut aliàs incommodè molestantibus produci posse Convulsiones Universales*: uti hoc aliquando accidere observamus *in Febribus ardentibus*, aliisque affectibus ab acri humore ortis, & halitus similes emittentibus; Ipsoque adeò affectu supra à nobis memorato, Colicum dolorem consequente, ac perperam ad Paralyseos species relato; cùm reverà ad Convulsionem referri debeat.

XXXII. *An* autem præter hanc vellicationem *Causa aliqua* in homine *reperiri possit*, *quæ Spiritus Animales propriâ vi ita cogere atque agitare queat*, *ut copiosiùs in universi corporis musculos ruant & convulsionem universalem pariant*, *valdè ambigo*. Mihi saltem nihil occurrit, cui hoc adscribere queam.

(Ejus causa Humorum Acrimonia.) XXXIII. Quapropter in *præmissâ unicâ acquiesco causâ*, *humorum sc. Acrimoniâ tali*, quæ *membranosas Cerebri*, *Cerebellique & spinalis medullæ*, *nervorumque adeò omnium partes ita vellicare queat & malè afficere*, *ut eam consequatur impetuosus*, *copiosus*, *& perseverans Spirituum Animalium ad musculorum fibras motus*, *adeòque Spasmus sive Convulsio*.

XXXIV. Illud autem vel hoc magis confirmatur, quòd quoties sensu & ratione valent universaliter Convulsi, uti iis nonnunquam valent, toties ferè præcessit, vel perdurat adhuc dolor vel ardor Capitis gravis & valdè molestus: quem non tantùm Convulsio, sed quandoque etiam Convulsivus motus solet sequi; imò alternis vicibus uterque ipsos urgere.

XXXV. Unde & hoc deduci posse videtur, *Convulsionis omnis causam remotiorem*, *& partes membranosas* spinalis medullæ, aut nervorum ad convulsionem cogentem, *quatenus sensum molestiâ vel dolore afficit*, *id efficere*. (Qua ratione sit causa.)

XXXVI. *In partibus autem spinalis medullæ*, *nervorumque membranosis* non visus, non auditus, non olfactus, non gustus *vigent*; verùm *solus Tactus & Caloris sensus*: unde *horum sensuum objecta*, *sensorium malè afficientia*, *Convulsionis erunt Causæ*. (Eam esse Tactûs & Caloris sensûs objecta.)

XXXVII. Et certè, si quis Experientiam, summam in Arte Medicâ Magistram, consulat, comperiet vel 1°. *ab objecto duro*, *telo* *putà*, *gladio*, *acu* & similibus malè affectam, læsamque & punctam membranosam nervorum partem, Convulsioni ansam præbere: uti frequentissimè accidit nervo pro venâ puncto à Chirurgis. (Eaque 1°. vel dura.)

XXXVIII. Vel 2°. *ab objecto ardente, Igne putà vel puro, vel in Sale lixivioso retorrido*, *spirituve acido latitante*, *& Acrimoniam quamvis producente vel augente*, Mordicari, Uri, Corrodi, vel alio quovis modo malè affici easdem partes membranosas, & Convulsionem produci. (2°. Vel ardentia.)

XXXIX. Hinc est, quòd *ab assumptis Rebus Acribus*, *Mercurio sublimato corrosivo*, *Arseniço*, *Euphorbio*, aliisque similibus *tàm frequentes oriantur convulsiones*. (Quod confirmatur ab assumptis Acribus.)

XL. Hinc est, quòd *in variis affectibus ab humorum Acrimoniâ productis*, quoties *ad Caput efferuntur halitus acres*, *& membranosas corrodunt partes*, toties ferè sequantur quoque *Convulsiones*, pro Acrimoniâ majori, vel minori, materiæque copiâ itidem majori, vel minori, ac pertinaciâ variâ graviùs vel leviùs, diutiùs vel breviùs affligentes. (Ab Affectibus ab humorum acrimoniâ productis.)

XLI. Hinc est, *quòd in ardentibus Febribus*, *aliisque morbis*, *Cerebri præsertim inflammatione*, *graves* & non rarò lethales *excitentur Convulsiones*. (Ab Ardentibus febribus, &c.)

XLII. Concludimus proinde, *quicquid duritie suâ*, *vel Acrimoniâ urente aptum est lædere partes* (Quænam esse queant causa convulsionis.)

partes spinalis medullæ, vel nervorum membranosas, id *ipsum quoque causam esse posse motûs involuntarii, copiosi, & perseverantis Spirituum Animalium ad musculos, adeóque Convulsionis.*

Dura, & quidem 1°. Tela. XLIII. Inter *dura* illa enumerari possunt & debent 1°. *omnia Telorum* & *scalpellorum genera,* acumine suo nervorum partes membranosas pungentium & lædentium, forinsecùs homini obvenientia.

2°. Ossa. XLIV. 2°. *Ossa* in corpore humano *fracta,* & ita quidem, ut fragmenta quædam acuminata membranosam nervorum partem alicubi lædant; potestque hæc causa inter internas enumerari.

Acria. 1°. Omnia Inflammationem excitantia. XLV. *Inter Acria* enumeramus 1°. *omnia Inflammationem excitantia;* quæ ubi membranosas nervorum, aut Cerebri, Cerebellive, aut spinalis medullæ partes corripit, ut plurimùm comites habet convulsiones.

2°. Acida non temperata. XLVI. 2°. *Omnia acida non temperata,* & *imprimis concentrata,* úti in Mercurio sublimato & similibus.

3°. Forsan Salia lixiviosa retorrida. XLVII. 3°. *An per lixiviosum salem retorridum solum existentia acria* idem efficere queant, non ausim asseverare, nec negare; cùm impræsentiarum non suppetat exemplum vel observatio, quæ hoc satis confirmet, aut infirmet.

Humores Acres. 1°. Bilis. XLVIII. Ex humoribus autem in corpore nostro occurrentibus enumeratur & quidem meritò, 1°. *loco bilis, & præsertim atra,* utpote omnium acerrima, & acidissima.

2°. Pituita putrefacta. XLIX. 2°. *Pituita putrefacta,* in *quâ aut Acidus Spiritus, aut Sal lixiviosum excedet,* si ullam ostentet ipsa Acrimoniam.

Sanguinem à bile inflammari & putrefieri. L. *Bilis eadem uti sanguinem reddit inflammabilem,* sic *in omni inflammatione primas partes exequi videtur, & sanguinem ad suppurationem perducere.*

& quâ ratione. LI. *Inflammabilem reddit sanguinem, quatenus* & Spiritum Acidum infringit, & subtile Oleum præbet interno Igni Cordis, facilè accendendum.

LII. *Sanguinem ad suppurationem deducit eadem Bilis,* quatenus Ipsum extra vasa sua & locum convenientem ac naturalem effusum, ac quiescentem (quoad motum circularem) secundùm partes suas commovet & agitat, effervescentiam instituendo cum ejusdem Spiritu Acido, recedente sensim Spiritu Volatili utriusque moderatore primario, & temperatore; unde utriusque, lixiviosi puta Salis & Spiritus Acidi, Acrimonia sentitur & dolorem parti affert, donec tandem sedetur illa effervescentia, sicque temperetur utriusque Acrimonia, affluente copiosiùs ad partem dolentem Spiritu Animali, utrumque itidem temperaturo, ac sic dolorem sedaturo.

LIII. Ubi autem sanguis non simul adest, & quidem extra vasa sua effusus, Inflammatio nulla fit; verùm *à Bile purâ Erysipelas; ubi sc. Bilis sine sanguine in partem aliquam effunditur* aut erumpit, *illamque Acrimoniâ suâ vexat & malè afficit, ac ex conflictu dolorem excitat in* parte sensu prædità: *ubi enim sensus non est,* ut in parte carnosâ, *corrumpitur & mortificatur ea nonnunquam sine ullo sensu.* Erisypelas unde.

LIV. Accenditur ergò potentiùs vel debiliùs in sanguine Ignis Cordis internus, pro ipsius sanguinis ad incendium dispositione majore vel minore. Accedit verò sanguini ad incendium majus suscipiendum dispositio primaria à bile oleo turgente; uti contraria à spiritu acido aquâ diluto: humore nimirum utroque à naturali & debito statu recedente & vitioso, Bile naturali putà, & Succo Pancreatico, atque Salivâ. Accensio ignis in Corde à Bile.

LV. Sed hæc per transennam dicta sunto, revertamur ad Convulsionem, cujus causas postquam absolvimus, pergendum rectà ad Ejusdem Curationem, si priùs quædam ad ejus prognosin facientia monuerimus. Prognosis.

LVI. Gravem affectum Convulsionem esse, nemo negabit, qui ejusdem vehementiam observaverit. Convulsio gravis affectus.

LVII. Eò autem gravior est Convulsio, quò vehementior & diuturnior eadem existit, & quò plures, vitæque magis necessarias partes afficit: & vice versâ, eò levior, quò blandiùs affligit, citiùs cessat, & pauciores, vitæque minùs necessarias invadit partes. Quatenus gravior, & quatenus levior.

LVIII. Inter partes autem vitæ quàm maximè necessarias recensentur meritò, quæ respirationi inserviunt & pulsui; quibus graviter læsis valdè periclitari de vitâ hominem, nemo nescit. Quæ partes vitæ maximè necessariæ.

LIX. Præter quæ damna, non rarò à Convulsione gravi, ob dolores comites, virium sequitur prostratio, exhaustis magnâ vi animalibus spiritibus. A Convulsione virium prostratio.

LX. A Superpurgatione Convulsio, mala censetur: non tàm semper à medicamenti acrimoniâ, quàm humorum motorum. Malum tamen est, si acre exhibeatur medicamentum, à quo convulsio excitari queat. A Superpurgatione convulsio qualis.

LXI. In febribus acutis Convulsio mala; Indicat enim ad Caput rapi humores, aut membranosas saltem nervorum partes acribus affici humoribus. In febribus acutis qualis.

LXII. Imprimis Convulsiones, quæ phrenitidas consequuntur, semper ferè lethales; ob inflammationem meningum cerebri. A phrenitide qualis.

LXIII.

A Vulnere qualis. LXIII. Periculosa quoque est à Vulnere Convulsio; vel ob partis nervosæ læsionem vel ob comitem humoris moti aut in vulnere producti acrimoniam.

A copioso sanguinis fluxu qualis. LXIV. A copioso sanguinis fluxu Convulsio, mala: Indicat enim biliosos vel aliàs acres humores temperamentum suum à sanguine desiderare, atque ferocientes membranosas nervorum partes aggredi.

Febrem Convulsioni, quàm hanc illi supervenire, melius. LXV. Febrem Convulsioni supervenire meliùs est, quàm Convulsionem Febri: Unde spasmo si febris supervenerit, Morbum solvit. Ubi namque Convulsioni supervenit Febris, signum est, humorem Convulsionis causam sanguini misceri, à quo faciliùs temperari potest, & in ipso per medicamenta superari, quàm secretum à sanguine & membranosæ parti alicubi inhærentem.

LXVI. Ubi autem Febri supervenit Convulsio, signum est, humorem secretum à sanguine, non excretum è corpore; verùm effusum in partes nervosas, easdem graviter afficiendo, & convulsionem excitare & vires prosternere.

Convulsio rarò in quartanis. LXVII. Quartanâ correpti non facilè convulsionem patiuntur; in illis namque non tàm abundant humores biliosi, acres; sed imprimis pituitosi viscidiores, hoc est, melancholici, acrimoniâ plerumque carentes.

Hæc illius medela. LXVIII. Qui Convulsione tentati sunt priùs, superveniente quartanâ liberantur, signum enim humorem acrem esse domatum, & viscidiorem nunc dominium obtinere.

Prognosis in Tetano. LXIX. Quicunque Tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt; si hos effugiunt, sani fiunt. Gravis utique causa sit oportet, quæ omnia corporis membra simul ad Convulsionem perducat; & tamdiu perseveret; unde necessariò respiratio simul lædi debet, ac homo interimi, nisi brevi tollatur malum ab humoris acrimoniâ pendens. Quòd si superetur brevi humor, aut aliò feratur, convalescentiæ spes aliqua superest.

In Curatione dissensus. LXX. Postquam & in Convulsionis verâ essentiâ, & in parte verè affectâ, & in Causâ legitimâ, & in productionis modo non satis convenit inter Authores, quis mirabitur, si & in Curatione dissentiant Multi, & illi præsertim, qui plus suis tribuunt Conceptibus, quàm Experientiæ; sine quâ cæcutiendum est omnibus in Arte Medicâ.

Cæcutiunt in Medicinâ qui ab Experientiâ recedunt. LXXI. Cæcutiendum, inquam, est omnibus & singulis in Arte Medicâ, qui vel latum unguem recedunt ab iis, quæ docet Experientia, & suis indulgent figmentis, aut puris putis ratiociniis.

Ratiocinatione etiam utendum. LXXII. Utendum certè est ratiocinatione in Arte Medicâ, tum ad affectum ipsum dignoscendum, quoties in sensus non incurrit; utendum est ratiocinatione ad causas affectûs omnes, & proximam & remotiores cognoscendas: Utendum est ratiocinatione ad auxilia & remedia convenientissima excogitanda & commodè usurpanda.

Et quomodò. LXXIII. Sed ita utendum est ratiocinatione, ut illi soli unique non fidamus, verùm ad veritatis trutinam, Experientiam, illam revocemus expendendam decernendamque.

Quænam probata quæ secus. LXXIV. Hujus, Experientiæ puta, probam si sustinuerit Ratiocinatio, probata vocabitur & certa; sin minus, improbabitur & rejicietur, tanquam probabilis & verosimilis, non probata, nec vera.

Non licet bis peccare in medicinâ. LXXV. Non semper autem bis peccare licet in Arte, hoc est praxi Medicâ; & puerile est, Medicum audire continuè conquerentem ac errores suos & sphalmata excusantem, dicendo *Non putabam*.

Quis Medici nomen mereatur. LXXVI. Neque enim Medici nomen meretur, qui sui admirator, putat se sapere; verùm qui sui diffisus, & ab Experientiâ doctus ipso opere ostendit se sapere, & ægros curare posse.

Ratio Dux, Experientia comes. LXXVII. Hæc ut nostro proposito accommodemus, in re difficili & perplexâ, in affectu multis Grandiloquis rariùs vel nunquam fortè viso, minùs curato, dicta nostra ita temperabimus, ut perpetuò Rationi Duci Comitem jungamus Experientiam; utpote à quâ ratiocinationis omnis legitimæ initium sumit, & ab eâdem tanquam judice summo approbationem aut improbationem expectat Recta Ratio.

LXXVIII. Consideranda sunt proinde, quæ Viri opere ipso quàm verbis majores de Convulsionis curatione à se institutâ memoriæ prodiderint ac scripserint.

Unde rationem curationis desumet Autor. LXXIX. Quemadmodum autem in Causâ Convulsionis verâ eruendâ exemplum & argumentum, sive ratiocinationis necessariæ fundamentum sumpsimus à Convulsione ex nervi puncturâ ortâ, sic & nunc ab ejusdem legitimo & experientiâ comprobato curandi modo, rationem & modum Curandi omnem Convulsionem deducere conabimur.

Convulsionis Historia in Carolo Nono Galliarum Rege. LXXX. Utique memoratu dignissima est Historia Caroli Noni Galliarum Regis, ex puncto venæ loco nervo dolorem ingentem, hinc & gravem convulsionem mox perpessi, ab Ambrosio Paræo Operum suorum lib. IX. cap. 38. descripta; Quæ quoniam multa notatu digna con-

continet, libet in eorum quos à me doceri neutiquam tædet, commodum & utilitatem ipsam exscriptam perpendere atque explicare, quandoquidem lucem non mediocrem afferet illa secuturis de Convulsionis omnis curâ dicendis.

LXXXI. Ita autem rem narrat Paræus. *Regi febricitanti sanguinis detractio præscripta est, atque vocatus Chirurgus ejus operis gloriâ famatissimus. Sed cùm fortè fortunâ nervum pro venâ pupugisset, exclamavit Rex, dolorem se eò loci ingentem percipere.*

In nervo puncto ingens dolor.

LXXXII. Ubi notandum, mox dolorem ingentem sentiri in nervo puncto: atque sic confirmari, quod dixi, affici partem nervorum membranosam ab objecto molesto, & dolorem excitante.

LXXXIII. Pergit autem Paræus; *Tum ego edixi, ut extemplo vincula solverentur, aliàs brevi in altum tumorem actum iri brachium. Sed cùm id segniùs fieret, ecce tumor invasit brachium, cum contractione tantâ, ut flectendi aut exporrigendi non esset libertas: dolor verò sævus non punctam modò particulam, sed & totum membrum habebat.*

Mox tumor membri.

LXXXIV. In quibus verbis tria ostenduntur: 1°. *tumorem corripere non tantùm musculum, cujus erat ictus nervus, verùm totum brachium.*

Et Convulsio.

2°. *contractionem sive convulsionem invasisse omnes brachii musculos, tàm flectentes quàm extendentes* ipsum.

Et Dolor.

3°. *dolorem sævum universum occupasse brachium.*

Tumor unde.

LXXXV. Ex quibus rursus deduco, 1°. *tumorem illum fuisse musculorum contractorum, à nimio Spirituum Animalium affluxu.*

Rigor unde.

2°. ob *doloris vehementiam, Spiritus ad brachium affectum copiosiùs affluentes invasisse quoque reliquos brachii musculos omnes*: unde Brachii rigor secutus est, id est, convulsio musculorum & flectentium & extendentium ipsum.

Dolor unde.

3°. *ex affluxu illo Spirituum Animalium nimio, & proinde extensione fibrarum nimiâ ortum esse dolorem in universo brachio*, & quidem non levem, ast *sævum*.

Horum Curatio.

LXXXVI. *Ego verò*, pergit Paræus, *pro tempore & re natâ, statim vulneri Emplastrum ex Basilicone, quod ipsius agglutinationem remoraretur, imposui: hincque toti brachio diplomata lintea oxycrato imbuta, insuper inductâ fasciâ expulsivâ, quæ à Carpo initio ducto in summum humeri articulum desinens, sanguinem spiritusque fluxionis & inflammationis metu compelleret.*

LXXXVII. Atque hic fuit primus apparatus, qui quàm parum ad rem faciat, ex sequentibus liquebit; & sanè magis fuit apparatus pro formâ factus, ne nihil viderentur agere, quàm usurpatio medicamentorum tanto malo debellando convenientium: quapropter in ejusdem confutatione non est, quod multùm desudemus.

LXXXVIII. *His autem factis*, pergit Paræus, *secessimus, provisuri quid facto esset opus, tum ad dolorem sedandum, tum ad aliqua symptomata avertenda, quæ nervis punctis supervenire solent.*

LXXXIX. Ex quibus patet, non fuisse convenientia huic affectui superando remedia, cùm nunc demum de iis esset deliberandum.

XC. Addit autem Paræus: *Rogatus sententiam dixi, Meo judicio melius nihil fieri posse, quàm si illicò Oleum de Terebinthinâ calens cum Aquâ vitæ in vulnus affunderetur. Toti verò brachio Emplastrum diachalciteos in aceto & oleo rosato dissolutum induceretur, obvolutâ insuper fasciâ, cujus jam meminimus, expulsivâ. Oleo enim & Aquæ vitæ vim inesse in vulneris fundum penetrandi, serosique humoris ac virulenti, qui ex nervi puncti substantiâ exsudabat, exhauriendi & exsiccandi: doloris prætereà sedandi, calore illo, qui actu ipsis inerat. Emplastro verò diachalciteos facultatem adesse ejus, qui in brachium influxisset, humoris resolvendi, & novi advenæ aditum & influxum prohibendi. Fasciam ejusmodi esse, quæ roborandis moderatâ constrictione musculis, exprimendisque & repellendis in partes supernas, qui jam influxerant, humoribus, his verò, qui influxuri erant aditu & ingressu arcendis sufficeret.*

XCI. Quibus verbis cùm varia contineantur, libet singula accuratiùs examinare, ut singulorum pondus & robur pateat.

XCII. Primò autem Paræi consilium fuit, *ut illicò Oleum Terebinthinæ calens cum Aquâ vitæ*, hoc est, Spiritu Vini *in vulnus affunderetur*. Consilium utique salutare, & quidem ab experientiâ desumptum, neutiquam à rationibus, quas subjungit Author.

XCIII. Singula autem hujus Consilii vocabula, cùm aurea sint, perpendi debent. Suasit autem ut *illicò* hoc adhiberetur remedium. Et certè si in ullo, in hoc affectu festinandum est, cùm omnis mora sit ægro damnosa.

In Convulsionis curâ festinandum.

XCIV. Duo autem suasit usurpari: *Oleum Terebinthinæ*, hoc est, spiritum dictum, sive Oleum Album in ejus destillatione primo loco ascendens, & penetrantissimum, uti subtilissimum. Cujus incredibiles sunt citò sanandi, & imprimis nervorum membranas sanandi & consolidandi vires: hîc summoperè requisitæ ac necessariæ.

Oleum Terebinthinæ.

XCV. Huic Terebinthinæ Oleo junctus fuit *Vini Spiritus*, à multis *Aqua vitæ* dictus: cujus itidem in sanandis partibus nervorum membra-

Vini Spiritus.

branosis egregia vis Practicis Chirurgis notissima est, & idcircò ejusdem in Cerebri, sive capitis læsionibus usus frequentissimus.

Medicamenta calentia applicanda.

XCVI. Voluit autem, & quidem prudenter, *calens* hoc usurpari medicamentum, tum quia nihil æquè inimicum est nervis, quàm frigus; tum quia calefactum medicamentum penetrat faciliùs & penitiùs, promoveturque sic curatio promptior.

Et vulneri infundenda.

XCVII. Hoc autem medicamentum subtile ac penetrantissimum *in vulnus* à Chirurgi scalpello factum *affundi* voluit Paræus; ibi namque hærebat malum, ibi erat læsa nervi membrana, ad quam nisi perveniret medicamentum, nihil omninò erat expectandum boni.

XCVIII. In hoc ergo medicamento & consilio nihil desideramus, quin imò tanquam præstantissimum, ac usu sæpissimè comprobatum, ipsum omnibus commendamus.

Paræus reprehensus.

XCIX. Videamus autem rationes quoque, propter quas hoc medicamento utendum censuit Paræus. *Inest*, inquit, *Oleo Terebinthinæ & Aquæ vitæ vis in vulneris fundum penetrandi*, & hactenus quidem verè ac rectè: *serosique*, addit, *humoris ac virulenti, qui ex nervi puncti substantiâ exsudabat, exhauriendi & siccandi.* Bone Deus, quid hoc est dicere? itane? exsudatne ex puncti nervi substantiâ humor serosus ac virulentus? sed quis amabo unquam serosum aut virulentum in nervorum substantiâ deprehendit humorem? sed quis ullum unquam nedum serosum, aut virulentum, in nervis humorem offendit? Utique si aliquid perfertur per nervos, id spiritus erit animalis; at quis unquam animalem spiritum somniavit finxitve serosum aut virulentum? Pudet me profectò tàm putida effundi ab illo Viro.

Humorem serosum ex nervo non exsudare.

Nec in eo contineri.

C. Quòd si naturaliter non contineatur, uti non continetur, in nervis humor serosus, nedum virulentus; utique talis ex ipsis exsudare non potest; atque imprimis ex ipsis modò punctis.

Nec, dum exsudat, corrumpi humorem.

CI. Neque enim dici potest, corrumpi humorem ex nervo exsudantem, cùm dictum factum, icto nervo sequatur actutum dolor & mox convulsio; uti ex hujus ipsius Authoris propositâ narratione patet.

CII. Sed nec inde sequitur, serosum virulentumve humorem exsudare ex nervis punctis, quoniam tantus mox illorum puncturam sequitur dolor, tàm atrox convulsio. Id enim in quæstione situm: unde sc. pendeat tantus dolor, unde tàm gravis convulsio; nec per principii petitionem supponendum est, quod unicuique priùs incumbit probandum.

CIII. Quotquot ergo idem cum Paræo sentiunt de humoris serosi & virulenti ex punctis nervis exsudatione, sciant sibi incumbere ejus assertionis probationem, quam ubi audiverimus solidam, admittemus avidè.

CIV. Mirabile est, quod addit Author, vim habere Terebinthinæ Oleum atque Vitæ Aquam *exhauriendi & resiccandi humorem* illum serosum & virulentum; quibus verbis ampliùs evertit propriam assertionem. Nam quomodò & quonam exhaurient talem humorem una aut duæ ad summum Guttulæ eò penetrantes?

Vim exhauriendi & exsiccandi Oleo Terebinthinæ & Spiritui Vini non inesse.

CV. Præterea quid hoc est dicere, exhaurire? an foràs eliciet illum humorem? hoc si fiat, an simul resiccabunt? aut potiùs exsiccabunt illum humorem? Quod exsiccatur alicubi, quomodò simul exhauriri queat non assequor; cùm potiùs humectandum videatur, ut exhauriatur.

CVI. Humor autem ille si serosus & virulentus sit, dubio procul salinus erit, quandoquidem omnis serosorum humorum Acrimonia à Salsugine pendet: Salsus autem humor si resiccetur, Acrior fiet, ac proinde magis virulentus.

Humor serosus & virulentus etiam salinus.

CVII. Quod si Salsus humor ferretur per nervos, non ita dulces gustui essent, & insulsi nervi, verùm Salsi, ab humore seroso, adeóque Salso per ipsos delato, uti à Bile amaricat quodammodò hepar.

CVIII. Nullius ergo momenti sunt rationes, quas pro medicamento suo affert Paræus; quapropter illum per Experientiam quidem edoctum censeo medicamentum optimum, cujus tamen rationes non sit assecutus, nec verùm ipsius operandi modum.

CIX. Hoc autem idcircò pluribus ostendi, ne quis miretur, si subinde imò frequenter in quorundam Medicorum libris legat medicamenta usu comprobata, quorum interim rationem ignorent practici, non semper in ratiocinatione solidiore tàm versati, quàm ipsâ praxi empiricâ; quæ si rationalis fiat, utique multis parasangis superabit vulgarem.

Medicamentorum probatorum rationem ignorare Practicos.

CX. Malim autem uti Medico Empirico, id est, secundùm experientiam praxin exercente: quàm Theoretico & ex suis ratiociniis & figmentis medicinam faciente: docuit enim jam pridem omnes accuratos eorum, quæ circa Artem nostram accidunt, observatores, longè feliciores esse in Praxi Medicos Empiricos, quàm Theoreticos, quique ex libris Medici fiunt, aut suis speculationibus; homines in suâ dementiâ tantò miseriores, quòd tàm multos secum

Medicus Empiricus Theoretico præferendus.

cum reddant miseros. Sed sesquipedalibus verbis & ampullis vult decipi mundus.

Emplastrum Diachalciteos Aceto & Oleo solutum cur applicatum.

CXI. Revertamur ad Paræum, qui *toti brachio*, post infusum vulneri Terebinthinæ Oleum & Vini Spiritum, *voluit imponi Emplastrum diachalciteos*, vulgo Diapalma dictum, idque *aceto & Oleo Rosaceo dissolutum*, tritissimum Chirurgis remedium.

CXII. Rationem hujus remedii addit, *ob facultatem resolvendi humorem, qui in brachium jam influxit, & prohibendi aditu & influxu advenam novum*.

CXIII. Verumenimverò difficile dictu, & difficilius probatu erit, qualis humor influxerit in brachium convulsum; Neque enim posito circulari sanguinis motu, alius humor fingi potest influere in brachium præter Spiritum Animalem.

CXIV. Sanguis enim naturaliter movetur à Corde per arterias quaquaversùm; & quidem æqualiter, nisi vas aliquod apertum sit in aliquâ parte, & per ipsum effundatur sanguis: aliàs enim nullis existentibus in arteriis aut venis remoris, æqualiter quaquaversùm ruit per arterias sanguis.

CXV. Quod si Animales duntaxat Spiritus in affectum propulsi sint brachium, cùm subtiles habeantur ab omnibus, non video magnâ ipsos indigere resolutione; imprimis à Diachalciteos Emplastro expectandâ.

CXVI. Quòd si quis benigniùs interpretetur Paræi, utpote Circulationem Sanguinis Ignorantis, opinionem, & statuat impediri in convulsis omnibus brachii musculis sanguinis liberum per angustatas venas reditum, atque sic periculum imminere ruptionis vasorum, quod demat illud Emplastrum: Iterum non video, quid præstare queat illud, ut talis angustia ex nimiâ musculorum ab Animalibus Spiritibus tensione orta tollatur: cùm reverâ Animales Spiritus resolvere debeat; quandoquidem non desinunt copiosiùs eò affluere, nisi curatâ illâ nervi puncturâ, aut dissecto ipso nervo: uti postea ex eodem docebimus Paræo.

CXVII. Arbitror autem hoc Emplastro leniri potiùs ac emolliri musculorum fibras vehementer tensas, & sic leviorem reddi ipsam convulsionem & tensionem. Quòd si aliquid sanguinis ob angustatas venas capillares effusum sit in corporis habitum, putarim hoc Emplastrum illi resolvendo & dissipando esse convenientissimum.

Fascia expulsiva cur applicata.

CXVIII. Denique *fasciam expulsivam adhiberi, & illâ obvolvi voluit brachium, & quidem ad roborandos moderatâ constrictione musculos, & exprimendos, repellendosque in partes supernas, qui jam influxerunt humores; arcendum verò aditu & ingressu eos, qui erant influxuri*.

CXIX. Quamvis autem fasciam ipsius non rejiciam, quin potiùs probem; non probo tamen ob rationes ab ipso prolatas, quas sc. evertit & destruit sanguinis motus circularis; quod uno verbo attigisse sufficit, ne in ejus confutatione plus teramus, & perdamus temporis.

CXX. Probamus autem illam fasciam, quia continet ac comprimit leniter musculos nimiùm distentos, & blandè impedit, ne fibrarum magis damnosa contingat in musculis distensio & fortè ruptura incurabilis.

CXXI. Atque sic examinavimus medicamenta Curando Regi à Paræo proposita, ut & rationes ab eodem allatas, ut illa aliis quoque persuaderet approbanda: proximum nunc est, ut successum quoque videamus.

CXXII. *Probato* ergò, inquit Paræus, *à Medicis verbo & opere consilio, dolor mitior factus est*: cùm quo concludo cessasse quoque brachii rigorem, & convulsionem universalem, cùm nullam ejus faciat ampliùs mentionem. Successus Medicamentorum adhibitorum.

CXXIII. Hoc utique experimentum Regio exemplo confirmatum maximi fieri potest ac debet ob successum laudabilem, & illud imitari convenit Medicos & Chirurgos omnes ægris suis benè volentes.

CXXIV. *Restabat*, subdit Paræus, *in parte humor, cui resolvendo & desiccando adhibitum est sequens remedium*. Cataplasma Paræi in convulsione.

℞. *Farinæ Hordei & Orobi*, *an.* ℥ij.
Flor. Chamæm. & Melilot. an. P. ij.
Butyri recentis sine Sale, ℥iß.
Lixivii Barbitonsoris q. s.
F. Cataplasma ad formam pultis.

Atque his remediis, ait Paræus, *Generosissimus Rex tandem post trimestre spatium sanatus est, sic ut vitiatæ actionis in parte læsâ vestigia nulla superessent*.

CXXV. Cura utique felix, quæ citra læsam ullam in affectâ parte actionem absoluta est ac perfecta. Unde patet, consolidatum esse mox nervum læsum; quo non curato permansisset Convulsio, aut sequutus fuisset abolitus in parte motus. Cataplasma autem mox enarratum idem ferè aget, quod dissolutum Emplastrum Diapalma; in quo ridiculum mihi videtur desiderare butyrum recens sine Sale, & tamen lixivii ope redigere omnia in Cataplasmatis consistentiam.

CXXVI. Videndum porrò, ubi successus talis non obtinetur, quid tum faciendum suadeat Si dolor non mitescat ex his remediis.

Paræi consilium. deat idem Paræus, cujus hæc sunt verba. *At si quando doloris tanta fuerit contumacia, ut ne sic quidem mitescat, imò etiam convulsionis impendentis metus adsit, satiùs erit, seu nervum, seu tendinem, seu membranam penitùs rescindere, quàm lethiferæ convulsionis periculo ægrum exponere: sic quidem parti actio propria deperit, at toti corpori vita conservatur. Ita enim & communi consilio statueramus, si, qui Regem affligebat, dolor præscriptis remediis non cederet, vel Oleum fervens affundere, vel nervum ipsum in totum rescindere.*

Quod si negligatur pereundum Ægro. CXXVII. Hæc omnia, uti præcedentia, breviter examinabimus. *Si tanta*, inquit, *doloris fuerit contumacia, ut ne sic quidem mitescat, imò etiam convulsionis impendentis metus adsit*, &c. Quibus verbis docet, fieri posse, ut huic remedio non cedat malum; quod fiet imprimis, si seriùs applicetur, unde frustrà tum expectatur ejus medela. Uti memini contigisse ante annos circiter octodecim Medico & Chirurgo Amstelodamensi, *Theodoro Van der Noen*; cui cum aliquando circa meridiem excidissent ex manibus forfices, & ipse illos festinaret apprehendere, forte fortunâ acutæ ejus parti allisit dextri pollicis extremam juncturam; in quâ cum levem tantùm dolorem sentiret, per aliquot horas malum neglexit, verùm circa decimam nocturnam & in ipsâ parte affectâ, & in universo corpore leves convulsiones percepit: Cùm autem Biliosus esset naturâ, mox assumpto Pharmaco eandem evacuavit, perseverantibus nihilominus cum dolore convulsionibus ita molestis, ut mihi manè ad se vocato significaret, sibi esse pereundum; postquam nullum curatum vidisset, cui non mox in principio Oleum penetrantissimum in vulnus esset immissum; quòd ipse neglexerat ob dolorem non ita magnum.

Historia ex Convulsione mortui.

Ex punctura nervi in Brachio Erysipelas, & unde. CXXVIII. Evenit autem, uti prædixerat, quamvis varia administrarentur, & ab ipso & ab aliis proposita. Invasit enim totum brachium Erysipelas grave, cum ejusdem tumore notabili: Cujus causam cùm nunc examinarem, cœpi suspicari, tracto in consensum Cerebro in quoscunque nervos transfusos magnâ copiâ Spiritus Animales, qui subinde leves, aut graviores in musculis convulsiones, subinde motus convulsivos concitarent, ac simul alias partes per Animales Spiritus itidem motas, & coarctatas ampliùs & frequentiùs quàm decebat coarctarent; atque ipsam quoque Bilem ad intestina & venam cavam propellerent, à quâ sanguini confusâ, & in affecto brachio turgente in fluxu suo cum sanguine impeditâ excitaretur illud Erysipelas gravissimum, & ad novæ Bilis affluxum continuum perpetuò recrudescens.

CXXIX. Tantus autem dolor digitorum in manu extremos articulos tandem exercebat, ut cogeret Chirurgum amicum illos ad ossa usque secare, quò exitus pateret, ipsius judicio tunc vitiato humori acerrimo partes illas vexanti, qui tamen nullus observatus, ut nec levatus dolor: quin potius intra decimum, si rectè memini, diem miserè vitam cum morte commutavit æger. Maximus in extremis digitorum articulis dolor.

CXXX. Tot sc. tantaque mala exiguum in parte nervorum, tendinumve membranosâ inflictum ictu vulnusculum concitare potest, & hominem robustissimum prosternere ac brevi perimere. Punctura nervi quantum malum.

CXXXI. Neglectum proinde hoc malum incurabile ferè redditur; quod imprimis testatur Convulsio, ut & Convulsivus motus Corpus universum affligens ac crucians. Ferè incurabilis.

CXXXII. Atque hanc universalem totius corporis convulsionem intelligit, opinor, Paræus, quam non mitescente dolore dicit impendere Ægro. Neque enim brachii particularis ab ipso potuit intelligi, cum statim in principio hæc Regem occupaverit, ac brachium ita contraxerit, ut nec flecti posset nec extendi.

CXXXIII. Hanc universalem Convulsionem quando impendere metus est, ob non mitescentem infuso medicamento allegato dolorem, suadet, & quidem prudenter ac ex Arte, rescindere penitùs seu nervum, seu tendinem, seu membranam. Universalis Convulsio ubi impendet, rescindendus seu nervus, seu tendo, seu membrana.

CXXXIV. Quibus verbis satis innuit, tribus in locis affici posse membranosas nervorum partes, vel 1°. in ipso nervo; vel 2°. in tendine; vel 3°. in membranâ, hoc est, tendine non rotundo, sed plano & membranoso. Quot locis afficiatur nervus.

CXXXV. Discindenda est autem pars nervi membranosa, ubicunque fuerit læsa, & convulsioni membri affecti particulari ansam præbuerit. Ubinam discissio facienda.

CXXXVI. Quodque mirari licet, discissis per transversum vel nervo, vel tendine, vel membranâ curatur Convulsio. Discissione hâc curatur Convulsio.

CXXXVII. Hoc verum esse testatur Experientia, utut nullius forsan, etiam subtilissimi, & mechanicæ maximè intelligentis ratiocinatio id excogitare, aut ratio assequi, aut animus credere queat.

CXXXVIII. Et profectò ubi illa omnia in tali puncturâ obvenientia menti meæ propono perpendenda, somnio videntur similiora, quàm observationi alicui per sensus factæ.

CXXXIX. Quinimò si quis in arte nostrâ Convulsio omnium

affectuum maximè notabilis. strâ affectus occurrat, de cujus veritate dubitare liceat, & sensibus fidem derogare, adeóque pro figmento, aut somnio habere, utique hæc ipsa Convulsio est, cum omnibus ipsam comitantibus symptomatibus, & miserrimè ægros cruciantibus, tandemque interimentibus.

CXL. Interim cùm non semel id sit observatum, sed sæpissimè, quis sanæ mentis habebitur, qui in dubium trahere audebit, quod observatum est à tàm multis, & ubique?

CXLI. Utinam potiùs allaborarent omnes, ut tàm tristis ac cruenti affectûs causas veras expiscari quirent, aut saltem methodum invenirent illum feliciter curandi, & ægros à certâ morte liberandi: quod proprium est verorum Practicorum.

CXLII. Satiùs autem judicat & meritò Paræus, tali nervi tendinisque dissectione parti propriam actionem perire, interim toti corpori vitam conservari; quàm id negligendo lethiferæ convulsionis periculo ægrum exponi.

CXLIII. Et sanè, si ex duobus malis minus sit eligendum; quis dubitabit unius, pluriumve musculorum functionem amittere, conservatâ totiùs vitâ? quisne tam malè sanus præferet mortem tantulæ jacturæ?

CXLIV. Cùm proinde, tanquam verus Practicus, pericula omnia ex hoc affectu expectanda prævidisset Paræus, quomodo singulis providendum esset prudenter proposuit: nec mirum si in ejus sententiam pedibus iverint præsentes tunc Medici & Chirurgi Regii.

CXLV. Suaserat autem Paræus, & probaverant reliqui, ut, si Regem affligens dolor præscriptis remediis non cederet, vel Oleum fervens infunderetur vulneri, vel ipse nervus rescinderetur in totum.

Unde dignoscatur remedii operatio bona. CXLVI. Prudenter autem præmittit signum, ex quo dignosceretur remedii præscripti & administrati operatio bona & desiderata; doloris scilicet remissio & sublatio.

Dolor tollendus. CXLVII. Cùm enim dolor unica causa esset affluxûs nimii Spirituum Animalium ad partem affectam, hinc & convulsionis in omnibus ejusdem musculis excitatæ; ille tollendus erat, si aliqua curationis spes erat expectanda.

Et quâ ratione. CXLVIII. Dolor autem nequibat tolli, nisi sublatâ aut emendatâ ejusdem causâ.

Curandum vulnus. CXLIX. Causa doloris illius atrocissimi ac sævissimi erat inflictum nervo vulnus.

Et quomodò. CL. Curandum erat proinde vulnus, si sedatio erat expectanda doloris.

CLI. Curari nequibat vulnus, nisi ad locum in nervo affectum perveniret medicamentum usurpatum.

CLII. Prudenter idcircò adhibitum fuit remedium & penetrantissimum, & nervis amicum, & consolidandi vi summâ præditum, & simul anodynum, idque priùs calefactum: uno verbo omnibus suis requisitis donatum.

CLIII. Huic nunquam nimis laudato, ut ut primo aspectu vili, quoniam familiari & facilè parabili remedio si non cessisset dolor, duo extrema proponebantur auxilia extremo malo adhibenda.

CLIV. Horum Primum, & dubio procul primo loco tentandum erat Oleum fervens vulneri infusum. Oleum fervens vulneri infundendum.

CLV. Hic cùm nullum Oleum determinet, dubitare quis possit, quale sit sumendum.

CLVI. Ego, ut quod sentio paucis aperiam, planè judico, sumendum esse idem de Terebinthinâ Oleum, quo vix penetrantius, nullum saltem magis consolidans offendas: nisi fortè Oleum de Cerâ, divinum planè in eundem finem, & maximè anodynum; expertus loquor. Et quidem Terebinthinæ. Vel Ceræ.

CLVII. Ob duas autem rationes illud Oleum non calens tantùm, verùm fervens usurpandum judico; 1°. ut si fortè priùs non satis penetrasset, jam magis fervens penetraret magis, ac desideratam opem præstaret. Et cur fervens.

CLVIII. 2°. Ut, si contrà satis penetrasset in primâ applicatione, non tamen potuisset superare malum rebelle, nunc fervens combureret ac mortificaret nervum affectum, atque sic sublato ipsius sensu, tolleretur simul ejusdem dolor, ac per consequens totum brachium affligens Convulsio.

CLIX. Quòd si ne sic quidem tolleretur malum, secundum & ultimum adhiberetur remedium, Nervi sc. ipsius dissectio. Nervus dissecandus.

CLX. Et sanè mirari subit, dissecto nervo cessare dolorem, cessare convulsionem: cujus rei aliam, quàm in causis jam datam, rationem dare non possum, læsâ sc. parte nervi membranosâ ob dolorem excitatum mox copiosiùs eò deferri quocunque demum modo Spiritus Animales, qui per medullarem nervi substantiam confertim properent in musculos, illosque convellant, id est, solito violentiùs contrahant, quod nervis dissectis fieri nequit. Et quare.

CLXI. Cur autem dolor tunc cesset, uti nobis videtur mirabile, sic omninò dignum est, cujus ratio quæratur, & inventa dignis communicetur. Cur dolor ex dissecto nervo cesset.

CLXII. Aliquid, quod hic suspicor, cùm omnibus communicabo, ut saltem ansam præbeam ingeniosis ampliùs de iisdem cogitandi.

CLXIII. Suspicor ergò tamdiu durare dolorem, Quamdiu

lorem,

dolor duret. lorem, quamdiu roditur vel distenditur pars nervi membranosa: distenditur autem non tantùm à re premente & illam quasi explicante; sed etiam quando, quæ naturaliter quadantenus tensa est, aliquâ sui parte laceratur aut dissecatur, ita ut reliquæ partes utrinque contractæ partem laceram magis lacerent, & continuum in ipsâ dolorem augeant, ob quem perseveret spirituum animalium affluxus.

CLXIV. Ubi autem dissectus est in totum nervus, nulla superest partis semilaceræ tensio, nullus proinde dolor, nulla proinde convulsio.

Hæmorrhagiam dissectâ arteriâ supprimi. CLXV. Simile quid observatur in arteriarum sectione, in quâ si compesci nequeat sanguis effluens, transversim dissecatur arteria, & mox supprimitur hæmorrhagia; cujus sequens mihi videtur ratio.

Et quare. CLXVI. Aperto in arteriâ vulnere, quoniam tensæ sunt ejus membranæ utrinque magis corrugantur partes ejus membranosæ, unde magis hiscit vulnus, & continuè erumpit sanguis: dissectâ autem transversim arteriâ, utrinque contrahuntur dissectæ partes, desinitque per retractam sursùm arteriæ partem effluere sanguis, nisi magna sit arteria, cujus etiam contractæ partes cavitatem ipsius non valeant claudere.

CLXVII. Atque hæc dicta sufficiant de Galliarum Regis Convulsione ex puncto nervo brachium totum corripiente, ejusque curâ feliciter succedente ex Paræi præscripto: proximum est, ut nunc Omnis Convulsionis Curandæ rationem ad hujus normam quantum licet formemus, & ubique rationi Experientiam copulemus.

Utilitas doctrinæ de sanguinis circulatione. CLXVIII. Antequam verò ad reliquarum specierum ConvulsionisCurationem transeam, unum hic est monendum; quandoquidem nonnunquam ex puncto pro venâ nervo accidit convulsio, illi præveniendæ inservire doctrinam de sanguinis circulatione.

CLXIX. Atque hæc unica hujus doctrinæ utilitas veris Practicis tanta esse debet, ut ejus nomine in summo illam pretio habere oporteret.

Venæ Cephalicæ nulla affinitas cum capite, nec Basilicæ cum Hepate. CLXX. Notum enim, quàm turpiter ob Anatomes ignorantiam non pauci fuerint lapsi, putantes Venam brachii Cephalicam ideò dictam cum Capite, Basilicam sive Jecorariam & Hepaticam cum Epate peculiarem affinitatem habere, atque illis partibus affectis hanc aut illam necessariò secandam; quas nugas omnes evertit & abolet motus sanguinis circularis.

Basilica non secanda. CLXXI. Factum autem est ob illum errorem, ut Medici urgerent in partium inferiorum affectibus, atque imprimis in febribus, Basilicæ sectionem; cui cum plerunque subjaceat nervus, contigit plus satis, ut pro venâ tunderetur iste nervus, atque inde, uti Carolo IX. Galliarum Regi contigisse narravimus, Convulsiones acciderent graves, & nonnunquam lethales.

Perinde esse quænam in brachio vena secetur. CLXXII. Constat autem per sanguinis circulationem, nullum ab Epate mitti sanguinem ad partes externas, nullam in brachio venam cum capite magis communicare, quàm aliam, verùm omnes & singulas sanguinem revehere ad Cor: ac proinde perinde esse, quænam in brachio aperiatur vena, quando aliquam in ipso secari expedit ægro.

CLXXIII. Datâ verò tantâ per circularem sanguinis motum Venam sectioni commodam seligendi libertate, nonne omitti potest Vena, cui vel nervus, vel arteria est subjecta, & eligi alia omni periculo carens?

CLXXIV. Hanc summam circulationis sanguinis utilitatem qui non agnoscit aut parvi pendit, utique se in praxi novum & inexpertum testatur.

CLXXV. Hoc autem ut ab omnibus Medicis junioribus observetur sedulò, etiam atque etiam commendo.

Quænam Convulsionis causa esse queant. CLXXVI. Cæterùm quum de Convulsionum variarum causis ageremus, docuimus, quicquid partes nervorum musculorumve membranosas dolore vel molestiâ tali afficere potest, ut Spiritus Animales majori copiâ ad ipsos deferantur, Convulsionis causam esse posse.

Proxima Convulsionis causa. CLXXVII. Proximam sc. Convulsionis omnis causam esse nimium Spirituum Animalium ad musculorum fibras affluxum, ipsos præter naturam, involuntariè, imò coactè contrahentem.

Causa Remotior. CLXXVIII. Remotiorem autem causam esse, quicquid partes nervorum musculorumque sentientes, membranosas sc. molestiâ vel dolore afficere potest, atque ad copiosiorem Animalium Spirituum affluxum occasionem præbere.

In partibus membranosis vigere Tactum, & Caloris sensum. CLXXIX. In partibus autem illis nervorum, musculorumque membranosis vigere docuimus duntaxat Tactum & Caloris Sensum; cùm reliqui sensus peculiaria & magis artificialia desiderent organa.

Tactûs objecta omnia dura. CLXXX. Inter objecta Tactûs proposui omnia dura, & imprimis simul acuminata, quæ lædere possunt & vulnerare nervorum membranam, vel musculorum tendines; quodque

que illustri ac Regio exemplo pluribus illustravimus.

CLXXXI. Ex memorato autem exemplo patet ratio ac methodus tales Convulsiones ritè curandi.

Ex Capitis læsionibus Convulsiones gravissimæ.

CLXXXII. Proximum autem est, ut antequam ad reliquas species transeamus, hoc notem, accidere sc. nonnunquam, ut capitis vulneribus aut ictibus, casibusve fracto cranio à fragmentis crassam meningem lædentibus ac sauciantibus excitentur Convulsiones gravissimæ, ac subinde lethales.

Quî curentur.

CLXXXIII. Non curantur autem illæ, nisi remotis prædictis fragmentis, unde mox cessant convulsiones, & subinde via simul paratur curationi integræ, aliàs frustrà optatæ, ac speratæ.

Fragmenta cranii extrahenda.

CLXXXIV. Tolluntur verò fragmenta prædicta, ubi confractum est cranium, ac aliquot jam educta sunt fragmenta, non ita difficulter, dummodò oculis usurpari queant fragmenta, quæ si penetraverint in crassam meningem, prudenter sunt extrahenda, ne major læsio aliàs contingat, & augeatur convulsio.

Cranium perterebrandum.

CLXXXV. Quòd si via nulla pateat fragmento extrahendo, terebrari eget non raro Cranium, quo tum demùm elici queat noxa.

Applicandum Paræi medicamentum.

CLXXXVI. Extractis autem fragmentis, commodè applicari posset affectæ parti medicamentum à Paræo laudatum ex Vini Spiritu & Terebinthinæ Oleo; à quo prompta læsæ membranæ expectari potest cura.

CLXXXVII. Quæcunque ergò duritie suâ partes nervorum musculorumve membranosas lædunt ac vulnerant, eadem si partibus affectis inhæreant adhuc, aut saltem adstent & sauciare pergant, inde removeri debent, antequam ulla sperari queat Cura vera & certa.

CLXXXVIII. Illis autem in tempore remoris, medicamentis utilibus consolidatio partis læsæ mox tentanda, &, si licet, brevi absolvenda.

Convulsio ab Acrimoniâ igneâ vel salinâ quî curanda.

CLXXXIX. Quoties autem ab Acrimoniâ Igneâ, vel Salinâ producitur Convulsio universalis vel particularis, inquirendum diligenter in locum affectum, non rarò ex dolore comite patentem, ut illi quamprimùm applicetur medicamentum conveniens.

CXC. Quale autem sit conveniens illud medicamentum, paucis dispiciendum.

A combustione.

CXCI. Et quidem si à combustione igneâ oriatur convulsio, curabitur illa eliciendo foràs, & temperando æstum parti communicatum, atque immutando emendandoque partes tàm continentes, quàm contentas ab Igne vitiatas.

Æstum igneum quænam eliciant.

CXCII. *Eliciunt æstum igneum pinguia*, utpote vera Ignis pabula: Inter omnia autem commendatur Oleum expressum nucum juglandium, & seminum rapæ.

Quænam temperent.

CXCIII. *Temperant eundem æstum* addita illis Oleis *Acida Sale lixivioso fracta*; qualis est solutio cerussæ, aut minii cum aceto stillatitio parata.

Aciditatem Aceti plumbo frangi.

CXCIV. Aciditas namque Aceti frangitur plumbo in cerussam vel minium mutato: unde dulcescit Acetum.

Linimentum ex oleo, & aceto plumbo impraegnato.

CXCV. Hoc Acetum plumbo impraegnatum & edulcoratum si concutiatur cum Oleo quovis, evadet mixtura instar linimenti; crassescit sc. Oleum ab Acido Spiritu aceti per plumbum dulcificati.

CXCVI. Dum autem linimentum hoc applicatur, & Ignis reliquiæ in hoc Oleum penetrant; frangitur ampliùs ejusdem vis ab aciditate juncta.

Æstus à combustione quâ ratione temperetur à Spiritu acido pinguedini juncto.

CXCVII. Partes autem vitiatæ ab eodem Igne, corriguntur & emendantur imprimis Spiritu Acido pinguedini juncto.

CXCVIII. Cùm enim Ignis externus partium corporis pinguedinem & Oleositatem primariò aggrediatur, illâ consumptâ Sal earundem lixiviosum, illâ temperari solitum, evadit Acrius; evanescente simul cum pinguedine Spiritu Acido.

CXCIX. Unde patet, utrumque & Oleum & Acidum Spiritum reparandum & restituendum, quò temperetur Salis lixiviosi Acrimonia.

CC. Utrumque autem in prædictâ concurrit mixturâ, in quâ Oleum copiosum reperitur, idque Acido Spiritu, sed fracto, temperatur.

CCI. Quo fit, ut Sal in parte combustâ retorridum non effervescat ad occursum Spiritûs Acidi, utpote fracti, verùm ab ipso blandè corrigi queat, & ad pristinam temperiem reduci.

Remedium in ustione quâvis.

CCII. Atque hæc modò dicta non tantùm in ambustione convulsionem excitante locum habent, verùm in ustione quâvis: His enim & similibus remediis non semel curavi ambustos.

Curatio Convulsionis ab Humorum acrimoniâ.

CCIII. Convulsiones omnes citra externas & manifestas causas ortæ cùm humorum Acrimoniam agnoscant, illius & natura & curandi ratio ampliùs proponenda.

Hanc esse notabilem.

CCIV. Acrimoniam notabilem esse, patet ex dolore nonnunquam intolerabili, caputque quasi perterebrante, ipsam convulsionem prægrediente.

CCV.

Et unde oriatur.

CCV. Acrimoniam autem humorum omnem à Sale lixivioso, vel Acido Spiritu deduxi in superioribus.

A Spiritu Acido.

CCVI. Et Spiritum Acidum solùm ejus naturæ esse dixi, ut ab ipso convulsio originem habere possit.

CCVII. A lixivioso autem Sale tantam Acrimoniam tunc expectare non poteram, cui convulsionem adscribere possem.

A Sale Lixivioso.

CCVIII. Postmodum tamen totum hoc negotium sæpiùs expendens, videor mihi modum invenisse, quo ad talem Acrimoniam pervenire queat Sal lixiviosum, ut Convulsionem excitare queat, & fortean plerumque excitet.

Duo præter Sanguinem in corpore humores.

CCIX. Postquam enim omnia in corpore tàm sano, quàm ægro occurrentia mente volvo, præter sanguinem per vasa circulantem, duos mihi videor observare præterea humores in sanis & ægris repertos; Bilem & Pituitam.

Bilis.

CCX. *De Bile* nulla opinor ulli erit dubitatio, cùm in sanis semper occurrat in suâ vesiculâ: in ægris autem rarissimè observetur deficere in totum.

Pituita.

CCXI. *De Pituitâ* autem major erit nobis difficultas; cùm illo nomine plura notem designari.

CCXII. Quapropter, ut logomachias præveniam, paucis describam, quid illo nomine vulgò intelligatur ab Authoribus Medicis, & quid imprimis eo vellem intelligi.

Quid eo nomine appellandum.

CCXIII. In genere autem omnem humorem amaritudine carentem, & extra Vasa & Urinariam vesicam repertum, Pituitæ nomine appellandum judico.

CCXIV. 1°. Amaritudine carentem humorem dixi, quo distinguetur à Bile.

CCXV. 2°. Extra Vasa, quo distinguetur à Sanguine, Lymphâ, & Chylo.

CCXVI. 3°. Extra Vesicam Urinariam, quo ab urinâ quoque distinguetur.

Quid Sanguinis nomine appellandum.

CCXVII. Quicquid autem continetur in arteriis & venis, id omne Sanguinis nomine appellandum judico, vel laudabilis, vel vitiosi & cacochymici; Sanguinis tamen.

Pituitæ nomine quænam Autori veniant.

CCXVIII. Unde quicquid 1°. in Cerebri, Cerebellique Ventriculis; aut inter utramque meningem observatur: Pituitæ nomine appellandum puto: & aquam Hydrocephalum constituentem.

CCXIX. 2°. Ipse mucus narium & screatus Oris ipsaque adeò Saliva Pituitæ nomine mihi venit.

CCXX. 3°. Omnis humiditas in pericardio naturaliter vel p. n. reperta; ut & in pectoris cavitate (extra pus & sanguinem ibi effusum) pituita mihi erit.

CCXXI. 4°. Omnis humiditas in ventriculo & intestinis, post alimentorum absolutam fermentationem & Chyli ab alvinis fœcibus secretionem ac in lacteas venas expressionem, reperta, pituita mihi judicabitur.

CCXXII. Quinimò 5°. Omnis humiditas vel anasarcam, vel leucophlegmatiam, vel ascitem producens, pro pituitâ mihi videtur habenda.

Pituitæ species.

CCXXIII. Unde patet, multas futuras pituitæ species, quas tamen ad quasdam classes non ita difficulter reducemus.

1ª. Naturalis.

CCXXIV. Nam 1°. alia pituita est naturalis, tenuior, qualis est Saliva, & crassior in ventriculo atque intestinis hærens.

2ª. Utilis & inutilis.

CCXXV. 2°. Ex naturali pituitâ alia est utilis corpori, alia inutilis & excrementitia.

CCXXVI. Utiles sunt modò memoratæ *Saliva & in Ventriculo atque intestinis reperta* pituita.

CCXXVII. Inutilis & excrementitia mihi videtur *pituita per nares excreta sive mucus* & quandoque *per os screatu ejecta*.

3ª. Præternaturalis.

CCXXVIII. 3°. Inter pituitas præternaturales enumerantur imprimis *salsa, acida, acerba, dulcis, ac insipida*, à sapore vario ita dictæ. Præterea differunt ratione consistentiæ, unde alia dicitur *tenuis & fluida*, alia *crassa, tenax & viscida*.

Ex his humoribus si peccent alii producuntur.

CCXXIX. Ex horum humorum, si unus vel uterque præter naturam malè est affectus; peccatque vel quantitate vel qualitate, combinatione mox alii producuntur humores, aut consistentia subjecta, quæ hominis functiones lædant, & ægrum faciant ipsum.

Bilis quomodò vitietur.

CCXXX. *Quoties* ergò, ut ad propositum scopum redeam, *bili deperit, aut minuitur* quâcunque demùm de causâ *spiritus volatilis & oleum, acrius observatur ejusdem sal lixiviosum.*

CCXXXI. *Cui si parvâ quantitate jungatur spiritus acidus purior*, hoc est, *paucâ duntaxat aquâ dilutus*, acrimoniam ab hoc spiritu nanciscitur majorem, & corrodendi vim summam.

Vitiata quî convulsionem producat.

CCXXXII. Quòd si tunc deferatur ad nervorum, vel Cerebri partes membranosas, intolerabili dolore illas perterebrando quasi afficit, & convulsioni ansam præbet.

Quænam convulsioni ansam præbeant.

CCXXXIII. Ergo *sive spiritus acidus non temperatus spiritu volatili, sive sal lixiviosum non temperatum Oleo & acrius redditum pauco spiritu acido, ad* membranosas Cerebri, nervorumve partes deferatur, dolorem in illis excitat, qui si gravis contingat, convulsioni ansam præbet.

Omnem Spirituum

CCXXXIV. Quamvis autem non sem-

 per

Animalium motum non esse voluntarium.

per de dolore magno conquerantur Convulsi, id quod accidit, quia tunc mens ferè ipsis ægrotat, interim tamen coguntur spiritus animales ad moventes partes ruere, atque convulsiones graviores aut leviores excitare: unde patet, omnem spirituum animalium etiam ad musculos motum non esse voluntarium.

Medicamenta convulsionem curantia. Thermæ Sulfureæ.

CCXXXV. Hoc ita se habere, confirmant medicamenta in curandâ convulsione usu comprobata.

CCXXXVI. Inter quæ facilè primas tenent *Thermæ Sulphureæ*; In quibus quatuor continentur. 1°. Aqua; 2°. Oleositas. 3°. Spiritus acidus, & 4°. Sal lixiviosum paucum.

Sulfur constare Oleo & Spiritu Acido.

CCXXXVII. *Sulphur* enim omne *Oleo* imprimis *constare & acido spiritu*, tàm notum est Chymicis, ut ulteriori declaratione non videatur indigere: faciam tamen propter illos, qui in Chymicis operationibus nondum sunt satis experti.

CCXXXVIII. Hoc ergò manifestum est 1°. ex sulphuris incendio facili; ex quo patet Oleum in ipso abundare: sola namque pinguia & Oleosa Ignis existunt pabulum.

CCXXXIX. 2°. Ex ejusdem incendio diu durante; quod ab Acido Spiritu pendet.

CCXL. 3°. Ex Oleo per campanam ex ipso parabili; quod Spiritum ejus Acidum testatur.

CCXLI. Cùm ergò Acido Spiritu & Oleo constet Sulphur, iisdem abundare thermas sulphureas patet.

Unde Thermæ sulfureæ generentur.

CCXLII. *Generantur* autem illæ *Thermæ* concurrente cum sulphuris minerâ Aquâ lixivioso Sale acerrimo præditâ, à quo & Spiritu sulphuris Acido excitatur effervescentia, & cum effervescentia calor, sicque coëunt in unum quodammodò Aqua quoque & Oleum.

Quam vim habeant.

CCXLIII. Habent autem vim penetrandi egregiam thermæ illæ sulphureæ, quapropter ad affectas partes corporis intimas perveniunt.

CCXLIV. Penetrat autem simul permistus per intima Sali lixivioso Spiritus Acidus Oleo temperatus; cujus Olei ope temperat quoque humorem acrem membranis adhærentem, illasque vellicantem, ac convulsioni ansam præbentem.

CCXLV. Temperat verò illum tum Oleosâ suâ substantiâ, corrigitque insuper eundem exactâ *Salis lixiviosi & Spiritûs Acidi misturâ, à quâ vincitur Aciditas, semper noxia & primaria rosionis in Convulsione causa.*

CCXLVI. Subtile namque thermarum Sal lixiviosum & quodammodò volatilisatum, ad Spiritum Acidum subtiliorem coagulandum longè optimum & fortè unicum.

Arti Natura imitanda.

CCXLVII. Artis proinde erit imitari naturam, & *Salem lixiviosum volatilem reddere, aptumque Spiritibus Acidis itidem subtilioribus coagulandis*, ac simul convulsioni ab ipsis ortæ curandæ.

CCXLVIII. Et sanè cùm desint nobis in hisce regionibus Thermæ sulphureæ naturales, optandum foret, arte excogitari posse artificiales, quæ tantundem, ac tandem plus præstarent.

Hoc qui fiat.

CCXLIX. Parabuntur autem, Si Ex. gr. Sal Tartari benè calcinatum cum sulphure ritè misceatur, & postmodùm affusâ Aquâ Balneum instituatur.

CCL. Arte autem subtiliori opus erit, ad Balnea Thermas naturales æquantia vel superantia paranda: hic saltem via ostenditur ulteriùs quærendi: Neque enim illud tentavi unquam; veritas autem experiundo patebit; & quàm benè quivis ratiocinatus fuerit, determinabit Experientia.

Humana & Anguillarum Olea & Axungiæ.

CCLI. Post Thermas naturales sulphureas *secundum locum obtinent Olea & Axungiæ, Humana præsertim & Anguillarum.*

CCLII. Horum namque ope & Salis lixiviosi, & Spiritus Acidi præsertim Acrimonia temperatur, causaque doloris proinde atque convulsionis corrigitur.

Fomentationes & Balnea ex Plantis calefacientibus.

CCLIII. *Tertium locum occupant fomentationes & Balnea artificialia ex plantis*, uti loqui vulgò solent, *calefacientibus*, hoc est, Sale volatili & Oleo abundantibus *parata.*

Plantas, fructus & semina, calida vocata, abundare oleo & sale volatili.

CCLIV. Ut enim hoc seriò inculcem omnibus, Observandum *omnes plantas, ac imprimis fructus ac semina calida vocata abundare Oleo & Sale volatili*, quod dum decoctione elicitur, & calidè corpori applicatur, penetrat ad interiora, atque occurrentem Spiritum Acidum infringit & emendat.

Emplastra & Cataplasmata.

CCLV. Ultimum locum obtinent Emplastra vel Cataplasmata, vix ac ne vix quidem, nisi in parte affectâ cuti satis propinquâ, laudabile quicquam præstantia.

Curatio Convulsionis ab internâ causâ in quibus consistat.

CCLVI. Atque ex jam dictis satis patere puto rationem & methodum Convulsionem ab internâ causâ, humore sc. Acri, ortam curandi.

CCLVII. Consistet autem illa in humore Acri & imprimis Acido quavis arte commodâ corrigendo & emendando.

CCLVIII. Emendabitur ille medicamentis tam internis, quàm externis.

CCLIX. Externa jam sunt enumerata & proposita.

CCLX. Interna verò ut itidem vim habeant humores Acres & Acidos contemperandi, omninò necessum.

Sudorifera.

CCLXI. Talia autem erunt in genere omnia Sale volatili prædita: ac imprimis sudorifera similia, eaque excitato sudore magis efficacia, sic enim aperiuntur ubique corporis pori tam interni, quàm externi; penetrantque quaquaversùm medicamenta assumpta.

Quid in iis observandum.

CCLXII. Observandum autem in excitando *sudore, ne is vi urgeatur*; non rarò namque contigit, ut hoc cum magno ægrorum sit tentatum detrimento.

CCLXIII. Cum damno autem ægrotorum accidit sudoris propulsio, quando non satis dispositi sunt ad sudores ipsi humores, non satis dispositæ ipsæ, per quas fieri debet sudor, partes.

Ad duo attendendum.

CCLXIV. Ad duo proinde attendendum est Medico sudorem utilem ægris suis promoturo; ad ipsum humorem in corpore contentum & noxium, & ad corporis partes, superficiem imprimis, ac cutem.

Ad Humores.

CCLXV. Ipsi humores malè dispositi ad sudores sunt Crassi, viscidique; qui proinde attenuatione indigent ac abstersione sive incisione; quò fluidiores reddantur, & nullibi adhærentes.

Ad Partes corporis.

CCLXVI. Partes ipsæ ac Cutis ad sudorem minùs dispositæ sunt, quando ab externo frigore constrictæ sunt & humores ibidem coagulati: quod emendari potest earundem frictione, agitatione, & calore blando.

Qui quando benè sunt dispositi.

CCLXVII. Benè autem esse ad sudorem dispositos humores & partes patet, quando assumptis aliquo tempore medicamentis humores corrigentibus, & emendato sensim partium habitu, compositoque in loco calido corpore, sponte inclinat ad sudorem æger.

Quid tunc agendum.

CCLXVIII. Huic proinde exhiberi tunc potest medicamentum sudorem levem movens, à quo assumpto, nec valde tecto ægro, si sudor emanarit, gradatim licebit ad potentiora procedere, & ejusdem curam promovere.

Qualia debeant esse Sudorifera.

CCLXIX. In convulsis autem exhibenda imprimis sudorifera, uti dictum, sale volatili prædita, aut ex salibus arte volatilisatis parata.

Spiritus Tartari aq. Theriacali, vel vini sp. junctus.

CCLXX. Inter nota verò conducet maximè Spiritus Tartari, aquæ theriacali aut vini spiritui rectificato junctus, omissis acidis. Sed de Convulsione satis.

CAPUT XXIV.

De Catalepsi.

I. PRoximè præcedentibus Capitibus quatuor gravissimos, functiones animales non leviter labefactantes affectus, Epilepsiam, Apoplexiam, Paralysin & Convulsionem examinavimus; nunc ad alium non minùs cæteris mirum, easdem functiones afficientem, *Catalepsin*, pergemus.

Catalepsis qualis affectus.

II. *Catalepsin*, inquam, quam *Prehensionem* dixeris, cum non tantùm repentè isto affectu corripiantur Ægri, sed & ipso correpti in eodem situ detineantur, & quidem ratione motûs animalis, cujus Symptoma primariò esse Catalepsin ostendemus in sequentibus.

Ejus gradus & differentiæ.

III. Hujus autem mirabilis affectûs naturam & essentiam ut assequamur faciliùs, observandum, esse quosdam gradus, &, pro symptomatum diversitate, differentias, quas idcircò etiam præmittemus.

Gravissimæ constitutio.

IV. Quoties ergò gravissima contingit Ægris *Catalepsis* sive Prehensio, toties sensus omnes tàm interni, quàm externi mox videntur aboleri ac cessare; Motus verò animalis nec aboletur, nec imminuitur, nec augetur, nec propriè depravatur; verùm rigore accedente corpus in eo statu & positu permanet, in quo erat, cùm hoc affectu corriperetur Æger: unde stans, sedens, aut decumbens observatur Catalepticus, statuæ instar immobilis; qui tunc nec sponte, nec impulsus locum mutat, vel corpus movet: permanente solo arteriarum pulsu & respiratione.

Ubi nullus est sensus.

V. Quamvis enim oculi Ægris aperti sint aliquando in gravissimâ Catalepsi, non vident tamen, nec audiunt, nec alio sensu quocunque fruuntur.

In quibus differat ab Apoplexiâ, Paralysi, Convulsione & Epilepsiâ.

VI. Sed nec concidunt, uti accidit in quatuor gravibus, & universalibus læsi motûs speciebus, in abolito putà vel valdè imminuto motu, qualis observatur in Apoplexiâ & Paralysi; ut & in eodem aucto, Convulsione putà, universali sc. Tetano, aut mediatâ, Ε'πισθοτόνῳ, vel Ο'πισθοτόνῳ aut denique in motu depravato, Convulsivo sc. qualis occurrit in Epilepsiâ; in quibus affectibus omnibus mox concidunt Ægri, si steterint vel sederint quando ipsis corripiuntur; cujus contrarium evenit Catalepticis, quos testa-

testatur Experientia permanere rigidos in eo statu, & situ, in quo erant, quando mirabili hoc affectu corripiebantur ac prehendebantur.

Levior Catalepsis.

VII. *Levior est Catalepseos species*, in quâ rigidi quidem truncorum instar detinentur Ægri, audiunt tamen, quæ loquuntur Adstantes; vident, quæ geruntur; atque facta omnia restituti narrant.

VIII. Est & illa *levior Catalapseos* species, in quâ Ægri nec videntes, nec audientes, nec alio sensu externo utentes, sed nec puncti quidem quicquam sentientes, interim quæ ori induntur, mandunt & deglutiunt; erecti consistunt & stant; impulsi, tractive incedunt, membraque quovis modo inflexa, vel extensa in eodem situ servant.

Peculiaris Catalepseos species.

IX. *Peculiarem Catalepseos speciem* refert Platerus de quadam, cujus venter tantùm & Thorax moveretur admodùm, reliquo corpore toto stupente.

Catalepti ci Senis Historia.

X. Mihi ante paucos annos contigit Amstelodami sæpiùs videre *Catalepticum Senem*, atque cum aliis Medicis ob casum rariùs in praxi occurrentem sponte confluentibus & concurrentibus aliquandiu ipsi præesse; Hic ex Trans-Isulaniæ confinio venerat, & videbat quidem, & audiebat, cæterisque sensibus utebatur, sed stupidiùs & torpidiùs; quin imò Mens ipsa reddita erat hoc malo stupidior; Hic in somnum propendebat continuè; rogatus respondebat & tardiùs, & difficiliùs: idem manibus prehensus & sensim tractione iteratâ agitatus disponebatur ad motum, unde à sede allectus sequebatur trahentem, sed segniùs; alimenta interim assumebat satis commodè, dormiebat multùm, dejiciebat rariùs.

Varia variæ Catalepseos Symptomata.

XI. Atque ex hisce omnibus in variis Catalepseos speciebus observatis symptomatibus patet, non semper similia contingere singulis Catalepticis symptomata; *in omnibus* tamen accidere

1°. Sensuum segnities.

1°. Majorem vel Minorem sensuum externorum, hinc & internorum stupiditatem ac segnitiem.

2°. Motus Animalis torpor.

XII. 2°. *In omnibus quoque ac singulis* affligere *Motûs Animalis Torporem & Tarditatem, Rigori conjunctum*, eumque nunc majorem, nunc minorem.

XIII. Difficiliùs namque, segniùs, & tardiùs peraguntur in omni Catalepsi functiones Animales omnes, sensus puta tàm interni quàm externi, atque Motus.

Cujusnam functionis sit Symptoma.

XIV. Cùm autem in omni Catalepsi afficiantur malè sensus omnes, atque Motus Animalis, quæritur, & quidem meritò, *Cujusnam functionis proprium & primarium Symptoma sit Catalepsis, an Sensuum Externorum? an Internorum? an Motûs Animalis? An omnium ex æquo?*

Esse primariò Animalis motûs, secundariò sensuum Symptoma.

XV. Sententiam de hâc re meam paucis ut proferam, Censeo *Animalis motûs Symptoma propriè atque primariò esse Catalepsin; sensuum autem tàm externorum, quàm internorum secundariò tantùm.*

Et ob quam rationem.

XVI. Ita se rem habere vel hinc patere puto, quòd in *Omni*, *solâque Catalepsi* & quidem *semper* observetur *Animalis Motus*, non abolitus quidem aut deficiens; non auctus & partes convellens; non convulsivè depravatus, & partes variè, atque alternatim agitans, tremulusve; verùm *Rigidus, & in eo situ, in quo erant cùm hoc affectu corriperentur*, aut ad quem postmodum deducuntur & flectuntur; *partes conservans, ac stipitis instar rigidum corpus aliàs efficiens.*

In Catalepticis Musculos voluntariè non moveri.

XVII. Accidit enim Catalepticis omnibus, ut 1°. *non moveantur voluntariè musculi*, ac proinde nec partes, quibus inseruntur, quasque aliàs simul movere, ac flectere aut extendere, aut quocunque demum modo inflectere ac ciere solent musculi.

XVIII. Et quamvis in leviore Catalepseos specie constet adhuc Mens & Voluntas Ægris, nequeunt tamen pro arbitrio suo movere partes suas; unde instar stipitum rigidi permanent, simulque stupidi quasi & attoniti.

Moveri verò quando excitantur.

XIX. Accidit autem iisdem Catalepticis, leviùs saltem affectis, ut 2°. *moveantur iidem musculi*, quoties ab externâ causâ ad motum *excitantur* & urgentur, & quidem *eo* moveantur *motu, quo naturaliter solent* moveri; *non tamen ultra vim ab impellente aut excitante impressam.*

Quiescere autem, quando non excitantur.

XX. Unde etiam cessante vi ad motum Catalepticos excitante, aut remittente vi eosdem urgente ac impellente aut trahente, cessat quoque ac intermittit Motus ipsorum.

XXI. Quapropter redeunt tunc ad priorem rigorem partes, redditurque Corpus denuò stipiti aut statuæ simile.

Corpus flecti posse.

XXII. Membra autem, ut & totum corpus flecti potest arte ac sine vi; quòd in Convulsione impossibile; in quâ inflexilia permanent membra.

Nullus observatur dolor.

XXIII. Adde quòd semper Convulsioni comes est affectæ partis dolor, qui in Catalepsi nullus observatur, cùm sensu externo omni plus minùs destituantur Cataleptici.

Pulsum & Respirationem perseverare.

XXIV. Atque ex hisce præmissis haud ita difficulter ratio reddi queat, *cur in gravi etiam Catalepsi perseveret*, ni mors mox sequatur, *Pulsus & Respiratio.* Urgetur scilicet Cordis Contractio à sanguine in Ipsius ventriculis rarefacto, atque ejusdem parietes expandente, adeóque ad

sui

ſui reciprocam Contractionem excitante atque impellente, imò cogente.

XXV. Quinimò Spirituum Animalium Cordis muſculos moventium torpor (à quo mox deducemus Catalepſin) corrigi, & quodammodò emendari videtur ab interno Cordis Igne, totum Ejus parenchyma pervadente: quod itidem de Arteriarum, Venarumque motu in Catalepticis permanente dicendum.

XXVI. Sic & Reſpiratio à ſanguine ex Dextro Cordis ventriculo in pulmonalem Arteriam propulſo urgeri videtur, unà cum partibus primariis neceſſariò ipſi miniſtrantibus.

Membra in rigiditate perſeverare. XXVII. Accidit quoque Catalepticis, ut 3°. *perſeverent, ac permaneant Ipſorum membra in rigore atque rigiditate*, ac ſi manu prehenſa continerentur in eodem ſtatu vel poſitu: quo ſymptomate Catalepſi peculiari à cæteris affectibus omnibus diſtinguitur; adeò *ut Catalepſi omni, ſoli, & ſemper conveniat hic partium affectarum mobilium tamen rigor.*

Partes ſi moveantur, difficiliùs moveri. XXVIII. Accidit denique Catalepſi, ut 4°. quamvis moveri poſſint partes, *fiat tamen motus ille omnis, quàm naturaliter, & difficiliùs, & graviùs, & ſegniùs.*

XXIX. Atque hæc ſunt, quæ in læſo Catalepticorum Animali motu obſervantur notanda.

Senſus ſecundariò affici. XXX. *Senſus* ipſos *tàm internos, quàm externos* itidem ipſis *affici* & labefactari diximus, verùm *ſecundariò* duntaxat id fieri arbitramur.

In graviore ſtupere graviùs, XXXI. Et in graviore quidem Catalepſi graviùs quoque *ſtupere* deprehenduntur, adeò ut abolita videantur, reverà tamen ſtupent tantùm, uti ex leviore ipſius ſpecie facilè colligi poteſt.

In leviore leviùs. XXXII. Quamvis enim in Catalepſi leviùs affligente aliquis non raro ſuperſit *ſenſuum tàm externorum, quàm internorum* Uſus, *ſtupent tamen ſemper utrique plus minùs:* quod ad veram Catalepſeos cauſam eruendam non parùm affert lucis.

XXXIII. Obſervabis enim *etiam in leviſſimâ Catalepſeos ſpecie* (qualem illam judico, quæ mihi occurrit in meâ praxi ſemel, cujuſque hiſtoriam narravi) ubi & ſenſus externi aliquali ſuo funguntur munere, & adhuc conſtat ægris mens; *functiones tamen illas obſcuriùs, & confuſiùs, imò tardiùs, ſegniùs, ac difficiliùs perfici; Ipſoſque Ægros tanquam Attonitos & ſtupidos ſemper reperiri.*

XXXIV. Prout autem affectus gravior eſt aut levior, ſic etiam ſenſuum ſtupor major eſt & gravior, aut minor & levior.

Cauſa. XXXV. Cùm ergò in *Omni Catalepſi* obſervetur *cum ſenſuum ſtupore, Membrorum Animali motu cieri ſolitorum rigor*, ad mirabilis ac ſtupendi hujus affectûs cauſam inveniendam veram, quærenda res tàm Senſibus, quàm Motui famulans, adeóque utriſque functionibus communis, utpote à quâ læsâ aut vitiatâ deduci queat utrarumque læſio.

XXXVI. *Proximam* autem *omnium harumce functionum Cauſam* ſtatuimus eſſe *Spiritus Animales* ex Sanguine per arterias à Corde affluente in Cerebro atque Cerebello paratos, & ad partes quaſvis per Nervos delatos.

XXXVII. In his verò *Spiritibus Animalibus*, non item in Nervis aut Cerebro ipſo, *Catalepſeos cauſam & rationem conſiſtere* opinor. In Spiritibus Animalibus.

XXXVIII. Hos ergo *Animales Spiritus*, ut Catalepſin producant, *plus minùs torpidos, & ad motum ineptiores* fieri, & quodammodò *coagulari* judico. Et quidem coagulatis.

XXXIX. Hoc ut judicem, movet me 1°. Ipſe *Spiritus Animalis ejuſdem* fortè aut fermè *cum Vini Spiritu Naturæ*; utpote qui ab hoc reparatur facillimè, ac promptiſſimè. Spiritus Animalis ſimilis Spiritui Vini.

XL. 2°. *Spiritus Vini*, utut ſubtiliſſimus ac diligenti rectificatione puriſſimus, quinimò *puriſſimus* duntaxat & ab omni Aquâ liberatus, *ad Spiritus coagulantis ex Urinâ humanâ* per ſex hebdomadas conveniente anni tempore priùs fermentatâ eliciti affuſionem mox concreſcens, atque ſpiſſitudinem ab ipſo accipiens tantam, ut coloſtri albicantis formam nanciſcantur in unam maſſam coëuntes bini hi Spiritus. Hunc per Spiritum Urinæ coagulari poſſe.

XLI. Quod cùm in ſummo gradu accidat rectificato Vini Spiritui ab Urinæ ſpiritu, nonne idem *in humano corpore* accidere poſſet quodammodo *Spiritui Animali à ſpiritu præter naturam inibi genito, aut à compedibus ſuis liberato, & ad Cerebrum penetrante, atque Spiritum Animalem plus minùs coagulante, magiſque vel minùs immobilem faciente?* Pro coagulatione enim fortiori vel leviori continget quoque Catalepſis vel gravior vel levior.

XLII. Hoc ſi fieri queat, uti, cur fieri nequeat, nullam rationem offendo; & tale quid fieri oporteat, quia Cataleptici nonnunquam obſervantur in praxi; non improbabilem ſtupendi affectûs cauſam me eruiſſe atque aſſignaſſe omninò ſum perſuaſus.

XLIII. Cenſeo igitur, *in Catalepſi deferri* quidem *à Cerebro per Nervos quaquaverſum ſpiritus animales, verùm quadantenus coagulatos, inſpiſſatoſque, adeóque torpidiores ac ſtupidiores, minuſque mobiles & fluxiles.*

XLIV. Ut autem in hoc affectu enarrando pergamus, ex dictis patet is facile & dignoſcitur ab Catalepſeos ab affectibus

alliis distinctio. ab adstantibus, quos in stuporem quoque non rarò agit, dum mirantur nec assequuntur tàm stupendi affectûs phænomena. Proximum est, ut illum ab aliis affinibus affectibus distinguere, ac pro virili parte curare doceamus.

1°. A motu abolito. XLV. *Distinguitur* autem facilè hic affectus à cæteris Animalis motûs læsionibus, & 1°. *Motu abolito*, in Paralysi, dum hîc flaccida occurrunt membra, in Catalepsi rigida.

2°. A motu imminuto. XLVI. 2°. *A Motu imminuto*, in Tremore continuo, in quo aliquis superest motus voluntarius, in Catalepsi nullus.

3°. A motu aucto. XLVII. 3°. *A Motu aucto*, in Convulsione; in quâ immobilis ac inflexilis observatur pars affecta; non item in Catalepsi, in quâ pars spontè riget quidem, flecti tamen potest facilè.

4°. A motu depravato. XLVIII. 4°. *A Motu depravato* & Convulsivo, in quo agitatur & concutitur pars læsa, non item in Catalepsi, in quâ quiescit, ni ab externâ causâ excitetur, & quidem ad motum naturali consimilem.

Ab Apoplexiâ. XLIX. Ab affectibus attonitis, ut Apoplexiâ, distinguitur Catalepsis ratione Motûs ibi aboliti, hîc verò cum rigore partium permanentis.

Ab affectibus soporosis. L. Sic ab affectibus Soporosis distinguitur quoque; In Catalepsi namque non tàm somnus urget, quàm in somnum propensio. Ubique tamen & ab affectibus omnibus distinguitur per peculiarem læsi motûs animalis modum, uti jam aliquoties inculcavimus, in mobilitate sc. partium, rigidarum & actu immotarum.

Gravior Catalepsis periculosa. LI. Cæterùm periculosus est affectus omnis gravior Catalepseos species, utpote quæ brevi Ægros interimit; impedito sc. tunc Pulsu quoque ac Respiratione; unde & suffocantur Ægroti.

LII. Species Ipsius leviores non ita sunt periculosæ, atque annis multis affligere possunt Ægros; quemadmodum viso mihi acciderat Cataleptico, qui, si rectè memini, per annos quatuor vel quinque jam laboraverat, cùm ipsum viderem, nec tamen valdè debilitatus inde aliquot adhuc annis superesse poterat. Levior non item.

LIII. Curatu tamen difficilis judicatur idem affectus, postquàm, nisi spontè brevi recedat malum, rariùs observatur curatum, & idcircò fortè, quòd & rarus sit, & vera ejus causa ignota manserit Credulis, nec satis omnia ponderantibus Medicis. Curatu tamen difficilis.

LIV. Curationem autem Ipsius quod attinet, omnibus ritè expensis, arbitror illam obtineri posse imprimis à medicamentis Sale volatili acriore præditis. Curatio quî peragenda.

LV. Quapropter optarem nunc mihi talem ægrum occurrere curandum, qualem ante paucos annos mihi obvenisse retuli, ut illa in ipso tentarem, quæ tunc adhuc ignorabam, & tali utilia fore jam planè sum persuasus.

LVI. Quæ autem ab Authoribus de hujus affectûs curatione proferuntur, illa satis demonstrant, rarò vel nunquam curatos ab Ipsis Catalepticos, graviore saltem ejus specie affectos. Raro Catalepticos ab Autoribus curatos.

LVII. Cùm Verò Unus duntaxat mihi contigerit curandus Catalepticus, & Ipse aliquod quidem in quibusdam symptomatibus acceperit à præscriptis medicamentis levamen, non fuerit tamen restitutus in integrum, de illius affectûs curandi modo & ratione quod afferam, nihil habeo certi aut explorati.

LVIII. Hoc proinde affectu relicto, progrediemur ad alios, & quidem Soporosos, eosque multifarios.

CAPUT XXV.

De Affectibus Soporosis.

I. POstquam aliquot primarios Animalem Motum labefactantes affectus pro virili parte enucleavimus; rem nec ingratam, nec inutilem nos facturos arbitramur, si aliquot graves in Somno variè læso affectiones simili ratione & labore examinemus, & illa imprimis, quæ nos docuit Experientia, in Medicorum & Ægrotorum bonum proferamus.

II. Ut autem in re arduâ & satis intricatâ nos extricemus faciliùs, consultum videtur, varias læsi Somni species præmittere, hinc ordine singulas huc facientes explicare.

Somni species. III. *Somnum* omnem qui in *Naturalem*, *Non-naturalem*, & *Præter-naturalem* sive *Morbosum* distinxerunt, rem acu tetigisse videntur.

IV. Commodè namque *Naturalis* dicitur is somnus, qui post moderatas vigilias etiam sanis obrepit quotidie. Naturalis.

V. Pro *Non-naturali* verò somno is habendus, qui post exercitia corporis vehementiora, aut labores graves, Sanguinis effluxus, Alvi profluvia, Dolores magnos, Animi pathemata excedentia, Vigilias diuturnas, succedere solet non rarò & longior & profundior. Non-naturalis.

VI. *Præternaturalis* denique & *Morbosus somnus*, de quo tantùm Nobis hic habendus sermo, Præternaturalis.

mo, is est, qui à Causâ aliquâ aliâ, præter sex rerum non-naturalium levem abusum, excitatur, & Ægros variè affligit.

Hujus Gradus. VII. Hujus autem præternaturalis somni & *gradus* aliqui observantur, & differentiæ.

Somnolentia. VIII. *Gradus* quidem, quatenus vel Dispositio tantùm adest & Propensio ad somnum, quæ *Somnolentia* dicitur, vel *actu Somnus*, isque peccans vel Quantitate, vel Qualitate, vel Tempore.

Somnus peccans Quantitate. IX. *Quantitate* peccat Somnus protractus & *Longus*.

Qualitate. X. Qualitate peccat Somnus profundus & gravis.

Tempore. XI. *Tempore* peccat Somnus, *semper* aut *interdum* obrepens, cùm nox illi naturaliter destinetur: aut *mox post assumptum cibum* cogens, non ex malo tantùm more accedens.

Aliæ præternaturalis Somni differentiæ. XII. Præter quas simplices Somni præternaturalis differentias, sunt & aliæ à comitantibus non rarò ipsum symptomatibus petitæ.

Nominibus ambiguis insignitæ. XIII. Quoniam autem Nomina, quibus hæ species variæ indigitantur, non semper in eadem significatione sumuntur ab Authoribus Medicis, & magna observatur inter Medicos Grammaticos de illorum interpretatione Logomachia, & Ægris non tantùm inutilis, sed & noxia de verbis disceptatio; relinquemus illam Aristarchis & in mustaceo Laureolam quærentibus; interim res ipsas examinabimus, & veram hos affectus curandi rationem venabimur.

Somnolentiæ species. XIV. Somnolentia ergò præternaturalis, & morbosa in somnum propensio nunc comitem habet Vigiliam, nunc Somnum, & utrobique semper ferè Delirium: quandoque nihil horum, estque *Solitarius* affectus.

Coma Vigil. XV. Priorem comitatæ Somnolentiæ speciem *Coma Vigil*, *&* ἀγρυπνον vocant Multi; estque ipsa violenta quidem in somnum propensio, eaque continua & impensa, in quâ tamen cum delirio Ægros affligunt Vigiliæ; adeò ut quamvis oculis clausis se componant ipsi ad capiendum somnum, ipsum nihilominùs capere nesciant, verùm varia absurda patrent.

Coma somnolentum vel Cataphora. XVI. Posteriorem speciem vel Coma simpliciter, vel *Coma somnolentum &* ὑπνῶδες, quidam *Cataphoram* nominant; estque talis in somnum propensio, ut ipsam etiam actu consequatur somnus, isque profundus; à quo licet vi excitentur ægroti, in eundem tamen mox iterum delabuntur, & expergefacti delira loquuntur.

XVII. Atque hæ sunt binæ Somnolentiæ Morbosæ ac Præternaturalis species cum Delirio semper conjunctæ, & aliàs quidem cum Vigiliis, aliàs verò cum Somno ipso.

XVIII. Quibus si quis pro tertiâ specie jungere volet *Lethargum*, litem ipsi non movebo. Lethargus.

XIX. Est enim Lethargus, Latinis *Veternus* dictus (quamvis pro diversis quoque affectibus habeantur ab aliis), inexpugnabilis ad somnum propensio, eaque profundo & gravi somno comitata, ut & delirio, ac febre lentâ continuâ. Latinis Veternus quid.

XX. Adeò ut *solâ febre* distinguatur à Comate, sine febre existente, quæ semper adest in Lethargo.

XXI. Atque in hisce tribus Comitatæ Somnolentiæ speciebus excitari possunt Ægri, quamvis sermones ipsorum & actiones omnes conjunctum testentur delirium: quod ritè observandum, quò ab aliis Soporis speciebus distinguantur. Quid in tribus hisce Somnolentiæ speciebus observandum.

XXII. Occurrit enim quarta Soporis & Somni Morbosi species, in quâ nullâ ratione à somno excitari possunt Ægri, *Carus* dicta. Est autem Carus sopor gravis & profundus, in quo sensus omnes tàm externi quàm interni ita sopiuntur, ut in totum excitari nequeant, & quamvis puncti partes torqueant, non excitantur tamen à somno; interim respiratio permanet in Caroticis integra. Carus quid.

XXIII. Ad has Soporis species referri quoque aliquâ ratione posset *Apoplexia*, cùm plerique somno tunc sopiti videantur, quidam tamen attoniti duntaxat: sed de hac egimus jam in superioribus. Huc referri posse Apoplexiam.

XXIV. Præter jam memorata Soporem & Somnolentiam comitantia Deliria, occurrunt insuper huc facientia *Insomnia*.

XXV. Differunt autem Insomnia à Somniis; quòd *Somnia* sint sensuum Internorum circa objecta sensibus externis percepta, & diligentiùs ac cum animi affectu pensitata, Aberratio levis in somno naturali facta. Somnia quid.

XXVI. *Insomnia* verò sint eorundem sensuum Internorum circa objecta ficta, falsaque perperàm menti in somno profundo repræsentata & animum vehementissimè afficientia, Aberratio gravis cum summis animæ anxietatibus & corporis quassationibus, erumpente non rarò sudore copioso. Insomnia quid.

XXVII. Insomniorum peculiaris species est *Incubus*, cum falsâ imaginatione personæ aut alterius rei cujuscunque thoraci graviter incumbentis, ac respirationem cum suffocationis metu impedientis, vocemque intercipientis. Incubus.

XXVIII. Ad Insomnia, vel somnia potiùs, re- Somnambuli.

referenda quoque videtur *Somnambulorum* affectio, in quâ dormientes ac somniantes è lecto inscii surgunt, ambulant & vigilantium munia exequuntur, imò plerumque superant.

XXIX. Atque hæc ferè sunt primaria Somni morbosi genera, quæ nunc ordine singula prosequemur, & illorum ortum, causas, generandique modum, hinc & curandi methodum investigabimus.

CAPUT XXVI.

De Somnolentiâ simplici.

Somnolentia simplex quid.

I. *Somnolentia* morbosa, eaque simplex ac *Solitaria* judicatur, quoties Propensio ad somnum non consueta, sed insolita quemvis corripit & affligit, nec quidem ex aliquo Diætæ vitio, verùm à causâ aliquâ præter naturam in homine repertâ, & volentem nolentem ad somnum inclinante, & consequenter cogente.

II. In Solitariâ namque Somnolentiâ sive ad somnum propensione, non tantùm ad ipsum capessendum inclinatur homo, sed & simul cogitur; adeò ut post aliquam luctam, nolens licet, ipsum actu capiat, nec illum diu effugere queat.

III. Cùm autem per se pateat hic affectus, non est quòd in multis signis ipsum manifestantibus quærendis tempus teramus.

Ejus causæ.

IV. Labore autem majore opus erit ad veras ejus causas eruendas.

V. Verùm, ut in hujus & sequentium affectuum Soporosorum causis proponendis clariùs progrediamur, paucula ex iis, quæ aliâ quondam occasione in somni febrilis examine proposuimus, præmittemus.

Quænam nos ad somnum invitent.

VI. Et 1°. quidem docuimus aliàs, *Spirituum Animalium* qualemcunque *consumptionem invitare nos ad somnum.*

VII. 2°. *Voluptatem omnem, animique Tranquillitatem inclinare nos ad somnum.*

VIII. 3°. *Aëris humiditatem quamvis naturalem vel artificialem movere nos ad somnum.*

IX. 4°. *Frigus externum, sic & Narcotica cogere nos ad somnum.*

Somni causæ.

X. Ex quibus patere videtur, vel *Spirituum Animalium consumptionem & defectum* disponere nos ad somnum; vel *eorundem torporem & minorem mobilitatem* cogere nos ad eundem somnum.

Morbosæ Somnolentiæ causa.

XI. Cùm autem *Morbosa Somnolentia* non *sequatur*, uti jam dictum, vitium aliquod in diætâ patratum, aut dolores graves spiritus animales exhaurientes, verùm *causam internam ad somnum cogentem*, itidem patere puto, *deducendam* Ipsam *vel ab humiditate aliquâ aqueâ & pituitosâ* inclinante, vel potiùs ab *humore frigido & narcotico cogente* hominem ad somnum.

Humiditas multa pituitosa.

XII. Et reverà si quis tales consideret præter naturam *Somnolentos*, comperiet ipsos *multâ humiditate pituitosâ scatentes & gravatos* non sine aliquâ *virtutis narcoticæ* ipsis admistæ suspicione.

Vis Narcotica in quibus consistat.

XIII. Quapropter optandum foret, patere nobis *vim Narcoticam, & in quo consistat.*

XIV. Novi quidem Chymicos in sulphure constituere vim illam, licet quo argumento id evincant, adhucdum sim anxius, quamvis inferiùs aliquid sim additurus in hanc rem.

XV. Quamvis autem post longam & multifariam indaginem nondum mihi satisfacere queam in hac veritatis utilissimæ investigatione; libet tamen quædam in medium proferre atque discendi cupidis communicare, quæ & ipsos juvare queant in simili opere ad optatum finem deducendo.

In Opio vis narcotica.

XVI. Quod igitur dicendum habeo, spectat *Opii examen.* Opii, inquam, *in quo præ* cæteris omnibus mediis naturalibus nobis notis *excellit vis narcotica.*

Vitrioli sulphur anodynum.

XVII. Quod autem de *Vitrioli sulphure narcotico*, vel potiùs *anodyno*, *vel pacativo* narrant multi, satis arguit ignotum esse plerisque *hoc sulphur, nunquam tamen satis laudatum* ob vires ejus planè stupendas, utpote quas, expertus loquor, non satis valeo mente assequi, tantùm abest ut queam ore deprædicare.

Opium esse succum papaveris.

XVIII. Ad Opium proinde ut revertar verè narcoticum, non dicam nunc, esse succum papaveris inspissatum, neque enim hoc vel γρῦ quidem facit ad vim ejus narcoticam cognoscendam.

Colore nigricante.

XIX. Sed nec dicam, Ipsum colore esse nigricante; cùm plerique inspissati succi tales observentur.

Amarum.

XX. Unam tamen sensilem qualitatem proferam, *Amaritudinem*, quæ in ipso est insignis, imò tanta, ut plerosque in fictis rerum qualitatibus primis cognitionis naturalis omnis proram & puppim quærentes in diversas sententias egerit, dum alii Ipsum ob amaritudinem suam valdè

valdè Calidum, alii ob vim narcoticam summè Frigidum pronuntiarunt.

Ab ejus Amaritudine vim narcoticam separari non posse.

XXI. Sed & hoc notandum, *separari*, quod sciam, *non posse ab ipsius amaritudine vim Narcoticam*: quocunque etenim menstruo & liquore eliciatur Opii tinctura & essentia, semper eadem deprehendetur amaricare tàm ante, quàm post ejusdem menstrui separationem & abstractionem; adeò ut hactenus ab Opii amaritudine inseparabilis judicetur mihi ejusdem vis Narcotica.

Ejus vis narcotica in quo sita.

XXII. Ab amaritudine autem inseparabilis si sit Opii *vis narcotica*, ipsam aut *in sale*, *aut cum sale consistere* arguo, cum omnis sapor sit, meo saltem arbitratu, à Sale.

Quibus menstruis eliciatur.

XXIII. Quod autem non minorem excitavit in me admirationem, id est, quòd *Vis illa Opii narcotica diversis naturâ menstruis elici queat, Vini putà spiritu, Aceto stillatitio, & Lixivio.*

Vini Spiritus, Acetum, & Lixivium quid sint.

XXIV. Diximus autem non semel, *Vini Spiritum* esse spiritum volatilem; *Acetum* ante & post sui destillationem esse maximâ sui parte Spiritum Acidum, ex Sale ortum; *Lixivium* esse Salem in combustarum rerum cineribus remanentem & Aquæ ope à Terrâ suâ liberatum.

XXV. Quæ quantum inter se differant, norunt vel ipsi Chymiæ Tyrones: Interim singulis hisce menstruis elicitur commodè vis Opii narcotica.

Tincturæ his menstruis elicitæ diversæ.

XXVI. Non negaverim tamen differre quodammodò inter se Tincturas diversis illis liquoribus elicitas; quæ tamen in eo conveniunt omnes, ut narcoticam Opii vim simul conservent, & assumptæ corpori communicent.

XXVII. In quo autem, & quantum inter se differant hæ variis menstruis paratæ Tincturæ, experiri poterunt commodissimè illi, qui suis ægris ipsi exhibent medicamenta, non item illi, qui in variis illa præscribunt Pharmacopoliis; ubi non semper pro cujusque Medici placito parata occurrunt medicamenta.

Opiata minimâ quantitate, & partitis vicibus usurpanda.

XXVIII. Quibus verò licebit & libebit privatim aliquid tentare, puto me viam ostendisse hic & facilem & commodam; quam securè sequetur unusquisque iterati sæpius & inculcati mei moniti memor, *Opiata usurpanda esse quantitate minimâ, & partitis potiùs exhibenda vicibus, quàm simul & semel*; Omnibus enim, qui hoc meum sequentur monitum, Tutam, Citam, Jucundamque adeò polliceri praxin.

XXIX. Hac proinde viâ, & *diversâ Opii præparatione*, atque *attentâ diversè præparati observatione putem* sensim *Narcoticam Opii vim innotescere posse, tum in quo consistat, tum unde pendeat.*

Anodynum ex Vitriolo.

XXX. Huic autem investigationi & inventioni non parum inserviet Anodyni ex Vitriolo præparatio & consideratio.

Differre in narcoticâ vi ab Opio.

XXXI. Quamvis enim *toto cœlo differant Opii vis narcotica stupefaciens, ac Anodyni ex Vitriolo parati vis pacativa & naturalem duntaxat somnum inducens, non autem stuporem*, (quod probè notari velim ab omnibus praxin Medicam cum laude aliquando instituere cupientibus) juvant tamen collatæ simul alterutrius aut utriusque naturæ explicationem. Et certè videtur Opii vis narcotica in Animales Spiritus extendi: Vitrioli autem anodyni vis pacativa in Bilem effervescentem, quam tunc putem vocari Helmontio Furorem Archêi.

Opii vis in Animales Spiritus, Vitrioli in Bilem effervescentem.

Furor Archæi.

Anodynum Vitrioli mirabilia præstare.

XXXII. Quærant interim omnes Anodynum illud Vitrioli, & pro arcano summo habeant, quotquot ipsum invenerint, mirabilia namque præstat in variis affectibus difficilimis curandis.

Somnolentiæ causa vis narcotica in Humoribus.

XXXIII. Ut autem, unde sumus digressi, eò revertamur, *Somnolentiâ morbosâ* suspicor *peccantes in corpore humores participare de vi narcoticâ*, spiritus animales sopiente, atque ad motum ineptiores reddente.

XXXIV. Cùm enim agilitas requiratur in spiritibus animalibus ad functiones suas ritè obeundas, quoties iidem minùs agiles, ac mobiles efficiuntur, toties læduntur eorundem functiones.

XXXV. Segniùs autem procedunt tunc per animales spiritus perfici solitæ functiones, eæque sensim ad quietem deduci videntur, hoc est somnum, aut si morbosus existat, soporem.

Somnus quot modis peccet.

XXXVI. Primus verò ad somnum gravem gradus est Somnolentia, uti dictum; huic proximus Ipse somnus, in quo denuò variæ occurrunt diversitates, cùm vel protractione peccet, vel intensione & profunditate quasi.

Somnolentiæ curatio.

XXXVII. Cùm ergò *Somnolentiam morbosam* deduxerimus partim *ab humore pituitoso*, *partim à vi Narcoticâ*, cujus essentiam hactenus explicare nescimus; videndum saltem, quâ ratione quibusque mediis curari queat & emendari; ut & hinc lumen aliquod ejus naturæ indagandæ aptum nobis accendatur.

1°. Pituita emendanda aut evacuanda.

XXXVIII. Et 1°. quidem *pituita quomodò emendanda sit aut evacuanda*, sæpiùs diximus; in illam proinde superandi modo breves nunc erimus.

Ea duplex.

XXXIX. Pituita autem vel aquea observatur, vel, quod sæpiùs accidit, plus minùs viscida.

Aquea per sudorifera expellenda. XL. *Aquea pituita per sudorifera consumitur, expelliturve* satis commodè; usurpando Radices Chinæ, Sarsæparillæ, Petasitidis, Bardanæ, *Ex quibus.* Contrayervæ, &c. Ligna Guajacum, Sassafras, Juniperinum, Buxinum, &c. Baccas Juniperi, & ex ipsis paratum Rob, ut & Sambuci Baccis & similibus pluribus.

XLI. Potest etiam solo *Vini Spiritu excitari sudor*, qui Aqueam pituitam potenter absumit. Usurpatur autem accensus, quem excipit æger aut in lecto, aut in stuphâ siccâ, aut in Dolio, aut alio quovis modo.

Eadem evacuanda per Hydragoga. XLII. Eandem *pituitam Aqueam evacuant hydragoga*, & imprimis Radices Jalappæ, Mechoacannæ, & similia.

Viscida corrigenda, & quibus. XLIII. *Pituita Viscidior corrigitur* commodissimè per *Gummata*, Ammoniacum, Galbanum, Sagapenum, Opopanax, in pilulas redacta.

XLIV. Eandem corrigit *Sal* quodvis *lixiviosum*; vel *Spiritus Acidus* quivis; vel *mixtura ex utroque* parata, qualis est *Sal Tartari Vitriolatum*; quibus si *Spiritus aliquis Volatilis*, Vini putà, addatur, blandior observatur eorum operatio, & facilior curatio.

Correcta expurganda. XLV. Eadem *pituita viscida* si copiosior observetur in Corpore, quàm ut cum ejusdem commodo omnis emendari queat, potest ejus pars aliqua priùs per enarrata præparari, hinc *expurgari*.

Et quibus. XLVI. *Expurgationi* inservient Agaricus, Turbith Gummosum, Hermodactyli, Colocynthis, Mercurius quovis modo præcipitatus, ut & sublimatus dulcis.

Vis narcotica consideranda. XLVII. Quòd si, quemadmodum in graviore præsertim Somnolentiæ aut somni morbosi specie fieri solet, *vis narcotica* plus minùs peccanti pituitæ observetur permista, tunc illius imprimis habenda erit ratio, & illi superandæ convenientia administranda erunt remedia; inter quæ excellunt sequentia.

Medicamenta contra eam. XLVIII. Medicamenta illa omnia vel *excitant duntaxat Ægros*, vel Ipsam *vim* humorum *narcoticam* simul *emendant*.

Quænam è somno excitent. XLIX. Excitant Ægros à somno, & somnolentiam quoque abigunt omnia *Acida volatilia & Acri odore prædita*, *Acetum* putà fortè *Sulphuris accensi odor* & similia.

L. Excitant eosdem *Castoreum*, *Ruta*, *Nigellæ semen*, *Raphanus rusticanus*, *Cepa*, *Scylla*, *Sinapi*, & *alia* Acri odore donata, & imprimis *Aceto Acri madefacta* & naribus admota.

Quænam vim narcoticam emendent. LI. *Emendant vim Narcoticam illa eadem omnia*, commodè assumpta.

LII. Ut & *Olea stillatitia*, atque imprimis *ex plantis Cephalicis parata*, Salviâ puta, Rore-marino, Lavendulâ, Majoranâ, Cinnamomo, Garyophyllis, Rutâ, Succino & similibus.

LIII. Hæc autem Olea ad Gutt. j. ij. iij. vel plures exhibentur pro re natâ, & illorum acrimoniâ majore vel minore; & quidem ex liquore convenienti; Vino Medicato putà ex similibus parato, aut Apozemate, aut Misturâ.

LIV. *Nolim* interim, quod aliqui satis temerè, meo saltem judicio, commendant, *uti* medicamentis causticis, *Euphorbio* & similibus. Quamvis enim ob stuporem non percipiant erodentem quorundam Causticorum vim Ægri, non desinunt tamen inde insignem pati noxam; cùm ab illis partium mortificatio facilè promoveatur. *Caustica vitanda.*

LV. Malim proinde uti blandioribus & tamen satis efficacibus, & quidem longiori tempore, quàm in periculum conjicere ægrum festinando nimiùm: quod & in hoc casu, & passim in totâ Medicinâ commendo præceptum Tyronibus Medicis; neque enim semper licet bis peccare. *Nisi sint blandiora.*

LVI. Prudentis nimirum ac fidelis Medici est, cavere ne à præscriptis, exhibitisve à se Medicamentis ullum notabile detrimentum accipiat Ægrotus, quod mox reparare ac emendare nesciat Medicus; aliàs ipsi tribuetur incommodum Ægroto superveniens; quam Calumniam cautelâ à se avertere potest & debet Prudens Medicus & probus. *Prudentis medici officium.*

LVII. Satiùs ergò erit tutiúsque, uti Medicamentis commodis, & benigniùs operantibus, cùm priùs exhibitis facile sit aliquid addere, non item demere: unde toties observamus ab imprudentibus & Temerariis Medicis dicam, an Medicastris non tàm curari, quàm perdi ægros, cum totius Artis & omnium Artificum communi dedecore.

LVIII. Possunt autem ex prædictis simplicibus etiam convenientes elici *Tincturæ*, tàm cum *Vini Spiritu*, quàm commodiùs *cum aceto*, & quidem *vulgari*, *non stillatitio*: cùm *longè acrius sit acetum non destillatum, quàm idem destillatum.* Remanet namque in fundo pars Aceti Acrior cum Sale ejusdem fixiore: Unde etiam ab Aceti destillatione remanentes in fundo fæces sunt acerrimæ & nares valdè ferientes. *Tincturæ ex prædictis.* *Acetum non destillatum acrius destillato.*

LIX. Atque hæc primaria sunt, quæ vim humorum narcoticam emendare possunt medicamenta; in quorum examine unum adhuc habeo monendum; quod omnibus tantò futurum gratius spero, quòd ad utriusque & medicamenti & virtutis narcoticæ naturam indagandam inserviat. *In quo consistat vis narcotica.*

LX. Ut enim aliquid utilitatis & lucis ex præ-

prædictis nobis affulgeat, videndum 1°. *in quo imprimis conveniant omnia hæc ad somnolentiam & somnum præternaturales & morbosos superandos usu comperta utilia medicamenta.*

LXI. 2°. Illo invento, *in quænam præsertim agere nata sint*, ac proinde *in quonam probabiliter hæreat vis rerum narcotica.*

LXII. Ut sic sensim via sternatur quò 3°. *Ipsa vis rerum narcotica magis innotescat, ejusque natura & essentia tandem pateat.*

Rationis processus.

LXIII. Nihil enim meo judicio magis decet hominem, ratione non minùs quàm sensu præditum, quoties aliquis effectus ipsi occurrit ignotus, quàm ut ex sensu notis pergat ratiocinando ad ea, quæ sensus externos fugiunt, & solo Intellectu ratiocinationis ope percipi possunt.

In Medicamentis contra narcosin abundare Sal volatile acrius.

LXIV. Si quis proinde omnia à me recensita per Chymiam, stupendam illam Naturalium mutationum omnium repagula reserantem Artem, examinaverit, comperiet *in omnibus & singulis abundare salem volatilem, eumque Acriorem*; quæ duo benè notanda.

LXV. *Salem* inquam *& Volatilem*, *&* quidem *Acriorem in omnibus medicamentis, tam à somno excitantibus, quàm ipsum emendantibus abundare.*

LXVI. Quæ autem Sale volatili, sed blandiore sunt prædita, parùm aut nihil in hoc affectu superando præstant.

Salis volatilis lenitas & acrimonia unde pendeant.

LXVII. *Salis autem volatilis lenitas* pendet *à Spiritu volatili*; uti *Acrimonia ab igne per adjunctum ipsi Oleum communicato.*

Acrimonia omnis unde pendeat.

LXVIII. Diximus enim & docuimus in superioribus, quod hic uno verbo repetendum est, *Acrimoniam omnem* in rebus naturalibus observabilem *pendere aut simpliciter ab Igne solo, aut à Sale per Ignem alterato, vel in Salem lixiviosum, vel in Spiritum Acidum.*

Sale volatili abundare acetum.

LXIX. *Sale volatili abundare Acetum* vel inde patet, quòd non ex vappâ & vino, cui Spiritus volatilis periit, verùm ex eodem Vino Spiritu adhuc pleno fiat: Unde quo generosum magis est Vinum, & volatili Spiritu abundantius, eò præstantius & Acrius dabit acetum: quod prætereà arte reddere potest denuò Spiritum prædictum volatilem.

Quo modo fiat.

LXX. Videtur autem mihi *Acetum parari ex Vino*, quoties *ejusdem Sal dominatum accipit, & Spiritum Volatilem sibi mancipat, & adunit:* ita tamen ut à conjuncto ipsi Spiritu Volatili Sal ipsum fiat quodammodò volatile.

Plantas acriores & aromaticas Sale Volatili abundare

LXXI. *Plantas* autem *præfatas*, & in universum *omnes Acriores & Aromaticas Volatili Sale abundare, vel ex ipsarum decocto* in Aquâ purâ facto, & post expressionem ad tertiæ partis remanentiam evaporato apparet; Hoc enim si frigori exponatur, plurimum Salis in tenues crystallos sensim abeuntis exhibet; Quod *tum volatile, tum essentiale* vocatur ab artificibus.

Sal Volatile quibus constet.

LXXII. *Constat* autem Sal *Volatile* præter abundantem & dominantem *Salem, Spiritu Volatili, & Oleo pauco.*

Olea stillatitia sale volatili abundare.

LXXIII. Observandum autem, *Olea stillatitia plurimo Sale volatili abundare*, & maximam partem in Salem volatilem reduci posse.

Remedia Morbosum somnum corrigentia esse acria.

LXXIV. Quibus patere puto, *Sale Volatili abundare omnia morbosum somnum corrigentia remedia.*

LXXV. *Eadem autem Acria simul esse*, eorundem *fortis & nares mordicans odor* evincit, ut longâ probatione id non egeat.

In quænam agant salia volatilia.

LXXVI. *In quænam* autem 2°. *agere* imprimis *apta sint Salia volatilia*, non ita facilè erit determinare.

Eadem sulphura elicere.

LXXVII. Quamvis enim per artem constet, *sulphuribus eliciendis convenire* ipsa, sintque *sulphura naturæ oleaginosæ*; nondum tamen constat, quum varia sint sulphurum genera, quibus imprimis eliciendis sint dicata.

Vim narcoticam sulphuri adhærere.

LXXVIII. Illud saltem inde probabiliter deduci posse putem, *sulphureæ*, hoc est, *oleaginosæ mistorum parti adhærere vim Narcoticam*, quod aliqualem quoque ulteriori indagini viam sternere arbitror.

Et forsan in eo consistere.

LXXIX. An autem idcircò vis narcotica dicenda in sulphure consistere, dubito, quamvis non negem, sed nec affirmem.

LXXX. Et nolim quis existimet, me contraria nunc proferre iis, quæ superiùs proposui, cum ex Opii amaritudine conclusi *aut in Sale, aut cum Sale consistere vim Opii narcoticam*; posito sc. inseparabilem ipsam esse ab amaritudine.

Amara sale volatili abundare.

LXXXI. Nam *omnia amara Volatili Sale abundant, ad quod constituendum Oleum quoque concurrit, sive sulphur.*

Amaritudinis comes sulphur cum sale volatili.

LXXXII. Cùm ergò *amaritudini omni comes sit cum Sale volatili Oleum sive sulphur*, non pugnant illa quæ proposui, sed simul esse possunt vera.

LXXXIII. Sed relictâ virtutis narcoticæ investigatione pergamus ad Affectuum Soporosorum examen, & ipsos curandi rationem.

CAPUT XXVII.

De Comate Somnolento, sive Cataphorâ.

Coma Somnolentum, sive Cataphora quid.

I. DOcuimus in superioribus, Homines quandoque affligi *Somnolentiâ morbosâ, eâque solitariâ*, in quâ peccat duntaxat summa illa ad somnum propensio; quam licet somnus consequi soleat profundus & diuturnus, non est tamen is æquè gravis, ac in aliis ejusdem morbosi speciebus, ac imprimis Cataphorâ.

II. In Somnolentiâ namque morbosâ & solitariâ excitati à somno Ægri, præter illam permanentem ad capiendum somnum propensionem nihil patiuntur incommodi, constatque ipsis Mens & Ratio, non item in gravioribus ejusdem Somnolentiæ speciebus.

III. Inter has autem graviores Somnolentiæ Morbosæ species libet nunc agere de *Comate somnolento* dicto vel *Cataphorâ*, Cui præter somnolentiam molestam comes adest somnus profundus & quidem cum delirio junctus.

In quibus differat à Somnolentiâ morbosâ solitariâ.

IV. *Differt* proinde *à Somnolentiâ morbosâ solitariâ* hæc *Cataphora*, quod 1°. *profundior in hâc sit somnus quàm in somnolentiâ solitariâ: 2°. à somno vi excitati ægri delirent, & delirium suum verbis & opere testentur. 3°. mox in somnum relabantur*, secus ac in somnolentiâ solitariâ, qui tunc aliquandiu vigilare possunt.

In quibus à Lethargo.

V. Accidit verò aliquando, ut *Comitem habeat Coma febrem*, atque tunc à *Lethargo* distinguitur, *quòd in Lethargo simul læsa sit memoria, & urgeat rerum plerarumque oblivio*, non item in Comate.

Duæ ejus Species.

VI. *Duæ* proinde occurrunt *Comatis somnolenti species; una, quæ sine febre affligit; altera, quæ comitem habet febrem:* quæ binæ Comatis species omninò sunt distinguendæ, cùm id non parùm faciat ad praxin & curam earum ritè instituendam.

Ejus symptomata.

VII. Ut autem Causa Comatis somnolenti pateat, observanda singula in ipso occurrentia Symptomata.

VIII. 1°. Quidem adest *magna propensio ad somnum.*

IX. 2°. *Somnus ipse profundus.*

X. 3°. *Delirium.*

XI. 4°. *Subinde Febris:* quæ cum abesse possit à somnolento Comate, patet Ipsam non esse de ejusdem essentiâ.

XII. Cùm autem quoties adest ad somnum propensio, sequatur semper somnus, ni concurrat aliquid, quod somnum impediat, *unam, eandemque & propensionis in somnum, & somni ipsius esse patet causam.*

Ejus causam in duobus consistere.

XIII. Huic autem somnolentiæ & somno cùm semper comes sit delirium, patet iterum, *in duobus duntaxat consistere essentiam causæ Coma somnolentum producentis, in somno* inquam, *& delirio efficiendo.*

Delirii in comate causa.

XIV. Quænam Somnolentiæ & Somni morbosi causa esse queat, diximus in superioribus; quænam autem comitis in Comate delirii, nunc dispiciendum.

Vis Narcotica nempe.

XV. Cùm autem inter Somni morbosi causas, primarium locum ad Experientiæ quotidianæ testimonium assignaverimus *Virtuti rerum narcoticæ*; eademque Experientia testetur itidem, *Narcotica quævis, si majori copiâ assumantur, non tantùm somnum inducere, sed simul delirium;* adeò ut quotquot in somnum inciderunt gravem ab assumptis narcoticis, *quoties illâ vi durant expergefiunt, toties simul delirare plus minùs* pro narcotici copiâ & vi majore vel minore *observentur.*

XVI. Ut itaque opus non sit aliunde *Comatis somnolenti causam* deducere quàm *à vi narcoticâ vel assumptorum, vel humorum in corpore depravatorum & vim narcoticam acquirentium.*

Duplex causa Comatis.

XVII. Duplex proinde *Causa Comatis somnolenti* assignari potest, *Externa* una, Narcoticum quodvis quantitate nimiâ assumptum; *Interna* altera, humor in corpore existens & corruptus, & narcoticam vim accipiens.

XVIII. Utraque interim Coma inducit vi suâ *narcoticâ.*

In quibus humoribus intreducatur vis Narcotica.

XIX. Cùm autem extra sanguinem per Arterias & Venas fluentem *Duo primarii* observentur in omni corpore, etiam maximè sano, *humores: Bilis & Pituita*; Et Bilis quidem in folliculo suo; Pituita verò quadantenus in Ventriculo, sed maximam partem in Intestinis, & imprimis tenuibus; in horum *alterutrum, vel utrumque introduci videtur vis narcotica.*

In Bile.

XX. Et ut *in Bile* constituatur, urget *Opium* ipsum impensè amarum, & hactenus Bili affine; ac *Spiritus Vini*, acrior præsertim, sale volatili & pingui abundans, & hactenus quoque Bili affinis.

In Pituitâ.

XXI. Ut verò in *Pituitâ* constituatur aut quæratur vis narcotica, suadere videtur *Constitutio*

tutio somnolentorum Pituitosa, & *Aëris constitutio humida* homines ad somnum inclinans.

A priore Delirium, à posteriore somnolentia.

XXII. Cùm ergò utrumque humorem tunc peccare suadeant argumenta mox allegata, malim utrumque ita considerari, ut *à Pituitoso* quidem *propensionem ad somnum* petendam putem, à *Bilioso* verò *vehementiorem narcosin, sive Soporem, atque Delirium.*

XXIII. Adeò ut, meo saltem arbitratu, *levior ad somnum propensio pendere possit à Pituitâ*, non item *sopor gravis & delirio junctus*, quem *à Bile vitiatâ* pendere magis magisque persuadeor.

Quænam Bili insint.

XXIV. Est enim *Bili suum Oleum & Sulphur, quod narcoticum fieri quid vetat?* Est etiam *Bili suum Sal lixiviosum & quidem volatile*; quod in Vini Spiritu itidem esse nemo negabit, qui non fuerit Chymiæ ignarus; & in Opio esse, indicat Amaritudo ejusdem.

Virtutis narcoticæ natura adhuc ignota.

XXV. Sed quamvis recurrat jam aliquoties mota, & aliquantum fortè promota, necdum tamen emota & sublata difficultas, in quonam consistat Virtutis narcoticæ natura & essentia; quam, fateor, necdum valeo explicare; videor tamen mihi hâc quoque indagine aliquantum profecisse, & spem majorem capere posse, futurum, ut sensim illa magis magisque pateat.

XXVI. Hâc proinde iterum omissâ, pergamus ad Comatis somnolenti examen.

Comatis causa.

XXVII. Arbitramur ergo probabiliter, *à Vi narcoticâ humori Bilioso introductâ, concurrente simul Pituitosi humoris redundantiâ, produci Coma somnolentum.*

Sanitas à quibus pendeat.

XXVIII. Interim ne quis valdè miretur, aut turbetur, me *Utriusque humoris Biliosi & Pituitosi vitium conjungere*, Observandum, sanitatem humanam pendere ab Humorum quorumvis secundùm naturam in corpore existentium convenienti Symmetriâ & Proportione; quæ quamprimùm in Quantitate, Qualitate, Loco, Motu, aut quovis alio modo mutatur, mox sequitur aliqua Functio læsa, & consequenter in cæteris humoribus vitium aliquod, dum respectu humoris primariò vitiati & peccantis proportionem & harmoniam suam amittunt naturalem, atque ejusdem vitiati respectu non satis continentur in æquilibrio ad sanitatem requisito: unde eosdem mutationem aliquam itidem paulatim subire, quid mirum.

Unde Functio lædatur.

Bilis vel Pituita vitiatæ se invicem vitiare.

XXIX. Et ut hoc præsenti negotio accommodemus, postquam arbitramur, Et Bilem & Pituitam non tantùm necessarios, sed & utiles humano corpori in sanitate conservando humores existere, atque Eosdem se mutuò temperare ac in officio suo continere, quandiu sc. uterque omnibus modis se benè habet; nonne facilè patet, quamprimùm alteruter quocunque demùm modo desciscit à naturali suâ dispositione, alterum mox in suâ aliquam pati alterationem, & itidem recedere à laudabili suo statu.

XXX. Quoties ergò Biliosus humor vim narcoticam (hoc enim ita se habere nunc supponamus) adsciscit & quidem præter suam naturam, nonne eo nomine minùs aptus erit omnibus illis ritè præstandis, quibus secundùm naturam est destinatus?

Bilem à vi narcoticâ vitiari.

XXXI. Nonne eo quoque nomine Pituita in tenuibus Intestinis præsertim occurrens copiosa, & Bili continuè ibidem permista aliter ab illâ vitiatâ afficietur Bile, aut aliter illam vitiatam afficiet Bilem, quàm cùm esset in statu suo naturali?

Eandem etiam pituitam vitiare.

XXXII. Nonne ex immutatâ illâ ex Bilis, Pituitæque concursu fieri solitâ Mutatione ipsa Pituita immutabitur?

XXXIII. Hæc autem Pituita si idcircò immutetur, uti necessariò immutatur, nonne in pejus immutabitur, hoc est, in talem constitutionem, unde malè erit corpori, cui inservire debebat in bonum?

Quæ proinde corpori noxia.

XXXIV. Supponimus enim sanum fuisse hominem, qui si cum suis humoribus immutetur, uti necessariò immutatur, sanus esse desinet, ac proinde Æger fiet.

XXXV. Aliud enim est accidere mutationem in Ægro, in quo ea si fiat convenienter, hoc est, in meliùs, unde desciverat, restituetur ipsus in integrum; sin minùs, in pejus adhuc verget.

XXXVI. Ex quibus omnibus abundè patet, Quoties humor aliquis in humano corpore sano existente mutationem aliquam sustinet, Toties reliquos quoque cum eodem commercium & communicationem habentes immutari, ac simul cum ipso vitiari, & hactenus quoque Valetudinem hominis adversam promovere atque augere.

Ex depravatis humoribus morbum promoveri.

XXXVII. Ergò si narcoticam vim suscipiente Bile Ipsa quoque Pituita vitietur; nonne ita vitiari poterit, ut in Corpore redundet, nimiùm sanguini confundatur, & in corporis etiam superficie æquè ac in Capite restagnet?

Pituitam à vi narcoticâ vitiari.

XXXVIII. Hoc autem in somnolentis & ad soporosos affectus proclivibus observamus fieri; cur autem inde, unde fieri posse probabiliter deduxi, neutiquam fiat, non video.

XXXIX. Sed nec video, quid obstet Vim narcoticam sedem suam habere in Bile posse; ac proinde Ipsi curam adhibendam primariò: non purgando quidem, sed alterando ipsam & emen-

Vim narcoticam sedem habere in Bile.

emendando dispositionem illam vitiosam soporem cum delirio causantem.

XL. Et utinam pateret nobis adhuc clariùs, in quo consistat illa Dispositio Vitiosa.

XLI. Quamvis enim multùm nos in ejusdem investigatione profecisse putemus, nondum tamen exquisitam ipsius notitiam nos assequutos ultrò fatemur, de illâ autem temporis tractu assequendâ non desperamus.

XLII. Hactenus ergo hoc, si non verum, vero saltem simillimum nos ostendisse arbitramur, *Vim Narcoticam in Salis volatilis parte Oleosâ* sive sulphureâ propriè *consistere*; ac *in Bile* nostrâ sedem suam figere; cui comes sit *Pituita* in corpore abundantiùs restagnans & sanguini permista.

XLIII. Docuimus prætereà, *Medicamenta omnia ad soporem gravem omnem frangendum ac emendandum utilia abundare Sale volatili, eoque Acri.*

Comatis sine febre curatio.

XLIV. Quapropter Comatis sine febre occurrentis Curatio facilè patet, cùm in prædictis jam suprà contineatur, fiatque usurpando medicamenta enarrata vim narcoticam rerum quarumvis corrigentia & emendantia.

Comatis cum febre causa.

XLV. Proximum autem est, ut *Comatis, cui febris comes est, generationem & causas* itidem investigemus, ac ipsius *Curationem* etiam jungamus.

Febris illa duplex.

XLVI. Cùm autem vel *Continuas, vel Intermittentes febres Comites* habeat Coma; observandum Ipsum in Intermittentibus quidem durante duntaxat Paroxysmo durare; In continuis autem continuè permanere, & indies ferè graviùs fieri.

In quibus febribus observetur Coma.

XLVII. Cùm autem non tantùm in febribus Pituitosis vocatis, sed etiam in Biliosis, & ardentibus quandoque observetur Coma; non parum certè opinio nostra de Vi narcoticâ Bili insidente eo ipso confirmatur.

Febres unde.

XLVIII. Et sanè si quis *in febrium quarumvis generationem* inquirat diligentiùs, comperiet *vel à Bile vehementiùs agitatâ*, vel *ab eâdem acriori factâ*, vel *ab eâdem cum liquore acido effervescente, hinc sanguini communicatâ*; vel saltem *ab assumptis, admissisve in corpus & similem sanguini alterationem*, qualis ex prædictis variis Bilis affectionibus ortum ducere solet, *producentibus Febres omnes excitari.*

Febrem omnem innotescere ex pulsu frequentiore.

XLIX. Hoc ut clariùs exponam, præmittendum est fundamenti loco, *Febrem omnem innotescere Medico ex pulsu frequentiore*, non ad levem animi corporisve motum excitato, & cum eodem remittente; quamvis nonnunquam ab eodem vehementiore excitetur Febris.

Hunc esse signum Pathognomonicum.

L. Hoc enim *unicum Febri omni soli, ac semper competens signum est*, adeóque Pathognomonicum, *Pulsus sc. præter naturam frequentior; quo præsente febrem adesse, absente autem abesse febrim certò pronuntiari queat.*

LI. *Nec enim aliud signum*, quod omni febri ac semper competat, *innotuit Practicis.*

LII. *Reliqua enim signa omnia non tàm febrem, quàm febris speciem, aut gradum, aut tempus indicant & demonstrant.*

Quænam ejus causa?

LIII. Cùm ergò hoc unicum febris omnis pathognomonicum signum sit, *Pulsus præter naturam frequentior*, videndum *quænam illius causa* esse queat & reverà sit.

LIV. *Pulsus* autem, *cum à Cordis ventriculorum expansione, hinc & mutuâ eorundem contractione pendeat:*

LV. *Expansio verò à sanguinis rarefactione, Contractio verò à spiritibus animalibus Cordis parenchyma musculosum moventibus fiat*, nostro saltem arbitratu:

LVI. Facilè patere putamus, *pulsum frequentiorem naturalem consequi frequentiorem cordis ventriculorum à sanguine celeriùs rarefacto, expansionem; hinc & mox sequentem Cordis contractionem frequentiorem.*

LVII. *Pulsus* autem *frequentior nonnaturalis* sequitur *frequentiorem Cordis ventriculorum expansionem ob erratum aliquod in rebus sex nonnaturalibus patratum*, citra tamen functionis alicujus vitæ naturali necessariæ læsionem notabilem.

LVIII. *Pulsus* denique *præter naturam frequentior* sequitur *aut frequentiorem Cordis ventriculorum à causâ præternaturali, hoc est functionem aliquam lædente productam expansionem, aut saltem irritationem quamvis aliam Cordis frequenter ad sui Contractionem urgentem.*

LIX. Adeò ut *Pulsûs febrilis*, hoc est præter naturam frequentioris *causa sit id omne, quod aut sanguinem disponit præter naturam ad celeriorem sui rarefactionem, hinc & Cordis ventriculorum expansionem, ac mox sequentem contractionem; aut per se aptum est Cor p. n. irritare & cogere ad frequentiorem sui contractionem.*

LX. Quamvis haud eam inficias, si mihi liceret aliquid hîc statuere; malle me pro *febris signo illum duntaxat pulsum frequentiorem* habere, *qui oritur à causâ sanguinem ad celeriorem sui rarefactionem disponente*; quàm simul illum, qui à causâ per se ad frequentiorem sui contractionem Cor urgente producitur.

Quænam celeriorem sanguinis faciant rarefactionem.

LXI. Ad *celeriorem* autem *sanguinis rarefactionem* faciunt omnia quæ *ipsum reddunt magis inflammabilem.*

LXII.

LXII. Hoc autem *in nostro corpore facit sola Bilis*.

LXIII. Hæc enim prout variè est affecta & disposita, sic etiam *sanguinem magis vel minùs aptum reddit accensioni & inflammationi in Corde suscipiendæ*.

Calidæ febres à Bile.

LXIV. Adeò *ut Febrium omnium Calorem comitem habentium Causam à Bile deducendam arbitrer*.

LXV. *A bile*, inquam, *nunc in sanguinem per ductus bilarios hepaticos immediatè effusâ, & febres continuas pariente*; nunc *per ductum cysticum ad Intestina priùs eructatâ, atque ibidem cum pituitâ multifariâ effervescentiam excitante, atque sic febribus intermittentibus ortum præbente*.

Et ab eâdem si accesserit vis Narcotica Coma somnolentum.

LXVI. *Huic Bili Febri-paræ si accedat vis Narcotica, quid* mirum, *si præter febrem observetur sopor gravis, cum delirio conjunctus, adeóque Coma somnolentum?*

In quo differat ab aliâ febre.

LXVII. Differet proinde in eo duntaxat *Febris sive Continua, sive Intermittens Comate somnolento Comitata*, ab *alterutrâ Febre sine ipso affligente*, quòd *Bili Febrem excitanti adest vel abest vis narcotica*.

Febris cum vel sine Comate curatio diversa.

LXVIII. Quamvis autem non agamus hîc de Febre cum vel sine Comate occurrente, ejusque curatione: non nocebit tamen uno verbo monuisse, planè aliam esse debere utriusque Curationem; cùm in Febre, cui comes est Coma, curandâ, medicamenta vim narcoticam emendantia adeóque Acria sint simul adhibenda, à quibus abstineri potest in curatione Febris à Comate immunis.

Quædam Medicamenta contra narcosin etiam esse contra febrem.

LXIX. Quisquis autem superiùs à Me dicta diligenter perpenderit, observabit inter Medicamenta vim narcoticam superantia occurrere quædam, quæ etiam extra soporem conducunt Febri, qualia sunt Acida omnia Acriora.

Pauca ad Medicinam faciendam requiri.

LXX. Sed & hinc quivis attentus & accuratus mutationum naturalium observator addiscet, ad Artem medicam ritè faciendam non ita multa & diversa desiderari media, sed paucis illam absolvi posse, dummodò intimâ singulorum naturâ probè perspectâ, ritè eadem conjungi queant.

Et quare.

LXXI. Cujus rei hæc videtur ratio, quod Res naturales omnes è paucis constent primordiis; ex quibus variâ proportione inter se junctis cùm pendeant omnes illæ observabiles rerum naturalium mutationes; utique ex iisdem paucis ad debitam proportionem redactis pro lubitu immutari poterunt denuò eadem omnia, & in priores aut novas formas & figuras deduci.

Febris cum Comate quibus egeat medicamentis.

LXXII. Quoties ergò febri continuæ aut Intermittenti comes est Coma somnolentum, toties Ipsam excitanti Bili conducent medicamenta Acida cum aliquâ Acrimoniâ conjuncta: atque illis præsertim emendabitur illa Bilis narcoticâ vi infecta.

Oleum Sulphuris per campanam.

LXXIII. Inter Spiritus Acidos autem præ cæteris omnibus conducet Oleum Sulphuris per campanam paratum, utpote cæteris Acrius & odore solo ægros recreans & à somno excitans.

Spiritus Nitri; Vitrioli Philosophicus. Salis, Vitrioli.

LXXIV. Huic proximè accedit Spiritus Nitri; hinc Spiritus Vitrioli Philosophicus.

LXXV. Sed nec parvi faciendi Spiritus Salis & Vitrioli Volatiles; de quibus consulendus Glauberus in eorundem præparatione.

LXXVI. Ex supradictis ergò quodammodò patere puto vim Narcoticam; in quo scilicet consistat, & quomodò emendari queat, ubi somnolentum inducit Coma, tàm sine, quàm cum febre comite.

CAPUT XXVIII.

De Comate Vigili.

I. ABsolutâ pluribus Comatis somnolenti tractatione, proximum est, ut Comatis rursùm, sed Vigilis enarrationem aggrediamur.

Coma Vigil quid.

II. Est autem *Coma Vigil, somnolentia morbosa, & summa ad somnum propensio, ob quam licet clausis oculis ad somnum se componat æger, illum tamen capere nescit, verùm delirans multa patrat absurda*.

Quomodò differat à Comate somnolento.

III. Differt hic affectus à Comate somnolento in eo, quòd in somnolento sequatur actu somnus, non item in vigili, à quo impediuntur & delirant.

Quænam ad illud requirantur.

IV. Hæc proinde tria concurrunt ad Comatis Vigilis constitutionem. 1°. Somnolentia vitiosa eaque summa. 2°. Vigiliæ. 3°. Delirium.

Causa Somnolentiæ.

V. Somnolentiæ quidem Causa eadem videtur in Comate Vigili, quam diximus esse in Somnolento.

Delirii.

VI. Sed & eadem videtur Delirii in utroque Comate Causa: Unde in illarum explicatione non est, quòd immoremur.

VII. Præcipuum proinde erit Vigiliarum assignare causam, cùm in Somnolento urgeat Somnus, isque profundus.

Vigiliarum. VIII. *Vigiliarum* autem *præternaturalium Causa* hîc erit quærenda, & quidem *potens*; *quæ tantam impediat Somnolentiam ne in somnum deducatur.*

IX. *Vigilias* autem *præternaturales producere solent omnia, quæ Spiritus Animales agitare possunt vehementiùs; qualia sunt* 1°. *Dolores Corporis graves, omniaque objecta sensus potentiùs afficientia.* 2°. *Animæ solicitudines & anxietates urgentes.* 3°. *Omnia ipsos Animales Spiritus per se inquietos & irrequietos præstantia, Acria præsertim, non partes sensibiles adeóque sensum afficientia, atque per dolores somnum tollentia, & Vigilias efficientia; verùm in ipsos Animales Spiritus agentia immediatè, ipsosque in motione & agitatione continuâ servantia.*

Comatis vigilis causa duplex. X. Ubi ergò Coma Vigil producitur, & cum Somnolentiâ morbosâ urgent vigiliæ morbosæ, ibi duplicem causam concurrere putem; quarum altera quidem Somnolentiam, altera verò Vigilias excitet.

XI. Quænam Somnolentiæ causa sit, jam docuimus abundè; qualis autem Vigiliarum, ampliùs disquirendum, & imprimis, quæ ipsos Animales Spiritus exagitet adeò, ut somnus capi nequeat.

Dolores graves somnum interrumpere. XII. Nemo enim 1°. negabit Dolores graves, & quicquid illos producit, somnum interrumpere, atque adeò Vigilias excitare.

Dolorum causæ. XIII. Dolores autem producunt omnia objecta externa & quidem sensuum propria, vehementiùs ipsa sensoria afficientia, & idcircò molestiam, mox dolorem excitantia.

XIV. Unde lux magna dolore Visum afficit; sonus vehemens Auditum; Odor gravis olfactum; sapor ingratus Gustum; Calor vel Frigus adurens Caloris sensum; Durities pungens vel tundens Tactum.

XV. Objecta verò sensuum communia nullum dolorem pariunt.

Animæ solicitudines somnum interrumpere. XVI. Sed nec 2°. negabit ullus, nisi rerum ignarus, Animæ solicitudines & anxietates interrumpere, imò impedire somnum, & molestas excitare vigilias.

Et quatenus. Et quomodò. XVII. Interrumpitur autem à solicitudinibus somnus, quatenus per ipsas in continuo motu servantur animales spiritus; quod vel inde patet, quòd in solicitudine quavis videamur nobis observare mentis agitationem & discursum continuum in Cerebro, planè similem illi, quem corpus patitur discurrendo per omnia domus cubicula, aut urbis vias, absque quiete.

XVIII. Assuefacti autem continuatâ solicitudine ad agitationem animales spiritus; in eâdem facilè perseverant, ac difficiliùs ad quietem reduci queunt, licet summo nisu id tentet anima ad extremum agitata & anxia.

XIX. Quæ solicitudo permanens in animâ somnum impedit & turbat in Comate vigili.

XX. Sed nec 3°. ubi neque dolores corporis, neque solicitudines animæ urgent, aut paulò antè urserunt, negabit quis facilè, *ab ipsorum spirituum animalium agitatione solâ produci posse vigilias* in Comate vigili observatas. Ab agitatione Spirituum Animalium Vigilias produci.

XXI. Inter omnia autem in sensus occurrentia, tum naturalia, tum artificialia, nihil reperitur, quod animales spiritus, utpote volatiles, inquietos reddere possit, præter Salem volatilem acriorem. Inquietos reddi Spiritus à Sale Volatili.

XXII. Constituitur autem sal volatile, uti sæpiùs diximus, ex sale & volatili spiritu; cui quoties cum oleo immiscetur plus Ignis, redditur acre. Id ex quibus componatur.

XXIII. Adeò ut primaria ejus acrimonia pendeat ab Igne; cui proinde itidem accepta referenda est primariò irrequieta spirituum animalium agitatio. Ejus acrimonia ab igne.

XXIV. Hoc si verum sit, uti saltem vero putamus simillimum, utique nemo facilè putabit, in eodem humore, Bile putà, quærendam Comatis Vigilis, uti Comatis Somnolenti causam. Comatis Vigilis causa non in Bile.

XXV. Verùm in Bile quidem, Somnolentiæ atque Delirii; in alio autem alibi producto humore, Vigiliarum quærenda causa. Sed in alio humore.

XXVI. In alio, inquam, præter Bilem, humore, Sale putà, in Glandulis forsan quibusdam hærente, atque ibidem acriore facto, hinc per volatilem Spiritum volatilisato, ac tandem accedente Arteriosi sanguinis igne majorem acrimoniam nacto: & sensim ad cerebrum elevato, & animalibus spiritibus conjuncto, atque illos in continuâ agitatione servante. Sale nempe in glandulis hærente.

XXVII. Cura proinde Comatis Vigilis consideranda triplex. Comatis Vigilis cura triplex.

XXVIII. Nam 1°. si dolores aliqui urgeant, qui priùs urserunt, sedandi in parte affectâ, tollendo vel demulcendo causam, & emendando sensorium inde malè affectum. 1°. Dolores sedandi.

XXIX. 2°. Si animæ solicitudines urserint priùs, & ab illis remanserit spirituum animalium, Ipsiusque adeò Mentis agitatio, curanda primùm somnolentia; postea tentanda Agitationis sedatio, tum pacantibus animalium spirituum agitationem, tum ad tranquillitatem deducentibus ipsam Animam. 2°. Spirituum Animalium agitatio sedanda.

XXX. 3°. Si ab humore salso volatili & acri 3°. Humoris Salsi.

Volatilis acrimonia corrigenda. Et quibus. cri pendeant Vigiliæ, corrigenda illa acrimonia oleosis emulsionibus, hordei, seminum quatuor frigid. maj. ut & papaveris, & quandoque amygdalarum: vel, quod præstat omnibus, Sulphure pacativo Vitrioli, neutiquàm narcotico.

XXXI. Somnolentia autem Vigiliis Comes curabitur iisdem, quibus Coma Somnolentum, remediis, sed iis præsertim, quæ non impediant Vigiliarum comitum curam.

XXXII. Pro Causæ ergò Vigilias excitantis diversitate seligenda erunt hæc aut illa ex enarratis in superioribus, & prudenter conjungentur, præmittentur, aut postponentur prædictis.

CAPUT XXIX.

De Lethargo sive Veterno.

I. Postquam in enarratione affectuum Soporosorum egimus de Somnolentiâ morbosâ simplici, de Comate Somnolento, ac de Comate Vigili; necessum quoque est, ut Lethargum enucleemus.

Lethargus sive Veternus quid. II. Diximus autem *Lethargum* Græcorum, ac *Veternum* Latinorum, ubi pro eodem affectu sumuntur, esse inexpugnabilem ad Somnum propensionem, eamque profundo & gravi Somno comitatam, ut & Delirio, Rerum omnium Oblivione, ac Febre lentâ continuâ. Hæc enim sunt symptomata, quibus præsentibus Lethargum adesse, absentibus verò eundem abesse certò licet pronuntiare.

A quibus distinguatur ab aliis affectibus soporosis. III. Distinguitur enim, ne mox in limine confundat nos affectuum variorum in quibusdam symptomatibus convenientia, à cæteris affectibus Soporosis omnibus Lethargus, præsertim Oblivione, & à quibusdam, comite Febre.

1°. A Somnolentiâ. IV. Nam 1°. à Somnolentiâ simplici & morbosâ differt Lethargus Ipso Somno gravi hunc comitante, non item solam Somnolentiam.

2°. A Comate Vigili. V. Distinguitur 2°. à Comate Vigili, eodem Somno profundo & gravi Lethargum Comitante, non item Coma Vigil.

3°. A Comate Somnolento. VI. Distinguitur 3°. à Comate Somnolento, tàm Febre carente, per comitem Febrem; quàm Febrem comitem habente, vel Intermittentem, per Febrem continuam Lethargo junctam; vel Continuam, & quidem ardentem, per Febrem lentam Lethargo propriam: Quòd si occurrat Coma Somnolentum Febre lentâ comitatum, distinguitur tunc ab illo Lethargus per Memoriam simul abolitam & omnimodam rerum omnium Olivionem Lethargo peculiarem.

4°. A Caro. VII. Distinguitur 4°. Idem Lethargus à Caro, per excitationis à Somno impossibilitatem Caro propriam; cùm in Lethargo, uti aliis quoque Soporosis affectibus, aut reverâ excitati observentur, aut saltem excitari à Somno queant Ægrotantes.

VIII. His autem ad Lethargi ab aliis affectibus affinibus distinctionem præmissis, proximum est, ut ejusdem Causas veras investigemus, & quidem tales proponamus, à quibus symptomata omnia Lethargum comitari solita elici ac deduci queant commodè. Ejus Causa.

IX. Cùm autem ad Lethargum constituendum concurrentia symptomata sint 1°. Somnolentia sive ad Somnum propensio inexpugnabilis. 2°. Somnus gravis. 3°. Delirium. 4°. Rerum omnium Oblivio. 5°. Febris lenta continua: quærenda talis Causa, à quâ symptomata præfata omnia ortum suum habere possint. Ejus Symptomata.

X. Cùm autem de Comate Somnolento ageremus, Ejus speciem aliquam proposuimus, in quâ & ad Somnum propensio, & Somnus profundus, & Delirium, & Febris nunc continua, nunc Intermittens observari solet; quamque à Bile vi narcoticâ infectâ deduximus. Comatis cujusdam Somnolenti Causa.

XI. A quâ Comatis Somnolenti specie cum solâ Oblivione & Febre lentâ continuâ differat Lethargus, si Bili narcoticâ vi præditæ jungatur Pituita, eaque viscidior, putem Lethargi causam veram patere. Ejus à Lethargo differentia.

XII. Cùm enim à Pituitâ solâ Capitis gravitas & Somnolentia, hinc & rerum multarum Oblivio pendere indies per experientiam deprehendantur; illi si comes jungatur Bilis, & quidem narcoticâ vi prædita, quis dubitabit à tali miscellâ produci posse Lethargum? Lethargus à Pituitâ, & Bile vi narcoticâ prædita.

XIII. Cùm autem in omni Lethargo Febris adsit continua, signum est, Bilem toti massæ sanguineæ commisceri, ac proinde per ductum hepaticum eò vadere. Hæcque Sanguini permixta.

XIV. Cùm præterea si non omni Lethargo & semper, plerumque saltem comes sit Febris quotidiana, circa vesperam recurrens, aut semiter- Febris in Lethargo unde.

tertiana, alternis diebus graviùs accedens, signum est, ejusdem Bilis partem aliquam per Ductum Intestinalem delabi ad tenue intestinum; ac in Ipso excitare cum obviâ Pituitâ Effervescentiam, quæ exacerbationi febrili ansam præbeat & ortum.

XV. Pituitam autem partim in totâ massâ sanguineâ dispersam, partim in cavitate Intestinorum hærentem reliqua evincunt symptomata febrem lentam, hoc est, minùs ardentem indicantia.

Lethargum non esse à pituitâ in cerebro putrescente ob rationem à Medicis vulgò allatam.

XVI. Non putamus autem à Pituitâ in Cerebro putrescente ortum ducere Lethargum, uti censent quidam Medici; nec id inde probari posse judicamus, quòd in quorundam Lethargo defunctorum Cerebro præter ejusdem corruptionem sanies & pus inventa sint.

XVII. Potest enim fieri, ut in hominibus sanguine Pituitoso, hoc est, multam Pituitam continente præditis ac in Lethargum incidentibus, Pituita copiosior hæreat in tenuibus Cerebri vasis, atque ipsa distendat, mox rumpat, denique in Cerebri substantiam effusus sanguis Pituitosus ibidem suppuretur, atque sic memoratum à quibusdam Practicis malum pariat, nec tamen Ipsa Lethargi causa existat, sed effectus, aut seorsim ob aliud in diætâ commissum durante Lethargo erratum producatur.

Locus primariò affectus Lethargi.

XVIII. Non est proinde Locus in Lethargo primariò affectus Cerebrum, verùm Tota sanguinis Massa, sive vasa sanguinem circumvehentia.

XIX. Quamvis enim Caput grave sit Lethargicis, potest tamen id à Vaporibus aut humoribus cum sanguine ad Cerebrum delatis exoriri, ut non opus sit ad peculiare ac primarium Cerebri vitium recurrere.

Causæ Lethargi antecedentes.

XX. Causæ Lethargi antecedentes quoad Pituitam sunt varia Diætæ vitia, 1°. Aër humidus & frigidus; 2°. Alimenta liquidiora & humida. 3°. Corporis intermissum exercitium. 4°. Somnus diuturnior & profundior. 5°. Animi affectus omnes Spiritus Animales sopientes. 6°. Excrementa Pituitosa in corpore diutiùs retenta.

XXI. Quænam autem Bilis narcoticæ causa esse queat, pluribus investigavimus in superioribus, præter illa verò, quæ nunc addamus, non habemus.

Lethargus unde.

XXII. Ex concurrente igitur ob quodcunque demum diætæ vitium & Pituitæ lentæ, viscidæque in Sanguine redundantiâ, & Bilis narcoticâ vi præditæ effusione Lethargum deducimus.

Non à Pituitâ in Cerebro hærente.

XXIII. Quibus interim affectus idem ex Pituitæ in Cerebro hærentis corruptione eliciendus videtur, iisdem suæ assertionis probationem simul commendamus: Neque enim id nobis possibile videtur, sed nec idem persuadent symptomata Lethargicos comitantia; cum illa omnia ex assignatis à nobis causis deduci commodè posse arbitremur.

Signa Lethargi præsentis.

XXIV. Signa hujus Lethargi alia nulla sunt, præter recensita à nobis primaria ejusdem symptomata.

Imminentis.

XXV. Imminentis autem Lethargi signa sunt eadem symptomata levissima; uti ejusdem gravioris, eadem graviora.

Lethargus malum periculosum.

XXVI. Cæterùm periculosum malum est Lethargus, à quo graviori plerique moriuntur, imprimis senes, in quibus naturaliter augetur Pituita, & infringitur Bilis Pituitam corrigens & emendans.

XXVII. Interim & in Junioribus malum existit periculosum, sive constitutio ipsorum sit senilis, sive causa fuerit gravis, quæ tantam in ipsis effecerit mutationem, à quâ sequatur malum ab ipsorum naturali constitutione tàm alienum.

Ejus Curatio.

XXVIII. Curatio Lethargi facilè ex propositis ejusdem causis patet, consistit namque & in Pituitæ redundantis alteratione, atque evacuatione; & in Bilis narcoticâ vi præditæ emendatione, non item evacuatione; cùm non redundet, Febrem aliàs non lentam tantùm, sed ardentem potiùs excitatura.

Pituita corrigenda. Et quibus.

XXIX. Pituitam lentam, viscidamque quæ alterent ac corrigant, non semel proposuimus, scilicet conveniunt hic *Radices Ireos, Acori, Galangæ, Helenii, Fœniculi, Apii, Calami Aromatici:*

Folia Salviæ, Majoranæ, Rorismarini, Lauri, Hyssopi, Calaminthæ, Serpilli, Origani, Absinthii, Cardui-benedicti, Menthæ:

Flores, Centaurii minoris, Chamæmeli, Meliloti, Stœchados:

Semina, Sileris Montani, Anisi, Carvi, Nigellæ, Coriandri:

Baccæ, Lauri, Juniperi:

Gummata, Opopanax; Galbanum, Sagapenum, Bdellium, Ammoniacum, &c.

Aromata pleraque.

Eadem Evacuanda. Et quibus.

XXX. Pituitam eandem lentam viscidamque priùs præparatam, & à sanguine quodammodò secretam evacuant, Agaricus, Hermodactyli, Turbith Gummosum, Colocynthis, & ex ipsâ parati Trochisci Alhandal dicti, Euphorbium, (quo tamen ob summam Acrimoniam utendum est cautè, nec nisi in pilulis, additâ Mastiche, aliisque ejus Acrimoniam temperan-

Mercurius omnibus modis præparatus.

perantibus.) Inter Chymica verò Mercurius, omnibus modis præparatus, tàm præcipitatus, Albus, Rubeus, Flavus, Viridis, &c. quàm sublimatus, dulcis præsertim, cùm Corrosivus vix ad granum unum exhiberi queat, sitque medicamentum non tantùm saporis horrendi, verùm insuper violentissimum, à quo satius est abstinere medicos juniores, quàm ipso cum periculo uti.

Sublimatus.

Bilis emendanda.

XXXI. Bilis narcoticâ vi prædita quibus emendari queat, abundè docuimus in Comatis Somnolenti tractatione, ut non videatur operæ pretium semper actum agere.

XXXII. His proinde Lethargi Cognitionem & Curationem absolvimus, nunc Cari tractationem itidem aggrediamur.

Caput XXX.

De Caro.

Cari Symptomata.

I. Lethargo proximè succedit *Carus*, in quo sequentia observantur Symptomata; 1°. *Somnus profundus, & tantus, ut etiam puncti excitari nequeant; licet obscuræ sensationis signum partis punctæ retractione aut contractione exhibeant:* Illis enim 2°. *sensus externi ad extremum ferè stupent.* Unde 3°. *Interni quoque sensus nullo munere funguntur.* Sed & 4°. *Animalis motus cessat*, nec nisi ad objecti externi potentissimè ac cum summâ molestiâ vel dolore afficientis urgentiam ullus in Caroticis observatur, *præter solam respirationem, quæ ipsis illæsa permanet*; quoniam non ad objecti externi perceptionem, hinc & animi affectum inde concitatum perficitur, verùm ad sanguinis in Cordis dextro ventriculo excitatum incendium, hinc & in pulmonalem arteriam motum, urgetur: quod sedulò venit observandum.

Ejus differentia ab affectibus Soporosis.

II. Differt Carus 1°. à Somnolentiâ simplici, ut & à Comate tàm Vigili, quàm Somnolento, quin & Lethargo, quòd in omnibus illis affectibus aut vigilent Ægri, à somno saltem excitari possint, & ad quæsita respondere, licet perperam; secus ac in Caro, in quo tàm profundus urget somnus, ut quamvis ab objecto vehementiùs sensorium afficiente ac lædente quodammodò excitari videantur, & aliquas corporis partes contorquere, in totum tamen excitari nequeant, verùm mox iterum obdormiant.

Ab Apoplexiâ.

III. Differt 2°. Carus ab Apoplexiâ, in quâ profundior adhuc observatur sopor, absque ullo sensu, & respiratio difficilis cum stertore; quæ integra est in Caro, cum obscuro sensu.

Qualis Affectus.

IV. Adeò ut medius quasi inter reliquos affectus Soporosos & Apoplexiam sit Carus, & proximus ad Apoplexiam gradus.

Ejus causa proxima.

V. Hujus affectûs Causa proxima ut pateat, expendenda sunt sedulò symptomata primaria in omni Caro patentia. Et 1°. quidem *somnus profundus, sive sopor.* 2°. *sensus obtusus, sive stupor gravis.* 3°. *Motus obscurus sive Torpor:* quibus tribus symptomatibus gravibus continetur Cari essentia, Sopore putà, Stupore ac Torpore.

Functiones læsæ in Caro unde.

VI. Cum autem Actiones læsæ, utpote primaria quemvis Affectum constituentia symptomata, Morbum agnoscant pro Causâ suâ proximâ, videndum à quo morbo, quibusve morbis pendere possint triplices hæ functiones in Caro primariò læsæ: ut sic totum hunc affectum dignoscamus intimè.

Eædem Functiones integræ unde.

VII. Hoc autem fiet commodè, si consideraverimus in antecessum, à quâ Causâ, quibusve Causis pendeant proximè eædem functiones, quandiu obeuntur integrè.

Nempe Somnus.

VIII. *Somnum* 1°. quod attinet, illum naturaliter ut & vigilias spirituum animalium affectionem esse, nemo negabit, qui spiritus admittit animales: utpote qui in sensuum organa copiosius moti gignunt vigilias, ubi autem torpidiores facti segniùs ad eadem feruntur, somnum.

Sensus externi.

IX. 2°. *Sensus externi* absque spirituum animalium præsentiâ ab opere suo cessant, qui quò alacriùs ad sensuum organa deferuntur & copiosiùs, eò vegetior exercetur sensatio.

Motus animalis.

X. 3°. Denique *Motus animalis* pendet proximè à spiritibus animalibus Musculorum fibras implentibus ac distendentibus; mutaturque imprimis ad Ipsorum mutationem variam.

Cari causa proxima in spiritibus animalibus vitiatis.

XI. Cùm proinde *Tres in Caro læsæ primariò functiones à spiritibus animalibus benè habentibus absolvantur singulæ*, meritò in *Eorundem vitio & dispositione vitiosâ* quæritur læsionis illius causa proxima, sive Morbus.

XII. Ad prædictas autem *functiones* læsas, Vigilias putà, Sensus externos & Motum animalem, *ritè obeundas non requiritur tantùm spirituum animalium in Cerebro*, hinc & Nervis, & Organis *præsentia sufficiens*, verùm insuper *eorundem dispositio laudabilis, in mobilitate conveniente*

niente & puritate, tenuitateque requisitâ consistens.

XIII. Nisi enim Animales spiritus 1°. quantitate decenti, 2°. tenuitate, 3°. puritate, 4°. mobilitate necessariis prædìti influant per nervos ad partes, non perficientur ritè functiones ab ipsis pendentes.

Non respectu quantitatis.

XIV. In Caro autem 1°. *satis copiosi non videntur affluere Spiritus Animales* in Organa Sensûs & Motûs, cùm obscurus saltem observetur uterque, solâ permanente integrâ respiratione.

Sed respectu mobilitatis.

XV. An verò 2°. *satis tenues*, an 3°. *satis puri*, & 4°. *satis mobiles* existant, meritò licet dubitare; quin potiùs plerumque *Torpidiores* videntur existere, ac proinde & *crassiores*, & *impuriores*, & *minùs Mobiles*; accedente non rarò eorundem narcosi.

Nempe quod sint crassiores, impuriores, & immobiliores.

XVI. Adeò ut *Cari*, in functionibus læsis considerati *Causa* proxima videantur esse *Spiritus Animales crassiores, impuriores ac immobiliores* facti, atque ideò *minori* etiam *quantitate* ad Sensuum Motûsque organa delati.

Remota causa interna.

XVII. Quoties ab Internâ causâ, humoribus putà vitiosis in corpore existentibus, aut assumptis quibusvis producitur Carus, toties à tali Spirituum Animalium dispositione malâ & torpore non ita difficulter deducentur læsæ in Ipso functiones.

Externa.

XVIII. Quoties verò ab ictu gravi capiti inflicto, aut Casu in caput facto contingit earundem functionum similis læsio, adeóque Carus, toties difficiliùs erit ex Spirituum Animalium torpore Ipsum deducere.

Carus à gravi capitis ictu, vel casu.

XIX. Contingit autem nonnunquam, ut gravem Capitis ictum, casumve sequatur Carus (uti ejus rei exempla passim prostant apud Authores Medicos, & nimis frequenter occurrunt in praxi quotidianâ), adeò ut attoniti stent etiam peritissimi Medici ad attonitos extemplo ex Casu, ictuve Ægros, & augescente quidem malo paulò post Apoplecticos, fato brevi cedentes; eodem verò remediis cedente, paulatim ad pristinam sanitatem restitutos.

Unde producatur.

XX. *Hunc ab ictu, casuve ortum Carum* probabile est *propter conturbatum Spirituum Animalium motum, aut sanguinis hinc & Spirituum defectum excitari*, atque idcircò in Apoplexiam sæpiùs desinere lethalem.

Apoplexiam & Carum gradibus distingui.

XXI. Et reverà gradibus tantùm distinguuntur Apoplexia & Carus, adeò ut Apoplexia dici queat species Cari gravissima, & vice versâ Carus species Apoplexiæ levior.

Unde Utriusque eadem curatio.

XXII. Quapropter non video, quid opus sit in Cari explicatione, hinc & Curatione diu hærere, cùm iis, quæ supra de Apoplexiâ proposui, ritè observatis & expensis, haud difficulter hujus quoque affectionis ratio & natura innotescat; igitur animus est, ad reliquos affectus Soporosos, aut ad Ipsos referri solitos progredi: quos inter quia Insomniorum fecimus mentionem, lubet ipsa nunc examini subjicere.

CAPUT XXXI.

De Insomniis.

Insomnia quid.

I. DIximus in superioribus, *Insomnia esse Internorum sensuum circa objecta ficta, falsave perperàm menti in somno profundo repræsentata & animum vehementissimè afficientia Aberrationem gravem cum summis animæ anxietatibus & corporis quassationibus, erumpente non rarò simul sudore copioso.*

Ejus cognitio à cognitione animi pathematum.

II. Quorum Insomniorum naturam nemo percipiet sufficienter aut debitè, qui non priùs animi pathematum rationem penitùs cognoverit.

Hæc à quibus moveantur.

III. *Moventur* autem, uti aliàs notavi, *Animi affectus ab Objectis sub Boni, Malive specie considerati*s.

Non ab Objectis Veris vel Falsis.

IV. *Objecta* enim, quatenus *Vera* videntur *vel Falsa, nullum in nobis excitant affectum*: quatenus autem nobis Bona judicantur vel Mala, multifarios in nobis producunt affectus.

Sed Bonis vel Malis, vel reverâ vel apparentiæ.

V. Nihil autem refert, an reverà & actu sint nobis Bona vel Mala Objecta, an videantur nobis duntaxat talia, producunt enim nihilominus eundem affectum; quin imò longè periculosiorem, & curatu difficiliorem, quoties ex imaginatione falsâ producitur affectus gravis; cum & Mentis aberratio concurrat cum ipso Affectu immoderato; adeò ut difficulter tunc curetur Affectus pravus; quandoquidem difficillimè curatur plerumque Imaginatio læsa.

Idem quòd in Pathematis etiam in insomniis accidere.

VI. Idem planè accidit in Insomniis, nisi quòd expergefacti homines se falsis delusos fuisse agnoscant, & si sapiant, rideant; ac si sæpiùs recurrant, corpus suum malè affectum suspicentur, & mala minantia in tempore avertere allaborent.

Delirium comitans.

VII. Quoties autem ab Insomniis expergefacti Ægri pro veritate habent suas delusiones, toties

toties signum est *Delirii comitantis*, & gravius malum brevi producturi.

Duæ Insomniorum species. VIII. *Duæ* proinde in praxi notabiles occurrunt *Insomniorum species*; Prima, quando à Somno expergefacti Ægri, illa pro Insomniis, uti sunt, habent. Secunda, quando etiam expergefacti delirare continuant Ægri, atque vera esse nugantur, quæ somniarunt.

Mentis aberratio in somno unde peti queat. IX. Mentis autem illa aberratio in Somno urgens, vel *ab objecto petenda*, vel *ab animâ*, vel *ab instrumentis* animæ corporeis, *Spiritibus Animalibus*.

1°. Ab Objecto. X. 1°. Ab *Objecto* ipso ritè in sensus admisso pendere neutiquam potest, cùm idem effectum non producat in omnibus.

2°. Ab Animâ. XI. 2°. Autem *ab ipsâ Animâ pendere possunt Insomnia*; & quidem quando Ipsa *non satis attenta* est oblatorum objectorum examini, verùm obscurè omnia arripit; aut *non satis distinctè* singula perpendit, verùm confusè duntaxat; unde mirum non est, si & judicium quoque de iisdem objectis feratur confusum & obscurum; si Animi affectus inde oriantur inordinati; & quidem in somno præsertim, quo tempore solent omnes illæ functiones obiri imperfectiùs, quàm in vigiliâ.

3°. A Spiritibus Animalibus. XII. Sed & 3°. à *Spiritibus Animalibus*, utpote animæ instrumentis, vitiatis & impuris pendere possunt Insomnia, *quatenus ipsorum objectorum species tunc alteratæ, aliterque affectæ repræsentantur Menti*; quamvis hactenus non satis pateat, quomodò se gerant etiam durantibus vigiliis, & in præsentium objectorum examine Spiritus Animales: quæ difficultas non unum duntaxat Philosophum, unius duntaxat Philosophiam, sed omnes omninò urget Philosophos, omnemque quorumvis Philosophiam.

Hos per Diætæ Vitia alterari, ut perperam judicet Mens. XIII. Illud autem *certum* est ac per experientiam quotidianam evidens, *ita alterari posse per diætæ vitia,* vini putà liberaliorem potationem, *spiritus animales,* aut ipsum Cerebrum, sensuumve externorum organa, *ut* de objectis tunc occurrentibus omnibus *perperam judicet Anima.*

Idem fieri posse ab Humoribus pravis. XIV. Hoc si fieri queat, & reverà quotidiè fiat vigilantibus ad potûs aliàs optimi ac utilissimi assumptionem liberaliorem; quid ni simile quid dormientibus contingere queat ab humoribus pravis in corpore coacervatis, aut nuper productis & similem in Animalibus Spiritibus affectum & dispositionem excitantibus?

Insomniorum causæ unde deducendæ. XV. *Insomniorum* proinde *Causas* vel *ab Ipsâ Animâ* sensationibus suis minùs attentè ac distinctè vacante; vel *à Spiritibus Animalibus* impurioribus, objectorum species alterantibus; *vel ab utrisque* deducimus.

XVI. *Ab animæ vitio* pendere Insomnia *patet*, quando constat ab iisdem Ægris vigilantibus oscitantiùs ac confusiùs observari, examinari, tractarique objecta passim occurrentia. *Ab Animæ vitio.*

XVII. *A Spirituum Animalium* vitio malum hoc pendere patet, quando attenta est Ægrotorum Anima, suaque distinctè examinat objecta; imprimis ubi humorum quorundam pravorum in corpore existentium, & flatus præsertim generantium signa quædam concurrunt. *A Spirituum Animalium vitio.*

XVIII. *Ab utrisque causis* pendere hoc malum patet, quando Animæ vel per se, vel ob animi affectum gravem ægrotantis signa observantur unà cum pravorum humorum & flatulentorum indiciis. *Ab utroque.*

XIX. *Humores* autem pravi *Animales Spiritus* turbant & *alterant*, qui flatus vel halitus generare sunt apti; qui *viscidi* sunt & *terrestres*; aut *subtili Acrimoniâ & volatili præditi*, *Acidi* præsertim; aut denique *narcoticâ vi leviore dotati.* *Quinam Humores Animales Spiritus turbent.*

XX. Curatio autem Insomniorum ex prædictis facilè patet. Nam 1°. *si ab Animâ multis negotiis distractâ*, ideóque singulis minùs attentâ oriantur Insomnia; curabuntur illa, si excessus Negotiorum resecetur, & non plura suscipiantur, quàm quibus ritè absolvendis sufficit Anima. *Insomniorum Curatio. 1°. Si ab Animâ negotiis distractâ.*

XXI. 2°. *Si ab Animâ ob pathema grave turbatâ*, ideóque operi suo minùs attentâ oriantur Insomnia, curabuntur illa, compescendo animum, & superando sive procul amovendo objecta mentem turbantia. *2°. Si ab Animâ ob pathema grave turbatâ.*

XXII. 3°. *Si ab Humoribus viscidis, ac Melancholicis dictis* oriantur Insomnia, curabuntur illa, humorem prædictum emendando per medicamenta sæpiùs enarrata, & Sale volatili abundantia: vel si simul copiâ peccent, eosdem emendatos evacuando, per purgantia Pituitam crassam & viscidam, Hermodactylos, Colocynthidem, & similia. *3°. Si ab Humoribus Viscidis.*

XXIII. 4°. *Si ab Humoribus subtili Acrimoniâ, eâque Acidâ & volatili præditis* oriantur Insomnia, curabuntur illa, figendo & concentrando Aciditatem, per Cretam, Oculos Cancri, Corallia, Margaritas, Lapidem Hæmatitem & similia. *4°. Si ab Humoribus Acrimoniâ præditis.*

XXIV. Si 5°. *ab Humoribus narcoticâ vi præditis* oriantur Insomnia, curabuntur illa medicamentis in Comatis Somnolenti curâ propositis. *5°. Si ab Humoribus narcoticâ vi præditis.*

XXV. Medicamentorum formulas recitare supersedeo, cùm illæ in exercitio practico circa ipsos ægros instituto proponantur & addiscantur convenientissimè.

CAPUT XXXII.

De Incubo.

Incubus quid.

I. INsomniorum peculiarem speciem diximus esse *Incubum*; in quo falsa observatur Imaginatio personæ aut rei cujusvis thoraci graviter incumbentis, ac cum ficto suffocationis metu respirationem difficilem parientis, vocemque quasi intercipientis.

Ejus causa primaria.

II. Primaria Incubi Causa est halitus respirationis vocisque organa imprimis afficiens, ac simul Somnum profundum, ac levem quasi narcosin producens, ac proinde blando delirio ansam præbens.

III. Incubi namque Causam omnem à corporeo vitio, neutiquam ab Animâ deducimus propriè & tantùm.

Humores Incubum generantes duobus modis peccare.

IV. Duobus autem modis putamus Humores Incubum generantes peccare ac nocere; 1°. quidem, quatenus Ipsos animales spiritus inficiunt, atque insomnia cum levi delirio producunt. 2°. quatenus privatim respirationis organa simul afficiunt, & Insomniorum delirium ad personam aut rem aliam pectori insistentem, & in suffocationis periculum Ægros conjicientem inclinant. 3°. accedere aliquando putamus Animam imaginatione falsâ delusam, & hunc aut illum metum circa personam certam foventem, quæ omnia sibi obvenientia adversa illi facilè adscribit, etiam non cogitanti sæpè de talibus: Hoc autem proprium est Meticulosorum, & quævis fortiter apprehendentium.

Quibus accedit Anima delusa.

Dorso incumbentes incubum pati.

V. Est autem notatu dignum, quod Incubo obnoxii, illum vix patiantur alterutri lateri, verùm dorso demùm incumbentes.

Ejus Curatio.

VI. De *Curatione* hujus affectûs nil quicquam addo, quum ex iis, quæ antecedentibus capitibus, & imprimis proximè prægresso memorata à nobis sunt, eandem facili negotio liceat eruere. Claudant igitur *functiones animales lædentium morborum* agmen *Somnambuli*.

CAPUT XXXIII.

De Somnambulis.

I. DE Somni præternaturalis variis speciebus, & harum gradibus egimus hactenus, & ita quidem, ut nobis adhuc unicus supersit tractandus Somnambulorum affectus satis mirus.

Somnambuli quinam.

II. Vocantur autem Somnambuli, quotquot in medio somno somniantes surgunt, ambulant, & alia vigilantium munia non tantùm exequuntur, sed plerumque superant.

Eorum gesta vix credibilia.

III. Vix enim credibilia sunt, quæ de Somnambulorum gestis narrantur passim ab Authoribus Medicis, aliisque; cùm fabulæ magis, quàm historiæ veræ affinia videantur ipsorum opera.

Quinam inter Somnambulos non numerandi.

IV. Ad Somnambulos autem non spectant, qui dum in loco plano iter faciunt, interim somno capti sensim obdormiunt, & tamdiu dormientes progrediuntur, donec ad minimum obstaculum allidentes iterum mox expergiscantur; quod Somnambulis non accidit, verùm contrarium potiùs, quandoquidem loca iisdem vigilantibus inaccessa, nec nisi cum summo vitæ periculo tentanda, absque ullo discrimine superant & transcendunt; unde vel hoc etiam nomine magis mirandus est affectus.

Hujus affectûs causa.

V. Hujus autem admirandi affectûs causam veram ut investigemus, considerandum 1°. *Somno sepultis ac* dubio procul *somniantibus* obvenire hunc affectum. 2°. *Perseverare in somno suo Somnambulos*, & ita quidem, ut si ab aliis expergefiant, id cum ipsorum fiat incommodo & nonnunquam vitæ periculo. 3°. *Peragere Somnambulos ea, quæ vigilantes vix auderent tentare, saltem* non *facilè possent perficere*; quin imò aliquando quæ vigilantibus ipsis *factu essent impossibilia.*

Eum Somniantibus obvenire.

VI. Somniantibus & somniorum ratione obvenire hominibus Somnambulorum affectum, patet ex Ipsorum evigilantium relatu, putantium se somniasse duntaxat, quæ actu fecerunt; unde non rarò non minùs mirantur gesta sua, quàm alii.

Et oriri ab Animâ.

VII. *Somnambulorum* autem *affectum*, ut ex prædictis causam ejus eruamus; *censemus ortum* ducere *ab Animâ circa unum objectum attentiùs & cum animi affectu grandi occupatâ*, unde inter dor-

dormiendum circa idem versetur propensiùs, adeò ut ad aliud nihil attendat, quàm ad id, aut ad ea, unde voti sui compos fieri queat, non consideratis difficultatibus intercedentibus.

Circa unum objectum occupatâ.

VIII. Diximus *Somnambulorum animam circa unum ferè objectum occupari attentiùs*, quod cùm omnium somniantium proprium sit, idem in Somnambulis magis adhuc excellere, patet ex gestis ipsorum longè superantibus vulgò somniantium solas actiones spirituales & *sensuum internorum* operatione concentratas, cùm *in Somnambulis* ipse *motus animalis* & quidem in excellenti gradu observetur concurrere, & quandoque, si fides adhibenda Historicis, etiam *sensus externus*; non quidem absolutè, sed in quantum ad opera sua peragenda ipsorum operâ indigere ac opus habere videtur Anima.

Somniantium constitutio.

IX. Etenim plerique somniantes ita se habent, uti homines ab externorum objectorum consideratione abstracti, & hoc aut illud objectum priùs observatum seorsim secum examinantes, & pro ejusdem variâ cum aliis objectis comparatione aut ad se adaptatione, varios in animo suo affectus excitantes, ac semet ipsos non parùm aliquando commoventes & torquentes, manente interim in eodem ferè situ corpore immoto.

Somnambulorum comparatio.

X. In Somnambulis verò idem ferè accidit, quod hominibus suis ratiocinationibus usque adeò irretitis, ut secundùm illas quidvis conentur, tentent ac peragant; parùm attenti aut dispicientes, an reverà ita se habeant res, quemadmodum illas sese habere sibi persuadent.

XI. Qui homines, ut nimium suo indulgent ingenio ac judicio, ita plerumque peccant graviter in alios, quos ex præjudicio utplurimum æstimant, & vel despiciunt, vel perditos cupiunt; cùm prudentes deceat lentè festinare, ac sibi diffidere, non verò nimiùm sibi placere, suaque omnia impensiùs amare.

Sapientis Munus.

XII. Et sanè Sapientis est, omnes in objectis occurrentes circumstantias exactè ac distinctè examinare, atque singularum pondus expendere, cum aliis conferre, tandemque circumspectè aliquid de ipsis pronunciare.

XIII. Hæc Prudentia si in multis vigilantibus semper, si in plerisque aliquando desideretur; quis mirabitur, in dormientibus eandem quandoque non reperiri, cùm in somno rariùs tàm circumspecta notetur Anima, atque durante vigiliâ.

In Unum Objectum Intenti plerumque Melancholici.

XIV. Quotquot autem uno objecto perpendendo continuè ferè occupantur, uti magis taciturni observantur, sic & Melancholici ferè vocantur; quamvis inter ipsos alii extent hilares, alii tristes.

Hilares quinam.

XV. Hilares existunt, qui versantur circa objectum ipsis gratum, & amabile, quodque se jam possidere, aut brevi possessuros putant; aut si minùs gratum speculentur objectum, illud saltem superabile, aut jam superatum putant, unde illud exurgit in Ipsis gaudium, quod præ se ferunt.

Quinam Tristes.

XVI. Tristes contrà deprehenduntur, quotquot versantur circa objectum molestum & grave, cujus malitiam sese minimè evasuros autumant; quòd si gratum speculentur objectum atque amabile, imò sibi optabile, de illius tamen possessione aut benevolentiâ desperant, unde Animi mœror sequitur & consternatio.

Somnambuli mediocriter hilares.

XVII. Rariùs autem Somnambulis accidit, ut circa objectum versentur molestum & grave, quin semper ferè circa gratum & amabile, quodque acquisitu possibile judicant, & plerumque actu comparant: unde etiam Somnambulos inter tristiores Melancholicos minimè putem collocandos, verùm inter mediocriter hilares, & illos quidem, qui circa res futuras & acquisitu possibiles versantur, unde etiam illarum acquisitioni student.

In Somnambulis duo consideranda.

XVIII. In *Somnambulis* proinde consideramus *Animam* circa objecta sua *attentiorem*, & *animi affectu forti* erga ipsa *motam*.

Uni Objecto attenti Somnambuli.

XIX. Cùm autem valdè sint uni objecto attenti Somnambuli, non ita mirum ulli debet videri, quòd perseverent in somno, nec facilè excitentur; quamvis putem concurrere insuper in Ipsis Somnum profundiorem; hoc est, Somnambulos naturâ esse somno deditos, non quidem longiori, sed profundiori: quod non est novum Ingeniosis & Judiciosis; neque enim hæc sibi mutuò opponuntur, quin simul possunt consistere, & in eodem subjecto simul reperiri, ac esse subalterna.

Unde minùs excitantur.

XX. *Minùs autem excitantur*, quoniam uni objecto valdè est attenta Ipsorum anima, à quo proinde difficiliùs retrahitur ad alia; quod etiam vigilantibus unius rei contemplationi multùm attentis usu venire solet indies, adeò ut aliquantisper hærere atque ad objecta occurrentia percipienda minùs prompti, paratique videantur tales, sed aliquo tempore indigere, quò Cogitationes suas à priori objecto retrahant, & recens oblato tribuant. Uti hoc unicuique non semel fortè accidit.

Somnambulos peragere, quæ vigilantes non peragerent.

XXI. Id verò imprimis est in Somnambulis *mirabile, quod peragant Ipsi talia, qualia ab Ipsis vigilantibus minimè erant expectanda*; cujus causam si quis roget, sequentem affero; Multa nobis viden-

dentur factu impossibilia, (licet ipsa videamus ab aliis fieri) ob animi affectum, metum præsertim alicujus periculi opus perficiendum comitantis.

Et quomodò.

XXII. Conturbatâ enim ex apparente periculo Animâ, conturbatur similiter spirituum animalium ad omnes partes atque imprimis sensuum externorum & Motûs Animalis organa confluxus; unde cum Ipsis sensibus conturbatur Motus Animalis, atque in damnum perperam plerumque metutum (Ignosce cum Lucretio loquenti) reverà incidit homo, in quod non incidisset facilè, si animo præsente ac forti prædita Mens convenienter animales spiritus direxisset.

XXIII. Unde videas Mentem terrore Panico conturbatam lentè assuefieri justæ firmitudini, atque tunc eadem opera perfici ab homine corroborato, quæ minimè fieri poterant ab eodem consternato & meticuloso.

Naturâ quibusdam inest fortitudo.

XXIV. Inest autem quibusdam à Naturâ Fortitudo & Magnanimitas nullis periculis perterrita, quibus proinde datum est grandia patrare facinora, dummodò non degeneret Fortitudo illa in Temeritatem, etiam metuenda contemnentem.

Pusillanimitatis vitium.

XXV. Nihil contra magni expectandum est à Pusillanimis & tutissima quævis metuentibus, nisi rationis ope aut consuetudine sensim erigant suum Animum.

XXVI. Prout ergo Anima nostra vel obstacula fingit, ubi non sunt, vel ipsa majora fingit quàm reverà sunt, atque illa tanquam mala sibi impendentia nec facilè superabilia considerat & expendit; ita mirum non est, si Metus inde excitetur in Animo, Metum sequatur spirituum animalium conturbatio, hanc conturbationem Motus animalis tremulus & invalidus, ac tandem Ipsum, quod frustrà aliàs timebatur, malum.

Dormientem pericula non metuere.

XXVII. Hæc autem omnia pericula cùm per sensus externos ex objectorum circumstantiis eliciat Anima nostra; mirum non est, si eadem non metuat homo dormiens, & quidem ab externis objectis remotus ob somni profunditatem, & Animæ in somnio suo uni ferè rei penitiorem affixionem & ab aliarum rerum sensu ac consideratione potentem abstractionem.

Ut nec Somnambulos.

XXVIII. Cùm ergò Somnambulis & profundè dormientibus, ac circa illud, quod tractant, objectum valdè occupatis, per se non occurrant difficultates atque pericula actiones suas comitantia, mirum ampliùs videri debet nemini, quòd talia patrent quæ vigilantes nullo modo patrare possent, aut tentare auderent; quinimò undè expergefacti vehementer turbantur & anguntur, ubi pericula, quibus expositi fuerunt, considerant & meditantur.

XXIX. Et sanè, si quis etiam decumbens in lecto aut pavimento, ubi nullum est casûs periculum, expendat præcipitia priùs visa, & periculum summum eorum, qui per illa delabuntur præcipitia, hinc semel seipsum in sublimi constitutum fingat, mox casûs proprii periculum imaginetur, fieri nequit, quin horrore correptus tremere incipiat, & cum Animo corpus valde conturbatum experiatur.

XXX. Quæ considerationes omnes cum nullum locum habeant in Somnambulis; nec metus quoque, nec inordinatus excitatur in Ipsis corporis motus; quapropter agiliter atque debitè patrant cœpta tunc omnia.

XXXI. Adeò ut *Somnambulationis* (ut sic loquar,) *duas agnoscam* & constituam *Causas simul concurrentes.* 1°. *Somnum profundum & altum.* 2°. *Animam uni objecto cum affectu forti affixam, & proinde ab aliorum objectorum consideratione abstractam.*

Somnambulationis duæ causæ.

XXXII. Somnum dico profundum, & si non planè naturalem, certè à naturali parùm recedentem. Neque enim corpore tenus Ægroti sunt Somnambuli, cùm nulla in Ipsis sit corporea functio læsa; Quòd si tamen quis Mentis uni objecto magis affixæ, & à plerisque aliis valdè abstractæ passionem pro Morbo habeat, vel functione læsâ; Somnambulos eatenus ægrotare, non quidem graviter, sed molestè, facilè concessero.

XXXIII. Morbus proinde, quo laborant Somnambuli, erit nimia affixio & attentio animæ ad certum aliquod Objectum, eaque cum affectu ardentiore conjuncta, Affixionem illam consequente.

Somnambulorum Morbus quis.

XXXIV. Opus est quidem, ut Objecto suo cognoscendo attenta sit Anima, non tamen ita, ut pleraque alia pro illo unico negligat.

XXXV. Ut enim multa desiderantur ad naturalis vitæ beatitudinem homini præstandam, ita ut ad singula illa percipienda, & pro singulorum necessitate variâ variè cognoscenda attenta sit anima, omninò necesse est.

Ad vitæ beatitudinem multa consideranda.

XXXVI. Quapropter si uni supra meritum suum aut utilitatem nimiùm; alii verò vel aliis contra minùs attenta sit Anima, fieri nequit, quin minùs convenienter se gerat, aut in unius objecti amplexu vel fugâ, aut in aliorum saltem neglectu; cùm in omnium inter se collatione, hinc & singulorum convenienti delectu aut rejectione consistat primaria Mentis fun-

functio, Arbitratio & Judicium sive Judicatio: quæ æqua non fiet, nisi omnia perpendantur ex æquo. Non perpenduntur autem ex æquo, quæ planè negliguntur; uti fit, quando Mens uni objecto perpetuò affixa reliqua præterit, ac si non essent.

Somnambulorum curatio.

XXXVII. Atque his ita positis, non adeò difficile fuerit Somnambulorum affectum curandi dare rationem ac methodum.

Non Medicamentis.

XXXVIII. Non erit autem opus multis medicamentis purgantibus, aut quovis alio modo corpus turbantibus uti; sed nec opus erit qualicunque sanguinis per venam sectam extractione vires minuere.

Sed Informatione de Mente ritè dirigendâ.

XXXIX. Verùm tota Somnambulos curandi ratio versabitur in Informatione iteratâ & inculcatâ, de Mente ritè dirigendâ in Objectorum suorum contemplatione, atque examine; *assuefaciendo Ipsam, ut non uni duntaxat vel diutiùs, vel nimiùm adhæreat ac quasi affigatur, sed omnia & singula sufficienter consideret, inter se conferat, singulisque suum locum & dignitatem assignet.*

Metus ne in Melancholiam Hypochondriacam incidant.

XL. Secus enim metus est, ne in alia insuper damna sensim incidant Isti, & præsertim in *Melancholiam Hypochondriacam* vulgò dictam, de quâ aliàs agemus pluribus, si Deo libuerit.

Libri Secundi Finis.

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.

LIBER TERTIUS,

De Affectibus Generationi Hominis dicatas Functiones Læsas vel Constituentibus, vel Producentibus, vel Consequentibus.

Caput I.

De Seminis Generatione Læsâ.

Seminis Productio ex quibus & ubi fiat.

I. Prima Generationi ministrans Functio est *Seminis Productio*; quæ meo saltem judicio debetur imprimis *Animalibus Spiritibus* cum *parte Sanguinis magis Salsâ concentratis* in ipsis Testibus, vel forsan etiam in Epididymide.

II. In hunc finem tum Arterias & Venas, tum Nervos & Vasa Lymphatica acceperunt hæ partes, quò seminis materia, ubi opus, satis copiosè afferri, sin minùs, ad sanguinis massam referri queat, nec mox pereat.

Seminis confectio cui ætati propria.

III. Hæc Seminis confectio non omni ætati est *propria, non Pueritiæ, non extremo Senio*, at *Adolescentiæ, Juventuti*, atque *Ætati consistenti*: quamvis citiùs in aliquibus, seriùs in aliis generetur semen; uti etiam diutiùs perseverat in quibusdam, citiùs desinit in aliis ejusdem præparatio.

Semen tàm in Mulieribus quàm Viris fœcundum.

IV. *Semen* arbitror Ego hactenus tàm *in Mulieribus, quàm Viris produci fœcundum*, & utrinque ad Generationem concurrens, cùm absurdum sit vocare aliquid inutile, quod Deus voluit factum, nec ullæ rationes solidæ atque satis urgentes proferri soleant ab iis, quibus libet Fœminis semen fœcundum denegare.

Ejus Generatio quot Modis lædatur.

V. Hæc *Seminis Generatio læditur*, 1°. quando *Nullum*. 2°. quando *parcius*; 3°. quando *Copiosius*; 4°. quando *Aquosius, viscidiusve*, vel aliis modis *minùs commodum* conficitur.

VI. *Nullum* semen conficitur vel *defectu Materiæ*, quando Vasa non sufficientia implantantur in Testes, atque Epididymidas; vel *defectu Testium*, in Eunuchis; vel *Ineptitudine Eorundem*, in frigidis & maleficiatis dictis. 1°. Quando nullum fit.

VII. *Parcius* fit semen, vel *aliquali Materiæ Defectu*, quando Vasa vel pauciora, vel minora feruntur ad Testes; aut ipsa materia *aliò amandatur*, ratione *sanguinis*, in magno *sanguinis effluxu*; ratione *Spirituum Animalium*, in *magnis Animi Curis, Corporis Motu vehementi*, &c. vel *aliquali Testium Debilitate*, in frigidioribus dictis. 2°. Quando parcius.

VIII. *Copiosius semen* producitur, tum *ex Materiæ abundantiâ*, Vasis existentibus grandioribus; tum *maximè ex Constitutione Testium laudabili ac robustâ*; licet difficile ac forsan impossibile sit explicare, in quo consistat illa *Testium vis & Potentia, ex* sanguine Spiritibusque Animalibus *semen conficiendi*; ne quis putet, pro veris assumenda, quæcunque à quovis temerè hic determinari possent. 3°. Quando copiosius.

IX. *Aquosius justo* generatur semen, tum ratione *sanguinis universi*, hinc forsan & *Spiritus Animalis magis Aquosi*; tum ratione *Constitutionis Testium* mihi inexplicabilis, ob quam *Aquosa nimis sanguinis Pars admittatur* ad semen conficiendum. Inter *Causas externas* certum est *Venerem nimis frequentem, Frigus cum humiditate* præsertim conjunctum, atque *Contusionem*, non tamen nimiam, non rarò ansam præbere illi malo. 4°. Quando Aquosius.

X. Vi-

Vel Viscidius. X. *Viscidius* contra redditur semen, ob *Causas contrarias*, ut & *Venerem rariorem*.

Defectus Seminis vix curabilis. XI. *Vix unquam Curabuntur* illi, in quibus Defectus est totalis seminis, nisi forsan in *Testium ineptitudine*, solis *Aromaticis* tum *externis*, tum *internis* quodammodò saltem reparandâ: quo minùs succedente excusandi sunt tales ab opere Generationis.

Parcior Seminis productio quî curetur. XII. Faciliùs autem consulitur iis, in quibus *parcius* producitur *semen*; Nam 1°. *Vasa exigua* sensim expanduntur, partium *frequenti, blandoque affrictu*, atque *inunctione cum Aromaticis*. 2°. *Materia Testibus conveniens* ac sufficiens *restituitur*, *curatâ Hæmorrhagiâ* qualicunque; atque *vitando Animæ Vexationes* ac sollicitudines *nimias*, ut & *nimium Corporis motum*. 3°. *Roborando Testes* præfatis *Aromaticis* tum *externis*, tum *internis*.

Quî copiosior. XIII. *Copiosi seminis productio*, hinc & Excretio, si hominem debilitet, curabitur 1°. *adhibendo Medicamenta, quæ vasa quodammodò constringant*, *quæ sanguinem magis condensent*, *Spiritusque figant*. 2°. *Abstinendo à Cogitationibus Venereis*, imprimis à *conversatione familiari* cum *personis egregiis & gratis*, sive amatis; ac præsertim *ab actu venereo*, denique 3°. *Usurpando prudenter Medicamenta veneri extinguendæ adscripta*: Sic Hominem ad Venerem etiam licitam nimis pronum & furentem curavit Nitrum ad Scrupulum ter quotidie assumptum, unde non tantùm fervor ille sensim diminutus, sed planè extinctus est.

XIV. *Aquosum semen* corrigitur, 1°. curando sanguinem Aquosiorem, tum alterantibus, Aromaticis præsertim, sed mediocriter fixis; tum evacuantibus, & Aquas per Alvum, Urinas, vel Sudores educentibus. 2°. *Roborando Testes*, imprimis per *externa Aromatica mediocriter adstringentia*. *Semen Aquosum qui emendetur.*

XV. *Viscidius semen* emendabitur, usurpando medicamenta Aromatica, sed magis volatilia & Aquea, quibus diluatur & Sanguis Universus, & in Specie Seminis Materia, ad quam facilè penetrant Aromatica. *Quî Viscidius.*

CAPUT II.

De Virilis Seminis Effusione, ac Penis Erectione læsâ.

Penis erectio ad Seminis ejectionem necessaria. I. VIrile Semen, quo Generationi serviat, in Uterum Muliebrem effundi debet, in quem finem Penis erectione opus, quoniam Coïtu promovetur illa Excretio.

II. Virilis namque seminis Effusio læsa sequitur præsertim læsam Penis Erectionem.

Quot modis lædatur. III. Læditur hæc *Penis Erectio*, 1°. quando *Nulla* fieri potest. 2°. quando illa *non Sufficiens* existit. 3°. quando eadem *non satis diu perseverat*.

1°. Quando nulla fit. IV. *Nulla* fit *Penis Erectio*, ubi *Penis destituitur vasis copiosum sanguinem*, Animalesque Spiritus adducentibus; unde & ipse Penis invalidus existit.

2°. Quando non sufficiens. V. *Non sufficiens* fit Penis Erectio, ubi non *sufficienti copiâ* ad ipsum transfertur *sanguis*, vel *Animalis Spiritus*; idque aliquando ob *Vasa minora & pauciora* ad Penem delata; aliquando ob *ipsum Penem ab externo frigore Aëris*, *Aquæ*, *&c.* malè *affectum*, aliquando *ob metum*, *aliumve affectum Animi gravem Spiritus Animales* aut *consumentem*, aut in *motu suo turbantem*, *aliòve avocantem*.

3°. Quando non satis diu perseverat. VI. *Non satis diu perseverat Penis Erectio*, adeò ut priùs, quàm semen effundi queat, iterum collabascat, aliquando ob *Spirituum Animalium penuriam universalem*, *Sanguinemve universum minùs calentem ac Spirituosum*; aliquando ob *Animum multis cogitationibus*, aut *inopinato pathemate* ab opere hoc avocatum.

VII. Quoties ob Vasorum sanguinem fervidum, Spiritusve Animales ad Penem deferentium culpam Nulla fit ejus Erectio, toties pro *incurabili* habendum hoc Malum. *Ejus defectus incurabilis.*

VIII. *Non sufficiens* autem Penis Erectio *Vasorum paucitatem, parvitatemque* consequens sensim corrigi potest, ac emendari, *frictione* blandâ & frequenti Penis, ejusdemque *inunctione* cum Linimentis, aut Unguentis Aromaticis; quò paulatim expandantur magis vasa, plusque sanguinis & Spirituum ad Penem deferant. *Non sufficiens erectio quî curetur.*

IX. Ubi à *Frigore externo* idem contigit, foveri decoctis Aromaticis, & inungi Unguentis similibus debet pars malè affecta.

X. *Animi Affectu noxio sublato*, ad pristinum robur redire solet penis, quin *contrario* magis erigi.

XI. *Non satis diu permanens Penis Erectio Spirituum Animalium penuriâ*, protrahetur usu convenienti Spirituosorum cum aliis mixtorum, Aquæ Vitæ Matthioli, ac similium per intervalla usurpatorum, donec Animales Spiritus multiplicati fuerint in corpore. *Non satis diu permanens qui curetur.*

XII.

XII. Quin *rariùs exercenda Venus* à talibus, quò tunc saltem illi absolvendæ sufficiant Spiritus satis pauci.

XIII. *Sanguis fervidior fiet* usu *Salis Volatilis Oleosi, omniumque* adeò *Aromaticorum*; inter quæ præferenda illa, quæ docuit Experientia conducere in hoc affectu; talis est Eruca.

XIV. *Animus revocandus* ad *negotium præsens*, atque *intendendus rei agendæ* cum *hilaritate*.

CAPUT III.

De Uterinâ sive Menstruâ Purgatione læsâ.

Quo tempore fiat in fœminis Sanguinis effluxus.

I. Singularem, eundemque planè Naturalem *Sanguinis Fluxum, Effluxumque patiuntur Fœminæ*, si non omnes, pleræque saltem, & quidem *toto eo tempore, quo Generationi aptæ sunt*.

II. Rariùs enim, nec nisi præter naturam solet iste fluxus citiùs, tardiúsve observari.

Quando ille incipiat.

III. Tempus autem maximè ordinarium, quo se manifestare solet hic fluxus, *Annus* est *quartus decimus*; quo iterum subsistere ac cessare, *Annus* ætatis *quinquagesimus*.

IV. In Regionibus quidem Calidioribus, & ubi Aër purior, subtiliorque occurrit, uno, duobusve annis citiùs prodit in nonnullis, ac præsertim in vegetioribus; quemadmodum contrà in Frigidioribus, magisque Pituitosis totidem ferè annis segniùs erumpit, & maximè in Regionibus ad Septentrionem magis vergentibus, simulque humidioribus.

Quid indicet.

V. Ubi autem Fluxus ille prodit, aut prodire debuit, Viris maturæ habentur fœminæ, atque ad Generationem aptæ.

Subsistit in Gravidis & Lactantibus.

VI. Excerni solet hic sanguis in non Gravidis, nec Lactantibus; nam perpaucæ, ubi utero gerunt, fœtumve lactant, hunc Menstruorum fluxum patiuntur.

Sanguis hic cui usui inserviat.

VII. Unde patet Sanguinem hunc præparari ad Fœtum, tum in Utero, tum extra Uterum nutriendum, adeóque inservire Generationi, atque Propagationi: ne quis putet cum multis, Sanguinem istum menstruum esse inutilem, aut noxium, ideóque culpandum, postquam is ad speciei conservationem abundantior in fœminis producitur, quàm ad solam sui nutritionem indigebant.

Quidnam ad individui conservationem, quid ad Speciei propagationem faciat.

VIII. Quicquid enim commune habent Mulieres cum Maribus, id omne ad Individui Conservationem facit; quicquid verò tum Mares, tum Fœminæ habent singulare, id omne Speciei Propagationi ministrat.

IX. Sic Partes diversas obtinuerunt aliquas tum Viri, tum Fœminæ, quas proinde Generationi servire dicimus ac docemus.

X. Sic etiam Functiones aliquas diversas nacti sunt Viri & Fœminæ, quas itidem Generationi destinatas pronunciamus.

Partes generationi dicatæ.

XI. Inter partes illas diversas sunt in Maribus Penis, Membrum Virile ideò dictum, Testiculi, Vasa spermatica; quæ omnia nil habent similis cum Partibus Muliebribus, Utero, & utroque ipsius Collo, Uteri Tubis, Testiculisque: adeò, ut meritò hæ Partes omnes unà cum Mammis fœmineis dicantur Generationi servire.

Ut & Functiones.

XII. Inter Functiones illas diversa est tum Virilis seminis productio in Testiculis, aut Epididymidibus, tum ejusdem Collectio in Glandulis & Vesiculis spermaticis, tum Excretio per Urethram; quæ planè aliter se habent in fœminis; quæ intra se solent suum effundere semen, uti mares extra se.

Harum in Viris & Fœminis similitudo & Diversitas.

XIII. Unde quamvis aliqua videatur esse in Viris & fœminis ratione seminis producendi, conservandi, ejaculandique similitudo, magna tamen in singulis occurrit quoque diversitas.

Hæcque maxima in fœtûs productione & nutritione.

XIV. Sed maxima Virorum & Fœminarum circa Generationem diversitas occurrit in duobus; in Fœtûs ipsius producendi loco, atque nutritione primâ tum ante, tum paulò post partum.

Quæ fiunt non in Maribus, sed in Fœminis.

XV. Producitur namque Fœtus nunquam in Maribus, semper in Fœminis; & quidem in earum utero.

XVI. Nutritur idem Fœtus ante partum in Utero fœmineo, & quidem à nutrimento à Matre ipsi subministrato, nunquam à Mare.

XVII. Sed nutritur adhuc idem natus à Matre, ac quidem Lactis beneficio; quod sicut vix unquam, & quidem monstrosè tantùm observatum est prodiisse è Mammis virilibus, ut plurimùm verò, ac ferè semper è fœmineis, ita meritò à fœminis expectatur ac obtinetur quoque prima nuper nati fœtûs nutritio, idque à Matre, aliâve fœminâ ipsi deficienti succurrenti.

Functiones Fœminis peculiares.

XVIII. Functiones proinde primariæ ac fœminis maximè peculiares sunt *Fœtûs Generatio*,

tio, Gestatio, & Nutritio intra Uterum; ut & *Partus*, hinc & *Nutritio prima extra Uterum*.

Fœtûs productio etiam à Mare, nutritio à solâ Fœminâ.

XIX. Quemadmodum verò ad Fœtûs productionem ac Generationem suum semen confert Mas, ita ad ejusdem in Utero Nutritionem & Augmentum nil planè confert Mas, verùm sola Fœmina, cui uni hoc beneficium debet Fœtus.

Quo nutriatur fœtus in utero.

XX. Hactenus quidem crediderunt omnes forsan Materno sanguine nutriri fœtum in Utero; donec hoc præsertim seculo plures Viri egregii hanc sententiam in dubium revocarunt, & aliqui eam in totum rejecerunt.

Materno nempe Sanguine.

XXI. Me quod attinet, nullas hactenus observare potui rationes satis urgentes, nulla experimenta satis evidentia, ab ullo prolata, quæ propositam sententiam eant eversum: sed contrà plurima noto, quæ ipsam confirment, non infirment.

Quod probatur.

XXII. Et in specie Fluxus sanguinis menstruus, de quo cœpimus agere, satis superque Nutritionem Foetus per sanguinem maternum evincit.

XXIII. Cùm enim sanguis in Fœminis ad Generandum aptis copiosior producatur, quàm ad ipsarum Nutritionem requiritur; idemque ideò singulis mensibus per Naturalem Effluxum, & quidem per Uterum minuatur; idem verò tempore gestationis, vel lactationis effluere desinat; nonne satis demonstrat, se Fœtûs nutritioni, & dum in Utero hæret, & dum nuper exclusus lacte materno gaudet, impendi?

XXIV. Nisi enim in Fœtûs nutrimentum cederet, dum in Utero adhuc continetur; & in maternum lac abiret, postquam ipso alitur infans nuper natus; utique menstruatim effunderetur.

Utero gerentibus & lactantibus quibusdam menstrua fluere.

XXV. Neque assertionem hanc meam evertit, quòd quibusdam fœminis, & Utero gerentibus, & lactantibus Menstrua prodeat purgatio: quoniam illud quibusdam & paucis singulare est, non omnibus aut plerisque saltem commune.

An Fœtus in Utero aliquid sugat.

XXVI. Sed nec assertionem meam dubiam reddit, quod aliqui putent Fœtum in Utero materno sugere, atque in os suum allicere Liquorem, in quo natat, ut eo nutriatur; Istumque liquorem ut & Lac, ex Chylo, non item Sanguine ortum habere arbitrentur.

XXVII. Nam, ut jam non dicam, hæc omnia dici, & dici tantùm, non item probari: posito hæc ita se habere, nonne Sanguis Maternus ortum habet ex Chylo? Quòd si ex Chylo suum ortum habeat sanguis fœminarum, & ex eodem Chylo credatur ortum habere Liquor ille Nutritius dictus, & Lac, nonne Nutrimentum suum à Matre accipiet Infans, sive illud credatur esse sanguis, non tantùm in Corde perfectus, sed in Placentâ Uterinâ, & Mammis adhuc perfectior, & tenero Fœtûs corpusculo nutriendo aptior factus (quod Ego cum multis existimo verum); sive illud fingatur esse sanguinis materia proxima, Chylus, adeóque Sanguis, ut ita loquar, imperfectior, quippe necdum in Corde materno perfectus?

Arteriæ grandes ad uterum delatæ nutritioni inservientes.

XXVIII. Hujus autem intra uterum instituendæ nutritionis ergò *Arteriæ grandes ad Uterum* feruntur planè *Spongiosum & singulari artificio concinnatum*, ita ut Sanguinis multùm imbibere possit, atque ab ipso mirè expandi, mox verò post ipsius effusionem iterum brevi contrahi, & ad pristinam parvitatem redire.

Placenta.

XXIX. Producitur prætereà in Prægnantis Utero *Placenta*, Lienis parenchyma æmulans, & Utero ubique ferè cohærens, sanguinemque ab ipso excipiens, quin ampliùs in Fœtûs tenelluli & exigui tàm Nutritionem, quàm Accretionem præparans; sicut hæc omnia diligentibus parere possunt Anatomicis.

XXX. Sed quam aliis omnibus, eam mihi quoque latam legem puto; idcircò *Opinionis, quam sequor, & fundamenta tum Anatomica, tum Practica, & Ratiocinationes inde deductas* expono candidè.

Sanguinem fœtûs esse nutrimentum.

XXXI. Cùm ergò & *Sanguis* observetur *effluere Mulieribus ad Generationem aptis & sanis, nec gravidis, vel lactantibus*, & quidem *singulis mensibus*; cùm ad Ipsarum *Uterum prægnantem observetur sanguis fluere copiosiùs, quàm tempore alio*; cùm *post partum* observetur *effluere Sanguis multus, Lochiorum* nomine notus; cùm in *vivâ brutorum* aut *fœminarum in partu defunctarum sectione nil præter sanguinem copiosum observetur ad Uterum, Placentam, Fœtumve ferri*; meritò puto me *concludere, Sanguinem maternum menstruatim effluere, ac minui solitum pro Fœtûs pabulo ac nutrimento habendum*.

Mensium materiam esse Sanguinem bonum.

XXXII. Hæc sunt Argumenta primaria, quæ me movent, ut censeam, *Menstruam fœminarum Purgationem* pro materiâ suâ agnoscere *Sanguinem, non inutilem aut noxium*, sed *utilem, ac superfluum in fœminis* ad *Generationem promovendam, fœtumque tum in Utero situm, tum nuper natum alendum*, ex sapienti Dei præscripto genitum atque productum; Quæ si non videantur satis urgentia, ut aliis suadeant, persuadeantque idem, integrum est unicuique aut novam investigare ac invenire, aut aliorum examinare ac expendere Opinionem, atque tandem illam,

quæ Menti veritatis avidæ maximè satisfaciat, seligere, ipsique adhærere.

XXXIII. Postquam igitur pro verâ agnosco plerorumque Opinionem de Sanguinis menstrui, non quidem effusi, sed gravidationis & lactationis tempore absque noxâ suppressi utilitate & usu; videndum porrò, quî lædatur sæpiùs præter naturam ille Fluxus, indeque in plurima mala incidant Fœminæ.

Quot modis menstruus fluxus lædatur.

XXXIV. *Læditur* autem hic *Fœminarum Menstruus sanguinis Fluxus* modis multis, & quidem 1°. quando citra Graviditatem aut Lactationem, ubi ad Generationem apta est mulier, *Nullus prodit*, sed præter naturam sistitur & stagnat universus. 2°. quando accidit quidem hic Fluxus, sed *minore*, quàm decebat, *quantitate* & copiâ. 3°. quando econtrà *nimiâ contingit quantitate & abundantiâ*. 4°. quando haud semel in mense fluxus ille fit, sed *aut frequentiùs citiúsve, aut rariùs tardiúsve*. Nam quibusdam is aut bis, aut ter contingit quovis mense, imò quibusdam perpetuus penè adest; aliis semel intrà duos, tresve accidit menses. 5°. quando vel *diutiùs*, vel *breviùs durat*; Tempus namque maximè consuetum est 4. aut 5. dierum; quibusdam verò vix per unum, vel duos, aliis contrà ad 7. 8. pluresque perseverat dies. 6°. quando *Consistentia, Colore, Odore, Calore, Acrimoniâ*, vel aliter *vitiosus* prodit sanguis. 7°. quando *per vias alias* præter uterum effluit sanguis; per *Os, Nares, Oculos, Aures*, ipsamque subinde *Cutim*, ejusques poros, tum in Capite, tum alibi, non verò per Uterum.

Quando fit Vitiosus.

XXXV. Tot modis observamus subinde lædi Menstruum sanguinis Effluxum: ubi notandum, tum demùm pro *vitioso eundem haberi, quando cum uniuscujusque Fœminæ incommodo id evenit*; Nisi enim aliquid molestiæ aut noxæ inde patiatur Fœmina, non statim pro præternaturali habendus erit Fluxus in quibusdam à generali regulâ recedens, cùm observemus indies pro peculiari cujusque Constitutione, Vitæque genere latitudinem notabilem in plerisque functionibus, & quæ inde sequuntur, apparere.

Absque Vitio varians.

XXXVI. Sic quædam *fœminæ absque ullâ noxâ Fluxum patiuntur sanguinis parcum*, aliæ contrà *magnum*; aliæ *bis in mense* ipsum patiuntur, aliæ *tertiâ quâque septimanâ*, uti aliæ iterum *quintâ demum* aut *sextâ*: Aliis *duobus tribusve* duntaxat *durat diebus*, aliis *septem aut octo*: Hæc cum naturaliter, hoc est, absque ullâ noxâ, detrimentove diversimodè contingant & continuè multis, non indigent Medici operâ, qui si hæc mutare tentaret, plerumque Fœminis non prodesset, at noceret

Quod Medico prudenti considerandum.

XXXVII. Interest proinde, ut Medicus Prudens attendat, an hæc & alia plura noceant sanitati, hoc est, Functionem aliquam lædant, vires prosternant suffocentve, aut formam elegantiamve Corporis labefactent, nec ne: Nisi enim tale quid eveniat, non est, quod valdè solicitus sit, habeatve Fluxum in quibusdam à mediocritate recedentem pro malo, ac præternaturali.

Fluxûs Menstruorum nullus duplici est modo.

XXXVIII. Has *læsi Menstruorum Fluxûs* species omnes ut ordine proponamus, earundemque *Causas* veras eruamus, incipiendum ab illâ specie, in quâ *Nullus* apparet; quod duobus evenire solet modis, 1°. quando *is conveniente tempore ac ætate non prodit*, unde *Puellæ* fieri solent *Cachecticæ*: 2°. quando idem, qui jam prodiit fluxus, *ampliùs prodire cessat*: qui verè vocatur *Menstruorum suppressio*, à quo itidem Cachecticæ solent fieri fœminæ, unde plurima insuper consequuntur mala.

Quando segniùs prodit, & quare.

XXXIX. Puellis *segniùs prodeunt Menstrua*, non tantùm *imperforatis*, & quarum coaluerunt Carunculæ Myrtiformes, quibusque adeò coacervantur in Collo Uteri externo Menstrua, quod satis rarum, bis terve tamen à me visum; sed sæpiùs, *quibus non patent Vasa per Uteri fundum sanguinem deferentia*, quæque maximè propriè dicuntur laborare Menstruorum defectu.

XL. Quibusdam *Segniùs prodit* fluxus ille Menstruus, quoniam sunt *constitutione Corporis teneriore*; undè *tardiùs ad perfectionem suam requisitam pervenit earum corpus, tardiùs superabundat in ipsis sanguis Generationi, Fœtúsque adeò Nutritioni destinatus*: quo igitur dum destituuntur solitis Menstruationis primæ annis, non mirum, nec malum, si aliquot annis seriùs prodeat ille fluxus, qui nullâ molestiâ, nullo earum incommodo moram nectens, nullatenus dici quoque potest læsus aut præternaturalis.

Quando verè dicatur Cessans Menstruorum Fluxus.

XLI. Quoties autem *citiùs segniúsve Conatus* est in corpore ad *Menstruationem*, illâ verò haud procedente, post *gravantes* circa *Lumbos, Cruraque*, & aliquando *Brachia* quoque, *Dolores*, hinc & *Præcordiorum Anxietates*, aliasque *Molestias plures*, paulatim *Cachecticæ* fiunt Puellæ; toties dicitur verè *vitiatus ac p. n. Cessans Menstruorum Fluxus*.

Caruncularum Myrtiformium imperforatio quorundam malorum causa.

XLII. *Coalitus Caruncularum Myrtiformium, non partialis* per *tenuem Membranulam, Hymenis* nomine celebratam, & f. n. perforatam, sed *totalis* per eandem *crassiorem* ac *imperforatam*, sanguinem ad Uterum, ac per Uterum, ejusque Collum interius effluentem *sistens*, *atque in ejusdem Collo externo, Vaginæ nomine* noto, ejusdem Efflu-

Effluxum itidem impediens, *Causa* est insuper *Collectionis sanguineæ mensibus* singulis auctæ, tandemque tum sponte *corruptæ*, tum totam Vaginam in immensum *expandentis*, atque gravissimos ibidem Dolores, aliaque symptomata plurima parientis.

Distentio Vaginæ.

XLIII. Neque Distentio duntaxat istius Vaginæ Membranosæ, indies facta auctior, sed imprimis Corrupti sanguinis Acrimonia eandem Vaginam Membranosam, admodumque sensibilem mordens ac rodens Dolores excitat atrocissimos.

Pro uteri procidentiâ habita.

XLIV. Quin utplurimum neglectum, quia non intellectum hoc Malum, eóusque distendit dictas Partes, ut à plerisque pro *Uteri procidentiâ* habeatur, etiam à Medicis Celebribus, non tamen idcirco magis peritis, aut scientibus.

Imperforationem esse connatam quod vulgò negligitur à matribus.

XLV. Hoc autem Vitium est à primo Ortu, & connatum; quod dum haud observant in tempore Matres, ipsius quoque curam, in primâ ætate parvo negotio absolvendam, negligunt; quapropter, ubi ad pubertatem venerunt Puellæ, atque Menstruus excitatur fluxus, nec tamen prodit, verùm sensim notata incommoda parit, priùs ad partem affectam non attenditur, tum propter verecundiam, tum quia tale quid non creditur, donec tandem tumor grandis & dolor atrox in pudendis se manifestans cogit etiam maximè pudibundas, auxilii causâ, conspectum istarum partium concedere tum Medicis, tum Chirurgis.

Et quare.

XLVI. Quòd si quis consideraverit, non per idem orificium prodire Urinam, Menstruumque sanguinem, sed per diversa; non mirabitur falli Matres, de Uteri orificio necdum ante Menstruationis Coïtûsve tempus utili, aut necessario minimè solicitas.

Urinam & Menstrua per diversa orificia effluere.

XLVII. Urinam autem Menstruumque Sanguinem per diversa effluere orificia, multi hactenus ignorarunt, etiam Medici, decepti per ineptas quorundam Anatomicorum Tabulas, perperam Orificii Vesicæ situm in externo Uteri Collo fingentes ac notantes: cùm illud verè sit suprà Myrtiformes Caruncułas, extraque ipsum Uteri Ostium externum.

XLVIII. Dum autem Matres nullum in reddendâ Urinâ impedimentum observant in puellulis, nulla quoque suspicio de Uteri clausurâ externâ mentem ipsarum subit, adeò ut minimè mirum, si obruantur citiùs hâc Menstruorum collectione Puellæ, quàm illam conjectent Matres.

Quod Medicinæ Studiosis observandum.

XLIX. Notent proinde Medicinæ Studiosi omnes, singulari orificio externo, & quidem superiore donatam fœminarum vesicam, singulari & inferiore Uterum; sicut hæc ad oculum demonstrari debent ab Anatomiæ Professoribus, ne continuè veterem & noxium errorem sequantur hujus ævi locique Medici.

Quibus solis id privatim à Professoribus ostendendum.

L. Quoniam verò hæc Orificia non satis decorè demonstrantur publicè coram omnibus, commodè privatim demonstrari possunt coram solis Medicinæ Alumnis, ad quos hæc res propriè spectat, quamque toties cum notabili ægrarum detrimento ignorarunt Medici nonnulli suffeni, & alios se longè peritiores grandi supercilio spernentes.

Cur hactenus in eo lapsum.

LI. Sed miretur aliquis, quo pacto fieri potuerit, ut bina ista orificia minùs fuerint manifestata? Sed mirari desinet, ubi consideraverit, sub alis, sive Nymphis latere hoc vesicæ Orificium, nec nisi attentiùs attendenti patere: accedente illo ex falsis tabulis præjudicio, propter quod ne quidem inquiri solet à plerisque in rem ipsam, quippe quam supponunt esse talem, qualem vident pictam.

Mensium suppressionis causæ.

LII. Hæc igitur est nonnunquam *non prodeuntium Menstruorum Causa*; licet *frequentiùs* illa *hæreat in ipso Utero, & Uteri Vasis*, per quæ transeundum est Sanguini menstruatim s.n. evacuando.

In Utero & Uteri Vasis.

LIII. Non procedit autem ista evacuatio, quando *Vasa dicta & Viæ non patent* in Uteri Cavitatem. *Non patent* autem, si vel *sanguis ad ipsa minùs feratur*, vel *eadem Pituitâ viscosâ & glutinosâ infarciantur & obstruantur*.

Ob Sanguinem crassiorem.

LIV. *Sanguis ad dicta Uteri Vasa minùs fertur*, quando universus occurrit *crassior & melancholicus*, ipsusque Puellarum *Animus tristior* existit & *Corpus minùs movetur*, *somnoque nimiùm indulgetur*, & *Alimenta* usurpantur *Pituitam multam & glutinosam producentia*, viviturque in *Aëre frigido, humidoque*.

Et propter Obstructionem à pituitâ.

LV. *Pituitâ tenaci & viscosâ infarciuntur, obstruunturque Vasa dicta*, tum paulatim ob multam *in Sanguine scatentem Pituitam* similem, atque indies Vasis prædictis adhærentem ibique cumulatam; tum subitò, ob *præcedentem Corporis* Universi, ac præsertim Uteri *Calorem* notabilem, à *Solis* vel *Ignis*, *Balneive æstu*, à *Corporis motu* diuturniore aut vehementiore, ab usu liberaliore *Alimentorum Spirituosorum, & Aromaticorum*; hinc subsequens *frigus grave*, tum *Aëris* ad Uterum penetrantis, tum *Aquæ frigidæ* Pedes saltem, aut Uterum quoque attingentis, tum *Pavimenti* lapidei & imprimis Aquâ frigidâ madentis, per inferiores artus ad Uterum transiens, & solutam priùs in Corpore, atque quaquaversùm propulsam Pituitam ibidem coagulans, atque sic Obstructionem pariens; Idem accidit aliquan-

aliquando ab Animi affectu gravi, Metu imprimis, aut Tristitiâ inopinanter, ac præsertim instantibus fluentibusve mensibus, superveniente, unde sanguis, ac cæteri humores, Pituita cumprimis, coagulari ac concrescere solent. Ut jam silentio præteream plurima sanguinem aliosve humores incrassantia; Corallia, Cretam, Oryzam, Cespites, Terram, Carbones, aliaque in Picâ nonnunquam copiosè ac diu assumpta, atque sic obstructioni mox secuturæ materiam præparantia.

Tempore Menstruationis Uteri Vasa aperienda.

LVI. Eo namque tempore, quo Menstrua expectantur, *aperienda, reserandaque* sunt *Uteri Vasa*; quod imprimis contingit ab *Humoribus Biliosis* tunc *temporis dominium in corpore capientibus*, atque *Pubertatem* hâc ratione *inchoantibus*.

Mutationes in nostro corpore fieri ab Humoribus.

LVII. Existimamus enim omnes in Corpore nostro Mutationes naturales fieri ab Humoribus secundùm Naturam in ipso existentibus, atque paulatim Dominium in cæteros successivè obtinentibus, donec iterum aliis cedant.

Secundùm quos tres Ætates distinguendæ.

LVIII. Quòd si quis secundùm illud Dominium Humorum successivum *Hominis Ætates* distinguendas putaret, non incommodè *tres* numeraret: Primam, quæ *Pueritiam & Adolescentiam* complectens *Pituitæ fluidiori* ac *serosæ* sive *Lymphaticæ* subjiciatur. Secundam, quæ *Juventutem* atque *Virilitatem* continens *Bili* pareat; Tertiam, quæ *Senectutem* utramque implens *Pituitæ Viscidiori, Mucosæ, ac Melancholicæ* obsequatur. Observatum enim est, notatumque à Medicis plerisque, nominatos Humores successivè dominium exercere in homine.

Pituita fluidior ad Corporis facit incrementum.

LIX. Postquam nimirum *Pituita fluidior ad Corporis incrementum & augmentum capiendum* maximè utilis ac necessaria, primario hoc suo functa est munere, auctumque est ad commodam staturam Corpus, *Bilis* ei succedit in laudato Microcosmi Imperio ad *Robur* ipsi conferendum, tum *ratione sui ac individui*, tum *ratione alterius, ac speciei*: ubi namque ad *Pubertatem* venit Homo, non tantùm Corpus ipsius firmatur & roboratur, sed insuper ad generandum fit aptum & pronum: quo tempore cùm Calor in eodem observetur major, isque Bili præsertim debeatur, meritò censemus, Bilem tunc cæteris dominari Humoribus; donec eâdem paulatim deficiente aut inertiore factâ, & senectute adventante in Imperio microcosmico ipsi succedat *Pituita tenax, & melancholica*; verè namque Pituita tenax est ipsa melancholia.

Bilis ad ejus robur.

Pituita ad declinationem.

Tres Hominis status.

LX. Observantur igitur *tres Hominis nati status* notabiles; *Incrementi, Roboris, ac Declinationis*; quorum singuli suas habent latitudines & gradus; quæ omnia idcircò facienda pluris, considerandaque accuratiùs, quòd Medicinæ nostræ perficiendæ serviant apprimè.

Bilis vires.

LXI. *Bilis* ergò, ut ad nostrum revertamur propositum, cùm abundet *Sale Volatili Oleoso*, vim habet *blandè incidendi tenacem viscosamque Pituitam*, tum *ex ortu primo* hinc inde remanentem, tum postmodùm ex *Diætæ vitio* jam notato *auctam*; vim autem istam suam ubi exerit supra humores cæteros, sanguinem quoque reddit rariorem, aucto universo Corporis Calore; quin non tantùm in *Maribus seminis productionem* molitur, & ad *mentum partesque pudendas lanuginem & pilos* expellit, unà cum *Motibus Venereis*: sed in *fœminis* quoque *similia quodammodo præstat*, nec tantùm *Mammarum extuberationem* promovet, sed *Uteri* quoque *vasa impedita expedit, sanguinique Menstruo viam facit*.

Bilis minùs acris haud sufficiens menstruo fluxui promovendo.

LXII. Quòd si *Bilis* (propter *constitutionem Naturalem*, vel *Diætam pravam, & Pituitam Viscosam* imprimis producentem, hinc & *Bilem crassiorem ac inertiorem* præstantem) *minùs sit acris*, non mirum, si *sola Menstruo fluxui promovendo haud sufficiat*, quin *diutiùs, quàm* expediebat *idem fluxus cesset ac desideretur, notataque mala sequantur*.

Plethora ad vasa unde, & quid producat.

LXIII. Nisi enim *sanguis* Pubertate in fœminis præsente *abundantior factus per Uterum, aliamve viam evacuetur, ac minuatur, Plethora* producitur *ad Vasa*; quâ sensim *magis auctâ, minùs commodè movetur universus sanguis, & circa Uterum ex parte stagnat* plerumque; quapropter idem paulatim *corrumpitur*, & *corruptionem* suam reliquo *Sanguini communicat*, unde *Symptomata* in superioribus enumerata excitantur, vimque suam exerunt.

Utile in suppressis Mensibus sanguinem evacuari.

LXIV. Fieri namque potest; (ut hoc uno verbo hic moneam) ut non prodeuntibus Mensibus per Uterum, nihil tamen detrimenti quoad Symptomata notata fœminæ patiantur; quoties sanguis superfluus per Nares, Os, aliasve vias excernitur: Unde licet via ista non sit naturalis, non coacervatur tamen, nec corrumpitur Sanguis, nec proinde memorata sequuntur symptomata fœminis tàm molesta & gravia.

LXV. Ni igitur sponte, hoc est, à Bile in corpore imperium usurpante solvantur viæ tum ad Uterum, tum per Uterum sanguini Menstruo deferendo dicatæ, impeditur, & frustra desideratur, expectaturque fluxus ejus menstruus: quod, sicut jam dictum, accidit tum

ratione

ratione *viarum* dictarum *Pituitoso sanguine viscoso, vel Pituitâ* ipsâ obsessarum, tum ratione *Bilis obtusioris ac inertioris*, sanguinem Pituitamve solvere impotentis.

Causa Menstruorum suppressorum obstructio à Pituitâ.

LXVI. Quæ autem fuit *Causa Menstruorum*, tempore Pubertatis sponte haud prodeuntium, eadem esse potest ac solet eorundem postmodùm *suppressorum*, *Pituita* inquam, vel *Sanguis Pituitosus glutinositate suâ*, eâque præternaturali *nominatas vias obturans & obstruens*: ut non videatur opus in ejus explicatione plura proferre.

Coalitus colli Uteri causæ mensium suppressorum.

LXVII. Quemadmodum verò in Virginibus sanguinis Menstrui exitum impedire potest, quin aliquoties impedivit Membrana Myrtiformes glandulas connectens, ipsumque Orificium Uteri externum in totum claudens; ita fieri potest, ut in fœminis Venerem non tantùm expertis, sed Matribus quoque ob quamcunque in Coïtu, Partu, & aliàs vim parti huic illatam coalescat Collum Uteri externum, ejusve Orificium, vel illius Labia, ita ut nullus pateat eò allabenti sanguini exitus: licet hoc rarissimè accidere libenter concedam.

Curatio.

LXVIII. Propositis sanguinis Menstrui nullatenus per Uterum prodeuntis Causis, pergendum esset ad cæterarum Læsi hujus Effluxûs specierum Causas similiter ordine proponendas, ni satius esse judicarem, Causis præmissis subnectere mox Curationem.

LXIX. Observavi enim aliàs, quoties Functionis alicujus læsæ plures sunt species, singularumque Causæ proponuntur ordine, antequàm ad singularum medelam devenimus, excidisse multas: quocircà lubet nunc ordinem illum tantillum immutare, atque singularum specierum Causis datis mox Curationem apponere; quâ methodo speramus, Nos Legentium Memoriæ consulturos, quin totum negotium clarius reddituros.

Connexio Carunculum Myrtiformium quomodò tollenda.

LXX. Quoties igitur *connexæ* sunt *Carunculæ Myrtiformes membranâ & crassâ & durâ, eâque imperforatâ*, toties Chirurgi operâ *eadem*, vel *sanguine* menstruo sensim collecto *distenta*, vel priùs observata nec ita distenta, *loco inter Carunculas* dictas *medio perforari* debet scalpello acuto; atque *evacuato per intervalla corrupto sanguine*, ubi neglecta fuit ejus cura, *mundatoque* per injectiones convenientes vulnerarias, & aromaticas *Collo Uteri externo* per sanguinem corruptum malè affecto, paulatim *consumenda, tollendave membrana superflua*, vel *Medicamentis rodentibus, sale lixivo* præsertim & *cauterio potentiali*, vel *cultello forficibusve*: denique Cicatrice levi consolidanda pars reliqua; quamvis tutissimum sit, totam illam membranam penitùs tolli & auferri.

Coalitus colli Uterini quomodò tollendus.

LXXI. Ubi *Fœminis perforatis*, vel *apertis*, à quâcunque demum causâ *excoriata labia*, vel *Collum uteri externum, coaluerunt, transitumque* non tantùm Membro Virili, verùm *menstruis* quoque *denegant*, ibi majori opus circumspectione, postquam non incidenda, vel amputanda hîc occurrit Membrana vel Pars superflua, sed *liberandæ à Coalitu partes utiles ac necessariæ*; quin *impediendum, ne*, quando separatæ sunt ab invicem, *denuò coalescant*, quod facilè accidit.

LXXII. Separatio hæc prudenter ac lentè instituenda à Chirurgo partium harumce gnaro, ac Anatomes perito, & quidem cultello acuto; nec desistendum ab opere priùs, quàm perfecta sit desiderata illarum partium separatio; secus enim coalescerent mox & quidem arctiùs, quàm priùs, partes imperfectè duntaxat separatæ.

LXXIII. Quemadmodum autem propter partium harumce excoriationem coalitus hic noxius contigit, ita, nî caveatur prudenter ac potenter, idem renovabitur post commendatam modò separationem artificialem, quippe quæ partes dictas excoriat & vulnerat similiter.

Quomodò impediendum ne rursum coalitus fiat.

LXXIV. Ad illum autem Coalitum impediendum *duobus* præsertim opus est auxiliis: 1°. *Medicamentis*, & imprimis Emplastri formâ usurpandis, *Cicatricem maturantibus*; ut & 2°. *Deligatione* tali, quæ non tantùm laudata *Medicamenta* in parte affectâ *contineat*, sed maximè, ubi sibi continuæ sunt *partes dissectæ, ipsas* ita devinciat & ab invicem *amotas servet*, ne ibidem recoalescere incipientes angustiam, in partu saltem noxiam, præstent, ac post curationem relinquant.

LXXV. Medicamenta ipsa, quibus hîc utendum, studio prætereo, cùm illa propriè faciant ad Chirurgiam, quæ ab aliis docetur.

Obstructionis curatio.

LXXVI. Pergamus proinde ad speciei alterius magis Medicæ, atque *ab Obstructione, Infarctuque Vasorum* ad Uterum, ac per Uterum delatorum pendentis *Curationem*.

Humor tenax incidendus.

LXXVII. Cùm autem docuerimus, vel *à Pituitâ viscosâ & glutinosâ*, vel *à Sanguine simili Obstructionem* notatam produci, facilè patet, ad ipsius Curationem, Menstruorumque provocationem indicari & desiderari *Humoris tenacitate peccantis incisionem & abstersionem*.

Medicamenta Humores tenaces incidentia.

LXXVIII. Incidunt quidem Humores Glutinosos tum *Acida*, tum *Aromatica* & Sale lixivo, tàm fixo, quàm volatili abundantia, ipsaque adeò *Salia fixa & volatilia*; quoniam verò

Acida producendæ glutinositati serviunt, imprimis quando vergunt ad austeritatem, idcircò meritò *præferuntur* in hoc affectu Curando *Aromatica*, quæ ipsa quoque Experientia testatur Acidis præstare; sive simul Amara sint, sive minùs Amara, sed sub varii saporis specie Aromatica vocanda.

LXXIX. Talia inter vulgò nota & ab Auctoribus commendata sunt ex Plantarum partibus, *Radices* Aristolochiæ, Angelicæ, Asari, Rubiæ tinctorum, Apii, Fœniculi, Petroselini, Eringii, Levistici, Ireos & nostratis & Florentinæ, Pimpinellæ, Schœnanthi, Spicæ Nardi, &c.

Folia *Pulegii, Sabinæ, Salviæ, Dictamni, Majoranæ, Rutæ hortensis, Origani, Calaminthæ Montanæ, Artemisiæ, &c.*

Flores *Rorismarini, Cheiri, Spicæ Nardi, Schœnanthi, Chamæmeli, Crocus, &c.*

Baccæ *Juniperi, Lauri, &c.*

Semina *pleraque Carminantia dicta, Fœniculi, Dauci, Anisi, Sileris Montani, Cumini, Carvi, &c.*

Gummi & Lachrymæ, *Galbanum, Sagapenum, Myrrha, &c.*

Borax nativus.

Huc spectat ex Animalibus petitum Castoreum.

Ex Mineralibus *Chalybs*.

LXXX. Ex quibus parari possunt *Pulveres, Apozemata, Vina Medicata, Tincturæ, Pilulæ, Tabellæ, &c.*

Vinum Medicatum. *Exempli gratiâ esto sequens Vini Medicati formula:*

℞. *Rad. enul. camp.* ℥ij.
Galangæ,
Curcumæ, an. ℥j.
Fol. Pulegii.
Majoranæ,
Sabinæ,
Artemis. Rub. an. M. ß.
Bacc. Lauri,
Sem. Dauci,
Levistici, an. ℥ij.
Cinnamom. Acut. ℥iij.
Maceris, ℥j.

Concisa & crassè contusa includantur sacculo, cui in Cantharo lapideo affunde Vini albi vel Gallici, vel Rhenani veteris, (pro personarum lubitu vel consuetudine) ℔ ij. stent per noctem in Cellâ. Ejus Usus. Bibat ægra in prandio ac Cœna haustulum. Cui verò pilulæ magis placent, illi sequens formula serviet:

Pilulæ. ℞. *Gumm. Sagapen. cum Aceto præp.* ℥ß.
Chalyb. præp.
Succini alb. an. ℈j.
Myrrhæ Rubr.
Castorei Opt. an. gr. xv.
Croci Brit. ℈ß.
Borracis Venet. ℈j.
Ol. Garyophyll. gr. vj.
M. F. Pil. num. 40. *Deaurentur.*

Capiat quotidie cubitum itura quinque Pilulas. Earum Usus.

LXXXI. Quisquis autem in Chymicis rerum Naturalium Mutationibus versatus fuerit, longè plura inveniet tum potentiora, tum usurpatu faciliora, *Salia* putà *Volatilia* ex infinitis rebus parabilia, *Ossibus* omnibus, *Cornubus, Ungulis, Pilis, Sanguine, Urinâ, Carnibus, & omnibus* omninò *Animalium Partibus.* Salia Volatilia.

LXXXII. Conducunt scilicet omnia *Salia Volatilia*, licet cæteris præferam *Oleosa*, quippe quæ blandiùs, feliciùsque opus suum absolvunt: Unde quoque patet, *Salia fixa* minoris facienda, quippe quæ, puriora cùm sint, vehementiùs quoque operantur. Oleosa.

LXXXIII. Usurpantur autem commodissimè Salia dicta volatilia quovis tempore, ac imprimis, (quando *Sanguis Universus est Glutinosior,*) *inter prandendum ac cœnandum*, ex haustulo Vini, Cerevisiæ, Jusculi, alteriusve Liquoris ab Ægro seligendi. Utendi tempus.

LXXXIV. Ubi verò *Universa sanguinis Massa non est Glutinosa & Pituitosa*; licet possit quoque *pastûs tempore* usus esse dictorum Salium Volatilium, cum majori tamen fructu usurpabuntur *extra illud tempus*, ac imprimis, quando Pituita Corporis Motu, Aëris æstu, &c. suprà notatis Causis priùs soluta & ad Uterum propulsa, mox ibidem à subsequente Frigore rursus fuit coagulata; tunc enim bonum est, stomacho vacuo laudata sumere Salia Volatilia, quin *ad sudorem corpus* ipsum *disponere*, sic enim penetrabit faciliùs medicamenti vis ad extremos vasorum viarumque sinus.

LXXXV. Præ cæteris autem, quoties subitò ac nuper contigit ob corporis calefacti, hinc mox refrigerati vicissitudines, menstruorum suppressio, omnibus commendo Spiritum Salis Armoniaci, cujus unius ope plures brevi ac commodissimè restitui, exhibendo ejus, prout potentior existit aut debilior, guttas 3, 4, 5, vel 6. ex Vini cochleari, quidem bis terve in die. Spiritus salis Armoniaci.

LXXXVI. Non solùm verò Sal Volatile ipsum, sed omnia quoque eodem abundantia vel sudorifera vel diuretica apprimè conveniunt; qualia etiam in suppressione sensim obortâ, adhibitis deobstruentibus sub finem addere utile erit. Ex. gr. sequens paretur Apozema: Sudorifera, & Diuretica omnia hic convenire.

℞.

Apozema.

℞. *Rad. Apii, Levistici, an.* ℥ß.
Rasur. Lign. Guajac. ℥iij.
Sassafras, ℥ß.
Bacc. Juniperi, ℥ij.
Lauri, ℥ß.
Herb. Scordii, Pulegii, an. M.j.
Summ. Cent. Min. Mß.
Sem. Milii, ℥ij.
Coq. ex Aq. purâ, ad Colat. ℥xxx.
Add. Syr. Artemis. Card. Bened. an. ℥iß.
Tinct. Cinnam. & Castorei, an. ℥ß.
Ol. Succin. gut. viij.
M.

Ejus Usus.

Hujus Apozematis haustulum calentem assumat ægra summo mane, atque stragulis commodè tecta sudorem exspectet; quin post horulam, si nondum prodeat, assumpto jusculo illum promoveat: idque sæpiùs repetat, imprimis circa tempus consuetum fluxus mensium; quò simul ad uterum propellatur denuò sanguis.

Pituita in Capite & Intestinis redundans evacuanda, & quibus.

LXXXVII. Quòd si *redundet* non tantùm in *Sanguine*, ast in *Capite etiam ac Intestinis* notata *Pituita*, bonum erit ac utile ipsam subinde *minuere ac evacuare* per *Phlegmagoga*; inter quæ vulgò laudantur Agaricus, Turpetum, Hermodactyli, Colocynthis, &c. ex Chymicis autem primum locum merentur omnia ex Mercurio parata, tum Præcipitata, tum Sublimata, & imprimis dulce.

LXXXVIII. *Formulas* hîc non addimus, quoniam eas pro Ægrorum beneplacito mutandas, eligendasque suademus; & idcircò ipsæ commodissimè apud Ægros addiscuntur.

Sanguis non evacuandus, nisi abundet.

LXXXIX. Hâc Methodo perfacili, blandâque absque omni violentiâ plurimis Puellis Menses movi, *nullâ institutâ* in eum finem *Sanguinis Evacuatione*, nisi concurreret, quod rarissimum, *Sanguinis Abundantia:* quæ quidem aliquando *in suppressis posteà menstruis* observatur, *vix unquam in iisdem nondum fluentibus*, nec nisi *ob grande in Diætâ erratum commissum circa tempus imminentis primi eorum fluxûs*. Quod facilè assequetur quivis ea, quæ in superioribus dixi, attentâ mente observans, expendensque.

Cur in Puellis menstrua nondum passis Sanguis non redundet circa pubertatis tempus, quod tamen fit in Adultioribus.

XC. Libet tamen hujus rei rationem in gratiam Juniorum & Tyronum explicare. Repeto igitur, *sanguinem vix unquam redundare in Puellis, quibus pubertatis tempore sponte non fluunt menstrua*, nisi tunc grande in Diætâ erratum patrârint; quamvis *sæpiùs in Adultioribus Plethoricis supprimantur menstrua.*

XCI. Juniores namque Puellæ accuratiùs observantur à suis Matribus aut Præfectis, nec facilè ipsis tanta conceditur Diætæ libertas, propter quam in notabile incidant erratum; aliter autem se res habet in Adultioribus, quibus tanquam in rebus humanis magis exercitatis major conceditur libertas, & peccandi occasio.

XCII. Dixi rariùs in Puellis circa pubertatis tempus observari Plethoram, quoniam eo tempore augetur maximè ipsarum corpus; in illo igitur augmento sanguinis multùm consumitur, adeò ut ejus abundantia vix unquam concurrat: sed postquam excrevit ad convenientem staturam corpus, non mirum, si *in corpore sano, animo existente hilari & assumptis alimentis laudabilis Succi*, & quidem *quantitate satis magnâ, Plethora* producatur, sanguinisque Abundantia.

In Adultioribus Venæ sectionem locum habere.

XCIII. Existente autem in Adultioribus, ac Pubertatis annos primos superantibus Plethorâ, non mirum similiter, si accidente in ipsis *Mensium* suppressione, *Venæ-sectio* habeat subinde locum; *non tàm ad ipsos iterum movendos, quàm Plethoram minuendam.*

Et quare.

XCIV. Quòd si, nullo existente in Uteri Vasis notabili affectu ac Vitio *non fluant* nihilominùs *Menses, propter sanguinis Plethoram*, & inde *impeditum Sanguinis motum*; quis non videt, si tunc *educatur sanguis*, & *minuatur* simul ejusdem *Plethora, Motum ejusdem augeri ac redintegrari*; unde facilè ipsius quoque *ad Uterum, perque Uterum motus promovetur.*

Et cur in brachio magis, quàm pede.

XCV. Nec mirum, si in casu tali æquè aut etiam plus prosit aliquando *vena in brachio, quàm pede aperta*, & maximè propter *sanguinem majori copiâ, vehementiâque ex brachio, quàm pede* utplurimùm *profluentem*, ideóque *potentius sanguinis motum redintegrantem*, augentemque.

XCVI. Quò enim potentiùs per universi Corporis Vasa movetur Sanguis, eò etiam potentiùs & faciliùs exitum sibi parat per Uterum; quod hîc quæritur.

XCVII. Hæc igitur Ratio est, cur *instante Pubertate vix unquam observetur Plethora, vix unquam utilis aut necessaria* sit ad Menses promovendos *Sanguinis Eductio*; cur contrà, postquam *in Pubertate* fluxerunt Menstrua, & ob Causas nominatas *Plethora est facta*, si tunc eadem *supprimatur*, sæpiùs cum *commodo instituatur sanguinis Missio.*

In Plethorâ aliquando non tantùm Venæ sectione, sed etiam Medicamentis obstructionem solventibus opus.

XCVIII. Quamvis autem fieri possit aliquando, ut *propter solam Plethoram segniùs tardiùsque prodeant Menstrua*, & idcircò *Venæ-sectione solâ* tunc ritè institutâ eadem *excitentur*; quoniam tamen plerumque concurrit aliquod in Uteri vasis vitium, ex Diætæ pravitate obortum, idcircò *desiderantur* utplurimùm *Medicamenta Obstructionem* vasorum istorum

sol-

solventia, sive hæc *sola sufficiant*, sive *urgente Plethora Venæ-sectio ipsis jungatur*.

Eorum Usus.

XCIX. Medicamenta autem superiùs laudata non tantùm *per Os assumi* possunt ac debent; sed *applicari* quoque *externè forma Fotûs, Suffitûs, Halitûs, Vaporis*, &c. Via etenim brevis est per Collum Uteri externum ad internum, per quod vis Plantarum Aromatica & volatilis facilè penetrat, & paulatim Obstruentem Pituitam solvit, fluidamque factam disponit ad effluxum.

C. Possunt in eundem finem *Unguenta, Olea, & Linimenta Aromatica* Ventris parti inferiori illini; quò & sic quoque solvatur faciliùs, citiùsque Pituita Uteri vasa obstruens. Talia sunt *Unguentum Martiatum, Ol. Nardinum, Chamæmel. &c.*

Per Cutem, Pinguedinem, Membranas & musculos Pinguia & Oleosa penetrare.

CI. Nec audiendi sunt Medici magis subtiles ac ingeniosi, quàm periti, Unguentorum, Emplastorum, Linimentorumque omnium Usum hic & alibi rejicientes: quoniam non videtur ipsis probabile, *per Cutim, Pinguedinem, Membranas* & *Musculos Abdominis* contenta *ambientes Pinguia & Oleosa penetrare posse*.

CII. Verùm enimverò, si hâc ratione sit pergendum in rerum Medicarum constitutione, bone Deus! quàm multa essent pro falsis habenda, quæ tamen habentur pro veris, & sunt vera.

CIII. An quia ignoramus forsan modum, quo agunt Purgantia, ut varios è corpore humores evacuent, negamus idcircò ipsorum efficaciam? abstinemus idcircò ab eorundem usu?

CIV. Quamvis proinde videretur si non planè impossibile, saltem valdè difficile, per Abdominis Cutim, Pinguedinem, Musculos, Peritonæum viribus integris penetrare Unguenta & Olea forinsecus illita, testatur tamen Experientia quotidiana, internos curari indies affectus Abdominis, solo Unguentorum Linimentorumve usu.

Inquirendum in vias, & modum quo id fit.

CV. *Si curantur Affectus Abdominis Interni solis Unguentis & Linimentis, penetrant igitur ad partes Affectas eadem Unguenta vel Linimenta, aliquâ saltem sui parte.* Inquirendum proinde in vias, per quas, & modum, quo eò sese insinuant oleosa; non neganda verò eorundem vis & operatio, quia mihi, tibi, isti ignota est via & ratio, secundùm quam eò ipsa penetrent.

Dei opera ab Hominibus non determinanda.

CVI. Et profectò intoleranda cujusvis Hominis superbia & audacia, velle Dei opera & secreta determinare ad suum captum: quod tamen maximè familiare est Philosophis plerisque, atque in solâ theoriâ ætatem suam terentibus, & idcircò mirè suffenis.

CVII. Possum enim verè testari, me tales offendisse plures Ingeniosos quidem, paucos verè Doctos, id est, rerum ipsarum peritos, nam in rerum cognitione ac peritiâ consistit vera Doctrina, non item in petulanti Garrulitate, atque calumniosâ & convitiosâ scientiæ suæ jactantiâ.

CVIII. Quamvis proinde sufficiat Oleorum & Oleosorum penetrationi per Cutim, cæterasque partes abdomen forinsecùs constituentes, probandæ Effectus eorundem laudabilis, sæpiùs in curatis Affectibus Internis observatus; possunt tamen viæ quoque determinari, per quas penetrent Oleosa & Pinguia usque ad Ventris Interiora; Pori nempe Cutis, à quibus transitus est ad Venas, & consequenter ad Cor; ac per quos nil obstat.

Viæ per quas penetrent Oleosa.

CIX. Cùm enim Partes Corporis omnes è variis particulis, tanquam minimis naturalibus, ideóque atomis unà junctis, textisque constructæ sint, haud probabile est ipsas, cùm variè sint figuratæ, ita exactè ubique sibi esse appositas, quin passim transitus sit per ipsas Corporibus fluidis, ac præsertim Volatilibus: quod & observavit Hippocrates, quando universum Corpus pronunciavit pervium; & observare possunt quivis tum Ossa, tum Cartilagines, tum partes alias perspicientes, atque porosas notantes, imprimis quando perspicillis & microscopiis easdem considerant, & cum arte factis, pannis laneis & lineis, utut densissimis, tamen simul perviis, conferunt, & Poros ubique nunc ampliores, nunc angustiores agnoscunt vel concludunt in rebus naturalibus omnibus.

Corpus habere poros.

CX. Ita solent omnes solidè Philosophantes, ex sensu compertis & manifestis gradatim progredi ad sensuum acumen fugientia, & ideò obscuriora cognoscenda, perspiciendaque.

Ex sensu cognitis, ad ejus acumen fugientia progrediendum.

CXI. Atque sic paucis absolvimus modum Curandi Menstrua pubertatis tempore haud fluentia, vel postmodùm suppressa: pergamus proinde ad cæterarum Menstrui Fluxûs læsi specierum Causas & Curationem ordine proponendas.

CXII. Secundam Menstruorum in fluxu suo læsorum speciem diximus esse, quando hic *Fluxus* observatur quidem, sed *minore*, ac decebat, *quantitate*.

Fluxus Mensium minore quantitate prodiens.

CXIII. Minore quantitate dici potest prodire Sanguis Menstruus, quoties 1°. si *conferatur una fœmina cum cæteris* benè habentibus, observatur cæteris paribus *minùs ejus prodire, quàm in cæteris*.

Is quotuplex sit.

CXIV. Quoties 2°. si *conferatur unaquæque fœmina cum se ipsâ*, observatur *Sanguis menstruus minori*

minori quantitate prodire, quàm nuper solebat, & adhuc decebat.

CXV. Quoties 3°. *si conferatur Sanguis prodiens cum Sanguine in vasis existente*, observatur is *per menstrua minore quantitate profluere, quàm expediebat*, unde tunc à *residuo gravantur* fœminæ.

Quænam fœminæ propriè parcioribus dicantur laborare menstruis.

CXVI. *Propriè* autem *loquendo, illæ duntaxat fœminæ dicendæ parcioribus laborare menstruis*, quæ idcircò *aliquod patiuntur incommodum, & à remanente sanguine gravantur:* non item illæ, quibus nil inde obvenit mali. Multæ siquidem Mulieres, licet parcissimè fluant ipsis menstrua, si cum aliis conferantur, optimè tamen habent; quibus si Medicus copiosiorem sanguinis effluxum excitare vellet, malè ageret, atque sanas in Affectus præternaturales conjiceret.

Quisnam læsa functione laboret.

CXVII. Ut proinde Homo læsâ functione dicatur laborare, opus est, ut noxam & incommodum aliquod inde patiatur: neque omnes ab eodem se habent modo eodem, quodque uni noxium est, alteri existit sæpenumerò salutare. Sic Mulieribus quibusdam conducit fluxus menstruorum parcior, aliis largior: quæ omnia determinat εὐφορία vel δυσφορία; facilis vel difficilis Toleratio; ut & συμφόρως vel ἀσυμφόρως ἔχειν, inde benè aut malè habere. Nam reverà noxium est homini, quicquid ipse fert difficulter; contrà eidem conveniens censetur, quicquid ipse fert facilè, & cum commodo.

Quænam Mulieres parciùs Menstrua passæ Medicamentis indigeant.

CXVIII. Non statim proinde Medicorum operâ indigent Mulieres, quibus quantitate parvâ fluunt Menstrua, sed illæ duntaxat, quæ propter parcum ipsorum fluxum habent malè: de quo etiam agemus hîc tantùm, ejusque Caussas rimabimur, quò ipsi Cura commoda subjungatur.

Duplici respectu id fieri.

CXIX. *Parciùs* igitur, ac *cum Sanitatis detrimento fluunt* quibusdam *Fœminis Menstrua*, quando vel *quovis mense* minori quantitate profluunt, vel *aliquando tantùm* id evenit.

Menses fluentes aliquando sisti.

CXX. Neque novum, *Menses fluentes sisti*; qui proinde tunc minori quantitate profluxisse dicendi sunt.

Hujus causa & curatio.

CXXI. Quemadmodum autem hæc species posterior convenit in Causâ suâ & productione cum eorundem *Menstruorum suppressione* jam propositâ, ita eodem *curari* debet modo; usurpando sc. quantocyùs *Aromatica*, vel *Salia Volatilia*, & *componendo corpus ad sudorem promovendum, continendo* saltem *ipsum*, ac præsertim *Uterum* in *loco, lectove calido*, quò *ad ipsum quamprimùm penetret vis Medicamenti*, & *solvat Obstructionem factam*, vel ad ipsum *propellat denuò sanguinem ab Utero in terrore aut tristitiâ retractum*.

Menses parciùs aliquando fluere.

CXXII. Agimus igitur hîc præsertim de *Sanguine quovis mense parciùs effluente*, cujus *Caussa vix unquam in ipso quærenda sanguine*, utplurimum invenienda in *Uteri Vasis, & Cavernosâ substantiâ*.

Quod non à Sanguine vitiato,

CXXIII. Nam si *sanguis* esset *glutinosior*, paulatim *cessaret ipsius effluxus*, productâ in ejus vasis *Obstructione*; quod tamen rarissimè observatur factum, nisi ab aliis in Diætâ commissis erratis.

Sed à vitio in Uteri substantiæ vel vasis.

CXXIV. Existimo igitur, si non semper, utplurimum saltem in Cavernosâ Uteri substantiâ & sui generis vasis quærendam, inveniendamque *parciùs fluentium menstruorum Caussam:* & quidem, si rectè conjecto, in *substantiâ Uteri stupidiore*, atque *circa menstruorum tempus minùs Cavernas suas & vasa expandente*, & imprimis *propter pituitam copiosiorem*, ac sæpè *viscosam* in ipsâ hærentem.

Propter pituitam in iis hærentem.

CXXV. *Pituita* enim *partibus* quibusvis *adhærens facit easdem in motu suo qualicunque torpidiores* ac *segniores*, sicut in *sensu hebetiores ac stupidiores*; quod idem accidit *Utero*, qui *fluxu menstruorum instante singulari sensu concitatur*, atque *ad cavernosam corporis sui substantiam explicandam excitatur:* quod *si à Pituitâ nimiâ undecunque tandem in ipso restitante obtusior reddatur ad notatum illum stimulum perficiendum* uterus, non mirum si præterea *minùs succedat peculiaris partium ipsius motus in cavernularum suarum expansione manifestus*.

Vel concidentiam eorum.

CXXVI. Sed nec mirum, si *non tantùm minùs explicentur*, aperianturque *Ductus in Utero Cavernosi*, sed *iidem insuper concidant, claudanturque iterum solito citiùs*.

CXXVII. Unde utroque nomine parcior evenit Menstruorum effluxus, & *ratione viarum minùs patentium*, & ratione *viarum citiùs clausarum*.

Curatio fit remotione Pituitæ, & Uteri Emendatione.

CXXVIII. Quòd si *Pituita* quævis, ac imprimis *Glutinosior* Uteri substantiam obsidens *Causa* est *Fluxûs Menstrui parcioris*, ad hujus *Curationem* opus erit, ut *inde* non tantùm *removeatur Pituita*, verùm præterea *Utero introducatur Constitutio Pituitosæ* si non planè contraria, certè tantillum saltem *diversa:* ipsusque excitetur à suo stupore.

Et quibus Medicamentis.

CXXIX. Utrumque autem obtinebitur per *Medicamenta* in superioribus laudata, tum *Aromatica*, tum *sale volatili & Oleoso constantia*; quæ tàm *internè* usurpari possunt *per Os*, quàm *imprimis externè* applicari, *halitûs vaporisve* formâ,

mâ, *Uteri Orificio externè*; sic enim citiùs, & potentiùs penetrabit eorundem vis ad Interiora, excitabitque obtusum Uteri sensum, & Pituitam solvet ac educet per ipsius collum, & Pudenda.

CXXX. Quòd si prætereà universum *corpus & Sanguis glutinosâ Pituitâ* fuerit obsitum, ejus quoque tum *Emendatio*, tum *Diminutio per Evacuationem*, tàm per *Alvum*, quàm *per Urinas* erit molienda, & quidem *Medicamentis* supra laudatis.

Menstruus fluxus læsus à nimio Sanguinis effluxu.

CXXXI. Tertiam Menstrui Fluxûs læsi speciem docuimus esse, quando *Sanguis* stato quidem tempore, ast *copiâ effunditur nimiâ*, unde non parùm *debilitari* solent Fœminæ; quo idcircò *signo* dignoscitur nimius Mensium Fluxus.

Unde multum debilitantur fœminæ.

CXXXII. Postquam enim Partes Corporis omnes tàm Contentæ, quàm Continentes sanguine reparantur, conservanturque, quis non videt, quoties is deficit plus minúsve in homine, toties Partium Continentium robur, & Contentarum opus, hoc est, Hominis vires corporeas simul deficere?

Quod hujus mali signum.

CXXXIII. Ex illo autem virium defectu cognoscimus, & concludimus læsam Functionem, propter quam contingit iste virium defectus.

CXXXIV. Quoties proinde ob effusum abundanter Sanguinem Menstruum deficiunt Fœminarum Vires, toties pronuntiamus quoque ipsum esse nimium, ac præternaturalem.

Omnem menstrui fluxûs abundantiam non esse p. n.

CXXXV. Omnis enim sanguinis menstrui effluentis abundantia pro nimiâ & Præternaturali haberi non potest aut debet; cùm multis ea sit utilis & commoda, quippe quam facilè ferunt, quæque ipsis confert, propter sanguinis abundantiam in corpore occurrentem.

CXXXVI. Ut proinde ritè judicet Medicus, an nimia sit Purgatio Menstrua, considerandum est, an illa Fœminas debilitet, an potiùs ipsis conferat, & illam ipsæ facilè ferant; postquam ista duntaxat pro Præternaturali habenda & nimiâ, hæc contrà pro naturali & moderatâ.

Nimii fluxûs causæ.

CXXXVII. Contingit autem Menstruus Fluxus nimius vel ipsius *Sanguinis*, vel *Uteri, ejusque vasorum culpâ*.

Sanguis tenuior & acrior.

CXXXVIII. *Sanguinis culpâ* id evenit, quoties idem *tenuior*, vel *acrior* existit; & imprimis *Menstruorum tempore*.

Unde talis facta.

CXXXIX. Talem præstant 1°. *Aër æstuans*, à Sole, Igne, Balneo, &c. 2°. *Alimenta* Spirituosa & Aromatica. 3°. Inter *Animi Affectus, Ira*; 4°. *Corporis Motus*, Exercitiaque multa & vehementia, Cursitatio, Saltatio, Frictio, &c. 5°. *Vigiliæ* diutius protractæ. 6°. *Evacuationes Biliosæ* solitæ cessantes aut suppressæ.

Uteri & vasorum Vitium.

CXL. *Uteri, ejusque vasorum vitio* nimiùm profluunt Menstrua, quoties idem *laxior* est, aut eo saltem tempore *nimiùm laxatur, unà cum suis vasis cavernosis*.

Ille nempe laxior.

CXLI. Laxior est Uterus ob peculiarem constitutionem nimis Aqueam, & Pituitosam, (non tamen Glutinosam) quæ consequitur imprimis *abusum rerum Aquearum, potum Aquæ ac Cerevisiæ tenuis* multæ; *ingurgitationem Fructuum Horariorum, Persicorum, Uvarum*, &c. ac præsertim mensibus instantibus.

CXLII. Eo namque tempore quoniam totus Uterus miram mutationem, vasorumque suorum expansionem singularem patitur, facilè admittit omne noxium in corpore repertum, Ergò *Cibum quoque Potumve noxium* eo tempore perperàm usurpatum.

CXLIII. *Uterum* quoque *laxiorem* præstare potest *Aër Humidus*, vel *Aqua*, *tepida* potiùs quàm frigida *imprudenter*, ac sæpiùs *in Uterum penetrans*, ipsumque paulatim *debilitans & laxans*, quod facilè contingit post frequentius *Aquæ dulcis Balneum*, vel *fotum Decocti Emollientis* Uteri Orificio externo applicati: maximè circa tempus menstruorum.

Nimii Menstruorum fluxûs curatio. 1°. Quando Sanguis est tenuior & acrior.

CXLIV. *Curabitur* proinde nimius Menstruorum Fluxus, fœminasque infirmans 1°. quando *Sanguinem tenuiorem, Acrioremve ac serosum* agnoscit pro *Causâ*, tum *Abstinendo* ab omnibus *Rebus Non-naturalibus* sanguinem vitiantibus, easdem saltem *moderando*, & imprimis mensium instantium tempore.

Cavendo ab Aëre æstuante.

CXLV. Cavendum proinde tunc ab omni *Aëre æstuante*, tum à Sole, tum ab Igne, luculento & aperto, tum ab Igne clauso & operto, Balnei sicci putâ & similium.

CXLVI. Quapropter Æstate continebit se *Fœmina* domi, & quidem in Cubiculo non Meridiei, sed Septentrioni obverso; non in parte domûs superiore, sed inferiore, & loco minimè calido; quin urgente necessitate in ipsâ Cellâ, aliove Loco subterraneo.

Vel temperando Aërem æstuantem.

CXLVII. Potest quoque Aër æstuans temperari *Plantis succulentis* & ideò Frigidis dictis, Plantagine, Foliis Vitis, Solani, Sempervivi & similibus per Pavimentum dispersis; ut & *Aquâ* frigidâ & imprimis *Puteali* tum per pavimentum effusâ, tum in Vasis majoribus & amplis contenta; ut & Aceto, &c.

CXLVIII. Potest insuper Aëri refrigerium afferri aperiendo *fenestras* Orienti ac Septen-

tentrioni obversas, non item Meridiei & Occidenti.

2°. Cavendo ab Alimentis Spirituosis & Aromaticis.

CXLIX. Cavendum 2°. ab *Alimentis* & *Spirituosis & Aromaticis, Vino* generoso, ac præsertim ejus Spiritu, tum simplici, tum Aromatico.

Et contraria usurpando.

CL. Quin eorum loco usurpanda *Alimenta succi crassioris ac viscosioris*, qualia sunt optima quævis *Animalium juniorum Extrema*, Capita, pedesque Vitulorum, Agnorum, &c. ipsorumque Juscula. Huc etiam spectant *Pisces*.

3°. Cavendo ab irâ.

CLI. Cavendum 3°. *ab Irâ*, cujus occasiones omnes minimas quoque vitare debent Mulieres iracundiores, dandaque opera, ut ab Adstantibus & Domesticis haud irritentur, sed ipsarum infirmitati hâc in parte consulatur, ferendo patienter ac sine oblocutione ipsarum morositatem, atque omnia carpendi morem quandoque malum.

Et producendo levem mœrorem.

CLII. Quin bonum est non gravem quidem, ast levem produci *Mœrorem*, quo incrassabitur blandè Sanguis ab Iracundiâ nimis solutus & fluidus.

4°. Cavendo ab omni vehementi corporis motu.

CLIII. Cavebit 4°. ab omni *vehementi ac diuturno Corporis Motu*, quo semper potentiùs commovetur, agitaturque, quin fluidior redditur Sanguis: quapropter imperanda tunc *Quies*, tranquillitasque Corporis.

5°. Somnum promovendo.

CLIV. Quocirca 5°. promovendus quoque omni artificio *Somnus*, & minuendæ *Vigiliæ*: Quod quoniam non semper obtineri potest facilè ac per se, arte opus est ad illud obtinendum.

Et quibus.

CLV. Conducunt proinde in hunc finem *Plantarum* partes variæ somnum promoventes, *Lactuca* præsertim tàm in Jusculo cocta, quàm cruda Acetarii modo usurpata.

CLVI. Huc faciunt *Emulsiones Hordei* mundati ad crepaturam cocti, *Amygdalarum dulcium*, & *seminum papaveris albi*.

CLVII. Quemadmodum autem blandum somnum conciliat hordeum, ita Humores fluidiores incrassant dulces Amygdalæ; & utrumque præstant Papaveris albi semina.

CLVIII. Ubi hæc non sufficiunt, recurrendum ad *Opium*, *Confectionesque Opiatas*, inter quas meritò præfertur *Diascordium Fracastorii* (maximè quando aucta est in ipso quantitas Opii, quemadmodum factum Amstelodami) quoniam plura illud Electuarium ingrediuntur, quæ vi pollent sanguinem incrassandi, atque ipsum fluidiorem corrigendi.

Diascordium Fracastorii Amstelodamense.

CLIX. Si cui tamen minùs gratus sit ejus sapor, ejus loco usurpari poterunt Mixturæ gratiores, adstringentes tamen, atque illis addi Opium, Laudanumve Opiatum.

CLX. Sic Syrupus Myrtinus, de Portulacâ, Plantagine & similes commodè diluuntur Aquâ Plantaginis & similibus, additis cum tantillo Aceti stillatitii Coralliis, Sanguine Draconis, Lapide Hæmatite, &c. unà cum aliquot Laudani Opiati granis.

CLXI. Horum igitur ope promoveri excitarique poterit somnus admodùm in hoc casu utilis.

CLXII. Idem promoveri potest objectis gratis, non tamen valdè attentionem Animæ cogentibus; talia sunt *murmura Aquarum*, naturaliter vel artificiosè cadentium, atque confusum sonum edentium, &c.

CLXIII. Cavendum 6°. ne *consuetæ Bilis Evacuationes supprimantur*, maneantve instantibus menstruis suppressæ, ac idcircò ante illud tempus Bilis educetur, & imprimis *Rhabarbaro* in substantiâ sumpto, quo ejus vis adstringendi ex parte saltem conducat simul Mensium fluxui nimio coërcendo. 6°. Cavendo ne consuetæ Bilis evacuationes supprimantur. Unde Eadem educenda, Et quibus.

CLXIV. Conducent quoque Bili tunc evacuandæ *Tamarindi*, quoniam ipsam prætereà suâ aciditate temperant, quin sanguinem ipsum crassiorem præstant.

CLXV. Atque hæc faciunt ad præcautionem Mensium nimiâ copiâ propter sanguinem fluidiorem erumpere solitorum: *Sanguis* autem ipse *solito tenuior ac fluidior memoratâ & commendatâ Diætâ sensim incrassabitur & corrigetur.* Sanguis tenuior Diætâ incrassandus.

CLXVI. In eundem finem usurpabuntur insuper Medicamenta idem potentiùs ac efficaciùs absolventia, qualia sunt omnia *Austera & Acerba*, vulgò inter Adstringentia numerata. Ut & medicamentis.

CLXVII. Talia sunt plerorumque fructuum immaturorum *Succi expressi aut inspissati*, *Omphacium*, *Acacia*, &c. quæ quantitate parvâ, sæpiùsque usurpata sanguinem paulatim incrassant & inspissant; suntque cæteris præferenda. Et quibus.

CLXVIII. Quòd si *multa in sanguine* notetur *Aqua*, *multum serum salsum*, à quibus nimiùm diluatur Sanguis, *Evacuatione per Hydragoga* minui possunt ac debent aliquot ante Menstruorum fluxum diebus, ne, si his instantibus id tentetur, noxam inde patiantur ægræ, quin eâ ratione citiùs commoveantur ipsa Menstrua, & non tantùm non minuantur, quin potiùs augeantur. Multa in Sanguine aqua evacuanda Hydragogis.

CLXIX. Quòd si *Fluxus Menstruorum Nimius* debeatur *Uteri Constitutioni Laxiori*, danda erit sedula opera, ut *Causæ Externæ nocentes vitentur*, atque *Noxa in utero reperta*, *Laxitasque nimia Corrigatur*. Uteri constitutio laxior quî curetur.

CLXX. *Cavendum* Ergò imprimis ab Usu, vel Cavendo ab Aqueis

& Fructibus Horariis. vel Abusu potiùs omnium *Aqueorum*, *& Fructuum horariorum* nimiâ copiâ assumendorum, & imprimis mensibus instantibus: quo tempore diximus periculosiùs talia usurpari.

Ut & à Balneo & Fotibus. CLXXI. Cavendum à *Balneo Aquæ dulcis*; *& Fotibus similibus*, cæterisque emollientibus dictis.

Usurpando Aromatica Adstringentia. CLXXII. Usurpanda econtrà cum *Alimentis Condimenta*, *tum Aromatica*, tum *blandè Austera & Adstringentia*, sed grata, ut in eorum usu perseverare possint Ægræ.

Ut & suffitus. CLXXIII. Usurpari quoque possunt extrinsecus, *Suffitus* blandè adstringentes, quos præfero *Fomentis*; Et fomenta quædam. quæ tamen cum *Vino rubello & adstringente* si parentur ex *Plantis adstringentibus*, non incommodè usurpari quoque possunt; sed aliquot diebus ante ac post Menstruorum fluxum; Quæ ex quibus parentur. Talia sunt Rad. Bistortæ, Tormentillæ, Garyophyllatæ; Plantagin. Pentaphyll. &c. Herb. Polygoni, Plantaginis, Bellidis, Equiseti; Fol. Quercus, Myrti, Sorbi, Mespili, &c. Fl. Rof. Rub. Balaustior. &c. Baccæ Myrti; Gallæ, Cort. Granat. Nuc. Cupress. Terræ sigillatæ omnes, Alumen rupeum, &c.

CLXXIV. *Suffitus* parari possunt ex Mastiche, Thure, Rosis Rubris, &c.

Medicamenta leniter adstringentia etiam conferre. CLXXV. Conferunt similiter internè *Medicamenta leniter adstringentia*; & quidem quantitate parvâ, & vicibus repetitis usurpata; ne nimirum noceant potiùs, quàm prosint, si unâ vice assumantur quantitate notabili; quod imprimis notandum in alterantibus potentioribus, qualia sunt adstringentia, quæ facilè Vasa exigua constringunt & claudunt, si majore usurpentur quantitate. Est igitur hic quoque modus in rebus, sunt certi denique fines, quos ultrà citráque nequit consistere rectum.

Eorum Usus CLXXVI. Quòd si quantitate minore ac sæpiùs assumantur Medicamenta blandè adstringentia, tota sanguinis massa reddetur paulatim crassior firmiorque, ipseque adeò *Uterus consistentiam acquiret firmiorem ac densiorem*.

& Forma. CLXXVII. Possunt autem ista Medicamenta diversâ adhiberi *formâ*, nunc pulveris, nunc pilularum, nunc conditi, nunc misturæ, vel aliâ quâvis Ægræ commodiore & acceptiore, quò aliquandiu perseverare possit in Medicamentorum usu. Quocircà operæ pretium est mutari quoque subinde formam medicamenti.

Excrementum in Sanguine Aqueum, à quo Laxus factus est Uterus, Evacuandum. CLXXVIII. Quoties autem *Sanguinis Massa Universa redundat Excremento Aqueo*, *à quo Laxior est quoque factus Uterus*, eo paulatim liberari debet, iteratis sæpiùs ejusdem *Evacuationibus* tum per *Alvum*, tum imprimis per *Sudores*, aut *Urinas*.

CLXXIX. Dico *imprimis per sudores*, quoniam Evacuatio omnis per Alvum corpus magis turbat, debilitatque, quàm Evacuatio per Sudores, imprimis quando *Aqua* est Evacuanda, quippe quæ *sponte Alvum petere non solet*, *ast Renes*; ac proinde faciliùs per Cutis quoque poros effertur. Imprimis per sudores.

CLXXX. Sicut enim *Bilis* nullâ via *evacuatur* commodiùs, quàm per *Alvum & Vomitum*, non item per Urinas, vel Sudores; ita *Humores Aquei* commodissimè expelluntur per *Urinas & Sudores*, non item per Vomitum vel Alvum. *Humores autem Pituitosi & Acidi utrâque viâ geminâ* tum per *Alvum & Vomitum*, tum per *Urinas & Sudores* videntur commodè posse ejici. Humores quilibet quibus viis commodissimè evacuentur.

CLXXXI. Quod imprimis notandum à Medicis Junioribus, quò viam Ægris commodiorem eligere possint semper, quoties humor aliquis noxius venit evacuandus. Quod notandum.

CLXXXII. Quòd si quis mei dicti rationes scire aveat, sequentes dabo: & 1°. quidem *Bilem* idcircò & commodiùs, & faciliùs, & feliciùs per Alvum & Vomitum educi, non item per Urinas & Sudores, quia *ipsa pura effunditur, ac pervenit tantùm ad tenue Intestinum*; non item ad Cor & Sanguinem Universum; unde facilè tum ad Ventriculum sursùm, tum ad crassum intestinum deorsùm propelli potest, ac proinde evacuari. Cur Bilis per Alvum & Vomitum commodiùs evacuetur.

CLXXXIII. Eadem Bilis autem, quantum Ego saltem conjicere possum aut concludere, quatenus Sanguinis Massæ est mista, unde secerni debet, ut per Sudores Urinasque excernatur ac è corpore expellatur, penitiùs illi adhæret, nec pura potest ampliùs ab illâ massâ sejungi.

CLXXXIV. Quoad *Humores Aquosos*, quemadmodum prædictæ sanguinis Massæ laxè confusi potiùs sunt, quàm intimè permisti; ita facilè ab eâdem possunt separari, ut tàm per Urinas, quàm Sudores expellantur è corpore, Quoniam verò secundùm Naturam superabundans in Sanguine Aqua excerni solet cum Urinâ, non item per Alvum, mirum non est, si quoque artificiosè faciliùs expellatur eadem unà cum Urinis aut Sudoribus, quàm per Alvum vel Vomitum. Cur Humores Aquosi commodiùs per Urinas & Sudores evacuentur.

CLXXXV. Quamvis enim *Succus Pancreaticus*, *ut & Saliva* consistentiam inde nancisci possint fluidiorem, atque sic quoque augere liquiditatem Humorum ad Intestina confluentium, *rariùs tamen hâc ratione & viâ notabilis contingit Aquosæ Sanguinis partis Evacuatio per Alvum spontanea*, *sæpiùs autem per Urinas & Sudores*. Sic & Succus Pancreaticus, & Saliva.

CLXXXVI.

CLXXXVI. Sic quoque *commodiùs & faciliùs instituitur ejusdem Aquæ Evacuatio Artificialis per Sudores, Urinasve, quàm per Alvum, Vomitumve.*

Pituita tenuior tam per Alvum & Vomitum quàm per Urinas & sudores evacuatur.

CLXXXVII. *Pituita* verò *tenuior*, ex *Salivâ* nimirum ortum habens, non tantùm facilè potest tum per Alvum, tum per Vomitum educi, sed insuper quoque per Urinas & sudores, quia non ita difficulter à reliquâ Sanguinis masâ secerni potest.

Ut & Viscosior.

CLXXXVIII. Quæ autem *viscosior* est, & *glutinosior*, illa nullâ viâ educi potest commodè, nisi satis fuerit incisa & attenuata; unde licet tunc copiosiùs educi queat per Alvum aut Vomitum, non incommodè tamen educi potest quoque per vias Urinæ, ac Sudoris; qui tunc prodire solet magis crassus & glutinosus; certo argumento vias istas non ineptas esse Humori etiam viscoso expellendo.

Atque etiam Succus Acidus.

CLXXXIX. Denique *Succus Acidus* quemadmodum sui temperationem ac correctionem desiderat priùs, quàm ullâ ejiciatur viâ, ita tunc commodissimè potest excerni per *Alvum & Vomitum*, quatenus in succo Pancreatico abundans viam hîc reperit brevissimam; sed potest non minùs commodè idem expelli per *Urinas & sudores*, quoniam quæ ipsum facillimè ac citissimè corrigunt, temperantque Salia Volatilia, eundem ad Urinæ, Sudorisque vias simul deducunt: cùm sint omnia & Diuretica, & Sudorifera.

CXC. Atque hæ sunt rationes potissimæ, quæ mihi hæc in chartam conjicienti venerunt in mentem, ac persuaserunt ea, quæ de Variorum Humorum per varias vias eductione faciliore aut difficiliore protuli.

CXCI. Ut proinde, quod cœpimus dicere, concludamus. Quoties *à redundante in Sanguinis Masâ Humore Aqueo Uteri substantia Cavernosa reddita est laxior*, ideóque *ad nimium Mensium Fluxum pronior*, toties *Aqua illa sensim separanda est à Sanguine, ac educenda è corpore, ac imprimis per sudores & Urinas.*

Quænam Sudorifera hic conducant.

CXCII. In hunc finem autem non conducunt tantùm *Medicamenta internè assumpta & Sudores moventia*, sed *omnia externè usurpanda*, & itidem *sudorem* blandè ita elicientia, ut Aquam in corpore augeant minimè.

Interna.

CXCIII. Inter *Interna* laudo præsertim ea *Medicamenta*, quæ comperta sunt non tantùm *sudorem movere*, at insuper *blandè adstringere*; qualia sunt pleraque Ligna, & Radices, aut in substantiâ, aut in Decocto sudorem promoventia; uti sunt Guajacum, Quercus, Sassafras, Buxus, Juniperus, &c. Lign. Colubrinum, Rad. Imperatoriæ, Tormentillæ, Pentaphylli, Bardanæ, Pimpinellæ, Chinæ, Sarsæparillæ, Zedoariæ, Angelicæ, &c. Huc spectant Terræ sigillatæ & Argillaceæ omnes.

Externa.

CXCIV. Inter *externa* convenit præsertim *Laconicum & Stupha sicca, minus Aquæ Dulcis Balneum*, nisi Plantæ tum Aromaticæ, tum blandè Adstringentes eidem incoquantur.

CXCV. Hisce autem remediis sæpiùs, & blandè usurpatis non tantùm excitabitur egregiè Sudor Aquas minuens, sed insuper recreans & roborans fœminas multâ humiditate Aqueâ pressas & oppressas, *Uterumque laxiorem* ideò habentes.

Menstruus fluxus frequentior, aut rarior.

CXCVI. Quartam Menstrui Fluxûs læsi speciem diximus esse, quando is *haud semel in Mense contingit, verùm aut frequentiùs, citiùs saltem, aut rariùs, tardiúsve accidit.* Nam quibusdam, & quidem cum sanitatis suæ detrimento evenit Fluxus hic nunc *bis*, nunc *ter quovis mense*, aut *tertiâ redit septimanâ*, quin aliquibus *ferè adest perpetuò*, ut vix uno, alterove cesset die, aliis contrà *quintâ sextâve* demum redit *septimanâ*, vel *post secundum, tertiumve* tantùm *mensem.*

CXCVII. Quæ species sibi oppositæ quamvis possent commodè tanquam diversæ seorsim tractari, libuit tamen illas simul conjungere.

Quando non habendus pro præternaturali.

CXCVIII. Notandum autem, quibusdam fœminis absque sanitatis detrimento redire hunc fluxum quâvis tertiâ, vel quintâ demum septimanâ; qui tunc minimè habendus pro præternaturali, quoniam parùm desciscit ab ordinario termino, qui aliquam solet habere latitudinem; ubi autem *post secundam, sextamque redit septimanam*, omninò pro præternaturali videtur habendus, quamvis nullum notabile afferret ipsis fœminis incommodum; affert tamen semper forsan aliquod, unde illæ quidem ferè *imbecilliores* observantur, hæ *magis anxiæ.*

Quando habendus pro tali.

Et quare.

CXCIX. Non potest enim *jactura sanguinis tàm frequens* non *minuere* fœminarum *vires*: uti *tàm diu circa uterum vel universum stagnans sanguis superfluus* non aliquam concipere *corruptionem*, utut exiguam, semper tamen *noxiam & molestias parientem.*

CC. Ubi autem *quovis octiduo*, aut *ferè continuè* fluunt menstrua, tunc tàm solet *manifesta esse ipsorum noxa*, ut nullum de præternaturali fluxu sit dubium; uti quoque, quoties *post secundum demum, tertiumve recurrit mensem, anxietates graviores* idem evincunt, accedente ferè *Cachexiâ leviore, graviorève.*

Horum Vitiorum Causæ & curatio. Et quidem frequentioris fluxûs causa. Laxior Uterus.

CCI. Horum autem Vitiorum *Causas* ut paucis proponamus, *sæpiùs redire* videtur *Menstruus Sanguinis Fluxus* imprimis *Uteri laxioris* culpâ, subinde *Sanguinis* quoque *Acrioris & nimis serosi vitio.*

CCII. *Laxior enim Uterus,* quemadmodum copioso Sanguinis fluxui dare potest ansam, sicut docuimus in superioribus, ita fit *facilè iterum patulus*, ac proinde Fluxûs menstrui frequentioris Causa erit.

CCIII. Quæcunque proinde diximus jam de *Uteri Laxioris Causis & Curatione*, huc transferri poterunt: ne actum iterum agamus.

CCIV. Nec mirum, eandem hîc agnosci Causam; cùm ferè concurrant quoque hi Fluxus diversi, *Copiosior* ac *Frequentior*; ac plerumque Mulieribus, quibus *frequentiùs* contingit *Fluxus Menstruus*, iisdem contingat simul *Copiosior*, quod magis nostram confirmat sententiam.

Et Sanguis Acrior & nimis serosus.

CCV. Sed potest quoque *Sanguis Acrior & nimis serosus Frequentiori Sanguinis Menstrui Effluxui* ansam præbere, quatenus faciliùs sibi parat viam exitumque per Canales Uterinos.

CCVI. Quæcunque idcircò similiter de *Sanguinis Acrioris ac serosi Causis & Curatione* diximus nuper, hîc habebunt locum, nec opus erit eadem frustrà repetere.

CCVII. Atque hæc dicta sunto de Fluxu Menstruo naturali frequentiùs redeunte: nam non videtur operæ pretium frustrà desudare in ratione accuratâ Fluxûs quâvis, alterâ, tertiâve septimanâ redeuntis determinandâ; cùm hæc tantùm differant secundùm magis & minùs, concurrente utplurimùm universi quoque corporis constitutione imbecilli, teneráque itidem tunc gradibus differente.

CCVIII. Hæc enim omnia in affectis personis ac individuis benè ac diligenter observata persuadebunt facilè omnibus veritatem unicè quærentibus ea, quæ modò diximus.

Fluxûs Segnioris causæ, & curatio.

CCIX. *Fluxus* contrà *Segniùs eveniens* planè contrarias agnoscit *Causas*, *Uteri* nempe *Constitutionem nimis arctam*, & *Sanguinis Consistentiam firmiorem, crassioremque*, ac *viscosam*: quæ utraque Causa cùm agnoscat pro *Causâ sui antecedente* omnia, quæ tum *Pituitam tenacem ac glutinosam*, tum *Humores austeros ac Melancholicos* in Corpore *producunt & augent*; deque illis abundè actum sit in superioribus unà cum ipsorum *Curatione*; ulteriorem eorundem tractationem supervacaneam fore arbitramur.

Menstruus fluxus solito diutiùs breviùsve durans.

CCX. Quintam *Menstrui Fluxûs* læsi speciem asseruimus esse, quando is *solito diutiùs, breviùsve durat*; ubi unà docuimus *tempus maximè naturale*, ac *consuetum* esse *dierum quatuor vel quinque*: à quo maximè *deficit* Fluxus, quando *uno*, *duobusve* duntaxat perseverat diebus; idem autem tempus nimiùm *excedit*, quando *octo, decemve diebus* perdurat: unde utplurimùm hic quidem *debilitantur* fœminæ, ibi verò *anguntur*.

Prioris causæ.

CCXI. *Diutiùs solito perdurat* Fluxus Fœminarum Menstruus, aliquando propter *Sanguinis laudabilis abundantiam, viasve angustiores*; aliquando propter *sanguinis fluiditatem ac serositatem auctam, viasque simul angustas*; & aliquando propter *vias Uteri patentiores*, *nec sat citò se denuò contrahentes & coarctantes, Uterumque* adeò *Imbecilliorem*; aliquando propter *Animi affectum gravem*, *Iram* præsertim & aliquando *Terrorem* quoque; aliquando propter *Aëris æstum*, ac præsertim cum *Humiditate* conjunctum; aliquando propter *nimium Corporis Motum ac Defatigationem*, ut & *vigilias simul ipsi copulatas*, quemadmodum fieri solet in ministerio ægris præstando, & nullam ministrantibus quietem aut somnum concedente: aliquando propter *Alimenta nimis Aromatica*, vel *abusum Medicamentorum Menses potenter moventium*, &c. A tot Causis satis diversis observatur diutiùs protrahi Fluxus fœminarum menstruus.

1ª. Sanguis abundantior.

CCXII. Quoties autem 1°. *Sanguis abundantior* existit in Corpore, atque *viæ modo medio se habent*, atque idcircò diutiùs durat Fluxus Menstruus, nec tamen notabile sanitati detrimentum affert, *non habendus tum pro Fluxu præternaturali*, quamvis hactenus molestus sit fœminis: quem proinde patienter ipsas ferre oportet, cùm periculum sit, ne, si mutari tentetur, cum majori potiùs detrimento id fiat, quàm ægrarum commodo.

Quî curetur.

CCXIII. Nam vel *minuendus* erit *sanguis abundans* per ejus *missionem*, vel *viæ aperiendæ* sunt magis per *incidentia*, vel *emollientia*.

Quid faciat Sanguinis missio.

CCXIV. *Sanguinis* autem *missione* non rarò *sistitur instans fluxus*, si fiat in *brachio*, vel *nimiùm promovetur*, si fiat in *pede*.

Quid medicamenta incidentia.

CCXV. Sin per *incidentia* medicamenta tentetur *viarum apertio major*, periculum est, ne *Sanguis* reddatur simul *tenuior & fluidior*, *Menstruorumque fluxus nimius*.

Quid Emollientia.

CCXVI. Sin per *Emollientia* tentetur earundem *viarum apertio major*, periculum, ne simul *labefactetur Uteri robur*, & plura consequantur Incommoda priori mutando longè graviora.

CCXVII. Satiùs ergò est illam molestiam ferre patienter, quàm præter mutationis optatæ incertitudinem incurrere forsan in periculum evidens Affectuum gravissimorum.

CCXVIII.

2ª. Causa Viæ Uteri Angustæ.

CCXVIII. Quoties 2°. *Viæ Uteri sunt tàm angustæ;* ut segniùs per ipsas fluere possit *Sanguis mediocriter tum in quantitate, tum in qualitate se habens*, Fluxusque menstruus diutiùs perseverans non tàm existit gravis & noxius, quàm *molestus: nec* tunc quoque videtur habendus pro *Præternaturali*, quapropter, uti modò dictum, hortandæ potiùs sunt ad justam patientiam, quàm multo labore incerti eventûs in Affectûs gravioris periculum conjiciendæ Mulieres.

Quî curetur.

CCXIX. Nam sive *Incidentibus, & Aperientibus* dictis, sive *Emollientibus* id tentetur medicamentis, periculum modò memoratum incurret Mulier: à quibus proinde suadeo cuivis Medicinam facienti ut abstineat, ne si morem infirmo ac sequiori sexui gerens, successum habeat malum, imprudentiæ culpetur meritò.

3ª. Causa Sanguis fluidior & serosior cum viis angustioribus.

CCXX. Quoties 3°. *Sanguis* existit *fludior & serosior, concurrentibus simul viis angustioribus;* (aliàs enim per satis patentes vias efflueret sanguis abundantiùs, ac proinde citiùs quoque, copiâ sui exsuperante;) toties Fluxus menstruus diutiùs perseverans *Curabitur* usurpando Medicamenta tum *Sanguini consistentiam debitam restituentia*, tum *Vias lentè, blandéque magis aperientia.*

Quî curetur.

Quænam Sanguinis consistentiam augeant.

CCXXI. *Sanguinis Consistentiam* sensim *augent* tum quæ *Humiditatem superfluam* in Sanguine *minuunt*, tum quæ *ipsum magis incrassant.*

Quænam ejus humiditatem minuant.

CCXXII. *Minuunt* in sanguine *Humiditatem* superfluam *Hydragoga*, ut & *Sudorifera, Diureticaque.*

CCXXIII. Ejusdem insuper *proventum præveniunt Alimenta* solidiora, paucoque Potu diluta, imò parcus Potus; *Exercitia* corporis quotidiana, licet mediocria.

Quænam Sanguinem incrassent.

CCXXIV. *Sanguinem blandè incrassant* præ aliis omnibus commodissimè *subaustera* sæpiùs ac minore quantitate usurpata.

Quænam Vias Uteri blandè aperiant.

CCXXV. *Vias Uteri lentè blandéque aperient*, conducentque in hoc casu *Externa;* potiùs, quàm *Interna*, quoniam Interna omnia sanguinis fluiditatem facilè augerent, quæ hic peccat.

Externa.

CCXXVI. *Externa* verò erunt tum *Incidentia*, tum *Emollientia;* de quibus actum abundè in superioribus; commodè autem *junguntur* simul, & *fotûs balneive formâ* usurpabuntur.

CCXXVII. *Jungi* posse *Incidentia* cum *Emollientibus* dixi, quoniam pleraque Incidentia sunt simul Aromatica, ideóque Uterum roborantia, quem quodammodò infirmant Emollientia: ne proinde dum affectus unus curatus, alius producatur, bonum est uti medicamentis, quæ nova præveniant mala.

Eorum Usus.

CCXXVIII. Addidi *formâ Fotûs, Balneive* usurpari posse commodissimè laudata, conjunctaque cum Incidentibus Emollientia Medicamenta; quoniam intactis, illæsis saltem partibus cæteris rectà sic pergent ad Uterum, ipsiusque vias sensim aperient, & blandè.

Et tempus Utendi.

CCXXIX. *Tempus* illis utendi *commodissimum* est *antequam ingrediatur* Fœmina *Lectum*, quoniam excitatur facile sudor levis tum à fotu, tum præsertim à Balneo; qui commodè potest tunc iterum abstergeri, totumque Corpus ab externo frigore nocituro muniri, quando lectum mox ingreditur, operimentisque ubique tegitur fœmina, cæterùm sana; quod non ita commodè absolvi potest ac perfici, quando illa vestibus induta per domum ambulat, vel modò à fotu, balneove sudans molestiam est inde habitura necessariò, quatenus partes inferiores omnes ac superiores quoque madentes omnia ferè munia, corporisque exercitia reddunt incommoda.

4ª. Causa Viæ Uteri patentiores, nec sat citò se claudentes.

CCXXX. Quoties 4°. *Viæ Uteri patentiores, nec sat citò se iterum coarctantes* Causa sunt Menstrui Fluxûs diutiùs permanentis; toties usurpanda sunt Medicamenta *sensim, blandéque Uterum* unà cum Vasis suis *roborantia & adstringentia*, imprimis *Externa;* quæ quoniam sufficienter jam à me proposita sunt, non videntur iterum repetenda; quin potiùs pergendum ad Causas cæteras.

Quî curetur.

5ª. Causa Animi Affectus gravis.

CCXXXI. Quoties 5°. *Animi Affectus gravis, Terror, vel Ira* Menstrui Fluxûs diuturnioris Causa existit, toties non tantùm *componendus ad priorem tranquillitatem Animus*, liberandusque idem omni agitatione ulteriore; verùm insuper nunc *sanguis Acrior & fluidior factus corrigendus;* nunc *Uterus valdè sic debilitatus denuò roborandus & firmandus.*

Quî curetur.

Animum ad tranquillitatem reducendo.

CCXXXII. *Animus ad Tranquillitatem* amissam *reducitur Rationibus efficacibus*, non tantùm pro Animi Affectu diverso, verùm pro ejusdem Causâ diversâ, diversis ac diversimodè adhibendis & applicandis.

CCXXXIII. Idem *Animus ab omni agitatione ulteriore*, magnâ saltem, *liberatur*, ipsum potenter contrà quævis molesta & ingrata muniendo itidem rationibus potentibus & urgentibus.

Sanguinem acriorem factum temperando.

CCXXXIV. *Sanguis propter Iram* præsertim vehementiorem *Acrior, hinc & fluidior factus temperabitur* imprimis *Austeris*, sæpiùs & quantitate minore propinatis.

Uterum roborando.

CCXXXV. *Uterus* denique ex Animi Affectu gravi multùm infirmatus & laxatus robo-

rabi-

rabitur iterum laudatis non semel blandè ipsum *Adstringentibus* medicamentis, tum *Austeriusculis*, tum *Aromaticis* convenienter ac prudenter usurpatis: præcipuè simul mixtis.

6a. Causa Aëris æstus cum Humiditate.

CCXXXVI. Quoties 6°. *Aëris æstus magnus cum Humiditate conjunctus* Causa est Diuturnioris Menstrui Fluxûs, toties, sicut uno duntaxat is durat tempore, ita ferè spontè mutatâ constitutione Aëris desinit amplius urgere, atque *mutato* tunc quoque *Aëre* corrigitur.

Curatur mutato Aëre.

Quomodò ille emendetur.

CCXXXVII. *Mutatur Aër*, sive is *emendetur Alterantibus*, sive transeat Ægra in *alium Aërem frigidiorem, Septentrioni obversum*, vel *in locum domûs inferiorem*, adeóque *cellam* quoque: quod imprimis faciendum perdurante Æstatis tempore Æstu magno, intermediis pluviis, ac Ventis Meridionalibus, unà cum Occidentalibus magis æstuante, corporaque flaccidiora reddente.

Etiam medicamenta interna adhibenda & qualia.

CCXXXVIII. Unde propter Universi Corporis, ac Uteri præsertim robur fractum commodum erit usurpare insuper *Interna quædam Medicamenta subaustera, simulque Aromatica*, qualia sunt Rosæ Rubræ, Cortices Granatorum, &c. quorum defectu misceri possunt diversa & haberi tamen similia Medicamenta.

Artem naturam aliquando imitari, aliquando superare.

CCXXXIX. Eodem namque res redit, sive Natura, sive Ars nobis paret, qualia desideramus Medicamenta; quin Naturam imitatur, & superat quandoque Ars.

CCXL. Imitatur, quando talia conficit, qualia spontè nobis promit Natura.

CCXLI. Superat eandem, quando etiam talia præparat, qualia nobis non exhibet Natura; quin exaltat etiam, & ad gradum excellentiorem deducit, quæ Natura nunquam, vel rarò perficit & absolvit: quæ imprimis norunt Chymici, & in quibusdam observant etiam Plebeii: Nam quotidie accidit, ut Fructus multi spontè ad nullam perveniant in Regionibus ad Polum alterutrum declinantibus maturitatem, quam didicerunt quidem Arte præstare.

Quod Chymici optimè ostendunt.

CCXLII. Sed ista omnia modo magis mirabili absolvunt Chymici, tàm in Medicamentorum variorum, quàm rerum Metallicarum mutatione artificiosâ.

CCXLIII. Possunt ergò, quoties Natura non dat nobis Medicamenta diversorum effectuum, in curandis Ægris desideratorum, Arte parari ex diversorum conjunctione ac elaboratione artificiali.

7a. Causa Motus corporis nimius cum vigiliis.

CCXLIV. Quoties 7°. *Motus Corporis multus, imò nimius, cum Defatigatione ac vigiliis copulatus* diuturnioris Mensium Fluxûs existit Causa, toties Curabitur idem, non tantùm *quiete subsequente*, ast insuper *Partium omnium*, ac *præsertim Uteri*, ut & *Animalium Spirituum recreatione, atque somno blandè* moto.

Quî curetur.

CCXLV. *Quies* imperanda & observanda, parumque admodùm movendum Corpus; cùm observatum sit sæpiùs, ad minimum corporis motum renovari fluxum menstruum.

Nempe Quiete.

CCXLVI. *Recreabuntur Partes corporis omnes, Artusque* imprimis, *Aromaticis* sæpiùs, parvâque quantitate usurpatis.

Partium recreatione.

CCXLVII. Ad *Uterum recreandum roborandumque Aromaticis* addenda erunt blandè *Adstringentia & subaustera* non semel à nobis nominata & laudata, itidem interpolatis temporibus quantitate parvâ adhibenda.

CCXLVIII. *Animales Spiritus* recreabuntur ac reficientur *Spirituosis, Vino generoso*, inter prandendum, cœnandumque quantitate mediocri sumpto; ut & *Vinis Medicatis & Aromaticis*; & quandoque *Vini Spiritu* tum *simplici*, tum *Aromatico*, sed aliis fracto; ne nimis potens sit, & noxam aliquam simul producat.

Ut & Animalium Spirituum.

CCXLIX. *Somnus conciliabitur* blandùs, tàm *Emulsionibus* sæpiùs memoratis, quàm ipso etiam *Opio*, medicamentisque *Opiatis*, sæpissimè à nobis laudatis.

Somni conciliatione.

CCL. Ubi, quod non semel monuimus, danda est opera, ne nimiâ simul assumantur quantitate, ast minore, atque subinde iteratâ: sic enim nunquam nocebit Opiatum medicamentum.

Per Opium parvâ quantitate assumendum.

CCLI. Quoties 8°. *A Condimentis, Medicamentisve Aromaticis, & mensibus promovendis convenientibus quantitate* nimiâ, vel quovis modo præposterè usurpatis Menstrua fluunt solito diutiùs, toties non tantùm *ab ulteriore ipsorum abusu abstinendum est*, ast insuper usurpanda, quæ *sanguinem Acriorem* adeóque *fluidiorem* factum blandè *corrigant, temperent ac incrassent*.

8a. Causa Usus nimius Medicamentorum menses promoventium. Quî curetur.

CCLII. Id præstant præ aliis omnibus *Acerba & Austera*, sed blandiora, & subinde minore quantitate usurpata, & non semel in hujus Affectûs Curatione à nobis laudata.

Et quibus.

CCLIII. Hæc ipsa non tantùm Sanguinis fluiditatem nimiam tollunt, sed *Uterum* quoque *nimis patentem, hiantemque blandè roborant, constringuntque*.

CCLIV. Quemadmodum autem priùs, ita hîc quoque *Austeris* velim conjungi *Aromatica, sed minus Acria, Nucem Moschatam* putà & similia, quò Austerorum vis magis temperetur, nec Sanguis coaguletur nimis, aut Uterus coarctetur præter modum.

CCLV.

Fluxûs Menstrui breviùs durantis curatio.

CCLV. Atque sic quoque Diuturnioris Menstrui Fluxûs Curam paucis dedimus: proximum est, ut similiter ipsius *breviùs durantis Causas & Curationem* annectamus.

Ejus causa.

CCLVI. *Breviùs durantis, ac citiùs desinentis Menstrui Fluxûs Causa nunc in Corpore sita est, ac permanet;* nunc *res non-naturalis est*, Fluxum menstruum in motu suo sistens.

Vel Præexistens in corpore.

CCLVII. *Præexistens in Corpore Fluxûs* menstrui solito citiùs desinentis *Causa* tum in *Sanguine* quærenda, tum in *utero, ejusque viis vel Vasis*.

Sanguis nempe glutinosior & Pituitosior.

CCLVIII. *Sanguis glutinosior & Pituitosior* Causa solet esse Fluxûs menstrui citiùs desinentis: undecunque tandem habuerit ortum, cujus Causas antecedentes non semel proposuimus in superioribus, ex variis Diætæ vitiis deducendas.

Et Uteri vasa nimis angusta.

CCLIX. *Uteri vasa*, quâvis de Causâ si existant nimis angusta, Menstrui fluxûs citiùs desinentis Causa esse possunt.

Vel res non-naturales. 1°. Aër frigidus.

CCLX. *Inter Res Non-naturales* subitò citiùsque desinentis Menstrui fluxûs Causa esse potest, 1°. *Aër frigidus* improvidè durante fluxu in Uterum admissus.

Aqua frigida.

CCLXI. Huc referri potest *Aqua frigida, pedes* saltem, ac subinde *Manus* tantùm afficiens.

Frigus Pavimenti.

CCLXII. Huc quoque spectat *Frigus Pavimenti*, ac præsertim *lapidei, nudis pedibus* exceptum.

2°. Animi motus vehemens.

CCLXIII. Inter *Res Non-naturales* Fluxum menstruum in motu suo sistit atque citiùs cessare facit non infrequenter 2°. *Animi Motus* vehemens, ac præsertim *Terror inopinatus*, ut & *Tristitia* excedens, ac nonnunquam ipsa quoque Ira.

Ut ex eâdem causâ effectus diversi, sic à diversis causis idem effectus.

CCLXIV. Quamvis autem non sine causâ mirum videri possit plerisque, ab unâ eâdemque Causâ Effectus produci non tantùm diversos, sed etiam contrarios, id tamen indies fieri testatur quotidiana Experientia, licet non statim unicuique istius diversitatis pateat vera ratio, quippe quam unusquisque ex suis quærere ac deducere conatur præjudiciis, nunc veris, nunc falsis.

Philosophantium Vitium.

CCLXV. Pueriliter namque sibi adulantur, quotquot sua, non probata, sed ficta duntaxat & gratis supposita vel assumpta pro veris haberi volunt præjudicia: quæ omnia deceret ab omnibus proponi candidè, unà cum eorundem fundamentis qualibuscunque, quò examini subjecta exacto unusquisque liberè posset adhærere iis, quæ ipsi maximè videntur probabilia, & sanæ rationi consentanea. Nam nimis suffeni sunt, qui se solos, aut præ aliis omnibus sapere putant, existimantque sibi solis competere in constituendis Disciplinarum fundamentis Dictaturam, & jus leges dandi aliis.

Cuique licere sua proponere, & aliorum rejicere placita.

CCLXVI. Quemadmodum unicuique integrum relinquimus suo modo & sapere, & desipere, hoc est, in quâvis Disciplinâ ea supponere aut ponere fundamenta, & præjudicia, quæ ipsi vera vel maximè saltem vera videntur, licet subinde sint maximè falsa; ita cupimus idem jus nobis relinqui, ut nostro etiam vel sapiamus, vel desipiamus modo, cùm præsertim nil fundamenti loco supponamus, vel ponamus, quod aliorum examini ac censuræ non subjiciamus, existimantes interim æquè nobis esse integrum aliorum Censuras rejicere, quàm aliis nostra fundamenta repudiare, ac redarguere.

Et cur.

CCLXVII. Potest namque tàm Censor alienorum Fundamentorum, & Ratiociniorum falli ac decipi, quàm qui Fundamenta quævis præmittit aut supponit, & Ratiocinationes inde qualescunque deducit.

CCLXVIII. Ut proinde ad nostrum negotium revertamur, dabimus operam, ut secundum nostra præjudicia, si fieri possit, propositum solvamus dubium, & difficultatem motam tollamus.

Ab iisdem animi affectibus promoveri & sisti mensium fluxum.

CCLXIX. Docuimus ergò supra, ab *Irâ vehementi*, ac *Terrore inopinato protrahi* nonnunquam, *potentiùsque moveri* fœminis *Menses*; quos nunc dicimus *sisti* nonnunquam *ab iisdem Animi Affectibus*.

CCLXX. Quæritur proinde, quî ab eâdem Causâ Effectus produci possit contrarius?

Quatenus ab irâ menses promoveantur.

CCLXXI. Docuimus autem porrò, ab *Irâ* idcircò ampliùs & potentiùs cieri Menses, quatenus ab Ipsâ tum potentiùs, tum copiosiùs in sanguinem commovetur, propelliturque Bilis, facta tunc simul Acrior; unde non mirum, si sanguis factus necessariò fluidior effluat per viam tunc apertam tum diutiùs, tum abundantiùs.

CCLXXII. An dicemus autem nunc ab eâdem Bile propter Iram tum Acriore factâ, tum copiosiùs ac vehementiùs in sanguinem motâ coagulari sanguinem, viasve Uteri coarctari? Nil minus. Unde igitur, dicet aliquis, deduces ab Irâ suppressum sæpenumerò confestim Fluxum menstruum?

Ira duplex.

CCLXXIII. Respondeo idcircò, distinguendam esse Iram ab Irâ. Alia enim Ira dominatur cæteris Animi Affectibus ipsi copulatis, alia ipsis subjecta est.

Iram semper alios Affectus comitari.

CCLXXIV. *Nunquam enim sola hominis Animum afficit & occupat Ira*, sed *plures concurrunt*

runt semper Animi Affectus; *Tristitia* nempe propter injuriam sibi aliisve factam: (sic enim judicat iratus, & secundùm illud, tanquam præjudicium, pergit in Animi sui Affectibus) copulatur eidem semper *vindictæ Cupiditas*; circa quam difficultates non rarò occurrunt tot & tantæ, quibus superandis quoties se imparem judicat iratus, *Animi solicitudine*, hinc & *Tristitia novâ* & præcedente multùm diversâ urgetur & angitur valdè, quin nonnunquam ita conturbatur, ut planè *deliret*, nec quò se vertat, aut vertere debeat, satis agnoscat.

Effectus Iræ & Tristitiæ.

CCLXXV. Quemadmodum autem Ira, quà Ira, Bilem commovet, Acrioremque facit, ita *Tristitia*, propter Adversarium nimis potentem, aliasve difficultates concurrentes, ipsi copulata, (& imprimis quando ipsi accedit adhuc *Metus*, aliique *Affectus similes* ipsam consequuntur) *Succum Pancreaticum commovet*, *Austeriorem facit*, & ita quidem, ut *Bili prædominans* non tantùm impediat dissolutionem sanguinis, sed producat ejusdem Coagulationem, quin *Uteri* æquè ac *partium plerarumque Coarctationem & Angustiam inexplicabilem*, quæ imprimis sub *Anxietatis nomine* observatur *circa præcordia*, sentiturque in *Pulsu contracto*, ac vix ampliùs observabili.

Quatenus ab irâ menses promoventur aut sistantur.

CCLXXVI. Quoties igitur *cæteris Affectibus diversis* & diversam in Corpore nostro, Humoribusque nostris Mutationem producentibus, simul tamen concurrentibus *dominatur Ira*, toties ab illâ redditur *Sanguis fluidior*, *promoveturque Fluxûs menstrui motus*, *effluxusque*: quoties autem *iidem Affectus prævalent Iræ*, ipsamque cogunt, toties *contrarium evenit*, *condensatur Sanguis*, *sistiturque ipsius motus ita*, ut idcircò quibusdam Mors acciderit subita.

CCLXXVII. Atque sic secundùm nostra Præjudicia explicuimus diversam, imò contrariam Menstruo Fluxui contingentem ab Irâ mutationem; videamus, an idem possimus præstare ratione *inopinati Terroris* utramque mutationem itidem producentis.

Quomodò ab inopinato terrore menses sistantur.

CCLXXVIII. Hoc itaque ut fiat commodiùs, observandum *à Metu omni*, quà tali, *augeri in homine Effectus Acidi*, *sed Austeri*; unde sicut ab *Irâ* propriè ac per se commovetur Acriorque fit Bilis, ac consequenter solvitur, fluidiorque fit sanguis universus, & proinde Fluxus fœminarum Menstruus potentiùs, diutiúsque propellitur, ita à *Metu* propriè ac per se *commovetur*, *Acrior*, *imò Austerior redditur* in nobis *Succus Melancholicus*, *sive Pancreaticus*, à quo non tantùm *Anxietates*, *Compressionesque Cordis* & quandoque *Contorsiones mirè angentes* producuntur *in ventre inferiore*, verùm *Pulsus* quoque *Contractus*, *Minor*, *Languidior*, *Rarior*, *tandemque* aliquando penè, *planéve nullus* sentitur, ut taceam *Motum totius corporis tremulum*, *inordinatum*, *ac imbecillum*, concurrente utplurimum *Sensuum* omnium tàm *Externorum*, quàm *Internorum mirâ confusione*.

CCLXXIX. Quoties autem hæc omnia accidunt, ac præsertim fœminis naturâ vel casu tristioribus, nemo mirabitur, opinor, *Fluxum Menstruum* ipsis tunc, si præsens fuerit, *mox sisti ac supprimi*: sed mirabitur forsan quivis, quoties *à Metu inopinato & gravi* audiet *auctum protractumque Fluxum eundem*.

CCLXXX. Quemadmodum ex jam dictis patet, Fluxum illum propriè ac *per se à Metu ac Terrore* inopinato & gravi facilè *sisti*; ita dicendum, eundem ab ipso *per accidens augeri* & *protrahi*.

CCLXXXI. *Per accidens*; hoc est, ab aliis *Animi Affectibus*, aut *Rebus aliis concurrentibus*, atque noxam modo dictam & à Terrore inopinato excitandam superantibus, & impedientibus, quin contrariam producentibus. Quomodò ab eodem promoveantur.

CCLXXXII. *Animi Affectus* talem mutationem contrariam producere apti, sunt *Ira vehemens* huic Terrori mox succedens, aut *inexpectatum*, *magnumque Gaudium* Terrorem illum mox excipiens, superansque.

CCLXXXIII. *Ira vehemens succedit* facilè magno Terrori, quando ille fuit excitatus ab homine vilioris notæ, ut noceat perterritæ, quæ illud agnoscens ac ægrè ferens excandescet facilè ac vehementer, quin ita, ut sublato priore terrore, & Bilis potenter, & copiosè commoveatur, Acriorque facta feratur quaquaversùm, unde non tantùm corrigetur, emendabiturque Succus Pancreaticus in tenui Intestino repertus, sed idem ad Sanguinem translatus; qui proinde sanguis solvetur iterum ab eâdem continuò affluente, promovebiturque in suo fluxu quaquaversùm, hinc etiam ad uterum. Nempe si Ira terrori succedat.

CCLXXXIV. Hoc ergò dum fit, non tàm sistetur, quàm promovebitur Mensium Effluxus.

CCLXXXV. Idem eveniet *à Gaudio*, *sed magno*, *& inopinato*, *ac prioris Terroris efficaciam & noxam tollente*. Si Ex. gr. Fœminæ sua menstrua patienti nuntium inexpectatum afferatur de summo vitæ periculo mariti multùm amati naufragium patientis, vel à prædonibus oppressi, nonne inopinatus, magnusque ipsam corripiet Terror & solicitudo Succum Melancholicum, sicut dictum, commovens ac corrumpens? Ut & gaudium.

CCLXXXVI.

CCLXXXVI. Huic fœminæ ita perterritæ, anxiæque, si Maritus pro mortuo tantùm non habitus derepente offeratur, sanusque ad ipsam veniat, nonne Gaudio summo afficietur, atque inter mutuos amplexus Spiritus Animales majori copiâ ferentur quaquaversùm, atque non tantùm Functiones omnes ab Animalibus Spiritibus pendentes atque in Terrore confusas, conturbatasque redintegrabunt, sed insuper Humores omnes, ac præsertim Austeros, Acidosque tunc peccantes temperabunt, ipsorumque adeò noxam emendabunt?

In Gaudio grandi quid accidat.

CCLXXXVII. Notum enim est per experientiam quotidianam, in Gaudio, ac præsertim grandi quaquaversùm ferri Animales Spiritus copiâ notabili, omnesque Humores observari blandiores; quod vix potest concipi factum, nisi ab iisdem animalibus Spiritibus acria quævis temperandi vi præditis.

CCLXXXVIII. Sed dicet Aliquis, si à Terrore per se coaguletur, ineptiorque ad naturalem suum motum servandum reddatur sanguis; quid ni usurpantur tunc potiùs Medicamenta coagulatum sanguinem solventia, quàm Venæ-sectio, nil tale præstans?

Sanguini à terrore coagulato conducere Medicamenta Aromatica, & Sale Volatili abundantia.

CCLXXXIX. Cui respondeo, Bonum esse in tali casu exhibere turbatis terrefactisque Medicamenta sanguinis coagulationem tollentia, impedientiave, qualia sunt quævis Aromatica & sale volatili abundantia, quæ si negligantur à quibusdam, in usu tamen sunt apud alios, rei Medicæ peritos; quin non ignota plebi, cùm soleant plerique mox exhibere Haustum liberalem Vini Generosi, alteriûsve Potûs satis potentis; cujus ope infringitur vis Acidi & Austeri, ac diluitur Sanguis ad coagulationem tendens.

Ut & Venæ-sectionem.

CCXC. Venæ-sectio tamen non culpanda, negligendave, cùm notum sit per experientiam, profuisse ipsam plerisque, illis saltem, quibus mitti potuit sanguis.

Aliquando ex eâ sanguinem non prodire.

CCXCI. Neque novum pertusâ tunc licet grandi etiam Venâ nullum effluxisse Sanguinem, nil proinde commodi accidisse tunc ex apertâ venâ.

CCXCII. Unde non sine causâ quæret Artis ac Veritatis Studiosus, quænam sit harum mutationum variarum ratio & causa?

Venæ-sectio quando prodest, & quâ ratione.

CCXCIII. Respondeo igitur, Venæ-sectionem tunc tantùm prodesse, quando simul effluit Sanguis; qui à Terrore summo plus minùsve solet coagulari, ac præsertim in Corde; unde si apertâ in tempore venâ potenter trahatur ad partes externas sanguis, non tàm facilè, non tàm potenter, non tàm noxiè coagulabitur idem Sanguis.

CCXCIV. Non tàm facilè coagulabitur, quia ejus eductione magis movetur reliquus.

CCXCV. Non tàm potenter, quia succus austerus ipsum coagulans simul trahitur ulteriùs, nec proinde in corde permanet.

CCXCVI. Non tàm noxiè coagulatur Sanguis, quia minùs in Corde hæret, ubi cum maximâ hominis noxâ coagulatur semper.

Ex coagulato in corde sanguine Vitæ periculum.

CCXCVII. Inde namque Vitæ periculum imminet, quoniam coagulatus potenter in Corde sanguis non potest rarefieri commodè, satisve, non potest idem ex corde premi; non potest accedenti locum facere. Unde sistitur idem in Venâ Cavâ utrâque, suffocaturque facilè non excitatus ampliùs Ignis vitalis.

CCXCVIII. Ubi autem succus, halitusve austeriusculus ad Cor veniens unà cum sanguine trahitur inde foràs, quæ inde fit sanguinis coagulatio non existit in vitæ foco, Cordisque ventriculis, sed alibi; nec proinde tantùm urget vitæ periculum; quod imprimis cavendum & quamprimum tollendum: neque Vita longas dare solet inducias: coagulatio verò sanguinis alibi existentis paulatim corrigi potest, aut spontè, aut medicamentis convenientibus.

CCXCIX. Atque eo modo censeo nunc sisti, nunc ampliùs urgeri valdè perterritis Fluxum Menstruum.

Quomodò à Tristitiâ menses sistantur.

CCC. Quomodò à *Tristitiâ vehementi possit Fluxus idem sisti & cohiberi*, facilè patet ex iis, quæ dixi de *Metu*.

CCCI. Cùm enim non minùs à *Tristitiâ*, & imprimis *gravi & valdè angente*, quàm à Metu, reddatur *Succus Melancholicus Austerior*, sanguinis coagulatio ipsam mox sequetur, ac ejusdem ad motum ineptitudo, adeóque tardior ipsius ad Uterum motus: adde quòd *à Tristitiâ omni*, ac præsertim *vehementi*, *anxiamque solicitudinem* conjunctam habente, *partes corporis omnes* observentur *segniùs moveri*, & *quasi constrictæ immobiles fieri*.

Pro ratione Affectuum eorum symptomata.

CCCII. Prout enim Affectus quivis levior est, graviorve, prout solitarius est, aliosve Affectus conjunctos habet, ita leviora vel graviora producere solet symptomata, Functionesque plures, pauciores ve graviùs vel leviùs labefactare.

Effectus noxius Affectûs Animi unde cognoscatur.

CCCIII. Effectus verò noxius cujusvis Affectûs Animi modum excedentis, aut per se noxii, cognoscitur imprimis, quando ille Affectus existit vehementissimus; tunc enim Functionum singularum læsarum species occurrunt manifestiores, unà cum cæteris symptomatum speciebus, Qualitatibus putà corporis mutatis, Excretorumque ac retentorum perperam vitiis.

CCCIV. Ab illo autem recessu grandi à statu naturali facilè concluditur noxa levior ab Animi Affectu leviore.

Quosnam Effectus producat Tristitia vehemens.

CCCV. Ita quoque in nostro negotio Tristitia vehemens ac inopinatò accidens producit Effectus, Affectusque à me notatos manifestissimè, 1o. *Motum* omnibus modis tardiorem ac segniorem. 2°. *Pulsum* Minorem, Languidiorem, Rariorem. 3°. Omnes omninò *Excretiones solitas*, ipsumque adeò Fluxum Menstruum, segniores, rarioresque. 4°. *Pallorem* faciei totiusque corporis notabilem, ac sensim ad flavedinem vergentem. 5°. *Taciturnitatem* insolitam & similia plura.

Et quidem solitaria.

CCCVI. Hæc, inquam, observantur accidere à *Tristitia vehementi*, quà tali, hoc est, solitariâ, & alios Affectus Animi graves comites non habente.

Res ut recte cognoscatur, seorsim consideranda.

CCCVII. Notandum enim, quoties alicujus rei, & hîc Animi Affectûs vim, Operationem bonam vel malam examinamus, toties oportere nos Rem illam, & hîc Animi Affectum seorsim ac solitarium considerare; quò vitetur confusio omnis, Notitiæ ac Scientiæ adversa.

Quid ex Tristitiæ effectis corpori nostro contingat.

CCCVIII. Si Ergò illa sunt primaria Tristitiæ potentis ac vehementis Effecta, videndum porrò, quali modo affectæ tunc sint Corporis nostri Partes tàm Continentes, quàm præsertim Contentæ.

Quâ ratione Corpus in Animam, & Anima in corpus agat.

CCCIX. Si quis enim observaverit, quantum fieri potest, accuratissimè & attentissimè omnia, quæ nobis ratione Mutationum reciprocè à Corpore Animæ, & ab Animâ Corpori contingentium obveniunt, agnoscet tandem Mutationes illas accidere à Corpore continente Animæ, iterumque ab Animâ Corpori continenti per intermedium Corpus contentum.

CCCX. Cùm autem plura in nobis observentur Contenta, meritò, quærat hîc veritatis avidus, An singula proximè ac immediatè inserviant tum Animæ, tum Corpori Continenti ad communicandas sibi mutuò suas Affectiones? An quædam propiùs Animæ, alia propiùs Corpori Continenti accedere videantur, atque Affectiones istas reciprocas per manus quasi plurium ultrò citròque communicent nunc Animæ, nunc Corpori Continenti?

CCCXI. Utique arduum est hîc aliquid solidi certique constituere, ac determinare; postquam hæc omnia non satis clarè, distinctéque nostræ offeruntur Menti, cujus tamen est illud decidere.

Quænam in cognitione rerum requirantur.

CCCXII. Si consideremus 1°. nil rerum sensilium, corporearumque Menti nostræ objici, ut cognoscatur, nisi per sensus externos. 2°. Sensus Externos nunquam fieri, nisi ad Ipsorum sensoria tendant Nervi Cerebri substantiæ medullari continuati. 3°. Si liberi non sint Nervi, verùm compressi, constrictive, Sensum Externum itidem non perfici. 4°. Ni Anima sensationi attenta sit, Sensum Externum itidem non fieri: patebit facilè, Cognitionem omnem Rerum sensilium hæc omnia desiderare.

A Mentis consideratione circa res factâ Affectus excitari.

CCCXIII. Si ampliùs consideremus 1°. ad solam rerum externarum per sensus externos perceptarum considerationem ulteriorem à Mente factam excitari Affectus miros in nobis erga eadem Objecta, nunc Voluptatem, nunc Dolorem in Corpore producentia, & quidem nunc Amoris, nunc Odii, nunc Desiderii, nunc Aversionis, nunc Iræ, nunc Metûs; mox & nostri ratione nunc Gaudii, nunc Mœroris, nunc Spei, nunc Desperationis, &c.

Secundùm Affectus varios corpus variè moveri.

CCCXIV. Si consideremus 2°. secundùm Affectuum istorum diversitatem tum Membra diversa, tum universum Corpus cieri ab Animâ nostrâ diversimodè agitatâ Motu valdè diverso.

Motum animalem pendere ab animâ.

CCCXV. Si, inquam, hæc omnia ritè consideraverimus, concludemus, Motum istum Corporis Animalem, quandoque Voluntarium dictum, pendere ab Animâ diversimodè affectâ, & Corpori hactenus imperante.

Partes tam continentes, quàm contentas motibus variis agitari.

CCCXVI. Quibus jam porrò addimus, non tantùm *Partes* continentes motibus variis agitari, sed *Contentas* quoque *miras sæpè mutationes tunc subire*; quales sunt, de quibus agimus, *Menstruorum fluxus* quandoque *auctior*, *ac diuturnior*, quandoque *parcior*, *breviorve*, quin aliquando planè *suppressus*, aliquando *extra tempus ordinarium excitatus*: *Alvi profluvia* vel *constipatio*: *Urinæ effluxus* non tantùm *involuntarius*, sed quandoque tantùm *copiosus*, aut *paucus*, vel *sublatus*: *Sudoris* eruptio inconsueta: *Sitis* inexhausta: *Animi Deliquium* varium, ipsaque subinde *Syncope*: *Vertigines*, *Caligines*, *Aurium Tinnitus*, *Apoplexia*, & nescio quid non.

CCCXVII. Hæc autem omnia *Partes Contentas spectare, aut ab ipsis pendere* satis notum.

In Mentis operatione multos deperdi Spiritus Animales.

CCCXVIII. Ut, quod modò dixi, fiat clarius & magis evidens, velim omnes considerare, *in omni Mentis operatione attentâ & imprimis anxiâ, solicitâque*, qualis semper concurrit *omni Animi Affectui gravi*, *non tantùm inordinatè moveri*, *sed consumi* quoque *ac deperdi multos Spiritus Animales*, æquè ac *in Motu corporis vehementi* ac diu continuato.

CCCXIX.

Duobus modis spiritus Animales Animæ inservire.

CCCXIX. Hinc *ex tali meditatione attentâ*, & imprimis solicitâ *sentitur quasi vacuitas & inanitas inexplicabilis in capite, adeóque ipso Cerebro*, quæ non nisi somno, quiete, ac Spirituosorum moderato usu tollitur, ac emendatur; *Serviunt scilicet Animales Spiritus Animæ tum in meditando, tum in Animali motu producendo.*

Ex Animalium Spirituum defectu quæ sequantur.

CCCXX. Quòd si *Animales Spiritus* consumantur, quoties Anima seriò, solicitè, ac diu meditatur, vel affectibus agitatur, nonne *ipsorum defectus erit ubique*, non tantùm in *sensoriis, & musculis*, sed alibi quoque, ubi eorum *usus est requisitus*? Nonne Ergò etiam in *Visceribus, Focisve, in quibus parantur Liquores varii Animalium Spirituum præsentiâ & admistione indigentes*?

In Bile, Liquore Glandularum & Pancreatis & Saliva.

CCCXXI. Nonne *Bilis* reddetur tunc *magis Acris*? Nonne *Liquor Glandularum* & imprimis *Pancreatis* prodibit Acrior *minúsque fluidus*, adeóque *crassior, hinc & Austerior*? Nonne *Saliva fiet viscosior*?

CCCXXII. Illud necessariò futurum non concludit tantùm Ratio, sed confirmat, probatque ipsa Experientia.

CCCXXIII. Si ergò tum *Bilis*, tum *Glandularum Liquores* observantur non tantùm propter *Animi Affectus graves*, verùm etiam propter *vigilias, continuasve Mentis Meditationes*, & imprimis *solicitas & anxias*, fieri *Acriores*, nonne consequenter *Mutationes* in Corpore ipsis debitæ? nonne *Sanguis* aliquando *fiet fluidior*, aliquando *spissior, densiorque*? nonne *movebitur idem* aliquando *potentiùs*, aliquando *debiliùs*? nonne *perseverabit* aliquando ejusdem *effluxus diutiùs, sistetúrque* aliquando *citiùs*? quod hîc quærimus.

Ut & Sanguine.

3°. Desinentis menstrui fluxûs causa Alimenta vel Medicamenta.

CCCXXIV. Inter *Res Non-naturales citiùs desinentis Menstrui Fluxûs Causa*, præter *Aërem, Aquam*, & alia forinsecùs frigore suo partes Corporis externas afficientia, & *Animi Affectus* graves, poni potest 3°. *Assumptum* quodvis, *Alimentum, Medicamentumve*, aut potiùs *Venenum* dicendum, Sanguinem quovis modo ad motum ineptum reddens: qualia sunt præsertim *Austera & Acerba* quævis *majore quantitate* usurpata.

Assumpta majori quantitate.

CCCXXV. Dico *majori quantitate*; postquam, licet aliqua minimâ etiam quantitate sumpta multùm noceant, alia tamen satis magnâ quantitate usurpari possunt, absque noxâ notabili.

Et quare.

CCCXXVI. Hujus autem diversitatis notabilis hæc mihi censetur ratio; quòd aliqua suam *Austeritatem* habeant quidem sensui externo *notabilem*, quamvis simul *fractam, nec Sanguinem valdè coagulantem*; alia eandem habeant itidem sensui externo notabilem, *non tamen fractam*, & idcircò *sanguini coagulando maximè aptam*.

CCCXXVII. *Infringitur* imprimis, ut de *Sale lixivo nunc sileam, Austerorum æquè atque Acidorum* vis tum à *Terrâ*, tum ab *Oleo*. Sic Terræ Argillaceæ omnes habent in se Spiritum Acidum, sed ab utroque fractum. Sic sulphur vulgare habet in se Acidum, sed ab Oleo fractum.

Austerorum & Acidorum Vim infringi à terrâ, & Oleo.

CCCXXVIII. Quæ autem Austeritas major observatur in Argillâ ore contentâ, & mansa, minor in Sulphure, eadem plus præstat ad coagulationem sanguinis: dantur tamen alia *Austera minùs fracta*, quæ *vim coagulandi Sanguinem habent majorem*.

Austera sanguinem coagulare.

CCCXXIX. Inter hæc austera sunt *Fructus* varii, eorumque *succi expressi*, aut insuper *inspissati*; Pruna Sylvestria, Mespila, & similia: Omnia verò superat forsan *Mercurius sublimatus corrosivus* dictus, cujus *mira est austeritas*, quæ imprimis apparet, si ejus quantitas minima solvatur Aquâ, hujusque guttula una ore sumatur; vis enim ejus austera & adstringens ibi, quàm alibi, magis se manifestat.

Et quænam.

Mercurius sublimatus.

CCCXXX. Ut enim hoc hîc notem; *Nulla est in corpore nostro pars, quæ commodiùs, certiúsve observare possit austeritatem, quàm ipsa Lingua*: cujus rei hæc videtur ratio: quia *Lingua est spongiosa, ideóque comprimi ac constringi, quin imò constrictionem illam percipere aptissima*: quale quid frustrâ quæsiveris in ullâ externâ corporis parte, sensûs externi cujusvis organo.

Linguam commodissimè observare austeritatem.

CCCXXXI. Quoties proinde *vim adstringendi ab austeritate pendentem, illi saltem conjunctam*, dignoscere volumus, objectum quodvis Linguæ applicamus, atque citiùs, tardiúsve vim quæsitam observamus, ac dijudicamus.

CCCXXXII. Ut autem ad propositum nostrum revertamur, *Austerum omne minùs fractum potentiùs operabitur in Sanguinem, ipsumque coagulabit.*

Austerum minùs fractum potentiùs coagulat.

CCCXXXIII. Quamvis autem *omnia penè Acida vim* habeant *Coagulandi sanguinem*; habent tamen ipsam *potentiorem omnia* quæ simul sunt plus, minúsve *Austera*.

Acida vim coagulandi majorem habere, si simul sint austera.

CCCXXXIV. Quibus Causis enumeratis si jungatur *Somnus* profundior ac longior, *Corporisque Torpor & Quies* segnis, promovebitur eo ipso *Effluxus Menstrui cessatio citior*: adeò ut hæ *Causæ* sint potiùs *adjuvantes, quàm Efficientes* hujus mali.

Menstruæ suppressionis causæ adjuvantes.

CCCXXXV. Postquàm verò hujus Affectûs Causas primarias proposuimus, agendum

Curatio.

dum remedia quoque ipsis assignemus, & Curam.

1°. Si Sanguis sit Glutinosior, is emendandus, & quibus.

CCCXXXVI. Quoties igitur 1°. *Sanguis universus Glutinosior ac Pituitosior* Causa erit Fluxûs Menstrui citiùs desinentis, toties (habito priùs respectu ad Causas ejus antecedentes, quas omnes vitare, aut corrigere convenit) *paulatim emendandus* erit talis *sanguis* tum per *Acida temperata*, tum præsertim per *Aromatica & sale volatili abundantia*: de quibus quoniam sæpiùs & abundè actum est à nobis in superioribus, hoc uno verbo attigisse sufficiat; dummodò iterum moneamus, mutationem talem paulatim peragendam, expectandamque, non vi: postquam omnis Mutatio subita est periculosa, ideóque sæpenumerò simul noxia.

2°. Si Uteri Vasa sint nimis angusta, Usurpanda sunt salia volatilia.

CCCXXXVII. Quoties 2°. *Uteri Vasa & Ductus* quamcunque ac undecunque *nimiam patiuntur angustiam*, toties (habito similiter accurato respectu ad antecedentes Angustiæ cujusvis causas, quæ corrigendæ sunt aut removendæ) Cura sequetur felix, adhibitis subinde tàm *internè*, quàm *externè salibus Volatilibus*, quippe quæ vim habent egregiam tum dissolvendi Sanguinem, Pituitamve in Vasis quibusvis hærentem, tum insuper promovendi Motum Sanguinis faciliorem, Rarefactionemque ipsius maximè naturalem.

3°. Si Uterus sit frigefactus, Usurpanda salia Volatilia & aromatica.

CCCXXXVIII. Quoties 3°. *Aër frigidus* imprudenter in Uterum admissus, vel *Aqua* quoque frigida immediatè, aut per medios pedes eò penetrans, (quò *Pavimentorum lapideorum Frigus* singulare retulimus) Causa sunt Fluxûs Menstrui solitò citiùs cessantis; toties *cavebit* Fœmina in posterum à similibus Causis noxiis; ac præthereà usurpabit diligenter ac continuè *Aromatica & salia Volatilia*, quippe quæ sola vim habent reparandi noxam Utero vel Sanguini hâc de causâ illatam.

Et sudor excitandus.

CCCXXXIX. Quòd si Corpus disponatur præthereà *ad sudorem blandum* expellendum, promovebitur non parùm Cura cita, sicut notatum est à Me in superioribus.

4°. Si ab animi est affectu, is sedandus.

CCCXL. Quoties 4°. *Animi Affectus*, Motusque vehemens, *Tristitia* nempe, aut *Terror Inopinatus*, *Irave mista* Fluxûs Menstrui solito citiùs cessantis Causa est, toties allaborandum est, ut quantocyùs *sedetur*, *tollaturve Animi Affectus noxius*, ac *in ejus locum excitetur alius dicto Fluxui reparando utilis*. Danda præthereà opera

Et noxa corpori illata removenda.

est, ut *noxæ Corporis Humoribus introductæ* quamprimùm *emendentur*, quin *ulteriores noxæ præveniantur*.

Animi Affectus sedatur rationibus.

CCCXLI. *Sedabitur*, *tolleturque Animi Affectus* noxius argumentis solidis, ac cujusvis Ingenio, Inclinationibus, Moribusque accommodatis.

Secundùm Ægri inclinationes.

CCCXLII. Nihil namque efficit, qui ad hæc non attendit, postquam singuli homines Inclinationes naturales habent diversas, secundùm has reguntur, diriguntúrque imprimis Eorundem Animi, quin his vel illis Animi Affectibus moventur idcircò faciliùs, difficiliúsve, citiùs, tardiúsve.

Hæ sunt duplices.

CCCXLIII. Inclinationes istæ sunt aut Terrenæ, aut Cœlestes.

Terrenæ.

CCCXLIV. Ex Terrenis præcipuæ sunt quæ spectant Voluptates, Opes, Honores: unde prout quis aut Voluptatibus, aut Opibus, aut Honoribus magis inhiat, ita his vel illis Animi Affectibus movetur citiùs potentiúsve, aut segniùs, leviúsve.

Cœlestes.

CCCXLV. Inclinationes Cœlestes aut Deum spectant, aut Homines alios: Illa Pietas vocatur, hæc Charitas; sub Amoris nomine generali comprehensæ.

Diversis diversi agitantur.

CCCXLVI. Quemadmodum autem aliqui feruntur valdè ad hæc aut illa bona, ita observantur alii, quibus hæc aut illa fiunt parvi.

CCCXLVII. Unde occurrunt non tantùm, qui aut Voluptatibus his, vel illis, vel etiam omnibus, aut Opibus, aut Honoribus minimè sunt addicti, sed insuper qui nec Deum timent Impii, nec proximum diligunt, aut ulli bene volunt Misanthropi, homines crudeles ac ferrei, nullâ commiseratione, nullâ charitate in alios moti vel commoti.

CCCXLVIII. Prout, inquam, unusquisque diversis fertur inclinationibus, ita diversis modis & rationibus persuaderi potest ac debet ad superandos, vel moderandos saltem Animi Affectus graves noxam ipsi adferentes.

Affectus contrarios excitare arduum in iis, qui naturâ in eos inclinant.

CCCXLIX. Sed imprimis *arduum est* ac *difficile, Affectus contrarios in ipsis excitare*, quoties *naturâ inclinant in Affectus illos, ex quibus gravioribus noxam notatam acceperunt*.

CCCL. Quemadmodum enim facilè sequimur consilia eorum, qui suadent nobis ea, quæ spontè optamus ac desideramus, ita difficulter auscultamus iis, qui Animum nostrum movere conantur ad ea, quæ naturaliter aversamur.

CCCLI. Exempli gratiâ Ebriosus homo facilè patietur se moveri ad inebriantem potum copiosiùs capiendum, difficulter ad Aquam puram insipidamque copiosè hauriendam.

CCCLII. Contrà Vir sobrius, Ebrietatemque detestans non patietur facilè sibi persuaderi ingurgitationem Potûs potentioris ac inebrian-

briantis, nec facilè, nisi deceptus, patietur se inebriari.

CCCLIII. Sic Fœmina iracundior, ut ad propositum nostrum accedamus propiùs, quoties irascendi occasio ipsi fuerit oblata, difficulter suadebitur ac persuadebitur, Animo patienti pacatoque ferre ac perferre injuriam sibi factam, non tantùm à personâ se potentiore aut superiore, ast imprimis ab inferiore ac se minùs potente.

CCCLIV. Sic Fœmina Mœrori addicta, quoties personæ aut rei charissimæ patitur jacturam, non poterit facilè persuaderi, ut jacturam istam, non dicam patienti tantùm, sed hilari quoque animo ferat, perferatque.

CCCLV. Facilè autem utraque movebitur tum sponte, tum aliis idem urgentibus, illa quidem ad Excandescentiam, Iramque excedentem, hæc verò ad Tristitiam extremam.

Artificio & prudentiâ ad id opus.

CCCLVI. Artificio igitur & prudentiâ opus est, ad Homines quosvis, ac præsertim Fœminas, utpote in agendis rebus plerumque minùs exercitatas, ideóque infirmiores, contra quosvis Animi Affectus graves & noxios obfirmandas; quin oportet eosdem placare atque pacare, ac imprimis cum contrariis & utilibus commutare.

Ad quæ præcepta generalia tantùm dantur.

CCCLVII. Hæc igitur præcepta in genere dari possunt, singulæ autem rationes in singulis speciebus pro Affectarum personarum, Affectuumque, atque Objectorum diversitate, variandæ ac Uniuscujusque prudentiæ sunt commendandæ; cùm infinita dici deberent, si secundùm circumstantias infinitas consilia diversissima essent hîc proponenda.

Specialia Usus quotidianus suppeditat.

CCCLVIII. Sufficiat proinde nunc pauca in genere monuisse, postquam plurimùm facit exercitium, rerumque usus quotidianus: Tunc enim multa pro re natâ, & Affectarum personarum Motionibus ac sermonibus, imò responsis mutari debent ac proponi, ut tandem obtineatur, quod maximè optatur.

5°. Si sit ab assumptis austeris & acerbis eorum Usus est vitandus, & noxa tollanda.

CCCLIX. Quoties 5°. Inter Res Nonnaturales *Assumpta* vitiosa, & imprimis *Austera vel Acerba* Mensium citiùs cessantium Causa sunt, toties non tantùm *vitandus* est ulterior ipsorum Usus, sed insuper usurpanda sunt diligenter ac prudenter, quæ tum *ipsa immutent ac emendent* in nobis, tum *ipsorum noxam & coagulationem, consistentiamve Sanguinis auctam tollant, minuantve.*

Quod præstent Aromatica & Salia Volatilia.

CCCLX. Utrumque hoc beneficium præstant quævis *Aromatica*, sed *Acriora*, & imprimis *Salia Volatilia*, sed *puriora & Acriora*: quod tum Ratio suadet, tum Experientia confirmat, probatque.

CCCLXI. *Ratio id suadet*; quoniam enim *Austera* sunt *difficilia mutatu*, nec facilè cedunt aliis, opus est, ut itidem adhibeantur ipsis corrigendis *medicamenta efficacia & potentia.* Quemadmodum id suadet ratio.

CCCLXII. Cùm præterea *ortum habeant Austera* ex *Acidis & Viscosis* unà *cum Terreâ substantiâ* penitiùs junctis & unitis, opus est, ut ad eorundem emendationem, ac correctionem adhibeantur medicamenta, quæ Acido adversentur, ipsumque potenter mutare possint ac immutare.

CCCLXIII. Cùm præterea notum sit, hoc præstari præcipuè ab Aromaticis & Sale Volatili: quorum efficacia semper frangitur ac diminuitur, quando ex admistione vel Spirituosorum, vel imprimis Oleosorum facta sunt ipsa blandiora; sequitur in hoc casu, prætereunda esse blandiora, minúsque efficacia, & usurpanda eorum loco puriora, ideóque minùs blanda, & proinde magis efficacia.

CCCLXIV. Nec tantùm id suadet Ratio, sed *probat, comprobatque ipsa Experientia*, quâ constat, plurimùm hic præstare Salia Volatilia, sed puriora, minúsque facta, Ex. gr. Spiritum Salis Armoniaci, Salem Urinæ, aut Cornu Cervi Volatilem, &c. Et probat Experientia.

CCCLXV. Horum igitur ope tum paulatim corrigitur Austerum perperam usurpatum, tum Sanguis factus inde crassior minúsque fluidus iterum solvitur, redditurque fluidior, tum Fluxus Menstruus citiùs cessans restituitur sensim ad diutiùs fluendum, curaturque Affectus hic notatus.

CCCLXVI. Quoties 6°. concurrit Caussis prænominatis *Somnus protractus & profundior*, atque *Corporis torpor, ac quies segnis*, toties excitandæ sunt *ad labores subeundos, curasque sustinendas Fœminæ*, tum *naturâ*, tum *ex Affectu quovis somnolentæ aut pigræ.* 6°. Si adsit Somnus profundior, corporis torpor ac segnities, excitandæ sunt ad labores fœminæ.

CCCLXVII. Occupationes proinde urgentes angentesque imperandæ aut quærendæ, imò quandoque fingendæ, quò & Anima & Corpus exerceantur, Spiritus Animales quaquaversùm propellantur, Sanguisque magis commoveatur, fiatque fluxilior & mobilior.

CCCLXVIII. Hâc enim ratione cætera quoque usurpata effectum habebunt magis laudabilem, magisque potentem.

CCCLXIX. Atque sic quoque Curam Fluxûs menstrui citiùs desinentis absolvimus.

CCCLXX. Sextam Menstrui Fluxûs læsi speciem diximus esse, quando *Consistentiâ, Colore, Odore, Calore, Acrimoniâ, vel aliter vitiosus prodit Sanguis*; *purulentus* nempe, aut in *sui generis Pituitam corruptus.* Quando vitiosus prodit sanguis.

CCCLXXI.

Et quidem consistentiâ. CCCLXXI. *Consistentia* effluentis Sanguinis mutatur, quando idem *magis aut minùs existit fluidus*.

Ejus causæ & curatio. CCCLXXII. Utriusque *Causas* & *Curationem* quoniam dedimus in præcedentium specierum explicatione, ne actum agamus, rectà pergemus ad species cæteras.

Color. CCCLXXIII. *Color Sanguinis Menstrui* mutatur quando idem nunc *atrior & nigricantior*, nunc *flavior*, nunc *pallidior* emanat.

Ater. Ejus causa. CCCLXXIV. *Atrior* fit Sanguis omnis, adeóque menstruus quoque, *ab Humore Acido* ipsi copiosiùs admisto, sive idem simul *Austerus* fuerit, vel simul *Volatilior & Acrior*.

Et cura. CCCLXXV. De quo *Humore Acido*, ejusque *Ortu* & Correctione satis multa diximus, quæ non opus est hîc repetere.

Color flavus. Ejus causa. CCCLXXVI. *Flavior* redditur Sanguis menstruus à *sero simili copiosiùs ipsi admisto*: quemadmodum flavedo talis non rarò in sanguine observatur misso per venam sectam.

Serum. CCCLXXVII. *Sero* autem *Color flavus non tàm accedit à Bile* ipsi admistâ, sicut vulgò creditur à plerisque, quàm à quibusdam partibus sanguinis post Effervescentiam vitiosam secedentibus & sero junctis.

Ejus flavedo non à Bile. CCCLXXVIII. Dixi, non accedere Colorem illum à Bile; quoniam nullus illi conjunctus est Amaror, qui in Bile tantus & tàm manifestus est.

Sed à partibus quibusdam Sanguinis. CCCLXXIX. Addidi, Colorem illum deberi partibus quibusdam Sanguinis post, imò propter vitiosam Effervescentiam à reliquâ massâ secedentibus, atque sero junctis: quoniam flavedo talis in statu naturali non observatur, nec ab ullo admistorum cum Sanguine produci potest, postquam à Bile non pendet; adeò ut necessariò à vitiosâ sit deducenda Effervescentiâ, cujus vi pleræque Sanguini contingunt mutationes notabiles.

His id evenire à sale. CCCLXXX. Evenit autem id, meo salem judicio, ratione partis Salinæ exuperantis, atque idcircò serum Salsius præstantis.

CCCLXXXI. Quamvis autem omne serum sanguinis Salsum non sit semper simul magis flavum, ut nec flavum semper valdè Salsum: novimus tamen Tincturas similes vix elici unquam nisi à Salsis; quamvis temperari possit aliquando ab aliis concurrentibus illa Salsedo ita, ut postmodùm non percipiatur ampliùs: quod imprimis norunt, qui seduli & attenti fuerunt Mutationum Chymicarum Observatores: postquam sine ipsis arduum, imò impossibile judicem, aliquid laudabilis præstare in in penitiore naturalium rerum cognitione. Chymiæ laus.

CCCLXXXII. Hæc namque sola est Ars, quæ ex professo inquirit in naturalium rerum principia & affectiones, quas tum imitatur, tum aliquando in quibusdam superat, separando nempe ac conjungendo illa, quæ ita separata, vel conjuncta non præbet nobis Natura.

CCCLXXXIII. Notandum prætereà, *Colorem Flavum in Sanguinis sero* observatum *non semper aut sequi, aut comitem habere Calorem corporis manifestum*, sed nonnunquam *sine ipso existere*. Quocircà in causâ ejusdem quærendâ & assignandâ meritò præterimus Caloris causas. Colorem flavum non semper comitari calorem.

CCCLXXXIV. *Color menstrui sanguinis mutatur*, quando non tantùm *Atrior* aut *Flavior*, sed etiam quando effluit *Pallidior*. Color pallidus.

CCCLXXXV. Observatur autem hic, uti aliàs omnis *Sanguis*, *pallescere* imprimis, quando *multo diluitur sero*, id est, existit *Aquosior*. A multo sero.

CCCLXXXVI. *Aquosior* existere solet *Sanguis* tum *post multum potum diutinè sumptum*, *aut in Vasis subsistentem*, nec per urinas, sudoresve iterum excretum: tum *post Hæmorrhagiam enormem*. Sanguis aquosus à multo potu.

CCCLXXXVII. *Potus enim multus si aliquandiu ingurgitetur, penitiùs sanguini se jungit, nec satis commodè, aut copiosè ab eodem secerni potest in Renibus*, atque posteà excerni per Urinas: unde paulatim fluidior, imò dilutior redditur sanguis, simulque pallidior. Et quare.

CCCLXXXVIII. Idem evenit aliquando *à Potu nimio intra dies paucos similiter vel propter sitim extremam in Febre ardente aliâve de causâ urgentem*, *vel propter Ebriositatem ingurgitato*, atque *in Vasis subsistente*, itidemque *Sanguinem diluente*; sic aliquando ab eodem Potu nimiâ copiâ ingurgitato, ac per lacteas venas obstructas, & ruptas erumpente gignitur Hydrops Ascites, aut in Corporis Habitu Anasarca.

CCCLXXXIX. *Post hæmorrhagiam* qualemcunque, ast *grandem Aquosior* existit *Sanguis*, quoniam *Chylus* ex Alimentis, more, quantitateque solitis assumptis prodiens *non potest brevi tempore Sanguinem multum generare*, quocirca ejusdem pars Aquosa, Serosaque Vasa evacuata & inanita replens minùs secernitur in Urinam; reliquumque sanguinem diminutum diluit proinde, ipsumque facit pallidiorem. Vel post hæmorrhagiam. Et quare.

CCCXC. Dixi ex Alimentis quantitate solitâ usurpatis prodeuntem Chylum non posse sanguinem multum brevi tempore gignere: quoniam *quantum indies conficitur Chyli, solet id servire Sanguini quotidie in Partium Continentium*, Ex copiosis alimentis Chylum non posse brevi multum sanguinem gignere.

tium, Contentarumque reparationem naturaliter consumpto restituendo; non sufficit autem *Sanguini copiosè ac præter naturam deperdito reparando.*

Et quare. CCCXCI. Quoniam igitur quæcunque in nobis serviunt Alimentis, tum in Ventriculo fermentandis, tum in tenui præsertim Intestino à fœcibus alvi secernendis, tum denique in Corde in Sanguinem mutandis, determinatam vim habent, ut plus ritè conficere non possint, quàm præter propter indies confici solet; idcircò, quamvis majori sumerentur Alimenta copiâ, non conficeretur mox inde plus Sanguinis, laudabilis saltem, verùm propter Vasorum inanitatem præterfluet Renes bona seri pars, quæ aliàs in Vasorum plenitudine eò pergeret continuè, & urgeret sui secretionem, unde sequitur necessariò, ut qui tunc gignitur Sanguis, permaneat serosior, dilutior, ideóque pallidior.

Post Hæmorrhagiam menstruus fluxus si copiosus, pallidior. CCCXCII. Quòd si post Narium, vel aliam Hæmorrhagiam notabilem sequatur Menstruus fluxus, vel idem fuerit semel aut sæpiùs copiosior, fit ut tandem observetur pallidior.

Sanguinis Menstrui fœtor. CCCXCIII. *Odor Sanguinis Menstrui* mutatur, quando is *fœtet*, sicut quibusdam id aliquando evenit.

Ejus causæ. CCCXCIV. Arduum verò est *Causas fœtoris in Sanguine veras certasque* proponere, cùm vix unquam observetur talis, hoc est, fœtens, nisi quando ex Utero effunditur.

CCCXCV. Id quidem certum est, *Corrumpi Sanguinem, ut fœteat.* Quoniam verò quævis Corruptio fœtorem non habet conjunctum, quæritur meritò, *qualis Corruptio & unde orta fœtorem introducat in Sanguinem.*

Acidum & Salsum Sanguinem corrumpere sine fœtore. CCCXCVI. *Acidum* certè *Sanguini* affusum, ipsum *coagulat & corrumpit*, at *sine fœtore*: *Salsum* quoque *lixivum* Sanguinis consistentiam dissolvit & hactenus ipsum corrumpit, at itidem sine fœtore.

Odor omnis ab Oleosis & Pinguibus. CCCXCVII. Quòd si quis ad difficultatem hanc solvendam consideraverit 1°. *Odorem omnem pendere ab Oleosis & Pinguibus*, ideóque *fœtorem* quoque ab ipsis petendum.

Sanguinis mutationes Acido & Salso deberi. CCCXCVIII. Si idem consideraverit 2°. *Mutationes primarias nostro Sanguini contingentes Acido & Salso lixivo confluentibus & simul Effervescentibus deberi*: à quibus singulis docui modò Fœtorem nullum Sanguini conciliari.

In Artificialibus quomodò fœtor producatur. CCCXCIX. Si idem consideraverit 3°. *In rebus Artificialibus manifestum fœtorem produci*, quoties *Oleosis Salso lixivo dissolutis & junctis affunditur Liquor Acidus.* Exempli gratiâ Solutioni Sulphuris per lixivium factæ si affundatur Acetum, Vinum Acidiusculum, Spiritus Vitrioli, &c.

CCCC. Si quis, inquam, hæc omnia consideraverit, suspicabitur fortassis, *ad fœtorem Sanguini conciliandum* opus esse, ut *partes ejus Oleosæ intimiùs junctæ sint partibus Salinis, atque accedente parte Acidâ Effervescentia inde sequatur cum fœtore conjuncta*: nisi omnia ista *artificialia colorem tunc nanciscerentur album*, dum *Sanguis ille fœtens prodit sæpenumerò ater.* Ad fœtorem in Sanguine producendum quid opus.

CCCCI. Observandum tamen, *Fluorem Uteri album* dictum (quem suo tempore docebo habere ortum à Sanguine ad Uterum delato, ibidemque corrupto) *plus minùs fœtidum, Acremque* sæpiùs *existere*: unde in hoc quidem casu faveret magis argumentum ab experimento laudato desumptum. Fluor albus fœtidus & acris.

CCCCII. Quoties autem *Sanguis menstruus fœtens nigricat*, nec albet, non videtur illud argumentum aliquid probare, aut urgere: nisi forsan dici queat, *Corrumpi quidem partem sanguinis aliquam, quæ albescat, & Sanguini reliquo magis copioso affluenti admista Colorem ipsius non planè mutet, fœtorem tamen suum ipsi communicet.* In Sanguine menstruo nigricante unde fœtor.

CCCCIII. Sed instabit Veritatis Studiosus, *Erit saltem sanguis menstruus talis propter admistam partem sanguinis albicantem pallidior, non item atrior*; sicut fieri testatur Experientia.

CCCCIV. Cui respondeo, *Consequentiam* esse optimam & urgentem, nisi *alia forsan concurrat Causa, quæ sanguinem illum reddat nigricantem, sitque potentior sanguine corrupto & albicante.*

CCCCV. Ex iis verò, quæ jam diximus; & quidem secundùm Experientiam multiplicem ac certam, liquet *ab Acido expectandum Colorem in sanguine nigricantiorem.* Nigror in Sanguine ab Acido.

CCCCVI. Quòd si *ad fœtorem Sanguini conciliandum desideretur* similiter *Acidum vitiosam in ipso excitans effervescentiam*, cùm *talis non sit Sanguis universus, sed iste tantùm, qui tunc per Uterum effluit*: opus est, ut *in Utero*, aut saltem circa Uterum, *ejusque Vasa* reperiatur illud *Acidum corrumpens*, ac quidem *cum fœtore Sanguinem* per *uterum proditurum.* Fœtor Sanguinis ab Acido in utero hærente.

CCCCVII. Quòd si Acidum illud corrumpens sit *in Utero*, *corrumpetur ab ipso Sanguis ad Uterum delatus*, & propter sinuosam ejus substantiam segniùs inde ad Cor refluens; qui *ibidem collectus admiscebitur Sanguini menstruorum tempore copiosiùs allabenti ac elabenti, atque ipsi fœtorem suum conciliabit.*

CCCCVIII. *Eidem* autem nil obstat, etiam *admisceri partem Acidi Humoris*, à quo non tàm Albor ab eodem.

tàm albescet, quàm nigricabit Sanguis propter *copiam suam majorem Acido magis resistens.*

CCCCIX. Adde quòd videatur *in corruptione sanguis ab Acido nigredinem primùm, alborem posteà consequi.*

Horum probatio.

CCCCX. Hoc effatum meum comprobare videtur *Uterus cancro præ aliis partibus omnibus, si Glandulas excipias, subjectus*; *Cancrum autem ab Acido* habere ortum, probant non tantùm *lancinationes* in ipso graves, ast *cura* quoque facilis ac felix *per Salia Volatilia, cæteraque Acidum temperantia.*

Unde fœtor in sanguine.

CCCCXI. Ut proinde tandem concludamus, non videtur Rationi aut Experientiæ contrarium; asserere, *Sanguini Menstruo Fœtorem conciliari ab Acido Humore in Uteri substantiâ hærente, atque Sanguinem ad ipsius nutritionem accedentem paulatim ex parte ita corrumpente, ut quamvis non abeat semper in Pus, abeat tamen* in Humorem albicantem & Pituitæ fœdæ haud absimilem, qui Mensium alborum nomine continuè ferè effluat, & imprimis cessante fluxu Menstruo sanguineo sentiatur molestus, atque dicto *Sanguini menstruo junctus fœtorem ipsi conciliet*, dum aliquando *ab eodem Acido nigredo duntaxat ipsi confertur, non albedo*: quod evenit, quoniam *nec moram longam ibi nectit Menstruus Sanguis*, ut albedinem acquirat, *nec quantitate tantâ ibi adest sanguis corruptus*, ut tantam subeat mutationem copiosior menstruus.

Unde menses albi.

Unde nigredo.

Unde Sanguis purulentus.

CCCCXII. Quoties namque Acidum illud quantitate adest tantâ, ut manifestè corrumpat universum Sanguinem ad Uterum allabentem, toties solet ferè Purulentus ac multùm fœtidus prodire sanguis: quemadmodum non ita pridem habuimus in Nosocomio Academico Fœminam sex ac quinquaginta annos agentem, cui, postquam usque ad ætatis annum quintum ac quinquagesimum (quod valdè rarum) fluxerant Menstrua singulis mensibus, deinde per annum fluxêre continuè, & quidem tandem cum molestiâ & dolore, donec posteà cum insigni fœtore ac dolore vehementi prodierint purulenta; sicut audire potuerunt omnes ii, qui nobiscum ibidem inviserunt Ægrotantes.

Album & fœtentem fluxum esse in mulieribus tristioribus.

CCCCXIII. Notandum autem, tum *Alba dicta menstrua*, tum *fœtentem fluxum menstruum* observari *semper in mulieribus tristioribus*; in quibus cùm *Acidum noxium continuè* exuperet, an non hinc confirmari videtur sententia à nobis proposita, nimirum, Acidum illud noxium tendere quoque ad Uterum, ibidem hærere, atque Sanguinem allabentem, ac morantem imprimis corrumpere, atque tum mensibus albis nominatis, tum fluxui menstruo fœtenti ansam præbere?

CCCCXIV. Atque sic quoque Fœtoris molesti in menstruo Sanguine subinde observati Causas videmur nobis dedisse: nunc quo pacto, & cur ampliùs idem peccet, dispiciendum.

CCCCXV. Non tantùm verò observatur Sanguis menstruus peccare Consistentiâ mutatâ, Colore, aut Odore vitioso, sed aliquando etiam *Calore molesto*; adeò ut Fœminæ subinde de ardore conquerantur summo, in partibus tàm internis, quàm externis observabili.

Sanguis menstruus peccans in calore molesto.

CCCCXVI. Quamvis autem *Acrimonia omnis sensum Caloris producere videatur in partibus sensilibus*; ex *curatione* tamen apparet, *diversam occurrere Acrimoniam*, & aliam quidem *cum calore cunjunctam*, aliam verò *eodem destitutam.*

Acrimoniam esse duplicem.

CCCCXVII. Et postquam non tantùm duo innotuerunt nobis Acria, quæ in corpore quoque nostro reperiuntur, aliquando gravem ipsi noxam producentia, sed præterea ex illorum confluxu, propter alia ipsis conjuncta, Effervescentia observatur produci gemina, tum Calida, tum Frigida, non tantùm Sensui manifesta & ideò ab invicem distincta, sed diversis remediis cedens, atque sic quoque ab invicem differens: quæri potest meritò, qualis Calor molestus comitari soleat subinde Fluxum Menstruum, an qui ortum habeat ab Effervescentiâ calidâ duntaxat, an etiam à frigidâ? an verò ab alterutro Acri absque tali Effervescentiâ peccante?

Acria duplicia.

Et Effervescentiam duplicem tum calidam tum frigidam.

Calor in menstruo Sanguine an sit ab Effervescentiâ calidâ an frigidâ.

CCCCXVIII. Meritò fit quæstio hæc, postquam ipsâ neglectâ Curatio institueretur tantùm Empirica, non item Rationalis & Dogmatica.

Quæstio hæc ritè determinanda.

CCCCXIX. Institueretur, inquam, neglectâ quæstione hâc, ipsiusque dilucidatione ac determinatione, Curatio Empirica, temeraria, & non rarò perniciosa: Cùm enim à diversis Causis produci possit Calor ille, Curandus erit quoque pro Causæ diversitate diversimodè: Unde si Acre primariò & maximè tunc peccans non agnoscatur, nec Curatio instituetur conveniens, quin sæpiùs noxia; vel casu saltem fiet, ut habeat successum laudabilem.

Ut cura ritè instituatur.

CCCCXX. Imprimis tunc peccant Medici præjudiciis suis mordicùs adhærentes, atque in semel à se conclusis, determinatisque, licet nil proficiant, quin potiùs ægris noceant, medicamentis præfractè persistentes; atque suæ omniscientiæ, judiciive solidi gloriolæ inani, quàm ægrorum suorum saluti magis addicti.

CCCCXXI. Quotquot autem didicerunt duplicia esse Acria, non tantùm diversa, sed quodammodò sibi contraria, eademque Caloris sensum semper habere conjunctum, inquirent

Ab utroque acri calor.

rent studiosè quodnam ipsorum peccet aut solùm, aut primariò saltem; quò illi aptiora opponantur remedia.

Utrumque iisdem temperari.

CCCCXXII. Quòd si quis arguat, me non semel docuisse, *Utrumque Acre posse ab iisdem leniri ac temperari medicamentis*, tum *spirituosis*, tum *oleosis*, tum *aqueis*; ac ideò parùm referre, quodnam peccet acre, postquam eadem in utroque casu medicamenta sunt utilia.

At non æquè citò ac potenter.

CCCCXXIII. Respondebo, verum quidem esse, Utrumque acre temperari ab iisdem medicamentis, attamen non æquè citò ac potenter: postquam Oleosa tum faciliùs, tum citiùs, tum potentiùs temperant Salem lixivum, uti contrà Spirituosa Volatilia Spiritum Acidum.

Unde alterutrum pro re natâ usurpandum.

CCCCXXIV. Adeò ut, quamvis utiliter adhibeantur semper omnia utrumque Acre temperantia, & imprimis, quando desunt signa, quæ satis demonstrent, utrum primariò, vel maximè tunc peccet; præstet tamen, quoties cognosci potest, utrum peccet, maximè usurpare ista medicamenta, quæ ipsi temperando conducunt præcipuè: quod sicut cognoscitur aliquando ex signis & symptomatibus concurrentibus, sic concluditur quoque non infrequenter ex adhibiti medicamenti operatione diversâ, hoc est, ex juvantibus vel nocentibus secundùm laudatissimum & aureum Practicorum axioma.

Calor Sanguinis menstrui ab acido humore.

CCCCXXV. Calor igitur à menstruo Sanguine in viis, per quas effunditur, productus, habet aliquando, & quidem sæpiùs ortum ab Acido humore in Utero existente, atque unà cum Sanguine prodeunte, sive *nullam*, sive *calidam instituat cum Ipso Effervescentiam.*

Quì aliquando nullam cum Sanguine instituat effervescentiam.

CCCCXXVI. Si *nullam* instituat cum Sanguine menstruo *Effervescentiam* Humor Acidus in Uteri substantiâ præter naturam repertus, Rosio potiùs molesta, quàm verus in partibus affectis sentietur Calor.

Aliquando calidam.

CCCCXXVII. Quòd si *calidam* cum Sanguine menstruo instituat idem Succus Acidus *Effervescentiam*, tunc Calor & Rubor etiam excitabitur, sæpiùs in partibus etiam externis.

Unde calor & rubor.

CCCCXXVIII. Et utrumque observabitur, quando notabiliter Acidum illud vel solùm rodit, vel simul urit; quoties autem Causa peccans est blandior vel magis fracta, toties minùs distinctè concludi poterit, qualiter peccet illud Acre.

CCCCXXIX. Existimo igitur, semper in Ardore fluxum menstruum comitante peccare Acidum, cui aliquando copulatur Sanguis magis vel minùs Biliosus, unde diversimodè solet tunc idem mutari ac sentiri Ardor.

Purulenta menstrua ab Apostemate.

CCCCXXX. Prodit quoque Vitiosus sanguis menstruus, quando *Purulentus existit*, quod evenit, quoties *Apostema in Utero* fuerit productum & apertum, è quo effluens pus Sanguini se jungit menstruo.

CCCCXXXI. Sequitur *Apostema Inflammationem*, atque hæc rariùs *Sanguinem* in *Vasis subsistentem*; sæpiùs eundem *extra sua Vasa effusum ac corruptum*.

CCCCXXXII. Sed de Inflammationis naturâ agendum alibi, & actum à nobis jam est lib. 1. cap. 40. quapropter plura de ipsâ non addimus.

Vel ab excoriatione & exulceratione.

CCCCXXXIII. Non tamen opus semper, ut præcedat Inflammatio ad puris excretionem, cùm sufficiat Excoriatio, aut Exulceratio ab humore Acri & Acido præsertim producta, in quâ in pus corrumpitur Sanguis ad partis affectæ nutritionem accedens.

CCCCXXXIV. Quoties igitur cum Sanguine menstruo effunditur pus, à quo Purulentus existit Sanguis, toties Uterum malè affectum, ritè concludimus; sive in ipso existat Exulceratio, quæ superficiaria, sive Ulcus, quod magis profundum.

Pus & Saniem gradu differre.

CCCCXXXV. Quod de Pure dictum, dicendum quoque de Sanie, quæ gradu tantùm differt à Pure, cùm ex hoc diutiùs subsistente, ampliúsque corrupto habeat originem.

Et quomodò.

CCCCXXXVI. Nec novum, rem corruptam iterum, vel ampliùs corrumpi, & novâ corruptione consistentiam & Acrimoniam novam acquirere: sanies namque fluidior est pure, Acrior eodem, quin colore vario prædita, qui albus in pure: quod ubi descisit ab albedine, in viâ est, ut degeneret in saniem, quæ multiplex observatur secundùm qualitates modò notatas.

Causa saniei ubinam quærenda.

CCCCXXXVII. Causa verò saniei variæ tum in saniei ipsius partibus variis, tum in sanguinis, aliorumve humorum ipsi admistorum partibus itidem variis, tum in majore aut minore ipsius morâ quærenda inveniendaque, quæ omnia nimis operosum foret hîc proponere: quapropter rectâ pergemus ad Curationem affectionum enarratarum secundùm qualitates mutatas.

Curatio consistentiæ Sanguinis vitiatæ.

CCCCXXXVIII. *Consistentiæ Sanguinis* ab *Acido vel Bilioso* imprimis ei majore quantitate admisto mutatæ Curationem quoniam dedimus in superioribus, illam hîc præteribimus.

Ut & coloris atrioris.

CCCCXXXIX. Et quoniam *Colorem sanguinis menstrui atriorem* deduximus à memorato *Acido* copiosiùs ipsi addito, non difficulter ipsius Emendatio & Correctio petetur ex iis, quæ suprà diximus de Acidi temperatione, ac Correctione: dummodò haud negligatur distinctio *Acidi purioris & Acrioris, ab austero magis composito* & minùs quidem Acri, at simul magis Acerbo & adstringente.

Quæ acidum acrius temperant nocere si sit simul austerum.

CCCCXL. Quemadmodum enim in *Acidi Acrioris* correctione usurpari possunt quandoque *Sanguis draconis, Lapis hæmatites, Creta, & similia adstringentia terrea*, ita noxia sunt eadem, quoties *Acidum* peccans est simul *Austerum*.

Acidum Austerum quibus temperetur.

CCCCXLI. Docuimus proinde in superioribus, ad *Acidi Austeri correctionem* ac emendationem conducere imprimis *Salia Volatilia*, sed *puriora & minùs fracta vel Oleosa*.

CCCCXLII. Sic enim faciliùs & potentiùs penetrant in Austerum, & ipsum efficaciùs alterant, emendantque: quod frustrà quis expectaverit ab illis *Terreis*, aut potiùs *mineralibus adstringentibus*, quæ *nil agunt, nisi forsan patiendo priùs, atque tunc demum reagendo in suum agens*.

Quando seriùs procedit agentium opus.

CCCCXLIII. Quòd si tum agens, tum patiens, tum alterans, tum alterandum, *sint obtusa, & ad actionem inchoandam minùs efficacia*, seriùs procedet ipsorum opus, nec nisi tardè poterit obtineri effectus desideratus.

Quidnam Ægris grave.

CCCCXLIV. Nil autem magis ægris grave, quàm frustrari aut procrastinari expectationem, differrique malorum suorum sublationem.

Quænam medicamenta optima.

CCCCXLV. Quærenda proinde, usurpandaque sunt medicamenta, quæ non tantùm tutò, sed etiam citò absolvant curam.

In Humoribus acribus quænam Medicamenta conducant.

CCCCXLVI. Quoties igitur *Humores* in corpore peccantes sunt *valdè acres ac efficaces*, toties *conducunt* præ aliis *Medicamenta tum blanda, tum obtusa*, & in operando segnia, quò in ipsa dum agunt Humores noxii, nulla noxia excitetur effervescentia, sed blanda, lentaque, ac nostræ Naturæ amica.

Quænam in humoribus obtusis.

CCCCXLVII. Quoties contrà *Humores* in corpore nostro peccantes sunt *inefficaces ac obtusi, austeri aut glutinosi*, toties usurpanda sunt *medicamenta tum efficacia, tum potentia, non tamen violenta, vehementiaque*.

CCCCXLVIII. Uusurpanda sunt, inquam, medicamenta *efficacia & potentia*, quæ superare possint quàm citissimè humores quovis modo rebelles, ac viscosos vel austeros, segniúsque mutabiles.

Violenta & vehementia medicamenta vitanda.

CCCCXLIX. Non sunt tamen usurpanda *Medicamenta violenta, vehementiave*; ne dum morandum est ipsis diutiùs in humorum peccantium emendatione, *noceant simul partibus, in quibus absolvenda est illa mutatio, ac emendatio*; Et ne præterea eadem Medicamenta *aliò quoque properantia corrumpant alicubi humores bonos & laudabiles*.

Tam alterantia, quàm purgantia.

CCCCL. Id non tantùm verum est, quoad medicamenta *alterantia*, sed *purgantia* quoque; inter quæ licet semper sint præferenda vehementibus blanda, id tamen imprimis debet habere locum, quando humores educendi *sunt acres* valdè, aut etiam *tenaces, austerive*.

In humoribus Acribus.

CCCCLI. Quando ipsi *acres sunt*, quoniam tunc facilè vehementissima & nocentissima produci possunt symptomata, si purgantia usurpentur vehementia, propter effervescentiam noxiam.

In Glutinosis vel Austeris.

CCCCLII. Quando peccantes humores *glutinosi* sunt, *austerive*, minimè quoque conducunt *vehementia purgantia*, quoniam turbantur, conturbanturque tunc omnia in corpore, parùm autem, nihilve proficitur.

Qui præparationem desiderant.

CCCCLIII. Desiderant enim humores tales præviam præparationem, ac tunc quoque eductionem lentam, sæpiúsque iteratam.

Et quare.

CCCIV. Etenim non sunt sequaces; nec nisi paulatim, ac per partes, vicesque evacuari possunt; quapropter, si potentioribus ac vehementer purgationem moventibus medicamentis agitentur, præterquàm quòd rarò effectus sit bonus & laudabilis, utiles quoque humores afficiuntur, & corrumpuntur, educunturque: unde nil nisi noxa corpori accidit; quod semper cavendum.

CCCCLV. Quamvis enim aliquando eventus sit bonus, modus tamen procedendi semper malus est, quippe tum temerarius, tum periculi plenus.

Tyrones monendi ut à vehementibus caveant.

CCCCLVI. Quoniam igitur multi hâc in parte multùm delinquunt, & quidem non tantùm cum famæ propriæ, at ægrorum quoque valetudinis, ac vitæ periculo, sæpiùs monendi sunt Tyrones, ut sibi caveant sedulò à Syrtibus hisce, cùm tandem Consilium malum soleat esse Consultori etiam pessimum.

CCCCLVII. Quisquis autem & prudenter, & cautè procedit in faciendâ Medicinâ, præterquàm quòd benè actorum mille testes habeat, Conscientiam puram, fructus quoque laudabilis suæ solicitudinis percipiet tandem uberes, gratus sic factus Deo atque Hominibus.

Prudentia Temeritati, &

CCCCLVIII. Quamvis enim Calumniatores non sint defuturi, qui ut errata sua tegant,

Timiditas Audaciæ præferenda. gant, excusentve, culpaturi sunt Medicos prudentes, ac cautè in praxi suâ procedentes, ac si meticulosiores essent justò, eventus tamen manifestabit semper, Prudentiam præferendam Temeritati, sed Timiditatem quoque ipsam, per se minimè laudatam, ipsi Audaciæ.

Et quare. CCCCLIX. Timiditate namque si segniùs procedat Curatio, non conjicitur tamen ejus culpâ Æger in vitæ periculum, quamvis existimem superandam & ipsam quoque Prudentiâ, quæ sensim Animum liberat Timiditate puerili, ac ejus loco generat in Animo Generositatem virilem, nunquam verò Audaciam Temeritatis sociam perpetuam.

Humores Acidi & Austeri post correctionem evacuandi. CCCCLX. *Humores Acidi* tum *puriores* & Acriores, tum *Austeri* licet *Correctionem* sui *desiderent primariò*, postquam tamen ex parte saltem sunt correcti, temperatique, *Educi quoque possunt*, ac imprimis, quando *simul peccant notabili quantitate*.

Tum per Sudorifera tum per diuretica, Et aliquando per purgantia. CCCCLXI. *Eductionem* ipsorum, ac præsertim *circa Uterum, aut in ipso Utero existentium* ac hærentium optimè fieri posse existimo tum per *Sudorifera*, tum per *Diuretica*; & aliquando etiam per *Purgantia* per alvum, ac præsertim quando redundant iidem in corpore universo; quòd satis frequenter tunc evenit.

Quænam Sudorifera & Diuretica sint adhibenda. CCCCLXII. *Sudorifera* in hoc casu laudo quævis *Aromatica*, vel *Sale Volatili abundantia*, ut & *Diuretica* similia, quæ in præcedentibus enumeravi, ac proinde ipsa nunc silentio prætereo; quandoquidem non tàm consistit Ars medendi in delectu materiæ remediorum, quàm qualitatis remediorum, ipsorumque adeò remediorum, quamvis plerique in illâ hæreant.

Quid sit artis Medicæ. CCCCLXIII. *Artis est* namque cognito affectu quovis, perspectâque ipsius w ausâ, imò Causarum syndrome, *excogitare, ac invenire talia remedia*, quæ tum *Causas omnes vitiosas emendare* possint, tum easdem subinde *evacuare* queant.

CCCCLXIV. *Talia* dum dico, ipsorum *qualitates* intelligo ac denoto.

CCCCLXV. *Parùm autem refert, ex quâ materiâ petantur eadem remedia*, dum talia sint, qualia requiruntur ad effectum desideratum obtinendum.

Aciditatem frangere & Austeritatem corrigere Salia volatilia. CCCCLXVI. Hæc ut dictis meis applicem, atque simul explicem, docui, requiri ad *Acidi* tum purioris & Acrioris, tum Austerioris medelam medicamenta, quæ tum *Aciditatem ejus frangant, infringantque*, tum *Austeritatem corrigant*, emendentque; qualem vim, addidi, observari in *Salibus Volatilibus ex omnibus Animalium partibus petendis*, ut & *in Plantis Aromaticis Acrioribus*.

Quæ ex quibus petenda. CCCCLXVII. Parùm autem refert, an illud Sal Volatile petatur ex *Osse, Cornu, Ungulâ, Sanguine, Urinâ, vel* aliâ quâvis Animalis *parte*. Parùm quoque refert, an idem Sal Volatile petatur ex *parte humanâ, vel cujusvis bruti*; Iterum parùm refert, utrùm petatur idem medicamentum *ex Majoranâ, vel Pulegio, vel Roremarino, vel Rutâ*, similive plantâ.

CCCCLXVIII. Quòd dixi de *Alterantibus*, dicendum quoque de *Vacuantibus*; ubi præ aliis laudavi *Sudorifera Diureticaque*, non item *Purgantia* per Alvum, vel Vomitum.

Qualia sint eligenda sudorifera & diuretica. CCCCLXIX. Interest verò, ut sciat Medicus, *qualia* debeat seligere tum *Sudorifera*, tum *Diuretica*; conducunt enim ea imprimis, quæ simul vim habent corrigendi humorem peccantem, hoc est, *Aromatica vel Salia Volatilia*, non item, quæ ipsum potiùs vitiabunt ampliùs, qualia sunt in Humore Austero peccante, Terræ sigillatæ omnes, & similia.

Et ex quibus petenda. CCCCLXX. Parum verò refert, an eadem petantur ex *Mineralibus*, an ex Animalibus, an ex *Plantis*, & seligatur pars hujus vel illius Mineralis, Metalli, Animalis, Plantæ.

Qualia eligenda purgantia. CCCCLXXI. Inter *Purgantia* seligenda sunt in *Acido puriore Hydragoga* dicta, in *Acido austeriore Phlegmagoga vel Melanagoga* vocata: Nil refert autem, an tunc utamur *Carthamo*, an *Jalappa*; *Colocynthide*, an *Hermodactylis*, & sic porrò; cùm *Materia sumatur, qualis est ad manus, vel magis placet Ægris*.

Curatio flavedinis in sanguine menstruo. CCCCLXXII. *Colorem Sanguinis menstrui flaviorem* deduximus in superioribus à *Sero Sanguinis tum copioso, tum Salso*; quapropter ipsius curatio perficietur, & *minuendo* illud serum per *Hydragoga, & Sudorifera, Diureticave* sæpiùs laudata: & corrigendo ejusdem salsuginem muriaticam *Pilulis de Styrace, de Cynoglossâ*, similibusve medicamentis salsedini corrigendæ aptis, qualia sunt *Succinum, Mastiche, Thus, Myrrha, Opium, Glycyrrhiza, ejusque Succus Inspissatus, Gummi Tragacantha, Radix Althææ, Hordeum, Oriza*, & infinita alia.

CCCCLXXIII. Inter Chymica conveniunt in hoc Casu *Salia volatilia Oleosa*, ut & *Sulphura metallorum*, vel *mineralium fixa*; quò referendum *Antimonium Diaphoreticum* quodvis.

Curatio coloris pallidioris. CCCCLXXIV. *Colorem Sanguinis menstrui Pallidiorem* deduximus in superioribus à *Sero Sanguinis copioso*: Curabitur proinde, minuendo illud serum per laudata toties *Hydragoga, Sudoriferave* ac *Diuretica*.

Ad sudores movendos conducere tam externa quàm interna.

CCCCLXXV. Ad sudores movendos non conducunt tantùm interna, sed externa quoque, ac imprimis *Balneum siccum, solo Igne*, aut *unà cum Spiritu Vini* paratum; cujus ope commodissimè promovetur sudor copiosus, minuiturque Sanguinis serum.

Cavendum à multo potu.

CCCCLXXVI. Sed observandum sedulò, ne multus ingurgitetur iterum potus, postquam frustrà minuitur arte & ratione quâvis serum redundans, si mox idem augeatur potu, potulentisve multis continuè ingurgitatis: quemadmodum ejus exempla quotidiana sunt in praxi eorum, qui quamvis sentiant se perire à potu multo, imò nimio, non possunt tamen, aut nolunt se continere, atque mores suos malos, sibique pessimos in melius mutare; tantùm potest Mos malus, vel Appetitus sensitivus Rationi imperans, ipsamque cogens.

Sanguinis menstrui fœtor unde deductus.

CCCCLXXVII. *Sanguinis menstrui Fœtorem* deduximus in superioribus à *Sanguine ad Uteri Nutritionem eò transmisso; ibidemque ex parte saltem ita corrupto, ut abeat in humorem fœdæ Pituitæ haud absimilem, ac Mensium alborum nomine notum*; qui continuè ferè effluens, imprimis cessante fluxu menstruo, sentiatur molestus, ac eidem junctus fœtorem ipsi conciliet, cùm & alio tempore similiter sit fœtoris particeps.

Ab acido humore in Uteri Substantiâ hærente.

CCCCLXXVIII. Fœtorem autem illum deberi putavimus *Acido humori in Uteri substantiâ hærente*, atque notatum sanguinem ad Uterum continuè accedentem per vitiosam effervescentiam cum insequente fœtore corrumpente.

Ejus Curatio.

CCCCLXXIX. Quocircà existimamus Curationem istius Fœtoris desiderare, ut 1°. Acidus ille in Utero humor corrigatur, aut inde saltem tollatur. 2°. Sanguis universus contra corruptionem istam muniatur. 3°. Idem sanguis jam corruptus, quantum licet, corrigatur ac emendetur.

CCCCLXXX. Quoniam verò arbitrati sumus, hoc Malum, si non consequatur semper Fluorem album fœminarum, pendere tamen à causâ simili; quæ in antecessum de ipsius Curatione habemus dicenda, differemus tamdiu, donec proximè ad Fluoris albi Tractationem pervenerimus; atque interim uno verbo nunc monebimus, *Sanguinem universum contra futuram* in Utero ex Fluoris albi admistione corruptionem ac fœtorem, muniendum Aromaticis & Salibus Volatilibus, postquam Corruptio hæc habuit ortum ab Acido, quod medicamentis laudatis non tantùm emendatur, ac, ne ulteriùs in Corruptione suâ pergat, impeditur, sed insuper ita corrigitur, ut Fœminæ non raro ex sterilibus fiant fertiles: sicut Experientia non semel me docuit.

Sanguis contra corruptionem & fœtorem quibus muniendus.

CCCCLXXXI. Hæc, inquam, serviunt præsertim sanguini muniendo, dum alia insuper conveniunt Fluori albo curando, de quibus, si Deus volet, agemus brevi.

Ægri & adstantes contra fœtorem quibus muniendi.

CCCCLXXXII. Præter ista Interna, usurpari quoque possunt externa, quæ odore suo Aromatico tum ipsas Ægras, tum Adstantes contra fœtoris ejus noxas muniant; qualia sunt suffitus ex Mastiche, Styrace, Thure, Benzoino, Ladano, Garyophyllis, &c. Huc refero Cinnamomum, Garyophyllos, vel alia Aromata gratiora pulverata, & unà cum Aceto, vel Vino, Vinive Spiritu quandoque mista, & in vase vitrato prunis imposita, vaporemque suavissimum & Aromaticum promentia.

Sanguis menstruus Purulentus vel Saniosus unde.

CCCCLXXXIII. Ad *Sanguinem menstruum qualitate vitiatum* revocavimus quoque ipsum, quoties *Purulentus*, vel *Saniosus* effluit: Docuimusque, *Purulentum* prodire Sanguinem menstruum & *post Abscessum* in Utero, vicinisve admodùm partibus cum ipso communicantibus ruptum, & post *excoriationem, exulcerationemve* superficiariam ab humore Acri ac rodente in Utero, ejusve Collis factam: uti *Saniosum* & à *Pure diutiùs in Apostemate manente ampliùsque corrupto*, & *ab Humoribus aliis pravis Puri admistis*, atque ipsum in saniem mutantibus.

Ejus Curatio.

CCCCLXXXIV. *Curatio* proinde *Sanguinis Menstrui Purulenti* pendebit à Curatione *Ulceris* post Abscessum relicti, aut *Exulcerationis, Excoriationisve* ab humore Acri productæ.

Per suffumigia,

CCCCLXXXV. Hæc omnia verò quia ex *universali* cujusvis *Inflammationis* Curatione peti possunt, eò remittimus Lectorem, si priùs monuerimus Conducere hîc etiam *Suffumigia* ex Ladano, Mastiche, Olibano, Succino, Bitumine, Lapide Gagate, & similibus, cùm ad partem affectam intimè ac citò penetrent, atque noxam ibi existentem potenter emendent: Longè *potentiùs* namque *operantur quævis* tum in *Fumum*, tum in *Halitum*, tum in *Vaporem ignis ope redacta*, quàm *concreta & consistentia*. Id non semel ostendimus exemplo *Cornu Cervi*, quod in substantiâ suâ vel rasurâ sumptum, vel in Aquâ etiam coctione diutinâ solutum, parùm efficaciæ habet; ubi autem *Ignis ope uritur, aut destillatur*, vires ejus elegantes ac potentes manifestantur.

quæ potenter operantur, quod ostenditur exemplo cornu cervi.

Et similium.

CCCCLXXXVI. Idem verum esse testantur omnia *Suffitui servientia* medicamenta, quorum multa nullum, aut levem duntaxat per se spirant odorem; ubi autem accenduntur, aut prunis imponuntur, potentem ac multùm effi-

efficacem. Sic Succinum, Mastiche, Thus, &c. se habent.

Excoriationis & Exulcerationis curatio.

CCCCLXXXVII. *Excoriatio, Exulceratioque* ab Humore Acri pendens *Curabitur*, postquam *Humor peccans* fuerit *correctus*, *aut alio deductus*, *blandis exsiccantibus* imprimis *suffiendo* usurpatis, & modò memoratis.

CCCCLXXXVIII. *Humor peccans corrigetur* medicamentis sæpiùs laudatis, acresque humores temperantibus.

CCCCLXXXIX. *Aliò deducetur Peccans Humor* tum per *Evacuantia Universalia*, Sudorifera, Diuretica, Purgantiave; tum per *Evacuantia particularia*, *Fonticulos*, in Cruribus præsertim hic applicatos: quorum ope multa sæpè mala curantur felicissimè.

Sanguis Menstruus in Pituitam corruptus.

CCCCXC. Docuimus adhuc, *Vitiosum* prodire *Sanguinem Menstruum*, quando *in sui generis Pituitam corruptus* effluit: qualem in *fluore albo* dicto reperiri arbitramur: adeò ut, quæ de ipso dici possent, meritò eò remittantur & tamdiu differantur: postquam uno verbo monuerimus, tunc non universum Sanguinem menstruum esse talem, ast ipsi admisceri eum, à quo inquinetur, atque vitiosus fiat.

Sanguis per alias, præter Uteri collum, vias effluens.

CCCCXCI. Septimam Menstrui Fluxûs læsi speciem diximus esse, quando is per *alias*, *præter Uteri Collum*, *vias effluit Sanguis*, per *Os* nempe (aut è faucibus, aut è ventriculo) *Nares*, *Oculos*, *Aures*, *Vesicam Urinariam*, *Alvum*, *ipsamque* subinde *Cutim*, *ejusque poros*: quod anno superiore in Nosocomio publico factum vidimus in Capite inter capillos: unde magnus contingebat fœtor.

Ejus causa duplex.

CCCCXCII. *Hujus fluxûs vitiosi Causa duplex consideranda*, *eruendaque*. *Prima*, *propter quam non effluat per Uterum*, viâ nempe ordinariâ & naturali, *altera*, *propter quam nunc per hanc*, *nunc per aliam potiùs effluat viam*.

Quando non effluit per Uterum.

CCCCXCIII. *Non effluit per Uterum*, ut rectà pergam ad nostrum propositum, Sanguis menstruus in tali casu, non sui culpâ, (postquam per aliam viam effluit) sed *Uteri vitio*.

Ob Uteri vitia.

CCCCXCIV. Vitia Uteri superiùs in suppresso Fluxu menstruo exposita hîc habebunt locum, ac imprimis *Obstructio Vasorum Uteri à Pituitâ crassâ*, *lentâ*, *&* *viscosâ*, & quidem propter *Frigus externum instantibus*, *ac præsertim fluentibus mensibus in Uterum admissum*, atque *Pituitam cum Sanguine fluentem coagulans*, *ipsiusque Uteri substantiam plus minùs afficiens & condensans*.

Unde alio pellitur, & quomodò.

CCCCXCV. Impeditâ proinde naturali hâc mensibus viâ, quoties sanguis non tantùm redundans producitur in corpore, ast tempore conveniente naturalem exitum quærens, ipsum non invenit, nec circa Uterum diu subsistit, verùm in massam reliquam revertitur & cum eâdem circulatur, quin ubique circa Vasorum orificia extrema, & in corporis superficie appellens, ipsaque vasa distendens, quà priùs data porta, ruit, effluitque.

Per vasa tenuiora, tenerioraque.

CCCCXCVI. Effluit autem per Vasa tenuiora, tenerioraque, utpote ipsius distentioni faciliùs cedentia, exitumque ipsi permittentia; unde videas fœminas hæmorrhagiæ narium subjectas per nares fluxum Menstruum patientes, & sic porrò.

Causa, quare nunc per hanc nunc per illam partem effluat, latet.

CCCCXCVII. In quo autem consistat illa *Dispositio peculiaris*, *propter quam* per *poros Cutis nunc in capite*, nunc in latere, nunc alibi erumpat menstruus Sanguis, fateor me non satis assequi, multò minùs aliis explicare aut persuadere posse.

Curatio.

CCCCXCVIII. Non patitur tamen hactenus magnum detrimentum ægra, postquam sufficit ad ejus Curationem, Vias Ordinarias per uterum aperiri Medicorum arte, quoniam tunc spontè in totum restituuntur.

Per Aperitionem viarum ordinariarum. Quibus, Et quo tempore.

CCCCXCIX. Aperientur autem Viæ istæ, ut paucis hoc repetam, *Fomentis*, *Linimentisque Aromaticis*, infimæ ventris regioni applicatis, ac imprimis aliquot ante fluxurorum menstruorum tempus: quò spectant, cæterisque omnibus palmam præripiunt *Salia Volatilia odorem potentem spontè exhalantia*, *&* *oblongi colli vasis infusa*, *Uterique Orificio applicata*, quorum ope tum felicissimè, tum facillimè solvitur Uteri Obstructio.

Pituita multa, si eâ scateat Sanguis, incidenda & minuenda.

D. Quòd si Sanguis universus multâ scateat Pituitâ lentâ, opus est, ut illa præterea incidatur, minuaturque medicamentis non semel à nobis propositis, & laudatis.

In omni gravi affectu Universi corporis constitutio considerandа.

DI. Semper namque in cujusvis Affectûs, ac præsertim gravis curatione, Universi corporis tàm Continentis, quàm Contenti constitutio examinanda, expendendaque; quò, si aliquid offendatur, quod curandum affectum foveat, ei quoque afferatur medicina, sicque faciliùs desiderata Cura obtineatur & citiùs absolvatur.

DII. Atque sic huic de Menstruorum fluxu modis variis læso tractatationi finem imponimus, postquam ea, quæ impræsentiarum de ipso occurrerunt proponenda, absolvimus: proximè de Fluore albo dicturi.

CAPUT IV.

De Fluore Muliebri albo.

Fluor albus quibus temporibus Fœminis accidat.

I. NOn tantùm & *secundùm naturam*, & *singulis mensibus*, *quamdiu generationi aptæ* sunt, *redundans produci ac per uterum evacuari* solet *Fœminis sanguis*, *menstruus* ideò dictus; verùm iisdem tum *præter naturam*, tum ferè *continuè*: tum aliquando *priùs*, tum etiam *dum*, tum sæpè *post*, *quàm generationi aptæ sunt*, *per Uterum effluit Humor Pituitosus*, *Muliebris Fluor*, quàm *Alba Menstrua* meliùs dictus.

Est præternaturalis.

II. Hunc Fluorem dico fœminis accidere *præter naturam*, cùm sanis, adeóque secundùm naturam is nullis eveniat, quin semper cum aliquâ ipsarum *molestiâ* idem observetur conjunctus, eâque nunc majore, nunc minore; concurrentibus ferè tum *virium dejectione atque lassitudine spontaneâ*, tum aliquando *Cachexiâ*, & *Doloribus in Regione Lumbari*, atque *Viis*, *per quas fluit Humor* vitiosus & tunc simul Acer.

Si sit gravissimus Steriles sunt fœminæ.

III. Ubi Fluor hic gravissimus existit, *Steriles* quoque fiunt Fœminæ.

Continue fere urgere.

IV. Addidi, hunc fluorem non menstruatim, certisve temporibus, sed *continuè ferè* urgere ac vexare Mulieres: quamvis *copiosior* plerumque contingat *instante Fluxu Sanguinis menstruo*; cujus eventûs ratio patebit facile, ubi ejus ortus fuerit demonstratus.

Non tantum Puberibus, sed etiam ante pubertatem, &c. accidere.

V. Observandum quoque, Fluorem hunc album non tantùm Puberibus & quamdiu ad generationem aptæ sunt, Fœminis accidere, ast etiam ante pubertatem, atque postquam desierunt generationi esse aptæ.

Etiam gravidis.

VI. Sed ne *gravidis* quidem parcit hic Fluor, verùm quasdam tunc *magis* solet infestare, sicut aliàs *minùs*; quinimò quædam fœminæ toto gestationis uteri tempore immunes sunt ab hoc fluxu, quæ tum priùs, tum posteà eodem urgentur, vexanturque maximè. Contrà reperiuntur aliæ, quibus idem Fluor, quamdiu gravidæ sunt, existit molestior.

Frequentius circa tempus instantium primùm menstruorum incipere. Et in omni statu fœminis accidere.

VII. Evenit autem, incipitve idem Fluor frequentiùs circa tempus instantium primùm fœminis menstruorum, atque ad ætatem satis decrepitam in multis perseverare solet: adeò ut nulla ætas, nisi prima, immunis observetur ab ipso, nullus fœminarum status easdem ab ipso liberet, postquam & *Virgines*, & *Uxores*, & *Viduæ*; & *juvenculæ*, & *consistentes*, & *senescentes*; & *fertiles*, & *steriles* ipsum patiuntur satis sæpè molestum.

Per Uterum tantum effluere.

VIII. *Per Uterum tantùm* effluit Fluor fœminarum albus, nunquam per viam aliam, quod evenire tamen Sanguini menstruo docuimus cap. præced. Unde vel maximè patere puto, materiam hujus albi Fluoris non esse Sanguinem menstruum, sed alium, vel aliud quid, quod examinabimus posteà.

Materiam ejus non esse Sanguinem menstruum.

Humorem esse pituitosum.

IX. Si quis Humorem ipsum, qui tunc effluit, consideraverit, observabit eum plerumque quidem *Pituitosum*, satisque crassum ac viscosum existere, rariùs verò *serosum Aqueumve*, ac tenuem.

Esse admodùm varium.

X. Idem subinde *copiosior*, subinde *parcior* effluit; subinde *Acris & mordax*; subinde *blandus*, ac minimè Acer; sæpiùs *plus* vel *minùs graveolens*, rarissimè *omnis fœtoris expers*: utplurimùm *albicans*, vel *flavescens*, rariùs *virescens*, aut *nigricans*; & rarissimè *Saniosus*, vel *Purulentus*.

Aliquando absque incommodo esse.

XI. Idem Fluor aliquando *absque ullo incommodo*, saltem valdè *notabili*, fœminas vexat longo tempore, quamdiu sc. & paucus existit, & omnis fœtoris, Acrimoniæque expers: sæpiùs tamen iisdem *plurima producit mala* superiùs jam memorata, *Universalem Languorem*, *viriumque omnium dejectionem*, *spontaneamque Lassitudinem*, *Dolores varios*, *Cachexiam*, ipsamque subinde *sterilitatem*; quando sc. & copiosus, & modis variis fœdus existit, acrisque.

Aliquando malis comitatum. Et quibus.

Causa ejus primaria in Utero: secundaria in Humoribus.

XII. Hujus *Fluoris Causam Primariam* semper *in Utero* quærendam inveniendamque arbitror; *secundariam* & ipsum augentem in *Sanguine*, aliisve *Humoribus vitiosis* Sanguini confusis, & unà cum Ipso ad Uterum tendentibus.

XIII. Causam, inquam, hujus primariam, perpetuamque in Utero ipso quærendam existimo: quoniam citra aliam noxam notabilem in reliquo corpore observabilem consistere potest aliquandiu: quod minimè fieret, si à vitio Sanguinis qualicunque penderet; cùm Tertium non detur, nec dari possit, à quo deduci queat.

Quænam ad uterum tendant.

XIV. Quicquid enim ad Uterum tendit, aut Sanguis est, aut Spiritus Animalis, aut Semen.

Non esse à Spiritu Animali.

XV. A *Spiritu Animali* per se blando, partesque omnes recreante talis Fluor minimè potest aut debet deduci; cùm quoties aliqua noxa læsave functio ipsi est adscribenda, toties id accidit,

cidit, quando majori copiâ delati ad musculos Spiritus, illos nimiùm contrahunt, & *Convulsionem* pariunt, aut inordinatè, confuséve accedentes, *Motum Convulsivum* excitant, quod minimè dici poteſt de hoc Fluore: adde quòd illa mala Spiritibus Animalibus tribuenda, per intervalla certa, vel incerta recurrunt, hominesve citò necant; quod minimè locum habet in hoc Fluore.

Non à Semine. XVI. A *Semine* Fluor albus mulierum minimè poteſt deduci, cùm eveniat Fœminis *ante* & poſt *ſeminis productionem, excretionemque*; unde à ſemine haud deducendus.

XVII. Adde quòd *Seminis Profluvium* ſive *Gonorrhœa* multùm differat ab hoc Fluore, cum quo ſubinde jungitur, adeóque pro eodem haberi nequit.

Non à Sanguine. XVIII. Denique *Sanguini* adſcribi non debet, poteſtve, quoniam Fluor hic obſervatur ſubinde in Fœminis, quarum *Sanguis eſt laudabilis*, ſanitaſque reliqua integra: Quod minimè fieret, ſi vitiata eſſet Sanguinis maſſa, unde dubio procul plures quoque vitiarentur Functiones.

XIX. Poſtquam igitur Utero, tanquam Cauſæ primariæ adſcribendus eſt Fluor iſte albus, quæritur meritò, *Quale vitium ſit Uteri*, à quo pendeat illud malum; *quænam* præterea ſit *materia*, ex quâ generatur hîc per Uterum ac præter naturam effluens Humor?

Fluoris albi Materia. XX. Commodiùs decidetur Quæſtio prior, ubi conſtiterit de poſteriore, de *Materiâ* nempe, ex quâ ortum ſuum habet Humor Fluorem Mulierum album conſtituens.

Sanguis. XXI. Oſtendimus autem ſupra *triplicem Humorem, Liquoremque* ad Uterum deferri, *Sanguinem, Spiritus Animales, atque Semen*; docuimuſque, *Muliebrem fluorem* nec à *Spiritibus Animalibus*, nec à *Semine poſſe* deduci; unde patet, ipſum neceſſariò petendum à *Sanguine continuè ad Uterum pergente*.

XXII. Quæri autem poſſet iterum, An hic Fluor Muliebris *ex univerſo ſanguine* modo ſingulari corrupto, an verò ex *aliquâ ejus parte* à reliquo ſanguine ſecretâ & corruptâ proficiſcatur?

Et quidem Univerſus. XXIII. Cenſeo autem ipſum omnino adſcribendum *maſſæ Sanguinis Univerſæ* modo peculiari corruptæ, non item alicui parti à reliquis ſecretæ ac elabenti.

Unde fluor nunc fit viſcoſior, nunc tenuior. XXIV. Quamvis namque non negem, in quibuſdam obſervari hunc *fluorem viſcoſiorem*, adeóque magis *Pituitoſum*, in aliis *fluidiorem ac tenuiorem*, adeóque magis *Seroſum*; id tamen fieri, facilè colligent ac concludent omnes operi attenti, quatenus vel *Sanguis Univerſus* exiſtit in talibus *Pituitoſior, vel Seroſior*, vel *ita corrumpitur idem*, ut abeat nunc in *ſubſtantiam viſcoſiorem*, nunc in *fluidiorem*: adeò ut illa *viſcoſitas* major vel minor, debeatur aliquando ipſi *Sanguini corrumpendo*, aliquando *Vitio in Utero exiſtenti, ſanguinemque corrupturo*.

XXV. Dixi hoc facilè deducturum, ac concluſurum, qui ad omnia erit attentus, hoc eſt, qui obſervabit accuratè *laborantium fœminarum conſtitutionem* tum *ante*, quàm Fluore albo afficerentur, tum *poſt* quàm eodem ſunt affectæ.

XXVI. Si namque Corporis Univerſi conſtitutio fuerit ſatis laudabilis, nullum dubium eſt, ſanguinem ſimiliter exiſtere laudabilem, ac proinde conſtitutionem Fluoris nominati variam ipſi ſanguini tunc minimè adſcribendam, ſed *Cauſæ* ipſum *Corrumpenti, ac Efficienti* dictæ. Ubi ſanguis eſt laudabilis, fluoris diverſitas cauſæ corrumpenti adſcribenda.

XXVII. Quòd ſi contrà *Corporis Univerſi Conſtitutio exiſtat vitioſa* priùs, quàm obſervetur ille Fluor albus fœminam infeſtare, ſive Conſtitutio iſta vitioſa corporis ſequatur *Menſes ſuppreſſos, ſegniúſve aut parciùs prodeuntes*, ſive illa *præcedat diu tempus menſium fluxurorum*, vel *comitetur Menſium fluxum*; quis dubitabit tunc ipſi *Sanguini* adſcribere *Fluoris albi varietatem*, imprimis quando illa convenit cum *Cachexiæ urgentis varietate*. Ubi corporis Conſtitutio eſt vitioſa, diverſitas fluoris Sanguini adſcribenda.

XXVIII. Cùm proinde *Sanguis vitioſus non ſit Cauſa primaria & adæquata Fluoris albi*, aliquando tamen *hujus vel illius Fluoris, aut viſcoſioris, aut ſeroſioris*, verùm illius *Cauſa efficiens, Sanguinemque in Fluorem album corrumpens in Utero ipſo quærenda veniat, inveniendaque*, jure merito quæritur, quomodò affectus ſit Uterus; aut *quidnam præter naturam exiſtere poſſit in Utero, à quo illa pendeat Corruptio Sanguinis in fluorem album?* Vitium Uteri quale.

XXIX. Hoc ut faciliùs, commodiúſque determinetur, obſervandum 1°. *Fluorem album nunquam, vel rariſſimè circa initia eſſe Acrem*, talem tamen utplurimùm fieri tandem. Fluor hic rariſſimè circa initia acris.

XXX. Obſervandum 2°. Sanguinem tum *naturaliter* mutari in *Humorem album*, quando convertitur in *Lac*, tum *præter naturam*, quando corrumpitur in *Pus*. Sanguis duplici modo in Humorem album mutatur.

XXXI. Utramque autem Mutationem hanc docuimus aliàs deberi *Acido*, vel in *Mammarum Glandulis præparato* & ibidem Sanguini allabenti admixto, vel in *Sanguine exiſtenti*, atque propter *Sanguinis* extra vaſa ſua *effuſi moram & quietem, Spirituumque Volatilium* in auras tunc abeuntium *jacturam*, ſe magis magiſque *manifeſtanti*, vireſque ſuas *exerenti*, *cæteraſque Sanguinis* Ejus cauſa.

nis partes, ficut dictum, *in pus album sensim convertenti*.

Fluorem album multùm differre.

XXXII. Quemadmodum verò sanguis mutatur secundùm naturam in fœminarum Utero gerentium mammis, & quidem postremis gestationis mensibus in Lac, idemque Sanguis extra vasa sua effusus, collectusque, quin idem ad Partes Ulceratas delatus præter naturam corrumpitur in Pus; ita *idem mutari potest*, cùm reverà mutetur, *in Uteri Vasis Cavernosis & quidem itidem præter naturam in Humorem album quidem; multùm tamen tum à Pure*, tum præsertim à *Lacte differentem, adeóque singularem*, Fluoris albi nomine notum, quoniam fœminis solet idem sponte effluere.

A Lacte.

XXXIII. Differt hic Fluor albus plurimum à Lacte, quoniam *perfectionem novam obtinet Sanguis, quando in Lac mutatur*; *à quâ perfectione suâ desciscit Sanguis, quoties in album abit fluorem*.

A Pure.

XXXIV. *Differt* idem *Fluor* fœminarum albus multùm *à Pure*, quia hoc ex sanguine puro ritè confectum magis albescit ac æquale existit, quàm *Fluor muliebris* ad *Pituitæ colorem, consistentiamque & naturam magis accedens*.

Sensim Acrimoniam acquirere.

XXXV. Quemadmodum verò Pus diutiùs in Abscessu retentum paulatim Acrius evadit, ita *fluor fœminarum albus sensim Acrimoniam*, & quandoque *tantam, quæ partes, per quas fluit, exulcerare*, saltem *excoriare* potest, acquirere solet.

Quæ in aciditate consistit.

XXXVI. Hæc autem *Acrimonia ulcerosa*, hoc est, partes affectas in Ulcus rodens, sola evincit, *se in Aciditate consistere*, postquam, sicut non semel pluribus aliàs evicimus exemplis, experimentisque manifestissimis, *Salis lixivi Acrimonia cum nigredine morticinâ corrumpit* partes à se affectas, & *Acida exedit*, consumitque partes, *in quas vim suam exerit* noxiam, mutatque *in substantiam albicantem*.

Hujus corruptionis causa.

XXXVII. Cùm proinde hactenus *duplex* tantùm innotuerit nobis & aliis *Acrimonia*, quæ *in Corpore humano habere possit locum*, & *Corruptio Sanguinis ad* Uterum accedentis & in Fluorem album mutati non tantùm nequeat deduci à lixivi Salis Acrimoniâ, sed commodissimè possit ab Acrimoniâ Acidâ; meritò huic corruptionem adscribimus quæsitam.

Causa fluoris Antecedens Mœror gravis.

XXXVIII. Huic autem nostræ Opinioni præter jam dicta non parùm favent *Causæ* hujus Fluoris albi *antecedentes* ac *forinsecùs advenientes*, nam potissima frequentissimaque hujus *Fluoris albi Causa prima* est *Animi Mœror gravis & diu protractus, Acidi noxii*; & imprimis *Austeri productor* assiduus.

Terror inopinatus.

XXXIX. Fluorem fœminarum album producit etiam & auget non rarò *Terror inopinatus & grandis*, Acidi & Austeri Causa certissima & potentissima.

Frigus, ejusque causa.

XL. Non parùm ad Fluoris albi generationem facit *Aëris, vel Aquæ forinsecùs ad Uterum quovis modo penetrantis frigus, comitisve frigoris Causa*; unde *Acidum* ubivis augeri in nobis, tum alia plura, tum imprimis *Gravedo* evincunt abundè.

Acidorum abusus.

XLI. Fluorem album si non producit, *fovet* saltem *augetque* manifestè *Acidorum abusus*, tàm frequens in fœminis Belgicis, unde non mirum, si forsan in Belgio, quàm alibi, frequentior sit quoque Fluor ille albus.

Fluxus menstruus segnis, vel parcior, vel suppressus.

XLII. Causis prædictis annumerari quoque potest *Fluxus menstruus tàm segniùs accedens*, quàm *parciùs prodiens*, aut *planè suppressus*; subsistens namque in cavernosis Uteri vasis *Sanguis plus minùs corrumpitur, noxamque suam Utero communicat*, & ita quidem, ut *in eodem hærens, atque sedem figens Sanguinem postmodùm accedentem similiter corrumpat*, & in *Humorem albicantem ac Pituitæ similem convertat*; hoc est, Fluorem album producat.

Uteri substantia qualis.

XLIII. Quemadmodum autem in antecedentibus notavimus, ita nunc repetimus, *Uteri substantiam proximè accedere ad naturam glandularum*, ideóque *maximè susceptibilem esse Acidi*, quod præter naturam *in Corpore muliebri* quâvis de causâ *redundans*, & quaquaversùm delatum, *sistetur faciliùs & abundantiùs*, & *arctiùs in Utero, ibidemque modo suo vitiabit & corrumpet necessariò Sanguinem ad ipsum delatum*, sicut cum fœminarum malo evincit Experientia nimis frequens.

A quibus afficiantur primariò glandulæ, secundariò Uterus & Mammæ.

XLIV. Sicut verò *à Causis Non-naturalibus vel fortuitis*, *Acidum* in corpore nostro vel *producentibus*, vel *augentibus*, vel *foventibus afficiuntur primariò Glandulæ*, & imprimis *Pancreaticæ*, ita *ab iisdem afficiuntur secundariò in Fœminis* tum frequentiùs *Uterus*, tum aliquando etiam *Mammæ*.

A causis recensitis non primariò affici Uterum.

XLV. Quamvis proinde putemus, à Causis notatis deducendam Fluoris albi generationem, non putamus tamen *immediatè ac primariò malè affici ab* ipsis *Uterum*, (nisi forsan *à Frigore, ejusve Causâ immediatè ad Ipsum penetrante*) sed *secundariò* tantùm ac *mediatè*, atque postquam priùs malè affectæ fuerunt ab ipsis Glandulæ Pancreaticæ.

Aliquando Uterum immediatè à frigore externo affici.

XLVI. Notandum porrò, ad Fluoris albi productionem *affici* aliquando etiam *Uterum* immediatè à *frigore externo*, tum in puberibus Fluxum menstruum sistente, aut saltem minuente, tum nondum puberibus, nec proinde

Flu-

Fluxum dictum adhuc passis *Uterum* ipsum ita *vitiante*, ut *faciliùs copiosiúsque*, quàm decebat, *secedat sistaturque* in ipso *Pars sanguinis Acidior*, quæ ibidem *Fermenti pravi naturam induens sanguinem ad Uteri nutritionem continuè allabentem paulatim posteà corrumpat*, & *in Humorem Pituitæ similem mutet*, qui nutriendo Utero inutilis effluat plerumque, notatumque *Fluorem Album* producat.

Ac tum albo fluore laborare fœminas vel faciliùs, vel citiùs, vel graviùs.

XLVII. Quoties igitur à *Causâ externâ simul afficitur immediatè Uterus*, ita ut inde ad Fluorem album producendum simul disponatur, toties tum *faciliùs*, tum *citiùs*, tum *graviùs laborant* fœminæ isto *Fluore*.

Quando uterus non immediatè est affectus, tum vel segniùs vel leviùs affici mulieres.

XLVIII. Quoties contrà, *nullo concurrente immediato Uteri Affectu*, secundariò duntaxat & post affectas demùm & tantùm Pancreatis, aliarumque Partium Glandulas vitiatur tandem ipse quoque Uterus, ita ut hinc Fluor consequatur albus, toties idem tum *segniùs*, tum *leviùs* solet *afficere* mulieres.

Hujus diversitatis ratio.

XLIX. Hujus autem diversitatis ratio est manifesta, postquam, ubi Causæ plures concurrunt eundem effectum producentes, ibi effectus necessariò & faciliùs, & citiùs, & potentiùs obtinetur; ubi contrà Causæ illæ pauciores existunt, ibi necessariò expectandus Effectus idem tum *difficiliùs*, tum *segniùs*, tum *imbecilliùs* secuturus.

Uterum in fluore albo debere esse vitiatum.

L. Sive igitur tantùm *mediatè* aut *immediatè* afficiatur *Uterus* ad Fluorem album producendum, sive afficiatur idem tum *mediatè* tum *immediatè*, *affici* tamen *debet ipsus semper ad notati Fluoris productionem ita*, *ut idcircò corrumpatur in Ipso Sanguis in Humorem Pituitæ similem*, qui pro vitii Uterini varietate *variet non parùm*; *tàm coloris*, *quàm odoris & acrimoniæ*, *copiæque ratione*: quamvis non negem, posse illum *Humorem variare* quoque *ratione Sanguinis varii*, *aliorumque Affectuum corpori obvenientium*.

Unde fluor varius.

LI. Quemadmodum enim *Fermentum illud Uterinum & quidem Acidum* prout magis vel minùs existit *Austerum*, vel *Acre*, vel *alio modo vario vitiosum*, *ita diversimodè corrumpet Sanguinem* ad Uterum accedentem; sic etiam *Sanguis* propter *alios Affectus* in corpore existentes aut præcedentes *variis modis affectus* in *Humorem diversum corrumpetur ab eodem Fermento*: adeò ut *diversitas Humoris in Fluore albo* effluentis *pendeat* nunc à *diversitate Fermenti corrumpentis*, nunc à *diversitate Sanguinis corrumpendi*, nunc *ab utroque*.

Cujus causæ notandæ ut curatio fit rationalis, & dogmatica.

LII. Hæc autem omnia vel idcircò sunt notanda & observanda diligenter, quoniam plurimùm faciunt ad *Curationem facilem ac felicem* instituendam, quæ iisdem neglectis non sequetur facilis, aut felix, multò minùs *rationalis & dogmatica*.

Quomodò illa instituatur.

LIII. *Dogmatica* nempe, *Rationalisque* duntaxat instituitur *Affectûs cujusvis Curatio*, quando ipsius *Symptomatibus comitibus* omnibus ritè observatis, & *Causis non-naturalibus*, *fortuitisque* notis notatis, *ratiocinatione catenatâ*, ideóque *solidâ*, totius *Affectûs generatio*, *generationisque modus* investigatur ac eruitur, ita ut *ratiocinatione continuatâ inveniatur & concludatur* quoque ratio *& methodus vera* citò, tutò, & jucundè curandi Affectum curandum.

Ab eâ qui desciscunt, fieri vel temerarios Empiricos vel infelices Methodicos.

LIV. A *quâ methodo ab Experientiâ*, *& Observatione accuratâ initium faciente*, atque *per ratiocinationem catenatam continuè pergente*, quin *ubique laudatam Experientiam in auxilium vocante* quotquot desciscunt; aut *temerarii fiunt Empirici*, aut *incerti* ac *infelices Methodici*.

Empirici quid faciant.

LV. *Empirici* namque *ad solam Experientiam attendentes*, ritu pecorum eunt, quà itum est, non semper, quà eundum erat.

LVI. Dico *Empiricos ire*, *quà itum est*, *non semper*, *quà erat eundum*. *Imitantur* namque *facta priora*, nec eorundem aut *examinant*, *aut intelligunt*, *capiuntve rationes*; idcircò *falluntur sæpenumerò*, negligentes scilicet, aut non satis observantes, tum pro *Affectuum Causis diversis*, tum pro *Affectorum Constitutione diversâ*, tum pro *concurrentium aliquando Affectuum diversitate variandam* esse *Curationem*, si desideretur felix & laudabilis.

Eorum cura felix fortunæ adscribenda.

LVII. Quoties namque *Curam felicem instituunt Empirici*, ea ipsorum *Industriæ* aut *Peritiæ non est adscribenda*, sed *Fortunæ & Casui*, hoc est, *Affectui cum ipsorum Observatis consentienti*; postquam ipsi absque discrimine utuntur promiscuè iisdem medicamentis in maribus & fœminis, in sterilibus & fertilibus, in gravidis & non gravidis, in senibus & adolescentibus, in debilibus & robustis, *nec priùs illum errorem deserunt*, *quàm cum ægrorum suorum noxâ eundem notarunt*, atque sic per experientiam *meliùs edocti sunt*.

Methodici quid faciant.

LVIII. *Methodici* contra *Ingenii sui volubilitate & subtilitate*, si quâ valent, (nam multi se ipsâ valere putant tantùm & falluntur) *superbientes ac insanientes*, ubique *Chimæris adhærent*, nec nisi *casu & rarissimè Medicinam faciunt ægris suis utilem*.

Pejores Empiricis.

LIX. Profectò interest omnes hæc nosse, ac imprimis à *Methodicorum* erroribus sibi exactè cavere, sunt enim *Empiricorum erroribus longè nocentiores Methodicorum errores*, *ob rationes mox addendas*.

Rarissimè utilem praxin exercent.

LX. Casu autem & rarissimè Methodicos utilem ægris praxin exercere, quotidiana testatur Experientia: quod faciliùs agnoscent omnes, postquam Methodicos suis depinxero coloribus.

Quinam sint Methodici.

LXI. Sunt autem *Methodici* omnes illi *Medici*, qui non tantùm *de scientiâ Medicâ* (quæ nec est, nec esse potest) *gloriantur perpetuò*, sed *de Affectibus quibusvis*, etiam *abstrusissimis garriunt tàm importunè, quàm imperitè*; unde vix unquam soliciti sunt de *Causis veris* ex Affectuum ipsorum observatione attentâ *eruendis*, *aut medicamentis utilibus anxiè inveniendis*; postquam *finxerunt sibi Medicinam modis omnibus absolutam*, adeóque *scientificam*, hoc est, *Chimæricam*, *secundùm quam omnium Affectuum & fictorum*, *& verorum Causas omnes habent perspectas*, *æquè, ac Remedia ipsis optima*.

Quare tandem derideantur.

LXII. Quòd si promissis ipsorum, quibus præ aliis omnibus sunt ditissimi nostri Methodici, non respondeat eventus, mille rationes verosimiles in promptu habent, quas proferunt audacter, quibusque culpam suam devolvunt vel in ipsos ægros, vel in quosvis alios, adstantes, Pharmacopœos, &c. persuadentque Credulis Methodum suam certissimam esse ac omni exceptione majorem, donec contrarium sæpissimè per funestum eventum probante ac evincente Experientiâ, *rideant suffenos Methodicos etiam plebeii*, *deserantque ipsos*, *fugiantve Ægri prudentiores*, atque sanitatis suæ Curatores soliciti.

Methodicorum curatio incerta & infelix.

LXIII. Cùm proinde non tàm veritatem ipsam quærant Methodici, quàm ut videantur ipsam possidere, non mirum, si utplurimùm fallantur, & 1°. in *Affectibus ipsis dignoscendis*, *ac ex æquo describendis*, & 2°. in *Affectuum Causis veris eruendis*, & 3°. in *Curatione ipsis adæquatâ inveniendâ, instituendâque*. Quam proinde secundùm fundamenta sua & Dogmata, quorum pleraque ficta sunt, ideóque falsa, nunquam possunt habere aut felicem, aut certam, sed incertam, ideóque utplurimùm infelicem, atque ipsorum principiis falsis, & chimæricis consentaneam, consentientemque.

Eorum errores nocentiores Empiricorum.

LXIV. Non malè igitur dixi, *Methodicorum errores nocentiores esse erroribus Empiricorum*, postquam hi experientiâ, cui unicè attendunt, expectationi suæ contrariâ edocti, agnoscunt errata sua, eademque cupiunt correcta, emendataque; dum Methodici falsâ suâ & inani, utpote fictâ scientiâ turgidi nullum non movent lapidem, ne videantur ignorare, quæ alios saltem cupiunt credere, sibi esse plus quàm perspecta! tantùm potest ac nocet vana omniscientiæ persuasio Methodicorum.

Utrisque præstare Dogmaticos.

LXV. Utrisque autem præstant *Dogmatici*, quoniam utrorumque vitant errores, assumuntque, quicquid boni habent utrique, *utentes* ubique *ratione*, non tamen fictâ & inani, sed *solidâ & à rebus ipsis per experientiam notis desumptâ*, ideóque *attendentes simul ad experientiam*, *sine quâ* notant *Methodicos tam sæpè errare, tàm* graviter, tàm turpiter, tàm ægris noxiè.

Diversitatis in fluore albo causæ investigandæ.

LXVI. Sed ut ad propositum nostrum, à quo digressi sumus, revertamur, quoniam constat per Experientiam quotidianam, *non parùm differre Fluorem album quoad Colorem*, *Odorem*, *ac* imprimis *Acrimoniam & Copiam*, ut felix ejus instituatur Curatio, *diversitatis ejus rationes & Causæ accuratiùs* investigandæ sunt, ac eruendæ, imò quantum fieri potest, accuratissimè.

In quibus quærendæ.

LXVII. Quapropter docuimus quoque, *Causas* illas *quærendas*, *inveniendasque* subinde in *Fermento Uteri vitioso diverso*, & *magis vel minùs Austero*, *vel Acri*, *aliterve affecto*, subinde in *Sanguine ad Uterum accedente*, ac *propter Affectus alios præcedentes*, *comitesve multùm sæpè diverso*, adeóque *magis* aut *minùs viscoso & pituitoso*, *vel Salso & seroso*, vel quovis modo alio malè affecto.

Esse primariò in fermento in Utero existente, secundariò in Sanguine.

LXVIII. A *Fermento* igitur, hoc est, *Humore præter naturam in Utero existente ac hærente*, *Aciditatisque vitiosæ, vitiantisque* consorte, tanquam *Causâ primariâ*, deducimus *Fluorem fœminarum*, *album*, & *secundariò ab ipso Sanguine ad Uterum delato, multifarioque*.

Hujus Affectus curatio.

LXIX. His autem ita præmissis, proximum est, ut ad hujus Affectûs tàm sæpè tàm gravis *Curationem* nos accingamus.

Primaria in fermenti vitiosi emendatione.

LXX. Cùm proinde *Fluoris albi Causa primaria*, *perpetuaque* sit *Fermentum noxium*, *Acidumque in Utero hærens*, accedentemque ad ipsum Sanguinem corrumpens, *Cura* hujus Fluxûs *primaria* consistet in *Fermenti hujus vitiosi correctione ac emendatione*.

Secundaria in Sanguinis universi correctione.

LXXI. Cùm ejusdem *Fluoris albi causa secundaria*, *non tamen perpetua sit Sanguis quovis modo vitiosus* ad Uterum delatus, dictumque Fluorem in circumstantiis variis varians, Fluxûs ejusdem *Cura secundaria* consistet in *Sanguinis universi restitutione ac correctione prudenti*.

Et tandem Causarum Antecedentium, in earum ablatione.

LXXII. Cùm denique à *Causis variis* pendeat, productaque sit Causa proxima tum primaria, tum secundaria Fluoris albi, haud instituetur ejus *Cura felix*, *ac certa*, nisi *tollantur*, *caveanturque*, *aut corrigantur Causæ Antecedentes singulæ* in superioribus enumeratæ, *Animi mœror aut terror gravis*, *Acidorum Abusus* frequens, *Frigus Aëris*, *vel Aquæ* tum *Corpus universum*, tum in specie *Uterum saltem* afficiens, ac denique

Fluxus

Fluxus menstruus segniùs, parciùs, aut minimè prodiens.

Atque adeò tribus his absolvetur.

LXXIII. *Curatio* igitur Albi fœminarum Fluoris *Dogmatica & Rationalis tribus* absolvetur nominatis *Fermenti, Sanguinis, & Causarum Antecedentium Correctionibus* artificiosis.

1°. Causæ Antecedentes vitandæ, & corrigendæ.

LXXIV. Ut singulas ordine proponamus, danda imprimis opera, ut 1°. *Causæ antecedentes* qualescunque *vitentur*, aut, si vitari nequeant, (neque in cujusvis potestate est omnia vitare sibi noxia) eædem, quantum fieri potest, *corrigantur, ipsarumque noxa emendetur, & Animus contra ipsas muniatur, roboreturque.*

Nempe Animi mœror.

LXXV. Ergò contra *Animi mœrorem* firmandus est Animus, ferendo patienter ac fortiter, quod mutare non licet; atque quoties licet, oppugnando superandoque Causas mœroris omnes.

Terror inopinatus.

LXXVI. *Terrorem inopinatum* quemadmodum *nemo vitare potest*, (est enim Contradictio in adjuncto, vitare rem inopinatò evenientem, postquam vitare est consultò se opponere rei futuræ, ac illi se subducere, tanquam prævisæ; quod autem inopinatò evenit, neutiquam prævisum fuit, nec proinde præcaveri, aut præveniri potuit:) ita nil impedit, Unumquemque ratione utentem *munire Animum suum contra inopinatum Terrorem*, atque priùs, quàm obveniat, cogitare seriò, quî debeat se in tali casu gerere, quò præveniatur, minuatur saltem noxa inde aliàs eventura, atque sic *Animum suum præparare ad Terrores inopinatos subinde occurrentes cordatiùs excipiendos, moxque iterum debellandos, superandosque.*

Acidorum Abusus.

LXXVII. *Ab Acidorum abusu* cavere sibi potest facilè quivis ratione utens, ac secundùm rationem Appetitum quemvis regens, quoties agnoscit noxam inde sibi contingere.

In quibus Hominis felicitas consistit.

LXXVIII. Miseri namque ac infelices sunt admodùm, quotquot nec rationi sanæ auscultant, nec suo saltem sapere possunt periculo: *Felicitas* etenim Hominis *neutiquam consistit in boni cognitione, sed fruitione*: non fruitur autem bono, qui propter ipsum mox majore urgetur malo, & voluptatem tum levem, tum brevem, tum gravi, tum diuturno redimit dolore aut molestiâ.

Aëris Aquarumque frigus.

LXXIX. *Aëris, Aquarumve frigus noxium* quotquot vitare non possunt; (sicut constat plures vitare non posse, famulas putà, & quotquot egestas vel alia urgens necessitas cogit se illis exponere) *contra ipsum* saltem tum *corpus universum*, tum præsertim *Uterum, partesque inferiores munire debent*, quoties ipsis per egestatem licet: frustrà siquidem jubentur vestimentis se contra frigus externum munire, quotquot illis destituuntur. Consilium tamen dandum à Medicis, quò monitæ sic Ægræ quærant vestimenta apud Opulentos, Charitate Christianâ erga se motos, movendosve.

LXXX. *Menstruus fluxus segniùs, parciùs, aut minimè prodiens quî* curari debeat, docuimus supra.

Fermentum corrigendum.

LXXXI. Postquam igitur Causis Fluoris albi Antecedentibus vitandis, tollendisve aut saltem corrigendis consilium salutare datum est à Medico, *Fermenti notati Correctionem mox aggredietur idem.*

LXXXII. Hoc *Fermentum* cùm in genere statuerimus *Acidum*, patet, *Indicationem* quoque *Generalem* esse *Acidi Correctionem.*

LXXXIII. De *Acidi* autem *Correctione* toties, & tàm multis egimus aliàs, ut omninò videatur superfluum hîc plura de ipso addere.

Pro Acidi varietate correctio varia.

LXXXIV. Quoniam verò addidimus etiam, non Uniusmodi esse illud *Acidum*, sed aliquando *Austerum*, aliquando *Acre*, aut *aliis modis* paulatim distinctiùs tum cognoscendum, tum explicandum & nominandum, idcircò secundùm illud Acidum varium, ex comitibus Symptomatibus determinandum, *variandum*, erit quoque illud *Acidi Correctorium.*

Quibus Acidum austerum, & quibus acre corrigatur.

LXXXV. Ubi locum habere potest ac debet, quod jam monuimus in præcedentibus; *Salia volatilia puriora*, quale est Spiritus Salis Armoniaci, *præ aliis omnibus conducere in corrigendo Acido austero*; sicut eadem *Oleosa* & magis temperata in emendando *Acido Acriore.*

LXXXVI. Cæteras necdum satis observatas, distinctasque Acidi Multifarii species quoniam desideramus, de earundem quoque justâ emendatione nil solidi aut certi hactenus licet pronunciare.

Sanguis corruptus, tum alterandus, tum evacuandus.

LXXXVII. *Sanguinem* autem ipsum *peculiari corruptione inquinatum*, atque nunc *Fluori albo ansam præbentem*, nunc eundem *graviorem facientem* quod attinet, ipsius *Curatio* ex arte procedit, si pro *Vitii & Cachexiæ varietate*, medicamenta usurpentur varia, tum *alterantia*, tum evacuantia.

Alterationem perfici duobus.

LXXXVIII. In duobus namque consistunt ferè omnia, quæ *sanguini impuro emendando* conducunt, remedia; 1°. in *Alteratione* tum *massæ totius*, tum *humorum cæterorum* Sanguinis *corruptionem producentium, foventium*, vel *augentium.*

LXXXIX. 2°. in *Evacuatione*, sive *Diminutione* tum *totius massæ sanguineæ*, tum *humorum aliorum* Sanguinis massæ *confusorum, permistorumve.*

Sanguinis Universi correctio, quî perficiatur.

XC. *Sanguinis universi* plus minùs, hoc vel illo modo corrupti *correctio* & *alteratio* per medicamenta assumpta perficitur felicissimè, quando haud simul ac semel, ast per intervalla brevia eadem minore usurpantur quantitate.

XCI. Sic enim paulatim contingit mutatio desiderata, & obtinetur absque difficultate aut periculo id, quod quæritur; omnis namque mutatio subita est periculosa.

Ut & Humorum in sanguine contentorum.

XCII. Idem judicandum quoque de *humoribus* cæteris massam universam sanguinis paulatim corrumpentibus: qui omnes tum faciliùs, tum feliciùs *corriguntur* assumptione sæpiùs iteratâ medicamentorum ipsos alterantium.

XCIII. Humores autem hi, prout aut unus, aut plures simul peccare deprehenduntur, & quidem modis variis, ita nunc *composita* desiderant *medicamenta*, nunc *simplicibus* feliciùs corrigi possunt, ac debent: quandoque ex *contrariis* componenda sunt.

XCIV. Hæc autem vitia ex peculiari singulorum humorum tractatione petenda sunt: ut & eorundem remedia primaria, usuque longo comperta.

Diminutio massæ sanguineæ, & Humorum quî fiat.

XCV. *Evacuatio & Diminutio massæ sanguineæ* contingit commodissimè *apertâ* in brachio *venâ*: sicut reliquorum *humorum* diminutio tum per *vomitum*, tum per *alvum*, tum per *urinas*, tum per *sudores*, tum per *salivationem*.

XCVI. Quamvis tutissima & blandissima humorum evacuatio fiat per alvum; opus est tamen, ut aliquando eadem contingat per vomitum: & præsertim Humoris Biliosi, ut & Pituitæ, & imprimis, quando per nauseam observantur sursùm vergere.

XCVII. Qualibus autem medicamentis absolvatur felicissimè humorum quorumvis evacuatio ac diminutio, fusè tractatur apud Practicos: ubi tamen monendi Tyrones, ne nimiùm adhæreant Scriptoribus ex præjudicio, tum in commendandis, tum in carpendis quibusvis medicamentis valdè occupatis, cùm satiùs esset à nullo laudari vel vituperari medicamenta sibi non satis nota.

Apud Practicos ex præjudicio tum commendari, tum carpi medicamenta.

XCVIII. Hoc non sine causâ gravi dico, postquam multa medicamenta culpantur & suspecta redduntur ex ignorantiâ & præjudicio; ita *Scammonium* perperàm culpatur ab imperitis, quales sunt Scriptorum plerique, tanquam periculosum ac nocentissimum, quamvis sit maximè tutum ac innoxium, licet potentissimum inter omnia Cholagoga vulgò nota.

Scammonium perperàm culpari.

XCIX. Non mirum igitur, si vulgaria sint suspecta plerisque Auctoribus, contemni quoque ab ipsis *Chymica*, quippe quæ sicut *magis sunt vulgaribus efficacia*, ita *majori indigent attentione*, cùm aliàs erratum committatur facillimè in ipsorum tum *præparatione* tum *usurpatione*: Umbram verò propriam metuunt plerique Scriptores Theoretici, adhærentque utplurimùm Auctoribus meticulosis, atque tutissima quæque pro periculosis ac noxiis habentibus.

Chymica cur vulgò contemnantur.

C. *Prudentiâ* quidem opus est, ne quis *temerè* quibusvis utatur promiscuè, sed opus quoque *Generositate*, ne *timidè* negligantur medicamenta bona: de quorum utilitate, aut noxâ nemo erit unquam certus, nisi qui manum admoverit operi, atque per experientiam multiplicem, cautamque de singulis fuerit benè informatus.

Prudentiâ & Generositate opus esse in usu medicamentorum.

CI. Prudentis proinde Medici Tyronis erit, attentè observare ea, quæ faciunt, quibusque utuntur Practici periti ac felices, eosdem tantisper imitari, donec paulatim notentur Medicamenta præcipua quibusvis Humoribus eorundemque vitiis variis corrigendis, evacuandisque convenientia: quibus tamdiu in curandis ægris utetur ac fruetur, donec liceat ulteriùs progredi, atque præstantiora adinvenire.

Prudentis Tyronis officium.

CII. In hâc verò *Medicamentorum novorum investigatione* prudentiâ opus est haud vulgari, imprimis, quando ex præparationis modo vario mutatio expectanda est in Medicamentorum viribus, sive serviant Humorum alterationi, sive eorundem evacuationi.

In Medicamentorum novorum investigatione prudentiâ opus esse.

CIII. Inter omnia autem medicamenta, in quorum præparatione ac mutatione inde expectandâ opus est prudentiâ, meritò numerantur *Mineralia, per se hominibus noxia*, qualia sunt *Arsenicum, Auripigmentum* & similia; quippe quæ, nisi correcta sint sufficienter, nocent nonnunquam gravissimè.

Et præcipuè Mineralium.

CIV. Illud autem notandum circa *Mineralium præparationem*, illam esse *optimam*, per quam ipsa *figuntur*, cùm soleant imprimis nocere, quamdiu existunt *volatilia*: quippe quorum noxa tunc citissimè ac potentissimè sese solet exerere, ac incautis damnum afferre.

Eorum præparatio optima.

CV. Atque hæc per digressionem utilem dicta sunto; *Alteratio* igitur *Sanguineæ Massæ* Fluori fœminarum albo ansam præbentis, aut eundem foventis & augentis instituetur commodissimè primùm *medicamentis blandioribus*; quorum ope si non tantùm confirmetur Medicus in judicio suo de Sanguinis vitio vero, sed insuper observet, quid Ægræ vires ferre possint, quid ferre recusent, cordatiùs *perget ad potentiora & magis efficacia*; donec notet paulatim usurpatis remediis cedere Sanguinis cachexiam.

Alteratio Massæ Sanguineæ quomodò instituenda.

CVI.

Copia quomodò minuatur. CVI. Sed dum in Alterantium usu versatur, occupaturque Medicus, si deprehenderit, *copiâ insuper laborare Sanguinem*, per intervalla curabit eundem *apertâ venâ minui* ac educi.

Et quidem parce. CVII. Ubi notandum, satius esse, *parum Sanguinis* educi repetitis vicibus, quàm simul ac semel multum ejusdem evacuari.

Ejus Ratio. CVIII. Ratio ejus hæc est, quòd sæpiùs observentur *noxæ notabiles*, *imò ipsa mors supervenisse ægris ex copiosi Sanguinis emissione simul factâ, nunquam ex eodem minore quantitate educto*, licet iteratis sanguinis missionibus eadem quantitas fuerit tandem extracta.

Humores Sanguinis vitium producentes, vel foventes corrigendi & evacuandi. CIX. Dum in Massæ Sanguineæ Alteratione ac Correctione versatur Medicus, licet, imò decet *Humorum* quorumvis aut *Sanguinis* notatum *vitium producentium*, aut idem *foventium*, *augentiumve vitium* itidem ac simul *corrigere*, aut ipsos *copiâ excedentes*, vel in *totum inemendabiles* subinde *evacuare ac minuere*.

Nec interim vena secanda. CX. Cavendum interim, *ne assumpto Medicamento purgante, humoresque per alvum, aut vomitum evacuante, secetur vena*; sed expectanda priùs Evacuantis medicamenti operatio integra.

Sed post ejus sectionem licere uti Purgante. CXI. Licet tamen *evacuato per apertam venam pauco sanguine*, quoties res desiderat, *exhibito mox Purgante, sursùm aut deorsùm humores quosvis* ad evacuationem aptos, præparatosve expellere.

Et quare. CXII. Etenim assumpto Medicamento Purgante, universa Sanguinis massa non parùm turbatur, humoresque omnes in corpore existentes agitantur, atque ex parte saltem ad eandem massam propelluntur, & perturbationem notatam augent; unde non nisi cum magno sanitatis, & vitæ periculo vena secatur, sanguisque educitur.

Quamdiu post purgationem differenda venæ sectio. CXIII. Unde opus est, ut ad minimum unâ nocte sibi relinquantur, atque ab evacuatione omnia turbante quiescant Humores omnes, priùsquàm sectâ venâ educatur Sanguis; sed nonnunquam propter humorum conturbationem vehementiorem, atque diutiùs perseverantem, viresque adeò valdè prosternentem differenda est per unum alterumve diem utilis aliàs futura sanguinis missio.

Post Sanguinis missionem tutò & commodè exhiberi posse purgans. CXIV. Quoties autem Sanguis evacuatur paucus per apertam venam, toties viribus perstantibus, imò nonnunquam eductione Sanguinis recreatis, tutò & commodè post unam horam exhiberi potest pharmacum purgans; sicut non semel tàm in aliis, quàm in memet ipso sum expertus.

Medelam satius inchoari à venæ sectione, non item à purgatione. CXV. Ut ex dictis Præceptum in Medicinâ tum utile, tum magis generale formem: *Quoties aut durante sanitate vacillante, aut urgente Morbo qualicunque Rationalis* Medicus omnibus ritè expensis concludit, *utilem futuram Ægro, aut in Decidentiæ Neutralitate constituto, & Purgationem & Sanguinis eductionem; toties satius est, Medelam inchoari à Venæ apertione, non item à Purgatione.*

Cujus contrarium plerumque fit. CXVI. Hoc idcircò magis moneo ac propono, quia contrarium solet à plerisque observari, & quidem non raro more malo & utinam non tàm sæpè pessimo, ægrisque valdè noxio. Tantum potest, imò nocet Mos malus imprudenter pro benè agendi regulâ servatus & observatus.

Quid prudenti Medico observandum. CXVII. Quivis ergò Prudens Medicus non facilè recedet ab iis, quæ Artifices agere consueverunt, sed inquiret ingeniosè in rationes, propter quas hunc vel illum sequuntur *morem*, ac imprimis, *an idem observetur cum felici successu, nec ne.*

Ratio sequenda, si Experientiæ consentiat. CXVIII. Quod si proinde Rationem solidam & ab ipsâ re petitam invenerit, morem tritum suadentem, atque Experientiæ felici consentientem, haud cunctanter aut solicitè sequetur Antecedentium gregem, quin eisdem mordicùs adhærebit.

Si nec Ratio quid suaserit, nec Experientia confirmet, id deserendum. CXIX. Si verò econtrà nullam moris, etiam inveterati, rationem ipsius possit invenire, nec ab Artificibus rogatam obtinere; ast contrarium concludentes suadentesque rationes notet; & imprimis successus non raro infelices observet, morem tritum consequentes; jure merito ab ipso, licet maximè solenni & pervulgato, recedet, nec patietur se cogi ad morem pravum sequendum; quin cautè ac prudenter illum deseret, atque secundùm rationem atque experientiam opera sua diriget, Methodum diversam ineundo, & constanter servando.

Opera aliena non culpanda; sed propria & ratione, & experientia probanda. CXX. Cautè inquam & prudenter se geret, non culpando opera aliena, sed rogatus sua per rationem, experientiamque tutando & probando. Hâc enim viâ nullam morosis dabit cavillandi, calumniandive ansam, sed suæ satisfaciet conscientiæ, placebitque Deo: unde si præter suum meritum excipiatur malè à Viris tum rixosis, tum improbis, habebit de quo sibi gratuletur, quodque objiciat hominibus malis, & inani suæ gloriolæ, quàm veritati ægrorumque bono magis addictis.

Mores aliorum mali quomodo mutandi. CXXI. Licet igitur prudenter mutare mores aliorum malos, attamen sine mordaci reprehensione, quin potiùs excusando ea, quæ putamus aut scimus malè ab aliis facta; ne ipsos offendamus, aut irritemus, quò vinculis humanitatis eos alliciamus tum ad veritatem innotescen-

scentem amplectendam, tum ad bonum publicum promovendum.

Quando in morâ non est periculum, non multùm interesse, an à Sanguinis missione, an venæ-sectione fiat initium.

CXXII. Cæterùm illud, quod diximus de præmittendâ Purgationi Venæ-sectione, habet imprimis locum, quando urget Affectus Curandus, estque in morâ periculum. Quando autem nihil urget, conceditúrque Medico tempus sufficiens ad omnia requisita paulatim absolvenda, non multum interest, unde faciat ipse curandi initium, an à Sanguinis missione, an à Purgatione, Humorumque peccantium evacuatione: quamvis Ego existimem, nî *peculiares rationes dissuadeant*, semper tutiùs inchoari Curam à Missione Sanguinis, quoties ille venit simul educendus.

Tutius esse à Sanguinis missione incipere, nipeculiares rationes dissuadeant.

CXXIII. Nî inquam peculiares rationes dissuadeant; sic *cœlo existente pluvioso* & humido, quemadmodum tunc tutiùs & commodiùs instituitur Purgatio, quàm venæ-sectio, ita præmittenda tunc Purgatio: & contrà *Cœlo existente sereno* Sanguinis eductio instituitur feliciùs, quâ de causâ Coelum serenum optant, observantque Medici prudentiores ad venæ apertionem.

Quando plus urget purgatio, quam Sanguinis Eductio, purgandum.

CXXIV. Sic quoties redundat in Corpore aut Pituita, aut Bilis multa, & idcircò plus urget Purgatio, quàm Sanguinis eductio, satius est; tunc præmittere Purgationem, & quidem aliquando sæpiùs, antequàm vena secetur; quoniam supponitur, non tàm redundare tunc sanguinem, quàm Humores alios.

Post Sanguinis Eductionem Alterantibus uti licere. Ut & post purgationem.

CXXV. Dum autem sanguis apertâ Venâ minuitur, Humoresque vitiosi plus minùs pro re natâ correcti evacuantur, licet continuè pergere in Alterantium medicamentorum usu; quin post sufficientem tum Sanguinis, tum Humorum aliorum eductionem bonum est imò necessarium, aliquandiu adhuc Alterantibus uti, quò non tantùm mali reliquiæ superentur, Contentaque optima reddantur, verùm Continentes quoque partes, si quod detrimentum passæ sint, paulatim restituantur.

Quod patet in Cachexiâ.

CXXVI. Ita in Cachexiâ notatâ non tantùm macilescunt partes multæ, sed non rarò sensim laborant Leucophlegmatiâ, vel Anasarcâ; quibus quamvis per evacuantia per alvum ac sudores liberentur Ægri, remanet tamen in Partibus priùs afflictis quædam infirmitas, quæ Aromaticorum usu aliquandiu continuato paulatim superatur in totum.

CXXVII. Usurpari possunt illa, si macerentur in Vino, aliove Potu, & in prandio, cænâque capiantur. Idem judicium de Partibus aliis quodvis vitium retinentibus.

CAPUT V.

De Conceptione Læsâ.

I. AFfectus Mulierum graviores tractaturi, exordium sumpsimus à Menstruâ Purgatione, in Fœtûs gratiam ipsis propriâ, læsâ.

II. Huic subjunximus Fluorem fœminarum album, ex sanguinis ad Uterum delati portione suo modo corruptâ oriundum, atque semper plus minúsve Mulieribus molestum ac præternaturalem.

III. Pergemus nunc ad ipsum Propagationis opus ipsarum culpâ læsum; ac 1°. quidem agemus de Conceptione læsâ, quippe quæ ipsum præcedere solet Partum.

Conceptio quid.

IV. Est autem *Conceptio, prima Fœtûs ex Masculo ac Fœmineo Seminibus in fœminæ Utero junctis permistisque Formatio.*

Fœtum non ex solo Maris semine formari.

V. Non sentio namque cum illis, qui fœtum ex solo Maris semine putant formari, cùm nullæ rationes illam opinionem probantes mihi hactenus sint auditæ aut lectæ.

VI. Ridiculum autem videtur mihi, Semen inutile produci à Fœminis.

Sed utrumque desiderari.

VII. Scilicet utrumque ad Generationem absolvendam desideratur, unde facilè patet, *ad Conceptum requiri, ut Semina & Maris, & Fœminæ ad Uteri Cavitatem, Fundumque perveniant, ibidemque commisceantur, imò permisceantur intimè.*

Fœmineum semen & in Uterum & ad ejusdem collum deferri.

VIII. Fœminas quod attinet, Vasa habent & ad ipsam Uteri cavitatem, & ad ejusdem Collum semen deferentia.

Hoc postremo fœminas non impraegnari.

IX. Quamvis autem credantur meritò plus voluptatis capere à semine ad Uteri Collum delato, ab eo tamen vix unquam videntur impraegnari.

Quare conceptioni fiant ineptæ.

X. Quod si proinde *Vasa* illa *versùs Uteri fundum semini deferendo destinata desiderentur*, mirum non est, si *Conceptui* judicentur ac sint quoque *ineptæ*.

Vitium hoc ferè non spectari.

XI. Ast licet hoc vitium non spectetur aut proponatur à multis, censeo tamen, non rarò illud habere locum; & imprimis tunc, quando fœminæ modis omnibus sanæ occurrunt, venere gaudent ac delectantur, fluxumque habent men-

menstruum naturalem, ut & satis copiosum effundunt semen.

Conceptionem impediri. XII. Potest quoque *impediri Conceptus* ratione *Virilis seminis* à fœminis aut *non admissi*, aut *non retenti*.

Ob Semen virile non admissum. XIII. *Non admittetur* Semen Virile ac fœcundum, si *Fœmina* fuerit *imperforata*, si *Collum Uteri externum fuerit angustius*, quàm ut membrum admittat virile; si *Collum Uteri Internum clausum sit, nec patens*.

Quia sunt imperforatæ. XIV. *Imperforatæ* vocantur illæ fœminæ, quibus *coaluêre Carunculæ* myrtiformes per *densam imprimis membranam*; aut quibus *Carunculæ eædem simili membranâ* forinsecus obductæ sunt.

Per membranulam utplurimùm neglectam. XV. Hæc membrana utraque à primo ortu solet adesse, estque nativa: quæ sicut non observatur semper ab Obstetricibus, ipsisque Nutricibus, & Matribus, ita negligitur utplurimùm, donec tandem pubertatis tempore sistantur propter ipsam Menstrua, plurimaque inde producantur mala, de quibus egimus in superioribus.

Quæ foramine angustissimo viam quidem concedit aliquando Sanguini menstruo, non autem Semini Virili. XVI. Quòd si Membrana hæc *foramine angustissimo* viam quidem concedat Sanguini menstruo, non concedet tamen virili semini; unde non nisi rarissimè ipsius aliquid versùs interiora propelletur, hinc & Utero excipietur, admitteturve.

XVII. Opus est namque, ut vehementer ardeat, Venerisque stimulos patiatur Vir, cujus membrum virile Uteri collo externo inclusum, infundet nihilominus per foramen exiguum semen suum versùs *Collum ejusdem internum*: quod *nisi applicetur foramini prædicto minimè alliciet in se, admittetve semen virile*.

Quænam desiderentur ad conceptum facilitandum. XVIII. Utrumque siquidem desideratur ad Conceptum facilitandum, seminis nempe Virilis effusio sufficiens ad Uteri interiora, ejusdemque attractio per suctûs speciem facta ab Utero Virili membro sese applicante.

XIX. Ubi autem non intromittitur Virile membrum in externum uteri collum, difficulter, atque rarò conveniens generationi continget seminis Virilis effusio.

XX. Ubi præterea deficit applicatio apta Colli Uteri Interni ad Virilis membri glandem, ejusque foramen, frustrà expectatur Virilis seminis allectio, hinc & admissio in Uterum ipsum.

Quando conceptio non expectanda. XXI. Nunquam verò expectanda est Conceptio, quando *Internum Uteri Collum non hiat*, sed aut *Obstructum* est ab *Humore valdè glutinoso* & crasso; qualem memini me aliquando in cadaverum sectione observasse: aut *Coaluit*, post sui *excoriationem ex partu difficili*, aut *exulcerationem ex humore Acri* eò penetrante.

Utrumque semen ad conceptionem debere permisceri. XXII. Non sufficit Admitti, & Allici quoque in Uteri fundum Virile semen, sed opus est insuper, ut ibidem muliebri conjungatur, ac commisceatur; quæ miscella imprimis prohiberi videtur, quoties magna est utriusque diversitas & dissimilitudo; qualis inter Pituitosorum, & Biliosorum, aut valdè melancholicorum semen; ut & si exempli gratiâ alterutrum semen sit à Lue Venereâ multùm corruptum: quamvis nonnunquam observentur quoque Lue Venereâ infecti generare, id quod contingit frequentiùs, quando sanguinis massa universa necdum est notabiliter vitiata, & imprimis, quando eâ & mas & fœmina simul laborant.

Et in Utero retineri. XXIII. Porrò quàm maximè requiritur, ut utero immissum sperma probè in ipso retineatur.

Et quamdiu. XXIV. Quò autem censeatur *Conceptio facta* & integra, *triduo saltem Retineri debet in Utero semen:* tunc enim creditur Conceptio perfecta, postquam non rarò ante illud tempus observatur iterum effluere ipsum.

Ad conceptionem corpus quietum servandum. XXV. Hanc ob rem monentur mulieres difficiliùs Concipientes post admissum semen quietum servare corpus, ne illius agitatione multâ vehementive excidat iterum sperma nuper admissum, ac necdum Utero adhærens.

Semen utrumque permistum Utero jungi, & rudimenta Placentæ producere. XXVI. Semen namque utrumque postquam intimè unitum permistumque est in Utero, sensim Utero ipsi jungitur quoque, & agglutinatur per futuræ Placentæ rudimenta, quæ tum demum observari possunt, sensibusque capi externis, quando excreverunt aliquantum, molemque nacta sunt tantam, quanta requiritur ad sensus externos movendos.

Semen ex Utero rursum effluere vel Seminis culpâ. XXVII. *Non permanet in Utero semen*, at paulò post iterum ex ipso *effluit*, aliquando ipsius *Seminis culpâ:* quod evenit præsertim, quando illud *naturali fluidius existit & Aquosius*.

XXVIII. Accidit autem id tum propter quorundam *Constitutionem* talem, eamque vel *naturalem & nativam*, vel *adventitiam:* tum propter *ætatem senilem, cum Infirmitate conjunctam*, postquam observantur indies senes satis vegeti, adeò ut non tantùm ad ætatis annum sexagesimum, verùm septuagesimum quoque, atque octuagesimum & quod excurrit, Generationi vacent; tum propter *Venerem nimiam*, cujus causâ loco Seminis fœcundi ac subviscosi semen produci solet infœcundum & Aqueum.

XXIX. Hoc verò locum habere potest non

tantùm *in Maribus*, verùm *Fœminis* quoque; quippe quæ non minùs notatis possunt laborare Affectibus & Infirmitatibus.

Vel Uteri culpâ.

XXX. *Uteri culpâ excidit, nec retinetur in ipso semen utrumque*, quando idem *laxior est*, nec post semen admissum *corrugatur satis*, quod requiritur omninò ad seminis retentionem.

Ob laxitatem à naturâ ortam.

XXXI. *Laxior* existit *Uterus* quibusdam *à naturâ & constitutione nativâ*; quibus mox excidit semen admissum, quod ferè *sine voluptate, saltem notabili*, solet admitti, concurrente utplurimùm *constitutione corporis universi molli, laxâ, & Pituitosâ*: propter quam tum *ad Venerem minùs pronæ* solent esse tales mulieres, tum *parùm vel nihil voluptatis* ex ipsâ *capere*, tum denique *Uterum segniùs, ac minùs sese corrugantem* habere.

A Pituitâ multâ productam.

XXXII. Ad notatam Uteri laxitatem producendam videtur facere *Pituita multa* in Sanguine existens, atque non tantùm Humores omnes Pituitosos, sed *Partes* quoque *Continentes*, ipsumque adeò *Uterum similes* faciens.

Ex diætâ pravâ.

XXXIII. Quemadmodum id malum quibusdam est nativum, & Parentibus, Matri præsertim debitum, ita nonnunquam est *adventitium*, atque *Diætæ pravæ* præsertim adscribendum, *Alimentis* Pituitam multam generantibus, aut copiâ nimiâ diu ingurgitatis; *Aëri frigido humidoque diu usurpato*; *Pluviæ* corpus sæpiùs & valdè madefacienti; *Vitæ otiosæ*, ac desidi; *Somno* multo, longo, & profundo; *Evacuationibus* nimiis, *Hæmorrhagiæ* putâ, Mensibus copiosioribus, &c. *Alvi fluxui* perseveranti, &c. aliquando *Medicamentis refrigerantibus* dictis copiâ nimiâ, & imprimis aliquandiu perperam usurpatis.

Ut & à Sero.

XXXIV Quod de Pituitâ, Humore crasso atque plus minúsve viscoso dictum, dicendum quoque de *Seroso, sed Aqueo magis, quàm Salso*; à quo tamen utroque in Corpore abundante ac redundante Uterus humectatur, laxaturque, aut simul irritatus ad hiandum cogitur.

Cachecticæ, quare plerumque steriles.

XXXV. Hinc est, quòd tàm frequenter observentur fœminæ Cachexiâ Pituitosâ, Serosâve laborantes Sterilitate simul vexari, nec priùs ab eâdem liberari, quàm superata fuerit notata Constitutio vitiosa & noxia.

Uteri Laxitas à defectu Sanguinis Vitalis & Spirituum Animalium.

XXXVI. Quò minùs *Vasa minora, Arteriæ ac Nervi, ad Uterum delata*, & minùs *Sanguinis vitalis, Animaliumque spirituum* ad Ipsum devehentia inter Causas Uterinæ Laxitatis referri possint, non video, quid obstet; postquam illorum ope *Partium* quarumvis *robur conservatur & augetur*; eorundem proinde *defectu* qualicunque *laxitas iisdem accidit*.

Semen ex Utero rursum effluere ob causas externas.

XXXVII. *Excidit* aliquando *ex Utero Semen ob Causas externas*, errorésve in *Rebus non-naturalibus* patratos.

1°. Ob motum corporis vehementiorem.

XXXVIII. Huc referri debet 1°. *Motus Corporis vehementior*, qualis est *Cursus*, & imprimis *Saltatio*, Equitatio, Vectio per Currum, ac præsertim supra lapides.

XXXIX. Tali namque Motu concutiuntur Corporis partes omnes, adeò ut facilè excutiantur quæcunque Utero concluduntur.

2°. Ob iram vehementem.

XL. 2°. *Ira vehemens*, propter quam quemadmodùm mirè agitantur Partes omnes, ita nonnunquam Motus Convulsivi, & ipsa Epilepsia sequuntur; simulque non tantùm Alvi Excrementa & Urina insciis excernuntur; quin subinde Abortus accedit, adeóque longè faciliùs seminis necdum Utero agglutinati Exclusio.

XLI. Jubent hâc de causâ Medici, ut ab omni Irâ sibi caveant Mulieres, quamprimùm de imprægnatione dubitare incipiunt.

3°. Ob inopinatum terrorem.

XLII. 3°. *Inopinatus Terror*, à quo faciliùs quàm ab Irâ tum Abortus, tum Seminis nuper admissi Exclusio promovetur.

4°. Ob Potus ingurgitationem.

XLIII. 4°. *Potûs*, ac imprimis *Generosioris, Ingurgitatio*, unde sicut Humores omnes magis solvuntur & agitantur, ita quicquid expelli facilè potest, facilè excluditur; facillimè autem semen nuper admissum.

XLIV. Hinc est forsan, quòd pleræque Mulieres Potui tàm copioso, quàm generoso addictæ, plerumque sint simul steriles, aut abortiant sæpiùs.

5°. Ob Evacuationem insignem.

XLV. 5°. Omnis *Evacuatio insignis, Hæmorrhagia, Alvi fluxus*, &c. Nil namque familiarius, quàm ad hæmorrhagiam enormem observare Abortum subsequentem; adeóque longè citiùs, faciliúsque nuper admissi Seminis Effusionem.

XLVI. Ita frequenter solet ad Alvi fluxum gravem consequi Abortus; & si à majori valeat consequentia ad minus, longè faciliùs continget admissi nuper Seminis expulsio.

6°. Ob Aëris Æstum summum.

XLVII. 6°. *Aëris Æstus summus*, propter quem cùm observetur aliquando evenire Abortus, mirum non est, si ejus vitio seminis quoque nuper Utero excepti Effusio contingat.

7°. Ob Medicamenta Menses ciere solita.

XLVIII. Huc etiam referri debent 7°. præ aliis omnibus *Medicamenta Menses ciere solita*, quæ sicut non rarò Abortum producunt, sic facillimè semen recenter admissum iterum ejiciunt, & Conceptionem impediunt.

Semen Utero debere agglutinari.

XLIX. Inter Requisita ad Conceptionem dixi desiderari quoque, ut semen utrumque unitum permistumque *agglutinetur Utero*; quod ni fiat,

fiat, sponte iterum excidet inde, frustrabiturque spe suâ sobolem optans Conjux.

Agglutinatio diversa in mulieribus & Brutis. L. *Agglutinatio* ista diversa observatur in Mulieribus, atque in multis Brutis.

In Mulieribus quomodò fiat. LI. Nam ut Bruta prætereamus, cùm ad Veterinariam Medicinam spectet eorum Generatio, fœtûsque cum Utero Agglutinatio; *in fœminis humanis per infinita penè foramina universæ tantùm non Uteri superficiei internæ unitur & agglutinatur per intermediam placentam Fœtus.*

Placenta quomodò Utero, quomodò Fœtui adhæreat per Vasa umbilicalia. LII. Placenta siquidem Utero adhæret, agglutinaturque proximè; fœtui autem per Vasa umbilicalia: Venam nempe Umbilicalem Fœtûs Hepati implantatam, & Sanguinem maternum in Placentâ immutatum ad ipsius tum Nutritionem, tum Augmentationem transferentem; ut & Arterias umbilicales, ex fœtûs Iliacis Arteriis oriundas, & Sanguinem ipsiûs fœtûs ad Placentam deducentes.

Circulatio Sanguinis Materni, & Fœtûs in Placenta. LIII. Non possum me hîc continere, quin tantisper à proposito digrediar, & paucis *de hâc Sanguinis Materni & Fœtûs circulatione in Placentâ observabili* disseram.

Qualis sit. LIV. Videtur namque mirum, Sanguinem maternum in Placentâ novam mutationem subeuntem, hinc ad Fœtûs Hepar delatum, aliquâ sui parte iterum ad eandem Placentam refluere: quod idcircò factum judico, quò Sanguis maternus hâc novâ Circulatione aptior reddatur Fœtui tum nutriendo, tum indies augendo.

Et in quem finem. LV. Aptior autem ad illum finem consequendum redditur novâ istâ Circulatione, & utriusque admistione Sanguis, quatenus similior efficitur Maternus Sanguis Sanguini in fœtu existenti propter hujus admistionem.

Ubinam Sanguis Maternus transeat in Sanguinem fœtus. LVI. Quemadmodum enim Chylus faciliùs in Sanguinem abit in dextro Cordis Ventriculo propter sui cum sanguine mistionem, ita Sanguis Maternus faciliùs transit in naturam Sanguinis fœtûs in Hepate, hinc & Corde, propter ejusdem cum hoc permistionem in Placentâ.

Mistio utriusque. LVII. Ubi notabilis observanda utriusque hujus misturæ diversitas, Chylus namque miscetur cum Sanguine ad Cor descendente, Sanguis autem Maternus cum Sanguine Fœtûs ad Cor ascendente: Fortasse quia Chylus multùm participat de Acido, quod in fœtu excluso desideratur propter Vitalem Ignem in ipso auctum; Sanguis verò per Hepar penetrans multùm turget Bile, adeóque Sale Volatili Oleoso, quod in Fœtu necdum excluso desideratur ad Ignem vitalem adhuc debilem augendum, fovendumque.

LVIII. Sed revertamur in viam. Videtur nimirum in Fœtûs Humani conceptione ex Utroque semine unito junctoque *formari Fœtûs ipsius* Rudimentum, à quo expandatur simul Vasorum Umbilicalium, ac Placentæ Initium; quod Placentæ initium ac Rudimentum Uteri calore blando ita foveatur, ut ejusdem Osculis ubivis parùm patentibus accrescat & agglutinetur. Rudimentum fœtus quî fiat.

LIX. *Agglutinationem* hanc imprimis deberi censeo *parti seminis glutinosiori Placentam efformanti, & Osculis Uteri blande patentibus sese insinuanti &* jungenti. Agglutinatio cui debeatur.

LX. Postquam verò hæc agglutinatio facta est, arbitror verè absolutum esse Conceptum: quem in aliis citiùs, in aliis seriùs evenire autumo; imò in iisdem fœminis aliàs citiùs, aliàs seriùs: adeò ut non videam certum tempus definiri posse illi agglutinationi. Conceptionis tempus.

LXI. Non putandum enim, quamprimùm Utero continetur semen mox idem ipsi adhærere & annecti, sed aliquid temporis requiri ad perficiendam illam agglutinationem. Semen Utero receptum non statim ei agglutinari.

LXII. Etenim quamvis frustrà expectetur Agglutinatio, si exciderit semen; non sequitur tamen, illud mox utero agglutinari, ubi utero retinetur.

LXIII. Fieri namque potest, ut semen utrumque Utero contineatur, atque ad Menstrui Sanguinis affluxum iterum deturbetur, quod aliàs cœpisset ei agglutinari.

LXIV. Quocirca laudant Medici Congressum Maris ac Fœminæ paulò post fluxum menstruum, non item ipso instante; dummodò ille Generationis ergò instituatur. Tempus congressûs ad conceptionem post fluxum menstruum.

LXV. Quemadmodùm enim aliquod tempus requiritur ad seminis utriusque commistionem, ita post illam mora quædam exposcitur ad ejusdem per intermedium Placentæ rudimentum cum utero agglutinationem.

LXVI. Tempus autem illud videtur aliquando brevius, aliquando longius: & brevius quidem, quoties glutinosius est semen, atquè siccior Uterus; longius verò, quoties fluidius est semen, Uterusve humidior. Tempus agglutinationis.

LXVII. Quot diebus autem Conceptus plerumque absolvatur, difficile est determinatu: quamvis existimem, utplurimùm intra quatuor dies id evenire; quoniam sine abortu vix post quartum diem observatur effluere ampliùs semen tamdiu retentum: quantum saltem hactenus Ego è fœminarum relatu percipere potui. Conceptum intra quatuor dies plerumque absolvi.

LXVIII. *Agglutinationis* hujus *læsæ Causa* videtur esse, tum *semen minùs Viscosum*, sed *Aqueum*; Conceptionis læsæ Causæ.

queum; tum *Uterus* secundùm sua foraminula *nimis, aut minùs patulus*; tum *Sanguis Menstruus* paulò post congressum prodiens; tum quicquid docuimus antea impedire *Seminis* in Utero retentionem, quin *promovere ejusdem exclusionem*.

1a. Semen minùs Viscosum.

LXIX. Semen minùs viscosum aut utrique Viro ac Mulieri debetur, aut alterutri, tum propter constitutionem Sanguinis, Humorumque omnium nimis Aqueam; tum propter nimiam Venerem, propter quam loco seminis glutinosioris succedere solet semen Aquosum.

2a. Uterus secundùm sua foraminula nimis patulus.

LXX. Uterus secundùm sua foraminula est nimis patulus in Scortis, aliisque Venere nimiâ utentibus, ac præsertim cum voluptate notabili, propter quam totus Uterus magis explicari solet, atque secundùm sua foramina magis patere.

LXXI. Uterus contrà secundùm eadem foramina minùs patere solet in constitutione corporis aridiore, animique tristitiâ perpetuâ; unde minore quoque voluptate solent tales mulieres affici ad congressum maris, difficiliúsque ipsarum utero agglutinari semen infusum, confusumque: adde quòd in talibus rariùs, parciúsve effundatur semen proprium.

3a. Sanguis menstruus statim post congressum effluens.

LXXII. Sanguinem menstruum diximus modò, si primis post congressum diebus prodeat, secum abducere facilè admissum utero semen: quod imprimis contingit, si copiosior elabatur, à quo simul facilè ipsum eluitur semen.

4a. Res non-naturales Semen excludentes.

LXXIII. Huc meritò referimus Causas plures in Rebus non-naturalibus consistentes, à quibus ostendimus supra excludi denuò semen utero contentum retentumque, antequam ipsi agglutinatum sit; quod non multò difficiliùs continget, quando Utero incipit agglutinari, aut vix agglutinatum est semen.

Conceptionis læsæ curatio.

LXXIV. Hactenus Conceptionis læsæ naturam & Causas explicuimus; proximum est, ut secundùm ipsas *Curationem* quoque proponamus.

LXXV. Instituemus autem ipsam secundùm quatuor memorata Requisita, ipsorumque malè habentium Causas enumeratas.

1o. Si Semen in Uterum non admittatur.

LXXVI. Ex Requisitis ad Conceptionem absolvendam notavimus 1°. *Seminis utriusque admissionem in Uterum*.

Fœminæ Imperforatæ curatio.

LXXVII. Quod si igitur *Imperforata* observetur in suâ infantiâ fœmina, tunc & faciliùs, & commodiùs curari poterit; uti tum difficiliùs, tum molestiùs, si hoc vitium observetur seriùs; quod fieri solet etiam non advertentibus, postquam viam quærit nec invenit fluxus sanguinis menstruus: unde colligitur in externo Uteri Collo Sanguis copiosus, quin corrumpitur ibidem, paritque molestias incredibiles: sicut narravimus, ubi de suppresso egimus fluxu menstruo.

Quomodò peragenda.

LXXVIII. *Perforatio* verò illa quî debeat institui, docuimus ubi suppressi fluxûs curationem tractavimus. Adhibenda est autem Cautela, *ne lædantur Carunculæ Myrtiformes*, partesve ipsis connexæ: quapropter *seligendus apertionis primæ locus, ubi videntur concurrere dictæ Carunculæ*: quâ primâ apertione feliciter succedente, vix difficultas supererit in curæ parte reliquâ.

LXXIX. Ast non sufficit, ut *via* menstruo Sanguini paretur, qui non indiget ampliore ostio, sed *Virili membro paranda* quoque, si Generationi apta desideretur talis fœmina.

LXXX. Quoniam igitur necesse est, ut Virile membrum ad Generationis opus absolvendum per Collum Uteri externum pertingat usque ad Internum, in quod semen suum effundat; requiritur quoque tantùm spatium, quod illud admittat, quinimò, cùm *per viam eandem prodire debeat Partûs tempore Fœtus maturus*, opus est, ut membrana illa tenax nominatas Carunculas vel connectens, vel tegens eousque consumatur, ut sine vitæ periculo erumpere possit fœtus tener.

Fœminæ non satis perforatæ curatio.

LXXXI. Quod dictum de absolutè imperforatis, intelligendum quoque de iis, quæ *non sunt satis perforatæ*: quamvis hîc tutiùs administrari possint quævis operationes Chirurgicæ, postquam nullus metus est in primâ operatione lædendi partem primariam, & ad Colli externi integritatem facientem.

Quibus remediis fiat.

LXXXII. Opus est autem tum Cauteriis potentialibus, hoc est, *medicamentis* redundantem membranam *corrodentibus*, ut & aliquando *forficibus*, *cultrisque* ad partes aliquas residuas amputandas, denique *medicamentis cicatricem inducentibus*, ne excrescente carne superfluâ novum oriatur malum priore non minùs.

LXXXIII. De his autem pauca proponimus, cùm quæ ad Chirurgiam pertinent ex professo hic tradere neutiquam sit opportunum.

Collum Uteri externum angustius qui curetur.

LXXXIV. Si *angustius* fuerit *Collum Uteri externum*, & ita quidem, ut admittere non possit Membrum Virile; ac ex parte *coaluerit*, vel post *partum difficilem*, vel post *vim quamvis* huic regioni illatam, vel casu & fortuitò, vel voluntariè, opus est, ut sensim *coalitio* dicta *solvatur*, & ad pristinam integritatem pars illa redigatur.

LXXXV. Hoc autem faciendum itidem per adminicula Chirurgica; *cultellos*, hinc & *medicamenta cicatrisantia*; impediendo sedulò,

ne-

ne denuò coalescant nuper divisæ atque ab invicem separatæ partes.

Collum Uteri internum Humore glutinoso obstructum quî curetur.

LXXXVI. *Si ab Humore glutinoso Uteri Collum internum obstructum* est, adeò ut semen Virile non admittat, non ita difficulter inde removeri poterit, applicando Uteri Orificio *fotum ex plantis Aromaticis, Uterinisque paratum*, cujus ope solvitur, educiturque Humor glutinosus, atque levi negotio curatur malum molestum.

LXXXVII. Tale malum familiare est *Mulieribus Uterum multâ pituitâ viscosâ refertum habentibus*, atque ejusdem fluxum subinde cum sanguine menstruo patientibus.

Quî caveatur.

LXXXVIII. Idem malum *cavetur* usurpando indies *Medicamenta Pituitæ generationem novam in corpore impedientia, & eandem sensim minuentia, Phlegmagoga* satis nota: ut & *cavendo à rebus pituitam dictam producentibus & augentibus*: de quibus non semel actum à nobis in superioribus.

Collum Uteri internum, si coaluit, incurabile.

LXXXIX. *Uteri Collum internum* quandoque *post partum difficilem excoriatum coaluit* & occlusum est: quod vitium habemus pro Incurabili.

Ut & Uterus vi quâdam inversus.

XC. Impediri quoque Virilis Seminis admissionem in *Uterum*, quoties idem *in partu difficili, & vi Utero in secundinarum extractione factâ inversus est*, docuimus suprà; atque malum hoc itidem habemus pro Incurabili.

Nec non Vasa Semen deferentia in Uteri fundum non desinentia.

XCI. *Fœminæ Semen seorsim admitti non potest*, saltem non facilè, quoties *Vasa Semen ipsius deferentia non desinunt in Uteri fundum*, sed *tantùm in colli interni extremum*, quod malum similiter pro incurabili censendum.

2°. Si Semen utrumque non permisceatur. Ejus causæ.

XCII. *Ad Conceptûs perfectionem* diximus requiri 2°. *ut Semen utrumque, Maris ac fœminæ Utero exceptum permisceatur, & adunetur.*

XCIII. Hanc *Seminis Utriusque conjunctionem ac permistionem impediri* diximus propter ipsorum dissimilitudinem ac diversitatem: quæ imprimis observatur, quoties *Maris aut Fœminæ Constitutio est Morbosa*, & ita quidem, ut multùm abscedat ab alterius sani constitutione: quod adhuc evenit faciliùs, quando *uterque Mas & fœmina adversâ, sed sibi contrariâ utitur valetudine.*

Curatio.

XCIV. In hujus proinde infirmitatis Curatione opus est, ut Alterutrius vel Utriusque valetudo qualiscunque adversa emendetur.

XCV. Quod si *Venereâ lue* laboret alteruter Conjugum, ejusdem Curatio ex arte instituenda erit, quò reddatur ipsius semen sanum, ac generationi aptum.

XCVI. Quòd si *Cacochymiâ* laboraverit *Pituitosâ, Biliosâ, Melancholicâve*; ob quam semen prodit simile, & hactenus ab alterius semine ita diversum, ut desideratum non fiat utriusque conjugium, corrigenda erit eadem medicamentis tum alterantibus, tum subinde minuentibus, evacuantibusve humorem peccantem, ut sic Generationi aptum producatur semen.

3°. Si Semen utrumque permistum non retineatur. Ejus causæ.

XCVII. Ad Conceptum perficiendum diximus *requiri* 3°. ut *Semen utrumque Utero exceptum permistumque in eodem permaneat, neutiquam ex ipso iterum excidat*: quod addidimus evenire aliquando Ipsius *Seminis*, aliquando *Uteri* culpâ, & aliquando propter *Rem non-naturalem excessu aliquo* peccantem, aut etiam *fortuitam*, & *casu* vel *voluntariè*; adeóque *malignè* Mulieri *aliunde* obvenientem.

Curatio si Semen existat fluidius.

XCVIII. Si ergò *Semine utroque* simul misto *fluidiore* existente, *aqueoque*, eveniat hoc malum; danda opera, ut, sive *Conjugum alterutrius* sive *utriusque* culpâ, existat *Semen tale*, illud emendetur, inspissetur, ac viscosius producatur.

Ex constitutione nativâ vel adventitiâ.

XCIX. Ubi distinguendum inter *Constitutionem nativam & adventitiam, ex rerum non-naturalium*, ipsiusque adeò *Veneris abusu*, proficiscentem. Difficiliùs namque curantur, qui *nati* sunt *imbecilles*, quàm qui tales *facti* sunt postmodùm propter patratos in rebus non-naturalibus errores crebros & graves.

Quibus utendum.

C. Corrigetur autem utrumque malum *continuo & parco usu Plantarum Aromaticarum*, quovis modo aptissimo usurpatarum, & imprimis *Salis Volatilis Aromatici & Oleosi*: quorum ope paulatim restauratur Imbecillitas Aquosa ex Rerum non-naturalium abusu orta; quin roboratur ipsa Imbecillitas quorundam naturalis, dummodò non sit extrema.

A quibus cavendum.

CI. Danda verò insuper opera sedula, ne pergant ægri in notato rerum non-naturalium abusu: à quo productum fuit, aut etiam nunc produci potest, corrigendum malum.

A Venere nimiâ.

CII. Imprimis *cavendum* est à *Venere nimiâ*, quæ omnes dissolvit exolvitque Vires tum fœminarum, tum præsertim Marium.

Quæ nimia est vel respectu constitutionis.

CIII. Ubi observandum, non eandem quibusvis præscribendam regulam, cùm alii occurrant vegetiores, plurimúmque seminis generantes, ac sine notabili debilitate profundentes, alii verò debiliores, atque parùm seminis gignentes, parcamque ipsius effusionem ferentes: Interest proinde, ut unusquisque roboris sui aut infirmitatis conscius factus, noscat quid in campo prælioque Venereo ferre possint suæ vires, quid ferre recusent; dandaque opera, ut quivis tàm strenuè in hoc exercitio se gerat, ut diu in eodem persistat, nec brevi deficiat.

Vel respectu Senii.

CIV. Ubi verò propter *Senium citiùs seriùsve decrepiti* facti sunt, ac in Venereis exercitiis.

tiis debiles, vix unquam restitui possunt tales, quos proinde satiùs foret in tempore valedicere complexui Venereo, quàm in eodem deficere ac perire. Quòd si illi rarissimè ad hoc opus naturæ accedant, & ita, ut vix semel in anno rideat ipsis Apollo, fieri potest, ut quotannis Uxores juvenculas impraegnent; sicut ejus rei exempla novi non pauca. Ubi verò tales supra vires suas studeant Veneri, cogitandum est ipsis continuè de letho, dum suum ingrediuntur lectum.

Curatio, si Semen, culpâ Uteri laxioris, ex eo excidat.

CV. Si commixtum *Semen* Utrumque *excidat ex Utero culpâ ipsius Uteri, & quidem laxioris;* danda est opera, ut Constitutio tàm Corporis universi, quàm Uteri Pituitosa corrigatur, emendeturque; quod, sicut modò dictum, fiet usu continuo rerum Aromaticarum, & Salium Volatilium Oleosorum; cavendo insuper à rebus omnibus pituitam generantibus, ipsumve Uterum pituitosum efficientibus, quò præ cæteris referri debet Frigus humidum, Aquæ, Pavimenti, Aëris, Utero exceptum, aut quovis modo eò penetrans.

CVI. Hîc etiam plurimùm prosunt omnia Uteri substantiam roborantia tum interna, tum externa, quovis modo aptissimo usurpata, qualia sunt fotus, suffumigia, Emplastra, &c.

Si propter rem aliquam non-naturalem Semen ex Utero expellatur.

CVII. Quòd si propter *Rem non-naturalem quovis modo excedentem, peccantemque excutiatur semen* nuper in Uterum admissum; sedulò annitendum, ut res istæ omnes caveantur, & admissi Seminis exclusio præveniatur.

Nempe vel ob cursum vehementem, Saltationem, &c.

CVIII. Sic 1°. à *Cursu* omni vehementi, ut & *Saltatione, Equitatione, Vectione,* quinimò in quibusdam à levissimâ quoque *Corporis extensione, Brachiorumque elevatione,* ut & *forti Vociferatione* cavendum, quoties horum Motuum aliquem deprehenditur Seminis Exclusio subsequi.

Unde etiam sæpe Abortus.

CIX. Nec ulli hoc debet videri mirum, quum sæpenumerò post Motum vehementem corporis, ejusdemve extensionem, etiam non valdè notabilem, postquam Utero jam est agglutinatum semen utrumque, sequatur Abortus, ac proinde longè faciliùs utriusque seminis necdum Utero juncti præmatura expulsio.

Et Sterilitas fœminarum juvencularum.

CX. Unde non mirum, si multæ fœminæ juvenculæ ac petulantes simulque delicatulæ, satis diu aut semper maneant steriles; quæ si sui haberent rationem majorem, exactamque, forent facilè fertiles.

Quod Medicis junioribus notandum.

CXI. Hoc idcircò seriò notare debent Juniores Medici, rerum harum rudiores, quò, si aliquando consilii causâ vocentur apud quosvis prolis amantes, inquirant diligenter, num in hisce Corporis Motibus peccent Mulieres, sicque suâ culpâ existant steriles, ut consilio facili curent id malum grave, atque tranquillitatem domesticam sæpè turbans.

Vel ob iram.

CXII. Sic 2°. Quoties fœminæ sunt *Iracundæ,* adeò ut ob minimam causam non tantùm irritentur & irascantur vehementer, ast insuper facilè idcircò abortiant, & adhuc faciliùs nuper admissum Semen ideò excutiant, perdantque; danda est opera sedula, ut quævis iracundiæ irritationisque occasio præcidatur, atque mulieri tali obsequium quodvis præstetur à ministris, sed & occasiones gaudii atque voluptatis excogitentur, quærantur que à Marito & Propinquis.

Prægnantibus familiarem.

CXIII. Ubi notandum, sicut plerisque fœminis prægnantibus excitari solent Nauseæ, Fastidia, & similes molestiæ, & quidem non rarò mox à primo ingravidationis, seminisque utero excepti momento, ita quibusdam tunc familiarem esse insolitam iracundiam, & ad irascendum miram proclivitatem, ex quâ etiam certum desumi solet Gravidationis argumentum atque signum.

Vel ob Terrorem inopinatum à variis causis.

CXIV. Sic 3°. Cavendum imprimis ab *Inopinato Terrore,* tum Abortûs omnis, tum præsertim Seminis excussi Causâ frequentissimâ: Hic autem Terror cùm fiat subinde à *Personis* molestis, subinde à *Brutis* exosis, metumque incutientibus; subinde ab *Imaginatione* solâ; subinde ab *Insomniis;* non eodem modo iisdemque mediis succurrendum est illis Terroribus inopinatis, sed pro Causis diversis aliqua erit observanda diversitas.

A personis molestis.

CXV. Nam si *Personæ* aliquæ in Causâ sint, monendæ sunt, ut parcant fœminis, aut vi etiam removendæ, ne ad ipsas veniant & turbent, quoties ex malignitate, aut petulantiâ id agunt.

A Brutis exosis.

CXVI. Si *Bruta* quædam metuantur à Fœminis; cavendum ne illa ipsis ostendantur, ac imprimis non cogitantibus offerantur; ne quoque ad illa loca deducantur, ubi talia sunt bruta: quin adstantes continuè attendere oportet ad eadem bruta, ut, simulac observentur, inde removeantur.

Ab Imaginatione.

CXVII. Si ex *Imaginatione* solâ & metu panico facilè terreantur fœminæ, danda est opera sedula, ut illâ persuasione falsâ mens ipsarum, quantum & quàm citò possibile, liberetur; quod nunquam, nisi ratiocinatione solidâ obtinebitur.

Ab Insomniis.

CXVIII. Si ex *Insomniis* gravibus & horrendis Terror magnus afficiat fœminam, allaborandum, ut Somniorum & Insomniorum terri-

terribilium Causæ præcidantur, quales sunt Discursus de rebus tristibus & horrendis Animam turbantes atque ad Somnia similia deducentes.

Vel ob potum generosum. CXIX. Sic 4°. Cavendum est à *Potu quovis generoso liberaliùs ingurgitato*, qui, ac præsertim in Corporibus delicatis, tum alios humores quosvis reddit mobiliores, tum ipsum semen magis dissolvit, tum Retentionem omnem labefactat: nisi vehementer illum appetiverint fœminæ.

Vel ob Evacuationem aliquam & præcipuè Sanguinis. CXX. Sic 5°. Abstinendum sedulò ab *omni Evacuatione* forti, ac præsertim *Sanguinis*, quæ præ aliis omnibus periculosa: quoniam unà cum ipsâ universus in corpore agitatur & quaquaversum commovetur Sanguis, ergò etiam versùs Uterum; qui quoniam tunc temporis ob nuper admissum semen subpatulus adhuc existit, facilè Fluxui Sanguineo & unà cum ipso Seminis necdum agglutinati exclusioni ansam præbet.

In Fœminâ nuper ingravidatâ vena non facilè aperienda. CXXI. Imprimis cavendum, ne absque urgente admodum necessitate aperiatur vena in fœminâ de ingravidatione nuperâ suspectâ.

CXXII. Quòd si tamen, quod facilè fieri potest, incidat fœmina talis in gravem Pleuritidem, aliis specificis haud cedentem, atque summo æstu molestum; satius est perire post Sanguinis emissionem fœtûs spem, quàm ipsam fœminam propter neglectam Venæ-sectionem.

Omnis Vomitio omittenda. CXXIII. Oportet quoque omittere omnem *Vomitionem, voluntariam* vel *artificiosam*, quippe quæ omnes Abdominis Musculos vehementer agitat, & omnia in ipso contenta potenter comprimit, ac non rarò alvi fœces urinamque expellit, quin Abortum quoque frequenter parit, multò itaque faciliùs seminis nuper Utero excepti, ac in ipso fluctuantis, nec adhuc agglutinati excussionem.

Omnis Alvi dejectio coacta vitanda. CXXIV. Vitanda porrò omnis *Alvi dejectio* coacta & multa, cùm non tantùm Intestina tunc ad contentorum excretionem irritentur, sed Vesica quoque, ipseque adeò Uterus; qui tempore Menstruorum toties Sanguinem solet effundere, quoties Alvi excrementa solent vi expelli.

Vel ob Aëris Æstum summum. CXXV. Sic cavendum 6°. *ab omni Aëris æstu summo*; qui cùm sæpiùs observetur Abortûs Causa, non mirum, si & admissi nuper Seminis Exclusionem gignat.

Qui sæpe Abortûs causa. CXXVI. Eatenus autem Abortûs & Exclusi Seminis causa videtur esse Aëris æstus summus, quatenus *vires omnes vehementer labefactat, dissolvendo humores omnes, ac dissipando Spiritus Animales*; quin *Semen* nondum coagulatum, agglutinatumque *fluidius reddit*, adeóque *ad sui Effluxum promovet*.

CXXVII. Vitatur autem Aëris æstus magnus, imprimis sese Solis radiis subtrahendo circa tempus meridianum, atque interim sese continendo domi in loco subterraneo, aut à Meridie averso; nec nisi circa Solis ortum & occasum sese Aëri libero committendo.

CXXVIII. Cætera, quæ Aërem magis temperatum ac subfrigidum producere queunt, qualia sunt Acetum, aut Plantarum Refrigerantium dictarum Decoctum, Aquave pura, ut & folia earundem plantarum per pavimentum diffusa, vel dispersa, locum quoque hic habere possunt atque conducere.

CXXIX. Sic Cavendum 7°. ab *omni usu Medicamentorum menses movere solitorum*, cùm ab illis non rarò abortus excitetur, longéque faciliùs & citiùs nuper admissi seminis exclusio inferatur. *Vel ob Usum Medicamentorum menses moventium.*

CXXX. Cæterùm diximus, non sufficere ad Conceptionem, ut 1°. Semen utrumque in Uterum admittatur; ac 2°. in eodem permisceatur & uniatur; ac 3°. in eodem retineatur, permaneatque: verùm requiri quoque 4°. ut illud *utrumque* mistum ac conjunctum *ipsi Utero agglutinetur*. *4°. Si Semen utrumque permistum Utero non agglutinetur.*

CXXXI. Hanc verò Agglutinationem docuimus impediri, tum 1°. propter ipsum *semen nimis Aqueum, adeóque minùs glutinosum*; tum 2°. propter *Uteri oscula nimis aut minùs patula*; tum 3°. propter *subsequentem mox fluxum Sanguinis menstruum*; tum 4°. propter *expositam seminis exclusionem*. *Ejus causæ.*

CXXXII. *Semen nimis Aqueum* reddetur magis glutinosum, tum in mare tum in fœminâ, *continuo usu Alimentorum viscosorum*, qualia petuntur ex Animalium plerorumque extremis, cruribus & capitibus: cavendo sedulò à multâ Aquâ, sive in potu, sive in jusculis usurpatâ: tum *abstinendo à Venere immodicâ*. *Curatio si Semen sit nimis Aqueum.*

CXXXIII. *Uteri Oscula nimis patula* constringentur tantillùm usu moderato & aliquandiu continuato rerum subausterarum, qualia sunt Mala punica, Berberes, Omphacium, Mala Cydonia, &c. additis semper Aromaticis, sed Subausteris, ut sunt Nuces Moschatæ, Cinnamomum, Cassia Lignea, &c. non neglectis externis fotibus, Balneis, Emplastris, &c. itidem blandè adstringentibus. *Si Uteri Oscula sint nimis patula.*

CXXXIV. *Uteri Oscula minùs patula* reddentur paulatim magis aperta, usu itidem moderato continuatoque Rerum Aromaticarum, Majoranæ, Rorismarini, Pulegii, Hyssopi, Maceris, &c. ut & omnium Salium Volatilium, *Si eadem sint minùs patula.*

tum

tum subinde subacrium, tum quandoque oleosorum & blandiorum: prout diversa concurrere observantur Symptomata: usurpatis quoque forinsecùs medicamentis similibus.

Si Sanguinis fluxus mox subsequatur. CXXXV. *Subsequentis mox fluxûs menstrui damna vitabuntur*, si vitetur illis instantibus generationis opus.

CXXXVI. Quî exclusio seminis nuper admissi debeat vitari, docuimus jam, ut non videatur opus, idem hic repetere.

CXXXVII. Atque sic per compendium Conceptionis læsæ Causas & Curationem absolvimus, Uteri gestationem læsam proximè consideraturi & tractaturi.

CAPUT IV.

De Gestatione Fœtûs læsâ; Abortu, aliisque Gravidas infestare solitis Symptomatibus.

Symptomata Gestationis tempore Fœminis obvenientia. I. DUrante Fœtûs in Utero gestatione, varia solent Mulieres affligere symptomata & molestiæ, imprimis *Nausea*, *Vomitus*, Alimentorumque nunc omnium, nunc quorundam duntaxat *Fastidium*, ut & aliquando certorum mirum *Desiderium*, *Malacia* dictum.

Abortus quid. II. Quod autem maximè ac pessimè tunc molestare potest ac solet mulieres, *Abortus* est, *Præmatura* scilicet *Fœtûs necdum perfecti Exclusio*.

Gravidarum Symptomata. Nausea & Vomitus. III. Agemus autem priùs de prioribus Symptomatibus, ac postmodùm de ipso Abortu.

IV. Fœminis ergò gravidis plerisque admodùm familiaris tum Nausea, tum & aliquando Vomitus: unde quovis diei tempore conqueri solent de Nauseâ, inclinationeque ad Vomitum; qui tamen in multis nullus sequitur, in aliis sæpè simul infestat.

Quando incipiant. V. Hæc Nausea in quibusdam mox ab admisso in Uterum semine, in aliis tardiùs solet urgere: quod itidem de Vomitu dicendum: unde impraegnationis signum petitur.

Quamdiu durent. VI. Eadem Nausea quibusdam solet primis duntaxat Gestationis mensibus esse molesta, aliis etiam diutiùs, imò in quibusdam usque ad Partûs tempus perseverare: quod etiam de Vomitu pronunciandum.

Nausea quo diei tempore invadat. VII. Eadem Nausea quasdam summo mane duntaxat exagitat, & alias toto die; quibusdam duntaxat post assumptum cibum, uti aliis solùm ante cibum assumptum esse solet gravis.

Ut & Ciborum & Potuum Aversio. Malacia. VIII. Ita se res quoque habet ratione quorundam, vel omnium *Ciborum*, *Potuumque Fastidii & Aversionis*; non item ratione *Malaciæ*, quæ rarò adest perpetua, sed subinde tantùm repetere solet, & aliquando hujus, aliquando illius cibi, potûsve appetitu vexare: qui appetitus ferè minuitur tolliturve, quando fœminæ licuit desiderato frui alimento.

Horum causa. IX. Causa harumce molestiarum omnium cùm peti debeat ex Mutatione Mulieris Corporibus Contentis ob gravidationem contingente, videndum qualis illa esse possit Mutatio, ut horum Affectuum natura ritè cognoscatur, & curetur.

X. Fœminis igitur ex actu venereo felici, hoc est, Generationi serviente semen utrumque admittitur, constringiturque in Utero; adeò, ut totus Uterus solito arctiùs sese corruget, atque Sanguinem in vasis suis & cavernulis hærentem sursùm versùs reliquam massam repellat. Quomodò se gerat uterus in ingravidatione.

XI. Hic Sanguis aliquantùm in Utero alteratus, & ab indole primâ mutatus totam massam plus minùs immutat & alterat: unde Humores omnes ex ipso producti, Bilis, Saliva, Succus Pancreaticus, Lympha, & si qui sunt alii, similiter immutantur & alterantur. Quomodò Humores mutentur.

XII. Prout autem tota humorum omnium dispositio est diversa, & diversa est Sanguinis in Utero priùs alterati constitutio, ita nova, quæ hinc cæteris humoribus accidit & accedit, ἀλλοίωσις erit quoque diversa: quapropter etiam tanta in fœminis variis observatur symptomatum differentia. Unde tanta Symptomatum differentia.

XIII. At Bilis præsertim unà cum Succo Pancreatico noxam suam exerit, Nauseæque ac Vomitûs, ut & Fastidii & Malaciæ causa existit. Causa Nauseæ, Vomitûs, Fastidii, & Malaciæ.

XIV. Quibus enim mulieribus Bilis per se fluidior, mobilior, & Acrior existit, iisdem non tantùm Nausea, sed Vomitus quoque solet esse molestus.

XV. Quibus autem Succus Pancreaticus est austerior, iis Nausea quidem excitabitur, non facilè Vomitus.

XVI. Ex quibus observationibus censeo, Bilem præ aliis humoribus omnibus maximam ex gravidatione pati mutationem alterationemque. Bilem maximam pati mutationem ex gravidatione.

XVII. Cujus etiam hæc potest reddi ratio, quod Ejus causa.

quòd Bilis omnium humorum sit maximè mutabilis.

Sal Bilis Volatile.

XVIII. Sal enim Volatile Bilis facillimè movetur, mutatur, & alteratur, & ita quidem, ut alios humores simul moveat & agitet.

Quomodò se habeat Succus Pancreaticus.

XIX. Succus autem Pancreaticus, quia est naturaliter Acidus, non est in corpore nostro tàm mobilis & mutabilis; sed facilè Pituitæ in tenui Intestino repertæ se immiscet, vimque suam quodammodò fractam concentrat, & si Bili occurrat, illi penitiùs jungitur, ac cum ipsâ coagulatur.

XX. Quod imprimis evenit, quando idem Succus vergit ad Austeritatem qualem animadvertimus in omnibus, vel naturâ, vel propter causas externas tristibus & Melancholicis.

XXI. In hilaribus autem solet Succus idem blandior esse, minúsque tum Acidus, tum Austerus, unde in talibus præter Nauseam, Vomitus sæpiùs existit molestus.

Quomodò Sanguis.

XXII. Videtur enim Sanguis circa Uterum retentus & novam in eodem alterationem passus, ex parte saltem fieri magis tenuis & Spirituosus; qui proinde toti massæ redditus, ac continuò Bili & Succo Pancreatico junctus, humorem utrumque præstat similiter tenuiorem, atque Spirituosiorem, adeóque magis mobilem, atque ad halitus subtiles producendos magis aptum.

Halitus causa Nauseæ, & Vomitûs.

XXIII. Dum autem Halitus tales in tenui Intestino excitantur & ad Ventriculum attolluntur, ipsumque vellicant, titillantque, ac subinde mordicant, non mirum si plerumque Nausea, sæpè Vomitus quoque sequatur, & imprimis Ventriculo vacuo, & aliquando Cibis pleno.

Et imprimis vacuo Ventriculo.

XXIV. Etenim quemadmodum vacuus Ventriculus faciliùs admittit tum halitus, tum humores à tenui Intestino assurgentes, ita irritatur idem facillimè ab iisdem: Solent namque ab Alimentis, Cibo, Potuque in Ventriculo existentibus tum temperari Humores, Halitusque Acres, vel aliàs tenues, ac quovis modo Ventriculum mordicantes, vellicantesque, tum Ventriculus ipse iisdem oblini, & muniri contra prædictam Humorum, Halituumve Acrimoniam.

At etiam post assumpta alimenta.

XXV. Contrarium evenit in aliis fœminis gravidis, ut nempe vacuo Ventriculo habeant meliùs, post assumpta verò Alimenta pejus: quod fieri autumo, quatenus ab Alimentis aliquâ sui parte, fluidiore scilicet ac Spirituosiore, ad Intestinum tenue descendentibus ad vitiosam effervescentiam irritatur Bilis propter gravidationem vitiata, & priùs à Succo Pancreatico forsan, ne nauseam vomitumve pariat, impedita, nunc verò à parte Alimentorum maximè Spirituosâ & Volatili rursum expedita, accedente forsan Succi Pancreatici Austerioris contemperatione ab iisdem Alimentorum partibus maximè Spirituosis.

Unde diversitas Nauseæ & Vomitûs.

XXVI. Prout Ergò diversimodè, tum absolutè, tum in respectu ad se invicem, affecti sunt Bilis, Succusque Pancreaticus, ita nunc propter Alimenta in Ventriculo existentia, nunc absentia, & Nausea, & Vomitus diversimodè Gravidas solent affligere, ac urgere.

Causa Fastidii.

XXVII. Atque hæc maximè probabilis videtur mihi Causa Nauseæ, Vomitusque Gravidarum: quam similiter arbitror esse *plurium, pauciorumve Ciborum, Potuumque Fastidii Causam.*

Bilis & Succus Pancreaticus Vitiati.

XXVIII. Bilis enim corrupta mox Famem solet minuere, Succus autem Pancreaticus Sitim pervertere.

XXIX. Si proinde ob graviditatem uterque hic Humor plus minúsve afficiatur, vitieturque, mirum non est, si prout Bilis sola est affecta, vel Succus Pancreaticus simul est inquinatus, nunc quorundam, nunc omnium Ciborum, nunc Potuum quoque quorundam, vel omnium Fastidium excitetur.

Unde Fastidii diversitas.

XXX. Pendet autem Fastidii utriusque maxima diversitas ex Humoris utriusque corruptione valdè diversâ.

Malaciæ causa.

XXXI. Magis cogor mirari *Gravidarum Malaciam,* Desiderium magnum ac sæpè rationi sanæ valdè adversum quorundam Ciborum, Potuumve: quod tamen ab eâdem puto deducendum Causâ, sed accedente potente persuasione, gratissimum futurum alimentum, & acceptissimum Alimenti desiderati usum.

Unde fiant Morosiores gravidæ.

XXXII. Quemadmodum autem Bilis Succusque Pancreaticus non parùm vitiantur sæpenumerò ex gravidatione, ita ex *Sanguineâ Massâ indies magis inquinatâ,* etiam *à prædictis & notatis humoribus ad ipsam pergentibus, Spiritus Animales* producuntur non satis puri ac defœcati; quapropter nec *Sensus Externi, nec Interni,* nec *Animalis Motus* semper ritè absolvitur in Gravidis, quæ *Morosiores* quoque fieri solent, atque pertinaciùs quævis cupientes, aut aversantes.

Appetitui plus satis indulgent.

XXXIII. Dum proinde *Mens quoque* videtur quodammodò *lædi in gravidis* non paucis, non mirum si *Appetitui cuivis plus satis indulgeant pleræque,* ac non tàm ipsi resistant, quàm eundem foveant & augeant.

Alia Gravidarum Symptomata.

XXXIV. Non tantùm nominata & hactenus examinata patiuntur pleræque Gravidæ Sym-

Symptomata, sed non raro alia quoque prædicta consequentia, uti sunt *Animi levia* & quandoque *gravia Deliquia, Vertigines, Motus corporis languidus, Febres variæ, Macilentia, Cachexia, Anhelatio*, &c.

A Bilis & Succi Pancreatici Effervescentiâ.

XXXV. Habent autem Affectus illi omnes ortum suum *ex vitiatâ in tenui Intestino Bilis Succique Pancreatici Effervescentiâ*, propter quam 1°. Halitus ad Ventriculum assurgentes *Animi Deliquia* excitant, tum levia, tum gravia, tum illorum duntaxat *Præludia*.

Animi Deliquium.

XXXVI. *Præludia* enim voco *Animi Deliquiorum* quoties de instante Animi Deliquio querulæ sunt Gravidæ, quò se vertant, aut vertere debeant, nesciæ: quamvis necdum reverà lipothymiâ corripiantur.

XXXVII. *Leviora, Gravioraque* voco Animi Deliquia, quoties actu linquuntur animo Gravidæ, ac nunc leviter, nunc graviùs; quod quibusdam evenire solet, sive tunc simul vomant, vel duntaxat nauseent.

Vertigo.

XXXVIII. Propter eandem Effervescentiam vitiatam si 2°. *Halitus* aut per Ventriculum ac OEsophagum, aut per Lacteas Venas, Ductum Thoracicum, Venam Jugularem, Cavam superiorem, Cordis Auriculas & Ventriculos, Pulmonumque Vasa, ipsamque Arteriam Magnam ferantur *ad Caput*, atque *Spirituum Animalium Motum turbent*, oritur *Vertigo*, cujus causâ nonnunquam & ambulantes, & imprimis per gradus descendentes Gravidæ corruunt, ac, si non semet ipsas, Foetum saltem suum non parùm lædunt.

Languor in Motu.

XXXIX. *Halitus* iidem si 3°. Spiritibus Animalibus confundantur, aut Corpus universum ac musculos præsertim occupent, *Languorem* solent *in Motu* producere; unde vix progredi possunt Gravidæ multæ, nî juventur, ac plus minùs sustententur; unde videas ipsas suorum Maritorum manibus aut vestimentis se firmantes.

Febris Lenta.

XL. *Halitus* iidem si 4°. *Acriores* facti ad Cor ferantur, *Lentas ferè* solent producere *Febres*, Gravidis satis familiares, & ad quosvis *Animi Affectus* graviùs, leviúsve ipsas afficientes.

Macilentia.

XLI. Quinimò ab eâdem Effervescentiâ læsâ non tantùm 5°. *Macilentia* plerasque occupat, sed nonnullis 6°. *Cachexia* oboritur.

Febris Hectica.

XLII. Ad *Macilentiam* faciunt non tantùm *Halitus Acres*, at *defectus* quoque *Alimentorum*, cui tum maximè debetur Macilentia, quando Color faciei permanet laudabilis; Halitibus autem Acribus, quando læditur quoque Color nativus & vividus; accedente tunc in quibusdam *Febre Hecticâ*.

Cachexia.

XLIII. *Cachexia* Gravidas corripit, quoties tota sanguinis massa sensim corrumpitur, vel loco Alimentorum convenientium prava usurpantur.

XLIV. Fieri enim nequit, ut corruptâ universâ sanguinis massâ vel à solis Humoribus corruptis, & massæ redditis, vel insuper ab Alimentis pravis, Nutritio fiat laudabilis; quin potiùs augetur indies vitium illud; unde, nisi Gravidarum talium Cura instituatur conveniens, quæ hîc est semper solicitudinis plena, non tantùm gravissimorum, sed lethalium quoque affectuum periculum incurrunt, sive manifestentur illi durante adhuc Uteri gestatione, sive in partu ipso, aut paulò post ipsum.

Gravidarum Affectus in tempore curandi.

XLV. Quemadmodum autem *Gravidarum Affectus omnes sunt periculosiores, quàm fœminarum reliquarum*, ita negligi non debent iidem, quin danda opera, ut in tempore curentur, aut præveniantur. In quem finem prudentiâ opus est singulari, atque vigilantiâ sedulâ.

Anhelatio.

XLVI. Sed Gravidis nonnullis familiaris est 7°. *Anhelatio*, festinanter ambulantibus, ac imprimis gradus ascendentibus superveniens, ac multùm angens: quam itidem ab *Halitibus à tenui Intestino ad Pulmones delatis, atque in iisdem hærentibus*, sed ad *corporis motum concitatiorem* aut difficiliorem *magis motis*, ortum ducere, nemo ampliùs ignorare potest, qui tantillùm versatus est in experimentis hujus ævi multiplicibus, Anatomicis, Practicis, & Chymicis; quorum ope infinita ferè innotuerunt Medicis diligentioribus & accuratioribus, quæ sæculis superioribus fuêre si non in totum, utique ex parte saltem ignota.

Abortus.

XLVII. Præter Symptomata multifaria Utero gerentibus evenire solita, & ex parte saltem proposita, explicataque, unum adhuc restat non minùs grave, nunc similiter memorandum; *Abortus* sc. hoc est, *Fœtûs nondum perfecti Exclusio*.

Gestationis tempus.

XLVIII. Utplurimum quidem solet humanus foetus *mensibus novem in Utero materno gestatus*, atque intereà temporis perfectus ad exitum properans secundùm naturam excludi; quod tempus est maximè naturale.

Partus septimestris.

XLIX. Sed observatur etiam *septimo mense* partus vitalis; nec ante septimum mensem observatus est, nisi rarissimè, exclusus foetus, quin vel mortuus prodierit, vel paulò post vitam finierit. Sic memini non semel partum septimestrem vivi foetûs, sed qui raro per mensem vitam suam miseram protraxerit, verùm plerumque ante tertiam hebdomadem diem suum obie-

obierit; atque similiter pro Abortu habitus fuerit, atque haberi debuerit.

Abortus quid.

L. *Abortus* proinde nobis est *Fœtûs humani ante septimum gestationis suæ mensem exclusio*, sive *vivus* prodeat sive *mortuus*.

LI. *Vitalis* autem vocatur fœtus, non qui vivus tantùm prodit in lucem, sed qui aptus est permanere in vitâ; nam qui nunquam observatur diu superesse, quin semper brevi mori, pro vitali minimè haberi solet, sed pro Abortu, vel Abortivo.

Quando contingere possit.

LII. Potest verò contingere *Abortus à primo Conceptionis momento* usque *ad sexti mensis finem*.

Quando frequentius fiat.

LIII. Frequentiùs quidem observantur Abortus circa *tertii Mensis finem*, & quarti initium contingentes; quamvis non infrequenter accidant tum ante, tum post idem tempus.

Ante decimam post conceptum hebdomadam non fit verus abortus.

LIV. Quotquot autem *ante decimam post Conceptum hebdomadem* eveniunt, vix habentur à plerisque pro vero Abortu, quoniam vix tunc aliquod Fœtûs rudimentum apparet; vix ante octavam ipsius Placentæ notabile initium; unde tunc potiùs pro suppresso Mensium fluxu, vel saltem Molâ habetur ille Casus.

Et quare.

LV. Nisi enim Fœtus appareat in Placentæ corpusculo, negatur ferè Conceptus factus, nec proinde conceditur tunc Abortus: quod haud ita mirum, postquam ex solo Fœtu certum Graviditatis peti potest signum; qui quoties non apparet, dubium ac incertum est, an reverà utero gesserit mulier, nec ne:. quoniam evenit aliquando, ut post menstruorum fluxum pluribus mensibus suppressum, Mola duntaxat prodeat, nullus fœtus.

Massa carnea post nonam vel decimam hebdomadam.

LVI. Sed accidit quoque non raro sicut aliquoties mihi contigit observare in meâ praxi, ut fœmina nonâ, decimâve post cessantem menstruorum eruptionem hebdomade, fluxum passæ fuerint satis magnum, & unà cum ipso aliquid excreverint coagulati, carneive, quod, uti dixi, propter Fœtûs notabilis absentiam pro Placentâ non fuit habitum; quæ nihilominus postea, educto circa hebdomadem post cessantia menstrua octavam ex brachio sanguine, nil simile in se animadverterunt, verùm Gravidæ sunt deprehensæ, atque circa nonum mensem Fœtum pepererunt vivum, vitalemque.

Ejus causa.

LVII. Unde arbitror, me non tantùm probabiliter, ast solidè ac necessariò concludere, Ipsas prioribus quoque temporibus fuisse gravidas, quando neglectâ venæ-sectione sanguinisque redundantis diminutione, ob sanguinem copiosum circa Uterum post secundum à conceptione mensem subsistentem Exclusus est nondum visu notabilis Fœtus, verus Abortus.

Quibus potissimùm eveniat.

LVIII. Evenit quidem hoc imprimis Fœminis copiosum Menstruorum Fluxum patientibus, in quibus sanguis evacuari solitus & nunc in corpore coacervatus, nec in Fœtûs nutritionem, Placentæve productionem consumptus, urget ipsius Uteri vasa, exitumque per ipsa quærens, ac inveniens, simul foràs protrudit Fœtum tenellulum, ac necdum oculis conspicuum.

Quod notandum.

LIX. Hoc vel idcircò pluribus hîc deduco, quia censeo, hunc casum esse satis frequentem, quamvis à paucis forsan observatum; cujus proinde accuratam considerationem unicuique Medico, cui ægrorum æquè ac sanorum salus cordi est, seriò commendo; quo facto, progredior ad multiplices Abortûs causas eruendas, & paucis explicandas.

Abortus causa plethora.

LX. Faciam autem initium à modò memoratâ in Abortu paucis post conceptionem hebdomadibus eveniente Causâ satis frequenti, *Sanguinis Plethorâ*, propter quam vi expellitur Fœtus laxiùs Utero adhærens, nec Sanguinis copiosi egressum quærentis ac in Utero invenientis impetum sustinere valens.

LXI. Aliter namque se habet res in fœminis pauco sanguine præditis, ac imprimis menstruum fluxum parcum patientibus, aliter in fœminis multo sanguine refertis, ac fluxum mensium copiosum experiri solitis.

Et quâ ratione.

LXII. Quemadmodum enim in istis Sanguis paucus in corpore redundat suppressis propter Conceptionem menstruis, nec proinde ab illo valdè urgetur tribus primis (quibus ex solo semine formari, ac necdum superfluo Matris Sanguine nutriri solet Fœtus) gravidationis mensibus, unde nullus inde adest Abortûs metus: Ita contrà in his Sanguis copiosus & multus post eandem menstruorum retentionem circa Uterum hærens, atque vasa ibi præsertim distendendo exitum quærens, tandem eum invenit, nî, quemadmodum à me dictum, idem in tempore minuatur per venam in brachio apertam, sicque à premente Sanguine, alioque averso, liberetur cum Utero fœtus tenellus in ipso latitans, & magnæ Sanguinis affusioni, effusionique resistere nescius, ac invalidus.

Menstrua copiosa post eorum suppressionem à 1°. 2°. aut 3°. post conceptionem mense, signum Abortus.

LXIII. Quoties igitur aut 1°. aut 2°. aut 3°. post conceptionem factam, suppressumque adeò Menstruorum fluxum mense, propter Sanguinis abundantiam, (nullâ scilicet aliâ evidenti ejus apparente causâ) erumpunt copiosè menstrua, toties suspicari licet ac conjectare, Abortum concurrere, atque destructionem sui debere Sanguini materno nimiâ copiâ corpusculum suum in primâ sui formatione aut conforma-

formatione opprimenti: adeò ut tunc, qui destinatus erat ejus nutritioni & accretioni sanguis menstruus, causa sit ipsius ante nativitatem interitûs.

Abortus Causa 2a. Motus corporis vehemens.

LXIV. Abortûs Causa non infrequens solet 2°. esse *Motus Corporis vehementior*, ac præsertim *Saltatio*, *Equitatio*, *Agitatio*, &c. unde semen nondum satis firmiter Utero adhærens non ita difficulter ejici potest ex eodem.

LXV. Quemadmodùm enim ab eodem Motu Corporis vehementiore Conceptio impediri potest, sic etiam ab eodem Abortus excitari solet: adeò ut meminerim, nonnullis fœminis ex solâ Brachiorum elevatione Abortum non semel diversis gestationis mensibus contigisse.

LXVI. Quòd si sola extensio aut elevatio Brachiorum possit esse Causa Abortûs, an non id fiet æquè facilè à Corporis agitatione forti, quemadmodùm ejus rei exempla sunt plura.

Et quâ ratione.

LXVII. Si quis autem me roget, quî eveniat tum ex corporis Agitatione forti, tum ex Brachiorùm elevatione Abortus? ei respondebo, id fieri, quatenus Agitatione quâvis vehementi concutitur quoque contentus in Utero Fœtus, cujus Vincula (hoc est Placenta Utero cohærens) si fuerint laxiora & minùs firma, mox solvuntur ac rumpuntur eadem, secedendo ab Utero, fœtumque cum Secundis ad exitum urgendo.

LXVIII. Quod Brachiorum elevationem, ea hactenus solet Abortûs Causa existere, quatenus tunc temporis premitur angustaturque Abdomen, angiturque in Utero fœtus, qui vehementiùs tunc pressus, exprimitur facilè ex Utero, imprimis laxiore, atque fœtum minùs firmiter adhærentem habente.

3a. Causa Casus.

LXIX. Sed & 3°. *A Casu* haud infrequenter solet excitari Abortus; ob quem sicut læduntur plerumque in Fœtu partes, quibus aliqua vis & noxa accidit in Matribus, ita sat sæpè Abortus inde solet contingere.

LXX. Consequitur autem Matris Casum Abortus, imprimis quando is aut *in Ventrem* fit, aut potentiùs *in regionem Lumbarem*; ibi namque graviùs afficitur ipse quoque Uterus ac Fœtus, si grandior fuerit; hìc Nervi ad omnes Abdominis partes, ipsumque adeò Uterum & Fœtum delati.

4a. Terror magnus, Animi solicitudo & Tristitia.

LXXI. In harumce causarum serie memorari debet 4°. *Terror magnus*, mox & *Animi solicitudo* cum subsequente *Tristitiâ*: qui Animi Affectus soli possunt ac solent satis sæpè Abortûs esse Causa, si fuerint graviores, quod etiam de *Irâ* dicendum.

Ut & Irâ.

Et quâ ratione.

LXXII. A solo *Terrore magno* & inopinato *Abortum* fieri, notissimum; quem eatenus contingere arbitror, quatenus tunc unà cum *Animi Mentisque Functionibus Animalibus omnibus* conturbantur quoque cæteræ *Corporis Functiones Naturales omnes*, ipsaque adeò *Nutritio*, tàm *Fœtûs*, quàm *Matris Gravidæ*.

Terror inopinatus quid efficiat.

LXXIII. Quatenus autem Animales Functiones omnes in Terrore conturbantur, *Conturbatur* quoque *Motus Spirituum Animalium ad partes singulas*, unde non tantùm *Sensus & Motus Animalis* confunditur, minuitur, & inordinatus existit, sed insuper Humores omnes minùs temperati, Functionibusque adeò suis ritè obeundis inepti redduntur: Cùm proinde tunc temporis Functiones omnes mirè conturbentur in utroque Corpore, tum Matris, tum Fœtûs: cum nonnunquam vel Mors, vel gravissimus Affectus inde obveniat Adultis & Robustis; non est quod miremur, idem graviùs evenire tenello Fœtui in Utero hærenti, atque ipsum aut perire mox in Matris ventre, aut in eodem languere, donec tandem ibidem moriatur, vel saltem moribundus excludatur.

LXXIV. Tantùm potest Animi Terror in Hominibus, & plus forsan, quàm cæterorum Animi Affectuum gravissimus; quantum saltem Ego hactenus in satis exactâ quotidianâque eorum, quæ mihi examinare contigit, observatione per annos triginta notare potui.

Quatenus tristitia sit Abortûs Causa.

LXXV. *Tristitia summa* nonnunquam, licet rariùs, Abortûs esse solet Causa, & quidem, quatenus omnes tunc prosterni solent vires, ac Functiones labefactari.

A Tristitiâ Animalium Spirituum motus sistitur.

LXXVI. Animus enim in Tristitiâ summâ fractus ac dejectus non excitat, vel promovet Spirituum Animalium motum, quin potiùs eundem negligit, quemadmodùm cætera objecta omnia lætitiam Animæ afferentia; unde non tantùm minùs, sed minimè moventur quaquaversùm Spiritus Animales; minùs, propter gaudii defectum; minimè, propter Animi dejectionem summam quietem unicè optantem ac quærentem.

A lætitiâ promovetur.

LXXVII. Sicut enim Animus lætus quaquaversùm Animales Spiritus mittit, ad omnes corporis partes commovendas & ad tripudiandum quasi agitandas; quò sic etiam præsentis gaudii fiant participes; ita contrà Animus tristis, & in semet ipsum quasi retractus, nil minùs quàm Spiritus Animales commovet, quin potiùs ad quietem & torporem ducit, retrahitque.

Quâ ratione à tristitiâ fiat Abortus.

LXXVIII. Quemadmodùm igitur fœmina tum gravida, tum valdè tristis ac mœsta, negligit Corporis sui motum Animalem, quin Animalium Spirituum motum ab Animo pendentem, unde omnes tum Animi, tum Corporis functiones imperfectiùs obeuntur; ita Fœtus in ejus Utero existens, atque ipsi compatiens, quin matre graviùs omnia ipsi obvenientia mala ferens, plus eâdem matre suâ detrimenti ac noxæ patitur quoad Functionum quarumvis labefactationem.

LXXIX. Sicut proinde moritur aliquando Fœmina mœrore summo correpta, vel saltem in gravissimos incidere observatur affectus, ita ejus fœtus tenellus in ejusdem utero adhuc hærens faciliùs ac citiùs tum moritur, tum affectus gravissimos patitur, ipsamque adeò sui intempestivam expulsionem.

Qua ratione ab Irâ.

LXXX. Inter Animi Affectus observatur *Ira* non infrequens *Abortûs Causa*: quod eâ ratione fieri autumo, quatenus in Irâ non tantùm Anima mirè conturbatur & confunditur, sed omnes quoque Actiones tum Animales, tum Naturales multùm læduntur, labefactanturque, unde, sicut modò diximus, in Fœtu non minor, sed major Functionum omnium Conturbatio sequitur, propter quam inter alia mala plura etiam consequi potest Abortus: dum nimirum quæcunque patitur unquam Mater, graviùs fert in ejus Utero latens Fœtus.

5ª. Abortûs Causa Vigiliæ nimiæ.

LXXXI. Quemadmodùm nimia corporis agitatio & defatigatio, sic & 5°. *Vigiliæ nimiæ* Causa possunt ac solent esse *Abortûs*; non quidem tam frequenter, nec nisi in Fœminis magis teneris, ac delicatis: quatenus vires omnes atteruntur, sicque Fœtus paulatim deficit ac perit.

6ª. Summus Aëris Æstus.

LXXXII. Quod de Vigiliis dictum, dici quoque potest 6°. de *Summo Aëris æstu*, qui nonnunquam in fœminis tenellis Causa solet esse Abortûs; quatenus non tantùm Spiritus Animales tunc consumuntur ac dissipantur, sed insuper Sanguis universus nimiùm dissolvitur, & fluidior factus fœtum facilè ad Abortum cogit.

7ª. Alvi fluxus vehemens.

LXXXIII. *Abortûs* quoque *Causa* esse observatur 7°. aliquando *Alvi fluxus vehemens*, ac præsertim *Dysentericus*; ubi præter continuam ferè desidendi necessitatem, atque Contentorum in Abdomine deorsùm factam pressionem subinde humores Acres concurrunt, non tantùm Alvi fluxum producentes, sed Sanguinem quoque inficientes, atque ipsum Fœtum similiter afficientes, ac proinde gravidam ad Aboriendum sat sæpè cogentes.

8ª. Hæmorrhagia insignis.

LXXXIV. Quemadmodum in superioribus docui fluxum menstruum, sed immodicum, esse Abortûs Causam frequentem, ita nunc addendum 8°. post *Hæmorrhagiam insignem* haud infrequenter sequi Abortum; cujus rei hæc videtur mihi Causa, multùm à præcedente differens, defectus nimirum Sanguinis materni universalis, propter quem eodem destituitur quoque necessariò Fœtus; qui proinde tenellus adhuc, cùm minùs possit continuo carere Alimento, Sanguine materno, deficit facilè ejus defectu, ac proinde aut moritur, aut languet, atque sic ad Abortum excidit.

9ª. Remedia Menses moventia.

LXXXV. Abortûs quoque Causa frequens sunt 9°. *Remedia quævis Menstruum fluxum promovere solita*, si aut imprudenter, aut malitiosè durante Graviditate usurpentur: qualia sunt & 1°. *Venæ-sectio*, largior præsertim, ac imprimis in pede instituta: & 2°. *Purgantia* potentiora, sat magnâ quantitate usurpata, & imprimis Acria: & 3°. *Specifica* dicta, mensibusque ciendis dicata, copiâ præsertim notabili usurpata.

Venæ-sectio.

LXXXVI. A *Venæ-sectione* namque, *Sanguinisque copiosi eductione* idem evenit, quod modò diximus de Hæmorrhagiâ: cui accedit, quando illa fit in pede, quòd præterea deorsùm feratur impetuosiùs Sanguis, & sic quoque ad Uterum quandoque urgeatur; Fœtusque eo ipso ad exitum impellatur.

Purgantia.

LXXXVII. *Purgantia* & imprimis *Acriora* tum ratione *sui*, tum ratione *humorum Acrium* vehementer ac multùm agitatorum, & quaquaversùm, etiam ad Uterum Fœtumque, propulsorum utrumque simul commovent, Uterum quidem ad contenti Fœtûs exclusionem, ac Fœtum ad ejusdem sui exclusionis promotionem.

Specifica menses moventia.

LXXXVIII. *Menses moventia* dicta medicamenta, quorum pleraque vi Aromaticâ sunt prædita, Sanguinem universum solvendo, eundemque fluidiorem præstando, facilitare solent ipsius ordinarium per Uterum effluxum, atque Graviditatis tempore idem agendo præcipitant non rarò cum ipso Fœtum ex Utero: imprimis quandiu idem est tenellus, & Uteri constitutio laxior.

Potus generosus, & Spiritus Vini causa Abortus.

LXXXIX. Hoc verum esse hinc quoque patet, quòd in quibusdam Fœminis *Potus Generosus*, ipseque adeò *Spiritus Vini* majori copiâ sumptus soleat esse Abortûs Causa; & quidem quoniam solvit ac dissolvit nimiùm Sanguinem universum, facilitatque ipsius per Uterum effluxum, qui tàm rarò evenit absque Fœtûs exclusione, hoc est, Abortu.

Causa Abortus interna Vitiosa Materni Abdominis conformatio.

XC. Præter quas frequentiores à Rebus Non-naturalibus & fortuitis petitas Abortûs Causas, solent subinde aliquæ occurrere Internæ, *ex vitiosâ* nempe *Materni abdominis conformatione*, ut si exempli gratiâ locus desideretur in ipso sufficiens explicando Utero; unde idem pressus comprimit necessariò contentum Fœtum, ipsumque ante tempus ejicit.

Ut & Mola, vel alius fœtus.

XCI. Huc referri posset tandem *Mola*, vel alius *Fœtus vivus, mortuusve in Utero simul existens*, atque priorem aut posteriorem Fœtum ad exitum cogens.

Curatio.

XCII. Atque hæ primariæ sunt ac frequentiores Abortûs Causæ: proximum est, ut tàm hujus Abortûs, quàm cæterorum Gravidis supervenire solitorum Symptomatum Curationem subjungamus.

Nauseæ, Vomitûs, & Fastidii.

XCIII. Faciemus autem initium tum à *Nauseâ & Vomitu*, tum à *Ciborum Potuumque Fastidio* vario.

Unde hæc Symptomata oriantur.

XCIV. Quoniam verò diximus &, uti putamus, evicimus, symptomata ista omnia primariò pendere à *Menstruo Sanguine circa Uterum propter gravidationem morante, atque ibidem quodammodò alterato & corrupto, hinc corruptionem suam universæ Sanguinis massæ, mox & Contentis cæteris, adeóque Bili quoque ac præsertim communicante*: ita necesse videtur, ut hinc sumamus curationis exordium.

Causa corruptionis Sanguinis.

XCV. Quamvis autem in explicatione modi, quo ex Sanguine stagnante fieri putamus *Inflammationem*, docuerimus non semel, secedere à Sanguine partes ipsius maximè spirituosas & volatiles; ita ut inexistens ipsi tum Spiritus Acidus, tum Sal lixivus potentiùs effervescant, atque præter caloris sensum molestum Sanguis in pus abeat: non est tamen eadem hîc Corruptionis in Sanguine ratio.

Quâ ratione Sanguis impediatur ne effluat.

XCVI. In hoc namque Casu non verè subsistit Sanguis in Uteri vasis, utpote nullatenus sicut in Inflammatione obstructis à Causâ præter-naturali, quæ non tantùm Sanguinem, Pituitamve in Uteri vasis coagulare, ast noxam suam tum ipsi Utero, tum reliquo Sanguini communicare solet: sed *in Uteri Vasis secundùm naturam propter* gravidationem *blandè* in exitu suo *coarctatis*, ne effluat, impeditur Sanguis, nullâ ratione ideò malè affectus.

Sanguis corruptus subsistens majorem corruptionem subit.

XCVII. Unde per se ac *propter gravidationem nequaquam corrumpitur Sanguis*, quando *purus est ac integer*: (quocirca haud omnes malè habent Mulieres gravidæ) Quatenus autem is non est inculpatus, sed impurus, mirum non est, si subsistens tunc circa Uterum aliquam Corruptionem majorem subeat.

Unde Mulieres quædam gravidæ sint saniores, quàm aliæ.

XCVIII. Hæc Corruptio sicut in plerisque tendit in pejus, ita in quibusdam vergit in melius: unde videas mulieres quasdam, quoties utero gerunt, saniores valentioresque, quàm extra tempus gravidationis: quod fieri existimo, quia alteratio, quæ Sanguini propter Gravidationem circa uterum subsistenti evenit, eundem corrigit ac emendat; quod quî fiat, dignoscetur faciliùs, postquam ostenderimus, qualis mutatio tunc Sanguini contingat.

Qualis mutatio Sanguini contingat.

XCIX. Diximus enim non esse hanc mutationem talem, qualis accidit Sanguini Inflammationem parienti: Nam quum Sanguis propter gravidationem non effundatur extra sua vasa, nec vi propellatur versùs vasa obstructa; ut ibidem per ea nimiùm distenta, adeóque per diapedesin evadant effugiantque partes ejus maximè Spirituosæ volatiles; sed in vasis suis, non tamen valdè ideò distentis, moram quidem nectat, & *absque ullâ suarum partium deperditione mutationem aliquam subeat*, erit *ea in ulteriori Sanguinis rarefactione & dissolutione*; propter quam idem *Sanguis tenuior, fluidior, & volatilior* fiet.

Quî Humores corrumpantur.

C. Quæ rarefactio, attenuatio, & volatilisatio ulterior cùm Sanguinem non reddat perfectiorem (quippe in ipso haud requisita) sed imperfectiorem, mirum non est, si ab eâdem, Massæ toti postquam est communicata, *Humores* quoque inde producti ejusdem *Rarefactionis, Attenuationisque nimiæ*, adeóque *Volatilitatis noxiæ* fiant *participes*; ac imprimis *Bilis*, quippe quæ præ aliis Humoribus omnibus est *tenuis atque Volatilis*.

Quî mulier per gravidationem fiat sanior.

CI. Quoties proinde Mulier nuper imprægnata tum Sanguinem, tum Bilem, cæterosque Humores habet minùs tenues, & volatiles, toties, si recessus ille à statu naturali non sit magnus, emendari potest illud malum, fierique mulier per ac propter gravidationem sanior: sicut modò dicebamus id aliquando contingere.

Nauseæ, Vomitus, & Fastidii causa.

CII. Ubi verò jam sunt in Muliere imprægnatâ tum Sanguis, tum Humores alii, ac imprimis Bilis, aliquantò tenuiores, volatiliores, & acriores, facile fit, ut adhuc tenuiores, volatiliores, & acriores idcircò facti, noxam vel molestiam notabilem ipsi afferant, & in specie *Nauseam, Vomitumque, & multiplex Alimentorum Fastidium*: ceu pluribus docuimus in superioribus.

In quô horum curatio consistat.

CIII. Postquàm igitur non tantùm ab Effectu, adeóque Symptomatibus fœminis Gravidis supervenientibus, verùm etiam à Sanguinis Naturâ, adeóque Corporis humani OEconomiâ ostendimus, Humores omnes, ac Bilem

impri-

imprimis reddi propter Gravidationem tum tenuiores, tum volatiliores, *Mali hujus Curatio* consistet tum in *Humorum omnium*, tum maximè in *Bilis* & *incrassatione*, & *fixatione*.

Quibus Medicamentis absolvatur.

CIV. Id autem præstant efficacissimè omnia Medicamenta Austera, quæ quò erunt blandiora, eò effectum illum producent commodiùs, postquàm *Mutatio omnis subita in Corpore atque Humoribus periculosa*, si præsertim fuerit simul *magna*.

Mutatio subita periculosa.

CV. Et quemadmodum hoc est universaliter verum, ita in specie in Humorum & Sanguinis Incrassatione, Coagulatione, ac Fixatione est verissimum.

Quid vitæ maximè noceat.

CVI. Nil enim æquè vitæ nocet, atque Coagulatio nimia & subita Sanguinis, & Fixatio magna & subita Bilis; unde facilè ac subitò contingere solet Mors, sicut hoc inter alia manifestum facit tum quodvis Animi Deliquium grave, tum evidentissimè Syncope.

Affectus Lethales unde pendeant.

CVII. Ab Acido namque, & imprimis Austero-acido pendent hi Affectus tàm sæpè lethales: quippe quod tàm multos, tàm sæpè, tàm subitò, tàm inopinanter tollit è medio, necatque homines, nunc summo Animi mœrore, aut Terrore pressos & oppressos, nunc Humoribus Acidis Austerisque copiosiùs & subitò ad Ventriculum & Cor imprimis assurgentibus gravatos.

CVIII. Has plerumque subitæ multorum mortis Causas veras esse, agnoscent facilè quotquot vel mediocriter erunt versati in iis, quæ de Re Medicâ docuimus hactenus, attendentque ad Diætam tum præteritam tum præsentem eorum, qui inopinanter extinguuntur, conferentque eadem cum symptomatibus circa mortis tempus notatis.

Austera Blandiora quænam.

CIX. Ad hæc Austera blandiora revocanda, Plantago, Sempervivum majus, Myrtus, Polygonum, Bistorta, Garyophyllata, Rosæ Rubræ, &c. Alumen crudum, Terræ sigillatæ omnes, &c.

CX. Inter Chymica laudantur Spiritus Aluminis, Salis dulcis, Vitrioli, & similes.

Eorum Usus.

CXI. Quoniam verò paulatim debet fieri Mutatio illa Bilis, cæterorumque Humorum Volatiliorum & fluidiorum, adeóque mobiliorum; bonum est, quævis Medicamenta sæpiùs usurpari, & quidem quantitate minore, quò sic sensim emendetur noxa in ipsis existens.

Quænam condimenta Gravidis conveniant.

CXII. His ritè observatis, minimè culpandæ videntur gravidæ Acetariis addictæ, nisi quoties nimiùm iisdem indulgent, ac non tantùm quotidie iis vescuntur, sed alia omnia præ hisce fastidiunt: atque Aceto, acetosisque continuè abutuntur.

CXIII. *Conveniunt* proinde *Gravidis Condimenta Acidiuscula & subaustera*, & quidem copiâ mediocri usurpata; quorum ope observamus compesci, minui, & tandem superari Nauseam, Vomitumque: postquam ab iisdem temperatur, figiturque blandè Bilis Acrior, Volatilior, & solitò fluidior: quin reliqui humores similiter ad naturalem redeunt statum, unde tum Appetitus in plerisque prostratus sensim restituitur, Alimentorum Fermentatio languens promovetur, sanguisque laudabilis producitur, vires recreantur, & tandem Fœtus vegetus in lucem prodit.

Et ob quam rationem.

Qualia Salia Volatilia usurpanda.

CXIV. Sed dicet Aliquis, Me *Salibus* quoque *Volatilibus* uti frequenter in Gravidis, qui tamen videntur potiùs Bilis Volatilitatem aucturi, quàm diminuturi.

CXV. Sed respondeo, Me in eum finem non laudare Sales Volatiles; quos prætereà non usurpo tunc quosvis, sed Oleosos: & quidem, ut *Bilem* non tàm Volatiliorem, quàm *Acriorem* quoque factam corrigant, emendentque.

Bilem Volatiliorem quænam figant.

CXVI. Ad *Bilem* proinde *Volatiliorem figendam* usurpo *subaustera* & *Acidiuscula* tum Medicamenta, tum imprimis Condimenta: ad eandem verò *Acriorem temperandam, corrigendamque* laudo *Salia Volatilia, sed Oleosa*, quæ prætereà *Fermentationem Alimentorum* in Ventriculo *juvant, promoventque*.

Acriorem quænam temperent.

Quando abstinendum à Salibus volatilibus.

CXVII. Ubi proinde *nulla in Bile, cæterisque Humoribus* observatur *Acrimonia*, vel à *solâ Gravidatione* propter peculiarem ipsorum constitutionem præcedentem orta, vel à *nimio Acidiorum, Austerorumque Acriorum abusu* mox à me notato facta, non suadeo usum Salium Volatilium: Verùm quando undecunque tandem orta & in Humoribus quibusvis observata concurrit eorum Acrimonia, non dubito uti Salibus volatilibus, sed blandioribus & oleosis; quippe quæ tum Ratio suadet futura Humoribus acribus temperandis utilia, tum Experientia multiplex mihi testata est fuisse tunc Gravidis utilissima.

Quando iis utendum.

Quænam Humores Volatiles figant, & quænam acriores temperent.

CXVIII. Ad *Humorum* igitur quorumvis, ac præsertim *Bilis*, ob gravidationem *Volatiliorum fixationem* conducunt *Medicamenta & Condimenta subaustera*; sed ad *eorundem*, ipsiusque adeo *Bilis*, *Acriorum temperationem ac emendationem* prosunt *Salia Volatilia & oleosa*.

Salium Volatilium Oleosorum vis circa bilem.

CXIX. Salia enim Volatilia Oleosa plurimùm conveniunt cum Bile naturali & laudabili, atque idcircò apprimè conferunt ad eandem in statum naturalem deducendam, postquam ipsa ex parte saltem facta est temperatior per au-

stera

stera vel acida, prout nimirum ejus à statu naturali recessus est diversus.

Bilis quibus primariò, & quibus secundariò corrigenda.

CXX. Potest igitur Bilis Austeris primariò, & Salibus Volatilibus oleosis secundariò corrigi ac emendari durante Uteri gestatione. Nilque obstat, quò minùs eodem tempore, non tamen simul, usurpentur utraque; hoc est, die eodem, sed diversis horis possunt nunc austera, nunc salia volatilia usurpari commodissimè.

CXXI. In horumce medicamentorum formulis non hæreo, cùm facilè sit pro re natâ cuivis in praxi mediocriter versato diversas concipere formulas; adde quòd Condimenta austera nullas requirant formulas, ut nec Salia volatilia, quæ ex Vino, aliove liquore grato exhibere soleo.

Si Humores quantitate peccent purgantibus minuendi.

CXXII. His ergò tum Nausea, tum Vomitus, tum ipsum Alimentorum Fastidium corrigi solet ac emendari auxiliis: quòd si non tantùm qualitate, verùm *quantitate* quoque *excedente* tum *Bilis*, tum alii *peccent Humores, Purgantibus convenientibus* erunt iidem *minuendi*.

Et quidem blandis.

CXXIII. Ubi notandum, opus hîc esse *Blandis*, non item *Potentioribus* purgantibus, & quidem *minore quantitate* exhibendis.

Non Potentioribus.

CXXIV. Non est utendum Purgantibus Potentioribus & imprimis acribus, quoniam metus est, sicut dictum in superioribus, ne ab illis promoveatur Abortus. Nullum autem periculum à purgantibus blandioribus, ac præsertim quantitate minore usurpatis.

CXXV. Possunt enim blanda quoque, si majore copiâ usurpentur, nocere gravidis, & Abortum producere.

Purgantia blanda minore quantitate usurpata nunquam nocere.

CXXVI. Eadem autem si quantitate minore usurpentur, nocebunt nunquam, cùm possint sæpiùs repeti, quando effectum haud producunt expectatum; nec satis multùm educunt humorum redundantium; aut illos movent commoventque tantùm, non expellunt. Ubi semper cogitandum observandumque, à Medicamentis purgantibus blandioribus quantitate minore usurpatis corrigi humores noxios, & ad secuturam posteà evacuationem præparari; adeò ut nunquam ægris noceat, semper ipsis prosit usurpatio purgantium parca; si præsertim brevibus (aliquot horarum) intervallis eadem repetantur, donec desideratus obtineatur evacuationis effectus.

Sed humores noxios corrigere, si non expellant.

Opiata & Narcotica hîc etiam locum habere.

CXXVII. Quòd si Nausea, Vomitusve valdè urgeant, vehementerque Gravidas affligant, ita ut metus sit, ne gravius ipsis superveniat malum, possunt quoque usurpari *Opiata & Narcotica*; utpote quæ tùm *humorum acrimoniam temperant*, tùm eorundem *vitiosam Effervescentiam comprimunt*, tùm *sensum omnem obtundunt*, sicque potenter *Vomitum* nimium & molestum compescunt & sistunt.

Et quænam.

CXXVIII. In hunc finem conducunt, Laudanum Opiatum, Theriaca, Diascordium, Philonium Romanum, Requies Nicolai, &c. sive sola usurpentur, Laudanum quidem pilularum formâ, cætera verò cæterorum Electuariorum & Conditorum modo devorata: sive liquoribus convenientibus, atque plus minùs Aromaticis & subausteris vel adstringentibus diluantur, & sic aut per cochlearia sæpiùs, aut haustûs formâ rariùs assumantur.

Quid præstent.

CXXIX. Horum enim ope ad tranquillitatem convenientem deducuntur & Humores ad tenue Intestinum confluentes, & ipse Ventriculus cum tenui Intestino; quo facto feliciùs tum cætera remedia alterantia, tum ipsa possunt assumi Alimenta: Frustrà siquidem usurpantur hæc omnia, quamdiu vehemens urget Nausea & Vomitus; qui omninò sedandus priùs, quàm vel Alimenta, vel blandè alterantia retineri queant medicamenta.

Externa etiam conducere.

CXXX. Ad Vomitum hunc vehementem compescendum conducunt etiam Externa, Olei, Emplastri, Cataplasmatis, Pulveris, Sacculi, aliâve usurpanda formâ: ubi semper optima sunt Aromatica, sed adstringentia, additis nonnunquam, quò vis eorum ad Interna deducatur, Spirituosis, Vino generoso, ipsoque Vini Spiritu, ut & Panis micâ.

CXXXI. Atque prædictis modis mediisque observavimus hactenus feliciter satis sedari, tollique Nauseam, Vomitum, & Fastidium Gravidarum.

Malaciæ curatio.

CXXXII. *Malaciam* earundem *curandam* existimamus, partim præmissâ *Humorum malè affectorum restitutione ac emendatione*, partim *Mentis malè circa objecta oblata ratiocinantis correctione*.

CXXXIII. Non morabimur proinde in jam dictâ Humorum alteratione, quin paucis docebimus tantùm, quî *persuasio illa tum falsa sæpè, tum indigna vi rationis superari queat*.

Desiderium vehemens Cibi, potûsque boni non esse malaciam.

CXXXIV. Neque pro Malaciâ putamus habendum *Desiderium vehemens Cibi, Potusve per se boni*, quamvis absentis, Exempli gratiâ, Vini Rubelli, Rhenani, Moschatellini, Hispanici, Aquæ Fontis hujus vel illius, Spadanæ, Artocreatis hujus vel illius, & similium; quæ, quoties non sunt in nostrâ potestate, cupimus ardentiùs, quod imprimis solet fieri Gravidis.

Sed esse ei satisfaciendum.

CXXXV. Quoties autem tale quid appetunt vehementer Gravidæ, oportet Maritos vel

Ma-

Matres, aliosve Domesticos, ubi ejus voti ac desiderii sunt conscii, omnem dare operam, ut insciis quoque Gravidis comparetur, afferaturque ipsis nesciis: unde utplurimùm habent optimè.

Et quâ ratione.

CXXXVI. Ubi notandum prætereà, non raro Gravidas optare solas frui talibus desideratis, unde prudentiæ est, si Domestici se ipsis subtrahant, & solas relinquant, quò avidiùs frui queant iisdem: quòd si adsint, bonum est fingere, sibi tunc minùs sapere aut desiderari eadem, aut parum eorundem usurpando partem maximam relinquere Gravidis, quæ solent ferè avidiùs eadem assumere; quin urgendæ sunt ac rogandæ nonnunquam, ut suo satisfaciant desiderio, atque tunc laudandæ sunt, licet subinde plus assumant potûs potentis: quamvis cavendum sit, ne in ebrietatem incidant, cùm aliàs metus sit, ne fœtus fiat ebriosus: solent enim utplurimùm *Infantes sequi matrum desideria*, & iisdem addicti esse alimentis, quæ vehementer cupiverunt Matres gravidæ.

Malacia si reprimi nequeat, moderanda solidis rationibus.

CXXXVII. Sed quoad veram *Malaciam*, & *Appetitum rerum insuetarum*, & imprimis *absurdarum*, danda opera, ut si comprimi ac reprimi nequeat in totum, moderetur saltem: quod fiet ostendendo Gravidæ, quàm absurdum & à ratione sanâ alienum sit, quod ab ipsâ desideratur; quò ad se rediens, Animumque suum colligens, occurrat suo desiderio pravo, atque rationis solidæ ope evertat sui Appetitûs depravati motus perversos.

Quod in quibus faciliùs, in quibus difficiliùs fiat.

CXXXVIII. Quemadmodùm autem id obtinebitur faciliùs à fœminis ratione utentibus, ita idem fiet difficillimè à fœminis, quæ patiuntur se à suis regi Affectibus, quibus dum obtemperant libenter, ita eosdem regere nesciunt, parvi pendentes prudentis præceptum:

Animum rege, qui, nisi paret,
Imperat.

CXXXIX. Indulgendum proinde Gravidis, quantum fieri potest, ac ipsis concedenda sunt quævis Alimenta & alia non valdè noxia; sicut avertendæ sunt à rebus sibi aliisve noxiis, dandaque est opera, ut Animus ipsarum sanæ rationi obediat, quò appetitui pravo imperet.

Sensus & Animalis motus perversus curandus.

CXL. *Sensus* autem Gravidarum *tum Externi*, *tum Interni*, ut & *Animalis Motus*, propter *Animales Spiritus minùs puros ac defæcatos perversi* restituentur depuratis & correctis iisdem per laudata tum *Aromatica*, tum *Spirituosa*.

Aromaticis.

CXLI. *Aromatica* hîc laudo, quia emendant halitus vitiosos Spiritibus animalibus junctos, & ipsos corrumpentes.

Et Spirituosis.

CXLII. *Spirituosa* hîc conducunt, quia vim Aromaticorum deducunt ad Cerebrum, promoventque simul Animalium Spirituum restitutionem ac defectum eorundem supplent.

Functiones Animales in gravidis languere.

CXLIII. *Languent* namque *Functiones Animales in Gravidis* multis æquè, ac depravantur: opus est proinde, ut Spiritus animales tum augeantur, tum emendentur.

Tincturam Cinnamomi maximè hic conducere.

CXLIV. Inter omnia verò hic laudanda, quin plerisque præferenda *Cinnamomi Tinctura* cum Vini rectificato spiritu solâ infusione parata, cùm præ aliis omnibus aromatibus conducat modis omnibus Cinnamomum gravidis, sitque omnium aromatum gratissimum. Ubi tamen notandum, esse aliquas personas, & quandoque gravidas, quæ abhorrent à Cinnamomo, quibus tunc dari non debet, sed aliud vel alia ejus loco aromata sumi; qualia sunt Nux moschata, Garyophylli, &c. quæ simul jungi possunt proportione laudabili, & in Tincturas parari.

Animi deliquium quibus curetur.

CXLV. Quoties autem *Animi deliquia* tum *levia*, tum *gravia* patiuntur Gravidæ, toties, cùm *Halitibus acrioribus ac simul Acidis vel Austeris* suum debeant ortum, curabuntur, aut præcavebuntur medicamentis *Aromaticis* sæpiùs laudatis, & *Salibus Volatilibus oleosis*: quippe quæ quodvis acre obtundunt, & Acidum infringunt, Austerumque emendant corriguntque.

Et quâ ratione.

CXLVI. Quoniam verò fieri nequit, ut mox in totum tollatur illud malum, cùm continuè ferè, ac præsertim stomacho jejuno vacuoque, uti nonnullis potiùs eodem Alimentis, sed noxiis ferè impleto, novi excitentur attollanturque halitus Acres; idcircò medicamentorum per intervalla brevia sumptione frequenti opus est, quò itidem tum halitus assurgentes corrigantur continuè, tum humores pravi ac vitiosè in tenui intestino Effervescentes emendentur.

Animi deliquium Gravidis Melancholicis & Tristibus evenire.

CXLVII. Sed hîc notandum quoque, Animi Deliquia evenire imprimis *Gravidis Melancholicis & tristibus*, in quibus jam ante impregnationem latitabat *Animi Deliquiorum Causa*, quæ proinde propter graviditatem non tàm producta fuit, quàm commota & agitata in ipsis.

Et quare.

CXLVIII. Nec obstat, quòd sæpiùs docuerimus, *Animi Deliquia deberi Acido & Austero*; in *Gravidis autem volatilitatem majorem nancisci tum sanguinem, tum Humores omnes, ipsamque adeò Bilem*; unde videri posset aliqua potiùs Acidi Austerique correctio expectanda, quàm

vitiosa Effervescentia; sed observandum, hæc Animi Deliquia non evenire facilè, nisi valdè tristibus ac melancholicis, in quibus cùm Humores omnes propter gravidationem reddantur volatiliores, ideóque mobiliores, copiosiùs separantur à Sanguine, abundantiùs efferuntur ad tenue intestinum Succi Melancholici, exsurguntque halitus plures.

CXLIX. Plura de Animi deliquii Curâ hîc non addo, quia fusiùs alibi de illâ à me actum.

Curatio Vertiginis.

CL. *Vertigo* gravidis nonnullis satis familiaris Curabitur iisdem Aromaticis & Sale Volatili Oleoso; quippe quæ halitus quosvis vitiosos tum discutiunt, tum corrigunt; ac præthereà Spiritus Animales puriores faciunt, & ad omnes functiones Animales ritè obeundas aptiores.

Languoris Corporis.

CLI. *Corporis Languor* ob eandem Causam iisdem restituitur Aromaticis & Salibus Volatilibus Oleosis; tum etiam quatenus blandam promovent diaphoresin, sicque dissipant quosvis halitus pravos in Corporis habitu hærentes, Languoremque illum parientes.

Febris Lentæ.

CLII. *Febres Lentæ* Gravidis tàm frequentes iisdem Aromaticis & Salibus Volatilibus Oleosis non parùm levantur, & sensim etiam curantur.

Macilentiæ & Cachexiæ.

CLIII. *Macilentia*, quin & *Cachexia* quibusdam Gravidis superveniens propter vitiosam in tenui Intestino Effervescentiam, non parùm emendabitur ab iisdem Salibus Volatilibus Oleosis, omnem humorum halituumque Acrimoniam noxiam corrigentibus, & Sanguinem ab ipsis depravatum emendantibus.

CLIV. Quæcunque autem insuper usurpanda veniunt ad Humorum quorumvis in Gravidarum corpore priùs existentium aut correctionem, aut diminutionem, eadem quoque poterunt prudenter in usum revocari, attendendo semper cum majori circumspectione hîc procedendum, quàm extra fœminarum graviditatem.

Anhelationis.

CLV. *Anhelatio* Gravidis multis tàm molesta quàm familiaris levabitur iisdem laudatis Medicamentis Aromaticis & Salibus Volatilibus; quatenus flatus halitusque eadem discutiunt, à quibus Anhelationem originem trahere docuimus in superioribus.

Abortûs curatio.

CLVI. Superest magis Gravidarum proprium Symptoma *Fœtûs nondum perfecti Exclusio præmatura, sive Abortus*: Cujus Curationem secundùm multiplices ipsius Causas proponemus.

Ob Plethoram.

CLVII. Quoties igitur ob *Sanguinis materni abundantiam & Plethoram* fit Abortus, in tempore idem minuendus, etiam aliquando mox secundo post inchoatam Conceptionem mense: sicut ejusdem jam antè facta est mentio.

Corporis motus vehemens vitandus.

CLVIII. *Corporis motus vehementior* Abortûs Causa existens *vitandus*.

Casûs occasio vitanda.

CLIX. *Casus* omnis quemadmodùm casu evenire potest ac solet, ita omnis occasio ejusdem vitanda prudenter.

Ut & Animi terroris.

CLX. *Animi Terroris* occasiones omnes vitandæ similiter, Animusque contra quævis adversa muniendus, firmandusque.

Vigiliæ nimiæ vitandæ.

CLXI. *Vigiliæ Nimiæ* si urgeant, indeque Abortus metuatur, Somnus tum Anodynis tum Narcoticis excitandus.

Ut & summus Aëris æstus.

CLXII. *Summus Aëris æstus* vitandus, locusque frigidior quærendus, vel arte talis parandus.

Alvi fluxûs causa præcavenda.

CLXIII. *Alvi fluxûs* & imprimis *Dysenteriæ* Causa omnis præcavenda, & ubi adest, in tempore ipsi occurrendum, sicut alibi hoc docetur.

Hæmorrhagia sistenda.

CLXIV. *Hæmorrhagia* quævis magna in tempore sistenda.

Cavendum à Sanguinis missione enormi. Purgantibus & menstrua moventibus.

CLXV. Cavendum etiam ab omni *Sanguinis missione enormi*; ut & *Purgantibus medicamentis potentioribus*; & imprimis *Medicamentis Menstruam purgationem* promovere solitis.

Et Potu Generoso copiosiore.

CLXVI. *Potus quivis Generosus* sicut parvâ quantitate sumptus recreat Gravidas, roboratque Fœtum, ita vitandus quantitate majore, ne abortum producat.

Conformatio Ventris Vitiosa incurabilis.

LXVII. *Conformatio vitiosa Ventris Materni* raró vel nunquam emendari poterit, nec ab ipsâ pendens Abortus præcaveri.

Abortus à Molâ, vel alio fœtu caveri vix potest.

CLXVIII. *Qui à Molâ vel alio Fœtu contingit Abortus*, vix itidem caveri poterit.

Placentæ pars post abortum restitans educenda.

CLXIX. In parte Placentæ post abortum in Utero restitante, atque continuum sanguinis effluxum per aliquot menses comitem habente, feliciter emovendâ, & Ægrâ restituendâ convenienś observavi sequens Apozema, bis, terve in die ad ℥iij. assumptum.

Apozema.

℞. *Rad. Bistort.* ʒij.
Fol. Majoran.
Puleg. an. M.j.
Coq. ex Aquæ & Vini albi an. q. s.
In Colat. ℥xx. *dissolv.*
Syr. Artemis. ℥ij.
Aqu. Cinnamom. ℥ß.
M.

Hujus enim ope excretum est Placentæ frustum pugnum æquans, & simul suppressus, curatusque sanguinis effluxus ulterior.

CLXX. Atque sic Symptomatum plerorumque Gravidis supervenientium, Ipsiusque adeò Abortûs, Naturam & Causas protulimus, Ipsorumque Curationem Compendio exhibuimus.

CAPUT VII.

De Partu Læso.

I. HActenus tum de *Menstruâ Purgatione* modis variis læsâ; tum de *Fluore Muliebri* albo; tum de *Conceptione*; tum de *Fœtus Gestatione* læsis; ipsoque adeò *Abortu*, multiplicibusque *Symptomatibus Gravidis subinde* supervenientibus, egimus satis operosè: proximum est, ut ordinem Functionum in humanâ propagatione sese subsequentium servantes, nunc de ipso Partu multipliciter lædi solito, quantum per propriam præsertim experientiam sumus edocti, disseramus.

De Partu læso ex naturali judicandum.

II. De Partu læso nemo judicabit, nemo docebit benè, qui Partum naturalem non consideraverit priùs exactè, cùm quicquid ab ipso plus minúsve recedit, pro partu læso habendum sit.

Partus naturalis.

III. Consideratur autem *in Partu naturali* tum *tempus*, tum *modus partûs*.

Tempus.

IV. *Tempus Humani* partûs maximè naturale usitatumque, *Finis est noni* ab uteri gestatione *mensis*: adeò ut non raró, ubi de tempore gravidationis fœminæ ritè constitit, eodem die, quo finitur nonus ab impregnatione mensis, observatus sit evenisse Partus, nec tantùm Fœtu existente vivo & vivaci, sed etiam mortuo.

Novem Mensium Solarium non Lunarium.

V. Menses autem hi non sunt Lunares, verùm Solares: quorum novem, hebdomadas solent continere novem & triginta, sive dies ducentos ac septuaginta tres; cùm totidem Menses Lunares, hebdomadas contineant solùm octo & viginti, atque dies ducentos & quinquaginta duos; adeò ut novem menses Solares superent totidem Lunares diebus uno & viginti, hoc est, tribus hebdomadibus.

Quod Medicis notandum.

VI. Cùm proinde tanta sit mensium Lunarium & Solarium differentia, ubi præsertim plures simul numerantur, interest, ut Medicis præsertim constet, quales considerandi veniant in Partu maximè naturali determinando: ne ridiculi observentur, quoties hâc in parte aut propter negligentiam supinam, aut propter præjudicium decipiuntur, & à Mulierculis inscitiæ ac imperitiæ convincuntur.

Ex Planetis Partûs tempore nil posse determinari.

VII. Quotquot proinde ex Planetis, eorundemque Motu aliquid de Partûs tempore naturali determinare præsumunt, toto Cœlo errant: Neque Planetis debetur illud tempus, quamvis cum hujus vel illius Planetæ Motu coincidere possit humani partûs terminus.

Id constare Experientiâ, & Observatione.

VIII. Aliunde autem nulli homini constitit unquam de naturalis partûs humani tempore, quàm ab Experientiâ & Observatione multiplici, ac diu in locis mundi variis factâ & notatâ.

IX. Quemadmodùm igitur de plerisque eventibus in Medicinâ observabilibus omnis certitudo debetur quotidianæ ac multiplici Experientiæ, ita imprimis de tempore partûs maximè naturali.

Tempus partûs naturalis circa 273 diem.

X. Longo itaque rerum usu & observatione diutinâ notatus est Partus humanus maximè naturalis factus circa diem ab impregnatione ducentesimum, & tertium septuagesimum, atque illa summa dierum per Septenarium (voluit enim Deus per hebdomadas illos distingui) divisa, novem ac triginta promit Septenarios.

Vel 39 hebdomadam. Vel nonum mensem Solarem, non Lunarem.

XI. Postquam verò tum secundùm Lunæ, tum secundùm Solis motum per omnia Zodiaci signa observatum est, dies ferè octo ac viginti, hoc est, hebdomadas quatuor impendi motui Lunæ; dies autem circiter trecentos & sexaginta quinque, hoc est, hebdomadas duas & quinquaginta motui Solis: quæ duæ atque quinquaginta hebdomades in menses duodecim divisæ, præter quatuor hebdomadas singulis mensibus debitas, quatuor retinent, ex quibus una singulis mensibus ternis addi debet: adeò ut Menses Solares novem non tantùm sex ac triginta contineant hebdomadas, sed insuper tres, hoc est, novem ac triginta, quibus cùm frequentissimè absolvatur Partus humanus maximè naturalis & ordinarius, meritò novem mensibus, sed Solaribus, non item Lunaribus idem dicitur à nobis terminari & fieri.

Controversia in Medicinâ ab imperitis.

XII. Dolendum proinde, non tantùm hanc de maximè naturali & ordinario Partûs humani tempore controversiam, sed pleraque alias in Medicinâ nimis frequentes moveri, agitari, & cum magnâ sæpenumerò vehementiâ urgeri ab Hominibus rei Medicæ imperitis, ac ideò magis audacibus; postquam Homine imperito nihil injustius, quippe qui nisi quod ipse facit, vel somniat, nil justum, nil verum, nil bonum putat. Sed utplurimùm putare est errare: unde non mirum, si plerique in Medicinâ errores debeantur illis Putatoribus: qui majori molimine, artibusque sæpè malis conantur rudi rerumque adhuc ignaræ Juventuti persuadere, quod magis

magis optant ipsi verum esse, quàm ut ipsi verum idem putent: dum Viri periti satis esse existiment, publicè testari, quod sæpiùs sunt experti verum.

Veritas Experientiâ innotescit, & ratione comprobatur.

XIII. Veritas etenim per Experientiam innotescens solo Virorum bonorum testimonio probatur: quamvis subinde Rationes postmodùm inquiri ac inveniri queant, quæ veritatem illam non tàm probent, quàm comprobent ac confirment.

Medicinæ notitia non ex figmentis, sed experimentis humanis petenda.

XIV. Hoc assertum meum quamvis tum Doctoribus suffenis, ac verè Doctorum nomen quàm rem magis affectantibus, tum Juvenibus laborum ad experientiam consequendam necessariorum impatientibus, atque ad Dociuram, Dictaturamque præcipiti gradu festinantibus minùs arrideat, tandem tamen, ubi ex Auditoriis declamatoriis ad Ægrorum lectos venerunt Viri veritati Ægrorumque bono addicti, agnoverunt, licet aliquantò seriùs, quàm verè, quàm fideliter à me fuerint sæpiùs moniti de deponendo illo superciliosо sciolorum & insciorum fastu, quò præjudiciis falsis mens libera, faciliùs feliciúsque progrediatur in acquirendâ verâ Medicinæ notitiâ, neutiquam ex figmentis, verùm experimentis humanis petendâ.

Quare hoc Autor Discipulis suis inculcet.

XV. Hoc vel idcircò subinde repeto & inculco, ut benè sit meis Discipulis, hinc & ipsorum Ægris; nec idem ipsis eveniat, quod nonnullis evenit hactenus, ut nimirum seriùs agnoscant suam culpam, doleantque tam malè collocatam bonam temporis sui partem in addiscendis otiosorum, vel maleferiatorum hominum, utut ingenio Acri præditorum figmentis, non tantùm falsis, sed simul noxiis.

Falsa præ veris; & noxia præ utilibus in Academiis addisci.

XVI. Utique plus temporis impendi solet in Academiis plerisque in addiscendis Opinionibus falsis, quàm veris; noxiis, quàm utilibus: & quidem quoniam majori apparatu ac fervore proponi solent, inculcarique Doctrinæ falsæ, quàm Veræ: adde quòd Homo cuivis novitati addictus delectetur magis Dogmatibus probabilibus, & in utramque partem disputabilibus, quò cujusvis ingenii subtilitas conspiciatur, quàm probatis & planis; ubi assensus mox accedit, & parùm vel nihil relinquitur ad fingendum aut contradicendum ingenio volubili, & ut videatur, quàm ut videat, magis proclivi.

Tempus Partûs humani differre à tempore partûs Brutorum.

XVII. *Tempus* ergò, ut in viam redeam, *Humani Partûs maximè ordinarium & naturale, est finis hebdomadis post imprægnationem nonæ ac trigesimæ.*

XVIII. Dixi Partûs Humani; quoniam hìc non loquimur de Brutis, quæ novimus habere, alia quidem tempus gestationis brevius, alia verò longius: sed hæc res relinquitur Veterinariis, tum iis omnibus, qui studium suum faciunt magis universale, & Brutorum quoque Accidentia & Mutationes scrutantur: quod minimè culpandum, quin potiùs laudandum, quoties aliqua inde Humano generi evenit utilitas, nec Homo semet ipsum negligat cognoscere, dum totus penè inhiat Brutorum notitiæ.

Partus septimestris.

XIX. Præter nonum mensem, omnium penè Medicorum calculo *Septimi ab impraegnatione mensis extremum* pro naturali Pariendi tempore habetur; quoniam quotidianâ constat experientiâ, non tantùm subinde inter plures septimestres unum prodire Humanum fœtum ex eâdem matre vivum, sed vitalem quoque; verùm integras esse familias, in quibus omnes liberi sunt Septimestres; qualem familiam honestam & inter Cives primariam novi in Germaniâ; in quâ hoc in tertio Gradu observavi factum quoad ipsas fœminas, aliquot enim notavi Sorores, quarum fœtûs omnes erant Septimestres; quod idem evenerat semper ipsarum tum matri, tum aviæ maternæ.

Ante septimi mensis finem nullus fœtus vitalis.

XX. *Ante septimi mensis finem quotquot hactenus observavi Fœtus, eorum nonnullos quidem vidi vivos, nullos verò vitales*, rariùs enim ad secundam tertiamve perdurabant hebdomadem in vivis.

Ultra nonum mensem plures fœtus vivi, & vitales.

XXI. *Ultra nonum mensem* plures observati sunt fœtus humani tum vivi, tum vitales editi, etiam ubi nulla erat de fraude suspicio, præsente sc. ac vivo, sanoque Uxori suæ toto illo gestationis tempore marito.

Aliquando sani & robusti, aliquando debiles, ac ægri.

XXII. Observati sunt igitur aliquot post noni mensis finem tum diebus, tum hebdomadibus, tum mensibus editi Fœtus humani aliquando sani & robusti, sæpè debiles ac ægri: cujus rei tum in Matre, tum in Fœtûs motibus signa solent apparere; ex quibus prudens Medicus se non ita difficulter poterit expedire, atque à calumniatorum morsibus servare, aut salvare.

Partus Octimestris, vivus & vitalis.

XXIII. Celebris est inter Medicos de *Octimestri Partu* Controversia, quem plerique pro haud vitali habuerunt, quamvis hactenus nec rationem urgentem audiverim legerimve ab ullo ipsorum prolatam, quæ hoc evinceret; longè minùs Experientiam observare potuerim eorundem Placito consentientem: Plures namque notavi fœtus humanos octimestres non tantùm vivos, sed insuper vitales.

Objectiones contrariæ nullæ.

XXIV. Non me latet, hos Medicos Sophistas, quò sartam tectam tueantur suam Opinionem

Hus momenti.

nionem dicam, an Commentum, quoties observant vitalem fœtum octimestrem, audere, ac sæpè satis imprudenter, negare fuisse ipsum octimestrem, atque nil intactum relinquere, quin omnem movere lapidem, ut matribus æquè ac aliis persuadeant, non ritè fuisse initas ipsarum rationes, ac velle aliquando citiùs, aliquando seriùs impraegnatas fœminas, quàm referunt, ideóque fœtus illos non tam fuisse octimestres, quàm septimestres, aut novimestres.

XXV. Verumenimverò, sicut non nego, falli subinde fœminas operi generationis minùs attentas, ita non possum admittere, illud evenire accuratis mutationum sibi obvenientium & observabilium notatricibus; quæ facilè observare possunt, quando Virile semen (absque quo nulla fit generatio) admittunt, quando emittunt: quòd si non emittant, de impraegnatione tunc factâ priùs suspicari, mox opinari, tandem certò persuaderi matres oportet. In quo casu putem longè plus tribuendum esse Conjugi honestæ, quàm Medico præjudiciis excœcato & imperito, utut Artis Doctrinæque suæ vastitate suffeno, ac præposterè superbienti.

Experientiam & rationem id suadere.

XXVI. Nec tantùm *Experientiâ* indubitatâ constat, plures occurrere Partus humanos *Octimestres naturales*, quin *Ratio* idem suadet, persuadet, ac evincit.

Fructus in eadem Plantâ quosdam citiùs, quosdam seriùs maturescere.

XXVII. Si quis enim Hominem, cujus Corpus naturalibus mutationibus omnibus subjectum est, cum rebus Naturalibus aliis, quatenus cum illis convenit, contulerit, observabit exempli gratiâ in Plantarum Fructibus etiam eodem tempore, in eâdem Plantâ vel Arbore hærentibus, alios citiùs, alios segniùs maturescere, adeóque sibi relictos decidere, sive sint omnes æquè boni, sive aliqui malè sint affecti.

Ut & fœtum humanum.

XXVIII. Sic etiam Fœtus humanus aliàs citiùs, aliàs segniùs ad suam perfectionem pertingit; unde etiam subinde solito tempore citiùs, subinde tardiùs ad exitum properat.

Hujus diversitatis ratio & causa.

XXIX. Diversitatis hujus ratio pendet imprimis à *Fœtus robore* majore vel minore: uti hoc debetur præsertim *Constitutioni Matris diversæ*; quæ rursus pendet partim à *Dispositione* ejusdem *Matris naturali*; partim ab *Aëris constitutione* diversâ; partim ab *Alimentorum* ab ipsâ usurpatorum diversitate; dum aliàs Succi optimi usurpantur Alimenta, aliàs alia; aliàs Aromaticis condita, aliàs minùs Aromatica, & sic porrò: partim à *Corporis exercitio*, moderato quidem sed aliàs aliquantò majore, aliàs aliquantò minore; partim ab *Animi Affectibus*, gratioribus vel ingratioribus, ac præsertim gaudio, spe, tristitiâ, metu, &c. iisdemque aliàs frequentibus magis, aliàs rarioribus.

XXX. Ab his, inquam, Causis pluribus vel paucioribus, potentioribus vel debilioribus, pendet citior segniorve Fœtus humani in materno utero perfectio, adeóque ejusdem ad partum acceleratio, vel retardatio.

Experientia id etiam constare.

XXXI. Nec tamen rem ita se habere suadet Ratio modò allegata, sed eandem solidam veramque esse confirmat laudata priùs experientia; quâ constat, Fœtus robustos, tempusque partûs ordinarium ideò anticipantes edi à Matribus itidem robustis, atque ex supradictis rebus non-naturalibus plures paucioresve cum voluptate expertis.

Post nonum mensem partûs sani & vegeti causa.

XXXII. Contrà, quotiescunque *ultra mensem nonum* prodeunt *Fœtus* humani; si fuerint ipsi *sani & vegeti*, toties ferè, hoc est, plerumque *Animi mœror, non tamen valdè gravis*, vel *Solicitudo* Matres robustas exercuit gestationis tempore; unde segniùs ad perfectionem pervenerunt iidem Fœtus, seriúsque ad exitum fuerunt apti.

Partûs infirmioris causa post idem tempus.

XXXIII. Quoties autem *Fœtus iidem* post nonum mensem prodeuntes *Infirmiores* sunt, toties, si *non affectum alium corporis gravem* passæ sint, *Animi* saltem *mœrorem gravissimum*, aut *Terrorem molestum*, aut *frequentem Iram*, aut *Alimenta vitiosa*, *Aërisve mutationes noxias*, vel *nimias Vigilias*, vel *Corporis defatigationem crebram*, similiave Diætæ vitia sustinuerunt Matres cæterùm robustæ; unde non contigit quidem Abortus, verùm Fœtus debilior inde factus segniùs ad maturitatem pervenit, tardiúsque in lucem est productus.

Partus esse Octimestres.

XXXIV. Si proinde Fœtus humanus aliàs citiùs, aliàs segniùs perficiatur, & ad partum properet; observenturque Fœtus vivi & vitales non tantùm nono, quin septimo quoque mense exclusi, quisnam per se finget facilè, non dari frequenter Partus Octimestres?

Fœtum septimo mense non esse perfectum, nec partum tentare.

XXXV. Quòd enim putant aliqui Fœtum humanum omnem perfecto mense septimo non tantùm perfectum esse, quin insuper partum tentare, figmentum est, nullâ ratione solidâ, nullâ experientiâ certâ comprobatum. Nam fœminæ gravidæ finito mense septimo non sentiunt partûs dolores & conatus.

XXXVI. Nulla, inquam, ratio solida id suadet. Neque mox, ubi omnia membra perfecta habet fœtus, ad exitum properat; cùm eadem robore adhuc indigeant, quod octavo & nono acquiritur mense: unde omnes Fœtus septimestres observantur delicati ac teneri, adeò ut, quando sani sunt, binis primis mensibus per-

perpetuò ferè dormiant, nec nisi valetudinarii post assumptum Alimentum vigiliis exerceantur, & torqueantur. Adde quòd ungues ipsis ferè desiderentur, qui sensim accrescunt.

Ob quas causas prodeant fœtus septimestres.

XXXVII. Prodit autem *Fœtus septimestris*, tum quando existit *solito robustior*, tum quando idem *solito major*, tum quando *Matris Uterus explicationem ampliorem ferre non potest*, tum quando *Aëris æstus summus* citiùs exsiccat commissuras Placentæ atque Uteri, unde facilior fit utriusque partis secessus, vel *aliquid aliud* accidit, quod idem efficiat.

Ob quas Octimestres.

XXXVIII. Quòd si *Causæ similes*, ast *leviores* locum habuerint, tum non quidem septimo, ast *octavo* demum mense accidet Partus.

Hos frequentes observari à fœminis, quos deceptas in calculo statuunt perperam Medici.

XXXIX. Et octavo mense Partus frequentes observant fœminæ, quibus præjudicio laborantes Medici ubi persuadere non possunt, deceptas fuisse ipsas in calculo suo ineundo, nunc ad septimestres, nunc ad novimestres revocant istos partus octimestres, prout ad septimum vel nonum mensem magis accedunt.

Plures fœminas confusè gravidationis tempus notare.

XL. Ubi observandum, plures fœminas generationis operi minùs attentas, ideóque confusè magis gravidationis suæ rationem, calculumque ineuntes, solere hîc saltem pro conceptionis suæ tempore sumere mediam partem mensis ante suppressa menstrua; vel si lactantes fuerint, medium mensis ante visa semel menstrua.

Lactantes impraegnatas semel menstrua profluere post impraegnationem.

XLI. Notandum enim multis, ac fortè plerisque fœminis lactantibus, nec idcircò menstruam purgationem tunc patientibus, ubi prægnantes fiunt, paulò post semel profluere menstrua; ipsisque ex horum fluxu conjecturam fieri, de factâ imprægnatione.

Impraegnationis diem ac horam à quibusdam posse determinari.

XLII. Id verò, uti dixi, evenit fœminis generationis operi parùm attentis, cùm, quæ ipsi sunt magis attentæ, certiùs possint determinare non tantùm imprægnationem, quin imprægnationis quoque diem ac horam; ubi præsertim studetur generationi, nec tantùm voluptati.

Tempus Partûs maximè naturalis.

XLIII. Ut proinde tandem aliquando, quæ de Partûs Naturalis tempore dicenda nunc habebamus, in compendium redigamus & concludamus: Tempus frequentissimum adeóque maximè naturale finis est Mensis noni, sed Solaris: à quo tempore si parùm desciscat Partus, duabus sc. ultra vel infra hebdomadibus, pro naturali quoque habendus est ejusdem terminus.

Circa finem noni Mensis.

XLIV. Quando verò integro mense, aut duobus mensibus ante aut post nonum mensem accidit Partus, Fœtus quidem vitalis existere potest, non tamen tempore maximè naturali editus.

Partus ante septimi mensis finem quidem vivus, nunquam vitalis.

XLV. Citiùs autem, hoc est, ante septimi mensis finem editus Fœtus aliquando quidem vivus prodit, nunquam, quod sciam, vitalis.

Fœtus vivi & vitales, decimo, undecimo, & decimo tertio mense editi.

XLVI. Observati sunt verò Fœtus vivi & vitales non tantùm X°. & XI°. mense editi, sed XII°. quoque à me, quin XIII°. ab aliis.

XLVII. Atque hæc de Partûs humani tempore naturali dicta sunto; quoad Modum, quo fieri debet ac solet Partus Naturalis, pauca similiter habeo monenda, & quidem notatu digna, ex quibus de modo Partûs præternaturali faciliùs ferri poterit à quovis sententia.

Modus Partûs naturalis.

XLVIII. *Modus* ergò *maximè naturalis*, quo *prodit in lucem Fœtus humanus*, est, quando is *Capite prono* exitum quærit ac invenit, subsequentibus scapulis, mox reliquo ejusdem corpore.

XLIX. Huic valdè *affinis* est quando idem Fœtus *utrâque manu prodit*, *subsequente Capite*, hinc & corpore reliquo.

L. Modus quoque naturalis censetur, quando *utroque pede prodit Fœtus*, subsequentibus cruribus, hinc abdomine, mox pectore, tandemque capite.

Modus partûs præternaturalis.

LI. Multis autem modis peccare potest in sui exitu, exitûsque modo Fœtus, & 1°. quidem, quando *alterutra manus sola prodit*, *capite averso*, unde nulla tunc spes superest Partûs felicis ac vitalis, ni retrorsùm tractâ pressâve manu.

LII. 2°. Quando similiter *alteruter pes solus prodit*, altero in Utero hærente, atque corporis reliqui exitum impediente.

LIII. 3°. Quando *Complicatum corpus per nates* prodit.

LIV. 4°. Quando econtrà *Ventre prono retrorsùm inflexum corpus* se Uteri orificio sistit.

Partum vel citiùs, vel seriùs excludi.

LV. Cùm *Partus humanus naturali tempore haud prodiens*, nunc *anticipet & citiùs excludatur*, nunc *postponat & seriùs gignatur fœtus*, notandum, tempore *anticipantem Partum* vocari *Abortum*, de quo abundè actum à nobis in superioribus: qui *seriùs fit Partus*, nomine peculiari caret; cujus Causas investigabimus, & Curationem ejus subjungemus.

Partus nullus.

LVI. Sed ad *læsum Partum* referendus quoque *Partus nullus*, quando nimirum excludi nequit, saltem non excluditur spontè humanus fœtus, verùm arte duntaxat elicitur vivus, mortuusve; aut in Utero matris moritur, in eodemque putrescit, ac subinde per partes exit, aut totus in ipso permanet: sicut memini, me ali-

aliquando geminos fœtus in eodem Utero simul reperisse, quorum alter quidem totus inerat, sed ad corruptionem vergens, alter partibus carneis, & similibus maximam partem corruptus excretusque, solis in utero repertis duntaxat ossibus solidioribus.

Læsi partûs species. LVII. Quatuor igitur primarias species Partûs læsi constituemus, *Abortum*, sive Partum haud vitalem; *Partum citiùs contingentem*, qui vitalis esse potest; *Partum seriùs obvenientem*, qui quoque vitalis esse potest; ac denique *Partum nullum*, cum fœtûs interitu semper copulatum.

Abortus. LVIII. Ad *Abortum* revocamus omnem fœtûs exclusionem ante septimi post impraegnationem mensis finem factam, nunquam, quòd observaverim, vitalem, licet vivus nonnunquam prodeat foetus: de quo plura non addimus, quoniam abundè de ipso egimus in Fœtûs Gestatione læsâ.

Partus anticipans. LIX. Ad *Partum anticipantem*, ac *citiùs contingentem* putamus revocari posse tum *septimestrem*, tum *octimestrem*; quamvis uterque possit esse vitalis; quoniam Fœtus illis temporibus prodeuntes, *donec noni mensis finem attigerint*, nî ægrotaverint, post assumptum alimentum *dormire solent*; at constituto naturali pariendi tempore finito subinde per horas aliquot vigilare solent, & alternatim dormire.

Quis fœtus maturè, quis præmaturè sit exclusus. LX. Cui accedit, quòd *ante noni mensis finem ungues perfectionem suam non habeant in fœtu humano*: ex quibus proinde signis judicium fieri solet de fœtu maturè, aut præmaturè excluso.

Partûs anticipantis causæ. LXI. *Causas hujus anticipantis Partûs* retulimus in superioribus & ad *Fœtus robur*, & ad ejusdem *magnitudinem auctam*, & ad *Matris Uterum explicationem ulteriorem non ferentem*, & aliquando ad *Aëris æstum commissuras Uteri & Placentæ solitò citiùs exsiccantem*, & aliquando *ad res non-naturales alias* quovis modo peccantes, atque *fœtus exclusionem præcipitantes*.

Cur aliquando vitalis, aliquando talis non existat. LXII. Unde facilè patet, cur aliquando *vitalis* existat Foetus Septimestris, vel Octimestris, nonnunquam *aliquo post partum tempore moriatur idem*: quoties namque propter robur proprium, auctamve multùm corporis sui molem ante noni mensis finem prodit foetus, plerumque vitalis etiam erit; quoties autem propter aliquod erratum in rebus non-naturalibus patratum anticipat Partus, toties facilè noxa simul foetui inde accidit, unde in Affectus graves, adeóque lethales incidere potest.

Partûs seriùs contingentis causa. LXIII. *Partûs seriùs contingentis*, atque haud nono, verùm 10°. 11°. 12°. aut 13°. demum mense accidentis *Causam* docuimus esse utplurimùm, quoties *Robustus* prodit tunc *Fœtus*, *Mœrorem*, non tamen extremum & gravissimum, *Solicitudinemve* Matres satis robustas gestationis tempore agentem ac exercentem; propter quem infirmatus fœtus seriùs ad perfectionem deductus est, seriúsque ad exitum properavit, & tunc demum postquàm vires matris mœrore fractas iterum recuperavit.

LXIV. Quoties verò *Debilis* prodit *Fœtus*, toties aut *Corporis Affectu gravi afflictæ* fuerunt gestationis tempore *Matres*, aut sustinuerunt eædem *noxam notabilem ex rebus non-naturalibus* plurimùm à mediocritate recedentibus, *Animi* putà *Mœrore gravissimo*, *Terrore magno*, *Irâ extremâ* vel *frequenti*; *Alimentis* valde vitiosis; *Aëris constitutione* noxiâ, ejusve *Mutatione multiplici*; *Vigiliis perseverantibus*; *Corporis defatigatione* multâ; *Hæmorrhagiâ qualicunque enormi*; *Alvi Fluxu diuturno*; *similibusve Diætæ vitiis*; unde *non sequitur* quidem *Abortus*, verùm *debilitatur non parùm Fœtus*; qui proinde *segniùs ad perfectionem* suam & maturitatem deductus, *tardiùs* quoque ad *exitum properat* & *partum*. *Debilis fœtus unde.*

LXV. *Partûs* denique *deficientis Causæ* aliàs in *Fœtu*, aliàs in *Matre* sunt quærendæ ac inveniendæ. *Partûs deficientis causæ.*

LXVI. In Fœtu, quando idem aut *extremè debilis* existit, aut *mortuus*. Nam extremè debilis nullum conatum edit, ut nec mortuus. *In Fœtu.*

LXVII. Nec sufficit tamen, ut nullus fiat Partus, Fœtûs vires ac conatus deficere, cùm indies languentes ac mortui edantur; verùm Matrum imprimis culpâ deficere solet Partus; licet nec ipsarum duntaxat culpâ deficiat semper Partus, postquam etiam ex ipsis mortuis non semel prodiit Foetus vivus.

LXVIII. *Matrum* verò *culpâ non succedit Partus*, *quoties* 1°. sunt ipsæ *valde debiles*, tum ratione virium vitalium, tum ratione virium animalium. *Vitales vires* pulsu dignoscuntur parvo, languido, ac præsertim intermittente, aliisve modis deficiente. *Animales vires* dignoscuntur Sensibus externis languentibus, Motûsque animalis impotentiâ; & imprimis Abdominis compressione qualicunque per diaphragma, propriosque musculos perficiendâ, sed tunc languente aut deficiente. *In Matre. 1°. Quando vires deficiunt.*

LXIX. *Deficiunt* illæ *Vires Matris* propter *Affectus* alios ipsas *exhaurientes*, aut *opprimentes*. *Exhaustæ.*

LXX. *Exhauriunt* vires pleræque *Febres Ardentes*, aut cæterum *graves*, quò *Intermittentes* quoque revocandæ.

LXXI. Exhauriunt quoque vires *Tusses* diuturnæ, ut & *Vigiliæ* nimiæ; exhauriunt *Dolores*; exhauriunt *Solicitudines*, exhauriunt *nimia*

mia corporis exercitia, vel opera; exhauriunt *Evacuationes* omnes, *Sanguinis, alvi, sudorum*, &c.

Oppressæ. LXXII. *Opprimunt Vires* tum *Plethora summa*, tum *Aquæ Asciticorum*, & *Hydropis Thoracis*; tum *Flatus Anhelationem* parientes, aut ventrem distendentes in *Tympanitide*; tum *Sanguis aut Pituita Apoplecticorum*.

2°. Quando viæ sunt ineptæ. LXXIII. Non succedit Matrum culpâ Partus 2°. quoties *viæ* sunt ad excludendum fœtum *ineptæ*: si *ossa pubis & coccygis* propter ætatem provectiorem *minùs* fuerint *mobilia*; si *excrescentiæ* fuerint *osseæ in fœtûs viis protuberantes*; si *coaluerit*, ex parte saltem, *Uteri vaginâ*; si *Herniam constituerit Uterus*; quemadmodùm videre est apud Sennertum, in Uxore quâdam tam infeliciter in abdominis latere læsâ, nec nisi Cæsareo partu Fœtum suum excludente: vel si quovis modo alio impediatur Fœtûs exclusio.

3°. Quando in medio Partu moritur. LXXIV. Non succedit 3°. *matris* culpâ Partus, quoties *ipsa in medio partu moritur*, unde tunc perrarò spontè gignitur Infans, quin plerumque Chirurgiæ duntaxat ope, Abdominisque materni apertione, elicitur idem: qui Partus neutiquam pro naturali potest haberi.

Et quando fœtus non debito modo prodit, nec is mutatur. LXXV. Non succedit quoque Partus, quoties, sicut nuper dicebamus, Fœtus altero tantùm crure, manuve, aut etiam ventre prodit medio; nec mutari potest iste situs, propter *Obstetricum inscitiam, imperitiamve*, vel obstinatum fœtus Motum talem.

Propter Obstetricum inscitiam. LXXVI. *Inscitia* laborant Obstetrices, quando ignorant, frustrà isto situ expectari Fœtûs productionem.

Imperitiam. LXXVII. *Imperitiâ* hic laborant Obstetrices, quando nesciunt introrsùm repellere Manum, Pedemve vitiosè prodeuntem.

Vel propter obstinatum fœtûs motum. LXXVIII. Obstinatus est Fœtûs motus modo, quem diximus, vitioso, quando *graviter affectus & anxius* exitum quærit & urget, quem cœpit, perversum.

LXXIX. Angitur Fœtus Doloribus, vel impedita Respiratione, & quandoque Motibus Epilepticis; unde liberè moveri nequit per Uterum, quin potiùs hæret in vitioso partium suarum situ.

Quare situm naturalem in partu mutet fœtus. LXXX. Arduum erit nunc rationes proferre, propter quas situm naturalem mutat in Partu Fœtus, cur aliquando capite prodeat prono; cur aliquando pedibus exitum quærat; cur aliquando alterum pedem manumve exerat; cur aliquando nates, aliquando ventrem Uteri orificio obvertat.

LXXXI. Quamvis autem nemo forsan mortalium determinare possit, cur hæc ita eveniant omnia; videndum tamen, an aliquid excogitari possit, quod non tantùm sit rationi consentaneum, sed imprimis utilitatem aliquam afferat in faciendâ medicinâ; quod unicè quærimus, & omnibus subtilitatibus inutilibus præponimus.

LXXXII. Existimo igitur *Capite prono* exitum quærere *Fœtum* omnibus modis *sanum*, nilque præternaturalis, ac præsertim *partu instante* passum; quoniam situs hic est maximè naturalis, atque ad partum felicem tum matri, tum fœtui præstandum maximè aptus. Modus prodeundi maxime naturalis.

LXXXIII. Ubi namque sanus vegetusque existit Fœtus, licet blandè corpus suum in Utero materno moveat, non tamen videtur composita in orbem membra priùs extendere aut expandere, quàm festinet ad exitum; quo tempore arbitror, fœtum exerto quasi ad hiantem paulatim apertumque Uterum capite exitum eo ipso quærere, quò respiret; atque ad motum illum exitumque facilitandum crura, pedesque ita extendere, ut ipsorum plantis presso utero partes suas superiores faciliùs propellat, expellat, exprimatque. Quomodò fiat.

LXXXIV. Quod si *Affectu aliquo molesto*, ac imprimis *doloribus laboret Fœtus*, ac præsertim *partu instante*, tum existimo, eundem omnes artus nunc quaquaversùm (uti omnes dolentes solemus) explicare, nunc eosdem miris ac diversissimis modis contorquere, aut complicare, atque eo ipso situm suum naturalem ita immutare, ut rarò ad eundem partes omnes reducat, quin semper aliquæ quodammodò perversum servent; unde molestiores solent matribus esse tunc Fœtûs motus & agitationes; quin casu tantùm, ac hominum respectu fortuitò videtur tunc Partus sequi naturalis, quoad partium situm. Quare situm naturalem mutet fœtus.

LXXXV. Sed non rarò propter talem Artuum explicationem præposteram vel potiùs præmaturam alia præter caput pars se Uteri Orificio offert, quæ partum efficit nunc difficiliorem, nunc Matri, aut Fœtui saltem periculosum, & aliquando lethalem. Unde uteri Orificio alia præter caput pars se offert.

LXXXVI. Cur autem potiùs hæc quàm illa pars, pes quàm manus se offerat, id fateor me casui tantùm ac fortunæ quoad nos adscribere: Nam hîc in Dei secreta & consilia arcana non penetro, Cui omnia hæc non tantùm notissima censeo, verùm ejus nutu atque jussu quandoque, uti aliàs permissione peragi, planè sum persuasus, & quidem ex Dei sapientiâ, Bonitate, atque Potentiâ omni exceptione majoribus ritè expensis. Cur hæc quam illa pars, autorem nescire.

LXXXVII. Postquam docuimus, tempus Curatio.

pus

pus humani partûs maximè naturale ac ordinarium esse finem noni post impraegnationem mensis, atque partum, qui proximè ad dictum tempus accedit, accedere quoque hactenus ad partum maximè naturalem; partum autem ab eodem termino maximè recedentem, hactenus recedere maximè à partu naturali; atque Causas istius diversitatis, adeóque partûs hactenus læsi Causas diversas in medium protulimus; tempus est, ut auxilia quoque proponamus, quorum ope Partus ad constitutum à Deo tempus, terminumque maximè legitimum, quantum arte medicâ fieri potest, deduci queat.

Causis, quæ partum præcipitant, vel retardant, occurrendum.

LXXXVIII. Hoc ut ritè fiat, considerandæ Causæ, quæ nunc Partum præcipitant, nunc retardant, superiùs enumeratæ, ut, quoties aliquæ locum habent in gravidis, adeóque metus est, ne aut citiùs, aut seriùs contingat Partus, in tempore illis occurratur, earundemque noxa præveniatur: Nam frustra quis Parturienti jam fœminæ remedia exhibere sustinebit, quorum ope mox tollantur semper Partûs dolores, differaturque Partus citiùs urgens: quamvis non negem, aliquando, at non semper, posse convenientibus medicamentis sisti prææmaturè parturientium dolores, & ita quidem, ut illis sublatis cesset simul pariendi conatus, donec tandem ordinario ac verè naturali tempore iisdem redeuntibus felix contingat Partus.

Partus dolores à causâ externa prææmaturè sistendi.

LXXXIX. Illud autem accidit, quoties à Causâ externâ modò eveniente partûs dolores contingunt, quibus tunc remotis sedatisque cessant quoque Conatus illi pariendi prææmaturi.

A causâ internâ rarissimè tolluntur.

XC. Quoties autem præcesserunt aliquandiu in Matre aut Foetu Causæ Partum exempli gratiâ præmaturum producturæ, frustrà expectatur earundem Correctio aut Sublatio, donec urgeant Partûs dolores, qui admodùm rarò patientur se ita diminui, vel tolli, ut ad ordinarium pariendi tempus pergat Uteri gestatio.

Partus seriùs venturus naturali tempore concitari nequit.

XCI. Quòd si subinde possit præcipitatus ac præmaturus Partus sisti Remediis parturienti fœminæ administratis, vix unquam poterit tamen commodè Partus seriùs venturus naturali tempore concitari.

Et quare.

XCII. Nam si Foetus Exempli gratiâ propter matris propriumque affectum præcedentem factus debilior ad perfectionem desideratam non pervenerit adhuc tempore Partûs naturali adventante, non nisi cum ejusdem Foetûs & subinde Matris quoque periculo tentabitur Partûs excitatio artificialis.

Fœminæ, ut naturali tempore pariat, quid agendum.

XCIII. Quisquis proinde voluerit Fœminam tempore maximè naturali parere, is operam simul dabit, ut 1°. *præveniantur omnia, quæ eundem possunt præcipitare aut retardare.*

XCIV. Ut 2°. *si quædam præcipitis tardiorisve Partûs Causæ locum habuerint, eædem in tempore corrigantur, emendentur, tollanturve.*

XCV. Ac in specie danda opera, ut 1°. quantum licet, Gravidæ *Aëre* utantur sereno, temperatoque.

XCVI. Ut 2°. eædem *Alimentis* fruantur optimis, probè paratis, quantitate mediocri, tempore conveniente.

XCVII. Ut 3°. eædem pro sui corporis constitutione *Somno, Vigiliisque* indulgeant moderatis.

XCVIII. Ut 4°. eædem Gravidæ *Corpus moveant commodè*, omnemque vitent ejus agitationem fortem, ut & torporem, ac segnitiem noxiam.

XCIX. Ut 5°. eædem Gravidæ, quantum fieri potest, *vivant hilariter*, atque ab omni Affectu animi vehementi liberæ.

C. Ut 6°. eædem Gravidæ *alvum* servent laxam, *Urinam* reddant pro assumpto potu sufficientem, nullum patiantur *Sanguinis effluxum* notabilem ac nocentem.

Erratum in Diætâ corrigendum.

CI. Quoties verò aut *necessariò*, aut *casu & fortuitò*, aut *datâ operâ erratum* aliquod à Prægnante fœminâ commissum est *in Diætâ* laudatâ, toties curandum sedulò, ut idem corrigatur, emendeturque in tempore.

Sive necessariò commissum.

CII. Dixi *necessariò*, quando illud vitari non potuit, *Aër* putâ, præter omnem omnium expectationem subitò mutatus ex sereno in humidum, aliterve malè affectum, dùm in aperto Aëre ruri forsan versatur Prægnans; quando *Alimenta* optima desiderantur; quando vitæ periculum ut effugiat Prægnans, cogitur quovis modo valdè *agitare ac movere corpus* suum, & sic porrò.

Sive fortuitò.

CIII. Dixi *fortuitò* aliquando à Prægnantibus committi aliquod in Diætâ erratum, quando Exempli gratiâ diutiùs ferenda sitis, quoniam potus casu est effusus; quando ab imprudente, aut malitioso ipsi terror incutitur; quando ex ictu fortuito ipsi excitatur Narium hæmorrhagia; & sic de cæteris.

Sive datâ operâ.

CIV. Dixi etiam erratum in diætâ committi aliquando à Prægnantibus *datâ operâ & studio*; nam plurimæ sunt satis petulantes, adeò ut putent multæ omnia sibi licere agere impunè, quamvis nonnunquam monitæ sint de noxâ secuturâ tum ab Adstantibus & Amicis, tum à Medicis; audent namque salutaria spernere quorumvis consilia, & imprimis *quævis Alimenta & Condimenta, Fructusque horarios* ingurgitare,

gitare; audent *saltare*, *currere*, *tripudiare*, *equitare*, & nescio quid non tentare.

Culpam quædam fatentur quædam non.

CV. Ubi autem observant noxam sibi tunc imminere, *prudentiores* solent *culpam* suam tum *fateri*, tum convenientibus auxiliis noxam præsentem *prævenire* ac *emendare*: *imprudentiores* autem culpam suam nunc *ridere*, nunc, seriùs scilicet, *dolere* ac *deplorare*.

Erratum quò citiùs notatur, eò meliùs; quò serius eo pejùs curatur.

CVI. Quò citiùs ergò erratum illud notatur, illique succurritur, eò citiùs quoque, faciliùs, ac feliciùs idem emendatur ac superatur: quò segniùs idem erratum observatur, eò segniùs quoque, difficiliúsque illi succurritur ac subvenitur.

Mala ex rebus non-naturalibus orta.

CVII. Proximum est, ut jam ordine Mala ex iisdem non-naturalibus rebus quovis modò, necessariò, casu, vel voluntariè perperàm usurpatis orta persequamur, ipsorumque Remedia proponamus.

Robusti Fœtûs partus non impediendus, sed promovendus.

CVIII. Quoties autem Robustus Fœtus solito citiùs prodit tum ratione sui roboris, tum ratione suæ magnitudinis auctæ, toties nullo remedio impediendus, retardandusve Partus, quin potiùs observandus.

Ejus signa.

CIX. Ne tamen quis tunc fallatur, signa quærenda & assignanda sunt, ex quibus constet Medico de Fœtu Robusto, vel etiam solito majore.

1°. Status Gravidæ optimus.

CX. Fœtûs robur patet 1°. ex *statu Gravidæ optimo & sano*: neque unquam Fœtu languente observabitur benè habere Mater, quamvis fieri possit, ut aliquando Matre existente debili aut ægrâ, Fœtus existat satis robustus.

2°. Motus ejus mediocris & blandus.

CXI. Patet Fœtûs robur 2°. ex *Motu ejusdem mediocri & blando*; quoties enim languet Fœtus, minùs idem movetur; quoties idem dolet, angiturve, nimiùm movetur, agitaturve inordinatè.

Fœtûs solito majoris signum.

CXII. *Fœtum solito majorem* suadet Gravidæ Uterus ac Venter solito magis explicatus, expansusque; quamvis non raro Uterus solito magis explicetur nunc à gemino Fœtu, nunc à Placentâ grandiore, aut multis humoribus plenâ, nunc ab Aquâ copiosiore Fœtum ambiente.

CXIII. Unde an Fœtus grandior sit, ex Uteri Abdominisque Tumore majore haud certò constat, atque mera duntaxat Conjectura est.

Unde judicet Medicus, omnia ritè fieri, in partu præmaturo.

CXIV. Omnia verò tunc ritè fieri, etiam ubi solito citiùs excitantur Partûs Dolores, judicabit præter jam dicta Medicus, si Mater fuerit sana vegetaque, si in nullâ re non-naturali peccaverit, aut eâdem fortuitò fuerit turbata; unde tantùm abest, ut inde turbetur Medicus prudens, ut contrà jubeat ipsam mulierem parturientem animo esse bono ac præsente.

Turbatus Parturientis Animus sedandus.

CXV. Quòd si nec sic quidem turbatum solicitumque Parturientis animum sedare possit Medicus; aut leve aliquod in Diætâ commissum est erratum, Animus putà prægnantis quovis animi affectu conturbatus est, terrore scilicet, vel irâ, unde paulò post partûs dolores ipsam occuparunt, operæ pretium est, ut, si Venam secare ampliùs ipsi non liceat, Medicamentum ipsi præscribatur & blandè aromaticum, & simul opiatum, cujus ope ad tranquillitatem redigantur agitati spiritus, temperetur excitata inde humorum acrimonia, sedenturque Dolores partum mentientes, aut comitantes: sic enim, si falsi fuerint dolores isti, brevi sedabuntur, & tollentur partûs conatus; sin veri & partum instantem testantes, promovebitur idem feliciter, quod imprimis optandum in casu tam dubio & ancipiti.

Et quâ ratione.

Partus præmaturus ab Æstu Aëris quì curetur.

CXVI. Quoties autem ex Causis Partum præter naturam Citiorem producturis locum habuit 1°. *Æstus Aëris magnus Commissuras uteri & placentæ* solito citiùs *exsiccaturus*, sicque Partum præcipitaturus, toties variis remediis tum *Aëris æstus* ulterior *præcavebitur* aut *temperabitur*, tum notatarum *commissurarum exsiccatio prævenietur*.

Aëris æstus ulterior præcavendus.

CXVII. *Aëris æstus ulterior præcavebitur*, vitando eundem, ac se recipiendo in locum subterraneum, aut aliàs ab aëris æstu liberum.

Idem temperandus.

CXVIII. *Aëris æstus temperabitur*, aspersione pavimenti factâ cum Aquâ puteali, aut fontanâ, Aceto, Plantarum acidarum aquearumve partibus, Acetosâ, Plantagine, foliis Vitis, Portulacæ, Sempervivi majoris, flor. rosarum, borraginis, buglossæ, violarum, &c.

Commissurarum Uteri, & placentæ exsiccatio prævenienda.

CXIX. *Commissurarum Uteri & placentæ exsiccatio prævenietur*, assumptione Liquorum æstum omnem in corpore blandè compescentium, corpusque humectantium; quò spectant Aquæ ex modò laudatis plantarum partibus destillatione elicitæ, ut & Syrupi ex iisdem parati, & cum dictis aquis mixti, & sæpiùs quantitate parvâ usurpati; additis quantitate conveniente Spiritibus, Succisve acidis.

Et quibus.

CXX. Convenient in eundem finem *Emulsiones* blandiores, ex hordeo præsertim paratæ, ut & *juscula*, quibus incoctæ sunt modò laudatæ plantæ, aut additi succi acidi.

CXXI. Hæc igitur si usurpentur paulò post perpessum Aëris æstum, prævenientur sæpenumerò Partus citiùs aliàs eventuri.

CXXII. Nec tantùm internis remediis Commissurarum Uteri & Placentæ exsiccatio præ-

præcavebitur, curabiturve; verùm externis quoque Fotibus, Balneisve humectantibus prudenter administratis, ne plus noceant, quàm prosint; Oleis, Linimentis, Unguentisve emollientibus & laxantibus abdominis regioni inferiori inunctis.

CXXIII. Emolliunt Rad. althææ, lilior. alb. &c. fol. althææ, malvæ, verbasci, &c. sem. lini, fœnugræci, &c. ex quibus & aquâ pluviali vel fluviali parari possunt fotus & balnea.

CXXIV. Olea emollientia & laxantia sunt liliorum alborum, mucaginum; Unguenta, de althæâ simplex, de mucaginibus, Pinguedo humana, anseris, &c.

Partus præmaturus ab Alimentis Aromaticis, & potu spirituoso, quî curetur.

CXXV. Quoties 2°. *Alimenta* usurpata sunt *nimis Aromatica*, *Potusve valdè Spirituosi*, atque metus est, ne citiùs contingat idcircò Partus, danda est opera, ut primò abstineant istæ Gravidæ ab ulteriore similium Alimentorum usu, vel potiùs abusu: ac secundò usurpent Alimenta glutinosiora, pisces putâ, extremaque juniorum Animalium, pedes sc. capitaque vitulorum, agnorum, &c. quin tertiò Potum hauriant Aquosum magis; Aquam fontanam, Cerevisiam tenuem, ac Vinum Rubellum & Oligophorum, & quartò inter medicamentosa assumant Emulsiones tum Hordei, tum Amygdalarum dulcium.

A Vigiliis nimiis qui curetur.

CXXVI. Quoties 3°. nimiùm indulserunt *Vigiliis* Gravidæ, ac proinde metus est, ne idcircò citiùs solito pariant, non tantùm Somno vicissim debent indulgere longiori, sed insuper usurpare medicamenta, quæ quorumvis humorum, ac Bilis præsertim Acrimoniam propter vigilias auctam temperent, simulque somnum blandum excitent, qualia sunt Emulsiones & juscula modò à me laudata.

A nimio corporis motû, quî curetur.

CXXVII. Quoties 4°. Currendo, Saltando, Equitando, aut quovis alio modo nimiùm *agitatum est* Gravidarum Corpus; toties non tantùm quiescendum est ipsis, verùm insuper modò notata Humorum Acrimonia laudatis medicamentis est corrigenda, & Fœtus quoque illâ corporis agitatione commotus ad tranquillitatem atque quietem deducendus est ope Opiatorum; quibus Matris quoque Humores peccantes tum temperabuntur, tum ad quietem redigentur.

Ab Animi Affectu, quî curetur.

CXXVIII. Quoties 5°. vehementi *Animi Affectu*, *Terrore* putâ, *Irâ*, vel *Tristitiâ inopinatâ* percellitur Gravida; unde metus sit, ne citiùs properet ad partum; 1°. *Vena mox secabitur in Brachio*, ubi erit præsertim plethorica, & sanguis quantitate parvâ educetur: ni ejus vires non sinant; tunc enim commodum est, illi exhibere haustum potûs ordinarii, ac imprimis Vini. 2°. *Conturbati, agitatique in universo corpore Humores ac Spiritus* compescentur, atque ad ordinatum motum reducentur per anodyna & opiata prudenter usurpata, additis pro Affectûs diversitate nunc Aromaticis, nunc Acidiusculis. 3°. Si qui Affectus alii, *Alvi fluxus*, verbi gratiâ, *Vomitus, Dolor Colicus, Suffocatio Hypochondriaca*, aliive similes consequantur Animi Affectum, Remedia singulis debita in tempore usurpabuntur blandiora, & quidem talia, quæ fœtui nocere non possint: de quibus omnibus agitur in eorundem Curatione.

Ab alvo nimis laxâ, quî curetur.

CXXIX. Si 6°. vel sponte, vel aliâ de causâ *nimiùm laxetur* Gravidæ *alvus*, & metus sit, ne frequenti alvi dejectione Partus solitò citiùs contingat, usurpanda sunt in tempore, quæ omni alvi fluxui compescendo conducunt, Opiata, inter quæ Diascordium Fracastorii facilè primum occupat locum, propter alia simul blandè adstringentia.

CXXX. Ubi hoc factum, usurpabuntur quoque Medicamenta, quæ Causam externam, si quæ fuerit, alvi fluxum producentem corrigant, emendentque, Fructus præcoces putâ, vel similia: ubi observandum sedulò; dandam operam, ut Causæ istæ vitentur imposterùm; ne malum, quod sublatum cupimus, foveatur, vel augeatur.

Continua mejendi irritatio sedanda.

CXXXI. Si continua fuerit *ad Urinam reddendam irritatio*, undecunque facta, ab humore Salso putâ ad vesicam delato, vel à vesicæ Calculo, Ulcereve; cùm propter illam irritationem continuam Parturiendi Conatus simul excitentur, ideóque metus sit, ne Partus quoque citiùs solito eveniat; allaborandum, ut quantum fieri potest, illa mejendi irritatio sedetur, tollaturque.

Salsum humorem Urinæ junctum temperando.

CXXXII. Et Salsus quidem humor Urinæ junctus temperabitur commodè Emulsionibus sæpiùs laudatis, & aliquando Spiritu Salis Armoniaci ad paucas guttas ex Vino subinde usurpato; postquam Salsedo tunc peccans muriatica est, ideóque huic Sali Volatili satis feliciter cedens. Cavendum tamen, ne is quantitate usurpetur nimiâ, unde menstruorum fluxus solet excitari, atque Partus forsan posset præcipitari.

Dolorem à Calculo sedando.

CXXXIII. *Calculus in Vesicâ existens*, atque ad Urinam sæpiùs reddendam cogens indicat remedia dolorem illum ac irritationem sedantia, sensumque obtundentia; tum anodyna, tum præsertim opiata.

Ulcus in Vesicæ O-

CXXXIV. *Ulcus in Vesicæ Orificio* existens præ-

rificio mundando & consolidando. præter jam laudata remedia indicat insuper medicamenta Ulcus mundantia & consolidantia; inter quæ nulla novi, quæ Balsamo Sulphuris, ac præsertim Succinato, hoc est, cum Succini Oleo parato, possint æquiparari; In pluribus enim ægris observavi hujus Balsami effectum singularem, eximiumque.

Hæmorrhagia, si ad partum propellat, sistenda. CXXXV. Si *Hæmorrhagia* qualiscunque notabilis, vel per *nares*, vel imprimis per *Uterum*, aut *vesicam* quoque, Gravidis obveniat, metusque sit, ne forsan ideò Partus contingat citiùs, annitendum sedulò, ut in tempore, si fieri possit, Hæmorrhagia illa sistatur, atque omnis hæmorrhagiæ novæ ansa præcidatur, Fœtusque in Utero materno roboretur.

Et quibus. CXXXVI. Sistetur illa Hæmorrhagia felicissimè Sanguine Draconis, atque Lapide Hæmatite in pulverem tenuissimum redactis, atque cum Aquâ Plantaginis, Cinnamomi, ac similibus mistis, additâ stillatitii aceti quantitate parvâ, quò tantillum diluantur, & faciliùs ad locum affectum transferantur.

CXXXVII. Huic Medicamento addi quoque potest aliquod Opiatum, Laudanum sputà, vel Diascordium, &c. cum tantillo Syrupi convenientis, Myrtini, Portulacæ, alteriusve adstringentis.

CXXXVIII. Usurpatur enim hoc medicamentum ad consolidationem Vasis quovis modo aperti, atque Sanguini exitum concedentis.

CXXXIX. Quòd si vehemens fuerit Sanguinis effluxus, licet subinde in Brachio venam secare, atque Sanguinem effluxurum avertere.

Æstus, si adsit in corpore, sedandus. CXL. Quin, ubi æstus in corpore atque Sanguine magnus deprehenditur, addi quoque potest prædictis Apozema refrigerans, Sanguinisque fervorem ac furorem compescens temperansque, in quem finem conducit præ multis aliis Plantago, Sempervivumque majus.

Humorum Acrimonia, si hæmorrhagiæ causa sit, temperanda. CXLI. Si ab humorum Acrimoniâ Volatili, Acidâque, aperta fuerint vasa, non tantùm abstinendum est à similium usu, sed insuper usurpanda sunt, quæ Acrimoniam notatam temperare sunt apta, inter quæ laudo valdè Hordei, Amygdalarum dulcium, atque Seminum papaveris albi Emulsiones, addito nonnunquam Laudano Opiato; quæ conducunt imprimis, quando unà cum Urinis è Renibus profluit sanguis.

Si Sanguis sit fluidior, ab ejus causis abstinendum. CXLII. Sin à Corporis motu vehementiore, Aëris æstu, Alimentis Aromaticis, Potuve Generoso fluidior fuerit factus Sanguis, atque idcircò faciliùs idem per nares, aliasve vias erumperit, cavendum erit ab horum omnium abusu ulteriore.

Fœtus corroborandus. Et quibus. CXLIII. Fœtus præcedenti Sanguinis effluxu & jacturâ debilior factus roborabitur Medicamentis aromaticis quidem, sed minùs acribus, aut per alia conjuncta temperatis. Ubi præ multis aliis convenit Confectio Hyacinthorum, ut & Corallia, Margaritæ, atque similia in Tincturas redacta, & paucarum guttarum quantitate ex vino rubro & adstringente usurpata.

Partus tardiùs eventurus, quî accelerandus. CXLIV. Atque sicut diximus, existimamus posse Partum citiùs eventurum sæpenumerò ad tempus maximè naturale arte protrahi: videndum porrò, quî possit tardiùs expectandus Partus arte ac tutò accelerari.

Si fit à Tristitiâ non gravi, quid agendum. CXLV. Quoties proinde propter Gravidæ *Tristitiam continuatam, licet* non *gravissimam, solicitudinemque angentem, non tamen rodentem*, metus est, ne *Fœtus* etiam *Robustus* (propter Uteri gestationem præcedentem facilem, Motumque ipsius convenientem) *segniùs perficiatur* in Utero, *seriùs exitum quærat* ex Utero; quod ex ipsius *motu obscuriore ac debiliore* conjectabit Prudens Medicus; toties Medicamentis & *Humores austeros* corrigentibus, & *Animum recreantibus* conabitur idem Partum procrastinantem blandè promovere.

Humores Austeros corrigendi, Et quibus. CXLVI. *Humores Austeros corrigunt* præ aliis omnibus *Salia Volatilia*, & imprimis *Salis armoniaci spiritus*. Huc spectant omnia Aromatica multùm spirituosa & odorata, Rosmarinus, Majorana, Pulegium, Ruta hortensis, Satureja, Thymus, Angelica, Spica nardi, &c.

Animus recreandus, Et quibus. CXLVII. *Animum recreant & ad hilaritatem* deducunt eadem *Salia Volatilia*, sed imprimis Oleosa, cæteraque Aromatica blandiora, simulque spirituosa, vel cum spirituosis præparata: quæ novi per experientiam plurimùm facere inter omnia medicamenta materialia ad Animum tristem exhilarandum, corpusque tam continens, quàm contentum à mœrore malè affectum emendandum.

CXLVIII. Quòd si hæc medicamenta recreent ac restaurent adultos, quorum partes humoresque difficiliùs restituuntur in integrum, quoties aliquam passi sunt labem; quis dubitabit ab iisdem tenella Fœtûs in materno utero membra, tenerosque ejusdem Humores faciliùs posse restitui, quoties à mœrore, aut solicitudine matris fuerunt ipsa plus minúsve ab integritate suâ remota.

Iisdem medicamentis & Matri, & Fœtui succurri. CXLIX. Quibus proinde consulimus medicamentis Matri à mœrore aut solicitudine malè affectæ, iisdem simul medemur Fœtui ab eâdem causâ in Utero materno malè affecto; ut

ut sic quoque unâ fideliâ duos dealbemus parietes.

Partus tardiùs expectandus, si sit ab Affectu graviore, quî curetur.

CL. Quoties verò à *graviore Causâ* durante Uteri gestatione *in Affectum satis gravem* conjecta est *Gravida*, unde licet paulatim restituatur ipsa, metus tamen sit, ne idcircò tum *segniùs ad exitum properet Fœtus*, tum idem *prodeat debilior*; majori curâ allaborandum est, ut *Gravidæ, hinc & Fœtûs quoque Affectus* in tempore *curetur*, atque, quantum fieri commodè potest, *utriusque Infirmitas superetur, roburque ipsis concilietur*.

Et quibus.

CLI. Affectus qualescunque tunc à *Mœrore summo* in Matre producantur, sive fuerit *Appetitus prostratus, Cordis anxietas, vel palpitatio*, & quandoque *Epilepsia, Dolor Colicus*, aliave ventris *tormina*, &c. semper conducent inter medicamenta tunc administranda *Salia Volatilia*; quippe quæ apprimè conducunt corrigendis Humoribus à Mœrore summo corruptis: dummodò, sicut dictum, quantitate parvâ usurpentur.

Cavendum ab Evacuantibus.

CLII. Cavendùm autem sedulò à medicamentis vehementioribus, ac præsertim *Evacuantibus*, quippe quæ non tantùm non conveniunt prægnantibus, sed ne quidem Affectibus à Mœrore productis, quà talibus; exceptis *Sudoriferis*, quæ, si præsertim sumantur Aromatica & volatili sale prædita, plurimum prosunt in talibus affectibus.

Infirmitas tum Matris tum fœtûs quî superetur.

CLIII. *Infirmitas* tum Matris, tum *Fœtûs* sensim *superabitur*, ipsisque amissum robur restituetur continuato aliquandiu Aromaticorum, sed blandiorum, usu, quorum ope Humores tum primariò, tum secundariò à prædictis Causis læsi paulatim restituuntur: Melancholici putà, & Biliosi; à quibus cum Functiones Naturales plurimùm pendeant, ab iisdem ritè constitutis sanitatem quoque primariò pendere quivis facilè videt.

Et quibus.

CLIV. Non tantùm hîc conveniunt Aromatica, sed *spirituosa* quoque; cum quibus *Animales Spiritus* non parum in Affectibus gravibus consumi soliti cùm reparentur, meritò eorundem usus hîc à nobis commendatur.

CLV. Sed commodissimè junguntur Aromatica Spirituosis, & ita quidem, ut Aqueis additis temperentur franganturque utraque, sicque assumantur commodiùs & feliciùs.

Hominis robur in quo consistat.

CLVI. Meritò Aromatica & Spirituosa commendo ad Vires tum Matris, tum Fœtûs ab. Animi Mœrore fractas & attritas reparandas, restaurandasque, quoniam Hominis Robur in Functionum Naturalium Animaliumque integritate consistit: quemadmodùm autem modò dicebam, Functiones Naturales Bili, Succoque Melancholico, sive Acido præsertim deberi; ita Functiones Animales à Spiritibus Animalibus pendent.

CLVII. Sicut autem certum est, à summo Prægnantis Mœrore non tantùm in quemvis Affectum Corporis gravem eandem posse incidere, unde similiter Affectu gravi afficiatur in Utero materno fœtus, verùm Infirmitatem quoque immanere aliquandiu utrique, quæ non nisi temporis tractu queat superari, unde Fœtus quoque segniùs ad perfectionem sui perveniat, seriúsque ad sui partum festinet: ita ab aliis quoque Animi pathematis vehementioribus, Irâ, Terroreve; ut & cæteris Diætæ vitiis multùm mediocritate recedentibus graves Affectus produci possunt in Gravidis, hinc & in Fœtu, similem Infirmitatem Languoremque consequentem habentes, atque itidem Partum retardantes.

Si affectus partum retardans sit Ira, & terror, vel aliquod diætæ vitium, ad quid attendendum.

CLVIII. In quorum omnium Curatione semper habenda exacta cura Prægnantium, & Fœtûs; ut & in *Robore Fœtui* ac *Matri restituendo* semper attendendum est ad ipsum *Affectum Matris præcedentem, Causamque ipsius externam*, cùm secundùm ipsa non parùm variare debeant Medicamenta: quippe quæ tum ipsi Causæ, tum Affectui præcedenti debeant esse quodammodò saltem contraria.

CLIX. Ad quam Regulam in faciendâ Medicinâ usûs magni, quotquot attendent seriò, faciliùs, feliciúsque obtinebunt, quod quærunt; & contrà plures perdent, quotquot illis neglectis putant se omnia æquè posse superare.

Partus deficientis curatio.

CLX. Ne autem sæpiùs idem dicamus ac repetamus, si per singulas res non-naturales pergamus in Curatione horum malorum proponendâ, desinemus illam persequi, atque transibimus rectà ad *Partum deficientem excitandum & promovendum*.

Si fœtus extremè debilis sit ejus causa.

CLXI. Si *Fœtus extremè debilis causa* sit *Deficientis Partûs*; idem *multùm Aromaticis & Spirituosis Matri* per intervalla exhibitis roborandus; in quem finem conducunt variæ Aquæ ex Vini Spiritu & Aromatibus simul junctis destillatione paratæ; ut & Olea stillatitia Aromatica; quin ex utrisque prudenter & arte unitis parata Vitæ Elixiria & Balsama dicta, tunc enim longè plus præstant, citiúsque suum producunt effectum.

Si fœtus sit mortuus.

CLXII. Si *Fœtus* idem *mortuus deficientis*, nec satis procedentis *Partûs* fuerit *Causa*; (quod imprimis ex summo frigore citra febrem Gravidam corripiente, atque per universum corpus distributo, hocque consequente Fœtûs Motu

tu abolito, nec ampliùs observabili, unà cum ejusdem pondere gravativo in Abdominis fundo percepto constabit) licebit securiùs exhibere Medicamenta potenter ipsum expellentia, qualia sunt Rad. Aristolochiæ utriusque; ac præsertim Cyclaminis, dictamni Albi, Gentianæ, &c. Fol. Sabinæ, Pulegii, Tamaricis, &c. Flor. Cheiri, Crocus, &c. Borax, Myrrha, Castoreum, Assa Fœtida, &c. Ex quibus tam Pulveres, quàm Pilulæ aut Decocta, Electuaria, Olea, &c. parantur, & Parturientibus exhibentur. Exempli gratiâ.

Et quibus. Medicamenta fœtum expellentia.

Pulvis.

℞. *Myrrhæ Rubr.* ℈j.
Croci opt. ℈ß.
Borac. Venet. ʒß.
Cinnam. acut. Gr. viij.

M. F. Pulvis, dividendus in duas doses, ex idoneæ Mixturæ, aut Vini Cochleari, interpolatis unius horæ aut circiter vicibus, assumendas.

Fœtus mortuus manuum, instrumentorumque opera educendus. Et quando.

CLXIII. Quòd si ne sic quidem promoveatur Partus, *quoties licet, manuum instrumentorumque operâ* educendus Fœtus mortuus: dummodò *constet ipsum esse mortuum.*

CLXIV. Dixi, *quoties licet*; nisi enim pateat Uteri Orificium, frustrà tentatur manuum, ne dicam Instrumentorum, operâ Fœtûs eductio.

Obstetricum temerariarum erratum.

CLXV. Cavendum enim, ne Obstetrix nasutula, vel temeraria, festinansve ad mulieres alias in partûs labore versantes, urgeat subinde Gravidam, necdum in Partûs conatibus positam, ut ad pariendum se componat, intrusis sæpenumerò in Uteri orificium non tantùm externum, sed internum quoque digitis, quò Fœtui viam præparet paretque, quod valdè periculosum.

Valdè periculosum.

CLXVI. Valdè, inquam, periculosa est *Digitorum in Uteri orificium internum intrusio*, antequam spontè pateat, quoniam facilimè læditur ipsum ab unguibus; quod non nisi cum summo fit dolore, propter sensum in parte istâ multùm acutum.

CLXVII. Si periculosum est, digitum intrudere in orificium Uteri internum, *longè periculosius erit quovis Instrumento*, ipsoque *adeò Matricis speculo festinare* nimiùm in Colli Interni explicatione.

CLXVIII. Licet autem tum digitorum operâ, tum Instrumentis Chirurgicis Partum promovere, quoties per se satis patet Uterus, adsuntque pariendi Conatus veri, dummodò Fœtus sit mortuus.

Mortuum esse fœtum constare, 1°. Ex frigore Gravidæ molesto. 2°. Ex pondere gravativo. 3°. Ex fœtore.

CLXIX. Constat autem *mortuum esse fœtum*, 1°. *ex frigore molesto Gravidæ corpus universum* absque causâ evidenti aut Febrili paroxysmo *occupante*; quo tempore judicant omnes, obiisse in Utero materno fœtum. 2°. *ex pondere gravativo circa uteri regionem observato.*

CLXX. Constat idem 3°. *ex fœtore* post ruptas Secundas unà *cum Aquis prodeunte*: qui quò gravior fuerit, eò certius mortui fœtûs signum præbebit.

4°. Ex frigore, & mollitie partium fœtûs.

CLXXI. Constat idem 4°. ex *frigore ac mollitie cadaverosis partium fœtûs* vel Uteri orificio appositarum, & obstetricis manu digitisve exploratarum, vel per idem orificium prodeuntium, & idcircò faciliùs contrectatarum.

5°. Motu deficiente fœtûs.

CLXXII. Constat idem, aut conjectatur potiùs idem 5°. ex *motu omni deficiente in fœtu adhuc calente*; unde suspicio tunc est, ipsum nuper obiisse.

CLXXIII. Quò autem plura ex prædictis concurrunt signa, eò certius de Fœtûs obitu decernet obstetrix.

Mortui fœtus partes amputandæ.

CLXXIV. Ubi proinde satis superque constat de Fœtûs interitu, non dubitabit Obstetrix, *quamvis Fœtûs partem* occurrentem (quantum id Parturiens commodè ferre potest) manu prehendere atque allicere; at si reliquum corpus haud sequatur, aut sequi non possit, amputare; atque sic Fœtûs molem paulatim minuere, donec tandem omnes partes habuerit cum Secundis.

Matris culpâ deficientis partûs curatio.

CLXXV. Hactenus propter Fœtum extremè debilem, mortuumve Partus deficientis Curationem proposuimus: sequitur, ut similiter, quomodò *matris culpâ deficiens partus Curari debeat* explicemus.

A viribus tum exhaustis, tum oppressis.

CLXXVI. Quoties proinde *Gravidæ, Parturientesque* sunt *valdè debiles*, tum ratione virium *vitalium*, tum ratione *Animalium*, ideóque ad pariendum impotentes; sive ipsarum vires fuerint exhaustæ, sive oppressæ; toties danda opera, ut *vires* illæ, *exhaustæ* quidem *reficiantur*, *oppressæ* autem *liberentur, expedianturque.*

Exhaustæ Vires quibus reparentur.

CLXXVII. *Exhaustæ Vires vitales à Febribus ardentibus in* Parturientibus præsentibus, indicant *quævis Æstum febrilem temperantia, sed benigniora, additis tamen quibusdam Aromaticis,* sed blandioribus, Aquâ Cinnamomi cum Aquâ, non item cum Vino paratâ.

CLXXVIII. Certè, si unquam, hîc Medicum maxima tenet anxium solicitudo; quoniam non promovetur partus, nisi Aromaticis, calorem in nobis producere solitis; quæ tamen non fert æstus febrilis: quocircà temperari debent simul, & quidem ita, ut Matri robur afferant, & ardorem febrilem minuant.

CLXXIX.

Contrarias indicationes simul urgentes contraria requirere remedia.

CLXXIX. Non tamen novum in faciendâ Medicinâ, Contrarias observare Indicationes, simul urgentes; in quo casu feliciter junguntur, simulque usurpantur Contraria medicamenta, sed ita ut maximè urgentis habeatur ratio maxima, ipsique maximè succurratur: quamvis, sicut dictum, hic opus sit & ingenio, & judicio.

Exhaustæ vires vitales quibus reparentur.

CLXXX. *Exhaustæ Vires* Parturientium *Vitales* propter *Dolores, Vigilias, Solicitudines, Evacuationes nimias,* &c. *indicant sui reparationem per Aromatica & Spirituosa*, sed blandiora & gratiora, hoc est, ita temperata, ut nullam notabilem magnamque in corpore mutationem producere possint.

Medicamenta excellenti qualitate prædita periculosa.

CLXXXI. Omnia siquidem Medicamenta excellenti qualitate prædita, & in corpore magnam subitamque mutationem afferentia periculosa sunt semper, quia plerumque noxia: Ergò longè magis in Gravidis & Parturientibus.

Aromatica & Spirituosa quibus temperentur.

CLXXXII. *Temperatiora* redduntur Aromatica & Spirituosa, quoties *ipsis adduntur Aquea*, & subacida: *ab Aqueis* enim diluuntur & infringuntur quodammodò tum Aromatica, tum Acida, tum Spirituosa.

CLXXXIII. *A subacidis* verò *temperantur* tum *Aromatica*, tum *Spirituosa*, quatenus hæc duo in nobis augent calorem, quem minuunt Acida, & blandiùs subacida: quoniam igitur effectus istorum omnium comites habent in nobis Calorem aut Frigus, qualitates sensui valdè notabiles, à quarum Causis, Salso putà & Acido, cùm maximæ, adeóque gravissimæ ac periculosissimæ mutationes pendeant, bonum est, innotescere nobis per qualitates istas sensibus & manifestas, & sæpe molestas Humores corporis destructionem tam sæpè parientes, quò illis succurratur in tempore, ac convenienter.

Oppressæ vires Parturientium vitales ob plethoram quomodò curentur.

CLXXXIV. *Oppressæ Parturientium vires vitales ob Plethoram* in tempore sanguinis eductione per *venam* in *brachio* alterutro *apertam* curari debuerant & liberari: quòd si hoc fuerit neglectum, nil obstat instante partu *in manu* levem instituere Sanguinis missionem, non item in brachio: cùm ista minùs alteret, minùs debilitet, quàm hæc. Quin *Scarificatione* in assuetis educi poterit Sanguis: Spes tamen est, *lochiorum* evacuatione copiosâ liberari posse vires vitales priùs oppressas: quòd si non satis fluant lochia, nil impedit post partum saltem Sanguinem è pede vacuari.

Eædem Oppressæ ab Ascite qui curentur.

CLXXXV. *Oppressæ* Parturientium vires *ab Hydropis Ascitis Aquis* abdomen ipsarum occupantibus, liberantur aliquando in partu, effluente simul magnâ vi aquarum per Uterum, aliquando post partum unà cum lochiis, quamvis Affectus talis valdè sit periculosus, ac imprimis, quando aliquandiu duravit Ascites, atque viscera cœpit corrumpere Aqua in Ventre coacervata & collecta.

Thoracis Hydropem difficilè curari.

CLXXXVI. *Thoracis Hydrops* quemadmodum haud facilè cognoscitur, & ab aliis affectibus dignoscitur, ita Curatio verè rationalis & dogmatica difficulter ipsi potest adaptari.

Oppressæ Vires vitales à flatibus in Intestinis & Abdomine qui curentur.

CLXXXVII. *Oppressæ* Parturientium *vires vitales à flatibus, Intestina*, hinc & *Abdomen valdè distendentibus*, liberabuntur citò, tutò, simulque aliquando jucundè injecto quamprimum Enemate carminante; à quo si flatus copiosi erumpant, mox levabitur Parturiens, atque facilè satis pariet, non parùm flatuum exclusione recreata. Exempli loco sit sequens, tàm ante partum, quàm urgente saltem minùs partu, injiciendum; quod.

Enema.

℞. *Rad. Angelicæ* ʒj.
Althææ ℥ß.
Fol. Pulegii,
Majoranæ, an. M. j.
Flor. Chamæm. Rom. M. ß.
Coq. ex Aq. purâ,
In Colat. ℥ viij. *dissolv.*
Bened. laxat. ℥ ij.
Ol. Rutac. ℥ ß.
M. F. Clyster.

Ejus Usus.

CLXXXVIII. Quòd si uno Enemate non eliciantur satis flatus abdomen distendentes, injici potest & alterum, & aliquando tertium: prout enim flatuum materia est copiosior, & imprimis tenacior, pituita puta glutinosa, ita difficiliùs cedunt prodeuntque flatus, miserè parturientes affligentes.

Oppressæ vires vitales à flatibus in pectore qui curentur.

CLXXXIX. *Oppressæ* Parturientium vires vitales *à flatibus ad interiora pectoris pulmonesque* penetrantibus, liberabuntur usurpatione Aromaticorum, sed flatus simul potenter discutientium, quorum ope flatus tum in ortu suo nonnunquam discutientur, tum in quâvis corporis parte hærentes incidentur, dissipabunturque.

CXC. Habent namque opus incisione, ac consequenter discussione non minùs Flatus, quàm ipsorum materia, Pituita; ex quâ prout magis, vel minùs est viscosa & glutinosa, producuntur Flatus plus vel minùs tenaces ac viscosi: quorum viscositas patet etiam in eorundem excretione, quæ subinde vix accidere potest, adhærentibus ubivis in suo exitu flatibus, propter suam glutinositatem.

Eædem Oppressæ

CXCI. Si quando Parturientium Vires *oppressæ*

à flatibus in Tympanitide quî curentur. *pressæ* sint à *Flatibus in Tympanitide*, non tantùm *Intestina*, sed ipsam *Ventris Cavitatem* implentibus ac distendentibus, tunc opus fuisset in tempore laudatis jam *Enematibus* eosdem per Alvum elicere, atque *Balneo* sicco ex Abdominis Cavitate per Corporis superficiem, & poros expellere; usurpatis simul Diaphoreticis, sed Incidentibus & Carminantibus, quò Flatus potenter aggrediantur, atque foràs propellant.

CXCII. Ubi autem hæc omnia nil efficiunt, atque ne sic quoque superari possunt flatus, tunc commodum foret *Acu argenteâ cavâ* ipsum perforare Abdomen usque ad ejus Cavitatem à peritonæo formatam & isto instrumento cavo viam istis parare flatibus, aut *alio instrumento* magis apto eosdem allicere atque elicere.

Oppressæ Vires Vitales à Pituitâ vel Sanguine Apoplexiam producente incurabiles. CXCIII. Quemadmodùm cujusvis, ita *Gravidarum* quoque *Vires Vitales opprimi* possunt à *Pituitâ, vel Sanguine Apoplexiam* producente, quocirca instante Partu invalidæ comperientur, & ad Partûs labores sustinendos minùs sufficientes. Quem parturientium statum habeo deploratum & incurabilem; nec puto ipsas superare posse tantùm malum, quin pereundum ipsis, accedente summo fœtus periculo, qui non nisi raró tunc prodibit vivus.

Oppressæ Vires Parturientium Animales quî curentur. CXCIV. *Oppressæ Vires Parturientium Animales* liberantur modis jam dictis, recreanturque, quin *excitantur Spirituosis* prudenter, hoc est, *sæpiùs parvâque quantitate ipsis exhibitis*; de quibus quoniam egimus abundè in superioribus, transimus ad sequentia.

Partus deficiens propter Pubis & Coccygis ossa minùs mobilia quî curetur. CXCV. Deficiente Matris culpâ Partu, propter *Pubis & Coccygis ossa* ætatis provectioris causâ *minùs mobilia*, bonum est eadem *fotu emolliente* sensim *emolliri*; quod duabus, tribusve ante partûs tempus septimanis utilissimè perficitur. Sic enim Cartilagines ossa dicta connectentes paulatim fiunt molliores, hinc & Ossium notatorum diductio & abductio facilior. Nam non abscedunt ab invicem, verùm explicantur tantillum, & ita quidem, ut Fœtui pateat exitus facilior. Hinc proderit Vapor ex decoctis herbis emollientibus assurgens, atque in sellâ perforatâ per plures antè partum dies exceptus; in quem finem Formula sequens esto:

Fomentum.
℞. *Rad. Althææ*, ℥j.
Fol. ejusdem,
Malvæ, *an.* M. j. ß.
Summ. Melilot. M. j.
Sem. Fœnugræc.
Lini. an. ℥ iij.

Ejus Usus. Concisa & crassè contusa Coquantur ex Aquâ purâ, & per horæ quadrantem à cubitum iturâ excipiatur Vapor ascendens, idque toties repetatur, donec vis exoleta sit plantarum decoctarum; tunc enim recentibus est utendum.

CXCVI. Tales fotus non tantùm laudatum commodum afferunt Parturientibus, ut scilicet faciliùs, ac cum minore molestiâ prodeat Fœtus; verùm post ipsorum usum *non tam facilè post partum claudicant Mulieres*; quoniam vi minori explicantur tunc dicta ossa, & idcircò faciliùs ad statum suum priorem redeunt emollitæ Cartilagines; quæ duriores relictæ, atque vi diductæ, & quodammodò avulsæ ab ossibus rariùs ad pristinum redeunt statum; quin ossium compagem relinquunt laxiorem, & ad plus minùs claudicandum proclives fœminas. *Et Utilitas.*

CXCVII. Quoties *Osseæ Excrescentiæ aut Protuberantiæ* in Sinu muliebri existentes viam præcludunt Fœtui, adeò ut non nisi mortuus elici queat; toties, si possibile, tollendæ sunt ipsæ, ut via pateat ipsi sufficiens. *Osseæ excrescentiæ tollendæ.*

CXCVIII. Quoties post *partum difficilem*, aliamve causam ex parte *coaluit Uteri Vagina*, *sive Collum externum*; unde via præcluditur Fœtui exituro; toties solvendus in tempore iste coalitus, & cicatrice levi obducendus; viaque sic fœtui paranda conveniens & satis patens. *Colli Uteri externi coalitus quî curetur.*

CXCIX. Quoties propter *Herniam Uteri* parere non possunt fœminæ, toties ad extremum recurrendum remedium, *Partum Cæsareum*, abdomen, ubi hernia est, incidendo, hinc Uterum quoque aperiendo, atque sic Fœtum educendo, sicut ejus rei & operationis notabile exemplum habet Sennertus in Vietoris Uxore. *Partus Cæsareus. Ob herniam uteri.*

CC. Quoties ob *Matris obitum* durante partu contingentem deficit Partus, toties, quamprimum de illius obitu certò constat, & tum Consanguineorum voluntate atque consensu, tum Magistratûs authoritate licet, aperiendum defunctæ abdomen, mox & Uterus, extrahendusque inde Fœtus partu Cæsareo. *Ob Matris obitum durante partu.*

CCI. Magna quidem felicitas est, si quando *vi propriâ ex defunctæ matris utero exitum inveniat Fœtus*, qui plerumque ibi relictus, nec in tempore extractus, sepulchrum invenit ubi vitam acceperat.

CCII. Quoties non succedit Partus propter *alterum Fœtûs Pedem*, *Manumve* exitum seorsim quærentem, ipsumve *Ventrem* Uteri Orificio sese applicantem, toties opus est, ut Obstetrix prudens digitis lentè ad Uteri sinum immissis tum Partes istas exeuntes, exitumque quærentes retropellat, quin blandè ipsum Fœtum contorqueat, ejusque motum perversum ita invertat, *Partus deficiens propter alterum pedem vel manum exeuntem vel Ventrem Uteri Orificio applicatum, quî curetur.*

tat, ut tandem aptiùs se Uteri Orificio sistat, & tunc feliciter educi queat.

CCIII. Docuimus enim in superioribus, situm partium maximè legitimum esse, si Capite prodeat prono, hinc si utrâque manu Capiti apposito, aut utroque pede viam quærat; quod semper optandum, tàm respectu fœtûs, quàm matris.

CCIV. Quod si Fœtûs propter Dolores, Motusve Epilepticos situm illum præternaturalem obstinatiùs servet, bonum est, non urgere Partum, quin potiùs Matri remedia Dolores sedantia, & Epilepsiam curantia exhibere, atque tunc demùm, ubi Partes fœtûs mobiliores, non item rigidæ observantur ampliùs, illas in ordinem redigere, atque sic Partum maximè naturalem excitare ac promovere.

CCV. Atque sic Partûs læsi species varias, & Causas multifarias, Modumque Curandi Dogmaticum absolvimus: proximum est, ut ad Lochiorum Vitia pergamus.

CAPUT VIII.

De Lochiorum Vitiis.

Quomodò Uterus à cæteris corporis cavitatibus differat.

I. UT Lochiorum natura meliùs innotescat, notandum, differre Uterum à cæteris Corporis Cavitatibus & Ventribus omnibus, quatenus cæteri Ventres omnes quò plus, etiam secundùm naturam, distenduntur, eò magis attenuantur; Uterus verò, quò plus secundùm naturam, hoc est, quando fœmina prægnans fit, explicatur, eò magis incrassatur.

Uteri Incrassatio.

II. Hæc autem incrassatio non fit, nisi ab alio, se Utero immiscente & ipsum secundùm ejus substantiam implente.

A Sanguine.

III. Id verò Sanguis est, tempore gestationis ad Uterum delatus, ibidemque propter suppressa utplurimùm tunc menstrua subsistens, eundemque sensim magis magisque distendens.

Et quomodò fiat.

IV. Cui accedit, quòd Sanguis ad Fœtûs nutrimentum feratur ad Uterum, & ab Utero ad Placentam, mox per Umbilicalem Fœtûs Venam ad ejusdem Hepar, hinc & Cor: à quo per Arterias Umbilicales iterum redit ad Placentam; ex quâ Utero aliquid subinde communicari, præsertim quando Fœtus malè habet, non videtur mihi absurdum, quippe nec Rationi, nec Experientiæ contrarium.

Lochia quid.

V. Quemadmodùm autem hic sanguis ad Fœtûs Nutritionem & Augmentum defertur ad Uterum, ipsumque secundùm ejus substantiam membranosam, sed spongiosam, indies magis cum aucto Fœtu explicatam replet; ita post partum, hoc est, ipsius Fœtûs exclusionem, ne Uterus, & cum ipso Venter maneat distentus & tumens, sed uterque ad pristinam & naturalem parvitatem redeat; quoniam plus minùs in Utero hærens immutatus est, & à naturali statu deflexit Sanguis, amovendus erat, excernendusque è corpore: sicut id etiam evenit. Voluit namque Deus, ut iste Sanguis post partum efflueret, & quidem intra dies paucos; quem Sanguinis fluxum Lochiorum nomine appellarunt Medici.

VI. Hæc Lochia in quibusdam fœminis fluxum suum absolvunt citiùs, in aliis tardiùs; & quidem secundùm naturam, hoc est, absque ullo ipsarum detrimento. Eorum fluxus. Citior & tardior.

VII. Hæc eadem Lochia fluunt aliis uberiùs, aliis parciùs, itidem secundùm naturam. Uberior & parcior.

VIII. Unde videas Lochia fluere quibusdam per dies duos, tres, quatuor, aliis per dies octo, decem, aut plures: & quidem aliquando copiâ satis notabili, aliquando parvâ, sive fluxus ille copiosior vel parcior diutiùs perseveret, sive citiùs cesset: quod sedulò Medicis est observandum, ne mox turbentur, quando plus vel minùs Lochiorum prodit, aut sine necessitate ipsa conentur vel sistere, vel promovere. Ejus tempus.

IX. Solent autem utplurimùm Fœminæ, quibus copiosè fluunt menstrua, copiosum quoque pati Lochiorum fluxum, & contrà parcum, quibus menstrua fluunt pauca. Quocirca quoties ad Puerperas, & in primo præsertim earum puerperio vocantur Medici, ac de Lochiorum fluxu occurrit solicitudo, toties inquirendum est in Menstrui fluxûs modum & quantitatem, quò conjicere liceat, an Lochiorum fluxus censendus naturalis, vel ab ipso plus minùs deflectens. Diversitas Lochiorum pro diversitate Menstruorum.

X. Sed ut illud magis pateat, inquirendum est Medico, an molestiam aliquam patiatur Puerpera; quæ si nulla sit, non est, quòd temerè conetur mutare qualemcunque Lochiorum fluxum: sin aliqua occurrat, dispiciendum est, an copiosiori parciorive Lochiorum fluxui adscribi possit, debeatque. Frustrà enim fatigabitur Puerpera in mutando Lochiorum effluxu qualicunque, à quo nil patitur detrimenti. Considerandum, an ex lochiorum fluxu benè vel malè habeat puerpera.

Is vel secundùm vel contra naturam.

XI. E duobus proinde signis jam memoratis conjectabit prudens Medicus, an Lochiorum fluxus qualiscunque sit secundùm vel contra naturam.

Quot modis lædatur.

XII. Potest autem is variis *lædi* modis, & 1°. quidem, quando *Nullus* fit; 2°. quando *Parcior* existit; 3°. quando *Copiosior* accidit. 4°. quando *Colore, Odore, aut Consistentiâ vitiosus* prodit.

Quando nullus est.

XIII. Raro *Nullus* observatur Lochiorum fluxus, nec nisi cum evidenti Puerperæ noxâ, vitæque periculo. Retentus namque tunc in Uteri substantiâ cavernosâ Sanguis, mox ibidem corrumpitur, ac Inflammationem, Abscessum, Ulcus, aliaque mala plura successivè producit.

XIV. Non dicendus autem Lochiorum fluxus suppressus, vel nullus, quando durante Partu copiosus effluxit Sanguis, ac ideò post partum paucissimus, vel nullus: quoniam qui secundùm naturam effluere debuerat post partum tantùm, præter naturam effluxit durante partu Sanguis.

Ejus causa.

XV. *Nullus* autem contingit Lochiorum Fluxus propter *frigus externum* imprudenter Partûs tempore *in Uteri sinum admissum*, atque *Uteri orificia* priùs Placentæ commissa *constringens, Sanguinemve aut Pituitam* huic conjunctam *in ipsis coagulans*.

Unde febris continua.

XVI. Ubi autem ab externo frigore Orificia hæc quovis modo sunt occlusa, hærens in Uteri substantiâ cavernosâ Sanguis corrumpitur paulatim, quoniam universus ad reliquam massam redire nescit, unde pars ejus aliqua, sed corrupta, reliquæ massæ confusa commixtaque, ipsam similiter corrumpit, & ad Cor deducta Febrem continuam excitat, minùs vel magis periculosam, prout Corruptio dicta fuerit major vel minor, fuerintque remedia usurpata minùs vel magis omnibus hisce malis emendandis convenientia.

Quando Lochiorum fluxus supprimitur.

XVII. Nec tantùm aliquando, sicut dictum, *Nullus* observatur *Lochiorum fluxus*, sed nonnunquam idem *supprimitur*, & quidem ab eâdem causâ modò memoratâ, sæpenumerò ab *Indusio, aliove linteamine frigido*, ac præsertim *humido simul* Puerperæ adhibito; à quo tàm sæpè mox supprimitur ille fluxus.

Ejus causa.

Quomodò agat.

XVIII. Humiditas enim causæ frigoris juncta, citiùs, potentiùsque in universum corpus ipsam insinuat, quæ Sanguinem plus minùs coagulando ipsum ad motum ineptiorem facit: sed insuper poros claudendo Exhalationem naturalem moratur & sistit; unde non mirum si augeatur mox in corpore Calor, exciteturque Febris Calore molesta.

XIX. Nec videtur tantùm frigus notatum Aëris, Linteorumque, Corporis poros externos, & Orificia Uteri interna modo dicto afficere, verùm ad *Interni* quoque *Colli coarctationem nimis citam, ejusdemve tumorem, hinc & Canalis angustationem nimiam* plurimùm facere; quâ de causâ sistitur subinde in Uteri cavitate Sanguis, coagulatur ibidem, quin corrumpitur quoque, unde acrimoniâ similiter auctâ rodit partes vicinas, producitque tandem fluxum purulentum & valdè noxium; dum ejus aliquid ad Uteri interiora penetrans, & affluentem Sanguinem itidem corrumpens, massam reliquam inficit, febresque Continuas excitat.

Quî nullus vel suppressus Lochiorum fluxus curetur.

XX. *Curabitur vel Nullus*, vel *Suppressus, ab externo frigore* quovis productus *Lochiorum Fluxus*, (Animus enim est, in hujus Affectûs Tractatione mox Causæ unicuique propositæ subjungere Curationem) exhibendo quantocyùs Medicamenta Pituitam vel Sanguinem in Uteri Orificiis coagulatum solventia, qualia sunt *Aromatica* omnia & *Sale Volatili prædita*, & imprimis *Uterina* dicta, quæ nimirum longâ & multiplici experientiâ comperta sunt, in tali casu prodesse; quæ si *Sudorifera* simul fuerint, plus efficient, atque citiùs, feliciùsque affectum illum difficilem ac periculosum tollent.

Et quibus.

XXI. Commendantur autem omnia *Menses promovere* solita, Ruta hortensis, Artemisia, Majorana, Pulegium, Sabina, &c. ex quibus decocta possunt parari, & satis calentia usurpari, quò faciliùs sudor erumpat, & potentiùs ad locum affectum vis medicamenti deferatur.

XXII. Quibus tamen minùs grata sunt Decocta, iisdem dari possunt Potiones ex dictarum plantarum Aquis, ut & aliis magis Aromaticis & Spirituosis paratæ.

Febris inde excitata quî curetur.

XXIII. Quamprimùm autem excitata est propter deficientem Lochiorum fluxum *Febris*, quæ continua solet esse, ac sæpè satis ardens; cavendum sedulò, ne illis Aromaticis augeatur febrilis æstus; quapropter illis potionibus addenda sunt Acida: Acetum stillatitium, Aqua Amstelodamensium Alexipharmaca, vel Prophylactica nostra; Spiritus Salis, Vitrioli, &c.

Et quibus.

XXIV. Hoc namque temperamento servato utrique satisfit Indicationi, cùm æstui febrili conducant Acida, uti eadem, æquè atque Aromatica, Pituitæ coagulatæ solvendæ; imprimis quando adduntur Oculi Cancri, Antimonium Diaphoreticum, & similia, quæ tum coa-

coagulatum quoque Sanguinem possunt dissolvere.

XXV. Ex dictis unicuique Medico prudenti patet, prout Æstus febrilis fuerit tunc major vel minor, augeri quoque vel minui deberi Acidorum quantitatem.

Si per aliquot dies subsliterit Lochiorum fluxus, curatio difficilior.

XXVI. Quòd si seriùs advocetur Medicus, atque jam substiterit per aliquot dies Lochiorum fluxus, quin plus minúsve circa Uterum hærens corruptus fuerit Sanguis, longè difficiliùs procedet Curatio, propter allabentem, itidemque circa Uterum subsistentem, corruptumque Sanguinem novum.

Quî peragenda.

XXVII. Quapropter, ne nimius eò feratur, ab affecto loco affluens avertendus Sanguis; & quidem

Venæsectione.

Venæsectione aliquando in pede, aliquando in brachio, vel manu administratâ: Ubi prudentiâ opus est in Sanguine copiâ minore, majoreve educendo; consideratis Puerperæ viribus, & Sanguinis abundantiâ, vel penuriâ.

Alvus laxa reddenda Enemate.

XXVIII. Præter laudata remedia, si alvus non satis responderit, Enemata injici poterunt, quæ non tantùm alvi excrementa exsiccata diluant, educantque; verùm blando suo fotu contentum circa Uterum Sanguinem concrescentem dissolvant, vel Pituitam coagulatam incîdant.

Adhibenda fomenta.

XXIX. In hunc finem usurpari quoque poterunt Fomenta, per pannos laneos, spongiamque pudendo muliebri admovenda.

Et Linimenta.

XXX. Quin Unguentis quoque ac Linimentis temperatioribus inungi poterit Abdominis regio inferior.

Curatio cæterorum Affectuum suppressa Lochia consequentium.

XXXI. Quoad affectus cæteros, qui consequi solent Suppressum Lochiorum fluxum, eorundem Curatio peti debet ex peculiari ipsorum Tractatione. In quâ eorundem Curatione attendendum semper ad ægræ statum, quòd nimirum sit Puerpera; quòd suppressa sint, aut nulla ipsi Lochia: secundùm quæ Cura prædicta dirigi debet, ac feliciter absolvi: quod si observatio ista negligatur, brevi actum erit sæpè cum ægra.

Si durante partu copiosus effluxerit Sanguis roborantibus utendum.

XXXII. Si *durante partu copiosus* effluxerit *Sanguis*, atque ideò nullus partum sequi observetur Lochiorum fluxus; nisi aliquid detrimenti patiatur Puerpera, nullo remedio tentanda ipsorum expulsio, quin solis *roborantibus* vires puerperæ augendæ.

Si ob admissum frigus metuatur malum, sudorifero utendum.

XXXIII. Quòd si præter illum Sanguinis durante partu effluxum, *frigus in muliebria admiserit parturiens*, atque metus sit, ne inde aliquid mali patiatur, danda est opera, ut in tempore ipsi exhibeatur *sudoriferum aromaticum*; cujus ope foràs propellatur frigus illud noxium, præveniaturque malum gravius.

Si dolor & tumor in Hypogastrio, quid agendum.

XXXIV. Illud idem magis urget *dolor & tumor in hypogastrio* Uterum malè affectum arguens: in quo casu præter *sudoriferum*, bonum erit, *linimento* inungere abdominis partem infimam, & alvo existente adstrictâ *enema* injicere carminans, & emolliens.

XXXV. In hoc casu nulla desideratur *Sanguinis missio*, nisi concurrat *plethora*, vel *febris successerit* satis ardens, quæ auxiliis reliquis non cedat, sed æstu gravi molesta sit.

Parcior Lochiorum fluxus.

XXXVI. *Parcior* existit Lochiorum fluxus, aliàs *secundùm*, aliàs *præter naturam*.

Secundùm naturam.

XXXVII. *Secundùm naturam*, in quibus *parcior* est *Sanguis*, & proinde *parciùs* solent fluere *Menstrua*.

Præter naturam.

XXXVIII. *Præter naturam*; quibus *durante partu Sanguis effluxit multus*; aut *durante partu, vel postmodùm* admissum est imprudenter aut fortuitò in *Uteri sinum frigus*, à quo non omnia, sed aliqua sunt occlusa obstructave Uteri vasa, ideóque ex parte saltem suppressus Lochiorum fluxus; aut *Febris* undecunque excitata est, quæ dictum fluxum minuat.

Quibus bonum est Lochia esse pauca.

XXXIX. Quibus naturaliter *Menstrua* solent esse *parca*, nec mirum, nec noxium est *Lochia fluere pauca*, quin *salutare* potiùs ac utile; cùm aliàs metus sit, ne vires puerperæ minuantur, pereunte ipsi multo Sanguine.

XL. Quibus *durante partu copiosus effluxit Sanguis, bonum est Lochia esse pauca*; quæ proinde minimè sunt promovenda; quin potiùs, si copiosa forent, minuenda & blandè sistenda mediis posteà proponendis.

Si ob frigus sint pauca quî curentur.

XLI. Quoties autem à *frigore* imprudenter aut fortuitò *admisso* ex parte suppressus est, adeóque *diminutus* Lochiorum fluxus, conveniunt Remedia in eodem suppresso enumerata & laudata, *Incidentia* putà, & *Sudorifera Aromatica*, non neglectis Oleis, Unguentis, ac Linimentis similibus, ut & Enematibus Emollientibus & Carminantibus.

XLII. Potest quoque in hoc casu feliciter nonnunquam institui *Venæ-sectio*, & imprimis ubi accessit Febris cum Inflammationis metu.

Febris curanda, si Lochiorum fluxus ab eâ diminuatur.

XLIII. Quoties vero à *Febre* Puerperæ *ex aliis causis quibusvis superveniente diminuitur Lochiorum fluxus*, toties danda opera, ut *Febris* hujus *Causa* vera *inveniatur*, & ipsi secundùm illam *remedia convenientia adhibeantur:* nisi enim Causa febris vera innotescat, ut & ratio, secundùm quam Febris producta est, nulla Curatio rationalis instituetur, certave, verùm incerta duntaxat, ac sæpenumerò temeraria.

Ut & Lochiorum fluxus promovendus.

XLIV. Dum autem febri adhibentur remedia convenientia, *non negligendus ipse Lochiorum fluxus diminutus*, quin huic quoque *promovendo* utilia sunt usurpanda auxilia, *sed talia, quæ Frebris notatæ Curationi non adversentur, verùm cum ipsâ consistere possint.*

Lochiorum fluxus copiosus 1°. propter Placentam vi avulsam.

XLV. *Copiosiùs fluunt* aliquando *Lochia*, & quidem 1°. propter *Placentam vi cum Secundis avulsam*, quod imprimis evenit Obstetricibus imperitis ac temerariis, aut nimiùm festinantibus.

2°. Propter Vasorum laxitatem.

XLVI. 2°. Propter *Laxitatem Vasorum in Utero existentium*, sive *naturalem in tenerioribus*, sive *adventitiam* post affectus graves, ac imprimis *Menstruorum fluxus enormes.*

3°. Propter Sanguinem fluidiorem.

XLVII. 3°. Propter *Sanguinem fluidiorem*, aut *per se*, ob *admistum serum* multum, aut per *accidens*, ob *Alimenta*, *medicamentave* Sanguinem fluidum præstantia, & circa tempus Partûs perperàm usurpata.

Qui Curetur 1°. Si fuerit Placenta vi avulsa.

XLVIII. *Curabitur* idem Lochiorum fluxus Copiosior, 1°. si *Placenta vi fuerit cum Secundis avulsa*, ideóque partes Uteri internæ laceræ sint, per Medicamenta Excoriationem omnem sanantia & consolidantia, qualia sunt omnia blandè adstringentia, Tormentilla, Bistorta, Consolida quævis, Myrtus, Hypericum, Coralia, Terra sigillata & Bolus quævis, Sanguis Draconis, Lapis Hæmatites, &c.

Ex quibus.

XLIX. Ex quibus parari possunt Decocta, Aquæ, Misturæ, Condita, Electuaria, Pilulæ, Pulveres, &c. Medicamenti namque forma mutanda est aut eligenda plerumque pro Ægrorum arbitrio, quò & libentiùs faciliúsque ipsa usurpent, quin effectum laudabiliorem experiantur.

Ægris, quæ fastidiunt, non exhibenda.

L. Quæcunque enim fastidiunt Ægri, ad eadem facilè nauseant, quin eadem facilè vomitu rejiciunt, atque minùs in eorum usu pergere solent, possuntve, unde Curatio minùs citò, & minùs tutò, quia minùs jucundè procedit, neglectis rejectisve optimis etiam medicamentis.

Ægris si aliquid indulgeat medicus, melius eos curat.

LI. Ubi contrà indulget aliquid sui Ægris Medicus, exhibetque ipsis Medicamenta tum formâ sive consistentiâ, tum odore, tum sapore minùs ingrata, usurpantur eadem avidiùs, retinentur faciliùs, operanturque feliciùs, atque sic Cura expectatur citiùs & tutiùs.

LII. Læsa igitur ob violentam Secundinarum avulsionem Uteri superficies, & hinc consequens lochiorum eruptio justo largior, curabuntur medicamentis mox memoratis, excoriationem scilicet sanantibus, & sanguinis effluxum cohibentibus, seu Mixturâ, seu Apozematis formâ propinatis: Exempli gratiâ.

Mixtura.

℞. *Aq. Plantaginis*, ℥j. ß.
Antepilept. Amstelodamens.
Acet. stillat. an. ℥ß.
Lap. Hæmatit. ℈ß.
Corall. Rubr. præp. ℈j.
Laud. Opiat. Gr. ij.
Syr. Myrtin. ℥j.
M.

Ejus Usus.

Accipiat subinde hujus Mixturæ agitatæ Cochleare unum; Cujus ope & sistetur fluxus, & sanabitur excoriatio. Decoctum sequenti formulâ præscribatur.

Decoctum.

℞. *Rad. Tormentillæ,*
Bistortæ, an. ʒij.
Fol. Consolid. Maj.
Saniculæ,
Pyrolæ,
Summ. Hyperici. an. M.j.
Coq. ex Aquâ ferratâ,
In Colat. ℥xx. *dissolv.*
Syr. de Symphyt. Fernel. ℥iij.
Aq. Antepilept. vel
Hysteric. Amstel. ʒvj.
M.

Ejus Usus.

De hoc Decocto sumat bis terve in die Ægra haustulum ad ℥iij. donec sistatur sanguis copiosiùs ex Utero effluens.

Externa etiam hic convenire.

LIII. Nec tantùm interna hîc conveniunt, verùm externa quoque; Unguenta, Linimenta, Olea, Emplastra, vim leniendi propter Dolores ab excoriatione obortos, & consolidandi habentia; & imprimis abdominis parti inferiori, aliquando lumbari quoque regioni illita vel applicata. Talia sunt Unguentum Martiatum, Populeum, adstringens Fernelii, Aureum, Calcis, Diapompholygos, refrigerans Galeni, &c. Emplastrum ad rupturas Fernel. Ceratum Santalinum, &c. Oleum Cydoneorum, Hyperici, Nepetæ, Nymphææ, Rosaceum, Omphacinum, Solani, Mastichinum, Myrtillorum, &c.

Ut & Opiata.

LIV. Utiliter hisce medicamentis admiscentur tam internis quàm externis *Opiata*, quippe quæ eorundem vim non parùm augent, unde faciliùs citiúsque consolidantur tunc partes Uteri excoriatæ, sistiturque feliciùs fluxus Lochiorum nimius.

Nec non Venæsectio.

LV. Quando fluxus ille urget admodùm, cogitur subinde ad avertendum Sanguinem cum impetu ad Uterum ac per Uterum ruentem, eundem ex apertâ in Brachio venâ educere, quò ad tempus saltem exiguum, si fieri queat, sistatur Sanguinis Effluvium, atque interea

terea temporis medicamentis modò laudatis tàm internis quàm externis tentetur Vasorum, eorundem saltem Orificiorum consolidatio.

2°. Lochiorum fluxus nimius ob laxitatem Vasorum quî curetur.

LVI. *Curabitur* 2°. idem Lochiorum *fluxus nimius, ob laxitatem vasorum* in Utero existentium, modò laudatis medicamentis *adstringentibus*, additis *Aromaticis*, sed *blandioribus*, quorum ope robur partibus accedit, laxitasque vasorum sensim emendatur, tàm internis, quàm externis.

3°. Ob Sanguinem fluidiorem, quî curetur. Si sit per se.

LVII. *Curabitur* 3°. idem *Lochiorum fluxus nimius*, ob *Sanguinem* per se *fluidiorem*, hoc est, *multo sero dilutum*, usurpando tum *Hydragoga*, tum *Sudorifera*, sed *blandiora*, propter Puerperarum statum solicitum. Facilè namque peccatur circa Puerperas, quapropter tutius est, blandis ac debilioribus, quàm vehementibus & potentioribus uti ad ipsarum curationem auxiliis ac remediis.

Si sit ab Alimento, vel Medicamento.

LVIII. Idem *Sanguis* quoties ab usurpato perperàm durantibus partûs doloribus & laboribus *Alimento, Medicamentove, aut potiùs Veneno, Spiritu* nempe *Vini* tàm *simplici*, quàm *anisato*, vel *juniperino*, vel *levisticino*, aliove simili, redditus est *fluidior* & *acrior*, toties idem temperandus medicamentis austeriusculis & aqueis, quin & Emulsionibus gratioribus ex Hordeo præsertim & Amygdalis dulcibus ritè paratis, additis anodynis, & quandoque opiatis.

In hunc finem proderit sequens, aut simile decoctum:

Decoctum.

℞. *Herb. Malvæ*,
Sempervivi Maj.
Solani, *an.* M. j.
Sem. Plantag.
Acetos. an. ℥ij.
Aquilegiæ, ℥iij.
Papav. Alb. ℥ij.
Coq. ex Aq. pura,
In Colat. ℥xx. *dissolv.*
Syr. portulacæ, ℥ij. ß.
Spir. Salis, Gutt. x.
M.

Ejus Usus.

Hujus Decocti ℥iij. aliquoties in die assumat Puerpera, non neglectis cæteris, si quæ simul concurrant, symptomatibus, quorum ratione non rarò variè immutanda sunt quævis medicamenta.

Abstinendum a spirituosis & sale volatili.

LIX. Abstinendum autem sedulò ab omnibus Spirituosis, & volatili sale præditis; à quibus augeretur facilè Sanguinis acrimonia & fluiditas.

Attendendum ad cætera Symptomata.

LX. Notandum verò, attendendum semper esse ad cætera Symptomata tunc simul concurrentia, quorum ratione mutatio aliqua facienda semper in Medicamentorum quorumvis usurpatione.

Color Lochiorum mutatus.

LXI. *Colorem naturalem* mutant Lochia, dum magis *nigricat* vel *pallescit Sanguis* tunc profluens.

Niger.

LXII. *Nigricare* solet Lochiorum Sanguis ab *acido acri copiosiùs* ipsi admisto, & à morâ in Utero factâ.

Quibus curetur.

LXIII. Quocircà tum *Aromaticis* & *Sale Volatili* abundantibus emendandum hoc malum.

Pallidus.

LXIV. *Pallescit* contrà idem Sanguis ob admistum ipsi multum serum, pituitamve copiosam.

Quî curetur.

LXV. Sero quæ debeatur cura, diximus §. 57.

LXVI. Pituitæ autem corrigendæ debentur Medicamenta aromatica, eidemque educendæ Phlegmagoga sæpiùs exhibenda..

Fœtor Lochiorum.

LXVII. *Fœtent* quandoque Lochia, quod Moræ ipsorum adscribendum.

Quî curetur.

LXVIII. Promovendus proinde in tempore ipsorum effluxus per aromatica sæpiùs laudata.

LXIX. Quòd si tantus sit Ipsorum fœtor, ut ipsis puerperis non minùs quàm adstantibus molestiam creet: corrigendus quoque Suffitu, halituve grato; qualis ex Aromatibus suaveolentibus, Cinnamomo, Garyophyllis, ac similibus in pulverem redactis, atque affuso aceto, vinove acidiusculo in fictili vitrato, aliove vase prunis imposito, excitatur, & Puerperas non minùs quàm adstantes recreat, reficitque.

Consistentia mala.

LXX. *Consistentiam* mutant Lochia, quoties solitò *fluidiora*, *minúsve fluida* existunt.

Quî curetur.

LXXI. *Fluidiora* quî curanda docuimus modo §. 57. & *seq*.

LXXII. Eadem *minus fluida* curabuntur præsertim Salibus volatilibus convenienter, hoc est, tam internè quàm externè, administratis.

Acredo qui temperetur.

LXXIII. *Acrior* Lochiorum Sanguis temperandus imprimis externis, sed pinguedine blandâ præditis, Lacte tum simplici, tum ebutyrato, plantarum emollientium decoctis, &c.

CAPUT IX.

De Doloribus post Partum.

Dolores post partum.

I. SOlent pleræque Mulieres non tantùm durante Partu, verùm etiam *post partum Dolores* pati graves, & quidem in parte abdominis inferiore, ubi situs est Uterus; qui quamvis subinde sint tàm leves, ut à puerperis negligantur, existunt tamen sæpè tàm graves, ut non tantùm Febrim excitent, sed etiam Delirium, quin Mortem accersant.

Eos non promovere Lochiorum effluxum.

II. Falluntur Medici, quotquot Muliercularum quarundam Sententiam secuti, arbitrantur idcircò *utiles Puerperis Dolores hosce*, quod *ab ipsis promoveatur Lochiorum effluxus*; cujus contrarium sæpiùs evenit, ut nimirùm urgentibus licet Doloribus illis vehementer, non fluant tamen Lochia.

III. Adde quòd multis fœminis nulli sint tales Dolores, fluant nihilominùs Lochia, & quidem longè commodiùs, quàm si urgeant notati Dolores.

Falsum est, post primum partum rarò vel nunquam sequi Dolores.

IV. Falluntur quoque Mulierculas secuti Medici, existimantes *post primum partum rarò vel nunquam sequi Dolores istos*, sed post secundum tantùm partum; quin eosdem post singulos partus reddi graviores: quod itidem falsi arguitur Experientiâ quotidianâ in hisce saltem regionibus, ubi tamen multos tenet hæc opinio non tantùm erronea, sed simul noxia, & imprimis præcedens: quoniam negligitur idcircò & impeditur à multis Dolorum dictorum tanquam utilium Curatio, quamvis tàm sæpè eorundem neglectus Causa fuerit necis multis puerperis.

Eorum causa.

V. Interest proinde, ut dictorum *Dolorum Causa vera, & noxa inde subsequens* ritè cognoscatur, quò in tempore illis succurratur, & mala plura præveniantur.

Unde quærenda.

VI. Hi *Dolores cùm consequantur Partum*, meritò *Causa* eorundem frequentissima *quærenda petendaque ab iis, quæ Partûs tempore parientibus evenire solent.*

Duo notabilia parientibus accidentia.

VII. Duo autem sunt maximè notabilia, quæ parientibus tunc accidunt; *Fœtus Exclusio*, atque *Secundarum tum secessus ab Utero, tum exitus ex eodem.*

Fœtus exclusio cum Doloribus.

VIII. In *Fœtûs Exclusione*, hoc est, ipso Partu propriè dicto, excitari *Dolores* satis graves, omnibus notum, sed *qui post partum minuuntur, ac paulatim evanescunt*. Dolores autem dicti post partum alterius planè sunt naturæ, incipiuntque non cum ipso partu, sed post ipsum partum. Non possunt proinde hi Dolores confundi cum Partûs Doloribus, sed nec ab ipsis deduci; postquam, uti jam dictum, soleant Dolores partûs paulatim post partum minui & planè obliterari.

Secundarum ab Utero secessus, & exitus.

IX. *Secundarum secessum ab Utero, ut & earundem exitum ex Utero* quod attinet, ibi nova nonnunquam urgere solet Mulieres molestia; quoniam non rarò *satis arctè ac firmiter sunt ipsæ Utero connexæ, & ita connatæ, ut vix ac ne vix quidem patiantur se absque sui*, atque (quod gravissimum est) *ipsius etiam Uteri laceratione separari.*

Dolores in partibus excoriatis, & laceris.

X. Nemo autem ignorat forsan, quàm *acuti Dolores sentiantur in partibus excoriatis & laceris, ac præsertim, quoties liquor quivis, ac imprimis acer mordaxque ipsas contingit.*

Atque adeò post Secundarum avulsionem.

XI. Unde non mirum est, si *fœminis post arctam Secundarum cum Utero connexionem, violentamque earundem avulsionem, Uterique adeò excoriationem, ad Lochiorum affluxum effluxumque Dolores excitentur ibidem graves*: de quibus nunc agimus.

Quibus præcipuè dolores post partum urgeant.

XII. Observandum autem, ut totum hoc negotium reddatur manifestius, *Dolores illos post partum affligere* maximè *fœminas tum delicatas & sensûs exquisiti, tum arctiùs connexas utero secundas*, hinc & *cum vehementiâ duntaxat separabiles habentes.*

Eorum Cura non negligenda.

XIII. Observandum prætereà, *si negligatur Dolorum horum Curatio*, eosdem *utplurimùm reddi partibus subsequentibus singulis graviores*; unde forsan ortum duxit, quam modò confutavimus, erronea quorundam de hisce Doloribus sententia.

Gravidas ad pariendum aut festinare aut urgeri.

XIV. Observandum denique, non rarò *ad pariendum aut festinare, aut urgeri nimiùm Gravidas*, adeò ut, antequam ad extremam maturitatem venerit Fœtus, paratusque sit, Secundarum secessus ab Utero facilis, præcipitetur Partus; unde difficiliùs tum excluditur Fœtus, tum secedunt exceduntque ab Utero Secundæ.

Secundarum arctior utero nexus unde.

XV. Cui accedit in hisce regionibus, quòd multæ mulieres gravidæ indulgeant nimiùm *Alimentis crassioris ac glutinosioris substantiæ*, propter quam *Sanguis* productus *similis arctiùs Secundas utero nectit.*

XVI.

Unde substantia glutinosa & pituitosa, ubique in corpore.

XVI. Nec mirum hoc evenire gravidis, Alimenta pleraque, & optima præsertim fastidientibus, ideóque in minùs bonis delectationem aliquam quærentibus, postquam plerisque placet more malo Alimentum crassius, ac minùs salubre: unde tàm frequenter non tantùm in corde, Vasisque majoribus ipsi connexis, verùm in Cerebro quoque, vasisque in ipso minimis occurrit substantia Glutinosa & Pituitosa concreta, & quibusdam *Polypus* dicta.

XVII. Postquam igitur Sanguis plerorumque glutinosior existit, non mirum quoque, si arctiùs connectatur in gravidis Uterus Secundis.

Causa primaria dolorum post partum.

XVIII. *Causa* itaque prima & *primaria Dolorum post partum*, est *connexio arctior Secundarum cum Utero*, hinc & *earundem laceratio ab Utero, Uterique adeò excoriatio.*

Secundaria.

XIX. Causa eorundem secunda & priori se jungens, *Sanguis* est *Lochiorum per laceras excoriatasque Uteri partes fluens, ipsasque mordicans & rodens.*

Sanguinis acrimonia.

XX. Quamvis autem Sanguis omnis, quandiu humectat excoriatas & laceras Uteri partes, ipsas dolore afficiat, *augetur* tamen non parùm *idem Dolor*, quando *Sanguis* idem quâcunque de causâ existit solito *Acrior*.

Unde Oriatur.

XXI. *Sanguinis Acrimonia* evenit partim à *Sero Acri* ei admisto, partim *ab ipso Sanguine moram ubivis nectente*, ac proinde in Uteri quoque Vasis sive cavernis sinuosis.

XXII. Atque has putamus Causas tum præcipuas, tum frequentissimas Dolorum post partum.

Causæ accessoriæ. Frigus.

XXIII. Accedere autem possunt, atque Dolores illos *augere* plures aliæ: *Frigus nimirum partûs* tempore, aut paulò post partum imprudenter *in Uterum admissum*, atque *Lochia ex parte, aut in totum sistens*: unde *Acrior* factus morâ idem *Sanguis dolorem excitat in Utero magnum*; sive succedat *Inflammatio*, sive *serum effluat solum*, & quidem paucum & Acre, Uteri partes internas vehementer mordens ac rodens.

Flatus.

XXIV. Accidunt etiam subinde in Uteri regione, ipsoque Utero *Dolores* atroces *à Flatibus, tum ipsum Uterum, tum Intestina crassa ibi sita distendentibus*: qui quoties paulò post partum eveniunt, meritò hîc considerantur.

Lochia suppressa.

XXV. A Lochiis ob externum frigus suppressis vel diminutis, atque nunc Inflammationem inchoantibus, nunc ob aliqualem moram Acrioribus factis, vel utroque modo, excitatus Dolor, videtur mihi omninò inter Dolores notatos habendus.

Inflammatio ab iis.

XXVI. Inchoata, imperfectave Inflammatio à Lochiorum Sanguine in Utero hærente, quæ nimirum ad ultimam Suppurationem non tendit, attamen paulò post partum orta, Dolores parit in Utero vehementes, ac reverà post partum & propter partum, neglectamque puerperam ortos.

Lochia acriora facta.

XXVII. Idem Lochiorum Sanguis ex parte licet in Utero hærens, atque Acrior idcircò factus, quatenus reliquo effluenti jungitur, eundem facit Acriorem, unde Uteri partes tum excoriatas, tum plus minúsve inflammatas in transitu exituque suo lacerat, mordet, roditque, atque duplici nomine Dolores post partum parit: tum quatenus inflammatas, tum quatenus excoriatas Uteri partes malè afficit, ac dolere facit.

Flatus in Utero esse causam Dolorum.

XXVIII. Flatus in Utero sæpiùs reperiri, certum fit ex ipsorum excretione non infrequenti ex ipso utero; Eosdem autem ibidem hærentes ac conclusos præter naturam in Uteri Orificiis & Ostio ab externo frigore clausis, Dolores ibidem parere posse ratio suadet, quin imò aliquando parere confirmat experientia, curatis illis doloribus per flatus discutientia. Dolores autem istos post & propter partum à Causâ præternaturali productos ideò meritò inter Dolores post partum referri autumo.

Ut & qui in crasso intestino hærent.

XXIX. *Flatus* similiter in *crasso* duntaxat *Intestino hærentes*, ipsumque valdè distendentes, atque *Uterum* simul *comprimentes*, Doloremque in ipso itidem parientes, inter Causas Dolorum post partum, sed minùs propriè ita dicendorum, referendos existimo.

Humores Acres esse causam dolorum.

XXX. Quòd si subinde *Humores Acres* ubivìs existentes, atque *Sanguinis Massæ* confusi unà cum ipsâ *tendant ad Uterum*, & unà *cum Lochiis effluant*, producent quoque Dolores post partum.

Et Febres producere.

XXXI. Tales autem *Humores* erunt, qui *Febres quasvis Continuas Intermittentesve, aut ex utrisque compositas producere solent* atque non tantùm *frigus & calorem*, sed *Dolores*, quoque in *Capite, Ventre, Artubus*, ipsoque adeò *Utero* tum propter partum, tum propter secundarum separationem *malè habente parere.* Qui *Dolores* sive sint *continui*, sive per *intervalla repetentes*, omninò videntur mihi habendi pro Doloribus post partum.

Febres causa dolorum.

XXXII. Et certè, quemadmodùm *à Doloribus* vehementibus in *Utero* propter partum difficilem malè habente, aut *Inflammatione* ibidem ortâ, non rarò *excitatur febris*; ita propter *quamvis febrem*, sed *Acriorem* atque *ardentem, aut algentem, Dolores producuntur in Utero*, sed priùs

malè

malè *affecto*, sicut observamus idem aliis partibus quibusvis evenire, similiter propter ipsarum læsionem aliquam præcedentem, sive notam, notatamque, sive ignotam neglectamque; quod tam sæpè notavimus in ægris nostris in Nosocomio Academico.

XXXIII. Quales observationes quamvis negligantur à multis, juvant tamen plurimùm diligentes quarumvis rerum investigatores, atque veritatis omnis adeóque Mutationum multiplicium evenientium Scrutatores solertes.

Quænam dolorum causa in hâc aut illâ habeat locum, ex quibus conjiciendum.

XXXIV. Atque sic paucis præcipuas, & à me saltem in praxi meâ observatas Dolorum post partum Causas protuli; quænam autem in hâc istâve puerperâ habeant locum, tum ex *Causis evidentibus*, tum ex *doloris modo*, tum ex *Symptomatibus comitibus*, tum denique *ex juvantibus & nocentibus* facilè conjiciet Medicus prudens, ac non minùs ingeniosus quàm judiciosus.

Quid Medico in casu difficili agendum.

XXXV. Oportet namque Medicum egregium in Casu difficili & obscuro ad omnia attendere, singula etiam minima observare, atque tunc ingeniosè Causas veras omnium rimari, atque judiciosè determinare.

Causæ dolorum conjiciendæ 1°. Ex causis evidentibus.

XXXVI. Dixi modò, cùm variæ possint esse Dolorum post partum Causæ, veras conjecturum Medicum 1°. ex *Causis evidentibus*, quales solent esse *frigus externum*, tum *Aëris*, tum *Linteorum* quorumvis; *Animi Affectus* gravis, Mœror, Ira, Terror; *Alimentum*, *Condimentum*, *Medicamentumve* à Puerperâ usurpatum, &c. quorum unum vel plura, si locum habuerint, quæ Dolores istos producere potuerint, meritò suspicabitur Medicus, ab illis habuisse ipsos ortum.

2°. Ex doloris modo, Lancinante.

XXXVII. *Dolorum post partum Causas veras* conjiciet Medicus 2°. *ex Doloris modo*; Nam si *lancinantes* ac per intervalla repetentes, graviusve afficientes fuerint Dolores, *ab Acido & Salso* in Sanguine redundante & ad Uterum delato ipsos ortum ducere judicabit.

Pulsante & ardente.

XXXVIII. Sin *Pulsantes & ardentes* fuerint Dolores, *Sanguinem* Utero *subsistere atque stagnare*, quin ad *Inflammationem vergere*, jamve inflammatum esse, suspicabitur idem.

Distendente.

XXXIX. Sin *Distendentes* fuerint Dolores isti, tensaque observetur pars Abdominis inferior, à *Flatibus* Dolores illos productos conjectabit Medicus. Atque sic ex Doloris modo in veras eorundem Causas inquiret, nec ita difficulter easdem inveniet.

3°. Ex Symptomatibus concomitantibus.

XL. Eorundem post Partum Dolorum Causas veras rimabitur Medicus 3°. ex *Symptomatibus concomitantibus*, *Lochiorum Suppressione* vel *fluxu copiosiore*, *Alvo adstrictiore* vel *laxiore*, *Flatuum excretione* aut *retentione*, atque aliquando *per Intestina discursione*, & *Borborygmis*, *Humoris multifarii effluxu per uterum*, *Pudendorum rosione*, *Febre*, (nam non tantùm dantur Febres Symptomaticæ, quæque propriè loquendo sunt aliorum Affectuum Symptomata, sed uti omnes Affectus alii cuicunque primariò spectato juncti habendi sunt pro Accidentibus & Symptomatibus ejus, ita & Febres,) *Delirio*, *Vigiliis*, &c.

XLI. Sic quando *Suppressa* fuerunt ante Dolores post partum *Lochia*, probabile fit, ab *ipsorum Suppressione* ortos istos Dolores, ex parte saltem. Nempe lochiis suppressis.

XLII. Quando *fluunt copiosiùs Lochia*, conjectabit Medicus, *lacerata* esse *vasa vel orificia Uteri satis grandia*, præsertim si cum difficultate secesserint Secundæ. Lochiis nimiis.

XLIII. Quando *Alvus adstrictior* est, observanturque Rugitus in abdomine, suspicabitur Medicus, Dolores notatos ex parte saltem productos à *flatibus*. Alvo adstrictâ.

XLIV. Quando *Alvus Laxior* existit, ac imprimis, quando cum torminibus ægram vexat frequens dejectio, probabile fiet Medico, istos Dolores habere ortum ab *humoribus acribus* non tantùm ad Intestina, verùm *ad Uterum* quoque *delatis*. Laxâ.

XLV. Prout *Lochiorum Sanguis* fuerit *varius*, *colore*, *odore*, *consistentiâ*, *aliive humores simul effluxerint*, ita conjiciet Medicus, tales humores in corpore redundantes, atque ad Uterum delatos, Dolores post partum si non planè producere, saltem augere. Lochiorum Sanguine vario.

XLVI. Quando *Pudenda* simul *roduntur excorianturque* à *Lochiis* effluentibus, probabile fit, *ab eorundem Acrimoniâ*, ex parte saltem, produci Dolores post partum. Rosione & excoriatione pudendorum à Lochiis.

XLVI. Quando *Febris* comitatur Dolores post partum, prout illa diversa fuerit, Primaria vel Symptomatica, & calore majore minoreve stipata, judicabit Medicus, Febri primariæ & ardentiori succedentes Dolores Bili deberi, aut Sanguini æstuanti; præcedentes autem ipsam, & graves existentes, illi ansam præbuisse; unde ex Symptomatibus cæteris Causam ipsorum veram investigabit. Febri.

XLVIII. Atque sic ex Symptomatibus concurrentibus, ac præsertim pluribus simul collatis, prout in Puerperis singulis occurrunt diversa, non ita difficulter Causas Dolorum post partum veras conjiciet assequeturque Medicus ingeniosus & judiciosus.

XLIX. Sed eruet quoque idem 4°. ex *juvanti-* 4°. Ex juvantibus,

& nocentibus. *vantibus & nocentibus* Causas Dolorum post partum veras. Sic quoties à Flatus ex Utero Intestinisve discutientibus à quovis præscriptis & usurpatis sedantur Dolores illi, meritò suspicabitur, à Flatibus habuisse illos suam originem; ut & quoties usurpatis Alimentis, condimentisque flatulentis augentur dolores iidem.

L. Sic quoties quovis modo *ad fluxum deductis Lochiis priùs suppressis, levantur Dolores* post partum, toties ab *eorundem suppressione* ipsos fuisse productos, conjiciet Medicus rationalis; & sic porrò.

Ut certiùs causam Doloris assequatur medicus, ad omnia signa attendendum.

LI. Ut autem adhuc certiùs Causas veras Dolorum post partum assequatur, non tantùm ad unum Signorum Fontem, sed ad omnes attendet idem, quò, si non prosint singula, multa juvent; cùm præsertim non liceat semper aliquid certi ex singulis concludere; quoties nimirum Ægri non satis possunt sua referre Symptomata, Dolorisque sui modum, vel non satis meminerunt Causarum evidentium, ignorantque, à quibus noxam acceperint, auxiliumve; quod tam frequens est in praxi, ut sæpenumerò tum Affectum ipsum, tum ipsius Causam necesse habeat Medicus hariolari.

Repertâ causâ verâ quidnam agendum.

LII. Quod si autem Causam veram Dolorum post partum se assecutum existimaverit, danda erit eidem opera, ut quamprimùm maximè cuique causæ convenientia præscribat exhibeatve Puerperæ Auxilia, Remediaque tàm interna, quàm externa.

Uterus lacerus & excoriatus leniendus & consolidandus.

LIII. Quoties proinde ab *Utero lacero, excoriatoque* propter violentam *Secundarum avulsionem*, ortum habuerunt Dolores post partum, toties usurpanda sunt Medicamenta *lenientia, excoriationemque consolidantia*; in quem finem laudantur meritò omnia *vulneraria* dicta, ex quibus, quando urget simul Lochiorum fluxus auctus, seligenda sunt *subadstringentia*.

Et quibus.

Plantæ Vulnerariæ quænam.

LIV. Inter plantas *vulnerarias* numerantur Sanicula, Agrimonia, Pyrola, Veronica, Artemisia, Sabina, Pimpinella, Alchimilla, Vinca pervinca, Sanguisorba, Virga Aurea, Centaurium minus, Ophioglossum, Betonica, Hypericum, Tanacetum, Verbena, Serpentaria, Herniaria, Pentaphyllum, Scordium, &c.

Et præterea subadstringentes quænam.

LV. Vi præterea *subadstringente* præditæ sunt sequentes: Consolida major ac minor, ut & Saracenica, Plantago, Equisetum, Tormentilla, Garyophyllata, harumque Radices, Pilosella, Flores Rosarum Rubrarum, Balaustia, Perfoliata, Myrtus, Cort. Granatorum, Succus Prunorum Sylvestrium inspissatus, &c.

Ex quibus Decocta.

LVI. Atque ex hisce *Decocta* parantur commodissimè, tum ex Aquâ ferratâ, tum ex Vino Rubro, additis Syrupis convenientibus, Myrtino, Rosarum Rub. Siccatarum, de Symphyto Fernelii, & similibus.

Misturæ.

LVII. Quibus Potiones majori copiâ usurpandæ displicent, iis *Misturæ* Cochleatim sumendæ possunt præscribi, ex Aquis Plantaginis, Pilosellæ, Agrimoniæ, & similibus, ut & pauco Aceto, sed Stillatitio blandiore, unà cum Lapide Hæmatite, Coraliis, Sanguine Draconis, Bolo Armenâ, Terrâ sigillatâ, & similibus, addendo ad gratiam aliquid Aquæ Cinnamomi, Fœniculi, aliùsve Aromaticæ.

Quibus jungenda Narcotica, & Anodyna.

LVIII. Omnibus autem hisce Medicamentis jungentur utiliter tum Anodyna, tum Narcotica, Diascordium, Theriaca recens, Requies Nicolai, Philonium Mesuæ, atque Nicolai Myrepsi, Romanum dictum, ipsumque adeò Laudanum Opiatum: quorum ope præcedentium vis non parùm augetur & efficacior redditur, Dolorque sedatur.

Usurpanda quoque externa.

LIX. Possunt etiam hîc *externa* usurpari, ac præsertim *Decocta* ex enumeratis plantis parata cum *Syringâ* in ipsum uterum adhuc patentem injici, & in decubitu supino aliquandiu in eodem retineri.

Sanguis Lochiorum acrior temperandus.

LX. Quoties *Sanguis Lochiorum serosior* est, *Acriorque*, toties Idem *Anodynis, Emulsionum* præsertim formâ usurpandis, *temperabitur*, addendo subinde Opium, Laudanumve Opiatum.

Educendus Hydragogo, & Sudorifero.

LXI. Quo facto, si Puerperæ vires ferant, *blando Hydragogo* seri pars evacuabitur per alvum; mox & *Sudorifero* ex blandè adstringentibus parato, Radicibus putâ Garyophyllatæ, Tormentillæ, & similibus, aliquâ sui parte propelletur per Corporis habitum.

Ejusdem Acrimonia Acida quibus temperanda.

LXII. Quoties idem *Sanguis morâ* in utero factâ redditus est *Acrior*, toties, quoniam quæ tunc producitur *Acrimonia* est *Acida*, usurpanda sunt medicamenta notatam Acrimoniam temperantia, sed ita, ut Sanguinis effluxum non augeant; unde inter *Aromatica* seligenda sunt minimè Acria, sed *blandissima*, simulque *leniter adstringentia*; quæ si non suppetant, additis hisce priorum vis frangenda erit, & ad mediocritatem reducenda.

LXIII. Conveniunt proinde hîc modò laudata *Vulneraria adstringentia*, sed simul *Aromatica*, Betonica, Scordium, Virga Aurea, Pimpinella, Verbena, Tanacetum, Millefolium, &c. quibus addi possunt Majorana, Calamintha Montana, Pulegium, Rosmarinus, Ruta Hortensis, Salvia, &c.

Dolores ex Lochiis ab externo

LXIV. Quoties *ab externo frigore* imprudenter in Uterum admisso *suppressa* sunt *Lochia*, hinc

Frigore suppressis qui sedandi.

hinc & producti *Dolores* notati, vel Dolores saltem illi suscitati fuerunt; toties usurpanda erunt medicamenta in ortâ inde *Lochiorum suppressione* non ita pridem laudata.

Iidem permanentibus Lochiis quibus sedandi.

LXV. Quòd si *permanentibus Lochiis Dolores* tamen illi fuerint *producti*, tunc convenientia erunt *Sudorifera nec multùm Aromatica, nec multùm adstringentia*; ne Lochiorum fluxus vel nimiùm augeatur, vel sistatur; additis *Opiatis*, Dolores sedantibus, Sudoriferorumque vim promoventibus.

Ex suppressis Lochiis Inflammatio curanda.

LXVI. Quòd si ex suppressione Lochiorum inchoata fuerit in Utero *Inflammatio*, excitatusque Dolor cum Ardore ac Pulsatione tantò molestior, allaborandum erit, ut, quamprimùm licebit, curetur ista Inflammatio remediis tàm externis, quàm internis.

Enematis Emollientibus & Carminantibus.

LXVII. Convenient autem in hunc finem *Enemata ex Emollientibus & Carminantibus* parata, & subinde injecta, quò 1°. *alvi excrementa in tempore eluantur*, ne ipsis subsistentibus augeatur notatus Dolor & Inflammatio: & 2°. ab *elevatis* ex Enemate *halitibus* & ad Uterum penetrantibus temperetur Acrimonia Acida in quâvis Inflammatione peccans; quin 3°. *demulceantur partes* ab Inflammatione distentæ, & hactenus quoque dolentes.

Sudoriferis & Opiatis.

LXVIII. Convenient in hunc quoque finem *Sudorifera*, ex *Oculis cancri, Antimonio Diaphoretico*, & similibus præsertim parata, quippe quæ in specie Inflammationi tum præveniendæ, tum curandæ præ omnibus aliis notis conveniunt: additis semper *Opiatis*, quodvis acre temperantibus, Doloresque quosvis sedantibus.

Fotibus Emollientibus & Aromaticis.

LXIX. Convenient in hunc eundem finem *Fotus* ex plantis emollientibus & Aromaticis parati, factâ earundem in Aquâ decoctione. Applicari verò debent illi ex spongiâ magnâ vel panno laneo satis calentes infimæ ventris regioni, & pudendo muliebri, quò citiùs feliciùsque in Uterum ipsum penetret ipsorum vis. Possunt quoque Fotus tales includi vesicæ bubulæ, ad dimidias replendæ, atque sic adhiberi similiter infimæ abdominis regioni.

Sanguinis missione.

LXX. Conveniet adhuc in hunc finem *Sanguinis* per sectam in brachio vel pede venam *missio*, imprimis ubi concurrit ejus *plethora*, vel *notabilis æstus*.

LXXI. In *Brachio* instituta Venæ-sectio juvat, quatenus allabentem continuè ad Uterum Sanguinem *avertit*; *In Pede* autem quatenus Sanguinem eundem ab Utero *derivat*, & ne ad ipsum feratur, educit.

LXXII. In Sanguinis *plethorâ* bonum est in *brachio*, deinde in *pede* quoque institui Venæsectionem.

LXXIII. In *Solo Sanguinis æstu* sufficit sæpè Sanguis ex *brachio* tantùm eductus.

Inflammatio, si impediri nequeat, ad suppurationem promovenda.

LXXIV. Quòd si remediis laudatis, & similibus impediri nequeat Inflammatio, danda erit opera, ut, quamprimùm licebit, eadem ad suppurationem promoveatur; quod fiet tum fotibus jam propositis, tum Cataplasmatibus ex iisdem Emollientibus paratis, additis liliorum alborum bulbis, Cæpisque priùs assis & contusis.

Æstus in Abdominis parte infimâ quî curandus.

LXXV. Ubi æstus magnus urget in Abdominis parte infimâ, decoqui poterunt Cataplasmata in Lacte Ebutyrato, à quo æstus commodè compescitur; Quòd si Dolores magis urgeant, in Lacte dulci.

Et quibus.

LXXVI. Farinæ quoque hordei, seminum lini, fœnugræci, fabarum, quin panis cujusvis mica usurpari possunt in Cataplasmatis laudatis.

LXXVII. *Olea* quoque, *Unguentaque emollientia* admisceri possunt prædictis Cataplasmatis, aut priùs venter illis inungi, quoties pinguia ferre possunt Puerperæ: aliàs enim ab iis cavendum sedulò, postquam pustulas, & erysipelas molestum in multis producere solent.

LXXVIII. Injectiones quoque in Uterum adhiberi possunt ex Emollientibus paratæ cum Lacte dulci.

Flatus dolores excitantes dissipandi.

LXXIX. Quoties *Flatus* ex *Pituitâ Glutinosâ in tenui præsertim Intestino* geniti, & per Intestinorum fistulam versùs anum delati, aut per Lacteas Venas tum ad Cor, tum inde quaquaversùm, & ad Uterum quoque propulsi, quocunque modo Dolores post partum si non producant, augeant saltem; toties danda est opera sedula, ut *flatus* jam *geniti discutiantur & dissipentur*, & *eorundem productio nova impediatur*.

Et quibus.

LXXX. *Discutientur Flatus in crasso Intestino* hærentes commodissimè per *Enemata* carminantia dicta, additis semper emollientibus: horum enim ope subsidunt ex parte flatus in Enematum liquore aquoso, simulque educuntur cum ipso denuò excreto.

LXXXI. Laudantur hîc meritò à quibusdam *Enemata ex Urinâ Puerorum* parata, quippe quæ flatus potenter discutiunt educuntque propter Salem Volatilem in Urinâ existentem.

LXXXII. Convenient hîc quoque *Decocta* ex similibus Carminantibus Emollientibusque parata, & subinde ad ℥iv. usurpata: ubi commodum est, quædam addere *Sudorifera*, promoto blando sudore, cum quo quaqua-

versum solent simul propelli expellique flatus.

LXXXIII. Conducent proinde talia imprimis, quando ad Uterum quoque, ac quovis propulsi sunt notati Flatus.

LXXXIV. Decoctorum loco usurpari possunt à delicatioribus, & longas istas potiones fastidientibus, *Mixturæ* idem præstantes, additis Oleis Anisi, Fœniculi, Maceris, Cort. Arantiorum, Carvi, Cumini, Juniperi, Succini, aliisve puerperis haud ingratis; non neglecto interim opio; à quo non tantùm Dolores leniuntur, sed Flatus quoque dissipantur.

Flatuum nova generatio Impedienda. Et quibus.

LXXXV. *Flatuum Generatio nova impedietur* Medicamentis *Pituitam Glutinosam alterantibus ac educentibus*; non omissis, quoties *Bilis* quoque peccat copiosa vel Acris, *Cholagogis*, & ipsam *temperantibus subacidis*, ac imprimis *Spiritu Nitri*, flatibus quoque conducente.

Quænam Pituitam glutinosam corrigant.

LXXXVI. *Pituitam Glutinosam corrigunt*, tum *Acida*, tum *Salia Lixiva fixa & Volatilia*, tum *Aromatica* omnia, uti hoc sæpiùs docuimus.

Quænam evacuent.

LXXXVII. Eandem ex parte saltem correctam, incisamque *evacuant Phlegmagoga*, tum vulgaria, tum Chymica, inter quæ primas hîc tenent Mercurialia.

Bilem quænam corrigant.

LXXXVIII. *Bilem corrigunt*, temperantque Acriorem *Acida* omnia: unde quoties hæc quoque peccat, meritò Acidis utemur, quippe quæ Pituitam simul incidunt & attenuant, fluidioremque faciunt.

Quænam evacuent.

LXXXIX. *Bilem* eandem *evacuant Cholagoga* vulgò nota; inter quæ primum locum dare soleo *Scammonio*, blando tutoque remedio.

Pituitæ glutinosæ proventus præveniendus.

XC. Nec sufficit hisce uti ad flatuum generationem impediendam: nisi postmodùm *præveniatur Pituitæ similis proventus, diætâ & pharmaciâ* conveniente.

Diætâ.

XCI. *Diætâ prævenietur Pituitæ proventus*, cavendo ab Alimentis crassis & viscosis; Aëre frigido, humidoque; Animi mœrore, ac similibus; & quærendo Aërem calentem ac serenum, studendo hilaritati, & quandoque iræ; usurpandoque Alimenta optimi Succi, ac imprimis Condimenta Aromatica, qualia sunt Sinapi, Raphanus Rusticanus, Majorana, Rosmarinus, Salvia, & Aromata pleraque, Piper, Garyophylli, Cinnamomum, Nux Moschata, &c.

Pharmaciâ.

XCII. *Pharmaciâ* prævenietur idem *Pituitæ proventus*, tum *alterantibus*, tum *purgantibus*.

Per Alterantia.

XCIII. *Alterantia* sunt omnia *Aromatica potentiora*, & Condimentorum vice vix usurpanda, tum etiam *Spirituosa*, quin *Salia* tum *fixa*, tum *Volatilia*; & ipsa quandoque *Acida*: de quibus sæpiùs egimus aliàs, & subinde agemus adhuc, quando Affectus tractandi hoc primariò desiderabunt.

XCIV. *Purgantia* sunt imprimis *Phlegmagoga*, Pituitam augeri cœptam subinde per alvum evacuantia: ubi non putem temerè concedenda exhibendave *Vomitoria*, nisi facilè vomentibus, aut nauseabundis: Conveniunt etiam hîc *Sudorifera*, sed magis Aromatica, & Pituitam prætereà potenter alterantia, incidentia ac emendantia, qualia meritò laudantur *Radices* Fœniculi, Apii, Levistici, Sarsæparillæ, Chinæ, &c. *Ligna* Quercus, Guajaci, Sassafras, Juniperi, Buxi, &c.

Per Purgantia.

Et Sudorifera.

Et qualia.

XCV. Ubi notandum, talia sudorifera, sudore blando subsequente, potentiùs alterare ac emendare Pituitam in corpore noxiam; quemadmodùm vice-versâ sudores faciliùs promoventur in corpore Pituitoso conjunctis assumptisve Aromaticis.

XCVI. Inter *Evacuantia* hîc haud postremum infimumve locum tenent *Diuretica*, quippe quæ cum minore corporis molestiâ solent Pituitam accrescentem per Urinas expellere, quàm Sudorifera per Corporis poros; ubi opus est Corpus magis quovis modo incalescere, quod minimè necessarium ad Diureticorum vim percipiendam, quamvis & Caloris quoque aucti ratione feliciùs opus suum absolvant.

Nec non Diuretica.

XCVII. Quoniam verò ad *Flatuum Productionem* concurrunt semper *Bilis* & *Pituita*; Prudentis Medici erit, attendere ad humorem utrumque, quò talia usurpentur remedia, quæ utrique Humori tunc peccanti conveniant, neutri noceant: qualia si non sint præstò à Naturâ nobis concessa, erunt arte paranda, & imprimis confundendo simul, quæ variis satisfaciant indicationibus: qualia sæpenumerò præscribere solemus apud Ægros in Nosocomio Academico, ubi Rhodus est ad saltandum benè, quoties opere ipso demonstrandum est, quod verbis fuit assertum.

In Flatibus curandis ad quænam Medico attendendum.

XCVIII. Quoties à Causâ externâ, & imprimis Diætâ vitiosâ *Humores Acres* in Corpore, ac præsertim tenui Intestino sunt producti; à quibus quâcunque viâ ad Uterum quoque delatis Dolores in ipso excitantur post partum; toties cavendum ab ulteriore in rebus non-naturalibus aliisque errato, simulque allaborandum, ut humores illi quantocyùs corrigantur, emendenturque; & quidem sæpiùs in hunc finem laudatis remediis.

Dolores ab Humoribus acribus à causâ externâ productis, quâ ratione præcavendi.

Iidem humores corrigendi.

XCIX. Prout enim vel *Biliosi* fuerint, vel *Melancholici*, *Austeri*, *Acidive*; diversitas erit observanda in medicamentis usurpandis, quod tàm sæpè monuimus.

C. Semper tamen adhibebuntur exhibebunturque *Opiata*, quippe quæ omnia ex æquo Acri emendando inserviunt.

Et si copiâ peccent, evacuandi.

CI. Quòd si *Copiâ* simul peccaverint notati humores, ubi satis fuerint correcti temperatique, adeóque ad secuturam purgationem præparati, Medicamento Purgante, sed blando erit utendum; ubi satiùs est Puerperas per epicrasin evacuari, quàm potentibus purgantibus turbari, atque in Vitæ discrimen adduci.

Atque sic de Doloribus post partum, quæ hâc vice habuimus dicenda, absolvimus.

CAPUT X.

De Lactis Generatione læsâ.

Variorum humorum præparatio.

I. VArii præparari solent in variis corporis partibus humores; alii quidem in usum proprium, alii in alienum, alii in utrumque.

In Usum proprium.

II. In Usum proprium producitur Bilis, Succus Pancreaticus, Lympha, &c.

In Usum alienum.

III. In Usum alienum Semen atque Lac.

In Usum proprium alienumque.

IV. In proprium alienumque usum producitur in fœminis Sanguis: quo postquam in Utero materno nutritus fuit Fœtus, deinde idem genitus ac in lucem editus Lacte solet ali: Lacte, inquam, ex Sanguine in Mammis immutato, nec tantùm secundùm colorem, verùm insuper secundùm substantiam; postquam intimiùs junctæ unitæque sunt in Lacte partes minimæ, quàm in Sanguine.

Sanguinem & Lac in varias partes secedere.

V. Unde paulò postquam emissus est Sanguis, sponte in varias secedit partes, Butyrosam, Caseosam, & Serosam; quod in Lacte nec tam citò, nec tam perfectè contingit; quocirca videas in superficie quidem assurgere Lactis Cremorem, Serum autem nunquam spontè à cæteris partibus planè secedere, sicut in Sanguine.

Ubinam Lac præparetur.

VI. Lac istud, quo nuper natus Fœtus est nutriendus, præparatur in Mammis, & quidem plurimorum Medicorum Anatomicorumque judicio, ex Sanguine per Arterias eò delato;

Et ex quâ materiâ.

quamvis non desint aliqui existimantes Chylum per Vasa propria ex Intestinis eò deferri, atque in Lac abire.

VII. Atque hi postremi, quò suam probent opinionem, difficultates plurimas movent cæteris, ratione viarum longarum, per quas Alimento, Medicamentove nuper assumpto meandum antequam ad Mammas perveniat, si per Lacteas Venas priùs ad Cor, atque hinc ad Mammas esset deducendum: quocircà breviores finxerunt nonnulli, quas se oculis suis usurpasse narrant alii; Lacteas nempe Venas rectà ad Mammas tendentes: Has tamen diligenter quæsiverunt, at neutiquam invenerunt non pauci, quamvis omnem in variis Animalibus Lactantibus adhibuerint operam, secutique fuerint aliorum normam.

VIII. Videamus proinde, an tanti momenti sint argumenta, quibus aliqui oppugnant Sanguinem ad Mammas per Arterias delatum pro Lactis materiâ. Sanguinem non esse lactis materiam.

IX. Observantur multæ fœminæ Lacte tantùm non in Mammis destitutæ, quod tamen assumpto Cerevisiæ, alteriusve potûs assueti haustu mox iterum è Mammis prodit copiosum. Ratio.

X. Id quamvis omnibus fœminis non eveniat, evenit tamen non paucis, nec prudenter à quovis negari potest aut debet hoc experimentum.

XI. Sed an inde sequitur, potum assumptum per vias qualescunque mox transire ad Mammas, & in Lac mutatum effluere? nihil minùs. Ejus confutatio.

XII. Nam si abire debeat in Chylum, antequam abeat in Lac; nonne aliquam in Ventriculo debet moram nectere?

XIII. Quòd si Ventriculum præterlabatur tantùm, Cerevisia permanebit, neutiquàm in Chylum convertetur; nec proinde ex Chylo, verùm ex Cerevisiâ, aliove potu ordinario fiet Lac.

XIV. Quòd si potus quivis aliquâ morâ indiget, quò vertatur in Ventriculo in Chylum, malè ab illo nuper assumpto potu Lactisque effluxum promovente concluditur, ex Chylo genitum Lac.

XV. Quid Ergo ex dicto verè concludetur experimento? Nil aliud, nisi potu assumpto ad effluxum excitari Lac: Quâcunque siquidem viâ fingamus ad Ubera pergere potum, sed priùs in chylum versum, eadem omnes urgebit difficultas. Lac ad effluxum excitari assumpto potu.

XVI. Sed quærat Veritatis studiosus, quomodò igitur ad potûs consueti assumptionem promoveatur Lac ad sui effluxum? Cui respondeo, Et quomodò.

deo, videri hoc mihi accidere, quatenus partes aliquæ potûs spirituosiores, vel aliàs mobiliores nullam in Ventriculo nectentes moram, mox pergunt ad Intestina, hinc & Lacteas venas, motumque potentiorem Sanguini quaquaversùm, ac præsertim ad Ubera excitant, unde Lactis quoque in penitioribus Mammarum partibus hærentis, aut crassioris effluxum promovent.

Partes potûs spirituosiores Motum Sanguinis potentiorem excitare.

XVII. Dico partium istarum ope *excitari* 1°. *Motum universi Sanguinis potentiorem*; quod puto semper fieri, quando siti vehementi capti, potum usurpamus gratum consuetumque, ac imprimis satis copiosum.

Et eundem ad ubera propellere.

XVIII. Dico 2°. Potûs istius ope *Sanguinem ad Ubera præsertim propelli potentiùs*, quod fit propter affectum tenerum ac vehementem, quo fœminæ moventur ac tenentur ad succurrendum Infantibus sitientibus, (deficiente interim nonnunquam Lactis præ Lactantis mœrore plus minùs incrassati & stagnantis effluxu) quarum cogitationes cum vehementiùs dirigantur ad mammas, non mirum, si præter spiritus animales Sanguis quoque ad ipsas, quàm partes alias, moveatur impetuosiùs.

Et Lac crassius, & in mammis hærens ad effluxum promovere.

XIX. Dixi 3°. Partium spirituosiorum & fluidiorum in Potu existentium, & mox ad interiora, ipsasque adeò mammas penetrantium ope *ad sui effluxum promoveri Lac crassius, & in mammis hærens*; quod fit, quatenus illud dissolvunt, & liquidius fluidiusque præstant; omne namque coagulatum & incrassatum segniùs movetur, faciliùs verò & promptiùs omne liquidum, fluidumque.

Et in quibus id contingat.

XX. Hâc ergò ratione puto beneficio potûs consueti avidiùs hausti promoveri Lactis, non tam generationem, quàm effluxum: frustrà siquidem hoc tentatur, expectaturque in fœminis pauco Lacte præditis; fœliciter contrà in fœminis Lacte abundantibus.

XXI. Existimo igitur, in talibus Lac quidem produci continuè, sed satis crassum, quod à partibus potûs aqueis & spirituosis solvitur ac diluitur, nec tamen aliam Lacti affert mutationem; sicut videmus quotidie Brutorum Lacti additam aquam ipsum ampliùs diluere, aliam verò ipsi noxam non afferre. Unde Lactantes mulieres solitò magis solent sitire, atque potum aquosiorem desiderare, quin ab ipso optimè habere, non nocet tamen, parum Spirituosi adesse: Vinum namque, potusque generosus quivis non tam conducit Lactis proventui, quàm Cerevisia tenuis, aliúsve potus consuetus aquosior; qualis est Lactis serum, & in quibusdam Lac ebutyratum.

Lactantes solitò magis sitire.

Potus generosus minùs, quam aquosus lactis proventui conducit.

XXII. Notum enim est, Vini spiritum, Vinumque quodvis, sed maximè potens ac generosum nocere Lactis productioni, conferre contra Potum quemvis maximè aquosum, ipsumque adeò Vinum invalidum, & satis aqueum.

XXIII. Sed dicet aliquis, *non tantùm potu Lac promoveri in suo motu, sed ipsius potûs aromatici saporem deprehendi sæpenumerò in Lacte tunc prodeunte*; quod testantur Suctrices Lac sæpiùs tunc exsugentes, ac præsertim, quando alia concurrunt in mammis vel papillis mala, debilisve existit Infans.

Potûs aromatici sapores deprehendi in lacte.

XXIV. Sic memini aliquando me in hâc urbe puerperæ satis debili præscribere Mixturam roborantem & aromaticam ex aquâ Cinnamomi aliisque gratioribus paratam; cumque Infans commodè sugere non posset, & Suctrix idcircò adhiberetur, puerperam unum alterumque laudatæ misturæ cochleare assumere: Unde narravit paulò post Suctrix, se Hippocraticum vinum exsugere: & hinc dicet aliquis, an non spatio illo brevissimo usque ad ipsas mammas penetraverit Cinnamomi Aqua, exsuctum Lac Cinnamomi sapore inficiens? Cui respondeo, Aquæ Cinnamomi aromaticam vim mox penetrasse è Ventriculo ad Intestina, Lacteasque Venas usque ad Cor; quin unà cum Sanguine quaquaversùm properasse, & imprimis ad Mammas; per quas nimirum exsugebatur Lac, simulque eò alliciebatur Sanguis majori, quàm aliò, copiâ.

XXV. Hoc loco non prætereundum, & idcircò ad Lactantium Mammas copiosiùs affluere Sanguinem, quoniam facilis est Lacti per papillas effluxus; & quibusdam quidem molestus ac perpetuus; aliis verò tantùm, postquam cœpit exsugi, quod tunc copiosè effluit, nî manu adhibitâ premantur Ductus in papillis existentes, sicque cohibeatur ulterior Lactis eruptio.

Cur Sanguis copiosiùs ad Lactantium mammas affluat.

XXVI. Ubi autem quovis modo patet humori alicui concluso exitus, eò ruere solet idem majori copiâ & impetu: Omnia proinde quæ assumuntur, & ad Sanguinem pergunt, properant imprimis ad Lactantium Mammas.

XXVII. Quapropter, quoniam pro *Lactis materiâ* nec Ratione urgente nec Experientiâ manifestâ Chylum admittendum censemus, cum plerisque Sanguinem etiam nunc habemus.

Non Chylum, sed Sanguinem esse lactis materiam.

XXVIII. Pro Sanguine autem plurima pugnant, & 1°. quidem *Sanguis sæpenumerò Lactis loco effluens* imprimis quando diutiùs & avidiùs exsugitur Lac.

Loco Lactis Sanguinem sæpe effluere.

XXIX. Quòd si Lactis materia non esset Sanguis, utique idem non promanaret, utut diu sugerentur Mammæ; verùm nihil omninò tunc prodiret, donec ab assumptis Alimentis novus Chylus, per vasa propria cum Lactis vasis dubio procul continuata vel ipsis saltem contigua, eò adveheretur.

XXX. Si namque cum Lactis vasis non communicarent Arteriæ Sanguinem ad Mammas deferentes, nullus metus esset Sanguinis post deficiens Lac effluxuri.

Et ad usum medicamenti Sanguinem sistentis rursum lac.

XXXI. Adde quòd 2°. non rarò ad *medicamenti Sanguinem sistentis usum convenientem* absque ullo Alimento assumpto *sistatur ulterior Sanguinis effluxus*, & sequatur ejus loco Lac, sicut haud semel vidi factum; quod nunquam fieret, si Lactis materia esset Chylus, non verò Sanguis.

Durante lactatione vasa Sanguinem eo deferentia augeri.

XXXII. 3°. *Vasa notabilia* & Sanguinem ad Mammas deferentia, referentiaque, *Arteriæ putà Venæque* in Mammis augentur durante Lactatione, decrescuntque ac minùs apparent eâdem cessante; unde concludimus, desiderari eo tempore plus Sanguinis in Mammis, quàm aliàs.

XXXIII. Nec est, quòd quis putet, se argumenti hujus vim effugere posse, dicendo idcircò *plus Sanguinis ad Mammas deferri, quoniam durante Lactatione majores fiunt Mammæ*, ideóque copiosiore indigent ad sui Nutritionem Alimento, Sanguine.

Mammas durante lactatione non augeri; sed explicari.

XXXIV. Nam 1°. explicantur magis tunc, quàm ut propriè loquendo augeantur excrescantque Mammæ; quæ idcirco cessante Lactatione corrugantur quasi, contrahunturque iterum ad consuetam ferè parvitatem: quod æquè proprium est Mammis, atque Utero, durante Uteri gestatione magis explicato.

Nec tam copioso sanguine ad sui nutritionem augeri.

XXXV. 2°. Licet actu ac reverà grandiores tunc fierent Mammæ, tam copioso tamen ad sui nutritionem haud indigerent Sanguine, quâ copiâ tunc observatur per Vasa tam grandia affluere: unde meritò concludimus denuò, magis ad Lactis copiosi productionem continuam, quàm ad propriam nutritionem lactationis tempore tam copiosum ferri ad Mammas Sanguinem.

XXXVI. Posset idem pluribus evinci argumentis, verùm non videtur id necessarium; cum possint jam prolata satis superque cogere assensum eorum, qui veritati magis student, quàm novitati.

Nova vera non spernenda.

XXXVII. Utique haud spernenda sunt nova, dummodò simul sint vera; sed nec nimiùm affectanda est novitas, spernendaque antiquitas, quin eadem potiùs colenda, ipsique multùm est deferendum, nisi ad ipsam deserendam nos cogat veritatis studium & amor.

Antiqua non deserenda, nisi falsa.

XXXVIII. His ergò hactenus determinatis de Lactis materiâ, aliquid etiam dicendum *de Parte, in quâ paratur Lac:* quam non putem aliquem negaturum esse ipsas *Mammas*, & in ipsis existentes *Glandulas*.

In quibus partibus lac paretur.

XXXIX. Nec puto eos, qui Lactis materiam Chylum arbitrantur, existimare, nullam in Mammis mutationem subire Chylum antequàm in Lac abeat; cùm non parùm à Chylo differat Lac, quòd proinde non nisi ex mutato in Mammis Chylo conficietur.

In quo Mammæ à cæteris corporis partibus differant.

XL. Si quis autem Mammas examinaverit, observabit facilè, ratione Glandularum peculiarium differre ipsas à cæteris corporis partibus omnibus; ac proinde illas publicæ ministrare functioni, hoc est, Lactis generationi.

XLI. In Glandulis itaque Mammarum producitur Lac; dum per ipsas pertransiens Sanguis parte suâ convenientissimâ mutatur in Lac.

Quâ ratione paretur Lac.

XLII. Solâ verò per Glandularum mammariarum poros percolatione (uti multis videntur hoc tempore omnes perfici functiones in corpore naturales) *Sanguinem in Lac mutari*, nullatenus arbitror; verùm *alicujus rei accessu*, quæ Sanguinem ibi secretum & colore & consistentiâ plurimùm à reliquo Sanguine differentem faciat.

Quid in ejus præparatione Sanguini accedat.

XLIII. Quidnam autem illud sit, quod istam Sanguini mutationem affert, quamvis non ita sit dictu facilè, conabimur tamen aliquid proferre, unde ex parte saltem illud determinari queat, quin aliis ulteriùs progrediendi occasio & ansa præberi.

Liquores in glandulis præparatos participare de Acido.

XLIV. Quoniam 1°. non tantùm ratione solidâ, verùm multiplici variorum experientiâ constat, Liquores in Glandulis præparari solitos plus minùs participare de Acido, aliquando magis manifesto, aliquando magis obscuro, & ab aliis concurrentibus tecto.

Rubedinem ab acido mutari in alborem. Coagulabilia ab acido coagulari.

XLV. Quoniam 2°. multiplicibus experimentis Chymicis manifestum est, Colorem rutilum ab acido mutari in albicantem.

XLVI. Quoniam 3°. iisdem experimentis notum est, ab Acido admisto coagulari & inspissari quævis coagulabilia.

XLVII. Hinc non sine gravi causâ existimamus *in Mammarum Glandulis præparari Liquorem acidiusculum, sed valdè temperatum, qui partibus Sanguinis* ibidem à reliquâ massâ secretis *admistus* easdem tum *magis consistentes*, tum *intimiùs commixtas*, tùm *albicantes* præstet, adeóque *in Lac mutet*.

In Salivâ latere aciditatem.

XLVIII. Novimus quidem, Salivam in Glandulis conglomeratis præparatam & insipidam plurimùm differre à Succo pancreatico itidem in conglomeratis glandulis præparato & subacido, vel subsalso muriatico: Aciditatem tamen in Salivâ latere, probant plurima experimenta cum ipsâ instituta.

XLIX. Atque ista sufficere videntur ad læsæ multis modis Lactis generationis differentias, & Causas eruendas, hinc & Curationem ex arte instituendam.

Quot modis lactis generatio lædatur.

L. Observatur autem Lactis generatio variis modis lædi; & 1°. quidem cùm *Nulla* fit. 2°. cùm *nimis pauca*. 3°. cum *nimia*. 4°. cùm *depravata*, & quidem ratione *Coloris*, *Saporis*, *Consistentiæ*, &c.

Quænam ad lactationem requirantur.

LI. Lactatio certè tum ratione Matris, vel Nutricis Lactantis, tum ratione Infantis sugentis locum habere non potest, nî Lac in mammis generetur, nî è mammis effluere possit; quapropter, omnia circa Lactationem occurrentia mala & incommoda ut ritè notentur percipianturque, ab ipsâ Lactis generatione læsâ ordimur.

Nulla fit lactis generatio.

LII. *Nulla* igitur fiet *Lactis generatio*, nunc Ipsarum *Mammarum*, *sive Fermenti Lactiferi*, nunc ipsius *Sanguinis* culpâ.

Et quare.

LIII. Mammarum aut Fermenti Lactiferi culpâ hoc evenit, quoties ineptæ sunt Mammarum Glandulæ ad Succum illum subacidum, & Fermentum Lactiferum vocandum præparandum.

Lactis causa.

LIV. Si ritè constaret nobis, quale sit hoc Fermentum Sanguinem in Lac mutans, clariùs possemus illius vitia explicare.

De Acidi natura participans.

LV. Quamvis enim putemus, plus minùs ipsum de acidi naturâ participare, quoniam tamen plurimæ sunt Acidorum species, paucis observatæ, ad medicum saltem usum revocatæ, non mirum, si non festinandum putemus in hoc Fermento determinando, verùm lentè pergendum ad ipsius naturam essentiamque exactiùs percipiendam, describendamque.

LVI. Existimamus autem optimè illud posse cognosci per Medicamenta tum interna, tum externa Lactis generationi promovendæ, sistendæve conducentia ex æquo expensa, & cum cæteris omnibus circa Lactis generationem observabilibus collata.

LVII. Et quamvis multa desideremus adhuc experimenta huic negotio absolvendo necessaria, ut & otium ad eadem cum aliis multis conferenda, proferemus tamen in medium, quod initium saltem faciat istius investigationis laudabilis, utpote hominibus utilis.

Lactis generationem impedit Alumen.

LVIII. Inter alia in mentem mihi venit, *Alumen* usurpari externè ad impediendam, cohibendam, sistendamque Lactis generationem: in quo tamen occurrit *Acidum, sed subacerbum*.

Ejus Vires.

LIX. Quin notant nonnulli, ex immoderato Aluminis usu non tantùm impediri, cohiberique, ac tandem sisti Lactis productionem, verùm impediri quoque Mammarum incrementum, quinimò extingui omnem Lactis generationem.

Fermentum Lactiferum cujus sit naturæ.

LX. Hoc si verum sit, (de quo mihi non satis constat, licet ex iis, quæ ipse in praxi observavi, non videatur mihi hoc absonum) necesse est, concludamus Fermentum illud Lactiferum non esse Naturæ acerbæ, sed illi plus minùs contrariæ; adeóque potiùs naturæ volatilis, atque valdè temperatæ, cùm nullæ secundùm naturam soleant in fœminarum mammis sentiri Lancinationes; satis frequentes autem, quando ipsæ malè habent, ac præsertim aut instantibus mensibus, aut subsistente in ipsis lacte, aut Animi affectu gravi, mœrore imprimis, aut terrore ipsis superveniente.

Ei inesse Sal Volatile.

LXI. Unde, siquid conjectare valeo, existimem; Huic fermento Lactifero multùm inesse Salis Volatilis aciditatem ipsius temperantis: quod videtur confirmari ab iisdem *Salibus Volatilibus*, & *Lactis generationem* & *ejusdem effluxum promoventibus*, & *notatas Lancinationes non tantùm tollentibus ac curantibus*, *verùm prævenientibus* quoque.

LXII. Quod à Volatilibus Salibus desumptum experimentum confirmat similiter, *haud acerbum* esse *Lactiferum fermentum*, sed *nec valdè Acidum*; verùm *temperatissimum*; & ita tamen, ut aptum natum sit, Sanguinem in Lac mutare.

LXIII. Plura possent ex memoratis deduci experimentis ad Lactis generationem læsam fœliciter curandam facientia, quæ postmodùm, si res desideret, attingemus; sicut cum felici successu in usum non semel revocavimus.

Ex experimentis philosophandum, ut usus sequatur in Praxi.

LXIV. Utique admodùm jucundum est, ita ex manifestis experimentis ratiocinari & philosophari, ut aliquis usus videatur in praxi secuturus; & adhuc magis jucundum est, conclusionis suæ non vanitatem sed veritatem in praxi & rerum usu experiri.

Conclusiones per experientiam firmandæ.

LXV. Et utinam omnes Philosophi, aut qui saltem Philosophorum nomine gloriantur, soliciti essent de suis Conclusionibus qualibuscunque itidem per experientiam confirmandis, & tunc demum Discipulis suis communican-

nicandis; non item de nugis & fumis credulæ juventuti vendendis & obtrudendis: quod non tantùm in Veterum Philosophorum, sed Neotericorum quoque sectatoribus desideramus.

Quando deficiat lactatio.

LXVI. Cæterùm quoties istud *Fermentum* in *totum deficit*, aut *iners* existit, deficiet quoque Lactis Generatio, ipsaque adeò Lactatio.

Quando fermentum Lactiferum.

LXVII. Deficiet in totum Fermentum Lactiferum haud dubiè vitio Glandularum in Mammis existentium, & imprimis solidiorum. Notum enim est, firmiores, solidiores, durioresque observari plerunque Mammarum Lac minimè producentium Glandulas.

In Glandulis durioribus minùs parari Liquores.

LXVIII. Nec mirum, in Glandulis durioribus ac solidioribus minùs parari posse quosvis Liquores; quippe qui earundem *raritatem* desiderant, ut in ipsis & per ipsas moveri queant & alterari.

Glandularum durities unde.

LXIX. Solidiores ac densiores erunt istæ Mammarum Glandulæ, tum à constitutione propriâ, tum ab externis rebus perperàm & more pessimo ad ipsarum incrementum impediendum, impositis, *Austeris* putà & similibus.

A naturali constitutione.

LXX. Nativum Vitium petendum mihi videtur à *Succo Austero* in Melancholicarum corpore existente, atque tum maximè, quando *fœminæ incipiunt fieri puberes*, Mammæque naturale augmentum capere. *Quo tempore si Mœrore afficiantur, halitusque Austeri quaquaversum attollantur*, non mirum, si *Mammarum Glandulas novam* ex Dei ordinatione *mutationem subeuntes*, ideoque variis modis alterari aptiores, præ aliis partibus omnibus malè afficiant, ipsisque valdè noceant.

Ejus curatio.

LXXI. Si proinde nominatæ Causæ externæ habuerint locum, *Curabitur* hoc malum usurpando tam *internè*, quàm *externè Medicamenta Volatili Sale abundantia & Aromatica, Spirituosaque.*

Per Interna & quænam.

LXXII. Inter *interna* laudabimus meritò *Aquas ex Aromaticis plantis & Vini Spiritu* paratas, & quidem *distillatione* potiùs, quàm *solâ infusione*; quoniam Liquor talis erit tum gratior, tum penetrantior, efficaciorque: quod imprimis desideratur in hoc casu; ut sc. Medicamenta non impediantur à partibus crassioribus, quæ in solâ infusione simul eliciuntur, & Vini Spiritui junguntur: in distillatione autem iterum à Vini Spiritu secedunt, cum quo subtiliores duntaxat & maximè Aromaticæ ascendunt, huic operi utiles.

LXXIII. Quòd si quis optet nil medicamenti perire, poterit partibus plantarum Aromaticis affundere Vini Spiritum rectificatum, atque semel ipsum ab illis in MB. abstrahere, mox iterum affundere, atque post viginti quatuor horarum infusionem ac digestionem filtrare, tandemque in eodem MB. ad siccitatem abstrahere: quâ ratione præter Vini Spiritum Aromaticum assurgentem remanebit in fundo Extractum itidem Aromaticum seorsim usurpandum.

LXXIV. Tali Aquæ Spirituosæ, Aromaticæque jungentur commodè aliæ Aquæ itidem Aromaticæ, non autem Spirituosæ, quales sunt Aquæ Menthæ, Fœniculi, Melissæ, ac similes, quibus diluantur, & commodiùs usurpentur, additis prætereà Syrupis convenientibus, ut & Salibus Volatilibus, Oleis Aromaticis, & quandoque ipso Laudano Opiato.

Per Externa, & quænam.

LXXV. Inter medicamenta *externa* convenient eædem modò laudatæ *Aquæ Spirituosæ & Aromaticæ, cum Sale Volatili* quovis junctæ, atque forinsecùs Mammis applicatæ cum linteo mundo; humectando subinde dicta lintea eodem liquore.

LXXVI. Quin conducent quoque *Unguenta & Olea Aromatica*; quibus si *Volatilia Salia* admisceantur, plus præstabunt.

LXXVII. Sed commodum erit quoque, *blandè fricari Mammas*, quò faciliùs per ipsarum cutim penetret ad ipsarum glandulas vis medicamentorum Aromatica & Salina Volatilis.

Quâ ratione agant hæc Medicamenta.

LXXVIII. Medicamenta verò hæc ratione sui *Salis Volatilis corrigent humorem austerum ipsarum substantiam compingentem ac incrassantem*, quem paulatim reddent *magis Volatilem, Spirituosum, ac dulcem*; unde in ipsis producetur tandem *Fermentum subacidum* quidem, sed *blandissimum, & Lacti generando aptissimum.*

Eadem esse & ratione & Usu comprobata.

LXXIX. Quamvis autem talia non fuerint à vulgaribus nostris Medicis in usum revocata, quoniam horum vires ignorarunt, nec unquam forsan eadem investigarunt; non dubitamus tamen eadem Artis Cultoribus commendare, non tantùm secundum rationem, verùm Experientiam quoque non semel à nobis in Mammarum affectibus variis factam, & quidem cum successu felici, ne dicam stupendo, & nostram expectationem superante.

LXXX. Hâc ergò ratione putamus posse, si ullo alio remedio, Curari propter Mammarum vitia Deficientem Lactis generationem, ipsamque adeò Lactationem.

Quando Lactis Generatio deficiat culpâ Sanguinis.

LXXXI. Diximus *deficere* quoque aliquando *Lactis productionem Sanguinis culpâ*; si præsertim *Vasa nimis exilia sint*, quæ ad Mammas

mas tendunt, nec durante uteri gestatione, ac imprimis appropinquante partu expandantur, plusque Sanguinis ad Mammas tunc transferendo ipsarum explicationi ac turgescentiæ ansam præbeant.

Quando hæc causa locum habeat. LXXXII. Hanc Causam locum habere putamus, quando & *magnitudine, & consistentiâ sive mollitie laudabili donatæ sunt Mammæ*; atque satis hilares sunt fœminæ, minimè tristes aut melancholicæ; unde diximus modò, indurari ipsarum glandulas, Fermentumque in ipsis produci vel nullum, vel saltem ignavum & iners.

LXXXIII. In tali casu existimamus *vitio conformationis Vasa esse minora & forsan solidiora*; nisi forsan ex præposterâ pectoris angustatione ac compressione difficilius possit reddi, si non produci etiam hoc malum.

Quomodò curetur. LXXXIV. Vix putem autem Malum hoc, nisi lentè paulatimque, posse *curari, ex parte saltem emendari, & quidem frictione frequenti blandâque loci*, per quem ad Mammas tendunt Vasa Sanguinea; additis *Unguentis & Oleis Emollientibus*: qualia sunt Unguentum Althææ, Mucaginum, Nervinum, & similia; Oleum Liliorum Alborum, Amygdalarum dulcium; Pinguedo humana, & aliorum Animalium; quorum omnium ope *emolliri laxarique* possunt *tunicæ Arteriarum, sensimque aptæ fieri, ut magis explicentur, grandioresque factæ plus Sanguinis transferant ad ipsas Mammas*.

LXXXV. Cavendum autem sedulò, *ne frictione vehementiore aut diuturniore quassentur lædanturque Mammarum Glandulæ*, sicque *Inflammationi ansa detur*. Non festinandum proinde, ast procedendum lentè in partium præsertim continentium emendatione & mutatione à statu nativo, quippe quæ difficiliùs & segniùs obtinetur.

LXXXVI. Atque sic Deficientis Lactis Generationis Causas & Curationem paucis proposuimus; pergamus similiter ad Lactis parciùs ac minore copiâ producti Causas & Curationem.

Lactis parcioris generatio unde. LXXXVII. Generabitur autem Lac parcius itidem nunc *Glandularum Mammariarum*, ipsiusve *Fermenti Lactiferi*, nunc *Sanguinis* culpâ.

Glandularum & fermenti Lactiferi culpâ. LXXXVIII. *Glandularum, Fermentive* culpâ paucum generabitur Lac, quoties ipsum *parcius* vel *invalidius* existit ad sufficiens Infanti nutriendo Lac producendum. Tunc enim tantùm verè dicitur copiâ minore gigni Lac, quando ipsum alendo Infanti non sufficit.

Quando parcius existat fermentum. LXXXIX. Parcius existit Fermentum Lactiferum, quando *non tàm exiles* sunt Glandulæ Mammariæ, *quàm* producendo Lacti satis copioso *minùs aptæ*; quod sæpè videmus contingere ad *Animi Mœrorem, frigusque externum grave*, atque *Alimenta crassiora* imprudenter ac sine appetitu singulari, verùm *cum fastidio* potiùs assumpta. Unde meritò putamus, id fieri ratione *humoris* alicujus *crassioris, Melancholici & Austeri*, quâvis de causâ in corpore producti & *ad Mammarum glandulas delati*, Lactisque productionem minuentis.

Ejus causa. XC. Quoties proinde ab Animi mœrore, terrore, aliâve de causâ qualicunque auctus est in corpore humor Melancholicus, toties Lactationis tempore Mammæ, ipsarumque Glandulæ præ aliis partibus omnibus ab ipso afficiuntur malè, ideóque Lactiferum Fermentum in ipsis paratur parcius & minùs Volatile, minúsque dulce ac temperatum; quin Lac generatur & parcius, & vitiosum, de quo agemus in sequentibus.

Fermentum invalidius. XCI. Non tantùm à memoratis modò Causis externis producitur Fermentum Lactiferum parcius, sed, sicut dictum, minùs quoque Volatile, minusque dulce ac temperatum, ideóque ad Sanguinem in Lac mutandum *invalidius*; quâ de causâ non tantùm vitiosum, sed parcius quoque gignitur Lac, nec infanti nutriendo sufficiens: adeò ut tàm propter istius Fermenti quantitatem minorem, quàm propter ejusdem qualitatem obtusam ac inefficacem Lac generetur tunc in Mammis parcius.

Curatio. XCII. *Curabitur* autem illud vitium Medicamentis nuper laudatis & propositis, *Aromaticis, Spirituosis, & Sale Volatili abundantibus*; Et quibus. quorum nimirum ope Humor ille Melancholicus & Austerus undecunque ortus corrigetur, & noxa in Mammis ab ipso producta emendabitur, Fermentumque adeò laudabile, satis copiosum in posterum gignetur denuò: ubi tàm externa conducent, quàm interna paulò antè recitata.

Si à Frigore externo, Sudorifera adhibenda. XCIII. Ubi notandum, si à *frigore externo, Vento nempe boreali & aspero* fuerit productum illud malum, usurpari utiliter *Sudorifera* laudatis medicamentis similia; quorum ope foràs propelletur iterum, quicquid penetravit per cutis poros ab Aëre ac vento noxio; quodque nonnunquam sat diu remanet in corporis habitu; sicut non semel id ostendimus in Nosocomio Academico, & nunc quoque habemus in ipso ægrum, cui ante quatuor septimanas iter Antwerpiâ huc facienti pluvia & frigus Aëris ei conjunctum non tantùm febrem gravem, ast dolorem in corporis habitu peperit etiam nunc per-

perdurantem, nec facilè ac plenè inde recessurum, nisi convenientibus medicamentis per sudores repellatur expellaturque, quod in notato corporis habitu tam diu permansit.

Neque illa negligenda.

XCIV. Hoc autem si negligatur, non rarò ita vitiatur Corporis habitus, ut postmodùm Doloribus frequentibus & gravibus infestentur aut continuè aut ad leves saltem causas partes externæ, quin non rarò inde excitentur Dolores Arthritici.

Si ab alimentis noxiis & austeris, humores corrigendi & evacuandi.

XCV. Si *Alimenta noxia & austera* fuerint copiosiùs ingesta, illique Lactis generationi diminutæ ansam præbuerint, utile fuerit post præviam *humorum austerorum correctionem ac præparationem blandis purgantibus educere ipsos per alvum*; quoniam tunc non tantùm corrupti sunt humores corporis naturales, verùm aucti quoque iidem; unde non solùm alteratione indigent, ast evacuatione quoque ac diminutione.

Si à gravi animi affectu alterantibus utendum. Et Venæ-sectione.

XCVI. Quòd si à solo *Animi affectu gravi* ortum habuerit hoc malum, sola sufficient *alterantia* modò laudata; licet utile sit nonnunquam mox, ubi animus agitatus fuit vehementer, *Sanguinem* mittere.

Et quare.

XCVII. Ubi quærat Veritatis studiosus, quâ ratione conveniat tunc *Venæ-sectio*? quam docuimus non semel *indicari* 1°. *à plethorâ*, hoc est, nimiâ Sanguinis abundantiâ. 2°. ab ejusdem æstu magno. 3°. ab ejusdem *Motu cessante*. 4°. *ab eodem ad hanc aut illam partem nimiùm ruente*, aut *è vasis suis alicubi effluente*.

In vehementi animi affectu Sanguinis Motum mutari.

XCVIII. Existimamus autem id fieri, quatenus *in vehementi Animi affectu sistitur plus minùs Sanguinis Motus, turbatur* saltem non tantùm *illius effervescentia*, sed eadem non rarò *augetur, aut minuitur: augetur* ferè ab *irâ, minuitur* verò à *tristitiâ*, & *pavore*.

Nempe sisti. Et turbari.

XCIX. *Sistitur* plus minùs in quovis Animi affectu vehementi ac inexpectato *Sanguinis Motus*; quoniam *sistitur*, mox *turbatur Spirituum Animalium Motus Animalis*, hoc est, Animæ Motus compositos sequens; qui Animæ motus quoniam in tali affectu sunt inordinati, non mirum, si *Animales Spiritus, sicut Anima ipsa, primùm quiescant, mox inordinatè moveantur*: unde non tantùm Cordis Contractio primùm minùs absolvitur, mox turbata observatur; verùm cæteri *canales omnes vasaque itidem minùs, hinc inordinatè contrahuntur, contentique in eisdem Liquores similiter propelluntur*; quin Animales Spiritus ipsi quaquaversùm ferri desinunt, mox confusè ac inordinatè eò feruntur: unde non tantùm *Liquorum* quorumvis *Motus*, verùm *præparatio quoque alteratur & turbatur*; quapropter docebamus supra, *Bilem*, *Succum* *Pancreaticum*, *Lympham*, & cæteros corporeos Liquores *fieri ad vehementem Animi motum Acriores*, ideóque in *peragendis* suis *muneribus ineptiores, quin nocentes*.

Quænam mala inde sequantur.

Quod curatur apertâ venâ.

C. Quoniam verò metus est, ne *cessante diutiùs Sanguinis Motu*, *Sanguinis partes* variæ in *dextro Cordis ventriculo hærentes nocentiùs in se agant*, & subinde *suffocationem ac mortem*, subinde *alias noxas & affectus graves* pariant, utile est, apertâ in tempore venâ *Sanguinem à Corde aliò derivare, motumque ipsi conciliando* noxium illud quaquaversùm dispergere.

Et quare.

CI. Maximum enim malum est, si propè Cor, vitæ fontem, quod in Sanguine corruptum est, diutiùs hæreat; unde in vitæ discrimen adducuntur omnes, quibus hoc accidit; faciliùs autem illo periculo liberantur apertâ venâ, & remoto in tempore à Vitæ fonte memorato Sanguine: quod necessariò evenit, quatenus in educti locum pergit omnis propè Cor priùs subsistens. Atque hâc potissimum ratione putamus conducere Sanguinis eductionem festinanter institutam post Animi affectum gravem, & quidem graviter afficientem.

Lactis generationem imminui sanguinis culpâ.

CII. Non tantùm Glandularum Mammariarum, & Fermenti Lactiferi, sed *Sanguinis* quoque *culpâ imminuitur* aliquando *Lactis generatio*, quando idem nunc *parcus existit in corpore*; nunc *parcus accedit ad Mammas*; nunc *viscosior & glutinosior* existens *segniùs*, adeóque *parciùs* mutatur in Lac.

Quando parcus existit.

CIII. *Parcus* existit *in Corpore Sanguis*, tum propter ipsius *jacturam* notabilem, in *Lochiis*, *mensibusve* magnâ copiâ effusis, vel quovis alio *Sanguinis per Nares* aliasve vias *effluxu*, ex ipsis etiam *vulneribus* casu, ictu, aliove modo factis, contingentem.

CIV. Quæ *Lochiorum Menstruorumve* nimiorum Causa esse queat, docuimus in superioribus.

CV. Quænam *Hæmorrhagiarum* quarumvis Causa esse possit, alibi docendum, ubi Rerum non-naturalium dictarum consideratio accurata quemvis satis erudiet. Nam tum *Aër æstuans*, & quandoque *glacians*; tum *Alimenta* multis *Aromaticis* condita; tum *Corporis motus vehementior*; tum inter Animi Affectus *Ira immoderatior*, tum *Vigiliæ diutiùs protractæ*, tum aliquando *Alvus adstrictior* tali hæmorrhagiæ noxiæ ansam præbere possunt.

CVI. *Vulnera* per infortunium sat sæpè hominibus obveniunt, eorumque Causæ à Chirurgiæ Doctoribus ex professo pluribus investigantur & proponuntur.

Ejus curatio pro

CVII. Quoties proinde propter quamvis memo-

memoratam Causam contigit notabilis in Lactantibus fœminis *Sanguinis jactura*, ideóque Lactis Generatio parcior, toties ad hujus *Curationem* quàm maximè requiritur, ut 1°. *Causæ* illæ *removeantur*. 2°. *Sanguinis Effluxus præsens cohibeatur*, & *novus impediatur*. 3°. *Sanguinis reparatio procuretur*. (diversitate causarum.)

CVIII. Causæ illæ cum variæ possint esse, singulæ prudenter nunc præcaveri, nunc emendari debent.

CIX. Sic Exempli gratiâ, si *fluxus Lochiorum* fuerit *nimius* propter violentam Secundarum detractionem, Uterique lacerationem, danda opera, ut ocyssimè consolidetur Uterus excoriatus methodo in præcedentibus à nobis propositâ. (Si fluxus Lochiorum sit nimius, ob violentam secundarum detractionem.)

CX. Si eadem *Lochia Menstruave nimiùm effluxerint* propter *Sanguinem serosum, aut Biliosum Acrem*; studendum, ut Acrimonia illa propositis non semel medicamentis temperetur, & serum, bilisve excedens minuatur, tàm per alvum, quàm per corporis poros, sicut non semel id docuimus. (Ob Sanguinem serosum aut biliosum acrem.)

CXI. Si *Aër æstuans* in Causâ fuerit Hæmorrhagiæ qualiscunque, idem fugiendus erit, temperandusve. (Si Hæmorrhagia sit Ob Aërem æstuantem,)

CXII. Si *Aër* contrà *glacialis* fuerit, & notabilem Hæmorrhagiam excitarit; fugiendus erit, atque blandis auxiliis Aromaticis ejus Acrimonia ad Aciditatem vergens, corporique communicata superanda erit, atque cum Sudoribus è corpore iterum expellenda. (Vel glacialem.)

CXIII. Si nimis multa *Aromatica* & quidem *Acriora* fuerint *cum Alimentis* perperàm usurpata, & inde Hæmorrhagia excitata, difficulter superabitur hoc malum, nec nisi usurpatis quæ Acrimoniam illam sensim corrigant; in quem finem conducunt Medicamenta tum Aquea, tum Subaustera, tum Suboleosa: qualia sunt, Plantago, Sempervivum, Solanum, Lactuca, &c. Emulsiones variæ ex Hordeo, Amygdalis dulcibus, Sem. papav. Albi, & similibus paratæ; quin Opium & quævis Opiata blandiora, & minimè Acria, quin magis adstringentia; unde præferendum Diascordium Fracastorii & Theriaca Mithridatio Damocratis. (Ob assumpta Aromatica acriora.)

CXIV. Usurpanda sunt autem ista sæpiùs, & quidem quantitate parvâ.

CXV. Si *Motus Corporis* fuerit vehementior, quieti dandum idem, atque somnus conciliandus Emulsionibus blandis potiùs, quàm Narcoticis potentioribus. (Ob Motum Corporis violentum.)

CXVI. Idem dicendum de *Vigiliis protractis*. (Ob vigilias.)

CXVII. Si *vehementior Ira* hæmorrhagiæ ansam dederit, componendus rationibus solidis animus, excitandusque somnus blandus laudatis modò Emulsionibus. (Ob iram.)

CXVIII. Si *Alvus adstrictior* quovis modo excitarit hæmorrhagiam, solvenda illa quamprimùm Enemate potiùs, quàm ullo alio remedio, cùm sit omnium blandissimum, tutissimum, præsentissimum, facillimum & aptissimum. (Ob Alvum adstrictam.)

CXIX. Vulnerum Causæ si quæ supersint in vasis læsis, inde convenienter removendæ; cùm aliàs frustrà expectetur Sanguinis effluentis Curatio. (Ob vulnera vasorum.)

CXX. Postquam verò seriò cogitatum est de Causis hæmorrhagiæ removendis, danda seriò opera, ut 2°. *Sanguinis Effluxus ipse cohibeatur*, quod fiet usurpando medicamenta tum hiantia, tum læsa *Vasa consolidantia*, quâvis formâ, Decocti, Mixturæ, Conditi, Pulveris, Pilularumve in usum revocanda. (Ipse Sanguinis effluxus cohibendus.)

CXXI. Laudavimus non semel inter præcipua *Sanguinem Draconis*, cùm facilè liquoribus quibusvis jungatur, & quaquaversùm transferatur, potenterque vasa hiantia & aperta claudat & sanet.

CXXII. *Novus Sanguinis Effluxus impedietur* ac prævenietur, non tantùm vitando Causas memoratas, sed simul conservando corpus in quiete, Animumque in tranquillitate: omniaque disponendo magis ad somnum, quàm ad vigilias: uno verbo præveniendo omnia quæ humores in corpore agitare possunt, eorundemque in ipso motum augere: ut & vitando causas externas omnes, adeóque fortuitas, à quibus lædi, vulnerari, & aperiri possunt vasa, sicque Sanguinis effluxui ansa quovis modo dari. (Novus impediendus.)

CXXIII. *Sanguinis* autem jam *deperditi Reparatio* procurabitur 3°. per Alimenta multum Sanguinem generantia & facilè fermentabilia, qualia sunt Juscula Carnium Animalium Juniorum, Vitelli ovorum, & Lac in assuetis, quæ omnia, cùm pauca soleant producere Alvi excrementa, negotio facili abeunt tam in Chylum, quàm ipsum Sanguinem, hinc & Lac: ubi semper concedenda fœminis ea, quibus delectantur maximè, quæ assumpta ferre possunt facillimè, & à quibus nutriri solent copiosissimè: quod sedulò notarunt semper Practici summi, & idcirco felices facti. (Sanguis deperditus reparandus.)

CXXIV. *Diminuitur* quoque Lactis Generatio, quando *Parcus accedit Sanguis ad Ubera*. Non juvat enim Sanguis multus in corpore existens Lactis productioni largiori, nî quantitate laudabili accedat ad Ubera. (Lactis generatio imminuitur, quando parcus accedit ad Ubera.)

Unde id fiat.

CXXV. Accedit autem Sanguis paucus & parcus ad Ubera, quoties viæ ipsum eò deducentes, Arteriæ, sunt nimis exiles ac paucæ, sive à primâ constitutione ac structurâ corporis hoc pendeat, sive affectus aliquis in Mammis, aut Arteriarum viâ excitatus Arterias quasdam aut consumpserit, aut notabiliter angustaverit; Exempli gratiâ, Lateris combustio ab igne actuali, & aliquando forsan à potentiali quovis modo prudenter vel imprudenter circa Arteriarum ductum applicato.

Si sint Arteriæ exiles, quomodò amplientur.

CXXVI. *Arteriæ exiles blando frictu* nonnonquam extenduntur, amplianturque paulatim; & ita quidem, ut fœminæ, quibus post primum partum paucum generabatur Lac, id sequentibus partubus producant magis copiosum, & tandem lactando fœtui sufficiens.

CXXVII. Quòd si blando frictu hoc non emendetur paulatim malum, nec alia Lactis defectûs Causa subsit, satiùs est Mammas & matres frictionibus fortioribus, aliisve remediis haud molestare, ne in alia conjiciantur ipsæ mala graviora & periculosiora.

Si ab Affectu vitiatæ sint, quomodò restituantur.

CXXVIII. Sicubi verò ab Affectu quovis fortuito, aliove corrugatæ, aut exsiccatæ, consumptæve fuerint ex parte saltem Arteriæ Mammariæ, videndum, an remediis externis, præsertim Oleis, Linimentis, Unguentis, Emplastris, Cataplasmatibus, Fotibus, Balneis, & similibus emolliri possint, & ab adhærentibus subinde humoribus viscosis & austeris pedetentim liberari, mox & iterum ampliari, explicarique: quâ solâ ratione putem aliquid laudabilis sperari posse in Affectuum tam difficilium curatione.

CXXIX. Quòd si ne sic quidem aliquod commodum accedat fœminis, frustrà tentabitur ulterior Curatio: quin satiùs est, tales mulieres patienter ferre, quod mutari non potest: ne, sicut modò etiam dictum, nimis multa imprudenter tentando conjiciantur in nova & graviora mala.

Lactis generatio diminuitur, quando viscosior & glutinosior est Sanguis. Et quare.

CXXX. Diminuitur tandem Lactis generatio, quando *Viscosior & Glutinosior existit Sanguis*, ac ideò *segniùs, hinc & parciùs in Lac* mutatur.

CXXXI. Segniùs in Lac mutatur Sanguis Glutinosus, quatenus magis *resistit Fermento* Lactifero temperato, quin quatenus ipsum *Fermentum est nimis Glutinosum*, & ad Sanguinem in lac mutandum minùs aptum.

CXXXII. Quoniam enim Fermentum Lactiferum naturæ est subacidæ ac temperatissimæ, facillimè impeditur in suâ operatione à Sanguinis Glutinositate.

CXXXIII. Sed impeditur idem adhuc magis, quando ipsum non tantùm existit temperatum, sed insuper Glutinosum, adeóque obtusum ac iners, propter Sanguinem similem, à quo suum habet ortum.

CXXXIV. Dum autem sic segniùs in lac mutatur Sanguis, mutatur idem quoque parciùs; minus enim ejus illam subit mutationem eo tempore, quo requirebatur copiosius.

Curatur, Sanguinis incisione & emendatione.

CXXXV. Diminuta verò propter Sanguinis Glutinositatem nimiam Lactis Generatio Curabitur Sanguinis incisione ac emendatione.

CXXXVI. Incidetur ac Emendabitur hæc Sanguinis Glutinositas 1°. Medicamentis Aromaticis & Sale Volatili abundantibus. 2°. Medicamentis Aciditate blandâ & Volatili præditis.

Et quibus Medicamentis.

CXXXVII. Medicamenta *Aromatica ex vegetabilibus* præsertim petenda; uti *Salia Volatilia ex Animalibus*: *Acida* nobis promunt *multa vegetabilia*, sed longè magis efficacia *Mineralia*, & imprimis *Salia*, ex quibus distillatione elici solent Spiritus Acidi & Acres, qui additione *Spiritus Volatilis*, & cohobatione frequenti redduntur blandiores.

Copiosius generatur aliquando lac.

CXXXVIII. Quemadmodùm desideratur aliquando Lactis productio, sic contrà generatur idem nonnunquam Copiosius; unde non tantùm ipso gravantur, sed non rarò debilitantur quoque Lactantes.

Eoque gravantur.

CXXXIX. *Gravantur* à copiosâ Lactis productione Mulieres, quatenus ipso valdè distenduntur Mammæ, quæ ipsas necessariò gravant, & pondere suo angunt.

Et debilitantur Mulieres.

CXL. *Debilitantur* Lactis productione auctâ Fœminæ, quatenus sic plurimus Sanguis consumitur ipsis; sive spontè tunc effluat ipsis Lac, sive Lactatione solâ ipsis educatur; quamvis debilitentur magis fœminæ, quibus spontè Lac effluit, quàm illæ, quibus nullum nisi suctu educitur.

Ejus Causæ.

CXLI. Cùm ergò sit modus in rebus, sitque adeò fœminis periculosus nimiùs Lactis proventus, danda est opera, ut & illius Causæ veræ innotescant, & ipsæ corrigantur, tollanturve.

Ipse Sanguis.

CXLII. *Augetur verò Lactis Proventus* aliquando ab ipso *Sanguine*, aliquando à *Fermento Lactifero*, aliquando ab utroque.

Quando bonus, & fluidus.

CXLIII. *Sanguini* debetur Lactis ubertas, quoties idem non tantùm *laudabilis & optimus*, sed simul *fluidus* existit, *ac tenuis*.

Unde is oriatur.

CXLIV. Sanguinem optimum producunt, Aër serenus ac temperatus; Alimenta multi

succi

succi & fermentationis facilis; Corporis motus mediocris; Somnus placidus & moderatus; Animus hilaris; & Excreta, Retentaque secundùm naturam se habentia.

CXLV. Sanguinem eundem optimum præstant simul tenuiorem ac fluidiorem, Alimenta spirituosa & sale volatili abundantia copiâ salis laudabili, non tamen nimiâ, usurpata: unde non fluiditas aquea, sed spirituosa producitur: propter quam spirituositatem, ut sic loquar, videtur faciliùs Fermenti Lactiferi itidem Spirituosi vim excipere ipse Sanguis.

Ei viscositas conciliandA. CXLVI. Quoties proinde non tantùm multùm, sed nimiùm producitur ideò Lac, toties annitendum, ut Sanguini major concilietur viscositas & glutinositas.

Et quâ ratione. CXLVII. Id autem fiet, mutando 1°. Aërem in aliquanto asperiorem ac frigidiorem; 2°. Alimenta in aliquantò viscosiora & salita vel fumo indurata; 3°. Corpus minùs movendo, & ad quietem deducendo. 4°. Somno magis indulgendo. 5°. Animum ad tristitiam inclinando. 6°. Partium subtiliorum eductionem per alvum leniter augendo.

CXLVIII. Imprimis abstinendum erit ab usu Alimentorum maximè spirituosorum, & ab omni Sale volatili: quorum loco usurpanda erunt, quæ succum crassum ac glutinosum producunt, qualia sunt vegetabilia valdè succulenta, plantago, portulaca, becabunga, pyra, cydonia, mespila, &c.

Lactis Ubertas à fermento Lactifero. CXLIX. *Fermento Lactifero* adscribenda Lactis Ubertas, quoties ipsum existit tum *copiosum*, tum *potens ac spirituosum*.

Copioso & spirituoso. CL. *Copiosum & spirituosum* existit *Fermentum* illud propter *Aërem serenum*, atque ad frigus vergentem; imprimis propter *Alimenta volatili acido condita*; à quibus non tantùm augetur ejus copia, sed insuper augetur ipsius robur & efficacia.

Ejus spirituositas quî immutetur. CLI. *Immutabitur* verò illa Fermenti Lactiferi *aucta vis & spirituositas*, tum abstinendo ab iis, quæ ejus productioni ansam præbuerunt, tum usurpando ea, quæ *obtundere* ac *figere* possunt *Acidum* in nobis, qualia sunt & *pinguia*, & *glutinosa*, & *acerba*, & *aquea*, & *salsa lixiva fixa*.

Et copia quî minuatur. CLII. Ejusdem *Fermenti copiam minuent Sudores blandi* subinde excitati.

Lactis Ubertas à Glandulis mollioribus. CLIII. Præter Sanguinem laudabilem, atque Fermentum valdè Spirituosum & copiosum ad Lactis productionem uberiorem facere observantur *Glandulæ Mammarum molliores*, cùm rariùs Lac multum producatur, quando duræ sunt Mammarum Glandulæ.

CLIV. Molles videntur mihi Mammarum Glandulæ propter Acidum minùs acre, acerbumque in ipsis productum; ab austero namque, atque acerbo indurantur magis partes quævis, atque adeò ipsæ glandulæ, donec eodem sensim acriore facto lancinationes in ipsis excitentur, ac tandem Cancer producatur. Hæ unde tales.

CLV. Glandularum hæc mollities, utpote minimè vitiosa vel noxia, nullo modo mutari debet, ne induratæ noxam patiantur. Nullo modo mutandæ.

CLVI. *Depravari* diximus *Lactis Generationem*, quoties ipsum ratione *Coloris*, *Saporis*, *Consistentiæ*, aliúsve qualitatis producitur vitiosum. Lac generatur depravatum.

CLVII. *Colore* laudatur *Lac ex cœruleo albicans*, culpatur *flavescens*, aut *impensè albens*. Colore.

CLVIII. Laudatur *Lac Sapore dulce*, culpatur *amarum*, *subsalsum*, aut *quovis alio sapore præditum*. Sapore.

CLIX. Laudatur *Lac consistentiâ mediocre*, culpatur *valdè crassum*, aut *valdè dilutum & tenue*. Consistentiâ.

CLX. *Flavescere* videtur Lac à *Bilis Tincturâ* in Sanguine exuperante, atque Lacti communicatâ. Lactis flavedo unde.

CLXI. *Impensè albere* videtur Lac à *Pituitâ* in Sanguine plus minùs redundante. Albedo unde.

CLXII. *Amaricare* videtur *Lac* à *Bile* non satis Sanguini permistâ, sed in Sanguinis sero existente; licet raro ipsa in eo observetur; nam & à Me quoque semel atque iterum est nunc observata, & ab iis, qui quàm ego frequentiùs Sanguinem suis educunt ægris, sæpiùs notata. Amaritudo unde.

CLXIII. *Subsalsum* redditur Lac à *Sero Sanguinis salso muriatico* Lacti arctiùs juncto. Salsedo unde.

CLXIV. *Consistentia* Lactis mediocris debetur Sanguini hactenus quoque laudabili. Consistentia mediocris unde.

CLXV. *Crassities* nimia Lactis debetur *Sanguini pariter crassiori* & valdè glutinoso. Crassities unde.

CLXVI. *Tenuitas nimia Lactis* debetur Sanguini tenuiori & fluidiori. Tenuitas unde.

CLXVII. *Lac flavescens corrigetur eductâ* per intervalla *Bile*, ac imprimis *præcipitatâ*, *correctâve ipsius excellente Tincturâ*. Flavedo quomodò corrigatur.

CLXVIII. Quæ *Bilem blandè minuant* evacuentque nota sunt Cholagoga; quæ hic meritò laudantur blandiora per intervalla usurpata.

CLXIX. Quæ *Bilis excedentem Tincturam præcipitent*, *corrigantve*, vix puto hactenus nota multis remedia: in quem finem tamen existimo conducere *Vitriolum* depuratum; & imprimis ex *Marte* paratum; quod si ulteriùs præparetur artificiosè, plus præstabit; ac præsertim ejus *Sulphur anodynum*. Bilis excedentem tincturam corrigi vitriolo, Et ejus sulphure Anodyno.

Albedo quomodò corrigatur. CLXX. *Lac impensè albens*, ac semper forsan simul crassius, corrigetur *Pituitæ correctione ac eductione.*

CLXXI. *Pituitam* in hoc Casu *corrigent* felicissimè *Aromatica & Salia Volatilia.*

CLXXII. Eandem *minuent ac educent Phlegmagoga*; sed hîc per epicrasin & parvâ dosi exhibita.

Quomodò Amaritudo. CLXXIII. *Amaricans Lac* corrigetur diminutione bilis universali per *Cholagoga* blanda.

Quomodò Salsedo. CLXXIV. *Salsum Lac* corrigetur diminutione Seri salsi in Sanguine redundantis per *Hydragoga*, sæpiùs & minore quantitate exhibita.

CLXXV. *Crassius Lac* attenuabitur per *Aromatica & Salia Volatilia* diutinè usurpata cum Alimentis. Quomodò crassities.

CLXXVI. *Tenuius Lac* incrassabitur prudenti ac diutino usu *Austeriorum* blandiorum Alimentis junctorum. Quomodò tenuitas.

CLXXVII. Atque ex hisce patere puto, quî Lactis Generatio multis modis vitiosa contingere possit & curari: proximum est, ut de Lactis motu læso similiter agamus.

CAPUT XI.

De Lactis Motu Læso.

Canales à glandulis ad & per Papillas. I. UT Lac in fœminarum uberibus paratum utilitatem afferat infantibus, moveri debet ad ipsarum papillas, quin per ipsas: in quem finem *Ductus & Canales sive Tubuli singulares* formati sunt à Glandulis mammariis ad Papillas, perque Papillas.

Cum quibus conveniant. II. Hi Ductus affinitatem habent cum Salivaribus & Pancreaticis, quatenus Liquorem suum effundunt extra suas glandulas, non quidem in Cavitatem aliquam Corporis notabilem, qualis est Os & Intestinum tenue, verùm extra Corpus ipsum, postquam non in proprium ipsius fœminæ Lactantis, sed Fœtûs sugentis usum præparatur & movetur Lac.

Esse plures. III. Hi *Ductus & Canales Lactiferi* non terminantur in *Unum grandiorem ac Communem*, sicut evenit Salivaribus & Pancreaticis, verùm notantur *per Papillas penetrantes plures*, pressâ manu mammâ, expressoque ex ipsâ Lacte pluribus quasi radiis tunc saliente.

Et quare. IV. Saliva quoniam omnis pergit in Oris Cavitatem, videntur idcircò plures ipsius Ductus minores desinere in paucos majores; & quoniam Succus Pancreaticus omnis pergit ad tenuis Intestini cavitatem, videntur ipsius Ductus minores desinere ut plurimùm in Unum grandiorem, rariùs in duos majores in tenue Intestinum patentes: *Cur verò Lac*, licet itidem omne in Os Infantium moveri debeat, *non uno, sed pluribus Ductibus feratur per papillas*, nunc aliam non offendo rationem, præter hanc; quòd scilicet si uno tantùm ductu majore effunderetur Lac per papillam, *metus sit, ne omnibus continue exstillaret Lac*; quæ exstillatio *faciliùs impeditur in Ductibus exiguis & angustis, quàm majoribus & amplioribus*, sive aliqua in extremitate adstet valvula, sive quodvis aliud impedimentum, propter quod spontaneus Lactis effluxus impediatur; ubi autem vel Sugentis labiis, vel fœminæ manu premitur papillæ proxima mammæ pars, tunc erumpit plerisque Lac: licet non paucæ sint fœminæ, quibus solo suctu exprimi possit Lac; quædam, quibus idem mammæ compressione fiat; quædam, quibus insuper sponte Lac elabatur, & imprimis quando Lacte turgent mammæ: Quod fieri existimo, quatenus uni quàm alteri firmiores, laxioresve sunt valvulæ circa papillas in Ductibus Lactiferis existentes, aut quocunque tandem nomine libeat vocare id, quod Lactis effluxum spontaneum sistit. Cur quibusdam suctu, quibusdam manuum pressione, quibusdam sponte erumpat Lac.

V. *Singulis* ergo *Ductibus Lactiferis* per Papillas pergentibus *applicatas* existimo *Membranulas, sive Valvulas, exitum Lactis Spontaneum impedientes.* Valvulæ in ductibus lactiferis.

VI. Sed quærat Veritatis avidus investigator, *ubinam sitæ* sint laudatæ modò *Valvulæ*? Has quia nondum oculis meis observavi, suspicor, *non in papillarum ipsarum extremis*, verùm *circa papillarum cum Mammis commissuram* existere; & quidem quia in naturali Lactis effluxu necesse habent *Mammæ supra dictam commissuram premi*, vel Lactantis alteriusve digitis, vel Sugentis labiis, ut exprimatur per papillas Lac; quod non fieret, nisi eo in loco essent Lactis *effluxûs impedimenta*, quæ *istâ pressione removentur, aut ita disponuntur, ut exitus Lacti tunc pateat*, priùs impeditus. Ubinam sitæ.

VII. Succedit autem ille Lactis effluxus imprimis, quando *pressioni conjunctus est Suctus*, cujus ope undique comprehenditur papilla circa Quomodò fiat suctus.

ca

ca suam radicem ac cum Mammâ conjunctionem, eliciturque feliciùs Lac è Mammis, *accedente applicataque circa papillam lingua*: quæ dubio procul aliquid quoque confert ad Lactis eductionem; nempe *Salivam ipsi applicando, & poros leniendo*, unde forsan fœminæ multæ, antequam fœtum Mammæ admoveant, solent Salivâ propriâ papillam madefacere, atque sic Lactationem faciliorem experiri.

Quot modis Lactis effluxus lædatur.

VIII. Atque ita ferè, uti dictum, censeo fieri & absolvi *Lactis effluxum* è Mammis naturalem per papillas: qui præter naturam *læditur* modis variis; & 1°. quando *nullum*. 2°. quando *paucius*, quàm decet, effluit è Mammis lac, idque jam præsens. 3°. quando idem effluit *difficulter*, ac *cum dolore*. 4°. quando idem effluit *faciliùs* ac *sponte*, sive *sine suctu*. 5°. quando idem effluit cum *lactantis debilitate*. 6°. quando idem effluit *per vias inconvenientes*, non item *per papillarum tubulos*. 7°. quando lactis loco effluit *Sanguis, Pus, Sanies, aliusve humor à Lacte diversus*.

Nullum Lac effluit.

IX. *Nullum Lac* effluit, etsi præsens sit in Mammis, vel ipsius *Lactis*, quod puto frequentius, vel *Viarum*, quod existimo rarius, vitio; nam valdè impropriè dicitur nullum effluere Lac, ubi ipsum deest in Mammis.

Lactis culpâ.

X. Lactis culpâ id evenit, quoties idem *coagulatur grumescitque* in suis vasis, ipsisque adeò Mammis.

Quando coagulatur.

XI. *Coagulatur & concrescit Lac* in Mammis, quemadmodùm ubivis, ab *Acido* undecunque ac præsertim à Causâ vehemente ac potente *in corpore producto vel aucto*, & ad Mammas delato; vel ab eodem Acido *forinsecùs imprudenter Mammis applicato*; vel *ab Aëre frigido & Acri* Mammas, & imprimis sudantes corripiente, & similibus, *Aquâ* puta frigidâ ipsas tangente, &c.

Ob Acidum productum.

XII. *Acidum in Corpore producitur* imprimis ab *Alimentis, Condimentis, Medicamentis Acidis* copiosiùs, vel diutiùs assumptis.

Vel auctum à variis causis.

XIII. *Augetur in Corpore Acidum*, intenditurque ejus vis ab *Animi mœrore*, aut *Terrore gravi* fœminas lactantes vehementer afficiente: ut & *à frigore febrili molesto*, à quo sæpenumerò evenit Lactis coagulatio, hinc & Mammarum Inflammatio. Augetur autem tunc eatenus Acidum in Corpore, quatenus Succus Pancreaticus in obstructis suis Ductibus stagnans ideóque ampliùs acescens, ubi febrilem Paroxysmum excitat, quaquaversùm in Universum corpus dispergitur, adeóque ad mammas quoque pertingit, quarum Lac nocentiùs afficit, quàm ipsum Sanguinem, quippe quod faciliùs Acidi vim excipit quàm ipse Sanguis, propter Acidum copiosiùs in ipso existens, atque novi Acidi operationem noxiam promovens.

XIV. Quod egregiè illustrat Symptomatum graviorum, partiumque durantibus Paroxysmis febrilibus imprimis affectarum rationem non semel à nobis propositam. In fœminis namque Lactantibus sæpissimè atque facillimè indurantur, dolent, inflammanturque mammæ, propter Acidum febrile ipsas, utpote Lactis Generationi per Acidum fieri solitæ occupatas, præ aliis faciliùs graviúsque afficiens, atque qualitatem suam noxiam ipsis, ac præsertim Lacti introducens.

Vel forinsecùs applicatum.

XV. *Forinsecùs applicatur* nonnunquam, licet imprudenter, Acidum mammis; quando in earundem Erysipelate undecunque orto, vel Inflammatione externâ tum Acetum quodvis, tum Alumen, tum alia hisce affectibus curandis imponuntur, haud considerando, Lac eodem tempore in ipsis produci, & ab illo Acido coagulari.

Ob Aërem externum frigidum & acrem.

XVI. Valdè imprudenter in *Aëre externo frigido & acri denudant* Lactantes suas *mammas*, sive hoc fiat, ut nutriantur infantes, sive in alium finem, & maximè quando *sudore madent*, apertique sunt magis ipsarum pori; per quos ingressus amplior tunc patet Aëri propter frigus acre magis noxio.

Vel Aquam frigidam.

XVII. Sic valdè noxium est, Mammas tum calentes tum sudantes *Aquâ frigidâ* madefacere, aut *Pluviæ* exponere, cujus respectu partes quædam subtiles in Aquâ existentes penetrare per cutis poros, ad mammarum interiora, & ibi Lac coagulare solent.

Curatio.

XVIII. *Curabitur* hoc malum, tum *removendo Causas externas* omnes, ne ampliùs noceant, curamque impediant; tum *corrigendo emendandoque Causas internas*; tum *solvendo Lac coagulatum, restituendoque ipsi motum amissum*.

Abstinendo ab usu Acidorum.

XIX. *Abstinendum* proinde ab omni *abusu ulteriore Acidorum*; quæ idcircò minore quantitate sunt tunc usurpanda, quàm in statu sanitatis perfecto, quo sic paulatim illorum excessus in corpore existens ad mediocritatem redigatur.

Assumendo acidum temperantia.

XX. Quin assumenda sunt quoque, quæ ipsum Acidum in corpore infringant, & blandè concentrent; qualia sunt *Salia Volatilia* quævis, quovis tempore ac modo Lactantibus maximè commodo & grato usurpanda.

Præcavendo Mœrorem & Terrorem.

XXI. Danda quoque opera sedula, ut *Animi mœror & Terror* præcaveantur, aut si præcaveri nequeant, minuantur saltem ac superentur

tur, Animum firmando & muniendo contra quævis ipsum turbantia.

XXII. Quin usurpanda insuper modò laudata *Salia Volatilia*, quippe quæ auctum à notatis Animi affectibus Acidum temperant, & blandè concentrant.

Minuendo frigus febrile. Et quibus. XXIII. Imprimis *Febrile frigus* præveniendum, minuendumque Medicamentis non tantùm *Sale Volatili abundantibus*, sed imprimis *Aromaticis* tum *Spirituosis*, tum *Oleosis*; qualia sunt *Aqua Vitæ Matthioli*, *Theriacalis simplex*, aliæque infinitæ ex Aromaticis plantis & Vini Spiritu paratæ, & præ omnibus meritò laudatur *Oleum Garyophyllorum* stillatitium, quo hactenus præstantius nullum reperimus ad frigoris febrilis molestias moderandas, superandasque.

Et quomodò. XXIV. Possunt in eum finem plura simul misceri, & tum ante Paroxysmum febrilem, tum durante ipsius frigore quantitate parvâ subinde assumi: ubi notandum, cùm plerique Ægri quævis fastidiant tum Alimenta, tum medicamenta, prudentis Medici esse, tum gratiora, tum minore quantitate assumenda medicamenta præscribere aut præparare; quò faciliùs ac libentiùs ea usurpent: unde ridendi meritò derisores illi nostrarum Mixturarum, & gratiorum, & Cochleatim assumendarum, & tantò magis sunt illi ridendi, quòd non tantùm alia Medicamenta hisce præferenda aut ipsis æquiparanda substituere nesciant, sed & eadem imitentur indies.

XXV. Utique optaremus, hos Thrasones gloriosos præstantiora & ægris gratiora excogitare, atque in usum medicum revocare, quos parati essemus mox sequi, atque ipsos hactenus laudare: qui nunc veniunt culpandi, postquam spernunt ea, quæ bona sunt, & suis præstantiora; sed orandum pro ipsis, ut sit mens sana in corpore sano.

Removendo acidum forinsecùs admotum, & imponendo corrigentia. XXVI. *Removendum* autem in tempore omne *Acidum forinsecùs Mammis quovis nomine admotum*; atque illius loco *imponenda*, quæ vitiosum illud Acidum corrigant, ejusque noxas tollant; qualia sunt *Aromatica* quævis quovis modo præparata & Mammis applicata; formâ Fotûs, Cataplasmatis, Emplastri, Linimenti, &c.

Quænam & quomodò. XXVII. Sic Plantæ Aromaticæ, Mentha, Majorana, Ruta, Absinthium, &c. decoqui possunt in Vino, addendo subinde sub finem ipsum Vini Spiritum, & cum pannis lineis laneisve applicari calidè Mammis; renovando quamprimùm minuitur *fomenti* calor: postquam frigus quodvis externum hîc maximè noxium.

XXVIII. Sic ex iisdem Plantis cum Vino decoctis & tandem contusis parari possunt *Cataplasmata*, & similiter Mammis imponi.

XXIX. Sic *Olea*, *Unguenta*, *Emplastraque Aromatica* inungi, applicarique possunt in iis, quæ pinguia ferre possunt; nam omnes ferre talia non possunt. In quâ re oportet solicitum esse Medicum, ne facilè molestiam creet suis ægris.

XXX. Imprimis *Aër frigidus & Acer vitandus*, & contra ipsum muniendæ Mammæ, quando ab ipso fuit Lac in ipsis coagulatum. Vitando Aërem frigidum & acrem.

XXXI. Idem planè dicendum de *Aquâ frigidâ*, & *Pluviâ*, à quibus sedulò cavendum. Ut & Aquam frigidam.

XXXII. Atque hisce ritè curatis, danda quoque opera, ut ipsum *Lac* à notatis Causis variis *coagulatum* in Mammis *dissolvatur iterum, fluxileque factum* viâ ordinariâ effluat per Papillas. Dissolvendo lac coagulatum.

XXXIII. Observatum est autem multiplici experientiâ, omnia *Aromatica & Spirituosa* plurimùm conferre ad dicti *Lactis coagulati dissolutionem*; quo ipso videtur mihi confirmari magis ejusdem coagulatio ab Acido, licet ipsa sit per eandem experientiam satis nota. Et quibus.

XXXIV. Notum est, inquam, coagulari ab Acido Lac; postquam ipsum, calescens imprimis, ad cujusvis Acidi affusionem coagulari & coalescere solet. Lac ab Acido coagulari.

XXXV. Sed ejusdem coagulati concretique dissolutio per Aromatica videtur mihi confirmare eandem per Acidum coagulationem, atque coalescentiam; quatenus infinitis experimentis aliis constat, Aromatica & imprimis Volatili Sale simul abundantia contraria esse Acidis: Contrariorum autem contrarii sunt effectus & affectus; si proinde ab Aromaticis solvatur Lac Coagulatum, concludo ab Acidis coagulari ipsum. Et coagulatum per Aromatica dissolvi.

XXXVI. Possunt igitur convenienter jungi *Aromatica Spirituosis*, quando exempli gratiâ, decoquuntur *Menthæ*, *Majoranæ*, *Rutæ Hortensis*, *Absinthii*, &c. folia, eorundemve flores aut semina ex Vino generoso; applicaturque hoc decoctum calens cum pannis lineis laneisve Mammæ, totiesque renovatur idem, quoties incipit aut exsiccari, aut refrigerari. Et per Spirituosa.

XXXVII. Quòd si aliquid *Spiritus Vini* addatur huic decocto, reddetur idem efficacius.

XXXVIII. Sic si *Sal Volatile* quodvis, *Salis Armoniaci* putà, cum *Vini Spiritu* & *Aquâ aliquâ Aromaticâ* misceatur, & vix tepens Mammæ affectæ imponatur, & aliquoties renovetur, plurimùm promovebitur Lactis coagulati dissolutio.

XXXIX. Adeò ut eadem quæ modò dicebamus convenire *Acido* quin *Aqueo gelido*, perperam externè Mammis applicato vel admisso, corrigendo, adeóque Coagulationi Lactis præveniendæ, conveniant quoque Lacti jam coagulato iterum solvendo, ac restituendo.

Et Gummata. XL. Sed præter modò laudata tum Aromatica, tum Salia Volatilia conveniunt quoque Lacti coagulato dissolvendo *Gummi* multifaria, *Galbanum*, *Sagapenum*, *Ammoniacum*, *Opopanax*, *Bdellium*, &c. in Emplastri formam cum *Cerâ & Ceti spermate* (quod meritò hic valdè laudatur, & Sale Volatili abundare videtur) redacta: quale jam notum est *Emplastrum de Spermate Ceti* dictum, & in hoc casu sæpiùs à me feliciter usurpatum.

Lac Coagulatum ampliùs corrumpi. XLI. Quòd si negligatur ab ægris per incuriam, vel à Medicis per imperitiam *Lactis Coagulati* dissolutio, idem ampliùs corrumpetur, atque factâ *Inflammatione*, perget ad *Suppurationem*.

Et nisi impediatur, Inflammationem parere. XLII. Lac Ergo sicut stagnans duntaxat subsistensque, sic coagulatum etiam *Inflammationem* parit primâ sui corruptione, quæ si superetur in tempore, prævenitur *Suppuratio*, ad quam tendit aliàs omnis Inflammatio.

Quæ quomodò fiat. XLIII. Quemadmodùm à Sanguine, sic & à Lacte in vasis suis subsistente, aut extra ipsa effuso existimo fieri *Inflammationem, avolantibus* nempe *partibus* magis *spirituosis*, & *acrimoniam majorem nanciscentibus partibus acidis*, mox *cum Salinis Effervescentiam* potentiorem excitantibus, sed ob partes *butyrosas & pingues* minimè frigidam, ast *calidam*, quæ Inflammatio vocari solet.

A quibus Calor in Inflammationibus. XLIV. Existimo namque, *in omni Inflammatione Calorem illum ardentem produci ab utroque acri*, tum propter partium spirituosarum acre utrumque temperantium abitum & fugam, tum propter sui moram diuturniorem acriori facto, ideóque *vehementiùs in se mutuò insurgente*, hoc est, *Effervescentiam nimiam excitante*, quæ propter *partium pinguium in Sanguine & Lacte abundantium concursum fieri debet ac sentiri calida*; quoniam partes Igneæ in utroque Acri existentes, atque propter conflictum notatum erumpentes, in oleosas & pingues se insinuant, atque tunc demum calorem producunt, sensumve calore afficiunt.

Quando ignis Calorem in sensu producat. XLV. Nam *Ignis*, quantum Ego saltem potui hactenus observare, *nullum producit in nostro sensu Calorem*, nisi quando in Oleo, quod ejus pabulum vulgo dicitur, (quo jure, jam non inquiram) *existit, ac subsistit*.

Et quamvis non producat, tamen existere. XLVI. Perperam enim creditur extingui, quando in dicto suo pabulo desinit existere Ignis; sive hoc fiat pabuli defectu, vel Aëris requisiti denegatione, vel aliter.

XLVII. Licet enim desinat sic extinctus Ignis sensu nostro sentiri, non desinit tamen esse, atque aliter subsistere; nam per Aërem diffunditur, donec iterum colligatur, vel alicui rei junctus ad tempus vinciatur, iterumque liber factus opus suum exequatur: quod licet sit planè Physicum, interest tamen, ut & Medici ejus naturam, indolem, actiones, & passiones cognoscant, ut ipso ritè uti queant; postquam nullum Agens observatum est forsan in rebus naturalibus, quod in activitate & potentiâ ipsi queat præferri, quinimò comparari.

XLVIII. Quod autem hîc, tanquam Medici, consideramus investigamusque, non est ratio Caloris, qui sentitur urgente partem quamvis Inflammatione, sed ratio Corruptionis, quæ Lacti Inflammationem parienti, ac sensim in Pus mutando evenit. Quid hic, tanquam medicus consideret auctor.

XLIX. Dum Ergò sic corrumpitur Lac Inflammationem pariens, abit quoque in tantum à statu suo naturali, ut Pus factum ampliùs homini esse non possit utile, adeóque tunc absolutè removeri debeat ex parte quâvis affectâ, res nimirum toto genere præter naturam, & indies pejor fieri solita, dum pus degenerat in Saniem. Lac in Pus mutari.

L. Ubi notandum, 1°. Lac coagulatum quidem restitui posse in integrum, non item corruptum & in pus jam mutatum. Lac corruptum non posse in integrum restitui.

LI. 2°. Lac non universum semper simul in pus corrumpi, sed paulatim ac per partes: unde non raro, licet universa ejus suppuratio impediri nequeat, impediri potest saltem aliqua ejus pars: quocirca prudentis Medici est, continuè versari in impediendâ Lactis Suppuratione, etiam tunc, ubi nullum ampliùs dubium est de ipsius Suppuratione inchoatâ: quò, licet in totum impediri nequeat, impediatur saltem ex parte. Paulatim ac per partes in pus corrumpi.

LII. Diximus autem, ab Acido Acriore ansam dari Lacti tum coagulando, tum in pus corrumpendo.

LIII. Quæ verò vulgò dicuntur Puris generationem promovere, illa reverà pus non producunt, sed *blandius producunt*, atque *partes* ita disponunt, ut *à pure minùs afficiantur* malè, quin eo ipso faciunt, ut *citiùs pus producatur*. Puris generationem promoventia pus non producere.

LIV. Illa ipsa verò sunt Emollientia dicta multifaria, & imprimis Cataplasmatis formâ usurpanda, sed pro Symptomatum conjunctorum diversitate diversè mutanda & præparanda. Ea esse Emollientia.

LV. Quotiescunque igitur Lac in fœminarum Mammis subsistens, ipsasque distendens ac dolorem pariens, Inflammationem, hinc & secuturam Suppurationem minatur, usurpanda mox nuper laudata tum Aromatica, tum Spirituosa, tum Sale Volatili abundantia. Quando lac subsistit, quænam usurpanda.

Quando suppuratur, quænam adhibenda.

LVI. Ubi autem observamus, ex dolore pungente ac cum calore in Mammis perseverante, Suppurationem esse inchoatam; tum commodè laudatis jungentur Emollientia, eademque in Cataplasmatis formam redacta dolentibus induratisque applicabuntur Mammis; quò Lactis nondum corrupti suppurationem impediamus, coagulatique solutionem festinemus; atque ejusdem jam corrupti suppurationem & maturationem promoveamus.

Lac coagulatum dissolvi à cepis præcipuè.

LVII. Inter ea, quæ Lactis coagulati dissolutionem absolvere possunt, & Cataplasmatis commodè jungi, haud postremum locum sibi vendicant *Cepæ*, tum utiliter sub cineribus assandæ, quò ipsarum Acrimonia excellens minuatur, & cum minori Ægrarum molestiâ opus earum perficiatur.

Emollientia quænam hic præcipuè usurpanda.

LVIII. Inter *Emollientia* laudantur meritò *Liliorum Alborum Bulbi*, *Rad. Althææ*, ejusdemque, uti & malvæ folia, farin. lini, fœnugræci, & similia plura vulgò nota, & apud Chirurgiæ Scriptores passim descripta.

Repellentia non adhibenda.

LIX. Non possum autem laudare *Repellentia* vulgò dicta, & à plerisque tantoperè in principio Inflammationum commendata; cùm illa ex præjudicio duntaxat commendentur, ipsaque Cura sine ipsis longè feliciùs absolvatur.

Et quare.

LX. Quamvis enim curentur Ægri multi, quibus in principio Inflammationis usurpantur repellentia; non curantur tamen, quia illa fuere administrata, sed quia alia & discutientia, & emollientia simul fuêre ipsis conjuncta. Observatum enim est sæpiùs ab illis repellentibus solis, aut cæterorum respectu majore copiâ administratis, notabilem noxam ægris allatam, quin aliquando ipsam Gangrænam in partibus inflammatis excitatam: Cujus nullus est metus, si nostrâ methodo talia in totum omittantur, & modò laudata à nobis usurpentur: quod hîc pluribus deduximus, ut notati errores, utut satis vulgares, in posterum vitentur, ac ægri feliciùs tutiùsque curentur.

Methodus autoris optima.

LXI. Hanc methodum optimam esse, vel hinc patet, quod Symptomata omnia, Dolor, Tumor, Ardor sic brevi minuantur, ipsaque Suppuratio citiùs absolvatur, & post factam spontè vel arte apertionem, minùs puris prodeat, ipsumque ulcus, si ritè tractetur, citiùs, certiùsque mundetur ac consolidetur.

Et quare.

LXII. Hâc igitur ratione, quicquid Lactis coagulati restitui potest, restituitur in integrum; quicquid autem restitui nequit, citiùs, faciliùsque suppuratur; unde itidem citiùs, faciliùsque ad mutationem ac consolidationem deduci potest Ulcus.

LXIII. Quò enim citiùs in Pus Lac vel Sanguis mutatur, eò minùs ab ipso læduntur partes pus continentes, ac proinde faciliùs citiùsque restitui possunt in statum sanum.

Apostema quî curetur. Aperiendum lanceolâ.

LXIV. Quamprimùm igitur in pus mutatum Lac, quod tunc ex Doloris, Duritiei, Ardorisque diminutione cognoscitur, nisi *spontè aperiatur Apostema*, mox *lanceolâ idem aperiendum*, quæ via est brevissima & tutissima.

Medicamento emolliente.

LXV. Sin apertionem ferre nolint, vel non ausint fœminæ, danda opera, ut in parte Tumoris maximè molli, ubi etiam ferro facienda est apertio, unguento basilicone, sicuve assâ, vel alio unguento valdè emolliente promoveatur Cutis penetratio; quin aliquando ad *Cauterium potentiale* recurrendum, quando in loco profundiore hæret pus, nec satis citò expectari potest Cutis penetratio à pure, quod interea temporis partes vicinas solet corrumpere.

Vel cauterio potentiali.

Ulcus mundandum & Consolidandum. Et quibus.

LXVI. Ubi autem quovis modo facta est Apostematis apertio, cœpitque effluere pus, aliquid *Balsami Sulphuris cujusvis*, *Terebinthinati*, *Succinati*, *Anisati*, *alteriúsve*, orificio indetur, atque emplastro conveniente, *Diapalma* putà, vel alio tegetur, atque, quamdiu Durities molesta in mammis permanebit, Cataplasma imponetur.

LXVII. Sic enim paulatim &, quicquid noxii Lactis superest, suppurabitur & Ulcus mundabitur, consolidabiturque brevi.

LXVIII. Quando Durities notata sublata est, desistendum ab ulteriori Cataplasmatis applicatione, sufficietque solus balsamus cum emplastro laudato, aliove conveniente, quale diapompholygos, album coctum, &c.

LXIX. Atque hæc dicta sufficiant de Lactis effluxu impedito ac cessante ratione ipsius Lactis.

Lactis effluxus impeditus ratione viarum.

LXX. Diximus idem *in Effluxu suo impediri ratione viarum*, *per quas solet fluere*, quas imprimis consideramus *in papillis*, per quas ex suis cavitatibus vel canalibus in mammis existentibus & Lac continentibus exugi, expellique, aut emulgeri solet Lac.

Ob tubulos angustatos.

LXXI. Illud autem evenit, quoties *Tubuli* isti vel in suo exortu, vel in suo progressu *angustati* sunt, & quidem sæpiùs per *compressionem*, rariùs per *obstructionem*.

Per compressionem.

LXXII. *Comprimi* solent illi Papillarum Tubuli à *Tumore* aliquo aut in *Papillis* ipsis, aut *circa ipsas in mammis* existente, ac præsertim ab *Inflammatione*.

Obstructionem.

LXXIII. *Obstructio* rariùs videtur in omnibus istis Tubulis posse habere locum; quod tamen si fiat, fiet à *Lacte in ipsis coagulato*, quod haud

haud eveniet facilè, nisi à frigore inopinatò & graviter ipsas afficiente, lacque in ipsis calens coagulante.

Inflammatio unde. LXXIV. *Inflammatio* tum in papillis ipsis, tum in parte mammarum ipsis vicinâ ortum habet à *Sanguine* extra sua vasa effuso, & partes circumjacentes angente atque angustante.

Quomodò curanda. LXXV. *Curabitur* hæc Inflammatio medicamentis nuper in Lactis Coagulatione ac inde ortâ Inflammatione laudatis, Cataplasmatis præsertim formâ usurpatis: ubi vulgò notis Emollientibus si jungantur Salia Volatilia blandiora, plurimùm præstabunt; ac sæpè Sanguinem discutient sine subsequente Suppuratione: quam semper conabitur prævenire prudens Medicus.

LXXVI. Quod si neglecta in tempore Inflammatio tendat necessariò ad suppurationem, eadem medicamentis laudatis facilitabitur & promovebitur, adeò ut cum doloribus tolerabilioribus perficiatur.

LXXVII. Ubi maturum fuerit Apostema hoc exiguum, spontè ferè aperietur, & balsamo Sulphuris anisato brevi curabitur.

Obstructio quomodò curanda. LXXVIII. *Obstructio* si quæ oriatur in Tubulis Papillaribus ex *Coagulato* in ipsis *Lacte*, *Curabitur* ipsa feliciter *Fomento aromatico, & Sale Volatili* eidem juncto.

Effluxus Lactis parcior quisnam dicendus. LXXIX. Secunda Læsi Lactis Motûs Species locum habet, quando *Lac paucius, quàm decet, effluit è Mammis, quamvis præsens adsit.* Nam impropriè creditur diciturque parciùs effluere Lac, quod deest in mammis: cùm non sit tunc propriè Defectus Motûs, sed Lactis.

Dupliciter fit. LXXX. Effluit autem parcius Lac, nunc ob *Sui*, nunc ob *Viarum vitium.*

Sui culpâ. LXXXI. *Sui* culpâ diminuitur Lactis Effluxus, quando ipsum est *naturali crassius & glutinosius*; cujus Causas deduximus, & Curationem proposuimus, ubi de læsâ Generatione Lactis egimus cap. præced.

LXXXII. Quod ad præsens negotium facit, monebimus, dandam operam, ut quamprimùm hoc curetur malum, ne, si negligatur, reddatur gravius, supprimaturque in totum Lactis Effluxus, sequanturque Inflammatio, Suppuratio, &c. de quibus egimus suprà.

Et quomodò curetur. LXXXIII. Usurpabuntur igitur in tempore Aromatica & Sale Volatili abundantia, tum interna, tum externa, quorum ope Lac attenuatum, fluidiusque factum Motum servet denuò naturalem.

Vel Viarum culpâ. LXXXIV. *Viæ*, per quas fluit Lac, in culpâ sunt Diminuti ejusdem Effluxûs, quoties *Angustiores* sunt, & quidem à Tumore vicino & duro; de quo jam egimus, docentes Inflammationem esse hujus angustiæ extremæ, atque hìc levioris causam, cujus etiam Curationem adjunximus: ut non videatur necesse plura hìc addere: quin potius pergemus ad cæteras Læsi Lactis Motûs species.

LXXXV. Tertiam læsi *Lactis* Effluxûs Speciem docuimus esse, quando *idem cum difficultate, molestiâ, & dolore elicitur, effluitque.* *Effluxus Lactis cum molestiâ, difficultate & dolore. Ejus causæ.*

LXXXVI. *Difficulter effluit eliciturve* Lac quando *angustæ* sunt ejus *viæ*.

LXXXVII. *Cum dolore idem elicitur*, 1°. quando *Inflammatæ* sunt *Mammæ*, vel *Papillæ*. 2°. quando *Papillæ* sunt *excoriatæ, exulceratæve*. 3°. quando eædem sunt *fissæ*, aliterve *malè affectæ ac dolentes*.

LXXXVIII. De Mammarum & Papillarum Inflammatione, ejusdemque Causis & Curatione jam suprà disseruimus.

LXXXIX. *Excoriantur*, quin *Exulcerantur* plerunque Papillæ, ob Infantum sugentium Os; hoc est, Labia, Gingivas, Palatum, & Linguam; Ardore, Pustulis, Aphthis, aliisve Ulceribus malè affectum. *Papillæ unde excorientur, & exulcerentur.*

XC. *Excoriantur* aliquando Papillæ ab *Erysipelatis quâdam Specie* ipsas Papillas propter causas diversas, febres putà, vel alios affectus internos fœminarum, corripiente.

XCI. *Excoriantur* aliquando eædem *Papillæ ab ipso Lacte* spontè ac continuè effluente, ipsasque adeò Papillas, dum *Acrimoniam* nanciscitur, excoriante non minùs, quàm ipsas etiam Mammas & partes vicinas, ad quas pertingit.

XCII. *Finduntur* sæpenumerò *Papillæ*, quando *levi Inflammatione* turgentes arctiùs *constringuntur à Gingivis, mordenturve à dentibus sugentium; à quibus solis sanæ licet* non rarò finduntur eædem. *Unde findantur.*

XCIII. Undecunque igitur doleant priùs, doloreve afficiantur inter lactandum Papillæ, cum dolore ac molestiâ emovetur tunc fœminis Lac.

XCIV. Quando excoriantur exulceranturve Papillæ propter affectum quemvis Infantium Os ejusque partes varias occupantem; in duobus consistit hujus mali Cura, 1°. in *sublatione affectûs infantem urgentis*, cùm positâ causâ ponatur effectus, & permanente illo affectu tolli nequeat ipsum consequens Papillarum Excoriatio; 2°. in ipsâ *Curatione ac restitutione Papillarum excoriatarum, exulceratarumve.* *Excoriatio Papillarum quì curetur.*

XCV. *Affectus varii Infantium Os occupare soliti* quì tolli & curari debeant, dicendum, ubi aut in genere tales tractantur, aut in specie agitur de Affectibus Infantium: quorum præci- *Affectus in ore infantium qui curentur.*

 puos

puos fortean percurremus, si Deus volet, postquam absolverimus Foeminarum Affectus.

XCVI. Dum Curatur, & imprimis postquam Curatus est quivis Affectus Infantium Os & Salivam corrumpens, Papillis applicari debent Auxilia in *Excoriatione* quidem *Æstum*, si quis simul adsit, *temperantia, & blandè Exsiccantia*; in *Exulceratione* autem *Mundantia & Consolidantia*.

Æstus Papillarum temperandus. Et quibus.

XCVII. *Æstum* Papillarum *temperant*, tum *Aquæ Rosarum, Plantaginis* & similes; tum *Mucago Seminum Cydoniorum*, & *Gummi Tragacanthi* cum dictis Aquis parata; tum *Lactis Cremor*, &c. Huic autem *Cremori* additur utiliter aliquid *Cretæ Albæ* in pollinem redactæ, à quâ sequitur quæsita exsiccatio: cum cætera utrumque ferè præstent, licet cretâ debiliùs.

XCVIII. In *Papillarum exulceratione* laudo *Sulphuris Balsamum* quemvis, sed imprimis gratissimum, ne noceat sugenti infanti, qualis *Anisatus*: Convenit quoque *Balsamus Peruvianus*.

Erysipelas Papillarum quibus cureetur.

XCIX. Ubi *Erysipelate levi* tentantur Papillæ, conducit idem *Lactis Cremor cum Cretâ mixtus*; ut & *Aqua Calcis vivæ cum Mercurio dulci decocta*; quæ utilis est quoque in modò memoratâ Papillarum Excoriatione ac Exulceratione. In *Erysipelate* autem laudo *Aquam Sambuci*.

C. Non negligenda interim Medicamenta interna, imprimis quando aliqua *febricula* simul concurrit, in quo casu præ multis aliis medicamentis utilia sunt *Sudorifera* blanda.

Excoriatio ab ipso lacte continuo effluente quì curanda.

CI. Ubi *ab ipso Lacte spontè* continuè ferè effluente, atque *Acrimoniâ suâ* tum ipsas Mammas vicinasque partes, tum *papillas rodente fit Excoriatio*, opus est Medicamentis blandè atque potenter exsiccantibus, Lixivio putà Calcis vivæ & similibus.

CII. Interim ne novo Lacte continuè effluente renovetur hoc malum, danda opera, ut vase aliquo conveniente Mammis applicato excipiatur colligaturque Lac, quod subinde effundendum.

CIII. Talia Vasa usurpantur & vitrea, & alia ex laminis ferri stanno tecti ita adornata efformataque, ut Mammis applicari possint, absque notabili earum pressione, excipiendo Papillas, & in loco inferiore colligendo ipsum Lac.

Papillarum fissuræ quì curandæ.

CIV. Ubi *fissuris* scatent Papillæ, danda opera, ut 1°. *quævis mala ipsas Papillas occupantia, inflammationes*, & similia sine morâ curentur ac tollantur; 2°. *ipsæ fissuræ in* tempore consolidentur; in quem finem optimus est *Balsamus Peruvianus*; ut & *Oleum Ceræ* ritè paratum.

Effluxus lactis spontaneus.

CV. Quarta læsi Lactis effluxûs species est, *quando idem spontè effluit sine omni Suctu*.

Lac sensim in mammis colligi.

CVI. Observatur Lac secundùm naturam colligi sensim in Mammis, atque tandem ponderis ac distensionis sensu fœminas urgere, quocirca tunc Mammis admovere solent infantes.

Valvulæ in ductibus Lactiferis.

CVII. Unde judicavi, quemadmodùm dictum in superioribus, in ductibus lactiferis Mammarum, ubi papillaribus committuntur, valvulas quasdam esse, quarum ope sistatur Lac, ne spontè effluat; quæque pressione papillarum per infantis labia ita constituantur, ut exitus illi pateat liber.

Effluxus Spontaneus unde.

CVIII. Quoties proinde absque suctu spontè fœminis effluit Lac, toties valvulas illas laxiores arbitror, adeò ut minùs exactè claudant laudatas Tubulorum bipartitorum commissuras.

Incurabilis.

CIX. Quòd autem maximè dolendum in hoc casu, est, quod nunquam viderim, audiverimve ipsum curatum: quocirca nullum quoque illi curando proponendum habeo remedium: quamvis putem medicamenta blandè Aromatica, simulque subadstringentia forinsecùs applicata, si non prosint multùm, aliquid saltem præstare posse.

Lactis effluxus cum debilitate.

CX. Quintam læsi lactis Effluxûs speciem diximus esse, quando *idem effluit cum Lactantis debilitate*: quod non tantùm, imò non semper accidit, quando multum effluit aut spontè aut suctu lac; sed non rarò, quando parum Lactis, suctu licet, potest elici, aut elicitur.

CXI. Multæ namque mulieres vix possunt vel minimam ferre Lactis jacturam, quin maximè inde debilitentur: dum aliæ robustæ permanent, licet Lac multùm illis pereat & elabatur, vel eliciatur.

Ejus causa.

CXII. Causa igitur debilitatis non pendet semper à multo Lacte effluente, sed sæpenumerò à peculiari fœminæ constitutione, nullam vel minimam Lactis jacturam absque notabili virium dejectione ferre valente.

Symptomata concomitantia.

CXIII. *Vires*, quas *tunc dejici* observamus, plerumque cum *Animi deliquio, aut Suffocatione Hypochondriacâ* primarium habent commercium & affinitatem maximam. Videntur enim tales fœminæ languere & Animo quasi deficere, quando ipsis Lac exsugitur.

Virium dejectio hæc ab Halitibus variis.

CXIV. Hanc proinde *Virium dejectionem, Animique Languorem* produci existimo, quatenus *Halitus varii*, nunc *Acidiusculi*, nunc *Austeriusculi* à tenui Intestino ad Ventriculi orificium superius, hinc & OEsophagum, fauces que, quin ad Cor quoque per Vasa lactea pergunt, & aliquando Animi Deliquii metum, aliquando ipsum Animi Deliquium producunt.

CXV.

CXV. Halitus autem isti videntur mihi idcircò in tenui Intestino excitari, quoniam in talibus *ad Lactis Suctum Dolor excitatur in Mammis*, ac si avellerentur ipsæ à reliquo corpore; propter quem Dolorem non tantùm *Tristitia* mox Animum Lactantis occupat, sed antequam iterum Mammis adhibeatur Infans, futuri denuò doloris *Metus* eundem invadit: A quo Animi Affectu utroque & Acidum & Austerum reddi Succum Pancreaticum, paucos existimo ampliùs ignorare, in hâc saltem Academiâ, postquam id tàm multis probatum confirmatumque habemus argumentis, experimentisque practicis.

In quibusdam propter nimiam lactis productionem.

CXVI. In quibusdam propter nimiam Lactis productionem eductionemque Sanguinem indies minui, corpusque paulatim macrescere, atque sic earum Vires sensim deficere observamus; absque tamen notabili Languore, aut Animi Deliquio Fœminas, ubi Lactant, corripiente.

Hujus mali curatio.

CXVII. In priore Casu, si Dolor ille Mammarum tolli nequeat, cessandum ab ulteriore Lactatione; in posteriore, nisi minui possit Lactis Generatio, atque Deperditio, itidem omittenda erit Lactatio.

Dolor mammarum unde.

CXVIII. Dolor ille Mammarum videtur ortum habere ex Ductuum Lactiferorum nimis brevium & valdè sensilium tractione ac extensione suctu factâ.

CXIX. Quemadmodùm enim omnes partes membranosæ valdè sunt sensiles, atque sui extensionem magnam ferre non possunt, ita Tubuli lactiferi, utpote membranosi, quoties solitò breviores existunt, partibusve vicinis sunt intricati & implexi, toties, dum suctus fit, extenduntur valdè, atque eo ipso dolorem excitant exquisitum & molestum; propter quem, sicut dictum, Animi Languor vel Deliquium producitur.

Qui curetur.

CXX. Malum hoc tum præveniri, tum & *curari* debet, blandâ *ductuum* dictorum *extensione*, tum frictione, tum illitione absolvendâ:

CXXI. Frictio manu molli sæpiùs iteranda.

CXXII. Illitio Oleis liliorum alborum, amygdalarum dulcium, verbasci, & similibus peragenda.

Nimia lactis productio qui curanda.

CXXIII. Quotiescunque *nimium Lactis producitur*, Sanguisque adeò paulatim consumitur, toties danda opera, ut *illa productio minuatur*: quod fiet imprimis *Alimentis Succi*, non quidem noxii vel inutilis, sed *aliquantò crassioris & fermentationis difficilioris*, carne putà bubulâ, pane haud fermentato, &c.

Quibus Alimentis.

Et Medicamentis.

CXXIV. Idem fiet quoque usurpando *Remedia blandè adstringentia, Sanguinemque* adeò *crassiorem præstantia*, qualia sunt *Coralia*, *Terra sigillata* quævis & pinguis, *Plantago*, *Myrtus*, &c. quæ hactenus quoque videntur mihi conferre, quatenus *Acidum volatile*, *à quo Sanguinem in Lac mutari docuimus, blandè infringunt*: quocirca hîc *Sanguinem Draconis*, *Lapidem hæmatitis*, *Cretam* & similia similiter conducere arbitramur, dummodò quantitate parvâ & prudenter usurpentur. *Externa adstringentia vix ausim concedere, ne Lac in Mammis coagulent atque Inflammationem pariant.*

Et cessando ab ulteriore lactatione.

CXXV. Quòd si ne sic quidem minuatur Lactis proventus, viriumque dejectio; in tempore *cessandum ab ulteriore Lactatione*: satiùs enim est Infantem aut alieno Lacte uti, aut ablactari, quàm ejus causâ sensim matrem confici ac perire.

Effluxus Lactis per vias non convenientes.

CXXVI. Sextam læsi Lactis Motûs speciem notavimus, *quando effluit Lac per vias minimè convenientes*, *Apostematis putà aperti orificium*, non item Papillarum Tubulos.

Quando fiat.

CXXVII. Illud autem evenire solet, quoties post Inflammationem & subsequentem Suppurationem facta est arte aut sponte Apostematis apertio, atque *læsi sunt* simul *quidam Tubuli Lactiferi*; sive hoc acciderit ratione ipsius Suppurationis grandioris, sive idem factum sit Chirurgi lanceolâ penitiùs intrusâ.

In Suppuratione corrumpi quoque partes vicinas.

CXXVIII. Notandum enim, in quâvis Suppuratione præter ipsum Sanguinem aut Lac in pus mutandum, corrumpi quoque sæpenumerò partes vicinas & circumjacentes, sed primùm carnosas & molliores, segniùs membranosas, ipsaque adeò vasa, quæ utpote firmiora & tenaciora diutiùs solent resistere corrosioni & corruptioni suæ.

Apostemata in Mammis prævenienda, minima producenda, & quantocyùs ad Suppurationem perducenda.

CXXIX. Unde quivis prudens facilè agnoscit, dandam sedulò operam, ut non tantùm *præveniantur* in totum, sed, quantum licet, *minima producantur* ubique, ac imprimis *in mammis Apostemata*, quin *quantocyùs ad Suppurationem perducantur inflammationes*, quæ impediri non possunt: & quidem 1°. ut *multiplices noxæ Apostemata subsequentes aut comitantes tollantur*; 2°. *ex minore spatio apostemate occupato pauciores partes noxam patiantur*; 3°. *à pure diutiùs in partibus quibusvis hærente, ac sensim magis magisque corrupto & acriore facto, plures non lædantur partes, & imprimis vasa*, quippe *quorum noxa hominis Sanitati longè nocet magis, quàm carnium quarumvis corruptio.*

Suppurationes ad superficiem

CXXX. Quemadmodùm autem allaborandum, ut hæc omnia fiant, sic danda quoque opera, ut *Suppurationes omnes*, quantùm possibile,

trahendæ. bile, *ad externas trahantur partes, corporisque Superficiem*: nam quæ *in loco profundiore fiunt Apostemata, nec sponte, nec arte aperiuntur, nisi cum partium plurium læsione*.

Cavendum ne in loco profundiore aperiatur Apostema.

CXXXI. Ubi *Sponte* aperiuntur, id evenit, quoniam *segniùs ad corporis superficiem viam sibi facit pus, quod intereà temporis partes vicinas plures similiter corrumpit, ipsaque subinde vasa*.

CXXXII. Ubi *arte aperiuntur* Apostemata, idem evenit, quoniam, *dum profundiùs adigendum est Scalpellum, facilè ductus aliquos Lactiferos simul dissecat Chirurgus, sicque Lactis Effusioni* per viam indecentem, de quâ hîc agimus, ansam præbet.

Et quare.

CXXXIII. Illud autem ideò cavendum maximè, quoniam tunc Apostematis, vel potiùs *Ulceris post apertum apostema remanentis Curatio est longè tardior*: difficulter namque, atque *segniùs consolidantur, aut Carne concluduntur Vasa & Ductus* Lac continuò effundentia; quia *segniùs mundantur & carne implentur Ulcera* ex Apostemate Cava remanentia.

CXXXIV. Non priùs autem Curari potest illa Lactis Effusio per notatum ulcus, quàm carne novâ vel consolidata sint dicta vasa discissa vel erosa, vel saltem ea ita munita, ut denuò transitum Lacti naturalem concedant, dummodò tale quid locum habere possit, quod nec affirmare ausim, nec negare, quamvis putem potiùs consolidari hæc vasa, vel in totum obturari.

Effluxus humoris à Lacte diversi.

CXXXV. Diximus tandem 7°. lædi Lactis Motum, quando ejus loco vel *Sanguis, vel Pus, vel Sanies, aliusve Humor à Lacte diversus effluit, exugiturve per Papillas*.

Sanguinis.

CXXXVI. Evenit enim aliquando, ut vel *unà cum Lacte*, vel *post tantillum Lactis prodeat Sanguis*, qui deglutitus ab infante facilè corrumpitur in ejus ventriculo, ipsique noxas affert multas.

Ejus causa.

CXXXVII. Prodit autem *Lactis loco Sanguis*, quoties, meo saltem judicio, *in Mammarum Glandulis non mutatur idem in Lac, sive avidiùs eliciatur & copiosiùs è Mammis Lac*, adeò ut in Lac non possit mutari Sanguis *tam citò*; *sive Suctu vehementi lædantur Vasa Sanguinea, ubi committuntur Substantiæ Mammarum glandulosæ*, adeóque *non accedat guttatim*, ut ita dicam, *ad notatas glandulas Sanguis, sed confertim, prodeatque* minimè, minùs saltem, quàm decebat, mutatus per Papillas.

CXXXVIII. Hinc est, quòd *plerumque antecedentem Mammarum Dolorem sequatur Suctus Sanguineus*.

CXXXIX. Quocunque autem id fiat modo, *Curabitur* feliciter usurpato in Mixturâ cujusvis fœminæ constitutioni conveniente *sanguine Draconis*; quem non sine causâ toties laudavi in quovis Sanguinis effluxu præternaturali. Curatio.

CXL. Nec tantùm sæpiùs Sanguis, sed aliquando *Pus* quoque, *Saniesve Lactis loco prodit Suctu*, & quidem in *Apostemate ad Papillarum Tubulos pertingente, atque ibidem exitum quærente purulentâ materiâ*. Effluxus Puris. Ejus causa.

CXLI. Quòd si haud grande sit Apostema, *licebit* forsan, *non quidem Infantis, sed Suctricis operâ per illam viam exsugere illud Pus*; usurpando *forinsecùs*, ut & *intrinsecùs medicamenta Ulceris mundationem ac consolidationem* promoventia, qualia sunt *Fomenta & Decocta vulneraria* satis penetrantia cum addito Vino Spiritu parata, ut & *Balsamus Sulphuris*. Curatio.

CXLII. Quòd si *Superficiei proximum sit Apostema*, existimarem utiliter posse ipsum *in loco maximè declivi, ac præsertim molli aperiri*, atque sic *citiùs tutiúsque curari medicamentis* superiùs laudatis.

CXLIII. Atque sic absolvimus quoque Læsum Lactis Motum: superest tractanda ipsa Lactatio læsa.

CAPUT XII.

De Lactatione læsâ.

I. UT materiam hanc commodè proponamus, incipiemus ab ipsâ *Lactationis* descriptione, quò faciliùs pateat unicuique, quicquid posteà de ejus dicemus læsionibus.

Lactatio quid.

II. Est igitur *Lactatio, Lactis in mulierum Mammis producti allectio per Papillas, & quidem ope Suctûs ab infante facti*.

Ad eam concurrentia.

III. Adeò ut ad perficiendam Lactationem quædam concurrant requiranturque in fœminâ Lactante, quædam in Infante Sugente.

In fœminâ Lactante. 1°. Papillæ crassitie & longitudine mediocres.

IV. In *fœminâ lactante* ad Lactationem commodè absolvendam requiruntur 1°. *Papillæ*, tum *crassitie, tum longitudine mediocres*; ut commodè possint ore, labiisve Infantis sugentis prehendi; unde culpantur Papillæ aut *prægrandes*, os Infantis plus justò implentes: aut *breviores*, adeò ut prehendi nequeant Infantis labiis, sed ipsa fugiant.

2°. Papillæ integræ, & à dolore immunes.

V. Requiruntur 2°. in fœminis lactantibus *Papillæ Integræ, & à Dolore immunes*; unde culpantur *Fissæ*, aut ob *Inflammationem, Excoriationem, Exulcerationemve Dolentes*.

3°. Lactei tubuli pervii.

VI. Requiruntur 3°. in fœminis lactantibus La-

Lactei Tubuli per Papillas pervii: unde culpantur *Papillæ Tubulis laudatis destitutæ*; adeò ut nulla via Lacti pateat.

4°. Lactis laudabilis affluxus moderatus.

VII. Requiritur in Lactantibus fœminis 4°. *Lactis laudabilis affluxus moderatus:* Culpatur contrà *ejusdem affluxus nimius*, à quo solet obrui Infans, vel *parcior*, unde multum flatum in Ventriculum suum allicit, plurimúmque inde distenditur angiturque Infans.

In Infante Sugente. 1°. Labia bene constituta.

VIII. In *Sugente Infante* requiruntur ad *Lactationem* absolvendam 1°. *Labia* tum *integra*, tum *contigua*, tum *mobilia*. *Integra*, ut Papillis undique applicari possint proximè: *Contigua* & *Mobilia*, ut Papillas complecti queant & comprimere, atque vicissim relaxare.

2°. Lingua mobilis.

IX. In Infante Sugente requiritur 2°. *Langua quaquaversùm mobilis:* hoc est, tam antrorsum, ut Papillæ occurrat, quàm retrorsum, ut Lac exuctum ad fauces deferat; quin Papillam quodammodò complecti debet, & blandè illam retrorsum trahere; ad alliciendum exugendumque Lac per illam è mammâ.

3°. Respiratio per nares libera.

X. In Sugente Infante requiritur 3°. ad Lactationem perficiendam *Respiratio per nares libera & integra:* sine quâ necesse habet infans continuè à Lactatione desistere, ut per Os apertum respiret, Lactationemque redintegret posteà, & quidem cum summâ sui & matris molestiâ; dum cogitur papillam alternatim prehendere, iterumque dimittere: quod Infantes ita vexare solet, ut inde excandescant vehementer, & ita quidem, ut aliquando Epilepticos inde patiantur insultus & paroxysmos. Lactantibus autem fœminis reciproca illa Papillarum prehensio & relaxatio cum dolore tandem conjuncta est, quin plurimum facit ad Papillarum Excoriationem & Fissuras producendas: de quibus egimus in præcedentibus.

XI. Ubi autem libera est Infanti per nares Respiratio, potest idem commodè continendo papillam Ore, in Suctu continuè pergere, atque absque Aëre copiosiùs deglutito Lac indesinenter allicere, ipsoque placidè frui.

XII. Quæ cùm ita sint quoad Lactationem naturalem, meritò nunc disquirendum, Quot modis lædi queat ista Infantibus tàm utilis & jucunda Lactatio.

Quot modis lædatur lactatio.

XIII. Læditur autem illa subinde 1°. quando *in totum impedita est*, ac *nulla* fit. 2°. quando *insufficiens* contingit, nec totum Lac in Mammis existens elici potest. 3°. quando *Abundantior* existit atque *facilior*, & Infantem opprimit.

Nulla fit.

XIV. *Nulla fit* vel potiùs fieri potest *Lactatio*, subinde *Lactis*, subinde *Partium in Lactante ad lactandum desideratarum*, subinde *Sugentis* culpâ.

1°. Lactis culpâ.

XV. 1°. *Lactis* culpâ Nulla fieri potest Lactatio, quando ipsum est ad motum ineptum, *coagulatum* nempe, de Cujus *Causis* & *Curatione* quia egimus abundè in superioribus, non est, quod actum iterum agamus.

2°. Partium in lactante desideratarum culpâ.

XVI. 2°. *Partium in Lactante* ad benè lactandum *desideratarum* culpâ *Nulla* fieri potest *Lactatio*, quando *desunt Papillæ*, vel *Vasa ipsum Lac per Papillas vel Mammas deferentia quovis modo* sunt *nimis Angusta*, sive sint *Obstructa*, sive sint *Compressa*. Quòd *si deficiant*, *ineptave sint Vasa Sanguini ad Mammas deferendo*, propriè loquendo non deficit tunc Lactatio sive Lactis eductio, sed Lactis productio; quâ deficiente, deficit quoque ex consequenti ac necessariò Lactatio; postquam non entis non dantur accidentia: Accidit autem secundùm naturam Lacti educi per papillas, ut eo nutriatur infans: quod si desit Lac, ejus tanquam tunc non entis aut existentis nullum dabitur Accidens, Ergò nec eductio per papillas, & Lactatio.

Papillarum defectus.

XVII. *Desunt*, *aut deesse saltem videntur Papillæ* in quibusdam fœminis *ante impraegnationem atque partum*, aliis etiam *post partum* & Lactationem jam institutam.

Ante partum.

XVIII. Ante partum videntur deesse Papillæ nonnullis, quoniam retractæ sunt, latentque in mammis; quæ *sponte* solent post partum emergere, *blando* saltem *affrictu*, *pileorumve* cereorum, eburneorum, argenteorum, plumbeorum, aliorumve *impositione* sensim prodire. In quibusdam tamen reverà desunt, nec laudatis modò remediis blandis emanant, sed nec vi foràs extractâ & in ambitum circumligatâ Papillam repræsentante, aut mentiente parte.

Post partum.

XIX. *Post partum* & *Lactationem desunt* aliquando Papillæ per *fissuras* transversas profundiores tandem à Mammarum corpore secedentes, ab Infantibus *mordicus amputatæ*.

Ejus curatio.

XX. Unde facilè patet, aliàs esse hoc malum incurabile, aliàs sensim & artificiosè papillas nunc latentes foràs elici, nunc desideratas efformari, quamvis minùs commodas, quæ tamen paulatim reddi solent aptiores.

Vasorum Lactiferorum obstructio.

XXI. *Obstrui* solent ista *Vasa* frequentiùs ab ipso *Lacte* in ipsis coagulato, rariùs à *Pituitâ* ipsi admistâ & itidem in ipsis concretâ.

Et Compressio.

XXII. *Comprimi* solent vasa eadem à Tumoribus duris & vicinis, ac imprimis ab ipso Lacte, Sanguineve circa ipsa effuso & Inflammationem pariente.

XXIII. De *Lactis Coagulatione*, ut & *Pituitæ Concretione*, quin tum *à Lacte* tum *à Sanguine factâ* in *Papillis* & *Mammis Inflammatione*, omnibus-

busque eò facientibus egimus paulò antè, ut non opus sit, eadem hîc repetere.

3°. Sugentis culpa nulla fit lactatio. 1°. Quando labia sunt leporina.

XXIV. 3°. *Sugentis* culpâ *nullâ fit*, fierive potest *Lactatio*, 1°. quando *Labia non sunt integra*, sed *fissa & hiulca*, sicut evenire solet in eorum Affectu *Leporinorum Labiorum* nomine insignito, atque ipsorum quoque *vulneribus transversis*.

2°. Quando sunt voluntariè mobilia.

XXV. 2°. Quando eadem *Labia non sunt voluntariè Mobilia*, sed nunc *Paralysi*, nunc *Convulsione* laborant, vel *Motu etiam Convulsivo*: vel *Aphtis*, aliisve *ulceribus scatentia* motum necessarium ferre non possunt.

3°. Quando sunt cohærentia.

XXVI. 3°. Quando eadem *Labia non* sunt *contigua*, sed *continua & cohærentia*, adeò ut Papillas etiam mediocres ac ritè formatas excipere non possint.

4°. Quando lingua non mobilis.

XXVII. 4°. Quando *Lingua vel antrorsùm exporrigi nequit* ad complectendam Papillam; vel *circa Papillam plicari non potest*, ad exsugendum Lac; vel *Aphthis*, aliisve *ulceribus scatens* ritè moveri nequit.

Curatio Labiorum Leporinorum.

XXVIII. *Labia leporina* curari possunt ac debent à Chirurgis arte cordatâ, *liberando* nunc plus nunc minùs *eadem à partibus subjacentibus*, quò adduci queant & conjungi labia hiulca; deinde *excoriando partes labiorum uniendas* mox *adducendo ad se invicem dictas partes*, hinc *continendo easdem contiguas*; denique *conglutinando ipsas simul & unà cum partibus subjectis*.

XXIX. Dixi Curationem hanc fieri debere arte, & quidem Cordatâ. Arte namque & industriâ indiget Chirurgus istam curam instituturus; quin eundem animo forti esse oportet ad curam tàm crudelem in teneris infantibus instituendam.

1°. Separando ea à partibus subjacentibus.

XXX. Primum enim in hâc curâ opus, est *Separatio cruenta Labiorum à partibus subjacentibus*, & quidem aliquando tanta, ut tota maxilla superior carne suâ denudetur & labiis; quod spectaculum sicut meritò censetur valdè crudele, utile tamen est ac necessarium miseris aliàs per totam vitam futuris Infantibus; quos non semel tàm feliciter vidi hac crudeli arte curatos, ut vix ulla prioris mali remanerent vestigia.

2°. Excoriando partes hiantes.

XXXI. Secundùm in hâc curâ opus, est minùs crudele, *exoriatio* putâ *partium hiantium & nunc conglutinandarum*: quæ scalpello fit in labiorum lateribus ab invicem præter naturam, & utplurimum ob matris imaginationem, casumve aut ictum hiantibus.

Adducendo partes ad invicem.

XXXII. Tertium in hâc curâ opus, est *partium uniendarum adductio ad invicem*, quæ facillimè ac felicissimè perficitur per Emplastra tenacissima ex Terebinthinâ, aliisque parata, & priùs labiis applicata, ipsisque arctè adhærentia; sed in extremis per fila fortia munita, quorum ope adducuntur ex parte, sed imprimis digitis, ad invicem, utut plurimùm hiantes labiorum partes.

4°. Retinendo partes in contiguitate.

XXXIII. Quartum hujus Curæ opus, est *Partium connexarum in contiguitate artificiali retentio*: quæ imprimis absolvitur nodis factis in mox notatis filis in laudatis emplastris firmatis: horum enim ope non tantùm emplastra utrinque cuti conjungendæ & labiis adhærentia ad se invicem paulatim adducta firmantur, sed subjecta quoque labiorum cutis, quin substantia tota.

5°. Conglutinando labia inter se, & cum partibus subjectis.

XXXIV. Quintum denique hujus Curæ Opus, est *Conglutinatio dictorum labiorum tàm inter se, quàm cum partibus subjectis*: in quem finem usurpantur imprimis Balsama, singulis ferè Chirurgis peculiaria, ne quis carere videatur tanto secreto, quod tamen vel à Magistro suo didicit, vel ex celebri aliquo Scriptore hausit, vel paucis mutatis aliquando ipsus adornavit: Inter naturalia & simplicia plurimùm præstat in hoc casu Balsamus Peruvianus.

Labia hiantia quî curentur.

XXXV. *Labia transversim per vulnus ab invicem hiantia* minore artificio curantur, quàm Leporina modò examinata, cum hic sufficiat *vulneris labia* per laudata emplastra *ad se invicem adducere, atque consolidare*.

XXXVI. *Labia Paralysi* laborant, vel *Convulsione*, vel *Motu Convulsivo* ob Causas in notatis Affectibus ex professo tractatis propositas unà cum eorundem Curatione Generali, ex quâ non erit prudenti Medico arduum Labiis specialem elicere.

XXXVII. De *Aphthis* Infantium agemus posthac, si Deus volet, ubi ad ipsorum morbos primarios pervenerimus.

XXXVIII. *Ulcera* pleraque, & forsan omnia ortum habent *ab Acido Acri*; quapropter in genere Curabitur 1°. *obtundendo* Acrimoniam illam notatam. 2°. *mundando* ipsa à puris sordibus. 3°. *consolidando* tandem eadem, ac cicatrisando.

Quænam in Linguæ, & Labiorum ulceribus maximè conveniant.

XXXIX. De quibus omnibus quoniam supra egimus abundè, plura hîc non addemus; nisi quòd in plerisque Labiorum ut & Linguæ ulceribus convenit *Mel Rosatum*; quin omnia Mellis nomine nota, & Syrupi multi: *addito* non rarò *Spiritu Vitrioli* ad aliquot guttas; quod mirabuntur procul dubio plerique, postquam dixi modò ab Acido Acri produci ulcera, eademque curari obtundendo illud Acidum Acre, quod frustrà quis expectaverit ab Oleo vel Spiritu Vitrioli valdè Acido; unde videbitur contradictio in meis dictis.

XL. Verùm non idcircò additur Spiritus Vitrioli,

trioli, ut ab ipso Acidum Acre in Ulceribus obtundatur, sed ut eadem mundentur à puris viscositate: in quem finem conducunt Acida, verùm non pura, sed mellitis & saccharatis juncta, & quidem parvâ quantitate: nam si pura usurparentur, aut quantitate notabili, non tantùm Dolores producerent intolerabiles, verùm insuper ulcera efficerent profundiora, adeóque pejora.

XLI. Quamvis autem conveniant mundandis ulceribus Spiritus Acidi quantitate parvâ Syrupi & mellitis juncta, conveniunt tamen magis Salia tum Volatilia, tum aliàs blanda per Oleosa ampliùs obtusa, temperataque; qualia sunt Balsama Sulphuris pleraque, & imprimis gratiora in hoc casu, & quidem cum Syrupis, mellitisve juncta: in quibus quoque inest vis ulcera mundans.

Consideratio circa Ulcerum causam.

XLII. Unum adhuc occurrit explicandum circa *ulcerum* causam, quae dixi modò *produci & forsan solùm ab Acido Acri*: quod negabunt non pauci propter *Ulcera* tum à *Cauteriis potentialibus producta*, tum *Gangrænam* sequentia. Sed regero, Ulcera per se à dictis Cauteriis Salinis lixivis haud produci, sed ab Acido in Corpore existente, atque ad partes cauterio ustas, vel Gangrænâ corruptas accedente, atque Salsum lixivum superante: nam, si hoc non fiat, nulla fiet partis sanæ ab emortuâ separatio, nulla puris generatio, quin nullum ulcus: postquam non priùs ibi apparet ulcus, quàm & quousque contingit partis utriusque vivæ ac mortuæ separatio: succedente illi separationi Ulcere in parte vivâ, dum mortua vel in pus corrumpitur, vel resecatur.

Labia quare contigua.

XLIII. *Labia duo* data sunt homini, superius ac inferius, quò sibi mutuò applicari queant, atque variâ formâ, planâ, rotundâve, & ab invicem diduci, & contrà vicissim componi; unde *Contigua* sunt, non Continua.

Unde reddantur continua.

XLIV. Fiunt autem Labia præter naturam *Continua*, quoties eadem quâvis de causâ *excoriantur exulceranturve, iterumque ad Consolidationem pergunt*, imprimis quando usque ad *utriusque Labii commissuras* pergit notata excoriatio: tunc enim *Coalescentia & conglutinatio in dictis commissuris initium capiens, pergit sensim ulteriùs & tandem tota labia* (nisi arte difficili impediatur) *consolidat &* compingit.

Hoc esse malum periculosum.

XLV. In quo statu de vitâ plurimùm periclitantur Ægri, quatenus sensim Alimentis assumendis præcluditur via.

Quâ ratione curandum.

XLVI. Curatio autem instituenda 1°. *dividendo ac separando ab invicem Labia* conjuncta & conglutinata per cultellum acutum. 2°. Eadem ab invicem *disjuncta tenendo* per lamellas, præsertim plumbeas: 3°. *Cuticulâ obducendo & Cicatrice*, separata hæc labia, initium faciendo à loco, ubi committuntur secundùm naturam labia. In quem finem optimo successu applicantur utrinque hami plumbei obtusi, os in longum expansum servantes, ne sc. notata coalitio utriusque labii denuò habeat locum, novamque cogat dissectionem. Ubi autem locus commissuræ fuerit cuticulâ suâ tectus, adeóque cicatrice obductus, facilis erit reliqua Curatio, dummodò cicatricem admittat reliqua Labiorum pars media.

Linguæ frænum breviùs dissecandum.

XLVII. *Lingua sæpiùs ob frænum brevius* minùs mobilis, eodem dissecto reddi solet quaquaversùm mobilior.

XLVIII. Eadem, si *Aphthis aliisve Ulceribus* scateat, quas causas agnoscat, quam curationem desideret, dicemus in Puerorum morbis.

Insufficiens Lactatio.

XLIX. *Insufficiens fit Lactatio*, nec totum Lac in Mammis existens exugitur, itidem aut *ipsius Lactis*, aut *Partium in Lactante ad lactandum requisitarum*, aut *Sugentis* culpâ.

Lactis culpâ.

L. *Lactis culpâ* omne in Mammis existens exugi nequit Lac, quoties *ejusdem pars aliqua in ipsis est coagulata* & concreta, ideóque ad motum inepta.

LI. De quâ Concretione & Coagulatione Lactis, ejusdem Causis & Curatione, quoniam abundè actum in superioribus, plura hîc non addemus.

Tubulorum Lactiferorum culpâ.

LII. *Partium ad Lactandum in Lactante requisitarum, Tubulorum putà Lacteorum culpâ insufficiens fit Lactatio*, quoties *ipsorum pars aliqua est obstructa, vel valdè compressa*, unde per illos saltem exugi non potest Lac, quod proinde in Mammis permanens, ibidem coagulabitur, & notata superiùs mala producet.

LIII. Causas verò & Obstructionis eorum, & Compressionis, unà cum Curatione proposuimus jam in superioribus, ut non videatur opus ampliùs illis immorari.

Sugentis culpâ.

LIV. *Sugentis* denique *Infantis Culpâ sufficiens fit Lactatio*, quoties ipse aut *valdè Debilis existit*, aut *Labia Linguave superiùs notatis malis non* quidem extremè, sed *quodammodò laborant*: de quibus quæ tunc addidimus ratione Causarum & Curationis, huc quoque referri possunt ac debent.

Ob ejus debilitatem Vitalem.

LV. *Debilitas Infantis* duplex hîc observari solet, Altera *Vitalis sive Naturalis*, *Animalis* altera.

LVI. *Vitalem sive Naturalem* voco *debilitatem* ratione *Functionum Naturalium*, ac præsertim *Mutationis Sanguini in Corde obvenientis*, à quâ proximè pendet vita, unde etiam ipsâ multùm læsâ vita quoque multùm periclitatur: quæ pulsu dignoscitur Debili.

Animalem.

LVII. *Animalem* voco *Debilitatem in Sensu & Motu voluntario* consistentem; in quo casu imbecilliùs Functiones dictæ animales peraguntur.

LVIII. Utriusque autem nomine *Insufficiens fit Lactatio*, & *vitalium* quidem *virium ratione*, quoties *Languens Infans* multum ferre haud potest Lac, quin ab illo gravatus mox idem respuit, aut rejicit; desinitque plus ejus exugere.

LIX. *Animalium virium ratione insufficiens* fit *Lactatio*, quatenus Animalis Infantis motus languet, adeò ut cum difficultate & labore Lac exugat, ideóque à suctu citò cesset valdè defatigatus.

Vitalis debilitatis causa.

LX. *Vitales Infantium vires deficiunt* ferè ratione *Acidi exuperantis*, vel *Biliosi & Amari deficientis*.

Curatio. Domando acidum exuperans.

LXI. *Acidum exuperans* domatur *Aromaticis & Sale Volatili non* minùs quàm *fixo abundantibus*; Coraliis, Margaritis, Cretâ &c. mox *temperatum*, quoties quantitate quoque redundat; *evacuantibus* tàm per *alvum*, *hydragogis*, quàm per *sudores ac urinas Sudoriferis & diureticis* minuendo; cavendo à *Vomitoriis* præcipitanter usurpatis, cùm facilè noxam notabilem afferant teneris Infantibus, ipsosque necent.

Reparando Biliosum & Amarum deficiens.

LXII. *Biliosum & Amarum deficiens reparatur* in tenellis Infantibus per *Aromatica blandiora*, Cinnamomum, fœniculum, mentham, & similia: ac præsertim eorum Aquas & Syrupos: ut & Confectionem Alkermes, Ambram griseam &c.

Animalis debilitatis causa.

LXIII. *Animales Infantium vires deficiunt* ferè *ob animalium Spirituum penuriam*, tum dolores, tum vigilias, tum anxietates consequentem.

Curatio.

LXIV. *Reparantur iidem Spiritus* 1°. *tollendo ac demulcendo dolores* per anodyna, & quandoque narcotica; 2°. *Conciliando Somnum* per eadem; 3°. *superando anxietates*, quæ halitibus & flatibus Ventriculum, Pulmonesve obsidentibus debentur, per blanda discutientia & anodyna. 4°. *usurpando Spirituosa*, sed temperatissima, & parvâ quantitate. E. g. miscendo Aquam vitæ Matthioli, vel quemvis alium Vini Spiritum rectificatum simplicem aromaticumve ad ʒj. cum Aquæ fœniculi aut menthæ ℥ij. vel iij. addito Syrupo grato, stœchados putà, vel betonicæ, aliove cephalico dicto: atque exhibendo subinde Infanti debili ejus cochleare parvum.

Lactatio abundantior & facilior.

LXV. Tertiam læsæ *Lactationis* speciem docuimus esse, quando ipsa fit *Abundantior & facilior*, & ita quidem, ut *Sugentem opprimat*, *quin penè suffocet*.

LXVI. Contingit autem illa Lactatio nimis facilis propriè ratione *Lactis*, vel *partium in Lactante ad lactandum requisitarum*, & quandoque forsan *Sugentis* culpâ.

LXVII. Ratione *Lactis* hoc evenit, quoties illud *non tàm redundat*, *quàm nimis fluidum existit*; quam ob rem nullo labore profluens è mammis majore copiâ & impetu ad Infantis os pergit, quàm ut commodè atque sat citò queat deglutiri, unde Suffocationis periculum nonnunquam imminet, quoties pars ejus notabilis ad pulmones vadit, eorumque asperam implens arteriam, inspirando expirandoque aëri viam intercludit. Ratione Lactis.

LXVIII. *Ratione Partium in Lactante ad Lactandum requisitarum*, *Tubulorum putà Lacteorum*, faciliùs, ideóque copiosiùs exugitur Lac, quoties illi sunt *patentiores & ampliores*, ac imprimis quoties *valvulæ Tubulos Mammarios à Papillaribus* distinguentes sunt laxiores. Ratione Tubulorum lacteorum.

LXIX. Horum *Tubulorum & Valvularum laxitas* tum *singulari conformationi*, tum *Pituitæ* in universo corpore *redundanti* adscribenda, *Curabitur*, quoties aliqua Curationis spes superest, superest namque non semper, *Medicamentis blandè adstringentibus formâ* tum *humidâ*, tum *siccâ*, forinsecùs Mammis, ac præsertim circa Papillas applicatis. Ejus causa & Curatio. Medicamentis adstringentibus.

LXX. *Formâ Humidâ* hoc fiet, parando Fotum ex Radicibus, foliis, floribusque & aliis adstringendi vi blandâ præditis in Aquâ ferratâ, vel Vino rubello decoctis, & cum panno laneo, vel spongiâ calidè applicatis, cavendo tamen, ne istâ humiditate diutinè usurpatâ excorientur papillę. Formâ humidâ.

LXXI. *Formâ siccâ* idem fiet, si eadem in pulverem redacta sacculis insuantur, & calidè Mammis applicentur. Potest siquidem hac ratione paulatim aliquid commodi afferri, nî malum fuerit incurabile. Siccâ.

LXXII. *Sugentis infantis culpâ* propriè loquendo faciliùs copiosiùsque non fit Lactatio, nisi forsan infans robustus & vegetus multo lacte indigens sugat potentiùs ac diutiùs, non tantùm ita, ut Lactis loco Sanguis prodeat; verùm ut eâ de causâ plus Sanguinis ad mammas alliciatur, plus lactis inde generetur, atque fœmina lactans idcircò valdè debilitetur. Culpâ sugentis.

LXXIII. *Curabitur* autem hæc Lactatio nimia Infantem rariùs uberibus adhibendo, ipsumque aliis Alimentis copiosiùs pascendo. Ejus curatio.

Atque sic absolvimus ea, quæ hâc vice habuimus de Mulierum Affectibus gravioribus proponenda, faxit Deus, ut quemadmodùm omnia illa Animo & discipulis nostris, & per ipsos multis mulieribus hactenus miseris proficiendi protulimus, ita eadem à quovis Animo simili excipiantur, & in plurimorum utilitatem conferantur.

Libri Tertii Finis.

FRANCISCI DELEBOË, SYLVII

PRAXEOS MEDICÆ

APPENDIX,

De Affectibus quibusdam memoratu dignis aliquot Tractatus Continens, quorum seriem versa pagina exhibet.

OPUS POSTHUMUM,

Editum Curâ

JUSTI SCHRADERI, M. D.

INDEX
TRACTATUUM.

I. *De Morbis Infantum.*

II. *De Peste.*

III. *De Lue Venereâ.*

IV. *De Phthisi.*

V. *De Cachexiâ.*

VI. *De Hydrope.*

VII. *De Affectione Hypochondriacâ.*

VIII. *De Arthritide.*

IX. *De Febre Epidemiâ Leidensi. Anno* 1667.

X. *De Affectu Epidemio Leidensi. Anno* 1669 & 1670.

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

PRAXEOS MEDICÆ APPENDIX.

TRACTATUS I.

De Morbis Infantum.

Caput I.

De Ictero.

I. ANimus est, Affectus Infantibus frequentiùs, ac præsertim in Belgio, supervenientes cum bono Deo ordine tractare, initium faciendo ab *Ictero*, qui plerisque Infantibus mox à partu solet supervenire, ac per aliquot dies durare, atque iterum paulatim recedere.

Icterus quando infantibus superveniat & quandiu duret.

II. Tali *Ictero Infantes aliquando in Utero materno laborare*, vel inde patet, quod nonnunquam illo infecti nascantur, adeóque *ipsius Causam*, tunc saltem, *ante nativitatem in se contineant*, ac cum ipsâ in lucem prodeant.

Aliquando in Utero Materno.

III. An verò, tunc saltem, Icteri Causa constitui possit ac debeat *Obstructio Ductûs Bilarii Intestinalis*, videant, qui aliam non agnoscunt: Mihi saltem id non fit probabile, quoniam Obstructio fieri debet ab Humore Glutinoso ad quodvis Vas cum Liquore ordinario per ipsum fluente delato, adeóque in Corpore multùm abundante, in eodem saltem soluto, dissolutoque, atque eò propulso; hinc & iterum ibidem concrescente, sicque Obstructionem faciente.

Ejus caussam non esse obstructionem Ductûs Bilarii.

IV. Videndum proinde, an facilè tot talesque Causæ se mutuò consequentes in Ductu nondum natorum Bilario Intestinali locum habere possint, ut Icterum producant.

V. 1°. *Humorem Glutinosum* in nondum licet natis Infantibus locum habere posse, nemo facilè negabit, qui consideraverit, Matres tot reperiri, quæ non tantùm Pituitâ scatent Glutinosâ, Sanguinemque habent similem, verùm indies utuntur adhuc, & quidem cum ingurgitatione, Alimentis similibus, adeóque Pituitam lentam viscosamque generantibus: unde quid aliud expectari potest aut debet, quàm ut Infantes ex ipsis nati Pituitoso & Glutinoso scateant Sanguine, Humoresque ipsorum universi sint plus satis Glutinosi & Pituitosi: adeò ut in isthoc casu non desit Materia Obstructioni faciendæ apta in talibus Infantibus.

Humorem Glutinosum in nondum natis reperiri.

VI. Ut autem 2°. Humor iste Pituitosus & Glutinosus Obstructionem faciat in Ductu Bilario Intestinali, opus est ut idem aut cum Bile junctus & commixtus, aut cum eâdem confusus tantùm eò feratur.

Illum Bili debere esse junctum, ut Obstructionem faciat.

VII. Ubi Sanguis universus solitò est Pituitosior & Glutinosior; mirum non est, si cæteri quoque humores, ipsaque adeò Bilis, existant Pituitosiores ac viscosiores; atque cum ipsâ Bile mistus humor Glutinosus feratur ad notatum Ductum.

Et ferri ad ductum bilarium.

VIII. Pituitam tum ex Salivâ, tum forsan ex Muco ad fauces delabente, & simul deglutitis, atque ad Ventriculum, mox & Intestinum tenue propulsis, ortum suum habere, atque ipsius parietibus adhærere, ibidemque paulatim accumulari, ex multiplici Cadaverum sectione planè sum persuasus.

Pituita unde oriatur, & ubi accumuletur.

IX. *Pituitam eandem Ortûs sui primi Focum Capitis Glandulas* multifarias, *Collectionis* autem Lo-

Locum Intestinum tenue agnoscere, ex modò dictis patere videtur.

Ut Pituita ad Ductum Bilarium feratur, quænam requirantur.

X. Ut autem Pituita hæc tenax & Glutinosa solvatur, dissolvaturve, atque Sanguini, mox & aliis humoribus confusa duntaxat quaquaversùm, adeóque ad Ductum Bilarium Intestinalem quoque propellatur, opus est Causâ efficaci satis ac violentâ, *Corporis* putà *motu*, tàm vehemente quàm aliquandiu durante, aut *Aëris Calore notabili*, vel *Soli vel Igni* cuivis debito, ad Pituitæ solutionem, fusionemque; aliàs *Liquore copioso* ad Intestinum tenue lato, atque notatam *Pituitam dissolvente*, ac ulteriùs vehente.

An in nondum natis motus Corporis vehemens locum habeat.

XI. In *nondum natis Infantibus* nullus *Corporis Motus vehemens* locum habere potest, nisi Matris, qui an non tantùm proprios, (de quo nullum mihi dubium) sed Infantis quoque in Utero suo latentis humores solvere possit, ac fundere, hinc & quaquaversùm propellere, fateor, me non audere negare, ut nec asseverare.

In iisdem Pituitam ab externo calore non solvi.

XII. Idem ut ab *externo Calore Solis, Ignis, Balneive* fiat non tantùm in Matre, quin posteà in fœtu quoque, non possum adduci, ut credam; quin existimem, Abortum citiùs expectandum, quàm talem Humorum in fœtu solutionem, hinc & necessariam coagulationem, ac denique Icterum; sed de coagulatione istâ mox aliquid addemus.

Nec à liquore aliquo copioso.

XIII. Longè minùs locus erit *Liquori alicui copioso* ad Intestinum tenue delato, atque Pituitam glutinosam in ipso dissolventi: quoniam, licet Mater quidem assumpto Potu copioso tale quid pati queat, id saltem de Infante ne per somnium quidem finget, meo saltem judicio, Vir prudens.

Fœtum in Utero se Aquâ non ingurgitare.

XIV. Fingere namque, *Fœtum* in Utero materno se *ingurgitare Aquâ*, cui innatat, videtur fabulæ quàm veritati similius.

Nec tantùm Seri continere, ut ab illo Pituita dissolvatur.

XV. Existimare autem, à quâcunque demum Causâ *Seri tantum per Ductum Pancreaticum* (aliam enim viam non puto designari posse) *ad tenue Intestinum Infantis posse propelli, ut ab illo Pituita dissolvatur*, & ad Sanguinem, mox ad Bilis focum, secretionisque locum qualemcunque transferatur, commentum est Somnio simillimum.

Pituitam in Ductu Bilario nondum natorum non posse concrescere ac coagulari.

XVI. Quoniam verò haud sufficit Humoris Glutinosi adeóque Pituitosi copia vel in Universo Corpore, vel in tenui saltem Intestino, ejusdemque ad Ductum Bilarium Intestinalem quovis modo deductio, ut fiat in eodem Obstructio; nisi, quemadmodum dictum, idem humor in eodem Ductu hæreat, concrescat, vel coaguletur: videndum, an probabile sit, in nondum natis Infantibus posse notatum humorem concrescere ac coagulari.

Concretio quomodò fiat.

XVII. *Concretio* quidem fieri solet sponte à causâ humori intrinsecâ, remotâ sc. solutionis ejusdem externâ; Sic Juscula potentiora & Gelatinarum consistentiam nacta, quoties ab Igne soluta sunt & liquida facta, sponte remoto igne externo, paulatimque avolante, qui solutionem ipsorum produxerat, ad pristinam redeunt consistentiam, ac concrescunt iterum.

Quomodò Coagulatio.

XVIII. *Coagulatio* autem haud sponte fit, sed à Causâ externâ Humorem fluidum ita immutante, ut consistentiam solidam nactus, desinat esse fluidus: Ita Aqua quævis tempore hyberno coagulari solet in Glaciem, fluiditatemque suam priorem amittere.

Humor glutinosus quî solvatur & concrescat.

XIX. In corpore autem humano observatur Humor glutinosus ab externo Calore Solis aut Ignis, Corporisve Motu solutus, & quaquaversùm motus, ubi Caloris Causa externa, motusve Corporis cessat, paulatim denuò *sponte concrescere*, atque Glutinositate suâ ubivis adhærens in Vasis angustis facilè Obstructionem producere.

Quî coaguletur.

XX. Sic Humor idem glutinosus à potu uberiùs ingurgitato dissolutus, & quaquaversùm delatus *coagulari* solet *ab externo frigore* imprudenter ubivis admisso, atque *Pituitam* imprimis *Glutinosam* ab *Aqueo potu* ipsi confuso *separante*, quin *ampliùs inspissante*, sicque in Vasis præsertim angustioribus facilè sistente, atque Obstructionem pariente.

In nondum natis nulla spontanea ejus concretio.

XXI. Quoniam verò *in nondum natis Infantibus* vix ac ne vix quidem concedi potest Pituitæ viscosæ solutio, hinc & quaquaversùm propulsio, multò minùs concedi poterit aut fingi ejusdem *spontanea concretio*: quippe quæ solutionem illam violentam præsupponit.

Neque coagulatio.

XXII. Sed nec *Coagulatio* ejusdem Pituitæ solutæ dissolutæve in nondum natis Infantibus videtur posse habere locum, quippe quæ præsupponit *frigoris externi penetrationem per Cutis poros ad partes ipsi satis propinquas*, non ita facilè ad partes profundè sitas, & variis involucris contra externum aërem munitas: sicut evenit Infantibus in materno utero sitis, nam præter omnes Matris partes Uterum capientes, Uteri quoque substantia gravidationis tempore solitò crassior, & calente Sanguine turgens; quin Secundæ cum contentâ in ipsis Aquâ Fœtum muniunt contra frigoris externi injurias & noxas.

Frigus externum ad infantem in Utero penetrare non posse.

XXIII.

Ut nec frigus à potu.

XXIII. Potus frigidus, qui non rarò existit Coagulationis Pituitæ solutæ Causa, in nondum natis locum habere non potest, cùm Gravida duntaxat Mater fingi queat & concedi, Potum frigidum assumere: Non putem autem ullum hominem ratione utentem tàm futurum insanum, ut asseveret, talem potum à matre assumptum aut penetrare ad ipsum infantem, aut externi saltem frigoris modo producere posse Pituitæ in ipso solutæ Coagulationem in Ductu Bilario Intestinali.

XXIV. Quamvis enim concedere possim, Potum frigidum affatim haustum & ad Ventriculum saltem, aut Intestinum tenue quoque delatum, posse externi frigoris ad instar inde penetrare ad Ductum Bilarium Intestinalem, atque ibidem Pituitam priùs solutam ac repertam iterum coagulare; non possum tamen concedere, ut nec capere, ipsum idem præstare posse in nondum natis Infantibus, cum nullâ ratione ad Ipsorum Ductum Bilarium (meo saltem judicio) penetrare queat.

Alia Icteri in Infantibus nondum natis causa assignanda.

XXV. Quòd si talis Ductûs Bilarii Intestinalis Obstructio ad Icterum producendum locum non habeat, nec habere queat in Infantibus nondum natis, in ipsis saltem alia ejus Affectûs erit assignanda Causa.

An in nuper natis locum habere queat.

XXVI Videndum porrò, num in nuper natis Infantibus saltem talis Obstructio possit habere locum.

A quibus in iis solvi potest pituita glutinosa.

XXVII. Hoc ut paucis absolvamus, notandum 1°. Auctum à Motu Corporis Calorem frustrà expectandum ab Ipsis, quò solvatur, si quæ redundet, in tenui Intestino Pituita Glutinosa, & quaquaversùm feratur. Posset tamen illa solvi ab *externo Calore Solis, aut Ignis*; ut & ab *Anxietatibus* Infantes sæpenumerò ad sudoris effusionem urgentibus; nisi quis malit *tunc Humores* ad *tenue Intestinum delatos*, & imprimis *Succum Pancreaticum* Acriorem propter vitiosam Effervescentiam, & *halitus* elevatos Anxietatem notatam producentes *solvere aut dissolvere* similiter Pituitam Glutinosam, eandemque quaquaversùm deducere; quod minimè videtur absurdum.

Frigus externum noxam posse adferre.

XXVIII. Ubi autem ab externo Calore, vel notatâ modò Causâ internâ Pituita quaquaversùm est propulsa, propter Poros ubique simul patentes, si minùs ab externi Aëris frigore muniatur Corpus, aut in Aërem frigidum transferatur, nil impedit noxam inde pati tenerum corpusculum: quamvis rariùs tali frigori exponatur ipsum, exorto licet Ictero.

At non Obstructionem Icterum producentem.

XXIX. Cùm igitur tale frigus, quod rarissimè habet locum, potiùs alias noxas sit productorum, & sine tali frigore oriatur indies Icterus, non videtur mihi probabile, ab Obstructione commodè deduci Icterum in recens quoque natis Infantibus, adeò ut in illis quoque alia ejus Causa sit quærenda & asserenda.

Unde alia investiganda causa.

XXX. Quærat proinde Veritatis avidus, *quænam igitur excogitari queat & assignari Icteri Causa?* Hanc ut inveniamus commodè, ac deducamus solidè, libet totum illud negotium altiùs repetere, atque gradatim, quæ habemus dicenda, concludere.

Quasnam partes color flavus in Ictero afficiat.

XXXI. Investigationis autem istius initium faciemus ab ipso *Colore flavo* in Ictero emergente, non tantùm in Cute, verùm in Carnibus ipsis tum Musculorum, tum Parenchymatum; adeò ut affectus hic non tantùm corporis Superficiem, verùm Habitum quoque, atque Partes intimas inficiat & afficiat, seseque in urinis maximè manifestet.

Oritur à Bile.

XXXII. Hunc *Colorem à Bile* copiosiùs Sanguini confusâ deducendum, & naturalis Bilis Color, & Excrementorum alvinorum Pallor tunc ferè comes videntur evincere.

XXXIII. Nil enim in corpore humano occurrit, quod flavo colore tingat præter Bilem; meritò igitur *à Bile Color ille Icteri deducitur*.

XXXIV. Quoniam verò Fœces Alvi Colore flavo plus minùs sunt in Sanis semper tinctæ, non item in Ictero, meritò creditur Bilis tunc ad Intestina minimè, aut minùs deferri, aut saltem ita mutata, ut naturalem Alvi fœcibus Colorem largiri nequeat.

Vias esse, per quas ad Sanguinem regurgitet Bilis.

XXXV. Libet hìc uno verbo attingere, quando creditur in Ictero Bilis ad tenue Intestinum haud deferri, verùm omnis ad Sanguinem deduci aut regurgitare, vias esse, per quas eò feratur: per quas proinde in statu sanitatis eandem deferri nil impediet; quod plurimùm facit ad sententiam meam de Bile secundùm naturam Sanguini communicandâ confirmandam & comprobandam. Esse nimirùm vias convenientes, per quas eò feratur semper aliquâ sui parte, quippe quæ subinde eò feratur tota; in Ictero putâ.

Bilem in Ictero non peccare acrimoniâ.

XXXVI. *Bilis mutata in Ictero non videtur auctâ* peccare *Acrimoniâ*, quoniam nec dolor, nec pruritus sentitur in ullâ corporis parte, nisi quando incipit curari: peccabit proinde ratione aliâ.

Quomodò Bilis Humoribus misceatur.

XXXVII. Hoc vitium ut dignoscatur, considerandum, secundùm naturam *Bilem* tum in tenui Intestino, tum in Sanguine aut dextro Cordis ventriculo *non tantùm laxè confundi*, *sed intimè misceri humoribus occurrentibus*, & ita quidem,

dem, *ut ab illis amplius nequeat separari, & quidem per Effervescentiam* cum Acido in utroque notato loco factam.

Quod in Ictero non fit. XXXVIII. Quoniam verò in Ictero desiderari videtur ista Bilis cum cæteris humoribus permistio, videtur quoque desiderari laudata illa Effervescentia, si non in totum, ex parte saltem impedita.

XXXIX. Quòd si Effervescentia Bilis cum aliis humoribus alteretur & notabiliter minuatur in Ictero, videndum, quid requiratur *in Bile ad istam Effervescentiam perficiendam, quidque illam possit minuere.*

Inter quæ fiat effervescentia. XL. Notum autem jam omnibus, imò lippis & tonsoribus notum, *Effervescentiam* omnem contingere *inter Acidum & Salsum lixivum*, quodve de Salso lixivo participat, & in quantum de ipso participat.

In Bile esse Sal lixivum temperatum. XLI. Quisquis verò Bilem examinaverit, & cum Acidis Liquoribus, Salibusque lixivis confuderit, facilè capiet, *Bilem concurrere ad Effervescendum ratione Salis lixivi, sed multis valdè temperati*, ne fiat in Corpore Effervescentia potens ac vehemens, quin blanda & Naturæ amica.

Quomodò id non sit aptum ad effervescendum. XLII. Quòd si Salis lixivi rationem habeat in Effervescentiâ Bilis, videndum porrò, qui affici queat idem Sal, ut minùs sit ad Effervescendum aptus.

Quale Sal ad id sit aptissimum. XLIII. Notum nempe est per experientiam, *Salem lixivum purissimum, adeòque acerrimum* ad Effervescendum esse aptissimum; eundem autem quovis modo obtusum ad eandem Effervescentiam reddi ineptiorem.

Quibus ejus acrimonia obtundatur. XLIV. *Obtundunt* verò *Salis lixivi Acrimoniam* plura, & 1°. quidem omne *Oleosum & pingue*. 2°. omne *Spirituosum Volatile*. 3°. omne *Terreum*.

Quibus acuatur. XLV. Uti contrà ejus *Acrimoniam acuit & auget Ignis*; unde quò Sal lixivus diutiùs in Igne servatur, eò redditur idem Acrior, & ad potenter Effervescendum aptior.

XLVI. *Aqua promovet* & facilitat Salis lixivi *Effervescentiam*, si *pauca* ipsi jungatur; eandemque *infringit*, si *multa* concurrat.

Bili non parùm oleosi esse admixtum. XLVII. Hæc ut negotio præsenti applicemus, quisquis *Bilem* consideraverit, agnoscet facilè, non parùm *Oleosi & pinguis* ipsi secundùm naturam esse admistum; propter quod, utpote potentissimum Acrimoniæ Salinæ obtundens, rarò magna & Acris observatur in statu naturali ejus Effervescentia.

Ac etiam parùm Spiritus Volatilis. XLVIII. Eidem Bili non parùm *Spiritûs Volatilis* admistum esse, agnoscet, quisquis non tantùm notabiles nervos viderit ad hepar deductos, sed insuper ipsam cognoverit quibusvis rebus facilè misceri, quod minimè fieret, nisi ei permistus esset Spiritus Volatilis; nam propter Oleositatem comitem ineptior redditur Sal lixivus quibusvis rebus admisceri, quæ aptitudo ex parte restituitur per Spiritum Volatilem, quoties is Sali lixivo est junctus. Sed eo ipsò redditur Bilis Sal temperatior, unde & blandior contingit ejusdem in statu naturali Effervescentia.

XLIX. In Bile aliquid *Terræ*, non tamen multùm reperitur, aliàs minùs esset mobilis, cùm sit valdè mobilis & omnibus se insinuans, quin alia mobilia præstans, quod in specie patet in Colorum materiâ, quam solet reddere fluidiorem; & ad pingendum aptiorem. Eidem aliquid Terræ inesse.

L. Ab *admistâ* verò *Terrâ*, etiam *paucâ*, *infringitur Bilis Effervescentia in statu naturali potens acrisque.* A quâ effervescentia infringitur.

LI. In corpore humano nullus fingi potest *Ignis talis, à quo uri, acriorque fieri queat Bilis Sal lixivus*, ne quidem in statu maximè præternaturali: cùm, si quis ritè rem examinet, *primaria Incendii cujusvis, calorisque intensi Causa in statu vel naturali, vel non-naturali, vel præternaturali*, quoties in Corpore ipso existit, *à Bile sit* deducenda. Sal lixivus in Bile in corpore humano non fit acrior ab igne. Caloris intensi causa à Bile in corpore.

LII. Dixi *Causam Caloris primariam in corpore* quærendam, quò distinguam ipsam *ab externâ Causâ* quâvis, quam nil impedit posse vel Ignem foci, vel Solem esse; à quibus humores omnes acriores fieri posse, ipsamque adeò Bilem quoque, satis notum.

LIII. Quoties proinde *Acrior redditur* in Corpore humano *Bilis*, & quidem *acrimoniâ propriâ*, hoc est, in Sale lixivo consistente, toties Acrimonia illa petenda, expectandaque est *ab Igne externo* qualicunque, nunc Solis, nunc Foci. Acrimonia Bilis ab Igne externo.

LIV. Dixi Acrimoniâ propriâ, ut distinguatur ab *Acrimoniâ accidentali*, quæ *sequitur Effervescentiam præternaturalem ab Acido acriore pendentem.* Quoties namque acrius Acidum confluit cum Bile, ac cum ipsâ effervescit, toties videtur idem secretionem moliri & obtinere partium lenientium Bilis acrimoniam à partibus ejusdem Salinis, quæ proinde laudatis partibus lenientibus destitutæ existunt & ipsæ, quàm priùs, acriores, atque eo ipso augent effervescentiam acriorem ac nocentiorem. Nempe Propria.

LV. Cùm proinde ex iis, quæ in corpore inveniuntur, atque *ad Causas internas* referri possunt ac debent, *nihil occurrat, quod Bilem possit reddere acriorem, præter Succum Acidum, Bilem nunc Æruginosam*, nunc *Atram* sui admistio- Bilis incendium Succo Acido adscribendum.

mistione efficientem; facilè patet, cui adscribi debeat *Bilis incendium* vulgò magis celebratum; quàm explicatum.

Cuinam Bilis ineptitudo ad commistionem adscribenda.

LVI. His ita præmissis, videndum, *cuinam præsertim in Ictero adscribi debeat Bilis ad sui cum humoribus cæteris commistionem ineptitudo.* Quod ut faciliùs pateat, considerandum, sæpenumerò satis *subitò* eundem produci *ex Viperæ morsu*; quale Venenum quoniam *celeriter* opus suum absolvere solet, *valdè mobile idem* esse, adeóque *subtile*, patet; hinc *naturæ volatilis*, hoc est, *à Spiritu volatili ortæ.*

A Spiritu Volatili Bili admisto Icterus.

LVII. A *Spiritu Volatili copiosiùs Bili admisto produci posse Icterum*, confirmare videtur *Icterus sat sæpè Vini generosioris, ac imprimis ejusdem Spiritûs potatoribus*, neglectis ferè aliis Alimentis solidioribus, *superveniens.* Videtur siquidem Spiritus ille Vini copiosiùs assumptus non tantùm augere primò Spiritum Volatilem, sive Animalem in corpore, sed paulatim omnes insuper *humores reddere* similiter *magis Volatiles ac Spirituosos, mobilesque*, ipsamque adeò *Bilem*; donec tandem abusu longo, & ingurgitatione continuatâ tota Sanguinis Humorumque Constitutio & Consistentia naturalis vitietur, reddaturque Sanguis non quidem verè Aquosus, sed Serosus, & minùs concrescens, propter Spirituositatem Potûs potentioris largiùs assumpti.

A quibus Bilis ad Icterum producendum fiat apta.

LVIII. Adeò ut non videatur mihi absurdum vel improbabile, *Bilem ad Icterum producendum reddi nunc à veneno viperæ penetrantissimo & Spirituosissimo brevi tempore, nunc à Potu nimis generoso diutinè usurpato, & quidem longiori tempore, nimium Spirituosam, & ad satis Effervescendum ineptam.*

Aliquid Oleosi ad id aptiorem reddere Bilem.

LIX. Quamvis autem putem, ratione Spiritûs Volatilis copiosiùs Bili admisti reddi eam Ictero producendo aptam, eo ipso tamen non nego, *aliquid Oleosi eidem admisceri posse ad eundem effectum efficaciùs producendum*, hoc est, ad Effervescentiam inertiùs ac debiliùs exercendam.

LX. Sed dicat Aliquis ad rem attentus, Si à Veneno viperæ, aliove, aut à Potu Generosiore ita immutari potest Bilis, *ut absque Obstructione in Ductu Bilario Intestinali existente produci queat Icterus: non desinet saltem ad tenue Intestinum deduci Bilis, à quâ licet minor* ac debilior ibidem contingat cum Succo Pancreatico Effervescentia, quid nî tamen *ab eâdem saltem tinguntur Alvi Excrementa*, uti aliàs fieri solet?

In omni Ictero non æquè albicantia esse excrementa.

LXI. Cui ut satisfaciam, respondeo, 1°. *in omni Ictero haud æquè albicantia; ideóque minùs flavo Bilis colore tincta occurrere Alvi Excrementa:* unde judico, aliàs plus, aliàs minus Bilis admisceri quoque in Ictero Alvi Excrementis, à quibus plus vel minùs tingantur:

Nec æquè malè affectam esse Bilem.

LXII. Respondeo 2°. *In omni Ictero haud æquè affectam esse malè Bilem*; unde hactenus quoque magis vel minùs ipsa Excrementis Alvi admisceri potest, eademque tingere. Respondeo 3°. Ut *à Bile ritè tingantur Alvi Excrementa, desiderari ejusdem cum Succo Pancreatico præcedentem Effervescentiam sufficientem, propter quam ejus partes ab invicem secedant, ac tingentes Excrementis jungantur.*

Quid desideretur, ut Alvi fæces ritè tingantur.

Eam si sit fluidior, posse penetrare per minima Ductus Bilarii vasa.

LXIII. Respondeo 4°. *Si durante Ictero Spirituosior, Volatilior, adeóque fluidior & mobilior existat Bilis*, posse *ipsam faciliùs penetrare per minima Ductûs Bilarii Hepatici vasa*; præsertim *si arctiùs contrahatur, aut aliquando etiam Obstruatur Ductus Bilarius Intestinalis*; quâ de Causâ *facto ad Hepar impetu, in eodem persistet Bilis, neglectâ suâ, licet amplâ, versùs Intestinum tenue viâ.*

Quomodò Bilis pene tota sursum ferri possit ad Hepar.

LXIV. Potest namque fieri, ut *si non obstruatur in totum, angustetur saltem Ductus Bilarius Intestinalis à Pituitâ Intestinali ei obductâ*; vel *à Bile Spirituosiore factâ, ideóque turgente irritetur idem Ductus ad sui contractionem arctiorem*; propter quam *ipsi transitus denegetur ad Intestinum*, atque ideò *ipsa sursum feratur ad Hepar penè tota, & per Hepar ad Sanguinis massam, in quâ similiter ad dextrum Cordis ventriculum deducta cum descendente ac Lymphatico Sanguine minùs effervescat*, ideóque *Sanguini magis confundatur, quàm permisceatur*, mox *ubique à Sanguine recedens partes quasvis colore suo inficiat, & ad nutritionem naturalem ineptas reddat*; quocirca sensim *succedat Ictero Hydrops*, nî brevi curetur.

Quomodò Ictero succedat Hydrops.

Icterum esse posse etiam ab Obstructione Ductûs Bilarii.

LXV. Quamvis enim non putem, requiri necessariò ad producendum Icterum Obstructionem Ductûs Bilarii Intestinalis, non video tamen, cur non possit aliquando ipsa Ictero præbere ansam; dum sistendo Bilem in suo effluxu naturali ad Intestinum tenue, causa est, quòd Bilis moram ibidem nectens alteretur, &, si ita loqui fas est, *spirituascat*, tum accessu majore partium spirituosarum, tum exaltatione & subtilizatione ulteriore partium ipsam constituentium.

Ejus signum.

LXVI. Hoc vel inde patere videtur, quòd multis, antequam Icterum patiantur, soleat Anxietas summa in dextro hypochondrio sentiri, ubi observatur Ductûs Intestinalis insertio in tenue intestinum, præcedente utplurimùm *gravi mœrore, alimentorumve pituitosorum abusu.*

Causa.

LXVII. A *Mœrore* autem solent humores omnes reddi *viscosiores*, ac præsertim in tenui

Intestino, propter *Succum Pancreaticum* tunc redditum *austeriorem*.

Quâ ratione agat.

LXVIII. Undecunque autem *Pituita* reddatur *glutinosa & viscosa*, eadem apta est nata in *tenui Intestino obducere Ductûs Bilarii Orificium, sicque impedire Bilis exitum ac descensum*; unde Angustia excitari potest à Bile in eandem pituitam agente, atque flatus excitante, dum pars reliqua in semetipsam agens spiritualscit, & tandem Icterum producit.

Cur Alvi excrementa in Ictero aliquando minùs sint tincta.

LXIX. Ut proinde satisfaciamus motæ difficultati de Alvi excrementis minùs tinctis, existimamus 1°. non semper carere ipsa Bilis Tincturâ, licet ipsa sit parcior. 2°. minùs eadem tingi, quando graviùs est affecta Bilis 3°. minùs eadem tingi quando minùs effervescere solet Bilis. 4°. eadem minùs tingi, quando Bilis parum vergit ad Intestina, sed omnis ferè transit ad hepar & Sanguinem, sive hoc fiat propter arctiorem Ductûs Intestinalis coarctationem; sive idem contingat propter ejusdem Obstructionem, aut Obductionem.

LXX. Cùm igitur multis modis evenire possit, ut Alvi Excrementa minùs vel magis tingantur Bilis colore vario, & illi locum habere possunt in Ictero; ad singulos est attendendum, quoties affectus aliquis examinatur, præsertim nondum satis notus explicatusque.

Icterum absque Ductûs Bilarii obstructione posse produci.

LXXI. Ex iis autem quæ hactenus attulimus, videmur non improbabilem *Icteri absque Ductûs Bilarii Intestinalis Obstructione necessariâ generandi modum & rationem eruisse, ac evicisse, auctam sc. Bilis Spirituositatem, & ideò ad Effervescendum ineptitudinem*; quam idcircò *in Bile notavimus*, quoniam observamus *ipsam tunc non tàm permisceri, quàm confundi Sanguinis massæ*.

Aliquid oleosi Bili admistum eam reddere quidem ineptiorem ad effervescendum.

LXXII. Dicebamus supra, quamvis *ad Icterum producendum* existimaremus *necessariò reddi magis Volatilem, Spirituosamque Bilem*, eo ipso nos haud negare posse, aliquando ad eundem effectum potentiùs, efficaciùsque producendum *eidem aliquid Oleosi copiosiùs admisceri*, hoc est, ad Effervescentiam inertiùs ac debiliùs producendam.

Non tamen inde Icterum producere potentiùs.

LXXIII. Postquam verò rem accuratiùs & attentâ mente consideravimus, quamvis necdum negemus, posse copiosiùs admistum Bili Oleosum reddere ipsam ad sufficienter Effervescendum ineptiorem; *non putamus* tamen, posse *ipsam sic Oleosiorem factam Icterum producere potentiùs*.

Et quam ob rationem.

LXXIV. Et sicut ubique conamur argumentis uti evidentibus & indubitatis, imprimis ab ipso Affectu, quem tractamus, desumptis; cur illud non putemus, facit *Meditamentum in Curando Ictero familiare* ac utile; *Cannabis* putà *Semen, Oleosum ac pingue*, in Lacte coctum, sicque aliquoties sumptum, atque Icterum feliciter curans; facit & aliud *Medicamentum* similiter *pingue ac Oleosum*, itidem *Icterum feliciter* curans, *Sapo* putà, tum *Venetus*, tum *vulgaris*, in Lacte calefacto dissolutus, & aliquoties assumptus.

LXXV. Quamvis autem existimaverimus & Ego & Alii olim, *hactenus prodesse Saponem in curando Ictero, quatenus Sale suo lixivo solveret Obstructionem in Ductu Bilario Intestinali*; quod de *Cannabis Semine* saltem dici non potest; nunc tamen censeo, *Saponem duplici nomine* conducere, tum *ratione sui Salis lixivi*, sed *fixi*, ex quo paratur; tum *ratione suæ pinguedinis ac Olei*. Qua ratione Sapo Icterum curat.

LXXVI. *Ratione Salis lixivi fixi*, quatenus idem *Bili* junctus, ejusdem *Volatilitatem corrigit ac minuit, assumendo in se partem Spiritûs Volatilis* in eâdem luxuriantis. Nempe salis lixivi fixi.

LXXVII. *Ratione Pinguedinis & Olei*, sed *crassi*, non Volatilis & Aromatici, quatenus ejus ope *obtundit acumen Salis Volatilis ac Spirituosi in Bile reperti*. Nec non pinguedinis & Olei.

LXXVIII. Idem dicendum videtur de *Cannabis semine Oleoso & pingui*, à quo idem observatur produci Effectus. Qua ratione Cannabis semen.

LXXIX. Quo argumento non tantùm probatur, *Bilem haud excedere Oleositate ad producendum Icterum*, quin simul videtur doceri, *in quo consistat Icteri Curatio*, & à *qualibus, quibusque* possit eadem sperari.

LXXX. Laudatur quoque in Icteri Curatione *Crocus*, qui cùm laudetur pinguis, non infringitur ipso Cogitatio nostra, quin potiùs confirmatur. Qua ratione Icterum curet crocus.

LXXXI. Utique *Crocus facilè jungitur Spiritui Volatili*, cujus ope ipsius Tinctura & Extractum paratur facilè.

LXXXII. Ab eodem *Croco*, ejusdemque Extracto, ad *quietem & tranquillitatem, ac torporem* forsan *deduci* solent *Spiritus Animales*, succedente Somno blando.

LXXXIII. Ipsum *Opium*, potentissimus Spirituum Animalium Domitor, *Oleosum* est ac *pingue, Spiritus Animales sopiens*, ac in motu suo sistens. Ut & Opium.

LXXXIV. *A pinguibus ergò & Oleosis cogi, & ligari possunt Volatiles Spiritus*, & ad quietem, tranquillitatemque deduci: unde patere videtur, eosdem quantitate nimiâ Bili junctos, aut in ipsâ exaltatos, id est, in potentiâ suâ efficaciâque roboratos, Icterum posse producere, dum Bilem reddunt Volatiliorem, mobilioremque; Qualia Icterum producant, qualia curent.

cedente

cedente notatâ Volatilitate ac mobilitate Oleosis atque Somnum blandè conciliantibus Medicamentis. Quod Chymicorum *Sulphura fixa Spiritus Volatiles figentia* etiam confirmant.

Icteri Curatio.

LXXXV. *Icteri* proinde *Curatio* videtur quærenda inveniendaque *in Bilis nimis Volatilis ac Spirituosæ Correctione*; quæ per *Oleosa & Pinguia*, sed *Anodyna*, & quandoque *Narcotica* obtinetur.

Si fit à Viperæ morsu.

LXXXVI. Quòd si à *Viperæ*, alteriusve Animalis *morsu* excitetur *Icterus*, præter laudatam *Bilis Correctionem*, opus est, ut *Venenum illud tum emendetur, tum è corpore iterum expellatur*.

Quibus curetur.

LXXXVII. In quem finem usurpari solent, ac meritò, variæ Confectiones *Opiatæ*, *Theriaca*, *Mithridatium*, *Diascordium*, &c. quæ non tantùm Opio, quo abundant, aliisque emendare possunt veneni Viperini Volatilitatem Spirituosam, sed insuper ratione multorum Sudoriferorum ipsis admistorum idem per cutis poros expellere; quin Bilis quoque vitium corrigere.

Trochisci de Viperâ quid præstent.

LXXXVIII. Ubi libet notare, in Theriacâ reperiri Trochiscos de Viperâ, quorum respectu faciliùs se admiscet hoc Medicamentum veneno Viperino, idemque foràs expellit, cùm sint naturæ Volatilis, & Sudores moveant.

Et Sal Viperarum.

LXXXIX. Hinc est, quòd *Salem Viperarum*, qui Volatilis est, laudent tantoperè Chymici, & quidem meritò.

Ut & Antimonium Diaphoreticum, & Bezoardicum Minerale.

XC. Laudantur ab iisdem, *Antimonium Diaphoreticum*, ac *Bezoardicum minerale quodvis*, à quibus & figitur magis Bilis Volatilior ac Spirituosior; quin expellitur è corpore quodvis venenum per Sudores expelli aptum.

Si fit ab Obstructione Ductus Bilarii, quomodò curetur.

XCI. Quòd si à *Ductûs Bilarii Obstructione aut Obductione à Pituitâ Glutinosâ factâ* sistatur in suo effluxu ad Intestina Bilis, eademque paulatim in eodem exaltetur ac Spiritualscat, hinc & Icterum pariat; *Incidenda* erit, *educendaque Pituita* notata per Medicamenta tum *Aromatica, tum Sale Volatili abundantia*, ut & *Phlegmagoga*: quorum ope tolli solet Causa Icteri antecedens: quo facto, usurpari possunt ac solent utiliter cætera modò laudata in Icteri Curatione medicamenta, *moto* etiam subinde *Sudore blando*.

Icterum in Infantibus oriri à Bile Spirituosiore, atque adeò facilè curari.

XCII. Hæc autem omnia ut *Infantibus* nuper natis pressiùs applicemus, Judicamus, in iisdem aut *nondum natis, aut nuper natis ortum habere Icterum à Bile Spirituosiore*, utplurimùm leviter duntaxat peccante; quâ de causâ etiam in plerisque curatur facilè.

Et quidem Croco.

XCIII. Nam solus *Crocus ad* Gr. j. ipsis ex *Lacte* materno, Nutricis, aut Vaccino exhibitus semel aut bis in die, intra dies paucos curare solet Infantum Icterum.

Et Bezoardico minerali.

XCIV. In hunc finem conducit etiam *Bezoardicum minerale* itidem ad Gr. j. exhibitum. Utriusque autem ope licet non semper erumpat sudor, fit tamen aliqua per insensilem transpirationem exhalatio.

Alvus adstrictior laxanda Rhabarbaro.

XCV. Quoties verò Alvus est adstrictior, commodè ipsa solicitatur & laxatur *Rhabarbaro*, & imprimis *Syrupo de cichoreo cum rheo* vulgò noto; cujus loco usurpari quoque potest *Syrupus de rheo simplex* à me *hîc* præscriptus.

Et quare.

XCVI. Idcircò autem Rhabarbaro utimur, ut ad intestina urgeatur Bilis, ac deorsùm evacuetur; quò si deferatur pars aliqua, desinit paulatim reliqua vitiosè spiritualscere atque exaltari.

XCVII. Faciliùs autem, copiosiùs, ac potentiùs fertur ad Intestina Bilis assumptis Cholagogis, quàm sine ipsis: nisi aliquando præter naturam eadem efferatur eò vi magnâ, producatque Choleram Morbum, periculosum, ac sæpè lethalem Affectum.

Icterum & Choleram morbum plurimùm distare.

XCVIII. Existimo autem, plurimùm à se distare Icterum & modò memoratum Choleram morbum, & quidem ratione Bilis copiosiùs in Ictero ad hepar, in Cholerâ morbo ad Intestinum motæ: ut silentio prætereram plures utriusque Affectûs differentias.

Remedia Icterum curantia.

XCIX. Laudantur præterea in curando Ictero varia remedia, Raphanus, Chelidonia, Rubia Tinctorum, Rasura C. C. Eboris, Salvia, Eruca Sylvestris, Cuminum, Stercus anserinum, Chalybis limatura, Scylla, Sulphur, &c. quorum pleraque facilè possunt explicari secundùm nostram sententiam, ipsique applicari: quæ tamen omnia Infantibus non ita tutò exhibentur, quàm adultioribus.

C. Atque hæc de Ictero Infantum dicta sufficiant.

CAPUT II.

De Ventris Torminibus.

Ventris Tormina Infantibus familiaria. I. AFfectus Infantibus nuper natis, ac in hoc Belgio præsertim valdè familiaris, sunt *Ventris tormina*, quæ hîc perpauci evadunt Infantes.

Eorum causa. II. Hæc Tormina ventris geminam agnoscunt *Causam*, nunc *Flatus*, nunc *Humores Acidos & Acres*.

Flatus. III. A *flatibus Intestina distendentibus* produci ventris Tormina; testantur ac evincunt 1°. ipsi *Flatus* tunc *excreti*, atque tormina levantes. 2°. *Ventris Distensio* in multis manifesta, secedentibus cum istâ distensione duntaxat Doloribus. 3°. *Intestina post mortem flatibus* distenta. 4°. *Medicamenta flatus discutientia* & Tormina curantia.

Humores acidi & acres. IV. *Ab Humoribus Acidis, adeóque Acribus* Intestinorum tunicam interiorem rodentibus ac mordentibus produci Ventris Tormina, testantur ac evincunt 1°. *Excrementa Alvi* tunc excreta & *acidum spirantia*. 2°. *Medicamenta acidum debellantia* & tormina hæc curantia.

Flatuum materia. V. *Flatus* agnoscunt hic, quemadmodùm in adultis quoque, pro sui *materiâ*, *Pituitam plus minùs viscosam & glutinosam*; pro *Causâ efficiente* autem, *Bilem*, quæ quò acrior, eò potentiùs Flatus excitat & copiosiùs. *Causa.*

Utriusque Efficiens. VI. Utriusque Humoris tunc peccantis ortum debent utplurimùm Infantes *Matrum* suarum *Diæta pravæ*, cui nimiùm indulgent peræquè mulieres in hisce locis, ubi perperàm sibi persuadent multi, non nocere gravidis quæcunque agant, vel usurpent, dummodò hæc cum voluptate fiant. Falsi autem ipsos arguit Experientia quotidiana.

Gravidarum appetitui aliquid concedendum: excessus denegandus. VII. Fateor quidem, non facilè denegandum gravidis, quod vehementer appetunt; danda interim opera, ut simul excessus nimios vitent: Appetitus vehemens aliquid sibi concedi cupit eorum, quæ valdè appetit, non item ad excessum usque.

VIII. Monendæ proinde gravidæ, ut Fœtûs sui saltem amore ductæ Appetitus suos regant & ad mediocritatem componant, ne, si nimiùm ipsis indulgeant, plurima inde mala patiantur Infantes ob materna delicta miseri, quinimò miserrimi: quamvis raro auscultent monitis Medicorum pleræque, affectibus suis plus satis addictæ.

Pituita IX. *Pituita* quidem *Glutinosa* debetur imprimis Alimentis crassum succum generantibus, & ingluviei: ut & Aëri frigido, Vestibus parcioribus, &c. *Glutinosa unde.*

X. *Bilis* autem *Acrior* debetur Solis æstui, Condimentis multùm aromaticis, Spirituique vini anisato, juniperino, levisticino, &c. nimiùm usurpatis. *Bilis Acrioris causa.*

XI. *Acidi Humoris* productio debetur imprimis Condimentis similibus, Acetariis, Aëri Boreali, &c. quibus dum indulgent Gravidæ, noxam inde patiuntur. *Acidus humor unde.*

XII. Ad tres hosce humores producendos faciunt imprimis *Fructus præcoces*, quibus sæpenumerò nimiùm indulgent Prægnantes. *Horum trium causa fructus præcoces.*

XIII. Quantumvis autem deliquerint Matres, istius delicti pœnas luunt insontes Infantes, vagitibus & clamoribus, quin universi corporis contorsione & agitatione, tandemque Insultibus Epilepticis, ut superiùs memorata signa nunc prætereeam, Tormina ventris manifestantes. *Matrum delicti pœnam luere infantes.*

XIV. Curatio istorum Torminum consistit partim in *flatuum* notatorum *discussione*; partim in *Pituitæ ac Bilis correctione*, & quandoque *Eductione*, partim in *Dolorum delinitione* ac sedatione. *Torminum curatio.*

XV. Flatus discutiunt commodè Infantibus; Aquæ Fœniculi, Menthæ, Petroselini, & similes: itemque Spiritus Nitri; si intrò sumantur, ut & olea, linimenta, unguenta aromatica, ventri illita; atque pulveres sacculis inclusi & abdomini applicati, ex foliis, floribus, ac seminibus aromaticis & carminantibus dictis, parati. Huc etiam referri debent Enemata ex similibus parata, & imprimis quando alvus est adstricta. *Flatus discutientia quænam.*

XVI. *Dolores* inde ortos *leniunt Anodyna & Narcotica blandiora*, Syrupus Papaveris Albi, Diacodii, & similia, addito subinde, urgente dolore summo, Laudani Opiati tantillo. *Dolores lenientia quænam.*

XVII. Convenientissimè junguntur simul laudata Dolores sedantia & Flatus discutientia Medicamenta, Potionis vel Mixturæ formâ usurpata, ubi danda semper opera, ut gratiora usurpentur, Infantibusque exhibeantur. *Hæc duo optimè jungi.*

XVIII. Talibus Mixturis quoties aliquot *Spiritûs Salis Armoniaci*, aliûsve *Salis Volatilis & Aromatici gratioris* guttæ adduntur, toties fiunt eædem efficaciores ac præstantiores. *Et qui efficaciora reddantur.*

XIX.

Dolor vehemens sedandus Laudano Opiato.

XIX. Ubi autem vehementer urgent dolores, potest tutò trium quatuorve unciarum mixturæ addi Laudani Opiati granum unum; sicque per Cochlearia minora infantibus sæpiùs exhiberi, donec minuatur dolor & clamor, quin obrepat quies aut somnus.

Tempore intermedio Pituita incidenda.

XX. Tempore verò intermedio, quando sc. non ita urgent Flatus & Dolores, usurpanda sunt Medicamenta *Pituitam Glutinosam Incidentia*, quod præstant eadem modò laudata Medicamenta Flatus discutientia, unde patet, tantò tutiùs ac utiliùs usurpari hæc Pharmaca, cùm non tantùm præsentes, urgentesque Flatus discutiant, sed eorundem proventum novum impediant.

Bilem acriorem temperantia.

XXI. *Bilem Acriorem temperant* præ aliis potenter Acida blandiora, Spiritus Salis dulcis, & in hoc casu fœlicissimè *Spiritus Nitri*, tàm purus quàm itidem cum Vini Spiritu *Dulcis* factus; postquàm omni modo conducit, non tantùm ratione *Bilis corrigendæ*, quin etiam *Pituitæ incidendæ*, ipsorumque adeò *Flatuum discutiendorum*. Adde quòd, quia figit potenter omnia, videtur quoque Flatuum productionem efficaciter impedire ac prævenire.

XXII. Possunt autem in iij. vel iv. unciarum Mixturâ usurpari guttæ vj. vel viij. Spiritûs Nitri puri; vel xij. & plures Spiritûs Nitri dulcis.

Pituitam incisam Educentia.

XXXIII. *Pituitam incisam* fœliciter *educent*, *Manna*, *Syrupus Rof. solutivus cum sennâ*, aut *de Sennâ* meæ descriptionis, *diacnicu*, &c. Enemata superiùs jam laudata.

Bilem correctam evacuantia.

XXIV. *Bilem* autem correctam temperatamque *educunt*, Syrupi Rosarum simplex, ac imprimis de cichoreo cum rheo, meusque de rheo simplex, Aquis superiùs laudatis mixti, & parvâ quantitate, ad ℥ij. vel iij. aut plures exhibiti, pro ætate ac viribus Infantis: ubi semper tutius est minore quantitate exhibere purgantia, quàm majore, quoniam, si post aliquot horas nulla sequatur dejectio, ejus plus dari potest infanti, atque sic Medicamenti cujusvis vires in quovis absque periculo experiri dabitur.

Eorum Usus.

XXV. Quòd enim adultis evenit, evenit quoque Infantibus, ut non omnes nec semper æquè facilè, citò, copiosè à quovis Pharmaco purgentur: quâ de causâ, ne aliqua ipsis noxa creetur à Medicamento potentiore, bonum est partitis potiùs vicibus, atque parùm singulis, exhiberi purgans blandissimum, quàm simul & semel quodvis. Non potest namque Medicus nimis esse cautus, nam si unquam, utique circa Infantes non licet sæpè bis peccare, cum delicati sint, atque facilè pereant.

Proventus Pituitæ & Bilis impediendus. Et quibus.

XXVI. Materiâ verò flatuum Pituitâ, Efficienteque Bile, tum correctis, tum diminutis, danda insuper opera, ut proventus utriusque impediatur, seligendo usurpandoque Alimenta optimum Sanguinem, non item Pituitam, Bilemque augentia; addendo saltem, ubi delectus haberi, servarive non potest, quæ humores noxios ex Alimentis probabiliter proventuros in tempore corrigant, minuantque, modò laudata & commendata Medicamenta.

XXVII. Bonum igitur est, Pulti ex lacte bubulo paratæ incoqui semen Anisi, Fœniculi dulcis; aut Cerevisiæ cum pane coctæ addi aliquid Nucis Moschatæ raspatæ: à quibus Pituitæ proventus minuetur, impedieturve.

Quando Clysmata adhibenda.

XXVIII. Quòd si flatibus valdè distentum sit abdomen, concurratque Alvus adstrictior; satiùs erit Purgantibus per Os assumendis præmittere *Clysmata*, per anum injecta; sed Clysmata ex *Emollientibus & Carminantibus* dictis parata, additis *blandè purgantibus*; quò non tantùm *Alvi fæces induratæ emolliantur*, sed *Flatus* occurrentes *discutiantur*, *vel potiùs quasi suffocentur*, atque in *Clysmate subsidant*, moxque leniter *simul educantur*, *viaque secuturis* à parte Intestinorum tenuiore *humoribus & flatibus paretur ad exitum apta*.

Flatus temporis tractu curari.

XXIX. Atque hac methodo temporis tractu (nam subitò talis cura non potest absolvi) curari solent feliciter Flatus.

Humores acidi flatibus juncti.

XXX. Quoties verò *Humores Acidi* conjunguntur notatis Flatibus, aut seorsim peccant, difficultas in Curâ occurrit major: Nam in tali casu Pancreaticus Succus universus auctâ peccat Aciditate.

Succi Pancreatici aciditas aucta ab usu acidorum.

XXXI. *Augetur* autem *Succi Pancreatici Aciditas in nondum natis Infantibus* præsertim à *nimio usu vel* potiùs *abusu Alimentorum*, *Condimentorumve Acidorum*, qualia sunt Acetaria quotidiana, Belgicis Fœminis plus satis familiaria, Poma Citria, Vinum Acidiusculum, Cerevisia acescens, Fructus infiniti, partim immaturi, partim Acidi; quibus perditè indulgent tàm sæpè gravidæ.

Ab Aëre frigido.

XXXII. Ad augendam Succi Pancreatici Aciditatem plurimùm facit *Aër frigidus ac Borealis*, quando sæpiùs ac diutiùs illi exponitur Gravida; ut & Ejusdem *Mœror gravis* ac perseverans, aut Terror, à quibus licet producatur imprimis Austerum, augetur tamen simul ab iisdem Acidum.

Ut & Mœrore gravi.

Nec non quando matres vel nutrices prædictis abutuntur.

XXXIII. Idem *Acidum augeri* potest *in natis jam Infantibus*, quando Matres aut Nutrices indulgent vel abutuntur iisdem modò memoratis *Alimentis*, *Condimentisque Acidioribus*,

Aëre frigido, Mœrore, &c. cujus noxa tùm maximè transit in sugentes infantes cum ipso Lacte: ne quis putet, *omnem Infantum Valetudinem bonam pendere à muliebri lacte*; quod certè omni alii Alimento præferendum, dummodò sit sanum atque laudabile; quod proinde fit facilè ac sæpenumerò maximè noxium, quoties Mater aut Nutrix non est sana, vel utitur diætâ minùs commodâ, vel sui vel aliorum culpâ: imprimis nocent Infantibus omnes Animi motus ipsarum vehementes.

Humores acidi unde agitenur, conturbentur, &c.

XXXIV. *Acidum in jam natis infantibus augeri, intendi* saltem potest, atque agitari, conturbari, & ad tenue Intestinum propelli, atque tormina producere, ab *Aëre* non tàm *frigido* tantùm, quàm imprimis *Acri ac conturbato*, qualem hîc subinde quin sæpiùs hoc tempore sumus experti, flante *Boreâ occidentali*, à quo non tantùm Infantum, sed Adultorum quoque ac imprimis ægrorum vel aliàs infirmorum humores Acidi plurimùm fuerunt commoti & conturbati, plurimisque, præter alia mala plura, excitati Ventris dolores atroces flatibus comitati.

XXXV. In reliquâ Diætæ parte rariùs peccatur circa infantes, cùm nec *Animi motibus* adhuc sint expositi, nec facilè ipsis *Alimenta* exhibeantur noxia.

Curatio.

XXXVI. Qualiscunque autem fuerit aucti, acriorisque facti in eis Acidi Causa, horumce Torminum Curatio consistet 1°. in *amotione omnium Causarum externarum.* 2°. in *Correctione Acidi*, vel in *Matre*, vel in quâvis aliâ *Nutrice peccantis*, quoties alunt infantes. 3°. in *Acidi* quoque in *ipso Infante peccantis emendatione.*

1°. Acidorum abusus corrigendus.

XXXVII. Inter *Externas Causas* referuntur, 1°. *Alimenta, Condimenta, medicamentaque Acida* nimiùm à Matre aut Nutrice usurpata, à quibus proinde ipsas sibi cavere oportet; iis saltem minore quantitate uti debent.

2°. Animi motus vitandi.

XXXVIII. 2°. Huc spectant *Animi Motus Graves*, ac præsertim *Mœror & Metus*, quin *Ira* quoque; quorum occasiones ipsæ vitare, Adstantesque ipsis tollere debent.

Aut citò sedandi.

XXXIX. Danda saltem opera, ne commotus animus in tali commotione diu permaneat, nec ipsâ durante, vimque in corpore adhuc obtinente *Lactetur Infans*: quin bonum est, ut quod tunc in mammis existit aut præparatur Lac, quovis artificio exugatur, nec infanti exhibeatur.

Infantum humano lacte destitutorum felicitas.

XL. Ab hisce autem periculis, qualia infinita indies occurrunt, liberi sunt Infantes Nutrice adeóque Lacte humano, optimo licet aliàs & naturæ suæ maximè conveniente alimento, carentes: unde patet, nullum ferè observari infortunium, quod non aliquam felicitatem habeat conjunctam.

XLI. Lucro igitur apponendum est, quoties lacte humano destituuntur infantes, quod *liberi* sint quoque *ab omnibus periculis* modò memoratis: quod imprimis *apponendum est lucro, quando sine humano lacte probè valent infantes*: cujus contrarium evenire solet iis, qui *ejus defectu languent aut contabescunt*: in quo casu allaborandum est unicè, ut defectu lactis materni, comparetur *Lac Nutricis maximè sanæ ac benè morigeratæ*: cum *non minùs ad Mentis quàm corporis valetudinem in quærendis Nutricibus sit attendendum.*

Infantes suam constitutionem cum lacte allicere.

XLII. Mirum certè, utut verissimum atque multiplici experientiâ confirmatum, *Infantes non tantùm qualemcunque corporis constitutionem bonam vel malam, verùm Animi quoque mores bonos malosve unà cum Lacte allicere*; quin *magis Nutrices quàm Matres secundùm Corporis Constitutionem, Animique Mores imitari.*

XLIII. Hoc quia à multis ignoratum, neglectumve est, *Infantibus* quamplurimis *malè consultum* est *lacte nutricum variis modis malè sanarum*: quod eò libentiùs noto, ut Medici juniores ad hæc attendant, & aliquando ad praxim venientes & consilium rogati, prudenter se gerant, & malis tantis præveniendis seriò studeant.

3°. Frigus ab externâ causâ vitandum.

XLIV. Inter Causas externas referuntur 3°. *Aër frigidus & acris*; ut & *Aqua gelida*, sive Matris, Nutricisve alterius partes Corporis quasvis, sive Infantis Corpusculum afficiat, quod sedulò, quantum possibile, vitandum; quoniam illud *frigus vel Aëris, vel Aquæ penetrat mox ad interiora, & in Nutrice* quidem *Lac multùm alterat*, in *Infante* autem mox ad *interiora Ventris pergit, & Tormina excitat.*

Acidum in Matre aut Nutrice quì tractandum.

XLV. *Acidum* verò in *Matre aut Nutrice* jam existens partim *demulceri* debet, partim *concentrari*; mox, ubi *copiâ* simul *auctâ* peccat, *diminui* tum per *alvum*, tum per *urinas*, tum per *Cutis poros.*

Quibus demulcendum.

XLVI. *Acidum demulcent* tum *Spirituosa*, tum *Oleosa*; de quibus sæpiùs egimus; nec proinde eadem repetitione indigent.

Concentrandum.

XLVII. *Acidum concentrant Salia* tum *fixa*, tum *Volatilia*, & *manifesta*, & *latentia*, in Cretâ putà, Coralliis, Margaritis, Oculis cancri, Lapide hæmatite, &c. de quibus similiter egimus sæpenumerò.

Evacuandum per alvum.

XLVIII. *Acidum* temperatum per *Alvum* evacuant *Hydragoga* frequenter laudata.

Per Urinas.

XLIX. *Acidum* idem per *Urinas* evacuant *Diure-*

Diuretica Aromatica, quæ idem simul corrigunt.

Per sudores. L. *Acidum* denique per *Sudores* educunt *Diaphoretica* itidem *Aromatica & Resinosa*, quò referenda *Ligna* Guajaci, Sassafras, Juniperi, Buxi, Quercûs, & similia plura: quæ aliâ occasione pluribus memoravimus.

Acidum in Infantibus qui tractandum. LI. *Acidi* tandem in ipsis *Infantibus* existentis *Contemperatio & Correctio* iisdem absolvitur, sed blandioribus.

Et quibus. LII. Felicissimè in hunc finem usurpantur ex *Coralliis, Margaritis, Oculis Concri*, & aliquando *Cretâ* parati *Pulveres*, qui parvâ quantitate, ad grana putà duo, tria, vel quatuor exhiberi possunt Infantibus semel, bis, & aliquando ter in die, & quidem nunc ex Lacte quovis, nunc & commodissimè è *Mixturâ* conveniente & *Aromaticâ*, quippe quæ simul leniat illud Acidum.

LIII. Non negligenda sunt autem nunc temporis *Anodyna*, quin & aliquando ipsa *Narcotica*, & quidem quantitate minimâ; utpote quæ & *Acidum temperant*, & *Dolores sedant* potenter.

LIV. Atque his ac similibus Medicamentis feliciter curantur Infantum Tormina, dummodò aliquandiu in ipsorum usu perseveretur, nam sæpè per plures menses solent perdurare Tormina, utut paulatim leventur, ac tandem in totum tollantur.

CAPUT III.

De Alvi Dejectione viridescente, Acidumque redolente.

I. INter Affectus Infantibus nuper natis graves proposuimus & Icterum & Ventris tormina; quibus quoniam sæpenumerò comes est *Alvi Dejectio viridescens, Acidumque redolens*, operæ pretium videtur, illam nunc pertractare.

Alvi dejectio viridescens conjuncta habet Ventris tormina. II. Observandum autem, Dejectionem hanc plerumque conjuncta habere Ventris Tormina, & admodùm raró sine illis occurrere, atque tunc sine ipsis haud diu permanere.

Ejus causa. III. Non dubitamus verò asseverare, ortum habere notatam Alvi Dejectionem viridescentem à Bile ab Acido Acri corruptâ & in virorem deductâ; quales mutationes colorum haud ignotæ sunt Tinctoribus.

Bilis & Succus Acidus. IV. Duo igitur concurrunt ad viriditatem illam producendam: *Bilis*, cujus color flavus mutatur in viridem; & *Succus Acidus*, qui modo dicto Bilem mutat.

V. Bilis autem hæc ita mutata cæteris admiscetur Alvi excrementis, eaque notato tingit colore.

Excrementa albescentia virorem acquirere. VI. Ubi notandum, quod à paucis observatum existimo, *Excrementa non rarò excerni albescentia, sed quæ paulò post virorem notatum acquirunt, ubi nempe jam sunt excreta.*

Et quare. VII. Quod fieri existimo, vel quia illud Acidum nondum absolverat vim suam in colore Bilis mutando, vel quia segniùs mutatur Bilis color, quandiu in corpore calido existit; citiùs, quando in Aëre versatur libero.

Excrementorum color à Bile. VIII. *Bili* colorem suum debere Excrementa, ex naturali fœcum Alvi colore patet.

Eorum color viridis ab Acido. IX. *Acido* viridem colorem deberi, patet partim ex odore Acido semper ipsi comite, partim ex Bilis mutatione in colorem viridem à quibusdam, non tamen omnibus, Acidis factâ.

Multùm Acri. X. Hoc autem *Acidum*, quod Bilis flavedinem mutat in colorem viridem, ipsaque Excrementa reddit quoque viridia, existit etiam multùm *Acre*, quod patet ex ipsius Odore mordaci & nares feriente: cujus nomine solent utplurimùm sentiri tormina, de quibus egimus cap. præced.

Cur Tormina non semper adsint. XI. Cùm hoc Acidum videatur nobis semper Acre, à quo viridescit Bilis, Alvi excrementa simili colore tingens, meritò quæri potest, cur non semper adsint Tormina ab Acido produci solita? Sed respondeo, illud fieri posse duplici nomine, 1°. quando Intestina multâ Pituitâ viscosâ sunt obducta, propter quam impeditur Acidum, ne ipsa contingat & mordeat, quod evenire solet, postquam illa Pituita est ab Acido dicto soluta & remota.

XII. 2°. Quando Alimenta copiosa sunt assumpta, quæ illud Acidum cum Bile absorbent ita, ut ejus nihil vel parum remaneat in fistulâ Intestinali, sed universum ipsis Alimentis admisceatur.

Illud Acidum Acre in Succo Pancreatico consistere. XIII. Illud idem *Acidum* non dubitamus asseverare in Succo Pancreatico acriore consistere, ac deberi præcedenti Matrum diætæ pravæ, quin aliquando earundem, ut & Nutricum diætæ itidem vitiosæ.

XIV. Quæcunque proinde in Torminum Ventris tractatione docuimus supra de Acidi ortu & productione, illa omnia huc faciunt, & hîc

hîc quoque locum habent; nec idcircò opus erit, ut in iisdem repetendis tempus impendamus.

Hujus Affectus Curatio. Acidum temperandum. XV. Pergemus eâ de causâ rectà ad hujus Affectûs *Curationem*, hoc est, *Acidi temperationem ac correctionem*, quo facto, quævis metuenda inde mala sponte evanescent: Metus namque est, ne, si nondum sentiantur, brevi sequantur *Ventris Tormina*, quin non & rarò *Insultus Epileptici*, ipsaque adeò *Mors*.

Et quibus. XVI. *Acidum quæ temperant corriguntque*; proposuimus etiam in cap. 2. inter quæ in hoc casu reperimus præ aliis convenientissima *Corallia*, *Margaritas*, *Oculos cancri*, *Cretam albam*, *Lapidem bezoar*, tàm Occidentalem, quàm priore multò præstantiorem Orientalem, &, quod utrumque adhuc antecellit, Bezoardicum Minerale, tàm simplex, quàm Lunare, aut Solare, ut & Antimonium Diaphoreticum ritè paratum, Terram sigillatam quamvis; quæ omnia Pulveris formâ commodissimè usurpantur ad pauca grana bis terve in die.

XVII. Pulvis talis exhibetur aptissimè ex Lactis materni, vel nutricis, vel alîus cujusvis, ut & Mixturæ aromaticæ, sed blandissimæ, cochleari parvo. Eorum Usus.

XVIII. Talis mixtura parari potest ex Aquis menthæ, fœniculi, similiumve plantarum gratiorum cum Syrupo conveniente junctis, cum illæ per se conducant temperando Acido.

XIX. Nec inutile erit aliquando Enema blandum injicere, quò diluantur Alvi fœces, quoties duriores existunt, aut glutinosiores, aut observatur in eis acrimonia mordens, ut illa vel leniatur, vel excipiatur. In quem finem conducunt Enemata, ex lacte bubulo parata, addito Ovi vitello, & Terebinthinâ Venetâ; quibus facilè se jungit & immiscet Acidum acre, sicut observamus ab acido coagulari Lac, & imprimis calens, quale injici solet in Enematibus. Alvus laxanda Enemate. Ex quibus paretur.

XX. Atque sic paucis absolvimus ea, quæ spectant notitiam & Curam Excrementorum viridium & acidum redolentium.

CAPUT IV.

De Ructibus, Singultu, Nauseâ, Cardialgiâ, & Vomitu, ac præsertim Lactis coagulati.

I. NOn tantùm Intestina Infantum malè afficiuntur Torminibus, & Alvi Dejectione viridescente; sed eorundem Ventriculus quoque non rarò afficitur malè per *Ructus*, *Singultus*, *Nauseas*, *Cardialgias*, & *Vomitus multifarios*.

Ructus à Flatibus, Viscosis, & Acribus. II. *Ructus* pendent à *Flatibus* tum blandis, tum *Acribus & Acidis*; tum *Viscosis*, tum facilè dissolubilibus: de quibus eorundemque materiâ egimus supra abundè.

Viscositatis signum. III. Illorum *Viscositas* patet ex difficili & laboriosâ eorundem eruptione, cum forti sonitu tandem factâ.

Ut & Acrimoniæ. IV. Eorundem *Acrimonia & Aciditas* sese manifestat Naribus adstantium; sicut non semel ipse sum expertus cum admiratione in propriâ filiolâ.

Ructus hi molesti. V. Notamus præsertim Ructus hos Infantibus molestos, cùm leviores nullam ipsis creent molestiam, sed facilè erumpant, nec proinde Medicis curæ sint.

Singultus quid. VI. *Singultus* est convulsivus Diaphragmatis motus per intervalla brevia repetens, non tamen continuè affligens, quemadmodùm fieri observamus in Motibus Epilepticis; in quibus agitatio artuum, labiorum, palpebrarum, oculorum, aliarumve partium est continua, & aliquandiu durans; quod in Singultu non fit. Ejus diversitas à Motibus Epilepticis.

Ejus Ratio. VII. Quocircà meritò quærat veritatis studiosus diversitatis hujus rationem: Cui ut, quantum mihi datum est, satisfaciam, existimo, *in Singultu* irritationem esse utplurimùm in *Ventriculi orificio superiori*; in *Epilepticis autem insultibus* in *nervorum principio*: unde quemadmodùm hîc irritatio est continua & quidem alternans, sequitur quoque necessariò motus convulsivus continuus, hoc est, per musculos oppositos reciprocus: In Singultu autem quoniam afficitur Ventriculi Orificium superius, in consensum trahitur Diaphragma, impediturque in sui motu sursùm, cogiturque tunc deorsùm denuò contrahi, & quidem aliàs citiùs, aliàs segniùs, aliàs potentiùs, aliàs leviùs, prout irritatio illa est gravior vel levior.

VIII. *Gravior* est irritatio, quando *flatus* sunt simul *Acres* & *Viscosi*, levior verò, quando iidem flatus sunt blandi, vel minùs viscosi.

Quare non adsit motus convulsivus reciprocus. IX. Hæc igitur Ventriculi irritatio cùm juvetur tantùm Diaphragmatis motu deorsùm, nec proinde sequatur ejusdem retractio sursùm, mi-

mirum non est, si *non* adsit *in Singultu motus Diaphragmatis convulsivus reciprocus*, sed *tantùm contractivus*, si liceat ita loqui.

Nec Convulsio. X. Non est enim hîc Convulsio, aliàs in eodem statu permaneret Diaphragma; sed motus Convulsivus, quoniam mox desinit à violentâ, coactâque suâ contractione Diaphragma, licet nulla concurrat motûs illius coacti reciprocatio, qualis observatur in cæteris motibus convulsivis.

Quomodò Ventriculus moveatur. XI. In consensum ergò cùm trahatur à Ventriculo malè affecto & roso irritatoque Diaphragma, eatenus tantùm movetur coactè, quatenus illi potest inservire, hoc est, sese movendo deorsùm; quo motu comprimitur quodammodò Ventriculus, juvaturque in contenti molesti exclusione; quod frustrà expectes ab ejusdem motu sursùm, quippe qui non juvat exclusionem contentorum in Ventriculo.

XII. Id quod dixi modò verùm esse, patet ex situ corporis ac imprimis abdominis ad promovendam ructuum, aut humorum quorumvis exclusionem è ventriculo; tunc enim solemùs corpus universum flectere antrorsum, quin crura attollere, quò angustia fiat in abdomine major, sicque comprimatur, angusteturque magis magisque Ventriculus; quod similiter promovet Diaphragmatis motûs deorsùm.

Causa Singultûs primaria quomodò agat. XIII. Causa igitur Singultûs primaria in Ventriculo hæret, ad Ventriculum saltem fertur, atque ipsum primò afficit, mox in Consensum Diaphragma trahit.

Quæ sit. XIV. Ista verò *Causa* est utplurimùm *Humor, Halitusve Acer*, ut & *flatus* quovis modo, sed imprimis Acrimoniâ suâ *Ventriculi orificium superius mordicans & irritans*.

XV. Nec puto, facilè absque comite Acrimoniâ excitari Singultum, cùm sæpenumerò Ructus angant, erumpantque varii, etiam tenaces admodùm & Glutinosi, absque omni singultu; quod non fieret, si solâ Glutinositate suâ orificium Ventriculi superius angendo Singultum possent producere.

XVI. Videtur proinde produci Singultus ab Acrimoniâ vel Humoris, vel Halitûs, vel Flatûs in Ventriculo reperti & Orificium ejus superius mordentis ac irritantis.

Unde Oriatur. XVII. Potest autem ille Humor, Halitus, Flatusve ortum habere à re nuper assumptâ; licet frequentiùs originem suam debeat Humoribus, in corpore jam existentibus, atque ad tenue Intestinum confluentibus, ibidemque vitiosè Effervescentibus, atque nunc aliquâ sui parte ad Ventriculum assurgentibus, nunc Halitus, Flatusve Acres producentibus, qui similiter eò tendentes Singultum possunt excitare.

Singultûs comites Nausea & Cardialgia. XVIII. Non rarò cum Singultu, sicut & sine ipso observatur *Nausea & Cardialgia*.

Unde pendeant. XIX. Et *Nausea* quidem pendet magis ab *Humorum, Halituumve Volatilitate*, quàm Acrimoniâ, sicut contrà *Cardialgia* magis ab *Acrimoniâ*, quàm Volatilitate.

XX. Irritatur quidem, in Nauseâ Ventriculus, sed utplurimùm absque dolore comite; qui tamen adesse potest; sicut non rarò Nauseæ comes est Cardialgia.

Utriusque causa unde petenda. XXI. Causa utriusque petenda est, sicut de Singultu diximus, à rebus assumptis, & à tenui Intestino ad Ventriculum assurgentibus.

XXII. Nec Nauseâ duntaxat vexantur sæpè Infantes, quin *Vomitu simul* laborant haud infrequenter.

Vomitus quid. XXIII. *Vomitus* est Exclusio per Os rei in Ventriculo repertæ.

Motus Ventriculi præternaturalis, & Naturalis. XXIV. Estque *Vomitus omnis Motus Ventriculi præternaturalis*: nam secundùm naturam, & in statu sano nemo unquam vomit: postquam *Naturalis Ventriculi Motus* incipit ab Orificio ejus superiore, qui blandâ sui contractione excludit per Pylorum, orificium suum inferius ad Intestina, quicquid assumpsit, & aptum natum est, aut factum, deorsùm ad Intestina propelli.

Quænam præparatione in Ventriculo indigeant. XXV. Alia enim nullâ præparatione indigent in Ventriculo, uti sunt spirituosa volatilia; quæ, nisi aliquid offendant in Ventriculo, à quo sistantur, mox deorsùm feruntur ad Intestina, hinc & ad Cor; à quibus mox solent ideò recreari, ac refocillari Ægri, utut fuerint priùs valdè debiles.

Et quænam non. XXVI. Alia contrà opus habent morâ, suique aliquâ retentione in Ventriculo, ut in ipso *mutationem* aliquam subeant, *Chylificationem* vulgò dictam, nobis autem *Fermentationis* nomine indigitatam.

Et quarè. XXVII. Mutatione verò illâ præparantur assumpta ad partium suarum corpori utilium separationem in tenui Intestino futuram à partibus inutilibus.

XXVIII. Partes namque mistorum tàm Alimentorum, quàm Medicamentorum tàm arctè sunt in multis permixtæ, ut non nisi præviâ præparatione possint ab invicem secedere, quò desideratam, expectatamque utilitatem sanis, ægrisque conferant.

Præparatio hæc ubinam fieri queat. XXIX. Præparatio illa, sicut perficitur in Ventriculo humano, ita potest arte quoque extra hominem absolvi, quod imprimis docet Chymia, Mutationum sc. naturalium Ars.

Quomodò præparata Ventriculus expellat.

XXX. Hæc præparatio Alimentorum Medicamentorumque naturalis ubi absoluta est in Ventriculo, incipit ejusdem contractio à parte ipsius superiore, blandè propellens deorsùm contenta versùs tenue Intestinum, quod peristaltico sui motu admissa lentè cogit per sui fistulam inferiora versùs.

Quomodò hæc expulsa naturaliter se habeant in intestinis, & præter naturam nauseam & Vomitum producant.

XXXI. Dum hæc propulsio fit, admissis admiscetur & Bilis, & Succus Pancreaticus; à quibus & simul, & cum admissis ritè Effervescentibus promovetur laudata Utilium partium ab Inutilibus separatio; sin eadem vel admissorum, vel Bilis, Succive Pancreatici culpâ, vitiosa contingat effervescentia, evenit non raro, ut inde halitus, flatusve acres prodeant, aut humores similes exurgant, à quibus potenter irritatum Intestinum tenue arctiùs se constringat, contentaque sub illâ sui constrictione vehementiùs ac celeriùs propellat, illis verò, quæ loco superiore occurrunt, in sui descensu viam præcludat: à quibus, acria cùm sint, & ideò irritetur quoque Intestinum, Motûs peristaltici inversioni ansa præbetur; quo nomine sursùm repelluntur, quæ descendebant, & in Ventriculum relata, eundem ad Nauseam, hinc & Vomitum cogunt.

Quibus in nuper natis infantibus Vomitus debeatur.

XXXII. In nuper natis Infantibus Vomitus plerumque non tàm assumptis debetur, quàm humoribus vitiosis in corpore existentibus, atque ad tenue Intestinum delatis.

Non pendere ab assumptis.

XXXIII. Ab assumptis rariùs pendet Infantum Vomitus, quoniam ipsis Alimenta solent dari blanda, non item noxia.

A quibus in ipsis Vomitus producatur.

XXXIV. Ab *humoribus vitiosis, Succo Pancreatico putà & Bile*, ad tenue Intestinum confluentibus, solet plerumque produci *Vomitus* ipsorum, quoties ipsi *Acres sunt*, ac imprimis *Volatiles* quoque.

Respectu Acrimoniæ.

XXXV. Nam respectu *Acrimoniæ* suæ vitiosæ Acriùs & potentiùs Effervescunt, Intestina Acriùs mordent, & ad motum peristalticum invertendum potentiùs cogunt.

Et Volatilitatis.

XXXVI. Respectu *Volatilitatis* suæ faciliùs sursùm feruntur, potentiúsque Nauseam, hinc & Vomitum cient.

XXXVII. Atque sic paucis *Ructuum, Singultûs, Nauseæ, Cardialgiæ, Vomitúsque* Infantibus familiarium *Causas* percurrimus, proximum est, ut *Curationem* addamus.

Ructuum Curatio.

XXXVIII. Et *Ructuum* quidem *Curatio*, cùm ipsi à *Flatibus* & *Acribus* & *Viscosis* pendeant, eadem erit, quæ flatuum, jam antè à nobis proposita.

Flatuum materia corrigenda, & minuenda.

XXXIX. *Flatuum* sc. *materia, Pituita* tum *Viscosa*, tum *Acida, corrigenda* erit, alterandaque *incidentibus*, ac *temperantibus*; eademque alterata & correcta, si quantitate nimiâ simul peccaverit, *minuenda per Phlegmagoga*.

Causa efficiens temperanda & educenda.

XL. Quin eorundem *Causa Efficiens Bilis Acrior* ubi existit, *temperanda* similiter, ac *redundans* per *Cholagoga minuenda*.

Flatus ipsi discutiendi.

XLI. Denique *Flatus* ipsi per *Carminantia* dicta *discutiendi* sunt.

Singultûs curatio,

XLII. In *Singultûs Curatione* eadem penè convenient, postquam Ipse ab Humoribus, Halitibusve, aut Flatibus tàm Acribus, quàm viscosis ortum habet. Consistet proinde ipsius Curatio in eorum Acrimoniæ, viscositatisque Alteratione ac Emendatione, ut & Alteratorum diminutione ac Eductione.

XLIII. Inter alia observavi, Mentham ejusque Aquam imprimis conducere curando Singultui.

Ut & Cardialgiæ.

XLIV. *Cardialgia* cùm pendeat ab iisdem Acrimoniâ peccantibus, & superius Ventriculi Orificium rodentibus, patet ipsius Curationem perfici, si humorum, halituumve atque flatuum Acrimonia temperetur, ipsique humores temperati deorsùm ferantur, quin per Alvum evacuentur, imprimis quando simul peccant quantitate auctâ.

XLV. Alterantibus autem commodè adduntur Narcotica: quippe quæ non tantùm dolores sedant, verùm humorum quoque, atque halituum, flatuumque Acrimoniam temperant, sicut id sæpiùs ostendimus.

Nec non Nauseæ & Vomitûs.

XLVI. *Nauseæ*, ut & *Vomitûs Curatio* non multùm absimilis erit modò enumeratorum symptomatum Curationi; nisi quòd hîc conveniant insuper, quæ *humorum notatorum Volatilitatem figere* sunt apta, & imprimis à *Nitro* petenda; ubi convenit maximè ipsius *Spiritus*, sed dulcis factus, quippe qui blandior redditus exhibetur Infantibus securiùs ac tutiùs.

XLVII. Ab eodem Nitro sistitur aut compescitur ex parte vitiosa confluentium ad tenue Intestinum humorum Effervescentia.

XLVIII. Idem promovet Opium, & quicquid ex ipso parari solet, Laudanum Opiatum, Theriaca, Diascordium.

CA-

CAPUT V.

De Aphthis.

Aphthæ quid. I. HAud infrequens Infantibus Affectus sunt *Aphthæ*, *Ulcuscula* nempe totam *Oris superficiem* occupare solita, ita ut nulli parti parcant, non Linguæ, non Palato, non Gingivis, non Labiis, non Genis, non Faucibus, ne quidem ipsi OEsophago, ipsique Ventriculo, quantum saltem maximè probabile. (Earum locus.)

Malum hoc infantibus familiare. II. Hoc malum in hisce præsertim locis maximè familiare Infantibus, adeò ut perpauci illud evadant.

Quomodò se habeant. III. Hæc Ulcuscula subinde, ac præsertim quando incipiunt excitari, observantur pauca & dispersa per Linguam, & faucibus proximum palatum; posteà eadem multiplicata ita conjunguntur, ut videantur unicum constituere Ulcus.

In quo à cæteris ulceribus differat. IV. In hoc autem videntur à plerisque aliis ulceribus differre Aphthæ, quòd crustâ tegantur multifariâ, cùm pleraque alia solo pure notentur obducta.

Ejus diversitatis causa. V. An quia in Ore confluens Saliva tunc ferè magis glutinosa facta Ulcuscula dicta obducit? an quia partium oris internarum cuticula tenacior & firmiùs subjacentibus partibus adhærens difficiliùs ab iisdem cedit, ideóque magis crassescens crustæ naturam induit?

Crusta in Aphthis observabilis. VI. Meritò istius Crustæ in Aphthis observabilis mentionem fecimus, postquàm pro ejus diversitate de boni malive moris Aphthis judicium ferre solemus.

Ejus diversitas. VII. Crustæ istius diversitas est tum in Colore, tum in Tenacitate, tum in Crassitie, tum in Amplitudine diversis.

Ejus Color. VIII. Color laudatur candidus, à quo recedit flavescens ac nigrescens.

Secessio à partibus affectis. IX. Laudatur illa crusta, quoties facilè cedit à partibus affectis, culpatur, quoties firmiter iisdem adhæret, ac per se tenax est ac glutinosa.

Tenuitas. X. Laudatur illa Crusta, quoties tenuis est, culpatur eadem, quoties crassior existit.

Angusta. XI. Laudatur Crusta, quæ paucas in Ore partes tegit, adeóque angusta est; culpatur contrà, quæ amplior existens, multam superficiem in ore obducit.

Divulsio. XII. Laudatur quoque Crusta divulsa, & hinc inde tantùm reperta, hoc est, non totam Linguæ, Palatique superficiem tegens, sed aliquam duntaxat.

XIII. *Aphtharum Causam* veram non dubito asseverare *Humores Halinosque Acres*, & quidem *Acidos*, nunc vomitu aut exhalatione sursùm ab Intestino tenui ac Ventriculo deductos, nunc unà cum Salivâ in Os delatos. Aphtharum causa.

XIV. *Acidam* in Aphthis producendis *Acrimoniam* peccare, plurima probant comprobantve. Acida Acrimonia.

XV. Et 1°. quidem Acida eructatio, vomitiove Aphthas nonnunquam immediatè præcedens, subsequentibus mox Aphthis. Aphthas Acidam Eructationem mox sequi.

XVI. 2°. Sapor acidus in ore molestus, & assumptis aciditatem afferens, aut affingens: sicut hodie adhuc in aliquâ observavi fœminâ, in quâ post acrium humorum vomitum heri cœperunt erumpere aphthæ, hodie autem aciditas se manifestavit in ore, molesta præsertim, quoties Cerevisiæ aliquid assumit, utut dulcis & minimè acidæ; An ob acidum à potu ampliùs dissolutum & ideò Gustum potentiùs afficiens. Ut & Saporem Acidum.

XVII. Observandum verò Eructatam, Vomituve excretam Aciditatem non semper gustari & notari ob Bilis simul effusæ amaritudinem, à quâ obliteratur ferè sapor quivis alius, nisi excellens fuerit in qualitate suâ. Qui tamen non semper observatur.

XVIII. Ab acido Aphthas produci probatur 3°. in Infantibus præsertim, tum per *ructus acidos*, tum per *alvi excrementa acidum redolentia*, ipsorum Aphthas nunc præcedentia, nunc comitantia, unà cum *Ventris torminibus*: quæ omnia cùm testentur abundè, peccare tunc valdè Acidum, ipsumque dominari in corpore, suadent quoque, quin tantùm non persuadent, ab eodem Acido pendere Aphtharum productionem. Nec non Ructus Acidos, & alvi fœces acidum redolentes, & ventris tormina.

XIX. Idem confirmant 4°. *Remedia curandis Aphthis maximè convenientia*, & temperando Acido imprimis utilia: de quibus posteà.

XX. Postquam igitur ab Acido Acri Oris superficiem rodente producuntur *Aphthæ*, *Ulcuscula* nempe utplurimùm *albicantia*, subinde *flavescentia*, & quandoque *nigricantia*; quæret aliquis, unde hæc tàm diversarum Aphtharum differentia deducenda? Causa diversitatis in Aphthis.

XXI. Cui respondeo, id fieri ratione tum ipsius *Acidi varii*, tum cæterorum *humorum* confluentium, *Bilis* nempe, atque *Pituitæ*, ipsiusque adeò *Salivæ*, variis modis peccantium.

Acidum volatile & paucum causa paucarum & brevi cedentium aphtharum.

XXII. Ubi namque *Acidum Volatile* atque *paucum* existit, cæterique humores parùm peccant, quæ tunc prodeunt Aphthæ, paucæ sunt & brevi cedentes, ac leviter duntaxat tum palatum, tum Linguam afficientes: citò ad maturitatem venientes, citò decidentes, citò sanatæ.

Cuticulæ Oris constitutio in Aphthis.

XXIII. Quicquid enim Cuticulæ affectum est in Aphthis, separari debet à subjectis Palato, Linguâ, Gingivis, cæterisque Oris partibus; quin sub eâdem Cuticulâ sic secedente nova excrescere debet, atque partem affectam iterum tegere, & tunc corrupta decidere.

XXIV. Nec commodè aut utiliter decidit abrasa & corrupta cuticula priùs, quàm nova succreverit.

XXV. Nec semper Cuticula semel duntaxat corroditur ac decidit, sed non rarò nova itidem corroditur ac perit, idque aliquoties.

XXVI. Illud autem evenit aliquando citiùs, aliquando tardiùs: quò citiùs autem, eò melius; quò segniùs, eò pejus.

Cuticula cur segniùs corrodatur ac decidat.

XXVII. Segniùs namque id fit, quoties Glutinositate auctâ peccant Humores quivis, propter quam segniùs secedunt iidem ab affectis partibus; quia ipsis cohærent arctiùs, ac pertinaciùs.

XXVIII. Firmiùs ergo adhærentes, ac segniùs decidentes Aphthæ indicant Acidum peccans immersum esse Pituitæ glutinosæ, aut Glutinosiorem esse Salivam.

Cur citiùs.

XXIX. Ubi autem *Acidum Volatile* existit, *copiosum* tamen occurrit, Boni quidem moris producuntur Aphthæ, atque mox deciduæ, curabilesque, totum tamen Os iisdem impletur: quod ex modò dictis facilè patet.

XXX. Primarium enim est in Aphthis, ut sint brevi maturæ, albicantes, læves, nec sæpiùs repullulantes, aut valdè dolentes.

Aphtharum Albedo unde.

XXXI. *Albent Aphthæ ab Acido puro* ulcuscula illa producente.

Flavedo & nigror unde.

XXXII. *Flavent* autem *nigricantve* Aphthæ propter *Bilem diversam diverso Acido* junctam.

Bilem Acido jungi.

XXXIII. *Jungitur Acido Bilis* tum propter *utriusque Acrimoniam auctam*, tum propter *Pituitam multiplicem ipsis copulatam*.

1o. Propter utriusque acrimoniam auctam.

XXXIV. Jungitur 1°. Bilis Acido propter utriusque Acrimoniam auctam; propter quam in se mutuò insurgunt Acriùs, Effervescunt potentiùs, & commiscentur arctiùs.

2o. Propter Pituitam multiplicem ipsis copulatam.

XXXV. Jungitur 2°. Bilis Acido propter Pituitam multiplicem ipsis copulatam, propter quam segniùs ab invicem recedunt, adeóque diutiùs in suâ Effervescentiâ continuant, ac proinde plures halitus emittunt.

Albedinem ab Acido mutari à varietate Bilis ipsi juncto.

XXXVI. Nec tantùm ob dictas Causas jungitur Acido Bilis, ut Effervescant ideò Acriùs & diutiùs, sed insuper ex illâ Bilis variæ, vel variatæ conjunctione mutatur naturalis Albedo à solo Acido prodire solita.

Et quare.

XXXVII. Quemadmodùm enim ipsa Bilis colorem suum naturalem flavum mutat in viridem, aut nigrum propter admistum Acidum varium; ita vice versâ mutationes ab Acido primariò pendentes alterantur à Bile variâ ipsi admistâ.

Bilis varia unde.

XXXVIII. Variam hîc voco Bilem, non quæ ab ipso Acido est variata, sed quæ ab admistâ Pituitâ istam est nacta varietatem, & quidem ratione Glutinositatis majoris vel minoris, propter quam, sicut modò dictum, variat Acidi cum Bile conjunctio, quæ inde fit arctior vel laxior, adeóque penitiùs aut superficie-tenus duntaxat rodit læditque partes, ad quas pertingit.

Quare Aphtharum color ab ordinariâ albedine magis recedat. Quare segniùs secedant.

XXXIX. Quò autem plus Bilis admistum est Acido hîc primariò peccanti, eò magis recedit Aphtharum color ab ordinariâ ipsis albedine; & quò plus eidem Acido admistum est Pituitæ, aut Salivæ Glutinosæ, eò segniùs secedunt Aphthæ, ac proinde durant diutiùs & curantur tardiùs.

Aphthæ non semper malum signum.

XL. Unde patet, quandonam magis vel minùs periculosæ sint Aphthæ; postquam nonnulli Medici quasvis Aphthas pro pessimo habent in Morbis omnibus signo; quamvis non rarò Affectus graves solvant, hoc est, ipsis apparentibus Morbi solutio ac curatio præsto sit.

Prognostica.

XLI. Hinc non videtur præter rem futurum, si paucis prognostica ex Aphthis petenda recenseamus, eorundemque rationes addamus.

Aphthas semper Acidum Acre indicare.

XLII. Cùm Aphthæ omnes ortum habeant ab Acido peccante, & quidem utplurimùm ab infernis partibus per Ventriculum ac OEsophagum assurgente, rariùs cum Salivâ in Os deducto; semper indicant Aphthæ Acidum acre in corpore peccare, & hactenus ejus rationem habendam exactam, non tantùm propter ipsas Os occupantes Aphthas, verùm etiam propter Acidum in corpore existens, atque alias noxas producens, aut producturum; à quo majus vitæ periculum, quàm ab ipsis Aphthis, quæ angustando fauces, atque respirationem ac deglutitionem impediendo vitæ possunt insidiari.

Quænam Periculosæ.

XLIII. Ex hoc patet, illas duntaxat esse Aphthas periculosas, quæ *copiosæ* sunt, ac *pertinaces*, quin *flaventes* aut *nigricantes*, adeóque *siccæ* sive aridæ.

Nempe 1o. Copiosæ.

XLIV. Dico periculosas esse Aphthas, quæ 1°. sunt

1°. sunt *Copiosæ*, totumque Os occupantes, quod nunquam evenit, nisi ab Acido acri copioso in corpore existente, atque plures ipsi noxas necessariò afferente.

2°. Pertinaces.

XLV. Dico 2°. periculosas esse Aphthas, quæ sunt *Pertinaces*, hoc est, segniùs decidentes, ac continuò succrescentes; quod evenit propter acidum simul austerum, ideóque firmiùs partibus à se affectis adhærens, ipsasque diutiùs rodens ac molestans.

3°. Flavescentes, nigricantes, & siccas.

XLVI. Dico 3°. Periculosas esse Aphthas, quæ sunt *Flaventes* aut *Nigricantes*, ac *Siccas Aridasve*, quod evenit propter *Bilem* simul valdè vitiatam, & Acido peccanti junctam, unde difficiliùs uterque humor simul graviter peccans corrigitur ac emendatur, quàm solus Acidus. Signum autem ejus Acidi, vel utriusque humoris in producendis Aphthis simul peccantis devicti, est Humiditas in Os accedens copiosa, & Salivationis speciem producens, cum quâ solent non tantùm faciliùs secedere Aphthæ, verùm insuper Lingua, Palatum, cæteræque Oris partes ab Aphthis malè affectæ citiùs ad consolidationem, plenamque adeò sui curationem venire.

Ulcerum ariditas malum signum.

XLVII. Quemadmodùm enim semper pro *malo & lethali signo habita* est *Ulcerum ariditas, ita hoc ipsum in Aphthis habet locum:* cujus Ego eandem judico Causam, Bilem nempe itidem in Corpore graviter peccantem, atque Acidum non tàm temperantem, quàm vitiosè, atque Vitæ Animalis maximè noxiè cum ipso Effervescentem.

Mortem pendere ab Effervescentiâ valdè læsâ.

XLVIII. Nam si Animalis cujusvis Vita pendeat imprimis ab Effervescentiâ, sed blandâ, Bilis & Succi Acidi tum in tenui Intestino, tum in Corde, (sicut indies magis confirmamur in illâ sententiâ per omnia, quæ in praxi occurrunt accuratè observata) utique Mors ejusdem pendebit plerumque ab eâdem Effervescentiâ quovis modo valdè læsâ.

Aphtharum Curatio.

XLIX. Cæterùm postquam non tantùm Naturam, sed Prognostica quoque *Aphtharum* exhibuimus, superest, ut earundem *Curationem* nunc addamus.

In quibus consistat.

L. Quoniam verò diximus, *Aphthas* videri nobis *ortum habere ab Acidis humoribus, halitibusve* ad *Os delatis*, atque non tantùm *totam ipsius superficiem*, verùm *OEsophagi* quoque *tunicam internam rodentibus*, atque *ulcuscula infinita in notatis partibus producentibus:* patet, ipsarum *Curationem* consistere in sequentibus.

1°. In Acidi correctione.

LI. 1°. In *Acidorum Humorum, Halituumque correctione ac Emendatione.*

2°. Diminutione.

LII. 2° In *notatorum humorum plus minùs correctorum*, quoties *copiâ simul peccant*, vel *in totum emendari non possunt, saltem non nisi tempore longiore, diminutione aut expulsione.*

3°. In ejus Productione novâ impeditâ.

LIII. 3°. In *eorundem humorum, halituumve Productione novâ impeditâ, impediendâve.*

4°. In partium affectarum liberatione.

LIV. 4°. In *partium affectarum ab aphthis liberatione*; adeóque *aphtharum* (uti loqui vulgò amant, solentque,) *maturatione*, ac *casus promotione.*

5°. In earundem mundatione & consolidatione.

LV. 5°. In *partium* earundem ab aphthis *liberatarum mundatione ac consolidatione.*

LVI. Quòd si medicamenta in curandis aphthis usurpari solita & utilia reperta præfatis satisfaciant Indicationibus, utique non parùm confirmabitur nostra de Aphtharum Causis sententia, sicut in superioribus illud asseruimus.

Duplex esse acre.

LVII. Quamvis autem multi non attendant ad *peccantis Acidi Correctionem*, quoniam confusa fuit hactenus apud Medicos Acrium notitia & doctrina, uno Acrimoniæ nomine duntaxat ipsis noto; jam tamen, duplici ac quidem sibi contrario Acri volentibus sapere à Me patefacto, & aliquot annis jam plurimorum experientiâ confirmato, attenditur magis à non paucis tum ad Acris utriusque vim & noxas quotidianas, tum ad ejusdem correctionem optimam.

Quibus utrumque temperetur.

LVIII. Inter plurima verò, quæ solent alterutrum, quin utrumque Acre corrigere ac temperare, laudatur meritò in *curandis Aphthis omne Acidos Spiritus concentrans*, & quidem *blandè*; inter quæ sunt *Oculi Cancri, Margaritæ, Corallia, Creta Alba, Sanguis Draconis, Lapis hæmatites*, & similia plura, quæ pro Aphtharum, adeóque Humorum Acidorum imprimis tunc peccantium diversitate possunt seligi, cæterisque præponi.

In ariditate summâ.

LIX. Exempli gratiâ, quoties ob *ariditatem summam* non tantùm exulceratur, sed *finditur quoque Lingua, cum partibus simul affectis*, unde Sanguis quoque effunditur purus, convenient præ aliis *Lapis hæmatites, & Sanguis Draconis.*

Sine Ariditate summâ.

LX. Ubi *sine tali ariditate Linguæ* occurrunt Aphthæ, ad temperandam corrigendamque Aciditatem conducent præ aliis *Oculi Cancri & Margaritæ*, tanquam concentrantia blandissima; *Creta* verò, tanquam *concentrans potentissimum Acidi.*

LXI. Nec tantùm hæc hîc conveniunt, quin *Salia quoque Volatilia, sed blandissima:* quæ hactenus juvant, quatenus Aciditatem noxiam demulcent, franguntque. Conducit quoque *Bezoardicum Minerale.*

Humores correctos educendi.

LXII. *Eosdem Humores*, quantùm fieri potest, *correctos diminuunt ac educunt Hydragoga* dicta,

cta, quoniam sub seri formâ reperiuntur omnes Humores Acidi puriores: quos sicut aliis Humoribus, Pituitæ putâ & Bili conjungi, confundive, non est mirum, ita specificis additis simul educi, nec novum, nec absurdum.

Et quibus. LXIII. Hinc est, quòd in curandis Infantum Aphthis tàm frequenter usurpamus *Syrupum de cichoreo cum rheo*, aliumve similem; quoniam sc. *in consensum tracta est, simulque corrupta Bilis, ab Acido Acriore facta Æruginosa*; ne nunc dicam, omnes humores educi à quibusvis purgantibus, licet putem etiam nunc à certis medicamentis faciliùs & uberiùs educi humorem hunc vel illum præ aliis.

LXIV. *Humores* igitur *Acidi & Serosi* primariò peccantes, ut & *Biliosi* secundariò affecti, atque *Pituitosi* nonnunquam simul juncti, & malum pertinacius reddentes, tum alterari & corrigi debent, tum subinde minui, evacuarique Medicamentis quibusvis maximè convenientibus, quin subinde simul artificiosè mixtis.

Humorum Acidorum productio impedienda. LXV. *Humorum Acidorum Productio* sicut pendet imprimis ab Usu Alimentorum, Condimentorum, Medicamentorumve *Acidorum*, ut & ab *Aëre frigido*, *Animique mœrore aut terrore*; ita eadem Productio impedietur tum abstinendo ab illis, tum usurpando magis Oleosa sive *pinguia & Spirituosa*, fruendo *Aëre sereno & æstuante*, *Animum recreando rebus gratis & acceptis*. Et quibus.

LXVI. *Halituum autem Acidorum proventus* sicut debetur *Effervescentiæ factæ ab Acido valdè Acri & potenti*, ita idem impedietur correctâ, aut impeditâ notatâ Effervescentiâ vitiosâ, tum per ea, quæ *Acidum* illud potens atque valdè Acre potenter *concentrant*, tum per ea, quæ aliàs idem *obtundunt*.

Acidum Acre quænam concentrent. LXVII. *Concentrant potenter* Acidum Acre *Creta, Sanguis Draconis*, & similia.

Quænam obtundant. LXVIII. *Obtundunt* Acidum Acre *Pinguia & Oleosa*, sed imprimis *Opium*, omniaque *Narcotica*; quò referendum, cæterisque præferendum quodvis *Sulphur Metallicum*, *aut minerale fixum* redditum: præ quo nihil expertus sum hactenus, quod tàm utiliter, hoc est, tàm blandè, tàm certò, tam citò, imo tutò cohiberet vitiosas Effervescentias.

Partes affectæ aphthis liberandæ. LXIX. *Partes Aphthis affectæ iisdem liberabuntur*, & quidem ipsarum *maturatione* ac *spontaneo casu*, per medicamenta *Acrimoniam Acidam* ipsis conjunctam *blandissimè temperantia*, quin *eandem in se allicientia*, sicque eâdem laudatas partes liberantia.

Et quibus. LXX. Inter hæc laudatur meritò *Raparum* in Aquâ *coctarum*, vel *assarum* Succus expressus; cui subinde, quando minùs suavis vel dulcis existit, aliquid Sacchari addi solet; ubi autem assantur, eodem Saccharo haud indiget, cùm qui tunc prodit Succus Syrupi tenuioris consistentiam æmuletur, & saporem. Raparum coctarum succus.

LXXI. Hoc succo colluunt & gargarizant sæpiùs Os & fauces Ægri, vel eundem in ore tantillùm retentum sensim deglutiunt, quod ego præfero, quò non tantùm Os partesque in ore contentæ hoc fruantur beneficio, verùm totus insuper OEsophagus, imò Ventriculus, quos non minùs docuimus affici malè Aphthis atque partes in ore occurrentes, id quod imprimis locum habet in Infantibus, à quibus expectari nequit collutio & gargarisatio. Ejus Usus.

LXXII. Adde quòd, cùm ab isto succo temperetur blandè ac efficaciter Acidum hîc peccans, in ipsis quoque Intestinis tenuibus corrigatur & obtundatur idem, sicque ejusdem ascensus sursùm impediatur, citiúsque malum hoc superetur. Vires.

LXXIII. Multis proinde nominibus laudatur & laudari debet Raparum Succus, cæteris omnibus fortè præferendus.

LXXIV. Usurpantur quoque Syrupi varii, Violarum, Jujubinus, de Glycyrrhizâ, Rosarum solutivus, & similes plures blandi; quos eatenus conferre puto, quatenus aciditatem noxiam leniter obtundunt succo plantarum mucilaginoso, ex quo parantur; sive decoctione, sive solâ contusione ac expressione. Sirupi Varii.

LXXV. Præ multis aliis laudo hîc *Ovi Vitellum* conquassatum & additâ aquâ rosaceâ dilutum cum tantillo sacchari ad gratiam. Ovi namque vitellus in se allicit humorem acidum in ore nocentem, sicque partes aphthis affectas paulatim eodem liberat, promovetque ipsarum casum. Potest autem, sicut de succo Raparum dictum, hâc misturâ toties, quoties usurpari debet, denuò agitatâ Os collui, aut ejus aliquid ore parum retentum sensim deglutiri, ad OEsophagum & Ventriculum quoque juvandum. Ovi Vitellum. Ejus Vires. Et Usus.

LXXVI. Laudatur ab aliis quoque Cerevisia primæ coctionis, in quâ pars hordei aliorumque frumentorum optima & maximè pinguis & mucilaginosa continetur, nec fermentationem adhuc passa est; & meritò, cum & illa multùm conducat ob rationes jam prolatas. Cerevisia primæ coctionis.

LXXVII. Quin commendatur à quibusdam Cerevisia, cui sunt incoctæ ficus in partes priùs concisæ: quam sicut non sperno, quippe utilem; observavi tamen plerisque ægris mox fuisse ingratam ob summam glutinositatem à Vel cui ficus sunt incoctæ.

ficubus ortam: unde admodùm rarò in ejus usu aliquandiu perseverant ægri.

Cuticulæ in ore constitutio & mutatio.

LXXVIII. Dum verò ita dicuntur maturari Aphthæ, hoc est, paulatim à partibus subjectis & malè affectis secedere, nova succrescit sub ipsis Cuticula easdem partes tegens; quæ tamdiu itidem corroditur & aphthas constituit, quamdiu acidum acre ad Os assurgit: eodem autem correcto vel superato, tandem permanet illa cuticula, & Oris partes priùs denudatas investit, & ab externis assumendorum injuriis præservat.

Quando segniùs & parciùs succrescunt Aphthæ

LXXIX. Ubi observant Medici, segniùs & parciùs succrescere Aphthas, judicant meritò, vel correctum, vel ablatum esse maximam partem illud acidum aphthas producens, quâ de causâ ulcerum notatorum mundationem ac consolidationem tunc expectandam, & promovendam censent.

quale signum.

Quibus Aphthæ consolidentur.

LXXX. Quamvis autem illa tunc spontè, ac beneficio jam laudatorum ac præscriptorum medicamentorum soleat subsequi, licet tamen aliqua etiam tunc addere, quæ potentiùs idem absolvant; Sic loco Syrupi rosarum solutivi usurpari poterit Syrupus de rosis rubris, Mel rosaceum, & similia; quin Terræ pingues, Bolus armena, Terra lemnia, & similes cum Aquâ plantaginis in pollinem tritæ addito melle vel Syrupo rosaceo minimâ quantitate ore poterunt contineri, & Curatio ultima, sive Consolidatio festinari.

CAPUT VI.

De Insultibus Epilepticis.

Insultus Epileptici quale malum.

I. CONsiderabimus nunc 6°. frequentes Infantibus nuper natis, ac præsertim in hoc Belgio, *Insultus Epilepticos*, quibus plerique corripiuntur, & multi è medio tolluntur: dignos proinde nostrâ indagine.

Quorum sint causa.

II. Hi *Motus Epileptici supervenire* solent *Torminibus Ventris*, atque *Alvi Dejectioni viridescenti & Acidum olenti.* Unde non sine causâ judicatur *eadem omnium Causa primaria.*

Quid sint.

III. Sunt autem *Insultus & Motus Epileptici*, *Agitatio reciproca & aliquandiu continuata Partium per Musculos motarum*, *Manuum*, *Pedumque*, *Labiorum*, *Linguæ*, *Palpebrarum*, *Oculorum*, uno verbo omnium Partium in Adstantium Sensus Visum & Tactum occurrentium.

Eorum diversitas.

IV. Hæc Agitatio aliàs est *vehementior*, aliàs *mitior*; aliàs *diuturnior*, aliàs *brevior*,; aliàs *Universalis magis*, aliàs magis *Particularis*: aliàs *sæpiùs*, aliàs *rariùs repetens*, & sic porrò.

Et exemplum rarum.

V. Repetere namque solet *per Paroxysmos hoc malum*: quo *durante vix aliquid assumere possunt Infantes*: unde magis sum ante sesquiannum miratus, meam filiolam octo menses natam postremo vitæ suæ die propter difficiliùs erumpentes dentes Insultibus Epilepticis afflictam, durante per horas aliquot Paroxysmo Epileptico quævis commodè assumpsisse, (quod non memini me unquam in ullo Epileptico Infante vel adulto observare) at eodem cessante nil ampliùs admisisse per horas plures, sed tandem placidè expirasse: quod idcircò hîc noto.

Quosdam Epilepticos durante paroxysmo carere sensu externo. Quosdam non.

VI. Quemadmodùm autem durante Paroxysmo Epileptico *Sensu omni externo carere videntur* Adulti, ita idem judicandum de Infantibus.

VII. Dixi *Epilepticos videri durante Paroxysmo carere omni sensu externo*, quamvis *ad Objecta quædam Acriores halitus spirantia & naribus admota plerumque mox excitentur*, sicut etiam nonnunquam *ad Sonum potentem*, ac imprimis *nominis proprii*, *Auri proximum.*

VIII. Observantur autem non rarò durante Paroxysmo *Ægri ad ossa usque comburi*, *nec tamen inde excitari*: quod signum est, Sensu externo tunc carere ipsos.

Hujus diversitatis ratio.

IX. Cujus *diversitatis* aliam non invenio *rationem*, præter *Causæ peccantis à Volatili Sale Acri correctionem ac mutationem*; nisi forsan tunc Sensus Externus unus magis afficiatur altero; quod si fiat, ejus rationem hactenus ignoro.

Epilepticorum constitutio post paroxysmum.

X. Plerique Paroxysmo Epileptico prehensi, quando *ad se redeunt*, *ignorant quid fuerint passi*, ac vix de alio *tunc queruntur*, *quàm Capitis dolore gravativo*; nisi forsan durante Paroxysmo ex vehementi partium agitatione aliqua fuerint valdè contusa, vel aliter læsa, quæ læsio sentitur demum soluto aliquandiu Paroxysmo.

XI. Id enim notandum, plerosque *stupidiores observari post Paroxysmum solutum*; quin *sæpiùs recurrentibus Paroxysmis gravibus permanere postmodùm stupidos & quandoque fatuos.*

Cerebrum in Epilepticis esse affectum.

XII. Quæ omnia videntur sufficientia esse signa *Cerebri*, *ac Cerebelli affecti ab insultibus Epilepticis*; adeò ut meritò statuatur à multis, partem primariò in Epilepsiâ *affectam* esse, si non

Cere-

Cerebrum ac Cerebellum, saltem Spinalis medullæ radices, adeóque Initium Nervorum.

Ut & Sensus externos & internos & Motum Animalem.

XIII. *Afficiuntur* enim *manifestè Sensus externi & Motus Animalis*; afficiuntur quoque *Sensus Interni*, dum *stupidiores* fiunt Epileptici; sed *afficitur necessariò Caput*, propter *dolorem gravantem in ipso, etiam cessante Paroxysmo, remanentem.*

Qualis & quarum partium sit affectio.

XIV. Cùm igitur *Animales Functiones, si non omnes, pleræque saltem afficiantur in & ab Epilepsiâ*, meritò quæritur, *qualis* tunc contingat, & quarum partium *affectio mala*?

Nempe Spirituum Animalium.

XV. Quantum Ego ex omnibus & singulis à me hactenus observatis & menti nunc præsentibus judicare valeo, existimo, *Spiritus Animales plurimùm affici & alterari in Epilepsiâ, nec tantùm, quatenus motu inordinato & coacto moventur ad musculos oppositos*, sed insuper, *quatenus inepti redduntur* ad ministrandum *Sensibus externis ac internis.*

Quænam eam sequantur.

XVI. Quamvis proinde putem, *irritari Nervorum principium inordinatè*, unde *copiâ majori & quidem itidem inordinatè quaquaversùm moveantur Animales Spiritus*; existimo, *eosdem* etiam *inquinari & ita mutari secundùm suas qualitates, ut tunc sint inepti sensationi laudabili & naturali absolvendæ*; ideóque *tamdiu post motus Convulsivos præcedentes tandem in verâ Convulsione permanere Musculos omnes, quamdiu qualitate vitiosâ infecti sunt iidem Spiritus*: quos imprimis arbitror *hâc noxâ liberari, quando Salia Volatilia subtilissima & Acrimoniâ innoxiâ prædita, Spiritus Salis Armoniaci putà & similes plures, per nares penetrant in Cerebrum, atque Spiritibus Animalibus malè affectis se jungunt, quin vitium ipsorum corrigunt ac emendant, citiúsque Paroxysmum solvunt.*

Et quænam eam curent.

Spirituum Animalium malè affectorum causa.

XVII. Unde concludo, *Causam in corpore existentem atque Spiritus Animales malè afficientem, ac exinde Epilepsiam producentem contrariam esse Salibus Volatilibus.*

Salibus volatilibus contrarios esse Spiritus Acidos.

XVIII. Si quis porrò & *Salia Volatilia examinet, & ejus contrarium investiget*, inveniet tandem *Ipsis Contrarios esse Spiritus Acidos itidem Volatiles*; ideóque probabiliter concludi, *Halitus Acidos Causam esse proximam & Continentem tum Nervorum principium irritantem, tum Animales Spiritus vitiosè alterantem.*

Quinam Affectus Infantium Epilepsiam præcedant.

XIX. Hoc ipsum confirmatur ex *Affectibus Epilepsiam Infantium præcedentibus* & jam memoratis, *Ventris torminibus, Excrementis Alvi viridibus & Acidum spirantibus*: ut & *inopinato & gravi Terrore* tàm sæpè tum Infantibus, tum adultis *Epilepsiam producente*. Solet namque in *terrore vim majorem nancisci Acidum in corpore*, solet idem *omnes Sensus*, quin & *Corporis Motum turbare*, quin ejus *Concussionem Convulsivam excitare.*

XX. Nec tantùm ex consideratione *Salium Volatilium, Epilepticorum Insultuum Remedii optimi*, atque *Symptomatum ipsos* utplurimùm *præcedentium*, Ventris Torminum, ac imprimis Dejectionis Acidum spirantis, concluditur *ipsorum Causa vera, Spiritus Acidus Volatilis*, hoc est, *Halitus Acidus*; verùm si quis absque præjudicio cuncta in Epilepticis Insultibus notabilia consideraverit, agnoscet facilè, *aliud in rerum naturâ non occurrere, à quo ipsi possint deduci.*

XXI. Requiritur enim *tale quid*, quod *etiam à parte remotissimâ brevi possit assurgere ad caput*, quod *ibidem irritationem possit excitare ad inordinatum & coactum Spirituum Animalium motum versus musculos omnes*, quod *obscurare possit ac opprimere Sensus externos omnes*, quod *ad fatuitatem possit repentè aut sensim deducere Ægrum*, quod *Gravitatis sensum possit producere ac relinquere in Capite*: Atqui hæc omnia à nullâ re notâ produci possunt, nisi à *Spiritu Acido Volatili, vel Halitu Acido & Acri.*

Quale quid requiratur ad Epilepsiam producendam.

XXII. Etenim cum *duo tantùm* reperiantur *Acria pura in rerum naturâ, Lixivum Salinum, & Acre Acidum*, hinc & *mixtum & fractum ex utroque, Salsum nempe Muriaticum*, prout plus de Acrium alterutro participat, ad idem magis vergens: & *illa noxa non producatur, sed curetur per Salia lixiva, sed imprimis Volatilia* (possunt enim & fixa inservire, Coralia, Margaritæ, Oculi Cancri & alia similia longo usu comperta) reliquum est, ut à *Spiritibus Acidis, sed Volatilibus* atque *in Halitus facilè abeuntibus, deducatur hoc malum.*

Duo tantùm esse Acria, simplicia, & ex duobus tertium mixtum.

XXIII. Frustrà namque id quis peteret à *Sale Muriatico*, à quo tales attolli haud solent Halitus Acres.

Halitus Acres non esse à Sale Muriatico.

XXIV. Utique non potest non Homini, Veritatem ac Ægrorum commoda unicè sectanti, & ab inani & vanâ gloriâ alieno valdè placere, quando ita evidenter ac solidè elicit Affectûs alicujus ardui & latentis causam veram.

XXV. *Non tamen omnia sunt nobis adhuc in hoc affectu nota, perspectaque, postquam necdum satis constat, quî ab illis Halitibus Acidis & Acribus afficiantur ac depraventur Animales Spiritus ad Sensum externum penè abolendum, & imprimis ad Fatuitatem inducendam.*

Omnia in Epilepsiâ nondum esse nota.

XXVI. Sed licet hîc non sint omnia nobis nota, perspectaque, multum est tamen longè plura distinctiùs nosse, quàm vulgò de hoc Affectu docentur, atque notabiles in rerum obscu-

Plura tamen, quàm vulgò docentur.

obscurarum cognitione provomendâ facere progressus.

In sensibus externis stupor unde.

XXVII. *Unum tamen videor* mihi *circa Externi Sensûs stuporem in Epilepsiâ* observabilem *assecutus*, (postquam rem intimiùs examinavi, & post multas cogitationes ac discursus sollicitos id conclusi) nempe *à Spiritu Acido Acriore in Succo Pancreatico existente, aut etiam forinsecùs cum Assumptis adventante ita vitiari Effervescentiam cum Bile in tenui Intestino factam*, ut *Halitus non tantùm Acres Acidique*, sed *insuper vim Narcoticam à Bile mutuati attollantur*, & per Lacteas Venas *penetrent* ad Sanguinem, hinc cum ipso *ad Cerebrum*; ubi *partim mordicent ac irritent Spinalis Medullæ radicem*, unde copiosiùs ad Musculos ferantur Animales Spiritus, ibique producant primùm motu suo inordinato *Motus Convulsivos*, & tandem Motu utrinque continuato ipsam *Convulsionem*: partim *Narcosin inducant in Animales Spiritus*, unde sequatur *ille stupor magnus, & insensilitas durante Paroxysmo*.

Unde Fatuitas.

XXVIII. An *ab eâdem vi Narcoticâ deduci possit ac debeat Fatuitas* Epilepsiæ tàm sæpè superveniens, non ausim affirmare, ut nec negare: postquam observamus *Ebrios, & quasi narcosi correptos*, durante ebrietate *videri fatuos*; quin imò *omnes assumpto Opio, quamdiu ejus vis viget*, si *à Somno excitentur, Fatuis videri quoque similes, & habere gestus sermonesque satis fatuos*.

XXIX. *Si proinde* Fatuitas *Epilepticorum deducenda sit à vi Narcoticâ ex Bile haud dubiè ortâ, necessum* est, *ita vitiatos fuisse ab Ipsâ Spiritus Animales*, aut *Cerebrum, Cerebellumque, quatenus Spirituum Animalium præparationi serviunt*, ut, *qui posteà continuè generantur, servent illam Dispositionem Fatuitati producendæ aptam*. Cujus modum & rationem clarè ac distinctè quis explicabit? Ego saltem non possum.

Epilepsiæ Causæ Remotæ, & Antecedentes.

XXX. Postquam quodammodo saltem explicuimus Symptomata in Epilepsiâ & Infantium & Adultorum observabilia, proximum est, ut *Affectûs ejusdem Causas remotas, & quandoque Antecedentes* simul examinemus.

Quomodò hæ causæ distinguantur.

XXXI. *Distinguendæ* sunt namque *Causæ Antecedentes à Remotis*; postquam *hæ* opponuntur aut contradistinguuntur *Proximis*; sicut *Antecedentes Continentibus*: quamvis non semper coïncidant Continentes cum Proximis.

XXXII. *Causæ* aliæ sunt, *quæ actu Affectum* aliquem, Morbumque *producunt*, sive sint *proximæ ac Continentes*, sive *Remotæ*.

XXXIII. *Aliæ* sunt, quæ *actu Affectum*, Morbumve *nullum producunt, ast producere aptæ sunt natæ*, quin facilè sunt producturæ, dummodò *irritentur ac in actum deducantur*: quæ nomine *Antecedentium Causarum* vulgò veniunt.

Obstructionis causa Continens & proxima.

XXXIV. Exempli gratiâ, *Continens Obstructionis Causa* est *Humor coagulatus, Sanguis, vel Pituita, in aliquo vase hærens: quo posito, ponitur Obstructio, sicut eodem remoto, eadem removetur*: estque insuper *proxima Obstructionis Causa*.

Ejusdem causa Antecedens.

XXXV. *Antecedens Obstructionis* ejusdem *Causa* est *Pituita*, vel *alius Humor* in *corpore existens*, ast *nullam noxam producens, nisi ab aliâ Causâ Irritante aut Procatarcticâ dictâ deducatur in actum*, & *moveatur in aliquem canalem, quin ibidem coaguletur*: quæ duo *effecta*, sicut sunt sæpè nunc diversa, nunc contraria, sic non rarò *agnoscunt Causas contrarias, Aëris* putà *Calorem Pituitam solventem* & quaquaversùm, ergò ad vasa quoque propellentem, hinc & *Frigus eandem in vasis coagulans & sistens*: quæ *duæ Causæ Contrariæ, Aëris Calor & Frigus*, sunt *Causa Procatarctica Obstructionis*, quatenus *Pituitam* in corpore existentem, nullamque noxam afferentem, *Obstructionisque producendæ Causam Antecedentem*, tum solvunt & ad Vasa devehunt, tum eandem ibidem coagulant.

Procatarctica.

XXXVI. Hæc eadem *Pituita*, quæ *Antecedens erat Obstructionis Causa*, quamdiu nullam in Corpore latens producebat noxam, fit ejusdem *Causa Continens ac Proxima*, quamprimum ad Vasa delata, coagulatur in iisdem, ac reverà Obstructionem parit.

Remota.

XXXVII. *Eadem Pituita jam mota & abundantiùs ad Vasa propulsa, Remota est Causa Obstructionis producendæ, augendæve*.

Distinctio causarum.

XXXVIII. Atque ex his paucis patere potest omnibus *distinctio Causarum* tum *Remotarum & Proximarum*, tum *Continentium, Antecedentium, & Procatarcticarum*.

Non omnem morbum habere causam continentem.

XXXIX. Quòd *si Continente Causâ positâ ponatur, ac remotâ removeatur Morbus*, utique *omnis morbus non habet Causam Continentem*, verbi gratiâ, *Vulneris Causa proxima, non item Continens Causa, est Gladius*, quoniam ipso in parte molli posito ponitur quidem vulnus, *eodem autem remoto non removetur iterum idem vulnus*.

Epilepsiæ Infantium causa Proxima & Continens. Antecedens.

XL. Hæc ut *Infantium Epilepsiæ* applicemus, notandum, *Causam Proximam & Continentem Irritationis* in Nervorum principio esse Halitum acrem eò delatum: sicut ejusdem Antecedens Causa est Humor Pancreaticus, vel aliàs quivis assumptus & *Acidus, in tenui Intestino vitiosè cum Bile effervescens*, atque *Halitus similiter Acres, Acidosque producens*, qui tendunt ad

 Cere-

Cerebrum ac Cerebellum, ut ibidem notatam irritationem pariant.

XLI. *Antecedens* autem *Irritationis Epilepticæ Causa* est *tum Bilis, tum Succus Pancreaticus, in Corpore existentes, nondum tamen vitiosam illam Effervescentiam producentes; donec ab externâ Causâ, nunc aëre procelloso, nunc Alimento facilè in acidum abeunte, ipsumque augente aut aliàs irritante*, nunc *Terrore*, similive Causâ aliâ *irritentur atque in effectum deducantur*, id est, *ad vitiosè effervescendum, Halitusque notatos producendos propellantur*, sicque *Continenti Causæ materiam suppeditent*.

XLII. Atque sic tum *Affectum Ipsum*, tum *Ejusdem Causas*, tum *Earundem agendi modum* paucis explicuimus., restat, ut *Prognosin* & *Curationem* similiter subjungamus.

Epilepsiæ Prognostica.

XLIII. Ex iis, quæ jam dicta sunt, facilè formari possunt *Prognostica*, nempe *Affectum hunc esse gravissimum*: cùm 1°. sit tàm *multis lethalis*; cùm 2°. tàm sæpe *relinquat post se tàm luctuosa Symptomata*.

Exemplum rarum Epilepsiæ in Infante.

XLIV. Non possum silentio præterire, non ita pridem, quum pauperibus consilia ac remedia impartirer, præter alios Ægros satis graviter afflictos, ad me allatum esse *Infantem* forsan *bimulum*, cui *ante mensem* supervenit *Tussis Suffocans*, vulgò **Kink-hoest** dicta, quâ ubi aliquot diebus fuisset vexatus, accessit *Epilepsia*, sed hâc nunc cessante, qui priùs *loqui poterat & ambulare Infans*, nunc *mutus existit*, & quasi *Paralyticus, omnique ambulandi potentiâ destitutus*.

XLV. Sed metuo valdè, nî brevi superetur ista noxa, ne simul *fatuus* fiat, sicut in multis aliis observavi factum. Quod ut præveniatur, quædam præscripsi tum interna, tum externa remedia.

In eo Tussis suffocans quænam & unde.

XLVI. Videtur namque in hoc Infante *Tussis illa Suffocans* (quam idcircò sic voco, quia videntur in Suffocationis periculum conjecti Ægri, tàm adulti quàm Infantes) *ortum habuisse à Flatibus Acidis* in *tenui Intestino excitatis, & paulatim ad Pulmones assurgentibus*, ibidemque ad Tussiendum ipsos irritantibus.

Insultus Epileptici unde.

XLVII. Iidem *Flatus Acidi ad Cerebrum sublati videntur* ibidem *Nervorum principium acrimoniâ suâ mordicando ipsum irritasse ad copiosiorem Spirituum Animalium copiam quaquaversum*, ac *imprimis ad Musculos omnes aut plerosque propellendam*, unde excitati sunt primò *Motus Convulsivi, & tandem ipsa Convulsio*; hoc est, Insultus Epileptici.

Impotentia ad motum unde.

XLVIII. Postquam verò ulteriùs delati sunt iidem *Halitus sive Flatus Acidi secundùm Spinam Dorsalem*, suntque *ibidem magis concreti*, videtur *Impotentia ad Motum excitata, compressis vel aliter malè affectis Nervis*, per quos ad *Musculos deferuntur Animales Spiritus*.

XLIX. Quinimò ob eandem Causam *malè affectis Musculis Locutioni servientibus*, factus videtur idem *Infans mutus*, qui cœperat benè loqui. Defectus loquelæ unde.

L. Epilepsia ut ritè curetur, observanda plura, quæ nomine Causarum se mutuò consequuntur, ut illam producant, ut & à quibus tàm internis, quàm externis solent foveri vel augeri eædem; denique illa, quæ solent ipsam subsequi, tanquam Symptomata. Epilepsiæ curatio.

LI. Erit proinde operæ-pretium, ut singula hîc consideranda, ordine proponantur, hinc & ipsis sua Medela applicetur.

LII. Primum, quod hîc spectari debet, est *Irritatio sive Mordicatio Principii Nervorum ab Halitibus Acribus* ad Cerebrum assurgentibus: unde *impetuosus & inordinatus sequitur Spirituum Animalium ad Musculos Motus*, ipsique adeò *Motus Convulsivi*, ac tandem ipsa *Convulsio*. Spectanda in eâ est 1°. Irritatio principii Nervorum.

LIII. Secundum, quod itidem hîc spectandum, est Halitus acer ad cerebrum delatus, nervorum initium mordens & irritans, Causa continens & proxima irritationis ac morsionis. 2°. Halitus acer ad cerebrum delatus.

LIV. Tertium est Halitus idem in tenui intestino existens, atque postea ad Cerebrum ascensurus, Irritationis ejusdem causa remota, quatenus proximam & Continentem fovet, aut postea constituet. 3°. Idem in tenui intestino existens.

LV. Quartum, quod hic spectari debet, est in Infantium Epilepsiâ, de quâ nunc agimus, Effervescentia vitiosa Succi Pancreatici acidi acrioris, & Bilis satis pinguis & acris in tenui intestino, ex quâ prodeunt notati modò Halitus acres. 4°. Effervescentia Succi Pancreatici & Bilis.

LVI. Quintum hîc spectandum, est *Succus Pancreaticus Acrior*, quando *actu effervescit cum Bile vitiosè, promitque notatos Halitus acres*: itidem *Causa remota*. 5°. Succus Pancreaticus & Bilis actu Effervescentes.

LVII. Sextum est Idem *Succus Pancreaticus Vitiosus & Acrior, nondum tamen in actum deductus, aut vitiosam Effervescentiam excitans*; quæ *Causa* hujus mali Antecedens. 6°. Idem Succus nondum effervescens.

LVIII. Septimum hîc spectandum, erit omne id, quod tanquam *Causa procatarctica* vel *Irritans est, augensve Succi Pancreatici Acrimoniam, ut in Actum deducatur*: quamvis *nil impedit Succum eundem sponte fieri, paulatimque Acriorem*, donec *tandem possit vitiosam illam excitare Effervescentiam, & Halitus acres promere*. Hoc autem facit aliquando Lac dulce, quod præsertim à Vaccis redditur paulò post partum, 7°. Omne, quod ejusdem Succi Acrimoniam producit vel auget.

quodque

quodque faciliùs corrumpitur & acescit, adeóque augere potest Succi Pancreatici Acrimoniam Acidam, illumve irritare ad vitiosè cum bile Effervescendum. Sic & noxium est *multum Saccharum* unà cum Pulte nuper natis copiâ nimiâ exhibitum; quod sicut acescit facilè, ita & ad vitiosè effervescendum irritare potest notatum Succum.

8°. Vis Narcotica Bilis, unde stupor.

LIX. Atque hæc se mutuò consequuntur in Motibus Convulsivis & succedente ipsis Convulsione: quoniam verò stupor sensuum omnium comitari solet Epilepticos Insultus, & stuporem illum deducendum putavimus *à Bile vim Narcoticam notatis Halitibus Acribus communicante*; spectanda hic 8°. *vis Narcotica stuporem dictum efficiens*.

9°. Fatuitas.

LX. Denique quoniam addidimus, succedere aliquando Insultibus Epilepticis *Fatuitatem*, quam non improbabiliter existimavimus deduci posse ab eâdem *Vi Narcoticâ Bili debitâ*, & aut *Cerebro*, *aut Spiritibus Animalibus intimiùs junctâ*, ejus 9°. est habenda in Curatione ratio.

Causa Antecedens prævenienda.

LXI. Quoniam verò satiùs est Prævenire quàm Præveniri; optandum foret, ut *Causæ hujus mali gravis Antecedenti* iretur obviam, tum in *Fœtu nondum nato*, tum *in eodem jam nato*.

In Matre, dum uterum gerit.

LXII. Diximus in superioribus, *Causam frequentissimam Epilepsiæ Infantium quærendam in Matre Uterum gerente*, atque *Diætâ vitiosâ* utente, tali nempe, quæ augere potest in Corpore Acidum; qualia sunt *Acetaria*, Mala Citria, Arantia, Fructus immaturi & Acidi, cæteraque Alimenta propter ipsorum fastidium Acido multo & Acri condita; Vina itidem Acida, & Cerevisiæ Acescentes, Lac Ebutyratum, vel aliàs coagulatum & acescens sæpiùs usurpatum. *Aër frigidus* ac Borealis. *Tristitia*, *Terror*, &c.

LXIII. Solet autem noxa ex vitiosâ diætâ orta *Fœtui magis nocere*, *quàm Matri*: sive malè habeat, dum adhuc in utero hæret, sive hoc fiat demum, postquam in lucem est editus.

Postquam peperit.

LXIV. *Post nativitatem Acidum in Corpore Infantis tenelli facilè augetur* ab *assumptis actu Acidis*, vel *facilè acescentibus*, ut & *à Terrore*, aut *Mœstitiâ*, *frigidoque Aëre*.

Cavendo ab acidorum abusu.

LXV. Ut *præveniatur* proinde *hoc malum*, & ab *Ipso Præservetur Fœtus*, optandum foret, *Matres* tàm tenero in Liberos suos affectu motas, *Cavere sibi à tàm frequenti memoratorum Acidorum abusu*; cui tamen debetur dubio procul hîc, quàm alibi, frequentior Infantium Epilepsia.

Assuescendo Alimentis sanis.

LXVI. Hoc ut faciant faciliùs, debent, antequam Uterum gerant, *sese paulatim assuefacere Alimentis magis sanis*, & *desuescere à multùm Acidis*; quod plerisque novi futurum valdè difficile, quoniam more malo indulgent & assuescunt omnes ferè à primâ ætate Acidis tum Alimentis tum Condimentis Belgæ, putantque non satis sapere Alimenta, nisi *usurpentur* aut *valdè Salsa*, aut *valdè Acida*: licet trito suo idiomate proverbio testentur, debilitari naturam humanam tum Salsis, tum Acidis: **Zout en Suur krenkt de Natuur.**

LXVII. Hoc Consilium esse salutare, vel inde patet, quòd *Infantes geniti ex Matribus non ita Acido indulgentibus rariùs patiantur Epilepticos Insultus*; & contrà.

Assumendo quæ Acidum temperent.

LXVIII. Ubi autem ille Mos malus corrigi non potest, sicut Ego ejus corrigendi spem video nullam, danda opera, ut *assumant* quoque *Gravidæ* talia, quæ *Acidum infringant*, *temperent*, *& corrigant*; inter quæ primas tenent *Salia Volatilia Oleosa*, à quorum usu assiduo observavi optimè habuisse tum ipsas fœminas gravidas, tum posteà ipsos Infantes, minúsque fuisse obnoxios Insultibus Epilepticis.

Quæ locum habent tum in Uterum gerentibus, tum lactantibus.

LXIX. Atque hæc fieri possunt à fœminis Uterum adhuc gerentibus, quod *ipsum continuari potest* ac debet *ab iisdem*, si *Liberos suos lactent*, *aut à Nutricibus*; *cavendo* sedulò, quantum fieri potest, ne *Manus Aquæ frigidæ multùm immergant*; cùm observentur indies inde excitari Ventris tormina in Infantibus; imprimis, si paulò post ipsarum Lac exugant; quibus non raro succedunt Insultus Epileptici.

Cavendo præterea ab immersione manuum in Aquâ frigidâ.

LXX. Atque hæc aut similia possunt exhiberi Gravidis & Nutricibus. *Infantibus* autem *Ipsis*, præsertim *quando præcessit notata vitiosa Matrum Diæta*, *exhiberi* deberent mox *à nativitate Medicamenta temperando concentrandoque Acido utilia*, qualia sunt non tantùm *Salia Volatilia*, tutò Infantibus ex *Aquis & Syrupis Carminantibus*, Menthæ, Fœniculi, & similibus parvâ quantitate exhibenda, sed *Coralia* quoque, *Margaritæ*, *Oculi Cancri* & similia in praxi vulgari notissima & familiaria, licet Ipsorum Utilitatis ratio vera fuerit paucis hactenus nota.

Infantibus exhibenda Acidum temperantia.

Et qualia.

Ut & alvus laxanda.

LXXI. Qualia medicamenta si usurpentur in tempore, *alterari ac emendari* potest nonnunquam *Humor Acidus* in ipsis peccans; qui, quoties *minùs soluta* est *Infantium alvus*, quam esse *laxam* convenit, *blandè educendus*, *Diagridium* ad j. vel ij. grana exhibendo; cùm non tantùm *Bilem*, verùm *Aquas* quoque blandè vacuet; licet id non sciant, nec asserant plerique.

Diagridio.

Ejus defectu quænam sequantur mala.

LXXII. Hæc *Alvi laxitas si negligatur* in Infantibus, plerumque observabis *vexari eos ventris torminibus*; & paulò post *dejectione viridi concretâ*, & tandem *Epilepticis Insultibus*.

Quænam infantibus nuper natis conveniant.

LXXIII. Conducunt igitur Infantibus nuper natis tum *Alterantia, Emendantiaque Humorem Acidum*; tum eundem *temperatum Evacuantia*; quò præveniatur in tempore malum tàm horrendum, tàm perniciosum ac lethale.

Quando est metus futuri mali Epileptici.

LXXIV. Hæc eadem solicitiùs facienda, quando non tantùm *Metus est futuri mali* Epileptici, ob Diætam matrum pravam Gestationis tempore prægressam, sed imprimis, quando ex *Ventris Torminibus, ac præsertim ex Alvo adstrictiore* atque *viridantibus fœcibus* notæ adsunt manifestæ *Acidi jam noxam in tenui Intestino parientis*, atque *brevi secuturorum facilè Insultuum Epilepticorum*.

Quinam pulveres usurpandi.

LXXV. Tunc Ergò eadem usurpanda sunt diligentiùs, sæpiùsque in die; *Pulveres*, inquam, ex Margaritis, Coraliis Rubris, Oculis Cancri, Cretâ, Bezoardico animali & minerali, Cornu Cervi, Ebore, Osse de Corde Cervi, Ungulâ Alcis, & similibus Sale Volatili abundantibus parati.

Et Mixturæ.

LXXVI. Quin possunt etiam ipsa *Salia Volatilia blandiora* Mixturis Aromaticis addita sæpiùs in die quantitate parvâ exhiberi.

Nec non Enemata.

LXXVII. Quinimò *Enemata* ex Lacte bubulo, Terebinthinâ Venetâ, Ovi vitello, & similibus parata injici poterunt, quò alvi excrementa fiant dilutiora, Acidum noxium lacte excipiatur, flatus & halitus discutiantur, vel suffocentur ac submergantur, atque humores noxii deorsùm ad secessum alliciantur ac deducantur: sicque ab ascensu avertantur.

Ut & Syrupi.

LXXVIII. Possunt quoque ad humores illos priùs aliquantulum correctos per alvum educendos exhiberi *Syrupi, Rosarum Solutivus, de rheo simplex, aut de Cichoreo cum rheo*, illisque tutò addi *granum unum Diagridii*.

LXXIX. Atque sic laudatis medicamentis aliquandiu per vices continuatis possunt non tantùm Curari Tormina & Alvi Dejectio viridis, verùm nonnunquam *Præveniri Epilepsia*; dum ejus *Causa antecedens* in *tempore corrigitur*, aut *educitur è corpore*.

Qui Matres vel Nutrices se gerere debeant.

LXXX. Dum hæc administrantur Infanti, danda sedulò opera, ne *Mater aliave ipsius Nutrix utatur Alimentis Condimentisve Acidis*; *terreatur, aut contristetur*; *Aërive frigido exponatur*, vel *Aquæ frigidæ manus immittat*, *Pedesve frigus patiantur*, unde tàm sæpè *irritantur*, *vel producuntur Mala notata*.

Ut & ipsi infantes.

LXXXI. Quæ sicut vitanda sunt in Matre ac Nutrice, ita sunt adhuc *magis vitanda in Infantibus ipsis*: cum ab illis tàm facilè augeri possit, vel irritari Acidum in tenui Intestino repertum.

Succi Pancreatici Acidioris Effervescentia cum Bile quibus sedanda.

LXXXII. Ut insuper *vitiosa Succi Pancreatici Acidioris Effervescentia cum Bile sedetur, aut sistatur*, quoties illa ex notatis Ventris Torminibus, Alvique fœcibus viridibus apparet urgens, exhibenda sunt *Anodyna efficacia, Syrupus Diacodii, Papaveris albi*, & similia, Mixturis *superioribus* addita; cui tutò jungi potest, *urgente multùm Dolore, Laudani Opiati granum unum*.

Unde malum prævenitur.

LXXXIII. His mediis potest *præveniri* non rarò malum imminens, sicut id non semel in praxi meâ sum expertus apud Parentes monitis meis obedientes: Quod ideò refero, quia pleræque *Mulieres Belgæ*, quibus *Infantium* cura est concredita, *censent, nulla, vel non nisi rarissimè* & quidem valdè urgente necessitate *Ipsis exhibenda Medicamenta*.

Quando levissimi adsunt motus convulsivi, quid faciendum.

LXXXIV. Ubi autem ex *levissimis Motibus Convulsivis*, & *Sensuum levi stupore* patet, ad *Cerebrum assurgere Halitus Acres*, à quibus immineant *Insultus Epileptici*, adhuc *diligentiùs ac frequentiùs usurpanda* pro re natâ quævis medicamenta modò laudata; quò *præveniatur*, quantum fieri potest, *Gravior Epilepsia*. Quod faciendum imprimis, quando eadem jam invasit, quoties *aliquas* ipsa *dat inducias*.

LXXXV. Ubi notandum, laudatum *Enema plurimùm juvare*, quatenus Humores vitiosos elicit è corpore.

LXXXVI. *Pulveres* autem *laudati sunt utilissimi*, ut & *Salia Volatilia*, unà cum *Mixturis blandè Aromaticis*, quibus *Anodynorum & Opiatorum plus vel minus addi debet*, prout *Dolores ac Vigiliæ plus vel minùs urgent*. Quibus ritè observatis non ita difficile est, Curationem instituere laudabilem & rationalem.

Quando insultus Epileptici sublati sunt, continuandum in laudatis remediis.

LXXXVII. Quamvis laudatis medicamentis *sublati sint Insultus Epileptici*, *non cessandum tamen* à Medicamentorum eorundem usu ulteriore, quin *continuandum est* aliquandiu, præsertim *in usurpatione Auxiliorum & Acidum infringentium, concentrantium, temperantium, &* idem concentratum *temperatumque blandè educentium*, rariùs licet assumptorum, *nisi Alvus existat adstrictior*; quod, sicut dixi, semper malum in Infantibus.

Quando infantes pro sanis habendi.

LXXXVIII. Ubi autem Alvus spontè laxior existit, Somnus est placidus, hilaritas redit, Alvi excrementa sunt flaventia, appetitus Alimentorum moderatus, color faciei elegans, caro musculorum firma; verbo, Functiones omnes ritè se habent, Excreta assumptis respondent, pro-

prodeuntque facilè, Corporisque qualitates externæ vigorem testantur; tunc demum pro sanis habendi infantes.

Salia volatilia hoc præstare.

LXXXIX. Hæc autem *omnia facilitant Salia Volatilia blandiora* quantitate parvâ indies Infantibus exhibita. Quæ si placeant minùs quibusdam in Chymiâ & praxi optimâ minùs versatis, proferant ulla, quæ hisce possint conferri ac æquiparari, quin opere ipso testentur se Medicos Summos, non item garrulitate ostentatoriâ & thrasonicâ, & doctis Medicis planè indignâ illud nomen affectent.

Vis Narcotica quibus corrigatur.

XC. Quoad *vim Narcoticam stuporem omnium Sensuum Externorum Internorumque producentem*, atque *à Bile deducendam*; existimo illam, sicut aliàs, imprimis corrigi posse *Salibus Volatilibus mediocriter Acribus*, atque *fixis terrenis*, Coraliis, Cretâ, Margaritis, Oculis Cancri, Antimonio Diaphoretico, & similibus.

Et quomodò.

XCI. Sicut enim hæc *postrema imbibunt partem Bilis Oleosam in tenui Intestino*, ita *priora Volatilia discutiunt potenter halitus noxios ad caput delatos aut deferendos*, *depurantque* ab *admissâ noxâ Spiritus Animales*.

Fatuitas incipiens quibus corrigatur.

XCII. Quod si *Fatuitas* ipsa incipiens possit superari ac curari, existimo ipsam à laudatis *Salibus Volatilibus*, sed *paulò Acrioribus* expectandam: postquam non semel observavi, Adultos æquè ac Juniores continuato aliquandiu eorum usu accepisse *Sensus omnes alacriores*, adeò ut *Mens* quoque *operaretur* in ipsis, quàm priùs, *liberiùs & subtiliùs*.

XCIII. Quid ad hoc dicent Censores mei nasutuli, cavillationibus dediti magis quàm solidis ratiocinationibus, aut experimentis rem quamvis dubiam explicantibus, & assensum convincendo cogentibus.

Tempus non in aliorum opinionibus vellicandis, sed in propriis adstruendis impendendum.

XCIV. Utique parùm vel nil agunt, quotquot temporis sui partem magnam impendunt perpetuis alienarum opinionum vellicationibus, plerumque iniquis; quod facilè; minimam propriis sententiis adstruendis vel confirmandis; quod magis arduum & difficile.

Et quare.

XCV. Quid enim juvat Studiosum scire, hunc vel illum sensisse forsan malè, nisi doceatur & persuadeatur, quomodò debeat sentire benè: quod rarò vel nunquam faciunt, qui alienarum opinionum refutationi student.

Alterius sententia unde plerumque corrupta proponatur.

XCVI. Adde quod plerumque ex invidiâ, & contradicendi carpendique studio rarò ritè percipiatur, aut proponatur alterius sententia, sed plerumque corrupta, mutilave.

Autor proprias sententias Experientiæ & Praxi consentaneas tantùm proponit.

XCVII. Hæc Causa est, cur intactis alienis opinionibus, ex iis, quæ in ægris à me sunt observata, meas deducam Conclusiones, Cogitationes ac Sententias, illasque ostendam consentaneas Experientiæ atque Observationibus Practicis, tàm propriis, quàm vulgò tritis. Atque hæc de Infantium Epilepsiâ dicta sufficiant.

CAPUT VII.

De Dentitione difficili.

Mala Dentitionem comitantia.

I. INter Affectus frequenter atque graviter Infantes affligentes non postremum locum tenet *Dentitio difficilis*, cùm sæpiùs idcircò patiantur *in Gingivis dolorem summum, caloremque in ore molestum*, quin *Gingivarum* quandoque *Inflammationem*, ipsamque adeóque *Epilepsiam*, & nonnunquam ex ipsâ *pereant*.

Quando fiat.

II. Solent Infantibus plerisque *post* sextum *ætatis mensem* paulatim dentes *erumpere*, sicut quibusdam citiùs, *mense sc. tertio vel quarto*, *multis seriùs*, *post* mensem demum Octavum, Nonum, imò aliquando duntaxat *post annum*.

Quibusdam facilis, quibusdam difficilis.

III. *Prodeunt* iidem quibusdam *satis facilè*, absque notabili molestiâ; *plerisque* tamen *molesta solet & gravis* esse *Dentitio*, imprimis, *quando plures simul erumpunt*, ut &, *quando Canini prodeunt*.

Quinam dentes primi erumpant.

IV. Omnium *primi* solent erumpere *Incisores medii*, tàm *superiores*, quàm *inferiores*, sive *simul* erumpant, sive *seorsim*; posteà *succedunt externi*; in totum *octo*.

Quænam eruptionem dentium comitentur.

V. Quibusdam Infantibus cum tantâ erumpunt facilitate, ut *ne minimam sentiant inde in Gingivis molestiam*, sed non rarò *dolent* ipsis *multùm Gingivæ*, adeò ut non tantùm *ardor* deprehendatur in eis, sed quandoque *Inflammatio*, accedente *Oris totius ariditate & calore*, *siti*, ut & *febre ac vigiliis*.

VI. Quin urgentibus doloribus accedit aliquando ipsa *Epilepsia*, ex quâ sæpiùs moriuntur.

Difficilis Dentitionis Causa.

VII. Difficilis hujus Dentitionis *Causa* videtur esse aliquando quærenda *in Dentibus ipsis*, sæpiùs in *Gingivis*.

In Dentibus.

VIII. In *Dentibus*, quando *segniùs excrescunt*, suntque *Obtusiores*, unde difficiliùs penetrant Gingivas.

In Gingivis. IX. In *Gingivis*, quando ipsarum *substantia* est *Solidior & Durior*, adeò ut difficulter patiantur se à Dentibus dividi.

Quando Gingivæ segniùs dividuntur, quæ sequantur mala. X. Ubi autem *segniùs procedit ista divisio*, cùm sint partes sensiles, *dolor* excitatur in ipsis, & quoniam atteritur earundem *gingivarum* substantia, eademque quasi contunditur, *Sanguis* quoque ex ipsarum vasculis *effunditur*, *sistiturque in earum substantiâ*, unde fit ibidem *Inflammatio*, cum *dolore & ardore summo*, quem comitatur *vigilia*, hincque facilè accenditur *Febris continua*, pro humorum in corpore simul existentium ac peccantium diversitate *diversa*: unde non rarò tum *ex ipsâ parte affectâ excitantur ac erumpunt Halitus Acidiusculi*, qui ad *nervorum principium penetrantes*, *ac ipsum irritantes Epilepsiam* quoque producere solent.

XI. Quin putem aliquando *agitatis conturbatisque cum Febre Universi Corporis Humoribus*, *propter continuos dolores ac vigilias*, *tum Bilis*, *tum Pancreatici Succi augeri Acrimoniam*, propter quam *Effervescant* in tenui Intestino *vitiosè*, & ita quidem, *ut Halitus Acres tum Acidi*, tum quandoque *vi Narcoticâ simul prædit*i, tunc *erumpentes assurgant ad Cerebrum*, ibidemque pariant *Epilepsiam*, sicut docuimus in præced. cap.

Quomodò præveniantur aut curentur. XII. Hæc mala omnia ut *præveniantur*, & si jam urgeant, *ut curentur*; danda opera, si segniùs erumpant dentes, aut caleant doleantque jam Infantium *Gingivæ*, ut *illæ molliantur ac demulceantur*, hinc & *eorundem penetratio promoveatur*.

XIII. Ad *Gingivas emolliendas* utile *Butyrum* insulsum, solum vel cum *melle* junctum; si sæpiùs illo illinantur digito Gingivæ: ut & *Lactis Cremore*. *Gingivæ Emolliendæ. Et quibus.*

XIV. Laudatur quoque in hunc finem *Cerebrum Leporinum* similiter usurpatum.

XV. Quin commendatur etiam *è Galli cristâ incisâ emanans Sanguis*, & similiter Gingivæ affrictus.

XVI. Ut faciliùs Gingivas densas & crassas penetrent dentes, *ex Ebore*, *Crystallò*, *Argento*, *aliâve materiâ solidâ & durâ solet* parari aliquod *instrumentum* inter Gingivas collocandum; quod dum mordent Gingivis Infantes, faciliùs perforatur Gingiva. *Perforandæ & quibus.*

XVII. In hunc finem laudantur *Dentes Lupini*, ac si rebus aliis duris præstarent; quod si fiat, tribuendum id erit Sali Volatili, quo abundant.

XVIII. Et reverà quorundam *Brutorum ferociorum Dentes*, sicut sunt *valdè duri*, ita *halitum aliquem Salinum Volatilem emittunt*, qui *penetrantissimus* est, atque hactenus forsan promovere potest Gingivarum perforationem.

XIX. Quemadmodùm illi *dentes*, aliaque Instrumenta memorata *teneri* possunt *in ore*, *ut mordeantur ab Infantibus*; ita utiliter *hinc inde moveri possunt & agitari blandè secundùm Gingivas*, quod gratum solet esse Infantibus, & facilitare dentium exitum. *Et quomodò.*

XX. Symptomatum difficili dentitioni supervenire solitorum cura peti debet è cujusvis Affectûs peculiari tractatione.

CAPUT VIII.

De Tineâ & Scabie ferâ.

I. INter Affectus Infantibus præsertim molestos sunt & *Tinea*, & *Scabies agria* sive *fera* dicta.

Quas partes occupet Scabies fera. II. *Fera* hæc *Scabies omnes corporis partes* occupare potest, quamvis frequentiùs in hisce locis *Faciem* ac *Pectus* afficiat, & quandoque *Brachia*, uti rariùs serpere observatur latiùs.

Quas Tinea. III. *Tinea* verò *Caput* imprimis *parte ipsius capillatâ* vexare solet.

Qui Belgis vocentur. IV. Affectum priorem vocant Belgæ **Douw-worm**/ posteriorem **Haar-worm**; ac si à Vermibus exiguis perforatæ forent Cutis partes variæ, ex quibus Humor tenax erumpit ac effunditur instar Roris, crustas coloris varii producens, unde **Douw-worm**/ nomen accepit: sicut **Haar-worm**/ quando in specie Capillis nocet, adeò ut sæpiùs excidant, & segniùs vel nunquam iterum excrescant, relictis plagis in capite undosis pilis carentibus. *Et quare.*

V. Cùm non multùm differant horum Affectuum Causæ & Curatio, simul ipsos tractabimus. *Horum affectuum causæ & curatio simul tractandæ.*

VI. Ut autem Affectum utrumque distinctiùs explicemus, Consideranda ipsorum Symptomata conjuncta, ex quibus ritè observatis non ita difficulter Causa vera & Curatio deducentur.

VII. Ergò in Scabie illâ ferâ, sive **Douw-worm**/ erumpere solent primùm *parvæ pustulæ*, hanc aut illam *Cutis partem* obsidentes, ac præsertim *Faciei*, *Aurium*, *Brachiorumve*, quandoque *totius penè corporis* cum *summo pruritu*; pro- *Scabiei feræ symptomata. Parvæ pustulæ. Pruritus.*

propter quem Infantes, quoties possunt, unguibus partem affectam scalpunt & lacerant, & si non possint, cuivis rei occurrenti faciem affricant, nec desinunt, licet post frictionem succedente *rubedine*, mox & *cutis externæ apertione*, tum *Liquor Acer mordaxque*, tum *Sanguis* effundatur: quibus omnibus non minuitur, sed *augetur potiùs malum*, *latiùs nimirum serpendo*, & *novam molestiam* itidem *alibi producendo*.

Cutis rubedo, & apertio. Liquor acer mordax.

VIII. *Humor* autem fricatione illâ promanans observatur *varius*, aliàs *aqueus*, aliàs *flavescens*, vel magis etiam *obscurus*.

Isque varius.

IX. Idem *humor acer* est, ac, si gustetur, *Aciditatis admistæ notas præbens*, quin ad *Salsedinem muriaticam* tendens.

Ad salsedinem muriaticam tendit.

X. Idem *Humor tenax* est ac *glutinosus*, *partibus adhærens*, tandemque *iterum concrescens*, atque *crustam excitans*, quæ, nisi nuda sit pars, uti est facies, *accrescit quoque indusiis*, *aliisque linteis aut vestimentis affectæ parti proximis*; quocirca sine crustæ abruptione, ac plerumque Sanguinis quoque atque humoris vitiosi novâ eruptione removeri nequeunt ab ipsis, nî admodùm cautè humectentur priùs ita lintea, ut crustam relinquant subjectæ Cuti adnatam, quod faciendum, quò citiùs faciliùsque curetur hæc Scabies molestissima.

Tenax est. Concrescit & accrescit vestimentis.

XI. *Feliciùs*, inquam, *citiùsque curatur hoc malum*, si *affectæ parti annexæ maneant crustæ*, *sub quibus* tàm *sponte*, quàm *arte faciliùs corrigitur humor noxius & acer*.

Quomodò curetur hoc malum.

XII. Præter Pruritum *Ardor* deprehenditur in *parte affectâ summus*, etiam cujusvis manibus applicatis manifestus: quem ego arbitror excitari *à vitiosâ*, quæ ibidem contingit, *effervescentiâ*, & quidem *calidâ*.

Ardor etiam adest. Et unde.

XIII. Qui autem hactenus illustratam habet mentem, novitque, si non ex Veterum Recentiorumque monumentis, saltem me præeunte, per ipsam experientiam, (quam dolent dubio procul Adversarii mei me primùm fortè notasse, ac Medicis nostris aperuisse) *duo tantùm reperiri & dari in rerum naturâ acria*, & quidem *sibi subcontraria*, *Salsum Lixivum & Acidum*; atque *ab illis* vel purioribus, vel minùs puris *confluentibus* aut junctis *excitari effervescentiam & pugnam*, sæpiùs cum *Calore*, rariùs cum *Frigore* junctam; facilè conjiciet, in *tali affectu alterutrum vel utrumque ponendum concludendumque Acre in corpore Infantium peccans*: quod *ad Corporis superficiem cum circulante Sanguine propulsum ibidem sistatur*, *atque hunc Affectum molestum pariat*.

Duo esse Acria ab Autore primùm inventa. Hujus Affectûs causa.

XIV. Et ut hîc ostendam, *Effervescentiæ doctrinam* à me imprimis hâc in Academiâ positam, *utilitatem habere in Medicinâ frequentem ac summam*, (Cogunt enim me, quotquot mea dicta in commune bonum magno labore quæsita & gratis communicata suis Cavillationibus conantur aliis persuadere, illa esse ridicula, aliquid in mei commendationem aut potiùs defensionem proferre) diu, hoc est, multis annis cum cæteris Medicis nostris Thrasonicis hæsi in hoc affectu tàm cognoscendo, quàm curando: donec tandem, Deo clementer laboribus meis benedicente, notaverim & *utrumque acre in rebus naturalibus repertum*, & *laudatam ex ipsorum concursu Effervescentiam*; ex quâ tum *modum generationis hujus affectûs molesti*, *tum rationem ipsum feliciter atque sat citò curandi paulatim erui*: quod non privatim me rogantes, ast publicè quosvis, inimicos æquè atque amicos, dignos & indignos, docebo nunc etiam non rogatus.

Effervescentiæ in Medicinâ Utilitas.

XV. Cùm igitur *ex memoratis* jam feræ istius Scabiei *Symptomatibus* concluderem, *Causam ipsius esse Humorem Acrem*, *simulque Glutinosum*; mox judicavi, *Acrimoniam ibi peccantem* probabiliter putandam *Acidam*.

Acrimonia in hujus mali causâ peccans Acida.

XVI. Et *Cur Acidam*? quia humori glutinoso & pituitoso se facilè jungit Acidum, ac cum ipso fertur quaquaversùm; cui si jungatur Salsum Lixivum, facilè in flatus abit, vel saltem illud Salsum magis obtundit.

Et quare.

XVII. Hoc *fundamento sic* ex meis observationibus Practicis & Chymicis *posito*, censui, tum ratione *Acrimoniæ Acidæ*, tum ratione *Pituitosi Glutinosi*, posse conducere *Salia lixiva*, & imprimis *blandiora* vel *fixa*, quale in Calce vivâ reperitur, vel *Volatilia* ex omnibus Animalium partibus parabilia; nec spes fefellit me, quippe *utroque remedii genere* à me sic concluso *usus sum feliciter*, *& curavi plures facilè*.

Hanc corrigere Salia Lixiviosa.

XVIII. Prodeant nunc in medium, quotquot mea experimenta, quotquot meas conclusiones ab ipsis deductas rident, atque traducunt, & ostendant se similia unquam suâ industriâ, suo ingenio subtili adinvenisse, aliosque docuisse; proferant affectus arduos ac intricatos, cæterisque rariùs curatos, quorum rationes causasque suo marte extricarint ac explicuerint; quibus remedia egregia suo ingenio excogitarint, ac feliciter applicuerint.

XIX. Utique alienarum opinionum vellicatione, cavillatione, aliisque artibus similibus non innotescent unquam ulli res arduæ, non perficietur Medicina.

XX. Cæterùm *hærent illi Humores Acres Acidique in corporis superficie* aliquando *propter Pituitam Glutinosam ipsis* admistam, aliquando *propter aliquod in Diætâ vitium patratum*.

Cur humores Acres & Acidi in corporis hæreant superficie.

XXI.

XXI. Videtur namque illa Humorum Acrium ad superficiem corporis deductio deberi imperfectæ Crisi, quatenus illi secernuntur quidem à reliquâ Sanguinis massâ, impediuntur tamen in suâ per Cutis poros Excretione, aliquando, sicut dixi, propter admistos ipsis Humores Glutinosos, quorum causâ adhærent facilè circa Cutim; aliquando propter erratum in Diætâ commissum; Aëris putà frigus imprudenter durante sudore admissum, quod poros occludendo exitum prohibeat Humorum noxiorum.

Quid ibidem producant.

XXII. Hi quocunque modo in Corporis superficie hærentes ampliùs vitiantur, quin allabentis Sanguinis partem simul corrumpunt, & pruritum doloremque in partibus vicinis excitant, quibus fricatione violentâ ruptis erumpit Humor vitiosus, qui ab externo aëre fit acrior, quatenus ex ipso allicit, magnetis ad instar, partes sibi ex parte similes, quæ noxam illam fovent ac diuturnam reddunt.

XXIII. Quod de Aëre frigido dixi, est quoque intelligendum de indusiis, aliisque linteis frigidis corpori tenello infantium applicatis, quemadmodùm hæc sæpiùs malè fieri observavi pluries.

Si ex læsâ cute prodeant, partes vicinas inficiunt.

XXIV. Notandum quoque, *Humorem Acrem ex læsâ cute*, cuticulâve prodeuntem *partes vicinas*, quibus *glutinositate suâ adhæret*, *facilè inficere ac similiter afficere*, quo nomine *serpere* solet hoc malum: quin ratione eâdem fit hoc *vitium contagiosum*, dum ille Humor alios contingit, ac præcipuè *Infantes*, quorum Humores Pituitosiores, quàm in adultis, faciliùs simili corruptione afficiuntur, illamque servant; quæ in adultis citiùs iterum curatur & tollitur, si quando ipsorum facies aliquid talis patiatur ex contactu Infantium malè affectorum ipsis applicatorum.

A quibus humoribus rariùs hoc malum oriatur, & à quibus plerumque.

XXV. *Rariùs* talia in Corporis superficie mala ortum habent *ab Humoribus diversimodè acribus & in sanguinis massâ redundantibus continuè ad Cutis superficiem propulsis:* ast plerumque *ab iisdem, licet paucis, unà cum sudore eò delatis*, ac *ibidem subsistentibus*, *ampliùsque morâ corruptis*, quin *appellentis sanguinis partem itidem corrumpentibus*, atque sic *ad tempus longius* affectum foventibus.

Ejus ratio.

XXVI. Quod vel inde *confirmatur*, quod illa *Scabies sit contagiosa*, sicut modò dictum, aliosque *contactu suo inficiat*, *adhærente sc. Humoris acris & plus vel minùs glutinosi parte alterius cuti, quam penetrat, & allabentis Sanguinis sani partem corrumpit*, atque in cute permanens, diuturnum sæpè malum parit.

XXVII. Hoc idem *confirmat Curatio plerumque solis externis absolvenda*, & quidem *absque internis medicamentis* ullis, *nisi observentur præterea* alia *in Humoribus vitia*, propter quæ internâ opus sit medicinâ, non item propter Scabiem hanc ipsam, *nisi forsan producta sit à sudore quovis modo impedito*; in quo casu utile erit, *sudoriferis blandis ac sæpiùs exhibitis denuò viam parare Humoribus in superficie hærentibus*, ibidemque *ita corruptis*, *ut Scabiem hanc* feram producant.

Solis externis curandum.

XXVIII. Ubi verò *Criseos modo ad Cutim propulsus est Humor acer*, idemque *ob admistam Pituitam tenacem* ibi hærens Scabiem notatam produxit, *cæteris functionibus ritè se habentibus*, *observavi sæpiùs*, *solis externis curatum hoc malum*.

A quo in ejus curatione cavendum.

XXIX. *Cavendum autem sedulò* in ejus Curatione, *ne adhibita medicamenta ullo modo Cutis poros occludant*, *humoremque peccantem ad interiora repellant*; unde plurima gravia solent excitari mala, *Febres* putà, ut & aliquando post *Epilepsiam mors*.

Quænam usurpanda.

XXX. Quapropter in *Curatione rationali & dogmaticâ* hujus affectûs instituendâ usurpanda sunt, quæ *Cutis poros servent apertos*, *quin eosdem aperiant*; quæque *Humorem Acidum temperent*, *Glutinosumque incidant & abstergant*, sicque *partem affectam restituant & consolidationem promoveant*.

Salia nempe Volatilia blandiora.

XXXI. *Hæc omnia præstant*, *& quidem sola præstant Salia Volatilia*, sed *blandiora*; quorum ope plures curavi feliciter, satque citò & facilè.

Crustæ non separandæ à partibus Subjectis.

XXXII. Quodque monui statim in exordio, danda opera, ne *Crustæ facilè à partibus subjectis separentur*, *cum sub ipsis feliciùs contingat Cura tota*.

Tineæ curatio.

XXXIII. Quod de Scabie hâc ferâ dixi, de *Tineâ* quoque Capillis maximè infestâ similiter dicta sunto, cùm *iisdem Salibus Volatilibus cedat sensim*.

Alia medicamenta non adferri, cùm laudatis cura fiat tutior citior & facilior.

XXXIV. Plurima Medicamenta in affectibus hisce curandis laudata non attingo, postquàm legi possunt apud Authores varios, egoque illis carere possum, ex quo mihi cura innotuit, tutior, citior, & facilior, quam libenter ac liberaliter hìc communicavi; quin ad plurima superficiei corporis mala externa, Scabies varias feliciùs faciliùsque curandas viam hìc aperui Regiam, quod ante me factum à nemine. Faxit Deus, ut, sicut animo bono hæc communico gratis omnibus, ita eadem in multorum afflictorum commodum usurpentur feliciter.

CA-

CAPUT IX.

De Variolis & Morbillis.

Variolæ & Morbilli cui ætati familiares.

I. O*Mni ætati*, at imprimis tum *Infantiæ* tum *Pueritiæ familiares* solent esse *Variolæ ac Morbilli*, ferè simul tractare soliti, & forsan, quoniam *eodem modo primò se manifestant*, *seque nonnunquam consequuntur*; ita tamen, ut credant plerique, si præcesserint Morbilli, ac subsequantur Variolæ, non facilè iterum Variolis affici homines; secùs, si præcesserint Variolæ, ac subsequantur Morbilli: quamvis etiam contrarium observetur; adde quòd multi bis terve in vitâ laborant Variolis, quin nonnunquam eodem anno: sicut factum memini sæpiùs.

Cur simul tractentur.

Quoties & quo ordine homines invadant.

Quosdam iis non laborare.

II. Creduntur *Variolæ ac Morbilli* esse *inevitabile Hominibus malum*, quamvis plures noverim ad ætatem senilem deductos, & sic mortuos, qui nunquam laborarunt Variolis.

Unde oriantur.

III. Quoniam tamen *plerique illis affici solent Homines*, judicarunt plerique, *ortum habere ista exanthemata ex corrupto Sanguine menstruo durante Uteri gestatione circa Uterum collecto*, *& aliquâ sui parte in fœtum translato*, *tandemque nunc citiùs*, *nunc tardiùs à reliquâ massâ secreto*, *atque ad corporis superficiem propulso*.

IV. Quemadmodùm autem nullam novi rationem urgentem, quæ hoc assertum evertat, ita nullam etiam novi, quæ idem potenter adstruat.

Variolas aliquando esse Epidemias.

V. Id saltem notum, *perpaucos evadere Variolas*, quin *certis temporibus & annis easdem existere Epidemias*, & *uno tempore longè graviùs alio longè blandiùs affici ægros isto malo*.

Nunc graviores, nunc blandiores.

Morbillos & Variolas febrem habere comitem.

VI. Id etiam notum, *nec Morbillos*, nec *Variolas erumpere sine comite febre*, *aliàs leviore*, *aliàs graviore*.

Eodem modo erumpere.

VII. Hoc etiam notum, *erumpere*, sicut jam dictum, *eodem modo tum Variolas tum Morbillos exiguis maculis vel tuberculis rubentibus*; adeò ut in principio decipi queant Medici peritissimi, & falli in suo judicio, sicut sæpè factum vidi: quocirca *ante diem tertium soleo ego meum suspendere judicium*.

Diversimodè procedere.

VIII. Utplurimùm verò *circa diem tertium solent disparere in Morbillis notata Tubercula*, *quæ magis attolluntur in Variolis*, *& explicantur*, *apparente sat sæpè*, *in ipsorum medio fossulâ*: quam *multi habent pro signo malo*, licet sæpiùs illam observarim in *Variolis boni moris*.

Variolæ quænam benè quænam malè constitutæ.

IX. *Pro malo* autem *signo habeo fossulas jam albescentibus & in altum elevatis Variolis supervenientes*, *quas bonum paulatim arescere*, *non item concidere atque cavari*.

Post eruptionem febrim levari.

X. *Quamprimùm erumpunt Maculæ aut Tubercula*, *solet levari præcedens ipsas Febris*, & aliquando per dies tres, aut plures satis graviter Infantes, Adultosque priùs affligens.

In Morbillis Tubercula paulatim disparere.

XI. *Maculæ istæ atque Tubercula*, sicut dictum, *solent minui atque paulatim disparere in Morbillis*.

Variolarum processus.

XII. *In Variolis* autem *attolluntur magis*, *explicanturque*, quin *dolorem ardentem pariunt dicta Tubercula*; & *paulò post tolerabiliora* sunt: donec postmodùm *ad maturationem abeuntia novum dolorem inferant*, *qui recedit ac minuitur iterum pure in ipsis existente*, *sponte vel arte ad exsiccationem properante*; unde tandem *decidunt aut decerpuntur*, *remanentibus in Cute fossulis pro humoris peccantis Acrimoniâ majore vel minore nunc profundioribus*, nunc *magis superficialibus*, & in *junioribus* ex parte *iterum subinde disparentibus & cuti reliquæ adæquatis*.

Ex Variolis cicatrices.

XIII. Sed aliquando *propter humoris Acrimoniam & pruritum vehementem dilaceratæ coëunt plures in unum*, atque *in sui curatione Cicatrices relinquunt post se turpes*, *faciemque non parùm fœdantes*.

XIV. Unde meritò inquiritur *in Variolarum præsertim Causam veram & Curationem maximè laudabilem*, *notasque turpes paucissimas post se* relinquentem.

Causa.

XV. Cùm non tantùm in Variolarum ac Morbillorum eruptione soleant *præcedenti febri succedere Macularum*, *& quandoque Tuberculorum exiguorum expulsiones* in Cute, verùm id multis aliis evenire soleat Febribus, petechialibus putà & similibus, meritò quæritur 1°. quænam *Causa vera sit Expulsionis illius per Maculas?* 2°. *Cur in Variolis potiùs*, *quàm in Morbillis aliisque Maculosis febribus non tantùm in Tubercula abeant istæ Maculæ*, *quod in Morbillis sæpè fieri observavimus & retulimus*, *verùm paulatim ad suppurationem tendant eadem Tubercula sub ipsâ Cuticulâ*, *quin Cutim subjectam plus vel minùs rodant*, *exedantque*, *unde fossulæ aliæque Cicatrices ac Lituræ fœdæ nonnunquam post Curationem in ipsâ remanent?*

Aliquid durante febre a

XVI. Et 1°. quidem, quoniam *cum febre continuâ*, eâque nunc magis nunc minùs *ardente*,

te,

Sanguine secerni, & ad cuticulam propelli.

te, nunc magis nunc minùs *gravi & periculosâ* contingit hæc *Macularum colore variarum Eruptio*, (aliàs enim *rubent*, aliàs *lividæ* sunt, aut *purpureæ*, aut *nigræ*; quin nunc majores sunt, ampliores que, nunc minores & angustiores) statuendum existimo, *aliquid durante illâ Febre undecunque ac quandocunque tandem Sanguini admistum secerni*, & *ad Corporis superficiem propelli*, *ut excernatur*, quod tamen *sub Cuticulâ hæreat*, *ipsamque colore vario inficiat*, quin *noxâ suâ Cutim ipsam*, & quandoque *partes subjectas malè afficiat*.

Eruptio Macularum imperfecta Crisis.

XVII. Adeò ut illa *Eruptio Macularum pro Crisi* habenda sit, sed *imperfectâ*, subsistente ac hærente sub Cuticulâ & in Cute Humore valdè subtili foràs in Febris declinatione propulso.

Humorem istum aliquando esse acrem, aliquando non.

XVIII. Quoniam verò *Maculis notatis* multifariis *Comes* est aliquando *Pruritus vel Dolor*, *Ardorve diversus*, aliquando *nullus*, patet *Humorem* illum foràs propulsum, ac cum sudodore aut Insensili transpiratione prodeuntem aliquando *conjunctam habere Acrimoniam minorem majoremve, aliquando nullam*.

Humorem acrem faciliùs cuti adhærere, quando sudor non bene habet.

XIX. Quoties ille *Humor Acrimoniam habet conjunctam*, *faciliùs* hactenus *adhærere potest Cuti*, ac præsertim, *quando partes sudore diffluentes nudantur*, vel *sudor difficiliùs erumpens non adjuvatur*; quod aliquando fit *Ægrorum*, aliquando *Adstantium*, aliquando *Medicorum* etiam culpâ.

Vel Ægrorum culpâ.

XX. *Ægrorum culpâ* id fit, quoties impatientes in malis suis nolunt aut tegumenta sudori promovendo sufficientia ferre, aut sudoriferum aliquod conveniens assumere.

Vel Adstantium.

XXI. *Adstantium* id evenit culpâ, quando non attendunt satis ad Ægros durante Febre non raró delirantes, atque sudore prorumpente inscié corpus suum denudantes; aut eosdem non satis tegunt; aut dissuadent pro suâ sapientiâ, ne sudoriferis à Medicis etiam præscriptis utantur, quibus ferè solent ægri esse obedientiores, quàm ipsis Medicis.

Vel Medicorum.

XXII. *Medicorum* idem accidit culpâ, quoties Ipsi parum in arte periti, utut aliàs in Lectione Authorum satis versati, negligunt præscriptionem *sudoriferorum*, *omninò usurpandorum*, *quando sudor paucus erumpit*, *nec levat Ægros*, idcircò in anxietate suâ permanentes: in *quo casu urgeri debet ampliùs sudor*, *vel si desierit*, *nullusve fuerit*, *excitari*, *tàm externis tegumentis aut balneo*, *quàm internis Medicamentis*.

Maculæ sine acrimoniâ quid habeant.

XXIII. Ubi *nullam Acrimoniam* conjunctam habent *Maculæ*, ideóque nec pruritu, nec ardore, nec dolore sunt molestæ, si præterea cætera Febris Symptomata evanuerint ac cessarint, solent ipsæ paulatim sponte disparere.

In Acrimoniâ levissimâ quid contingat.

XXIV. Ubi verò *Acrimonia levissima* ipsis est comes, quod Pruritu solo vel levi ardore duntaxat urgente manifestatur, brevi quoque solent ipsæ cum Pruritu disparere, sicut fieri solet in Morbillis.

Quid in Majore.

XXV. Ubi verò *Major* est *Acrimonia*, quod non tantùm *pruritu molesto*, verùm *Ardore* quoque ac *Dolore gravi* cognoscitur, tunc metus est, ne corruptio aliqua, & quidem pro humoris acrimoniâ diversâ itidem diversa excitetur in Cute, partibusve subjacentibus.

Acrimonia illa quotuplex.

XXVI. *Acrimonia* illa esse potest nunc *Salina lixiva*, nunc *Acida*, nunc *Mixta*.

Salina lixiva.

XXVII. Ab *Acrimoniâ salinâ Lixivâ* in *Cute Mortificatio fit*, quemadmodum in *Gangrænâ* & *Maculis Gangrænosis*, quales in *peste* sunt frequentes, atque nigræ sunt, aut lividæ.

Acida.

XXVIII. Ab *Acrimoniâ Acidâ Corrumpitur* quoque *Pars*, sed *absque mortificatione* tali, quin pars tunc corrupta *non nigrescit*, sed *albescit* potiùs, postquam *priùs rubuerit*, quemadmodum *Sanguis* quoque tunc in *Pus abiens*: sicut id evenit in *Variolis*.

Mixta.

XXIX. Ab *Acrimoniâ utrâque mistâ* & *notabili* attolluntur primùm *Tubercula rubentia*, & *ardentia*, sed *albam* & aliquando *lividam pustulam* in medio habentia, *Saniem fœdam* & *lividam effundentia*, & misto modo partes corrumpentia, sicut hoc fit in *Anthracibus*.

Quænam peccet in Variolis Acrimonia.

XXX. Quoniam verò in *Variolis*, de quibus nobis nunc est agendum, *Sanguis paulatim mutatur in Pus*, idque pro *Sanguinis* ipsius, & *foràs propulsi Humoris purioris aut impurioris*, hoc est, cum opposito quodammodò misti *varietate varium*, meritò censemus peccare in ipsis *Acrimoniam Acidam*.

Quid præstet.

XXXI. Hæc *Acrimonia Acida Humori in Febris declinatione expulso juncta*, & *sub Cute hærens*, *Cuticulam ab ipsâ paulatim*, *ratione Sanguinis* ad ejus nutritionem, allabentis *ex parte corrupti*, *separat*, unde *in pustulam quasi* temporis successu attollitur, donec *Acrimoniæ vis omnis* fuerit *obtusa* & quasi victa & superata, vel à *solo Sanguine corrupto*, vel *à medicamentis* tàm *externè applicatis*, quàm *internè sumptis*; unde sequitur *puris exsiccatio*.

Unde oriatur.

XXXII. Atque satis bellè videntur procedere omnia, quæ hactenus diximus, sed difficultas maxima erit in *determinando ortu istius Humoris Acris Variolas producentis*, postquam plerique arbitrantur, *Humorem* illum prodire *ex Sanguine Materno uteri gestationis tempore circa uterum hærente*, atque quodammodò *corrupto*, in *Fœtum traducto*, & tamdiu in eo latitante,

Secundùm plerosque ex Sanguine Materno.

donec

donec nunc citiùs, nunc ſeriùs ex ſuis latibulis educatur, irritetur, inque actum deducatur, ſicque poſt febrem variolas producat.

Et quâ ratione.

XXXIII. Utique *Sanguinem maternum* imprimis *tribus primis geſtationis menſibus in pleriſque mulieribus circa Uterum ſolitò diutiùs hærere ac colligi*, non eſt improbabile; cùm ejus ratione non rarò fiat *Abortus*.

XXXIV. Eundem circa Uterum collectum ac hærentem *aliquam mutationem, adeóque corruptionem ſubire* non eſt improbabile.

XXXV. Quin *eundem Sanguinem* ſuo modo plus, minúſve *corruptum*, vel quâvis ratione *malè affectum* poſtmodùm *Sanguini ad Fœtum tranſeunti poſſe miſceri*, atque *illum inficere, non videtur abſurdum*.

XXXVI. *Eundem Sanguinem* ſic malè affectum, & *alteri admiſtum*, ipſúmque quodammodò *inficientem* (non videtur enim probabile Sanguinem illum malè conſtitutum poſſe ſano admiſceri, nec illum ullatenus inficere) *poſſe multis ſæpè annis abſque ullâ noxâ circumferri conjectant multi, non tamen probant*.

Hujus Sententiæ quamvis debili accedit auctor.

XXXVII. Quemadmodùm autem nulla offendi hactenus argumenta, quæ aſſenſum meum cogerent, aut potenter eò allicerent; ita nulla ſuppetunt, quæ contrarium evincant, vel ſuadeant: Inclino tamen, ut accedam illi ſententiæ.

Sanguinis hujus materni corrupti conſtitutio.

XXXVIII. Id ſaltem arbitror, ſi talis noxa ortum habeat à Sanguine materno ſuo modo corrupto vel malè affecto, & reliquo Sanguini communicato & in fœtum tranſmiſſo, *vitium illud & corruptionem non eſſe tantam*, quæ *Sanguinem ipſum notabili labe afficiat, ipſúmque nutriendo corpori, cæteriſque uſibus ſuis præſtandis reddat ineptum*; ſed talem, quæ *abſque noxâ ullâ corpori inferendâ poſſit diu latere in corpore, donec à Cauſâ procatarcticâ excitetur & in actum deducatur, & quidem cum febre Continuâ comite*.

Cauſa procatarctica in Aëre.

XXXIX. *Cauſa* illa *procatarctica* frequentiſſima eſt in *Aëre*; ſuo, adeóque peculiari modo *malè affecto*; unde tàm ſæpè occurrunt *Variolæ Epidemiæ*, quæ licet ſæpiùs exiſtant *Æſtivæ*, vidi tamen tum *Vernas*, tum *Autumnales*, tum etiam *Hyemales*: ſicut plerique Affectus Epidemii quovis Anni tempore obſervantur produci, quamvis aliqui exiſtant frequentiùs uno, alii alio anni tempore.

Variolarum reſpectu temporis diverſitas.

Cauſa procatarctica in Alimentis.

XL. Videtur etiam *Procatarctica Variolarum Cauſa* deducenda nonnunquam ab *Alimentis peculiaribus*, quibus utentes plures in eâdem domo Infantes in Variolas incidunt, quamvis alibi non reperiantur ipſæ; niſi quis malit putare, tunc quoque in *Aëre cujuſdam domûs vel cubiculi* latere hoc vitium.

Cauſa procatarctica Terror.

XLI. Hoc ſaltem obſervatum ſæpiùs, *Terrorem* fuiſſe multis *Cauſam Variolarum procatarcticam*; quemadmodùm ab eodem Peſtis, aliique Affectus graves excitari obſervantur.

Ubinam tamdiu lateat cauſa illa antecedens.

XLII. Quotquot exiſtimabunt Antecedentem Variolarum Cauſam deberi Sanguini Materno circa Uterum malè affecto, hinc cum reliquo in Fœtum traducto, atque tamdiu in ipſo latente, donec à Cauſâ Procatarcticâ quâcunque irritetur, excitetur, atque in actum deducatur; difficultatem adhuc offendent in determinando loco, vel parte continente, contentâve, ubi lateat tamdiu iſta Cauſa Antecedens.

XLIII. Id enim ſi fiat, videtur illa Cauſa quocunque tandem nomine indigitanda, vel in ipſo permanere atque latitare Sanguine, vel in parte aliquâ peculiari paulatim colligi & conſervari, donec tandem à Cauſâ procatarcticâ irritetur atque in actum deducatur.

In Glandulis forſan Renalibus.

XLIV. Si quovis modo, vel *in Sanguine* ipſo, vel *in parte aliquâ* ſingulari, *Glandulis* putà *Renalibus*, quarum verum uſum hactenus ignoramus, *lateat Antecedens Variolarum Cauſa*, neceſſe habet illa excitari à *Cauſâ quâvis Procatarcticâ*, ut fiat *earum Cauſa Continens*.

Quomodò peccet Acidum in Variolis.

XLV. Quamvis autem arbitrati ſimus, vitium illud Variolas producens conſiſtere in *Acido*, (poſtquam in Pus corrumpitur ab ipſo Sanguis, non tantùm in corporis ſuperficie ſub Cuticulâ, verùm etiam in partibus internis, unde nonnunquam moleſti Abſceſſus ſequuntur non ritè inſtitutam ipſarum Curationem) nondum tamen mihi ſatis conſtat, *quo modo peccet illud Acidum*: quapropter difficilius erit determinare *locum ſubſiſtentiæ Acidi hujus* peccantis.

Ubinam lateat.

XLVI. Si namque *actu valdè Acre foret illud Acidum Variolas producturum, non poſſet* illud *in Sanguine latitare*, quin continuè ipſum corrumperet, ac in Pus mutaret: verùm coacervandum eſſet in aliquâ parte ſingulari, donec quocunque modo irritatum effunderetur in Sanguinis maſſam, eamque bonâ ſui parte corrumperet, quin cum ipsâ ad corporis præſertim ſuperficiem pergeret.

Eſſe ſopitum in corpore.

XLVII. Non videtur autem mihi probabile, Acidum illum valdè Acre contineri & latere in corpore, ſed ſopitum, ita tamen, ut facilè poſſit Acrimoniam priſtinam recuperare, atque tunc demum Sanguinem in Pus corrumpere.

Et quare.

XLVIII. Ratio, propter quam ego id ſentio hæc eſt: quòd Sanguis non videatur mihi corrumpi, quando Acidum illud in actum incipit deduci, quando Febris prior durat, quando

Acidum illud ad Corporis superficiem propellitur, quando erumpunt Tubercula; sed tunc demum, quando per dies aliquot hæsit Acidum in Tuberculis, quando eadem paulatim augescunt, quando Ardor, Rubor & Dolor Tuberculis accedunt.

Quando agat.

XLIX. Etenim tunc Acidum illud impedimentis suis compedibusque quasi liberatum allabentem ad Cutis superficiem Sanguinem incipit corrumpere, cum ipso Effervescentiam in singulis Tuberculis excitare vitiosam, & ad Inflammationem tendentem, quin noxam suam toti Sanguinis massæ communicare, hinc & ad Cor transmittere, ac proinde in ipso Febrem producere: donec paulatim, partim ab ipso Sanguine, sicut jam uno verbo attigi, in Tuberculis singulis corrupto, partim à medicamentis externis & internis prudenter ac diligenter usurpatis enervatum & subactum sit Acidum illud noxium, ac sensim exsiccatæ purulentæ Variolæ decidant vel decerpantur.

L. Videtur igitur vitiosus humor Variolas producens consistere in Acido, sed obtuso; quod tunc demùm Aciditatis suæ noxiæ signa præbet, quando idem quaquaversùm effusum in Corporis hæret superficie, ibidemque morâ redditum Acrius allabentem Sanguinem Nutritium corrumpit, & plurimas Inflammationes, mox & Abscessus producit: quibus vel apertis, effluit Pus, vel paulatim exsicccatis, decidunt crustulæ, remanentibus & maculis, & nonnunquam cavitatibus magis vel minùs profundis.

Quamdiu maculæ durent.

LI. Si vere aut primâ æstate prodeant Variolæ, eâdem æstate solent disparere maculæ; Sin autumni tempore fiant, totâ ferè hyeme perdurare, ac subsequenti demum æstate evanescere consueverunt.

Ex fossularum diversitate quid contingat.

LII. Fossulæ minores solent itidem in junioribus maximam partem impleri, in adultis, ac præsertim profundiores atque fœdis Cicatricibus notabiles, toto vitæ tempore faciem fœdare.

Variolas esse periculosas.

LIII. Periculosæ sunt quandoque Variolæ, adeò ut non tantùm plures ipsis affecti pereant, verùm visum auditumve, pluriumque partium motum amittant, nonnunquam in Tabem, ipsamque Phthisin incidant, pereantque, urgente ipsos Tussi molestâ.

Unde non negligendæ.

LIV. Non sunt idcircò negligendæ Variolæ, quin earum est habenda ratio exacta, instituendaque Cura sollicita.

Quando curandæ.

LV. Variolarum proinde Curatio instituenda 1°. quando illæ sunt Epidemiæ, atque in eâdem domo illis correpti sunt unus, pluresve Infantes, ac alii adhuc supersunt, qui eas nondum sunt passi, & quidem ratione *præcautionis, ac præservationis* ab Affectu gravi & difficili.

LVI. 2°. Ratione *illorum, in quibus jam incipit febre urgente moveri per corpus cum Sanguine Humor Variolas producturus.*

LVII. 3°. Quando *jam eruperunt* per *corpus universum maculæ ac Tubercula, illaque incipiunt inflammari atque ad suppurationem festinare.*

LVIII. 4°. Quando eædem *Variolæ* in *suppuratione versantur, vel suppurari* desinunt.

LIX. 5°. Quando *signa remanent Humoris Variolas producentis non satis expulsi*, atque *in abscessus mutati*, adeóque *in corpore adhuc remanentis, novaque mala minantis.*

LX. 6°. Denique ratione aliorum *Symptomatum graviorum Variolas comitantium, Inflammationis putà in uno vel utroque Oculo*, vel *aliàs in Oculis observatarum Variolarum; Respirationis difficilis, atque Tussis tàm siccæ, quàm humidæ; Tumorum, hinc & Abscessuum in variis corporis partibus, artubus* præsertim, &c.

Epidemiæ quomodò curandæ graviores.

LXI. Quoties igitur existunt Epidemiæ Variolæ, toties, si *habuerint comitantia Symptomata difficilia, gravia & periculosa*, danda opera, ut *Infantes, aliique ætatis tenerioris, qui nondum sunt experti Variolas, in Aërem salubriorem, in quo nullæ regnant Variolæ, quantocyùs transferantur*, & tamdiu ibidem contineantur, donec aut cessarint, aut blandiores evaserint Variolæ notatæ.

Quomodò blandiores.

LXII. Sin contrà *blandæ fuerint Variolæ, bonique moris*, hoc est, apud plerosque erumpant paucæ, ad suppurationem perveniant brevi & facilè, decidant sine notabili faciei defœdatione, tunc tantùm abest, ut suadeam vitationem Aëris Variolas producentis, ut contrà existimem consultum, Infantes adhuc sanos vivere cum Ægris in eodem cubiculo; quo & ipsi tunc Variolis boni moris corripiantur, sicque ipsas leviores patiantur

Humores peccantes alterandi & educendi.

LXIII. Non sufficit tamen commiscere Infantes Sanos Ægris, verùm danda insuper opera, ut, si aliqui deprehendantur *in ipsis peccare humores, qualitate* aut *quantitate*, iidem *blandis medicamentis alterentur, corriganturque*, aut etiam *minuantur, educanturque*: quò si accedant, tantò leviùs afficiant, & faciliùs superentur Variolæ.

Et quomodò.

LXIV. Hæc tum Alterantia, tum Purgantia Medicamenta pro *Humorum diversitate* danda erunt *diversa & grata*, quò faciliùs ipsa sumant Infantes. Bonum enim est, aliquandiu in eorundem usu Infantes continuare; Illa verò peti possunt ex Practicorum libris.

LXV.

LXV. Hâc autem ratione fit, ut quæ tunc occurrunt Variolæ boni moris & blandæ, *evadant adhuc blandiores, & curatu faciliores.*

Quid observandum.

LXVI. *Quamprimùm* autem tunc temporis *Febrem quamcunque*, aut *Capitis dolorem gravantem, tussiculam, nauseam, vel alvi fluxum, similemve aliam Functionem læsam patiantur Infantes*, sive alii Variolis laborent in eâdem domo, sive alibi tantùm observentur epidemiæ, observandum sedulò à Medico prudente, *quales imprimis tunc peccent Humores*, quin *quò iidem vergant*, nunc ad *Vomitum*, vel ad *Secessum*, aut *Sudores*: quò medicamenta singulis convenientia præscribantur, ipsorumque *Motus ac Evacuatio utilis observata promoveatur.*

Sanguinis redundantia minuenda Venæsectione.

LXVII. Danda siquidem opera, ut si *Sanguis redundet* in ullo, qui Venæ sectionem, Sanguinisque missionem ferre possit, quamprimùm illa instituatur, & copia conveniens educatur.

Humor peccans, quò vergit, expellendus.

LXVIII. Nec tamen ibi subsistendum, quin potiùs, si Ægri affectus ac Febris præsertim ferat, *non tantùm eodem die*, quin *unâ subinde post Sanguinis eductionem horâ exhibendum medicamentum aut Vomitorium, aut Purgans per Alvum, aut Sudoriferum*, quoties Nausea, vel Desidendi conatus Ventrisve Conturbatio, vel Mador, quid potissimum agendum, suadeat; quò pars Humoris Peccantis, atque in Corporis superficie posteà hæsuri, atque Variolas pariturі expellatur in totum è corpore; atque necessariò reddantur idcircò Variolæ pauciores, blandioresque.

Antimonialibus.

LXIX. Inter medicamenta tunc usurpanda expertus præ aliis omnibus commendo *Antimonialia*, tum quia summam possident *Sanguinem à quovis Humore noxio mundandi efficaciam & vim*, tum quia sæpenumerò *pluribus possunt satisfacere Indicationibus*, atque *pro re natâ & operatione desideratâ per plures vias Humores noxios expellere.*

Et quare.

Ea iteranda.

LXX. Nec sufficit semel illa exhibere, quin nonnunquam *per plures dies eadem iterare* oportet, *donec tàm Febris, quàm reliqua Symptomata sint sublata, notabiliter saltem diminuta*: unde non tantùm longè pauciores solent tunc erumpere variolæ, ast simul existere solitò blandiores: quinimò sæpenumerò sunt observatæ in meis ægris *Variolæ per Alvum excretæ*, cum insigni eorum levamine.

Post eruptionem utendum sudorifero Antimoniali.

LXXI. Quando prior Febris desiit, aut saltem valdè est diminuta, eruperuntque Variolæ plures, paucioresve, & Symptomata ipsarum eruptionem præcedentia & comitantia sunt ferè sublata, tunc bonum est uti *Antimonio Diaphoretico, Bezoardico minerali*, vel quovis alio Medicamento Antimoniali blandè sudorem movente, quò *quicquid adhuc admistum est Sanguinis massæ, id omne propellatur continuè non tantùm ad corporis superficiem, verùm ex parte quoque per corporis poros ultra eandem, adeóque è corpore.*

His facilitatur Maturatio, Exsiccatio, & Casus.

LXXII. Horum autem medicamentorum ope *facilitabitur & promovebitur* insuper *Variolarum tum Maturatio, tum Exsiccatio, hinc & Casus.*

Medicamenta alia.

LXXIII. Atque hæc sunt optima Medicamenta, quæ tunc possunt internè usurpari, quibus proximè accedunt, *Terræ sigillatæ variæ, Bolus armena, Terra Lemnia, Lapis Bezoar Orientalis & Occidentalis, Unicornu qualecunque, Ebur, Cornu Cervi*, & imprimis *Salia Volatilia omnia*, inter quæ sunt tamen præferenda *blandiora*, & pro cujusvis ægri ætate, constitutione propriâ, Symptomatibus &c. varianda, & cum aliis temperanda.

Externa.

LXXIV. Inter *externa* meritò laudantur & commendantur quæcunque *ardorem in Variolis ad Suppurationem vergentibus temperare* possunt, atque *Humorum illum parientium acrimoniam temperare*; qualia sunt in quotidiano usu, *Juscula vervecina* mediocriter *pinguia, Axungia porcina, lardum tàm recens, quàm fumo alteratum*, quibus variolæ, in facie imprimis & manibus, foveri, inungi, vel tegi possunt, renovando sæpiùs usurpata. Vellem etiam mox erumpentibus tuberculis Salia Volatilia cum Vini spiritu & camphorâ, ut & Aquis aromaticis juncta linteo ubique applicari, ut acidum illud in tempore superaretur, & noxa notabilis præveniretur.

Decoctum Ficuum.

LXXV. Utuntur etiam quidam *Decocto Ficuum*, aut in Aquâ, aut in Cerevisiâ parato, quod licet non culpem, (quoniam juvat) non commendo tamen, quoniam nimium parti adhæret; atque crustam quasi importunam ipsi inducit, quæ molesta est ægris.

Lac bubulum, si pedes ei immergantur, variolas ad pedes deducere.

LXXVI. Habent aliqui etiam in more positum, quò faciem à multitudine variolarum liberent, illasque ad pedes usque derivent, ut *in Lac bubulum calens Infantium pedes immergant*, & quidem cum primùm erumpere incipiunt Variolæ, quod successu non caret, quamvis non sine notabili pedum detrimento, qui tunc variolis replentur, à quibus dolores ibidem excitantur gravissimi, succedente diuturnâ pedum debilitate, consulitur tamen sic formæ.

Si cura in principio fuerit neglecta, quid agendum.

LXXVII. Si, quæ jam diximus, fuerint cujusvis tandem culpâ neglecta, vel propter corpus non satis tectum, aut etiam detectum, frigusque adeò aëris externum imprudenter admissum, *Humoris peccantis pars aliqua remanserit*

cum Sanguine, aut retroacta ac repulsa in Sanguinem, ideóque *metus sit, ne aliò feratur, efferaturque cum aliquâ Sanguinis parte notatus humor, Inflammationem, hinc & Apostema producturus*; opus erit, ut ante omnia laudatis Medicamentis Antimonialibus utatur sæpiùs & diu æger; in quem finem conducet quoque *Balsamus Sulphuris anisatus*, aut, quando assumi potest, *Succinatus, vel Juniperinus*, quo adhuc præstantior erit, qui ex *Antimonii floribus* cum iisdem oleis fuerit paratus.

LXXVIII. Quòd si seriùs vocatus fuerit ad tales *Abscessus præveniendos*, atque illi jam cœperint produci, conducent tamen etiam tunc eadem medicamenta, quò & fiant leviores, & curentur citiùs, faciliúsque.

Abscessus, si fuerint producti, quî tractandi.

LXXIX. Ubi autem producti sunt *Abscessus alicubi*, aperiendi sunt in tempore, si fuerint in partibus externis, atque mundandi sunt, curandique, sicut id docuimus in Praxeos hujus nostræ Libro primo, Cap. 40.

Symptomata peculiariter curanda.

LXXX. Quoad *Symptomata* multifaria & gravissima, quæ subinde comitantur ipsas Variolas, illorum Cura peculiaris habenda, & pro singulorum diversitate diversa.

Oculorum Palpebræ læsæ.

LXXXI. Non ita infrequens malum sunt *Oculorum Palpebræ* propter Variolas & lachrymas tumentes ac clausæ, dolorem gravem patientes, atque molestiam incredibilem ægris parientes; cùm plures nonnunquam Variolæ in extremis palpebris oriantur, & propter lachrymas antè maturationem aperiantur, humorisque Acris partem emittant, à quo ipsa tunica cornea erodi solet, atque obscurari, unde visus læditur.

Ut & tunica cornea erosa.

Quibus curentur.

LXXXII. In tali casu usurpare solent Mulierculæ *Lac muliebre* solum, aut addito tantillo *croco*; quem aliæ solâ Rosaceâ Aquâ diluunt, & linteis oculis applicant: nec quidem malè.

LXXXIII. Plus tamen præstare solet *Succus ex Cerofolio contuso*, additâque *Rosarum vel Fœniculi Aquâ* expressus, & tepidè oculis itidem cum linteis applicatus & subinde innovatus; cujus ope plurima recensita modò mala solent satis feliciter ac citò tutóque superari.

Humores Oculi confusi.

LXXXIV. Gravius malum est, quando intra *Oculorum cavitatem pertingit* pars *Humoris Variolas producentis*, unde *Humores Oculi omnes confunduntur*, sicque Visus omninò tollitur.

Oculorum musculi inflammati.

LXXXV. Gravius quoque malum est, quando in *Oculorum musculos effunditur* idem *Humor noxius*, atque *Inflammationem* periculosam parit, non tantùm visum demens, ast nonnunquam ipsum Oculum extrusum perdens.

Quibus curentur.

LXXXVI. In hoc autem casu sicut rarò instituitur Curatio ex omni parte felix, ita danda opera, ut nihil negligatur eorum, quæ tàm visum quàm Oculum servare possunt, usurpatis præsertim forinsecùs *Cataplasmatibus Inflammationem* violentam blandè compescentibus, ac, quantum licet, humorem ibi hærentem ac peccantem lentè discutientibus: de quibus consulantur Chirurgorum scripta: Poma acidiuscula conducunt in Cataplasmate.

Aurium Inflammationes internæ quibus curentur.

LXXXVII. Si *Aurium interna* occupent similiter *Inflammationes*, quæ aliàs ostendimus convenire, poterunt hîc etiam usurpari: *Spiritus Vini cum spiritu Salis armoniaci Panis è* farinæ flore parati & adhuc calentis micæ immissus & calidè applicatus; *Decoctum absinthii, centaurii minoris, abrotani*, aliúsve plantæ aromaticæ in aurem calidè immissum, *balsamus Sulphuris* quivis, itidem in aurem ad guttas aliquot instillatus.

Respiratio difficilis & Tussis quibus curetur.

LXXXVIII. Quoties *Respiratio Difficilis*, vel Tussis angit Ægros Variolis laborantes, conducunt præ aliis omnibus *medicamenta Antimonialia* & imprimis *Diaphoretica*, ut *& Salia Volatilia, sed blandiora*.

LXXXIX. Si quæ alia Symptomata subinde in Ægris se manifestent, & illis non ita difficulter apta remedia inveniet Medicus rationalis, hoc est, in re Anatomicâ, partiumque structurâ benè versatus, quin in Humorum naturâ & viribus doctus, & imprimis bonis ac ritè paratis medicamentis probè instructus.

XC. Quæ *maculas citiùs discutiant*, & *Cicatrices turpes paulatim* tollant, cùm ad Cosmeticam Medicinæ partem minimè contemnendam pertineant, inde peti debent.

CAPUT X.

De Vermibus.

Vermibus & Infantes & adultos laborare.

I. AFfectibus Infantes, ac pueros præsertim frequentiùs affligentibus annumerantur meritò *Vermes*; quamvis aliquando ipsis quoque laborent nonnunquam, licet rariùs, Adultiores.

Lumbrici oblongi ac teretes.

II. Non faciam hîc omnium vermium multifariorum mentionem, ast *Lumbricorum oblongorum ac teretium*, quibus maximè afficiuntur usque ad Adolescentiam Homines.

Res toto genere

III. Sunt autem illi Res toto genere præter natu-

præter naturam in homine. naturam in Homine, cùm ipsi nunquam debeant inesse, sintque ipsi semper noxii; mordent siquidem, perterebrant, consumuntve partes quoque Continentes, quin non rarò ab ipsis producuntur Febres graves, Motus Epileptici, & aliquando ipsa Mors.

Ubi producantur & excernantur. IV. Reperiuntur ac producuntur frequentiùs Vermes in tenui Intestino, à quo & assurgunt sæpè sursùm in Ventriculum, hinc & OEsophagum atque Os, quin eâdem viâ subinde Vomitu excernuntur; & descendunt deorsùm ad Intestinum crassum, exitumque quęrunt per anum, quâ viâ etiam cum Alvi excrementis excludi solent.

V. Inveniuntur iidem aliquando in Renibus (quod frequens est Canibus) ibique substantiam ipsorum consumunt.

Unde oriantur. VI. Ortum habent utplurimùm *à nimiâ ciborum*, ac præsertim *Carnium, Fructuumque horariorum ingurgitatione*; quapropter minùs possunt fermentari, ac proinde crudiores diutiùs hærent in tenui Intestino, atque paulatim corrupti Vermium Generationi præbent occasionem.

Vermium materia quænam mala producat. VII. In quâ Crudiorum Alimentorum corruptione *halitus acres excitantur*, qui quaquaversùm propulsi pungunt primò Intestina, mox & Ventriculum, quin per OEsophagum assurgentes Nares quoque, (unde continua penè Narium frictio, & in Ventre morsus, Vermium suspicionem movent) sed halitus iidem per vasa lactea usque ad Cor delata, ibidem *Febrem* producunt, atque ad Cerebri radices penetrantia, ipsasque mordentia *Epilepsiam* & Convulsionem efficiunt: Quibus malis gravioribus existentibus sat sæpè *Mors* succedit.

Humorum putrescentium & halituum acrimonia mortem inducit. VIII. *Humorum* namque *Putrescentium*, hinc & *Halituum Acrimonia* molesta *Effervescentiam vitalem extinguit*: quod *à quovis acri excedente* fieri notissimum est Anatomicâ experientiâ, & utriusque Acris infusione in Venas apertas: quamprimùm enim illud ad dextrum cordis ventriculum notabili accedit copiâ, mox *Animal necat*.

Lumbricorum exortus qui præveniendus. IX. Cùm tàm gravia mala excitent Lumbrici, danda opera, ut diætâ convenienti & moderatâ præveniatur illorum exortus: quin ubi peccatum est in diætâ, ut in tempore tum diætâ oppositâ & subcontrariâ vitium illud emendetur, tum medicamentis convenientibus Humorum cruditas corrigatur, quin minuantur copiâ ferè simul peccantes humores: Denique ubi jam præsentes sunt & urgentes Lumbrici, ut interimantur, expellanturque.

Pane multo utendum cum carnibus. X. Cum pueri sint ferè voraciores, & carnivori; paulatim assuefaciendi sunt Alimentis paucioribus convenienti tempore assumendis; curandumque, ut *pane multo* utantur cum carnibus, à quo faciliùs contingit satietas, minusque adeò Vermium periculum.

XI. Vitandus quoque frequentior Lactis dulcis usus copiosus, ut & Casei, atque, sicut jam dictum, Fructuum horariorum, & imprimis prunorum, à quibus observatum est promoveri Vermium proventum. *Quænam vitanda.*

XII. Cùm ex illâ ingurgitatione *Crudi Humores* sint præsertim *Pituitosi*, conveniunt tunc præ aliis *Aromatica* & *Amaricantia*, quæ quovis modo usurpata *Pituitam corrigunt ac emendant*, quin quodammodò *fermentant*, & aptam reddunt, ut *laudabilem Chylum promat*, sicque plura mala præveniantur. *Usurpanda Aromatica & Amaricantia.*

XIII. In hunc finem conducent quoque *Salia Volatilia*, tum *Fermentationem promoventia*, tum *Pituitam corrigentia*, tum *Flatus ferè conjunctos*, & *abdomen distendentes discutientia*, ex Liquore conveniente ac potu ordinario parvâ quantitate usurpata. *Et Salia Volatilia.*

XIV. *Pituita rebellis ac tenacior* ideóque difficiliùs in totum emendanda *minuetur ac educetur* feliciter per *Phlegmagoga* blandiora, *Sennam, Agaricum*, sed imprimis *Mercurium dulcem*, Lumbricis æquè ac ipsorum materiæ adversum. *Pituita minuenda, & quibus.*

XV. *Lumbricos necant* modo laudata *subamaricantia*, inter quæ facilè primas tenet *Zedoariæ* dictum *semen*, quod aut Sacchаro potest obduci, & sic comedi, aut in pulverem redigi, atque ad ℈ ß. aut pro diversâ ætate majorem quantitatem quovis modo exhiberi, aut puppulæ inclusum Hydromeliti indi, exhibendo in dies unum vel duo Hydromelitis cochlearia. *Lumbricos quænam necent.*

XVI. *Expellent Lumbricos* præ aliis feliciter *Mercurius dulcis* modò laudatus, si ad pauca grana ex Syrupi rosarum solutivi simplicis, aut cum sennâ, alteriusve tantillo exhibeatur infantibus. *Quænam expellant.*

XVII. Ad necandos Lumbricos usurpantur vulgò *Spiritus Acidi Vitrioli, Sulphuris*, & similes: quos agnosco & Pituitam incidendi, & Lumbricos necandi vi pollere, si guttæ ipsorum aliquot potui ordinario admisceantur, & ipsorum usus aliquandiu continuetur; Verùm *in omnibus non æquè conducunt*, cùm *acidum simul in corpore augeant & appetitum*, qui plerumque nimius est in pueris: quapropter, nisi urgeat simul sitis, mâlim usurpari Salia Volatilia & subamaricantes plantas. *Spiritus Acidos Vitrioli, Sulphuris, &c. in omnibus non æquè conducere.*

Atque hæc de Morbis tenerrimam ætatem affligentibus in medium afferre lubuit, quæ Medicinam facientibus & præcipuè ægris Infantibus spero olim profutura.

Finis Tractatus Primi.

TRACTATUS II.

De Peste.

Natura Pestis obscura.

I. DE Peste, Affectu acuto & non rarò acutissimo, acturi, more nostro, initium faciemus à Symptomatibus ipsum comitantibus & manifestantibus, quò gradatim penetremus in Ipsius essentiam, ita obscuram & abstrusam, ut plerique in ejus explicatione vel ad solum Deum, ejusque iram, vel ad occultas qualitates, ignorantiæ putà asylum, confugerint, quoties ipsius Causæ fuerunt assignandæ.

Morbi præmia peccatorum.

II. Utique nemo sanæ mentis unquam negabit, quemadmodùm mortem, sic & morbos omnes, atque imprimis pestem, tanquam peccatorum præmium immitti à Deo hominibus.

Et tamen causas habent naturales.

III. Illud idem autem non impedit, quominùs Morbi & Mors causas agnoscant naturales, imò manifestas & quidem tales, quas non semper superare possunt Medici, quoties sc. à medicamentis, etiam optimis, suam retrahit Deus benedictionem: quod qui non observavit, rudis est in praxi Medicâ.

Et curari queunt.

IV. Quemadmodùm autem non semper curantur morbi orti à causis passim pro manifestis habitis, ita non infrequenter curantur quoque affectus orti à causis inter occultas recensitis.

Peste correptos sanari.

V. Sic quotidie observamus peste correptos sanari beneficio medicamentorum assumptorum; quamvis plerique Ipsius causas dicant homini occultas, & aliquid Divini & nostræ menti incomprehensibilis continentes; adeò ut ibi Dei manum agnoscant etiam multi Deum minùs timentes.

Pestis causa indaganda.

VI. Quoniam verò nostrum non est Divinæ providentiæ ac justitiæ abdita consilia in peste hominibus immittendâ rimari ac decernere, sufficiet nobis ejusdem luis Causas naturales, quantum nobis supernè datum est, scrutari & patefacere, quò sic quoque bonitas divina nobis innotescens in cordis humilitate adoretur.

VII. Beneficium namque summum est, admitti ad cognitionem eorum, quæ maximè abstrusa & humanæ menti penè inaccessa esse voluit Deus.

VIII. Conabimur igitur Pestis, affectus præ cæteris omnibus Hominibus infestissimi, naturam, essentiamque indagare ac eruere, atque operâ eâdem pluribus aliis affectibus occultis manifestandis viam aliquam sternere.

IX. Profectò in magnis & voluisse sat est; sed videtur Deus hoc præsertim seculo velle plurima præteritis invisa hominibus manifestare, sicque naturalium rerum notitiam longè planiorem ac pleniorem, quàm olim, mortalibus præstare.

Naturalium rerum notitiam indies ampliorem fieri.

X. Ut ad rem igitur veniamus, *manifestari* solet pestis *signis* & symptomatibus, tum *internis*, tum *externis*.

Pestis signa interna & externa.

XI. Ubi mox notandum, non in omnibus ac singulis eadem occurrere Symptomata, sed pro humorum diversitate in multis diversa; & idcircò nulla esse hactenus reperta, vel ab ullo proposita signa Pestis pathognomonica, ex quibus præsentibus de pestis præsentiâ, & absentibus de ejusdem absentiâ certum & indubitatum ferri queat judicium.

Pestis signa Pathognomonica nondum proposita.

XII. Unde accidit non rarò, ut de Peste nulla sit suspicio, interim subitò moriantur Ægri, nullo notabili & Ægris valdè molesto Symptomate prævio vel manifestato; nec nisi per subitam virium prostrationem, & inopinatam mortem Contagioso tempore accidentem aliqua pestis cogitatio tunc obvenit; cùm ne quidem post mortem externa pestis indicia semper patescant.

XIII. Primaria verò Pestis signa, eaque interna sunt 1°. *Calor internus*, interiora urens, non item exteriora. Neque de pestis essentiâ est Calor universum corpus afficiens, at interiora præsertim.

Primaria Pestis signa Interna. 1°. Calor Internus.

XIV. Nam tunc tantùm exteriora simul afficit Calor, quando Pesti comes adest Febris; aliàs partes externæ parùm vel nihil calent ultrà solitum; quamvis ardor exerceat partes internas; isque non tantùm *Sitim vehementem*, at insuper *Inquietudinem* valdè molestam excitet.

XV. De *Siti* namque conqueruntur plerique Peste affecti, eâque perdurante: ut & de *Linguæ ariditate*, non semper tamen Tactui manifestâ.

Sitis vehemens.

XVI. *Inquietudo* autem in plerisque tanta est, ut corpus continuè agitent, sicque sudoris provocationem non rarò impediant, & ideò difficiliùs curentur.

Inquietudo.

XVII. Secundum signum Pestis internum est *Nausea* valdè molesta, cum vel sine *Vomitu*. Neque enim omnes vomunt, sed quidam; nec semper, nauseâ licet perseverante.

2°. Nausea cum vel sine Vomitu.

3o. Capitis dolor, & Delirium,

XVIII. Tertium idque internum Pestis signum primarium est *Capitis dolor* atrocissimus, unde ipsi utplurimùm conjunctum est *Delirium*, idque in quibusdam levius & brevius, in aliis gravius & magis diuturnum, quin ad mortem usque in quibusdam permanens.

Vigiliæ perpetuæ, Sopor, Veternus.

XIX. Hisce accedunt non rarò *Vigiliæ perpetuæ*, uti aliquando *Sopor ac Veternus*.

4o. Cordis angustia, Palpitatio, Lipothymia, Pulsus inæqualis, Intermittens, Parvus, Languidus, ac Frequentior.

XX. Quartum Pestis signum internum est summa *Cordis angustia*, & quandoque *Palpitatio*, accedente nonnunquam *Lipothymiâ* vel *Syncope*; unà cum *Pulsu inæquali*, & subinde *intermittente*, ut & *Parvo*, *Languido*, *ac Frequentiore*, ubi scilicet Febrem habet comitem.

Externa. 1o. Bubones.

XXI. Præter memorata signa Pestis interna, eaque primaria & quadruplicia, occurrunt adhuc quædam externa, itidem primaria, eaque triplicia. Inter quæ principem locum assignamus *Bubonibus*, in *Glandulis Conglobatis* se tumore duro manifestantibus, circa Inguina, sub Axillas, pone Aures, imò aliquando & alibi quoque; nec tantùm circa Collum, sed & in medio brachio, locisque aliis, ubi tales latent subinde Glandulæ, nec nisi hoc in Affectu, ut & Scrophulis quandoque se manifestantes.

2o. Anthraces, vel Carbunculi.

XXII. Secundum inter externa Pestis signa meritò assignamus *Anthracibus*, *sive Carbunculis*, in quâvis corporis parte prodeuntibus, & longè graviora Symptomata, quàm Bubones, producentibus; uti posteà patebit, ubi hos Tumores describemus exactiùs.

3o. Maculæ.

XXIII. Tertium & postremum inter signa Pestis externa tribuimus *Maculis*, tum *numero* majore vel minore, tum *magnitudine* itidem ampliore vel angustiore, tum *colore*, rubro, purpureo, livido, nigro inter se distinctis.

Ex his signis Pestis colligitur.

XXIV. Atque hæc primaria sunt Signa & Symptomata, quibus Pestis tempore in quovis observatis non est dubitandum de Pestis præsentiâ.

Eadem signa non semper, nec in omnibus apparere.

XXV. Illud verò accuratè observandum, non semper, nec in omnibus eadem apparere Signa & Symptomata; imò, sicut jam dictum, imponi non rarò tum Ægris, tum Medicis egregiis Symptomatum, non nisi cum inopinatâ virium dejectione, hancque comitante aut mox subsequente morte malitiam suam & malignitatem manifestantium lenitate fucatâ.

Signa Pestis universalia.

XXVI. Unde non mirum, eximios Medicos asseruisse, inter signa Pestis universalia, quæque ad plures spectant, primum locum deberi *Multorum eodem tempore simul, & quidem ad internecionem affectorum afflictioni*; secundum verò *Contagio & infectioni ulteriùs serpenti*.

XXVII. Sunt enim hæc signa generalia & de grassante Peste documentum certum præbentia, non item singularia & singulis Individuis applicabilia; licet de tali malo suspicionem faciant & solicitudinem pariant meritò tàm Medicis, quàm Ægris eo tempore laborantibus.

XXVIII. Notantur quidem, præter memorata, adhuc alia signa ab Auctoribus, ex quibus tamen non tàm de Pestis præsentiâ, quàm ipsius gradu & majore aut minore malignitate judicium ferri potest. — Signa de Pestis gradibus.

XXIX. Sic *Urina* observatur in aliis tenuis & cruda; in aliis crassa & turbata, qualem jumenta excernunt, in aliis colore plumbeo, aut livido; in aliis fœtens, aut non fœtens; in quibusdam Oleaginosa; in multis parùm vel nihil à naturali mutata. — Urina diversimodè constituta.

XXX. Sic *Sudores* in quibusdam spontè prodeunt, pauci vel copiosi; sæpè fœtidi; subinde frigidi; aliquando nulli, ne arte quidem, assumptisque sudoriferis. — Sudores diversi.

XXXI. *Alvi fluxus*, isque varius, fœtens, Glutinosus, diversicolor, albus, croceus, viridis, ater nonnullos vexat, uti alios ejusdem adstrictio. — Alvi fluxus varius.

XXXII. *Sanguinis eruptio* quibusdam evenit per Nares, Uterum, aliasque vias, isque nunc salutaris, sæpiùs exitiosus. — Sanguinis eruptio.

XXXIII. *Oculorum vivacitas* plerisque minuitur, & animi mœrorem testari videntur, & quasi *lachrymabundi* mortis brevi subsecuturæ malum omen sunt. — Oculi Lachrymabundi.

XXXIV. Dixi jam suprà, Ægros de *Linguæ ariditate* conqueri; quæ quamvis visui vel tactui non sit semper manifesta, nonnunquam tamen his quoque sensibus apparet, & imprimis, ubi febris comes adest satis ardens; tunc autem fit ferè simul *nigra* & *aspera*. — Lingua Arida, nigra, & aspera.

XXXV. Quinimò quibusdam excitantur quoque *Aphthæ*. — Aphthæ.

XXXVI. Multis quoque adest *Exhalatio fœtens*, atque tum ægris ipsis, tum aliquando adstantibus molesta. — Exhalatio fœtens.

XXXVII. Sed & nonnullis *Sapor putridus* videtur esse in assumptis. — Sapor putridus.

XXXVIII. Observavi quoque *Dolorem atrocissimum in regione lumbari*, & quidem mox in primâ Pestis invasione. — Dolor in lumbis.

XXXIX. *Maculæ* itidem in mali principio latentes manifestantur nonnunquam *paulò ante*, imò etiam *post mortem*, & illæ quidem diversi coloris. — Maculæ paulò ante aut post mortem manifestæ.

XL. Imprimis morte appropinquante *Facies fit Cadaverosa*, *vultusque* universus *internum* quasi *mœrorem testatur* ac indicat. — Facies cadaverosa, & mœrorem testans.

Ulcera sensim se exsiccantia.

XLI. Instante quoque morte solent *Bubonum & Anthracum Ulcera sensim exsiccari*; quod itidem pro lethali habendum signo; rarò enim tales evadunt.

Magna horum symptomatum differentia.

XLII. Pro Corporum & imprimis Humorum in ipsis existentium, Animique motuum diversitate, magna illa Symptomatum *differentia* oritur, si addas & Veneni copiam & gradum diversum, ut & Alimentorum medicamentorumque usurpatorum, &c. diversitatem.

Ex ipsis natura Affectûs deducenda.

XLIII. Postquam verò ex memoratis Symptomatibus, tanquam signis, deducendus venit hic affectus gravissimus, & pro abstrusissimo à plerisque habitus, ut ejus essentiam & & causam naturalem commodè ac solidè eliciamus, sollicitè progrediemur, ac pedetentim.

Illum Vitæ insidiari.

XLIV. Si proinde totum Affectum consideremus, observabimus illum primariò ac per se Vitæ humanæ insidiari, ac proinde Vitales functiones aggredi.

Quænam Functiones in Peste afficiantur.

XLV. Quamvis enim aliquando *Tremores ac Convulsiones* corripiant Peste infectos, id tamen rarum est; cùm ipsi non rarò ad mortem usque se satis commodè moveant; Unde inter *functiones Animales Motus* minimè afficitur, magis *Sensus* tàm *externi*, quàm *Interni* læduntur. Imprimis autem *Functiones Naturales* labefactantur, unde *Nausea, Inappetentia Ciborum, Sitis, Anxietates circa præcordia oriuntur sed maximè Pulsus* mutatur, qui cùm absque Cordis Palpitatione non sit sensibilis Ægris, mirum non est, si tàm sæpè absque notabili querelâ pereant multi.

Præsertim afficitur Functio Cordis, & Sanguinis in eo mutatio.

XLVI. Hoc repeto, quia maximè facit ad nostrum negotium; *In Peste afficitur præsertim Functio Cordis, & Sanguinis in ipso mutatio* ad vitam tàm necessaria; cui cùm Pulsus sit comes ac ejus index, mirum non est, si tàm sæpè inopinatò obruantur Ægri, quoniam *Pulsus vel maximè mutatus non sentitur ab ipsis, nisi in Cordis Palpitatione*, rarò Pesti accedente.

Unde ferè incautos opprimit.

XLVII. Quoties Ergò in Sanguinem solum vim suam exerit Pestilens Venenum Acrimoniâ notabili destitutum, toties opprimit ferè incautos, & nihil mali vel lethalis metuentes: quin imò ne moniti quidem ad remedia summè necessaria in affectu tàm præcipiti & exitioso recurrunt plerique.

Notandum, quâ ratione Sanguis, & Pulsus sint affecti.

XLVIII. Ut igitur Affectûs hujus tàm noxii & acuti naturam essentiamque assequamur, notandum, quâ ratione affectus reperiatur in ipso *Sanguis*, quâ ratione *Pulsus*; ut ad cætera Symptomata pergendo gradatim queamus tandem aliquid determinare, quod magis menti nostræ sit manifestum, quàm quod vulgò de Peste dici solet.

Sanguis solito fluidior, & minùs consistens.

XLIX. *Sanguis* autem, (ut ab illo investigationis nostræ faciamus initium) quemadmodum in cæteris febribus malignis, sic etiam in pestilentibus & ipsâ adeo Peste observatur plerumque *solito fluidior*, & *minùs consistens ac grumescens*.

Unde oriatur.

L. Cùm verò Sanguis naturaliter concrescat & grumescat, quæritur merito, undè illa sit in *Sanguine coagulatio* & concretio? unde proinde ille *coagulationis defectus* vel sublatio?

Sanguinis coagulatio à Succo Acido ex Glandulis procedente.

LI. Ne autem prolixè repetamus, quod diversis temporibus jam docuimus sæpiùs, paucis monebimus, *Coagulationem Sanguinis pendere ab Acido succo Ipsi ex Glandulis accedente.*

LII. *Ab Acido pendere Sanguinis coagulationem*, evincitur infusione Aceti vel Aquæ cum Vitrioli, Sulphuris, aliove Spiritu Acido mistæ in venam bruti adhuc viventis, unde mox potenter coagulabitur Sanguis; ac si ad Cor usque liquor infusus pertingat, morietur subitò Animal, modo planè contrario illi, quo idem extinguitur à Peste.

LIII. A Glandulis Succum Acidum accedere Sanguini, evincunt & Lympha, & Succus Pancreaticus artificiosè collecti, & Acidi toties jam deprehensi, atque viis manifestis ad Sanguinem in Cor descendentem delati.

Eam impediri à Sale Volatili Acriori.

LIV. Quemadmodùm autem non dubitamus ampliùs vel dubitando, vel suspicando, sed opinando, & quidem certò opinando asserere, Sanguinis coagulationem naturalem pendere ab Acido ex Sanguine in Glandulis Conglobatis & Conglomeratis secreto, iterumque ad descendentem Sanguinem translato; ita non veremur affirmare, *Coagulationis* ejusdem *impedimentum & defectum* acceptum ferendum *Sali valdè Volatili, & imprimis Acriori.*

LV. Dicti, assertique hujus veritas evincitur quovis Sale Volatili Aquâ diluto, & itidem per siphonem in venam immisso; à quo animadvertetur Sanguinis coagulatio impediri, imò tolli.

Venenum pestilens consistere in Sale Volatili Acri.

LVI. Cùm proinde hactenus post multiplicia experimenta solum Sal Volatile nobis innotuerit, quod vim habeat Sanguinis coagulationem tollendi ac impediendi; observeturque in Peste, omnibusque febribus malignis Sanguis naturali fluidior & minùs coagulatus, imò coagulabilis, jam pridem suspicati sumus, & nunc planè opinamur, *Venenum pestilens consistere in Sale valdè Volatili*, eoque *Acri*; quod, uti spero, in sequentibus fiet magis manifestum, ubi pluribus ostendemus, *à prædicto Sale volatili commodissimè posse deduci omnia Symptomata in Peste occurrentia*; sed & *Curam Pestis* planè *quadrare*

cum

cum eodem Sale Volatili, ut & *Præcautionem*, Rationi non minùs quàm Experientiæ consentaneam.

Ab eo orir omnia Pestis Symptomata.

LVII. Videamus proinde, an à Sale Volatili, eoque acri deducere valeamus omnia, quæ hactenus enumeravimus, Symptomata in Peste affectis observabilia & observata: in quorum examine alium, quàm priùs, sequemur ordinem, eumque magis naturalem, ac prout se mutuò consequuntur Functiones ipsæ tum Naturales, tum Animales.

Nempe Appetitum Ciborum prostratum, & Potum auctum & molestum.

LVIII. Faciemus autem initium ab *Appetitu Ciborum* quidem *diminuto aut prostrato, Potûs* verò *aucto & molesto*.

LIX. Utique quemadmodùm *Fames ab acido augetur ac restituitur*; ita eadem à *Sale Volatili*, ac præsertim *acri, tolli solet ac diminui*: quod nemò nisi hospes in Arte Medicâ vel protervè Cavillator unquam negabit; postquàm idem Lippis ac Tonsoribus notissimum est, & imprimis de acido famem augente aut restituente; nam id plebeji quoque agunt indies.

LX. De Sale Volatili res non est æquè plana, quoniam idem ignotum est plerisque, nec in usu frequenti fuit hactenus.

Quænam famem obliterent.

LXI. Notum tamen est, *Corallia, Oculos Cancri, Cretam* & similia Acidum non minùs infringentia, quàm Sal Volatile, *obliterare famem*.

Et quare.

LXII. Illud autem fieri, quatenus acidum infringunt, norunt, qui ab experientiâ & experimentis didicerunt ratiocinari, & conclusiones suas deducere, audentque sapere supra inanes Sophistas, atque Doctores in verbis quàm herbis, in librorum lectione quàm rerum ipsarum examine magis versatos.

Salia Volatilia famem minuere.

LXIII. Quòd si famem minuant vel tollant ista, quatenus acidum infringunt; an non cætera omnia idem acidum infringentia, ipsumque adeò Sal Volatile, id ipsum quoque facient, famemque minuent?

LXIV. Adde quòd ipsa experientia idem evincat & confirmet, aut probet, Salia nempe Volatilia famem minuere; quamvis hæc ipsa minùs potenter id efficiant, quàm Corallia, Creta & similia; unde etiam tutiùs in eum finem usurpari possunt: quod itidem venit notandum.

Et quidem potentiùs si sint acria.

LXV. Quòd si *Sal Volatile* quodvis famem minuat, ut reverà minuere probavimus, illud ipsum potentiùs efficiet, quando simul est *acre*.

Eorum acrimonia unde.

LXVI. Acrimonia enim Salis Volatilis pendet à Sale lixivo minùs temperato, vel iterum acrimoniam novam sortito.

Sal volatile acidum infringere.

LXVII. Quis autem ignorat, nisi chymicarum mutationum planè ignarus, ratione acrimoniæ suæ salinæ, in sui ustione vel calcinatione fortiori auctæ, salem volatilem omnem vim obtinere infringendi acidum?

LXVIII. Quò ergò Acrius est Sal Volatile, eo potentiùs infringet Acidum, minuetque proinde famem, quod erat probandum.

Sitim in peste augeri.

LXIX. Non tantùm prosternitur in Peste correptis fames, ciborumque appetitus; sed augetur simul *sitis & potûs desiderium*.

A quibus excitetur.

LXX. Sitim autem à quibusvis Salsis, ac præsertim à Sale lixivo, tum fixo tum Volatili Acri excitari, quis, nisi rerum naturalium imperitus, ignorat?

Siti à Salsis ortæ quid proprium.

LXXI. Illud vero proprium ferè Siti à Salsis ortæ, ut nec visui, nec tactui occurrat linguæ siccitas, de quâ tamen tunc tantoperè conqueruntur Ægri; quod etiam Peste correptis utplurimùm accidere, diximus jam in superioribus; quo ipso confirmatur Salis in corpore tunc peccantis Acrimonia: ergo Sitis quoque Peste infectorum arguit Salem Volatilem, sed Acrem.

Nauseam esse Pestis Symptoma molestum.

LXXII. Tertium in Peste molestum Symptoma est *Nausea*, quæ si non probet, comprobat saltem & confirmat Salis Volatilis præsentiam & vitium in corpore.

Ejus causa.

LXXIII. Notum enim per experientiam quotidianam, à nullo humore frequentiùs Nauseam vomitumque concitari, quàm à Bile; quam & Sale, & quidem Volatili abundare, plurima sunt quæ probant & evincunt.

Bilis acrior.

LXXIV. Quòd si à Bile, ac præsertim Acriori & magis Volatili factâ, excitetur indies Nausea, nonne in Peste correptis molesta Nausea vel Bilem, vel similem ipsi humorem peccare arguit?

Sic facta à veneno pestilenti.

LXXV. Sive jam dicas, ipsam Bilem vitiari à veneno pestilenti, sive malis venenum pestilens constare Sale Volatili & Acri, utrovis modo mecum facies, ac dictum meum confirmabis.

LXXVI. Nam si à Veneno pestilenti Acrimoniam & Volatilitatem nanciscatur Bilis, utique ejusdem naturæ ipsum esse patet.

Vomitum & Nauseam gradu tantum differre.

LXXVII. Quod de Nauseâ dictum, de *Vomitu* similiter dici potest ac debet. Cùm enim Nausea sit Vomendi conatus, facilè patet, gradibus tantùm differre Vomitum & Nauseam, easdemque agnoscere causas, sed gradibus quoque differentes. Non est proinde, cur in Vomitu à Sale Volatili, ac præsertim Acriori deducendo diutiùs morer, postquam ostendi ac evici, ab ipso, & quidem solo, pendere utplurimùm saltem Nauseam.

Anxietates esse Pestis Symptoma. LXXVIII. Quintum inter Pestis Symptomata locum assignabimus *Anxietatibus & Angustiis circa Præcordia & superius Ventriculi orificium* observabilibus, ac mirè Ægros angentibus ac urgentibus.

Earum causa. LXXIX. Illas verò à Volatili Sale ac imprimis Acri produci posse, Arsenicum præposterè aut perperàm usurpatum documento est. Arsenicum autem Volatile esse, nullus ignorat, nisi Chymiæ ignarus. Sublimari namque potest non ita difficulter. Adde quòd multi rerum naturalium per Chymiam periti Venenum pestilens propter naturæ & operationum similitudinem vocarint Arsenicale. Venenum Pestilens Arsenicale vocatum.

Et quare. LXXX. Quæ appellatio ab Artis admirabilis gnaris profecta mihi ansam dedit nominis hujus rationem investigandi, & tandem appellationem magis claram & manifestam inveniendi sub nomine Salis Volatilis.

Ab acri acido tormina: ab acri salso & volatili Anxietates. LXXXI. Ab Acri Acido quidem tormina & cruciatus producuntur vehementissimi, à Salso verò Acri, & Volatili præsertim, Anxietates potiùs solent excitari, quales in Peste quoque observantur frequentissimè.

Alvi fluxûs causa. LXXXII. *Alvi fluxus* nonnunquam in Peste molestus & gravis, imò sæpenumerò lethalis confirmat quoque Salem Volatilem tunc peccantem, cùm plerique Alvi fluxus *Bili, & similibus humoribus* debeantur, ipsius saltem corruptelam præviam sequantur.

LXXXIII. Quamvis enim & ab *Acido* aliquando excitetur Alvi fluxus, non excitatur tamen ab ipso priùs, quàm Bilem corruperit, & ipsam in Æruginosam vel Atram mutarit.

Quando observetur alvi fluxus. LXXXIV. Quemadmodùm autem non semper observatur in Peste Alvi fluxus, nec ferè, nisi ubi conclamatum est; ita majorem arguit tunc Salis Volatilis Acrimoniam & Acrioris copiam, ideóque periculum majus.

Aphthæ Pestis Symptoma, & quid. LXXXV. Accidunt quoque nonnullis Peste infectis *Aphthæ*, quæ ulcera sunt Linguam, Labia, & Palatum occupantia, nunc albicantia, nunc grisea, nunc sensim ad nigredinem vergentia, & semper humores Acres in Ventriculo & Intestino tenui arguentia.

Et unde. LXXXVI. Inde namque exsurgentes halitus similiter Acres non tantùm partes nominatas, sed universum OEsophagum exulcerare solent, ac circa superius Ventriculi orificium dolorem magnum & Cardialgiam excitare. Cardialgia.

LXXXVII. Concurrit autem in tali casu semper forsan cum Bile, aliove Sale Volatili quovis, sed Acri, Succus Pancreaticus similiter Acer, aut quidvis aliud assumptum Acidum & Acre, unde contingit Effervescentia vitiosa & corpori noxia prædictos halitus Acres producens.

LXXXVIII. Quemadmodùm verò Alvi fluxus plerumque solet Mortis esse in Peste nuntius, sic non raro salutaris solet esse Aphtharum proventus: quoniam Acidum, tanquam potens noxii Salis correctorium, denuò vires sumsisse, ulcuscula ista arguunt. Alvi fluxus in Peste Mortis nuntius, Aphtharum proventus Salutaris.

LXXXIX. Etenim sicut in Alvi fluxu solet utplurimùm prædominium habere Sal Volatile, ita in Aphthis Acidum. Quale Acidum in Alvi fluxu, & quale in Aphthis prædominetur.

XC. Ab Acido autem juvantur Peste correpti, non item à Sale quovis Acriore.

XCI. Non solent igitur calamitosæ esse Aphthæ, nisi quando simul magna veneni pestilentis adest copia, confluenti Acido haud cedens, at ipsum vincens ac superans.

XCII. Ut à primis Viis, Ventriculo putà & Intestinis, sensim transeamus ad Cor, *Leipothymiam*, Ventriculi non minùs, quàm Cordis affectum examinabimus. Leipothymia Pestis Symptoma.

XCIII. In hoc autem affectu primùm Orificium ventriculi superius afficitur, mox & Pulsus immutatus, atque parvus debilisque factus sentitur. Quænam in eâ sentiantur.

XCIV. Sensus enim Animi deliquii reverà in prædicto superiore Ventriculi orificio sentitur ab Ægris, estque talis sensus iste, ac si observaretur Anima corpus derelictura & mors statim secutura; unde etiam nominis ratio tum Græcis, tum Latinis, tum Germanis, Belgisque, tum Gallis, tum aliis Nationibus Europæis. Ubinam Ægris sentiatur.

XCV. Pulsus verò mutatus non sentitur ab Ægris in ipso corde, sed applicatâ vel carpo, vel alii parti externæ manu, modò mens constet cum sensu externo. Pulsus mutatus ab iis non sentitur.

XCVI. Accidit enim in quovis animi deliquio graviore, ut si non in totum maximam saltem partem videatur abolitus Sensuum externorum internorumque usus: unde tunc incapaces sunt Ægri plerique, aliquid certi de suo pulsu observare ac decernere. Ob abolitum sensuum usum.

XCVII. Incipiente autem Animi Deliquio inexplicabilem verbis sensum deficientis quasi Animæ observant plerique circa dictam Cordis regionem ac foveam, hoc est, circa superius Ventriculi Orificium. Incipiente Animi Deliquio quid observetur.

XCVIII. Si quis verò totum *Animi Deliquii* progressum, ac subsequentem ipsius solutionem vel spontaneam, vel artificiosam, ut & ipsius Causas manifestas mente attentâ consideraverit, reperiet ipsum, si non semper, utplurimùm saltem *ortum habere ab Halitibus, Flatibus, & Vaporibus à tenui Intestino assurgentibus,* Animi Deliquii causa & progressus.

aut

aut ab assumptis in Ventriculo quandoque productis, atque prædictum ipsius orificium superius modo, quo diximus, afficientibus, quin aliquâ sui parte per *Vasa lactea & Ductum Thoracicum ad Cor pergentibus, atque in ipso Sanguinis Effervescentiam Naturalem conturbantibus, unà cum variè quoque sic mutato Pulsu.*

Flatuum exclusio levamen adfert.

XCIX. Quoties autem Ægri spontè vel arte excludere possunt Flatus, Halitus, Vapores istos sibi molestos, toties levamen sentiunt in isto Affectu.

Eorum productio gravius reddit malum.

C. Quoties contra aliquid assumunt, quod ad tales flatus, halitus, vapores producendos vel Materiam subministrat, vel Causæ Efficientis rationem habere, aut latentes irritare atque excitare potest, toties idem malum vel producitur, vel gravius redditur.

Eorum Materia. Efficiens.

CI. *Materia* istorum flatuum, halituum, & Vaporum licet quodammodò differat, *Efficiens* tamen Ipsorum Causa eadem observatur, *Bilis* nempe, ac præsertim *Acrior*, & quicquid de *Sale Volatili* participat, estque *Aromaticum*: A quo quamvis discutiantur quoque Flatus, Halitus, & Vapores jam producti, ab eodem tamen producuntur quoque iidem, ubi occurrit materia in flatus, halitus, vapores mutari apta: quod non semel monuimus esse notandum; idem sc. & producere & dissipare vapores, halitus, flatus, sed pro materiæ nunc mutatæ, nunc mutabilis & mutari aptæ diversitate.

CII. Quibus argumentis cùm abundè constare putemus, à Sale Volatili, ac præsertim acri, tanquam efficiente causâ produci posse Animi Deliquium, & hactenus quoque ab eodem Sale Volatili acriori Pestem ortum suum habere posse probavimus; quod nobis erat propositum. Cætera de Pulsu in Animi Deliquio mutato clariora fient in sequentibus.

Pulsus in Peste variè mutatur.

CIII. Ut igitur ad Functiones in Corde & à Corde perfici solitas properemus, quas præ aliis omnibus gravissimè in Peste affici docuimus, agemus primùm de *Pulsu* variè in istâ lue mutari solito.

Inæqualis multiplici respectu.

CIV. Pulsus autem in eo præsertim varius observatur, quòd *inæqualis* existat, & quidem tum ratione *roboris*, tum ratione *magnitudinis*, tum ratione *frequentiæ*. Aliàs enim *robustus* sentitur, mox valdè debilis; aliàs quoque magnus, mox valdè *parvus*; aliàs *frequentior*, mox iterum *rarior*: quinimò subinde *intermittit*, ac tandem inopinatò etiam *desinit*, quandoque cum Syncope, sæpiùs cum ipsâ infectos obruente Morte.

Ejus causæ.

CV. Has Pulsuum diversitates & Causas ut accuratiùs examinemus, operæ pretium vel ideò putamus, quia ex his læsis de futuro gravissimi & perniciosissimi morbi eventu signa peti possunt ac debent.

Quibus constet pulsus.

CVI. Constat in primâ sui origine Pulsus reciprocâ Ventriculorum Cordis Dilatatione ac Constrictione; præcedit tamen Dilatatio, quin Constrictioni secuturæ ansam præbet & occasionem, Cordis nempe parenchyma explicando, sicque ad sui contractionem mutuam irritando.

Dilatationis Cordis causa.

CVII. Explicat autem Cordis Ventriculum dextrum (cui omne Cordis motûs initium adscribimus) & quidem naturaliter Sanguis tum ascendens, tum descendens in ipsum propulsus, & in eodem ex aucto tunc simul in ipso Igne vitali rarefactus, ideóque spatium majus quàm priùs occupans, sicque necessariò Ventriculi parietes ab invicem diducens.

Ignis Vitalis quomodò accendatur, & quid præstet.

CVIII. Hunc Ignem vitalem docuimus alibi accendi in dextro Cordis Ventriculo ex confluxu Bilis Sanguini ascendenti, & Lymphæ, Succique Pancreatici Sanguini Descendenti admistorum, simulque Effervescentium, quin ob istam Effervescentiam partes suas igneas deserentium; quæ compedibus suis liberatæ ingrediantur & immisceantur penitiùs & potentiùs partibus Sanguinis magis pinguibus & butyrosis, (unde & calor in Corde augetur) quas, utpote densas, rarefaciunt & à centro quasi ad circumferentiam explicant: sicut id Ignis proprium esse, infinita evincunt exempla omnibus & passim obvia: Lac putà Igni superpositum in lebete; Gummata Oleosa, Thus, Succinum & similia itidem prunæ ardenti imposita & mox valdè rarefacta.

Contractionis cordis causa.

CIX. Sic ergò à Sanguine rarefacto explicatus Ventriculus dexter ad sui Contractionem mox secuturam irritatur.

CX. Irritatum autem Cordis parenchyma musculosum ad sui contractionem, illam Spirituum Animalium continuè à Cerebro ad Cor confluentium ope absolvit.

Pulsus magnus unde.

CXI. Quemadmodùm verò Sanguis valdè multùmque rarefactus spatium desiderat, quo contineatur, amplum, ita tunc ampliùs expanduntur non tantùm Cordis Ventriculi, verùm Ipsæ quoque Arteriæ, fitque tunc simul Pulsus Magnus.

Parvus unde.

CXII. Contrà verò, quemadmodùm Sanguis parùm rarescens spatium, quo contineatur, desiderat minus; ita tunc minùs explicantur non tantùm Cordis Ventriculi, verùm Ipsæ quoque Arteriæ, fitque Pulsus Parvus.

CXIII. Adeò ut Pulsûs Magnitudo vel Par-

Parvitas ſequatur Sanguinis Rarefactionem majorem vel minorem.

Ad Sanguinis Rarefactionem quatuor concurrunt.

CXIV. Ad Sanguinis autem Rarefactionem quatuor concurrunt deſiderantur que ſemper ac neceſſariò: primò diſpoſitio in Sanguine apta iſti rarefactioni, ut & ſecundò Cauſa ipſum rarefaciens; quibus accedit tertiò Cavitatum Vaſorumque Sanguinem continentium ac vehentium aptitudo ad ſui expanſionem; ac denique, cùm Sanguis motu perpetuo, ideóque circulari ferri debeat, quartò Cauſa motum illum efficiens ac conſervans.

CXV. Hæc, inquam, quatuor nî concurrant debitè, Sanguinis rarefactio haud procedet ritè, quin modis variis lædetur & labefactabitur.

1°. Diſpoſitio in Sanguine ad rareſcendum apta. Quænam ſit.

CXVI. Dixi requiri primò *in Sanguine Diſpoſitionem ad rareſcendum aptam*; quæ uno verbo in ejus conſiſtit denſitate laudabili, ob quam è vaſis effuſus concreſcere ac coagulari ſolet ſpontè.

CXVII. Hæc Sanguinis denſitas ſi unquam pereat, commodè ac ſufficienter rarefieri non poterit Sanguis.

Unde ſit.

CXVIII. Hanc verò denſitatem ab Acido ipſi admiſto pendere, varia ſunt quæ doceant & evincant; imprimis Acidus liquor in apertum Vas per ſyringam infuſus, Sanguinem mox coagulans; ut nunc ſileam obviam cuivis, notamque Lactis calentis ab Acido coagulationem; Lac autem & Sanguinem parùm inter ſe differre, conſtans fuit hactenus Medicorum opinio.

2°. Cauſa in Corde Sanguinem rarefaciens, nempe Ignis Vitalis.

CXIX. Dixi requiri ſecundò *Cauſam in Corde Sanguinem rarefacientem*; quam *Ignem vitalem* non malè dixeris; cùm à Solo Igne fiat Rarefactio, (quantum ſaltem mihi hactenus licuit experiri) & ab hoc in Corde producto excitatoque Igne pendeat noſtra Vita.

CXX. Hic Ignis quoties vel parcior vel imbecillior excitatur in Corde, toties Sanguinem minùs quoque rarefieri, arguit pulſus ſemper tunc minor naturali.

3°. Cavitatum aptitudo ad ſui expanſionem.

CXXI. Dixi requiri tertiò ad Sanguinis rarefactionem laudabilem ac permanentem *Cavitatum*, Auricularum putà Ventriculorumque Cordis, atque *Vaſorum*, Arteriarum putà Venarumque ipſum *continentium, vehentiumque aptitudinem ad ſui expanſionem*.

Et quare.

CXXII. Quoniam ſcilicet concluditur illis Sanguis noſter, omninò neceſſum, quoties illo plena ſunt, ſi ampliùs rareſcat, (uti reverà continuè ſecundùm naturam plus minùs rareſcit) ut ſecundùm ejuſdem diſtenſionem plus minùs explicentur.

CXXIII. Cùm enim Sanguis rarefactus majorem, quàm priùs, occupet locum, Sanguinis autem locus ſint dictæ Cordis Cavitates atque Vaſa, ſi hoc ſuo loco contineri debeat Sanguis, ad hujus rarefactionem partiumque adeò explicationem explicari quoque debet Locus ipſum proximè concludens.

CXXIV. Hoc autem non tantùm neceſſariò fieri oportere, evincit Ratio, ſed idem actu fieri, confirmat Experientia; Videmus enim tangimuſque, quoties ab aucto undecunque Cordis Igne per calorem in corpore univerſo ſimul auctum ſeſe manifeſtante Sanguis in eodem magis rarefit, Arterias quoque & Venas, præſertim tum molliores, tum ſenſibus externis magis expoſitas, itidem ampliores ac tumentiores.

CXXV. Quod ſi minùs explicari poſſint prædicta præſertim Vaſa, tunc obſervamus vel 1°. ipſa ſubinde rumpi, vel quovis modo aperiri, unde ſequitur hæmorrhagia, eaque nunc interna, nunc externa: vel 2°. Suffocationis periculum magnum imminere, quod priùs non tollitur, quàm aperto vaſe ſufficienti quantitate ſit eductus Sanguis, & locus reliquo paratus amplior.

Vaſa ſi minùs debito explicentur, quænam accidant.

CXXVI. Non poteſt enim in Corde rareſcens Sanguis, quemadmodùm in aheno rareſcens Lac, pedetentim aſſurgere, tandemque effundi; quoniam, uti jam dictum & nulli non debet eſſe notum, Cordis Cavitatibus, Vaſiſque concluditur undique Sanguis, non item aheno Lac, cui patet exitus; hoc namque denegato vi rumperetur Vas continens Lac igni appoſitum vel impoſitum; uti ejus rei exempla quotidiana ſunt apud Chymicos, liquores denſos igne nimis potenti urgentes, atque vaſa ſua frequenter rumpi dolentes.

Et quare.

CXXVII. Dixi denique quartò, quia in perpetuo & circulari motu verſatur Sanguis, requiri quoque *Cauſam motum iſtum efficientem, conſervantemque*.

4°. Cauſa circulationem producens & conſervans.

CXXVIII. Aliquid ad motum illum efficiendum, promovendumque facere ſæpiùs memoratam ejuſdem rarefactionem, non ſemel docui, & etiam nunc arbitror; quæ tamen cum non ſufficiat, conjunxi, quinimò potiorem putavi *Motum Cordis muſculoſum vel Animalem*, cujus ope contrahantur potenter Cordis Ventriculi, propellaturque in Arterias contentus & rarefactus in ipſis Sanguis.

Nempe Sanguinis rarefactio, & Motus Cordis Animalis.

CXXIX. Motum verò animalem à ſpiritibus animalibus per Nervos à Cerebro ac Cerebello delatis pendere ac produci, paucos puto ſupereſſe, qui ampliùs dubitent.

CXXX.

Motum Cordis Animalem ad Sanguinis Rarefactionem facere.

CXXX. Facit hîc quoque Cordis Motus animalis ad Sanguinis rarefactionem, quatenus ipso deficiente Sanguis sponte ac suæ rarefactionis vi solâ sufficienter è Cordis thalamis erumpere non potest, quin brevi sequatur Ignis Vitalis extinctio & Animalis Mors.

Pulsus Robustus & Debilis unde.

CXXXI. Quemadmodùm autem docuimus in superioribus, *Pulsum Magnum & Parvum* dictum *deberi Sanguini magis vel minùs rarefacto*, concurrente Arteriarum naturali sese explicandi aptitudine; ita nunc asserimus, *Pulsum Robustum aut Debilem acceptum ferendum potentiori aut infirmiori Cordis Motui & Contractioni Animali.*

CXXXII. Quemadmodùm rursùm docuimus modò, ad Sanguinis Rarefactionem concurrere quoque Pulsum potentem, ita nunc vicissim asserimus, ad pulsum robustum facere Sanguinis Rarefactionem.

Spirituum Animalium copiosorum & laudabilium separatio unde.

CXXXIII. Ut enim Spiritus Animales tum copiosi, tum laudabiles ac potentes separentur à Sanguine in Cerebro ac Cerebello, inter alia requiritur quoque laudabilis dispositio in Sanguine, quæ frustrà desideratur in ipso, quando debita non fit ejus in Corde rarefactio.

Ad omnium functionum integritatem, requiritur singularum integritas.

CXXXIV. Ad omnium namque Functionum integritatem atque valetudinem prosperam requiritur singularum integritas; postquam infrequenter accidit, ut Functionum una lædatur, quin mox alias, & sæpè omnes in consensum trahat & simul lædat; ita sunt simul catenatæ cunctæ nostræ functiones, sive ad vitam simpliciter, sive ad ipsius commoditatem desiderentur.

Quando Robustus, quando debilis fit Pulsus.

CXXXV. Cùm igitur Cordis motus & contractio per spiritus animales absolvatur, *Robustus Pulsus* fiet, quoties copiâ sufficienti ad Cor confluunt prædicti spiritus, & Ipsum potenter contrahunt: *Debilis* verò, quoties copiâ deficiunt, nec satis potenter ipsum contrahunt.

Ad Robustum pulsum concurrit Irritatio Naturalis vel Nonnaturalis.

CXXXVI. Præter Spirituum Animalium abundantiam Pulsum Robustum efficientem, concurrere solet *Irritatio*, sive *naturalis* à Sanguinis Rarefactione magnâ pendens; sive *Nonnaturalis*, à Corporis Motu vehementiore, Animi Affectu diverso, Aëris æstu, Alimentis Spirituosis & Aromaticis, &c. orta; sive *præternaturalis*, ab humore aut halitu Acri, & similibus excitata.

Vel præternaturalis.

CXXXVII. Quamvis enim abundarent in Corpore Spiritus Animales, non fiet tamen Pulsus Robustior, nisi vel ad Sanguinem citiùs potentiùsque in Cordis Ventriculo dextro rarefactum expellendum, aliamve molestiam irritetur Cor ad validiorem sui contractionem.

Irritatio qualis causa Pulsûs Robustioris.

CXXXVIII. Quemadmodùm igitur *Robustioris Pulsûs Efficiens Causa* est Spiritus Animalis copiosus, ita *Causa sine quâ non* talis Pulsus est Irritatio quælibet potentior in Corde.

Eadem Causa Pulsûs frequentioris & rarioris.

CXXXIX. *Eadem Irritatio* non semper eodem contingens modo *Causa* est *unica & adæquata Pulsûs frequentioris aut rarioris.*

Et quidem à causâ naturali.

CXL. Quamdiu enim secundùm naturam omnia se habent in Corporis nostri œconomiâ, tamdiu mediocris est quoad frequentiam æquè ac magnitudinem roburque Pulsus.

CXLI. Quando autem Sanguis potentiùs citiúsve solito rarescit, citiùs quoque ad sui contractionem irritatur Cor, fitque necessariò Pulsus frequentior.

Vel præternaturali.

CXLII. Eadem illa irritatio accidere potest à Causâ præternaturali, Acrimoniâ putà humorum, vaporumve unà cum Sanguine ad Cor delatorum; ut & à Flatibus & halitibus Cor expandentibus & itidem ad sui contractionem irritantibus.

Unde Pulsus frequentior.

CXLIII. Adeò ut *Pulsus* omnis *Naturali Frequentior* agnoscat pro Causâ sui adæquatâ *Irritationem solito crebriorem aut molestiorem*, ad sui contractionem Cor urgentem: sive illa Irritatio fiat à *Causâ Naturali*, *Sanguine* putà rarefacto, sive contingat à *Causâ præter Naturæ leges ad* Cor delatâ, *humoribus* putà intemperatis & Acribus, *flatibusve & halitibus* vel suâ *flatulentiâ*, vel suâ *Acrimoniâ* Cor molestantibus.

Unde Rarior.

CXLIV. *Pulsus* autem *solito rarior* accidit nunc propter *irritationem Cordis rariorem*, nunc propter *ipsius sese contrahendi vim debiliorem*, nunc propter *ejusdem explicationem violentam, permanentemque*, sive illa contingat *à Sanguine copioso, nimiúmve rarefacto*, sive *à flatibus* in Cordis Ventriculis hærentibus, ipsosque continuè distendentibus.

Varias Pulsuum læsiones concurrere.

CXLV. Quòd si quis ea, quæ nunc & antea protuli, conferat simul, agnoscet facilè, quî variæ Pulsuum læsorum species concurrere possint.

1°. Pulsus Major Robustior & Frequentior.

CXLVI. Nam 1°. facilè constat, quî *Pulsus Major*, *Robustior*, ac *Frequentior* simul coïncidere possint. Quoties namque in corpore priùs sano & Sanguinis mediocrem quantitatem habente ab Aëris æstu, vel Alimentis Aromaticis, aliâve causâ simili augetur Bilis Acrimonia, mox & in dextro Cordis Ventriculo Ignis vitalis, utique unà cum Sanguinis rarefactione majore fiet *Pulsus Major*; quin eo ipso irritabitur Cor celeriùs sæpiúsque ad sui Contractionem, unde *Pulsus* continget simul *Frequentior*: Ob quam prædictam Sanguinis Rarefactionem majorem cùm non impediatur,

quin promoveatur potiùs Spirituum Animalium à reliquo Sanguine secretio, accedet major Spirituum dictorum copia ad ipsum Cor, unde fiet quoque *Pulsus Robustior*, ad propellendum foràs Sanguinem, ipsum Cor solito magis urgentem ac dilatantem.

2°. Minor, Debilior, & Rarior.

CXLVII. 2°. *Pulsus Minor, Debilior, & Rarior* accidet, quoties contrarium eveniet, atque ab Aëre frigido humidoque, vel Alimentis crudis crassisque, aliisve Pituita cumulatur in corpore; tunc enim sanguis reddetur suæ rarefactioni minùs aptus; nec tantùm Bilis, sed Succus quivis Acidus obtundetur ita, ut minùs Ignis ex ipsorum confluxu excitetur in dextro Cordis Ventriculo; unde non tantùm minùs segniúsque rarescet ibidem sanguis, minùs expandentur Cordis Ventriculi, ac consequenter Ipsæ Arteriæ, fietque *Pulsus Minor*; sed præterea tardiùs ad sui Contractionem irritabitur Cor, fietque *Pulsus Rarior*; denique ineptior reddetur Sanguis ad Spiritum suum Volatilem promendum in Cerebro ac Cerebello, qui proinde parcior accedet ad ipsum Cor, fietque *Pulsus Debilior*.

CXLVIII. Atque hæc quidem facilè capiuntur; major autem difficultas occurrit, quoties læsi Pulsûs species concurrunt tales, quales ex vulgo creditis præjudiciis deducere non possumus, reverà tamen in ægris observamus: qualis est 3°. *Pulsus Frequentior*, simulque *Minor & Debilior*: quem tamen ex præmissis à nobis fundamentis non ita difficulter explicari posse putamus, & quidem ita, ut cum praxi Medicâ multùm quadret nostra sententia; quod semper ac unicè spectandum à Medicis veris, nec inanem gloriam, sed ægrorum commodum quærentibus.

3°. Frequentior, Minor, & Debilior.

Hic Pulsus in principio Febrium Intermittentium.

CXLIX. Talem autem Pulsum semper observamus in principio Febrium Intermittentium, quando nempe aliquis Tactu percipi potest Pulsus. *Minorem* autem tunc asserimus Pulsum propter impeditam diminutamque tunc sanguinis Rarefactionem, Frigoris comitis Causæ adscribendam, Halitibus putà Acidis à Succo Pancreatico in quibusdam suis Ductibus lateralibus propter moram & stagnationem Acriore facto & vitiosam in tenui Intestino Effervescentiam producente ortis, & per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum ad Cor penetrantibus, sanguinemque nimis coagulantibus, sicque ad sui rarefactionem laudabilem ac desideratam ineptum reddentibus.

Minoris causa.

Debilioris causa.

CL. Cùm proinde minùs rarefiat Sanguis, minùs quoque explicantur Cordis Ventriculi, minorique labore opus est ad Ipsius Expulsionem, non requiritur ergò Potentior Pulsus, cùm sufficiat *Debilior*; adde quòd ex vitiatâ illâ sanguinis Mutatione ac Rarefactione in Corde, universus sanguis reddatur ineptior Spiritui Animali in Cerebro ac Cerebello suppeditando; unde non mirum, si cùm universus corporis Motus Animalis tunc fiat Debilior, similem in Corde quoque observare liceat: adde quòd Halitus tunc temporis per universum corpus distributi & Oscitationem Pandiculationemque producentes, non raro in Capite vertiginem pariant, & motum Spirituum Animalium conturbantes *Pulsûs Debilitatem* non parùm augeant.

CLI. Quòd autem tunc *Pulsus* observetur semper *Frequentior*, id non evenit, uti vulgò aliqui fabulantur, quòd æstus tunc interiora magis angat & urgeat, (licet nullâ is percipiatur ratione, nullo sensu) & Natura, quod magnitudine præstare nequit, conetur frequentiâ compensare: Hæc enim omnia sunt præjudiciorum inveteratorum foetus ac fructus.

Frequentioris causa.

CLII. Contingit enim *frequentia* illa *Pulsus* ab Irritatione continuâ & molestâ Cordis, factâ non ab æstu illo imaginario, non à Sanguine valdè rarefacto Cordisque Ventriculum dextrum expandente, verùm ab eorundem halituum prædictorum & in Cordis Ventriculos penetrantium Acrimoniâ, sed Acidâ, ipsius substantiam mordicante, atque sic ad sui Contractionem frequentiorem continuè stimulante.

Irritatio ab Acrimoniâ Acida.

CLIII. Talem Acrimoniam in Corpore existere, confirmant & evincunt Horror, Rigor, Tremorve comites, atque ad violentam coactamque universi corporis agitationem concussionemque ita urgentes, ut nullâ imaginabili Animi constantiâ, nullo Voluntatis arbitrio impediri possit talis concussio; quam minuunt tantùm, tolluntque quæ apta sunt nata temperare Acrimoniam Acidam, uti sunt Salia Volatilia & Oleosa, præsertim cum Spiritu Volatili.

Quod probatur.

CLIV. Quòd si Artus per Musculos sibi oppositos ad Voluntatis imperium moveri solitos nequimus tunc liberè movere, an mirabimur, simili quassatione coactâ frequentiùs contrahi Cor ipsum, immediato Voluntatis nostræ dictamini nunquam obsecundans?

CLV. *Frequentia* igitur *Pulsûs* non debetur nescio cui ficto Calori in Corde tunc aucto, verùm Frigori potiùs, aut veriùs halitui Acido Acriori ad sui Contractionem continuam Cor vellicanti, &, uti dictum, eò delato.

CLVI. Accidit nonnunquam, ut in dictarum

Angustia summa.

& Anhelationis difficultas in initio febrium intermittentium unde.

rum Febrium Intermittentium initiis *Angustia summa & Anhelationis difficultas inexplicabilis ac penè inexpugnabilis* urgeat ægros, ita, ut in Suffocationis periculo se versari querantur; quam ortum habere arbitramur non tàm ab halitibus quàm flatibus ex Pituitâ lentâ in tenui Intestino repertâ in vitiosâ illâ Effervescentiâ productis, ac simul per vias nominatas ad Cor penetrantibus, ac inde ad Pulmonum Vasa & substantiam transeuntibus, ibidemque hærentibus, quinimò ipsorum parenchyma potenter explicantibus, atque ad reciprocam complicationem ineptum reddentibus: quemadmodùm id pluribus deduximus, ubi de Suffocationis causis variis alibi egimus.

Pulsus Parvus vel Magnus cum Mediocriter robusto. Et Potens vel Debilis cum Mediocriter magno.

CLVII. Non memini me unquam Pulsum observare *Parvum cum Potenti, aut Magnum cum Debili*; quamvis nonnunquam observaverim *Parvum, Magnumve cum Mediocri* quoad robur; ac vice versâ *Potentem, Debilemve cum Mediocri* quoad magnitudinem.

CLVIII. Hos verò simul quoque consistere posse, suadet Ratio à singulorum Causis petita, ut non videatur necessum illud pluribus probare.

CLIX. Atque hæc de absolutis Pulsuum differentiis, & ipsarum Causis hac occasione dicta sufficiant. Aliquid de Inæqualitate Pulsûs, ac præsertim de Intermittente Pulsu addendum, antequam singula Pesti accommodemus.

Pulsus inæqualitas.

CLX. Inæqualitas Pulsûs dicitur, quando nunc Magnus, & mox iterum Parvus existit; nunc Robustus, mox Debilis; nunc Frequens, mox Rarus.

Ubinam occurrat.

CLXI. Tales autem Pulsus inæquales satis frequenter occurrunt in praxi Medicâ, & quidem in Febribus plerisque, & ipsâ quoque Peste.

Unde pendeant.

CLXII. Pendet autem illa Pulsûs Inæqualitas à cujusvis speciei Causâ inæqualiter agente.

Pulsus nunc magnus, nunc parvus unde.

CLXIII. Sic Pulsus *nunc Magnus, mox Parvus* pendet 1°. *à Sanguine diverso* in Cor delato, & nunc quidem plus, mox minùs denso, coagulatoque. 2°. *ab Igne vitali vario* in dextro Cordis Ventriculo ex ascendentis descendentisque Sanguinis varii confluxu excitato, nunc quidem majore, nunc verò minore.

Sanguis unde diversus existat.

CLXIV. *Sanguis diversus* existit, tum ratione Lymphæ, Succique Pancreatici Sanguini descendenti, tum ratione Bilis Sanguini ascendenti admistorum, & illam in sanguine confluente diversitatem parientium.

Ejus consistentia unde.

CLXV. Quemadmodùm enim à Lymphæ, Succique Pancreatici aciditate auctâ sanguis coagulatur potentiùs, redditurque densior; ita à Bile acriore, magisque volatili solvitur, frangiturque ejusdem sanguinis consistentia, redditurque ipse minùs densus.

CLXVI. Prout autem in illo sanguinis utriusque confluxu sanguis vel Acidior, vel Biliosior dextrum Cordis ventriculum ingreditur, ita ex illâ miscellâ oritur aliàs densior, aliàs minùs densus Sanguis; adeóque magis vel minùs aptus suæ rarefactioni.

Humorum in statu naturali & præternaturali constitutio.

CLXVII. Quemadmodùm verò in *statu naturali* proportionem inter se servant Humores prædicti, quin singuli continuè pariantur *sibi similes*, & *quantitate* forsan *eâdem*; ita in statu præternaturali non tantùm mutatur singulorum *qualitas*, *sed & quantitas*: unde necessariò consequitur magna quoque in Sanguine diversitas.

Quantitas Qualitas & Motus.

CLXVIII. Sed non tantùm Ipsorum *Quantitas & Qualitas* mutatur, verùm eorundem insuper *Motus*; adeò ut ratione quantitatis qualitatisque suæ mutatæ, (ut alia nunc taceam, quæ fortuitò accidentia itidem aliquam possunt in Ipsis afferre mutationem) eorundem Motus nunc promoveri ac præcipitari, nunc contrà retardari & impediri possit.

Sanguinis mutatio.

CLXIX. Prout autem citiùs vel tardiùs ad Sanguinem affluit nunc Bilis, nunc Lympha, Succusve Pancreaticus, Major quoque vel Minor accidet ipsi tunc in Corde existenti quoad consistentiam mutatio; unde Pulsûs consequi potest Inæqualitas.

Ignis vitalis diversitas unde.

CLXX. Quod de Mutatione Sanguinis quoad sui consistentiam ex prædictorum Liquorum affluxu dixi, venit quoque dicendum de *Igne Vitali gradibus & vi diverso* in Corde excitato; postquam ipsum huic nominatorum Liquorum, Bilis, & Lymphæ, Succique Pancreatici confluxui non semel adscripsi, & etiam nunc adscribendum existimo.

Spirituum Animalium inæqualis generatio, & Pulsûs inæqualitas unde.

CLXXI. Ex hâc verò sanguinis rarefactione inæquali pendet quoque *Spirituum Animalium generatio Inæqualis*, & quodammodo forsan *Pulsûs in robore* contingens *Inæqualitas*.

Ab animi etiam affectibus.

CLXXII. Utplurimùm certè *Pulsus Robustus* consequitur Pulsum Magnum, & Debilis Parvum; quamvis non rarò ex *Animi Affectibus pendeat* quoque *ipsius Inæqualitas*: observamus enim tunc temporis nunc robustiorem, nunc debiliorem Pulsum; unde non mirum, si agitatâ diversimodè per animi affectus, pro lubitu excitatos, Animâ, non parùm mutetur quoad robur Pulsus.

CLXXIII. *Inæqualitatem* proinde *Pulsûs quoad Robur* putamus pendere posse tum à *Pulsu quoad magnitudinem Inæquali*, tum ab *Animi*

mi Affectibus, aut *simili affectione corpori contingente*.

Ut & tremore Coacto. CLXXIV. Quemadmodùm enim ex Animi affectu quovis conturbantur in suo motu ordinario & ordinato spiritus animales, hincque omnis Motus animalis fit inordinatus & inæqualis; ita accidunt aliquando quædam Corpori absque Animi affectu, quæ similem conturbationem excitant in spiritibus animalibus; quemadmodùm id accidit *in Tremore coacto*, & nullatenus Senio, aut debilitati naturali adscribendo.

Quæ in Peste locum habet. CLXXV. Tale quid autem in Peste accidere, constat non tantùm ex *levi delirio* perpetuò ferè lue istâ Infectos comitante, verùm *ex tremulo partium omnium motu* simul concurrente, &, quamdiu malum sævit, permanente.

CLXXVI. Atque hæ videntur mihi Pulsûs in magnitudine ac robore inæqualis Causæ: transeamus ad *frequentiam*, in quâ similiter *Inæqualitas* observatur sæpenumerò in Ægris.

Pulsûs inæqualitas & frequentia unde. CLXXVII. Hanc verò non dubito deducere ab *Inæquali Irritatione Ventriculorum cordis ad sui Contractionem*, sive illa pendeat 1°. à *Sanguinis rarefactione inæquali*; sive adscribenda sit 2°. *universali animalium spirituum agitationi* inordinatæ ac inæquali ob animi affectus varios animam confundentes & inæqualiter agitantes; sive deducenda sit 3°. ab *insensili*, hoc est, ab Animâ non observatâ *corporis affectione*, tremulum ac inæqualem Spirituum Animalium quaquaversùm, ac proinde ad Cor quoque, concitatum motum producente: sive debeatur 4°. *Humoribus, halitibus, vaporibusve Acribus*, sed *Inæqualiter* unà cum Sanguine ad Cor tendentibus, & Inæqualiter ad sui Contractionem ipsum irritantibus: sive accepta ferenda sit 5°. *flatibus* itidem *Inæqualiter ad Cor delatis*, aut *Inæqualiter Viscidis* existentibus, ac similiter vel *Inæqualiter Cor irritantibus* vel *Inæqualiter ipsius Contractioni resistentibus*, atque aliquando faciliùs se cum Sanguine excludi patientibus, aliquando difficiliùs, atque sic prædictam contractionem morantibus.

Pulsus intermittens unde. CLXXVIII. *Intermittentem* quandoque in Ægris, & satis sæpè, Pulsum adscribimus 1°. *impeditæ ad tempus*, protractæve *Sanguinis rarefactioni*, undecunque tandem ortæ. 2°. *Impedito tantisper Spirituum Animalium* ad Cor affluxui. 3°. *Impeditæ* aliquandiu *Cordis* à flatibus præsertim valdè viscidis Contractioni.

Quænam Pulsûs varietas in Peste obtineat. CLXXIX. Atque hæc in Genere de horumce Pulsuum differentiis & causis proferre placuit; videamus nunc, quî ea, quæ diximus, Pesti quadrent, postquam in Ipsâ Pulsum plurimùm variare observamus.

CLXXX. Occurrit ergò *in Peste Pulsus aliàs Magnus, aliàs Parvus*.

CLXXXI. Magnus permanet, quamdiu potens existit in Corpore Acidum, idemque Sanguini admiscetur convenienter, ipsumque ritè coagulatum idoneum servat, ut valdè rarescat. Aliàs Magnus.

CLXXXII. Parvus redditur, talisque durat, ubi Acidi vis fracta est à Sale Volatili Acriori & pestilenti, vel seorsim Sanguini admisto, vel Bili priùs confuso, & illam Volatilem magis & Acriorem præstante. Aliàs Parvus.

CLXXXIII. Nihil enim impedit Acidum existere in Corpore potens, idemque Sanguinem valdè coagulans, (sive tale in ipso præexistat, sive tale copiosè assumatur) atque hactenus permanere Pulsum Magnum; & simul in eodem contineri venenum Pestilens citiùs seriùsve illud Acidum domans aut Bilem ita inficiens, Sanguinemque Ascendentem adeò corrumpens ac dissolvens, ut non rarò inopinata mors succedat. Unde in Peste mors inopina.

CLXXXIV. Illud verò accidit præsertim, quando Inæqualis est in Magnitudine Pulsus, nunc Magnus, mox Parvus. Et quando.

CLXXXV. Etenim Magnus existit, quoties Sanguinis Acidum prædominium habet in Corde; uti contra Parvus, quoties Sal Volatile Acrius ibidem dominatur.

CLXXXVI. Hoc ubi aliquandiu permanet, mirum non est, si tunc subitò suffocetur ac necetur Æger, quatenus solutus à Volatili Sale Sanguis extinguit & opprimit vitalem Ignem, tunc minùs quoque potentem propter vitiosam, nec satis Acrem factam utriusque Sanguinis Effervescentiam, & quidem ob vitiatam utriusque Acidi & Salsi proportionem; sine quâ mediocritas laudabilis constare nequit. Et quare.

CLXXXVII. Magnus ergò fit in Peste Pulsus ab Acido superstite, aut assumpto; Parvus contrà à Veneno Pestilenti Volatili & Acri Sanguinis consistentiam minuente aut tollente. Magnus & parvus pulsus unde.

CLXXXVIII. Hinc est quoque, (ut id obiter moneam,) quòd Sanguis Peste affectorum aliquando magis consistens observetur, sæpiùs dissolutus & spontè coagulari nescius. Sanguis aliquando consistens, aliquando dissolutus unde.

CLXXXIX. *Pulsus* eorundem observatur aliquando satis *Robustus*, & tandem valdè *Debilis*; quandoque, ac imprimis ubi omnia in pejus vergunt, *Inæqualis*. Pulsûs alia varietas.

CXC. *Robustus* permanet, quamdiu Magnus continuat, ob Causas superiùs allegatas. Robustus.

CXCI. *Debilior* fit, quamprimùm Minor reddi- Debilior.

redditur, viresque acquirit eundo Virus Pestilens, aut Consternatio ipsorum mentem occupat & Metus.

CXCII. Sequitur namque Pulsûs Debilitas, quemadmodùm docuimus, tum 1°. ejusdem Parvitatem; tum 2°. Animi affectum quemvis cum Metu aut Consternatione conjunctum; tum 3°. peculiarem Spirituum Animalium alterationem universum corporis motum Animalem debilitantem, ac tremorem comitem habentem: qualem in Peste familiarem, in præcedentibus notavi.

Inæqualis. CXCIII. *Inæqualis fit in Robore Pulsus*, ob Causas prædictas simul in corpore existentes, atque alternatim vim suam exerentes; donec tandem aut superetur emendeturque in totum Venenum pestilens, aut idem quâcunque tandem de causâ dominium absolutum, idque aut manifestè, aut clanculum nanciscatur, Ægrumque perimat.

Quî medicamenta se habeant in peste infectis. CXCIV. Quisquis enim attentè curavit Peste infectos, potuit observare, aliquando Ipsos vel in totum vel ex parte respuere medicamenta, vel non satis diligenter assumere, ac in eorundem usu perseverare, vel mox iterum evomere, atque sic frustrà usurpare, vel sine fructu ac successu eadem capere, hoc est, sine exspectato sudore, vel non satis convenientia accipere, vel noxiis quoque nimiùm indulgere; vel quovis alio modo venenum promoveri, non autem corrigi.

Et quid inde sequatur. CXCV. Ubi autem illorum unum vel plura eveniunt, non mirum, non curari, at perire potiùs Ægros, ubi prætereà mira Dei cuncta modo incomprehensibili gubernantis providentia elucet, quam imprimis patefacit praxis Medica.

Pulsûs alia varietas. CXCVI. Observatur etiam in Peste correptis *Pulsus* plerumque *Frequentior*, & subinde *Inæqualis*.

Frequentia. CXCVII. *Frequentia* ejus *aucta* imprimis adscribenda Veneni pestiferi *Acrimoniæ*, unde mordicatum Cor excitatur ad frequentiorem sui contractionem, etiam tunc, ubi ab eâdem causâ & Minor & Debilior fit.

Inæqualitas in eâ. CXCVIII. *Inæqualitas* verò in *Pulsûs frequentiâ* tunc sæpe observata adscribi potest ac debet tum 1°. illi acrimoniæ non semper æquali ad Cor delatæ, ob Sanguinem diversum ubicunque illi admistum, & quidem nunc in dextro Cordis ventriculo, nunc in loco remotiore: tum 2°. Assumptis medicamentis convenientibus, & acrimoniam illam, non omnem, nec ubique, sed alicubi & ex parte temperantibus: tum 3°. Animi affectibus variis subinde excitatis, & hactenus quoque Pulsum inæqualem facientibus.

CXCIX. *Intermittens* in Peste *Pulsus* debetur imprimis Sanguini magis magisque corrupto, atque aliquâ sui parte tunc in Cor delato ad sui rarefactionem inepto facto, & quidem à Sale Volatili Acriori; unde meritò periculum inde summum præcognoscitur, donec tandem in longiori Pulsûs Intermissione, aut eâdem sæpiùs repetente Mors adveniat, & obruat Ægrum. Pulsûs intermittens unde.

CC. Atque ex prædictis de Pulsu diverso in Peste observari solito, ejusque Causis, puto abundè patere, à Sale valdè volatili & simul acriore non incommodè deduci posse Pestem, & hactenus quoque non malè constitutam à nobis veneni Pestilentis naturam in Sale tum valdè volatili, tum valdè acri.

CCI. Pergamus itaque ad cætera Symptomata in Peste observabilia, & videamus, an ex illorum examine idem possit confirmari.

CCII. Circa *Cordis* Functiones læsas, sed sensibus nostris externis manifestas posuimus quoque *Ipsius Palpitationem* subinde in Peste molestam. Symptoma Pestis Cordis Palpitatio.

CCIII. Est autem *Cordis Palpitatio*, ut inde nostri examinis faciamus initium, *Inordinatus & confusus, coactus tamen Cordis Motus* verè *Convulsivus*, isque nunc vehementior, nunc blandior. Quid sit.

CCIV. Hæc Cordis Palpitatio quodammodò agnosci potest ex Pulsu Arteriarum; solummodò aut plenè dignosci per Manum Cordis regioni applicatam. Quî dignoscatur.

CCV. Dixi *Palpitationem Cordis* esse ipsius *Motum Convulsivum*, adeóque *Depravatum*, & non tantùm *inordinatum & confusum*, sed simul *violentum & coactum*: hæc enim omnia in Cordis Palpitatione distinctè observatâ notari possunt. Esse cordis Motum Convulsivum.

CCVI. *Inordinatus & Confusus* dicitur mihi in Cordis Palpitatione ipsius Motus, quia nunc Major, nunc Minor, nunc Robustior, nunc Debilior, nunc Frequentior, nunc Rarior observatur in dictâ Palpitatione Pulsus. Inordinatum & confusum.

CCVII. Eundem *Cordis Motum violentum & coactum* in sui Palpitatione dixi, quia nonnunquam costas vicinas frangit, aut forâs propellit, atque illas feriendo insignem sonitum parit, extra decumbentis cubiculum, imò domum facilè perceptibilem. Violentum & Coactum.

CCVIII. Talem autem Musculorum Partiumve Musculosarum *Motum* & inordinatum, & violentum, *Convulsivum* nominamus: meritò proinde *Cordis Palpitationem* statuimus ejusdem *Motum Convulsivum*.

Ejus causa.

CCIX. De Causâ Motûs Convulsivi in genere, Cordisque Palpitationis in specie, non satis convenit inter Scriptores Medicos; nec mirum, quia non iisdem nituntur omnes Principiis, aut potiùs præjudiciis.

CCX. Nos verò unicuique suorum tum Principiorum aut præjudiciorum, tum Ratiocinationum inde deductarum probationem aut confirmationem commendantes, dabimus operam, ut nostras Cogitationes pro virili adstruamus, quemadmodùm hactenus, neglectis alienis, adstruere conati fuimus.

Violentiam motus cordis esse ejus gradum majorem.

CCXI. Cùm verò in omni Cordis palpitatione occurrat Motus ejus Inordinatus & Confusus, non tamen semper Violentus, & cum vehementi pectoris concussione ac verberatione conjunctus; idcircò censemus *Violentiam* illam esse duntaxat ejusdem *gradum majorem*.

In quibus consistat Essentia Palpitationis.

CCXII. *Essentiam* igitur *Palpitationis Cordis* consistere putamus in *motu illo modis omnibus inordinato*, nec tantùm secundùm Magnitudinem, aut Robur, aut Frequentiam; at secundùm omnes illos modos simul sumptos.

Quando Cor dicendum palpitare.

CCXIII. Adeò, ut tunc demum Cor palpitans veniat dicendum, quando *in omnibus illis speciebus simul sumptis* observatur *Pulsûs Inæqualitas*.

Quando adest violentia & quando non.

CCXIV. Cujus Inæqualitatis Causa quævis, ubi gravior existit, atque simul *Cor contrahens Causa restat potens*, tunc demum *Violentia* modò dicta simul concurrit, & unicuique manifesta est, non tantùm quoad Tactum, sed quoad Auditum quoque ac Visum Cordis palpitatio: Ubi verò *Debilis* existit *vis Cor contrahens*, tunc talis non adest violentia, nec tàm manifesta sensibus palpitatio.

Causa inæqualitatis Pulsûs causa Palpitationis.

CCXV. Quæ proinde Causa est Inæqualitatis secundùm triplices pulsûs species, eadem Causa erit Cordis palpitationis.

Causa Pulsûs inæqualis.

CCXVI. *Inæqualitatis* autem cujusvis in pulsu Causam diximus in superioribus esse *Cordis ad sui contractionem Irritationem, sed non ordinatam &* à causâ ordinariâ & ordinatâ, *sed inordinatam* & à causâ vel ordinariâ, verùm simul inordinatâ, vel extraordinariâ & planè vitiosâ.

CCXVII. Tales Causæ sunt vel 1°. *Sanguis, sed vitiosus*, Acris putà, propter admistos humores Acriores, nec à Sanguine temperari aptos, Lympham præsertim, Succumve pancreaticum, Ipsamve Bilem; vel 2°. Vapores, Halitus, Flatusve Acres unà cum Sanguine ad cor delati; vel 3°. *Venenum aliquod* naribus attractum, Ore assumptum, aut forinsecùs per poros, Vulnera, Ulcera, vel aliter admissum, & Sanguini admistum, ac suam in ipso Acrimoniam servans: vel 4°. Aliquid in pericardio hærens & Acre, Cor mordicans vel pungens.

CCXVIII. Hæc & similia inæqualiter ac inordinatè Cor vellicantia & ad sui Contractionem Irritantia Causæ possunt ac solent esse Cordis Palpitationis: quod verum esse, tum usurpatorum commissorumve observatio, tum Curatio hujus affectûs, hoc est, Nocentia & Juvantia, tum Cadaverum sectio, per experientiam probant, vel saltem confirmant.

Cordis palpitatio unde oriatur.

CCIX. Oritur ergo Cordis Palpitatio à re quâvis Cor ad sui Contractionem inordinatè ac inæqualiter irritante: Quòd si Ejusdem vis Animalis potens existat, hoc est, Copiosi ad Cor ferantur spiritus, nihilque ejusdem Contractionem impediat, cum vehementi quassatione, Costarumque verberatione accidit illa Palpitatio.

Unde costarum verberatio.

CCXX. Quòd si contrà invalida sit Cordis Facultas Animalis, hoc est, pauci ad Cor ferantur Spiritus Animales, aut ineptum sit ad sui Contractionem Cor ob flatus viscidos ipsius ventriculos nimiùm expandentes, aut extremam Sanguinis copiam, vel rarefactionem; tunc talis non observatur Costarum verberatio, sed summa Ægrotantis anxietas, & Respirationis difficultas, imò Anhelatio mirè angens, cum imminentis quasi continuè suffocationis periculo.

Unde anxietas, Respirationis difficultas, & Anhelatio.

Pestis unde producatur.

CCXXI. Ex quibus omnibus cùm pateat, omne Acre aptum natum esse, ubi ad Cor venit, ipsum ad sui Palpitationem concitare, idem omninò de Sale Volatili, sed Acri dicendum; unde quoque sequitur, cùm in Peste observetur nonnunquam Cordis Palpitatio, hactenus à tali Sale Volatili & Acri produci posse Pestem; quod intendimus.

Symptoma Pestis Syncope.

CCXXII. Inter Cordis Functiones in Peste subinde læsas primum ac extremum locum occupat *Syncope*; quæ vox Græca licet Hippocrati ac plerisque ante Galenum Medicis fuerit ignota, hujus tamen tempore imprimis extitit familiaris, & nunc omninò teritur in Medicorum Scholis.

Hæc vox Hippocrati ignota.

Quid sit.

CCXXIII. Est autem *Syncope gravissima Animi Deliquii species*.

In eâ cor imprimis affici.

CCXXIV. Quemadmodùm enim in leviori Animi Deliquii specie imprimis observatur *Ventriculus affectus*, ita in ejusdem specie graviori & gravissimâ observatur *Cor imprimis affectum*.

In levi deliquio Ventriculum affici.

CCXXV. Observatur, inquam, in leviori Animi Deliquii specie Ventriculus imprimis affectus, & quidem ipsi ægro, ex propriæ afflictionis

ctionis sensatione, & quidem à vaporibus vel halitibus ad superius ventriculi orificium elevatis, & inexplicabilem molestiam, Animi Deliquii ac Defectûs nomine notam, parientibus, sæpe cum nauseâ, quin & vomitu, ut & vertigine, auriumque tinnitu; nonnunquam sine illis.

In graviori cor. CCXXVI. In graviore autem Animi Deliquii specie, adeóque *Syncope* observatur Cor imprimis affectum, non quidem ab Ægro, qui *omni Sensu externo ac interno & omni Motu, Ipsoque adeò Pulsu ac Respiratione*, quæ in Apoplexiâ permanere solent, tunc *destituitur*, sed ab Adstantibus ac Medicis, & quidem tum per Functionum omnium Abolitionem, quantum saltem externis sensibus judicari potest, tum per comitem Faciei pallorem, sudoremque frigidum & crassum Ægris expressum.

In levi Deliquio Sensus permanere. CCXXVII. Quemadmodùm verò *in leviore Animi Deliquio Sensus externi ac Interni non raro permanere* solent in Ægris, adeò ut tunc quæ circa se fiunt ac dicuntur, observent, ac post finitum paroxysmum referant; licet durante eodem *nec loqui, nec alio aliquo signo, per animalem partium motum faciendo*, mentem suam & cogitationes, imò anxietates suas possint Adstantibus explicare.

In gravi una cum Motu Animali aboleri. CCXXVIII. Ita *in omni graviori animi Deliquio*, & imprimis ejus specie gravissimâ, *Syncope, unà cum Animali Motu aboletur ad tempus Omnis Sensus tàm externus, quàm internus*, & ita quidem, ut pro mortuis habeantur plerisque Ægri; nec mirum, cùm magis mortuis, quàm vivis tunc similes sint, atque tàm frequenter in tali paroxysmo reverà vitam cum morte commutent, & fiant, quod videbantur esse.

Quænam in Syncope observentur Functiones læsæ. CCXXIX. Hujus *Syncopes Naturam* Essentiamque ut manifestemus, considerabimus, quæ in Ipsâ diximus esse observabilia & peculiaria.

CCXXX. Observantur ergò in Syncope omnes functiones tum Naturales, tum Animales Abolitæ, ad tempus saltem à Sensu externo abstractæ.

Quænam in Apoplexiâ. CCXXXI. In *Apoplexiâ* quidem abolentur quoque omnes penè functiones, solo permanente ac observabili *Pulsu ac Respiratione*; quibus tandem quoque abolitis Mors succedit, non *Syncope*: cùm si quis accuratè utrumque affectum consideret, non facilè sit arbitraturus, Apoplexiæ successisse Syncopen.

CCXXXII. Dico, si quis accuratè utrumque affectum consideret; nam si quis confusè duntaxat ac superficie tenus utrumque spectet, non mirum, si cum plebe judicet.

CCXXXIII. In accurato autem utriusque examine considerabitur tum *Modus invadendi* utrique peculiaris, tum *Modus Solutionis* utrique itidem singularis. In utroque Affectu Modus invadendi & Solutionis considerandus.

CCXXXIV. Ad Invadendi modum refero quoque Constitutionem, Ætatem, Vitæ genus, Causas externas aut irritatrices, ac similia.

CCXXXV. *Apoplexia* certè invadit ferè Pituitosos dictos, Senes, cum capitis gravitate Somnolentos, Torpidos, ac vitam otiosam agentes; soletque accidere ad graves Aëris tempestates, aut Ictus, Casusve enormes, &c. & quidem subitò ac inopinatò. Modus invadendi in Apoplexiâ.

CCXXXVI. *Syncope* verò Melancholicis est magis familiaris, ut & fœminis magis quàm maribus; ab Animi mœrore diuturno ac perpetuo unà cum sollicitudinibus conjuncto sæpiùs prodit, sensim accedens; habetque prævias Cordis anxietates, & quandoque Nauseam, Vomitumve. In Syncope.

CCXXXVII. *Solvitur* autem frequentiùs *Apoplexia* per paralysin partium inferiorum, vel universalem, vel alterutrius laterum; remanente utplurimùm, ad tempus saltem, Mentis aliquo stupore, Sensuum externorum Debilitate, ac Motûs Animalis torpore ac segnitie. Modus solutionis in Apoplexiâ.

CCXXXVIII. *Syncope autem solvitur* in totum, remanente quidem virium omnium languore, sed qui citiùs, vel tardiùs tollitur; prout Causa fuit gravior, vel diuturnior, unde non rarò æquè Robusti posteà existunt, ac priùs. In Syncope.

CCXXXIX. Imprimis notandum, in totum aboleri pulsum ac Respirationem in Syncope, qui tamen non tolluntur in Apoplexiâ, nisi lethali, & ad mortem tendente: unde & mors instans prædici solet. Pulsum & Respirationem in Syncope aboleri, non in Apoplexiâ.

CCXL. Cùm proinde in Syncope aboleri soleant semper Pulsus & Respiratio permanentes in Apoplexia; ab hisce imprimis deducendam puto Syncopes Naturam. Id enim pro *Signo pathognomonico Syncopes* habendum, *Pulsûs*, inquam, & *Respirationis Abolitio*: quoniam in solâ Syncope, durante vitâ, aboleri potest Pulsus & Respiratio, & illis abolitis de Syncopes præsentiâ judicium fert Medicus. Syncopes Signum Pathognomonicum.

CCXLI. Cùm autem tum in Syncope, tum in Morte aboleri soleat tam Pulsus, quàm Respiratio; videndum, quando salvâ vitâ functio illa utraque possit aboleri, quando cum ejusdem interitu. Quando Pulsus & Respiratio salvâ vitâ aboleri queant.

CCXLII. Supponemus autem nunc, quod aliàs docuimus, & in confesso putamus esse Vita unde pendeat.

 apud

apud omnes Medicos, *Vitam nostram naturalem*, de quâ impræsentiarum agimus, *pendere à conservatione Ignis, Calidive Innati in Corde perpetuati & quaquaversùm unà cum Sanguine* ad *partium singularum vivificationem propulsi.*

Ignis vitalis ubinam accendatur.

CCXLIII. Nec repetemus hîc, quod itidem aliàs nos si non evicisse, saltem tanquam valdè probabile ostendisse putamus, *Ignem illum Vitalem ac Vestalem in dextro Cordis ventriculo accendi per Effervescentiam Sanguinis utriusque, Ascendentis ac Descendentis, perpetuò ad Cor affluentis.*

CCXLIV. Sanguinis, inquam, *Ascendentis*, ratione admistæ Ipsi *Bilis Sale lixivo, sed Volatili & Oleoso, præditæ.*

CCXLV. Sanguinis *Descendentis* verò, ratione admistæ Ipsi *Lymphæ*, & huic accedentis *Succi Pancreatici*, vel potiùs Liquoris ex Succo Pancreatico, Bile, ac Pituitâ in tenui Intestino confluentibus ac simul Effervescentibus parati, & quidem *Spiritu Acido* prægnantis.

CCXLVI. Hoc ergò præjudicium nostrum itidem supponentes, applicabimus ipsum pulsui & Respirationi in Syncope abolitis.

Quamdiu conservetur in Corde ignis Vitalis.

CCXLVII. Quamdiu ergò 1°. *Sanguis* ad Cor undique refluens laudabilis existit, aptusque est recipiendo sustentandoque Igni in dextro cordis Ventriculo in prædictâ Effervescentiâ erumpenti:

CCXLVIII. Quamdiu 2°. *Bilis & Lympha*, sub quâ *Pancreaticum Succum* nunc comprehendo, cum Sanguine ad Cor accedentes aptæ sunt in suo confluxu ita effervescere, ut ex se latentes ignis particulas emittant.

CCXLIX. Tamdiu conservatur in Corde prædictus ignis vitalis; tamdiu Idem Sanguini se insinuat, eundemque rarefacit; tamdiu Cordis Ventriculus dexter dilatatur; tamdiu Idem eo ipso ad reciprocam sui contractionem irritatur; tamdiu præsenti sufficienti Animalium Spirituum copiâ Cor Contrahitur; tamdiu Sanguis in Arterias propulsus easdem expandit, & pulsum in carpo & alibi observari solitum producit.

Quando deficit in corde ignis vitalis, quænam consequantur.

CCL. Quando autem aut 1°. *Sanguis ineptus est recipiendo, sustentandove Igni vitali:* aut 2°. *Bilis vel Lympha* cum Sanguine ad Cor accedens *inepta est talem producere Effervescentiam*, in quâ erumpant partes Igneæ in ipsis latentes; *desinet accendi in Corde Vitalis Ignis*, desinet *Sanguis rarefieri*, desinet *Cor ad sui contractionem irritari*, desinet *Cor contrahi*, desinet *Sanguis in arterias propelli*, desinent *Arteriæ expandi*, ac *Pulsus in carpo & alibi produci.*

Ob pauciores, vel nullos Spiritus Animales quænam fiant.

CCLI. Quando etiam 3°. (quod propter Apoplexiam cum Syncope in multis convenientem affero) *Spiritus Animales ad Cor pauciores, vel nulli ampliùs* accedunt, tunc itidem *cessabit Cordis*, utut irritati, *Contractio*, cessabitque *Sanguinis in Arterias expulsio*, & *Pulsus.*

In quo differat in Syncope abolitus, à Pulsu in lethali Apoplexiâ tandem abolito.

CCLII. Ex quibus cùm elucescat, Cessare atque aboleri posse pulsum vel *vitio Sanguinis, eorumque quæ Sanguini* admiscentur, vel vitio *Cordis & Spirituum Animalium* Cor Contrahentium: puto quoque sedulis rerum naturalium scrutatoribus, & OEconomiæ humanæ gnaris abundè patere, in quo differat pulsus in Syncope abolitus à pulsu in lethali Apoplexiâ tandem quoque abolito.

CCLIII. *In Syncope* namque *aboletur Pulsus Sanguinis Contentorumque* in *Sanguine culpâ*; in *Apoplexiâ* verò aboletur idem pulsus à *Spirituum Animalium ad Cor mittendorum defectu*, aut impedito eorundem ad ipsum motu.

In Peste non rarò permanere motum animalem, quamvis debilis ac deficiens sit pulsus.

CCLIV. Hæc verò omnia ut Syncopæ, affectui ex professo nunc à nobis considerato, applicemus, & quod intendimus, eruamus, in peste non rarò permanet motus Animalis; quamvis debilis, intermittensque, ac tandem cum morte inopinatò superveniente deficiens observetur pulsus.

Unde deficit Pulsus in Peste infectis.

CCLV. *Non deficit* proinde *Peste infectorum Pulsus ex Spirituum Animalium defectu*, aliàs omnis Motus Animalis simul cessaret, deficeret atque aboleretur; *sed ob vitium in Sanguine ipso existens, aut à quibusdam ejus partibus vitiosis dependens.*

Sanguinem à veneno pestifero corruptum quænam sequantur mala.

CCLVI. Quòd si *Bilis Acrior tunc à Veneno pestifero reddatur, aut idem Venenum Sale Volatili & Acri constans Sanguini admisceatur*, ubi ad Cor accedet, non tantùm *potentiùs Acidum*, quod in Sanguine naturaliter reperitur, *aggredietur, sed idipsum ita evertet, ut suam Sanguini consistentiam tribuere non possit*, quocirca ineptior erit Sanguis ad sui rarefactionem, ineptior ad Cordis Ventriculorum dilatationem; quin minùs ad sui contractionem irritabitur Cor, unde & minùs, & debiliùs, & rariùs contracto Corde, pulsus fiet Arteriarum & minor, & debilior, & subinde intermittens, tandemque Deficiens; atque sic, *tanquam Syncope, peribit Æger*; *imprimis ubi concurrent anxietates circa Ventriculum excitatæ, halitusque graves quaquaversùm propellentur, atque sudor simul erumpens adventante morte reddetur frigidus.*

Ad ignem Vitalem laudabilem quænam requirantur.

CCLVII. Ut enim Ignis Vitalis & blandus producatur continuè in Corde, opus est, ut proportio servetur laudabilis inter Amarum Bilis & Acidum Lymphæ, quò blandè simul Effervescentia Igneas particulas ex sese promant,

quæ

quæ partibus Sanguinis butyrosis, sed sufficienter ab Acido admisto coagulatis & condensatis, sese insinuare possint, & in ipsis sustentari, non item ab iisdem fluidioribus obrui & suffocari.

Idem à quonam obruatur.

CCLVIII. Obruetur autem Ignis Vitalis à Sanguine minùs consistente ac fluidiore, quoties ipsius Acidum minuitur aut infringitur, & quidem à Sale Volatili & Acriore facto atque simul aucto.

Syncopen ortum ducere à Sale Volatili & Acri.

CCLIX. Potest igitur Syncope ortum ducere à Sale Volatili & Acri, & hactenus quoque Venenum pestilens in tali Sale consistere: quod erat probandum.

Symptoma Pestis Sanguis solito fluidior.

CCLX. Inter Pestis signa & Symptomata recensetur quoque *Sanguis solitò fluidior, minusque concrescens*: qualem in plerisque malignis febribus observari notant practici.

Non semper.

CCLXI. Non ignoro, Sanguinem omnem fluidiorem nec concrescentem non semper observari in peste, cæterisque febribus malignis, sed aliquando etiam concrescentem tunc temporis educi.

Et quando.

CCLXII. Sed illud accidet, quamdiu pulsus permanet satis magnus; quamprimùm verò idem minor redditur & talis permanet, non dubito asseverare, ipsum Sanguinem tunc quoque futurum fluidiorem, suamque tunc amisisse consistentiam.

CCLXIII. Et quamvis Ego in tali casu nunquam curaverim aperiri venam, ut extracto tunc Sanguine confirmare possem opinionem meam, quoniam id contra meam conscientiam tunc facerem; non puto tamen alios itidem occurrere, qui ausint asserere, institutam tunc à se Venæ-sectionem, eductumque Sanguinem consistentiæ laudabilis.

CCLXIV. Absit verò, ut cum Ægrorum periculo & futuro damno faciam experimentum ullum; præsertim cùm tunc subinde spontè effluens Sanguis satis superque dictum meum confirmet.

CCLXV. Quamvis igitur non negem, posse in Pestis initio educi Sanguinem concrescentem, nego tamen illum talem prodire, ubi Pulsus ex magno factus est parvus, ex robusto debilis, ex æquali Intermittens, ac dominium accepit venenum.

Ejus causa.

CCLXVI. Cùm proinde, consentientibus plerisque, Sanguis per Venenum pestilens plus minùs amittat suam consistentiam naturalem; meritò quæritur, unde illa consistentia pendeat, quid illam tollere valeat?

CCLXVII. Respondeo autem paucis, cùm idem pluribus jam me probasse putem, Consistentiam contingere Sanguini ab Acido; tolli autem eodem aut deficiente, aut debilitato. Nihil autem æquè Acidum debilitat & infringit, quàm Sal & quidem acre: cui si Volatilitas accedat, idem potentiùs ac celeriùs efficiet.

CCLXVIII. Potest igitur Sanguinis consistentia minui & tolli à Sale valdè volatili & acri: potest proinde ab eodem hactenus produci Pestis; quod erat probandum.

Urinæ viæ.

CCLXIX. Inter Corporis excrementa è Sanguine prodeuntia meritò primus locus tribuitur *Urinæ*, utpote quæ ex Sanguine ad Renes delato ibidem secernitur, mox in Pelvim depluit, ac inde per Ureteres ad Vesicam delabitur, in quâ plus minus retenta per Urethram excernitur.

Ejusdem in peste mutationes, & diversitas.

CCLXX. Hæc *Urina* miras subit in Peste mutationes, dum, uti jam diximus in superioribus, *aliquando nihil vel parùm recedit ab Urinâ Sanorum*; aliquando *vel tenuis* prodit *& cruda*; vel *crassa & turbata*, jumentorumque urinæ similis; aliquando, & imprimis ubi omnia ruunt in pejus, *colorem habet plumbeum vel lividum*; aliquando *fœtorem* habet comitem, aliquando *nullum*; quin aliquando *olei colorem & consistentiam* imitatur.

Usus.

CCLXXI. Tanta est à Practicis observata diversitas in Urinâ Peste infectorum, adeò ut nihil forsan magis varians observetur in Ægris, quàm Urina: unde concludere licet, nihil ad Pestem dignoscendam facere Urinam; quamvis ad periculum auctum manifestandum nonnunquam inservire queat.

Causæ.

CCLXXII. Si quis autem ad ea, quæ hactenus proposui & adhuc volente Deo proponam, ritè & accuratè attenderit, non mirabitur diu tantam Urinarum in Peste differentiam.

Sanguis varie se habens.

CCLXXIII. Cùm enim Urina, uti jam dictum, secernatur à Sanguine ad Renes delato, & satis propinquè à Corde prodeunte, utique, prout diversimodè se habebit Sanguis è Corde prodiens, ita diversa separabitur ab ipso Urina; quod in Sanis quoque fieri observamus, & non semel tum publicè, tum privatim Auditores nostros monuimus, plurimum sc. aliquot ante & post cibum assumptum horis excretam Urinam differre, & quidem ob mutata ea, quæ unà cum Sanguine ad Cor feruntur: Chylo namque qualicunque illa debetur mutatio.

A Chylo.

A Bile.

CCLXXIV. Quòd si à Chylo solo & quidem ritè constituto sequatur notabilis mutatio in Urinâ, certè non mirum, si à Causâ præternaturali aut immediatè, aut per mediam bilem, eamque vitiatam, Sanguini communicatâ, &

San-

Sanguinis effervescentia, hancque consequentes ejusdem in corde atque Vasis Alterationes Mutationesque omnes vitientur, Ipsaque adeò Urina multis modis mutata secernatur, excernaturque.

Et à cæteris, quæ in variis partibus parantur.

CCLXXV. Cùm ergò non tantùm Cordis Functiones, at Ventriculi quoque Intestinorum, & aliæ, observentur modis variis & nonnunquam sibi contrariis labefactari, quis non videt, illa quoque, quæ in partibus illis parantur, vitiari? & cum pleraque in Sanguinis massam refundantur, Effervescentiam, cæterasque Sanguinis contingentes Mutationes inde turbari, unâ cum Urinâ secernendâ, excernendâque.

CCLXXVI. Observatur autem in Peste Pulsus, quemadmodùm sæpiùs repetitum, nunc magnus, nunc parvus; nunc robustus, nunc debilis; nunc frequens, nunc rarus, nunc intermittens aut deficiens; Hujus diversi pulsûs rationem non ab unâ, sed pluribus causis & humoribus in corpore existentibus, & ad Cor delatis pendere docuimus abundè; Ab iisdem igitur similiter deducenda erit Urina tantoperè in Peste varians.

Urina pessima à Sale Volatili & Acri.

CCLXXVII. Cùm verò hactenus notata Symptomata gravissima ostenderim, posse suum à Sale Volatili & Acri habere ortum, iisdem argumentis puto sequi Urinam, pessimam præsertim, ab ipso posse deduci.

Urina Oleaginosa & livida.

CCLXXVIII. Quoties enim à Veneno pestilenti Sal Bilis Volatile Acrius est factum, vel immediatè tale Sal Sanguini est confusum, continget in Corde non blanda & lenis, sed Acris & omnia conturbans Effervescentia; quam consequetur partium Sanguinis omnium non tantùm confusio præternaturalis, per Urinam turbatam, sed nonnunquam insuper corruptio lethalis, per Urinam Oleaginosam dictam, aut lividam se manifestans.

CCLXXIX. Meritò proinde à Sale Volatili, sed Acriori, deduci potest Urina quævis valdè ac pessimè mutata in Peste: unde hactenus quoque confirmatur Pestis ortus è Sale Volatili, sed Acri.

Sudor in quibus ab Urinâ differat.

CCLXXX. Post Urinam proximus assignandus inter Excrementa *Sudori* locus; quippe qui non tàm materiâ, quàm secretionis loco & excretionis viâ creditur differre ab Urinâ.

CCLXXXI. Postquam in commune mortalium bonum Conjecturas nostras de Veneni Pestilentialis naturâ ingenuè aperuimus, earundem quoque rationes, ne sc. mancipia potiùs nostrarum opinionum comparare, quàm Veritatis sectatores formare videamur, cœpimus in medium proferre.

Venenum pestiferum in Sale Volatili & Acri consistere.

CCLXXXII. Asseruimus namque, videri nobis Venenum pestiferum in Sale tum valdè Volatili, tum simul valdè Acri consistere.

Id Auctorem non habere à revelatione divinâ nec angelicâ.

CCLXXXIII. Illud autem non habemus ab *ullâ revelatione Divinâ vel Angelicâ*, quemadmodùm aliqui auctoritatem figmentis suis conciliaturi solent nugari.

Nec per Somnium aut extasin.

CCLXXXIV. Sed nec *in Somnio aut extasi tale* quid quovis demum modo fuit menti nostræ oblatum, ut idem aliis aniliter credendum obtrudamus.

Nec per Ideam innatam.

CCLXXXV. Neque ullam *Veneni pestiferi Ideam innatam* in mente nostrâ offendimus, ex cujus consideratione attentâ ipsius essentiam describere possimus; qui pro vigilantium somniis habemus tamdiu quascunque Ideas innatas, donec vel unicam reverà in omnibus hominibus reperiri, non tantùm temerè audacterque asseveratum, sed solidè ac nervosè probatum observaverimus.

Sed ex suis effectis per sensus innotescentibus.

CCLXXXVI. Verùm illius Veneni pestiferi, sensus sc. nostros externos fugientis, naturam essentiamque *ex suis effectis, sive actionibus & passionibus* per *sensus externos nobis innotescentibus*, omninò & tantùm deducendam censentes, laborem Medicinæ Candidatis haud inutilem, quin necessarium nos suscepisse putamus; quando cœpimus tum ab omnibus *Symptomatibus* in Peste aut sæpiùs aut rariùs occurrentibus, tum à *Medicamentis* corpora nostra vel contrà pestilens venenum *munientibus*, vel ab ipso *liberantibus* Salem prædictum arguere.

Symptomata pestis esse à Sale Volatili.

CCLXXXVII. Existimamus enim nos hactenus ostendisse & *Cibi appetitum prostratum*; & *Sitim auctam*; & *Nauseam*; & *Vomitum*; & *Cordis anxietates*; & *Alvi fluxum*; & *Aphthas*; & *Animi deliquium*; & *Pulsum* omnibus modis Inæqualem, Intermittentem, Deficientemque; & *Cordis Palpitationem*; & *Syncopen*; & *Sanguinem* solito fluidiorem, minusque grumescentem; & *Urinam* multifariam à nullâ causâ commodiùs deduci posse, quàm à Sale valdè Volatili & Acri.

CCLXXXVIII. Proximum est proinde, ut idem à *Sudore* in Peste diversimodè se habente deducamus.

Sudoris Varietates.

CCLXXXIX. Diximus namque, prodire in quibusdam *sudorem sponte*, illumque nunc *paucum*, nunc *copiosum*; eundemque utplurimùm *fœtentem*; & quandoque *frigidum*; contrà verò in aliis *nullum* observari, sed *ne arte quidem* ac Medicamentis potentibus elici posse.

Ejus cum Urinâ

CCXC. Cùm autem meritò *Urinæ ac Sudoris*

Convenientia & diversitas. doris eadem ferè statuatur materia, differantque imprimis *secretionis loco*, atque *excretionis viâ*, non sine causâ ea, quæ suprà protuli de Urinis in Peste multifariis, in memoriam revocari opto.

Utriusque eadem materia. CCXCI. Dixi, *eandem* statui vulgò, ac meritò *Urinæ Sudorisque materiam*; cùm non tantùm minùs mingant, qui multùm sudant, & contrà; verùm insuper, saporem penè eundem habeant Urina & Sudor; adde quòd iisdem remediis moveantur in plerisque & Urina & Sudor.

Secretionis locus diversus. CCXCII. Addidi *secretionis loco differre*, cùm notum sit in Renibus secerni à Sanguine Urinam; licet dubitari possit etiam nunc, ubinam separetur ab eodem Sudor: certum saltem est, id non contingere in Renibus: sive quis putet, id fieri in ipsis Vasis, aut in Corporis habitu, hoc est, interstitiis mediis inter Arterias Venasque, aut in extremis Vasis Cuti insertis, vel potiùs in Glandulis miliaribus per internam cutis superficiem dispersis.

Ut & Excretionis. CCXCIII. Urinam insuper ac Sudorem *differre viâ excretionis* asserui; notum enim est, Urinam per solam Urethram effluere, Sudorem autem per universos Cutis poros.

Sudoris in peste diversi causæ. CCXCIV. Ut autem innotescat nobis magis Sudoris ratio in Peste tam diversi, considerandum, quænam ex notis Causis soleant excitare ac promovere, quænam vice versâ sistere aut impedire Sudoris effluxum.

Quænam causæ manifestæ sudorem excitent, & promoveant. CCXCV. Ex *causis* ergò *manifestis sudorem tum excitare*, tum jam fluentem *promovere* solent 1°. *Aër* tum *æstuans*, tum *humidus*. 2°. *Corporis motus potens ac celer*. 3°. *Animi anxietas & sollicitudo* magna. 4°. *Alimentum potulentum*, tàm *copiosum*, quàm *calens*, ac confertim *confestimque assumptum*. 5°. *Vestimenta & Tegumenta* corpus gravantia, &, si quæ sunt, talia plura. 6°. *Medicamenta Sudorifera dicta*, inter quæ potentissimè id efficiunt, quæ *Sale Volatili blando ac Oleoso* sunt prædita, non item *Acria*, quæ non nisi cum molestiâ sudorem solent aliquandò tantùm producere.

Quænam ejusdem effluxum sistant. CCXCVI. Sic ex causis omnibus notis & manifestis Sudoris effluxum sistere ac impedire solent 1°. *Aër* frigidus & siccus corpus ambiens ac feriens. 2°. *Corporis quies*. 3°. *Animus tranquillus* & curis vacuus. 4°. *Potûs* defectus. 5°. *Corpus nudum*, ac paucis vestibus munitum. 6°. *Medicamenta Acida*, sed parùm vel nihil Volatilis admistum habentia. Unde ex hoc catalogo eliminandum Acetum, ejusque Spiritus Acidus, ut & Spiritus Salis dulcis dictus, & quivis alius per Vini Spiritum contemperatus.

CCXCVII. Ex quibus vulgò notis, & Sudorem tàm movere quàm sistere solitis, accuratè consideratis expensisque non ita difficulter apparebit forsan, quî excitetur in nobis *Sudor*, *sero semper constans*, nunc quidem *magis Aqueo*, nunc verò *magis Salso*.

CCXCVIII. Utique 1°. *Aëris æstus* quivis, vel à Sole, vel ab Igne vulgari productus, solvit humores in corpore nostro magis compactos & pituitosos, Aqueos verò, itidem fluidiores factos, potentiùs agitat per universum corpus, quin tum Vasorum omnium, tum cutis poros magis magisque aperit, sicque Aquæ sero in Vaporem soluto viam, exitumque parat ad Corporis superficiem, per quam Sudoris nomine erumpat, effundaturque. Aëris æstus quî sudorem excitet.

CCXCIX. 2°. *Corporis motus vehemens* & agitatio continuata Contenta omnia solitò celeriùs ac potentiùs agitat, unde eadem, qualiacunque in ipso existunt, vim suam, quàm priùs, exerunt magis, quin quaquaversùm propulsa fluidiora fiunt, Sudoremque præbent pro humorum in corpore contentorum diversitate, nunc Aqueum, nunc simul Salsum, nunc calidum, nunc frigidum, nunc tenuem, nunc viscidum, & sic porrò. Quî corporis motus vehemens.

CCC. 3°. *Animi sollicitudo & anxietas summa* modò mihi saltem hactenus inexplicabili æstum circa præcordia excitando, (an simul Bilem Succumque Pancreaticum copiosiùs ad tenue Intestinum propellendo, & singularem Effervescentiam producendo?) Sudorem proferre observatur. Quî Animi anxietas.

CCCI. 4°. Sudorem movet *Alimentum potulentum*, & imprimis *Aqueum*, quatenus ipsi materiam suppeditat, & simul humores quosvis dissolvit, & quaquaversùm deducit; quod efficit celeriùs ac potentiùs, si & copiosum assumatur, & confertim, & calens: ob easdem causas nunc & modò allatas. Quî Alimentum potulentum.

CCCII. 5°. *Vestimenta & Tegumenta* corpus arctè concludentia vel gravantia Sudorem propellunt, quatenus & frigus externum à corpore arcent, & calidas exhalationes per poros erumpentes circa cutim sistunt, sicque Corporis calorem augent, unde, uti jam dictum, humores omnes magis magisque liquantur, & vi quaquaversùm propelluntur. Quî Vestimenta & Tegumenta.

CCCIII. 6°. Denique *Sudorifera Volatili Sale prædita* præ cæteris omnibus & subitò & potenter Sudorem cient, quatenus de Bilis naturâ participantia in Corpore nostro Calorem augent, humores fundunt, solvuntque, quin potentiùs ac celeriùs quaquaversùm propellunt. Quî Sudorifera.

CCCIV. Sudorem contrà sistunt vel impediunt Aër frigidus quî

pediunt 1°. *Aër frigidus*, quatenus non tantùm poros cutis obstruit & claudit, sed imprimis per dictos cutis poros penetrans sanguini se admiscet, ac ipsius partes coagulabiles, serum præsertim inspissat & cogit, & ita partium Aquearum à cæteris separationem impedit ac sistit. (Sudorem sistat.)

(Sanguinis Serum quî coaguletur.) CCCV. *Coagulabile* dixi *Sanguinis Serum*, quod facili experimento quivis poterit observare: nam si cochleari exceptum candelæ imponatur, mox separatâ paucissimâ humiditate Aqueâ in gelatinam quasi concrescit.

(Corporis quies quî Sudorem impediat.) CCCVI. 2°. *Corporis quies* Sudoris eruptionem impedit; quatenus tunc minùs quoque moventur in ipso humores, quin magis magisque in eodem concrescunt ac coagulantur, atque eo ipso inepti redduntur ad Sudorem promovendum.

(Quî Animus tranquillus.) CCCVII. 3°. *Animus tranquillus & curis vacuus* eatenus Sudorem impedit, quatenus in tali statu unà cum animo pacato sedatiores ac minùs agitati sunt Corporis nostri Succi.

(Quî potûs defectus.) CCCVIII. 4°. *Potûs defectus* Sudoris motum Impedit, quatenus desideratur sæpè in Sanguine pars Aquea, quæ Salsas & pituitosas diluat, & vehiculi loco ipsis sit ad Sudorem educendum.

CCCIX. Unde (ut hoc in transitu moneam) manifestum fit quorundam vel sciolorum, vel supra suos magistros ac duces sapere nolentium erratum satis grave, dum Ægris suis, etiam ubi Sudorifera ipsis exhibuerunt, & Sudor erumpere non vult, aut nequit, potum denegant, etiam jusculum calens: hinc non rarò animo penè linquuntur Ægroti, ac præ humiditatis defectu deficiunt; cùm contrà, si potus illis moderatus ac præsertim calidiusculus exhibeatur, observentur faciliùs & copiosiùs sudare ægri, ac simul in medio Sudore recreari. Hoc præceptum aut, si mavis, monitum practicum, tanquam millies cum summo successu expertus, omnibus ac singulis commendo Medicinam aliquando facturis.

(Quî Corpus nudum, ac paucis vestibus munitum.) CCCX. 5°. *Corpus nudum ac paucis vestibus contra externi Aëris frigus munitum* Sudorem sistere, norunt plerique Ægri Sudoris tum Critici, tum Symptomatici, tum Artificialis impatientes, ac idcircò corpus suum denudantes, quin non tantùm eâ ratione Sudorem sistentes, at nonnunquam in gravissimum affectum, ipsamque adeò mortem se imprudenter conjicientes.

(Quî Medicamenta Acida.) CCCXI. Dixi 6°. *Medicamenta Acida*, sed imprimis Volatili Spiritu carentia Sudorem impedire, quod non tantùm testatur experientia, sed ipsa quoque evincit ratio.

CCCXII. *Acida* enim, quâ Acida, & *Bilem*, primariam in nobis Caloris causam, *infringunt* ac enervant, & *Sanguinem coagulant*, & *viscidis humoribus unà cum pinguedine ortum præbent*. Hæc verò omnia Humorum motum, Ergò & Sudoris expulsionem impediunt. (Acidi virtutes.)

CCCXIII. Aliter autem se habent Acida cum Volatili Spiritu juncta, quippe quæ longè debiliùs prædicta præstant, & humorum motum vix ac ne vix quidem impediunt, ergò nec Sudorem: quem non quidem promiscuè in omnibus, sed in quibusdam potiùs excitant, quàm sistunt; & quidem ob certam humorum in istorum corpore existentium dispositionem; propter quam Effervescentia excitatur ad Volatilium Acidorum assumptionem, à quâ elevati & quaquaversùm propulsi halitus sudorem quoque propellunt.

CCCXIV. Ex his ita de causis manifestis, atque Sudorem tàm moventibus, quàm sistentibus, præmissis puto non ita difficulter elici posse, *Sudorem nunquam in statu perfectè sano produci*; sed nunc à quibusdam *rebus non-naturalibus* dictis excessu peccantibus non-naturalem, nunc etiam à quibusdam *causis morbificis* vocatis præternaturalem; nunc *à Medicamentis Sudoriferis* inde nominatis artificiosum excitari: & quidem imprimis eo, quem in variis causis descripsimus, modo. (Sudorem in statu perfectè sano nunquam produci: sed à rebus nonnaturalibus, causis morbificis, vel sudoriferis.)

CCCXV. *Causæ* autem *morbificæ*, hoc est, Corpus continens aut contentum ita immutantes, ut una pluresve functiones inde lædantur, videntur mihi eatenus *movere Sudorem*, quatenus simul talem *calorem in corpore excitant*, à quo solvantur & foràs expellantur humores serosi, & alii; ac imprimis, quatenus *vitiosam* in tenui Intestino, aut dextro Cordis Ventriculo *efficiunt Effervescentiam*, quam modo jam aliquoties à me proposito excipiat Sudoris expulsio. (Causæ Morbificæ quatenus sudorem moveant.)

CCCXVI. Hæc omnia ut tandem etiam præsenti nostro de *Peste* negotio accomodemus, considerandum, aliquando *nullum*, aliquando *paucum*, aliquando *copiosum sponte* propelli tunc *Sudorem*, & ipsum quidem *varium*. (In peste Sudorem diversimodè propelli.)

CCCXVII. *Nullus in Peste sponte prodire* videtur mihi *sudor*, ob *summam Veneni pestilentis acrimoniam*, non tàm *effervescentiam* in tenui Intestino, dextrove cordis ventriculo parientem, quàm *impedientem*, & quidem *corrumpendo, ac solvendo confestim Sanguinis consistentiam naturalem*, ac sese *arctissimè uniendo Humori acido* ubivis in corpore ipsi occurrenti: quod nullatenus factum oportuit. (Unde aliquando nullus propellatur sudor.)

CCCXVIII.

Quale Acidum aut salsum homini conducat & quale non. CCCXVIII. Nam nec acidum purum & acre, nec salsum purum & acre, naturale aut utile est ulli animali, multò minùs homini; sed blandum & cum aliis temperatum, dilutumque.

A quibus mutentur. CCCXIX. Docui non semel, & quoniam hæc ritè observari, omnium, qui per Chimiam, Artem verè naturalem, ratiocinari avent, interest, continuò inculcandum existimo; *Temperari & Acidum, & Salsum lixivum tam Spiritu Volatili*, quàm *Oleo*; *Dilui utrumque Aquâ*: quemadmodùm *Salsum* in specie *obtunditur Terrâ*.

Quid eadem temperata, quid pura præstent. CCCXX. Hæc ita temperata & sibi confusa excitant quidem aliquam, sed blandam & utilem homini effervescentiam; eadem autem pura & intemperata potentem, acrem, hominique noxiam; quippe quam ventris & tormina, & anxietates, cordisque palpitationes, &c. tam sæpe solent comitari aut excipere, atque sic ægris ac Medicis manifestare.

Quando ab iis sudor, & quando non propellitur. CCCXXI. Quoties igitur ex vitiosâ illâ effervescentiâ vapores, halitus, flatus excitantur, toties sudor quoque propelli potest: Quoties verò se mutuò infringunt ac concrescunt Acidum & Salsum, toties nullus sudor observatur.

Nullus in peste sudor quale signum. CCCXXII. Ubi ergo *nullus in peste gravi spontè prodit Sudor*, & imprimis arte quoque ac medicamentorum convenientium ope nullus propelli potest, arbitror, non tantùm *pestilens venenum esse valdè acre*, verùm offendere simul in corpore *tale acidum*, *cum quo concrescat & concentretur arctissimè*; atque ideò tales admodùm rarò evadere.

Quale spontè erumpens sed paucus. CCCXXIII. Ubi verò *erumpit* quidem *spontè sudor*, *sed paucus*, arbitror Ego, *minùs acre tunc venenum pestilens* existere, aut saltem occurrere ipsum *tali acido*, *cum quo effervescens halitus aliquos* excitet, aut *calorem talem*, unde sudor is prodeat. Hoc ideò faciliùs, cæteris paribus, curari posse autumo.

Quale spontè erumpens & copiosus. CCCXXIV. Ubi verò sudor erumpit *spontè copiosus*, ibi major sanationis spes effulget, sive *Venenum pestilens sit minus acre*, sive occurrat *Acido satis apto* ut ex illorum confluxu ac effervescentiâ unà cum sudore copioso effluat bona veneni pars.

Quid tunc agendum. Et eveniat. CCCXXV. Quòd si tunc opus illud laudabile, ac forsan criticum promoveatur medicamentis non tàm sudorem potenter urgentibus, quàm Veneni pestiferi acrimoniam noxiam temperantibus, ejusdemque volatilitatem figentibus, nec sui negligentiores sint Ægri, aut minùs securi Medici, utique sanitas meritò expectanda.

CCCXXVI. Dixi, *dummodò sui non sint Ægri negligentiores*: observavi enim non semel cum dolore ac mœrore, tales Ægros tum spontaneo tum artificiali sudore multùm recreatos Aëri externo cum extremo suo damno se mox exposuisse, ac ferè semper in deterius paulò pòst ruisse. Si sui non sint ægri negligentiores.

CCCXXVII. Addidi, dum *non nimis securi existant Medici*; postquam illis incumbit sollicitudo & cura ægrotorum, quos ni seriò & sæpiùs moneant sui officii & imminentis periculi, suo certè non satisfecerunt muneri, nec juvat deceptum Medicum dicere: Non putabam inde tantùm imminere Ægro periculum. Et si non nimis securi existant Medici.

CCCXXVIII. Si alicubi ergò, certè in peste, affectu quippe acutissimo & maximè fallaci, hactenusque valdè maligno, exacta est habenda ægrotantium ratio, ne, quamprimùm Symptomata molestiora & sensilia videntur tantillùm levata, putetur affectus quoque curatus: Hic namque sibi relictus, adeóque neglectus cuniculos agit, atque ipsos ægros ex improviso opprimit ac extinguit. In peste exacta habenda Ægrorum cura.

CCCXXIX. Omnes proinde ac singulos Medicinæ studiosos seriò velim monitos, ne facilè fidant Pesti, utut videatur aliquod Symptoma priùs ægro molestum sublatum. Latet enim semper anguis in herbâ, incautos inopinatò indies tollens ac necans. Nec pesti facilè fidendum.

CCCXXX. Narravi superiùs, *Sudorem* in peste spontè prodeuntem observari utplurimùm *fœtentem*; quod minimè mirum, postquam hominis corruptionem parit Venenum pestilens; in corruptione autem omni fœtor notatur. Sudor fœtens unde.

CCCXXXI. Cum sudore verò prodire solet fœtor, quia aliqua corrupti Sanguinis pars, eaque fluidior simul exspirat & foràs tendit.

CCCXXXII. Idem *Sudor* erumpit quandoque *frigidus*: qui quemadmodùm semper, sic & in peste habetur periculosus, imprimis, ubi simul existit crassus & viscidus. Sudor frigidus periculosus.

CCCXXXIII. Periculosus habetur sudor frigidus, quia talis nunquam prodit nisi in extremis angustiis & anxietatibus, & morbis gravissimis: unde nisi tali Sudore mox leventur ægri, brevi solent vitam cum morte commutare. Et quare.

CCCXXXIV. Quando verò spes aliqua restitutionis superest in ægris Sudorem frigidum sudantibus, solet calidus Sudor subsequi frigidum, corpus saltem blandè incalescere: Contrà spes in angusto est, si cum Sudore frigido augeatur totius corporis frigus, simulque minor ac debilior fiat pulsus: nam id indicio est, mortem esse Quando spes aliqua superest, & quando non.

præ foribus; extincto sc. quocunque demum modo Igne vitali; cujus extinctionem comitatur vel sequitur frigus. Comitatur, quando ab eâdem causâ procedit; Sequitur, quando propter auctum æstum & vapores nimios suffocatur Ignis prædictus.

Sudor arte conciliatus quid indicet.

CCCXXXV. Ex *Sudore arte conciliato* aliud deduci non potest, nisi quòd signum bonum sit assumptis Sudoriferis, ac corpore ritè tecto, Sudorem prodire satis copiosum, sed imprimis levari Symptomata ægrorum primaria, pulsumque redire ad statum naturali proximum.

CCCXXXVI. Atque sic quoque puto ex iis omnibus, quæ de Sudoris omnis causis manifestis protuli, & de Sudore multipliciter in peste se manifestante adjeci, satis patere, à Sale Volatili & Acri illum, adeóque ipsam Pestem deduci posse: quod in specie docere volebamus.

Exhalatio fœtens in peste.

CCCXXXVII. Ad Sudorem si non referri debeat *Exhalatio fœtens* in Peste correptis erumpens, utique illum proximè debet eadem excipere.

Quibuscum prodeat.

CCCXXXVIII. Exhalatio illa non tantùm cum *Sudore* per corporis poros, sed nonnunquam *per Os, naresque,* imò cùm ipsâ *Urinâ* & *alvi excrementis* prodire solet.

Est varia.

CCCXXXIX. Exhalatio ista existit varia, postquam nunc minùs, nunc magis fœtet, estque aliquando penè cadaverosa.

Fœtor præternaturalis unde.

CCCXL. Ortum verò habet omnis fœtor præternaturalis à rei cujusvis corruptione.

Salis Volatilis virtutes.

CCCXLI. Nil autem magis promovet Vegetabilium & Animalium corruptionem, quàm Sal Volatile, ad fermentationes & Putrefactiones accelerandas admodùm efficax, & Aquæ operationem lentam mirè adjuvans: uti notum est iis, qui vel primoribus labris attigerunt Chymicas operationes.

Ab eo Exhalationes in peste fœtentes.

CCCXLII. Cùm ergò nihil æquè putredinem ac corruptionem fermentantem in homine promoveat, ac Sal Volatile, meritò exhalationes in Peste fœtentes adeóque ipsam Pestem hactenus ab illo Sale deducimus.

Acidum putrefactionem non producere.

CCCXLIII. Possunt quidem Acida quoque corrumpere partes Animalium, non autem ad putredinem aut fermentationem cum fœtore ullo junctam deducere; cùm ab Acido, cæteris paribus, non excitetur, sed potiùs impediatur omnis fermentatio & putrefactio.

Nec fermentationem.

CCCXLIV. Licet enim quædam præparentur per Acidum ad fermentationem, removendo emendandove impedimenta, viscIditatem putâ fermentandorum, non fermentantur tamen ab Acido; quod ad multas difficultates aliàs subinde occurrentes tollendas exactè notandum. Confunduntur namque nimis sæpè planè diversa, etiam ab iis, qui se solos in accurato rerum examine instituendo sapere putant, aliis saltem persuadere conantur.

Symptomata in Peste spectare Functiones Naturales vel Animales læsas.

CCCXLV. *Symptomata* in Peste quàvis observabilia vel spectant *Functiones Naturales*, de quibus egimus hactenus, vel *Animales* læsas, de quibus adhuc agendum nobis est, ut videamus an ex harum quoque læsarum perscrutatione *Salem Volatilem & Acrem* in veneno pestilenti latentem possimus eruere ac elicere.

CCCXLVI. Quemadmodùm autem inter Functiones Animales primum locum assignare solemus *externis sensibus*; ita & ab illorum læsionibus faciemus investigationis hujus nostræ initium.

Sensus externi in Peste debilitati.

CCCXLVII. In genere autem plus minùs observantur in Peste *minui ac debilitari sensus externi*; unde non tantùm lumen ferè fugiunt *Oculi*; sed est quoque visus obscurior; *Aures* surditate aliquali afficiuntur; *Nares* non satis commodè olfaciunt; nec *Lingua* sapores ritè dignoscit; nec *Tactus* integer permanet; quamvis illa sensuum externorum læsio non semper observetur ab ipsis ægris, sed à Medicis potiùs & adstantibus.

CCCXLVIII. Rariùs quidem in totum excæcantur Ægri, nec nisi urgente affectu gravissimo.

Ejus Causa.

CCCXLIX. Omnium autem Sensuum Externorum diminutionem simul contingentem non nisi à *vitiosâ Spirituum Animalium constitutione* deduci posse autumo; utpote causâ unicâ ad singulorum functionem concurrente ac communi.

CCCL. Quo autem vitio affecti sint Animales Spiritus, ut debiliùs solito singuli Sensus externi operentur, meritò quæritur.

CCCLI. Cui quæstioni ut satisfaciam, puto id contingere posse 1°. si *pauciores* ad sensuum organa deferantur; 2°. si eò ferantur *inordinatè ac confusè*; 3°. si eò ferantur *impuriores*, atque cum aliis rebus confusi.

Spiritus Animales Pauciores.

CCCLII. In Peste autem aliquando *pauciores* tum in corpore existere, tum ad sensuum organa deferri Animales Spiritus, non nego; id tamen continget imprimis post diuturnas vigilias & inquietudines perseverantes, aut dolores summos, Sudoresque profusos, adeóque ubi omnia in deteriùs vergunt. Hanc proinde causam seriùs locum habere arbitror.

Inordinatè ac confusè ad organa moti.

CCCLIII. Sæpiùs autem puto *inordinatè ac confusè* ad Sensuum organa deferri tunc

Spiri-

Spiritus Animales, & imprimis ubi se hoc Affectu affectos sentiunt, aut metuunt Ægri, ob ferè conjunctam in omnibus Animi consternationem ac conturbationem, ad animum revocando tantùm huic affectui conjunctum Vitæ periculum; unde mirum videri debet nulli, quòd mente conturbatâ spiritus quoque animales confusè ac inordinatè ferantur quaquaversùm.

CCCLIV. Hinc est, quòd, licet in multis permaneat ad extremum vitæ finem Motus animalis & voluntarius, non sit tamen idem firmus & robustus, sed tremulus & infirmus: de quo agemus postmodùm.

Impuriores.

CCCLV. Eosdem Spiritus Animales in Peste *impuriores* quoque existere, arguit tam frequens in ipsâ Delirium, & universi Sanguinis corruptio, impuris Spiritibus ortum necessariò præbens.

Sanguinis corruptio à Sale Volatili.

CCCLVI. Nulla verò Sanguinis corruptio Spiritibus Animalibus faciliùs & nocentiùs impuritatem conciliabit, quàm illa quæ à Sale Volatili producetur; quippe quod facillimè & arctissimè se Spiritibus Animalibus, utpote Volatilibus, adjunget, ipsosque vitiabit.

CCCLVII. Cùm proinde à Sale Volatili & propter acrimoniam nimiam vitioso deduci possit memorata sensuum externorum omnium debilitas in peste ordinaria, & hactenus quoque à Sale valdè volatili & acri produci poterit Pestis; quod erat probandum.

Sensus externi molestia & dolore affecti in Peste.

CCCLVIII. Non tantùm in operatione suâ debilitantur in Peste sensus externi, verùm non rarò *molestiâ* insuper afficiuntur & *Dolore:* Sic *Aures* quibusdam *tinniunt*, & *lumen absque molestiâ nequeunt ferre* multi; de *Ardore interno & molesto* cum *inquietudine conjuncto* queruntur plerique; imprimis molesti sunt nonnullis *Dolores Capitis, Cordis & Lumborum.*

Tinnitus Aurium.

CCCLIX. *Tinnitus Aurium* Vapores, Halitus, aut Flatus omnium consensu arguunt; istorum autem omnium efficientem in corpore Causam, præter Bilem aliosve humores Bili anologos, nemo unquam ostendet.

Ejus causa.

CCCLX. Quò autem Bilis acrior in corpore occurrit, eò plures adeóque molestiores flatus halitusque excitari notum.

CCCLXI. Eadem Bilis cùm Sale Volatili constet, nemo non videt, Aurium tinnitum pro causâ efficiente agnoscere Salem Volatilem & Acrem; & idcircò hactenus quoque ab ipso deduci posse Pestem.

Lumen oculis molestum.

CCCLXII. Cum *Lumen moderatum recreare soleat Visum*, quoties idem ipsi grave ac molestum existit, toties in oculo vitium existere oportet, ob quod minùs ferre possit Lumen, etiam mediocre.

Ejus causa.

CCCLXIII. Rursus, cùm lumen primarium & alia illustrans ac illuminans procedat imprimis à Radiis Solaribus, vel cujusvis Ignis vulgaris flammâ, à quibus observamus quoque res quasvis rarefieri ac liquefieri aptas reverà liquefieri & rarefieri, meritò suspicamur, tale quid in oculis quoque fieri à Lumine in ipsos admisso: Quòd si, quemadmodùm in superioribus probabile ostendimus, Spiritus Animales ad Oculos quoque delati à Sale Volatili ipsis admisto redditi sint in Peste impuri, utique ad Luminis accessum irritabitur comes ipsis acrimonia, quæ novâ & magis sensili molestiâ tunc afficiet ipsos Oculos; quamobrem Lumen fugient Ægri.

CCCLXIV. Hujus proinde molestiæ causa primaria cùm pendeat ab acrimoniâ Salis Volatilis Animalibus Spiritibus admisti, hactenus quoque Pestis origo non malè deducetur ab eodem Sale Volatili & Acrimoniâ suâ imprimis peccante.

Ardor gravis in Peste.

CCCLXV. Hoc idem tum probat, tum confirmat *Ardor plerisque tunc gravis & interiora præsertim urgens:* quippe qui à nullâ re in corpore humano secundùm naturam existente commodè potest deduci, quàm *à Bile*, Acrimoniâ præsertim tunc præter naturam peccante, vel ab alio humore ipsi affini, hoc est, *Sale Volatili & Acri* abundante. Non est proinde, ut hoc argumentum magis urgeamus, cùm id sæpiùs jam sit à nobis factum, &, uti putamus, plerisque satis jam notum.

Ejus causa.

Inquietudo.

CCCLXVI. *Inquietudo* in Peste tàm multis tàm molesta, vel pro ipso Sensu molesto, vel pro continuâ ipsum consequente corporis agitatione & quassatione haberi potest.

Ejus causa.

CCCLXVII. Sensus ille molestus non tantùm *Ardori molesto*, de quo jam dictum, debetur, sed nonnunquam aliis insuper *lancinationibus* per universum corpus dispersis, & non tantùm in Capite, Lumbis & Præcordiis gravissimè, at per totum corporis habitum satis graviter ægros vexantibus.

Lancinationes unde.

CCCLXVIII. Quemadmodùm autem *Ardoris sensum Bili Acriori, aut Sali Volatili & Acri* modò adscripsimus; ita *Lancinationum sensum* adscribimus *Acido* itidem *Acriori* cum prædicto Sale Volatili in tenui præsertim Intestino vitiosè effervescenti, & halitus acres quaquaversùm propellenti, unde Lancinationes semper produci, plurima sunt quæ evincunt, quæque aliàs pluribus etiam publicè proposuimus.

CCCLXIX. Per accidens ergò peccat in Peste Acidum, corruptum sc. *à Sale Volatili Acriori*; à quo cùm primariò deduxerimus omnia, quæ hactenus examinavimus, Symptomata, ab eodem nunc, sed *secundariò deducimus quoque Lancinationes* in multis satis molestas, & hactenus quoque Ipsam Pestem.

Dolores in Peste.

CCCLXX. Gravissimi verò & imprimis molesti in Peste *Dolores* nunc *Caput*, nunc *superius Ventriculi Orificium*, nunc ipsam *Lumborum regionem* occupant.

Ejus causa.

CCCLXXI. *Dolores Caput* valdè afficientes ortum habent dubiò procul *ab humorum Acrimoniâ*; quæ cùm vel *Acida* vel *Salsa lixiva duntaxat* observetur, ab utrâque ortum in Peste potest habere Dolor: *A Bile* quidem, aut quovis alio humore Sale Volatili & Acri constante *primario*; Ab *Acido verò secundariò*, utpote à Salso vitioso itidem vitiato, atque ad Caput delato, halitus, saltem Acres eò ascendentes promente.

CCCLXXII. *Vitiatur autem Acidum* imprimis *in tenui Intestino*, unde non tantùm *Capitis*, sed *Lumborum* quoque in prædicto intestino, atque *Cordis* dictus in superiori Ventriculi Orificio excitatur *Dolor* à præfatis humoribus ob Acrimoniam Bilis vitiosè effervescentibus, atque nunc vaporis, halitûsve formâ, nunc secundùm totam sui substantiam eò tendentibus.

CCCLXXIII. Dolores igitur gravissimi Capitis, Cordis, Lumborum, quia convenientissimè possunt à Sale Volatili & Acri vel primariò, vel secundariò deduci, poterit hactenus quoque ab ipso produci Pestis; quod erat probandum.

Somnus profundus, & Vigiliæ contumaces in Peste.

CCCLXXIV. Diximus aliàs, *Sensuum externorum affectionem* esse *Somnum & Vigiliam*; quia sicut operantur, ad operandum saltem parati & dispositi sunt durante vigiliâ sensus externi, ita durante Somno feriantur iidem, minùs sc. tunc dispositi ad externa objecta percipienda.

CCCLXXV. Accidit autem in Peste, ut aliquando *Somnus profundior & Sopor*, aliquando *Vigiliæ* contumaces molestent.

Vigiliarum causa.

CCCLXXVI. *Vigilias* producunt quæcunque sensuum externorum organa & sensoria molestè afficiunt; quemadmodùm diximus non tantùm Aurium tinnitum, Corporisque Universi Inquietudinem, quin & Ardorem, molestos esse in Peste, at præsertim graves Capitis, Cordis, Lumborumque Dolores, ut & quandoque Nauseam & Vomitum: quorum omnium nomine urgent tunc quoque Ægros vigiliæ.

CCCLXXVII. Quæ proinde ostensa est in superioribus horum Affectuum Causa, *Sal putà Volatile & Acre*; illud ipsum *Vigiliarum quoque Causa erit*, & hactenus Ipsius Pestis.

Somni profundi causa.

CCCLXXVIII. Quòd si *à Sale Volatili & Acri* Vigilias, ab eodem saltem *Soporem Pestilentialem* deduci non posse asseverabit nonnemo; verùm præter rationem atque experientiam, cùm reverà *Affectus Soporosi*, præsertim cum aliquo Calore conjuncti, ortum habeant *à Bile secundùm partem sui Oleosam peccante*; quemadmodùm id pluribus docuimus in lib. 2. ubi de Soporosis Affectibus egimus, quando inter alia id evincentia argumenta proposui *Opium & Amarum & pingue*: ut & *Vini Spiritum*, qui tantò est magis narcoticus, quantò magis abundat parte Oleosâ: Adde quòd non rarò in *morbis à Bile ortis*, febribus putà satis ardentibus, spontè *Sopor ægros corripiat*.

CCCLXXIX. Cùm proinde non tantùm Vigilia, sed *Sopor* etiam *à Bile, atque adeò à Sale Volatili* possit habere ortum, nil impedit, quominùs inde quoque suum ortum habere possit Pestis.

Delirium in Peste.

CCCLXXX. Perpetuus ferè gravioris Pestis comes est *Delirium*, idque nunc levius, nunc gravius.

Quid sit.

CCCLXXXI. Est autem Delirium, Mentis à vero & æquo aberratio in judicio de objectis realibus vel fictis ferendo.

In quibus Affectibus observetur.

CCCLXXXII. Observatur *Delirium* non tantùm *in Affectibus cum Ardore conjunctis*, febribus putà ardentibus, sed quoque in *Affectibus frigus potiùs comes habentibus*, Melancholiâ putà Hypochondriacâ dictâ, Senectute minùs vegetâ, &c.

Ejus causa.

CCCLXXXIII. Adeò ut nec Calor, nec Frigus, nec ulla alia rerum naturalium qualitas pro adæquatâ vel necessariâ Delirii causâ haberi debeat.

Ad judicium æquum requiri plura.

CCCLXXXIV. Quinimò plurima & quidem diversissima Delirii possunt esse Causa, cùm plura desiderentur ad judicium æquum *de re quâvis Rationi* ab *Imaginatione, vel Ingenio ipsâque Memoriâ oblatâ* ferendum.

1°. Imaginatio recta.

CCCLXXXV. Nam 1°. *Ab Imaginatione* offerendæ sunt Rationi Notiones Rerum sensilium tàm primæ quàm secundæ rebus ipsis conformes.

2°. Ingenium bene constitutum.

CCCLXXXVI. 2°. Ab *Ingenio* subministrandæ sunt Rationi Affectionum in rebus sensilibus observatarum ratiocinatione sollicitâ elicitæ rationes, atque adeò catenatæ ac solidè cohærentes.

3°. Memoria bona.

CCCLXXXVII. 3°. *A Memoriâ* suggerenda Rationi fideliter omnia ipsi concredita.

4°. Mens libera.

CCCLXXXVIII. 4°. *Ipsa Mens libera* debet

debet esse ab omni præjudicio, & consideratione aliûs objecti ipsam aliò avocantis, & imprimis Affectum notabilem excitantis, turbantisque; ut operi attenta æquum ferre possit judicium.

5°. Corpus integrum.

CCCLXXXIX. 5°. Ipsum *Corpus tàm continens, quàm contentum* integrum requiritur ad judicii integritatem.

Læditur Judicium.

CCCXC. *Læditur autem judicium*, quoties in prædictorum uno vel pluribus aliquid desiderabitur.

1°. Si Notiones non respondeant Objectis.

CCCXCI. Nam 1°. *si Notiones vel primæ vel secundæ* sive Ipsorum *Objectorum externorum*, magis vel minùs remotorum, &c. sive *Medii externi*, quando id desideratur; sive *Lucis*, ubi & illa requiritur; sive *Sensoriorum*; sive *Animæ* minùs ad opus suum attentæ culpâ, *non respondeant ex æquo suis objectis*, hactenus sequetur Delirium, hoc est, judicium rebus ipsis haud conveniens.

2°. Si Ingenii Ratiocinatio sit præpostera.

CCCXCII. 2°. Si *Ingenii Ratiocinationes sint scopæ dissolutæ, minimè cohærentes*, vel *plus, minusve*, aut *aliud quàm decebat concludentes*, dubio procul delirabit Mens, hoc est, iniquum feret judicium, nisi hæc advertat & animadvertat corrigatque.

3°. Si Memoria deficiat.

CCCXCIII. 3°. Si à *Memoriâ* priùs ipsi ab Imaginatione, vel Ingenio, vel à Judicio subministratæ *Ideæ reponantur quovis modo diminutæ, truncatæ, auctæve, aut alteratæ*; utique huic fidens Ratio iniquum feret judicium, adeóque delirabit.

4°. Si Mens sit malè constituta.

CCCXCIV. 4° Si *Mens ipsa vel præjudiciis occupata* fuerit, vel aliud objectum *solicitè consideraverit*, vel *vehementibus Animi motibus* & affectibus turbata, *non attenderit satis ad res dijudicandas*; æquum de ipsis non feret Judicium, sed delirabit.

5°. Si Corpus sit malè affectum.

CCCXCV. 5°. Si *Corpus hominis continens*, ac *Cerebrum* præsertim, cujus operâ Mentem in quibusvis suis operationibus imprimis uti, plurima suadent ac persuadent, *malè fuerit affectum* (ut in ejus Inflammatione, Phrenitide dictâ, id contingit,) Mentem quoque sæpenumerò delirare observamus.

CCCXCVI. Sic si *Corpus hominis Contentum*, ac *Bilis* præsertim *Succusve Pancreaticus*, hinc & *Spiritus Animales malè sint affecti*, & tunc quoque Mentem non rarò delirare observamus, in *Ardentibus* putà *Febribus*, *Melancholiâ Hypochondriacâ*, *Ebrietate*, &c.

Causa Delirii in Peste.

CCCXCVII. Cùm proinde à Causis tàm multis malè constitutis excitari possit *Delirium*, videndum, quænam *in Peste* habere possint locum.

Læsa Imaginatio.

CCCXCVIII. Cùm autem in proximè præcedentibus retulerimus, *Sensus externos* omnes observari plus minùs in suâ functione *diminutos*, & non rarò *Dolore affectos*, utique omnia objecta externa ipsis occurrentia accuratè ac distinctè non percipientur, nec proinde Notiones primæ formabuntur ex æquo ipsa repræsentantes: Ergò nec hactenus Notiones secundæ elicientur perfectæ: Hactenus ergò Delirabit Æger, ob læsam *Imaginationem*.

Ingenium minùs perspicax.

CCCXCIX. Rursus non tantùm propter vitiosas Notiones primas & secundas, sed insuper propter *Animum Doloribus & Molestiis attentum*, minùs solicitè & attentè objecta cætera considerabit ac perscrutabitur *Ingenium*, hactenus peccans, minúsque solidas eruet ac promet Rationes Affectionum in ipsis existentium; quamobrem Delirabit Peste correptus.

Memoria infidelis.

CCCC. Sed fieri quoque potest, ut tunc *Memoria* solito infidelior facta perperam reponat fidei suæ concredita, vel quædam saltem; unde & hujus culpâ Delirabit Æger.

Mens præjudiciis laborans.

CCCCI. Imprimis autem Delirabit ipse, si *Mens* quoque, undecunque tandem *laboret præjudiciis*, putet se præ aliis sapere, uti sæpè id accidit, aut *vehementi mortis secuturæ terrore* sit correpta; quo nomine objectis cæteris *minùs attenta*, non nisi corruptum de iis feret judicium, hoc est, delirum.

Bilis volatilior & acrior.

CCCCII. Sed delirabit quoque Peste correptus, *si Bilis fuerit* in ipso reddita *volatilior & acrior*, aut si *humor similis*, *Sale putà Volatili & Acri constans*, sese massæ Sanguineæ insinuaverit, & non tantùm ipsius consistentiam dissolverit, sed *parti ejus spirituosæ penitiùs se admiscuerit*, atque ipsis adeò *Spiritibus animalibus* inde parandis adhærens, *omnes ipsorum operationes* vitiaverit.

CCCCIII. Cùm ergò in Peste quoque à causis variis produci possit Delirium, etiam à Sale Volatili & Acri, hactenus saltem ab illo ipsa Pestis poterit deduci; quod erat probandum.

Memoria sensuum internorum promus condus.

CCCCIV. Non tàm Sensum Internum, quàm Sensuum Internorum Promum-condum arbitror ego *Memoriam*: quippe cui singulorum opera committuntur ac concreduntur, ut eadem, quoties opus, quamprimùm ac fideliter reponat.

In peste obliterata.

CCCCV. Hæc *Memoria* non tantùm *vacillat* in plerisque Peste correptis, sed in quibusdam observata est eousque *obliterata*, ut ipsis non tantùm aliorum, amicorumque, sed sui quoque notitia exciderit: dubio procul deletis in mente, si quæ unquam fuerint, ideis innatis æquè ac adventitiis, dummodò ab innatis differant; de quo ego saltem nihil certi possum afferre,

afferre, qui hactenus nullas in meâ mente latentes potui quovis labore eruere, ideóque nec admittere, aut credere Ideas innatas.

Memoriæ ratio, & Læsiones difficiles explicatu.

CCCCVI. Sive igitur quis putet, fingatve, innatas Menti rerum omnium Ideas, sive censeat non nisi à Sensibus Internis ad rerum externis sensibus objectarum considerationem formatas reperiri in Animæ Promo Condo, Memoriâ, arbitror, utrobique admodùm difficulter hujus Memoriæ rationem explicari posse; sed nec minùs difficulter ejusdem variis modis læsæ, ac læsionis modum, causamque adæquatam.

Eas Auctorem ignorare.

CCCCVII. Fateor equidem, me hactenus nil invenire aut elicere potuisse, in quo veri avida mens possit acquiescere, quodque pro vero-simili saltem possim proponere; malo proinde in Memoriæ tum integræ, tum læsæ ratione promendâ meam ignorantiam profiteri candidè, quàm figmentis & commentis Lectorem ludere.

Metus & Anxietates in Peste.

CCCCVIII. Plura proinde de Memoriâ diminutâ & abolitâ nunc non addam, sed rectà ad *Animi motus & pathemata*, *Metum putà* & *Anxietatem sollicitam* me conferam; cùm hæc frequentiùs & graviùs, quàm Memoriæ qualiscunque læsio, soleant Peste infectos afficere, ac plurimùm ipsis nocere; ita mortem videtur accersere Mortis Fuga.

Metûs in peste causa.

CCCCIX. Non mirum autem, horrere omnes ac metuere multùm Ipsam Pestem, cùm non tantùm observetur plerisque *Lethalis*, sed insuper *Contagiosa*; unde passim deseruntur, nec ritè curantur Infecti.

CCCCX. Ubi proinde quis Mortis cogitationes ac meditationes serias procrastinare assuetus considerat, se in continuo versari mortis mox forsan secuturæ periculo, quamdiu grassatur in vulgus Pestis, fieri nequit, quin Mentem sollicitudo anxia metusque occupent.

Ab eâ vigiliæ, & Animalium Spirituum consumtio.

CCCCXI. Hâc autem Mentis agitatione ac perturbatione continuâ *Vigilias* produci, & *Animales Spiritus non tantùm consumi, sed in motu suo etiam turbari,* notissimum.

Unde Bilis acrior.

CCCCXII. Imprimis verò per sollicitas & turbulentæ formidinis plenas vigilias *Bilem acui & Acriorem reddi,* itidem notum.

CCCCXIII. Quòd si hisce vigiliis Acrior reddatur Bilis Sale Volatili constans, nonne, si in tali Sale Acriori consistere possit Venenum pestilens, sicut nos id pluribus jam argumentis evicisse putamus, hoc *panico terrore perculsi* homines *magis disponentur ad dictum venenum suscipiendum, & periculosiùs inde laborandum.*

Ægros pestem formidantes periculosiùs decumbere.

CCCCXIV. Atque hoc ipso per experientiam confirmato, periculosiùs puta decumbere Ægros pestem formidantes, quàm cæteros ipsam minùs curantes, confirmatur quoque nostra sententia, in Sale Volatili Acriori consistere Venenum pestilens, quippe quod ostendimus in Bile Acri à quovis Metu sollicito.

Motus Animalis læsus in peste.

CCCCXV. Animi Motus excipit *Corporis Motus Animalis & Voluntarius* dictus, quem variis modis lædi in Peste diximus jam in superioribus: videndum autem, an inde quoque confirmari possit Sal Volatile & Acre tunc peccans.

Et qua ratione.

CCCCXVI. Læditur verò in Peste Motus Animalis tum per corpus universum, in *Tremore*, *Motuve corporis* imbecilli & idcircò *tremulo*; quandoque in *Motibus Convulsivis* per totum Corporis habitum observabilibus, rariùs in *Convulsione* universali: tum in determinatis partibus, ac præsertim in *Linguæ Balbutie*, aut certæ partis Motu impedito.

Universi corporis tremor ab Animalium Spirituum defectu.

CCCCXVII. *Universi corporis Tremorem*, quoties ipsum moveri debet, observabilem deducendum puto à *Spirituum Animalium defectu*: eundem, etiam ubi quiescunt membra, urgentem adscribendum existimo eorundem *Spirituum motui inordinato & turbato.*

CCCCXVIII. In Peste ob Dolores graves, Vigilias pertinaces, Continuam Animi sollicitudinem *exhauriri possunt ac deficere Spiritus Animales*, ob rationes in superioribus productas.

Et conturbatio.

CCCCXIX. Possunt quoque in Peste in suo motu *conturbari Animales Spiritus* ob Mentem Metu ac Terrore panico agitatam & turbatam.

CCCCXX. Cùm autem inter prædictorum Symptomatum Causas naturales ostenderimus locum habere posse *Sal Volatile*, hactenus ergò ab eodem deduci poterit Tremor & Ipsa adeò Pestis.

Motus convulsivi unde pendeant.

CCCCXXI. *Motus* autem *Convulsivi* cùm pendere soleant ab humoribus vel halitibus acribus nervos inordinatè mordicantibus, & ad abundantiorem simul & inordinatum Spirituum Animalium affluxum irritantibus; atque in Peste tàm Salis acrioris per se ac primariò, quàm Spiritûs Acidi per accidens ac secundariò peccantis, binorum putà acrium in rebus naturalibus hactenus notorum, signa & effecta notabilia & certa produxerim in superioribus; nil obstat, ab iisdem deduci in Peste Motus Convulsivos, atque confirmari eadem, quæ superiùs proposuimus de Peste à Volatili & Acri Sale primariò ac per se ortâ; quod erat probandum.

CCCCXXII.

Unde oriantur. CCCCXXII. Rursus, cùm *Convulsio* habeat ortum *ab iisdem Spiritibus Animalibus*, *sed continuè & copiosè in omnes aut certos musculos delatis*, & quidem ob irritationem continuè urgentem: quoties illa in Peste observatur vel Universalis, vel Particularis, toties statuendus humor Acris adhærens Partium affectarum nervis: qualem humorem Acrem facilè quis admittet *Salem Volatilem & Acrem Pituitæ viscidæ admistum*, & hujus nomine pertinaciùs uni vel pluribus partibus, ac præsertim in Cerebro aut Spinalis medullæ principio adhærentem.

CCCCXXIII. Quo concesso & hactenus quoque confirmatur Pestis ortus à Sale Volatili & Acri; quod urgemus.

Linguæ Balbuties. CCCCXXIV. *Linguæ Balbuties* idcircò magis observatur, quia Auditu quoque dignoscitur, etiam ubi cæteræ partes quiescunt, estque summi Animalium Spirituum defectûs aut conturbationis signum certum.

Vultus mœstus, & Oculi lachrymabundi in Peste. CCCCXXV. Inter Symptomata Pestis recensetur quoque *Vultus mœstus*, unà cum *Oculis lachrymabundis*: quod signum non est parvi pendendum, quippe non tantùm in Peste frequentissimum, verùm insuper utplurimùm luctuosum.

Ejus causa. CCCCXXVI. Merito proinde hîc quæritur, quænam esse possit talis vultûs causa, quænam ejusdem ratio.

CCCCXXVII. Nullus autem mirabitur in Peste infectis Vultum mœstum, qui ad Animum revocaverit ea, quæ suprà dixi de rationali plerorumque metu Pestis minantis, & ob suum Venenum plerisque *lethale* ac *contagiosum*, Ægrorumque in plurimis locis *desertionem*, formidabilis; *consternatione* autem ob Pestem jam urgentem ac præsentem: unde fieri nequit, ut non sit idcircò vultus ipsis mœstus, licet consternationem suam tegere conentur aliqui, ut habeantur cæteris cordatiores.

Mentis consternatio & Mortis metus. CCCCXXVIII. Potest igitur Vultus mœstus consequi Mentis consternationem ac metum mortis minitantis.

CCCCXXIX. Quæcunque proinde attulimus in superioribus ad ostendendum, augeri posse ex sollicito Pestis metu Acrimoniam Bilis & Salis Volatilis, eadem hîc servient ad Vultum mœstum à Sale Volatili & Acri deducendum.

Maculæ in Peste. CCCCXXX. Magis notabilia Pestis signa externa sunt *Maculæ*, quas diversi coloris & magnitudinis observari, docui in superioribus: Inter ipsas pessimæ habentur *Nigræ*, his proximæ sunt *Lividæ*, ac minimè malæ *Rubicundæ*.

Nigræ, Lividæ, Rubicundæ. Earum causa. CCCCXXXI. Ortum habent illæ dubio procul à *Sanguine* quaquaversùm è Corde propulso, & *parte sui corruptâ & corrumpente* in Corporis superficie hærente.

CCCCXXXII. Mortificationi namque proximæ sunt Nigræ, minùs Lividæ, minimè Rubræ.

CCCCXXXIII. Mortificatio autem omnis corrodens ac corrumpens ortum habet *ab Acri, vel Acido vel Salso lixivo*; id saltem asseverare non dubitamus, postquam longâ investigatione aliud hactenus in Naturâ non reperimus, ne quidem Adversarii nostri, omni licet adhibitâ diligentiâ. Mortificatio omnis ab acri.

CCCCXXXIV. Sed nec dubitabimus mutare sententiam, ubi aut per nos, aut per alios tertium Acre fuerit inventum.

CCCCXXXV. Acidum verò corrodens partes corrosas nunquam, quòd sciam, vel saltem nunc meminerim, nigredine inficit, sed potiùs albedine, quin partes vicinas colore satis eleganti solet ostentare. Acidum partes corrosas non nigredine, sed albedine inficere.

CCCCXXXVI. *Acre* autem *Salsum lixivum* ad nigredinem partem à se corrosam deducit; quin partes vicinas plus minùs simul inficit & inquinat. Salsum Lixivum nigredinem inducit.

CCCCXXXVII. Unde jure merito maculas illas omnes in Peste erumpentes à Sale Acri deducimus.

CCCCXXXVIII. Quin ex modò dictis patet, cur periculosæ magis sint Nigræ, minùs Lividæ, minimè Rubræ: quò namque ulteriùs pergit Acre Salsum in partis cujusvis ac Cutis præsertim corruptione, eò ipsam reddit magis atram. Quænam maculæ periculosiores.

CCCCXXXIX. Hoc imprimis apparet tum in *Cauterii potentialis* ex *Sale lixivo fixo* constantis, tum in *Vesicatoriorum* quorumvis ex *Sale Volatili & Acri* constantium operatione; primùm enim rubet inde Cutis, deinde colorem lividum acquirit, & tandem atrum. Hoc patere ex Cauterio potentiali, & Vesicatoriis.

CCCCXL. Hoc unicum Experimentum Practicum ritè consideratum satisfacere posset Viro veritatem unicè quærenti, Animumque ab omni præjudicio liberum habenti.

CCCCXLI. Nec obstat Acetum multis Vesicatoriis additum: Nam si quis rem ritè examinaverit, is facilè observabit, inservire duntaxat Acetum ad Sal Volatile excitandum, & factâ sic Effervescentiâ in actum deducendum. Acetum in Vesicatorio cui inserviat.

CCCCXLII. Longè namque faciliùs & citiùs vim suam exerit Sal lixivus fixus, quàm Volatilis.

CCCCXLIII. Solemus tamen Sali fixo aliquid Aquæ vel Salivæ addere ad accelerandum ipsius opus.

CCCCXLIV. Sal autem Volatile, quippe magis compositum, difficiliùs & tardiùs ad operandum accedit, quocircà potentiori opus habet irritatore, Adversario putà, Acido, cujus ratione Effervescens, vim suam exerit urentem ac rodentem; quæ longo tempore latet in suâ materiâ, Cantharidibus putà & similibus, nihil ab Aëre etiam valdè humido patientibus, (quod de vulgari cauterio dici nequit) nec nisi ad Acidi accessum latentem suam vim promentibus.

Salia Volatilia plura ad sui constitutionem continere tam Plantarum, quàm Animalium. Ut & Mineralium.

CCCCXLV. Habent igitur Salia Volatilia omnia plura, quæ ad sui constitutionem & mistionem concurrunt; quæ si Plantarum Animaliumve partes existant, perfectiorem adhuc solent habere mistionem: quæ omnia in Sale fixo frustrà quæras.

CCCCXLVI. Quòd modò de Vegetabilibus & Animalibus dixi, verum est quoque in quibusdam Mineralibus, Arsenico putà, & variis ejus speciebus; quippe quod non videtur tàm Acre primo aspectu, tactu, vel gustu, intra corpus autem admissum, aut ulceribus inditum, quanta in ipso Acrimonia lateat, sensim ac paulatim testatur.

CCCCXLVII. Ex dictis ergò satis patere puto, Maculas in Peste, cæterisque Malignis Febribus erumpentes Salem Volatilem Acremque indicare, ut & ab eodem Pestem ortum suum habere posse; quod erat probandum.

Pestis signa Bubones.

CCCCXLVIII. Inter primaria Pestis signa externa referuntur ab omnibus *Bubones*, quos idcircò accuratè nos hic examinare expedit.

Quid sint.

CCCCXLIX. Sunt autem, ut uno verbo in superioribus jam attigimus, *Bubones, Tumores in Glandulis oborti*, non quidem quibusvis, non Conglomeratis, sed *Conglobatis*.

Glandularum speciem alterutram affici.

CCCCL. Quamvis enim in pluribus Corporis partibus sibi adstent hæ binæ Glandularum species, afficitur tamen sæpenumerò alterutra, in suâ integritate permanente alterâ.

Conglobatas Glandulas affici in Scrophulis.

CCCCLI. Ita Scrophulæ, earundem Glandularum Conglobatarum Affectus, non tantùm in Collo, verùm in ipso Mesenterio, Glandulas Conglobatas tum seorsim existentes, tum Glandulis salivaribus & Pancreatis Conglomeratis adnatas, occupant, illæsis hisce.

Ut & in Peste.

CCCCLII. Sic in Peste Conglobatas artuum Glandulas, in Collo, ad Aures, sub Axillis, in Inguinibus, & alibi quoque, ubi aliquæ tales observantur, obsident Bubones, integris Conglomeratis, hoc est, simili tumore haud correptis.

Non tamen functionem Conglomeratarum esse integram.

CCCCLIII. Non putamus tamen, licet non tumeant in Peste Glandulæ Conglomeratæ, in suâ integritate tunc permanere Functionem in ipsis perfici solitam.

Functiones omnes in Peste, à Sanguine pendentes lædi.

CCCCLIV. Quinimò cùm in hoc gravissimo & maximè lethali affectu Sanguinis massa mirè afficiatur & corrumpatur, nullus dubito, ex consequenti lædi quoque Functiones omnes à Sanguine quâcunque demum ratione pendentes, atque materiam suam præsertim accipientes.

Glandularum Conglobatarum, & Conglomeratarum differentia respectu Bubonum.

CCCCLV. Quæritur proinde, quænam sit Glandularum Conglomeratarum & Conglobatarum differentia, propter quam ab eodem Sanguine ad utrasque affluente afficiantur ita Conglobatæ, ut in Tumorem, Bubonem dictum, abeant, sine Tumore permanentibus Conglomeratis.

CCCCLVI. Cùm enim affectio illa diversa non possit peti à Sanguine eodem ad utrasque Glandulas delato, meritò ejus ratio petitur à diversitate Glandularum Sanguinem eundem admittentium.

Eam consistere in Utrarumque substantiâ.

CCCCLVII. Si quis proinde inter se conferat & comparet Glandulas prædictas, observabit, *Conglobatarum substantiam esse molliorem, teneriorem*, ac Conglomeratarum Salivarium & Pancreatis substantiam solidiorem ac duriorem.

CCCCLVIII. An ergò, quæret aliquis, *propter substantiæ teneritudinem ac mollitiem adhæret faciliùs omne acre per Conglobatas delatum*, difficiliùs per Conglomeratas propulsum? An potentiùs contenta sua qualiacunque expellunt Conglomeratæ, debiliùs Conglobatæ.

CCCCLIX. Ego sanè id quærenti facilè assentiar, quippe qui hanc sufficientem, satisque manifestam puto causam istius moræ ac Tumoris insequentis.

CCCCLX. Cùm igitur *mollis & tenera sit Glandularum Conglobatarum substantia, quid mirum, si facilè illis adhæreat & minùs ab iisdem expellatur quicquid acre est in Sanguine, aut quovis alio modo vitiosum*, & inde diversi oboriantur tàm sæpe in Ipsis Tumores?

Cur Glandulæ Conglobatæ in Peste in Bubones abeant.

CCCCLXI. Omninò igitur existimamus, idcircò præ aliis omnibus Glandulas Conglobatas in Peste quoque in Bubones abire, propter substantiam suam molliorem ac teneriorem.

Bubonum differentia ab aliis Tumoribus.

CCCCLXII. Cùm verò aliàs quoque Tumoribus sive Bubonibus afficiantur hæ Glandulæ, quæritur meritò, in quo differant isti?

Bubones triplices.

CCCCLXIII. Huic quæstioni ut satisfaciam, considerandum, *triplicium Bubonum* fieri

ri

ri mentionem apud Medicos, *Pestilentialium*, *Venereorum*, & *non Malignorum dictorum*: quibus verbis ab invicem distinguuntur ratione Affectuum comitum, vel Malignorum, vel non Malignorum; dum Maligni censentur & Lues Venerea, & Pestis.

Bubones pestilentes esse malignos.

CCCCLXIV. Bubones ergò Pestilentes numerantur inter malignos, quoniam Symptomata conjuncta habent non tantùm gravia, sed utplurimùm mortem inopinatò etiam ægros è medio tollentem.

Bubonum causa.

CCCCLXV. *Bubonum verò omnium causa cum sit Sanguis ob suam acrimoniam vel visciditatem, vel aliud vitium, in Conglobatis Glandulis hærens, atque illas in Tumorem attollens, accedentibus pro vitii diversitate Symptomatibus diversis*: consideranda Peste affectorum cætera Symptomata, quò vitium Sanguinis determinetur.

Bubones Pestilentes difficiliùs maturari, & ardorem habere molestiorem.

CCCCLXVI. Ubi notandum, *difficiliùs ad sui maturationem deduci Bubones Pestilentes, quàm alios*, & *dolorem, ardoremque molestiorem habere* utplurimùm comitem.

Ejus causa.

CCCCLXVII. *Ex ardore autem, Bilem*, Biliosumve humorem, hoc est, Sale Volatili constantem peccare, meritò judicamus.

Sal Volatile in peste magis, quàm aliàs esse in culpâ.

CCCCLXVIII. Quinimò in Peste, quàm aliàs, magis in culpâ esse hunc salem volatilem, facilè agnoscet, quisquis ea, quæ alibi pluribus deduxi de modo, quo fit inflammatio, huc retulerit, & consideraverit, fieri ipsam, quoties Sanguis vel in extremis vasis obstructis stagnat, vel ex iisdem quâcunque de causâ apertis effusus aut in partium vicinarum substantiâ, aut in cavitate aliquâ colligitur, & parte ejus maximè spirituosâ secedente, reliquæ acidæ salsæque acriores factæ in sese agunt vitiosè, & ita quidem, ut se mutuò alterent, imò, usum animali debitum si spectes, corrumpant, quin imò in pus nunc laudabile, hoc est, Animali minimè noxium, æquale putà, album & blandum, nunc vitiosum, & Animali noxium, inæquale putà, Cinereum, Acre, fœtidum, mutent.

Sanguis quando fiat corpori inutilis.

CCCCLXIX. Illud enim notandum, si aliquandiu in vasis suis stagnaverit, vel è vasis suis effusus fuerit Sanguis, eum talem tunc mutationem subire, ut corpori ampliùs nequeat esse utilis: quapropter Artificis Medici tunc est, illum è corpore educere, ita tamen, ut sine ipsius noxâ notabili, vel saltem quantum fieri potest, cum minimâ id contingat.

Quid tunc medico agendum.

CCCCLXX. Quocirca & humoris peccantis correctio arte promovetur, & partes affectæ juvantur, & exitus facilis paratur, & eductio humoris conveniens instituitur, & partium læsarum restauratio præstatur.

CCCCLXXI. Si proinde *in non malignâ dictâ Inflammatione Acidum Sanguinis tandem superat ejus Amarum*, nonne dicemus probabiliter, *in malignâ idem desiderari*, *& minùs potens esse tunc Acidum*; hoc est, in Malignis, Pestilentibusque Bubonibus Sanguinem abundare magis, quàm decebat, *Bile, habere saltem ipsum Acriorem; aut humorem similem, Sale putà Volatili & Acri constantem, minùs autem Acidi continere*: quod est id ipsum, quod intendimus, demonstrare sc. è Peste, omnibusque ipsius Symptomatibus ritè consideratis deduci aut confirmari Salem Volatilem, sed Acriorem tunc peccantem, adeóque Venenum Pestilens in tali Sale consistere.

Sanguinis constitutio in malignâ inflammatione.

CCCCLXXII. Ultimum Pestis Symptoma nunc à nobis considerandum, examinandumque sunt *Anthraces* Græcis, & *Carbunculi* Latinis vocati.

Anthraces sive Carbunculi in Peste.

CCCCLXXIII. Solent hi Carbunculi in quâvis Corporis parte excitari, non certis partibus, quemadmodùm Bubones, adstringi.

Eorum loca.

CCCCLXXIV. Solent iidem utplurimùm pustulæ modo primùm se manifestare, & quidem nunc albicantis, nunc flavescentis, nunc lividioris, nunc nigricantis; quamvis semper ad nigredinem tandem abeant.

Quomodò se primùm manifestent.

CCCCLXXV. Solet iisdem Carbunculis Ardor insignis adesse, adeò ut pars affecta uri putetur ac rodi.

Iis ardorem adesse.

CCCCLXXVI. Nec diu Pustulæ speciem servant Anthraces, quin mox Tumorem duriorem in universâ sui circumferentiâ ostentant; sicut in sui medio & centro in Ulcus exedens aperiuntur; quin imò sæpenumerò quaquaversùm ambulat & vicinas partes mirè depascit, unde nonnunquam Oculos inde excidisse, notum est. Sed & post curationem subinde contingentem fœdæ ac prægrandes Cicatrices remanent, propter Carnis multæ deperditionem.

Quomodò se porrò habeant.

CCCCLXXVII. Caro autem omnis Anthracibus correpta corruptionem Gangrænæ similem patitur; ad internecionem namque, integramque mortificationem deducitur.

Caro in Anthracibus quid patiatur.

CCCCLXXVIII. Enimverò, cùm in *Anthracibus Ardor corrodens* observetur, ab *Acri* illos produci arguo: ergo vel *ab Acido*, vel à *Salso lixivo*, postquam tertium acre nondum innotuit.

Eorum causa.

CCCCLXXIX. Ab Acido lancinationes quidem ac rosiones produci, notum, non item Ardorem.

CCCCLXXX. A Salso lixivo Ardorem quidem rodentem produci, testantur Cauteria potentialia cuti applicata.

Butyrum Antimonii quid præstet.

CCCCLXXXI. Ab eodem in Pestilentibus Anthracibus Ardorem urentem ac rodentem produci, confirmat Butyrum Antimonii ipsorum progressum & quaquaversùm serpentem vim sistens.

Ei inesse Acidum Acre.

CCCCLXXXII. Est autem in Antimonii Butyro Acidum Acre Salem lixivum temperans & infringens.

CCCCLXXXIII. Acidum illud ipsi inesse, evincit Aqua ipsi affusa & Spiritum Vitrioli Philosophicum dictum in se alliciens.

CCCCLXXXIV. Cùm proinde hæc omnia Salem lixivum Acrem Anthraces Pestilentes producentem arguant, hactenus Pestem quoque ipsam inde ortum habere posse patet, quod hactenus suscepi probare.

Salem Lixivum Acrem & Volatilem in Peste peccare docent ejus Symptomata. Ut & Medicamenta tam in ejus præcautione, quàm curatione adhiberi solita.

CCCCLXXXV. Omnia igitur Symptomata in Peste observabilia Salem lixivum, eundemque Acrem & Volatilem tunc peccare confirmant, vel probant.

CCCCLXXXVI. Illud idem ex medicamentis tum ad Pestis præcautionem, tum ad ejusdem Curationem cum maximo successu usurpari solitis patere, asseruimus in superioribus, & nunc est ostendendum; idem autem magis patebit ex secuturâ dirum hunc affectum profligandi methodo; ubi & primariorum Symptomatum Curam peculiarem addemus.

Simplicia aut minimè composita consideranda.

CCCCLXXXVII. Quisquis verò è medicamentis usurpatis aliquid certi volet elicere ac proponere, necesse habebit *Simplicia* duntaxat vel saltem *minimè composita* considerare: Quotquot enim simplicium farraginem in unum congerunt, ut cæteris doctiores aut peritiores videantur, certè apud rerum gnaros pro maximè imperitis & agendorum incertis ac dubiis habentur.

CCCCLXXXVIII. Confusum namque judicium, confusam rerum cognitionem habeat necessum, qui plurima confundit, quando uno vel paucis, & imprimis simplicibus medicamentis præstari potest, quod intenditur.

In Præcautione Pestis utile Acetum vulgare Vini.

CCCCLXXXIX. Ego sanè, ut ad rem accedam, ante novennium, cùm quotidie plures visitarem Ægros Peste infectos, *præcautionis* loco aliud non sumpsi medicamentum, quàm *vulgaris aceti Vini Cochleare unum,* micâ panis exceptum, & quidem manè antequam inviserem Ægros.

Ab Auctore expertum.

CCCCXC. Id remedii genus usurpavi per octo menses continuos, nec unquam minimam percepi toto illo tempore ab infectione noxam.

CCCCXCI. Postquam verò sublato sensim hoc malo, desiissem ab illo aceto diutiùs assumendo, sensi postmodùm ac ferè semper, aliquem capitis dolorem mihi contingere, quoties infectam ingrediebar domum, licet id ignorarem, nec tamen mihi metuerem. Hoc mihi contigit.

At pauci id usurpare queunt.

CCCCXCII. Novi equidem, paucos potuisse meo exemplo Acetum per aliquot hebdomadas usurpare; dum aliqui ob peculiarem sui constitutionem, Melancholicam dictam, ne quidem per plures dies potuerint perseverare in ejus usu.

Utile etiam Vinum Rhenanum, & Cerevisia Vetus subacescens.

CCCCXCIII. Solent alii Vini Rhenani, aut Cerevisiæ veteris, adeoque subacescentis haustum manè assumptum commendare.

Non verò Spiritus Vini simplex, vel Theriacalis.

CCCCXCIV. Novi non deesse, qui Vini Spiritum aut simplicem, aut Theriacalem laudent; sed novi quoque, multis ipsum fuisse noxium; quod de Acidis dici non potest; saltem ratione ipsius Pestis.

Utilia quoque Elixir proprietatis. Spiritus Salis Vitrioli, sulfuris, Fructus Acidi.

CCCCXCV. Laudatur quoque Elixir proprietatis, ut & Spiritus Salis, Vitrioli, Sulphuris ex paucâ Cerevisiâ vel Vino assumendus. Laudantur etiam fructus Acidi, Mala Citria, Aurea, Granata seu Punica, Ribesia, &c.

Aceti Odor.

CCCCXCVI. Confortat quoque Aceti spongiâ excepti Odor, sive fuerit Acetum simplex, aut aliquo Aromate, plantâve Aromaticâ imprægnatum.

Efficacissima in præcautione Pestis Acida.

CCCCXCVII. Adeò ut, si quis omnia in Pestis Præcautione efficacissima contulerit, comperiat pleraque Acida esse, aut cum Acidis parata.

Acidum in Peste desiderari & impugnari.

CCCCXCVIII. Unde patere puto, Acidum non tantùm desiderari contra Pestis Venenum, sed idipsum imprimis ab eodem impeti ac impugnari.

Acida meraca posse temperari.

CCCCXCIX. Quibus verò Acida meraca esse solent molesta & gravia, iisdem temperari possunt Vini Spiritu. Sic Salis Spiritus ejus ope ita temperatur, ut omnis penè ipsius Aciditas obliteretur, si sæpiùs cum eodem cohobetur, nec tamen desinit conducere in Peste.

In quo Ægrorum constitutio consideranda.

D. Interest proinde, ut in hoc casu ita cujusque temperamento ac constitutioni peculiari accommodentur medicamenta, unde nihil noxæ ipsis accidat, plurimum auxilii.

Quod multis modis fieri potest.

DI. In hunc finem variis modis & formis concinnari possunt medicamenta, tum singulis grata, tum simul corpori adversùs Pestilens Venenum muniendo apta.

Conditum ex quibus parandum.

DII. Si cui proinde Conditi formâ medicamentum placeat, poterit Conservæ Ros. pal-

lid. flor. Calendulæ, Rorismarini, Garyophyllorum, Borraginis, Buglossæ, Violarum, &c. tantùm cujusvis Spiritûs acidi addi, ut inde gratam nanciscatur aciditatem; cujus manè stomacho jejuno assumat homo ætatis florentis ad Nucis juglandis quantitatem; aliquantò minùs adolescens; adhuc minùs puer.

Ex quibus Syrupus.

DIII. Cui Syrupi magis placent, eidem exhibeantur ex Succo Berberorum, Ribesiorum, Citri, Granatorum, Arantiorum, Acetosæ, Acetosellæ, Omphacio & similibus parati, aut per se, aut ex liquore accepto ad cochleare unum, dimidiamve unciam.

DIV. Possunt etiam prædicti Succi absque Sacchari additione usurpari ex jusculo, cerevisiâ, Vino, &c.

Ex quibus Tabellæ.

DV. Si cui tabellæ magis arrideant, possunt illæ cum nominatis succis, ut & acidis Spiritibus & Saccharo parari.

Ex quibus Jusculum, Julapium &c.

DVI. Potest quoque in hunc finem tum Tartarum crudum, tum ejus Cremor, ut & Sal Tartari Vitriolatum quovis modo ex Jusculo, Vino, Cerevisiâ, Julapio, &c. usurpari.

Ad Pestis præcautionem conducere Acida.

DVII. Uno verbo, præ cæteris omnibus ad pestis præcautionem conducunt Acida modo cujusvis naturæ maximè accommodato assumpta.

Acidum nostrum à pestilenti veneno impugnari.

DVIII. Hæc cùm verissima esse docuerit hactenus Experientia, non parùm eo ipso mea confirmatur sententia, *impugnari à pestilenti Veneno Acidum nostrum*; cui postquam nil magis observatur contrarium, quàm Sal lixivum, merito in Sale lixivo illud venenum consistere judicatur.

DIX. Quoniam verò velox est idem venenum, atque valdè efficax, idcircò idem in Sale Volatili & Acri consistere judicavi.

Ad Pestis præcautionem conducere Amuleta.

DX. Ad Pestis præcautionem non tantùm interna, externaque naribus usurpata solent laudari, sed nonnulla quoque *amuleta* dicta; de quorum viribus aliquid certi, quod mihi per experientiam innotuerit, quamvis quædam in usum revocarim, vix habeo, quod referam: sed nec sufficientes quidem ipsorum rationes hactenus potui ab ullo intelligere, aut ipsemet excogitare.

Mercurius Crudus Collo appensus.

DXI. Imprimis non possum assequi, quid Mercurius Crudus in Calamo anserino Collo appensus possit ad Venenum Pestilens avertendum efficere; quamvis non negem tamen, id verum esse; idem autem non credam priùs, quùm ejus certior sim factus per experientiam, qui didici de omnibus dubitare, nec ampliùs fidem illis adhibere, qui quævis venditant pro veris ac certissimis, quæ opinioni suæ confirmandæ putant servitura, licet norint, eadem esse falsissima, fictitia saltem ac minimè certa.

In Medicina præconceptis opinionibus malè adhæreri.

DXII. Dolendum certè, in rebus non tantùm problematicis ac quodlibeticis plerosque præconceptis suis opinionibus satis mordicùs adhærere, quò inani suæ ingenii subtilioris serviant gloriæ; verùm in rebus Medicis quoque, ac tum sanitatem, tum vitam hominum spectantibus, tàm multos cum præsenti proximi periculo & damno malle per fas & nefas nugas suas & figmenta chimærica tutari, quàm uni veritati & laborantium bono se addicere.

De variis autorum sententiis dubitandum.

DXIII. Quisquis autem, me judice, volet piè ac probè in faciendâ medicinâ se gerere, dubitabit præsertim de iis, de quibus variæ sunt Auctorum sententiæ, & dubitabit tamdiu, donec argumentis certis ac evidentibus fuerit persuasus, hanc vel illam opinionem esse veram, certamque.

Nulla Auctori in Naturalibus & Medicis certitudo.

DXIV. Fateor autem, me hactenus sine experientiâ nullam potuisse in rebus naturalibus, ergò Medicis quoque, observare certitudinem. Certitudinem dico, postquam distinguo inter verum ac certum. Potest namque quis verum nosse, aliisque aperire, qui tamen incertus sit, an verum sit, nec ne. Aliud enim est probabiliter persuasum esse, aliud certum esse, de alicujus dicti opinionisve veritate.

DXV. Quoniam verò non eodem animo in rerum examine & opinionum formatione atque propagatione feruntur omnes, sed alii ubique gloriam quærunt inanem, alii lucro inhiant turpi, dum pauci unicè divinam sectantur gloriam, proximique commodum; putamus nos nostro satisfecisse officio, si Discipulos nostros seriò & candidè monuerimus eorum, quæ recta putamus in Dei conspectu. Nunc sævi hujusce morbi curationem aggrediemur.

Pestis Curatio.

DXVI. Quemadmodùm ex Symptomatum omnium Pestem comitari solitorum examine, atque remediorum Ipsius præcautioni inservientium consideratione, lethalis plerisque Veneni naturam in Sale Volatili & Acri consistentem deduximus, ita idem ex securâ ejusdem Curatione confirmatum iri putamus.

Quomodò Methodica & Rationalis instituenda.

DXVII. Ut autem *Methodica & Rationalis* instituatur *Pestis Curatio*, considerandæ non tantùm *Functiones*, quæ primariò ac potissimùm in Peste labefactantur, verùm *Partes* quoque tàm *Continentes*, quàm *Contentæ*, quæ præ aliis omnibus graviùs tunc afficiuntur.

Quænam Functiones in Pe-

DXVIII. *Functiones* in Peste potissimùm labefactatæ sunt *Vitales* dictæ, & inter has, *quæ San-*

ste labefactatæ. *Sanguinis Mutationem in Corde contingentem spectant*, & à quibus Vita proximè pendet.

Quænam Contenta. DXIX. Inter *Contenta* igitur vel *Sanguis universus*, vel *quædam* ad *Sanguinis massam producendam concurrentia*, vel *utraque* malè sunt in Peste affecta.

Quænam Continentia. DXX. Inter Partes *Continentes* Solidasque observamus tum *Glandulas Conglobatas* à Bubonibus, tum *Externam cutim cum partibus adjacentibus* à Carbunculis & Maculis corripi ac corrumpi.

Sanguis solito fluidior. DXXI. *Sanguinem* ipsum in Peste plurimùm immutari, ostendimus in superioribus, quando ipsum consistentiam suam sæpenumerò amittere ac *solito fluidiorem* fieri, affirmavimus.

Acidum Sanguinis corruptum. DXXII. Cùm autem ab *Acido Succo Sanguini consistentiam omnem* accedere, pluribus argumentis nos evicisse putemus, meritò *Acidum Sanguini admistum admiscendumve* præ cæteris contentis omnibus plurimùm in Peste pati & corrumpi conclusimus.

A Sale Lixivo. DXXIII. Cùm ampliùs à nullo tàm potenter *infringi adeóque corrumpi Acidum* ostenderimus, quàm *à Sale lixivo*, meritò ab Ipso Pestilens venenum nos deduxisse existimamus.

Volatili & Acri. DXXIV. Denique cùm Veneni pestilentis operationem velocem, ac vim acerrimam ad rationis trutinam expenderemus, *Sal* illud *lixivum & volatile*, *& valde acre* pronuntiavimus.

Bilem à Veneno pestilenti reddi acriorem. DXXV. Cúmque inter omnes in corpore nostro hactenus observatos Humores, *Bilis sola* deprehensa sit participare de Sale Volatili, existimamus nos planè secundùm rationem sanam judicasse, non rarò Ipsam *vitiari à Veneno pestilenti*, *reddique solito acriorem*, *magisque volatilem*.

Et ab eodem vitiari. DXXVI. Adeò ut *Venenum pestilens Bili*, tanquam humori maximè sibi *homogeneo*, se jungat, illamque vitiet; *in Acidum* verò, tanquam humorem sibi maximè *heterogeneum atque oppositum*, vim suam exerat, ipsumque potenter infringat & corrumpat.

Venenum pestilens forinsecùs accedere. DXXVII. *Venenum Pestilens* dico, quia quantum saltem plerique ac cæteris nullâ in re cedentes Medici statuunt, *haud in humano corpore generatur*, *sed forinsecùs ipsi accedit*, atque *aliis* quoque *postmodùm per contagium communicatur*.

Indicationes in Peste unde petendæ. DXXVIII. *Indicationes* proinde in Pestis curatione observandæ, petendæ sunt 1°. ab *Ipso Veneno forinsecùs in Corpus admisso*, atque tum Bilem inficiente, tum Succum Acidum corrumpente ac infringente, tum Sanguinem ipsum colliquante, tum Partes solidas, uti dictum, per Bubones, Anthraces, ac Petechias destruente.

DXXIX. 2°. *Ab ipsâ Bile* à pristinâ suâ integritate degenerante, atque Pestilentis Veneni naturam induente.

DXXX. 3°. Ab *Acido in nostro corpore Succo*, & fracto & corrupto.

DXXXI. 4°. *Ab Ipso Sanguine* liquato & consistentiâ suâ destituto.

DXXXII. 5°. A *Glandulis Conglobatis Bubones* patientibus.

DXXXIII. 6°. *A Partibus quibusvis Anthracum* virulentiâ correptis, corruptisque.

DXXXIV. 7°. *Ab universâ corporis superficie multifariis petechiis & maculis* inquinatâ & quandoque simul corruptâ.

DXXXV. 1°. Ipsum *Venenum Pestilens*, quatenus *præter Naturæ leges in humanum corpus admittitur*, *reciprocam sui ex eodem expulsionem* indicat. Venenum Pestilens quid indicet.

DXXXVI. Idem, quatenus omnia in *corpore occurrentia inquinat &* à statu laudabili in noxium mutat, *sui alterationem & correctionem* indicat.

DXXXVII. 2°. *Bilis*, quatenus à Veneno Pestilenti Volatilior redditur & Acrior, sui fixationem & contemperationem indicat. Quid Bilis.

DXXXVIII. 3°. *Succus Corporis Acidus*, quatenus à Veneno Pestilenti Acrimonia ejus Acida infringitur & corrumpitur, ejusdem Aciditatis reparationem ac restitutionem indicat. Quid Succus Acidus Corporis.

DXXXIX. 4°. *Sanguis*, quatenus à Veneno Pestilenti consistentiam suam amisit, ejusdem redintegrationem indicat. Quid Sanguis.

DXL. 5°. 6°. 7°. *Bubonum*, *Anthracum* ac *Petechiarum* peculiares Indicationes prosequemur in sequentibus; quò nunc præmissorum Indicantium Indicata proponamus.

DXLI. 1°. Venenum Pestilens, cùm frequentissimè *per Corporis poros* penetret ad Interiora, commodissimè per eosdem expelletur, adeóque per *Sudorifera*. Venenum Pestilens expellendum per Sudorifera.

DXLII. Idem cùm aliquando unà *cum Aëre* forsan *inspiretur*, atque Salivam tunc simul alteret ac corrumpat, quæ continuè deglutita in Ventriculo Nauseam excitet, non incommodè tunc *Vomitorio*, ex parte saltem, iterum è corpore propelletur. Et Vomitoria.

DXLIII. Ubi autem pars ejus vomitione ejecta, reliqua cum Aëre ad Pulmones, mox & Sanguinem transiens prædictis Diaphoreticis convenientissimè cum Sudore extrudetur denuò foràs.

DXLIV. Idem Venenum, quatenus *qualitate suâ noxiâ* quævis in corpore occurrentia *vitiat & in pejus mutat*, & quidem *qualitate suâ* Corrigendum fugentibus & Acrimoniam de-

Salsâ

mulcentibus. *Salsâ Volatili & Acri*, medicamento potenter *figente* atque *Acrimoniam demulcente* corrigetur.

Sulfure nempe fixo. DXLV. Quoniam verò nil æquè figendi demulcendique vim habet, ac *Sulphur*, *sed fixum*; idcircò illa vis meritò expectatur à quovis Sulphure simili, hoc est, fixo & figente, metallico putà, vel minerali.

Bilis figenda & temperanda. DXLVI. 2°. *Bilis* Volatilior & Acrior à pestilenti veneno reddita iisdem, quibus & illud, medicamentis *figetur denuò*, *ac temperabitur*.

Succus Acidus reparandus. DXLVII. 3°. *Succus Acidus* à pestilenti veneno fractus & corruptus reparabitur usurpatione *Acidorum* uniuscujusque constitutioni singulari convenientium.

Ut & Sanguinis consistentia. DXLVIII. 4°. *Sanguis* consistentiam suam perditam recuperabit assumptione *Acidorum*, non confertim, at per vices atque parvâ semper quantitate usurpatorum.

Plurimis in Peste Indicationibus quænam Remediorum materia seligenda. DXLIX. Postquam verò tam *multæ* sunt in Peste curandâ *Indicationes*, prudentis Medici erit, illam *Remediorum materiam* seligere, atque in usum revocare, quæ *quamplurimis satisfaciat Indicationibus*, quò unâ sæpè fideliâ plures dealbentur parietes, atque minimè compositis medicamentis curentur peste infecti.

DL. Videndum proinde, quibus soleant plerique, aut saltem primarii Practici Peste correptos curare medicamentis, ut optimorum selectio institui queat.

Sudorifera. Opiata. DLI. Et 1°. quidem inter *Sudorifera* commendantur imprimis compositiones & Opiatæ tritissimæ, *Theriaca Andromachi*, *Mithridatium* Damocratis, *Diascordium* Fracastorii, *Orvietanum* & similia plura.

Aquæ Theriacales. DLII. His adjungi possunt Recentiorum *Aquæ Theriacales* dictæ, cum *Vini Spiritu* aut *Aceto stillatitio* multis modis paratæ.

Antimonialia. DLIII. Quin huc referenda sunt plurima ex *Antimonio* parata Sudorifera, Antimonium putà diaphoreticum, Bezoardicum Minerale tàm simplex, quàm Solare, Lunare &c. Sulphur auratum diaphoreticum, Flores Antimonii fixi.

Terræ pingues ac sigillatæ. DLIV. Inter magis simplicia commendantur ab omnibus *Terræ pingues aut sigillatæ*, Bolus armena, Terra Lemnia, Silesiaca, Turcica, &c.

Vegetabilia. DLV. Inter *Vegetabilia* laudantur *Rad.* petasitidis, contrayervæ, angelicæ, tormentillæ, zedoariæ, &c.

Fol. Card. benedicti, scordii, centaurii min. scabiosæ,

Ligna guajaci, juniperi, quercûs, buxi, Sassafras.

Baccæ Juniperi, Sambuci, Ebuli, & ex his paratum Rob.

DLVI. Ex *Animalibus* petita sunt *Lapis* Bezoar, Porcinus, & similes: ut & omnia *Cornua*, *Ossa*, & *Ungues* sive *Ungulæ*; atque imprimis *Salia Volatilia & Olea* ex iisdem elicita & ad Sudores movendos efficacissima.

DLVII. Sudorifera usitata magis in certas classes redegimus nuper, ac quædam in specie quoque nominavimus; proximum est, ut cæterorum quoque in curandâ Peste Indicatorum materiam examinemus, ac similiter proponamus, quò exinde præcipua pro re natâ seligi queant & in usum revocari.

DLVIII. Docuimus autem, Venenum pestilens aliquando inspiratione allectum aliquâ sui parte cum Salivâ deglutiri posse, atque mox Nauseam & Vomitum aliquando parere; suique per Vomitum è corpore exturbationem hactenus indicare. Vomitoria.

DLIX. *Indicati* autem illius materia cùm ex variis peti queat, ego cæteris *Vomitoriis* omnibus præfero *Antimonialia*, quocunque demum modo parata; de quibus cum sæpiùs fecerim aliàs mentionem, non videtur operæ pretium eadem semper atque occasione quâvis repetere: Attendendum autem imprimis, ut ritè præparentur, ac prudenter usurpentur. Antimonialia.

DLX. Venenum Pestilens cùm non tantùm absolutè abesse, ac proinde expelli debeat è corpore; at insuper ratione suæ *Volatilitatis & Acrimoniæ lixivæ sui alterationem* ac *correctionem*, hoc est, fixationem ac *contemperationem* indicet, non sine causâ soliciti sumus de materiâ remedii Indicati, atque *Salem* imprimis *Volatilem figentis*, *Acrem* autem *contemperantis*. Veneni pestilentis volatilitas figenda, & acrimonia temperanda.

DLXI. Non sine causâ, inquam, soliciti sumus de materiâ remedii, *Salem* imprimis *Volatilem figentis*; cum inter *Vegetabilia* vix ulla talia noverim, quæ id præstare possint, ut nec inter *Animalia*; adeò ut cogamur forsan ad *Mineralia*, tanquam ad sacram anchoram recurrere. Salem Volatilem figere non Vegetabilia vel Animalia; sed Mineralia.

DLXII. Cùm verò scripta veterum Medicorum, ut & Recentiorum ab istorum ore, placitisque unicè pendentium satis testentur, parùm, vel nihil fuisse versatos plerosque in Chymiâ, sine quâ nemo unquam abstrusam *Mineralium* naturam & vires latentes assequetur satis, ut de Volatilium fixatione aliquid solidi proferre possit, tantùm abest, ut ipsam præstare queat: mirum non est, si & Pestis essentia, præter alia multa, ad qualitates occultas, hoc est, ignotas, fuerit relegata. Quare veteres medici pestem ad qualitates occultas retulerint.

DLXIII. Illud autem dolendum, tantam igno- Recentiores quos-

dam nimis Veteribus esse addictos. ignorantiæ illi crassæ conjunctam esse in multis Arrogantiam, & fastum tantum, imò insaniam, ut aliqui non erubuerint, publicis scriptis testari, se ritu pecorum euntes, quà itur, non quà eundum est, malle cum Veteribus, quibus in mancipia se dederant, errare, quàm cum Recentioribus ac præcipuè Chymiæ gnaris benè sentire, ac horum ductu Ægros feliciùs curare. Indigna certè homine, indignior literato, indignissima Christiano vox & sententia.

DLXIV. Absit verò, ut nos talium hominum exemplo malimus perire nostros ægros propter nostram socordiam vel præjudicium servile, quàm curari excitatâ nostra per chymicorum industriam & benevolentiam diligentiâ & charitate.

Oleum Tartari Salem Volatilem figere. DLXV. Iterum proinde repeto, vix notum esse nobis aliquod ex Vegetabilibus vel Animalibus subjectum, quod vim habeat figendi Salia Volatilia, præter unum forsan *Tartarum*, vel potiùs ipsius *Oleum* distillatione paratum; sed ob sui fœtorem, & alia plura non satis commodè in usum revocandum.

Ut & Nitrum. DLXVI. Inter Mineralia verò Sal petræ sive *Nitrum* plurimùm potest ad Volatilium Salium fixationem; quod Chymiæ Tyronibus jam notissimum.

DLXVII. Quis enim ampliùs ignorat, vel ignorare potest, Arsenicum, Auripigmentum, Antimonium & similia Volatili Sale constantia figi beneficio Nitri tum crudi, tum in Spiritum Acidum priùs mutati?

DLXVIII. Potest idcircò idem in Peste usurpari cum bono successu.

Nec non Sulphur minerale fixatum. DLXIX. Præstantissimum autem atque altioris indaginis est *Sulphur minerale*, idque *priùs Arte fixatum*, cujus in figendo Sale Volatili præstantiam efficaciamque pauci observarunt, paucissimi aliis communicarunt: nec mirum.

Quod optimum in pluribus gravissimis morbis medicamentum. DLXX. Illud autem ego omnibus & singulis candidè commendo, & ut *ex quocunque demum subjecto parare discant optimum*, sedulò consulo: Habebunt enim tunc non tantùm in Peste, at in plurimis aliis morbis gravissimis medicamentum excellentissimum, & cui tutò quivis queat fidere.

Hæc etiam Salis volatilis acrimoniam temperare. DLXXI. Nec tantùm figendo Sali Volatili, sed eidem quoque *Acriori temperando*: conducit *quodvis Sulphur Minerale, sed fixum*: ut & *Nitrum*.

Quod & præstant plures Animalium & Vegetabilium partes. DLXXII. Præter quæ plures occurrunt inter Animalium Vegetabiliumque partes temperando Sali acriori aptæ.

DLXXIII. Faciunt autem id istæ omnes tum ratione *Spiritus sui Volatilis*, tum ratione sui *olei*, tum denique ratione sui *Spiritûs Acidi*: quin ratione abundantis olei faciunt idem *Salia Volatilia, sed oleosa*. Et quâ ratione.

Semina & Fructus magis Aromatici. DLXXIV. Inter *Vegetabilium* partes primas facilè tenent *semina*, & *fructus magis aromatici*, ac ideò medicamentosi potiùs, quàm alimentosi; Baccæ putà.

Opium. DLXXV. Inter succos ex plantarum variis partibus prodeuntes primum locum occupat *Opium*, tum amarum, tum pingue: & quicquid Opii naturam æmulatur.

Spiritus Vini simplex & Aromaticus. DLXXVI. Ex hisce autem in genere sic dictis infinitæ mox se produnt medicamentorum tam simplicium, quàm compositorum species: spiritus putà Vini, ac præsertim Aromatici, quorum infinitæ apud Auctores extant formulæ: Olea Aromatica & simplicia, ex hoc vel illo Aromate, aut Semine, & composita ex pluribus artificiosè parata. Olea Aromatica.

Spiritus Acidi. DLXXVII. *Spiritus Acidos* hic laudo tum magis puros, tum per Spiritum Vini magis temperatos & blandiores, utroque nomine utiles.

Ex Animalibus Salia Volatilia Oleosa, vel Olea destillata ex cornibus, Ossibus, &c. DLXXVIII. Ex *Animalibus* quæ parantur in hunc finem medicamenta, præcipua sunt *Salia Volatilia Oleosa*, vel potiùs eorundem *Olea destillatione ex Cornubus, Ossibus, atque Ungulis elicita*: quæ omnia effectum hîc habent mirabilem, & maximè laudabilem.

DLXXIX. Certè longum foret omnia & singula hîc enumerare, quin planè inutile; cùm parùm referat, ex quo subjecto parentur ista olea, sed plurimùm, quàm benè, atque ita, ut minimè sint palato & naribus ingrata.

Iisdem Bilem figi & temperari. DLXXX. 2°. Quibus modò dixi Salem Volatilem, acremque figi, ac temperari, *iisdem figetur temperabiturque Bilis naturali volatilior & acrior*; ut non sit opus in eorundem inani repetitione tempus terere.

Succus Acidus iners factus reparandus Acidis. DLXXXI. 3°. *Succus Acidus* in corpore nostro *iners factus reparandus Acidis* tum ex *Vegetabilium*, tum imprimis ex *Mineralium* familiâ petendis: Neque mihi aliquod succurrit *Acidum* ex *Animalium* partibus ullis parabile, nisi forsan *Lac* spontè, ac imprimis arte *acescens*, ipsiusque *serum acidiusculum*, vel post Butyri ex ipsius Cremore secretionem *Lac ebutyratum*, ac brevi acorem contrahens. Quale est ex Animalibus Lac acescens, vel Ebutyratum.

Ex Vegetabilibus Succus Acidus. DLXXXII. Plures autem sunt Plantarum partes, *folia* putà, *fructusve*, ex quibus *Acidus Succus* exprimi potest, facilè saltem acescens.

Ex Acetosâ, Acetosellâ, Sempervivo majori &c. DLXXXIII. Sic ex *Acetosæ, Acetosellæ, Sempervivi majoris*, &c. *foliis* succus exprimitur acidus.

DLXXXIV.

Ex Berberis, Ribesiis, &c. DLXXXIV. Sic ex Berberorum, Ribesiorum, Malorum Citriorum, Granatorum, Arantiorum, &c. fructibus, ipsisque uvis immaturis succus elici potest Acidus.

Ex Mineralibus Spiritus Acidi ex Salibus, &c. DLXXXV. Ex *Mineralibus copiosum* Spiritum Acidum promunt *Salia* quævis, Vulgare tàm fossile, quàm Marinum, Gemmeum, Nitrum, Alumen, Vitriolum, &c. *paucum Argillæ* atque omnes Terræ pingues ac Boli; *mediocrem Sulphur, Antimonium*; & si quæ alia sunt huc referenda.

Hæc Acida esse diversi generis. DLXXXVI. Hæc autem Acida cùm multifaria sint, atque nonnulla Austeritatis & Acerbitatis alicujus sint participia, prudentiâ opus erit, tum illa ritè distinguere, tum singula pro re natâ peritè seligere.

DLXXXVII. Sunt imprimis quædam Acida puriora & Acriora, quædam cum Spiritu Volatili temperata, tum à naturâ, tum ab arte. Sic Acetum habet admistum sibi naturaliter Spiritum Volatilem, quem arte solemus Spiritui Salis & aliis admiscere.

Consistentia Sanguini restituenda Acidis. DLXXXVIII. 4°. Cum *ab Acido suam consistentiam*, nostro saltem judicio, accipiat *Sanguis*, quæ modò de Acidis protuli, huc quoque faciunt.

Pestis curationem admodùm paucis posse institui. DLXXXIX. Quòd si quis omnia, quæ nunc ordine docuimus de variâ suprà memoratorum in Peste curandâ Indicatorum materiâ medicâ, inter se conferat, non ita difficulter observabit, admodùm paucis posse primariam Pestis curam institui medicamentis satis simplicibus: Et quibus. *Vomitoriis* putà, sed Antimonialibus præsertim: *Sudoriferis* multifariis, ac itidem Antimonialibus præsertim; *Salem ac Bilem nimis Volatilem figentibus*, inter quæ haud postrema sunt Antimonialia: *Salem* Bilemque *Acriorem temperantibus*, inter quæ plura quoque sunt Antimonialia: *Acidum* & in Sanguine & alibi *deficiens* reparantibus, quæ non desunt in Antimonio: Et ex solo forsan Antimonio paratis. adeò ut ex uno & forsan solo Antimonio parari possint medicamenta omnibus ac singulis Pestis Indicationibus satisfacientia.

Quid præstent Salia Volatilia Oleosa. DXC. *Salia Volatilia Oleosa & Sudori movendo*, simulque *Veneno Pestilenti foràs propellendo, & Sali, Biliquе nimis Acri temperandæ* conducent.

Quid Acida, & imprimis Nitri Spiritus. DXCI. *Acida*, & imprimis ex *Nitro* paratus Spiritus, *Sali, & Bili Volatilitate nimiâ & Acrimoniâ* peccanti corrigendæ, ut & restituendæ *Sanguini consistentiæ, Acidoque in corpore inertiori* reparando servient.

Triplicia Medicamenta Pesti sufficere. DXCII. Adeò ut quis ad summum triplicibus medicamentis opus habere videatur ad Pestis curam internam fœliciter absolvendam: & 1°. quidem *Vomitoriis*, quoties ipsis locus concedi potest aut debet: 2°. *Sudoriferis*, sed Sale Volatili Oleoso imprimis constantibus, Veneni nempe *Acrimoniam* simul *temperantibus*: 3°. *Acidis*, quibus præferendus *Nitri Spiritus*, cùm simul *figendi vi* sit prædictus, sed Aqueis convenientibus diluenda sunt pleraque, ne noceant.

DXCIII. Quinimò aliquando simul conjungi possunt Vomitoria Sudoriferis, & Sudorifera Acidis; vel saltem in medio Sudore Mixturæ subacidæ cochleatim exhiberi. Eaque aliquando conjungi posse.

DXCIV. Dico *conjungi* posse nonnunquam *Vomitoria Sudoriferis*; nam nil nocet illa simul assumi & simul operari: postquam non sunt motus sibi contrarii, sed diversi per Vomitum & Sudorem.

DXCV. Nam imperitè ac ineptè Intestinorum fistula unà cum Ventriculo ac OEsophago censetur pro humani corporis Centro, Cutis autem pori pro ejusdem circumferentiâ. Humani Corporis centrum quod.

DXCVI. Si quod enim haberi posset ipsius Centrum, id omninò dicendum foret Cor, à quo Sanguis ad Partes singulas defertur, uti Partes singulæ pro ejusdem Circumferentiâ, cùm ab ipsis referatur Sanguis ad Cor, idque secundùm Sanguinis motum circularem.

DXCVII. Quòd si Corporis humani *Centrum* statuatur *Cor*, non minùs *Intestinorum fistula*, in ac per quam se exonerant Fellis Folliculus & Pancreas atque Ipsum *Os*, in quod ac per quod se exonerant Glandulæ Salivares, atque ipsus aliquando Ventriculus cum Intestinis tenuibus, pro ejus *Circumferentiâ* habenda, quàm *externa Cutis*, per quam Sudor expellitur, atque *Vesica Urinaria*, per quam Urina excernitur. Et Circumferentia quæ.

DXCVIII. Hoc non tantùm probabile, ac vero-simile, arguit Ratio, sed verum probat Experientia, quæ tum alios, tum Me quoque non semel confirmavit, cum optimo successu & magno ægrorum commodo expelli eodem tempore ac medicamento humores in corpore peccantes tum per Vomitum, tum per secessum, tum per Sudores ac Urinas. Humores eodem tempore & medicamento expelli posse per Vomitum, per secessum, & per Sudores ac urinas.

DXCIX. Quod in non paucis affectibus utile docuit Experientia certa solidæ sanæque Rationi consentiens, id ipsum in Peste quoque fieri posse tutò ac feliciter nullus dubito. Ut & in Peste.

DC. Adde quòd Arte saltem Chymicâ præparari possint, ex *Antimonio* præsertim, *Medicamenta*, quæ pro re natâ, & humorum peccantium naturâ, *nunc tantùm per Vomitum, nunc tantùm per secessum, nunc tantùm per Sudores aut Urinas*, nunc *simul per plures vias*, nunc per nullas præ- Medicamenta ex Antimonio parata multa simul præstare.

prædictos *humores* expellant, verùm illos duntaxat *emendent ac corrigant*, Ægrosque ad pristinum sanitatis statum reducant.

DCI. Certè cui talia suppetunt medicamenta, longè tutiùs procedit in suorum Ægrorum curâ, quàm quivis alius, qui talibus destituitur.

Et quænam.

DCII. Utique testari possum ac reverà testor, id non semel à me observatum, *unum idemque ex Antimonio paratum medicamentum, ac eidem ægro in eodem affectu* à me *exhibitum, omnia prædicta effecta ordine produxisse*, & primò quidem *Vomitum*, deinde *Alvum* ipsi movisse, posteà vim suam per *Sudorem* exeruisse, ac tandem nil ampliùs expellendo *indies robur ægro conciliasse*.

Quæ commendat Auctor.

DCIII. Hujus rei exempla cùm non pauca in praxi meâ notaverim, nulli debet videri mirum, si præter ac contra nonnullorum ex librorum lectione quàm rerum ipsarum feliciter à se gestarum observatione doctiorum placita & præjudicia audeam hæc & similia Medicorum Filiis proponere, ac commendare.

At prudentiâ opus.

DCIV. Prudentiâ interim opus est, neque enim semper omnia ubique conveniunt: *nec talia exhiberi debent, nisi putetur Evacuatio varia utilis ægro futura, viresque constent*; ne, si forsan dejectis viribus Vomitus excitetur molestior, & postea vi morbi pereat æger, credatur ipsus vi medicamenti periisse.

Ubi constant Vires vitales Polychrestis uti licet.

DCV. Ubi autem *vires* adhuc constant, *Vitales* putà *per pulsum satis magnum & robustum manifestæ*, atque *excretio aliqua per Alvum saltem judicetur* conductura, tunc intrepidè poterunt exhiberi medicamenta illa polychresta ex Antimonio parabilia.

DCVI. Ne autem verba duntaxat dedisse videar, dum rationem talia præparandi reticeo, en uno verbo plurima sedulis Naturæ scrutatoribus aperiam; *Ne usurpentur tunc medicamenta nimis volatilia, sed ad mediocrem saltem fixitatem deducta*.

Quando Vomitorium & simul Sudoriferum ex Antimonio paratum exhibendum.

DCVII. In *Pestis Ergò curatione* tutò potest *mox in ejus initio, urgente nauseâ, & constantibus adhuc viribus, exhiberi Vomitorium ex Antimonio paratum*, sed *quod simul vim habeat sudorem movendi: Antimonium* putà *diaphoreticum* dictum, sed *haud nimis fixatum*; aut *aliud præstantius*, cui tale suppetit.

DCVIII. Vel potest *cum quovis alio Vomitorio Antimoniali conjungi aliud sudoriferum*, aut ex eodem Antimonio aut ex aliâ materiâ paratum.

Quomodò se habendus Æger.

DCIX. Hoc assumpto medicamento Æger *se componat in lecto ad sudorem promovendum, tegendo se mediocriter*, hoc est, tot vestibus, quot sine anxietate poterit ferre.

Si nec sudor nec vomitus, nec dejectio sequatur, quid agendum.

DCX. *Post horæ dimidium, si nec sudor, nec vomitus vel alvi dejectio* sequatur, assumat *jusculum, vel cerevisiam, vel vinum calens*; idque subinde repetatur, donec alterutra observetur evacuatio, eaque satis sufficiens.

DCXI. Quòd *si post horam unam vel alteram neutra consequatur*, nil obstat, *novum ægro exhiberi medicamentum*; quin & *urgentibus angustiis tertium*.

Quando plurimùm periclitetur æger.

DCXII. Illud enim observandum, *nisi ab assumpto sæpiùs medicamento vel sudorifero, vel vomitorio, sequatur vel sudor, vel vomitus, alvive dejectio, aut tollatur saltem minuaturve Cordis anxietas, plurimùm periclitari ægrum*: signum enim est, *Venenum pestilens aut copiosum, aut valdè volatile, aut valdè acre* existere in corpore: quocirca spes est in angusto.

Quando benè sperandum.

DCXIII. Quòd si contra *sursùm vel deorsùm fiat excretio, sudor saltem copiosus profluat, Cordis anxietas & nausea minuatur, atque Pulsus major & robustior reddatur, benè sperandum* de Curâ felici.

Post sudorem quid agendum.

DCXIV. Hæc autem ut festinetur ac promoveatur, non tantùm *post finitum sudorem*, sed *ipso adhuc durante, mixturæ Cardiacæ & Acidis præsertim constantes* cochleatim sunt ac per intervalla brevia Ægro exhibendæ, quò *restituatur Acidum* in ipso fractum, *Sanguinique sua conservetur, restituaturve Consistentia*, sine quâ diu superesse in vitâ homini nulli datum.

Quamdiu Pestis signum remanet in quibus pergendum.

DCXV. Quamdiu verò aliquod Pestis adhuc urgentis signum in Ægro remanet, tamdiu in *medicamentis Salem Volatilem figentibus, acremque temperantibus, & Acidum restituentibus* pergendum; ne *Venenum neglectum ac sibi relictum novas vires acquirat, & inopinatò ægrum nimis securum opprimat & è medio tollat*.

Hac methodo multi ab Autore curati.

DCXVI. Hâc certè ratione ac methodo felicissimè Ægros multos curavi, at illâ neglectâ plures pereuntes vidi; atque non rarò immorigeros ac sui negligentiores, quamvis frustrà, monui, ac meæ saltem conscientiæ sic satisfeci.

Vomitoria quando exhibenda.

DCXVII. Illud tamen fateor, *me hactenus à Vomitoriis abstinuisse*, cùm olim, quàm nunc, minùs mihi probarentur: hoc autem anno paucis præfui peste correptis; nullis autem, quibus illa putarem futura utilia: nisi enim mox in principio exhibeantur nauseabundis ac satis robustis, necdum capere possum, quî ulli queant conducere.

DCXVIII. Adde quòd, quotquot ex notis Medicis eadem cum felici successu se usurpasse narrarunt, se illa mox in principio usurpasse.

passe retulerint, atque sic suo experimento meam sententiam confirmarint.

In formulis Medicamentorum minimum consistere.

DCXIX. Hactenus Internam Pestis Curam per compendium tradidimus, in formulis variis formandis minimè hærentes, postquam illas aliis locis abundè exhibemus, atque in illis partem Artis minimam consistere putamus: Neque facilè in medicamentorum formulis laborabit, quisquis suas Indicationes ritè noverit deducere, atque Indicatorum suorum materiam habebit in promtu.

Symptomatum in Peste curatio.

DCXX. Tradidimus autem generalem Pestis Curam, necdum tamen Symptomatum peculiarium Curam peculiarem attigimus, quam forsan satiùs erit, nunc exhibere, ac priusquam ad externam Bubonum, Anthracum ac Petechiarum Curam accedamus, cùm & hæc quoque pro peculiari horum Symptomatum & Affectuum Curâ sit habenda.

1°. Appetitus prostratus quibus restituendus.

DCXXI. Ut proinde eodem, quo in superioribus, pergamus ordine, 1°. *Cibi appetitus prostratus restituetur Acidis*, quovis modo assumptis: & imprimis *Salis Spiritu dulci*, ut & *Elixire proprietatis*, aut cum potu ordinario, aut cum mixturis cardiacis usurpatis. Ubi notandum, cùm paucis utplurimùm diebus vim suam deleteriam exerere soleat Venenum Pestilens, non esse operæ pretium, ut mox in principio de Appetitu restituendo sit valdè sollicitus Medicus, quandoquidem, superato per Acida quoque Veneno, idem spontè sensim redit; quòd si tamen segniùs revertatur, prædictis sæpiùs usurpatis reparabitur citiùs.

2°. Sitis quibus minuenda.

DCXXII. 2°. *Sitis* in Peste *aucta* & multis valdè molesta minuetur itidem *Acidis* Potui ordinario additis, Spiritu Salis, Vitrioli, Nitri, Sulphuris, &c. Aceto stillatitio, Lapide quoque prunellæ ac similibus: quibus non tantùm sitis aucta minuetur, sed insuper Pestis ipsius Symptomata primaria corrigentur.

3°. Nausea quibus compescenda.

DCXXIII. 3°. *Nausea* sæpenumerò valdè gravis compescetur iisdem *Acidis*, sed *Austeris magis*, & quandoque *Opiatis*, Theriacâ, Diascordio, Laudano Opiato, &c.

DCXXIV. Inter Acida Austera commendantur Fructus & Syrupus Berberorum, Granatorum Acidorum, Mivæ & Caro Cydoniorum, &c.

4°. Vomitus quibus sedandus.

DCXXV. 4°. *Vomitus* iisdem, quibus Nausea, compescetur, sed potentioribus, diutiùs saltem usurpatis.

5°. Cordis Anxietates quibus tollendæ.

DCXXVI. 5°. *Cordis anxietates*, Nauseam Vomitumque aut præcedentes, aut comitantes, aut consequentes curabuntur modò dictis medicamentis, sed additis simul Spirituosis, Aquâ vitæ multifariè parari solitâ & Aromaticâ: quò Veneni Pestilentis Acrimonia simul queat demulceri.

6°. Alvi fluxus quibus compescendus.

DCXXVII. 6°. *Alvi fluxus* tàm multis lethalis compescetur Medicamentis Austeris & Adstringentibus, tàm simplicibus, Terrâ sigillatâ quâvis, & Bolo Armenâ, &c. quàm Compositis, Theriacâ, Diascordio, &c. sæpiùs minore quantitate usurpatis.

7°. Aphthæ quibus curandæ.

DCXXVIII. 7°. *Aphthæ*, quoties simul concurrunt, Gargarismos desiderant ex sempervivo majore, plantagine, & similibus decoctis, ut & Linctus ex Syrupis, violaceo tàm simplici, quàm composito, de Portulaca, Jujubino, &c. additis subinde aliquot Spiritûs Salis guttis.

8°. Leipothymia quibus curanda.

DCXXIX. 8°. *Leipothymia* curabitur imprimis *Acidis, sed temperatioribus*, Bilem Acriorem, halituum nempe Causam Efficientem, compescentibus, Spiritu Salis dulci, & similibus in potu exhibitis; additis semper Spirituosis & Aromaticis blandis sive Oleosis ad ipsorum halituum contemperationem ac discussionem necessariis.

9°. Pulsus Parvus, Debilis & Frequens quibus corrigendus.

DCXXX. 9°. *Ad Pulsûs Parvi, Debilis, Frequentis, ac mirè Inæqualis* correctionem convenient omnia Sanguini, ejusque humoribus vitiatis corrigendis proposita in superioribus in Curâ Pestis internâ.

10°. Cordis Palpitatio quibus tollenda.

DCXXXI. 10°. *Cordis Palpitationem* in Peste tollent omnia Humores Halitusque Acres tunc imaginabiles corrigentia aut temperantia, *Acida, sed blanda, ut & Olea Aromatica*, Spiritus Salis vel Nitri cum Spiritu Vini dulcis factus, Sal Volatile quodvis, sed Oleosum, &c.

11°. Syncope quibus curanda.

DCXXXII. 11°. *Syncopen* in Peste contingentem curabunt *Acida cum Spiritu Aromatico juncta*; quò & deficiens fractumve Acidum reparetur, & Salis Volatilis Acrimonia tum infringatur, tum temperetur.

12°. Sanguis fluidior factus quibus corrigendus.

DCXXXIII. 12°. *Sanguis in Peste fluidior factus* recuperabit amissam consistentiam *Acidis* per vices assumptis.

13°. Urina incerta & varia quibus corrigenda.

DCXXXIV. 13°. *Urina* Peste infectorum *incerta & varia* corrigetur usurpatione Medicamentorum diversitatis cujusvis Causas emendantium, & imprimis Salem Volatilem Acriorem contemperantium, fixantiumque; de quibus actum in superioribus.

14°. Sudor male habens quibus emendandus.

DCXXXV. 14°. *Sudor parciùs prodiens* promovebitur Sudoriferis, uti jam dictum, per vices assumptis; *Copiosus* verò, nec tamen Ægrum levans, Acidis temperatioribus per intervalla usurpatis, unà cum Spirituosis Aromaticis;

 Fœtens,

Fœtens, Confectione Alkermes, aliisque odorem suavem spirantibus. *Frigidus*, Aromaticis spirituosis cum spiritu salis dulci mixtis emendabitur.

15°. Exhalatio Fœtens quibus emendanda.

DCXXXVI. 15°. *Exhalatio Fœtens* etiam sine sudore ex Ore, naribus, & aliunde prodiens emendabitur medicamentis saporis, odorisque grati ægris exhibitis, atque suffitibus similibus circa ægros excitatis, ex Aromatibus, plantisve Aromaticis unà cum Aceto mistis.

16°. Sensus externi debilitati quibus redintegrandi.

DCXXXVII. 16°. *Sensus Externi* in Peste non parùm *Debilitati* redintegrabuntur post superatum ejectumque foràs Venenum *Spirituosis Aromaticis*, Animales Spiritus reparantibus ac depurantibus, & ad motum ordinatum reducentibus.

17°. Dolores ac molestiæ quibus tollendæ.

DCXXXVIII. 17°. *Dolores ac Molestiæ* in Peste tàm frequentes sopientur ac tollentur imprimis *Opiatis & Anodynis* tàm externis, quàm Internis; additis tamen ubique iis, quæ vitiosos in corpore humores corrigant, expellantque.

Nempe Opio & Opiatis.

DCXXXIX. Primas hic tenet *Opium* inter vulgò nota, & quodvis ex aut cum Opio paratum medicamentum, *Theriaca, Mithridatium, Diascordium, Philonium Romanum, Requies Nicolai, Syrupus Papaveris Albi, Diacodion*, Laudanum Opiatum, &c.

Emulsionibus.

DCXL. Huc spectant Emulsiones ex *Hordeo, Amygdalis dulcibus, Seminibus papaveris Albi, quatuor frigidis majoribus* & similibus paratæ.

Sulphure Vitrioli Anodyno.

DCXLI. Huc referenda, *Sulphur Vitrioli anodynum vel narcoticum dictum*, & similia ex mineralibus & metallis parata plura.

Unguentis.

DCXLII. Huc spectant *Unguenta, Martiatum, Althææ simplex & Compositum*, &c. quibus Opium quoque addi potest.

Et Oleis.

DCXLIII. Huc referenda *Olea Liliorum alborum, Amygdalarum dulcium, anethinum, chamæmelinum*, &c.

DCXLIV. Atque horum omnium variis modis inter se, atque cum aliis commixtorum ope Dolores in Peste molestissimi leniri, sopiri, vel tolli possunt.

Ardor quibus minuendus.

DCXLV. In specie autem molestus tunc Ægris *Ardor* minuetur usurpatione frequenti *Acidorum*, ac præsertim temperatiorum & gratiorum, quæ potentiùs feliciúsque agent, si sudor simul blandè moveatur.

Quibus Inquietudo.

DCXLVI. *Inquietudo* autem minuetur ac tandem tolletur tum *Opiatis*, tum *Sudoriferis* jam memoratis.

Quibus Lancinationes.

DCXLVII. *Lancinationes* molestæ *Salem Volatilem Oleosum* desiderant.

Quibus Dolor Capitis.

DCXLVIII. *Capitis Dolor* in peste tam gravis, *Opiatis* tum internis, tum externis, cedet. Conducet imprimis Epithema ex Aquâ Betonicæ aut Rosaceâ, Aceto Sambucino vel Calendulæ, & Opio paratum, ac toties, quoties iterum exsiccatur, tepidè fronti ac temporibus cum linteo applicatum.

Quibus Dolor Lumborum.

DCXLIX. *Dolor lumborum* cedet imprimis *Acido blando, & Laudano Opiato* cum Aquis aromaticis & spirituosis cochleatim per vices exhibito.

Quibus Cardialgia.

DCL. *Cardialgia sive Ventriculi Dolor* Nauseæ toties copulatus levabitur ac tolletur medicamentis planè similibus per intervalla brevia quantitate parvâ usurpatis.

18°. Vigiliæ quibus minuendæ.

DCLI. 18°. *Vigilias* in Peste molestas minuent ac desideratum somnum producent, quæ Dolores, ac Inquietudinem Vigiliarum præcipuam causam tollunt, leniuntve, *Anodyna vel Narcotica*, sed prudenter ac per vices usurpata.

Somnus gravis quibus frangendus.

DCLII. *Somnum* contrà gravem, profundumque, Vigiliis periculosiorem frangent omnia *Sensus externos potenter moventia*, & imprimis *Acria Acida* Naribus admota, vel internè usurpata, cùm prætereà vim habeant oppugnandi Venenum Pestilens, ac reparandi defectum Acidi.

DCLIII. Quòd si à Bilis parte Oleosâ producatur Sopor ille gravis, & hoc nomine conducet Acidum Acre, quò & Oleosum penetrare, & idem corrigere possit.

Acetum stillatitium Opii Correctorium.

DCLIV. Idcircò forsan optimum Opii correctorium ac menstruum est *Acetum stillatitium*; ne, si non destillatum assumatur, nimiùm infringat vim ejusdem.

19°. Delirium quibus curandum.

DCLV. 19°. *Delirium*, cùm sequatur vel sensum Externum errantem, vel Imaginationem, Ingeniumve vitiosè agentia, vel Animi Affectus graves, Animamque potenter turbantes, curabitur emendando vitia enumerata; & imprimis *Dolores ac Molestias sensuum* Externorum, sicut dictum, corrigendo: *Imaginationis* verò & *Ratiocinationis Defectus solidis rationibus* diligenter inculcatis reparando; *Animi* denique *Affectus* quosvis, ac præsertim *Panicum Terrorem* componendo viis & modis posteà secuturis.

20°. Memoriæ laboranti quomodò succurrendum.

DCLVI. 20°. *Memoriæ* quovis modo in Peste laboranti non video aliter posse succurri, quàm conferendo inter se illa, quæ supersunt, & inde deducendo atque concludendo imò restituendo quæ perierunt: Ubi autem in totum exciderunt omnia, ab ovo erit Rerum omnium amissarum Idea reparanda, & gradatim aliquid coacervandum, quod postmodùm serviat. Neque puto Memoriæ rationem satis esse hactenus obser-

observatam; postquam, sicut in plerisque fieri solet, non tàm investigatur cujusque rei ratio, quàm aliorum de ipsâ præjudicium vel placitum; circa cujus examen aut vexamen hærent plerique de quæsitæ rei veritate minùs solliciti.

Doctoribus nihil discipulis proponendum nisi quod norunt.

DCLVII. Optandum quidem foret, omnes ac singulos, qui Doctorum nomen gerunt, atque aliorum informationi aut vivâ voce aut scriptis suis, vel ex officio vel ex affectu proprio serviunt, videri saltem volunt se servire, nihil proponere, nisi quod ipsi norint, atque hactenus Discipulis suis ostendere atque explicare possint.

Ejus utilitas.

DCLVIII. Quòd si proinde juberentur ac cogerentur silere illa, quæ ignorant, quæque Psittacorum ad instar ex aliorum tantùm relatu & dictis vel scriptis à se tàm sæpè ob ignorantiam corruptis promunt; bone Deus! quàm multi observarentur muti, qui nunc existunt mirè garruli. Bonum autem publicum non parùm promoveretur, dum à quovis perito addisci possent hactenus nota, & ad ignota indies eruenda excitarentur Ingenia perspicacia, quæ nunc non rarò impediuntur ac sistuntur ab hominibus ambitiosis, atque Doctorum nomen, quàm actum sæpiùs possidentibus.

DCLIX. Certè longè satiùs foret, unumquemque id tantùm docere, quod novit; atque silere de iis, quæ ignorat; quinimò candidè suam testari & agnoscere ignorantiam; quò alii non sistantur in opere, verùm excitentur ad latentem veritatem quærendam & inveniendam, postquam non est in homine, licet ingenioso, ut omnem inveniat veritatem, quam vult sæpenumerò Deus erui à minùs industriis; ne quis præ aliis superbiat, quin omnes Dei donum agnoscant, celebrentque. Non est enim & hic quoque currentis aut volentis, sed Dei miserentis, atque dona sua pro suo beneplacito liberrimè unicuique diversimodè largientis.

Veritatem Amantis Constitutio.

DCLX. Quisquis proinde Dei gloriam in ejusdem operum manifestatione, adeóque Veritatis cognitione & agnitione consistentem unicè diligit & quærit, eidem perinde erit, an per se, an per alium, hunc vel illum, prout occasio à Divinâ providentiâ directa feret, eò perveniat, dummodò eò pervenire possit.

DCLXI. Quinimò paratus erit quivis imperscrutabiles Dei vias & admirabilem Donorum ejusdem dispensationem per nebulam contemplans & obscurè duntaxat in hac miseriarum & infirmitatum valle assequens, curtæque in rerum cognitione supellectilis suæ conscius, quovis tempore tum errores suos deponere, tum defectus supplere, tum vera pro falsis mutare: quod nunquam expectandum ab hominibus, aut superbè suis figmentis, aut serviliter alienis commentis adhærentibus, eademque mordicùs per fas ac nefas tuentibus, sicuti hic & alibi indies fieri videmus: ubi, quod Ignorantiæ indictum priùs, mox dissentientibus infertur bellum ab hominibus Doctorum nomen duntaxat affectantibus.

DCLXII. Sed pergamus. Ergò 21°. Inter *Animi Affectus* in Peste molestos, *Metus* & *sollicitudo anxia* Ægros mirè torquens tolletur, minuetur saltem, considerando, ne unum quidem capillum excidere homini absque Dei voluntate, atque ita pendere ab ejus nutu omnia, ut, quemadmodùm nihil possumus addere nostræ staturæ, quam à Dei præscripto habemus singuli diversam, ita omnes adversitates, ipsique adeò Morbi, & tandem Mors contingant nobis ad incomprehensibilis ac ineffabilis ejus Sapientiæ Bonitatisque beneplacitum.

21°. Metus & sollicitudo quomodò tollendi & minuendi.

DCLXIII. Utique nihil æquè Animum humanum ad plenam tranquillitatem & acquiescentiam deducet, quàm Dei omnia in bonorum bonum dirigentis Sapientia, Bonitas, Potentia, Misericordia, sereno animo spectata, sibique ipsi à quovis applicata.

Quid Animum humanum ad tranquillitatem deducat.

DCLXIV. Nil namque nos juvat scire, Deum solum penitissimè scire, quæ nobis conducunt; eadem præstare posse, quibus benè vult; nî simul persuasi simus, ipsum nobis quoque benè velle, ut nobis benè faciat.

DCLXV. Persuasio autem illa cùm paucis contingat ex peculiari revelatione, qualem habuerunt pauci, proximum est, ut illam quæramus in generali Amoris sui manifestatione, uniuscujusque conscientiæ secundùm ejusdem verbum applicandâ, & quidem ex agnitione Amoris nostri mutui, quo ipsum totâ mente prosequimur; ex fide, quam habemus ejus promissis, ac spe certâ, quam possidemus bonorum non tàm præsentium ac mundanorum, quàm futurorum ac cœlestium.

Id in quibus quærendum.

DCLXVI. Has & similes Rationes plures ex puro S. S. Theologiæ fonte, ac Christianæ Religionis fundamentis petendas pluribus hîc non prosequimur, ne videamur magis Theosophiam, quàm Medicam artem docere.

Et unde.

DCLXVII. Velim tamen omnes ac singulos mente attentâ ex jam dictis à me considerare, esse reverâ Disciplinarum omnium connexum mutuum & veram Encyclopædiam; ita ut una alterius ope indigeat, nec una præ alterâ superbè gloriari possit, ac si alterâ facilè carere posset.

Disciplinarum omnium esse connexum mutuum.

Et quare. DCLXVIII. Utique sicut hic utimur argumentis ex Theologiâ petitis, ita non rarò Theologi argumenta petunt ex arte nostrâ: Ita manus manum lavat, & omnium rerum cognitio homini cedit in bonum.

DCLXIX. Parùm autem refert, an Rationes à me allatæ ex naturali & Philosophicâ, an verò ex revelatâ in Dei verbo Theologiâ sint desumptæ, dummodò effectum producant optatum, & Animum solicitudinibus anxiis, & Mortis metu panico liberent.

22°. Corporis tremor Universalis quibus curandus. DCLXX. 22°. Inter læsi variè in Peste Animalis Motus species, Corporis *Tremor Universalis* curabitur exhibitis Spirituosis, sed Aromaticis, quò non tantùm Spirituum Animalium defectus reparetur, sed insuper ipsis admista Acrimonia temperetur, sicque motus eorundem turbatus ac inordinatus sensim corrigatur ac redintegretur.

Quibus Motus convulsivi. DCLXXI. *Motus autem Convulsivi* toties in Peste molesti & ab Acribus halitibus Salinis Nervorum principia inordinatè mordicantibus orti Curabuntur medicamentis Acrimoniam illam temperantibus & *Spirituosis, & Aromaticis, & Anodynis, Narcoticisve* cum cautelâ exhibitis.

Quibus Convulsio. DCLXXII. *Convulsio ipsa* vel Universalis, vel Particularis ab humore Bilioso, vel aliàs Pestilenti valdè Acri & Pituitæ immisto, & Nervorum principio firmiter adhærente orta curabitur Medicamentis *Aromaticis* præsertim, utrique putà humori conjuncto emendando aptis; quæ potentiùs agent, si *Sudor* simul promoveatur, & *Acida blanda* conjuncta sint, quippe quæ utrique humori similiter conducunt.

Quibus Linguæ Balbuties. DCLXXIII. *Linguæ Balbuties*, Tremoris particularis species, præter universalia omni Tremori convenientia medicamenta, citiùs curabitur, si Olea Aromatica grata & potentia ore detenta diutiùs hæreant circa Linguæ radicem, atque hâc quoque ratione ipsius noxam potentiùs emendent.

23°. Vultus mœstus & Oculi Lacrymabundi qui emendandi. DCLXXIV. 23°. Inter notabilia Pestis signa numeravimus *Vultum mœstum & Oculos lachrymabundos*; qui quamvis peculiarem curam non videantur desiderare, non putavi tamen illos silentio hîc prætereundos: Emendabuntur enim hæc Mœroris manifesta signa sublatis ejus causis, & curatâ Peste.

24°. Maculæ quomodò curandæ. DCLXXV. 24°. *Maculas* quod attinet, non priùs curabuntur, quàm propulso foràs, superatoque in totum Veneno Pestilenti: quod *Sudoriferis* fiet in superioribus memoratis.

Et quibus. DCLXXVI. Putarem autem forinsecùs cum commodo usupari posse fotus ex Vino vel Aceto, cum Theriacâ & Camphorâ, Myrrhâ & similibus misto, & calidè sæpiùs applicato, imprimis, quoties serpere atque augeri observantur: qualibus fotibus feliciter quoque uti soleo in Gangrænâ, & affectibus eò vergentibus; quale quid in maculis, liventibus præsertim, observamus.

25°. Bubones quomodò curandi. DCLXXVII. 25°. *Bubones* Pestilentiales, quoties licet, *discuti* debent, ac si discuti nequeant, ad maturationem ac *Suppurationem* deduci, hinc *aperiri, mundari*, & tandem *consolidari*.

Et quibus. DCLXXVIII. Iisdem autem medicamentis, quibus alii Glandularum conglobatarum Tumores curari solent, instituenda Curatio, attendendo semper ad Venenum Pestilens, cujus causâ cæteris addenda semper quæ huic conducant, *Theriaca, Mithridatum*, & similia.

DCLXXIX. In hunc finem *Oleum è Cornu Cervi* destillatum, aliaque Sale Volatili Oleoso constantia vulgò notis admisceri possunt.

DCLXXX. *Unguentum martiatum* cum Theriacâ mistum ad *discussionem* observavi præstantissimum: ut & *Emplastrum diachylum cum gummatibus compositum* & similia.

DCLXXXI. Quin eadem postmodùm blandè promovent *Suppurationem*.

Quando abstinendum à scarificatione, vesicatoriis, vel cucurbitulis. DCLXXXII. Nisi Dolor vehemens urgeat, nolim præcipitari Bubonum *scarificationem*; multò minùs ipsis adhiberi *Vesicatoria, vel Cucurbitulas*.

Et quando non. DCLXXXIII. Ubi autem grandes sunt Bubones, ardentesque, viribus adhuc constantibus ferre possem, tum Cucurbitulas, tum Scarificationes adhiberi; *nunquam verò Vesicatoria*, à quibus quid boni expectari possit, aut unquam sequatur, hactenus animadvertere non potui.

Et quare. DCLXXXIV. Dolores enim qui tunc augentur, unà cum ardore summo & Erysipelatis specie, nil commodi afferre possunt Ægris, jam morbi vehementiâ plus satis debilitatis.

Bubonum discussio & suppuratio quibus promoveatur. DCLXXXV. *Blandis autem medicamentis* forinsecùs applicatis temperatur Acrimonia humoris, quoties in Bubonibus existit; quin sensim promovetur cura, dummodò *interna convenientia* non negligantur; à quibus non parùm promoveri potest Bubonum discussio, ut & suppuratio.

Quando & quomodò aperiendi. DCLXXXVI. Quamprimùm suppurati sunt Bubones, *apertio* acceleranda vel scal-

ſcalpello, vel ruptorio; licet ſcalpellum præferam.

Quibus mundandi. DCLXXXVII. In Apertum Bubonem cum felici ſucceſſu impoſui *Balſamum Sulphuris Terebinthinatum & Aniſatum, unà cum Unguento Baſiliconis & Theriacâ:* Hujus enim ope brevi abſolvi Ulceris mundationem.

Et conſolidandi. DCLXXXVIII. Quinimò *ejuſdem Balſami* ope *Conſolidatio* feliciùs ac citiùs evenit, ſuper-impoſito ad cicatricem accelerandam *Emplaſtro diapompholygos,* aliove ſimili.

26°. Carbunculi quomodò curandi. DCLXXXIX. Denique 26°. *Carbunculi* curabuntur *ſiſtendo* ſerpentem partium vicinarum *mortificationem, ſeparando* partem mortificatam, *mundificando* & *conſolidando* ulcus relictum.

Mortificatio ſiſtitur Butyro Antimonii. DCXC. Nihil hactenus novi, quod potentiùs, ac certiùs, citiùſque ſerpentem Carbunculorum mortificationem ſiſtat, quàm *Butyrum Antimonii,* ſi circumcirca illinatur parti affectæ; ad miraculum enim tunc ſiſtitur partium omnium corruptio ſerpens ac omnia depaſcens.

Et Magnete Arſenicali. DCXCI. Huic proximum cenſeo *Magnetem Arſenicalem,* ex partibus æqualibus *Arſenici, Antimonii, & Sulphuris* paratum, & Emplaſtris convenientibus immixtum: cujus ope ad ſui ſeparationem diſponitur pars corrupta: quod idem præſtat quoque *Butyrum Antimonii,* cum non tantùm ſiſtat Veneni Peſtilentis progreſſum, at inſuper partes ab ipſo corruptas ſeparet à ſanis.

DCXCII. Partes à Carbunculo Peſtilenti ſeparatas *mundificat* efficaciſſimè non ſemel laudatus à me *Sulphuris Balſamus* omnis, & imprimis *Aniſatus,* unà cum *Unguento tetrapharmaco & Baſiliconis* vocato miſtus, & ulceri applicatus. Quibus partes ſeparatæ mundificentur.

DCXCIII. Mundificatum ulcus *conſolidant* tum idem *Balſamus,* tum alia Emplaſtra vulgò nota. Ulcus quibus conſolidetur.

DCXCIV. Atque ſic per compendium propoſuimus Cogitationes atque Obſervationes noſtras de Peſtis naturâ, Symptomatibus, Cauſis, & Curatione.

DCXCV. Faxit Deus Opt. Max. ut quemadmodùm hæc omnia ſuſcepimus & abſolvimus Animo Candido, & in publicum mortalium bonum fervente, ita ſuccedant eadem in Divini Numinis gloriam, Juniorum Medicorum informationem, ac Ægrorum quovis tempore occurrentium ſolatium aut reſtitutionem. Amen. Autoris Votum.

Finis Tractatûs Secundi.

TRA-

TRACTATUS III.

De Lue Venereâ.

Luis Venereæ Symptomata multiplicia.

I. Quoniam dudum Lui Venereæ accuratiùs tractandæ me obstrinxi, nunc fidem datam liberaturus, Affectum istum multiplicibus Symptomatibus stipatum explicare satagam.

Ejusdem non nomina, sed causæ investigandæ.

II. Parùm autem nostra referre puto, quibus vulgò nominibus cum variarum Nationum infamiâ celebretur, aut quando primùm in Europâ, & quibus occasionibus innotuerit hic Affectus, cùm ad Medicum imprimis spectet, Ipsum ritè cognoscere secundùm ejusdem Causas tum Internas, tum Externas, quò ritè quoque curari queat.

III. Illam proinde de odiosis ejus nominibus controversiam iis determinandam relinquens, quibus volupe est singula in aliorum ignominiam fingere, trahere ac referre, dabo operam, ut aptissimo Luis Venereæ nomine contentus ipsam rem ex æquo explicem, atque ita Medicinam facturos de ipso informem, ut ipsum & dignoscere, & cognoscere, & curare discant.

Eam Veteribus fuisse ignotam.

IV. Hoc certè satis notum esse potest cuivis Medicorum Veterum scripta legenti, Luem Veneream, cujus explicationem aggredimur, ignotam fuisse Veteribus, nec nisi ante duo circiter secula innotuisse Europæis: quamvis non negemus Morbis quibusdam subinde laborasse, qui Veneri nimiùm studebant, aut cum Cachecticis vel aliàs minùs sanis rem habebant: non fuerunt tamen isti Affectus similes Lui Venereæ nunc notæ, atque tantoperè in multos sævienti.

Tempus, quo innotuit.

Symptomata, quibus innotescit, expendenda.

V. Hic autem Affectus, quoniam non semper iisdem se manifestat Symptomatibus, ut ritè cognoscatur, & ab aliis Affectibus dignoscatur, operæ pretium erit, si non omnia, præcipua saltem, quibus innotescere ac se manifestare solet, Symptomata enumeremus, & paucis expendamus.

1o Virulenti humoris effluvium.

VI. Primùm verò locum dabimus *Virulenti humoris Effluvio*, Viris quidem per *penem*, fœminis autem per *pudenda* contingenti, & *Gonorrhœæ Virulentæ* aut *Venereæ* nomine vulgò noto, ac congressum cum personâ simili affectu laborante utplurimum paulò post consequenti, adeóque contagioso: si ullum enim Luis Venereæ Symptoma contagiosum est, utique Gonorrhœa hæc est, si nomen Gonorrhœæ ipsi competat, de quo agemus in sequentibus.

Gonorrhœa post nimium Veneris usum, at non Virulenta.

VII. Non est quidem novum observare Gonorrhœam, sive materiæ spermaticæ spontaneum effluvium post usum Veneris nimium; nulla tamen adest tunc illi humori virulentia, vel acrimonia.

VIII. Ubi autem Virulentia & Acrimonia in humore isto se manifestat, & nonnunquam post unicum coïtum ille fluxus contingit, non est de Lue Venereâ præsente dubitandum, quamvis non putandum, mox esse Affectum simul gravissimum; quandoquidem non rarò nullis aliis Symptomatibus accedentibus brevi ac feliciter curatur ille fluxus: qui ad tempus neglectus ulteriùs serpere solet, ac sensim Sanguinis massam inficere, atque plurima, de quibus nunc agemus, mala producere.

2o. Pustulæ multifariæ variis in partibus.

IX. Secundùm inter Venereæ Luis Symptomata locum tribuemus *Pustulis multifariis* tum in *partibus genitalibus*, tum in *universâ cute*, tum præsertim in *pilosâ*, tum in *naribus*, tum in *ore*, *faucibusque* erumpentibus.

X. Dixi *Pustulas* istas esse *multiplices*; nam observantur aliquando *planæ*, ac minimè extantes aut protuberantes, aliquando *plus minùs extuberantes*, ac prominentes: aliquando *subrubræ*, aliquando *subflavæ*: Omnes autem sunt *squamosæ*, ideóque *scabræ*: quin remotis squamis, tum color varius, tum cutis inæqualitas & asperitas magis patet.

XI. Aliquando nullus ex dictis pustulis promanat liquor, aliquando paucus quidem & Acris, sensim serpendo pustulas istas expandens.

3o. Ulcera sordida post istas pustulas.

XII. Tertiùm inter Luis Venereæ Symptomata locum dabimus *Ulceribus* prædictas pustulas consequentibus, iisque *sordidis*, *perversis*, atque partes affectas, obscænas præsertim, hoc est, *Penem ac Pudenda muliebria*, ut & *Nares*, *Labia*, *Fauces*, *Palatum*, *Papillas*, &c. corrumpentibus ac depascentibus.

4o. Caries Ossium.

XIII. Proximum Ulceribus locum assignamus *Cariei Ossium* tàm frequenti, & tàm molestæ, Cranio imprimis, atque narium ossibus, &c. infestæ.

5o. Tuberositates.

XIV. Quintum inter Luis Venereæ Symptomata locum concedimus *Tuberositatibus ac Protuberantiis* hinc inde in capite, brachiis, ac cruri-

cruribus se manifestantibus, aliquando quidem sine, sæpiùs cum dolore conjunctis.

Harum locus & magnitudo. XV. Hi Tophi & Nodi excitantur sub periostio, sive membranâ ossa tegente; & nonnunquam ad ovi, nonnunquam ad majorem magnitudinem excrescunt, & insignem in parte affectâ deformitatem pariunt.

6°. Dolores singulares. XVI. Sextum inter Luis Venereæ Symptomata locum merentur *Dolores singulares*, vespertino sc. & nocturno tempore ingravescentes, matutino verò remittentes; atque *non articulos, sed locum intermedium occupantes*, ac sæpe atrocissimi: nec tantùm artus, sed *sternum* quoque, ipsumque adeò *caput*, & imprimis frontis, temporumque sedem infestantes, nec anodynis cedentes.

7°. Pilorum effluvium. XVII. Septimùm inter Luis Venereæ Symptomata locum damus *Pilorum* tum *Capitis*, ac præsertim circa tempora, tum *Superciliorum*, tum *barbæ casui ac effluvio:* quod malum cùm & aliàs observetur, per se nil certi arguit, nisi alia concurrant Symptomata, vel constet de conversatione cum personâ infectâ, & desint alium affectum suspicandi rationes.

8°. Maculæ variæ. XVIII. Inter leviora levioris Luis signa recenseri possunt octavo loco *Maculæ* nunc *rubentes*, nunc *flavescentes* aut *liventes:* quæ aliquando amplo spatio cutim commaculant, frequentiùs quidem in pectore ac dorso, aliquando etiam in abdomine & alibi; has pressas, colore alieno refugiente, albicans vestigium dedisse, quod tamen mox ad pristinum colorem rediret, se observasse narrat Felix Platerus: qui ex hisce maculis solis, quoties alia ipsarum causa nulla præter congressum impurum patet, Luem Veneream, licet leviorem concludit.

9°. Bubones Venerei. XIX. Nonum inter Luis Venereæ Symptomata locum tribuimus *Bubonibus* in Inguinibus obortis, & *Venereis* ideò nominatis, quoniam post Veneris usum vel abusum potiùs oriuntur plerumque, atque infectionis malignæ signum præbent: Hi aliquando iterum evanescunt, aliquando permanent, atque aut indurantur, aut suppurantur.

10°. Condylomata. XX. Inter Luis Venereæ Symptomata numerantur quoque *Condylomata* tum in muliebri pudendo, tum in utriusque sexûs podice oborta, nec multùm à cæteris differentia.

Hæc Symptomata varia esse. XXI. Atque hæc primaria sunt Luis Venereæ Symptomata, quæ aliquando plura, aliquando pauciora observantur, & quidem tum pro personarum affectarum temperamento vario, Luis contractæ modo diverso, quin ejusdem duratione, atque tractatione diversâ; quæ omnia in sequentibus magis patebunt.

XXII. Imprimis autem ad hujus Affectûs Cognitionem plurimùm facit consideratio modi, quo singulos ægros hactenus observatus est *invasisse, per Contagium* sc. sive id acciderit per *congressum*, sive per *oscula*, & salivæ impuræ communicationem, tum ori; tum papillis factam, sive per sudorem quovis modo immediatè aut mediatè per linteamina quævis alteri communicatum, sive per *humoris virulenti ex pene, aut muliebribus pudendis effluentis* & acris, hinc & ulteriùs serpentis communicationem, sive alio quovis modo possibili translatum. Luem Veneream esse Contagiosam, & variè invadere.

XXIII. Quotquot enim hactenus mali hujus originem accuratè examinarunt, invenerunt omnes in Europâ saltem, de quâ tantùm agimus, per contagium ipsum translatum esse ab uno ad alterum. Et quamvis non semper licuerit observare occasiones, secundùm quas communicatum fuit singulis hoc malum, non benè concluditur tamen ipsum tunc absque contagio fuisse ortum, quoniam quoties manifestæ fuerunt ipsius Causæ externæ, toties manifestum ejusdem fuit Contagium: unde meritò concludimus, etiam tunc habuisse ipsum à contagio ortum, quando ipsius Causæ externæ & occasiones nobis sunt ignotæ.

XXIV. Quamvis autem Contagiosus sit Venerea Lues Affectus, nec nisi per contagium excitari putemus illam in ullo, imprimis apud nos in Europâ, nondum tamen inde patet, *quænam & qualis sit ejusdem Causa proxima & continens*, cui omnia memorata Symptomata queant debeantque adscribi. Ejus causa proxima & continens.

XXV. Hanc ut eruamus faciliùs, consideranda imprimis ejusdem Symptomata primaria & graviora; ex quorum consideratione attentâ non ita difficulter forsan ejus Causa vera & adæquata nobis quoque innotescet. Ex quibus investiganda.

XXVI. Sunt autem *primaria* Luis Venereæ *Symptomata, Gonorrhœa* dicta *Virulenta, Pustulæ, Ulcera, Ossium Caries, Tophi, & Dolores satis Acres:* quæ omnia cùm non nisi ab humorum acrimoniâ deduci queant, meritò *ad humores acres hîc recurrimus*. Symptomatum primariorum enumeratio.

XXVII. Cùm verò docuerimus aliàs, omnem *acrimoniam* humorum esse *Salinam lixivam*, vel *acidam*; ab *alterutrâ, vel utrâque pendebit Venerea Lues*. Eam ab Acrimoniâ humorum pendere.

XXVIII. Ab *acrimoniâ salinâ lixivâ solâ* non facilè quis Luem Veneream deducet, qui tum salis lixivi vires, tum Venereorum Symptomatum naturam habuerit perspectas. Non à solâ salinâ lixivâ.

XXIX. *Rosio* namque à *Sale lixivo* fieri solita *cum calore notabili* est conjuncta, qualis vix Et quare.

 un-

unquam observatur in Lue Venereâ; in quâ per *lancinationes* solent dolores infestare.

XXX. Adde quòd à *lixivo Sale partes ad internecionem & mortificationem ac nigredinem* brevi perducantur; quod cùm in Lue Venereâ non accidat, meritò Salis lixivi Acrimonia sola hîc à prudentibus, rerumque gnaris non facilè culpabitur.

XXXI. Utique in Lue Venereâ lentè solet procedere quarumvis partium corruptio, licet nonnunquam cum atrocibus doloribus sit conjuncta.

XXXII. Hisce accedit, quòd *Sal lixivum, quando uni parti adhæsit, non facilè ab illâ recedat, sed in ipsam vim suam continuè exerat*; quod cùm aliter se habeat in Venereâ Lue, utique à lixivo Sale ipsius noxa non erit deducenda.

Sed à Spiritûs Acidi Acrimoniâ.

XXXIII. Si quis contrà *Spiritus Acidi actionem* in corporis partes varias examinaverit, haud cunctanter ab ipsius *Acrimoniâ* Luem Veneream deduci posse, fatebitur.

Et quare.

XXXIV. *Acidum* enim non tantùm *lancinantes* in corpore *dolores* producere solet, verùm talem quoque in *partibus corruptionem* excitare, qualem in Lue Venereâ observamus.

Imprimis quando est pituitæ viscidæ permixtus.

XXXV. Imprimis autem id accidit, quando *Pituitæ Viscidæ* admiscetur, *quam in Lue Venereâ simul peccare*, plurima sunt, quæ evincunt, uti ex secuturis ac suo dicendis tempore magis patebit.

Venenum Venereum in Acido.

XXXVI. Concludimus proinde, *Venenum Venereum in Acido, sed suo modo peccante consistere.*

Et aliquando Sal lixivum simul peccare.

XXXVII. Non negamus interim *aliquando* in Lue Venereâ *Sal lixivum simul peccare*, imprimis ubi Pustulæ prodeunt, vel Maculæ; non putamus verò Essentiam Luis Venereæ ab illo lixivo Sale tunc adjuncto, verùm ab Acido Spiritu pendere: licet plus minùs lixivi Salis admistum habeat subinde idem *Spiritus Acidus*, *tunc ac semper primariò peccans.*

Illud primariò: hoc verò secundariò.

XXXVIII. Quemadmodùm igitur in Lue Venereâ existimamus *semper ac primariò peccare Spiritum Acidum* in corpore affecti corruptum ac modo peculiari vitiatum, ita censemus *Sal lixivum* in ipso *itidem plus minùs corrumpi ac vitiari, sed secundariò duntaxat.*

Et quâ ratione.

XXXIX. Fieri enim nequit, ut in suâ integritate permaneat *Bilis*, *Salis lixivi* nostri *fons & scaturigo*, quoties *Spiritus Acidus in Succo Pancreatico imprimis* ut & *Lymphâ Glandulosâ luxurians* à constitutione naturali recedit, atque vitium qualecunque contrahit: postquam necesse habent, meo saltem arbitratu, tum *in tenui Intestino*, tum in *dextro Cordis Ventriculo confluere, ac in se mutuò agere*: Hæc autem actio non fiet convenienter, quoties horum agentium alterutrum malè est constitutum, & à naturali suo statu recessit: Cùm autem illâ actione commisceri debeant bini hi humores, & ita quidem, *ut cætera ipsis admista quodammodò in unam* eamque laxam *coëant massam*, Sanguinis nomine notam, *quodammodò à recrementis suis secedant*; quis non videt, ubi depravatur illa actio, beneficium quoque ab ipsâ expectandum simul depravari & perire, si non in totum, saltem ex parte?

XL. Quisquis proinde attentâ mente omnes *Functiones* in homine perfici solitas consideraverit, facilè agnoscet, ipsas *omnes ita pendere ab invicem, ut nulla queat notabiliter lædi, quin & reliquæ aliquod inde patiantur detrimentum, atque itidem plus minùs lædantur.*

Omnes functiones corporis ab invicem pendere, & cum læsâ reliquas lædi.

XLI. Quòd si *functiones in homine lædantur*, illa quoque *lædentur* plus minùs, quæ ab ipsis exspectantur tanquam effecta.

XLII. Exempli gratiâ: Si Chylificatio dicta & in Ventriculo perfici solita, sive Alimentorum Fermentatio lædatur, necesse est, ut Chylus sive Alimentum fermentandum non se habeat ritè, quin hoc aut illo modo reddatur vitiosum: quo vitioso existente quis non videt, functiones cæteras istam primam consequentes itidem futuras vitiosas, & quæcunque à singulis expectantur effecta, futura itidem vitiosa?

Ex Chylificatione læsâ, reliquas functiones lædi.

XLIII. Interim non nego, quin potiùs id sæpiùs docui, & ab omnibus opto diligenter notari; non nego, inquam, *fieri subinde, ut non tantùm noxa Ægris nulla eveniat ex Vitiosâ Chylificatione, quin potiùs per ipsam restituatur sanitas amissâ.*

Nihil tamen mali inde oriri aliquando, imo sanitatem restitui.

XLIV. Quoties autem id evenit, id casu evenit, aut ex arte: quoniam assumptis Alimentis non usquequaque laudabilibus, nec facilè sanis exhibendis, paratur talis in Ventriculo Chylus, qui medicamenti vices subeat vitiosis humoribus in corpore ægro existentibus corrigendis ac emendandis.

At tantum casu, aut ex arte.

XLV. Hinc est, ut hoc obiter moneam, quod *aliquando curentur Ægri assumptis Alimentis per se noxiis, & sibi tamen Medicamentosis*; atque nescio quo subinde instinctu potenter, an impotenter appetitis, & expetitis.

Aliquando alimentis noxiis ægros curari.

XLVI. Verùm, ut ad nostrum revertamur negotium, putamus necessarium, ut, *quemadmodum à se mutuò immediatè aut mediatè dependent Functiones corporis naturales omnes, ita suas læsiones sibi quoque communicent ac vitia.*

XLVII. Hoc certè imprimis verum de *Contentis*, quippe *quæ quaquaversùm deferuntur*; atque

Quomodò partes contentæ, &

continentes noxam suam aliis communicent.

atque noxám suam universo corpori facilè ac brevi communicare possunt, quod de *partibus continentibus* æquè *dici non potest*, cùm segniùs noxam suam remotioribus communicare queant, nec nisi *per contenta sua*, & imprimis *Sanguinem affluentem ac refluentem*, cui noxam suam imprimunt, atque sic aliis quoque transmittunt.

Hoc in Lue Venereâ locum habere.

XLVIII. Hoc itidem in Lue Venereâ locum habere arguunt ac evincunt Symptomata nunc citiùs, nunc tardiùs prodeuntia, nunc ab unâ, nunc ab alia parte initium sumentia, & tandem ad cæteras quoque transeuntia.

Et quomodò.

XLIX. Cùm enim, uti jam docuimus, *per Contagium excitetur* apud Europæos *Lues Venerea*, *Venenum illud* nunc per partes Generationi dicatas, nunc per Os, nunc per Cutis poros *penetrat in Corpus sanum*, *& illud pro Sanguinis præsertim ac cæterorum contentorum diversitate citiùs vel tardiùs, plus vel minùs inficit*, etiam secundùm partes continentes, Cutim, Membranas, Glandulas, Carnes, & ipsa quoque Ossa: ita nulla in corpore humano pars vel continens vel contenta forsan occurrit, quæ non subinde afficiatur in Lue Venereâ.

Unde functiones in eâ lædantur.

L. Cùm autem nulli parti continenti, contentæve parcat Lues Venerea, non mirum, si & *functiones omnes in ipsâ lædantur, & Naturales & Animales*.

Naturales.

LI. *Naturales functiones læduntur* in Lue Venereâ, non tantùm secundùm *Nutritionem* in affectis partibus *vitiatam*, sed insuper, ubi præsertim malum ingravescit, secundùm ipsas omnes plus minùs labefactatas, unde videas & appetitum sensim prosterni, Alimentorum fermentationem vitiari, excrementorum secretionem minùs ritè procedere, hinc & corpus paulatim macrescere, aut cachexiâ multifariâ vexari.

Animales.

LII. *Animales functiones læduntur* in Lue Venereâ tum ratione *Doloris sensum externum afficientis*, tum ratione *Vigiliarum* Dolores quosvis consequentium, tum ratione *Motûs* Animalis multis modis lædi soliti: ut jam sileam *Motus Animi* non parùm tunc conturbatos, unde nec *Mens* satis semper sibi constat, quin non raro simul *delirat*.

In quas partes maximè sæviat.

LIII. Quamvis verò nullis partibus parcat Lues Venerea, præ aliis tamen omnibus sævit maximè in Glandulosas, unde non tantùm Peni, Prostatis, & omnibus partibus mulierum obscœnis, verùm Naribus, Labiis, Gingivis, Palato, Tonsillis, & similibus infestior existit; an quia Venenum Venereum initium habet à semine corrupto, ac præter sui naturam de Aciditate participante, quod quia in Glandulosis paratur partibus, idcircò forsan in ipsas rursus agit faciliùs & potentiùs?

Et quare.

LIV. Docuimus autem aliàs, videri nobis Succum subacidum secerni à Sanguine in Glandulis, eundemque in ipsis contemperari à Spiritibus Animalibus per nervos ad easdem delatis. Quòd si Acidum reddatur in corpore Acrius, an mirum si idem in Glandulis secerni solitum, quoties simul redundat, easdem citiùs ac potentiùs lædat, quàm partes alias, in quibus secundùm naturam non secernitur à cæteris Sanguinis partibus.

Unde Cancer producatur.

LV. Inde diximus non semel posse deduci Cancri productionem frequentissimam in Glandulis, partibusve Glandulosis: Ab Acido enim Acri Cancrum generari, non dubitamus ampliùs, postquam novimus non tantùm ipsi lancinantes dolores esse comites, verùm quibusvis Acidum concentrantibus ac contemperantibus leniri eundem.

LVI. Cùm proinde ex prædictis constare putemus, Venenum in Venereâ lue observabile, atque partibus omnibus adversum consistere primariò in Acido Acrimoniâ peculiari peccante, arbitramur quoque, ex isto fundamento faciliùs posse explicari singulorum Symptomatum ipsam comitari solitorum naturam, quin in eorundem curatione methodum institui posse magis rationalem atque dogmaticam, quàm si duntaxat recurramus ad qualitates absolutè occultas.

Quænam functio primariò lædatur.

LVII. Quæritur vulgò, nec malè, quænam Functio in Lue Venereâ primariò afficiatur? Nos inter dissentientes variorum opiniones accedimus iis, qui statuunt, primariò ac per se Functiones naturales, ac imprimis Nutritionem lædi; secundariò ac per accidens tantùm Animales.

Nempe Nutritio.

LVIII. Probatur autem illud, quia semper in Lue Venereâ vel totius corporis, vel quarundam saltem partium Nutritio læditur.

Universi corporis.

LIX. Læditur universi corporis Nutritio, quando universa Sanguinis massa est infecta.

Ejus partium.

LX. Læduntur quædam partes, & quidem illæ tantùm, quæ infectæ fuerunt, quamdiu tota Sanguinis massa necdum est infecta, nec proinde Venenum per universum corpus est distributum; vel quando ita constitutum & affectum est Venenum Venereum, ut non æquè noceat partibus singulis, sed quibusdam duntaxat: quod imprimis observamus fieri Melancholicis, qui, quemadmodùm diutiùs resistunt Veneno Venereo, ita ferè dolores patiuntur circa Ossium membranas pertinaces atque magis rebelles,

belles, curatuque magis difficiles, quàm cæteri, & imprimis Sanguinei; quorum constitutio quemadmodùm Venenum facilè admittit & mox manifestat, ita ab eodem citiùs & faciliùs liberatur & curatur.

Animales Functiones secundariò lædi.

LXI. Animales autem Functiones læduntur secundariò, quatenus humores Acidi & Acres, quoties ad partes sensiles accedunt, dolores in ipsis excitant; & tum hactenus, tum quatenus partes à se erosas ad motum ineptas reddunt, Animali motui adversantur.

In quonam subjecto hæreat Venenum Venereum.

LXII. Quæritur etiam vulgò, in quonam subjecto hæreat Venenum Venereum, an in partibus solidis & continentibus, an in partibus fluidis & contentis? Nos putamus ipsum consistere primariò in Contentis, ac pro subjecto vero agnoscere Humores Acidos naturaliter in nobis existentes, hoc est, Venenum Venereum forinsecùs communicatum, inficere ac inquinare imprimis partem humorum nostrorum Acidam, & illam ita corrumpere atque à statu naturali abducere, ut Acrimoniam rodentem acquirat, cujus ope non tantùm totam Sanguinis massam, omnesque alios in nobis observabiles humores, Bilem, Salivam, Succum Pancreaticum, Lympham, Spiritus Animales ac imprimis Semen, atque Lac inquinet atque inficiat, sed partes quoqee solidas & continentes quasvis, uti jam dictum, Cutim, Carnes, Glandulas, Membranas, & ipsa Ossa rodat & tandem corrodat, & consumat.

Venenum Venereum Acidum nostrum corrumpere, & eo mediante partes omnes inficere.

LXIII. Venenum ergo Venereum, & in Acido Acri consistens, Acido nostro, sed secundùm naturam temperato blandoque facillimè se jungit, illud alterat & in sui naturam vertit, ac nostri respectu corrumpit, unde priori ac externo simile factum & Acre, tum contentas, tum continentes partes corporis omnes inficit ac corrumpit, omniaque Symptomata in Lue Venereâ observabilia producit.

Hoc in omnibus Symptomatis ostenditur.

LXIV. Hoc ut magis appareat, & Luis Venereæ natura unicuique manifestior fiat, libet singula ipsius Symptomata paucis percurrere, atque ipsorum ab Acri Acido ortum deducere: quo facto via simul sternetur ipsius Curæ ritè instituendæ.

1°. Gonorrhœa Luis Venereæ initium.

LXV. Sequemur autem ordinem in superioribus observatum, faciemusque à dictâ *Gonorrhœâ virulentâ* initium: postquam non rarò ab ipsâ quoque initium habet Lues Venerea cum omnibus suis appendicibus; quin non rarò in ipsâ duntaxat consistit, adeò ut eâdem in tempore ac ritè curatâ, plura non sequantur istius Luis damna & Symptomata, sed unà cum ipsâ sublatâ tollatur omnis ulterioris mali metus.

Unde ortum ducat.

LXVI. Solet autem *originem suam* sumere Gonorrhœa hæc *à Coïtu cum personâ simili labe infectâ*, à quâ prodiens materia virulenta & acris se partibus genitalibus applicat, & in maribus quidem seminis reliquiis in urethrâ remanentibus se admiscet, ac sursùm usque ad prostatas & vesiculas spermaticas serpit & ascendit, semini accedenti se insinuat, & ipsum inficit, atque ipsa seminis receptacula itidem afficit, rodit, & corrumpit; unde accedens continuè aliud semen similiter corrumpitur, & corruptum continuè exstillat: nec proinde malè affectus ille *Gonorrhœæ* & quidem *Virulentæ* nomine venit.

Semen in Coïtu infici in maribus.

Ut & Sanguinem.

LXVII. Interim non negavero præter semen, quod sensim allabens corrumpitur, *Sanguinem* quoque *ad partes hasce affectas* & ulceratas *delatum* itidem *aliquâ sui parte corrumpi*, atque *Gonorrhœæ dictæ materiam quoque suppeditare*: dum partes ejus aliæ ab illo veneno infectæ refluunt per venas versùs Interiora & Cor, atque totam Sanguinis massam citiùs vel tardiùs, leviùs vel graviùs inficiunt, & tandem Symptomatibus ubique se manifestantibus ansam præbent.

Gonorrhœæ materia duplex.

LXVIII. *Gonorrhœæ* igitur *materiam* putamus *geminam*, tum *semen* in suis receptaculis ulceratis corruptum, tum *Sanguinem* ad earundem partium nutritionem delatum & itidem in purulentam vel aliàs virulentam materiam mutatum.

Quomodò in fœminis virus inficiat partes.

LXIX. In *fœminis* autem effusum ex maris gonorrhœâ virulentâ laborantis pene *virus* itidem *Collo ipsarum externo & imprimis Colli interni orificio adhærens*, ac sensim *effuso semini, ejusque reliquiis sese insinuans*, quin usque *ad Uteri cornua & seminis vasa excretoria* assurgens illa unà cum semine corrumpit, ulcera ibidem excitat, hinc tum *semen* spontè accedens, tum *Sanguinem eò*, quàm in maribus, copiosiùs delatum in *humorem virulentum mutat*; & illi *Gonorrhœæ* occasionem præbet.

Gonorrhœam virulentam ab acido deduci.

LXX. Cùm verò omnium testimonio *acris & mordicans* sit *humor* in dictâ *Gonorrhœâ effluens*; illa autem acrimonia *non mortificet partem, uti solet facere sal lixivum*, sed *rodat & lancinet acidorum more*, meritò *ab acido ulcera illa & virulentam Gonorrhœam deducimus*.

2°. Pustulæ multifariæ.

LXXI. Secundùm inter Luis Venereæ Symptomata locum assignavimus *Pustulis multifariis ubivis* se manifestantibus.

LXXII. Has diximus omnes esse *squamosas & scabras*, dum *aliæ* quidem *acrem liquorem sive serum simul effundunt*, *aliæ nullum*, *sed siccæ* permanent.

LXXIII. Aliquando pruritum molestum ha-

habent conjunctum, aliquando nullum, aut levem duntaxat.

Earum differentia à pestilentialibus.

LXXIV. Non sunt autem similes Pustulis pestilentialibus, in carbunculos desinentibus, & partis affectæ mortificationem gangrænosam comitem habentibus, quasque idcircò à sale lixivo volatili & acri in præcedenti Tractatu de Peste deduximus: verùm similes sunt potiùs iis, quas in Scabiei gravioribus speciebus observamus, absque cutis notabili aut celeri corruptione.

Unde deducendæ.

LXXV. Non deducendæ proinde pustulæ Venereæ à sale lixivo vel fixo, vel volatili; sed ab acido, plus minúsve fracto ac temperato.

LXXVI. Prout namque illud plus aut minùs infringitur, graviùs idem aut leviùs sæviet in cutim, atque pruritum graviorem aut leviorem producet.

LXXVII. Ubi autem acidum illud acre magis est concentratum, pustulas producet magis aridas: Ubi contrà idem est magis solutum, minúsve concentratum, pustulas producet madidiores ac serum aliquod stillantes, imò celeriùs serpentes.

LXXVIII. Ab Acidi ergò Acrimoniâ meritò deducimus Pustulas Venereas, ipsamque adeò Veneream Luem.

3°. Ulcera sordida.

LXXIX. Tertium inter Luis Venereæ Symptomata locum fecimus *Ulceribus sordidis ac perversis*, & nulli parti parcentibus, *Glandulosis* autem *præ aliis omnibus infestis*, & ipsas sensim plus minùs, celeriùs, tardiúsve depascentibus.

Eorum ortus ab acido.

LXXX. Certè si quid aliud, Ulcera ista acrimoniam acidam evincunt & probant: neque mortificatio ulla nigricans, sed corruptio cum carnis rubore vel pallore conjuncta ibi deprehenditur; qualem nunquam à lixivo sale profectam reperias, semper ab acidis.

Nec obstare quod per Acida curentur.

LXXXI. Nec est, quòd quis objiciat, ad Ulcerum Venereorum curationem usurpari quotidie medicamenta cum acidis parata, & quidem cum optimo successu, Mercurium putà cum variis acidis præcipitatum, aut sublimatum: unde quis forsan putaret, non produci ab Acido Acriore Ulcera Venerea, cùm ab eodem curentur.

LXXXII. Quam difficultatem non ita difficulter solvi posse puto, dicendo, Curam istam non tàm pendere ab Acido quàm à Mercurio, qui cum Acido præparatus est; unde rariùs usurpatur, nisi Acidum sit valdè in ipso temperatum.

LXXXIII. Facit autem Acidum adjunctum, ut faciliùs se insinuet Mercurius Acido in ulceribus existenti.

Acidum id debere esse contemperatum in Mercurialibus.

LXXXIV. Ubi autem non satis contemperatum est in Mercurialibus medicamentis Acidum, plus nocet, quàm prodest: nec unquam feliciter usurpatur, nisi ubi opus est promptâ corruptæ ac vitiatæ partis consumptione: tunc solent quandoque Chirurgi periti cæteris suis præcipitatis, aut sublimato dulci addere tantillùm sublimati Corrosivi; nunquam verò cum ægrorum commodo utentur ipso extra similem casum.

LXXXV. Cùm igitur non ratione Acidi, sed ipsius Mercurii usurpentur in Ulcerum Venereorum curatione Præcipitata, vel Sublimata contemperata, ex ipsorum usu laudabili & utili non tàm evertitur, quàm confirmatur Acidum tunc peccans & ulcera producens.

LXXXVI. Adde quod indies Lues ista solo Mercurio crudo cum unguentis misto & illito curetur felicissimè, unà cum omnibus suis Symptomatibus, & ipsis adeò ulceribus: quod ipsum confirmat, produci ab Acido hanc luem, postquam illud in se allicit vel admittit Mercurius, mox & per Salivationem secum educit, sicque luem istam curat.

LXXXVII. Ab Acidâ igitur Acrimoniâ deduximus meritò tum Ulcera Venerea, tum Ipsam luem Veneream.

4°. Caries Ossium.

LXXXVIII. Quartum inter luis Venereæ Symptomata locum dedimus *Cariei Ossium*: quemadmodùm enim partium mollium corruptio & consumptio Ulceris nomine venit, ita partium duriorum ac Ossium præsertim corruptio atque exesio *Caries* vocatur.

quid sit Caries.

LXXXIX. Tantùm autem abest, ut à lixivo Sale producatur Ossium Caries, ut ab ipso tanquam Cauterio potentiali non rarò curetur æquè, ac à Cauterio actuali, hoc est, ferro ignito, Carioso Ossi applicato.

Unde oriatur.

XC. Si proinde à lixivo Sale curetur Caries, corrigaturque ipsius Causa, siquidem Ossa corrodat, itidem Acris, ad aliam Acrimoniam erit recurrendum, ergo ad Acidam, postquam præter Acidam & Salsam lixivam tertia hactenus frustrà quæsita est ab iis quoque, qui hanc ob rem ac nostri odio multum laboris huic perquisitioni impenderunt, non tàm, ut veritatem cognoscerent, quàm ut me falsi arguerent.

Acrimonia tantùm duplex.

XCI. Miror autem varia in hunc finem tentasse, aut, ut ab aliis cum successu tentarentur, optasse, quibus sicut aliarum rerum omnium, ita quarumvis Acrimoniarum præstò sunt dubio procul Ideæ Innatæ; quibus quoniam ultrò agnoscimus nos destitui, non est mirum, si per experientiam conemur rerum naturalium omnium qualitates ac diversitates, imò earundem

Rejicit Autor Ideas innatas.

dem determinationes nobis comparare, quas nostris communicemus Discipulis; quos nisi Idealium. Doctorum benevolentia destituat, brevi, facilique negotio scibilis omnis perfectam notitiam poterunt assequi; sive proprias ideas spectent duntaxat, sive illis plus minùs deletis, aut obscuriùs in Mente suâ, vel Cerebro, vel Glandulâ pineali, vel alibi, nescio ubi, expressis excitentur aut reparentur à fortunatis illis Albæ Gallinæ, lucisque novæ filiis, solis putà Idearum quarumvis promis-condis, ac fidis & fidelibus Naturæ Interpretibus, contra quorum decreta nulli nunc licet impunè quicquam pronunciare, aut diversum ab ipsis sentire.

XCII. Si commenta & figmenta ex fictis Ideis innatis deducta sint demonstrationes Mathematicæ, bone Deus! quónam non rapient nos homines superbi, ac quibusvis liberæ veritatis investigationi addictis infensi atque infesti? An igitur cogemur contra experientiam evidentissimam, contra ratiocinationes catenatas & solidissimas præbere nostrum assensum futilibus innatarum Idearum figmentis? Absit, ut, ringentibus quibusvis adversariis, tàm socordes fiamus, & umbram figmentorum præferamus veritati per sensus externos ad internos penetranti.

XCIII. Concludimus proinde non ex Ideis innatis, at secundùm experientiam, omne Acre aut esse Salsum lixivum, aut Acidum; Ossiumque Cariem, uti aliàs semper, ita & in Lue Venereâ pendere ab Acido: & hactenus cónfirmari nostram de hujus luis causâ sententiam.

5°. Tophi. Quid sint. XCIV. Quintum inter luis Venereæ Symptomata locum concessimus *Tophis, ac Tuberositatibus*, hinc inde Ossibus sub periostio accrescentibus, atque materiâ Pituitosâ, sed valdè tenaci, viscidâ & coagulatâ constantibus, & ubique deformitatem insignem ac inæqualitatem comitem habentibus.

Eorum materia. XCV. Has protuberantias Pituitam viscidam pro materiâ agnoscere, visus evincit, & Curatio per medicamenta eandem Pituitam incidentia, sensimque dissolventia, Mercurium imprimis, & Olea stillatitia, ideóque Sale Volatili Oleoso abundantia, confirmat.

Viscíditas unde producatur. XCVI. Quisquis autem visciditatem omnem ab Acido & Pingui produci novit, concludet, utrumque hic habere locum, atque Acidum necessariò simul peccare, quod intendimus.

XCVII. Concurrit ergò ad Gummatum illorum, Tophorum, ac Tuberositatum generationem Acidum; à quo ideò & Lues Venerea deduci poterit.

XCVIII. Sextum inter Luis Venereæ Symptomata locum assignavimus *Doloribus rodentibus*, atque *nocturno præsertim tempore graviùs ægros*, non quidem circa ipsos *articulos*, sed *locis intermediis, molestantibus*. 6°. Dolores rodentes.

XCIX. Hi Dolores quoniam per lancinationes ægros afficiunt, meritò ab Acido deducuntur; postquam omnibus constare potest, ab Acidis perperàm assumptis Lancinantes dolores excitari, quales proinde ab Acidis forinsecùs assumptis producuntur Dolores, tales ab acido in corpore existente ac peccante itidem produci necessum. Unde deducendi.

C. Si Dolores igitur Venereæ Lui peculiares à nullâ causâ commodè possint deduci, præterquam ab acido, quid nî & ipsam Veneream Luem ab acido deducemus?

CI. Septimum inter Luis Venereæ Symptomata locum dedimus *Pilorum Capitis, Superciliorum, & Barbæ casui ac defluvio*. 7°. Pilorum defluvium.

CII. Hoc Pilorum effluvium nunquam evenit sponte, nisi ad ipsorum radices accedat aliquid acre, quod ipsas rodat, & nutritionem ipsorum impediat. Unde oriatur.

CIII. Acre autem illud non erit salsum lixivum; aliàs cutis ipsius conjungeretur mortificatio gangrænosa, quæ tamen nulla in omnibus luis Venereæ Symptomatibus apparet, unde meritò ad illud acre non recurrimus; verùm ad acidum, quod abundè sufficit huic malo producendo.

CIV. Cùm igitur Pilorum effluvium aliquando in Lue Venereâ contingens deduci nequeat, nisi ab acrimoniâ acidâ, utique hactenus & Ipsa lues ab illâ deducetur commodè.

CV. Quamvis memorata Symptomata, utpote Luis Venereæ primaria, ita probata sufficiant Efficienti ejus causæ adstruendæ, malo tamen cætera quoque ipsius Symptomata percurrere, quò ex omnibus ac singulis veritas jam satis nota si non magis innotescat, confirmetur saltem ulteriori cæterorum Symptomatum examine.

CVI. Octavum ergò inter Luis Venereæ Symptomata locum dedimus *Maculis*, nunc *liventibus*, nunc *flavescentibus*, nunc *rubentibus*, atque *sui pressione albicans vestigium*, sed mox iterum se subducens *relinquentibus*: quæ Maculæ sicut leviorem duntaxat Luis Venereæ speciem testantur, ita minùs potenter ostentant sui, atque illius causam veram & adæquatam. 8°. Maculæ variæ.

CVII. Quòd si quis tamen *omnium Macularum Causas* perscrutetur, comperiet tandem, Ipsas ortum suum trahere *à corruptione incipiente aut levissimâ Cutis*. Unde oriantur.

Cutis corruptio duplex.

CVIII. *Levissimam sive Incipientem Cutis Corruptionem* voco, quæ *nondum est perfecta*, & *à quâ regressus adhuc est ad integritatem*; sicut *Gravem atque absolutam Cutis Corruptionem* dico, *à quâ regressus non est ad integritatem*; *nec nisi cum aliquâ istius partis deperditione*.

CIX. Sed ne verba videar ulli dare, dictum nostrum exemplis notis, atque adeò ipsâ stultorum non minùs quàm sapientum Magistrâ Experientiâ confirmemus.

Gangræna quomodò se habeat.

CX. Quamdiu in *Gangrænæ metu* color Cutis est duntaxat rubeus, aut subpurpureus, tamdiu corruptio ejusdem est incipiens, atque talis, ut ad integritatem redire possit pars affecta; quamprimùm autem ad nigredinem pervenit, conclamatum est, atque tanquam extremè corrupta, emortuaque Cutis aut spontè, aut arte à vicinâ separanda est, ut servetur membrum affectum.

Ut & Petechiæ.

CXI. Sic in *Febribus malignis* vocatis ac *Petechias* comites habentibus, quamdiu Maculæ sunt rubeæ aut etiam purpureæ, tamdiu ad integritatem absque sui jacturâ redire potest Cutis, ubi autem extremè lividæ aut nigræ factæ sunt, non tantùm Cuticula, sive Epidermis, sed ipsius Cutis aliqua pars separari solet, quando convalescunt ægri; atque foveæ tales in Cute remanent, quales à Variolis ortas conspicimus.

Quomodò Maculæ omnes degenerent.

CXII. Solent autem *illæ Maculæ omnes* cum extremâ Cutis supremæ aut etiam totius corruptione conjunctæ *in pustulas vel ulcuscula ulcerave* degenerare priùs, quàm pars extremè corrupta secernatur ab illæsâ & sanâ, sicut id perpetuò fit in *Variolis & Anthracibus pestiferis*: quorum *ortus semper solet incipere ab extremâ cute Maculis affectâ, quæ Maculæ diutiùs permanent aliquando; uti citiùs in pustulas elevantur nonnunquam*.

Variolarum & Morbillorum differentia.

CXIII. Hinc est, quòd *in Variolarum præsertim exortu* nonnunquam per aliquot dies dubitetur, etiam à Medicis peritissimis, an *Variolæ* sint futuræ, an *Morbilli*; In eo namque differunt hi duo Affectus, quòd *similes planè Maculæ, tantillùm quandoque protuberantes, aliquando iterum sensim disppareant, nec in pustulas abeant, &* tunc *Morbilli* vocantur; *aliquando citiùs, tardiùsve in pustulas eleventur ac suppurentur*, atque tunc *Variolæ* nominantur: licet aliis contraria appellatio magis probetur ac usurpetur: sed illam logomachiam, tanquam Medicis tum inutilem, tum morosam & ingenia optima vexantem, morantemque non moramur, concedentes unicuique, ut pro lubitu hîc loquatur, dummodò suorum verborum sit fidus interpres.

CXIV. Res ipsas igitur cùm venemur, atque verbis duntaxat utamur, quò nostræ cogitationes aliis pateant, utimur terminis apud plerosque probatis & usurpatis: Repetimus igitur, Variolas utplurimùm, quando priùs erumpunt, distingui non posse à Morbillis, nequidem à Medicis peritissimis, atque diu in praxi versatis, quod verum esse observavi non semel, dum nonnulli more malo Collegarum suorum dicta vellicaturi determinarent audacter nunc Variolas certò futuras, vel Morbillos, istas Maculas, quas alii dubitanter asseverarant, posse sub Morbillorum historiâ iterum sensim disparere, aut in Variolas suppurari.

Variolas in initio non posse distingui à Morbillis.

CXV. Observavi, inquam, non semel, falsos fuisse ac deceptos tales Thrasones, Medicosque gloriosos, utut aliàs nec ineptos, nec indoctos, nec imperitos, sed simul & superbos, & invidos, & calumniatores; quos tamen frequentissimè voluit Deus falsos ac deceptos pœnas luere suæ invidiæ, ac malevolentiæ, imò maledicentiæ.

In coque quamplures fuisse deceptos.

CXVI. Longè proinde satiùs est in re dubiâ Medicum vel suspendere suum judicium, vel dubiè duntaxat respondere; quàm temerè ac sine ullâ certitudine aut conjecturâ satis solidâ de quibusvis pronuntiare talia, quæ aliter sæpenumerò contingentia plebi quoque ridendum propinant hominem suffenum & malis artibus ad primatum imaginarium stolidè aspirantem.

Unde temerè de eo non pronunciandum.

CXVII. Utique longâ & attentâ experientiâ opus est ad certò determinandum tum Affectum ipsum, tum ejusdem Eventum, imprimis in hisce Regionibus, in quibus obruuntur ferè alicujus notæ Medici praxeos multitudine, nec habent Ægros satis morigeros; unde non mirum, si Medici occupati valdè non queant satis attendere ad singulas circumstantias, nec proinde sibi comparare notitiam satis exactam; festinandum enim est ad plures, ad lucellum, quod à singulis ægris leve duntaxat persolvi solet, augendum.

Morborum Eventus non facilè in his Regionibus determinari. Et quare.

CXVIII. Sed nec mirum, si plus satis genio suo indulgentes Ægri, nec Medicorum suorum monitis satis auscultantes Diætæ perperàm in multis institutæ vitiis omnia conturbent in suis affectibus, unde impediuntur quoque in judicio solido formando Medici.

CXIX. In illis autem regionibus, in quibus Ægri sunt Diætæ ordinariæ, atque imprimis à Medicis præscriptæ magis observantes; atque honorarium persolvitur Medicis lautius, possunt Medici doctrinâ æquè ac Ingenio, Judicioque præstantes Notitiam Medicam sibi com-

Quod alibi meliùs fieri potest.

comparare magis solidam, certamque, atque de multis certiùs determinare, quàm, uti ostendimus, in hisce Regionibus, ubi magis vilis habetur Medicina vilissimè à plerisque factitata.

CXX. Verùm, ut ad nostrum de Maculis negotium revertamur, putamus confirmari exemplis à Nobis allatis, Maculas omnes pendere à Corruptione majore vel minore Cutis.

Corruptio partium unde pendeat.

CXXI. Quoniam verò, (uti non semel docuimus, necdum, cur sententiam mutemus, aliquid urget,) omnis *Corruptio partium corporis quarumvis à causis internis oborta pendet vel à Salso lixivo, vel ab acido:* videndum, à quonam Maculæ in Venereâ lue observabiles sint deducendæ.

Maculæ non à Salso lixivo.

CXXII. Idcircò autem *à Salso lixivo illas deduci non posse aut debere* patet, quoniam ubi in pustulas & ulcuscula vel ulcera ipsæ degenerant, nihil affinis habent cum corruptione à Salso lixivo pendente; sicut id jam in superioribus evicimus, quando Ulcerum Venereorum ortum excussimus.

Sed ab Acido.

CXXIII. Restat proinde, *ut istas Maculas ab Acido deducamus*, cùm præsertim succedentia nonnunquam ipsis post postulas Ulcera idem adstruant, atque sic bellè omnia ubique sibi consentiant.

CXXIV. Quòd si Maculæ Venereæ ab Acido tantùm pendere possint ac produci, nonne hactenus Ipsa quoque Venerea lues ab Acido erit deducenda? quod habebamus probandum.

9°. Bubones.

CXXV. Nonum inter Luis Venereæ Symptomata locum tribuimus *Bubonibus in inguinibus obortis*, & quidem in *Glandulis Conglobatis*.

Duplices.

CXXVI. *Bubones* autem cum sint *Inflammationes in prædictis Glandulis Conglobatis obortæ*, aliquando dicuntur *Maligni*, aliquando *non maligni*.

Maligni quotuplices.

CXXVII. *Maligni* verò aut sunt *Pestilentes* aut *Venerei*.

CXXVIII. De *Pestilentibus* egimus in tractatu præced. nunc *Venereos* examinabimus.

Quid sint.

CXXIX. In genere autem *Maligni vocantur*, quia *Symptomata habent conjuncta longè graviora, quàm exspectari poterant à solo Sanguine notabili Acrimoniâ destituto.*

Malignitatis causa.

CXXX. Ne quis enim ampliùs hîc hæreat, sciendum, *Malignitatem omnem ab excedente Acrimoniâ pendere*, atque pro Acrimoniæ duplicitate *duplicem occurrere*, *Salinam lixivam & Acidam:* cùm *hæc duo sint in rerum Naturâ, quæ subitam homini ad interitum viam sternant, ideóque Malignitatis dictæ Causa vera existant.*

Effectus

CXXXI. Quemadmodùm igitur *Acrimonia Salina solvit Sanguinem*, ipsumque ineptum reddit ad laudabilem sui rarefactionem, unde suffocatur Ignis noster vitalis tum in Corde, tum per consequens in Universo corpore, atque sic subitò irrepit Mors in *Affectibus Pestilentibus*; ita *Acrimonia Acida* eundem *Sanguinem coagulat*, & sic quoque ad requisitam sui rarefactionem ipsum ineptum reddit, unde itidem extinguitur Ignis noster vitalis, tum in Corde, tum in universo corpore, atque sic quoque obrepit nonnunquam subitò Mors in *Syncope, Suffocatione Hypochondriacâ, Terrore ac Mœrore Summo*; quod virus Acidum se quoque manifestat in *Lue Venereâ, Cancro, Scrophulis & similibus* affectibus pluribus.

Acrimoniæ Salinæ. Et Acidæ.

CXXXII. Maligni vocantur hi Affectus, quia subitam & summam introducunt in corpus universum, partemve privatam mutationem.

Maligni Affectus quinam.

CXXXIII. Quemadmodùm verò, ut ad nostrum negotium revertamur, Bubones oriuntur à Sanguine in Glandulis Conglobatis stagnante & ad Inflammationem tendente, ita prout illi conjuncta est *Acrimonia vel Salina*, vel *Acida*, peculiarem sui malignitatem ostentant.

Bubonum origo & diversitas.

CXXXIV. A *Pituitâ* quidem Sanguini conjunctâ Bubones oriuntur magis *OEdematosi*, A *Bile* vulgari magis *Erysipelatodes*, ab *Humore Austera* verò magis duri ac *Scirrhodes*: ab *Acrimoniâ verò rodente Maligni:* quæ tamen Acrimonia non raro temperatur tum ab ipso Sanguine, tum à Pituitâ ipsi admistâ, unde Malignitas & Acrimonia rariùs ex solis Bubonibus deduci potest, sed ex aliis ferè comitantibus ipsos Symptomatibus: & *in Peste* quidem ex *Anthracibus & Maculis nigricantibus:* in *Lue Venereâ* verò ex *Gonorrhœâ, Partium genitalium Ulceribus Cancrosis* & similibus.

CXXXV. Soli proinde Bubones cùm nunquam sint Luis Venereæ signa diagnostica, ex illis quoque solis ejusdem Essentia peti non potest, verùm ex aliis hos concomitantibus Symptomatibus: nisi quis velit, Bubones Venereos non extendi secundùm Cruris longitudinem, sed potiùs in obliquum, atque imitari vasorum spermaticorum situm; sicut nonnulli docent; quâ in re tamen putem Ipsos ex præjudicio magis, quàm ex accuratâ observatione id asserere, dum existimant, Glandulas diversas in Peste affici, atque in Lue Venereâ, nisi forsan eveniat, ut, cùm plures sint circa Inguina Glandulæ, in lue Venereâ illæ præ aliis afficiantur, quæ Vasis spermaticis sunt viciniores, tum præparantibus dictis, tum deferentibus, postquam per illa virus

Bubones non esse Luis Venereæ signa diagnostica.

rus assurgit & partim universæ Sanguinis massæ, partim partibus vicinis, & ipsis adeò glandulis se insinuat, & ipsas inficit.

CXXXVI. Quales autem Glandulæ in lue Venereâ afficiantur, nullum tamen à Bubonibus in ipsis excitatis certum istius luis argumentum petetur, nisi de congressu impuro suspicio vel confessio adsit, vel alia Venereæ luis Symptomata certiora concurrant, Gonorrhœa imprimis virulenta, vel ulcera cancrosa in partibus genitalibus.

CXXXVII. Quemadmodùm igitur ex solis Bubonibus de Lue Venereâ nil certi potest statui, ita nec aliquid certi de Causâ ejusdem adæquatâ pronuntiari.

CXXXVIII. Hujus autem ratio est, quia Bubones, etiam Venerei semper producuntur à Sanguine, qui temperat veneni Venerei acrimoniam ita, ut illa tunc minùs se manifestet, minúsque partes sic affectas rodat & corrumpat, & minùs quoque innotescat.

10°. Condylomata. CXXXIX. Decimum inter Luis Venereæ Symptomata locum concessimus *Condylomatibus* tàm in Muliebri pudendo, quàm utriusque sexûs ano subinde obortis, nec multùm à cæteris differentibus.

Quid sint. CXL. Sunt autem Condylomata Tubercula dura & obcallescentia, & tædio magis, quàm dolore partes affectas molestantia.

Eorum loca. CXLI. Oriuntur in Cute rugosâ, qualis est in podice, atque Muliebri Vaginâ, Virilique præputio: in quibus duntaxat solent oriri partibus, & quidem à præpostero Veneris Usu & partium arcto confrictu, sive id contingat à personis lue Venereâ correptis, vel aliàs sanis.

Esse Luis Venereæ comites. CXLII. Condylomata igitur, cùm non tàm sequantur luem Veneream, quàm nimium Veneris usum, & abusum, qui familiaris esse solet iis, qui Venereâ lue sunt correpti, non mirum, si & frequentiùs illi lui copulentur, postquam rariùs evenit, ut qui Veneri nimium indulgent commercium non habeant aliquando cum Infectis, atque præter Condylomata, alia quoque patiantur prædictæ luis Symptomata.

Non signa propria. CXLIII. Condylomata igitur cùm non tàm sint luis Venereæ signa propria, quàm Veneris frequentioris documenta, non possunt illa quoque aliquid certi determinare, quoad ipsius Causam veram: nec est proinde, quòd ab illis expectemus aliquid notabilis ad luis Venereæ naturam essentiamque explanandam.

Lues Venerea unde producatur. CXLIV. Id autem tantò minùs nos angit, quoniam ex primariis Luis prædictæ Symptomatibus abundè ostendimus, Ipsam à solo Acido acriore produci posse; in quo etiam nunc persistimus, & *concludimus*, *Veneream Luem produci ab humoribus Acidis*, & *Acrimoniâ suâ tum Sanguinem ipsum*, *cæterosque ex ipso humores ortos*, *tum Pilos*, *tum Glandulas*, *partesque glandulosas omnes*, *tum Cutim*, *tum Ossa ipsa corrumpentibus ac rodentibus.*

CXLV. Hoc autem fundamento satis feliciter posito, putamus longè planiùs & faciliùs posse nos in hujus affectûs Curâ Rationali & Dogmaticâ progredi, quinimò ejusdem Curæ hactenus ferè Empiricè duntaxat institutæ rationes veras elicere atque explicare. Ejus curatio.

CXLVI. Non parùm autem nostram de Luis Venereæ Causâ in Acido Acri consistente opinionem confirmant Medicamenta multiplicia illam curantia.

CXLVII. Hoc ut paucis ostendamus, observandum, primaria Luis hujus remedia esse aut *Mercurialia*, aut ex *Lignis*, *radicibusque gummosis*, atque Sudores moventibus petita. Remedia primaria.

CXLVIII. Optimum certè, atque tutissimum Venereæ Luis remedium est *Mercurius Crudus* cum porcinâ axungiâ, vel aliis unguentis, Oleisque mistus, & forinsecùs illitus, imprimis in pedum plantis, manuumque volis, aliisque articulationibus quibusvis; quamvis prudentiâ opus sit, si & Dorsi spina eo sit illinenda; quod Ego saltem fieri nollem, nisi quando frustrà illitæ fuerunt articulationes aliæ: nullaque potest excitari salivatio: quam tamen vi excitare non semper satis tutum. Mercurius Crudus. Et quo modo adhibeatur.

CXLIX. Finis namque scopusque illitûs istius cum Mercurio est Ptyalismus, sive Salivatio, cujus ope unà cum Pituitâ copiosâ expurgatur ex universo corpore virus Venereum, sicque satis feliciter ac certò curantur Ægri. Ejus finis Salivatio.

CL. In eundem finem exhibentur sæpenumerò varia medicamenta ex Mercurio tum sublimato, tum Præcipitato parata, & humores non tantùm per Salivationem, sed per Vomitum quoque atque Alvum, imò Urinas & Sudores educentia. Mercurius sublimatus, & præcipitatus.

CLI. In quorum delectu ac præparatione prudentiâ opus est: ne, cùm per Spiritus Acidos sublimetur, præcipiteturque Mercurius, usurpentur nimis Acria, verùm debitè priùs contemperata. Prudenter præparandus.

CLII. Laudamus autem non sine causâ imprimis *Mercurium Crudum*, Axungiæ Porcinæ, aliisve Unguentis & Oleis admistum, & forinsecùs variis articulationibus affrictum, quoniam Pituitam omnem in corpore universo solvit, hinc ad conglomeratas tum Salivares, tum Pancreaticas Glandulas ipsam deducit, atque tum Mercurii Crudi vires.

 Ptya-

Ptyalismum, tum quandoque Nauseam, Vomitumque, vel Alvi fluxum excitat.

Spiritum Acidum cum pituitâ evacuari.

CLIII. Cum Pituitâ verò quia Spiritus Acidus in corpore occurrens se facilè unit & conjungit, unà cum ipsâ quoque solet tunc evacuari, & è corpore exturbari: atque unâ, eâdemque operâ Lues Venerea curari.

Mercurium se admiscere Spiritui Acido.

CLIV. *Præter Pituitam* verò *in humano corpore* occurrentem, *nil* forsan est extra ipsum, *cui faciliùs* ac penitiùs se viribus integris *admisceat Spiritus Acidus*, quàm ipse *Mercurius*.

Spiritum Acidum Pituitæ admisceri.

CLV. Nec proinde mirum, si *Pituitæ* tum *naturaliter admisceatur Spiritus Acidus* ad ipsius constitutionem; tum *præter naturam*, quoties in corpore redundat, idem Spiritus Acidus admisceatur copiosiùs & faciliùs.

CLVI. Sed nec mirum quoque, si *ob eundem Spiritum Acidum & naturaliter & præter naturam Pituitæ admistum, eidem Pituitæ admisceatur facilè Mercurius*, in quem vim suam mox & potenter exerit Acidus Spiritus, atque se illi uniendo Pituitæ admistæ itidem se adjungit.

CLVII. Hanc igitur rationem puto Mercurii in Lue Venereâ curandâ utilis.

Quare Salivationem promoveat Mercurius.

CLVIII. Ptyalismum autem promovet idem Mercurius, quia Pituitosæ Sanguinis parti se admiscens, hoc est, Materiæ Salivari, unà cum ipsâ Salivâ secedit in Glandulis Salivaribus, quin imò Salivæ copiosiùs secretæ, hoc est, Ptyalismi Causa existit.

Quomodò Nauseam, Vomitum & Alvi fluxum excitet.

CLIX. Quoties autem à Mercurio similis Materiæ Pituitosæ secretio accidit in Glandulis Pancreaticis, toties secretio humoris Pancreatici & quidem viscidioris contingit copiosior, unde non tantùm Nausea & Vomitus, sed Alvi fluxus quoque satis gravis & periculosus consequi solet nonnunquam.

Mercurii sublimati, & præcipitati vires.

CLX. Quod de Mercurio crudo jam dixi, de eodem Præcipitato vel Sublimato dulci, imò Corrosivo etiam dicendum: Nam quod Mercurius crudus efficit deducendo Acidum in Sanguine dispersum ad Glandulas, idem efficit Mercurius per Spiritus Acidos tum præcipitatus, tum sublimatus.

Quomodò operentur.

CLXI. Spiritus enim Acidi in Mercurio concentrati Effervescentiam in tenui Intestino cum Bile atque Pituitâ excitant talem, unde vel Nausea, Vomitusque, vel Alvi dejectio, vel utrumque producitur.

CLXII. Talis enim effervescentia requiritur, quæ confluentes ibi humores turbet, agitet, & ad sui expulsionem Intestina, Ventriculumque irritet.

CLXIII. Ad quam Effervescentiam concurrunt semper humores Acidi, vel in corpore contenti & ad Intestina deducti, vel forinsecùs assumpti.

CLXIV. Ad Ptyalismum verò excitandum magis conducunt medicamenta Mercurialia minùs Acidi continentia; quemadmodùm Alvum, vomitumque movent potentiùs, quæ copiosiore & Acriore abundant Spiritu Acido.

Quænam Mercurialia magis salivationem, & quænam magis vomitum vel alvum moveant.

CLXV. Hinc est, quòd Mercurius sublimatus corrosivus vix ad granum unum exhibitus Vomitum potentissimè cieat, & alvi fluxum: Mercurius verò dulcis dictus, & ex corrosivo cum Mercurio crudo superaddito paratus tutò ad grana triginta, & plura exhiberi queat, qui rariùs vomitum, sæpiùs alvum tantùm movet, rarissimè Salivationem.

CLXVI. Excitatur autem feliciùs Salivatio cum Mercurio præcipitato, & quidem non nimis fixato, quò vis Mercurii magis libera permanens faciliùs se immisceat Pituitæ in corpore redundanti.

Salivatio feliciùs excitatur Mercurio præcipitato.

CLXVII. Ergò ratione Spiritûs Acidi Mercurio præcipitato, sublimatove admisti faciliùs se Pituitæ admiscet idem Medicamentum, quo per vices ac intervalla sufficienti quantitate assumpto ad Glandulas Salivares, Pancreaticasque movetur Pituita corporis corrupta, quò è corpore exturbetur, & Lues Venerea sensim curetur.

Et quâ ratione.

CLXVIII. Ergò ratione Spiritus Acidi & Acris in Venereâ Lue peccantis conducit Mercurius, quin ejusdem vitium arguitur ex mali hujus medelâ per Argentum vivum felicissimè usurpatum.

CLXIX. Eundem *Spiritum Acidum* in *Venereâ Lue peccantem arguunt Ligna, Cortices, Radices, Gummosa*.

Ligna, Cortices, Radices, Gummosa, quâ ratione Remedia Luis Venereæ.

CLXX. Gummi siquidem tale Sale Volatili & Oleo Aromatico abundat, à quo proinde cùm curetur Venerea lues, patet id accidere, quatenus occurrit suo contrario, quod corrigat & emendet.

CLXXI. *Salis autem Volatilis, oleique aromatici Contrarium est Spiritus Acidus* excedente acrimonia peccans.

CLXXII. Si proinde à Volatili Sale, oleoque aromatico curetur Lues Venerea, ipsam ab acido acriore pendere patet: quod erat mihi probandum.

CLXXIII. Ut igitur tandem concludam, arbitror me abundè ostendisse, tum ex *Symptomatibus* plerisque ac primariis Luis Venereæ, tum ex *Medicamentis* præcipuis eam certò, tutóque curantibus, consistere *ipsius Causam in Acido Acri*: proximum nunc est, ut ejusdem *Curam*.

Luis Venereæ Curatio duplex.

ram tum universalem, tum singulis ejus Symptomatibus debitam proponamus.

Universalis in quo consistat. CLXXIV. *Curam dico Universalem*, quæ in *Massæ Sanguineæ* in hac lue corruptæ atque vitiatæ *purificatione* consistit.

Particularis in quo. CLXXV. Per *Curam* verò *Particularem* intelligo eam, quæ *singulis* ejus *Symptomatibus* in specie debetur; *Gonorrhœæ* putà *Virulentæ*, *Pustulis*, *Ulceribus*, *Cariei*, &c.

Et quare sic vocentur. CLXXVI. Eam, quæ Sanguini purificando debetur, *Curam* idcircò voco *Universalem*, quia *ex Sanguine omnes corporis partes tàm continentes, quàm contentæ* suum hauriunt, accipiuntque *nutrimentum*; unde si corruptus vel vitiatus fuerit Sanguis, utplurimum partes, si non omnes, pleræque saltem noxam inde nanciscuntur notabilem; quod & in Lue Venereâ cùm eveniat, meritò de universali Sanguinis purificatione fit mentio in ejus curâ ritè instituendâ.

Universalis cura in quo ponenda. CLXXVII. Postquam verò putamus nos abundè probasse ac evicisse Venenum Venereum consistere in Spiritu Acido, sed Acriore, Sanguinis massæ admisto, illamque non minùs, quàm cæteros humores ex ipso genitos inficiente, manifestum fit, *Universalem Luis Venereæ Curam* quærendam, ponendamque in *Spiritûs istiûs Acidi & Acris correctione*, ac, cùm *toto genere sit præter naturam*, nec *talis in homine requiratur, in quantum* corrigi ac restitui nequit, *in ejusdem eliminatione atque expulsione.*

Eam duobus absolvi. CLXXVIII. *Duobus* ergò absolvetur Venereæ Luis *Cura Universalis*, *Correctione ac Contemperatione Spiritûs Acidi Acrioris*; atque *Expulsione ejusdem per vias convenientes.*

Spiritûs Acidi Acrioris correctio. CLXXIX. *Spiritûs Acidi Acrioris Correctionem ac Emendationem* quod attinet, absolvetur illa omnibus *Acrimoniam Acidam temperantibus*, tàm *simplicioribus* quàm *magis compositis.*

Eam præstant. 1°. Spirituosa Volatilia. CLXXX. Docuimus non semel inter *simpliciora*, quæ Acrimoniam Acidam temperare solent, numerari 1°. *Spirituosa Volatilia*, *Spiritum Vini*, *frumenti*, ac quemvis alium post debitam mistorum fermentationem distillatione prolectum.

2°. Oleosa & Pinguia. CLXXXI. 2°. *Oleosa & Pinguia omnia*, uti sunt *Olea ex fructibus*, *Olivis* putà, *vel seminibus & Nucleis*, *Lini* putà, *Raparum*, *nucum juglandium*, *Amygdalis dulcibus* & *Amaris*, & similibus expressa; *Pinguedines varias Animalium* variorum, &c.

3°. Salia Lixiva fixa. CLXXXII. 3°. *Salia lixiva fixa*, ex *combustarum* rerum *plantarum* maximè *Cineribus* extracta.

4°. Aquea. CLXXXIII. Quibus si quis 4°. adjungere volet *Aquea*, non tàm contra ipsum pugnabo, quàm monebo, ut ritè consideret, *Aquea non tàm temperare quàm diluere Spiritum Acidum*, quo nomine etiam conducunt, ubi commodè jungi possunt tribus prædictis notabiliter Acidi vim frangentibus.

CLXXXIV. Eadem namque si commisceantur & componantur, feliciùs & blandiùs debellant Acidi noxas: Inter quæ *magis Composita* numerantur 1°. *Salia Volatilia*, ex *Sale lixivo fixo*, & *Spiritu Volatili vel naturâ vel arte junctis orta*, qualia sunt *Sal Volatile Cornu Cervi*, *Urinæ*, cujus species existit *Spiritus Salis Armoniaci* dictus; *Sal Tartari Volatile*, &c. Composita. 1°. Ex Sale lixivo fixo, & Spiritu Volatili.

CLXXXV. 2°. Huc referuntur *Olea Aromatica omnia*, ex *Sale lixivo*, *sed Volatili*, *& Oleo genita*: qualia sunt *Oleum Succini*, *Cornu Cervi*, *Anisi*, *Cinnamomi*, *Macis*, *Garyophyllorum*, *Majoranæ*, *Rorismarini*, &c. *Galbani*, *Myrrhæ*, *Mastiches*, &c. 2°. Ex Sale lixivo & oleo.

CLXXXVI. 3°. Huc spectant *Tincturæ Aromaticæ*, ex *Plantarum præsertim partibus Aromaticis per Vini Spiritum extractæ*, sive id solâ fiat *infusione* aut *decoctione*, sive accedat *distillatio*, in quâ partes maximè Volatiles duntaxat cum Vini Spiritu assurgunt & obtinentur. Tales sunt *Tinctura Cinnamomi*, *Aqua Theriacalis*, *Vitæ Matthioli*, & similes plures. 3°. Tincturæ Aromaticæ.

CLXXXVII. 4°. Huc pertinent *Apozemata sive Decocta Aromatica*, ex *Plantarum partibus Aromaticis cum Aquâ* & quandoque *Cerevisiâ* vel *Vino decoctis parata.* Qualibus frequenter utimur in Luis Venereæ Curatione. 4°. Decocta Aromatica.

CLXXXVIII. Aromaticæ observantur quævis Plantarum partes, adeò ut nullæ sint in Plantis, quas non in his aut illis notemus Aromaticas, *Radices* putà, *Cortices*, *Ligna*, *Truncos*, *Folia*, *flores*, *fructus*, *semina*, *Gummata*, & si quæ sunt aliæ. Aromaticæ partes Plantarum.

CLXXXIX. *Aromaticas* verò vocamus *partes Plantarum*, quæ *sapore sunt Acriore*, ac plerumque *odore itidem Acriore*, saltem quando comburuntur & accenduntur: sunt enim quædam, quæ priùs odorem suum, saporemque Aromaticum non promunt, quàm urantur, sic in specie *Cornu Cervi* insipidum & inodorum est, donec aut limâ odor ejus Acris manifestetur, aut igne ipsius tàm odor, quàm Sapor Aromaticus latens excitetur ac in lucem proferatur. Quænam ita vocentur.

CXC. 5°. Ad Composita medicamenta Spiritum Acidum temperantia reducendus quivis *Sapo* ex *Sale lixivo cum Aquâ soluto & Oleo sive pinguedine decoctione longâ paratus*; & humores Acidos utriusque componentis nomine mirè 5°. Sapones.

rè temperans, imprimis si cum aliis liquoribus aptè jungatur, *Lacte* putà & aliis.

6°. Emulsiones.

CXCI. 6°. In compositorum medicamentorum Acidum temperantium censum referendæ *Emulsiones ex Aquâ & seminum parte solubili & satis Oleosâ constantes.*

Decocta frequentiora quænam.

CXCII. Ex quibus omnibus ad Venereæ Luis Curationem in frequentiori usu sunt *Decocta ex binis Radicibus, totidemque Lignis* parari solita, *Radicibus* putà *Chinæ, atque Salsæparillæ; Lignis* verò *Guajaci & Sassafras.* Quibus tum ad gratiam, tum ad comitum Affectuum humorumve emendationem plura solent addi.

Apud nos etiam esse plantas, quæ luem veneream curent.

CXCIII. Quamvis autem illâ exoticorum Medicamentorum *quadrigâ* soleamus omnes Practici plerumque uti, non desunt tamen apud Nos tum *Radices*, tum *Ligna*, tum *Cortices*, quæ idem tàm *potenter*, tàm *facilè*, tàm *tutò*, & tàm *jucundè* præstare possint, quàm ista exotica & subinde suis ex parte viribus privata & exoleta. Talia verò nostratia sunt, *Radices Smilacis asperæ, Petasitidis, &c. Radices, Cortices, & Lignum Juniperi*, unà cum ejusdem *Baccis, Lignum Quercûs* & similia plura.

Eas non esse negligendas.

CXCIV. Utique non contemnenda sunt Exotica, sed nec negligenda sunt nostratia, quæ sicut nata sunt in nostro solo, ita cum nostris corporibus majorem habent affinitatem, faciliùsque imò efficaciùs in eadem operari observantur, quàm exotica.

Quinam Medici iis uti debeant præ cæteris.

CXCV. Optandum foret proinde, illos præsertim Medicos uti medicamentis apud Nos natis, qui eadem præparant, suisque ægris exhibent Ipsi: Cæteri namque, qui formulas suas mittunt ad Pharmacopœos, videntur, ad pompam & Eruditionis putatitiæ commendationem teneri magis ad multorum, exoticorum præsertim, accumulationem.

Quinam doctior perhibeatur Medicus.

CXCVI. Doctior certè apud plebejos creditur, & à Pharmacopœis avaris & lucri sui, quàm ægrorum commodi magis avidis, perhibetur Medicus, qui longas & exoticis, caris præsertim Medicamentis constantes formulas præscribere solet: Ita Mundus semper vult decipi.

CXCVII. Sed ad nostrum opus revertamur; Medicamenta igitur Humorem Acidum in Lue Venereâ peccantem alterantia usitatiora sunt, sicut dixi, Radices tum Chinæ, tum Salsæparillæ; & Ligna tum Guajaci, tum Sassafras. Quæ usurpari solent frequentiùs ac commodiùs formâ Decocti.

Ligna Radicibus præstare. Et quâ ratione.

CXCVIII. *Temperant* quidem *humorem Acidum debiliùs Radices, potentiùs Ligna.*

CXCIX. Quæ Ligna prætereà *Humorem Pituitosum*, (cui se mox admiscet ac insinuat *Venenum Venereum* Aciditate Acriore peccans, ipsumque *in corpore auget, & viscidiorem efficit*) hactenus *efficaciter corrigunt*, atque sic quoque Luis Venereæ curam promovent: postquam Experientiâ quotidianâ constat, *segniùs & difficiliùs curari hâc lue infectos, in quibus dominium habet humor Pituitosus valdè viscidus, humoris Melancholici* nomine notus.

CC. Cùm proinde utilis sit radicum & Lignorum prædictorum Usus in Curandâ lue Venereâ, absit, ut avertere ab illo velim Medicos Juniores, quamvis asseverem, Ipsis non cedere Ligna nostratia, Plantasque apud nos natas. Plantas nostrates non cedere exoticis.

CCI. Sed *corrigendæ Aciditati* in Venereâ lue peccanti *conducere quoque novi*, & quidem per experientiam, non tantùm radicum, Corticum, Lignorum, & præsertim Aromaticorum decocta, sed *Salia* quoque *lixiva*, & *præsertim Volatilia*, quæ proinde Medicinam facientibus commendo. Etiam hic conducere Salia Volatilia.

CCII. Usus, inquam, Salium Volatilium frequens plurimum præstat in correctione ac emendatione tum Spiritûs Acidi, tum Pituitæ viscidæ in Venereâ lue peccantis. Quid præstent.

CCIII. Sed & in eundem finem accommodari possunt pro Personarum Affectarum, Infantium, Puerorum, Adolescentium, Fœminarum diversitate cætera quoque Spiritum Acidum temperantia & à me hîc memorata tàm simplicia, quàm composita magis. Etiam hic conducere cætera.

CCIV. Utique ad Medici Industriam spectat, indies nova excogitare medicamenta, novas medicamentorum formas & formulas, quibus citiùs, faciliùs, tutiùs & jucundiùs curare possit suos Ægros, sibique famam comparare bonam, quippe quam consequi solet lucrum, cui quemadmodùm non est inhiandum turpiter, ita ipsum nullatenus negligendum est à Medico; qui laborum suorum laudabilium præmio dignus existit. Quod ad Medici Industriam spectat.

CCV. *Modus* autem tàm Decoctis Aromaticis, quàm cæteris Acidum *Spiritum temperantibus* medicamentis utendi optimus est, *si sæpiùs in die assumantur & quidem quantitate minori, quò lentam eóque laudabiliorem mutationem ac emendationem introducant in Sanguinem, omnis enim mutatio subita & præsertim magna periculosa*; quod sicut per experientiam edoctus docuit Hippocrates, ita idem observant veri ejusdem discipuli & imitatores. Modus medicamentis utendi quis hic optimus.

CCVI. Quinimò licet, atque utile est, *eadem alterantia alimentis admiscere*, atque tum in *prandio*, tum in *cœnâ potûs alteriùs loco prædictis* deco-

decoctis uti: quò alimentis admista unà cum chylo, quem præstantiorem faciunt, faciliùs, blandiùs, & utiliùs toti massæ Sanguineæ admisceantur, ipsamque insensibiliter emendent; sicut id sæpiùs tum in venereâ lue, tum in aliis affectibus cum magno ægrorum commodo à me factum novi, & ut ab aliis quoque fieret Auctor fui, sicut & nunc Medicis Junioribus, ut ampliùs fiat, Auctor sum.

Non tam formulis insistendum, quàm medicamentorum selectioni.

CCVII. Formulæ infinitæ occurrunt apud Scriptores Medicos, ut non videatur opus, ullam hîc proponere, cùm præsertim cuivis justis in Arte exercendâ adminiculis aliunde petendis instructo, haud queat esse difficile, Ægris præscribere Decocta varia. *Parùm siquidem industriæ in formulâ concinnandâ consistit, multum in seligendis medicamentis tum affectui curando convenientissimis, tum ægrorum palato, & peculiari constitutioni aptissimis.*

Quamdiu perseverandum in alterantibus.

CCVIII. *Tamdiu* autem *perseverandum est in Alterantium*, & tam *Humorem Acidiorem acrioremque contemperantium*, quàm *Pituitosum Viscidiorem*, quoties simul concurrere deprehenditur, *emendantium usus*; donec observentur ex Functionibus priùs læsis, & nunc integratis, ad statum bonum & laudabilem redacti.

Quando evacuatio instituenda.

CCIX. Tunc enim, *si Copia illorum nimia in corpore observetur*, *Educendi* sunt ac *Evacuandi per vias* convenientes, ac *medicamenta convenientia*.

Et per quas vias.

CCX. *Viæ humoribus tàm Pituitosis, quàm serosis evacuandis aptæ sunt in Lue* Venereâ tum *Os*, sive hoc fiat per *Vomitoria*, vel *Salivationem* moventia, *tum Alvus*, per *purgantia deorsum*; tum *Vesica Urinaria*, per *Diuretica*; tum *Cutis Pori*, per *sudorifera*.

CCXI. Adeò nulla via est, quæ non conducat Lui Venereæ curandæ.

Per quæ cura sit blandior & jucundior, & per quæ citior & difficilior.

CCXII. *Tutiùs* quidem ac *jucundiùs & blandiùs* est curam illam, peccantiumque in venereâ lue humorum evacuationem instituere per *sudorifera, diuretica & deorsùm purgantia*; *Citiùs* autem, at *difficiliùs* eadem perficitur per *Salivationem moventia*, & quandoque *Vomitoria*, quippe quæ Salivationi simul promovendæ sunt aptiora.

Quænam cura eligenda.

CCXIII. *Satiùs* certè foret *Sudoriferis, Diureticis, ac per Alvum purgantibus* absolvi Curam Luis Veneneæ, si semper illis absolvi posset, licet plus temporis desideret, quoniam tutiùs procedit, quàm ejusdem per *Ptyalismum & Vomitum* instituta Cura; in quâ major vis corpori infertur; adde quòd, si minùs prudens fuerit Medicus, aut Æger, facilè in Vitæ periculum incidat Æger.

Imprudentia Medici in quo hic consistat.

CCXIV. *Imprudentia Medici* consistit in festinatione nimiâ, vel usu medicamentorum minùs ritè præparatorum, vel non investigatâ, observatâve satis accuratè Ægri constitutione ac idiosyncrasiâ, & similibus.

In quo Imprudentia Ægri.

CCXV. *Imprudentia Ægri* consistit in errore aliquo in *Diætâ* commisso, facilè namque ab ipso salivante delinqui potest, sive *Aëri asperiori* & frigidiori se exponat, sive *Potum paulò frigidiorem*, acidioremve usurpet, sive *Animi Affectibus* indulgeat, &c.

Quando ad Salivationem recurrendum.

CCXVI. Quoniam verò *semper obtineri non potest Luis Venereæ Curatio per sola sudorifera, diuretica, & purgantia deorsùm*, idcircò *recurrendum est nonnunquam*, imò sæpiùs ad *Salivationem* tum *solam*, *tum aliis junctam*.

Sudorifera ex quibus parentur.

CCXVII. Sed ut de singulis ordine agamus; *Sudorifera* parantur ex iisdem memoratis radicibus duabus, chinæ, atque salsæparillæ, Lignisque Sassafras & guajacino, ut & hujus cortice, qui ligno multò est potentior, magis aromaticus & gummosus. Idem dictum esto de Radicibus, Corticibus, Lignis, &c. nostratibus.

Eodem Decocto pro assumptâ ejus quantitate, & humoris fit correctio, & sudor movetur.

CCXVIII. *Eodem* igitur *Decocto*, (cujus ope corrigi docuimus humorem tum acidiorem, tum viscidiorem, si copiâ mediocri assumatur) *promovetur* quoque *Sudor*, *si copiâ sumatur majore*, aut *paretur potentius*, *si sumatur calens*, *si corpus componatur ad sudorem*, vel in lecto sub stragulis, vel in laconico, vel ambulando, currendo, &c. *si jusculum calens superbibatur*.

Quod non parvi pendendum.

CCXIX. Non parvi pendendum est, quòd *eodem medicamento & corrigi, & expelli queat* Humor in corpore peccans, quod mirum negari & culpari à quibusdam, & quidem in praxi quotidie occupatis, qui proinde non nisi volentes ignorant, quod facilè possent observare. Quapropter paucis de hac controversiâ hîc agendum, cùm sit magni momenti in arte nostrâ.

Purgantia & Sudorifera non nocere, si humores vel per sudorem vel per alvum non expellant.

CCXX. Occurrunt ergò non pauci, etiam Practici, qui aut ex merâ ignorantiâ, eâque valdè crassâ, aut ex præjudicio itidem valdè crasso arbitrantur, aliis saltem persuadere conantur, *non tantùm medicamenta purgantia, sed ipsa quoque Sudorifera, quoties assumpta Humores per Alvum vel Sudores non expellunt, valdè nocere, atque in grandia incommoda conjicere ipsos Ægros.*

CCXXI. Hoc ipsorum Effatum, Placitumque sicut olim me habuit solicitum, ita nunc à me ridetur, tanquam inane atque vanum, postquam nimirùm contrarium me sæpenumerò docuit stultorum ac sapientum Magistra Experientia, quam si consulerent diligentiùs,

tiùs, ſuiſque valedicerent præjudiciis, meliùs & ſuæ famæ, & ſuorum Ægrorum commodis conſulerent.

CCXXII. Nihil ergò falſiùs, ne dicam ſimul Ægris nocentiùs excogitatum, fictumque eſt unquam, quàm nocere imprimis Sudorifera, quoties illis aſſumptis non prodit Sudor.

Non Sudoriferum ipſum, ſed ejus præpoſterum uſum nocere.

CCXXIII. Fateor equidem, ſi aſſumpto Sudorifero Æger ſtragulis multis operiatur, & diu ſub illis contineatur, angi & malè habiturum ipſum, ex ſtragulis magis, quàm aſſumpto medicamento: ſed illud non eſt adſcribendum ipſi medicamento Sudorifero, ſed præpoſtero ejuſdem uſui & adminiſtrationi malæ.

CCXXIV. Dico præpoſterum Sudoriferorum uſum cauſam eſſe malorum, quæ accidunt Ægris, quando ab illis anguntur magis, non verò liberantur à præcedentibus anxietatibus.

Quando Sudor excitandus.

CCXXV. Sudor namque tum demum excitandus, promovenduſque, quando Humores in corpore diſpoſiti ſunt, ut per Sudorem expellantur.

CCXXVI. Sic igitur, priùſquam ad ſui per Sudorem expulſionem apti ac diſpoſiti fuerint Humores in corpore peccantes, cum Ægrorum damno & noxâ urgetur Sudor, quia vel nullus prodibit, aut non niſi violentus, unde neceſſariò debilitabitur Æger.

In eo Medicum poſſe peccare.

CCXXVII. Hoc quoties conatur Medicus, toties teſtatur ſimul ſe imperitum eſſe in Arte, quam profitetur, unde ſuæ imperitiæ aut temeritati adſcribere debet, quicquid mali patitur æger, neutiquam Sudorifero per ſe laudabili, ſed per accidens, quia non convenienti tempore, non convenienti modo uſurpatum fuit, noxio.

Quomodò incommodum cavebit Medicus.

CCXXVIII. Hoc incommodum non ita difficulter cavebit ac præveniet Medicus præjudiciis liber atque operi ſuo attentus; Si 1°. ex Symptomatibus præſentibus, atque diætâ prægreſsâ verum humorum vitium eruerit. Si 2°. (ubi Sudorifera medicamenta illi vitio ſuperando apta erunt) talia ſelegerit, quæ deſideratum effectum producere poſſint. Si 3°. *Sudorem valdè non urſerit*, verùm blandè agendo, an ad Sudorem ferendum corpus ritè ſatiſque diſpoſitum fuerit, obſervaverit; & à Sudoriferorum iſtorum uſu ulteriorem humorum præparationem ac emendationem expectaverit.

CCXXIX. Si namque uſurpaverit talia Sudorifera, quæ humori peccanti corrigendo emendandoque accommodata fuerint, quamvis nullus prodeat Sudor, proficiet tamen in humorum vitioſorum emendatione, atque ad Sudorem poſteà faciliùs eliciendum præparatione.

CCXXX. Sudorifera etenim humoribus vitioſis alterandis, emendandiſque apta ſemper cum fructu uſurpantur, ſi corpus tegumentis non valdè, nimiúmve operiatur: quod facilè obſervari poteſt, ſicque omne à Sudoriferis metuendum incommodum præcaveri.

Quænam Sudorifera cum fructu uſurpentur.

CCXXXI. Primarium igitur eſt, ut Medico Affectus, ejuſdemque Cauſa vera nota ſint; ut blandè in Curâ procedat, omnemque violentiam, præcipitationemque vitet.

Quid cognoſcendum Medico.

CCXXXII. Ubi ergò judicatur Sudor utilis futurus Ægro, Medicus prudens pro humorum peccantium diverſitate ſeliget Sudorifera maximè convenientia, eademque Ægro exhibebit tempore aptiſſimo, curabit eundem tegi mediocriter, jubebitque obſervari an ſenſim Sudor erumpat, vel ad eruptionem inclinet, tunc aut juſculo calente exhibito, aut tegumentis auctis eundem promovebit: ſin obſervet fruſtrà hæc omnia tentari, jubebit Ægrum eſſe ſecurum, miniméque ſolicitum, poſtquàm licet nullus prodeat forſan Sudor, beneficium tamen ab illis medicamentis ſit habiturus laudabile.

Quid Medico in Sudore curandum.

CCXXXIII. Atque tali modo ſemper cum fructu & commodo, nunquam cum noxâ uſurpabuntur Sudorifera.

Ut utilia ſint Sudorifera.

CCXXXIV. Quod de Sudoriferis jam dictum, verum quoque eſt de ipſis Purgantibus, quæ ſi ritè, hoc eſt, quantitate, tempore, modoque convenientibus exhibeantur, ſemper conducent, nunquam nocebunt Ægris, quamvis mox nil expurgent humorum peccantium, quippe quos tunc alterant, corrigunt, & ad ſecuturam poſteà evacuationem blandam præparant.

Nec non Purgantia.

CCXXXV. Sublato igitur hoc grandi & multorum animis profundiùs hærente præjudicio de noxâ ex Evacuantibus dictis medicamentis ſine ſubſequente evacuatione metuendâ, pergamus ad eadem in Luis Venereæ curatione uſurpanda.

CCXXXVI. Diximus igitur, poſt præmiſſam humorum Acidiorum & Pituitoſorum alterationem commodè inſtitui eorundem per Sudorifera expulſionem.

Quando Sudorifera commodè in Lue Venereâ exhibeantur.

CCXXXVII. Diximus prætereà, quò Sudor feliciùs prodeat, ad plura eſſe attendendum; & 1°. quidem, ut eadem *Decocta*, quæ priùs ad ſolam humorum alterationem fuerant exhibita, *ſi Sudor obtineri debeat, vel majori copiâ exhibeantur*, vel *fiant potentiora*.

Quid obſervandum in Decoctis.

CCXXXVIII. Sumantur proinde in *quan-*

quantitate duplâ vel triplâ, & quidem aut *simul*, aut *vicibus partitis*, sed *per intervalla brevia*, exempli gratiâ, *intra horæ dimidium*, sic enim non tantùm *auctâ Sudoriferorum vi*, *sed liquore* ipso aucto Sudoris eruptio promovebitur.

CCXXXIX. Quòd si Ægro grave sit majore copiâ, sæpiusque assumere idem Decoctum; paretur *potentius*; quod fiet, si *minùs Liquoris Plantis affundatur*, *& quandoque diutiùs decoquatur*. Longiori namque coctura plus virium elicitur è Plantis, ac præsertim è Lignis solidioribus, ac segniùs vim suam Aquæ concedentibus. Notum insuper, multâ Aquâ dilutius ac debilius reddi cujusvis rei decoctum, paucâ verò spissius ac potentius.

CCXL. Diximus quoque ad promovendum sudorem multum facere, si *Decoctum usurpetur calens*; longè namque citiùs, longè potentiùs quovis penetrant medicamenta calentia, quàm tepida, vel frigida. Adde quòd calenti decocto comes *Ignis solvat quoque Pituitam in corpore Viscidam*, *temperetque Humores Acidos* in hoc affectu debellandos, expellendosque.

Quid in corporis dispositione.

CCXLI. Sed utile est, ut præterea *Corpus disponatur ad sudorem ferendum*, quod fiet *componendo corpus in lecto*, illudque *operiendo stragulis*; vel *ingrediendo Laconicum*; vel *currendo*, *saltando*, *aliâsve agitando satis vehementer corpus*.

CCXLII. Quemadmodùm enim hæc sola solent sudorem excitare, ita eadem ipsum non possunt non promovere.

CCXLIII. Quinimò utile est quandoque segniùs adveniente aut erumpente sudore *Jusculum calens assumere*, cujus unius ope non rarò vi propellitur sudor, priùs minimè prodiens. Quæ omnia & scire & notare, & in usum revocare decet Medicum.

Quid in tempore.

CCXLIV. *Tempus* autem sudori promovendo *convenientissimum* est *Matutinum*, & quidem *Stomacho vacuo*. Tunc enim & faciliùs & copiosiùs prodibit sudor; nec metus est ullius noxæ, quam meritò metuimus, si post assumpta nuper alimenta urgendus foret sudor. Aliud enim est inter prandendum, cœnandumque, aut paulò post assumere prædicta Decocta, non quidem ad sudorem movendum, sed ad Pituitam incidendam corrigendamque, atque Humores Acidos temperandos: aliud iisdem uti ad sudores mox expellendos, & quidem potenter. Quemadmodùm enim istud probo, sic etiam hoc ego improbo.

Purgantia quando usurpanda, & quâ quantitate.

CCXLV. Porrò laudavi suprà Medicamenta purgantia paulò post assumpta Alimenta subinde usurpata, sed quantitate minore, & ad paucas alvi dejectiones promovendas, non item eadem majore quantitate exhibita, & ad copiosas dejectiones brevi expellendas; tunc enim vacuo ventriculo illa vellem in usum revocari.

Sudorifera, & Purgantia minore quantitate usurpata Alterantium vices supplere.

CCXLVI. Distinguendum proinde inter Medicamenta tum Sudorifera, tum Purgantia minore quantitate usurpata, quæque Alterantium vices explere possunt, quando nihil expellunt; atque eadem majori copiâ exhibita, quò brevi notabilem evacuationem absolvant; Illa etenim nil impedit Alimentis admisceri, hæc non item.

Sudorifera quando & quoties usurpanda.

CCXLVII. Sudorifera igitur, quoties Sudorem mox cupimus promotum, exhibebimus Ventriculo cibis vacuo, & imprimis tempore matutino, & quandoque vespertino, quando præsertim bis volumus in die propellere Sudorem; quod tamen non facilè tentandum, nisi in valdè robustis: Exsolvuntur namque nimio Sudore Vires, atque multùm illo debilitantur Ægri, quod semper cavendum, & imprimis, quando diu perseverandum est in alicujus Affectûs curâ, qualis omninò est Luis Venereæ per Sudores absolvenda.

Qualis diæta observanda in sudore.

CCXLVIII. Observandum insuper, *durante hâc per Sudorifera Curatione*, jubere Practicos plerosque, ut tunc temporis *exactam* servent Ægri *Diætam*, *paucis utantur Alimentis*, nec nisi *facilis fermentationis*, *Jusculis* putà, *Ovis sorbilibus* & similibus; *vitent Aërem vel minimè frigidum*; *Animum habeant Curis vacuum*, &c.

CCXLIX. Hâc viâ si processerint cum Ægris suis Medici, non rarò intra breve tempus curari possunt à Lue nec inveteratâ, nec valdè gravi; aliàs enim longiore tempore opus est, quamvis ne sic quidem curetur perfectè Lues gravior, quin tum ad potentiora pergendum ac deveniendum est remedia.

Sudorifera Decocta etiam diuretica.

CCL. *Hæc eadem Sudorifera Decocta* per *Urinas* quoque operantur in multis, ac præsertim, quando *simul aut seorsim* quædam *Diuretica* dicta usurpantur.

Sudorifera & diuretica simul miscenda.

CCLI. *Simul commodiùs usurpantur* Diuretica, si *Radices aperientes* dictæ, aliæve Plantarum Diureticarum partes, Baccæ, semina, &c. incoquantur cum cæteris Sudoriferis: tunc enim & Sudores, & Urinæ simul propelli possunt, neque putem aliquem hîc metuere impedimentum alterutri Evacuationi futurum à diversitate Medicamentorum, postquam plerique judicant, utrique Indicationi promovendæ inservire utraque, & tàm Sudorifera promovere quodammodò Urinas, quàm Diuretica promovere Sudores.

CCLII. Non est proinde, ut in Luis Venereæ Curatione per Diuretica instituendâ diu hæream,

hæream, cùm nullam difficultatem insignem habeat conjunctam.

Ea magis adhibenda, quæ requirit ægri constitutio.

CCLIII. Imprimis observandum est Medico, An Æger assumptis Decoctis ex Diureticis & Sudoriferis paratis magis vergat ad Sudores, aut Urinas; quò illa Evacuatio maximè promoveatur, quæ facilior est Ægris, & à quâ exinde plus commodi expectari potest.

CCLIV. Quoties igitur notamus, Ægrum difficiliùs sudare, copiosiùs autem Urinam tum crassam, tum sedimento multo & laudabili plenam excernere, non decet vi Sudorem in tali propellere, verùm ex solâ Urinæ expulsione curationem primariam expectare.

CCLV. Quin non erit extra rem, ut in tali casu augeatur in Decoctis Diureticorum quantitas, vel seorsim subinde assumant Ægri Decoctum ex convenientibus Diureticis paratum.

Humorem Pituitosum cum Urinis excerni.

CCLVI. *Humor* namque *Pituitosus* convenienter à *reliquo sanguine secretus, vel in Renibus* ipsis, *vel in Corde*, emendatâ Effervescentiâ in dextro ipsius Ventriculo à diversis eò confluentibus orta, *deponitur feliciter cum lotio*, proditque faciliùs, quàm cum ipsis Sudoribus.

Quænam Phlegmagoga commodissimè exhibeantur.

CCLVII. Præter Sudorifera & Diuretica in *blandiore Luis Venereæ Curâ* diximus usurpari quoque *Purgantia per Alvum*: quæ cum ex præmissis constet requiri *Phlegmagoga*, non parùm nostram sententiam confirmat hîc Experientia, omniumque Practicorum Consensus, *Colocynthidis Pulpæ* inter vulgaria, & *Mercurialibus* inter Chymica primas tribuens.

CCLVIII. Sunt autem ista *præcipua Humori Pituitoso viscidiori evacuando dicata*. Non malè proinde *concludebamus* in superioribus, *Pituitæ viscidæ admisceri Venenum Venereum*, quin *illam* etiam *tum producere, tum augere*, atque *nunc cum eâdem commodè evacuari*, sed *postquam priùs fuit quodammodò saltem correctum*.

CCLIX. Sunt, inquam, *Colocynthis* & pleraque *ex Mercurio præparata medicamenta* tum *Humori Pituitoso viscido*, tum *Lui Venereæ curandæ* omnium Practicorum per Experientiam doctorum calculo *convenientissima Remedia*.

Quomodò adhibenda.

CCLX. Cui autem Vulgaria videntur magis tuta, illi commendamus ipsam *Colocynthidis Pulpam* in *Decocti Sudoriferi parte, aliove Apozemate* decoctam, & bis terve in hebdomade ad humores crassiores viscidioresque, nec facilè unà cum sudore per Corporis poros expelli aptos per alvum deturbandos usurpatam.

Pituitam commodiùs per alvum quàm per sudores expelli.

CCLXI. Nam præterquam, quòd *admodùm difficulter Humores Pituitosi sanguinis massæ confusi expelli possint cum sudore per corporis poros*, accedit, quòd *Pituita multa* tum *unà cum salivâ*, tum unà cum *Succo Puncreatico deponatur ad Intestina; unde satiùs* est, *ipsam* aliquoties in hebdomade *deponi per alvum*, quàm *continuâ, solâque sudoriferorum usurpatione reduci ad sanguinem*, atque sic *Curam reddi tum longiorem, tum difficiliorem*.

CCLXII. Cui non libet ob summam Colocynthidis amaritudinem, illâ uti in Decocto, licet *Trochiscos Alhandal* ex ipsâ paratos *usurpare in Pilulis*; additis, quæ Pituitam eandem simul incidant & educant, Gummatibus præsertim, Galbano, Sagapeno, Opopanace, Ammoniaco, Bdellio, Mastiche, &c. Quales Pilulas non semel nostris præscripsimus in Nosocomio Ægris. — Colocynthide.

CCLXIII. Potest quidem *solâ Colocynthide evacuari Humor Pituitosus* in Venereâ *Lue peccans*, longè autem *feliciùs, faciliùsque* idem fiet, si *Mercurialia medicamenta* illi copulentur, aut sola usurpentur, postquam & *blandiùs, & potentiùs illud efficere solent Mercurialia*, quàm *vulgaria omnia*. — Et Mercurialibus.

CCLXIV. Meritò igitur non tantùm à *Chymicis*, sed à *Galenicis* quoque dictis Medicis, rerum Chymicarum licet aliàs osoribus, *laudantur* tum in *omni Pituitâ Viscidâ educendâ*, tum maximè *in Venereâ Lue curandâ, Medicamenta ex Mercurio*, & quidem, sicut non semel docui, *tam sublimatione*, quàm *præcipitatione parata*.

CCLXV. *Sublimata bina* occurrunt, *Corrosivum & Dulce* dictum, perinde autem est, an ex Mercurio cum Vitriolo, & Sale vulgari, Nitro, aliisve misto, atque semel aut sæpiùs sublimato; an ex eodem Mercurio in spiritu aliquo acido vel Aquâ forti priùs soluto, hinc post lentam liquoris evaporationem tandem igne fortiori itidem sublimato paratus sit Mercurius ille Corrosivus, nec facilè talis ab ullo in usum revocandus, & quidem ob summam sui acrimoniam, & summum noxæ futuræ periculum. — Mercurius Sublimatus duplex. Corrosivus.

CCLXVI. Hoc igitur neglecto & magis temerariis relicto Mercurio sublimato Corrosivo, laudo & commendo unicuique *Mercurium sublimatum Dulcem* dictum, qui paratur ex prædicto Corrosivo unà cum Mercurio crudo trito, & sic simul sublimato, unde blandus & dulcis, non verò corrosivus ampliùs elevatur: quod nunquam considero, quin simul mirer multorum aut negligentiam, aut stuporem. — Dulcis. Qui paretur.

CCLXVII. *Negligentiam*, quoties non satis observant, quæ conjunguntur simul in Mercurii sublimati tàm corrosivi, quàm dulcis præparatione, ut veram diversitatis tantæ causam eliciant & assequantur. — Causa quod ex corrosivo fiat dulcis.

CCLXVIII. *Stuporem*, quoties nolunt, aut

aut non possunt ob stupendum præjudicium veram istius diversitatis causam agnoscere aut profiteri.

Mercurii sublimati noxa unde pendeat.

CCLXIX. Plerique siquidem ipsi Mercurio adscribunt vim noxiam in sublimato corrosivo notabilem, cùm tota pendeat à Spiritibus Acidis, unà cum ipso elevatis, & à recenti Mercurio temperatis.

Dulcedo unde.

CCLXX. Noxa igitur à Mercurio sublimato corrosivo metuenda pendet à Spiritibus Acidis copiosè in ipso concentratis, nec temperatis: quos temperat idem Mercurius crudus corrosivo admistus, & cum ipso denuò sublimatus.

Vis evacuandi per Alvum & Vomitum unde pendeat.

CCLXXI. An verò tum per Alvum, tum per Vomitum evacuandi vis debeatur ipsi Mercurio, an ipsis quoque Spiritibus Acidis cum Mercurio elevatis, nemo facilè ita determinabit, ut cujusvis assensum cogat.

Mercurii crudi vis.

CCLXXII. Mercurium certè crudum vim habere solvendi, ac per salivationem imprimis deducendi ac educendi, nemini potest nisi volenti esse ignotum, sicut postea dicemus adhuc suo loco.

Spiritus acidi quid præstent.

CCLXXIII. Ab Acidis verò Spiritibus Ipsi tum in Sublimatione, tum in Præcipitatione admistis mutationem aliquam notabilem ipsi accidere, unde Humorum quoque Vacuatio immutetur, mihi saltem fit valdè probabile: postquam mihi non minùs, quàm multis aliis constat, solâ per Salia convenientia, Nitrum præsertim, aut Spiritus Acidos, Ignemque perfectâ fixatione, plurimùm alterari & immutari Mineralium, Metallorumque vires, adeò ut quæ priùs Vomitoria fuerant potentiâ, sensim reddantur Purgantia duntaxat, mox & Sudorifera, vel Roborantia & Alterantia blandissima.

Unde diversa vis Mercurialium.

CCLXXIV. Ex quibus sæpius accuratè à me consideratis expensisque inclino, ut putem, tum ipsi Mercurio, tum Spiritibus Acidis Mercurio diversâ quantitate junctis, tum Igni vario modo & gradu administrato, aliisque simul accedentibus, Vini putà Spiritui, &c. adscribendam vim tam diversam in Mercurialibus Medicamentis occurrentem.

Plurima Præcipitatorum genera.

CCLXXV. Nam præter dictum Mercurium sublimatum tam corrosivum, quàm dulcem commendantur plurima *Præcipitatorum* Mercuriorum genera; quorum alia solâ *Spiritûs Acidi abstractione* absolvuntur; alia *liquoris alicujus lixiviosi vel aliàs salini affusione in* Mercurium *Spiritu Acido solutum* peraguntur, alia denique *solo Ignis beneficio* præparantur.

Eorum differentia in colore.

CCLXXVI. Non parùm autem *colore differunt præcipitata*, dum quædam *albent*, alia *flavent*, alia *plus minùs rubent*.

In Virtute.

CCLXXVII. Differunt eadem *viribus*, dum alia sunt *magis*, alia *minùs potentia*.

In operandi modo.

CCLXXVIII. Differunt denique *operandi modis*, dum alia *per alvum duntaxat* operantur, alia *etiam vel imprimis per Vomitum* aut *Salivationem*: Unde pro re natâ modò his, modò illis uti convenit.

Quomodò commodissimè usurpentur.

CCLXXIX. Usurpari possunt autem commodissimè, quando *pilularum formâ* exhibentur, ne salivatio tàm facilè nondum quæsita promoveatur, de quâ posteà.

Præcipitatum maximè fixum esse optimum.

CCLXXX. Cùm hoc loco *Mercurium præcipitatum* laudemus *ad Pituitam* Luis Venereæ Veneno infectam *per alvum expurgandam*, sciendum, conducere in hunc finem *maximè fixum*: nam *quò fixior est Mercurius præcipitatus, eò minùs vel Vomitum, vel Salivationem promovet, & contrà*.

Ejus fixatio unde pendeat.

CCLXXXI. *Pendet* autem *Ipsius fixatio à copiâ majore Spirituum Acidorum ipsi conjunctorum*: unde *præ aliis omnibus fixus est Mercurius solo Ignis beneficio paratus*; huic *proximus* est, à quo *non tantùm semel, at sæpiùs abstractus est Spiritus Acidus*; adde quod ab *uno spiritu magis figatur, quàm ab altero*; ita *Spiritus Nitri* præ cæteris omnibus potenter figit Mercurium, omnium autem *minimè fixus est, qui* per *præcipitationem cum Aquâ salsâ* perficitur.

CCLXXXII. Hæc verò omnia notasse ac scire juvat Medicum operi suo laudabiliter instituendo attentum.

Præcipitatus Corallinus.

CCLXXXIII. Inter omnes autem Mercurios præcipitatos laudatur & commendatur valdè *Corallinus*, ab eleganti suo colore nomen habens, atque iteratâ sæpiùs Spiritus Acidi abstractione paratus.

CCLXXXIV. Tali ergò Mercurio diversimodè præcipitato, & pro re natâ, hoc est, Ægri constitutione diversâ humoribusque in ipso repertis variis selecto uti convenit ad Luis Venereæ eradicationem.

Quamdiu in Mercurialibus perseverandum.

CCLXXXV. Tamdiu autem perseverandum est in Mercurialium medicamentorum usu, donec omnia Luis Venereæ Symptomata primaria ejus ope fuerint sublata.

Quâ quantitate exhibenda.

CCLXXXVI. Imprimis autem cavendum, ne quid nimis fiat, & nimiâ copiâ exhibeantur Mercurialia medicamenta; quin satiùs est, quod sæpè monuimus, eadem minori quantitate, ac sæpiùs assumi, ne potentiùs commotis humoribus plus noceant, quàm prosint.

Mercurialium mira virtus.

CCLXXXVII. Mirum enim præ aliis medicamentis effectum habent Mercurialia,

 dum

dum cætera utplurimùm brevi opus suum absolvunt, Mercurialia verò lentè inchoatum opus diu continuant, nec semper facilè aut tutò sisti queunt.

Ab iis majus periculum.

CCLXXXVIII. Majus autem à Mercurialibus medicamentis periculum imminet ægris, ob Salivationem, quam tum facilè, tum unà cum evacuatione per Alvum, Vomitumque cient: unde quoque plus periculi ægris accedit, ob suffocationis metum, Pituitâ viscidâ turgentibus Glandulis circa fauces.

Prudenter administranda.

CCLXXXIX. Prudentiâ igitur opus est in Mercurialium medicamentorum administratione; quæ Prudentia consistit præsertim in lento Mercurialium usu, & accuratâ observatione Turbarum & Agitationum, quas excitant nonnunquam in corpore priùs, quàm potentiùs expurgent humores.

In quibus partibus alterationes excitent.

CCXC. Solent, inquam, præ cæteris medicamentis omnibus Mercurialia tum circa regionem lumbarem, tum circa Gingivas, genas, & fauces singulares alterationes excitare, atque operationis secuturæ certa signa præbere.

Earum signum.

CCXCI. Quoties igitur post assumpta medicamenta Mercurialia Ægros suos audit Medicus aliquid molestiæ in prædictis partibus percipere, toties observabit attentè, num aliqua evacuatio inchoëtur, atque illa molestia per Nauseam, similemve irritationem spondeat futuram brevi excretionem.

Excretionem lentiùs procedere.

CCXCII. Quæ idcircò lentiùs procedere solet, quoniam in humore Pituitoso viscidoque superando occupatur Mercurius, quem solvi ac dissolvi oportet priùs quàm expellatur.

Ac tum ab ulteriori eorum usu abstinendum.

CCXCIII. Quamdiu ergò agitatio illa humorum pergit, vel augetur, tamdiu ab ulteriori medicamentorum Mercurialium usurpatione abstinendum, nec nisi jusculum forsan, aut decoctum conveniens Ægro dandum, cujus ope dissolvatur faciliùs & magis humor viscidus, sicque adjuvetur Mercurialis medicamenti operatio.

Et decocto utendum.

CCXCIV. Decoctum in hunc finem conveniens erit superiùs laudatum, sive sumatur debilius & soli humori alterando dicatum; sive usurpetur potentius & Sudoribus simul propellendis serviens, sive præferatur, quod simul per alvum evacuare aptum est, quò magis deorsùm, minùs sursùm ferantur humores à Mercurio ad evacuationem moti & agitati.

Prudentiâ opus esse Medico.

CCXCV. Plurimùm igitur interest, hâc in re prudentem ac rei agendæ peritum esse Medicum, quò pro re natâ seligere possit atque usurpare maximè operi suo promovendo convenientia medicamenta. Quod quemadmodùm semper utile est in faciendâ medicinâ, ita præsertim ubi morbi sunt ardui & graves, adhibenturque medicamenta dubiè ac potenter agentia, qualia sunt Mercurialia; à quibus multum boni, multumve mali venit expectandum, prout ritè aut perperàm fuerint parata & administrata.

CCXCVI. Atque hæc quoque de Purgatione per Alvum, tàm per Colocynthidem, quàm Mercurialia medicamenta, in Lue Venereâ ritè curandâ dicta sunto; tempus est, ut ad *Vomitoria & Salivationem promoventia* pergamus.

Vomitus per Antimonialia, & Mercurialia.

CCXCVII. Quamvis verò in Vomitu ad Luis Venereæ curationem ciendo haud incongruentia putem *varia ex Antimonio* parata medicamenta, non possunt tamen cum Mercurialibus conferri ac his æquiparari: si unum forsan excipias *Vitæ Mercurium*, medicamentum verò Antimoniale, in Regulum quippe facili negotio, & solâ cum Sulphure fusione reducendum.

Mercurius vitæ.

CCXCVIII. Nisi quis ergò ad Vomitum ciendum uti malit Vitæ Mercurio, ad Luis curationem optimo medicamento, usurpare poterit varia ex Mercurio ipso parata medicamenta, eaque jam memorata præcipitata, & sublimata.

Præcipitata.

CCXCIX. Inter *præcipitata* igitur, quod modò dicebam, *præferenda* sunt *ad Vomitum ciendum minùs fixa*.

Sublimata.

CCC. Inter sublimata potentius, efficaciusque existit *Corrosivum*, at, uti suprà monui, magis quoque periculosum.

In Vomitu præcipitata minus fixa sublimato dulci præferenda.

CCCI. Quin faciliùs, frequentiùsque Vomitum cient *præcipitata, minùs fixa*, quàm sublimatum dulce; illa igitur præferenda quoque; in quorum omnium Usu legitimo attendendum sedulò ad cujusvis Ægri constitutionem peculiarem, hancque consequentem operationem Mercurialium medicamentorum diversam.

CCCII. Et quoniam plura de Mercurio tàm præcipitato, quàm sublimato attuli in superioribus, non videtur necesse, ut in iisdem diutiùs hæreamus, quin malumus pergere ad sequentia.

Salivatio præ cæteris hic conveniens.

CCCIII. Ultima ergò Humores Pituitosos peccantes in Lue Venereâ evacuandi ratio & via est per *Salivationem*, præ cæteris omnibus Affectui huic curando convenientem.

Salivationis Laus.

CCCIV. Nullus certè Affectus est, cui ritè ac certò curando magis aut æquè conducit Salivatio, ac *Lues* Venerea: Quapropter *Curatio*

tio ipsius per Salivationem instituta cæteris præfertur, utpote talis, quæ non facilè ullum Recidivæ metum post se relinquit, nisi in Lue inveteratâ & cum Ossium carie conjunctâ.

Quid sit.

CCCV. Est autem *Salivatio, Evacuatio Humorum* in universo corpore peccantium, sed *maximè Pituitosorum serosorumve per Vasa Salivalia* & *Os*, unà cum Salivâ instituta.

Saliva in quibus partibus præparetur, & per quas secernatur.

CCCVI. De Salivatione longè clariùs, distinctiúsque hoc tempore pronuntiare possumus, quàm olim; postquam non tantùm *Viæ, Vasaque Salivam in Os deferentia* innotuerunt Anatomicis non ita pridem; verùm *Partes* quoque, in *quibus eadem præparatur, vel secernitur* à Sanguine, *Glandulæ* putà, & quidem non *Conglobatæ*, ad quas & à quibus feruntur Vasa Lymphatica, verùm *Conglomeratæ*, viis certis & ductibus, per quos in Cavitatem determinatam suos liquores corpori utiles effundunt, donatæ.

Unde nunc clariùs, quàm olim de eâ quid statuitur.

CCCVII. Hæc, inquam, ratio est, cur nunc quàm olim clariùs, & distinctiùs de Ipsâ quoque Salivatione disserere, atque plura eò spectantia determinare possimus.

Quid circa Salivam in statu naturali & præternaturali accidat.

CCCVIII. Quemadmodùm igitur in *statu hominis naturali & sano* defertur *sola Saliva ex Glandulis Maxillaribus Conglomeratis in Os*, ita non rarò *in statu* ejusdem *præternaturali & morbido* defertur unà *cum eâdem Salivâ Humor vel Pituitosus & Viscidus, vel Serosus & tenuis.*

Salivatio quotuplex.

CCCIX. Hic autem humoris Pituitosi vel Serosi Motus ad Os, quia unà cum Salivâ perfici solet, Salivationis nomine venit: sive contingat ipsa spontè atque *Naturæ Ope*, sive eadem excitetur à medicamentis & *Artis operâ.*

Quibus spontè contingat Salivatio.

CCCX. In *hisce* præsertim *Regionibus* satis frequenter *spontè* contingit *Salivatio*, non tantùm *Infantibus dentientibus*, verùm *Scorbuticis multis*, ac *Melancholicis, Sputatoribus* factis; quod nec veteribus ignotum fuit, quamvis rariùs forsan id in Græciâ, Italiâ, Galliâ & Hispaniâ fuerit observatum.

CCCXI. Idem frequenter observavi factum in *Aphthis.*

Salivatio Critica & Symptomatica.

CCCXII. Aliquando quidem spontanea hæc Salivatio *Critica* existit, morbumque sive Affectum Ægri solvit; aliquando verò eadem *Symptomatica* est, atque pro ipso Ægri Affectu, ejusve Symptomate habenda, ex quâ nullum levamen accipit æger, sed noxam manifestam & gravem.

CCCXIII. Sic observavi non semel, Ægros per plures annos Salivatione molestâ & gravi vexatos; à quâ noctu diuque cum summis lancinationibus, & exquisitis doloribus urgebantur, profluente ipsis humore acerrimo, simul & mediocriter viscido, eoque copioso, à quo lintea quævis, imò coria quoque corrodebantur: Adeò ut in statu calamitoso Animam miseri traherent multis annis.

CCCXIV. *Triplex* proinde occurrit *Salivatio, Critica, Symptomatica*, & *Artificialis* sive *Medica.* — Salivatio triplex.

CCCXV. *Artificialem* aut *Medicam* illam voco Salivationem, quæ *Medicamentorum* vi excitatur, sive illa fiat non *expectata* & *casu*, sive eadem *optata quæratur*; tum & quæ cum ægri commodo, vel incommodo peragitur. — Artificialis. — Expectata, vel Casu oborta.

CCCXVI. Accidit enim non rarò, ut tam Medici, quàm alii ad Pediculos abigendos, vel Scabiem curandam Zonâ ex Mercurio crudo cum Terebinthinâ misto circa regionem Lumbarem applicatâ utantur; atque præter ipsorum expectationem inde excitetur Salivatio, Ægris non tantùm gravis & molesta, sed nonnunquam etiam Lethalis.

CCCXVII. Sed & accidit quoque nonnunquam, ut Salivationem intendat Medicus, à quâ tamen non semper in melius, sed aliquando in pejus potiùs ruat Æger. — A Salivatione Noxa.

CCCXVIII. Quod cùm ita sit, non sine causâ monendi sunt à nobis Medici Juniores, ut cautè procedant in Salivatione instituendâ. — In Salivatione cautè procedendum.

CCCXIX. Neque sufficit feliciter successisse Medico Salivationem in Ægris suis excitatam, quin videndum, ne unquam succedat malè; cùm plus dedecoris accedit medico ex uno eventu malo, quàm honoris ex decem eventibus bonis. — Et quare.

CCCXX. Solent namque multi *Casui* vel *Naturæ* adscribere *omnes* in Ægris *eventus bonos, Medico verò & medicamentis* quosvis *eventus malos.* — Casui eventus bonos, Medico malos adscribi.

CCCXXI. Instituta verò à Medico sive *Artificialis Salivatio* duobus modis peragi solet, tum *per Mercurium internè assumptum*, tum per eundem *forinsecùs usurpatum.* — Salivationis Artificialis duo modi.

CCCXXII. *Internè* assumitur ad excitandam Salivationem *Mercurius minimè fixatus, præcipitatus* præsertim. — Per Mercurium internè assumptum.

CCCXXIII. *Externè* ad eandem Salivationem producendam usurpatur *Mercurius crudus*, tum *Unguentis, Linimentis, Oleisve innutritus* & circa plerasque articulationes illitus; tum *Terebinthinæ* itidem permistus & *Cinguli formâ circa* Regionem lumbarem applicatus. (Quod etiam fieri potest à Mercurio præcipitato, & quidem minùs fixo) tum etiam in *Cinnabarim* per sulphur redactus, & unà cum aliis, myrrhâ præsertim, mistus, ac *suffumigii* modo exceptus ore, donec fiat salivatio. — Aut externè illitum. — Aut Cinguli formâ applicatum. — Aut suffumigii modo exceptum.

In his omnibus lentè procedendum. CCCXXIV. His autem tribus modis Salivationem producere solet Mercurius, in cujus administratione, quod jam ex parte monuimus, observandum sedulò, ne nimiùm festinetur, sed opus lentè procedat.

Et futuræ Salivationis signa consideranda. CCCXXV. Lentè igitur tàm externè, quàm internè usurpando Mercurium procedendum est in Salivatione excitandâ, observandumque, an ipso semel aut bis mediocri quantitate usurpato, futuræ salivationis signa compareant, an verò nulla ejus indicia se manifestent.

Hæc quænam sint. CCCXXVI. Quoties enim vel Gingivæ, vel Tonsillæ, aliæve in maxillis Glandulæ tumere incipiunt ac dolere, quoties odor gravis exspirat ex ore, toties salivationem præ foribus adesse certum.

Si non appareant in eorundem usu pergendum. CCCXXVII. Quoties verò nil talis intra biduum, triduumve post debitè administrata medicamenta mercurialia evenit, toties in eorundem usu ampliùs pergendum patet; & quidem tamdiu, donec confluant Humores vitiosi ad Salivares Glandulas, effundanturque unà cum ipsâ salivâ.

Quando gargarismis acrem humorem temperantibus utendum. CCCXXVIII. Ne autem *ab illis humoribus* plerumque satis *acribus nimiùm exulcerentur Gingivæ*, *Malæ*, *Labia*, & quandoque ipsum *Palatum*, *Gargarismis* utendum ex *Lacte tepido*, *Raparum* coctarum *Succo*, *Emulsionibus* aliisve humorem *Acidum & Acrem contemperantibus*.

Salivatio non sistenda. CCCXXIX. Sibi autem per aliquot hebdomadas *relinquendus hic per salivationem fluxus, nec facilè sistendus*, ne in suffocationis periculum conjiciatur æger: cùm præsertim *spontè sensimque cessans salivatio perfectæ Curæ signum esse soleat*.

Quando Gargarismis abstergentibus, & adstringentibus utendum. CCCXXX. Ubi autem ab *Humoribus acerrimis profunda* excitantur in *Ore ulcera*, *doloresque intolerabiles*, *Gargarismi* parandi ex magis *abstergentibus*, *adstringentibusque* dictis, addito ipso *Opio*, aliisve *dolorem* potenter *sedantibus*. Atque sic institui debet ipsa per Salivationem humoris in Venereâ lue peccantis Evacuatio. Nunc de Symptomatum primariorum Curâ peculiari quædam addenda.

Symptomatum curatio. Gonorrhœæ Virulentæ curatio. CCCXXXI. Faciemus autem *à Gonorrhœæ Virulentæ* Curâ initium, postquam frequentissimum est Luis Venereæ Symptoma, & à quo sæpenumerò incipit Lues ipsa, quin imò, si mox ritè curetur, in eodem sistitur, ne ulteriùs pergat & totam Sanguinis massam inficiat.

Si Sanguinem infecit præmittenda. CCCXXXII. *Ubi* ergò *Virulenta Gonorrhœa sola Ægrum urget, nec ab ipsâ infecta est adhuc Sanguinis massa, illi soli adhibenda curatio: ubi* verò ulteriùs serpsit malum, & *Sanguinis massam totam simul infecit, tum præmittenda, conjungenda saltem Universalis Cura*, de quâ jam actum. Universalis Cura.

Quænam Ulcera sequatur Gonorrhœa. CCCXXXIII. Instituetur autem *rationalis* hujus *Gonorrhœæ Curatio*, si consideraverimus, *consequi* eam *Ulcus* in *Prostatis & Vesiculis forsan seminariis existens*.

CCCXXXIV. Quamvis enim non negem, solam istarum Partium *Debilitatem post nimium coïtum* non raro remanentem posse *Gonorrhœam producere*, multis sæpe annis permanentem: nunquam tamen erit ulla *Gonorrhœa Virulenta*, nisi accesserit, *quòd* non tantùm *Semen*, verùm *Sanguinem* quoque ad partium harumce nutritionem accedentem *corrumpat in humorem acrem ac virulentum*, qualis effundi solet in Gonorrhœâ Venereâ & Virulentâ ideò dictâ.

CCCXXXV. Illud verò quod tum Semen, tum Sanguinem ita corrumpit, *partem* quoque *continentem* plus minùs *corrumpet*, ac proinde *Ulcus*, qualecunque tandem, in *ipsâ excitabit*.

Ulcera hæc esse tantùm in Prostatis & Vesiculis seminariis. CCCXXXVI. *Pars* igitur illud *Virus continens* cùm præter *Prostatas & Vesiculas seminarias* nulla esse possit alia, meritò dicuntur *Illæ aut simul, aut seorsim saltem Ulcere laborare*; quod hîc minimè prætereundum, ubi hujus Symptomatis, *Gonorrhœæ Virulentæ*, *Curationem* instituimus, quippe quæ *nunquam feliciter absolvetur*, *nisi sublato Ulcere*, *ac Morbo*, *quem sequitur illud Symptoma*.

Ea esse curanda. CCCXXXVII. In *Gonorrhœæ* igitur Virulentæ *Curatione Dogmaticâ*, cogitandum de *Ulcere* illo qualicunque *mundando* & iterum *consolidando*; atque *Causâ* ejusdem *corrigendâ*, vel *tollendâ*.

Eorum causa. CCCXXXVIII. *Ulceris* hujus *Causa* est *humor acris & virulentus coïtu communicatus*, & *circa hæc Vasa spermatica hærens*, *Sanguinem ac Semen corrumpens*, atque *post ipsius corrupti effluxum aliquâ sui parte in solidis & continentibus partibus exulceratis remanens*, *atque novæ materiæ affluentis Corruptione novâ tum Ulcus*, tum *fluxum virulentum perpetuans*.

Quomodò Gonorrhœa ex arte curetur. CCCXXXIX. *Curabit* ergò ex arte ac feliciter Gonorrhœam Virulentam, qui 1°. *Fermentum* illud *Virulentum & Acre Ulcus excitans*, *fovensque*, atque Sanguinem cum semine corrumpens *Correxerit*, aut è Corpore planè *exturbarit*. 2°. *Ulcus* ab ipso productum *Mundaverit* ac *Consolidaverit*.

CCCXL. Atque hisce paucis Indicationibus satisfaciunt medicamenta omnia vulgò in Gonor-

Gonorrhœæ virulentæ Curatione commendata, ac cum laudabili successu administrata; uti hoc facilè observabit, quisquis hæc omnia mente attentâ examinaverit: quamvis pauci Gonorrhœæ Curam instituentes hæc omnia satis observent, unde non mirum, si tàm sæpè nulla vel tardior contingat ejus Curatio.

1°. Humor acris corrigendus, & quibus.

CCCXLI. 1°. *Humorem Acrem ac virulentum corrigunt Emulsiones* variæ hîc usurpari solitæ; *Decocta* emollientia & lenientia dicta ex Glycyrrhizâ, Hordeo, & similibus parata; Ipsa *Terebinthina*, ejusve *Oleum*, *Balsamus Peruvianus*, *Oleum de Copaïva* dictum, &c.

2°. Expellendus & quibus.

CCCXLII. 2°. Eundem *humorem Acrem, virulentumque* per *Urinæ vias exturbant eadem* ferè memorata *Decocta*, *Emulsiones*, *Olea*, & ipsæ *Cantharides*, &c. dum vi Diureticâ prædita unà cum Urinâ extrudunt fermentum illud virulentum.

Gonorrhœam Virulentam ab Humore acri pendere.

CCCXLIII. Hæc autem medicamenta omnia si quis attentâ mente consideràrit, facilè agnoscet illa *Humori Acido acriori Temperando*, *Expellendoque* convenire, ac proinde *Gonorrhœam Virulentam ab Ipso pendere ac produci*: quemadmodùm ex omnibus Luis Venereæ Symptomatibus id abundè probavimus in superioribus, quod nunc medicamentis huic Gonorrhœæ curandæ convenientibus & talibus usu solo compertis confirmamus.

Ejus Medicamenta esse vel Aromatica, vel acre temperansia.

CCCXLIV. Omnia certè, quæ *potentiùs alterant, humoremque in Gonorrhœâ virulentâ corrigunt*, sunt vel *Aromatica*, vel saltem plus minùs *Acidum temperantia*; inter quæ haud postremum locum occupant *Oculi Cancri*, in hoc affectu curando tam utiles ac necessarii.

In quibus consistat Methodus Gonorrhœam curandi.

CCCXLV. Methodus ergò Curandi Gonorrhœam Virulentam consistit partim in *Alteratione ac Contemperatione humoris Acris Ulcus* in spermaticis Vasis & Glandulis tum *parientis*, tum *foventis*; partim in *Ejusdem* plus minùs Contemperati *expulsione cum Urinis*, proximâ nempe viâ & commodissimâ; in quem finem usurpari quoque possunt *Decocta Sudorifera* in Universali Luis Venereæ curatione laudata & notata, quippe quæ non tantùm per Sudores, verùm per Urinas quoque humores peccantes expellunt, quinimò Acres quoque Acidos temperant; partim in *Ulceris mundatione*, hinc & *consolidatione*, tum per Therebinthinam lotam, tum per eandem coctam, tum per ipsius Oleum, tum per Peruvianum Balsamum, Oleum de Copaïvâ, Balsamum Sulphuris multiplicem, &c. partim in *Earundem Glandularum Prostatarum*, & *Vesicularum seminalium* hoc maligno fluxu *debilitatarum Corroboratione*, per blandè adstringentia & Aromatica, Sale saltem fixo & Acidum frangente donata, Castoreum, Succinum, Myrrham, Mastichen, Coralia, Lapidem hæmatitem, Laccam, &c. internè assumenda & similia; Olea, Mastichinum putà, & alia forinsecùs circa perinæum usurpanda.

Quomodò eadem reddatur incurabilis.

CCCXLVI. Atque tali methodo Curabitur feliciter Gonorrhœa Virulenta, quæ ipsâ neglectâ, vel non satis observatâ redditur quandoque, ex parte saltem, Incurabilis; ac præsertim ratione partis longo fluxu extremè debilitatæ.

Gonorrhœam Lui Venereæ conjunctam ejus curatione etiam tolli.

CCCXLVII. Ubi proinde Lui Venereæ conjuncta est Gonorrhœa Virulenta, ibi Universali Luis Curâ tollitur simul Gonorrhæa; Ubi autem Gonorrhœa sola observatur, illi soli Cura est facienda methodo ac medicamentis modò dictis.

Eâdem universali curatione etiam cedere pustulas.

CCCXLVIII. Spontè solent *Universali Luis Venereæ Curâ* cedere *Pustulæ*, uti jam docui in superioribus, tàm per Sudorifera Decocta, quàm per Mercuriales evacuationes ac imprimis Salivationem, ritè institutas, unde notavi, Curæ laudabilis ac perfectæ signum esse, tum Pustulas, tum cætera Venereæ Luis Symptomata spontè tum cedentia.

Earum curatio particularis.

CCCXLIX. Si cui tamen libet *Pustularum Curam festinare*, aut *seorsim eandem instituere*; quò minùs oriatur de Lue Venereâ suspicio apud alios, tum *Guajaci*, *cæterorumque Lignorum* à me laudatorum *Decocto foveri* possunt. Quin memini, aliis non proficientibus, *Sale Volatili Cupri Tincturâ imbuto* me pustulas fœdas & planè malignas feliciter curare, ac supra propriam expectationem subinde tollere.

CCCL. Inservit quoque Pustulis Curandis *Mercurius præcipitatus* alicui *Unguento immistus* & forinsecùs applicatus.

Easdem oriri à Spiritu Acido.

CCCLI. Atque hæc omnia confirmant itidem Ipsarum *Ortum* à *Spiritu Acido*, in quo totius Luis Venereæ naturam posuimus.

Ulcera Venerea etiam curà Universali tolli.

CCCLII. Quod de Pustulis modò dictum, idem de *Ulceribus* Venereis quoque dicendum, Ipsa *Universali Luis Curâ*, si ritè fiat, *simul curari & tolli*, tum eâ quæ per *Decocta Sudorifera*, tum eâ, quæ per *Salivationem*, *cæterasque Vacuationes Mercuriales* absolvitur.

Earum curatio particularis.

CCCLIII. Possunt autem prætereà Ulcera Venerea *ablui ac mundari Decocto Guajaci* & cæterorum *Aromaticorum potentium*, quin tangi possunt *Sale Volatili liquido & Cupri Tincturâ imbuto*.

CCCLIV. *Unguentis* etiam feliciter admiscetur *Mercurius* tum *præcipitatus*, tum *sublimatus*, ac præsertim *dulcis*.

CCCLV. Quorum ope postquam *mundata* sunt satis *Ulcera Venerea*, *Consolidari* possunt facili negotio cæterorum more, de quibus agitur in Chirurgiâ.

CCCLVI. Non est, quod quis turbetur ac miretur, proponi à me hîc ad Ulcerum Venereorum Curationem *Mercurium* per *Acidos Spiritus* tàm *præcipitatum*, quàm *sublimatum*; existimetque id meam evertere de Luis Veneræ Causâ, in Acido constitutâ, opinionem.

Unum Acidum immutari ab altero.

Nam 1°. novum non est, *Unum Acidum immutari ac infringi ab Altero*, & quidem secundùm *quasdam sui partes ab alterius partibus* differentes.

Quod exemplis docetur.

CCCLVII. Sic Corallia, Margaritæ, oculi Cancri, &c. soluta in *Spiritu Vitrioli Philosophico* dicto, ex Butyri nempe Antimonii in vitæ Mercurium per aquam affusam præcipitatione orto, iterum ab ipso secedunt, quamprimùm *Vitrioli Spiritus* ipsi instillatur: quamvis uterque spiritus sit acidus, & ex vitriolo, ex parte saltem, productus extractusque.

Mercurius sublimatus quibus constet.

CCCLVIII. *Mercurius enim sublimatus corrosivus* quo ad Antimonii butyrum parandum utimur, præparatur plerumque ex *Vitriolo & Sale* marino vel fossili cum Mercurio tritis & simul sublimatis, unde in ipso multùm spiritûs acidi à vitriolo quoque existere, fit manifestum, quamvis ego saltem putem majorem forsan partem à sale vulgari ipsi accedere.

Diversitas Spiritûs Acidi in Spiritu Vitrioli Philosophico unde pendeat.

CCCLIX. Diversitas proinde Spiritûs Acidi in prædicto Spiritu Vitrioli Philosophico reperti pendet 1°. à diversitate *utriusque Salis, Vitrioli & Marini*, conjuncti: 2°. ab *ipso Mercurio*, cum quo elicitus elevatusque est uterque spiritus; 3°. *ab Antimonio* cum quo fit conjunctio ad Butyri præparationem. Est autem in ipso Antimonio etiam spiritus acidus, cujus aliquam partem simul cum Butyro assurgere, mihi saltem est valdè probabile. In spiritu autem Vitrioli vulgari nulla est Aciditas, nisi à solo Vitriolo. Unde notabilem in utroque diversitatem existere, quis non videt?

CCCLX. Idem ex aliis spiritibus acidis quoque patet, quatenus aliqui hoc vel illud Metallum tantùm solvunt, non verò cætera. Sic Exempli gratiâ Salis Spiritus Aurum solvit, non item Argentum: contrà Spiritus Vitrioli Argentum solvit, non item Aurum.

Spiritus Acidus in sublimato aut præcipitato diversus à Veneno Venereo.

CCCLXI. *Spiritus Ergo Acidus in Mercurio tàm sublimato, quàm præcipitato concentratus censendus in nonnullis circumstantiis suis diversus à Veneno Venereo itidem acido:* unde fieri potest, ut *unus alterum alteret, immutet, imò figat.*

CCCLXII. Adde quòd 2°. præcipua *Mutatio*, quæ expectatur ab utroque modo prædicto præparato Mercurio, pendeat *ab ipso Mercurio*, qui præcedenti suâ præparatione per acidum spiritum aptior factus est alterando Veneno Venereo, quippe cui faciliùs nunc, quàm aliàs immiscetur.

CCCLXIII. Inservit Ergo *Mercurius* tàm præcipitatus, quàm sublimatus Veneno Venereo corrigendo, tàm *ratione sui*, quàm ratione *Spiritus Acidi in se concentrati, & Acido Venereo subcontrarii.*

CCCLXIV. Quartum Venereæ Luis Symptomatum locum *Cariei Ossium* assignavimus, præ aliis omnibus *curatu difficillimo Symptomati.* Caries Ossium curatu difficilis.

CCCLXV. *Difficultas* verò *Curationis* vel inde *pendet*, quòd *Venenum Venereum sese intimè insinuet Ossibus, quò penetrare nequeunt remedia illi corrigendo apta; nec facilè igne sive cauterio actuali superari* possit idem malum. Unde id oriatur.

CCCLXVI. *Acidum* certè *arctissimè ossibus sese insinuare, illaque ad internecionem corrumpere*, notum esse potest omnibus Affectuum Chirurgicorum veris Observatoribus, & suprà libros Doctis.

CCCLXVII. Dico *ad internecionem corrumpi Ossa in Carie Venereâ* cùm reverà *vivant* quoque *Ossa*, & *Carie correpta* pro *mortuis* habenda sint. In Carie Ossa esse mortua.

CCCLXVIII. Ad *Cariei proinde Curationem* necesse est, ut *tota pars Carie affecta*, utpote mortua, *separetur à sanâ* & vivâ, cum quâ nec coalescere, nec diu subsistere potest Cariosa, quin eandem itidem inficiat, & ad corruptionem similem paulatim deducat. Pars affecta à sanâ separanda.

CCCLXIX. Difficile autem est, aut *Igne, ferroque ignito*, aut *medicamentis convenientibus* Ossis partem Carie infectam separare ab integrâ, postquam per cuniculos in sanam se insinuat *Venenum Venereum non quiescens, sed eundo vires acquirens:* sicut manifestum in omni Carie Venereâ cujus *Causa non sistitur* aut *infringitur ab Osse* ipso quod corrumpitur, sed indies augetur & Acrior fit, unde tandem, ubi ad summum pervenit, Caries Venerea fit incurabilis. Id quare sit difficile.

CCCLXX. Difficultas autem summa in Carie Curandâ etiam inde pendet, quòd *Remedia* ipsi curandæ *convenientissima* sæpenumerò *satis convenienter applicari, usurparique non possint.*

CCCLXXI. Partes namque Ossibus vicinæ, *Membranæ, Tendines, Nervi*, & similes ab *actuali Cauterio simul læduntur*, & *intolerabiles Dolores patiuntur.* Ab actuali cauterio partes vicinas lædi.

CCCLXXII.

Ac eo malum augeri.

CCCLXXII. *Augetur* autem idem malum, quando *sæpiùs applicantur actualia* illa *Cauteria*, quæ unâ vice parùm præstare solent, at sæpiùs iteranda sunt, si laudabilem effectum producere debeant.

CCCLXXIII. Cætera *remedia*, quæ *Cariei consumendæ aut tollendæ adhibentur*, vel *invalida sunt nimis* ad quæsitum effectum producendum, & illud Venenum Venereum superandum, vel, uti jam dictum, *non satis penetrare possunt* ad quævis loca, in quæ se insinuavit prædictum *Venenum Venereum in Aciditate Acri consistens, ac penetrantissimum.*

Quænam Acidi acrimoniam debellent.

CCCLXXIV. Quæcumque namque hactenus observata sunt quocunque modo *Acidi Acrimoniam debellare*, vel *Salia sunt lixiva*, tàm *fixa*, quàm *Volatilia*; vel *Spiritus Volatiles*; vel *Olea*; vel *Aquea*; vel quædam ex prædictis *magis composita.*

CCCLXXV. *Salia verò lixiva fixa*, quæ primaria sunt Acidi opposita & adversaria, *pura & sola* si fuerint, in superficie hærebunt, nec aliquid laudabilis, magnive præstabunt; sin *Aquâ diluantur*, simul partem aliquam virium suarum amittent; si cum Spiritu *Volatili conjuncta fuerint*, penetrabunt quidem quaquaversùm faciliùs, operabuntur autem simul debiliùs: Si cum *Oleo in saponem mutata* fuerint, debiliora sunt reddita, nec facilè ad interiora penetrabilia; quibus si *Aqua* accedat, ut diluantur & ulteriùs penetrare possint, reddentur simul magis inertia.

Post Cauterium actuale Salia Volatilia esse aptum cariei Ossium remedium.

CCCLXXVI. Adeò ut inter omnia Venenum Venereum Acido-Acre Cariem producens corrigentia & emendantia remedia, post *Cauterium Actuale*, primus locus videatur assignandus *Salibus Volatilibus*, utut satis debilibus ad tantum & tàm grave malum superandum.

Eam ad mortem plerosque comitari.

CCCLXXVII. Non mirum proinde, *si tàm raro curetur Caries Ossium notabilis Lui Venereæ accidens*, quin plerosque ad mortem usque comitetur.

Os infectum totum tollendum.

CCCLXXVIII. Vera etenim ratio Curandi est, ut *Os infectum*, quoties tutò licet, *totum tollatur*, postquam *vix unquam sisti potest in ipso Caries*, aut *pars Ossis corrupta separari à sanâ.*

CCCLXXIX. Quòd verò jam feci, *laudo* iterum *Salis Volatilis usum*; qui laudabilior erit, si quis *Salia Volatilia plurium generum adornet*, atque *optima* quævis per *accuratam & attentam Experientiam seligat.*

Quænam præterea hic usurpentur.

CCCLXXX. Usurpantur quoque in ossium Carie Curandâ *Tutia*, *Lithargyrium*, *Cerussa*, imò *Guajacum*, in Pulverem trita, & inspersa; quæ omnia si quis accuratè examinarit, comperiet, eatenus juvare posse, quatenus Acidum in se concentrant & ab Ossibus allectum avertunt, ne ulterius serpere ac ipsa corrumpere pergat.

Horum remediorum diversitas.

CCCLXXXI. Hæc igitur sunt blandissima Curandæ Cariei remedia; proxima sunt sive media Salia tum Volatilia, tum fixa, tanquam Cauteria potentialia: potentissimum verò est Cauterium Actuale. Quorum ope nisi curari possit Caries, habenda ipsa meritò pro incurabili.

Tophi qui curentur.

CCCLXXXII. Docuimus, excrescere in variis partibus sub membranâ Ossa investiente, Periostio, *Tuberositates* nonnunquam insignes; quæ si Ossa non multùm affecerint, curari solent Emplastris & Unguentis Mercurialibus, imprimis universali curâ per Salivationem.

CCCLXXXIII. Sin Ossa infecerint, & materia Pituitosa viscidior illas constituat, vix curabuntur, nisi aperto Tumore, atque sublato sensim humore viscido, tum per Gummata Aromatica, tum caustica potentialia & actualia; perseverando tamdiu in eorundem usu, donec Os mundatum & liberatum ab omni Phlegmate Venereo observetur, atque tunc pergendo ad consolidationem per remedia Chirurgica vulgò nota.

Dolores molesti curandi mitigantibus.

CCCLXXXIV. Diximus Doloribus molestis & quidem noctu repetentibus, interdiu ferè cessantibus, & quidem non in articulis, sed loco Articulorum intermedio afficientibus teneri ac urgeri non infrequenter Lue Venereâ infectos: ad quorum mitigationem tum internis, tum externis medicamentis uti possumus.

Tam externis.

CCCLXXXV. Inter externa præ aliis omnibus laudantur Unguenta Mercurialia; ut & fotus Guajacini, & Juniperini, &c.

Quàm Internis.

CCCLXXXVI. Inter Interna commendatur præ cæteris Sarsaparilla, & ejus Decoctum; Vix tamen aliquid efficitur absque Opiatis medicamentis, quæ plurimùm hic præstant si convenientibus uniuscujusque Ægri constitutioni misturis addantur, atque circa vesperam recrudescente dolore usurpentur.

CCCLXXXVII. Primarium tamen hîc est cura Cuis Universalis, cujus ope Dolores illi sensim minuuntur, & tandem in totum tolluntur.

Capillorum defluvium qui curetur.

CCCLXXXVIII. *Capilli abradendi*, quando effluere incipiunt; qui spontè solent absolutâ ritè curâ universali renasci: ut non opus sit multa in ipsorum gratiam peragere.

CCCLXXXIX.

Maculas post curam Universalem spontè abire.

CCCLXXXIX. *Maculæ* spontè abire solent post curam Universalem absolutam; licet possint citiùs tolli, si Decocto Guajaci & aliorum Aromaticorum superiùs laudatorum foveantur.

Bubones Venerei quomodò curandi.

CCCXC. Inter Venerea Symptomata haud postremum locum obtinent *Bubones Venerei* dicti, quamvis postremo ferè loco ipsos examinaverimus.

Eorum maturanda suppuratio & Apertio.

CCCXCI. In horum Bubonum Venereorum Curatione notant Practici, dandam esse operam, ut quantum fieri potest, maturetur eorum Suppuratio & Apertio.

Suppuratio quibus promoveatur.

CCCXCII. Suppurationem promovent Emplastra cum Aromaticis Gummatibus parata, Diachylum magnum & similia.

CCCXCIII. Quòd si & tunc segniùs procedat suppuratio, suadent Cauterio potentiali festinare apertionem; quo eò alliciatur Venenum; quod ego fieri puto, ne ad interiora pergat Venenum in illo tumore existens.

CCCXCIV. Laudo proinde id, quod Experientia quotidiana docet esse optimum, licet aliter forsan explicem utilitatem ex medicamentorum usu Ægris accedentem.

Condylomata quî curanda.

CCCXCV. Condylomata tum muliebri pudendo, tum in utriusque sexûs Podice oborta, ut & Verrucæ in Membro Virili erumpentes curantur, præter Luis Universalem Curationem, per medicamenta illis applicata Mercurialia Acriora, ipsa consumentia, cæterosque Spiritus Acidos, Vitrioli, Sulphuris & similes.

Et quibus.

CCCXCVI. Possunt Ergò unâ Spirituum illorum Acidorum guttâ tangi, & quidem toties, (at semel tantùm in die) donec corrosa sint, & siccata decidant.

CCCXCVII. Conducit quoque Aqua Plantaginis & Rosarum ana ad libram unam cum Aluminis Crudi & Mercurii sublimati ana drachmis duabus mista & in Vitro decocta, & post subsidentiam effusa; ac linteo parti affectæ applicata.

Plura qui volet, consulat Auctores Practicos, ubi plurima inveniet, quæ conveniant: Neque nobis mens fuit singula hîc persequi, verùm Naturam Veneni Venerei investigare, ac eruere; uti factum putamus, optantes, ut quæ hactenus protulimus, cedant suo tempore in multorum ægrorum commodum, & Medicorum commendationem.

Finis Tractatûs Tertii.

TRA-

TRACTATUS IV.

De Phthisi.

Phthisis quomodò generetur.

I. INter Affectus *Ulceri Pulmonum*, &, qui huic supervenire solet, *totius corporis Marcori* ansam præbentes imprimis recenseri meretur *Pleuritis*, quæ quoties vel negligitur, vel aliàs non superatur, abit in Suppurationem; Pus autem non infrequenter in Pectoris Cavitate collectum constituit *Empyema*; ab hoc verò Pure Acri afficiuntur sæpenumerò Pulmones, atque *Phthisis* producitur; de quâ nunc agere lubet.

Quid Phthiseos nomine vulgò significetur.

II. Sciendum autem, nos non omnem *Tabem*, at eam duntaxat, quæ *Pulmonis Ulcus consequitur*, *Phthiseos* nomine intelligere, postquam in hâc significatione sumi solet vulgò hæc vox apud Medicos.

Ejus Symptomata.

III. Præter enim *Universi Corporis contabescentiam* alia insuper in Phthisi observari solent Symptomata ipsi peculiaria, *Tussis* putà *cum Puris excretione*; quibus accedit *Febris Hectica*, unâ sc. duabusve post assumpta Alimenta horis exacerbata.

Phthisin absque Pleuritide oriri.

IV. Quoniam verò non tantùm post Pleuritidem, verùm etiam sine ipsâ oritur Phthisis, lubet pluribus illum affectum secundùm varias suas causas examinare.

Ejus signum inseparabile Pus.

V. Cùm autem *inseparabile Phthiseos signum* sit *Pus continuè Tussi excretum*; videndum, ex quibus & à quibus tale Pus produci queat, quod ad Tussiendum, ac se excernendum Pulmones irritare valet.

Quale illud Pus sit.

VI. Et 1°. quidem observandum, *Pus Phthisicorum non esse uniusmodi*, sed *valdè diversum* ab Ipsis excerni, rariùs quidem, *album* ac *æquale*; frequentiùs *subflavum*, *viridescens*, *quandoque lividum*, *atrum*, *aut variegatum*, *consistentiâ inæquali*; *fœtens*, *ac cum multifario Phlegmate mistum*.

Ejus materia varia.

VII. Atque ex hâc *Puris* varietate facilè patet, *Materiam ejusdem* non rarò esse *variam*.

VIII. *Omnis* quidem *Puris Materia* est *Sanguis*, sed *non semper purus & sincerus*, *verùm hic cum humoribus ad Pulmones* per vasa delatis, aut per fauces *delabentibus mistus*.

Causa efficiens.

IX. Cùm proinde *Sanguis necessariò concurrat ad Puris productionem*; Sanguis autem tum demùm in Pus abeat, *quando extra sua Vasa*, *Capillaria præsertim*, *ac Venas est effusus*: quidquid huic Sanguinis in Pulmonibus effusioni ansam præbere potest, id omne *Phthiseos causa efficiens* esse poterit.

Pus aliunde etiam, quàm à pulmone accedere.

X. Si quis prætereà praxin Medicam consulat, & ea, quæ quotidie Ægris accidunt, observet; comperiet non rarò *aliunde*, *quàm à Pulmone*, *maximam Puris per Pulmones excreti partem accedere*, ac imprimis *post Pleuritidem* in Abscessum mutatam, vel *hanc*, *Anginamve*, aut secundùm Hippocratem (prout ipsum aliqui saltem ad literam interpretantur Auctores Recentiores) *Lethargum* quoque *consequens Empyema*, quemadmodùm id alibi docuimus.

Quando quis Phthisi laborare dicendus.

XI. *Phthisis* proinde sive *Ulcus Pulmonum*, nunc erit *primarius Ipsorum Affectus*, quando in Pulmone ipso læso generatur Pus; nunc *secundarius* tantùm, quando aliunde ad Pulmones traducitur *Pus*, *à quo ipsi inquinantur*, inficiuntur, corrumpuntur, sicque *in Ulcus abeunt*, atque tunc itidem Pus producunt: *neque enim priùs dicitur quis laborare Phthisi*, *quàm ipse Pulmo in ipso afficiatur*, *ulcere laboret*, *atque ex suo etiam Sanguine Pus producat*.

Primariæ ad Phthisin affectûs causæ variæ.

XII. *Primarii Pulmonum ad Phthisin producendam requisiti Affectûs Causæ variæ* observari solent; *proxima* quidem est multifaria *Vasorum Apertio*, sive illa fiat *Vulnere*, pungendo, cædendo; sive fiat *rupturâ*, cadendo, vociferando, tussiendo, distendendo; sive fiat *rosione*, ab humore Acri; sive fiat per *Diapedesin*, exsudationem ob vasa distenta & laxata; sive quocunque alio modo. Difficile enim est, omnes causas externas, fortuitas præsertim, referre aut excogitare.

Hæ ad Curationem cognoscendæ.

XIII. *Interest tamen ad Curam* ritè instituendam, & non tantùm ad præcavendam *imminentem*, sed insuper ad superandam Phthisin præsentem ac urgentem, *Causas omnes proximas & remotas*, quemadmodùm illæ ordine se consequuntur, perspectas habere.

A vociferatione vehementi Phthisin produci.

XIV. Quisquis enim novit atque expendit, à vociferatione, putà vehementi, rumpi posse Pulmonum vasa, & inde Phthisin produci, is & solicitus erit, ne ipse hâc ratione peccet, aut se conscio alius; quin monebit quosvis, ut sibi caveant à simili noxâ.

XV. Quinimò ubi observabit Medicus, ex simili vociferatione in dolorem pectoris punctorium, aut Sanguinis sputum incidisse aliquem

quem consilium à se petentem, rationem habebit ejus exactam, & mox allaborabit, ut Dolor ille tollatur, & Sanguinis sputum, consolidato in tempore vase aperto, curetur. Sic enim præveniet malum facilè aliàs futurum. Cùm prudentis sit prævenire mala, ne ab illis præveniatur.

Non semper à Sanguinis sputo Phthisin oriri.

XVI. Sed dicet Aliquis, *quorsum ex Sanguinis sputo quis sibi metuat à Phthisi; postquam ibi non stagnat, non in partis, Pulmonis putà, substantiam effunditur, quin mox* per asperam *Arteriam excernitur* è corpore *Sanguis?*

Aliquando tamen.

XVII. Cui respondeo, 1°. non semper immediatè conjungi Asperæ Arteriæ Vasa Pulmonis Sanguinea, quin subinde aliquid substantiæ pulmonis intercedere, in quam aliquid cruoris, & imprimis pars ejus serosa & acrior ingredi queat, & ipsam sensim exulcerare.

XVIII. Sed & respondeo 2°. ipsum Sanguinem lateribus vasorum apertorum adhærentem acrimoniam aliquam concipere, quæ Ulcus sensim pariat, & in ipsam Pulmonum substantiam & parenchyma serpat.

XIX. Prudentis erit proinde, talia vel levissima incommoda nunquam negligere, quoniam ex illis neglectis lethalem Phthisin sæpenumerò suum ortum duxisse, nimis frequens incautos docuit Experientia.

Phthisin frequenter Peripneumoniæ supervenire non ritè curatæ.

XX. Quamvis autem *Sanguinis sputum* sæpiùs recurrens subsequi soleat frequenter *Phthisis*, longè tamen *frequentiùs solet eadem supervenire Peripneumoniæ, non ritè Ægrotorum Medicorumve culpâ curatæ*.

Ægrotorum culpâ.

XXI. *Ægrotorum culpâ non ritè curatur Peripneumonia*, quoties seriùs ad se vocant Medicos, aut consilia ipsorum optima negligunt ac suo lubitu medicamenta usurpant, vel diætam instituunt noxiam; Aërem frigidum, asperioremve non satis fugiendo: potum frigidum sumendo, &c.

Medicorum culpâ.

XXII. *Medicorum culpâ non ritè curatur Peripneumonia*, quoties Ipsi ex suo vel alieno præjudicio ipsam curare satagunt secundùm nescio quam methodum generalem omnibus morbis accommodandam; quæ tamen nulla utilis excogitari potest ubique sibi similis; postquam pro re natâ, hoc est, pro circumstantiarum, Personæ, Ætatis, Sexûs, Anni temporis, Aëris constitutionis, Vitæ generis, & imprimis Symptomatum præsentium vel instantium diversitate omninò semper variari debet vera & Ægris profutura Medendi Methodus.

Omnibus morbis non una curandi Methodus.

XXIII. Quemadmodùm enim omnibns Equis unum idemque adaptari non potest Ephippium, sic & omnibus morbis debitè curandis una eademque methodus conveniens excogitari nequit.

Cur Peripneumoniæ superveniat Phthisis.

XXIV. *Peripneumoniæ* autem *faciliùs supervenire solet Phthisis*, quoniam ubi hæc in Abscessum abit, ulcus necessariò concurrit, quod nisi mundetur confestim, ac mox consolidetur, denuò Phthisin producet.

In ulcere Pulmonum curando festinandum.

XXV. Neque enim mox, ubi aliquod est in Pulmonibus Abscessu laborantibus Ulcus, Phthisis quoque adest, [illegible] facilè ac brevi Phthisin producet, nî quamprimùm curetur; unde si in ullo affectu, certè in hoc curando festinandum.

Ex quali ulcere Phthisis producatur.

XXVI. Distinguendum proinde inter Ulcus recens, ac inveteratum in Pulmonibus: nam ex protracto, nec mox curato ulcere Phthisis sensim producitur.

Causa Phthiseos proxima.

XXVII. Causa proinde Phthiseos proxima est Ulcus tamdiu in Pulmonibus hærens, ut ab Ipso cum febre lentâ Corporis macies excitetur.

A quo ulcere citiùs producatur.

XXVIII. Citiùs autem ab Ulcere Pulmonum fœdo & à materiâ acriori producto excitabitur Phthisis, quàm ab Ulcere magis blando, & à materiâ minùs acri generato.

Causæ ulcus producentes 1°. Peripneumonia.

XXIX. Inter *Causas* proinde *Pulmonum Ulcus producentes* 1°. loco debet poni *Peripneumonia*, Pulmonum sc. Inflammatio *in Abscessum transiens: aut Vomica*.

2°. Sanguinis sputum.

XXX. 2°. *Sanguinis sputum* neglectum, nec in tempore curatum.

3°. Humor acer & salsus.

XXXI. 3°. *Humor acer, ac salsus sive acidus à Capite per fauces in Asperam Arteriam destillans*, & paulatim exedens atque exulcerans tum dictam Arteriam, tum ipsam pulmonum substantiam.

4°. Humor Pituitosus & Viscidus.

XXXII. 4°. *Humor Pituitosus & Viscidus* itidem à Capite vel Faucibus in Arteriam asperam descendens, ibidem adhærens, acriorque pulmorâ factus, hinc similiter, licet lentiùs, Pulmones exulcerans.

5°. Pus acre in Pulmones admissum.

XXXIII. 5°. *Pus acre ex Latere in Pleuritide, aut Thoracis Cavitate in Empyemate in Pulmones admissum*, & Ulcus in ipsis pariens.

Quando citiùs producatur.

XXXIV. Ubi autem Causæ prædictæ incidunt in Pulmonem ex naturali suâ constitutione vitiosum, & ad Phthisin vergentem, longè faciliùs, citiùsque idem malum contingit.

In quo constitutio naturalis ad Phthisin consistat.

XXXV. In quo autem *naturalis hæc ad Phthisin constitutio consistat*, meritò quæritur: cum per Experientiam admodùm frequentem liquidò constet, *Integras Familias* observari *ad Phthisin* ita *inclinantes*, ut pauci ex ipsis grave hoc effugiant malum.

Esse ma-

XXXVI. Notum quidem, malum illud esse

lum hæreditarium. esse *hæreditarium*, à parentibus transire ad liberos; sed in quonam illa Dispositio hæreditaria consistat, non æquè notum.

XXXVII. Neque enim loquimur hîc de *Vitiosâ Thoracis conformatione*, tum *ab ortu* sive nativitate quibusdam propriâ, sive *connatâ*; tum *post nativitatem* aliis ex Casu, Contusione, aliove infortunio accedente; at de *Constitutione Pulmonum* aliarumve Partium *propriâ & hæreditariâ*, ob quam non tantùm proclives sunt plures ejusdem familiæ Liberi, ut ut benè aliàs habentes, at insuper, ubi ad certam ætatem (in aliis enim citiùs, in aliis seriùs hoc malum se manifestare solet) pervenerunt, in Phthisin subitò incidunt, & utplurimùm ipsâ extinguuntur.

Continua partium corporis mutatio. XXXVIII. Ut autem hoc faciliùs pateat, puto considerandum, *Humores singulos in corpore humano indies sensim mutari, & secundùm ætates notabiliter alterari*; sed *& Partes solidas & Viscera itidem notabilem Mutationem pro ætatibus variis nancisci*; quæ mutatio præsertim observatur in *Glandulis*, quarum aliquæ *minuuntur* sensim, dum aliæ *crescunt & augentur* potiùs indies.

Et præcipuè glandularum.

Ut Glandulæ Thymi. XXXIX. Sic *Glandula Thymus*, in Fœtu valdè magna, plurimùm minuitur in Animalibus senescentibus.

Pulmonis constitutio peculiaris in Phthisi. XL. Peculiarem quoque Pulmoni constitutionem contigisse, quæ cum ætate mutetur, Phthisis, de quâ nunc agimus, abundè docet; quamvis hactenus mihi non sit possibile, illam Constitutionem Pulmonum mutatam certò describere atque explicare.

Qualis. XLI. Talem tamen oportet illam esse *Pulmonum Constitutionem*, quæ tunc *faciliùs afficiatur, & patiatur ab humoribus in hâc vel illâ ætate magis dominantibus*.

Maximè in partibus fluidis quærenda. XLII. Interim si, quod imprimis verius mihi videtur, proponere licet, (& quid nî liceat?) arbitror, *Dispositionem illam ad Phthisin* non tantùm *in partibus Solidis* ac Continentibus, sed maximè in *fluidis ac Contentis* quærendam & inveniendam.

Humoribus nempe variè mutatis. XLIII. Prout namque hi vel illi humores *pro ætate variâ nunc vel Acriores fiunt, vel obtusiores*; sic iidem modò hos, modò illos producunt affectus & morbos; ab *humoribus* variè mutatis *proinde petenda* videtur *potissima ratio Phthiseos Hominibus cæterùm*, quantum dignoscere licet, *sanis obveniens absque ullâ sensibus externis manifestâ Causâ*.

Suspicio Autoris de causâ Phthiseos XLIV. Observavi non semel, ad Asperæ arteriæ latera *Glandulas* duas cum Testium Parenchymate affinitatem aliquam habentes, ac *Thyroidêas* dictas, applicatas, ex quibus Succum aliquem in dictam Arteriam deferri suspicor; qui si præter naturam Acrior fiat, facili negotio ab ipso afficientur Pulmones; quin hic humor si secundùm ætatem variam reddatur varius, ab ipso in hæreditario malo magis adhuc immutato producetur forsan Phthisis. Hanc meam Conjecturam & Suspicionem pro Conjecturâ duntaxat & Suspicione haberi volo; quam idcircò tamen communico, ut si cui, quàm mihi, priùs contingat occasio diligentiùs in hanc rem inquirendi, hoc fiat, & tantò citiùs Veritas eruatur & pateat. hæreditaria.

XLV. Ut proinde his adhuc incertis ac incompertis missis ad cætera magis certa & nota pergamus, examinemus accuratiùs Causas à me propositas Ulceris Pulmonum.

XLVI. Et 1°. quidem *à Peripneumoniâ in Abscessum trânseunte*, aut *Vomicâ* in Pulmone excitatâ Phthisin facillimè exoriri posse, quis negabit, nisi qui imperitè ignoraverit, adesse in utroque casu Ulcus in Pulmone. A Peripneumoniâ aut Vomicâ Phthisin oriri.

XLVII. Non tamen ab omni *Ulcere* mox *Phthisis* producitur, sed ab ipso *perdurante*, *nec in tempore curato*. Nam si Pus ex rupto Abscessu aut Vomicâ per asperam arteriam excernatur, & Ulcus ibi existens quamprimum convenientibus medicamentis mundetur, hinc & consolidetur; nullum erit futuræ aut subsecuturæ Phthiseos periculum; quemadmodùm econtrà, si Ulcus illud ab Ægro negligatur, aut à Medico imperito perperàm tractetur, mirum non est, si brevi ulteriùs serpat noxa & sensim subsecuturæ Phthiseos ponantur fundamenta. Non tamen semper. Et quando.

XLVIII. Neque enim tantùm *Pulmonum substantia* magis magisque *afficitur*, sed insuper aliquid *purulentæ materiæ Sanguini per Pulmones circulanti communicatur*, unde is ampliùs indies afficitur & inficitur, atque ad Corpus ritè nutriendum ineptus redditur; hinc unà cum *Febre Hecticâ* dictâ *Universi Corporis tabes* consequitur; dum simul *Tussi* excernitur Sanguinis ad partem Pulmonum affectam delati pars *in Pus* corrupta: quæ primaria sunt Phthiseos Symptomata. Non tantùm Pulmonum substantiæ, sed Sanguini purulentam materiam communicari. Unde Febris Hectica, Tabes & Tussis.

XLIX. Dixi non tantùm ex *Peripneumoniâ*, sive Inflammatione in Pulmonum parenchymate excitatâ, in Abscessum mutatâ & ruptâ, sed insuper *ex Vomicâ* in Pulmone excitatâ & ruptâ excitari Phthisin.

L. Explicandum proinde paucis, quid *per Vomicam* veniat intelligendum. Aliqui enim per Vomicam intelligunt *Sanguinem*, non in Pulmonum substantiam, sed *in membraneam capsulam sensim effusum, ibidem collectum, & tandem* Vomica quid sit aliis.

in Pus abeuntem. Hoc quidem non ausim negare posse fieri, quamvis non meminerim, me tale quid unquàm in sectionibus observare, aut aliquid, unde idem satis solidè possem deducere ac concludere.

Quid Autori.

LI. Ut proinde, quid mihi observare contigerit, proferam, & quid mihi proinde *Vomica* sit, candidè communicem. Vidi non semel *Glandulosa in Pulmonibus Tubercula* minora vel majora, in quibus aliquando Pus varium contineri, sectio manifestavit. Hæc proinde Tubercula sensim in Pus abeuntia, & membranâ suâ tenui conclusa pro Vomicis habenda existimo, *ab illis* saltem non infrequenter *Phthisin ortum habere* deprehendi.

In Vomicis causa Phthiseos hæreditariæ.

LII. Quinimò *in hisce Tuberculis,* si in re ullâ aliâ sensibus externis patente, *Dispositionem illam ad Phthisin familiis certis hæreditariam, lethalemque constituere non verebor:* Solent enim illa Tubercula cum ætate augeri, atque sensim ad Suppurationem pergere.

Autoris conjectura de Glandulis secundùm naturam minimis, sed præter naturam factis grandioribus.

LIII. Non possum me continere, quin hac occasione datâ in Medicorum uni Veritati addictorum gratiam pergam in Conjecturis meis candidè communicandis. Ex his enim, aliisque similibus observationibus investigans Continentium æquè ac Contentarum partium Usum & Noxas; veni tandem in varias suspiciones de Glandulis secundùm naturam minimis & oculorum aciem tunc fugientibus, nec nisi, ubi præter naturam aliquantò sunt factæ grandiores, visui se offerentibus per universa Corporis nostri Viscera & Carnes distributis.

In Plexu Choroëide.

LIV. Hisce Conjecturis atque Cogitationibus meis ansam dederunt primò *Glandulæ in plexu Choroëide* non nisi in statu præternaturali observabiles, tunc autem ad insignem magnitudinem, ipsi putà majusculi, nonnunquam ascendentes. 2°. *Memoratæ modo in Pulmone Glandulæ* sive Tubercula Glandulosa. 3°. *Glandulæ in variis corporis partibus manifestæ in strumosâ vel scrophulosâ constitutione;* adeò ut tunc non tantùm satis exiguæ in Mesenterio & Colli lateribus secundùm naturam apparentes in magnitudinem ac duritiem prodigiosam excrescant, sed insuper infinitæ penè aliàs ignotæ tum sese manifestent; & quidem omnes Conglobatæ, non item Conglomeratæ; quas integras & salvas permanere observavimus, licet Conglobatæ ipsis adnatæ plurimùm essent vitiatæ.

In Pulmone. In variis partibus.

Distinctio glandularum in conglobatas & conglomeratas.

LV. Unde, ut hoc quoque in transitu referam, patet, non, ut aliquid novi ac cæterùm inutilis proposuisse viderer, sed uti rem veram, in se proinde antiquam & perutilem, Candidis, bonisque communicarem, distinxisse me primarias & frequentissimas humani Corporis Glandulas in *Conglobatas* & *Conglomeratas.* Quam distinctionem dum aliqui Scioli quidem, reverà tamen rerum ipsarum Ignari, imperitè ac inscitè carpunt ac criminantur, Invidiam suam & maledicendi studium testantur.

LVI. Ex observatis prænominatis in morbidâ Corporis Constitutione Glandulis, judicavi, adesse ipsas quidem in statu naturali, sed esse tàm exiles, ut visum fugiant; quemadmodùm vasa capillaria in Tunicâ Oculorum adnatâ tàm sunt exilia, ut non videantur, nisi ubi præter naturam in ipsis stagnans sanguis easdem distendat, & tunc instar fibrillarum rubearum visendas exponat.

Glandulas in statu naturali adesse & visum fugere.

LVII. Uti proinde nemo, qui in Oculorum Inflammatione vidit semel ista Vasa, illa negabit adesse, licet posteà eadem non videat ampliùs, ita, qui semel aut sæpiùs in statu præternaturali & circa plexum Choroëidem, & in Pulmonibus, & alibi observavit Glandulas prænominatas, præter omnem rationem denegaret easdem, quamvis perexiguas in statu sano.

LVIII. Quòd si tales sint ubique forsan, hoc est, in omnibus omninò Corporis partibus, & Parenchymatibus sive Carnibus Glandulæ Conglobatæ exiles, nonne ab illis producetur Lympha, quæ in statu præternaturali, ob Aëris præsertim, Alimentorum, Animi Affectuum, Mœroris præsertim, errata evadat vel acrior, vel viscidior; sicque multorum affectuum, Dolorum, Lassitudinum & similium malorum existat Causa: quam ignoramus plerumque, unde illam nos deducere oporteat.

Et esse forsan in omnibus corporis partibus.

Et Lympham ab illis produci.

Causam variorum malorum.

LIX. Quemadmodùm igitur in *Glandulis Pulmonum secundùm naturam imperceptibilibus, præter naturam verò sensim auctis* & conspicuis *Vomicas* excitari observavimus, sic *in iisdem Dispositionem Hæreditariam ad Phthisin* forsan quærendam, inveniendamque suspicamur.

In Glandulis Pulmonum dispositio ad Phthisin hæreditariam.

LX. Inter Causas Ulceris Pulmonum proposuimus 2°. *Sanguinis sputum,* aut neglectum ab Ægris, aut non ritè curatum à Medicis.

A Sanguinis Sputo Phthisin oriri.

LXI. Ulcus autem tunc produci arbitror, quatenus aliquid Sanguinis effusi, & continuè allabentis Vasis rupturæ adhærens & acrimoniam acquirens partes vicinas sensim rodit, donec ulcus evadat; quo indies aucto & sordidiore facto Phthisis necessariò consequitur, dum puris aliqua pars sanguini communicata eundem inficit, & tum ad partes omnes nutriendas, tum ad Humores alios omnes producendos ineptum reddit; quemadmodùm jam dictum.

Ulcus quando producatur.

LXII. Ulcus Pulmonum diximus 3°. habere ortum *à Catarrhis salsis vel acidis,* à Capite in

A Catarrhis Salsis vel Acidis

Phthisin oriri. in asperam arteriam delabentibus; à quibus corroditur aliàs quidem citiùs, aliàs verò seriùs Membrana ejus interior, mox & ejus substantia, donec sensim pertingat in ipsum Pulmonum parenchyma, & ibidem Ulcus pariat eò magis noxium & periculosum, quò acrior existit distillans eò humor.

Ut & à Catarrhis viscidis & Pituitosis. LXIII. Docuimus 4°. *à Catarrhis Crassis, Viscidis & Pituitosis*, produci quoque posse Pulmonum Ulcus; quatenus iidem in Tracheâ Arteriâ hærentes, sensim acrimoniam itidem nanciscuntur, atque tunc demum ulcus excitant.

Catarrhorum species aliquando concurrere. LXIV. Sed non rarò concurrunt geminæ istæ Catarrhorum species, redduntque Malum curatu tantò difficilius, quòd non pauca alterutri convenientia remedia noxia sint alteri.

Phthisin oriri à pure in Pulmones transsumpto. LXV. Diximus tandem 5°. *Pus aut ex latere, aut ex Pectoris cavitate in Pulmomes transsumptum* eidem Ulceri ansam præbere, quatenus acrius lentiusque factum & hinc inde in Pulmonibus hærens ipsos erodit, & in Ulcus mutat.

Et quidem faciliùs ab Empyemate, quàm à Pleuritide. LXVI. Arbitror autem, faciliùs ac frequentiùs à Pure in Thoracis Cavitate collecto, adeóque ab Empyemate, quàm à Pure in Latere confecto, adeóque à Pleuritide produci Phthisin: quoniam Pus illud in Thoracis Cavitate collectum cæteris paribus acrius existit, quàm illud, quod in Pleuritidis abscessu nuper rupto transfertur in Pulmones.

LXVII. Sive enim ex Pleuritide, sive ex Anginâ, sive fortassis ex Lethargo generetur aut oriatur Empyema, Pus illud aliquandiu hærebit in Pectoris Cavitate, antequàm transsumatur in Pulmones; morâ autem fiet necessariò acrius, ac proinde quàm priùs nocentiùs, & ad Ulcus in Pulmone producendum aptius. Ab Empyematis E. pure faciliùs excitabitur Phthisis, quàm à Pure in Pleuritide ex latere immediatè in Pulmones translato.

LXVIII. Potest tamen accidere, ut in uno homine Empyemate laborante Pus minùs Acre colligatur in Thoracis Cavitate, quàm in alio homine Pleuritide solâ in Abscessum mutatâ: idcircò addidi *cæteris paribus*. Nam in hoc eodem homine Acre Pus in Pleuritidis Abscessu habente, si transeat malum in Empyema, Pus illud in Thoracis Cavitate collectum fiet adhuc Acrius, quàm priùs erat: atque sic & tunc quoque ejusdem hominis Empyici Pus Acrius erit, quàm erat, dum tantùm esset Pleuriticus.

Phthisis à Contagio. LXIX. Atque hæ fuerunt Ulceris in Pulmonibus ad Phthisin excitandam requisiti Causæ antecedentes. Præter quas *Contagii* quoque fit 6°. apud Authores Medicos mentio, quatenus exspiratus à Phthisicis Aër, ore, naribusque propiùs admotis excipitur & inspiratur; à quo miasmata fœtida & Acria continente alii, Consanguinei præsertim, afficiantur, inficiantur, & tandem in morbum similem, Phthisin prolabantur.

LXX. Et certè, si quis Experientiam consulat, & accuratè observet, quæ Adstantibus & Consanguineis tenerioribus ac junioribus contingere soleant, comperiet id esse nimis verum; quocirca meritò adhortantur & monent adstantes tales & imprimis Consanguineos Medici, ut ab exspirato Phthisicorum halitu sibi sedulò caveant: à quo ego illos præsertim affici suspicor, quia non æquè omnes affici deprehenduntur, in quibus est vel minima ad Phthisin Dispositio naturalis, quam paulò ante, si quid conjecturâ probabili assequi potui, dixi me nunc quærere in Glandulis minimis secundùm naturam in Pulmonibus imperceptibilibus, nec nisi, ubi præter naturam intumescunt, conspicuis: ubi sc. ab humore viscidiore obsidentur, à quo sensim magis magisque in ipsis collecto in molem majorem expanduntur, tuncque visui & tactui exponuntur. *In quibus contingat.*

LXXI. In quibus proinde aut ex constitutione nativâ, aut à frigore externo, aut ab Alimentis pravis & Pituitosis, aut ab Animi mœrore, aut à sæpiùs redeunte cum gravedine Tussi, aut à pluribus causis concurrentibus præter naturam augeri cœperunt hæ Glandulæ; in iis faciliùs halitibus Phthisicorum simile malum excitabit.

LXXII. Quæ verò magis antecedentes sunt prædictarum Causarum, Inflammationis, Sanguinis sputi, Catarrhorum tum Acrium, tum viscidorum, Causæ, istæ ex peculiari Affectuum istorum Tractatione peti possunt ac debent; sufficit enim nobis hîc illas considerare, quatenus Ulceris in Pulmone perseverantis, adeoque Phthiseos Causæ esse possunt.

LXXIII. Quoniam Medici plerique censent, Phthisin curari tantùm posse in suo principio, non item, ubi jam est inveterata & confirmata, meritò non tantùm de Phthiseos præsentis, atque incipientis, aut confirmatæ, sed insuper de Ipsius instantis vel facilè futuræ signis soliciti sunt omnes, qui ex arte allaborant suis Ægris facere Medicinam. *Phthiseos signa, & quidem instantis consideranda.*

LXXIV. Proferemus autem *Consummatæ* atque ideò pro desperatâ & incurabili habitæ *Phthiseos signa*. Illa enim sunt 1°. *Corporis universi macies, pallor & languor.* 2°. *Tussis molesta* *Phthiseos consummatæ & incurabilis signa.*

cum puris excretione; ideóque *Respiratio quoque difficilis.* 3°. *Febris lenta hectica*, unâ putâ duabusve post assumpta alimenta horis exacerbata. Quibus præsentibus & observatis de Phthiseos gravis præsentiâ judicare norunt ipsi Plebeji.

Signa Phthiseos incipientis.

LXXV. Incipientis autem Phthiseos signa sunt 1°. *Tussis post Peripneumoniam* præcedentem, aut *Pleuritidem*, aut *Empyema* diutiùs perseverans, cum puris excretione 2°. *Febris lenta* continua. 3°. *Corporis extenuatio* cum *Appetitu dejecto, viribusque prostratis*, nec ab assumpto quidem alimento recreatis ac refocillatis.

LXXVI. Aut *Tussis* idem post *Sanguinis sputum permanens*, cum aliqua *Puris, purulentæve materiæ, aut Sanguinis* quoque *excretione*; concurrentibus prædictis, *Febre* atque *Appetitu cum viribus prostrato.*

LXXVII. Aut itidem *perseverans cum Catarrho acri, viscidove, vel utroque Tussis*, accedentibus *Febre lentâ continuâ, Corporisque extenuatione*, & imprimis observato aliquo in *excretis pure vel Sanguine.*

LXXVIII. Aut observata in *Consanguineis, vel valdè amicis* alicui ex Phthisi defuncto familiariùs adstantibus vel ministrantibus *Tussicula* cum *corporis extenuatione, ac febriculâ* conjuncta.

LXXIX. Quoties namque memorata observantur signa, non est ampliùs de incipiente jam Phthisi dubitandum, nec in ejus Curâ procrastinandum, quoniam vel minima hîc mora notatur multùm noxia.

Signa Phthiseos imminentis.

LXXX. *Imminentis* denique atque *facilè obventuræ Phthiseos signa* sunt *Tussis quævis diutiùs perseverans, graviter affligens, aut sæpiùs repetens*; imprimis *ab humore acri à Capite* delabente; ab hoc enim facilè corroditur Asperæ arteriæ tunica, sicque ulcus producitur.

Tussis gravis quænam mala producat.

LXXXI. A quâvis autem *Tussi* gravi concutitur vehementer corpus universum unà cum Pulmone, in quo idcircò Vas subinde rumpitur, unde à superveniente tunc Sanguinis sputo, non ita difficulter consequitur Ulcus, hinc & Phthisis, quemadmodùm id docuimus in superioribus.

Unde non negligenda.

LXXXII. Pessimè proinde sibi consulunt plerique in his regionibus, dum Tusses suas & diuturnas & graves utplurimùm negligunt, aut Empiricorum potiùs quàm Medicorum consiliis utuntur: quamvis, ut, quod res est, addam, plurimi Medici culpandi veniant, quòd tam negligentes sint in Tussium quoad Causas suas hinc & Curandi modos aptissimos diversissimarum examine instituendo, ac medelâ ritè formandâ, dum unâ eâdemque methodo tractare solent plerosque, atque infelici proinde Curatione Artem ac se ipsos ludibrio aliorum exponere.

Quid observandum in ejus curâ.

LXXXIII. Quisquis proinde debitè volet curare Tussientes, necesse habebit, in unaquâque specie causarum omnium syndromen ac connexionem priùs diligenter examinare atque eruere, hinc pro ipsarum, & Symptomatum aliorum comitantium diversitate medendi methodum convenientem instituere, atque Ægris suis probè inserviendo, Medici periti nomen & famam certò sibi comparare.

Phthisin esse malum plerumque lethale.

LXXXIV. Periculosum ac plerumque lethale malum esse Phthisin, non tàm è primariorum Medicorum testimoniis notum, quàm quotidianâ Experientiâ; quâ constat, admodùm rarò curari Phthisicos, nec ferè, nisi ubi altas non egit hoc malum radices.

Quænam Phthisis valdè periculosa.

LXXXV. Imprimis valdè periculosa est Phthisis ex humorum acrimoniâ propriâ orta, sive illa fuerit salsa, sive acida.

LXXXVI. Plura eventum malum vel bonum præmonstrantia signa tum apud Hippocratem, tum apud alios Practicos legere est; quorum quædam tamen hîc attingere, atque paucis explicare non nocebit.

Ejus Prognostica. 1°. Sputum album, æquale, uni-color.

LXXXVII. Insignis est de Convalituris Hippocratis Prædictio, lib. 2. προῤῥητικῶν pag. m. 91. posita. Ubi docet 1°. *eum, qui probè volet levari, debere sputum album, æquale, uni-color, ac nullâ pituitâ commixtum Tussi facilè rejicere.*

Crudum.

LXXXVIII. Omne namque sputum, quod *album* non existit, pro crudo habetur, non autem cocto; ac proinde noxium, nec laudabile censendum.

LXXXIX. Idem si commodum sit futurum, *æquale* sit oportet; quod signum perfectæ coctionis, quemadmodùm inæquale imperfectæ, ideóque illaudabilis.

Diversi coloris.

XC. *Unius Coloris* requiritur idem sputum, quoniam diversitas arguit humorum diversorum confluxum, & quidem non se mutuò temperantium, sed in suâ intemperie omninò noxiâ quodammodò saltem permanentium.

Pituitâ destitutum.

XCI. Requiritur idem sputum ἀφλέγμαντον, pituitâ destitutum & liberum; pituita enim admixta testatur novos à Capite depluere ad Pulmones Catarrhos; à quibus semper erit novi mali origo, aut præsentis continuatio.

Tussi facilè ejectum.

XCII. Illud idem sputum debet *Tussi rejici facilè*; quo patet, ipsum non esse valdè viscidum, quin omnem visciditatem noxiam esse superatam: præsente namque visciditate, adhæret Ulceri arctiùs sputum, nec nisi majore conami-

namine potest ipsum excerni, unde vehementiùs tussiunt Ægri, ipsumque ulcus in curatione suâ impeditur, quin perseverante pùris visciditate nunquam curabitur.

XCIII. Hinc patet, plurima in ipso sputo requiri, ut sit laudabile.

2°. Quod à capite defluit verti debere ad nares.

XCIV. 2°. Ut Curationis spes adsit, vult Hippocrates, *ut id, quod à capite defluit, vertatur ad nares:* & quidem ob rationem modò datam, ne sc. ad pulmones distillans, Phthisin foveat, aut novam pariat. Unde alibi, lib. 2. de Morb. jubet naribus admovere Medicamenta humores eò allicientia, & quamvis ipsa non mox eò alliciant humores, serosos præsertim & Salsos, vult Medicum perseverare in eorum usu, quò tandem saltem eò deducatur humor peccans & pulmonum ulcus aucturus, foturus, aut renovaturus.

3°. Ægrum non debere febricitare.

XCV. Requirit 3°. Hippocrates, *ut Æger non febricitet:* nam præsente ac permanente Febre minuitur Curationis spes, sive Febris ab ipso ulcere, cum sit illa omnium pessima; sive à catarrho habeat ortum, quæ non potest non impedire curam, vitiatis aliis quoque in corpore humoribus; sive quævis alia febris accidat, unde itidem Ulceris curatio impedietur.

4°. Non impediri cibos.

XCVI. Vult 4°. idem Hippocrates, *non impediri Cibos*, vel quoad *assumptionem*, vel quoad sui *Chylificationem*, nam sive appetitus & fames vitietur, sive assumpta Alimenta non ritè fermententur, fieri nequit, quin simul sanguis adsit aut producatur vitiosus, à quo necessariò damnum patietur Ulcus in Pulmonibus existens.

5°. Ægro non sitiendum.

XCVII. Optat 5°. Hippocrates, ut Æger non *sitiat*. Sitis enim aut humoris Acris præsentiam, aut æstum denotat in Corpore, unde noxa expectanda necessariò, ut & à potu liberaliùs fortè tunc assumpto.

6°. Alvum debere singulis diebus dejicere.

XCVIII. Desiderat 6°. Hippocrates, ut *Alvus singulis diebus dejiciat;* nihil namque commodi expectari potest ab Alvo adstrictiore, utpote humoris visciditatem utplurimùm consequente.

7°. Excrementa dura & assumptis convenientia.

XCIX. Non vult tamen idcircò Alvi fluxum, plerumque valdè noxium, & tandem lethalem: quin 7°. cupit *excrementa dura & assumptis convenientia*, tum ratione quantitatis, tum ratione qualitatis. Duriora enim excrementa testantur Fermentationis, Secretionisque Chyli perfectionem, dummodò quotidie excernantur. Respondere autem debent & quantitati & qualitati assumptorum; unde alias quidem copiosiora, aliàs pauciora; aliàs molliora, aliàs fluidiora erunt Alvi excrementa.

8°. Hominem non extenuari.

C. Pergit Hippocrates, & desiderat 8°. *Hominem* non evadere *Tenuem*, hoc est, *non extenuari, atque macilescere;* verùm habitu satis pleno, integro, & carnoso permanere: quod signum certum existit Tabis nondum præsentis: Hâc autem præsente difficiliùs curantur & evadunt Ægri.

9°. Pectus quadratum & hirsutum.

CI. Requirit 9°. Hippocrates, ut *pectus id confirmet & probet*, existens sc. *quadratum & hirsutum.* Illud enim habetur pro innati roboris signo: faciliùs certè superatur Phthisis ab eo, cujus constitutio naturalis est firma & robusta, quàm ab eo, qui est infirmus & debilis.

10°. Cartilago ensiformis exigua & valde carnosa.

CII. Vult denique 10°. Hippocrates, ut in tali homine *Cartilago* ensiformis dicta sit *exigua & valdè carnosa.* Ubi enim grandis apparet, atque carne destituta, signum est Maciei, quæ tam naturalis, quàm cum morbo adveniens noxia semper existit: uti contra Caro firma & multa signum est roboris connati.

Prognosticon de bono eventu.

CIII. Tandem concludit Hippocrates, *Illum, in quo hæc omnia occurrunt, maximè futurum superstitem;* quemadmodùm contrà *exitio maximè vicinum, in quo eorundem nullum reperitur.* Quò namque plura salutis signa concurrunt simul, eò major convalescentiæ spes affulget, quò pauciora, eò minor.

De Malo eventu.

CIV. Postquam hoc Hippocratis de bono eventu loquens prognosticon explicuimus, libet quoque aliud ejusdem de *malo eventu* exponere, quod habetur *lib. 2. de Morbis.* pag. m. 477.

CV. *Si cui ex Pulmonis vitio tabescenti & Phthisico Capilli ex capite defluant, caputque velut ex morbo nudetur, & super prunas expuenti sputum graviter Oleat, hunc intra breve tempus & quidem ex Alvi profluvio periturum asserito. Ubi enim* (hujus effecti rationem addit Hippocrates) *jam Pus circa Cor computruit, id prunis impositum nidorem exhalat, & unà incalescens Cerebrum salsuginem emittit, quæ Alvum ciet; cujus rei indicium est, quòd Capilli ex Capite defluunt. Talem* autem monet *non esse curandum*, sed prognostico dato relinquendum.

CVI. In hunc planè sensum sunt Aph. 11. & 12. lib. 5. *Qui tabe vexantur, si sputum, quod extussiunt, carbonibus injectum olet graviter, & Capilli à capite defluunt, lethale.* & *Quibus per tabem Capilli defluunt à Capite, ii fluxione Alvi superveniente moriuntur;* quò etiam spectat Aph. 16. lib. 7.

CVII. Duo autem in horum Hippocratis Dictorum examine sunt expendenda, primò res ipsa, secundò ratio ejusdem.

CVIII. Rem ipsam quod attinet, illam ipse,

ipse, utpote in praxi versatissimus, ab experientiâ multiplici desumpsit, &, quemadmodùm cætera sua omnia, bonâ fide posteris communicavit.

CIX. Vera proinde esse illa, quæ de malo ac lethali Phthisicorum eventu refert Hippocrates, confirmat quotidiana Experientia, idcircò majoris facienda.

Tria Phthiseos lethalis signa.

CX. Tria autem hîc proponit Hippocrates Phthiseos lethalis signa notabilia, quorum primum est *Capillorum effluvium, Capitisque inde consequens denudatio.* Secundum est *fœtor & gravis odor sputi in prunas conjecti.* Tertium est *Alvi fluxus superveniens*, atque *Ægrum brevi occidens*; quod fieri asserit lib. 7. Aph. 16. *quando sputum retinetur, nec ampliùs prodit.*

CXI. Atque Medico quidem sufficit, hæc observasse, ut eventum prædicat, licet nullam illius rationem cognoscat vel promat. Longè autem gloriosius, quin insuper gratius est Medico, Causas quoque talis effectûs & eventûs tristis cognoscere, quàm empiricè duntaxat illud pronunciare.

Eorum causæ.

CXII. Quod Ergò hic & alibi fecit Hippocrates, omnes quoque Medicos decet, Causas Effectuum omnium tamdiu investigare, donec illas invenerint, quò exinde illas aliis quoque in commune bonum Hippocratis exemplo communicare possint.

Puris fœtulenti causa.

CXIII. Ut proinde Hippocratem sequamur, censet ipse, *Puris prunis injecti fœtorem* consequi *ejusdem circa Cor* existentis contingentem *putredinem.* Quibus verbis (meo saltem judicio) innuit, Pus degenerare à primâ suâ constitutione laudabili, de quâ egimus in superioribus, atque novam putredinem concepisse, unde non tantùm, ubi prunis injicitur, fœtorem exhalat, sed etiam non accensum adstantibus, ipsisque ægris fœtet; de quo idem Hippocrates in eodem textu refert, *Ægros detestari sputum suum in ore contentum, exscreandumque*; dubio procul ob fœtorem valdè molestum, de quo non semel audivi conquerentes Phthisicos, & ob istum fœtorem nauseantes, ac de Animi deliquio sibi nonnunquam metuentes.

CXIV. Pus certè laudabile æquale est, Album, unicolor, minimè fœtens, &c. idem verò aut morâ, aut quâvis aliâ de causâ denuò mutatum & putrescens, cùm pinguedinis alicujus sit quoque particeps, fœtorem inde exsurgere, atque imprimis, ubi prunis imponitur, quis mirabitur, nisi omnium putrefactionum ignarus? sed insuper idem pus putrescens Acrimoniam solet nancisci, solutis putà pinguedinis salsam puris portionem demulcentis vinculis.

Alvi laxæ & Capillorum defluvii causa.

CXV. Arbitrari autem videtur Hippocrates, ab illo putrescente circa Cor pure *incalescere Cerebrum*, atque illum præternaturalem Cerebri Calorem causam esse *Salsuginis Alvum cientis*: quemadmodùm ejusdem Caloris Cerebri præternaturalis *signum*, adeóque Effectum, *Capillorum defluvium.*

Febris lenta unde.

CXVI. Utique à pure in pulmonibus, ergò circa Cor, putrescente, atque Sanguini communicato Febrem continuam & lentam quocunque demum modo excitari, nemo forsan negabit; Eundem Sanguinem, imprimis ubi post sumptum alimentum exacerbatur febris, sursùm propulsum in *Malis & Genis Ruborem* producere, omnibus esse potest notissimum; quod in eodem textu innuisse videtur Hippocrates, dum inter Phthiseos signa refert τὰ κοῖλα vel τὰ κύλα ἐρυθρά, Cavitates oculorum, vel potiùs malarum rubentes.

Malarum & genarum rubor unde.

CXVII. Eundem Sanguinem ad Cerebrum quoque deferri, quis ibit inficias? In cerebro proinde vitiabitur itidem omnis Functio à Sanguine affluente ullo modo pendens.

Cerebri intemperies & falsi humoris productio unde.

CXVIII. Narium autem mucum consequi aliquam similem in Cerebro Functionem, non puto aliquem rei attentum negaturum, atque ab eâdem vitiatâ ortum habere Gravedinem, Coryzam, Raucedinem, Tussim & plura has consequentia mala, puto esse notissimum. Quòd si à præcedenti Gravedine oriatur ferè semper humoris salsi & subacidi descensus ac distillatio ad nares & fauces; quid mirum si à Phthisi talium humorum catarrhum subsequente foveatur illa in Cerebro existens Intemperies, adeóque promoveatur similis humoris salsi productio.

CXIX. An verò *Salsi catarrhi productio* Calori adscribenda sit aucto, & *Cerebro incalescenti*, quemadmodùm loquitur Hippocrates, dubito; nec facilè illi subscribam, nisi modus, quo calor tantùm auctus id præstare queat, clarè ac distinctè mihi explicetur.

Gravedo unde oritur.

CXX. Id quidem notum per experientiam multiplicem & quotidianam, si quis aut Solis, aut Ignis, aut Balnei æstu, aut corporis motu, aut potûs potentioris usu liberaliore, aut quovis alio modo valdè incaluerit, atque imprimis circa caput, quod multis familiare est, sudor eruperit, hinc se subito frigori externo exposuerit; supervenire facillimè ac sæpenumerò Gravedinem: ad quam præcedentem calorem, ac subsequens Frigus concurrere notum. Nec puto unquam à solo calore observatam ortam Gravedinem; quamvis à solo Frigore graviore ac rigidiore productæ putem posse

se plura proferri exempla, & imprimis flante Boreâ.

CXXI. Quæritur proinde meritò, si per Gravedinem producantur in Cerebro, Cerebrive Glandulis humores Salsi, & Gravedo nulla producatur, nisi concurrente saltem aliquo Frigore externo, quomodò à solo Cerebro incalescente possit deduci Salsi humoris sive salsuginis in ipso productio?

Salsi humoris productio non à cerebro duntaxat incalescente.

CXXII. Non dico à Cerebro duntaxat incalescente non posse produci in ipso salsuginem; sed profiteor, me illum modum necdum assequi posse; quisquis igitur, ut Hippocratem illustret, modum illum proponet, non parùm me devinciet; me, inquam, qui maximi facio Hippocratem, nec nisi argumentis urgentissimis coactus, velim ab ipso dissentire: memor tamen Aurei dicti Aristotelis, asserentis Amicum quidem sibi esse Socratem, Amicum Platonem, sed magis amicam Veritatem.

CXXIII. Id & nos quoque decet, qui veritati uni studemus, nec facilè à gravium Auctorum sententiis abire debemus.

Tria memorata lethalis Phthiseos signa non semper habere locum.

CXXIV. Cùm proinde Hippocratis mentem non satis possim assequi, meam saltem hîc proponam & exponam. Censeo igitur, *non in omni Phthisi* habere locum hæc signa ab Hippocrate proposita, *sed in eâ præsertim, quæ à Salso & Acri Catarrho habuit ortum, hunc saltem Catarrhum habuit comitem, aut supervenientem.* Nihil enim impedit, Ægrum quâcunque aliâ de causâ ad Phthisin vergentem corripi posse Gravedine ob commissos in prædictis rebus nonnaturalibus errores.

In qua Phthisi locum habeant.

CXXV. In quibus igitur Phthisicis præcessit aut successit Gravedo & Catharrus Salsus, in iis puto Sanguinem universum reddi Acriorem, hinc & universos Corporis humores hactenus Acriores.

CXXVI. Præter autem Sanguinis à Pure ipsi communicato ortam ad nutriendum corpus ineptitudinem, concurrit in casu memorato Salsedo, illam magis augens.

Capillorum defluvium unde.

CXXVII. Quòd si corporis partes omnes sensim conficiantur, macerentur, macrescant, & contabescant Sanguinis minùs laudabilis culpâ, mirum non est, si capilli quoque nutrimento suo destituti decidant, imprimis, ubi affectum est simul Caput Gravedine licet levissimâ, ob quam interim Catarrhi Salsi continuè delabuntur ad partes inferiores.

Alvi fluxus unde.

CXXVIII. Hi autem Catarrhi Salsi non tantùm ad Pulmones, sed ad Ventriculum quoque atque Intestina defluunt; quin Massam Sanguineam inficientes, quemadmodùm cæteros humores, sic Bilem quoque vitiant, & nimis Salsam præstant: unde *duobus modis Alvi fluxum promoveri* autumo; 1°. quatenus sc. *ipsi humores Salsi per Ventriculum deferuntur ad Intestina, ibidemque Pituitæ*, Bili, Succoque Pancreatico confunduntur, ipsorumque functionem vitiant; 2°. quatenus ab *iisdem humoribus Salsis* per vasa Lactea ad Cor deductis *tota Sanguinis Massa sensim magis magisque inficitur, hinc & cæteri ex ipsâ humores, Bilis præsertim, noxii* & Alvi fluxui promovendo aptissimi producuntur: Atque hunc postremùm modum præcipuum atque primarium existimo, secundùm quem Alvi fluxus Phthisicis lethalis excitatur.

CXXIX. Inter alia ex Aph. 16. lib. 7. diximus instare mortem, quando *Purulentum sputum retinetur, nec ampliùs excernitur;* quod plerique quidem Galenum secuti putant fieri, quatenus ab illis sputis in Pulmonibus retentis Respirationis viæ obturantur, & idcircò Ægri suffocantur.

Purulenti sputi retentio signum instantis mortis.

Et quâ ratione.

CXXX. Non negaverim ego, eorum sc. quæ in Ægris accidere observavi memor, Catarrhos Pituitosos, viscidosque copiosè ad Pulmones delatos, atque in ipsis hærentes suffocare posse Ægros: quin idem à pure ex Vomicâ vel Abscessu in Pulmonibus nuper rupto effluente aliquando accidere; verùm idem in perseverante Pulmonum Ulcere absque comite Catarrho recente, à solo pure in Ulcere indies orto fieri vel unquam factum, non puto ullâ constare observatione accuratè factâ.

CXXXI. Quapropter id, quod modò dicebam, & ab Experientiâ sum edoctus multifariâ, nunc repetam. Chirurgis certè operi attentis notissimum est, *Ulcera omnia qualiacunque paulò ante mortem parùm vel nihil puris producere:* unde inter *signa lethalia*, quinimò *mortis propinquæ* enumeratur ille *Puris in Ulceribus Defectus:* non quòd in Ulceribus coacervetur tunc Pus, sed *quòd in ipsis non producatur ampliùs:* unde labia sicca occurrunt, minimè humida & purè madida.

Ulcera paulò ante mortem parùm Puris producere.

CXXXII. Id quoniam in omnibus *Ulceribus oculis patentibus* accidere, quotidiana testatur Experientia, cur similiter *Phthisicis evenire* dubitabimus, postquam similes utrobique observamus Effectus, Mortem putà subsequentem, atque Puris Defectum magis, quàm Cumulum.

Atque hoc in Phthisicis etiam evenire.

CXXXIII. Si quis enim Phthisicorum Cadavera secuerit, non ita multùm puris reperiet in Ipsorum Pulmonibus, eorumdemve Ulceribus, à quo credi possit suffocatus Æger: adde quòd præter Inspirationis difficultatem, toto

 Affe-

Affectûs decursu æquè molestam, nullum grave morientes Phthisicos soleat infestare Symptoma, ex quo suspicio vel minima peti queat prægressæ suffocationis.

Ejus causa.

CXXXIV. Censeo itaque, quod vulgò Naturæ nescio cui fatiscenti adscribitur, quærendum esse *in humoribus ad Vitalis Ignis in Corde, adeóque Vitæ conservationem absolutè necessariis aut deficientibus, aut ita vitiatis*, ut Igne Vitali sensim languescente, antequam planè extinguatur, *Sanguis primùm operibus suis præstandis planè ineptus factus tum partibus ipsis, læsis præsertim, calorem vitalem parcissimum promat, tum ipsi Puri generando materiam paucissimam largiatur*; unde fatiscente in parte imprimis pejus affectâ vitâ, mirum non est, si & pus in eâ ulceratâ producatur, quàm priùs, parcius, hinc parcissimum, tandem nullum: atque sic imminentis mortis præbeat signum certissimum.

Phthiseos curatio.

CXXXV. Atque hæc de Phthiseos prognosi dicta sufficiant; accingamus nos nunc ad Ejusdem *Curandi rationem* ac *methodum*.

CXXXVI. Quamvis autem rarissimè curentur Phthisici confirmati, non tamen idcircò planè sunt deserendi; cùm & Palliativa Cura debeatur illis, qui non possunt curari perfectè: quin imò, quoniam observantur plerumque lethales Phthises diuturniores, ideò in tempore illis adhibenda medicina, quò præveniatur periculum futurum.

In tres partes distributa.

CXXXVII. Quapropter in tres partes distribuemus *Curam Phthisi* debitam; *Imminenti* putà, *Inchoatæ*, atque *Consummatæ*.

Præservationem, Curationem & Palliationem.

CXXXVIII. *Imminenti* debetur *Præcautio* atque *Præservatio*; *Inchoatæ Curatio*; *Consummatæ Palliatio*.

Qui præcaveatur.

CXXXIX. *Præcavebitur atque prævenietur instans*, & facilè alias *secutura Phthisis*, non negligendo, quin mox ac ritè *curando Affectus quosvis, à quibus ortum* suum ducere solet *Phthisis*.

1°. Tussis gravis non negligenda.

CXL. Inter Affectus autem varios, à quibus solet produci Phthisis, docuimus 1°. loco esse *Tussim omnem gravem ac perseverantem*. Quoties proinde molesta Tussis durat diutiùs, metus futuræ Phthiseos urgere debet Medicum ad operam omnem Tussi tali curandæ impendendam.

Ejus diversitas.

CXLI. *Tussis* autem illa vel *sicca* erit, sine ullà exscreatione; vel *humida* dicta, cum exscreatione aut *Cruoris*, aut *Puris*, aut *Pituitæ Aqueæ, Salsæ Viscidæve*; unde facilè patet singulis hisce, variisque Tussis speciebus methodum Curandi deberi diversam; de quibus suo agendum loco: quemadmodùm de quibusdam jam egimus in superioribus.

2°. Tussis incipiens cum Sanguinis, puris, &c. excretione conjuncta curanda quàm primum.

CXLII. Sed & 2°. Non tantùm perseverans & gravis *Tussis* producere potest Phthisin, sed *& incipiens, cum Sanguinis, Puris, aut cujusvis Acris Humoris excretione conjuncta*, quoniam ab hisce omnibus facilè exulceratur Pulmo, & Phthisis producitur.

CXLIII. Non procrastinanda proinde Sanguinis sputi, ut & cujusvis Purulentæ per pulmones Excretionis Curatio; ut nec humoris salsi, acidive in pulmones delabentis & tussim periculosam, utpote Phthisin brevi producturam efficientis.

CXLIV. Monendi igitur à Medicis suis Ægri, ne Sanguinis, Purisve sputum, atque omnem à Salso, acrique Catarrho ortam Tussim parvi pendant, ut nec quamvis aliam diutiùs protractam. Quamvis enim nonnunquam spontè cessent talia mala, utplurimùm tamen sui aliquas noxas relinquunt, unde facilè malum recrudescit, & indies gravius, ideóque magis periculosum redditur.

CXLV. Sed & monendi quoque Ægri, ut ab omni vehementiore Corporis motu, Saltatione imprimis, atque Vociferatione magnâ sedulò sibi caveant, utpote semper valdè noxiis, unde facilè rumpi potest aliquod Vas in pulmone, atque Sanguinis sputum excitari, aut renovari.

Phthiseos incipientis & consummatæ curatio.

CXLVI. Atque hæc omnia propriè ad alios Affectus spectant, Præsentis autem sive Incipientis, sive Consummatæ Phthiseos Cura ex professo & quidem suo loco hîc debet tractari: quod jam ordine faciemus.

In quo præcipuè consistat.

Ulcere nempe pulmonis.

CXLVII. Cùm autem omne in Phthisi periculum sit à pulmonis Ulcere, à quo communicatum Sanguini pus & Febrem lentam Hecticam, & Tabem lethalem producit: idcircò in Ulcere illo pulmonum Curando præcipua Phthiseos cura consistet.

Ejus causa tollenda vel corrigenda.

CXLVIII. Nunquam verò curabitur perfectè Pulmonum Ulcus, nisi causa illud fovens, quoties simul concurrit, priùs fuerit sublata vel correcta: neque enim semper talis causa simul adest.

Quænam ea sit.

CXLIX. Talis autem Causa Ulcus fovens aut *Catarrhus* esse solet, isque nunc *Salsus Acidusve*, & Acris; nunc blandus, & *Aqueus, vel viscidus*; aut *Pus* aliunde Pulmoni communicatum.

Catarrhus aliò avertendus.

CL. Quoties proinde Catarrhus Acris, adeóque Salsus, vel Subacidus à Capite ad Pulmones delabitur, toties ille avertendus saltem aliò; & temperandus, si curam integram respuat.

Et ejus continua

CLI. Perfectè curabitur Catarrhus Acris, impe-

generatio avertenda. impediendo continuam ipsius generationem, usurpando medicamenta Salsedinem, Aciditatemve humorum non tantùm temperantia, sed insuper eosdem temperatiores servantia.

Humores salsi & subacidi expurgandi. Hydragogis. CLII. Ubi talium humorum Salsorum vel Subacidorum copia magna reperitur in Corpore, nil impedit, ipsos priùs quodammodò temperatos *expurgari*, medicamentis *Hydragogis* dictis.

Ut & Diureticis & Sudoriferis. CLIII. In eundem finem usurpari *possunt Diuretica aut Sudorifera* medicamenta, imprimis talia, quæ simul Acrimoniam humorum temperant.

Fonticulis. CLIV. Quin ad minuendos humores illos cum felici successu adhibentur *Fonticuli*, tum in cervice, tum in dorso, circa Spinæ ductum, tum in brachiis, tum in cruribus.

CLV. Qui fonticuli non tantùm minuunt humores peccantes, quin præterea ipsos à parte affectâ avertunt, atque sic duplici nomine prosunt.

Errhinis. CLVI. Idem dici potest ac debet de *Errhinis ac Sternutatoriis*, quæ humorem peccantem itidem per Nares evacuant, & simul à Faucibus avertunt.

Humorum vitiosorum productio impedienda. CLVII. Non sufficit autem minui subinde *humores illos vitiosos*, redundantesque, primarium est, ut eorundem *incrementum & productio in totum tollatur*; quod nunquam, nisi empiricè fiet, ignoratâ verâ humorum quorumvis in corpore humano origine & productionis ratione.

Medico perspectus esse debet rerum agendi modus. CLVIII. Parùm quidem interest Ægrotorum, an nota sit Medicis exacta Functionum omnium ratio, nec ne, dummodò ipsi à suis liberentur ærumnis ac morbis; ad Artem autem Medicam perficiendam, & multa etiam nunc ignota eruenda conduceret multùm perspectus rerum omnium agendi modus.

Quomodò id fieri queat. CLIX. Nunquam verò, meo saltem judicio, innotescet citiùs, faciliùs, certiúsve, quàm observando exactè omnia & singula, quæ per experientiam comperta sunt Functiones singulas in pejus, aut melius mutare, atque considerando diversitatem in singulis eorundemque mutationibus occurrentem. Ex his enim pensiculatè examinatis, ac diutinè expensis puto nos tandem aliquid boni verique posse eruere.

Pilularum de Cynoglossâ vires. Ut & de Styrace. CLX. Inter medicamenta autem usitata vulgò, & humores Salsos emendantia optimæ sunt *Pilulæ de Cynoglossâ* dictæ, ut & de *Styrace* nominatæ; utpote quæ Salsam Acrimoniam temperant & obtundunt.

Simplicia humores salsos emendantia. CLXI. Idem inter simplicia præstant *Gummi* tragacanthum, Arabicum, Mastiche, Olibanum, Styrax; rad. Althææ, Symphyti, Glycirrhizæ & similes; folia malvæ, althææ, &c. sem. 4. frigida majora dicta, ut & papav. albi, cydoniorum, pistacia, amygd. dulc. hordeum mundatum, &c. Opium ipsum, succus glycirrhizæ inspissatus. Terræ pingues omnes, Bolus armena, Terra Lemnia, Sigillata, & Silesiaca, & Turcica. Corallia, Margaritæ, Cineres Cancrorum &c.

CLXII. Ex his autem variâ formâ possunt adornari medicamenta Ægris convenientia, & quidem nunc Pulveris, nunc Tabellarum, nunc Pilularum, nunc Emulsionis, nunc Conditi, aut Electuarii, & sic porrò.

Catarrhus blandus & aqueus qui curetur. CLXIII. *Catarrhus blandus & Aqueus* curabitur imprimis *Sudore*, qui igne luculento, aut Stuphâ siccâ, vel Vini Spiritu accenso, & assumptis quoque aliquando medicamentis excitari potest.

Sudore ex foco. CLXIV. Certè foco ex lignis, quercino præsertim aut Fagino extructo Sudor non incommodè promovetur.

In stuphâ siccâ. CLXV. Sic in stuphâ siccâ, dum claustris concluditur corpus universum, excepto capite, eoque interim benè munito, Sudor abundè potest elici, atque Aqueus in corpore humor sensim educi.

CLXVI. Non negligenda interim externa Caput simul roborantia & Aqueos humores tum minuentia, tum incrassantia, Suffitus putà ex Mastiche, Thure, Succino, Styrace, Benzoino, & similibus.

In Lecto & Capsulâ. CLXVII. Imprimis commodissimè potest elici Sudor æquè in Debilibus, quàm Robustis in Lecto jacentibus, atque Capsulâ ad pectus usque exporrectâ tectis; in cujus extremo circa pedes accenditur Vini Spiritus, atque inde halitus corpus nudum afficiens absque labore atque ullâ molestiâ sudorem expellit è corpore copiosum, pro cujusque arbitrio moderandum.

Ex decoctis sudoriferis. Et quibus. CLXVIII. Ad *Sudorem movendum inter assumenda* commendantur hinc *Decocta* ex *Rad. & Lignis* parata; radicibus putà Chinæ, Sarsæparillæ, Bardanæ, Contrayervæ, &c. Lignis verò Guajaci, Sassafras, Buxino, Quercino, Juniperino & similibus. Quibus aliquando addi potest aliquid Corticum Guajaci, ac præsertim Baccarum Juniperi &c.

CLXIX. Hâc ratione autem non tantùm consumitur redundans in Corpore humor Aqueus, sed idem insuper, ne ampliùs tàm copiosè producatur, actu impeditur.

Humor Viscidus distillans. CLXX. *Humor Viscidus* à Capite distillans in Pulmones tum incidentia, tum & subinde evacuantia desiderat.

Quibus incidendus & alterandus.

CLXXI. Inter incidentia & alterantia conducunt prædicta Decocta, cùm Ligna ista pleraque Sale Volatili abundent, à quo & inciduntur humores viscidi, & attenuantur, & emendantur, & quodammodò evacuantur iidem.

Et educendus per alvum.

CLXXII. Quibus Decoctis si Colocynthidis pulpa, vel Hermodactyli, vel Agaricum, vel Turpethum incoquantur, eosdem humores per Alvum simul educent.

Et impediendus, ne novus generetur.

CLXXIII. Ubi autem novi humoris viscidi proventum impedire volumus, addi quoque possunt hisce decoctis variæ plantæ Aromaticæ, & tum Cephalicæ, tum Pectorales dictæ, Salvia, Rosmarinus, Majorana, Betonica, Hyssopus, Capillus Veneris, Scabiosa, Enula campana, &c.

Decocta quomodò præparanda.

CLXXIV. Decocta autem ista omnia cum diutiùs usurpari debeant, uniuscujusque Ægri palato minùs ingrata parari debent: quò minùs ab iis abhorreant, & ut in eorundem usu perseverare possint.

Humor valdè viscidus quibus incidatur.

CLXXV. Humori valdè viscido incidendo conducunt quoque Gummata, Bdellium, Sagapenum, Galbanum, Ammoniacum, &c. in pilulas commodas redacta, additis aliis simul alterantibus, & quandoque evacuantibus prædictis; ut & Mercurialibus, Mercurio dulci putà, vel Præcipitato quovis.

Pus Pulmoni communicatum.

CLXXVI. Pus aliunde Pulmoni communicatum, & Ulcus in Pulmone non tantùm producens, at simul fovens, non desinet eò vergere, nisi per aliam vim evacuetur; aut ejus generatio nova, curato sc. ulcere, impediatur.

Quomodò evacuandum in Empyemate.

CLXXVII. Aliâ viâ evacuabitur in Pectoris Cavitate collectum in Empyemate Pus, per foramen in pectore factum, sive paracentesin.

Et ulcus mundandum, & consolidandum.

CLXXVIII. Per hoc autem foramen non tantùm Puri exitus paratur, quin etiam Injectionibus Ulceri mundando (si quod ibi quoque fuerit productum) & consolidando convenientibus infundendis via aperitur.

Causâ Ulcus fovente sublatâ faciliùs mundatur & consolidatur.

CLXXIX. Quoties propositis aut similibus modis Causa Pulmonis Ulcus fovens, sublata, vel saltem aversa est, faciliùs procedet ipsa Ulceris in Pulmonibus existentis Curatio, in ejusdem Mundatione, hinc & Consolidatione consistens.

Medicamenta Ulcus mundantia.

CLXXX. Inter abstergentia & Ulcus mundantia medicamenta commendantur vulgò Rad. Helenii, Aristolochiæ utriusque, Iridis, ac similes; Herbæ Tussilaginis, Marrubii, Scabiosæ, Agrimoniæ, Hyssopi, Capilli Veneris, Veronicæ, Hederæ terrestris, Botros, Pulmonariæ, Verbenæ, &c.

CLXXXI. Ex quibus parari possunt decocta pectoralia, additis passulis majoribus, aut Colaturæ Syrupis, ac præsertim Mellitis; cùm abstergendi vim majorem habeat Mel, quàm Saccharum.

CLXXXII. Conducit in eundem finem Terebinthina Veneta dicta, cum Ovi vitello, aut Syrupo convenienti ad ℥iij. vel iv. subinde assumenda.

CLXXXIII. Aqua mulsa quoque laudatur, & ipsum Mel crudum per vices assumptum.

CLXXXIV. Cæteris verò omnibus hactenus notis præfero Sulphuris Balsamum ritè paratum, & imprimis cum Oleo Anisi; quoniam parari quoque potest cum Oleo Succini, cum Oleo Juniperi, cum Oleo Terebinthinæ Venetæ, cum Oleo Nucum, aliisque. Balsamus Sulphuris compositus.

CLXXXV. Lentè autem si paretur, longè gratior fiet & convenientior, aliàs enim empyreuma redolet, & Acrior existit; uti contrà, blandior, & minùs Acris, ideóque præstantior, si paulatim conficiatur. Quomodò parandus.

CLXXXVI. Nullum autem hactenus reperi medicamentum, quod vel externè, vel internè usurpatum citiùs, tutiúsque non tantùm mundaverit, sed insuper consolidaverit recentia Ulcera, atque Sulphuris Balsamum: dummodò eo uti potuerint, & voluerint Ægri.

CLXXXVII. Cæterùm ad mundati Ulceris consolidationem multùm laudari solent ac commendari Rosæ rubræ, atque ex ipsis parata Conserva; licet ego hactenus effectum ejus magnum ac bonum non viderim; quoniam ubi copiâ sumitur majore, quod volunt ejus laudatores, Ventriculus & Intestina multo Phlegmate replentur, unde non tantùm appetitus prosternitur, sed & Chylificatio læditur; quinimò non semel molestum frigus in superiore abdominis, adeóque Ventriculi regione oboritur, à quo vix aliquot mensium spatio liberari possunt iterum Ægri: quod non semel observavi factum. Medicamenta ulcus consolidantia. Rosæ rubræ.

CLXXXVIII. Præferrem proinde decoctum Rosarum Rubrarum cum forti expressione paratum, idque Saccharo pauco edulcoratum.

CLXXXIX. Laudantur quoque Boli atque Terræ sigillatæ omnes, utpote potenter exsiccantes, sicque consolidationem ulceris mundati promoventes.

CXC. His addi solent Rad. & fol. Consol. maj.

maj. & mediæ, Plantaginis, Saniculæ, Pyrolæ, cæterarumque Vulnerariarum vocatarum; flor. Hyperici, &c.

Sulphuris flores, balsamus, & Lac.

CXCI. Commendantur à quibusdam in hoc casu non tantùm *Sulphuris flores*, atque Balsamus, (de quo jam dictum) sed & *Lac*, cujus ego tamen nullum unquam observavi effectum notabilem: quamvis ipsum sæpiùs Ægris exhibuerim, & ab aliis quoque exhibitum viderim.

Phthiseos incurabilis Palliatio.

CXCII. Atque hæc de Incipientis, nec confirmatæ aut Consummatæ Phthiseos Curatione dicta sufficiant; pergamus nunc ad ejusdem Extremæ aut Desperatæ Palliationem. Diximus enim, Ipsam inveteratam utplurimùm saltem observari incurabilem.

In quo consistat.

CXCIII. *Incurabilis Ergò Phthiseos Palliatio* consistet in Symptomatum molestorum alleviatione vel alteratione, viriumque collabentium convenienti reparatione ac sustentatione.

Symptomata maximè molesta.

CXCIV. Symptomata in Phthisi maximè molesta sunt 1°. *Respiratio Difficilis*. 2°. *Tussis* pro humoris excernendi varietate *multifariè gravis*. 3°. *Appetitus* sæpè *prostratus*; ut & 4°. *Gravitas* post assumpta alimenta.

Respirationem quænam facilitent.

CXCV. *Respirationem facilitant* omnia, quæ ipsius impedimenta minuunt.

Quænam impediant.

CXCVI. *Impediunt* Phthisicorum *Respirationem*, tum ipsum *Pus in Pulmonum Ulcere* genitum, tum *aliunde eò* delatum, tum *humores cæteri viscidi vel acres* ad Pulmones delabentes.

Pus nempe viscidum & tenax.

CXCVII. Pus utrumque difficiliorem præstat Respirationem, quoties *viscidum ac tenax* firmiter adhæret Pulmoni, nec nisi labore magno atque longo expelli potest.

Medicamenta Puris visciditatem incidentia.

CXCVIII. Visciditas autem illa ut solvatur, & faciliùs Pus excernatur, præstabunt Medicamenta incidentia, & ex Hyssopo, Capillis Veneris, Tussilagine, Enulâ campanâ, Irid. rad. & similibus parata Decocta pectoralia, Syrupi, Trochisci, &c.

Balsamus Sulphuris.

CXCIX. In hunc finem commendo itidem Balsamum Sulphuris Anisatum, utpote qui non tantùm Ulceri mundando & consolidando servit, verùm insuper Pus ipsum tenuius, fluidiusque reddit, adeóque ipsius excretionem promovet, & facilitat.

Catarrhi crassi & viscidi quibus curandi.

CC. *Catarrhis Crassis & Viscidis* perseverantibus conducunt similia medicamenta incidentia, & memoratis addi possunt *Hydromel, ut & Oxymel* tàm *simplex*, quàm *scilliticum*; utpote in solvendo phlegmate viscido præstantissimum medicamentum.

CCI. Quinimò usurpari possunt in hoc casu *Decocta* nuper memorata ex *Rad. & Lignis* convenientibus, cum passulis majoribus parata, tum *alterantia* duntaxat, tum & aliquando blandè simul humores crassos *expurgantia*.

Quibus acres, & salsi, & subacidi.

CCII. *Catarrhis* autem *acribus & salsis, vel subacidis* convenient memoratæ Pilulæ de Cynoglossâ & Styrace, ut & Tabellæ ex similibus paratæ; quoniam omnibus ægris non arrident Pilulæ, unde tunc mutanda est medicamentorum formula.

Pilulæ de Cynoglossâ & styrace.

CCIII. Hisce autem Pilulis ad grana tria vel quatuor subinde ac pro re natâ, & urgente necessitate assumptis non tantùm temperabitur dictorum humorum acrimonia, quin incrassabuntur iidem spumæ duntaxat formâ utplurimùm prodeuntes, atque in sui expulsione diu & multùm Ægros frustraneo labore fatigantes. Hisce autem Pilulis, aut ex ipsorum materiâ paratis Tabellis incrassati humores longè faciliùs & feliciùs prodeunt, sicque non parùm levantur Ægri.

Pro humorum diversitate diversa adhibenda remedia.

CCIV. Cùm autem aliquando accidat, ut eundem Ægrum infestent & viscidi, & tenues, Salsique, quin & Acidi humores, (quamvis rariùs eodem tempore) observandum diligenter, pro diversi humoris quovis tempore urgentis diversitate diversa esse adhibenda remedia, nunc hæc, mox illa.

CCV. Quinimò, si forsan accidat, ut simul ac eodem tempore infestent diversi humores, tunc aut utroque remedio mixto utendum, arbitror, aut illo priùs, quod urgentiori Symptomati succurrit, ac paulò post illo, quod alteri minùs urgenti conducit.

CCVI. Magis autem urgere puto humorem acrem, quàm viscidum, nî ab hoc periculum suffocationis immineat; tunc namque ad hunc humorem recurrendum & illi priùs succurrendum: aliàs alteri.

Catarrhi acres, salsi, & subacidi evacuandi & quibus.

CCVII. Iisdem Catarrhis acribus, tum salsis, tum acidiusculis magnâ copiâ abundantibus debetur subinde post præmissam contemperationem atque inspissationem Purgatio, & imprimis per Rad. Jalappæ, ejusve Resinam in pilulas commodiùs redigendam; pulvis enim radicis omnibus formis exhiberi potest, pulveris, electuarii, decocti, &c.

CCVIII. Hisce Ergò aut similibus medicamentis facilitabitur Respiratio Phthisicorum difficilis, atque malum ipsorum reddetur levius; quod gratum & acceptum est Ægris desperatè decumbentibus.

Tussis molestia levanda.

CCIX. Quinimò iisdem ferè medicamentis *Tussis molestiæ* multùm levantur, cùm ab iisdem Causis illæ pendeant, non est proinde opus, ut pluribus hisce immoremur: id unum tantùm

tantùm monebimus, attendendum esse accuratè ad singulorum medicamentorum usurpatorum operationem, quò in iis potissimùm perseveret Medicus, quæ Ægro comperiet plurimum auxilii afferre & levaminis.

Appetitus prostratus quibus excitetur.

CCX. Ad *Appetitum* sæpenumerò in *Phthisicis prostratum* quodammodò saltem excitandum non puto convenientius remedium hactenus innotuisse, quàm *Elixir Proprietatis*, ad guttas 5. vel 6. ante assumendum alimentum dimidiâ circiter horâ ex vino, vel alio liquore conveniente sumptum.

Elixir Proprietatis quibus constet.

CCXI. Cùm enim constet hoc Elixir Myrrhâ, Croco & Aloë, cum Sulphuris Oleo per Campanam parato & Spiritu Vini simul digestis; *Myrrhæ* nomine, ut & *Croci* conducit Phthisi, & Tussi; Aloë autem humorem pituitosum viscidum incîdit, & blandè ac lentè educit; quin ipsum Pus attenuat; sed & hæc omnia Ulceri mundando conveniunt; adeò ut Phthisi remedium sit convenientissimum, cujus acidum temperari potest mixturâ dulciore, cum quâ assumatur.

Alimentorum fermentatio quibus promovenda.

CCXII. Sed illud idem medicamentum promovebit *Alimentorum in Ventriculo Fermentationem*, à Puris omnibus corporis humoribus immissi visciditate impeditam: & sic quoque *Gravitatem* post ipsorum assumptionem Ægris molestam levabit.

CCXIII. Adeò, ut his paucis medicamentis prudenter usurpatis, levari possint Phthisici, etiam nunc, ubi perfectæ Curationis spes nulla superest.

Vires prostratæ quibus recreentur.

CCXIV. *Vires Phthisicorum prostratæ* tum *Cibis copiosi nutrimenti*, facilisque fermentationis, tum imprimis potu generoso & spiritu blando abundante, ut & quibusdam Aromaticis, Ambrâ griseâ, Confectionibus Alkermes ac Hyacinthorum, & similibus recreari solent, ac sustentari.

CCXV. Cibis, inquam, copiosi nutrimenti, & facilis fermentationis, quoniam enim non tantùm Appetitus solet simul prosterni in Phthisicis, sed insuper ab assumptis Cibis gravari eorum Ventriculus, dum interim sensim consumitur & perit ipsorum Caro æquè ac Pinguedo, idcircò requiruntur alimenta, quæ minore quantitate assumpta plurimùm nutriant, & reficiant corpus contabescens; quæ facilè fermentabilia minorem moram nectant in Ventriculo; quæ eâdem de causâ minore pondere gravent eundem Ventriculum, sed ob facilem suam fermentationem leviora appareant.

Cibi copiosi nutrimenti & facilis fermentationis.

CCXVI. Talia autem Alimenta sunt *Panis triticeus* ritè priùs fermentatus; *Carnium juscula* moderato quidem, at simul longiore Calore extracta, & ad Gelatinæ consistentiam deducta.

CCXVII. In his namque Jusculis crassioribus & Gelatinis continetur primaria vis Carnium, novæ Carni generandæ aptissima.

CCXVIII. Huc etiam spectat omne *Lac dulce*, tàm *Humanum*, quam *Brutorum*, inter quæ hactenus prælatum est *Asininum*, hinc *Caprinum*, mox *Ovillum* & *Bubulum*; quamvis hoc tempore secundùm hominum morumque inconstantiam præferatur *Bubulum*.

CCXIX. Laudantur quoque *Ovorum vitelli*, quamvis non pauci occurrant, qui ipsos ferre non possint; qui proinde ab ipsis abstinere debent.

Alimenta Medicamentosa.

CCXX. Inter Alimenta quodammodò medicamentosa laudantur *Amygdalæ*, *Pistacia*; & ex his paratæ *placentæ*, etiam *Saccharatæ*, & *Anisatæ*, quin modis multis *Aromaticæ*; quibus pro re natâ, & Symptomatum varietate uti licet.

CCXXI. *Panis* quoque *biscoctus* utilis observatur Phthisicis; quoniam superfluâ humiditate Aqueâ per iteratam coctionem magis privatus imbibit abundantiùs humores Pituitosos semper ferè citiùs, aut seriùs abundantes ac restagnantes in ipsis.

Potus utilis quisnam.

CCXXII. Quoad *Potum* laudatur *Vinum Generosum ac simul dulce*; quale est *Malvaticum*, quodque minùs austerum, rubellum tamen producitur in regionibus calidioribus; Album enim sæpenumerò Acrius deprehenditur.

CCXXIII. Quamvis autem vinum illud potentius nunquam sit plenè fermentatum, nôn idcircò nocentius, quin utilius existit. Quâ enim parte sufficienter est fermentatum, eâ Spiritus Animales simul deperditos, aut minùs ex Alimentis eductos reparat; quâ verò minùs est fermentatum, Sanguinem laudabilem generat, & futuro Spiritui Animali materiam copiosam, utilemque suppeditat.

Quomodò sumendus.

CCXXIV. Sumendum interim quantitate parvâ, & commodè *cum Pane biscocto*, tum simplici, tum Saccharato; cujus sc. ope diutius sistitur in Ventriculo, minùs afficit cerebrum, viresque omnes magis reficit; uti hoc constat per experientiam.

Aromatum & Plantarum Aromaticarum Essentia. Tinctura. Oleum. Sal.

CCXXV. Potest quoque ex *Aromatibus*, *Plantisve Aromaticis* elici *Essentia*, in reparandis viribus dejectis efficacissima, ubi præsertim non tantùm *per Vini Spiritum* elicitur *Tinctura* potens, sed insuper ex superstite magmate Igne conveniente paratur *Oleum* sine empyreumate, denique ex Capite mortuo Chymicis vocato *Sal*; quæ tria simul artificiosè juncta Essentiam exhi-

exhibent mirabilem, cujus guttæ, una, duæ, aut tres plurimùm præstant in collapsis viribus Ægrorum & Phthisicorum reparandis, reficiendisque.

Ambra grisea.

CCXXVI. Harum autem Essentiarum defectu, aut cum ipsis usurpari poterit *Ambra grisea*, in quâ concentrata est naturâ Essentia potentissima, viresque mirabiliter recreans & restaurans.

Confectio Alkermes & Hyacynthorum.

CCXXVII. Sic valdè conducunt quoque *Confectiones* nominatæ *Alkermes*, atque *Hyacinthorum*, vulgaribus & notis compositionibus omnibus præferendæ: sive per se sumantur, aut ex Vino, aliove liquore familiari; sive mixturis convenientibus admisceantur, atque per intervalla cochleatim ab Ægris assumantur, cùm perpetuò ferè de summâ debilitate conqueri soleant Phthisici.

CCXXVIII. Atque sic paucis quoque Phthiseos Tractationem absolvimus, in quâ tum ipsius Causam continentem Pulmonum Ulcus, tum ejusdem Causas antecedentes multifarias exposuimus; tum ejusdem mali gravissimi, ac plerumque lethalis & instantis vel minantis, & incipientis, & consummati Curationem, Curandi saltem modum proposuimus, cui proinde Tractationi finem tandem hîc imponimus.

Finis Tractatûs Quarti.

TRA-

TRACTATUS V.

De Cachexiâ.

Cachexia quid.

I. *Cachexia est Vitiosa Corporis Universi Nutritio. Qualitate* sc. tunc *peccat* primariò ipsa *Nutritio*, hinc & secundariò *Quantitate*, dum vel *Contabescit Corpus*, vel *Augmentum mentitur* in Anasarcâ & Leucophlegmatiâ, Hydropis speciebus.

Nutritionis vitium Sanguini adscribendum.

II. Cùm *Sanguine nutriatur Corpus*, nemo non videt, omne *Nutritionis vitium Sanguini vitioso adscribendum*; Neque enim facilè quis aut sibi, aut aliis persuaserit, *Universi Corporis partes omnes ita ab ullâ Causâ posse affici*, ut, *integro permanente Sanguine*, quocunque demùm *modo vitiari possit ipsarum omnium Nutritio.*

III. Qualiscunque enim Causa externa fingatur, quæ aliquam Universi Corporis partibus omnibus, mollioribus saltem, noxam inferat, illa longè faciliùs Sanguini nocebit, utpote partibus laxiùs junctis, & idcircò magis alterabilibus constanti.

IV. Quamvis enim quædam observentur corrumpentia & alterantia res solidas durasque, intactis & immutatis laxis & mollioribus; (sic Aquæ fortes metalla solvunt & rodunt, non item Sulphur) non puto tamen unquam observatum esse, id accidere Rebus ejusdem naturæ, aut ex se mutuò genitis, quemadmodùm Carnes sunt ex Sanguine levi mutatione productæ.

Argumentum à simili quale esse debeat.

V. Quoties enim à simili sumendum est argumentum, aliquam dicto nostro & asserto probabilitatem allaturum, toties convenientia esse debet cum illo simili, & in ipso saltem verum esse debet, quod asserimus.

Non sulphur, sed mercurium acquirere naturam metallicam.

VI. Si quis proinde ostenderet, Sulphur levi negotio acquirere naturam metallicam, quemadmodùm id de Mercurio testantur Chymici; tunc procedere aliquo modo posset argumentatio à simili: verùm non puto id hactenus esse assertum ab ullo, multò minùs probatum.

Mercurium ab Aquis fortibus solvi, & metallis perfectioribus augmentum dare.

VII. Idem autem si quis Mercurio vellet tribuere, huic mox reponerem, non minùs ab Aquis fortibus solvi Mercurium, quàm Metalla solida; quemadmodùm sentio non minùs à Causâ quâcunque affici posse Sanguinem, quàm Carnes, aliasque Corporis partes ex Sanguine productas & conservatas; quemadmodùm ex Mercurio Metalla perfectiora augmentum capere posse, testantur primarii Artis Chymicæ Coryphæi, quibus ante alios credendum.

Omnis vitiatæ nutritionis causa in sanguine.

VIII. Concludimus proinde, omnem *vitiatæ in Cachexiâ Nutritionis Causam in Sanguine imprimis quærendam, inveniendamque.* Qamvis nil obstet, posse ab *alicujus Partis, aut Visceris noxâ pendere Sanguinis Corruptionem* dictam.

Proxima continensque Cachexiæ causa.

IX. *Proxima Ergò Continensque Cachexiæ Causa est Sanguis vitiosus*, & quidem non semper uno vitiosus modo, unde non parùm inter se differunt variæ Cachexiæ species, tum ratione Symptomatum comitantium, tum ratione Affectuum Consequentium, Tabis putà, vel Anasarcæ, aut Leucophlegmatiæ.

In eâ omnes functiones vitiatæ.

X. Cùm in Cachexiâ omnes Corporis partes perperàm nutriantur, mirum non est, si & Functiones in Cachecticis omnes ac singulæ vitientur.

1°. Fames.

XI. Nam 1°. *Fames* utplurimùm *minuitur, aut depravatur*; rariùs intenditur.

2°. Sitis.

XII. 2°. *Sitis depravatur* magis, quàm *augetur*, rariùs tollitur.

3°. Fastidium Alimentorum.

XIII. 3°. *Alimenta cum fastidio ferè assumuntur*, quandoque illa quoque, quæ perperàm desideraverant Ægri.

4°. Ab iis gravatio & compressivus cordis dolor.

XIV. 4°. *Ab assumptis alimentis gravantur* ferè Cachectici, unde *Compressivus* quoque *Cordis Dolor*, aliquos quidem continuè, aliquos imprimis post alimentorum assumptionem urget; aliquando *Nausea* vel *Vomitus*.

5°. Tormina & Lancinationes in Abdomine.

XV. Sed nec semper 5°. ubi ad Intestina protruduntur quomodocunque Fermentata in Ventriculo Alimenta, benè habent Cachectici, cùm aliqui tunc imprimis habeant malè, propter *Tormina* vel *Lancinationes, aut Distensiones, Angustiasve in Abdomine obortas.*

6°. Alvi adstrictio, vel fluxus.

XVI. Quibus nonnunquam 6°. comes est *Alvi adstrictio*, nonnunquam *Alvi fluxus*, isque varius, nunc magis, nunc minùs molestus & gravis.

7°. Aucta Dyspnœa.

XVII. Nec tantùm in Abdomine malis urgentur Cachectici, sed 7°. adesse mox solet *aucta* tunc *Dyspnœa*, plerisque continuè præsens, ad levissimum tamen corporis motum, ascensum præsertim, molestior.

8°. Cordis Palpitatio.

XVIII. Hanc 8°. comitari solet *Cordis Palpitatio*, quibusdam imprimis molestissima; & *Arteriarum circa Jugulum & Tempora Pulsatione* visui

visui manifestâ se magis manifestans: quinimò ad *quiescendum* aliquos non infrequenter cogens.

9°. Febris lenta, & hectica. XIX. Observatur quoque 9°. *Febris lenta* plerisque comes, atque ubi *contabescere* simul *incipit Corpus*, paulò post Alimentorum assumptionem exacerbata, ideóque Hectica.

10°. Lassitudo. XX. Dum autem Sanguis indies vitiosior factus quaquaversùm propellitur, ejusque aliquid hinc inde partibus adhæret, mirum non est, si 10°. Universi Corporis, *Crurum* præsertim *Lassitudo*, in quibusdam *Ulcerosa* observetur.

11°. Animales functiones læsæ. XXI. Interim 11°. *Animales* quoque *Functiones* omnes, *Sensus* tàm *externi*, quàm *Interni*, ut & *Animalis Motus*, plus vel minùs *languent*; *Animusque* ipse *tristatur*, *aut morosus* fit.

12°. Color Cutis mutatus. XXII. Quin 12°. *Color Cutis viridis*, immutatur in *pallidum*, *flavum*, sive *Cereum*, & quandoque *virescentem*; quod imprimis in facie apparet.

13°. Macilentia, vel Leucophlegmatia, aut Anasarca. XXIII. *Macilentia* quoque 13°. accedit, ac permanet; ni accedente *Leucophlegmatiâ vel Anasarcâ turgidulum* quasi, *tumidumque* fiat corpus.

14°. Saliva varia. XXIV. In Ore ferè *Linguâque aridiore* mutatur 14°. *Saliva*, nunc *crassior*, nunc *tenuior*, nunc *subsalsa*, nunc *subamara*, nunc *impensè dulcis* existens.

15°. Urina cruda & aquea, aliquando varia. XXV. Quin 15°. Ipsa *Urina* plerumque quidem *cruda* existit & *Aquea*, aliquando *varia*, (neque enim semper uno eodemque ipsa se habet modo) cum multifario sedimento.

16°. Capitis Dolor varius. XXVI. Quibusdam 16°. accedit *Capitis dolor*, nunc in *parte anteriore*, nunc in *posteriore*, nunc in *alterutro*, nunc in utroque latere, nunc *gravans*, nunc *lancinans*, nunc *findens*, nunc *pulsans*; quis enim omnibus illis varietatibus colligendis, recensendisque par?

17°. In fœminis menses suppressi. XXVII. Quòd si quis insuper 17°. sexum sequiorem, ac infirmiorem, *Fœminas* putà privatim consideraverit, observabit præter memorata Symptomata in ipsis ferè graviora, plura reperiri, *Suppressos* sc. *Menses*, ac nescio quæ non ipsos consequentia mala, *Suffocationes*, idcircò *Uterinas dictas*, *multiplicia Animi Deliquia*, *Anxietates circa præcordia inexplicabiles*, *Insultus Epilepticos*, &c.

18°. Impotentia ad generandum, vel generatio vitiosa. XXVIII. Inter cæteras *Functiones Generationi servientes* ac dicatas nonnunquam tàm Viris, quàm Fœminis observatur 18°. *Impotentia ad Generandum*, nonnunquam *Generatio vitiosa*, tum ratione ipsius *Gestationis in Matre*, tum *ipsius Fœtûs gestati* in *Utero*, ac postmodùm ex *utero exclusi*.

XXIX. Hinc enim *Sterilitas* frequens in utroque sexu: unde aut *Semen deficit*, aut *Penis erectio*, aut *Voluptas*, aut *Conceptio*, &c. Sterilitas.

XXX. Imprimis ubi ex *Patre Cachectico* Generatur *Fœtus*, solet is non raró in Utero materno existere morbidus, quin nonnunquam sepulcrum invenire, ubi nactus erat vitam; & Matri quandoque, cui vitam, vitæ saltem sustentationem debebat, mortem accersere. A Patre Cachectico Fœtus morbidus.

XXXI. Unde Uterum difficulter tunc gestat fœmina, ex fœtus Cachexiâ plurima mala perfert, & morbos graves patitur.

XXXII. Quemadmodùm enim à Matre Ægrotante morbum accipit gestatus in Utero fœtus, sic vicissim à Fœtu in Utero existente ac ægro trahitur in consensum mater: quod evincit ac confirmat quotidiana Experientia. Matrem & Fœtum se invicem afficere.

XXXIII. Quòd si à Matre priùs sanâ, in morbum autem, dum gravida existit, incidente afficiatur & in consensum trahatur Infans; nonne longè citiùs, faciliùsque à Matre Cachecticâ & jam ægrotante, priusquam impraegnaretur, Fœtus producetur Infirmus & Cachecticus? quod itidem fieri constat Experientiâ. A Matre Cachecticâ Fœtus Cachecticus.

XXXIV. Quamvis autem nonnunquam usu veniat, ut ex Matre Cachecticâ prodeat fœtus sanus, id tamen non ita frequenter accidit, quàm contrarium: adde quòd talis fœtus sanus apparens paulò post labentis mali signa exhibeat, & Maternam hæreditatem testetur affectu gravi, & subinde lethali. Aliquando tamen contrarium.

XXXV. Rationes verò urgentes ac unicuique satisfacientes afferre, Cur aliquando à Matre Cachecticâ producatur Fœtus sanus, admodùm erit arduum. Nam licet aliquibus placeat, (neque enim omnes id admittunt) ex semine masculo tantùm generari Fœtum, *nutritur tamen Sanguine menstruo*, *Alimento saltem à Matre suppeditato*, & *in Ipsâ* Cachecticâ necessariò *inquinato*; à quo exinde Fœtum Cachecticum fore, suadet ratio, ac sæpenumerò fieri, testatur Experientia. Ejus ratio.

XXXVI. Mihi vero simile videtur, aliquid aut in *Fœtu à paterno semine pendens existere*, aut *cum assumptis* à matre Alimentis *junctum ad Ipsum transire*, quod ipsum tutum præstet ab illâ Cachexiâ Maternâ: quamvis quale quid idem illud sit, ego nec clarè conjicere, aut concipere, nec distinctè explicare queam.

XXXVII. Non omnia quidem memorata in superioribus à me mala in singulis observantur Cachecticis, sed in quibusdam plura, in aliis pauciora, in quibusdam hæc, in aliis alia: unde quoque colligere licet, *Vitium Sanguinis* non semper *simile in Cachexiâ* existere; at modò gra- Non omnia hæc in Cachecticis observari semper. Vitium Sanguinis in Cache-

xiâ diversum.

graviores, modò *leviores*, modò *has*, modò *illas*, modò *plures*, modò *pauciores*, modò *magis mistas* agnoscere *Causas*.

Ejus causæ diversæ.

XXXVIII. Prout certè Functiones hæ aut illæ, hoc aut illo læsæ modo reperiuntur in Cachexiâ, has tunc vel illas Causas vitium Sanguini attulisse judicamus.

Ad sex res Non-naturales referendæ.

XXXIX. *Causæ* autem illæ non malè ad *sex res Non-naturales* dictas, utpote homini necessarias & inevitabiles, *cæteraque fortuitò* cuivis subinde *accidentia* revocantur.

1°. Alimenta, Medicamenta, & Venena.

XL. Inter sex res Non-naturales primus locus meritò *Alimentis, Medicamentis, atque Venenis* perperàm usurpatis & assumptis datur.

XLI. Alimentis addo Medicamenta & Venena, de quibus, ut mea mens magis pateat, libet paucis meam de singulis sententiam explicare.

Quænam Autori dicantur Alimenta.

XLII. *Alimenta* mihi sunt & dicuntur omnia Ore assumenda, & in Ventriculo, hinc & aliis partibus nostri corporis mutabilia & alterabilia in substantiam Corpori vel Continenti, vel Contento reparando aptam.

Ea præparationem requirere.

XLIII. Quicquid enim in Corporis nostri alterutrius, vel utriusque deperditi aut consumpti locum reponi debet, id admodùm raró tàm purum, támque illi usui aptum assumitur, ut nullam præviam mutationem subire habeat necesse; plurima certè à fœcibus, ac inutilibus corpori partibus secerni debent, ac proinde ad illam partium inutilium ab utilibus secretionem priùs præparari.

Cui quænam inserviant Functiones.

XLIV. Huic præparationi, ac secretioni peculiares dicatæ in Corpore nostro functiones, quales sunt *Ciborum masticatio* in Ore, eorundem, ut & Potûs, *Fermentatio in* Ventriculo, *Chyli utilis ab Alvi fœcibus secretio* in Intestinis: in quibus omnibus patiuntur, & mutationem subeunt Alimenta usurpata.

Quænam Autori dicantur Medicamenta.

XLV. *Medicamenta* verò mihi sunt & dicuntur, omnia quocunque modo assumpta vel usurpata, inepta verò in corpore nostro ita mutari, ut in ejus nutricatum abeant, quin aptissima & potentia corpus ipsum alterutrum vel utrumque ita mutare, ut Constitutio ejus inde fiat melior ac perfectior.

Ea Sanis non deberi.

XLVI. Unde Sanis non debentur Medicamenta, utpote quæ Corpus præsupponunt Ægrum, cui medeantur, quodque in statum transferant meliorem.

Quænam Auctori dicantur Venena.

XLVII. *Venena* denique mihi sunt & dicuntur omnia quovis modo usurpata, & in corpore ita mutari, ut in ejus substantiam abeant, inepta; quin id ipsum ita mutare apta, ut idem non in meliorem, at in pejorem statum & constitutionem redigatur.

Alios scriptores his terminis non id significare.

XLVIII. Quamvis autem data hîc à me Alimenti, Medicamenti, ac Veneni explicatio, aut descriptio apud alios Scriptores forsan non legatur, non est ipsa idcircò rejicienda, cùm nemini non queat constare, quàm obscurè de hisce rebus loquantur plerique; adde quòd Unicuique uni Veritati studenti attendendum sit ad rem ipsam, quam qui interpretatur ritè, & vocabula rebus convenientia proponit, utique verum docet.

Autori tamen sic convenientissimum videri.

XLIX. Quomodocunque proinde unicuique libeat loqui, ego Terminos vulgò Usitatos servans, puto me *rebus* ipsis *convenientissima* proposuisse atque exposuisse nomina, & ita quidem, ut illis admissis omnis obscuritas, difficultas, & cavillandi occasio tollatur; quod imprimis Philosophum Veritati, ac publico bono unicè addictum decet.

Quot modis assumta in nostro corpore agant.

L. Res, inquam, per se manifesta est, *omnia, quæ usurpamus, vel apta esse ita in corpore nostro mutari*, ut in ejusdem substantiam & reparationem abire possint, vel inepta esse illi mutationi subeundæ, at contrà *apta nata idem mutare*, & quidem *aut in melius, aut in pejus*: in melius, quando è statu imperfectiore elevatur ac deducitur in perfectiorem; in pejus, quando contrà è statu perfectiore detruditur & corrumpitur in imperfectiorem ac deteriorem.

Quæ propterea sunt vel Alimenta, vel Medicamenta, vel Venena.

LI. Hæc cùm ita sint, & in triplici genere constituta reperiantur omnia ab homine usurpanda, nonne quæ 1°. loco dixi posita, convenientissimè atque ex usu loquendi vocabuntur *Alimenta*; quæ 2°. *Medicamenta*; & quæ ultimo *Venena*.

Eidem pro diverso respectu tribui posse diversum nomen.

LII. Adde quòd positâ tali horumce Vocabulorum descriptione atque explicatione facilè pateat, qui queat fieri, ut *Uni atque eidem* pro respectu tamen diverso *tribui possit nunc Alimenti, nunc Medicamenti, nunc Veneni nomen*: Illud enim vulgò & apud probatos Auctores fieri notissimum.

Vinum esse Alimentum.

LIII. *Vinum* certè moderatè sumptum *Alimentum* est præstantissimum, atque imprimis Animales Spiritus reparans.

Medicamentum.

LIV. Idem *Vinum*, generosum præsertim itidem convenienter sumptum Pituitam corrigit ac emendat, ejusque noxas curat, & hactenus *Medicamentum* audit gratum.

Venenum.

LV. Idem *Vinum immoderatiùs* à quocunque *sumptum* plus minùs nocet, imò quibusdam non tantùm morbos graves parit, sed aliquando ipsam mortem etiam subitò affert; quo nomine si non *Veneni* appellationem mereatur, quo alio id possit, ego saltem assequi vel conjicere nequeo.

LVI.

Cachexiæ ortus ab assumptis.

L VI. His proinde de Alimentorum, Medicamentorum, ac Venenorum distinctione ac descriptione præmissis, non difficile erit *Cachexiæ ortum ab assumptis deducere*, utpote quæ tunc Alimenti aut Medicamenti nomen ampliùs non merentur, at solius *Veneni*.

Alimenta & Medicamenta fieri Venena.

L VII. Desinunt, inquam, esse Alimenta, vel Medicamenta, ex quorum abusu, hoc est, usu præpostero excitatur Morbus.

Et quâ ratione.

L VIII. Quæcunque namque Alimenta vel Medicamenta solent esse, quamdiu quantitate mediocri, ac tempore decenti usurpantur; eadem Venena fiunt, quamprimùm quantitate usurpantur nimiâ, vel tempore alieno, & ita quidem, ut hominis utentis sanitas inde lædatur, & hîc in specie Cachexia producatur.

Venena quænam absolutè nominanda.

L IX. Quæ autem per se atque ex suâ naturâ homini omni vel huic saltem illive solent esse noxia, eadem absolutè sunt appellanda Venena.

Cachexia producitur. 1°. Ab Alimentis optimis.

L X. Cachexia Ergò produci solet 1°. *ab Alimentis etiam optimis*, quoties majori copiâ & indecenti tempore assumuntur, & quidem diutiùs.

2°. Ab Alimentis Medicamentosis.

L XI. 2°. Ab *Alimentis Medicamentosis* dictis, hoc est, tum de Alimentorum tum de Medicamentorum naturâ participantibus; quippe quæ citiùs, faciliùs, potentiùsque ex usu perverso afferre possunt homini noxam.

3°. A Medicamentis.

L XII. 3°. A *Medicamentis propriè dictis* absque urgente necessitate usurpatis.

4°. A Venenis.

L XIII. 4°. A *Venenis* semper talibus.

Ad Alimenta optima quænam referenda.

L XIV. Ad *Alimenta optima* referendus *Panis & Vinum*. De Pane dicitur vulgò, nec malè, *Omnis repletio mala, Panis pessima.* Quantum damnorum afferat Vinum, nemo nisi volens ignorare potest, cùm tàm frequentes occurrant ex ejus abusu facti Cachectici, & tandem Hydropici.

L XV. Huc spectant ipsæ *Carnes* quævis abundantiùs assumptæ, ac imprimis *Pisces*, *Marini* præsertim, utpote plus Pituitæ generantes.

Quænam ad Alimenta Medicamentosa.

L XVI. Ad *Alimenta Medicamentosa* refero *Aromatica* omnia, & *Condimenta*, *Fructus horarios*, *Olera*, &c. Acetum.

Quænam ad Medicamenta.

L XVII. Ad *Medicamenta propriè dicta* pertinent Theriaca, Diascordium, Corallia, Creta, Oculi Cancri, Lacca, Pix, Resina, &c.

Quænam ad Venena leviora.

L XVIII. Ad *Venena leviora* refero Cespites, Cineres, Calcem, &c. Neque enim *fortiora* usurpantur, quin mox vitæ periculum præsens immineat.

2°. Res nonnaturalis Aër.

L XIX. Post ipsa Alimenta ore assumenda, & cætera ipsorum modo usurpanda, proximum ac secundum locum tribuendum existimo *Aëri*, à quo quemadmodùm commoda homini accedunt plurima, sic & noxæ obveniunt innumeræ.

Ejus Mutationes subitas sanitatem destruere.

L XX. Imprimis *subitæ Aëris mutationes*, eæque *notabiles*, destruunt potenter hominis sanitatem; inter quas omnium *pessima* est *Frigus Acre magnum æstum subitò excipiens.*

Et præcipuè frigus acre post magnum æstum.

L XXI. Ab hoc enim soluta & quaquaversùm propulsa cum Sanguine Pituita in Corporis præsertim superficie, habituve coagulatur, mox & Inflammationem, Sanguinis saltem stagnationem parit, unde Dolores tum in superficie Acres, tum in habitu graves excitantur; hinc sensim à Sanguine stagnante, atque plus minúsve corrupto Massa reliqua citiùs tardiúsve inficitur, & Cachexia producitur.

Et quomodò.

L XXII. Idem autem evenit, quoties non Corpus Universum, sed aliqua duntaxat Pars notabilis, atque imprimis Caput, vel in fœminis Uterus quoque afficitur; unde in utroque sexu Gravedo, hinc & quandoque post Catarrhalem Febrem Cachexia gignitur; quemadmodùm contrà in Fœminis vel Menstruorum suppressio, vel eorundem retardatio, ac consequenter Cachexia generatur.

L XXIII. Quod contingit faciliùs, citiúsque, quando sæpiùs tale incommodum incurrunt homines vel sui negligentiores, vel urgente necessitate tales mutationes vitare prohibiti.

3°. Res non-naturales Animi Pathemata.

L XXIV. Tertium inter Non-naturales Res locum tribuo *Animi Pathematibus*, ac imprimis *Metui magno & Terrori inopinato*, aut *Mœrori angenti*; à quibus non infrequenter produci observamus Cachexiam.

Hæc quomodò agant.

L XXV. Ab hisce namque Pituita redditur *viscidior & Spiritus Acidus Acrior*; unde cæteri quoque humores aut inertiores fiunt, aut sistuntur saltem in suo motu, sicque paulatim tota Functionum omnium OEconomia perturbatur.

4°. Corporis Motus & quies, quomodò Cachexiam producant.

L XXVI. Aliquando quidem, licet rariùs, à *nimio Corporis Motu & agitatione*, aut vicissim *Desidiâ & Torpore* producitur Cachexia; quatenus ab Exercitio immoderato exhauriuntur Spiritus humorum Acrimoniam temperantes, aut in Desidiâ minùs generantur, dum Pituita cumulatur.

5°. Quomodò Vigiliæ.

L XXVII. Ad hanc Cachexiam producendam aliquid quoque conferre possunt *Vigiliæ diutiùs protractæ, ut & Somnus immodicus.*

L XXVIII. *Vigiliæ* namque *nimiæ* Spiritus Animales valdè consumunt; unde minùs tem-

temperari possunt Humores quivis; quapropter illis Acribus permanentibus vitiosa contingit tàm in tenui Intestino, quàm Corde Effervescentia, hinc & tandem Cachexia.

Quomodò Somnus.

LXXIX. *Somnus* autem *immodicus* & Spiritus Animales facit torpidos, & humorem Pituitosum reddit Viscidiorem; unde Cacochymia & Cachexia Pituitosa necessariò consequitur.

6°. Quomodò Excreta & Retenta.

LXXX. Inter sex Res non-naturales dictas ultimum locum assignamus *Excretis* ac *Retentis* non secundùm naturæ leges ac morem se habentibus, atque sic quoque Cachexiam producere aptis.

1°. Alvi Excrementa nimiùm fluentia.

LXXXI. Nam 1°. *Alvi Excrementa nimiùm fluentia*, cum Alvi fluxum habeant comitem, eatenus sæpissimè consequentem habent Cachexiam; quoniam in omni Alvi fluxu vel Bilis peccat primariò, vel saltem secundariò, ob vitium Succi Pancreatici, vel Salivæ, vel Alimentorum, Medicamentorum, Venenorumve assumptorum.

LXXXII. Arbitror enim, uti aliàs pluribus deduxi, Bilem in omni alvi fluxu semper affici; quamvis necdum satis constet mihi, quot, quibusve modis affici queat malè, ut Alvi fluxus producatur.

LXXXIII. Illud obiter notabo, leviorem esse alvi fluxum, qui proprium consequitur Bilis vitium; graviorem, qui à Succo pancreatico vitiato pendet.

LXXXIV. Quotiescunque autem aut primariò aut secundariò peccat Bilis, toties (licet ritè fermententur in Ventriculo Alimenta) secretio Chyli à fœcibus alvi continget Vitiosa, & consequenter Sanguis producetur vitiosus, & Nutritio fiet vitiosa, hoc est, producetur Cachexia: ut nunc nil dicam de noxâ sæpè graviore tunc concurrente, quando Succi Pancreatici culpâ vitiatur Bilis.

2°. Alvi Excrementa duriora.

LXXXV. 2°. *Alvi Excrementa duriora* cum Alvo adstrictiore Cachexiam valent producere; quatenus Alvi adstrictio, meo saltem judicio, debetur *Succo Pancreatico* vel primariò vel secundariò peccanti.

Quid primariò tum peccet.

LXXXVI. *Primariò* tunc peccare mihi videtur *Succus Pancreaticus*: quando *justo viscidior*, ideóque *minùs Acidus & Acris* existit.

Quid secundariò.

LXXXVII. *Secundariò* censetur mihi Alvi adstrictionis Causa existere *Succus Pancreaticus*, quando is ab allabente *Pituitâ*, *vel Salivâ*, vel *Alimentis valdè viscidis* talis evadit, *viscidior*, inquam, ac *inertior*.

Lancinationes ab Acrimonia Succi Pancreatici.

LXXXVIII. Quòd si Succus Pancreaticus valdè Acris & Acidus existens offendat nihilominùs Pituitam impensè Viscidam, præter *Alvum adstrictiorem Pituitæ visciditati adscribendam, lancinationes producentur in ventre ab Acrimoniâ Succi Pancreatici Acidâ*: quemadmodùm id quotidiè ægris accidere observare poterunt, qui meum monitum sequuti attendent accuratè ad omnia, de quibus conqueri solent Ægri.

Abdominis Distensio & Excrementa indurata à Flatibus.

LXXXIX. Observabunt autem in talibus Ægris præter Alvi adstrictionem, & lancinationes molestas, concurrere utplurimùm Abdominis Distensionem, atque Excrementa valdè indurata: quæ omnia ego saltem judico deberi flatibus ex pituitâ viscida ortis.

A vitiosâ in tenui intestino Effervescentiâ Cachexia.

XC. Ubi verò hoc modo vitiosa existit Effervescentia in tenui Intestino, propter Acrimoniam Succi Pancreatici concurrentem aliquantò acrior transcolabitur Chylus, qui similem producet Sanguinem, & quidem pro istius acrimoniæ diversitate ac gradibus variis, non parùm diversum; unde necessariò continget Nutritio certo modo & gradu vitiosa, hoc est, Cachexia. Neque enim uniusmodi est Cachexia, sed plurimùm differens: quod qui non observant, aut negligunt, miserè cum Ægris suis procedunt.

Eam non esse uniusmodi.

2°. Inter Excreta Urina.

XCI. Ad Excreta omnibus hominibus communia secundum, post Alvi Excrementa, locum obtinet *Urina*. Quemadmodùm enim post Alimenta fermentata secernuntur Fœces Alvi ab ipsorum Chylo: sic post Chylum in Sanguinem mutatum secernitur Urina in Renibus.

Ab hâc non sufficienter secretâ Cachexia.

XCII. Hæc *Urina si non sufficienter secernatur*, atque in Sanguine stagnet, noxas necessariò adfert, illumque inficit, & qualitatibus vitiosis inquinat, unde Nutritio fiet vitiosa, hoc est, Cachexia.

Ab eâdem copiosiùs secreta eadem Cachexia.

XCIII. Eadem *Urina si copiosiùs à Sanguine secernatur*, partem ipsius integritati necessariam simul adimet, ac proinde Sanguinem imperfectiorem præstabit, hinc & Nutritionis vitiosæ, hoc est, Cachexiæ Causa existet.

3°. Inter Excreta Semen. Ab hujus retentione Cachexia.

XCIV. Ad Excreta refertur 3°. loco etiam *Semen*, cujus in Corpore *retentio* non pauca hominibus mala creat, idque tàm Viris, quàm fœminis. Ab ipso autem retento & stagnante assurgunt halitus nidorosi versùs Sanguinis massam, eamque ita inficiunt, ut Nutritio inde consequatur vitiosa, hoc est, Cachexia.

Eadem ab ejusdem nimiâ Effusione.

XCV. Ejusdem *Seminis nimia Effusio* in Venere immodicâ non tantùm Vires exhaurit, & omnes functiones debilitat, sed insuper partem Sanguinis optimam, ut & Animales Spiritus valdè consumit, unde præter alia mala determinata

nata nunc ſenſim, nunc ſubitò Cachexiam inducit.

4°. Inter Excreta Narium Mucus. A quo parciùs producto aliquando Cachexia.

XCVI. Nil impedit, quo minùs 4°. loco ad Excreta revocemus *Narium Mucum*, à quo parciùs producto rariùs quidem, aliquando tamen excitabitur Cachexia; quatenus ſc. illa Muci materia in Sanguine permanens illum præſtat impurum, & Nutritionem affert vitioſam.

Eadem ab eodem copioſiore, ſed ſimul tenuiore & acriore.

XCVII. Quoties autem in *Gravedinem* idem *Narium Mucus* non tantùm *copioſior*, ſed ſimul *tenuior* & *Acrior*, hoc eſt, *Salſior*, & *Acidior*, effluit, ac non rarò bonâ ſui parte fauces petit, atque nunc ad Pulmones delapſus *Tuſſim*, ac non infrequenter *Phthiſin* parit; nunc per *OEſophagum* ad *Ventriculum* delatus *Alimentorum fermentationem* unà cum *proſtrato Appetitu* impedit, ac conſequenter *Chyli vitioſi ſecretionem* gignit, mox & *Sanguinis ſimilis* generationem promovet; toties *Nutritionis pravæ*, hoc eſt, *Cachexiæ Cauſa* exiſtit.

5°. Inter Excreta Menſtruorum fluxus. A quo ſuppreſſo Cachexia. Eadem ab eorum nimio fluxu.

XCVIII. 5°. Loco ad Excreta referre oportet in fœminis *Menſtruorum fluxum, à quo ſuppreſſo* Cachexiam frequentiſſimè ortum ſuum ducere, nemo ignorabit, niſi hoſpes fuerit in Praxi Medicâ.

XCIX. *A nimio autem eorundem fluxu* idem contingere ſæpenumerò quotidiana nos docet Experientia.

6°. Lochiorum fluxus, à quo Cachexia.

C. Idem omninò dicendum eſt 6°. de *Lochiorum fluxu*, partum excipere ſolito: à quo & *parciùs*, & *copioſiùs* fluente plurima mala incurrunt Fœminæ, & inter alia ipſam Cachexiam.

7°. Lac, A cujus nimio fluxu Cachexia.

CI. Ad *Excreta* referendum tandem 7°. *Lac*; poſtquam ab ipſius *nimio effluxu* tàm ſæpè valdè debilitantur Fœminæ, atque non infrequenter incidunt in Cachexiam.

A Muliebri fluxu frequentiſſimè Cachexia.

CII. De *Muliebri fluxu*, licet frequentiſſimâ Cachexiæ Cauſâ, hîc non loquor, quandoquidem is fœminis naturalis non exiſtit, ſed duntaxat præter naturæ leges ipſis accidens. Hoc autem loco agimus tantùm de Excretis ac Retentis ſecundùm Naturæ leges contingentibus, præter Naturam verò vitiatis.

Cauſæ antecedentes at fortuitæ.

CIII. Antequam ad Affectûs hujus curatu difficilis ac moleſti medelam accedam, pauca ſubjungam de Cauſis antecedentibus, at fortuitis, atque à non-naturalibus rebus diverſis.

Medicamenta & Venena.

CIV. Ad has Cauſas fortuitas referri poſſunt tàm Medicamenta, quàm Venena, poſtquam illis carere atque ab iiſdem abſtinere poſſumus; quoniam tamen aliquam ipſorum, quatenus Alimentorum loco ſubinde uſurpantur aut exhibentur, mentionem feci, parciùs nunc de iiſdem loquor, & imprimis de iiſdem, quatenus forinſecùs adhibentur, atque ſic quoque nocent, licet tunc nullo modo Alimentorum vices ſupplere poſſint.

CV. Non rarò autem à *Medicamentis* etiam optimis, ſed præpoſterè uſurpatis, & quidem externè, Cachexia ſuum ortum habet, quatenus aliquo vitio in Corporis ſuperficie exiſtente ac moleſto, Scabie putà, puſtulis, & ſimilibus, per Medicamenta forinſecùs applicata exſiccantur quidem & obliterantur illa vitia, ita tamen, ut introrſùm propellatur humor ibi peccans, qui Sanguini communicatus eundem inficit & vitioſæ Nutritionis, hoc eſt, Cachexiæ Cauſa exiſtit.

A Medicamentis optimis quomodò Cachexia producatur.

CVI. Nec tantùm, quatenus hærens in Corporis ſuperficie vitium & humor peccans introrſùm pellitur, excitatur à Medicamentis externis Cachexia, ſed inſuper ac non rarò, quatenus humor vitioſus per Corporis ſuperficiem propellitur, atque expellitur, is verò denuò repellitur introrſùm, vel ſiſtitur in ſuperficie per medicamenta perperàm uſurpata, eadem producitur Cachexia.

Quid obſervandum Medico.

CVII. Quapropter ſedulò attendendum eſt unicuique Medico, ne temerè Medicamenta humores vitioſos in expulſione ſuâ & exitu ſiſtentia, vel impellentia uſurpentur, poſtquam non infrequenter graviora, imò graviſſima, & quandoque lethalia inde exſurgunt homini damna.

A Venenis Cachexia.

CVIII. Quod de Medicamentis nunc dictum, magis de *Venenis* propriè dictis, atque homini ſemper noxiis dicendum; à quibus videlicet præter detrimentum nihil venit exſpectandum.

CIX. Quò imprimis referenda illa Venena, quæ in ſpecie Cachexiam producere ſolent, atque non quidem ſubitò mortem inducere, at poſt vitiatam demùm Nutritionem, hoc eſt, Cachexiam.

Ad fortuitas Cachexiæ cauſas referenda omnia, quæ contundendo vulnerando, &c. labefactant partes externas.

CX. Ad fortuita referenda quoque ſunt omnia, quæ partes externas *Contundendo, Vulnerando*, aliiſve modis lædendo ita poſſunt labefactare, ut inde Sanguis ad ipſarum nutritionem appellens corrumpatur & ita vitietur, ut Cachexia inde ſequatur.

CXI. Nihil enim refert, an Sanguis vitioſus accedat ad partes integras, an idem à partibus corruptis corrumpatur, hinc Nutritio vitioſa conſequatur.

CXII. Id autem ſæpenumerò accidere norunt, qui Praxin Medicam norunt.

CXIII. Neque opus eſt, ut ſemper univerſa Corporis ſuperficies, vel habitus Contundatur,

tur, Vulneretur ve, quò Cachexia Universalis producatur; Sufficit enim in unâ parte corrumpi Sanguinem, eundemque in suo circuitu ad massam reliquam remeantem universam sensim afficere ac inficere, unde necessariò Cachexia consequetur universalis.

CXIV. Sic ex *Vulneratâ* parte si *copiosus effundatur Sanguis*; totum corpus detrimentum inde capit, dum minùs laudabilis producitur & in amissi locum reponitur Sanguis: Sanguine autem minùs laudabili, atque magis aquoso existente Cachexia universalis consequi solet.

In Cachexiæ Curatione plures occurrere Indicationes.

CXV. Atque sic quotquot insuper externæ ac fortuitæ Cachexiæ observabuntur Causæ antecedentes, agnoscentur facilè simili aliquo à me narrato modo illam producere; quapropter, ut ad *Affectus gravissimi & frequentissimi Curam* me accingam, considerandum *plures* hîc occurrere *Indicationes*, quibus omnibus nî satisfiat, ritè haud curabitur Cachecticus.

Præcipua unde desumenda.

CXVI. Et prima quidem, omniumque primaria & *præcipua Indicatio* est, quæ sumitur *ab Ipsâ Cachexiâ speciali* in quovis subjecto curandâ occurrente.

Cachexiæ diversitates.

CXVII. Cùm enim *plures* observentur non *tantùm gradibus*, sed etiam *modo* differentes Cachexiæ, illa differentia ante omnia erit accuratè notanda & consideranda.

Quomodò se manifestent quoad modum diversum.

CXVIII. *Diversitas* autem illa *sese manifestat*, quoad *modum diversum*, tum per *Coloris mutati diversitatem*, nam nunc pallet, nunc flavet, nunc rubet, nunc diversicolor existit Cutis: tum *per conjuncta in Cute Symptomata*, Tumores putà, excrescentias, pustulas, ulcera, &c. eaque omnia modis variis inter se differentia.

Quoad gradus.

CXIX. Eadem *Diversitas quoad Gradus* sese *manifestat*, tum *per Coloris* cujusvis *majorem aut minorem intensionem*; tum per cæterorum *Symptomatum gravitatem* aut *levitatem*.

CXX. Nam quò magis à naturali statu recedit Color Cutis mutatus, eò etiam gravius judicandum vitium illam mutans, & vice versâ.

CXXI. Sic quò graviora existunt Symptomata Cachexiam comitantia, eò gravior judicanda ipsa Cachexia, & vice versâ.

Quare diversitas hæc observanda.

CXXII. Diversitas verò specierum Cachexiæ idcircò debet observari, quoniam sic Causæ ejusdem diversitas innotescit. Alia certè Causa erit Cutis pallidæ, alia nigricantis, aut virescentis, aut lividæ. Alia proinde Curandi ratio debebitur singulis differentiis.

Secunda Indicatio unde petenda.

CXXIII. Observatâ verò Cachexiæ Curandæ specie ac Gradu, secunda *Indicatio* erit petenda à *determinato Sanguinis vitio, hanc vel illam Cachexiæ speciem* producente, & quidem *in hoc vel illo gradu*.

CXXIV. *Tertia* verò *Indicatio* petetur ab *universâ sese consequentium Causarum Antecedentium Syndrome*. Tertia unde.

CXXV. *Quarta Indicatio* deducenda erit à *Causâ procatarcticâ*, sive *Antecedentes omnes irritante*, & inter naturales primâ, sive illa *cæteras duntaxat* movendo *excitaverit*, sive ipsas etiam corrumpendo, aut quovis alio modo alterando *vitiosas effecerit*. Quarta unde.

CXXVI. Potest enim *Causa procatarctica*, *sive Naturalium prima* vel *latentes* duntaxat in corpore humano Causas *commovere*, & ad noxam homini afferendam inferendamque *excitare*; vel *efficientis* quoque *rationem habere*, quatenus *humores*, *partes ve solidas integras corrumpit* & ita *pervertit*, ut hactenus *Functiones lædant*, & hîc *Cachexiam producant*.

CXXVII. *Cachexia* quidem *omnis sui Curationem indicat*, ut & quævis ipsius species; sed hæc indicatio inutilis est, nî simul pateat, quâ ratione, quibusque mediis curari possit & tolli. Cachexia sui curationem indicat.

CXXVIII. Non tollitur autem aut curatur Cachexia, nisi sublatâ Causâ; Ergò ad Indicationes à Causis petitas transeundum. Non curatur nisi sublatâ causâ.

CXXIX. Quemadmodùm autem in genere Cachexia ortum habet à Sanguine vitioso, Nutritionem vitiosam producente; sic unaquæque Cachexiæ species ortum habet à speciali ac determinato Sanguinis vitio, Nutritionem hoc vel illo modo vitiante. Ea est Sanguis vitiosus. Et quidem diversimodè.

CXXX. Quævis proinde Cachexiæ species hoc vel illud Sanguinis vitium pro *Causâ proximâ agnoscens* indicabit *hoc vel illud Sanguinis vitium* esse tollendum, quocunque demum id fieri queat modo. Cujus causâ proxima spectanda.

CXXXI. Videndum proinde, *quot modis* probabilissimè *vitiari possit Sanguis, ut Nutritio inde consequatur vitiosa, & Cachexia*; quoniam verò id non est à me factum in superioribus, non nocebit hîc paucis de hâc re Considerationes meas nuper obortas communicare. Quot modis vitiari possit Sanguis.

CXXXII. Censeo igitur observanda esse omnia Sanguinem constituentia & ad ipsius integritatem aliquid conferentia; ubi præter *humores Sanguinem componentes*, simul considerandas puto *Mutationes Sanguini per Viscera varia delato evenientes*. Quid in ea considerandum.

CXXXIII. Ad Sanguinem constituendum concurrere judico, 1°. Ipsum *Sanguinem* perpetuò *circulantem*. 2°. *Chylum* ex Alimentis assumptis eductum. 3°. *Lympham*. 4°. *Liquorem ex Succo Pancreatico, Salivâ, & Bile in tenui Intestino prodeuntem*, atque per Lacteas Venas dela- Quænam ad Sanguinem constituendum concurrant.

delatum. 5°. *Bilem* ipsam per Ductum Hepaticum ad Sanguinem transeuntem. Plura verò non memini me observare, quæ huc debeant referri. Huic tamen 6°. *Aër* addi potest ac debet, qui in Pulmonibus Sanguini jungitur.

In quibus visceribus sanguis mutationem subeat.

CXXXIV. *Mutationem Sanguini* per diversa Viscera circulanti aliquam accidere puto, imprimis in *Liene*, ac *Testibus, Uteroque*.

In quibus ei aliquid decedat.

CXXXV. Aliquid quoque *Sanguini decedere* puto in *Cerebro*, *Renibus*, *Glandulis*, &c.

CXXXVI. Hæc omnia paucis placet delibare, quo res ipsa fiat manifestior, & cogitationes de hac re meæ magis pateant iis, qui necdum, quid sentiam, & cur hoc vel illud sentiam, intellexerunt.

Ad Sanguinis massam constituendam concurrit. 1°. Ipse Sanguis refluens.

CXXXVII. Ad Sanguinis ergò massam constituendam concurrit 1°. Ipse *Sanguis ab universi Corporis partibus* omnibus, uno Pulmone excepto, *ad dextrum* Cordis Ventriculum refluens; residuus videlicet tum à Nutritione ipsarum, tum ab illâ sui parte, quam in ipsis deposuit, ut in hunc vel illum Liquorem mutetur.

CXXXVIII. Cùm autem *variæ* sint ac *plurimùm inter se differentes Partes Corporis*, utique diversas quoque desiderabunt Sanguinis partes ad sui Nutritionem; quamvis non putem hactenus notabilem mutationem facilè ipsi accidere posse, ut inde Cachexia sequatur.

CXXXIX. Plus momenti ad hanc rem conferent *Liquores ex certis Sanguinis partibus producendi*, *Saliva* putà, *Succus Pancreaticus*, &c. de quibus mox dicemus.

2°. Chylus.

CXL. Ad Sanguinis massam constituendam dixi concurrere 2°. *Chylum, ex assumptis Alimentis oriundum*. Cujus nomine Cachexiam frequentissimè produci, pluribus docui in superioribus; prout enim Alimentum quantitate, qualitate, assumendive modo ac tempore vitiosum usurpatur, Chylus quoque producitur aut elicitur inde vitiosus, cujus notabile ac perseverans Vitium nunquam emendabitur in subsequentibus Functionibus, quin Sanguis necessariò conficietur ex ipso vitiosus, fietque proinde Nutritio itidem vitiosa, & generabitur Cachexia; quemadmodùm ipsam à memoratâ Causâ sæpissimè originem suam ducere, quotidiana testatur ac evincit Experientia.

3°. Lympha.

CXLI. Ad Sanguinis massam constituendam dixi 3°. *Lympham* concurrere; Lympham *in Glandulis Conglobatis* per universum Corpus dispersis *bonâ & forsan maximâ, certè maximè notabili sui parte genitam:* licet non negem, quin potiùs magis magisque putem, Animales Spiritus quaquaversùm delatos, nec in variis, quibus servire solent, functionibus Animalibus, aliisque, consumptos transfundi in Vasa Lymphatica, sicque redire ad Sanguinis massam, postquam Lympham Glandulosam in medio suo fluxu deliniverunt ac temperârunt.

CXLII. Huic usui inservire posse Spiritus Animales undecunque refluentes, vel inde patet, quòd tàm multi in prædictas Glandulas Conglobatas inserantur Nervi, haud in alium usum probabilem, quàm ut generatam in ipsis Lympham subacidam temperent: Quis enim putet ipsos Animali motui, Glandulis denegato, inservire posse; aut sensui externo in Glandulis minimè Membranosis in suo parenchymate?

Lymphæ Aciditatem à Spiritibus Animalibus temperari.

CXLIII. Cùm enim indies magis magisque confirmer per ea, quæ nunc accuratiùs, quàm unquam, observo in Praxi Medicâ, & Sanis æquè ac Ægris de *Aciditate participare Lympham*, nemo, nisi rudis in operationibus & Mutationibus Chymicis, negabit, *temperari, demulceri, ac deliniri* posse à *Spiritibus Animalibus* cum Vini Spiritu plurimùm convenientibus *Lymphæ Aciditatem*.

CXLIV. Quemadmodùm autem *Aciditas temperata benigna est, blandaque*; sic eadem *minus temperata* & *purior Acris existit & vi suâ corrodente noxia*.

CXLV. Quoties proinde à quocunque demùm *errato in sex rebus Non-naturalibus, aliisque fortuitis* commisso vel *exhauriuntur*, vel *torpescunt*, vel *aliàs in suo ad Glandulas*, vel *Vasa Lymphatica motu impediuntur spiritus Animales*, utique producetur, permanebitve *Acidior & Acrior*, ideóque homini nocentior *Lympha*.

Lympha sine iis acrior.

CXLVI. Hoc verum esse, confirmat Experientia, dum per ipsam constat, in hominibus *vehementi Corporis exercitio* aut laboribus deditis, aut *perpetuâ Mentis defatigatione, ac Vigiliis* detentis Humores omnes existere Acriores.

In hominibus labori deditis humores quare acriores.

CXLVII. Unde autem id continget probabiliter, quàm ab exhaustis magnâ copiâ Spiritibus Animalibus? quod vix aliquis negabit, cui de Spirituum Animalium existentiâ nullum dubium.

CXLVIII. Cur autem Spiritibus Animalibus consumptis abundantiùs omnia existent in homine Acriora, nisi ab ipsis præsentibus temperentur Acria?

CXLIX. Hinc est, quòd Homines tales asperiores, atque magis irritabiles existant, quàm segnes, torpidique: In quibus redundantes Spiritus iidem, ut alia nunc taceam, omnem Acrimoniam demulcent ac leniunt, eosdemque Ani-

Iidem quare magis irritabiles, quàm segnes & torpidi.

Animo præstant mansuetiore, minúsque irritabili.

Lympham Acidiorem Cachexiam producere.

CL. *Lympha* ergò si *Acidior* existat, *Effervescentiam in Corde Acriorem*, adeóque noxiam & *Sanguinem vitiantem*, hinc & *Nutritionem lædentem*, quin *Cachexiam* producet.

CLI. Prout autem *aciditas plus vel minùs peccaverit*, plus quoque vel minùs peccabit Cachexia.

Ut & Lympham non satis acidam.

CLII. Non tantùm ratione *Aciditatis* auctæ peccare potest *Lympha*, sed aliquando *Diminutæ*; unde *non sufficiens* contingent in *Corde Sanguinis Effervescentia*, nec proinde Sanguis existet laudabilis, corporique ritè nutriendo utilis, sed hactenus noxius & Cachecticus; sive *Viscidior* simul existat, sive aliter peccans.

CLIII. Ab *Acriore enim & Acidiore* Lymphâ fiet *Cachexia doloribus & lancinationibus* comitibus *molestior*; ab *eâdem viscidiore* aut *minùs Acidâ* sequetur *Cachexia doloribus gravativis* vocatis, & *motûs tarditate* molesta.

Causæ mutationum in Lymphâ.

CLIV. Hæ in Lymphâ mutationes debentur vel *Aëri* externo, nunc Asperiori, nunc Æstuanti, nunc Aqueo & pluvioso: vel *Alimentis* nunc acidioribus, nunc viscidioribus, nunc pinguioribus, nunc spirituosioribus, &c. vel *Animi motibus* vehementibus, & quidem nunc *Iræ*, nunc Terrori, nunc Mœrori, nunc Gaudio, &c. vel *Corporis Motui vehementiori*, aut *Quieti* & segnitiei turpi; vel *Vigiliis Somnove* immoderatis; vel inter *Excreta retinenda*, Hæmorrhagiæ qualicunque enormi, vel Narium, vel Mensium, vel Lochiorum, vel Hæmorrhoïdum, vel ex Vulnere fortuito, aut Venâ sectâ, &c. *Vomitui* quoque; aut *Alvi fluxui* qualicunque, *Seminis profusioni* voluntariæ, aut *profluvio spontaneo*, sponte aut ex nimiâ impurâve Venere contracto, &c. Ex quibus omnibus Lympham quoque mutari & vitiari, testantur varii affectus hasce Excretiones consequentes. Sic contrà *Retentis excernendis* idem contingit; Exempli gratiâ, *Menstruis, Lochiis, Urinæ*, ipsisque *Alvi Excrementis*, unde Lympham quoque vitiari, persuasum habeo.

CLV. Longum autem foret, singula hic persequi, sufficit summa Capita attigisse; cùm unicuique rei attento facilè sit futurum ex delibatis cætera deducere.

4°. Ad Sanguinis Massam concurrit Liquor ex Salivâ, Succo Pancreatico & Bile compositus.

CLVI. Ad Sanguinis massam constituendam dixi concurrere 4°. *Liquorem ex Salivæ, Succi Pancreatici, & Bilis confluxu* in tenui Intestino exsurgentem. Quisquis enim in sectionibus Anatomicis diligens fuerit & accuratus, is facilè agnoscet *Succum Pancreaticum perpetuò effluere ad Intestinum*, postquam nullum in ipsius Ductu observatur obstaculum, quod contentum, delatumque in ipso Liquorem & Succum in exitu suo ad Intestinum moretur.

Quomodò Succus Pancreaticus ad Intestinum effluat.

CLVII. Rursus, licet quis *Fellis Folliculi Cervicem contortam & internè corrugatam*, & *hactenus effluenti Bili aliquam remoram afferentem* observaverit; quoniam tamen non *Animali*, seu *voluntario*, *sed naturali motu cietur*, probabile, imò necessarium videtur, *Bilem* aut *continuè*, aut *certis intervallis ad certa irritamenta* ex *suo Folliculo expelli & ad Intestinum propelli*.

Quomodò Bilis ex folliculo ad intestinum propellatur.

Salivam perpetuò in Os effluere & deglutiri sponte.

CLVIII. Denique *Salivam nobis vel non cogitantibus*, *adeoque dormientibus perpetuò ac spontè in Os confluere*, hinc *& deglutiri*, plurima sunt, quæ evincant: inter alia & Infantibus, & Fatuis, & Dormientibus quibusdam emanans, effluensque ex ore Saliva; ut taceam, unumquemque in semet ipso posse observare ac notare illam Salivæ in Os effusionem, deglutitionemque perpetuam.

Ut & ad Voluntatis dictamen.

CLIX. Non nego interim, ad Voluntatis dictamen integrum esse nobis copiosiorem in Os allicere Salivam, dum per Suctûs Linguâ & buccis effecti modum Os illâ brevi repletur.

CLX. Continuum Salivæ in Os confluxum confirmat quoque Os Salivâ mox plenum, si caveatur tantisper à contentæ in Ore Salivæ Deglutitione.

Eam ex Ventriculo ad Intestina traduci.

CLXI. Eandem *Salivam* ita copiosè ad Os perpetuò fluentem ac deglutitam *non permanere in Ventriculo*, *verùm ad Intestina mox traduci*, atque *ibidem diutinam moram non nectere*, probatur 1°. ex *ipsius deglutitæ copiâ*; 2°. ex *ejusdem in Ventriculo repertæ paucitate*; 3°. ex *Pituitæ Intestinis secundùm Naturam adhærentis*, ex Salivâ ortum totum si habeat, *itidem paucitate*.

Hos tres Liquores quartum constituere.

CLXII. Cùm ergò & *Succus Pancreaticus* continuè, & *Bilis* forsan itidem continuè, & *Saliva* similiter continuè ad tenue Intestinum confluant, nec tamen in ipso permaneant, nec secundùm naturam per Alvum notabili saltem quantitate excerni observentur; utique opus videtur ac necesse, ut simul confluant, misceantur, in se mutuò agant, & Liquorem aliquem parent, qui per Lacteas Venas transferatur ad Ductum Thoracicum, atque ibidem cum Lymphâ junctus Sanguini ad Cor Descendenti admisceatur.

Hic cujus sit naturæ.

CLXIII. Interest autem scire, cujus naturæ sit futurus ille ex his tribus conflatus Liquor. In *Salivâ & Succo Pancreatico* namque docui non semel inesse, meo saltem judicio, *Spiritum Acidum*, sed temperatum; in *Bile* autem *Salem lixivum*, itidem temperatum; Excitabitur proinde

inde ex horum confluxu Effervescentia, sed blanda; & jungentur simul tres hi Liquores, ita tamen, ut dominium habeant Saliva & Succus Pancreaticus, cum quibus concrescente Bile, Liquor parabitur cum Sale Armoniaco affinitatem aliquam habens.

CLXIV. Probabile namque videtur mihi, *abundè infringi Salem lixivum Bilis à Salivâ & Succo Pancreatico*, & ita quidem, ut cum *Lymphâ nullam novam excitet* Effervescentiam in Ductu Thoracico, sed illi placidè jungatur.

Quam vim hic liquor Lymphæ adferat. CLXV. Ex *hâc proinde miscellâ roborabitur Lymphæ vis*, quin ut cum *ascendente Sanguine faciliùs misceatur & naturalem Effervescentiam* excitet, magis disponetur.

Quid Sanguini. CLXVI. *Ab eâdem miscellâ* verbo attigi aliquando, & indies magis confirmor, *pendere maximâ* sui parte *Sanguinis concretionem, & laxam compagem*, variis Sanguinis usibus perutilem, imò necessariam.

Quot modis Cachexiam producat. CLXVII. Hæc Miscella modis variis lædi potest, atque Cachexiæ diversæ Causa existere, & quidem tum ratione Salivæ & Succi Pancreatici, vel Acidiorum, vel Salsorum, vel dulcium, vel viscidiorum, vel quovis alio modo peccantium; tum ratione Bilis, vel amarioris & Acrioris, vel minùs amaræ ac inertioris, vel pinguioris vel viscidioris, vel quovis modo alio vitiosæ.

Salivam & Succum Pancreaticum esse nonnunquam acidiores præter naturam. CLXVIII. Salivam vel Succum Pancreaticum Acidiores nonnunquam præter naturam occurrere; quotidiana evincit Experientia, dum *Saliva in Os sæpiùs effunditur tàm Acida & Acris*, ut totam Oris superficiem ac Linguam exulceret, quin deglutita fauces ac OEsophagum similiter afficiat, mox in Ventriculo ac Intestinis dolores torminaque producat intolerabilia, & ita quidem, ut omnia erodi atque dilacerari credantur in Ventre: Cujus exemplum deplorandum, & curatu tantò difficilius habemus hoc tempore in Filiâ Clar. D. Vorstii, quòd ab omnibus medicamentis vehementer abhorreat, & rarò bis eodem uti queat. In hâc autem hæc incommoda sæpiùs se manifestarunt, & per intervalla repetierunt.

Succi Pancreatici Acidioris exemplum. CLXIX. *Succo Pancreatico itidem Acidiore & Acriore notabile quoque habeo* hoc ipso tempore *exemplum* in Uxore Ampliss. D. Meerman, impræsentiarum Consulis Leidensis primarii, quæ licet per dies quindecim ac plures nihil Acidi assumpserit aut in Alimentis, aut in condimentis, subinde tamen Aquam tàm Acidam ab inferioribus assurgentem evomit, ut impensè stupeant inde ipsi dentes, & vix elui queat in ore manens Acrimonia Acida.

CLXX. A Salivâ autem vel Succo Pancreatico Acidioribus, neque enim semper observatur uterque Liquor simul Aciditate nimiâ peccare, producetur dubio procul ex Triumviratu illo exurgens Liquor Acidior; à quo eadem in Sanguine mala producentur, quæ dixi superiùs produci à Lymphâ itidem Acidiore. *Liquor hic Acidior quænam mala producat.*

CLXXI. Ad *Sanguinis Massam constituendam* dixi concurrere 5°. *Bilem per Ductum Hepaticum refluenti* per *Venæ Portæ Ramos Sanguini*, & speciatim *Lienoso*, in contempto quidem vulgo, à rei peritis tamen maximè laudando viscere plusquamperfecto, ex meâ conjecturâ, *miscendam*. *5°. Ad Sanguinis Massam concurrit Bilis.*

CLXXII. Non repetam hîc, quæ pluribus alibi proposui ad probandum, Sanguini admisceri in Hepate Bilem, non item separari eandem ibi ab ipso, quòd Dictatoriè asseverant quidem multi, probat verò nemo.

CLXXIII. In *hâc Bile* dixi sæpiùs *exsuperare naturaliter Salem lixivum, sed Volatilem atque Oleosum*, cujus malè affecti nomine imprimis noxam contrahet Sanguis, & Cachexiam producet. *In Bile exsuperare salem lixivum volatilem Oleosum.*

CLXXIV. Accidet autem illud 1°. quoties *Sal lixivus minùs* erit *Volatilis & Oleosus*, ac proinde *solito debitoque acrior*: unde universus Sanguis evadet itidem acrior, atque imprimis ejus serum; quod sæpiùs in hisce forsan Belgii, cæterisque Mari Balthico adjacentibus accidit Regionibus; in quibus ob frequentiorem ac perpetuum ferè Carnium Pisciumque muriâ conditorum, aut fumo insuper induratorum usum ac abusum *Serum* observari solet in plerisque *subsalsum*, quod secundùm naturam requirebatur insipidum. *A quo minùs volatili Cachexia orietur.*

CLXXV. *Ab* hoc autem *sero salso* pendet *Cachexia Scorbutica*, in iisdem regionibus plerisque familiaris & omninò endemia.

CLXXVI. Sanguis quoque noxam contrahet 2°. *à Bile*, quoties *magis* existit *Volatilis*, quàm decebat, unde facilè ac crebrò ad Ventriculum assurget, nauseam, vomitumque pariet, quin universum Sanguinem efficiet magis fluidum, & ad hæmorrhagiam pronum; quâ crebrò accidente, atque Sanguine optimo sensim diminuto, aquosior atque Cachexiæ producendæ aptissimus conficitur novus. *Ut & à nimis Volatili.*

CLXXVII. Sanguis rursus noxam à *Bile* contrahet 3°. quando Ipsa *magis existit Oleosa*, ideóque ad agendum *inertior*, unde *minùs retunditur Lymphæ, Succi Pancreatici, & ipsius quoque Salivæ Aciditas temperata*; quapropter Sanguis faciliùs degenerat in *Pituitam viscidam*, ex quâ *Nec non à nimis Oleosa Bile.*

non tantùm *flatus* in tenui præsertim excitantur Intestino, sed insuper *Leucophlegmatia*, *Affectio hypochondriaca*, & *similes Affectus* producuntur in Ægris, unà cum ipsos comitante Cachexiâ.

Ab aëre variè affecto Bilis vitiosa.

CLXXVIII. Quemadmodùm *ab Alimentis* modis variis peccantibus producitur *Bilis Vitiosa*; ita idem accidere solet *ab Aëre* variè affecto, tum ratione temporum anni, tum ratione Ventorum, Pluviarum, aliorumque ipsi admistorum.

Et quot modis.

CLXXIX. Ab *Aëris* namque *æstu*, *æstate* secundùm naturam contingente, *Acrior redditur Bilis*; uti ab ejusdem *frigore*, *hyemis* tempore imprimis urgente, *temperatur & compescitur eadem*.

Ut & ab Irâ, mœrore, vigiliis, corporis motu, somno & inediâ.

CLXXX. Sic ab *Irâ excandescit Bilis*, *ab Animi mœrore aut Metu infringitur*; Idem de *Vigiliis*, *Corporisque motu*, atque *Somno & Inediâ* dicendum.

CLXXXI. Qualis autem Bilis existet in homine, talis ab ipsâ in Sanguine, hinc & consequente Nutritione Effectus sequetur.

CLXXXII. Atque hæ sunt partes omnes, ex quibus hactenus observare potui constitui Sanguinem in dextro Cordis Ventriculo paratum, & inde ad Pulmones propulsum.

Ab Aëre Sanguini, dum per Pulmones transit, aliquid misceri.

CLXXXIII. Idem Sanguis antequam cæteris Corporis partibus inserviat, per Pulmones minore circulo cieri solet, donec ad sinistrum Ventriculum deductus, atque ab inspirato Aëre modo suo alteratus reliquo corpori advehatur.

CLXXXIV. Mihi autem valdè fit probabile, Aëris, quò Sanguinem in dextro Cordis Ventriculo effervescentem contemperet, aliquid circulanti ipsi per pulmones admisceri, atque unà cum ipso ad sinistrum ventriculum pergere.

Esse vias, per quas id fieri queat.

CLXXXV. Nihil enim impedit, Canales tenuissimos pertingere ex asperâ arteriâ in Arteriæ Venæve Pulmonalis Ramos, atque per ipsos Aërem ad Sanguinem usque penetrare; modo forsan non planè dissimili ei, quo per Ureteres in Vesicam penetrat Urina.

CLXXXVI. Quin tale quid actu existere, confirmare videtur Observatio non semel cum successu facta cum flatu in asperam arteriam ex vesicâ vel folle propulso, & in sinistrum Cordis Ventriculum, magnamque arteriam usque deducto.

Halituosum quid ex Sanguine Aëri expirando jungi.

CLXXXVII. Quemadmodùm autem Ratio suadere, atque memoratum modò Experimentum persuadere videtur, Vias esse aliquas ex Asperâ arteriâ in Venam Pulmonalem; sic probabile mihi est, vias alias patere ex Arteriâ Pulmonali in prædictam arteriam asperam, per quam halituosum quid & valdè æstuans, & à Sanguine secedens se jungat Aëri expirando, quem proinde simul calefaciat.

CLXXXVIII. Sive igitur Aër aut non sufficiens, aut minùs conveniens inspiretur, sive excludendis halitibus & fuliginibus dictis via præcludatur, vitiabitur necessariò Sanguis per Pulmones pergens; quin Nutritio idcircò continget vitiosa.

Ab his, si debite non fiant, Sanguinem & Nutritionem vitiari.

CLXXXIX. Quin ex eodem fundamento patet, pro Aëris necessariò ac semper inspirandi diversitate, Sanguinem futurum necessariò diversum, & Corpori nutriendo magis vel minùs aptum.

Ut & Sanguinem reddi diversum.

CXC. Quamvis autem nondum satis constet, an universus Aër, an aliquæ, ac quænam ejus partes penetrent ad Sanguinem per Pulmones delatum; fit tamen ab effectu, refrigerio sc. & Sanguinis contemperatione inde procedente valdè probabile, illas Aëris partes præ cæteris Sanguini ferventi accedere, quæ aptæ sunt natæ æstum illum ac Effervescentiam temperare, atque cum Effervescentibus sese jungere.

Quænam Aëris partes Sanguini misceantur.

CXCI. Quòd si Effervescentia contingat, uti reverà contingit, inter partes Salinas lixivas & Acidas, utique medio se habeant modo necessum, quæ æstum nimium temperabunt.

Quî se habeant, quæ æstum temperant.

CXCII. Vix autem aliquod Sal mihi notum, cui illas partes assignare possim, præterquam uni Nitro; cujus aliquid Aëri inesse, atque tunc, ubi in ipso abundat, plurimùm æstum nostrum temperare, plura docent; atque inter alia Nitrum in Aquâ dissolutum, & potum quemvis frigidiorem faciens, ut & Nitrum purum, aut ex ipso præparato & cum Sulphure fuso exsurgens Lapis prunellæ dictus, temperando Sanguinis nostri æstui tàm conveniens Medicamentum.

Id præstare nitrum.

CXCIII. In Aëre autem contineri Salem Nitrosum, & imprimis flante Boreâ & Euro, demonstrat fertilitas inde Terris obveniens, atque omninò à Nitro pendens; uti hoc irrefragabilibus & ab experientiâ multifariâ petitis argumentis evicit Glauberus.

Id in Aëre contineri.

CXCIV. Prout verò Aëris Nitrum, aut quocunque nomine id alicui appellare libebit, quod ex Aëre inspirato communicatur Sanguini per Pulmones circulanti, variè mutabitur, Sanguini quoque inde continget mutatio & vitiatio varia, hinc & Nutritio ad diversas Cachexiæ inclinabit species.

Pro ejus varietate Sanguinis mutationem ut & nutritionem esse variam.

CXCV. Quamvis verò hactenus pauci forsan

ſan Scriptores hanc rem accuratè inveſtigârint, utpote qui ex Libris duntaxat ſolent ſapere, poterit tamen tandem aliquando à Practicis Affectibus ab Aëre mutato obortis magis attendentibus, & in Chymiâ præſertim ſimul verſatis hæc difficultas tolli, & in commune bonum ab uno vel altero Viro ingenuo publici juris fieri. Neque enim ab uno debent omnia exſpectari, quin laudabile eſt, plures manum operi admovere, ac collatis operis bonum publicum promoveri.

Cachexiæ curatio varia.

CXCVI. Cùm ex dictis nunc & anteà pateat, plures ac diverſiſſimas obſervari Cachexiæ ſpecies plurimùm inter ſe differentes; manifeſtum fit, non uno curandam Cachexiam modo, imprimis ubi ſimul conſideratur, quod omninò faciendum, *Cauſarum omnium ſe mutuò conſequentium Syndrome ac Catenatio*, poſtquam non parùm eo nomine veniet mutanda *Curandi ratio, methoduſque Dogmatica* & Rationalis.

1°. Vitanda & corrigenda vitia in Rebus nonnaturalibus.

CXCVII. Imprimis & ante omnia *vitanda* vel *corrigenda ſunt* 1°. *quævis in Rebus ſex nonnaturalibus obſervabilia* vitia & errata; quin pro virili prævenienda ſunt omnia fortuitò accidentia & valdè noxia.

2°. Incommoda in humoribus & Sanguine.

CXCVIII. 2°. *Incommoda* tum in variis *Corporis Humoribus*, tum in *Sanguine* ex ipſis *partibus Continentibus* & ſolidis à prædictis rebus oborta, quovis modo poſſibili & quantum fieri poteſt *emendanda*, & ſingula ad naturalem, laudabilemque ſui diſpoſitionem reducenda ſunt.

In duobus his conſiſtere curationem.

CXCIX. Atque in his duobus generalibus ſcopis conſiſtet Cachexiæ omnis Cura, quàm nunc per partes explicabimus.

Univerſi Aëris correctionem non eſſe Artis opus.

CC. Ut proinde à dictis ſex non-naturalibus rebus faciamus initium, *Aërem* univerſum pro lubitu mutare ac vitioſum corrigere, homini non datum: quamvis enim accenſis Sylvis aliqua illi mutatio pro tempore induci poſſit, ad paucos tamen illa mutatio dies durabit, & imprimis, ubi potentes ipſum perflant venti, qui eundem mox immutant denuò & ſuis impprægnant viribus: adde quod omnis Aëris vitioſi emendatio ab Igne accenſo non poſſit expectari, cum non rarò ab Æſtu ejus nimio pendeat ejus vitium.

Sed tantum Aëris in Cubiculo concluſi.

CCI. Univerſi proinde Aëris correctio ab Arte non poteſt, non debet expectari; poteſt tamen in aliquo Cubiculo concluſus Aër variis modis pro lubitu immutari & alterari: quod imprimis quoque faciendum à Medico, quando externus Aër valdè noxius exiſtit alicui Cachectico, qui proinde tunc jubendus vel perſuadendus ad illum vitandum, & ſe ipſum intra domum continendum, cùm minùs turbatus & noxius ſit intra privatos parietes concluſus, quàm ventis, pluviis, aliiſque meteoris expoſitus ac liber: adde quòd intra unum, plurave cubicula concluſus Aër non ita negotio magno modis variis corrigi poſſit ac emendari.

Et quâ ratione.

CCII. Nam non tantùm *frigidus* accenſo foco luculento calefieri poteſt, ſed *æſtuans* quoque vel frigidâ in vaſis variis hinc inde diſpoſitis contentâ, vel plantis refrigerantibus per pavimenta diſperſis alterari poteſt & frigefieri; quinnimò *malignus*, vel aliter *graveolens* Aceto cum Aromatibus, plantiſve aromaticis in vaporem gratum elevato corrigi poteſt ac in ſalutarem mutari.

CCIII. Arte poſſunt igitur pleraque Aëris vitia intra privatos parietes emendari.

Alimenta vitioſa vitanda & meliora uſurpanda.

CCIV. *Alimenta* vitioſa quod attinet, extra meliorum defectum (quod ſæpiùs in Obſidionibus, ut & Navibus à Continente remotioribus & ſimilibus caſibus contingere ſolet) facilè poſſunt *vitari & meliora uſurpari*, dummodò Medicis ſuis magis, quàm vitiato ſuo Appetitui obedientes ſint Ægri. Nil enim juvat Conſilium expetere atque audire Medicorum, quando nulla eſt ſalutaribus ipſorum monitis auſcultandi voluntas in Ægris; quippe qui non verbis tantùm, ſed imprimis herbis, hoc eſt, uſurpatione rerum utilium, veniunt curandi.

CCV. Quoties autem licet convenientia & ſalubria habere alimenta, toties, niſi urgente paupertate impediantur homines, monendi ſunt à Medicis, ut ſepoſitis noxiis, utantur ſalubribus.

Quænam Alimenta Cachecticis noxia.

CCVI. *Noxia* ſunt omnia, quæ *difficilioris vocantur digeſtionis* ac fermentationis: ubi obſervandum, non unicuique Individuo æquè noxia aut concoctu difficilia eſſe ſingula alimenta; cùm occurrant plures, qui ea, quæ pro concoctu difficilibus habentur, concoquunt faciliùs, quàm alia inter concoctu facilia numerata.

CCVII. Sic non pauci reperiuntur, qui Carnem bubulum concoquunt facilè, non item Lac bubulum; quod aliàs pro concoctu facili habetur, cùm paſſim & à pueris & à ſenibus digeratur facilè, utut pro debilibus habeantur.

Qualia Alimenta unicuique convenient, quænam nocitura ſint ab Experientiâ diſcendum.

CCVIII. Non poſſum, quin duo adhuc hìc moneam, & 1°. quidem, *Nulli Medico datum eſſe, citra experientiam determinare, qualia unicuique conveniant, qualia nocitura ſint Alimenta.*

CCIX. Unde & hìc quoque locum habet tritiſſimum Practicorum Axioma & præceptum: *A juvantibus & nocentibus potiſſimam ſumi Indicationem.*

CCX. Hoc dum non tantùm rident, sed & negligunt Aliqui, quoad doctrinæ famam, quàm Praxeos felicitatem, majoris nominis Medici, tàm sæpè cum Ægrotorum damno impingunt in hunc scopulum; dumque se non tantùm omnia præ cæteris scire somniant; sed cuncta suo imperio subjecta esse putant, miserè labuntur, & auxilii loco detrimentum afferunt Ægris.

Quid Medico in medicamentorum præscriptione considerandum.

CCXI. Ne quis proinde praxin temerè, at prudenter discat exercere, suadeo omnibus & singulis, *ut ubique, & in medicamentis præscribendis, & in diætâ constituendâ considerent, quid uniuscujusque ægri Natura ferre possit, quid ferre recuset.*

CCXII. Hoc autem non nisi per experientiam sedulam & accuratam potest addisci; Interrogandi sc. Ægri, *qualia Alimenta commodè ferant, qualia ipsis molestiam creent. Qualia insuper incommoda à singulis Alimentis noxiis patiantur.* Neque enim eodem modo afficiuntur singuli à singulis. Hæc *si ignorent ipsi ægri*, jubendi sunt ad singula diligenter attendere, ac postmodùm Medico suo referre.

CCXIII. Fateor equidem, *Medicum multorum annorum praxi* ac diligenti observatione in multis factâ *peritiam* consequi, secundùm quam *præter propter judicare poterit* de multis Alimentis huic aut illi vitiosæ corporis constitutioni noxiis; accidet tamen indies, *ut Medicus aliàs peritissimus, fallatur nihilominùs in plurimis aliter in uno, quàm altero Ægro simili corporis ægritudini prædito evenientibus.*

CCXIV. Sic Exempli gratiâ, occurrent plurimi affectibus Melancholicis & Hypochondriacis laborantes, qui lac dulce ferre nequeant, quin ab ipso tensa Hypochondria habeant; dum nonnullis nulla inde accidet noxa; quod solâ duntaxat constare potest experientiâ, & *singulari observatione, quò scientia non pertingit, in universalibus hærens.*

Causa vera cur malè habeat quis ab hoc vel illo alimento, investiganda.

CCXV. Alterum, quod hìc habebam monendum, est, ut *Medicus, quoties aliquid singularis observat in suis ægris, ab his aut illis Alimentis malè habentibus, toties sedulo scrutetur ac investiget Symptomatis illius causas veras; quò illis, quantum possibile, accurate inventis faciliùs ac feliciùs iisdem succurrere queat malis.*

Quid Medicum Ægris commendet.

CCXVI. Nam, ut hoc etiam obiter moneam, *nihil æquè commendat Ægris Medicum, quàm inventio Causæ latentis, ejusdemque Curatio artificiosa,* cæteris Medicis inaccessa.

CCXVII. Quotidie namque accidit Practicis, ut Affectus rebelles ipsis occurrant; quorum dum exempla non habent in suis Auctoribus Medici, ex libris tantùm docti, nec illorum causas veras eruere didicerunt, hæret illis Aqua, nec curantur Ægri, donec alii vocentur in rerum arduarum examine exercitati, qui solertiâ suâ illas eruant, & sæpè non tantùm feliciter, sed & facilè curent Ægros pro incurabilibus habitos; quod quantum ad famam Medico conciliandam faciat, nemo non videt.

CCXVIII. Hæc etiam Causa est, cur non tantùm suadeam omnibus Medicinæ Tyronibus, ut sensim assuefaciant se Affectus quosvis lectos, visosve accuratè examinare, & causarum omnium inter se colligatarum connexionem perspicere, at insuper in Nosocomio Academico in Ægrotorum nobis occurrentium examine ipsos in tali opere exerceam, & quantum in me est, *Ipsorum Ingenia & Judicia formem*, quo ad Praxin propriam accedentes omnia contingant ipsis faciliora. Sed pergamus.

Ægris ubi peccaverint quid Medico agendum.

CCXIX. Ubi proinde Medicus ad Cachecticos ex vitiosis Alimentis tales factos vocatus cognovit, quænam illa sint, in quibus fuit ab Ægris delictum, *suadebit, quoties* jubere ac imperare non licet, *ut imposterum à talibus abstineant, vel saltem rariùs & parciùs illis utantur; quin Medicamenta tunc simul usurpent, quæ istorum vitia quodammodò saltem corrigant & emendent.*

CCXX. Illa persuasio imprimis debet habere locum in hisce regionibus, in quibus dominium detrectant omnes, nisi blandum & precarium. Eadem persuasio locum debet habere apud Magnates ac Principes, imperare non item obsequi assuetos.

CCXXI. Ut autem locum inveniat Medici Consilium, idemque suis Ægris persuadeat, quod ab ipsis factum cupit, opus est, ut per propriam ipsorum experientiam & noxam illos ab ulteriori noxiorum abusu avertat; quin per commoda integram Valetudinem comitantia vel consequentia, functionum putà integritatem & alacritatem, ad convenientiora & utiliora Alimenta usurpanda hortetur.

Medicamenta plerisque noxis succurrentia Medico esse cognoscenda.

CCXXII. Cùm autem *non semper obtinere possit ab Ægris Medicus, ut abstineant in totum ab Alimentis noxiis, allaborandum ipsi sedulò, ut nota perspectaque habeat medicamenta plerisque noxis inde obortis succurrentia.*

CCXXIII. Sic Exempli gratiâ si ab assumptis certis alimentis, Lacte putâ & similibus, Ventris tensio excitari soleat Ægro alicui, tensionem autem illam sciat Medicus pendere à flatibus ex lacte ortis, utique flatus discutientia erunt Ægro simul præscribenda, & ex variis quæ hoc præstare solent, talia seliget ac præscribet

bet Medicus, quæ per experientiam edoctus fuerit servire discutiendis flatibus à lacte productis, & singulariter quæ unicuique Ægro conduxisse observaverit.

Alimenta condiendi ars unde orta, & cui nunc inserviat.

CCXXIV. Ex hoc fundamento cœpit Alimenta condiendi Ars excoli, donec tractu temporis, uti pleraque alia solent, in abusum degenerârit. Nunc enim non tàm corrigendorum alimentorum in quibusdam vitiosorum ergò, quàm diversorum saporum Gustui gratiorum, & ad Ingluviem homines excitare aptissimorum causâ videtur excogitata multifaria Alimentorum Conditura.

CCXXV. Ubi autem ex præscripto Artis Medicæ condiuntur Alimenta, utique noxæ non paucæ ab ipsis aliàs expectandæ caventur & præveniuntur.

CCXXVI. Impossibile autem est, paucis omnia, pleraque saltem Condimenta hîc convenientia percurrere. Ne igitur nimis longus ac prolixus hîc videar, sufficiet mihi nunc in genere multiplicis Conditurae utilitatem, imò necessitatem commendasse.

Diætetica Tyronibus addiscenda.

CCXXVII. Hortor idcircò Medicinæ Tyrones omnes ac singulos, si cum laude ac Ægrorum commodo praxin velint aliquando exercere, ut aliquid temporis parti Diæteticæ addiscendæ ac cognoscendæ impendant; & imprimis scrutentur, quid Condimenta singula

Ut & quid condimenta præstent.

mutationis afferant alimentis, tum ratione saporum, tum ratione variarum alterationum, quæ tàm Sanis, quàm Ægris inde accidunt in corpore.

Sanorum Diætam ad Artem Medicam etiam spectare.

CCXXVIII. Falluntur autem, ut hoc obiter moneam, qui putant, non spectare ad Artem Medicam Diætam Sanorum. Nam non tantùm Infirmis, & in alterutrâ neutralitate constitutis, sed maximè Sanis, quò in Sanitate suâ permaneant, conveniens debetur Diæta, tum in cæteris rebus non-naturalibus dictis, tum maximè in alimentis consistens; postquam ejus vitiosæ existentis culpâ plurimi solent Affectus produci.

CCXXIX. Talia autem mala & damna ut vitentur, laudabilem ac convenientem unicuique, sano licet, Diætam servandam quis negabit?

CCXXX. Qualis autem unicuique homini conveniens Diæta sit, Quis nisi Medicus & in Alimentorum multifariorum viribus versatus determinabit?

Ac Medicinæ esse partem.

CCXXXI. Hæc Diætæ Sanis convenientis determinatio si ad Medici munus pertineat, uti pertinere jam ostendimus, quis Diætæ Sanorum Considerationem & Doctrinam Medicinæ partem esse ampliùs ambiget aut negare audebit? Nemo forsan, nisi præjudicio suo, quàm sanæ rationi magis addictus.

Alimentorum vires Medico cognoscendæ.

CCXXXII. Utique Medici est præscire, à quibus alimentis Affectus hi aut illi habere possint ortum; Medici proinde est itidem, rogati præsertim, quosvis, sanos licet, monere, ut ab alimentis vel qualitate, vel quantitate, vel assumendi ordine, modo aut tempore noxiis sibi temperent, atque operâ eâdem Morbos aliàs facilè secuturos præcaveant.

Ut & omnium rerum non-naturalium.

CCXXXIII. Quòd de Alimentis nunc à me dictum, id de cæteris non-naturalibus rebus itidem dictum velim; cum eadem sit omnium & singularum in morbis producendis hinc & præcavendis ratio.

3°. Excreta & retenta.

CCXXXIV. In rerum non-naturalium Cachexiam producentium emendatione post Alimentorum initam rationem libet 3°. loco expendere *Excreta & Retenta*, utpote quæ Alimentorum consequuntur assumptionem, & ab ills suam nanciscuntur materiam.

Alvi Excrementa.

CCXXXV. Quæ primùm consideranda veniunt, Excreta, *Alvi sunt Excrementa*, quippe quæ immediatè ab assumptis secernuntur Alimentis.

Quænam circa ea veniant notanda.

CCXXXVI. Circa hæc Alvi Excrementa plurima contingunt notanda, ut illorum vitiis succurratur in tempore. Possunt enim peccare dum 1°. *nulla*; 2°. *pauciora*; 3°. *nimia*; 4°. *aliena* excernuntur; ut & dum 5°. *rariùs*, vel 6°. *frequentiùs*, vel 7o. cum *molestiâ & torminibus* expelluntur.

1°. Quando sunt nulla.

CCXXXVII. Ubi 1°. *nullæ excernuntur Alvi fæces*, solvenda Alvus, & quidem pro Causæ adstrictam alvum causantis diversitate diversimodè: tum per Enemata, vel Suppositoria, tum per assumpta laxantia præsertim, & quandoque electivè dicta purgantia.

2°. Quando sunt pauciora.

CCXXXVIII. Ubi 2°. pro assumptorum alimentorum copiâ *Pauciora* secedunt Alvi Excrementa, ideóque reliqua eorum Pars retenta sensim cumulatur in Crassis Intestinis, unde noxa corpori expectanda necessariò; oportet, ut per intervalla remanens pars arte excludatur per præfata Medicamenta vel injecta, vel assumpta; Ubi observandum, quibusdam Enemata prodesse magis, aliis verò medicamenta ore sumpta. Quod, uti alibi monebam, ritè observare debet Medicus.

3°. Quando sunt nimia pro assumptorum quantitate.

CCXXXIX. Ubi 3°. pro assumptorum alimentorum quantitate *nimiâ copiâ excernuntur per Alvum secreta*, cùm necessariò pars utilis simul pereat, videndum, an pro Lienterico, an pro Cæliaco, aliove affectu sit habendum illud vitium.

Quando mox excernantur in Lienteriâ.

CCXL. Nam si paulò postquam assumpta sunt, iterum excernantur Alimenta, & *Lienteriâ* laboret Æger; quoniam Alimentorum mora & Retentio necessaria in Ventriculo læsa est, & quidem, ut alibi docui, Ventriculi malè affecti & assumpta mox iterum excludentis culpâ: Is aut roborandus, aut ab irritatione molestâ liberandus, medicamentis tum Acres humores temperantibus, tum eosdem, si redundent, evacuantibus.

Quando Chylus non ritè secernatur à fœcibus.

CCXLI. Quòd si Alimenta moram quidem necessariam nectant in Ventriculo, ac sufficienter & ritè fermententur in eodem, constituantque massam pultaceam, quæ talis quoque per Alvum excernatur, sitque *prima Cœliacæ Affectionis species*, quoniam tunc Chyli ab Alvi fœcibus secretio desideratur, ut hoc malum curetur, & nimia Alvi dejectio minuatur, promovenda erit ac restituenda dicta secretio, & quidem per Amara Aromatica, quippe quæ Bilem inertiorem aut parciorem acuunt vel augent, illius saltem vices supplent, & sic malum satis grave ac ægros sensim conficiens curant.

Quando per Crustam Intestinorum panneam non transcoletur.

CCXLII. Quòd si non quidem pura puta Alimentorum fermentatorum Massa pultacea excernatur, sed cum secreto ac innatante ipsi Chylo permista vel confusa; quæ *secunda est Cœliacæ Affectionis species* aliàs pluribus à me explicata; quoniam tunc impedita est Chyli per crustam Intestinorum panneam transcolatio in Lacteas Venas, sive illa ortum habeat à Pituitâ Orificia ipsius obducente, sive consequatur eadem Crustæ consumptionem, abrasionemve, atque cicatricem vias illas impedientem: usurpanda erunt Medicamenta Pituitam istam incidentia, abstergentia, evacuantiaque; Nam cicatricem tollere, atque Crustam deperditam reparare, Arti denegatum est; ideóque jactura dicta patienter tunc ferenda, quia inemendabilis.

Quando alius est Alvi fluxus.

CCXLIII. Quòd si alius concurrat Alvi fluxus, *Diarrhæa* putà, vel *Dysenteria*, & hactenus quoque nimia excernantur per Alvum; utique Affectus ille Curandus erit ocyùs, quò cætera ipsum aliàs consequentia mala vel spontè, vel faciliùs tolli queant.

4°. Quando aliena excernuntur.

CCXLIV. Ubi 4°. *Aliena excernuntur* per Alvum præter ejus Excrementa Naturalia, Sanguis putà, Pus, Intestinorum Ramenta, Humores atri, virides & similia plura, & hactenus præter Naturæ leges se habent dicta excrementa: diligentia & solertia summa est adhibenda, quò mox curentur præfata vitia, eorundemque tollantur, emendenturve Causæ, de quibus alibi agendum.

5°. Quando rariùs excernuntur.

CCXLV. Ubi 5°. *rariùs excernuntur Alvi fœces*, atque sic quoque nocent homini, quemadmodùm id quotidie fieri notamus; opera omnis danda est, ut vel Alimentis Medicamentosis, vel Medicamentis subinde assumptis, aut forinsecùs admotis, applicatis, injectisve obtineatur frequentior, adeóque unicuique conveniens Alvi fœcum Excretio.

Notandum, quænam unicuique alvum reddant laxam, aut segnem. Et quare.

CCXLVI. Attendendum imprimis, à *quibusnam Alimentis contingere soleat unicuique Alvus laxior, aut segnior*.

CCXLVII. Neque enim semper idem effectus observatur in omnibus & singulis ab eâdem causâ productus: nec quæ adstringentia vulgò dicuntur & sunt, in omnibus Alvum adstringunt, quin non rarò in quibusdam ipsam solvunt.

Id solâ experientiâ observari.

CCXLVIII. Quæ proinde solâ experientiâ observabilia deprehenduntur huic aut illi individuo Alvum solvere Alimenta, illa, quoties rariùs dejicitur Alvus, sunt ab illis usurpanda.

Alvus segnior si non fiat laxior ab alimentis, medicamenta usurpanda.

CCXLIX. Quòd si ob præassumpta Alimenta segniorem Alvum præstantia id beneficium obtineri non possit à solis Alimentis Alvum aliàs ipsis solventibus, tum recurrendum est ad Medicamenta idem ipsis blandè præstantia.

Et qualia.

CCL. Cavendum enim sedulò à Medicamentis electivè ac copiosè id efficientibus, tum quia utplurimùm longè adstrictior solet ipsorum usurpationem consequi Alvus, tum quia in sanis utiles quoque humores simul solent expelli, & quidem semper cum Sanitatis detrimento.

Singulorum humorum naturam solâ experientiâ cognosci.

CCLI. Imprimis consulo omnibus, Alvi adstrictionem aut laxitatem naturalem à Bile, Succo Pancreatico, & Pituitâ in tenui Intestino concurrentibus mecum deducentibus, ut continuâ & attentâ observatione discant accuratiùs & distinctiùs singulorum præfatorum humorum naturam & mutationes varias ipsorum mutationem multiplicem consequentes. Solâ namque experientiâ, quidquid alii frustrà clamitent, certò constare poterit de cujusvis rei veritate. Ingenio quidem opus est, ut excogitentur media probabiliter desideratum effectum productura; illa verò comprobabit aut improbabit, adeóque utilia vel inutilia determinabit sola Experientia.

Ad quod requiruntur plurium Operæ, non Cavillatorum vitilitigationes.

CCLII. Quoniam verò tempore opus est ad facienda Experimenta, nec uni semper homini aut incidunt, aut ab ipso tentari possunt omnia, idcircò desiderantur plurium Operæ, quò citiùs & faciliùs promoveatur bonum publi-

blicum: quod tantùm abest, ut efficiant Cavillatores suis cavillationibus, ut non parùm idem remorentur, at plures Viros bonos ab utilium suorum experimentorum communicatione dimoveant: neque enim unicuique rebus utilibus excogitandis, & multiplici observatione confirmandis occupato aut licet aut lubet cum illis Cavillatoribus & quosvis dissentientes contumeliosè calumniantibus stridentem concertationis serram trahere: ne, dum in verborum vitilitigationibus hærent garruli sophistæ, verba & tantùm verba dare docti atque exercitati, pereat viris in rerum ipsarum investigatione ac cognitione peritis Veritas multo serioque labore quæsita & inventa.

6°. Quando frequentiùs excernuntur Alvi fœces.

CCLIII. Sed ad negotium nostrum revertor; Ubi 6°. *frequentiùs* & quidem cum detrimento excluduntur *Alvi fœces*, quod tum ab ipsarum *liquiditate*, tum ab earundem *Acrimoniâ* Intestina mordicante & ad sui excretionem frequentiorem irritante fieri solet: danda opera, ut liquidiores fœces inspissentur, & crassiores reddantur.

Ejus causæ Liquiditas, & Acrimonia.

CCLIV. Fiet autem id, observando priùs à quâ causâ pendeat illa *Liquiditas*. Potest enim fieri, ut aliquando *potui copiosiori & Aqueo* debeatur, aliquando *Alimentis medicamentosis & laxantibus*, prunis putà, & passulis Corinthiacis; & imprimis fructibus horariis, & plantis Cichoraceis, aliisque similibus, Acetosæ putà, Betæ, Atriplici, &c.

Quæ quomodò curanda.

CCLV. Abstinendum proinde à nimio istorum omnium Usu: quin eorum loco usurpanda, quæ aridiora solent præbere Alvi excrementa, Oriza putà, Castaneæ, Cydonia, &c. & quidem pro cujusque constitutione singulari, Sympathiæ, atque Antipathiæ nomine notâ.

CCLVI. Ubi *Acrimonia Fœcum Alvi* qualiumcunque Causa est frequentioris ipsarum Dejectionis, *Temperanda* erit tum *Anodynis*, tum si valdè lacessat, nonnunquam *Narcoticis*; ut & cæteris Acria omnia demulcentibus, Spirituque volatili, aut Oleo abundantibus, & quandoque Sale volatili; quando sc. Acidum, quod frequentissimè accidit, peccat.

CCLVII. Conducunt autem in tali Casu non tantùm assumpta, sed & injecta, & imprimis ex Lacte dulci, jusculis, aliisque convenientibus plantis in apto liquore decoctis, addendo ovorum albumina, Terebinthinam, Olea, & similia.

7°. Quando cum molestiâ & torminibus excernuntur.

CCLVIII. Ubi tandem 7°. *cum molestiâ & torminibus excluduntur Alvi excrementa*, quod semper in *Dysenteriâ*, & quandoque in *Diarrhœâ* fieri solet; & aliquando etiam in *adstrictiore Alvo*, aut *multis flatibus comitatâ*, tunc pro affectûs comitis varietate varianda erit Curatio.

In Dysenteriâ.

CCLIX. Nam in *Dysenteriâ* usurpanda imprimis *Anodyna* & *Narcotica* humores acerrimos contemperantia & sensum sopientia, somnumque promoventia, imò procreantia.

In Diarrhœâ.

CCLX. In *Diarrhœâ cum torminibus* conjunctâ, si *à flatibus* habeat ortum, quod nonnunquam evenit, illi erunt discutiendi per exhibita Carminantia; Sin ab *humorum Acrimoniâ*, illa temperanda erit per sæpiùs proposita.

In alvo adstrictiore cum flatibus.

CCLXI. In *Alvo adstrictiore cum flatibus* conjunctâ & *torminibus molestâ*, cùm tunc viscciditati humorum in flatus abeuntium Aciditas soleat esse comes, utendum imprimis Sale Volatili Oleoso, cum Opiatis permisto, cæterisque Aromaticis omnibus, flatusque simul discutere aptis.

In Excrementorum ariditate summâ.

CCLXII. Sin *sola Excrementorum Alvi ariditas summa* molestiam creet in ipsorum excretione, humectanda, emolliendaque erunt excrementa priùs, quàm excernantur, & quidem vapore, aut applicatione per pannum laneum spongiamque Decocto emolliente imprægnatam: sic enim quodammodò emollientur fœces, atque faciliùs excernentur; quin Unguento emolliente illinendum abdomen, quò fœces emollitæ faciliùs excernantur: Cujus memorabile exemplum habui nuper Hagæ-Comitis; ubi ante paucos dies ad personam primariam vocatus reperi infantem quatuor annos natum, ad summum valetudinarium, cui fœces Alvi tertiâ demum hebdomade excerni solebant, & interim plurimùm in scybala crassiora indurari, quin eadem per abdominis musculos distinctè tangebantur, & ipsorum magnitudo explorabatur, nec nisi cum summâ molestia, & non rarò sanguinis effusione ac universi corporis Sudore expellebantur; cui ab Unguento emolliente à me præscripto, aliquoties jam cum facilitate intra octiduum prodière Alvi fœces.

Ejus Exemplum.

Huic Enema ex Lacte plurimùm prodesse.

CCLXIII. Non semel observavi, enema ex Lacte Vaccino paratum, addito tantillo mellis rosati, plurimum profuisse in tali Casu. Nam ratione Lactis temperabatur aciditas flatibus illis ferè comes, quin eodem laxabantur quodammodò & molliebantur ipsa Excrementa.

4°. Urina.

CCLXIV. Post examinata Alvi Excrementa, proximum locum assignandum putamus *Urinæ*, itidem Universali & naturali Assumptorum Alimentorum Excremento, sed postquam in Cordis Ventriculis novam mutationem subière alimenta & in Sanguinem fuère mutata.

CCLXV.

Quomodò fiat.

CCLXV. Hujus Sanguinis pars superflua & Corpori continenti, Contentisve humoribus reparandis minùs necessaria separatur naturaliter in Renibus, atque inde per Ureteres defluit in Vesicam Urinariam inde dictam; ut in ipsâ sensim coacervetur, ac tandem per Urethram è corpore excernatur.

Nihil ejus in corporis commodum cedere.

CCLXVI. Nihil enim Urinæ, Seri putà in Renibus à Sanguine secreti, atque ad pelvim, mox per Ureteres ad Vesicam delati, cedit ampliùs in corporis commodum, quin universus ille liquor Vesicâ suâ exceptus pro mero habendus excremento: quod itidem de fæcibus alvi non potest dici, cùm in crassa quoque Intestina implantentur Venæ Lacteæ, per quas aliquid utilis potest tunc quoque secerni; quamvis parùm id sit, quod ibi separatur, si conferatur cum Chylo in tenui Intestino secreto.

Quot modis ea peccet.

CCLXVII. Hoc secundum Excrementum, Urina sive *Lotium*, peccat 1°. quando *nullum*: 2°. quando *paucum*; 3°. quando *nimium*; 4°. quando *in colore, odore &c. qualitatibus existit alienum*; 5°. quando *cum multifariis contentis permistum aut confusum.* 6°. quando *rarius*; 7°. quando *frequentiùs*; 8°. quando *continuè & cum stillicidio.* 9°. quando *cum dolore ac molestiâ*; 10°. quando *per vias alienas, alvum aut Uteri sinum* excernitur.

CCLXVIII. Pluribus ergò modis peccare potest Lotium, de quibus singulis agemus ordine, nam à singulis ortum potest habere Cachexia, nî citò ægrum interimat.

1°. Quando nulla excernitur.

CCLXIX. Ubi autem 1°. *nullum excernitur Lotium*, quoniam diu cum tali affectu vitam trahere nequit homo, maturè illi prospiciendum, & quidem pro Causæ diversitate diversimodè.

Ejus causæ.

CCLXX. Causa enim suppressi ac deficientis Lotii quærenda interdum in *Vesicâ*, ejusve *collo*, aut *Urethrâ*; rariùs in *Ureteribus*; sæpiùs in ipsis *Renibus*, & aliquandò forsan in ipso *Sanguine*.

Vesica nimiùm distenta.

CCLXXI. In *Vesicâ* hæret suppressi Lotii Causa, quoties ipsa eodem est nimium *Distenta*, ut contrahi nequeat; vel contra *rupta*, adeò ut Urinam non contineat, verùm per Vulnus aut foràs aut intùs ipsam effluere sinat.

Ejus causa.

CCLXXII. *Colligitur nimium in Vesica* suâ Lotium, ipsamque distendit, tum *volentibus & illam diutiùs præ pudore præpostero* retinentibus, aut *præsentibus aliis excernere* ac reddere nequeuntibus; tum *inadvertentibus*, ac *inebriatis*, aut aliàs *narcosi, affectuque soporoso correptis*; vel *sublimi meditatione extra se quodammodò raptis* & ad stimulum non attendentibus.

Ex pudore retentio.

CCLXXIII. *Pudor ille noxius ratione corrigendus & tollendus*; quin ab adstantibus & periculum in talibus futurum prævidentibus monendi tales, ut sui rationem habeant, seque tam gravi & noxio pondere liberent.

Urinam reddendi coram aliis impotentia.

CCLXXIV. *Qui coram aliis urinam reddere nequeunt* vel *non audent*, locum liberum petere possunt, in quo mejant, vel talis ab astantibus sponte faciendus & concedendus.

Mora diutina, vel ebrietas.

CCLXXV. Quibus autem *ob diutinam moram ebrietatemve ampliùs jam excerni nequit Urina*, licet conentur ac velint, facilem modum excogitavi & aliquoties cum successu egregio institui, per *immissam in Urethram usque ad Vesicæ cavitatem candelam ceream tenuissimam*, quali uti consueverunt Sartores, si priùs in sui extremo obtusa reddatur & *oleo illinatur*.

Curanda candelâ cereâ tenuissimâ.

CCLXXVI. Hâc verò utor loco Catheteris, qui quoniam Maribus præsertim intrudi nequit, nisi cum aliquâ difficultate aut comite dolore, ad ejus imitationem hanc tentavi candelam & successum egregium observavi: quod artificium tantò faciendum majoris, quòd ubique ad manus ferè sit, atque ab omnibus usurpari queat talis candela, dum Catheter non nisi à peritis, & tunc quidem cum molestiâ intrudi possit.

CCLXXVII. Interim, si adsit Ebrietas, aliusve affectus soporosus, sua illis aptanda sunt remedia, quæ non sunt hujus loci.

Vesica rupta lethale malum.

CCLXXVIII. Quando *ex ruptâ Vesicâ* effunditur continuè *Lotium in Abdominis Cavitatem*, utplurimùm *lethale* existit hoc malum, sive à Casu, Contusione, aut Vulnere id suum habeat ortum.

Et quare.

CCLXXIX. Ratio, cur lethalis soleat esse illa Urinæ suppressio, aut potiùs in Abdominis Cavitatem effusio, facilè patet. Nam & Hydrops inde excitatur Ascites; & Gangræna brevi vesicam corripit; & consolidando vulneri convenientia non possunt usurpari remedia, si nullum aut exiguum sit in abdomine vulnus; quod vix unquam non erit non lethale, si tanquod vix unquam non erit non lethale, si tantum fuerit, ut per ipsum medicamenta ad Vesicam læsam immitti possint.

Nisi extra corpus effundatur Urina.

CCLXXX. Tantum periculum non observatur, quoties *extra corpus effunditur per Vesicæ Vulnus Lotium*; quoniam per illud idem indi possunt medicamenta vulnus consolidantia; qualia indies usurpantur post Calculi extractionem, unde etiam non pauci convalescunt; nisi ex majore vi vesicæ illatâ subsequatur cum gangrænâ mors.

CCLXXXI. *Fasciæ* autem convenientes simul adhibendæ sunt in tali casu, quò impediatur

tur ulterior urinæ per vulnus effluxus, quin cogatur ipsa Viam suam ordinariam repetere. Sed de his consulendi sunt Chirurgiam docentes libri, ac imprimis per autopsiam observandæ sunt tales Ligaturæ, quas difficile est accuratè describere, haud ita difficile autem easdem oculis percipere.

In Collo Vesicæ.

CCLXXXII. In *Vesicæ Collo hæret* quandoque *Suppressi lotii Causa*, quoties *Calculus* ipsum obstruens illi est impactus, aut *Carnea* ex Vesicæ membranâ prodiens excrescentia idem orificium obturat, & Urinæ exitum occludit.

Calculus.

CCLXXXIII. *Calculos minores* orificium Vesicæ occupantes non semel immissâ candelâ cereâ modo mox antè memorato removi, & suppressam Urinam mox curavi.

Vel Carnea Excrescentia.

CCLXXXIV. *Carneam Excrescentiam* totum orificium replentem non semel paulatim ab interiore parte vidi spontè secedentem, ac tunc effluxum Urinæ priùs impeditum denuo concedentem: An verò liceret tunc Carnem istam resecare, valdè dubito, cùm forsan sic aliquâ vi avelleretur totum carnis frustum, cum internâ Vesicæ superficie cohærens.

Caruncula circa vesicæ cervicem.

CCLXXXV. Idem aliquando accidere potest à *Carunculâ* circa Vesicæ cervicem existente; atque in ipsum ejus orificium ob violentam Urinæ expressionem inversâ, illudque occludente, nec nisi cathetere, aut, quod præstare puto, candelâ cereâ blandè iterum intrusâ Urinæ suum exitum concedente.

In Urethrâ.

CCLXXXVI. Idem frequentiùs accidit à *Carunculâ in ipso Urinario meatu & urethrâ* nimiùm excrescente, nec nisi illâ sensim consumptâ Urinæ transitum permittente.

Urethræ coalitus.

CCLXXXVII. Accidit aliquando *Urinæ defectus* ob *Urethræ* excoriatæ aut exulceratæ *coalitum*; quo sublato iterum restituitur liber Urinæ effluxus.

Calculus in exortu Ureteris.

CCLXXXVIII. Consequi potest aliquando *Urinæ suppressio Ureteris affectum*, quando in *ejus exortu acutus calculus* hæret; à quo in alterutro Uretere constituto Urinam utrinque sisti putant aliqui, quod sola potest docere Experientia, postquam pro & contra possunt produci rationes probabiles, at non hoc vel illud necessariò evincentes: unde & hinc quoque patet, omnem in re medicâ certitudinem ab unicâ pendere Experientiâ, sine quâ fluctuamus omnes incerti: neque putandum, illos certos esse suorum decretorum, qui hoc alios credere volunt, sed qui idipsum demonstrant & adversariis probant, eorundemque assensum cogunt.

Omnis certitudo in medicinâ ab Experientia.

CCLXXXIX. Illa verò assensûs coactio solâ contingit Experientia: nam, ut in præsenti exemplo id ostendam, qui censent altero Uretere in suo exortu ab impacto calculo obstructo utrinque supprimi Urinæ descensum, idipsum probant Experientia & Cadaverum sectione, dum in ex suppresso lotio demortuis observatum est aliquando, alterum renem fuisse integrum & sanum, in altero verò calculum obstruxisse Ureteris exortum: quâ experientiâ evictum putant, altero Rene ac Uretere valdè impedito in suo munere absolvendo, alterum quoque per consensum simul impediri.

Calculus in Uretere quando lethalis.

CCXC. Ubi autem suspicio est Calculum alterutri esse impactum, nî *inverso in Caput universo corpore, ac sursum elevatis cruribus, mox concusso & agitato aliquoties corporis trunco removeri* queat grandior calculus ab Ureteris orificio, pro desperato & lethali habendum hoc malum.

Renum mala constitutio.

CCXCI. Sæpiùs in *Renibus ipsis* putatur *consistere suppressi Lotii causa*, & quidem quatenus naturalis Renum aut Caruncularum in ipsis existentium constitutio qualis qualis, & ad serum urinosum à reliquo Sanguine secernendum requisita Dispositio ita vitiatur, ut dicta secretio cesset.

Ægros brevi jugulat.

CCXCII. Hoc vitium utplurimùm Ægros intra dies quatuordecim jugulat, nec nisi admodùm rarò ad vigesimum diem pertingit. Unde festinandum hic ad curam, quando ejus aliqua superest spes.

Quî curetur.

CCXCIII. *Curabitur* imprimis hoc malum usu *remediorum Diureticorum* dictorum, & præsertim *Sale Volatili Succini, aliisque Salibus Volatilibus Aromaticis*; quorum ope non tantùm Curatur, sed prævenitur tàm gravis, & tàm sæpè lethalis Urinæ suppressio, in quâ plurimùm anguntur circa præcordia Ægri; an ob serum copiosiùs in Vasis redundans & omnes functiones, ipsamque Succi Pancreatici præparationem vitians? unde forsan idem Succus vitiosus existens vitiosam in tenui Intestino excitat Effervescentiam, anxietates & angustias inexplicabiles in Ventriculo, Intestinis, ipsoque Corde ac Pulmonibus parientem.

Urinæ Suppressio forsan à Sanguine.

CCXCIV. Dixi in superioribus, *Urinæ Suppressionem* agnoscere forsan aliquando pro *Causâ suâ ipsum Sanguinem*; ita sc. affectum, & secundùm varias sui partes confusum ac mixtum, ut à cæteris secedere aut secerni nequeat in Renibus serum. Quod fortassis frequentiùs accidit, quàm quòd ipsæ Renum Carunculæ sint malè affectæ: cùm præsertim nulla noxa in Renibus observatur, quando maximè ipsi culpantur. Et certè ipsum Sanguinem ita affici posse, ut partes ipsius serosæ, ac Urinæ materiam

Et quomodò.

riam subministrantes cæteris misceantur intimiùs, ac ideò ab illis secerni nequeant, plurima sunt, quæ persuadere videntur; sive quis *ægrotorum Symptomata tunc urgentia* consideraverit, sive *curandi rationem per Salia Volatilia* expenderit; sive *plurima in Chymicis mutationibus indies occurrentia simul contulerit*.

Salis Volatilis vis.

CCXCV. Nam ut de *solo Sale Volatili*, non sine gravi causâ, propter non contemnendam virtutum in ipso existentium notitiam per multiplicem experientiam mihi comparatam toties à me decantato & laudato, aliquid nunc proferam; certum est, *ipsum Vim habere solvendi omnem humorem viscidum, à quo partium fluidarum æquè ac solidarum connexus vitiosus ortum habere solet*; soluto autem humore viscido *secedere possunt faciliùs ab invicem partes Sanguinis haud ita intimè sibi aliàs junctæ*.

CCXCVI. Quòd si quis putet, si humori viscido in Sanguine existenti, atque partium secessum impedienti, adscribi debeat Urinæ toties lethalis suppressio; posse non incommodè *ab eâdem visciditate deduci qualem qualem in Renum Carunculis obstructionem, Urinæ secretionem, aut Transcolationem impediendo, ejusdem suppressionem causantem*; utique cum illo non pugnavero, quin potiùs utramque Causam conjungendam, & sæpiùs conjunctam putavero; adeò ut *ab illâ* cujusvis humoris in Sanguine existentis *visciditate* tum *cæteræ Sanguinis partes colligentur simul intimiùs, & ad sui secessum reddantur ineptiores*, tum *Caruncularum pori obstruantur*, atque *sic Urinæ transcolatio, secretio, atque Excretio aboleatur*.

2°. Quando Urina parcior excernitur.

CCXCVII. Atque sic varias suppressi Lotii causas excussimus, quin paucis ejusdem curandi modos varios proposuimus; proximum nunc est, ut ad *secundam Urinæ* vitiosè se habentis speciem pergamus; quando sc. non quidem in totum nulla, sed *Paucior* tamen, *quàm pro assumpti Potûs copiâ decebat, excernitur*.

Urinæ & Sudoris materia eadem.

CCXCVIII. Ubi mox notandum, *eandem esse Urinæ atque Sudoris materiam*; unde mirum non est Illos, qui multùm sudant, minùs mejere; quin non est, quod sit sollicitus Medicus de Ægro minùs Urinæ excernente qui multùm sudaverit; quamvis grave possit esse ipsi Ægro multo Sudore diffluere; nam longè magis à Sudore quàm à lotio copioso debilitabitur Æger.

Sudoris & Urinæ excretionis differentia.

CCXCIX. *Cum sudore* namque omnes corporis *vires debilitantur, exhaustis simul spiritibus*, quod cum urinâ non contingit: *In Urinæ namque secretione naturali nulli, pauci* saltem *spiritus pereunt*; quod tamen copiosè in omni contingit etiam minimo *Sudore*: quem præterea *pro naturali excretione non habeo*, quamvis non negem ipsum non rarò esse Ægris utilem, uti non infrequenter iisdem ut & sanis noxium.

CCC. Ubi proinde per sudorem effunditur Urinæ materia, nî propter alias causas noxa sudanti accidat, non est quòd idcircò valdè sollicitus sit Medicus, cùm non in Sanguine permaneat tunc serum, verùm in corporis habitu secedat ab ipso, hinc & per corporis poros evacuetur, effundaturque è corpore.

Cur Urina minùs excernatur.

CCCI. Cæterùm *minùs*, quàm pro assumpto potu decebat, *Urina excerni solet* utplurimum, quia minus ejus secernitur; & quidem ob Causas modò dictas, sed leviores; *Connexum putà arctiorem partium Sanguinis, & aliquarum in Renibus Caruncularum obstructionem ab humore viscido Sanguini admisto ortum habentem*.

CCCII. *Urina* quoque observatur aliquando *parcior excerni, in summo corporis æstu, ac febrili præsertim*; tunc enim minuitur humiditas Aquea, sicque maxima Urinæ pars consumitur.

3°. Quando nimiùm Urinæ excernitur.

CCCIII. *Tertiùm in Urinâ* observabile *vitium* diximus esse, quando *plus ejus secernitur, excerniturque, quàm respectû* ad potum assumptum habito *decebat*. Neque enim propriè hîc agimus de Urinâ post multùm potum haustum copiosè redditâ, quippe quæ Medici consilio vel auxilio haud indiget; sed de illâ, quæ copiosè procedit, etiam tunc, ubi parùm vel nihil potûs assumpsit Æger, atque idcircò malè habet.

Ejus Causa.

CCCIV. Quamvis autem vulgò Copiosæ hujus Urinæ secretionis, mox & excretionis Causa tribui soleat *Renibus potentiùs serum ad se trahentibus*: non satisfacit tamen mihi hæc ratio, quamdiu non constat, vim attractricem inesse ipsis Renibus, quam illi duntaxat tribuere non sufficit, nî quoque talis evincatur ac probetur.

Omnia in corpore mechanicè perfici.

CCCV. Accedo autem illis magis, qui, quantum licet, *omnia mechanicè in corpore nostro perfici autumant*, & mechanicè demonstrari cupiunt: Id autem nunquam fiet, nisi *corporis fabricam cognoscamus, & cum mechanicis organis similitudinem habere ostendamus*.

Corporis fabrica investiganda.

CCCVI. Nam, ut hoc obiter moneam, graviter mihi peccare videntur, quotquot mutationes in corpore mechanicas urgent, interim omnem laborem subterfugiunt, ex quo corporis nostri partium cum mechanicis instrumentis similitudinem ac conformitatem deducere licet.

Non pro

CCCVII. Unde videas hîc quoque nonnul-

lubitu fingenda. nullos quævis pro lubitu Corpori affingere, fabricam ipsius partium nescio quam comminisci, non item talem actu existere autopsiâ demonstrare, quod tamen omninò necessarium.

CCCVIII. Novi quidem haud ita difficile esse, hanc vel illam huic illive parti fabricam in musæo suo affingere, at illam in corporis dissectione ad oculum demonstrare arduum est.

Dissecandi laborem Theoreticos Anatomicis commendare. CCCIX. Hunc autem laborem plerique Speculatores ac Theoretici Medici commendant Anatomicis, quos pro famulis ac ministris suis habent, quibus gravia imponunt onera, quæ digitis suis extremis ne attingere quidem volunt homines delicatuli & nasutuli, in solâ sc. contemplatione tempus terentes, atque manuum operam tum difficilem, tum longam fugientes, atque aliis relinquentes.

Et tamen de corporis fabricâ judicium interponere. CCCX. Hoc autem imprimis est molestum ac intolerabile, homines tales inertes ac solis suis speculationibus turgidos ac inflatos, Dictatoriam Censoriamque auctoritatem sibi arrogare, ac temerè, insolenterque de rebus sibi planè incompertis ac ignotis decernere, atque inter dissentientes circa experimenta judicium suum interponere, imò tanquam cæcos de coloribus judicare.

Mentis & Corporis opera conjungenda. CCCXI. Utique ab invicem sejungenda non sunt, sed conjungenda Mentis Corporisque opera; quin imò quoties aliquis effectus notabilis & abstrusus occurrit Medico circa suos ægros, toties & *Ingenio sagaci* excogitandæ sunt aliquæ probabiles illius effectûs Causæ, & *Manûs industriâ* vel quovis alio experimento examinanda est, trutinandaque Causarum excogitatarum soliditas & veritas, & *Judicio severo* decernendum, num secundùm experientiam, rejici, admittine debeat Ingenii fœtus.

Ex hac ratione examen instituendum. CCCXII. Et utinam examen tale institueretur non tantùm circa ea, quæ indies tanquam nova exhibentur Orbi literato, sed circa illa quoque, quæ, quoniam à Veteribus aut Recentioribus Auctoribus laudatis sunt proposita, pro veris assumuntur ac creduntur ab iis, qui laborem ad singula exactè examinanda necessarium vel non volunt, vel non possunt ferre, quique malunt videri, quàm reverà esse docti: Neque illi docti sunt actu, qui aliorum dicta & placita tenent memoriâ, sed qui res ipsas cognoscunt. Cognitionem autem rerum quamvis habuissent, qui de ipsis scripserunt, non habent tamen & illi quoque, qui Psittacorum ad instar repetunt aliorum dicta, dum res ipsas negligunt.

Quomodò Veterum scripta sint legenda. CCCXIII. Nemò sanè res ipsas cognoscere avidus, negliget lectionem istorum, qui de ipsis scripserunt, sed tanquam quæsitæ cognitionis auxilia scripta illa evolvet, at mox eadem cum rebus ipsis conferet, at in tantùm duntaxat illa admittet, in quantum illa cum rebus ipsis convenire comperiet; nec dubitabit pro falsis habere, quæcunque à rebus ipsis dissentire observabit, utpote vel figmenta Ingenii humani ex præjudicio talia deducentis, vel consectaria ex rebus non satis exactè consideratis, vel relata aliorum, eaque bonâ fide pro veris admissa, &c. Multis enim modis contingit homines falli, dum non semper aut licet, aut libet accuratè omnia examinare, unde tunc ferè probabilia pro probatis aut vero-similia pro veris solent optimis quoque, probatissimisque auctoribus excidere: quod facilè admittet quisquis aliquando aliquid scripsit, atque se suaque scripta sine philautiâ examinaverit: agnoscet namque non æquè solida, exasciataque esse omnia, quæ promit; dum non pauca vera esse judicat, quia videntur consentanea iis, quæ vera esse novit; quamvis non rarò in eo falli possit, unde gradatim ab uno absurdo levi sequuntur tandem multa absurda graviora.

Accurata Corporis descriptio expetenda. CCCXIV. Ut autem ad nostrum negotium revertamur, optandum foret, tàm lynceos contigisse nobis oculos, ut minutissima quæque in corpore perspicere, atque accuratam ejus fabricæ descriptionem aliis dare possemus, quò verè mechanicè explicari quirent omnes in ipso obiri solitæ functiones; ne, quod modò dicebamus, necesse habeamus possibilem aut probabilem fingere corporis fabricam, verùm realem & actu existentem, adeóque sensuum testimonio probatam exhibere possimus.

De eo dubitandum donec experientiâ probetur. CCCXV. Quoniam autem nulli hominum datum est, minutissima sensibus percipere, cavendum ne aliquid temerè asseramus, & Ingenio humano nimium fidamus, quin ejus commenta omnia tamdiu falsitatis suspecta habeamus, donec per multiplicia argumenta ab experientiâ petita confirmetur Ingenii excogitatum figmentum, illudque comprobetur non tantùm rationi consentaneum, sed insuper necessariò tale, quale fingebatur.

Diversarum Sanguinis partium separatio mechanica. CCCXVI. Sic quoties Oculis observamus Cribrum multifariis foraminibus in diversis locis ita pertusum, ut diversæ figuræ semina illi confusim imposita agitatione ac quassatione ipsius singula seorsim per convenientia suæ formæ ac figuræ foramina penetrent, ac colligantur in Sacculis diversis ad singula foramina diversa affixis; toties ad hujus exemplum concipere potest Ingenium humanum in variis hu-

 mani

mani corporis partibus circa extremas arteriarum & venarum commissuras diversæ figuræ poros & aperturas existere posse, per quos ad aliquas quidem partes transeant quæ in Sanguine sunt magis spirituosa, ad alias verò quæ in eodem sunt magis salsa, ad alias iterum quæ in ipso sunt magis oleosa, & ad alias quæ in ipso sunt magis Aquea, & sic porrò. An verò ita se res habeat in corpore actu, nondum inde liquet; utut commentum tale videatur rationi consentaneum, propter experimentum simile in rerum naturâ existens atque sensibus manifestum.

Possibilis non necessaria.

CCCXVII. Illo ergò experimento aliud nil evincitur præter possibilitatem similis effectûs, non item necessitas ejusdem: nisi constet priùs, alio modo talem effectum produci non posse, quod probare admodùm est difficile, quin imò illis impossibile, qui omnes in rerum naturâ existentes agendi modos non habent perspectos, quosque nemo unquam assequetur, nisi longâ & multiplici omnium mutationum observatione atque experientiâ: quæ quantum temporis & laboris requirat, norunt optimè, qui aliquando manum operi admoverunt, & ultra libros sapere didicerunt.

Sanguinis & seminum comparatio non legitima.

CCCXVIII. Ut enim exemplum aliquod proferam; Si quis unquam Oleum tartari à suo spiritu separare sategit aut per Chartam bibulam, aut per Vitri fragmenta & pulverem, aut per Cineres, in quibus omnibus sistitur oleum, dum Aqua & Spiritus mox penetrant & colantur: fieri nequit, quin ad hoc spectaculum anxius fiat veritatem investigantis Animus, dum hîc materiam cum Sanguine affinitatem majorem quàm cum Seminibus variis habentem observat. Multùm enim differunt Semina suis terminis consistentia, à Sanguine alienis duntaxat terminis consistente ac fluido, ideóque cum distillatis ex tartari spiritu ac oleo itidem fluidis magis conveniente.

Et quare.

CCCXIX. Quod vel idcircò addo, ut omnes hinc discant, quævis similia non esse continuè similia, nisi illâ imprimis parte, quâ conferuntur aut conferri debent, sint similia: Atqui semina, & quævis alia consistentiam propriam, & formam figuramque determinatam habentia plurimùm differunt ab iis, quæ fluida sunt & liquida, nullamque externam figuram obtinent certam ac definitam, quin rebus ambientibus, seque continentibus debitam. Quomodò ergò satis solidè procedet illa similitudo à figurâ externâ petita, quæ in altero similium est certa & manifesta, in altero planè vel nulla, vel saltem incerta & dubia.

Quæ ratione fiat legitima.

CCCXX. Quòd si alicui per similia liberet hîc progredi, petenda foret similitudo non à rebus siccis, sed humidis, quemadmodùm hîc à me factum in separatione partis oleosæ à spirituosâ & aqueâ tartari, & quidem per varias vias, ubique tamen per modum colaturæ.

CCCXXI. Antequam verò ritè possit procedere similitudo, debet ante omnia constare de modo, quo penetrat tum per Chartam emporeticam sive bibulam, tum per vitri pulverem, tum per cineres Spiritus & Aqua, dum in singulis sistitur Oleum; debet quoque constare, hactenus saltem similem esse Sanguinem Liquori Aquoso, Spirituoso & Oleoso ex Tartaro distillato.

Olea hærere in chartâ & pulveribus, Aquam & Spiritus ea penetrare. Dissimilitudo inter liquorem tartari & Sanguinem.

CCCXXII. Id quidem constat per experientiam, Olea omnia hærere in prædictis Chartâ & Pulveribus, Aquam verò & Spiritum per eadem penetrare; an verò istius affectionis utriusque diversæ ratio æquè pateat, valdè dubito. Magnam prætereà dissimilitudinem observo inter Sanguinem, quippe partes magis conjunctas habentem, & Liquorem Tartari, quippe partes à distillatione minùs conjunctas ostentantem, dum partibus Aqueis ac Spirituosis innatat Oleum.

Plurima credulæ juventuti obtrudi, quæ viris exercitatis non satisfaciunt.

CCCXXIII. Quibus ritè observatis & expensis, quis non videt, quàm difficile sit aliquid certi hîc constituere; hoc dum negligunt plerique ex librorum lectione aut mentis meditatione, quàm rerum ipsarum accurato examine magis docti, mirum non est, si multa inania & vana credulæ, quia imperitæ, Juventuti obtrudant figmenta & commenta; quæ licet illorum menti tanquam tabulæ rasæ inscribantur & insculpantur profundè, atque à multis defendantur mordicùs; non satisfaciunt tamen Viris multo rerum usu exercitatis & à quovis præjudicio liberis, liberatisve, quique non credunt ampliùs fabulis, utut acceptis & plausibilibus, verùm solidam quærunt eruditionem, ac intimam rerum quarumvis notitiam.

Methodus procedendi per similitudinem.

CCCXXIV. Atque hæc in genere dicta sunto de methodo procedendi in rerum abstrusarum cognitione per manifestarum & jam notarum applicationem & similitudinem.

Sententia auctoris de copiosiore Urina à Sanguine secretâ.

CCCXXV. Ut autem, quod ego de Copiosiore Urinâ à Sanguine secretâ, excretâque suspicor, paucis proponam: existimo illud vitium non tàm in Renibus, quàm ipso Sanguine latere.

Effervescentia in tenui intestino, & dextro Cordis Ventriculo varia.

CCCXXVI. Nam si, quam ego non levibus argumentis motus assertam omnium examini ac censuræ submisi, Effervescentia notabilis & in tenui Intestino, & in dextro Cordis Ventriculo excitetur ex confluxu Bilis, ibi quidem

dem cum Succo Pancreatico, hîc verò cum Lymphâ secundùm naturam Subacidis; utique prout & ipsa Bilis erit variè affecta, & Succus Pancreaticus, Lymphaque erunt diversimodè à statu suo & constitutione naturali aberrantes, quin imò prout Venena potentiora vel leviora erunt in corpus & Sanguinem admissa, multis modis varians continget Effervescentia.

Quid in Sanguinis partibus producat.

CCCXXVII. Iterum, si Effervescentiæ istius utriusque ope, quod me quoque suspicari publicè sum professus, Sanguinis partes diversissimæ laxo duntaxat vinculo inter se sunt sub spontè mox mutabili Sanguinis formâ confusæ; utique ob Venena præsertim, hoc est res qualescunque hominis corpus continens aut contentum à naturali suo temperamento pervertentes; ob Venena, inquam, Sanguinis nimium in serum convertentia consequetur facilè copiosior Urinæ in Renibus secretio, mox & ad vesicam delatio, denique per Urethram excretio.

Diureticorum vis in quo consistat.

CCCXXVIII. Ut autem *innotescat* nobis, in quo *natura istius Veneni copiosiorem Urinæ secretionem excretionemque causantis* consistat, expendenda sunt *omnia Medicamenta Diuretica* dicta, & Urinæ secretionem excretionemque promoventia; mox & in *quo conveniant*, *si non omnia*, *pleraque saltem illa Diuretica*, considerandum; quò sic aditus aliquis paretur *ad potentioris adhuc, ideoque nocentis Diuretici*, hoc est, *quæsiti Veneni* penetralia.

Nempe in Sale Volatili.

CCCXXIX. Ne autem hîc longior sim, notum est per experientiam, 1°. *Omnia Salia Volatilia esse Diuretica.* 2°. *potentissima Diuretica*, Cantharides putà, Vermes Majales, Millepedes, & similes *abundare aut Volatili, aut fixo saltem Sale.* 3°. hæc eadem *Diuretica potentissima proximè ad Venenorum naturam accedere*, si nimirum quantitate aliquanto majore exhibeantur.

Venenum Diureticum in sale volatili & valde acri.

CCCXXX. Ex quibus omnibus concludo, *Venenum* illud Sanguinem ad copiosiorem seri productionem cogens aut eundem in serum corrumpens *consistere in Sale Volatili & valdè Acri*; utpote cui præ aliis rebus omnibus, competit res quasvis corrumpere, & ad fluiditatis statum deducere.

Quod intimè est conjunctum.

CCCXXXI. Huic si *intimè admixta sit Aciditas acerrima, & latens tamen*, putem potentiùs, ideoque nocentiùs tunc in Sanguinem acturum, ipsumque in serum conversurum.

Sulphur vulgare continere spiritum

CCCXXXII. Et ne quis putet, non posse *Spiritum Acidum acerrimum* latere in mixtis, *Sulphur vulgare* propono exempli loco; in quo qui Acidum Spiritum Acrem ignorat, is verè rerum notissimarum ignarus existit.

acidum acrem.

Ut & Arsenicum & Auripigmentum, & Mercurium sublimatum.

CCCXXXIII. An non talis spiritus acidus in *Arsenico & Auripigmento* lateat, judicent Chymiæ periti; ac præsertim, qui talem in Mercurio sublimato corrosivo ideò dicto evidentem, in *dulci* autem vocato latentem norunt.

Qui Spiritus sublatis impedimentis se demum prodit.

CCCXXXIV. Neque omnia in mixtis existentia acria & acida externis sensibus mox se produnt, cùm non pauca tunc demum manifestentur, quando sublata sunt impedimenta & vincula, quibus vincta concludebantur quasi & celabantur.

CCCXXXV. Sic Acidus in Sulphure latens spiritus sub corpore insipido, acrimoniam suam manifestat, quamprimùm accenditur, & à parte oleosâ recedit acida.

Ab Oleosâ mixtorum parte acidam tegi.

CCCXXXVI. Ab oleosâ verò mixtorum parte Acidam tegi & obtundi, non tantùm hæc præfata sulphuris analysis facillima & clarissima manifestat; verùm cujuscunque spiritus acidi & acerrimi cum Oleo lentè decocti synthesis & compages in substantiam butyri consistentiam æmulantem idem evincit.

Spiritum Acidum à Volatili temperari & quomodò.

CCCXXXVII. Non tantùm ab oleo obtunditur spiritus acidus, sed à volatili spiritu quoque solâ cohobatione ita temperatur, ut frustrà ipsum ampliùs quæras & amissum aut à famulo sublatum rei ignarus suspicari queas.

Spagyrica ars in rerum cognitione eruendâ utilis.

CCCXXXVIII. Hæc & similia Nobilissimæ ac Utilissimæ Artis Spagyricæ experimenta tàm illustrem in rerum naturalium cognitione eruendâ Mentis humanæ tenebris discutiendis facem promentia qui alto supercilio despicit, aut calumniatur, næ suam ille ignorantiam putidam; quin in se aliosque homines odium abominabile prodit: indignus certè, qui fruatur bono in bonos duntaxat erogando.

Diabetis causa & curatio.

CCCXXXIX. Quòd si, ut tandem concludam, à Sale Volatili, eoque Acri aut forinsecùs assumpto, admissòve, aut quocunque demum modo in corpore nostro secreto, ac existente producatur *Diabetes*, utique Curatio ipsius consistet in prædicti Salis Volatilis Acrioris contemperatione tum per *Oleosa*, emulsiones putà Hordei, Amygd. dulcium, sem. papav. Albi, Melonum, Cucumerum, &c. per Lac dulce Vaccinum, Ovillum, Caprillum, Humanum, Asininum, &c. tum per *Acida*, sed per Volatilem spiritum *contemperata*, spiritum salis dulcem, &c. miscendo illa cum potu convenientе, jusculis, &c. non item cum prædictis Emulsionibus aut Lacte, cùm ab omni Acido concrescere soleant.

Quartum Urinæ vitium.

CCCXL. *Quartum in Urinâ* observabile vitium diximus esse, quando illa in *colore*, *odore*, *aliisque qualitatibus sensilibus propriis* aliena secernitur atque excernitur.

In Colore.

CCCXLI. *Coloris ratione* multis modis peccare aut mutari solet Urina, quæ in sanis & naturaliter *subflava* excernitur; quamvis, quæ paulò post assumptum potum, eumque imprimis copiosum prodit, *pallidior & Aquea* quasi prodire, uti econtrà, quæ sex aut septem post horis emittitur, colore *magis tincto* excerni soleat.

CCCXLII. Ab hoc Colore Urinæ naturali secedit, quoties aut *minùs aut magis* eadem *tincta* apparet.

Urina minùs tincta.

CCCXLIII. *Minùs tincta* occurrit Urina, ubi *valdè pallida* existit, vel *planè Aquea*, *quæ cruda* quoque vocatur.

Magis tincta.

CCCXLIV. *Magis tincta* est eadem Urina, quando vel *impensè flavet*, vel etiam *rubet plus minùs*, vel *nigricat*, vel aliàs *obscuro tingitur colore*.

Minus tincta & aquea cur Cruda vocetur.

CCCXLV. *Minùs tincta & Aquea* Urina videtur mihi *Cruda* idcircò vocari, quoniam in febribus plerisque circa principia talis excerni solet, quo tempore omnia Cruda vocantur à Medicis; uti Cocta, quando humorum vitiosorum Sanguini penitiùs immixtorum secretio, hinc & quodammodò per Urinas primùm excretio evenit, unde Urinæ magis solent tunc tingi.

Quænam dicatur Cocta.

CCCXLVI. Nam præter sedimentum, quod tunc simul accedit vel augetur, Urinarum color magis est tinctus, quando excernuntur.

Urinæ unde minùs vel magis tinctæ.

CCCXLVII. Unde licet colligere, *Urinas minùs esse tinctas, quoties non secernuntur à Sanguine partes illæ, quæ colorem Urinæ flavum largiuntur*; *Easdemque magis esse tinctas, quoties plus illarum partium ab eodem Sanguine secedit*, sive hoc fiat *postquam præcessit ipsarum mora præternaturalis* in Sanguine, sive idem contingat *sine præcedente tali morâ*, & quidem *ob aliam causam quamcunque partium illarum secretionem præternaturalem producentem*, sive ea sit *Febris*, aliusve *affectus quivis cum universi sanguinis & corporis incendio conjunctus*.

Urinarum rubor unde.

CCCXLVIII. Observamus certè, quoties *notabile in corpore urget Incendium*, *tingi magis*, *ac rubere solito magis Urinas*: unde non malè puto inde elici, *à primariâ Coloris in* corpore *aucti causâ pendere* quoque *Urinarum ruborem*.

Calor omnis à Bile.

CCCXLIX. Si quis autem omnia, quæ *in praxi* occurrunt, consideraverit attentè; quin *omnes corporis tàm contentas, quàm continentes partes*, unà cum ipsas *consequente totius OEconomiâ naturali* simul expenderit sine præjudicio, non puto aliquem facilè iri repertum, qui non *Bili* tunc *primas in calore tum naturali*, *tum præternaturali producendo tribuat*.

Ruboris in Urinâ Causa Bilis.

CCCL. Nec dubitamus ex tali gemino naturalis & præternaturalis statûs fundamento, quamvis nemo mortalium id unquam priùs asseruisset, Bili præsertim adscribere Urinas magis rubore tinctas; sive illa moram priùs aliquam in Sanguine longiorem traxerit, sive ipsa copiosiùs ad Sanguinem ex folliculo suo propulsa fuerit; sive eadem quâcunque de causâ incendium solito majus susceperit; ab Aëris putà æstu, Alimentis Acrioribus & Sale Volatili Oleoso abundantibus, Vigiliis protractis, Corporis exercitio vel agitatione vehementiore, Irâ & aliis Animi pathematis gravioribus, suppresâ aliquâ evacuatione solitâ, Sanguinis, Seminis, Fœcum Alvi, &c. Quò referri quoque debent assumpta præposterè medicamenta & imprimis Veneno Sale Volatili Acriore ac Oleoso prædita: quod imprimis notandum, ad remedia hinc ortis malis curandis convenientia invenienda & usurpanda.

Urinæ Color etiam à Sanguine.

CCCLI. Non tantùm à Bile oritur Urinæ Color, sed etiam non raro ab ipso Sanguine, quoties ejus aliquid unà cum ipsâ profunditur, excerniturque.

Qui illi jungitur.

CCCLII. Hic autem Sanguis Urinæ jungitur aut in Renibus, aut in Vesicâ Urinariâ, rariùs in Ureteribus.

In Renibus. Et quare.

CCCLIII. Utplurimum in Renibus jungitur Urinæ Sanguis, ob Renes à Calculis acutis læsos, imprimis ad vehementiorem corporis motum, saltum, equitationem, aut vectionem in rhedâ; unde tum Renum Caro, tum Vasa sensim atteruntur & Sanguini exitus paratur.

CCCLIV. Aliquando idem accidit ab humoribus Acribus Urinæ junctis, à quibus eroduntur Vasa Renum, mox & Sanguis ex ipsis effluit.

CCCLV. Rariùs putem ex solâ vasorum laxitate extillare Sanguinem.

In Vesicâ.

CCCLVI. Eædem Causæ in Vesicâ existentes, atque vasa reserantes Cruentæ Urinæ ansam præbent.

Urina rubens à Bile & Sanguine quomodò differat.

CCCLVII. Differt autem Rubens à Bile & Sanguine Urina; cùm ibi & minùs crassa, & magis permanens sit in colore & consistentiâ, hîc verò non tantùm crassior, sed mox sedimentum cruentum & quandoque grumosum deponens observetur Urina.

Color nimis

CCCLVIII. *Color idem rubens*, quando magis

gricans unde. magis adhuc intenditur, *nigricans* evadit; ab iisdem causis, sed potentiùs adhuc agentibus.

Urinæ fœtor unde. CCCLIX. Non tantùm *Urinæ* Color, sed & *Odor* frequenter mutatur, imprimis, ubi *fœtorem* notabilem acquirit, non tantùm ob pus, similiaque fœda, & fœtida sedimenta, sed etiam secundùm totam suam substantiam.

Fœtor cujus signum. CCCLX. *Fœtor* autem omnis in corpore *putrefactionis* alicujus *signum* existit; non tantùm in *fœcibus alvi*, sed & *ipsâ Urinâ* & *Sudore*, *cæterisque excretis omnibus*.

Putrefactio sine & cum fœtore. CCCLXI. *Putrefactio* autem sequitur *partium misti secessum ab invicem*, adeóque *misti dissolutionem* peculiarem: neque enim quoties dissolvitur mistum, toties id cum fœtore contingit, sed imprimis quando effervescentia concurrit cum partibus oleosis minùs exactè cum cæteris mistis.

Fœtor ab Effervescentiâ. CCCLXII. Ita, ubi effervescentia contingit inter acetum, vinumve acidiusculum & Lixivum quodvis forte, cui sulphur incoctum est, aut quid simile, tunc fœtor abominabilis excitatur latrinæ fœtorem æmulans.

Fœtor in humano stercore unde. CCCLXIII. Et ut, quod nunc mihi incidit, addam, annon ex hoc simili ratio peti possit fœtoris in humano stercore observabilis, qualis & major forsan in porcino reperitur; nempe ex parte oleosâ in Bile cum sale lixivo, sed volatili existente ob succi pancreatici aciduli affluxum?

Quando maximè observetur. CCCLXIV. Ubi notandum, non tantùm tunc, quando fœces simul propelluntur deorsùm, fœtorem illum observari, sed etiam tunc & maximè, quando aliquantò diutiùs abstinuimus ab alimentis, adeò ut tunc vix aliquid præter flatus & parùm materiæ pituitosæ cum bile mistæ expellatur: quinimò non rarò in Diarrhœâ summus in excrementis fœtor urget.

Urinæ Sapor. CCCLXV. Non tantùm *Urinæ* Color & Odor, sed *Sapor quoque mutatus* deprehenditur ab illis, quibus urinam gustare volupe est, quia lucrosum; aut saltem qui casu vel datâ operâ eam aliquoties gustarunt. Notant enim tales Urinam, quæ, uti jam dictum, paulò post assumptum potum copiosum redditur, ferè insipidam esse; sed salsam observari, quæ aliquot post excernitur horis: præter naturam verò aliquando esse planè insipidam, aliquando solito salsiorem, aliquando etiam de aciditate participare.

Insipidus. Salsus.

Urina insipida unde. CCCLXVI. Ubi autem præter naturam insipida deprehenditur, necesse est, partem salsam permanere in Sanguine, quod noxium.

Magis salsa unde. CCCLXVII. Ubi magis salsa existit; plus salini usurpatum, aut à reliquo Sanguine secretum, aut priùs retentum jam excerni arguit.

CCCLXVIII. Ubi aciditas observatur in Urina, signum est, plurimum acidi redundare in Succo pancreatico vel Lymphâ; eosdemve liquores copiosiùs in homine existere, aut ita corrumpi, quemadmodùm in gravedine fieri sæpiùs monui & docui. Acida unde.

CCCLXIX. Mutatur quoque *Urina* subinde quoad *Calorem*, dum reddita sensim apparet *Ardens*; quod imprimis ejus acrimoniæ summæ, acidæque præsertim, puto adscribendum. Urinæ Calor unde.

CCCLXX. Quoad *Duritiem* mutata quoque dici potest Urina, quoties in *Calculos* vel ante vel post sui excretionem concrescit, eosque variæ magnitudinis, figuræ, soliditatis, coloris, &c. Calculi in Urinâ.

CCCLXXI. Cuivis certè licet notare, urinam limpidam sæpiùs excerni, in cujus fundo ne quidem post horam unam vel plures ullæ subsident Arenulæ; verùm aut eodem, aut sequenti demùm die plurimæ tum in fundo, tum in lateribus, tum in superficie, tum in mediâ nubeculâ concrescunt ac conspectui se promunt arenulæ utplurimùm flavescentes, aut rubentes, rariùs albicantes. Post ejus ejectionem concreti.

CCCLXXII. Quemadmodùm verò ex Urina excreta secedunt aliquæ partes, quæ sensim coagulantur in arenulas minores, variæ tamen magnitudinis & duritiei, sic omninò arbitror idem contingere posse in ipsis renibus aut vesicâ, & arenulas ibi genitas sensim augeri, donec tandem in magnos etiam calculos excrescant, nî priùs exturbentur, excernanturque. Ut & in Renibus & Vesicâ.

CCCLXXIII. Quæritur autem, quænam causa sit istius concretionis? quam ego quidem tantùm abest ut Calori exsiccanti adscribam, ut potiùs Calorem impedire putem, ne concrescant; quod, ne exempla in Chymiâ obvia proferam, ex ipsâ Urinâ excretâ patet, in quâ dum calet rariùs ullæ comparent arenulæ, plures, ubi calorem suum amisit, mox concrescere incipiunt. Forum causa.

CCCLXXIV. Quantum ego valeo conjicere, à Sale pendet omnis talis concretio; quamvis putem quoque pro adjunctæ materiæ diversitate diversum salis genus requiri: quæ tum materiæ, tum salis coagulantis diversitas per Chymica experimenta est addiscenda, utpote hactenus mihi denegata.

CCCLXXV. *Sonus* quoque diversus in Urinâ redditâ observatur, dum aliàs sonorè ac cum copiosâ spumâ simul productâ; aliàs sine sono, ac si oleum effunderetur, excerni solet. Sonus in Urinâ.

Et

Et soni quidem fortioris editi causam putem ego adscribendam Urinæ magis serosæ, hoc est, aqueæ & salsæ; uti soni diminuti, Urinæ magis pingui, & multas partes oleosas in se continenti.

Horum in Urinâ vitiorum medela.

CCCLXXVI. Quomodò autem variis propositis Urinæ in qualitatibus sensilibus propriis spectabilibus vitiis medendum sit, quodammodò ex allegatis ipsorum Causis deduci potest.

CCCLXXVII. Quicquid enim huic illive vitio originem dedit, corrigi debet ac emendari; aut si nequeat, tolli; quin nonnunquam deficientia addi.

Totam Medicinam in additione & sublatione consistere.

CCCLXXVIII. Adeò ut si quis rem ritè examinet, facilè admittat, *totam Medicinam in additione & sublatione consistere.*

Et quâ ratione.

CCCLXXIX. Nam reverà, *ut corrigamus, emendemus, alteremus qualitate peccantia, addere solemus ea, quæ desunt, ut sint temperata*; sic ubi aliquid *absolutè abest aut deest, id addimus.* Ita in spirituum animalium consumptione ac defectu, exhibemus Vini Spiritum, quo reparantur.

CCCLXXX. Ubi verò *aliquid redundat, illud tollimus ac demimus*; *Sanguinem* quidem per *Venæ sectionem*, *Humores alios* per *Vomitum*, *Purgationem*, *Salivationem*, *Sudores*, &c.

5°. Urinæ contenta.

CCCLXXXI. Proximum nunc est, ut 5°. Urinam *secundùm contenta multiplicia peccantem* consideremus.

Quadruplicia. Et quænam.

CCCLXXXII. *Contenta Urinæ triplicia* ferè numerari solent, alia quidem, quæ *fundum petunt* & *sedimenti* nomine veniunt; alia, quæ *superficiem petunt* vel *urinæ innatant*; alia, quæ per *urinæ medium corpus vehuntur*, & nunc *nubeculæ*, nunc *enæorematis* appellatione clarent: quibus quartò addi possunt, quæ *vasorum lateribus adhærent vel accrescunt*, Arenulæ putà & similia.

Nullum in Sanorum Urinis deponi sedimentum.

CCCLXXXIII. Dixi jam in superioribus, & nunc repeto, quamvis non ignorem aliter sentire multos Medicos, *nullum in Sanorum Urinis deponi sedimentum*, sed tantùm in iis, qui à perfectâ recedunt Sanitate; non quidem in omnibus, sed in quibusdam.

CCCLXXXIV. Quamvis enim nullum putem in sanis observari Urinæ sedimentum, non tamen sequitur inde, observari illud in omnibus, qui non sunt sani; sed omnes illos non esse sanos, in quibus observatur.

Sedimentum unde.

CCCLXXXV. *Sedimentum* autem omne ortum habet à partibus Sanguinis crassioribus & gravioribus in Renibus secretis ac cum Urinis excretis.

CCCLXXXVI. *Partes illæ crassiores* cum Urinis excretæ nunc *consequuntur vitia primæ coctionis*, uti solemus loqui, hoc est, vel Alimenta copiosiùs assumpta, vel eadem crassiora usurpata, vel eadem minùs commodè in Ventriculo fermentata, vel ipsa in tenuibus Intestinis præsertim non debitè ab excrementis Alvi secreta: nunc eædem partes crassiores cum Urinis excretæ *consequuntur proprium Sanguinis vitium*; sive illud pendeat à primâ Chyli Sanguificatione vitiosâ, undecunque à Bile aut Lymphâ, &c. citra Chyli culpam ortâ; sive illud Sanguini circulanti ab Aëre externo, &c. obvenerit; sive à Febre qualicunque continuâ vel intermittente Sanguinem inficiente id contigerit; nunc eædem partes crassiores cum Urinis excretæ *à malè affectis partibus Sanguinis admiscentur*, quemadmodùm in Phthisi nonnunquam Pus ab exulceratis Pulmonibus Sanguini communicatur, & tandem cum Urinis excernitur: Idem dici potest de Pure aut Sanie itidem cum Urinis excretis in Pleuritide, aut Empyemate.

Sedimentum multiplex.

CCCLXXXVII. Sedimentum autem multiplex observatur, cujus species omnes persequi non est hujus loci.

In Urinâ Spuma & pinguedo.

CCCLXXXVIII. *In Urinæ superficie* observatur non infrequenter *Spuma*, quin eidem sæpenumerò *innatat pinguedo*, plerumque *telæ aranearum* similis.

Quam Spumam hic intelligat autor.

CCCLXXXIX. Per *Spumam* non eam hîc intelligimus, quæ in forti Urinæ excretione Sanis quoque accidit, & paulò post iterum dissipatur, sed eam quæ in Urinâ diutiùs permanet, quamque *Catarrhosæ materiæ in capite existentis signum* plerumque observavi.

Ea unde.

CCCXC. Arbitror autem ego, quemadmodùm in Gravedine *humor Acido Salsus* secernitur in Cerebro, qui nunc ad nares, nunc ad fauces delabitur, ita nonnunquam *simili humore turgere universum Sanguinem*, illumque in Cerebro magis quàm alibi stagnare, caput gravare, atque non infrequenter in externis quoque partibus & Corporis habitu se manifestare, dum ejus pars aliqua cum Urinis quoque excernitur, & spumam prædictam in sui excretione producit, marinæ in quibusdam non dissimilem.

Pinguedo quid significat.

CCCXCI. Quæ *in hisce regionibus* frequenter observatur *cæruleo colore prædita & aranearum telis similis ac tenuissima Urinis innatare pinguedo*, *Scorbuti* ferè signum existit, rariùs *consumptionis & tabis*; quamvis nil obstet, utrumque affectum concurrere, & tunc utriusque signum esse posse illam pinguedinem.

Unde oriatur.

CCCXCII. Cæterùm toto cœlo errare viden-

videntur, qui pinguedinem illam deducunt ab adipe renibus circumjecto, liquato & Urinis communicato; cùm in tabe tantus non sit in Renibus calor, qui liquare possit ipsorum adipem, ac insuper impossibile liquatam illam pinguedinem penetrare membranam densam renes investientem, hinc & parenchyma eorundem crassum, quò tandem Urinæ jungatur.

Ardorem molestum in Renibus non esse.

CCCXCIII. Nam qui in Lumborum regione sentitur in multis ægris ardor molestus, non idcircò in Renibus existit, quoniam post alios id referunt plerique Practici, cadavera infrequentiùs secantes; cùm alia Symptomata concurrentia in tenui Intestino lumborum regioni sub mesenterio apposito illum dolorem quærendum inveniendumque evincant. Sed de hoc negotio aliàs & pluribus agemus, si Deus volet.

CCCXCIV. Unum tamen addendum adhuc, si *Ardor ille molestus in Renibus* foret, unde haberet ipse *suum ortum*, quid illum foveret tamdiu, absque ipsorum *Renum consumptione aut exsiccatione & torrefactione*?

CCCXCV. Producatur enim aliquod simile in totâ rerum naturâ exemplum indubitatum & manifestum: quo si caremus, uti caremus, quâ fronte audent homines illud audacter asserere, aliisque credendum obtrudere.

CCCXCVI. *Per se sanè tantum ardorem nunquam concipient Renes*: quòd si aliunde accendatur in Renibus tantum incendium, utique *à solo Sanguine arterioso* id fiet, cùm aliud ad Ipsos non deferatur, quod saltem sciatur.

Neque à Sanguine Arterioso.

CCCXCVII. *A Sanguine* verò *arterioso si oriatur tantus* & tamdiu perseverans *in Renibus Ardor*, utique vel *ipse Sanguis affluens tanti ardoris erit particeps*, vel *ad ejus saltem* affluxum tantus ardor excitabitur.

CCCXCVIII. In Sanguine ipso arterioso ad Renes delato si tantus, quantus in Lumbari regione observatur, inesset ardor, *febri ardente laborarent* necessariò illi, *ex quorum corde tàm ardens effluit Sanguis*: quod tamen non observatur; ergò ab ipso Sanguine summoperè calefacto ac incenso non pendet præfatus Ardor.

CCCXCIX. Si *ex Sanguinis allabentis cum Renibus confluxu & contactu fingat aliquis excitari summum* illum in Lumbari regione ardorem; explicet idem, *qualis sit & Renum & Sanguinis constitutio, ob quam id contingat*; quin exemplo simili ardoris illa excitatio illustretur. Quod quoniam fieri nequit, frustrà se macerabunt quotquot in hoc perseverabunt figmento.

Sed esse in tenui intestino.

CCCC. Quisquis autem unà mecum molestum illum, *gravemque in multis Ardorem Lumborum regionem occupantem tenui adscribet Intestino*, facili labore inveniet, quibus illum ferat acceptum, *Bilem* puta, *Succumque Pancreaticum vitiatos, confluentes, atque vitiosam Effervescentiam excitantes.* Exemplum verò simile desideranti exhibebimus *Oleum Vitrioli spiritui Terebinthinæ affusum*, & ardorem in excitatâ tunc inter utrumque effervescentiâ consimilem ac ita vehementem, ut vitrum manibus teneri nequeat, producentem.

A Bilis & Succi Pancreatici effervescentiâ.

CCCCI. Hac ratione tum à partium situ & Historiâ Anatomicâ, tum ab experimentis chymicis petitis argumentis longè commodiùs, longè certiùs procedit investigatio atque inventio causarum Symptomata hæc & similia producentium.

Pinguedo Urinæ ab ipso Sanguine.

CCCCII. Pinguedo ergò Urinis aliquando innatans à Renum adipe non est deducenda, verùm ab ipso Sanguine, in quo partes pingues non desunt, quæ ab excitato præternaturali in ipso calore vel ardore, aut potiùs ab eâdem causâ istum ardorem producente ita possunt affici, ut à cæteris secedant, & cum Urinæ materiâ in Renibus planè secretæ tandem cum ipsâ excernantur, ac in ejus superficie manifestentur.

Non à partium adipe.

CCCCIII. Non nego in plerisque tabis & contabescentiæ speciebus, quamvis non in omnibus, consumi sensim pinguedinem, sed & musculorum carnes: inde tamen non puto sequi, eandem pinguedinem, ejusve partem aliquam transferri in Vasa, & sic excerni cum urinis.

Unde corporis tabes.

CCCCIV. Nam nulli debet esse ignotum, secundùm naturam atteri & consumi in nobis partes ipsas continentes, ac imprimis laxiores, quales sunt pinguedo & musculorum carnes; quæ nî continuè reparentur, deficiunt, illisque destituta ossa, cæteræque partes solidiores, adeóque minùs ac segniùs macrescentes corporis tabem indicant & manifestant.

Omnes partes consumi.

CCCCV. Illa non tantùm partium liquidiorum & fluidarum, in perpetuo sc. motu permanentium, Sanguinis putà, Spirituum Animalium, Salivæ, Bilis, Succi Pancreatici, Lymphæ, aliarumque, si plures adhuc observari detur; sed solidiorum quoque partium consumptio perpetua necessitatem imponit hominibus assumendorum indies alimentorum, quibus deficientibus in fame qualicunque contabescit confestim corpus, nisi, quod sæpiùs in quibusdam morbis contingere observamus, ita vitiati sint humores in corpore, ut tunc non tàm consumantur, quàm præter naturam penitiùs misceantur humores omnes, & quidem cum ægrorum molestiâ vel dolore: quæ notasse & ritè

 obser-

observasse plurimùm faciet ad praxin ritè faciendam, postquam non pauca in ægris corrigenda hinc pendent.

Enæorema, & Nubecula in Urinâ.

CCCCVI. Sed ad Urinarum Contenta revertamur; diximus autem præter sedimentum aut subsidentiam sive hypostasin & innatantem cum spumâ pinguedinem, per mediam urinam ferri tum *loco inferiore Enæorema*, tum *superiore Nubeculam*.

Quomodò differant.

CCCCVII. Non videntur enim hæc duo Contenta nisi materiæ suæ *gravitate* ac *levitate*, ut & *crassitie ac tenuitate* inter se differre.

Crassities à Gravitate, & Tenuitas à Levitate distinguendæ.

CCCCVIII. Crassitiem distinguo à Gravitate, sic Tenuitatem à Levitate, cùm non omnia crassa sint gravia, nec omnia gravia sint crassa, sed conjuncta reperiatur nonnunquam tenuitati gravitas, & crassitiei levitas: utplurimùm tamen conjungitur crassitiei gravitas, & tenuitati levitas.

Crassiora & tenuiora quænam.

CCCCIX. Contenta ergò illa nunc crassiora apparent, nunc tenuiora; *Crassiora* dicuntur, *quæ magis compactam* habent *substantiam*, *tenuiora*, quæ *magis diductam*.

Eadem opaca vel pellucida.

CCCCX. Accidit iisdem contentis, ut quoque magis obscura & *opaca*, vel minùs opaca & quodammodò *pellucida* occurrant. Quæ qualitates itidem à Crassitie ac Tenuitate distinguuntur; cùm multa crassa occurrant & tamen pellucida, quemadmodùm Vitrum; multa vicissim tenuia & tamen opaca, quemadmodùm Fumus.

Hæ qualitates distinguendæ.

CCCCXI. Hæ qualitates toto genere diversæ cùm ab imperitis sæpenumerò confundantur, non parùm confundunt Tyronum Ingenia, quin falsis assertis ipsos perperàm imbuunt ac præjudiciis, semper noxiis.

Earum natura.

CCCCXII. Non nocebit forsan, nec pigebit, hac occasione datâ de opacitatis & pelluciditatis causis aliquid notare, quod aliàs inserviet. Continuitatem sc. requiri ad Pelluciditatem, Opacitatem verò semper consequi Discretionem ac Divisionem, adeò ut quæ Diaphana erant, ubi erant concreta, Opaca fiant, ubi fiunt discreta. Contrarium autem evenit in quibusdam. Sic Vitrum vel maximè Diaphanum si redigatur in pulverem, erit is mox opacus: quin imò Arena purissima & secundùm singula sua corpuscula existens Diaphana, Opaca observatur, quà multitudinem constituit. Contrà Cineres convenientes, ut & Vitri pulvis, ipsaque adeò Arena si vehementi Igne fundantur, atque sufficienti tempore excoquantur, moxque effundantur, Vitrum pellucidum præbebunt, quatenus erit continuum.

CCCCXIII. Ad pelluciditatem, si non semper, utplurimùm saltem requiri Continuitatem, vel inde quoque apparet, quòd Aqua, si agitatione continuitatem suam amittat, eatenus reddatur Opaca, dum sc. in spumam mutatur, vel aliàs quoque divellitur; quod itidem de Spiritibus Volatilibus verum; unde quoque de Aëre verum esse puto, præsertim ubi observo, quod sæpiùs à me cum attentione factum, Aërem serenum & nullis nubibus obscuratum, minùs tamen reddi pellucidum, quoties ventis agitatur; tunc enim nec tàm remota, nec tàm distinctè discerni possunt objecta, quàm Aëre tranquillo simul & sereno existente.

CCCCXIV. Ex talibus verò experimentis ut sæpiùs à me laudatum Theorema confirmem, Affectionum rebus contingentium rationes & causæ tandem eliciuntur, *omnisque* adeò *Humana cognitio pendet ac dependet ab Experientiâ, sine quâ nil veri, nil saltem certi habemus*, modo sc. & viâ naturali; nam de revelatione divinâ nunc non loquimur, nec aliquid ei detrahimus: Innatas autem Ideas cùm in me nullas inveniam, nec multi alii mecum, pro figmentis habeo & præjudiciis, donec solidè probentur, nec tantùm gratis asserantur. — Omnis humana cognitio ab Experientiâ.

Enæorema & Nubecula unde.

CCCCXV. Ut autem ad *Enæoremata & Nubeculas* in Urinis redeamus, *ortum habent à Materiâ Urinæ heterogeneâ, & à Sanguinis massâ*, non in Renibus, at *in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiæ ope secretâ, cum lotio tamen per Renes transeunte.*

1°. A materiâ Urinæ Heterogeneâ.

CCCCXVI. Dixi 1°. habere illa contenta ortum *à materiâ Urinæ Heterogeneâ*, illi hanc ob rem non permistâ, sed confusâ, & sensim denuò ab ipsâ secedente, atque suæ gravitatis respectu locum convenientem in ipsâ occupante.

2°. Secreta à Sanguinis massâ.

CCCCXVII. Dixi 2°. *hanc Materiam secerni à reliquâ Sanguinis Massâ*, quemadmodùm reliqua omnia, vel Urinam constituunt, vel cum ipsâ excernuntur.

3°. Non in Renibus.

CCCCXVIII. Addidi tamen 3°. *Illam secretionem non fieri in Renibus*; cùm ibi Urinæ duntaxat materia secernatur, cujus partem ostendi modò non esse illa Contenta.

4°. Sed in dextro cordis Ventriculo.

CCCCXIX. Locum autem Secretionis illius assignavi 4°. *In dextro Cordis Ventriculo*, nam secretionem illam *Effervescentiæ Sanguini*, & quidem in illo Ventriculo contingenti adscripsi.

Et quare.

CCCCXX. Si quis enim ipsos Cordis Ventriculos unà cum annexis auriculis & Vasis ritè consideraverit, Cavitates putà sibi continuas, & cum Cordis parenchymate nullo modo participantes; si quis omnia ad Cor cum Refluen-

fluente undique Sanguine allabentia expenderit; si quis Mutationem Sanguini ibidem contingentem absque præjudicio examinaverit; fieri nequit, quin aliunde quàm à Corde, aut Sanguine in ipso remanente; aut Chimærico Calido ipsi innato, humidoque primigenio nescio quo deducendam illam Mutationem mox agnoscat, & sollicitus illam cognoscere aveat.

CCCCXXI. Ab hisce autem si deduci nequeat ille Calor notabilis Sanguini in dextro Ventriculo præsertim accedens, ut nec Sanguinis ebullitio & rarefactio insignis; utique proximum est, ut aliunde petatur. Unde verò commodiùs, quàm à liquoribus variis unà cum Sanguine eò affluentibus, & tàm mirabili ratione mox undique admissis, mox ab invicem iterum remotis? quemadmodùm id peculiari Disquisitione publico omnium examini quondam exhibuimus.

Effervescentia in Sanguine unde.

CCCCXXII. In hoc enim humorum variorum Sanguini tum ascendenti, tum descendenti confusorum confluxu & contactu excitatur extemplò Effervescentia Visui & Tactui ex Chymiâ productis exemplis jam satis manifesta, sed blanda & Naturæ amica, quamdiu proportionem omnimodam servant Humores singuli Sanguini confusi; vitiosa verò & vel nimia, vel deficiens, adeóque Naturæ adversa, quamprimùm unus vel plures humores à statu suo laudabili plus minùs recesserunt.

In Vitiosâ quid contingat.

CCCCXXIII. In *vitiosâ* proinde Sanguinis *Effervescentiâ* nonnunquam potest accidere, ut *partes ejus aliquot à reliquis secedant*, ac *impermistæ serosis confundantur*, quin cum iisdem in Renibus transcolentur, atque postea ab Urinæ substantiâ secedentes, in ejus medio hæreant.

CCCCXXIV. Quid autem partes Sanguinis certas à cæteris separet, ac quo modo id fiat, id verò fateor, me necdum satis assequi aut explicare posse.

Effervescentia inter Martis limaturam, & Vitrioli Oleum.

CCCCXXV. Exempli tamen loco exhibeo Effervescentiam inter Martis limaturam & Vitrioli Oleum Aquâ sufficienti dilutum institutam, in cujus & superficie quippiam supernatans, & in fundo subsidens observatur; magis verò notabiliter in Antimonii cum Salis Tartari lixivio soluti ad Aceti affusionem Effervescentiâ idem contingit.

Effectûs rationem posse esse incognitam, cujus modus tamen cognoscitur.

CCCCXXVI. Atque hic notandum, non semper elici posse rationem effectûs, cujus modus tamen apparet: atque viam esse ad ipsam quoque rationem tandem inveniendam modum novisse, quo perficitur effectus, cujus rationem investigamus.

CCCCXXVII. Sic quærimus tum *modum*, quo secedit à reliquo Sanguine pars, quam in Urinæ medio hærentem tàm sæpè videmus; tum rationem, ob quam fiat iste nubeculæ ac enæorematis à cæteris Sanguinis partibus secessus.

CCCCXXVIII. Modum & possibilitatem videor mihi ostendisse, si Sanguinis in corde admittatur Effervescentia, per dicta exempla; rationem autem & causas veras hujus & istius secessus adhucdum investigo.

Arenulæ, & Calculi in Urinâ.

CCCCXXIX. Ad *Contenta* referri possunt ac debent *Arenulæ minores, majoresve*, ipsique adeò *Calculi* cum Urinâ excreti.

Unde oriantur.

CCCCXXX. Quamvis autem nuper dixerim & idem nunc repetam, *ortum* habere suum *Arenulas & calculos* ex *ipsâ Urinâ, sed suo modo vitiosâ*, non tamen impedit eosdem pro *ejusdem* haberi *contentis*.

Esse Urinæ contenta.

CCCCXXXI. *Quamprimùm* enim *secessum fecerunt ab Urinæ substantiâ*, mox pro *Contentis* habendæ Arenulæ; quod etiam verum de iis, quæ non nisi post aliquot excretionis horas producuntur in & ab Urinis.

Arenulas ubique in Urinâ reperiri.

CCCCXXXII. Consideratione verò dignum, non tantùm in fundo cum calculis observari *subsidentes Arenulas*; nec easdem duntaxat *matulæ lateribus adhærere*; at *in superficie* quoque Urinæ quandoque innatare, quin nonnunquam hinc inde *per nubeculæ aut enæorematis corpus plures paucioresve accrescere*, atque non ingrato, quin potiùs jucundo & admirationem pariente spectaculo ibidem considerari.

Earum color.

CCCCXXXIII. Illud quoque consideratione dignum, *Arenulas plerasque ex flavo rubescere, paucas albescere*.

Quid significent.

CCCCXXXIV. Minores Arenulas observavi hactenus signa præbere *affectarum Glandularum Conglobatarum*; unde cœpi suspicari, à Glandulis illis malè affectis communicari Sanguini *Lympham Subausteram & suo modo vitiatam*, quæ Effervescentiam exciret in corde itidem vitiosam, quam consequatur *partium quarundam concrescere aptarum secretio*, perfici autem & *absolvi concretionem illam nunc in Renibus*, quando *potens est ille Succus & Lympha*, in *Matulâ* verò, quando idem est *minùs potens*.

Earum causa.

CCCCXXXV. Quod *Conglobatis præsertim Glandulis* accidit, & *casei veteris abusum imprimis* consequitur, causa est, cur *Sanguis omnis vitietur*, atque *Saliva* quoque & *Succus Pancreaticus* similiter vitientur; unde tum Alimentorum *fermentatio*, tum *fermentatorum secretio*, tum *continua in tenui Intestino accidens Effervescentia* itidem vitiantur, sicque malum in-

dies augetur, & Calculorum generatio vires sumit.

CCCCXXXVI. Observandum autem, *Arenulas in superficie hærentes Capitis* malè affecti, *subsidentes* autem Affectûs *in abdomine urgentis*, in medio autem Urinæ atque nubeculâ ac enæoremate hærentes, *Thoracis* laborantis signa esse.

Eas dolores comitari. CCCCXXXVII. *Dolores* autem ac *molestiæ* tunc temporis *utplurimùm concurrunt*, *aliquando præcedunt aut sequuntur* vel in *Regione Lumbari*, ut & *partibus vicinis* cinguli ad instar *Hypochondrium utrumque* & *Ventriculi regionem prementes*; vel in *Capitis parte anteriore circa oculorum radices, tempora & frontem*, & aliquando in *occipite præsertim*, *universove capite*, *ipsum gravando ac premendo*; vel *in lateribus*, *pectorisve medio*, itidem *angendo, premendove*.

Qui quid significent. CCCCXXXVIII. Hic verò *doloris modus* ubique *premens atque gravans Succi peccantis austeritatem* designare videtur & confirmare.

Ardor in regione lumbari unde. CCCCXXXIX. Rariùs in *Regione Lumbari concurrit Ardor*, qui adscribendus *Bili* tunc *simul peccanti*. Nil enim impedit, plures humores simul peccare in corpore, atque tunc Symptomata ibidem graviora gignere.

CCCCXL. Arenulas ergò observavi hactenus affectas Glandulas indicare, imprimis Conglobatas, hinc & Conglomeratas.

Arenularum colores quid significent. CCCCXLI. Quoad *Colorem* Arenularum, observantur *albicantes cæteris solidiores ac duriores*, ideoque *periculosiores*: quod itidem de *calculis* verum; qui *quò rubent magis*, eò quoque *magis* habentur *friabiles & solubiles*, quò verò *magis albent*, eò *duriores ac solidiores* existunt.

6°. Urina rariùs excreta. CCCCXLII. Urinam dixi in superioribus peccare 6°. quando *rariùs excernitur*. Aliud enim est minus excerni Urinæ, quàm pro assumpti potûs quantitate oportebat, aliud eandem convenienti quantitate, rariùs tamen excerni.

Qui id fiat. CCCCXLIII. Quamvis enim rariùs quoque soleat ferè excerni Urina, quæ parcior prodit, atque parciorem Urinam soleat consequi rarior ejus excretio; fieri tamen potest, ut satis frequenter, licet parcior, excernatur Urina; quin ut satis copiosa excernatur, licet rariùs.

Et quot modis. CCCCXLIV. *Rariùs* proinde *excernitur Urina*, vel quia *non satis* ad sui evacuationem *excitatur*, aut *irritationem* illam *non sentit*, aut *se exonerare non potest Vesica*.

Quando ad sui evacuationem non excitatur Urina. CCCCXLV. Ad *sui evacuationem non excitatur Vesica*, quoties *Urina minùs existit acris & salsa* ob causas superiùs memoratas.

CCCCXLVI. *Irritationem non sentit* Vesica, in *stupore* tum universali, tum Vesicæ singulari, aut ab externo frigore, aut à narcoticis orto. Haud facilè namque puto fieri, ut paralysi laboret Vesica, integro permanente ipsius sphinctere; quem contrà non infrequenter paralysi corripi constat, illæsâ Vesicâ. Ejus causa.

CCCCXLVII. *Se exonerare non potest Vesica*, sive *paralysi* laboret, sive *nimiùm distendatur* ab Urinâ diutiùs retentâ, nimiumque cumulatâ. Quando se exonerare non potest vesica.

CCCCXLVIII. *Urinam* dixi contrà 7°. peccare, quando *frequentiùs excernitur*, quod longè frequentiùs evenit, quàm ut rariùs expellatur. 7°. Urina frequentiùs excreta.

CCCCXLIX. Frequentiùs excernitur Urina tum ob *irritationem molestam*, tum ob *sensum Vesicæ exquisitum*, tum ob *Sphincteris functionem diminutam*, *sublatamve*. Quot modis id fiat.

CCCCL. *Irritatio molesta* est ab *Urinâ Acri*, undecunque ortâ. Ob Irritationem molestam.

CCCCLI. *Sensus Vesicæ exquisitus* consequitur ferè ejusdem *Excoriationem*, *Exulcerationem*, aut *Ulcus*; quapropter etiam minimè Acris Urina mordet tamen vehementer partes suâ membranâ extimâ denudatas: quod imprimis in externâ cute suâ cuticulâ privatâ apparet. Ob sensum Vesicæ exquisitum.

CCCCLII. *Sphincteris Functio diminuitur tollliturve* in ejusdem *paralysi* aut *vulnere*, per quod continuè expelli solet lotium, atque ipsum in Vesicam suam est delatum. Ob Sphincteris functionem læsam.

CCCCLIII. Ad præcedentem speciem quodammodò referri posset, quam 8°. *Urinæ stillicidii* nomine indicavi; in quâ Urina frequenter ac guttatim exstillat, & *Stranguria* quoque vocatur. 8°. Urinæ stillicidium.

CCCCLIV. Hujus duæ occurrunt species, altera quidem indolens, altera verò *ardentem dolorem* comitem habens; unde & illam *Urinæ Ardorem* vocant, & *Dysuriam*, de quâ mox. Ejus species.

CCCCLV. *Simplex Urinæ stillicidium* sequitur ferè *Sphincteris vesicæ affectum* modò propositum, *paralysin* aut *vulnus*. Simplex.

CCCCLVI. *Dysuria* verò, quæ *cum dolore ardente ac mordente fit*, quamque 9°. loco citavi, sive conjunctum habeat Urinæ stillicidium, sive copiosiori Urinæ excretioni copuletur, ortum habet nunc *à solâ Urinæ Acrimoniâ*, *vel Salsâ*, *vel Acidâ*; nunc *à vesicæ collo excoriato*, *exulceratove*, unde à quâvis urinâ, etiam minimè acri, dolor excitatur vehementissimus & post urinam quoque redditam excrucians, quin ad novam mictionem impellens. 9°. Dysuria.

CCCCLVII. Peccat tandem 10°. *Urina*, quan- 10°. Urinæ per lo-

ea aliena excretio. quando *per vias alienas*, *vulnera*, *fistulas* in *medio pene*, aut *Vesicæ Sphinctere*, *alibive* existentia effluit; atque aliquando in *Uterum* priùs, aut *Crassum Intestinum* effunditur, quàm excidat.

Per Vulnera. CCCCLVIII. *Vulnerant* Vesicam, hujusve collum, aut Urethram varia instrumenta, pungendo, secandove, quò & ruptura ex casu aut contusione referenda.

Per Fistulas. CCCCLIX. *Fistulæ* autem *vulnera non ritè curata* consequuntur, aut spontè *post rupta Apostemate* excitantur.

CCCCLX. In externarum remotiorumve Cachexiæ Causarum investigatione occupati, sex res nonnaturales dictas perlustrandas docuimus: atque hactenus præter *Aërem* atque *Alimenta*, de *Alvi fœcibus* & *Urinis* egimus, ad *Excreta Retentaque* referri solitis.

Narium Mucus. CCCCLXI. Proximum autem inter naturalia Excreta locum *Narium muco* assignabimus.

Etiam in sanis habere locum. CCCCLXII. Quamvis enim aliqui putent, *secundùm naturam & absolutè Sanis nullum è naribus defluere Mucum*, quoniam Persæ valdè sobriè viventes nullum creduntur habuisse prodeuntem è naribus mucum, nullum exscreasse sputum; nescio tamen an illa in Persis observatio, dummodò vera sit, satis evincat, quod asseritur.

Persas nullum habuisse.

Et forsan quare. CCCCLXIII. Fieri enim potest, ut talis sit Aëris in Perside constitutio, ob quam accedente sobrio alimentorum usu, nullus coacervetur in naribus, tenuis saltem mucus, pauco, eoque exsiccato duntaxat occurrente, qui pro muco tunc non habeatur.

CCCCLXIV. Nam & in hisce regionibus æstatis tempore accidit multis, ut nullum tenuem habeant in naribus mucum, nisi exsiccatum; quin observantur aliqui, quibus nunquam, ne hyeme quidem autumnive tempore, aliquis prodit mucus.

In his regionibus naturalem esse Mucum. CCCCLXV. Quicquid sit, observamus in hisce regionibus Septentrionalibus tàm naturalem esse Muci productionem ac profluxum, ut paucis sine sanitatis detrimento illius proventus desit.

Ejus Via. CCCCLXVI. Hîc ergò saltem pro naturali & necessario excremento habebimus *Mucum*; quantum judicare datum, *à glandulâ pituitariâ imprimis ad nares delatum*.

Unde ortum habeat. CCCCLXVII. An verò à *Glandulis choroeidem plexum cum arteriis constituentibus* aliquâ sui parte ortum suum habeat is mucus, an insuper *à Pituitâ in Spirituum Animalium* in Cerebro ac Cerebello factâ *secretione* simul à Sanguine secretâ, & ad Ventriculos, hinc per infundibulum ad Glandulam Pituitariam delatâ, an præterea à *Succo peculiari in Glandulosâ narium tunicâ* secreto trahat suam originem, nec affirmare, nec negare ausim.

CCCCLXVIII. Utique non desunt argumenta, quæ singulos istos muci ortus suadeant, nondum sufficientia, quæ unum aut plures persuadeant.

CCCCLXIX. Id saltem manifestum, *Mucum* omnem naturalem *visciditatem* aliquam in se continere, cujus ratione, ubi tantillum exsiccatur, *tenacitatem* notabilem acquirit: quod & Salivæ quoque accidit. Mucum omnem esse Viscidum.

CCCCLXX. *Mucus* hic *peccare* videtur 1°. quando *deficit*. 2°. quando *minuitur & parcior* existit. 3°. quando *copiosiùs* prodit. 4°. quando *fluidior & Aquosior*. 5°. quando *tenacior*. 6°. quando *Acrior*, & nunc *Salsus*, *nunc Acidus* occurrit. Quot modis peccet.

CCCCLXXI. *Mucus in naribus deficit* 1°. quando ejus materia à reliquo Sanguine non separatur, vel in Cerebro ac Cerebello, vel in plexûs choroeidis Glandulis, vel in glandulâ Pituitariâ, vel in Glandulosâ narium tunicâ; dummodò ab hisce partibus omnibus proveniat. 1°. Quando deficit. Et quot modis id fiat.

CCCCLXXII. 2°. Quando aliò, & imprimis ad fauces transfertur.

CCCCLXXIII. *Non secernitur à reliquo Sanguine Muci materia ob affectus Cerebri Calidos, cum calore saltem manifesto conjunctos, aut ab æstu quocunque ortos.*

CCCCLXXIV. Aliò ad fauces transfertur Mucus, & imprimis obstructis aut quovis modo angustatis circa sui radicem naribus, quod circa Gravedinis initia non rarò contigit, quamvis id à Scriptoribus non est forsan observatum.

CCCCLXXV. Idem *Mucus parcior ad Nares defluit*, 1°. quando *pauca ejusdem materia* secernitur à Sanguine in partibus, in quibus secerni solet: & quidem ob causas modò memoratas, sed leviores. 2°. Quando parcior ad nares defluit. Et quot modis id fiat.

CCCCLXXVI. 2°. Quando *ejus pars aliqua*, uti dictum, *transfertur ad fauces*, itidem ob causas jam dictas, sed leviores.

CCCCLXXVII. *Copiosior* autem *prodit per Nares Mucus*, 1°. quando *illius plurimum separatur* in partibus illi secretioni dicatis. 3°. Quando copiosior prodit. Et quot modis id fiat.

CCCCLXXVIII. Illud autem accidit, tum ubi *Sanguis abundat Pituitâ*; tum ubi *Partes illi secretioni dicatæ ab externo præsertim frigore ac Boreali vento* corpus *calens & caput imprimis ex improviso corripiente sunt malè affectæ*; unde corrumpitur quodammodò in ipsis Sanguis, atque plus partis Pituitosæ solet à cæteris tunc secerni, ut in Coryzâ hoc accidit. Cum illius plurimum separatur.

Cùm mucus per nares stillat. CCCCLXXIX. Prodit idem Mucus copiosior per nares 2°. quando *ejus parùm, vel nihil transfertur ad fauces, sed omnis, plurimus saltem, per nares* stillat: quem motum antrorsùm promovere potest Capitis inclinatio diutiùs continuata, sive ob affectum aliquem illam inclinationem desiderantem aut urgentem, sive ob morem malum; cùm non pauci se vitiosæ corporis positioni sensim assuefaciant.

Fluidior & Aquosior. CCCCLXXX. *Fluidior & Aquosior* destillat per nares *Mucus*, quoties multum seri à Sanguine illi admiscetur; quod fit, tum quando *sero abundat Sanguis*; tum quando ab *externo frigore affectum est graviter Caput*, unà cum *Glandulis* in ipso existentibus, unde plus partis serosæ secerni solet in ipsis; quemadmodùm fieri videmus in Gravedine sive Coryzâ.

Tenacior. CCCCLXXXI. *Tenacior prodit è Naribus Mucus*, quoties *suo sero destituitur Sanguis*, aut *illud per Urinas, Sudoresve copiosiùs evacuatur*, aut in Affectibus cum calore manifesto copulatis *idem consumitur*, *inspissatur* saltem: Unde in febribus ardentibus ab exspirato per nares Aëre non parùm incrassatur Mucus, & exsiccatur, adeóque tenacior fit.

Acrior, vel Salsus, vel Acido-salsus. CCCCLXXXII. *Acrior existit Mucus*, & quidem nunc *Salsus*, nunc *Acido-salsus*; quoties illi simile admiscetur in Cerebro serum; quod frequentissimè accidit in Gravedine, quibusdam sine Gravedine. Illud autem contingit præsertim tempore frigido, aut à quovis caput afficiente frigore.

Ejus causa. CCCCLXXXIII. Existimo autem *externum frigus*, quoties potentiùs, ac imprimis à quâcunque causâ calens afficit caput, *Glandulas* præsertim *corripere*, atque *in Sanguine Serum ita alterare, ut copiosiùs in Glandulis secernatur*, & *non tàm in Vasa Lymphatica propellatur, quàm per Glandularum membranam penetrans in partes vicinas effundatur*; In *Cerebro* verò ex Glandulis plexui choroeidi implicatis partim in *laterales Ventriculos effusum* sensim per infundibulum ad Glandulam Pituitariam, & hinc ad Nares pergat: *partium ad spinalis medullæ latera deorsùm tendat, &* varia ubique damna & noxas excitet.

Aurium sordes. CCCCLXXXIV. Plura sunt Utrique Sexui communia Excrementa, præter Alvi fœces, Urinam, & Narium Mucum; *Aurium sc. sordes*, à quibus tamen quoniam vix aliquid notabilis homini contingere solet ad Cachexiam producendam, de illis nunc non agemus.

Peculiaria Utrique sexui excrementa. CCCCLXXXV. Utrique autem sexui peculiaria sunt Excrementa, non quidem Individui, sed Speciei conservationi propriè dicata; à quibus malè habentibus quoniam non rarò Cachexia producitur, de illis quoque nunc agemus.

CCCCLXXXVI. *Viris* autem ad Generationem solum *Semen* excernitur; *fœminis* autem tum *Semen*, tum *Sanguis Menstruus*, ad quem *Lochia* referenda, tum *Lac*. Viris semen, Fœminis semen & sanguis menstruus, &c.

CCCCLXXXVII. Non in omni ætate Maribus *effunditur Semen, non pueris, non senibus decrepitis*, sed primùm *Adolescentibus ad pubertatis annos perductis*, circa decimum quartum ætatis annum incipiendo, & tamdiu continuando, donec decrepiti fiant senes. Cui ætati semen effundatur.

CCCCLXXXVIII. *Semen* igitur *tum demum produci*, ad Venerem excitare, hinc & effundi solet maribus, *quando maximam augmenti sui partem sunt nacti & robustiores facti*.

CCCCLXXXIX. *Generatur Semen* tum ex *Sanguine*, tum ex *Animalibus Spiritibus beneficio fermenti in testibus parati*. Ejus Materia.

CCCCXC. Ex Sanguine, ejusve parte peculiari generari Semen, patet ex *Arteriis copiosis* ad Testes, aut Epididymidas saltem pergentibus. Sanguis.

CCCCXCI. An verò à *singulis corporis partibus aliquid semini generando ad Testes transferatur*, quis audebit affirmare aut negare? Non ego, qui nil absurdi invenio in affirmatione, nil in negatione. Cui forsan admixtum est quid à singulis corporis partibus.

CCCCXCII. Cùm enim in *perpetuò fluxu* eoque *circulari* versetur Sanguis, quis negare audebit, Sanguinem partes singulas pertranseuntem aliquid à singulis mutuari, ac illud ipsum circulatione iteratâ tandem aliquando ad testes appellere, atque in ipsis hærens talem semini materiam præbere, ex quâ similis pars producatur. Et quare.

CCCCXCIII. Quis autem considerans, quàm incertum sit, quàm fortuitum, ut Sanguis à singulis partibus ad Cor refluens, novo inde effluxu pergat ad testes, non item ad partes alias, idem audebit affirmare? tunc enim particulis ab his aut illis partibus refluentibus destituti Testes producturi erunt necessariò semen hactenus imperfectum, nec ad singulas corporis partes ritè efformandas aptum.

CCCCXCIV. Adde, quòd *si à partibus singulis resecetur quasi Seminis materia*, quæ postmodùm singulis in fœtu efformandis inserviat: nonne metus est miræ confusionis, si tàm à matre, quàm patre accedat semen, & à matre insuper Sanguis menstruus? quo concesso, nonne magna inde exsurget confusio?

CCCCXCV. Adeò ut, quocunque te vertas, difficultates te urgeant undique, nec facile sit se ex illis extricare.

Seminis color.

CCCCXCVI. *Semen* autem laudabile *coloris* est *albicantis*, *substantiæ subviscidæ*, ac dum effunditur *spumosæ*.

Spiritus Animales concurrere ad seminis productionem.

CCCCXCVII. *Spirituum Animalium plurimum concurrere ad seminis productionem* vel inde patet, quòd *omnes functiones Animales, Sensus & Motus, non parùm debilitentur ab effuso, liberaliùs præsertim, semine.*

Semen quot modis peccet.

CCCCXCVIII. Hoc *Semen peccare* dicitur, 1°. quando *Nullum*. 2°. quando *paucum*. 3°. quando *nimium*. 4°. quando *colore, consistentiâ, odore, acrimoniâ, aliisve qualitatibus Vitiosum*. 5°. quando *difficiliùs & rariùs*. 6°. quando *faciliùs ac frequentiùs* excernitur.

1°. Cùm nullum excernitur.

CCCCXCIX. In quibusdam *Nullum* excerni potest, qui frigidi ac maleficiati solent vocari. Sic memini, aliquando me in consilium vocatum apud hominem Uxoratum, Pene satis crasso & testibus crassiusculis præditum, ineptum tamen ad conjugii munia obeunda; imprimis *ob defectum sufficientis ac satis diu perseverantis erectionis in pene*, ob quem defectum forsan desiderabitur quoque seminis (si quod erat) excretio; quamvis *citra illam erectionem penis fieri seminis effusio possit.*

Ejus causa.

D. Causa proinde nullius effusionis seminis est imprimis ejusdem defectus, ob *viarum Testiumve vitium.*

Viarum vitium.

DI. *Viæ peccant*, quoties aut arteriæ spermaticæ non communicant cum Testibus, aut Nervi pauci vel nulli ad Testes, aut Epididymidas feruntur.

Ut & Testium.

DII. *Testes peccant*, quoties suo naturali destituuntur fermento spermatopoietico, aut planè desunt, ut in Eunuchis.

2°. Cùm paucum excernitur.

DIII. *Paucum generatur, effunditurque semen*, si *vasa tenuia* duntaxat & *pauca* ferantur ad Testes; si *Testes ipsi debiles sint* ac imbecilles; quod *grandibus* ferè accidere observamus, qui nunquam laudantur, sed potiùs mediocres.

3°. Cùm nimium excernitur.

DIV. *Nimium contrà producitur effunditurque semen*, quando Arteriæ ac Nervi insignes ad Testes feruntur, eosque potentes.

DV. Idem aliquando accidit in Venere nimiâ, ob quam affluit Sanguis unà cum animalibus spiritibus copiosiùs ad Testes; tunc verò debilius simul & Aquosius produci solet semen.

4°. Cùm Qualitatibus vitiosum est. Nempe Colore.

DVI. Peccat idem *Semen*, quoties his aut illis *qualitatibus vitiosum* prodit.

DVII. Nam 1°. *Colore* non rarò alieno præditum effluit, dum, quod naturaliter albicat, præter naturam flavescit aut viridescit: quod imprimis contingere solet in Lue venereâ, in quâ pluribus insuper nominibus peccat.

Odore.

DVIII. Ubi 2°. *Odorem* quoque alienum ac fœtorem subinde acquirere solet, ob corruptionem illi comitem.

Acrimoniâ.

DIX. Quin in eâdem Lue 3°. *Acrimoniam* solet nancisci semen, cujus nomine ulcera circa penis radicem in prostatis & vesiculis seminariis producuntur.

Consistentiâ.

DX. Sed & 4°. *Consistentia* seminis mutatur in Gonorrhoeâ tum Venereâ, tum simplici; longè namque *liquidius* solet tunc existere, quo nomine etiam sponte tunc & continuè effluit.

Ejus mutationis causæ.

DXI. Liquidius autem evadit semen, aut *ob seri admistionem nimiam*, aut *ipsius seminis corruptionem*: Illud in non virulentâ, hoc in virulentâ solet accidere Gonorrhoeâ: quæ molestior erit, si serum Sanguinis concurrat.

DXII. *Extra Gonorrhœam* observatur etiam *semen nimis liquidum* ac ideò minùs prolificum; quod sequitur tum *universi Sanguinis constitutionem pituitosam*, tum imprimis *Testium Dispositionem imbecillam*, ob quam Frigidi ferè vocantur, qui tales observantur; sive paucum, sive satis copiosum, aqueum tamen habent semen, nunquam tamen valdè fœcundum.

5°. Cùm difficiliùs & rariùs prodit.

DXIII. *Difficiliùs & rariùs prodit semen*, ubi paucum producitur, imprimis si tunc Veneri nihilominùs frequentiùs opera detur. Nil enim impedit, aliquem sæpiùs coïre, qui tamen rariùs effundat Semen: cùm aliud sit ad Coïtum, aliud ad Seminis excretionem irritari, licet utplurimùm hæc conjungantur; possunt tamen seorsim consistere, adeò ut quis ex solâ cogitatione sine coïtu semen effundat, vel licet coëat, semen tamen non effundat.

DXIV. Ubi autem quis sine coïtu semen effundit, necesse est, ut aut semine abundet, imprimis fluidiore, aut pridem illud non effuderit.

6°. Cùm faciliùs & frequentiùs effunditur.

DXV. Denique *faciliùs ac frequentiùs effunditur semen*, quando id in corpore *abundat*, & maximè *fluidius*.

Hæc omnia fœminarum semini etiam accidere.

DXVI. Quæ *de semine in Maribus* peccante diximus, *ad Fœminas* non ita difficulter transferri possunt: non opus proinde, ut eadem pluribus hic persequamur; quin potiùs ad cæteras Fœminis peculiares *Evacuationes, Sanguinis* putà *Menstrui & Lactis*, pergendum foret, nî earundem vitia jam in Lib. 3. prolixè essent enarrata & exposita, unde eadem revocari possunt ac debent, hucque inter Cachexiæ remotiores causas, sicut aliæ res nonnaturales omnes peccantes, referri.

DXVII. Postquam igitur tum primò de Aëris vitiosi correctione, tum secundò de Alimentorum peccantium emendatione, tum tertiò

tiò de Excretorum, Retentorumque vitiis multifariis, eorundemque medelâ hactenus egimus: Proximum est, ut de reliquis quoque non naturalibus dictis Rebus, Corporis motu, Animi Affectibus, atque Somno Vigiliisque ordine quædam proferamus.

Corporis Motus quot modis peccet. DXVIII. Faciemus autem à *Corporis Motu, exercitioque vitiato* sæpenumerò dicendorum initium.

Nempe excessu. DXIX. *Peccat* verò duobus imprimis modis *Corporis Motus*, quando Cachexiæ causa debet existere, aut *excessu*, aut *defectu*.

DXX. *Ex nimio sc. Corporis Motu*, eoque diu continuato, *exhauriuntur Spiritus Animales, acrioresque fiunt humores in corpore existentes, Biliosi, serosi, Acidive*; unde forsan molesta illa Corporis Lassitudo, cum Artuum lancinationibus conjuncta.

Humorum Acrimonia quid producat. DXXI. Ab humorum verò qualiumcunque Acrimoniâ, vel in tenui Intestino, vel in dextro Cordis Ventriculo, vel utrobique vitiosa excitatur Effervescentia, & Febris, magnæ corporis Defatigationi utplurimùm comes, quamvis non semper æquè gravis soleat observari; quoniam, præterquam quòd Defatigatio non semper contingit æqualis, humores in corpore cujusvis, aut omni tempore non existunt similes, nec proinde eandem Acrimoniam suscipere aptæ.

Per Spiritus Animales temperatur. DXXII. Sunt enim in multis corporibus humores Acres quidem, at per Animales Spiritus, aliaque temperati, quibus pereuntibus aut non accedentibus, Acrimonia illa se magis magisque manifestat: in aliis corporibus nulli existunt aut producuntur humores Acres, unde licet minus Animalium Spirituum ad omnes accedat, persistunt tamen temperati nec nisi aliis accedentibus Acrimoniam nanciscuntur, vel saltem valdè rarò.

Quare quidam laborem ferre, quidam non ferre queant. DXXIII. Hinc etiam est, quòd aliqui ex minimo labore & defatigatione corporis mox malè habeant, dum alii & gravem & diuturnum satis perferre possunt laborem absque notabili corporis noxâ.

Ex nimiâ defatigatione Cachexia. DXXIV. Ubi autem ex nimiâ defatigatione Humores in corpore Acriores fiunt, quid miri, si Cachexia quoque consequatur; quæ proinde non curabitur, nisi mitigatâ priùs illâ vehementiore Corporis agitatione ac defatigatione; quin usurpando medicamenta consequentem humorum quorumvis Acrimoniam temperantia, & maximè Spirituosa.

Ut & ex nimio Otio & corporis quiete. DXXV. Quemadmodùm verò à nimio exercitio generatur Cachexia, sic contrà *à nimio Otio & corporis quiete* ea itidem observatur produci, sed alia ejus species.

Quare id fiat. DXXVI. Accidit autem id, quatenus in *Otio cumulantur in* Corpore *humores Pituitosi*, quin imperfectiùs contingit Alimentorum in Ventriculo Fermentatio, Parcior sequitur Animalium Spirituum ex Sanguine separatio, &c.

DXXVII. Quoniam igitur in Otio & corporis quiete nimiâ impeditur Alimentorum Fermentatio, proditque Chylus & Sanguis partes nimiùm junctas habens, necesse est, ut omnes ex ipso parandi Liquores solitò Pituitosiores atque Crassiores existant, & consequenter universi corporis constitutio existat *Pituitosa* & *OEdematosa*, hoc est, *Cachectica*.

Ejus Medela. DXXVIII. *Medebitur* autem tali Cachexiæ æger, *disponendo sensim corpus ad motum majorem*; & *usurpando medicamenta* humorem pituitosum *incidentia, attenuantia*, &, si simul redundaverit, *evacuantia*, & quidem per vices ac intervalla, quâ ratione non solent ita debilitari vires.

Ex Animi Motu vehementi Cachexia. DXXIX. Longè frequentiùs Animi, quàm Corporis Motus vehemens solet Cachexiam producere.

DXXX. *Plerique autem Animi Affectus* & *Motus*, si *vehementiores fiant*, & quidem si *sæpiùs tales* contingant, vel *diutiùs perseverent*, id efficiunt.

Et ex quibusnam. DXXXI. Imprimis verò id præstant *Ira, Metus, Tristitia, Spes Anxia, Desperatio, Invidia, Commiseratio*, excedentes ac diu permanentes.

Et quare. DXXXII. Videntur autem singuli hi Affectus id præstare, quatenus ipsi conjunctas habent *Mentis sollicitudines, vigilias; & hinc consequentem Spirituum Animalium consumptionem*, ac *proinde Humorum variorum Acrimoniam*.

DXXXIII. Nam præterquam quòd in *Irâ* in specie *Bilis* observetur irritari, acriorque efferri; in *Tristitiâ* verò & *Metu Succus Acidus*; quemadmodùm alibi pluribus hoc ostendimus; accedit, quòd in gravioribus illis Animi motibus, ac imprimis diutiùs permanentibus, & sæpiùs repetentibus, *Curæ* conjungantur *cum vigiliis*, quæ spiritus animales exhaurientes, uti notum, causæ sunt auctæ in humoribus peccantibus acrimoniæ.

DXXXIV. Pluribus hanc rem nunc non prosequemur, quia aliàs id à me factum; quin potiùs paucis illorum Affectuum noxas deducemus.

Ejus Curatio. DXXXV. Prout enim Bilis, vel Succus Acidus Acrimoniam concipit majorem, ita diversa continget Cachexiæ species, & diversa requiretur uniuscujusque Curatio.

Affectus mitigandi & regendi. DXXXVI. Cæterùm in genere allaborandum, ut, quantum fieri potest, compescantur, *mitigentur ac regantur Affectus*, tum vitando

omnes

omnes ipsorum occasiones, tum obfirmando Animum contra singulorum excessus.

Humores vitiatos corrigendo.

DXXXVII. *Humores* quod attinet tunc simul vitiatos, *corrigendi* erunt singuli pro sui diversitate diversimodè, atque medicamentis sæpiùs à me propositis, & subinde iterum proponendis.

Deficientes restaurandi, & excedentes purgandi.

DXXXVIII. Quòd si aut *deficere aut excedere* comperiantur *Humores* qualescunque, ii aut *redintegrandi* erunt *Alimentis Medicamentosis*, aut *evacuandi purgantibus*, & quidem per vias singulis & humoribus peccantibus, & corporibus affectis convenientissimas.

Vigiliarum & Somni excessus causa Cachexiæ.

DXXXIX. Eadem ferè ratio est *Vigiliarum & Somni mediocritatem excedentium*, quæ fuit *Corporis motûs & quietis* immoderatorum: quemadmodùm enim à nimio corporis motu, sic & *à Vigiliis protractis consumuntur, exhauriunturque Spiritus Animales, Acriores fiunt Humores* in cujusvis corpore dominantes, *Bilis, Succusve Acidus*, & ex utroque forsan ortum *Serum*.

Et quomodò.

DXL. Quemadmodùm rursus à nimiâ Corporis quiete, atque otio; sic & *à Somno multo augentur in Corpore humores Pituitosi ac viscidi*.

Ejus Curatio.

DXLI. Cùm proinde similis observetur harum Rerum Effectus, similia erunt adhibenda, quæ prioribus, auxilia.

DXLII. Interim ad mediocritatem deducendæ sunt Vigiliæ, vel minuendus Somnus.

Cachexiæ curatio.

DXLIII. Quemadmodùm verò *Affectuum omnium*, sic & *Cachexiæ Curam consistere* docuimus tum 1°. in *Vitatione, aut Correctione sex Rerum non-naturalium dictarum, quomodocunque peccantium; cæterarumve causarum fortuitò vel studio homini accidentium*, ipsiusque Sanitatem depravantium: tum 2°. in *Partium corporis Continentium, Contentarumve Qualitate sensili vel propriâ vel communi peccantium emendatione*, atque ad pristinam integritatem restitutione.

Quinam Sani, quinam Ægri dicendi.

DXLIV. Quoniam enim illi demum, tantùmque *Sani sunt ac dici possunt*, in quibus *Functiones omnes ritè* obeuntur; quemadmodùm contrà illi *Ægri sunt & vocari debent*, in quibus *una vel plures Functiones quocunque modo labefactatæ observantur*.

Functionum integritas unde pendeat.

DXLV. *Quoniam rursus Functionum omnium Integritas pendet* immediatè tum *ab Animâ ritè dispositâ*, tum *ab omnibus singulisque Corporis Continentis, Contentique Partibus* itidem *ritè dispositis*: mediatè verò & imprimis à *sex rebus non naturalibus dictis* convenienter usurpatis.

Quando Corporis partes ritè sunt dispositæ?

DXLVI. Quoniam denique *ritè dispositæ sunt Partes* corporis *Continentes ac Contentæ*, quando singulæ *qualitatibus sensilibus tam propriis, quàm communibus, qualibus decet, sunt præditæ*.

Quando functiones in Ægris labefactentur?

DXLVII. Fit unicuique manifestum, *in Ægris labefactari Functiones unam vel plures*, quamprimùm *vel Ipsa Anima* est ad Functiones suas obeundas *malè disposita*, vel *Una pluresve Corporis Continentis, Contentive Partes secundùm Qualitates suas sensiles proprias vel communes occurrunt malè dispositæ*.

Quando Ægrorum curatio ritè instituatur?

DXLVIII. Unde nulli non patet, *Ægrorum Curationem* ritè institui; quando hæc *qualiacunque Animæ, Corporisve Contenti Vitia citissimè, tutissimè, ac jucundissimè emendantur, & ad pristinam integritatem reducuntur*.

DXLIX. Quòd fit, ut de Animæ Curatione nil dicam, quando *Qualitates* prædictarum *Corporis Continentis, Contentive partium sensiles tam propriæ, quàm communes*, in quibus ritè dispositis earum perfectionem consistere, atque ab ipsis Functiones manare, docui in superioribus, quatenus vitiatæ observantur, *convenientibus auxiliis instaurantur & ad amissam perfectionem reducuntur*.

Primariæ curandæ Cachexiæ indicationes unde

DL. Videndum porrò, quænam partes, & quibusnam qualitatibus peccare soleant, ut Cachexia inde consequatur: unde non ita difficile erit, primarias Curandæ Cachexiæ Indicationes eruere, ac ipsam curandi rationem proponere.

Cachexiæ Causa universalis.

DLI. Cùm autem in *Cachexiâ vitiata sit universi corporis Nutritio*, universalis quoque ipsius Causa fuit à me ponenda, *Sanguis putà vitiosus*: ad quem cæteri quoque humores vitiati, vel ut Causa, vel ut Effectus, sunt revocandi.

Ejus species earumque curatio.

DLII. Quoniam verò non una, sed plures observantur Cachexiæ species, quarum primam *Serosam*; secundam *Pituitosam*; tertiam *Biliosam*; quartam *Acidam*; quintam *Flatulentam* liceat nominare, singulis pro Causæ proximæ diversitate Curam peculiarem assignabimus.

Serosæ Cachexiæ curatio.

DLIII. *Serosam*, sero in corpore abundanti debitam, *curabimus & minuendo, evacuandoque* per intervalla serum, & novam ipsius *generationem impediendo*, idque Diætâ conveniente.

Serum evacuando per alvum.

DLIV. *Serum* per Alvum *evacuant* Medicamenta purgantia, *Hydragoga* dicta, inter quæ excellunt Mechoacanna, Jalappa, Gummi Gotte, & similia.

Per Sudores.

DLV. Idem per *Sudores* expellunt Ligna Guajaci, Sassafras, Buxi, Quercûs, & similia.

Per Urinas.

DLVI. Serum quoque per *Urinas* educunt Diuretica plura, sed imprimis Salia Volatilia, Succini, Urinæ, Salis Armoniaci, & similia.

Seri generationem quænam impediant.

DLVII. *Generationem seri impediunt* Aër siccus; Potus parcus: Cibus gratus & boni Succi; Somnus moderatus; Corporis motus mediocritatem tantillùm excedens; Animus ad hilaritatem compositus.

Pituitosæ

DLVIII. *Pituitosam Cachexiam*, redundanti

Cachexiæ curatio. danti in corpore Pituitæ tribuendam, curabimus *Pituitam minuendo*, evacuandoque per vias commodas, eandemque *corrigendo*, & *ejus proventum majorem impediendo*.

Pituitam minuendo. DLIX. *Minuemus Pituitam*, ipsam deorsum imprimis, & aliquando sursum evacuando, Et quibus. per medicamenta *Phlegmagoga* dicta, Colocynthidem, Agaricum; Hermodactylos, Turpetum, &c. imprimis per Mercurium modis quibusvis præparatum, Præcipitatum putà, vel Sublimatum, Dulcem præsertim.

Corrigendo. Et quibus. DLX. Eandem *Pituitam corrigemus* per Medicamenta Volatili Sale, ac Oleoso præsertim abundantia & Aromatica, vulgo incidentia & attenuantia dicta, Rad. Enul. Campan. Iridis, Galangæ, Cyperi, &c. Ligna Guajaci, Sassafras, &c. Fol. Majoranæ, Salviæ, Rorismarini, Rutæ Hortensis, Menthæ, Calaminth. mont. &c. Baccas Lauri, Juniperi, &c. Sem. Anisi, Fœniculi, Cumini, &c. Flores Rorismarini, Lavendulæ, Chamæmel. Rom. &c. Cort. Arantiorum, Citri, &c. Aromata pleraque.

Ejus proventum impediendo. DLXI. *Proventum Pituitæ impediemus*, vitando Aërem pluviosum ac nebulosum, inter Alimenta Pisces Marinos, Carnem pinguem, Potum multum & Aquosum, Somnum nimium, Otium, Timorem & Tristitiam longam.

Cachexiæ Biliosæ curatio. DLXII. *Cachexiam Biliosam* & à redundante in Corpore Bile ortam curabimus, *Bilem minuendo*, evacuandoque, eandem *corrigendo*, atque *proventum ipsius impediendo*.

Bilem evacuando & quibus. DLXIII. *Bilem evacuabimus sursum* imprimis per *Antimonialia* Medicamenta, *deorsum* per *Cholagoga*, *Rhabarbarum*, *Scammonium*, *Tamarindos*, &c.

Corrigendo & quibus. DLXIV. *Corrigemus Bilem Acriorem* per *Acida* vel blandiora, vel cum aliis saltem priùs temperata, Succum Citriorum, Arantiorum, Granatorum Acidorum, Berberorum, Ribesiorum, &c. Spiritum Salis dulcem, Oleum Sulphuris per campanam, Spiritum Vitrioli, Aluminis, Nitri, &c. *Bilis proventum impediemus*, Ejus proventum impediendo. abstinendo ab Aëre fervido, Alimentis Acrioribus, Potu generoso, Vigiliis multis, Corporis exercitio vehementiore, Irâ, &c.

Cachexiæ Acidæ curatio. DLXV. *Cachexiam Acidam curabimus*, à Lymphâ, Succoque Prancreatico acidioribus pendentem; non tàm minuendo, quàm alterando & corrigendo acidum in corpore humorem, atque ipsius proventum novum pro virili impediendo.

Acidum. DLXVI. *Acidum* commodè *minui ac evacuari non potest*, *nisi priùs temperetur*, aliàs tormina excitat horrenda.

Temperando. DLXVII. *Temperabitur* autem Acidum potentissimè à Sale volatili & oleoso, cùm prætereà ipsum temperare soleat & Sal lixivus, & spiritus Volatilis, & Oleum quodvis, aromaticum præsertim.

Evacuando. DLXVIII. Acidum temperatum *evacuabitur* memoratis suprà *Hydragogis*.

Ejus proventum impediendo. DLXIX. *Impedietur Acidi proventus*, cavendo ab Aëre frigido, ventoque Boreali, Alimentis Acidis, vel cum acido conditis, Animi mœrore ac Timore, &c.

Cachexiæ flatulentæ curatio. DLXX. *Flatulentam Cachexiam*, *Flatibus* in tenui præsertim Intestino ex *Pituitâ Viscidâ & Bile ortis*, atque per Lactea vasa in Ductum Thoracicum, mox Cor & universum Sanguinem delatis proficiscentem Curabimus, utramque hanc *Causam corrigendo*, ac *redundantem minuendo*, quin *novum proventum impediendo*, denique *Flatus ubique discutiendo*.

Pituitam viscidam incidendo. Et quibus. DLXXI. *Pituitam Viscidam incidunt* tum Aromatica omnia & sale volatili abundantia; tum Acida; & efficacissimè Gummata aromatica, Galbanum, Sagapenum, Ammoniacum, Bdellium, Opopanax, Mastiche, & similia.

Bilem Acriorem alterando. DLXXII. *Bilem Acriorem* uti dictum, *infringunt* eadem Acida, Diluunt Aquea, Obtundunt Oleosa, Temperant spirituosa.

DLXXIII. Quæ tum *Pituitam Viscidiorem*, tum *Bilem* quamvis *educant*, jam dictum.

DLXXIV. Dictum quoque, quænam utriusque humoris *proventum impediant*.

Flatus discutiendo. Et quibus. DLXXV. Flatus autem discutiunt imprimis Semina Aromatica, utpote Sale volatili, sed oleoso, præ cæteris plantarum partibus prædita; quippe quæ salia volatilia oleosa, ex quibusvis etiam parata, idem præstant, alia tamen aliis potentiùs & commodiùs.

DLXXVI. Unde quoque olea aromatica ex quibusvis destillatione elicita, potentissimè atque præ aliis medicamentis omnibus flatus discutiunt.

Spiritûs Nitri Vires. DLXXVII. Hisce meritò annumeramus *Spiritum Nitri*, summum flatus discutiens medicamentum, atque ex Sale maximè Oleoso paratum. Nullum enim Sal, quod sciam, occurrit, quod & Ignem concipiat, & proinde tàm Oleosum sit, atque Sal petræ, sive nitrum.

Opii vis. DLXXVIII. Ad flatus discutiendos plurimùm quoque conferre potest *Opium*, & quodvis opiatum medicamentum.

DLXXIX. Atque sic paucis Curationem variarum Cachexiæ specierum secundùm ipsarum Causas proximas proposuimus, nec formulas nunc varias addidimus, idem aliàs in aliis affectibus facturi.

Finis Tractatûs Quinti.

TRA-

TRACTATUS VI.

De Hydrope.

Hydrops quomodò oriatur.

I. Cachexiâ perseverante, cum *totius corporis languore* atque nonnunquam, imò frequentiùs *Febre lentâ*, aliisque *Molestiis ac Symptomatibus* variis sensim excitatur illa Aquea Corporis Intumescentia, *Hydrops* vulgò dicta, cujus explicationem discursui de Cachexiâ meritò subjungimus.

Quid per Hydropem intelligat Auctor.

II. Per Hydropem autem intelligo Humoris Serosi vel Pituitosi in Corporis Habitu vel Cavitate quâvis Collectionem.

Quid sit.

III. Adeò ut Hydrops sit Morbus in Sero vel Pituitâ extra sua vasa effusis, hinc & Collectis in loco quovis præternaturali.

Ejus differentiæ unde petantur.

IV. Hydropis omnis differentia petitur tum à materiâ diversâ, tum à Collectionis loco diverso.

Locus ejus varius.

V. Locus enim Collectionis Hydropicæ aut est Corporis habitus, aut Abdominis, aut Pectoris, aut Capitis, aut Scroti, aut alterius partis Cavitas.

Et varia nomina.

VI. Hinc Abdominis Hydrops Ascites vocari solet, Capitis Hydrops Hydrocephalus, Pectoris Hydrops proprio nomine caret; Scroti Hydrops Hydro cele dicitur.

Hydrops in corporis habitu duplex.

VII. Hydrops in Corporis habitu observatus, ratione materiæ à quibusdam & quidem meritò in duas species dividitur.

Anasarca & Leucophlegmatia.

VIII. Nam quoties à sero tenui, Aqueo, vel Salso trahit originem, toties *Anasarca* quibusdam vocatur; uti quoties à Pituitâ Gelatinam imitante ortum ducit, toties *Leucophlegmatia* iisdem dicitur.

Quomodò differant.

IX. Non ignoro, multis eundem Affectum utroque nomine venire, quod nec improbo; interim & hoc non ignoro, diversas observari in praxi species talis Hydropis in Corporis habitu reperti, secundùm materiæ diversitatem, quæ quoniam diversis non fuerunt à Veteribus distinctæ forsan nominibus, meritò à recentioribus in praxi versatis citra Veterum contumeliam distingui potuerunt duobus istis nominibus jam usu receptis, sed quodammodò aliter quàm olim explicatis.

Hydrops Universalis.

X. Hinc in habitu Corporis observatus Hydrops vulgò Universalis vocari solet, quamvis, si quis rem ritè consideret, non sit magis universalis, quàm cæteri: Neque enim Corporis habitus est corpus universum. Licet namque facilè huic externo potiùs nominando Hydropi diutiùs perseveranti succedere vel potiùs accedere soleat Ascites, quamdiu tamen ille non adest, imò licet adsit, dummodò Caput & Pectus, quemadmodùm ferè fieri solet, libera permanent ab Hydrope, tamdiu universalis vocari nequit.

XI. Aliquando tamen verè Universalem Hydropem observamus in hisce regionibus, quando sc. & Corporis habitus, & Venter, & Pectus, & Caput observantur Aquâ plus minùs oppleti, atque illam ubique coacervare.

Unde liquor Hydropem producens effundatur.

XII. His ita observatis, meritò quæritur, non tàm quæ sit Hydropem constituens Materia, cùm geminam ex praxi assignaverimus, Serum & Pituitam; sed unde uterque hic liquor in Corporis habitum vel Cavitates effundatur & ibidem sensim colligatur.

XIII. Non putem autem id commodè ex Venis vel Arteriis peti, sed duntaxat ex Vasis Lymphaticis & Lacteis.

Non ex Venis vel Arteriis.

XIV. Non ex Venis vel Arteriis, quia in illis Sanguis continetur, non solum serum; unde ipso effuso non Hydrops, sed Inflammatio & Suppuratio solent consequi, & denique Empyema, de quibus Affectibus jam egimus aliàs.

Sed ex Vasis Lymphaticis.

XV. Per vasa verò Lymphatica delatus Liquor secundùm dispositionis cujusvis diversitatem diversus, nunc tenuior & serosior, nunc crassior & Pituitosior, si vasis istis ruptis effundatur Hydropem, constituit.

Et Lacteis.

XVI. Per Vasa verò Lactea tum Chylus, tum præsertim Potus affatim haustus qui defertur, si eadem rumpi contingat, in abdominis cavitatem effundi solet, atque Ascitem subito quandoque contingentem producere.

Et quando rumpuntur.

XVII. Effunditur Ergò ex Vasis vel Lymphaticis vel Lacteis contentus Liquor, quoties eadem rumpuntur.

Quod à quibus fiat.

XVIII. Rumpuntur verò tum à re durâ sive rigidâ illas pungente aut secante, tum à Liquore proprio in ipsis stagnante, atque ipsa eousque magis magisque distendente, ut tandem rumpantur, unde contentus & continuè adhuc affluens Liquor in locum vicinum qualemcunque effunditur, atque ibidem colligitur, aut alio transfertur, atque sic Hydropem producit.

Quare Liquor in Vasis stagnet.

XIX. Stagnat in prædictis Vasis perfluens Liquor, ob ipsorum qualemcunque angustiam, licet frequentissimam putem Obstructionem.

Obstructio in iis unde.

XX. Obstructio fit in dictis Vasis ab humore viscido in ipsis coagulato.

Quare humor coaguletur.

XXI. Coagulatur is humor à frigore externo, vel forinsecùs corporis superficiem feriente, vel cum potu in partes interiores admisso; aut à causâ quâvis humores per illa Vasa delatos coagulare aptâ, tum internâ tum externa; fomentis putà, &c. coagulandi vi præditis.

Humor viscidus unde deferatur.

XXII. Humor viscidus ad Vasa Lactea defertur ex Intestinis, & quidem tum ab Aëre æstuante, tum à vehementi corporis exercitio, tum ab alimentis spirituosis & aromaticis, tum â potu multo calidè assumpto, tum ab Irâ vehementi, tum à Vigiliis, &c. solutus & fluidior factus.

XXIII. Idem humor viscidus transfertur in Vasa Lymphatica ob easdem ferè causas humorem talem in Sanguinis massâ redundantem aut per glandulas conglobatas, aut ex quâvis forsan parte eò propellentes.

XXIV. Dico ex quâvis forsan parte, quoniam etiam nunc ignoramus totam & accuratam Lymphæ originem, quam longè satiùs foret examine exacto & laudabili conjunctis operis investigari à Viris animi corporisque dotibus præ aliis excellentibus, quàm perpetuis jurgiis & rixis, imò conviciis & calumniis bonam bonorum famam indignè lacerari & traduci, quemadmodùm indies fieri, non sine indignatione observant quivis Reip. amantes.

Obstructionem esse frequentissimam Hydropis Causam.

XXV. Obstructionem igitur existimo ego potissimam & frequentissimam Hydropis cujusvis Causam: quam consequatur Lymphæ vel Chyli & potûs præsertim in Vasis suis stagnatio, hinc vasis distensio, mox ruptio, & tandem Contenti Effusio & Collectio in loco ad illam apto.

Ejus causa Antecedens Lympha vitiosa.

XXVI. Ex supradictis facilè patet, inter Antecedentes cujusvis Hydropis Causas concurrere utplurimùm Lympham in corpore vitiosam, & quidem imprimis ratione salsedinis aut visciditatis majoris, unâ cum ejusdem copiâ auctâ.

Et aliquando potus copiosus.

XXVII. Quamvis enim aliquando fieri observetur, ut sine auctis multùm Pituitâ vel sero in corpore, consequatur nihilominùs ex multo potu in febribus ardentibus ingurgitato Hydrops, id tamen rariùs contingit, estque infrequentior Hydropis Causa.

Obstructio a Pituitæ vel seri redundantia.

XXVIII. Utplurimùm autem solet præcedere in Corpore Pituitæ aut seri, & quidem vitiosi, Redundantia, cui quamprimùm accedunt aliæ Causæ externæ Pituitam solventes, atque in Vasa Lymphatica vel Lactea nimiùm propellentes, hinc & aliæ eandem coagulantes, adeóque Obstructionem parientes, sistitur in ipsis Lympha vel Potus, donec nimiâ distensione disruptis vasis effundatur contentus in ipsis vel ampliùs affluens Liquor, sicque citiùs vel seriùs producatur in partibus diversis Hydrops.

Hydrops unde paulatim aliquando generetur.

XXIX. Sed & observatur non rarò Hydrops non subitò & confestim, sed paulatim generari, quod fieri solet, quoties auctis præter naturam in corpore Pituitâ vel sero, solâ ipsorum copiâ distenduntur nimiùm, & si non rumpantur, ad diapedesin saltem deducuntur vasa, adeò ut sensim colligatur in ipsorum viciniâ effusum serum vel tenuis Pituita.

Ejus principium in pedibus.

XXX. Illud autem imprimis contingere observamus in parte pedum inferiore, atque facie.

Et quare.

XXXI. In pedibus id evenit frequentiùs, quàm alibi, ob motum humorum quorumvis sursùm difficiliùs contingentem: unde etiam noctu non rarò disparere solet idem Tumor, quando sc. minor adhuc existit, disperso nempe quaquaversùm sub ipsâ Cute ac per Corporis habitum Sero; quo interdiu denuò ad partes infimas delabente, ibidemque hærente paulatim excrescit iterum remissus noctu Tumor.

In Facie tumor Aquosus.

XXXII. In Facie quoque observatur non infrequenter Tumor Aquosus, vel ibidem permanens, vel iterum recedens, atque noctu præsertim sese manifestans.

Differentia Tumoris faciei & Pedum.

XXXIII. Cùm autem hîc contrarium eveniat ejus, quod pedibus accidere notum, qui interdiu magis solent intumescere, atque noctu detumescere; Facies verò noctu intumescat, & interdiu detumescat, quæritur meritò hujus diversitatis ratio.

Ejus causa.

XXXIV. Dixi quidem modò, cur ita interdiu afficiantur Pedes; unde magis mirum videbitur forsan quibusdam, quòd idem Faciei eveniat noctu.

Tumoris faciei causa.

XXXV. Censeo autem ego, idcircò noctu intumescere Faciem iis, in quorum corpore tum Serum, tum Pituita tenuis redundat; quoniam tunc capite pulvinaribus incluso atque magis calente dissolvitur quoque magis & foràs Sudoris specie propellitur Serum prædictum vel Pituita.

XXXVI. Idem verò Serum vel Pituita in faciei partibus externis, hoc est, sub Cute facilè sistitur & coagulatur iterum, hinc & parvum tumorem ibidem ostentat: quod adscribendum

Aëri externo vapores illos, humoremve vaporosum iterum coagulanti.

XXXVII. Sistitur facilè sub faciei Cute Pituita vel serum, ob partes illas solitò laxiores; quod intelligo de Viis & Ductibus inter Arterias & Venas mediis.

Arterias desinere in venas.

XXXVIII. Nam si putemus, non ubique Arterias desinere in Venas, verùm in plerisque saltem partibus dari aliquod in ipsis intermedium, per quod coletur quasi Sanguis, quò partibus singulis accedat illa ejus pars, quæ desideratur vel ad Ipsarum nutritionem, vel ad Functionem naturalem in ipsis absolvendam; utique Canalium vel Ductum modo se habere debet illud Interstitium, Sanguinem ex Arteriarum extremis excipiens, ac in Venarum extrema capillaria refundens.

Venarum & Arteriarum conveniens firmitas. Quid Aneurisma. Quid Varix.

XXXIX. Quemadmodùm verò tum in Venis, tum in Arteriis requiritur conveniens firmitas & soliditas, quò Sanguis per Ipsas debitè moveri & propelli queat; unde Arteriæ Tunicâ læsâ excitari solet *Aneurisma*; Venæ autem Tunicâ itidem læsâ & laxatâ *Varix*: Ita in præfatis Ductibus partium Singularum requiritur firmitas conveniens Sanguini transmittendo ex Arteriis in Venas; quâ læsâ & labefactatâ in ipsis partibus hærere potest aliqua Sanguinis pars, quæ tum à totâ masâ recedere potest faciliùs tum ipsis partibus adhærere promptiùs.

Serum à Sanguinis masa facillimè cedere.

XL. Illud autem, quod à masâ reliquâ cedere potest ac solet facillimè, Serum esse, quis ignorat, nisi in Arte Medicâ Hospes?

XLI. Hoc enim vel unicâ Venæ sectione, Sanguinisque missione mox evincitur, quoniam intra breve temporis spatium à reliquâ Sanguinis masâ in unum concrescente spontè secedit ac separatur serum.

XLII. Quoniam igitur serum minus arctè junctum est cæteris Sanguinis partibus, idcircò facilè ab ipsis secedit quâvis vel minimâ ejus occasione.

XLIII. Hoc autem itidem evincitur Sudore ad minimum sæpè corporis Animive motum, aut externum æstum tâm copiosè erumpente; quod fieri non posset, nisi Sudoris materia serum levi negotio à reliquâ Sanguinis masâ secedere posset facillimè. Adde quòd ipse Sudor nulli prodeat naturaliter, at duntaxat nonnaturaliter, aut præter naturam.

Sudorem prodire aut nonnaturaliter aut præter naturam.

XLIV. Nolim hanc distinctionem idcircò rejici, si forsan illa eo sensu, quo ipsam propono, non reperiatur apud Galenum, vel alium Auctorem classicum, vel nondum sit usurpata ab aliquo Professore Veterano.

Hominibus accidere quædam secundùm naturam.

XLV. Quotquot enim Medicinæ faciendæ dant operam, quique soli Medicorum nomine digni sunt, observare potuerunt imò debuerunt, accidere 1°. quædam hominibus *secundùm Naturam*, hoc est, vi atque energiâ eorum omnium quæ ad hominis Integritatem tum constituendam, tum conservandam concurrunt & requiruntur: tale quid est seri secretio in Renibus, quò per Ureteres in Vesicam delatum atque suo tempore excretum promat Urinam.

Quædam nonnaturaliter.

XLVI. 2°. Accidere quædam iisdem hominibus *non naturaliter*, hoc est, rebus non naturalibus vulgò dictis excessu peccantibus. Ita in Pudore facies rubere solet, in Metu pallere; Ita pulsus ad quosvis Animi Motus excedentes variè immutari solet, &c. absque tamen ullâ functionum læsione permanente.

Quædam præter naturam.

XLVII. 3°. Quædam accidere solent hominibus *præter naturam*, hoc est, cùm Functionum læsione permanente, atque notabili Corporis vel Animæ læsione. Ita ex summâ Animi conturbatione fieri solet sæpenumerò Delirium multiplex, in Maniâ, Fatuitate, Amore Insano, & Infinitis Melancholiæ Hypochondriacæ dictæ speciebus; Ita Febres, Epilepsiæ, aliique affectus præter naturam excitantur semper.

Sudorem nunquam esse naturalem.

XLVIII. Hâc præmissâ Naturalis, Nonnaturalis, & Præternaturalis distinctione, assero Sudorem quemcunque in homine quocunque quandocunque undecunque ortum, semper aut nonnaturalem aut præternaturalem esse, nunquam verò naturalem.

Et quare.

XLIX. Ratio est, quia secundùm naturæ leges, atque corporis constitutionem naturalem nullus excitari debet aut prodire homini sudor.

Sudoris causæ.

L. Quisquis autem sudor ipsi prodit, is omnis agnoscit aliquod erratum in Diætâ, hoc est, rebus nonnaturalibus dictis; quapropter talem sudorem nonnaturalem vocandum putavi, servans terminos vulgò notos & in Medicinâ frequentes: vel agnoscit pro Causâ Morbum in homine præexistentem, quocirca illum sudorem præternaturalem ac morbosum nominandum duxi.

Sudor artificialis.

LI. Occurrit adhuc alia Sudoris ab Artifice Medico instituta species, qui sudor Artificialis dicitur, & meo arbitratu ad Nonnaturalem referendus: quoniam vel assumptis jusculis calentibus, ac medicamentis omninò ad Alimenta revocandis, vel externo Ignis, Balnei, Tegumentorum calore, vel Corporis motu, &c. provocari solet.

Criticus. LII. Non tantùm hunc Artificialem, quin etiam Criticum Sudorem ad Nonnaturalem revocari posse arbitror; Accidit enim, quoties in statu præternaturali unius Diætæ non quidem naturalis, & uti solebat durante sanitate observari, sed nonnaturalis, hoc est, in multis à naturali recedentis ope superatur Affectus ac Morbus Contentorum, sicque propellitur foràs Sudor.

Cujus ratione contingat Crisis naturæ adscripta. LIII. Ne quis enim nesciat; Omnis Naturæ adscripta Crisis contingit ratione Diætæ aut simpliciter naturalis, in quantitate tamen, vel qualitate, vel tempore ac similibus mutatæ, aut simul Medicæ, quando sc. Exempli gratiâ insueta subinde exhibentur Ægris Alimenta, eaque medicamentosa, hoc est, notabiliter corpus quoque alterare apta; atque sic ita immutantur sensim Contenta peccantia, ut noxia ab utilibus secernantur atque posteà excernantur in totum.

LIV. Hæc aliquantò pluribus libuit proponere, quoniam non idem sentiunt tum de Sudore, tum de Naturâ, tum de Crisi Auctores, ac plerique ignorant quid dicant, quid doceant: contenti aliorum verba non satis perspecta proferre.

Plurimos ignorare quid sit natura, & Naturæ Crisis. LV. Imò verò ignorant plerique, quod de Naturâ & Naturæ motu Critico tàm obscurè, tàm confusè dicunt & docent, suo se muneri ac officio abundè satisfecisse putantes, si re ipsâ neglectâ, quippe non intellectâ, protulerint & allegârint plurima Veterum ac Recentiorum dicta itidem à se non intellecta, sicque videantur saltem & habeantur pro Viris doctis. Hoc enim quærunt & optant plerique. Inanis enim Docti gloria illos delectat. Videantur proinde, qui volunt videri, & fiant, qui optant esse docti.

Differentia eorum qui videri volunt docti, & eorum qui tales esse optant. LVI. Ista autem inter illos erit ac suo tempore constabit differentia, quòd qui optant esse docti, si tales fiant, utiles quoque sint futuri Reip.; dum cæteri, quos gloria vexat inanis, non tantùm inutiles, quin & noxii deprehendentur Reip., utpote ubique Veritati ac proinde bono publico sese opponentes, ac per fas & nefas proborum conatus eversos cupientes. Hinc tot indies prodeunt in publicum Libelli famosi, tot Calumniæ, tot Cavillationes, tot Rixæ, & nescio quid non.

Facies manè turgidula unde. LVII. Serum igitur Sanguinis sub stragulis & ob lecti Calorem magis solutum, & Sudoris quoque crassioris formâ forsan versùs cutem propulsum, & ibidem hærens Faciem manè ostentat turgidulam, & metuendi Hydropis Anasarcæ aut Leucophlegmatiæ indicia promit.

LVIII. Signum enim est, 1°. *abundare* imò *redundare* in talibus *Serum vel Pituitam tenuiorem*; 2°. Eundem *humorem Sudoris formâ noctu foràs propelli*; 3°. *Faciei habitum minùs robustum existere*, hoc est, solitò laxiorem factum, & forsan infirmitatem aliam insuper nactum, ob quam citiùs & faciliùs in ipso hæreat & denuò concrescat idem humor, nec foràs propellatur vel erumpat. Quibus si 4°. accedat *frigus externum*, Faciei cutem afficiens, copiosior sub ipsâ concrescit & colligitur Humor vaporis formâ eò propulsus. Et quid significet.

LIX. Meritò igitur observatis talibus metuitur de Hydrope tandem secuturo, non tantùm Anasarcâ, vel Leucophlegmatiâ, sed & Ascite, postquam illum, si negotium illud negligatur, utplurimùm subsequi testatur Experientia quotidiana; quam qui suis figmentis ac stolidis præjudiciis postponunt, ambitionem suam testantur & ignorantiam. Hydropis initantis signum.

LX. Cæterùm Hydropis multifarii Naturam & ortum, imò generandi modum paucis & quantum mihi datum dilucidè proposui: ut proinde ipsi medendi methodo rationali viam convenientem parem ac sternam, quædam veniunt repetenda, quò Indicationes necessarias eruamus. Ejus curatio.

LXI. Indicationis quidem nomen non semper in eodem sumitur apud Medicos significatu, dum Theoretici & Cathedrales Doctores ipsam terminis definiunt arctioribus, Practici verò, qui soli Medici nomine digni, laxiores servant, quippe rebus magis attenti, quàm verbis; quæ quoniam usu valere norunt, illis utuntur secundùm loquendi morem consuetum, parum curantes, an aliqui morosi vocabulorum rosores quosvis ad suum captum & sensum loqui cupiant. Indicationis nomine quid notetur.

LXII. Cùm enim Practici soleant ore rotundo asserere, *A juvantibus & nocentibus sumi ac peti potissimas Indicationes*, atque hoc dictum à quibusdam morosis ac præjudicio excæcatis Doctoribus arrodatur; lubet hâc occasione aliquantò pluribus Practicorum mentem explicare, atque Dicti ipsorum veritatem, summamque in faciendâ medicinâ utilitatem confirmare. A juvantibus & nocentibus peti potissimas Indicationes.

LXIII. Nulli, nisi volenti, potest esse ignotum, & Galeno & aliis post ipsum Medicis vocabulum *Indicationis* variis modis accipi, tum in genere pro *quâvis ostensione ac monstratione*, tum in specie atque in Medendi methodo pro *Agendorum demonstratione*: quæ forsan præferenda multis aliis Definitionibus à variis excogitatis, & ipsam rem magis confundentibus, quàm illustrantibus. Indicationis vocabulum variis modis accipi.

LXIV.

Quid sint indicantia & indicata.

LXIV. Quoties proinde in Arte Medicâ dicuntur demonstrari agenda; utique illa quæ demonstrant *Indicantia*, quæ agenda veniunt *Indicata*, uti solent, vocabuntur.

LXV. *Quicquid* proinde *Medico demonstrat & ostendit agenda*, id omne *Indicantis* nomine ipsi veniet.

Indicantis definitio vulgaris.

LXVI. Si quis proinde me rogaverit, *quid sit Indicans?* absit ut cum plerisque antecedentium gregem sequentibus, ac quà itur, non qua eundum sit spectantibus, respondeam, esse *Agens aliquod in corpore humano permanens, quodque per naturam & essentiam propriam auxilium aliquod indicet, atque indicatum, quod expostulat, ad sese dirigendum esse monstret, ut sanitas hominis amissa restituatur.*

Ejusdem Definitio Autoris.

LXVII. Obscura enim, perplexa & ambiguitatum plena est ista definitio, cujus loco sequentem breviorem ac dilucidiorem substituo, & dico, *Indicans* esse, *Quicquid ostendit agenda, ut homini sanitas sua restituatur.*

Indicans & in Ægro & extra ipsum esse.

LXVIII. Perinde itaque mihi est, *an in ipso homine ægro*, ejusque adeò Animâ vel corpore, *an extra ipsum sit, quod mihi monstrat, quid agere me oporteat*, ut ipsum sanem.

Vulgaris Definitio vitiosa.

LXIX. Superior ergo Definitio Indicantis angustior est suo Definito, ideoque vitiosa.

Cholera Morbus.

LXX. Et ut hæc res magis pateat, exemplo negotium totum manifestandum & illustrandum. Curandus venit Medico Æger, & quidem *Cholerâ Morbo*, hoc est, *Vomitu & Alvi fluxu Bilioso gravi laborans.*

Ejus signa.

LXXI. Hujus affectum ejusdemque ortum & causas examinans Medicus intelligit ex ipsius Ægri relatu, deliquisse ipsum in nimio fructuum horariorum, Persicorum putà, Malorum, vel Uvarum usu an potiùs abusu, atque post paucas horas anxietates circa præcordia, angustias, tormina Ventris, Nauseam, Vomitum & crebras Alvi dejectiones ipsi obvenisse, atque eadem omnia perseverare.

Causa.

LXXII. His perspectis facilè colliget Medicus in arte suâ versatus, totum malum habuisse ortum à nimio illo fructuum horariorum usu;

Medela.

atque medelam ipsi allaturus, *non tantùm* agnoscet, *abstinendum esse Ægro ab ulteriori eorundem aut similium fructuum assumptione*; at insuper *talia ipsi administranda esse, quæ prædictis fructibus sint adversa, & illorum noxam emendare queant.*

Indicatio.

LXXIII. Illa verò *agendorum*, quæ *partim in noxiorum vitatione, partim in utilium usurpatione* consistunt, *Indicatio petitur à Nocentibus, fructibus sc. horariis*; ex quorum videlicet notitiâ deducit Medicus peritus, quid facto sibi opus sit, ut restituat Ægrum Cholerâ morbo laborantem.

Non tantùm affectus, sed & ejus causa remotissima Medico consideranda.

LXXIV. Frustrà enim erit Medicus & Chimæricus Thrasonicus, qui ex præjudicio suo imponet sibi ac ægro suo, considerando duntaxat ipsum affectum, Vomitum putà & Alvi fluxum molestum, neglectâ ejus causâ remotissimâ; quippe quæ sola ipsi totum affectum, ipsumque ritè curandi modum demonstrat & indicat.

Medici officium.

LXXV. Utique oportet Medicum probum ac peritum ad omnia esse attentum, & singula considerare, ex quibus aliquid lucis haurire possit ad Ægros suos feliciùs, faciliúsque curandos.

Indicantia quænam.

LXXVI. *Quæcunque* proinde *Medico manifestant, quî curari possit Æger, ea omnia Indicantium nomine dignabitur*, cum *reverâ ipsi agenda indicent.*

Agenda & Vitanda.

LXXVII. *Agenda* verò, uti modò dixi, comprehendunt etiam *vitanda*, duobus namque præceptis generalibus comprehenduntur omnia Medicorum consilia, *Vitandis & Usurpandis. Vitari* enim debent, *quæ jam actu observavimus nocuisse Ægris*, aut *illis nocitura meritò metuimus*; Contrà *usurpari* debent, tum quæ *jam Ægris convenientia fuisse* novimus, aut *futura probabiliter speramus.*

Probabilitas in Medicinâ.

LXXVIII. Addidi *probabiliter speramus*, quoniam non rarò accidit, ut hac in spe suâ & opinione fallatur Medicus; & quidem *ob peculiarem singulorum Hominum constitutionem*, quam nemo Mortalium assequetur unquam certò, *nisi per experientiam*, tàm utilem, tàm in Medicinâ necessariam.

Juvantia & Nocentia esse Indicantia optima.

LXXIX. Ut ergò tandem ad controversiam motam revertamur, concludimus, *Juvantia & Nocentia*, utpote ab Ægris jam usurpata & observata, *præ cæteris Indicantibus omnibus potissimas & certissimas promere Indicationes*, adeò ut nulla omninò in arte occurrant, quæ illis queant æquiparari; tantum abest, ut illa ex Indicantium numero putemus eliminanda.

Hydropis Indicationes variæ.

LXXX. His ita de Indicantibus præmissis, revertimur ad Hydropem, cujus rationali methodo curandi varias proponemus Indicationes.

Distinguendum inter Hydropem incipientem, & perfectum.

LXXXI. Imprimis verò distinguendum est inter *Hydropem* in *corporis habitu incipientem*, ac *perfectum*, ut & in *variis cavitatibus existentem.*

Incipiens quisnam.

LXXXII. *Incipientem voco in Corporis habitu Hydropem*, quamdiu meatus inter arterias & venas existentes nondum sunt hiantes ac rupti, omnisque humiditas serosa vel pituitosa in ipsis adhuc hæret: uti *perfectum*, quando ex di-

Perfectus quisnam.

ctis

ctis meatibus cavernosis hiantibus ac ruptis effusa est sub cute, ac circa musculorum membranas dicta humiditas.

Hic quomodò se manifestet.

LXXXIII. Talis *perfectus* in habitu corporis hydrops sese manifestat tum *permanente in affectâ parte tumore*, tum eodem *secundùm decubitum* varium quodammodò *mutabili*; quemadmodùm id præsertim apparet in cruribus ob decubitum detumescentibus, & ob incessum magis intumescentibus.

Aquarum migratio quomodò fiat.

LXXXIV. Hanc autem Aquarum migrationem de loco in locum fieri puto *secundùm Musculorum membranas & sub Cute*; ubi non rarò in sectionibus Cadaverum Gelatinam reperi concretam.

Indicationes diversæ.

LXXXV. Cùm proinde diversa sit meatuum nominatorum constitutio in Hydrope incipiente ac perfecto, & in hoc quidem noxa longè major, quàm in illo, facilè patet, alias esse utrobique Indicationes.

In incipiente, & perfecto.

LXXXVI. Nam in Hydrope incipiente relaxatio quidem est ac imbecillitas prædictorum meatuum, in perfecto autem Continui solutio plena.

Quid Relaxatio meatuum, quid imbecillitas, quid solutio indicent.

LXXXVII. *Relaxatio* verò istorum Meatuum indicabit sui *adstrictionem*, & *Imbecillitas* sui *corroborationem*; uti *Solutio*, sui *adunationem*.

Quid Aqua loco peccans, quid Vasorum ruptio, quid Obstructio.

LXXXVIII. Quoties autem Vasorum Lacteorum vel Lymphaticorum priùs obstructorum ruptioni acceptus ferendus est hydrops; toties *Aqua loco peccans* sui inde *remotionem*; *Vasorum* autem *ruptio* sui *consolidationem*; *Obstructio* denique sui *reserationem* indicat.

Quid seri vel Pituitæ Redundantia? Quid illius Salsedo? Quid hujus visceditas?

LXXXIX. *Seri vel Pituitæ Redundantia* in Corpore sui quoque *diminutionem*; uti illius *Salsedo*, vel hujus *Visciditas* sui *correctionem ac emendationem* itidem indicat.

XC. Adeò ut sic paucis pleraque in Hydropis curatione agenda proposuerim, & quidem per *Indicationes ex variis Corporis continentis ac Contenti morbis petitas*.

Remediorum materia, & forma.

XCI. Interest autem, ut similiter paucis exponam cujusvis remedii & auxilii materiam, hujusque formam convenientem.

Inter quæ distinguendum.

XCII. Non malè namque distinguitur inter ipsum Indicatum sive Remedium, & multifariam sæpenumero hujus Materiam; quam diversâ formâ administrari posse ac nonnunquam debere quis ignorat, nisi eorum quæ in praxi geri solent, ignarus?

1°. Meatuum Relaxatio qui curetur.

XCIII. Proposui autem 1°. loco *Meatuum Relaxationem*, quam dixi indicare sui *adstrictionem*: Hæc autem ipsorum adstrictio *variis rebus* obtineri potest, & quidem *modis variis & formis* administratis.

Per Adstringentia.

XCIV. Adstringentium Materia ex variis peti potest, ex Vegetabilibus præsertim atque Mineralibus.

Externa.

XCV. Cùm autem in Corporis habitu hæreat malum, imprimis per externa instituenda erit Curatio, & forma medicamenti aptissima erit Balneum, vel Fotus; ut & Emplastrum & similia.

Interna.

XCVI. Nil tamen impedit, Interna quoque usurpari tunc medicamenta leniter adstringentia & aromatica, & imprimis Decocti formâ exhibita.

Eorum materia.

XCVII. Ex *Adstringentibus* autem sunt *Rad.* tormentillæ, bistortæ, garyophyllatæ, Petasitidis.

Folia plantaginis, equisetum, bellis minor, Sanguisorba, myrtus;

Flor. Rosarum Rubrarum, Balaustiorum.

Semina Portulacæ, Plantaginis.

Nuces Cupressi, Myrtilli.

Inter *fructus*, Mespila, Sorba, Corna.

Succus Hypocystidis, Agrestæ, Acaciæ.

Cortices granatorum, Cupulæ Glandium.

XCVIII. Ex *Mineralibus* sunt Terræ pingues omnes ac sigillatæ, Lemnia, Silesiaca, Turcica, &c. Bolus Armena, Alumen. Lapis hæmatites, Sanguis draconis, Ferrum, &c.

XCIX. Decocta ut & Fotus parari possunt in Vino rubello & adstringente, vel in Aquâ, & imprimis ferratâ sive chalybeatâ.

C. In Emplastris conducunt insuper Mastiche, Olibanum, &c.

2°. Partium Imbecillitas quî curetur.

CI. Proposui 2°. loco partium in habitu corporis existentium & meatus dictos formantium *Imbecillitatem*, ipsamque dixi sui Indicare *corroborationem*.

Et quibus.

CII. Hanc imbecillitatem à laxitate distinguo, & corroborationem non ab Adstringentibus, sed *Aromaticis* exspecto.

Aromatica quænam.

CIII. *Aromatica* voco, quæcunque *odore vel sapore acri & grato sunt prædita*; quò spectant omnes plantæ *moderatè calidæ atque siccæ* vulgò dictæ.

Quot modis usurpanda.

CIV. Hæc Aromatica itidem tum *externè* tum *internè* possunt usurpari, uti dictum de Adstringentibus, & quidem *formis similibus*; nisi quod internè pluribus formis & tutiùs exhiberi possint, quàm Adstringentia.

CV. Possunt enim & *Tincturæ*, & *Extracta*, & *Vina medicata*, & *Decocta*, & *Olea stillatitia*, & *Mixturæ*, & *Conservæ*, & *Electuaria*, & *Pulveres*, & nescio quid non in hunc finem ex Aromaticis parari & commodè ipsis Ægris exhiberi; quod æquè tutò ac commodè ex Adstringentibus fieri nequit.

CVI.

3°. Meatuum solutio quî curetur. CVI. Proposui 3°. loco *Meatuum* in corporis habitu existentium & *continuorum solutionem*, quam dixi sui indicare *adunationem*.

Et quibus. CVII. In hunc finem plura possunt administrari medicamenta, & quidem formâ diversâ, tum internè, tum externè.

Consolidantia quænam. CVIII. Quæ autem solutam unitatem curare possunt Medicamenta, *Consolidantia* vulgo dicuntur, ad quæ tum glutinantia, tum vulneraria sunt referenda, quorum bona pars inter adstringentia fuit posita.

CIX. Sunt autem Rad. Consolidæ majoris & minoris cum toto: Tormentillæ, Caryophyllatæ, &c.

Folia Consolidæ Saracenicæ, Saniculæ, agrimoniæ, alchimillæ, verbenæ, pyrolæ, veronicæ, vincæ pervincæ, virgæ aureæ, pilosellæ, herniariæ, &c.

Flores Rof. Rubr. hyperici, &c.

Corallia, Bolus armena, Lithargyrium, Sarcocolla, Thus, Sanguis draconis, Lapis Calaminaris, &c.

Quot modis usurpanda. CX. Ex his parari possunt *Fomentationes*, decoquendo ipsa in Vino rubello vel Aquâ ferratâ; ut & *Emplastra* forinsecùs usurpanda.

CXI. Internè quoque assumi poterunt *Decocta Vulneraria* dicta ex plantis præsertim parata: quorum ope paulatim consolidari poterunt Meatus dicti soluti.

4°. Aqua loco peccans quî tollatur. CXII. Proposui 4°. Loco *Aquam* serosam aut Pituitosam in omni Hydrope perfecto, ac præsertim Ascite, similibusque speciebus *Loco peccantem*, atque *sui inde remotionem* indicantem.

Quando Hydropem producat. CXIII. Quamdiu enim in Vasis Lymphaticis & Lacteis stagnat duntaxat Lympha & Chylus, Potusve, tamdiu abest Hydrops, ubi vero in habitus corporis Meatibus serum ita stagnat, ut tumorem ibidem pariat notabilem, mox Hydropis Anasarcæ initia observantur.

CXIV. Quamprimùm autem ex Vasis Lymphaticis vel Lacteis ruptis, ut & Meatibus dictis itidem disruptis Lympha, vel Chylus, vel Serum effunditur, aut in cavitate aliquâ, aut sub Cute colligitur, Hydrops perfectus existit, in quo Loco peccat effusus Liquor, suique, quemadmodùm dictum, inde remotionem indicat.

CXV. Inde autem *removeri* potest modis mediisque variis: & imprimis per *Sudorifera*, vel *Paracentesin*.

Removetur per Sudorifera. CXVI. Per Sudorifera tollitur ac removetur inde Liquor, quatenus tunc omnes corporis pori reserantur, & humores Aquei vaporis formâ quaquaversùm propulsi simul foràs expelluntur, sicque ex illo præternaturali loco removentur.

CXVII. Conducunt verò inter *Sudorifera* illa præsertim, quæ *Acriora* existunt, & *vi Aromaticâ* sunt prædita: Qualia sunt Ligna & Cortices Guajaci, Sassafras, Juniperi, Quercus, Buxi, &c. Radices Apii, Fœniculi, Angelicæ, Imperatoriæ, &c. Et quænam.

CXVIII. Oportet autem Sudorifera illa, quâcunque demum formâ præparata, continuè assumantur ab Ægris, atque in perpetuo quasi Sudore ipsi serventur, si felicem successum optemus. Et quo modo.

CXIX. Hâc enim ratione aperti servantur corporis pori, & via expellendis Aquis patens: quòd si diu intermittantur Sudores, toties clauduntur denuò pori, augeturque iterum Aqua, cui postmodùm majori labore & molestiâ novus rursus parandus exitus.

CXX. Non tantùm in hoc affectu, sed & aliis quoque utilem observavi Sudorem modo prædicto perpetuatum.

CXXI. Sudorifera autem in hoc casu convenientissimè usurpabuntur formâ liquidâ, & quidem aut Decocti, aut mixturæ ac potionis: addendo semper Spirituosa, & Sale Volatili abundantia. Et quâ formâ.

CXXII. Non tantùm assumptis intrinsecùs medicamentis commodè promovetur ad Hydropis Curationem Sudor; sed insuper forinsecùs administratis variis, quæ itidem aut *poros aperiant*, aut *Aquas foràs eliciant*. Extrinseca etiam adhibenda.

CXXIII. *Poros aperient* commodissimè *Balnea* quævis *calida*, cum majori tamen commodo *sicca*, vel *cum Vini Spiritu* accenso instituta; cùm sic non tantùm viam parent Aquis, sed insuper ipsas temperent Acriores. Poros aperientia.

CXXIV. *Aquas foràs elicient Sacculi* ex floribus, seminibus, foliis, radicibus, & similibus in pulverem redactis & cum *Sale tosto aut Cineribus, arenâve* mistis parati, & calidè corpori applicati, ac subinde mutati. Et Aquas foràs elicientia.

CXXV. Nihil enim potentiùs Aquas ad se trahit, quàm *Sal*, & quidem tostum, sicque omni humiditate Aqueâ penè privatum, in cujus locum venit Aqua in corpore contenta. Idem & forsan potentiùs præstant *Cineres*, & imprimis *clavellati*, cæterique omnes multo Sale lixivo turgidi: qui potentissimè Aquas ad se alliciunt: Imbecilliùs id *Arena* præstabit. Quænam ea sint.

CXXVI. Per Sudorifera prædicta, cæteraque jam recensita externa lentè quidem evacuari, atque loco isto præternaturali removeri possunt Aquæ, at subitò & confertim *Paracentesi*. Removetur Aqua per Paracentesin.

Ea quid sit.

CXXVII. Est autem Paracentesis Apertio per Cutim & partes cæteras intermedias usque ad Locum Aquas continentem facta; per quam via paratur Aquæ, ut effluat.

Ejus periculum.

CXXVIII. Magnum verò Paracentesi conjunctum est periculum, si nempe magnâ copiâ effluant Aquæ confertim, unde non rarò subitò fuere extincti Ægri.

Ejus modus.

CXXIX. Hanc ob causam soliti fuerunt Chirurgi factâ scalpello apertione, ipsi tubulum vel canaliculum plumbeum immittere, ac circa ipsum cutim firmare & colligare, ne sc. nisi sublato tubuli operculo aut turundâ effluat Liquor, qui sistitur immissâ turundâ.

CXXX. Interim propter dolorem ex illâ cutis colligatione obortum, non rarò in somno canalem à vulnere removerunt Ægri, unde effluente tunc confertim Aquâ omni perierunt.

CXXXI. Quin nonnunquam Gangræna ibidem fuit oborta, unde & sic quoque in Vitæ discrimen conjecti sunt Ægri.

Ejus instrumentum.

CXXXII. Quapropter non satis laudari possunt Acus Cavæ, quippe quæ sine notabili Ægrotorum dolore per carnes immitti possunt in quasvis cavitates, atque eductâ sufficienti Aquæ quantitate, iterum extrahi, atque solo Emplastro Diapalmæ imposito omnis ulterior effluxus sisti; donec alio tempore ad aliam denuò educendam vel in idem foramen intrudantur, vel novum alibi paretur, atque sic tutissimè per vices Aqua educatur.

Medicorum quorundam iniquitas adversus suos Ægros.

CXXXIII. Vix enim una Aquæ gutta effluet eductâ tali acu, quæ non nisi angustum foramen facit, nulli periculo subjectum, ut mirari me subeat, imò dolere cogar, quoties considero non tantùm tàm suffenos, ac præjudiciis suis mordicùs addictos, sed insuper ægris suis tàm iniquos reperiri ubivis Medicos, qui contradicendi studio laborantes & invidiæ œstro acti malint Ægros perire, quàm remedio ab aliis, non à se proposito & sibi hactenus ignoto curari; quemadmodùm id sæpissimè in praxi meâ factum memini.

Eorum invidia.

CXXXIV. Abhorrent tales à labore, & diligentibus gloriam suo labore partam invidentes, malunt, rebus optimis protervè ac tàm impudenter, quàm inscitè contradicere, quàm rerum gnaris auscultare, ac per ipsos in ægrorum bonum proficere.

Auctoris in docendo scopus.

CXXXV. Talia cùm non mihi tantùm, sed aliis quoque Artis pomæria promovere studentibus quotidie accidant, mei muneris esse puto discipulos meos adversùs talia præjudicia & affectus malos munire, quò singuli non tantùm in doctos, sed insuper in probos evadant Medicos, qui meus in docendo unicus scopus est, laudem eo nomine à Deo exspectans, si malevolorum calumniæ debitâ gloriâ me fraudent.

5°. Vasorum Lymphaticorum vel Lacteorum ruptio qui curanda.

CXXXVI. Proposui 5°. loco *Vasorum Lymphaticorum vel Lacteorum ruptionem*, quam dixi sui indicare *Consolidationem*.

CXXXVII. Quoniam verò jam actum de *Consolidantibus*, ubi de Meatuum vasis intermediorum ruptione tractavi, non est necessum, ut nunc pluribus in hisce morer, quin potiùs ad sequentia pergam.

6°. Eorundem obstructio qui curetur.

CXXXVIII. Proposui ergo 6°. loco eorundem *Vasorum Obstructionem*, quam dixi indicare sui *Reserationem*.

CXXXIX. Contingit autem reseratio illa *Solvendo Pituitam* in Vasis prædictis *coagulatam*, eandemque inde *removendo*.

Pituitam coagulatam solventia medicamenta.

CXL. Pituitam coagulatam solvunt Medicamenta incidentia & attenuantia dicta, quæ partim *Sale lixivo*, tum *Fixo* tum *Volatili*, & imprimis *Oleoso sive Aromatico* sunt prædita; partim *Acida* sunt; partim *spirituosa*; partim ex *variis hisce mista*.

CXLI. *Salia fixa* sunt Cardui Benedicti, Absinthii, Tartari, &c. Salia fixa.

CXLII. *Salia Volatilia* parantur ex Urinâ, Sale Armoniaco, Cornu Cervi, Cranio humano, & similibus. Volatilia.

CXLIII. Ad *Salia Volatilia Oleosa* referenda sunt omnia Olea stillatitia, & imprimis ex Aromatibus, Seminibus, Baccis, Lignis, Radicibus, & similibus parata. Oleosa.

CXLIV. Ad *Acida* pertinent Spiritus Salis vulgaris, Nitri, Vitrioli, Sulphuris, Acetum crudum & stillatitium, &c. Acida.

CXLV. Inter *Spirituosa* primus locus debetur Spiritui Vini; proximus Spiritui ex quibusvis plantarum partibus fermentatis elicito. Spirituosa.

CXLVI. Ad *mista* pertinent Sal Tartari vitriolatum, Sal Armoniacum, ut & omnes Aquæ *Theriacales*, *Antinephriticæ*, ac similes: ut & compositiones pro re natâ institutæ, nunc misturæ, nunc Apozematis, nunc alterius Potionis formâ. Mista.

CXLVII. Sic in eundem finem usurpari possunt Oculi Cancri, aliaque Ossa, vel lapilli in brutis reperti, & cum Aceto stillatitio pauco aliisque misti & convenienter exhibiti.

Quomodo usurpanda.

CXLVIII. Ubi notandum, illa omnia Incidentia & aperientia dicta conducere, ubi in lecto continetur corpus, idemque ad Sudorem blandum componitur; sic enim feliciùs & faciliùs præstant, quod præstare debebant: promovetur enim eâ ratione tum illorum motus ad par-

partem affectam, tum operatio in humorem peccantem.

Pituitam coagulatam solutam ad motum quænam promoveant.

CXLIX. Eadem quæ humorem Pituitosum coagulatum solvunt, eundem ferè simul stagnantem ad motum interruptum promovent; sed imprimis ea quæ simul Sudorifera sunt.

CL. Juvat enim plura simul conjungere, quæ pluribus satisfaciant indicationibus, dummodò blandè operentur singula.

Nempe Sudorifera.

CLI. Nihil autem æquè motum interruptum renovat, ac id quòd Sudores movet. Seligenda verò in hoc casu talia Sudorifera, quæ simul humorem Pituitosum incidant, & cæteris concurrentibus malis auxilientur: unde præferenda erunt cæteris omnibus Salia Volatilia Oleosa, quippe pluribus indicationibus satisfaciunt, sicque modis variis curando Hydropi serviunt.

Et quidem Salia Volatilia Oleosa.

7°. Seri vel Pituitæ redundantia qui curetur.

CLII. Proposui 7°. loco *Seri vel Pituitæ Redundantiam* utplurimùm in Hydrope observabilem, quam dixi sui indicare *diminutionem*.

CLIII. Quæ autem de Aquarum alicubi collectarum evacuatione dici possunt, hinc quoque peti poterunt.

Diminutionem Seri aut Pituitæ omnem non esse Aquis evacuandis convenientem.

CLIV. Diminutio namque Seri aut Pituitæ quovis modo facta creditur quoque Aquis evacuandis conveniens; quamvis ego saltem id hactenus verum non potuerim observare: quoniam nunquam ego collectas in Abdominis cavitate Aquas ullis per vomitum aut secessum operantibus medicamentis observavi eductas: quocirca etiam ab illis, ubi semel atque iterum sine fructu ac successu fuerunt administrata, puto abstinendum, & ad superiùs memorata auxilia mox recurrendum.

Quando & quomodò ista diminutio instituenda.

CLV. Ubi verò Hydropis futuri periculum imminet ob redundans in Sanguine Serum aut Pituitam; tum puto & tutiùs & feliciùs instituti peccantium humorum diminutionem, per *Vomitum*, vel *Alvum*, vel *Urinas*, vel *Sudores*, vel *Salivationem* quoque aliquando absolvendam.

Non Venæ-sectione.

CLVI. Sanguis ipse redundans potentissimè ac citissimè minuitur per Sanguinem è Vasis sectis eductum; quod beneficium perperàm expectatur à quibusdam in aliis quoque humoribus redundantibus.

CLVII. Quamvis enim *Venæ-sectione* serum unà cum reliquo Sanguine minuatur in corpore; non minuitur tamen eo respectu, quo redundat.

Serum quando dicatur redundare.

CLVIII. Dicitur autem redundare serum in corpore, quando ejus plus generatur & coacervatur in ipso, quàm ejus cum Sanguine reliquo desiderabat proportio naturalis.

CLIX. Ubi proinde minuendum serum, non credendum, mox perinde esse, an Sanguis simul minuatur; cujus proportio tunc mutata est, & ita quidem, ut potiùs optare liceat posse augeri reliquas propter serum Sanguinis partes, quàm ut simul cum ipso sero minuantur.

CLX. Venæ-sectio igitur perperàm commendatur à quibusdam non tantùm ad Sanguinis copiam nimiam minuendam, ad quod conducit, sed ad cæteros quoque humores unà cum Sanguine per vasa delatos educendos: quippe qui soli, remanente universo Sanguine laudabili in vasis, extrahi nequeunt; quod tamen erat necessarium.

Modi, quibus Seri & Pituitæ redundantia minuitur.

CLXI. Modi ergò convenientissimi Sero aut Pituitæ redundantibus minuendis, sunt Evacuationes per *Vomitum*, per *Secessum*, per *Urinas*, per *Sudores*, per *Salivationem*.

Vomitus.

CLXII. Rariùs quidem *Vomitus* in hunc finem movendus, nec nisi in Vomiturientibus: in his enim proni sunt humores per vomitum exire.

Motus humorum sponte sursum factus promovendus.

CLXIII. Et ne quis putet Bilem tantùm sursùm ac per Vomitum affectare viam: Experientia quotidiana nos docet, & Aquas insipidas, & Salsas, & Acidas, tum tenues, tum crassas, imò Pituitam impensè viscidam spontè vomitu excerni pluribus, quod ubi observatur fieri, dummodò nil obstet, commodum est illum dictum Naturæ ductum sequi; hoc est, Motum humorum sponte suâ sursùm factum promovere.

Motus iste quando fiat.

CLXIV. Sponte autem suâ, hoc est, à Naturâ moveri puto sursùm humores, quoties per ductum Pancreaticum ac Bilarium in tenue Intestinum delati, atque Pituitæ ex Salivâ perpetuò deglutitâ præsertim productæ, aut assumptis Alimentis, Medicamentis, Venenisve è Ventriculo per pylorum delabentibus occurrentes, tàm inter se, quàm cum his Effervescentiam excitant, & quidem talem, ob quam sursùm ad Ventriculum propellantur, vel aliquâ eâque minori majorive sui parte, vel universi; quod licet rariùs, aliquando tamen contingit.

Vomitoria quænam.

CLXV. *Medicamenta* verò, quæ similem humorum motum sursùm afferunt, *Vomitoria* dicuntur; ubi notandum, Vomitum aliquando cieri ab iis quoque medicamentis, quæ non tantum recensentur inter Vomitoria, sed contra Vomitum commendantur.

CLXVI. Accidit autem illud, quoniam vel cum nauseâ assumuntur, vel vitiosam, uti modò dictum, Effervescentiam & quidem talem cum humoribus ad Intestinum tenue propulsis excitant, ut inde Vomitus assumptorum quo-

quoque ad Vomitum compescendum medicamentorum consequatur.

CLXVII. Inter *Vomitoria* numerantur 1°. Radices Raphani, Asari, Atriplicis, Cortex medius juglandis & Radicum Sambuci & ebuli, ut & horum summitates, &c. quae minùs vehementia sunt.

CLXVIII. His 2°. succedunt potentiora, ex Rad. Elleb. Albi, Cataputiae, Cyclaminis, & similibus parata.

Vomitoria Chymica quaenam.

CLXIX. Inter *Chymica* laudantur Vitriolum Album, Sal Vitrioli, & plurima ex Antimonio parata, Vitrum puta, Regulus, Flores, Crocus Metallorum, Mercurius Vitae dictus; ut & plurima alia ex hisce parata.

CLXX. Ex Mercurio conveniunt omnia ejus praecipitata, Alba, Flava, Rubea, &c. ut & ipse Mercurius sublimatus Corrosivus; quo tamen non nisi dosi minimâ & in convenienti liquore utendum, vix enim unquam ad unum granum est ascendendum.

Mercurius quibus imprimis conducat.

CLXXI. Conducit autem Mercurius imprimis peccante *Pituitâ viscidissimâ*, quam ob conjunctum in sui praeparatione Spiritum Acidum potenter incidit & attenuat; & ob propriam vim fluxilem facit & ad eductionem aptissimam: adeò ut non putem hactenus innotuisse nobis medicamentum dictae Pituitae debellandae tam aptum, atque ipsum Mercurium ritè paratum ac praeparatum, atque prudenter usurpatum.

Quaenam in Vomitoriis exhibendis observanda.

CLXXII. Imprimis commendo omnibus & singulis Medicis junioribus Vomitoria Ægris suis exhibituris, ut attendant 1°. an proclivitas in Ægro sit ad vomendum, ratione ipsius affectûs urgentis. 2°. an in eodem sit naturalis facilitas ad vomendum, an difficultas; 3°. an vomitum facilè ferre possit, an verò malè inde olim habuerit; 4°. an, si nausea desit, caeteris purgantibus nullum, non sufficiens saltem levamen ac commodum perceperit; signa tamen humorum circa Ventriculum & tenuia Intestina haerentium, aut notabili copiâ eò delatorum adsint.

Humores Viscidi prius praeparandi.

CLXXIII. In exhibitione autem Vomitoriorum velim humores viscidos priùs incidi & ad evacuationem aptos reddi; atque tunc à blandioribus, hoc est, cum minimâ corporis concussione ac conturbatione Vomitum cientibus initium fieri; sed his non proficientibus, gradatim ad potentiora & vehementiora, si aliter curatio absolvi nequeat, ascendi.

Quid post assumtum vomitorium exhibendum.

CLXXIV. Assumptis denique Vomitoriis, quò faciliùs vomant Ægri, commodum erit jusculis calentibus, tepidis saltem, aut Cerevisiâ calente, aliisve liquoribus convenientibus per vices assumptis uti; sic enim humores tenaces diluuntur & faciliùs excernuntur.

In Vehementiori Vomitione quid agendum.

CLXXV. Quòd si vehementiùs procedat Vomitio, ejus violentia compescenda mixturis Opiatis per intervalla usurpatis: ut & Virium languor, si enormem Vomitum is consequatur reparandus Spirituosis & Aromaticis minori quantitate subinde assumptis, Vino putà generoso, aut mixturis cordialibus dictis ex confectione Alkermes, Ambrâ griseâ, Aquâ Vitae Matthioli & similibus paratis.

Purgatio.

CLXXVI. Tutiùs & faciliùs educitur Serum & Pituita *per Alvum deorsum*, quàm per Ventriculum & Os sursum: neque enim ulla requiritur ad *Purgationem deorsum* vehementia, nulla corporis concussio, quae omninò concurrit ad Vomitum ciendum.

Quâ viâ serum & pituita in sanguine redundantia educi possint per alvum.

CLXXVII. Quaeri posset hoc loco, *quâ viâ Serum & Pituita in Sanguine redundans educi possit per Alvum*? Cui quaestioni ut satisfaciam, non videtur mihi Corporis fabricae vel Rationi sanae contrarium, si dicamus 1°. viam esse patentem per *ductum Pancreaticum*. 2°. per *Ductus Salivales*, aliosve in ore patentes.

Nempe per Ductum Pancreaticum.

CLXXVIII. Per Ductum Pancreaticum tàm Serum quàm Pituitam ad tenue Intestinum Catharticorum ope propelli, vel illud suadet, quòd tàm saepè *nausea toties ferè, quoties nova dejectio imminet, repetens* observetur post purgans assumptum, imò non rarò etiam in ventris perturbationibus spontè contingentibus.

Nausea unde oriatur.

CLXXIX. Nausea verò omnis, si quis rem ritè examinaverit, & omni praejudicio mentem suam liberaverit, aliundè non potest commodè deduci, quàm à Bilis & Succi Pancreatici, aliorumve humorum in tenui Intestino confluentium, simul effervescentium atque halitus molestos ad Ventriculum propellentium vitio.

CLXXX. Nisi enim hanc causam quis assignaverit, omnibus concurrentibus Symptomatibus maximè consentaneam, optem aliquam audire, quae sepositâ cujusvis Scriptoris auctoritate, ullam probabilitatem involvat.

Qui Auctoris cujusdam sententiam profert, quid faciat.

CLXXXI. Quisquis enim alicujus egregii Auctoris opinionem profert ac illi multùm defert, eo ipso quidem suam reverentiam & observantiam testatur erga Viros magnos, deque Rep. benè meritos, non item suam scientiam aut certam de re quaesitâ notitiam.

CLXXXII. Aliud planè est, adulari magnis Viris, aliud sincerè philosophari, atque suos Discipulos fideliter informare.

Auctor maluit ignorantiam suam profiteri, quàm discipulis suis imponere.

CLXXXIII. Ego sanè longè satius puto, meam ignorantiam candidè confiteri ac profiteri, quàm ut doctus & sciens videar, Junioribus imponere, atque meo exemplo malo à veritate avertere.

Ejus votum.

CLXXXIV. Utinam omnes agnoscerent atque manifestarent suam ignorantiam, & paterentur se per alios erudiri, quibus sua Deus largitus est dona, pro suo benè placito diversimodè in varios distributa.

CLXXXV. Sed ad rem. Puto igitur corporis humani fabricam, prout hoc tempore magis quàm olim, tum ratione partium continentium, tum ratione contentarum innotuit sedulis operum divinorum scrutatoribus, favere impensè humorum Serosorum & Pituitosorum per Ductum Pancreaticum ad Intestina Motui.

CLXXXVI. Via enim ibi patens est, præter quam alia forsan ad Intestina nulla nota est immediata.

Per Ductum Bilarium Serum vel Pituitam è Sanguine non educi. Et quare.

CLXXXVII. Non puto namque futurum, ut quis facilè *Ductum Bilarium* sit in auxilium advocaturus ad *Serum vel Pituitam* è Sanguine ad Intestinum deducendam.

CLXXXVIII. Cum Succo Pancreatico, quemadmodùm jam tum ratione tum experientiâ evidentissimâ nobis est notissimum, subacido facilè jungi & moveri potest serum, sive Salsum, sive Aqueum, ut & Pituita; non item cum Bile, cum quo serum, Salsum præsertim, & hactenus quodammodò Acidum aut sensibiliter Acidum Effervescentiam in ipsius folliculo facilè excitaret, atque in præsens vitæ discrimen Ægrum conjiceret.

CLXXXIX. Ob has, pluresque alias diligentiùs hoc negotium perscrutanti obventuras rationes arbitror ego minimè per Ductum Bilarium expectandam Seri aut Pituitæ evacuationem ab assumptis purgantibus.

Nullam immediatè ad Intestina viam esse præter Ductum Pancreaticum.

CXC. Concludo idcircò, immediatam ad Intestina viam nullam esse hactenus notam præter Ductum Pancreaticum: quicquid enim de *Arteriis* eo tendentibus dicitur, dicitur tantùm, nec satis probatur; postquam nullo, quod sciam, experimento id evincitur; patere sc. Arteriarum oscula in Intestinorum cavitatem, quod tamen foret planè necessarium.

Sed quidem mediatas nempe Ductus Salivales, &c.

CXCI. Præter viam illam immediatam, proposui quoque *alias mediatas*, & in os primùm, deinde per OEsophagum ac Ventriculum Pituitam & serum ad Intestina deducentes, *Ductus sc. Salivales, aliosque ad os tendentes.*

Et quare.

CXCII. Notum enim est, Salivam, si tenuis existat, sero esse simillimam, sin crassior evadat, Pituitam viscidam repræsentare, quin facilè in Pituitam abire.

CXCIII. Cùm præterea Pituitæ in tenui Intestino repertæ origo meritò deducatur ex Salivâ perpetuò deglutitâ, & paulatim ad Intestinum delabente, non immeritò per has quoque vias Pituitosum humorem à purgantibus eductum per ductus Salivales propelli credimus.

CXCIV. Quod vel inde quoque patet, quòd post assumpta purgantia observemus sæpenumerò Salivâ os repleri, quando evacuatio præstò adest: sive tum nausea conjungatur aliqua, sive nulla.

Ad Ductus Salivares referendi infiniti in palato pori.

CXCV. Ad hos ductus salivares revoco *infinitos poros in palato* & universâ *faucium tunicâ glandulosâ* nuper observatos, & partim jam notos, partim indies magis innotescentes, atque contentum in se Liquorem in Os & fauces continuè deponentes.

Hunc liquorem esse Salivaris naturæ.

CXCVI. Hunc autem liquorem Salivaris esse naturæ, nulli erit dubium, qui consideraverit & *glandularum*, in quibus præparatur, *similitudinem*, sunt enim è genere conglomeratarum; & *locum communem*, in quem unà cum Salivâ effunditur, Os ipsum. Atqui notabilis inter ipsum & Salivam si differentia foret, utique aliquam in Ore mutationem parerent, quam à nemine hactenus observatam, nec proinde ab ullo prudenter asseverari posse puto.

Quid ex hoc liquore oriatur.

CXCVII. Ex illo autem Liquore imprimis Mucum ad Nares delabentem, atque ibi morâ magis incrassatum, ut & alium in faucibus sæpenumerò collectum, & viscidam pituitam constituentem ortum suum trahere arbitror.

Ejus & salivæ discrimen.

CXCVIII. Quin imò si quæ inter ipsum & salivam discrimen sit, censeo illud in crassitie & visciditate majore aut minore consistere.

Viæ per quas serum & Pituita expurgentur.

CXCIX. Cæterùm per has vias omnes satis patentes puto in humorum serosorum & Pituitosorum expurgatione aliquid quoque propelli primùm ad Os, hinc & ad Ventriculum, ipsaque Intestina.

Ad occultas non confugiendum.

CC. Hæ sunt igitur Viæ patentes, ac per quas continuè aliquid secundùm naturam vel mediatè vel immediatè ad Intestina depellitur, ut non videam, quid nos urgere possit aut debeat, ad vias occultas confugere, per quas fingamus humores purgandos extrudi. Atque hoc ipso putamus satisfactum quæstioni à me propositæ de viis, per quas Serum & Pituita per alvum expurganda deducantur ad Intestina.

Medicamenta serum & pi-

CCI. Proximum videtur, ut nunc *præcipua medicamenta* proponamus, quorum ope illa potest

tuitam evacuantia.

test ac debet institui *Humorum serosorum aut Pituitosorum expurgatio*, ad Hydropem imminentem præveniendum, aut incipientem curandum.

Qui distinguantur medicamenta blandiora vel vehementiora à potentioribus & imbecillioribus.

CCII. Medicamenta hæc sunt vel *blandiora*, vel *vehementiora*, quæ distinguo à *potentioribus & imbecillioribus*. Nam illa sunt *potentia* medicamenta, quæ parvâ quantitate multùm præstant, uti contrà *imbecillia*, quæ magnâ præstant parùm. *Vehementia* verò sunt, quæ cum molestiâ ægri operationem suam exercent, sive parvâ, sive magnâ sumantur quantitate; uti contrà *Blanda*, quæ commodè & absque molestiâ vel torminibus humores educunt.

Scammonium potens & blandum.

CCIII. Sic exempli gratiâ *Scammonium*, quamvis *potens* sit Medicamentum, quippe quod ad quindecim grana exhibitum purgationem facit, non est tamen *vehemens*, quippe quod sine torminibus vel molestiâ ægri suum producit effectum; Contra *Senna*, licet *imbecillum* sit purgans, quippe quod ad ℥ij. exhibetur, est tamen *vehemens* Medicamentum, quippe quod plerisque solet tormina ciere, adeoque cum molestiâ evacuationem facere.

Senna imbecillis & vehemens.

Purgantia imbecilliora.

CCIV. Inter Medicamenta Pituitam imbecilliùs evacuantia numerantur aliquot *Myrobalanorum* species, *Chebulæ*, *Emblicæ*, *Bellirica*, ad ʒij. in substantiâ exhiberi solitæ. Ut & *Agaricus*, itidem ad ʒij. dari solitus. Quò *Mechoacannam* quoque referunt eâdem dosi exhibendam. Hæc autem omnia tenuem imprimis Pituitam & Serum educunt, non item humores crassiores aut viscidiores.

Potentiora.

CCV. Potentiùs Pituitam & quidem crassam, viscidamque expurgat *Turbith*, ad ʒj. vel ℈iv. in substantiâ dandum, ut & *Hermodactylus*, ad ʒiß. exhiberi solitus. Huc spectant Gummi *Opopanax & Sagapenum*, crassæ viscidæque Pituitæ convenientia & ad ʒj. exhibenda.

Potentissima.

CCVI. Potentissima est *Colocynthis* ad gr. xv. exhibenda, & imprimis correcta & in Trochiscos Alhandal dictos redacta. Eâ potentius adhuc est *Euphorbium*, ad viij. vel x. gr. exhibendum. Utrumque hoc Medicamentum crassæ Pituitæ conducit, & postremum Aquas simul ac serum potenter educit.

Serum purgantia.

CCVII. Ad Serum in specie commendantur *Radicis Ireos Succus*, ab ℥ß. ad ℥iß. dandus, ut & *Sambuci ac Ebuli* Radicis, foliorumque Succus, ab ℥ß. ad ʒvj. Cortex medianus ad ʒij. & Semen ad ʒj. exhibenda.

CCVIII. Huc facit *Jalappæ Radix*, ad ℈ij. & ʒj. exhiberi solita; ex quâ hoc tempore elici solet Resina.

Potentiora.

CCIX. His omnibus potentius est *Elaterium*, sive Cucumeris Asinini Succus, rariùs ad gr. vj. dandum. Cui proximè accedit *Esulæ Radicis Cortex*, à gr. vj. ad gr. xv. & *Succus sive Lac*, à gr. iv. ad gr. viij. exhibenda. Denique *Gummi Gotte*, à gr. iv. ad vj. vel viij. usurpandum.

CCX. Ex Chymicis, quæ Pituitam educant, commendavi & laudavi non semel omnia ex ipso Mercurio tum sublimatione, tum præcipitatione parata Medicamenta, quorum alia quidem majore, alia verò minore dosi solent exhiberi. Nam ex *Sublimatis Corrosivus* dictus, rariùs ad unum granum, *Dulcis* verò etiam ad triginta grana potest dari. *Præcipitata* verò quò magis sunt Acido Spiritu & Igne longo ac potenti *fixata*, eò majore quantitate assumi possunt, quò verò minus sunt fixata, eò minore.

Pituitam Purgantia Chymica.

Mercurius Sublimatus.

Præcipitatus.

CCXI. Hujus effectûs diversi rationem si quis me roget, sequentem dabo, ubi ex ipsâ præparatione diversâ Medicamenti cujusvis Mercurialis diversitatem ostendero.

CCXII. Ergò *Mercurius sublimatus Corrosivus* dictus à *Dulci* in hoc differt, quòd illi admodùm Acri ac corrodenti novus addatur Mercurius crudus, cum ipso teratur, ac iterum sublimetur; quâ sublimatione novâ per accedentem ipsi ac conjunctum Mercurium recentem infringitur Spiritus Acidus in priore existens, ac ita quidem, ut omnis ejus Acrimonia videatur obliterata, ideoque Dulcis nomine gaudeat.

Mercurius corrosivus à Dulci quomodò differat.

CCXIII. Unde patet quoque, *non ab ipso Mercurio pendere summam illam Corrosivi Mercurii rodendi vim & Acrimoniam*, sed ab *Acido Spiritu* copiosè in ipso concentrato & cum ipso sursum propulso & sublimato: nam non tantùm plus est Mercurii in Dulci, quàm in Corrosivo, sed insuper non tantùm duplo vel triplo, sed tricecuplo plus Mercurii Dulcis, quàm Corrosivi, & quidem tutiùs potest usurpari.

Mercurii sublimati acrimonia unde.

CCXIV. Unde quoque patet, *Vim noxiam* Mercurii sublimati Corrosivi non esse ipsi Mercurio, sed Spiritui Acido magnâ copiâ in ipso concentrato & in Acrimoniâ suâ permanenti adscribendam, postquam ipsâ per novum Mercurium additum & simul sublimatum dulcescente tricecuplo ad minimum blandior fit tunc Medicina.

CCXV. Hoc autem non tantùm per *novum Mercurium*, verùm *per alia* quoque potest obtineri, secundùm illa fundamenta, quæ ringentibus adversariis ex rerum naturâ, Deique operibus eruta toties inculcavi, & licet rum-

Mercurius sublimatus non tantùm per Mercurium novum, sed

pan-

etiam per alia fieri Dulcem. pantur ilia Momis, non desinam in commune bonum sedulis veritatis Scrutatoribus inculcare; quò tandem aliquando Veritatis Sol verus, non fictitius exsurgat, & ex ipsis Naturæ latebris, hoc est, Dei operibus, arte sedulâ detectis & manifestatis Veritas per tot secula densis humanarum auctoritatum tenebris tecta & obscurata in apricum & apertum deducatur.

Præcipitatum Mercurium differre pro suæ fixitatis gradu. CCXVI. Dixi quemvis præcipitatum Mercurium differre pro suæ fixitatis gradu diverso; id ut magis pateat, quædam sunt adhuc addenda & curiosis explicanda, cùm egregium habeant & in Medicinâ Ægris facienda, & in rerum naturalium cognitione illustrandâ usum, licet ipsa ex Veterum monumentis non hauriamus; quod qui faciunt, & lumen ab illis mutuatum in communem hominum usum refundunt, non Soli, sed Lunæ duntaxat conferri possunt; quicquid mutuò sibi adulando, ac se mutuò scalpendo somniant & fabulantur aliqui vanorum titulorum avidi Scriptores, simulque bonorum ac se peritiorum calumniatores.

1°. Ratione spiritus. CCXVII. Primò autem differt Mercurius præcipitatus *ratione spiritûs acidi*, cum quo præcipitatur; unde alius planè producitur ab Oleo vitrioli, alius ab Oleo sulphuris, alius à spiritu Nitri, & sic porrò. Nam à Spiritu Nitri longè citiùs, longè potentiùs figitur, quàm à duobus cæteris.

2°. Ratione ignis diversi. CCXVIII. 2°. Differt Mercurius præcipitatus ratione *Ignis diversi*; cum quo absolvitur illa præcipitatio: nam longè magis figitur administrato igne potente, minùs verò adhibito debiliore. Id verò contingit, tum quatenus *intimiùs ipsi jungitur spiritus acidus* per ignem potentiorem & diuturniorem, tum quatenus *plus spiritus acidi ab eodem removetur* per ignem potentiorem & acriorem: à quo spiritu acido minùs concentrato ac refracto dixi jam pendere operationem Mercurii tàm sublimati quàm præcipitati molestiorem.

3°. Ratione Spiritus Vini. CCXIX. 3°. Differt Mercurius præcipitatus ratione *Spiritus Vini* ab uno aut nunquam, aut semel, aut sæpiùs abstracti, vel ustione separati: A quo spiritum acidum in præcipitato residuum valdè corrigi & temperari, evincit vel unus spiritus salis ejus ope dulcis factus.

4°. Ratione Additamenti. CCXX. 4°. Differt Mercurius præcipitatus ratione alicujus, vel nullius ad faciendam præcipitationem additi, ejusque multifarii, nam nunc Aqua marina vel aliàs salsa, nunc Lixivium tartari, cinerumve clavellatorum; nunc aliud quid soluto in spiritu acido Mercurio affunditur, sicque præcipitatio absolvitur.

5°. Ratione additi spiritûs acidi. CCXXI. 5°. Differt Mercurius præcipitatus, ratione additi alicujus ad ipsum solvendum spiritûs acidi, vel nullius: Potest enim sine ullo spiritu acido adjuncto Mercurii præcipitatio perfici, sed admodùm longo tempore; quod ego saltem sic quoque ab acido spiritu fieri puto, quamvis nullus Mercurio tunc affundatur, sed ipse vasi conclusus solus solo igne tandem in egregium præcipitatum abeat. Puto enim cum Ignis cujusvis fumo assurgere Spiritum Acidum, in fuligine observabilem, cujus pars tenuissima sensim penetret Vitri poros, se paulatim Mercurio insinuet, atque tandem ipsum solvat & figat, pulveris formâ & sic præcipitatum efficiat.

Spiritus Acidus in fumo. CCXXII. Ab illo Spiritu Acido cum fumo assurgente omnis arena diutinè in Balneo suo usurpata Acidum spirat, uti notissimum est Chymiæ cultoribus.

CCXXIII. His ita præmissis ostendendùm paucis, quod facere susceperam, pro diverso fixitatis gradu differre inter se Mercurios præcipitatos in suâ operatione.

Mercurium ab acido spiritu figi. CCXXIV. Probandum verò primò, ab Acido Spiritu *figi Mercurium*, hoc est, *ita immutari, ut diutiùs permaneat in Igne*, nec tàm subitò avolet, quàm illo absente. Id autem evincitur solâ Mercurii cum Spiritu Acido qualicunque dissolutione; tunc enim longè diutiùs, quam priùs ignis vim etiam potentem sustinet: Ergò ab Acido Spiritu figitur.

CCXXV. Probatur idem 2°. *frequenti Spiritus Acidi novi affusione & abstractione, sive cohobatione*, cujus ope magis adhuc observatur per experientiam figi & diutiùs ignis virtuti resistere Mercurius.

Ita ut in aurum abeat. CCXXVI. Quinimò, quod magis mirandum, potest illo modo, accedente levi artificio, eousque figi, ut ejus pars aliqua, & tandem omnes forsan ejus partes in Aurum purum abeant.

Nec tantùm figi, sed perfici. CCXXVII. Unde aliud quid sublimius elici potest, *non tantùm figi, sed perfici per Spiritùm Acidum ipsum vulgarem Mercurium*, quod an de *Metallis imperfectis* non possit quoque dici, aut expectari, jam non disputo; cùm id Metallicam transmutationem quodammodò redoleat, ita Doctoribus garrulis exosam & cum suis patronis malignè traductam, ut vix liceat impunè ac sine calumniâ non dicam Cogitationes suas & Ratiocinationes, sed operationes proprias & Experimenta certissima proferre.

Differentia Mercurii crudi & præcipitati.

CCXXVIII. Notabile autem id est, quòd Mercurius crudus longè minùs operetur in humorum viscidorum solutione ac eductione, quàm idem præcipitatus & cum Acido Spiritu conjunctus.

Differentia Præcipitatorum respectu fixitatis, & effectûs.

CCXXIX. Quin & hoc est notabile, quòd idem Mercurius, quò minùs est per Spiritum Acidum fixus, eò magis operetur in eorundem humorum Pituitosorum & viscidorum solutione ac eductione; & vice versâ, quò magis est idem fixus, eò minùs operetur.

Utrumque hoc constare experientia.

CCXXX. Utrumque autem, quod hîc assevero, constat per experientiam & observationem sensualem; cujus rationem investigare ac eruere nos decet ratiocinatione: quam non semel docui tum demum existere solidam, cùm ad omnes circumstantias sedulò notatas accuratè attenditur, ac secundùm ipsas argumentatio nostra ritè instituitur ac formatur.

Ratiocinatio a circumstantiis petenda.

CCXXXI. Dico nos debere argumenta nostræ ratiocinationis petere à circumstantiis per experientiam, sensusque adeò externos nobis innotescentibus: Sunt autem illæ 1°. uti dixi, Operatio minor à Mercurio crudo & puro, major ab eodem cum Acido Spiritu ad fixitatem aliquam deducto. 2°. Operatio iterum minor à Mercurio magis fixo, major ab eodem minùs fixo.

Quænam eæ hic sint.

In iis difficultas.

CCXXXII. Ubi mox notabilis Rationi humanæ multa sibi præjudicia gratis fingenti remora occurrit: Dicet enim aliquis Sophista vel Philosophus imaginarius; Si fixione sui reddatur operatio Mercurii potentior, Ergò ejusdem fixione majori reddetur illa adhuc potentior: Cujus contrarium nos testamur per Experientiam; quam qui suæ Rationi aliter censenti postponet, an non Ægros suos egregiè, ac secundùm Rationem suam in errore suo superbientem trucidabit?

Cur Mercurius spiritu acido fixus, humores solvat & educat, & quò magis figatur, minùs id præstet.

CCXXXIII. Sed quæritur, cùm à Spiritu Acido figatur Mercurius, atque tunc quàm priùs potentiùs solvat & educat humores Pituitosos, cur ergò, quando ampliùs adhuc ab eodem Acido Spiritu figitur, minuatur denuò eadem humores Pituitosos solvendi ac educendi vis?

Modus Mercurium præcipitandi & figendi.

CCXXXIV. Ego ad dubium illud ritè solvendum velim considerare singulos, qui aliquando Mercurium ipsi præpararunt, atque Animo attento omnia quæ tunc simul contingunt, notarunt, ad fixionem augendam urgeri quoque gradatim Ignem. Opus enim est, ut tum sensim abstrahatur, tum sæpiùs cohobetur Spiritus Acidus, tum tandem potentiori igne ampliùs separetur: Hoc enim nisi fiat, non figetur valdè Mercurius.

Quando ejus fixio contingat.

CCXXXV. Cùm proinde ipsius fixio contingat præsertim, quando postremi ab ipso ignis potentioris vi propelluntur Spiritus Acidi; quæritur, an ergò diversi sint, qui primùm elevantur, ab iis qui postmodùm & tandem attolluntur?

Diversos esse Spiritus Acidos à Mercurio diverso tempore abstractos.

CCXXXVI. Cui quæstioni ut satisfiat, respondeo, diversos esse Spiritus Acidos diverso tempore abstractos; cùm in principio maximè subtiles ac volatiles, in fine maximè crassi ac fixi avocentur, ideóque etiam potentiori igne tandem indigeant.

Ejus probatio.

CCXXXVII. Id autem verum esse, docet nos eadem toties laudata Experientia; qui enim à spiritu acido elevantur halitus, dummodò sit idem suo phlegmate ritè orbatus, sunt primò subtiliores & acrimoniâ volatili præditi, posteà verò crassiores & aut minùs acres, aut fixâ saltem acrimoniâ donati: Quòd magis adhuc apparet, quando prægressâ Effervescentiâ contingit partium illa diversarum spiritus acidi separatio: uti hîc accidit Mercurio priùs cum acido spiritu effervescenti, atque ab ipso simul soluto. Nam propter illam Effervescentiam diversimodè sibi commiscentur variæ tum Mercurii tum spiritus acidi particulæ, quarum volatiliores in principio assurgunt, fixiores non nisi aucto valdè igne, dum fixissimæ permanent in Igne; abeunte, quicquid ex spiritu acido non est concentratum & unitum Mercurio.

Ratio cur Mercurius fixior debiliùs operetur minùs fixiori.

CCXXXVIII. Aucto igitur Igne, quicquid nondum est unitum & concentratum in Mercurio spiritus acidi, id omne foràs pellitur. Non potest proinde ampliùs vim aliquam in humores pituitosos & viscidos exercere, nec mirum, idcircò debiliùs operari Mercurium præcipitatum fixiorem, potentiùs minùs fixum.

Mercurius sublimatus quomodò dulcis reddatur per Mercurium crudum.

CCXXXIX. Hoc idem patet quoque ac confirmatur Mercurio sublimato gemino, de quo jam egi. Nam sublimatione corrosivi attollitur tantùm spiritus acidi, quantum cum additi Mercurii quantitate poterat administrati ignis vi attolli. Sublimati autem illius acrimonia corrodens temperatur, ubi plus Mercurii additur, & quidem tantùm, quantum potest redundanti acido spiritui jungi, unde dulcescat.

In Mercurio magis fixo minùs spiritus acidi.

CCXL. In Mercurio ergò magis fixo minùs est spiritus acidi, quàm in minùs fixo, minor exinde spiritus acidi pituitam viscidam incidendi vis & potestas: quod satisfacit quæsito.

CCXLI. Quò enim vehementiore igne abstractus est spiritus acidus, eò minùs ejus non concentrati remanet in Mercurio, unde & minùs

nus ab ipso solvitur educiturque humoris pituitosi & viscidi.

Abstractione Spiritûs Vini blandiorem fieri præcipitatum Mercurium.

CCXLII. Quemadmodùm autem id verum esse, probat & testatur experientia, ita per eandem innotuit nobis, si à præcipitato abstrahatur & comburatur aliquoties Spiritus Vini, eo ipso itidem blandiorem, imò minorem fieri Præcipitati cujusvis operationem.

Et quare.

CCXLIII. Contingit autem id, ne longior sim, quatenus à Spiritu Vini temperatur & infringitur, si quæ supersit, spiritûs acidi acrimonia: postquam id contingere tàm manifestè evincit Spiritus salis dulcis præparatio, quam, utpote lippis & tonsoribus notissimam, sæpiùs commemoravi, & tanquam exemplum tritissimum in medium produxi.

CCXLIV. Ut igitur tandem aliquando concludam, licet Mercurii vis solvendi ac educendi pituitam viscidam plurimùm intendatur à Spiritu Acido, cum quo tum sublimatur, tum præcipitatur; minuitur tamen ac infringitur eadem istius spiritus acidi concentratione intimiore ac contemperatione: quam in fixiore observari, puto me tum ratione tum experientiâ certâ sufficienter evicisse, atque Viris veri amantibus hactenus satisfecisse.

Medicamenta Diuretita.

CCXLV. Cæterùm *Per Urinas*, quæ humores Serosos & Pituitosos evacuant Medicamenta plurima commendantur; quorum primaria ferè sunt, *Rad.* Apii, Asparagi, Petroselini, Fœniculi, Eringii, Rusci, Valerianæ, Pimpinellæ, Spicæ Nardi, Asari, Urticæ, &c.

Folia Urticæ, Cerefolii, Absinthii, Eupatorii, Betonicæ, Chamæpityos, Rutæ, Scordii, Petroselini, &c.

Sem. Anisi, Fœniculi, Dauci, Seselios, Chærefolii, Milii Solis, Saxifragiæ, 4. Frigida Majora dicta, Violarum, &c.

Baccæ Juniperi, Ribesiorum nigrorum, &c.

Amygdalæ Amaræ, Nuclei Persicorum,

Hordeum, Ficus, Ciceres, Fraga,

Succus Citri, Limonum, Serum Lactis,

Terebinthina,

Vinum Rhenanum & Mosellanum, ut & aliàs tenue, atque tale per Experientiam notum.

Inter *Chymica* commendantur Spiritus Salis, Tartari, Sal Tartari Vitriolatum, Sal Volatile Urinæ, & aliàs omne. Olea stillatitia Baccarum Juniperi, Succini, &c.

Composita verò infinita occurrunt descripta, vel concinnari possunt ab Artis peritis.

Quibus formis queant exhiberi.

CCXLVI. Variis autem formis exhiberi possunt prædicta Diuretica; Decocti, Aquæ stillatitiæ, Emulsionis, Mixturæ, Boli, Olei, Spiritûs, Vini Medicati, &c.

Formæ quomodò variandæ.

CCXLVII. Variari possunt Medicamentorum formæ tum pro Ægrorum morosorum aut delicatorum lubitu, tum pro simplicium diversitate, tum pro singulorum operatione magis vel minùs felice, & quidem secundùm ipsorum subjectorum diversitatem.

Et quare.

CCXLVIII. Notum enim, in uno homine non tantùm unum Medicamentum, sed unâ formâ exhibitum feliciùs operari, quàm aliud, vel formâ aliâ: ad quam rem Medicum imprimis attendere oportet, quò & suis Ægris placeat, & feliciùs faciliùsque curet.

Quare diuretica serosos & pituitosos humores expellant.

CCXLIX. Medicamenta hæc Diuretica Humores tum Serosos, tum Pituitosos per Urinas educere ac propellere, docet Experientia; quæ cum & sapore, & odore, & colore, aliisque qualitatibus sensilibus non parùm inter se differant, non mirum, si mirentur curiosi rerum abstrusarum *effectûs similis à rebus tàm dissimilibus pendentis rationem*, ac mox illam aut spontè invenire, aut ab aliis sibi explicari optent.

CCL. Quâ in parte, ut quantum in me est, Curiosis satisfacere studeam, quædam præmittam notanda, ex quibus totum hoc negotium manifestius futurum confido.

Non omnia Diuretica promiscuè quosvis humores evacuare.

CCLI. Et 1°. quidem notandum, *non omnia enumerata modò à me Diuretica promiscuè in quovis affectu, aut humore cum ægri commodo per Urinas evacuando conducere, sed in diversis affectibus & humoribus peccantibus diversa usurpanda.* Quod ego pro lubitu haud fingo, sed experientiâ doctus assevero.

Quænam bili conducant. Quænam Pituitæ.

CCLII. *Alia* certè *Bili, alia Pituitæ peccanti* ac per Urinas educendæ conducunt Diuretica. Nam Bili conducent, Succus Citri, Emulsio Hordei, Fraga, Spiritus Salis, Sal Tartari Vitriolatum, &c. *Pituitæ* autem pleraque à me recensita, quin & Acida modò ad Bilem commendata, quoniam Pituitam non minùs alterant, imò per Urinas propellunt Acida, quàm Aromatica & Sale Volatili constantia, uti hoc quoque unicâ nobis constat Experientiâ: quam qui negligunt, se quoque ac ægros suos negligunt Medici, nam de Doctoribus Cathedralibus non loquor, sed Clinicis, atque Ægris Medicinam facientibus; ubi nil juvat obtundere aut obruere multiloquio Discipulos, sed maximè convenientibus ac selectissimis medicamentis restituere Ægros.

CCLIII. Ergò pro diversitate aliorum humorum simul in corpore unà cum Pituitâ aut Sero peccantium adhiberi debent Diuretica diversa.

Diuretica Aromatica Acidis præstantiora.

CCLIV. Quamvis autem non minùs *Acida* conveniant *Pituitæ incidendæ ac educendæ*, quàm *Aromatica & Sale Volatili prædita*; *Hæc tamen* utplurimùm observantur præstantiora, & Sanitati restituendæ aptiora, postquam non tantùm Pituitam corrigunt, verùm Bilem quoque in naturali suo statu conservant, quinimò ipsam perfectiorem faciunt. *Acida* verò Pituitam licet incidant & ad Urinas propellant, Bilem tamen simul infringunt, atque à naturali statu abducunt, & hactenus nocent.

Ad omnia præcedentia attendendum Medico.

CCLV. Attendendum est proinde ad hæc omnia Medico ritè praxin facturo, & si ex Ægri relatu, & mox ipsi occurrentibus Symptomatibus non satis constet Medico de quovis humorum simul peccantium vitio, ex *prudenti Medicamentorum* sibi perspectorum *usurpatione*, *atque singulorum operationis observatione* non ita difficulter innotescet ipsi, *Quales humores, ac quibus modis peccantes simul in Ægro existant.*

CCLVI. Illis autem observatis longè faciliùs erit Medico & Humorum & Medicamentorum singulis accommodatorum gnaro feliciter, hoc est, citò, tutò, & jucundè suos Ægros curare.

Cavendumne, dum uni humori peccanti prosumus, alii noceamus.

CCLVII. Illud enim cavendum imprimis, ne dum uni humori peccanti prosumus, alii noceamus.

Et quare.

CCLVIII. Quamvis enim nobis constet experientiâ, *Medicamenta assumpta imprimis agere in humores peccantes*, quoties ipsis corrigendis sunt maximè convenientia, tamen constat quoque eâdem experientiâ, *medicamenta pluribus humoribus diversis alterandis apta quodammodò etiam operari in non peccantes humores, ubi vel Copiâ majori simul assumuntur vel diutiùs usurpantur.*

CCLIX. Quamvis proinde non semper mox noxa notabilis observetur ex usurpatione medicamentorum non usquequaque humoribus peccantibus accommodatorum, eadem tamen sensim se promit attentis omnium, quæ Ægris contingunt, mutationum observatoribus Medicis; qui mox, ubi aliquid nociturum prævident, eidem prudenter provident; atque mutant medicamenta, à quibus scopum sibi propositum plenè non vident sperandum.

CCLX. Quæ hic inculco præcepta, non tantùm ad præsens de Hydrope negotium pertinent, verùm universalia sunt, per totam praxin usurpanda.

Quænam Diuretica in Hydrope præsertim conducant.

CCLXI. Ut autem tandem de Diureticis concludam, assero in antecessum, *quoniam rariùs Bilis acrimoniâ auctâ simul peccat*, illa præsertim *Diuretica conducere Pituitæ ac Sero in* Hydrope imminente *exsuperanti, quæ Aromatica sunt & Sale volatili prædita*: rariùs autem, quæ sunt *Acida*; subinde ex *utrisque mista*.

Quâ ratione Urinas moveant, & cum ipsis humores expellant Diuretica.

CCLXII. Videamus nunc, an propositæ quoque à me quæstioni satisfacere queam, *Quâ ratione sc. Urinas moveant Diuretica, & cum ipsis Humorem Pituitosum ac serosum expellant*, licet plurimùm inter se differant, tum sapore, tum odore, tum aliis qualitatibus sensilibus.

De quibus Diureticis loquatur Auctor.

CCLXIII. Hoc ut faciliùs pateat, notandum adhuc, nos hîc propriè quærere ac loqui de iis *Diureticis*, quæ *humores Serosos ac Pituitosos in* corpore *redundantes* educunt; quocirca consideranda priùs *istius redundantiæ Causa*, quæ rarò unica, sed sæpenumerò multiplex existit.

Cur redundant in Sanguine Serum & Pituita.

CCLXIV. *Redundant* enim in massâ Sanguineâ Serum & Pituita, vel quia *non separantur ab ipsâ*, vel quia *tantâ copiâ producuntur, ut sufficienter ab ipsâ secerni ac excerni non possint*.

Quia non separantur ab eo.

CCLXV. Si à *Sanguinis massâ non separantur* Serum vel Pituita, *id non tàm Renum, quàm ipsius Sanguineæ Massæ vitio accidere arbitror*, quin omne in *Renibus* observabile aliquando *vitium ab eâdem Sanguineâ massâ* plerumque deducendum, rariùs à *primario ipsorum vitio*, ab *externo frigore vel calore* imprimis tunc petendo.

Et quidem Sanguinis vitio.

Non renum.

CCLXVI. Renum, inquam, vitium rariùs ortum habet ab externo frigore vel calore; utplurimùm à vitio in massâ Sanguineâ existente, atque ab externo frigore caloreve producto, & vias Renum obstruente, aut aliàs malè afficiente.

Secretio Seri & Pituitæ à Sanguine cur deficiat.

CCLXVII. *Secretio* autem *Seri ac Pituitæ à Sanguine deficit* plerumque *ob intimiorem, quàm decebat, partium Sanguinis conjunctionem ac unionem*; unde tunc non tantùm *minùs Urinæ* solet secerni ac excerni, sed & *minùs contentorum*, unà cum Urinâ, ubi in corpore redundant, & omnia benè se habent, secerni excernique solitorum.

Intimior partium sanguinis unio unde pendeat.

CCLXVIII. Quæritur proinde, *unde pendeat intimior illa partium Sanguinis unio, ob quam nec Serum, nec alia cum ipso secernenda secerni possunt, aut excerni?*

CCLXIX. Hanc quæstionem ut solvam, ex meis loquar præjudiciis, (dum aliis sua relinquo illibata,) & dicam id accidere *propter Acidum præsertim, aut Salsum lixivum purius in corpore existens.*

CCLXX. Arbitror, inquam, imprimis ac frequentiùs *propter Acidum*, aliquando & rariùs *propter Salsum lixivum purius in corpore humano existens contingere arctiorem, intimioremque omnium Sanguinis partium conjunctionem ac unionem.*

CCLXXI. Ratio est, quia tunc & potentior,

tior, & humanæ naturæ minùs conveniens accidit inter ista contraria tum in tenui Intestino, tum in dextro Cordis Ventriculo Effervescentia; unde hîc præsertim concurrentes simul *humores cæteri potentiùs agitantur, rarefiunt, hinc & intimiùs junguntur & commiscentur*.

CCLXXII. Quo namque Acrior fit inter Acidum & Salsum pugna, eò plus partium ignearum secernitur ab utrisque, eò plus ab iisdem alterantur & rarefiunt cæteræ Sanguinis partes ab ipsis alterari & rarefieri aptæ, eò proinde aptiores fiunt intimiori partium omnium & singularum unioni & conjunctioni; & imprimis partium Effervescentium, Acidi putà Spiritus & Salis Lixivi, quæ partes tunc sine controversiâ coëunt & adunantur arctiùs, & cum ipsis cæteræ utrisque magis affines.

CCLXXIII. Quoniam verò Sanguinis Serum, (ex quo in Renibus secreto constituitur Urina) ortum habet ab illis partibus Effervescentibus, atque bonâ sui parte à reliquâ massâ sponte, levi saltem negotio separabilibus & Aqueâ dilutis, nulli debet videri mirum, si vitiosâ contingente & quidem Acriore potentioreque Effervescentiâ, non laxè, uti decebat, sed arctè jungantur hæ cæteris Sanguinis partibus.

Causæ externæ corpus ad Hydropem disponentes.

CCLXXIV. Hoc ita se habere posse, imò admissis meis præjudiciis de Succo Pancreatico, Bile, Lymphâ, Pituitâ, & cæteris in humano corpore jam notissimis humoribus, ita se habere, confirmant omnes Causæ externæ Corpus ad Hydropem disponentes, *Aër* putà *frigidior & Acrior*, & quandoque *Solis vel Ignis æstus*; *Alimenta tum Acidiora, tum Acidis condita*, & quandoque *Acidum concentrantia*; *Vigiliæ vel Somnus excedentes*, atque Spiritus Animales aut consumentes, sicque humorum Acrimoniam promoventes, aut inertiores & pauciores præbentes, atque sic Pituitæ proventum augentes. *Corporis motus nimius*, vel *Quies nimia* eodem, quo dictum, modo humores vitiantes. Inter Animi pathemata tum *Ira* frequens & fortis Bilem acuens, tum præsertim *Mæror aut Metus gravis* & improvisus, Acidum in corpore augens & Acrius imò purius reddens.

Causæ antecedentes coacervationis Pituitæ & Seri.

CCLXXV. Cùm ergò hæ soleant esse Causæ antecedentes illam Pituitæ ac Seri coacervationem atque productionem nimiam in Corpore, meritò concludemus eo modo illas id efficere, quo secundùm phænomena (quæ habemus pro certissimis) modò memoravimus.

CCLXXVI. Secretio ergò Seri à Sanguine in Renibus minùs contingit sufficiens, non tàm ipsorum Renum, quàm partium Sanguinis arctiùs sibi unitarum culpa, quod erat probandum.

CCLXXVII. Quòd si prædicto à me modo minùs secernatur à Sanguine pars Pituitosa & Serosa, ergò eâdem de causâ *augebitur & cumulabitur eadem in ipso Sanguine*. — In Sanguine quare augeantur.

CCLXXVIII. Quinimò ob eandem causam in tenui præsertim Intestino observabilem *producetur plus ejusdem humoris pituitosi in Massâ Sanguineâ*; quoniam, existente Succo Pancreatico acriore ac puriore, acrior quoque continget non tantùm continuè cum Bile Effervescentia, sed & tunc quoque, quando è Ventriculo ad Intestinum propellitur Alimentum in ipso fermentatum; cui proinde intimiùs admiscebitur Succus Pancreaticus, ideóque crassiores quoque & in Pituitam facilè mutabiles transferentur cum cæteris Chyli partibus ad Venas Lacteas, & tandem ad Cor; ubi & similis generabitur Sanguis, Pituitosus sc. & Hydropi ansam præbens. — Causa, cur plus pituitæ in Massâ Sanguineâ producatur.

CCLXXIX. *Ab Acidi* ergò in corpore observati *sed acrioris vitio* pendet imprimis *Seri & Pituitæ* in corpore hydropicorum redundantis tum *Generatio*, tum *Coacervatio*, tum *Retentio*. — Unde Seri & Pituitæ redundantis generatio, Coacervatio & Retentio.

CCLXXX. Quisquis proinde per Diuretica volet illud vitium tollere, opus erit, ut illas noxas omnes tollat, tum *impediendo novam Pituitæ productionem, corrigendo Acidum noxium*; tum *emendando cætera inde orta vitia* in Sanguine Pituitosiore & viscidiore, ipsum sc. *incidendo & attenuando*. — Quomodò illud vitium per Diuretica tollendum.

CCLXXXI. Hoc autem præ aliis omnibus præstant omnia *Salia Volatilia & Aromatica*, quippe quæ & *Acidum temperant*, & *Pituitam incidunt*, hâcque imprimis ratione Urinas movent. — Et quibus.

CCLXXXII. Cætera verò *Acida* inserviunt quidem Pituitæ viscidiori incidendæ; diutiùs autem usurpari non debent, quia sine graviori detrimento non possunt, aucto sc. & acriori facto ab ipsis Acido in corpore, unde Ventris tormina, aliaque producuntur ægris damna.

CCLXXXIII. Atque sic puto me quæstioni à me propositæ satisfecisse, ostendendo modum, quo Urinas movent Diuretica, & cum ipsis expellunt humorem pituitosum ac serosum. Pergamus nunc ad Sudorifera, quæ 4°. loco dixi conducere iisdem expellendis. — Sudorifera.

CCLXXXIV. *Sudorifera* verò, quæ tum Serum tum Pituitam foràs propellant, & ipsis — Quænam Serum & Pituitam

San-

forâs propellant.

Sanguinem liberent, plurima occurrunt, & inter alia.

Radices Apii, Fœniculi, Bardanæ, Pimpinellæ, Angelicæ, Zedoariæ, Tormentillæ, Chinæ, Imperatoriæ, Sarsæparillæ, Asari.

Folia Cardui Benedicti, Capillorum Veneris, Scordii, *Sum.* Cent. minor. Melilot. *Flor.* Chamæmel.

Lignum Guajacum, Sassafras, Quercûs, Juniperi, Buxi;

Baccæ Juniperi, Sambuci, Ebuli, &c. ex quibus *Rob* paratur.

Semen Milii, Aquilegiæ, Card. Bened. &c.

Opium, quod Sudoriferum planè est, & *Opiata* omnia, Theriaca, Mithridatium, Diascordium, &c.

Hæc variis formis exhiberi posse.

CCLXXXV. Atque ex hisce variâ formâ parantur medicamenta sudores moventia, Pulveris, Decocti, Aquæ stillatitiæ, Extracti, Salis, Rob, Electuarii, &c.

Sudorifera Chymica.

CCLXXXVI. Præter hæc vulgò nota sunt & nonnulla Chymicis celebrata sudorifera ex Mineralibus præsertim ac Metallicis parata.

Antimonium Diaphoreticum.

CCLXXXVII. Ex Antimonio quidem occurrit primùm *Antimonium Diaphoreticum* dictum, & solâ ejus cum Nitro fusione ac fixione paratum.

Bezoardicum Minerale.

CCLXXXVIII. Huic proximum est *Bezoardicum Minerale* dictum, ex eodem Antimonio sed cum Mercurio sublimato in Butyrum priùs destillato, hinc cum Nitri Spiritu fixato confectum.

Lunare, Solare, &c.

CCLXXXIX. Præter hoc Bezoardicum Minerale simplex dictum, plura numerantur adhuc à dissoluto in figente spiritu Metallo nomen sortita, unde laudantur, Lunare, Solare, &c. quæ ab addito metallo dubio procul singularem vim sunt nacta.

Antimonii sulphur auratum Diaphoreticum.

CCXC. Laudatur etiam *Antimonii Sulphur auratum diaphoreticum* dictum, ex ipsius cum Nitro & Tartaro fusi Scoriis Aquâ calente extractis & Aceto destillato præcipitatis, & diligenter edulcoratis paratum.

Ejus flores.

CCXCI. Laudantur quoque *Antimonii flores* iteratâ sublimatione tandem *fixi* facti.

Mercurius Præcipitatus Diaphoreticus.

CCXCII. Sic ex *Mercurio* paratur *Præcipitatum Diaphoreticum*, quod quò accuratiùs præparatur, eò efficacius efficitur.

Ex omnibus omnis generis ac operationis medicamenta confici posse.

CCXCIII. *Mineralia* certè ac *Metalla* pro diversâ sui præparatione vires suas mutant, quin ex singulis (quod de Vegetabilibus quoque verum) omnis generis ac operationis medicamenta confici possunt; Hoc qui naturalium & artificialium mutationum imperiti ignorant, manu operi admotâ tentare priùs deberent, quàm negare.

Animalium Ossa, Cornua & Ungulæ, &c. Sudorifica.

CCXCIV. Ad Sudores movendos conducunt quoque ex *Animalibus* partibus omnia ferè *Ossa*, *Cornua & Ungulæ*; ac præsertim parata ex ipsis, *Spiritus*, *Salia Volatilia*, & *Olea stillatitia*.

Sudorifera externa.

CCXCV. Non tantùm intrò assumptis promoveri possunt Sudores, sed *forinsecus quoque usurpatis*, *Balneis* putà multiplicibus, *naturalibus*, sive *Thermis*, & *Artificialibus*, iisque tum *Aquæ dulcis*, tum *Variorum Decoctorum*, tum *Spiritus Vini*, & *Laconicis dictis*.

CCXCVI. Est autem magnum illud beneficium, posse citra ullius medicamenti assumptionem promoveri Sudorem, quod imprimis usu venit in delicatulis. Sed de hoc modo egi jam alio loco.

Sudorifera quomodò sudorem moveant.

CCXCVII. De modo, quo Sudorifera assumpta Sudorem moveant & promoveant, non puto multis esse mihi nunc disputandum, postquam ex iis, quæ jam de Diureticis proposui, hanc rem satis planam esse puto.

Sudorifera & Diuretica non nisi gradibus differre.

CCXCVIII. Vix enim inter se differunt Sudorifera & Diuretica, nisi gradibus; cùm eadem Medicamenta nunc Sudores, nunc Urinas moveant, prout sc. majore vel minore quantitate assumuntur, & illius quantitatis respectu humores in corpore se habent diversimodè, atque cætera disponuntur variè; nam humorum præsertim & externorum, tegumentorum putà, Aëris, aliorumque respectu vel Sudor, vel Urina prodit.

Urinæ & Sudoris eadem materia.

CCXCIX. Unde etiam patet *materiam eandem esse Urinæ ac Sudoris*; differre tantùm, imprimis saltem, viâ excretionis. Quod benè notasse juvat Medicum Tyronem; ne sc. mox terreatur cum vulgo, imò Medicorum vulgo, ubi non prodit mox Sudor post assumpta Sudorifera; neque enim semper parata est ad excretionem materia Sudoris, nec semper per habitum corporis & poros, sed non rarò per Renes ac vesicam cum reliquâ Urinâ excernitur, & quidem cum summo Ægrotorum commodo.

Nullum esse periculum à Sudoriferis, quamvis nullus prodeat sudor.

CCC. *Nihil certè periculi imminet Ægris ab assumptis Sudoriferis, quamvis nullus prodeat Sudor:* Neque enim noxia sunt Sudorifera per se; & si quid noxæ metuendum sit post assumpta Sudorifera, non prodeunte tamen Sudore, id omne pendet aut ab humore in corpore peccante ac rebelli, aut à tegumentis nimiis Ægros penè suffocantibus, quod imprimis culpandum & vitandum in Sudore movendo; hâc enim in par-

parte delinquunt non tantùm adstantes, sed gregarii quoque Medici plebejis moribus præter rationem omnem se accommodantes, & ipsos laudantes.

Non tamen esse bonum signum. CCCI. *Non est quidem bonum signum, non prodire Sudorem assumpto Sudorifero satis potente*, & concurrentibus cæteris ad Sudorem promovendum requisitis.

Quænam indicet. CCCII. Alterutrum enim hoc indicat, & hactenus pro indicante habendum, vel *humores in corpore non esse adhuc aptos & dispositos, ut per Sudorem expellantur*; vel *conclamatum esse, atque functiones naturales omnes fatiscere*, atque *ad mortem* properare Ægrum.

CCCIII. Ubi enim dejectæ vires simul observantur, idque ob penè *suffocatum, dissipatumve* Ignem in Cordis dextro Ventriculo perpetuandum, nil boni potest ampliùs sperari.

Unde vita nostra sustentetur. CCCIV. *Vita* certè *nostra conservatur naturaliter sustentatione Ignis temperati in dextro Cordis Ventriculo, perpetuò excitandi*, & unà cum Sanguine in corpus universum distribuendi.

Unde pereat. CCCV. Eadem contrà *Vita nostra perit naturaliter Extinctione ejusdem Ignis, vel Suffocati, vel minùs accensi & spontè fatiscentis*, vel etiam post summum incendium extincti.

Quid ad ejus conservationem faciendum. CCCVI. Quæcunque proinde ad istius Ignis perpetuationem facere possunt, conservari debent ac instaurari ad vitæ ipsius conservationem; uti etiam vicissim omnia removenda sunt, quæ Ignem illum aut suffocare valent, aut languidum reddere.

CCCVII. Quænam verò illa mihi esse videantur, alibi docui, nec opus idem hîc repetere, quapropter ad alterum modò memoratum revertor, ad *humores minùs aptos, ut Sudoris specie foràs propellantur*.

Quinam humores inepti sint, ut sudoris specie foras propellantur. CCCVIII. Humores autem illi præsertim observantur *inepti*, qui vel sunt *valdè viscidi*, vel *cum viscidis commisti*; à quibus proinde nequeunt secedere, nî adjunctorum viscidítas priùs incidatur.

CCCIX. Viscidítas ergò humorum aut Sudore expellendorum, aut ipsis admistorum impedit quæsitum Sudorem.

Sudoriferorum vires, & operatio. CCCX. Quoniam verò Sudorifera pleraque vim habent incidendi & attenuandi, adeóque visciditatem omnem corrigendi, (quamdiu cætera benè se habent in corpore) licet Sudor nullus prodeat, nil inde continget ægris damni, quin iisdem sensim ad Sudorem disponuntur humores expellendi, remoræ saltem tolluntur paulatim.

CCCXI. Quinimò si à frigore externo coarctati sint in corporis superficie & cute pori, aut ibidem coagulati potiùs humores Pituitosi eosdem obstruentes, atque sic Sudorem impedientes, assumptis Sudoriferis ex incidentibus paratis dissolvetur iterum prædicta Pituita, solvetur Obstructio, aperientur pori, atque Sudori posteà secuturo parabitur denuò via: Constat enim experientiâ quotidianâ, assumptis crebriùs Sudoriferis, sed benignis, Ægroque mediocriter nec nimiùm tecto, Sudorem, qui priùs nondum prodibat, sensim prorumpere, & quidem cum magno Ægri commodo.

Festinandum lentè in Medicinâ faciendâ. CCCXII. Quod proinde inculcavi sæpiùs, iterum inculco, festinandum lentè in Medicinâ faciendâ, hoc est, non differendam quidem Curam necessariam, sed in ipsâ procedendum lentè, & agendum blandè, qualibuscunque tandem quis utatur medicamentis.

Et quomodò. CCCXIII. Festinandum quidem aliquando in curâ instituendâ, ne occasio nonnunquam præceps Medico elabatur: usurpanda autem semper auxilia non vi ac vehementer, sed blandè agentia, hoc est, sine virium Ægri dejectione notabili.

Quî Sanguis educendus. CCCXIV. Unde si *Vena Ægro secanda*, & Sanguis educendus; satius est partitis vicibus, & quantum Æger commodè ferre poterit, evacuari Sanguinem, quàm simul & semel cum ejusdem insigni debilitatione.

Quî humores evacuandi. CCCXV. Si *humores Biliosi, Pituitosi, Serosi evacuandi*, satius est per epicrasin & blandis medicamentis illos paulatim evacuari, quàm adhibitis potentioribus vel copiâ majore in Hypercatharseos adeóque vitæ periculum ægrum conjicere, quod nimis frequenter Thrasonicis Medicis accidere, quotidiana docet Experientia.

Quî Sudor movendus. CCCXVI. Si rursus *Sudor veniat movendus*, satius est ipsum lentè ac repetitis vicibus propelli, quàm eodem vi propulso Ægrum ad languorem debilitare; quemadmodùm id non semel imprudenter à quibusdam Sciolis potiùs quàm peritis Medicis factum novi, qui nimirum plus imaginariæ, Scientiæ Medicæ, quæ nulla fuit vel erit unquam, quàm Arti reverà existenti & solo exercitio atque observatione diligenti eorum, quæ Ægris benè aut malè cedunt, comparandæ, adeóque peritiæ tribuunt, & non tantùm sibi, quod ferendum, ac ridendum; sed miseris Ægris quoque, quod dolendum & culpandum, noxam afferunt.

Quî humores vitiosi alterandi. CCCXVII. Si, ut hoc etiam addam, *alterandi sint humores in corpore vitiosi*; satius itidem non simul ac semel, at per partes assumi

medicamenta humores alterantia & corrigentia; sic enim plus præstare toties laudata evincit Experientia; quin ejusdem rationes invenit Ratio. Si enim vel Bilis, vel Pituita, vel Succus Pancreaticus qualitate peccet vitiosâ, & talis effundatur continuè in tenue Intestinum; quicquid assumetur medicamenti, ut vitium illud qualecunque corrigat, debet illi peccanti humori admisceri; at non admiscebitur, nisi parti in tenui intestino occurrenti; cui si multum Medicamenti alterantis admisceatur, illam nimiùm alterabit & non tàm temperabit, quàm contrariam ipsi qualitatem imprimet, atque sic ab uno extremo conjicietur peccans humor in alterum, secundùm tritum proverbium:

Et quare.

Stulti dum vitant vitia, in contraria currunt.

CCCXVIII. Quòd si contrà vice quâvis minùs Medicamenti assumatur, humor ipsi occurrens corrigetur, atque sic correctus per venas lacteas perget ad Sanguinem; dum alius vel in tenue Intestinum propulsus à novo Medicamento paulò post iterum quantitate parvâ assumendo similiter sit temperandus, quin eâ ratione omnis humor vitiosus paulatim ad pristinam temperiem deducetur, & vitiosi generatio nova impedietur.

Semper blandè ac lentè procedendum.

CCCXIX. Esto igitur in Arte Medicâ Regula Universalis & Aurea, *Semper blandè ac lentè procedendum in omni Curâ Ægrotorum ritè ac secundùm rationem sanam Experientiæ indubitatæ innitentem instituendâ.*

Sudorifera quid præstent.

CCCXX. *Sudorifera* ergò ex *incidentibus & attenuantibus* parata & *partitis vicibus exhibita* tum ipsos *humores Sudore propellendos*, ubi existunt *viscidi*, tum *alios ipsis admistos & itidem viscidos*, tum & aliàs *in corporis poris ac superficie coagulatos solvunt, incidunt, & ad Sudorem secuturum sensim omnia disponunt.*

CCCXXI. Atque hæc de Sudoriferis dicta sufficiant, de *Salivatione* nunc quoque aliquid dicendum.

Salivatio quid.

CCCXXII. Est autem *Salivatio, Evacuatio humoris Pituitosi ac Serosi per Vasa Salivalia & omnes in Os patentes hiatus.*

Quibus humoribus conducat.

CCCXXIII. Illis enim humoribus in Sanguine redundantibus conducit Salivatio sive Ptyalismus.

Salivatio spontanea.

CCCXXIV. Contingit quidem aliquando, licet rariùs, *Salivatio spontè*; quod in hisce regionibus nonnunquam factum observavi, & quidem cum notabili ægrotorum commodo, & liberatione à *morbis chronicis à Pituitâ semper pendentibus.*

Artificialis à Mercurio.

CCCXXV. Utplurimùm tamen *à Medicamentis* excitatur Salivatio, & imprimis à *Mercurio tàm crudo, quàm sublimato, aut præcipitato; sive forinsecùs, sive intrinsecùs usurpato:* Variis namque modis usurpari potest Mercurius ut Salivationem promoveat.

Internè Assumto.

CCCXXVI. Aliàs enim vel sublimatus dulcis, vel præcipitatus multiplex *intrà corpus assumitur*, unde non tantùm vomitus vel Alvi dejectio, sed Salivatio quoque excitatur.

Vel externè. Et quomodò.

CCCXXVII. Aliàs Crudus Oleis & Unguentis innutritur, atque tunc partes variæ, volæ manuum, & plantæ pedum, quin omnes articulationes, & spina dorsi iisdem *illinuntur*, & post tres quatuorve dies utplurimùm Salivatio consequitur.

Et per fumum.

CCCXXVIII. Aliàs idem in Cinnabarim sublimatus cum Sulphure, Myrrhæ aliisque additur, in pulverem redigitur, atque prunis injectus *fumum promit*, qui per infundibulum *hiante ore exceptus*, sensim Salivationem movet.

Qui modus tutissimus.

CCCXXIX. Atque hic modus postremus Salivationem movendi omnium tutissimus est, si prudenter adhibeatur; Est enim tunc in Medici potestate Salivationem pro lubitu regere ac moderari; quod non æquè fieri potest ab assumpto, vel inuncto Mercurio.

CCCXXX. Quinimò à prudente Medico ita potest excitari Mercurii fumo Salivatio, ut à nemine facilè possit observari, nisi à rei peritissimis. Hoc autem fieri tantùm potest æstatis tempore, aut Aëre calente.

Frigus externum nocere salivantibus.

CCCXXXI. Observandum namque *Nihil æquè nocere Salivantibus, ac frigus externum*, à quo sibi cavere debent studiosè, qui fælicem optant à Salivatione successum.

Et quare.

CCCXXXII. A frigore namque impeditur Humoris effluxus; unde ab illis circa glandulas Salivales stagnantibus nonnunquam Suffocationis periculum imminet ægris, aut ab iisdem deorsùm ad alvum ruentibus Ventris fluxus gravis, & aliquando Vomitus enormis cietur.

CCCXXXIII. Cavendum proinde sedulò, ne frigori externo exponantur quotquot Salivationem patiuntur.

Iis obvenire Oris ulcera.

CCCXXXIV. Observandum quoque, in Salivatione, potentiore præsertim, gingivas & linguam & labia & buccas ulcera perpeti satis molesta, & fœtentia; quæ nisi exactè observentur, nonnunquam graves post se noxas ægris relinquunt, dum & Columella, & Glandulæ in faucibus, & Linguæ pars absumuntur, & Cicatrices grandes ac molestæ in Buccis producuntur.

CCCXXXV. Quomodò verò illis molestiis

lestiis sit per oris collutiones & gargarismos occurrendum, non est hujus loci disquirere; cùm spectet imprimis ad Luis venereæ Curationem, ad quam feliciùs absolvendam frequens est Salivationis excitatio.

CCCXXXVI. Sic itaque puto me sat multis egisse de modo minuendi Humorem serosum ac Pituitosum in Corpore humano redundantem, atque hydropi futuro ansam præbentem.

8°. Seri Salsedo, & Pituitæ visciditas qui curetur.

CCCXXXVII. Ultima *& Octava in Hydropis Curatione Indicatio à Seri Salsedine*, ac *Pituitæ visciditate* deducta restat explicanda.

CCCXXXVIII. Quoniam verò suprà egi de visciditatis correctione, non est opus, ut pluribus nunc de eâdem agam: quin sufficiet mihi pauca de seri salsedine corrigendâ proferre.

Salsedo unde.

CCCXXXIX. Quòd si benè conjectem, *Salsedo*, qualem in Sale marino, gemmæ, similibusque observamus, *ortum ducere videtur* imprimis *ex sale lixivo & spiritu acido satis puris commistis, exsuperante tamen tantillum spiritu acido.*

Quibus temperetur.

CCCXL. Hanc verò salsedinem contemperant *Gummi Tragacantha*, *Arabicum*, *Mastiche*, *Thus*, *Styrax calamita*, *Hyoscyami Semen*, *Cynoglossæ Radix*, *&c.* ut & *Pilulæ de Styrace*, *Cynoglossâ*, & *Arnoglosso*, sive Plantagine dictæ: quorum ope humores salsos ac serosos temperari & corrigi, constat per experientiam; licet non æquè forsan rationi nostræ pateat, quomodò ista & alia id præstent.

Verùm hæc sunt, quæ de Hydrope, ejusque Curatione hâc vice proponenda habui. Spero, inde emolumentum aliquod in omnes eos, qui circa periculosi hujus affectûs medelam subinde occupantur, redundaturum.

Finis Tractatûs Sexti.

TRA-

TRACTATUS VII.

De Affectione Hypochondriacâ.

Affectio Hypochondriaca notabilis.

I. CUm Medicis & cognitu necessaria, & curatu ardua sit *Affectio Hypochondriaca*, illam meritò inter notabiles Affectus memoramus, peculiarique discursu exponendam suscipimus.

Varia eam Symptomata comitari.

II. Ne autem ullius mentem ullo præjudicio præoccupemus, aut saltem præoccupare velle videamur, antequam Affectionem describamus Hypochondriacam, & qualem affectum ipsam esse putamus, determinemus, proponemus varia Symptomata & mala, quibus catervatim comitata sese manifestare ac Ægros infestare solet, ut ex ipsis accuratè atque ordine examinatis unicuique proclive sit de ejusdem naturâ & essentiâ judicium ferre adæquatum & æquum.

Ejus sedes.

III. Observandum autem mox in limine, plurima Hypochondriacam affectionem comitari solita *Symptomata*, ejusdemque *signa exacerbari maximè post alimentorum assumptionem*; unde non malè conjici posse videtur, *sedem focumque hujus mali esse si non ipsum ventriculum, ventriculo saltem vicinas partes.*

Symptomata.

IV. Inter multiplicia autem in affectione Hypochondriacâ observabilia Symptomata sequentia sunt præcipua.

Angustia circa præcordia.

V. Et 1°. quidem *Angustia circa præcordia*, post alimentorum assumptionem in aliis quidem citiùs, in aliis tardiùs, rursùs in aliis graviùs, in aliis leviùs affligens, tàm ratione Individuorum diversorum, quàm alimentorum variorum.

Præcordiorum distentio. Animi deliquium.

VI. Huic Angustiæ plerumque comes est 2°. *præcordiorum distentio*, & non rarò 3°. *Animi Deliquium.*

Ructus acidi.

VII. Hæc mala comitantur utplurimùm 4°. *Ructus acidi, rariùs nidorosi.*

Nausea. Vomitus.

VIII. Sed prætereà frequenter urget 5°. *Nausea*, cum insequente *Vomitu.*

Varia Vomitu ejecta.

IX. Quodque hic notabile est, *vix cessant aut minuuntur prædicta & mox adhuc dicenda Mala*, nisi 6°. *Vomitu ejiciatur Pituita* varia, nunc *aquea*, crebriùs *crassa & viscida*; nunc *insipida*, sæpe *acida, acerba, pontica*; & nonnunquam simul *amaricans*, & *Bili mixta*; Ubi ejiciuntur liberantur brevi, aliàs per plures horas protrahitur malum & angustia.

Effervescentia in ventre.

X. Interim sæpenumerò 7°. *effervescentia* aliqua notabilis *sentitur in ventre* atque ebullitio quasi, unde & *sursùm halitus, vapores, ructus* observantur elevari, & *per intestina flatus* devolvi *cum rugitibus*, quibus per *crepitum emissis* levamen accipit æger, iisdem autem retentis angustias majores aut tormina etiam patitur.

Flatus per intestina.

Hypochondriorum distentio.

XI. Unde 8°. *Hypochondriorum, sinistri* præsertim, *distentio & tumor* ægros urget adeò, ut aliquando tympani ad instar distentum sit abdomen.

Alvus adstrictior.

XII. Sed & 9°. *Alvus* plerumque *adstrictior* existit, rariùs *laxior.*

Frigus in dorso.

XIII. Ubi Effervescentia prædicta excitatur, 10°. *frigus* ferè *circa regionem lumbarem atque inter scapulas dispersum* molestum est, *febremque intermittentem* mentitur, atque *ephemeram* nonnunquam excitat.

Æstus in Hypochondriis.

XIV. Quin 11°. hoc frigus excipit aut sine frigore sensili exoritur *Æstus in Hypochondriis* valdè molestus; moxque sursùm communicatur, unde varia consequuntur Symptomata.

Strangulatio faucium apparens.

XV. Nam 12°. in quibusdam Uterinæ suffocationi passio similis producitur, adeò ut *sibi fauces occludi, seque strangulari* putent ægri.

Pulsus compressus.

XVI. Interim 13°. *Pulsus* primùm *compressus* editur, quandoque nullus sentitur; sed paulò post *frequentior ac febrilis* redditur, concurrente ferè *Cordis palpitatione.*

Respiratio difficilis.

XVII. Ipsa quoque 14°. *Respiratio difficilis* existit.

Sudor frigidus.

XVIII. In mediis hisce angustiis 15°. non rarò *Sudor* erumpit *frigidus*, qui decrescente malo mutatur in *calidum.*

Faciei rubor & calor post pallorem & frigus.

XIX. Sed & 16°. tunc simul *Faciei rubor & calor* observatur, cum priùs *pallor & Frigus* ipsam obsideret.

Caput grave, Dolor lancinans.

XX. Nec tamen hic malorum finis, nam 17°. *Caput* quoque *gravitatis sensu* afficitur, & non rarò *dolor lancinans* ipsum occupat.

Oculi Caliginosi.

XXI. Quinimò 18°. *Oculi Caliginosi* fiunt, & quandoque *Vertigine* corripitur æger.

Aurium tinnitus.

XXII. Sed & 19°. *Aurium tinnitu* vexatur idem.

Stupor & formicationis sensus.

XXIII. Partes autem extremas 20°. *Stupor & formicationis sensus* prehendit.

Lassitudo spontanea.

XXIV. Quin 21°. Corpus Universum *Lassitudo spontanea* occupat, ac si defatigatum esset labore multo & fustibus exceptum.

Vigiliæ, Insomnia.

XXV. Multos 22°. *Vigiliæ* urgent molestæ, alios

alios *Insomnia*; quosdam mox ab assumpto Alimento satis placidè *dormientes excitat* aliquot post horis malum, ubi sc. absoluta est qualis qualis Alimentorum in Ventriculo alteratio.

Tristitia & Metus. XXVI. Sed nec 23°. *Mentis functionibus* parcit hic affectus, quin potiùs *Animum ad tristitiam & Metum* disponit, cum leviori aut graviori *Delirio Melancholico* dicto.

Delirium Melancholicum. XXVII. Quin nonnunquam 24°. gravissimis affectibus Praxeos hujus nostræ lib. II. explicatis, *Epilepsiâ, Convulsione, Apoplexiâ* vel *Paralysi* Ægros hos teneri observatum est.

Epilepsia & Convulsio, &c.

Saliva multa. XXVIII. Sed & 25°. in plerisque Ægris *Saliva multa* observatur, & imprimis aucta, quando graviùs affligit malum.

Fames læsa. XXIX. Multis 26°. *Fames intenditur aut depravatur, aut etiam minuitur.*

Sitis aucta. XXX. Nonnullis 27°. *Sitis augetur* in Paroxysmo, aliàs non item.

Urina varia. XXXI. Denique 28°. *Urina* observatur *planè varia*, nunc pauca, nunc multa; nunc *tenuis*, nunc *crassa*; nunc *albicans vel Aquea*, nunc *rubicunda*, nunc *nigricans*: in quâ plerumque subsident *arenulæ rubicundæ tenuiores, crassioresvè*, laterum contusorum farinæ non absimiles, & nitentes; nunc in fundo & in parietibus subsidentes, nunc in superficie innatantes, nunc per contenta omnia dispersæ.

Hæc Symptomata non semper nec in omnibus apparere, &c. XXXII. Atque hæc sunt primaria, quæ in unum acervum corradere valuimus, Hypochondriacæ affectionis Symptomata simul & signa: quæ in omnibus non apparent omnia, nec semper æquè gravia: unde prout plura existunt vel pauciora, leviora vel graviora, sic affectum etiam leviorem vel graviorem esse arguunt.

Materia, Efficiens, & locus. XXXIII. Hæc omnia autem qui ritè expenderit, & cum iis, quæ non uno loco de *Bilis & Pituitæ in tenui Intestino confluxu*, atque *inde excitato motu alterativo, sive Effervescentiâ* diximus, contulerit; non vehementer laborabit *in causâ & materiali & efficiente* ructuum, flatuum, halituum, vaporumque & omnium ab ipsis excitatorum malorum reliquorum assignandâ, & *loco affecto* designando.

De Humore Pituitoso & Bilioso authoris sententia. XXXIV. Quapropter ut in omnibus illis *Symptomatibus à duplici humore simul plerumque hîc peccante, Pituitoso & Bilioso* deducendis & breviores esse queamus & magis perspicui, non abs re nos facturos arbitramur, si paucis nostras de hisce humoribus observationes & ratiocinationes repetamus & dicendis præmittamus. Speramus enim sic futurum, ut reliqua omnia non ita difficulter percipi queant.

Pituitam reperiri in Ventriculo & Intestinis tenuibus. XXXV. Observavimus ergò, idemque observarunt dubio procul etiam alii, quinimò observare poterunt, qui volent, omnes & singuli in cadaverum humanorum & brutorum vivorum sectione naturalium rerum scrutatores accurati & à præjudiciis liberi, 1°. *Pituitam multam semper ac secundùm naturam reperiri tàm in Ventriculo, quàm imprimis in tenuibus intestinis.*

Salivam deglutiri. XXXVI. 2°. *Salivam ab omnibus naturaliter deglutiri* continuè in Ventriculum.

Et incrassari in succum pituitæ similem. XXXVII. 3°. *Salivam eandem facilè incrassari & inspissari in Succum Pituitæ subviscidæ planè similem*: si nimirum in vase aliquo collecta asservetur aliquandiu.

Ductum Pancreaticum hiare in tenue intestinum. XXXVIII. 4°. *Pancreaticum Ductum hiare in tenue intestinum.*

Succus Pancreaticus Salivæ similis. XXXIX. 5°. Collato Pancreatis corpore Glanduloso cum non dissimilibus ipsi Maxillaribus Glandulis, Salivam præparantibus: & Pancreatico Ductu itidem cum non dissimilibus ipsi Ductibus Salivalibus; non ita perperam *suspicionem moveri de Succo Pancreatico Salivæ quoque simili, ac proinde Pituitæ producendæ aptissimo.*

Primaria Pituitæ causa Saliva & Succus Pancreaticus. XL. Adeò ut *primaria Pituitæ causa & interna* videatur statuenda tum *Saliva*, tum *Succus Pancreaticus*: uti *secundaria & externa, Alimentum*, pro suâ diversitate plus vel minus materiæ in Pituitam mutari aptæ continens.

Bilem ad intestina deferri. XLI. *Bilem ad Intestina deferri* posse ac quotidie deferri, tàm manifestum est Anatomicis, & tàm sæpè à nobis, aliisque ostensum, ut injuriam videamur facere Lectori, si pluribus hoc illi probare tentemus.

Ejus Secretio, præparatio & motus. XLII. Aliud autem est quærere, *An Bilis in Hepate secernatur à Sanguine*, atque *tàm ad Intestina rectà, quàm ad ejusdem Folliculum obliquo ductu deferatur*, uti communis est plerorumque sententia; *An verò in suo folliculo præparetur, atque partim ad Intestina, partim ad Hepar moveatur, ut Sanguini admisceatur*, quæ nostra est suspicio; Quæ tamen quæstio hoc loco non incommodè potest omitti, quamvis satiùs foret de hujus rei veritate plenè nobis constare.

XLIII. Sufficit tamen, ut quæ hîc dicenda habemus intelligantur, *nosse Bilem effundi ad Intestina per meatum suum Intestinalem, Choledochum vulgò dictum*, atque omnem Bilem in Ventriculo aut Intestinis repertam inde deducendam; Interim concedimus lubentes, *partem Alimentorum assumptorum posse in Ventriculo atque Intestinis ab hac Bile malè dispositâ corrumpi in humorem Bili analogum*, & non rarò Bilis nomine apud Medicos æquè ac Plebejos venientem. Partem alimentorum posse à bile affectâ corrumpi.

XLIV. Quibus ita præmissis, proximum

 est,

est, ut paucis utrumque humorem, & naturalem & præternaturalem describamus, ut commodiùs utriusque effectus dignoscatur.

Bilis naturalis quibus constet.

XLV. *Bilem* quod attinet naturalem, hanc si quis examinet, comperiet tanquam *primariis partibus constare tribus, Sale lixivioso, Spiritu Volatili, & Oleo*, intimè unitis, & in unam naturam digestis: His pauca est admista *Aqua*, paucissima *Terra*: *Spiritum Acidum* ipsi naturaliter inesse non putem.

Pituita naturalis quibus constet.

XLVI. *Pituitam verò naturalem* in tenuibus Intestinis repertam & mediocris viscididatis participem si quis examinet, comperiet constare *multâ Aquâ; Spiritu Acido & Volatili paucis; Oleo & Sale lixivioso adhuc paucioribus; Terrâ paucissimâ, vel penè nullâ.*

Bilis variæ constitutiones præternaturales.

XLVII. Præter naturam observatur idem humor variis modis affectus, prout variè immutatur miscibilium proportio, & mistionis gradus.

XLVIII. Nam 1°. si *in Bile Sal lixiviosum exuperet*, Acrior evadet ipsa, & ad Effervescentiam potentiorem producendam aptior; cùm fiat inter Salem lixiviosum, remve ipsi analogam, & Spiritum Acidum.

XLIX. Sin 2°. in eâdem contra *minuatur idem Sal lixiviosum*, imbecillior reddetur ipsa Effervescentiæ etiam naturali producendæ.

L. Sin 3°. in *eâdem Bile exuperet Oleum*, reddetur ipsa nimiùm inflammabilis.

LI. Sin 4°. contrà *deficiat* in eâdem *Oleum*, minus apta fiet suscipiendo naturali incendio.

LII. Sin 5°. *exuperet in Ipsâ Spiritus Volatilis*, nimis mobilis & agitabilis reddetur ipsa.

LIII. Sin contrà 6°. *deficiat in Ipsâ idem Spiritus Volatilis*, segniùs movebitur eadem, fietque fixior.

LIV. Sin 7°. *Aqua exuperet in Bile*, diluetur nimiùm & debilitabitur in omni suo opere.

LV. Sin contra 8°. *deficiat eadem Aqua*, viscidior erit, minúsque fluida.

LVI. Sin 9°. *exuperet in Ipsâ Terra*, aridior evadet, ac in calculos inde generandos prona.

LVII. Sin 10°. contrà *deficiat eadem Terra*, consistentiam habebit minorem, quamvis ob Terræ naturalem paucitatem minùs periculum exinde orietur ipsi.

Pituitæ constitutiones præternaturales.

LVIII. Sic rursus si 1°. *In Pituitâ exuperet Aqua*, nimis tenuis & fluida, imò debilis reddetur ipsa.

LIX. Sin contrà 2°. *deficiat in Ipsâ Aqua*, crassior evadet & viscidior, & hactenus itidem debilior.

LX. Sin 3°. *exuperet in Pituitâ Spiritus Acidus*, acrior evadet, & ad effervescentiam cum Bile potentiorem producendam agilior.

LXI. Sin contrà 4°. *deficiat in eâdem Spiritus Acidus*, imbecillior & ineptior evadet ad naturalem quoque effervescentiam excitandam & sustinendam comprimendamve.

LXII. Sin 5°. *exuperet in Pituitâ Spiritus Volatilis*, eo ipso quoque debilior evadit spiritus acidus; redditurque fluidior, minúsque coagulabilis tota Pituita.

LXIII. Sin contrà 6°. *deficiat in ipsâ idem Spiritus Volatilis*, acrior existet spiritus acidus, totaque pituita erit magis coagulabilis, aut jam coagulata.

LXIV. Sin 7°. *exuperet in Pituitâ Oleum*; viscidior existet ipsa, & omni Bilis actioni suscipiendæ ineptior.

LXV. Sin contrà 8°. *deficiat in eâdem Oleum*, liquidior existet ipsa, & sustinendæ Bilis actioni ineptior.

LXVI. Sin 9°. *exuperet in Pituitâ Sal lixiviosum*, ad omne suum opus reddetur ineptior, dum spiritum acidum infringit, acuitque bilem potiùs, quàm ut ipsam temperet.

LXVII. Sin contrà 10°. *deficiat in eâdem Sal lixiviosum*, cum Bile coïbit difficiliùs, & ne sic quidem apta erit operi suo perficiendo: Congressus enim sic facilitatur bili in pituitam per communem utrique salem.

LXVIII. Sin 11°. *Terrâ redundet Pituita*, concrescet & in calculosam naturam abibit facilè.

LXIX. Sin contrà 12°. *Terrâ omni destituatur Pituita*, cum ipsâ carere queat commodiùs, vix inde aliquod continget incommodum.

LXX. Uterque autem hic humor cùm ex miscibilium suorum uno aucto vel imminuto tantam mox mutationem ostendat in effectibus suis; quanta expectanda erit, si in pluribus simul contingat illa mutatio, dum infinitis penè modis accidere queat ipsa; dum non tantùm in unius, sed utriusque humoris partibus variis compositionem ipsius ingredientibus illa mutatio veniat expectanda.

LXXI. Quas differentias omnes cùm impossibile sit, saltem nimis longum, debitè persequi, ab eorundem ulteriori enarratione supersedebimus, & ad affectionem Hypochondriacam ipsam ulteriùs explicandam denuò nos accingemus.

Hypochondriacæ Affectionis Symptomata unde.

LXXII. Videndum proinde, an à binorum horumce humorum vitio multifario deduci queant multifaria Hypochondriacæ Affectionis Symptomata suprà à nobis recensita.

A Bilis &

LXXIII. Et probandum in antecessum, excitari

Pituitæ Effervescentiâ vapores, halitus & flatus.

excitari posse ab illis humoribus binis malè affectis Effervescentiam sive Pugnam, ex quâ Vapores, Halitusve atque flatus produci queant, & quaquaversùm propelli.

LXXIV. Hanc Effervescentiam *non tàm probabimus, quàm confirmabimus per varia Febrium intermittentium incipientes paroxysmos comitari solita Symptomata.*

LXXV. *Probabimus* verò dictam *Effervescentiam per similem affectum ad acidorum, dulciumve assumptionem excitatum.* Qualem suffocationi hystericæ obnoxiis quotidie accidere docet Experientia.

Ab acidis & dulcibus, bilem, & salem lixiviosum effervescere.

LXXVI. *Ab Acidis* autem atque *dulcibus* (acido spiritu turgentibus) *& Bilem & omnem omninò salem lixiviosum* effervescere, noto notius est: ut probatione ulteriore aut explicatione non videatur indigere.

LXXVII. Qui tamen dubitat, observet, quæ praxis quotidiana demonstrat, & roget ægras simili malo subjectas; sicque dubitare cessabit brevi.

Ut & ab amaris.

LXXVIII. Similem in aliis excitari *ab amaris assumptis Effervescentiam*, arguit *Nausea, Vomitusque* multis inde superveniens, cum ascendente simul in os *multâ spumâ, certo Effervescentiæ signo.*

Purgantia per Effervescentiam operari.

LXXIX. Hoc cùm non infrequenter contingat post assumpta purgantia, non malè conjicitur à quibusdam, ut hoc obiter notem, *per Effervescentiæ* majoris minorisve *modum operari in humorum massam purgantia,* ut noxii secernantur à bonis & utilibus.

A Bile acriori, & pituitâ acidiore Effervescentiam excitari.

LXXX. Cùm ergò tàm ab assumptis Acidis, quàm amaris; tàm dulcibus, quàm lixivioso Sale præditis excitetur non rarò in nobis magis vel minùs notabilis Effervescentia; quidni *concludamus, ex eorundem humorum in corpore nostro existentium, & à variis partibus in unum locum confluentium mistione similem produci in nobis Effervescentiam, & quidem maximè à Bile Acriori & Pituitâ Acidiore Effervescentiam magis notabilem.*

LXXXI. A majore autem ad minus non malè procedit Consequentia, adeò ut *si ab excedente utroque humore in propriâ utrique Acrimoniâ fiat Effervescentia major magisque notabilis, utique ab eodem minùs Acri fiet quoque Effervescentia & minor & minùs notabilis; nec nisi ab effectu dignoscibilis.*

Hanc Effervescentiam posse culpari, quamvis sensu non dignoscatur, cùm effectu ægris molesta sit.

LXXXII. Atque hisce ritè expensis nemo mirabitur facile, si culpetur Humorum confluentium Effervescentia, licet non sit ipsa sensu dignoscibilis, sed insequente demum effectu molesta.

LXXXIII. Neque enim semper tanta est illa humorum conturbatio, ut mox dignosci queat; qualem in febrium Paroxysmi parte primâ observari sæpissimè, aliàs diximus, & sæpiùs in Nosocomio audivimus à querulis eo nomine Ægris: nec tamen idcircò negari debet, quin potiùs propter effectum similem conjici debet, ortam Effervescentiam, sed leviorem; à quâ sc. producantur Symptomata similia illis, quæ in graviori excitari solent Effervescentiâ, tuncque mox notabili & dignoscibili.

LXXXIV. Postquam ergò possibilis est Effervescentia in humano corpore, & quidem orta ex humorum Biliosi & Pituitosi confluxu, utpote quæ non rarò in ipso fieri est observata, proximum nunc est, ut videamus, an omnia Hypochondriacam Affectionem comitari solita Symptomata à tali deduci queant Effervescentiâ; Ab illâ etenim si valeant deduci, non video, cur ab illâ non deducantur, & frustrà in causis aliis fingendis tempus teramus.

Ab Effervescentiâ hâc omnia Hypochondriacæ affectionis Symptomata.

LXXXV. Ut autem eodem, quo proposita sunt, ordine singula prosequamur Symptomata, diximus 1°. *Angustiam circa præcordia* observari, post assumptionem Alimentorum Ægros nunc citiùs, nunc tardiùs, nunc graviùs, nunc leviùs affligentem.

1°. Angustia circa præcordia.

LXXXVI. *Suppositâ* verò nunc, quam alibi nos satis probasse putamus, *Alimentorum in Ventriculo fermentatione,* & quidem *à Salivâ* præsertim, *tanquam fermento vel fermenti fomite, promoveri solitâ; consideratisque, quæ aliàs de Salivæ* & modò de *Pituitæ materiâ & generatione protulimus,* non puto magnam me in Lectore excitaturum admirationem, si dixero, *Ubi malè disposita est Saliva, & hinc Ventriculi fermentum, & Pituita naturalis; ac præsertim, si exuperante Spiritu Acido peccet,* aliter perfici, quàm priùs solebat, Alimentorum fermentationem; atque *partem ejus fluidiorem citiùs,* uti fieri aliàs solet, *ad Intestina defluentem,* &, quàm debebat, *Acidiorem redditam ad Bilis affluentis occursum Effervescentiam excitare naturali majorem;* ac proinde elevari simul halitus & vapores, qui sursùm ascendentes in *Ventriculum, Angustiam in ipso pariant* partim *distendendo* ipsius parietes, partim *vellicando* superius ejusdem orificium, partim *turbando* reliquorum adhuc in ipso Alimentorum fermentationem, & ita quidem, ut ab iisdem Alimentis itidem novi excitentur vapores & halitus angustiam prædictam augentes & aggravantes.

Ejus causa.

LXXXVII. Ab iisdem halitibus & vaporibus flatulentis existentibus procedit, quam 2°. loco prædictam *præcordiorum* angustiam diximus

2°. Præcordiorum distentio.

Ejus causa. ximus comitari, *eorundem Distentio*. Quotiescunque enim exitum sursum non habent halitus & vapores, in concavâ parte accumulati eandem sensim replent ac consequenter expandunt & distendunt; Cujus distentionis cùm susceptibilis sit Ventriculus membraneus, mirum non est, si non tantùm accidat illa, sed & sentiatur cum Ægrotantis molestiâ, utpote in parte sensili excitata.

3°. Animi Deliquium. LXXXVIII. Ab eâdem planè causâ pendet 3°. *Animi Deliquium*, sive per consensum illud dicatur excitatum, sive, quod mihi magis placet, quoniam Pulsus exilis aut nullus simul observatur, halitus aliquis per OEsophagum ascendens, inspiratoque Aëri junctus in Pulmones alliciatur, & Sanguini circulanti permistus ad Cordis Ventriculum sinistrum transeat, atque naturalem Sanguinis rarefactionem immutet, impediatve; sive halitus talis, qualis sursum fertur ad Ventriculum, per venas lacteas assurgat quoque ad Cor. — Ejus causa.

Cisterna Chylosa vel lactea. LXXXIX. Ubi, quod olim post sectionem in Nosocomio habitam diligenter & accuratiùs omnia expendenti & meditanti incidit, omnibus censeo communicandum; *Eo sc. loco, quo tenue Intestinum inter utrumque renem sub mesenterio in lumborum regiône transversim & quidem sinistrorsum fertur; observari Vesiculam, sive Cisternam Chylosam vel Lacteam,* uti in Disputatione suâ ex Pecqueti, aliorumque, & suâ quoque observatione id accuratè descripsit *Clarissimus noster Collega*, D. van Horne: *In quam Intestino tenui prædicto proximam suspicor plura vasa inseri, quæ Chylum, aliave inde afferant:* atque *sic viâ brevi satis contenta propelli poterunt ad Cor, hinc & universum corpus.* — Ejus Usus.

Animi Deliquium Duplex: Gravissimum. XC. Observandum autem, *duplex* in praxi Medicâ occurrere *Animi deliquium*, gradibus inter se differens. Nam *Deliquium animi gravissimum* illud est, quando pulsu ad sensum sublato externa omnia frigent, sudor erumpit frigidus, cessantque ad tempus omnes quoque functiones animales; diciturque propriè *Syncope*. — Syncope.

Levius. XCI. Aliàs verò, quamvis debilis observetur pulsus, quandoque nullus, tamen animales functiones plus minùs perstant, nec semper frigent extrema, vel sudor erumpit frigidus, quod *levius* est *Animi Deliquium*; cujus varias quoque secundùm gradus species observari, ex prædictis patet.

Quod in affectione Hypochondriacâ occurrit. XCII. In affectione autem Hypochondriacâ levius observari solet Animi Deliquium, non item, nisi rarissimè, gravissimum.

Rarissimè prius. XCIII. Non semel enim curavi tales, quibus tàm debilis erat pulsus, ut vix ac ne vix quidem digito posset explorari; aliis verò satis constabat durante animi Deliquio Pulsus.

XCIV. In aliis observavi nullum, in aliis calidum, in aliis frigidiusculum erumpere sudorem; nunquam Syncopticum.

XCV. In aliis pro tempore sensus externi aboliti videbantur; in aliis satis constantes; dum interim plerique loqui non possent, nec nisi peracto paroxysmo, quid vidissent vel audivissent, referebant ægri.

XCVI. Notandum enim, per paroxysmos affligi plerosque affectione Hypochondriacâ laborantes, nec continuè laborare æquè difficulter, sed nunc leviùs, nunc graviùs; ipsosque paroxysmos nunc crebriùs, nunc rariùs redire; nunc diutiùs, nunc breviùs durare. — Affectionis Hypochondriacæ paroxysmi.

XCVII. Quæ omnia uti in plerisque symptomatibus observantur, sic in doloribus & animi deliquio atque angustiâ imprimis notantur, quoniam de ipsis maximè conqueruntur ægri, utpote sibi præsertim molestis.

XCVIII. Prout autem diversimodè affecti sunt assurgentes ab effervescentiâ vapores, halitusve, ita multis nominibus gravius, leviusve producunt Animi deliquium; quod observasse non parùm juvabit Juniorem Practicum, ad Ægros vulgi more loquentes, non autem ad Criticos & verba venantes homines vocatum, & ex ipsorum loquendi modo Affectûs cujusvis naturam ac essentiam eruere coactum. — Causa diversitatis in animi deliquio.

XCIX. Promiscuè namque Belgæ nostri omne Animi Deliquium vocant **Flaeute**/ & **Qualijckheydt**: discrimen autem raró nisi privatim rogati exponunt. **Flaeute** autem propriè significat Debilitatem; & **Qualijckheydt**/ malè habere. Et reverà Animi Deliquio laborantes primùm malè habent circa præcordia & superius ventriculi Orificium, mox debilitatem & languorem experiuntur inexpectatum, & magis minúsve gravem, urgentemve. — Animi deliquio laborantibus quænam obveniant.

C. Diximus 4°. affectionem Hypochondriacam in comitatu suo habere *Ructus plerumque Acidos, rariùs Nidorosos.* Acidos ab exuperante spiritu acido suum ortum ducere, notissimum est in Chymiâ versatis; Nihil enim in rerum naturâ occurrit Aciditatis particeps, quod non simul sit Spiritus particeps Acidi. — 4°. Ructus Acidi, rarò nidorosi. Acidorum causa.

CI. In quibus autem Nidorosi ructus observantur, in iis Bilem corruptam redundare, quotidiana testatur Experientia; tum ratione ipsius non raró spontè simul eructatæ; tum ratione ejusdem arte sursum aut deorsum cum euphoriâ & Ægrorum levamine evacuatæ. — Nidorosorum causa.

CII. Hisce proinde ructibus & materia peccans, redundansque, & prædicta confirma-

firmatur Effervescentia per ructus illos manifestata.

5°. Nausea & Vomitus. Eorum causa.

CIII. Addidimus 5°. non infrequenter *Nauseâ, sed & Vomitu* urgeri Affectione Hypochondriacâ detentos. *Nausea* verò ab halitibus totam Ventriculi superficiem interiorem titillantibus & leniter vellicantibus; *Vomitus* autem ab ipso Effervescente humore gemino, sursum assurgente, atque Ventriculum ad sui exonerationem cogente commodè deducitur.

6°. Paroxysmi cessatio. Ejus causa.

CIV. Ubi autem cum vitiosis humoribus excretum est quodammodò depravatum & corruptum in Ventriculo Alimentum, non ita mirum est, si 6°. *tunc cessare videatur Paroxysmus, sublato sc. cum Effervescente ad Bilis affluxum Pituitâ, Pituitosove Alimento, Ejusdem Pituitæ fomite, Alimento putà in Ventriculo cum affluente Salivâ adhuc hærente*, & consecutivè ad Intestina delapsuro, nî Vomitu priùs ejiceretur.

Quales humores in Affectione Hypochondriacâ peccent.

CV. Ejecta autem cum alimentis *Pituita Acida, Acerba, Pontica*; eaque subinde simul *Amaricans*; satis superque probat & evincit, quales in hac affectione Hypochondriacâ peccent humores: cùm illis spontè evacuatis cessent paulatim omnia ejusdem Symptomata; quæ non minùs cessabunt, si medicamentis aptis iidem peccantes humores corrigantur, aut educantur.

7°. Sensus Effervescentiæ cum elevatis ructibus &c.

CVI. Diximus 7°. *Sentiri quandoque in ventre Effervescentiam quandam & Ebullitionem cum elevatis sursùm* ructibus, & propulsis deorsùm flatibus atque post rugitus crepitibus, & quidem cum ægrorum notabili levamine; uti contrà pejus habent iidem, quoties conclusi manent in Ventriculo aut Intestinis prædicti flatus; à quibus sc. distenduntur & angustantur nominatæ partes, uti jam monuimus.

Opinio auctoris de Effervescentiâ confirmata.

CVII. Hæc autem sensu quandoque notabilis Effervescentia confirmat imprimis nostram de semper contingente majore vel minore, insigniore aut obscuriore Effervescentiâ opinionem.

Hanc non semper Ægros eodem modo afficere.

CVIII. In quâ Effervescentiâ ægrorum sensibus dignoscibili observandum, non semper eodem modo illam ipsos afficere, dum quandoque Ebullitioni similis deprehenditur, quandoque cum Interiorum contorsione conjuncta judicatur.

Et quare.

CIX. Prout sc. diversimodè affectæ sunt Bilis & Pituita, diversa quoque contingit Effervescentia, diversi elevantur vapores, diversimodè afficiuntur ipsos continentes partes.

Exemplum notabile affectionis Hypochondriacæ.

CX. Hujus rei, postquàm hucusque hæc annotaveram, memorabile nobis in Nosocomio publico obvenit exemplum, in Viro tali affectione Hypochondriacâ detento; cui inter alia Symptomata plura notabilis est Abdominis non distensio, sed contractio, cum maximè molestâ & dolorificâ partium contentarum omnium contorsione.

Abdominis contractio.

Ejus distentio à purgantibus.

CXI. Quodque in ipso etiam est notatu dignum, ab assumptis purgantibus non movetur facilè Alvus, verùm tùm demum ipsi distenditur Abdomen, priùs in angustum contractum.

Harum causæ.

CXII. Non semper proinde, ubi ab Effervescentiâ humorum excitantur aliqui halitus, mox simul distenditur ab ipsis Abdomen; quod accidit tantùm ratione Pituitæ existentis admodùm viscidæ, nec sufficienter in flatus copiosos expandi aptæ, nisi accedente insuper potu copioso, quo dissolvitur; aut materiâ Bilis operationem adjuvante, purgantibus sc. Acrioribus, & Pituitam simul incidentibus.

Contorsio intestinorum & Ventriculi unde.

CXIII. Contorsio verò Intestinorum & Ventriculi sequitur Bilis in viscidâ Pituitâ hærentis Acrimoniam, quæ partes, quibus Pituita adhæret & agglutinatur, mordicans molestiam illam, ac si contorquerentur, in ipsis excitat.

Quare à ructuum & crepituum eruptione levetur Ægri.

CXIV. Quoties autem aut ructus, aut crepitus erumpunt, levari ægros non mirum; ab illis namque in corpore hærentibus, & Ventriculum atque Intestina vel distendentibus, vel contorquentibus dolor excitatur Ægris gravissimus, qui sublatâ ipsius causâ, tollitur simul, & levamen inde accipiunt Ægrotantes.

Effervescentiam variis modis percipi.

CXV. *Effervescentia* verò, de quâ modò loquebamur, *variis modis percipi solet*; nam in quibusdam *videtur aliqua levis observari in corpore ebullitio*, à quâ mox halitus calentes sursum assurgunt, & Cor primum, mox Caput & faciem universam, quin imò partes etiam externas Sudore levi afficiunt.

In quibusdam levis Ebullitio.

CXVI. In *aliis Pulsatio aliqua in lumborum regione sentitur*, uti etiam prædicto ægro accidere, ex ipso tum temporis audivimus, *quæ sensim assurgens Angustiam pariat circa præcordia; ut taceam frigus & tremorem*, quibus, ac si febre corriperetur intermittente, urgetur aliquando; quodque aliis itidem accidit.

In aliis Pulsatio in regione lumbari. Unde Angustia circa præcordia, frigus & tremor.

Atque pro Intermittentis febris specie habenda.

CXVII. Et certè, si quis rem ritè examinet, pro intermittentis febris specie leviori omninò habenda illa passio, quamvis, cùm non semper diu duret, nec certum typum observet, verùm promiscuè nunc sæpiùs nunc rariùs ægris obveniat, pro febre non habeatur à plerisque; ab aliis tamen pro febre habetur, diciturque lenta, aut ut Belgæ loqui solent, een Binne-koortse/

quasi diceres, Febrem Internam; quoniam frigus & tremor vix sentiuntur in partibus externis, verùm imprimis in partibus internis, & lumbis vicinis: quæ omnia accuratè observasse juvabit Practicum Juniorem in affectibus variis ab invicem dignoscendis, hinc & feliciùs curandis.

8°. Hypochondriorum distentio, & tumor. CXVIII. Recensuimus 8°. inter hujus affectionis Hypochondriacæ Symptomata ipsam *Hypochondriorum Distentionem & Tumorem*, eousque interdum assurgentem, ut totus inde attollatur in altum Venter, & *Tympani instar ob* distentionem expansum sentiatur; gravissimum certè ipsis Ægris malum, nam & ipsa *Respiratio difficilior* inde fit.

Unde difficilior Respiratio.

Eorum causa. CXIX. Ex supradictis autem facilè Distentionis ac Tumoris causa elici potest; nam à flatibus copiosis ex Pituitâ mediocriter viscidâ excitatis totum hoc pendet.

Flatus copiosi unde. CXX. Ubi enim maximè viscida existit Pituita, vix copiosi excitabuntur flatus, nisi simul illis excitandis apta sit Bilis, viscitatem prædictam simul incidens, & hinc copiosos flatus generans.

CXXI. Quòd si minùs viscida sit Pituita, copiosiores producentur flatus, & quidem in Ventriculo & Intestinis facilè hærentes; atque illam Distentionem in ipsis efficientes, ac consequenter totum abdomen in Tumorem durum elevantes.

Vapores unde. CXXII. Ubi verò minimè viscida existit Pituita, tum vapores potius elevantur quàm flatus, aut saltem flatus humidi, quique facilè denuò resolvuntur & subsident aut per Intestina feruntur, illis minùs adhærent, ac sponte sursùm ac deorsùm exitum quærunt ac inveniunt.

CXXIII. Hi si copiosi fuerint, hoc imprimis nomine molesti existunt, sin pauci, vix aliquam pariunt molestiam.

9°. Alvus plerumque adstrictior, rariùs laxior. CXXIV. Diximus 9°. *Alvum* in hac affectione *plerumque observari adstrictiorem, rariùs laxiorem.* Cùm enim plerumque Pituita peccet viscidior, quotquot tunc ab ipsâ elevantur flatus, non tantùm ipsi Pituitæ, adeóque Intestinis (quibus Pituita adhæret) firmiùs quoque adhærent, verùm à Pituitâ, sive causâ materiali, etsi subinde separentur, mox tamen vicinis excrementis agglutinantur, illasque compingunt & indurant; unde adstrictam Alvum consequi nil mirum.

Alvi adstrictæ causa.

Laxioris causa. CXXV. Laxior autem Alvus vix observabitur, (ut de illâ ob diætam peculiarem nil dicam) nisi præter Bilem peculiarem ob singularem corporis constitutionem aliquis humor ad Intestina per ductum fortè Pancreaticum, aut etiam cum Salivâ defluat, cujus nomine solvantur excrementa & propellantur ad dejectionem frequentiorem.

CXXVI. Deduco autem illam Alvi laxitatem à Liquore in Glandulis Maxillaribus Salivam præparantibus, ut & Pancreate adornato, & ad Intestina delato; cùm hactenus nullæ viæ ab ullis partibus derivatæ & ad Intestina mediatè vel immediatè aliquid deferentes innotuerint Anatomicis; hæ autem hujus ævi Anatomicorum solertiâ erutæ sunt & videre volentibus patent; adeò ut ampliùs de illis dubitandi ansa sit omnibus sublata.

CXXVII. Enumeravimus 10°. inter Symptomata Hypochondriacæ affectionis *Frigus circa regionem lumbarem atque inter scapulas* non rarò molestum, quodque *febrem Intermittentem æmuletur*, & quandoque pro *Ephemerâ* accipiatur. De quibus quia mox egi §. 116. *& seq.* eadem repetere supersedebo; & dictis hoc unum addam, pro Ephemerâ fuisse aliquando habitam à quibusdam, quam modò vocabamus Lentam; quando sc. molestior existit cum levi frigore horror, qualis in febrium Ephemerarum initiis non rarò sentitur. 10°. Frigus in dorso.

CXXVIII. Diximus 11°. non rarò illud frigus excipi à subsequente *Calore & Æstu in Hypochondriis* primùm, hinc & aliis partibus. 11°. Post frigus Calor & Æstus in Hypochondrio.

CXXIX. In Hypochondriis sentiri æstum primò quid mirum? Ibi etenim fit humorum Effervescentia, ibi hærent diutiùs elevati halitus, ibi proinde uti frigus, sic & æstus primùm sentitur molestus, in multis ob Pituitæ Intestinis adhærentis visciditatem perseverans & permanens. Ejus causa.

CXXX. Dispersi autem quaquaversùm halitus varia in partibus variis excitant Symptomata, quæ nunc quoque ordine sunt examinanda.

CXXXI. Diximus enim 12°. produci in quibusdam *passionem Uterinæ Suffocationi similem*, adeò ut *fauces præcludi, seque strangulari* putent aliqui. 12°. Faucium præclusio.

CXXXII. In fœminis affectione Hypochondriacâ detentis vulgare est, quamvis omnibus id non accidat, & tunc pro Uterinâ Suffocatione habetur. In fœminis vulgaris.

CXXXIII. Quisquis autem omnia Symptomata Suffocationis Uterinæ variis modis fœminas invadere solitæ expenderit accuratè, & cum Medicamentis illam levare ac curare solitis, adeóque circumstantiis ipsis in curatione observabilibus contulerit diligenter, is facilè comperiet, à flatibus, & quidem Melancholicis, Suffocationis uterinæ causa.

hoc

hoc est, ex Pituitâ viscidâ elevatis, & Intestina, hinc & Ventriculum & OEsophagum imprimis variè afficientibus illam ortum suum ducere.

Quare id malum magis fœminas, quàm viros affligat.

CXXXIV. Et ut paradoxon forsean hic addam, non idcircò frequentiùs strangulatione, aut strangulationis illius metu laborant fœminæ, quòd ipsis ab Utero communicetur illud malum, aut elevetur halitus strangulationem illam efficiens (neque enim putamus rem acu tangere illos, qui suffocationem uterinam dictam deducunt ab Utero:) verùm idcircò frequentiùs graviúsque laborant hâc strangulatione fœminæ, quia ad melancholiam, hoc est, mœstitiam, metumque magis pronæ sunt fœminæ, quàm mares; ac proinde in illis, quàm maribus magis exuperant & cumulantur humores pituitosi ac viscidi, hoc est, melancholici.

Ad mœstitiam & metum quare pronæ Mulieres.

CXXXV. Ad mœstitiam verò, metumque magis sunt pronæ mulieres, quàm viri, quoniam Ipsis sunt subjectæ; omnis enim subjectio mœstitiam parit, hæc metum & animum prostratum sive dejectum; quemadmodùm contrà dominium Gaudium excitat in homine, Gaudium verò Confidentiam & Animum fortem, &, ubi excedit, Audaciam vel Temeritatem.

Quales viros adfligat id malum.

CXXXVI. Quotquot exinde ex Maribus animo sunt quacunque demum de causâ abjecto, & pusillanimes, iis itidem generantur in corpore copiosi humores pituitosi ac viscidi, quinimò similem planè suffocationi uterinæ dictæ affectum patiuntur non rarò, ubi excitatur in ipsis pituitæ & bilis effervescentia; quales nonnullos observavi in meâ praxi, & etiam nunc, quum hæc scribo, habeo ægros: affectum autem Suffocationis Uterinæ æmulum in maribus vocant rudiores ascensum patris, uti in fœminis ascensum matris, aut matricis: simile namque fœminis malum cùm patiantur isti mares, illud deducunt à patre, sive parte masculâ, quem in fœminis audiunt deduci à matre, vel matrice, tanquam parte fœmineâ.

Affectus hic Suffocationi similis non ab aliquâ parte generationi inserviente, sed à flatibus melancholicis.

CXXXVII. Interim si quis rem ritè pensitet, & *in fœminis, & in maribus* observabit *affectum illum Suffocationi aut strangulationi similem à nullâ parte generationi inserviente*, verùm *flatibus melancholicis*, hoc est, *ex pituitâ viscidâ in tenuibus intestinis elevatis ortum ducere*: quapropter assumptis medicamentis flatus tales dissipantibus, materiam eorundem corrigentibus, educentibusve curantur convenientissimè tàm mares, quàm fœminæ.

CXXXVIII. Deducitur proinde commodè strangulationis ille in affectione Hypochondriacâ metus à flatibus & halitibus per effervescentiam humoris pituitosi & biliosi elevatis.

CXXXIX. Diximus 13°. *Pulsum edi* in eâdem affectione Hypochondriacâ per paroxysmos exacerbatâ primùm *compressum*, & *quandoque nullum* sentiri; sed paulò post *frequentiorem* observari, adeóque *febrilem*, concurrente ferè *Cordis palpitatione*.

13°. Pulsus compressus, & postea febrilis, & cordis palpitatio.

CXL. *Compressus fit Pulsus, ut quandoque nullus sentiatur*, ob halitus & vapores elevatos in principio de Pituitâ magis participantes, quàm de Bile; unde ad Cordis ventriculos cum Sanguine delati, ipsum rarefactioni reddunt ineptiorem, utpote nimis condensatum; ubi autem minùs rarefit Sanguis, minùs quoque expanduntur Cordis ventriculi, minùs proinde rursus contrahuntur iidem ventriculi, minus in arterias expellitur Sanguinis, minùs expanduntur dictæ arteriæ, minùs sentitur pulsus; quod observatur in principio paroxysmi Hypochondriaci; eodem planè modo, quo fieri solet accedente febre intermittente, cum quâ hoc Symptoma habet commune, nisi quis malit pro leviore febre habere hoc Symptoma, uti jam in superioribus monuimus: adeò ut hanc affectionem Hypochondriacam tunc comitetur febris intermittens, Symptomatica dicenda.

Pulsûs compressi causa.

CXLI. *Ubi autem Bilis dominatum accipit, superatque Pituitæ visciditatem*, tunc & *ipsa sentiri occipit*, ac *quoad pulsum*, ipsius observatur *frequentiâ*; tunc enim rarefit potentiùs ac celeriùs Sanguis, ac simul à Bilis acrimoniâ lancinatur Cordis parenchyma; unde frequentiùs contrahitur idem parenchyma, propellitur frequentiùs in arterias Sanguis, expanduntur frequentiùs arteriæ, sentitur frequentiùs pulsus: Isque nunc simul major, nunc minor; & quidem pro adjunctæ adhuc Pituitæ copiâ & visciditate majori vel minori, superata sc. vel permanente.

Pulsûs febrilis causa.

CXLII. *A Bile namque si superetur & corrigatur Pituitæ visciditas, major excitabitur simul Pulsus; Sin auctâ licet Bilis copiâ & vi permaneat nihilominùs Pituitæ admistæ visciditas, frequentior quidem observabitur Pulsus*, sed *simul minor, & compressior*, quod imprimis observandum ad Medicinam ægris ritè faciendam.

Causa Pulsus majoris.

Causa Pulsûs frequentioris, sed simul minoris.

CXLIII. Et quoniam hoc signum negligitur à multis, ejusve causa vera ignoratur, nec investigatur à plerisque, censeo tàm rarò, tàm tardè, tàm imperfectè curari plerosque affectione Hypochondriacâ detentos.

Cur Affectio Hypochondriaca tam rarò, tam tardè, & tam imperfectè curetur.

CXLIV. Cùm autem variæ existant plurimùm à se invicem tàm ratione dispositionis causarum, quàm ratione curationis ex arte instituen-

Hypochondriacæ affectionis

Species considerandæ. tuendæ, *differentes affectionis hujus species*; maximè interest Medici, ut & Ægri, hanc differentiam, differentiæque rationem innotescere atque observari.

Acida. CXLV. Et ut hâc occasione datâ notabilem & facilè *primariam Hypochondriacæ affectionis speciem* proponam, *petitur* illa *ab utriusque humoris peccantis diversitate*; unde *ab humore pituitoso & acido quæ pendet*, cùm ferè comites habeat ructus acidos, *non incommodè vocari queat Acida*, utpote *Cruditati acidæ vulgò dictæ juncta*.

Nidorosa. CXLVI. *Ab humore bilioso* verò & cum *amarore olidum & ingratum odorem, sive nidorem spirante, cum ructibus nidorosis quæ oritur, Nidorosa* dici queat, utpote quæ *Cruditati Nidorosæ* vocatæ copulatur.

Insipida. CXLVII. Si cui lubeat, non incommodè *media species* addetur *ex utroque humore medio modo se habente orta, & nec acidos, nec nidorosos ructus, sed insipidos potiùs comites habens*, atque cæteris blandior, quinimò curatu facilior.

CXLVIII. Talia autem in praxi medicâ indies observari, testatur etiam ille Æger in publico nosocomio decumbens, de quo jam sumus loquuti in superioribus; cui ructus elevantur nidorosi.

CXLIX. Concurrit autem in affectione Hypochondriacâ cum Pulsu frequentiore *Cordis ferè Palpitatio*.

Cordis palpitatio quid. CL. Est autem *Cordis Palpitatio Motus Cordis inordinatus & penè convulsivus*: quod vel inde patet, quòd in eâdem affectione Hypochondriacâ graviore existente non rarò cum Cordis palpitatione observetur aliarum quoque partium, artuum præsertim, nunc superiorum, nunc inferiorum motus convulsivus, cum Cordis palpitatione in suo motu inordinato conveniens, & cum ipsâ ferè incipiens ac desinens: uti in ægris quibusdam cum admiratione observavi, & hæc meditanti rursus venit in memoriam.

Ejus causa. CLI. Accidit autem hæc Cordis palpitatio sive motus convulsivus ab *inordinato spirituum animalium in Cordis musculos motu*; non tàm ob irritationem ab acri bile ortam, quàm ob halitus eosdem vitiosos ad caput vel cum Sanguine vel seorsim assurgentes, atque Spiritibus Animalibus mistos; à quibus ad inordinatum & turbatum motum coguntur, & cum ipsis spiritibus ipsi quoque musculi vel Cordis tantùm, vel aliarum insuper partium.

Tremor & motus inordinatus. CLII. Observandum enim, licet non semper manifesta fiat Cordis palpitatio, motusque aliarum partium convulsivus, rarò tamen sine aliquo Tremore & motu inordinato reperiri artus ægrorum affectione Hypochondriacâ detentorum.

CLIII. Diximus 14°. *Respirationem difficilem* accidere affectione eâdem laborantibus, cujus causa ex dictis patet; *Elevati namque tàm per OEsophagum in Os halitus & vapores, hinc cum Aëre in Pulmones attracti* Respirationem dubio procul efficient difficilem: quinimò iidem *halitus per venas Lacteas in Cavam delati, & cum Sanguine in dextrum Cordis Ventriculum, hinc per arteriam Pulmonalem in ipsos Pulmones delati*, Respirationem difficilem reddent: viscididate etenim suâ Pulmonibus diutiùs adhærent, eosdem distendunt & ad motum suum ineptiores præstant; sicque Respirationis difficultatem pariunt & conservant: quibus adde contingentem sæpenumerò *Abdominis distentionem, atque Suffocationis metum*; de quibus suprà. 14°. Respiratio difficilis. Ejus causa.

CLIV. Diximus 15°. *Sudorem* erumpere hisce ægris, *rariùs quidem frigidum, crebriùs calidum*. Frigidus quoties erumpit, halitibus Pituitosis debetur ipsus; quoties calidus, iisdem quidem, sed à Bile victis ac superatis; uti hoc frequentissimum est in febrium intermittentium declinatione. 15°. Sudor plerumque calidus.

CLV. Longè autem graviùs & periculosiùs laborant, quibus frigidus Sudor erumpit; non item, quibus calidus; dummodò cum εὐφορίᾳ contingat, ægrique levamine. Rarò frigidus.

CLVI. Addidimus 16°. conjungi tunc ferè *Faciei ruborem & Calorem*, uti incipiente Paroxysmo ejusdem *pallor & algor* observatur non infrequenter, non secùs atque in febribus intermittentibus accidit sæpenumerò. 16°. Faciei rubor & calor post pallorem & algorem.

CLVII. Habent autem hæ mutationes omnes itidem ortum suum à vaporibus & halitibus nunc Pituitosis, nunc Biliosis: uti aliquoties id explicuimus. Eorum causa.

CLVIII. Diximus 17°. *Caput* nonnunquam *gravitatis*, adde quandoque *vacuitatis & inanitatis sensu affici*; quin & subinde *dolore lancinante* urgeri; quæ omnia diversæ ascendentium halituum dispositioni adscribi debent. 17°. Capitis gravitas, vacuitas, & dolor lancinans. Eorum causa.

CLIX. Ubi enim Pituitosi ascendunt vapores caput opplentes, *Gravitatis sensus* in ipso excitatur.

CLX. Ubi contrà Biliosi & Acres existunt, aut etiam Acidi vapores, *Lancinatio* quædam excitatur.

CLXI. Ubi denique halitus benigniores existunt & subtiles, *Inanitatis & vacuitatis sensus* videtur excitari.

CLXII. Diximus 18°. *Oculos fieri quoque Caliginosos*, & aliquando *Vertigine* corripi Ægros. 18°. Oculi Caliginosi, & Vertigo.

CLXIII.

Caliginis causa. CLXIII. *Caligo* autem ortum habet ab halitibus in oculos delatis & humores obscurantibus.

Vertiginis causa. CLXIV. *Vertigo* verò ab iisdem halitibus cum Animalibus Spiritibus mistis, & motum in ipsis inordinatum producentibus, & turbatum.

19°. Aurium Tinnitus. Ejus causa. CLXV. Diximus 19°. *Aurium tinnitu* quandoque affici eosdem Ægros: idque ab halitibus ad Aures delatis, & in iisdem quandoque hærentibus, atque perdurantem tinnitum producentibus; quandoque autem simili modo ex iisdem erumpentibus, sicque affectu illo ægros liberantibus.

20°. Stupor & Formicationis sensus. Stuporis causa. CLXVI. Diximus 20°. *Stupore ac Formicationis sensu* corripi eosdem Ægros. *Stupor* autem oritur à Pituitosâ halituum parte, cùm & in febribus intermittentibus multis circa Paroxysmorum initia, dominatum obtinente parte humorum Pituitosâ, similis observetur nonnunquam in partibus externis & internis stupor.

Formicationis sensus unde. CLXVII. *Formicationis* autem *sensus* oritur ex accedente stupenti parti halitu Bilioso & Acriori, partem stupentem excitante & sensum in ipsâ sopitum resuscitante.

21°. Lassitudo Spontanea. Ejus causa. CLXVIII. Diximus 21°. *Corpus universum Lassitudine* occupari sæpenumerò *Spontaneâ*, ac si multo labore foret defatigatum. Accidit autem illud ab halitibus musculosas partes occupantibus & fatigantibus distentione molestâ; ob quem sensum molestum non minus Spirituum Animalium consumitur, quàm si exercitium corporis fuisset vehemens. Adde quod omnia conjuncta Symptomata & Corpus variè afficiunt, & Animum angunt, unde non pauci pereunt Spiritus Animales.

22°. Insomnia & Vigiliæ. Vigiliæ unde. CLXIX. Diximus 22°. *quosdam Vigiliis urgeri molestis; alios Insomniis.*

CLXX. *Vigiliæ* oriuntur partim ab agitatione, & continuo inordinatoque Spirituum Animalium motu; partim ab Acrimoniâ elevatorum sursum halituum, somnum impedientium.

Insomnia unde. CLXXI. Ubi somnus aliquis obrepit, tunc *Insomnia* solent accedere, & quidem ob cogitationes tristes, ac vigilantibus molestas, dormientibus magis adhuc graves, & insomnia parientes: Hæc enim vera est Insomniorum causa & ratio.

Somnus ab assumpto alimento placidus, à quo post aliquot horas molestè excitantur. CLXXII. Accidit etiam interdum, quemadmodùm in Symptomatum enumeratione retulimus, ut quidam Affectione Hypochondriacâ detenti mox ab assumpto Alimento in *Somnum satis placidum* ferantur, *à quo tamen aliquot post horis satis molestè excitentur*, ubi sc. absoluta est quodammodò Alimentorum in Ventriculo qualis qualis fermentatio.

Ejus causa. CLXXIII. Illo nempe tempore deorsum fertur copiosiùs alteratum in Ventriculo Alimentum, atque ubi in duodeni Intestini extremo Bili allabenti commiscetur, Effervescentia præternaturalis contingit, unde assurgentibus tunc sursum halitibus noxiis à somno excitatur æger.

23°. Turbatio operationum Mentis. CLXXIV. Diximus 23°. *Ne mentis quidem functionibus parcere hunc affectum*, quin potiùs præter *Apprehensionis simplicis confusionem*, *Ingenii operationes turbat, Memoriam tollit, Mentemque eousque dementat*, ut *Animus* continuè impellatur & *moveatur ad mæstitiam & metum*, & quidem *cum aliquo delirio*, eoque nunc leviori, nunc graviori; *quod tunc Melancholicum dici solet*; ipsaque *Affectio Hypochondriaca Melancholiæ Hypochondriacæ nomen* tunc sortitur.

CLXXV. Utique, si quid malè habet hâc affectione laborantes, id est, quod Mentis functiones omnes sibi sentiant labefactari.

Primæ objectorum apprehensionis. CLXXVI. De *primâ objectorum apprehensione* non parùm conqueruntur Ægri, adeò ut nullum ferè occurrentium sibi objectorum conceptum formare queant; atque objecta ipsi obversentur, ac si nulla essent.

Ingenii. CLXXVII. *Ingenium* verò ita hebes multis redditur, ut nullâ ratiocinatione, nullâ objectorum investigatione uti queant.

Memoriæ. CLXXVIII. Nullius præterea objecti *meminisse* possunt, præsentium imprimis, quod citiùs ipsis excidit, quàm accidit.

Judicii. CLXXIX. *Judicium ipsum* tum ratione præcedentium Facultatum læsarum, tum ratione sui ipsius læditur, & sæpè in tantùm corrumpitur, ut de paucis ritè arbitrentur, de quibusdam insuper tàm perperam censeant, ut omnino desipere videantur aliis hominibus; in certis objectis perpetuò delirantes, & absurda quævis cogitantes & loquentes.

Animi mœror ac Tristitia. CLXXX. Imprimis autem *Animi mœrore ac tristitiâ* conficiuntur Affectione Hypochondriacâ detenti, quemadmodùm vicissim ex mœstitiâ nimiâ, diutiúsque continuatâ in hunc affectum incidunt multi.

Metus. CLXXXI. Mœstitiæ accedit plerumque *Metus*, adeò ut tutissima quævis timeant.

Melancholia Hypochondriaca. CLXXXII. Ubi autem præter rationem magis magisque augetur Delirium cum metu conjunctum, ut diutiùs tegi nequeat, verùm foràs & quidem palam erumpat, tum demùm *Melancholia Hypochondriaca* vocatur hic affectus;

Eeeee gra-

gradibus differens, ratione vehementiæ majoris aut minoris.

Ejus exemplum. CLXXXIII. Quem autem nunc habemus in Nosocomio publico Melancholicum Hypochondriacum, illi prima origo mali fuit jactura facta in bonis fortunæ, unde metuens ne damnum illud superare nequeat, nec uti olim suo marte sibi suisque prospicere, unde fortè ad mendicitatem redactus cogatur aliorum egere subsidio, Animum suum continuis anxietatibus & solicitudinibus torquens sensim in hanc tristitiam morbosam, & Melancholiam Hypochondriacam incidit; à quâ non nisi cum difficultate magnâ liberabitur.

24°. Affectus gravissimi. CLXXXIV. Diximus 24°. supervenire quandoque Hypochondriacæ Affectioni affectus gravissimos, *Epilepsiam, Convulsionem, Apoplexiam*, vel *Paralysin*.

Epilepsia. CLXXXV. *Epilepsia* quidem (uti Cordis Palpitatio, leviorque corporis motus Convulsivus ortum ducit ab halitibus benignioribus) ab iisdem graviùs corpus ac cerebrum præsertim, & simul Animales Spiritus afficientibus producitur.

Convulsio. CLXXXVI. Iidem halitus Acriores si existant, & fixi uni, pluribusve partibus adhæreant, *Convulsionem* particularem, aut magis minusve universalem proferunt.

Apoplexia. CLXXXVII. Iidem halitus si Spiritus Animales graviùs afficiant, atque ipsorum ad partes singulas transitum impediant, *Apoplexiam* excitant.

Paralysis. CLXXXVIII. Iidem tandem si motûs præsertim organa invadant, *Paralysin* efficere solent, & sic Tactûs sensum simul ferè afficere; cùm ferè Motûs & Tactûs affectio sit Paralysis.

25°. Saliva multa. CLXXXIX. Docuimus 25°. *In plerisque* affectione Hypochondriacâ laborantibus *Salivam multam observari*, & *tum auctam maximè, quando graviùs sævit malum.*

CXC. Ex quo Symptomate non parùm lucis supradictis videtur affulgere.

Ejus causa. CXCI. Cùm enim nunc constet, præparari in maxillaribus glandulis Salivam; in hoc affectu illas glandulas simul affici, quis non videt?

CXCII. Affici cùm simul dico Glandulas maxillares, non puto primariò id semper fieri, quin etiam secundariò fieri potest, ab ipsis putâ humoribus ad Ipsas delatis, & Salivæ materiam suppeditantibus.

Salivæ materia. CXCIII. Salivæ materiam superiùs descripsimus, partem putâ Sanguinis Pituitosam; unde sequi videtur, eandem quoque partem Pituitosam in corpore redundare, quandoquidem Copiosior tunc observatur in Corpore Saliva; ad quam copiosiùs producendam necesse est, ut materia ejusdem adsit copiosior: sive hæc pendeat ex assumptis alimentis & ipso quoque Aëre pituitosis, hoc est, materiâ pituitam suppeditante abundantibus; sive ex vitiosâ alimentorum in ventriculo, intestinis & alibi præparatione, variâque immutatione, unde pars alimentorum Pituitosa nimiâ quantitate accumuletur in corpore, nec per vias convenientes excernatur; aut cum aliis non convenienter, vel sufficienter uniatur & conjungatur: unde vel quantitate nimiâ, vel qualitate excellenti peccans inepta reddatur functionibus, quibus ministrat, ritè absolvendis.

CXCIV. Non tantùm quantitate auctâ peccat in affectione Hypochondriacâ Saliva, verùm non rarò quoque qualitate; quamvis non semper satis queat explicari qualitas illa, nisi sapore notabili sese manifestet. Saliva qualitate peccans.

CXCV. Multis non rarò *muco obducta observatur Lingua*; quod adscribendum Salivæ viscidiori Linguæ adhærenti. Muco obducta lingua.

CXCVI. Quibusdam ingratus Sapor simul adest, & quidem varius; ubi indigitari potest, ad *aciditatem* ferè inclinans, vel *austeritatem*; quandoque ad *amaritudinem levem ac nidorem*, uti nostro accidit Ægro, citra ructus in ore permanentem. Sapor ingratus.

CXCVII. Diximus 26°. *Famem* in affectione Hypochondriacâ nunc *intendi*, nunc *minui*, nunc *depravari*, atque *Cibi fastidium* in quibusdam excitari. 26°. Fames læsa.

CXCVIII. Si, quemadmodùm existimamus verum, Saliva plurimùm confert ad Alimentorum fermentationem in Ventriculo perficiendam; utique, quæ modò de Salivæ varietate in hoc affectu observabili proposuimus, unde Famis immutatæ causæ sint petendæ, satis arguunt. Ejus causa.

CXCIX. Scilicet prout varia existit Saliva, sic etiam, quia continuè deglutitur, varium existet in Ventriculo Fermentum; varium sequetur Famis incrementum, aut decrementum, aut etiam depravatio.

CC. Nam *Saliva Acida Famem adauget: Amaricans* verò *minuit:* & accedente *Nidore Fastidium* parit, aut *depravat*.

CCI. Diximus 27° *augeri* nonnullis *Sitim*, ac præsertim *durante paroxysmo*; quamvis aliquibus etiam subinde *minuatur*. 27°. Sitis aucta, & diminuta.

CCII. *Augetur sitis* à Bile acriore & lixivioso sale redundante. Prioris causa.

CCIII. Augetur imprimis *durante paroxysmo*, Ex tempore.

ſmo, quia tunc ob efferveſcentiam halitus acriores ad ventriculum, ejus orificium ſuperiùs, atque per œſophagum in ipſum os non rarò aſſurgunt, atque ſiccitatem & ariditatem ubique pariunt.

Poſterioris cauſa. CCIV. *Minuitur quibuſdam ſitis*, ob acidi ſpiritus exuperantiam, vel pituitam, ipſamque adeò ſalivam copioſiùs ad os delatam, & ſitim tollentem ſuâ aquoſitate, aut mucoſitate, mucilaginem imitante.

28°. Urina varia. CCV. Diximus tandem 28°. *Urinam* in affectione Hypochondriacâ *obſervari variam*, nunc *tenuem*, nunc *craſſam*; nunc *albicantem*, nunc *aqueo colore* præditam, nunc *rubentem*, nunc *citrinam*, nunc *nigricantem*.

Ejus cauſa. CCVI. Cùm autem bini humores in hâc affectione peccantes, variis modis affici queant & vitiari; non mirum, ſi Sanguini variis viis communicata labes, per urinas quoque ſe manifeſtet ipſa, & quidem modis itidem variis.

Tenuis Urina unde. CCVII. Quoties namque penitiùs Sanguini commiſcentur humores peccantes, nec ab illo facilè ſeparari queunt, *Tenues Urinas* tunc exiſtere nil mirum.

Craſſa unde. CCVIII. Quoties contrà iidem humores peccantes denuò ſecernuntur à Sanguine, ſive ſponte hoc fiat, vel ope Medicamentorum aſſumptorum, hinc & cum Urinis excernuntur, non tantùm ſedimentum evadet copioſius & craſſius, verùm ipſa quoque *Urinæ ſubſtantia erit craſſior*.

Aquea unde. CCIX. Quoties itidem permixta manet Sanguinis Maſſæ pravorum humorum ſaburra, toties *Aqueum colorem* æmulabitur *Urina*.

Flammea unde. CCX. Quoties verò aliqua peccantium humorum pars Urinæ miſcebitur, ſi pauca fuerit & à Bile imprimis dependens, *flammeam* reddet Urinam.

Rubea unde. CCXI. Sin ejus multùm contineat, *Rubea* exiſtet.

Lactea & albeſcens unde. CCXII. Sin cum Urinâ minùs ſit permixta, vel mox dum emittitur, obſervabitur *lactea & albeſcens*; vel licet *Rubea reddatur vel flammea*, paulò poſt tamen *turbabitur & albeſcere* incipiet.

Nigricans unde. CCXIII. Sin verò in ipſo Sanguine corruptio aliqua contingat, & vita verſetur in diſcrimine ſummo, tunc non infrequenter *Urina* redditur *nigricans*.

CCXIV. Contingit etiam aliquando, ut humores corrupti ſecernantur à Sanguine, & *colorem nigricantem* communicent Urinæ cum ægrorum levamine: ad alia ergò ſimul attendendum.

Urinæ contenta. CCXV. Non tantùm ipſa Urinæ ſubſtantia & Color variant in hoc affectu, verùm inſuper *Contenta*; unde videas nonnunquam *Sedimentum* copioſum, quandoque paucum; nonnunquam album, nonnunquam ſubrubens; nonnunquam æquale ac cohærens, quandoque inæquale ac divulſum. Sedimentum varium.

CCXVI. Sic & *Nubecula* non parùm in hoc affectu variat, dum aliquando pauca eſt, aliquando multa; aliquando diſperſa, aliquando coacta. Nubecula varia.

CCXVII. Quin & in ſuperficie aliquando *pinguedo* paucior vel copioſior innatare videtur, aliquando nulla cernitur. Pinguedo.

CCXVIII. Imprimis *Arenulæ* grandiores aut minores obſervantur tàm in Urinæ fundo & Vaſis lateribus; quàm in ejuſdem ſuperficie, quàm inſuper in medio liquore, ut & inter ipſa contenta, nubeculam imprimis, cui inſperſas diceres. Arenulæ grandiores aut minores.

CCXIX. Sunt autem illæ *Arenulæ* nunc *Rubicundæ*, nunc *flavæ*, nunc *albicantes*. Earum Color varius.

CCXX. Docui verò aliàs, *Arenulas* omnes in Urinâ quocunque tandem modo apparentes, ac imprimis *Rubicundas vel flaveſcentes*, *Glandularum affectarum ſignum* præbere, poſtquam id confirmavit, imò docuit Experientia. Comperi namque in demortuorum diſſectis cadaveribus malè affectas Glandulas, quibus frequens fuerat & copioſa Arenularum cum Urinâ excretio. Cujus ſint ſignum.

CCXXI. Idem Experimentum ut ſupradictis haud contradicere oſtendam; cenſeo me ſi non probaſſe, ſaltem probabile oſtendiſſe, *Affectionem Hypochondriacam ortum ducere ab Efferveſcentiâ humoris Bilioſi* è Fellis folliculo per Ductum ſuum in tenue Inteſtinum delati, ſed *vitioſi, & humoris Pituitoſi*, itidem *vitiati*, ortique partim ex Salivâ in Maxillæ inferioris Glandulis paratâ, partim ex Alimentis Pituitoſis, partim ex Succo Pancreatico, in Pancreatis Glandulis parato, & per Ductum ſuum in idem tenue Inteſtinum cum Bile delato; & fortè partim ex alio inſuper Liquore in quibuſdam Glandulis parato, & itidem per vias nondum explanatas & demonſtratas eòdem delato. Affectionem Hypochondriacam ortum ducere ab Efferveſcentiâ Bilis & Pituitæ.

CCXXII. Affectio, inquam, Hypochondriaca ortum videtur mihi ducere ab Efferveſcentiâ humoris Bilioſi & Pituitoſi, in variis Glandulis parati.

CCXXIII. *Originem* autem ſuam in corpore primariam *ſi à Glandulis habeat humor Pituitoſus*, utique mirum non eſt, *ſi* tunc *malè affectarum Glandularum ſigna*, *Arenulæ puta*, *in Urinis ſimul obſerventur*. Pituitæ origo. Arenulæ unde.

CCXXIV. Obſervavi autem in talibus, qui-

quibus multæ aut continuè aut per intervalla excernerentur cum Urinâ Arenulæ, Glandulas ferè tumentes, ac humore crasso, viscido, adeóque Pituitoso infarctas fuisse, & quidem Consistentiæ, Colorisque varii: quod ipsum Pituitam indicat peccasse, quodque in hac affectione itidem ostendimus.

Affectionis Hypochondriacæ curatio.

CCXXV. Postquam ergò in Symptomatum omnium & singulorum, quæ in affectione Hypochondriacâ vel ab aliis annotata, vel à me observata occurrerunt, examine satis prolixo ab humorum Biliosi & Pituitosi vitiatorum Effervescentiâ in tenuis Intestini sub Mesenterio secundùm lumbarem regionem protensi eâ præsertim parte, in quam fit Bilis & Succi Pancreatici effusio, excitatâ ortum eam ducere posse; cúmque non rarò satis manifesta ab ægris ipsis sentiatur in illâ regione effervescentia, reverà ortum ducere ostendimus & declaravimus; atque simul Symptomatum omnium, adeóque ipsius Hypochondriacæ affectionis Causas, earumque agendi modum proposuimus & explicuimus; proximum nunc est, ut similiter Affectûs difficilis Curationem optimam, labore magno erutam, & multorum annorum usu feliciter in multis per Dei Gratiam comprobatam paucis & fideliter exhibeamus & inculcemus: Nihil enim juvat nosse affectuum Causas, nî simul ipsos ritè curandi artem noscamus.

Ejus causa Effervescentia Bilis & Pituitæ modis variis peccantis.

CCXXVI. *Affectionis* quidem *Hypochondriacæ causam* constituimus *Effervescentiam humoris Biliosi & Pituitosi*, sed *modis variis peccantis*, secundùm partes varias utrumque humorem constituentes.

Ob vitia Diætæ in rebus nonnaturalibus.

CCXXVII. Peccat autem variis modis uterque humor imprimis ob *vitia diætæ* in *sex rebus nonnaturalibus* dictis consistentis.

1°. Ratione Aëris.

CCXXVIII. Et, 1°. quidem ratione *Aëris*, pluviâ multâ, nebulis, & ventis, Borealibus imprimis ac Occidentalibus inquinati & vitiati; ut & continuâ Aëris mutatione: Ad Aëris corruptionem multùm quoque facit proximitas paludum, omniumque Aquarum stagnantium, & fœtori subjectarum, cùm & ille fœtor Aëri communicetur, & cum Aëre inspiretur.

2°. Cibi & potûs.

CCXXIX. Imprimis 2°. utriusque humoris vitium gignit & auget *Cibus & Potus*, quantitate, qualitateve peccans, non convenienti tempore assumptus, aut corpore animoque non benè constitutis; in Paroxysmo febrium, durante irâ, aliove vehementi Animi motu; mox ante aut post somnum, &c.

CCXXX. Hinc & Bilis & Pituitæ quantitas & qualitas variè immutatur, tandemque Hypochondriacæ Affectioni ansam præbet.

CCXXXI. Non parùm 3°. *Somnus & Vigilia immoderati* ad utriusque humoris vitiosi generationem promovendam facere possunt: dum Somnus Pituitam, Bilem Vigilia auget. *3°. Somni & Vigiliæ immoderatorum.*

CCXXXII. Sic & 4°. *Excrementa* naturalia nimis diu in corpore retenta noxam afferunt, ut & *Retinenda*, Semen putà per nimiam venerem, aut aliter, atque *Sanguis* præter naturam per Menstrua, Hæmorrhagiam, Hæmorrhoïdes effusa, magnam in humoribus mutationem producunt. *4°. Excretorum & retentorum.*

CCXXXIII. Sed & 5°. *Corporis motus & exercitium* in excessu aut defectu peccans plurimùm conferre potest ad utriusque humoris in hoc affectu peccantis vitium augendum. *5°. Motûs & quietis.*

CCXXXIV. Plurimùm denique & 6°. hic faciunt *Animi motus vehementes*, atque imprimis *Mœstitia* qualiscunque, cui si subinde jungatur *Ira*, tantò gravius erit malum; hi namque affectus non tantùm contrarios producunt in homine effectus, sed & humores contrarios: uti non semel hoc jam sum testatus, & ita se rem habere fatebuntur mecum, quotquot rei Medicæ sunt attenti, &, quæ ægris quotidie contingunt, observant accuratè. *6°. Animi Affectuum. Mœstitiæ. Iræ.*

CCXXXV. *Mœstitiæ* accensendus *Metus*, qui panicus non parùm ad *humoris Melancholici*, hoc est, *Pituitosi viscidi & quandoque* simul *Acidi* augmentum multùm facit cum ipsâ *Mœstitiâ*; Uti contrà *Bilem auget & Acriorem reddit Ira*. *Metûs.*

CCXXXVI. Contingit etiam non rarò, ut *ex Mentis functionibus perperàm se habentibus oriatur Affectio Hypochondriaca*; quod autem quoniam non accidit, nisi ob simul tunc consequentes perversos Animi motus & Affectus jam recensitos, ad hos referri debet; Horum autem Causa antecedens statuenda Mens functiones suas perperàm exercens; uti alibi docuimus. *Affectio hæc ex læsis Mentis Functionibus.*

CCXXXVII. His autem ita præmissis, nunc rectâ tendimus ad *Hypochondriacæ Affectionis curandæ modum*, qui consistit 1°. *in Diætæ vitiosæ emendatione.* 2°. *in humorum peccantium alteratione ac correctione.* 3°. *in eorundem, quoties in totum corrigi nequeunt, Artificiosâ evacuatione.* 4°. *denique in deperditorum reparatione*: deperit namque in Symptomatum vehementiâ & duratione corpori nunc Spiritus Volatilis, nunc aliud quid, quod omninò restitui debet & redintegrari. *Curatio in quibus consistat.*

CCXXXVIII. 1°. *Diætæ vitia emendabuntur* lentè, cavendo à noxiis, quærendo & usurpando utilia. Attendendum enim accuratè ad ea omnia, à quibus malum & ortum *1°. Diætæ vitia qui emendanda.*

tum

tum habuit, vel habere potuit, & augmentum indies sumere potest; ut ab illis caveatur sedulò.

CCXXXIX. Contrà verò æquè diligenter attendendum ad omnia, unde auxilium vel levamen accipiat aut accipere queat æger, ut administrentur continuè, nec negligatur aliquid eorum, unde aliquid commodi venit expectandum.

2°. Humores peccantes quì alterandi.

CCXL. 2°. *Humorum peccantium alteratio* varia erit, & pro humore vario, & pro utriusque vitio vario.

CCXLI. Peccantem humorem docuimus esse tàm Pituitosum, quàm Biliosum.

CCXLII. *Pituitosus* peccat imprimis *Aciditate* aut *visciditate* auctâ.

Pituitæ Aciditas aucta quibus corrigatur.

CCXLIII. *Aciditas humoris Pituitosi* aucta corrigetur 1°. & imprimis *Sale lixivioso*, rebusque omnibus Sale lixivioso præditis: Qualia sunt Sal omne è Cineribus plantarum extractum, ut & Corallia, Margaritæ, Oculi Cancri, Limatura ferri & similia.

Et quâ ratione.

CCXLIV. Horum enim ope dum instituitur cum Acidâ Pituitâ Effervescentia, coagulatur cum ipsis Acidus humor.

Effervescentia non irritanda. Et quomodò.

CCXLV. Quoniam autem urget jam in hoc affectu Effervescentia nimia, pleraque Symptomata suprà enumerata producens, cavendum sedulò, ne irritetur magis, quàm compescatur ac emendetur illa per assumpta hæc novam Effervescentiam producentia: quod fiet usurpando primùm ea, cum quibus concentratur potiùs Spiritus Acidus, quàm coagulatur; qualis est Creta; cui succedunt Oculi Cancri, Corallia, & Limatura Ferri.

Sal lixiviosum quibus temperetur.

CCXLVI. Quòd si cui *Sale lixivioso* uti libuerit, quò minor fiat ab ipso Effervescentia, *temperet* ipsum priùs mediis alio tempore à me propositis; *Spiritu putà Volatili, vel Oleo.* Unde *Sapo Venetus & vulgaris* magnarum est in Effervescentiâ compescendâ virium.

Pituitæ Visciditas aucta quibus temperetur.

CCXLVII. *Visciditate* quoties peccat *humor pituitosus*, toties incidendus, attenuandusque, *tàm acidis, quàm gummosis*; prout his vel illis magis auscultabit humor peccans: quod facilè est expiriri, & tentare; imò prudentis Medici est, nunquam putare se omnia scire; quin potiùs sibi præ cæteris omnibus diffidere, ac semper paratum esse cogitationes suas emendare; nam suffeni omnes errare solent sæpenumerò, quodque pessimum est, ne videantur errasse, in errore suo præfractè perseverare.

Quomodò in Curatione Ægrorum se gerere debeat Medicus.

CCXLVIII. Est ergò prudentis non temerè incipere, verùm observato in casibus dubiis à quo imprimis juvetur æger, tunc non timidè progredi, ast generosè.

CCXLIX. Postquam ergò lentè progrediendo inventum est remedium, cujus imprimis ope auxilium affertur ægrotanti, tunc in illius usurpatione procedendum est cordatiùs.

Gummata in hoc casu conducentia.

CCL. *Gummata* autem varia occurrunt convenientissima in hoc affectu, *Galbanum, Sagapenum, Ammoniacum, Opopanax* & similia, quæ omnia & singula pro re natâ usurpari possunt, & imprimis pilularum formâ usurpari.

Ut & Acida.

CCLI. Inter *Acida* quæ exhiberi quoque possunt, varii occurrunt arte parati *Spiritus, Salis, Nitri, Vitrioli, Sulphuris*; ipsumque adeò *acetum Vini destillatum*, & quandoque non destillatum; cui si bulbus squillæ infundatur, vocabitur *squilliticum*, egregium in hoc & similibus à Pituitâ viscidâ ortis affectibus remedium.

Nec non alia medicamenta.

CCLII. Eidem pituitæ viscidæ corrigendæ conducit *Mastiche, Succinum*, & ex ipso paratus *Sal Volatilis*, ut & ex *Cornu Cervi* sublimatus, *Castoreum, Myrrha*, quinimò *Chalybs vulgari* modo *præparatus*, aut *ejusdem Vitriolum*, cum quo parantur quorundam *Pilulæ aperitivæ.*

Sal Volatile.

CCLIII. Pituitæ viscidæ corrigendæ atque emendandæ conducit ante omnia *Sal Volatile* quodvis, vim habens humorem illum insensibiliter ad mediocritatem reducendi: Unde omnibus commendo talium salium præparationem & usurpationem; sive formâ parentur siccâ, sive humidâ.

De eo observatio.

CCLIV. Illud interim notandum, Salia volatilia siccâ formâ parata, ubi subtilia existunt, vix asservari posse, verùm facilè abire in auras. Præstat proinde ipsa humidiore formâ parare, aut humidis saltem & aquosis dissoluta servare ad usum.

Bilis peccans quibus emendetur.

CCLV. *Biliosus humor* peccat imprimis ratione *Salis sui lixiviosi*; quod emendabitur ac temperabitur potentissimè quidem *per acida*; quoniam autem simul tunc excitatur Effervescentia, cujus ratione producitur hæc affectio Hypochondriaca; non ita tutò vel commodè videntur in usum revocari *Acida, nisi temperata*, & quidem *Spiritu Volatili*; cujus ope non parùm infringitur Spiritus acidi ferocia, ut minor tunc excitetur ab ipso effervescentia.

Et quomodò.

Sal Lixiviosum quibus temperetur.

CCLVI. *Ad Salis lixiviosi contemperationem* usurpari quoque possunt *acida oleosis mixta*; pinguibus enim omnia temperantur acria, tàm salina, quàm acida.

CCLVII. *Cavendum* interim ab *acidis oleosis, quando præter sal lixiviosum exuperat in Bile oleum*; quod imprimis patet ex conjuncto in corpore calore, ardore, & febrili incendio majore.

3°. Humores ine-

CCLVIII. 3°. Educentur solâ alteratione inemen-

mendabiles quomodò educendi. inemendabiles humores prædicti, & exuperantes per vias convenientes, atque imprimis per alvum, utpote viâ Naturæ commodiore & faciliore; rariùs per vomitum, nisi deorsùm expelli nequeant, aut sursùm viam affectent humores peccantes.

Pituita quibus purgetur. CCLIX. *Pituitosum humorem deorsùm evacuant* varia passim nota, inter quæ tamen primas tenet *Colocynthis*, & ex ipsâ parati *Trochisci Alhandal dicti*; quibus proximè accedunt *Agaricus, Hermodactyli, Turbith*, & ipsa *Aloë*.

CCLX. Ex Chymicis laudantur omnia *Mercurialia*, tàm *præcipitata* varia, *alba, flava, rubea*, &c. quàm *sublimatum dulce*: *à corrosivo* namque ut omnes abstineant, moneo & hortor; cum minimâ duntaxat exhiberi quantitate possit, & præterea *vomitum* semper ferè soleat movere, corpusque vehementer agitare.

CCLXI. Conveniunt etiam hic *Antimonialia* varia & excellentia, quamvis pleraque simul vomitoria existant, de quibus mox.

Bilis quibus. CCLXII. *Bilem expurgant Rhabarbarum, Scammonium, Aloë, Tamarindi.*

CCLXIII. Ubi *Salina Bilis Pars* imprimis peccat, usurpari possunt commodè *Rad. Jalappæ atque Mechoacannæ, Gummi Gotte, &* similia.

CCLXIV. Inter Chymica conveniunt *Antimonialia.*

Pituita quibus per vomitum purgetur. CCLXV. *Per Vomitum expurgant Pituitam Mercurialia, & Vitriolum Album, & Vitrioli Sal: Helleborus Albus* unà *cum Antimonialibus* omnibus.

Quibus Bilis. CCLXVI. *Bilem per Vomitum* evacuant commodissimè *Antimonialia*, quæ cùm non minùs Pituitam educere soleant, & simul deorsùm utrumque humorem propellere, atque insuper tutiùs quàm Mercurialia queant exhiberi, illa cæteris omnibus præfero, si parentur ex *Antimonii vitro, regulo, Croco Metallorum, vitæ Mercurio* (qui Medicamentum Antimoniale) *floribus Antimonii* & similibus.

Lentè festinandum. CCLXVII. Imprimis commendamus Practicis Junioribus omnibus, ut *Lentè festinent*, nec præcipites sint in quibusvis Medicamentis cum vehementiâ operantibus exhibendis. *Satiùs enim est bis blandius ægros suos purgare, quàm semel violentiùs procedendo ipsis nocere*: neque enim semper licet bis peccare.

CCLXVIII. *In formulis Medicamentorum* proponendis non hæremus, cùm illæ commodissimè addiscantur circa ipsos Ægros.

4°. Animales Spiritus quibus reparandi. CCLXIX. 4°. Reparanda etiam durantibus hujusce Affectionis Hypochondriacæ Paroxysmis, quæ ægro depereunt; atque imprimis cùm *Animales Spiritus minuantur, redintegrandi* veniunt per *Spirituosa*, sed ita temperata, ut solitæ Effervescentiæ irritandæ non inserviant, sed potiùs eandem compescant. Unde pro Symptomatibus Ægrum quemvis affligentibus mutatio aliqua erit instituenda.

CCLXX. Primùm tamen inter illa locum obtinet *Spiritus Vini* vel *simplex*, vel *cum aliis compositus*, & *Tincturæ formâ* aliorum viribus imprægnatus, *Cinnamomi* puta, *Croci, Castorei, Nucis Moschatæ, Corticum Citri, vel Arantiorum*, &c. plurium vel pauciorum simul conjunctorum. *Spiritus Vini, Et Tincturæ.*

CCLXXI. Quibus *Spiritus Vini purus Acrior* existit, *infringi* potest *Aquâ pluviali, aliâve stillatitiâ* ex herbis variis & Aromaticis, *Rosarum, Fœniculi, Menthæ, Melissæ, Borraginis, Betonicæ, Petroselini, Pulegii, & similium.* *Spiritus Vini quibus infringatur.*

CCLXXII. Si cui lubeat 5°. addere *Paroxysmorum sedationem*, aut *Symptomatum* tunc maximè *urgentium contemperationem*, cum ipso non pugnabo, quin potiùs idipsum laudabo. *5°. Paroxysmi & Symptomata quomodò sedanda.*

CCLXXIII. Consistit autem illa medicatio imprimis in *Effervescentiæ contemperatione, halituum elevatorum discussione, Dolorum lenitione, Sitis subinde urgentis sedatione*, & similium Symptomatum molestorum emendatione. *In quibus illa sedatio consistat.*

CCLXXIV. Effervescentia contemperabitur imprimis Medicamentis utriusque humoris Acrimoniam corrigentibus & temperantibus; quod pinguibus debetur & Spirituosis, sed pro Effervescentiæ modo in singulis vario variè cum aliis contemperatis. Unde quod uni prodest Medicamentum, nocet non raro alii; nisi omnis qualitatum excessus observetur in ipso: unde imbecillius quidem erit tale Medicamentum, sed simul tutius. *Effervescentia qui temperetur.*

CCLXXV. Opus est autem, ut tale *medicamentum temperatum aquâ multâ* simul constet, atque simul *pauco Oleo*; sed ita *Sali Volatili immisto, ut Aquæ simul queat conjungi.* In eo namque consistit primarium artificii; quod repeto, Temperatum medicamentum constare debet *Aquâ multâ*; utpote quæ per se & salem lixiviosum, & spiritum acidum diluere apta est, atque sic ejus vim infringere. Huic aquæ conjungi debet *Oleum, sed paucum*; utpote quod itidem & salem lixiviosum, & spiritum acidum contemperare aptum est. Quoniam verò *Aquæ admisceri nequit Oleum, nisi mediante Sale lixivioso; hoc* simul adesse debet, ast *Spiritu volatili correctum & volatilisatum, postquam idem & volatilis spiritus itidem lixiviosum Salem & Acidum Spiritum* temperare solet. *Quibus constare debeat Medicamentum hoc præstans.*

CCLXXVI. *In tali ergò medicamento temperato*

perato tria occurrunt bina acria, *Salem lixiviosum & spiritum acidum*, *temperantia*, *Aqua*, *Oleum*, *& Spiritus volatilis.* Unde quid boni à tali medicamento expectari queat, facilè vident, qui ad ea, quæ sæpiùs & diversis occasionibus protuli, attenderunt.

Medicamenti alicujus Analysin Similium Synthesin docere.

CCLXXVII. Quinimò ex talis medicamenti analysi, quàm facilè similis synthesis excogitari queat, vident omnes, etiam mediocriter in Chymiâ versati, & ad dicta sæpiùs à me attenti.

Experientia in Rebus Naturalibus.

CCLXXVIII. Id enim sum edoctus è medicamentorum usu compertorum, ægrisque utilium analysi, hinc & novorum secundùm eadem fundamenta synthesi; quibus cùm responderet successus optatus, confirmatus sum per experientiam in ratione & ingenio excogitatis post prævium eandem experientiam: quemadmodùm id in rebus naturalibus & fieri debere, & tantùm utiliter fiere posse non semel inculcavi; interim utilia quæ sunt, nimiùm inculcari nequeunt, imprimis quando passim nota non sunt; & tunc reverà veritatis amantibus decies repetita displicere nequeunt.

Ab eâ omnis earum cognitio.

CCLXXIX. Quapropter adhuc semel hic repetam; Cognitio rerum naturalium omnium est ab Experientiâ per sensus factâ; unde causas effectuum sic compertorum exquirit ratiocinatione concatenatâ Ingenium humanum; de veritate tamen inventâ certus esse potest nemo, nisi postquam de suæ ratiocinationis soliditate confirmatus fuerit per eandem Experientiam, ratiocinationem prædictam ipso opere confirmando & comprobando. De Affectu autem nostro nunc equidem nil proferemus ampliùs.

Finis Tractatûs Septimi.

TRA-

TRACTATUS VIII.

De Arthritide.

Arthritis Affectus curatu difficilis. I. INter Affectus curatu difficiliores lubet porrò nunc exhibere aliquem & gravem, ægrisque non parùm molestum, & Medicis tum ratione Causarum eruendarum, tum ratione modi productionis, tum ratione curationis non parùm arduum, *Arthritidem* putà.

Authoris eam tractandi Methodus. II. Hujus autem naturam & essentiam quò commodiùs explicemus, libet more nobis usitato (quandoquidem magnus hìc est Authorum tàm Theoreticorum, quàm Practicorum dissensus) fundamenti loco præmittere illa, in quibus consentiunt Authores, aut quæ unicuique saltem in praxi versato esse possunt ac debent nota; quâ ratione speramus futurum, ut & breviores simus, & magis perspicui, & nulli graves: neque enim animus est dissentientes vexare aut carpere; verùm sufficiet nobis, ea, quæ vera putabimus, argumentis ab experientiâ præsertim petitis probare.

1°. Quas partes infestet. III. Consentiunt autem 1o. in eo Authores, *affectum hunc infestare partes sensiles articulis vicinas*, non item remotiores: unde etiam ipsi nomen, dum Græcis *Arthritis*, Latinis *Articulorum dolor* dicitur.

2°. Quot infestet. IV. Consentiunt & in eo 2°. quòd Affectus hic aliàs *unum*, aliàs *plures* occupat *Articulos & Artus*; unde vel *particularis* vel *Universalis* dicitur.

3°. Fixa & vaga. V. Consentiunt & in eo 3°. Authores, quòd aliàs in parte affectâ permaneat dolor, aliàs eandem iterum brevi deserat, & mox aliam invadat; unde nunc *fixa*, nunc *vaga* vocatur *Arthritis*.

4°. Nunc longioribus nunc brevioribus intervallis recurrit, & rarissime perseverat. VI. Consentiunt 4°. in eo Authores, quòd plerumque *intervallis nunc longioribus, nunc brevioribus recurrat, & rarissimè perseveret*; quod vix observatur, nisi postquam sæpiùs infestavit, & diætam pravam servant Ægri Medicis planè immorigeri, atque suis voluptatibus quàm valetudini suæ magis dediti.

5°. Ejus qualitates. VII. Consentiunt 5°. in eo Authores, quòd *sæpenumerò rubore & ardore Acri*, quandoque *cum pallore potiùs & levi tumore œdemati magis affini, absque ullo calore* observetur; unde etiam *ibi dolor gravior, hìc ferè nullus occurrit*.

6°. Nodi & tophi in articulis. VIII. Consentiunt 6°. Authores, nonnunquam *nodos & tophos in affectis articulis & vicinis partibus excrescere*, atque ex iis spontè vel arte apertis materiam diversam, nunc fluidam, nunc gypseam, aut calcosam & friabilem; nunc albam, rariùs cinericiam aut subflavam effluere aut elici.

IX. Consentiunt 7°. Practici, *Arthritidi comitem esse Febrem*; quæ nunc die uno præcedat, nunc & plerumque simul invadat, & quidem cum frigore ac horrore levi, subsequente mox calore quandoque majore, quandoque minore, ut & siti; unà cum Pulsu concitatiore, & Urinis magis rubentibus, quæ nonnunquam ante accessum erant minùs tinctæ. 7°. Ejus comes Febris.

X. Febrem hactenus semper in Arthriticis observavi, non tamen semper æquè molestam, quinimò quandoque ita levem, ut illam non agnoscerent Ægri, dolori quippe urgenti magis attenti. Et quidem semper.

XI. Febris illius præsentiam præter alia enumerata Symptomata arguit absolutè Pulsus frequentior semper in Paroxysmi Arthritici accessu observabilis, & nonnunquam, ubi gravior existit, & dolor acerbus, perseverans; quinimò per intervalla concitatior factus Febrim intendi docet. Pulsus frequentior.

XII. Consentiunt 8°. Practici, non raro *à Medicamentis repellentibus* dictis forinsecùs affectæ parti aut casu aut datâ operâ applicatis *Dolorem nunc in alios articulos, nunc ad Interiora corporis propelli*, nunc eundem in parte permanentem aut *graviorem*, aut *leviorem reddi*. 8°. A repellentibus Dolor aliò propellitur, & nunc gravior nunc levior redditur.

XIII. Atque ex his datis conabimur dubia notabilia circa hunc Affectum occurrentia solvere.

XIV. Quæritur enim 1°. quænam circa Articulos *pars primariò afficiatur* in Arthritide? 2°. quænam sit ejus *Causa efficiens*, & humor verè peccans? 3°. Quisnam sit ejusdem *humoris Focus & Locus, in quo generetur aut coacervetur*. 4°. *Quibus viis & modis ex suo Foco ad Articulos deferatur* humor Arthritidem pariens. 5°. denique *Quâ methodo, Quibusque mediis ab* Affectu tàm molesto *liberandi* veniant *Ægri*, tum durante ipso Paroxysmo, tum etiam extra ipsum Paroxysmum. Quinque de Arthritide quæsita.

XV. Atque his quinque quæsitis egregiis puto absolvi posse omnem de Arthritide moveri & agitari solitam difficultatem, & eorundem solutione solvi.

XVI

1°. Quænam pars primariò afficiatur. XVI. Ut autem à Primò faciamus initium, censemus *Partem primariò affectam in Arthritide* esse non interstitia Ossium simul articulatorum, sed *membranea Ligamenta* ipsos *articulos vincientia & colligantia*. Nempe Ligamenta membranea.

XVII. Hoc probamus 1°. per *dolores atroces* Arthritidem utplurimùm comitantes; qui in Ossibus sentiri non possunt, verùm in partibus tantùm Membranosis, adeóque sensilibus. 2°. per *Doloris metastasin*, & Arthritidis non tantùm spontè, sed insuper ad repellentium Medicamentorum applicationem non rarò ab uno Articulo ad alium translationem; quod fieri non posset, si in articulationis cavitatem effusus esset humor illum dolorem gignens.

Non musculi aut carnes. XVIII. Sed nec musculi, aut Carnes articulis vicinæ locus sunt primariò affectus, tum quia sensu exacto non sunt præditæ, nisi ratione fibrarum & membranarum; tum quia ubi Dolores Arthritici observari solent, carne ferè sunt destituti articuli.

XIX. Neque hoc evincit Dolor Ischiadicus, aut in humero vexans; quamvis enim multâ carne tectæ sint illæ partes, dolor tamen non sentitur in istis carnibus, utpote quæ sine doloris augmento contrectari possunt; verùm circa ipsum articulum, qui sine notabili doloris augmento contrectari nequit: in *motu* autem illo *Ligamenta imprimis tenduntur, ad quam tensionem augetur dolor*.

2°. Quænam sit causa efficiens. XX. Ut autem ad secundum quæsitum pergamus & *Causam Efficientem Arthritidis veram* assignemus, observandum, Dolorem utplurimùm quidem adesse Acrem, non tamen semper, eundemque Dolorem cum ardore ferè occurrere conjunctum, rarò sine calore: quocirca etiam anodynis ardorem simul temperantibus imprimis ipsum demulceri.

Nempe humor acris. XXI. Unde facilè patet, cùm à Causâ internâ ad locum affectum aliunde delatâ oriatur ille Dolor, ipsum pro Causâ Efficiente necessariò agnoscere *Humorem Acrem*, & quidem, quoties cum Ardore conjunctus reperitur, *Biliosum, Sale saltem lixivo, vel fixo, vel Volatili abundantem*, ac *Serosum*.

Acidus. XXII. Quoties autem Ardor ipsi comes non adest, toties si Acris dolor extiterit, *humorem Acidum* existere.

Pituitosus. XXIII. Quoties verò nec Ardor, nec Acris dolor urget, toties *Humorem Pituitosum* imprimis peccare, à quo præter tumorem subœdematosum major excitatur Motus impotentia & gravitas, quàm Dolor.

Et ex his mixtus. XXIV. Quoniam verò unà cum *Febre* observatur semper adventare paroxysmus Arthriticus, & quidem cum majore aut minore frigore, ipsumque subsequente diverso calore; (unde quoque humoris primariò peccantis qualitas ampliùs manifestatur) facilè patet, *non unum duntaxat humorem semper peccare, sed aliquando plures*, ita tamen, ut *ab eo, qui primariò & maximè peccat, desumatur denominatio*.

XXV. Præter hos primarios humores Arthriticum Dolorem parientes nil obstat alios concurrere, à quibus reliqua deducantur Symptomata, Nodi putà, Tophi &c.

XXVI. Non parùm dissentiunt Authores Medici de *Foco & Loco, in quo generatur vel coacervatur humor Arthritidem producens*: dum alii Caput, ejusque nunc superficiem, nunc interiora culpant, alii in vasis, Venis putà & Arteriis Causam ejus quærunt. 3°. Quinam sit humoris focus & locus.

XXVII. Nos unicuique suæ assertionis probationem committentes, putamus *eundem esse Arthritidis & Febrium Intermittentium, Catarrhalium præsertim, Focum; Glandulas* putà *tum Pancreatis conglomeratas, tum passim Conglobatas omnes*. Nempe Glandulæ Pancreatis conglomeratæ, & conglobatæ omnes.

XXVIII. Neque enim hactenus ex iis, quæ per Anatomen patent, alias partes eruere valuimus, in quibus febrium Intermittentium, sive cum apyrexiâ perfectâ occurrentium, sive confusarum & intercurrentes paroxysmos habentium, (quando sc. priusquam prior paroxysmus cessaverit, posterior se illi immiscet, adeò ut nulla vera contingat intermissio & libertas à febre) fomitem generari aut coacervari solidè possit asseverari, præter solas Glandulas, tum Conglobatas quasvis, tum Pancreatis Conglomeratas: utpote quæ mox cum Corde per Vasa Lymphatica participant. Quæ etiam febrium intermittentium fontes.

XXIX. Ut autem quæ modò asseruimus magis pateant, non abs re forsan erit, paucula de Febribus tum Intermittentibus, tum Catarrhalibus quibusdam dictis adjungere.

XXX. *Intermittentium febrium omnium Focum arbitramur Pancreas*, illarumque *Causam primariam Succum Pancreaticum in quibusdam non omnibus ejus Glandulis hærentem ac vitiatum, & diverso tempore pro sui constitutione variâ in Communem Ductum, hinc & tenue Intestinum erumpentem, atque cum Bile nunc laudabili, nunc vitiosâ perperàm effervescentem, atque pro Pituitæ insuper in tenui Intestino tunc repertæ, aut Cibi, Potûsque, Medicamentorumve &c. eò tunc confluentium diversitate diversimodè alteratum*; uti hoc ex Symptomatibus Ægros circa singula cujusvis paroxysmi tempora infestantibus facilè deduci potest. Earum Focus, & causa primaria.

XXXI. *Catarrhales Febres* quibusdam sic dictas Febres catarrhales

unde producantur. dictas quod attinet, cùm illæ *ortum habeant ferè à frigore externo calens corpus, & imprimis Caput & Colli glandulas,* (utpote partes aëri externo magis expositas) *afficiente*, arbitror ipsas produci à *malè affectâ in Glandulis Conglobatis tum in Cerebro existentibus, tum adstantibus Lymphâ, eâque ob spiritus animalis ad eas affluxum impeditum acriori & acidiori factâ*, ideóque in Cordis Ventriculo dextro Effervescentiam vitiosam, hinc & febrem excitante, & quidem Febrem non intermittentem, at continuam, non tamen ardentem, sed intermistum frigus non rarò habentem.

Febris ardentior unde. XXXII. *Cui quoties concurrit Bilis* ob Diætam in Aëre æstuoso, Alimentis nimis aromaticis, acribus vel salsis: Irâ, Vigiliis, Corporis exercitio, &c. nimiis peccantem *acrior; toties ardentior existit Febris*, adeóque ob causas oppositas concurrentes curatu difficilior: neque enim tunc se mutuò temperant humores contrarii, aliàs non urgeret ita febris, sed utrique suo modo intemperati confluentes febrem producunt molestiorem.

Arthritidis, & Febrium Intermittentium & Catarrhalium focus idem. XXXIII. Idcircò autem *Arthritidis & Intermittentium Catarrhaliumve Febrium censemus Focum eundem, quoniam semper, quantum ego* saltem & alii mecum observare potuimus, *cum Febre tali accedit paroxysmus Arthriticus:* cui hoc tantùm *peculiare* accidit, quòd *Febrilis causa tunc bonâ sui parte circa articulos hæreat, & dolores ibidem* nunc *majores nunc minores pariat:* quod in cæteris febribus non solet accidere.

Bilem non primariò peccare in Arthritide. XXXIV. Putamus autem *non Bilem primariò peccare in Arthritide*, quoniam aliàs *continuus* esset affectus: Bilis enim omnis in uno eodemque folliculo generata, tota sibi est similis, atque ideò continuum producet effectum, sive effundatur per vias ordinarias, quod accidit in Febribus Continuis, sive non effundatur, quod accidit in Ictero, ductu sc. Intestinali tunc obstructo.

At liquorem in glandulis præparatum. XXXV. Putamus contrà *Liquorem in Glandulis præparatum peccare primariò in Arthritide*, quoniam is coacervari potest in quibusdam Glandulis, aut etiam in quibusdam Glandularum ductibus & sinibus; qui tandem aut spontè, aut ab externo errore in diætâ, Aëre imprimis aut potu, commisso motus Paroxysmum novum producat, nunc tardiùs, nunc citiùs repetentem.

Quando simul peccet Bilis. XXXVI. Quamvis autem utplurimùm *Arthritidi comes sit Ardor,* non tamen idcircò judicamus primariò peccare Bilem; verùm *ipsam tunc simul peccare*, in vitiosâ saltem suâ cum Succo Pancreatico vel Lymphâ Acidiore institutâ Effervescentiâ ita immutari, ut Calor ejus magis se manifestet: quamvis non semper tàm Calor sit molestus, quàm Dolor à Calore diversus.

XXXVII. Hoc enim observandum diligenter, *Liquores* ad sui confusionem *Effervescentes non parum & alterari & mutari pro adversi liquoris differentiâ*; quod planè reciprocum est. Pro diversitate liquorum & subjectorum diversa Effervescentia.

XXXVIII. Hoc ut exemplis è Chymiâ petitis demonstremus, velim considerari à curiosis & solertibus naturalium rerum indagatoribus, quàm *diversa* excitetur *Effervescentia pro diversitate subjectorum, Metallorum puta vel Mineralium cum eâdem Aquâ forti Effervescentium*; dum non tantùm quædam citiùs, alia tardiùs ab ipsâ solvuntur & corroduntur; sed imprimis quædam cum majori vi & commotione efferuntur, alia cum minori; quædam hunc, alia alium odorem, colorem, & saporem promunt aut relinquunt. Tam in Metallis & mineralibus.

XXXIX. Nec tantùm tanta observatur diversitas Effervescentiæ pro diversitate subjectorum cum eodem Acido Effervescentium; verùm etiam *pro diversitate Acidorum cum eodem subjecto Effervescentium.* Sic aliter procedet Effervescentia cum eodem Sale Tartari excitata à Spiritu vel Oleo Vitrioli, aliter à Spiritu Salis, Aluminis, Nitri, Aceto stillatitio, vel communi: aliàs enim potentior, aliàs debilior existet; Elevatique Odor, Sapor, &c. erunt diversi.

XL. Simili planè ratione in corpore humano tàm pro *Bilis*, quàm pro *Succi Pancreatici*, aut *Lymphæ diversitate* contingit tàm *in tenui Intestino* quàm *Corde Effervescentia modis pluribus varians*, nec nisi temporis tractu & multiplici observatione, eâque accuratâ, in certas classes distinguenda. Quàm corpore humano.

XLI. Interest utique, diversitates illas, si quæ sint, accuratè considerari & in certa capita redigi, quò aliquando in praxi faciendâ serviant. Quæ diversitas consideranda.

XLII. Optavi sæpiùs, & etiam nunc opto, plures Viros egregios & in praxi occupatos 1°. *accuratè observare omnia quæ ipsis contingunt quotidie circa ægros notanda, & ex ipsis concludere, an* talis *Effervescentia*, qualem ego me compperisse autumo, admitti debeat, ac reverà existat, nec ne. 2°. *si existat*, uti persuasus sum illam existere, *collatis mecum operis allaborare, ut tandem aliquando in certas classes redigantur infinitæ penè plus minùs variantes inter se Effervescentiarum species.* 3°. *attendere quoque ad ea, quæ Effervescentias quasvis vel excitant, vel promovent, vel cohibent,* De quâ Autoris votum.

bent, reprimunt ac coërcent: quò non tantùm illarum *cognitio, verùm & curatio*, & quandoque *productio artificialis* innotescant.

Ab Effervescentiâ vitiosâ Febres Intermittentes, Catarrhales, & Continuæ.

XLIII. Utique si *ab Effervescentiâ vitiosâ ortum* suum *ducant febres Intermittentes* omnes, ut & *Catarrhales*; quinimò ipsæ quoque *Continuæ*, uno verbo Febres omnes; nonne rem apprimè Arti Medicæ utilem proferent illi, qui modum & rationem quamvis Effervescentiam vitiosam præveniendi, compescendive invenient & aliis patefacient; sicque methodum Febres curandi optimam eruent atque manifestabunt?

Ut & Affectionis Hypochondriacæ species, Scorbutus, Passio Hysterica, Incubus, Vertigo, Epilepsia, Oscitatio, Sternutatio, Nausea, Vomitus, Alvi fluxus & adstrictio, Flatus, Colicus Dolor, Tympanites, Cordis palpitatio, Asthma, Cordis anxietas, Animi Deliquium.

XLIV. Nec tantùm Febrium generationis & Curationis ratio inde deducetur, verùm plurimorum insuper affectuum ab eâdem Effervescentiâ vitiosâ, meo saltem judicio, prodeuntium: quales sunt omnes *Affectionis Hypochondriacæ species*, ipsaque adeò *Melancholia* dicta Hypochondriaca, *Scorbutus, Passio Hysterica, Incubus, Vertigo, Epilepsia, Oscitatio, Sternutatio, Nausea, Vomitus, Alvi fluxus* & *adstrictio, Flatuum Generatio*, unà cùm *Dolore Colico, Tympanites, Cordis Palpitatio, Anhelatio, Asthma, Cordis anxietates, Animi Deliquium*, & nescio quid non.

XLV. Hos ergò affectus omnes cùm ego saltem arbitrer ortum suum habere ab Effervescentiâ vitiosâ vel in tenui Intestino, vel in Corde factâ; nec illud pro lubitu duntaxat fingam & aliis credendum obtrudam, verùm ex praxi Medicâ meâ deducam id probantia & confirmantia argumenta, iterum urgeo, rem tanti momenti dignam videri, in quam inquiratur à quibusvis, ac præsertim ab Artis peritis & in praxi Medicâ quotidie versatis & versantibus diligenter, quò tandem aliquando & rei veritas & ejusdem utilitas pateat.

In suis laboribus adjuvari optat Auctor.

XLVI. Novi quidem, multis non displicere meum laborem, meas vigilias, meam investigationem, meum in communicandis inventis meis candorem; verùm optarem placere iisdem collatis operis levare meum laborem, minuere meas vigilias, promovere meam investigationem, adaugere mea inventa, sicque cum propriâ gloriâ suâ inservire publico.

XLVII. Utique aliquid est, probari probis conatus nostros laudabiles & in publicum bonum susceptos; sed majus esset, illos adjuvari & facilitari plurium manibus.

Ejus Animus.

XLVIII. Quamvis autem nemo auxiliares manus nobis sit commodaturus, non desinemus tamen animo forti & labore indefesso spartam, quam semel sumus nacti, pro virili parte adornare; quamvis prævideamus quoque longiori tempore sic duraturum opus.

XLIX. Quòd si non deficiat nobis animus, quamvis deficiant nobis auxiliatores; multò minùs deficiet nobis idem animus, quamvis insurgant contra nos Calumniatores quidam & maleferiati homines, non apertâ vi, sed per insidias duntaxat & detrectationibus Veritatis manifestationi se opponentes; sive omnia Veteribus perspecta falsò inculcent ac nunquam probent, vel probare audeant; sive laudabilia Recentiorum inventa obscurent atque obnubilare tentent; sed quemadmodùm non cedendum malis, sed contrà audentiùs eundum, sic & nos invidorum dementiam ridentes cordatiùs pergemus in adhucdum in multis latitante Veritate magis magisque eruendâ, de benedictione Divinâ planè confisi.

Quid Arthritidi sit peculiare.

L. Ut proinde ad rem nostram revertamur, & aliquid saltem *ad vitiosæ Arthritidem parientis Effervescentiæ naturam & Causas elucidandas proponamus*; considerandum imprimis, *quid peculiare sit Arthritidi* præ cæteris Affectibus omnibus Febrem comitem habentibus; quò inde eliciatur, quod lucem nobis afferat.

Nempe Dolor circa articulos hærens, Et quorum respectu differens.

LI. *Peculiare* autem *Arthritidi* est *Dolor circa articulos hærens*, isque differens 1°. ratione *vehementiæ* majoris vel minoris. 2°. ratione *adjuncti Caloris*, ejusque majoris vel minoris, cùm aliquando nullus adsit, aliquando vehemens. 3°. ratione *Tumoris* itidem majoris, vel minoris, nam etiam nullus aliquando observatur. 4°. ratione *Coloris*, qui nunc rubens, quandoque pallidus, vel minimè à naturali mutatus. 5°. ratione *Motûs* magis vel minùs impediti. 6°. ratione *durationis* majoris vel minoris. 7°. ratione *Nodorum* succrescentium, aut nullorum. 8o. ratione *fixitatis vel volatilitatis*, cum aliàs in unâ sede fixus maneat dolor, aliàs ab uno articulo vagetur & properet ad alium, vel alios.

Arthritidis causæ constitutio.

LII. Atque ex *Dolore articulorum*, utpote Arthritidi peculiari, deducimus. 1°. *Causam* ejus habere in se *qualitates sensui* externo & quidem *Tactui & Caloris sensui molestas*, cum illi soli afficiantur. 2°. *Causam* eandem *affinitatem habere cum eâ Sanguinis parte*, quæ in sui circulatione deferri solet *ad partes Articulorum ligamentosas & membranosas*, quæque ob *vitiosam sui constitutionem in ipsis hæreat*, & ob qualitatem sensui, uti dictum, molestam, dolorem in ipsis pariat.

Ejus causa ex Sanguine.

LIII. Utique *Causa Efficiens Arthritidem meritò deducitur ex Sanguine, postquam*, uti sæpiùs dictum, *cùm* mox præcedente aut comitante *Febre producitur*. Nullam autem febrem, nisi ab iis, quæ cum Sanguine ad Cor pergunt, exci-

excitari in confesso est, facili saltem negotio posset probari.

LIV. Si ex Sanguine Arthritidis causa deducitur, necesse est, aut omnem Sanguinem esse in culpâ, aut quasdam ejusdem partes.

Non omni.

LV. *Omnem Sanguinem non esse vitiosum*, vel inde patet, quòd ante & post Paroxysmum plerique Arthritici sint satis sani: unde iterum patet, *eos, qui extra Paroxysmum malè habent, præter Arthritidem alio insuper laborare affectu*, qui non rarò curatu difficiliorem facit Arthritidem.

Sed ex parte.

LVI. Cùm proinde quædam duntaxat Sanguinis partes vitiosæ sint in Arthritide producendâ, necesse est, vitium illud existere *in partibus ad Ligamenta & Membranas articulorum delatis, aut illis saltem admistas esse.*

Et quânam.

Nempe ad Ligamenta & Membranas delatâ.

LVII. Ad *Ligamenta & Membranas peculiariter deferri dicuntur illæ Sanguinis partes, quæ illorum nutritioni inservire* debent; quamvis non sit negandum, Sanguinis massam promiscuè propelli ad partes quasvis.

Sanguinis massam esse quid confusum.

LVIII. Interim nec hoc negandum, *Sanguinis massam esse quid confusum, non permistum*; cujus sc. partes multùm inter se diversæ, quippe diversis usibus destinatæ, confluunt quidem simul per eosdem canales, facilè tamen ab invicem secedere possunt.

Sanguinis partes alias penitiùs, alias laxiùs conjungi cum aliis.

LIX. Sed nec hoc negandum, *inter diversas illas Sanguinis partes alias penitiùs, alias laxiùs conjungi cum aliis.* Sic partes Aquosæ penitiùs copulantur Salsis vel Spirituosis, laxiùs Oleosis aut Terreis, & quidem ob rationes ex Physicæ scientiæ fundamentis & principiis veris deducendas, & per Experientiam quotidianam confirmatas, confirmandasque.

Ejus in corde mutationem non vergere ad intimam partium ejus permistionem, & inutilium quarundam secretionem. Et quare.

LX. Utique toto cœlo videntur mihi errare, atque parùm Rationi aut Experientiæ consentanea proferre, qui tam sibi, quàm aliis persuadere conantur, *Sanguini contingentem in Corde Mutationem vergere ad intimam partium ejus omnium permistionem, atque excrementitiarum quarundam, tanquam inutilium secretionem, cùm planè contrarium suadeat Ratio, evincat Experientia.*

LXI. Cùm enim *Sanguis in Corde* non longiore & protractâ Fermentatione, aut Digestione potiùs elaboratus, sed *momentaneâ Effervescentiâ perfectus pluribus inservire debeat usibus, & longè diversissimis Liquoribus materiam subministrare* (neque enim tantùm partium corporis omnium plurimùm inter se differentium nutritioni materiam conferre diversam debet Sanguis, sed insuper in Cerebro ac Cerebello Spiritibus Animalibus, in Pancreate Succo Pancreatico, in Glandulis Maxillaribus conglomeratis tàm superioribus, quàm inferioribus Salivæ, in cæteris Conglobatis Lymphæ, ac meo judicio in Vesicâ Bilariâ Bili, in Testiculis Semini, &c. materiam promere): *nonne decet partes ejus esse tàm laxè dispositas & compositas, ut ubique facilè secedant illæ, quæ in hunc aut illum liquorem abire debent?* suadet proinde & tantùm non *persuadet ratio, Sanguinis partes non requiri intimè, sed laxè conjunctas.*

Sanguinis partes tres à se invicem secedere.

LXII. Experientiam verò si insuper consulas, testabitur ipsa Sanguinem vel maximè laudabilem, sanisque ex apertis vasis extractum spontè ac brevi in partes varias, tres saltem notabiles secedere, Caseosam subsidentem, Butyrosam superficiem legentem, & Serosam plurima continentem, & toti massæ circumnatantem.

Liquorem omnem non fermentatione, sed digestione in unam massam redactum rursus in partes secedere.

LXIII. Quis verò observavit Liquorem aliquem ex partibus diversis confusis constantem non *Fermentatione* (hæc enim separationem partium producit, nullam conjunctionem) sed *Digestione diutinâ* in unam massam redactum & sibi relictum, non dicam paucis horis, sed multis diebus septimanisve, spontè in partes varias iterum secedentem?

Quinam Veritatis & Reipublicæ detrimentum.

LXIV. Utique dolendum est cum insigni Veritatis ac Reipublicæ detrimento, tàm multos reperiri non dicam Chymicæ Artis, sed Mutationum naturalium etiam passim obviarum ignaros ac imperitos tantam etiam apud Rerum Dominos consecutos Authoritatem, ut ipsorum & Somnia, & Figmenta, & nonnunquam putida Mendacia pro Veris ac Certis Historicâ fide ab incautis hauriantur, admittantur, credantur, & mordicùs defendantur, & non rarò, quod omnium pessimum est, cum contumeliâ Virorum in experimentis faciendis indefessorum, in iisdem communicandis candidorum, adeóque de Rep. tàm literariâ, quàm civili optimè meritorum. Tantum prævalet præjudicium: quo utinam ad Magni Cartesii monitum seriò ac verè, non perfunctoriè ac fictè se liberarent omnes Philosophiæ severiori ac Medicinæ tàm utili, tàm humano generi necessariæ addicti! Hoc si fieret à cunctis, brevi paterent & à veris Philosophis distinguerentur Sophistæ, in quâvis disciplinâ & sectâ latentes & calumniando viris bonis insidias struentes.

Cùr in certis corporis partibus molestia, dolor, & angustia producatur.

LXV. Sed ad rem; Postquam ergò & Ratione & Experientiâ constat, Sanguinis partes tàm multifariis usibus destinatas non requiri, sed nec inveniri intimè simul, sed laxè duntaxat conjunctas & quasi confusas, nemini valdè mirum videri debet, si dum tota Sanguinis massa à fermento febrili inquinata, prout ab illo hæc aut illa ejus pars cum hâc aut illâ Corporis parte majorem affinitatem habens magis inquinatur & à lau-

laudabili suâ constitutione pervertitur, in ipsâ etiam hærens molestiam, dolorem, angustiam, &c. producat.

Diversa Febrium Symptomata unde.

LXVI. Hinc accidit, ut in quibusdam febribus infestentur Ægri nunc nauseâ & vomitu; nunc Ventris distentione ac torminibus; nunc etiam aliquot Alvi dejectionibus; nunc siti, nunc etiam fame, nunc inquietudine & corporis jactatione; nunc Cordis Palpitatione; nunc anhelatione, nunc tussi; nunc Capitis gravitate, Pulsatione, aut dolore; nunc Vigiliis, nunc Somno; nunc delirio, eoque vario; nunc dolore membra contundente, osteocopo dicto; nunc, quemadmodùm in affectu quem tractamus, circa Articulos dolore plerumque intolerabili.

Quæ cui adscribenda.

LXVII. Quis autem tàm variis Symptomatibus tàm raró simul in eodem Ægro concurrentibus, sed modò pluribus, modò paucioribus Febres comitantibus ritè observatis atque expensis, non agnoscet adscribenda esse ista omnia diversitati Materiæ febrilis, & quidem pro relatione & affinitate, quam habent cum partibus tunc magis affectis?

LXVIII. Hæc vera ejus diversitatis causa si non sit, assignetur alia. Ego saltem in quamcunque partem me vertam, aliam comminisci non possum tàm corporis fabricæ convenientem, tàm difficultatibus omnibus removendis aptam, tàm curationi legitimæ conformem.

Quid sit Doloris articularis causa.

LXIX. Illud ergò *in Glandulis paratum fermentum febrile Sanguini communicatum, febremque pariens, aut per se Causa est Doloris* articularis, dum ligamenta membranosa circa articulos consistentia pertransiens illis adhæret, atque in ipsis Dolores producit; aut *per accidens ejusdem Doloris causa est*, quatenus cum cæteris Sanguinis partibus in Corde, aut Bile atque Pituitâ in tenui Intestino Effervescens, illas ita afficit, ut Acrimonia noxia inde resultet, quæ ad Articulos delata & ibi hærens Dolores producat Arthriticos.

Potissimam esse acidum succum.

LXX. Cùm autem *Fermentum* illud *Febrile* secundùm ea, quæ docuimus in superioribus, *consistat in aliquâ Succi Pancreatici parte in quibusdam ejusdem Glandulis aut ductibus retentâ & vitiatâ, vel Lymphâ itidem in quibusdam Glandulis Conglobatis retentâ & corruptâ, adeóque Acriore factâ*, hoc est, *Aciditate nimiâ molestâ*, ubicunque *Ardor* conjunctus est Dolori Arthritico, quem à *Bile petendum* diximus non semel, ibi *præter Succum Acidum & Bilem simul peccare in corpore, vel in Paroxysmo saltem, atque Effervescentiâ febrili ita depravari putamus*, ut *inde Calor ille* simul molestus producatur; dum tamen *potissimam Doloris Arthritici causam ab Acido deducimus*.

LXXI. *Dolorem* igitur *Arthriticum propriè ac primariò* deducimus *à Succo Acido Acriore à Lymphâ præsertim* aut *Succo Pancreatico vitiatis* originem suam habente.

LXXII. *Ardorem* verò plerumque Arthritidi comitem à *Bile* itidem vitiosâ, vel saltem ex febrili Effervescentia vitiatâ oriri putamus. — Ardoris causa Bilis.

LXXIII. Atque his ita constitutis, non ita difficile erit Differentiarum superiùs à me enumeratarum causas reddere. — Differentiarum causæ.

LXXIV. 1°. Enim *Vehementior* excitatur *Dolor* ab humore acriore, *Levior* à minùs acri. — 1°. Doloris Vehementioris & Levioris.

LXXV. 2°. *Calor & Ardor* percipitur, ut dictum, quando per se aut per accidens simul affecta est malè Bilis; pro cujus vitio majore vel minore Ardor excitatur major vel minor: quemadmodùm ipsâ minimè peccante nullus ab Ægris percipitur Calor, quod nonnunquam accidere testatur Experientia. — 2°. Caloris & Ardoris.

LXXVI. 3°. *Tumor* ubi simul concurrit, ibi humorem crassiorem, non halitum duntaxat, vel spiritum ex Sanguine in partes affectas effundi, adhærere, ipsasque expandere atque in tumorem attollere indicio est. Atque pro effusi humoris copiâ majore vel minore Tumor quoque major producitur vel minor; qui si nullus appareat, in materiâ valdè subtili & spirituosâ consistere Acrimoniam Arthriticam spontè patet. — 3°. Tumoris.

LXXVII. 4°. *Color*, qui plerumque Rubellus, rariùs Pallidus existit, aut Bilem simul peccantem, aut Pituitam arguit. — 4°. Coloris.

LXXVIII. 5°. Partis affectæ *Motus* magis impeditus agnoscit aut *Causæ dolorificæ acrimoniam magnam*, aut *Humoris simul effusi copiam notabilem*: uti contrà idem magis integer significat Dolorificæ Causæ acrimoniam levem, humorisque effusi copiam parvam. — 5°. Motus impediti partis affectæ.

LXXIX. 6°. *Duratio* Arthritici doloris protracta & longior pendet à *copiâ Fermenti febrilis & Arthritici* non simul ac semel at sensim erumpentis, novumve producentis ac per intervalla propulsi, aut humoris comitis visciditate notabili: uti contra mox recedens malum & fermenti Arthritici copiam exiguam, & humoris conjuncti fluiditatem vel paucitatem. — 6°. Durationis Doloris.

LXXX. 7°. *Nodi* Arthritidi conjuncti humorum aliorum ad gypseam vel cretaceam naturam vergentium in corpore præsentiam; uti iidem desiderari eorundem absentiam arguunt. — 7°. Nodorum Arthriticorum.

LXXXI. 8°. *Arthriticus Dolor* in eâdem parte *fixus & permanens*, innuit humorem tenacem — 8°. Doloris in parte fixi.

nacem parti semel affectæ firmiùs adhærentem; uti contrà idem dolor vagus & ex unâ parte ad alteram subitò translatus, eundem humorem mobilem, tenuem, atque minimè viscidum.

LXXXII. Atque sic non tantùm Partem primariò in Arthritide affectam, verùm insuper Causam ejus Efficientem atque Focum patere putamus: proximum nunc est, ut & *Viæ*, per quas à Foco & Loco, in quo generatur Efficiens illa Causa, properat & ad Articulos fertur; & *Modus*, quo eò defertur, explicetur.

4. Quibus Viis humor ex suo foco ad articulos deferatur.

LXXXIII. Huic quæstioni geminæ ut satisfaciam, & 1°. Vias patentes manifestem, observandum est, *à Pancreate*, si hoc habeamus pro Arthritici Doloris Foco, *Ductum esse manifestum & patulum in tenue Intestinum*; ex hoc vias manifestas esse *Lacteas venas* in *Communem Ductum, vulgò Thoracicum* dictum aut potiùs *spinalem*, (quoniam non minùs per Abdomen, quàm per Thoracem, & quidem secundùm spinam Dorsi fertur) dicendum desinentes: *A Ductu* autem hoc *Lymphatico spinali patens via est in venam Jugularem vel Axillarem sinistram, in Cavam*, hinc *in dextram Cordis auriculam* & *dextrum ejus ventriculum. Ex Cordis dextro ventriculo* manifesta est via *in Arteriam, hinc & venam Pulmonalem*, ipsamque adeò *sinistram Cordis auriculam*, mox & *sinistrum Ventriculum*. Ex hoc denique in *Arteriam Aortam*, & per hunc *in Universi corporis partes omnes ac singulas*: uti denuò ab istis per *Venæ Cavæ propagines* iterum ad Cor; per *portæ autem ramos* priùs *ad Hepar*, & inde itidem per Venam Cavam ad Cordis dextrum Ventriculum.

LXXXIV. Quòd si quis Focum habeat, quemadmodùm ego utplurimùm habendum suspicor, *Glandulas Corporis universi Conglobatas*, & imprimis *in Abdomine atque Mesenterio sitas*, ut & non rarò *in Capite* residentes; tunc ab ipsis manifesta via est per *Vasa Lymphatica ab ipsis omnibus & singulis prodeuntia & ad communem Truncum spinalem properantia*, & in ipsum Lympham suam exonerantia. A quo cæteras vias modò deduximus, & ne actum agere videamur, nunc omittimus.

LXXXV. Viæ ergò à *Glandulis tum Conglomeratis Pancreatis, tum Conglobatis* omnibus & singulis ad Cor, & hinc ad Articulos manifestæ sunt à nobis assignatæ, utpote quas & nos & alii non semel ad oculum demonstravimus in sectionibus tàm publicis, quàm privatis.

Et quo Modo.

LXXXVI. Non autem tàm proclive atque facilè erit, *Modum* explicare atque Vim, cujus ope ab illo Foco transferatur ad partes dolentes, Articulos, Causa Efficiens Dolorem Arthriticum.

LXXXVII. Non esset tamen valdè arduum, illum Modum explicare, si nobis constaret de Modo, quo secundùm naturam & in sanis moventur ac promoventur omnes in corpore existentes humores, tàm à Glandulis præfatis, quàm aliunde propulsi.

LXXXVIII. Ne autem discendi cupidos diutiùs morer, aliorumve Opiniones exagitem, sufficiet mihi ea proponere, quæ ipse puto esse vera, vero saltem maximè similia, & probabilia.

LXXXIX. Arbitramur ergò in genere, ex Glandulis quibusvis secretum ac temperatum in ipsis humorem aut per Vasa Lymphatica, aut per Ductus suos proprios propelli aut in Ductus majores, aut in Cavitates singulares, Intestinum tenue putà, vel Oris Cavitatem. — Quomodò Humor ex Glandulis naturaliter movetur.

XC. Propulsionem verò illam fieri putamus 1°. impulsi per arterias Sanguinis, per nervos autem Spiritûs Animalis impetu & vi; quoniam ab utroque hoc liquore arbitramur suum ortum ducere quicquid præparatur in Glandulis quibusvis. — Propellitur 1°. per arterias Sanguinis, per nervos Spiritûs animalis vi.

XCI. 2°. Compressione & Vasorum Lymphaticorum, & Ductuum in Conglomeratis Glandulis observatorum, eâque peristalticâ. — 2°. Compressione Vasorum Lymphaticorum.

XCII. 3°. Effervescentiâ ubivis excitatâ & liquores sic Effervescentes non tantùm magis mobiles reddente, at insuper actualem motum in ipsis excitante. — 3°. Effervescentiâ.

XCIII. 4°. Contractione arctiore atque sæpiùs iteratâ Canalium, per quos deferuntur illi liquores, irritatorum sc. ab humoribus ob majorem sui Acrimoniam Effervescentiam molestam excitantibus. — 4°. Contractione canalium.

XCIV. Quemadmodùm enim humores in tenui Intestino Effervescentes aliquando magis magisque implicantur humoribus Pituitosis & viscidis ibidem hærentibus, ideóque tormina vel distensiones in ipsis producunt Intestinis; ita contrà nonnunquam humores iidem ibidem Effervescentes eandem Pituitam solvunt, magis fluxilem reddunt, quin & cum ipsâ in Vasa lactea penetrant, sicque ad Cor tendunt. — Humores in tenui intestino effervescentes, quid præstent.

XCV. Quemadmodùm autem in primo casu incommoda pleraque sentiuntur in dictis Intestinis, ita in secundo aut in Corde, Pulmonibusve, aut in Capite, aut in Corporis habitu vel superficie observantur.

XCVI. Sed & accidit nonnunquam, ut humores Acres tormina in Intestinis priùs parientes, postmodùm transferantur in alias Cavitates, Corporisve habitum, atque ibi nunc Dolores — Dolores & cruciatus aliquando unde.

lores ac Cruciatus, nunc Motûs producant læsiones varias, Paralysin, Convulsionem, Motusve Convulsivos. Quemadmodùm id accidere solet in Paresi ex Colicâ dicto affectu, eoque & gravi, & molesto, & curatu difficili; cujus generandi modum vix aliquis alium proferet prædicto æquè manifestum.

Ut & Paralysis, & Convulsio. Nec non Paresis.

XCVII. Putamus ergò Modum, quo ex Foco suo non tantùm movetur, sed & insuper ad Locum in Arthritide affectum promovetur humor Dolores Arthriticos pariens, principiis Anatomicis & Mechanicis planè convenientem proposuisse nos & exposuisse.

5°. Quâ methodo curanda Arthritis.

XCVIII. Superest proinde, ut ad quintum & ultimum quæsitum pergamus, atque methodum proponamus, quâ idem malum tàm in Foco suo latitans, sensimque cumulatum, quàm in furore suo Effervescens, Articulosque infestans debellari debeat; & Media quoque sive Instrumenta, quorum ope id præstari queat, recenseamus; hoc est, Curandæ Arthritidis rationem adjiciamus.

Paroxysmus Arthriticus qui curetur.

XCIX. Inchoabimus autem hanc Medendi Methodum ab ipso *Paroxysmo Arthritico*, quandoquidem ita se solet utplurimùm Medico curanda præbere Arthritis; rariùs enim extra Paroxysmum vocabitur Medicus, quem durans Dolor acciri non coëgit Ægrum.

Ad quatuor attendendum.

C. Durante igitur Paroxysmo Arthritico accersitus Medicus ad quatuor ipsius tempora attendet, *Initium*, *Augmentum*, *Vigorem*, *ac Declinationem*.

Incipiente Paroxysmo quid agendum.

CI. *Incipiente* Paroxysmo Arthritico, quem semper cum febre accedere docui, *Effervescentiam* ita *temperare*, quin & *cohibere* studebit Medicus, ut Humoris tàm primariò, quàm secundariò *peccantis Acrimonia* simul *corrigatur*.

Effervescentiam quænam temperent.

CII. *Effervescentiam* præternaturalem omnem *temperant*, & quandoque cohibent *Opiata* omnia, cæteraque *Anodyna* undecunque parata, quò & *Vitrioli aliorumque Sulphura* pertinent, cùm omnia ritè parata sint *Anodyna* & *pacativa*.

Ut & Acrimoniam quamvis.

CIII. Quinimò hæc eadem vim habent *corrigendi*, *contemperandique quamvis Acrimoniam*, sive *Acidam*, sive *Salsam lixiviosam*.

Circa Febrium intermittentium à vitiosâ Effervescentiâ ortorum initia quænam exhibenda.

CIV. Hinc est, meo saltem judicio, quòd circa Febrium intermittentium à vitiosâ Effervescentiâ ortarum initia exhibita *Narcotica & Opiata*, Theriaca, Mithridatium, Diascordium, Philonium Romanum, ipsumque adeò Laudanum Opiatum, & similia, *febris vehementiam minuant*, *compescant & quandoque sistant*: quod verum esse per Experientiam norunt etiam Plebeji, quamvis ejusdem effectûs rationem ignorent æquè ac multi è magni nominis Medicis.

CV. Utique ubi Dolores graves exercent miseros ægrotos, ubi inquietudo ex humorum agitatione in ipsis deprehenditur, solent ad Opiata & narcotica tanquam ad sacram anchoram recurrere Prudentes Medici, quamvis non putem multos reperiri, qui tanti tamque salutaris effectûs causam cognoscant: Eam si quis à me rogaverit, respondebo id fieri, quatenus *omnia narcotica & anodyna Sulphure abundant, cujus vis est, omne acre tàm acidum quàm lixiviosum temperare*, uti non semel hoc exemplis manifestis evicimus, idemque comprobari potest infinitis experimentis Medicis.

Et quare.

CVI. Præter ista primaria & vitiosam Effervescentiam per effervescentium acrium contemperationem coërcentia & compescentia Anodyna & Narcotica, Sulphure sive Oleo abundantia; utilia quoque sunt *Spirituosa & Aquea*, illa quidem, dum utrumque acre demulcent, hæc, dum utrumque diluunt & enervant; quod pluribus experimentis non semel ostendimus verum esse.

Ad Effervescentiam compescendam conducere Spirituosa & Aquea.

CVII. Hinc est, quod non raro cum successu laudabili exhibeantur ægris Febre intermittente corripiendis ipse *Vini spiritus, & Aquæ variæ* cum Vini spiritu paratæ, qualis est Juniperina, Theriacalis, &c.

Hæc etiam Febribus intermittentibus conducere.

CVIII. Observandum autem, hîc opus esse circumspectione, cùm non omnibus æquè conducat *Spiritus Vini* qualiscunque datus; nec facilè nisi iis, quos frigus molestius & gravius infestare solet, sit dandus; uti contrà commodè soleat exhiberi *Acetum stillatitium, aliave acida*, quibus gravis solet adesse Calor: denique utraque simul mista, quibus & Frigus & Calor solent esse molesta.

Spiritus Vini & Acetum stillaticium quibus conducat.

CIX. Ubi autem *Spiritus acidus solus* peccat, præter jam enumerata conducet omne *Sal lixivum tàm fixum, quàm volatile*: Sal tartari putà, Cardui benedicti, absinthii, centaurii minoris, &c. quo referri debent Oculi Cancri, Corallia, Margaritæ, Creta, Lapis hæmatites, Sanguis Draconis, Limatura Chalybis, & similia.

Spiritus acidus solus si peccet, conducere Sal Lixivum. Et quare.

CX. Inter *Salia Volatilia* numerari debent 1°. Sal Volatile, Cornu Cervi, Urinæ, Salis Armoniaci, & similia. 2°. Spiritus omnes Aromatici & Acres ex supradictis; ut & Cochleariâ, similibusque parati.

Quænam inter Salia Volatilia numeranda.

CXI. Hæc enim omnia vim excellentem habent, diversam tamen, omnem in corpore nostro Aciditatem contemperandi & concentrandi; quamvis quædam id agant potentiùs, fixiùsque; quædam debiliùs, laxiùsque.

Horum omnium vires.

CXII. *Quò enim purus magis est Spiritus Acidus*

Et quò puriora, eo

potentiora. *dus, Salque lixivus, eò arctior fit eorundem conjunctorum complexus; quò rursus magis est impurus, hoc est, cum aliis, Oleosis putà, Spirituosis, Aqueisve mixtus, eò laxior fit ipsorum coalitio.*

CXIII. Quod de utroque puro & simplici, ut & impuro & mixto dictum, idem dicendum de alterutro, nisi quòd tunc medio modo se habeat illorum confluxuum insequens conjunctio & commixtio. Ad quæ per infinita experimenta confirmanda nisi quis attenderit sedulò, nihil laudabilis præstabit unquam tàm in mutationibus in corpore nostro contingentibus cognoscendis, quàm in iisdem corrigendis.

Si Bilis acrior occurrat, ejus habenda ratio.

CXIV. Quòd si præter Spiritum Acidum semper plus minùs vitiosum, *Bilis* insuper occurrat in Arthritico *Acrior*, ita contemperanda erunt medicamenta Effervescentiam vitiosam, febrilem atque Arthriticam, correctura & sedatura, ut hujus quoque Bilis ratio habeatur exacta.

Commista medicamenta pluribus satisfacere indicationibus.

CXV. Hic autem mirari subit, quod tamen millies me docuit aliosque Experientia, commixta, an confusa potiùs, hoc in casu Acida non quibusvis promiscuè Salsis, sed lixiviosis, atque non tàm puris, quàm naturaliter mistis, Oculis Cancri putà, Coralliis & similibus, utrique satisfacere indicationi, atque non Bilem tantùm temperare, sed insuper liquorem Acidum in corpore peccantem, sive illum quis Succum Pancreaticum volet vocare, aut Lympham, sive alio nomine indigitare.

In Febribus intermittentibus.

CXVI. Observarunt certè Auditores nostri sæpenumerò, Ægros in Nosocomio Academico Intermittentibus febribus laborantes mixturis pro frigoris, calorisque ipsos urgentis ratione præscriptis semper ex ipsis levamen sensisse; postquam illis casu vel spontè neglectis semper habuerunt pejùs, uti contrà iisdem assumptis meliùs.

In Paroxysmis Arthriticis.

CXVII. Quod accidere docuimus & per experientiam demonstravimus in Febribus Intermittentibus, idem fieri observabunt in Paroxysmis *Arthriticis*, quotquot sub illorum initia exhibebunt Ægris *similia remedia, additis* tamen semper, ob dolorem ipsos præsertim urgentem, *Anodynis & Narcoticis copiâ & quantitate sufficiente.*

Dolori ante omnia medendum.

CXVIII. Cùm enim primarium & maximè urgens in Arthritide Symptoma sit Dolor circa articulos hærens, meritò illi ante omnia Medicina aptatur conveniens.

Idemque præveniendus.

CXIX. Hæc *non tantùm ubi dolor sævit exhibenda*; verùm, ut, quantum possibile, præcaveatur, in tempore saltem minuatur & tollatur, *mox sub Paroxysmi initia* usurpanda. Satiùs namque est prævenire, quàm præveniri.

Et eum in finem medicamentum in promptu habendum.

CXX. Quamvis autem ad hæc præcepta non attendant plerique, ea tamen cum Ægrotorum commodo negligi, nemo facilè dicet, qui praxin Medicam intelligit, & dicti mei veritatem observavit: Quapropter moneo omnes ac singulos, qui sibi, Ægrisque suis benè consulere volent, ut hæc mea monita attento hauriant animo, & in antecessum Ægris suis Arthriticis præscribant, aut asservandam jubeant *mixturam* ipsorum humoribus convenientem, ipsamque *febrifugam & Anodynam:* quam mox ubi accessum sentiunt Arthriticum, assumant ægri, ne procrastinando ejus assumptionem Paroxysmum suo damno & culpâ patiantur graviorem.

Ad singula Symptomata attendendum.

CXXI. Magni semper feci Medicos, qui ad singula Symptomata Ægris per se aut per accidens molestiam parientia attendunt accuratè, illisque ritè levandis remedia subministrant convenientia.

Nec methodum medendi eo perturbari.

CXXII. Neque enim, quod vulgus Doctorum imaginariorum delirat, ὕστερον πρότερον tum contingit, perturbaturque Methodus Medendi vera; utpote quæ non pendet ab hominum in theoriâ hærentium, & pro lubitu quævis fingentium & dictantium arbitrio, verùm à Virorum in praxi diu versatorum, & per multiplicem experientiam edoctorum, confirmatorumque judicio subacto & observatione accuratâ.

Medicamenta Symptomata demulcentia quid præstent.

CXXIII. Hanc Experientiam si quis consulat veri avidus, bonique publici cupidus, comperiet illa medicamenta quævis Symptomata necdum valdè urgentia demulcere solita, 1°. humorum acrimoniam contemperare, atque sic aut emendare, aut saltem ad faciliorem secretionem, excretionemque disponere. 2°. Dolores, Angustias, aliasque molestias præveniendo, leniendove vires omnes corporis conservare, atque à sui prostratione semper noxiâ præservare.

Methodum hanc medendi esseveram.

CXXIV. Quæ Methodus, si non sit vera Medendi methodus, quâ citò, tutò, ac jucundè curantur Ægri, utique illa non erit, quæ hisce *Et quare.* neglectis patitur Ægros vel Doloribus excruciatos, vel anxietatibus oppressos ita exhauriri suis viribus, ut quamvis tandem iterum convalescant, id tamen contingat lentè, difficulter, ac cum summo vitæ discrimine; uti quotidiana sunt ac nimis frequentia hujus rei experimenta, Ægris præsertim gravia, utpote quibus non tantùm cum Morbis atrocibus, verùm insuper cum Medicis morosis, & Ægrorum salutem quàm præconcepta sua placita minùs curantibus, est lucta.

Medicos malè affectibus abripi.

CXXV. Dolendum certè, serióque dolendum, perversis Ambitionis ac φιλαυτίας affectibus ita abripi homines in publicâ functione constitutos, ut malint perire Ægrotos, quàm ut vel latum unguem recedant à suis præjudiciis; nec resipiscere multos eventibus infelicibus, cùm tamen Piscator ictus sapiat, hosque Aristarchos muneris sui commonefaciat.

Consiliis Auctoris salutaribus auscultandum.

CXXVI. Pluribus hæc deduxi, quò Juniores de agendis informem, atque meo officio atque conscientiæ satisfaciam. Cui proinde non placebit meis consiliis salutaribus auscultare, per me licet, suo periculo desipiat & deliret. Aliquando forsan, sed seriùs, culpam suam agnoscet, & maledictus frustra deplorabit; neque enim fieri potest, ut Deus æquus arbiter benedicat hominibus proximi sui commodum suæ imperitiæ ac morositati postponentibus.

In principio Paroxysmi Arthritici humores etiam diminuendi.

CXXVII. Non tantùm præmissis alterantibus utendum in principio paroxysmi Arthritici, cùm non semper ita in totum restitui queant humores acres vitiosè effervescentes; quin copiâ simul excedentes sui diminutionem non rarò indicant.

Et quare.

CXXVIII. Quemadmodùm enim humores quivis qualitate peccantes sui alterationem ac emendationem, sic etiam iidem quantitate nimiâ peccantes sui diminutionem, adeóque evacuationem postulant; quæ nunquam fieri potest utiliùs & commodiùs, quàm in paroxysmorum principiis, quando sc. turgent humores, dummodò sint ad evacuationem apti, nec aliis crassis, viscidisque immersi, aut commixti; quod tamen non rarò accidit.

Effervescentiam aliquando in tenui intestino, aliquando in corde fieri.

CXXIX. Quoniam verò de humorum in Arthritide copiâ peccantium evacuatione mentionem nunc facimus; observandum, humores illos aliquando in tenui Intestino priùs vitiosè effervescere, quàm ad Cor delati paroxysmum febrilem, hinc & Arthriticum producant; quando nimirùm in Pancreate est hujus mali Fons & Focus: aliquando verò in Corde tantùm fieri illam Effervescentiam vitiosam; quando nimirùm in Glandulis Conglobatis quibuslibet latet hujus mali origo prima.

Purgantium ratio diversa.

CXXX. Quapropter prout in Glandulis Conglomeratis Pancreatis, aut Conglobatis quibusvis Focum Arthritidis statuemus, ita diversa erit Purgantium ratio ineunda.

In Pancreate quando focus mali est, ad quos humores attendendum.

CXXXI. Quotiescunque enim *in Pancreate Focus mali* hujus statuitur, toties ad tres humores varios in purgatione instituendâ erit attendendum; ad ipsum *Succum Pancreaticum*, ad *Bilem*, & ad *Pituitam* in tenui Intestino stabulantem.

Quid in Succo Pancreatico considerandum.

CXXXII. *Succus Pancreaticus*, cùm à nobis *Aciditate vitiosâ* peccare sit dictus, atque ideò alterationem, non evacuationem indicet; fieri tamen potest, ut simul copiâ peccet, cui evacuatio debetur.

Medicamentum Acidos humores purgans incognitum. Eos humores cum difficultate purgari.

CXXXIII. Verumenimverò *hactenus mihi incompertum est Medicamentum humoribus Acidis, quà Acidis, evacuandis aptum*: Quinimò constat per Experientiam multiplicem, *cum difficultate atque Ægrorum incommodo institui purgationem in iis, in quibus Acidus humor peccare observatur*, propter tormina intolerabilia à purgantibus excitata.

CXXXIV. Quapropter, donec compertum sit Medicamentum humori Acido cum εὐφορίᾳ educendo aptum, non ausim aut instituere in tali casu purgationem aut illam aliis commendare.

CCXXXV. Novi equidem dari medicamenta Hydragoga, non tamen Acidos humores evacuantia.

Post temperationem per Hydragoga evacuari.

CXXXVI. Attamen non negaverim illorum, si priùs temperentur, ipsorumque Aciditas mitigetur aut concentretur, institui tunc posse per Hydragoga eductionem: verùm ubi hoc extra Paroxysmum Arthriticum fuit neglectum, in principio ipsius tentari nequit; cùm sensim pergat omnis alteratio, nec subitò contingat.

At non temperatos minimè.

CXXXVII. Ergò Succi Pancreatici, utpote Acidioris, quoties ante Paroxysmum quodammodò saltem non fuit temperatus, in ejus principio per purgantia evacuatio institui non debet, quia commodè non potest.

Bilis in Paroxysmi principio evacuanda.

CXXXVIII. *Bilem* quod attinet, quoties illa simul peccat, & imprimis copiâ quoque, cùm *illius proprium sit turgere*, ipsa commodissimè mox in Paroxysmi principio evacuari potest ac debet.

Et quare.

CXXXIX. Quicquid enim ejus educetur sive sursum, sive deorsum, (prout viam deprehendetur affectare diversam) id omne nullam producet Effervescentiam vitiosam, ut nec ardorem Ægris tàm molestum.

Considerandum, an Pituitæ viscidæ sit permixta.

CXL. Considerandum autem, ac sedulò expendendum, an Pituita viscida hæreat in tenui Intestino, cui implicetur, ideóque difficiliùs educatur tunc Bilis.

Si non, evacuanda.

CXLI. Nisi enim adfuerit viscida Pituita, sine hæsitatione præscribi & assumi poterit Cholagogum.

Sin verò, incidentia purgantibus addenda.

CXLII. Quòd si Pituita crassa & viscida deprehendatur in dicto Intestino, illi & incidendæ & simul educendæ convenientia erunt adjungenda remedia; ne frustretur suâ expectatione Medicus æquè ac Æger.

Ut & Pituita si redundet.

CXLIII. Potest enim fieri, ut & *Pituita* (tertius nempe in tenui Intestino repertus humor) redundet; quæ idcircò etiam erit tunc educenda, evacuandaque.

Et quidem peculiaribus remediis.

CXLIV. Hæc Pituita cùm aliàs consistentiam servet naturalem, aliàs viscidior occurrat, non tantùm ratione alterationis, sed & ratione evacuationis peculiaria desiderabit remedia.

Pituitam naturalem quænam educant.

CXLV. Agaricus enim, Manna, & similia Pituitam dicuntur naturali consistentiâ præditam expurgare.

Quænam crassam & viscidam.

CXLVI. Turbith verò, Hermodactylus, Colocynthis & similia Pituitam perhibentur crassam & viscidam evacuare.

Hanc quænam incidant.

CXLVII. Viscidam verò incidunt omnia Sale Volatili abundantia & Sapore Aromatico prædita, & imprimis Gummata, Bdellium, Galbanum, Ammoniacum, Opopanax, Sagapenum, Mastiche, &c.

Bilis sola quibus evacuetur.

CXLVIII. Quoties ergò purgatione opus est, ubi sola Bilis redundat & turget, Cholagogo utendum, & imprimis Rhabarbaro, vel Scammonio, à quo non est, quod sibi metuat Medicus, dummodò non peccet in dosi; Est enim Medicamentum potens quidem, at simul blandum & naturæ amicum, quod qui negant, citra & contra experientiam loquuntur.

Scammonium medicamentum potens & blandum.

Bilis Pituitæ mixta quibus purgetur.

CXLIX. Ubi præter Bilem Pituita redundat, Purgans exhibendum ex Cholagogo & Phlegmagogo mixtum.

Potius in defectu dosis, quàm excessu purgandum.

CL. Notandum autem, ubi dubium est, quâ dosi commodè purgari possit Æger, satiùs esse in defectu peccare, quàm in excessu, imprimis ubi turget Bilis, utpote quæ tunc levi Pharmaco educitur; adde quod tunc facilè sequatur Hypercatharsis.

Repetitis vicibus exhibendum medicamentum.

CLI. Quapropter optimum in tali casu est, non simul ac semel, at repetitis vicibus exhibere Medicamentum blandum, atque imprimis Apozematis formâ, potest enim tunc singulis horis, aut rariùs assumi ejus haustulus, donec incipiat fieri evacuatio; tunc enim ab ulteriori assumptione cessandum; nisi per unam vel alteram horam nulla dejectio, nullus dejectionis futuræ conatus observetur, parumque dejecerit æger; tunc licet repetere ejusdem Apozematis assumptionem, dummodò eam alia non impediant vel prohibeant Symptomata.

Et quidem formâ Apozematis. Et quare.

Vomitionem aliquando habere locum.

CLII. Præter hanc propriè dictam Purgationem, quâ per Alvum evacuantur humores præter Sanguinem redundantiâ peccantes; non raro locum habere potest evacuatio per Vomitum: qui tum tantùm instituendus, quando 1°. sursùm vergunt humores, atque nauseâ id manifestant: 2°. quando facilitas est in ægro ad Vomendum. 3°. quando satis constant vires, suntque illæ non prostratæ aut consumptæ; oppressæ namque Vomitione utplurimùm levantur.

Quando instituenda.

Et quando ab eâ abstinendum.

CLIII. Abstinendum autem à Vomitoriis, 1°. quando nullus est humorum conatus sursùm. 2°. quando nulla est ad Vomendum facilitas, sed contrà magna Vomendi difficultas in Ægro. 3°. quando dejectæ, consumptæve sunt Ægrorum vires, ipsique languent.

Vomitus quare commodissimè instituitur.

CLIV. Cæterùm quoties Vomitus institui potest, commodissimè instituitur, quoniam ab Intestino duodeno & Loco, ubi in hoc intestinum sese exonerant Folliculus Fellis & Pancreas, ad Ventriculum via est brevissima, rarò transversam manum superans, à ventriculo autem per OEsophagum via est brevis, & facilè vomentibus tuta & commoda.

Curandæ Arthritidi utilis.

CLV. Hanc autem viam & Vomitionem curandæ Arthritidi utilem esse, non semel comprobavit Experientia, per quam constat, uno Vomitorio non tantùm Paroxysmum Arthriticum fuisse mox sublatum, verùm insuper novi ortum in longum tempus delatum.

CLVI. Id contigit bis Domino de Offenberg, Rhinbergæ Gubernatori, jam seni ac debili, hoc & superiori anno; & quidem cum successu felici, quamvis Vomitio ipsi acciderit cum summis anxietatibus, adeò ut in ipsâ Vomitione animam crederetur expiraturus; postea tamen optimè se habuit.

Focus Arthritidis confirmatus.

CLVII. Hoc Experimento *confirmatur Focus* à me nominatus, Pancreas, unà cum Intestino tenui.

Quibus Vomitoria tantùm exhibenda.

CLVIII. Hoc eodem Experimento *confirmatur mea solicitudo de Vomitoriis non quibusvis Ægris*, sed ad vomendum facilibus & benè dispositis *exhibendis*: quamvis enim felix fuerit successus, fuit tamen cum manifesto vitæ discrimine conjunctus.

Empiricorum & Dogmaticorum diversitas.

CLIX. Hoc eodem experimento *confirmatur Empiricorum & Dogmaticorum diversitas*: Illi enim promiscuè omnes pari curant ratione; Hi verò pro Ægrotorum diversitate curam instituunt diversam, & non rarò abstinent à medicamentis utilibus, ubi inepta sunt illis ferendis corpora: Unde pro Empiricis, non Dogmaticis habendi, quotquot Ægris promiscuè omnibus & singulis vomitoria exhibent, quamvis se solos & Doctos & Hippocraticos esse autument.

Vomitoria Antimonialia in Bile, Mercurialia in

CLX. Inter Vomitoria præ cæteris omnibus præfero *Antimonialia*, quoties Bilis præcipuè peccat: Ubi Pituita redundat, *Mercurialia* laude;

Pituita exhibenda.

laudo; vel sola vel aliis admista: quoniam præ cæteris Pituitam etiam viscidam educunt, quam insuper incidunt: quapropter *Mercurius Sublimatus Dulcis* optimè hic audit, etiam ad humores pituitosos per alvum educendos. Ex *Vitriolatis* conveniunt quoque *Vitriolum album* ac *Vitrioli Sal*; quæ vim quoque habent humores viscidos, incidendi, hinc & ipsos faciliùs educendi.

Mercurii Dulcis vires. Vitriolum album. Vitrioli Sal.

Diuretica & Sudorifera ad evacuantium classem pertinere.

CLXI. Ad Purgantium sive Evacuantium classem pertinent quoque *Diuretica*, per Urinas humores noxios propellentia, ut & *Sudorifera*, eosdem per sudores expellentia.

Quomodò differant.

CLXII. Hæc utraque secundùm magis ac minùs differre videntur, unde non rarò eadem medicamenta utramque præstant evacuationem.

Eorum Vires.

CLXIII. Eadem verò Diuretica & Sudorifera vim ferè habent humorum acrimoniam temperandi, sicque Effervescentiam vitiosam cohibendi, quinimò humorum vitiosorum à bono & laudabili Sanguine secretionem, hinc & excretionem dictam geminam promovendi.

Pro humorum diversitate iidem expellendi.

CLXIV. Prout enim humores alterandi, expellendique crassiores sunt ac viscidiores, aut tenuiores, magisque serosi, ita vel per Urinas, vel per Sudores expelluntur frequentiùs.

Ad Diuretica & Sudorifera alterantia quædam referri.

CLXV. Ad Diuretica verò & Sudorifera revocari quodammodò possunt Medicamenta alterantia in superioribus à me memorata, & in principio paroxysmi commendata; utpote quæ alterando humores vitiosos emendant, eosdemque in totum emendari si nequeant, aliquâ sui parte correctos à Sanguine bono secernunt, & si secerni potuerint, unâ operâ cum Urinis aut sudoribus è corpore propellunt.

Ab Authore cum Ægrorum euphoriâ exhibita.

CLXVI. Illud enim notandum, Medicamenta ista, si modo à me præscripto, & millies in ægris à me observato, exhibeantur, nec Ægri tegumentis multis utplurimùm noxiis urgeantur, sed blandè eorum operatio expectetur, semper cum ἐυφορίᾳ usurpari, ac inde ægros levamen sentire; quoniam nihil adest hîc coacti, quin omnia peraguntur leniter & blandè. Quam qui negant veram esse praxin feliciter exercendi rationem, aut imperiti sunt, nec audiendi, aut maligni, & fugiendi.

Authoris Medendi Methodus Ægris salutaris.

CLXVII. Utique non vereor publicè testari, & Medicinæ studiosis inculcare Medendi Methodum, quam per Dei benedictionem, ringentibus adversariis, tàm multis annis expertus sum facilem & tutam Ægrisque meis non minùs, quàm meæ famæ ac fortunæ salutarem.

Diuretica & Sudorifera Sale Volatili abundantia, & contrà.

CLXVIII. Pleraque autem Diuretica & Sudorifera siquis accuratè examinaverit, observabit abundare Sale Volatili; quinimò omnia ferè Sale Volatili abundantia esse Diuretica & Sudorifera.

Quâ ratione quædam talia sint.

CLXIX. Non nego esse nonnulla Diuretica & Sudorifera, in quibus frustrà Salem Volatilem perquiras, sed & affirmare ausim, eadem non tàm per se, quàm per accidens esse talia, dùm sc. impedimenta quædam tollunt magis, quàm ut vel Urinas vel Sudores moveant; qualia sunt Tartarum Vitriolatum, & similia, quæ Pituitam viscidam incîdunt, & hactenus Urinæ Sudorisque impeditorum propulsionem adjuvant.

CLXX. Atque hæc de Diureticis atque Sudoriferis nunc dicta sufficiant, neque enim in ipsorum materiâ nunc hærendum.

Circa initia Paroxysmi Arthritici Salivationem non convenire.

CLXXI. Quæri autem posset meritò, cùm nuper fecerim quoque mentionem *Salivationis*, Evacuationis itidem Universalis, an & illa conveniat circa initia Paroxysmi Arthritici?

CLXXII. Cui quæstioni ut paucis satisfaciam, respondeo, nullam me ejus habere Experientiam, nullam quoque mihi succurrere Rationem, quæ ejus usum hîc suadeat, sed plures, quæ dissuadeant.

Et quare.

CLXXIII. Neque enim in plerisque mox cieri potest Salivatio, sed post aliquot demum dies; quo nomine ineptè hîc institueretur Salivatio.

CLXXIV. Adde quòd lentè procedat Salivatio; hic verò opus est Evacuatione celeriter ac brevi absolvendâ.

CLXXV. Accedit, quòd si quis Salivationem nimiùm promovere studeat, in evidens vitæ discrimen Ægrum conjiciat.

Quando conveniat.

CLXXVI. Non negaverim tamen, in quibusdam Pituitâ multâ, eâque viscidâ gravatis Arthriticis utilem quandoque fore Salivationem, at non in ipso Paroxysmo, verùm tempore libero, & ubi constant vires; dummodò alia tunc non negligantur, verùm cæterorum humorum simul peccantium ratio habeatur exacta.

Salivationem excitare Mercurialia. Et Salia Volatilia.

CLXXVII. *Salivationem à Mercurialibus* Medicamentis excitari notissimum, & vix ab aliis, quamvis non semel observârim, *Salia Volatilia levem excitasse Salivationem*, minimè gravem aut molestam; qualem solent producere Mercurialia cum Gingivarum, Genarum, ipsiusque adeò Linguæ exulceratione & profundâ & nonnunquam periculosâ.

CLXXVIII. Sed non videtur opus, ut plu-

pluribus agamus de Salivatione; postquam ipsam in Arthritici paroxysmi initiis noxiam potiùs, quàm utilem judicamus.

Externa etiam convenire.

CLXXIX. Atque hæc de multiplici Purgatione ac Evacuatione humorum copiâ peccantium in cujusvis Paroxysmi Arthritici principio instituendâ dicta sufficiant: proximum est, ut dispiciamus, an & tunc *externa* conveniant Medicamenta; hactenus enim de internis duntaxat egimus.

CLXXX. Cùm enim docuerimus, Arthritidi semper esse comitem Febrem unà cum dolore Articulorum, utriusque nomine videntur externa Medicamenta commodè posse usurpari.

Ad febrilem Paroxysmum.

CLXXXI. Ad febrilem Paroxysmum tollendum, minuendum saltem, usurpari varia externa notissimum: Quapropter & illa hic in usum revocari nil vetat; nisi quòd ratio videatur habenda partium ab Arthritide imprimis affectarum; ne, si illis applicentur Medicamenta prædicta, aliqua inde ipsis concilietur noxa.

Sed ratio habenda, quibus partibus applicentur.

CLXXXII. Si proinde affectæ parti sunt applicanda Medicamenta externa, talia esse debent, à quibus non tantùm non augeatur, sed potiùs minuatur simul dolor.

Vesicatoria quâ ratione applicanda.

CLXXXIII. Vesicatoria igitur nonnunquam ad fermentum febrile eliciendum extremis partibus adhiberi solita non facilè affectis, afficiendisve partibus applicanda, ne sic malum augeatur, nisi apta sint acrem humorem doloris causam simul elicere: de quo cùm non nisi per experientiam constare possit, cavendum, ne quis inexpertus hoc tentet in personis primariis, utpote quæ non nisi priùs experta, & quidem sæpiùs experta sibi cupiunt adhiberi: aliàs enim ægerrimè ferunt in se fieri alicujus remedii dubii aut incerti periculum.

Sanæ parti remedia febrifuga applicanda.

CLXXXIV. Interim nihil impedit, sanæ parti applicari remedia febrifuga, cùm sic non rarò simul doloribus Arthriticis sint futura remedio.

Externa in Doloribus Arthriticis.

CLXXXV. Quoad ipsos Dolores Arthriticos, videntur ipsi remedia externa non respuere, quæ aut Dolorem ipsum præveniunt & arcent, aut ipsum leniunt & demulcent.

Quænam eos præveniant, & arceant.

CLXXXVI. *Dolorem Arthriticum præveniunt & arcent* remedia externa, quæ partem ita roborant, ut humores vitiosi in ipsâ non hæreant, sed rursus ab aut ex ipsâ repellantur; qualia sunt adstringendi vi prædita, Bolus, Terra sigillata, & similia, Emplastri vel Cataplasmatis formâ usurpata.

Quænam eos leniant.

CLXXXVII. *Eundem Dolorem Arthriticum leniunt & demulcent* remedia externa, quæ partem laxant, sicque minùs sensilem efficiunt, de quibus posteà: ut & *quæ humorum Acrimoniam temperant*, de quibus actum in superioribus, quò referri quoque possunt, quæ sensum partis hebetant & stuporem ipsi inducunt, Narcotica omnia; Theriaca, &c.

Curatio augmenti Arthritidis.

CLXXXVIII. Atque sic primaria remediorum in principio Paroxysmi Arthritici usurpandorum capita percurrimus; videndum porrò, quid in ejusdem *Augmento* agendum sit.

CLXXXIX. *Augescente igitur Paroxysmo Arthritico unà cum Dolore*, augenda sunt eadem Anodyna & Narcotica, eademque copiâ majore, frequentiùs saltem exhibenda.

Tam internis, quàm externis.

CXC. Sed non tantùm interna, quin externa quoque adhibenda sunt: Usurpantur verò formâ variâ, Cataplasmatis, Fotûs, Linimenti, &c. Inter Cataplasmata non immeritò laudatur paratum ex Micâ panis triticei & albi, ex Lacte dulci coctâ, addito tantillo Croci: quod dolores admodùm lenit. Ubi autem ardor Acrior comes adest, loco Lactis dulcis usurpari potest ebutyratum; Quin & Sambuci, Chamæmeli, Romani præsertim, flores & similia non incommodè possunt simul incoqui & addi; & quidem pro Symptomatum diversitate diversa.

Cataplasma ad Arthritidem ex quibus.

Fotus ex quibus.

CXCI. Fotus fiunt ex similibus in Aquâ, Cerevisiâ, Lacte, &c. coctis, & cum spongiis aut pannis applicantur.

Linimenta ex quibus.

CXCII. Linimenta parantur ex pinguibus & Anodynis, quoties pinguia ferre possunt Ægri; quò spectant Axungia porcina, Unguentum Rosatum, Populeonis, Martiatum, &c. Oleum Liliorum Alborum, Violaceum, Chamæmelinum, &c. pro humorum peccantium varietate varianda.

Sapo Venetus.

CXCIII. Huc referri potest *Sapo Venetus*, (ut taceam quædam ex Sapone extracta Medicamenta) si linteo affricetur, & parti dolenti applicetur. Inter externa imprimis etiam laudo *Theriacam* Emplastri formâ dolenti parti mox applicatam, uti hoc aliquoties cum successu notabili usurpavi.

Theriaca.

Si Febris permaneat quænam usurpanda.

CXCIV. Quòd si, quemadmodùm ferè fieri solet, augeatur, permaneat saltem Febris in Arthritici doloris augmento, usurpanda simul Medicamenta illi debellandæ utilia, in Arthritico dolore tantò utiliora, quòd cum febre accedat, cum febre augeatur Arthritis.

CXCV. Non est autem hujus loci, medicamenta febri Arthritidem comitanti curandæ convenientia proponere, cùm id alibi faciendum, sitque jam olim à nobis factum.

Et ad quid attendendum.

CXCVI. Unum tamen hic à nobis monendum; attendendum in quibusvis medicamentis febri Arthriticæ præscribendis ad ipsam Arthritidem, cujus ratio exacta semper habenda.

Curatio in statu Paroxysmi Arthritici.

CXCVII. *In statu paroxysmi Arthritici*, quo tempore Symptomata omnia, Dolores præsertim, solent esse gravissima, usurpanda medicamenta eadem potentissimè sedantia & lenientia, nisi ex iisdem statim ab initio commodè usurpatis Symptomata omnia reddita fuerint leviora, ipseque adeò paroxysmi status & vigor solito blandior & levior.

Ejus vehementiam convenientibus medicamentis adhibitis reddi levem.

CXCVIII. Observandum enim, quamvis *sibi & Naturæ relictus affectus Symtomata soleat in augmento, quàm sui principio habere graviora, & in statu gravissima, idem tamen non semper accidere, si convenientibus utatur Medicus medicamentis, quorum ope non tantùm uniuscujusque paroxysmi duratio sæpenumerò redditur brevior, sed insuper Symptomatum vehementia levior*, adeò ut futurus status nonnunquam ita lenis sit, ut pro declinatione haberi tunc possit.

Medicos, qui curam Morborum Naturæ committunt, in defectu peccare & esse spectatores.

CXCIX. Quotquot enim Veterum more maximam Curæ partem Ægrorum Naturæ Chimæricæ, aut nescio quali committunt, atque tunc exceptâ Diætâ, quam quodammodò regunt, spectatores sunt tantùm pugnæ, quam inter Naturam fabulantur & Morbum excitari; atque sic Arbitri sunt victoriæ, nunc Morbo nunc Naturæ cedentis, illi reverà peccant in defectu.

Qui verò Medicamenta præscribunt esse Actores.

CC. Quotquot verò præter Diætam, in sex rebus non-naturalibus ritè administratis consistentem, Medicamenta quoque censent à Medicis Cordatis in plerisque saltem Affectibus præscribenda, quæ id omne, quod præter naturam se habere deprehenditur in Ægris, corrigant vel eliminent; utique non spectatores, at simul Actores volunt Medicos.

Priores suo muneri non satisfacere.

CCI. Et certè non videtur officio suo & muneri, Ægrorumque exspectationi æquæ satisfacere Medicus, qui unam tantùm sui muneris partem in Diætâ ritè ordinatâ consistentem absolvit, dum binas cæteras in Chirurgiâ & Pharmaciâ ritè dirigendis negligit.

CCII. Neque enim puto facilè accidere, ut locus non sit Pharmacis quibusdam præscribendis.

Sine Pharmacis sæpe Ægros fuisse curatos. At citiùs, tutiùs & faciliùs id futurum fuisse medicamentis adhibitis.

CCIII. Non nego quidem curari posse, quinimò reverà curari sæpenumerò Ægros, quibus nulla præscripta fuère à Medicis pharmaca; nemo autem facilè persuaserit mihi, æquè citò, tutò, & facilè jucundéque curari eosdem, ac si medicamenta convenientia simul fuissent administrata.

CCIV. Sæpiùs namque observare licuit, tales Ægros solâ diætâ adjutos diutiùs malè habuisse, non raro recidivas periculosas passas esse, aut non nisi cum difficultate ac molestiâ è malis suis evasisse; cùm econtra ii, quibus apta fuère adhibita medicamenta, & brevi, & tutò, & jucundè fuerint curati.

CCV. Hoc à me audiant & discant meditenturque seriò Medicinæ Alumni, nunquam spontè aut propriâ culpâ negligenda ulla felici curæ absolvendæ remedia: Alia etenim ratio est Ægrorum morosorum ac quævis medicamenta repudiantium, nec nisi summâ urgente necessitate ipsa admittentium. Neque enim tunc Medici, at Ægri culpâ non usurpantur quævis auxilia Curam promotura. Nam volenti non fit injuria; quapropter tunc non habet, de quo conqueratur Æger Medico morem gerere recusans.

Nunquam remedia Medico negligenda.

CCVI. Sed cùm Naturæ non semel fecerimus mentionem, non immeritò aliquis rogare posset, quid per tantoperè decantatam Medicis Naturam debeat intelligi; cùm non videatur probabile, nihil ipsam indicare, aut absque ullo fundamento tàm frequenter ipsam apud Medicos in scenam produci.

CCVII. Huic difficultati ut, quantum in me est, satisfaciam, censeo & ego, non esse de nihilo, quod Naturæ nomine venit apud Medicos; quamvis doleam ipsam non satis explicari; Rem enim si quis accuratè examinet, observabit *plurima & diversissima eodem illo Naturæ nomine à Medicis passim designari*: quod pluribus hìc prosequi, longum nimis foret. Sufficiet autem impræsentiarum illud paucis delibasse & demonstrasse, quid *Naturæ nomine* sit sumendum, quoties *Natura dicitur cum Morbo pugnare, ipsum debellare, aut ipsi succumbere.*

Plurima à Medicis naturæ nomine designari.

CCVIII. *Per Naturam* verò tunc intelligi videtur *aliquid in Ægro existens*, non forinsecùs ipsi accedens; quoniam *præter diætam commodam & satis strictam nihil præscribi solet Ægro, à cujus Naturâ cupit Medicus superari Morbum.*

Per Naturam quid intelligatur.

CCIX. Quæritur proinde, quidnam illud *in corpore* esse possit, quod tunc *Naturæ* nomine venit.

CCX. Hoc ut eruamus, considerandum, *Minùs tantummodò alimenti exhiberi* tunc *Ægris, quàm in perfectâ sanitate.*

Minus alimenti Ægris exhiberi, quàm sanis.

CCXI. *Illud* ergò *quod alimentis immutandis inservire* solet, cùm minùs, quàm priùs, occupetur, *Naturæ nomine appellandum* videtur.

Quid in Ægri corpore Alimenta assumpta immutet.

CCXII. Interest igitur, ut ritè cognoscatur, *quid illud sit in corpore nostro, à quo pendet Alimentorum assumptorum immutatio; si illud ipsum Natura sit, & Morbos superet.*

CCXIII. Verùm quàm multùm, hoc præsertim tempore, inter se hîc dissentiant Medici, notissimum.

Alimentorum prima alteratio in ore, perfecta in Ventriculo.

CCXIV. *Primam Alimenti alterationem* in ore masticando inchoatam *in Ventriculo perfici*, puto esse in confesso.

Secunda in tenuibus intestinis.

CCXV. *Secundam in tenuibus Intestinis absolvi*, & quidem magni momenti mutationem, ego saltem arbitror.

Tertia in Cordis Ventriculis, & Arteriis.

CCXVI. *Tertiam in Cordis Ventriculis atque Arteriis consummari* censeo.

CCXVII. Atque hisce tribus functionibus & alterationibus omnem Alimentorum dictam Præparationem comprehendi judico.

Saliva primaria alterationis Alimentorum causa.

CCXVIII. Ne autem aliorum Opiniones hîc vellicem, verùm meam duntaxat sententiam de hisce nunc paucis proponam, existimo 1°. *Salivam esse primariam Alimentorum in Ventriculo alterandorum Causam Efficientem.*

Ab acidiore quænam oriantur.

CCXIX. Hæc dum *Acidior* existit, promovetur intenditurque Alimentorum *Appetitus* ac Fermentatio in Ventriculo: quin & quandoque corrumpitur: Ubique namque mediocritas requiritur. Nam in medio virtus.

Quænam ab hebetiore.

CCXX. Hæc eadem quoties *hebetior* atque minùs existit Acida, tardioris, imbecillioris que Fermentationis Causa existit, Famisque diminutæ, quandoque nullius.

Aciditas deficiens in Salivâ restituitur, si minori quantitate assumantur Alimenta.

CCXXI. Existente verò Salivâ minùs Acidâ, & inde Alimentorum Fermentatione minùs sufficiente, si minori quantitate tunc assumantur Alimenta, sensim redintegrabitur Salivæ minùs occupatæ Aciditas, ipsorumque Alimentorum Fermentatio diminuta & insufficiens; quæ restitutio in integrum Naturæ adscribetur: Si quis verò rem ipsam ritè consideraverit ac expenderit, comperiet fieri hoc ipsum, quatenus Alimentorum quantitas diminuitur; Cùm autem minor Alimentorum quantitas assumitur, faciliùs eadem digeritur & fermentatur in Ventriculo, quinimò sensim Acidior redditur ipsa Saliva; sibi nempe magnam partem relicta, & in semetipsam quodammodò agens, sicque sensim fermentatione propriâ magis acescens: pleraque enim fermentationis ope plus minùs observantur acescere, & illa imprimis, quæ aliquid Acidi in se continent, & benè constituta Subacida vel Acida esse solent.

Pleraque fermentationis ope acescere.

CCXXII. Sic panis fermentum sibi relictum potenter acescit, utpote quod benè constitutum esse solet Subacidum.

Alimenta minore quantitate assumta faciliùs in Ventriculo fermentari.

CCXXIII. Dum ergò minus Alimenti assumitur, faciliùs ac pleniùs fermentatur idem in Ventriculo, ac proinde aptior inde paratur Chylus, hinc & Sanguis Salivæ præstantiori conficiendæ serviturus.

Quod Naturæ adscribi solet.

CCXXIV. Hæc autem in meliùs mutatio, quoniam nulli assumpto venit adscribenda Medicamento, cùm nullum fuerit usurpatum, sed sola Alimenti assumendi quantitas diminuta, soli Naturæ solet abscribi; quam ostendi ex totius istius mutationis enarratione uni Salivæ tribuendam; postquam ex Salivæ minùs quàm priùs in Alimentorum fermentatione occupatæ spontaneâ restitutione reddita est corpori amissa Sanitas.

Secunda Alimentorum mutatio in tenui intestino.

CCXXV. Atque hæc de Primâ functione Alimentis dicatâ, sive Fermentatione sponte aut Naturæ vi restitutâ dicta sufficiant, pergamus nunc ad *Secundam*, quam ego in tenui Intestino fieri censeo; ignarus an illi Thrasones, qui me omnia mea ex se hausisse ridiculè ac pueriliter gloriantur, hæc etiam ante plures annos censuerint.

Chyli à Fœcibus alvinis secretiò.

CCXXVI. Censeo igitur *in tenui Intestino secundam eamque notabilem accidere assumptis, & in Ventriculo priùs Fermentatis Alimentis mutationem*, quam *Chyli à Fœcibus Alvi secretionem* in Disputationibus publicis vocavi, quamque *non spontè, at propter Bilis, Succique Pancreatici affluxum & admistionem, excitatâ insuper tunc ab ipsis Effervescentiâ, sed blandâ & leni, fieri sum persuasus.*

CCXXVII. Utique in duas partes planè diversas omne assumptum elaboratumque in Ventriculo Alimentum, solidum præsertim, Cibi nomine notum, ab invicem in tenui Intestino secedere, notissimum; & ita quidem, ut, dum crassior & inutilis sensim deorsum ad crassum Intestinum propellitur, tenuior & utilis sub Chyli nomine transcoletur in Venas inde Lacteas dictas.

Hanc non sponte fieri.

CCXXVIII. Hanc secretionem dixi non sponte fieri; quemadmodùm id observamus fieri in Ictero & Lienteriâ dicto affectu, in quo Alimenta, quemadmodùm fuerunt in Ventriculo præparata, excernuntur per Alvum, dum sensim contabescit universum corpus.

Ejus causa Bilis & Succus Pancreaticus.

CCXXIX. Addidi secretionis istius Causam naturalem esse Bilem, Succumque Pancreaticum, circa tenuis Intestini principium affluentes, & Alimentis sese immiscentes; atque tum inter se, tum cum prædictis Alimentis blan-

blandam, levemque Effervescentiam excitantes: cujus ope contingat illa Chyli à fœcibus Alvi secretio.

CCXXX. Quoniam verò aliàs pluribus ostendere sum conatus, produci per illam Bilis, Succique Pancreatici cum Alimentis fermentatis Effervescentiam Chyli à fœcibus Alvi secretionem, pro tempore supponemus hanc veram esse istius secretionis Causam.

Quando deficit, quid agendum.

CCXXXI. Quotiescunque ergò vel deficit hæc secretio, uti plura sunt ejus exempla in Ictero, Lienteriâ, &c. vel etiam turbatur eadem, in variis Alvi fluxibus, Diarrhoeâ præsertim, ut & Alvo quandoque adstrictiore: si à Naturâ exspectetur illius restitutio in integrum, quid aget Medicus? Abstinebit à Medicamentis quibusvis & diætam duntaxat emendabit; Minus Alimenti exhibebit, quoties à copiosiore contigit illa noxa; Copiosius imperabit, quoties ab Alimenti defectu ortum habuit idem malum; Qualitatem Alimenti mutabit, quoties ab Alimento pravo originem duxit hæc Infirmitas: Somnum & quietem imperabit, quoties à vigiliis nimiis aut exercitiis excitatus est morbus; atque sic porrò Diætam immutabit secundùm eas circumstantias, secundùm quas observabit peccatum esse ab Ægro: sed in quem finem? Non in alium, nisi *ut vel Bilis, vel Succus Pancreaticus à vitiosâ Diætâ*, aliâve re externâ fortuitò occurrente, non tamen valdè gravi, *aliquâ sui parte impediti aut oppressi Diætâ in contrarium directâ sensim expediantur aut liberentur mole sibi graviore*; atque sic in integrum restituatur sensim Functio prædicta vitiata.

Et in quem finem.

CCXXXII. Non dicam nunc, longè citiùs, longè tutius expectandum esse illud Naturæ beneficium, si blandis medicamentis, iisque tantùm non alimentosis promoveatur illud bonum, tardiùs & solicitiùs à solâ Naturâ præstolandum: quandoquidem hîc versamur in curatione uniùs Naturæ dictæ ope ac beneficio præstandâ, citra medicamentorum usum.

Bili & Succo Pancreatico Naturæ nomen tribui.

CCXXXIII. Atque sic videmur quoque alios humores, *Bilem* putâ, *Succumque Pancreaticum*, protulisse, quibus vitiatis & Diætæ Medicæ ope rursus restitutis Naturæ nomen tribui solet: videamus nunc, an plures adhuc in corpore humano reperiantur humores, quibus idem contingit.

CCXXXIV. Pergamus proinde & Chyli motum persequamur, an fortè hujus ductu plura queamus expiscari ad præsens nostrum negotium servitura.

Chyli motus & via.

CCXXXV. *Chylum* ergò si quis *mentis* & *corporis oculis comitetur*, observabit ipsum *confluere in Ductum Thoracicum dictum*, & *Lymphæ* ibidem *continuè* confundi, atque cum ipsâ in axillarem, jugularemve sinistram exonerari, sicque cum descendente Sanguine in dextram Cordis Auriculam, hinc & Ventriculum deponi; ibidemque cum ascendente Sanguine permistum & alteratum in Sanguinem transire & mutari.

Tertia Alimentorum mutatio Sanguificatio.

CCXXXVI. *Tertia proinde Alimentis contingens mutatio notabilis, est Sanguificatio, sive Chyli in Sanguinem mutatio, in dextro Cordis Ventriculo inchoata, & in sinistro absoluta.*

Ejus causa Efficiens.

CCXXXVII. Hic autem quæritur meritò, quænam sit Sanguificationis, hoc est, Chyli in Sanguinem mutati Causa Efficiens?

Primaria Bilis.

Secundaria Lympha.

CCXXXVIII. Cui quæstioni ut paucis satisfaciam, & meam saltem opinionem aperiam, arbitror, Sanguificationis *Causam esse tum primariam Bilem cum Sanguine in Liene plusquamperfecto, & per hepar refluente mistam; tum secundariam Lympham cum Sanguine descendente junctam.*

Ab utrâque malè affectâ vitiari Sanguificationem.

CCXXXIX. Unde sive *Bilis* præter naturam suam malè afficiatur, aut *Lympha*, aut *utraque*, vitiabitur statim Sanguificatio, & quidem pro alterutrius vel utriusque vitio diverso diversimodè: Quod *Sanguificationis Vitium utdicatur à Naturâ & sponte corrigi*, necesse est, ut pro vitio ipsarum diverso diæta instituatur diversa, & semper prædicto vitio subcontraria; quemadmodùm id ex jam commemoratis facilè peti potest & deduci: dummodò priùs monuero, *Lympham*, meo saltem arbitratu, *esse naturâ suâ subacidam & spirituosam*; quemadmodùm *Bilis amaricat & pinguedine* præ cæteris humoribus omnibus *scatet*.

Lymphæ, & Bilis qualitates.

Bilis & Lympha emendatæ naturæ nomine venire, quando Sanguificatio restituitur.

CCXL. Quoties igitur *à Naturâ dicitur restitui in integrum Sanguificationi* contingens *Vitium* quodlibet, toties id accidit, quatenus *Diætæ ope emendatur Bilis vel Lympha vitiosa.*

Quatuor Humoribus alimentorum in Sanguinem mutatio adscribenda.

His vitiatis varias functiones lædi.

Et Diætâ in integrum restitutis Naturæ nomen tribui.

CCXLI. Unde si quis accuratè observet, quæ hactenus sunt à me dicta, videbit *quatuor humorum, Salivæ, Succi Pancreatici, Bilis & Lymphæ*, factam à me mentionem; *quibus potissimas, ut Alimenta assumpta in Sanguinem mutentur, partes adscribendas* puto; His igitur malè habentibus, variæ alimentis contingentes functiones lædentur; Iisdem Diætæ convenientis ope restitutis & functiones redintegrantibus Naturæ nomen & virtus tribuentur.

Ab Humoribus non à partibus

CCXLII. *Ab Humoribus* ergò *illis, non ab ipsis Visceribus & partibus producuntur*, tanquam à suis

Continentibus Alimentorum mutationes produci.

suis Causis Efficientibus, omnes *Alimentis contingentes alterationes & mutationes in corpore.*

Et à vitiatis Functiones lædi.

CCXLIII. Ab iisdem humoribus ob Diætæ vitia vitiatis vitiantur functiones.

Ab iis restitutis restitui.

CCXLIV. Ab iisdem proinde humoribus à Diætâ convenienti & restitutâ restitutis restituentur itidem functiones eædem; *quoties solius Diætæ operâ possunt restitui, neque enim id semper potest accidere.*

CCXLV. De Salivæ, Bilis, & Succi Pancreatici vitiis per Diætam emendandis quædam protulimus.

Lymphæ Vitia unde.

CCXLVI. *Lympha*, cùm meo judicio *Spiritu Acido & Volatili præsertim constet*, facilè ejus quoque vitia patebunt; *Alterutrius sc. defectus, vel excessus. Spiritus Acidi defectus in Lymphâ* restituetur Alimentis, potu imprimis, Acidiusculis æstum corporis temperantibus; uti *ejusdem redundantia* diminuetur, cavendo ab omnibus Acidis; *Spiritus verò Volatilis defectus* Universalis in corpore reparabitur Alimentis Spiritu Volatili abundantibus, & imprimis Vino generoso, ejusve Spiritu debitè usurpato; *ejusdem autem redundantia* minuetur abstinendo à Spirituosis, & utendo Aqueis.

Ea per diætam curari.

CCXLVII. Atque sic quoque per Diætam convenientem, id est, per Naturam curabuntur Lymphæ vitia, & Affectus inde orti.

CCXLVIII. Sed hæc de Naturâ Morborum Curatrice nunc dicta sufficiant; progrediamur ad reliqua de Arthritidis curatione proponenda.

Arthritidis curatio extra paroxysmum.

CCXLIX. Egimus quidem hactenus de hujus affectus curatione durante ipso Paroxysmo, videamus nunc, quid Medico sit agendum *extra Paroxysmum.*

Arthriticorum extra paroxysmum diversa constitutio.

CCL. Hoc ut ritè consideretur atque determinetur, observandum, *Arthriticos aliquos cessante Paroxysmo & sublatis doloribus sensim ita convalescere*, ut *nullo morbo ampliùs videantur detenti*; alios verò etiam post Paroxysmum vel in *partibus affectis*, vel *in universo corpore molestias retinere.*

Unde earum diversa curatio.

CCLI. Hæc cùm ita se habere, doceat nos quotidiana Experientia, utique diversâ ratione curandi & tractandi erunt singuli.

Causæ paroxysmi Arthritici.

CCLII. In quibus enim *nulla molestia remanet post Paroxysmum*, in iis certum est, humores cæteros, Sanguinemque ritè se habere, atque vel in Glandulis duntaxat vitium aliquod remanere, vel *ex diætæ vitiis idem denuò excitari*, quòd cùm observetur imprimis accidere

Vitium in glandulis, vel Diætâ.

1°. Vina Acidiuscula. 2°. Aër frigidus. 3°. Venus nimia.

1°. à *potu Vinorum Acidiusculorum*, qualia sunt *Rhenana.* 2°. *ab Aëre frigidiore*, flante præsertim *Vento ex Boreali & Occidentali* composito. 3°. *à Venere nimiâ:* videndum, in quo conveniant hæ tres Causæ, ut eundem producant effectum, & Arthritidem pariant.

Ex Venere nimiâ spiritûs acidi Acrimonia major.

CCLIII. Ut verò à postremo faciam initium, certum est, *Spiritus Animales* imprimis *exhauriri Venere nimiâ*, unde functiones Animales tunc languent. Ubi autem exhauriuntur & deficiunt in corpore Animales Spiritus, fieri nequit ut sufficienter *temperetur Spiritus Acidus*, si quod ego censeo, ab Animali Spiritu, utpote Volatili, temperari debeat. *Peccabit* proinde in talibus *Spiritus Acidus Acrimoniâ majore.*

Vina Acidiuscula Spiritum acidum augere.

CCLIV. *Vina autem Rhenana*, ut & cætera Acidiuscula, utpote *Spiritu Volatili parciore prædita, augebunt Spiritum Acidum* in corpore nimium.

A Vento Boreali & Occidentali spiritum acidum augeri.

CCLV. *Ventus* denique ex *Boreali & Occidentali constans* observatur potenter *corpus penetrare*, atque *frigus in ipsum introducere*, ac frequenter parere *gravedinem*, in quâ Spiritum Acidum redundare, testatur Sapor Salso-acidus Liquoris ex naribus tunc stillantis. *Introducitur* proinde *ab illo vento Spiritus Acidus* in *corpus, aut* saltem (quod mihi magis videtur probabile) *impeditur ejusdem per Spiritum Volatilem contemperatio:* & fortè *ita afficiendo Cerebrum, Nervos, vel Glandulas*, ut Spiritus Animalis ad ipsas non deferatur, vel non admittatur.

Quatenus hæ causæ conveniant.

CCLVI. *Conveniunt* ergò *tres illæ Arthritidem* producere solitæ *Causæ, Venus nimia, Vinum Acidius, & Ventus Borealis*, quatenus *Spiritum Acidum in corpore augent, aut intemperatum reddunt.* Pendebit proinde *Arthritis* primariò *à Spiritu Acido.* Qui si, quod ego judico, secernatur naturaliter in Glandulis tàm Conglomeratis, quàm Conglobatis, *Pars primariò affecta & Focus Arthritidis* erunt *Glandulæ memoratæ:* quemadmodùm docui in superioribus.

Arthritis à Spiritu acido.

Ejus Focus Glandulæ.

Præcautio ejus in contemperatione Spiritus acidi.

Quæ quomodò & quibus fiat.

CCLVII. *Præcautio* igitur *Arthritidis*, de quâ nunc agimus, *consistet in contemperatione Spiritûs Acidi, augendo sc. in corpore Spiritum Volatilem*, atque insuper aliis modis *Spiritus Acidi Acrimoniam emendando*, per *Salia* imprimis *Volatilia* indies usurpata: Illorum enim ope & *temperatur Spiritus Acidus potenter*, & *impeditur ejusdem generatio nimia:* videntur enim id, *quod in Glandulis Spiritus Acidi secretionem promovet, & Spiritus Volatilis cum eodem conjunctionem juvat, roborare ac conservare.* Utrumque namque ad Lymphæ productionem in Glandulis

lis Conglobatis desideratur; & Spiritûs Acidi à Sanguine secretio ac Spiritûs Volatilis cum eodem permistio, ac intima unio.

In quibus Arthritidis præcautio consistat.

CCLVIII. In hisce verò præsertim consistere videtur Arthritidis cum integri corporis restitutione contingentis Præservatio & Præcautio extra Paroxysmum instituenda, *fugiendo sc. noxia, & usurpando utilia.*

Qui curetur Languor & Debilitas.

CCLIX. Quoties verò in partibus affectis vel *languor & debilitas*, vel *Nodi* & similia mala remanent; tunc *Languor quidem & debilitas* per Medicamenta *Spiritu Volatili*, ut & *Oleo Aromatico* prædita curatur præsertim; *Nodi* verò difficiliùs, imò rariùs curantur, nisi ad *Suppurationem priùs* deducantur; Si tamen innotescerent Medicamenta calculos solventia, sperarem fore, ut faciliùs Nodi quoque Podagricorum curari possent; nondum autem mihi tàm licuit esse fortunato, ut tale Medicamentum offenderem.

Qui Nodi.

Arthritidis Universalis Curatio.

CCLX. Quoties denique *universale malum* remanet in corpore post sublatum Paroxysmum Arthriticum, illud prout varium erit, curandum erit quoque variè.

CCLXI. Petenda verò talis mali notitia & Cura ex Symptomatum præsentium Naturâ & Causis; uno verbo, è cæteris Praxeos Medicæ partibus, & Affectibus alibi tractandis.

Atque sic cum Deo Arthritidis tractationem absolvimus.

Finis Tractatûs Octavi.

TRACTATUS IX.

De Febre Epidemiâ, Lugduni Batavorum Anno 1667. plures affligente.

Quâ Methodo utatur auctor.

I. Vt datam coràm pluribus fidem meam liberem, quam diebus Canicularibus huic æquè ac vicinis aliquot Urbibus Epidemiam observavimus Febrem nunc accuratè describere ac explanare lubet, & ita quidem, ut ejus Natura, Causæ, atque Curatio faciliùs innotescant; methodum itaque servabo eam, quæ *à notis* progreditur *ad ignota*.

Symptomata.

II. In hoc, ut & aliis Affectibus omnibus, *maximè nota* sunt *Symptomata* Ægros vexantia.

Eorum ordo.

III. Inter *Symptomata* primum locum sibi vendicant, quæ omnibus Ægris sunt molesta; quibus succedere debent illa, quæ plerisque solent esse gravia, non tamen omnibus; ac denique illa, quæ in paucis observata sunt Ægris.

Anxietates, & dolores circa præcordia.

IV. *Symptomata* igitur, quæ hoc tempore *omnes Ægros* vexârunt, sunt *Anxietates summæ, atque Dolores circa præcordia*, hoc est, *Ventriculi regionem*, ac præsertim ejus *Orificium superius*.

Certis temporibus graviores.

V. Hæ Anxietates Doloresque, quamvis continuè Ægros exercuerint, certis tamen temporibus fiebant graviores, ac primùm ferè *diebus alternis*, mox & *singulis*, per Paroxysmos aucto, diminutoque hoc malo.

Nausea.

VI. Præter Anxietates Doloresque omnibus graves, ac plerisque intolerabiles, adfuit quoque in plurimis *Nausea* & Vomendi conatus; ut & in non paucis *Vomitus*, primùm quidem *Pituitæ* variæ, hinc & *Bilis* flavæ & amaræ; quin quandoque *Acidi* quoque Liquoris; ac præsertim post assumptum Potum copiosum.

Vomitus.

Frigus per Paroxysmos.

VII. Per Paroxysmos excitabatur in plerisque primùm *Frigus* in variis corporis partibus, aliquando sine aliquando cum Tremore, Corporisque universi concussione; succedente postmodùm *Calore*, eoque diverso, nunc leviore, nunc graviore, sive spontè sequeretur *Sudor* aliquis, sive nullus, nisi arte paratus prodiret.

Calor. Sudor.

Sitis.

VIII. *Sitis* plerisque fuit molesta, omnisque penè *potûs fastidium* æquè ac *desiderium* ægros torquebat.

Lingua arida.

IX. *Lingua* multis fuit *arida*, quibusdam solus *siccitatis sensus* molestus, quamvis nulla visu vel tactu perciperetur.

X. Non paucis eruperunt *Aphthæ*, non tamen in plerisque valdè graves aut molestæ. Aphthæ.

XI. *Capitis Dolor* in multis fuit gravis: quem alii neutiquam senserunt. Capitis Dolor.

XII. *Vigiliæ* multis molestæ, paucis *Somnus aut Somnolentia*. Vigiliæ.

XIII. *Dolor in regione Lumbari* multis fuit gravissimus, paucis nullus. Dolor in regione lumbari.

XIV. *Alvi adstrictione* laborârunt aliqui, & ejus *fluxu*, eoque vario, alii; adeò ut aliqui etiam Dysenteriâ laborarint. Alvus adstricta & laxa.

XV. *Urinæ* fuerunt variæ, in plerisque *rubicundæ*, aliquando claræ, aliquando cum satis multo sedimento; ut & turbidæ. Urinæ variæ.

XVI. *Pulsus* in omnibus *frequentior* & in multis satis *robustus & magnus*, in aliis contrà *debilior & minor*. Pulsus frequentior.

XVII. *Pauci* ex hoc affectu *perierunt*, plerique tamen *diu eodem* fuerunt *vexati*, & *segniùs curati*. Pauci mortui, diu tamen vexati.

XVIII. Atque hæc sunt primaria hujus Affectûs Epidemii Symptomata, cui nunc ex iisdem aptum est assignandum nomen.

XIX. *Febrem* fuisse, ac esse, quamvis nemo forsan negaverit, probatur tamen tum ex *Pulsu frequentiore*, citra causas externas ab internis suo tempore excitato, tum ex *reciproco Frigore & Calore*, aliisque Symptomatibus præternaturalem ipsius frequentiam demonstrantibus. Affectum hunc fuisse Febrem.

XX. *Febrem* hanc *Intermittentem*, & quidem *Tertianam* in principio *simplicem*, ac mox *duplicem* fuisse, patet è Paroxysmis alternis diebus recurrentibus. Intermittentem Tertianam.

XXI. Observavi autem in plerisque, cœpisse hanc Febrem Epidemicam à Tertiana simplice, quæ paulò post mutata est in duplicem: atque in principio quidem in plerisque Paroxysmos fuisse tum leviores, tum breviores, ac sensim redditos tum graviores, tum longiores; adeò ut tandem continuè Ægri laborarent Febre, quamvis non putem dicendos ideò laborasse Febre Continuâ. Simplicem in principio. Postea duplicem.

XXII. Atque hâc occasione necesse habeo hîc monere, non rarò malè confundi à plerisque non tantùm plebejis, verùm Medicis quoque Febres continuè Ægros affligentes cum Febribus Continuis. Differentia febrium continuè affligentium & continuarum.

XXIII. Possunt, inquam, Ægri continuè affligi

afflígi Febribus, sed Intermittentibus, quæ idcircò neutiquam pro Continuis habendæ.

Quænam febris continua dicenda & quænam non.

XXIV. Hoc imprimis observandum ab iis, qui mecum arbitrantur, Febres Intermittentes omnes ortum habere ab obstructione Ductuum Pancreaticorum Lateralium: quarum materia cùm nec sit in Venis vel Arteriis, nec necessariò perpetuum habeat cum Sanguine commercium, Continuam non producet Febrem; qualis quoties ab Intermittentibus excitatur, toties unus vel plures Humores, Bilis saltem, Succusve Pancreaticus, in universum ita corrumpuntur & alterantur, ut continuè eorum vitium Sanguini communicetur, atque inde Pulsus fiat præternaturam frequentior, quod ad Febrem Continuam producendam omninò requiritur: non item ad Intermittentem.

Quis dici possit continuè febricitare non tamen febri continuâ.

XXV. Potest autem fieri, ut unius vel plurium Febrium Intermittentium paroxysmi tamdiu protrahantur, ut antequàm cesset paroxysmus prior, invadat sequens, adeò ut nunquam immunis sit æger à febrili paroxysmo; quocircà meritò dici queat continuè febricitare, non tamen Febre continuâ, verùm Intermittente per paroxysmos longiores continuè Ægros affligente.

Quod considerandum in curatione.

XXVI. Nec tantùm id noto, ne confusio fiat ratione notitiæ, quam quærimus ipsarum febrium, sed insuper ac imprimis propter curam, quæ Intermittentibus atque Continuis sæpenumerò debetur planè diversa.

Febrem Intermittentem adsciscere aliquando continuam.

XXVII. Non nego interim, evenire sat sæpè, ut Intermittens Febris adsciscat sibi Continuam, & quidem quatenus paulatim à Succo Pancreatico in Laterali ductu hærente ac corrupto, Febremque Intermittentem producente, nunc Bilis, nunc reliquus quoque Succus Pancreaticus unà cum Sanguinis massâ universâ ita inficitur & afficitur, ut Continua exinde producatur Febris; permanente aliquando simul Febre Intermittente, aut eâdem quovis modo cessante, curatâve.

XXVIII. Quod igitur aliquando evenire observamus, non evenit tamen semper, nec proinde omnis æger continuè Febri laborans, credendus, dicendusve Continuâ laborare Febri: quod velim omnes seriò expendere, in ægris observare, atque in usum medicum revocare.

Epidemica Febris Intermittens tertiana tum simplex, tum duplex.

XXIX. *Febris* igitur *Epidemica*, quæ hoc tempore nos afflixit, *Intermittens* fuit, & quidem *Tertiana*, tum *simplex*, tum *duplex*: Quam verò in nonnullis observavi *Continuam*, eam *non primariam*, *sed secundariam* duntaxat, hoc est, ex præcedente Intermittente ortam fuisse existimo.

Ejus differentia à reliquis tertianis.

XXX. Quoniam verò frequentes sunt æstivo præsertim tempore, imò toto anni tempore Tertianæ, tum simplices, tum duplices; quæritur, quonam distinguatur hæc nostra Epidemia à cæteris.

Fuisse Febrim Cardiacam.

XXXI. Huic quæstioni ut satisfaciam, dico hanc nostram fuisse ex genere *Cardiacarum*, hoc est, superius Ventriculi orificium, Cordis nomine notum, præ aliis partibus omnibus maximè affligentium.

Quibus distinguatur à reliquis.

XXXII. A primario nempe Symptomate omnibus Ægris valdè molesto, Anxietatibus putà, Doloribusque Præcordia affligentibus & inexplicabili verbis modo urgentibus, torquentibusque distinguitur hæc Febris Intermittens à cæteris omnibus alio Symptomate qualicunque ægris maximè molestis.

XXXIII. Quòd si tamen alicui nomen Cardiacæ minùs arrideat, alio utatur magis emphatico, quod ego minimè improbabo, quin potiùs laudabo & itidem usurpabo.

Hujus Febris causæ & Symptomata.

XXXIV. Atque sic constituto, determinatoque Affectu nostro Epidemio, proximum est, ut ejus Causas & Symptomatum omnium in multis tàm diversorum rationes scrutemur, eruamus, omniumque judiciis exponamus.

Anxietatum & dolorum circa præcordia cum Nauseâ & Vomitu causæ.

XXXV. Anxietates proinde Doloresque Præcordiorum cum Nauseâ, Vomituve Ægros omnes præ aliis Symptomatibus omnibus mirè torquentes cùm Causam proximam agnoscant non externam, sed internam, videndum, quænam in homine ipso reperiantur, reperirive possint, quæ tum Anxietates, tum Dolores circa præcordia, tum Nauseam, Vomitumve producere sint apta.

Quæ pars primariò fuerit affecta.

XXXVI. Per Præcordia & partem primariò hic Affectam superius præsertim Ventriculi Orificium intelligendum, statuendumque, vel ex Nauseâ, Vomituve omnes ægros occupantibus & torquentibus, quinimò Anxietates, Doloresque ipsorum circa præcordia affligentes augentibus liquet.

XXXVII. Ubi notandum, quoties hìc partem primariò & maximè affectam dicimus Orificium Ventriculi superius, toties non negari reliquum Ventriculi corpus, quin Tenuia Intestina Ventriculo proxima, ipsumque Diaphragma in Nauseâ, Vomituque semper concurrens simul affici, sed non primariò & maximè, sed aut secundariò, aut minùs, quàm ipsum Ventriculi Orificium superius, in cujus regione tum dolores sentiuntur Acriores, tum Anxietates majores.

A quâ causâ par-

XXXVIII. Angi autem solent Partes, quæ

tes pressæ augantur. quæ premuntur; ab Internâ causâ spontè, non item ab externâ vi, aut violentiâ motâ quoties subitò premuntur partes sensiles, toties halitus flatusque imprimis peccare notum, tum per ipsorum discussionem, tum per ipsorum excitationem.

Anxietates à flatibus oriri. XXXIX. Quoties namque discussis flatibus cessant Anxietates, toties ab ipsis ortas fuisse Anxietates patet.

XL. Quoties rursum excitatis à causâ quâvis flatibus oriuntur Anxietates, toties ipsarum caussam flatus existere posse patet.

Et in hac febre fuisse ortas. XLI. *Anxietates* proinde cùm *à flatibus ortum habere* possint, quæritur meritò, an quæ in febribus hisce Epidemiis observatæ sunt Anxietates, à flatibus ortum habuerint? Respondeo autem, omninò habuisse ab ipsis ortum; quod vel maximè probatur ex iisdem flatibus in plurimis ægris tàm sæpè magnâ copiâ eructatis, & Anxietates plus minùs minuentibus.

Et quomodò. XLII. Dico *plus minùs minuentibus*, quoniam etiamsi ab eructatis flatibus ex parte levarentur ægri, tamen, quoniam continuè novi producebantur in corpore, Anxietates illæ confestim denuò recrudescebant.

Flatuum causæ Pituita & Bilis. XLIII. Flatuum Causas qui diligenter investigaverit, comperiet materialem ipsorum Causam esse Pituitam viscosam, Efficientem autem Bilem Acriorem.

Dolorum causa. XLIV. Quoniam verò non tantùm Anxietates urserunt circa præcordia Ægros, verùm Dolores quoque ibidem molesti; *Dolores* autem tum *à distensione Ventriculi flatulentâ*, tum *à rosione ejusdem* humorem, halitumve Acrem consequente ortum habere possint: quæritur, an ab alterutrâ, an ab utrâque causâ mox enumeratâ ortum habuerint Dolores in hisce Febribus Epidemicis circa præcordia Ægros urgentes, torquentesque? Respondeo autem, ab *utrâque Causâ Dolores* illos in plerisque habuisse habuisse ortum, in paucis ab alterutrâ.

Nauseæ & Vomitûs causa. XLV. Hisce anxietatibus & Doloribus cùm perpetuus comes fuerit *Nausea* molesta & importuna, quin frequentiùs *Vomitus* quoque gravis; atque uterque hic Affectus Causas agnoscat easdem, sed gradibus duntaxat differentes, *Humores* putà vel halitus tum *volatiles*, tum *subacres* saltem, Intestinorum tenuium præsertim, hinc & Ventriculi substantiam sensilem ad motûs peristaltici inversionem irritantes & cogentes.

Acrimonia humorum. XLVI. Cùm præterea in non paucis vomitu excreti fuerint *Humores biliosi*, *sed acres*; ac in quibusdam *Acidi* quoque; quin in benè multis *Aphthæ* fuerint excitatæ, *Ulcuscula* nempe *albicantia Linguam & Palatum*, totumque adeò OEsophagi *Ductum* occupantia, itidemque ab acri, sed acido, humore halituve oriunda; confirmatur & hinc quoque Acrimonia humorum in corpore peccantium.

XLVII. Ex quibus omnibus quoniam non tantùm Bilis acrimoniam salinam, sed Succi Pancreatici acrimoniam acidam quoque requiri ad enumerata Symptomata producenda, nemo non videt; quæritur meritò, cùm hic Affectus fuerit, & etiam nunc sit *Epidemius*, hoc est, *Causam externam communem agnoscens*, an *Externæ Causæ* locum habuerint, quæ talem humorum *Biliosorum acrimoniam salinam*, & *Pancreaticorum Acidam*, quin etiam *Pituitosorum viscositatem* potuerint producere vel augere in corpore humano? Hujus febris causa externa communis.

XLVIII. Huic quæstioni ut satisfiat, non vereor asseverare, in *Aëre*, atque *in solo præsertim Aëre* causas illas exstitisse sufficientes ad effectus humoresque tàm diversos in hominibus producendos. In Aëre.

XLIX. Postquam etenim satis diu nos vexavit & torsit cum frigore protracto *Ventus Borealis* plerumque satis gravis, atque ab ipso aucti sunt in corpore nostro tum *Pituita viscosa*, tum *Succus Pancreaticus Acidior*; secutus est per quatuor circiter septimanas *Æstus magnus*, *Bilis copiosæ acriorisque Causa*, permanente licet *Vento Boreali*; cui mox successit denuò *Aër frigidus* & satis *multâ pluviâ* plerisque gravis, *Humores omnes solvens & ad vitiosam* Effervescentiam movens; qualis Aëris constitutio ad hoc usque tempus continuè ferè permansit. Et quomodò orta.

L. Ab illâ verò *Aëris mutatione solâ* cùm omnes memorati, notatique Humores vitiosi potuerint commodè in homine produci, non est, quòd ad plures Causas recurramus externas; licet in multis *plures* habuerint locum, *Fructus* nempe tum *immaturi*, tum aliàs facilè *corruptibiles*; à quibus majori copiâ & immoderatiùs assumptis quemadmodùm facilè *conturbantur corrumpunturque* corporis nostri *humores*, ut inde produci possint omnia illa incommoda, quæ in Affectu nostro Epidemico recitavimus observata; ita frustrà à causis nescio quibus occultioribus deducemus ipsum, quem facilè à memoratis causis deduci posse arbitramur. Ut & in quibusdam Fructus immaturi.

LI. *A vento* igitur *Boreali*, *Aërisque frigore* tum *Humores Pituitosi* redditi sunt *viscosiores*, tum *Succus Pancreaticus* factus est *Acidior*; ab *Aëris* verò *Æstu* summo *Bilis* evasit tum *Acrior*, tum *Volatilior*: ab eodem Aëre humidiore soluti sunt humores omnes, deductique faciliùs in actum vitiosum. Ab Aëris frigore pituita viscosior: ab ejus Æstu Bilis acrior & volatilior.

LII. Cùm proinde à præcedente Aëris mutatione haud vulgari & ordinariâ omnia ad molestias memoratas (Anxietates, Doloresque circa Præcordia, Nauseam, Vomitusque, frequentissima nempe hujus Affectûs Epidemici Symptomata) producendas necessaria, requisitaque commodè possint deduci, quorsum ad alias recurreremus Causas externas, cùm istæ sufficiant?

LIII. Ab Aëre igitur vario, utpote communi omnibus causâ, deducimus Humorum variorum Alterationem in corpore, hinc & notatum sæpiùs Affectum Epidemicum.

Cur in pluribus non productus fuerit hic Affectus.

LIV. Quemadmodùm autem præter dictum Aëris vitium multiplex plures Causæ concurrerunt ad Affectum non tàm producendum, quàm augendum, ita in plurimis non excitatus est notatus Affectus, quoniam vel propter Corporis sui constitutionem peculiarem magis restiterunt illi Aëris mutationi variæ, vel propter Diætam in Cibo & Potu, Corporis Exercitio, Animique Motibus vel casu, vel consilio ita quovis tempore institutam, ut minùs nocere posset Aër varius, minùs affecti sunt, quàm cæteri Diætam in cæteris rebus nonnaturalibus minùs aptam observantes.

Res nonnaturales quî in se invicem agant.

LV. Plurimùm enim possunt Res nonnaturales sibi mutuò oppositæ ad effectus mutuos infringendos, reprimendos, curandosve.

Aëris frigidi & Borealis incommoda quî præveniantur.

LVI. Sic Exempli gratiâ Aëre urgente frigido & Boreali, bonum est, abstinere ab Aëre externo; Ignem accendere in conclavi suo; usurpare Alimenta tum Spirituosa, tum Aromaticis condita; Corpus solito magis movere ac exercere; Animum habere hilarem, & iræ potiùs, quàm metui addictum; Somnum vitare profundum & longum, &c.

Quî Aëris calidi & æstuantis.

LVII. Contrà, Aëre existente calido, æstuanteque, bonum est itidem abstinere ab Aëre externo; se recipere in locum subterraneum, vel aliàs frigidum, & Boreæ, non item Meridiei obversum; usurpare Alimenta Acidis & Austeris condita; Corpus solitò minùs agitare, adeóque quieti magis & somno se dare; Animum habere hilarem, aut etiam tristem, ac meticulosum.

LVIII. Quoties proinde Homines casu vel studio emendant ex parte saltem Aëris externi damna & noxas cæteris Diætæ partibus, mirum non est, si effugiant, superentque incommoda externo Aëri vitioso debita.

LIX. Quoties contrà Homines per incuriam, petulantiamve jungunt Aëri corrupto alia Diætæ vitia, toties citiùs, graviúsque, ac periculosiùs incidunt in mala à solo Aëre prædicto produci apta.

LX. Sic quò quis plura opponit Aëri noxio Diætæ reliqua auxilia, eò minùs patietur mali, citiúsque idem malum superabit, si ab ipso patiatur, lædaturque.

LXI. Affectûs huic præsertim Urbi memorato anno Epidemii Naturam investigaturi ac propošituri enumeravimus ac fundamenti loco præmisimus Symptomata tum Ægris omnibus communia, tum plerisque familiaria, tum quibusdam singularia.

Febris hæc Tertiana intermittens tum simplex tum duplex.

LXII. Ex quibus deduximus 1°. Affectum hunc *Febris* nomine appellandum, & quidem *Intermittentis*, ac *Tertianæ*; subinde *simplicis*, plerumque *duplicis*.

Cardiaca.

LXIII. Deduximus ex iisdem Symptomatibus 2°. Febrem hanc Tertianam revocandam esse ad *Cardiacas*: propter Anxietates inexplicabiles, Doloresque atroces circa præcordia Ægros mirè cum Nauseâ, ac sæpenumerò cum Vomitu torquentes.

Ejus causa mala humoris Biliosi, Acidi, & Pituitosi constitutio.

LXIV. Deduximus ex iisdem Symptomatibus, ac præsertim ex Vomitu humorum & *Biliosorum, & Acidorum*, & *Pituitosorum*, 3°. *Causam* ejus esse *Humorum horumce trium constitutionem vitiosam*, *Effervescentiam* in tenui Intestino itidem vitiosam & pravam producentem, atque sursum tàm halitus, quàm humores Acres tam versùs Ventriculum, quàm Cor propellentem.

Hujus constitutionis causa antecedens Aëris mutatio.

LXV. Hujus Triadis humorum vitiatæ *Causas Antecedentes* ostendimus 4°. commodè peti ac deduci posse imprimis ab *Aëre miras* mutationes passo, nunc *frigido & boreali*, nunc *æstuante* ac iterum *frigido & humido*.

Ejus præcautio per cæteras Diætæ partes.

LXVI. Quoniam verò, si non omnes, plerique saltem homines illi Aëris mutationi fuere expositi, nec tamen omnes, aut plerique eandem Febrem sunt experti, addidimus id factum, quatenus incommoda illa vitiatum Aërem consequentia prævenerunt multi cæteris Diætæ partibus, huic Aëris vitio oppositis, atque sic ejusdem vitia corrigentibus. Novimus enim, sex rebus nonnaturalibus dictis contineri nostram Diætam, atque posse nunc Alimentis, nunc Corporis exercitio emendari mala externo Aëri vitiato debita.

Symptomatum causæ.

LXVII. Postquàm igitur docuimus, imprimis *ab Aëre variè mutato* deducendas diversas Symptomatum in Febre nostrâ Epidemiâ observatorum Causas, *Humorem* putà *Biliosum Acrem, Volatilemque*; *Humorem Pituitosum crassum, viscosumque*, ac denique *Humorem Acidum* seu *Pancreaticum*, *Melancholicumve solito Aeriorem & Acidiorem*; operæ pretium videtur, Symptomata omnia priùs à nobis enumerata ordine ab iisdem deducere.

Anxietatum circa præcordia causæ Pituita & Bilis.

LXVIII. Et 1°. quidem *Anxietates præcordiorum* inexplicabiles partim à *Pituitâ viscosâ*, partim à *Bile Acriore* deducimus, quatenus Pituita *in Flatus* à Bile distenta, & Intestina tenuia mox & Ventriculum distendens Anxietates illas parit; flatuum eructatione tantillùm levatas, sed mox continuâ novorum productione, ascensuque iterum auctas.

Dolorum causæ Succus Pancreaticus & Bilis.

LXIX. 2°. *Dolores* itidem in præcordiis, ac imprimis superiore Ventriculi Orificio graves molestosque deducimus imprimis à *Succo Pancreatico Acidiore, Acrioreque*, cum *Bile itidem solito Acriore* vitiosè *Effervescente*, atque tum *halitûs, tum humoris Acrioris formâ* ex tenui Intestino usque ad *Ventriculum* assurgente, ibidemque *Orificium* ejus *superius* potentiùs *afficiente ac rodente*.

Nauseæ causa Bilis volatilior.

LXX. 3°. *Nauseam* omnibus molestam deducimus præsertim à *Bile volatiliore* ad ventriculum quovis modo & formâ assurgente, ipsumque ad vomendum irritante.

Vomitûs causa Bilis acrior.

LXXI. 4°. *Vomitum* plerisque gravem deducimus tum ab eâdem *Bile volatiliore*, tum præsertim ab ipsâ *acriore* ad Ventriculum deductâ, eundemque ubique mordicante, quin ad Motûs peristaltici inversionem cogente.

Quomodò fiat Vomitus.

LXXII. Quoties namque Humores acres ad tenue Intestinum propelluntur, sive ex Fellis folliculo, sive ex ipso Pancreate, atque ab ipsis solis, aut simul vitiosè effervescentibus, acrimoniamque suam subinde servantibus, subinde auctam habentibus roduntur, mordentur, acriterque ad sui contractionem magnam coguntur Intestina tenuia, ubi contingit Humorum istorum effluxus, confluxusve, toties arctè se constringunt ibi tenuia Intestina, hoc est, quatuor circiter sub Pyloro digitorum transversorum distantiâ; quâ constrictione permanente nullus conceditur per locum illum constrictum, ideóque angustatum transitus contentis in Ventriculo deorsùm; quin potiùs à constrictionis hujus violentæ loco quicquid à Ventriculo eò pergit, id omne denuò sursùm versus Ventriculum repellitur, inverso sc. propter notatam tenuis Intestini constrictionem vitiosam motu Intestinorum peristaltico deorsùm, unde non ampliùs deorsùm, sed sursùm propellitur tum humorum in tenue Intestinum confluentium pars, tum quicquid deorsùm è ventriculo descendere satagit: qui motus Intestini & Ventriculi peristalticus præter naturam inversus ac perversus facilè omnia supra dictam Intestini tenuis constrictionem notatam contenta vomitu excludit, molestumque Vomitûs Symptoma parit.

Frigoris causa Succus Pancreaticus.

LXXIII. 5°. *Frigoris* nunc levioris, nunc gravioris per intervalla & paroxysmos redeuntis Causam eandem putamus, quam alibi docuimus habere locum in principio Febrium Intermittentium plerarumque; Succum sc. Pancreaticum in uno, pluribusve Ductibus Pancreaticis propter obstructionem stagnantem, atque stagnatione acriorem factum, ideóque acrimoniâ suâ obstruentem Pituitam perforantem, viamque sibi facientem, donec ad tenue Intestinum penetrans, & Bili nunc vitiatæ, nunc integræ, laudabilique occurrens vitiosè tamen cum ipsâ Effervescat, & Halitus Acidiusculos emittat, qui per lacteas venas usque ad Cor, hinc & universum corpus delati sensum Frigoris in partibus sensilibus producant, eumque tamdiu durantem, donec Succo illo vitiosè stagnante omni ad tenue Intestinum delato, Bilis ab illo ampliùs non opprimatur, sed potiùs, quoties licet, ipsi vicissim dominetur, atque Caloris sensum, de quo nunc dicendum, producat.

Caloris causa primaria Bilis, secundaria Succus Pancreaticus.

LXXIV. 6°. *Caloris* nunc levioris, nunc gravioris per paroxysmos exacerbati *Causam primariam* putamus Bilem tum à præcedente Aëris æstu *auctam, & acriorem* factam, tum à *Succo Pancreatico* febriles paroxysmos producente & cum ipsâ vitiosè effervescente magis corruptam; adeò ut hic *Succus vitiosus & acidior* pro *secundariâ & irritante Caloris Causâ* sit habendus.

Et quomodò.

LXXV. Quemadmodùm enim à Succo Pancreatico Paroxysmos febriles producente infringitur & opprimitur tamdiu Bilis, quamdiu idem ad tenue Intestinum confluit, frigus simul pariens; ita postmodùm à Bile partim oppressâ & in tenui Intestino ex parte forsan quóque retentâ corruptâque, & à novâ continuè affluente, prioremque iterum excitante, adeoque roboratâ & potentiore opprimitur vicissim plus minúsve Succus Pancreaticus blandior ex Ductibus apertis, non item obstructis confluens, unde similiter halitus magis Biliosi non tantùm ad Ventriculum, Fauces ac Os feruntur, sitimque pariunt, verùm per Lacteas Venas ad Cor tendunt, æstumque in universo Sanguine, hinc & partibus omnibus producunt.

LXXVI. Nec tantùm, quo diximus, modo Calor in corpore augetur, verùm *à Bile quoque per Ductum hepaticum ad Cor tendente*, quatenus ipsa in eo à Succo Pancreatico, Paroxysmum febrilem producente itidem ad vitiosam Effervescentiam cogitur, unde, postquam Succi Acidi Acidioris non ampliùs accedentis vis cessavit, hîc quoque ac in universo Sanguine Bilis dominium nanciscitur; quin ab hac itidem,

ast

ast suo modo, vitiosè Effervescente & Acriore factâ reliqua quoque ex folliculo accedens corrumpitur, Acrior redditur, æstumque ubique auget.

LXXVII. Adeò ut *æstus ille* in universo corpore auctus pendeat tum *à Bile ad tenue Intestinum, hinc ad Cor tendente*, tum *à Bile rectâ per Ductum hepaticum ad Cor delatâ*.

Sudoris spontanei causa potus copiosus, & præcordiorum Anxietates.

LXXVIII. 7°. *Sudor* plerisque *spontè prodiens*, ac utiliter *arte productus* pro causâ suâ agnoscit; ille quidem tum *potum copiosum*, quem hauserunt plerique, tum præsertim *præcordiorum Anxietates*, propter quas plerumque solet erumpere Sudor, tum *halitus febriles* utplurimùm in febrium intermittentium declinatione per cutis poros Sudoris formâ erumpentes.

Sudoris arte producti causa medicamenta.

LXXIX. *Arte productus Sudor* Medicamentis Sudori movendo aptis ritè usurpatis acceptus est ferendus.

LXXX. Non inquirimus nunc in rationes omnes & modos, secundùm quos varius in homine prodit *Sudor, Nonnaturalis, Præternaturalis & Medicus*, sive *Artificialis*, quò referendus *Criticus*: de quibus alibi & aliàs erit dicendi locus.

Sitis causa Bilis.

LXXXI. 8°. *Sitis* gravis & molestæ Causa fuit *Bilis* tum per se Acrior, tum ab Effervescentiâ febrili adhuc Acrior, pejorque facta.

Potûs fastidii & Desiderii causa.

LXXXII. Potûs autem *omnis Fastidium* æquè ac *Desiderium* adscribendum puto utriusque *Acris Salini & Acidi vitiosi* confusioni ac perversæ Effervescentiæ: accedente Muco linguam obducente.

Linguæ Siccitatis causa utrumque acre.

LXXXIII. 9°. *Linguæ Siccitatis sensu gravatæ*, absque ariditate verâ, Causa petenda videtur ab *Utroque Acri* tum halitûs formâ per Ventriculum ad Os assurgente, tum ipsi Sanguini confuso, & *Salivæ permisto* viscosiori; unde simul Muco quasi obducta visa est Lingua plerisque: cui quoque gustus depravatus videtur adscribendus, cum Potuum æquè ac Ciborum penè omnium fastidio, Mucus autem hic partim ex Salivâ, partim ex humore secundùm fauces descendente ortum habet.

Aphtharum causa Acrimonia Succi Pancreatici.

LXXXIV. 10°. *Aphtharum* tum frequentium, tum singulis molestarum Causa fuit dubio procul *Acrimonia Succi Pancreatici*, tum *Halitus*, tum *Humoris* formâ per Ventriculum ac OEsophagum ad Os assurgentis, atque Ulcuscula albicantia non tantùm in Linguâ, Palato, & Gingivis, totoque adeò Ore, verùm in OEsophago & Ventriculo etiam excitantis.

Ulcuscula Nigricantia ab Acrimoniâ Salsâ lixivâ.

LXXXV. A *Succi Pancreatici*, utpote *Acidi*, *Acrimoniâ* pendere *Aphthas*, ex frequentissimo ipsarum colore albo patet; postquàm ab Acrimoniâ salsâ lixivâ nunquam albicantia, sed nigricantia produci solent Ulcera.

LXXXVI. Hoc vel idcircò notandum accuratè; quò Cura utriusque Ulceris & in Colore & in Causâ differentis faciliùs observetur, & feliciùs absolvatur, de quâ re infrà pluribus agi poterit.

LXXXVII. 11°. *Capitis Dolor* multis valdè gravis pro Causâ agnovit utramque *Acrimoniam*, sed imprimis *Salsam* lixivam, quoniam durante Calore ac dominium obtinente Bile urgebat is maximè.

Capitis Doloris Causa utrumque Acre.

LXXXVIII. 12°. *Vigiliarum* Causas meritò ab utrâque acrimoniâ tum salsa, tum acidâ deducimus; à quâ malè affectæ partes sensiles Somnum exulare, atque Vigilias perennare jusserunt. Durant enim perdurantque tamdiu Vigiliæ, quamdiu Objecta vehementer afficiunt sensuum externorum organa, atque molestiam, si non dolorem in ipsis excitant.

Vigiliarum causa eadem.

LXXXIX. *Somnus* in paucis notabilis, nec nisi in Pituitosis; unde ipsum à Pituitâ multâ & viscosâ ortum habuisse putamus; In his ergò utramque Acrimoniam hebetiorem judicavimus ex Dolore minore tales urgente.

Somni Causa Pituita viscida.

XC. 13°. *Dolor in regione lumbari* multis gravis, paucis blandus, ortum habuit haud dubiè ab utroque humore Acriore, Bile, Succoque Pancreatico in tenui Intestino, adeóque in regione Lumbari confluente, vitiosè simul Effervescente, atque post Pituitæ abrasionem, partialem saltem, ipsum Intestinum mordicante, rodente, atque Dolorem multifarium, aliàs cum frigoris, aliàs cum caloris sensu, aliàs cum rosione, aliàs alium producente.

Doloris in regione lumbari causæ Bilis & Succus Pancreaticus Acriores.

XCI. 14°. *Alvi adstrictioris* nonnullis Epidemiâ febre laborantibus familiaris Causa fuit partim *Succus Pancreaticus Austerior*, partim *Pituita viscosior*.

Alvi adstrictioris causa Succus Pancreaticus austerior, & Pituita viscida.

XCII. Ab *Austero* namque *Succo Excrementa* non tantùm *incrassantur*, & ad motum ineptiora redduntur, verùm ipsa *Intestina* quoque *corrugantur*, & ad motum peristalticum perficiendum segniora efficiuntur.

Quâ ratione Austerus Succus id præstet.

XCIII. E *Pituitâ* verò *viscosâ flatus* multi & quidem similes producuntur, viscosi nempe, à quibus *alvi excrementa indurantur*, & sic quoque ad sui motum ineptiora redduntur: quin ab iisdem non raro *Intestina ita distenduntur*, ut ad sui contractionem, contentorumque propulsionem inepta fiant.

Quâ ratione Pituita viscida.

XCIV. *Alvi fluxus* verò quoties observatus est spontè quibusdam evenisse, toties pro Causâ sui agnovit *Bilem acriorem* præ Succo Pancreatico & Pituitâ viscosâ dominium habentem

Alvi fluxûs spontanei causa Bilis Acrior.

bentem, atque *Alvi Excrementa diluentem*, *Intestinaque* ad *sui contractionem* nimiam *cogentem*; quin *humorum serosorum secretionem copiosam in Sanguine promoventem*, atque ad Intestina deducentem.

Torminum & Dysenteriæ causa Succus Pancreaticus acidior.

XCV. Quoties autem Alvi fluxui adfuere *tormina*, vel etiam ursit Dysenteria, toties Succus Pancreaticus simul extitit, non quidem austerior, sed acidior, propter quam aciditatem rosio, excoriatio, exulceratioque facta tunicæ internæ Intestinorum, hinc Dolor eorundem terebrans, ipsaque adeò Dysenteria: quæ utrique humori Acriori, dominium tamen servante Bile, accepta est ferenda.

Ut & Bilis.

XCVI. Dominium dixi servante Bile, non quoad Acrimoniam, sed quoad quantitatem, propter quam simul rapitur cum ipsâ Succus Pancreaticus Acidior, & qualitate suâ dominatum servans supra Bilem: adeò ut in fluxu Dysenterico quantitate Bilis, qualitate Succus Pancreaticus excedat.

Urinarum Varietatis causa varietas Humorum Bilis & Succi Pancreatici, & Pituitæ.

XCVII. 15°. *Urinarum Varietas* debetur *Humorum notatorum trium* in Affectu hoc variè peccantium *varietati*.

XCVIII. *Rubicundæ* namque acceptæ sunt ferendæ *Bili*; *Claræ*, *Crudæque Succo Pancreatico*; *quæ medio se habebant modo*, *utrique illi humori se mutuò contemperanti*; *Turbidæ utrique humori simul peccanti*, & vitium suum in Urinis variis manifestanti, ac præsertim Succo Acido Bilis mala reprimenti.

Sedimenti varii causa Bilis varia.

XCIX. *Sedimentum paucum* vel *nullum in Urinis rubicundis* testabatur summum *Bilis* in Sanguine dominium ac furorem; *Sedimentum* in iisdem *copiosum* testabatur *Bilem à Succo Acido* quodammodò *temperari ac debellari*.

C. Atque à tribus hisce Humoribus primariis, Bile, Succo Pancreatico & Pituitâ, diversimodè se habentibus ritè consideratis & cum Urinis variis collatis non ita difficulter forsan quivis mediocriter ingeniosus rationes Urinarum variarum eliciet, atque de illis judicium solidius, quàm multi agyrtæ, proferet: de quâ re aliàs erit forsan dicendi locus.

Pulsûs frequentioris causæ Halitus Acidi.

CI. 16°. *Pulsûs* in omnibus ægris *frequentioris*, adeóque febrilis, Causa fuit eadem, quæ ipsius *Febris*; quam diximus fuisse in omnibus *Intermittentem*, ac quidem *Tertianam* tum *simplicem*, tum *duplicem*, ac in quibusdam etiam *Continuam*.

Et quomodo.

CII. Frequentia igitur Pulsûs quatenus Tertianæ Febris Symptoma fuit, agnovit durante frigore, ac Pulsu existente tunc simul Minore, ac Debiliore *Halitus Acidos* à prædominante tunc Succo Melancholico & Pancreatico priùs propter sui in lateralibus Ductibus obstructis subsistentiam Acriore facto in vitiosâ sui cum Bile Effervescentiâ excitatos & per Lacteas Venas ad Cor delatos, atque ipsius Parenchyma mordicando & rodendo ad frequentiorem sui contractionem cogentes.

Pulsûs Minoris Causa Halitus iidem Acidi ad Cor delati.

CIII. *Pulsus* autem tunc simul *Minor* acceptus ferendus iisdem Halitibus Acidis ad Cor delatis & Sanguini admistis, eundemque solito magis coagulantibus, adeò ut tunc densior factus segniùs ac difficiliùs rarefieri queat: unde necessariò sequitur Pulsus Minor.

Pulsûs debilioris causa eadem.

CIV. Pulsus denique tunc simul Debilior debetur iisdem Halitibus Acidis Sanguinem non tantùm, sicut dictum, coagulantibus, verùm eo ipso ipsum ad partium quarumvis secessum ac secretionem ubivis absolvendam ineptiorem facientibus; unde in Cerebro Animales Spiritus minori copiâ tunc à Sanguinis Masâ secedentes Animalem Motum ubique languidiorem efficiunt; quapropter multi eo tempore pedibus suis stare non possunt aut partes aliàs commodè movere.

CV. Secretionem eo tempore minùs ubique succedere, patet quoque ex Urinis, durante frigore febrili tenuioribus, ac minùs tinctis prodeuntibus.

Pulsûs frequentioris causa durante calore Halitus Biliosi & Acidi juncti.

CVI. Eadem frequentia Pulsûs Tertianæ febris Symptoma durante Calore agnovit *Halitus Biliosos*, *sed Acidis junctos*, atque itidem ad Cor delatos, ipsiusque Parenchyma mordicantes, atque ad sui contractionem similiter cogentes.

Cum Sanguinis rarefactione majore.

CVII. Cui accessit Sanguinis rarefactio major cum Calore notabili à Bile quâvis viâ ad Cor delatâ, & inibi Effervescentiam solito ferventiorem, calidioremque excitante, hoc est, ita ut Partes igneæ in conflictu illo erumpentes, atque subjectum pabulumque conveniens invenientes, Sanguinem putà minùs coagulatum, condensatumque, incendium in ipso majus excitent, quod universo corpori communicatum calorem in ipso pariat notabilem ac molestum; unde solito quoque magis rarefactus ab illo igne Sanguis citiùs & ampliùs Cordis Ventriculos explicans, expandensque eosdem ad frequentiorem sui contractionem cogit.

Quæ Pulsûs Majoris Causa.

CVIII. Ex iis, quæ jam diximus, patet, quænam Pulsûs durante Calore febrili observati Majoris Causa sit assignanda; Sanguinis nempe rarefactio major, Cordis parietes, mox Arterias quoque solito magis expandens.

Pulsus frequentioris & Minoris Causa.

CIX. Quoties autem *durante Calore febrili Pulsus frequentior* quidem observatur, at *simul solito Minor*, quod haud infrequenter contingit,

git, & malum portendit, quæritur, quænam ejus existat Causa? Respondeo autem illud fieri, quando Austerior fuit Succus Pancreaticus paroxysmum febrilem excitans, à quo eousque inspissatus fuit Sanguis, ut à Bile dominium occupante atque in Corde æstûs causam excitante nequeat tamen Sanguis eousque rarefieri, ut simul pulsus fiat pro ratione caloris magnus.

CX. Nec tantùm durante Calore febrili observatur præter *Pulsum frequentiorem* aliquando *Major*, & aliquando *Minor*; sed etiam aliquando *Robustior*, aliquando *Debilior*.

Frequentioris & robustioris causa.

CXI. Quoties Robustior existit Pulsus, toties Spiritus Animales majori copiâ & à Sanguine secedere, & ad omnes partes, ipsumque adeò Cor propelli oportet: unde universus quoque Animalis Motus itidem potentior plerumque observatur.

CXII. Hujus autem secretionis copiosioris Causam putamus *Bilem* cæteris Humoribus prædominantem, atque universum sanguinem magis solutum, magis fluidum, minúsque concretum, coactumque præstantem: unde faciliùs, unde copiosiùs putamus secedere varios ex Sanguinis massâ Liquores.

Debilioris causa.

CXIII. Quoties contrà durante Calore *Pulsus* existit *Debilior*, toties Animales Spiritus pauciores à Sanguinis massâ secerni, pauciores ad Motûs æquè ac Sensûs organa deferri, atque ideò Functiones Animales omnes imbecilliùs exerceri existimamus.

CXIV. Illud autem fieri censemus propter *Succum Pancreaticum* vitiosum, atque *acerbum magis, quàm Acidum* Sanguini aut durante frigore, aut continuè majori copiâ admistum, eundemque plus minúsve coagulantem, & ita quidem, ut à Bile durante calore dominium habente satis solvi, & ad partium variarum secretionem disponi nequeat.

Pulsus minores & Debiliores nil boni portendere.

CXV. Unde facilè patet, hos Pulsus durante Calore febrili Minores, Debilioresque nil boni portendere, quin potiùs periculum magnum manifestare.

Ægros tales subitò perire.

CXVI. Hinc non mirum, si aliquando satis subitò pereant Ægri tales, præsertim, quando absque causâ ejus manifestâ, qui priùs habuerant durante Calore Pulsus satis Magnos & Robustos, paulò post obtinent Parvos ac Debiles.

Et quare.

CXVII. Signum enim est, *Humorem Acidum vel Acerbum aliquandiu in quibusdam Ductibus Pancreatis lateralibus subsistentem tunc effundi*, atque *Sanguini admistum ejus consistentiam vitiare*, atque *in Vitæ fonte, Corde, Sanguinis Effervescentiam vitalem ita turbare ac invertere, ut facilè extinguatur Ignis vitalis, ipsaque adeò vita pereat.*

In quibus Febribus id sæpe accidat.

CXVIII. Illud autem non rarò evenit non tantùm in Febribus Epidemiis, qualem tractamus, verùm aliis quoque tum Intermittentibus, tum Compositis, quoties præsertim nunquam immunes sunt à Febre ipsi Ægri, atque permanente in ipsis Calore fit tamen Pulsus tum Minor, tum Debilior, utplurimùm Mortis metum incutiens, ipsamque plerumque tandem producens.

Ignis Vitalis in quibus consistat, & cur extinguatur.

CXIX. Quòd si, quemadmodùm arbitramur, *Vita nostra pendeat ex continuâ Ignis Vitalis propter* utriusque Humoris subcontrarii, *Succi Pancreatici Acidiusculi, & Bilis Amaricantis Effervescentiam blandam* mediocri copiâ erumpentis, atque in parte Sanguinis pinguiore subsistentis conservatione; facilè patet, quoties ille ignis minori quantitate erumpit, minùs ab ipso universum rarefieri in Corde Sanguinem, minùs promoveri Spirituum Animalium secretionem, faciliúsque opprimi, extinguique Ignem illum Vitalem jam per se debilem, paucumque.

CXX. Hoc autem fit præsertim, quando Succus Pancreaticus Austeritate notabili peccat, ideóque non tantùm minùs cum Bile pugnat, Effervescitque, sed insuper Sanguinem efficit densiorem, coactioremque, adeóque ad rarescendum, partesque suas ubique promendas ineptiorem.

Pulsûs intermittentis causa.

CXXI. Ab eâdem Causâ *Pulsum* & in hisce Febribus Epidemiis, & in aliis quoque subinde *Intermittentem* deduci posse autumo, & quidem non tàm ab ipso Succo Pancreatico Austero, quàm ab Halitibus similibus, hoc est, Austeris ad Cor delatis, & prout pauciores, pluresve sunt, pauciores pluresve Pulsus Intermittentes producentibus.

CXXII. Quoties namque Halitus Austeri Cor ingrediuntur, toties Sanguinem plus, minúsve pro majore, minoreve sui copiâ & Austeritate, coagulant, & in suâ rarefactione impediunt, unde non mirum, si, Corde segniùs ad sui Contractionem irritato, unus, pluresve Pulsus intermittant.

Halituum Acerborum causa.

CXXIII. Causa verò istorum Halituum Acerborum petenda mihi videtur ab uno, pluribusve Ductibus Pancreaticis leviter obstructis, Succumque Acerbiorem in se continentibus, eundemque per intervalla breviora, vel longiora in tenue Intestinum emittentibus, atque ob suum vitium Effervescentiam cum Bile vitiosam producentibus, ita tamen, ut Bile Succus notatus inferior, ipsam haud opprimat, quin

 potiùs

potiùs ab ipsâ in Halitus Austeros elevatus, & per Lacteas Venas in Cor penetrans, sicut jam docuimus, Effervescentiam in ipso Vitalem tantillùm comprimat, & quasi sistat; unde semel, aut sæpiùs intermittit Pulsus, hoc est, tam parvus, debilisque saltem existit, ut Tactu nequeat percipi.

Succus Pancreaticus unde Austerior.

CXXIV. Austerior autem existit Succus ille Pancreaticus in quibusdam Ductibus minoribus subsistens, forsan propter sui Subausteri stagnationem, forsan propter Causam externam Glandulas minores ad obstructos Ductus suum Liquorem amandantes præ cæteris afficientem, adeò ut non tantùm Ductus laterales istis Glandulis ministrantes obstructi fuerint, sed insuper ipsæ Glandulæ ita fuerint affectæ, ut Succus in ipsis secerni, præpararique solitus reddatur Austerior.

CXXV. Dico, id *forsan* ita fieri, quoniam id certò asseverare non possum. Conjicio tamen, hoc ita fieri posse, quia quæ Causa, quando gravis est, Universum Pancreas, Succumque Pancreaticum potest efficere acerbum, eadem, quando levior est, videtur mihi aliquam Pancreatis partem præ aliis afficere, ac imprimis eas glandulas, quæ undecunque noxam aliquam sunt passæ.

Quare Inflammationes varias partes afficiant.

CXXVI. Talia in aliis Corporis partibus observamus indies, Inflammationes Exempli gratiâ nunc afficere notabiles, nunc exiguas corporis partes; nunc internas, nunc externas; prout nimirùm hæ aut illæ injuriis externis tunc temporis magis fuerunt expositæ.

Unam Pancreatis glandulam præ aliâ affici.

CXXVII. Nec video, quid obstare, possit, quò minùs similiter una Pancreatis Glandula præ aliis queat malè affici; si præsertim consideraverimus præter Causas externas, posse aliquando in unam vel plures, non tamen omnes glandulas deferri Sanguinem vitiosum: Nam universus Sanguis ne quidem in eodem vase uniformis est, sed è partibus valdè diversis diversimodè confusis constans: adeò ut nonnunquam eductus unâ horâ vel die Sanguis plurimùm differat ab alio horâ vel die aliâ educto; unde unus erit dissolutus, alter mox ad coagulationem tendens.

Cur pauci perierint licet gravissimè affecti.

CXXVIII. Symptomatum, si non omnium, certè plurimorum ac primariorum, à me saltem in ægris meis observatorum Causas & rationes aliquot hactenus enarravi; unum adhuc videtur examinandum, explicandumque; Cur, licet *gravissimè affecti* fuerint plerique, *pauci* tamen *perierint*, atque *Curatio* absoluta sit *segniùs*?

CXXIX. Affectum fuisse gravissimum ex Symptomatibus vehementibus patet: ipsum autem haud fuisse plerisque lethalem, censeo factum, propter Humores triplices ita peccantes, ut, quamvis notabilis fuerit singulorum à statu naturali recessus, tamen se mutuò tandem iterum contemperare, atque ex parte à medicamentis convenientibus emendari potuerint.

CXXX. Humor namque Biliosus acrior & volatilior à Succo Pancreatico acidiore & austeriore non parùm fuit correctus, uti & hic ab illo: quemadmodùm utriusque Acrimoniam obtudit Pituita viscosior, atque hæc incisa est, atque quodammodò emendata ab utriusque Humoris prænominati acrimoniâ; Potuerunt igitur hi Humores tres peccantes semetipsos ex parte corrigere ac emendare; quod tamen factum faciliùs accedentibus atque in usum revocatis medicamentis cujusvis vitio aptis & convenientibus, de quibus agemus mox.

Cur segniùs absoluta fuerit curatio.

CXXXI. Quemadmodùm verò Humorum vitiosorum contemperatio mutua segniùs difficiliùs atque incertiùs absolvitur, ita quæ à medicamentis facta est convenientibus, citiùs, faciliùs, ac certiùs est perfecta.

CXXXII. *Segniùs* autem *ad finem in* plerisque *deducta est Curatio*, propter Humores duos magis rebelles, atque correctu difficiliores, *Succum Pancreaticum acidiorem*, & imprimis *acerbiorem*, atque *Pituitam viscosiorem*.

Affectus Chronici quinam.

CXXXIII. Notum enim est, *Affectus omnes à Pituitâ, & viscosiore præsertim ortos, illamve comitem habentes vocari Chronicos*, hoc est, Curationis tardioris, longioris, & diuturnioris.

CXXXIV. Non mirum proinde, si hæ quoque Febres Epidemiæ protractam habuerint Curationem, lentamque.

Curationem in tribus consistere.

CXXXV. Ut autem harum Febrium *Curationem* ordiamur, notandum, ipsam *consistere* 1°. *in Febris Intermittentis*, quâ Intermittentis, *sublatione*. 2°. in *Humorum* singulorum peccantium *Correctione* aut *Evacuatione*, sive Diminutione. 3°. in *Symptomatum* singulorum ægris molestorum *mitigatione*; quò referri potest Febris Continua, in quibusdam ab Intermittente excitata, adeóque Symptomatica.

Instrumenta curandi triplicia.

CXXXVI. *Instrumenta*, quibus hunc in finem uti potuimus ac debuimus, fuerunt, uti aliàs semper, *triplicia*: *Diætetica*, *Pharmaceutica* & *Chirurgica*.

Diæta observanda

CXXXVII. *Diæta* igitur cùm in convenienti *Sex non-naturalium rerum* Usu consistat, I. *ad Febris* cujusvis, ergò hujus quoque Intermittentis curationem promovendam conducebat 1°. *Aër* ad *caliditatem* & serenitatem inclinans, 1°. In Aëre.

nans, qui quemadmodùm toto Affectûs hujus Epidemici durationis tempore talis non fuit per se, quin potiùs asper, frigidus ac pluviosus, ita talis necesse habuit arte parari, accendendo in conclavi & cubiculo ægris destinato Ignem luculentum.

2°. In Cibo & Potu. CXXXVIII. 2°. *Cibus* usurpandus fuit Aromaticis blandis conditus. *Potus* autem utilis fuit Diureticus, atque Pituitam viscosam, Ductus Pancreaticos obstruentem incidere aptus: desiderantur enim Alimenta Medicamentosa in statu præternaturali emendando.

3°. In Corporis Motu. CXXXIX. 3°. *Corporis Motus* mediocritatem tantillum superans conducit ad omnes humores (& Pituitam præsertim omnem ipsosque Ductus obstruentem) fluidos, mobilioresque præstandos, sicque facilitandam notatæ obstructionis reserationem.

4°. In Vigiliis & Somno. CXL. 4°. *Vigiliæ* aliquantùm protractiores *Somno* longiori præferendæ.

5°. In Animi Motibus. CXLI. 5°. *Animi Motus* ad *Hilaritatem* componendi, & *Iræ* potiùs, quàm *Tristitiæ* aliquid indulgendum.

6°. In Excretis. CXLII. 6°. *Alvus* imprimis servanda libera & soluta; ut & *Urinæ* secretio, excretioque integra.

Et Menstruis. CXLIII. Quin opera danda, ut in Fœminis commodè fluant menstrua, dummodò id commodè fieri & obtineri queat; neque enim semper id potest haberi.

Remedia Pharmaceutica qualia applicanda. CXLIV. II. Ad *Febris Intermittentis omnis Pancreatici Ductûs Lateralis Obstructioni Pituitosæ ortum* suum debentis, ergò ad hujus quoque Epidemicæ *Curationem per Instrumenta Pharmaceutica* conducunt omnia, quæ tum *Pituitam Glutinosam incidere, attenuare, solvere, atque fluidam mobilemque possunt præstare*, tum quæ porrò *eandem in Ductum Pancreaticum medium, hinc & Tenuis Intestini Cavitatem, tandemque* extra *corpus propellere* possunt.

Pituitam Glutinosam obstructionem parere. CXLV. *Pituita* siquidem *Obstructionem* in Lateralibus Pancreatis Ductibus factura *Glutinosa* requiritur, quò & *partes ejus* simul *cohæreant*, & facilè *parietibus Ductûs adhæreant*, motumque Succi continuè allabentis sistant, & quidem Acidiusculi; à quo iterum solveretur confestim, nisi foret Glutinosa.

Hæc incidenda attenuanda & dissolvenda. CXLVI. Hæc Pituita si Glutinosa sit, uti mox eam requiri ostendimus, *incidi* debet, *attenuarique*, quò iterum reddatur fluida & mobilis; quin subinde *dilui* quoque debet ac *dissolvi*, ubi valdè Tenax existit.

Et ad intestina tenuia propellenda. CXLVII. Ubi autem fluida est facta, non ita difficulter *ad Intestini tenuis cavitatem propelletur à Succo Pancreatico* priùs propter ipsam *subsistente*; hoc tamen potentiùs, certiùs, citiùsque obtinebitur, *si Medicamenta* usurpentur, quæ non tantùm ipsam possint *dissolvere*, at simul *ulteriùs propellere*.

CXLVIII. *Pituitam Glutinosam incidunt* 1°. omnia *Medicamenta Aciditate Acri prædita*, quæ vulgò tenuium ajunt esse partium; Acetum putà, & imprimis stillatitium, Spiritus Salis, Nitri, Vitrioli, Oleum Sulphuris per Campanam paratum, Succus Citri, Limonum, &c. Pituitam Incidentia Medicamenta. 1°. Aciditate acri prædita.

CXLIX. Quibus omnibus tutò utimur, quoties abundat simul in ægris Bilis, non item quando peccat Succus Acidus, à quibus hic augeretur, sicut illa temperaretur: ne quis promiscuè ac temerè in quibusvis Ægris se iisdem uti posse Medicamentis præsumat; quæ pro peccantium simul humorum varietate varianda. Eorum Usus.

CL. Pituitam Glutinosam incidunt 2°. Omnia *Medicamenta Aromatica* & Subacria imprimis, ut & *Sale lixivo tum fixo, tum Volatili prædita*, qualia reperiuntur infinita, ex variis Plantarum partibus, Radicibus, Corticibus, Lignis, Foliis, Floribus, Fructibus, Seminibus, Lachrymis, Gummi, &c. petita: quæ hîc memorare infiniti esset laboris: Præ aliis tamen à Tyronibus malim usurpari vulgò febrifuga & specifica dicta, donec sensim alia quoque explorando longè plura agnoscant, quàm hactenus vulgo Medicorum innotuit. 2°. Aromatica & Sale lixivo prædita.

CLI. Inter notissima sunt Carduus Benedictus, Scordium, Centaurium minus, Eupatorium, Juniperus, Angelica, Imperatoria, Nasturtium, tàm hortense, quàm Aquaticum, Erysimum, Guajacum, & cætera, quæ blandè Sudores movere solent, ac Urinas. Et quænam.

CLII. *Salia fixa* petuntur è plerisque *Plantarum* partibus ustis, moxque elixiviatis. Salia fixa unde petenda.

CLIII. *Salia Volatilia* nullibi abundant æquè, ac in omnibus *Animalium* quorumvis partibus. Unde Volatilia.

CLIV. Paucæ occurrunt *Plantæ*, ex quibus facili negotio eliciuntur Salia Volatilia, inter quas primum forsan locum occupat Cochlearia, cum nonnullis Plantis Antiscorbuticis, non tamen omnibus.

CLV. Hæc autem Aromatica omnia, ut & Salia Volatilia, & imprimis Oleosa tutò usurpantur, quoties simul peccat in Ægrorum corpore *Succus Acidus*, non item quoties quantitate vel Acrimoniâ excedit *Bilis*, unde & in horum quoque admistratione convenienti prudentiâ opus est; ne plus noceant ægris, quàm prosint Medicamenta imprudenter ac temerè usurpata. Horum omnium Usus.

Medicamenta varia utiliter posse confundi.

CLVI. Sed possunt nonnunquam utiliter confundi simul Medicamenta tum Acida, tum Aromatica & Salina; quoties nimirùm aut simul quoque peccant Humores Biliosi & Acidi, aut neutri: ne nimirùm in postremo hoc casu alterutros humores augeamus in corpore, sicque noceamus ægris.

CLVII. Et ne quis Ratione suâ tumens Philosophaster in nos insurgens putet se cavillando posse Naturæ opera evertere, arguendo; Si confundantur Salina & Acida, futurum, ut illa simul effervescendo & in se mutuò agendo vim suam amittant, concentrata nempe atque simul unita.

Et quomodò.

CLVIII. Sed respondeo, illa ita debere confundi, ut illa coagulatio & concentratio intima caveatur, quod fiet, si 1°. confundantur utraque quodammodò saltem temperata, nec summè contraria. Si 2°. alia simul confundantur, quæ intimam illam impediant concentrationem. Si 3°. paulò post illam confusionem usurpentur eadem medicamenta, quæ si diutiùs serventur ita confusa, sensim uniuntur ac concentrantur intimiùs, sicque vim suam amittunt paulatim.

Hæc & Rationem & Experientiam docere.

CLIX. Atque hæc omnia non docuit nos Ratio, verùm Experientia, cui re diligentius expensâ subscripsit Ratio, patiens se informari ab Experientiâ de multis, quæ fugiunt tantisper Rationem, donec illa per sensus ipsi manifestarit Experientia.

Pituitæ glutinosæ incidentia quænam.

CLX. Sunt igitur omnia Pituitæ Glutinosæ incidendæ, attenuandæque convenientia Remedia vel Acida acriora, vel Salina lixiva, tum fixa, tum volatilia, quò referenda sunt Aromatica: quæ, uti diximus, possunt commodè simul confundi aliquando, & variis formis in usum revocari, tàm externè, quam internè.

Quâ forma exhibenda.

CLXI. Possunt enim formâ Pulveris, Pilularum, Tabellarum, Electuariorum, Potionumque variarum internè usurpari, additis sæpè aliis tum ad gratiam minùs gratis conciliandam, tum ad formam desideratam faciliùs habendam.

CLXII. Possunt eadem formâ Oleorum, Linimentorum, Unguentorum, Ceratorum, Emplastrorumve applicari externè, ac imprimis Regioni Lumbari, ubi situm est Pancreas.

Quo tempore.

CLXIII. Possunt ac debent internè usurpari præsertim ventriculo jejuno, & quidem quantitate parvâ, quoties multa in corpore occurrit Lenta Pituita, quò illa sensim emendetur, nec glutinosa ex Intestino tenui ad sanguinem deducatur.

CLXIV. Possunt eadem itidem vacuo alimentis stomacho assumi quantitate majore, quoties pauca vel nulla in tenui Intestino est collecta Pituita Glutinosa; quò citiùs & abundantiùs pertingant ad Pancreatis Glandulas, ipsosque Ductus ejus laterales obstructos, sicque faciliùs, feliciúsque solvant Pituitam obstruentem.

Quid Ægro in eorum Usu conveniat.

CLXV. Hæc eadem ut feliciùs, certiúsque suum absolvant opus, bonum est aut Corporis motu, aut Igne quovis, aut Tegumentis blandè movere sudorem; quò sic fusis & liquatis, atque commotis vehementiùs Humoribus omnibus faciliùs ad motum deducatur Pituita obstruens, sicque tollatur Intermittentis Febris Causa vera & unica.

Pituita præparata purganda.

CLXVI. Possunt in eundem finem post præviam Pituitæ universæ, si redundaverit in corpore, præparationem, exhiberi Medicamenta vel *Vomitoria*, vel etiam *per alvum purgantia*, ac præsertim *phlegmagoga*, quorum ope non semel unâ evacuatione notabili solutæ, ablatæque sunt Febres Intermittentes, dictæ tunc jugulatæ.

Venæ-sectionem subindè convenire.

CLXVII. 3°. Ad Febris Intermittentis cujusvis, quatenus eam Ductuum Pancreaticorum lateralium Obstructioni deberi existimamus, Curationem an aliquod *Remedium Chirurgicum* notum sit, quod ipsi tollendæ conducat, dubito, adeóque de ipsâ quoque Venæ-sectione, sanguinisque per ipsam emissione; utut reperiantur permulti, qui *Venam in quâvis febre*, ipsâque adeò *Intermittente* aperiendam, sanguinemque continuò mittendum censeant.

CLXVIII. Quoniam verò existimamus & nos quoque, *conducere subindè*, quamvis *non semper, in Febribus Intermittentibus Sanguinis eductionem*, videndum quo fundamento nitatur tanta, quæ hic agitari solet, Medicorum discrepantia.

Quosdam existimare in omni febre conducere Venæ-sectionem.

CLXIX. Qui *omnem Febrem*, non tantùm Continuam, sed Intermittentem quoque credunt consistere *in Calore præter naturam in Corde aucto*, atque *inde unà cum Sanguine in corpus universum distributo*: ex illo fundamento non malè concludunt, *Calorem* illum *præternaturalem minuendum* & in Corde & in Sanguine: Hoc autem cùm satis citò ac potenter efficiat sanguinis diminutio, mirum non est, si tales judicent in omni febre mittendum sanguinem.

Essentiam febris non consistere in Æstu Cordis.

Esse Febres algidas.

CLXX. Sed iidem nec probarunt, nec probabunt unquam Essentiam Febris omnis consistere in isto æstu in Corde, hinc & universo corpore præter naturam aucto, postquam dantur *Febres algidæ*, *frigore continuo*, & nullo calore aut ægris, aut medicis, adstantibusve aliis

aliis notabili *molestæ*; quas, ne suis præjudiciis valedicere cogantur homines credere, quàm scire magis apti, negant simpliciter & audacter; quoniam in auctoribus suis classicis, atque sua ex se mutuò exscribentibus, quos solos habent pro bonis, talia non legerunt, in musæo suo somniis excogitandis & conscribendis, quàm circa ægros Symptomatibus eorum observandis magis dediti: pro quibus orandum est, ut sit mens sana in corpore sano, nî & hoc ex affectione, quin & quandoque Melancholiâ Hypochondriacâ sit minùs sanum, sicut ex vultu talium tetrico & moroso facile est medicis practicis hoc deducere.

CLXXI. Sed quid dicent suffeni bonorum auctorum helluones, ac nil præterea ferè sapientes, *de frigore* tàm sæpè *per horas plures* tàm *graviter circa Intermittentium initia ægros vexante*, & lacerante, subsequente non raro Calore leni, ac nullatenus molesto?

CLXXII. Audebuntne negare, durante frigore laborare suos ægros febre? An potiùs dicent toto illo tempore tàm longo auctum esse ac concentratum in Corde Calorem suum ficititium ac præternaturalem, quamvis nec sibi nec aliis, nec ægris ullo signo observabilem, præjudicio tamen suo necessariò concludendum?

CLXXIII. Sed pro his quoque orandum, postquam mirè delirat ipsorum mens. An quæso assentiemur hominibus omnem tum ægrorum tum aliorum, tum suum sensum suis præjudiciis postponentibus, & quidem cum quotidiano ægrorum suorum detrimento? Absit, ut hoc agat vir bonus, ac Deum timens.

CLXXIV. Postquam verò non tantùm Experientiæ multiplici contradicit hominum vanorum præjudicium, sed insuper tàm sæpè successus infelicissimus eosdem vanitatis suæ convicit Sanguis in febribus Intermittentibus eductus, meritò vani homines negliguntur à Viris tum Deum timentibus, tum proximum ægrum diligentibus, ejusdemque curationem omnibus Animi sui viribus quærentibus.

CLXXV. Postquam igitur etiam nunc sub judice lis est, in quonam consistat Febris omnis Essentia, nec ulli mortalium illa est unquam concessa in Medicinâ Auctoritas, ut pro lubitu de Affectûs ullius essentiâ judicium ferat, verùm secundùm Experientiam certam & Rationem solidam; omnibus ex æquo incumbit Asserti sui probatio, quod eo ipso non probatur magis, quando plures alicui sua minimè probanti assensum suum præbent; quamvis fatear, talem assensum allicere & illaqueare rudiores ac imprudentiores, non item prudentes, nec minùs de rei veritate, quàm Ægrorum utilitate solicitos Viros.

CLXXVI. Quoniam igitur neminem novimus, qui vel olim, vel hoc etiam tempore, quin postquam publicè aliter de Febrium omnium essentiâ cœpimus ratiocinari, quàm vulgò solet, conatus fuerit Febris essentiam secundùm ea, quæ in febricitantibus observantur Symptomata, solidâ & catenatâ Ratiocinatione constituere, probare ac demonstrare, ita, ut vel vulgarem de ipsâ Veterum ac plerorumque Recentiorum Opinionem confirmaret, vel novam in medium produceret: non verebimur secundùm ea, quæ hactenus de Febrium omnium, tum præsertim Intermittentium, (quas nunc tractamus) essentiâ in medium protulimus, quæque quotidianâ continuâque cum iis, quæ in febricitantibus eveniunt, collatione indies firmiora & solidiora observamus, de Sanguinis per venam sectam missione judicium nostrum candidè ac liberè proponere, atque cujusvis Censuram æquam, non item calumniosam expetere atque exspectare. *Autoris de Venæ-sectione in febribus sententia.*

CLXXVII. Si proinde Febris Intermittentis omnis, quà talis, Causa primaria & adæquata sit Obstructio Ductuum Pancreatis Lateralium à Pituitâ in ipsis coagulatâ, Succumque allabentem tamdiu sistente, donec Acrimoniâ suâ ideò auctâ viam sibi denuò paraverit, facta, sicut indies magis magisque persuademur hanc esse causam Intermittentium Febrium unicam, non dubitamus asserere, Intermittenti Febri, quà tali, neutiquam conducere Sanguinis per apertam Venam evacuationem qualemcunque. *Intermittenti Febri non conducere Venæ-sectionem, quà tali.*

CLXXVIII. Non negamus interim, conducere aliquando in Febribus Intermittentibus Venæ-sectionem, Sanguinisque missionem, verùm non tanquam Intermittentibus Febribus, sed tanquam Symptomatibus ipsas comitantibus; de quibus agemus posteà, ubi Symptomatibus Febrilibus sua præscribemus Remedia peculiaria. *Sed propter Symptomata.*

CLXXIX. In Orientali Indiâ & Chinâ solent multi Medici ad Febrium variarum curationem Acus aureas longas ac tenuissimas in varias Corporis partes intrudere, atque, uti putant, Febres miraculosè curare: quod fieri, audivi non semel à Viris, etiam primariis ex Indiâ reducibus; quamvis rationem istius operationis verè portentosæ à Medicis istis Empiricis nullam accepissent. Modus autem administrandi & intrudendi Acus istas aureas, cum tenuissimæ sint & longissimæ, singularis est; Inter duos enim digitos longiores, indicem ac me- *In Orientali Indiâ & Chinâ Methodus curandi febres.*

medium, Acus illas, quales ipse vidi & manibus tractavi meis, sensim per cutim circa varios articulos intrudunt per modum terebrationis. Non potui autem hactenus ex tali Acuum aurearum immissione rationem ullam curationis febrium, aliorumque affectuum tam prodigiosæ comminisci.

Ægrum, sublata febre, nondum esse curatum.

CLXXX. Cæterùm non putandum, Ægrum Intermittente Febre laborantem curatum, quoties sublata est ista Febris, nî cætera Humorum vitia, si quæ concurrerint, fuerint simul sublata, quoniam sæpenumerò recidivas patiuntur aliàs ægri, vel in alios incidunt affectus, si notata permaneant vitia; quibus proinde sua debetur Medicina.

Sed insuper Humorum vitia tollenda.

CLXXXI. Non immeritò igitur partem Curationis Febrium nostrarum Epidemicarum, quas Intermittentes fuisse docuimus, posuimus in Humorum quorumvis in Ægrorum nostrorum corporibus peccantium *Correctione*, quin aliquando *Diminutione* quoque per *Evacuationem multifariam.*

Secunda Curationis pars in humorum peccantium correctione, & evacuatione.

CLXXXII. Postquam verò ostendimus, peccasse in plerisque non tantùm *Bilem Acrimoniâ & Volatilitate auctis*: verùm *Pituitam* quoque *viscositate nimiâ*; ipsumque *Humorem Melancholicum sive Pancreaticum Aciditate*, & quandoque *Austeritate excedente*: in horum omnium tum *Correctione*, tum subinde *Diminutione ac Evacuatione* consistet secunda Curationis nostræ pars.

Remedia Diætetica Bili Acriori temperandæ utilia. 1°. Aër.

CLXXXIII. Et primò quidem quoad Instrumenta, Remediaque *Diætetica*, *Bili Acriori temperandæ*, conducit 1°. *Aër* ad frigiditatem blandam vergens, non autem asper ac Borealis, à quo irritatur potiùs, quàm ut corrigatur aut temperetur Bilis Acrior.

2°. Alimenta subpinguia. Farinæ subpingues.

CLXXXIV. 2°. *Alimenta subpinguia*, atque *farinæ subpingues*, hordeique adeò, & amygdalarum dulcium Emulsiones; Talibus enim leniuntur, obducuntur, obtunduntur que partes Bilis acriores, non item ad æstum majorem producendum irritantur, exacerbanturve, quod sedulò hic cavendum, alterumque curandum.

Jusculа Carnium juniorum Animalium.

CLXXXV. Hùc faciunt *Juscula Carnium à junioribus animalibus petitarum*, quippe quæ subpinguia sunt, egregiamque continent *gelatinam*, quæ Bilis acrimoniam demulcet, obtunditque.

Potus tenuis & paucus.

CLXXXVI. Potus conducit similis, paucusque, Cerevisia tenuis, ex hordeo præsertim satis cocto, ut & ex fagopyri semine ex parte parata; Laudantur quoque ptisanæ ex hordeo mundato, glycyrrhizæ radice, passulis majoribus, ac similibus paratæ; ipsæque adeò emulsiones modò laudatæ; quorum ope mirum quàm egregiè corrigatur, temperetur que Bilis acrimonia excedens.

3°. Corporis quies. 4°. Somnus longior.

CLXXXVII. 3°. Ad Bilis acrimoniam temperandam confert quoque *Corporis quies*; atque 4°. *Somnus longior*, quorum respectu quoniam minùs consumuntur Animales Spiritus, eorum pars solitò major ad Bilem pergit, quàm temperat, ipsiusque acrimoniam minuit.

5°. Hilaritas & Mœror levis.

CLXXXVIII. 5°. Inter *Animi Affectus* ad Bilem acriorem temperandam conducit tum *Hilaritas*, tum *Mœror* levis, non item gravis: quoniam in Hilaritate functiones omnes obeuntur perfectiùs, ipsique Animales Spiritus & generantur, & quaquaversum propelluntur copiosiùs, ergo ad Bilem quoque, quam temperent.

A quo Succus Melancholicus fit austerus.

CLXXXIX. A mœrore autem levi Succus Melancholicus redditur blandè austerus, qui acriori junctus Bili non valdè molestam excitat Effervescentiam, quin potiùs leviorem, concentratis mox partibus Bilis acrioribus cum Succo Pancreatico blandè parùmque austero.

Bilem volatiliorem figunt. 1°. Alimenta, seu Condimenta subaustera.

CXC. Eandem *Bilem Volatiliorem* blandè *figunt* 1°. *Alimenta* vel potiùs *Condimenta subaustera*, Omphacium, aliique Succi fructuum ferè maturorum, Succus Granatorum acido-dulcium, &c.

2°. Aër subasper.

CXCI. 2°. *Aër* subasper ac Orientalis vento blando perflatus.

3°. Mœror.

CXCII. 3°. *Mœror Animi* tum *levis*, tum *gravior*, cùm Austerum in corpore augeat; à quo vincitur, figiturque quasi Bilis.

Bilem evacuant Pruna exsiccata.

CXCIII. *Bilem* eandem copiâ simul auctâ peccantem minuit ac evacuat inter Diætetica Remedia, quicquid leniter alvum sollicitat; quod imprimis blandè præstant *Pruna exsiccata*, & cruda, coctave usurpata; quæ admodùm leniter Bilem evacuant.

Pituitæ viscosiori corrigendæ conducit 1°. Aër serenus.

CXCIV. *Pituitæ* similiter *viscosiori corrigendæ* conducit 1°. *Aër serenus*, ac mediocriter saltem *æstuans*, qui sicut rarò fuit talis observatus hoc anno, ita necesse habuit talis arte parari, concluso in conclavi mundo ipso ægro, excitatoque in ipso Igne luculento; dispersis per pavimentum, aut suspensis ex tabulato, appensisve parietibus plantis aromaticis suaveolentibus, ægroque gratis.

2°. Alimenta Spirituosa, vel Acidis & Aromaticis condita.

CXCV. 2°. Eidem Pituitæ viscosiori corrigendæ conducunt *Alimenta* tum *Spirituosa*, tum *Acidis* vel *Aromaticis Condita*, Vinum generosum, modisve variis factum Medicatum & Aromaticum; Condimenta verò petenda ex Aromatibus, Cinnamomo, Nuce moschatâ, Mace-

Macere, Garyophyllis, Pipere, partibusve quibusvis plantarum Aromaticarum, radicibus, lignis, corticibus, foliis, floribus, fructibus, seminibus, &c.

3°. Exercitia, & Motus Corporis. CXCVI. 3°. Eandem Pituitam viscosiorem corrigunt *Exercitia & Motus Corporis diuturna* & satis vehementia.

4°. Vigiliæ. CXCVII. Ut & 4°. *Vigiliæ* quoque, licet debiliùs illæ id præstent.

5°. Ira. CXCVIII. 5°. Inter *Animi Motus* plurimùm præstat *Ira*, dummodò non sit nimia, nec diutiùs durans; propter quam Bilis reddita acrior non parùm incidere solet Pituitam Glutinosam.

Humori Melancholico Acidiori temperando conducit. 1°. Aër Calidior. CXCIX. *Humori Melancholico Acidiori temperando* conducit 1°. *Aër calidior* ac serenus, quoties talis haberi à Solis æstu potest, qualem hoc anni tempore frustrà desideramus: Ejus tamen vices gerere potest *Ignis ex lignis suaveolentibus, juniperino,* ac similibus accensis paratus. Vis namque istorum lignorum aromatica & sale volatili blando abundans unà cum Aëre inspirata sensim temperat in nobis Acidum exuperans.

2°. Alimentum temperatum, sed Aromaticis conditum, &c. CC. Eidem humori Melancholico Acidiori temperando conducit 2°. quodvis *Alimentum temperatum*, sed *Aromaticis conditum*; ut & quodvis Alimentum *valdè Spirituosum*: denique quodvis Alimentum *Pinguedine subtili præditum*.

Alimentum temperatum quale. CCI. Dixi 1°. *Alimentum temperatum*, hoc est, blandissimum, atque nullo modo à mediocritate recedens, penè insipidum ac inodorum, non valdè pingue aut spirituosum, quale sunt plerorumque Animalium juniorum carnes, ova, panis, &c.

Quid præstet. CCII. Tale Alimentum per se Humores quosvis acriores lenit ac demulcet; potentiùs autem ac efficaciùs idem Humori acido præstat beneficium, ubi *Aromaticis est Conditum*; à quibus scilicet Aciditas infringitur, temperaturque aptissimè.

Alimentum spirituosum in quibus reperiatur. CCIII. Dixi 2°. conducere *Alimentum valdè spirituosum*, quod imprimis observatur in Potu, Vino putà generoso, aliove quovis potu Vinoso vel Spirituoso, Cerevisiâ potentiore, Hydromelite, Succo fructuum quorumvis, pomorum, pyrorum, &c. fermentato, ac Vinum mentiente.

Alimentum pinguedine subtili præditum quid præstet. CCIV. Dixi conducere 3°. *Alimentum pinguedine subtili præditum*, cujus ope quodvis Acre demulcetur & obtunditur, ac semper absque ullâ noxæ ullius formidine Acidum.

CCV. Subtilem laudavi pinguedinem, & maximè fluidam, quippe quæ parum in se continet Acidi, quod majori copiâ inest pingui coagulato, quale sebum, postquam omnis ab Acido fit pinguis coagulatio.

Pinguedines Aromaticas esse Medicamenta. CCVI. Nullam hîc facio Pinguedinis Aromaticæ, Oleorum putà stillatitiorum, mentionem, cùm hæc Pinguedo neutiquam pro Alimento, sed pro Medicamento sit habenda.

3°. Corporis motus moderatus. CCVII. Acido humori temperando conducit 3°. *Corporis motus moderatus*, non item immoderatus, ut nec otium & quies multa. Moderato namque corporis Motu perfectiùs obeuntur Universæ corporis humani Functiones, promoveturque Spirituum Animalium generatio & quaquaversùm propulsio, unde blandiores existunt Humores quivis, adeóque Melancholicus quoque, quem optamus temperatum.

Immoderatus motus quid efficiat. CCVIII. Immoderato verò Corporis Motu sicut multi exhauriuntur Spiritus Animales, ita destituuntur necessariò iisdem Humores omnes, qui proinde tunc existunt Acriores.

Quid torpida quies. CCIX. Quiete autem torpidâ sicut segniùs obeuntur omnes hominis Functiones, ita minùs sufficienter fermentatis tunc Alimentis pauciores Spiritus separantur in Cerebro, pauciores proinde quaquaversùm feruntur ad partes omnes, minúsque ab ipsis temperantur humores Acres, ipseque adeò Succus Melancholicus præter naturam existens Acidior.

4°. Vigilia moderata. CCX. Huic eidem Succo Melancholico Acidiori temperando conducit 4°. *Vigilia moderata*, non item nimia, vel Somnus multus; cujus cùm eadem sit penè ratio, quæ motûs & quietis, non est quod actum agamus, eandemque cramben bis coquamus.

5°. Ira. CCXI. Huic Succo Acidiori temperando conducit 5°. ex *Animi Affectibus Ira*, sed moderata potiùs, quàm excedens; cujus vi agitatur solitò magis, & quaquaversùm propellitur Bilis, quæ Succo Acido permista ipsum reddit magis temperatum.

Humori Melancholico Austeriori conducit. 1°. Aër blandè æstuans, & serenus. CCXII. Eidem autem *Humori Melancholico Austeriori* corrigendo conducit 1°. *Aër blandè æstuans*, & multùm *serenus*, cujus ope sicut Fructus omnes primùm Austeri, Acerbique paulatim dulcescunt, Acerbitatem saltem suam mutant, ita non improbabile, ab eodem Humorem Acerbum in nobis existentem fieri blandiorem, & quasi dulcescere.

2°. Alimenta spirituosa & Aromatica blandiora. CCXIII. Eidem Humori Austeriori corrigendo conducunt 2°. *Alimenta Spirituosa, & Aromatica blandiora*; Vinum generosum, Vinique Spiritus suavissimus, qualem exhibet Vinum Malvaticum, & quodvis rubrum dulce.

CCXIV. Aromata blandiora condimenti-

ti loco addi possunt & Cibis & Potui cuivis.

3°. Gaudium perseverans.

CCXV. Eidem Austeriori humori corrigendo conducet 3°. ex Animi Affectibus *Gaudium perseverans*; Mœroris noxas, ideóque Austeritatem quoque tollens ac emendans.

4°. Motus corporis Mediocris.

CCXVI. Eidem Austeriori humori corrigendo tantillùm conferet 4°. *Motus corporis mediocris*, quatenus Animales Spiritus quaquaversùm propellit, unde ad Pancreas quoque delati Humorem Melancholicum blandiorem præstant.

5°. Somnus aliquanto longior.

CCXVII. Eidem humori Austeriori corrigendo plus conferet 5°. *Somnus aliquantò longior*, quàm *Vigilia*, vel minimùm excedens; quoniam *durante Vigiliâ non tàm propelluntur* quaquaversùm, sicut fieri diximus ob motum, *quàm exhauriuntur, consumunturque Spiritus Animales*, unde propter vigiliam semper Acriores fiunt omnes in corpore humores, nunquam blandiores, quod de motu blando dici non potest. In hoc ergo differunt imprimis hæ duæ res nonnaturales, Somnus Vigiliaque, atque Quies Motusque.

In quo differant Somnus Vigiliaque & Quies Motusque.

CCXVIII. Propter Vigiliam etenim semper consumuntur copiosi Animales Spiritus, quatenus tàm Internis, quàm Externis sensibus inserviunt, & utrobique pereunt. Propter motum verò levem, blandumque non tàm consumuntur, quàm augentur in corpore Spiritus Animales, quatenus ejus ope functiones omnes excitantur, perfectiúsque obeuntur, unde ipsa quoque Alimentorum Fermentatio in Ventriculo, eorundem secretio in tenui Intestino, Chyli Cor versus propulsio, Ignis vitalis generatio in Corde, Sanguinisque elaboratio ibidem, & motus per vasa redduntur perfectiores, unà cum Animalium Spirituum in Cerebro secessu, atque quaquaversùm per nervos motu; quod frustrà expectabis à Vigiliis, quæ functiones istas omnes labefactant potiùs, quàm ut ipsas juvent, sicut id quotidiana testatur experientia; quâ constat, durante Somno easdem commodiùs absolvi, quàm durante Vigiliâ.

Motus blandus quid præstet?

CCXIX. Sed dicet aliquis: non videntur hæc satis quadrare, postquam, si somnambulos exceperis, frustrà quis exspectaverit blandum corporis motum durante somno; quibus tamen duobus adscripsi modò Functionum naturalium promotionem.

Vigilia duplex.

CCXX. Cui respondeo, quamvis Corporis motus non soleat fieri durante Somno, sed vigiliâ: vigiliam tamen esse diversam; aliam, in quâ potenter agunt sensus externi, aut interni, aut utrique; aliam, in quâ si non ferientur ipsi, agunt tamen potenter, aut valdè attentè nulli.

CCXXI. Vigilia Ergò propriè dicta, in quâ in opere attento versantur sensus, Animales Spiritus exhaurit multos: vigilia autem impropriè dicta, in quâ parùm occupantur Sensus, talem non affert nobis Animalium Spirituum jacturam.

Propriè dicta.

Impropriè dicta.

CCXXII. Quoties proinde opponimus effectus Vigiliæ Motûs effectibus, toties intelligimus Animali motui copulatam vigiliam inertem, non laboriosam, Spiritusque consumentem: si quis enim attentione magnâ consideraverit objecta præsentia, vel absentia, dum corpus mediocriter atque blandè movet, exhauriuntur quidem multi Spiritus, sed propter Mentis operationes sensibus junctas, non item propter corporis motum blandum; cui si copuletur vigilia negligens, nulla observabitur spirituum animalium jactura notabilis; cujus ego sequentem puto rationem, quoniam animales spiritus motui animali servientes videntur maximâ sui parte ad sanguinis massam redire, imprimis quando nullus illi comes est sudor; quod in Sensuum tum externorum, tum internorum operationibus evenire nondum adducor, ut credam; quin potiùs videntur mihi tunc, si non omnes, plerique saltem perire; quocirca forsan tanta virium animalium dejectio, atque ad corpus movendum, ulteriúsque meditandum, sensibusque externis utendum impotentia consequitur attentam meditationem, sensuumque externorum operationem protractam & in objecta cum attentione directam.

Quo respectu effectus Vigiliæ Motûs effectibus opponantur.

CCXXIII. *Humorem Acidum, Austerioremque* priùs correctum *quæ educant, Evacuentque Alimenta, vel Condimenta*, vix occurrunt, præter *Sambuci, ac Ebuli folia teneriora, & nondum explicatos ipsorum flores*, si parùm decoquantur, & in principio aut medio prandii, cœnæve cum Aceto, vel aliter usurpentur; Alvum namque subducunt, atque humores Serosos blandè expurgant, & aliquando etiam per vomitum.

Humorem Acidum, Austerioremque correctum educunt Sambucus ac Ebulus.

CCXXIV. Atque hæc fuêre Instrumenta Diætetica Humoribus in Ægrorum nostrorum corpore vitiatis, adeóque Bili acriori & volatiliori; Pituitæ verò Glutinosiori; atque Succo Melancholico Acidiori, Austeriorive corrigendis atque minuendis utilia; proximum est, ut nunc Pharmaceutica quoque proponamus, exponamusque.

Instrumenta Pharmaceutica Humoribus vitiosis corrigendis atque minuendis utilia.

CCXXV. *Bili* proinde *Acriori temperandæ* conducunt 1°. Omnia *Acida*, præferendo semper *blandiora*, quippe quæ cum minore Cor-

Bilem Acriorem temperant 1°. Acida, blandiora.

Corporis læsione, Humorumque agitatione opus suum absolvunt.

CCXXVI. Inter Acida blandiora laudo imprimis *Subaustera*, quippe quæ Bilis Acrimoniam Salinam potentiùs reprimunt & infringunt, blandè tamen.

Subaustera.

CCXXVII. Conducunt Bili Acriori temperandæ 2°. *Subpinguia*, simulque *Aquea*, & imprimis Emulsiones, ex Leguminibus, Nucleis, Seminibusve paratæ: ex hordeo putà, Amygdalis dulcibus, Seminibus frigidis majoribus dictis, Papaveris Albi, &c. Terræ pingues.

2°. Subpinguia, simulque aquea.

CCXXVIII. Conducunt Bili Acriori temperandæ 3°. *Spirituosa*, sed non nisi cautissimè usurpata, & in iis tantùm, in quibus eadem minùs est inflammabilis; ne plus noceant, quàm prosint, præferenda proinde duo præmissa, utpote tutiora.

3°. Spirituosa.

CCXXIX. Sed conducunt quoque 4°. *Aquea*, licet potiùs diluant & debilitent Bilis Acrimoniam, nec ipsam propriè corrigant, temperentque.

4°. Aquea.

CCXXX. Eandem *Bilem Volatiliorem figunt* præ aliis omnibus *Subaustera*, de quibus egimus sæpissimè, ut non videatur opus eadem iterum repetere.

Bilem Volatiliorem figunt subaustera.

CCXXXI. *Bilem copiâ excedentem*, ideóque *minuendam educunt* 1°. *sursum* commodissimè ac tutissimè *Antimonialia* Medicamenta ritè parata & usurpata.

Bilem evacuant. 1°. Sursum commodissimè Antimonialia.

CCXXXII. Eandem 2°. *deorsum educunt Rhabarbarum*, *Tamarindi*, *Scammonium*, *&c.* de quibus omnibus quoniam sæpiùs egimus, plura nunc addere, aut eadem repetere, non videtur operæ pretium.

2°. Deorsum Rhabarbarum Tamarindi, Scammonium.

CCXXXIII. *Pituitam Glutinosiorem* ac *viscosiorem incidunt* 1°. Omnia *Acida*, non item Austera. 2°. Omnia *Aromatica & Sale Volatili* Acri prædita. De quibus abundè actum est à nobis in superioribus. Huc referri debent ex *utrisque mistis composita* medicamenta, quò referendum *Oxymel Scylliticum*, & similia plura.

Pituitam Viscosam quænam incidant.

CCXXXIV. *Pituitam viscosiorem incisam diminuunt*, *evacuantque Phlegmagoga* dicta, *Agaricus*, *Hermodactyli*, *Turpetum*, *Colocynthis*, *Aloë*, &c. atque inter Chymica quævis arte ritè parata *Mercurialia*, quæ omnibus aliis facilè palmam præripiunt.

Incisam quænam evacuent.

CCXXXV. *Humorem Melancholicum*, Pancreaticumve Acidiorem corrigunt temperantque 1°. *Aromatica* omnia, & *Sale tum fixo*, *tum Volatili prædita*, sæpiùs à nobis memorata, cum quibus concentrari solet Acidum, ac infringi.

Humorem Melancholicum acriorem temperant. 1°. Aromatica.

CCXXXVI. 2°. *Spirituosa*, & imprimis *Aromaticis juncta*.

2°. Spirituosa.

CCXXXVII. 3°. *Subpinguia*, & quidem *volatili & aromaticâ pinguedine* prædita, quò revocanda Olea stillatitia, & inter ipsa cæteris præferenda benigniora.

3°. Subpinguia.

CCXXXVIII. Sed conveniunt hîc quoque *Subpinguia Aquea*, *Emulsiones* putà modò in Bilis correctione laudatæ.

CCXXXIX. Eundem *Humorem Austeriorem* præ aliis omnibus efficaciter atque blandè corrigunt, emendantque *Salia volatilia*, & inter alia Spiritus salis Armoniaci, omnibus hactenus mihi notis *Aromaticis* præferendus, quamvis & illa hîc conveniant, ut & *Spirituosa*; non item *Pinguia*, exceptis nonnullis *Oleis stillatitiis*, *flatus dissipare aptis*.

Ut & Salia volatilia.

CCXL. Humorem autem *Melancholicum* tàm acidiorem, quàm austeriorem correctum, atque ex parte saltem emendatum *redundantem minuunt* ac educunt *Hydragoga* dicta, *Ebuli & Sambuci* Radicum, atque Ramorum Cortex, folia, floresque nondum explicati; *Semina Carthami*, *Mechoacannæ* atque *Jalappæ* Radices, *Gummi Gotte*, &c. De quibus quoque egimus, agemusque sæpiùs.

Humorem Melancholicum correctum quænam educant.

CCXLI. Atque sic paucis & tanquam in compendio dedimus Instrumenta Pharmaceutica Ternario Humorum in Epidemiâ nostrâ febre vitiatorum corrigendo, minuendoque convenientia; videndum proinde, an Chirurgia quoque aliqua nobis queat suppeditare in hunc finem utilia.

Instrumenta Chirurgica Humoribus vitiosis corrigendis & minuendis apta.

CCXLII. Quamvis autem Parisienses Medici plerique Affectibus quibusvis curandis *Sanguinis missionem* optimum & unicum penè arbitrentur remedium, non possumus tamen nos idem cum ipsis sentire, atque in Humoribus ternis vario modo peccantibus emendandis, aut minuendis, aliquid eam præstare posse non putamus, postquam nulla ejus afferri potest ratio probabilis, nulla observatio certa: quin contrarium potiùs suadet ratio, testaturque idipsum experientia.

Sanguinis missionem affectibus quibusvis non conducere.

CCXLIII. Non negamus quidem, potuisse aliquando in nostrarum Febrium Epidemiarum curatione cum utilitate adhiberi Venæsectionem; negamus tamen illam profuisse, quatenus ejus ope *Bilis* fuerit reddita minùs Acris, vel Volatilis; multò minùs *Pituita* minùs viscosa; vel Succus Melancholicus minùs Acidus vel Austerus.

Nec in Epidemiâ febre humoribus vitiosis.

CCXLIV. Censemus igitur, potuisse quidem adhiberi externè Auxilia, remediaque humores notatos emendantia, sed quæ potiùs pro

Externa remedia utilia quidem fuisse.

Pharmaceuticis, quàm Chirurgicis habenda sint; quamvis de nomine cum nemine litem hîc putemus movendam.

Symptomatum curatio.

CCXLV. Pergemus proinde ad tertium Curationis nostræ Caput, *Symptomatum* putà *multifariorum Ægris* nostris *molestorum Sublationem aut Mitigationem* saltem; singula igitur ordine prosequamur.

Curatio Anxietatum & Dolorum circa præcordia.

CCXLVI. Inter ista Symptomata primum locum dedimus *Anxietatibus, Doloribusque circa præcordia, & imprimis superius Ventriculi Orificium, & continuè & maximè cum Febris exacerbatione novâ ægros vexantibus.*

CCXLVII. Has Anxietates, hosque Dolores cùm deduxerimus à *Flatibus* Ventriculum, Partesque vicinas *distendentibus*, & ab *iisdem, vel halitibus Acrimoniâ suâ* easdem partes *rodentibus*, nemo non videt, *mitigandis tollendisve* illis *Anxietatibus Doloribusque* convenisse omnia tum *genitos flatus, halitusque discutientia & demulcentia*, tum *eorundem ortum impedientia*, quin *causas ipsorum emendantia vel educentia.*

Quænam ad flatus discutiendos conferant.

CCXLVIII. Inter *Res nonnaturales* discutiendis Flatibus confert aliquid *Aër* ad caliditatem vergens ac serenus; ut & *Alimentum Spirituosum, Condimentumque Aromaticum*, ac præsertim ex *carminantibus* dictis, Seminibus putà Cumini, Carvi, Fœniculi, Anisi, &c. Macere, Nuce Moschatâ & similibus paratum: atque *demum Corporis motus* moderatus, sed ad Sudorem blandum usque protractus.

CCXLIX. Ex *Pharmaceuticis* Remediis conveniunt *Flatibus discutiendis* eadem *carminantia* dicta, sed sine Alimentis usurpata, & quidem formâ variâ; Pulveris, Decocti, Potionis, Tincturæ, Olei stillatitii, Conditi, Tabellarum, Pilularum, & quâvis aliâ, Unguenti, Linimenti, Cerati, &c.

Flatibus Acribus temperandis quænam conducant.

CCL. Iisdem *Flatibus & Halitibus Acribus temperandis* conducunt ex rebus nonnaturalibus *Alimenta* subpinguia, Juscula, Emulsiones, &c.

CCLI. Ex *Pharmaceuticis* tum *Anodyna*, tum *Narcotica*, ut & *Spirituosa & Oleosa*, & *Aromatica*, & Sale Volatili blando sive Oleoso prædita, qualia sunt multa Olea stillatitia, sed minùs Acria, uti Anisi, Fœniculi, Corticum Arantiorum, Citriorum, &c. de quibus omnibus sæpiùs egimus.

CCLII. Huc referenda iterum externa; Olea, Linimenta, Unguenta, Emplastra, & similia lenientia, & humores, halitusque Acres temperare apta: quæ si quis ad Chirurgica Remedia putet revocanda, per me licet.

CCLIII. *Materiam flatuum, Pituitam viscosam, Efficientemque Causam, Bilem Acriorem,* quæ corrigant Remedia tum Diætetica, tum Pharmaceutica, enumeravimus nuper in Humorum vitiatorum Curatione.

Generationem flatuum impedire Opiata.

CCLIV. *Generationem Flatuum impediunt* præ aliis multis *Opiata*; Theriaca, Mithridatium, Philonium Romanum, Requies Nicolai, &c.

Eadem Dolores lenire.

CCLV. Eadem *Opiata* præ aliis omnibus vulgò notis *Dolores* quosvis lenire solent ac demulcere, junctis præsertim aliis, quæ hîc Flatibus, Halitibusque noxiis curandis docuimus utilia; dum non tantùm Humores plerosque corrigere apta sunt nata, & flatus dissipare, verùm insuper sensum sopire, atque sic somnum blandum producere.

Nauseæ & Vomitûs curatio.

CCLVI. Secundùm inter Symptomata Ægris nostris molesta locum dedimus *Nauseæ atque Vomitui* Humorum in superioribus notatorum, *Pituitæ* variæ, *Bilis amaræ*, atque *Melancholiæ Acidæ.*

Eorum Causæ.

CCLVII. Causam verò tum Nauseæ, tum Vomitûs diximus esse *Humores hos* modò dictos, vitiosè effervescentes, atque suâ acrimoniâ Intestinum tenue ac Ventriculum mordicantes, tum *Bilem* volatilitate auctâ viam sursùm affectantem, & notatam modò irritationem sursùm dirigentem.

Et Remedia.

CCLVIII. Utrique proinde notato Affectui tum mitigando, tum tollendo conveniunt, quæcunque 1°. *Humorum* præfatorum *acrimoniam temperare*, & vitiosam ipsorum Effervescentiam corrigere, aut cohibere. 2°. *Bilis volatilitatem figere.* 3°. *Partium affectarum Sensum sopire*, atque 4°. *Partes vomendi* conatu, vomituve defatigatas, *debilitatasque recreare* possunt.

CCLIX. Quæ Humores quovis modo acres temperant, enumeravimus non semel in superioribus.

CCLX. Ut & quæ Bilis Volatilitatem figere possunt, proposuimus.

Partium affectarum sensum sopire Anodyna & Narcotica.

CCLXI. Partium affectarum sensum irritatione multâ, continuâve, valdéve molestâ magis acutum redditum sopiunt blandè Anodyna, potenter Narcotica, conveniente quantitate ac modo usurpata.

Eorum Usus.

CCLXII. Quantitate parvâ exhibentur tutissimè, postquam sæpiùs & tamdiu possunt exhiberi, donec optatum obtineatur beneficium.

CCLXIII. Usurpari possunt hîc tum externè, tum internè, & quidem formâ variâ, & imprimis Ægris gratiore & acceptiore, Exempli gratiâ internè formâ Pilularum, Electuariorum, Tabellarum, Potionum, &c.

Partes affectas &

CCLXIV. Partes hîc affectas & vomendi conatu

Vomitu labefactatas quænam reficiant. conatu irrito, ipsove vomitu labefactatas, defatigatas, debilitatasque reficere solent post sedatum priùs Vomitum, Nauseamve, tum Aromatica blandiora, tum Spirituosa Aqueis diluta, & dulcibus gratiora reddita, Potionis præsertim formâ, cochleatim exhibenda, & quandoque Conditi formâ usurpata.

CCLXV. Huc spectant Conservæ Borraginis, Menthæ, Flor. Rorismarini, Cortices Citri, & Arantiorum conditi, Radices Enulæ campanæ, Zingiberis, & similes itidem conditæ, Nux Moschata & juglans condita, &c.

CCLXVI. Huc faciunt Vina Medicata & Aromatica; & imprimis Aquæ vitæ multifariæ, vitæ Matthioli, stomachicæ, & similes plures.

CCLXVII. Hisce si Opiata admisceantur, utrique Indicationi postremæ conducent simul.

Frigoris Calorisque febrilis cum sudore Curatio. CCLXVIII. Tertium inter Febris nostræ Epidemicæ Symptomata locum assignavimus *Frigori*, *Calorique Febrili* per Paroxysmos repetenti, atque diversimodè Ægros afficienti, ac ferè *cum Sudore* recedenti.

Frigoris Causa. CCLXIX. *Frigoris* hujus febrilis eandem putavimus causam, quæ solet esse frigoris omnes penè Intermittentes Febres comitantis; *Succum* nempe *Pancreaticum* stagnatione in uno, vel pluribus Lateralibus Ductibus *Acidiorem factum*, atque post perforatam Pituitam Obstruentem in tenue Intestinum certis temporibus effusum, ibidemque *cum Bile* nunc priùs corruptâ, nunc adhuc integrâ *vitiosè Effervescentem*, *Halitusque Acidiusculos & ad Cor*, *& ad partes alias deferendos excitantem*, qui hunc *Frigoris Sensum* in partibus sensilibus *producant*, & quidem tamdiu, quamdiu imperium in Bilem obtinet notatus Succus Acidior.

Curatio quibus absolvatur. CCLXX. Unde facilè patet, *Frigoris hujus febrilis curationi* convenire 1°. quæ *Obstructionem* in Ductibus Pancreaticis *solvant tollantque*. 2°. quæ *Succum* stagnatione *Acidiorem* factum corrigant. 3°. quæ *Effervescentiam vitiosam reprimant*, *aut emendent*. 4°. quæ *Halitus Acidiusculos temperent*. 5°. quæ *Caloris sensum in partibus excitent*.

CCLXXI. 1°. Quæ Obstructionem notatam tollere possint, pluribus proposuimus in superioribus.

CCLXXII. Ut & 2°. quæ Succum Acidiorem corrigere valent.

CCLXXIII. Quin & 3°. quæ vitiosam Effervescentiam queant compescere, Opiata.

CCLXXIV. 4°. Halitus Acidiusculos temperabunt eadem, quæ Succum Acidiorem, si fuerint multùm Spirituosa & Volatilia.

CCLXXV. 5°. Caloris sensum in partibus quibusvis excitabunt, & Aëris Calor auctus, quò tegumenta referimus; & Potus generosus, & Corporis Motus aliquanto validior, & quandoque Ira vehementior; & potentissimè Sudorifera ex Aromaticis & Spirituosis parata, si Sudor sequatur. Calorem quænam excitent.

CCLXXVI. *Caloris* autem *Febrilis Causam* primariam judicavimus *Bilem*, tum ab externis Causis, atque in nostrâ febre à præcedente solis æstu, & in quibusdam ab Alimentis quoque *auctiorem*, *Acrioremve*, tum à Succo Pancreatico febriles Paroxysmos pariente ampliùs *corruptam*, & postquam illius vis desiit propter Effervescentiam etiam tunc & in tenui Intestino, & in Corde vitiatam loco frigoris nunc vicissim *Calorem auctiorem in corpore producentem*. Caloris febrilis causa.

CCLXXVII. Adeò ut Caloris hujus Febrilis curatio pendeat 1°. à *Bilis auctioris diminutione*, *& Acrioris contemperatione*. 2°. à *Bilis* propter vitiosam Effervescentiam *corruptæ correctione*. 3°. *ab Effervescentiæ utriusque* tàm in tenui Intestino, quàm Corde *Ardentioris*, atque *Sanguinem* universum solito *magis rarefacientis sedatione*. 4°. ab *Æstûs* in corpore universo *aucti compressione* aut sublatione. Ejus Curatio quibus perficiatur.

CCLXXVIII. 1°. *Bilem quæ minuant*, *temperentque*, docuimus in superioribus.

CCLXXIX. 2°. *Bilem ab Effervescentiâ vitiosâ corruptam quæ corrigant restituantque*, an hactenus nota sint, valdè dubito, postquam Corruptio ista qualis sit, & in quo consistat, nos adhuc latet; quocirca hanc difficultatem ampliùs examinandam censeo, priusquam quid solidi ad ejus solutionem afferri queat, à me saltem, qui necdum mihi hac in parte possum satisfacere. Quænam Bilem ab Effervescentiâ vitiosâ corruptam corrigant.

CCLXXX. 3°. *Effervescentiam* & in tenui Intestino, & in Corde præsertim *ardentiorem*, *auctamque Sanguinis rarefactionem sedant*, tum omnia *Acida*, potenter id præstantia, in potu præsertim usurpata; tum *Oleosa Aquea*, qualia sunt Emulsiones, debiliùs idem efficientia; tum *Sanguinis missio*, & *Halitibus Acrioribus* unà cum Sanguine copiosiùs tunc erumpentibus, & ipso *sanguine* suâ effusione locum reliquo faciente, sicque *suffocationis metum minuente aut tollente*, simulque Corporis æstum notabiliter compescente: quâ imprimis ratione ardori febrili temperando putamus conducere Sanguinem per Venam sectam eductum. Effervescentiam in tenui intestino & corde ardentiorem quænam sedent.

CCLXXXI. 4°. *Æstus in universo corpore auctus minuitur*, *tolliturque* modò laudatis ad Effervescentiam ardentiorem sedandam remediis; quibus addi possunt *Aër frigidior*, vel quovis Æstum auctum quænam minuant & tollant.

modo refrigeratus; *Potus Aqueus & Acidiusculus*; *Corporis quies, ac Somnus*, & aliqualis *denudatio*; cavendo semper, ne ab uno extremo incidamus in aliud, & mutatione magnâ, subitaneâque in periculum novum conjiciamus ægros.

Sudoris spontè prodeuntis causæ.

CCLXXXII. *Sudoris* plerisque *spontè prodeuntis Causas* posuimus tum *Præcordiorum Anxietates*, propter quas utplurimùm erumpit Sudor; tum *Halitus febriles* in Paroxysmorum declinatione per cutis poros Sudoris formâ exhalare solitos; tum *Potum copiosum* ob urgentem sitim haustum, atque Sudoris eruptionem promoventem.

Qui non impediendus, sed promovendus.

CCLXXXIII. Hic *Sudor*, quatenus ægros levare solet, haud impediendus, sed partim *potu concesso*, partim *grato Sudorifero* exhibito blandè *promovendus*, additis, quæ Anxietates Cordis minuant, de quibus jam actum.

Sitis curatio.

CCLXXXIV. Quartum inter Symptomata molesta locum tribuimus *Siti* admodùm gravi, postquam cum *plerorumque Potuum Fastidio* fuit conjuncta.

Ejus causa.

CCLXXXV. Hanc adscripsimus *Bili*, partim *per se*, hoc est, ab Aëris vitio, partim *per accidens*, hoc est, ab Effervescentiâ febrili *Acriori factæ*; partim *utrique Acri, Salino & Acido* vitioso & simul confuso; partim *Muco & Salivæ viscosiori Linguam obducenti*, atque *Gustum pervertenti*.

Per Acidulas fuit curata.

CCLXXXVI. Hujus *non minùs depravatæ, quàm auctæ Sitis* cum Causa fuerit multiplex ac mirè confusa, non mirum, si non minùs Medicos confuderit, quàm ægros convenientis Potûs selectio: adeò ut non nisi seriùs potuerit superari, ac nullo potu citiùs, quàm per *Acidulas*, quoties illas ferre potuerunt, ac bibere optarunt Ægri: Hæ namque tum *Bilem acriorem corrigere*, tum *utrumque Acre* quodammodò *temperare* ac emendare, tum *Mucum, Salivamque Glutinosiorem incidere*, ac *diluere*; omnesque hos humores partim ad Urinæ vias, partim per Sudores deducere ac educere potuerunt: atque sic felicissimè sitim fallere ac tollere.

Et quâ ratione.

Siccitatis in Linguâ causa.

CCLXXXVII. Quintum inter Symptomata molesta locum dedimus *Sensui siccitatis in Linguâ observatæ*, quam deduximus tum *ab utroque Acri* in tenui Intestino vitiosè *effervescente*, atque partim per ventriculum halitûs, aliâve formâ *ad Os assurgente*, partim *ad Sanguinem pergente*, atque *Salivæ admisto*; tum *ab eâdem Salivâ solito viscosiore*, propter quam muco quasi obducta visa est Lingua, Gustum habens depravatum, sicut modò diximus.

Ejus curatio unde pendeat.

CCLXXXVIII. Hinc patet, Sensûs hujus valdè molesti atque Sitim auctam mentientis *Curationem* pendere 1°. *ab utriusque Acris contemperatione*; de quâ non semel actum in superioribus.

CCLXXXIX. 2°. Ab *Effervescentiæ vitiosæ correctione*, aut *aliquali* saltem *suppressione*; de quâ itidem actum in superioribus.

CCXC. 3°. Ab *Halituum humorumve* vitiatorum ac *Muriatico-Salsorum* ad Os assurgentium *emendatione*, quam imprimis promovet *Sal prunellæ* potui ordinario admistum, ut & *Emulsio hordei* non semel laudata.

CCXCI. 4°. Ab eorundem *halituum, humorumve salsorum* Sanguini admistorum correctione, iisdem remediis absolvendâ & obtinendâ.

CCXCII. 5°. A *Salivæ viscosioris incisione ac emendatione*, de quâ itidem actum abundè in superioribus.

CCXCIII. Quoniam verò hæc omnia non nisi temporis tractu obtineri possunt, mirum non est, si segniùs istius molestiæ cura succedat.

Segniùs quare successerit.

CCXCIV. Sextum inter Symptomata ægris nostris molesta locum dedimus *Aphthis*; quas *Succi Pancreatici* quâvis halitûs, humorisve formâ per Ventriculum, OEsophagumque ad Os assurgentis *Acrimoniæ* adscripsimus.

Aphtharum causa.

CCXCV. Unde patet, earundem *Curationem* consistere 1°. in *Acrimoniæ* notatæ *correctione*, in superioribus propositâ: ubi notandum, quoniam Medicamenta omnia in hunc finem usurpanda per Os, Fauces, Gulam, Ventriculumque Ulceribus hisce scatentia transire debent, talia esse oportere, quæ omnis acrimoniæ sint expertia, ne in transitu illo plus noceant, quàm prosint.

Earum Curatio in quibus consistat.

CCXCVI. 2°. In *Ulcerum* eorundem *mundatione, delinitione, atque exsiccatione*.

CCXCVII. Aphtharum *Ulcera mundant*, quæ blandè abstergent, *Mel rosatum, Syrupus violarum* simplex, ac compositus; *Lactis* serum, *Decoctum Raparum*, &c.

Aphtharum Ulcera quænam mundent.

CCXCVIII. Omnibus Indicationibus tribus satisfacit *Ovi vitellus conquassatus & Aquæ rosaceæ, plantaginisve admistus cum tantillo Sacchari*: Hujus namque ratione abstergentur, atque vitelli ope deliniuntur, & utriusque beneficio exsiccantur notata ulcera. Conducunt etiam in hunc finem *Emulsiones* hordei atque similes.

Mixtura ad Aphthas.

CCXCIX. Usurpantur pleraque formâ gargarismi; quin nonnulla ore aliquandiu continentur, atque paulatim deglutiuntur.

CCC. Septimum inter Symptomata molesta locum dedimus *Capitis Dolori* durante Calore febrili maximè urgenti, quapropter quamvis ipsum

Doloris capitis causa.

ipsum ab utrâque acrimoniâ deduxerimus, deduximus tamen imprimis ab acrimoniâ salsâ lixivâ.

Curatio. CCCI. Quin observavimus, eundem etiam cessisse imprimis *Emulsionibus* sæpiùs à nobis laudatis, quas non semel docuimus conducere Acrimoniæ omni, sed maximè salsæ temperandæ. Convenerunt tamen hîc non tantùm *Anodyna*, *sed Narcotica* quoque.

Vigiliarum causæ. CCCII. Octavum inter Symptomata molesta locum dedimus *Vigiliis perdurantibus*, ab *utrâque acrimoniâ sensiles partes malè afficiente*, atque somnum impediente deducendis. Nec tantùm *Cerebri meninges*; ast Ventriculi præsertim ac *Intestinorum membranæ* hîc fuerunt malè affectæ.

Curatio. CCCIII. *Curatio* proinde vigiliarum harumce molestarum expectanda fuit 1°. ab *utriusque Acris contemperatione* sæpiùs memoratâ.

CCCIV. 2°. *A Stupefacto* quodammodò *partium malè affectarum sensu* per *narcotica & anodyna*: de quibus egimus ex professo in Doloris Orificii ventriculi, atque Vomitûs curatione.

Somnolentiæ causa. CCCV. Quemadmodùm vix aliquem ostendimus *Somno alto* correptum, non unum tamen subinde *Somnolentum*, ita hujus *Somnolentiæ* causam deduximus à *Pituitâ multâ & viscosâ Caput occupante*.

Curatio. CCCVI. *Curationem* autem *Somnolentiæ* hujus medicamentis *Pituitam viscosam ita emendantibus, ut reliquorum humorum vitiatorum acrimoniam neutram augerent*, perficiendam fuisse, omnes ad hujus Affectûs naturam & Symptomata attenti satis vident.

Doloris in regione Lumbari causa & curatio. CCCVII. Nonum inter Symptomata ægris nostris molesta locum dedimus *Dolori in Lumborum regione plerisque satis gravi*, atque *utrique humori* toties notato *acriori*, vitioseque effervescenti adscribendo, quin secundùm ea, quæ toties repetita sunt, *curando*.

CCCVIII. Decimum inter Symptomata ægris molesta locum fecimus *Alvo* nunc *adstrictiori*, nunc *laxiori*.

Alvi adstrictæ causa & curatio. CCCIX. *Alvum adstrictiorem* quoniam deduximus & à *Succo Pancreatico Austeriore Alvi excrementa inspissante*, atque ipsa *Intestina quodammodò corrugante*; & à *Pituitâ viscosâ in flatus resolutâ & Alvi fœces indurante*; ipsius Curatio petenda à sequentibus.

CCCX. 1°. A *Succi Pancreatici Austerioris curatione* per *Salia Volatilia*, sicut dictum in superioribus.

CCCXI. 2°. A *Pituitæ glutinosæ incisione* per *Aromatica* suo loco in hunc finem laudata.

CCCXII. 3°. A *Flatuum dissipatione* per carminantia itidem jam memorata.

CCCXIII. 4°. Ab *Excrementorum inspissatorum, induratorumque emollitione* facili ac brevi per enemata, difficili magis, ac segniore per Apozemata incidentia, emollientia, & carminantia; quin eorundem eductione per eadem, sed additis purgantibus humori peccanti convenientibus.

CCCXIV. *Alvum laxiorem*, adeóque *Alvi fluxum* spontaneum sicut deduximus à *Bile Acriore* duobus humoribus cæteris dominante; ita ejusdem *Curationem* putamus petendam à *medicamentis Bilem Acrem blandè temperantibus*, sæpiùs laudatis. Alvi laxioris causa & curatio.

CCCXV. Quoties autem *Torsiones Intestinorum* comitatæ sunt *Alvi fluxum*, toties *Succum Pancreaticum Acidiorem*, *parcioremque Bili Acri* admistum fuisse judicavimus, atque ad Ipsarum Curationem talia fuisse usurpanda medicamenta censuimus, observavimusque, quæ utrumque humorem Acriorem, per tenuia Intestina motum, ibique maximè noxium temperare possent, simulque eundem inspissare; qualia sunt Opiata multa, & imprimis Diascordium; Terræ pingues, ac sigillatæ omnes. Torminum causa & curatio.

CCCXVI. Ubi verò notatæ Intestinorum *Torsiones* non tantùm in tenuibus, verùm *in crassis quoque Intestinis urgere* solent, tunc præter modò memorata remedia per os assumenda usurpari quoque possunt utiliter Enemata humores Acres temperantia, Intestinaque malè affecta demulcentia, & si excoriata fuerint, exulceratave, Consolidantia. In quem finem multis aliis præferendum est Enema ex Lacte bubulo, Terebinthinâ Venetâ, Ovi vitello, & similibus paratum; quoniam omnibus istis satisfacit Indicationibus, ipsique adeò Dysenteriæ, concurrere observetur, curandæ aptissimum est auxilium, primariumque remedium.

CCCXVII. Quamvis *Urinæ variæ* in Ægris observabiles non tàm inter Symptomata, quàm signa soleant recenseri; possunt tamen ac debent nonnunquam pro Symptomatibus quoque haberi, qualitatis saltem mutatæ, & imprimis, quando Acres sunt, ac cum molestiâ, difficultate aut dolore redduntur, aut solito pauciores, copiosioresve mittuntur. Urinas varias esse quidem signa, sed etiam pro Symptomatis posse haberi.

CCCXVIII. Eâ de causâ inter Symptomata in febribus nostris Epidemiis observata undecimum ipsis dedimus locum, quæ cum variæ fuerint redditæ, diximus 1°. *Rubicundas* deberi *Bili* dominanti; *Claras, Crudasque Succo Pancreatico* præ aliis peccanti; *Medias utrique* simul peccanti & se mutuò contemperanti; *Turbidas*, Earum causæ.

bidas, turbatasque itidem *humori utrique* simul peccanti, & alternatim vires suas exerenti.

Sedimenti variantis causæ.

CCCXIX. Quin *Sedimentum paucum vel nullum in Urinis rubicundis* adscripsimus *Bili furenti*; *Sedimentum* verò in *iisdem copiosum Succo Acido* prædictam *Bilem oppugnanti*, atque paulatim debellanti; sicut *Sedimentum album, crassumque* in *Urinis parùm tinctis* arguit *Pituitam multam*, atque ex parte saltem solutam, & à Sanguinis massâ secedentem.

Urinarum rubicundarum absque sedimento curatio.

CCCXX. Quoties proinde *Urinæ excernuntur rubicundæ, talesque absque sedimento permanentes*, opus est *auxiliis potenter Bilem furentem*, hoc est, Acrem, pinguemque *corrigentibus*, *Evacuantibusque* superiùs laudatis; ut & aliis *Æstum Sanguinis temperantibus* paulò antè propositis.

Clararum crudarumque curatio.

CCCXXI. Quoties contrà *Urinæ Claræ, Crudæque* prodeunt, toties opus est remediis *Succum Acidum* omnia in Sanguinis massâ *coagulantem alterantibus, ac corrigentibus*, ac præsertim *Sudoriferis temperatioribus*, *Aromaticis* tamen, ac simul *Spirituosis*.

Urinæ inter rubicundas & crudas quid significent.

CCCXXII. Quoties *medio modo inter Rubicundas & Crudas se habebant Urinæ*, toties hactenùs licebat benè de ægrorum restitutione sperare.

Urinarum Turbidarum curatio.

CCCXXIII. Quoties verò *Turbidæ reddebantur, vel paulò post turbabantur Urinæ*, toties *utrique humori simul peccanti corrigendo utilia erant* usurpanda remedia.

Sedimenti copiosi in Urinis rubicundis curatio.

CCCXXIV. Quoties *Sedimentum copiosum in Urinis* occurrebat *rubicundis*, toties promovenda erat *Succi Acidi Bilem* paulatim oppugnantis, *expugnantisque* vis, per subacida volatilibus Salibus minus oleosis temperata.

Albi & multi in Urinis non valdè tinctis curatio.

CCCXXV. Quoties *Sedimentum album* & *multum* repertum est in *Urinis non valdè tinctis*, toties conducebant Medicamenta *Pituitam viscosam tum incidentia, tum evacuantia*, in superioribus proposita.

Pulsui vario nullam deberi curationem peculiarem.

CCCXXVI. Ultimum ac Duodecimum inter Symptomata locum dedimus *Pulsui* multis modis mutato, tum semper *Frequentiori* durante Febre, tum subinde *Minori*, subinde *majori*; subinde *Debiliori*, subinde satis *Robusto*; qui Pulsus omnes cùm diversis Febrium Intermittentium temporibus ratione frigoris & caloris, aliorumque Symptomatum observentur, nulla peculiaris debebitur illis Curatio, postquam in præcedentibus abundè proposita sunt, quæ huc facere possent; ulterior proinde eorundem tractatio supervacanea foret; quare, quum nil quicquam reliquum sit, huic Febris Epidemiæ Descriptioni finem imponimus.

Finis Tractatûs Noni.

TRA-

TRACTATUS X.

De Affectu Epidemio, Ab Augusto mense 1669. ad finem Januarii 1670. in Leidensis Urbis Incolas sæviente.

Auctoris finis in hoc Tractatu.

I. AFfectum Epidemium, atque huic præsertim Urbi nuperrimè gravem, exitialemque Medicorum Filiis suscepi explicandum, quo singuli non tantùm istum etiam nunc multorum, & quidem Medicorum quoque animos torquentem discant cognoscere, ac curare, verùm insuper alios aliàs hinc inde obventuros perscrutari ac intelligere.

Affectum hunc fuisse Epidemium.

II. *Epidemium* fuisse Affectum, qui anno superiore sub finem æstatis, cum ipso Augusto mense in hujus Urbis Incolas quosvis cœpit sævire, ac plures ad plures transferre, inde patet, quòd *plurimi ac penè omnes* in hâc Urbe degentes illo fuerunt correpti, & *Causa ejus* fuit *communis*, non semper quidem hîc præsens, aliàs Endemius esset, sed illo imprimis tempore urgens, sicut ex dicendis adhuc posteà patebit.

Et valdè gravem, ac exitialem.

III. Nec tantùm Epidemius fuit iste Affectus, sed insuper *valdè gravis*, & plurimis *Exitialis*. *Gravis*, ratione Symptomatum molestorum; *Exitialis*, ratione Mortis tàm multos obruentis.

Primum in Cives Opulentiores, postmodùm in Plebejos sæviisse.

IV. Nec tantùm, quod in Epidemiis Affectibus sæpiùs evenire solet, *Plebeiis*, aut maximè Plebeiis infestus fuit hic affectus, sed in *Ditiores ac Opulentiores Cives* plurimùm & primò sæviit, postmodùm in Plebejos quoque.

Et partes duas tertias è medio sustulisse.

V. Et ita quidem sæviit hæc Lues, ut Primariorum Incolarum partes duæ tertiæ ejus vi fuerint è medio sublatæ, adeò ut tota Civitas in luctu vixerit communi, tot familiis Parentibus utrisque sæpè orbatis.

Non tam Junioribus, quàm Adultis fuisse lethalem.

VI. Illud enim notandum, licet nulli ætati, nulli sexui, nulli ordini pepercerit hæc Lues, Adultis tamen ac ætatis provectioris hominibus fuisse magis lethalem, non item Junioribus.

Ejus Duratio & Recidiva.

VII. Quod Affectum hunc fecit graviorem, *Duratio* ejus fuit longò tempore protracta, & *Recidiva* frequens.

Acutum fuisse & chronicum.

VIII. Nec tantùm *Acutus* fuit & gravibus Symptomatibus comitatus, adeóque plures brevi necans hic Affectus, sed *Chronicus* quoque; diu alios crucians, & tandem similiter interimens.

Ejus Recidiva frequens.

IX. Imprimis *Recidiva frequens* plurimos afflixit gravissimè, nec tantùm Ægros temerarios, suique negligentiores, verùm continentes quoque, atque sui curam exactiorem observantes: ita fuerunt ab illo non tantùm fractæ & atritæ plerorumque Vires, sed, quod maximè considerandum & notandum, corrupti & malè constituti ab ipso plerique in corpore humores: qui à minimâ Causâ externâ, etiam inevitabili, mox iterum turbabantur, & novas in corpore adhuc ægro procellas prioribus non multùm dissimiles concitabant, quin sæpè graviores ac periculosiores.

X. Igitur præter Symptomatum varietatem & gravitatem cum aliis Epidemiis Affectibus multis communem, Affectui huic magis propria, quippe rariùs eveniens, fuit ejus perdurans Diuturnitas, & Recidiva non una, sed frequens.

Felices & Infelices in morbis quinam.

XI. Qui Affectu gravi correpti eo brevi tolluntur, hactenus felices habendi, quemadmodùm contrà infelices, quotquot illo diu macerantur, torquentur, & tandem eodem intereunt.

XII. Sic & illi habendi sunt pro Fortunatis, qui, postquam Affectûs periculosi vehementiam evaserunt, ad pristinam sanitatem redeunt, amissumque robur recuperant; & contrà pro Infortunatis, quotquot se Affectûs gravis pericula sperant eluctatos, in eundem tamen mox iterum, & imprimis sæpiùs incidunt ac relabuntur: quod hîc factum.

Miseria ex hoc affectu Epidemio.

XIII. Quam miseriam, infelicitatemque publicam plurimùm auget communis afflictio plurimos eodem tempore exercens, adeò ut desint sæpenumerò qui tàm multis tàm graviter afflictis satis succurrant; quod & in hâc urbe & affectu Epidemio habuit locum: adeò ut nil videatur defuisse ad Incolarum conditionem valdè miseram reddendam miseriorem: Ita libuit Deo Sapientissimo multifariis suis telis eodem tempore in nos vibratis omnium ad incudem revocare patientiam, & castigare peccata. Non quòd putem, hujus Urbis Incolas in Deum peccasse graviùs, quàm vicinarum Urbium, aliarumve Regionum remotiorum habitatores, sed quòd libuerit Deo in judiciis suis imperscrutabili horum castigatorum exemplo alios ad resipiscentiam hortari, ne, quod frequentiùs fieri solet,

solet, illam negligentes castigentur postmodùm his adhuc graviùs. Quod Medicos etiam decet ad animum revocare, ne putent ad secundas duntaxat ipsis attendendum causas, sed ad primam quoque assurgendum; quippe quæ secundis imperat, nec Remediis Medicorum benedicit, quamdiu perdurant in suis peccatis Ægri, ad pœnitentiam subinde à Medicis quoque monendi.

Medicis non tantùm attendendum ad causas secundas, sed & primam.

XIV. Utique imperitus, eorumque, quæ indies fiunt, planè ignarus est ille Medicus, qui non videt, qui ad animum non revocat, toties impeditam medicamentorum etiam optimorum & usu longo compertorum vim, efficaciamque, haud dubiè ab irato Deo, Ægrosque ad resipiscentiam salutarem per immissos ipsis morbos invitante & hortante.

Medicamentorum vires à Deo irato impeditæ.

XV. Tantùm enim abest, ut Medicina, quod improbè nugantur aliqui, Alumnos suos ad profana ducat; ut contrà pietatem ipsis, charitatemque Christianam potenter inspiret, quibus si destituantur aliqui Medici, hoc Arti, quam profitentur, non est adscribendum, verùm proprio vitio, & malignitati Cordis Deum nec satis agnoscentis, nec satis colentis.

Medicinam non impietatem, sed pietatem & charitatem inspirare.

XVI. Sed notatu valdè dignum, quod dicebamus modò, Affectum hunc Epidemium priùs & graviùs in Opulentiores ac Delicatiores sæviisse, seriùs & quodammodò leviùs in Plebejos & Duriores; quod vel idcircò notavi denuò, quoniam illius Causa naturalis & modus agendi ejusdem ab hoc effectu dignoscetur faciliùs; sicut Deo juvante docebimus in sequentibus.

Notatu dignum, affectum hunc priùs in Opulentiores, post in Plebejos sæviisse.

XVII. Quoniam verò hic Affectus non tantùm illiteratis, sed inter Literatos Medicis quoque non paucis habitus est, ac etiamnunc habetur pro tam miro & abstruso, ac si ejus Causæ, ac earundem agendi modus humanum superarent intellectum, operæ pretium me facturum existimavi, si eundem accuratiùs proponerem, atque ipsius tum Causas evidentes ostenderem, tum Symptomata multifaria enuclearem, ac eorum cum proponendis Causis connexum manifestarem, tum protractæ Durationis, frequentiorisque Recidivæ rationes, tum denique Curandi methodum Dogmaticam & Rationalem explicarem.

Cur hunc affectum tractet Auctor.

XVIII. Id autem à me meritò expectant multi, postquam & pluribus hoc Affectu Epidemio correptis præfui, & ipse eodem laboravi, & Practicæ Medicinæ Professionem suscepi, atque hactenus Affectus Epidemios durante Professoratu meo hîc grassantes publicè tractavi: nec est, quòd metuat ullus, me Affectûs postremi tractationem detrectaturum, quamvis fuerit præcedentibus omnibus gravior & intricatior; quin imò vel eâ de causâ ipsum secundùm minimas etiam circumstantias mihi notas, vel in memoriam revocandas examinabo accuratiùs, & nihil conscius omittam, quod ad ipsius dilucidationem putabo posse aliquo facere modo.

XIX. Tractationis itaque hujus initium faciam ab enumeratione Symptomatum multifariorum non quidem in omnibus & singulis, sed in variis Ægris observatorum. Nam omnes non iisdem omninò laborarunt & afflicti sunt Symptomatibus, verùm diversis, & quidem pro cujusvis Constitutione variâ, Diætâ diversâ, Vitæ Genere, Ætate, Sexu, & similibus diversis; sicut ex dicendis unicuique patebit facilè.

Ejus Symptomata.

XX. Primum autem locum dabimus *Febri*, & quidem *Intermittenti*, ac *Tertianæ*, singulos primùm corripienti, atque nunc in primo, nunc in sequentibus Paroxysmis Ægros ratione Symptomatum conjunctorum & mox dicendorum leviùs, graviúsve afficienti: & quidem primùm *simplici*, mox *duplici*, & quandoque *triplici* cum frigore atque horrore, nunc majore, nunc minore, mox etiam æstu, sed diverso, invadenti.

1°. Febris intermittens tertiana, primùm simplex, mox duplex, & aliquando triplex.

XXI. Secundum locum assignabimus *Febri Continuæ* in plerisque paulò post se priori jungenti, & ab ipsâ sæpiùs productæ.

2°. Febris Continua superveniens.

XXII. Tertium inter Symptomata locum concedemus *Anxietatibus circa præcordia* plerosque mirè torquentibus.

3°. Anxietates circa præcordia.

XXIII. Quartum locum teneat *Nausea* omnibus ferè valdè molesta.

4°. Nausea.

XXIV. Quintus locus tribuendus *Vomitui* multifario, rerum nunc insipidarum, sæpiùs amararum, acidarum, austerarum, & quandoque vitriolatarum; colore ipsarum existente quoque vario, Albo, Flavo, viridi, aut nigricante.

5°. Vomitus.

XXV. Sexto loco considerabimus *Appetitum* Ciborum in plerisque *prostratum*.

6°. Appetitus prostratus.

XXVI. Ut & Septimo loco importunum in quibusdam quorumvis *Alimentorum Fastidium*, ad plures nonnunquam hebdomadas permanens ac vexans.

7°. Alimentorum fastidium.

XXVII. Octavum locum habebit multifaria *Sitis*, nunc inextinguibilis, nunc penè nulla.

8°. Sitis.

XXVIII. Nonum locum occupabit *Potûs omnis aversio* mira & diuturna.

9°. Potûs aversio.

XXIX. Considerabimus 10°. *Linguæ* nunc *ariditatem*, nunc *Mucositatem*: nam eodem modo

10°. Linguæ ariditas & mucositas.

do ſemper non erat ipſa in ſingulis conſtituta.

11°. Aphthæ. XXX. Spectabimus 11°. *Aphthas*, plurimis valdè moleſtas.

12°. Alvi fluxus, & Dyſenteria. XXXI. Examinabimus 12°. *Alvi fluxum* non tàm in principio, quàm poſtmodùm quoſdam Ægros urgentem, ut & *Dyſenteriam*, licet rariſſimam.

13°. Alvus adſtrictior. XXXII. Conſiderabimus 13°. *Alvum* in pleriſque inchoante morbo *adſtrictiorem*.

14°. Abdominis diſtenſio, & Dolor in Regione Lumbari. XXXIII. Spectabimus 14°. Multis gravem *Abdominis diſtenſionem, & Dolorem* varium, etiam *perterebrantem*, ac præſertim in *Regione Lumbari* valdè moleſtum, cum Borborygmis.

15°. Suffocatio Hypochondriaca. XXXIV. Nec prætereundus 15°. *Suffocationis & ſtrangulationis Hypochondriacæ Senſus* ac metus.

16°. Reſpiratio difficilis. XXXV. Mentio etiam facienda 16°. *Reſpirationis* nonnunquam *difficilis*.

17°. Incubus. XXXVI. Examinandus quoque 17°. multis moleſtus *Incubus*, & quidem cum *Paroxyſmis febrilibus recurrens*, atque urgente tunc ferè Somnolentiâ plurimùm angens.

18°. Somnus profundus cum inſomniis. XXXVII. Unde non negligendus 18°. multis gravis *Somnus ſatis profundus* & *Inſomniis multifariis* comitatus.

19°. Vigiliæ cum Capitis Dolore. XXXVIII. Sicut contrà moleſtæ fuerunt aliis 19°. *Vigiliæ*, cum *Capitis dolore intolerabili*.

20°. Laſſitudo ſpontanea. XXXIX. Locum vigeſimum occupet *Corporis Laſſitudo & Defatigatio ſpontanea*.

21°. Urina multifaria. XL. *Urina* fuit 21°. multifaria, plerumque ſatis *rubens*, mox *turbata*, & *multum* deponens *ſedimentum*, itidem varium.

22°. Virium dejectio. XLI. *Virium*, & quidem *omnium* fuit 22°. *dejectio, & proſtratio* prodigioſa, & quidem tanta, ut eas vix longo tempore potuerint recuperare Ægri.

23°. Recidivæ frequentes. XLII. *Recidivæ* fuêre 23°. *valdè frequentes*, & ad minimum in Diætâ erratum accidentes.

24°. Abortus in Gravidis. XLIII. *Gravidis* pleriſque 24°. factus eſt *Abortus*: adeò ut perpaucæ vivos, vitaleſque fœtus ediderint.

25°. Dolores vagi. XLIV. Atque Symptomata memorata ægris pleriſque fuêre moleſta, licet & paucis alia quædam fuerint quoque gravia: uti ſunt 25°. *Dolores vagi*, & modò has, modò illas corporis partes vexantes.

26°. Motus convulſivi & Spaſmi flatulenti. XLV. Sed & in nonnullis moleſti fuere 26°. *Motus convulſivi*, & illi quoque vagi; ut & *Spaſmi flatulenti* ad hoc uſque tempus multis graves.

27°. Maculæ Scorbuticæ. XLVI. Quin obſervatæ ſunt in quibuſdam 27°. *Maculæ Scorbuticæ*, quæ ab hoc affectu ad ſui eruptionem copioſiorem excitatæ ſunt.

28°. Sanguinis eruptiones. XLVII. Evenerunt etiam nonnullis 28°. *Sanguinis eruptiones*, tum per *nares*, tum per *anum*, ſive *hæmorrhoïdes*.

Symptomatum mutatio ob mutatum Anni tempus. XLVIII. Quoniam verò hic Affectus non tantùm exeunte Æſtate, atque incipiente Autumno Urbis hujus Incolas vexavit, verùm maximâ hyemis parte permanſit moleſtus, nec ſatis urgenti Frigori cedens, factum eſt, ut tunc temporis ex parte mutarentur quædam ipſius Symptomata, & alia prætereà in ægris manifeſtarentur.

29°. Febris lenta. XLIX. Plurimi namque à præcedente morbo & *infirmi* permanebant, & 29°. *febre lentâ* vel *quotidie, vel alternis*, vel *incertis diebus* afficiebantur.

30°. Febris quartana. L. Quin 30°. admodùm multi *Quartanâ febre* ſunt correpti, nunc *ſimplici*, mox *duplici*, & quandoque *triplici*; & quidem nunc ratione *frigoris*, nunc ratione *caloris*, nunc ratione *utriuſque graviore*, aut *leviore*; perdurante ipſâ in pleriſque ad hoc uſque tempus, tum ratione affectûs rebellis, tum ratione diætæ vitioſæ, tum ratione neglectorum medicamentorum convenientium; quorum ope plures paulatim curavi, poſtquam ex parte ſaltem reſtitutus potui denuò ægros inviſere, atque ipſorum curam exactam magis habere.

31°. Gravedines. LI. Totâ hyeme frequentes fuêre 31°. Ægris noſtris *Gravedines*; atque

32°. Tuſſes. LII. 32°. His ſuccedentes *Tuſſes*; in quibus id obſervavi notatu dignum, ceſſiſſe ipſas magis & faciliùs *Flatus diſcutientibus*, quàm aliis medicamentis uſitatis: quod imprimis factum iis, quorum Tuſſes plurimùm exacerbabantur ad lecti ingreſſum.

33°. Raucedo. LIII. Non paucis ſucceſſit 33°. Gravedini *Raucedo*, & ipſa quoque moleſta: comitante ipſam, ut & Tuſſim *excretione variâ*, tum *Seroſâ*, tum *Pituitoſâ Glutinoſâ*, tum aliquando *Vomitu aſſumptorum*, atque *Eructatione Flatuum*.

34°. Inflammationes in faucibus. LIV. Sed & 34°. nonnullis obvenerunt *Inflammationes in Faucibus*; cum vel ſine *Tonſillarum Tumore*.

35°. Eryſipelas Seroſum. LV. Non paucis 35°. *Eryſipelas in facie* obortum, & quidem *Seroſum*, Belgis **Wel-roos**/ vocatum, admodùm multis, adeóque uni ex Collegis noſtris quoque funeſtum atque exitioſum; imprimis, quando neglectum, aut non ritè curatum & fauces oppreſſit, & Cerebrum mentemque infecit.

36°. Tumores OEdematoſi & Seroſi. LVI. Frequentiores fuêre in quibuſvis corporis partibus 36°. *Tumores* nunc *OEdematoſi*, nunc *Seroſi*, in *facie, pedibus, cruribus*, & quandoque *Univerſo corporis habitu*: *Leucophlegmatiam* veram, hoc eſt, Pituitoſam, vel Seroſam, quæ Anaſarca quibuſdam in ſpecie nominatur, conſtituentes.

37°. Ascites. LVII. Quin 37°. non pauci facti sunt *Ascitici*, tumore crurum aliquando præcedente, aliquando sequente abdominis tumorem.

38°. Diarrhœa varia. LVIII. Nonnullis 38°. *Diarrhœa* supervenit varia, *Serosa* præsertim, vel *Pituitosa*; sed Affectum modò notatum haud tollens. Plures autem, quibus sine tali excretione disparebant subitò notati tumores, totius corporis vel crurum tantùm, paulò post peribant.

Symptomata hæc propter malam Aëris constitutionem rebellia. LIX. Atque hæc sunt pleraque, & primaria Symptomata, quæ in Ægris nostris fuêre observata, multa certè, molestaque, & propter Aëris constitutionem minùs laudabilem hactenus continuantem rebellia.

Et quidem permanentem. LX. Illud enim notandum, quin exactè notandum, hactenus *vitiosam* permansisse *Aëris constitutionem*, dum aliàs *mutabilis* esset *continuè*, aliàs *perdurans in constitutione* humanæ valetudini *noxiâ*.

Mutatio Aëris subita periculosa. LXI. Quemadmodùm enim omnis mutatio subita est homini periculosa, ita in specie Aëris quoque, dum aliàs *siccus* est, mox *humidus*; aliàs *calidus*, mox *frigidus*; aliàs *serenus & tranquillus*, mox *turbidus & procellosus*.

Et noxia. LXII. Sicut autem omnis *Aëris mutatio subita* solet esse non tantùm *homini periculosa*, sed simul *noxia*; cujus noxa in quibusdam *confestim*, & in aliis *paulò post* aut seriùs se manifestat, præsertim in Valetudinariis, & adhuc infirmis: ita, quoties *Aëris constitutio* per se homini *noxia perdurat aliquandiu*, noxa cunctis evenit manifestior & gravior.

LXIII. Exempli gratiâ, *Æstus magnus, Frigus vehemens, Humiditas multa, Siccitas molesta, Agitatio Procellosa in Aëre* homini sunt semper noxia; quæ, quò durant diutiùs, eidem sunt nocentiora, & ita quidem nocentia, ut ejus noxam evadant perpauci: quemadmodùm id anno superiore in Affectu Epidemio, quem nunc examinamus, producendo factum patebit ex dicendis.

LXIV. Postquàm igitur Symptomata, si non omnia, pleraque saltem protulimus, quæ in notato Affectu Ægris fuêre molesta; ad eorundem Causas proximas & adæquatas determinandas opus est, ut Affectûs communis Causas communes, adeóque remotiores & magis evidentes præmittamus; ex quibus ritè consideratis expensisque faciliùs ad proximas & latentiores eruendas perveniemus.

Causæ communes Symptomatum in Rebus nonnaturalibus. LXV. Solent autem *Causæ* illæ communes magisque *Universales* in *Rebus nonnaturalibus* dictis quæri ac inveniri, ac frequentissimè quidem in *Aëre*, aliquando in *Alimentis*, Cibo vel Potu; nonnunquam in *Animi Affectibus* vehementibus; raro in *Corporis Motu*, vel *Vigiliis*; nunquam fortè in *Excretis ac Retentis*.

LXVI. Dico Causas Communes, magisque Universales, adeóque pluribus hominibus simul noxias *frequentissimè in Aëre* existere, quod inde patet; quoniam *eodem omnes utimur Aëre*, parùm arte mutabili, nec nisi ferè in locis conclusis. Et quidem frequentissimè in Aëre.

LXVII. *Alimenta* verò tam esculenta, quàm potulenta, quibus utimur, cùm sint multiplicia, *nec iisdem utantur omnes homines*, nisi forsan in gravissimâ obsidione, aut simili casu valdè raro, aliquando tantùm poterit ab ipsis produci Affectus Epidemius. Ab alimentis Affectus Epidemius raro producitur.

LXVIII. *Animi Affectibus valdè diversis* cùm soleant homines plures simul viventes agitari, admodùm raro fiet, ut eodem afficiantur diu omnes, nisi forsan *in communi periculo vel naufragii, vel alterius eversionis* versantes, ideóque *eodem Metu ac Tristitiâ* agitati. Ut & ab Animi affectibus.

LXIX. Sic mente vix potest excogitari, longè minùs experientiâ confirmari Casus, in quo cuncti in eâdem urbe aut regione homines cogantur *Corpus* nimiùm *movere* ad Affectum ipsis omnibus communem inferendum, nisi forsan in *fugâ imminentis* aut urgentis mali; hostis, Aquæ, Ignis. Atque corporis motu.

LXX. Idem dicendum de *Vigiliis*, quæ raro tantæ observari poterunt in ejusdem Loci incolis omnibus, ut inde communem contrahant Affectum. Nec non Vigiliis.

LXXI. Sic locus non videtur concessus fictioni probabili de *Excretis aut Retentis* cunctos, plerosque saltem in eodem loco afficientibus, nisi hoc fiat memorati jam Aëris, Alimenti, Animive Affectûs ratione. Et Excretis aut Retentis.

LXXII. Videamus proinde, quo se habuerint modo Res nonnaturales anno superiore 1669. ut determinemus, à quibus & possit, & debeat deduci Affectus noster Epidemius: Hoc enim facto erunt omnia longè planiora & solidiora, quæ postmodùm deducemus ordine. Rerum nonnaturalium constitutio Anno 1669.

LXXIII. *Verno tempore*, atque *priore Æstatis parte Aër* fuit satis *frigidus & Borealis*. Huic successit mense *Julio, Augusto, Septembri & Octobris parte Æstus summus*, *nullo* penè flante *Vento*; *rarâ* decidente in hanc urbem, & loca viciniora *pluviâ*. Et quidem Aëris respectu frigoris, & æstus.

LXXIV. Hoc verò observandum accuratè, postquam, etiamsi Pluvia decidat in unum locum, non cadit semper in alium quoque satis propinquum: quod & hic factum, unde etiam hic locus pejùs affectus est vicinis plerisque, pluviâ frequentiùs recreatis. Et pluviæ.

LXXV.

Et Constitutionis Urbis Leidensis, & regionis circumjacentis.

LXXV. Quoad ipsum Aërem, huic urbi, & regioni circumjacenti peculiare est ac noxium, quod careat Aquis mobilibus, scateat stagnantibus ac per se quiescentibus; adeò ut in hac Urbe locisque vicinioribus Aquarum mobilitas, & à putredine noxiâ præservatio pendeat à Ventis contrariis, quorum alii Aquas expellant foràs, alii rursum advehant foris.

LXXVI. Quâ sui agitatione ac reciprocâ loci mutatione quoties carent Aquæ, mox, liquidorum plerorumque more, corrumpuntur, vaporesque pro Soli & quandoque Aquarum diversitate assurgunt diversi, omnes tamen plus vel minùs noxii, à quibus non parùm infici solet Aër, homines & bruta similiter inficiens.

Aër à quibus infectus.

LXXVII. *Aër* igitur tàm *Solarium radiorum, Ventorum, Pluviæ, aliorumque aliunde* ac è longinquo *ipsi communicatorum* ratione, quàm *Vaporum, Exhalationumque* ex *Aquis* proximis & subjacentibus sed *stagnantibus* & sponte quiescentibus, atque *proximo territorio satis paludoso* assurgentium nomine infectus fuit & infestus factus hujus Urbis, & locorum proximè adjacentium Incolis.

Aëris mutationes notabiles. In frigore & calore.

LXLVIII. In Aëre igitur observatæ sunt 1°. *Mutationes* notabiles, *Frigoris & Caloris:* quemadmodùm enim post intensum satis & diuturnum Vernum, hinc ex parte Æstivum quoque *frigus Calor, æstusque* successit sub Æstatis medium, usque ad bonam Autumni partem, isque grandis ac perdurans; ita rursus hunc Æstum excepit Algens, rigidumque *Frigus* totâ hyeme ad hoc usque tempus valdè molestum: intercurrentibus aliquando hujus frigoris remissionibus, sed levioribus, ac recurrente novo frigore itidem gravi, ac semper novam ægris, & sanis quoque noxam afferente.

LXXIX. Adeò ut illæ frigoris remissiones plus detrimenti ægris attulerint quàm solatii, propter frigus mox iterum repetens, atque incautos sæpiùs obruens ac premens.

In Siccitate.

LXXX. Nec tantùm illâ noxiâ frigoris & caloris intensorum vicissitudine infestus fuit nobis *Aër:* verùm *siccitate* quoque solitò diuturniore, idque propter *Pluviarum Defectum*.

Quid in Aëre efficiat pluvia.

LXXXI. Plura siquidem Aëri confusa, & Ventorum ope quaquaversùm translata Pluviarum ope solvi solent, cum ipsis saltem in Terram deponi ad ejusdem fertilitatem augendam, & Aërem illis ex parte liberandum.

Mundus propter Hominem.

LXXXII. Cùm enim totus *Mundus creatus* sit *propter Hominem, ut commodam in Terris agere vitam queat;* & aliæ quidem immediatè, aliæ verò mediatè ipsi serviant *Creaturæ:* opus est, ut illæ Creaturæ omnes ita sint mutuò sibi subordinatæ, ut beneficium illud contingat homini magnum, imò maximum.

Ei creaturas inservire dupliciter.

LXXXIII. Inter illa verò quædam inserviunt *vitæ absolutè ac simpliciter transigendæ*, quædam eidem *feliciori ac beatiori præstandæ*.

Vitæ simpliciter sustentandæ quænam inserviant.

LXXXIV. *Vitæ simpliciter sustentandæ & transigendæ* conducunt 1°. *Aër inspiratione attractus.* 2°. *Alimenta Esculenta, Potulentaque* ad Nutritionem assumenda: quibus 3°. addere possumus *Vestimenta* & quævis alia *Tegumenta, Domos* & similia, corpora nostra contra Aëris præsertim intemperati injurias munientia.

Feliciori ac beatiori transigendæ quænam inserviant.

LXXXV. *Vitæ feliciori ac beatiori transigendæ inserviunt* omnia, quæ *Sensus externos queunt demulcere*, atque *voluptatem inculpatam* homini afferre, qualia sunt omnia quæ *Sensus delectant*, Objecta visibilia colorum varietate mirabili Oculos, Musica sonorum harmoniâ inexplicabili Aures, Odores suavitate exquisitâ Nares, Sapores Linguam & Palatum gratiâ multiplici, Calor & Frigus, ubi moderata sunt, ut & Mollities blanda totam Cutim voluptate minimè culpandâ afficientia.

Deum Creaturas condidisse propter hominem.

LXXXVI. Hoc autem ut homini, imò hominibus contingat verè divinum beneficium, voluit Deus Creaturas omnes concurrere, atque Homini servire: quamvis propter primorum Parentum inobedientiam, peccatumque in Posteros transmissum, ac indies auctum voluerit idem rerum omnium Author & Dominus pœnæ immorigeris hominibus infligendæ loco Creaturas reliquas minimè consentire ampliùs in beneficio tanto indignis præstando.

Omnia tendere ad Hominis utilitatem.

LXXXVII. Ita autem consentire solent creaturæ, ut Cœlum respondeat Terræ, Hominum domicilio, ipsamque influxu suo fœcundo reddant homini utilem, dum convenienti tempore *Pluviam* ipsi communicant, quin rursus Aquæ superfluæ sursùm alliciuntur, dum *Sol radiis suis* Terram verberat & vaporis formâ sursùm aquas movet; omniaque ex ipsâ proventura excitat, vegetat, & fovet: tum in Hominis alimentum immediatum, tum in Brutorum nutrimentum, & imprimis eorum, quæ vicissim destinata sunt Homini alendo. Sic Plantæ tàm mediatè, quàm immediatè inserviunt homini nutriendo.

Et quomodò.

Aëris mutationes à Cœlo.

LXXXVIII. *Aër* autem inferior, in quo vivimus, à Cœlo similiter sive Aëre superiore varias subit mutationes Homini aliàs utiles, aliàs noxias.

Utiles.

LXXXIX. Utiles quidem, quando secundùm Dei benedictionem inserviunt Hominis vitæ faciliùs & beatiùs transigendæ.

Noxiæ.

XC. Noxiæ verò sunt, quando secundùm Dei maledictionem, peccatis nostris debitam, inserviunt vitæ nostræ miseriori præstandæ.

Aëre quare indigeamus.

XCI. Aëre verò indigemus præsertim ad respirationem, vitamque adeò conservandam, quemadmodùm & Bruta homini aliquando servitura.

Aërem Respirationi inservire moderatum, & quid præstet.

XCII. *Respirationi* autem commodè inservit *Aër* in *qualitatibus suis sensilibus moderatus*, *Æstumque* adeò in Sanguine nostro secundùm naturam excitandum perpetuandumque *blandè temperans*.

Quænam in aëre requirantur.

XCIII. Requiruntur proinde talia in Aëre, quæ id præstare possint nobis beneficium tantum, quippe sustentandæ vitæ naturali planè necessarium.

Ea ipsi aliunde communicari.

XCIV. Illa verò ipsi Aëri soli non esse propria, verùm aliunde Aëri communicari, ut nobis communicentur, facilè agnoscet, quisquis mente attentâ expenderit, quali Aëre tàm benè, quàm malè valeamus, & tàm recreemur, quàm premamur & quandoque opprimamur.

Ejus ratio.

XCV. Aërem solum illud beneficium nobis præstare haud posse, patet ex impeditâ, & quandoque sublatâ hominum respiratione in excelsorum montium cacuminibus Ventorum afflatu destitutis; ubi & Arenæ inscripta quævis post annos multos conservata reperiuntur, & sine spongiâ Aquâ madidâ & naribus applicatâ perfici nequit respiratio, quin mox sequi solet Suffocatio.

Venti aliud quàm Aër.

XCVI. *Venti* autem aliud dubio procul sunt, quàm ipse Aër, quippe qui spontè quiescens ab illis movetur & agitatur.

Eos esse vel naturâ diversos, vel aliud secum vehere.

XCVII. *Venti* rursus aut *naturâ sunt planè diversi*, aut *aliud secum vehunt*, quod tantam hominibus, aliisque Creaturis afferat mutationem.

Unde variæ mutationes.

XCVIII. *Mutationes* illæ non tantùm *frigoris* sunt & *caloris*, verùm *odorum* quoque variorum, quin *Acrimoniæ multifariæ*, aliarumque *qualitatum* vel *Sensus externos manifestè*, vel ipsum saltem corpus *occultè afficientium*, & quidem nunc benè, nunc malè.

Diversorum ventorum aut diversa vehentium causæ.

XCIX. Sive statuamus autem ipsos Ventos esse Naturæ diversæ, sive putemus alia quædam, & itidem naturæ diversæ transferri & quaquaversùm propelli cum Ventis; inquirendum erit in Ventorum istorum, aliarumve rerum cum ipsis delatarum diversitatem, diversitatisque Causas veras.

Aliquid ex Terrâ & Aquâ attolli; idque à ventis transferri.

C. Me quod attinet, magis probabile mihi videtur, aliquid *ex Terrâ & Aquâ in Aërem ubique attolli, aut eò propelli*, & illud multifarium à Ventis quaquaversùm transferri.

Id autem esse multifarium.

CI. Quod in Aërem ex Aquâ, Terrâque attollitur, multifarium esse, quivis facilè capiet, qui infinita in Terrâ & Aquâ reperiri, & ut sursum alliciantur propellanturve, apta esse consideraverit.

Vapores ex Aquâ.

CII. Id probant 1°. *Vapores visibiliter* ex *quâvis Aquâ* elevati.

Halitus ex Terrâ.

CIII. 2°. *Halitus* similiter ex Terrâ assurgentes, ac imprimis è Locis, ubi *Metallorum & Mineralium* aliorum fodinæ sunt frequentes, *Sulphuris* præsertim, quo accenso assurgunt Halitus & Acidi & Pingues: his namque constituitur Sulphur, cujus accensi fumus odore admodùm gravi nares solet afficere, quin respirationem impedire: atque insuper plantarum partes rodere ac corrumpere.

Sulphuris. Hoc ex quo constituatur.

Halitus Sulphureos plantas urere.

CIV. Quoties proinde observamus Arborum non tantùm folia, sed ramos quoque, magisque plantas uri quasi vel corrodi à quibusdam exhalationibus vel halitibus cum Vento per Aërem propulsis, & nunc spatio latiore, nunc angustiore aliquam Terræ plagam perreptantibus; toties Halitus illos esse Sulphureos, vel Sulphureis similes, ex effectu & odore licet conjicere, si non simul concludere.

Halitus per Aërem dispergi noxios & utiles.

CV. Postquam igitur patet modò memoratâ Experientiâ, dispergi ac deferri per Aërem Halitus & Hominibus, & Brutis, & Plantis noxios, meritò quærat quivis veritatis Curiosus, an non utiles quoque tàm Hominibus, quàm Brutis & Plantis deferantur similiter per Aërem Halitus, vel quævis alia corpuscula ipsis utilia.

CVI. Nec dubito ego id asserere, postquam non tantùm Pluvia nominatis Creaturis utilissima defertur, delabiturque indies per Aërem, verùm non rarò cum Ventis blandioribus observantur ferri per Aërem, Halitus suaveolentes, Hominesque manifestè recreantes, ac roborantes.

Pro Aëris diversitate respirationem esse diversam.

CVII. Quemadmodùm præterea experimur indies propter Aërem procellosum aut valdè pluviosum impediri variis modis Respirationem, ita experimur similiter ab Aëre sereno & frigidiusculo feliciùs procedere eandem Respirationem, nostrasque augeri ac refici vires.

Et oriri vel varios morbos, vel sanitatem conservari.

CVIII. Rursus, quemadmodùm experimur indies ab Aëre ardentiore aut algentiore tum Caput, tum alias corporis partes notabile pati detrimentum, afficique morbis gravibus, Gravedine, Catarrhis, Raucedine, Tussi, Phthisi, & similibus pluribus; ita experimur quoque ab eodem Aëre temperatiore, nec à Solis Radiis æstuante, nec à Septentrionalibus rigoribus glaciante, non tantùm conservari in sanitatis statu sa-

sanos, sed non parùm commodi accipere ipsos Ægros.

Quorum respectu plurimùm sit diversus Aër.

CIX. Quoniam verò non semper sibi est similis Aër, sed plurimùm diversus 1°. *ratione diei, vel noctis*, propter quotidianum Solis ortum, ascensum ac descensum, occasumque; 2°. ratione *Verni, æstivi, autumnalis*, aut *hyemalis temporis*, propter ejusdem Solis ad nos accessum ac recessum; 3°. ratione *pluviæ* cadentis *multæ vel paucæ, nulliusve*. 4°. ratione *Ventorum à Meridie* imprimis aut *Septentrione* flantium, minùs ab *Oriente*, aut *Occidente*, plagisve intermediis. 5°. ratione *Nebulosi* existentis *Cœli*, aut *Sereni*. 6°. ratione *Cœli* ejusdem *tranquilli* existentis, aut *procellosi & conturbati*, & sic porrò; necesse est, ut aliunde ipsi hæc accidat diversitas; ergo ab aliis rebus ipsi admistis.

A cœlo superiore Aëri admiscentur Radii Solares.

CX. A *Cœlo* quidem *superiore* manifestè ipsi admiscentur *Radii Solares*. An verò à *cæteris Astris* aliquid quoque Aëri accedat & admisceatur, non æquè manifestum.

A cœlo medio Pluvia, Nix, Grando, &c.

CXI. A *Cœlo medio* admiscetur Aëri nostro, in quo vivimus, quemque inspiramus, *Pluvia, Nix, Grando*, & quivis Tonitruum, fulgurum, fulminumque fructus.

Ab Aquis Vapores.

CXII. Ab *Aquis* assurgunt & Aëri communicantur *Vapores* multifarii, *puri & impuri*, & forsan aliquid *Salis marini*.

A Terræ visceribus Halitus multifarii, Sulphurei, Acidi, &c.

CXIII. A *Terræ visceribus* attolluntur & Aëri admiscentur *Halitus, Exhalationesque multifarii*, Sulphurei, Acidi, Salsi, Arsenicales, & similes plures.

A Terræ superficie Halitus varii.

CXIV. A *Terræ Superficie*, ac præsertim à *Plantis Halitus* varii *suaveolentes*, aut *fœtentes, Utiles* aut *Noxii*: & quidem *Spirituosi, Oleosi*, vel *Salini Volatiles* efferuntur.

Ut & à Brutorum excrementis.

CXV. A *Brutorum excrementis* Halitus itidem suaveolentes, quales sunt vaccini; aut fœtentes, quales plerique alii; ab eorundem autem *Cadaveribus putrescentibus* Halitus *semper* fœtentes ac noxii.

Unde tanta in plerisque Plantarum fructibus Spiritûs volatilis copia.

CXVI. Quoniam verò *nec Aqua* quævis; Fontana, Putealis, Pluvialis, Fluviatilis, Paludosa, vel Marina; *nec Terra* Arenosa, vel Argillacea post qualemcunque sui fermentationem *notabilem Spiritûs Volatilis partem distillatione promit*; meritò quæri potest, *unde* igitur *tanta in plerisque Plantarum Fructibus tàm humidis quàm siccis* ejusdem *Spiritûs Volatilis copia*?

Ex Uvis, Pomis, Pyris &c. Spiritus volatilis.

CXVII. Notum enim, non tantum ex Uvis maturis expressis mustum, & post hujus fermentationem Vinum haberi Volatili Spiritu abundans, verùm ex Pomorum quoque, Pyrorum, aliorumque fructuum expressis, mox fermentatis quoque Succis copiosum elici posse Spiritum Volatilem.

Et non tantum humidis, sed & siccis.

CXVIII. Sed insuper notum, non tantùm ex laudatis fructibus humiditate multâ scatentibus educi volatilem Spiritum, verùm ex siccis quoque fructibus, frumento quovis & similibus, postquam cum Aquâ multâ fuerunt decocta, hinc & fermentata & tandem distillata; tunc enim copiosus solet prodire spiritus volatilis ex ipsis.

Spiritus volatilis non ex Aquâ nec Terrâ.

CXIX. Cùm igitur ex solâ Aquâ, ut & eâdem cum Terrâ fermentatâ nullus, vel paucissimus saltem elici possit Spiritus volatilis, opus est, ut aliunde adveniat, & Plantis, earundemque fructibus communicetur.

Sed à Solis radiis, vel Pluviâ, vel utrisque.

CXX. Quòd si omnia expendamus, quæ Aëri, aut per Aërem Aquæ ac Terræ communicari notavimus, quæque tunc maximè ipsis communicantur, quando plus Spiritus Volatilis prodit ex laudatis fructibus; facilè agnoscemus, id fieri à *Solis radiis*, vel *Pluviâ*, vel *utrisque*; postquam istis convenienter concurrentibus turgere solent Plantarum fructus spiritu volatili.

Pluviam nihil vel parùm promere Spiritus volatilis.

CXXI. Verùmenimverò diximus modò, Pluviam, quam facilè colligere atque asservare possumus, quin solemus, utut diu fermentatam, nihil vel parùm de se promere spiritus volatilis.

Unde est à Radiis Solaribus.

CXXII. Cogimur proinde concludere, *A Solaribus radiis*, aut saltem *cùm radiis Solaribus Plantis communicari volatilem Spiritum.*

Ejus promum-condum esse cœlum superius.

CXXIII. Unde insuper patet, *Spiritus volatilis promum-condum quærendum in loco à nobis remotiore, ipsoque adeo cœlo superiore*: quod quadrat optimè cum multis aliis phænomenis, quæ faciunt ad constitutionem Naturalium Rerum Scientiæ, sed solidæ, atque, quàm hactenus ab ullo accepimus, longè certioris, & à somniis vel figmentis planè alienæ. Sed de his alias, si Deus volet.

Spiritum Acidum in terræ visceribus reperiri.

CXXIV. Quemadmodùm Volatilem Spiritum deduximus à Cœlo, ita *Spiritum Acidum* offendimus *in Terræ visceribus*, & quidem *manifestè* in variis corporibus concentratum, nec tantùm in *Salibus* variis, *Marino, Gemmæ, Fossili, Vitriolo, Nitro, Alumine*, &c. verùm in *Sulphure* quoque & *Argillâ* quâvis pinguedine multâ scatentibus: magis verò *obscurè* in metallis tàm perfectis, quàm imperfectis.

Ut & variis rebus.

Eum à corporibus sejungi per ignem.

CXXV. Hunc *Spiritum Acidum* à corporibus, quibus junctus est, *sejungit* ac separat iterum *Ignis* in Terræ visceribus similiter observatus, & in *Sulphure conservatus*.

Et Aëri communicari, & per ventos

CXXVI. Separatus & halitûs formâ existens Spiritus Acidus, quoties ad Antrorum Subterraneorum ostia pertingit, Aëri externo com-

non quaquaversum ferri. communicatur, quin Ventorum occurrentium ope quaquaversum propellitur, & alio etiam transfertur, Plantas & Animalia suâ lædens acrimoniâ.

Ut & Sal volatile factum. CXXVII. E Terræ Visceribus non tantùm Acidus Spiritus attollitur in Aërem, verùm *Sal* quoque *Spiritus Volatilis ope Volatile* factum.

Hoc à Zonâ Torridâ Aëri maximoperè communicari. CXXVIII. Unde patet, à Regionibus Zonæ Torridæ subjectis Salem volatilem Aëri maximopere communicari; tum quia ibidem Solis radii sunt potentissimi, adeòque ad spiritum volatilem secum abundantiùs eò depulsum aut delatum arctiùs Sali cuivis, etiam fixo Et quare. immiscendum aptissimi.

CXXIX. Cùm enim ex iis, quæ diximus superiùs, nobis maximè probabile visum sit, volatilem Spiritum à Coelo superiore cum Solis radiis deferri per Aërem versùs Terram, quocunque & quandocunque potissimi ferentur Solis radii, eòdem ac tunc quoque abundantiùs feretur cum ipsis volatilis spiritus; E. maximè in Locis Zonæ Torridæ subjectis, aut propinquioribus, ut & in Regionibus versùs Polum Arcticum vergentibus, quando Sol à Lineâ æquinoctiali vergit plurimùm versùs Tropicum Cancri, hoc est, Æstate, & vice versâ.

Fructuum maturitas unde. CXXX. Unde non mirum, si, ubi *Æstas viget*, atque Sol radios suos liberè quaquaversùm vibrat, nec in opere suo à Ventis potentibus, ac præsertim cum frigore notabili comitatis, aut multâ pluviâ impeditur, *Fructus* omnes citiùs & feliciùs *maturentur*, & quidem *ratione Salis & Spiritûs volatilis maturitatem* promoventis; quemadmodùm ab intermixtâ per vicissitudines convenientes *pluviâ augmentum* accipiunt iidem Fructus, ac præsertim humidiores, quales Uvæ, Cerasa, Poma, Pyra, Pruna, &c.

Ab Halitibus variis commodum & noxa. CXXXI. Quemadmodùm verò ab illis Halitibus variis temperatioribus commodum notabile accipiunt Plantæ, quin magnum beneficium Animalia; sic ab iisdem minùs temperatis, acrioribusque noxam notabilem, & quandoque necem.

Ut & ex Vaporibus ex Aquis, exhalationibusque ex Terrâ & Plantis. CXXXII. Idem omninò statuendum de Vaporibus ex Aquis, exhalationibusque ex Terræ superficie, Plantarumque partibus maximè Volatilibus assurgentibus, ac per Aërem dispersis, atque pro sui abundantia & diversitate Animalibus, & Homini præsertim mutationem aliquam afferentibus.

Aëris notabiles mutationes unde. CXXXIII. *Aër* igitur notabiles mutationes accipit 1°. *à Solis Radiis* æstum excitantibus. 2°. à *Spiritu Volatili* unà cum Solis Radiis Aëri communicato. 3°. à *Pluviâ* frequenti vel rarâ, copiosâ vel paucâ. 4°. à *Meteoris Aëreis* cæteris. 5°. Ab *Exhalationibus Terreis*, *Acidis* putà, *Salinisque* tum *Muriaticis*, tum *Lixivis*, sed *Volatilibus*, *Sulphureis*, &c. 6°. A *Vaporibus* ex Aquis vicinis & maximè quietis assurgentibus, & in Aëre inferiore permanentibus, neutiquam ad Nubium regionem usque sublatis. 7°. A *Ventis multifariis*, tum solitariis, tum comitatis.

CXXXIV. Aër autem noster Anno memorato superiore, si non omnium recensitorum, plerorumque saltem nomine fuit nobis redditus valdè noxius. Is Anno 1669. valde noxius.

CXXXV. Nam 1°. *Solis Radii* toto tempore Verno, & aliquâ Æstatis parte, quin subsequente Hyeme ad hoc ferè tempus parùm virium habuerunt in Calore in Aëre excitando, quippe qui toto penè tempore isto *frigore* nos ursit molestò. 1°. Ob frigus.

CXXXVI. Verùm tempore intermedio, Mense putà Julio, Augusto, Septembri, & Octobri *Æstum magnum*, *imò summum* excitarunt in Aëre, Hominibus penè intolerabilem, cum *siccitate* importunâ, & *quiete* nimiâ: idque defectu Pluviæ ac Ventorum, rariùs tunc hic & in viciniâ observatorum. Et postea Æstum summum, cum siccitate & quiete.

CXXXVII. *Æstus* autem ille magnus *Humores* omnes in corpore nostro liquavit, & *Bilem* insuper *auxit Acrioremque* fecit. Qui Æstus Humores liquavit, & Bilem auxit.

CXXXVIII. *Frigus* contrà *Humorem Acidum* in nobis reddidit *abundantiorem*, *Pituitosum* verò & *Glutinosiorem* & *copiosiorem*. Frigus humorem acidum auxit & Pituitosum.

CXXXIX. Unde ad Æstûs notati accessum & continuationem pugna excitata est solito gravior inter Bilem Acidumque Humorem, donec prædominium obtinente Bile Febres secutæ sunt satis ardentes, cum Anxietatibus circa præcordia inexplicabilibus, propter Pituitam Glutinosam Bili segniùs cedentem, quinimò ipsam irretientem, donec eâdem vi erumpente Nauseæ succederet Vomitus tàm Bilis, quàm Pituitæ notatæ, & quandoque Humoris Acidi; quo existente in quibusdam simul Austero, Symptomata omnia erant molestiora & graviora. Unde varia mala.

CXL. Redeunte autem denuò Frigore tàm intenso & aspero, quàm diuturno, aucti sunt denuò Humores Acidi & Pituitosi ex parte priùs à Bile subacti, à quibus vicissim oppressa est Bilis, totaque corporis nostri OEconomia turbata est magnoperè. Et tota corporis OEconomia turbata.

CXLI. Postquam enim Functiones in nobis pleræque à notatorum Humorum, sed quantitate mediocri & qualitate moderatâ existentium Ut & Functiones læsæ, & tardè ad pristinam

integritatem redactæ. tium Ternario pendent; non mirum, si eisdem alternatim se multùm superantibus læsæ fuerint notabiliter Functiones omnes, nec nisi tardè ad pristinam redigi potuerint integritatem.

Primaria Affectûs causa. CXLII. Hæc namque primaria fuit Affectûs diuturni & diversimodè affligentis Causa.

2°. Spiritus volatilis sanguinis coagulationem impedivit, & noxiam humorum fluiditatem auxit. CXLIII. 2°. *Spiritus Volatilis* durante Solis æstu magnâ copiâ nostro Aëri communicatus, & in eodem Pluviæ ac Venti defectu permanens, quin continuè inspiratione attractus naturalem Sanguinis coagulationem ex parte impedivit, & noxiam Humorum omnium fluiditatem auxit.

3°. Ob pluviam paucam Bilis acrior, & copiosior. CXLIV. 3°. *Pluvia* toto Æstus istius tempore *infrequens & pauca*, nec proinde Salem Volatilem copiosum per Aërem dispersum ex æquo dissolvens, atque in terram deferens, hactenus & ipsa quoque Causa fuit, quòd deficiente Aëris æstuantis refrigerio pluviam sequi solito Bilis fuerit reddita in nobis Acrior & copiosior, adeóque nocentior.

4°. A Meteoris Aëris nihil noxæ. CXLV. 4°. *A Meteoris* cæteris *Aëris* notabilem nobis noxam evenisse, non memini.

5°. Ab Exhalationibus terreis Aër corruptus. CXLVI. Sed 5°. ab *Exhalationibus Terreis* ob ardentissimos tàm diu Solis radios sursùm elevatis, sed Uliginosis, Aëris nostri infectionem, corruptionemque auctam fuisse, non est quod dubitemus.

6°. Ut & ab Aquarum vaporibus. CXLVII. Et imprimis 6°. ab *Aquarum* & in hâc Urbe & in locis propinquioribus propter Ventorum potentiorum silentium importunum stagnantium, & spontè putrescentium, vaporibus similibus, hoc est, putridis ac foetentibus Aër jam æstuans nimiùm redditus est insuper putidus ideóque Hominibus nocentissimus.

Aquæ Leidenses quare corruptioni obnoxiæ. *Aquæ* autem *Leidensis* non tantùm *corrumpuntur* ac putrescunt *propter sui moram & stagnationem*; verùm etiam propter *Salsas* aliquot retrò annis *huc transmissas*, & ipsarum Corruptionem augentes. Unde nisi *utrique malo remedium inveniatur & in actum deducatur*, *Corruptio* ista in annos singulos reddetur *gravior & nocentior*, ipsaque Civitas florentissima sensim suis *destituetur Civibus primariis*, mox & *plebejis*.

Ejus medela. Sicut proinde *Magistratus Leidensis meritò ac prudenter dat operam*, *ut avertantur hinc Aquæ Salsæ*, ita idem omnem absolvet hîc paginam, si prætereà *curet Aquas suas esse spontè mobiles*, nec tantùm à Ventis agitari ultrò, citróque; postquam Æstate solent silere sat sæpè ipsi Venti nec magnâ vehementiâ cieri: quò tamen tempore maximè solent corrumpi Aquæ atque putrescere, Vaporesque promere foetentes, noxiosque.

Ab Aëre puro ac temperato Sanguinem in statu conservari, ab impuro corrumpi. CXLVIII. Quemadmodùm enim ab Aëre puro ac temperatiore inspirato Sanguis noster in statu conservatur laudabili, ita ab eodem impuro & intemperato Sanguis noster corrumpitur, ac degener factus vitæ diu conservandæ ineptus redditur.

7°. Defectu ventorum Aquæ immotæ, & Aër infectus permansit. CXLIX. 7°. *Ventis*, *potentioribus* præsertim, rariùs toto illo æstûs magni tempore flantibus, non tantùm immotæ manserunt Aquæ in suis alveis, verùm infinita & multifaria per Aërem volitantia corpuscula reddiderunt ipsum nobis nocentem.

CL. Quamvis enim ab istorum undecunque Aëri communicatorum corpusculorum nimiâ multitudine liberetur felicissimè Aër Pluviarum ope, aliquid tamen etiam illi beneficio conferre solent Venti corpuscula illa non tantùm dispergentes, ast deorsùm quoque in Terram & Aquam præsertim, cui immerguntur, depellentes.

Soli adscribenda Ventorum frequentia & violentia; & contra quies & silentium. CLI. Quoniam verò *Venti* observantur *Æstate rariores & blandiores*, *cæteris autem anni temporibus frequentiores ac vehementiores*, adeóque *procellosi*, non videtur improbabile, *Soli* tunc *à nobis remotiori ex parte saltem adscribendam Ventorum frequentiam & violentiam*; sicut *eidem viciniori Ventorum quietem ac silentium*.

A Solis radiis, & spiritu, atque Sale volatili Vim Ventorum frangi. CLII. Hoc si verum sit, videtur inde quoque concludi posse, *à Solis Radiis*, ut & *Spiritu Volatili* (quem cum Solis Radiis docuimus anteà à Coelo superiori quaquaversùm deferri) quin & *Sale Volatili*, quoties Solis Radii dominium obtinent in Aëre, ibidem abundante *Vim Ventorum frangi & ad silentium paulatim deduci*.

Flatus à quibus in nobis dissipentur. CLIII. Quod egregiè quadrat cum iis, quæ observamus in nobis fieri respectu *Flatuum*, qui similiter & ab *Igne Solari vel vulgari*, & à *Spiritu Volatili*, & à *Sale volatili* ac præsertim *Oleoso* felicissimè *superantur & discutiuntur*.

Flatuum Materia Aquea. Efficiens Ignis. CLIV. Unde quis præterea suspicari queat, *Ventorum*, sicut *Flatuum*, *Materiam* esse *Aquam* & imprimis *Glutinosam*: *Efficientem* autem *Ignem qualemcunque*, *Solarem aut Subterraneum*, & quicquid Igne multo abundat, *vimque habet rarefaciendi Aquam concretam*.

Ventorum Materia Aqua marina viscosa, vel in Terræ cavitatibus hærens Sale austero impregnata. CLV. Quemadmodùm enim *Flatus* in Corpore nostro generari observantur ex *Pituitâ* quâvis, sed imprimis *Glutinosâ & Tenaci*; & à *Bile*, præ cæteris humoribus & contentis omnibus *cum Igne proximè convenienti*, à quo *imbecilliore* promovetur Flatuum proventus, sicut ab eodem *auctiore* obtinetur eorundem discussio: ita non videtur mihi improbabile, ex *Aquâ* tum *Marinâ multum viscosi continente*, tum *in Terræ Cavitatibus* amplissimis *hærente*, atque ibidem *Sale Aluminoso*, aliove magis vel minùs *austero*

Efficiens Solis radii, vel Ignis subterraneus.

austero impraegnatâ excitari *Ventos* tum à *Solis radiis debilius Marinum ferientibus & rarefacientibus*, tum ab *Ignibus subterraneis* in Sulphure accensis, atque conclusas *Aquas* plus minus *austeras*, vel etiam ab admistis partibus *Sulphuris pinguibus glutinosas factas incidentibus & rarefacientibus*, quin vi in *Aërem liberum* ipsos agitatos, quâ data porta, propellentibus, & ubi via denegatur, *horribilem Terrae Motum ac Tremorem*, quin quandoque *Montium & Urbium eversionem* producentibus: donec tandem aut *ab Igne auctiore* magis magisque rarefacti *dissipentur*, disruptique discutiantur, aut *Pluviâ* occurrente *dissolvantur* & dejiciantur, sicque evanescant: sicut observamus *Flatus* in nobis aut *spontè tandem* rumpi ac *subsidere*, aut *arte assumptis Aromaticis, vel Sale volatili, oleoso praesertim* constantibus *discuti ac evanescere*: Adeò in omnibus ferè conveniunt inter se Macrocosmus & Microcosmus.

Terrae motûs causa.

Ventos in Terrae cavernis produci.

CLVI. Ventos, si non semper, aliquando saltem in Terrae Cavernis produci, ac inde exspirantes quaquaversùm ferri, omninò videtur ex dictis & similibus observationibus pluribus sequi.

Venti Septentrionales potentissimi unde.

CLVII. Cùm verò *Septentrionales* notentur, in *Europâ* saltem, omnium *potentissimi ac vehementissimi*, valdè probabile videtur, *è locis Polo Arctico maximè vicinis*, atque *inhabitatis Ventos istos* maximam partem *Aëri communicari*: quamvis *alibi quoque, ubi Metallorum fodinae* sunt, *eosdem excitari*, & tandem *erumpere*, inter alia *Terrae Motus*, ac *Montium eversiones* videntur evincere.

Ex ipso mari Ventos assurgere.

CLVIII. Qui per Oceanum feruntur, observant non rarò *ex ipso mari Ventos assurgere*, atque *procellas quoque certis in locis excitare*, dum alibi & in viciniâ saepè satis tranquillum est mare ob Ventorum ibi flantium penuriam.

Et quomodò id fiat.

CLIX. In quo Casu valdè mihi videtur probabile, *Hiatus* esse ibidem *ad Terrae interiora penetrantes, per quos Venti in Terrâ producti viam quaerant & inveniant per Aquas medias*: cùm non tantùm in Mari, verùm in variis quoque Lacubus, imò Fluviis reperiantur loca profundissima, immensa, & vorticosa. An ideò Venti Occidentales ex Oceano ad nos delati Septentrionalibus sunt in violentiâ proximi?

Ventos in terrae Cavitatibus excitari.

CLX. Utrùm verò in Aquis quibusvis Venti possint produci, non ausim asserere, ut nec negare: quamvis hactenus inclinem magis, ut credam, in Terrae Cavitatibus potiùs illos excitari tantùm, quàm in mediis quoque Aquis: à quibus nimirum solent infringi & paulatim superari, sicut de Pluviis notavimus in superioribus, quae Ventorum Domitores solent esse non rarò.

Et ab Aquis & pluviâ infringi.

Aëris notabilis mutatio & quibus.

CLXI. *Aër* igitur noster, ut tandem aliquid de Causa Epidemii nostri Affectus Universali concludamus, notabilem mutationem accepit 1°. à *Solis Radiis* durante aestate, atque autumno aestum in ipso summum excitantibus. 2°. à *Spiritu atque Sale Volatili* copioso Aëri nostro tunc communicato, & in eodem diutinè permanente. 3°. à *Pluviâ deficiente*. 4°. ab *Exhalationibus Terreis* paludosis, adeóque *Salso-Sulphureis*. 5°. à *Vaporibus Aqueis* putidis ex Aquis stagnantibus, & tàm spontè, quàm propter admistas Aquas Salsas insuetas corruptis ac putrescentibus sursùm assurgentibus. 6°. à *Ventis* suo silentio nec Aquas moventibus, nec contenta in Aëre satis depellentibus aut dispergentibus.

A causis Aërem corrumpentibus 1°. Sanguis solito Biliosior.

CLXII. Ab hisce autem Causis variis ad Aëris corruptionem augendam concurrentibus 1°. *Sanguis* noster factus est *solito Biliosior*, hoc est, fluidior, & ad incendium capessendum aptior.

2°. Bilis aucta, volatilior & acrior.

CLXIII. 2°. *Bilis aucta* est in corpore nostro, quin eadem facta *Volatilior & Acrior*: unde productus circa praecordia aestus, Anxietas, Nausea, Vomitus, &c.

3°. Pituita minùs tenax & glutinosa.

CLXIV. 3°. *Pituita* reddita *minùs tenax & Glutinosa*; quin ex ipsâ plures producti *Flatus*, abdomen distendentes, ac praecordiorum Anxietates augentes.

4°. Succus Pancreaticus minùs Acidus, & austerus.

CLXV. 4°. *Succus Pancreaticus* redditus *minùs Acidus*, fractus nempe à parte Biliosâ in Sanguine auctâ, *minúsque Austerus*: unde liberiùs saevit Fel Acre, auctusque in corpore calor, non quidem tàm urens, quàm Suffocans & angens.

A frigore diuturno post aestum 1°. Sanguis pituitosior.

CLXVI. Quemadmodùm autem Aestate ac durante in Aëre Aestu sicco & Sudo modò à me notata mutatio evenit nostris humoribus; ita tum *ante*, tum *post illum Aestum* molestum & morosum propter *Frigus* itidem *diuturnum & grave* 1°. *Sanguis* redditus est solito *Pituitosior*, hoc est, *Crassior*, *Tenacior*, *minúsque fluidus*, & ad vitale incendium ritè suscipiendum minùs aptus.

2°. Pituita aucta, & glutinosior.

CLXVII. 2°. *Pituita aucta est* in corpore, quin eadem facta est *Glutinosior*; unde facilè potuerunt excitari in corporis partibus variis *Obstructiones*, mox & *Sanguinis aut Lymphae stagnationes, Febres Intermittentes*, aliaque *ipsas consequi solita incommoda*.

3°. Succus Pancreaticus copiosior & acidior & austerior.

CLXVIII. 3°. *Succus Pancreaticus* productus & *Copiosior*, & *Acidior*, & *Austerior*: quo ipso Pituitae modò notatum vitium redditum pertinacius.

CLXIX.

4°. Bilis Diminuta, obtusior, ac inertior.

CLXIX. 4°. *Bilis* contrà *Diminuta* est, factaque *Obtusior* ac *Inertior*; unde *Calor* quoque *naturalis* est *Diminutus* in Corpore, quin secuti *Affectus Frigori aucto vulgò adscripti*; de quibus posteà agemus pluribus.

Aër sic mutatus causa universalis hujus affectus, & quare.

CLXX. Cui *Aëri*, quemadmodùm narratum est, *plurimùm mutato*, tanquam *Universali Causæ*, quamque vitare potuit nemo in eodem permanens, meritò *adscribimus Affectum nostrum Epidemium*, tum quia ab *Ipso deduci possunt commodè omnia Symptomata in ipso observata*, tum quia *nullæ aliæ Causæ Universales*, *à quibus notatus Affectus cum suis Symptomatibus deduci queat*, *habuerunt locum*: quod priùs ostendendum, quàm ad Symptomatum singulorum dicto Aëri debitorum explicationem pergamus.

CLXXI. Diximus autem in superioribus, *Causas Epidemiorum Affectuum Universales* quærendas, inveniendasque *in sex rebus dictis nonnaturalibus*; docuimusque Ipsorum *Causam frequentissimam* existere *Aërem*; *rariorem Alimenta*; *rarissimam Motum Animi*, *Corporisque vehementem*.

Non fuisse alimenta & quare.

CLXXII. Epidemium nostrum Affectum ab *Alimentis deduci non posse* inde patet, quòd *nec eodem cibo*, præsertim noxio, *nec eodem potu* usi fuerint omnes Leidæ Incolæ; non potuit proinde, nec debuit ab alterutro vel utroque deduci notatus & Universalis Affectus.

Cibum duobus contineri.

CLXXIII. *Cibus* duobus ferè continetur, *Pane*, aliisque *omnibus*, *quæ cum Pane*, *aut* præter Panem *comedi solent*, sive *Carnes* sint, sive *Pisces*, sive *variæ Plantarum partes*, & imprimis *Fructus horarii*.

Non fuisse & alia Esculenta.

CLXXIV. Anno autem superiore *Panem* habuimus *laudabilem*, *Carnesque ac Pisces haud contemnendos*, sed *nec ullæ Plantæ edi solitæ fuere vitiatæ*. Cibo igitur non potest, non debet adscribi Affectus noster Epidemius.

CLXXV. Si quis tamen *Cibum* ingurgitaverit *copiâ nimiâ*, vel usurpaverit *non satis laudabilem*, *minúsque ritè paratum*, potuit eo ipso Affectum dictum reddere in se *graviorem*, aut simili ansam præbere: quod tamen quia non est factum ab omnibus, aut plerisque, non potest quoque Cibus tanquam Universalis nostri Affectûs Causa culpari.

Non fuisse potum.

CLXXVI. *Potus* verò cùm hisce in locis *frequentissimus* sit *Cerevisia*, eaque *multifaria*; *rarior* verò *Vinum*, idque similiter *multifarium*; *nec* tamen *eâdem Cerevisiâ*, *eodemve Vino* usi fuerint omnes hujus Urbis Incolæ, non video, quâ fronte Potui queat tribui Affectus noster Epidemius.

Affectus hic cerevisiæ salsæ non adscribendus & quare.

CLXXVII. Omninò namque ridiculum & planè absurdum est, quòd aliqui Cerevisiæ Salsæ, utpote ex Aquâ Salsâ paratæ adscripserint hunc Affectum.

CLXXVIII. Nam 1°. posito, quod tamen falsum est, omnes usos tunc fuisse Cerevisiâ Salsâ, an ex ipsâ omnia Symptomata in Affectu nostro observata deduci possent? nil minùs.

CLXXIX. 2°. Esto, Cerevisiâ salsâ usi fuerint subinde, vel aliquandiu aliqui, potuit ab illâ reddi affectus notatus in quibusdam Symptomatibus gravior & molestior, neutiquam verò ab ipso effici ac produci.

CLXXX. 3°. Non minùs eo Affectu laborarunt, qui nullâ sunt usi Cerevisiâ salsâ, ergò huic Cerevisiæ salsæ adscribi non potest idem Affectus.

CLXXXI. 4°. Wesopiæ, unde tantùm dulcem, hoc est, minimè salsam huc translatam somniarunt aliqui, aliisque persuadere conati sunt, Cerevisiam, æquè gravis: imò gravior quàm hic, fuit idem Affectus Epidemius; is proinde salsæ Cerevisiæ minimè adscribendus.

Non tantùm Plebejos, sed & literatos fuisse hic deceptos.

CLXXXII. Sed homines in rebus ipsis accuratè ac distinctè expendendis parùm versati, ne videantur minimè sapere, desipientiam suam testantur abundè talibus, tamque ridiculis commentis; quibus non tantùm auscultare observo Plebejos, & Disciplinarum bonarum rudes, sed, quod non tantùm mirum, verùm insuper turpe, Literatos, nec tantùm, qui ex ipsis Bœotûm in patriâ, crassoque sub aëre nati sunt, sed etiam Ingenio, Judicioque aliàs prædítos & valentes: quamvis plerique tum Theologi, tum Jurisperiti, (& utinam excusari possent ab illo errore multi magis nomine tenus, quàm re ipsâ Medici!) tum inepti observentur rerum Medicarum Arbitri ac Censores, (quam tamen provinciam affectant plerique) ut me sæpè pudeat crassæ ipsorum ignorantiæ & ad judicium aptum de medicis rebus ferendum ineptitudinis.

Theologi, & Jurisperiti inepti rerum medicarum censores.

Eorum judicia apud plebem nimium ponderis habere.

CLXXXIII. Dum verò authoritate valent isti homines apud imperitam plebem, ridicula ipsorum effata & judicia plus ponderis habent apud ipsam, quàm solidissima Medicorum præstantissimorum ratiocinia: ita desueverunt plerique solidè ratiocinari, atque ad veritatis stateram dicta quævis expendere, contenti cum turbâ insanâ sequi antecedentium gregem, ac gregis Ducem qualemcunque; quinimò ire quà itur, raró quà eundum est.

CLXXXIV. Affectus ergò noster Epidemius nec Cibo, nec Potui ab omnibus usurpato & vitioso adscribi potuit, aut debuit.

Mmmmm CLXXXV.

Affectus hic non adscribendus Animi & Corporis motibus.

CLXXXV. Quemadmodùm autem Alimentis communibus & corruptis adscribi non potest Affectus noster Epidemius, ita idem longè minùs adscribi poterit *Animi*, hinc & Corporis motibus vehementibus, & *similibus*, & *communibus*.

Vehementibus.

CLXXXVI. Dixi Animi, Corporisque Motibus *Vehementibus*, nisi enim vehementes fuerint & violenti, Affectum aliquem grandem ac molestum in corpore nunquam excitabunt.

Et similibus.

CLXXXVII. Addidi *Similibus*, nisi enim simili modo Animi hominum moveantur & commoveantur, similes in ipsis Effectus & Affectus producere non poterunt.

Atque Communibus.

CLXXXVIII. Subjunxi tandem *Communibus*, nisi enim & vehementes, & similes tum Animi, tum Corporis Motus, quibus Homines plures commoveantur ac cieantur, sint illis omnibus communes, similes adeóque Epidemios Affectus haud poterunt in illis producere.

Et quare.

CLXXXIX. Cùm ergò nullæ Causæ extiterint anno superiore, quæ tum vehementes, tum similes, in omnibus, plerisque saltem hominibus potuerint producere Animi, Corporisque Motus, hinc & alicui Epidemio Affectui ansam præbere; meritò *omnem tunc temporis sævientis Affectûs Epidemii Causam ex Aëre tunc plurimùm à statu naturali recedente putamus deducendam*, cùm *prætereà* non ita difficulter cum *omnibus suis Symptomatibus* ex *ipso poterit deduci*: quemadmodùm id non semel jam monuimus, & imposterum ordine probare aggrediemur.

Febris in hoc affectu intermittens.

CXC. Postquam verò inter varia *Symptomata*, vel Affectus in Epidemio isto malo molestiores primum locum *Febri*, & quidem *Intermittenti* omnes omninò Ægros tunc afficienti dedimus, ab illâ quoque nostræ explicationis & Aëri corrupto applicationis faciemus initium.

Tertiana, primùm simplex, mox duplex, quandoque triplex.

CXCI. Fuit ergò communis omnibus *Febris*, sed *Febris Intermittens*, & quidem cùm primùm sæviret hoc malum, *Tertiana*, eaque in plerisque primùm *Simplex*, & mox *duplex*, quandoque *triplex*.

Intermittentes Febres unde oriantur.

CXCII. *Intermittentes Febres omnes ordinatas & statis paroxysmis accedentes arbitror* ego (sicut in Praxeos meæ lib. 1. cap. 30. id pluribus deduxi) *ortum habere ab Obstructione unâ vel pluribus Ductuum Pancreaticorum Lateralium à Pituitâ plus vel minùs copiosâ & glutinosâ ibidem hærente*, atque *tamdiu Succum Pancreaticum continuè in Pancreatis Glandulis à Sanguine secretum ibidem quoque sistente, donec à notato Succo propter sui moram acriore facto per obstruentem Pituitam via ipsi perforatione paretur, atque ab eodem tunc ad tenue Intestinum delato & vitioso, quippe acriore, vitiosa fiat cum Bile eò confluente Effervescentia:* unde tum *halitus similiter vitiosi*, & *solito acidiores*, tum *Liquor ex Bilis, Succi Pancreatici, & Pituitæ confluentium & in unum coëuntium Ternario exurgens per Lacteas Venas ad Cor delati Effervescentiam in Sanguine eò confluente excitent itidem vitiosam*, & quidem talem, *quæ non tantùm frequentiorem producat Pulsum*, verùm *totam Sanguificationem vitiet, cum multifariis Symptomatibus multifarium illud Sanguinis vitium consequentibus*.

CXCIII. Hæc mea dicta cùm ampliorem mereantur explicationem, libet in nonnullorum gratiam singula accuratiùs examinare atque expendere.

CXCIV. Existimo igitur Febres Intermittentes omnes, & quidem ordinatas, statisque temporibus per Paroxysmos recurrentes, quales Tertianæ sunt & Quartanæ, ut de notissimis & frequentissimis tantùm loquar, ortum habere ab Halitibus Acidioribus, atque Liquore penè simili à Tenui Intestino, & quidem per Lacteas Venas, hinc & Ductum Thoracicum cum Sanguine descendente ad dextrum Cordis Ventriculum delatis, & ibidem *vitalem Sanguinis Effervescentiam vitiantibus*, atque *præter Pulsum frequentiorem aliàs quoque Functiones* plures, pauciorésve, plus minúsve *lædentibus*.

Ab Halitibus acidioribus, & liquore simili.

CXCV. Quoniam namque *ad Intermittentem Febrem producendam* (*Febrem* enim *omnem in læsâ vitali Sanguificatione*, quæ in Corde fit, *consistere* admitto cum plerisque Medicorum) *requiritur*, ut 1°. *ejus Causa feratur ad Sanguinem in Cordis Ventriculis mutationem vitalem subiturum*. 2°. ut *Ejus Causa non feratur eò continuè, verùm per intervalla nunc breviora, nunc longiora:* Et *nulla pars in Universo corpore assignari potest, uno excepto Pancreate, à quâ defertur aliquid ad Sanguinis massam continuè, cujusque pars aliqua impediri potest, ne eò feratur perpetuò, quæque iterum sublato ex parte, aut in totum impedimento, eò deferri potest tempore licet diverso; meritò in Pancreate quæsitus*, quin Deo annuente *inventus* est *Intermittentium Febrium Focus:* postquam *in ipso culpatæ à me Obstructiones ex irrefragabilibus deductæ ac demonstratæ sunt experimentis*.

In Pancreate Febrium Intermittentium focus.

CXCVI. *Succum Pancreaticum Subacidum* esse, manifesta evincunt Experimenta.

Succum Pancreaticum esse subacidum.

CXCVII. *Eundem morâ fieri solitò Acidiorem*, patet quoque pluribus experimentis, tum in corpore ipso, tum extra ipsum factis.

Et morâ fieri acidiorem.

CXCVIII. *Ab Acido* verò *aucto & acriore Inter-*

Ab Acido Acriore.

Febrium Intermittentium Paroxysmi. *Intermittentium Febrium Paroxysmos suum habere ortum*, evincunt & *Symptomata in earundem principio molesta, Frigus, Horror, Rigor, & eorundem Emendatio per Medicamenta Acidum temperantia.*

Succum Pancreaticum in Ductibus sisti. CXCIX. *Succum Pancreaticum* in *Ductibus suis lateralibus per eorundem Obstructionem sisti posse*, evincit *Obstructionis Essentia.*

Per Obstructionem. CC. *Obstructionem sæpiùs in notatis Ductibus Lateralibus excitari*, probat *Liquor cœruleus, aliove colore notabili tinctus per Ductum medium* in tenue Intestinum desinentem *Syringæ ope immissus*, & *in quasdam* duntaxat, *non verò omnes Pancreatis Glandulas admissus.*

CCI. Per patentes namque Laterales Ductus penetrat usque ad Glandulas Liquor dictus, easque colore suo inficit; per quos autem nequit penetrare, eosdem obstructos, aliterve extremè clausos esse oportet, sed obstructos eos potiùs esse, arguit Liquor ex Sale Volatili constans & colore alieno tinctus paulatim per occlusos Ductus laterales viam sibi parans.

A Pituitâ glutinosâ. CCII. In *Ductibus illis Obstructionem* & quidem à *Pituitâ Glutinosâ* produci posse, probat Pituita similis in Ductu medio à me in Cadaverum dissectione reperta satis copiosa.

CCIII. Ab eâdem Pituitâ Glutinosâ in Ductibus dictis obstructionem excitari, & Intermittentes Febres inde produci, evincunt pleraque *Febrifuga Pituitam Glutinosam incidentia & solventia*, eandemque non rarò sensibiliter per *Vomitum* aut *Dejectionem* Expellentia, vel insensibiliter cum *Urinis* aut *Sudoribus* Evacuantia.

Pituita nullibi copiosior quàm in tenui intestino. CCIV. *Pituita qualiscunque* nullibi copiosior *reperitur* cumulata & pura, quàm *in Tenui Intestino.*

Eadem unde fluidior fiat. CCV. Eadem *solvitur & fluidior* fit, mox & per Lacteas Venas ad Cor, hinc cum Sanguine quaquaversùm transfertur, 1°. ab *Aëris æstu quovis*, Solis Radiis vel Igni nostro accepto ferendo. 2°. à *Corporis Motu vehemente*; & quandoque forsan 3°. ab *Irâ immoderatâ* & aliquandiu perseverante. 4°. Ab *Alimentis, Condimentis Medicamentisve* Spirituosis vel *Aromaticis*, ut & *Sale Volatili* copiâ nimiâ usurpatis.

Unde iterum coaguletur. CCVI. Eadem *coagulatur* iterum & imprimis in Vasis angustioribus 1°. à *frigore externo* Aëris, Aquæ, Venti, Pavimenti, Vestium, Indusiorum, &c. 2°. à *quiete corporis* mox vehementem corporis motum subsequente. 3°. à *Terrore aut Mœrore magno, inexpectatoque.* 4°. *ab Alimentis, Condimentis, aut Medicamentis frigidis & coagulandi* præsertim *vi præditis*, *Potu* præsertim *gelido* affatim hausto, & imprimis *Glacie*, *aliisque gelidiore* atque *glaciante facto.*

Quare Intermittentes febres excitentur omni Anni tempore. CCVII. Hinc est, quòd tàm frequenter Intermittentes excitentur Febres omni anni tempore, quoniam semper potest solvi à re nonnaturali Pituita, & ad Sanguinem, quin quaquaversùm ad omnes Corporis partes, ipsumque adeò Pancreas propelli; atque mox ibidem à re itidem nonnaturali peccante coagulari, atque sic Obstructionem parere, adeóque Intermittenti Febri ansam præbere.

Quare frequentiùs Æstate & Autumno quàm Vere aut Hyeme. CCVIII. Hinc est, quòd tum Æstate, tum Autumno frequentiùs quàm Vere aut Hyeme Intermittentes excitentur Febres; quoniam Æstate quidem ob Aëris æstum soluta est magis Pituita & quaquaversùm delata, quæ à re nonnaturali, Aëre inexspectato frigidiore, Potuve simili facile coagulatur & Obstructionem parit; Autumno verò à Re nonnaturali peccante solvitur notata Pituita, & ab Aëris mutabilis frequentiore frigore facilè coagulatur iterum, Obstructionem producens febrilem.

Quare Æstate magis Tertianæ, quàm aliæ. CCIX. Quia verò Æstate, quando Æstus urget, Bilis augetur in Corpore, ipsaque Pituita redditur fluidior, succusque Pancreaticus temperatior, idcircò, quæ tunc producuntur Obstructiones, solutu solent esse faciliores, ideoque citiùs solubiles; adeóque Febres inde ortæ Tertianæ potiùs, quin cum calore majore ac molestiore copulatæ.

Quare Autumno magis Quartanæ. CCX. Rursum quoniam Autumno; quando magis mutabilis est Aëris constitutio & ad frigus tendens, parcior existit tunc in corpore Bilis, & ipsa Pituita redditur copiosior & Glutinosior, Succusque Pancreaticus Acidior, idcircò, quæ tunc producuntur Obstructiones, solutu sunt difficiliores, seriúsque solubiles, adeóque Febres tunc frequentiores oriuntur Quartanæ, quàm aliàs, quin cum frigore majore ac diuturniore copulatæ.

Quare in hoc affectu Febres intermittentes 1°. fuere Tertianæ. CCXI. Anno igitur superiore cùm inciperet hîc sævire Affectus Epidemius, quoniam id sub finem mensis Julii factum, urgente tunc Solis æstu vehementi post præcedens Aëris longum ac grande frigus, quæ fuerunt excitatæ Febres, fuere 1°. Intermittentes, & quidem Tertianæ, quæ facilè potuerunt produci ob Pituitam durante frigore antecedente copiosam & tenacem in corpore genitam, sed à subsequente Æstu solutam, & quaquaversùm propulsam, ideóque ad Pancreatis glandulas & Ductus quoque delatam, mox ad quodvis in Diætâ commissum erratum, Potum frigidiorem, Frigus aëris qualecunque, nocturnumque adeò denudato corpore exceptum, &c. iterum in notatis Ductibus pluribus, paucioribusve coagulatam, eosdemque Obstruentem, & quidem *Obstructione Febrili.*

Ab obstructione Febrili Symptomata hujus affectûs.

CCXII. *Obstructione* dixi *Febrili*, quoniam non Sanguinem, Inflammationem pariturum, sed Succum acidum in vasis suis sistebat, qui morâ factus acidior, adeóque acrior, non Ductus solidiores ac firmiores, sed Pituitam Obstruentem sequiorem perforans, viam sibi fecit ad tenue Intestinum, in quo ratione suæ acrimoniæ cum Bile effervescentiam instituens vitiosam, & quidem febrilem, Symptomata produxit superiùs enumerata, & in sequentibus explicanda.

CCXIII. Quemadmodùm verò per plures Pancreatis Ductûs delata est ista Pituita, ita in pluribus quoque potuit eadem coagulari, & Obstructionem Febrilem producere.

CCXIV. Quemadmodùm rursus potuit eadem Pituita diversâ quantitate contenta fuisse in Ductibus diversis, ita potuit Obstructio diversa produci in Ductibus diversis, adeò ut una citiùs, altera solveretur tardiùs; ideóque Paroxysmus diversus produceretur ab Obstructione notatâ diversâ.

CCXV. Ampliùs, quemadmodùm sæpiùs potuit peccare idem Homo in variis diætæ partibus, ita potuit diversis temporibus produci in diversis Pancreatis Ductibus Obstructio Febrilis.

Quare Tertiana fuerit simplex, quare duplex aut triplex.

CCXVI. Atque hinc deduci debet Febris Tertiana tunc omnes affligens, quosdam quidem simplex, alios verò duplex, aut triplex.

Unde diversitas temporis accessûs, durationis, & Symptomatum in Paroxysmis.

CCXVII. Quin hinc deduci potest diversitas temporis accessûs, durationis, & Symptomatum in Paroxysmis Tertianarum istarum diversarum singulos Ægros diversimodè afficiens.

CCXVIII. Alii enim Paroxysmi anticiparunt, alii postposuerunt, alii eâdem horâ accesserunt.

CCXIX. Rursus Alii Paroxysmi diutiùs, alii breviùs, alii eodem durarunt tempore.

CCXX. Denique Alii Paroxysmi fuere prioribus leviores, alii graviores, alii quoad Symptomata similes.

Unde Febris continuæ diversitas.

CCXXI. Verùm necessum est, ut *Febris Continuæ* in aliis citiùs, in aliis tardiùs priori copulatæ rationem quoque afferamus.

Febris intermittens in quo consistat.

CCXXII. Quemadmodùm verò docuimus in præcedentibus, Intermittentem Febrim pro Foco requirere atque agnoscere Partem, cui cum Sanguine, adeóque Corde commercium est continuum, sed ita, ut ex parte saltem possit ad tempus impediri, & postmodùm spontè, hoc est, à Rebus in corpore existentibus, ac per se agentibus restitui notatum commercium; ita Febris Continuæ Causa vel in ipsis Vasis Sanguinem vehentibus, ipsoque adeò Sanguine, ipsiusque partibus multifariis, vel in tali parte consistet, quæ continuum cum dicto Sanguine, ipsoque Corde habeat commercium, sed ita, ut illud non nisi in totum possit impediri ac interrumpi, nec certis temporibus ab internis causis denuò restitui.

In quo Continua.

Aërem primariam fuisse Febris Continuæ causam externam.

CCXXIII. Cùm verò *Sanguis* vel ab *externis causis* malè possit affici, adeò, ut inde excitetur *Febris*, vel *ab internis*, & his multifariis; considerandum est, inter *Causas externas* ipsum *Aërem* jam sæpiùs notatum *primariam fuisse Continuæ Febris Causam*; quatenus valdè *æstuans* tum *per Cutis poros* quaquaversùm penetrans, tum in *Pulmones inspiratus Sanguini se junxit*, *eundemque* non tantum *fluidiorem* præstitit, verùm eidem *partes igneas*, ut & *Salinas Volatiles* multas communicavit, unde ipsius *Effervescentia & rarefactio, dissolutioque* facta est *major*, sicque *Continua excitata Febris*.

Internam Bilem.

CCXXIV. Inter *Causas Internas* propter *Bilem ab eodem Aëre* tum *Igneis*, tum *Salinis Volatilibus* partibus abundante *Acriorem* factam continuè *vitiosa* tum in *tenui Intestino*, tum in *Corde*, est producta *Effervescentia*, eaque cum *Calore notabili* conjuncta, ideóque *Febrilis*.

Hic accessit Massæ Sanguineæ constitutio vitiosa.

CCXXV. Æstuans igitur Aër tum immediatè, tum per intermediam *Bilem* priùs à se malè affectam Continuæ Febris Causa fuit: cui accessit *Totius Massæ Sanguineæ, omniumque ex ipsâ productorum humorum vitium & constitutio vitiosa à Tertianâ Intermittente memoratâ dependens*.

Ejus causa.

CCXXVI. Nam *Succus Pancreaticus* propter Ductuum lateralium obstructionem ibidem moram nectens, Acriorque factus, postquam per obstruentem Pituitam viam sibi fecit, non tantùm Paroxysmum Febrilem producit, sed *Sanguinem universum omnesque ex ipso producendos humores plus minúsve* pro vitio suo majore aut minore *corrumpit*. Unde propter illam corruptionem in ipsis etiam desinente paroxysmo remanentem, Continua potuit imò debuit subsequi Febris.

CCXXVII. Illud autem faciliùs, citiúsque contingit, quando *plures concurrunt Causæ*, sicut in hoc Affectu Epidemio factum, *Æstus* sc. *Aëris permanens*, ut & *Bilis ab eodem Aëre* antequam Febris ulla excitaretur *jam vitiata*, & indies ampliùs à naturali statu abducta, etiam ab *Effervescentiâ vitiosâ* propter *Succum Pancreaticum* Intermittentis Tertianæ Paroxysmos producentem.

CCXXVIII. *Continuæ* igitur *Febris* Affectum nostrum Epidemium comitantis *Causam inter-*

internam primariam censemus *Bilem* multis nominibus malè affectam, sicut jam dictum, explicatumque.

Anxietates circa præcordia unde.

CCXXIX. Tertium inter notati Epidemii Affectûs Symptomata locum dedimus *Anxietatibus circa præcordia plerosque mirè torquentibus.*

1°. Ab effervescentiâ vitiosâ.

CCXXX. Easdem Anxietates deducimus 1°. *ab Effervescentiâ vitiosâ perpetuò in tenui Intestino propter Bilem*, uti dictum, *vitiatam excitatâ*, & *halitus* solitò *plures*, *acrioresque* producente, qui tum ipsum *Intestinum*, tum *Ventriculum distendentes anxietatem* illam pariant.

2°. A Pituitâ glutinosâ.

CCXXXI. Easdem Anxietates deducimus 2°. à *Pituitâ glutinosâ* præcedenti Aëris frigori debitâ, & in *tenui Intestino hærente*, nunc verò partim à subsequente *Aëris æstu*, partim à notatâ *Bile* solutâ, & modò memoratis Halitibus sub *Flatuum* specie junctâ, eandemque *Anxietatem augente*.

3°. A Succo Pancreatico.

CCXXXII. Easdem Anxietates deducimus 3°. à *Succo Pancreatico* suo tempore paroxysmos febriles producente, atque tunc Effervescentiam in tenui Intestino ampliùs vitiante, & *Anxietates* dictas simul *augente*.

Anxietatum augmentum a primariâ Febris causâ.

CCXXXIII. Quoties namque novi excitabantur Paroxysmi, toties augebantur simul in Ægris notatæ Anxietates; quarum proinde augmentum meritò adscripsimus primariæ Intermittentis Febris Causæ.

Nausea à Bile.

CCXXXIV. Quarto loco *Nauseam* plerisque valdè molestam recensuimus: eamque à modò memoratis & Bili præsertim adscriptis deducimus *Halitibus*, ut & ipsi *Bili* omnia in tenui intestino turbanti, & aliquâ sui parte ad Ventriculum assurgenti, atque unà cum halitibus ipsum ad vomendum irritanti.

Ut & Vomitus.

CCXXXV. Iisdem *Halitibus & Bili* potentiùs Ventriculum irritantibus, utpote majore copiâ eò assurgentibus tribuimus *Vomitum* tunc frequentem, molestumque, quinto loco memoratum.

Hic quando frequentior & molestior.

CCXXXVI. Fuit autem iste Vomitus frequentior, & molestior ad singulos paroxysmorum novorum febrilium accessus, & quidem plerumque, quando frigori qualicunque succedebat Calor: quo tempore in plerisque Febribus Intermittentibus excitari solet Vomitus, rariùs aliàs; nec mirum.

Ejus causa.

CCXXXVII. Tunc enim (postquam à Succo Pancreatico Acidiore, ac imprimis simul Austeriore Paroxysmum febrilem producente oppressa fuit in tenui Intestino Bilis, ac compressa) desinente notati Succi affluxu novo vires & dominium vicissim nanciscitur *Bilis*, aliquâ sui parte ibidem subsistens & à recenti continuè accedente aucta; unde *plures*, *volatilioresque* tunc assurgunt *Halitus*, qui *totum Intestinum* irritantes tum ad sui, tum ad Pituitæ à notato Succo magis solutæ ac mobilis, tum ad Bilis, tum ad Succi Pancreatici cum Pituitâ juncti propulsionem tàm sursùm, quàm deorsùm huic Vomitui ansam præbent.

Qualis Materia vomitu excreta.

CCXXXVIII. Materia Vomitu excreta fuit multifaria, semper *Biliosa* & amara, sæpiùs simul *Pituitosa*, subinde simul *Acida*, vel *Austera*, ingratum ob Bilis admistionem saporem *vitriolatum* producens: Colore nunc *flavo*, nunc *pallido*, quandoque *virescente*, aut *subnigricante*.

Biliosa, & quare.

CCXXXIX. *Biliosa* & *Amaricans* fuit materia vomitu excreta propter Bilem in corpore auctam & mobiliorem factam, quin ob sui volatilitatem facilè ad Ventriculum propulsam.

Pituitosa & quare.

CCXL. *Pituitosa* fuit eadem propter Pituitam durante frigore antecedente auctam & glutinosam, nunc demùm à subsequente Aëris æstu, & Bile auctiore atque acriore solutam, fluidamque factam.

Acida austeraque, & quare.

CCXLI. *Acida* fuit & *Austera* eadem vomitu excreta materia propter Succum Pancreaticum à præcedente frigore acidiorem, austerioremque factum, & nunc Intermittentem febrem producendo ad tenue Intestinum delatum, sed itidem propter moram acidiorem factum, & Pituitæ immersum, & unà cum ipsâ excretum.

Ingratum saporem habens, & quare.

CCXLII. *Vitriolatum*, aliásve *ingratum saporem* habens materia Vomitu excreta est, propter *Succum* eundem *austerum* unà cum *Bile* intimiùs junctum & saporem illum producentem.

Color excretorum unde.

CCXLIII. *Color* excretorum *flavus* fuit à Bile copiosâ, *Pallidus* à Pituitâ multâ, *Virescens* ab acido succo ac Bili juncto, uti *Nigricans* ab eodem magis corrupto, Bilemque ampliùs corrumpente.

Appetitus prostratus unde.

CCXLIV. *Appetitus Ciborum* fuit 6°. in *plerisque prostratus*, talisque permansit in multis longo tempore ob memoratos modò Humores ternos vitiatos, Bilem acriorem, copiosioremque, Succum Pancreaticum austeriorem, ac Pituitam glutinosam. Permansit autem talis diutiùs, quoties plures simul concurrerunt causæ notatæ, ac segniùs fuerunt emendatæ: sicut contrà cessavit citiùs, quoties causæ concurrerunt pauciores, minúsque graves, citiúsque cesserunt Medicamentis, aut Diætæ convenienti.

Et ejus duratio unde.

Emendari sæpè hu-

CCXLV. Emendantur namque non rarò

 Humo-

Humores vitiosi non tantùm vi Medicamentorum, cum sæpè nulla sumantur, sed etiam Diætæ ope, sed illi emendationi conciliandæ aptæ, non quidem temperatæ qualis Sanis debetur, sed à Temperie ac mediocritate recedentis, ita tamen, ut cujusvis humoris peccantis vitio sit subcontraria, & illi proinde corrigendo, temperandoque conveniens: sive Diæta illa præscribatur à *Medico* perito, sive, quod frequentiùs evenit, casu talis eligatur, usurpeturve ab *Ægro*: nam in eâ adornandâ sæpiùs casus, quàm ratio habet locum. mores vitiosos ope Diætæ.

CCXLVI. Et profectò miramur meritò tantas non tantùm in pejus, verùm in melius quoque mutationes fieri à Diætâ toties casu mutatâ; nec tamen istarum mutationum rationes, Causasque veras observari satis à Medicis, aut notari in eorum scriptis, quò & aliis serviant: postquam longè faciliùs per Diætam regi se patiuntur Ægri, quàm per Medicamenta: quæ Diæta si præscribatur illis non morosa & fastidiosa, quin sat sæpè imaginaria; verùm facilis, grata, & ab experientiâ desumpta, plurima ejus ope bona redundant in Ægros & Convalescentes.

CCXLVII. Importunum & maximè molestum fuit 7°. in nonnullis Ægris quorumvis *Ciborum*, Esculentorumque *Fastidium*, ad plures nonnunquam hebdomadas ipsos vexans & angens: quod meritò ab iisdem deducimus causis. Cùm enim Ciborum præsertim Appetitus excitetur ab *Acido Spiritu* in *Salivâ* latitante, aut à *Succo Pancreatico* ad Ventriculum assurgente: quoties idem *obtunditur à Bile Acriore Pituitâque Glutinosâ*, vel *corrumpitur in Austerum*, mirum non est, si *Fames* tunc exulet, quin paulatim *Ciborum* omnium *Fastidium* consequatur. Ciborum Fastidium molestum unde.

CCXLVIII. Ubi autem Causæ tales humores in nobis producentes diutiùs permanent, mirum non est, si Fastidium quoque notatum perennet, quin ampliùs augeatur.

CCXLIX. Tales autem Causæ locum habuerunt anno superiore, quin perseverarunt sat diu cum magno Ægrotantium fastidio, & Ciborum Fastidii continuatâ excitatione.

CCL. Variis modis se habuit 8°. *Sitis*. Nam quosdam ursit *magna*, quosdam *pauca*, quosdam *nulla*. Sitis varia.

CCLI. *Bilis Acrior & copiosa* dominium in corpore obtinens *Sitim* excitavit *magnam* & inextinguibilem. Magna unde.

CCLII. Eadem *Bilis à Pituitâ Glutinosâ quodammodò obtusa* & fracta *mediocrem* duntaxat excitavit *Sitim*. Mediocris unde.

CCLIII. Eadem *Bilis* partim *à Pituitâ Glutinosâ*, partim *ab humore Austero* in tenui Intestino *retusa & iners facta nullam* in Ventriculo potuit excitare *sitim*. Nulla unde.

CCLIV. Nec tantùm varia sitis excitata est in Ægris, verum 9°. in non paucis, æquè ac in me, *Potûs omnis* etiam aliàs *suavissimi & gratissimi Aversio* est observata, eaque diu perdurans. Potûs omnis aversio.

CCLV. In me quidem Ciborum omnium Aversio extrema duravit per aliquot dies, atque paulatim cœpit denuò locum habere Appetitus, indies accrescens: Ast Potûs omnis ordinarii, Vini putà qualiscunque, Rhenani, Mosellani, Gallici, Hispanici, & quidem singulorum multifarii, ut & Cerevisiæ cujusvis, dulcis æquè atque amaricantis, ac è locis variis huc translatæ Aversio tanta in me fuit, & tam diu perseverans, ut metuerem, ne unquam ampliùs ordinario quirem frui potu: Solis Acidulis Spadanis existentibus & gratis, & mihi variis nominibus aptis & utilibus. In Autore extrema.

CCLVI. Quod mihi, hoc ipsum aliis quoque multis evenit.

CCLVII. *Causam* verò istius *à Potu omni ordinario Aversionis* existimo fuisse *Humorem Austerum vitiatæ Bili junctum*, atque *Halitus tales producentem*, ut *Lingua & Palatum* inde inepta redderentur ad Potum ordinarium cum voluptate gustandum, exhauriendumque. Ejus causa.

CCLVIII. Austerum verò hîc maximè culpatum sicut cum Acido habet affinitatem magnam, ita Ciborum quàm Potuum Appetitus restituitur faciliùs, citiúsque.

CCLIX. Videtur igitur Potûs Aversio diutiùs vexasse nonnullos, quàm Ciborum Fastidium, quoniam citiùs Aciditas corrupta restitui potuit in Salivâ, quàm in Succo Pancreatico; quo diutiùs in Austeritate perdurante, atque unà cum ipso Bilis corruptione notatâ, perduravit etiam diutiùs Potuum Aversio, quàm Ciborum. Potûs aversio diuturnior, quàm ciborum, unde.

CCLX. Aqua verò tum pura Putealis vel Pluvia, tum Medicata, qualis est Acidularum, non tantùm eatenus assumi potuit faciliùs & citiùs, quia erat insipida, sed etiam quatenus vim habet laudabilem, aptamque ad emendandos Humores vitiosos, tàm Austeros, quàm Biliosos. Acidulæ quâ ratione utiles.

CCLXI. Quicquid enim est insipidum, id quemadmodùm Gustum haud movet, ita ejusdem fastidium non excitat, nec auget; quod dici nequit de sapido.

CCLXII. Nullus præterea potus est ordinarius, Vinum aut Cerevisia, qui non magis Alium potum magis Gustum afficere.

gis Gustum afficiat moveatque, quàm ipsæ facient Acidulæ: quæ proinde cum minore fastidio assumi potuêre, quàm Vinum vel Cerevisia, cujuscunque demum essent Saporis aut virtutis.

In quibusdam aversio Acidularum.

CCLXIII. Nam, ut & hoc addam, non paucis ne quidem Aqua pura, vel Acidularum placuit, sed itidem Aversionem peperit, sed tamen minorem semper, ac Potus ordinarius.

CCLXIV. Ubi iterum animadvertendum est, non deesse, qui naturaliter abhorreant ab Acidulis, in quibus itaque non mirum, si & tunc quoque adfuerit harum fastidium.

Fastidii varietas unde.

CCLXV. Humorum autem diversitas peperit quoque magnam in hisce Fastidiis varietatem. Ubi & hoc notandum, quò seriùs ægrotarunt Ægri, eò citiùs restitui potuisse Famem, non item Sitim: quoniam sub Autumni medium Æstui successit à Ventis in Aëre Frigus, à quo fames iterum ex parte excitata denuò fuit propter partes Acidas tunc Aëri admistas & unà cum ipso inspiratas, sicque in corpore nostro auctas.

Cur seriùs ægrotantibus citiùs potuerit restitui fames, quàm sitis.

CCLXVI. Quicquid autem Potûs omnis Fastidium pepererat, id omne à succedente Aëris frigore neutiquam fuit emendatum, quin potiùs in suâ operatione roboratum, sive quis Pituitæ Glutinositatem, sive Succi Pancreatici Austeritatem consideraverit; cùm utraque à frigore producatur, foveatur, & augeatur.

Linguæ Ariditas & Mucositas.

CCLXVII. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata memoravimus 10°. *Linguæ* nunc *Ariditatem*, nunc *Mucositatem*, postquam non semper ipsa eodem se habuit modo.

Ariditas unde.

CCLXVIII. Ariditatem quidem adscribimus *Bili auctiori & Acriori absque Pituitâ* vel *Salivâ Glutinosâ* ipsi junctâ; Bilis namque talis quemadmodùm in universo Sanguine, hinc & Corpore incendium auget, ita plures in exspiratione halitus simul expellit, à quibus pendet Linguæ Ariditas.

Ejus augmentum unde.

CCLXIX. Hæc Ariditas Linguæ augetur in Ægris ore patulo somnum capientibus. Quoties namque per nares non satis patentes transitum sufficientem non habet Aër exspiratus, toties os, etiam dormientibus, plus minùs aperitur, atque tunc semper arescit Lingua.

CCLXX. Quòd si præterea incendium febrile in Sanguine fuerit excitatum, tum Aër, qui exspiratur, siccior existit, tum halitus, cum fumo comparandi, simul prodeunt, & Linguæ ariditatem augent.

Mucositas unde.

CCLXXI. Quoad *Mucositatem linguam obducentem*, debetur illa tum *Salivæ* aut *Pituitæ* à capite delabenti, tum modò memorato *æstui febrili* eandem exsiccanti, atque subductis partibus magis aqueis inspissanti, atque Glutinosam tenacemque facienti.

CCLXXII. Accesserunt 11°. multis ægris anno superiore *Aphthæ*, molestum malum.

Aphthæ.

CCLXXIII. Sunt autem, ut satis notum, *Aphthæ Ulcuscula, sed cuticulam non nisi, quando crusta decidit, à subjectis partibus tollentia*, & omnem Oris superficiem interiorem occupantia, quin OEsophagum quoque aliquando afficientia.

Quid sint.

CCLXXIV. In Aphthis ergò hoc singulare observatur, quòd cùm *cætera Ulcera* mox *Cuticulam solcant corrumpere ac consumere*, adeò ut eadem nuda existant, nisi pure obtegantur; *Aphthæ corrumpant* quidem *Linguæ palati*, reliquarumque Oris partium *cuticulam, non item ipsam consumant*, sed *crustæ ad instar ipsis adhærentem sinant*, donec paulatim decidant, novâ cuticulâ sæpiùs priori succrescente, iterumque corruptâ, ac similiter decidente.

In iis quidnam peculiare.

CCLXXV. Observatur autem, ista in Aphthis corrupta & ab inferioribus partibus paulatim secedens *cuticula coloris varii*, sæpiùs *candicantis*, aliquando *flavescentis*, quandoque *nigricantis*.

In Aphthis cuticula coloris varii.

CCLXXVI. Eadem *Cuticula* nunc *faciliùs & citiùs*, nunc *difficiliùs & segniùs secedit à subjectis partibus*.

CCLXXVII. Hæc idcircò noto, quia usum habent in Medicinâ, serviuntque prognosi formandæ. Nam quò magis albicant Aphthæ, hoc est, Cuticula ab ipsis corrupta; quò faciliùs, citiúsque secedunt ipsæ à subjectis partibus; quin imò quò pauciores observantur rariúsque regenerantur aut succrescunt; eò sunt salubriores, eò faciliùs, citiúsque curantur, ipsique Ægri convalescunt citiùs.

Aphtharum Prognosis.

CCLXXVIII. Contrà, quò eædem sunt à colore albicante remotiores, flavæ, ac imprimis atræ; quò segniùs ac difficiliùs secedunt, adeóque subjectis partibus adhærent arctiùs, suntque magis compressæ; quò succrescunt lentiùs, permanentque diutiùs; quò plures occupant partes, perdurantque diutiùs; eò sunt periculosiores ac nocentiores; eò curantur difficiliùs & rariùs, pereuntque adeò Ægri frequentiùs.

CCLXXIX. Cùm ergò diversæ naturæ Ulcuscula sint Aphthæ, libet ipsarum causas veras, modum generationis peculiarem investigare accuratiùs, idque eò magis, quòd non meminerim me apud Authorem ullum talia legere, quæ veritatis avidæ satisfaciant menti.

Earum causam apud autores non inveniri.

CCLXXX.

Ulcerum diversa origo.

CCLXXX. Ulcera pleraque aut consequuntur Vulnera vel Excoriationem circa tertium diem, quando Sanguis in pus incipit mutari, aut per se habent ortum ab humoribus acribus partes molles rodentibus, atque in ulcus vertentibus.

Humores acres quomodò ulcera producant.

CCLXXXI. Hi humores sunt ferè salsi muriatici, vel acidi; à quibus partium superficies sive cuticula primùm corrodi ac consumi solet, mox & pars subjecta similiter exedi, quæ partis exesæ apertio Ulcus vocatur, in quo Sanguis eò ad nutritionem delatus in Pus corrumpitur, semper ad albedinem vergens, nisi mali moris reddatur ulcus, vel ab errore aliquo in rebus nonnaturalibus vel medicamentis commisso illud alteretur ac mutetur. Sic exempli gratiâ à sulphure medicamentis immixto nigricabit ferè Pus priùs albicans.

Aphthæ quî oriantur.

CCLXXXII. Aphthæ autem, ubi exoriuntur, statim per vesiculas exiguas & albicantes se manifestant: adeò ut ipsarum ortus videatur fieri per talem Cuticulæ corruptionem, quæ ipsam reddat spissiorem & à subjectis partibus secedentem, donec paulatim ampliùs crassescens tandem ab ipsis decidat crustæ modo: succrescente ac sæpiùs mox similiter corruptâ novâ cuticulâ, donec itidem decidat.

Corruptio in Ulceribus & Aphthis diversa.

CCLXXXIII. Quemadmodùm verò pleraque Ulcera post cuticulæ corruptionem ac secessum, novæ ortum impediunt, quin continuè in latum vel profundum serpunt, subjectasque partes consumunt; ita contrà in Aphthis hæret in cuticulâ præsertim corruptio, nec facilè tunc aliquam profunditatem nanciscuntur Ulcera verè superficiaria, Cuticulæ soli infesta & illam continuè succrescentem iterum corrumpentia, ipsamque non tàm consumentia, quàm inspissantia, & simul partibus subjectis inutilem facientia.

A Vomitione humorum Acrium, & halituum similium ascensu Aphthas excitari.

CCLXXXIV. Unde non mirum, si à Vomitione humorum Acrium, eorundemve aut halituum similium ascensu per OEsophagum ad Os excitentur tàm sæpè Apthæ: quatenus illi humores halitusque Acres quovis modo ad Os delati partium omnium ibi contentarum Cuticulam corrumpunt, & post sui incrassationem notabilem ad secessum & casum aptam reddunt, quoties salubres sunt Aphthæ; quæ periculosæ ac lethales ferè observantur, quoties Cuticulæ istius incrassatio, & secessus non succedit, quin potiùs ipsa tenuis permanens partibus subjacentibus firmiter adhæret, nec ab illis secedit facilè.

Curatio in Ulceribus & Aphthis diversa.

CCLXXXV. Unde & hoc notandum, Cæterorum Ulcerum Curationem promoveri, quando paulatim exsiccantur, & minùs humoris ex ipsis prodit; Aphthas contrà Curationis spem facere, quando ipsæ sunt humidæ, atque multum humoris effunditur ex Ore, ptyalismum mentiens, tunc enim citiùs & faciliùs solent curari Aphthæ.

CCLXXXVI. Unde sicut ad cæterorum Ulcerum Curationem laudantur Medicamenta humorum Acrimoniam, sed Acidam temperantia, mox exsiccantia; ita contrà Curandis Apthis conducunt Medicamenta lenientia quidem, Acidamque Acrimoniam temperantia, sed simul humectantia & madefacientia.

Ulcerum & Aphtharum causa diversa, & quænam.

CCLXXXVII. Ex quibus videor mihi posse de Ulcerum cæterorum, atque Aphtharum Causâ diversâ hoc statuere: In cæteris Ulceribus Acrimoniam Acidam similitudinem habere cum illis Acidis, quæ humiditate Aqueâ dissoluta vim suam magis exerunt, ideóque concentrantibus indigent: in Aphthis contrà similitudinem habere Acrimoniam Acidam cum illis Acidis, quæ ab humiditate Aqueâ dissoluta vim suam amittunt, ideóque iisdem opus habent.

Ulcera ab acido valdè acri; Aphthæ ab acido minùs acri.

CCLXXXVIII. Quin inde videor mihi haud malè concludere, Ulcera cætera excitari ab acido valdè acri, Aphthas verò ab acido minùs Acri, quodque vim suam amittat in ipsâ cuticulâ, quam corrumpere quidem possit, non item consumere, atque ideò in eâ hæreat: unde, dum corrumpitur magis magisque simul incrassescens atque à subjectis partibus sensim secedens Cuticula, nova illi succrescit, quæ, postquam prior decidit, paulatim pari modo corrumpi incipit, donec tandem aut corrigatur, evacueturque Acidum peccans, aut spontè superetur, deficiatve in corpore.

Quisnam humor Aphthas producat.

CCLXXXIX. Quoniam verò inter Purgantia in Aphthis curandis convenientissima optimum observatur Rhabarbarum, Bilem purgans; & tàm sæpè, ac imprimis in pueris Bilem æruginosam consequuntur Aphthæ; valdè probabile videtur, Humorem Acidum Aphthas producentem aut esse Bilem æruginosam, aut Humorem illi planè affinem; ideóque minùs purum, adeóque minùs Acrem, quàm observatur esse Humor cætera Ulcera gignens.

Quale Medicamentum in Aphthis curandis utile.

CCXC. Unde videtur adhuc idcircò in curandis Aphthis conducere medicamentum acrimoniam temperans, sed simul humectans, quò hujus ope diluatur magis Æruginosa Bilis, ex flavâ & Succo Pancreatico acido & acri, non tamen extremè acri, confluentibus producta, & diluta reddatur infirmior & interior.

Unde Anno 1669.

CCXCI. Existimamus ergò anno superiore

Aphthæ ortum habuerint. re Aphthas frequentes habuisse ortum ex confluxu Bilis acris, & Succi Pancreatici similiter acris, unde vitiosè simul Effervescentes Halitus excitarint naturæ mediæ, quin Humorem, Liquoremve constituerint non extremè acrem, (Dysenteriam in quibusdam producentem, de quâ mox agemus) sed fractum acrem, qui Vomitu ad Os delatus Aphthis dederit ansam & ortum.

CCXCII. Utrumque autem Humorem notatum simul peccasse in multis, non semel jam evicimus in superioribus, tàm ex Causis præcedentibus, quàm Symptomatibus Affectum Epidemium nostrum comitantibus.

Alvi fluxus & Dysenteria. CCXCIII. Quoad Alvi Dejectionem, observatus 12°. in multis Ægris tàm in principio Affectûs, quàm postmodùm etiam *Alvi fluxus,* & in paucissimis *Dysenteria* ipsa.

Alvi fluxus unde. CCXCIV. *Alvi fluxum* deducimus hîc meritò à *Bile abundantiore & acriore* Aëris æstui debitâ, sicut aliàs plerumque ab eâdem ortum habet Diarrhoea, & maximè Biliosa, qualis fuit anno superiore.

Dysenteria unde. CCXCV. Quoad *Dysenteriam* seriùs observatam, tribuenda ipsa tum eidem *Bili notatæ,* tum *Succo Pancreatico Acidiori,* partim à similium nimio usu & abusu, partim à subsequente Novembri mense *frigore Acri* orto.

In eâ quid fiat, & quænam excernantur. CCXCVI. In Dysenteriâ namque Ulcerantur, exeduntur que Intestina, fitque tum Sanguinis, tum maximè Puris excretio copiosa: unde à tali Causâ producetur, quæ Intestina exedere atque ulcus excitare apta est nata, ergò ab Humore acido.

Dysenteriam non esse à Solâ Bile. CCXCVII. Quotquot proinde *à solâ Bile* quoquo modo per se corruptâ & acriore factâ Dysenteriam deducunt, toto cœlo errant: postquam *Sal lixivum Bilis acerrimum* factum *Gangrænam* quidem tum alibi, tum in tenui Intestino excitabit, *nunquam Ulcus.*

Ulcus esse ab Acido, non à Lixivo. CCXCVIII. Est enim Ulcus Acidi, non Lixivi effectus: unde nisi Acidus & quidem Acris humor jungatur Bili, nunquam efficietur ab ipsâ Dysenteria, quam solus Humor valdè Acidus & acer ad Intestinum delatus producet.

Anni 1669. Dysenteria unde. CCXCIX. Anno autem superiore qui pauci passi sunt Dysenteriam, illam Bili æruginosæ, ab Acido acri corruptæ, debuerunt.

Alvus adstrictior unde. CCC. Sed 13°. *Alvus* in plerisque ab initio Affectûs fuit *Adstrictior:* & quidem propter Pituitam Glutinosam, Humoremque Austerum à præcedente frigore in Corpore abundantes, nec mox Bile ab æstu Aëris subsequente acriore factâ correctos aut devictos, verùm illi resistentes, atque in flatus austeros ac tenaces mutatos Alvi excrementa indurantes, sicque Alvum adstringentes, atque propter urgentem calorem febrilem molestiam ægrorum & anxietates non parùm augentes.

CCCI. Postquam verò partim ab Aëris æstu, partim à calore febrili, partim à Medicamentis correcti, debellativè fuêre humores austeri & Glutinosi, reddita est quoque paulatim Alvus solutior. *Et postea solutior unde.*

CCCII. Notavimus 14°. inter Symptomata molesta non tantùm gravem *Abdominis Distensionem,* verùm *Dolorem* quoque *varium,* & in quibusdam *Perterebrantem;* tum ubique, tum præsertim in *Lumbari Regione* valdè sævientem: accedentibus non rarò *Borborygmis.* *Abdominis distensio. Dolor perterebrans. In regione lumbari. Borborygmi.*

CCCIII. *Distensionem Abdominis* adscribimus *Flatibus Glutinosis* ex Pituitâ simili à Bile acri tanquam Efficiente Causâ productis: Utriusque autem ortum non semel ab Aëre contrario se alternatim subsequente deduximus. *Abdominis distensio unde.*

CCCIV. Prout autem Utrique humori jam notato, *Pituitæ Glutinosæ, Bilique Acri* conjunctus est Succus Pancreaticus variè corruptus, ita *Dolor excitatus* est *varius,* aliquando blandior, aliquando acrior: inter quos atrocissimus solet esse, qui terebræ ad instar *intestina* videtur *perterebrare,* ortum habens ab humore *Austero-Acido* binis notatis juncto. *Dolor unde.*

CCCV. *Molestissimus* autem ac *frequentissimus* fuit *in Regione Lumbari,* quo loco tres culpati confluunt Humores; ubi non mirum est, si graviùs afficiant Continentes partes, utpote acrimoniam integram, necdumque fractam obtinentes: dum autem paulatim se mutuò frangunt, temperantque Humores subcontrarii, hebescit eorundem acrimonia, roduntque minùs partes, ad quas propelluntur. *In regione lumbari unde.*

CCCVI. Addidimus *Borborygmos,* Ventrisque murmura & rugitus exercuisse quosdam; cùm non sit necesse, ut flatus Intestina, hinc & abdomen distendentes loco suo moveantur, sicque sonum aliquem ibidem edant, postquam non rarò conclusi manent in fistulâ Intestinali, atque absque sono permutant locum. *Borborygmi unde.*

CCCVII. Cur autem aliquando *muti,* aliquando *sonori,* volvantur flatus per intestinalem fistulam, difficile dictu existimo: nisi quòd *licciores* observentur *magis sonori, humidiores magis muti,* saltem in sui excretione, quin tum diversa quoque sortiuntur apud plerosque nomina, Latinis non æquè observata, Crepitus namque vocantur ipsis pedentium flatus. *Quinam flatus in intestinis muti, quinam sonori.*

CCCVIII. Attigimus 15°. *Suffocationis & strangulationis Hypochondriacæ* Sensum ac Metum, quo nonnulli sunt affecti. *Suffocatio Hypochondriaca.*

Non propria Mulieribus.

CCCIX. Hunc affectum existimant quidem Medicorum plerique *proprium* esse *Mulierum*, & *falluntur*, imprimis quando censent ipsum pendere *ab ascensu Uteri ad fauces usque assurgentis*, atque ibidem fœminas penè suffocantis.

Non ab ascensu Uteri. Et quare.

CCCX. Hanc verò sententiam in plebejis, rerum plerarumque abstrusarum ignaris, quemadmodùm ferre possumus, ita meritò ridemus & carpimus in Medicis, quorum interest, Corporis structuram eousque saltem nosse, ut non ignorent impossibilem esse talem Uteri ad fauces ascensum propter ipsius vincula multifaria ipsum arctissimè in hypogastrii cavitate detinentia.

CCCXI. Adde quod Affectus omnibus modis similis observatus in maribus sat sæpè opinionis prioris absurditatem evincat.

CCCXII. Cui accedit, quod solutionis modus absurditatis convincat eandem Opinionem. Nam duobus tribusve flatibus per os erumpentibus tollitur sæpenumerò iste strangulationis metus. Unde facilè patet, à flatibus habuisse ipsum ortum.

Sed à flatibus.

CCCXIII. Quod si à flatibus habeat ortum, quis non videt, quàm sit absurdum, eundem Uteri adscribere ascensui.

CCCXIV. Non sine causâ judicavimus proinde aliam ipsi assignandam veriorem causam, Flatus putà, Halitusve in tenui Intestino excitatos & ad Ventriculum, hinc OEsophagum quoque atque Fauces assurgentes, atque pro sui diversitate *Affectum* illum *diversimodè* se manifestantem producentes.

Suffocationis species diversæ. Constrictio faucium unde.

CCCXV. Aliàs enim *constringi videntur Ægris fauces*, ac si in strangulationis versarentur periculo: quod evenit, quoties *Austeri* sunt notati *Flatus*, *Halitusve*.

Anxietas faucium unde.

CCCXVI. Aliàs *anguntur* quidem *Fauces*, *ac si continuè in illis aliquid hæreret*, quod difficulter possit deglutiri; unde tunc OEsophagum, ac si quid deglutiendum foret, continuè coarctant; quod fit ab *halitibus*, *flatibusve acribus & viscosis*, OEsophagi parietibus adhærentibus, ipsosque continuè irritantibus.

Languor & animi deliquium unde.

CCCXVII. Aliàs *Languore continuè urgentur Ægri*, ac *si Animi deliquium instaret continuè*, & subinde *in Aquâ videretur natare Cor*, id est, Pars Cordis nomine insignita, Ventriculi putà Orificium superius; quod accidit *ab Halitibus magis Aqueis & assiduè assurgentibus*, *ventriculique Orifitium magis*, *quàm OEsophagum afficientibus*.

CCCXVIII. Hæc ita se habere, confirmant & evincunt Medicamenta singulis notatis speciebus maximè convenientia.

Harum specierum remedia.

CCCXIX. Licet enim occurrant remedia, quæ promiscuè in omnibus hisce speciebus sunt utilia, reperiuntur tamen alia quoque, quæ singulis speciebus sunt magis specifica.

Remedia omnibus communia.

CCCXX. Sic *omnibus speciebus conducunt omnia Salia Volatilia*, & præ cæteris omnibus *Spiritus Salis Armoniaci* ad Guttas iij. iiij. v. vel plures ex Vini, alteriusve liquoris convenientis cochleari sæpiùs assumptus.

Remedia quando flatus sunt austeri.

CCCXXI. Ubi *austeri* sunt flatus, halitusve, præter eundem salis armoniaci spiritum, conducit *Castoreum*, ejusque *Tinctura*, ut & *Oleum Succini*, *macis* stillatitium, &c.

Quando halitus sunt glutinosi & acres.

CCCXXII. Ubi *glutinosi & simul acres* sunt halitus, flatusve, conducunt præter Salia volatilia, *Spiritus Nitri dulcis*, *Ol. cort. arantiorum*, *Rorismarini*, &c.

Quando sunt Aquei.

CCCXXIII. Ubi *magis Aquei* existunt Halitus, conducunt præter laudata semper Salia Volatilia, *Tincturæ Aromaticæ Cinnamomi*, *Croci*, *Nux Moschata*, &c. non neglectis *Hydragogis* subinde usurpatis ad humiditates aqueas in corpore redundantes minuendas.

Suffocationis Hypochondriacæ causa.

CCCXXIV. Ex quibus omnibus per multiplicem & longam experientiam notis concludo 1°. *Halitus*, *Flatusve varios*, nunc *ad Ventriculi orificium superius* tantùm, nunc *ad OEsophagum* quoque *& fauces* assurgentes producere hunc Affectum.

Focus.

CCCXXV. 2°. *Focum hujus mali esse Intestinum tenue proximum* Ventriculo.

Fomes.

CCCXXVI. 3°. *Fomitem ejusdem mali* esse *confluentes ad tenue Intestinum Humores tres*, *Pituitam*, *Bilem*, *Succumque Pancreaticum* diversimodè affectos, & ideò Affectum diversum producentes.

Eam & Mulieres & Viros afficere.

CCCXXVII. 4°. Licet *Mulieres afficiat frequentiùs*, *afficere* tamen *Viros quoque*, cùm non tantùm id reverà fieri observetur indies, sed etiam, quoniam illius Causæ occurrunt in Viris.

Ejus nomen convenientius Suffocatio Hypochondriaca.

CCCXXVIII. 5°. *Convenientius* ipsi *nomen* tribui non posse *Suffocatione Hypochondriacâ*; cùm in sinistro Hypochondrio habeat ortum, & familiare sit omnibus, qui decantatâ vexantur Affectione Hypochondriacâ.

Cur eâ magis Mulieres afficiantur, quàm Viri.

CCCXXIX. Afficiuntur autem hâc Suffocatione Mulieres, quàm Viri, frequentiùs, quia sexûs sui ratione variis sunt subjectæ molestiis, ex quibus huic malo producendo apti generantur humores.

Ejus causa in hoc affectu Epidemio unde.

CCCXXX. Causa verò talis Suffocationis multifariæ commodè potest deduci ex Humoribus anno superiore in Ægris variis propter variam Aëris mutationem occurrentibus; ut alia

alia Diætæ vitia non memorem, quæ tamen haud dubiè illi quoque malo dederunt ansam in non paucis.

Respiratio difficilis.

CCCXXXI. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata notavimus 16°. *Respirationem Difficilem* multis gravem.

Ejus causa Halitus, & Flatus ad Cor delati.

CCCXXXII. Inter varias Respirationis difficilis *Causas* postrema non est *Halitus*, & imprimis *Flatus* unà cum Sanguine ad Cor, & mox *ad Pulmones delatus*, ibidemque tum *in Vasis*, tum *in parenchymate*, *ductibus* putà *inter arterias & venas positis hærens*, atque *Pulmonem aut distendens*, *aut distentum servans*, sicque *exspirationem* primò, ac proinde *inspirationem* quoque *impediens*.

CCCXXXIII. Halitum autem, Flatumque in Febrium Intermittentium initio, quin augmento, ipsoque statu vel vigore, ut & in multis Febribus continuis in tenui Intestino excitari, atque inde ad Cor & ultrà deferri, notissimum est iis, qui Ægros suos exactè observant & ad singula ipsorum Symptomata attendunt.

CCCXXXIV. Non defuit proinde anno superiore in Affectu nostro Epidemio causa difficilis respirationis, postquam & Intermittentibus & Continuis laborarunt plerique Febribus.

Incubus.

CCCXXXV. Nec tantùm solâ difficili respiratione laborarunt multi, verùm 17°. etiam *Incubo* nonnulli, & inter ipsos ego quoque; qui cum paroxysmis febrilibus repetens atque Somnolentiam simul excitans fuit mihi valdè molestus, donec ipsum agnoscens rogarem adstantes, ut tamdiu somnum, in quem tunc valdè propendebam, interturbarent ac impedirent, donec paroxysmo declinante in somnum suavem & commodum inciderem absque omni Incubo.

Ejus causa halitus melancholici.

CCCXXXVI. Observavi autem Incubum habuisse ortum *ab Halitibus melancholicis*, hoc est, *austeris* cum febrili paroxysmo in tenui Intestino excitatis, & non tantùm *ad Cor*, verùm *ad Cerebrum* quoque assurgentibus, atque ibidem tum *Somnolentiam*, tum hæc *Insomnia* producentibus.

Et narcotici.

CCCXXXVII. Quoniam verò *Somnus* erat *coactus*, & aliquid *narcotici redolens*, judicavi *halitus* illos ex *vitiosâ*, humoris *austeri cum bile effervescentiâ oriundos* etiam aliquid *narcotici à bile* accepisse; difficulter namque poterat impediri Somnus, tanta in ipsum erat proclivitas.

Propensio in somnum à Bile.

CCCXXXVIII. Quemadmodùm verò à *Bile* concurrente deduco *insuperabilem Ægro in Somnum propensionem*, ita ab *humore austero* deduco *anxietatem inexplicabilem*, *insomnia sollicita*, hoc est, *incubum* producentem.

Insomnia ab humore austero.

Et quomodò.

CCCXXXIX. Cùm enim Somnus unà cum Febre invaderet non placidus, sed coactus & turbatus, halitusque mentem Somno penè sopitam multùm angerent, fieri non potuit, quin phantasmata mira formarentur à mente, à quibus eadem rursus turbaretur, nec tamen quasi ebria se liberare posset ab ipsis; donec paulatim subsidentibus aut discussis notatis halitibus ad se rediret mens, Spiritibus Animalibus existentibus aut productis denuo purioribus, & ad omnes functiones Animales ritè obeundas aptioribus.

CCCXL. Anxietas verò illa sentiebatur imprimis circa præcordia propter halitus tàm in tenui Intestino, quàm Ventriculo hærentes, partesque illas angentes.

Cur incubo affectis videantur præcordia aliquo pondere premi.

CCCXLI. Quapropter videntur *Incubo affectis partes illæ pondere aliquo premi*, *totumque Hypochondrium comprimi* tunc ab aliquâ personâ exosâ, vel quâvis aliâ notâ vel ignotâ corpori insidente, atque Suffocationem nonnunquam minante, & imprimis, quando in dorsum decumbit æger; tunc enim promovetur à plumarum calore halituum excitatio, quibus copiosiùs productis non mirum si angantur magis notatæ partes.

Humoris austeri causæ plures.

CCCXLII. *Humoris* autem *Austeri* plures *causæ* habuerunt locum in multis, nec tantùm *consideratio Incolarum tàm universali malo & omnes penè afficiente oppressorum*, & *metus mali diutiùs duraturi*, cæterosque similiter oppressuri; sed insuper *consideratio status privati*, in quo versabantur cum suis plerique, ut & *metus mali majoris*, quin & memoria *jacturæ passæ in Suorum obitu*.

Mœror summus unde.

CCCXLIII. Ex quibus omnibus non potuit non excitari *Mœror summus* in multis, & maximè prudentibus, atque suos imprimis valdè diligentibus.

CCCXLIV. *Mœroris* autem *summi effectum* esse *Austeri productionem*, non semel evici per experientiam multiplicem.

CCCXLV. Quotquot igitur *propter afflictionem, jacturamve privatam, publicamve Animi Mœrore affecti sunt* gravi, totidem auctum habuerunt in semetipsis humorem austerum, non tantùm *Incubo*, sed aliis quoque modis, *Vomitu* putà *austeri, alvo adstrictâ, Suffocatione Hypochondriacâ*, & similibus *se manifestantem*,

Somnus profundus & insomnia.

CCCXLVI. Quia verò non tantùm cum Incubo, sed absque ipso quoque *Somnum* passi sunt Ægri multi *profundum*, & *insomnia multifaria*,

ria, meritò eorum 18°. fecimus seorsim mentionem.

Somnolentia à Pituitâ: Somnus profundus & Insomnia à Bile corruptâ.

CCCXLVII. Quemadmodùm *Somnolentiam* deducimus à *Pituitâ*, ita *Somnum profundum* atque *Insomnia* deducimus *à Bile*, quoties *corrupta vim Narcoticam induit* & *Animales Functiones omnes turbat*, sive hoc fiat *continuè* in *Febribus Continuis*, sive *per Intervalla in Febribus Intermittentibus*.

CCCXLVIII. Anno autem superiore *ob frigus præcedens diuturnum Pituita fuit aucta* in multis, unde in *Somnum propensio* & *Somnolentia* potuit produci.

CCCXLIX. Postmodùm autem succedente *summo Aëris æstu aucta* est similiter in omnibus *Bilis*, à quâ propter *Febrim* tàm intermittentem, quàm continuam in plerisque ortam, eadem ita *corrupta* est in multis, ut *Narcoticam vim* acceperit, & *Pituitæ* præexistenti juncta *Somnum profundum* excitarit *cum Insomniis*, quæ pro cæterorum humorum diversitate, pro cujusvis occupationibus & sollicitudinibus diversis plurimùm differebant.

Vigiliæ capitisque dolor.

CCCL. Addidimus 19°. pluribus molestas *Vigilias* perdurantes, *Capitisque Dolorem* intolerabilem: Symptomata præcedentibus contraria: quod mirum videbitur iis, qui *ab eâdem Causâ Effectus contrarios* nesciunt negantve *produci*, ut & *Effectum eundem à Causis contrariis*.

Ab eâdem Causa Effectus contrarios produci, & contra.

CCCLI. Verumenimverò si tales attenti fuissent magis faciendis experimentis, quàm fingendis Chimæris, non haberent animum tot præjudiciis ægrum & ad benè Philosophandum ineptum.

CCCLII. Utique nil magis est ridiculum, quàm negare id, quod evidenti constat experientiâ, quia ejus rationem non capit Mens immersa commentis, & falsis præoccupata principiis & suppositis.

CCCLIII. Ut autem ad propositum accedamus, pernotum esse potest omnibus, qui anno superiore adfuerunt, aut præfuerunt ægris, *plurimos laborasse somno profundo, plurimos Vigiliis: plurimos sensisse dolores capitis, aliarumve partium exquisitos, plurimos nil talis esse passos*: quinimò *nonnullos successivè vexatos fuisse hisce Symptomatibus contrariis*.

CCCLIV. Quæ cùm ita sint, quærenda istius diversitatis & contrarietatis ratio & causa.

Et quomodò id fiat.

CCCLV. Utique *idem modo eodem in idem agens contrarios effectus producturum, non est probabile*; sed nil impedit, *unum, idemque diversimodè agens in idem id efficere*.

CCCLVI. Hoc ut magis pateat, dico non esse probabile, *eosdem humores modo eodem in corpore humano se habentes & agentes producere contrarios effectus*; sed nil obstat, *eosdem humores modo diverso in corpore humano se habentes & agentes id efficere*.

CCCLVII. Sic *eadem Bilis eodem modo se habens & agens in corpore humano eodem modo itidem se habente non producet contrarios effectus*; sed nil obstat, *Bilem modo diverso se habentem*, aut *in corpore diversimodè se habente occurrentem & agentem producere contrarios effectus*.

CCCLVIII. *Bilis* ergò *anno superiore in omnibus quoad externum Aerem multùm æstuantem corrupta & vitiata produxit hactenus in omnibus effectum similem*.

CCCLIX. Quatenus autem *Bilis eadem propter reliquas Diætæ partes se habuit modo diverso in diversis, produxit procul dubio in ipsis effectus diversos*.

CCCLX. Sed *eadem* quoque *Bilis propter humores cæteros diversimodè in diversis repertos produxit quoque haud dubiè effectus diversos*.

CCCLXI. Quinimò tum *propter Bilem diversimodè se habentem in diversis*, tum propter *humores quoque diversimodè se habentes in ipsis produci potuerunt aliquando effectus contrarii*: quemadmodùm id factum constat experientiâ multiplici.

CCCLXII. Sed in quonam *constitit hæc Bilis, Aliorumque Humorum diversitas*; ut non tantùm *diversi*, *sed contrarii producti* fuerint *Effectus* in ægris.

CCCLXIII. Docuimus modò, quænam fuerit *Somni profundi cum insomniis turbulentis Causa*, *Bilis* nempe *Narcoticam vim nacta secundùm partem suam pinguem & Oleosam*.

Somnus profundus cum insomniis unde.

CCCLXIV. *Vigiliæ* autem ortum habuerunt *ab eâdem Bile, sed Acriore*; nec *à Pituitâ Glutinosâ obtusâ*, nec *à pinguedine propriâ auctâ satis temperatâ*; quin *Effervescentiam in tenui Intestino, & Corde Acrem atque halitibus Acribus molestam producente*: Unde *ad sensationem continuam, tristemque coactæ sunt Cerebri membranæ, Somnusque interruptus aut impeditus*.

Vigiliæ unde.

CCCLXV. *Dolor* namque *ab Acribus halitibus ad Cerebrum delatis & circa membranas hærentibus ibidem excitatus Somnum fugavit & vigilias perennantes produxit*.

Capitis dolor unde.

CCCLXVI. *A Bile* igitur *diversimodè se habente* productus est in quibusdam *Somnus Soporosus*, in aliis *Vigilia*; quin *in eodem nunc Somnus* nunc *Vigilia*.

CCCLXVII. Quæ *Vigiliarum*, *Doloris quoque causa fuit plerumque*: at quæ *Doloris fuit Causa, fuit semper quoque Vigiliarum*.

CCCLXVIII. *Dolor* autem *Capitis vehemens* quamvis frequenter habuerit pro *Causâ Bilem Acriorem* vitiosè cum Lymphâ, Succove Pancreatico Effervescentem, atque *halitus Acres Salinos* caput petentes promentem: potuit tamen aliquando *etiam produci ab Acidis, itidemque Acribus halitibus*, Lymphæ Succoque Pancreatico *Acidioribus* imprimis adscribendis; ac præsertim quando *in febribus Intermittentibus frigus fuit vehementius* propter Causas multiplices ex Diætæ vitiis petendas, nec mox Aëris æstui, vel Bilis Acrimoniæ auctæ cedebant Humores Acidiores.

Lassitudo spontanea.

CCCLXIX. Inter Symptomata in Affectu nostro gravia & molesta recensuimus 20°. *Lassitudinem ac Defatigationem Corporis spontaneam*, quæ sicut plerarumque Febrium Intermittentium solet esse comes, ita in hâc fuit non parùm importuna.

Lassitudo unde.

CCCLXX. Cùm sit autem *Lassitudo Symptoma consequens* utplurimùm *Corporis motum vehementem, aut* etiam *diuturnum*, quo & *Animales Spiritus consumuntur, & musculi multùm exercentur fatiganturque*, necesse est, ut aliquid alterutri vel utrique simile accidat corpori per talem Febrem Intermittentem.

A Spirituum Animalium consumptione, & impedita novorum productione.

CCCLXXI. Intermittente autem Febre non rarò *Spiritus Animales copiosè consumi, aut ipsorum saltem productionem novam impediri*, nemo valdè mirabitur, qui consideraverit, non tantùm *Vigiliis perseverantibus & doloribus vehementibus, quin Corporis quoque agitatione continuâ* perire atque *exhauriri plures Spiritus*; verùm propter *humores vitiatos turbari Functiones naturales omnes*, Appetitum Ciborum prosterni aut corrumpi, Ventriculum, mox & Intestina ab assumptis Alimentis gravari, & quidem ad nauseam vel vomitum; Vires ab iisdem minimè recreari aut refici; *Sensus externos æquè ac internos sæpenumerò hebetari; Motum animalem tardiùs, difficiliúsque absolvi ac perfici; quæ omnia* & *Sanguificationem*, & *Animalium Spirituum Confectionem* aut Secretionem arguunt læsas *& labefactatas*.

CCCLXXII. Quid mirum proinde, si tunc Ægri patiantur Lassitudinem ac Defatigationem talem, qualem solet producere Animalium Spirituum consumptio motum vehementem aut diuturnum Corporis subsequens?

Ab Halituum vitiosorum translatione ad artus & musculos.

CCCLXXIII. Præter hanc Causam Defatigationis & Lassitudinis spontaneæ in Febribus Intermittentibus, alia insuper occurrit haud contemnenda, *Humorum* nempe, *Halituumque multifariorum*, & quidem *vitiosorum translatio quaquaversùm* ad *ipsosque adeò artus, artuumque musculos, musculorumque membranas, cæterasque partes valdè sensiles*; quæ ab ipsis tum *gravantur*, tum *roduntur ac mordentur*, adeóque non minùs *defatigantur*, ac si motu diuturno, aut vehementi essent agitatæ.

Dolor lacerans ab humoribus acrioribus.

CCCLXXIV. Quoties namque diutiùs, simulque vehementiùs agitatæ sunt ac motæ partes, toties *dolore lacerante* urgentur, quod videtur adscribendum *Humoribus* propter Spirituum Animalium magnam deperditionem motui notato debitam *Acrioribus*, hoc est, minùs temperatis existentibus.

CCCLXXV. Cùm verò Humores illi acriores facti febres producant molestas, & continuas & intermittentes, fieri nequit, ut ab *iisdem humoribus non rodantur, mordeanturque partes sensiles*, patianturque *Affectionem similem Lassitudini* modò descriptæ.

Urina multifaria.

CCCLXXVI. *Urinam* quoque notavimus 21°. *multifariam, plerumque satis rubentem, mox turbatam*, & *multùm sedimentum* idque *varium deponentem*.

Ejus diversitates unde.

CCCLXXVII. *Urina* verò quemadmodùm pro *materiâ suâ primariâ* agnoscit *Potum*, vel quicquid potulentum est, aut habetur in Alimentis, ita *diversitates suas omnes* quoad *Colorem, Saporem, Odorem, Calorem*, quin & *Consistentiam & Contenta multifaria*, mutuatur *ab Effervescentiâ vitali in Corde factâ*: quæ cùm *pendeat* tum *ab ipso Sanguine* undique ad dextrum Cordis Ventriculum *refluente*, tum *à Lymphâ* undique itidem ad Cor affluente, tum *à Bile* Sanguini ascendenti, meâ saltem sententiâ, junctâ & itidem ad Cor confluente, tum à *Chylo multifario* post assumpta nuper Alimenta similiter ad Cor delato, tum à *peculiari Humore aut Liquore*, quando Alimentis liber est Ventriculus, ex *Pituitâ Salivari in tenuibus* Intestinis hærente, *Succoque Pancreatico ac Bile* simul confluentibus exsurgente atque similiter per Venas lacteas, hinc & Ductum Thoracicum ad Cor delato; ab illis omnibus ac singulis tàm multis modis mutari solitis non parùm *alterari debet laudata* in Corde Sanguinis *Effervescentia vitalis, secernique ab ejus massâ, quod Urinæ materiæ junctum non parùm ipsam mutet*.

CCCLXXVIII. *Quicquid* igitur *in Effervescentiâ vitali secedit à Sanguine*, tanquam ipsi *heterogeneum, hominique nutriendo minùs idoneum*, idipsum *jungitur* facilè *sero* in Renibus in Urinam secernendo, percolandoque.

Urinæ Color rubeus à Bile Acriori.

CCCLXXIX. *Color* autem *rubeus* debetur semper, quando is à Rebus assumptis non oritur, *Bili Acriori & incendium in Sanguine augenti*; sive permaneat idem in eo incendium,

sive

five idem paulò post aut seriùs minuatur, tollaturve iterum.

In Febribus continuis & intermittentibus.

CCCLXXX. Nam non tantùm in *Febribus continuis*, plus minùs ardentibus, sed *Intermittentibus* quoque, *durante* scilicet *Incendio febrili*, *Colore rubeo tingi solet Urina*.

Quamdiu is permaneat.

CCCLXXXI. Qui *color permanere* solet in Urinâ, *nullo vel pauco secedente sedimento*, quamdiu *Humorum noxiorum Febrim parientium nulla fit à Sanguine secretio*.

Quando evanescat.

CCCLXXXII. *Idem* autem cum *subsidente sedimento ex parte saltem Urinæ liquorem deserit*, quamprimùm *desiderabilis* contingit *partium noxiarum à sanguinis massâ secretio*.

Urina turbida & clara unde.

CCCLXXXIII. Hæc *secretio* quando *incohoata est tantùm*, *turbida redditur vel mox talis fit permanetque Urina*; quæ iterum *clarescit*, quando *eadem secretio est magis absoluta*, & sanitatem instantem denunciat.

Urinæ constitutio in Febribus Catarrhosis.

CCCLXXXIV. Observatur etiam *Urina in Febribus Catarrhosis* multis dictis, potiori autem jure *Gravedinosis* vocandis, postquam individuus Gravedinis gravioris est comes, *reddita Clara & rubens*, *quæque mox turbatur*, & prout citiùs, segniúsve iterum clarescit, turbulentamque opacitatem cum perspicuitate mutat, citiùs, segniúsve unà cum Gravedine superatum iri insultum febrilem significat.

Ut & in affectu Epidemio.

CCCLXXXV. Utroque autem modo & *Rubentes*, *& mox Turbatæ* sunt anno superiore excretæ Urinæ, cùm non pauci Gravedinosâ laborarint tunc febre, dum cæteri absque Gravedine tum Intermittente, tum continuâ correpti fuerunt febre.

Sedimentum copiosum, quale signum.

CCCLXXXVI. *Sedimentum* quando *copiosum* deponitur, *levanturque Syptomata* reliqua, signum est superati morbi, sed cum multâ humorum immunditiâ conjuncti.

CCCLXXXVII. Ubi contrà *Sedimentum copiosum deponitur*, *nec levantur* inde à cæteris Symptomatibus Ægri, signum est, non tantùm periculosum, ast sæpè quoque lethalem esse morbum.

Sedimentum paucum quale signum.

CCCLXXXVIII. Ex quibus facilè patet, quid de *Sedimento pauco* sit judicandum.

Ejus color, consistentia, &c.

CCCLXXXIX. Prout autem *Colore*, *Consistentiâ*, *& similibus* qualitatibus variat Sedimentum, Spes quoque aut Metus non parùm variabit.

CCCXC. *Sedimentum* namque *Album* ac *æquale* laudatur; sicut culpatur, quò magis recedit ab albedine, occurritque *rubrum*, *lividum vel nigrum*; aut *inæquale*.

Color urinæ naturali similis quid significet.

CCCXCI. *Color Urinæ naturali maximè similis* testatur, si cætera Symptomata ritè se habeant, ad sanitatem properare Ægrum, fierique Sanguificationem naturali ferè similem.

Color valdè rubens quid significet?

CCCXCII. Contrà *Color valdè rubens* testatur magnum in Sanguine Incendium, Bilemque solitò acriorem, ac nonnunquam simul pinguiorem; sive per se acris existat, sive ratione Succi Pancreatici malè se habentis, ac proinde vitiosam in tenui Intestino Effervescentiam excitantis talis evadat.

Quid color aqueus.

CCCXCIII. Rursus *Color Aqueus*, à quo Cruda nominatur Urina, diminutum in Sanguine calorem indicat, Bilemque inertiorem aut oppressam testatur.

Urinæ sapor salsus unde.

CCCXCIV. Si cui Urinam gustare libeat, ejus *Sapor valdè salsus* debetur Bili & Lymphæ satis Acribus, & satis arctè in Effervescentiâ in Corde simul adunatis.

Amarus unde.

CCCXCV. *Amarus* verò Urinæ *Sapor* debetur haud dubiè Bili abundanti & minùs arctè cum Lymphâ in vitali Effervescentiâ junctæ, ideóque Saporem suum in Urinâ servanti.

Acidus unde.

CCCXCVI. *Acidus* autem Urinæ *Sapor* ortum habet à Lymphâ acidiore, ac minùs arctè cum Bile in eâdem vitali Effervescentiâ mixtâ, ideóque Aciditatem Suam in Urinam transferente.

Urinæ Odor gravis quid significet.

CCCXCVII. *Odor Urinæ gravis & ingratus* indicat Effervescentiam vitalem valdè vitiosam, Corruptionemque in Sanguine valdè noxiam, periculosamque.

Urina ardorem conjunctum habens unde.

CCCXCVIII. *Urina* in sui emissione *ardorem* conjunctum habens accepta ferenda est Acrimoniæ qualicunque, ac præsertim Biliosæ in eâ repertæ.

Frigus conjunctum habens unde.

CCCXCIX. Contrà *cum frigoris sensu reddita Urina* tribuenda videtur humori Acido, sed non valdè Acri; præsertim quando ipsi aliquid admistum Pituitæ non valdè Glutinosæ.

Consistentia urinæ crassior unde.

CCCC. *Consistentia Urinæ crassior* debetur multo Sali ei admisto in Effervescentiâ vitali à Sanguine secreto, aut à Chylo exorto: Unde Urina paulò post Alimentorum Fermentatorum ad Intestina propulsionem, Chylique à Fœcibus Alvi secretionem, mox & ad Cor deductionem prodiens *Crassior* esse solet, ut & in Febrium Declinatione.

Tenuior unde.

CCCCI. Contrà *Tenuior Urina* sequitur pauci Salis in Effervescentiâ vitali à Sanguine secessum: quod in Febrium initiis solet contingere, quo tempore Sanguineæ massæ intimiùs conjuncti sunt Humores omnes.

Urinæ contenta varia.

CCCCII. Quoad *Contenta ipsa*, eorundemque *Colorem*, *Odorem*, *Consistentiam*, *Figuram*, *Situm* & si quæ sunt plura, non parùm observantur variare ipsa pro *diversis Febrium temporibus*,

ribus, *Humoribus* maximè *peccantibus*, & *Diætâ*, ut & *Medicamentis*.

Fundum quænam petant. CCCCIII. *Fundum* namque petunt, Sedimentique nomen obtinent, quæ magis sunt Terrestria, Glutinosa, & Salsa, sed prædictis juncta.

Superficiem quænam. CCCCIV. *Superficiem* contrà legunt, quæ sunt maximè Pinguia & Volatilia.

In medio quænam ferantur. CCCCV. *In medio* feruntur, quæ sunt naturæ mediæ.

Eorum consistentia æqualis, & color albicans quid significet. CCCCVI. *Consistentiam* quæ habent magis *Æqualem*, *Coloremque albicantem*, laudantur maximè, cùm spem faciant restitutionis ægrorum, sintque signum, restaurari ac redintegrari Effervescentiam vitalem.

Quid inæqualis, & color ab albô recedens. CCCCVII. Contrà, quorum *Consistentia* est *Inæqualis*, & *Color ab albo multùm recedens*, significant vitiatam multùm vitalem Effervescentiam, ideóque in pejus ruere Ægrorum res: unde, quò recessus ille major est, eò periculum urget majus.

Fœtor Sedimenti quid indicet. CCCCVIII. *Fœtor Sedimenti* corruptionem aliquam, si non in Sanguine, saltem in Renibus aut Vesicâ existere indicat.

Arenulæ ubique in Urinâ & ejus contentis. CCCCIX. *Arenulas* solas inter Contenta ubique observavi, nec tantùm in Urinæ fundo, verùm in superficie quoque ac medio, quin lateribus Vasorum, ut & inter contenta reliqua omnia.

Earum color varius. CCCCX. *Color arenularum* apparet varius, nunc *rubens*, nunc *flavus*, nunc *cinereus*, nunc *albus*: minùs noxius rubens, pejor albus.

Figura diversa. CCCCXI. *Figura* quoque *ipsarum* est diversa, nunc globosa, nunc diversimodè angularis.

Calculi varii. CCCCXII. *Calculi* quoque *majores*, *minoresque* cum Urinis excreti varii occurrunt *colore*, *figurâ*, *duritie*.

Eorum color. CCCCXIII. *Color* plerumque ex flavo cinereus existit, aliquando magis ad albedinem tendens, qui pejor, uti flavior minùs malus.

Figura. CCCCXIV. *Figura* non rarò est oblonga, vel etiam ovalis, subinde sphærica, & aliquando variis superficiebus planis multifaria, plusque aut minùs regularis, tetraëdra, cubica; vel mixta, conica, cylindrica, &c.

Durities. CCCCXV. *Durities* quoque Calculorum varia est, cùm aliqui occurrant friabiles, alii valdè solidi, & sic porrò.

CCCCXVI. Sed ista omnia ex professo tractare non est hujus loci; primaria verò capita paucis attigisse sufficiat.

Virium prostratio. CCCCXVII. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata recensuimus 22°. *Virium omnium Dejectionem ac Prostrationem stupendam*, & quidem *tantam*, *ut vix longo tempore ipsas recuperare potuerint Ægri*.

CCCCXVIII. *Vires* consideramus & *Vitales*, & *Animales*, utrasque tunc prostratas. Vires duplices.

CCCCXIX. *Vitales* voco *vires*, quæ sunt ad vitam sustentandam necessariæ; quas, si quis malit, *Naturales* quoque haud ineptè vocaverit. Vitales quænam.

CCCCXX. Ad Vitales, Naturalesque Vires referendus primo & primario loco *Effervescens Sanguis* in dextro Cordis Ventriculo; quatenus *ab illo non tantùm Vita immediatè pendet*, verùm *Continentes* quoque *partes omnes nutriuntur*, quin *Contenta omnia originem trahunt*. Ad eas referri debet 1°. Effervescens Sanguis.

CCCCXXI. Ad easdem Vires Naturales referimus 2°. *Fermentata in Ventriculo Alimenta*; ut & *secretum ex ipsis* in tenui Intestino *Chylum*, qui exinde *transcolatur* in Vasa lactea, hinc & *transfertur* ad Cor, quò *ex ipso conservetur ac renovetur Sanguis*. 2°. Fermentata in Ventriculo Alimenta, & Chylus.

CCCCXXII. Ad easdem Vires vitales puto referendam 3°. *Bilem in Hepate à Sanguine quovis tandem modo secretam*; tum ad *Sanguinis Effervescentiam* in Corde, tum ad *Chyli secretionem* in tenui Intestino, tum ad *Liquoris peculiaris confectionem* ibidem non tantùm utilem, verùm necessariam quoque. 3°. Bilis.

CCCCXXIII. Ad easdem Vitales vires arbitror referendam 4°. *Lympham in Conglobatis Glandulis præparatam*, & continuè per vasa sua similiter ad dextrum Cordis ventriculum delatam, *vitalemque* in eo *Effervescentiam cum Bile producentem*. 4°. Lympha.

CCCCXXIV. Ad easdem Vires vitales existimo referendum 5°. *Succum Pancreaticum in Conglomeratis Pancreatis Glandulis præparatum*, atque *unà cum Bile* in tenui Intestino effervescentem, atque laudatum modò *Liquorem peculiarem*, qui meâ conjecturâ *Consistentiam Sanguini confert*, imprimis constituentem. 5°. Succus Pancreaticus.

CCCCXXV Ad easdem Vires vitales judico referendam 6°. *Salivam* continuè deglutitam, & non tantùm in ore, ast in ventriculo quoque *assumptis alimentis admistam*, eorundemque *Fermentationem* præcipuè *efficientem*: atque in tenui Intestino Pituitæ nomine notam, ad memorati modò *Liquoris confectionem* concurrentem. 6°. Saliva.

CCCCXXVI. Possunt ac debent forsan ad vitales vires referri 7°. *Animales Spiritus*, quatenus non tantùm *concurrunt ad* recensitorum modò *Humorum* variorum, *Bilis*, *Lymphæ*, *Succi Pancreatici & Salivæ*, *confectionem*; ast insuper inserviunt *motui* Labiorum, Maxillæ inferioris, Linguæ, OEsophagi, Ventriculi, Intestinorum, 7°. Animales Spiritus & quatenus.

rum, Vasorum omnium, Cordisque adeò ipsius quoque, in Alimentorum Assumptione, Contritione, Deglutitione, Propulsione, Transcolatione, ut & Sanguinis quaquaversùm Propulsione ad Vitæ conservationem tàm necessariis.

Animales Vires quænam.

CCCCXXVII. *Animales Vires* vocandas existimo, quæ non tàm sunt ad vitam necessariæ, quàm *utiles ad vitam præstandam beatiorem.*

Vitam beatiorem quænam faciant.

CCCCXXVIII. *Vitam* quæ *faciunt beatiorem, Sensus* tàm *externi* sunt, quàm *interni*: ut & *Motus Animi & Corporis, animalis* dictus.

Sensibus externis quænam serviant

CCCCXXIX. *Sensibus Externis* serviunt 1°. *Sensoria*, Oculi, Aures, Nares, Lingua cum Palato, & Membranæ. 2°. *Nervi.* 3°. *Cerebrum ac Cerebellum.* 4°. *Spiritus Animales.*

Quænam internis.

CCCCXXX. *Sensibus Internis* arbitror ministrare *Cerebrum cum Cerebello*, atque *Spiritus Animales.*

Quænam Animi motibus.

CCCCXXXI. An *Motibus Animi serviant Spiritus Animales, aliæve Corporis Partes, dubito*; quamvis non dubitem, plurimùm *ab ipsis agitari sæpè Animales Spiritus, & alterari Humores omnes,* ac cum ipsis *Partes Continentes.*

Quænam corporis motui.

CCCCXXXII. *Animali Corporis Motui* serviunt 1°. *Musculi.* 2°. *Nervi.* 3°. *Cerebrum ac Cerebellum.* 4°. *Spiritus Animales*, & 5°. *Ossa, vel Partes movendæ.*

Virium prostratio unde.

CCCCXXXIII. Cùm tàm multa constituant Vires nostras & Vitales, & Animales, concurrant saltem ad ipsas constituendas, conservandasque; fuerintque utræque anno superiore in Ægris tàm notabiliter prostratæ, investigandum porrò, unde originem habuerit eadem virium prostratio.

Quando vires dicantur prostratæ.

CCCCXXXIV. Nam *prostratæ* dicendæ sunt *Vires* hæ tum *Vitales*, tum *Animales*, quoties *Partes tàm Continentes, quàm Contentæ* ad *Functiones* memoratas exercendas *necessariæ à statu naturali* eousque *recesserunt*, ut *Functiones* illas *vel in totum*, vel *saltem maximâ ex parte* nequeant producere.

1°. Sanguis à quibus ineptus factus.

CCCCXXXV. Et 1°. quidem *Sanguis* factus est *ineptus* Effervescentiæ vitali ritè subeundæ propter *Humores plures* ad dictam Effervescentiam efficiendam concurrentes *vitiatos*, & imprimis *Massam ipsam Sanguineam* multis modis *malè affectam*, tum immediatè ab ipsis *Solis radiis* tamdiu ardentibus, tum mediatè à notatis modò *Humoribus* vitium suum Sanguini communicantibus.

2°. Chyli defectus & vitium unde.

CCCCXXXVI. 2°. *Alimenta* sicut à multis fuêre *fastidita*, nec proinde assumpta, unde *Chyli defectus* fuit ad Sanguinem reparandum; ita, quoties assumpta fuêre à quibusdam, *perperam* fuêre in *Ventriculo fermentata*, unde ne tunc quoque *Chylus* laudabilis secerni potuit & ad Cor deferri pro Sanguinis continuè pereuntis refectione: idque propter *Salivam* vitiatam, ut & *Bilem* non rarò ad Ventriculum assurgentem, atque *Appetitum* non minùs *corrumpentem*, quàm *Fermentationem Alimentorum vitiantem.*

3°. Bilis unde acrior & volatilior.

CCCCXXXVII. 3°. *Bilis*, quemadmodùm dictum in superioribus, *Acrior est facta & Volatilior* à Solis Radiis tantum & tamdiu durantem *Æstum* in Aëre excitantibus.

4°. Lympha acidior unde.

CCCCXXXVIII. 4°. *Lympha* in non paucis à *Frigore* summo in Aëre occurrente ante noxium illum Solis æstum reddita est *Acrior*, hoc est, *Acidior*, ideóque vitali Effervescentiæ blandæ promovendæ ineptior, quin ob Bilem paulò post Acriorem factam Effervescentiæ noxiæ ac vehementiori procurandæ nimis apta.

5°. Pancreaticus Succus acrior unde.

CCCCXXXIX. 5°. *Succus Pancreaticus*, quem sæpiùs docui pro *Melancholico* Veterum *Humore* omninò habendum, ab eodem *Frigore prævio* Acrimoniam noxiam est nactus, hinc tum Intestinalem, tum Vitalem læsit Effervescentiam.

6°. Saliva unde vitiata.

CCCCXL. 6°. *Saliva* & à præcedente *Frigore* magno, diuturnoque, & à subsequente *Calore* summo, itidemque diutino inspissata fuit & noxia facta, suisque muniis probè obeundis inepta.

7°. Animales Spiritus unde consumpti.

CCCCXLI. 7°. *Animales Spiritus* non tàm *impediti* fuerunt à præcedente *Frigore*, quàm *consumpti ab Æstu* subsequente; unde *Humores* omnes minùs potuêre ab ipsis temperari, partiumque *Motus naturalis* absolvi.

Vires Animales læsæ in Sensibus externis unde.

CCCCXLII. *Vires* autem *Animales* quod attinet, 1°. in externorum Sensuum *Sensoriis* notabilis mutatio in paucis observata; ut nec 2°. in Nervis; ast 3°. ob *Febres* tàm *Intermittentes*, quàm *Continuas in Cerebro* ac *Cerebello*; ut & 4°. in *Spiritibus Animalibus* tàm *Consumptis*, quàm multis modis ab ascendentibus *Halitibus conturbatis & infectis*; sed 5°. *in corpore* fuêre *objecta plura, Humores* sc. à quibus *Dolor* per *Distensionem, Acrimoniam, Frigus, Ardorem*, ac similia fuit productus.

In Sensibus internis unde.

CCCCXLIII. *Internos Sensus* si spectes, hîc similiter culpamus malè affectum *Cerebrum ac Cerebellum*; malè affectos *Spiritus Animales*; unde *Somnia turbulenta & Deliria* ortum habuerunt.

Animi Motus quinam in Ægris reperti.

CCCCXLIV. *Animi Motus varii* fuerunt in Ægris, & imprimis *Mæror* ratione malorum præsentium, & *Metus* ratione malorum futurorum, ac non minùs prævisorum, quàm formi-

formidatorum; *quos graviores fecerunt Animales Spiritus malè constituti*; quemadmodùm vicissim non parùm sunt à notatis pathematis affecti malè, conturbatique in motu suo Animales Spiritus.

Corporis motus quo modo labefactatus.

CCCCXLV. Quoad *Corporis Motum Animalem* in paucis labefactatus fuit ratione *Musculorum*, aut *Nervorum*, aut *partium* movendarum, nisi diutiùs perseverante malo; in pluribus ratione *Cerebri Cerebellique*, atque *Spirituum Animalium* malè affectorum: sicut modò dictum.

CCCCXLVI. Adeò ut sic ex jam dictis pateat omnibus prostratarum Virium omnium ratio & Causa vera.

Quare Vires citò non potuerint reparari.

CCCCXLVI. *Eædem longo tempore non potuerunt reparari*, tum propter *Humores omnes unà* cum *Sanguine* in Corpore *vitiatos*, tum propter *Causas externas in notabili excessu peccantes, & diu ita permanentes*: nam sicut *Æstum Aëris summum ac longum præcessit*, ita eundem *consecutum est Frigus grande ac diuturnum*.

Recidivæ frequentes unde.

CCCCXLVIII. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata recensuimus 23°. *Recidivas frequentes*, ad minimum Diætæ vitium obvenientes; Unde non parùm turbati sunt plerique, ac si malum esset insuperabile. Fatigati namque fuêre illi quoque à Medicamentorum assumptione, qui præ aliis facilè poterant quibusvis uti; unde recidivam patientes aversabantur tandem remedia, & dolebant, se tàm facilè in affectum incidere eundem, ac plerumque graviorem, multisque lethalem.

CCCCXLIX. *Recidivarum* autem istarum *Causa* fuit *Omnium penè Humorum Constitutio* in *plerisque læsa*, nec tàm facilè proinde in statum naturalem reducibilis. Unde quamvis multi liberarentur à febre tàm Intermittente, quàm Continuâ, levarenturque gravioribus suis Symptomatibus; nondum tamen erant Sani, quoniam Humorum variorum vitium varium non poterat subitò emendari, nec proinde ipsorum vires in Humoribus maximè consistentes renovari. Hinc non mirum, si ad leve patratum in diætâ erratum incidebant plerique in novas febres nunc Continuas, nunc Intermittentes, Symptomataque priora redderentur non rarò prioribus graviora & periculosiora, & tàm sæpè lethalia.

Cur recidivas patiantur homines.

CCCCL. Si namque maxima Virium nostrarum pars consistat in laudabili Humorum omnium Dispositione, sicut diximus nuperrimè, quoties illi Humores nondum sunt omnibus modis emendati, toties debiles censentur ac sunt tales Homines; quin ad affectum difficilem, gravemque perferendum, superandumque minùs apti; quemadmodùm eo ipso dispositi sunt, ut in quemvis affectum citiùs, graviúsque incidant.

Cur facilè quivis quemvis patiatur affectum.

CCCCLI. Vitium namque varium in variis Humoribus existens Causa est, cur facilè quivis quemvis patiatur affectum, quippe qui tunc offendit in tali corpore Humores, qui aditum ipsi facilitent, ipsumque foveant.

CCCCLII. Adde quòd permanente in Aëre Causâ Communi Affectûs præcedentis, atque in plures continuè sævientis, admodùm facilè renovari potest idem in Hominibus necdum ex hoc naufragio planè emersis, verùm adhucdum cum ipso ex parte luctantibus.

CCCCLIII. Nec mirum, facilè delinqui à convalescentibus, atque omnia penè adhuc fastidientibus in hac vel illâ Diætæ parte; in quibus tunc minimum erratum plus solet nocere, quàm aliàs ubi validi sunt, habentque Humores omnes benè constitutos, erratum maximum.

Frequens Abortus Gravidarum non nisi in affectibus gravissimis.

CCCCLIV. Inter Symptomata Epidemii nostri Affectûs notavimus 24°. *Abortum plerisque Gravidis obortum*, adeóque frequentem, ut *paucæ vivos, paucissimæ vitales ediderint Fœtus*: quod nunquam evenit, nisi in Affectibus gravissimis & periculosissimis, qualis etiam fuit noster Epidemicus.

Ejus causa Bilis multùm acris & volatilis.

CCCCLV. Causam ejus si quis me roget, dicam id evenisse imprimis propter *Bilem multum Acrem ac Volatilem*, non tantùm maternum, sed maximè Fœtûs Sanguinem fluidiorem præstantem.

Et quomodò.

CCCCLVI. Maternus, præsertim ad Uterum delatus Sanguis fluidior, cur laxiùs Utero adhæserit Placenta, hinc & totus Fœtus, in causâ fuit; quapropter facilè potuit sequi abortus, concurrente imprimis Fœtus Languore ac Debilitate.

Languor in fœtibus.

CCCCLVII. *Languentes*, & ideò Debiles fuisse plerosque *Fœtus evincit* plerorumque *Mors paulò post nativitatem superveniens*, etiam ubi ordinario nati sunt tempore.

Ejus causa.

CCCCLVIII. *Languorem* istum, Debilitatemque Fœtuum adscribimus *Materno Sanguini* plurimùm vitiato, & quidem ob Causas nuper quoque in Virium prostratione propositas.

CCCCLIX. Non potuit namque conservari robur Fœtûs, Materno Sanguine existente modis omnibus ita vitiato, ut Matres diu pergerent languere, ac segniùs restaurari.

Dolores vagi.

CCCCLX. Observati sunt 25°. in Ægris non-

nonnullis *Dolores Vagi*, & modò has, modò illas Partes afficientes.

Unde orti. CCCCLXI. Dolores illi ortum habuerunt quandoque *ab Humoribus, Halitibusve acribus* Partes sensiles rodentibus, atque sic Dolorem in illis parientibus: quandoque à *Flatibus* Partes distendentibus, atque sic quoque Dolorem producentibus.

Halitus & flatus quidnam præstent. CCCCLXII. Quemadmodùm autem plerique Humores acres confluunt ad tenue Intestinum, Bilis, Succusque Pancreaticus, ita in illo confluxu vitiosè ideò effervescentes nunc Halitus, nunc Flatus excitant; qui non minùs, quàm Humores ipsi tum in eodem Intestino, tum in annexo Crasso, tum in proximo Ventriculo & Anxietates, & Distensiones, & Rosiones producere solent; quin per Lacteas Venas festinantes ad cor, ibidem turbant Effervescentiam vitalem, Anxietates, Difficilemque in Pulmonibus Respirationem efficientes; ulteriùs autem cum Sanguine ad Partes quasvis delati & in Capite, & in Artubus Dolores pariunt varios.

CCCCLXIII. Docuimus autem in superioribus, & Bilem fuisse acrem factam ob Æstum Aëris summum: & Lympham, Succumque Pancreaticum fuisse similiter acriores factos ob Frigus Aëris grave tàm præcedens, quàm subsequens illum æstum.

Dolores cur vagi. CCCCLXIV. *Vagi* autem fuêre notati Dolores, hoc est, nunc hanc, mox aliam Partem occupantes, propter *Halituum, Flatuumque*, quin & *Humorum* quoque *Volatilitatem ac Mobilitatem magnam*, propter quam potuerunt facilè locum mutare, atque ex unâ parte transferri ad aliam.

Motus convulsivi. CCCCLXV. Notavimus 26°. fuisse nonnullis molestos *Motus Convulsivos*, & ipsos itidem *vagos*; ut & *spasmos flatulentos* ad nuperi veris finem, quin æstate quoque in quibusdam perdurantes, gravesque.

Unde. CCCCLXVI. *Convulsivos* quidem *Motus* deducimus *ab Halitibus Acribus* quaquaversùm cum Sanguine, ac imprimis ad Nervorum principia, ubi fuêre magis universales; aut quosvis Nervos, ubi fuêre iidem magis particulares, delatis, ipsosque rodentibus, atque ad Spiritus Animales majori copiâ per ipsos mittendos cogentibus.

CCCCLXVII. Qui Halitus quemadmodùm non semper ad ejusdem membri nervos ferebantur, ipsosque rodebant, sed in aliis posteà membris motus similes producebant, ita fuêre dicti *Motus Convulsivi vagi*.

Spasmi flatulenti unde. CCCCLXVIII. Rursus, quemadmodùm ab Acribus Halitibus Nervos mordentibus deducimus Motus Convulsivos, ita *à Flatibus* similiter quaquaversùm cum Sanguine delatis, atque in *Partium quarumvis substantiâ facilè* hærentibus, & in musculorum membra contorquentium spatia sese insinuantibus, nec facilè inde recedentibus deducimus *Spasmum flatulentum*, tàm sæpe multos *in lecto* invadentem, idque propter *flatus lecti calore mobiliores* factos, excitatosque.

CCCCLXIX. Causam verò tàm Halituum, quàm Flatuum frequentium non semel demonstravimus in superioribus Effervescentiam, putà Febrilem, aliásve acriorem in tenui Intestino; ut & Pituitæ Glutinosæ diductionem in flatus à Bile Acriore. Halituum & Flatuum frequentium causa.

CCCCLXX. Cùm verò Æstui summo successerit denuò frigus vehemens ac diuturnum, sub initium Hyemis, auctum frigus diu permanens Pituitæ Glutinositatem auxit, quapropter copiosiores producti hoc anno quoque in multis, & quaquaversùm propulsi Flatus tenaces in quodvis spatium per musculos sibi factum se insinuantes, sicque Spasmum molestissimum, & dolorem gravissimum parientes. Flatus tenaces unde producti.

CCCCLXXI. Observatæ sunt quoque 27°. inclinante ac diminuto Affectu Epidemio *Maculæ Scorbuticæ* in prædispositis majore copiâ erumpentes. Maculæ Scorbuticæ.

CCCCLXXII. Nec mirum, postquam Scorbutus in locis paludosis & maritimis Endemius se cuivis Affectui copulat libenter atque facilè. Scorbutus quibus locis Endemius.

CCCCLXXIII. Scorbuto autem fovendo, quin excitando faventissima fuit Humorum omnium ac singulorum corruptio in superioribus non semel notata; quæ proinde faciliùs potuit in Scorbuto affectis augere ipsius malitiam & promovere Macularum Scorbuticarum eruptionem abundantiorem. Ejus causa. Ut & Macularum Scorbuticarum.

CCCCLXXIV. Observatæ sunt in quibusdam 28°. *Sanguinis Eruptiones* tum per *Nares*, *s. Hæmorrhagiæ*, tum per *Anum*, sive *Hæmorrhoïdes*. Sanguinis Eruptiones unde.

CCCCLXXV. Sanguis erumpit facilè *fluidior ac tenuior*, hoc est, *Biliosior*.

CCCCLXXVI. *Biliosior* est factus *Sanguis* ab *Aëris æstu vehementi & diuturno*.

CCCCLXXVII. Atque ista fuêre Symptomata præcipua, quæ durante Aëris Æstu, & ante urgens denuò Frigus affecêre nostros Ægros: Ubi autem auctum est in Aëre Frigus, idque similiter grave & acre, alia quoque supervenêre Ægris Symptomata.

CCCCLXXVIII. Unde in nonnullis 29°. à Febres Lentæ.

29°. à Morbo præcedente nondum liberis mutatæ sunt *Febres in Lentas*, nunc quotidie, nunc alternis tantùm diebus per novos Paroxysmos Ægris molestas.

Quænam vocentur.

CCCCLXXIX. *Lentas voco Febres*, quæ nec Frigore Acri, nec Ardore urente afficiunt Ægros, sed blandiora producunt Symptomata, vires interim Ægrorum sensim conficiunt.

Unde ortæ.

CCCCLXXX. Ortum autem suum debuerunt hæ Febres Lentæ *Bili* ab urgente Frigore gravi *retusæ*, atque *Lymphæ* non minùs quàm *Succo Pancreatico Acidioribus* iterum factis, ut & *Pituitæ Glutinosiori* redditæ, atque singulorum notatorum trium *Acrimoniam retundenti*; unde excitabatur quidem Febrilis Paroxysmus, non item Frigus intensum, sed frigusculum tantùm, non Calor ardens, sed satis blandus.

Quare perdurabant.

CCCCLXXXI. *Perdurabant* autem hæ Febres propter *Pituitam Glutinosam* in corpore productam, & *Humoribus* primariò atque maximè *peccantibus se admiscentem*.

Quare vires deficiebant.

CCCCLXXXII. *Vires* interim *magis deficiebant*, quàm recreabantur, propter Humores omnes etiam tunc vitiosos, vitiatosve; nec ab illâ Aëris mutatione correctos, emendatosve.

Febris Quartana multiplex.

CCCCLXXXIII. Sed 30°. admodùm multi & ipsâ *hyeme*, & ipso *vere*, quin subsequente *Æstate*, & hoc etiam *Autumno* inciderunt in *Febrem Quartanam*, nunc *simplicem*, mox *duplicem*, aut *triplicem*.

Ejus causa.

CCCCLXXXIV. Febris autem hujus Causa petenda omninò à *Pituitâ* propter *frigus Hyemis ac Veris Acre Glutinosiore* & *copiosiore* factâ, ut nunc non addam plura in *cæteris Diætæ* (Aëris præsertim frigidioris) *partibus* patrata *errata*, quæ non parùm *facilitarunt & promoverunt tenacis Pituitæ proventum*.

CCCCLXXXV. A *Pituitâ verò tenaci* excitatæ in Pancreatis Ductibus Lateralibus *Obstructiones* fuêre magis *contumaces*, *solutuque difficiles*, unde seriùs potuêre à collecto in ipsis, Acriorique ideò facto Succo Melancholico perforari, Paroxysmique novi excitari.

Febrium duplicitas & triplicitas quibus debeatur.

CCCCLXXXVI. Quemadmodùm quarumvis Febrium Intermittentium, sic *Quartanarum* quoque *Duplicitas*, *Triplicitasve* debetur *pluribus Ductibus Lateralibus eodem tempore obstructis, diverso tamen reseratis*.

CCCCLXXXVII. *Reserantur diversis temporibus & diebus* diversi Ductus Laterales simul obstructi, *quoniam diversis temporibus ac diebus factæ sunt ac productæ in ipsis notatæ Obstructiones*.

Novam quartanam priori supervenire ob frigus circa Lumborum regionem admissum.

CCCCLXXXVIII. Ut alias nunc silentio præteream Causas subinde forsan locum habentes, existimo *frequentiùs contingere diversis à paroxysmi primæ Quartanæ die diebus novas in aliis Ductibus Obstructiones propter frigus imprudenter circa Lumborum regionem admissum*, & quidem *durante Sudore in Paroxysmi Declinatione utplurimùm sponte aut arte propulso*.

Hoc quando admittatur.

CCCCLXXXIX. *Admittitur circa Lumborum Regionem Frigus*, *quoties aut in totum removentur Tegumenta*, *aut saltem in Corporis agitatione aut dejectione attolluntur plus minùs eadem*, imprimis quando *decumbentes priùs in dorsum Ægri se cum impetu conjiciunt in alterutrum latus*.

Quartanæ hæ Hyeme ac Vere curatu difficiles, faciliores æstate & Autumno. Et quare.

CCCCXC. Fuêre autem istæ Quartanæ durante *Hyeme* ac *Vere curatu difficiles*, *faciliores Æstate* atque hoc *Autumno*.

CCCCXCI. Id factum, quoniam totâ Hyeme ac vere adhuc minimè correcti erant Humores omnes; unde quamvis plures liberarentur Paroxysmis Febrilibus, incidebant paulò post in novos, & quidem ratione Pituitæ Glutinosæ ex Ductibus Pancreaticis remotæ, at in Sanguinis massâ & tenui Intestino restitantis, ac novam Obstructionem facilè ac brevi post parientis.

CCCCXCII. In quibus verò vel Diætâ conveniente, vel Medicamentis aptis correcta fuit, emendataque paulatim hæc Pituita tenax, in illis feliciùs, citiùs, certiúsque fuêre curatæ Quartanæ.

CCCCXCIII. Hanc methodum quia neglexerunt Plures aut per ignorantiam, aut per arrogantiam, non mirum, si à multis non fuerint hactenus curati Quartanarii: quorum tamen Curatio non est adeò difficilis, vel ardua, sicut dicemus inferiùs, si Deus sinet ac volet.

Frequentes Gravedines.

CCCCXCIV. Totâ *Hyeme* fuêre 31°. frequentes *Gravedines*, ut & *Vere*, ac non rarò præteritâ etiam *Æstate*, hocque *Autumno*.

Unde.

CCCCXCV. Ortum habuerunt ipsæ à *Frigore Aëris molesto* sæpiùs nos urgente, quoties *supervenit hoc Capiti calenti & imprimis sudanti*, sicut sæpiùs docuimus.

Tusses.

CCCCXCVI. *Successere* 32°. *Gravedini* sæpenumerò *Tusses*, quod non est novum, nec mirum visum est mihi, quoniam priùs non visum à me, observatumve, *Tusses has cessisse citiùs, faciliùs, feliciúsque Flatus Discutientibus*, quàm ullis *aliis Medicamentis in Tussi tali curandâ* usitatis: quod factum Hyeme superiore.

Feliciter curatæ per Flatus Discutientia.

Cur Gravedini Tussis succedat.

CCCCXCVII. Non mirum, inquam, novumve succedere Gravedini Tussim, quoties Humor Serosus & Salsus, æquè ac Pituitosus ali-

aliquandiu in Cerebro moratus tandem ad fauces depluens properat in asperam arteriam, eandemque mordet, aliterve irritat ad sui repulsionem, atque expectorationem Tussi absolvendam.

Quomodò ex ea Phthisis oriatur.

CCCCXCVIII. Quòd si perduret Humoris Acris distillatio in asperam arteriam, excitatur paulatim Ulcus in eâ superficiarium, mox & profundum, & tandem Phthisis; hancque excipere solita Mors, incautos è medio tollens.

Tussim hanc non cessisse ordinariis medicamentis.

CCCCXCIX. Quicquid autem nobis est incompertum ac novum, quandiu ejus ignoramus causam & rationem, admirationem in nobis parere solet, sicut & mihi evenit, postquam observavi, & quidem in me primùm, segniùs cessisse hanc Tussim superiore Hyeme Gravedini supervenientem ordinariis Medicamentis similem *Tussim* facilè curare solitis, atque ipsam *urgere potissimum me aliosque ad Lecti ingressum.*

Et Ægros ad Lecti ingressum maximè ursisse. Ejus ratio quomodò ab Autore detecta.

D. Hæc autem Observatio in me adhuc infirmo aliisque facta & mira visa *excitavit me ad istius* eventûs Causam & rationem diligentiùs investigandam, quin, *notatis flatibus eodem tempore me urgentibus, ad flatus discutientia primùm in lecto, deinde ante lecti ingressum assumenda*; unde factum est, ut *eructatis aliquot flatibus compesceretur brevi Tussis penè sicca, aliàs per horæ quadrantem, & aliquando diutiùs me vexans.*

DI. Hoc Experimento in aliis quoque cum pari successu feliciter facto, rationem ipsius visus sum mihi assequi sequentem. *Pituitam* videlicet *satis copiosam in me aliisque occurrentem in tenui Intestino plumarum calore fuisse solutam & à Bile Acriore tunc simul commotâ in Flatus redactam, mox & ad Pulmones delatam; à quibus irritati Pulmones tussiebant, & tussi tum reliquum corpus omne, tum cerebrum quoque concutiendo Humores simul inibi contentos agitabant, qui ad fauces delabentes Tussim omnem à se productam mentiebantur; donec observatis flatibus, eorundemque ascensu, facilis fuerit per Carminantia dicta Olea ante Lecti ingressum ex liquore conveniente ad aliquot guttas assumpta hujus Tussis Curatio.*

Raucedo Gravedinem secuta.

DII. Non tantùm Gravedinem Tussis, sed 33°. *Raucedo* quoque in non paucis est secuta, itidem molesta; comitante ipsam, ut & imprimis Tussim *Excretione variâ*, tum *Seri*, tum *Pituitæ Glutinosæ è Pulmone*; ut & quandoque *Assumptorum, aliorumque Vomitu*; atque *flatuum Eructatione spontaneâ.*

Unde.

DIII. *Raucedo* ortum habuit præsertim *ab Humore Salso-muriatico à Cerebro in fauces distillante*, atque *in Vocis organis asperitatem producente.*

Expectoratio humorum unde.

DIV. *Expectoratio Humoris tàm Serosi tenuis & Acris muriatici, quàm Pituitosi Glutinosi & crassi* secuta est utriusque à Cerebro in Pulmonum asperam arteriam delapsum, excitatâ ab iisdem Tussi.

Vomitus assumptorum unde.

DV. Vomitus fuit Assumptorum, aliorumque partim à Capite ad fauces decidentium, deglutitorumque, partim ex Intestino tenui assurgentium, & in Ventriculum tàm Tussis, quàm ipsius Vomitûs vi propulsorum.

DVI. *Excitatus* autem fuit plerumque *Vomitus vehementiâ Tussis*, quemadmodùm id notissimum. Tunc enim omnes Abdominis Musculi non minùs, quàm Diaphragma conspirant ad expulsionem violentam, sæpiusque repetitam Aëris, omniumque in asperâ arteriâ contentorum, atque Pulmones irritantium. Quocirca Ventriculus ipse tum ratione Diaphragmatis sibi annexi conquassati agitatus, tum ratione ejusdem atque abdominis musculorum abdominis cavitatem angustantium compressus ad violentam & inversam sui contractionem adactus Vomitum excitat, & contenta quævis expellit.

Flatuum Eructatio unde.

DVII. *Flatuum Eructatio* debebatur *Flatibus*, sicut modò dictum, in tenui Intestino per se excitatis, atque non tantùm deorsùm per Intestinorum fistulam, hinc & Venas Lacteas usque ad Cor & Pulmones, verùm sursùm quoque ad Ventriculum propulsis, atque Tussis vehementiâ, sicut de Assumptis dictum, vi è Ventriculo per Os expulsis.

Faucium ardores.

DVIII. Nonnullis 34°. excitatæ sunt in *Faucibus & Tonsillis Ardores, Inflammationes, aliique Tumores.*

Unde.

DIX. *Faucium Ardores* debentur frequentissimè, quod & hîc factum, *Humoribus Salsis Muriaticis ad Fauces delatis*, earundemque *superficiem rodentibus*, atque Affectum *Erysipelati non valdè dissimilem* producentibus. *Rubet* enim & ardet tunc *Membrana* plerasque faucium partes tegens, palatumque adeò ipsum quoque.

Faucium Inflammatio unde.

DX. *Inflammatio faucium* ortum habet à *Sanguine in Tunicam ipsarum Glandulosam effuso*, & nî curetur in tempore, *Apostema* constituente, moxque ad ipsius ruptionem, purisque excretionem *Ulcus* relinquente, sed facilè curabile.

Tonsillarum Inflammatio unde.

DXI. *Tonsillarum Inflammatio* debetur eidem *Sanguini in Glandulosam ipsarum Substantiam* ex vasis obstructis, mox & ruptis *effluenti*, atque similiter, nî brevi præveniatur, in *Apostema* abeunti & tandem pus effundenti.

Tonsillarum Tumores unde.

DXII. Alii præter inflammationem *Tumores* observantur quandoque *in Tonsillis à Pituitâ tenaci, Serove in earum substantiâ hærentibus orti*,

minùs

minùs Caloris, minùs Ruboris, minúsque adeò Doloris producentes.

DXIII. Sanguis ut & Pituita & Serum ad notatas istas partes defertur per Arterias, & in ipsis Sanguis quidem sisti videtur *obstructis* venis exilibus, Pituita verò & Serum vasis Lymphaticis.

Obstructio quomodò fiat.

DXIV. *Obstructionem*, uti aliàs forsan semper, *fieri* putamus hîc, quoties *toto* præsertim *corpore*, *capite saltem* cum partibus maximè vicinis ab *Æstu Solis*, *Foci*, *Balnei*, vel *Potu generoso*, vel Aromatico, *Corporis motu* vehementi aut febre ardente, &c. *incalescente solvitur* solito magis *Pituita*, eademque *transfertur* quaquaversùm; ergò *in exigua* quoque *Faucium*, *Tonsillarumque vasa*, hoc est, per Arterias, venasque cum Sanguine, ast per Vasa Lymphatica vel propriâ cum Lymphâ, vel proprio Liquore inibi præparato; *superveniente* autem confestim, satisque manifesto *frigori* nunc *Aëris* Ore patulo inspirati, nunc *Potûs* imprudenter magnâ copiâ ingurgitati denuò *Coagulatur eadem*, *paritque in ipsis subsistens notatam Obstructionem*, quam subsequuntur descripti modò *Tumores* varii & *Ardores*.

Erysipelas Faciei Serosum lethale.

DXV. Fuit quoque 35°. molestum ac periculosum, imò lethale multis Ægris Symptoma *Erysipelas*, & præsertim *Faciei*, idque *Serosum*, vulgò **Wel-roos**/ vocatum.

DXVI. Hoc Symptoma sicut seriùs se manifestavit, ita ad hoc usque tempus perseveravit, & plures malè curatos, vel sui negligentes peremit.

Erysipelas unde.

DXVII. *Ortum* videtur mihi habere omne *Erysipelas ab Humore Bilioso & Lymphatico vel Pancreatico Acribus & vitiosè in Corde simul Effervescentibus febrimque producentibus, arctiúsque inter se, ideóque laxiùs Sanguini junctis, atque cum ipso tamen quaquaversùm propulsis, & facilè in corporis superficie, ut & alibi forsan hærentibus, ibique Tumorem levem, Ardorem autem ac Dolorem magnum, Erysipelatis nomine notum excitantibus*.

DXVIII. *Lympha, vel Succus Pancreaticus si fuerit Salso-muriaticus, scateatque in corpore adeóque Sanguine quoque Aqua multa, tunc solet Erysipelas paulatim vesiculis emergentibus, atque plus minúsve Seri effundentibus degenerare in Serosum dicendum.*

DXIX. Quoniam verò in plerisque auctum fuit propter Aëris frigus perseverans, & humiditatem conjunctam Serum, Erysipelas excitatum in plerisque fuit Serosum, in uno tamen magis, in alio minùs Serosum, prout quivis vel naturâ, vel ratione morbi & diætæ plus vel minùs scatebat Sero.

DXX. Notandum autem *Erysipelas* hoc *excitatum* toto hoc anno *plerumque in facie, raro alibi.*

DXXI. *Frequentiùs* autem *hoc anno*, quàm aliàs excitatum Erysipelas existimo propter *Bilem anno superiore ab Æstu Aëris valdè corruptam, suamque corruptionem diu servantem, superveniente ob frigus consequens & itidem diuturnum & atrox Humore Acido & non rarò simul Austero*, à quibus facilè potuit parari Humor Erysipelati producendo aptissimus.

Cur frequentius hoc anno Erysipelas excitatum.

DXXII. Ideò autem *in facie* exortum forsan frequentiùs, quàm in aliis corporis partibus *Erysipelas*, propter *Cutim faciei teneriorem* atque *Aëri maximè expositam*, ideóque ab Aëre faciliùs graviúsque affectam, & *Humori notato excipiendo aptiorem* redditam.

Et cur frequentiùs in facie.

DXXIII. Cùm autem Erysipelas fiat ab Humore misto, & vitioso Sanguinis massæ confuso tantùm, & ad corporis superficiem quasi expulso; si *humor idem ampliùs ibi corruptus ab externo frigore imprudenter admisso repelletur ad interiora & Sanguini admisceatur, vel non satis Medicamentorum externorum ope via ipsi sternatur ad exitum, nec internorum operâ propellatur idem foràs, solet gravior excitari febris cum delirio, & sæpè mors sequi.*

Cur Erysipelati superveniat febris cum delirio, & sæpè mors.

DXXIV. Horum autem Symptomatum ratio sequens videtur: Humor hic ad corporis superficiem propulsus & de Bile maximè participans, ibidem saltem ipsius naturam imprimis nactus, magisque à mediocritate ac temperie primâ degenerans & acrior factus, non sine summâ sanguinis noxâ eidem admiscetur, unde mox ardentior excitatur febris & Effervescentia nocens in Corde, ante omnia Cerebro Animalibusque Functionibus adversa, quas mox ita turbat & confundit, ut sensus externi vacillent, interni delirent, Animique Motus turbentur æquè ac Motus Corporis Animalis.

DXXV. Proprium est *Bilis Acrioris* sanguini admistæ *Delirium parere in Febre* tàm intermittente, quàm continuâ.

Bilem Acriorem Delirium parere in febre.

DXXVI. Quemadmodùm autem Functiones Animales labefactat & depravat præ aliis Humoribus omnibus *Bilis Acrior*; ita plurimum quoque *Sanguinis Consistentiam naturalem infirmat, vitæque fundamenta destruit eadem.*

Functiones Animales labefactare. Et Sanguinis consistentiam infirmare.

DXXVII. Hinc est, quòd post turbatam in Erysipelate retroacto mentem mors sit plerisque in propinquo: quod nuperrimè factum quoque in Nosocomio in misero sene, cujus Cura fuit neglecta ab ægrotanti Præfectâ, imperitâque ancillâ, mox & malum auctum ab Ægro jam delirante, atque tum medicamenta

Mors post turbatam in Erysipelate retroacto mentem cur sit in propinquo.

externa detrahente, tum noctu è lecto aliquoties surgente atque sic noxium frigus excipiente, sicut futurum prædiximus immorigeris.

Cur ètiam fauces angantur. DXXVIII. Id quoque notandum, plerisque à retrocedente ad interiora Erysipelate faciei *fauces angi*; quod meo arbitratu tribuendum *Erysipelati sponte ad collum usque ambulanti*, partesque colli extimas postremò etiam occupanti, atque illas præsertim partes ultimò afficiendas graviùs invadenti, atque facilè ad interiora ibidem penetranti: cui accedit forsan, quòd in faucibus existentes glandulæ, tunicæque glandulosæ non parùm afficiantur ab illo Humore jam Erysipelas producente ac retrocedente, aut adhuc producturo & magis mobili ad interiora repulso, & ad fauces maximam partem propulso.

Tumores OEdematosi aut Serosi. DXXIX. Non tantùm frequens fuit in facie Erysipelas, sed 36°. in quibusvis Corporis partibus excitati *Tumores OEdematosi, aut Serosi*; Anasarca. quin etiam in Universo corpore *Anasarca* ex Leucophlegmatia. sero, vel *Leucophlegmatia* ex pituitâ imprimis orta.

Horum causæ. DXXX. Ortum autem suum habuêrunt ferè *Tumores* illi *à nimio potu*, cui indulserunt non pauci ob sitim inextinguibilem, quâ fuêre affecti in quibusdam Febribus & continuis, & intermittentibus; imprimis durante frigore; tunc imprimis existente potu pernicioso.

DXXXI. Quemadmodùm enim aliqui, inter quos ego etiam fui, paucam sunt experti Sitim, propter Bilem minùs acrem, minùsque copiosam & sponte vel arte diminutam; ita non pauci passi sunt sitim vehementem, quam nullo potuerunt restinguere potu; cui proinde qui indulserunt nimiùm, totam Sanguinis massam nimio obruerunt liquore, qui pro sui diversitate nunc Serum, nunc Pituitam nimiùm auxit, & ubique partium substantiæ adhærens, atque subsistens *Tumores* excitavit *OEdematosos*, *Serososve* in partibus particulares, Cruribus præsertim ac Pedibus, aut Universales per totum corporis Habitum, *Leucophlegmatiam* putà, vel *Anasarcam*,

Ascites qualis affectus. DXXXII. Præter quas Hydropis particulares atque universales species Curatu minùs difficiles, ideóque minùs periculosas; non paucis supervenit 37°. *Ascites*, omnium curatu difficillimus, & ideò maximè periculosus, & plerumque lethalis: *Collectio* nempe *Aquarum in Abdominis cavitate, ut & Scroto ac Cruribus*, dum partes superiores paulatim contabescunt, & Ægri sensim deficiunt: quo signo distinguitur à Leucophlegmatiâ & Anasarcâ.

DXXXIII. Hæc Hydropis Species nî curetur in tempore, curatur rarò vel nunquam.

DXXXIV. *Curatur Ascites arte*, quando *Medicamenta Aquas per Alvum, Urinas & Sudores educentia* in tempore usurpata illas evacuant viis laudatis: vel quando frustrà sunt ista usurpata, festinatur ad innoxiam *cum acu cavâ paracentesin*, antequam morâ nimiâ reddantur Humores in abdomine Acriores, rodanturque Viscerum, Intestinorumque Membranæ, quin eorundem substantia corrumpatur, educuntur autem tunc iteratis vicibus quantitate exiguâ Aquæ. Quomodò Arte curetur.

DXXXV. *Curatur* aliquando Ascites sponte, quando *in Scroto vel Crure* alterutro ab Humoribus Acribus excitantur *vesiculæ*, mox & *ulcuscula*, per quæ paulatim evacuatur etiam in Abdomine contenta Aqua. Quomodò sponte.

DXXXVI. Observatus quoque *Casu* aliquando *Curatus Ascites* ex *vulnere* fortuitò accepto in crure, aut ipso etiam Scroto, per quod similiter effluxit paulatim Aqua. Aut casu.

DXXXVII. Hæc cùm nota sint, non satis possum mirari tàm sæpè Paracentesi tempestivæ contradicere ac se opponere multos Medicos, sicque impedire miserorum ac miserrimè tandem morientium Asciticorum Curationem. Paracenthesi perperam contradicere Medicos.

DXXXVIII. Ortum habere potest *Ascites Hydrops*, vel *à venis Lacteis obstructis & ruptis*, vel *à Sero in Pedibus ac Cruribus primùm subsistente, & paulatim assurgente, sicque in Abdominis Cavitatem penetrante, atque ibidem collecto*. Ascitis causæ.

DXXXIX. *Venæ Lacteæ obstruuntur à Pituitâ* ob causas nuper memoratas in tenui Intestino solutâ, in eas delatâ, *mox* verò plerumque *à Potu frigido* copiâ nimiâ ingurgitato, aliquando *ab Aëre itidem frigido* imprudenter contrà denudatum Abdomen admisso, rariùs *ab Aquâ frigidâ* similiter casu vel imprudenter Abdomen attingente *iterum coagulatâ*, & in ipsis hærente; consequente *ob Chyli, Potûsve accessum* ipsarum nimiâ *distensione*, & tandem *ruptione*, hinc *utriusque in Abdominis cavitatem effusione* ac *collectione*. Venæ Lacteæ cur obstruantur à Pituitâ.

DXL. Sic observatum est non semel, in Ardore ac Siti febrili intra duos tresve dies à Potu copiosiùs ingurgitato excitatum Ascitem; dubio procul propter Pituitam à febrili Ardore solutam & in Lacteas Venas translatam, mox verò ad potûs frigidi assumptionem coagulatam; hinc ad subsequentis potûs copiosi ingurgitationem post notatarum venarum distensionem, ac ruptionem; propter ipsum in Abdominis cavitatem effusum, & ibidem collectum, ipsamque opplentem ac distendentem. Ascites intra duos tresve dies in siti febrili productus.

DXLI.

DXLI. Causæ autem ad hæc omnia præstanda sufficientes occurrerunt anno superiore in Aëre multipliciter mutato, ut alia Diætæ vitia frequentia non memorem, omninò tamen consideranda, ubi ad Curam devenitur.

Diarrhæa critica.

DXLII. Postremum & trigesimum octavum inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata locum dedimus *Diarrhœæ* nunc *Serosæ*, nunc *Pituitosæ*, notatis *Tumoribus supervenienti*, ac subinde *Tumores* illos *tollenti & curanti: sine quâ quoties disparuerunt subitò illi, brevi post sequebatur Mors.*

DXLIII. In hâc ergò *Diarrhœâ Criticâ* quærenda, ostendendaque ipsius ut & *Tumorum Curationis ratio*: addendumque, cur perierint, quibus sine tali Diarrhœâ disparebant illi Tumores.

Quando notatis Tumoribus supervenerit.

DXLIV. Diarrhœa supervenit notatis Tumoribus, quoties illorum Causa, Serum vel Pituita, translata est à Corporis Habitu ad Intestinorum Cavitatem, atque porrò expulsa per anum.

DXLV. Translata sunt *Pituita* & *Serum à Corporis Habitu ad Intestinorum Cavitatem*, quatenus admissa sunt *in Venas*, & unà cum Sanguine refluo *ad Cor*, atque inde *per arterias* delata ad *Pancreas*, & inde unà *cum Succo Pancreatico in cavitatem* Intestini tenuis.

DXLVI. Nec improbabile videtur mihi, aliquid hujus Seri ac Pituitæ translatum ad *Glandulas Salivares*, & unà cum Salivâ in Oris Cavitatem, mox in Ventriculum & Intestina: Huc refero *Muci Glandulas*.

DXLVII. Quin non contradixero illi, qui suspicabitur, Serum præsertim & Pituitam quoque aliquâ sui parte unà *cum Bile* secerni potuisse in Hepate, atque cum ipsâ propelli ad tenue Intestinum.

Tres ad intestina viæ.

DXLVIII. Aliam viam ad Intestina non novi præter modò assignatas tres, quas si quis observaverit & monstraverit, habebit me promptum paratumque asseclam, quippe qui unicam veritatem sector, bonumque publicum, hoc est, ægrorum commodum.

DXLIX. Serum autem ut & Pituita idcircò videntur mihi *à corporis habitu translata in Venas*, quòd & *Humor uterque factus sit morâ quodammodò acrior & fluidior, paraveritque sibi ex habitûs canalibus inter arterias & venas sitis viam in venas priùs angustiores, nunc patentiores.*

DL. Priùs *angustiores* erant *Venæ* propter *Pituitam ipsas si non in totum obstruentem*, ex parte *saltem obducentem & angustantem.*

DLI. *Patentiores* sunt factæ istæ Venæ ita priùs angustatæ *ab utroque illo Humore acriore facto, atque Pituitam notatam incidente, fluidamque reddente*: accedente nonnunquam etiam *quâvis aliâ Causâ eandem Pituitam liquante aut solvente*, Aëris putà ab igne aut Sole æstu, Corporis motu, Potu generoso, & imprimis Medicamentis aromaticis, & quovis alio modo Pituitam solventibus, Diureticis, Sudoriferis, & similibus.

DLII. Quoties autem *Humores* hi *Sanguinis massæ sunt*, sicut jam dictum, *iterum admisti, nec invenerunt exitum qualemcunque è corpore, ac præsertim per alvum, Viam tritissimam & tutissimam, permanseruntque ideò in Vasis Sanguineis*; toties partim *Sanguinem corruperunt* atque ad *vitalem effervescentiam subeundam ineptum reddiderunt, partim vitalem Ignem languidiorem factum planè obruerunt, extinxeruntque.*

DLIII. Sic igitur plerorumque Symptomatum in Affectu nostro Epidemio satis magno numero observatorum rationem tradidimus, atque imprimis *ab Aëre nunc algente, mox ardente, hinc denuò algente omninò* eadem deducenda ostendimus. Proximum est, ut nunc paucis prognosin ejusdem affectûs proponamus, & demonstremus, *Cur tàm diuturnus, támque curatu difficilis extiterit*, denique, *quî curari debuerit atque curatus sit.*

Affectûs Epidemii prognosis.

DLIV. Quisquis 1°. Aëris Constitutionem noxiam, nunc algentem, mox ardentem attentâ mente consideravit, non potuit non Affectum & chronicum & difficilem prædicere, si perduraret ille Æstus, sicut perduravit.

DLV Quisquis 2°. Symptomata Ægris plerisque tum gravissima, tum plurima simul concurrentia mente attentâ consideravit, non potuit non difficilem judicare nostrum Affectum Epidemium.

Cur diu duraverit affectus.

DLVI. *Diu duravit* Affectus noster Epidemius, quia perduravit ejus causa communis, Aër nunc Algens, hinc Ardens, tandem iterum Algens.

Cur curatu difficilis fuerit.

DLVII. *Curatu difficilis* extitit noster Affectus Epidemius, tàm propter perdurantem ipsius causam externam, penè inevitabilem, quàm propter Symptomatum multitudinem, varietatem ac vehementiam.

Ejus curatio.

DLVIII. Curari debuit ac potuit, & reverà Curatus est, 1°. Cùm emendari non potuerit *Aër*, imprimis *Ardens*, *subducendo Ægros in partem domus maximè temperatam*, hoc est, Solis radiis minùs expositam.

DLIX. 2°. *Temperando Humorum Qualitates modis variis peccantes* per Alterantia cuivis Ægro maximè accepta, & Symptomati magis apta.

DLX.

DLX. 3°. *Minuendo Humores quosvis nimis abundantes* per Purgantia blanda.

DLXI. 4°. *Tollendo Febres tàm Intermittentes, quàm Continuas* per sua Specifica.

DLXII. 5°. *Leniendo* vel *Tollendo Symptomata cætera omnia recensita* per Medicamenta singulis appropriata.

DLXIII. 6°. *Instituendo Diætam* cujusvis Ægri Ætati, Sexui, Statui, Vitæ generi, Consuetudini, & Symptomatibus maximè urgentibus maximè convenientem.

DLXIV. Hæc omnia ut magis pateant, ordine proponenda deducendaque singula.

1°. Aër mutandus.

DLXV. I. Quoad *Aërem* ipsum, quoniam multùm Arte mutari non potuit, optimum erat, quibus licebat, ipsum cum salubriore mutare, & quidem ad præcautionem ac præservationem mali futuri.

Aër quotupliciter noxius.

DLXVI. Quoniam verò *Aër* noster *noxius* erat nobis, non tantùm 1°. ratione *Solaris æstûs* per quatuor menses nos angentis, verùm 2°. etiam ratione *silentii* penè toto illo tempore *Ventorum*; quin & 3°. ratione *Pluviæ parcissimè* hîc & in viciniâ *deciduæ*. Ut & 4°. ratione *Vaporum pravorum ex stagnantibus*, ideóque *corruptis Aquis* per Urbis Alveos & Canales, vicinaque loca, emanantium; atque ultimò 5°. quoque ratione *Exhalationum ex Terris paludosis* post Aquarum evaporationem erumpentium; notandum.

Ratione Radiorum Solarium.

DLXVII. 1°. *Solares Radios* per universam penè Europam peperisse tunc temporis *Æstum in Aëre summum* ac diuturnum, ideóque ubique hactenus noxium: quâ de causâ nil profuisset aliò migrare, cùm non tantùm in faciendo itinere noxa ejus esset futura gravis, sed in quovis Europæ loco, etiam multùm Septentrionali, molesta: tunc enim æstus in Succiâ quoque summus.

Ratione ventorum.

DLXVIII. 2°. *Ventos* alibi, quàm hîc frequentiores, adeóque Aëri temperando desiderabiles sibi promittere, sicut fuisset ridiculum, ita nulli à prudente Medico Loci mutatio erat tunc hactenus suadenda.

Ratione Pluviarum.

DLXIX. Sic & 3°. *Pluvias* frequentiores alibi quam hic casuras, sicut nemo norat, sic nemini hactenus Loci hujus mutatio erat proponenda.

Ratione Vaporum.

DLXX. Sed 4°. propter *Vapores pravos ex Aquis* hîc quàm alibi magis stagnantibus, quippe minùs mobilibus, assurgentes atque Ventorum contrariorum & quidem satis potentium defectu hîc necessariò expectandos, potuit ac debuit unicuique, cujus res hoc sinebant, Loci hujus in alium Aquis mobilibus si non donatum, saltem stagnantibus destitutum mutatio esse cordi, nec temerè negligi.

DLXXI. Dico *mutationem illam loci debuisse cordi esse unicuique, cujus res hoc sinebant*: si quis enim publicis muneribus impeditus, vel aliàs hîc sibi suisque aut aliis necessarius se tunc subduxisset, illum graviter peccaturum fuisse arbitror.

DLXXII. Nec tantùm propter Aqueos vapores corruptos, sed 5°. etiam propter *Exhalationes Terreas*, & itidem corruptas hic molestas mutari potuit locus hic, & cum ipso Aër ab ipsis contaminatus & infectus, ideóque omnibus infestus.

Ratione Exhalationum.

DLXXIII. Paucis ergò consultum fuit, locum hunc anno superiore mutare, nisi forsan *Studiosis & otiosis*. Studiosis, quoniam commodiùs alibi & in Aëre puro, utut etiam æstuante vacare poterant studiis, quàm hîc, ubi plerique laborabant & ægrotabant Professores. Otiosis, quoniam inutiles sunt ignavi Reip. Quos verò haud decebat stationem suam deserere, atque locum hunc cum magis salubri mutare, illorum intererat *Diætam exactam* servare, atque *ab Aëre ardente imprimis metuendas noxas prævenire*, usurpando quæ Humores ab ipso variè corrumpendos variè munirent, quæque ex paulò post dicendis facilè capi poterunt.

Studiosos & otiosos aërem potuisse mutare.

Alios debuisse aëris noxas prævenire.

DLXXIV. Potuit autem ac debuit, quoties *locus*, in quo decumbebant Ægri, *expositus*, erat plus vel minùs *Solis Radiis*, *corrigi Aëris ab æstu illo vehementi orta noxa* tum *plantarum refrigerantium* dictarum foliis, Acetosæ puta, Vitis, & s. per *pavimentum dispersis*; tum & *Aquâ frigidâ* vel in vasis majoribus hinc inde dispositâ & indies mutatâ, vel per Aërem atque pavimentum effusâ, tum *Aceto* aut ignitis silicibus, lateribusve infuso, aut unà cum Garyophyllis, vel Cinnamomo contusis in vase figulino supra prunas leniter evaporante, atque non tantùm Aërem temperante, verùm ægros ipsos & adstantes quoque recreante ac firmante.

Quibus Aër potuit temperari.

DLXXV. II. Quoad *Humores* ipsos ab Aëre valdè intemperato *variè corruptos*, Eorundem *Correctio ac Emendatio* pro *ipsorum varietate*, *abalienatione variâ*, *Ægrorum constitutione propriâ* institui debuit varia.

Humores corrigendi.

DLXXVI. Inter Humores ab æstuante Aëre corrumpendos primum locum meritò assignavimus *Bili*, utpote ob affinitatem cum ipso maximam præ aliis omnibus facilè & maximè corruptibili.

Et primò Bilis.

DLXXVII. *Bilis* certè *in corpore nostro primaria & princeps Causa est Caloris vitalis*, ergò affinitatem habet maximam cum rebus externis

Ea primaria Caloris vitalis causa.

ternis Calorem similiter per se producentibus.

Quot modis vitiata. DLXXVIII. Debuit proinde Bilis activitas & ad Calorem producendum vis maximè intendi à Solaribus radiis haud impeditis, sed potenter vim suam in Aërem nostrum, omniaque in Aëre viventia exerentibus.

DLXXIX. Debuit porrò Bilis præ aliis Humoribus omnibus citiùs & ampliùs à temperie suâ deflectere, atque noxas in nobis hactenus proferre.

Ejus intemperies qui vocata. DLXXX. *Bilis* à Solaribus radiis ardentiùs nos ferientibus orta *Intemperies* nominata est à nobis *Acrimonia Salina* & *Volatilitas nimia*: quamvis eadem *copiâ* etiam peccârit *auctâ*.

Quomodò consideranda. DLXXXI. Necesse autem habuimus, aliter, ac vulgò fieri solet, Bilis considerare ac indigitare Intemperiem, cùm non tantùm Calorem in nobis producat Bilis malè affecta diversum, sed imprimis plures Functiones lædat, ipsosque Sensus externos molestet, modis per Calorem haud explicabilibus.

Res naturales per plures qualitates se manifestare, & operari, quàm Calorem, frigus, humiditatem & siccitatem. DLXXXII. Utique Res naturales non tantùm per Calorem aut Frigus, perque Humiditatem aut Siccitatem nostris sensibus externis se manifestant, longè minùs Mutationes multiplices ac sæpè mirabiles in rerum naturâ producunt, verùm per longè plures Qualitates à modò nominatis nullo mentis artificio deducendas.

DLXXXIII. Nam præter modò recensitas Qualitates vulgò, licet perperàm, pro Primis habitas, plures occurrunt *Sensiles, quæ aut notabiles edunt effectus, aut illorum rationi eruendæ solæ præbent ansam*, non item memoratæ.

Quales sunt Colores. DLXXXIV. Tales sunt 1°. *Colores varii*, solo *Visu* perceptibiles, atque non tantùm diversitate suâ hominem hactenus recreantes, & quandoque noxam ipsi afferentes; ast aliis quoque in rerum naturalium mutatione obscuris adhuc eruendis dubio procul servituri.

Odores. DLXXXV. Tales sunt 2°. *Odores* itidem varii, atque in Plantis, earundemque partibus imprimis luxuriantes ac frequentes, solo tamen *Olfactu* perceptibiles; à quibus & Rerum vires manifestiùs, quàm ex vulgò & falsò nominatis qualitatibus primis, innotescunt, & aliis adhuc latentibus eruendis via sternitur: sed Chymiæ præsertim ope.

Sapores. DLXXXVI. Tales sunt 3°. *Sapores*, solo *Gustu* dignoscendi, & in Arte nostrâ cæteris qualitatibus sensilibus omnibus præponendi, postquam non tantùm illa, quæ ad Corporis Nutritionem, Augmentum, quin imò, ubi malè affectum est, Restitutionem usurpari solent, imprimis secundùm Sapores suos considerantur & innotescunt, quin præparantur & adhibentur; verùm Humores nostri tàm secundùm quàm præter naturam constituti per Sapores imprimis dignoscuntur, & ab invicem distinguuntur, sic in Sanis *Sanguis* judicatur à Medicis Dulcis, *Serum* & *Saliva* insipida, *Bilis* Amara, *Succus Melancholicus* vel Pancreaticus Acidiusculus, & sic porrò. In statu autem morbido sæpiùs gustatur *Sanguis* vel Salsus, vel Amaricans, vel Acidus, Austerusve. Ipsius verò *Serum* sæpenumerò Salsum, aliquando vel Acidum, vel Austerum, vel Amarum. *Saliva* non rarò Subsalsa vel Amara; quandoque Subacida, vel Saccharinam dulcedinem fastidiosè superans. *Bilis* nunc minus, nunc nimis Amara, subinde Vitriolatum Saporem referens, aliumve maximè ingratum, atque innominabilem. *Succus Pancreaticus* modò Salsus, modò Austerus, modò Acidissimus & hactenus Acerrimus, modò insipidus & ignavus. (Humorum sapores naturales, & præternaturales.)

Sapores in Arte Medicâ maximè considerandi. DLXXXVII. Quoniam igitur & *qui reperiuntur in nobis Humores* varii, & *quæ assumuntur à nobis Alimenta*, *Medicamentaque* multiplicia & *innotescunt nobis*, & *distinguuntur à nobis* maximè ratione suorum *Saporum*; meritò *secundùm ipsos* etiam *Mutationes plerasque in corpore nostro contingentes* considerandas, deducendas, explicandasque judicavimus; Quin hactenus quoque Conatibus nostris bono publico ac ægrorum solatio unicè dicatis benedicente Deo non sine successu inter plurium contradictiones hisce fundamentis planioribus novum Medicum ædificium superstruere cœpimus.

Durities. DLXXXVIII. Sicut Colores, Odores, & Sapores, sic 4°. *Durities* qualitas est Mutationes notabiles in corpore humano producens: ab illâ namque & Contusiones, & Puncturæ, & Vulnera, & Compressiones vasorum, similiaque plura exsurgunt; quæ Qualitatibus primis dictis adscribi non queunt.

Soni. DLXXXIX. An 5°. plura nobis à *Sono* incommoda obveniant, præter Auditûs læsionem, dubito, cùm ejus exemplum nullum mihi nunc occurrat. Sonus saltem ad plures Affectus dignoscendos inservit nobis, ejus enim ope Asthma & Anhelatio percipitur & distinguitur; Ejus quoque ope Ructus & Crepitus, quin conclusi Ventris Flatus dignoscuntur.

DXC. Ex quibus omnibus Qualitatibus sensilibus non minùs propriis, quàm sunt Calor & frigus, (nam humiditas & siccitas inter sensiles proprias referri non possunt) patet, ad rerum Naturalium, Medicarumque cognitionem distinctam, perfectamque obtinendam, æquè ad cæteras, atque ad Calorem & frigus esse atten-

 den-

dendum. Quod Calumniæ à me amovendæ causâ dictum esto.

Bilem durante æstu peccasse.

DXCI. Peccavit ergò durante Solis æstu magno & diuturno, & quidem ob illum æstum, *Bilis Acrimoniâ Salinâ & Volatilitate auctâ.*

Acrimoniâ Salinâ lixivâ volatili.

DXCII. *Acrimoniâ* inquam *Salinâ*, & quidem *lixivâ*, non tamen *fixâ*, sed *volatili*: ne quis seriò putet, non dari, nec dari posse Salem lixivum volatilem.

Dari Salem lixivum volatilem.

DXCIII. Ne autem incauti turbentur ostendam, *non tantùm dari posse, ast reverà dari Salem lixivum volatilem*; postquam si non primus proposui hanc distinctionem, primus saltem ipsam docui & ursi sæpius.

Salem lixivum fixum quænam promant.

DXCIV. *Salem lixivum*, sed *fixum*, dant nobis omnes plantarum combustarum *Cineres*, si *Aqua* ipsis affundatur, & ex ipsis *Sal eliciatur*: quod Aquæ sic conjunctum *Lixivum* vocatur, & postquam Aqua iterum vaporis formâ est separata, *Sal Lixivum*: quod quia permanet in Igne, nec facilè ejus vi attollitur, *fixum* simul vocatur.

Fieri volatilem Spiritûs volatilis ope.

DXCV. Hoc *Sal lixivum* & *fixum* omne *fieri potest volatile, non pinguedinis vel Olei*, sed *Spiritus volatilis ope*. Sic paratur *Sal Tartari fixum* ustione, atque ex ipso rursus *volatile* cohobatione cum *Vini Spiritu alcoholisato*, hoc est, maximè ab Aquâ puro.

Sal Tartari fixum quî fiat volatile.

Sal lixivum volatile facilè sublimari.

DXCVI. Tale *Sal lixivum arte volatile factum Ignis non adeò potentis* vi *assurgit & sublimatur in altum*, quod frustrà tentaveris cum Sale fixo ante ipsius volatilisationem modò descriptam.

DXCVII. Tale Sal lixivum volatile solis concessum est Artificibus & industriis & patientibus, non aliis, laborem diu patienter continuandum refugientibus.

Magnarum esse virium.

DXCVIII. Tale *Sal lixivum volatile* magnarum est virium, quo tamen *artificiali carere possumus*, postquam voluit Deus ipsum *abundare in omnibus omninò Animalium partibus*, sicut id sæpiùs inculcavimus, nec frustrà.

DXCIX. Cæterùm pergamus in Remediis, *Bili Acrimoniâ Salinâ Lixivâ & Volatilitate auctis peccanti* assignandis.

Bilis Acrimoniam Salinam temperari ab Austero blando. Quod in quibus reperiatur.

DC. Illam diximus non semel corrigi ac temperari felicissimè ab *Austero blando* & grato; quippe quod utrique satisfacit Indicationi, nec facilè nauseam vel fastidium parit Ægris.

DCI. Optima ergò in tali Casu fuerunt *Omphacium* inter Condimenta, ut & *Succus Granatorum, Prunorum Sylvestrium, Mala Cydonia, Mespila, Berberes, Acetosella, Plantago, Sempervivum majus*, Alumen rupeum; uno verbo quicquid sapore est subacerbum, vel subausterum, in quo & aciditatem valdè temperatam observamus & blandam Linguæ constrictionem.

DCII. Huc referri debent omnes *Argillæ medicatæ*, Terra Lemnia, & Sigillata quævis, Turcica, Silesiaca &c. in quibus præter *substantiam terrenam* occurrit pars *Sulphurea* illi permista, adeò ut non nisi magnâ Ignis vi secedant ab invicem, & quidem *Spiritus Acidus* relinquens conjunctam Terræ partem maximam olei.

DCIII. Inter composita & officinalia meritò laudatur Diascordium, Cydoniorum Caro & Miva, Syrupus Myrtinus, de Portulacâ, Confectio Hyacinthorum &c.

DCIV. Variâ verò formâ potuerunt, imò ad ægrorum palatum & placitum debuerunt hæc omnia præscribi, atque exhiberi; Julapii, Syrupi, Conditi, Decocti, &c.

DCV. Hisce ergo Austeris blandis & gratis correcta est optimè aucta Bilis tum Acrimonia Salina, tum Volatilitas: Et nisi permansisset longo tempore Sol æstuans, eandem similiter continuè vitians, potuisset citiùs, & in totum brevi curari noster Affectus Epidemius talibus subausteris.

Pituita vitiata.

DCVI. Sed non Bilis tantùm alterata & corrupta est ab Æstu Solari, verùm *Pituita* à præcedente Frigore *glutinosa* reddita, postmodùm à subsequente Æstu *incisa est, attenuataque*, quin *mutata in Flatus*; atque paulatim *fluida nimis* facta.

Unde noxii flatus.

DCVII. Utile quidem erat incîdi & attenuari à Solis æstu glutinosiorem Pituitam, si hoc paulatim fuisset factum; id autem quoniam contigit cum violentiâ, noxii Flatus excitati sunt ex ipsâ.

Eorum productio qui emendanda.

DCVIII. Hactenus igitur hæc Flatuum productio & noxa erat emendanda, & quidem 1°. *Incidendo*, sed blandè, notatam *Pituitam Glutinosiorem.* 2°. *Discutiendo, dissipandoque, aut aliàs Suffocando eosdem Flatus*; ne addam 3°. *corrigendo Bilis Acrimoniam*, Efficientem Flatuum Causam, quoniam illa Correctio jam est tradita.

Pituita solito fluidior blandè incrassanda.

DCIX. *Pituita* verò, postquam soluta est à Bile atque in Flatus mutata, quæ *postmodùm reperta est, productaque* durante summo Aëris æstu, quoniam *solito fluidior* hactenus exstitit, denuò *blandè incrassari* debuit, non tamen valdè Glutinosa fieri.

Pituitam quænam incidant.

DCX. Pituitam incidere possunt & Salia Volatilia, Aromaticaque omnia, & Acida pleraque: sed in hoc casu haud consultum erat vel Salibus Volatilibus, vel Aromaticis uti, tum ne augeretur Flatuum Ægros valdè angentium pro-

proventus, tum ne Bilis redderetur si non Acrior, saltem Volatilior.

Quænam ei incidendæ conveniebant. DCXI. *Incidendæ* proinde *Pituitæ Glutinosiori* conveniebant imprimis *Acida*, & quidem *temperatiora*, ne augeretur, intenderetur ve utraque Effervescentia in Corde ac Intestino tenui.

Nempe Spiritus Nitri. DCXII. Inter ista Acida primum locum *Spiritui Nitri* tàm *puro* quàm *dulci* dandum censebunt plerique, ac meritò; cùm non tantùm Pituitam Glutinosam incidat, sed insuper Flatus discutiat & rumpat, quin etiam Bilem Acriorem temperet, Volatilioremque figat.

Hic quomodò exhibendus. DCXIII. Potuit autem iste Spiritus Nitri commodè admisceri Potui ordinario, aut cuivis alii medicato, & quidem ad mediocrem quantitatem, quò nec Nausea inde excitaretur, nec operatio ejus nimis potens aut debilis observaretur; quæ quantitas non ita difficulter ex ipsius operatione poterat determinari & regi.

DCXIV. Inter Medicamenta vulgaria in eundem finem usurpari potuit *Acetum* & *Oxymel Squilliticum*, ut & *Oxysaccharum*, & *Syrupus de Aceto*, *Aqua Alexipharmaca Amstelodamensium*, *Aqua Prophylactica nostra*, quin variæ Aquæ cum Aceto distillatione paratæ, atque cum aliis mistæ, sicque usurpatæ.

Mixtura. DCXV. Sic Exempli gratiâ sequens potuisset Mistura præscribi, quæ

℞. *Aq. Plantaginis*,
Acetosæ, *an.* ℥ij.
Alexipharmac. ʒvj.
Oxymel. Squillitici, ℥ß.
& Syr. Acetos. citr. ℥j.

Ejus vires. Usus. Cujus ope non tantùm Pituita Glutinosa poterat incîdi, sed Bilis quoque Acrior temperari: si ejus cochleare unum sæpiùs fuisset assumptum.

DCXVI. Atque hoc Medicamento utraque Flatuum Causa, & Materialis & Efficiens poterat corrigi, & sic Flatuum Generatio impediri.

Flatuum discussio optimè per Spiritum Nitri. DCXVII. Quoad ipsorum *Flatuum* jam productorum, existentiumque *discussionem*, nil novi quod laudato *Nitri* tàm *puro & simplici*, *quàm dulci* facto Spiritui queat comparari & æquari: postquam pleraque vulgo nota sunt Aromatica, & hactenus Bilis Acrimoniam quodammodò saltem intendentia & augentia, quò ipsa refero Salia Volatilia qualiacunque, quæ omnia Spiritui Nitri cedunt.

Flatus discutientia Bilem Acriorem reddere. DCXVIII. Hinc est, quòd tàm solicitè discutiendis Flatibus Medicamenta præscribant nostri Medici, sæpiùs experientia tristi edocti, non parùm ipsa nocuisse suis ægris, propter Bilem ab ipsis Acriorem factam, incendiumque in corpore ab ipsis auctum.

DCXIX. Hujus autem effectûs rationem ignorant, quotquot Effervescentiæ utriusque, Calidæ Frigidæque, ignorant & naturam, & rationem: quibus perspectis percipitur facilè ratio incendii ab usu carminantium facti, & quod primarium est, percipitur quoque ratio, quâ possit præveniri hoc malum.

DCXX. Usum ergò magnum in praxi rectè ac ritè instituendâ habet Doctrina de Effervescentiâ, ejusque Differentiis & Causis veris. Doctrinam de Effervescentiâ magnum in Praxi habere usum.

DCXXI. Non tantùm peccavit in Affectûs Epidemii principio & quidem in multis, non tamen omnibus, Glutinositate nimiâ *Pituita*; verùm postmodùm perseverante Aëris æstu reperta est eadem Pituita in non paucis *plurimùm fluida*, quæ proinde, sicut jam dictum, incrassatione blandâ tunc indigebat.

DCXXII. *Blandè incrassant Pituitam* præ aliis omnibus *Subaustera*, modò in Bilis Acrimoniâ & Volatilitate auctis corrigendis laudata & ex parte recensita. Subaustera blandè Pituitam incrassare.

DCXXIII. Ubi non possum silentio præterire, quàm bonum sit habere ad manus Medicamenta, imò Alimenta medicamentosa, quæ pluribus sæpè concurrentibus indicationibus planè diversis satisfaciant: quemadmodùm id patet in Fructibus Subausteris Alimentorum loco sæpenumerò usurpari solitis, qui 1°. Bilis Acrimoniam Salinam temperant, 2°. ejusdem Volatilitatem auctam minuunt, 3°. Pituitam tenuiorem, fluidioremque incrassant, minúsque mobilem faciunt. Fructuum subausterorum vires.

DCXXIV. Quemadmodùm *Melancholicus*, *Pancreaticusve Succus & Humor* à præcedente frigore hyberno ac verno redditus erat *aliquantò Acidior* & in quibusdam *simul Austerior*, ita idem à Cœlo tamdiu ardente, imprimis propter Bilem primariò Acriorem factam, mutatus est paulatim à statu priore, *amisitque multùm suæ Aciditatis* non tantùm acquisitæ & auctæ, sed nativæ quoque, ut & *Austeritatis* adventitiæ; unde sicut priùs, ita & postmodùm quoque, quibus destinatus est functionibus & usibus, satis utilis esse non potuit, quin potiùs utroque tempore ipsius culpâ læsæ sunt illæ Functiones, & noxa corpori ab ipso evenit. Melancholicus & Pancreaticus Succus, in principio acidior & austerior, postmodùm multùm aciditatis & austeritatis amisit.

DCXXV. Ergò in Affectûs nostri Epidemii principio indigebat *Succus Melancholicus blandâ suæ Aciditatis Temperatione*, ut & *Austeritatis*, quoties illa simul peccabat, *Emendatione*. Unde fuit emendandus.

DCXXVI. Distinguo inter Temperationem, ac Emendationem. *Temperatio* siquidem debetur Qualitati secundùm naturam in Humore aut Parte quâvis existenti, sed à mediocritate requisitâ recedenti, qualis est in Succo Pancrea- Temperatio & Emendatio quomodò distinguantur.

creatico Aciditas: *Emendatio* verò Qualitati præter naturam in Humore aut Parte quâvis repertæ, ideóque in totum immutandæ; qualis est in eodem Succo Pancreatico Austeritas, quantum ego saltem potui hactenus ex iis, quæ observavi, conjicere ac concludere. Si quis tamen levissimam in ipso desideraret non quidem Sensibus externis observabilem, ast Mente duntaxat probabiliter conclusam Austeritatem, cum illo haud pugnarem: cùm & id non videatur mihi absurdum vel improbabile.

Cur Succi Pancreatici Aciditas temperanda & Austeritas emendanda.

DCXXVII. Sed mirabitur fortassis nonnullus, me hîc desiderare Succi Pancreatici tum Acidioris Temperationem, tum Austerioris Emendationem; postquam utraque ista Qualitas videtur Bili ab Æstu Solari Acrimoniam nimiam & Volatilitatem majorem acquisituræ optatum Remedium. Verumenimverò id quidem foret verum, si Aciditas illa fuisset moderata; sed quoniam in excessu peccabat notabili, excitata est ejus culpâ Effervescentia potentior, ideóque homini noxia.

DCXXVIII. Paulatim namque, & quidem sat citò aucta est admodùm Bilis tum Acrimonia, tum Volatilitas: unde occurrente ipsi Succo Pancreatico Acidiore, non potuit non excitari in tenui Intestino Effervescentia vehemens ac lædens: quin & in Corde similis & quidem febrilis Effervescentia, cum aucto in Corpore Calore juncta.

A Succo Pancreatico austero Flatus.

DCXXIX. In quibus autem fuit *Succus Pancreaticus* simul *Austerus*, in iisdem aucta, conservatave fuit Pituitæ Glutinositas nimia (de quâ suprà actum) ac proinde hactenus Materia subministrata Glutinosis, & facilè cedere nesciis Flatibus.

DCXXX. Opus erat proinde, quò obviam iretur Effervescentiæ nimiæ ac noxiæ, quò Flatibus tot Anxietates molestissimas, Colicumque Dolorem parientibus Materia subtraheretur quasi & minueretur, ut Succus Pancreaticus existeret maximè naturalis.

Sub finem Aciditas Succi Pancreatici diminuta fuit restituenda.

DCXXXI. Postquam verò permanente Solis Æstu paulatim devicta est, *diminutaque Succi ejusdem Aciditas* non tantùm præternaturalis, sed *naturalis* quoque, opus fuit eandem paulatim *restitui*. Ergò sicut circa hujus Affectûs initia Temperanda erat & Minuenda excedens Aciditas, ita eodem Affectu permanente rursus *Augenda* erat eadem *Aciditas Deficiens*. Distinguenda sunt exinde Affectuum Tempora, & agnoscent Prudentes, non rarò Affectum eundem Medicamenta exigere inter se contraria: & quidem ratione Humoris ejusdem, diverso tempore diversimodè peccantis. Aliàs non est novum, sicut aliàs diximus, etiam eodem tempore indicari Medicamenta Contraria, sed propter Humores sibi plus minúsve Contrarios, simulque peccantes.

Hoc optimè præstare Spiritum Vini Volatilem.

DCXXXII. Nihil autem tam commodè atque utiliter *Succum Melancholicum Acidiorem Temperat*, ac *Spiritus Volatilis*, qualis è *Vino* habetur præstantissimus.

Sed aliis mixtum.

DCXXXIII. Hic verò si purus assumatur ab Ægris, quoniam segniùs se Humori Acido in corpore atque Sanguine existenti admiscet, atque non rarò alia molesta producere solet incommoda, si præsertim notabili usurpetur quantitate; quod hîc factum fuisset necessariò propter Bilem paulatim Acriorem factam & Volatiliorem, quæ volatilitas non parùm fuisset ab eodem Spiritu Volatili aucta; quamobrem talis erat hîc præscribendus & usurpandus Spiritus Volatilis, à quo Temperaretur quidem Succi Pancreatici excedens Aciditas, sed simul impediretur potiùs, quàm promoveretur Bilis Volatilitas noxia futura.

Et quidem Spiritum Nitri dulcem.

DCXXXIV. In hunc finem laudo iterum, quem antea laudavi, *Spiritum Nitri Dulcem*, imò valdè dulcem, hoc est, cum multo Vini spiritu dulcem factum.

Ejus vires.

DCXXXV. Sic enim ratione Spiritûs Nitri Acidi admisti se immiscuisset facilè cuivis Humori Acido in corpore nostro reperto atque ipsius Temperasset Aciditatem nimiam; quin ejusdem Spiritûs Nitri ratione impedivisset instantem Bilis volatilitatem excessuram, sed infregisset quoque Bilis ejusdem Acrimoniam indies augendam; sicut jam dictum in superioribus.

Quî temperandus in Affectûs principio.

DCXXXVI. In principio igitur Affectûs nostri Epidemii conveniebat Spiritus Nitri, sed cum multo Spiritu Vini Volatili ad dulcedinem gratam perductus.

Quî in progressu.

DCXXXVII. Postea verò perdurante Solis Æstu noxio, eodemque in plerorumque corpora ita dominante ac sæviente, ut Succi Pancreatici Aciditas defecerit non parùm, potuit eadem augeri rursus & intendi ab eodem Spiritu Nitri, sed non multùm dulci facto, hoc est, cum pauciore Vini Spiritu præparato.

Spiritus Nitri Dulcis varius quî paretur.

DCXXXVIII. Si proinde, ut inexpertos juvem, ad Nitri Spiritum valdè Dulcem parandum sumatur Spiritûs Vini rectificati quadruplum, ad eundem minùs Dulcem habendum, accipientur partes utriusque æquales, & aliquando Spiritûs Vini pars duntaxat dimidia: sic obtinebitur Spiritus Nitri plus vel minùs dulcis, adeóque in operatione suâ multùm diversus.

Conveniebat quo-

DCXXXIX. Si quis autem propter præjudi-

judicium non ausus fuisset usurpare Spiritum Nitri, etiam dulcem factum, aut illo caruisset, potuisset ejus loco usurpare *Aquam* nostram *Prophylacticam*, vel Amstelodamensium *Alexipharmacam*, vel alias cum Aceto ritè destillatas, sed addito Vini Spiritu rectificato vel puro, vel blandè Aromatico, additis aliis quoque Aquis Aromaticis, sed cum Aquâ solùm paratis. Ubi pro re natâ, hoc est, ipsorum *Ægrorum Constitutione naturali, Ætate, Sexu, Vitæ genere*; ut & *Constitutione præternaturali, Humoribusque variis variè vitiatis*, adeóque *ipsis* quoque *Symptomatibus diversis*, mutanda erunt diversimodè composita quâcunque demum formâ præscribenda.

que Aqua Prophylactica Auctoris.

Vel Alexipharmaca Amstelodamensis.

DCXL. Hisce igitur, similibusve Medicamentis potuit mox in Affectûs nostri principio temperari excedens *Succi Pancreatici* Aciditas. In quibus autem ex Causis nonnaturalibus præcedentibus & manifestis, aut Symptomatibus in Ægris observabilibus non tantùm conjectari, sed & certò concludi potuit ejusdem *Austeritas*; in eis usurpanda erant prioribus admista quævis *Salia Volatilia*, & imprimis *Salis Armoniaci Spiritus*; qui & subinde solus ex tantillo Vini vel Cerevisiæ poterat exhiberi Ægris, donec observaretur eadem correcta.

In Succi Pancreatici Austeritate convenire Salia Volatilia & Spiritum Salis Armoniaci.

DCXLI. Convenit quoque in Casu & *Castoreum* in substantiâ sumptum, & Tincturæ modo paratum; quamvis ejus vim longè superet toties laudatus Spiritus Salis Armoniaci; qui præterea potest faciliùs assumi, cùm ingratus sit admodùm Castorei & Sapor & Odor.

Ut & Castoreum.

DCXLII. Quod de Succi Pancreatici noxâ & vitio dictum est, dicendum quoque de *Lymphâ Glandulosâ*, cùm ex parte saltem convenire videantur hi Humores, atque Mutuò se juvare: Convenient proinde Lymphæ Alterandæ ac Temperandæ laudata nuper Medicamenta.

Lympha Glandulosa vitiata quomodò curanda.

DCXLIII. Nec tantùm hi Humores fuêre malè affecti, verùm 4°. *Sanguis* quoque, qui incipiente Affectu illo Epidemio habuit forsan in plerisque *consistentiam nimiam*; quæ paulatim mutata est in *fluiditatem excedentem*.

Sanguinis consistentia in principio nimia in fluiditatem mutata.

DCXLIV. Quæ gemina & quidem contraria successivè peccans in Sanguine Qualitas, sicut partim ortum habuit à memoratis Humoribus vitiatis, partim ab Aëre immediatè ac vi propriâ ipsius alterante ac vitiante, ita debuit tempore diverso alterari ac restitui diversimodè.

Quî producta & quî curanda.

DCXLV. In principio quidem consistentiâ præditus nimiâ multâ non indigebat sui alteratione, cùm ab Æstu Solis ejusdem dissolutio expectanda esset. Adde quòd segniùs affecti sint & leviùs ii, quorum Sanguis consistentiam habebat majorem, utpote diutiùs Solis Radiis resistens, ipsiusque vim eludens. Unde *illi, quorum Corporis Constitutio naturalis vel paulatim acquisita erat Melancholica, leviùs affecti sunt, quàm illi, qui habebant ipsam vel Biliosam, vel Sanguineam*, hoc est, *optimam. Biliosa* siquidem constitutio juvit Solarium radiorum vim, quam excepit facilè *Sanguinea*.

In principio alteratione non indigebat.

Quibus corporis constitutio erat Melancholica leviùs affecti.

DCXLVI. *Non erat* proinde *opus, ut in Affectûs nostri principio Sanguinis Consistentia nimia, utut præternaturalis, emendaretur* in quovis, postquam ejus ratione impedita est quodammodò ipsius noxa, ut segniùs valdè noceret.

DCXLVII. Sed *postquam duravit aliquandiu æstuans Aër*, atque paulatim *redditus est Sanguis magis fluidus* ac *minùs consistens*, opus fuit, ut *in cæterùm Sanis*, & maximè *in Affectu nostro correptis Consistentia ipsius augeretur*; quod imprimis potuerunt præstare *Subaustera* tum *Alimenta*, tum *Medicamenta*, suprà enumerata.

Sanguinis fluiditas corrigenda Subausteris.

DCXLVIII. Quoniam verò *Bilis* non tantùm Qualitate tunc *peccavit*, sed *Quantitate* quoque *auctâ*, debuit eadem hactenus & quidem non semel, ast *sæpiùs*, etiam Præservationis nomine, *minui per Cholagoga dosi parvâ exhibita*, quoniam erat multùm mobilis & fluida, ideóque facilè foràs expellenda.

Bilis aucta educenda.

DCXLIX. Sed quærat aliquis curiosus, *An* non *debuerit* quoque *ad præveniendum hoc malum Sanguis educi?* Cui respondeo: In *assuetis*, aut *multo Sanguine turgentibus* haud inutilem fuisse Sanguinis missionem; in cæteris autem potiùs noxiam.

Quibusnam Sanguis etiam educendus.

DCL. Dico in *assuetis* utilem fuisse Sanguinis non valdè largam eductionem, cùm in talibus soleat continuè Sanguis produci abundantior, sui proinde diminutionem consuetam indicans.

Nempe Assuetis.

DCLI. In *quibus verò solito magis abundabat Sanguis*, omninò educendus ac minuendus erat idem; metus enim erat, ne, si differretur, postmodùm à Bile Acriore factâ nimis rarefactus Ignem suum vitalem extingueret oppressum: quod præveniri poterat ejusdem extractione, sic enim spatium parabatur Sanguini solito magis rarescenti.

Et Sanguine abundantibus.

DCLII. Postquam Humorum variorum in corpore existentium ac diversimodè peccantium Curam tàm in Affectûs nostri principio, quàm eodem (durante Solis Æstu) nos valdè urgente paucis proposuimus; proximum est, ut jam Symptomatum multifariorum tunc maximè nostros Ægros molestantium Curam similiter proponamus.

Symptomatum curatio.

Febris Intermittentis Curatio.

DCLIII. Primum verò locum dedimus Febri, sed *Intermittenti*, & quidem *Tertianæ*, tàm *simplici*, quàm *duplici*, & quandoque *triplici*.

Febres Intermittentes unde.

DCLIV. Postquam verò *Febres Intermittentes omnes à Ductuum Pancreaticorum Lateralium Obstructione Pituitæ debitâ deducimus*; & ita quidem, ut propter illam obstructionem *sistatur, cumuleturque in ipsis Succus proprius de Aciditate participans*; qui *morâ istâ reddatur Acrior*, donec *notatam Pituitam perterebrare aptus viam sibi paret per ipsam in Ductum medium ac communem, sicque in tenue Intestinum effusus febrilem instituat* tum *in dicto Intestino cum Bile*, tum *in dextro Cordis Ventriculo cum Sanguine Bilioso Effervescentiam, plura & diversa Symptomata itidem producentem*: facilè patet, *Intermittenti febri, quà tali, convenire omnia*, quæ 1°. *Pituitam Glutinosam* Ductus Pancreaticos *Obstruentem solvant, & inde removeant*. 2°. quæ *Succum Pancreaticum* morâ redditum *Acidiorem mitigent ac temperent*. 3°. quæ *Effervescentiam Febrilem* tàm in tenui Intestino, quàm Cordis Ventriculo dextro *sedent, compescant*, & *corrigant*. 4°. quæ *Symptomata cætera* multifaria concurrentia *leniant & tollant*.

Iis quænam conveniant.

DCLV. 1°. *Pituitam Glutinosam* ubivis *solvunt & incidunt*, tum *Acida*, tum *Aromatica & Salia Volatilia* sæpiùs laudata.

Pituitam glutinosam solvere Acida & Aromatica & Salia Volatilia.

DCLVI. Eadem ipsam in notatis Ductibus solvent, *si eo deferantur*.

DCLVII. *Deferuntur* citiùs & potentiùs *quóvis Medicamenta*, si fuerint *Evacuantia*, vel *Evacuantibus juncta*. Id enim videtur *peculiare* in *Evacuantibus* per Vomitum, Alvum, Urinas, Sudores, & Salivationem, quòd in Ventriculo ac Intestinis longam non nectant moram, sed nisi impediantur ab humoribus & Alimentis, *citò pergant in Venas Lacteas & Cor, hinc & quaquaversùm cum Sanguine*.

Quomodò Medicamenta citiùs quóvis deferantur.

DCLVIII. In nostro verò Casu, hoc est, *Intermittentibus Febribus*, observata sunt longo rerum usu præ omnibus aliis facillimè ad Causam ipsarum superandam conducere *Sudorifera*, quorum ope ipsi Plebeji quotidiè curant Intermittentes.

Febrium Intermittentium causam optimè tollere Sudorifera.

DCLIX. Videntur autem idcircò præ aliis conducere Sudorifera, *quoniam Sudor non excitatur, nisi commoto simul Sanguine universo*, qui tunc quoque fit *solito fluidior*, unde *cum ipso quaquaversùm faciliùs, & citiùs, & abundantiùs feruntur quævis Sanguini admista*, ergò & *Medicamenta Pituitæ solvendæ destinata*.

Et quare.

DCLX. Quemadmodùm verò *Pituitam solutura Medicamenta* imprimis *Sudoriferis sunt copulanda*, ita *Medicamenta eandem loco illo motura præferuntur tàm Purgantia per alvum, quàm Vomitoria*. Est enim brevis inde via ad tenue Intestinum, hinc ad Ventriculum, quò sursùm expellatur illa Pituita; & sæpè uno Vomitorio juguletur Tertiana, Pituitæ non valdè tenaci aut copiosæ originem suam debens. Sic ordinaria & facilis est Humoribus ad tenue Intestinum delatis via deorsùm, imprimis quando eò detruduntur à Purgantibus.

Ut & purgantia tam per alvum, quàm per vomitum.

DCLXI. Sic & ego sæpissimè observavi, Sudore, Vomitu & Alvi dejectione citò tutóque Curari Intermittentes, ac præsertim *Tertianas*, quippe *quæ omnium curantur facillimè*, utpote *ortum plerumque habentes ab Obstructione leviore*, hoc est, *à Pituitâ minùs tenaci Ductus notatos obstruente*.

DCLXII. Ad solvendam igitur & fluidam reddendam Pituitam Ductus dictos obstruentem conducunt præ aliis omnibus Sudorifera ex Aromaticis & Salibus Volatilibus, ut & Acidis subtilioribus parata, & sæpiùs quovis tempore assumpta, etiamsi non urgeatur semper Sudor.

Sudorifera in Febribus ex quibus componenda.

DCLXIII. Ad eandem *solutam loco inepto removendam* conducunt 1°. eadem *Sudorifera*, sed non diu ante Paroxysmi adventum assumpta, *corpore ad Sudorem promovendum ritè constituto*, sive quis currat, vel igni luculento assideat, aut lectum calefactum ingrediatur, vel aliàs corpus satis tegat.

DCLXIV. 2°. *Vomitoria, & Purgantia* per alvum, quatuor aut circiter horis ante Paroxysmi adventum assumpta, quò intereà temporis Humor priùs laudatis Sudoriferis fluidior factus ad exitum ampliùs præparetur, sicque unà cum stagnante Succo exturbetur, ac è corpore eliminetur.

Vomitoria & Purgantia quando assumenda.

DCLXV. 2°. *Succum Pancreaticum* morâ & stagnatione *Acidiorem* factum *mitigant & temperant* efficacissimè *Salia Volatilia*, cæteraque *Aromatica*, sæpiùs à me laudata & memorata: quippe quæ quaquaversùm penetrant facillimè, nec tantùm notatam temperant & infringunt Aciditatem auctiorem, verùm insuper Pituitam incidunt solvuntque obstruentem: sicque diversis nominibus conducunt.

Succum Pancreaticum Acidiorem temperare Salia Volatilia & Aromatica.

DCLXVI. Quin, ut hoc etiam nunc addam, Salia Volatilia puriora, nec Oleosa, nullum æstum sæpiùs in Paroxysmorum augmento excitari solitum & molestum fovent, augentve; quod de Aromaticis non potest dici, cùm ab ipsis non parùm sæpè augeatur Æstus febrilis.

Salia Volatilia æstum febrilem non fovere.

DCLXVII. Quapropter in *Medicamentorum* Febribus Intermittentibus curandis convenien-

In Medicamentorum delectu in fe-

bribus ad quænam attendendum. venientium *delectu attendendum* est imprimis ad cujusvis *Ægri Constitutionem naturalem* ac *præternaturalem*, *Humoresque* adeò in ipso magis *abundantes* ac *peccantes*, & magis adhuc ad *Symptomata cum ipso Paroxysmo febrili excitari solita*, & præsertim ad frigus & *calorem*, utpote molestissima ægris.

DCLXVIII. Quibus omnibus accuratè in censum revocatis, expensisque, non ita difficulter Medicus in Medicamentorum suorum qualitatibus ac effectibus benè versatus seliget cuivis Ægro medicamenta maximè utilia & convenientia.

Salium Volatilium laus. DCLXIX. Et tunc agnoscet quivis non tantùm summam *Volatilium Salium efficaciam*, sed insuper *vim* eorundem *maximè tutam & innoxiam*: quæ de variis Plantarum partibus, & medicamentis ex iis paratis non semper dici potest: quippe quæ manifestiorem ac sæpè molestum in nobis producunt Calorem, ut de Frigore nunc nil addam, quod similiter à Vegetabilibus excitatur frequenter, non item à Volatilibus Animalium Salibus, sed minimè Oleosis, qualia parari possunt facillimè.

Et in curandis febribus intermittentibus Utilitas. DCLXX. Ex quibus amplius patet, *Salium volatilium in curandis Febribus Intermittentibus Utilitas*, quippe quæ sola *pluribus satisfaciunt Indicationibus*, & 1°. quidem *solvendæ Pituitæ Obstruenti*, ut & eidem *Loco movendæ*. 2°. *Temperando Succo Pancreatico Acidiori facto*: quod postremum non fiet ab Acidis, utut Spirituosis.

Effervescentia Febrilis compescenda Anodynis & Narcoticis. DCLXXI. Diximus autem ad Intermittentium Febrium Curationem requiri 3°. ut *Effervescentia Febrilis tàm in tenui Intestino, quàm Corde compescatur, sedetur & corrigatur*: quod in specie faciunt *Anodyna & Narcotica sive Opiata*, ut & alia quævis ad ipsorum naturam vergentia, qualia sunt *Sulphura Mineralium*, *Metallorumque fixa*, & ideò nunc Anodyna, nunc Narcotica dicta.

Quomodò Anodyna & Narcotica id præstent. DCLXXII. Eatenus verò *Effervescentiam vitiosam & propter Acidum auctum nimiam compescunt, corriguntque Anodyna*, & imprimis *Narcotica*, quatenus potenter, licet blandè quoque, *Acidum illud acrius infringunt*, tàm sui *Olei*, quàm *sui Salis Volatilis Opio inexistentis ratione*.

Opiatis præstare Sulphura Mineralium & Metallorum fixa. DCLXXIII. Multùm autem Opiatis præstant *Sulphura mineralium*, *metallorumque fixa*, quoniam *operationem habent blandiorem*, & *sunt narcoticâ vi destituta*, *Somnum tantùm blandissimum inducentia*, *neutiquam Stuporem*, *utut majori usurpentur quantitate*, quod de Opiatis verè dici non potest.

DCLXXIV. Illa verò addi possunt cæteris medicamentis ad Febres Intermittentes, quà tales, curandas nuper laudatis, & aliis ad Symptomata comitantia mitiganda, tollendave adhuc proponendis. Hæc cæteris addenda.

DCLXXV. Atque his puto Curari posse ac debere Intermittentes Febres omnes, quà tales. *Singulis* autem *debentur* insuper *medicamenta Symptomatibus comitibus leniendis, tollendisve dicata*: qualia *Symptomata*, quæ in Febre nostrâ fuerint observata, deduximus in superioribus, quibus autem medicamentis eadem indiguerint, ostendemus in sequentibus.

DCLXXVI. Unum autem videtur hîc movendum, *An in Febribus Intermittentibus, quà talibus, institui debeat Sanguinis eductio*; postquam plures ipsam urgent, quin ad ipsam veluti sacram Febrium quarumvis ritè curandarum anchoram confugiunt, existimantque, non fuisse curationem adhibitam debitam, si neglecta fuerit Venæ-sectio, Sanguinisque missio. An in Febribus intermittentibus Sanguinis Eductio instituenda.

DCLXXVII. Verùm ipsorum *assertum falso nititur principio*, *Febrem* scilicet *omnem consistere in Calore in Corde, hinc & Corpore universo nimiùm aucto*. Quod licet observetur in plerisque Acutis & Ardentibus Febribus habere locum, non est tamen id universaliter ac semper verum; postquam non tantùm occurrunt *in febribus Intermittentibus quin Continuis quoque Tempora*, *quibus* tantùm abest ut deprehendatur Calor nimiùm in Corpore auctus, ut contrà *Ægros tunc urgeat Frigus*, non tantùm *leve*; ast sæpenumerò *algentissimum*, & *ad horas plures* ipsos crucians. Ne nunc loquar de *febribus verè ac semper Algidis*, ac frigus continuum parientibus. Febris essentiam non consistere in Calore aucto.

DCLXXVIII. Quoniam verò, secundùm eorum præceptum, Uno absurdo dato, multa absurda sequuntur: non mirum, si hîc quoque processerint perperàm in Ægrorum suorum curâ Medici falso illi innisi fundamento ac principio.

DCLXXIX. Quamvis enim *multi* Febrientes *optimè habuerint à Venâ sectâ & Sanguine misso*; non sequitur tamen omnibus idem remedium esse utile: cùm præsertim *haud infrequentia* occurrant *exempla eorum*, *quibus non tantùm inutilis, sed planè noxia exstitit Sanguinis extractio*. Sanguinis extractio quibusdam utilis, quibusdam noxia.

DCLXXX. *Ex quo gemino* & quidem *contrario experimento* verè, tantúmque concludi potest, *aliquando conducere*, *aliquando nocere in Curatione febrium non tantùm Intermittentium*, *sed Continuarum quoque Sanguinis eductionem*.

DCLXXXI. Quapropter Medicorum, si Ra- Ejus ratio Medico

si Rationales haberi volunt, interest, intelligere *rationem, cur aliquando prosit, cur aliquando noceat in febrium curatione Sanguinis diminutio*; ut præceptum formari possit, quando Venæ apertionem instituere liceat, quando eadem omitti debeat.

rationali indaganda.

Intermittenti Febri, quà tali, non competere Venæ-sectionem.

DCLXXXII. Ut proinde de hoc quæsito aliquid certi concludam, non dubito asserere, postquam non semper profuit, verùm nocuit non rarò *Venæ* in Febribus Intermittentibus administrata *Sectio, Sanguinisque missio*, ipsam *Intermittenti Febri, quà tali, non competere*; ast certis duntaxat Symptomatibus huic vel illi Febri Intermittenti copulatis conducere, atque hactenus conferre.

Unicâ Venæ-sectione non semel curatam fuisse Febrim.

DCLXXXIII. Sed instabit Sanguinis humani Effusor Prodigus, *non semel unicâ Venæ-sectione, largâque subinde Sanguinis eductione curatam Febrem Intermittentem*, ideóque *aptum fuisse ipsi curandæ auxilium ac remedium.*

Affectus leves solâ Diætâ curari.

DCLXXXIV. Cui respondeo, *Multos affectus leves sponte curari solâ Diætâ ritè institutâ*: unde non mirum, si *præter Sanguinis evacuationem commodam in Plethoricis, laudabilis observetur Diæta, curari nonnunquam Febrem Intermittentem*; quam *sola* potuisset *curare laudata Diæta.*

Ut & Febres intermittentes leves.

Et quâ ratione.

DCLXXXV. Illa verò *Diæta curat sæpè* Febres Intermittentes leviores, quæ consistit 1°. in *Alimentorum* paucorum & facilè fermentabilium ac præsertim liquidorum, Sudorique mediocri promovendo conducentium assumptione. 2°. in *Corporis Motu* aliquantum vehementiore, & quidem ad Sudoris eruptionem usque. 3°. In *Aëre calidiore*, atque corporis *tegumentis* variis Sudorem blandum promoventibus. Quibus omnibus ritè observatis, nec Pituitam Obstructionem facientem, aut facturam augentibus, facilè à Succo Pancreatico hactenus potentiore facto solvitur Pituita Obstruens, quin eadem Sudore levi accedente propellitur in tenue Intestinum.

Quando prodest in Febris Curatione Venæ-sectio?

DCLXXXVI. Non mirum proinde, si aliquando *ubi levior est Febris Intermittens, ubi adest Plethora, ubi modò laudata ex parte saltem observatur Diæta, Curetur* in principio talis *Febris evacuato per venam sectam Sanguine. Quæ Curatio minimè misso Sanguini debetur, sed Mutationi laudatam Diætam imprimis consequenti.*

In Plethorâ & Calore ardente.

DCLXXXVII. Non negaverim tamen, promoveri à dictâ Venæ-sectione istius Febris Curationem, quoties adfuit Plethora, & Paroxysmis copulatus Calor ardens; nam non tantùm tollitur ejus ope periculum Suffocationis, Extinctionisque Ignis vitalis à nimio Sanguine vasa ita opplente, ut eidem in Corde rarefacto desit spatium, quo excipiatur, imprimis quando durante Calore Febrili aucto idem solito magis rarefit: verùm minuitur quoque in Sanguine incendium noxium.

DCLXXXVIII. Hæc verò pericula præveniuntur institutâ in tempore Venæ-sectione, eductoque Sanguine satis multo; quin facilè succedit tali evacuationi sudor Curandis Intermittentibus semper utilis, præsertim quando fit cum Ægri levamine, atque ipsam fert idem facilè, & ipsi confert.

Sudorem in febribus intermittentibus convenire.

DCLXXXIX. Dixi *convenientem esse Intermittentis Febris Curationi Sudorem*, postquam omnibus notum esse potest, imò debet Medicis, malum signum esse, quoties in febrium Intermittentium paroxysmis nullus prodit sub finem, hoc est, in declinatione Sudor; solent namque Febres tales esse diuturnæ; sicut contrà breves, quarum paroxysmi singuli desinunt cum Sudore, dummodò talis tunc instituatur Diæta, quæ nec impediat istum Sudorem, nec quosvis humores vitiosos in corpore foveat, augeatve.

DCXC. *Videtur* proinde *Sanguinis Eductio non per se, ast per accidens tantùm convenire non semper, ast aliquando tantùm in Febrium Intermittentium Curatione.*

Febris continuæ Curatio.

DCXCI. His autem de Venâ secandâ, & Sanguine mittendo dictis, pergamus ad *Febris Continuæ Curationem*: Diximus namque, quamvis in plerisque fuerit mox à principio Febris Intermittens, eidem tamen paulò post in quibusdam quidem citiùs, in aliis verò seriùs copulatam fuisse Continuam secundo loco inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata positam.

Quænam ad ejus constitutionem requirantur.

DCXCII. In ipsius autem explicatione docuimus requiri, ut *Febris Continuæ Causa vel in ipsis vasis Sanguinem vehentibus, ipsoque adeò Sanguine, ipsiúsve partibus multifariis; vel in tali Corporis parte aliâ consistat, quæ continuum cum dicto Sanguine, ipsoque adeò Corde habeat commercium*, sed ita, *ut illud non nisi in totum possit impediri ac interrumpi, nec certis temporibus ab internis causis* (quod Intermittentibus febribus evenire solet) *denuò restitui.*

DCXCIII. Addidimus *Sanguinem nunc ab externis, nunc ab internis causis posse ita affici, ut continuam producat Febrim.*

Ejus causæ externæ.

DCXCIV. Inter *Causas externas* nostræ Febris Continuæ notavimus *Aërem* tunc valdè *æstuantem*, atque tàm *per Cutis poros* quaquaversùm, ergò *ad Sanguinem* quoque penetrantem, quàm *in Pulmones inspiratum*, ibidemque *Sanguini junctum*, nec ipsum secundùm naturam efferve-

fervescentem blandè iterum temperantem, verùm *eidem partes suas & igneas & Salinas Volatiles communicando, ipsum nimiùm dissolventem, liquantem, & rarefacientem, sicque Vitalem in Corde Effervescentiam cum aucto Calore plurimùm vitiantem, atque Continuam Febrem, ipsamque* in multis *satis ardentem* producentem.

Internæ. DCXCV. Inter *Causas internas* culpavimus *Bilem* ab iisdem *Aëris partibus Igneis & Salinis Volatilibus, sed Acribus*, & *Acriorem*, & *Volatiliorem*, & *Abundantiorem factam*, ideóque tàm *in tenui Intestino*, quàm *Corde ipso Effervescentiam vitiosam*, & quidem *cum notabili Calore conjunctam*, ideóque absque omni controversiâ *Febrilem excitantem*.

DCXCVI. Qui necessariò ex Massâ Sanguineâ universâ paulatim corruptâ producti sunt *Humores varii multifariè vitiosi, non* tàm dici possunt *Causa Febris Continuæ* tum urgentis, *quàm Symptomatum variorum multifariè Ægros diversos vexantium*.

Ejus curatio in quibus consistat. DCXCVII. *Curatio* proinde *Febris Continuæ, quà talis, & tunc urgentis consistere debuit* 1°. *in Aëre vitioso vitando vel corrigendo*: 2°. *in Bile Acriore temperandâ, Volatiliore figendâ, & Abundantiore minuendâ.* 3°. *in Effervescentiâ vitiosâ & quidem* cum notabili & molesto *Calore conjunctâ moderandâ, compescendâ, & ad temperiem naturalem redigendâ.* 4°. *in Sanguine nimis soluto blandè coagulando, nimis rarefacto condensando*, & *nimis æstuante refrigerando, aliterve vitiato ad integritatem laudabilem reducendo.*

Aër noxius corrigendus. DCXCVIII. Si *Febris nostra Epidemia Curari non potuit, nisi correcto, vitatove Aëre noxio*; & illa Correctio & Vitatio Aëris noxii consideranda & præscribenda erat à Medicis, quò feliciter curaretur Affectus noster Epidemius; non video, cur non debeat *Indicatio* etiam *peti à rebus extra Ægros constitutis*, cùm *illis remedium inveniri & administrari debeat*, quò Affectus ab ipsis producti ex arte Curentur.

Indicationes non tantùm peti à rebus in Ægro, sed etiam extra eum existentibus. DCXCIX. Hoc idcircò attingo, ut cuivis pateat, *Indicationes non tantùm peti à rebus in Ægris existentibus*; *verùm etiam à rebus extra ipsum constitutis*, dummodò *Affectuum Curandorum sint Causæ, aut Remedia*: quorum ratione dicitur verè à Medicis Practicis, *à Juvantibus & Nocentibus* (sive in Corpore Ægrorum existant, nec ne) *peti potissimam Indicationem*.

Et quare. DCC. Nec mirum, hæc namque sunt, habentur saltem manifesta, cùm Causæ in corpore latentes non rarò lateant quoque ipsos Medicos, nec nisi conjectando determinentur plerumque; quocirca etiam tunc Indicatio ab illis desumpta est duntaxat incerta, dubia & conjecturalis, cùm illa juvantibus & nocentibus debita sit certa, indubia & demonstrativa.

DCCI. Et certè *Indicationes* omnes, quæ petuntur *à Causis* quosvis affectus producentibus, petuntur non minùs *à Causis externis, quàm ab internis*; sed & nonnunquam à solis Causis externis, quando illæ immediatè, hoc est, sine Causâ internâ intermediâ producunt Affectus: Sic Gladius, Culter, &c. Causæ sunt externæ, ac solæ, adeóque immediatæ Vulneris: à quibus in Vulnerum Curatione petuntur Indicationes, adeò ut aliquando ex Causarum istarum externarum circumstantiis sedulò perpensis facilior & tutior instituatur Curatio. Indicationes peti à causis externis.

DCCII. Sed de his aliàs, si Deus volet, agemus forsan ex professo, & ostendemus hîc, uti ubique ferè laborare multos Medicos præjudiciis, atque supponere, quod est in quæstione, quodque probari debet, non supponi.

DCCIII. Ut proinde ad Febrium Continuarum Affectui nostro Epidemio copulatarum Curationem redeamus: diximus 1°. *Aërem nostrum Solaribus Radiis, non item Pluviâ, Ventisque verberatum*, ideóque admodùm *ardentem Affectûs* nostri Epidemii, atque *Febris Continuæ* ipsi copulatæ fuisse *Causam*: quâ permanente quis non agnoscit perduraturum quoque ipsius Effectum, Febrem Continuam, cæteraque Symptomata in Affectûs nostri enarratione superiùs enumerata. Aër vitiosus mutandus.

DCCIV. *Debuit* proinde *mutari Aër vitiosus, quò curarentur Ægri. Mutatur Aër*, quando *illius vitium emendatur*, vel, quoties *illud à nobis emendari nequit*, quando *idem relinquitur*, & in Aërem salubriorem se confert Æger. Quomodò id fiat.

DCCV. Unde non malè sibi consuluerunt, quotquot Aërem nostrum multis nominibus inquinatum deseruerunt, & in alium, etiam vicinum, vel ob Aquas mobiles, non stagnantes, vel ob situm loci Montanum, & imprimis Aquilonium & hactenus salubriorem concesserunt, quoties ipsorum res id concedebant.

DCCVI. *Indignum* autem fuisset, urgente malo *Medicos* fugere, atque suos Ægros deserere; Indignum fuisset, *Magistratus* populum suæ curæ commissum urgente tantâ necessitate fugâ deserere, atque sic sibi tantùm prospicere; Indignum fuisset, *Ecclesiasticos* Ægros ac morientes deserere, atque fugâ sibi consulere. Indignum fuisset, *Patres, Matresque familias* Liberos suos graviter decumbentes turpiter deserere, atque fugiendo ipsos negligere: quod similiter dici debet *de Liberis ad* ætatem provectiorem deductis Parentes suos deserentibus, & imprimis Indignum urgente malo Medicos, Magistratus, Ecclesiasticos, Patres, Matresque familias, Liberos, aut famulos fugere.

mis

mis de *Ancillis*, *aliisque famulis* Dominos suos & Dominas deserentibus & aliò fugientibus.

Homines liberos debuisse se aliò conferre.

DCCVII. *Potuerunt* autem, imò *debuerunt Homines liberi*, atque *ab omni memorato munere publico, privatove immunes* (quales *Studiosi, aliique animi gratiâ hîc degentes*) *aliò se conferre*, atque Affectum in plerosque magis magisque sævientem fugere, sicque sibi fugâ honestâ consulere.

Aër emendandus.

DCCVIII. Quoniam verò plerique non potuerunt, nec debuerunt hinc fugere, bonum fuisset, optandumque, *Corrigi ac emendari Aërem*: quod tamen vix potuit obtineri, nisi *in locis, in quibus decumbebant Ægri*, quemadmodùm docuimus in superioribus.

Noxæ ab Aëre præveniendæ, aut factæ tollendæ.

DCCIX. Imprimis allaborandum erat, ut *noxæ ab Aëre nostro* ita tum ardente tum infecto *exspectandæ in tempore prævenirentur, aut factæ tollerentur*.

Et quâ ratione.

DCCX. Illud autem imprimis exspectandum erat à *Bilis contemperatione & iteratâ diminutione*: quibus continetur secundum nostrum in Febrium Continuarum Curatione Indicatum.

Bilis temperanda.

DCCXI. Temperanda erat *Bilis*, & ratione suæ *Acrimoniæ* & ratione suæ *Volatilitatis auctarum*.

Ejus Acrimonia temperanda Acidis & Austeris.

DCCXII. *Acrimonia Bilis Salina lixiva nimiùm aucta temperatur* potentissimè ab *Acidis* & *Austeris*, blandiùs ab *Oleosis & spirituosis*: quibus tamen in hoc casu sat tutò non licuit uti, cùm incendium Bilis & Sanguinis facilè augeant, foveantque; nisi *fixata* fuerint priùs *Olea*.

Et quibus.

DCCXIII. Sola proinde *Bilis Acrimoniam tutò temperantia fuêre Acida & Austera*, & quidem inter vulgaria Acetosa, Acetosella, Plantago, Sempervivum majus, Ribesia, Berberes, Mala Citria, Aurea, Punica, Cotonea, Omphacium, &c. Ex Chymicis laudo Alumen, ipsiusque Spiritum, ut & è Vitriolo, Sale vulgari, Nitro, Sulphure ac similibus paratum. Acetum stillatitium, tàm simplex, quàm cum aliis paratum. Quæ omnia nunc per se possunt usurpari, nunc Cibis Condimenti loco addi, nunc Potui admisceri vel Julapiis. De quibus non semel actum à me aliàs.

Ejus volatilitas Aucta quibus minuenda.

DCCXIV. *Volatilitas Bilis aucta minui* potuit ac debuit per *figentia*, & imprimis laudata modò *Acida & Austera*; inter quæ primas forsan tenet *Spiritus Nitri*, cæteros Spiritus Acidos omnes in figendo superans.

Bilis aucta minuenda Cholagogis.

DCCXV. *Bilis aucta nimiùm minui* debuit per *Cholagoga* dicta, tam *sursùm*, quàm *deorsùm* ipsam educentia, sæpiùs laudata. Inter vulgaria sunt Rhabarbarum, Tamarindi, Cassia, Scammonium, & infinita ex illis præparata Composita, Syrupi, Electuaria, Extracta, Pilulæ, &c. Inter Chymica & quidem simul Vomitoria, plurimæ *Antimonii* præparationes, Crocus, Regulus, Vitrum, Vitæ Mercurius dictus, Flores, &c.

Et quibus.

DCCXVI. Quibus aliquando solis, aliquando cum vulgaribus junctis uti possumus aptissimè.

Quibus Malum imminens poterat præveniri.

DCCXVII. Potuit igitur, debuitque Bilis anno superiore tum temperari, tum minui Medicamentis modò commendatis: sed propter diu perseverantem Aëris æstum debuit toto illo tempore *malum sæpiùs imminens ac recidivas faciens præveniri Medicamentis iisdem* Bilem indies Acriorem factam temperantibus, Volatiliorem figentibus, & auctam minuentibus. Sed & iisdem *Acido-austeris ac figentibus* impediri poterat & *præveniri futura* ipsius *Acrimonia & Volatilitas nimia*.

Effervescentia in tenui intestino compescenda.

DCCXVIII. III. *Effervescentia utraque in tenui Intestino & Corde vitiata & cum Calore molesto juncta compesci* debuit & ad *moderatum gradum, temperatumque reduci*.

Per Acida & Austera Opiatis juncta.

DCCXIX. Id ex parte faciunt memorata modò *Acida & Austera*, sed imprimis *Opiatis juncta*; quibus haud dubiè præferenda sunt *Sulphura Mineralium, Metallorumque fixa*: quæ si quis habere non possit in gradu excellenti perfecta, conetur saltem *illa præparare suavia & nullum Vomitum aut secessum ampliùs moventia*. Solent enim *Sulphura* illa, quamdiu *Volatilia* sunt & *combustibilia*, *Vomitum, alvumve ciëre*, quod hîc noxium: quando nempe animus est nimiam Effervescentiam compescere, atque ad mediocritatem laudabilem reducere. A purgantibus enim omnibus tàm sursum, quàm deorsum commoventur Humores ac promovetur ipsorum Effervescentia, neutiquam compescitur eadem.

Et præsertim Sulphura mineralium & metallorum.

DCCXX. In defectu autem istorum *Sulphurum* sufficienter *fixorum* feliciter utemur *Opiatis cum Acidis & Austeris junctis*. Unde & hoc quoque nomine conducit magis *Extractum Opii cum Aceto stillatitio, quàm Vini Spiritu paratum*: postquam præparatione tali aptum redditur contemperandæ & compescendæ nimiæ Sanguinis Effervescentiæ.

Per Emulsiones.

DCCXXI. Ad eandem Effervescentiam nimiam leniter compescendam conduxit plurimùm *Emulsio Hordei, seminumque papaveris albi*; & quandoque, ubi alvus erat laxior, *Amygdalarum dulcium*.

Sanguis vitiatus

DCCXXII. IV. *Sanguis paulatim solutus, rare-*

corrigendus Acidis & Austeris. *rarefactus*, *æstuans*, *vel aliàs vitiatus* ampliùs *coagulandus*, *condensandus*, *refrigerandus*, *aliterve restituendus* fuit laudatis jam sæpiùs *Acidis & Austeris blandioribus*.

DCCXXIII. Diutino namque ipsorum usu ad pristinum statum redigi potuit ac debuit Sanguis.

His curari continuas febres.

DCCXXIV. Ut non mirum sit, *solis Acidis & blandè Austeris Curari* tàm sæpè *Continuas Febres cum Calore conjunctas*, postquam omnibus penè satisfaciunt illa Indicationibus, ipsique adeò Bili minuendæ conducunt Tamarindi.

Et feliciùs, si Opiata jungantur.

DCCXXV. Quibus tamen si jungantur Opiata, feliciùs citiùsque idem præstatur Ægris beneficium: unde laudabilis est *Diascordii Fracastorii & mei Usus*, *si cum Acidis usurpetur*.

Sanguinis missio non inutilis.

DCCXXVI. Quamvis autem hactenus in Febris nostræ Continuæ Curatione nullam fecerimus *Sanguinis ex apertâ venâ missionis* mentionem, (quia illâ omninò carere possumus; & absque illâ plures fuerunt feliciter curati) non est tamen illa hîc contemnenda; cùm præsertim utilis fuerit *temperando Sanguinis æstui*, ac *præveniendæ in plethoricis Suffocationi*, sicut docuimus in præcedentibus.

Et in quibus.

DCCXXVII. *Utilis* ergò fuit *Sanguinis Eductio in Plethoricis*, utilis in *Juvenibus*, utilis in *consuetis*, utilis in *æstum magnum patientibus*, utilis in eam *desiderantibus*, *atque ex imaginationis firmæ vi commodum majus inde percipientibus*.

Et quantitate parvâ.

DCCXXVIII. Educi debuit *Sanguis quantitate parvâ*, & quidem pro ejus abundantiâ, Ægrorum euphoriâ, æstu, & similibus diversimodè. Quæ prudentis Medici relinquuntur arbitrio.

DCCXXIX. Hisce igitur modis mediisque potuit, debuitque curari, sed & curata est feliciter Continua Febris non parùm anno superiore nostris Ægris gravis.

Anxietatum circa præcordia curatio.

DCCXXX. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata locum tertium dedimus *Anxietatibus præcordiorum plerosque mirè*, *graviterque torquentibus*; quarum proinde Curationem ut nunc tradamus, ordinis ratio videtur postulare.

Earum causæ. Bilis Acrior.

DCCXXXI. Postquam verò *Anxietates* illas deduximus *à triplici Causâ*, 1°. *Bile Acriore* continuè ad Intestinum tenue defluente, atque vitiosam ibidem Effervescentiam cum *Halitibus Acribus & molestis* excitante. 2°. à *Pituitâ Glutinosâ* & frigori præcedenti debitâ & à *Bile Acri in Flatus distentâ*, & ideò Intestina quoque distendente.

Pituita glutinosa.

Succus Pancreaticus acidior.

3°. *à Succo Pancreatico* tàm *universim* ob præcedens frigus *Acidiore*, quàm *ex parte in suis vasis hærente*, adhuc *Acidiore* facto, atque *Intermittentis Febris Paroxysmos producente*, atque vitiosam, vitiosioremque in tenui Intestino cum Bile Effervescentiam, Halitusque Acres producente, à quibus augebatur Anxietas continua.

Earum curatio in quibus consistat.

DCCXXXII. Postquam, inquam, deduximus Anxietates illas à triplici Causâ denuò memoratâ, meritò illarum *Curationem* exspectare debuimus 1°. *à Bilis Acrioris correctione*, de quâ jam actum. 2°. à *Pituitæ viscosæ emendatione*, de quâ similiter actum est in superioribus. 3°. à *Succi Pancreatici & universi Acidioris*, & *ex parte adhuc Acidioris temperatione*, quam similiter proposuimus in superioribus. 4°. *ab Halituum* partim *Biliosorum*, partim *Melancholicorum*, hoc est, *Acidorum temperatione* aut *discussione*: 5°. à *Flatuum viscosorum incisione ac dissipatione*. 6°. à *Sensûs molesti blandâ stupefactione* & *doloris sedatione*: quæ omnia similiter sunt jam proposita, ut plura non videantur addenda.

Nauseæ curatio à quibus pendeat.

DCCXXXIII. Quartum Affectûs nostri Epidemii Symptomatibus locum assignavimus *Nauseæ*; cujus causam cùm docuerimus fuisse partim *Halitus* modò iterum notatos, & *Bilem* quoque ad Ventriculum assurgentem, unde ipsius irritatio & vellicatio facta & Nausea excitata: meritò ipsius Curatio pendebit. 1°. à *Bilis correctione* atque *fixatione*. 2°. ab *Halituum præsentium Discussione*. 3°. à *similium Halituum excitatione novâ impeditâ*. 4°. à *Sensûs stupefactione blandâ*.

DCCXXXIV. Hæc omnia verò quoniam abundè sunt in superioribus proposita, atque Medicamenta illis Indicationibus satisfacientia recitata, ne actum agamus, ad sequentia pergemus.

Vomitûs causæ & productio.

DCCXXXV. Quintum inter notata Symptomata locum invenit *Vomitus*, quem ostendimus habuisse ortum ab iisdem *Halitibus* & *Bile majore copiâ vel Acrimoniâ præditis*, & ideò præter Nauseam, Vomitum quoque producentibus, & imprimis quando ad *singulorum Paroxysmorum Febrilium reditus Frigori succedebat Calor*; quo tempore priùs pressa, oppressaque à Succo Pancreatico ex obstructis reseratisque vasis erumpente *Bilis dominium vicissim accipiens Halitus promebat copiosos & Volatiles*, atque *ipsamet sæpenumerò simul efferebatur ad Ventriculum*; qui tum à Bile, tum ab Halitibus illis vehementiùs irritatus, ac utplurimùm tenuis Intestini motum peristalticum inversum sequens Contenta sua effundebat.

Ejus Curatio à quibus exspectanda.

DCCXXXVI. Unde patet Vomitûs illius Curationem exspectandam fuisse 1°. à *Bile quoad*

quoad *Acrimoniam temperatâ*, & quoad *abundantiam diminutâ*. 2°. à *præsentium Halituum Discussione*. 3°. ab *instantium præcautione, atque suppressione*. 4°. à *Sensûs blandâ Stupefactione*; imprimis Calore febrili inchoante. Quibus omnibus quoniam convenientia Medicamenta satis superque sunt tradita, sequentia considerabimus Symptomata.

DCCXXXVII. Prout autem materia Vomitu excreta fuit diversa, Medicamenta quoque fuerunt præscribenda singulis accommodata, Humoresque Vomitu ejectos pro suo vitio diverso diversimodè alterantia, & quandoque deorsùm educentia; imprimis quando simul peccabant copiâ nimis auctâ.

Appetitus prostrati curatio.

DCCXXXVIII. Inter Affectûs nostri Epidemici Symptomata posui 6°. *Appetitum* in plerisque *prostratum, permanentemque*. Hunc quoniam deduxi à *Bile Acriore ac copiosiore*, *Succo* verò *Pancreatico Austeriore*, atque *Pituitâ Glutinosâ*, unde ad Appetitum Ciborum excitandum desiderata in Ventriculo *Aciditas blanda* reddita est *obtusa*: meritò ad ipsius *Curationem*, hoc est, *instaurationem* opus fuit Medicamentis *Humores notatos Corrigentibus, redundantesque minuentibus*; hinc & *Acidis blandis, temperatisque Acidi defectum reparantibus*, non semel in superioribus propositis & laudatis: ac imprimis *Salis, vel Nitri Spiritu dulci*.

Quâ de causa Appetitus sponte restituatur.

DCCXXXIX. Novi aliquando *restitui sponte Appetitum*, sed id evenit plerumque aut propter *Diætam exactam* etiam *casu* quandoque *ritè observatam*, aut propter *notabiles Humorum evacuationes*, aut *alterationes spontè factas*: unde superatis ac emendatis, evacuatisve Humoribus noxiis, paulatim utiles ac necessarii amissam vim recuperant, exeruntque.

Ciborum fastidii causa.

DCCXL. Grave Symptoma Ægris fuit Appetitus prostratus, sed 7°. ipso longè gravius *Omnium Ciborum Fastidium & Aversio extrema diu in multis perseverans*: Cujus *Causam* diximus *Humorum* modò *notatorum Vitium extremum ac pertinax*, propter causas externas ipsum producentes perdurantes, & nonnunquam à Medicamentis præposterè præscriptis aut usurpatis auctas.

Curatio.

DCCXLI. Eadem verò quæ Appetitui prostrato, debebantur *Ciborum fastidio Medicamenta, sed valde efficacia*, & quidem *debitè ac diu usurpata*: Ubi laudo iterum *Nitri, Salisque Spiritum dulcem*; ut & *Elixir proprietatis* ritè paratum: quin conducunt hîc quoque *Salia volatilia blandiora & quantitate parvâ subinde* ex *Vino usurpata*, cùm & *Austerum & Glutinosum potenter corrigant, & Halitus ingratos ad Ventriculum assurgentes discutiant, novumque ipsorum exortum impediant*; non neglectis eodem tempore *Spiritibus Acidis cum Spiritu Vini temperatis*.

Sitis variæ curatio.

DCCXLII. Enumeravimus 8°. *Sitim multifariè* in ægris nostris observatam, cùm in aliis fuerit *Magna*, in aliis *Pauca*, in aliis *Nulla*.

DCCXLIII. *Magnam Sitim* deduximus à *Bile multâ & Acri*; *Paucam ab eâdem*, sed *Pituitæ glutinosæ admistâ*, & tantillùm *obtusâ*; *Nullam* ab eâdem *Bile minùs Acri & copiosâ*, concurrente *Pituitâ glutinosâ & Succo Pancreatico plus minùs Austero*.

DCCXLIV. Quibus proinde modis ac mediis succurrendum fuerit tàm diversimodè occurrenti Siti, facilè ex ejus causis determinatis patet: quarum Remedia suprà sunt data.

Symptomata multa & multifaria à causis perpaucis deduci, & perpaucis Medicamentis curari.

DCCXLV. Non possum autem hîc, quin Curiosos quosvis excitem, ut ad animum suum revocent, quàm commodè *tàm multa & multifaria Symptomata deducta fuerint à me à Causis perpaucis*, tàm *Internis*, *quàm Externis*, quàm commodè *iisdem præscripta sint à me Medicamenta pauca, imò paucissima*, quæ tamen *illis Symptomatibus omnibus superandis sint, imò fuerunt convenientissima*; sicut idem magis adhuc patebit ex iis, quæ adhuc habemus addenda benè multa.

Potûs Fastidium.

DCCXLVI. Diximus 9°. non tantùm fuisse in Ægris magnam Sitis varietatem, sed in nonnullis etiam *morosum & fastidiosum, perduransque Potûs omnis, etiam diversissimi & aliàs gratissimi Fastidium*.

In ipso auctore memorandum.

DCCXLVII. Hujus exemplum singulare ac memorandum habui in memetipso, scilicet post *Vomitum spontaneum Humorum variorum, Pituitosorum, Biliosorum, Acidorum, Austerorumque, ac Vitriolatorum per horas quatuor & viginti me urgentem*; & quidem, cùm me iterum in salvo putarem, atque post recidivam ex Praxeos renovatæ, curru licet institutæ, molestiis me opprimentem, ac tantùm non superatam de visendis denuò Ægris seriò cogitarem, omnibus Functionibus ritè se habentibus, Appetitu integro, Alimentorum fermentatione facili, Somno existente blando & vires augente; Tunc enim inexspectatus me aggressus est post noctem tranquillam & somnum placidum Vomitus, sicut dictum, Humorum multifariorum, *Concurrentibus flatibus totum abdomen mirè distendentibus ac perterebrantibus, Colicumque dolorem atrocissimum excitantibus*: Quæ omnia, cùm in extremis versarer, atque cum instante vomitu novo me Animam simul effusurum crederem, atque aliorum Medicorum defectu, quid agendum esset, in mediis & summis Anxietatibus sollicitè cogitarem, *tandem solis Acidulis Spadanis*

Vomitus, Flatus, & Colicus dolor acidularum usu curatus.

nis rursus sopiebantur; nam quævis alia Vomitu mox excludebam; usurpatis verò paucis Acidularum laudatarum cochlearibus, sensim ad optatam deducta sunt Symptomata vehementissima tranquillitatem, cessante omninò ulteriore Vomitu.

DCCXLVIII. Quamvis autem compesceretur repetito Acidularum per intervalla brevia usu parco Vomitus, *sublatus tamen omnium Alimentorum Appetitus*, quin tantum in me *excitatum Cibi, Potûsque omnis, solis exceptis Acidulis*, Fastidium, ut post quintum diem de sanitate ampliùs mediis humanis recuperandâ desperarem, atque Mortem tanquam ærumnarum mearum Colophonem imò extremum remedium animo forti & alacri expeterem ac præstolarer.

Ciborum Fastidium quibus in auctore curatum.

DCCXLIX. Quid enim aliud exspectandum erat mihi, (qui nec Vinum qualecunque, nec Cerevisiam, nec jusculum, nec quidvis aliud esculentum, potulentumve, quicquid conarer, poteram propter summum fastidium ore capere, quin mox iterum cogerer exspuere, auctis confestim Anxietatibus & animi languore) quàm ut instaret vitæ meæ finis certus: Nam sicut priùs *Humorum* Effervescentiam in tenui Intestino compescuerant & deorsùm ad alvum deduxerant Acidulæ; ita *eosdem paulatim reddiderunt Acriores & quodammodò Acidiores, unde nova subinde tormina me angebant & plus mali minabantur*: donec, sic jubente Deo, ab *illo Acidularum Acido aliquid Appetitui simile videretur in me suscitari*; quare potulentum cibum ex Aquâ cum pane candidiore & Cinnamomo, decoctâ, & Ovi vitello in tantillo Vini soluto, Saccharo pauco addito curavi parari, ejusque subinde Cochleare unum, vel duo assumpsi, & sic paulatim Esculentis assuevi, idque intra dies paucos.

DCCL. Tàm *importunum autem ac diuturnum fuit mihi Potûs omnis, Acidulis exceptis, Fastidium, ut post plures septimanas dubitarem*, an unquam cum voluptate aut Vinum aut Cerevisiam essem ampliùs bibiturus, erant enim magis aut æquè ingrata atque Medicamenta quævis, à quibus omnibus abhorreo à naturâ, nec, nisi quantum ratio linguæ atque palato imperat, possum etiam nunc illis uti.

Acidularum Spadanarum beneficium geminum.

DCCLI. Hactenus quidem *Acidularum Spadanarum beneficium geminum* mihi factum memoravi, dum 1°. *Humorum vitiosè in me Effervescentium atque Vomitione violentâ mortem minantium impetum & noxam compresserunt, atque ipsos ad alvum deduxerunt.* 2°. *Appetitum prostratum forsan extinctumque iterum excitarunt*: quod vel idcircò enarro pluribus, ut aliis quoque serviant aliquando; sicut nonnullis aliis itidem fuêre tunc utiles.

DCCLII. *Potûs* autem *Fastidium* deduximus à *Succo Pancreatico valdè austero vitiatæ Bili* juncto, atque *Halitus similes* producente, *Linguamque unà cum Palato pessimè afficiente*, unde cùm nulla voluptas percipi posset ex potu qualicunque sapido, ejus Fastidium sequutum est importunum ac diu permanens: Quoniam *ex omnibus Humoribus nullus difficiliùs, segniúsque corrigitur ac emendatur, quàm Austerus, Melancholicus* dictus. — Potûs Fastidii causa.

DCCLIII. Qui meo exemplo usi sunt *Acidulis*, cùm reverà *aliquid acidi, sed volatilis contineant spiritus*, non mirum, si *obscurus ciborum Appetitus restauratus* sit ab iis, *non* item *Sitis*, vel potiùs *Potuum ordinariorum, aliquemque saporem continentium Desiderium*. — Acidularum usu Appetitus restauratus non potus desiderium.

DCCLIV. Quemadmodùm autem *Spiritus Acidus, sed volatilis, superavit Ciborum Fastidium*, ita *sal lixivum, sed volatile, restituit naturalem Sitim, abegitque Potuum Fastidium*: quod tolli non potuit, nisi *emendato Austero*, difficulter, nec nisi lentè *Sali volatili* cedente: cùm Ciborum Appetitus citiùs potuerit restitui ab *Acidis volatilibus & Spirituosis facilè Austero se jungentibus*, nec cum ipso pugnam ineuntibus, quod *de Salibus volatilibus* dici non potest; quippe *quæ absque Effervescentiâ non videntur posse immutare ac corrigere Austerum*. — Sitis restituta sale lixivo volatili.

DCCLV. *Austeri* ergò, quatenus *Ciborum Fastidium* producebat, remedium fuit *Spiritus Acidus, sed volatilis*; quatenus verò *Potuum Fastidium* pariebat, remedium fuit *Sal lixivum, sed volatile*, atque tum *Aromaticum*, tum *Oleosum*; quod tempore longiore indigebat ad noxam illam superandam, & naturalem sitim restituendam.

DCCLVI. Inter Affectus nostri Epidemii Symptomata consideravimus 10°. *Linguæ* tum *Ariditatem*, tum *Mucositatem*. Et Linguæ quidem *Ariditatem* deduximus *à Bile auctiore atque acriore, non concurrente* tunc simul *Pituitæ aut Salivæ Glutinositate*: sicut contra ipsius *Mucositatem* adscripsimus Salivæ, aut *Pituitæ Glutinositati* cum *Bilis Acrimoniâ copulatæ*. — Linguæ Ariditas & Mucositas unde.

DCCLVII. Unde facilè patet, *Ariditatem Linguæ Curandam* fuisse *Contemperatione Bilis* per medicamenta sæpiùs laudata & *Acidiuscula* præsertim; *Mucositatem* autem *iisdem, sed magis volatilibus*, aut cum *Sale volatili* junctis: quemadmodùm non semel diximus illa posse aptè misceri & Ægris exhiberi. — Et qui curanda.

DCCLVIII. Locum inter Symptomata mole- — Aphthæ quid.

molestiora undecimum dedimus *Aphthis*, quas docuimus esse *Ulcuscula omnes interiores Oris partes superficialiter afficientia*, & ita quidem, ut *Cuticula ipsas tegens paulatim crassescens ab ipsis separetur, ac decidat, dum nova succrescit, mox similiter corrumpenda.*

Earum causa Acidum minùs Acre.

DCCLIX. Non repetam hîc, quæ pluribus docui in superioribus de Aphtharum Causis veris, & imprimis de ipsarum productione singulari, & subjecto peculiari, hoc tantùm monebo, me *Aphthas* deduxisse *ab Acido minùs Acri*, quodque vim suam ferè tantùm exerat, exerceatque in *Cuticulam*; cùm reliqua Ulcera sæviant magis in partes reliquas Cuticulæ subjectas.

DCCLX. Videtur autem *Acidum* illud Aphthas producens utplurimùm *minùs Acre* fieri *à Bile simul concurrente Acriore*, atque in *Æruginosam* mutatâ: Cui multi adscribunt Aphthas, nec malè, quamvis non satis exactè observent, non *Bili*, quà *Bili*, sed *quà Æruginosæ*, hoc est, *ab Acido Acri corruptæ, & hactenus Acidæ* productionem Aphtharum deberi; ac proinde in Aphtharum *Curatione* attendendum imprimis *ad Acidi correctionem ac temperationem*; quamvis quoties simul est *Humor copiâ peccans minuendus, expurgandusque*, opus sit *Cholagogis*, quoniam *Bili est immersus Humor Acidus* primariò hactenus peccans, nec nisi *cum subjecto suo debitè potest educi.*

Earum Curatio per Acidum temperantia.

DCCLXI. *Curatio* igitur *Aphtharum*, sicut aliàs semper, sic & anno superiore quoque instituenda fuit per *Medicamenta utrumque Acre, sed Acidum præsertim temperantia, & quandoque Bilem Æruginosam blandè minuentia, & per alvum educentia*, non sursum per Vomitum effundentia, unde augerentur ampliùs Aphthæ.

Et quænam.

DCCLXII. Inter *Alterantia* illa non minùs utiliter, quàm frequenter usurpatur *Raparum* diu Aquâ decoctarum, vel assarum *Succus* expressus, atque Gargarisando administratus; ut & *Ovi vitellus* conquassatus, & cum Aquâ Rosaceâ, Saccharique tantillo mistus, sæpiùs ore contentus, aut etiam deglutitus. Sic decoquuntur ab aliis in *Cerevisiâ paucæ ficus*, illoque liquore utuntur Ægri. Sic *Sola Cerevisia nondum fermentata* commendatur à nonnullis: sic *Emulsio Hordei & similium* conducit. Quin *Lac Ebutyratum, Lactisve Serum* calefactum, addito tantillo Sacchari, prodest. Huc spectat quoque *Syrupus violaceus* tàm simplex, quàm compositus, *Jujubinus, de Glycyrrhizâ*, & similes plures.

Quid præstent.

DCCLXIII. Horum autem omnium ope demulcetur Humor noxius & Acrimoniâ Acidâ excedente, licet ab Acido Bilioso fractâ, peccans, lenitur que molestus ariditatis, mentitique caloris sensus in Ore.

Ea pro varietate humorum varianda.

DCCLXIV. Prout verò *magis vel minùs* in Humore illo misto & noxio *exsuperat Acidum*, vel simul quoque *excedit* subinde *Salsum*, *Medicamentis* utendum *diversis*, seligendaque ex modò dictis, aut similibus, quæ humori maximè peccanti conducunt maximè.

Quænam Aphthæ citiùs curentur.

DCCLXV. Quò namque *minus æstûs in ore* sentitur, quò *Aphthæ* sunt *magis humidæ*, *magis albæ*, quò *citiùs ad maturitatem tendunt*, hoc est, *spontè secedunt*, eò non tantùm *facilior* est, *citiorque Cura*, sed quibusvis ferè cedens.

Quænam segniùs, & quare.

DCCLXVI. Quò contrà *uritur magis Lingua* cum partibus in ore contentis, quò *nigricant*, vel *rubent*, *flaventve magis Aphthæ*, quò *aridiores* sunt, *segniúsque à subjectis partibus secedunt*; eò *difficiliùs procedit Cura*, propter *Humores binos Acres simul exsuperantes*, *vimque suam simul exerentes*: unde tunc opus est *medicamentis magis compositis*, & *utrique Acri temperando magis accommodatis*; ubi præter jam memorata *Sempervivum majus* vim præstat egregiam, *Bilis* quoque *Acrimoniam* efficaciter ac utiliter *temperando*.

Bilis Æruginosæ evacuandæ conducit Rhabarbarum.

DCCLXVII. Quoad *Bilis Æruginosæ copiâ simul excedente peccantis Diminutionem ac Evacuationem*, laudavimus, aliisque vulgò notis omnibus prætulimus *Rhabarbarum*, *etiam tostum*; cùm non tantùm *blandè purget Bilem*, verùm *imbibat* quoque *Succum Acidum primariò hîc peccantem*; quod frustrà sperabis à plerisque Cholagogis, & præsertim plus minùs Acidis, qualia Tamarindi, Cassia, &c.

Alvi fluxûs.

DCCLXVIII. Duodecimum Symptomatibus locum assignavimus *Alvi Fluxui*, tàm *in Affectûs principio*, quàm *postmodùm* quoque subinde urgenti, atque *rarò in Dysenteriam degeneranti.*

Causa & cura.

DCCLXIX. Quem *Alvi Fluxum*, *verè Biliosum*, licet subinde *cum aliis Humoribus* junctum, quoniam meritò deduximus *à Bile* tum *copiâ*, tum *Acrimoniâ* peccante, ipsius *Curatio* expectanda fuit ab ejusdem *Bilis ulteriori Diminutione*, ut & *Correctione & Acrimoniæ contemperatione.*

Bili alvi fluxum parienti evacuandæ conducit Rhabarbarum tostum.

DCCLXX. *Ad Bilem Alvi fluxum parientem* evacuandam nil æquè conducit, atque modò laudatum *Rhabarbarum in pulverem redactum*, aut insuper *priùs tostum*, & *quantitate parvâ*, hoc est, ad ʒß. ℈ij. vel ʒj. exhibitum: quò finitâ illâ evacuatione *reddatur Alvus tantillùm adstrictior*: quod semper observandum in Alvi fluxu per Purgantia curando.

DCCLXXI.

Bilem corrigere Acida Austeriuscula.

DCCLXXI. Quæ *Bilem corrigant* plura sunt in superioribus recensita, & imprimis *Acida*, inter quæ hîc præ aliis omnibus conducunt *Austeriuscula*, quippe quæ *Alvum simul adstringunt*.

Ad Dysenteriæ curationem quænam requirantur.

DCCLXXII. Quoties autem *Humore Acido simul existente valdè acri*, nec tamen sursùm, ast deorsùm tantùm aut præcipuè saltem vergente quibusdam perpaucis contigit *Dysenteria*, quoniam illud *Acidum auctius* ortum habuit nunc à *Medicamentis Acidis perperàm & nimiâ quantitate usurpatis*, nunc ab *Aëris frigore summo mense Novembri valdè urgente*; illi *Curandæ* conduxerunt 1°. *Vitatio Acidi*, *Aërisve frigidioris*; 2°. *Usurpatio medicamentorum Acidum concentrantium & absorbentium*, Coralliorum, Margaritarum, Oculorum cancri, Cretæ, quin ad erosa intestina & vasa citiùs consolidanda, *Sanguinis Draconis, Lapidis hæmatitis*, &c. 3°. *Erosorum Intestinorum Abstersio & Consolidatio per Enemata ex Lacte bubulo, Terebinthinâ Venetâ, Ovi vitello, & Melle rosato* parata, & semel aut iterum injecta, quin tamdiu in corpore retenta, quamdiu commodè fieri potest, quò illâ morâ plus commodi afferatur Ægris. In quem finem internè poterant, debebantque usurpari *Theriaca recens, Diascordium Fracastorii*, ac meum quoque in hoc Affectu valdè efficax, & quantitate parvâ multùm præstans.

Alvus Adstrictæ causa.

DCCLXXIII. Non tantùm multis gravis fuit Alvi fluxus, sed 13°. non paucis, & quidem incipiente malo, *Alvus adstricta, Pituitæ Glutinosæ Humorive Austero in corpore præexistenti* à nobis adscripta: quatenus ab *auctâ & acriore factâ Bile Flatus & Austeri & Glutinosi* producti *indurârunt Alvi Excrementa*.

Curatio.

DCCLXXIV. Tunc temporis ergò *Curatio* erat expectanda à *Medicamentis & Humorem Glutinosum, & Austerum*, & *Biliosum temperantibus*, atque *Flatus* qualescunque *discutientibus*; ubi cæteris præstabant *Salia Volatilia*, sed paroxysmo febrili excitatis & ad Cor propter *Bilis Acrimoniam Spiritibus Acidis*, & maximè *Spirituosis, dulcibusque*, qualis *Spiritus Nitri dulcis, contemperata*.

Salia Volatilia Alvum reddere laxiorem.

DCCLXXV. Hinc est fortassis, quòd *Salia Volatilia diutinè usurpata præstent alvum laxiorem*; *quatenus*, inquam, & *Humorem Glutinosum incidunt*, & *Austerum corrigunt*, & *Biliosum Acriorem faciunt*, & *Flatus Halitusque Glutinosos, Austerosque discutiunt*. Quapropter cæteris præstant quæ simul sunt *Oleosa*, ideóque flatus potentiùs, efficaciúsque discutientia.

Ventris Distensio.

DCCLXXVI. Alvum adstrictam sicut comitantur sæpe, sic & 14°. considerati sunt à me non tantùm *Ventris Distensio*, sed *Dolor* quoque *multifarius*, ac omnium gravissimus *Perterebrans*, tum per totam *partem Abdominis anteriorem*, tum *in regione lumbari* frequentiorem, concurrentibus non rarò *Borborygmis*, ac *Murmure*.

Dolor multifarius, & perterebrans.

Curatio Distensionis Abdominis quænam requirat.

DCCLXXVII. *Distensio* autem *Abdominis*, & *Borborygmi* cùm *ortum* habeant à *Flatibus*, indicatur hîc 1°. *Flatuum præsentium Discussio*, aut *per Anum eductio*. 2°. *Generationis novorum Impeditio*, adeóque *Causæ* tàm *Efficientis*, quàm *Materialis Emendatio ac Correctio*; & quandoque, ubi copiâ simul peccat, *Diminutio* per Evacuationem.

Flatus quomodò discutiantur.

DCCLXXVIII. *Flatus quæ discutiant*, non semel proposuimus in superioribus; *eosdem per alvum educunt felicissimè*, atque facillimè Clysteres ex plantis aromaticis in aquâ vel urinâ pueri decoctis parati, additis *Electuariis purgantibus*, & *oleis carminantibus* dictis, chamæmelino, anethino, nardino, rutaceo & similibus: Quibus oleis potest quoque inungi Abdomen.

DCCLXXIX. *Pituitam Glutinosam quæ incidant ac emendent, Bilemque Acriorem quæ temperent*, quin *utramque educant*, docuimus in præcedentibus.

Varietatis Doloris causa & cura.

DCCLXXX. *Varietas Doloris* quoniam ortum habuit ab *Humore Pancreatico diversimodè constituto*, atque tum *Bili Acriori*, tum *Pituitæ Glutinosæ* admisto, pro singulorum diversitate *Curari* debuit diversimodè: aut utendo medicamentis *polychrestis*, aut ex variorum commistione præparando & conficiendo *polychresta*.

Salium volatilium vires.

DCCLXXXI. Ubi necesse habeo iterum laudare atque commendare *Salia Volatilia Spiritibus Acidis, sed Volatilioribus & per vim Spirituum temperatioribus* factis, juncta.

In Doloribus conducere Opiata.

DCCLXXXII. Omnibus autem utiliter admiscentur semper *Opiata*, tum *quosvis Humores Acres temperantia*, tum *Glutinosos incidentia*, tum *Sensum ipsum obtundentia*, ideóque *in quovis Dolore mirè conducentia*.

Dolorum Perterebrantium causa, & cura.

DCCLXXXIII. Sed *Dolorum Perterebrantium Curationem* quod attinet, quos *ab Humore Austero-Acido Pituitæ Glutinosæ, Bilique Acri juncto diximus habere ortum*, opus est, uti *Medicamentis hos humores tres*, at imprimis *Austero-Acidum corrigentibus, Sale Volatili cum Opiatis juncto*; Nam *Volatile Sal* non tantum *Austero-Acidum* emendat, temperatque, sed *Pituitam* quoque *Glutinosam* incîdit & attenuat; quemadmodùm *Opiata idem præstant*, & insuper

per *Bilem Acrem leniunt, Partesque sensiles sopiunt, sensumque stupefaciunt.*

Opiatorum Usus.

DCCLXXXIV. In horum autem Usu requiri Medici Prudentiam, quis non videt, quò paulatim obtineatur, quod quærimus, atque tunc ab ulteriore Opiatorum præsertim usu mox desistendum, *ne Somnus nimis profundus, adeóque Mors* sequatur. A quibus nullus est metus, si Medicamenta, sicut sæpiùs monui, quantitate parvâ, sæpiúsque usurpentur, & quidem tamdiu, donec notabiliter minuantur Dolores tàm atroces, blandusque obrepat Somnus. Quo cessante, nî cessent simul Dolores, usurpanda sunt iterum eadem Medicamenta: quæ vim suam citiùs, efficaciúsque exerunt, si formâ liquidâ usurpentur, quò faciliùs penetrent quaquaversùm.

Suffocatio Hypochondriaca neutiquam fœminis propria.

DCCLXXXV. Inter Symptomata nostri Affectûs notavimus 15°. *Suffocationis & strangulationis Hypochondriacæ Sensum ac Metum*: ostendimusque Affectum hunc neutiquam *Fœminis* proprium, quamvis *frequentiùs ipsas, & rariùs mares* corripiat.

Unde oriatur.

DCCLXXXVI. Diximus autem, molestiam hanc *ortum* habere *ab Halitibus multifariis, & imprimis Austeris ex Intestino tenui ad Ventriculi Orificium superius hinc & OEsophagum assurgentibus*, atque in partibus his *Suffocationis vel strangulationis, & aliquando Languoris tantùm Sensum producentibus.*

Ab eâ Ægros aliquando suffocari.

DCCLXXXVII. Quoties autem *Halitum* eorundem *pars per Lacteas Venas tendit ad Ductum Thoracicum, penetratque* in dextrum *Cordis Ventriculum ac Pulmones, atque in ipsis hærens ampliùs angit Respirationem, non mirum, si tunc aut defectu Medicamentorum convenientium, aut propter Halituum abundantiam nimiam aliquando suffocentur, extinguanturque Ægri*: quod semel alicui ex meis Ægris memini accidere, translatis ad Pulmones Halitibus Austeris copiosissimis, cùm Suffocatione Hypochondriacâ vehementi, tanquam maximè urgente tunc Symptomate, atque tantâ violentiâ singulis Paroxysmis redeunte, ut nullis Medicamentis cederet, quin mortem afferret. Illud autem malum neglectum fuerat in principio, quare cùm simul advocarer, fractas reperi ægrotantis vires, Paroxysmos graves, atque Suffocationem molestissimam. Tantum interest in tempore omnia curare.

Salia Volatilia, & Spiritus Salis Armoniaci utilia in suffocatione.

DCCLXXXVIII. Utique nimis sæpè negligitur in hisce regionibus hoc malum, multis Medicis non satis notum, ideóque rariùs ritè curatum; Cui tamen curando utilissima sunt Salia Volatilia, & inter ipsa Spiritus Salis Armoniaci. Cujus si aliæ nullæ forent vires, hujus saltem Affectûs gravissimi causâ omnibus Medicis deberet is esse valdè commendatus.

DCCLXXXIX. Extra hunc casum non memini à Suffocatione Hypochondriacâ extinctum ullum ex meis ægris; quibus soleo in tempore præscribere, atque inculcare *Salia Volatilia*, quibus uti possunt omnes facilè, etiam in potu ordinario; cum *Castoreum*, quo aliàs utuntur omnes feliciter, valdè sit ingratum, & à multis fastidiatur.

Ejus cura quibus absolvatur.

DCCXC. *Cura* siquidem multifarii hujus Affectûs absolvitur 1°. *Halituum qualiumcunque Discussione ac suppressione.* 2°. *Humorum*, ex quibus exsurgunt, *Correctione*, & ubi *copiâ* quoque *excedunt, Diminutione.*

Halitus quænam discutiant.

DCCXCI. *Halitus quosvis discutiunt Salia Volatilia* omnia, & imprimis *Oleosa*, ut & *Aromatica.* Inter quæ ipsum quoque referendum *Castoreum*, cùm sit Animalis pars, vel Excrementum, quod perinde; postquam Animalium partes omnes ac singulæ Sale abundant Volatili.

DCCXCII. Humores autem singuli, prout qualitatibus peccare possunt diversis, Corrigendi sunt diversimodè, Medicamentis non semel in superioribus laudatis; Minuique suis Purgantibus.

In Strangulationis sensu quænam conducant.

DCCXCIII. Quoties verò *Strangulationis sensus manifestus* Ægros urget, præter hunc Salis Armoniaci Spiritum, convenit quoque *Castoreum*, ejusque *Tinctura*, ut & *Oleum macis* & *Succini stillatitium* ad guttas, unam, duas, tresve similiter usurpatum.

Halitibus Glutinosis, & Acribus quænam conducant.

DCCXCIV. Quoties *Halitus* illi sunt magis *Glutinosi*, aut etiam *Acres*, toties præter *Salia Volatilia* usurpatur *Spiritus Nitri dulcis*, *Oleum cort. Arantiorum, Rorismarini*, &c.

Magis Aqueis quænam.

DCCXCV. Quoties *magis Aquei* existunt iidem *Halitus*, adestque *Animi Languor* magis, quàm strangulationis sensus; toties *Salibus Volatilibus adduntur* utiliter *Tincturæ Aromaticæ, Cinamomi, Croci, Nucis Moschatæ, Maceris*, &c. cum Vini rectificato Spiritu paratæ, non neglectis *Hydragogis* subinde ad Humores Aquosos minuendos assumptis.

Respirationis Difficilis causa.

DCCXCVI. Decimumsextum inter Symptomata locum dedimus *Respirationi Difficili*, multisque valdè gravi.

Halitus flatusque multifarii.

DCCXCVII. Sed addidimus quoque Difficilis tunc in multis Respirationis *Causam non* postremam minimamve, quin potiùs unam ex primariis fuisse aliquoties jam *culpatos Halitus, Flatusque multifarios* ex notatis sæpiùs

Hu-

Humoribus in tenui Intestino productos, ac per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum ad Dextrum Cordis Ventriculum, mox & Pulmones delatos, ibidem moram nectentes, ipsosque adeò *Pulmones* tum *distendentes*, tum *distentos tenentes*; sicque ipsorum complicationem, atque ideò Exspirationem quoque, ac proinde Inspirationem similiter impedientes.

Quovis tempore producti, sed maximè incipientibus Febrium intermittentium paroxysmis.

DCCXCVIII. Hos quidem Halitus, Flatusque *quovis tempore produci* posse docuimus, *sed copiosiùs ac nocentiùs incipientibus Febrium Intermittentium Paroxysmis*, ut & *iisdem ad augmentum tendentibus*, quin etiam *vigentibus*: quamvis pro temporibus illis variis varii soleant attolli Halitus, Flatusve: prout scilicet nunc hic, nunc ille dominium tenet Humor: quod est notissimum iis, qui ad querelas Ægrorum attendunt, observantque ipsarum circumstantias plurimùm sæpè inter se discrepantes.

Halituum diversitas in frigore & calore.

DCCXCIX. Incipiente namque Paroxysmo & urgente *frigore* qui attolluntur Halitus, magis solent esse *Austeri, Acidi, & Glutinosi*: quemadmodùm qui *Calore incipiente* aut urgente quaquaversùm propelluntur, *subtiles* magis sunt, *æstuantesque*, atque ad Inclinationem usque ac Sudoris eruptionem valdè angentes.

Et eorundem diversa curatio.

DCCC. Unde *diversis* quoque *discutiendi* sunt *singuli Medicamentis*; quemadmodùm enim conducunt incipiente ac *durante Frigore Salia Volatilia & Olea Aromatica*, & in specie *Garyophyllorum*; sic *urgente æstu* præferendus *Nitri Spiritus tàm purus, quàm dulcis potui* admistus, à quo simul promovetur exoptatus Febrientibus *Sudor*, Paroxysmum solvens, dummodò non sit *nimius*, *viresque exsolvens ac deterens*.

Ab Halitibus Austeris Ægros strangulari.

DCCCI. Ab Hisce Halitibus noxiis & copiosis retuli modò semel mihi extinctum in Paroxysmi principio Ægrotantem, & quidem *Strangulationis* Hypochondriacæ specie, cum essent illi *Austeri*, atque ideò nocentiores.

Hoc malum quì præveniatur.

DCCCII. Ubi verò talium *Halituum metus* est, propter similes jam in præcedentibus Paroxysmis observatos, bonum est, *longo ante Paroxysmi adventum tempore* assumi quantitate parvâ *Medicamenta illis corrigendis, discutiendisque*, atque adeò *præveniendis* accommodatissima: quorum ope observavi semper habuisse Ægros meliùs, atque paulatim superasse Anxietates inexplicabiles, multisque Medicis incredibiles.

DCCCIII. Difficili Respirationi subjunximus 17°. *Incubum*, peculiarem ipsius speciem, cum *Somnolentiâ, durante saltem Somno Ægros invadentem*, atque non paucos ex Ægris nostris *unà cum febrili Paroxysmo corripientem*, quod & mihi evenit tunc aliquoties. — Incubus cum somnolentia.

DCCCIV. Hujus *Incubi* cum febrili præsertim Paroxysmo recurrentis *Causam* censui *Halitus Melancholicos*, id est, *Austeros* unà cum notato Paroxysmo febrili *ex tenui Intestino assurgentes*, atque tum *ad Cor*, tum *ad Cerebrum* propulsos, atque ibi quidem *Febrem*, hîc verò & *Somnolentiam* & *Insomnia* multifaria & sollicita producentes. — Ejus causa.

DCCCV. Et quoniam præter Somnolentiam coactus quoque observatus est Somnus, qui non nisi cum difficultate poterat impediri, arbitratus sum, aliquid Narcotici fuisse huic junctum Incubo, adeóque *non tantùm Austerum* peccasse tunc, verùm *Bilem quoque*, à quâ *vim Narcoticam* in corpore nostro expectandam pluribus ostendi aliàs, *Opium* præsertim *Amarum & pingue cum Bile* simili conferens. — Somni coacti causa.

DCCCVI. A *Bile* ergò tunc simul peccante deduxi *violentam* illam Ægrosque *cogentem in Somnum propensionem*; *ab Austero* verò Humore *inexplicabilem & inextricabilem sollicitorum Insomniorum Anxietatem* & rationem.

DCCCVII. Unde nunc *Incubi* illius *Curationem* arbitror fuisse petendam 1°. à *correctione Bilis Narcoticam vim obtinentis*. 2°. ab *emendatione Humoris Austeri*, *tàm noxios Halitus* producentis. 3°. à *discussione Halituum Austero-Biliosorum*, Paroxysmi tempore assurgentium. 4°. ab *Interruptione Somni noxii*. — Incubi Curatio unde petenda.

DCCCVIII. *Bilis Narcoticam vim* corrigunt præ aliis feliciter *Acida*, sed *Spirituosa*, *Spiritus Nitri* tàm purus, quàm dulcis factus, *Acetum* & similia; quin solus Aceti Acris ac potentis, adeóque valdè Volatilis & Spirituosi Odor juvat Homines Narcosi captos: huc faciunt quoque Salia Volatilia, sed Acriora, & hactenus pinguedinem Bilis corrigentia. — Bilis Vim narcoticam quænam corrigant.

DCCCIX. *Austeros Humores* à nullâ re notâ feliciùs emendari, quàm à *Volatilibus Salibus*, docuimus sæpiùs. — Quænam humores Austeros.

DCCCX. *Halitus Austero-Biliosos discutient* felicissimè eadem Salia Volatilia cum Nitri Spiritu dulci juncta. — Quænam utrosque discutiant.

DCCCXI. *Interrumpetur, impedieturque Somnus importunus Incubum producturus* partim *adstantium alloquio*, & cum ipsis *habitâ confabulatio-* — Somnus qui interrumpendus & impediendus.

latione, partim *Ægri ad Somnum inclinantis agitatione qualicunque*, objectisque quibusvis sensus valdè afficientibus.

DCCCXII. Sic potuit, sic debuit Curari Incubus Ægris admodùm gravis & molestus.

Somnus profundus cum Insomniis.

DCCCXIII. Non tantùm cum Incubo, sed absque ipso gravis fuit 18°. Ægris multis *Somnus profundus*, *& Insomniis multifariis molestus*.

Somnolentia à Pituitâ multâ: Somnus profundus à Bile corruptâ.

DCCCXIV. Aliàs deduximus *Somnolentiam*, hoc est, *in Somnum proclivitatem cum capitis gravitate*, *à Pituitâ multâ in* corpore latente, atque ad caput vel *vaporum formâ*, vel *consistente magis substantiâ delatâ*, ibidemve *collectâ*; sicut *Somnum profundiorem*, *ac cum delirio aliquo conjunctum à Bile corruptâ & Narcoticam vim adeptâ*, similiterque quâvis formâ *in Cerebrum delatâ*, ibidemque *Functiones Sensuum externorum sopiente*, *Internorum verò turbante ac confundente*, *unde Insomnia & deliria*.

In Somno profundo absque delirio minuenda pituita.

DCCCXV. In quibus proinde *Somnus* est observatus *profundus cum Capitis gravitate*, *absque Delirio*, in illis *corrigenda*, *minuendaque fuit Pituita*, vera hujus Somnolentiæ, Somnique profundi blandioris causa; sicut id abundè docuimus passim.

Cum Calore Acri & Delirio Bilis emendanda & minuenda.

DCCCXVI. *Somnus* autem *profundus Calori Acri copulatus & Delirio comitatus*, *Insomniisque ferocioribus*, *Curari* debuit per *Medicamenta Bilem Acriorem*, *pinguioremque*, *vique Narcoticâ præditam emendantia*, *& blandè minuentia*.

Et quibus.

DCCCXVII. In hunc finem laudandus iterum *Spiritus Nitri dulcis*, *Aqua Prophylactica* nostra, & Amstelodamensium *Alexipharmaca*; quam Prophylacticæ postpono, quia postponenda, quippe omnibus modis cedens priori. Quin laudo hîc quoque *Acidulas*, ipsi etiam Incubo utiles; Et subinde *Salia Volatilia Acriora*, sed *Acidis Spirituosis juncta*.

Vigiliæ & Capitis Dolor intolerabilis.

DCCCXVIII. Si plures ursit Somnus profundus & gravis, alios 19°. torserunt molestæ *Vigiliæ*, atque aliquando etiam *Capitis Dolor intolerabilis*.

Vigiliæ à Bile Acriore.

DCCCXIX. Quemadmodùm autem Somnum profundum & Narcosin deduximus à Bile satis pingui, & hactenus quoque peccante; ita *Vigilias* contrà deduximus ab *eâdem Bile*, *sed Acriore*, *nec à pinguedine propriâ*, *nec à Pituitæ Glutinositate alienâ sufficienter obtusâ*, *temperatâve*; quin potiùs tàm *in tenui Intestino*, quàm *in Corde Halitus Acres* in sui cum *Acido Pancreatico*, *Lymphaticoque* itidem Acribus, *Effervescentiâ producente*; à quibus *ad Caput assurgentibus* & *Capitis Dolor*, *& Vigiliæ* habuerunt necessariò suum ortum.

Ut & Capitis Dolor.

DCCCXX. *Capitis* proinde *Dolor*, ut & *Vigiliæ curari* debuerunt 1°. Medicamentis *Bilem Acriorem obtundentibus ac temperantibus*. 2°. Medicamentis *Halitus illos Acres plus minùs correctos per Sudores expellentibus*. 3°. Medicamentis *Animales Spiritus blandè sopientibus*, *atque ad exactè sentiendum ineptos reddentibus*.

Eorum curatio.

Bilem quænam obtundant.

DCCCXXI. *Bilem obtundunt* præ aliis felicissimè *Anodyna* dicta, & imprimis *Emulsionis formâ* usurpata, *Hordeum* putà, *Sem. Papaveris albi*, *violarum*, *Amygdalæ dulces*, & si quæ plura occurrunt hisce similia.

Quænam temperent.

DCCCXXII. *Bilem temperant tum Aquea*, *tum Acida*, *sed blandiora*, vel arte talia facta, *Spiritus Acidi omnes cum Vini Spiritu dulces facti*.

Halitus quænam corrigant.

DCCCXXIII. *Halitus Acidis* præsertim *Spiritibus blandioribus & corriguntur*, *& ad Sudoris vias deducuntur*; imprimis quoties *jusculi tenuioris ac calentis haustus* simul assumitur.

Animales Spiritus quænam sopiant.

DCCCXXIV. *Animales Spiritus* nimiùm propter Dolores *agitatos blandè sopiunt* modò laudata *Anodyna*, sed efficaciùs *Opiata* prudenter, hoc est, parvâ quantitate, vicibusque partitis sæpiùs assumpta, quin & *forinsecus* quoque *temporum regioni applicata*: unde similiter *Dolor lenitur*, *& Sopor affertur*.

Lassitudo Spontanea. Quorum fit Symptoma.

DCCCXXV. Post Vigilias & Dolores consideravimus 20°. *Lassitudinem ac Defatigationem Corporis Spontaneam*, frequens satis Febrium Intermittentium Symptoma, & Dolores, Vigiliasque subsequens.

Et quare.

DCCCXXVI. Illis namque consumuntur Spiritus Animales, partim propter Sensus externos, Internosque tunc valdè occupatos, partim propter Corporis agitationem multam Dolorum causâ institutam.

Ejus causa.

DCCCXXVII. Quovis autem modo *deperditos Spiritus Animales copiosos sequitur Corporis debilitas*, *& Lassitudinis*, *Defatigationisque Sensus*.

DCCCXXVIII. Cui accedit *Humorum*, *& Halituum variorum tàm Glutinosorum quàm Acrium translatio quaquaversùm*, ergò *ad partes quoque externas & membraneas*, *sensilesque*: in quibus & *gravitatis & rodentis*, *mordentisve Dolores* sensus tunc producitur: & imprimis *redeunte* quovis *Paroxysmo febrili*.

Curatio.

DCCCXXIX. Unde facilè patet, *Lassitu-*

ſitudinem hanc, *Defatigationemque Curandam* fuiſſe partim *Animalium Spirituum reparatione per Alimenta Spirituoſa* debitè aſſumpta; partim *Halituum & Humorum Glutinoſorum & Acrium Correctione per Medicamenta ſæpiùs laudata*; partim *Humorum eorundem Diminutione ac Eductione* ſubinde iteratâ per alvum; *Halituum autem Diſcuſſione per corporis poros*, & *Sudorifera*.

Urina varia.

DCCCXXX. *Urinam* quòd attinet, eam examinavimus, & docuimus fuiſſe in variis Ægris, ſed & iiſdem diverſo tempore *variam*, plerumque ſatis ob *Bilem abundantiorem rubentem*, *mox turbatam*, *& multum Sedimentum*, *idque varium deponentem*, *non tamen Ægros levantem*, *ideóque verâ coctione*, hoc eſt, *Humorum peccantium Secretione atque Excretione deſtitutam*.

Quid indicaverit.

DCCCXXXI. *Indicabat* igitur, utendum *Medicamentis* tum *Bilem primariò peccantem corrigentibus ac minuentibus*; tum *Humores reliquos quovis modo peccantes itidem alterantibus*, *emendantibuſque*, ac ſubinde pro re natâ *Minuentibus ac Educentibus*, ſicut ſæpiùs id jam inculcavimus pluribus in locis.

Quibus Curanda.

DCCCXXXII. Imprimis autem utendum fuit *Medicamentis Digerentibus aut Concoctioni Humorum dicatis*, hoc eſt, *Diureticis & Sudoriferis blandioribus*, *ſed Humorum quorumvis peccantium vitio qualicunque ſimul emendando aptis*.

Diureticorum vis.

DCCCXXXIII. *Diuretica* ſiquidem vim habent egregiam *Humores vitioſos Sanguinis Maſſæ penitiùs immiſtos ab eâdem ſecernendi*, *atque ad excretionem qualemcunque præparandi*.

Quænam inter ea ſeligenda.

DCCCXXXIV. Quocirca ſeligenda ſunt *ſemper* inter *Diuretica*, quæ inſuper vim habent *Corrigendi humorem pecantem*.

Spiritûs Salis & Nitri Dulcis vis.

DCCCXXXV. Ut nunc vulgò nota præteream, laudo hîc maximoperè *ſpiritum ſalis & Nitri dulcem*, *Bili Acriori* & *incendium augenti ut & Pituitæ Glutinoſæ corrigendis convenientiſſimum*, *ſimulque Diureticum*.

Salium Volatilium vires.

DCCCXXXVI. Commendo *Salia Volatilia & Diuretica*, tum *Pituitæ eidem Glutinoſæ*, tum *Humori auſtero*, *acidove corrigendis aptiſſima*.

DCCCXXXVII. Poſſunt igitur hæc nunc *ſola*, nunc pro re natâ *ſimul miſta*, in conveniente liquore aut miſturâ Ægris exhiberi, atque illis mediantibus *Humorum penitiùs ſanguini immiſtorum ſecretio artificialis perfici*.

Ex iis Miſturas malè culpari.

DCCCXXXVIII. Ex quibus meridianâ luce clariùs patet, quàm iniqui, quàm rerum bonarum & in Medicinâ ritè faciendâ utilium ignari ſint noſtri Cenſores Thraſonici, nunc Salia Volatilia, nunc Spiritus Acidos, nunc Miſturas noſtras ex his præſertim concinnatas ridentes, culpantes, aut traducentes.

DCCCXXXIX. Nimis longus forem, quin Lectori ſimul forſan tædioſus, ſi omnia, quæ tum ex vulgatiori, tum ex ſublimiori pharmaciâ hîc poſſent commodè proponi ad ſecretionem Humorum tàm neceſſariam in Sanguine promovendam, hîc afferrem.

Virium proſtratio.

DCCCXL. Inter Affectûs noſtri Symptomata retulimus 22°. *Virium omnium Dejectionem ac proſtrationem ſtupendam*, *ſegnius ſuperandam*.

Tàm naturalium, quà Vitalium.

DCCCXLI. Id verum oſtendimus & ratione *Virium Vitalium*, *ſive Naturalium*, & ratione *Virium Animalium*.

Ejus Curatio.

DCCCXLII. Quoniam autem plurima concurrunt ad Vires tum Vitales, tum Animales conſtituendas, & multifariæ ſunt eaſdem proſternentes cauſæ, ſingulis curationem ſuam immediatè adjungemus, quò ſimus breviores.

DCCCXLIII. Primò ſingulorum *Humorum* vitia diverſa, ſicut eorundem *Cauſas & Curam*, dedimus jam ſuprà, ut non videatur operæ prætium eadem hîc repetere.

Spiritus Animales quibus reſtaurentur.

DCCCXLIV. *Spiritus Animales* Doloribus, Vigiliis, & quibuſvis aliis modis deficientes quî reſtaurari ac reparari debeant, docuimus itidem, idque per Alimenta Spirituoſa, Vinum generoſum, Vinique ſpiritum diſtillatum tàm ſimplicem, quàm Aromaticum, & aliquando Acidis ſpiritibus junctum: ubi prudentiâ opus eſt, ne inde noxa ægris accidat, imprimis ob Bilem tunc maximè æſtuantem ac furentem in pleriſque. Debuerunt igitur dilui hæc potentiora liquoribus aliis aliàs utilibus.

Lingua affecta quomodò curanda.

DCCCXLV. Externorum Senſuum Organa quoties aliquo vitio viſa ſunt laborare, toties aptis hoc medicamentis fuit curandum; & imprimis Lingua nunc aridior, nunc muco, nunc Aphthis obducta, colluendo nimirum Os, blandis præſertim medicamentis, jam ſuprà memoratis.

DCCCXLVI. Nervi quemadmodùm rariùs malè fuerunt affecti, ita vix peculiarem deſiderarunt ſui nomine curam.

Quomodò Cerebrum.

DCCCXLVII. Cerebrum autem ac Cerebellum non raró Doloribus variis, & aliquando

do Gravedine quoque affectum, Anodynis & Opiatis, sed Humores noxios simul alterantibus Curandum fuit.

DCCCXLVIII. Quæ verò Gravedini debentur Remedia, sunt illa suo recensita loco.

Quomodò Spiritus Animales nimiùm agitati aut torpidi.

DCCCXLIX. De Spiritibus Animalibus deficientibus restaurandis jam egimus: Quoniam autem iidem in quibusdam agitati sunt nimiùm, aut torpidi facti; ad quietem, tranquillitatemque Anodynis & Opiatis deducendi fuerunt; sicut contrà torpidi, & minùs mobiles ad Motum iterum urgendi Salibus Volatilibus Acrioribus & quandoque Spiritibus Acidis, sed spirituosis.

Humores Halitusque noxii ad musculos delati quî curandi.

DCCCL. Quoties ad Musculos delati sunt Humores Halitusque noxii, ac subsistentes ibidem Doloris sensum quemvis produxerunt, toties imprimis per Sudorifera inde fuêre amovendi, expellendique, quin Anodynis vel Narcoticis additis Dolores leniendi, tollendive.

DCCCLI. Ossibus & Partibus aliis per musculos ipsis implantatos movendis cùm rariùs aliquod observatum sit accidisse vitium, quod saltem nunc occurrat, nec de illius Curatione habeo quod addam.

Anima & Mens Ægrorum quomodò curanda.

DCCCLII. Animam ipsam, Mentemque nostrorum Ægrorum tàm sæpenumero ægram, & nunc Corpori patienti compatientem, nunc affectu proprio, Tristitiâ, Metuve quassatam Curare potuit nemo, nisi Corporea mala superando, & Animum vacillantem contra adversa patienter ac fortiter ferenda firmando, idque rationibus undecunque haustis, ac ipsi adaptatis.

Recidivæ frequentes unde.

DCCCLIII. Inter Affectûs hujus Symptomata retulimus 23°. *Recidivas frequentes*, ad minimum in Diætâ vitium patratum contingentes; quarum *Causam* diximus fuisse *Omnium penè Humorum vitium, in plerisque tantùm, ut non nisi paulatim ac segniùs potuerit ad statum laudabilem atque naturalem reduci*: ac *præsertim permanente Causâ externâ idem vitium continuè renovante*.

Quomodò præveniendæ.

DCCCLIV. Unde facilè patet, ad *præveniendas* tales *Recidivas* opus fuisse, postquam Affectûs primarii, Febris qualiscunqe cum cæteris suis adjunctis malis Curatio feliciter fuit perfecta, ut neutiquam mox à medicamentis assumendis abstinerent Curati, verùm in eorum, sed *alterantium, Humoresque contra imminentes corruptiones munientium usu perseverarent*.

DCCCLV. Quamvis enim Fastidium omnium & Medicamentorum & Alimentorum tenuerit plerosque sanatos, debuerunt tamen singuli, ne in novum malum inciderent, quantum possibile, usurpare medicamenta gratiora, Humoresque ad statum naturalem, quinimò Aëri noxio ex parte oppositum deducentia, sed imprimis omnia Diætæ vitia Recidivis faventia vitare. Sic enim possunt multa præveniri mala, quæ aliàs videntur inevitabilia.

DCCCLVI. Porrò notavimus 24°. *Abortum plerisque Gravidis supervenientem*, adeóque frequentem, ut *paucæ vivos paucissimæ vivaces ac vitales ediderint Fœtus*. Abortus frequentes.

DCCCLVII. Hujus autem mali Causam adscripsimus *Bili multùm Acri ac Volatili*, non tantùm *Matris Fœtusque Sanguinem nimis fluidum facienti*, verùm insuper *Fœtûs per Placentam cum Utero connexionem laxiorem præstanti*, atque *Fœtus ipsos Languidos propter Sanguinem à Bile vitiatum reddenti*, quin imò *Matres* quoque, dum gestarent Uterum, nimiùm *debilitanti*. Eorum causa.

DCCCLVIII. Quapropter meritò & *Abortûs præcautio, & Fœtûs æquè ac Matris corroboratio exspectanda fuit à Bilis valdè vitiatæ Correctione per Medicamenta & grata, & blandiora Bilem tum figentia, tum temperantia*. Eorum præcautio, & Fœtus ac Matris corroboratio unde exspectanda.

DCCCLIX. In quem finem laudo iterum sæpiùs laudatum *Spiritum Nitri Dulcem*, & quævis alia *subaustera vel* à Naturâ, vel ab Arte nobis parata, & grata, quò possent assumi à Fœminis & quidem Gravidis. Huc referenda Omphacium, Cydonia mala, & quævis inde parari solita, Mala Granata, &c. Et quibus instituenda.

DCCCLX. Quoad *Dolores Vagos*, quos 25°. examinavimus, cùm habuerint ortum *ab Humoribus, & Halitibus Acribus*, & quandoque *Flatibus* quoque quaquaversùm motis, & modò has modò illas partes mordicantibus aut distendentibus, meritò illorum *Curatio* exspectari debuit à *Medicamentis Humores, Halitusque Acres temperantibus*, hinc & *per Alvum, Urinas, & sudores expellentibus, flatusque discutientibus* sæpiùs jam laudatis & propositis. Dolorum vagorum causa & cura.

DCCCLXI. 26°. Culpavimus *Motus Convulsivos*, atque *Spasmos Flatulentos* itidemque *vagos*, usque ad vernum, æstivumque tempus in multis perdurantes ac molestos; cùm simul ortum dixerimus duxisse ab *Acribus Halitibus Nervorum ad Musculos tendentium principia rodentibus*, & à *Flatibus inter consumptas Musculo-* Motuum Convulsivorum & Spasmorum Flatulentorum vagorum causa & cura.

ſculorum carnes nimis vacuas hærentibus, & ad corporis motum, vel contorſionem levem *agitatis*, atque mox has, modò illas Corporis partes afficientibus; facile patet, Ipſorum *Curationem* ſperandam fuiſſe à *Medicamentis Halituum Acrimoniam temperantibus, mox & ipſos æquè ac Flatus diſcutientibus, atque unâ cum ſudore foràs expellentibus, ſæpiùs memoratis*.

Macúlæ ſcorbuticæ unde. DCCCLXII. Inter Symptomata tum rariora, tum declinante jam Epidemii Affectûs vehementiâ in quibuſdam obſervatâ conſideravimus 27°. *Maculas Scorbuticas* in prædiſpoſitis præſertim ſubinde erumpentes: quod adſcripſimus *morbo* hiſce regionibus *Endemio*, & quibuſvis *Affectibus* ſe facilè jungenti *Scorbuto*; ex *Humorum* omnium *corruptione* tunc facilè aucto, atque in partibus externis maximè ſe manifeſtante.

Scorbuti curatio optima per Salia Volatilia. DCCCLXIII. Quòd ſi Affectus in Medicinâ ullus reperiatur, qui *Salium Volatilium efficaciam ac neceſſitatem clamet*, atque omnes ipſa temerè ac imperitè *ridentes confundat*, & ridiculos teſtetur, *Scorbutus* eſt, nullis remediis æquè cedens, atque *Salibus Volatilibus*, adeóque *Plantis Sale Volatili manifeſto abundantibus, Cochleariæ, Eryſimo, Naſturtio cuivis, Raphano utrique, Sinapi & ſimilibus*: ad quorum exemplum exhibui jam multis annis cum felici ſucceſſu in curando Scorbuto Salia Volatilia, ex quibuſvis Animalium partibus facilè parabilia ideóque à perito Artifice multifariè paranda.

Ut & per Acida Spirituoſa. DCCCLXIV. Præter quæ *Salia Volatilia* obſervantur quoque in Scorbuto curando *Acida, ſed ſpirituoſa; prodeſſe*, tum à Naturâ nobis ſubminiſtrata, tum Arte Chymicâ ingenioſè parata; Succus Citri, Arantiorum, Granatorum, Acetoſa, Acetoſella, Trifolium Aquaticum, Spiritus Salis & Nitri Dulcis, &c.

DCCCLXV. Atque in hiſce *Maculis Scorbuticis* in ſpecie *curandis* utilia fuêre *duo hæc, Salia Volatilia & Spiritus Acidi* pro re natâ diverſimodè confuſa, & *Sudorem ſimul moventia*, ſæpiùs jam memorata & laudata.

Hæmorrhagiæ & Hæmorrhoïdes. DCCCLXVI. Evenerunt quibuſdam 28°. tum *Hæmorrhagiæ*, tum *Hæmorrhoïdes*, & quidem cum noxâ; fuêre proinde ipſæ *Symptomaticæ*.

Unde. DCCCLXVII. Has à *Bile Acriore Sanguinem fluidiorem atque ad exitum procliviorem reddente* tanquam potiſſimâ deduximus Causâ.

Quomodò Curanda. DCCCLXVIII. Quocirca illarum *Curatio* fuit exſpectanda tum à *Medicamentis Bilem temperantibus, tum à Medicamentis Sanguinem blandè incraſſantibus, & Subauſteris*. Quæ quoniam ſæpiùs fuêre jam memorata, pergemus ulteriùs.

Febres Lentæ. DCCCLXIX. Poſtquam ceſſavit Aëris Æſtus, ipſumque eſt ſecutum Frigus Aëris atrox, corripuêre nonnullos adhuc infirmos & languentes 29°. *Febres Lentæ*, nunc quotidie, nunc alternis per novos Paroxyſmos recurrentes diebus.

Unde. DCCCLXX. Has *nec frigore magno, nec Calore inſigni moleſtas, vires tamen paulatim atterentes adſcripſimus Bili à ſuperveniente Aëris Frigore retuſæ, ut & Lymphæ, Succoque Pancreatico Acidioribus factis, ſed à Pituitâ Glutinoſiori redditâ ex parte illorum Acrimoniam obtundente fractis*; quapropter Frigus extitit Paroxyſmo quovis levius, calor levior.

Quomodò Curandæ. DCCCLXXI. Harum proinde *Curatio* ſperanda fuit à *Medicamentis Humores omnes* ad *laudabilem, optatamque mediocritatem redigentibus*, adeóque *Temperatioribus* dictis, ac nil excedentis habentibus; qualia ſunt *Salia Volatilia, ſed Aromatica, & quandoque Spiritibus Acidis*, ſed *Vini Spiritu mitigatis*, ampliùs *temperata*. Quò refero ex vulgò notis, quæcunque cum hiſce communicant.

Febris quartana multiplex. DCCCLXXII. Addidimus 30°. Multos ſuperiore tum hyeme, tum vere, tum æſtate, tum autumno incidiſſe in *Febrem quartanam*, & ſimplicem, & duplicem, & triplicem, & variè mutabilem, multos adhuc vexantem.

Ejus cauſa. DCCCLXXIII. Hujus cauſam diximus eſſe *Pituitam* propter Frigus toto ferè illo tempore, utplurimum ſaltem, urgens *Glutinoſam factam & copioſam*, faciliùs ac frequentiùs in *Pancreaticis* Ductibus Lateralibus *Obſtructiones*, ſed magis contumaces, atque ſolutu difficiles parientem.

DCCCLXXIV. Cæterorum autem *Symptomatum* rationem à *cæteris Humoribus diverſimodè ſimul peccantibus* petendam addidimus.

Quartanæ Curatio à cæterorum intermittentium Curatione quomodò differat. DCCCLXXV. Quocirca in eo *Quartanarum Curationem* à cæterarum Intermittentium Curatione differre ſtatuimus, quòd in Quartanis requirantur *Medicamenta Pituitam Glutinoſam efficaciùs incidentia*, hinc & *ſubinde Minuentia*, ſed diligenter uſurpata, donec paulatim *ſuperatâ Pituitæ Glutinoſitate* ſolvi poſſint notatæ Obſtructiones.

DCCCLXXVI. Præter quæ pro *cætero-*

terorum Humorum simul plus minùs peccantium *diversitate* alia sunt præscribenda *Medicamenta illis Corrigendis*, & quandoque simul *Minuendis convenientia*: sæpiúsque in superioribus proposita.

Felix Quartanæ curatio.

DCCCLXXVII. Quali methodo qui utuntur Medici, quali methodo qui auscultant Ægri, atque Diætæ rationem habent exactam, felicem intra septimanas paucas experiuntur Quartanæ Curationem: sicut contrarium evenit, quoties aut ex præjudicio inveterato, aut ex contradicendi libidine malignâ contemnunt, quæ aut ignorant, aut imitari nolunt Medici altum sapientes; aut negligunt Ægri morosi, nec satis obedientes.

Gravedo Frequens.

DCCCLXXVIII. Fuêre 31°. Hyeme superiore *Gravedines* frequentes, à quibus immunes non fuêre nostri Ægri ad hoc usque tempus, idque propter *magnam Aëris mutationem*, urgensque utplurimum *frigus* Capiti calenti & præsertim sudanti superveniens.

Quomodò curanda.

DCCCLXXIX. *Curandæ* fuêre illæ *Gravedines*, *propellendo iterum foràs per Poros* & *Sudorifera Frigus* per eosdem admissum: hinc impediendo, ne novum eò penetraret, *cavendo ab Aëre frigido*, imprimis quando *calebat*, & magis adhuc quando *sudabat Caput*.

Tusses unde.

DCCCLXXX. Successêre 32°. sæpenumerò Gravedini *Tusses*, sed *Tusses Flatus Discutientibus*, *quàm Humores Salsos Muriaticos temperantibus*, *faciliùs*, *feliciúsque cedentes*: unde illas non tantùm ab *Humore Salso Muriatico à Capite in Fauces*, *Asperamque Arteriam delabente*, verùm ac *imprimis à Flatibus copiosis cum levi Paroxysmo febrili è tenui Intestino per Lacteas Venas*, *Ductumque Thoracicum in Venam Cavam superiorem*, *hinc & Cordis Ventriculum dextrum*, *mox & Pulmones translatis*, *eosdemque ad Tussiendum irritantibus* ortum habuisse, atque ad Lecti ingressum graviùs ægros affecisse docuimus.

Quomodò curanda.

DCCCLXXXI. Quamprimùm verò id in me primùm, mox in aliis quoque observavi, facilis fuit huic Tussi *medela* per assumpta *Olea Aromatica flatus discutientia*, Corticum Arantiorum, Citri, Sem. Anisi, Fœniculi, & similia, ad aliquot guttas ex conveniente liquore, Vino qualicunque, Hispanico præsertim, Canariensi, Mixturâ Aromaticâ & similibus sumpta.

DCCCLXXXII. Non negligenda erant interim *Medicamenta Humorem Salsum Muriaticum corrigentia*, *Pilulæ de Cynoglossâ*, *de Styrace*, & similia, licet ab hisce solis non juvarentur Ægri.

DCCCLXXXIII. Cætera *Humores Pituitosos viscosos*, *Bilemque Acriorem*, *Flatuum Causas Materialem ac Efficientem Corrigentia*, Emendantiaque non debebant negligi; quæ non semel protulimus in superioribus.

DCCCLXXXIV. Notavimus 33°. *Raucedinem* satis molestam, imprimis quando Tussi jungebatur, habebatque comitem *Humorum variorum*, *Serosorum Acrium*, *Pituitosorumve crassiorum Excretionem*; sive illa solum fieret è *Pulmonibus*, sive aliquando è *Ventriculo* quoque in consensum tracto: accedente nonnunquam modò memoratâ *Flatuum Eructatione*; unde semper pejus habebant tunc Ægri.

Raucedo, & Humorum variorum excretio.

DCCCLXXXV. Quoniam verò Raucedo illa ortum habebat ab *Humore Salso-Muriatico Acri à Cerebro ad* fauces delabente, *Curanda* erat ipsa *Medicamentis modò laudatis notatum Humorem corrigentibus*, & quandoque ipsum *Minuentibus ac educentibus*, Pilulis de Cynoglossâ, Styrace & similibus; Hydragogis tàm simplicibus, quàm compositis.

Raucedo ab humore Salso-muriatico acri quomodò curanda.

DCCCLXXXVI. Non possum hâc occasione silentio præterire *Raucedinis gravissimæ*, *& cum omni vocis sublatione ad plures sæpè Menses durantis Curationem solo Spiritu Salis Armoniaci sæpiùs à me feliciter factam*, *exhibendo nempe indies in potu ordinario aliquot ejus guttas*.

Raucedinis gravissimæ curatio per Spiritum Salis armoniaci.

DCCCLXXXVII. Ex hâc autem Raucedinis illius peculiaris Curatione singulari judicavi habuisse illam *ortum à Spiritu Salino Muriatico* non *tam rodente* partes voci dicatas, quàm *ipsas non satis explicabili modo malè afficiente*, atque crassis Medicamentis neutiquam, huic autem *Spirituoso facilè cedente*. Scilicet cum in tali Vocis extinctione frustrà ferè adhiberentur Medicamenta vulgaria humoribus Salso-Muriaticis, vel Acidis corrigendis, educendisque convenientia, meritò existimavi, non ab ipsis Humoribus crassioribus, & corporeis, verùm Spiritûs & Halitûs formâ existentibus productum illud malum, ideóque curandum fuisse Medicamentis similiter Spirituosis, sed subcontrariis, adeóque Salibus non fixis, sed Volatilibus, quibus data potestas tum Humores ipsos Acidos Salso-Muriaticos, & Glutinosos, tum ipsorum Spiritus & Halitus corrigendi ac emendandi, ideóque Spiritu Salis Armoniaci: quod & successus bonus, & Curatio confirmavit, quamvis lentè procedens.

Ea unde orta.

DCCCLXXXVIII. Quomodo cæteris huic Raucedini copulatis Excretionibus adhi-

adhibenda fuerit Cura, dictum jam est abundè.

Ardores, Inflammationes, & Tumores in Faucibus & Tonsillis.

DCCCLXXXIX. Excitati fuerunt 34°. in nonnullis *Ardores atque Inflammationes*, quin & *Pituitosi Tumores in Faucibus & Tonsillis*.

Ardorum causa & cura.

DCCCXC. Quoniam verò *Ardores* in partibus illis non multùm ab *Erysipelate* differentes *ortum* habuêre *ab Humoribus Salsis Muriaticis*, sed aliquantò *magis Biliosis*, *Curari* debuerunt *Medicamentis Humorem Salso-Muriaticum & Biliosum temperantibus ac minuentibus* sæpiùs memoratis.

DCCCXCI. Præter quæ in hoc casu desiderabantur *Gargarismi* Acrimoniam notatam & ardorem temperantes, ut & *Linctus* similes.

Gargarismi unde parandi.

DCCCXCII. *Gargarismi* parari poterant ex Foliis Violariæ, Fragariæ, Betonicæ, passulis Majoribus, Hordeo, Sem. Papav. Alb. & similibus decoctis ex Aquâ purâ, Cerevisiâ tenui, Lactis Sero, & similibus, additis Syrupo Violarum, Jujubino, Diamoro, Melle Rosato, Lapide Prunellæ, &c. Linctus autem è prostremis.

Inflammationum causa & curatio.

DCCCXCIII. *Inflammationes* ibidem obortæ, atque *Sanguini* aut in *vasis capillaribus hærenti*, aut in *Partium istarum & Glandularum* præsertim *substantiam effuso* debitæ, *Curari* debuerunt *Medicamentis Incidentibus*, adeóque *deobstruentibus* blandioribus Gargarismi formâ usurpatis.

DCCCXCIV. In hunc finem conducebant pleraque modò proposita: additis mox *in principio paucis Acidis*, à quibus abstinendum erat, quoties *ad Suppurationem* videbatur *tendere* Inflammatio: atque tunc usurpanda erant *Emollientia* ex Rad. & Foliis Althææ, Malvæ, Sem. Lini, Fœnugræci, & similibus, in Lacte dulci decoctis, ut & Lac solum cum Ovi vitello, & Melle aut Saccharo.

DCCCXCV. Quoties *intumescebant* tunc *Raninæ sub Linguâ Venæ*, utiliter Sanguis ex ipsis apertis poterat educi.

Tumores Pituitosi quibus curandi.

DCCCXCVI. *Tumores Pituitosi curandi* erant per *plantas Aromaticas* in Gargarismos decoctas, Folia Salviæ, Majoranæ, rutæ Hortensis, Hyssopi, & similia; non neglectis aliis quoque Pituitam incidentibus, & incisam minuentibus ac Evacuantibus.

Erysipelas in facie.

DCCCXCVII. Trigesimum quintum ac multis lethale fuit totâ Hyeme superiore ad hoc usque tempus subinde se manifestans Symptoma *Erysipelas*, & quidem *in facie*; Quod namque alibi erupit, parùm periculi habuit conjunctum.

Serosum unde.

DCCCXCVIII. Illud quemadmodùm in plerisque fuit Serosum, hoc est, non sincerum, sed cum Sero, Serosisque bullis aut vesicis comitatum, vulgò **Wel-roos**/ dictum, ac si Bullatum diceres; ita ortum habuit à *Sanguine* tàm *Bilioso*, quàm *Sero Acri* Effervescentibus, ac cum febrili Paroxysmo versus faciem exitum quærentibus, ibidemque in Cute, atque sub Cuticulâ secedente hærentibus.

Quomodo curanda.

DCCCXCIX. Cùm autem illa foràs *protrusio* esset *Critica*, licet *imperfecta*, *Curatio* institui debuit *promotâ illâ protrusione foràs per Sudorifera*, non neglectis aliis *utrumque Humorem Acrem, Biliosum ac Serosum Lymphaticum, Salso-Muriaticum temperantibus*, & quandoque blandè *evacuantibus*.

DCCCC. Hoc qui neglexerunt, aut contra monita frigori se exposuerunt, in febrem graviorem cum delirio inciderunt, ac obierunt.

Tumores OEdematosi & Serosi. Anasarca & Leucophlegmatia.

DCCCCI. Non tantùm in paucis Faciei Erysipelas, sed 36°. in multis excitati sunt variis in partibus *Tumores OEdematosi aut Serosi*, adeóque in quibusdam etiam *Anasarca ex Sero*, vel *Leucophlegmatia ex Pituitâ*.

Eorum causa, & curatio.

DCCCCII. Hi Tumores sicut ortum habuerunt imprimis *à Potu nimio* propter sitim diu urgentem abundantiùs ingurgitato, & ab *Humore vario* in Corpore simul existente nunc *magis Salso-muriatico*, nunc magis *Pituitoso Glutinoso*; unde utriusque Humoris diversitas, ita curandi fuerunt 1°. *abstinendo à potu multo ampliùs* sumendo. 2°. *usurpando Medicamenta humores* peccantes quâvis viâ *educentia*, per Alvum, per Urinas, & imprimis per Sudores.

DCCCCIII. Ne autem à multâ evacuatione sæpiùs iterandâ multùm debilitarentur Ægri, adhibenda simul erant *Medicamenta Roborantia* dicta, & imprimis *Aromatica blanda* peccantibus humoribus maximè opposita.

Ascites Anasarcâ & Leucophlegmatiâ pejor.

DCCCCIV. Sed in multis ob dictas causas excitatus quoque 37°. *Ascites Hydrops*, ex notatorum Humorum in Abdominis Cavitate Collectione originem habens, atque Anasarcâ, Leucophlegmatiâque tantò pejor, & curatu difficilior, quòd non in Corporis habitu hæreat, sed in Abdominis Cavitatem feratur nocens Humor, unde admodùm difficulter potest amoveri.

Ejus curatio.

DCCCCV. Unde ad ipsius *Curationem* opus est, ut in tempore *Obstructiones vasorum Lacteorum, aut Lymphaticorum*, si quæ simul adsint, *solvantur*, atque *humorum redundantia per alvum minuatur*, ac educatur: quin per *Sudores quoque* ac *Urinas* evacuetur.

DCCCCVI.

DCCCCVI. Quibus si parùm proficiatur, festinandum ad *paracentesin* per Acum argenteam cavam, extrahendusque paulatim collectus in Abdominis Cavitate Liquor: qui quò diutiùs ibi hæret, eò fit acrior & nocentior, eò corrumpuntur magis partes in abdomine contentæ, eò difficiliùs restituuntur ægri.

DiarrhϾ Criticæ.

DCCCCVII. Ultimum & trigesimum octavum locum assignavimus *DiarrhϾ* tàm *Serosæ*, quàm *Pituitosæ* multis *Salubri*, adeóque *Criticæ*, notatis *Tumoribus supervenienti*, & illos tollenti: unde addidimus eos, quibus absque tali Diarrhoeâ vel spontaneâ, vel artificiali disparuerunt isti Tumores, paulò post periisse.

Quid in iis agendum.

DCCCCVIII. Quotquot exinde talibus Ægris præerant Medici, quoties observabant *disparere illos Tumores, sine conjunctâ Diarrhoeâ* laudatâ, debebant ipsis mox exhibere *Purgantia per Alvum*, quò prævenirent illorum peccantium Humorum evacuatione mox secuturam mortem, & quidem propter Suffocatum ab ipsis in Corde Ignem Vitalem.

FINIS.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII
OPUSCULA VARIA,

Quorum Catalogum versa Pagina exhibet.

CATALOGUS
OPUSCULORUM.

I. *Dictata ad C. Bartholini Institutiones Anatomicas, &c.* hactenus inedita.

II. *Oratio Inauguralis de Hominis Cognitione.*

III. *De Medicamentis Chymicis Theses* hactenus ineditæ.

IV. *Epistola Apologetica Anti-Deusingiana.*

V. *Oratio de Affectûs Epidemii Leidensis causis naturalibus.*

Quibus subnexa est

VI. *Oratio Funebris in Auctoris obitum.*

FRANCISCI DE LE BOE, SYLVII

DICTATA

AD

CASPARIS BARTHOLINI

INSTITUTIONES ANATOMICAS,

Ab eodem, in Collegio Anatomico sub finem Anni 1640, & initium anni 1641, Lugd. Batav. habito, explicatas.

PROOEMIUM.

Anthropologiæ Divisio.

I. ANTHROPOLOGIÆ, Doctrinæ de Homine, à partibus ejus essentialibus desumpta divisio, est in Psychologiam, quæ de Animâ, & quæ de ejus agit Corpore, Somatologiam.

Ejus species Anatome, & quid.

II. Hujus autem peculiaris species est Anatome, ea scilicet humani Corporis, ejusque Functionum cognitio, & Doctrina, quæ per artificiosam partium ejusdem dissectionem comparatur.

Cur magni facienda.

III. Quæ vel ideò facienda maximi, quòd perspectâ ejus ope humani corporis Fabricâ, Functionumque essentiâ, tutiùs in conservandâ Sanitate, morbisque profligandis procedat Medicus.

IV. Quin si ad Ethicam eandem extendas, quatenus corporis nostri infirmitates nobis ob oculos ponit, à Superbiâ & philautiâ nos revocat ad humilitatem veramque Charitatem.

Ejus subjectum humanum corpus.

V. Anatomes autem, quà Anthropologiæ pars censetur, subjectum est, humanum, quà verò in genere consideratur, etiam brutorum corpus.

Cur hujus, & Brutorum instituenda sectio.

VI. Utriusque autem facienda sectio: Humani quidem primariò, & per se; brutorum verò secundariò & quatenus in Viventibus præsertim instituta, Functiones quasdam partesque in demortuis obliteratas manifestat, quas in vivo homine per sectionem inquirere nefas.

Humani corporis partes duæ.

VII. Hoc Anatomes primarium Subjectum, quâ totum integrum in suas dividitur partes, vel propriâ circumscriptione, & terminatione in primâ sui conformatione ab invicem distinctas, vel arte casuve postmodùm diremptas, illas facilioris doctrinæ ergo Naturales, has artificiales appellare licet.

Naturalis quænam.

VIII. Partem Naturalem ad Mathematicorum imitationem definio corpus corporis, minus majoris, cùm minore completur majus.

Corpus dico, quia vel minima Naturalis pars circumscriptionem suam habet, & terminationem: Ergo & dimensiones: adeóque Corpus est.

Addo *Corporis*; Totius scilicet, cujus est Relatum: est enim pars Totius pars.

Est ergo pars corpus Corporis, & quidem minus majoris: Totum enim majus suâ parte.

Nec omne majoris corporis minus corpus pars est; Sed illud tantùm, quo completur majus, illa quippe pars tantùm est, quâ deficiente incompletum est reliquum, nec proinde Totum.

Quænam inter partes non numeranda.

IX. Atque ex hac partis Naturalis explicatâ definitione facilè patet, quænam sint in humano corpore, quibus inter partes concedendus locus, quibus contrà denegandus.

Excluduntur autem è partium Numero, quæcumque circumscriptionem, & determinationem in primâ conformatione non accepeperunt, ut sunt humores omnes, calculi, vermes, excrementa varia, &c.

Quænam verò numeranda.

X. Pro partibus verò habebuntur, quæ & circumscripta sunt, aliquamque proinde consistentiam habent, &, cùm deficiunt, relinquunt incompletum Corpus reliquum. Tales sunt pinguedo, cuticula, capilli, ungues, &c. Nam licet

 uno

uno aut altero duntaxat deficiente capillo, reliquum corpus non judicatur confestim incompletum, ubi tamen notabilis eorum deest copia, vel sensuum judicio pro incompleto habetur corpus, cui ideò complendo ita sedulò student ii, quibus & sanitas & ornatus imprimis curæ sunt.

Vitam in parte non requiri.

XI. Requirunt quidem plerique in parte vitam, verùm nullâ necessitate. Licet enim Vita Totius sit Affectio, non tamen necessariò & singularum partium erit seorsim. Sic Visio totius quidem Affectio est, at non singularum partium seorsim consideratarum, sed oculorum tantùm. Adde quod vel ipsi capilli, quibus omnium facillimè carere possumus, quosque minimè partes esse volunt, vivunt, cùm Sanguine nutriantur: Cujus rei locuples documentum nobis præbet Polonica plica, in quo affectu exstillare ex resectis capillis Sanguinem, quis ignorat? Quòd si exstillet, ut exstillat, eò affluat Sanguis necesse; at cui bono, nisi ut eo nutriantur capilli? Cùm autem sine vitâ nulla fiat secundùm ipsos nutritio, vivent vel ipsis invitis capilli.

Plica Polonica.

Artificialis pars quænam.

XII. Atque hæc de Parte Naturali. Artificialis pars est id omne quod à reliquo corpore resecatur, sive Naturalis pars sit, sive ejus tantùm portio.

Naturalis partis divisio. Similaris quid.

XIII. Partem Naturalem dividere solent Medici in Similarem & Dissimilarem.

XIV. Similaris pars est, cujus vel minimæ partes artificiales omnes, ejusdem sunt inter sese Naturæ, & Substantiæ. Ejusmodi est Os, Cartilago, Membrana, Cutis, &c.

Dissimilaris quid.

XV. Dissimilaris contrà, quæ in diversæ naturæ, & substantiæ partes arte potest dissecari. Talis est musculus, in quo reperiuntur, & ab invicem separari possunt, (præter venas & arterias, quæ ad musculi, quâ musculus est, constitutionem non concurrunt) caro, fibræ, membrana. Atque ita composita est ex similaribus partibus pars dissimilaris.

Partes cur organa dicantur.

XVI. Cùm autem in Vivente corpore nihil sit otiosum, sed partes singulæ, ut in Republicâ bene constitutâ, tum privato bono laborent, tum publico, sciendum partes, quatenus in functione versantur publicâ, organa dici, partesve organicas, sive similares sint, ut cutis, Tactûs, sive dissimilares, ut musculus animalis Motûs organum.

Partium Dissimilarium singulas partes sua propria habere munia. In iis alias primas tenere.

XVII. Quando à dissimilari parte constituitur organon, concurrunt quidem ad functionem obeundam partes ejus omnes, propria tamen munia habent singulæ.

XVIII. Et 1°. quidem aliæ primas tenent, ut in oculo non humor Crystallinus, quem transeunt, sed Tunica retina, in quâ species sistuntur.

Alias Functionem juvare.

XIX. 2°. Aliæ Functionem juvant, ut cornea tunica, tresque humores quorum ope transmissæ species, variè infringuntur. Musculi autem oculi non faciunt ad visionem absolutè, sed ad plurium rerum visionem, quatenus scilicet in objecta varia oculum quaquaversùm contorquent.

Alias non juvare, nisi aliquatenus.

XX. 3°. Aliæ non juvant quidem, nisi quatenus sine ipsis non fit actio, ut fortè processus cilares, quatenus scilicet obscuritatem in oculo creent, sine quâ nullam permanere omninò necessariam specierum picturam documentum est magisterium opticum, nisi enim obscurum fuerit cubiculum dissipantur species nec videntur.

Huc non referendus Nervus opticus, utpote qui nec oculi pars est, nec aliquid facit ad visionem, quæ hic pictura tantùm est objecti in retinâ Tunicâ repræsentata.

Aliâs Actionem conservare.

XXI. Adduntur 4°. Partes actionem conservantes, talesque dicuntur esse palpebræ, quæ non tàm visionem conservant, quàm oculum visionis organum, nisi quis velit palpebras magnam lucem arcere ab oculis, dum connivent, sicque conservare visionem, quod munus pupillæ est, & meliori jure, cùm organi pars sit, secus ac palpebræ.

Primariæ parti Functionem, reliquis usum tribui.

XXII. Atque Primariæ quidem parti Functio ipsa vulgò tribuitur, reliquis usus tantùm, quem præcipuè in obeundâ suâ functione præbeant. Cùm autem in omni etiam dissimilari parte, in quâ fit aliqua actio, non reperiantur semper partium illarum diversa genera, factum est ut rarò illa functionis & usûs distinctio observetur, sed passim promiscuè usurpentur. Quæ confusio ita plurimos confudit, ut nullum fortè reperias, qui quid functio, ususve propriè sit, definiat.

Functio, & Usus qui differant.

XXIII. Malim proinde Functionem toti organo, Usum vero partibus singulis, etiam præcipuè adscribere.

Functionis definitio.

XXIV. Atque in hac acceptione, *Functionem seu Actionem* licet definire, *quod sit Mutatio in Organo facta ob propriam ipsius aptitudinem.*

Et genus quidem Functionis statuimus *Mutationem*, cùm citra Mutationem nulla fiat in corpore functio.

In differentiâ dicimus 1°. Eam fieri *in Organo*, ut ostendamus non determinatam partem, sed universum corpus respicere functionem.

2°. *Ob propriam Organi aptitudinem*; ut doceamus & diversas esse in corpore Functiones, & in unoquoque quærendam causam cur hæc potiùs, quàm illa fiat in ipso functio. Eam autem *Aptitudinis* nomine designamus, cùm sic Naturalis

ralis organi potentia, per quam naturâ suâ aptum est ad agendum vel patiendum, qualitasque adeò sensibus non obvia, nec proinde calor aut frigus, aliave patibilis qualitas, cujus ratione subjectum passionem tantùm efficit in sensu, nec agit immutativè, sed duntaxat repræsentativè: cujusque ideò actio in id tantùm dirigitur utiliter, quod, & quà sensu pollet, non autem in res sensu carentes.

Functio duplex. XXV. Functio autem omnis vel Activa est vel Passiva.

Activa. XXVI. Activa, quæ fit ab organo, ut Motus à Musculo.

Passiva. XXVII. Passiva, quæ fit in organum, ut visio, seu pictura objectorum in oculi tunicam retinam.

Quibus & illa addi debet, quæ fit tantùm in organo, ut Chylificatio in Ventriculo.

Usus quid. XXVIII. Usus autem nobis nihil aliud est, quàm singularum dissimilaris Organi partium, ad functionem obeundam officium, & munus. Sic Tunicæ Retinæ in Visione usus seu officium est sistere Species, Humorum trium easdem transmittere, & infringere, &c.

Utilitas quid. XXIX. Præter hunc partium in edendis Functionibus usum, fit & alterius usûs à Medicis Mentio, qui magis propriè utilitas vocari possit, sic Cuticulæ hæc utilitas est, ut impediat humoris roridi è cute effluxum: Sic oculis utiles sunt palpebræ, dum ab externis injuriis eos tuentur.

Functionum aliæ principes, aliæ ministræ. Principes tres Naturalis, Vitalis, Animalis. Earum organa. XXX. Solent præterea cum Organis suis Functiones vulgò dividi in Principes & Ministras. Medici cum Galeno tres numerant Principes, Naturalem, Vitalem, & Animalem, singulisque præcipuas suas assignant sedes, seu Organa, Naturali quidem, Hepar; Vitali cor; Animali Cerebrum. Philosophi autem plerique cum Aristotele Vitalem à Naturali non distinguunt, eamque volunt in corde præsidere. Quibus & nos accedimus, utpote qui ex Circulari Sanguinis Motu sumus edocti, Sanguinem præparari tantùm in hepate, perfici demum in corde, à quo per Arterias in Universum derivatur Corpus, cui ubi prospexit per venas ad cor refluit, ibidem denuò elaborandus. Naturali proinde Functioni organum præcipuum tribuimus Cor, Animali Cerebrum relinquimus.

Cordi quænam partes ministrant. XXXI. Cordi ministrant reliqua Thoracis & Abdominis Organa, & fortè ipsum quoque Cerebrum; cui cùm Cor Materiam Animalium Spirituum subministret Cerebro inservient omnia. Nec mirum est ministras sibi esse mutuò has partes principes, cùm corpus non tam sit instar Horologii, in quo una pars reliquas regit omnes, quàm instar Reipublicæ, in quâ qui cæterorum videntur principes, eorundem ministri verè sunt. Idem planè in Corpore nostro, utpote Microcosmo experimur.

XXXII. Atque ita egimus hactenus de Corporis humani partium essentiâ, differentiis, affectionibus, adeóque principatu: restat ut de earundem ortu quædam addamus, ubi & Materia, ex quâ, & ordo, quo formantur, perficiunturque & incrementum capiunt, considerabuntur. Et Materiam quidem, ex quâ tum formatur, cùm perficitur universum corpus; statuimus solum semen, ex quâ verò nutritur & incrementum capit, Maternum Sanguinem, quod abunde testatur pullorum generatio. Hos enim ex solo albumine, tanquam semine, partium omnium & conformationem & perfectionem nancisci: Vitellum autem Materni Sanguinis, & lactis vicem gerentem, etiam post exclusionem integrum in eorum abdomine reperiri docet experientia, cuique obvia, & Harvejo lib. sui de Cordis Motu cap. 16. annotata. Ad horum autem pullorum instar cæterorum Animalium, hominisque adeò corpus ex solo semine construi probabilissimum est, cum diversitatis nulla occurrat ratio, reperianturque quotidie summè exiles fœtus, in quibus partium omnium miranda occurrit perfectio. Corporis Materia.

XXXIII. Ponuntur autem simul partium omnium rudimenta, quod canis fœminæ nuper impraegnatæ dissectione confirmat Bartholinus in Controvers. Anatom. de Part. earumque fact. & Function. Quæst. 9. Docet enim in ejus Utero non tantùm tres veluti Bullulas, Cerebri, Cordis & Hepatis: sed & quibus illæ nexæ sunt, filamenta innumera, exactiùs examinanti offerri tenuia, candida, quaquaversùm exporrecta, arteriarum, venarum, nervorum, &c. rudimenta. Ejus conformationis ordo.

XXXIV. Ut autem omnes partes simul inchoantur, sic & quodammodò perficiuntur, quod pullorum generatio arguit; in eo tamen videntur reliqua, quæ in utero Materno Sanguine utuntur, differre, quòd imperfectior sit illorum perfectio ob incrementum, quod aliæ partes majus accipiunt ante alias, & illæ quidem prius, quæ ad vitam maximè sunt necessariæ, quarumque opera plurimum opus habet in utero fœtus. Sic observatum est quandoque ab Harvejo, ut citato loco refert, in humano fœtu membra omnia perfectè delineata, ipsaque genitalia distincta fuisse, vixdum positis Hepatis rudimentis; quod intelligo de Hepatis parenchymate, cujus cùm nulla sit in fœtu, optimum à Ma-

à Matre Sanguinem accipiente, necessitas, mirum non est si tardiùs augeatur, potuit tamen etiam in illo abortivo fœtu illud fuisse contra Naturam.

Corporis divisio respectu Artificialis dissectionis. XXXV. Atque hæc de Anatomes subjecto in se considerato dicta sufficiant, quod quatenus artificialem sui spectat dissectionem, commodissimè ab artificibus in tres ventres, superiorem, seu Caput, medium seu Thoracem, & infimum seu Abdomen, duplicesque dividitur artus, superiores, manus, inferiores, pedes.

Corporis distributio in tres regiones. XXXVI. Coronidis loco hoc addere libet, posito circulari Sanguinis Motu, evanescere Corporis in tres regiones secundùm portæ & cavæ venæ majores, capillaresque ramos distributionem: neque enim per venas fit ullus humorum ad Intestina motus, sed tantùm per arterias: Nec tamen ideò perit purgantium in blanda, mediocria, & vehementia partitio; *Purgantium divisio.* quin potiùs, quod quotidiè testatur Experientia, hoc motu admisso redditur manifestius, cur scilicet blandis sæpè purgantibus educantur è distantibus partibus pravi humores; quia scilicet purgantium vis unà cum Sanguine per arterias in universum defertur corpus, unde peccantes Succos cum refluente Sanguine per venas secum reducit versùs cor, à quo præcipitantur ad arterias mesenterii, sicque per alvum aut os excluduntur: Hinc etiam dari potest ratio, cur sæpè protrahatur purgatio, aut nulla sequatur, cur moveantur, non semper emoveantur pravi humores & similia plura.

LIBER I.

DE INFIMO VENTRE.

Sectionis initium unde. I. AB Infimo Ventre, utpote Excrementorum aptissimi putredinis Fomitis Sentinâ, Sectionis & Doctrinæ initium facere solent Anatomici.

Abdomen à Thorace & pedibus qui dirimatur. II. Hunc, Abdomen vulgò dictum, à Thorace dirimit Diaphragma, à pedibus ossa Coxendicis.

Distinguitur in tres regiones. III. Distinguitur commodissimè in Regiones tres, superiorem, mediam, & inferiorem.

Superior Epigastrium. IV. In Superiore, Epigastrium dictâ, duobus supra Umbilicum transversis digitis desinente, considerantur, & in utroque latere Hypochondria; eæ scilicet Epigastrii partes, quæ sub notharum Costarum cartilaginibus continentur; & in horum medio ventriculi Regio, Epigastrium, generis nomine simpliciter dicta.

Media Umbilicalis. V. In Mediâ, Umbilicalis appellatâ, Abdominis regione, duobus supra, totidemque infra Umbilicum transversis digitis protensâ, spectantur itidem tres partes, Laterales scilicet, Lumbares vocatæ, & Media Mesomphalium, quòd in ejus medio sit Umbilicus.

Inferior Hypogastrium. VI. Inferior Abdominis Regio, quæ Hypogastrium dicitur, & duobus transversis digitis infra Umbilicum terminatur, partes laterales habet, Ilia, ab Ileo Intestino plurimùm ibi contento, indigitatas, & mediam quæ generis appellatione gaudet, & Hypogastrium absolutè nuncupatur.

Aliæ præterea in abdomine partes. Inguina. Pubes. Pudenda. VII. Occurrunt præterea in Abdominis pedumque limitibus partes tres, hîc tractari solitæ. Harum laterales sunt inguina, in femoris ad abdomen flexurâ; Media pubes dicitur, pars supra pudenda proxima & pilosa, quo loco pubis inde dicta ossa concurrunt, huic subsunt in utroque sexu pudenda.

Abdominis partes. VIII. Ut in Regiones distinguitur, sic Abdomen in suas dividitur partes; easque vel continentes, cavitatemque formantes, vel intra cavitatem contentas.

Continentes. IX. Continentes vel reliquo Corpori & Abdomini sunt Communes, vel huic propriæ.

Communes. X. Communes sunt Cuticula, cutis, pinguedo cum suâ Membranâ, & panniculus Carnosus; Membrana autem musculorum communis eorundem pars est.

Propriæ. XI. Propriæ sunt Musculi Abdominis dicti, & Peritonæum.

Contentæ. XII. Contentæ in Abdomine partes vel Individui Conservationem per nutritionem: vel Speciei propagationem per generationem dicatæ sunt.

Nutritioni Inservientes. XIII. Nutritioni inserviunt, quæ circa alimentorum Chylosin & Sanguificationem sunt occupatæ, ut Ventriculus, Hepar, &c.

Generationi inservientes. XIV. Ad Generationem quæ faciunt partes vel Viriles sunt, vel Muliebres.

Viriles. XV. Viriles sunt Vasa præparantia, deferentia, testes, penis, &c.

XVI.

Muliebres XVI. Muliebres sunt Vasa Spermatica, testes, uterus, &c.

XVII. Quò referuntur vasa Umbilicalia, foetus Membranæ, uteri placenta, &c. Quibus, dum generatur inque utero est homo, opus habet. Et de singulis ordine.

CAPUT I.

De Cuticulâ.

Cuticulæ descriptio. I. CUticula est Pars similaris, tenuis, albicans, pellucida, Cuti ubique cohærens, ipsamque tegens.

Materia. II. Generatur cuticula cum cæteris Corporis partibus ex semine, Regeneratur, Nutritur, & augescit ex Sanguine, quem exstillantem Roris instar à cute accepit.

Eam à partibus non excludi. III. Quæ Cuticulæ regeneratio, eam ex partium numero non excludit, cùm non tantùm in serpentum exuviis, cervorumque Cornibus idem accidat, sed in ipsis dentibus humanis, quos, postquam exciderunt, iterum generari, quis non videt?

Ejus Utilitates duæ. IV. Functionem nullam habere videtur Cuticula, cujus duæ sunt Utilitates. 1ª. Humoris roridi è Cute effluxum impedire; unde eâdem attritu, vesiculis, aliâve ratione à Cute remotâ, continuò madescit Cutis. 2ª. Cutim ab Aëris, acriumque omnium inclementiâ tueri, unde eâ ablatâ molestissimus Cuti est aër, frigidior imprimis, ut & acria omnia.

Pelluciditas. V. Pellucida est, unde, qui ipsi insunt Colores, per ipsam lucent, qui & cernuntur.

CAPUT II.

De Cute.

Cutis Descriptio. I. CUtis est pars similaris, crassa, albicans, subpellucida, corpus reliquum undique ambiens, Tactu prædita.

Materia. II. Generatur ex Semine: Nutritur, augescit, & læsa consolidescit ex Sanguine, quem per arterias accipit, venasque ideò habet, quin ex eodem Sanguine in Cutis ablatæ locum fit Cicatrix, cujus ope coalescunt cutis læsæ labia, non tamen semper, cùm etiam sine cicatrice uniantur denuò, quod non tantùm in pueris accidit, sed adultis quoque, quod non ita pridem in me sum expertus: Novaculâ enim duos digitos ad os usque læsi; imposito autem emplastro stichtico intra viginti quatuor horas in totum curatum est utrumque vulnus, & ita quidem ut cicatricem & læsionis locum adhuc quæram: Erat nihilominùs vulnus alterum supra medii digiti cum Metacarpo articulationem.

Functio. III. Functio Cutis Tactus est: quo Sola Cutis propriè prædita est, unde & nervos accepit: Est autem in quibusdam Cutis partibus tenerioribus acutior Tactus, quàm in aliis magis callosis.

Utilitates tres. IV. Cutis Utilitas. 1ª. Est Corpus reliquum tegere, & ab externis injuriis tueri.

V. 2ª. Est sudori per suos poros exitum præbere, & Medicamentis foris applicatis ingressum.

VI. 3ª. Pilis firmamento esse.

CAPUT III.

De Pinguedine.

Pinguedinis descriptio. I. PInguedo est pars similaris, albicans, mollis, oleaginosa.

Materia. II. Generari videtur ex Semine. Nutritur autem, & incrementum sumit ab oleosâ sanguinis parte, unde ubique ferè venas & arterias comitatur, illisque accrescit.

Formatio. III. Exsudat quasi in minima distractus ab interno igne oleosus Sanguis, & vasorum Tunicas pervadit; à circumjacentibus autem Membranis magis densis sistitur; ubi abeunte in auras igne, Spiritus acidi sibi admisti beneficio concrescit.

Diversitas. IV. Reperitur autem alia mollior alia durior, ob admisti Spiritus majorem, minoremve copiam, & activitatem.

Cur ejus plurimum in Tabe consumatur. V. Consumi in Tabe plurimum, nunquam in totum pinguedinem, non mirum, cùm sit conveniens interni Ignis pabulum; quo dum in Tabe destituitur Ignis, pinguedinem depopulatur, novaque in absumtæ locum non reponitur.

VI.

Utilitates tres.

VI. Hæc ergo 1ª. est Pinguedinis Utilitas, Internum Ignem, adeóque vitam, in summâ inediâ aliquandiu sustinere.

VII. 2ª. Ejusdem subitum effluxum cohibere, sicque Coctioni inservire.

VIII. 3ª. Frigori externo, neutiquam Calori ingressum impedire, & sic contra Aëris frigidi inclementiam interiora tueri.

COROLLARIUM.

Cùm Sanguis Arteriosus interno igne sit quasi turgidus, eâ etiam fortè de causâ duplici donatæ sunt Arteriæ Tunicâ, ne per simplicem pars sanguinis oleosa nimium emanaret, cujus nullus erat in venis & extremis arteriis metus, imminuta tractu Viarum Ignis & copiâ, & Activitate. Cur Arteriæ duplici donatæ sint Tunicâ.

CAPUT IV.

De Membranis in genere, Membranâ Carnosâ, & Musculorum propriâ.

Membranæ à Tunicâ distinctio.

I. MEmbrana aliàs cum Tunicâ confunditur, aliàs ab eâ distinguitur, & tum Tunica ferè pars est dissimilaris, Membrana similaris. Meninges autem propriè vocantur binæ Cerebri Membranæ.

Ejus Descriptio.

II. Est ergò Membrana pars similaris, tenuis, pellucida, partes ab invicem distinguens, easve simul connectens & firmans.

Functio.

III. Membranarum Functio Tactus creditur, licet molesta tantùm in Membranis sentiantur, nec objectis externis pateant, de quo accuratiùs infrà.

Utilitates duæ.

IV. Earundem 1ª. Utilitas est partes diversas ab invicem distinguere, unde omnes ferè Corporis partes Membranâ donatæ sunt.

V. 2ª. Partes simul connectendo, easdem in determinato cuique loco firmare, ut evitetur confusio.

Ab ejus natura

VI. A Membranæ natura desciscit Carnosa Membrana, seu panniculus Carnosus, & musculis accedit. Cujus adeò ope universam Cutim movent Bruta, quibus & cuti subest; in homine autem interponitur fere ubique cuti & huic Membranæ pinguedo, præterquam in paucis partibus mobili cute præditis, ut in fronte & quorundam integro capite, rarius in aliis locis. quomodò desciscat Membrana Carnosa, seu panniculus carnosus.

VII. Est ergo Panniculi Carnosi in Brutis & hominum fronte, præter Tactum functio eadem, quæ Musculorum, fibrarum scilicet suarum Contractio. Panniculi Carnosi functio.

VIII. Et hujus Functionis utilitas est Cutis, cui inseritur, Motus. Utilitas.

IX. Panniculi autem ipsius Utilitas est, Musculos à pinguedine secludere.

X. De Membranâ Musculorum propriâ sequenti agetur capite, cum Musculi pars sit.

CAPUT V.

De Musculis in genere.

Musculi descriptio.

I. MUsculus est Pars dissimilaris, motûs Animalis organum.

II. Dissimilaris pars est, constat enim fibris, carne, & Membranâ.

Fibræ duplices.

III. Fibræ vel dispersæ sunt, vel in unum coactæ.

Dispersæ, & quidem diversimodè.

IV. Dispersæ sunt vel per totum musculi ductum, ut in Sphincteribus; vel in Medio tantùm, ut in plerisque artuum Musculis; vel in extremis tantùm, ut in Diaphragmate; vel in alterâ tantùm parte, ut in Pyramidalibus; vel mixtim, ut mox dispersæ sint, mox iterum unitæ, ut in musculis abdominis rectis. Nullius musculi fibræ ubique unitæ sunt.

Musculorum ob-

V. Musculi oblongi, quorum fibræ in Medio dispersæ, in utroque extremo sunt unitæ, in tres partes dividi solent; principium sive caput musculi, illud scilicet extremum, cui inseritur Nervus: finem seu Caudam, oppositum scilicet extremum: & Medium seu Ventrem, quo loco dispersis fibris intertexta est Caro, quæ in extremis nulla. Plerisque Caput Ligamentum; Cauda verò musculi Tendo vocari solet. longorum partes tres.

VI. Musculi Functio est Partium variarum Motio. Musculi Functio.

VII. Partes autem aliæ, dum à Musculis moventur, ad se invicem trahuntur, ut sternum & pubis ossa per musculos abdominis rectos; aliæ flectuntur & vicissim extenduntur, ut Brachii & Cubiti ossa; aliæ propelluntur, ut abdominis visce- Partium motio quot modis fiat.

viscera, per suos musculos, & Diaphragma; aliæ constringuntur; ut Vesicæ cervix per Sphincterem.

Musculi contractio. Quid sit. VIII. Ut ita moveat partes Musculus contrahitur.

IX. Estque nihil aliud Musculi contractio, quàm ejus fibrarum Animali Spiritu turgidarum distensio, & hinc ejus abbreviatio.

Animalis spiritûs affluxus ad fibras à triplici causa. X. Affluit ad Musculi fibras Animalis Spiritus per Nervos, & quidem vel jubente voluntate, vel ob irritationem naturalem, præternaturalemve. Hinc variæ pendent Animalis motus differentiæ, Voluntarii, Naturalis, Præternaturalis. Unde motus triplex.

Musculi remissio. XI. Cessante irritatione, aut Voluntatis imperio, remititit Musculi Contractio, etiam non agente musculo opposito.

Ejus præcipua pars Fibræ: quibus inserviunt Caro & Membrana. XII. Præcipua in Musculo pars sunt Fibræ: quibus in functione suâ inserviunt, Caro, & Membrana; illa quidem, dum tumentibus fibris locum facit suâ mollitie: hæc verò dum easdem continet, & in extremis firmat, ut validior fiat motus.

CAPUT VI.

De Musculis Abdominis.

Musculorum Abdominis numerus. Eorum functiones. I. IN Abdomine Semper octo, quandoque decem reperiuntur Musculi.

II. Rectorum Musculorum (quos unum par tantùm constituere inter alia & hoc videtur arguere, quòd in Canibus Simiisque Sternum supergredientes nullas habeant intersectiones) propria Functio videtur Sterni ad ossa pubis Attractio, Transversorum, partium in Abdomine contentarum compressio; Obliquorum, mixta ex costarum detractione, & Abdominis compressione.

Eorum Utilitates duæ. III. Duplex autem est harum Functionum Utilitas, & Exspirationis, & contentorum in Vesicâ, Intestinis, ac Utero exclusionis promotio.

CAPUT VII.

De Peritonæo.

Peritonæi descriptio. I. PEritonæum est Membrana Cavitatem Abdominis proximè constituens, Visceraque omnia in eo contenta investiens.

Ejus Membrana duplex. II. Duplici Membranâ constitui Peritonæum docent processus ab exteriore constituti, ac in Viris seminaria vasa cum testibus complectentes; in quibus & hernia fit.

CAPUT VIII.

De Omento.

Omenti descriptio. I. OMentum est Membrana tenuissima, à Ventriculi fundo & colo in reliqua Intestina dependens Cavitatemque Aucuparii Marsupii formâ constituens.

Utilitas. II. Cùm plurimis vasis, Arteriis scilicet & Venis donatum sit Omentum, ac ex multiplici experientiâ constet repertum in ejus tum Cavitate, tum propriâ Substantiâ, non parùm sæpè incrassatâ, chronicorum Morborum fomitem, videtur ea esse omenti Utilitas, ut redundantes humores colligat, &, cùm possibile, iterum convenienti tempore per venas deponat.

CAPUT IX.

De Ventriculo.

Ventriculi descriptio. I. VEntriculus est Pars Dissimilaris, cava, Chylificationis officina.

Esse partem dissimilarem. II. Dissimilaris Pars est: Constat enim Membranis tribus, quarum extima communis

ipsi est, & cæteris Abdominis visceribus, Peritonæo continua. Media carnosa est, ac transversis donata Fibris: Intima rugosa est, glutinosa humiditate imbuta.

Habere cavitatem. III. Cavitatem habet insignem, ad Continendum cibum & potum, quem per sinistrum Orificium, Stomachus dictum, & OEsophago continuatum admittit; per dextrum autem seu Pylorum in Intestina emittit.

Ejus Materia Nutritionis. IV. Nutritur Sanguine per Arterias affluente, cujus reliquiæ per venas refluunt, etiam vas breve dictum, quod in Ramum splenicum desinit.

In eo Alimentum hærere, & mutari. V. Hæret aliquandiu in Ventriculo assumptum Alimentum, ibique in albicantem massam subviscidam fermentatur.

In quibus consistat Fermentatio. VI. Consistit autem Fermentatio in Mistionis, adeóque Naturalis partium Alimenti compagis solutione tali, ut à fæculentis educi queant succulentæ, Corporique Alendo aptæ.

Ventriculi Fermentum pro ætate diversum. VII. Hoc Chylificans Fermentum in recens natorum Vitulorum Ventriculis reperitur crassiusculum, diciturque Coagulum. Sensim autem minuitur, ac in Adultis Glutinis instar offenditur liquidiusculum, inter Ventriculi rugas hærens.

Quomodò continuò regeneretur. VIII. Miscetur per minima Alimenta; atque ex hujus reliquiis inter rugas ventriculi remanentibus regeneratur continuò hoc fermentum, Salivæ indesinenter ex ore in Ventriculum delabentis beneficio: non dissimili ratione, quâ Pistores ex fermentatæ panis massæ reliquiis, addito pauco sale, novum sibi parare solent fermentum. Unde & primum Chylificationis rudimentum in ore accipit Cibus à Salivâ, quam Salinæ Naturæ esse docet inter alia Ulcerum per eam Curatio. Chylificationis rudimentum à Salivâ.

Saliva ubi & unde generetur. Ejus effecta. IX. Generatur autem Saliva in Tonsillis, à defluente ex cerebri Ventriculis sero; quo in gravedine subsistente perit cum gustu appetitus; quin & difficiliùs tunc procedit Chylificatio, gravaturque facilè ab Alimento Ventriculus. Ubi verò Naturalem fluxum repetit, redit appetitus ac sæpè intenditur ob Acrimoniam, quam mora serum contraxit majorem: quæque itidem Salinæ naturæ esse arguit Salivam.

Serum unde oriatur. X. Ortum autem suum debere nobis videtur hoc serum Spirituum Animalium reliquiis: His enim maximè Spirituosis, & ut Chymici loqui amant Mercurialibus in Cerebro per Alkoholisationem summè depuratis, segregatur cum Aqua fixius Sal, quæ duo serum hoc constituunt. Sed de Spirituum Generatione postmodùm agemus suo loco.

Fermentationem adjuvare ignem internum. XI. Adjuvat hujus Chylificantis Fermenti operationem internus Ignis; ut panis Fermentationem externus.

Alimentum fermentatum per Pylorum ad intestina propelli. XII. Fermentatum Alimentum per Pylorum in Intestina deponitur, motu Ventriculi peristaltico, à transversis ejus fibris perfecto, ac in vivis sectionibus non rarò ad oculum apparente.

CAPUT X & XI.

De Intestinis.

Intestinorum descriptio. I. INtestina sunt Partes dissimilares fistulosæ; à Ventriculi Pyloro ad podicem usque per gyros productæ, mesenterio ac omento alligatæ, fermentati Alimenti Chylum ab alvi fæcibus in lacteas venas exprimentes, fœcesque per anum excludentes.

Esse partes Dissimilares. II. Dissimilares sunt Partes: Constant enim Membranâ triplici, extimâ à Peritonæo communi, ac duabus interioribus propriis, mediâ quidem carnosâ, fibrisque transversis donatâ, intimâ vero nervosâ, crustâ in tenuibus Intestinis præditâ.

Fistularum instar excavatæ. III. Fistularum instar excavata sunt Intestina, præsertim tenuia, quia transmittere tantùm debebant fermentatam Alimentorum massam: Crassa autem cellulas acceperunt, ut retineant ad tempus alvi fœces.

Eorum divisio. IV. Propriè enim & verè in duplicia Intestina dividitur tota eorum Fistula: In tenuia scilicet, & crassa, plurimùm inter se differentia. Et 1°. quidem meatûs sui amplitudine, quæ in tenuibus minor, in crassis major existit. 2°. Ejusdem meatûs interiori æqualitate, quæ in tenuibus tantùm, quam que tollunt crassorum cellulæ. 3°. Interiori crustâ, quæ in crassis nulla, in tenuibus autem spongiosa est, intimè eorum tunicæ adnata, coli instar aut panni, chylo ceu liquidiori fermentatorum Alimentorum parti transitum in lacteas venas concedens, crassiori, & fœculentæ denegans. Et differentia.

Intestina Tenuia. V. Tenuia autem à Pyloro Ventriculi orta in crassa implantantur, eorumque Cavitatem transverso penè digito penetrant, quam eorum partem pro valvulâ habent; ne cum arctatur, detur ex crassis in tenuia refluxus.

Eorum longitudo. VI. Hæc quia longissima sunt, quatuor scili-

cet,

situs, & connexio.

cet, & triginta Palmorum, variè in Abdominis cavitate convolvuntur; & ne implicarentur, mesenterio per totum ductum communi membranæ connectuntur.

Intestina Crassa. Eorum longitudo, situs, &c.

VII. Crassa verò ad Podicem usque protenduntur, decem ferè palmos longa; ad asservanda excrementa cellulis donata; in suo situ, quàm tenuia, magis firmata, ne, si libera forent, in unum locum facilè conglomerarentur, indurataque tum, & compacta excrementa damnum corpori crearent.

Appendix vermiformis.

VIII. Circa Tenuium in Crassa insertionem exporrigitur appendix ob similitudinem vermiformis dicta, cava, dubii usus.

Intestinorum Functio.

IX. Intestinorum Functio est, Chyli in lacteas venas expressio, fœcumque propulsio & expulsio.

Quomodò peragatur.

X. Id autem perficiunt Motu suo peristaltico per fibras suas transversas circulares; quibus sese contrahentibus angustatur intestinalis fistula, sicque contenta in ipsâ comprimuntur, ac propelluntur, quodque tenue, & liquidum, per tenuium intestinorum crustam in lacteas exprimitur, ac quasi colatur: unde & plurimæ in hæc inseruntur, paucissimæ in crassa.

Chyli à fœcibus separatio per Bilem.

XI. Promovet autem Chyli à fœcibus separationem Bilis ex suo folliculo in tenuia intestina, ubi gyros accipiunt, effusa, ac fermentatam Alimentorum massam fundens ac fluidam reddens.

Bilem non tantùm ad expulsionem Intestina irritare.

XII. Neque enim probabile est Bilem tantùm in intestina excerni, ut ipsâ ad expulsionem irritet. Nam 1°. in Naturali statu nulla sentitur ejus acrimonia ad irritationem necessaria. 2°. Præterquam quòd tum intestinorum motus semper inchoandus foret ab insertionis loco, sive ibi aliqua adhuc sive nulla contineretur Chyli portio; metus quoque 3°. foret, ne inquinaretur Bile alimentum fermentatum, si modò talis, qualis describitur, Naturæ sit Bilis; quam cùm 4°. in externis fundendi & liquandi vi pollere quotidiana nos doceat experientia, non sine ratione ipsi, quam tribuimus, facultas adscribi queat.

CAPUT XII.

De Mesenterio.

Mesenterii descriptio.

I. Mesenterium est Pars dissimilaris intestina colligans, vasaque ad ipsa delata fulciens.

Est pars Dissimilaris.

II. Dissimilaris Pars est: Constat enim duplici membranâ, pinguedine & glandulis.

Membranis intestina vincit.

III. Membranis Intestina vincit quasi & investit.

Pinguedine vasa fulcit.

IV. Pinguedine vasa fulcit, Nervos, Arterias, Venas vulgares & lacteas: unde in Macilentis brutis, ut canibus ibi tantùm pinguedine obsitum est mesenterium, ubi deferuntur vasa.

Pancreas Glandularum Mesenterii maxima.

V. Inter Mesenterii glandulas notabilis est, quæ omnium maxima in ejus centro reperitur, Pancreas Asellio dicta, in quam lacteæ venæ, de quibus suo loco, concurrunt.

Glandulas receptui humorum inservire.

VI. Inserviunt aliàs glandulæ receptui humorum crassorum, quos si attenuaverint, in Venas deponunt, ut aut Sanguini reliquo permisceantur iterum, ubi debellati, aut Sanguini tantùm confusi cum excrementis excludantur, ubi in Alimentum abire nequeunt: sin ipsos attenuare nequeant, eos tum coacervant; unde plurimi Chronici Morbi ortum ducunt.

CAPUT XIII.

De Pancreate.

Pancreatis descriptio.

I. Pancreas est Pars dissimilaris, glandulosa, mollis, foris rubea, intus albicans ad intestinum duodenum, venamque Portæ sita.

Utilitas.

II. Glandulis constat tenui membrana investitis, unde & eandem, quam reliquæ glandulæ, corpori præbet utilitatem: infercitur in Cacochymicis non rarò humoribus crassis pravis.

CAPUT XIV.

De Epate.

Epatis descriptio.

I. Epar est pars Dissimilaris Sanguificationis officina.

Est pars Dissimilaris.

II. Dissimilaris pars est; constat enim Venarum cavæ & Portæ, & fortè lactearum quo-

que Radicibus, Parenchymate, & membranâ.

Venæ Cava & Portæ quomodò per Epar porrigantur. III. Cavæ & Portæ propagines per universum Epar dispersæ osculis suis & Anastomosibus coëunt, præsertim circa medium, penetrat enim Cava Epatis gibbum seu convexam partem, Portæ autem vena simam seu Concavam.

Ductus ex Venâ Portæ in Cavam. IV. Hîc non prætereundus insignis ex Portæ venâ in Cavam penetrans ductus, magni procul dubio in obstructo hepate usus.

Lactearum Truncum in venam Portæ inseri. V. Cùm de Lactearum Trunco certi adhuc habeatur nihil, probabile nobis videtur, si non semper in ipsum hepatis parenchyma penetret, saltem in Portæ inseri, cùm non semel & Asellio & nobis visi sint ejus surculi Chylo turgentes ad hepar usque delati.

Parenchyma Cavæ & Portæ radicibus circumfusum. VI. Circumfusum est his cavæ & portæ Radicibus Sanguini concreto non absimile parenchyma rubicundum & molle.

Ejus Membrana. VII. Hoc investit Membrana tenuis, à Peritonæo orta.

Hepatis Functio Sanguificatio. VIII. Quæ in Hepate fit Functio Sanguificatio dicitur: Chyli scilicet per Lacteas venas affluentis in Sanguinem mutatio.

Quomodò peragatur. IX. Sanguificationem autem sequenti modo se habere judicamus: Chylus in Portæ venæ Radices effunditur, refluentique sanguini miscetur, cum ipso digeritur sicque in sanguinem abit.

Sanguinem in Liene. X. Præcipuas autem hîc sanguini à Liene refluenti tribuimus, quem suo loco dicemus in liene circulari quasi, & plus quàm perfici: cujus adeò ope breviori temporis spatio in Sanguinem vertitur Chylus; solâ digestione, at longiore morâ in Sanguinem abiturus. Sic testatur Guidius de la Brosse, mutasse se sola digestione panem vinumque simul mista, primò in Materiam Chylo similem, albicantem, hinc Sanguinis instar rubentem, denique ad Carnis modum incrassatam. Sic in Essentiarum Chymicarum præparatione, solemus crudiori Materiæ perfectam essentiam miscere, simulque digerere, unde sæpè tantùm intra octiduum proficimus, quantùm vix bimestri spatio, citra illam mistionem proficeremus. plusquàm perfici.

Bilem Sanguinem crassiorem, in Portæ venam refluum, attenuare, & Sanguificationem promovere. XI. Cùm autem non tantùm à Liene, ubi ulteriùs elaborari Sanguinem diximus, sed & à reliquorum Abdominis Viscerum nutritione refluat in Portæ venam Sanguis, qui crassior existit, quàm ut commodè tenues Portæ Cavæque radices pervadere queat Bilis, fundendi, crassaque dissolvendi & liquandi vi Prædita, ex suo folliculo per innumeros surculos in portæ venæ radices, quas comitantur, affluit, quæ Sanguinem incrassatum attenuet, reddatque fluxilem; & fortè intimiorem Chyli & Sanguinis permistionem promoveat.

Hanc digestionem Parenchyma Hepatis promovere. XII. Adjuvat hanc digestionem Parenchyma Hepatis, in quod ut in M. B. immerguntur dictarum venarum radices.

Sanguinem ultimò in corde perfici. XIII. Ultimum tamen sui complementum in Corde accipere Sanguinem, ibique quasi destillari proximo dicemus libro.

Caput XV.

De Bilis Vesiculâ.

Vesiculæ Bilariæ descriptio. I. Vesica Bilaria est Pars dissimilaris, membranea, cava, pyriformis, cavæ Hepatis parti impressa, Bilem in se generatam continens, & partim in Intestina per meatum Bilarium ad fermentatæ Alimentorum massæ solutionem; partim in Hepar Portæque venæ Radices per infinitos surculos ad refluentis à partibus abdominis per venas Sanguinis crassioris attenuationem expellens.

Est pars dissimilaris. II. Dissimilaris Pars est: Constat enim Membranâ duplici, exteriore communi à Peritonæo, quâ scilicet extra hepar protuberat; interiore propriâ, crassiore, validâ, fibrosâ; unde & excernit Bilem.

Ejus cavitas varia. III. Cavitas ejus pro Bilis quantitate varia est.

Ejus Figura. IV. Figura ejus est Pyriformis; à fundo scilicet ampliore sensim in angustiam seu cervicem rugosam arctata.

Situs. V. Sita est in parte Hepatis simâ, quò suam commodiùs obiret functionem.

Functio Bilis generatio ex Sanguine. VI. Est autem Vesiculæ hujus Functio, Bilis generatio, quæ fieri videtur ex Sanguinis parte biliosiore Bili in ejus cavitate admixtâ, ibidemque in Bilem fermentatâ.

Eam habere Arterias. VII. Habet enim hæc Vesicula arterias, & ad sui Nutritionem, & ad Bilis generationem Sanguinem advehentes.

Et Nervulum. VIII. Habet eadem & Nervulum, in emaciatis magis conspicuum, & ad sensum, & ad motum expulsivum.

Bilis quomodò excernatur. IX. Excernit siquidem suam Bilem obliquo ductu in Bilarium inde dictum Meatum, partim in Intestina, partim in Hepar tendentem.

X.

In intestinis quid producat. X. Quæ in Intestina propellitur Bilis Fermentatam Alimentorum Massam, ad faciliorem Chyli expressionem dissolvit.

Quid in Hepate. XI. Quæ verò in Hepar defertur, per infinitos surculos Portæ Radicibus insertos in easdem infunditur, Sanguinemque ab omnibus Abdominis partibus per Portæ venam redeuntem crassiorem attenuat, ut Cavæ Portæque angustas Radices pervadere queat, & fortè Chyli Sanguinisque promovet permistionem.

XII. Rarus in Ventriculum fertur ex Bilario Meatu surculus, unde Bilis Vomitus sequitur. Rarus ad Ventriculum surculus.

CAPUT XVI.

De Liene.

Lienis descriptio. I. LIen est Pars dissimilaris, magnitudinis & Figuræ variæ, Sanguinem quodammodò plus quàm perficiens ad faciliorem Chyli in Sanguinem mutationem.

Est Pars dissimilaris. II. Dissimilaris Pars est: Constat enim plurimis arteriis, venisque, Parenchymate, & Membranâ.

Ejus Functio. III. Functionem Lienis statuimus Sanguinis in ejus vasis ulteriorem elaborationem, & Circulationem, unde plusquàm perficitur quasi Sanguis, quem per Arterias tantùm admittit, per venas iterum emittit, etiam per malè descriptum à multis vas breve, quod à Ramo Splenico in lienem ventriculumque divaricato constitui nos docuit Autopsia.

Sanguinis Motus ad Lienem. IV. Motum autem Sanguinis ad Lienem per Arterias, à Liene verò per Venas esse, instituta in vivis ligatura abunde probat: Tum enim intumescunt Arteriæ à Corde; venæ verò à Liene versus ligaturam, quæ ultra ligaturam inaniuntur.

V. Atque hanc unam Ligaturam cæteras omnes de Lienis usu opiniones satis superque refutare arbitramur; in quibus proinde non est quòd ampliùs immoremur.

VI. Non frustrà in Liene elaboratur sanguis, quem superiùs diximus promovere plurimùm chyli sanguificationem, non nisi longiori tempore absolvendam. Atque hoc sensu vera sunt, quæ pro Lienis sanguificatione adduci solent argumenta à Praxi desumta.

CAPUT XVII.

De Renibus.

Renum descriptio. I. REnes sunt Partes dissimilares, serum à sanguine segregantes.

Eorum Functio. II. Accipiunt autem per Emulgentes arterias sanguinem, quem à sero repurgatum, & à sui Nutritione residuum per venas, malè proinde emulgentes dictas, in cavam refundunt.

Seri colatio quâ fiat. III. Colatur quasi hoc serum per Carunculas Renum parenchymati immersas in pelvim; quam constituunt Ureteres in Renum cavo sese expandentes.

CAPUT XVIII.

De Capsulis Atrabilariis.

Capsularum Atrabilariarum descriptio. I. CApsulæ Atrabilariæ sunt glandulæ binæ, variæ figuræ, cavæ, colore flavo fœdo, ad Cavæ venæ latera supra renes sitæ, vasis affixæ, sæpè vacuæ; ejusdem cum cæteris glandulis Utilitatis.

CAPUT XIX.

De Ureteribus.

Ureterum descriptio. I. UReteres sunt Partes dissimilares, fistulosæ, renibus, & Vesicæ insertæ, in hanc serum ab illis advehentes.

Esse Partes dissimilares. II. Dissimilares sunt partes; constant enim Membranâ duplici, externâ communi à peritonæo,

tonæo, internâ propriâ, renum pelvi, & vesicæ tunicæ interiori continuâ & simili.

Earum Functio. III. Colatum in pelvim serum deferunt in Vesicam, cujus cavitatem antequam penetrant, inter tunicam ejus interiorem & excretivum Musculum ad transversi digiti longitudinem protenduntur. Unde non datur Urinæ regressus. Inseruntur autem in partem vesicæ posticam non procul à cervice.

CAPUT XX.

De Vesicâ Urinariâ.

Vesicæ Urinariæ descriptio. I. VEsica Urinaria est Pars dissimilaris ad pubis ossa inter peritonæi duplicaturam sita, cava, urinæ receptaculum.

Est Pars dissimilaris. II. Dissimilaris pars est, Constat enim Membranâ duplici, exteriore à Peritonæo, interiore propriâ, quæ absente Urinâ rugosa est: & duobus Musculis, altero excretivo totam vesicam Ambiente inter geminas ejus Membranas; altero sphinctere, collum ejus fibris suis circularibus amplectente.

III. Urinam ex allabente per Ureteres sero ortam continet hæc vesica, arctatâ per sphincterem ejus cervice: eamque voluntariè excernit per Excretivum inde dictum musculum cavitatem ipsius undique constringentem. Ejus Functio.

CAPUT XXI.

De Vasis Spermaticis Virilibus præparantibus.

Vasa Spermatica virilia præparantia quænam. I. PRo Vasis Spermaticis vulgò habentur duæ Venæ totidemque Arteriæ, Spermaticæ inde dictæ; ex Circulari tamen Sanguinis motu arteriis tantùm id muneris tribui potest, cùm venæ Sanguini referendo sint dicatæ, unde & plurimis donatæ sunt valvulis, Sanguinis motum testes versùs impedientibus.

II. Inseruntur hæc Vasa partim in testes, partim in Epididymidas, quò antequam perveniant sinuoso feruntur ductu, membranâ tenui firmata. Eorum insertio.

CAPUT XXII.

De Testibus.

Testium descriptio. I. TEstes sunt Partes dissimilares, seminis generationi dicati.

Substantia. II. Constant autem Substantiâ albâ, Spongiosâ membranæ validæ involutâ.

An in iis Semen generetur. III. Dubitari potest, an in ipsis Testibus generetur Semen an tantùm fermentum, quod in Epididymidas transmissum Sanguinem ibi mutet in semen.

IV. Ab hoc Fermento pendet Virilitas, quo destituuntur Animalia castrata, quæ carnem proinde habent suaviorem, quæ in non castratis duritiem aliquam exhibet. Unde pendeat virilitas.

CAPUT XXIII.

De Vasis deferentibus Ejaculatoriis, de Parastatis, Vesiculis Seminariis, & Prostatis.

Vasorum deferentium descriptio. I. DEferentia Vasa sunt Corpora alba, nervosa, teretia, fistulosa, serpentino ductu à Testibus ad Vesicæ cervicem delata, semen eò deferentia.

Parastatæ quomodò ab iis differant. II. His continui sunt Parastatæ (Epididymides quoque dicti) nec ab iis differunt, nisi in eo, quòd Serpentinus eorum ductus magis sit confusus, & anfractibus implicatus.

III. Incipiunt ubi desinunt vasa præparantia dicta, quorum partem accipiunt, ac Testibus toto suo ductu adhærentes in deferentia vasa terminantur. Earum initium & terminus.

IV. Accipiunt à testibus per communes fistulas exiles aut Semen, aut quod forsan non impro- Functio.

probabile fermentum, cujus ope in Semen fermentatur in ipsis Sanguis.

Vesiculæ Seminariæ. V. Antequam Vesicæ cervicem attingant deferentia vasa, in Vesiculas aliquot Seminarias dictas dilatantur, in quibus asservatur Semen.

In Parasta- VI. Post constitutas has Vesiculas coëunt vasa deferentia, & in Prostatas desinunt, Glandulas ad Penis radicem sitas, quas humorem oleaginosum tenuem continere volunt ad Urethram illinendam voluptatemque in Coïtu excitandam, quem tamen humorem crassiorem pro semine habent alii. tis qualis humor.

CAPUT XXIV.

De Pene.

Penis descriptio. I. PEnis est Pars dissimilaris, oblonga, erigi apta, sicque in coïtu tum voluptati, tum seminis ad Uteri orificium delationi inserviens.

Quibus partibus constet. II. Constat autem partibus communibus, cuticulâ, cute, & carnoso panniculo, propriis vero Urethrâ, corporibus nervosis, glande, musculis & Vasis.

Urethra quid. III. Urethra est Canalis Membraneus à Vesicæ cervice sub medio pene per glandem productus, semini & Urinæ deferendis dicatus.

Penis Corpora nervosa. IV. Corpora nervosa duo sunt, rotunda, oblonga, sibi cohærentia, & penis corpus constituentia, sub quibus fertur Urethra, Substantiam habentia fungosam, ut arterioso Sanguine repleta turgere queant & extendi.

V. Unde & insignes arterias acceperunt ab Hypogastricis. Arteriæ.

VI. Penis caput glans dictum, Substantiâ constat, quam nervosa corpora solidiore, estque figuræ turbinatæ. Caput.

VII. Tegitur præputio, quod ex communibus partibus constitutum naturaliter à glande removeri potest, Judæis resecari solitum. Præputium.

VIII. Hoc glandis inferiori parti ad ejus foramen connectitur per Vinculum, frænum dictum; quod per totam penis inferiorem faciem ferè ad modum cicatricis ferri videtur. Ejus frænum.

IX. Musculorum duo paria accepit penis alterum ejus erectioni, alterum Urethræ dilatationi præfectum. Penis Musculi.

CAPUT XXV, XXVI & XXVII.

De Vasis Præparantibus, deferentibus & Testibus Fœmineis.

Vasorum præparantium fœmineorum à virilibus differentia. I. VAsa Fœminarum præparantia à Virilibus differunt situ, qui in fœminis intra abdomen tantùm est, cùm in Viris etiam in scrotum excurrat: unde & breviora sunt in fœminis, in quibus inseruntur partim in testes, partim in vas deferens, partim in Uteri cervicem exteriorem.

Fœminarum Testes. II. Testes, quàm Viris minores, in Abdominis cavitate ad Uteri latera reconditi ex pluribus quasi glandulis & vesiculis constare videntur, seminisque generationi, ut viriles inserviunt.

III. Deferentia Vasa testibus per Media tantùm vasa & membranas connexa sinuoso ductu partim in uteri protuberantias laterales, cornua dictas, partim in cervicem feruntur exteriorem: unde & gravidis major in coïtu voluptas excitatur. Vasa deferentia.

CAPUT XXVIII & XXIX.

De Utero.

Uteri descriptio. I. UTerus est pars Membranosa, cava, hominis generationi dicatus locus.

Substantia. II. Substantia Uteri Membranosa est, & graviditatis tempore in immensum dilatabilis, ita tamen ut post partum naturalem ferè magnitudinem resumat, quæ vix transversos digitos duos in latitudine superat, totidemque à fundo ad Cervicem.

III. Cavitatem exiguam habet, vix Amygdalam capientem; cujus Figura eam quodammodò refert trianguli speciem, cujus recta quidem sunt duo crura, tertium curvum. Cavitas.

IV. Pyro compresso non malè assimilatur uteri Figura; à latiore enim fundo sensim desinit in oblongum collum, ejusdem cum Utero substan- Figura. Collum.

Cervix. stantiæ, & in exteriorem cervicem angusto hians orificio.

Ejus Functio. V. Allicitur per hoc orificium semen virile in Uterum, in quo si fœmineo mixtum servetur, conceptio fit.

Uteri Functio. VI. Conceptionis enim & generationis locus Uterus est: Generatur autem & Formatur fœtus ex semine Utriusque parentis; nutritur Sanguine materno ab utero accepto. Fœtus ex utriusque parentis semine.

VII. Plurima ideò data sunt utero vasa, quæ graviditatis tempore multùm augentur, post partum iterum minuuntur. Plurima uteri vasa.

CAPUT XXX.

De Uteri Collo exteriore.

Colli Uteri situs. Substantia. I. COllum Uteri exterius, penis vagina dictum, situm est inter Uterum & Pudendum, Substantiâ præditum Membraneâ, fungosâ, rugosâ.

II. Faciunt rugæ tum ad Voluptatem, tum ad colli in partu explicationem. Rugarum ejus utilitates.

CAPUT XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV & XXXV.

De Pudendo Muliebri, & Partibus ibi contentis.

Muliebris Pudendi Pili. I. IN Muliebris pudendi examine occurrunt primo loco Pubis pili ad labia erumpentes.

Rima. Fossa navicularis. II. Rima Magna exterior à labiis constituitur; quæ diducta fossam navicularem manifestant; quin & cum alis minores formant rimas, utrinque unam.

Monticuli Veneris. III. Labiorum extuberantiæ Veneris dicuntur Monticuli.

Nymphæ. IV. Alæ, quæ & Nymphæ vocantur ex interiore labiorum superficie cristæ galli instar efferuntur, & in superiori Vulvæ parte coëunt ad Clitorida.

Clitoris. V. Est autem Clitoris processus virili peni quoad conformationem non absimilis: quin non rarò ex petulanti contrectatione plurimùm excrescit, ut eâ abuti possint Mulieres, & aliquando ad Colli anserini magnitudinem observata est.

Cervicis exterioris Orificium. VI. Post hæc sequitur ipsum Cervicis exterioris orificium, cui quatuor appositæ sunt carunculæ, Myrtiformes dictæ, in Virginibus carnosâ membranâ vinctæ, relictâ in sui medio exiguâ hiaturâ. Carunculæ Myrtiformes.

VII. Atque in his partibus cum Pinæo, Riolano, aliisque Virginitatem collocamus: & frustrà alia in exteriore Uteri cervice quæritur à quibusdam Membrana Hymen, quæ post vesicæ in hanc Uteri insertionem sita sit: adde quòd non in Uteri collum, sed fossam magnam inseritur Vesicæ cervix, uteri colli orificio superior, in quam reclinatur utplurimùm Caruncularum myrtiformium maxima, quæ cæteris ex partu ad tempus obliteratis, sola ferè remanet integra. Virginitas. Hymen.

VIII. Faciunt autem hæ carunculæ, & ad testandam puellarum Virginitatem, & ad excitandam in coïtu voluptatem majorem: Atque ob hiaturæ hujus angustiam comitatur ferè primum coïtum dolor, & Sanguinis profluvium. Carunculárum myrtiformium Utilitates.

CAPUT XXXVI.

De Membranis Fœtum involventibus.

Membranæ Fœtum involventes. I. DUæ tantùm humanum Foetum involvunt, & continent Membranæ, Amnios & Chorion; quæ & secundina dicuntur.

Amnios. II. Amnios immediatè fœtum cingit, multumque humoris continet, cui innatat fœtus.

Chorion. III. Chorion exterior est, & Uteri fundo connexa per cárneam massam, Uteri placenta & hepar dictam, Sanguinis ad fœtum amandandi elaborationi dicatam.

CAPUT XXXVII.

De Vasis Umbilicalibus.

Vasa Umbilicalia. I. CUm Membranis suis & Utero communicationem habet foetus per Umbilicalia dicta vasa, Venam unam, Arterias duas, & Urachum.

Vena. II. Per venam ex Utero in foetûs hepar ad Nutritionem, & augmentum, allabitur maternus Sanguis.

Arteriæ. III. Per arterias defertur in foetûs membranas arteriosus Sanguis ab ipso foetu, unde ligatæ hæ arteriæ pulsant versûs foetum, non versûs Membranas.

Urachus. IV. Urachum pro ligamento Vesicæ habemus, non pro meatu excernendæ Urinæ dicato.

Finis Libri Primi.

LIBER II.

DE MEDIA CAVITATE.

CAPUT I.

De Mammis.

Mammarum in foeminis Utilitas. I. CUm erectæ incedant Foeminæ, in Hypogastrio, aut reliquo abdomine impedimento fuissent Mammæ, quas ad commodam lactationem in pectore sitas habent, ut scilicet Maternis ulnis admoveretur Mammis infans.

Substantia. II. Substantia Mammarum glandulosa est vi Sanguinem in lac convertendi prædita.

Papilla. III. Exsurgit è Mammarum medio papilla, fungosa substantia, exquisiti sensûs, aliquot pertusa foraminibus, per quæ exugitur lac, & exstillat.

CAPUT II.

De Musculis Intercostalibus.

Intercostalium Musculorum externorum insertio. I. INtercostalium musculorum externi à Costarum superiorum partibus inferioribus orti in partes inferiorum superiores inseruntur obliquè antrorsùm delati.

Usus. II. Hi dum contrahuntur inferiorum costarum partem Sterno vicinam ad superiorum remotiorem sursùm & retrorsùm trahunt, sicque Thoracis elevationem promovent, & amplitudinem, adeóque inspirationem.

Internorum. III. Interni ab inferiorum costarum parte superiori orti superiorum inferiori implantantur, fibris itidem obliquè antrorsùm præcedentibus, ut ita cum externorum fibris Chiasmum efficiant.

Usus. IV. Hi dum agunt, partem costarum superiorem, sterno viciniorem ad inferiorum remotiorem trahunt deorsùm & retrorsùm, sicque juvant pectoris detractionem, & angustiam, adeóque exspirationem.

CAPUT III.

De Diaphragmate.

Diaphragmatis descriptio. I. DIaphragma musculus est Tenuis, in medio Nerveus Circuli modo expansus, costisque implantatus; Thoracis Cavitatem convexâ, Abdominis vero concavâ suâ facie spe-

spectans, eorumque viscera ab invicem segregans, inspirationi & exclusioni contentorum in Abdomine inserviens.

Ejus Usus. II. Dum agit, & contrahitur planus fit, vergitque deorsùm centrum ejus nerveum, unde & Thoracis cavitas amplior fit, & Abdominis viscera deorsùm urgentur.

CAPUT V.

De Pericardio.

Pericardii descriptio. I. Pericardium Membrana densa est, Cor capsæ modo continens, & humorem Glutinosum ad superficiei Cordis humectationem.

CAPUT VI. & VII.

De Corde.

Cordis descriptio. I. Cor est Pars dissimilaris perfectum in suis Ventriculis Sanguinem in Universum corpus sui constrictione spensans.

Cordis partes. II. Ad utilem hanc Functionem exercendam data Cordi vasa, sanguini afferendo, & efferendo; Auriculæ eidem infundendo; Ventriculi excipiendo, musculosa verò caro effundendo dicata; quin ne irritus foret hic conatus, si per eandem viam emitteretur, per quam fuerat admissus sanguis, appositæ sunt vasorum Orificiis Membranulæ, valvulæ dictæ.

Ventriculi Bini. III. Binos accepit hominis Cor Ventriculos, ut binâ quasi destillatione, majori proinde elaboratione sanguis evaderet perfectior.

Septum. IV. Distinguit in dextrum & sinistrum hos ventriculos medium septum neutiquam pervium, sed ejusdem cùm reliquo corde substantiæ.

Sanguinis ad & per Cor Motus. V. Sanguinem in hepate genitum, & ab universo corpore redeuntem cordi advehit Vena Cava, in dextram ejus auriculam hians, & in eam sanguinem suum exonerans; unde & ubi auriculæ committitur carnosas accepit fibras, quibus mediantibus contentum in se sanguinem in auriculam protrudit motu constrictionis non rarò ad oculum in vivis sectionibus apparente.

Auricula dextra. VI. Auricula hæc dextra sanguine plurimùm distenta, eundem in dextrum cordis ventriculum deponit, dum sese undique coarctat, fibrarum suarum musculosarum beneficio.

Sanguinis è Corde ad Pulmonem Motus. VII. Protrusus in Ventriculum Sanguis, ab interno Cordis igne rarefit, inque majorem attollitur molem; unde expansis ab ipso Cordis Parietibus dilatatur Ventriculi cavitas: dum autem magis magisque rarescit Sanguis, estque molesta nimia Parietum distensio; insurgit & Fibrarum suarum musculosarum contractione, adeóque cavitatis ventriculi constrictione, exitum spontè quærentem Sanguinem in Pulmonalem arteriam Cor protrudit.

Orificii clausura per valvulas tricuspidales. VIII. Hoc dum fit, membranei circuli cavæ orificio circumtensi, & in tricuspides valvulas abeuntis, fibræ columnarum musculosarum, quibus insertæ sunt, tractum sequentes; dictas valvulas tendunt, orificiumque ita claudunt, ut sanguini non detur regressus.

Cor esse Musculosum. IX. Nec est, quod quis miretur, tribui cordi motum musculosum, cùm reverà ex musculis pluribus constituatur, ut continuata ad plures septimanas ejus coctura unumquemque docere potest.

Membranulæ semilunares. X. Quò minùs autem is, qui in pulmones propulsus est è cordis ventriculo dextro sanguis, in eundem relabatur, appositæ sunt arteriæ orificio tres membranulæ semilunares, marsupiolorum instar, quæ à recurrente in arteriæ constrictione sanguine distentæ, ne in ventriculum refluat, prohibent.

Sanguinis Motus per pulmones. XI. Hujus sanguinis parte aliquâ nutritur pulmo, maxima in pulmonalem venam, malè venosam dictam arteriam, penetrat, atque aëre per asperam arteriam in inspiratione attracto alterata, & tanquam per refrigeratorium destillata, in sinistram cordis deducitur auriculam.

Ad sinistrum Cordis Ventriculum. XII. Hoc suum onus in Sinistrum Ventriculum deponit hæc auricula.

Et rursum ex eo. XIII. Atque non minùs quàm in dextro rarescit in sinistro cordis ventriculo sanguis, ejusque distendendo Parietes ad sui excretionem cor excitat, quod ut jam dictum insurgens, ac sese contrahens eum in aortam excludit arteriam tribus valvulis itidem munitam, sicque pulmonibus exceptis in universum distribuit corpus.

Orificii clausura. XIV. Interim clauditur pulmonalis Venæ Ori-

Per valvulas mitrales. Orificium, valvulis binis mitralibus, circumtensum ipsi membraneum circulum, à quo oriuntur detrahentibus.

XV. Harum Valvularum Crassior & longior ea est, quæ utriusque vasis orificia sibi contigua disterminat.

Auricularum, Ventriculorumque Motus variari pro variâ interni cordis ignis constitutione. XVI. Atque ita se mutuò excipiunt Auricularum Ventriculorumque Motus, quamdiu scilicet Vegetus est Cordis internus ignis, qui ubi languet minúsque potens est admissum sanguinem rarefacere, sæpius se in Ventriculos exonerant auriculæ, antequam semel ad expulsionem insurgat cor, cujus parietes manifestè tunc temporis cernuntur ab immisso sanguine expandi, præsertim in anguillâ.

Ventriculorum dilatatio & constrictio unde fiant. XVII. Fit ergò Cordis Ventriculorum dilatatio, à sanguine in ipsos ex auriculis presso, & sui rarefactione aut copiâ parietes expandente; Constrictio verò à musculosâ cordis substantiâ ob distensionis fibrarum molestiam insurgente, seseque contrahente.

Sanguinis motus circularis. XVIII. Quemadmodùm in Pulmones amandati sanguinis pars minima in eorum abit nutricatum, maxima ad Cor revertitur, sic & qui in magnam arteriam in reliquum corpus propellitur sanguis ad ipsum per venas refluit, qui Circularis vocatur sanguinis motus.

XIX. Ut motus sanguinis circularis aliud nihil sit, quàm sanguinis à corde per arterias in universum corpus fluxus, ac inde per venas ad Cor refluxus, isque continuus.

Sanguinem à Corde per Arterias moveri. XX. Non tantùm contineri, sed & moveri per arterias sanguinem à corde, licet nullus fortè negaverit, unà tamen comprobari arteriæ ligaturâ potest: Ubicumque enim eam instituas, comperies turgere arteriam plurimùm citra ligaturam & fortiùs pulsare, quin inflicto vulnere sanguinem vi erumpere: sub ligaturâ autem nec tumor, nec pulsus, nec violenta sanguinis percipietur eruptio.

XXI. Sic si venam quocunque ligaveris loco, videbis eam citra ligaturam cavam & cor versùs detumescere, vixque aliquid ex apertâ emitti sanguinis, nisi id quod inter dictam & proximam continetur valvulam, aut ex arteriâ per anastomosin communicari potest: Ultra ligaturam contrà intumescet plurimùm Vena, & tendetur, & sanguis ex sectâ effluet copiosè: certo argumento ferri Cor versùs in Venis Sanguinem; cui rei etiam suffragatur valvularum in venis cavitas cor spectans.

XXII. Continuum autem esse reciprocum hunc per arterias venasque sanguinis motum, vel inde patet, quòd exiguo temporis spatio ex aperto alterutro vase tota sanguinis massa effundatur. Et quidem reciprocè per venas.

XXIII. Movetur per Arterias Sanguis & earum & cordis constrictione: dum autem constringitur cor & propellit Sanguinem, dilatantur arteriæ, & mox iterum constringuntur, idque per fibras suas transversas. Ejus Motûs per Arterias causa.

XXIV. Sic & per transversas Venarum fibras cor versùs promovetur Sanguis, qui in iis continetur. Ut & per Venas.

XXV. Ex Arteriis in Venas penetrat Sanguis per Anastomoses, in variis locis Anatomico diligenti reperiendas. Anastomoses.

XXVI. Pulsus denique in Arteriarum sentitur diastole & Cordis systole, dum scilicet erectus ejus mucro pectus ferit. Pulsus quando fiat.

CAPUT VIII.

De Vasorum Cordis Fœtûs Unione.

Vasa Cordis fœtûs cum Venâ cavâ & arteriâ magnâ unita. I. CUm in Fœtu, dum Materno concluditur Utero, liber non sit Pulmonum, nec Sanguinis per ejus vasa motus, ipsa cum cavâ Venâ & magnâ Arteriâ uniit Natura.

Quomodò Vena Pulmonalis sit unita cum cavâ. II. Et Pulmonalem quidem venam, cum cavâ per foramen ovale, per quod ex cavâ in pulmonalem transit Sanguis, in magnam arteriam deferendus. Unde & apposita huic foramini Membranula, in pulmonali venâ sita, Sanguinem in eam admittens, regressum impediens.

III. Magnæ autem & Pulmonalis Arteriæ Unio per canalem est Arteriosum, quem ideò putamus factum, ut ex pulmonali arteriâ bona Sanguinis portio in aortam feratur, minúsque in Pulmones propellatur. Quomodò Arteria magna cum Pulmonali.

IV. Remanent aliquando in Adultis hæ Uniones, posterior præsertim, utplurimùm tamen sensim coalescunt, cùm nulla amplius earum post partum sit necessitas. Uniones has aliquando remanere; utplurimùm coalescere.

CAPUT IX & X.

De Pulmonibus.

Pulmonis descriptio. I. PUlmo est pars dissimilaris, præcipuum respirationis organum.

Partes. II. Constat autem ex Tracheâ arteriâ, per quam inspiratur exspiraturque, & parenchymate Spongioso, in quo hæret aliquandiu Aër.

Trachea. III. Constituunt Tracheam Cartilagines annulares, quà OEsophagum spectant Membranosæ, intermediis ligamentis connexæ, unde per earum fistulam patet semper Aëri ingressus & egressus.

Parenchyma. IV. Hujus Tracheæ ut & Pulmonalis Venæ, arteriæque ramis intertexitur Pulmonum parenchyma, uti dictum, spongiosum, tenui Membranâ vestitum, & in lobos divisum.

Functio Respiratio. V. Functio Pulmonis respiratio est, duabus constans partibus inspiratione & exspiratione.

Inspiratio. VI. Inspiratio est Aëris externi per Os, naresve in Pulmonem attractio.

Exspiratio. VII. Exspiratio verò est attracti Aëris per vias easdem expulsio.

Aër quomodò in pulmones attrahatur. VIII. Attrahitur Aër amplificatâ Thoracis cavitate, tum ob ejus à suis Musculis elevationem, tum ob diaphragmatis depressionem, quorum motum sequitur Pulmo, proprio destitutus.

IX. Expellitur contrà arctatâ eâdem pectoris cavitate, tum ob ejus relaxationem, detractionemve à musculis Abdominis rectis, tum itidem ab Diaphragmatis relaxationem, aut Abdominis musculorum compressionem sursùm adactionem: unde constricto Pulmone exspirat Aër. *Quomodò expellatur.*

X. Inspiratur autem Aër, ut Sanguis in dextro Cordis Ventriculo elaboratus & in Pulmonalem arteriam destillatus, tanquam in refrigeratorio denuò condensetur, & ad mox sequuturam in sinistro cordis Ventriculo destillationem præparetur. *Cur aër inspiretur.*

XI. Hoc ubi præstitit Aër, exspiratur, ut novus denuò inspiretur, sic in distillatione per refrigeratorium, ubi eousque incaluit Aqua, ut vapores à materiâ elevatos ampliùs condensare nequeat, effundenda, & nova affundenda. *Cur exspiratur.*

XII. Atque hæc primaria est inspirati Aëris Utilitas, cui accedit secundaria Vocis scilicet formatio, quæ cùm alium præterea requirat apparatum, de eâ plura addere supersedemus.

Finis Libri Secundi.

LIBER III.

DE SUPREMA CAVITATE.

CAPUT I.

De Pilis.

Pilorum descriptio. I. PIli sunt partes similares, tenues, longæ, quadrangulares, porosæ.

Esse corporis partes. II. Partes sunt, quia ex Semine generantur; inde pulli ex solo albumine generati plumis vestiuntur.

III. Nutriuntur Sanguine, qui in Polonicâ Plicâ ex resectis stillat: sic in pullorum plumis reperitur Sanguis. *Nutriri sanguine.*

IV. Cutim transeunt, & in Carnosâ, adiposâve firmantur Membranâ. *Cutim transire.*

V. Partes Substratas adversùs Aëris inclementiam tuentur suntque homini Ornamento. *Eorum Utilitates.*

CAPUT II, III, IV, V & VI.

De Cerebro & Cerebello, eorumque Membranis, &c.

Cerebri descriptio. I. CErebrum est Pars dissimilaris, Animalium Spirituum officina.

II. Constat autem præter Membranas, quibus vestitur, vasa, ex quibus Sanguinem accipit; *Ejus partes.*

pit; & Glandulas in quas excrementa deponit; propriâ substantiâ albicante, friabili.

Meninges. III. Membranas accipit duas, Meninges dictas, crassiorem alteram, & exteriorem, Calvariæ proximam; tenuiorem alteram & interiorem, substantiam ejus immediatè amplexantem.

Ejus divisio in Cerebellum & Cerebrum, per membranam crassam. IV. Per crassam membranam dividitur in partem posteriorem minorem, Cerebellum dictam; & anteriorem, Cerebrum absolutè vocatam; quæ per eandem falcis modo antrorsùm protensam, in dextram sinistramque dividitur partem.

Per tenuem in anfractus, & laminas. V. Per tenuem Membranam in Anfractus dispergitur exterior Cerebri Substantia; in laminas totum ferè cerebellum.

Per quæ vasa sanguinem accipiat. VI. Ex Carotidibus arteriis non tantùm anfractuosam, sed & intimam substantiam penetrantibus, & in sinus abeuntibus sanguinem à corde accipit Cerebrum; ut à Cervicalibus, in lamellas retium modò dispersis, & in quartum sinum desinentibus, Cerebellum.

Sanguinem ex sinibus ad cor refluere. VII. Delatus in sinus sanguis jugulares venas petit, & ad Cor refluit.

Excrementorum ex Animalium Spirituum generatione separatorum motus. VIII. In Animalium Spirituum generatione separata excrementa, partim in Pinealem, plexusque Choroidis glandulas, absorbentur, partim in Ventriculis cumulata, sensim per infundibulum ad pituitariam glandulam defluunt, unde pars tenuior in Palatum destillans in salivam mutatur, crassior in Naribus hærens Mucum constituit.

Catarrhorum materia. IX. Excrementa hæc si nimiâ copiâ generentur, Catarrhis variis materiam præbent.

Cerebrum quomodò sit formatum. X. Ipsa Cerebri Substantia exteriùs, uti dictum, anfractuosa, à binis spinalis medullæ radicibus educitur, ac retrorsùm extrorsùmque expansa, hinc demissa circa easdem contorquetur, & utrimque falcatæ figuræ Ventriculum format, qui in medio concurrentes inter dictas radices tertium constituunt, sub testium natiumque ponte ad quartum penetrantem.

XI. Cerebellum enim cum coëuntibus in scriptorium calamum spinalis medullæ radicibus cavitatem format seu quartum Ventriculum.

Animalis Spiritus quomodò fiat. XII. Rectificatur quasi & ab omni phlegmate separatur per cerebri cerebellique substantiam pars sanguinis spirituosissima, Animalis Spiritus dicta; modo non ita diverso illi, quo Vini Spiritus per spongiam oleo imbutam destillatus, in alcohol abit.

Ejus Usus. XIII. Inservit Animalis Spiritus per Nervos in Universum corpus delatus, & objectis per sensus percipiendis, & motui per fibras perficiendo.

CAPUT VIII.

De Oculis.

Visus sensuum primarius. Ejus Organon Oculus. I. Inter Externos sensus primas facilè tenet Visus, vel ob admirandum organi sui, Oculi scilicet fabricam, magnumque constituentium eum partium apparatum.

Ejus partes. II. Neque enim tantùm partibus ad Visionem absolutè facientibus donatus est oculus, sed & iis quæ eam reddunt faciliorem & ampliorem.

Musculi. III. Ad plurium rerum Visionem faciunt Musculi, Oculum quaquaversùm contorquentes, in homine sex, recti quatuor, attollens, deprimens, adducens & abducens, obliqui duo, internus & externus.

Cilia & Palpebræ. IV. Facilitant visionem cum ciliis palpebræ, nimiam arcentes lucem, & vim ejus infringentes.

Tunicæ & Humores. V. Præcipuæ Oculi partes sunt Tunicæ quinque & humores tres.

Tunica cornea. VI. Tunicarum harum, ut de adnatâ & innominatâ nihil dicam, extima in parte anteriore perspicua, indeque cornea dicta, posteriore opaca est & dura, à crassâ nervi optici meninge ortum ducens, Oculi globum format, & humores continet præsertim Aqueum.

Ejus Usus. VII. Hæc ubi perspicua esse incipit, aliquantùm extuberat, & speciebus à se refractis ingressum concedit, & transitum.

Uvea. VIII. Eam sequitur Uvea, à tenui optici nervi meninge orta, ubique Corneæ per filamenta annexa, nisi ubi perspicua fit, ibi enim ab eâ secedens, introrsùm fertur, & Iridem constituit; hinc foramen pupillam dictum relinquens, & duplicata in posteriora retorquetur, tandemque in Crystallini humoris circumferentiam ciliares mittit processus.

Pupilla. IX. Coguntur in pupillâ admissæ per Corneam species, nimiúmque arcetur lumen, in quo angustatur, in tenebris contrà ampliatur: Angustatur item in Visione distinctâ, ampliatur in confusâ.

Processus ciliares. X. Novas in Oculi fundo faciunt ciliares processus tenebras, ne ab admissâ per pupillam luce obliteretur, quæ in retinâ fit objectorum pictura.

Retiformis. XI. Quæ Tertia est oculi Tunica, à similitudine retiformis dicta, orta à Medullosâ nervi optici substantiâ, intra uveam ad ciliares processus usque expansa.

Quare præcipuum visionis organon. XII. Sistuntur in hac species, specierumque pictura: unde & meritò pro præcipuo visionis habetur organo.

Tunica Crystallina, & Vitrea. XIII. Quæ reliquæ sunt Tunicæ humoribus determinatis Crystallino, & Vitreo, quos investiunt, propriæ sunt, & inde Crystallina Vitreaque dictæ.

XIV. Humores omnes perspicui sunt, variæ tamen perspicuitatis, unde & transmittendis, variæque infringendis speciebus dicati. Humores.

XV. In anteriori oculi parte Aqueus est, in posticâ Vitreus, quos cum ciliaribus processibus ab invicem distinguit Crystallinus, formâ lenticulari, anteriùs magis depressâ. Aqueus. Vitreus. Crystallinus.

XVI. Aqueus propriam non habet Tunicam, nec consistentiam; unde læsâ corneâ statim exstillat, in junioribus tamen subinde regeneratur. Aqueum non habere Tunicam propriam.

Finis Libri Tertii.

APPENDIX

De Venis Lacteis.

Venas esse Lacteas. I. Diximus Superiùs deferri ex Intestinis in Hepar Chylum per Venas Lacteas, quas existere demonstrat Autopsia.

In eas Chylum ab intestinis ferri, non ab Hepate. II. Fertur in eas Chylus ab Intestinis, expressus; non autem ab Hepate, ipsisve attractus: Ligatæ enim detumescunt quidem Hepar versùs, at intumescunt quoque versùs Intestina, quod non fieret si ab Hepate in eas alliceretur Chylus, interruptâ per ligaturam Communione.

Nec ab ipsis venis. III. Sed nec ab ipsis Venis attrahitur, cùm alicubi tractionis suæ fundamentum habere deberent & principium, sive illud Hepar statuas, mediamve Mesenterii Glandulam, quod itidem evertit ligatura.

Chyli in iis motus. IV. Admissus in Lacteas Chylus peristaltico earum motu ad hepar protruditur.

V. Qui ne ad Intestina refluat faciunt, quæ in ipsis plurimæ sunt, Valvulæ cavitate suâ hepar spectantes.

VI. Cùm autem earum officium sit non asservare, sed rectà in hepar Chylum deferre, idque sui perficiant coarctatione; mirum non est, si, ubi munus suum exequutæ sunt, arctatæ maneant sub fibrillarum in mediâ pinguedine latitantium, & quasi transparentium specie: Unde & post mortem eas, in non nimis pinguibus demonstrare haud difficile. Cur post mortem non facilè demonstrentur.

VII. Quin hinc subitæ disparitionis, plerosque adhucdum torquentis causa reddi hæc queat: majori scilicet opus esse in Intestinis laxis ad Chyli ab excrementis expressionem vi, quàm in tensis naturaliter hisce venis ad ejusdem in hepar propulsionem. Unde etiam post mortem quamdiu scilicet calent adhuc Chylo turgentia Intestina, tamdiu enim in has venas exprimunt, quas in cane tribus post mortem horis ante duos menses reperimus Chylo aliquantùm, & post ligaturam magis turgentes, vidimus aliquot Intestina serpentino ductu perreptantes, etiam non ligatas Chylo remansisse turgidas, quod frigori acceptum refero, Venarum harumce tenuium vim citiùs opprimenti, quàm Intestinorum.

FINIS.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

In Illustri Lugduno-Batavâ Academiâ Medicinæ Practicæ Professionem auspicaturi

ORATIO INAUGURALIS, DE HOMINIS COGNITIONE,

Habita XV Kalend. Octobris Anni à Christo nato CIↃ IↃC LVIII.

Magnifice Domine Rector.

Nobilissimi, Amplissimique inclytæ hujus Academiæ Curatores.

Spectatissimi, Prudentissimique Florentissimæ hujus Leidensis Reip. Prætor, Consules, Judices, Senatores, quique ipsis estis à Consiliis & Secretis.

Professores Celeberrimi, Collegæ venerandi.

Ecclesiastæ Reverendi.

Doctores, Artiumque Magistri Eruditissimi.

Viri, quotquot adestis, Honorati, Doctissimique.

Generosa denique, Lectissimaque studiosæ Juventutis Corona, spes Patriæ maxima.

Socratem Naturalis scientiæ investigationem deseruisse, & Morali se dedisse.

SOcratem, Athenienſem Philoſophum, dicere ſolitum narrant, ſe hoc unum ſcire, ſe nihil ſcire. Abſit, ut tantum virum ex arrogantiâ id dixiſſe ſuſpicer, qui ex conſcientiâ id ab ipſo prolatum cenſeo. Utique hunc ipſum Naturæ abdita ſcrutatum quidem tradunt, ad ea tamen aditum, ſi non omnino præcluſum, certè arduum & perdifficilem animadvertentem, hinc de proſpero ſucceſſu diffidentem ac deſperantem (requiſitam interim ad ſcientias comparandas in humanâ mente diſpoſitionem, ingenuam ſcilicet imbecillitatis nativæ agnitionem, atque imprimis diſſimulatæ à pleriſque, utut omnibus communis ignorantiæ detectionem ac perceptionem apprimè neceſſariam, egregiâ illâ & ob ſummum candorem laudatiſſimâ confeſſione cunctis præmonſtrantem) naturalis ſcientiæ inveſtigationem ulteriorem deſeruiſſe, & morali Philoſophiæ adornandæ ſe totum dediſſe, tanoſque & ſibi, & aliis in eâ profectus feciſſe, ut inter primarios ævi ſui Philoſophos merito ſuo numeraretur.

Optandum equidem foret, hominem hunc inanis gloriæ & ſui contemptorem, atque in primo ad ſcientias gradu jam conſtitutum, ſed & conſiſtentem, animo fortiori & conſtantiori occurrentibus in naturalium rerum perquiſitione difficultatibus obviam iviſſe, iiſque ſuperatis viam nobis ad illius arcana feliciter à ſe tritam patefeciſſe, nec tantùm in moralem, ſed & naturalem hominis cognitionem penitiſſimè nos deduxiſſe.

Quoniam autem nobis per ipſum non licet tam eſſe beatis, aliunde petendum, quod ab ipſo factum deſideramus fruſtrà.

Deſudarunt quidem ante & poſt ipſum in hoc opere Philoſophi quamplures, quamvis ſucceſſu & laude impares, pro laudabili tamen conatu laudandi omnes. Naturalis ſcientiæ inveſtigatio difficilis.

Enimverò ſe-ipſum, hominem, undique noſſe, omnium hominum intereſt, ergò & noſtrâ: Quapropter ſi quas de hominis cognitione animo volvo, foveoque cogitationes, inaugurali hâc oratione comprehenſas paucis perſequar, rem & nobis omnibus, hominibus, & auguſtiſſimo hoc templo Academico, & expectatione veſtrâ haud indignam me facturum exiſtimavi. Et magni momenti.

Quid enim hominibus dignum magis perpendi Hominis dignitas.

pendi

pendi potest, ipso eodem homine, Creaturarum omnium complemento, mundique majoris compendio, & microcosmo, quodque rei caput est, ad Dei Creatoris sui imaginem, atque similitudinem creato?

Quid venerabili hoc loco dignum magis proferri potest, ipso eodem homine, qui parte sui meliore hîc & formatur, & informatur?

Quid denique expectatione vestrâ, (hominem quippe in hominibus corpore, menteque non rarò captis liberandis, & integræ valetudini, ut sit mens sana in corpore sano, restituendis penè tritum audituri confluxistis) dignum magis enarrabo ipso eodem homine, Medicinæ, Artium reginæ, subjecto?

Homo Medicinæ subjectum. Cognitionis Organa, & objecta.

Hominem dico sensibus præditum & ratione, quorum adminiculo & se novit, & cæteras creaturas; quinimò se transcendens ad Creatoris insuper notitiam evehitur; in quâ, utpote summo bono figitur tandem, & conquiescit anima humana.

Sui ipsius cognitio via ad felicitatem.

Utique ad felicitatem quæ duceret, viam esse sui ipsius cognitionem, jam olim ipsis Ethnicis ex Oraculo Delphico innotuisse perhibent. Equidem omnia quodammodò novit, qui se ritè novit; nam ne se quidem novit, qui cætera ignorat; adeò concatenata est, & indissolubilis tum sui-ipsius, tum aliarum rerum omnium cognitio.

De quâ nostrâ, nostrique cognitione pro more solenni, cui & me morem gerere æquum, facturus impræsentiarum verba, audebo vestrâ benevolentiâ fretus rem mihi novam tentare, & publicè loqui. Quòd autem minùs compta, ornataque sit mea dissertatio, non tam culpam à Vobis deprecabor, Auditores, quàm veniam optimo jure exposcam. Neque enim me profiteor Oratorem, ast Philosophum & Medicum; cui inter medias ægrotorum querelas, & ejulatus per annos complures animam trahenti non licuit esse verborum ad amussim dispositorum, sententiarumque in quadrum redactarum indagatori curioso, quin potiùs auxiliorum levamen ipsis & sanationem allaturorum investigatori strenuo.

Pugnandum etenim fuit cum infestissimis humani generis hostibus, morbis; qui verborum lenociniis nec capi se patiuntur, nec abigi; verùm medicamentis potentibus, utut barbarè nonnunquam præscriptis. Curati sermonis delicias & illecebras parùm curat, solicitè qui curat ægros. Mihi ergò practico, & Praxin Medicam docturo vitio verti nolim sermonem minùs elegantem, dummodò dilucidum, atque perspicuum. Sed ad rem.

Sui ipsius cognitio res ardua.

Nosse nos-ipsos jubemur omnes. Atqui hîc Rhodus, hîc saltus. Neque enim facilis, quin summè ardua res est, se-ipsum nosse. Non desperandum tamen mox de successu, aut cedendum occurrentibus difficultatibus, verùm iis audentiùs obluctandum: quam ob rem postquam in magnis vel voluisse sat est, tentabo & ego hoc vadum, an fortè detur emergere.

Mentis nostræ in rebus cognoscendis processus.

Quandoquidem, quod uni duntaxat omnium parenti, Adamo, contigit, non creemur viri, sed nascamur infantes; nec mox ab ortu ingenio valeamus, judicioque; nam hæc quoniam in cæteris infantibus observamus imbecilla, eadem similiter in nobis infirma fuisse opinamur; nec quid primum, quidve secundum, & sic deinceps mox à nativitate nobis obvenerit cognoscendum, quave methodo in singulorum cognitione progressa fuerit in tenero corpusculo anima nostra satis constet; mentis nostræ in cognoscendis rebus processum diligentiùs jam viri facti pervestigantes, sequenti ferè methodo totum hoc negotium, meo saltem arbitratu, absolvi comperiemus.

Omnis cognitionis initium à Sensibus.

Quicquid in sensus externos, à quibus omnis cognitionis nostræ initium naturaliter fieri tam mihi certum est, quàm quòd certissimum; unde etiam ab antiquis Philosophis sancitum verissimè, Nihil in Intellectu, quòd non priùs fuerit in sensu: Quicquid, inquam, in externos sensus quosvis incurrit, id omne cognoscendum proponitur animæ, quæ munere suo fungens, admissumque sensus organo objectum apprehendens, ac perpendens, ideam ipsius & notionem format, confusam, distinctioremve, prout operi suo minùs, magisve attentus est animus. Quam *notionem*, & *primam*, & *primâ mentis operatione* formatam, & rem, uti in se est atque primo illo intuitu dijudicata est, repræsentantem vocant Dialectici.

Notio prima, & prima mentis operatio.

Secunda mentis operatio.

Ubi autem plures à se formatas, coacervatasque in memoriâ Idæas & notiones primas inter se confert humana mens, easque in quibusdam sibi similes, in aliis verò circumstantiis dissimiles observat & notat; mox *secundâ sui operatione* novas sibi fabricat *notiones*, easque duplices, utrasque *secundas* dictas: illas in quibus primæ conveniunt; has, per quas à se invicem differunt. Illas, infimas quidem, & primis proximas, *speciei*; superiores autem & à primis remotiores, *generis*; has denique *differentiæ*, tum specificæ, tum genericæ nomine vulgò insignitas. Pluribus quippe abstractionum gradibus progreditur in illâ secundarum suarum notionum formatione humanus intellectus.

Notio secunda duplex.

Scientia deside-

Quæ notionum multitudo, & varietas admiratio-

rium à notionum multitudine & varietate. rationem primùm, mox & varietatis omnis rationes & causas veras sciendi desiderium in homine parit. Unde scientiæ illius cupiditate excitata mens, & ad *tertiam suam operationem, Ratiocinationem*, se accingens, notiones nuper & olim à se formatas recolit, singulasque accuratiùs expendendo, & inter se comparando, in quo diversitas illa imprimis consistat, scrutatur, & tandem in qualitatibus sensilibus, tam cuivis sensui propriis, calore putà, colore, sapore, odore, sono, duritie & cæteris; quàm pluribus sensibus communibus, numero, magnitudine, figurâ, motu & similibus diversitatem omnem reperiri animadvertit; atque post multas cogitationes perplexas & discursus, sequentes elicit conclusiones, &

Ratiocinatio.

Quid peragat.

Multum esse materiæ. 1°. Quidem, Materiæ multum esse, unde tot & tanta constituuntur objecta.

Et quidem sibi dissimilis. 2°. Non esse sibi ubique similem materiam illam, ex quâ tam dissimilia constant objecta, sed dissimilem; adeóque plura, eaque inter se differentia esse sensibilium rerum omnium primordia.

Rerum primordia esse finita. 3°. Cùm finita sint, non infinita, utut plurima, objecta sensibilia, eorundem primordia itidem finita esse, non infinita; certo proinde numero & definita in se, & definienda, determinandaque à nobis.

De iis diversæ sententiæ. Ubi ob neglectas magno mortalium damno accuratæ methodi leges in diversas sententias, hinc sectas itum est à Veteribus & Recentioribus Philosophis; plerisque ex opinionis suæ novitate, & probabilitate magis, quàm probatione famam præ cæteris majorem aucupantibus; de suorum autem decretorum veritate parùm sæpè solicitis.

Rerum Naturalium Principia Mathematico more demonstranda. Quamvis proinde optabile foret, quæstionem hanc, quæ tot turbas & tenebras in Academiis excitavit & olim, & nunc, prout rei necessitas & dignitas exigere videtur, elucidari, pertractarique, & *naturalium rerum principia vera, eorundemque numerum certum & qualitates legitimas* viâ, methodoque Mathematicis familiari demonstrari; illi tamen diutiùs immorari nec locus, nec tempus, nec instituti præsentis ratio nunc sinunt. Est etenim majoris res hæc moliminis, quàm ut paucis absolvi queat; nec tamen ingratam diligentibus Naturæ scrutatoribus rem me fecisse puto, quòd hîc, quam post longum, fastidiique plenum laborem judicavi unicam, certissimam, tutissimamque, & ad naturæ arcana rectà ducentem viam, digito commonstravi.

Mutationes hominis primariæ. Dum autem non tantùm in aliis hominibus observat, sed & in se-ipso plurimas, diversissimasque mutationes experitur homo, in sequentibus tamen, utpote primariis, singulisque hominibus communibus magis hæret, admiraturque imprimis corporis sui generationem ex tam vili & exili semine; membrorum deinde omnium & singulorum in utero materno conformationem & perfectionem nunquam satis perceptam, laudatamve; mox post partum prodigiosum, ambientis aëris inspirationem & expirationem reciprocam, continuamque; ut & cibi, potusque assumptionem sustentando corpori tam necessariam; hancque consequentem excrementorum per vias varias expulsionem spontaneam, voluntariamve; motum itidem plerarumque corporis partium aut naturalem, aut animalem; vigilias insuper, & ipsas alternatim excipientem somnum; loquelam denique, & animi motiones varias ad amorem, odium, iram, misericordiam, & cæteras.

Ex earum consideratione ejus perturbatio. Hæc cùm admirabundus seriò perpendit homo, vehementer in suis turbatur cogitationibus, & tantùm non obstupescit; ubi scilicet, quod aliis accidere meminit & fortè vidit, idem sibi quoque imminere prævidet, & mox futurum præsentit, ut videlicet omnia hæc unà cum vitâ brevi cessent, nihilque aliud à morte præter corruptionem & putrefactionem corpus suum maneat.

Hominis mens sive Anima. Ex quâ tamen perturbatione, tanquam veterno excitatus, & in præcipuâ hâc humani generis metamorphosi expendendâ, examinandâque diutinè occupatus homo, aliquid in ejus ortu & generatione corpori suo accessisse judicat, quod in ejusdem interitu recedat denuò, quodque durante vitâ omnibus illis recensitis præsideat mutationibus, illasque regat & gubernet.

Atqui hoc ipsum est, quod animam vocamus, & mentem; utique partem hominis primariam; quæ, cùm in externos non incurrat sensus, insensibilis convincitur, soloque adeò intellectu perceptibilis, quam & spiritualem dicimus.

Dei cognitio. Sed nec hîc hæret homo, quin potiùs & suæ, & cæterorum hominum existentiæ initium cum vitâ observans, finemque in morte expectans, nec rerum finitarum in infinitum deductionem possibilem animadvertens, sistitur tandem in primo aliquo, adeóque æterno rerum omnium itidem insensibili, sed & infinito principio & authore Deo, uno, vero, bono; à quo creaturæ omnes & esse suum habent, & benè esse.

Scientia & Intelligentia quid, & qui differant. Quemadmodùm autem sensibilium objectorum cognitio, *scientia* dicitur, sic insensibilium & spiritualium notitia vocatur *intelligentia*;

-tia; utpote quæ sensus fugientia & transcendentia solâ usurpantur ratione, & statuminantur ratiocinatione, utut ad ipsa cognoscenda processurus intellectus cogitationum suarum initium ab ipsis faciat sensibus, objectisque sensibilibus.

Rerum cognitione lætatur, mortis recordatione tristatur homo.

In memoratâ sensibilium & insensibilium rerum cognitione per continuatam ratiocinationem gradatim deductâ lætatur quidem homo, gaudetque; mox tamen caducæ suæ vitæ, mortisque adstantis recordatus, miseræ suæ sortis vices & miratur, & dolet.

Et eam suâ culpâ sibi impendere fatetur.

Dum autem in Deo Opt. Max. cur concessæ suo corpori per animam vitæ invideat, causam comminisci potest homo nullam; suâ culpâ mortem sibi impendere, invitus licet, concludit, confitetur, & conqueritur.

Hominem profectò Deo, Creatori suo & Domino cultum eo nomine, obsequiumque debere quis non videt? In alterutro si deliquerit, pœnam ipsum necessariò manere quis non capit; si peccatum igitur est, uti reverà peccatum est ab homine, ex Dei favore ipsum excidisse, & mortem ipsi pœnam impositam esse, quis non agnoscit & tristatur? Mortem, inquam, non spiritualem dumtaxat in hominis à Deo rejectione & repudiatione consistentem; sed & naturalem, spiritualis imaginem, in corporis, animæque dissolutione conspicuam.

Tam spiritualem, quàm naturalem.

Hominis Vita & Mors triplex.

Eninverò hominis in hac miseriarum valle peregrinantis sortem & fortunam si perpenderis accuratiùs, tergeminam ipsum vitam ibi vivere, mortemque obire posse comperies, naturalem, civilem & spiritualem. Naturalis autem vita tamdiu durat, quamdiu perdurat & permanet in corpore anima humana; cujus è corpore excessum excipit mors, relicto non tam corpore, quàm cadavere. Civilem itidem vitam agere dicitur homo, quamdiu ipsi cum civibus suis benè est, versaturque in eorundem benevolentiâ; quando autem ipse tanquam privatæ, publicæve pacis, tranquillitatisque perturbator contemptui exponitur, ipsique libero cæterorum civium commercio & consortio, quandoque etiam, ne pejus nunc dicam, aquâ & igni interdicitur, habetur tunc pro civiliter mortuo. Spiritualem denique vitam vivit homo, quamdiu Creatorem suum piè colens mandatisque ipsius auscultans & obsecundans, Dei sui gratiâ fruitur, gaudetque; ubi autem impius factus & Deo inobediens eâdem privatur, censendus venit spiritualiter mortuus.

Naturalis.

Civilis.

Spiritualis.

In cujus triplicis vitæ, mortisque naturam & rationes ne ulteriùs, quàm nunc par est, abduci me patiar, multa paucis complectar verbis.

Naturalis vita & mors unde pendeant.

Ergò in naturali vitâ tamdiu corpori junctam testare hominis animam observamus, quamdiu innatum Cordi calidum ardere deprehenditur; cujus extinctionem animæ è corpore egressum, id est, mortem sequi videmus. Equidem accensæ lampadi haud absimilis est naturalis hominis vita, vitæve causa naturalis proxima; nam quemadmodùm justæ quantitatis & qualitatis oleo alitur in aëre libero flamma; suffocatur autem eadem in aëre concluso; vel obruitur ab olei nimiâ copiâ; vel languescit ex ejusdem penuriâ; vel hebetatur ab ejusdem impuritate: Ita planè sustentatur innatum calidum à sanguine debitâ quantitate, qualitateque in cor influente, recreaturque reciprocâ aëris inspiratione & expiratione; extinguitur autem intermissâ respirati aëris reciprocatione; vel opprimitur sanguine nimis copiosè in cor influente, ibique hærente; vel perit ex sanguinis defectu; vel retunditur à sanguine in pabulum ineptum depravato.

Vitæ cum Lampade comparatio.

A naturali morte ad vitam nullus regressus.

A quâ morte naturali nullus est observatus unquam naturalis ad vitam regressus.

Civilis vita & mors in quibus consistant.

In civili autem vitâ tandiu perseverat quivis homo, quamdiu tanquam justus & æquus ab aliis hominibus benè audit secundùm varias, quæ præter odiosa fortunæ bonorum discrimina cuique homini cum aliis hominibus intercedunt necessitudines. Quarum prima quidem & intima est inter conjuges; huic proxima & naturalis inter parentes & liberos, hinc & consanguinitate propinquos; voluntaria inter amicos, coacta inter dominos & servos; concessa inter senatum & populum; libera denique inter cæteros ejusdem loci, aut regionis, orbisve universi habitatores: Ex terrenis proinde bonis suum cuique tribuere, debitumque insuper solvere homo tenetur & conjugi amorem; & parentibus pietatem; & liberis charitatem; & consanguineis benevolentiam; & amicis fidelitatem; & dominis obsequium; & servis mansuetudinem; & senatui observantiam; & populo benignitatem; & cuivis alii homini comitatem. Utique ad civilem vitam feliciter absolvendam unica hæc est, & recta via; à quâ quò quis aberraverit longiùs, eò citiùs putandus civiliter mortuus & infelix.

A civili morte ad vitam quomodò fiat regressus.

A civili hâc morte ad vitam reditus est iis, qui factâ vitiorum in virtutes emendatione in gratiam redeunt cum illis, quos priùs offenderant, & à quibus tanquam infames proscripti fuerunt.

Quamdiu in spirituali vitâ permanserit homo, & unde in

In spirituali denique vitâ tamdiu permansit homo, quamdiu Deo confisus ejusdem obtemperavit imperio; quamprimùm autem calumniatori auscultans Diabolo, Dei mandata, mi-

mortem inciderit. minasque transgressione suâ conculcavit, mox in mortem incidit spiritualem, exciditque cum posteris ex Divinâ benignitate.

Christus Hominum redemptor. Quoniam autem Deum, Creatorem suum, eumque infinitum per se-ipsum, creaturam finitam, pacare non potuit homo; facta est pro incomprehensibili atque inexplicabili clementiâ & misericordiâ, quâ miseratus est humanam miseriam Deus, peccati humani expiatio in promissum Patribus Messiam, Immanuelem, Christum Jesum, qui dedit se-ipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & morte suâ nos reconciliaret Deo: cujus gratiâ salutiferâ erudimur, ut abnegatâ impietate & mundanis cupiditatibus in præsenti sæculo ad conservandam, naturalem quidem vitam, temperanter; civilem autem, justè; Spiritualem denique, piè vivamus.

Pietatis, Justitiæ, & Temperantiæ cognitionem etiam ad Philosophum pertinere. Quamvis autem Pietatis, ad Spiritualem vitam nos ducentis, latifundia ex professo peragrare sit Theologorum; Justitiæ verò, ad civilem vitam aditum nobis parantis, penetralia reserare Juris-Consultorum; Temperantiæ denique, naturalem vitam tuentis, recessus pandere Medicorum: quis tamen in crimen vertet Philopho, rerum omnium cognitionem, & cognoscendi modum adumbraturo, si hæc delibaverit?

Earum respectu tres esse in triplici vitâ Disciplinas practicas, Theologiam, Jurisprudentiam, & Medicinam. A quo nec hoc prætereundum, præter binas nuper memoratas Theoreticas, objectorum suorum veritatem spectantes, *scientiam* & *intelligentiam*; hîc ternas prodire Disciplinas practicas, *Sapientiam*, *Prudentiam* & *Artem*, sub totidem facultatum superiorum, *Theologiæ*, *Juris-prudentiæ*, & *Medicinæ* moderamine, in descriptâ modò triplici vitâ, *Spirituali*, *Civili*, & *Naturali*, per totidem virtutes, *Pietatem*, *Justitiam* & *Temperantiam*, utilitatem homini afferentes & beatitudinem.

Medicina Artium omnium Regina. Ne quis tamen miretur nimis, aut ægrè ferat Medicinæ submitti à me hîc Artem, imò Artes omnes; quarum Reginam nuncupavi superiùs Medicinam; videndum jure ne hoc factum à me, an injuria.

Ad naturalem vitam victu & amictu opus esse. Ad naturalem vitam, quam à Medicinâ regi extra omnem positum puto controversiam; ad naturalem, inquam, vitam conservandam homini & victu opus esse, & amictu nemo nescit. Et victu quidem ad sanguinem, qui continuò consumitur, reparandum; amictu verò ad ambientis humanum corpus Aëris, Aquæ, aliarumque rerum omnium forinsecùs occurrentium injurias propulsandas.

Artes victum apparantes, Victus cibo, potuque constans, & ex vegetabilibus, animalibusque imprimis petitus, non crudus semper assumitur, sed præparatus, & alendo corpori aptior arte factus: quæ artificiosa victûs præparatio, tam in primâ vegetabilium culturâ, collectione & asservatione, quàm ultimo eorundem, ut & animalium apparatu consistens, cùm Medicinæ subsit regimini, non video quo jure Artes illis famulantes, Agricultura, Molaris, Pistoria, Coquinaria, & similes subducere se queant ejusdem Medicinæ gubernationi. Agriculturam, Molarem, Pistoriam, Coquinariam & similes Medicinæ subesse.

Ad amictum verò non tantùm vestes, & tegumenta referuntur, sed & ipsæ domus tam publicæ, quàm privatæ, &, quæ earum species peculiaris sunt, naves; ut & ignis, ad externum frigus arcendum adhibitus. Quis exinde non prospicit, & perspicit talia concinnanda vestimenta, talia usurpanda tegumenta, tales construendas domos, tales fabricandas naves, tales accendendos ignes, & si quæ sunt alia, quæ humanum corpus adversus omnia forinsecùs ipsi obvenientia damna sartum tectum & integrum servare queant & tutari? quod determinare cùm proprium sit Medicinæ munus, sequitur ejusdem imperio hactenus subjici Artes omnes prædictis auxiliis parandis dicatas, Textoriam, Tonsoriam, Sartoriam, Coriariam, Sutoriam, Fabrilem, Figulinam, Lignariam, Architectonicam, & nescio quas non. Ut & Artes amictum apparantes, Textoriam, Tonsoriam, Sartoriam, Coriariam, Sutoriam, Fabrilem, &c.

Veritatem imperfectè tantùm cognosci. Veritatem ergò quærimus in rebus per disciplinas theoreticas, & utilitatem per practicas: sed invenimusne? Meo certè calculo, non nisi imperfectè. Neque enim de Spiritualibus duntaxat rebus, verùm de sensibilibus quoque verè dictum puto à Gentium Apostolo, cognoscere nos nunc ex parte, ac cernere tantùm per speculum, & per ænigma: quam ob rem præter mortem, ignorantiam quoque peccati suspicor stipendium; & omninò futurum arbitror, ut ad nullius rei notitiam perfectam perveniamus unquam in hoc mundo; quamvis non dubitem posse nos indies adhuc proficere, & cognitionem nostram qualemcunque ulteriùs provehere. Tentandum proinde, ut labore indefesso augescat & amplificetur gradatim notitia, decrescat autem & imminuatur ignorantia nostra: cujus causâ gementes viri magni, & Socratem æmulantes exclamare non erubuerunt, Quantum est, quod nescimus! prospicientes scilicet longè plura esse, quæ nescirent, præ pauculis iis, quæ scirent, quæque & obscurè, & confusè, & imperfectè duntaxat scirent. Cognitio gradatim augenda.

Ne pudeat ergò nos summorum virorum exemplo nostram itidem agnoscere, testarique ignorantiam: quin simul cavendo vitemus istorum culpam, qui immodici sui æstimatores aliis, Cognitionem moratur ejusdem præsumptio; prea-

aliis, ut & quandoque sibi ipsis se omnia, pleraque saltem scire persuadere conantur. De quibus vetus verbum est, Ad scientiam pervenissent multi, nî ad ipsam se jam pervenisse putassent. Remoratur certè cognitionem nostram ejusdem præsumptio, quemadmodùm eandem promovet genuina ignorantiæ nostræ agnitio.

Promovet ignorantiæ nostræ agnitio.

Virtutes excellentiores in nobis esse imperfectas.

Imperfecta igitur cùm sit nostra cognitio, elucentne saltem in nobis virtutes excellentiores? Nihil minus. Quotusquisque etenim hominum invenitur, qui sit per sapientiam suam tam pius, ut se Deum toto corde, proximum autem uti se-ipsum diligere gloriari queat, audeatve?

Quotusquisque mortalium reperitur prudentiâ suâ tam justus, qui unicuique suum tribuat, debitumque persolvat, nulli unquam deprehensus injuriosus?

Quotusquisque arte suâ, marteque suo tam factus temperans, qui in cibo, potuve, in somno, vigiliisve, in corporis, animive motibus, aut cæteris rebus non-naturalibus dictis modum non excedens sanitati suæ, vitæque occultas non struat, paretque quotidie insidias? Nullus omninò.

Hæc autem si communis est mortalium omnium fortuna, quid de meo tandem in conquisitâ rerum cognitione profectu sentiendum? quid ex instantibus meis laboribus boni expectabit studiosa juventus?

Quo fine ad professionem Medicam accesserit Auctor.

Utique homo cùm sim, humani à me nihil alienum puto. Ignorare autem, hinc & erudiri velle & humanum judicavi modò, & nunc mihi ascribo, utpote non minùs tenuitatis meæ probè mihi conscius, quàm vera, utiliaque cognoscendi, & his fruendi desiderio flagrans. Neque enim scientiæ ullius opinione vanâ turgidus & inflatus, aut præ aliis doctus ut videar, habearve hùc me sum passus allici; verùm ut pro concreditorum mihi supernè à luminum Patre donorum modulo Medicinæ Tyrones in acquirendâ naturalium rerum notitiâ juvem, ipsosque docendo discam ipsus, doctiorque cum ipsis indies fiam, sed & ipsos præeundo, & iis, quæ laboriosâ plurium annorum exercitatione ægris utilia, ut & noxia contigit observare, fideliter informando pro virili parte in Medicos formem egregios, atque sic & ipsis, & per ipsos aliis quoque sim utilis, & Reipublicæ.

In quibus meis conatibus dum propitium experiar Numen, habeamque diligentiæ meæ mille testes conscientiam, & conscium Deum, abunde à me officio meo satisfactum putabo; quod si præterea probis probentur mea studia, id lucro apponam; morosos enim non morabor censores, quibus ut sua duntaxat placent, sic aliena displicent omnia.

Ut autem de suscipiendorum à me laborum ratione iis, quorum id scire maximè interest, aliquantò pleniùs constet, totum hoc meum negotium breviter & summatim comprehendam.

Medici nomen quis mereatur.

Medici nomen, meo saltem judicio, nòn meretur, qui non omnes corporis, animique nervos intendit, ut & in quo naturalis hominis vita, sanitasque consistant; & à quibus pendeant, conserventurque; & à quibus labefactentur, destruanturque; & quibus mediis, modisque destructio illa præveniri & impediri, sanitasque deperdita in integrum restitui queat, quàntum per nostram infirmitatem unicuique datum est, perfectissimè cognoscat. In his ergò omnibus ut ritè instruantur Discipuli, allaborabo gnaviter & seriò.

In quo consistat vita naturalis.

Dixi quidem modò in animæ, corporisque conjunctione consistere; & ab innati calidi in corde conservatione pendere; & ab ejusdem extinctione destrui naturalem hominis vitam. Sed dixi tantùm. Hoc antequam cum sanitatis, & morborum naturâ, causis & annexis sufficienter & clarè probetur & demonstretur, quid non priùs adhuc veniet movendum?

Calidum innatum esse in corde, & in singulas partes influere.

In illum utique finem ostendendum erunt, & reverà in humano corde reperiri calidum innatum; & illud tandiu ibidem hærere ac permanere, adde & in singulas partes cum Sanguine per Arterias influere, quandiu & liberum Aërem respirat homo, & laudabilis in cor affluit Sanguis; qui in emissi è corde, consumptique locum ex assumpto & in variis corporis partibus variè elaborato, suisque recrementis multifariis repurgato alimento novus generatur, & cum reliquo in ipsius circulatione & refluxu commiscetur.

Sanguinem consumi & regenerari.

Ostendendum præterea qualem in partibus singulis subeat alimentum mutationem; quibusque viis ab unâ parte deferatur ad aliam, antequam in cor ipsum transferatur.

Ostendendum insuper quali vi præditæ sint partes singulæ, ut diversissimas alimenti alterandi, vehendi, secernendi mutationes absolvant.

Ostendendum denique, quoties infringitur innati calidi vis, aut læduntur plures, paucioresve viscerum functiones, & à quâ causâ oriatur, & in quâ parte primariò resideat, & quibus auxiliis emendari debeat quodvis malum, dummodò sit emendabile.

Hæc omnia dum mente voluto, Auditores, dicendorum, agendorumque & copiâ obruor,

& va-

& varietate confundor. Quis enim unquam ex imminentibus hisce vertici nostro difficultatibus se potis extricare, qui non exactam universi corporis, singularumque in ipso partium acquisiverit cognitionem, multiplici tum cadaverum humanorum, tum brutorum dissectione comparandam? Quis hisce labyrintheis se liberabit anfractibus, qui non solidâ naturalium mutationum omnium sit imbutus scientiâ, Herculeo dumtaxat labore adipiscendâ? Quis laureâ dignus Apollinari, præter eum, qui singula singulis accommodare doctus subactum acquisiverit longo rerum usu judicium?

Ad corporis fabricam ritè cognoscendam adhuc admodùm multa desiderari.

Quamvis autem & veterum diligentiâ plurima, eaque egregia de humani corporis fabricâ prostent monimenta; & Recentiorum, superioris præsertim & hujus ævi, Anatomicorum solertiâ novis, utilibusque inventis locupletata sit, quam habemus de corpore, notitia; adeò ut ampla per ipsos plerarumque partium functionibus illustrandis adaperta sit janua: Illis tamen ad optatum cognitionis fastigium perducendis admodùm multa desiderantur adhuc, in quibus enucleandis desudant etiam nunc benè multi, quorum feracissima videtur hæc ætas, ingeniosissimi & accuratissimi Anatomici; quos omnes mihi tam notos, quam ignotos ad utilissimum, summéque necessarium Medicinæ perficiendæ studium ferventiùs promovendum; & inventum quodcunque suum publici juris faciendum hîc publicè hortor; me namque & doctrinæ suæ habebunt æstimatorem æquum, & laudum præconem ingenuum.

Nec non in naturalium rerum cognitione.

Quamvis rursus in naturalium rerum cognitione eruendâ laborarint & olim & nunc quamplurimi subtilissimi Philosophi, nemo tamen ipsorum, quod sciam, principia sibi probata probavit unquam aliis ita, ut illorum cogeret assensum, atque illos demonstrationis suæ evidentiâ in suam pelliceret sententiam: quam ob rem etiam novæ indies exurgunt & enascuntur Physicorum sectæ; plerisque alienas opiniones solicitè magis & solidè destruentibus & infirmantibus, quàm proprias adstruentibus, confirmantibusve.

Ut & in Medicinâ.

Quamvis denique in morbis dignoscendis, eorundem naturâ & causis veris indagandis, affectâ parte determinandâ, curandi methodo certâ constituendâ, remediisque efficacibus & singularibus adinveniendis, atque his omnibus literis consignandis & posteritati transmittendis, nonnulli sæculis omnibus operam impenderint multam, ideóque laudabilem; nemo tamen hactenus tam felix extitit, innotuitque Medicus, qui veras occurrentium quotidie affectuum omnium rationes expiscari potuerit, aut omnes à se curatos viderit ægros: quinimò satis magnus morborum pro insanabilibus vulgò habitorum circumfertur numerus; licet subinde talium tam ab ipsis Medicis diligentioribus, quàm ab empiricis & plebejis quoque curatorum occurrant exempla; argumento certo, & remansisse cognitionem nostram valdè imperfectam, & perfici eandem indies: Retardatur tamen & hactenus ejusdem perfectio, quia plerique illi curandi modi rariores & novi, auxiliaque selectiora, non sine magno Reip. detrimento, cum suis ferè pereunt & sepeliuntur Authoribus. Cujus insignis noxæ causas si perquiras, non postremam esse comperies extinctam penè in hominum animis Charitatem succedentibus in ejus locum post Superbiam & Avaritiam Odio & Invidiâ, hujusque pedissequâ Maledicentiâ: Nam Viri gnari, gnavique & de Rep. benè merentes, Superiorum tamen favore non raro destituti, Malevolorum autem calumniis indignè atque malitiosè exerciti, dilaceratique, ac pro suis in populum beneficiis malignè & injuriosè excepti tractatique (ô tempora! ô mores!) ingrati proinde mortalium animi pertæsi, patiuntur facilè sua secum propter indignos inhumari & obliterari dona, multis aliàs, post ipsorum etiam obitum, futura utilia, si videlicet Mecænates fautoresque offenderent & cordatos, & potentes; si gratificatione quâdam ipsorum in publicum merita compensarentur; si languescens ubique virtus debitis excitata præmiis recrearetur?

Remedia rariora cum Authoribus perire.

Et quare.

Sed redeo ad propositum, nam de nævis ævi nostri ampliùs conqueri quid juvabit.

Postquam igitur tam infirma sunt etiamnunc & invalida Medicinæ fulcra, totque remoræ ulteriorem ejusdem impediunt perfectionem, Medicinæ medicinam si quis exposcat à me Medico, sequentem propono.

Dotes requisitæ in eo, qui Medicinam perficere volet.

Ingenio sit acuto & perspicaci; judicio solido & acri; memoriâ peramplâ & fideli; laboris patientissimus multiplicis & molesti; vitæque non brevis, sed longæ quisquis ad sperabile perfectionis culmen Medicinam perducere volet.

Ingenium acutum & perspicax.

Ingenio, inquam, acuto & perspicaci; quò Naturæ abdita perscrutari, ac in penitiores ipsius recessus mentis acumine penetrare, eandemque quodammodò perspicere queat.

Judicium solidum & acre.

Judicio solido & acri; quò certum, firmumque de singulis excogitatis, inventis, observatis, conclusis ferre queat arbitrium. Ne, sicubi fuerit hallucinatum, quæsita, latensque veritas

non tam recludatur, quàm magis, magisque recondatur & occultetur: Uno namque duntaxat supposito, concessove absurdo, multa mox sequi videmus absurda.

Memoria perampla & fidelis.

Memoriâ peramplâ & fideli; quò & veterum, & recentiorum monimenta lectione, auditioneve, quandoque visione quoque comparata, & quævis alia proprio labore conficta, compertave in promptu habere queat, quoties illa exactiùs examinari, aut cum antiquis, novisve inventis & observatis conferri confert.

Patientia laboris multiplicis & molesti.

Laboris patientissimus multiplicis & molesti; quò tam multa, tam diversa, tam abstrusa, & legere, & audire, & videre, & comminisci, & experiri, & coacervare, & conferre, & dijudicare, & ad usum revocare queat.

Vita longissima.

Vitæ denique non brevis, sed longæ, imò longissimæ; quò omnia illa per compendium à me enumerata colligere, invenire, examinare, censere, atque imprimis innumera penè in rerum naturalium mutationibus, & hominum, brutorumque sectionibus, & ægrotorum curationibus experimenta necessaria facere queat.

Has dotes in uno non reperiri, sed in multis simul.

Verumenimverò *vitæ summa brevis spes nos vetat inchoare longas:* adde quòd nusquam in uno homine conjuncta & copulata reperiantur recensita mox à me dona omnia. Ne quis tamen ideò Medicinæ despondeat perfectionem, postquam immensus quidem, ac tantùm non infinitus labor, incassum tentandus, quia non exantlandus ab uno, suscipi, ferri & tandem absolvi cum usurâ potest collectâ & sociatâ in unum plurium hominum industriâ & operâ.

Perficiendæ Medicinæ spes unica convocatio Virorum Eruditarum.

Affulget ergò una nobis adhuc perficiendæ (quæ ad omnes homines spectat) Medicinæ spes, si videlicet Principum populi authoritate & munificentiâ conquirantur & convocentur aliquot Viri eruditi, variis quidem animi, corporisque dotibus inter se differentes singuli, in veritatis autem & Reip. amore unanimes & concordes cuncti; qui sepositis quibusvis præoccupatæ mentis, partiumque studii remoris noxiis, & conculcatâ inani captiunculis alios irretiendi & superandi gloriolâ, omnia Veterum, Recentiorumque de rebus naturalibus & medicis scripta, ut & omnia à se ipsis perquisita, excogitata & observata ad veritatis trutinam *Rationem & Experientiam* revocantes & pensantes, solidam, concatenatamque construant naturalium rerum scientiam; accuratam adornent humani corporis fabricæ historiam; describant exactè sanitatis & ægritudinum naturam & causas; subjungant denique citò, tutò & jucundè ipsis medendi Artem numeris omnibus absolutam.

Eam tentasse Autorem: ast frustrà.

Allaboravi quidem non semel, ut aliquot in celeberrimo illo totius Europæ Emporio, Amstelodamo, exquirerem & excitarem Medicos & ingenio excellentes, & judicio eminentes, & memoriâ valentes, & laboris patientes, qui tum veritatis amore, tum publici, privatique commodi studio tam laudabilem, tamque omnibus utilem futurum laborem mecum tentarent; quò & nostrum de Rep. benè merendi animum cunctis testaremur, & alios ad similia in publicum bonum studia concelebranda commoveremus: ast irrito conatu.

Donec autem, votis, vocibusque meis Deo benignè exauditis, vel Magnatum liberalitate, vel Privatorum zelo tam optabile, tamque necessarium erigatur alicubi gentium veritatis Theatrum & Collegium, atque ipsius ope clara eruditionis lux tandem aliquando ex nostris exurgat tenebris, operam usque navabo sedulam, ut in curando meo munere ad propositum modò scopum collimem quàm proximè.

Quapropter, quoties de humani corporis fabricâ mihi facienda erit mentio, toties ab autopsiâ præcipua desumam, petamque argumenta, & ubi licebit, ad ocularem inspectionem invitabo, deducamque Tyrones.

Quoties de naturalium rerum affectionibus mihi habenda erit disputatio, toties diversorum Philosophorum producam opiniones; suisque roborabo rationibus: quòd si quandoque ab aliorum placitis recedere me suadeat ratio, vel cogat experientia, meam tunc candidè ac sine fastu proferam & illustrabo sententiam; nemini futurus interim in totâ disceptatione aut gravis, aut injurius.

Quoties de partium singularum functionibus & usu mihi futurus erit discursus, toties in ipsarum conformatione, cum aliis connexione, aut per vasa communicatione, contentis & similibus disquisitionis omnis ponam fundamenta, & ex illis citra adversariorum contemptum meas deducam conclusiones.

Quoties denique de morbis, eorundemque causis, signis & curatione instituenda veniet dissertatio, toties celebriorum & probatiorum in Arte virorum decreta eâ, quâ par est, veneratione & fidelitate recensebo, obscuriora explanabo; & quando res exigere videbitur, propriâ confirmabo, emendabove experientiâ?

Erit enim ubique mihi amicus Socrates, & amicus Plato, sed magis amica veritas. Cavebo interim & quidem sedulò, ne ob sententiarum dissensiones & discordias ullius existimationi, aut

gloriæ

gloriæ vel minimum eat meâ culpâ detractum; utpote qui coruscante hominum excellentium doctrinâ & industriâ, ad æmulationem quidem & imitationem excitari me, & inflammari glorior; detestabilibus autem & venenatis invidiæ stimulis animum meum liberum gaudeo, eoque nomine Deo meo gratias ago.

Ut autem exantlandorum in posterum à me laborum initium felix, faustusque sit finis, Deus Sapientiâ, Bonitate, Potentiâque admirandus & immensus, qui me professionem hanc nec affectantem, nec ambientem, sed avertentem; legitimâ tamen vocatione à Nobilissimis, Amplissimisque hujus Academiæ Curatoribus, Urbisque Consulibus oblatam, nunc etiam postpositis utilitati publicæ privati lucri rationibus suscipere voluit, pro inexhaustâ suâ misericordiâ misellæ nostræ misertus sortis, ad ritè obeundum arduum hoc munus donis necessariis & ornare me dignetur, & roborare; quò cedant futura mea opera omnia & in Sanctissimi Ipsius Nominis gloriam permanentem, & in hujus Reip. Academiæque laudem perpetuam, & in Veritatis illustrationem uberiorem, & in Medicinæ Tyronum profectum majorem, & in Ægrotorum curam expeditiorem, & in Animæ, corporisque mei salutem æternam. Amen.

DIXI.

DE MEDICAMENTIS CHYMICIS THESES.

Quænam hic per Medicamenta Chymica intelligantur.

I. PEr Chymica Medicamenta hoc imprimis loco intelligenda ea quæ ex Mineralibus parantur, quæque à vulgaribus Medicis admodùm carpuntur; imò tanquam noxia traducuntur, qualia præcipuè sunt, quæ ex Antimonio adornantur, aut Mercurio sive Hydrargyro.

Quare Antimonialibus magis fidendum, quàm Mercurialibus.

II. Id autem observandum, vix ita figi posse Mercurium, quin temporis tractu spontè, aut brevi arte ad pristinam redeat naturam volubilem, & vivam. Antimonium autem, quas mutationes subit, easdem servare, ac proinde Antimonialibus Medicamentis, magis fidendum, quàm Mercurialibus, nisi arte majore, de quâ nobis nunc non est sermo, præparentur.

Antimonialia præ cæteris eligenda.

III. Antimonialia Medicamenta ergò, utpote paratu faciliora, in præparatione fixiora, in usu tutiora, præ cæteris omnibus commendamus.

Et plerisque Medicorum intentionibus convenire.

IV. Tantò majoris facienda eadem Antimonialia Medicamenta, quòd ad plerasque Medicorum intentiones consequendas convenientia ex ipso confici queant remedia, ad vomitum putà, alvum, ac sudorem ciendum, ad humores præparandos, & variis modis alterandos corrigendosque. Quin imò ad Naturales corporis vires firmandas augendasque.

Antimonii præparationes præcipuæ.

V. Inter usitatissimas, nec minùs tamen utiles Antimonii præparationes, occurrunt 1°. Flores. 2°. Vitrum. 3°. Hepar, sive Crocus. 4°. Hunc sequens Antimonium diaphoreticum. 5°. Regulus. 6°. Butyrum. 7°. Ex hoc paratus Mercurius Vitæ. Et 8°. Bezoardicum Minerale, de quibus singulis pauca nunc dicenda.

Florum præparatio & vires.

VI. 1°. Flores parantur ex Antimonio crudo pulverisato, & per se sublimato, unde flores ascendunt albi ad Vomitum ciendum apti, qui si aliquandiu in Crucibulo (Smelt-kroes) per se figantur, alvum duntaxat movent: sin magis adhuc figantur Sudoriferi fiunt, & tandem corroborantes.

Vitri præ-

VII. 2°. Vitrum, ex Antimonio per se calcinato

paratio & vires. cinato & fuso paratum, vomitum movet: sin cum Vitrioli Spiritu extrahatur, catharticum duntaxat existit.

Croci præparatio, & vires. VIII. 3°. Antimonium cum æquali Nitri quantitate combustum, quod detonare vocant, Antimonii Hepar, atque ubi edulcoratum est, Crocus metallorum, dictum, Vomitum ciet & alvum simul.

Antimonii Diaphoretici præparatio, & vires. IX. 4°. Crocus Metallorum iteratò cum Nitro combustus, & edulcoratus, Antimonii Diaphoretici nomine venit, quoniam hac secundâ calcinatione fixitatem majorem à Nitro accipit, & vi suâ emeticâ & catharticâ ferè depositâ, Diaphoreticam nanciscitur, & tandem roborantem, solâque Humores alterandi & corrigendi potestate valentem.

Reguli præparatio, & vires. X. 5°. Regulus Antimonii solius Nitri ope parari potest, quamvis utplurimùm Tartarum addatur, ex quo Vascula parantur, in quibus infusi ad tempus certum liquores, vim emeticam, & purgantem eliciunt satis vehementem, ideóque minùs in usum revocari velim, cum ex eodem Antimonio, alia & quidem blandiora, adeóque tutiora parentur eâdem vi prædita Medicamenta, qualia & Metallorum Crocus existit, & vitrum, & Vitæ Mercurius.

Butyri præparatio, & vires. XI. 6°. Antimonii Butyrum ex ipso crudo, aut priùs in Regulum fuso, & cum Mercurio sublimato misto distillatur, externè duntaxat applicandum in ulceribus putridis & fœdis.

Spiritûs vitrioli Philosophici præparatio & vires. XII. 7°. Sola Aquæ puræ affusione separatur ab Antimonii Butyro Spiritus Vitrioli Philosophicus dictus, ad Ardorem febrilem temperandum Julapiis commodè admiscendus, dum fundum petit pulvis albicans, Mercurius Vitæ vulgò dictus, præstantissimum ad humores quosvis vitiosos è corpore eliminandos remedium per alvum & Vim suam exerens.

Mercurii vitæ præparatio & vires.

Bezoardici mineralis præparatio, & vires. XIII. 8°. Eidem Antimonii Butyro si Nitri Spiritus affundatur & ab eodem aliquoties abstrahatur, figitur, & unitur uterque Spiritus Nitri, & Vitrioli Philosophicus, ac substantiam Antimonii modò memoratam, inque vitæ Mercurium subsidere solitam, simul figit in Bezoardicum minerale dictum, Medicamentum Sudores blandè movens, ac imprimis humores Vitiosos emendans sicque roborans.

XIV. Quâ ratione singula hæc Medicamenta parari debeant nemini ignotum esse potest, dummodò Autores omnium manibus tritos consulere libeat; ipsa autem operatio Autopsia & admotâ operi manu addisci debet.

XV. Prudentis autem Medici erit in horum, ut & aliorum omnium administratione pedetentim procedere, ac ex minimâ dosi gradatim ad majorem ascendere, uno aliis medicamentis affectui curando itidem convenientibus immiscere, quo cujusque vis & operandi modus, citra ægrotorum detrimentum sensim innotescat. His omnibus quâ ratione prudenti medico utendum.

XVI. Ex loco. Si febricitans, & quidem tertiana laborans juniori Medico curandus obveniat, isque Nauseabundus, cum oris amaritudine, mox conjiciet Bilem in ipso turgere, ac sursùm viam affectare & exitum. Hunc ut citò, tutò & jucundè curet Medicus, illi, aut die intermissionis, aut, si post prandium demum redeat Paroxysmus, ipso accessûs die, sex aut quatuor saltem ante ipsius adventum horis exhibebit, aut Vitrum Antimonii, aut Metallorum Crocum, aut Vitæ Mercurium per noctem in Aquâ convenienti, Cichorei putâ, Fœniculi, &c. in Mediocri dosi infusum, addendo aliquid, aut Electuarii, aut Syrupi Cholagogi, quo humor sursùm magis vergens per vomitum, reliquus deorsùm tendens per alvum educatur, quo fiet, ut natura humorem noxium, viâ convenientiori sit eductura, & sæpè unico Pharmaco juguletur febris. Tantum interest apto tempore & modo convenientia exhibere Medicamenta. Febris tertianæ curatio.

FINIS.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

EPISTOLA APOLOGETICA,

Improbas æquè ac ineptas

ANTONII DEUSINGII,

Aliorumque ejusdem farinæ hominum Cavillationes atque Calumnias summatim perstringens.

Autoris patientia in Calumniis Deusingii ferendis.

MIraris, & plures alios tecum mirari refers, *Clarissime Vir*, me tot & tam atroces *Antonii Deusingii* calumnias in me tanto cum furore indesinenter, atque tam diu eructatas ferre tam patienter, optasque protracti silentii mei, vel potiùs dilatæ Apologiæ rationes cognoscere: quò & Tibi, & aliis quoque hactenus solicitis, atque condignum turpi Calumniatori responsum reponi desiderantibus possis rogatus satisfacere.

Deusingii indoles & mores.

Sed diuturnum meum silentium mirari desines, ubi consideraveris hâc diversâ, quam *Deusingius* & *Ego* sequimur, methodo utriusque Indolem ac Mores (de quibus æquè ac de Doctrinâ nostrâ multifarii feruntur per hominum ora rumores) magis, magisque Bonis omnibus, quibus imprimis placere studeo, innotescere, atque eo ipso patere unicuique, an post tam multos Viros eximios incesto *Deusingii* ore laceratos, Ego itidem ultrò ab isto petulco impetitus verè, an falsò ipsius ad calumniandum propensionem continuis fucatæ synceritatis contestationibus, tanquam larvâ, tectam culpaverim; ejusdemque opera perpetuis criminationibus ac conviciis referta & conspurcata reprehenderim: an jure, an injuriâ ipsum, tanquam impotentissimi animi hominem notaverim; quin imò animum ipsius irrequietum, ac vehementium pathematum, Superbiæ præsertim ac Iræ immoderatæ, imperantisque adeò Furoris turbine, atque procellosis nebulis agitatum, turbatum, occæcatumque pronuntiaverim: an meritò, an immeritò ipsum ad resipiscentiam, & maledicentiæ viperinæ, conviciorumque in quosvis Adversarios tanto cum boatu, & jactatione plenis plaustris effusorum pœnitentiam seriò atque candidè hortatus fuerim.

Cur Autor Deusingio non citius responderit.

Ut proinde suo se indicio indies magis proderet hic sorex sibi relictus, necesse habui hominem Suffenum ac inanis gloriæ cupiditate flagrantem, imò furentem ad tempus negligere, quò impurum ejus os, & calamus maledicus in lucem promeret, quicquid habet ipsus in corde suo maligno reconditum.

Deusingium ob Calumnias probis & improbis culpari.

Dum igitur conscientiæ malæ Furiis agitatus horrendum in modum in loco suo deserto fremit, boat, grunnit, spumat, rugit, ululat, rudit, latrat, & nescio cujus feræ naturam non induit, moxque in omnibus cacatis suis Scriptis, uno *Echûs* nomine, ob perpetuam earundem vociferationum, cavillationum & calumniarum repetitionem, dignissimis solus imitatur inimitabilis *Deusingius*; videas non tantùm omnes Probos abhorrere à verè Diabolico ipsius scribendi genere, quin etiam Improbos, qui hunc casu oblatum sibi (qualem diu optaverant mihi excitatum Adversarium) priùs exultabant, nunc, ne criminis ejusdem cum ipso rei observentur, aperto ore culpant, & ad piscarias aniculas, vel ut Belgicum proverbium magis exprimam, caniculas censent amandandum contumeliosum Calumniatorem, ut in foro piscario vel olario cum fœminis garriat vir verbosus:

bosus: quamvis gaudeant forsan adhuc in sinu mihi quoque ab illo sibimet ipsi perpetuò malum cacante Turdo turbas creari, & calumniarum à se quoque ipsi subministratarum & tam impudenter ab ipso in me effutitarum aliquid hærere. Quibus omnibus proinde ut pro meritis rependat, sicut nonnullis jam in cæterorum exemplum rependit justus & atrocibus injuriis affectorum vindex Deus, præstolando præstolor.

Autoris occupationes à respondendo averterunt.

His accedit, quod, cùm unâ, eâdemque operâ non tantùm Calumniatorum Principi, *Deusingio*, verùm cæteris quoque mihi adversis Calumniatoribus & Cavillatoribus omnibus, tam præsentibus, quàm præteritis & futuris, tam tectis, quàm apertis, semel duntaxat ex professo respondere, atque artes ipsorum pessimas retegere sit animus, & plura in eum finem habeam dicenda; occupationes autem atque distractiones meæ continuæ, tum Academicæ, quas putidi Calumniatoris ergo negligere mihi religio esset, tum aliæ requisitum ad id opus ex voto absolvendum hactenus mihi non concesserint otium, coactus fuerim Apologiam meam diutiùs, quàm speraveram, differre.

Quævis in chartam conjecta mittere ad prælum Deusingio non Autori esse familiare.

Puto namque hominis esse nimiùm aut sibi arrogantis, aut Lectori judicioso detrahentis quævis, prout in mentem primùm veniunt, vel sub calamo currente nascuntur, in chartam conjecta mittere ad prælum; quod incomparabili *Deusingio* & paucis aliis, non mihi est familiare; qui, quamvis nec ingenio, nec judicio, nec significanter scribendi facilitate ipsi forsan cedo, non existimo tamen abutendum eruditorum Virorum nostra etiam aliquando legentium patientiâ & bonitate, imò expectatione.

Ne tamen, quod metuis, morâ istâ longiore Mihi vel Amicis certis deesse videar, en pauca impræsentiarum tum de Me-ipso, meisque conatibus Medicis, tum de Adversariis & ipsorum Cavillationibus atque Calumniis promam, ex quibus ipsorum mores pravi & artes malæ cunctis patebunt clarissimè.

Autoris in ferendis molestiis animus.

Dum verò ab improbis hominibus undique in mei ruinam nunc concurrentibus & consentientibus execrabiles mihi creatæ sunt, excitatæque molestiæ, conatus sum, eas animo, quantum mihi supernè datum est, æquo & forti perferens, nihilque ac imprimis tam grave ulli, ergò nec Mihi, fortuitò, sed omnia in se diligentium bonum dirigente Deo, evenire usque & usque perpendens, aliquod ex his quoque malis bonum & commodum elicere, uti Me adjuvante gratiâ Divinâ elicuisse puto & confido.

Factorum fama & gloria parvipendenda.

Nunc enim longè quàm olim observavi perfectiùs, etiam probè factorum famam & gloriam mundanam, quæ ab hominibus infirmis ac sæpenumerò plusquàm invidis expectari debet, admodùm raro dignis condignè ac pro merito, perseveranterque tribui, at plerumque à dignis ac merentibus malignè auferri, ac indignis indignè conferri; atque ideò ipsam omninò parvi, vel nihili pendendam, negligendamque potiùs ab omnibus, qui mecum benè (hoc est, ad celebrandam æternam Creatoris sui Sapientiam, Bonitatem, Potentiamque, ut & promovendam Proximi sui, adeóque Reip. utilitatem) actorum mille testes habent Conscientiam suam; qui proinde, quam meruêre, tandem aliquando & quidem opportuno tempore sibi ab æquissimo Actionum humanarum omnium Arbitro, quippe Cogitationum, Intentionumque ipsarum vel maximè arcanarum conscio, Deo decernendam, tribuendamque expectant gloriam & laudem statam, veram & solidè perennaturam.

Hanc dum animo sereno, sedato & securo expecto, licebit opinor me quoque Probis probare quoad meam tum *doctrinam*, tum *vitam* nefandis calumniis acerrimè lacessitam.

Autoris Doctrina traducta.

Doctrinam certè meam tum in *faciendâ medicinâ*, tum in *erudiendâ juventute* miris & diris modis traduxerunt, quotquot sua interesse putarunt famam meam qualemcunque planè obliterari: quapropter ut unicuique Veri ac Æqui Studioso queat constare, jurene an injuriâ me culparint & culpent Adversarii mei, quâ viâ & ratione in utroque opere processerim, paucis enarrabo.

Quid in suâ praxi spectaverit Autor.

Et *Praxin Medicam* quidem quod attinet, quoniam non disputatur ibi de lanâ caprinâ, sed agitur de corio humano, in quo raro licet bis tutò peccare; ideóque frustrà captatur ab Ægros curante Medico inane ingenii subtilis nomen, cui præferenda semper judicii Acris & circumspecti laus; mearum partium esse judicavi, hoc unum agere, ut quantam Deus benignè concederet, solidam mihi compararem diligentiâ & assiduitate Artis Medicæ notitiam, non tam solicitâ Librorum, etiam optimorum lectione, quàm accurato Rerum ipsarum examine atque observatione acquirendam.

Quid in observationibus egerit.

Quocirca, ut voti mei compos fierem, nullum licet molestissimum subterfugi unquam laborem, nullis ad experimenta multiplicia & multa facienda requisitis, quantum res meæ poterant ferre, peperci unquam sumptibus; quin imò, quò magis & citiùs promoveretur, quod unicè optabam, bonum publicum, quæ conti-

nuò

nuò veritatem sectando ad hominis *Functiones* integras vel læsas sive cognoscendas, illustrandasve, sive conservandas, restituendasve, nostramque adeò Medicinam in multis tam defectam perficiendam usui futura subinde secundùm Dei benedictionem licuit eruere, omnia ferè quibusvis Medicis, amicis & inimicis, aliisque candidè ac liberaliter aperui & communicavi: quamvis ne sic quidem malevolorum invidiam & maledicentiam vitavi aut extinxi, sed potiùs invitus auxi.

Hinc Adversariorum calumniæ.

Dolentes siquidem famam meam sic benè agendo, ægrosque insuper haud infœliciter curando indies increbrescere, non desierunt ipsam perpetuis, novisque ex inferno petitis calumniis ad hoc usque tempus maculare: licet non valuerint hactenus malis suis artibus me bonis & prudentibus exosum reddere, praxinve meam non humano, sed divino præsidio tutam perdere ac delere.

Cuncta Humorum Vitia non ad Plethoram & Cacochymiam tantùm revocanda.

Imprimis autem (quis enim omnia posset in compendio referre?) mota mihi est lis à Medicis nonnullis cuncta humorum vitia ad *Plethoram & Cacochymiam* revocantibus; & sicut redundantiam Sanguinis (qui deficere quoque potest, ac modis variis alterari & agitari, vel stagnare) *Plethoræ*; ita cæterorum Humorum vitia diversissima uno *Cacochymiæ* nomine indigitantibus; quin imò sicut Plethoræ *Sanguinis detractionem*, ita Cacochymiæ multifariam Humorum peccantium *Evacuationem ac Purgationem* unicum remedium esse asserentibus: quamvis Evacuatio ipsorum exuperantiam duntaxat minuat, non item variam ipsorum Intemperiem corrigat; quæ tamen, uti non rarò in ipsis sola observatur, ita sui alterationem ac emendationem tantùm indicat; quæ cùm à multis, etiam celebribus Medicis, magno ægrotantium damno negligatur, aut non satis procuretur, quin sæpiùs frequenti purgantium accessu impediatur, peccansque humorum qualitas (ut alia nunc præteream) eo ipso magis depravetur, ausus sum, quod virum bonum decebat, illi valdè trito errori me primùm blandè, hinc, quia eo nomine traducebar, cordatiùs & acriùs opponere: ne in re tanti momenti aut silendo, aut inveterato quorundam mori malo Me accommodando Ægris deessem, ac contra meæ conscientiæ dictamen noxius essem illis, ad quorum sanitatem consilio, auxilioque integrandam eram vocatus.

Sed etiam iis inesse intemperiem.

Autoris docendi discipulos Methodus. Et ad Praxin manuductio.

Postquam verò ante annos quinque, & quod excurrit, ad *Medicinæ Professionem publicam* vocatus tandem accessi, ut industriâ meâ & labore quàm maximè proficerent, atque in egregios Medicos evaderent Auditores mei, cunctas ingenii vires intendi: unde non tantùm eâ, quam in veritate investigandâ, inveniendâque fueram secutus, viâ in docendo ipsis prævivi; sed imprimis methodo hîc, ut & alibi forsan, hactenus inusitatâ ipsos ad medicam praxin manu duxi, dum in Nosocomio publico indies ipsos ad Ægros visendos deduxi, horum querelas & aliàs innotescentia Symptomata ipsis proposui, mox ipsorum de quovis observato in Ægris Affectu, ejusque Causis ac Curatione Dogmaticâ sententias, sententiarumque rationes rogavi, & quoties dissensus inter ipsos idcircò excitabatur, ut sibi mutuò rationibus undecunque conquisitis, sed quantum possibile solidissimis satisfacerent, dissentientes inter se blandè commisi, & tandem meum quoque de singulis judicium interposui, vel adjeci.

Insequentibus autem diebus præscriptorum medicamentorum successus varios ipsis exposui, moxque iterum confluentium sententias, uti priùs, examinavi; donec tandem solicitè curati à nobis ægri pro Dei placito aut pristinæ sanitati restituti, lætique discederent, aut fato fungentes ac decedentes cadavera sua secanda nobis relinquerent; quò in accuratâ illorum apertione ac demonstratione pateret omnibus, quinam rectè, quinam perperam judicassent de ipso Affectu, cæterisque eò spectantibus.

Autoris sententiæ acrius cæteris expensæ, & quare.

Semper autem aliorum opiniones blandiùs, meas verò acriùs volui expensas & agitatas; quò magis constaret cunctis de Dogmatum meorum, si præsertim à vulgo tritis plus minùs recederent, firmitate aut imbecillitate: neque enim puduit me unquam meam in multis ignorantiam testari coram Discipulis meis; quam cùm alii negant vel dissimulant, injuriam faciunt Auditoribus, Lectoribusve suis credulis, atque Reip. Avertunt enim à Veritatis persecutione quosvis, Præceptorum suorum effata sine hæsitatione pro veris avidè arripientes.

Ad Juvantia & Nocentia in praxi attendendum, Et quare.

Cæterùm post deductas priùs ex ipso Affectu abundè noto, ejusque Causis & Symptomatibus itidem notis agendorum Indicationes, ostendi semper in *Curæ progressu* Practicorum primariorum more laudabili attendendum imprimis ad *Juvantia & Nocentia*; quò nec facilè à benè ac secundùm Rationem solidam, Experientiâque multiplici confirmatam, non item imaginariam, Experientiæque adversam constitutis, quamvis non semper mox ex voto magis, quàm spe rationali succedentibus recedendum; nec præfractè ac diutiùs minùs succedentibus, utut nostræ, sed nonnunquam ob præjudicia excœcatæ rationi placentibus adhærendum;

dum; sed sepositâ omni gloriæ inanis, aut scientiæ Medicæ in mortalium nemine unquam observatæ, observandæve ambitione uni Ægrotantium saluti unicè studendum exemplo meo meos docerem Discipulos.

Autoris in suo labore successus.

Quo autem successu laborem hunc molestum & odiosum hactenus sustinuerim, testari possunt tam, qui suaves illius fructus capiunt, à me informati Medici non pauci, quàm, quibus Academiæ hujus celebritas demandata cordi est, Nobilissimi & Amplissimi ejus Curatores, Urbisque hujus florentissimæ Consules: quos exceptione omni majores testes oppono improbis ac Reip. non minùs, quàm mihi adversis Adversariorum meorum calumniis; quas cum suis auctoribus confundet ac pessundabit tandem omnis justitiæ author Deus.

Deusingii in Autorem calumnia.

Hanc Doctrinam meam & docendi rationem malignè, ut ex ungue Leonem omnes agnoscant, cavillatur & calumniatur Medicorum omnium Animadversor & Castigator Censorius, *Deusingius*, quando inter plura tum legi, tum refutari indigna, impudentissimè, uti falsissimè asserere non erubescit (in Echo suâ mirabili, p.278. & alibi) me *totam Medicinam in meris Suspicionibus, Opinionibus, Dubitationibus ac Conjecturis fundatam Juventuti obtrudere.* Verùm ut hæc ipsius Calumnia & Cavillatio tam inepta, quàm improba fiat omnibus quàm maximè manifesta, quæ mea de hisce sententia sit, paucis edisseram.

Omnia sua dogmata Autorem referre ad Experimenta vel ad Ratiocinationes.

Quicquid ad Medicinæ Studium promovendum propositum est hactenus à me, non tantùm in paucis Disputationibus Medicis jam editis, sed imprimis Lectionibus meis publicis, & Dictatis privatis, aut proponendum habeo adhuc imposterum, id omne vel ad *Experimenta*, vel ad *Ratiocinationes* ex præmissis experimentis deductas, deducendasve referendum.

Experimenta triplicia.

Testatus sum autem triplicibus Me uti *Experimentorum* generibus, *Anatomicorum*, *Chymicorum*, & singulari respectu dictorum *Practicorum*: quæ confido quemvis seriò & commodè manum operi admoventem talia comperturum, qualia sunt à me descripta, hoc est, vera & ipsis rebus consentanea: quin paratus sum omni tempore ad Sensum ipsa demonstrare, atque hactenus curiosis ac de rei veritate solicitis satisfacere.

Ratiocinationes suas Autorem vocare opiniones, suspiciones & conjecturas. Et quare.

Ratiocinationes verò meas (quoniam necdum suppetunt mihi satis multa *Demonstrationibus* Scientificis construendis requisita, & conjunctis plurium eximiorum Artificum operis tandem aliquando forsan comparanda Experimenta, sive Data) prout magis vel minùs ad veras & solidas Demonstrationes accedunt, nunc *Opinionis*, nunc *Suspicionis*, aut *Conjecturæ* nomine insignivi; atque *Dubitationes* quoque meas hinc inde addere non dubitavi.

Eas non ut Medicinæ fundamenta esse obtrusa.

Non obtrusi ergò Juventuti, prout malignè ac cum clamore blaterat insulsus nugator, *Deusingius*, *Opiniones*, *Suspiciones*, *Dubitationes*que meas, velut *Medicinæ fundamenta*, sed proposui ipsas, velut *Conclusiones* ex compertis hactenus mihi *Experimentis* triplicibus, utpote *firmissimis, inconcussis & unicis Medicinæ solidæ* aliquando, si Deus volet, *constituendæ fundamentis* deductas; quales si proferre potuisset Calumniator impudentissimus, de illis, tanquam de Scientificis Demonstrationibus gloriatus fuisset ad ravim; ita solet nugas suas efferre hic Thurinus.

De his cum Veritatis Amantibus, non cum cavillatoribus disputandum.

Quisquis proinde Veritatis aut Reip. amore captus me aut in *Experimentis* meis, aut illatis inde *Ratiocinationibus* existimabit deceptum, proferat sua in medium *Experimenta*, vel *Ratiocinationes*; quò nisi per nos ipsos queamus motam, movendamve componere aut dirimere controversiam, audiantur in utrisque versati Arbitri. Nam contra Sophistas ineptis cavillationibus dicta mea duntaxat vellicantes, aut improbè (sicut à *Deusingio* passim factum) corrumpentes, atque pro lubitu quævis falsa mihi affingentes non puto pugnandum; ne labore molesto ac inutili fumos ipsorum discutiendo, lateremque lavando rebus melioribus & utilioribus dicatum Oleum meum & operam perdam.

Deusingium Autoris scripta corrumpere & immutare.

Quin sufficiet mihi semel in Lectorum incautiorum gratiam notare *Deusingium*, quò scripta mea, tanquam inepta apud rerum ignaros traducat, ipsa more suo planè illiberali nunc aliquâ sui parte mutilare, nunc ipsis de suo aliquid addere, nunc conjuncta, conjungendave disjungere, nunc disjuncta, disjungendave conjungere, aut quovis alio modo ita immutare atque corrumpere, ut postquam per malignum ipsius calamum transiverunt, ampliùs pro meis non possim agnoscere.

Autoris cogitationes in propriis scriptis quærendæ.

Quapropter Candidos Lectores rogatos velim, ut meas Cogitationes quærant, legantque in meis duntaxat Scriptis; non item apud animosum omnium bonorum Corruptorem, *Deusingium*; qui reverà non potuit, vel non voluit mea intelligere, audet tamen homo, si quis alius, insolenter arrogans triti, *Ne Sutor ultra crepidam*, proverbii immemor temerariam suam & iniquam de ipsis ubique interponere Correctionem ac Censuram.

Deusingius in Anatomicis.

Utique parùm vel nihil se in *Anatomicis Experimentis* versatum testatur *Deusingius*, dum de illis

experimentis parùm versatus. illis acturus & disputaturus non suas, quibus destituitur, sed alienas duntaxat in medium profert observationes, de ipsarum veritate planè incertus & dubius.

Ut & in Chymicis. De *Chymicis Experimentis* satiùs fuisset ipsum planè tacuisse, quàm pueriliter ex imperitâ aliorum allegatione de illis garriendo stupendam suam illorum ignorantiam prodidisse.

Nec non in Praxi Medicâ. *Praxin* suam crepat quidem ubique hic Doctor Stentoreus amplissimam; verùm non potui hactenus ex paucis à me lectis ejus Scriptis colligere ipsum in eâ excellere, aut egregias ex illâ *Observationes Practicas*, quas alienis opponat, hausisse: unde non mirum, si perferatur infelix, verbosus licet Practicus, quemque paulatim deserant Ægri, garrulitate ipsius audaci hactenus fascinati ac decepti.

Ratiocinationes ejus futiles. *Ratiocinationes Deusingii* quotquot expendent ac trutinabunt exactè, comperient ipsum verè ampullarium Doctorem, quique cum clamoso strepitu Lectori incauto verba dat, prætereaque nihil.

Eum nihil novi reperisse aut protulisse. Ostendat enim vel ipsus, qui passim Voluminum à se editorum, edendorumque catalogos scribit, vel quivis alius *Deusingium*, velut alterum in Medicinâ Dictatorem, ad cœlos usque laudibus extollens, atque Prudentissimis Academiæ hujus Curatoribus imprudenter ac impudenter de meliori notâ commendans, quid novi, quid in arte boni lynceis mentis suæ oculis invenerit atque orbi literato manifestarit hic Thraso gloriosus; quam in Medicinâ rem ambiguam illustrarit hic lucis obscuræ filius; quam controversiam composuerit aut deciderit unquam hic Vitilitigator turbulentus.

Ejus scripta brevi peritura. Locutuleii certè hujus hominis Opuscula fructuum præcocium ad instar ætatem minimè latura prædixerunt jam pridem Prudentes, conqueruntur que jam ex parte aliquot Bibliopolæ. Unde non sine causâ censent nonnulli hominem hunc militarem, qui sagacissimis mentis suæ oculis imminentem Libellis suis furtivis ruinam, & affectatæ à se in quosvis, usurpatæque in quosdam tyrannidis tempus ad exitum properans breve futurum prævidet, nunc tantoperè furere, atque non nisi strenuè pugnando & in usitatis calumniis pergendo præsentem famæ suæ interitum expectare.

Deusingii discipuli perpauci. Quantus enim Professor sit *Deusingius*, qui passim & ubique de suâ ad Primariam in Medicinâ Professionem ante aliquot lustra vocatione gloriatur, vel inde patet, quòd per tot annos, quibus supra cæteros in quavis Facultate Professores à se, altero putâ Hercule, profligatos & prostratos non parùm inclaruit, Medicinæ Studiosos tanto numero in Academiam suam de Batavis Heroïbus (sic nos vocare dignatur hic Achilles) semper triumphantem ex omnibus omninò Europæ regionibus ad se, octavum mundi miraculum, videndum, audiendumque allicuit, ut rarò plures, quàm quinque aut septem habuerit Auditores ex professo Medicinæ operam navantes, unà cum aliquot Pannoniis ab amicissimis Collegis subinde gratiosè ad numerum augendum missis: Quorum nonnulli tamen, si dicere fas est, Professorem hunc Veteranum omniscium deserunt, & ad me Novitium, rerum omnium ignarum accedunt, quódque magis mireris, apud me perstant, non tantùm exteri, sed ipsi quoque Groningani.

Eum Medicinæ Professionem Primariam in Academiâ Lugduno-Batavâ affectare. Id autem videtur tam ægrè facere huic Aristarcho Chimærico, ut Auditores suos sequi paratissimus, tum literis à se, atque amicis, emendicatis nempe stupendorum suorum donorum buccinatoribus, ad Varios scriptis, tum artibus aliis omnem lapidem moveat, quò tandem aliquando ad Medicinæ Professionem Primariam in Academiâ Lugduno-Batavâ toties desideratam & affectatam mox sine tergiversatione accessurus evocetur, ibidemque laudato more suo cum quibusvis turbas concitans, & omnia turbans confluentes jam undique ad nos Medicinæ Studiosos aliò abigat, & nostrum Auditorium suo simile, hoc est, vacuum reddat.

Autoris Mores & Vitam ab Adversariis culpari. Non tantùm Doctrinam meam & Praxin Medicam, utut per Dei gratiam successu laudabili decoratam, ineptis cavillationibus & calumniis oppugnant mei Adversarii, sed *Mores, Vitamque* meam indignè culpant, omniaque adeò à me facta, dictave, etiam optima, horrendum in modum detrectant.

Non tamen eorum ulli cedere. Agnosco equidem, & ultrò confiteor me, si ad exactam Divinæ legis trutinam expendar, peccatorem miserum, maximumque: non puto tamen, si cum Adversariis meis, etiam minimè malis, componar, me in Vitæ, Morumque integritate ipsorum cedere ulli: quippe qui Deum, quantùm per infirmitatem humanam possum, purè timens, proximumque candidè diligens, nulli mortalium conscius feci unquam, vel facere sum conatus injuriam; qui non nisi jugiter lacessitus, & graviter læsus de avertendâ saltem à me offensâ cogitavi unquam: quòd si cum lacessientis & offendentis incommodo factum est id aliquando acriùs, id sibi petulco ex talionis lege contigisse putet, nec mihi petito imputet ullus, ergò nec *Deusingius*; qui nullis productis, quia non nominatis, testibus aut urgentibus argumentis, sed figmentis suis calumniosis contrarium subdolarum technarum impe-

imperitis persuadebit forsan, nunquam verò prudentibus: quemadmodùm id, quàm primùm per otium licebit, meridianâ luce clariùs me ostensurum confido.

Ut testabuntur qui cum Autore familiariùs vixerunt.

Qui proinde meos mores ac vitam nosse volent, illos interrogent, qui mecum vixerunt familiariùs, ac proinde me noverunt intimiùs; non item illos, qui nunquam vel rarissimè mihi adfuerunt, quive ex Adversariorum meorum Satanæ mancipatorum calumniis, aut ex suis moribus meos finxerunt: quibus machinamentis astutis & malis quamvis observem, doleamque me nonnullis Viris probis reddi suspectum; non dubito tamen, quin tandem aliquando, ubi ad labia ascenderint vexationum aquæ, molestiarum injuriosè ac contumeliosè mihi ab improbis hominibus tot annos creatarum misertus Deus innocentiam meam humano auxilio penè destitutam sit è cœlo vindicaturus.

Autoris Adversarii quinam.

Postquam verò jam toties facta est à me Adversariorum meorum mentio, erit forsan aliquis, qui quales illi catervatim nunc in me latrantium canum more ruentes sint, scire desideret; cujus votis ut ex æquo satisfaciam, libet ipsos tum ratione causæ ad mihi adversandum moventis, tum ratione propriorum morum considerare.

Eorum tres ordines.

Et Causæ quidem, quam ut mihi adversarentur ipsos habuisse conjicere possum, ratione distribuam ipsos in tres ordines; atque in primo ordine illos recensebo, qui suopte motu ac quorumvis, ægrotorum præsertim benevolentiæ mihi affabilitate, comitate, facilitate, obsequio, aliisque urbanitatem sapientibus mediis conciliatæ, ut & famæ bonæ industriâ meâ & Artis operibus, Deo benedicente, comparatæ *Invidiâ* æstuantes facta, effataque mea omnia perversè interpretantur & malignè calumniantur. Tales autem vix plures, quàm quinque aut ad summum sex novi; quorum aliqui, apud rerum Dominos auctoritate aliquâ cùm polleant, fuêre ideò mihi magis noxii.

Primi invidi.

Secundi Assentatores.

Ad secundum ordinem *Assentatores* revoco, qui ut modò memoratorum gratiam, benevolentiamque vel aucuparentur, vel conservarent, ipsis se associarunt, ut mihi nocerent; veri Adulatores, sed Infernales, licet quandoque Aulici. Horum notus mihi numerus vix excedit priorem.

Postremi Malè feriati.

His postremo loco accedit ingens, imò innumerabilis forsan hominum *Malè feriatorum*, atque promiscuè quorumvis famæ bonæ insidiantium grex, nulli parcens, ne illis quidem, cum quibus amicitiam colere dicuntur, aut creduntur.

Huic ordini accensendi quoque sunt, quotquot aut omnibus omninò Medicis, aut Medicinæ, in hâc præsertim Academiâ, Professoribus, suæ saltem Sectæ factiosæ minùs addictis sunt infensi ac infesti.

Maledicendi in Belgio libertas.

Postquam enim unicuique in Belgio Libero (quod referre pudet) tam impune licet de quovis penè maledicere, mirum non est, si plerique ad malum naturâ proniores maledicentiæ ita sensim assuescant, ut, dum maximè ac continuò maledicunt, nesciant se maledicere, nolint saltem haberi pro Maledicis. Dolendum autem non tantùm inter plebeios & minimos, sed inter medioximos etiam, imò maximos vigere abominabile hoc vitium.

Adversariorum Autoris Mores.

Quòd si quis prætereà Adversariorum meorum primariorum *Mores*, ut secundùm ipsos in certas quoque classes distinguantur, aveat cognoscere, illos, in quantum mihi innotuerunt & habeo in memoriâ, paucis indicabo, cùm & illos Probis referri referat.

1°. Ebriosi.

Quos ergò ex modò recensito triplici ordine novi Ego mihi Adversarios tumultuantes, illos satis ac publicè constat esse aut 1°. Homines *Ebriosos*, & ita quidem vino, ejusve Spiritui, aut utrique addictos, ut nonnullos ex ipsis nunquam videas præcedente crapulâ priùs liberatos, quàm novâ iterum madeant. Hi quàm luculentum ac inculpatum de alienis moribus præbere possint testimonium, testatur ipsorum anima mero semper immersa atque sepulta, perque Liberi patris nebulam sobrios & abstemios viperinâ suâ linguâ mox lædendos extuberantibus madore oculis torvè spectans.

2°. Scortatores, & Adulteri.

Aut 2°. *Scortatores* turpes, *Adulterosve* impuros, & ita quidem impudicos & impudentes, ut (quamvis manifestum sit quorundam uxoribus allatum esse à querulis meretriculis scortationis suæ pretium, aurum justo levius, cum ponderosiore commutandum, atque prudenter ac benignè ab ipsis, quò maritis consulerent, commutatum) audeant sua crimina & sordes, de quibus passim apud sodales suos inter pocula gloriantur, neque enim uni duntaxat vitio se dederunt, invisis affingere, atque ex corruptis suis moribus alienos fingere ac depingere.

3°. Invidi.

Aut 3°. perditè *Invidos*, & ita quidem livore suo exesos, ut non tantùm in quorundam Liberos promanarit latens illud in corde maligno vitium, sed justo Dei judicio ad parentum correctionem ac correptionem infantes ad internecionem usque magno genitorum mœrore infestarit: unde non mirum aliis quoque ipsum per genitam ex se filiam Maledicentiam fuisse molestum & grave.

Aut

4°. Sordidè Avari. Aut 4°. sordidè *Avaros*, & ita quidem iniquo Mammonæ mancipatos, ut credant sibi decedere, quicquid vult aliis accedere Deus: unde nonnulli sunt inter ipsos reperti, qui ad proximum defraudandum non dubitarunt ea, quæ manu suâ exarârant, & subscripto nomine confirmârant, negare.

5°. Superbi. Aut 5°. *Superbos* & ita quidem inanem gloriam sectantes, ut non tantùm ferre non possint superiores, sed ne pares quoque, *Primatum* inter æquales passim & ubique affectantes, eundemque sibi subinde pueriliter tribuentes & adscribentes.

6°. Calumniatores. Aut 6°. *Calumniatores*, & ita quidem assiduâ maledicendi consuetudine corruptos, ut aliqui suis quoque Mecœnatibus, quorum beneficia, benevolentiamque non semel fuerant experti, vel adhuc expectabant, fuerint hactenus iniquè injurii.

Quosdam Autoris adversarios esse simulatores. Non desunt quidem aliqui ex Adversariis meis, honestorum virorum nomen magis, quàm rem affectantes, quos pudet calumniarum tam improbarum contra me tantâ virulentiâ eructatarum haberi auctores, vel fautores; quocirca se mihi amicos fingunt & mentiuntur, quò sub simulatæ amicitiæ larvâ tutiùs per malignarum suarum technarum ac nefandarum cupiditatum administros & satellites mihi queant nocere.

Eos non rarò convenire. Quemadmodùm autem ubi est cadaver, ibi congregantur aquilæ; sic ubi degit Adversariorum meorum Primipilus, ibi non rarò conveniunt ac de me subvertendo secretiora consilia ineunt viciniores; quorum insidias & animum pravum reteget aliquando & toti mundo manifestabit Altissimus, quin refundet in ipsorum capita continuatam tot annos iniquitatem.

Quosdam de calumniis suis gloriari. Et ante alios Deusingium. Dum verò tenet aliquos adhuc mundana externæ, fucatæque honestatis solicitudo, videas contrà alios de calumniis suis, tanquam rebus probè ac venustè gestis publicè gloriantes: quorum Coryphæus est *Antonius Deusingius*, Antesignanus verò alius quidam vultu Taurino suam indolem ostentans (cujus nomen adhuc reticebo, donec illud omnibus innotescere videatur ad rem magis facere) uterque insignis Blatero, Medicus verò tam infoelix, quàm invidus.

Autoris adversus suos adversarios votum. Quoniam verò ad suam Conscientiam & ipsius conscium Deum toties quosvis aggressus provocavit *Deusingius*, exurge tandem aliquando, ô Tu cordium, renumque Scrutator exacte, ac Vindex justissime Deus! atque aliquo tam temerè irritatæ tuæ iræ indicio illos cunctis manifesta, qui gratis & protervè operantur iniquitati, qui suum calumniis semper Tibi Veri ac Æqui Authori exosis perdere conantur proximum; qui laqueis tensis venantur proborum & Tibi unicè confidentium animas: quò recenti ultionis cælestis exemplo cautiores facti alii expavescant, & à Cordis sui maligni consiliis malitiosis seriò resipiscant, quin se homunciones, maxima licet ac pessima nonnunquam mente tam humili, quàm elatâ volventes, nil Te adversante præstare posse agnoscant. Amen, imò Amen.

Tu interim, *Clarissime Vir*, benè vale, atque bonis bona precare.

Dabam Lugduni Batavorum prid. Non. Majas CIↃ IↃC LXIV.

FINIS.

VIRO

VIRO Cavillationibus, Calumniis & Conviciis

CELEBERRIMO

ANTONIO DEUSINGIO,

Mentem tum saniorem, tum meliorem optat

FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS.

UT petitioni tuæ satisfaciam, mitto Tibi brevem hanc meam Epistolam Apologeticam summatim Calumnias tuas & Cavillationes tum Academiæ cujusvis Professore, ac imprimis Veterano & gloriosè Primario, tum Ecclesiæ cujusvis, ac imprimis Reformatæ Antistite & Seniore, tum homine quovis ingenuo, ac imprimis Literato & Christiano planè indignas ita perstringentem, ut ex ipsius lectione attentâ facilè conjicere valeas, suppetere mihi argumenta oppidò multa & efficacia, quibus tuam & arrogantiam & improbitatem possim pro meritis retundere.

Nam, si res ampliùs desideret, tuis Te coloribus accuratiùs & ad vivum depictum omnibus hominibus præsentibus ac futuris cum detestatione continuò spectandum exhibebo.

Noli proinde Tibi, uti soles, pueriliter abblandiens existimare post demptam fucatæ tuæ pietatis ac probitatis toties falsò à Te contestatæ larvam posse Te ampliùs Prudentiorum oculis tenebras vel caliginem offundere, atque detrectationibus tuis ex Inferni barathro Tibi suggestis Me, tum meæ integritatis conscientiâ, tum certo Dei omniscii & omnipotentis auxilio securum ac tutum, quicquid coneris aut tentes, ita premere, ut in totum deprimas, vel opprimas.

Hic ipsus Veri, Bonique Author & Vindex Deus, ni abdicatâ abominabili tuâ Invidiâ, Malevolentiâ & Maledicentiâ resipueris, rependat Tibi pares tuis sceleribus pœnas, & refundat in Te Cordis tui maligni cogitata, Oris impuri effata, & Calami protervi effutita.

Noli namque putare Te, nisi seriam, citamque agas pœnitentiam (quam ex animo Tibi acerrimè licet atque iniquè congestis etiam probris ex merâ petulantiâ & famæ inanis ambitione toties à Te jam offensus precor) evitaturum diutiùs vindictam Divinam Te certò certiùs manentem ac brevi funditùs eversuram.

Non est enim cor tuum rectum in Dei conspectu. Resipisce igitur ab istâ malitiâ tuâ & deprecare Deum, si fortè remittetur Tibi machinatio cordis tui. Video enim Te in felle amarissimo & connexu injustitiæ positum, ut Apostoli verbis te moneam. Sic pro Te vovebam Lugduni-Batavorum pridiè Nonas Majas cIɔ Iɔc LXIV.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

ORATIO

DE

AFFECTUS EPIDEMII A. cIↃ IↃC LXIX.

Leidensem Civitatem depopulantis, atque primariis Habitatoribus orbantis

CAUSIS NATURALIBUS,

VIII Februarii cIↃ IↃC LXX cùm Academiæ Lugduno-Batavæ Rectoratum deponeret, habita.

Nobilissimi & autoritate Gravissimi hujus Illustris Academiæ Lugduno-Batavæ Curatores.

Amplissimi, Prudentissimique Florentissimæ, graviter licet nuper afflictæ, Urbis Leidensis Proceres, Prætor, Consules, Judices, quique ipsi estis à Secretis.

Spectatissimi, Eruditissimique Disciplinarum quarumvis in eâdem Academiâ Inclytâ Professores, Collegæ honorandi.

Venerandi Verbi Divini Præcones.

Facultatum omnium Doctores, Artiumque Liberalium Magistri eximii.

Cæterique, qui simul adestis, Viri honorati, & docti.

Desideratissima denique Juvenum & Adolescentum egregiorum Corona, Patriæ, atque parentum spes prima.

Rectoratus Autoris pacatus, at Luctuosus.

I. QUem ambivi nunquam, sed ob plures, gravesque causas sum aversatus semper, Supremum in hâc Academiâ Magistratum ante annum mihi præter votum, expectationemque impositum, quò Legibus obsecundarem, suscepi solicitus, nunc depono lætus; quamvis Deo annuente ipsum gesserim satis pacatum, at simul plerisque nostrûm valdè luctuosum.

Auctoris jacturæ domesticæ.

II. Non memorabo hîc jacturas meas domesticas, utut mihi acerbissimas, * cùm ad alios illæ non pertineant; verùm publicas, quippe ad cunctos spectantes, atque tam huic Academiæ Nobilissimæ, quàm huic Urbi præclaræ funestas.

Jacturæ Publicæ in Academiâ Professorum.

III. Ceciderunt namque, ac lucem reliquerunt ex Facultatibus singulis Professores Clarissimi, & quidem inter ipsos ex quatuor meis Assessoribus ætate adhuc vigentes ac me inferiores terni, unico in ordine nostro natu grandissimo superstite.

IV. Quærunt, nec inveniunt ampliùs Theologi suum *Coccejum*, virum in laboribus exantlandis indefessum, & quoad mores pacificum.

V. Lugent suum Juris-Consulti *à Thienen*, virum ingenio acutum, judicio acrem, quin ad quævis peragenda promptum & alacrem: Cujus jacturam fecit majorem nuperrimus ac lentus *Marchanti* decessus, viri ætate ac vigore flo-

Zzzzz

* *Conjugis lectissimæ, quippe piissimæ, prudentissimæ, atque optimæ, ante annum ætatis secundum & vicesimum perfectum post bienne matrimonium utrinque ob animorum concordiam felicissimum animam suam exemplo verè Christiano & Astantibus omnibus admirabili inter continuas preces placidè Servatori Deo reddentis; hinc & Filiolæ unicæ raras Genitricis dotes in tenellulâ octo mensium ætate mirè imitantis, & optima quævis spondentis obitum.*

florentis, & Academiæ valdè utilis, sed, si superstes mansisset, indies utilioris futuri.

VI. *Schuylium* nostrum in Naturalibus, Botanicis, Anatomicis, Medicisque adeò rebus perscrutandis sedulum, atque in mediis suis conatibus omnium primùm nobis ereptum dolent Medicorum Filii: Et, ac si parùm fuisset unum tantùm amisisse ipsos Antecessorem, post multos alios non ita pridem renovato sub anni hujus principium Medicorum vulnere adhuc cruento extinctus est *van Horne*, Anatomicus insignis; de quo plura dicerem, nisi admodùm nuper ipsi ex hoc loco esset parentatum, & ante annos undetriginta meus in Anatomicis fuisset Discipulus.

VII. *Stuarto* denique suo, sæviente jam communi calamitate hinc profecto, & in natali urbe, Parisiorum Lutetiæ, fatis functo, atque variis nominibus commendabili carent nunc Philosophiæ Studiosi; ut & *Gölingio*, ejusdem Disciplinæ Professore extraordinario.

VIII. Sicut autem ex ordine nostro plures abiverunt ad plures, ita nonnulli ab affectu maligno languentes adhuc necdum recuperare quiverunt valetudinem pristinam & integram.

IX. Libuit enim Deo in judiciis suis non minùs admirabili, quàm justo, nostram per Facultates omnes atque singulas acriter exercere, ac splendidis luminibus orbare Academiam.

In Curiâ Consulum. X. Nec tantùm in Academiæ hujus Professores, ipsorum Uxores, Viduasve, aut Liberos sæviit hæc Lues, verùm in universam quoque Civitatem Leidensem, adeò ut durante meo Rectoratu tum qui anno superiore, tum qui trimestri spatio priùs fuerant creati, omnes ad unum è medio sublati fuerint *Consules*: inter quos jam ipso Februario mense desiit esse horum robustissimus ac in ætatis suæ flore adhuc constitutus ordine postremus; cæteri tres jam senes intra dies quatuor & triginta, mensibus nempe Octobri & Novembri, ante Consulum præsentium electionem cum morte vitam commutarunt; quod in omni memoriâ inauditum est non minùs Lugduni-Batavorum, quàm alibi.

Prætoris. XI. Qui Consulibus infestus Affectus fuit Epidemius, nec *Prætori*, animi recreandi causâ Dordracum profecto, nec *Judicibus*, nec reliquo *Senatui* veniam dedit, verùm plus quàm mediam hujus partem necavit. Judicum. Senatus.

In Ecclesiâ. XII. Quemadmodùm *Curiæ*, atque *Academiæ* fuit æquè gravis Morbus hic communis, sic & idem lethifer fuit *Ecclesiæ* tum Pastoribus, tum Senioribus, tum Diaconis.

Ecclesiastarum. XIII. Hactenus quidem duos Belgas, totidem Gallo-Belgas, unicum Germanum, & unicum Anglum peremit *Ecclesiastas* Reformatos. Cæterarum enim Sectarum damna non recenseo.

XIV. Ubique *Seniores* ac *Diaconos* penè omnes idem morbus nobis eripuit. Seniorum & Diaconorum.

XV. *Civium, Mercatorumque* primarii cum insigni plebis detrimento maximam partem sunt extincti. In Urbe Civium & Mercatorum.

XVI. Sed *Plebejos* etiam est aggressum hoc malum, ipsorumque plurimos peremit. Plebejorum.

XVII. Quod non parùm auxit afflictæ Civitatis afflictionem, fuit plerorumque Incolarum sæpè cum totâ familiâ decumbentium, aut recidivam aliquoties patientium Infirmitas tanta, ut deessent non rarò, qui graviter affectis ac prostratis opem ferrent, quin morituris adessent ac debitè ministrarent: tantus fuit ubique Sanorum, aut mediocri saltem robore præditorum defectus.

XVIII. Utique nulli Sexui, nulli Ætati perniciosa huic Urbi labes pepercit; quamvis *Infantes* ac *Pueri* perpauci; *Adolescentes* ac *Juvenes* plures, at ex iis, qui ad *Virilem, Senilemque* ætatem pervenerant, plurimi eâ occubuerint. Omnis ætatis, & sexûs.

XIX. Pleræque *Gravidæ* hoc affectu laborantes Abortum sunt passæ; paucissimæ ad nonum mensem uterum gestarunt, atque vivaces fœtus pepererunt; quin ex ipsis quoque multæ paulò post vitam reliquerunt. Gravidarum.

XX. Plurima huc facientia non addam, quoniam non ita pridem in hoc eodem Auditorio, me licet ob valetudinem ab eodem malo penè ad internecionem corpus meum ante quatuor circiter menses atterente adhuc infirmam absente, actum est de hujus temporis Calamitate abundè atque ornatè, quamvis magis Theologicè.

XXI. Non possum verò illa silentio prætertire, quæ Professionis & Artis meæ sunt propria; cùm, si non omnium, certè multorum intersit ea nosse; quæ proinde loco eorum, quæ hâc horâ proferre aliàs cogitaveram, paucis prosequar.

XXII. Non puto ignorare, dissimulare, aut negare ullum Christi Salvatoris nostri unici nomen profitentem, nisi profanum & irreligiosum, in Oraculorum saltem Divinorum diligenti lectione ac jugi meditatione hospitem, Omnia pœnæ, afflictionisque mala immitti hominibus à Deo, summo, æquissimoque actionum humanarum Spectatore, Arbitro ac Vindice: Cujus abdita consilia & judicia justa, nostraque peccata multiplicia, cùm id Theologorum officium sit, pluribus non attingam, excutiam- Pœnæ afflictionisque mala hominibus à Deo immitti.

Eumque in finem causis naturalibus frequenter uti.

cutiamve, contentus Naturales Causas, secundas dictas, impræsentiarum expendere, atque nostro negotio adaptare; cùm in judiciis suis terribilibus exequendis frequentissimè (sicut, me judice, in hoc etiam morbo factum) illis utatur unicus Coeli, Terræque Dominus & Author, cunctarumque adeò Creaturarum Causa prima & suprema, Deus Optimus Maximus, tam misericors, quàm justus.

Aliquando tamen sine ipsis opera sua perficere.

XXIII. Evenit quidem aliquando, ut Deus sine nominatis Causis Naturalibus opera sua perficiat insolita vel solo suo verbo & mandato Divino, cui omnia mox parent; vel per ministros suos cœlestes, Angelos fideles ac bonos; vel quandoque etiam per Spiritus malos & impuros, Satanæ consortes, imperio tamen suo subjectos & obsequentes.

Affectus Epidemii causæ naturales.

XXIV. Affectum autem nostrum Epidemium necdum quiescentem, ac huic præsertim Urbi, locisque circumjacentibus exitialem ac perniciosum existimo ego mediantibus Causis Naturalibus immissum nobis à Deo irato; ac idcircò resipiscentiâ, cordis humilitate, vitæ ante-actæ in melius emendatione, fraternâque Charitate iterum pacando.

Et quidem præcipua Aër malè affectus.

XXV. Naturales Causas omnes omnibus hominibus hîc communes dum animo attento percurro & trutinor, videor mihi commodè Affectum notatum *uni Aëri, sed aliunde malè affecto, infectoque*, tanquam præcipuæ inter ipsas Causæ, adscribere posse; concurrentibus,

Et aliæ minoris momenti.

fateor, subinde aliis quoque Causis, sed minoris momenti, nec continuò locum habentibus, ideóque non tam ipsum producentibus, quàm secundùm quædam Symptomata ægro huic aut illi molestiorem, gravioremve facientibus.

Aërem inspirari & expirari.

XXVI. Aëre autem sicut rarissimè ad horæ quadrantem carere possumus; quod evincunt suffocati & strangulati; ita eundem qualemcunque, utilem, noxiumve perpetuò allicimus & inspiramus, iterumque expiramus, & foràs propellimus.

Inspiratus Aër purus Sanguinem alterat, & temperat.

XXVII. Inspiratus in Pulmones Aër purus ac temperatus Sanguinem in Cordis thalamo dextro secundùm naturam effervescentem, accensoque ampliùs, auctove tunc Igne vitali ebullientem, mox per arteriam, venamque Pulmonalem ad sinistrum Cordis ventriculum properantem particularum suarum subtiliorum & optatæ mutationi absolvendæ convenientium admistione alterat, æstumque ipsius temperat, & blandè compescit; atque vicissim ex-

Exspiratus exhalationes secum effert.

halationes ab effervescente Sanguine promanantes ac erumpentes, hominique inutiles, noxiasve reciprocâ sui expiratione secum effert.

An inspiratus Aër Salivæ aliisque humoribus ad Os delatis misceatur.

XXVIII. An inspiratus Aër aliquâ sui parte Salivæ quoque, aliisque Humoribus à Cerebro, subjectisque ipsi Glandulis, Glandulosisque tunicis ad Os & Fauces derivatis commisceatur, & unà cum illis deglutitus in Ventriculo & Intestinis tenuibus mutationem aliquam Humoribus ibi repertis, aut confluentibus adferat, sicut arduum est probare, ita durum videtur negare.

Autori id non improbabile.

XXIX. Mihi certè, qui veritatem ubique ac unicè sector, non censetur illud improbabile, quamvis putem plures adhuc requiri Observationes ad rem illam obscuram illustrandam, confirmandamque, & ita stabiliendam, ut Dissentientium cogatur assensus.

Pro Aëris inspirati varietate Sanguinem varie quoque affici.

XXX. Prout autem conservandæ vitæ naturali pernecessarius Aër occurrit nobis 1°. aut *temperatus*, aut secundùm qualitates suas potentiùs, frequentiúsque nostros Sensus externos afficientes, ac vulgò primas dictas *Intemperatus*, Calidior nempe, Frigidiorve, Humidior, Sicciorve: 2°. aut *serenus* & *purus*, aut *perturbatus* & *nebulosus*, exhalationibusque variis contaminatus. 3°. aut *tranquillus* & *pacatus*, aut *turbidus*, ventisque procellosis *agitatus*, & sic porrò; ita ejusdem inspirati effectus homini erit aut *salutaris*, aut *noxius*, sequeturque *Sanguinis* aut *temperatio* ac *repurgatio* desiderabilis & salubris, aut *corruptio* ac *infectio* cuivis metuenda, quia perniciosa.

Aërem variarum rerum admistiones admittere.

XXXI. Hic verò Aër vitæ nostræ animali tuendæ tam necessarius, ac per se purus, nec sic tamen nobis sufficiens ac conveniens, notabiles *variarum rerum* plurimùm inter se differentiùm *admistiones, confusiones* ac *perturbationes* homini nunc *faventes*, nunc *nocentes* admittit; quas hîc, ut brevior sim ad quinque notabiles redigam species.

1°. A Sole, ejusque radiis.

XXXII. I. Primum locum dabo *Soli*, cujus *radii* verè *ignei* non tantùm per Aërem universum disperguntur, sed in regione ipsius infimâ, Terræque proximâ, nî à nubibus, ventis, &c. impediantur, æstum ingentem pariunt, quin corpuscula infinita & diversissima cum Aëre ac inter se confusa non parùm alterant & variè immutant.

Eos esse igneos.

XXXIII. *Igneos esse Solis radios* demonstrat non tantùm ardor summus, quem æstatis, & aliquando veris & autumni quoque tempore, atque Aëre claro ac sereno existente corpora nostra verberando in nobis excitant; vel calor in rebus quibusvis aliquandiu soli acuto expositis remanens, Sensuique manifestus; sed imprimis radiorum eorundem convexo vitro exceptorum collectio, ac centrum versus concur-

 sio,

sio, vulgò concentratio dicta, & quævis combustibilia incendens ac consumens.

Corpuscula per Aërem volitantia.

XXXIV. Quæ dixi esse infinita & diversissima *Corpuscula* cum Aëre ac inter se confusa, Solisque radiis mutabilia, eadem, in quantum mihi post multiplices, molestosque labores innotuerunt, & ad rem nostram faciunt, hìc paucis percurram & enarrabo.

Ab autore ad sensum demonstrabilia.

XXXV. Velim autem, quod in antecessum moneo, turbari neminem, si me audiat subinde minùs usitatis apud Authores Classicos terminis utentem; quippe qui non aliorum placita & figmenta, sed ipsas res didici scrutari, & suis nominibus indigitare; omnia nimirum, quæ dico & assero, ad Sensum demonstrare paratus; nec proinde Chimæricis multorum Doctorum otiosorum, & labores, sumptusque ad experimenta quævis facienda requisitos refugientium, atque Dictatorum nihilominùs more in suo museo, singula pro lubitu fingentium, determinantiumve commentis allectus, moratus, aut conturbatus.

Particulæ Salinæ lixivæ, sed volatiles, & aliquid Oleosum & Aromaticum conjunctum habentes.

XXXVI. Sunt ergò æstate copiosæ in Aëre *Particulæ Salinæ Lixivæ*, sed *Volatiles*, maximâ sui parte à regionibus Zonæ torridæ subjectis aut propinquioribus Austri lenis calidique ope ad nos delatæ, atque sæpenumerò aliquid Oleosi & Aromatici conjunctum habentes; quod manifestum est iis, qui exeunte vere aut vigente æstate Aëre sudo ac sereno per Galliam meridionalem faciunt iter, occurrente ipsis ad plura sæpè milliaria, etiam per Oceanum, Odore plantarum Aromaticarum fragrantissimo; certo argumento particulas subtiles emanare ex illis plantis, atque cum Vento transportari per Aërem ad regiones alias.

Omnia Odorata esse naturæ Oleosæ, & participare de Sale Volatili.

XXXVII. Docemur autem per Analysin rerum naturalium Chymicam, Omnia odorata esse naturæ Oleosæ, atque participare de Sale Volatili; quali omnes omninò Animalium, & in specie Hominis partes sunt refertissimæ.

XXXVIII. Quod in regionibus calidioribus attollitur, transferturque aliò magis manifestè, ac copiosè, illud idem in minùs calidis & ab Æquatore remotioribus contingit magis obscurè atque parcè.

XXXIX. Nonne cœlo illustri & calente percipimus sæpè in his quoque regionibus ad septentrionem magis vergentibus odores florum, plantarum, rerumque aliarum suaves aut ingratos per Aërem diffusos, ac è longinquo ad nares nostras deportatos?

Particulas Salinas volatiles & Oleosas in Aëre volitantes acui à Solis radiis igneis, & inspiratas in Sanguine partem Biliosam augere.

XL. Has verò particulas Salinas Volatiles atque Oleosas, sive Aromaticas undecunque tandem provenientes atque in Aëre volitantes agitat & acuit ampliùs Sol igneis suis radiis; quæ cum Aëre inspiratæ facilè Sanguini propter suam subtilitatem junguntur in Pulmonibus, atque ipsius, jam æstuantis temperationem ab Aëre laudabili expectatam impediunt, neutiquam juvant; quinimò augent in Sanguine *partem Biliosam*, primariam æstûs in ipso caussam, & Sale Volatili Oleoso maximè constantem.

Salivæ mixtas Bili etiam jungi.

XLI. Quòd si confusus Aëri Sal Volatilis & Oleosus *Salivæ* quoque, sicut modò verbo attigi, admisceatur, & ad Ventriculum, Intestinumque tenue depellatur, nonne *Bili* eò affluenti jungetur, ejusdem vim & operationem intendet ampliùs, vel nimiùm, idque cum admittentis detrimento?

Easdem Pituitosos viscososque humores attenuare.

XLII. Ab eodem Sale Volatili unà cum Aëre attracto *Pituitosi, viscosique humores* in Ventriculo, Intestinis & alibi attenuabuntur, incidentur, atque solito fluidiores, nimisque mobiles fient. Unde minùs resistent Bilis actioni, quam ex parte ab ipsis reprimi ac cohiberi oportebat.

Et Melancholicos, hoc est, Acidos & Austeros infringere.

XLIII. Ab eodem Sale Volatili Acriore copiosiùs in corpus admisso *Humores Melancholici*, hoc est, *Acidi & Austeri*, infringentur, ipsorumque Sanguinem inspissandi vis peribit, unde naturalis Sanguinis consistentia minuetur, ipsusque ad sui corruptionem aptior reddetur.

Primarius Radiorum Solarium effectus.

XLIV. Atque hic est primarius & maximè notabilis, nobisque noxius radiorum Solarium ardente Sirio effectus in Aërem unà cum innumeris & multifariis corpusculis ei confusis Chaos verè constituentem, & à nobis nihilominus inspirandum. Plures eorundem in alia corpuscula effectus valdè considerabiles studio prætereo, ne sim prolixior.

2°. Notabilem Aëri mutationem afferunt Venti varii.

XLV. II. Inter ea, quæ notabilem Aëri mutationem afferunt, secundum locum assignabo *Ventis variis*; quamvis non tam sui, quam eorum ratione, quæ secum advehunt & Aëri ex parte communicant, relinquuntque, id efficiant.

Ventorum proprium.

XLVI. Hactenus saltem in Ventis, solo Auditu & Tactu perceptibilibus, ego aliud non potui observare proprium præter *vim ac vehementiam* diversam; cùm alii lenes, blandique; alii frementes, validique occurrant. Qui, quoties concurrunt varii ac vehementes, toties procellas excitant, & omnia mirè confundendo, conturbandoque plurima evertunt aut proterunt ac perdunt; donec violentioribus omnia secum rapientibus cedant mitiores & languidiores.

Quæ nobis à Ventis eveniant.

XLVII. Cætera, quæ nobis à Ventis evenire videntur, rebus diversis unicuique ascitis, & simul

niunt rebus per eos ad nos translatis adscribenda.

mul quaquaversùm translatis existimo adscribenda. Ab illis nempe non parùm immutatur Aër in nostrum aut commodum ac emolumentum, aut incommodum ac detrimentum: quod semper à nobis spectandum; Id enim bonum vocamus simpliciter, quod nobis est, aut creditur bonum; sicut malum, quod nobis est, aut putatur malum.

Quid nobis bonum quid malum.

Austrum Salem Volatilem, & Spiritum nobis advehere.

XLVIII. Hæc ut nostro negotio pressiùs accommodem, faciam initium ab *Austro*, vento à torridâ zonâ hùc flante, cujus alis *Salem volatilem* ad nos usque transportari, & in Aëre nostro ex parte sisti ac permanere dixi modò; nec tantùm Salem, verùm etiam *Spiritum volatilem* inde ad nos similiter adferri planè sum persuasus, sed imprimis existente Aëre puro & nitido, atque cum Austro blando, placidoque concurrente Sole corusco ac fervido; à cujus igneis radiis elicitur & attollitur facilè in altum & supra nubes inferiores Spiritus volatilis sub torridâ zonâ copiosus, ideóque, quàm alibi, minùs impeditus, irretitusque; qui Austri mitis & sublimis ope per zonam temperatam vehitur versùs algidam, ubique partem sui aliquam subjecto Aëri cedens; maximè, ubi offendit eundem humidum & pluviosum, qualem hìc habemus frequentissimum.

Ejus Effectus.

XLIX. Hinc est, quòd sub torridâ zonâ, præter antiquorum placitum, æstas regnet continua, fructus plerique toto anno reperiantur maturi, & multo turgentes Spiritu volatili. Hinc est, quòd Vina in regionibus illi propinquioribus nascentia eodem Spiritu volatili, quàm in remotioribus abundent magis. Hinc est, quòd Vina Hispanica, quippe potentiora, plus; Gallica istis debiliora minus; Rhenana & Mosellana utrisque aquosiora minimum Spiritûs volatilis contineant, & in sui destillatione promant.

L. Spiritum Volatilem Austri ope ad nos deferri confirmant Fructus omnes immaturi acerbitate ingratâ donati, nec facile, nisi adventante hoc vento, sed blando, & radiis solaribus comitato ad maturitatem deducti.

Fructuum acerborum in dulces mutatio à Spiritu & Sale Volatili, ut & ab igneis Solis radiis.

LI. Omnis namque Fructuum acerborum in dulces, vel quasi dulces, gratosve mutatio & maturatio pendet tum à Spiritu & Sale volatili quovis, tum ab Igneis Solis radiis, vel saltem Igne foci, sed artificiosè administrato; (Ars etenim & imitatur, & juvat, & superat subinde Naturam:) à quibus solis dulcescunt, leniunturque austeri & immaturi fructus; ex quorum adhuc crudorum, immaturorumque Succo expresso vix post qualemcumque ac diutinam fermentationem aliquid elicies Spiritûs volatilis; qui abundans prodire solet ex eorundem maturorum, adeóque dulcium facilè ac brevi fermentato Succo.

LII. Me hìc de illis fructibus, qui sui maturitate aciditatem, sed gratam & suavem nanciscuntur, neutiquam agere facilè agnoscent, quotquot haud in Plantarum tam obviarum, quàm exoticarum, ideóque rariorum, aut multis adhuc invisarum inani, sterilique nominum varietate gaudente cognitione, qualis ferè sola ubique hodie viget, atque rerum singularium Curiosis in deliciis habita & laudata magno Apollineæ Artis detrimento in Academiis ad pompam perfunctoriè docetur; ast solidâ, earundemque, ac imprimis usualium, ægrisque conducentium viribus multifariis per praxin tantùm, experientiamque longam innotescentibus intentâ, & hactenus Medicinæ utili, quamvis ferè neglectâ notitiâ sunt versati.

De quibus Fructibus hic loquatur Autor.

LIII. Quemadmodùm per se *omnis Ventus*, ergò & Auster, *siccus* est, ac humiditate propriâ destitutus, ita non rarò idem observatur *humidus*, hoc est, nubibus, vel pluviâ onustus. Humiditas verò hæc Austro juncta Salem volatilem cum ipso delatum dissolvit, atque Volatilem Spiritum adsumit, ac secum quaquaversùm à Vento propulsa defert, quin utriusque partem bonam Terræ, in quam decidit, confert. Tunc autem pluvia, sive impendeat, sive tenuis ac densa delabatur, Respirationem nostram solet angere atque difficilem facere, Sudore ipso præ anxietate non rarò simul erumpente. Quod ego non tantùm pluviæ, sed imprimis Sali & Spiritui volatili unâ cum Aëre humido inspiratis censeo tribuendum.

Auster per se siccus, non raro humidus quid præstet.

LIV. Sicut Auster socium sæpiùs habet Calorem Solarem, ita *Boreas* à zonâ septentrionali algidâ, utpote Solis radiis tantùm non destitutâ, huc appellens *frigore* nos vexat perpetuo; sed frigore vario, cùm aliàs blandius observetur ipsum; aliàs verò acrius & cutim nudam dilacerans; aliàs tum nubes in nivem, tum pluviam in grandinem, tum aquas collectas, imprimis dulces, minùsve salsas in glaciem congelans & cogens.

Boreas variè frigidus.

LV. Boream semper plus minùs algidum existimo propter admistas ipsi particulas *Acidas* plus vel minùs temperatas; quibus nempe solis debentur modò recensiti effectus Boreæ primarii.

Propter particulas Acidas.

LVI. *Frigus blandum* tribuo *Acido nitroso*, præ Salibus omnibus minùs acri, & in nobis tamen quovis modo frigus lene parienti; qualem Salem cum Boreâ minùs sævo ad nos migrare testantur Terræ ipsius beneficio pinguescentes. Fertilitatem autem à Nitro esse noto jam est notius.

Frigus blandum Acido nitroso tribui.

Frigus Acrius Acido puriori & muriatico sali juncto.

LVII. *Frigus Acrius*, cutimque faciei & manuum dilacerans, & suâ cuticulâ privans est acceptum ferendum *Acido puriori*, vel *muriatico sali juncto*; à quo effectum similem observamus indies in praxi Medicâ, & manifestissimè in Coryzâ; in quâ depluens per nares sapore salso-acidus humor tum nares, tum vicinam cutim rodere, cuticulamque abradere consuevit.

Frigus glacians Spiritui Acido cum Sale volatili puriore mixto.

LVIII. *Frigus glacians* deduco à *Spiritu Acido cum Sale Volatili puriore unito*, & Sali Armeniaco planè consimili; postquam non semel observavi hunc Aquâ recens solutum etiam æstate mediâ circa vitreum vas miscellam istam continens allicere ac gelare aëris ambientis humiditatem aqueam; quod idem urgente gelu evenire videmus fenestrarum vitris.

Sal Armeniacum quibus constet. Sal volatile & Spiritum Acidum junctos effervescere. Gelidam dari effervescentiam.

LIX. Constat verò *Sal Armeniacum Sale Volatili puro & Spiritu Salis acido junctis*, & quovis tempore ad experientiam revocandis. Hi duo, ubi à nobis confunduntur, ac simul effervescunt, frigus & tunc quoque pariunt; quin evincunt dari gelidam in rerum naturâ effervescentiam, contrà quàm senserunt, sentiuntque etiam nunc nonnulli ex solâ librorum sibi præter omnem rationem præ aliis probatorum lectione, aut propriâ fictione satis facili, neutiquam verò ex ipsarum rerum observatione multiplici, multúmque arduâ & carâ edocti, ac nihilominùs de quâvis re controversâ, sibique incompertâ sententiam suam ineptam temerè interponentes Viri audaces, atque ab imperitis propter garrulitatem impudentem magni habiti.

Unde Boreæ accedat Nitrum, Spiritus Acidus, Sal Muriaticum, & Sal Armeniacum.

LX. Unde autem, dicet aliquis, *Boreæ* accedit *Sal Nitrum, Spiritus Acidus, Sal Muriaticum, & Sal Armeniacum*, ut notatos & his à me adscriptos producat effectus?

LXI. Cui respondeo, infinitas esse in Regionibus septentrionalibus metallorum, mineraliumque fodinas & Venas, ex quibus Ignium subterraneorum & artificialium, dum funduntur, vi propelluntur in aërem liberum Spiritus Acidi; quos, ut & alia plura secum rapiunt & quaquaversum vehunt Aquilonares Venti Nobis omnium vehementissimi.

LXII. Prout autem illis occurrunt in Aëre corpuscula diversa, & quidem proportione variâ, ita exurgunt ex istâ confusione ac mistione Salia composita itidem diversa, & nunc *Nitro*, nunc *Marino*, nunc *Armeniaco* valdè similia; sicut ostendi modò eorum id evinci effectibus.

Ad Nitri constitutionem quænam concurrant.

LXIII. Ad *Nitri* constitutionem fateor concurrit pars sulphurea & pinguis, cujus ratione accendi potest; quod facilè à partibus metallorum Sulphureis unà cum Spiritu acido in aërem sublatis ac dispersis, ipsove Sulphure accenso & similiter per aërem lato; sed iterum cum eodem spiritu in loco à Solis radiis adeò remoto coalescentibus accidere potest.

Boreas unde acrior.

LXIV. Quoties Spiritûs acidi plus, pinguedinis autem minus admiscetur Sali Nitroso, vel Marino ventorum violentiâ è mari hausto ac per aërem pulso, toties *acrior* sentietur Boreas omnia rodens & radens.

Sal glacians unde generetur.

LXV. *Salem glacientem*, Armeniacoque affinem arbitror ego generari ex Sale Volatili puriore à regionibus torridæ zonæ subjectis aut propinquioribus per superiorem Aëris regionem Austri ope, sicut jam dictum, ad septentrionem translato & cum adventante inde Spiritu Acido in Salem Armeniaco similem concrescente, iterumque Boreæ vi meridiem versus repulso, atque ubique efficaciam suam mirabilem exerente.

Pro varietate particularum, quibus onustus est Boreas, eundem varia in nobis produci.

LXVI. Quoties autem particulis vel Nitrosis, vel Salso-acidis, vel Sali Armeniaco similibus onustus ad nos appellit Boreas, toties is Aërem nostrum iisdem replet, quæ cum ipso inspiratæ non possunt non aliquam in Sanguine ac cæteris Humoribus, sed & Partibus ipsis Continentibus mutationem producere insignem, quin pro singulorum conditione ac constitutione diversâ diversam, & quidem, ubi magnus est in nobis æstus, ejusdem contemperationem, si moderata fuerit, utilem, sin excedens, noxiam: ubi verò abundat in nobis Pituita, ejusdem solutionem, commotionem, conturbationem, ac subinde coagulationem, utplurimùm nocentem; unde videas sæpenumerò in Senibus pituitâ ferè abundantibus & Apoplexias, & Hemiplegias, & Paralyses tunc excitari.

Hippocratis de Aëris Mutationibus Observationes per quæ explicandæ.

LXVII. Ex quibus ritè consideratis, expensisque magna lux affulget ad explicandas, illustrandasque Magni Hippocratis de Aëris mutationibus secundùm anni tempora, ventosque accidentibus, ac imprimis easdem consequentibus Affectibus Observationes practicas in ejusdem operibus Laconicè descriptas; quod frustrà requires ab hujus temporis Doctoribus quibusdam in Græcâ Linguâ addiscendâ multùm, in Morbis autem ipsis apud ægros tantùm cognoscendis parùm aut nihil temporis consumentibus.

Primarii nobis mutationes afferentes venti Auster & Boreas.

LXVIII. Primarii, maximamque ratione admistorum & Aëri, & subjectis huic Regionibus, ac Hominibus mutationem afferentes Venti sunt bini jam memorati *Auster*, atque *Boreas*: *Orientalis* verò & *Occidentalis* tum ab iisdem

iisdem Austro, vel Boreâ, tum à vicinis magis cuivis loco Regionibus, tum ab Aquis, Stagnis præsertim, Maribusve propinquis accipiunt ferè quod iterum Aëri cedunt ulteriori.

Orientales venti hisce locis Sicci. Et quidem calidi vel frigidi.

LXIX. Hisce quidem locis solent *Orientales Venti* per longum Terrarum tractum ad nos delati esse *Sicci*, & prout in Aëre Austri vel Aquilonis spolia quædam offendunt & capiunt, *Calidi, Frigidive*.

Anno præcedente Subsolanum Gelu nobis attulisse.

LXX. Sic sub anni præcedentis exitum Gelu grave nobis attulit Subsolanus, quod nullus dubito debebat Boreæ glaciandi vi gravido, ipsique in loco à nobis remotiore occurrenti, atque quoad vehementiam inferiori, & ideò potentioris ductum sequenti.

Occidentales Venti nobis Humidi. Et quidem vel frigidi vel calidi.

LXXI. *Occidentales* autem Venti ex proximo Oceano Aquas & vapores mutuando *Humidi* ferè sunt, itidemque Aquilonis, Austrive dominium in Aëre priùs exercentis ratione *Frigidi, Calidive*.

Aërem calore, frigore, siccitate, & humiditate se manifestare.

LXXII. *Aër* profectò, sicut ex modò dictis patet, secundùm quotidianas, ideóque continuas mutationes, quas Solis ortui & occasui, accessui ac recessui debet, in Sensus nostros Externos incurrens *Calore* imprimis ac *Frigore* se manifestat, & quatenus nubibus & pluviâ destituitur, vel scatet, *Siccitate*, aut *Humiditate* nos afficit, nec in Visum, Auditum, Olfactum vel Gustum hactenus operatur, ac inde forsan prædictarum Qualitatum, tanquam primarum, ortum habuit Quaternarius ille tantoperè in Scholis decantatus, licet nunquam ab ullo demonstratus. Sed de his & similibus non est hîc pluribus agendi locus, aut tempus.

Aërem tactum tantùm afficere, Ventum præterea auditum.

LXXIII. Quemadmodùm Aër, sic & Ventus plerosque Sensus externos certis organis alligatos haud afficit, sed illum præcipuè, qui per totam corporis superficiem est distributus, atque, ubi validus existit & sonorus, Auditum quoque.

LXXIV. Audimus ergò Ventorum blandiorum susurrum, & potentiorum frementem sonum, sentimusque ipsorum violenter in nos ruentium & subinde solidissima quævis concutientium, hinc & nonnunquam prosternentium aut evertentium impetum magnum, ac potestatem stupendam: licet ignoremus adhuc tam, quid Ventus verè sit, quàm unde veniat & quò vadat; miramurque ipsum sæpenumerò, sicut confestim excitatur turbulentus, spontè ac subitò, aut levi saltem pluviâ iterum sedari atque compesci; adeò ut, quemadmodùm nos sæpiùs inexpectata obruit procella, ita insperata nos cœli recreet tranquillitas; quæ omnia Sensibus nostris externis evidentia, Menti autem adhuc occulta Deum arguunt præsentem, omniaque pro suo nutu in mundo immundo gubernantem, ac Profanos in suâ impietate confundentem, quin ad resipiscentiam, Deique agnitionem, ac celebrationem salutarem ipsos invitantem.

Ventus quid sit, & unde veniat, nesciri.

3°. Aëri notabiles mutationes afferunt Meteora.

LXXV. III. Idem Aër notabiles mutationes accipit 3°. à *Nebulis*, *Nubibus*, *Pluviâ*, *Nive*, *Grandine*, cæterisque *Meteoris Aëreis*, nunc ex locis remotioribus, nunc ex propinquioribus originem suam trahentibus.

Nebulæ.

LXXVI. A *Nebulis* quidem non parùm impurus & nobis gravis atque noxius redditur Aër; quod præ aliis experiuntur, qui Asthmati sunt obnoxii, vel aliàs Dyspnœâ solent laborare molestâ; tunc enim facilè in horum Symptomatum Paroxysmos incidunt tales.

Nubes. Pluvia.

LXXVII. *Nubes* copiosæ, nobisque impendentes, ac imprimis *Pluviam* minantes, sicut dicebam modò, Aërem faciunt Respirationi facili minùs aptum, unde ad Sudoris eruptionem solemus tunc magis angi atque arduè respirare: sicut æstuans priùs Aër, postquam decidit pluvia, temperatur vicissim, refrigeraturque; quo beneficio carent, quemadmodùm observavi non semel, qui degunt in loco licet vicino, & viderunt quidem supra se, contingere autem non potuerunt aliò ruens cœlum imbribus.

Meteora Sulphurea.

LXXVIII. *Meteora Sulphurea* fulguri ac fulmini sæpiùs juncta, vel aliàs per Aërem dispulsa non parùm ipsum gravi fœtore inficiunt & cum Aëre inspirata nobis quoque nocent.

4°. Aër notabiles mutationes subit à Vaporibus.

LXXIX. IV. Idem Aër notabiles mutationes subit 4°. à *Vaporibus* ex Aquis maximè vicinis quâvis de causâ suscitatis, Aërique confusis. Prout enim Aquæ dulces sunt ac puræ, quales Fontana & Fluviatilis; aut Salsæ, aliove Sapore donatæ, quales Marinæ ac Medicatæ, Spadanæ scilicet, aliæve Acidulæ; aut odore omni destitutæ, quales modò laudatæ Fontana & Fluviatilis; aut odore gravi donatæ, quales Sulphureæ ac Bituminosæ; prout eædem sunt quiescentes, aut motæ: ita diversissimi ex illis attollentur, proximoque Aëri admiscebuntur Vapores, nunc blandi, purique, nunc Salsi, Acidive; nunc impuri, fœtidive, aut Sulphurei: quorum aliqui, ubi modum non excedunt, nobis sunt aliquando amici, cæteri verò plerumque noxii.

Aquis adversa quies, necessarius motus.

LXXX. Ante omnia autem *Aquis adversa est Quies, necessarius Motus*; sine quo diu nequeunt permanere integræ; quin brevi corrumpuntur, putidisque Vaporibus Aërem, cunctaque in eodem Viventia inficiunt, & quandoque suâ noxâ interficiunt.

Aquæ quomodò

LXXXI. Quiescunt Aquæ stagnantes aut con-

moveantur. conclusæ, ad Motum verò cientur apertâ ipsis ad loca declivia satis patulâ viâ, & in locis magis planis reciproco Ventorum oppositorum flatu; nî aliâ insuper id perficiatur arte potenti, eliciendo nimirùm, exhauriendove, atque aliò transferendo Aquam sui morâ corrumpendam, corruptamve, ac vicissim aliunde alliciendo & in ablatæ locum advehendo puram & incorruptam.

5°. Aër notabiles mutationes accipit ab Exhalationibus terrenis. LXXXII. V. Aër denique 5°. mutationes notabiles subit ab *Exhalationibus Terrenis*, sæpiùs Solis æstuantis operâ eductis, & aliquando ab Ignibus subterraneis foràs propulsis, atque ambienti Aëri communicatis.

LXXXIII. Quemadmodùm autem à Terrâ optimâ & plantis salubribus decoratâ Exhalationes assurgunt suaveolentes, Aërem sanum præstantes, nobisque utiles, de quibus actum est in superioribus; ita ex eâdem paludosâ, vel aliàs contaminatâ erumpunt Exhalationes fœtentes, Aëremque, hinc & nos inficientes ac corrumpentes.

Aëris nostri corrupti causæ remotiores. LXXXIV. Postquam verò Aëri nostro, sed inquinato & corrupto tanquam Secundæ, ac Externæ Causæ, acceptum existimavi ferendum Morbum nostrum Epidemium, meritò expectabunt avidè plures, ut post Causarum Aërem nostrum jam toto semestri spatio licet malè afficientium enarrationem multis satis prolixam, & nonnullis forsan tædiosam visam, quippe horulæ spatio penè durantem, tandem aliquando determinem, quibusnam ex enumeratis Causis remotioribus adscribenda veniat nostri Aëris corruptio: an uni, an pluribus, an omnibus?

LXXXV. Id paucis absolvam, dicendo Aëris nostri vitium deberi istis omnibus & singulis superiori æstate atque autumno in nostri ruinam concurrentibus ac consentientibus Caussis modò explicatis; & 1°. æstuanti Soli; & 2°. Ventis continuò ferè silentibus; & 3°. Pluviæ deficienti; & 4°. Quiescentium Aquarum Vaporibus, sed limosis assurgentibus; & 5°. Terreis Exhalationibus uliginosis & impuris, atque post Aquarum è Paludosis locis evaporationem à Sole in Aërem attractis, propulsisve; si omnis rerum naturalium Motus fiat Pulsu, sicut id hoc tempore placet plurimis.

1°. Solis radii ignei quid effecerint. LXXXVI. I. A *Solis* namque *radiis*, quos *Igneos* in superioribus ostendi, non tantùm durantibus diebus canicularibus, sed toto insuper Septembri mense cum Aëre hìc & in viciniâ nimis sereno & tranquillo perseverantibus Particulæ Bili augendæ, volatiliori præstandæ & commovendæ aptissimæ auctæ sunt, acrioresque factæ in Aëre, quin continuò à nobis omnibus inspiratione in corpus allectæ: unde in nobis multiplicata est Bilis, factusque Sanguis valdè fluidus & incendio nimio suscipiendo accommodatus; quapropter minimo in cæteris Diætæ partibus accedente vitio ac errato, Agitatione putâ & motione corporis vehementi aut longâ, Potûs generosioris assumptione liberaliore, Irâ vehementi, Vigiliis protractis, & similibus, commota est & quaquaversùm copiosiùs concitata Bilis, quæ confluentibus Humoribus juncta tum Nauseam, Vomitumque, hinc & Aphthas, tum Alvi fluxum, tum Febrem continuam, Æstumque in corpore molestum, Capitis dolorem, aliaque Symptomata plura produxit; quæ difficiliùs potuerunt superari ac in totum debellari propter Aërem in statu & vitio eodem permanentem, atque mali fomitem continuò foventem.

LXXXVII. Sed afflictionem auxerunt *Pituita, Humorque Melancholicus*, sicut suprà dixi, ab iisdem particulis Aëris Sale Volatili Acriore abundantibus non parùm de naturali suâ constitutione recedentes, atque Bili reprimendæ inepti facti.

LXXXVIII. II. *Ventis* autem vix toto illo tempore auditis, sed silentibus, nec *Aëri*, nec proinde *Sanguini* nostro perutile ac necessarium accessit refrigerium ac temperamentum; sed nec *Aquis* tantùm non per se hìc stantibus accessit requisita commotio, & hinc inde propulsio, ac renovatio Ventis debita; unde solito magis fuère corruptæ, elevatis & Aëri confusis, mox & à nobis inspiratis vaporibus fœtidis, noxiisque. 2°. Quid Ventorum Silentium.

LXXXIX. III. *Pluviarum* insigni defectu Salis Volatilis tum purioris, tum simul Oleosi particulæ abundantissimæ Aëri manserunt permistæ, atque à nobis perpetuò nimiùm inspiratæ; unde Bilis aucta, & nimis Volatilis, fluida, & Acris facta modò recensita produxit mala nocentissima. 3°. Quid Pluviarum defectus.

XC. IV. *Aquarum* ex Ventorum penuriâ *quietarum & stagnantium*, quin à Solis radiis tum ex Urbis Canalibus & Alveis, tum ex vicinis paludibus, locisve paludosis magnam partem exhaustarum, tum maximè ad peregrinarum & quidem Salsarum affluxum ratione fundi Sulphurei Effervescentiam noxiam & olidam subeuntium Vapores succedentes fœtidi atque graveolentes nostri perniciem similiter promoverunt. 4°. Quid Aquæ quiescentes & stagnantes.

XCI. V. Idem dicendum de uliginosis, pravisque *Terræ lutosæ Exhalationibus*, Pluviæ defectu à Solis radiis sursum eductis, Aëremque, 5°. Quid Terræ lutosæ Exhalationes.

que, hinc & Homines quoque inficientibus.

XCII. A quibus ritè consideratis ac perpensis sicut omnia Symptomata, etiam diversissima, & molestissima in Ægris observata commodè possunt deduci, ita meritò Causas notatas omnibus manifestas & tunc urgentes sufficere dicendum.

Affectum hunc Epidemium Cerevisiis non adscribendum.

XCIII. Non ignoro fuisse non paucos, qui hunc Affectum Epidemium ex inscitiâ *Cerevisiis* eo tempore cum *Aquâ Subsalsâ* subinde à quibusdam perperam decoctis adscripserint, & idcircò Wesopianam veluti sospitalem unicè celebrarint ac commendarint. Verùm, licet non culpem hanc Cerevisiam multis salutarem, non parùm à verò aberrarunt, qui tantas vires ipsi assignarunt, postquam non minùs gravis fuit Affectus hic malignus Wesopianæ, quàm Leidensis Cerevisiæ potatoribus: adde quòd æquè ac Leidensibus molesta fuerit Wesopianis hæc Lues.

Quare Ditiores citiùs, pauperiores tardiùs affecerit hoc malum.

XCIV. Sed quærat Vir curiosus, verique avidus, cur citiùs locupletiores ac delicatiores, tardiùs pauperiores ac duriores ad internecionem usque affecerit hoc malum? primis etenim mensibus tribus, Augusto, Septembri, & Octobri duriùs afflicti sunt Cives fortunæ lautioris, leviùs angustioris; subsequentibus autem Novembri, Decembri, & hujus anni Januario Opulentiores occubuêre pauciores, sicut Tenuiores plures.

XCV. Existimo autem id factum, quatenus Ditiores, adeóque delicatiores minùs assueti erant perferendis Aëris injuriis, quàm Egentiores, ideóque duriores: unde non mirum, si à corrupto Aëre citiùs fuerint malè affecti & infecti homines teneriores, humoribus nempe magis mobilibus & fluidis propter Diætam ordinariam & his faventem præditi, seriùs duriores, humoribus crassioribus, & Glutinosioribus propter Diætam illis producendis aptam referti.

Quare hoc morbo affecti tam serò ad pristinam redierint sanitatem. Et frequentes passi sint recidivas.

XCVI. Sed ulteriùs quærat Veritatis amator, cur plerique, qui mali hujus diri evaserunt vim, tam serò ad pristinam redierint sanitatem? cur tam frequentes passi fuerint recidivas, easdemque non raro lethales?

XCVII. Cui respondeo, id factum, quoniam manente Causâ efficiente, manet Effectus; quoniam necdum à sui corruptione, aut potiùs infectione ac inquinatione in totum est liberatus Aër. Quamobrem continuarunt in statu vitiato plerique humores, quin ad levia etiam Diætæ errata, & imprimis ad Procellas in Aëre aliquoties excitatas conturbati sunt, agitatique iterum vitiosè; succedentibus mox Febribus multifariis, aliisque Affectibus gravibus debilitata & attrita præcedentibus malis corpora nullo negotio destruentibus, hominesque jam prostratos conficientibus.

XCVIII. Sed instet idem, nonne jam recesserunt à nobis *Ignei Solis radii*, secutumque est non semel in Aëre frigus atrox & immane? Nonne Aërem nostrum non minùs, atque stagnantes priùs Aquas hinc inde commoverunt agitaruntque *Venti*, etiam procellosi? Nonne aliquoties *Pluvia* nos irrigavit optata? Nonne *Vapores Aquei, Exhalationesque Terreæ* desinunt Aëri communicari & ipsum inficere?

XCIX. Hæc omnia ita se habere agnosco, unum tamen nondum meæ satisfecit expectationi, ac desiderio, *Pluvia nimis rara & pauca cecidit hactenus circa loca huic afflictæ Urbi maximè vicina*; Hujus autem abundantioris ope optavi semper Salem Volatilem copiosum & acrem in Aëre subsistentem solvi, atque in magnum mortalium emolumentum unà cum ipsâ humi subsidere, ac terras pinguefacere.

C. A Ventis namque quaquaversùm propellitur quidem, non tamen exturbatur ex Aëre Sal Volatilis, nulli rei faciliùs se jungens, quàm Aquæ, & imprimis in Vapores, aliterve diffusæ, quâ liquefactus Terræ miscetur utiliter, ipsamque facit fertiliorem.

Cur hic affectus vicinis Urbibus non fuerit notabilis.

CI. Hinc factum censeo, quòd in variis Urbibus vicinis, tum ob perpetuum Aquarum fluxum liberum, tum ob Pluvias frequentiùs ibi, quàm hîc, præteritis æstate, atque autumno, sed hyemis quoque principio deciduas, non fuerit Affectus hic notabilis vel gravis.

CII. Sed cui bono, inquiet alius, hæc Dissertatio, & malorum nimis notorum cum Causis suis enarratio, nisi aliquod iisdem inveniatur, atque in commune bonum manifestetur Remedium?

CIII. Ipsis Ægris, quæ secundùm memorata & longè plura memoranda Symptomata debentur remedia, cùm id foret nimis Medicum, non est hujus loci aut temporis referre; id autem agam proximè, si Deus volet, in Prælectionibus meis publicis & Auditorio Medico.

Aëri contaminato remedia investigare omnium proborum esse.

CIV. Sed quæ Aëri communi toties hîc contaminato & corrigendo, & contra novam corruptionem muniendo conveniunt remedia & auxilia (cùm Magistratûs sit ea curare) Omnium Incolarum proborum est, quantum ipsis supernè datum, investigare, atque Numine cujusvis mentem illustrante inventa bona publici juris facere, atque sic, quantum possibile, commune omnium bonum promovere.

Quomodò infecto Aëris Lei-

CV. Dicam proinde & Ego hîc, quod videor mihi hactenus post solicitam Leidensis Aëris

densis præcavenda. ris observationem de ipsius infectione frequenti, quantum mediis humanis obtineri potest, præcavendâ, dum affectu hoc detinerer, notasse.

CVI. In hominis certè potestate non est, *Solis æstum* impedire. In hominis potestate non est *Ventos* excitare ac pro lubitu quaquaversùm mittere, hinc & componere. In hominis potestate non est *Pluvias* ex Aëre superiore accersere ac deorsùm ad nos deducere. In hominis potestate non est *Aqueos Vapores*, ac *Terreas Exhalationes* sistere. In hominis tamen potestate est aliquando *Aquis subsistentibus motum* citra Ventum conciliare, iterumque tollere.

Nempe Aquarum Motu. CVII. Postquam igitur observatum est multis retrò annis stagnantes in hâc Urbe Aquas omni fermè Æstate propter tunc frequentiùs silentes Ventos putrescere ac fœtore gravi ambientem proximè Aërem atque Incolas inficere, quin à quiescentibus hisce Aquis erumpentem graveolentiam hoc etiam tempore non parùm Aëris noxam & corruptionem auxisse; optandum foret, ut non tantùm seriò de Aquarum per totam Urbem toties Dei benedictione tam fœliciter explicatam & pomœria sua expandentem in Canalibus & Alveis suis Ventorum & quidem oppositorum defectu subsistentium, hinc & urente Sirio putrescentium, fœtoremque hominibus valdè noxium evaporantium artificiosâ commotione, quin, quod præstat, per locum decliviorem eductione ac evacuatione, mox & alterius purioris, convenientiorisque è loco altiore adductione atque admissione cogitaret, quod ipsum faceret nullus dubito, Magistratus Leidensis Prudentissimus; verùm manum insuper operi admoveret, atque auditis, expensisque variis variorum de hâc re consiliis ac sententiis, quod maximè rationi, experientiæque videretur ipsi consentaneum, tandem aliquando tentaret. A Magistratu procurando Leidensi.

CVIII. Nil enim juvat continuò & diu deliberare, nunquam verò aliquid statuere ac concludere, aut conclusum experiri; utut incertum sit, qualis, an ex voto, nec ne, sit futurus eventus: quem tandiu ignoramus, quandiu à nemine fuit factum constituti experimentum; quod tam sæpè falsi arguit etiam subtilissima, & subtilitate suâ inani superbientia Ingenia.

CIX. Optandum insuper foret Urbium vicinarum Magistratus Aquis spontè mobilibus divites huic favere proposito, atque sepositis omnibus simultatibus secundùm Dei præceptum, exemplumque Charitatem suam Leidensis Urbis Incolis testari. Ut & Vicinarum Urbium.

CX. Nunquam enim ulli ullum perit beneficium, etiam Ingratis collatum; postquam Deus est fidus, certusque omnium benè actorum remunerator.

CXI. Hoc qui nescit, aut non credit, Christiani nomine indignus est, sicut, proh dolor! plurimi tales hoc tempore observantur ubique, Magnates præsertim, prudentiæ suæ humanæ, corruptæque nimiùm fidentes, nec tamen quotidianâ sui similium deceptione facti verè prudentes; quin potiùs justo Dei judicio suæ imprudentiæ ac improbitati relicti, donec tandem serò lugeant, dummodò lugeant, suam impietatem, quam in tempore oportebat notatam, & quidem priùs correctam, quàm morte non rarò repentinâ & inopinatâ, vel morbo lethali, moxque ad conversionem salutarem miseram mentem, animamque ineptam reddente ad tremendum illud iniquitatis operatoribus meritò futurum vocentur judicium. Nec enim tunc erit ampliùs tempus Dei verbum, providentiam & similia jocando cavillandi, atque profanitatem suam nefandam inter Christianos, etiam Reformatos disseminandi.

CXII. Utinam peccatis nostris non retardaretur, sistereturque talium profanorum ac impiorum cita eversio atque excisio!

DIXI.

ORA-

ORATIO FUNEBRIS

IN OBITUM

Nobilissimi, Clarissimi, Expertissimi,

D. FRANCISCI DELEBOE, SYLVII,

Medicinæ Doctoris, dum viveret, & in Academia Lugd.-Batav. Professoris Practici Celeberrimi,

Habita in Auditorio Theologico, A. D. XIX. Decemb. CIↃ IↃC. LXXII.

à

LUCA SCHACHT, Profess. Medico.

Magnifice D. Rector.

Nobilissimi, Amplissimi inclytæ hujus Civitatis Prætor, Consules, Judices, Senatores, quique iis à Consiliis, & Secretis estis.

Reverendi, Consultissimi, Experientissimi, Acutissimi, omnium Facultatum, atque Artium Professores, Collegæ honorandi.

Hujus defuncti nostri Consanguinei, Affines, atque Amici, quotquot adestis honoratissimi.

Mysteriorum divinorum Præcones fidelissimi, disertissimi.

Celeberrimi, ac Doctissimi quarumvis Artium ac Disciplinarum Doctores ac Magistri.

Omnium Ordinum Auditores humanissimi.

Tuque Nobilissima ac generosissima Juvenum Corona, Patriæ Patrumque spes ac decus.

IN illa, proh dolor! tempora incidimus, quibus nihil nisi calamitates, nisi luctus, nisi lachrymæ nobis quotidie offeruntur devoranda, & decoquenda: Totus fermè concutitur orbis Christianus, miraturque se à Christo, pacis Principe, appellatum inter arma tamen, & bellorum strepitus quotidie (tanquam illo nomine non ampliùs dignus foret) hinc inde jactitari. Patria hæc nostra, cœlitum ille egregius labos, quæ, ringente licet Diabolo, ad illud honoris fastigium exsurrexerat, ut omnibus formidini, plurimis verò solatio esset, & perfugio, præter omnium opinionem, paucorum verò exspectationem intra breve tempus si non periit penitùs, ita tamen collapsa est, ut, nisi quodammodò ex Machinâ nobis adveniat Deus, cum tempore ruinam minitetur. Hæc mirabilia Dei, hanc justissimam Dei vindictam vidimus, tulimus, luximus, & quando omnibus communis erat, æquiorem esse putavimus; tantoque magis, quia jam illa remittere, nos vero respirare, ac revirescere nobis videbamur: Jam acerrimus ille hostium congressus tantillùm diminui, imò illos metuere hostis, quos oppressum venerat, videbatur: Jam hæc Civitas, hoc illustre, quod incolimus, Athenæum, quod inter arma ad tempus silere cogebatur, denuò resurgere, & reviviscere, nec sine ratione, putabatur. Undique nunc denuò ad hoc Palladium inquilini, exteri confertim advolabant Juvenes studiosi: Professores tanquam ex Veterno exsuscitati, jam denuò, gratiis Deo redditis, cum summâ animi alacritate ac contentione, quodcumque ipsis supernè erat concreditum, in commune bonum conferebant: Au-

Auditores verò cum non minore animorum Suorum attentione quodcumque ipsis à Praeceptoribus instillabatur avidissimè hauriebant; alteri jam denuò alteris stimulus erant, & calcar, illi quidem ad docendum, hi verò ad discendum, gaudebantque omnes & singuli Proceres, Professores, Inquilini, Cives in communi hac omnium calamitate, ac miseriâ nostrum denuò misereri Deum. Imprimis Facultas Medica exultabat, quòd non minori cum studiosorum confluxu ac antea Lectiones, quà publicae, quà privatae audiebantur: Sed (*ò vanas hominum mentes! ò pectora caeca!*) dum in hisce nobis ablandimur, ecce ex improviso, atque inexspectatò nobis eripitur Lumen illud, ac decus Academiae, ille Medicorum nostrorum Coryphaeus, ille Juventutis nostrae ductor ac Doctor, ille miserorum hominum solamen, ille totius Europae quasi Apollo, atque Oraculum. Nimirùm hoc unum deerat rebus nostris afflictis, ut magnus ille quondam, nunc verò defunctus SYLVIUS nobis eriperetur: de quo quia silere pietas atque humanitas vetant, nec decretum eorum, quibus non parere summa mihi semper religio fuit, permittit, paucula quaedam dicere constitui: Nam omnia illa, quae in illo laudari possent, & cum ratione extolli, velle hic recensere, nec temporis patitur angustia nec tristitia, quae vel maximum in dicendo Oratorem ab illo opere excusare posset: Et quamvis diserta quandoque sit tristitia, id tamen in me minimè locum habere posse existimo: Nam praeterquam quòd me Oratorem non profiteor, nec, in quo munere ac statione me collocavit Deus Opt. Max. profiteri debeo, etiam cogor discipulus de Praeceptore, Collega de Collegâ conjunctissimo, Amicus de Amico, & quasi filius de Parente lugens moerensque verba facere, idque coram auribus castigatissimis ac delicatis, quibus nihil tam illustre ac tam magnificum de Defuncto nostro dici poterit, quin majora semper sint exspectaturae: Verùm id unicum tamen me mirum recreat in modum, quòd non putem ullum unquam tam perfectum Oratorem exstiturum, qui non potiùs veniâ me dignum, quàm vituperio arbitretur, tanti siquidem Doctoris nostri praeconia, quae vix enumerari possunt, appositâ quadam dictione, & virtutibus congrua celebrari minimè queunt. Sed utcumque res ceciderit, de vobis saltem A. O. hoc mihi spondere audeo, vos, qui mihi aliàs aures praebuistis attentissimas, nunc, ubi Virum excellentissimum, vobisque dilectissimum, dum viveret, publicè vobiscum lugebo mortuum atque exstinctum, idem planè effecturos. Et quò distinctior nostra sit Oratio (si quid summa distinctè proferre tristitia potest) duo potissimum hâc horulâ attingam, primò vobis SYLVIUM, quàm accuratissimè potero describam, ut quem vivum admirati estis, coluistis, ac dilexistis, eum absentem penitiùs cognoscatis; secundò verò vobis damnum breviter aperiam, quod in ejus obitu Academia, Civitas, Respublica, imò totus fermè patitur orbis Christianus ac persentiscit, ut quàm justus noster sit moeror abundantissimè percipiatis. Et ut à priori exordiar, primò de familiâ ejus pauca quaedam praelibabo, deinde verò ipsum SYLVIUM multis nominibus suspiciendum, non longè petitis, sed suis coloribus depictum dabo. Et quamvis parùm in eo situm esse videatur, quo quis genere primitùs descenderit,

Nam genus & proavos, & quae non fecimus ipsi,
Vix ea nostra puto,

omnesque (quae summa esse mortalium dignitas debebat) Dei quoddam genus simus, ut ex Arato Paulus egregiè in loco, utpote ad Imaginem ejus facti, mente incorporei, invisibiles, immortales, Deumque ipsum nobis, mentisque nostrae impressum nobiscum perpetuò circumferentes, id tamen non obest, quò minùs unus homo alteri tantundem ex Origine praestet, quantum triticum lolio, caeterisque abortivis fructibus, utut primitùs ab eâdem origine descendisse videantur: Imò verò ut in Plantis multùm refert, quo semine primùm, maturone, an immaturo, succulento an exsucco enatae fuerint, ita quoque in hominibus non parùm interest, quò quis genere, quâ familiâ prognatus fuerit, utplurimùm enim

Generosa in ortus semina exsurgunt suos,
Estque in Juvencis, est in equis
Patrum virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquilae Columbam.

Si quae autem familia tum à vetustate, tum à nobilitate, tum ab opibus ac praeclarè gestis commendari, cum eâ certè familiâ Defuncti nostri conferri potest. Nam vetustatem si consideres, septem nunc fermè effluxere secula quibus illa stetit, floruit, viguit; Nobilitatem si velis, nobilissimis ea semper Viris, aucta, conservata, ampliata est. Quid enim ego vobis Crepicordii? quid Senwardii? quid d'Oissy dominos? quid alios commemorem primos hujus familiae auctores? quorum opes, ac praeclara facinora notiora sunt, quàm ut à me pluribus enarrari debeant. Sed ut haec omnia fragili stant loco, nihilque adeò tutum est, quin vel aetas illud diminuere, vel mors auferre, aut transferre in alios, vel, quod nunc mehercule

satis

ſatis experimur, belli vis ac rapina ſubripere poſſit, idem etiam accidit ampliſſimæ familiæ noſtri defuncti; Nam cum Tritavus ejus LAURENTIUS DELEBOE Patri cognominis, adeóque ſecundus dictus, ob præclarè in bello geſta multam ſibi apud ſuos, exteroſque famam comparaſſet, iſque honos in filio JACOBO illius nominis ſecundo, ut & JACOBO tertio, ac quarto defuncti noſtri proavo, abavo, atavo permaneret, belli illo, quod dixi, infortunio accidit, ut Avus ejus FRANCISCUS DELEBOE plurimis amiſſis bonis, ad exemplum multorum aliorum virorum nobiliſſimorum (durum quippe telum eſt neceſſitas, nec video quæ iſta ſit inſania, quam tamen plurimi hodie inſaniunt, ut putent peſſimè veram Nobilitatem cum Mercaturâ, aliiſque honeſtis vitæ humanæ muniis conſiſtere non poſſe) ut avus ejus mercaturæ ſe addixerit, in quâ exercendâ ita ſe geſſit, ut nec veram nobilitatem amiſerit, nec (ut multi, qui nomine tenus ſunt nobiles, ipſam verò nobilitatem penitus ignorant) ſuos fame perire permiſerit: Ingenio enim acuto præditus, multoque rerum uſu edoctus omnem occupare occaſionem, quâ autem erat probitate non niſi honeſtam ſolitus, ita ſe ditavit, ut ſe ſuoſque ſplendidè pro ratione temporis ſuſtentare potuerit. Duxerat ille uxorem MARIAM DELLIER noſtri aviam, fœminam honeſtiſſimo loco, & nobili quoque familiâ genitam, ne quam ille à parentibus hauſerat animi virtutem, uxoris vitio, aut probro contaminaretur. Liberos ex eâ novem ſuſcepit ſeptem filias, filios verò duos, JOHANNEM DELEBOE, qui juvenis diem obiit, & ISAACUM DELEBOE noſtri Patrem, Juvenem antiquis moribus, Patrique congenerem, qui natus anno ſalutis humanæ milleſimo quingenteſimo octuageſimo octavo, ubi ad tertium ſupra vigeſimum ætatis annum pervenit matrimonio junctus eſt anno 1611. ANNÆ DE LA VIGNETTE fœminæ honeſtiſſimæ, & nobiliſſimæ, utpote ex illuſtriſſimâ, & antiquiſſimâ Cameracenſium familiâ oriundæ, cujus vel hoc exſtat nobile documentum, quod & ſuis magnâ ex parte, & conſociatis aliorum ſumtibus egregium illud hoſpitale ſancti Juliani exſtruxerit pientiſſimus D. WIEREMBAUDIUS inter primos hujus familiæ inſtitutores. Hiſce parentibus noſter progenitus *Hanoviæ*, quò ſe parentes receperant. Nam firma tunc in Germaniâ pax erat, & tranquillitas maxima, eaque urbs mercaturæ accommodatiſſima videbatur. Natus eſt anno 1614. quo eodem anno Academia Groningana primitus aperta eſt, ut jam tum circa ipſam nativitatem non infimum aliquando Academiæ alicujus membrum futurum non obſcurè ſignificaretur. Ab illis altos illos traxit ſpiritus, qui in ipſo poſtea apparuere. Verùm uti vegetabilium ſemina, niſi fertili terræ mandata, facilè à priſtinâ ſuâ naturâ degenerant, nec parentum ſuorum indolem referunt niſi poliantur, ita in naturâ ferè accidere ſolet humanâ, ut vel optimis quibuſque geniti, niſi maturè excolantur, à priſtinâ ſuâ origine deflectant. Quapropter ſapientiſſimus Parens, originis ſuæ memor, eum illis ſtatim erudiendum tradidit, qui, quâ familiâ eſſet oriundus, probè gnari ea illi inſtillarent præcepta, quæ nec generi eſſent deformia, nec paterentur illum ſuis indignum eſſe proavis nepotem. Nec ſine ratione. Jam tum enim pulchritudo corporis & agilitas, ingenium facetum, gratumque, indoles verò mollior, & ad virtutem proclivis ſpem Patri faciebant luculentiſſimam illud corpuſculum non niſi à mente quâdam excelſiori inhabitari. Nam uti

Pulchrior eſt virtus veniens è corpore pulchro,

ita ordinarium quoddam animi excellentioris indicium vel in ipſâ ſtatim infantiâ corpus ſolet eſſe magis appoſitum, atque artificioſiùs fabrefactum: uti enim inſtrumenta quævis, quò nitidiora, ita curioſiorem eſſe artificem demonſtrant, ita quò pulchrius eſſe in infantiâ corpus conſuevit, eò ſplendidiorem illud inhabitare animum oſtendit, eò magis quia mores animi ſæpè ſæpius temperamentum corporis inſequuntur. Inſtituendus itaque traditur Seldani viris doctiſſimis ſimul ac religioſiſſimis, ut à patriâ, patreque remotior, eò rectius, non tantùm ſtudia Scholaſtica, ſed, quod in puero quidem ego optimum eſſe judico, & morum probitatem, atque urbanitatem conſtantiùs addiſceret. Quod autem de Tito Pomponio Attico Cornelius Nepos, id ego fortè majori jure de defuncto noſtro hîc affirmavero, *quòd non ſolùm celeriter arriperet, quæ traderentur, ſed etiam excellenter pronunciaret: quâ ex re in pueritiâ nobilis inter æquales ferebatur, clariúſque exſplendeſcebat, quàm generoſi condiſcipuli animo æquo ferre poſſent, itaque incitabat omnes ſtudio ſuo.* Hoc decurſo ſtadio domum revertitur. Ambigente autem jam tum Patre quo potiſſimum vitæ inſtituto eum imposterum uti vellet, an Mercaturâ, an Militari ſcientiâ, an verò Litteris, litem hanc diremit Defunctus noſter, qui, quòd eruditionem proximam ad veram Nobilitatem viam putabat, ſaltem ſine eruditione nihil nec in Militiâ, nec in pace præclarè fieri poſſe opinabatur, Litteras ſibi potiſſimùm ample-

plectendas persuasissimum habebat; Et, si rem rectè nobiscum computamus, eæ solæ sunt quæ hominem supra se, cæterosque quoslibet extollunt mortales, id est, verè nobilem efficiunt; Nam fortitudo, quæ in milite laudatur sine hac audacia, & belluina quædam rabies potiùs, quàm virtus æstimanda est; & si quid in reliquâ vitâ prosperi eveniat sine hac, illud fortuitum potiùs, quàm spontaneum, cui proinde nulla inesse potest virtus, appellandum erit. Ille ergo Patre non tantùm consentiente, sed & Filio applaudente Sedanum revertitur, ubi fideliter Philosophiâ vulgari imbutus, etiam Medica tyrocinia summâ cum laude edoctus est. In utroque enim illo studio tantùm jam profecerat, ut cæteris suis æqualibus & commilitonibus major, cum ætate profectioribus tum etiam conferretur. Ne tamen nimiùm sibi confideret (ut omnes ferè admodùm tenaces atque amantes suarum esse opinionum solent, & imprimis Juvenes, easque vel ipsi veritati anteferre) consultum judicavit varia videre loca, varias Academias, ut, si quid à veritate alienum pro vero tamen amplexus esset, illud, quâ erat animi generositate, à se deponeret quàm longissimè, vel firmiùs & constantiùs retineret, si illud omnes ubique secum judicarent; Magnam enim veritatis speciem habet virorum doctissimorum idem de eâdem re sentientium consensus, eademque opinio. Itaque è Galliâ primùm quidem se in hoc Belgium contulit, atque in hanc illustrem Academiam nostram, ubi doctissimos piæ memoriæ viros, ADOLFUM VORSTIUM, HEURNIUM, aliosque salutavit, audivit, amavit, familiariterque cum iis versatus est. Inde verò in Germaniam recessit, ubi plerasque Academias vidit, ac frequentavit, omnibus propter ingenium docile ac perspicax, indolem verò honestam ac comem, Judicium acre, improbum laborem, & assiduam in studiis, Philosophiâ potissimum, ac Medicinâ diligentiam notissimus, plurimis, iisque sapientioribus dilectus & charus, condiscipulis verò admirationi, atque exemplo. Nimirùm longè aliter sibi in hisce studiis versandum opinabatur, quàm nunc plerique facere solent adolescentuli, qui, ubi pulverem Scholasticum excussere, liberoque aëre vesci incipiunt, susque deque habentes quid aut quomodò discant, quod & sibi, & Reipublicæ imposterum prodesse possit, tempus in otio, nugis, quisquiliis, & (quod omnium certè pessimum est) in vitiis consumunt, placidi tamen, &, quasi re bene gestâ, sibimet abblandientes, modò triennio, aut quadriennio in Academiis elapso Medicinæ aut Juris Doctores titulo tenus, cæterùm ne micam quidem salis aut sapientiæ habentes, promoveri queant, qui, ubi ad suos redeunt, & vel causis perorandis, vel ægris curandis adhibentur, ipsâ stupiditate stupidiores non minùs anguntur, & trepidant, quàm illi quorum res agitur, quorumque salus eorum inscitiæ committitur, miserè decepti à semet ipsis dum alios decipere voluerunt: Cruda enim atque immatura studia, dum in publicum propelluntur, neminem magis, quàm suum fallere Authorem solent: Ejus probè gnarus noster, qui nunc beatitate fruitur, aliâ sibi incedendum viâ existimabat. Cùm ergo aliis prodesse jam tum sibi proposuisset (Nemo quippe sibi soli natus est, ac nullâ aliâ re homines propiùs ad naturam Divinam accedunt quàm aliis benefaciendo, ut egregiè Romanus ille eloquentiæ parens) videretque veram illam Medicinam (nam de verbosâ illâ, & quorundam Theoreticorum purè contemplativâ Medicinâ, quæ in verborum ambiguorum vexationibus, quæstionum verò planè inutilium enodationibus, similibusque aliis nugis ac tricis occupata est, nunc loqui non allubescit;) cùm, inquam, videret veram illam atque efficacem Medicinam sine corporis cognitione accuratâ addisci non posse; Eam verò sine Anatome, & Chymiâ, quarum illa partes continentes, hæc verò partes contentas edocet ac demonstrat, illa quidem solidè, hæc vero probabiliter, haberi non posse, ad utramque animum sedulò applicuit suum, ut, quantum per humanum fieri intellectum potest, quicquid in corpore humano, sive rectè, sive secùs fit, & ubi, & à quâ causâ, & quomodò fiat, perspectissimum haberet, eoque magis quia non sine ratione opinabatur, Chymiæ etiam ope & gratiora, & tutiora & efficaciora Medicamina in salutem ægrotantium, quàm sine eâ præparari posse, rejectis corporum fœcibus & scoriis, à quibus fortè aliàs in corpore relictis non pauciora, aut leviora mala producuntur, quàm ab Alimentorum impuritatibus & sordibus, omnium Medicorum decreto aliàs nobis ingenerari solent. Ejus itaque cùm esset opinionis ac sententiæ, plurimus, imò perpetuus in illis fuit addiscendis atque excolendis, in quibus illos etiam progressus fecit, ut cum tempore summos in utraque disciplinâ apud omnes exteros, cives, notos atque ignotos honores, immortale meruerit nomen ac famam. Quis enim Anatomicus, quis Chymicus, neque ille ex trivio, sed oculatissimus, accuratissimus, expertissimus SYLVIUM nostrum aut ignoravit, aut non summopere miratus est, & coluit? Quam ego adhuc memini puer illum Amstelodami (licet laboriosâ ac numerosa

merosâ Praxi occupatum) ordinario semel subinde bis, quandoque pluries in Hebdomadâ quorumvis, quorum habere copiam poterat, cadaverum dissectioni insudasse, sive ipse circa aliquem dubius hæreret affectum, sive aliorum aut petitioni, aut errori modestiùs arguendo, ac convincendo satisfacere cogitaret. O præclarum studiosi hominis, & imprimis Medici argumentum! Quod alii dormiendo, alii ludendo, alii nihil agendo, alii denique perperam vivendo tempus insumunt, id ille in harum rerum investigatione, ac meditatione, id ille inter extispicia, inter destillationes ac furnos adhuc juvenis comburebat. Atque hæc quidem hactenus de Chymiâ, atque Anatomiâ juvenili. Nunc etiam de reliquo ipsius opere ac studiis porrò videamus. Postquam ergò hæc Medicinæ fundamenta perquam necessaria omnium cum applausu absolvisset, ad ipsam deinceps Medicinam sese contulit, ubi cùm animadverteret nec functiones integras, nec multis modis læsas, nec morbos, nec morborum causas sine cognitione aliorum corporum naturalium, imò sine cognitione totius naturæ sic satis explicari non posse, denuò, quam à præceptoribus audiverat, Physicam recolere, & ad animum revocare sustinuit. Nihil autem tum temporis in Scholis fortè præter Materiam, Formam, Privationem, nihil præter leves quasdam, & imaginarias corporum affectiones, nihil præter facultates, plerarumque functionum fictitia & falsa principia (ut ea erat temporum cæcitas atque infelicitas) perstrepebat. Hæc ille simul cum aliis unà hauserat. Verùm (quemadmodùm illa animum veritatis avidum exsatiare non valent) cùm hæc illi non facerent satis, seriò & in causam erroris illius, & in veriora corporum Naturalium principia inquirere aggreditur, quò quæ ab aliis confusè, obscurè, aut falsò statuebantur, ab illo distinctiùs, clariùs, ac veriùs proponi possent. Diu quidem illa res ipsum sollicitum, ac suspensum tenuit, ut ipsum sæpius dicere memini, incertus quo se in hoc Augiæ stabulo, atque hoc ignorantiæ cœno verteret ac volutaret: tandem tamen animum sumens, & quâ poterat, summâ cautelâ lentè progrediens à posteriori (quod quàm feliciter eâdem ferè tempestate magno illi Verulamio, multisque aliis successerit probè omnes novimus) pleraque difficultatum, atque obscuritatum repagula fregit ac dissolvit, tantumque jam tum provectus est, ut pleraque, tum naturæ universæ, tum imprimis naturæ humanæ Phænomena, atque effecta longè rectiùs, & per clariora, quàm alii principia enodare posset. Itaque hac jam quoque cognitione instructus omnia, quæ sive corpus sanum, sive ægrum spectant, sive cognitionem, sive curationem consideres, pleniùs perspiciens, indiesque magis, magisque proficiens tandem Basileæ examini Medico se subjecit, omnibusque abundantissimè satisfaciens, post habitam publicè disputationem omnium cum applausu, & consensu, suadentibusque & approbantibus omnibus, dissentiente penitùs nemine (verba sunt Diplomati ejus inserta) dignus fuit judicatus, cui Apollinea Laurea, pro more à majoribus accepto solemnibus ceremoniis imponeretur. Itaque sub Rectoratu D. THEODORI SUINGERI celebris illius Theologiæ Professoris, Decurionatu verò D. JOHANNIS JACOBI A BRUN Med. Doct. & Professoris famigeratissimi à D. EMANUELE STUPANO Medico, & Med. Professore Celeberrimo ornamentis Medicis Pileo, Annulo, Libro donatus, Doctor Medicinæ designatus, creatus, proclamatus, osculoque pacis in Medicam Civitatem receptus, docendæ, exercendæque Medicinæ quandocumque, & ubicumque potestatem accepit amplissimam anno salutis humanæ 1637. 16. Mensis Martii, stylo illius loci, ætatis verò anno 23. Hic jam noster, qui beatis nunc adscriptus est, longè aliter ac plurimi alii factitant, qui in solo illo titulo penitùs acquiescunt (quasi verò titulus Doctorem faceret, & ea, quæ tanquam semina eruditionis in animum olim injecta sunt fidelem, ulteriori culturâ non indigerent, ut in messem exsurgant uberrimam) à Doctoratu suo laboris, atque indefessi studii, sibi jam relictus initium sumens, an repetens urgere pristinum suum propositum de Physicâ, Anatomiâ, Chymiâ, Medicinâ magis ac magis excolendâ. Dies itaque & noctes invigilans animum excruciabat suum. Evocatur ille quidem à Parente Hanoviam, quò etiam concessit, & ubi plurimam fermè solus Medicinam exercuit integro biennio, Civitate, aliisque dignitatibus à Magistratibus, ut & stipendio publico donatus; verum curarum ac meditationum plenus, cùm jam aliam sibi Methodum explicandæ naturæ, explicandarum corporis humani, utcumque se habentis, affectionum adinvenisse videretur, denuò cum Viris ubique doctis communicare, & in commune conferre summopere avebat. Ergò concessâ sibi à parentibus, & à magistratibus denuò, quamvis ægrè veniâ in Galliam rediit, idque eum potissimùm in finem, ut sæpè ex defuncto nostro hisce auribus hausi, ut quoslibet viros salutaret eruditos, sed imprimis ut cùm Viro doctissimo, summo inter cæteros Philosopho (nomen memoriæ excidit) & expertissimo pariter

ter Medico, Chymico, Anatomico, cujus tum fama, tum scripta ad ipsum pervenerant, quæque displicere non videbantur, cogitata sua de plerisque ad Physicam, & Medicinam pertinentibus liberè atque apertè conferret. Quàm ardens est A. O. in animo verè generoso sciendi desiderium, quamque parùm eum quietum esse finit, quem semel penitùs occupavit. Eò cùm pervenisset, hominem fato functum audit, reperit, dolet. Quicquid ergò alibi ab aliis observare, audire, videre potest egregii, & solidi, id ille in unum congerit, congestum distinguit, ac reponit, secumque in secuturum deinceps usum rimatur, ruminaturque, ad exemplum diligentium illarum formicarum, quæ tempore æstivo tantundem frumenti, aliarumque rerum esculentarum colligunt, & coacervant, quantum brumali tempore sibi necessarium à Naturâ edocentur. Hoc onere jam onustus, vel potius his opimis spoliis triumphans denuò in Belgium concessit, cujus singulari quodam amore tenebatur. Primus, quò appulit ferè locus, hoc nostrum erat Lugdunum, hoc nostrum Athenæum, à quo nescio an, quemadmodùm à cœlesti quadam causâ ferrum ad magnetem, sic ille occultâ quadam animi inclinatione trahebatur. Hîc ergo manere & sedem figere in animum induxerat suum, & per aliquod tempus commoratus est, Medicinam fecit, & Collegia Anatomica aperuit, tanto cum studiosorum affluxu, eorumque non infimorum, ut solus fermè Anatomen intelligere ac docere posse videretur. Non hic animus est omnes illos recensere viros egregios, qui ex illius Auditorio prodiere, quique illum disserentem videre, docentem verò audivere, (neque enim vestram nimis vexare patientiam cupio) tacere tamen Celeberrimum nunc JOHANNEM van HORNE non possum, qui cùm illum tunc temporis unà cum aliis audivisset, tanto ardore Anatomes inflammatus est, ut in summum deinde Anatomicum evaserit, uti tum dissectiones ejus olim, tum verò opera ab ipso edita nunc abundantissimè testantur. Agitari fortè tunc temporis inter Medicos inceperat nobilissima illa de Circuitu sanguinis controversia, quæ, sive primùm mota, sive publicè proposita à Nobilissimo D. HARVEIO Anglo (ut ferè omnia in principio Paradoxa solent, licet verissima) omnes sibi fermè contrarios habebat Medicos in totâ Europâ celeberrimos, & in hac Academiâ præcipuè expertissimum, & nunquam satis laudandum D. WALÆUM, virum longiori vitâ, si Deo ita visum fuisset, dignissimum: Ille veterum opinioni ac præjudicio unà cum aliis addictissimus eam constanter rejicere, ac ridere; verùm à defuncto nostro, cum quo ille propter egregias virtutes, & commune utriusque studium familiariùs jam aliquamdiu vixerat, frequentioribus Cadaverum dissectionibus, solidioribusque ab ipsâ experientiâ desumtis argumentis ita convictus est, ut postea non tantùm HARVEII sententiam amplexus fuerit, sed eam publicis à se editis opusculis, ære perennioribus, acriter defenderit ac comprobaverit, adeò ut cum ratione dubites cui major honos aut Laus debeatur, HARVEIÔNE primo ejus sententiæ auctori, an nostro defuncto SYLVIO, qui illam in hanc illustrem primus Academiam invexerit, demonstraverit, disseminaverit. Tantam verò illa res majora indies incrementa sumenti Doctori nostro famam conciliavit, ut nisi quis ejus in Anatome discipulus fuisset, ille penè illius ignarus judicaretur. Itaque jam omnes eum amare, omnes admirari, omnes venerari incipiebant, cùm inexspectatò ab amicis Amstelodamum accersitur ad opem ægris ferendam. Dubius quidem ille diu animo hæsit, utrùm hîc manere, an eò proficisci vellet, tandem tamen tum ab Amicis, tum quòd in miseros, ægrosque homines esset propensissimus (quo pio huic pectori nihil fuit magis proprium, aut antiquius) se exorari passus est. Itaque eò anno ætatis circiter 27. aut 28. cum plerorumque studiosorum mœrore commigravit. Vix autem eò appulerat cùm ab Ecclesiæ Gallo-Belgicæ Diaconis ipsorum ægris curandis tractandisque præficitur, quos quantâ ille sedulitate ac diligentiâ visitaverit omnes illi norunt, quotquot SYLVIUM nostrum noverunt Amstelodamenses; & propterea jam à pauperibus illis rumor ubique spargi, jam ubique ab illis clamari (& sic solet Deus Opt. Max. eorum Medicorum remunerari laborem, qui pauperum ac miserorum hominum, qui ægrotant, miserentur, Deique voluntatem, quâ nostrum erga eos affectum ac benevolentiam exploret, in eorum affectibus ac morbis agnoscunt) jam ubique (inquam) ab illis prædicari cælitùs iis, omnibusque ægrotis Amstelodamum missum Apollinem, qui omnium affectiones novisse, omnesque curabiles tollere morbos Citò, Tutò, ac Jucundè posset; Neminem nunc nisi suâ culpâ diu ac miserè vexari, atque affligi. Ea fama dum in Cives spargitur, dici non potest quantus quotidie ægrotantium numerus ad ædes ejus, ad januam, ad limen progressus fuerit, ut ab illo seu morbi naturam, seu remedia cognoscat. Invidos quidem ille tunc temporis reperit plures (uti virtuti comes semper esse invidia solet.) Verùm uti Sol primùm exoriens nebulas quidem aut facit,

aut

aut invenit, quas tamen suo postea splendore ac fulgore dispellit, ac discutit, sic etiam noster ille Defunctus, ubi benè agendo omnibus, aut plerisque penitiùs innotuit, omnes illas invidiæ tenebras aut superavit, aut contempsit. Itaque maturè ac citò in præcipuum Amstelodamensium Practicum evasit. Præterquam enim quòd felicissimè semper cum ægris versatus est, etiam omni populo arridebat indefessa ipsius diligentia, seria commiseratio, morum non insulsa comitas & civilitas, & præcipuè sobrietas, circumspectaque in omnibus ac provida semper Prudentia: virtutes, si quæ aliæ, quæ non tantùm Medicum commendant, sed tantùm aliis superemimere faciunt,

Quantum lenta solent inter viburna Cupressi.

Hisce autem Defunctus noster tantoperè excelluit semper atque enituit, & tunc, & toto postea vitæ tempore, ut earum expressum quoddam exemplar esse videretur. Tanta enim ipsius tum in studiis, quæ ille non intermittebat, sed indies magis, magisque promovebat, sive experimenta faceret Chymica, Anatomica, Medica, Philosophica, sive ex iis, tanquam datis conclusiones necteret solidiores, atque accuratiores, ceu modo vobis exemplo ostendi, tum in ægris suis visitandis, verbisque atque opere adjuvandis fuit diligentia, ut sibi tempus ad prandium, cœnam, somnum, multò minùs ad honesta etiam vitæ oblectamenta non concederet, aut in opere continuus, aut in Meditationibus. Quod verò commiserationem spectat, omnes ille ægros suos fratres, omnes Dei filios, Deoque charos esse existimabat, adeóque eorum morbos tanquam suos dolebat, & amotos unicè studebat, & si quid inter curandum minùs prosperè succederet, id suæ potiùs ignorantiæ, quàm aliis rebus adscribendum arbitrabatur, adeò ut noctes ferè insomnes eam ob rem cum perpetuis curis, atque anxietatibus consumeret. Quid verò ego nunc vobis de ipsius urbanitate, & salibus nunquam intempestivis, innocuis semper, & sine morsu? Quid de sobrietate (quis enim unquam SYLVIUM nostrum aut ebrium, aut à potu sordidum (quod tamen vitium, proh dolor, in Medicis plùs sæpiùs conspicitur) quis illum flore Liberi Patris largiùs aspersum, aut madidum vidit?) Quid verò de summâ illius prudentiâ commemorem? quâ ille tantoperè semper enituit, ut jam nullus non tantùm è Plebe, sed & è Magistratibus graviùs ægrotaret, quin hoc Prudentiæ Oraculum consulendum opinaretur. Vixerat ille jam Amstelodami annos fermè septem aut octo in tam laboriosâ ac molestâ occupatione cùm primùm memor illius primi effati divini, Bonum non esse hominem, id est, virum solum esse, de ducendâ uxore apud animum cogitavit suum. Ergò nullam nisi honestissimam ducendam ratus vidit, petiit, duxit D. ANNAM DE LIGNE, ABRAHAMI DE LIGNE, & CATHARINÆ DE WILLEM filiam, magnique illius Juris-Consulti, quem hic præsentem, & nobiscum lugentem conspicio, sororem dilectissimam, cum quâ matrimonio junctus annos fermè octo, tam placidè, tamque amicè vixit, ut alter alterius caro, atque os de ossibus esse liquidò omnibus constaret. Ex eâ unum, aut duos suscepit Liberos, verùm qui in ipsâ statim infantiâ fato functi sunt. Hac beatus uxore nihil jam sibi ad felicitatem hanc terrenam deesse, nihil etiam arduum ac molestum putabat, utpote qui sociam, & consortem sive salutis, sive communis periculi habebat conjunctissimam, honestissimam, dilectissimam: Verùm ut lubrica sunt non tantùm bona, sed & vota nostra, ita ea, ut animo erat excelsissimo, sic corpore debilissima, in gravissimam, ac diuturnam incidit affectionem, à quâ si ullis curari humanis remediis potuisset, Marito nunc suo, si arti nostræ cessissent fata, supervixisset, tantam enim Defunctus noster curam, tantum laborem, tam selecta, tam salubria ille remedia adhibebat, ut morientem triduo integro, & ampliùs (ut sæpè mihi retulit mœstissimus) à morte vindicaverit, ac retinuerit: sed ut moreretur voluntas erat divina, cui resistere quis vel peritissimus artis nostræ unquam potuit? Deus enim in cœlis est, & operatur omnia quæ vult, omniaque ejus opera, omnes viæ ejus justæ, rectæque sunt: Ergo Illa placidè obdormivit Anno 1657. mœstusque Ille ac solus derelinquitur. Quantum autem Ille doluerit hoc infortunium suum vos cogitate quotquot Corculum vestrum, vestras delicias aut amisistis unquam, aut amittere posse vobiscum cogitare incipitis. Sed quid ego infandos vobis renovabo dolores? Alius nos aliò nunc trahit dolor, invitosque vocat. Viduus ergo, & cum tempore suum hoc vulnus aut demulcens, aut ferens, in his, quæ dixi, negotiis assiduus pergit, progrediturque, imprimis in studiorum suorum terminis ulteriùs semper atque ulteriùs proferendis. Verùm ut ignis, sive cœlestem illum cogitetis, sive focalem diu latere aut sub nubibus, aut cineribus non potest, quin palam innotescat, omnesque agnoscant, sic nec ampliùs noster occultari potuit Defunctus. Multi jam, tum Amstelodami, tum alibi, Viri Doctissimi ac Celeberrimi multa de ipso non tantùm mussitare, sed & publicè loqui, ejus in secando dexteritatem, admirandam in Chymiâ facilitatem, in ratiocinando soliditatem, in Medendo experientiam & felicitatem extollere, laudare, commendare, &, quod bonis postea avibus successit, Academiæ destinare. Ægros ubique reperiri, nec defuturos Amstelodami Asclepiades, qui Viri Celeberrimi vestigiis insistentes in ejus locum sufficerentur; nec tam longè etiam Amstelodamo distare Lugdunum, quin, si quâ in re ejus consilio,

 aut

aut opere opus esset, ocyùs eò excurrere, aut literis suam illis aperire mentem posset. Interesse autem plurimùm Reipublicæ, ut ex hoc tam succulento, & tam feraci trunco plurimi insititii rami traducerentur: Non ex quovis ligno Mercurium fieri, adeóque ex quo posset in hunc, & non alium usum asservandum esse. Hæc omnium ferè, plerorumque saltem jam dudum fuerat sententia, hic continuus ferè sermo, cum ecce Academia morte D. KYPERI Professoris Practici, ac Medici egregii vaciva redditur. Patres Patriæ, hujusque Palladii Curatores dum saluti hujus urbis, bonoque Academiæ invigilant, & de sufficiendo aliquo solliciti cum viris doctis consilia communicant, ubique designari SYLVIUM, eum communibus omnium votis commendari, atque extolli percipiunt. Itaque omnium suffragiis Medicinæ Practicæ Professor eligitur ac renunciatur. Res ea demandata ei, qui tum temporis, Curatoribus à secretis erat, qui per literas hujus illum vocationis admoneret ac certiorem faceret, obnixéque rogaret ne Academiæ, ne Reipublicæ hac tempestate deesse vellet. Eæ ad illum literæ transmissæ sunt mense Julio anni 1658. Quas cum Ille domum redux inveniret, apertasque perlegeret, animo perturbatus eas post se rejecit, & ni per Affinem fuisset, virum Clar. D. de LIGNE, cæteroquin consultissimum & Prudentissimum, aliosque ejus Amicos contrarium suadentes, eâdem illâ die, gratiis D. CURATORIBUS actis, Professionem repudiasset. Tria enim animum ejus à Professione alienum reddiderant. Primum erat quòd quicumque ad Professoriam dignitatem vocantur aut omniscii esse debeant, quod quàm longè à Naturâ distet humanâ Catonis dictum asserit, aut tales, qui pro omnisciis se venditent (Turpe enim, imo scelus est, Professorem, hoc est, hominem hoc tempore aliquid ignorare) ex quo consequitur, ut, qui talis videri postulat ille sæpè falsum pro vero, pro certo incertum deblateret atque effutiat, adeóque Garrulus potiùs, quàm sapiens, Quodlibeticus (concedite mihi hoc verbulum minùs Latinum) quàm solidus efficiatur, quod à scopo, quò ille collimabat, rectissimâ abducebat viâ. Alterum erant rixæ & jurgia, quibus ut omnes ferè sunt obnoxii, qui in publico loquuntur, sic præcipuè Professores, & inter eos primariò illi, qui à receptâ opinione ac præjudiciis recedentes aut alia sibi principia constituunt, aut, ex iisdem licet principiis, aliter tamen, quàm communiter fieri consuevit, argumentantur, aliasve deducunt conclusiones, aut porismata. Ab hisce autem tædiis ac molestiis, ac veræ eruditionis impedimentis se liberum non fore facilè hariolabatur, ac prævidebat, quoties ad sua fundamenta, aut ratiocinia attendebat, quod & successus cum tempore luculenter evicit dum sibi DEUSINGIUM, dum alios habuit contradicentes. Quàm autem ille ab hisce abhorruerit semper, utpote pacis ac tranquillitatis amantissimus, dici vix potest. Tertium denique fuit, quòd Professionis munia atque officia exactiùs contemplatus eam non nisi splendidam, cæteroquin laboriosam ac molestam servitutem esse conspiciebat, quam ut animus verè generosus, & sibi sufficiens sine ratione serviat cogitari non potest. Quæ verò ratio Defunctum nostrum movere poterat, eam ultrò ut subiret? Anne opes & divitiæ, quas ille longè plures solo Medicinæ exercitio, quàm Professione sibi comparare, quasque contemnere potiùs, quàm sordidè aucupari tum à Generositate sibi inditâ, tum à Naturâ atque institutione à teneris didicerat? Anne honos & gloria, quæ illum jam abundantissimè sequebantur? Anne vitæ tranquillitas, quæ in tollendis morbis, levandisque ægris potiùs, quàm Professione reperitur? Ergò ille omnium Amstelodamensium studium, ac benevolentiam suumque reciprocè considerans amorem, ac propensionem ab hoc onere se excusasset, nisi ab amicis (quorum ille consilio plus semper, quàm propriæ opinioni tribuebat) aliter aut persuasus, aut coactus esset. Ergò acceptâ conditione Professor designatur, quanto cum Amstelodamensium luctu, ac mœrore, quantâ verò cum omnium studiosorum Lugdunensium lætitiâ, atque exultatione, quantoque cum desiderio omnes novimus. Nunc ergo ille sarcinas colligere & abitum cogitare: nunc Lugdunum ac studiosos meditari. Et ne eorum exspectationem protraheret statim post ferias Caniculares præmissâ oratione eleganti ac solidè doctâ de Cognitione sui ipsius inauguratus est tanto cum applausu, ut jam omnes, quantum poterant, optimè de illo ominarentur. Et reverà si ego nunc vobis SYLVIUM, qualem ille in suâ se professione gesserit, ac demonstraverit describerem, tempus me potiùs, vestraque patientia, quàm materia ad dicendum deficeret: Paucis ergò primarias tantùm illius dotes attingam, ut ex iis reliquas ipsius virtutes spontè commentemini. Fuit itaque ille in docendo non tantùm assiduus, ut Doctorem & artis nostræ antesignanum diligentissimum decet, sed (quæ palmaria sunt) perspicuus, & clarus, ut facilè intelligi, solidus, ut cuivis satisfacere dubitanti, aut contradicturo, lentus, ut omnes illum assequi, prudens, ut, prout cujusque erat ingenium, sic se illi accommodare, suaque illi instillare præcepta, comes ac blandus, ut amari, serius verò, ut non contemni posset. Quæ virtutes in eo tàm conspicuæ, atque illustres tantùm illi amorem, tantam venerationem, tantam famam apud suos conciliavere, ut omnes illi adhærere, omnes illum sequi, omnes ab ejus ore pendere quodammodò viderentur. Atque eâ re effectum ut refertissima semper habuerit auditoria, Collegia, Theatra Anatomica in Nosodochio Lugdunensi in ejus gra-

gratiam exstructa, adeò ut locus semper, nunquam auditores defuerint. Quo ille laborum suorum præmio instigatus jam se ipsum superare, atque excedere, noctes atque dies comburere, atque invigilare, omnia sua cogitata, quæ jam olim meditatus erat, componere, atque in ordinem redigere, clara atque perspicua ab obscuris, & confusis sejungere, suspiciones atque opiniones à manifestis veritatibus distinguere, Experimenta olim facta recolligere, iis nova jugiter addere, corpora humana, quotquot potuit (potuit autem ultra trecenta) acriùs inspicere, atque investigare, quamlibet materiam Chymicè resolvere ac componere, ex iis, quantâ potuit, attentione, ne laberetur, disserere, ac Philosophari magis, magisque annitebatur, ne suâ scilicet culpâ sibi tradita, ac concredita juventus in errorum scopulos aut impingeret leviùs, aut cum periculo graviùs incideret. Et si fortè Logicas illas subtilitates, quibus mirum in modum quælibet vexari materia potest, studio omiserit, sive in privatis suis Lectionibus, sive in publicis à se editis operibus, ævum duraturis, id non aliam ob causam factum est, quàm quòd proprio exemplo edoctus putavit eas ad Praxin, adeóque verum Medicinæ usum nihil quicquam facere ac conferre, adeóque temporis quoddam furtum ac rapinam esse iis Auditores detinere, imprimis cùm vita nostra brevis sit, Ars verò longa, occasio præceps, & experimentum difficile, ut egregiè divinus noster senex. Ergò ille res tantùm sectabatur, parùm de verbis sollicitus, easque Auditoribus suis proponere gestiebat, sic docens ut sua, quemadmodùm dixi, ab experientiâ potissimum comprobaret, sic discens, ut ab aliis, etiam discipulis contrarium ab experimento demonstrantibus arripere esset paratissimus. Quæ in docendo soliditas pari cum animi flexilitate juncta dici non potest quàm Generosos cæteroquin Juvenum animos incenderit, atque instigaverit, ut presso pede, licet non passibus æquis, præceptorem insequerentur. Neque ea res successu caruit. Plurimi enim ejus auditores tantum in Medicinâ sub ejus auspiciis, ac ductu profecere, ut non tantùm ubivis Medicinæ felicissimè vacent, verùm etiam (quod tamen præfiscinè dixerim) cum honore atque existimatione Professorio in hâc æquè, atque aliis Academiis munere fungantur, adeò ut ex ejus Scholâ non pauciores viri prodierint eruditi, quàm olim ex Equo Trojano milites Generosi. Quæ quidem fama ubi evolavit, quantus undique studiosorum numerus agminatim affluxit, ut SYLVIUM vel audiret disserentem, vel publicè ægris videret medentem. Nam quæ ille aut publicè in Academiâ, aut in ædibus privatim de morbis disserebat, ea deinceps in Nosocomio omnibus & singulis tam evidenter, & tam solidè demonstrabat, ut nihil quicquam aut frustrâ, aut falsò dixisse cognosceretur. Neque hîc omittere possum A. Ornatiss. quin de prudentiâ ejus in docendo verbulum adhuc adjiciam, ubi ille cum suis ægrum convenerat, affectumque iis, aut causas, aut modum curandi, aut signa, & si quæ istiusmodi sunt alia, (quæ nunc accuratiùs recensere non lubet) explicare allaborabat, ipse quasi dubius, & planè ignarus nihil quicquam in principio respondebat, sed modo ex uno, modo ex altero, modo etiam ex pluribus (quos subinde etiam dissentientes inter se committebat) lentè, atque ordine expiscabatur, quod rectè responsum erat, extollens, quod secus, leniter, & benignè coarguens, atque emendans, additâ semper ex iis, quæ jam noverant, ratione, cur sic, & non aliter statuendum foret; quâ quidem ratione eos aut æmulos fecit ac diligentes, aut stabiles ac firmos, ac ipsius amantes, utpote qui non tam ab ipso didicisse, quàm ipsi invenisse, non tàm ab alio audivisse, quàm solummodò meminisse illo præeunte, ac memoriam vellicante, videbantur. Floruit itaque, ac crevit indies, quamdiu ille vixit, facultas Medica, Academia, Civitas, ex Ungariâ, Moscoviâ, Poloniâ, Germaniâ, Daniâ, Sueciâ, Helvetiâ, Italiâ, Galliâ, Angliâ, & unde non? novis continuò aut accedentibus, aut redeuntibus studiosis. Atque talis quidem ille erat inter discipulos suos. Qualis verò in Senatu! qualis inter Collegas fuit! Quàm sincerus scilicet, candidus atque apertus! Amicus omnibus, sed sine factione: In sententiâ dicendâ serius, & sine fuco; in consulendo prudens, & circumspectus; Cæterùm comes atque urbanus, nulli gravis, sed gratissimus omnibus, hoc uno summoperè delectatus si sales aut jacere, aut retorquere posset. Qualis denique in Civitate fuit, & quàm excellens! Nam non tantùm Amstelodami, sed & hîc in Medentibus facilè principatum obtinuit, non tantùm pauperibus inserviendo, quibus ille gratis aderat, & quibus non vulgaria Medicamenta, sed pretiosissima, sed selectissima, sed propriâ plerumque manu præparata ultrò largiebatur, nec civibus tantùm vulgaribus, sed Primatibus, sed Principibus, tum peregrinis, tum inquilinis numerosè ad Defunctum nostrum, tanquam ad Angelum Medicum, & aquas salutares conturbaturum agminatim advolantibus. Tanta quippe & jam olim & nunc imprimis ejus in medendo fama erat, atque existimatio, ut, ubicumque gravior incidebat affectus, SYLVIUS imprimis consulendus videretur. Vidi ego, vidi literas Parisiis datas, & huc transmissas, & post obitum ejus acceptas, quibus ille de gravissimo quodam Principis cujusdam affectu, tanquam Pythius Apollo consulebatur. Quamobrem ille etiam sæpius Amstelodamum, Delfos, Rotterodamum sæpè, Hagam verò Comitis, Hollandiæ nostræ verum Ocellum, totiusque Europeæ nobilitatis Domicilium

lium sæpissimè evocabatur. Atque utinam parciùs! Horret enim animus & tristitiâ totus obruitur,

Arrectæque comæ stant, & vox faucibus hæret,

Dum iter illud Hagiense crebriùs repetitum mecum revolvo. Sic itaque ille undique beatus, nisi quòd laborum ac voluptatum nullam habebat sociam, ac conjugem, de ineundo denuo matrimonio seriò cogitabat, quod illi etiam felicissimè evenit. Duxit enim secundam uxorem anno 1667. MAGDALENAM LUCRETIAM SCHLETZER Virginem nobilissimâ familiâ oriundam, & in quâ præter eximiam corporis pulchritudinem imprimis cum omnigenâ virtute enitebat morum comitas, ac blandities invidiosa. Quàm ille hâc uxore gavisus fuerit, quàmque eam animitùs, non minùs redamatus, adamaverit, dici non potest. Jam itaque ille denuò sibi vivere ac vigere senex, jam nihil ampliùs denuò postulare videbatur. Cumque eâ sanissimus & felicissimus, vixit ad annum 1669. annum illum, cujus ne meminisse quidem sine terrore possum, annum sc. illum, qui (quod de Achille suo Pelide Homerus)

Multas illustres animas demisit ad Orcum,
Heroum.

Hoc anno, octavo sc. Februarii Defunctus noster Academiæ Rector creatus. (Et sic

Multa cadunt inter Calicem supremaque labra,)

amisâ primùm charissimâ conjuge mense Martio, ut non nisi tristissimum sibi hunc annum fore vel hinc liquidò indicaretur, relictâ filiolâ suavissimâ, quæ tamen paulò post matrem insecuta est, mense circiter Septembri morbo illo Epidemio unà cum aliis tam graviter corripitur, ut sæpè eum illo non evasurum putaverim. Nihil ille tunc temporis appetere, multùm sitire, nihil retinere nisi Aquam Spadanam, dormire nihil, immodicè angi, febricitare continuò, prostratis omnino esse viribus, quodque eo in casu vir quivis solet pius rebus humanis, mundoque valedicere, atque animam Deo commendare. Sed miserebatur tunc Deus Academiæ, adeòque lentè quidem, sed pristinæ tamen eum sanitati restituit, quem nunc proh dolor! tam cito ereptum venit. Bone Deus quæ tunc Collegarum superstitum, quæ studiosorum nostrorum lætitia erat atque exultatio communi illâ clade, communi illo plurium virorum illustrium naufragio Magnificum emersisse Rectorem! Atque ab eo quidem tempore modicè habuit, nisi quòd faciliùs ab injuriis quibusdam externis, quàm aliàs afficeretur, in studiis tamen assiduus, continuus in laboribus tam Academicis, quàm publicis. Cùm eheu! sive communi dolore Patriæ nostræ debilitatus (impensiùs enim ruinam Patriæ nostræ unà cum aliis ferebat) sive ab itinere Hagiensi delassatus, (quò à viro principe ad curandam uxorem erat accitus, ut nobis vix dum ab itinere redux referebat) in hunc morbum incidit lethalem. Levior quidem morbus ille in principio visus est Doctori nostro, & febris tantùm esse Catarrhalis, quam ille contemnebat, sed interea, ut eventus docuit, in recessu gravissimus erat ac malignissimus, utpote qui vires statim in initio depopulatus intra biduum, triduumve tam imbecillum, ac prostratum reddidit ægrum, ut vix loqui, nedum se erigere aut pedibus insistere potuerit, cum immensa siti, linguæ, fauciumque ariditate ac nigredine, somnolentiâ perpetuâ, levi intercurrente delirio, prostrato appetitu, nausea ferè continua, similibusque aliis malignitatis indiciis. Memini, cum inscius antea illum ægrotare, cubiculum ejus primùm intrarem, meam super illius affectu ab ipso rogatum sententiam gemebundum, sed candidè tamen (ut amicos decet) respondisse me morbum hunc admodùm periculosum prævidere & metuere, & nihil quicquam nisi malum ab illo ominari; Illum verò tremulâ quidem voce, sed constanti tamen, atque imperturbato animo regessisse, me fortà, quantum & ille poterat conjicere, non multùm à veritate aberrare. Morbum enim hunc non multò ipsi leviorem, si non graviorem esse morbo illo contagioso, quo anno illo, quem dixi funestissimo, miserrimè laboraverat, adeòque, si quidem monerem, tabernaculum hoc corporis, tempori complicaturum, &, quandoquidem Deus ita velle videbatur vitâ hac terrenâ exiturum, non expellendum fore; volentes fata ducere, trahere nolentes, & interea homini constitutum esse semel mori, id jam perpetuò, sed imprimis ab aliquot retrò annis, dudum meditatum esse, id desiderare, avere, gaudere summoperè; Saturum se dierum, ac laborum suorum, quos obierat, cum proavis suis placidè quieturum, eoque firmiùs illud credere ac confidere, quòd soli Deo, ejusque filio confisus id unicè in vitâ studuisset, ut prodesset omnibus, noceret nemini. Eum à Deo in se genitum fraternum amorem hanc fidei ipsi dare consummationem, ut Deum Patrem, se verò Dei filium nominare, & in hâc ultimâ humanâ luctâ ut talem se gerere auderet. Facturum quidem quod hominem decet, nec, ut milites ignavi solent, stationem suam deserturum, sed vocante tamen, & jubente Deo abiturum, præmiumque quod currentibus in fine metæ proponitur primò ablaturum. Varia quidem & à me, & ab aliis proposita sunt remedia, sed quòd selectiora habebat, & multo usu comprobata, iis tantùm uti decrevit. Sed uti

Non est in Medico semper relevetur ut æger, Sed
Interdum doctâ plus valet arte malum.

sic & Clarissimo meo accidit Doctori, Collegæ, Amico, & quasi Parenti. Morbo naturam omnemque artem exsuperante, atque eludente ultrò succubuit

buit ille, qui fatorum morâ innumeros ab orco revocaverat. *Quam tenuis anima vinculo pendet levi.* Itaque ille vitam finiit, eheu finiit, oculosque clausit, cùm plurimorum oculos aperiret. Nam virtutem præsentem odimus aut negligimus, sublatam ex oculis quærimus invidi. Humanitùs accidit Viro, quem Apollo, nisi iratus fuisset, vetuisset mori. Naturæ concessit Medicorum Princeps, cui hoc debiti solvemus omnes, dies ubi venerit fato nostro adscriptus. Jacet! jacet flebiliter extincta uberrima Prudentia, quâ quàm plurimos à morte fecit reduces. O vulnus ætatem, imò æternùm dolendum! Unicè ergò hoc superest ut detrimentum nostrum agnoscamus, doleamus, lugeamus. Neque enim commune quoddam malum est quod patimur, sed quantum hæc Academia, hæc Civitas, hæc mœsta juventus pluribus retro annis nec vidit, nec sensit unquam: Incertusque sum, quos priùs referens, tuosne ô Civitas, an tuos ô Academia, an verò vestros luctus gemam? nisi communem potiùs cladem lugere communiter arrideat. *Dulce enim mœrenti populus dolentum est, Dulce lamentis resonare gentes. Lenius luctus lachrymæque mordent turba quas fletu simili frequentat. Semper, ah semper dolor ipse magnus gaudet in multos sua fata mitti, seque non solum potuisse pœnæ.* Itaque quotquot hîc mecum estis commune hoc damnum nostrum mecum doleatis, & vos dolere ostendatis. Et vos quidem Collegæ amantissimi, quos omnes mecum unà tristissimos conspicio, & vix à lachrymis temperantes, &

——— *Quis talia fando temperet à lachrymis*, dicite mihi an à multis retro annis post obitum DANIELIS COLONII, viri illius Euangelici, qui prudentissimus erat ut serpens, simplicissimus verò & candidissimus ut Columba, cujus tristissimus eheu obitus non parùm hunc mœrorem nostrum auget, an, inquam, post ejus, paucorumque aliorum mortem, quos abstulit atra dies majus corpori vestro vulnus inflictum memineritis? Nonne enim illum, cùm sententiam vobiscum diceret prudentissimum, cùm in commune consuleret apertissimum, & sincerissimum, cæteroquin amicum, urbanum, fidelem mecum omnes agnovistis? Nonne illum Collegii nostri ornamentum quoddam ac decus? Nonne Academiæ nostræ auctorem, studiosorum aucupem, Medicinæ vindicem admirati estis ac dilexistis? Vos verò Juvenes & Medicorum filii dicite, nonne, cum illum sive privatim, sive publicè Vos docentem & in usu atque exercitio Medico vobis præeuntem audivistis, ac vidistis os illud blandiloquum, linguam illam disertam, ingenium illud acutum, affectum illum erga vos & studia vestra propensissimum, summoperè semper suspexeritis, atque amaveritis? Nonne illum Patronum vestrum, imò verò amantissimum vestri quasi Parentem observaveritis. Qui nihil prius aut vetustius habere videbatur, nisi ut studia vestra, quantum poterat, ad summam perfectionem adduceret, discipulosque suos se sapientiores efficeret? Quò enim frequentes illæ cadaverum in Nosocomio dissectiones, quò assiduæ illæ destillationes, quibus ille se mirum in modum defatigabat, quonam aliò cæteræ ejus lucubrationes tendebant, nisi ut vos indies exactiores redderet? Vos autem quotquot aut in hâc civitate, aut alibi ægrotastis, eumque adhibuistis, dicite, anne unquam aut prudentius, aut utilius, aut tutius vobis datum, factumve consilium recordemini? Et quid ego hîc de Pauperibus, quorum ego planctus atque ejulatus in ædibus meis nunc perpetuò audire, lachrymas verò ex oculis manantes summo cum animi mei mœrore indies conspicere cogor, dicite, an benigniorem unquam, liberaliorem, & qui ægrorum magis misereretur, Medicum repereritis? Ille tamen abiit, excessit, furtoque nobis quasi ereptus est. Accedite enim quotquot nunc gemebundi Defunctum nostrum deploratis, accedite & videte, num in Cadavere hoc morticino, eum mentis vigorem, illud consilium quod olim omnibus profuit, præsentibus atque absentibus, an illam in eo benevolentiam, prudentiam, perspicacitatem animadvertatis, quibus ille superstes tantoperè vigebat? Bone Deus! cadaver nunc est, & truncus putidus, ac malè olens. Nimirùm spiritus ille excelsus ad Deum rediit, qui dederat illum, corpus verò in terram revert[illegible]r, unde primitùs erat efformatum. Ergò os illud sanctissimum, lingua illa facunda & faceta, quæ nihil nisi Oracula, & serios lepores effusissimè eloquebantur, nunc silent rigentque, neque aperientur, nisi ut factori suo æternum reddant Halleluja. Oculi illi, quibus ille in salutem vestram, vestrumque commodum quævis olim perspicacissimè observabat nunc malè occæcati sunt. Pectus illud nive candidius, nunc vermium esca & locus, quid aliud nisi virus & fœtorem fundit? Manus illæ paratissimæ sive ad largiendum egenis, sive ad opitulandum miseris, miserè nunc frigent & torpent, nihilque nobis relictum est pretiosi illius thesauri, præter inanem ac putrem capsulam. O acerbum, ô durum funus! Utinam Deo Opt. Max. visum fuisset nobis reservasse SYLVIUM. Utinam vir exspectatissime, dilectissime, desideratissime à nobis aut non hoc tempore, aut non tam subitò abiisses! Satis nunc malorum & dolorum passi, te sospite tamen revicturi videbamur. Undique nunc ad te, tanquam ad Medicinæ nostræ fulcrum, innumeri Auditores denuò accedebant, tuam sapientiam, tuam Prudentiam, tuam diligentiam unicè æmulari atque imitari contendebant. Jam te docentem denuò, atque instigantem ex animo gaudebant, ac lætabantur, & ni abiisses, plures indies accurrissent. Quid itaque Vir Celeberrime, Nobilissi-

lissime, expertissime. Quid Collega amicissime, Præceptor honoratissime, Parens dilectissime, quid tam subitò, tam inexspectatò abitum properasti, furto quasi ablatus atque ereptus? Scio equidem te dierum ac laborum dudum pertæsum jamdudum maluisse dissolvi, & cum Christo esse tui vindice, quàm hîc manere: Novi equidem te jam sæpè urbem illam, quæ fundamenta habet, & cujus fundator Deus est, animitùs cogitasse. Sed quid vidua hæc Academia, cui te, tanquam maritus uxori, desponderas? Quid mœsti illi juvenes, quorum tu quasi parens eras, quique nunc quasi Pupilli patre orbati sunt? Quid ægri illi, toto orbe dispersi, qui te tanquam Phœbum tutelarem venerabantur, ac suspiciebant? Quid nos omnes tandem faciemus tristes ac derelicti? ô desideratissimum bonorum omnium præsidium ad nos redi, si fieri potest, redi.

Sed quid ego hæc votis plusquam puerilibus opto,
Quæ nullus nobis fertque, feretque dies.

Scilicet ille abiit, unde negant redire quenquam. Ergò hoc unum superest ut Te virorum decus solummodò lugeamus. Non quòd tibi malè evenerit cùm abiisti: Beati enim qui in domino moriuntur, requiescunt enim à laboribus suis, & opera eorum insequuntur eos; Sed, quòd nos tam anxiè excruciat, est, & quidem meritò, quòd in tua morte tantùm malum perpetiamur. Tu enim à carcere peccati liberatus Deum tuum intueris, ei conjungeris, eò frueris & satiaris; Tu quicquid mortale erat deposuisti, atque immortalitate indutus æternùm à laboribus requiescis, sed quòd nostrum officium agnoscamus, & damnum nostrum animadvertere, & tui semper meminisse ac imitari. Quotquot itaque SYLVIUM nostrum verè amavimus ac diliximus, ejus semper grati meminerimus, ejus vestigia sedulò insequamur, & quamvis, ut ex tristitiâ vestrâ, atque ex oculis vestris conspicio, nihil quicquam aliud suspicari possum, qui illud mecum sitis effecturi, tamen ingens ille, quem concepi mœror, non sinit, ut vos sequar; Ergò præibo omnibus. Vale Collega conjunctissime, Doctor fidelissime, vale Academiæ ornamentum ac decus, Medicorum Coryphæe, Civium desiderium, Collegarum deliciæ, ægrorum columen, humanitatis exemplum, totiusque Europæ Apollo atque Oraculum, Apud nos Tui semper vigebit, florebit, crescet memoria, & quamdiu spiritus hos reget artus, semper honos, nomen, laudes tuæ manebunt & perennabunt. DIXI.

EPITAPHIUM
SYLVIANUM,
AD DIVI PETRI, IN CHORO.

FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS,
MEDICINÆ PRACTICÆ PROFESSOR,
TAM HUMANÆ FRAGILITATIS
QUAM OBREPENTIS PLERISQUE MORTIS MEMOR,
DE COMPARANDO TRANQUILLO
INSTANTI CADAVERI SEPULCHRO,
AC DE CONSTRUENDA COMMODA
RUENTI CORPORI DOMO,
ÆQUE COGITABAT SERIO.
LUGDUNI-BATAVORUM.
M. DC. LXV.

IN-

INDEX RERUM
HOC OPERE CONTENTARUM.

Numerus paginam, Literæ columnam designant, a quidem priorem, b verò posteriorem.

A.

Abdominis distensio & excrementa indurata à Flatibus. 708. b. ejus distensionis curatio quænam requirat. 863. b.

Abortus unde. 136. b. & quid. 528. b. & 531. a. ejus causa Plethora. 531. b. signum. *ibid.* aliæ ejus causæ. 532. a. & seq. Abortus frequens gravidarum non nisi in affectibus gravissimis. 841. a. ejus causa Bilis multùm Acris & Volatilis. 841. b.

Accensio ignis in Corde à Bile. 444. a.

Acetum, quid sit. 461. a. non destillatum acrius destillato. 462. b. quibus conducat. 783. b. Acetum Sale Volatili abundat. 463. a. in vesicatorio cui inserviat. 649. b. Acetum vini vulgare utile est in præcautione pestis. 652. a. stillatitium Opii correctorium. 660. b.

Acidi Spiritûs conjunctio & sejunctio. 13. a. Acidi Spiritûs partes non sunt omnes æquè fixæ. 114. a. Acida Aromatica Pituitam glutinosam solvunt. 854. b. viscidam corrigunt. 160. b. Acida ulcus augent. 117. b. sponte fiunt acidiora. 247. a. dulcibus miscenda. 123. a. Acidi vim quænam infringant. 131. a. ejus Acrimoniam quænam debellent. 687. a. Acidorum & Austerorum vis infringitur Terrâ & Oleo. 501. b. Acidum & Oleosum exuperans causa Syncopes, & Leipothymiæ, nec non earum Symptomatum. 267. a. Acidum & Salsum sanguinem corrumpunt sine fœtore. 505. a. Acidum austerum quibus temperetur. 508. a. Acidum in Matre aut Nutrice quî tractandum. 598. b. Acidum in infantibus quî tractandum. 599. a. Acidum Volatile atque paucum causa paucarum & brevi cedentium Aphtharum. 604. a. Acidum acre quænam concentrent. 606. a. Acidum in Variolis quomodò peccet. 619. b. Ubinam lateat. *ibid.* Acidum & Salsum quale homini conducat & quale non. 643. a. à quibus mutentur & quid præstent mutata. *ibid.* sanguinem corrumpunt sine fœtore. 502. a. Acidum putrefactionem non producit. 644. a. nec fermentationem. *ibid.* Acidum partes corrosas non nigredine, sed albedine inficit. 649. b. est causa nigredinis in sanguine. 505. b. Acidum in peste desideratur & impugnatur. 652. b. Acidum sanguinis in Peste corruptum. 654. a. Acidum unum immutatur ab altero. 686. a. Mistura acidum succum temperans. 192. a.

Acidulæ quâ ratione utiles. 830. b. Acidularum Spadanarum beneficium geminum. 861. a.

Acor in infantibus non ab alimentis, medicamentis, aut venenis. 50. a. nec à salivâ, vel humoribus acidis. *ibid.* sed à succo pancreatico acidiore. 50. b.

Acre duplex. 506. b. & 605. b. Acre omne acrimoniam accepit ab igne. 148. b.

Acria quænam sint. 40. a. Acria duo salinum lixivum, & acidum. 147. b. hæc juncta se invicem infringere. *ibid.* At per ignem fieri acriora & nobis nocentiora. *ibid.* utrumque acre igne parari. 148. b. eorumque conjunctorum acrimoniam intendi. *ibid.* Acria duo ab Authore primùm inventa. 615. a. Acria acida quænam concentrent. 606. quænam obtundant. *ibid.* Acria simplicia duo, & ex iis tertium mixtum. 608. b.

Acredo in sale lixivo, & spiritu acido unde. 40. a.

Acrimonia acida quibus temperetur. 166. a. quibus lixiva, & aromatica. *ibid.* quibus salsa. *ibid.* Acrimonia Bilis ab igne externo. 592. b. Acrimonia acida causa scabiei. 615. a. hanc corrigunt salia lixiva. *ibid.* Acrimonia quænam in variolis peccet. 618. b. unde oriatur. *ibid.* & quâ ratione. 619. a. Acrimoniæ salinæ in affectibus Pestilentibus effectus. 672. b. Acrimoniam muriaticam salsam quænam temperent. 123. b.

Aër externus motum interni sequitur in Respiratione. 32. b. peccans quibus temperetur. 179. a. quotupliciter noxius 848. a. dum per venas transit aliquid sanguini admiscet. 714. b. quænam ejus partes ei misceantur. 714. b. ejus partes subacidæ & nitrosæ. 211. a. Hæ ex quibus componantur. *ibid.* Diversi generis partes per aërem volitant. *ibid.* Aër ad sanguinis refrigerium inspirandus & exspirandus. 212. a. Ejus inspiratio quomodò fiat. *ibid.* quot modis lædatur. *ibid.* quando cesset. *ibid.* quare tum nulla est inspirationis necessitas. *ibid.* quando aboleatur. 212. b. hoc fit tripliciter. *ibid.* non sufficiens aëris inspiratio. *ibid.* Abolita aëris inspiratio quænam incurabilis. 214. a. quænam curari potest & quomodò. 214. b. Aëris exspiratio quibus perficiatur, & lædatur. 216. a. ejus mutationes subitæ sanitatem destruunt. 707. b. & præcipuè frigus acre post magnum æstum. *ibid.* Aëris universi correctio non est artis opus. 715. a. frigidi & Borealis incommoda quî præveniantur. 797. a. quî aëris calidi & æstuantis. *ibid.* Aëre quare indigeamus. 820. a. quænam in Aëre requirantur. *ibid.* venti aliud, quàm aër. *ibid.* Aëris notabiles mutationes unde. 822. a. 824. b. ab aëre puro sanguis in statu conservatur. 823. b. causæ eum corrumpentes quid in corpore nostro producant. 824. b.

Æger in Peste quando plurimùm periclitetur. 658. b. Ægri pestem formidantes periculosius decumbunt. 648. b. Ægris si aliquid indulgeat Medicus, meliùs eos curat. 556. a. Ægri & sani quinam dicendi. 737. a. aliquando alimentis noxiis curantur. 666. b. Ægrorum curatio quando rite instituatur. 737. b.

Æstum igneum quænam eliciant. 552. b. Æstum temperantia. 714. b.

Affectio Hypochondriaca ortum ducit ab Effervescentiâ Bilis & Pituitæ. 771. b. ejus Curatio. 772. a. quomodò in eâ Paroxysmi & Symptomata sint sedanda. 774. b.

Affectus quomodò tractandi. 157. a. ex affectibus simplicibus compositos cognosci. *ibid.* quando uno & quando pluribus affectibus laborare dicatur æger. 157. b. Dissidium est inter doctores tum quoad effectus, tum quoad Medicamenta. 123. b. Affectus chronici unde oriantur. 111. b. & quinam. 802. a. Affectus à pulsu parvo & languido quibus nominibus indigitentur. 262. a. Affectus lethales unde pendeant. 535. a. Affectus in ore infantium quî curentur. 579. b. Affectus leves solâ diætâ curantur. 856. a. ut & febres intermittentes leves. 856. a.

Affectus *animi* unde excitentur & quid agant. 398. a. 418. a. in illis tria observanda. 398. a. affectus varii. 398. b. mutatur in iis motus sanguinis, si sint vehementes. 570. a. sequuntur sensus, & Motus corporis. 392. b. variis affectibus hominem agitari. 397. b. quos curare Medici est. 398. a. eorum varietas unde. 418. a. cur moderati, cur immoderati. *ibid.* septem Affectuum sibi contrariorum paria. 418. b. enumeratio affectuum animi & singulorum descriptio. 419. a. qualitates eorum. *ibid.* b. curatio. *ibid.* sedantur

dantur rationibus. 502. a. affectus contrarios excitare arduum in iis qui natura in eos inclinant. 502. b.

Affectûs Epidemii Leidensis ab Anno 1669. usque ad finem. 1670. descriptio. 815. a. fuisse acutum & chronicum. *ibid.* ejus duratio & Recidiva. *ibid.* Miseria ex hoc affectu Epidemio. *ibid.* b. Cur hunc affectum tractet author. 816. a. ejus Symptomata varia. 817. b. Symptomata illa propter malam aëris constitutionem rebellia. 818. a. causæ communes Symptomatum in rebus non naturalibus. *ibid.* ab alimentis affectus Epidemius rarò producitur. *ibid.* b. Rerum non-naturalium constitutio Anno 1669. *ibid.* quo aër valdè noxius fuit & quare. 822. b. primaria hujus affectûs causa. 823. a. variæ causæ. *ibid.* & seqq. Ab obstructione febrili Symptomata hujus affectûs. 828. a. Oratio Authoris de ejus causis naturalibus. 913. a.

Agarici vires, dosis. 97. b. Agaricus trochiscatus. *ibid.*

Agens & Patiens ex alteratione objectorum. 396. a.

Alimentum quid. 15. a. & 706. a. Alimenta duplicia. 11. a. eorum secretio à fœcibus. *ibid.* ad eam præparatio. *ibid.* in Ventriculo in Chylum vertuntur. 12. a. eorum reliquiæ fermento similes. *ibid.* eorum partes quâ ratione sint conjunctæ. *ibid.* b. eorum assumptio quî lædatur. 83. b. Alimenta quâ ratione medicamenta & venena dicantur. 91. b. quænam alimenta Chylum bonum suppeditent. *ibid.* Glutinosa quænam. 136. b. quædam fastidiri. 163. a. ore assumenda, masticanda, & deglutienda. 164. a. eorum protrusio ad fauces quot modis lædatur. 165. a. in Ventriculo retinenda. *ibid.* hæc eorum retentio quando lædatur. *ibid.* exturbationis alimentorum è ventriculo causæ. *ibid.* aliquando ventriculus. *ibid.* aliquando alimenta & assumta. 165. b. aliquando humores, & quinam. *ibid.* Alimenta assumta è ventriculo ad intestina protrudi, & quâ ratione. 170. a. Acria vitanda aut temperanda. 172. a. Alimentis fermentatis admiscetur Bilis, succus pancreaticus & saliva. 174. a. eorum partes utiles ab inutilibus secernuntur, hæque excernuntur. 174. a. incongruentia & cruda. 175. a. eorum partes quædam utiles præparatione ulteriore indigent ad secretionem. 175. b. per condimenta corrigenda. 179. a. Alimenta à quo moveantur. 400. a. Medicamentosa in Phthisi. 607. a. eorum Fermentatio quibus promovenda. 702. a. Alimenta & Medicamenta fiunt venena. 707. a. optima quænam. *ib.* Medicamentosa quænam. *ibid.* quænam Cachecticis noxia. 715. b. ea condiendi ars unde orta, & cui nunc inserviat. 717. a. eorum prima alteratio in ore, perfecta in Ventriculo. 750. a. eorum pars potest à Bile affecta corrumpi. 761. b. minori quantitate assumpta faciliùs in Ventriculo fermentantur. 790. b. secunda eorum mutatio in tenui Intestino. *ibid.* eorum mutationes non ab humoribus, sed à partibus continentibus Alimentorum producuntur. 792. a. Alimentum temperatum quale. 807. a. spirituosum in quibus reperiatur. *ibid.* pinguedine subtili præditum quid præstet. *ibid.*

Aloës vires, usus & dosis. 96. b. ejus vitium. 273. a.

Alterantia quatenus imprimis spectanda. 130. a.

Alveus quid. 20. a.

Alvi fluxus unde. 831. a. Alvi fluxus. 179. b. cietur dulcibus. 298. b. ad alvum adstrictam pertinere segniorem propulsionem & parciorem expulsionem. 179. b. quæ quando fiant. *ibid.* ejus species. 180. a. Alvi fluxûs Ictericii causa. 180. b. Alvi fluxûs pinguis curatio. 182. b. Putulenti curatio. 183. a. Alvi fœcum motus. 65. b. earum consistentia naturalis quænam. 136. a. aliquando nimis indurantur in totum. *ibid.* quibus iterum fluida reddantur. *ibid.* aliquando ex parte inspissantur. *ibid.* fœcum alvi induratarum causa multiplex. 136. b. pro causarum varietate & multitudine cura instituenda. 137. a. neglecta fœcum dejectio quî curetur. 137. b. frequentioris Alvi fœcum excretionis causæ Liquiditas & Acrimonia. 719. a.

Alvi dejectio viridescens conjuncta habet ventris tormina. 599. a. ejus causa. *ibid.* Curatio. 600. a.

Alvi laxæ defectu quænam in infantibus mala sequantur. 612. a. Alvus laxa quibus præstetur. 179. b. quænam cuique faciant laxam aut segnem ex solâ experientiâ observatur. 718. b.

Aluminis rupei vires. 142. a.

Amara sale volatili abundant. 463. b. Amaritudo Bilis quomodò minuenda. 409. a.

Ambulatio quî lædatur. 83. b.

Anatomiæ utilitas. 21. a. ejus præstantia. 35. a. est species Antropologiæ. 875. a. rixarum inter Anatomicos causa. 35. a. earum medela. *ibid.* ex ejus neglectu variæ opiniones. 21. a. in Anatomicis sæpè iteranda experimenta. 29. b.

Anethi vires & dosis. 103. a.

Aneurisma quid. 741. a.

Angina quî præveniatur. 240. a.

Ani delapsus unde. 136. a.

Anima quâ ratione in corpus & Corpus in animam agat. 500. a. eam à corporis malâ constitutione impediri in suis functionibus. 416. a. indagat causas & rationes Notionum. 396. a. in Animâ Requisita. 394. b. imperat Spiritibus Animalibus. 400. b. Anima & Mens ægrorum quomodò curanda. 868. a. ejus sollicitudines somnum interrumpunt. 468. a. morbi quid sint. 86. a. illos in qualitatibus sensilibus constitui non posse. *ibid.* A malâ ejus constitutione lædi functiones. *ibid.* ad quas functiones concurrat. *ibid.* supina, abstracta, oscitans, confusa, quid indicet. 86. b.

Animus hominis quibus ad tranquillitatem deducatur. 661. b. ejus affectus ratione sedari. 207. b. ejus mœror quibus præveniatur & tollatur. 204. b.

Animi Affectus, vide *Affectus Animi*.

Animi deliquium unde. 202. b. Animi deliquii & syncopes causæ. 264. a & b. symptomata animi deliquium comitantia. 267. b. Animi deliquium quando solvitur, cor agitari, & palpitare. 268. a. Animi deliquii & syncopes curatio. 272. b. quî præcaveatur. 273. a. in hoc morbo etiam usurpanda externa. 273. b. Animi deliquium duplex. 764. a. eo laborantibus quænam obveniant. *ibid.*

Animales Spiritus, vide *Spiritus Animales*.

Animalia solùm habere pulmones. 33. a. Animalia pulmonibus prædita calidiora. *ibid.* & in his pro ratione caloris augeri minuive respirationem. *ibid.* Animalium Ossa, Cornua & Ungulæ, &c. sudorifera. 756. b.

Animalis motus quis dicatur. 399. a. & 420. a. ejus symptoma. 436. a. in eo quænam requirantur. *ibid.* b. quot modis lædatur. *ibid.* & 268. a. quomodò aboleatur. *ibid.* diminuatur, augeatur, depravetur. *ibid.* abolitus quomodò curetur. *ibid.* b.

Animalis Motus. vide *Motus Animalis.*

Anodyna & Narcotica sensum affectarum partium sopiunt. 810. b. rectè sub initium ægris exhibentur. 90. b. Anodynis & Narcoticis febris ardentis curatio promovetur. 90. b.

Antepileptica Medicamenta. 427. a.

Anthraces sive carbunculi in Peste. 651. b. quid in iis caro patiatur. *ibid.*

Antimonii diaphoretici & bezoardici mineralis vires. 107. b. 756. a. ejus præparatio. 904. a.

Antimonii *Reguli* præparatio. 104. a. ex eo parantur Globuli & pocula. *ibid.* & 904.

Antimonii *Crudi* vires & dosis. 104. a. ex antimonio infinita vomitoria parantur. *ibid.* ut & evacuantia & alterantia. *ibid.* & Medicamentum universale. *ibid.*

Antimonii flavescentis Pulveris dosis & vires. 105. a.

Antimonii vitrum quomodò paretur. 104. a. ejus vires, usus & dosis. *ibid.* vomitorium præstantissimum. 104. b. sapa vomitoria. *ibid.* Mivæ, syrupi, rob, &c. ex vitro Antimonii. *ibid.* Antimonii vitri laus. *ibid.*

Antimonii Butyrum quid præstet in peste. 652. a. ejus præparatio. 904. a.

Antimonialia Medicamenta maximè conducunt Puri sistendo & excernendo. 193. a. ab iis excitatur variolarum maturatio, exsiccatio & casus. 621. b. Antimonialibus quare magis fidendum quàm Mercurialibus. 903. a. Antimonii præparationes præcipuæ. *ib.* b.

Antiqua non deserenda, nisi falsa. 566. b.

Anxietatum circa præcordia curatio. 810. a. 859. a. est causa sudoris spontanei. 799. a.

Apertura in parte affecta. 285. b.

Aphtha quid. 603. & 862. a. quî oriantur.

tur. 832. a. earum locus. *ibid.* malum hoc infantibus familiare. *ibid.* in quo à cæteris ulceribus differant. *ibid.* earum causa. *ibid.* b. Aphthæ acidam eructationem mox sequuntur. *ibid.* Causa diversitatis in Aphthis. *ibid.* Acidum volatile & paucum causa paucarum, & brevi cedentium Aphtharum. 604. a. earum albedo unde. *ibid.* earum causæ. 812. a. acidum minus acre. *ibid.* Acrimonia succi Pancreatici. 799. a. quænam citiùs curentur. 862. b. non semper sunt malum signum. 604. b. semper acidum acre indicant. *ibid.* quænam periculosæ. *ibid.* earum Curatio. 605. a & 812. b. iis affectæ partes quomodò liberandæ. 606. a. quibus consolidentur. 607. b. corruptio in Ulceribus & Aphthis diversa. 832. a.

Apoplexia, qualis Affectus. 429. a. ejus convenientia cum Epilepsiâ. *ibid.* Symptomata. *ibid.* diversitas. *ibid.* b. ab externa causa duplex. *ibid.* ab internis causis qui producatur. *ibid.* ejus signa. 430. a. ejus causa facilior inventu, quàm Epilepsiæ. *ibid.* ab animalibus spiritibus deducenda. *ibid.* Continuitas spirituum læsa non est causa Apoplexiæ, sed immobilitas; & torpor. 430 b. ut & conturbatio. *ibid.* modus invadendi in Apoplexiâ. 637. b. Scarificationibus, & Cucurbitulis quando in eâ utendum. 433. b. ejus causa proxima. 431. a. aliæ causæ. *ibid.* & 432. a. cur plerumque lethalis. *ibid.* b. quænam curabilis, quænam incurabilis existat. *ibid.* Pulsus, & Respiratio non abolentur in Apoplexiâ. 637. b.

Apoplexiæ curatio. 432. & seq. cur in eâ venæ-sectio instituatur. *ibid.* à quo pendeat mors in Apoplecticis. *ibid.* b. Celsi testimonium de venæ sectione in Apoplexia. 434. a. ex eâ Paralysis. *ibid.* Apoplexiæ à Narcosi descriptio ex Celso. *ibid.* & curatio. *ibid.* b. Apoplexia à Pituitoso sanguine præcavetur. 436. a. ea, & Carus gradibus distinguuntur. 472. b. Apoplecticorum remediorum quorundam examen. 334. a.

Apozema vulnerarium ad ulcus in tenuibus intestinis. 183. b.

Appendix Vermiformis. 883. a.

Appetitus in Phthisicis prostratus quibus excitetur. 702. a. quâ de causâ spontè restituatur. 860. a.

Aqua Benedicta quæ, & ejus dosis. 104. a. Aquæ in abdomine collectæ quibus evacuandæ. 195. b. Aquæ, Jusculi, Cerevisiæ usus. 102. a. Aqua prophylactica. 231. b. ejus vires & usus. *ibid.* Aquarum migratio quomodò fiat. 744. a. Aqua loco peccans quando hydropem producat, & quî tollatur. 745. a.

Aquæ Leidenses quare corruptioni obnoxiæ. 823. a.

Ardor molestus in lumborum regione unde. 729. b.

Arena à solis radiis calefacta sudorem movet. 109. a. Arenulæ, & calculi in Urinâ unde oriantur. 731. b. quid significent. *ibid.* earum causa. *ibid.* earum colores quid significent. 732. a.

Argenti vivi vires. 111. b. Modi varii exhibendi argenti vivi. *ibid.* vide *Mercurius.*

Argumentum à simili quale esse debeat. 704. a.

Aromatum, & Plantarum Aromaticarum essentia. 702. a. Aromatica, & sale volatili abundantia pituitam emendant, & acidum temperant. 272. b. Menses movent. 119. b. sanguini à terrore coagulato conducunt. 499. a. Aromaticorum vires. 274. a.

Ars Medica à nullius Scriptoris dictatura, & placitis deducenda. 41. a. Ars omnis est conjecturalis. 52. a. unde contrarium ratione, non autoritate probandum. *ibid.* Ars naturam aliquando imitatur, aliquando superat. 496. a.

Arteriam quandam cum hepaticâ communicare. 29. b. *Hepaticam* in bilarium ductum hepaticum inseri. *ibid.* a. *Asperæ* cum arteriâ, venâque *pulmonali* communio. 35. a. earum dilatatio quomodò fiat. 46. a. Arteriæ non implentur sanguine, quia dilatantur. *ibid.* sed dilatantur, quia implentur. *ibid.* contrahuntur non ob sanguinem erumpentem. *ibid.* nec ob animalem motum. *ibid.* sed naturalem per fibras, & quidem peristalticum. *ibid.* à quibus expandantur. 223. b. dilatantur visus, & tactus testimonio in cordis contractione 43. b. In arteriæ asperæ obstructione vomitus utilis. 215. a. Illarum durities unde. 224. b. grandes ad uterum delatæ nutritioni inservientes. 481. b. desinunt in Venas. 741. a.

Arthritis affectus curatu difficilis. 776. a. quomodò præveniatur. 89. b. Authoris eam tractandi Methodus. 776. a. quinque de Arthritide quæsita. *ibid.* b. Ardoris in Arthritide causa Bilis. 781. b. Vomitio quando in eâ instituenda. 786. a. quænam pars primariò afficiatur. 777. a. quænam sit causa efficiens. *ibid.* ejus curatio. 753. & seqq. Curatio in statu Paroxysmi Arthritici. 783. & 788. b. ejus, & Febrium intermittentium, & Catarrhalium focus idem. 778. a. Bilis non primariò peccat in Arthritide. *ibid.* quid ei sit peculiare. 779. b. ejus causæ constitutio. *ibid.* ejus Curatio extra Paroxysmum. 792. a. causæ Paroxysmi Arthritici. 792. a. Arthritis à Spiritu acido. *ibid.* b. ejus præcautio in quibus consistat. 793. a. Cataplasma omnibus Arthriticis utile. 254. b. ex quibus illud conficiatur. 788. b. Fotus in Arthritide ex quibus. *ibid.* Linimenta ex quibus. *ibid.* Articuli in Arthritide contra futurum dolorem muniendi. 254. a.

Asari vires. 97. b. dosis, & præparatio. 103. a. ejus medicamentum ingratum, & violentum. *ibid.*

Ascarides tollentia. 189. b. eorum exortus impedientia. *ibid.*

Ascites qualis affectus. 846. a. ejus generatio. 195. a. quomodò arte curetur. *ibid.* b.

Assumpta in corpore nostro quot modis agant. 706. b.

Asthmatis & orthopnoeæ causæ. 214. a.

Atrabilariarum capsularum descriptio. 885. a.

Atriplicis vires, & dosis. 103. a.

Atrophia quid. 277. a. ejus causæ. 277. a.

Auditûs qualitas. 60. b. In auditione curanda quid Medicos hactenus solicitos tenuerit. *ibid.* quot modis lædatur. 404. a. abolitus auditus duplex. *ibid.* adventitiæ surditatis causæ. *ibid.* auditus difficilis causæ. 404. b. auditus auctus, & causa ejus. *ibid.* depravatus, & ejus causa. *ibid.* Surditas adventitia quomodò curetur. *ibid.* difficilis auditus quomodò curetur. 405. a. Surditas ab auditorio nervo quomodò curetur. 405. a.

Aurium sordes. 734. a. evacuantur naturaliter. 126. a. præter naturam verò sanguis, pus, sanies, & serum. *ibid.* earum tinnitûs, & ejus causa. 769. a. quomodò curetur. 405. b. inflammationes internæ in Variolis quibus curentur. 622. b.

Austeri vis ab animi affectu efficacior, quàm ab assumptis. 132. b. ejus diversitas. *ibid.* signa. 209. a. Austerorum, & Acidorum vis infringitur à Terrâ, & Oleo. 501. b. Austera Sanguinem coagulant. *ibid.* Austerum blandum Acrimoniam Bilis temperat. 850. a.

B.

B*Alsama*, & elixiria vitæ. 202.

Balsami Sulphuris tum simplicis, tum compositi vires. 117. a. 184. b. 187. b. 193. a. Ulcera mundat, & consolidat. 183. b. Balsami Sulphuris compositio varia, & vires. 135. b. 184. b. 286. a.

Balsami *Peruviani*, & olei de Copaïvâ vires. 117. b.

Balsami Sulphuris succinati vires. 135. b. 184. b. 286. a. anisati vires. 219. a.

Balsami vitæ vires. 200. b.

Balsamus ex antimonii floribus. 222. a.

Balneum siccum humorem aqueum expellit. 108. a. non verò austerum, acidum, vel salsum muriaticum; attamen glutinosum, & quo modo. *ibid.* spirituosum, naturale, aquæ dulcis, vegetabile, vaporosum, quî parentur, & quid præstent. 108. a & b.

Balnea quomodò usurpanda, & quomodò agant. 118. a. In iis considerandus liquor, & quod liquori incoquitur. 118. b. qualis liquor assumendus. *ibid.* quomodò adhibenda Balnea. 119. a.

Bilis quibus constet. 49. b. Bilis, & succi pancreatici ope Chylum à foecibus secerni. 14. a. horum effusio in intestina. *ibid.* quomodò fiat. 14. a. de Bilis secretione, & motu vetus opinio. 27. a. Bilis à sanguine non secernitur, sed eidem miscetur in hepate. *ibid.* secretionis istius impossibilitas. *ibid.* per ductus bilarios effunditur, & non per eosdem allicitur. 27. b. Bilis generationis novus modus, & usus. 28. a. ejus usus unde innotescat. *ibid.* ejus partes componentes. *ibid.* ejus vires, & proprietates. *ibid.* ejus benè, & malè dispo-

Cicatrices à Salivatione ortæ exscindendæ, vel discindendæ. 114. b.
Cinnabaris quî fiat, & applicetur. 112. b. ejus mixtio, & cum quibus. *ib.* quomodò applicetur. *ib.* quomodò operetur. 113. a.
Circulatio sanguinis materni, & fœtûs in Placentâ. 523. a.
Circulationis sanguinis doctrinæ quanta utilitas. 451. a. ejus causa & ratio. 16. a.
Cisterna chylosa, vel lactea. 764. a.
Clitoris. 888. a.
Clysmata quando in flatibus adhibenda. 597. b.
Clyster emolliens, ac flatum discutiens. 179. b.
Coagulabilia ab acido coagulantur. 566. b.
Coagulatus in corde sanguis vitæ periculum infert. 499. b.
Coalescentia unde. 84. b.
Cœliacus fluxus unde. 77. b.
Cognitio humana omnis ab experientiâ. 730. b. ejus initium à sensibus. 896. b.
Colicus dolor. 185. a. hic ab Iliaco distinguitur. *ib.*
Colli Uteri vitiati curationes. 524. b.
Colocynthidis vires. 98. a.
Colores præter naturam quinam pro talibus habendi. 144. b. eorum causæ, & remedia investiganda. 145. a. Cutis color apud Nationes Septentrionales naturalis. *ib.* quomodò considerandus. *ib.* quænam in Colore circumstantiæ sint considerandæ. 145. a. Color rutilus à Bile. 146. a. Colores à rebus diversissimis mutantur. 298. b. Color flavus non semper comitatur calorem. 504. b. in Ictero quasnam partes afficiat. 591. b.
Coma somnolentum sive Cataphora. 464. a. Coma Vigil quid, & quomodò differat à comate somnolento. 467. b. quæ ad illud requirantur. *ib.* ejus causa duplex. 468. a. Comatis Vigilis causa non in Bile. 468. b. cura triplex. *ibid.* Comatis cum, & sine febre curatio. 466. a. Coma in quibus febribus observetur. *ibid.* Vide plura in Cataphorâ.
Compressio unde. 84. b.
Conceptio quid. 520. a. quibus impediatur. 521. a. ad eam facilitandam quænam desiderentur. 521. a. ejus tempus. 523. b. eam intra quatuor dies plerumque absolvi. *ib.* conceptionis læsæ causa. *ib.* ejus curatio. 524. a.
Concretio Pituitæ quomodò fiat. 590. b.
Condimenta inservire humoribus temperandis. 91. b. austera quænam. 136. b.
Conditum Bilem evacuans, & simul alterans. 186. b.
Condylomata sunt Luis Venereæ Comites. 673. a. quomodò curanda. 688. a.
Conservæ rosarum rubrarum abusus in ulcere pulmonum. 270. b.
Consistentia partium quænam. 85. b. Si mutetur functio læditur. *ib.* Consistentia sanguini restituitur Acidis. 657.
Consolidantia quænam. 745. a. quot modis usurpanda. *ib.*
Constitutio præternaturalis ex naturali cognoscitur. 59. a.
Constipatio unde. 84. a.
Contenta quando laborent morbo in fluiditate. 65. b.
Continens, & Contentum quid. 399. b.
Contractionis cordis causa. 629. b.
Controversia in Medicinâ ab imperitis. 539. b.
Convulsio, & Paralysis affectus contrarii. 441. a. ejus natura ignota. *ib.* Externa ejus signa. *ib.* b. ejus natura in quo sita. 442. a. ejus proxima causa. *ib.* Convulsionis differentiæ. *ib.* b. à quibus Convulsio producatur. 443. a. quænam esse queant causa Convulsionis. *ib.* b. à Convulsione virium prostratio. 444. b. à Superpurgatione Convulsio qualis. *ib.* in febribus acutis à Phrenitide qualis. *ib.* Convulsionem quomodò producat vitiata Bilis. 453. b. Cataplasma Paræi in Convulsione. 448. b. Convulsionis Historia in Carolo nono Rege Galliarum. 445. b. Convulsionis cura. 446. a. & seq. Historia ex Convulsione mortui. 449. a. est omnium affectuum maximè notabilis. 450. a. ejus causæ. 451. b. & seq. & variæ curationes. *ib.* quænam convulsioni ansam præbeant. 453. b. Medicamenta convulsionem curantia. 454. a.
Cor, atque arteriæ quando dilatentur. 17. a. ejus descriptio. 890. a. quando contrahantur. *ibid.* causa dilatationis cordis. *ib.* causa ejus contractionis. *ib.* contractionem, & dilatationem cordis, & arteriarum non simul fieri. *ib.* Cordis dilatatio nanaturalis, & contractio animalis. 16. a. in Corde quænam reperiantur. 48. b. ejus palpitatio unde. 202. b. & 636. b. est symptoma pestis. 635. b. quî dignoscatur. 274. a. ejus vehementia, & effectus. *ibid.* Gradus, causa, diversitas, requisitum in causa. *ibid.* ejus curatio. 275. a. extra paroxysmum quî curetur. *ibid.* b. ejus contractio cessans quomodò curetur. 209. b. Cordis ventriculi à quibus expandantur, & coarctentur. 223. a. Cordis dilatatio à sanguine rarefacto. 44. b. quomodò sensibus detecta. 44. a. ejusdem ratio, & modus. *ib.* de Cordis contractione opinio Cartesii. *ib.* in Cordis contractione observabilia. 45. a. in Cordis contractione motus animalis. 45. b. ejus contractionis causa. 629. b. ejus modus. *ib.*
Corpus humanum patefacit Anatomia. 47. a. ejus affectiones observat praxis Medica. *ib.* ejus centrum quod. 657. b. & circumferentia quæ. *ib.* per sensus externos tantùm innotescit. 60. a. & in consistens, & fluidum distinguitur. *ib.* in corpore continente qualitates sensiles spectandæ tum propriæ, tum communes. *ibid.* Corpus quâ ratione in animam, & Anima in Corpus agat. 500. a. variè movetur secundum affectûs varios. 500. b. Corporis universi constitutio in omni gravi affectu consideranda. 511. b. ejus partes duæ. 875. a. materia. 877 b. divisio respectu artificialis sectionis. *ib.* distributio in tres regiones. *ib.* Inscitia partium corporis causa hodiernorum errorum. 18. a. ad corporis fabricam ritè cognoscendam multa adhuc desiderari. 901. a. ejus fabrica investiganda. 722. b. Corporis Motus quot modis peccet. 736. a. ut moveatur corpus quænam concurrant. 85. a.
Corpus *Callosum*. 18. a. ejus Hiatus septum pellucidum dividens, 19. a.
Corpus *continens, & contentum* quid. 399. a & b. utrumque Mobile, & Movens. *ibid.* corpus continens à continente, ac contentum à contento moveri. 400. a. corpus continens non esse simplex corpus. 400. b.
Coryza unde oriatur. 312. a.
Crassities à Gravitate, & Tenuitas à Levitate distinguendæ. 730. a.
Croci metallorum præparatio, & dosis. 104. a.
Cruditas nidorosa unde. 167. b. Ab eâ ventriculi distentio, & ructus. *ibid.* Acida cruditas unde, & quid producat. 168. a. eandem causam pro suâ qualitate functionem diversimodè lædere. *ib.* Cruditatis acidæ curatio. 170. a. Cruditatis, & coctionis causa, & modus. 325. a. Cruditas, & coctio humorum in sanguine quando intelligatur. *ibid.*
Crystallorum lunæ præparatio, vires, dosis, & usus. 102. b.
Cucurbitulis in Apoplexiâ quando utendum. 433. b.
Cura morbi secundarii aliquando est via ad curationem primarii. 90. b. Cura blandior, & jucundior, aut citior, & difficilior in Lue Venereâ. 677. b. quando ad Salivationem recurrendum. 677. b. Cura Anxietatum, & Dolorum circa Præcordia. 810. a.
Curatio Pestis. 653. b. Curatio ægrorum quando ritè instituatur. 737. b. Curatio in statu Paroxysmi Arthritici. 788. b. in Curatione usurpari medicamenta determinata. 119. b. ex Curandi modo modum conservandi patere. 59. b.
Cutis color apud Nationes Septentrionales naturalis. 145. a. ejus descriptio. 879. a. Materia. *ibid.* b. functio. *ibid.* Utilitates tres. *ib.*
Cuticulæ descriptio. 879. a. materia. *ib.* Utilitates. *ib.*
Cyclaminis dosis & vires. 103. b.

D.

DEbilitas Vitalis & Animalis in infantibus. 585. b. Curatio. 586. a.
Decoctum serum evacuans per urinas vel sudores. 182. a. Decoctum pituitam per urinas evacuans. 272. a.
Decretio quid & de quibus fiat. 416. b.
Defectum supplentium materia. 94. a. pro deficientium diversitate diversa esse remedia. *ibid.*
Deglutitio quot modis lædatur. 165. a. ei lingua & œsophagus inserviunt. *ib.* utriusque constitutio requisita. *ib.* Deglutitio quot modis aboleatur. *ib.* quot modis difficulter fiat. 165. b.
Delirium emendari utile. 90. b. ejus in Fe-

ste causa. 647. a. Delirium in febre à Bile acriori. 845. b.
Dentitio difficilis, eamque comitantia mala. 613. ejus causa. *ib.* quinam dentes primi erumpant. *ib.* quænam eruptionem dentium comitentur. *ib.* b. quando gingivæ segnius dividuntur, quæ sequantur mala. 614. a.
Diabetis causa, & curatio. 725. b.
Diagridium quid. 97. a.
Diaphragmatis motus in inspiratione. 31. a. ejusdem actus in exspiratione. *ibid.* ejus descriptio. 889. a.
Diarrhæa biliosa quot modis curatur. 181. b. Diarrhææ pituitosæ curatio. 188. b. Diarrhæa critica. 847. a & 872. a.
Diascordium Fracastorii Amstelodamense. 491. a. à multis fastiditur. 335. a. Authoris Diascordium. *ib.* b.
Diæta qualis observanda in Sudore in Lue Venereâ. 679. b. Diætetica Tyronibus addiscenda. 717. a. Diætetica Remedia Bili temperandæ utilia. 806. a.
Differentia inter partis actionem, & usum. 85. b.
Dilatatio cordis sensibus detecta. 44. a. ejusdem ratio, & modus. *ibid.*
Diminutio seri, aut Pituitæ omnis non est Aquis evacuandis conveniens. 747. a.
Disciplina practica est conjecturalis. 52. b. Disciplinarum omnium esse connexum mutuum. 661. b.
Dissidium esse inter Auctores tum circa affectus, tum circa medicamenta. 123. b.
Dissimilitudo inter liquorem Tartari, & Sanguinem. 724. b.
Dissolutio corporum primus ad perfectionem gradus. 11. a. eadem duplex. *ib.* b.
Diureticorum definitio. 109. b. inter diuretica etiam referri omnia sudorifera. *ibid.* Diuretica & præparare, & excernere humores. 110. a. Duplicia, Blanda, & violenta. *ib.* quæ etiam Sanguinem, & aliquando animam cum urinâ expellunt. *ib.* Diuretica tutiora quænam. *ib.* Diuretica minus tuta quænam. 110. b. quænam inter ea seligenda. 867. a. Diureticorum vis in quo consistat. 725. a & 867. a. Diuretica, & Sudorifera ad evacuantium classem pertinent. 787. a. Sale volatili abundantia, & contra. *ibid.* b.
Doctores nihil debent proponere discipulis, quàm quod bene norunt. 661. a.
Dogmaticos Medicos præstare Methodicis, & Empiricis. 516. a.
Dolores ex improviso oborti. 40. a. Dolorem esse febris ardentis Symptoma, & quâ ratione. 90. a. Dolor capitis vehemens quid indicet, & quomodò mitigetur. *ib.* ejus causa, & curatio. 812. & seqq. Dolores in tenui Intestino à Bile, & Succo Pancreatico acribus. 178. a. eorum diversitas pro causarum diversâ compositione. 186. a. eorum circa præcordia curatio. 810. a. unde producatur dolor. 401. a. 312. a. ejus causa. *ib.* ad ejus curationem tria requiri. *ib.* ejus causa varia variis modis emendatur. 401. b.
Dolores post Partum. 558. a. eos promovere lochiorum effluxum. *ib.* causa primaria dolorum post partum. 559. a. flatus in Utero eorum causa. *ib.* b.
Dolor mammarum unde. 581. a. cui præcavendo Apostemata in Mammis prævenienda. 581. b.
Dolores lenientia quænam 596. b.
Doloris articularis in Arthritide causa. 781. a.
Doloris capitis causa. 812. b. Curatio. 813. a.
Dolor lacerans ab humoribus acrioribus. 837. b. vehemens optimè lenitur opiatis. 136. b. Dolorem frigidum sedans mistura. 187. a.
Dorso incumbentes Incubum pati. 474. b.
Ductus Bilarii inepti suctui. 27. b. Ductus ex Venâ Portæ in Cavam. 884. a.
Dulcedo nauseosa quibus corrigatur. 409. b. Dulcia Bilem turbant, & vomitum, & Alvi fluxum cient. 298. b.
Durities unde oriatur. 312. a. Duritiei morbus. 61. a.
Dysenteria. 833. a. non est à solâ Bile. 883. a. Dysenteria Anni 1669. unde. 833. a. Dysenteriæ curatio. 183. b. curandæ quænam conducant, & requirantur. 863. a.
Dyspnœa quid, & quotuplex. 213. b. ejus causa flatus, & pituita viscida. 314. a. Dyspnœa à flatibus quî curetur. 215. b. A pituitâ viscidâ in pulmonibus hærente quî curetur. *ibid.*

E.

Ebuli, & Sambuci vires, dosis. 101. a. ex eorum baccis Rob. *ibid.* ex corticibus succus. *ibid.* Foliorum usus, & vires. *ibid.* Florum usus, & vires. *ib.* Ebuli, & sambuci vires. 103. a.
Ebullitio ex affusâ vivæ calci aquâ quomodò differat ab Effervescentiâ. 12. b. quomodò differat à fermentatione. *ib.*
Effectus diversi ab eâdem causâ, ut à diversis causis idem effectus. 497. a & 836. a. & quomodò id fiat. *ibid.* Effectus noxius affectûs animi unde cognoscatur. 499. b. Effectûs ratio potest esse incognita, cujus modus tamen cognoscitur. 731. a.
Effervescentia quid. 14. a & 51. b. quænam ad eam concurrant. *ibid.* per eam chylus à fæcibus secernitur. *ibid.* quomodò differat à Fermentatione. 12. b. Quomodò differat ab Ebullitione ex affusâ vivæ calci aquâ. 12. b. Effervescentia Sanguinis in corde. 198. a. Vitalis quare dicatur. *ibid.* A quibus & quo modo fiat, & quid efficiat. *ibid.* quot modis lædatur. 199. a. in ejus abolitione mors. *ibid.* ad tempus cessat sanguinis effervescentia. 199. b Effervescentia ex subacido, & amaro. 51. a. ex mistura acidi, & salium cur fiat. *ibid.* quomodò fiat in corde. *ibid.* Effervescentia duplex. *ibid.* ad Effervescentiam concurrere & lympham sanguini permixtam, ut & sanguinis in ventriculis reliquias. 52. a. Effervescentia in tenui intestino. 177. a. Naturalis, & præternaturalis. *ibid.* Effervescentia qualis sit in sanis, qualis in ægris. 177. b. Effervescentia hæc vitiosa. *ibid.* ex vitiosâ effervescentiâ innumeri morbi. 178. a. Affectus ex hâc effervescentiâ noti, eorum productio ignota. *ibid.* Effervescentiæ vitiosæ curatio. 178. b. Effervescentia cum frigore. 185. b. Effervescentiam impediri à pituitâ, halituque viscido-acidis. 200. b. Cessationis etiam causa animi mœror, terror, & frigus. *ib.* Diminuitur sanguinis effervescentia propter bilem minùs acrem, & nimis paucam, &c. *ibid.* Augetur propter bilem acriorem, & copiosiorem. 201. a. Effervescentia augetur à lymphâ volatili, & acri. 201. b. Depravatur effervescentia, quando est inæqualis, & inordinata. 202. a. Inæqualitas unde. *ibid.* Inordinatæ effervescentiæ causa. 202. b. Effervescentia abolita incurabilis. *ibid.* Quomodò præcaveatur, & quibus. *ibid.* Cessans effervescentia quibus curetur. 203. b & 204. b. Diminuta ob lympham minùs acrem effervescentia curatur. 205. a & b. Effervescentiæ in Medicinâ utilitas. 615. b. Effervescentia in tenui intestino, & dextro cordis ventriculo varia. 724. b. in Sanguine unde. 731. a. variis modis percipitur. 765. b. non irritanda. 773. a. diversa pro diversitate liquorum, & subjectorum. 778. b. de effervescentiâ confirmata Authoris sententia. 765. a. Effervescentia Bilis & Pituitæ causa vaporum flatuum & halituum. 763. a. ab hâc Effervescentiâ omnia Hypochondriacæ affectionis Symptomata. *ibid.* Effervescentia in Affectione hypochondriacâ quibus temperetur. 774. b. Effervescentia febrilis compescenda Anodynis, & Narcoticis. 855. a. Effervescentiam præter-naturalem quænam temperent. 783. a. ad eam compescendam conducunt Spirituosa, & Aquea. 783. b. Effervescentia aliquando in tenui intestino, aliquando in Corde fit. 785. b. in tenui Intestino, & corde ardentiorem quænam sedent. 811. b. ejus doctrina magnum in praxi habet usum. 851. b.
Elaterii vires, usus, & dosis. 102. a.
Electuaria diaprunum solutivum, & è Succo Rosarum vim suam Scammonio debere. 97. b. Electuarii diapruni Auctoris vires. 162. b. Electuarium hydragogum Auctoris. 170. a. ejus dosis, vires, & usus. *ib.* b.
Elixir Proprietatis quibus constet. 702. a.
Ellebori nigri usus. 100. b. ejus confusio cum albo. *ib.* quod est vomitorium. *ib.* Ellebori nigri dosis. *ib.* ejus extractum. *ib.* Ellebori albi dosis, & vires. 103. b.
Emendatio, & Temperatio quomodò distinguantur. 851. b.
Empiricorum, & Dogmaticorum diversitas. 786. b.
Emplastrum de spermate ceti. 284. b.
Emplastrum Flatus, & tumores discutiens. 188. b.

Empyema aquosum observatum. 221. a. Empyema quî fiat. 282. a.
Enæorema, & Nubecula in Urinâ. 780. a.
Enemata ad quid conducunt. 119. a. Enema ad ulcus in crassis intestinis. 183. a.
Epatis descriptio. 883. a.
Epidemica febris intermittens Tertiana tum simplex, tum duplex. 795. a. ejus differentia à reliquis Tertianis. *ib.* Epidemii affectûs prognosis. 847. b.
Epidemiæ Febris Lugdunensis descriptio. 796. a.
Epilepsia affectûs notabilis. 420. a. Unde ita vocetur. 421. a. ejus Symptomata. *ib.* in quibus consistat convulsivus motus. *ib.* b. Homines sanos ab insultu Epileptico mori. *ibid.* Epilepsiam lethalem diversimodè homines corripere. *ib.* Aliquando alium affectum habere comitem. 422. a. aliquando nullum. *ib.* Epilepsiæ differentia à Symptomatibus. *ib.* ex quibus oriatur maximum Epilepsiæ damnum. *ib.* Insultum Epilepticum sequi amentiam, & debilitatos sensus internos. *ib.* b. Primaria Epilepsiæ differentia ab ejus vehementia. *ib.* Signa in graviori & leviori Epilepsiâ. 426. b. Epilepsia Idiopathica, & Symphatica. 423. a. eam aliquando præsentiri. *ib.* signa Paroxysmum Epilepticum indicantia magni usûs in Praxi. *ib.* Origo ejus in Ægro indaganda. *ib.* b. differentia à durationis diuturnitate non negligenda. *ib.* ejus causæ. *ib.* causa abolitionis, vel imminutionis sensuum externorum in quibus quærenda. *ib.* Spiritus animales peccare in Epilepsiâ continuitate, & conturbatione. 425. a. cujus naturæ sit id quod Epilepticum insultum excitat. *ib.* b. causa Epilepsiæ remotior sensibus quodammodò manifesta. *ib.* Antepileptica, & Sale lixivo prædita. *ib.* causa Epilepsiæ remotior Spiritus Volatilis. *ib.* Epilepsiam infantium quinam Affectûs præcedant. 608. a. nondum omnia in Epilepsia sunt nota. *ib.* b. Vera, & adæquata Epilepsiæ causa. 426. a. signa instantis Paroxysmi. *ib.* signa in graviore & leviori Epilepsiâ. *ib.* b. Epilepsia pro affectu incurabili habita. 427. a. pro varia ejus causa curatio variè instituta. *ib.* Epilepsiæ causa & remedium. *ib.* Medicamenta Antepileptica. *ib.* & 428. b. Medicamenta Sale figente, & Volatili constantia in Epilepsiâ optima. 428. a. Epilepsiæ exemplum rarum in Infante. 610. a. Epileptici insultus unde. *ib.* Epilepsiæ curatio. *ib.* b. quænam in eâ spectanda. *ib.* ejus causa antecedens prævenienda. 611. a. Epilepsiæ Prognostica. 610. a. causæ Remotæ, & Antecedentes. 609. a. Epileptici insultus quale malum. 607. a. Epilepticos quosdam durante malò carere sensu externo, quosdam non. 607. b. eorum constitutio post Paroxysmum. *ib.* cerebrum in Epilepticis affectum. *ib.* ut & sensus externi, & interni, & motus Animalis. 608. a. qualis, & quarum partium sit affectio in Epilepsiâ. *ib.* quænam eam curent. *ib.* quale quid requiratur ad Epilepsiam producendam. *ibid.*
Epithema in ardore, & in dolore rodente. 254. b.
Epithymi vires, dosis. 99. a.
Erisypelas unde. 444. b. 845. a. Erysipelas Papillarum quî curetur. 580. a. Erysipelas faciei serosum lethale. 845. a. cur ei superveniat febris cum delirio, & sæpè mors. *ib.* b.
Errhina quæ, & quotuplicia. 125. a.
Essentia Aromatum, & Plantarum Aromaticarum. 702. b.
Esulæ vires, usus, & dosis. 101. b.
Euphorbii dosis, vires. 98. a.
Evacuantia duplicia, Pharmaceutica, & Chirurgica. 95. a.
Evacuationes universales, & particulares quænam. 115. a. Particulares quotuplices. *ibid.* Evacuantia particularia ex intestinis crassis per alvum. 116. a. Inter ea non numerari purgantia ore assumpta. *ib.* Sed ea, quæ ex solis intestinis crassis educunt. *ibid.* Evacuantia particularia ex vesicâ urinariâ. *ibid.* Evacuandi vis per Alvum, aut Vomitum unde pendeat. 681. a.
Eventus boni casui, mali Medico adscribuntur. 683. b.
Examinatio, Decretio, quid, & de quibus fiant. 416. b.
Excrementa utrique sexui peculiaria. 734. a. eorum color à Bile. 599. a. eorum ariditas summa. 719. b.
Excretio quot modis lædatur. 179. a. Parcior unde. 180. a. Excrementa indurata quibus emolliantur. *ibid.* b.
Exhalatio fœtens in Peste. 644. a. quibus prodeat. *ibid.* fœtor præternaturalis unde. *ibid.*
Experientia mater omnis humanæ cognitionis. 730. b. ab eâ certitudo omnis in Medicinâ. 80. b. & 721. a. in Rebus Naturalibus præeminet. 775. a.
Experimentum circa respirationem in cane factum. 34. a. quo auctoris opinio non parùm confirmatur & alia à suâ infirmatur. *ibid.* b.
Expirationis læsæ affectuum curatio. 217. a.
Expulsio alimentorum quot modis lædatur. 170. b. Abolita, vel diminuta quænam. *ib.* ejus præcipitatæ causa irritatio. 171. a. ejus curatio. *ibid.* b.

F.

Facies mane turgidula unde. 742. a. Falsa præ veris, & noxia præ utilibus in Academiis addisci. 540. a.
Famis læsæ species. 159. a. *Naturalis* famis causa. *ibid.* *Aucta* famis causa in sanis. *ibid.* Famis diminutæ causa frequentior, & rarior. 159. b. Famem quomodò diminuunt sex res non-naturales. *ibid.* Abolitæ famis causa. *ibid.* Depravata fames, pica, & malacia. 160. a. Famis auctæ curatio. *ibid.* In fame auctâ purgantia non usurpanda. 160. b. Famis diminutæ & abolitæ curatio. *ibid.* Famis à Bile pinguiore diminutæ curatio. 161. b. Depravata fames quomodò curanda. 162. b.
Fastidium duplex. 163. a. *Nativum* unde oriatur. *ibid.* *Adventitium* in sanis. *ibid.* unde in ægris. *ibid.* quænam fastidiant ægri. 163. b. Fastidium morbi signum. *ibid.* ejus curatio in sanis, & ægris. 164. a. & b. Fastidiuntur quædam Alimenta ab ægris, & sanis. 163. a.
Fatuitas incipiens quibus corrigatur. 613. a.
Febres malignæ unde oriantur. 147. b. in his est sanguis solito fluidior. 138. b. Febris naturam per experientiam investigat Auctor. 41. b. Auctoris de Febribus sententia à communibus opinionibus discrepans. *ibid.* Febrium signa. 225. a. Ex pulsûs frequentioris causis variis differentiæ. *ib.* illarum differentia unde. *ib.* b. Species illarum. 226. a. & b. & 227. a. & b. illarum curatio. 228. b. Variarum Febrium species. *ib.* a. *Diariarum* Febrium causæ. *ib.* b. Symptomata. *ib.* Prognostica. 229. b. Curatio varia secundùm varias causas. *ib.* & 230. b. in Febre *ardenti* urgent sitis, capitis dolor, vigiliæ, delirium, inquietudo, &c. 90. b. Febris ardentis causa Bilis. *ib.* Febrium *putridarum* species. 232. a. Σύνοχα sive continens Febris quid. *ib.* *Continentium* Febrium causa. *ib.* earundem distinctio. 232. b. Febrium *Lymphaticarum* subdivisio. *ib.* Febrium harum diversitas. *ib.* Febris maligna quænam. 260. a. vires ex pulsu dignosci. *ib.* Febris malignæ divisio. *ib.* ejus Symptomata, & signa. *ib.* causæ. 261. a. Febrium causæ. 249. a. & b. & 250. a. & b. illarum curatio. 251. b. 252. a. & b. *Quotidianarum*, *Tertianarum*, *Quartanarum*, &c. Curatio. 256. a. 257. b.
Febris *Lymphatica Catarrhalis* curatio. 237. b *Pancreatica Synocha* Febris quomodò curatur. 238. a. in his Febribus Symptomatum etiam ratio habenda. *ib.* *Intermittentes* Febres quænam. 240. a. Febris simpliciter quæ dicatur. *ib.* in principio invasionis species Febris non potest definiri. 240. b. Febrium intermittentium species. 241. a. illarum Symptomata. 241. b. & 242. a. & b.
Febris *Synecha* & *continua* quæ. 232. & 257. a. Continuæ curatio. 856. a. ejus causæ externæ. *ib.* a. earum causa primaria quatenus ardore, frigore, vel horrore sunt molestæ. 258. a. Salivaris vel pituitosa Synecha quomodò curatur. 239. a. Symptomata earum reliqua ut & curatio. 258. b.
Febris *Hectica* quænam. 258. a. quinam humores in hecticâ peccent. *ib.* b. ejus causæ. *ib.* & 259. a. quando à nimio corporis motu est hectica, quænam sit humorum constitutio. *ib.* ejus curatio. 259. b. & 260. a. Hectica ab Inflammatione, abscessu, ulcere, &c. incurabilis. *ib.* b.
Febris *continua* curatio. 856. a.

Febres *intermittentes* unde. 854. a. Febri intermittenti quà tali non competit Venæ sectio. 856. a. Febrium intermittentium fontes. 777. b. Febres *Catarrhales* unde producantur. 778. a. Febres intermittentes, Catarrhales, & Continuæ ab Effervescentiâ vitiosâ. 779. a. Febris signum pathognomonicum non est calor auctus. 42. b. Febrium intermittentium curatio in tribus consistit. 802. a. Instrumenta curandi triplicia. *ib.* Febri intermittenti non conducit Venæsectio. 805. b. Febrium intermittentium Paroxysmi. 827. a. Spirituosa & Aquea iis conducunt. 783. b. eorum causam optimè tollunt sudorifera. 854. b. Febres intermittentes quare omni Anni tempore excitentur. 827. b. quare frequentiùs, Æstate & Autumno, quàm Vere, aut Hyeme. *ib.* quare Æstate magis Tertianæ, quàm aliæ. *ib.* quare Autumno magis Quartanæ. *ib.* Febris intermittens in quo consistat. 828. a.

Febris *Tertiana* curatio. 904. b.

Febris *Quartana* multiplex. 843. a.

Febres *lentæ* quænam vocentur. *ib.*

Febrium diversa Symptomata unde. 781. a. quæ cui adscribenda. *ib.* Febris omnis innotescit ex pulsu frequentiore. 466. a. Febrium continuè affligentium, & continuarum differentia. 794. b. quænam Febris continua dicenda, quænam non. 795. a. Febris intermittens adsciscit aliquando continuam. *ib.* Febres curandi Methodus in Orientali Indiâ, & Chinâ. 805. b. Febrium essentia non consistit in Æstu cordis. 804. b. earum Caloris causa. 811. b. Febris curatio quibus perficiatur. *ib.* Febrientes non semper à calore, quàm à frigore, diutius infestantur. 43. a. Frigoris calorisque Febrilis cum sudore curatio. 811. a. Frigus febrile impedit sensum caloris, aut frigoris rerum externarum. 82. a. ut & Æstum febrilem. *ibid.*

Febrium duplicitas & triplicitas quibus debeatur. 843. a.

Febris Epidemiæ Lugdunensis Anno 1667. descriptio. 744. a. ejus Symptomata. *ibid.* & eorum curationes. *ib.* & seqq. pauci mortui, diu tamen vexati. *ib.* quæ pars primò fuerit affecta. 795. b. hujus Febris causa externa communis. 796. b. causæ variæ. 797. b. ejus præcautio per cæteras diætæ partes. *ib.* Symptomatum causæ. *ib.* & seqq.

Fellis folliculi partes. 26. a.

Felicitas hominis in quibus consistit. 517. a.

Fermentatio quid. 11. b. Fermentationis præparatio. 12. a.

Fermentari quænam dicantur. 11. b.

ad Fermentationem quænam concurrant. 12. b. Fermentationem quænam promoveant, aut impediant. 11. b. Ratio, cur alia aliis faciliùs fermententur. 12. a.

Fermentum iners quî emendetur. 168. b. Idem à rebus ipsum vitiantibus quî curetur. *ib.* Diminuta, vel abolita fermentatio à Bile pinguiore quî curetur. 169. a. ut & aucta propter fermentum nimis acidum. *ib.* Fermentatio quando ad summum perducta. 13. a. Fermentatio quomodò differat ab Effervescentiâ. 12. b. quomodò differat ab Ebullitione ex affusâ vivæ calci aquâ. 12. b. Fermentatio alimentorum abolita, diminuta, & aucta quid sit. 166. a. quid depravata. 167. a. ejus duæ species. *ib.* Assumpta quædam fermentationem lædere. 167. b. Fermenti, Salivæ, Succi Pancreatici, & humorum aciditas ab alimentis, & condimentis. *ib.* A mœrore, & aëre sereno. *ib.* Abolitæ, vel diminutæ alimentorum fermentationis propter ipsorum copiam curatio, & quibus. 168. a. Fermentatio Alimentorum quibus promovenda. 702. a. Fermentatio in quibus consistat. 882. a. Fermenti primaria vis in Salivâ. 12. a.

Ficuum decoctum quid. 102. a.

Figura mutata quid indicet. 83. a.

Fistulositatis vitia varia. 84. a.

Fixitas & Volatilitas secundùm Chymicos. 105. b.

Flatus à bile, & pituitâ. 70. a. Flatus tum discussionem, tum excretionem indicare. 127. a. & pro vario ubi hærent loco, variè quoque excerni. *ib.* aliquando non excludi, sed dissipari. *ibid.* Flatuum excretionem impediri à pituitâ tenaci, unde oriuntur, & juvari à carminantibus. *ibid.* Flatuum discussio quî fiat. *ibid.* Flatus quomodò producantur & rursus pereant. 127. b. Flatum dissipantia quomodò agant. *ib.* Carminantia flatus dissipant. *ib.* in Vesicâ, in Utero, in Vasis Sanguineis hærentes flatus quî curentur. 128. a. viscosi, & acres causa ructuum. 172. a. Flatus difficiliùs excluduntur. *ibid.* eorum curatio. 173. b. Flatum discutientia. *ibid.* Flatus discutere salia volatilia oleosa. 189. a. eis discutiendis aptum Linimentum. 188. b. Flatus discutiens, & compescens mistura. 173. a. ejus usus. 174. a. Flatus, & sanguis melancholicus unde. 178. a. Flatuum materia, & efficiens. 186. a. causa Effervescentia Bilis, & Pituitæ. 763. a. Flatuum & halituum eruptio. 190. a. Flatuum productio quibus impediatur. 290. a. maximè Opiatis. 810. b. Flatus discutientia. 596. b. Vinum, & cerevisia medicata ad Flatus. 270. a. Flatibus discutiendis quænam idonea. 810. a. acribus temperandis quænam conducunt. *ib.* Flatus discutientia Bilem acriorem reddunt. 851. a. quomodò discutiantur. 863. b. Flatuum Materia, Aquea Efficiens ignis. 823. b.

Florum Persicorum Usus. 96. b.

Fluiditas in corporis partibus præcipuè spectanda, & quotupliciter. 138. a. Fluiditas Sanguinis à quibus augetur. *ibid.* quomodò curanda. 138. b & 199. a. de Fluiditate cur primo egerit Auctor. 144. a. Fluidarum partium vitia in quibus consistant. 66. a. Fluiditas generalis humorum qualitas. 130. a. quot modis peccent humores in fluiditate. *ibid.* A frigore orta diminuta fluiditas quî curanda. 130. b. ab assumptis acidis diminuta fluiditas quî curetur. *ibid.* ab austeris, à glutinosis, à terrenis, à mœrore, aut terrore, diminuta fluiditas quî curetur. 131. a.

Fluoris Albi diversitatis causæ. 516. b. ejus curatio. 517. & seq. Fluor albus quibus temporibus accidat. 512. a. est præternaturalis. *ib.* non tantùm puberibus, sed etiam ante pubertatem accidit. *ibid.* Materia ejus non est sanguis menstruus. *ibid.* b. est ad modum varius. *ib.* ejus causæ. *ibid.* ejus materia. *ib.* Sanguis duplici modo in humorem album mutatur. 513. b. fluor albus multùm differt. 514. a. Uterum in Fluore albo debere esse vitiatum. 515. a.

Fluor Albus fœtidus & acris. 505. b.

Fluxus Sanguinis quo tempore fiat in fœminis. 480. a.

Fluxus Menstrui frequentioris, aut segnioris causæ, & curatio. 494. a. Fluxus Menstrui breviùs durantis causæ, & curatio. 497. a. Fluxus Menstrui vitia. 482. & seq.

Fluxus Cœliacus unde. 77. b.

Fœces alvinæ excerni per anum. 179. a. Visciditas fœcum unde. 180. a. ut & earum durities, nec non siccitas. *ibid.* Fœces alvi ut ritè tingantur, quid desideretur. 593. b.

Fœminarum menses quid sint. 68. b. Fœminæ imperforatæ curatio. 524. a.

Fœtus non ex solo Maris semine formatur. 520. a. sed utrumque desideratur. *ib.* b. Fœtus rudimentum quomodò fiat. 523. b. Fœtus nullus vitalis ante septimi mensis finem. 540. b. ultra nonum mensem plures fœtus vivi, & vitales. *ibid.* partus octimestris vivus, & vitalis. *ibid.* Fœtus productio etiam à mare, nutritio à solâ fœminâ. 481. a. quo nutriatur in Utero. *ib.* Fœtus gestatio læsa. 528. a. Gestationis tempus. 530. b. Fœtum septimo mense non esse perfectum, nec partum tentare. 541. b. Fœtus septimestres ob quas causas prodeant. 542. a. plures fœminas confusè gravidationis tempus notare. 542. a. Fœtus quare situm naturalem in partu mutet. 544. a. modus ejus prodeundi maximè naturalis. 544. b. Fœtûs solitò majoris signum. 546. a. Fœtum esse mortuum ex quibus constet. 550. a. Fœtûs exclusio cum doloribus. 558. a. Fœtus in Utero se aquâ non ingurgitat. 590. a. Fœtus morbidus à Patre cachectico. 705. b. Fœtus cachecticus à Matre cachecticâ. 705. b. Fœtus humanus citiùs, aut seriùs maturescens. 541. a.

Fœtor, & acrimonia à quo pendeant. 126. b. in horum evacuatione festinandum. *ibid.* Fœtoris è corpore erumpentis causa. 405. b. Fœtor menstrui sanguinis unde deductus. 510. a. ejus curatio. *ib.* Fœtor quomodò in Artificialibus producatur. 505. a. ad fœtorem in sanguine producendum quid opus. 505. b. ægri, & adstantes contra fœtorem quibus muniendi. 510. b.

Foliorum Sennæ vires, usus, dosis. 98. a. Folio-

liorum ſenæ, & rhabarbari uſus. 99. a.
Folliculi diſtenſio qui curetur. 300. b.
Fomentatio per res ſiccas quot modis fiat. 108. b.
Formicationis ſenſus unde. 169. a.
Fortitudo quibuſdam naturâ ineſt. 476. a.
Fotus quid efficiat, quot modis paretur, & applicetur. 108. b. Fotus ex quibus parentur, & quomodò applicentur. 119. a. Fotus in Arthritide ex quibus. 788. b.
Fracaſtorii Diaſcordium Amſtelodamenſe. 491. a.
Frictiones ſudorem movere. 109. a. eundemque promoveri cum vini ſpiritu, aut oleis deſtillatis inunctione. *ibid.*
Frigus unde. 61. b. ejus doctrina difficilis. *ibid.* ejus variæ cauſæ. *ib.* Frigus, & calorem producentia cur diſtinguenda. 62. a. Frigus febrile impedire ſenſum caloris, aut frigoris rerum externarum. 82. a. ut & æſtum febrilem. *ibid.* Frigoris morbus. 62. b. Frigoris, caloriſque febrilis cum ſudore Curatio. 811. a. Frigus externum ad infantem in Utero penetrare non poteſt. 590. b.
Fructus in eâdem Plantâ quoſdam citiùs, quoſdam ſeriùs matureſcere. 541. a. hujus diverſitatis cauſa. *ib.* Fructuum ſubauſterorum vires. 851. b.
Fumigationis ratio particularis. 113. a. ad Fumum parandum convenire ligna, baccas, gummi, ungulas, & quomodò uſurpentur. 119. a.
Functiones quomodò lædantur. 62. b. ad Functiones animales ritè obeundas quid requiratur. *ibid.* Functionum diviſio. 56. a. Functiones naturales quænam. *ibid.* Animales quæ. *ibid.* Generationi ſervientes functiones in maribus. *ibid.* in fœminis. *ibid.* ad functiones abſolvendas quænam concurrant. 56. b. Functio quando dicatur lædi ab errore externo. 57. b. Functionum læſarum cognitio quàm neceſſaria, & quid ad eam requiratur. 21. a. Functiones duplices. 157. a. Naturales, & animales quænam. *ibid.* læduntur ſitu mutato. 88. b. Functionibus animalibus quænam inſerviant. 430. a. Functionum Animalium ſumma genera. 391. b. ex duplici modo inſerviunt. *ibid.* Functiones generationi dicatæ. 480. b. earum in viris, & fœminis ſimilitudo, & diverſitas. *ibid.* Functiones læſæ in Caro unde. 471. eædem functiones integræ unde. *ibid.* Functiones duæ ad vitæ conſervationem neceſſariæ. 431. b. Functio unde lædatur. 465. a. Functiones animales in gravidis languent. 537. a. Tincturam Cinnamomi maximè hic conducere. 537. b. Functiones quænam in ſyncope obſerventur læſæ. 637. a. Functiones omnes in peſte à ſanguine pendentes læduntur. 650. b. Functiones quænam in Peſte labefactatæ. 654. a. Functiones corporis omnes ab invicem pendent, & cum læſâ reliquæ læduntur. 666. b. Functiones alimentorum præparationi quænam inſerviant. 706. b. Functionum integritas unde pendeat. 737. a. Functionum aliæ principes aliæ miniſtræ. 877. a.

G.

GAngrena quomodò ſe habeat. 671. a.
Geniſtæ vires, & doſis. 103. a.
Geſtatio Fœtus læſa. 528. b. Geſtationis tempus. 530. b.
Gibbum lædere reſpirationem. 83. a.
Glandula pituitaria quid. 19. b. Pinealis quid. *ibid.* Glandularum duo genera. 23. b. Glandularum tertium genus. *ibid.* earum uſus. *ibid.* qualis in Glandulis liquor. *ibid.* in Grandulosis ſuccis eſſe ſimilitudinem. *ibid.* in Glandulis Plexûs choroidis liquorem fieri. 21. a. in Glandula Pineali humorem præparari. *ibid.* Glandularum conglobatarum functio. 39. b. in Glandularum uſu error. 23. a. Glandularum inflammationes qui curentur. 313. b. Glandularum conglobatarum vitia. 311. b. earum tumor & durities qui curentur. 313. a & 314. a. Glandularum conglomeratarum liquor. 316. a. Glandularum durities unde. 568. a. Glandulæ conglobatæ in Peſte cur in Bubones abeant. 650. b. earum Diſtinctio in conglobatas, & conglomeratas. 692. a. Glandulas in ſtatu naturali adeſſe, & viſum fugere. *ib.* Lympham ab illis produci. *ib.*
Glutinoſitas urinæ varia. 134. a.
Gonorrhœa Luis Venereæ initium. 668. a. Gonorrhœæ virulentæ curatio. 684. a. Gonorrhœa quænam ulcera ſequatur. 684. b. quomodò ex arte curetur. *ib.* Gonorrhœam virulentam ab humore acri pendere. 685. b. Gonorrhœam curandi Methodus in quibuſnam conſiſtat. 685. a. ea Lui Venereæ conjuncta ejus curatione etiam tollitur. *ib.* b.
Gratiolæ vires, uſus, & doſis. 101. b.
Gravedo unde oriatur. 312. a. & 696. b. Gravedinis cauſa vera, ejuſque effecta. 133. a. ejus cura. 133. b. Cur ei tuſſis ſuccedat. 843. b. Gravedinis curatio. 182. b.
Gravidarum Symptomata. 528. a. & ſeq. earum affectus in tempore curandi. 530. a. Gravidæ mulieres cur quædam ſint ſaniores aliis. 534. b.
Gummi de Peru, gummi Gotte, ſive guttæ Gambæ vires, doſis, & præparatio. 102. a.
Guſtus qualitas. 60. b. quæ ſapore deſtituta deſiderantur in Guſtu. *ibid.* Guſtûs organum ſapores debet admittere. 61. b. Guſtus morbus in quibuſnam poſſit eſſe. *ibid.* Guſtûs morbi qui. 81. b. Guſtus quot modis læditur. 406. a. ejus aboliti, & diminuti cauſæ. *ibid.* aucti cauſa. *ib.* b. ejuſdem Moleſtia. *ibid.* b. depravati cauſæ. *ibid.* abolitus & diminutus qui curetur. 408. a. auctus qui curetur. *ibid.* depravatus qui curetur. *ib.*
Guttæ Gambæ vires, & doſis. 103. b.

H.

H*Alitus* ex quibus paretur. 119. b. Halitus cùm aſſurgunt, quænam conveniant remedia. 125. b. Halitus faciliùs excluduntur, & cum ſonitu. 172. a. Halitus quænam diſſipent. 203. a. quænam halituum productionem impediant. *ibid.* A teſticulis, & partibus ſeminis generationi dicatis aliquem per corpus univerſum diffundi halitum. 206. b. & 207. a. Halitus à Ventriculo, Inteſtino, & è Pectore, &c. manantes quomodò corrigantur. 409. b. Halitus acres non ſunt à Sale Muriatico. 608. b. Halituoſum quid ex Sanguine Aëri expirando jungitur. 712. a. Halitus Sulphurei plantas urunt. 880. b. Halitus per Aërem diſperguntur noxii, & utiles. 820. b. quorum reſpectu plurimùm ſit diverſus Aër. 821. a. Halituum, & Flatuum frequentium cauſa. 763. & 842. b.
Hæmoptoïca paſſio. 217. a.
Hæmorrhagia quid. 282. a. Hæmorrhagia larga Febri ardenti ſuperveniens unde oriatur. 89. b. & quomodò fiat. 90. a. curam requirit neglecta tantillùm ipsâ Febre. *ibid.* In ejus cura Sanguis coagulandus, & Bilis acrior temperanda. *ibid.*
Hæmorrhoïdes unde. 136. a. Hæmorrhoïdum fluxus criticus, & ſymptomaticus. 181. b. quid in iſto morbo agendum. 183. a.
Hauſtulus Sudorificus. 187. a.
Hepatis uſus. 28. b. Hepar non eſſe viſcus inutile. 24. a. ejus exequiæ ridiculæ. 25. a. Hepati Epitaphium perperam ſcriptum. *ibid.* Hepatis, & Bilis uſus unde eruendus. *ibid.* Partes Hepar conſtituentes. *ibid.* Conſtatm ultiplicibus lobulis, ad eoſque terminantur vaſorum extrema. 297. a. Hepati, & fellis folliculo advehi Sanguinem. 26. a.
Hepatis fluxûs cauſa. 181. b. ejus curatio. 183. a.
Hermodactyli vires, doſis. 97. b.
Herniæ unde. 136. a. Hernia inteſtinalis cauſa vomitionis fœcum. 191. b.
Hominis tres ſtatus. 484. b. Hominis vita pendet ab Igne cordis. 32. b. Hominis felicitas in quibus conſiſtit. 517. a. ejus tres ſtatus. 484. b. ejus cognitio Medico neceſſaria. 47. a. Hominis robur in quo conſiſtat. 549. a. Hominibus quædam accidunt ſecundùm naturam, quædam non-naturaliter, quædam præter naturam. 741. b. Homini Creaturæ inſerviunt dupliciter. 819. b.
Humani corporis Centrum quod. 657. b. & circumferentia quæ. *ibid.*
Humor quomodò ex glandulis naturaliter moveatur. 782. b. Humores in tenui inteſtino Efferveſcentes quid præſtent. *ibid.* Humorum ſapores noſcendi. 91. b. Humorum ſapores vitioſi ſucco pancreatico adſcribendi. 73. a. Humores quinam utiliter per ſudores evacuantur, & quinam non. 106. b. Humores meliùs per alvum quàm per vomitum educi. *ibid.* a. & adhuc meliùs per ſudores, & urinas, quàm per alvum, & vomitum. *ibid.* Tutiùs humores corrigi, quàm educi. *ibid.* Humores, quando ob varias cauſas per

sudores non expelluntur, per urinas excerni. 109. a. Faciliùs humores sanguini confusos per urinam, quàm per sudores excerni. *ibid.* ejus ratio. *ibid.* Humores vitiosi quomodò præparandi, & è vesicâ educendi. 117. a. pro Humoribus variis, qui è Pulmonibus per asperam arteriam, & os expelluntur, varia medicamenta usurpanda. 122. a. quænam assumpta humores corrumpant. 190. a. Humores post correctionem evacuandi. 192. a. est autem evacuatio hæc particularis. *ibid.* & ope Aëris promovetur. *ibid.* quinam humores in pectore hæreant. *ibid.* Humores per nares evacuandi qui, & quotuplices. 125. a. In quibus affectibus occurrant. *ibid.* quænam medicamenta eos humores evacuent. *ibid.* Humorum vitiosorum alterationes dupliciter considerandæ. 128. a. Humorum sapores vitiosi Succo Pancreatico adscribendi. 73. a. Humores ab Igne, & sole fluidiores reddi. 140. a. Humores excrementitii, & inutiles. 133. a. Humores plures quoties simul, & diversimodè peccant quid Medico agendum. 207. b. illorum Effervescentiam coërcere opiata. *ibid.* Humorum in Sanguine unio unde. 325. a. & b. quibus illorum coctio impediatur, & promoveatur. *ibid.* Humores ex Bile, & Succo Pancreatico misti saporem vitriolatum obtinent. 407. b. Humores depravati morbum promovent. 465. b. Humores quinam Spiritûs Animales turbent. 473. b. Humores incubum generantes duobus modis peccare. 474. a. Humores quilibet quibus viis commodissimè evacuentur. 492. b. Humores quibus modis expelli possint. 657. b. Humorum putrescentium, & Halituum Acrimonia mortem inducit. 623. a. Humorum in statu naturali, & præternaturali constitutio. 633. b. Humorum sapores naturales, & præternaturales. 849. b. Humorum singulorum natura ab solâ experientiâ cognoscitur. 718. b. Chymica instrumenta vitiosis humoribus corrigendis, & minuendis apta. 809. b.

Humorem *Acidum* Austerioremque correctum educunt Sambucus, & Ebulus. 808. b Humorum Acidorum materia à Sanguine Arterioso. 40. b. Humores Acidi unde agitentur, conturbentur, &c. 598. b. Humores Acidos quænam temperent. 125. a. quid observandum in eorum usu. *ibid.* Medicamentum Acidos Humores purgans incognitum. 785. b. eos cum difficultate purgari. *ibid.* Humores Acidi, & Acres cur hæreant in corporis superficie. 615. b. quid ibidem producant. 616. a.

Humorum *Acrimonia* quid producat. 736. a. Humores in hominibus labori deditis quare acriores. 711. b. etiam per Salivationem, ac sputationem evacuantur. 111. a. Humores Acres purgandi, & alterandi. 173. a. Humor Acris in variolis facilius cuti adhæret, quando non benè habet. 618. a. Humores Acres quibus corrigantur. 166. b. iidem etiam evacuandi. *ibid.*

Humor *Aqueus* & insipidus à quovis sudorifero expellitur. 107. a. Humorem Aqueum quænam imbibant, & quænam evacuent. 182. a.

Humores *Austeri* quibus corrigantur. 409. b. Humores, & Halitus Austeri quibus corrigantur. *ibid.*

Humor Chrystallinus omnis coloris expers. 81. a. Si colore inficiatur, læditur visio. *ibid.*

Humores *Glutinosos* quænam purgent. 99. a. quænam corrigant. *ibid.* b. Glutinosus expellitur ab iis, quæ simul attenuant. 107. a.

Humor *Melancholicus* Acidior quomodò temperetur. 807. a. purgatur foliis senæ. 99. b. Humoribus Melancholicis post præparationem convenire Hydragoga. 101. b. Humor Melancholicus cujus naturæ. 99. a. quinam humores Auctori dicantur Melancholici. *ibid.* qui notandi in curatione Melancholicorum. *ibid.* Duo genera humorum Melancholicorum, & eos purgantium. *ibid.*

Humores *Oculi* confusi. 622. b. quibus curentur. *ibid.*

Humor *Pituitosus* in senibus corrigendus, & educendus. 435. b. in Junioribus qui superetur. *ibid.* Humorum Pituitosorum in capite correctio. 218. b. & 219. a. de humore Pituitoso, & Bilioso Authoris sententia. 761. a.

Humores *Salsos* temperantia Medicamenta quare magnifacienda. 124. b. Salsus *Muriaticus*, ut & Acidus, Austerusque à Salibus Volatilibus expelluntur. 107. a.

Humores *Serosos* & Salsos temperari opiatis. 123. b. quænam eos evacuent. 170. Humor Serosus, & violentus etiam Salinus. 447. b.

Humorum triumviratus. 174. b.

Humor *triumviralis*, quando pereat. 89. b. Humor triumviralis ex quibus componatur, & si deficiat quid indicet, quibusque reparetur. 92. b.

Humor *Viscidus* destillans in Phthisi. 699. b. quibus incidendus, & attenuandus. 700. a.

Humores *Volatiles* quibusnam figantur, & Acriores quibusnam temperentur. 535. b.

Hydragoga quæ. 101. a. Hydragoga Acidum humorem evacuare. 272. b.

Hydrops unde. 77. b. quomodò succedat Ictero. 593. b. Hydropis curatio. 109. a. Diminutio seri, aut Pituitæ non est omnis Aquis evacuandis conveniens. 747. b. Hydrops quomodò oriatur. 739. a. quid sit. *ibid.* Hydrops in corporis habitu duplex. *ibid.* liquor Hydropem producens unde effundatur. *ibid.* quare liquor in vasis stagnet. 740. a. Obstructio est frequentissima Hydropis causa. *ibid.* ejus antecedens causa. *ibid.* ejus principium. *ibid.* Hydropis indicationes variæ. 743. b. Hydropis instantis signum. 742. b. ejus curatio. *ibid.* Causæ externæ corpus ad Hydropem disponentes. 755. a. Aqua loco peccans in Hydrope quid. 744. b. Hydrops Thoracis unde. 315. a. difficilè curatur. 552. b. & qui. 316. b.

Hymen. 888. b.

Hypochondriacus dolor. 184. b.

Hypochondriaca affectio notabilis. 760. a. ejus sedes. *ibid.* Symptomata. *ibid.* ea non semper, nec in omnibus apparent. 761. a. ejus paroxysmi. 764. b. quales in eâ humores peccent. 765. a. Hypochondriaca affectio cur tam rarò, tam tardè, & tam imperfectè curetur. 767. b. ejus species. 768. a. Hypochondriaca Affectio ortum ducit ab Effervescentiâ Bilis, & Pituitæ. 771. b. ejus curatio. 772. a. aliquandò ex læsis mentis functionibus. *ibid.* b. Hypochondriacæ affectionis species ab Effervescentiâ Vitiosâ. 779. a. Hypochondriacæ suffocationis causa. 834. b.

Hystericis emollientia addenda. 119. a. Aromaticorum Hystericorum Catalogus. 121. a.

I.

JAlappæ vires, usus, & dosis. 101. b.

Icteri causa vulgaris. 301. a. non sufficiens. 301. b. ejus rationes. *ibid.* infantes cum ictero nasci, aut primùm natos eo affici. 302. a. ejus Symptomata. *ibid.* Icterum excitari à viperæ morsu. 303. b. à Spiritu volatili icterum produci. *ibid.* ejus Symptomata. 305. a. Curatio ejus acceleranda, & quî peragenda. 305. b. & 306. a & b. in quo potissima consistat icteri curatio. 307. a. Icterus à Spiritu volatili Bili admisto. 593. a. in omni Ictero non æquè albicantia esse excrementa. 593. a. nec æquè malè affectam esse Bilem. *ibid.* b. Ictero quomodò succedat Hydrops. *ibid.* Icterus esse potest ab obstructione Ductûs Bilarii. 593. b. Bilis in Ictero non peccat Acrimonia. 591. b. Alvi excrementa cur in Ictero minùs sint tincta. 594. a. Bili aliquid Oleosi admistum eam reddit ineptiorem ad effervescendum, non tamen ad Icterum producendum. 544. a. Icterum quâ ratione sapo curet. 544. b. alia Icterum curantia. *ibid.* Icterus quando infantibus superveniat. 589. a. aliquando in utero Materno. *ibid.* ejus causa. *ib.* Icteri in infantibus nondum natis alia causa. 591. b. Icterus in Infantibus ortus à quibus facilè curetur. 595. b. Icterum, & Choleram Morbum plurimùm distare. 595. b.

Idearum innatarum Rejectio. 669. b.

Ignis vitalis extinctio. 11. a. ejus pabulum. *ibid.* Ignis cordis num integer permaneat in suâ actione. 16. b. ejus accensio in Corde à Bile. 444. b. Ignis major plus aëris requirit. 33. b. Ignis vivacitas pro aëris diversitate diversa est. *ibid.* pro majore aëris accessu potentiùs Ignem in fornace ardere. *ib.* Ignis qui in corde est, Sanguinem rarefacit. 48. a. Ignis varia effecta. 128. b. quid agat calore. *ib.* Figura partium ignis. 129. a. Ignis, quatenus rarefacit, quomodò considerandus. 129. a. sanguis ab eo fit mobilior.

ibid. Ignem non solùm esse in rebus naturalibus agens. 303. a. Sal Bilis lixivus ab igne in nostro corpore acrior fieri nequit. 303. b.

Ignis *Vitalis* origo & sustentatio. 15. a. 48. a. & 196. a. eum non fieri à Sanguine à partibus refluo. 49. b. nec à sanguine descendente, sero, & ascendente spiritu aliquatenus privato. *ibid.* quando conservetur, augeatur, minuatur, & extinguatur. 228. a. quando spontè, & quando medicamentorum ope dicatur accendi. 200. a. in quibus consistat, & cur extinguatur. 801. b. ejus diversitas unde. 633. b. ubinam accendatur. 638. a. quomodò accendatur, & quid præstet. 629. b. quamdiu in corde conservetur. 638. b. quando deficit in corde, quænam consequantur. 638. a. ad ignem vitalem laudabilem quænam requirantur. *ibid.* b.

Ileus quid. 191. a. ejus causæ. *ibid.* ejus curatio. 194. a.

Iliacus dolor. 184. b.

Imaginatio quid. 395. a. affectus imaginarii magnum Medicis negotium facessunt. 399. b. Imaginatio quot modis lædatur secundùm primas notiones. 413. a. quot secundùm secundas. 414. a. Imaginationis munus. 413. a. quot modis lædatur. *ib.* læsæ curatio. 414. a.

Imperforationem esse connatam in fœminis, quod vulgò negligitur à matribus. 483. a.

Incubus quid. 459. a. 474. b. & 835. a. Humores Incubum generantes duobus modis peccare. *ib.* dorso incumbentes incubum pati. 474. b. ejus Curatio. *ib.* b. & 865. b. Incubo affectis cur videantur præcordia aliquandò pondere premi. 835. b.

Indicans quid in Medicinâ. 46. b.

Indicatio à juvantibus & nocentibus. *ibid.* 742. b.

Indicantia, & indicata quid. 743. a. pro Indicante quænam habenda. 59. b.

Indicatio præservatoria quid moneat. 58. b. Indicatio curatoria unde. 58. a. Præservatoria unde. *ibid.* Indicatio vitalis unde petatur. 91. a. Indicatio præservatoria unde dicta. 88. a. A quibus præservemus. *ibid.* Indicationes mitigatoriæ à quibus Symptomatibus petendæ. 89. a. Indicationes contrariæ simul urgentes contraria requirere remedia. 551. a. Indicationes, in Peste unde petendæ. 654. a. Indicantia & indicata quid. 743. a. Indicationibus in Peste plurimis quænam Remediorum materia seligenda. 655. a. Indicationes non tantum petuntur à rebus in Ægro, sed etiam extra eum existentibus. 857. a.

Inertia succi pancreatici, & salivæ unde. 176. a.

Infantium affectus frequentissimus. 39. b. Infantes quando pro sanis habendi. *ibid.* Infantibus nuper natis quænam conveniant. 612. a. quando Icterus superveniat. 589. b. iis Ventris tormina sunt peculiaria. 596. a. Infantum lacte humano destitutorum felicitas. 598. a. eos suam constitutionem cum lacte allicere. *ibid.* b.

Inflammatio unde oriatur. 312. a. Inflammatio qui fiat. 282. a. ejus curatio. 282. b. Inflammatio ab Lochiis. 559. b. Calor in Inflammationibus à quibus. 577. a. quando ignis calorem in sensu producat. *ibid.* Mistura sudorifera in Inflammatione. 282. b. Inflammationi conducere sulphura metallica, & mineralia. 283. a. ut & salia volatilia ex plantis scorbuticis. *ibid.*

Infundibulum quid. 19. b.

Ingenii scrutinium. 397. b. Ingenii hebetis causa spirituum animalium torpor. 416. a. hujus torporis causæ. *ibid.* stupidi curatio *ibid.* b.

Ingratiora pilularum formâ exhibenda. 125. b.

Injectiones quâ formâ parandæ, & per syringam immittendæ. 117. a. ex quibus parentur. *ibid.*

Inscitia partium corporis causa hodiernorum errorum. 18. a.

Insomnia quid. 413. a. 459. b. & unde. 769. a. & 835. b. 472. a. eorum cognitio à cognitione animi pathematum. *ibid.* duæ insomniorum species. 473. a. Insomniorum causæ unde deducendæ. 473. a. eorum curatio. *ib.* b. Insomnia unde. 769. a. & 835. b.

Inspiratio & exspiratio quâ ratione fiant. 30. a. in inspiratione amplior fit thorax. *ibid.* *Vide* Aëris inspiratio, & exspiratio.

Instrumenta curandi triplicia. 802. b. Instrumenta Pharmaceutica humoribus vitiosis corrigendis, atque minuendis utiliæ. 808. b.

Insultus Epileptici quale malum. 607. a.

Intestina, Abdominis Musculi, & Peritonæum à vermibus perterebrantur. 84. a. Intestina omnis generis doloribus affligi. 184. a. Horum dolorum distinctio. *ib.* Intestini coli situs. 185. a. Tenuis intestini situs. *ibid.* Dupliciter intestina dolore affici. *ibid.* Dolorum in intestinis causæ internæ. *ibid.* Externas hîc non spectari. *ibid.* Intestinorum contenta secundùm & præter naturam. 189. a. quando curationis est spes, & quando non. 191. b. Intestinorum descriptio. 882. a. eorum divisio. *ib.* differentia. *ibid.* longitudo, situs, & connexio. 883. a. Intestinorum gangræna incurabilis. 194. a.

Inunctio quî instituenda. 112. a. loci inungendi tutiores. *ibid.* ejus continuatio. *ibid.*

Ira duplex. 497. b. eam semper alios affectus comitari. *ibid.* ejus effectus. 498. a.

Iridis succi vires, dosis. 101. a. Gravidis non exhibetur. *ibid.*

Irritatio ob Nervi puncturam citò curanda. 420. b. eadem ab Osse fracto vix curabilis. *ibid.* quomodò curanda. *ibid.*

Judicium quid. 416. a. ejus Munera. *ibid.* quot modis lædatur. 417. a. judicii diminuti causæ. *ibid.* ejus vitia quî curanda. *ib.* b. Judicii æqui Requisita. 646. b. Judicium læsum. 647. a. Judicium ob sensus vitiatos depravatum quî curetur. 417. b. ut & à præjudiciis vitiatum. *ibid.*

Juvantia debent continuari. 59. b.

L.

Labia continua, & contigua. 585. a. Labia quando decenter conjungi, & disjungi nequeunt. 164. a. Labiorum crustæ quî leniantur. 240. a. Labiorum Leporinorum curatio. 584. a.

Lac bubulum, si pedes ei immergantur, variolas ad pedes deducit. 621. b. Lac acescens, vel Ebutyratum ex Animalibus quale sit. 656. b. Lac corruptum non potest in integrum restitui. 577. b. coagulatum à quibus dissolvatur. 578. a. Lac sensim à mammis colligi. 580. a. Lactis nimia productio quî curanda. 581. a. Lactis generatio diminuitur, quando viscosior, & glutinosior est Sanguis. & quare. 572. a. curatio. *ibid.* Lactis ubertas à fermento lactifero. 573. a. Lactis ubertas à Glandulis mollioribus. 573. a. Lactis effluxûs læsio. *ib.* Lac ab acido coagulatur, & coagulatum per Aromatica dissolvitur. 576. b. Lac in Pus mutatur. 577. b. ejus effluxûs cum molestiâ, difficultate, & dolore. 579. b. ejus causæ. *ib.* Lactis generatio. 564. a. ubinam præparetur. *ibid.* quot modis lædatur. 567. a. Sanguinem non esse lactis materiam putantium opinio refutatur. 564. b. Lac ad effluxum excitari assumpto potu. 564. b. Lactantes solito magis sitire. 565. a. Lactis abundantia indicat sui diminutionem. 88. b. & quidem suctu. 89. a. Lactis proventui potus generosus minùs quàm aquosus conducit. 565. a. non chylum, sed sanguinem esse Lactis materiam. 565. b. loco Lactis sanguis sæpius effluit. 565. b. Lactatione durante vasa Sanguinem eò deferentia augentur. 566. a. Mammæ durante lactatione non augentur, sed explicantur. 566. a. in lactis præparatione quid sanguini accidat. 566. b. Rubedinem ab Acido mutari in alborem. *ibid.*

Lactatio quid. 582. a. ad eam concurrentia. *ibid.* quot modis lædatur. 583. a. lactiferorum vasorum obstructio. *ibid.* Lactatio quando deficiat. 568. a. quando fermentum lactiferum. *ibid.* in Glandulis durioribus minùs parari liquores. *ibid.* Curatio. *ibid.* Lactationis insufficientis causæ. 585. b. Lactatio abundantior, & facilior. 586. a.

Lactea Thoracica cur venæ Axillari implantetur. 21. a. Lacteorum vasorum obstructio. 583. b.

Lancinationes ab Acrimoniâ Succi Pancreatici. 708. b.

Languor connatus, vel adventitius. 262. b. ejus quinam pulsus comes. *ibid.* In eo concurrere sensuum hebetudinem, & corporis lassitudidem. *ibid.* ejus varia genera. *ibid.* Duæ species *ibid.* Languorem, animi deliquium, & syncopen esse functionis vitalis symptomata. *ibid.* eorum causa. *ibid.* Languoris universalis, animi deliquii, & syncopes curatio quomodò differant. 269. a.

Lapides sudorifici quinam. 107. b.
Lapidis Armeni, & Lazuli vires, & dosis. 100. b.
Lateris sinistri dolor cum duritie. 184. b. Lieni perperam adscriptus. *ibid.*
Leidenses Aquæ quare corruptioni obnoxiæ. 823. a.
Leporinorum labiorum curatio. 584. a.
Lethargus. 469. a. quibus distinguatur ab aliis affectibus soporosis. *ibid.* ejus causa & symptomata. *ibid.* Lethargus à Pituitâ, & Bile vi Narcoticâ præditâ. *ibid.* non est à pituitâ in cerebro putrescente, 470. a. Locus primariò affectus Lethargi. *ibid.* Causæ Lethargi antecedentes. *ib.* Lethargus unde. *ib.* Signa Lethargi præsentis, aut imminentis. *ib.* b. ejus curatio. *ib.*
Lienis descriptio. 885. a. ejus functio unde eliciatur. 294. a. Canes sine liene vivere. *ib.* b. Lien non tam ad vitam, quàm ad commodiorem vitam datus. *ib.* Sanguinis plusquam perfectio in liene quot modis lædatur. *ib.* quibus jungatur sanguis lienosus in hepate. 295. a. quomodò minuitur hæc sanguinis plusquam perfectio. *ib.* quomodò augetur. *ib.* quomodò curetur. 295. b. Sanguis in Liene incensioni quidem aptus redditur. 49. b. de Lienis usu sententiæ ex ejus anatome confutantur. 21. b. Lienem rarissimè offendi. 22. a. ejus substantia, & communicatio. *ib.* Lienis usus sanguinis plusquam perfectio. 22. b. Lienem in affectibus Melancholicis non esse malè constitutum. 23. a.
Lingua quando convenienter moveri nequeat. 164. b. Lingua arida, & fissa quomodo lenienda. 236. b. Linguæ siccitatis causa. 799. a. quomodò curanda. 261. a.
Linimentum ad Pituitam solvendam, & flatus discutiendos. 188. b. Linimenta in Arthritide ex quibus. 788. b.
Liquiditas, & Acrimonia causæ frequentioris excretionis Alvi fœcum. 719. a. quæ quomodo curanda. *ibid.*
Liquidiorum assumptio quomodò lædatur, 164. a.
Liquor Acidus à sanguine in pancreate secernitur, & spiritu animali temperatur. 50. b. ut & in glandulis conglobatis. *ibid.* Liquor in gravedine cur Salso-acidus. 51. a. Liquor ex Bile Succoque Pancreatico, & Salivâ compositus. 49. a. Liquores ab Igne rarefieri. 44. a. Liquor omnis non fermentatione sed digestione in unam massam redactus rursus in partes secedit. 780. b. Liquoris in Glandulis Renalibus usus. 24. b.
Lis de vasorum Lymphaticorum structurâ, & eorum, ac Lymphæ usu. 35. b. cui implicitus auctor. *ibid.* & quam componere conatur. 36. a.
Lixivium, Acetum, & Vini Spiritus quid sint. 461. a.
Lochia quid. 282. a. 553. a. eorum vitia. *ib.* & seqq. eorum diversitas pro diversitate Menstruorum. *ib.* b. eorum fluxus quando supprimitur. 554. a. quomodò curetur. *ib.* b. & seqq. Lochiorum Color mutatus. 557. b. eorum Acrimonia Acida quibus temperanda. 561. b.
Lues Venerea unde producatur. 673. a. ejus Curatio. *ib.* b. Remedia primaria. *ibid.* Luis Venereæ Curatio duplex. 674. b. Cura blandior, & jucundior, aut citior, & difficilior in Lue Venereâ. 677. a. quando ad Salivationem recurrendum. *ibid.* Luis Venereæ symptomata multiplicia. 664. a. ejus non nomina, sed causæ investigandæ. *ib.* ea Veteribus fuit ignota. *ib.* Symptomata quibus innotescit expendenda. *ib.* eam esse contagiosam, & variè invadere. 665. b. ejus causa proxima, & continens ex quibus investiganda. *ib.* eam ab acrimoniâ humorum pendere. *ib.* Venenum Venereum in Acido. 666. b. unde functiones in eâ lædantur. 667. a. unde cancer producatur. *ib.* b. quænam functio primariò lædatur. *ib.* in quonam subjecto hæreat venenum venereum. 668. a. Venenum Venereum Acidum nostrum corrumpit, & eo mediante omnes partes inficit. *ibid.* Gonorrhæa Luis Venereæ initium. *ibid.* ea Virulenta ab Acido. *ib.* Pustularum in hâc Lue à Pestilentialibus differentia. 669. a. ulcera sordida. *ibid.* Eorum ortus ab Acido. *ib.* nec obstat quod ab Acido curentur. *ib.* quod debet esse temperatum in Mercurialibus. 669. b. Luis Venereæ comites condylomata. 673. a. Diæta qualis observanda in sudore in Lue Venereâ. 679. b. Medicamentis in eâ utendis modus optimus. 676. b. Non tam formulis insistendum quàm Medicamentorum selectioni. 677. a. Phlegmagoga quænam in ejus curâ commodissimè exhibeantur. 680. a. Sunt apud nos Plantæ quæ Luem Veneream curant, quæ non sunt negligendæ. 676. a. Purgantia in Lue Venereâ quando usurpanda, & quâ quantitate. 679. a. sudorifera quando, & quoties usurpanda. *ibid.* Salivationis Laus in Lue Venereâ. 682. b.
Lumbaris dolor varius. 184. a.
Lumbrici oblongi ac teretes. 622. b. Lumbricorum exortus quì præveniendus. 623. a. Lumbricos quænam necent. *ib.* b. quænam expellant. *ib.*
Luxatio quid. 64. a. 84. a.
Lymphæ materia copiosior, & patcior unde. 41. a. Lymphæ usus. *ibid.* Lympha, Saliva, & Pituita ex quibus constent. 41. a. Lymphæ locus quis. 63. b. Lymphæ motus quis. 37. a. Lympham esse utilem. 38. b. Ubinam Lympha generetur. *ib.* Lympham Sanguini confundi. *ib.* Lympha in partibus corporis quomodò producatur. 39. b. Lympha, & Succus Pancreaticus quid indicent, & quibus reparentur. 91. b. Lympha ubinam, & ex quibus præparetur. 309. a. ejus materia. *ib.* Variantes vitiatæ Lymphæ species. 309. b. Subsalsæ, vel viscosæ Lymphæ effecta. 310. a. ejus vitia unde. *ibid.* b. unde Lympha fiat Salso-acida. 312. a. Lymphæ motus per vasa & ductum thoracicum ad venam jugularem. 314. a. quot modis lædatur. *ibid.* Obstructio vasorum Lymphaticorum in thorace quì præveniatur. 315. a. quì curetur, & quibus. *ibid.* Sententia D. de Bils de Lymphâ rejicitur. 49. b. Lympham esse variam. 24. a. Lymphæ usus. 24. b. Lympha acida reparat. 91. b. in Lymphâ est diversitas. 39. a. Lymphæ materia sunt animales Spiritus. *ibid.* Lymphæ motus facilior diuturniorque. 39. b. pro Lymphæ constitutione variâ variari symptomata. 233. a. Redundans Lympha minuitur Apozemate. 237. a. Lympha est naturaliter subacida. 51. a. Lympha quando pereat. 89. b. an fluiditatem amittere queat; & si fieret, quomodò id corrigatur. 130. b. quâ ratione pituitam reddat fluidiorem, & Sanguinem inspisset. 143. a. Lympha, & Succus Pancreaticus non videntur fieri posse fluidiores. 144. b. Lympha quando fiat acidior, salsior, pituitosior, & aquosior. 197. a. eam à frigore corrumpi. 199. a. ejus glutinositas quomodò corrigatur. 133. b. Lymphæ qualitates hactenus non clarè cognitæ. 49. b. Lympha per quas vias feratur. 76. a. Colores ejus naturales *ib.* Præternaturales nondum observati. *ibid.* ejus sonus nullus. *ibid.* ut nec odor *ibid.* Sapor ejus naturalis. *ibid.* ejus sapores præternaturales. *ibid.* Durities ejus nulla. 76. b. ejus calor, & frigus præternaturalis. *ibid.* Copia motu, tempore, loco, fluiditate si peccet, quid indicet. *ibid.* quomodò moveatur. 65. a. Lympham indicare sui diminutionem per alvum, urinas, & sudorem. 88. b. Lymphæ, & Bilis qualitates. 791. b. acidior Cachexiam producit. 712. a. causæ mutationum in Lymphâ. 712. a. ejus Aciditas à Spiritibus Animalibus temperatur. 711. b. vitia unde. 792. a. Sanguini descendenti jungitur. 49. a. & ipsi majorem aptitudinem conciliat. *ib.* b. Lympha glandulosa vitiata quomodò curanda. 853. a.

M.

MAcies quid. 83. a. 277. a.
Maculæ in Peste quomodò curandæ. 662. a. Maculæ in Peste quænam periculosiores. 649. b. Maculæ Scorbuticæ. 842. b. Macularum in Variolis Eruptio pro Crisi, sed imperfecta habenda. 618. a. Maculæ sine Acrimoniâ quî se habeant. 618. a. quamdiu durent. 620. a.
Magisterium quid. 102. b.
Mala quænam salivationem per hydrargyrum factam comitentur. 114. b. & quomodo curentur gargarismis. *ibid.* hi gargarismi ex quibus parentur. *ibid.*
Malaciæ gravidarum curatio. 536. b.
Malarum, & genarum rubor unde. 696. b.
Mammæ durante lactatione non augentur, sed

sed explicantur. 566. a. in quo à cæteris corporis partibus differant. 566. b. Mammarum dolor, unde. 581. a. quî curetur. ib. earum descriptio. 889. a.
Mannæ dosis, & vires. 96. a.
Marina Sudorifera quænam. 107. b.
Masticatio ciborum præparatio ad fermentationem. 12. a. Masticatio quando lædatur. 164. b.
Masticheſ usus, & vires. 115. b.
Mater, & Fœtus se invicem afficiunt. 705. b.
Meatuum ex fellis folliculo prodeuntium usus. 29. a.
Mechoacannæ vires, dosis. 97. b & 101. b.
Medendi vera Methodus. 784. b.
Medicamentum quid. 15. b. Medicamentis in Lue Venereâ utendis modu optimus. 676. b. non tam formulis insistendum, quàm Medicamentorum selectioni. 677. a. Medicamenta interna quâ formâ exhibenda. 121. b. Medicamenta paucâ quantitate assumenda præferri. 96. b. Medicamentorum vires causasque scrutari immensus labor. 107. a. Medicamenta minore quantitate assumenda commodiora esse, quàm quæ majori assumuntur. 122. b. Medicamenti ex pluribus partibus compositi singulas pro suis viribus operari. *ibid.* Medicamenta pro ægrorum constitutione varianda. 231. b. triplicia pesti sufficiunt. 657. a. eorum distinctio. 93. b. Medicamenti vis in quo consistat, observandum, & quare. 119. b. Medicamentorum vires aliquandò à Deo irato impediuntur. 816. a. Medicamenta commista pluribus satisfaciunt indicationibus. 784. a. quædam contra Narcosin etiam sunt contra Febrem. 467. b. Medicamenti alicujus Analysis similium synthesin docet. 775. a. Medicamenta varia utiliter possunt confundi. 804. a. quomodò citiùs quovis deferantur. 854. a. Medicamenta omnis generis ex unâ re. 46. b.
Medicamenta *Antepileptica*. 427. a. in Apoplexiâ humores per nares, & palatum educentia. 432. b. Medicamentum *in Aphthis curandis utile*. 832. b. Medicamenta *ex Antimonio parata* multa simul præstant. 657. b. *Aromaticorum Hystericorum* Catalogus. 121. a. *Blandiora* vel *vehementiora* quî distinguantur à *potentioribus*, & *imbecillioribus*. 750. a. *Cholagoga blanda*. 189. b. Cholagoga duplicia. 95. b. *potentiora*, & *mitiora*. 96. a. *Chymica* quænam. 271. b. *Vomitoria* vulgaribus longè præferenda. 103. b. ex quibus petantur. *ibid.* *Convulsionem curantia*. 454. a. *Consolidantia* quænam. 745. a. *Carminantia* flatus dissipant. 127. a. *Dolores lenientia*. 596. b. *Evacuantia* duplicia, *Pharmaceutica*, & *Chirurgica*. 95. a. *Diuretica*. 753. a. quibus formis queant exhiberi. *ibid.* quare serosos, & pituitosos humores expellant. 753. b. non omnia promiscuè omnes humores evacuant. 753. b. Diuretica Aromatica acidis præstantiora. 754. a. quænam diuretica in Hydrope præsertim conducant. *ibid.* quâ ratione urinas moveant, & cum ipsis humores expellant. *ibid.* *Emollientia*, & *maturantia* quænam. 285. a. *Fluiditatem Bilis corrigentia*. 130. a. *Fœtum expellentia*. 550. a. in *humoribus acribus conducentia*. 508. a. quænam in *humoribus obtusis* conducant. *ibid.* Per nares, & palatum *humores educentia*. 432. b. *Hydragoga* quænam. 101. a. *Phlegmagoga* quæ, & quotuplicia. 97. a. Phlegmagoga quænam in Luis Venereæ Curâ commodissimè exhibeantur. 680. a. *Pituitam purgantia Chymica*. 750. b. *incisam educentia*. 597. a. *Pituitam coagulatam solventia*. 746. b. Viscosiorem corrigentia. 806. b. eam incidentia. 803. a. *Serum incrassantia*. 123. a & *purgantia*. 750. a. *Serum*, & *Pituitam evacuantia*. 182. a. 272. a. 750. a. *Sudorifera*, & *Diuretica* quomodò evacuent. 106. a. *Symptomata tollentia* etiam humores corrigunt. 239. a. *eâ demulcentia* quid præstent. *ib.* b. Medicamenta terrea quænam. 137. a. *Ulcus Pulmonum mundantia*. 700. a. *consolidantia*. *ibid.* b. *Vomitoria* quænam. 747. b.
Medicina veterum non perfecta. 47. a. Medicina hactenus imperfecta. *ibid.* tota in additione, & sublatione consistit. 728. a. Medicinæ systema adornare opus laboriosum. 69. b. Medicina dogmatica, & rationalis quibus innitatur. 405. b. in Medicinâ, & Physicâ omnis veritas ab experientiâ. 43. b. Medicinæ notitia non ex figmentis, sed experimentis humanis petenda. 540. a. dotes requisitæ in eo qui Medicinam perficere volet. 901. b.
Medici prudentis officium. 88. a. 783. b. Medico in Sudore quid curandum. 678. b. Medicis quid maximè opus. 15. a. Iis eventus mali, Casui eventus boni adscribuntur. 683. b. Medicus Empiricus Theoretico præferendus. 447. b. Medici non tantùm debent attendere ad causas secundas, sed & ad Primam. 816 a. Medicus quomodò in curatione Ægrorum se gerere debeat. 773. a. Medico alimentorum vires cognoscendæ. 717. b. Ut & omnium rerum non-naturalium. *ibid.* Medicorum quorundam iniquitas adversus suos ægros. 746. a. Medici, qui curam morborum Naturæ committunt, in defectu peccant. 789. a. Medici etiam est curare Affectus. 398. a. Medicus quid in Medicamentorum præscriptione debeat considerare. 716. a. quid Medicum ægris commendet. *ibid.* Medicamenta plerisque noxis succurrentia Medico esse cognoscenda. *ibid.* b. Medicos dogmaticos præstare Methodicis, & Empiricis. 516. b. Medici Methodici quinam sint. 516. a. eorum curatio incerta, & infelix. *ibid.*
Mei in Aquâ dissolutum quid. 102. a.
Melancholia Hypochondriaca. 769. b. ei aliquandò superveniunt affectus gravissimi. 770. a. Melancholicus Succus unde sit Austerus. 806. b. Melancholicus humor acidior quomodò temperetur. 807. a. Melancholicum humorem quænam temperent. 809. a. correctum quænam educant. *ibid.* b.
Membranæ à Tunicâ distinctio 880. a. Membranæ fœtum involventes. 888. a.
Memoria quid. 417. a. ejus munera. *ib.* b. ejus virtutes, & vitia. 417. b. Vitiorum ejus Causæ. 418. a. ejus felicitas. *ibid.* Causæ. *ibid.* Curatio. *ibid.* Memoria sensuum internorum Promus-condus. 647. b. ejus ratio, & læsiones difficiles explicatu. 648. a. Memoriæ officium. 397. a. ejus dotes tres, & totidem defectus. *ibid.* b.
Mens aliquandò perperam judicat ob diætæ vitia, & inde alteratos spiritus animales. 473. a. Mens quid agat circa Objecta. 392. b. quî se gerat in sensibus internis. 395. a. quâ Methodo procedat in cognitione. 396. b. judicium quomodò usurpet. *ibid.* ejus duo officia. 397. a. Mens quando est sana, quando ægra. 86. a. Præjudiciis præoccupata, & affectibus agitata quid indicet. 87. b. Mens diversa ad certum numerum redigit. 415. a.
Mentis, & corporis opera conjungenda sunt. 723. a. Spiritus animales multi deperduntur in mentis operatione. 500. b. Mentis aberratio in somno unde peti queat. 473. a.
Menses movere Salia volatilia. 162. b. Menses, & menstrua quid. 282. a. Menses movere non nisi aromatica. 119. b. qualia sint remedia externa. 120. b. Menstruos humores optimè corrigi Salibus volatilibus. 121. b. Mensium suppressionis causæ. 483. b. Mensium materia est sanguis bonus. 481. b. Mensibus suppressis utile est sanguinem evacuari. 484. b. Mensium suppressorum causæ. 485. a. & seq. Curatio. *ib.* & seq. Cur in Puellis menstrua nondum passis Sanguis non redundet circa pubertatis tempus, quod tamen fit in adultioribus. 487. a. quænam Mulieres parciùs menstrua passæ Medicamentis indigeant. 489. a. Mensium fluxum ab iisdem animi affectibus promoveri, & sisti. 497. b. Menses *albi* unde 506. a. unde sanguis purulentus. *ib.* album, & fœtentem fluxum esse in mulieribus tristioribus. 506. a.
Menstrua inordinata unde. 136. a. Menstrua, & Lochia in utero subsistentia quomodò, & per quas vias evacuanda. 118. a. Remedium externum venæ sectio, si adsit plethora. *ib.* Si verò subsistant propter obstructionem, noxiam esse venæ sectionem, nisi concurrat plethora. *ib.* & opus esse obstructionem tollentibus. *ib.* Huic inservientia quæ, & quomodò applicanda, & quî operentur. *ib.* quænam fœminis in movendis mensibus præcipuè conveniunt. 118. b. Thermas siccantes impedire mensium fluxum. *ib.* Menstrui sanguinis parciùs fluentis, & sistentis causæ & curatio. 489. & seq. Menstrui fluxus læsi causæ, & curatio. 490. & seq. Menstrua, & Urinam per diversa Orificia effluere. 483. a. Menstruus fluxus quot modis lædatur. 482. a. Menstrui sanguinis

guinis fœtor. 505. a. Menstruus sanguis peccans in calore molesto. 506. b. ejus calor ab acido humore. 507. a. Menstrua purulenta ab Apostemate. 507. b. Menstrui sanguinis flavedo quomodò curetur. 509. b. Menstruus sanguis purulentus, vel saniosus unde. 511. a. per alias præter uteri collum vias effluens. *ib.* ejus duplex causa. *ib.*

Mercurii præcipitati diaphoretici præparatio, dosis, & vires. 108. a. 756. a. quid efficiat. 114. a.

Mercurius *Vitæ* malè à quibusdam Mercurius mortis dictus. 104. b. Ad medicamenta Antimonialia referendus. *ib.* quâ ratione paretur. *ib.* & 904. a. dosis, & vires. *ib.* Mercurius Vitæ Sublimatus, quibus constet. 682. b. 686. a. *Sublimati*, & *præcipitati* vires. 674. a. 98. a. 105. a. & 750. a. quâ ratione uterque operetur. 98. a. Mercurius Sublimatus duplex. 680. b. causa quod ex corrosivo fiat dulcis. *ibid.* Mercurii Sublimati noxa unde pendeat. 681. a.

Mercurius *Corrosivus* à dulci quomodò differat. *ibid.* Sublimati Acrimonia unde. *ib.* præcipitatus differt pro suæ fixitatis gradu. 751. b. Mercurius ab acido Spiritu figitur. *ibid.* Præcipitatorum differentia respectu fixitatis, & effectus. 752. a. Mercurius præcipitatus blandior fit abstractione Spiritus Vini. 753. a. feliciter excitat Salivationem. 674. b. Mercuriorum præcipitatorum plurima genera. 681. a. Præcipitatus maximè fixus est optimus. *ib.* b. ejus fixatio unde pendeat. *ibid.* Mercurium præcipitandi, & figendi modus. 106. a. b. 752. a. quando ejus fixio contingat. *ibid.* b. ratio cur Mercurius fixior minùs operetur minùs fixiori. *ib.* b. Mercurius Sublimatus quomodò dulcis reddatur per Mercurium crudum. *ib.* in Mercurio magis fixo, minùs Spiritûs Acidi. *ibid.* quî fiat ad Vomitum potentior. 106. b.

Mercurialia etiam sunt errhina. 126. b. Mercurius quotupliciter exhibeatur. 112. a.

Mercurius *crudus* quomodò exhibeatur. *ibid.* eum ad Salivationem assumi. *ibid.* b. ejus dosis. *ib.* ejus vis, & efficacia. *ib.* & 681. a. quare Salivationem promoveat. 674. a. Mercurialia medicamenta magni facienda 105. a. & 106. a. Mercurialia quænam magis Salivationem, & quænam magis Vomitum, vel alvum moveant. 674. b. Mercurius quomodo exhibendus in Salivatione. 112. b. eo præparato etiam excitatur Salivatio. *ibid.* qualis minimè fixus. 114. a. Mercurius præcipitatus quid efficiat. *ibid.* Mercurium æquè ac staphidem agriam pituitam è capite in os allicere. 115. b. Mercurius quibus imprimis conducat 748. a. ab Aquis fortibus solvitur, & Metallis perfectioribus augmentum dat. 704. a. Mercurius purus non evacuat humores per alvum. 98. a. Mercurius aliis purgantibus additus meliùs operatur. *ib.* b. Mercurius admiscet se Spiritui Acido. 674. a. Mercurialium diversa vis unde. 781. a. Salivationem excitant. 787. b. Mercurialia in Lue Venereâ quomodò, & quando usurpanda. 681. b. in quibus partibus alterationem excitent. 682. b. Mercurius quare Salivationem promoveat. 674. a. Mercurii crudi, & præcipitati differentia. 752. a.

Mercurii *dulcis* vires. 787. a. quomodò fiat. 98. b.

Mesenterii descriptio. 883. b.

Metallorum separatio ab Aquis fortibus. 14. a. Metalla tingi à lapide Philosophico. 28. a. Metalla, & mineralia in igne fluere. 105. b. ex ipsis parata medicamenta quænam præstantiora, & quænam non. *ibid.*

Methodus medendi fundamentum Praxeos. 55. a. ejus definitio. *idib.* Methodus medendi quid. 57. a. in Remediorum inventione ad quænam attendendum. *ib.*

Methodi primaria pars indicatio curatoria. 93. a.

Methodus curandi Febres in Orientali Indiâ, & Chinâ. 806. a.

Methodici Medici quinam. 516. a. Methodicorum Medicorum incerta, & infelix curatio. 516. a. eorum errores nocentiores Empiricorum. *ibid.* utrisque præstare dogmaticos. *ib.*

Metus, & Anxietas in Peste. 648. a.

Mezerei vires & dosis. 101. b.

Millefolium è naribus sanguinem elicere. 95. a.

Mineralia, & Metalla fixa præstant Opiatis. 855. a.

Misti partium secessio. 13. a. earum separatio diversa. 13. b.

Mistorum vinculum duplex. 11. b.

Mistura ad corrigendam Vertiginem. 404. b. ad curandam Salivæ aciditatem. 408. b. Mistura Aromatica ad curationem singultûs. 218. a. Mistura Succum Acidum temperans. 192. a. Mistura Bilis Acrimoniam corrigens. *ibid.* Misturæ sudoriferæ. 195. a. Mistura dolorem frigidum sedans. 187. a. Mistura in syncope, & animi deliquiis. 204. a. Mistura sudorifera in inflammatione. 282. b.

Modus invadendi in Apoplexiâ, & in Syncope. 637. b. Modus solutionis. *ib.*

Monticuli Veneris. 888. a.

Morbilli, & Variolæ Febrem habent comitem. 617. a. Variolæ quænam benè, quænam malè constitutæ. *ibid.* b. post eruptionem earum Febris levatur, in Morbillis tubercula paulatim disparent. *ibid.* Variolarum processus, & causa. *ibid.* Durante Febre aliquid à Sanguine secernitur, & ad Cuticulam propellitur. 618. a. Ubinam tamdiu lateat causa antecedens. 619. b.

Morbi præmia peccatorum. 624. a. Definitio Morbi. 56. a. Morbi, & sanitatis effectus. *ib.* Contenta quando laborent Morbo in fluiditate. 65. b. Morbi sensûs *caloris*. 81. b. Morbus *frigoris*. 62. b.

Morborum nova delineatio. 60. a.

Morbus Opacitatis. 60. b. Morbus in pelluciditate. *ibid.* Morbi causa antecedens quænam. 87. a. quotuplex sit. *ibid.* Aëris æstus quorum possit esse causa in sanguine. *ib.* Causa Morbi antecedens quid indicet. 88. a. Emendatio causæ antecedentis varia. *ibid.* Causam continentem non habet omnis Morbus. 609. b. Morbus in magnitudine in partibus consistentibus. 62. a. In partibus fluidis Morbus in copiâ. *ibid.* b. Morbi varia nomina. 63. a. Morbi in continuitate solutâ, ac secreti coalescentiâ. 83. a. Morbus in unitate solutâ quis. *ibid.* ejus divisiones. *ib.* *Connexionis solutæ* Morbus quis. 83. b. Morborum divisio unde petenda. 56. a. Morborum subjectum triplex. 60. a. quid pro Morbo habendum. *ibid.* Morbi in partibus contentis. 62. b. Morbus in *Numero*. *ibid.* a. Morbus in *loco & situ* quid indicet. 84. a. Morbus in soliditate mutatâ. 64. a. Morbi species in *angustiâ*. *ibid.* b. Morborum subjecta quænam. 57. b. Morborum partium consistentium ordo. 81. a. Morbi in *Colore*, *Perspicuitate*, & *Opacitate*. *ibid.* Morbos omnes redactos esse ad corporis qualitates sensiles. 94. a. Morborum corporis summa genera decem. 94. b. *Caloris* Morbus. 62. b. *Saporis* Morbus. 61. a. Morborum Origo, & Medela. 397. b. eorum, & Sanitatis effectus. 56. a. Morbo tantùm uno Ægros rarissimè laborare. 96. b. unus tamen est primarius. *ibid.* qui curandus non neglectis reliquis. *ibid.* Cura Morbi secundarii aliquandò est via ad curationem primarii. 90. b.

Mors Hominis. 11. a. ejus causa. *ibid.* Mors pendet ab Effervescentiâ valdè læsâ. 605. a. Mors post turbatam in Erysipelate retroactò mentem cur sit in propinquo. 845. b.

Mortificatio omnis ab acri. 649. b.

Motio partium quot modis fiat. 880. b.

Motus omnis solo pulsu non absolvitur, sed etiam tractu. 34. b. quod experimento probatur. *ib.* Ut & aliâ ratione. *ib.* Motus contractionis post mortem superstitis. 171. a. Motus assumptorum naturalis. 95. a. eorundem motus præter-naturalis, ut & cæterorum humorum. *ib.* Motus *contractionis* in venâ jugulari, & cavâ descendente. 35. a. Motus vasorum peristalticus. *ibid.* b. Motus in corde causæ cessationis, & restitutionis. 268. a. Motus involuntarius, & Convulsivus quî fiant. 443. a. Motui quænam inserviant. 430. a. Motus immoderatus quid efficiat. 807. a. quid torpida quies. *ibid.* Motus animalis læsus in Peste. 648. b. Motus blandus quid præstet. 808. a. Motus *Ventriculi* præternaturalis, & naturalis. 601. b. Motus *Cordis* animalis facit ad Sanguinis rarefactionem. 631. a. Motus corporis vehemens an in nondum natis locum habeat. 590. a. Motus dupliciter in partibus consistentibus consideratur. 84. b. in quo, & in quo non consistit motus animalis. *ibid.* quomodò lædatur. 85. a. Partium singularum motu-

tus læsus est morbus. *ib.* & totius membri motus læsus Symptoma. *ibid.* Motus hic variis modis læditur. *ib.*
Motus Animalis quis dicatur. 399. a. 400. a & 419. a. in omni motu duo. 399. a. motus animalis non perficitur semper ab objecto. 400. b. quî perficiatur. *ib.* ejus definitio. *ib.* Motus animalis pendet ab Animâ. 500. b. quænam animali, quænam voluntario motu cieantur. 420. a. Motus animalis Symptoma. 436. a.
Mucus gravedinem producens quibus corrigatur. 133. b. Mucus parcior, & nimius quid indicet. 75. b. quomodò motu, & tempore peccet. *ibid.* Fluiditate quomodò peccet. 76. a. Mucus unde ortum habeat. 733. a. quot modis peccet. *ib.* b.
Mulieres ad mœstitiam, & metum pronæ, & quare. 767. a.
Muliebris pudendi descriptio. 888. a.
Mundus homini utilis, & inutilis. 397. b.
Musculi descriptio. 880. a. Musculorum Abdominis numerus. 881. a. de Musculis intercostalibus. 889. a. Musculi contractio quid sit. 881. a. Musculorum oblongorum partes tres. 880. b. Musculos ossibus per tendines, & cerebro per nervos connecti. 83. b. Musculorum abdominis, viscerum, & diaphragmatis motus in exspiratione. 31. a. Musculi à quo moveantur. 400. a. quî se habeant. *ib.* b. quâ sanguinis parte nutriantur. 134. a. Musculorum carnositas unde. 278. a. ejus curatio. 278. b.
Mutatio rerum. 11. a. Mutationes non fieri per qualitates sensiles proprias. 129. b. Mutationes in corpore nostro fieri ab Humoribus. 484. a. Mutatio quibus qualitatibus accidat. 396. a.
Myopia quid. 403. a. ejus causa, & curatio. 403. b.
Myrobalanorum differentia, vires, dosis. 97. b. Myrobalanorum *Indarum* vires, dosis. 99. a. Myrobalanorum *Citrinarum* vires, & dosis. 96. b.

N.

NArcoticorum vires. 224. a. Narcotica vis in quibus consistat. 460. b. Narcoticam vim quænam emendent. 462. a. Narcotica vis sedem habet in Bile. 465. b. Narcoticæ Virtutis Natura adhuc incognita. *ibid.* a. Narcotica vis Pituitam vitiat. *ibid.* b. Narcotica vis quibus corrigatur. 613. a.
Natura, & Naturæ crisis quid. 742. Naturâ quibusdam inest fortitudo. 476. a. Naturalis scientiæ investigatio difficilis. 895. b.
Nausea quid. 172. a. Nausea, & vomitus unde aliquandò. 164. a. gradu tantùm differunt. 627. b. Nauseæ, & Vomitûs curatio. 810. b. Nauseæ causa Bilis volatilior. 798. a. Nausea, & Cardialgia singultûs comites unde pendeant. 601. b.
Nervi puncti ingens dolor. 446. a. ex puncturâ Nervi in Brachio Erysipelas, & unde. 449. a. Nervi punctura ingens malum. *ibid.* b. citò curanda. 420. b. eadem ab Osse fracto vix curabilis. *ib.* quomodò curanda. *ibid.* Nervos in arterias passim implantari. 46. b. Nervos inseri in partes sensu carentes. 79. b.
Nigror in Sanguine ab Acido. 505. b.
Nitri Spiritus optimè flatus discutit. 851. a. à Nocentibus abstinendum. 59. b.
Notiones primæ quid. 395. a. quomodò ex iis formentur Notiones secundæ. *ibid.* Notiones ex qualitatibus propriis, & communibus. *ibid.* in his Notionibus non quiescere animam. 396. a. Notiones primæ, & secundæ quænam. 413. b. earum diversitates. *ib.*
Nova vera non spernenda. 566. a.
Numerum partibus consistentibus, non fluidis competere. 62. a. in Numero deficiente sunt dentes in ore desiderati. 82. a. ut & digiti. *ib.* in Numero excedente sunt dentes extra ordinem exsurgentes. 82. a. ut & plures digiti. *ib.*
Nutritio, & accretio quid. 277. a. quomodò fiat. 16. a. quot modis lædantur. 277. a. Defectus nutritionis quorum ratione contingat. *ibid.* Nutritio nimia in quibus fiat. 278. a. Nutritionis vitium Sanguini ad scribendum. 704. b.

O.

OBesitatis causa. 278. a. ejus curatio. *ibid.* b.
Objectorum primæ apprehensiones. 769. b. in Objecto cognoscendo Requisita. 392. a. Species ab Objecto emanant. *ib.* b. Objecta Organum sensibiliter afficere. 393. a.
Observatio utilis in medicamentis ex mineralibus, & metallis paratis. 105. a.
Obstetricum temerariarum erratum. 550. a.
Obstructio unde. 84. a. Obstructio externè tollitur unguentis, & oleis, & spiritu vini. 283. a. & cataplasmatis dissolventibus. *ibid.* Obstructionum in ductibus Pancreaticis lateralibus, & febrium intermittentium causa. 132. b. Obstructio in ductibus Pancreatis lateralibus. 246. a. Obstructionis causa continens, & proxima. 609. b. Obstructio quomodò fiat. 845. a. generatur à Pituitâ glutinosâ. 803. a.
Oculorum descriptio. 893. a. Oculorum Palpebræ in Variolis læsæ. 622. a. quî curentur. *ib.* Oculorum musculi inflammati. 622. b. quibus curentur. *ib.*
Oculorum cancri usus, & vires. 209. a. Oculorum cancri vires. 219. b. quid in eorum usu observandum. *ib.*
Odontalgiæ curatio. 256. a.
Odor Bilis naturalis. 70. b. Odoribus saporum nomina tribui. *ib.* Odor vitiosus in bile solus acidus. 70. b. Odor ructuum olidus à bile. *ib.* b. Acidus odor quid indicet. *ib.* Odoris excitatio à permistione rerum in se inodorarum. 405. b. eam quoque in nostro corpore contingere. *ibid.* Odores à rebus diversissimis mutari. 298. b. Odoris morbus. 60. b.
Odoratûs morbi varii. 81. b.
Oleum vinculum mistorum. 11. b. Oleum *Sulphuris* per campanam. 467. b. Oleum *Terebinthinæ* non habet vim exsiccandi, & exhauriendi. 447. b. Olea inhærent chartæ, & pulveribus, Aqua, & Spiritus ea penetrant. 724. b. Olei *Garyophillorum*, & Terebinthinæ vires in Syncope. 203. b. Olei *Anisi* vires. 162. b.
Oleosa mixtorum pars acidam tegit. 725. b. Oleosa, & pinguia per Cutem, pinguedinem, Membranas, & Musculos penetrant. 488. a. Oleosa per quas vias penetrent. *ib.*
Olfactûs qualitas. 60. b. Olfactûs organon. *ib.* Olfactûs, & gustûs organa communicantia. 70. b. Olfactûs quomodò lædatur. 405. a. Olfactu carere possumus. *ibid.* aboliti, & diminuti causæ. *ibid.* abolitus vel diminutus quomodò curetur. 406. a. cum gravedine conjunctus quî curetur. *ib.* depravatus quî curetur. *ib.* b.
Omenti descriptio. 881. a.
Opiata minimâ quantitate, & partitis vicibus usurpanda. 461. a. vomitum à venenis curant. 192. b. Opiata, & Narcotica quid præstent in Nauseâ, & Vomitu Gravidarum. 536. a. Opiata Generationem flatuum impediunt. 810. b. Humorum effervescentiam coërcent. 207. b. Salsos, & serosos temperant. 123. b. Opiatorum, & pilularum de cynoglossâ vires. 124. a. Opiatorum usus. 864. a. iis optimè lenitur dolor vehemens. 136. b.
Opii vires. 107. b. 273. a. 738. b. & utendi ratio. 166. b. Opii vis in Animales Spiritus. 461. b.
Opinionibus præconceptis in Medicinâ malè adhæretur. 653. b.
Opopanacis vires, & dosis. 97. b.
Organorum fabrica. 394. b. in Organo Requisita. 293. b.
Os quandò aperiri, & claudi nequit. 164. a. Oris tortura quomodò fiat. 45. b. Oris amaritudo quî tollatur. 232. a. Ossa à quo moveantur. 400. b. Ossium caries unde. 40. a. Ossium caries curatu difficilis. 686. b. ad mortem plerosque comitatur. 687. a.

P.

PAlloris momentanei, & permanentis causæ animi affectus. 145. a. Prior nonnaturalis, Posterior præternaturalis. *ibid.* qui quid indicet, & quæ mala producat. *ib.* hæc quandiu durent. 145. b. in curatione ejus causa investiganda, & omnia symptomata spectanda. 146. a.
Palpebræ in Variolis læsæ. 622. a.
Palpitatio Cordis symptoma Pestis. 635. b. Palpitationis essentia in quibus consistat. 636. a. quandò cor dicendum palpitare. *ibid.* Causa inæqualitatis Pulsûs causa Palpitationis. *ib.* Palpitatio cordis unde oriatur. *ib.* Palpitatio cordis unde. 202. b & 63. b. est Symptoma pestis. 635. b.

 qui-

quinam dignoscatur. 274. a. ejus vehementia, & affectus. *ib.* Gradus, causa, diversitas, requisitum in causâ. *ib.* ejus curatio. 275. a. extra paroxysmum quî curetur. *ib.*

Pancreatis descriptio. 883. a. ejus ductuum obstructio quomodò curetur. 228. b. Pancreas *glandularum Mesenterii* maxima. 883. a. Pancreatis *Succum* esse acidum. 177. a. Pancreatici *Succi* Aciditas à quibus augeatur. 597. b. Pancreaticus *ductus* unde oriatur. 23. a.

Papillæ unde excorientur, & exulcerentur. 579. b. quî curentur. *ibid.* b. Papillarum fissuræ quî curandæ. 580. a. Papillarum defectus. 583. b.

Paracentesis quid. 746. a. Paracentesi perperam contradicunt Medici. 846. b.

Paralysis quid. 436. a. Abolitus Tactus Paralyseos consectarium. 436. a. quid propriè, quid impropriè in Paralysi labefactetur. *ib.* quomodò ab Apoplexiâ differat. *ib.* b. Cur Tactus, & Caloris sensus simul afficiantur. *ib.* eam animæ vitio non fieri. 437. a. sed Musculorum, & animalium spirituum. *ib.* ejus causæ remotiores. *ib.* ejus differentia. *ib.* b. curatu difficilis. 438. b. Apoplexiæ comes. *ibid.* Curandi varia ratio. *ib.* Summum consilium à Fonticulis, & setaceis expectandum. 439. b. particularis Paralyseos curatio. 441. a. Paralysis à Narcosi quî curanda. *ibid.* b. Paralysis, & Convulsio Affectus contrarii. *ibid.* a.

Parenchyma quandò minùs spongiosum existit. 213. a. Parenchyma cavæ, & Portæ radicibus circumfusum. 884. b.

Paroxysmorum differentiæ causa. 250. b. Paroxysmus Arthriticus quî curetur. 783. a. Paroxysmi, & Symptomata in affectione Hypochondriacâ quomodò sedanda. 774. b.

Pars malè constituta quid indicet. 89. a. Pars primaria in Bile, in Succo Pancreatico, & Salivâ. 175. a. Partium consistentium quænam, & quomodò moveantur. 64. b. Partium fluidarum motus, & quies. 65. a. Partis liquidioris secessus à crassiore. 174. b. Illa pergit ad cor, hæc ad intestina crassiora. *ibid.* Partes consistentes quando amittunt consistentiam læditur functio. 85. b. quandò fiant fluidæ. *ibid.* Partes generationi dicatæ. 480. b. Partes similares, & dissimilares. 875. a. Partes contentæ, & continentes quomodò noxam suam aliis communicent. 667. a. Partium soluta connexio quid indicet. 83. b. Partes consistentes si deficiant, quænam, & quomodò reparentur. 94. a. Partium consistentium locus quis. 63. b. earum Morbus in connexione. 64. a. Partium contentarum fluiditas, & continentium consistentia. 65. a. Partium consistentium color quid indicet. 81. a. earum Morbi in sono. *ibid.* b. Odoratûs Morbi varii. *ibid.* In numero quomodò peccent. 82. a. Partium Motio quot modis fiat. 880. b. quid partium excessus, & defectus in numero indicent. 82. b. In magnitudine quomodò peccent. *ibid.* Magnitudo earum quid indicet. *ibid.* Magnitudo diminuta quotuplex. *ibid.* Pars amputata, & erosa, quid. 83. a. Figurâ quomodò peccent Partes consistentes. *ibid.*

Partus deficiens propter pubis, & coccigis ossa minùs mobilia quî curetur. 552. a. Partus Semestris. 530. b. Partus læsus. 539. b. Partus naturalis. *ibid.* ejus tempus. *ibid.* Tempus partus humani differt à tempore partus brutorum. 540. a. Partus seriùs venturus naturali tempore concitari nequit. 545. a. Partus robusti fœtûs non impediendus, sed promovendus. 546. a. ejus signa. *ibid.* Partus tardiùs eventurus, quî accelerandus. 148. b. iisdem Medicamentis, & Matri, & Fœtui succurrendum. *ibid.* Infirmitas tum Matris tum Foetus quî superetur. 549. a. Partus Cæsareus. 552. b. Partium Vitiosorum variæ curationes. 550. & seq.

Partus ante septimi mensis finem quidem vivus, nunquam vitalis. 542. b. Modus Partûs naturalis. *ibid.* b. præternaturalis. *ibid.* b. Partus citiùs, vel seriùs excluditur. 542. b. læsi Partûs species. 543. b. Partûs anticipantis causæ. *ibid.* Deficientis causæ. *ibid.* b. ejus curatio. 449. b. Parientibus duo Notabilia accidunt. 558. a.

Parturientium oppressæ à Plethorâ vires quomodò curentur. 551. a.

Penis descriptio. 887. a. ejus erectio ad seminis ejectionem necessaria. 479. a. non sufficiens erectio quî curetur. *ibid.* b. non satis diu permanens quî curetur. *ibid.*

Pericardii descriptio. 890. a.

Peritonei descriptio. 881. a. ejus Membrana duplex. *ibid.*

Peripneumoniæ causa sanguinis motus particularis impeditus. 208. a. Peripneumonia sudorifero curata. 282. b.

Persicorum flores, & syrupus. 103. a.

Pessaria, & nascalia quibus applicentur, & ex quibus parentur. 120. a.

Pestis unde producatur. 636. b. Symptoma Pestis Syncope. *ibid.* In eâ cor imprimis afficitur. *ibid.* In levi deliquio Ventriculus afficitur. *ibid.* in gravi cor. 637. a. Pestis natura obscura. 624. a. ejus causa indaganda. *ibid.* Pestis signa interna, & externa. 624. a. Indicationes in Peste unde petendæ. 654. b. Indicationibus in Peste plurimis quænam remediorum Materia seligenda. 655. a. Pestis curatio admodùm paucis potest institui. 657. a. quare veteres Medici Pestem ad qualitates occultas retulerint. 655. b. Pestis signa interna, & externa. 624. b. ejus signa Pathognomonica nondum proposita. *ibid.* Eadem signa non semper, nec in omnibus apparent. *ibid.* signa Pestis universalia. *ibid.* signa de Pestis gradibus. *ibid.* Sudor nullus in Peste quale signum. 643. a. frigidus in Peste periculosus. *ib.* quænam functiones in Peste afficiantur. 626. a. & 650. b. notandum quâ ratione Sanguis, & Pulsus sint affecti. *ibid.* Pulsus in Peste variè mutatur. 629. a. quænam ejus varietas in Peste obtineat. 634. a. & seq. Sanguinis coagulatio in Peste à Succo Acido ex Glandulis procedente. *ibid.* b. eâ impeditur à Sale Volatili Acriore. *ib.* Acidum in Peste desideratur, & impugnatur. 652. b. Acidum Sanguinis in Peste corruptum. 654. a. Urinæ in eâ diversitas, & mutationes. 639. b. Venenum Pestilens consistere in Sale Volatili Acri. *ibid.* Expellendum per sudorifera. 654. b. & Vomitoria. *ib.* corrigendum figentibus, & Acrimoniam demulcentibus. 655. b. Ab eo oriri omnia Pestis Symptomata. 627. a. & 640. b. quænam famem obliterent. *ibid.* Sitis in Peste augetur. 627. b. Nausea est Pestis Symptoma molestum. *ibid.* Functio Cordis, & Sanguinis in eo mutatio præsertim in Corde afficitur. 626. a. Anxietates esse Pestis Symptoma. 628. a. & Palpitationem Cordis. 635. b. Venenum Pestilens Arsenicale vocatum. 628. a. Acidum Acre tormina: Acre salsum & Volatile Anxietates parit. *ibid.* Aphthæ Pestis Symptoma, & quid. *ib.* Exhalatio foetens in Peste. 644. a. à quibus prodeat. *ibid.* fœtor præternaturalis unde. *ibid.* Maculæ in Peste quomodò curandæ. 662. a. quænam periculosiores. 649. b. Metus, & Anxietas in Peste. 648. a. Sensus externi in Peste debilitati. 644. b. Spiritus Animales pauciores, & impuriores. *ib.* b. Alvi fluxus in Peste Mortis nuncius, & Aphtharum proventus salutaris. 628. b. Leipothymia Pestis Symptoma. *ib.* a. Incipiente animi deliquio quid observetur. *ibid.* hujus causa, & progressus. *ib.* quænam pulsûs varietas in Peste obtineat. 634. a. unde in Peste mors inopina. *ib.* b. In Pestis præcautione utile est Acetum Vini vulgare. 652. a. aliæ præcautiones. *ibid.* Pestis Symptomata esse à Sale Volatili. 640. b. Pestis signa Bubones. 650. a. Pestis curatio. 653. b.

Philosophandum est Experimentis, ut usus sequatur in Praxi. 567. b. Philosophantium vitium. 497. a.

Phlegmagoga quæ, & quotuplicia. 97. a.

Phlegmagoga quænam in Luis Venereæ Curâ commodissimè exhibeantur. 680. a.

Phthiseos causa. 123. a. 312. a. quomodò generetur. 689. a. quomodò ex gravedine oriatur. 844. a. quid ejus nomine vulgo significetur. *ib.* ejus signum inseparabile Pus. *ib.* ejus materia varia. *ib.* Causa efficiens. *ibid.* Pus etiam aliundè, quàm à Pulmone accedit. *ib.* à vociferatione vehementi Phthisis producitur. 689. b. eam non semper à Sanguinis sputo oriri. 690. a. frequenter Peripneumoniæ supervenire non ritè curatæ. 690. a. in ulcere Pulmonum curando festinandum. *ib.* b. causæ ulcus producentes. *ib.* in quo constitutio naturalis ad Phthisin consistat. *ib.* Phthisis est malum hæreditarium. 691. a. Pulmonis constitutio

peculiaris in Phthisi. 691. a. maximè in partibus fluidis quærenda. *ib.* Non tantùm Pulmonum Substantiæ, sed sanguini purulentam materiam communicari. *ib.* b. in vomicis causa Phthiseos hæreditariæ. 692. a. ejus Curatio. 698. Pilularum de Cynoglossâ in Phthisi curandâ vires, ut & de Styrace. 699. a. Simplicia humores Salsos emendantia. *ib.* Phthisis oritur à pure in Pulmones transsumpto. 693. a. ejus prognostica. 694. b. Sputi purulenti retenti in Phthisi causa mortis instantis. 697. b. ulcera ante mortem parùm puris producunt in Phthisicis. *ibid.* Phthisicorum tabes. 221. a. Appetitus in Phthisicis prostratus quibus excitetur. 702. a. Phthisis à Sanguinis sputo oritur 602. b. à Contagio. 693. a. eam esse malum plerumque lethale. 694. a. Phthiseos lethalis tria genera. 696. a. Phthiseos incurabilis Palliatio. 701. b. Phthiseos consummatæ, & incurabilis signa. 693. b. incipientis signa. 694. a. prognosticon in Phthisi de Bono, & Malo Eventu. 695. b.

Pilulæ Francofurtenses. 96. b. Pilulæ pituitam vitream corrigentes, & educentes. 188. a. Pilularum de Cynoglossâ, & Styrace vires. 123. b. Pilulæ ad corrigendam pituitam glutinosam. 271. a. Pilulæ ad Pituitam viscidam corrigendam. 402. a. Ingratiora Pilularum forma exhibenda. 125. b.

Pinguedinis descriptio, materia, formatio, diversitas, utilitates. 879. a. & b.

Pinguia quomodò corrigenda. 168. a. Pinguia, & Oleosa per Cutem, Pinguedinem, Membranas, & Musculos penetrant. 488. a.

Pituita unde oriatur. 97. a. quomodò generetur. *ibid.* ejus locus. *ibid.* quæ mala producat. *ibid.* esse minuendam. *ibid.* quomodò, & quibus viis id fiat. *ibid.* quænam ei conducant. 753. b. Pituitam incidentia. 173. b. Pituita intestinalis quandò in lacteas venas propellatur. 194. b. quandò in iisdem pituita, & chylus viscidior coaguletur. *ibid.* Pituita, & Bilis se invicem vitiant. 465. a. Pituitæ, & Salivæ morbi. 74. a. eorum indicationes curatoriæ. *ibid.* Pituitam minùs glutinosam spontè expectorari. 123. a. Glutinosa incidenda. *ibid.* quænam id præstent. *ibid.* ei solvendæ aptum Linimentum. 188. b. ejus redundantia quibus minuatur. 747. b. Pituitam, & Serum evacuantia Medicamenta. 750. a. Pituita, & Serum cur in Sanguine redundent. 754. b. Pituitæ aciditas aucta quibus corrigatur. 773. a. Pituitæ, & Bilis Effervescentia causa Flatuum, Vaporum, & halituum. 763. a. Pituita glutinosa obstructionem parit. 803. a. Pituitam viscosiorem quænam corrigant. 806. b. Pilulæ ad eam corrigendam. 402. b. quænam eam incidant. 809. a. incisam quænam evacuent. *ibid.* Pituitæ glutinosæ incidentia quænam. 804. a. Pituitam incidentia Medicamenta. 803. b. Pituita nullibi copiosior, quàm in tenui Intestino. 827. a. ejus color præternaturalis. 74. a. secundùm naturam est inodorata. *ibid.* b. Pituitam glutinosam solvunt acida Aromatica, & Salia Volatilia. 854. b. Pilulæ ad eam corrigendam. 271. a. Pituitam vitream corrigentes, & educentes Pilulæ. 188. a. Pituita in Pulmonibus quî curetur. 409. b. à vi Narcoticâ vitiatur. 465. b. Pituitam glutinosam quænam corrigant. 563. a. viscidam quænam generent. 401. b. Pilulæ eam corrigentes. 402. a. Pituita à cerebro delabens Acida, vel Salsa, aliquando ad Nauseam dulcis. 407. b. Pituita ad Pulmones delata, & rursus ad Os propulsa. *ibid.* à cerebro descendens Acida, vel Salsa quomodò corrigatur. 409. b. in Ductu Bilario nondum natorum non potest concrescere, & coagulari. 590. a. concretio ejus quomodò fiat. *ibid.* b. *Glutinosa* unde. 596. b. Pituitosus humor in senibus, & Cacochymicis unde. 435. b. Pituitosus Sanguis unde. *ib.* Pituitæ generationem impedientia. *ib.* Pituitam incisam educentia. 597. a. Pituita commodiùs per alvum, quàm per sudores expellitur. 680. a. Pituitam Purgantia Chymica. 750. b. Pituita, & serum in sanguine redundantia quâ viâ educi possint per Alvum. 740. b. Pituitæ constitutiones præter-naturales. 762. a. naturalis quibus constet. *ib.* b. Pituitam coagulatam solutam ad motum quænam promoveant. 746. a. eam solventia Medicamenta. 746. b. naturalem quænam educant, quænam incidant. 786. a. Pituitæ visciditas aucta quibus temperetur. 773. a. Pituita quibus purgetur. 774. a. Pituita quibus per vomitum purgetur. 774. a. quibus Bilis. *ib.* solido fluidior blandè incrassanda. 850. b. Pituitæ, bilis, & succi pancreatici quænam partes ad cor, quænam ad intestinum crassum pergant. 177. a. ex pituitâ viscidâ multi morbi. 178. a. ejus parcior, & nimia copia quid indicet. 75. a. Pituita segniùs educitur. 88. b. Abundans eductione per alvum minuenda. *ibid.* Pituita glutinosa ante evacuationem præparanda. 106. b. quî fluiditatem amittat. 130. a. quænam id corrigant. *ibid.* Pituitæ fluidioris causæ. 140. a. ea quî curetur. *ibid.* b. Aquea alimenta quomodò reddant fluidiorem. *ibid.* hujus remedia secundùm illas res. *ibid.* quale vitriolum adhibendum in pituitâ fluidiore. 142. a. Pituitam viscidam corrigunt acida, & aromatica. 160. b. eandem quænam evacuent. *ibid.* glutinosam posse cum urinâ excerni. 109. b. idque faciliùs si viæ dentur ex tenui intestino ad renes. *ibid.* Pituita ductum bilarium obstruens unde. 175. b. à quibus coaguletur. 281. b. quænam pituitam solvant. *ibid.* Pituita obstruens qui removenda. 333. a. Pituitam viscidam incidi ab salibus oleosis. 189. a. Pituita an mœrore concrescat. 314. b. Pituita intestinorum vitiata quî curetur. 409. a. Pituitæ species. 453. b. Pituita tenuior tam per alvum, & Vomitum, quàm per Urinas, & Sudores evacuatur. 493. a. ut & viscosior, & succus acidus. *ibid.* Pituita unde in corpore cumuletur. 181. a. ejus secretio. *ibid.*

Placenta quomodò Utero, quomodò Fœtui adhæreat per vasa Umbilicalia. 523. a.

Plantæ acriores, & Aromaticæ Sale volatili abundant. 463. b. Plantæ aceto condiendæ. 92. a. Plantæ quænam aromaticæ, & amaricantes. 91. a. Planta recens trita quî exhibeatur. 126. a. Plantarum partes Aromaticæ. 675. b. esse & apud nos plantas, quæ luem veneream curent. 676. a. eæ non sunt negligendæ. *ib.*

Plethoræ duplex consideratio, & indicatio. 69. b. Plethora quandò morbus, & quandò causa antecedens. 62. b. Plethora, & habitus Athleticus. 176. a. Plethoræ curatio. 209. b. Plethoræ, & habitus Athletici curatio. 169. a. Plethora ad vasa unde, & quid producat. 484. b.

Pleuritis sudoriferis curata. 282. b.

Polychrestis uti licet ubi constant vires vitales. 658. a.

Polypodii vires, dosis. 99. a.

Potus generosus minùs, quam aquosus lactis proventui producit. 565. a. Potus partes spirituosiores motum sanguinis potentiorem excitant 565. a. Potus utilis in Phthisicis quisnam. 702. a. Potus copiosus, & Anxietates Præcordiorum sudoris spontanei causæ. 799. a. Pori in palato infiniti referendi ad Ductus salivares. 749. b.

Præcautiones variæ contra Pestem. 652. a. & seq.

Præceptum Medicis junioribus observandum. 169. b.

Præcipitatorum differentia respectu fixitatis, & effectûs. 752. a.

Præparatione in ventriculo quænam indigeant. 601. b. Præparatio hæc ubinam fieri queat. 601. b.

Præservantia contra futurum malum Epilepticum. 612. a.

Praxeos Medicæ divisio. 157. a.

Probabilitas in Medicinâ. 743. b.

Propensio in somnum à Bile. 835. a.

Prudentiâ, & Generositate opus esse in usu Medicamentorum. 518. b.

Ptyalismum excitat Mercurius sublimatus, & præcipitatus. 113. a.

Pudendi Muliebris descriptio. 888. a.

Pulmones explicantur. 30. b. Ut & eorum cavernulæ. *ibid.* & coarctantur pulmones. *ibid.* eorumque Cavernulæ. *ibid.* Causæ aëris egressûs è Pulmonibus. *ibid.* Pulmones solos accipere sanguinem. 33. a. & eundem remittere. *ibid.* temperare, & condensare per aërem in ipsis existentem. 208. a. & tracheam arteriam habere. *ibid.* eorum, & Respirationis primarius usus est in condensatione Sanguinis. 34. a. Pulmonum in respiratione constitutio. 31. a. ut & in aëris inflatione. *ib.* eorum omnis motus ab externâ causâ. *ib.* quænam pulmones ingrediantur. 31. b. Pulmones à Sanguine non expandi.

pandi. *ibid.* Nec ab aëre ipsos subeunte. *ib.* Nec à spiritibus animalibus. *ibid.* Pulmones expandi non à re ingrediente, sed ambiente. *ibid.* & quidem à costis, & diaphragmate. *ibid.* quod probatur binis experimentis. *ibid.* Pulmones moveri ad reciprocum thoracis, & diaphragmatis motum. 32. b. Pulmonum expansionem sequi aëris inspirationem. *ibid.* eorundem coarctationem sequi aëris exspirationem. *ibid.* Pulmonum vera motûs causa. *ibid.* Pulmonum motus, & expansio. *ib.* eorundem subsidentiæ causa. *ibid.* Pulmones contigui thoraci, & diaphragmati. *ib.* Pulmonum nutritio. 220. a. Nutritio hæc quandò lædatur, & quot modis. 220. b. Nutritionis Pulmonum læsæ signa. 221. b. Diminutæ nutritionis curatio. *ibid.* & 222. a & b. Pulmonum vasa à quibus erodantur, & rumpantur. 208. b. à quibus vulnerentur. 209. a. Grandium Pulmonis vasorum vulnera lethalia. 210. b. Pulmones ulcere laborantes graveolentes ructus exhalant. 407. b. ex Pulmonibus quandò sanguis expectorandus, & quâ cautelâ. 122. a. Pulmonum Ulcus quandò producatur. 692. b. Pulmonum in glandulis dispositio ad Phthisin hæreditariam. *ibid.*

Pulsus quid. 17. a. Constat duplici motu. *ib.* quinque circa Pulsum observanda. *ibid.* Pulsus quî fiat. 223. a. per eum quid Medici intelligant. *ibid.* quibus in locis pulsus exploretur. *ibid.* b. Primariæ pulsûs differentiæ. *ibid.* & 224. a & b. Pulsûs præter-naturam frequentioris causæ. 225. a. Pulsum paulatim recipere magnitudinem, & robur. 268. b. Pulsus parvus, & languidus unde. 261. a. ejus defectio in magnitudine, & robore. 265. a & b. Pulsus minor, & languidior. *ib.* & 266. a & b. Pulsificam facultatem nullam esse. 44. a. Pulsificæ facultatis nulla esse instrumenta. *ibid.* Pulsûs præter naturam frequentioris causæ inquirendæ. 43. a. Pulsus frequentior triplex. 42. a. Pulsus in peste variè mutatur. 629. a. Inæqualis multiplici respectu. *ibid.* robustus, vel debilis quandò fiat. 631. a. Pulsus unde deficit in Peste infectis. 638. b. frequentior, & robustior sudoris comes. 283. b. Pulsus, & Respiratio in Syncope abolentur, non item in Apoplexiâ. 637. b. quandoque salvâ vitâ aboletur. 637. b. Pulsus frequentioris, & rarioris eadem causa. 631. b. varias pulsuum læsiones concurrere. *ibid.* Pulsus in principio febrium intermittentium. 632. a. Pulsus varietas quænam in Peste obtineat. 634. a. & seq. Pulsus varius. 767. b. Pulsus minores, & debiliores nihil boni portendunt. 801. a. Pulsûs intermittentis causa. *ib.* Pulsui vario nulla debetur curatio peculiaris. 814. b.

Pulveres formâ siccâ ferè sunt. 126. a.

Purgantia parvâ dosi exhibenda. 169. b. quandò assumenda. 854. b. Purgantia blanda minori quantitate usurpata nunquam nocent. 536. a. Purgantia in Lue Venereâ quandò usurpanda, & quâ quantitate. 679. a. Sudorifera quandò, & quoties usurpanda. *ibid.* b. Purgantia imbecilliora. 750. a. potentiora. *ib.* potentissima. *ib.* Purgantia non esse venena. 46. b. Purgantia per Effervescentiam operantur. 763. a. Purgantium ratio. 785. a. Purgantium divisio. 878. b. Purgatio. 748. a.

Pus quomodò generetur. 282. a. Pus per vomitorium ejectum. 190. b. hoc ex pancreate prodiisse. 191. a. Pus, & Sanies gradu differunt. 507. b. Pus quâ ratione educendum. 286. a. quâ ratione pus corrigatur à Sulphuris balsamo. 286. b. Puris sapor. 407. b. Puris generationem promoventia pus non producunt. 577. b. Puris fœtulenti in Phthisi causa. 696. a. ejus Vomitûs curatio. 173. b. Pus quâ ratione diversum. 134. a. Pus minùs, vel valdè glutinosum unde. *ibid.* Pus renum aut pulmonum minùs glutinosum pure vesicæ. *ib.* Ulceratæ vesicæ pus magis glutinosum, magisque urinæ admistum, quàm pus renum. *ib.* Pus, & sanies gradu differunt. 707. b. Pus quomodò educatur, ejusque nova productio impedienda. 117. a. Pus Pulmoni communicatum. 700. a. Pus, & saniem spontè prodire. 122. b. Puri viscoso quænam medicamenta applicanda. 123. a. in Pure Urinam fluiditatem variare pro ratione glutinositatis. 134. b. ob acre acidum in pure urina difficilè, & cum dolore redditur. *ib.* Puris excretio quî curetur. 193. a. ei maximè conducere medicamenta Antimonialia. *ibid.* Puris generationem sistere Balsamum Sulphuris compositum, ut & omnia Antimonialia medicamenta. *ib.*

Pusillanimitatis vitium. 476. a.

Pustularum in Lue Venereâ curatio particularis. 685. b.

Putrefactio quid. 11. b.

Pyrethri radicis vires, & usus. 115. b.

Q.

Qualitates sensiles quid sint. 60. a. Qualitates sensiles *propriæ*. 414. b. *Communes. ib.* visibiles quæ. 60. a. Qualitates Propriæ quotnam. 393. b & 395. b. quibus qualitatibus accidat mutatio. 396. a. à Qualitatibus sensilibus non produci mutationes. 128. a. Qualitates reales, & intentionales. 128. b. Qualitatum sensilium propriarum species sex. 94. a. Qualitatum sensilium communium species decem. *ibid.*

Quartanæ febris felix curatio. 870. a.

Quies Corporis, & alia quî sudorem impediant. 642. a. Quies torpida quid efficiat. 807. a.

R.

Radices sudoriferæ quænam. 107. b. quasdam earum acidum, atque austerum humorem temperare. *ibid.*

Raparum coctarum succus. 606. a.

Raphani vires, & usus. 120. a. Raphani Succi, & seminis vires, & dosis. 103. a.

Rarefactio quid, & quî fiat. 129. a. Constitutio in rebus rarefacturis requisita, ut & in rarefaciendis. *ibid.* Rarefacientium figura. *ibid.* Partes rarefaciendi non esse tetraëdras. *ibid.* Rarefactioni Sanguinis quatuor inserviunt. 630. a.

Ratio sequenda si experientiæ consentiat. 519. b.

Ratiocinatio quid, & quot partes habeat. 415. a. Ratiocinatione quid peragatur. 414. a. quando lædatur. 415. b. Ratiocinationis depravatæ causæ. 416. a. quî curetur. *ib.* b.

Raucedinis gravissimæ curatio per Spiritum Salis Armoniaci. 870. b.

Recidivas cur patiantur homines. 841. a.

Regula in praxi observanda. 169. a. Regula Practicis observanda. 193. a. Regula in praxi facienda utilis. 215. b.

Remedium in quâvis indicatione, non verò remedii materiam, & formam indicari. 93. a. Remedia esse materialia, & Spiritualia. *ibdi.* Spiritualia quænam. *ibid.* Materialia quænam. *ib.* ea esse usitatiora. *ib.* unde petantur. *ibid.* illorum genera esse triplicia. 94. b. Remedia quid. 55. a. circa ea duo præstanda. *ibid.* ut inveniantur quatuor attendenda. *ibid.* unde petantur indicationes. *ibid.* Earum fontes explicandi. 55. b. quænam indicationem promant. *ib.* Remedia omnibus communia. 834. b. Remedia Diætetica Bili Acriori temperandæ utilia. 806. a. Remedia nulla Salibus Volatilibus esse conferenda. 121. b. Remediorum tria genera. 128. a. Remedium in Ustione quâvis. 452. b. Remediorum quorundam Apoplecticorum examen. 334. a. Remediorum in Hydrope curando materia, & forma. 744. a.

Reminiscentia. 397. b.

Renum descriptio. 885. a. Renum functio. 38. b. Renum glandulosæ carunculæ. 323. b. Renum mala constitutio. 721. a. Ægros brevi jugulat. *ibid.* Renalis Succus unde. 24. a.

Rerum mutatio. 11. a. Rerum manibus apprehensio quî lædatur. 83. b. Rerum primordia, & quænam. 396. b.

Res naturales quibus se manifestent, & operentur. 849. a. Res non-naturales quî in se invicem agant. 797. a. Res secundùm, vel præter naturam sunt, vel in corpore, vel Animâ. 59. a. quæ in corpore sunt, sunt duplicia. *ibid.* Res sensiles duplici modo considerari. 397. a.

Respirationis usus. 32. b. ejus alimentorum necessitas. 157. b. Respiratio difficilis, & Tussis in Variolis quî curentur. 622. b. Respiratio vitæ necessaria. 30. a. ejus materia. *ibid.* partes. *ibid.* inservit sanguini emendando. 33. a. Respiratio diversa est pro Aëris diversitate. 820. b. Experimentum circa Respirationem in cane factum. 34. a. quo Authoris opinio non parum confirmatur, & alia à su infirmatur. *ib.* Respirationem quænam facili-

facilitent, quænam impediant. 701. a. læditur per gibbos. 83. a. vide *Pulmones*.
Rhabarbari infusio. 162. a. Rhabarbari tosti vires. 182. a. Rhabarbari usus, vires, & dosis. 96. b. Rhabarbarum evacuandæ Bili conducit. 862. b.
Rosarum tinctura, & ejus vires. 230. a. Rosarum rubrarum conservæ abusus in ulcere Pulmonum. 270. b. Rosarum, & Violarum Succi usus. 96. a.
Rubor non-naturalis, & præternaturalis. 147. a. Non-naturalis causæ. *ib.* Præternaturalis quis, & quotuplex. *ibid.* Totius cutis rubor in Febribus malignis. *ibid.* Cutis partis rubor in Erysipelate sine tumore. *ibid.* Hos rubores à diversis pendere causis. 147. b. Rubor in Febrium ardore Bili tribuendus. *ibid.*
Ructus, ructatio, & vomitus quid. 172. a. Ructus à flatibus viscosis, & Acribus. 600. a. Ructuum causæ. 172. a. Ructuum Curatio. 602. a.

S.

SAgapeni, & Opopanacis vires, & dosis. 97. b.
Sal vinculum mistorum. 11. b. Sal habet vim condensandi. 34. a. eundem per Aërem esse dispersum. *ibid.* & in Nitro concretum. *ibid.* ac sanguinem condensare, qui primarius est pulmonum, respirationisque usus. *ibid.* Sal, & Chrystalli Lunæ Vomitivi. 106. b. Sal vitrioli, & Gilla Paracelsi quid. 103. b.
Sal *lixivum* Volatile. 850. a. Sal lixivum Volatile facilè sublimatur. *ibid.* ab Acidis, & Dulcibus effervescit. 763. a. Salia lixiva corpus consistens rodere. 148. b. Eorum vim frangi Spiritu Acido. *ibid.* Salem lixivum acrem, & volatilem in peste peccare docent ejus Symptomata. 652. a. Salsum lixivum nigredinem inducit. 649. b. Sal lixiviosum retorridum quid. 14. b. hujus ope chylum secerni à fœcibus. *ib.* Sal lixiviosum quid. 40. a. quomodò paretur. 51. a. conducit si Spiritus Acidus solus peccet. 783. b. quibus temperetur. 773. a. Sal lixivus in Bile in corpore humano non fit acrior ab igne. 592. b. ejus Acrimonia quî obtundatur. 592. a.
Salia Volatilia sudorifera ex quibus educantur. 107. b. Salium volatilium vis. 131. a. Sal volatile assurgit, fixum in fundo manet. 105. b. Sal Bilis Volatilis iners. 175. b. ejusdem defectus. *ibid.* Salis Volatilis *oleosi* vires. 121. a. Salia volatilia menses movere. 162. b. Salia volatilia in suffocatione utilia. 864. b. Remedia nulla eis conferenda. 121. b. Alvum reddunt laxiorem. 863. a. Fluidiores reddunt Spiritus Animales. 80. b. cur ea Auctor toties commendet. 290. b. eorum usus. 293. a. laus. 855. a. esse errhina. 126. b. eorum vires. 272. a. 273. b. & 863. b. quomodò exhibenda. 125. b. Salium volatilium oleosorum vires. 203. a. eorum usus cum æger nec os aperire, nec quid deglutire potest. 204. a. eorum vis circa Bilem. 535. b. Salia volatilia frangunt Aciditatem, & corrigunt Austeritatem. 509. a. etiam in Lue Venereâ conducunt. 676. b. ea figunt plures Animalium, & vegetabilium partes. 656. b. quænam inter Salia Volatilia numeranda. 713. b. Salem Volatilem figunt mineralia. 655. b. quæ etiam Salis Volatilis Acrimoniam temperant. 656. a. Salia Volatilia ex quibus componantur. 468. b. eorum Acrimonia ab igne. *ibid.* Optimè curant Scorbutum. 869. a. æstum febrilem non fovent. 854. b. Menses movent. 162. b. & humores eorum optimè corrigunt. 121. b. Pituitam Glutinosam solvunt. 854. b. Sanguini à terrore coagulato conducunt. 499. a. inquietos reddunt Spiritus. 468. b. Salibus Volatilibus contrarios esse Spiritus Acidos. 608. a. Salia Volatilia famem obliterant. 627. a. eorum Acrimonia. *ibid.* Sal Volatile Acidum infringit. *ibid.* Salis Volatilis lenitas, & Acrimonia unde pendeat. 463. b. eo abundant Plantæ Acriores, & Aromaticæ, & quibus id constet. *ib.* Salia Volatilia oleosa, vel Oleo destillata ex cornibus, ossibus, &c. Animalium. 656. b. iis Bilis figitur. *ibid.* Salis Volatilis virtutes. 644. a. Sal Tartari fixum quî fiat Volatile. 850. a. Salium Volatilium laus. 855. a. Salia fixa unde petenda. 803. b. unde Volatilia. *ibid.* Sal Volatile à Zonâ torridâ Aëri maximè communicatur. 822. a.
Salivæ primariam Fermenti vim inesse. 12. a. ex quibus constet. 12. b. Saliva, & succus pancreatis, &c. num conveniant? 23. b. Salivæ usus. 24. a. Saliva, & pituita quid indicent, & quibus reparentur. 91. b. Saliva creat amaritudinem in Bile. 407. a. Saliva ex quibus componatur. 23. b. quantum ad Salivam accedat succus Pancreaticus. 24. a. Acida unde fiat. 40. a. unde aquosior. 181. a. quomodò moveatur. 65. a. Salivæ, & pituitæ color naturalis, & præternaturalis. 74. a. qui quid indicet. *ibid.* Sonus in Salivâ, & Pituitâ per se nullus. *ibid.* b. Saliva, & Pituita secundùm naturam inodoræ. *ibid.* earum odor præter naturam quid indicet. *ibid.* earum Sapor. 75. a. Calor, & frigus Salivæ, & Pituitæ naturalis, & præternaturalis. *ibid.* Copia præter naturam quæ. *ibid.* quid indicet Salivæ copia. *ibid.* Saliva an fluiditatem amittere queat, & si fieret, quomodò id corrigatur. 130. b. Mixtura ad curandam Salivæ aciditatem. 408. b. Salivæ aucta glutinositas quid faciat, & quibus curetur. 133. a. ejus inertia unde. 69. a. Salivæ solito fluidioris curatio petenda ex dictis de pituitâ. 144. b. Saliva, & Succus Pancreaticus quantùm differant. 14. b. Saliva quandò dici possit loco peccare. 63. b. Saliva, succusque pancreaticus spiritu volatili abundans quî emendetur. 177. b. Saliva unde. 316. a. ejus generatio quot modis lædatur. *ibid.* qualitatibus sensilibus peccantem salivam testatur sapor ejus. 317. a. Parcior Salivæ proventus quî curetur. *ibid.* b. Copiosior Salivæ proventus quî curetur. *ibid.* & 318. a & b. Fluxus Salivæ in os quot modis lædatur. 319. a. ejus deglutitio quot modis lædatur. *ibid.* b. Læsionum ejus causæ. *ibid.* Ductus salivares dissecti incurabiles. *ibid.* Obstructi, & compressi quî curentur. *ib.* Salivales ductus unde oriantur. 23. a. Salivæ constitutio naturalis ad sapores eliciendos. 406. b. unde vitietur. *ib.* Saliva vitiata. 406. b. Acida, & Salsa unde. 407. a. Salivæ amaritudo à Bile. *ibid.* a. aciditas à Succo Pancreatico. *ibid.* Saliva acida quomodò curetur. 408. a. Mistura ad eam curandam. *ib.* Salivæ salsæ curatio. *ib.* Saliva in quibus partibus præparetur, & per quas secernatur. 683. a. unde generetur. 882. b. Salivatio quotuplex. 683. a. in Salivatione cautè procedendum. *ibid.* b. Saliva primaria alterationis Alimentorum Causa. 750. a. Aciditas deficiens in Salivâ restituitur, si minori quantitate assumantur Alimenta. *ib.* Saliva, Bilis, & Succus Pancreaticus quartum humorem constituunt. 712. b. Saliva, & Succus Pancreaticus primariæ Pituitæ causæ. 761. b. Saliva in os perpetuo effluit, & deglutitur spontè. 712. b. Salivæ materia. 770. a. Saliva qualitate peccans. *ib.* b. Saliva, & Succus Pancreaticus sunt aliquandò acidiores præter naturam. 713. a.
Salivatio quid. 758. a. & quotuplex. 111. a. ejus definitio, & utilitas. *ibid.* Humores etiam per salivationem, ac sputationem evacuari. *ib.* quinam humores salivatione evacuentur. *ibid.* præter salivationes spontaneas symptomaticas esse etiam criticas. 111. b. Salivatio artificialis aliquandò instituenda. *ib.* Salivationem ab Hydrargyro non tantùm in Lue Venereâ, sed etiam in scabie, aliisque morbis esse instituendam. 112. a. Salivatio quî fiat. 113. b. eam paulatim esse excitandam. *ib.* Salivationis instantis signa. *ib.* quandò ab ejus usurpatione desistendum. 112. b. ante salivationem humores ex ventriculo, & intestinis purgandi. 114. a. in salivationis diminutione alvus subducendus. *ib.* b. ea durante quænam Medicamenta assumenda. 115. a. Salivantia esse omnia, quæ pituitam è cerebro ad os deducunt. 115. b. Salivatio quibus humoribus conducat. 758. a. spontanea, & Artificialis. *ib.* frigus externum nocet salivantibus. *ibid.* b. iis obveniunt oris ulcera. *ib.* Salivationis Laus in Lue Venereâ. 682. b. Salivatio felicius excitatur Mercurio præcipitato. 674. b. Salivationis artificialis duo modi. 683. b. Salivationis futuræ signa. 684. a. quænam mala Salivationem per Hydrargyrum factam comitentur. 114. b. & quomodò curentur Gargarismis. *ib.* hi Gargarismi ex quibus parentur. *ib.* Salivationem quare Mercurius promoveat. 674. a. quomodò Nauseam, Vomitum, & Alvi

fluxum exitet. *ibid.* Salivationem excitant Mercurialia. 787. b. Cicatrices à Salivatione ortæ exſcindendæ, vel diſcindendæ. 114. b.

Salſam muriaticam acrimoniam quænam temperent. 123. b.

Salſum, & Acidum ſanguinem corrumpunt ſine fœtore. 502. a.

Sanguis pabulum ignis vitalis. 11. a. ejus reparatio. *ibid.* Sanguis cor ingrediens ex quibus conſtet. 15. b. ejus ingreſſus in cor. *ib.* Accenſio, rarefactio, & arctior miſtio. *ib.* Ingreſſus in pulmones, & temperatio. *ibid.* Regreſſus in cor. *ibid.* Ignis vitalis ſuſtentatio per ſanguinem. *ib.* ejus perfectio per ignem vitalem. *ib.* Sanguinis per corporis partes diſtributio. *ibid.* ejus regreſſus in venas, & dehinc in Cor. *ibid.* ejus circulatio quid. 16. a. Circulationis ratio, & cauſa. *ibid.* Propulſio è Corde in Arterias. *ib.* Sanguinis per arterias motus. *ibid.* ejus tranſitus ex arteriis in venas. *ib.* Sanguinis motus per venas. 16. b. in dextrum cordis ventriculum. *ib.* & hinc per pulmonem in ſiniſtrum. *ibid.* Sanguis mobilior fit ab Igne cordis, & movetur à partibus continentibus. *ibid.* inſervit Sanguinis circulationi. 1°. Igni cordis nutriendo. *ib.* 2°. Vitæ ſuſtentandæ. *ibid.* Partium Sanguinis unio laxa. 17. b. Sanguinis partem Aquoſiorem concreſcere in liquorem, cujus varii effectus. 21. a. Sanguinem arterioſum bili admiſceri. 29. b. ei conſiſtentia reſtituitur acidis. 657. a. Sanguis quomodò calefiat. 32. b. Sanguini emendando inſervire reſpirationem. 33. a. Sanguinis pars ſpirituoſa quomodò liberetur à parte ſui aquoſâ. 20. b. ejus calor in corde excitatus quomodò temperetur in inſpiratione. 33. a. & quidem quâ vi ac ratione, ſimilitudine ignis vulgaris explicatur. *ibid.* b. Sanguini ex aëre aliquid communicari. 34. a. Sanguinem in corde rarefieri. 44. b & 47. b. huic rarefactioni quatuor inſerviunt. 630. a. Sanguini aſcendenti jungi bilem. 49. a. deſcendenti lympham, chylum. *ib.* Sanguinem in liene incenſioni aptiorem quidem reddi: non tamen omninò aptum. 49. b. ut & à Glandulis renalibus. *ib.* ſed majorem aptitudinem recipere à Lymphâ, chylo, & Bile. *ib.* Sanguinis copia præter naturam quotuplex. 68. a. ejus diminuta copia quid indicet. *ib.* Motus ejus præter naturam quotuplex. *ibid.* Univerſus ejus motus auctus quid indicet. 68. b. Diminutus quid indicet. *ib.* Abolitus quid indicet. *ib.* Quandò loco peccat ſanguis. *ib.* Sanguinis color in ſuperficie albicans quid indicet. 67. a. Calor ejus niger quid indicet. *ib.* Color rubicundus quid indicet. *ib.* ſonus in Sanguine nullus. *ib.* Sanguinis odor nullus naturalis. *ib.* ejus fœtor quid indicet. *ibid.* Sapor ejus naturalis. *ib.* ejus ſapor præternaturalis. *ib.* Sanguinis ſapor ſalſus quid indicet. 67. a. ejus ſapor acidus, vel auſterus quid indicet. *ibid.* b. quid ſapor ejus amarus. *ib.* Sanguis quandò mollis, quandò durus. *ib.* ejus durities in vaſis quid indicet. *ib.* an tempore frigoris febrilis ſanguis ſit frigidus. 68. a. & ſi talis ſit, nequaquam tunc vena ſecanda. *ib.* Sanguinis locus quis. 63. a. quandò loco peccat. 63. b. quandò peccat copiâ, vel motu. *ib.* Sanguis quomodò moveatur, & quieſcat. 65. a. quandò laboret morbo in motu. *ib.* Sanguinis vomitus à Pancreate. 191. a. à Sanguine vita, & cæterarum partium reparatio. 66. b. Sanguis quandò pereat. 89. b. deficiens quid indicet, & quibus reparetur. 91. b. Sanguinem tolli ferè inſtrumentis Chirurgicis. 95. a. Sanguis è naribus elicitur Pharmaceuticis. *ibid.* Milleſolium è naribus Sanguinem elicere. *ibid.* abundans minuendus duobus modis. 88. a. Sanguinem coagulatum ſolventia. 122. b. Sanguinis fluiditas à quibus augetur. 138. a. In Febribus malignis, & ardentibus eſt Sanguis ſolito fluidior. *ibid.* b. Hi morbi unde. *ibid.* Medicamenta Sanguini conſiſtentiam conciliantia. 139. b. Sanguinem coagulatum quænam ſolvant. 131. a. Sanguis quî fluiditatem amittat. 130. a. quænam id corrigant. *ibid.* ejus conſiſtentia unde. 177. a. Sanguis ſeroſus unde. 181. b. Sanguinem aliquandò evomi, & ob quam cauſam. 190. b. ejus curatio. 192. b. Sanguinis Vomitus à Pancreate. 191. a. ejus ſputum Hæmoptoïca paſſio. 217. a. ejus perfectio in quo conſiſtat. 222. b. quot modis eadem lædatur. 223. a. ejus corruptio ab Aëre inſpirato. *ibid.* Sanguis unde plurimùm ac ſubitò rarefiat. 224. b. Sanguinis per pulmones motus. 208. a. Sanguinem ab Aëre in pulmonibus temperari, & condenſari. *ibid.* quot modis lædatur hic Sanguinis motus. *ibid.* Hujus ablati cauſæ. *ibid.* Univerſalis hîc motus impeditus cauſa mortis. *ibid.* Particularis cauſa Peripneumoniæ. *ibid.* Tardioris motûs cauſa. 208. b. Celerioris motûs cauſa. *ibid.* Præpoſteri motûs cauſa. *ibid.* Sanguinis motus deficiens ob ejus defectum incurabilis. 209. a. ut & Sanguinis concretio ſubitanea. *ibid.* quæ verò paulatim evenit quomodò curetur. *ibid.* Tardior, & celerior Sanguinis motus quomodò curatur. 209. b. eum in pulmonibus condenſari. 210. a. Ab Aëre inſpirato, & quâ ratione. 211. a. quot modis Sanguinis hæc temperatio lædatur. *ibid.* quandò nulla fit, quandò parcior. *ibid.* quî curetur. 211. b. & 212. b. Sanguis, vel pus ab affectu pulmonum excretus feſtinationem in curâ requirit, ut & continuationem. 219. b. concretus quibus diſſolvatur. 193. a. dupliciter vitiatur. 279. a. ejus vitia frequentiſſima. *ibid.* b. Sanguinis motus à corde versùs corporis partes, & ab iiſdem versùs cor. 281. a. ejus motus circularis quid. *ibid.* quot modis lædatur ejus refluxus. *ibid.* quot modis ſtagnet in vaſis. *ibid.* A quibus Sanguis coaguletur. 281. b. ejus è vaſis ſuis effuſio. *ibid.* Sanguis in corporis partes cavas effuſus variè mutatur. 282. a. ejus effluxus cauſa. *ibid.* ſtagnans ad motum impellitur venæ ſectione. 283. b. Sanguinem à pure liberant Antimonialia. 221. b. In quibus differant Sanguis è dextro, & è ſiniſtro cordis ventriculo effuſus. 222. a. ad Sanguinem reſpiciendum in virium examine. 262. a. ex ejus mutatione malè affectâ plurima oriri mala. *ibid.* ejus motûs uſus ad omnes corporis partes. 275. a. Quot modis hic motus lædatur. *ibid.* b. quandò univerſè ſegniùs fluit Sanguis. *ibid.* & 276. a. ejus curatio. *ibid.* b. Sanguis non tantùm partium continentium, ſed etiam contentarum materia. 286. a. In Cerebro Spiritus Animales à Sanguine ſecerni. *ibid.* Hæc ſecretio quot modis lædatur. *ibid.* ejus grumi quibus ſolvantur. 333. a. in cordis Ventriculis à quo moveatur. 400. a. motus hi, vel *Naturales*, vel *Organici. ibid.* ad Os delatus dulcis. 407. b. Pituitoſus unde. 435. b. quandò in Pituitam mutetur. 437. b. à Bile inflammatur, & putreſit. 444. a. Sanguini à terrore coagulato conducunt Aromata, & Sale Volatili abundantia. 499. a. Sanguis in Corde coagulatus periculum vitæ infert. *ibid.* b. Sanguis eſt fœtûs nutrimentum. 481. b. Sanguinis Lochiorum Acrimonia Acida quibus temperanda. 561. b. Sanguinis motus mutatur in vehementi animi affectu. 570. a. Sanguinis ſerum quî coaguletur. 642. a. Sanguis quandò fiat corpori inutilis. 651. a. ejus rarefactioni quatuor inſerviunt. 630. a. unde diverſus exiſtat. 633. a. ejus conſiſtentia unde. *ibid.* aliquandò conſiſtens, aliquandò diſſolutus unde. 634. b. Sanguinem à Veneno peſtifero corruptum quænam ſequantur mala. 638. b. Sanguis variè ſe habens. 939. b. ejus corruptio à Sale Volatili. 645. a. vitium in Cachecticis diverſum. 706. a. quot modis poſſit vitiari. 710. b. In quibus Viſceribus mutationem ſubeat. 711. b. ejus mutatio, ut & Nutritio varia eſt pro Sanguinis varietate. 714. b. Sanguinis partium diverſarum ſeparatio Mechanica. 723. b. Sanguinis, & ſeminum comparatio non legitima. 624. a. ei ab Aëre dum per venas tranſit aliquid miſcetur. 714. a. quænam Aëris partes Sanguini miſceantur. *ibid.* b. Sanguinis extractio quibuſdam utilis, quibuſdam noxia. 855. b. Sanguinis eductio an in febribus intermittentibus inſtituenda. *ibid.* Sanguinis menſtrui fœtor unde deductus. 510. a. ejus partes aliæ penitiùs, aliæ laxiùs cum aliis conjunguntur. 780. a. ejus in corde mutatio non vergit ad intimam partium ejus permiſtionem, & inutilium quarundam ſecretionem. *ibid.* ejus partes tres à ſe invicem ſecedunt. *ibid.* b. partium ejus unio intimior unde pendeat. 754. b. Sanguinis, & liquoris Tartari diſſimilitudo. 724. b. Sanguinis miſſio affectibus quibuſvis non conducit. 809. b. Sanguificationis læſæ cauſa in Sanguine ad cor de-

descendente. 197. a. Sanguificatio læsa à causâ externâ. *ibid.* ejus curatio. 197. b. Sanguis *menstruus* quomodò morâ peccet. 69. a. quandò effluxûs tempore. *ibid.* quid hæc vitia indicent. *ibid.* Fluiditate quomodò peccet. *ibid.* quid eo indicetur. *ibid.* Sanguis nigricans quid indicet. *ibid.* b. ejus fluxus subsistit in gravidis, & lactantibus. 480. a. Sanguis hic cui usui inserviat. *ibid.* evacuatur Medicamentis nequaquaquam Instrumentis Chyrurgicis. *ibid.* ejus effluxus quo tempore fiat in fœminis. 480. a. Sanguinis menstrui flavedo quomodò curetur. 509. b. Sanguis in menstruo contra corruptionem, & fœtorem quibus muniendus. 510. a. vide *Menstruus.*

Sanies, & Pus gradu differunt. 507. b. causa saniei ubinam quærenda. *ibid.* Saniei fluidiori quænam medicamenta applicanda. 123. a.

Sani, & ægri quinam sint dicendi. 737. a.

Sanitas à quibus pendeat. 465. a. Sanitatis, & morbi effectus. 56. a.

Sapor Bilis naturalis, & præternaturalis. 70. b. quidque indicet. 71. a. Sapor Acidosalsus quid indicet. 73. b. Illum reperiri probatur. *ibid.* Austerus, & Acerbus quid indicet. *ibid.* Saporis morbus 61. a. Sapores, & odores omnes ad duos referri. 119. b. Optandum, ut quis de Saporum naturâ accuratè tractaret. 120. a. Sapores à rebus diversissimis mutari. 298. b. Sapores in Arte Medicâ maximè considerandi. 849. a.

Scabies fera quas partes occupet. 614. a. ejus Symptomata. *ibid.* quomodò curetur. 615. a. Scabiei causa Acrimonia Acida. *ibid.* Hanc corrigunt Salia lixiva. *ibid.* à quo in ejus curatione cavendum. 616. b. quænam usurpanda. *ibid.*

Scammonium blandè purgare. 96. a. ejus vires. 96. b. Præparatio ejus egregia. 97. a. ejusdem usus. 162. a. Scammonium Medicamentum potens, & blandum. 750. a.

Scarificationibus, & Cucurbitulis in Apoplexiâ quandò utendum. 433. b.

Scotoma, & visus obtenebratio. 403. a.

Scorbutus quibus locis Endemius. 842. b. Scorbuti curatio optima per Salia Volatilia. 869. a.

Scripta Veterum quomodò sint legenda. 723. b.

Secretio partium fluidiorum à viscidioribus quandò fiat. 13. b. ad eam præter fermentationem aliam requiri mutationem. *ibid.* hæc per Chymiam eruenda. *ib.* Secretio vitiosa unde, & quotuplex. 175. a. Secretionis diminutæ causa. 176. a. Depravatæ auctæve causæ. *ibid.* ejus curatio. 176. b.

Secundarum ab Utero secessus, & exitus. 558. b. earum arctior Utero nexus unde. *ibid.*

Sedimentum unde. 728. a. multiplex. *ibid.* b. Sedimentum copiosum quale signum. 838. a. ejus fœtor quid indicet. 839. a.

Seminis abundantia indicat diminutionem diversam in vegetis, quam Frigidioribus. 88. b. Veneris usum facere ad Seminis generationem. *ibid.* Semen femineum concurrit ad fœtum formandum. 520. b. & in Uterum, & ad ejusdem collum defertur. *ibid.* utrumque semen ad conceptionem debere permisceri. 521. b. & in Utero agglutinari. 522. b. agglutinatio diversa in mulieribus, & in Brutis. 523. a. Variæ Seminis curationes. 524. 525 & seq. Semen cui ætati effundatur. 734. b. ejus materia. *ib.* spiritus animales ad ejus productionem concurrunt. 735. a. quot modis peccet. *ib.* ejus productio quî, & ubi fiat. 478. a. Seminis confectio cui ætati propria. *ib.* Semen tam in mulieribus quàm viris fœcundum. *ib.* ejus generatio quot modis lædatur. *ibid.* defectus ejus vix curabilis. 479. a. parcior ejus productio quî curetur. *ibid.* b. quî copiosior. *ib.* Semen aquosum qui emendetur. *ib.* b. quî viscidius. *ib.*

Seminum, & Sanguinis comparatio non legitima. 724. a. Seminis Staphidis Agriæ vires. 111. b.

Senæ vires. 99. b. ejus correctoria mundatio. *ibid.* in decoctione ejus intima vis elicitur. *ib.* hæc melancholicos purgat humores, qui tormina excitant. 100. a. humoribus austeris, & acidis malè adhibetur, nisi sint præparati. *ib.* ex ejus pulvere, & prunorum pulpâ fit electuarium. *ib.* Sena imbecille, & vehemens Medicamentum. 750. a. ejus foliorum vires. 98. a.

Sententia Auctoris de Copiosiore Urinâ à Sanguine secretâ. 724. b.

Sensorium læsum. 410. a. Sensorium idem pluribus sensibus inservire. *ibid.*

Sensus à quibus lædatur, & recreetur. 61. b. Sensuum requisita externa. 59. a. Sensus interni, & externi affecti. 267. b. horum Symptomatum causæ. 268. a. Sensus externi in Peste debilitati. 644. b. spiritus animales pauciores. *ib.* impuriores. *ibid.* Sensus externi quinam. 391. b. interni quinam. *ibid.* ad Sensum externum plura concurrere. 392. a. Sensus Caloris quis. 411. a. à tactu distinctus. 61. a. ejus qualitates propriæ quæ. *ib.* quot modis lædatur. 411. a. abolitus. *ibid.* ejus causæ. *ib.* diminutus. *ib.* b. depravatus. *ib.* abolitus quî curetur. 412. a. diminutus, auctus, depravatus. *ibid.* Sensibus quænam inserviant. 430. a. Sensuum externorum numerus unde eliciendus. 393. b. Sensus externi quotnam. *ib.* duo Sensus diversi hactenus confusi. 394. b.

Senum Visio. 403. a.

Separatio partium diversa. 13. b. Spiritûs Acidi à suo sulphure in Vitriolo. *ib.* Separatio metallorum ab Aquis fortibus. 14. a.

Serum austerum quibus corrigitur. 125. b. Serum incrassandum. 123. a. Serum incrassantia. *ibid.* Acrius Serum temperandum. *ibid.* ejus in renibus causa. 135. a. Seri diversæ acrimoniæ. 123. b. ejus redundantia quibus minuatur. 747. b. Serum per urinas, vel sudores evacuans decoctum. 182. a. Salsum, & mordax Serum quî corrigatur. 182. b. Serum insipidum, & subsalsum. 309. a. Serum purgantia. 750. a. Serum unde oriatur. 882. b. Serum à Sanguinis massâ facillimè cedit. 741. a. Seri colatio quî fiat. 885. a. Serum, & Pituitam evacuantia Medicamenta. 750. a. Serum, & Pituita in Sanguine redundantia quâ viâ educi possint per Alvum. 749. b. Serum, & Pituita cur in Sanguine redundent. 754. b. eorum secretio à Sanguine cur deficiat. *ib.* unde eorum generatio, coacervatio, & retentio. 755. b. quænam Serum, & Pituitam foràs propellant. *ibid.* Serum quandò dicatur redundare. 747. a. Seri generationem quænam impediant. 737. a. Seri salsedo, & Pituitæ viscidítas quî curetur. 759. b.

Sibilus auris quomodò curetur. 405.

Siccitatis Linguæ causa. 812. a.

Signa in graviori, & leviori Epilepsiâ. 426. b. Signa Apoplexiæ. 430. a.

Singultûs vera causa. 216. b. ejus curatio. 217. a & 218. a. Singultus causa primaria quomodò agat. 601. a. ejus comites Nausea, Cardialgia unde pendeant. 601. b. Singultus quid. 600. a. ejus diversitas à Motibus Epilepticis. *ibid.* b. quare non adsit motus convulsivus reciprocus. *ibid.* Singultûs Curatio. *ib.* b. Mistura Aromatica ad eam curandam. 218. a.

Sitis prima functio naturalis. 158. a. Quotupliciter lædatur. *ibid.* Auctæ Sitis causæ internæ. *ibid.* Auctæ Sitis causæ externæ quamplures. *ib.* Depravatæ Sitis causæ. *ib.* Sitis auctæ curatio per aquea, acida, oleosa. 158. b. Sitis aucta à catarrho quomodò curetur. 159. b. Depravata Sitis quomodò curanda. *ib.* Sitis, & fames quid sint. *ibid.* Sitis importuna quomodò compescenda. 236. b & 237. a. Sitis, & linguæ ariditas quomodò curanda. 261. a. Sitis quî tollatur. 231. b.

Situm appositionem partium spectare. 83. b. qui mutatus functionem lædit. *ib.*

Soldanellæ vires, dosis, & succus. 101. b.

Soliditates, & fistulositates mutatæ. 84. a. quandò soliditas lædatur. *ib.*

Somnambuli quinam. 474. a. eorum gesta vix credibilia. *ibid.* hujus affectûs causa. *ibid.* b. Somnambulorum comparatio. 475. a. eos peragere quæ vigilantes non peragerent. *ibid.* b. Somnambulationis duæ causæ. 476. b. Somnambulorum curatio. 477. a.

Somnia quid. 459. b.

Somnolentia simplex. 460. a. ejus causæ. *ib.* Morbosæ somnolentiæ curatio. 461. b. Somnolentia à Pituitâ: somnus profundus, & Insomnia à Bile corruptâ. 836. a & 866. a.

Somnus, & Vigilia Affectio sensuum externorum. 412. a. Somnus quot modis peccet. *ib.* Somnus brevior, longnior, profundior quî curentur. 413. a. Somnus profundus cum insomniis unde. 836. b. Somnus profundus, & vigiliæ contumaces in Peste. 646. a. Somni species. 458. a. Somnolentiæ species. 459. a. Somnus quot modis peccet. 461. b. Propensio in somnum à Bile.

à Bile. 835. a. Somnus Vigiliaque, quies & Motus quomodò differant. 808. a. Somnum conciliari utile. 90. b. Animæ sollicitudines somnum interrumpunt. 468. a.

Sonus, & calor à rebus diversis, & diverso modo. 61. b. Sonum in bile non habere locum. 70. a. A sapore quomodò excitentur Ægri. 289. b.

Spagyrica ars in rerum cognitione utilis. 725. b.

Species ab Objecto emanant. 392. b. ab Objecto ad Sensus Organum deferuntur. 393. a.

Spiritus Acidi conjunctio, & sejunctio. 13. a. hujus ope Chylum à fœcibus secerni. 14. b.

Spiritus Animalis Spiritui Vini similis. 20. b. Spiritum Animalem ad partes Corporis per nervos partim deferri. *ibid.* Partim in Cerebro; ac Cerebello coacervari, & in quem usum. *ibid.* Spiritum Animalem non in totum absumi; sed in Lympham mutari. *ib.* Spirituum Animalium usus. 21. b. eorum dotes naturales. 425. a. vitia eorum unde. *ibid.* Confectio. 20. a. ex sanguine ad Cerebrum, & Cerebellum ascendente Spiritus animales nutriri, & elaborari. *ibid.* Spiritus Animales quibus restaurentur. 867. b. Spiritus Animales in sensus non incurrere. 78. a. eorum Color, Sonus, Odor, & cæteræ qualitates sensiles propriæ ignotæ. *ibid.* Spiritus animales magnam habere affinitatem cum Spiritu Vini. 78. b. eorum natura cognitu necessaria. *ib.* Copiâ quomodò peccent. 79. a. eorum defectus causæ. *ib.* quomodò moveantur. *ib.* quibus inserviant. *ibid.* b. eorum motûs læsi effecta. *ibid.* Spirituum animalium locus quis. 80. a. Fluiditas eorum quæ, & in quem finem. *ib.* An eam amittere queant dubitatur. *ib.* b. Fluidiores reddi per salia volatilia. *ib.* an diversitas sit inter spiritum vini, & animalem dubitatur. *ib.* de quo dubitatur secundùm experientiam procedendum in Medicinâ. *ib.* Spiritus animales abundantes indicant sui diminutionem, quæ fit meditatione, & exercitio. 89. a. quot modis pereant. *ib.* b. Spiritus animales deficientes quid indicent, & quibus reparentur. 92. b. Spiritus animales in gyrum acti quomodò in ordinem reducantur. 290. a. Terrore conturbati quomodò sedentur. *ibid.* b. Spiritus animales non tantùm sensibus, & motui animali, sed etiam humoribus temperandis inservire. 291. a. Spirituum per nervos motus qualis. *ibid.* quot modis lædatur. *ibid.* Inordinati spirituum motûs causa. 292. b. eorum curatio. 203. a & 300. b. Spirituum Animalium Vitium in Tactu. 410. b. Spiritus animales quî se habeant. 400. b. eorum constitutio. *ibid.* eorum ope animam corpori conjungi. *ib.* Vapore infecti quî corrigantur. 403. b. agitati quibus ad quietem reducantur. 404. a. Spirituum animalium agitatio vigilias producit. 468. b. Spiritus animales vehementer moti quid producant. 425. b. quid æqualiter moti, quid concitati. *ib.* eos maximè accedere ad spiritum vini. *ib.* animales spiritus benè, vel malè constituti. 430. b. defectus spirituum duplex. 431. a. Spirituum animalium motum non esse voluntarium. 454. a. Spiritus animales à sale volatili inquieti redduntur. 468. b. Spiritus animales per Diætæ vitia possunt alterari ut perperam judicet Mens. 473. a. concurrunt ad productionem seminis. *ibid.* Spirituum animalium torpor causa ingenii hebetis. 416. a. iis imperat anima. 400. b. Spiituum animalium dotes naturales. 425. a. Spiritus animales multi deperduntur in mentis operatione. 500. b. eos duobus modis Animæ inservire. 501. a. ex eorum defectu quæ sequantur. *ibid.* Spirituum animalium copiosorum, & laudabilium separatio unde. 631. a. Spirituum animalium malè affectorum causa. 608. a. Spirituum animalium inæqualis generatio, & Pulsûs inæqualitas unde. 633. b.

Spiritum *acidum* animalibus spiritibus admisceri. 39. b. Spiritum acidum sæpe in corpore observari. *ib.* Spiritus acidi temperati præparatio ubi fiat. 40. b. Spiritum acidum in corpore non gigni, sed ab aliis separari. 40. a. Spiritus acidus temperatur à spiritu volatili. *ib.* b. ut & à pinguibus. *ib.* Spiritus acidus, & volatilis, sal lixivum, & oleum quomodò jungantur. *ib.* Spiritus acidus quomodò paretur. 51. a. Spiritûs acidi partes non esse omnes æquè fixas. 114. a. Spiritûs acidi volatiles, & fixæ partes ad quid aptum reddant Mercurium. *ibid.* Spiritus acidos volatiles cum austero conjungi. 142. a. quid illa conjuncta præstent. *ib.* Spiritûs acidi in spiritu vitrioli diversitas unde pendeat. 686. a. Spiritus acidi acrioris in Lue Venereâ correctio. 675. a. Spiritûs acidi partes non sunt omnes æquè fixæ. 114. a. Spiritus acidus à vento Boreali, & Occidentali augetur. 792. b. Spiritus acidos contrarios esse. 608. a. Spiritus Acidus Pituitæ admiscetur. 674. a. ejus differentia, & Proprietates. *ib.* à quo fiat volatilis. *ib.* augetur vinis acidiusculis. 792. b. à Volatili temperatur, & quomodò. 725. b. Spiritus acidus in fumo. 751.

Spiritus *Carminativus* Auctoris. 174. a. ejus præparatio, vires, & usus. *ibid.*

Spiritûs Nitri dulcis vires. 173. b & 852. b. Spiritûs Nitri dulcis varius quî paretur. *ib.* solvit calculos. 136. b. optimè flatus discutit. 851. a.

Spiritus *Bilis Armoniaci* usus, & vires. 204. a. utilis in Suffocatione. 864. a. in Raucedine curanda. 870. b.

Spiritus *Vini* aromaticus. 187. b. 461. a. an inter Vini Spiritum, & Spiritum Animalem diversitas sit, dubitatur. 80. b. Spiritus vini effecta. 79. b. Spiritus vini rectificatissimus à quibus coaguletur. 80. b. Spiritus vini non habet vim exhauriendi, & exsiccandi. 447. b. Spiritus vini per Spiritum Urinæ coagulari potest. 547. b. Spiritus vini, & acetum stillatitium quibus conducant. 783. b.

Spiritum *Volatilem* ad ignem blandum attolli. 105. b. eundem sequi aquam. *ibid.* temperare spiritum acidum. 40. b. Spiritus volatilis tanta copia in plerisque Plantarum fructibus unde. 821. a. Spiritus Volatilis non ex aquâ, nec ex terrâ. *ib.* b. Spiritum acidum in terræ visceribus reperiri. *ib.*

Spirituosa, & aquea febribus intermittentibus conducunt. 783. b.

Spirituum parcior secretio quomodò curatur. 288. a & b. quomodò copiosior spirituum secretio minuitur. 289. a. Torpidi spiritus quibus ad motum excitantur. 289. b.

Sputi purulenti in Phthisi retentio signum mortis instantis. 697. b.

Staphidis Agriæ dosis, usurpandi modus, & vires. 115. a.

Status tres Hominis. 484. b.

Stercoris humani fœtor unde. 727. a.

Sternutationis causæ. 41. a. 216. b. Sternutationis curatio. 218. b.

à Stupore quomodò excitentur Ægri. 289. b.

Subaustera blandè Pituitam incrassant. 851. b.

Subsidentia quid. 84. a.

Succini vis, & efficacia. 133. b.

Succus renalis unde. 24. a. Succorum, & liquorum in Glandulis præparatorum usus. *ib.*

Succi Rosarum, & Violarum usus. 96. a.

Succus Pancreatis, & Saliva, &c. num conveniant. 23. b. ejus usus. 24. b. descriptio. 319. a. Succi Pancreatici, & Bilis ope Chylum à fœcibus secerni. 14. a. Horum effusio in intestina. *ib.* quomodò id fiat. *ib.* Succus Pancreaticus quantum à Salivâ differat. *ibid.* b. 761. b. esse subacidum. 50. b. quandò acidus. 40. b. quandò dici possit loco peccare. 63. b. quomodò moveatur. 65. a. ejus color naturalis. 72. a. qui an mutetur ambigitur. *ibid.* de ejus sono, & odore nihil dicendum. *ib.* ejus sapor naturalis. *ib.* Sapores ejus præternaturales. *ibid.* b. non tam in homine, quam canibus observandi. 73. a. eos in homine etiam esse constat ex praxi. *ib.* Humorum sapores vitiosi succo pancreatico adscribendi. *ibid.* Succus pancreaticus acidior, & acrior quid indicet. *ib.* minus acidus, vel insipidus quid indicet. *ib.* Salsus muriaticus familiaris scorbuticis. *ib.* Durities in succo pancreatico nulla. 73. b. nec calor aut frigus. *ib.* Peccat copiâ. *ibid.* Motu quomodò peccet. 74. a. ejus motus lentior quid indicet. *ib.* loco quomodò peccet. *ibid.* Tempore motus quomodò peccet. *ib.* b. Fluiditas ejus mutata quid indicet. *ibid.* acidis reparatur. 91. b. Segniùs educitur. 88. b. Abundans per alvum educendus. *ib.* ejus constitutio naturalis, & præternaturalis. *ibid.* an fluiditatem amittere queat; & si fieret, quomodò id corri-

corrigatur. 130. b. ejus à frigore externo inspissatio quid producat. 132. b. Succi pancreatici, & lymphæ glutinositas quibus remediis corrigatur. 133. b. Succus pancreaticus, & saliva unde aquosiores, serosi, & acres. 181. a. ejus aciditas unde. 178. a. ejusdem austeritas unde. *ib.* b. eum quænam corrigant. *ibid.* Succus pancreaticus quis vocetur. 319. a. ejus sapor. *ibid.* ejus generatio quot modis lædatur. 320. a. curatio ejus. 320. b & 321. a & b. ejus motus quot modis lædatur. 322. a. ejus defectus universus. *ib.* Defectûs succi universalis cura. 323. a. Obstructio ductûs pancreatici quî tollatur. *ibid.* b. creat aciditatem in Salivâ. 407. a. ejus partes quænam ad cor, quænam ad intestinum crassum pergant. 177. a. Succus Pancreaticus, & Saliva spiritu volatili abundantes quî emendentur. 177. b. sunt primariæ Pituitæ causæ. 761. b. aliquandò acidiores præter naturam. 713. a. aciditate volatili peccans quomodò corrigatur. 409. a. ejus copia quomodò minuenda. *ibid.* Salsus quomodò corrigatur. 409. a. ei adscribendum est incendium Bilis. 592. b. est subacidus. 826. b. mora fit acidior. *ib.* ejus aciditas à quibus augeatur. 597. b. ejus Acidioris effervescentia cùm Bile quibus sedanda. 612. b. ejus Acidioris exemplum. 713. a. Succus Pancreaticus, Bilis, & Saliva quartum liquorem constituunt. 712. b. Succus Pancreaticus quomodò ad Intestinum effluat. 712. b. unde Austerior. 802. a. in Ductibus sistitur. 827. a. Succum Pancreaticum Acidiorem temperant Salia Volatilia, & Aromatica. 854. b.

Succum acidum quænam infringant. 160. a. eundem quænam obtundant. *ib.* Quænam temperent. *ib.* Quænam enervent. 160. b. Acidi Succi augmentum quî præveniatur. *ibid.* eum temperans mistura. 192. a. Succus acidus iners factus reparandus acidis. 656. b.

Succus Melancholicus unde sit austerus. 806. b.

Suctus naturalis quomodò fiat. 27. a. Suctus artificialis quî fiat. *ibid.* b. Suctui inepti ductus bilarii. *ib.* Suctus quandò lædatur. 164. b.

Sudorifera, & diuretica quomodò evacuent. 106. a. utraque gradibus tantùm differre. *ib.* Potentiora esse sudorifica. *ibid.* Debiliora diuretica. 106. b. Sudorifera secundùm humores educendos diversa. 107. a. Sudorifera in Lue Venereâ ex quibus parentur. 677. b. Sudorifera in Febribus ex quibus componenda. 854. a. Sudoriferæ radices quænam. 107. b. Sudorifera Decocta etiam diuretica. 679. b. Sudorifera, & diuretica simul miscenda. *ibid.* ea magis adhibenda quæ requirit Ægri constitutio. 680. a. Sudoriferorum Vires, & operatio. 757. a. Sudorifera, & Diuretica non nisi gradibus differunt. 756. b. nullum est periculum à Sudoriferis quamvis sudor nullus prodeat. *ibid.* non tamen est bonum signum. 757. a. Sudorifera febrium intermittentium causam optimè tollunt. 854. b. Sudorifera ipsa non nocent, sed eorum præposterus usus. *ibid.* Sudorifera esse interna, & externa. 108. a. ex allatis sudorificis plura erui posse. *ib.* non tantùm internè assumpta, sed & externa sudorem movere, ut balnea. *ib.*

Sudor amaricans spontaneus. 107. a. Sudoris excretio quotuplex. 334. a. quot modis sudoris excretio lædi censeatur. *ibid.* Utilis sudor diminutus, vel suppressus quî augeatur, vel restituatur. 335. a. Nimius, aut per se noxius sudor quomodò minuatur, & tollatur. *ibid.* Sudor salsus muriaticus quibus emendetur. 336. b. Amarus quid indicet. *ib.* Acidus quî curetur. *ib.* Sudori comes pulsus frequentior, & robustior. 283. b. ei movendo conducunt tam externa quam interna. 510. a. ejus in peste diversi causæ. 641. a. Sudorem quænam causæ manifestæ excitent, & promoveant, & quî. 641. a. in quibus ab Urinâ differat. 640. a. Sudor nullus in Peste quale signum. 643. a. fœtens unde. 643. b. frigidus in Peste periculosus. *ibid.* arte concitatus quid indicet. 644. a. nunquam est naturalis. 741. b. ejus causæ. *ibid.* quotuplex. *ibid.* prodit aut non-naturaliter, aut præter-naturaliter. 741. a. Sudoris spontanei causa potus copiosus, & præcordiorum Anxietates. 799. a. spontè prodeuntis causæ. 812. a. quid in Sudore Medico curandum. 678. b. Sudorem movent tegumenta copiosa. 109. b. At mediocria eundem promovent. *ibid.* Sudor in statu perfectè sano nunquam producitur. 642. a. quomodò ab Urinâ oleaginosâ differat. 640. a. ejus & Urinæ convenientia, & diversitas. 641. a.

Suffocationis species diversæ. 834. a. Suffocationis uterinæ causa. 766. b. quales viros affligat id malum. 767. a. Suffocatio hypochondriaca neutiquam fœminis propria. 864. a. ejus causa. 834. b. Affectus hic non ab aliquâ parte generationi inserviente, sed à flatibus melancholicis. 767. a.

Suffusio quid. 401. a. unde oriatur. *ibid.* qui paulatim accrescat. 402. a. & pateat Medico. *ibid.* ejus Curatio. *ibid.*

Sulphur Minerale fixum optimum in pluribus gravissimis morbis Medicamentum. 656. a. Sulphur vulgare continet spiritum acidum, & acrem. 725. a. ut & Arsenicum, Auripigmentum, & Mercurius sublimatus. *ib.* b. ei adhæret vis Narcotica. 463. b. Sulphura Mineralia, & Metallorum fixa præstant Opiatis. 855. a. Sulphur constare Oleo, & spiritu acido. 454. a.

Superpurgatio qualem convulsionem pariat. 444. b.

Suppositoria alvum solventia. 179. b.

Surditatis adventitiæ causæ. 404. a. quomodò curetur. *ibid.* b. quæ ab auditorio Nervo est quomodò curetur. 405. a.

Symptomata quatenus urgeant. 89. a. Symptomatum cura habenda. 240. b. 252. b. & 253. a & b. in Symptomatum concursu quid agendum. 232. b. Symptomata falsò credita nullam requirere medicationem. 58. b. Gravia requirere medelam. *ib.* Symptomata Pestis esse à sale volatili. 640. b. Symptomata in Peste spectant functiones Naturales, vel Animales læsas. 644. b. quænam ea sint. *ibid.* & pag. seq. eorum in Peste curatio. 659. a.

Syncopes symptomata. 268. b. quænam functiones in eâ observentur læsæ. 637. a. Mistura in Syncope, & Animi deliquiis. 204. a. Syncopes signum Pathognomonicum. 637. b. Modus invadendi in Syncope. *ibid.* ea ortum ducit à sale volatili, & acri. 639. a.

Synocharum caloris diversi causæ. 233. b. Glandularis Synochæ Lymphaticæ curatio in horrore. 236. b.

Syrupus Violarum, mel, & Conserva; horum doses. 96. b. Syrupi Diacnicu dosis. 97. b. Syrypi Cydoniorum vires, dosis, & effecta. 102. b.

T.

TAbes quid. 83. a. 277. a. & unde. 176. a. ejus causæ variæ. 277. b. curatu difficilis. 278. a. ejus curatio. *ib.*

Tactus qualitas. 61. a. in tactu requisita. *ib.* ejus morbi qui. 81. b. ejus objectum Proprium. 410. a. quomodò lædatur. *ib.* aboliti, & diminuti causæ. *ibid.* Tactus auctus quid. 410. a. depravatus quid. *ib.* b. ejus causa. *ib.* abolitus, & diminutus quî curetur. *ib.* & 411. a. auctus quî curetur. *ibid.* b. depravatus quî curetur. *ibid.*

Tamarindorum vires, dosis, pulpa. 96. a.

Tartari liquoris, & Sanguinis dissimilitudo. 724. b.

Tegumenta sudorem movere copiosa. 109. b. at mediocria eundem promovere. *ib.*

Temperatio, & Emendatio quomodò distinguantur. 851. b.

Tenesmi curatio. 184. b. in Tenesmo dolor. *ibid.*

Tenuis Meninx. 19. a.

Terebinthinæ oleum non habet vim exhauriendi, & exsiccandi. 447. b.

Terræ motus causa. 824. a.

Terræ sigillatæ vires. 107. b.

Terroris inexpectati effecta. 204. b.

in Tetraëdris esse acumen, non in Cubis. 129. a.

Testium descriptio. 886. a. Substantia. *ibid.* an in iis semen generetur. 886. a. Testes fœminarum. 887. a.

Testimonium Celsi de Venæ-sectione in Apoplexiâ. 334. a.

Theriacæ vires. 256. a.

Thermæ Sulphureæ unde generentur. 454. a. quam vim habeant. *ib.*

Thorax in inspiratione amplior fit. 30. a. in exspiratione arctior fit. *ib.* b. in Inspiratione elevatur. *ibid.* in exspiratione deprimitur. 31. a. Thoracis hydrops unde. 315. a. quî curetur. 316. b. Thoracis Hydrops difficilè curatur. 551. b.

Tibia-

Tibiarum ossa contorta lædere progressionem. 83. a.
Tinctura Cinnamomi maximè conducit functionibus animalibus gravidarum languentibus. 537. b.
Tinea quas partes occupet. 614. a.
Tinnitus, & sibilus Aurium quomodò curetur. 405. a.
Tonsillarum Inflammatio unde. 844. b.
Tophi quî curentur. 687. b.
Torporis in motu animali vires. 224. a.
Tremoris coacti causa. 292. b. ejus curatio. 294. a.
Tremor in Peste est ab Animalium Spirituum defectu. 648. b.
Tristitia vehemens quosnam affectus producat. 500. a.
Trochisci de viperâ quid præstent. 595. a.
Tumores duum esse generum. 82. b. Tumores strumosi, gravedo, sternutatio, tussis ex quibus constent. 41. a. Tumoris in sinistro hypochondrio prægrandis curatio. 188. b.
Tunica cornea omnis coloris expers. 81. a. si colore inficiatur, læditur visio. *ibid.*
Tunica cornea oculorum in variolis erosa quomodò curetur. 622. a.
Tussis causa. 217. a. ejus curatio fit diversimodè. 218. b. & 219. b. Tussis gravis quænam mala producat. 694. a. Tussis feliciter curata per Flatus discutientia. 843. b. cur Gravedini tussis succedat. *ib.* quomodò ex eâ Phthisis oriatur. 844. a.
Turpethi vires, & dosis. 97. b & 103. a.
Tyronis in Medicinâ officium. 518. b.

V.

Vaginæ venæ portæ constitutio. 27. b. Vaginæ usus. 29. a.
Vapor quî agat. 119. b. Vaporum causæ Pituitæ, & Bilis Effervescentia. 763. a.
Variolæ, & Morbilli cuinam ætati sint familiares. 617. a. cur simul tractentur. *ib.* Quoties, & quo ordine homines invadant. *ibid.* quosdam iis non laborare. *ib.* unde oriantur. *ib.* Variolas aliquando esse Epidemias. *ib.* Respiratio difficilis, & Tussis in Variolis quî curentur. 622. b. Tunica cornea Oculorum in Variolis erosa quomodò curetur. 622. a. in Variolis quænam acrimonia peccet. 618. b. unde oriatur. *ib.* & quâ ratione. 619. a. Macularum in Variolis Eruptio pro Crisi, sed imperfecta habetur. 618. a. Maculæ sine acrimoniâ quî se habeant. 618. a. quamdiu durent. 620. a. Variolarum respectu temporis diversitas. 619. a. Variolæ sunt periculosæ. 620. a. quandò curandæ. *ibid.* Variolarum, & Morbillorum differentia. 671. a. ex initio non possunt distingui à Morbillis. *ib.* Acidum in Variolis quomodò peccet. 619. b. Ubinam lateat. *ibid.* Variolæ Epidemiæ graviores quomodò curandæ. 620. b. Antimonialibus facilitatur Maturatio, Exsiccatio, & Casus. 621. a. si cura in principio fuerit neglecta quid agendum. *ibid.*
Varix quid. 741. a.
Vas breve quid. 22. a.
Vasa Lymphatica unde oriantur. 23. a. Vasa Lymphatica quæ, & Lympha quid. 36. a. Vasorum Lymphaticorum partes. *ib.* Vasa vitrea terreave ferre posse acrium mixtionem, quam ferre nequeunt corpora nostra. 148. a. Vasa quænam consolident. 122. b. in Vasorum distensione quid agendum. 210. b. Vasorum motus peristalticus. 35. b. Vasa Umbilicalia. 889. b. Vasa quandò laborant morbo in Angustiâ. 64. b. Vasorum tunicæ naturalis, & præternaturalis constitutio. *ibid.* eorum diæresis, diapedesis, anastomosis. *ibid.* Vasa spermatica virilia præparantia quænam. 886. a. Vasorum lacteorum obstructio. 583. b.
Venæ Cephalicæ nulla affinitas cum Capite, nec Basilicæ cum Hepate. 451. a. Venarum lactearum obstructio, ac postea ruptio causa effusionis humiditatis in abdominis cavitatem. 195. a. earum descriptio. 894. a. quomodò curetur. *ibid.* Vena in fœminâ nuper ingravidatâ non facilè aperienda. 527. a. Venæ *Cava*, & *Portæ* quomodò per Epar porrigantur. 884. a. Venæ lacteæ pro Fibris habitæ. 33. a. Vena quænam in brachio secetur perinde esse. 451. b. Venarum, & Arteriarum conveniens firmitas. 741. a.
Venæsectio non quibusvis affectibus conducit. 809. b. Venæsectione summus æstus, & pulsus magnus, ac major sanguinis rarefactio curanda. 236. a. de Venæsectione in Febribus Authoris sententia. 68. a. & 805. b. 855. b.
Venenum quid. 15. b. Venenorum natura, operatio, aut curatio solida. 148. b. Venena quorum malorum sint causa. 147. b. à prudentibus vitanda. *ibid.* ea produci ab alterutro, vel utroque acri. 148. a. Acrimoniam hanc vel patere, vel latere. *ib.* quænam venena hic intelligantur. *ibid.* Venenum Pestilens Arsenicale vocatum. 628. a. Venenum pestiferum in Sale Volatili, & Acri consistit. 640. b. quænam Sanguinem ab eo corruptum sequantur mala. 638. b. Venenum diureticum in Sale Volatili, & valdè acri consistit. 725. a. Venena quænam Auctori dicantur. 706. b. Venena quænam absolutè nominanda. 707. a. Venenum pestilens expellendum per sudorifera. 6 4. b. & vomitoria. *ibid.* corrigendum figentibus, & Acrimoniam demulcentibus. 655. a.
Veneris usum facere ad seminis generationem. 88. b.
Ventorum materia Aqua marina viscosa, vel in terræ-cavitatibus hærens sale austero imprægnata. 823. b. Efficiens solis radii, vel Ignis subterraneus. 824. a. Venti in terræ cavernis producuntur. 824. a. septentrionales potentissimi unde. *ibid.* Venti ex ipso mari assurgunt. *ibid.* Venti aliud, quàm aër. 797. a. Ventorum diversorum, aut diversa vehementium causæ. 820. a. Ventorum frequentia, & violentia Soli adscribenda. 823. b. eorum vis frangitur à Solis radiis, atque sale volatili. *ibid.*
Ventriculus locus, in quo Alimenta in Chylum vertuntur. 12. a. Ventriculus ad vomendum quot modis afficitur. 172. b. Ventriculus quomodò moveatur. 601. a. Ventriculi cordis dextri, & pulmonum finis. 33. a. Ventriculus quomodò præparata expellat. 602. a. quomodò hæc expulsa naturaliter se habeant in intestinis, & præter naturam nauseam, & vomitum producant. 602. *ibid.* Ventriculi motus Naturalis, & Præternaturalis. 601. b. Ventriculi descriptio. 881. a. esse partem dissimilarem. *ib.*
Ventris tormina infantibus familiaria. 596. a. eorum causæ. *ibid.* curatio. *ibid.* b.
Veritas experientia innotescit, & ratione comprobatur. 540. a. Veritas non auctoritate, sed ratione probanda. 48. a. Vermes ubi producantur, & excernantur. 623. a. Vermium materia quænam mala producat. *ib.* Vermibus & infantes, & adulti laborant. 622. a.
Vertigo. 403. b. ei corrigendæ mixtura conducens. 404. b.
Vesica rupta lethale malum. 720. b. suppressi lotii causa aliquandò hæret in Collo Vesicæ. 721. a. Calculi, & aliæ ejus Causæ. 721. a. Vesicatoria quâ ratione applicanda. 788. a. Vesicæ calculum solvi decocto graminis, & Spiritu Nitri mistis; & quomodò. 117. b. ejus descriptio. 886. a. Vesiculæ structura. 27. b. Vesiculæ Bilariæ descriptio. 884. a. ejus figura Pyriformis. *ib.* Vesicæ Urinariæ descriptio. 886. a. Vesiculæ seminariæ. 887. a.
Veterum scripta quomodò sint legenda. 723. b.
Vigilia duplex. 808. a. Vigiliæ quî tollantur. 232. a. Vigilia, & somnus Affectio sensuum externorum. 413. a. Vigiliæ himiæ quî curentur. 413. a. Vigilias producit Spirituum Animalium agitatio. 468 b.
Via ad intestina immediatè nulla est præter Ductum Pancreaticum. 749. a. Viæ tres ad intestina. 847. Viæ per quas penetrent Oleosa. 488. a. Viæ per quas sanguinem regurgitat Bilis. *ib.* Via à ductu bilario hepatico versus cor. 29. a. ex arteriâ hepaticâ in fellis folliculum. *ib.* b. Vias Uteri quænam blandè aperiant. 495. a.
Vim exhauriendi, & exsiccandi Oleo Terebinthinæ non inesse. 447. b.
Vinum medicatum, & ejus usus. 170. b. Vinum absinthites. *ib.* Vini medicati usus. 161. a. Vinum medicatum ad emendandum humorem pituitosum glutinosum. 269. b. ad flatus Vinum, vel cerevisia medicata. 270. a. Vinum est Medicamentum, Alimentum, & Venenum. 706. b. Vina acidiuscula spiritum acidum augent. 792. b. Vini Spiritus, Acetum, & Lixivium quid sint. 461. a.
Violarum Syrupus, mel, & conserva, & horum doses. 96. b.
Vires quid, & quotuplices. 59. a. Vires duplices. 91. a. Quatenus in Indicatione præservatoriâ, & quatenus in Indicatione vitali

vitali vires considerandæ. 91. a. Quare vires in ægris æquè, ac in sanis, conservandæ. *ib.* ad sanguinem respiciendum in eorum examine. 262. a. Vires vitales, & quænam ad eas referenda. 839. b. Vires quandò dicantur prostratæ. 840. a. Vires animales læsæ in sensibus externis unde. *ibid.* b. Viribus prostratis frustrà quæritur remedium. 89. a. Vires conservandæ, neglectis ad tempus morbis primariis. *ib.* Vires vitales, & animales quænam. *ib.* Vires, & vitalis indicatio quid. 58. a.

Virginitas. 888. b.

Vis Narcotica in quibus humoribus introducatur. 464. b. Vis Narcotica Pituitam vitiat. 465. b. Vis Narcotica sedem habet in Bile. 465. b. Vim Narcoticam quænam emendent. 462. a. Vis evacuandi per alvum, aut vomitum unde pendeat. 681. a.

Viscera, & musculi quâ sanguinis parte nutriantur. 134. a.

Vitrioli sulphuris separatio à suo spiritu acido. 13. b. Vitrioli *albi* præparatio, & dosis. 103. b. Vitriolum *Martis* quî paretur. 142. a. ejus vires. *ibid.* quâ formâ usurpanda. *ib.* b. Vitriolum quale adhibendum in Pituitâ fluidiore. 142. a. Vitrioli vis in Bilem effervescentem. 461. b.

Vitriolatorum vomitoriorum vires. *ibid.*

Visio quid. 85. b. Visus, & tactus testimonio dilatari arterias, in cordis contractione, & effundi Sanguinem è Corde. 43. b. Tunica cornea omnis coloris expers. 81. a. ad Visum quænam concurrant. 56. b. Visiones vitiosæ. 403. a. earundem curationes. *ib.* Visio Senum. 403. a. ejus causa, & curatio. *ibid.*

Vita, & mors unde pendeant. 57. b. quid ad vivendum in ægris necessarium. *ib.* ad Vitæ conservationem duo necessaria. 157. b. Respirationis, & alimentorum necessitas. *ib.* Vitæ quid maximè noceat. 535. a. Vita nostra unde sustentetur. 757. a. Vitæ simpliciter sustentandæ quænam inserviant. 819. b.

Ulcus renum incurabile. 135. b. At quibus malum leniatur. *ibid.* Ulceris in renibus causa calculus. 135. a. ejus in renibus causa aliquandò serum acre. *ibid.* ejus in vesicâ causa. *ibid.* Vulnerarium ad ulcus in tenuibus intestinis. 183. b. Ulceris mundatio, & consolidatio in quo consistat. 286. b. Ulcus mundat, & consolidat balsamus sulphuris compositus. 183. b. Ulcus Pulmonum quandò producatur. 692. b. Ulcerum causa, & circa eam consideratio. 585. a. Ulcera paulò ante mortem parùm puris producunt. 697. b. quod etiam in Phthisicis evenit. *ibid.* Ulcerum, & Aphtharum causa diversa. 832. b. Ulcera ab acido valdè acri; Aphthæ ab Acido minùs acri. *ibid.* Ulcera Venerea etiam curâ universali tolluntur. 685. b. eorum Curatio particularis. *ibid.* Ulcerum diversa Origo. 832. a. Ulcerum ariditas malum signum. 605. a. Ulcera in Prostatis, & Vesiculis seminariis. 684. b.

Volatilitas in Salibus, Mineralibus, & Metallis consideranda. 105. a. Volatilitas, & Fixitas secundùm Chymicos. *ibid.* b.

Vomica quid sit. 691. b.

Vomitus præternaturalis quandò utilis, quandò noxius. 95. b. Vomitus quomodò excitandus, & quî fiat. 113. b. cietur Dulcibus. 289. b. Vomitus quid. 601. b. & unde. 172. b. Quænam; & qualia per vomitum excludantur. *ibid.* Ab inverso in totum motu peristaltico fit motus in Ileo. 173. a. Ab eodem ex parte tantùm in Cholerâ, &c. *ibid.* Vomitus ab intestinis procedens varius. 190. a. ejus causa primaria. *ibid.* Causa cur à loco insertionis ductus Bilarii, & Pancreatici incipiat vomitio. *ibid.* Sanguinis vomitus à Pancreate. 191. a. Causa, cur à podice incipiat vomitus. *ibid.* Vomitionis fœcum curatio. *ibid.* b. Vomitorium blandum. 192. a. Vomitus in vehementi tussi. 173. a. Vomitus ab assumtis quî curetur *ibid.* Vomitus Sanguinis curatio. *ibid.* Puris vomitus curatio. 173. b. Vomitus nimius à vomitoriis opiatis compescitur. 192. b. Vomitus à venenis curantur oleosis, ut & opiatis. *ibid.* Sanguinis vomitio quî curetur. *ibid.* Vomitus utilis in asperæ arteriæ obstructione. 215. a. Vomitus in nuper natis infantibus quibus debeatur. 602. a. Vomitus, & Nausea gradu tantùm differunt. 627. b. Vomitus per Antimonialia, & Mercurialia. 682. b. Vomitûs causa Bilis acrior. 798. a.

Vomitoria, & Purgantia quomodò assumenda. 854. b. Vomitoriorum vitriolatorum vires. 103. b. Vomitoria quænam. 747. b. Vomitoria Antimonialia in Bile, Mercurialia in Pituitâ exhibenda. 786. b. Vomitus, Flatus, & Colicus dolor acidularum usu curatus. 860. b.

Vomitio quando in Arthritide instituenda. 786. a. Vomitoria in Peste quandò exhibenda. 658. b.

Urethra quid. 887. a. Urethra in viris diversa à fœminarum urethrâ. 117. a.

Ureterum descriptio. 885. a.

Urina quandò peccet copiâ, & quiete. 65. a. Urina subsistens quomodò educatur candelâ cereâ. 116. a. Ut & calculi in Urethrâ hærentes. *ibid.* Eos, ultra 50 aliquando fuisse excretos diversæ magnitudinis. 116. b. Educitur etiam cathetere. *ib.* Authoris sententia de copiosiore urinâ à Sanguine secretâ. 724. b. Urinæ glutinositas varia. 134. a. Ob acre acidum in Pure Urina difficilè, & cum dolore redditur. 134. b. Urinæ inesse acrimoniam acidam. 135. a. Pro ratione Puris in vesicâ Urina glutinosa magis, aut minus. *ibid.* A sanguine fit crassior, ut & à Pituitâ glutinosâ. *ibid.* Urinæ fluiditas diminuta à Pure in renibus ei admisto, & à Sanguine, & à pituitâ glutinosa quomodò curanda. *ibid.* Urinæ retentio in vesicâ à quo fiat. 332. a. quomodò lædatur. *ibid.* ejus excretio quot modis lædatur. *ibid.* Involuntarii Urinæ effluxûs causæ. *ibid.* quandò per insolitas vias effluit urina. 333. a. ejus curatio. *ibid.* Urinæ in renibus secretio. 323. a. Ubi præparetur, & ubi perficiatur. *ibid.* b. quot modis lædatur. 324. a. quandò nulla fit. *ibid.* quandò parcior, & quandò copiosior. *ibid.* quandò ratione liquoris vitiata est urina. 324. b. Urinæ crudæ, & coctæ quænam. 325. a. Urinæ colores quinam. *ibid.* b. & 326. a. ejus odor. *ibid.* Sapor ejus. *ibid.* b. ejus tenuitas, & crassities. *ibid.* ejus contenta. *ibid.* Arenulæ in urinâ undique dispersæ. 327. a. Pinguedo Urinæ innatans. *ibid.* Sedimenta varia. *ib.* ejus curatio. 328. a. & b. & 329. a. & b. & 330. a. & b. Urinæ à renibus in vesicam defluxus. 331. a. quî impediatur. *ibid.* Obstructio in pelvi à calculo. *ibid.* In ipsis ureteribus ab eodem. *ibid.* A tumore. *ib.* b. curatio. *ib.* cum Urinâ sanguinem, & pus excerni. 135. a. Urinam, & Menstrua per diversa Orificia effluere. 483. a. Urina Oleaginosa, & livida. 640. a. in quibus à sudore differat. *ibid.* Urinæ in peste mutationes, & diversitas. 639. b. Urina pessima à sale volatili, & acri. 640. a. Urinæ, & Sudoris convenientia, & diversitas. 641. a. Urinæ fœtor unde. 727. a. fœtor cujus signum. *ib.* ejus putrefactio sine, & cum fœtore. *ibid.* ejus sapor. *ibid.* calor unde. 727. b. Calculi in Urinâ. *ib.* Urina quot modis peccet. 720. a. rariùs in fœminis subsistit quàm in viris. 117. a. Urinæ pinguedo ab ipso sanguine. 729. b. non à partium adipe. *ibid.* Urinæ sapor salsus unde. 838. b. ejus crassior consistentia unde. *ibid.* Urinarum variarum causæ. 813. b. earum Curatio. *ib.* & seqq. Urinæ, & sudoris eadem materia. 756. b. 722. a. Urinæ vitiorum variorum medela. 728. a. in sanorum urinis nullum deponitur sedimentum. 778. a. Sudoris, & Urinæ excretionis differentia. 722. a. cur Urina minùs excernatur. *ibid.* b. Urinæ vitia. 726. a. ejus Rubor non tantùm à Bile, verùm & à sanguine. *ibid.* b. Urina rubens à Bile, & sanguine quomodò differat. *ibid.* de Copiosiore Urinâ à sanguine secretâ sententia Autoris. 724. b. Urina quot modis frequentiùs excernatur. 732. b. Urinæ suppressio forsan à sanguine. 721. a. ejus glutinositas varia. 134. a. Urinæ color rubeus à Bile acriore. 837. b. ejus constitutio in Febribus Catarrhosis. 938. a. ut & in affectu Epidemio. *ibid.* ejus variæ constitutiones unde. 838. b.

Ustio, quid. 11. b. Remedium in Ustione quavis. 452. b.

Utilitas doctrinæ de sanguinis Circulatione. 451. a.

Uterus quomodò se gerat in gravidatione. 528. b. Uteri descriptio. 889. a. ejus collum. 888. a. Uteri vias quænam blandè aperiant. 495. a. Uteri constitutio laxior quî curetur. 491. b.

FINIS.